شىنجاڭ ئومۇمىي تەزكىرىسى

66-توم

ئاشلىق تەزكىرىسى

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەزكىرە كومىتېتى
«شىنجاڭ ئومۇمىي تەزكىرىسى . ئاشلىق تەزكىرىسى» تەھرىر ھەيئىتى

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەزكىرە كومىتېتى

مۇدىر: ئىسمائىل تىلىۋالدى

مۇئاۋىن مۇدىرلار: نۇرلان ئەبىلمەجىن، مەمتىمىن زاكىر، سەرجە، فېڭ داجېن، لى شىنگۇاڭ، ۋاڭ چۈڭجيۇ، سۇي شۇجيې (مەخسۇس)، ژۇ شىڭدۇ (مەخسۇس)، دىلمۇرات مۇسا (مەخسۇس)، لىيۇ شىڭ (مەخسۇس)

ئەزالار: لى يى، تۇرسۇن ئىبراھىم، ۋاڭ ژېي، جيۇ چيەن، ما چىن، لىيۇ يەنلياڭ، لى شۆجۇن، ھاپىز نىياز، چېن تۇڭژېي، زۇنۇن قۇتلۇق، مۇھەممەت ئەلى، لىيۇ چاڭمىڭ، خې فۇلىن، چيۇ يۈەنياۋ، لى زېشيەن، لى ژېيچىڭ، مياۋ پۇشېڭ، خۇاڭ يۈەنسەي

«شىنجاڭ ئۇمۇمىي تەزكىرىسى • ئاشلىق تەزكىرىسى»نى تۈزگۈچىلەر

1994 - يىل 12 - ئاي

باش مۇھەررلەر: ۋاڭ يىمىن

مۇئاۋىن باش مۇھەررلەر: ياڭ شۇجۇن، جاڭ گۇاڭتەي

ماتېرىيال توپلىغۇچىلار: دىڭ يۈڭگاۋ، ۋاڭ يىمىن، ۋاڭ شىمو، دېڭ جۇنچىڭ، لى لەن، لى لىشېن، لۇ شيۇيىڭ، جاڭ گۇاڭتەي، جاڭ جيەنمېي، جاڭ شىنپىڭ، ياڭ تيەنچى، ياڭ شۇجۇن، چېن جيەنشىن، لىن جىڭجېن

ستاتىستىكا ماتېرىياللىرىنى توپلىغۇچىلار:	جاڭ گۇاڭتەي، جاڭ جيەنمېي، جاڭ شىنپىڭ، لۇ شيۇيىڭ، لى لىشېن، چېن جيەنشىن
فوتوگرافلار:	جاڭ گۇاڭتەي، گۇەن يۈفاڭ، چىن مىڭ، ما تيەنشىڭ، يەن جياڭچىڭ، خۇ خەنجۇڭ، لىيۇ شۇخۇەي، خۇاڭ جيەنلى، لى بەي، سۇن شىشياڭ، چى شۇخەي، جۇ دىڭ، خۇاڭ چېڭ

«شىنجاڭ ئۇيغۇر تەزكىرىسى · ئاشلىق تەزكىرىسى»نى تەرجىمە - نەشر قىلىش رەھبەرلىك گۇرۇپپىسىنىڭ خادىملىرى ۋە تەرجىمانلار

گۇرۇپپا باشلىقى:	ئابدۇكېرىم ھاشىم	
مۇئاۋىن گۇرۇپپا باشلىقلىرى:	قالىبېك ئەيلىقازى	تۆمۈر مۇھەممەت
	جاڭ شياۋجۇن	
ئەزالىرى:	ژاڭ يىمىن	جې ژېيمىن
	ئىلىشات ئىلى	غوپۇر ئابدۇللا
	جاڭ گۇاڭتەي	ئەسقەر ئىسمائىل
تەرجىمە ئىشخانىسىنىڭ مۇدىرى:	جاڭ شياۋجۇن	
مۇئاۋىن مۇدىرلىرى:	ئىلىشات ئىلى	ئابلىمىت ئىمىن
تەرجىمانلار:	جاڭ شياۋجۇن	ژاڭ جۇن
	ئىسمائىل ھېلىم	ئابلىمىت ئىمىن
	ئەسقەر ئىسمائىل	ئەنۋەر ھۇسەن
	ئىلىشات ئىلى	سۇلتان قاسىم

مؤندەرىجە

ئومۇمىي كىرىش سۆز
كىرىش سۆز
تەزكىرىنىڭ تۈزۈلۈشى ھەققىدە
ئومۇمىي بايان 1
چوڭ ئىشلار 23

بىرىنچى قىسىم

ئاشلىق، ياغلىق دانىدىن غەللە ـ پاراق ئېلىش ۋە ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىش

I باب ئاشلىقتىن غەللە ـ پاراق ئېلىش 75
§ 1 . ھەربىيلەر ئاچقان بوز يەردىن ئېلىنغان ئاشلىق 75
§ 2 . غەللە ـ پاراق ئاشلىقى 80
§ 3 . غەللە ـ پاراق 89

II باب ئاشلىقنى بازاردىن سېتىۋېلىش 99
§ 1 . ئىختىيارىي سېتىۋېلىش 99
§ 2 . نورمىلىق سېتىۋېلىش، ئۆتنە سېتىۋېلىش 113
§ 3 . كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش 120

III باب ئاشلىقنى پىلانلىق سېتىۋېلىش 129
§ 1 . بىر تۇتاش سېتىۋېلىش 129
§ 2 . توختاملىق سېتىۋېلىش 177

Ⅳ باب ياغ سېتىۋېلىش 189
§ 1 . يېمەكلىك ئۆسۈملۈك يېغى 189
§ 2 . ئىستېمال قىلىنمايدىغان ياغ 218

ئىككىنچى قىسىم
ئاشلىق، ياغ سېتىش

Ⅰ باب بازاردا سېتىش 223
§ 1 . ئاشلىق سېتىش 223
§ 2 . يېمەكلىك ياغ سېتىش 236

Ⅱ باب نورمىلىق سېتىش، چەكلىك تەمىنلەش 241
§ 1 . ئاشلىق 241
§ 2 . يېمەكلىك ياغ 252

Ⅲ باب شەھەر - بازارلاردا پىلانلىق سېتىش 254
§ 1 . ئاشلىق سېتىش 254
§ 2 . يېمەكلىك ياغ سېتىش 273

Ⅳ باب دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىدا پىلانلىق سېتىش . . 280
§ 1 . ئاشلىق سېتىش ئۆلچىمى ۋە چارىسى 280
§ 2 . ئاشلىق سېتىش ئەھۋالى 294
§ 3 . يېمەكلىك ياغ سېتىش 307

Ⅴ باب ھەربىي تەمىنات ئاشلىقى ۋە يەم-بوغۇزى بىلەن تەمىنلەش . 311
§ 1 . جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلۇشتىن ئىلگىرىكى ھەربىي تەمىنات ئاشلىقى ۋە يەم - بوغۇزى 311
§ 2 . جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغاندىن كېيىنكى ھەربىي تەمىنات ئاشلىقى ۋە يەم - بوغۇزى 319

VI باب ئاشلىق، ياغنى پىلانلىق سېتىشنى باشقۇرۇش 332
§ 1 . تەمىنلەشنى كاپالەتلەندۈرۈش 332
§ 2 . سېتىشنى تىزگىنلەش 342
§ 3 . بېلەت، كىنىشكا 349

VII باب ئاشلىق دۆكىنى، ئاشلىق پونكىتىنى تاللاپ تونۇش-
تۇرۇش 359
§ 1 . ئاشلىق دۆكىنىنى تاللاپ تونۇشتۇرۇش 359
§ 2 . ئاشلىق پونكىتلىرىنى تاللاپ تونۇشتۇرۇش 368

ئۇچىنچى قىسىم

ئاشلىق، ياغ ساقلاش ۋە توشۇش

I باب ئاشلىق، ياغ ساقلاش 379
§ 1 . ساقلاش مۇئەسسەسلىرى 379
§ 2 . ئىسكىلات زاپىسىنى باشقۇرۇش 400
§ 3 . ساقلاش ئۈسۈللىرى 425

II باب ئالدىنى ئېلىش - يوقىتىش ۋە تەكشۈرۈش 444
§ 1 . ساقلانغان ئاشلىقلاردىكى زىياندا ش ھاشاراتلاردىن مۇداپىئە كۆرۈش 444
§ 2 . كېسەللىكتىن مۇداپىئە كۆرۈش ۋە ئۇنى يوقىتىش 457
§ 3 . چاشقان، قۇشقاچتىن مۇداپىئە كۆرۈش ۋە يوقىتىش 459
§ 4 . سۈپەت تەكشۈرۈش ئۇلچىمى 461
§ 5 . سۈپەت تەكشۈرۈش 476
§ 6 . تازىلىق تەكشۈرۈش 484

III باب ساقلاش كارخانىلىرى، تەكشۈرۈش پونكىتلىرىنى
تاللاپ تونۇشتۇرۇش 485
§ 1 . ساقلاش كارخانىلىرى 485
§ 2 . ئاشلىق - ياغ سۈپىتىنى تەكشۈرۈش پونكىتى 495

IV باب ئاشلىق، ياغ يۆتكەش 497
§ 1 . يۆتكەشنى باشقۇرۇش 497
§ 2 . ئاشلىق، ياغ ئىمپورت، ئېكسپورتى 504
§ 3 . ئۆلكە (ئاپتونوم رايون، شەھەر) لەر ئارا يۆتكەش 506
§ 4 . ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە يۆتكەش 514

V باب ئاشلىق، ياغ ترانسپورتى 531
§ 1 . ترانسپورت ئۇسۇلى 531
§ 2 . ترانسپورت قوراللىرى 538
§ 3 . جىددىي ئېھتىياجنى قامداش ۋە ئالاھىدە ترانسپورت 546
§ 4 . مۇڭاپىق ترانسپورت 558
§ 5 . بىخەتەر ترانسپورت 563
§ 6 . ئوراقسىز قاچىلاش ترانسپورتى 570

VI باب ئاشلىق، ياغ قاچىلاش قوراللىرىنى باشقۇرۇش ... 573
§ 1 . قاچىلاش قوراللىرىنى سېتىۋېلىش 573
§ 2 . قاچىلاش قوراللىرىنىڭ ئۆلچىمى 574
§ 3 . قاچىلاش قوراللىرىنى ئىشلىتىش ۋە باشقۇرۇش 575

تۆتىنچى قىسىم

ئاشلىق، ياغ سانائىتى

I باب ئاشلىق پىششىقلاش 581
§ 1 . ئىشلەپچىقىرىش ئۇسۇلى 581
§ 2 . مەھسۇلات ئەھۋالى 597

II باب ياغ تارتىش 604
§ 1 . ئىشلەپچىقىرىش ئۇسۇلى 604
§ 2 . مەھسۇلاتلار 621

III باب يېمەكلىك ۋە يەم - خەشەك پىششىقلاش 626
§ 1 . يېمەكلىك پىششىقلاش 626
§ 2 . يەم - خەشەك پىششىقلاش 629

IV باب ئاشلىق، ياغ ماشىنىلىرىنى ياساش 637
§ 1 . بىرنەچچە ئاساسلىق ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى 637
§ 2 . ئاشلىق، ياغ ماشىنىلىرىنىڭ يېڭىلىنىشى ۋە راۋاجلىنىشى 639

V باب ئىگىلىك باشقۇرۇش 643
§ 1 . تىجارەت 643
§ 2 . باشقۇرۇش 651

VI باب كارخانىلارنى تاللاپ تونۇشتۇرۇش 659
§ 1 . ئاشلىق، ياغ كارخانىلىرى 659
§ 2 . ئاشلىق، ياغ ماشىنىسازلىق كارخانىلىرى 667

يەتتىنچى قىسىم

ئۇنۇنۇبرسال باشقۇرۇش

I باب تاۋار ئاشلىق، ياغ كىرىم - چىقىمنىڭ ئېشىش - كېمىيىش ئەھۋالى 673
§ 1 . ئاشلىق كىرىم - چىقىمى 673
§ 2 . ياغ كىرىم - چىقىمى 689

II باب ئاشلىق، ياغ تاۋار ئوبوروت پىلانى ۋە ستاتىستىكىسى . . 700
§ 1 . ئاشلىق، ياغ تاۋار ئوبوروت پىلانى 700
§ 2 . ئاشلىق، ياغ تاۋار ئوبوروتى ستاتىستىكىسى 716

III باب مالىيە باشقۇرۇش 730
§ 1 . مالىيە تۈزۈلمىسى 730
§ 2 . پايدا - زىيان ۋە ياردەم 733

§ 3 . مەبلەغ باشقۇرۇش 754
§ 4 . تۇراقلىق مۇلۈكنى باشقۇرۇش 767
§ 5 . خىراجەت باشقۇرۇش 776
§ 6 . مۇلۈك ئېنىقلاش، مەبلەغ بېكىتىش 781

IV باب ئاشلىق، ياغ باھاسى 788
§ 1 . باھا باشقۇرۇش تۈزۈلمىسى 788
§ 2 . ئاشلىق باھاسى 791
§ 3 . ياغلىق دان (ياغ) باھاسى 845

ئالتىنچى قىسىم
پەن - تېخنىكا، مائارىپ

I باب ئاشلىق، ياغ پەن - تېخنىكىسى 877
§ 1 . ئەھلى پەن - تېخنىكا 878
§ 2 . ئاشلىق ئىقتىسادىغا دائىر نەزەرىيە، سىياسەت تەتقىقاتى 885

II باب مائارىپ 886
§ 1 . ئاپتونوم رايون ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ ئىچكى تەربىيىلەش ئەھۋالى 886
§ 2 . ئاپتونوم رايون ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ سىرتتا تەربىيىلەش ئەھۋالى 888
§ 3 . ئوتتۇرا تېخنىكوم مائارىپى 890
§ 4 . تېخنىك ئىشچىلار مائارىپى 894

يەتتىنچى قىسىم
ئاپپاراتلار، قوشۇن

I باب ئاپپاراتلارنىڭ تەرەققىيات تارىخى 899
§ 1 . جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلۇشتىن ئىلگىرىكى ئاپپاراتلار 899

§ 2 . جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغاندىن كېيىنكى ئاپپاراتلار 902

II باب ئىشچى - خىزمەتچىلەر قوشۇنى 914
§ 1 . ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ تەرەققىياتى 914
§ 2 . ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ مەدەنىيەت قۇرۇلمىسى 917
§ 3 . شىنجاڭ ئاشلىق سىستېمىسىدىكى رەھبەرلەر 923

III باب ئىلغار ئورۇن، نەمۇنە (ئىلغار) شەخسلەر 948
§ 1 . ئىلغار ئورۇنلار 948
§ 2 . نەمۇنە (ئىلغار) شەخسلەر 954

قوشۇمچە

1. 1991 - يىلدىن 1999 - يىلغىچە بولغان چوڭ ئىشلار 965
2. ھۆججەتلەر 1064
1) شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ شەھەر، بازارلارنى ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش چارىسىنى يولغا قويۇشنىڭ تەپسىلىي قائىدىسى 1064
2) شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ يېزىلاردا ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىپ بېرىش چارىسىنى يولغا قويۇش تەپسىلىي قائىدىسى 1070
3) شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ چارۋىچىلىق رايونلىرىنى ئاشلىق، ياغ بىلەن نورمىلىق تەمىنلەشنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇش تەپسىلىي قائىدىسى 1075
4) «ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە ئۇزگەرتمەسلىكنى داۋاملىق يولغا قويۇش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى»نى ئىزچىل ئىجرا قىلىش توغرىسىدا پىكىر 1078

5) شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق خەلق مۇئاۋىنلىقى ئاشلىق، يېغ سىياسىتىنى كەستايىدىل ئىجرا قىلىش، نۇرغۇنلىكى ئاشلىق خىرىتىنى ياخشى ئىشلەش توغرىسىدىكى يىغىلىمىسى 1085

6) شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ 1993 - يىللىق ئاشلىق ئوبوروت توزۇلمىسى ئىسلاھاتى لايىھىسى 1092

7) شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق خەلق مۇكۇمىتىنىڭ ئاشلىق ئوبوروت توزۇلمىسى ئىسلاھاتىنى يەنىمۇ چوڭقۇرلاشتۇرۇش توغرىسىدىكى يولغا قويۇش پىكرى 1096

8) شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق خەلق مۇكۇمىتىنىڭ ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمە ئىسلاھاتى خىزمىتىنى يەنىمۇ تېز ئىلگىرى سۈرۈش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى..... 1105

3. ئىسملىكلەر 1109

1) ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سىستېمىسىدىكى رەھبەرلەر..... 1109

2) ئالمۇ تېخنىكا ئۇنۇانى بار خادىملار 1133

ئاخىرقى سۆز 1138

«شىنجاڭ ئۇمۇمىي تەزكىرىسى»نىڭ ئۇمۇمىي مۇندەرىجىسى ... 1142

ئۇيغۇرچە نەشرىگە ئاخىرقى سۆز..... 1145

«شىنجاڭ ئۇمۇمىي تەزكىرىسى» ئاشلىق تەزكىرىسى» ئۇيغۇرچە نەشرىنىڭ تەھرىرات خادىملىرى 1147

ئومۇمىي كىرىش سۆز

ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم بىلەن خەلق ھۆكۈمىتى 1983 - يىلى «شىنجاڭ ئومۇمىي تەزكىرىسى»نى تۈزۈشنى قارار قىلدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايونلۇق تەزكىرە كومىتېتى قۇرۇلۇپ، بۇ خىزمەتكە ئومۇمىيۈزلۈك مەسئۇل بولدى. بىر نەچچە يىلدىن بۇيان، ھەر قايسى كەسپىي تەزكىرە كومىتېتلىرىنىڭ بىۋاستە رەھبەرلىكىدە ۋە كەڭ تەزكىرە خادىملىرىنىڭ جاپالىق تىرىشچانلىق كۆرسىتىشى نەتىجىسىدە، «شىنجاڭ ئومۇمىي تەزكىرىسى»نىڭ ھەر قايسى كەسپىي تەزكىرىلىرى كەينى - كەينىدىن پۈتۈپ، نەشىردىن چىقىشقا باشلىدى، بۇ — ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىدىكى بىر زور نەتىجە.

تەزكىرە تۈزۈش — جۇڭخۇا مىللەتلىرىنىڭ ئېسىل مەدەنىيەت ئەنئەنىسى. ئەمىنىيە، يېغىلىق دەۋرلىرىدىلا تەزكىرىچىلىك بىخ سۈرگەن، تاڭ، سۇڭ دەۋرلىرىدە تەزكىرىچىلىك مۇھىم تەرەققىياتلارغا ئېرىشكەن، چىڭ سۇلالىسى دەۋرىدە بولسا، كونا تەزكىرىلەرنىڭ تەرەققىياتى يۇقىرى پەللىگە يەتكەن. شىنجاڭنىڭ تەزكىرىچىلىك تارىخىمۇ ناھايىتى ئۇزۇن، ھازىر 111 خىل، 600 تومدىن ئارتۇق تەزكىرە كىتابى ساقلانماقتا. بىر كىتابنىڭ ھەر خىل نامدىكى نۇسخىلىرىنى ياكى بىر كىتابنىڭ قىسقارتىلىپ بېسىلغان ھەر خىل نۇسخىلىرىنى چىقىرىۋەتكەندىمۇ، يەنە 83 خىل تەزكىرە كىتابى بار. بۇنىڭ ئىچىدە ئەڭ بالدۇر تۈزۈلگىنى تاڭ سۇلالىسىنىڭ چىەنيۇەن يىللىرى (758 — 759 - يىللىرى) دا تۈزۈلگەن «قۇچۇ ئايمىقىنىڭ جۇغراپىيىلىك تەپسىراتى» (كەمتۈك)، ئەڭ كېيىن تۈزۈلگىنى مىنگونىڭ 36 - يىلى (1947 - يىلى) دىكى شياۋ تۈزگەن «شىنجاڭ توغرىسىدا ئومۇمىي بايان»دىن ئىبارەت. چىڭ سۇلالىسىنىڭ چىەنلۇڭ يىللىرىدا تۈزۈلگەن «غەربىي يۇرتنىڭ خەرىتىلىك تەزكىرىسى» بىلەن شۇەنتۈڭ يىللىرىدا تۈزۈلگەن «شىنجاڭنىڭ خەرىتىلىك تەزكىرىسى»نىڭ مەزمۇنى خېلى تەپسىلىي. بۇ كونا تەزكىرىلەر تارىخىي شارائىتىنىڭ چەكلىمىسىگە ئۇچرىغانلىقتىن، شەكلىدىن تارتىپ مەزمۇنىغىچە نۇرغۇن نۇقسان ۋە شاكاللاردىن خالىي ئەمەس، لېكىن بۇ كىتابلار تارىخنى ساقلاش قىممىتىنى يوقاتماي، شىنجاڭنى تونۇشىمىز، شىنجاڭنىڭ تارىخىنى تەتقىق قىلىشىمىزدا قىممەتلىك ماتېرىيال بولۇپ كەلدى. مىنگو دەۋرىدە شىنجاڭنىڭ ھۆكۈمەت دائىرىلىرى ئىككى قېتىم تەزكىرە سارىيى تەسىس قىلىپ، ئومۇمىي تەزكىرە تۈزۈشكە كىرىشكەن بولسىمۇ، سىياسىي جەھەتتىكى چىرىكلىك، ئۇزۇلمەي داۋاملاشقان ئۇرۇش مالىمانچىلىقى تۈپەيلىدىن مەغلۇب بولدى. شۇنداق قىلىپ، 1911 - يىلى «شىنجاڭنىڭ خەرىتىلىك تەزكىرىسى» تۈزۈلۈپ بولغاندىن تارتىپ تاكى 80 - يىللارنىڭ باشلىرىغىچە شىنجاڭدا ئومۇمىي تەزكىرە تۈزۈش خىزمىتى 70 نەچچە يىل ئۇزۇلۇپ قالدى.

بۈگۈنكى كۈندە مەملىكىتىمىزدىكى ھەر مىللەت خەلقى جۇڭگو كومۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىكىدە، بىر نىيەتتە ھەمكارلىشىپ، ئىتتىپاقلىشىپ كۈرەش قىلىپ، جۇڭگوچە سوتسىيالىزم قۇرماقتا، تۈرلۈك ئىشلار جۇش ئۇرۇپ راۋاجلانماقتا. مۇشۇنداق گۈللەنگەن بىر دەۋردە ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم بىلەن خەلق ھۆكۈمىتى سوتسىيالىستىك يېڭىچە تەزكىرە

تۈزۈشنى قارار قىلدى، بۇ، شىنجاڭنىڭ ماددىي مەدەنىيىلىك، مەنىۋى مەدەنىيىلىك قۇرۇلۇشى ۋە دېموكراتىيە، قانۇنچىلىق قۇرۇلۇشىدا چوڭقۇر تارىخىي ئەھمىيەتكە ۋە مۇھىم رېئال ئەھمىيەتكە ئىگە.

شىنجاڭ — ۋەتىنىمىزدىن ئىبارەت چوڭ ئائىلىنىڭ تارىخى ئۇزۇن ئەزالىرىدىن بىرى. مىلادىيىدىن ئىلگىرىكى 60 - يىلى غەربىي خەن سۇلالىسى بۈگۈرده غەربىي يۈرت قورۇقچىبەگ مەھمىكىسى قۇرغاندىن تارتىپ، شىنجاڭ رەسمىي تۈرده ۋەتىنىمىزنىڭ زېمىن تەۋەلىكىگە ئۆتتى. ۋېي، جىن سۇلالىلىرى ۋە جەنۇبىي، شىمالىي سۇلالىلەر دەۋرلىرىده ئوتتۇرا تۈزلەڭلىكتىكى سۇلالىلەر ئۇزلۇكسىز ئالمىشىپ تۇرغان بولسىمۇ، لېكىن غەربىي يۈرت چېرىكچى بېگى بىلەن غەربىي يۈرت دورغىبى داۋاملىق تەسىس قىلىنىپ كەلدى. ئالدىنقى لياڭ ھاكىمىيىتى ھازىرقى تۇرپان ئەتراپىدا قۇچۇ ئۇلايىتىنى تەسىس قىلىپ، شىنجاڭدا ئۇلايەت، ناھىيە تۈزۈمىنىڭ باشلانمىسىنى يارىتىپ بەردى. سۇي، تاڭ دەۋرلىرىده غەربىي يۈرتتا ئۇلايەت، ناھىيە داۋاملىق تەسىس قىلىنغاندىن سىرت، يەنە ئېۋىرغول ئايمىقى، قۇچۇ ئايمىقى، بېشبالىق ئايمىقى ۋە ئەنشى قورۇقچىبەگ مەھكىمىسى، بېشبالىق قورۇقچىبەگ مەھكىمىسى تەسىس قىلىندى. ئۇنىڭ باشقۇرۇش دائىرىسى ھازىرقى شىنجاڭنى ۋە بالقاش كۆلىنىڭ جەنۇبىدىكى، چۇ دەرياسى ۋادىسى ئەتراپىدىكى جايلارنى ئۆز ئىچىگە ئالاتتى. بەش دەۋر، سۇڭ، لياۋ، جىن، يۈەن، مىڭ سۇلالىلىرى دەۋرلىرىده غەربىي يۈرت بىلەن ۋەتىنىمىزنىڭ ئوتتۇرا تۈزلەڭلىك رايونىنىڭ سىياسىي، ئىقتىساد، مەدەنىيەت جەھەتلەردىكى ئالاقىسى يەنىلا ناھايىتى قويۇق بولۇپ كەلدى. چىڭ سۇلالىسى شىنجاڭنى يېڭىۋاشتىن بىرلىككە كەلتۈرگەندىن كېيىن، چىيەنلۇڭ 27 - يىلى (1762 - يىلى) شىنجاڭدا ئىلى قاتارلىق جايلارنى باشقۇرغۇچى جياڭجۈن قويۇلۇپ، شىنجاڭنىڭ ھەربىي ۋە سىياسىي ئىشلىرى بىر تۇتاش باشقۇرۇلدى. 1884 - يىلى شىنجاڭ ئۆلكە بولۇپ قۇرۇلغاندىن كېيىن، شىنجاڭنىڭ مەمۇرىي تۈزۈلمىسى ئىچكىرىدىكى جايلارنىڭ مەمۇرىي تۈزۈلمىسى بىلەن تەدرىجىي بىرلىككە كەلتۈرۈلدى. مىنگونىڭ 8 - يىلى (1919 - يىلى) ئالتاي شىنجاڭنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلگەندىن كېيىن، شىنجاڭنىڭ ھازىرقى مەمۇرىي رايونى شەكىللەندى. 2000 يىلدىن كۆپرەك ۋاقىتتىن بۇيان، ھەر مىللەت خەلقى سىياسىي، ئىقتىساد، مەدەنىيەت قاتارلىق جەھەتلەردىكى كەڭ ئالاقە داۋامىدا، چېگرا رايونىنى ئېچىش ۋە گۈللەندۈرۈش يولىدىكى جاپالىق ئىگىلىك يارىتىش داۋامىدا، يېقىنقى زامان ۋە ھازىرقى زامانىدىكى كۈچلۈك دۆلەتلەرنىڭ تاجاۋۇزىغا قارشى تۇرۇش، ۋەتەننىڭ بىرلىكىنى قوغداش كۈرىشى داۋامىدا، بىرلىك، ئىتتىپاقلىق بولغاندا، ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ئورتاق گۈللىنىدىغانلىقىنى، مالىمانچىلىق، بۆلۈنۈش بولغاندا، خەلقنىڭ كۈلپەت چېكىدىغانلىقىنى، جەمئىيەتنىڭ چېكىنىپ كېتىدىغانلىقىنى چوڭقۇر ھېس قىلىشتى.

شىنجاڭ ۋەتىنىمىزنىڭ غەربىي - شىمالىي چېگرىسىغا جايلاشقان، ئۇ موڭغۇلىيە، روسىيە فېدراتسىيىسى، قازاقىستان، قىرغىزىستان، تاجىكىستان، ئافغانىستان، پاكىستان، ھىندىستاندىن ئىبارەت 8 دۆلەت بىلەن چېگرىداش، يەر مەيدانى 1 مىليون 600 مىڭ كۋادرات كىلومېتردىن ئاشىدۇ. شىنجاڭنىڭ تاغ - دەريالىرى ئاجايىپ گۈزەل، ھەيۋەتلىك، بوستانلىقلىرى مۇنبەت، باي، يايلاقلىرى بېپايان ھەم كۆركەم، قېزىلما بايلىقلىرى مول. 17 خىل قېزىلما بايلىق زاپىسى مەملىكەت بويىچە ئالدىنقى قاتاردا تۇرىدۇ، بولۇپمۇ نېفىت بىلەن

كۆمۈر زاپىسى ئەڭ كۆپ. ئاپتونوم رايونلۇق ستاتىستىكا ئىدارىسىنىڭ 1990 - يىلدىكى مەلۇماتىدا مۇنداق دېيىلگەن: هازىر ئاپتونوم رايون بويىچە 46 مىليون 303 مىڭ 300 مو تېرىلغۇ يەر، ئاچسا دېهقانچىلىق قىلىشقا باب كېلىدىغان 73 مىليون 459 مىڭ 500 مو بوز يەر بار؛ 22 مىليون 455 مىڭ مو ئورمانلىق، ئورمان ئەهيا قىلىشقا باب كېلىدىغان 39 مىليون 900 مىڭ مو بوز يەر، پايدىلىنىشقا بولىدىغان 700 مىليون مودىن ئارتۇق تەبىئىي ئوتلاق بار؛ تاتلىق سۇ كۆلىمى 10 مىليون مودىن ئارتۇق، يەر ئاستى سۇيىنىڭ يىللىق سىرغىم مىقدارى 88 مىليارد 400 مىليون كۇب مېتىر، يەر ئاستى سۇيىنىڭ پايدىلىنىشقا بولىدىغان مىقدارى 25 مىليارد 200 مىليون كۇب مېتىر، مۇزلۇقلاردىكى سۇ زاپىسى 2 تىرلىيون 580 مىليارد كۇب مېتىر؛ قۇياشنىڭ يىللىق يورۇتۇش ۋاقتى ئوتتۇرا هېساب بىلەن 2600 — 3400 سائەت. كان بايلىقى، سۇ، تۇپراق، ئورمان قاتارلىق بايلىقلىرى شىنجاڭدا سانائەت، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىنى راۋاجلاندۇرۇشنىڭ زور ئىستىقبالغا ئىگە ئىكەنلىكىنى نامايان قىلىپ بەردى. مۇشۇنداق گۈزەل، باي زېمىن كونا جۇڭگودا ئېچىكى مالىمانچىلىق، تاشقى ئاپەتلەر دائىم بولۇپ تۇرىدىغان، خەلق ئاچ - يالىڭاچلىقتا ياشايدىغان خانۇەيران بىر جاي ئىدى. «چىللىدى خوراز جاهاننى ئويغىتىپ، تاڭ يورىدى، ياڭرىدى هەر ياندا ساز، يۇتيەنمۇ بار بۇ نەغمىدە». 1949- يىلى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيەسىنىڭ رەهبەرلىكىدە، شىنجاڭدىكى هەر مىللەت خەلقى ئازادلىققا ئېرىشتى، شۇنىڭدىن ئېتىبارەن، ئۇلار ئۆز بويىنىدىكى ئاسارەت زەنجىرىنى پاچاقلاپ تاشلاپ، پارلاق سوتسىيالىزم يولىغا قەدەم تاشلىدى. 42 يىلدىن بۇيان، شىنجاڭدىكى هەر مىللەت خەلقى كوممۇنىستىك پارتىيىگە ئەگىشىپ، دېموكراتىك ئىنقىلاب، سوتسىيالىستىك ئىنقىلاب ۋە قۇرۇلۇش داۋامىدا ئىتتىپاقلىشىپ كۈرەش قىلىپ، جاپاغا چىداپ ئىگىلىك يارىتىپ، شىنجاڭدا يەر جاهاننى زىلزىلىگە سالىدىغان ئۆزگىرىشلەرنى بارلىققا كەلتۈردى. بولۇپمۇ 1978- يىلىدىكى پارتىيىنىڭ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن بۇيان، هەر مىللەت خەلقى پارتىيىنىڭ ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشىنى مەركەز قىلىش، تۆت ئاساسىي پرىنسىپتا چىڭ تۇرۇش، ئىسلاهات ئېلىپ بېرىش، ئىشىكىنى سىرتقا ئېچىۋېتىشتە چىڭ تۇرۇشتىن ئىبارەت ئاساسىي لۇشىەننى ئىزچىللاشتۇرۇپ، شىنجاڭنى ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش ۋە ئىجتىمائىي تەرەققىيات جەهەتتە تېخىمۇ تېز يۇكسەلدۇردى. 1949 - يىلى شىنجاڭنىڭ ئىجتىمائىي ئومۇمىي مەهسۇلات قىممىتى 750 مىليون يۇەن (يېڭى خەلق پۇلىغا سۇندۇرۇلدى، تۆۋەندىمۇ شۇنداق)، مىللىي دارامىتى 440 مىليون يۇەن ئىدى. 1990 - يىلغا كەلگەندە شىنجاڭنىڭ ئىجتىمائىي ئومۇمىي مەهسۇلات قىممىتى 45 مىليارد 865 مىليون يۇەنگە، مىللىي دارامىتى 20 مىليارد 495 مىليون يۇەنگە يەتتى؛ 1950 - يىلى كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن ئوتتۇرىچە مىللىي دارامەت 112 يۇەن ئىدى، 1990 - يىلغا كەلگەندە كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن ئوتتۇرىچە مىللىي دارامەت 1374 يۇەنگە يېتىپ، 1980 - يىلىدىكى ئۆزگەرمەس باها بويىچە هېسابلىغاندا، 1950 - يىلىدىكىنىڭ 5.9 هەسسىسىگە توغرا كەلدى، نامرات، قالاق قىياپەت زور دەرىجىدە ئۆزگەرتىلدى. تارىخ شۇنى قايىل قىلارلىق دەرىجىدە ئىسپاتلىدىكى، شىنجاڭ گۈللىنىپ رونىق تاپماقچى، مىللەتلەر گۈللەپ ياشنىماقچى، خەلق بايىاشاتلىققا، بەختكە ئېرىشمەكچى بولىدىكەن، پارتىيىنىڭ «بىر مەركەز، ئىككى ئاساسىي نۇقتا» دىن ئىبارەت ئاساسىي لۇشىەننىڭ قەتئىي تەۋرەنمەستىن چىڭ تۇرۇپ، جۇڭگوچە سوتسىيالىزم قۇرۇش يولىنى بويلاپ، باتۇرانە ئالغا بېسىشى لازىم.

شىنجاڭ قەدىمدىن تارتىپلا ئىلىمىزدىكى كۆپ مىللەت توپلىشىپ ئولتۇراقلاشقان جاي. نۇرغۇنلىغان قەدىمكى مىللەتلەر مۇشۇ يەردە ياشاپ، كۆپىيىپ، ئىقتىساد، مەدەنىيەتنى راۋاجلاندۇرغان. ئۇزاق ئىجتىمائىي تەرەققىيات داۋامىدا، ھەر قايسى مىللەتلەر ئۆزئارا يارەملىشىپ، ئۆزئارا تەسىر كۆرسىتىپ، ئۆزئارا سىڭىشىپ، ھازىرقى زامان مىللەتلىرىگە ئايلىنىشتىن ئىبارەت تەرەققىيات جەريانىنى تەدرىجي تاماملىدى. جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغانغا قەدەر، بۇ يەردە جەمئىي 13 مىللەت بار ئىدى. ئۇلار — جۇڭخۇا مىللەتلىرى چوڭ ئائىلىسىنىڭ مۇھىم ئەزالىرى. شىنجاڭدىكى مىللەتلەر ئۆزلىرىنىڭ ئەمگەكچانلىقى ۋە باتۇرلىقى بىلەن تونۇلغان، ئۇلار ۋەتەننىڭ چېگرا رايونىنى ئېچىش، گۈللەندۇرۇش ۋە ۋەتەننىڭ بىرلىكىنى قوغداش يولىدا ئۆز تۆھپىلىرىنى قوشقان. بۈگۈنكى كۈندە، پارتىيىنىڭ ئاساسىي لۇشىيەنى ۋە مىللىي سىياسىتىنىڭ يېتەكچىلىكىدە، شىنجاڭدا مىللىي تېررىتورىيىلىك ئاپتونومىيە تۈزۈمى يولغا قويۇلدى، ھەر مىللەت خەلقى ئۆم - ئىناق ياشاپ، جاپادىمۇ، ھالاۋەتتىمۇ بىللە بولۇپ، سوتسىيالىزم قۇرۇشتىن ئىبارەت ئۇلۇغۋار ئىشتا باراۋەر بولۇپ ئۆزئارا يارەملىشىدىغان، ئىتتىپاقلىشىپ، ھەمكارلىشىپ بىرلىكتە گۈللىنىدىغان سوتسىيالىستىك مىللىي مۇناسىۋەتنى ئورناتتى. ئۇزاق مەزگىللىك كۈرەش ئەمەلىيىتى شۇنى ئىسپاتلىدىكى، جۇڭگو كومپارتىيىسىنىڭ مىللەت نەزەرىيىسى ۋە مىللىي سىياسىتى — سوتسىيالىستىك مىللىي مۇناسىۋەتنى ئورنىتىش، مۇستەھكەملەش ۋە راۋاجلاندۇرۇشنىڭ تۈپ كاپالىتى؛ خەنزۇلار ئاز سانلىق مىللەتلەردىن ئايرىلالماسلىق، ئاز سانلىق مىللەتلەر خەنزۇلاردىن ئايرىلالماسلىق — ئىلىمىزنىڭ ئۇزاق تارىخىي تەرەققىياتى داۋامىدا ھەر مىللەت خەلقىدە شەكىللەنگەن ئورتاق تونۇش؛ ھەر مىللەت خەلقىنىڭ بىرلىككە كەلگەن ۋەتەننىڭ چوڭ ئائىلىسىدە زىچ ئىتتىپاقلىشىشى — گۈللەپ ياشنىغان شىنجاڭ قۇرۇلۇشىدىكى قۇدرەتلىك كۈچ. بۈنىڭدىن كېيىنكى سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشى داۋامىدا پارتىيىنىڭ مىللەت نەزەرىيىسى ۋە مىللىي سىياسىتىدە، مىللىي تېررىتورىيىلىك ئاپتونومىيە تۈزۈمىدە داۋاملىق قەتئىي تەۋرەنمەي چىڭ تۇرۇشىمىز، ۋەتەننىڭ بىرلىكىنى قەتئىي قوغدىشىمىز، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى كۈچەيتىشىمىز لازىم.

ۋەتەننى سۆيۈش، يۇرتنى سۆيۈش — جۇڭخۇا مىللەتلىرىنىڭ ئەنئەنىۋى گۈزەل ئەخلاقى، بىر خىل غايەت زور ئۈيۇشۇش كۈچى ۋە مەركەزگە ئىنتىلىش كۈچى، ئۇ، تارىخنى ئەسلەپ، ھازىرنى تونۇپ، كېلەچەكنى يارىتىشتىكى ئەڭ چوڭقۇر ئىدىيىۋى ئاساس بولۇپ قالدى. تەزكىرە مانا مۇشۇ ئاساستا بىخ سۈرگەن، بارلىققا كەلگەن ۋە راۋاجلانغان. ئۇنىڭدا بىر جاينىڭ ئەھۋالى ۋە يازما ھۆججەتلىرى مۇجەسسەملەنگەن، ئۇنىڭغا بىر جايدىكى خەلقنىڭ ئىگىلىك يارىتىش روھى ۋە ھېسسىياتى سىڭگەن؛ ئۇنىڭدا بىر جايدىكى خەلقنىڭ تۆھپىلىرى خاتىرىلەنگەن، بىر جاينىڭ ئىشلىرى ئۈچۈن ئابىدە تۈرغۇزۇلغان؛ ئۇ، قويۇق يەرلىك تۇسكە ئىگە، ئۇنىڭدا مەشھۇر زاتلار ۋە مۇقەددەس جايلارنىڭ نۇرى چاقناپ تۇرىدۇ، شۇڭا ئۇ بىزنىڭ ۋەتەنپەرۋەرلىك تەربىيىسى ئېلىپ بېرىشىمىزدا كەم تېپىلمىدىغان يەرلىك دەرسلىك ھېسابلىنىدۇ.

«شىنجاڭ ئومۇمىي تەزكىرىسى»دە كەڭ كۆلەمدە تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىش ئاساسىدا، شىنجاڭنىڭ تەبىئىتى، جەمئىيىتىنىڭ تارىخى ۋە ھازىرقى ئەھۋالى ھەققىي، ئىشەنچلىك، مول ماتېرىياللار بىلەن ئەتراپلىق، سىستېمىلىق، ئىلمىي بايان قىلىنىدى، ئۇنىڭدا تارىخ شەرھىلىنىپ، قەدىمكى زامان بىلەن ھازىرقى زامان تۇتاشتۇرۇلدى، ھازىرقى ئەھۋاللار كەڭ

خاتىرىلىنىپ، ھەر خىل كەسىپلەر بايان قىلىندى؛ ھەم شىنجاڭنىڭ ھەر جەھەتتىكى ئەھۋالى، ھەم شەيئىلەرنىڭ ئىچكى باغلىنىشىنى ئەكس ئەتتۈرۈلدى؛ ھەم قولغا كەلتۈرۈلگەن ئۇلۇغ مۇۋەپپەقىيەتلەر، ھەم ئالغا بېسىش داۋامىدىكى ئەگرى - توقايلىقلار ۋە سەۋەنلىكلەر ئەكس ئەتتۈرۈلدى. ئۇنىڭدا شەيئىلەرنىڭ سەۋەب - نەتىجىلىرى ۋە تەرەققىيات يولى ناھايىتى ئېنىق خاتىرىلەنگەن. شۇڭلاشقا ئۇ ھەر دەرىجىلىك رەھبەرلەرنىڭ سىياسەت بەلگىلىشىنى، ھەر مىللەت خەلقىنىڭ مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى كۈچەيتىپ، مىللىي بۆلگۈنچىلىككە قارشى تۇرۇپ، ۋەتەننىڭ بىرلىكىنى قوغدىشىنى، شىنجاڭنىڭ ئىلاھات ئېلىپ بېرىش، ئىشكىنى سىرتقا ئېچىۋېتىش ۋە سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشىنى ئىلگىرى سۈرۈشىنى ئىلمىي ئاساس ۋە تارىخىي ئۇرنەكلەر بىلەن تەمىن ئېتىدۇ.

«شىنجاڭ ئومۇمىي تەزكىرىسى»نى تۈزۈش ئۈسۈلى جەھەتتە ھەم ئىلگىرىكىگە ۋارىسلىق قىلىندى، ھەم يېڭىلىق يارىتىلدى، يېڭى شەكىل، يېڭى كۆز قاراش، يېڭى ئۈسۈل، يېڭى ماتېرىياللار بىر - بىرىگە سىڭدۈرۈۋېتىلدى. پۈتكۈل ئومۇمىي تەزكىرە جەمئىي 86 تۇم كەسىپي تەزكىرىدىن تەركىب تاپتى. ئۇ، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاپتونوم رايون خاراكتېرلىك تۇنجى سوتسىيالىستىك يېڭى تىپتىكى تەزكىرە كىتابى، ئۇنىڭغا ھەر قايسى كەسىپي تەزكىرە تۈزۈش كومىتېتلىرىنىڭ ئەزالىرى ۋە بارلىق تەزكىرە خادىملىرىنىڭ يۈرەك قېنى سىڭدى، شۇنداقلا جەمئىيەتنىڭ ھەر قايسى ساھەلىرىدىكى خادىملارنىڭ ئەقىل - پاراسىتى مۇجەسسەملەندى.

90 - يىللارغا قەدەم قويغان شىنجاڭدا سىياسەتلەر راۋان يۈرگۈزۈلۈپ، خەلق ئاسايىشلىقتا ياشىماقتا، ھەممە كەسىپلەر گۈللەنمەكتە. ۋەھالەنكى، كۆز ئالدىمىزدىكى قۇرۇلۇش ۋەزىپىلىرى يەنىلا ئىنتايىن مۇشكۈل. «شىنجاڭ ئومۇمىي تەزكىرىسى»دە خاتىرىلەنگەن جايلار ئەھۋالى توغرىسىدىكى ماتېرىياللار ۋە تەجرىبە - ساۋاقلار شىنجاڭدىكى ھەر مىللەت خەلقىنىڭ پارتىيىنىڭ ئاساسىي لۇشىيەندە چىڭ تۇرۇپ، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى تېخىمۇ كۈچەيتىپ، ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىش كۆرۈپ، جاپا - مۇشەققەتكە چىداپ كۈرەش قىلىپ، يول ئېچىپ ئىلگىرىلەپ، شىنجاڭنىڭ تەرەققىياتى ۋە سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشىنىڭ سۈرئىتىنى تېزلىتىشتە چوقۇم ئاكتىپ رول ئويناىدۇ.

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەزكىرە كومىتېتى

1991 - يىل 12 - ئاي

كىرىش سۆز

شياۋ چېيىڭ، ئابدۇكېرىم ھاشىم[1]

«شىنجاڭ ئۇيغۇر تەزكىرىسى. ئاشلىق تەزكىرىسى» نەشرگە بېرىلىش ئالدىدا تۇرماقتا. بۇ ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق كەسپىدىكى خۇشاللىنارلىق چوڭ ئىش بولۇپ، تەبرىكلەشكە ئەرزىيدۇ.

شىنجاڭنىڭ تارىخى ئۇزۇن، ئاشلىق ئوبوروتىمۇ ئۇزاق تارىخقا ئىگە بولۇپ، بۇنىڭ مىلادىيەدىن بۇرۇنقى بىر قانچە ئەسىرگىچە يانداۋرۇپ ھېسابلاشقا بولىدۇ، ئەمما تارىخىي چەكلىمىلەر تۈپەيلىدىن ئىلگىرى بىرەر تۇم كەسپىي ئاشلىق تەزكىرىسى تۈزۈلمىگەن. كونا تەزكىرىلەردە ئاشلىق ئوبوروتىغا ئائىت خاتىرىلەرمۇ ناھايىتى ئاز دېيەرلىك. يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن، ئاشلىق كەسپىدە غايەت زور ئۆزگىرىشلەر بولدى، بۇ تەرەققىيات - ئۆزگىرىشلەر ئومۇمىيەتكە مۇناسىۋەتلىك بولۇپ، مىڭلىغان - ئونمىڭلىغان ئائىلىلەرگە چېتىلىدۇ، مۇشۇ ئۆزگىرىشلەرگە تارىخ سەھىپىسىدىن ئورۇن بېرىش ئوبيېكتىپ ئېھتىياج بولۇپ قالدى. دەۋر گۈللەنگەندە تەزكىرە تۈزۈلىدۇ، شۇ ۋەجىدىن «شىنجاڭ ئۇيغۇر تەزكىرىسى · ئاشلىق تەزكىرىسى»نى تۈزۈش بىر جىددىي ۋەزىپە بولۇپ قالدى، ئەمما نەزەرىيە جەھەتتىكى پېتەكچىلىك كەمچىل، تەزكىرە تۈزگۈچى مەخسۇس ئىختىساسلىق خادىملار ۋە ئەمەلىيەت تەجرىبىلىرى بولمىغانلىقتىن ئەگرى - توقاي يوللار بېسىلىپ، 3 قېتىم بەنزە تەشكىللىنىپ، ئاساسىي پروگراممىا ۋە تەپسىلىي تۈرلەر 6 قېتىم تۈزىتىلدى، تەزكىرە ئورېگىنالى 5 قېتىم ئۆزگەرتىلدى، بۇنىڭ بىلەن 10 نەچچە يىل ۋاقىت سەرپ قىلىنىپ، شىنجاڭ تارىخىدا بىرىنچى تۇم كەسپىي ئاشلىق تەزكىرىسى تۈزۈپ چىقىلدى.

«شىنجاڭ ئۇيغۇر تەزكىرىسى · ئاشلىق تەزكىرىسى» شىنجاڭنىڭ 2000 يىلدىن بۇيانقى ئاشلىقتىن غەللە - پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش، پىششىقلاپ ئىشلەش، سېتىش، يۆتكەش، ساقلاش جەريانلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بولۇپ، ئۇنىڭدا يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىنكى تەرەققىيات تارىخى ئەتراپلىق، تەپسىلىي ۋە ھەقىقىي بايان قىلىندى، بۇ، ئاشلىق ئوبوروت ئەھۋالى ۋە تەرەققىيات تارىخى تونۇشتۇرۇلغان كىتاب. «شىنجاڭ ئۇيغۇر تەزكىرىسى · ئاشلىق تەزكىرىسى» نىڭ نەشر قىلىنىشى بىزنىڭ تارىخنى يەنمۇ بىلىشىمىز، جايلارنىڭ ئەھۋالىنى يەنمۇ چۈشىنىشىمىز، سوتسىيالىستىك بازار ئىگىلىكى شارائىتىدا ئاشلىق ئوبوروتىنىڭ قانۇنىيىتى ئۈستىدە ئىزدىنىشىمىزدە ئالاھىدە رول ئويناپدۇ، شىنجاڭنى داۋاملىق مۇقىملاشتۇرۇش، ۋەتەننىڭ بىرلىكىنى مۇستەھكەملەش، شىنجاڭنىڭ سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇش

---

① شياۋ چېيىڭ — ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى پارتكومىنىڭ شۇجىسى؛ ئابدۇكېرىم ھاشىم — ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى.

قەدىمنى تېزلىتىشتىمۇ مۇھىم رول ئويناپدۇ.

ئاشلىق — دۆلەت ئىگىلىكى ۋە خەلق تۇرمۇشىغا مۇناسىۋەتلىك مۇھىم ماددىي ئەشيا. تارىختا ئۆتكەن سۇلالىلەر ۋە دەۋرلەردىكى ھۆكۈمەتلەر ئاشلىق مەنبەسىنى ئىگىلەش، ھەربىي تەمىناتقا كاپالەتلىك قىلىش، خەلق ئېھتىياجىنى تەڭشەش - تېزگىنلەشنى چۆرىدەپ، ھەر خىل سىياسەتلەرنى بەلگىلىدى ھەمدە ئۇنى دۆلەتنىڭ ئاساسىي سىياسەتلىرى قاتارىغا كىرگۈزدى. غەربىي خەن سۇلالىسى غەربىي يۇرتتا تۇنجى بولۇپ ھەربىيلەر بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈشنى يولغا قويۇپ، غەربىي يۇرتتا تۇرۇشلۇق ھەربىي - مەمۇرىي ئەمەلدارلار، ئەسكەرلەر ۋە يىپەك يولىدىن ئۆتكەن - كەچكەنلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش قىيىنچىلىقىنى ھەل قىلىپ، غەربىي يۇرتتىكى «شەھەر دۆلەت» لىرىنىڭ سېلىقىنى يەڭگىللىتىپ، ھۆكۈمرانلىقىنى مۇستەھكەملىدى، يىپەك يولىنىڭ گۈللىنىشىنى ئىلگىرى سۈردى، شۇنىڭدىن كېيىن ئۆتكەن سۇلالىلەر ھەربىيلەر بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈشنى داۋاملاشتۇرۇپ كەلدى. سۇڭ سۇلالىسى دەۋرىدىكى غەربىي لياۋدىن تارتىپ يۈەن سۇلالىسىغىچە بولغان ھۆكۈمرانلار شىنجاڭ دېھقانلىرىغا يېنىك باج ئېلىش سىياسىتىنى قوللىنىپ، خەلق رايىنى مۇقىملاشتۇرۇپ، ھاكىمىيەتنى مۇستەھكەملەشتە پائال رول ئوينىدى. چىڭ سۇلالىسى دەۋرىگە كەلگەندە، بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش جۇڭگو تارىخىدا ئەڭ يۇقىرى پەللىگە يەتتى، ئۇرۇمچى رايونىدا بىر مەھەل دېھقانلارنىڭ ئاشلىقى ئېشىنىپ «لىق توشقۇزۇلغان بىر ھارۋا بۇغداينى 3 تىزىق يارماققا ساتالماسلىق» تەك ئەھۋال كېلىپ چىقتى، قەشقەر رايونىدا بولسا، ئاشلىقى ئۆكسىدىغان دېھقانلار «يېرىم يىلنى مېۋە - چېۋە يېيىشكە تايىنىپ» تۇرمۇش كەچۈرەتتى. مىنگو دەۋرىدە كۆپ قېتىملىق ئۇرۇش مالىمانچىلىقى تۈپەيلىدىن، ئىزچىل ئاشلىق قەھەتچىلىكى بولۇپ، ئاشلىق باھاسى ئۆچقاندەك ئۇرلەپ، كىشىلەرنىڭ كۆڭلى پاراكەندە بولۇپ كەتتى، ھۆكۈمەت دائىرىلىرى ھە دەپ غەللە - پاراقنى كۆپەيتكەندىن سىرت، بىر تۇتاش تىزگىنلەش، باھاغا چەك قويۇش، كېلىشىم باھانى يولغا قويۇش، تەڭشەپ سېتىۋېلىش، نورمىلىق سېتىپ بېرىشتەك چارىلەرنى قوللانغان بولسىمۇ، باھانىڭ ئۈرلىشىنى يەنىلا تىزگىنلىيەلمەي، خەلقنىڭ ئېھتىياجىنى قامدىيالمىدى. كونا جۇڭگودىكى خىيانەتچى ئەمەلدارلار ئاشلىقتىن غەللە - پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىشنى خەلقنىڭ قان - تەرىنى شوراشنىڭ ئاساسىي ۋاسىتىسى قىلدى، مەككار سودىگەرلەر ئاشلىق سېتىشنى پۇقرالارنى شىلۋېلىشنىڭ مۇھىم يولى قىلىۋالدى. يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن، جۇڭگو كومۇنىستىك پارتىيەسىنىڭ شىنجاڭدىكى ھەر دەرىجىلىك كومىتېتلىرى ۋە خەلق ھۆكۈمەتلىرى شىنجاڭنىڭ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىنى زور كۈچ بىلەن راۋاجلاندۇرۇش ۋە مىسلىسىز كۆلەمدە بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش بىلەن بىر ۋاقىتتا، شىنجاڭنىڭ ئەمەلىيەتكە بىرلەشتۈرۈپ، مەركەزنىڭ غەللە - پاراقنى بىر تۇتاش كىرىم - چىقىم قىلىش، ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش، توختاملىق سېتىۋېلىش، كۆپ يوللۇق تىجارەت قىلىش، دۆلەت ئاشلىق - ياغ زاپچاسىنى تۇرغۇزۇش قاتارلىق ئاشلىق سىياسەتلىرى ۋە تۈزۈملىرىنى ئەستايىدىل ئىزچىللاشتۇردى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئۇل مۇئەسسەسلىرى مۇكەممەل، كەسپىي تېخنىكا كۈچى كۈچلۈك بولغان، مەمۇرىيەت بىلەن كارخانا بىر گەۋدىلەشكەن دۆلەت ئاشلىق تارماقلىرى پەيدىنپەي قۇرۇلدى. ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش ئاساسىدا، مۇۋاپىق تەقسىملەش، مۇقىم بولغان باھا ئارقىلىق ھەربىيلەر بىلەن خەلقنىڭ ئېھتىياجى ۋە سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇشنىڭ ھەر قايسى جەھەتلىرىنىڭ ئاشلىققا بولغان

ئېھتىياجىغا كاپالەتلىك قىلىندى، بۇ، بازاردىكى مال باھاسىنى مۇقىملاشتۇرۇش، خەلق تۇرمۇشىنى خاتىرجەم قىلىش، چېگرا مۇداپىئەسىنى مۇستەھكەملەشتە مۇھىم رول ئويناندى. يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن، دۆلەتنىڭ ئاشلىق ئوبوروتىغا سەرپ قىلغان ئادەم كۈچى، ماددىي كۈچى، مالىيە كۈچىنىڭ كۆپلۈكىنى، جەمئىيەتنى تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىش دائىرىسىنىڭ كەڭلىكىنى ۋە ئاشلىق باھاسىنىڭ مۇقىملىقىنى تارىختىكى ھەر قانداق دەۋر بىلەن سېلىشتۇرغىلى بولمايدۇ، بۇ، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ۋە خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ جان - دىل بىلەن خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلىش مەقسىتىنى تولۇق ئىپادىلەپ بەردى.

50 يىلدىن بۇيان، ئاشلىق ئوبوروتىنىڭ ئاساسلىق ئەندىزىسى — بىر تۈتاش سېتىۋېلىش- سېتىشتىن ئىبارەت بولدى. ئالاھىدە شارائىتنىڭ مەھسۇلى بولغان بۇ ئەندىزە ئىلگىرى تارىخىي رولىنى جارى قىلدۇرغانىدى. ئەمما ئىقتىسادنىڭ راۋاجلىنىشىغا ئەگىشىپ، ئاشلىق تاۋار قاتارىدا تىجارەت قىلىنماسلىق ھەم ئۇ ئېلىپ كەلگەن سىياسەت خاراكتېرلىك زور زىيان ۋە يارەدەم قاتارلىق نۇقسانلار كۈنسايىن روشەن ئىپادىلەندى. ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمىسى ئۆزلۈكسىز ئىسلاھ قىلىنىپ، پىلانلىق سېتىۋېلىش - سېتىش ئاساسىي گەۋدە قىلىنغان كۆپ يوللۇق تىجارەت قۇرۇلمىسى پەيدىنپەي شەكىللەندى، ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش مۇقىم بولغان، بازار جانلانغان، خەلق تۇرمۇشى ياخشىلانغان مەنزىرە بارلىققا كەلدى. لېكىن ئاشلىق ئوبوروتىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ۋە ئىستېمالنى تەڭشەش رولى بازار ئارقىلىق بولماي، يەنىلا ئاساسلىقى مەمۇرىي ۋاستە ھەم دۆلەتنىڭ زور سوممىلىق مالىيە ياردىمىگە تايىنىپ ئىشقا ئاشۇرۇلدى، بۇ، ئۇزۇن مەزگىللىك ياخشى تەدبىر ئەمەس ئىدى. سوتسىيالىستىك بازار ئىگىلىكىنىڭ تەلىپىگە يەنمۇ ئويغۇنلىشىش ئۈچۈن، 1993 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ توختاملىق ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى قىسقارتىلىپ 1992 - يىلدىكىنىڭ 60% گە تەڭ قىلىندى، ئاشلىق سېتىش ۋە يۆتكەش پۈتۈنلەي بازار ئارقىلىق ئېلىپ بېرىلدى، لېكىن دېھقانلارنىڭ ئاشلىق سېتىشى قىيىن بولۇش ۋە شەھەر - بازارلاردا ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش جىددىي بولۇش، ئاشلىق باھاسى داۋاملىق ئۆرلەشتەك يېڭى ئەھۋاللار كۆرۈلدى. 1994 - يىلدىن باشلاپ، ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئاشلىقنى پىلانلىق يۆتكەش ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى، شەھەر- بازارلاردا نوپۇس بويىچە نورمىلىق تەمىنلەش يولغا قويۇلدى. 1995 - يىلدىن باشلاپ دۆلەتنىڭ توختاملىق ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئەسلىدىكى توختاملىق سېتىۋېلىش ئاساس سانى بويىچە تولۇق سوممىلىق سېتىۋېلىشقا ئۆزگەرتىلدى، شۇنىڭ بىلەن ئاشلىقتا سىياسەت خاراكتېرلىك كەسىپ بىلەن تىجارەت خاراكتېرلىك سودا ئايرىلىپ، 2 لىنىيىلىك ھەرىكەت تۈزۈمى يولغا قويۇلدى. ئىقتىسادىي تەرەققىيات ۋە ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشنىڭ ئېشىشىغا ئەگىشىپ، 1997- يىلدىن بۇيان، شىنجاڭدا پۈتۈن مەملىكەتتىكىگە ئوخشاش، دېھقانلارنىڭ ئاشلىق سېتىپ بېرىش تەلىپىنى قانائەتلەندۈرۈش ئۈچۈن، ئاشلىق كەڭتاشا سېتىۋېلىندى، ھەر يىللىق سېتىۋېلىنغان ئاشلىق سېتىلغان ئاشلىقتىن كۆپلەپ ئېشىپ، كۆپ ساقلاش، سالدۇ ئېشىپ كېتىشتەك ئېغىر ئەھۋال كۆرۈلدى. 1998 - يىل 5 - ئاينىڭ ئاخىرىدىن باشلاپ، ئاپتونوم رايونىمىزدا گۇۋۇيۈەننىڭ بىر تۈتاش ئورۇنلاشتۇرۇشى بويىچە، 3 تۈرلۈك سىياسەت، بىر تۈرلۈك ئىسلاھات مۇھىم نۇقتا قىلىنغان ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتىنى چوڭقۇرلاشتۇرۇش خىزمىتى

قانات يايدۇرۇلدى ھەمدە باسقۇچ خاراكتېرلىك نەتىجىگە ئېرىشىلدى. نۆۋەتتە ئاشلىق ئوبوروتى ئالغا قاراپ ساغلام راۋاجلانماقتا.

بىز ئاشلىق ئوبوروتى پىلانلىق ئىگىلىك ئەندىزىسىدىن سوتسىيالىستىك بازار ئىگىلىكى ئەندىزىسىگە ئۆتۈش جەريانىدا، ئۆتمۈشنى كۆزىتىپ، ھازىرقىنى بىلىشىمىز، كەلگۈسى ئۈستىدە تېخىمۇ ئىزدىنىشىمىز لازىم. 21 - ئەسىردىكى زامانىۋىلاشتۇرۇش نىشانىغا قەدەم تاشلىنىۋاتقان بۈگۈنكى كۈندە، بىز ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشىغا ۋە ئاشلىق ئوبوروتىغا ھەر قانداق ۋاقىتتىكىدىنمۇ بەك ئەھمىيەت بېرىشىمىز لازىم. بۇ، دۆلەتنىڭ ئۇلۇغۋار پىلانى، خەلقنىڭ چوڭ ئىشى، ئومۇمىيەتكە مۇناسىۋەتلىك ئىش.

بۇ يەردە شۇنى ئالاھىدە تىلغا ئېلىپ ئۆتۈش كېرەككى، 1991 - يىلى «شىنجاڭ ئومۇمىي تەزكىرىسى • ئاشلىق تەزكىرىسى»نى تۈزۈش خىزمىتى قىيىنچىلىققا دۇچ كەلگەندە، ئاشلىق خىزمىتى بىلەن ئۇزاق ۋاقىت شۇغۇللىنىپ، دەم ئېلىشقا ۋە پېنسىيىگە چىققان بىر تۈركۈم كادىرلار ۋە خىزمەتتىكى ئوتتۇرا ياش، ياش كەسپىي تايانچلار قىيىنچىلىققا قارىماي، ئۆزى تەلەپ قىلىپ، تاپشۇرۇق بويىچە تەزكىرە تۈزۈشكە ئاتلاندى. بىر قانچە يىلدىن بېرى، ئۇلار مەڭگىر جاپا - مۇشەققەتلەرنى باشتىن كەچۈرۈپ، كەڭ ۋە ئەتراپلىق ماتېرىيال ئىگىلەپ، يۈرەك قېنىنى سەرپ قىلىپ، تىرىشچانلىق بىلەن ئەجىر سىڭدۈرۈپ، تارىخىي بۇرچىنى ئاخىر ئادا قىلدى. ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرىدىكى ئالاقىدار خادىملارمۇ كۆپلەپ خىزمەت ئىشلىدى. ئۇلار ئاتا - بوۋىلارنى خاتىرجەم قىلىدىغان، ئۇرۇغ - ئەۋلادلارغا پايدا يەتكۈزىدىغان ياخشى ئىشنى قىلدى. بىز بۇ كىتاب نەشرىدىن چىقىش پەيتىدە ج ك پ ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى كومىتېتى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىگە ۋاكالىتەن تەزكىرە تۈزۈشكە قاتناشقان بارلىق خادىملارغا چىن قەلبىمىزدىن رەھمەت ئېيتىمىز. «شىنجاڭ ئومۇمىي تەزكىرىسى • ئاشلىق تەزكىرىسى»نى تۈزۈش خىزمىتىگە يېتەكچىلىك قىلغان ۋە ياردەم بەرگەن ش ئۇ ئا ر تەزكىرە كومىتېتى، «شىنجاڭ ئومۇمىي تەزكىرىسى • پۇل - مۇئامىلە تەزكىرىسى»، «شىنجاڭ ئومۇمىي تەزكىرىسى • دېھقانچىلىق تەزكىرىسى» تەھرىر ئىشخانىسىغا ھەم ئالاقىدار ئورۇنلارنىڭ رەھبەرلىرى، مۇتەخەسسىسلەر، ئالىملارغا چىن قەلبىمىزدىن رەھمەت ئېيتىمىز!

يېڭى مىڭ يىلنىڭ قوڭغۇراق ئاۋازى جاراڭلىدى، شىنجاڭ ئاشلىق كەسپىدىكىلەرنىڭ يېڭى تارىخىي سەھىپىنى ئېچىپ، زامانىۋىلاشقان سوتسىيالىستىك يېڭى شىنجاڭ قۇرۇش ئۈچۈن تېخىمۇ زور تۆھپە قوشۇشنى ئۈمىد قىلىمىز!

1999 - يىل 10 - ئاي

تەزكىرىنىڭ تۈزۈلۈشى ھەققىدە

1. مەزكۇر تەزكىرىدە ماركسىزم - لېنىنىزم، ماۋزېدۇڭ ئىدىيىسى ۋە دېڭ شياۋپىڭ نەزەرىيىسى يېتەكچى قىلىنىپ، شىنجاڭنىڭ ئاشلىق كەسپىنىڭ تارىخى ۋە ھازىرقى ھالىتىنى ئەتراپلىق، سىستېمىلىق، ئىلمىي بايان قىلىشقا كۈچ سەرپ قىلىندى، دەۋر ئالاھىدىلىكى بىلەن يەرلىك ئالاھىدىلىك گەۋدىلەندۈرۈلدى.

2. بايان قىلىش، خاتىرىلەش، تەزكىرە، سۈرەت، جەدۋەل، ئۈزۈندە قاتارلىق ژانىرلار ۋە قىسىم، باب، پاراگراف، ماقالە قۇرۇلمىسى قوللىنىلدى.

3. يۇقىرى چېكى شەيئىلەر بارلىققا كەلگەن ۋاقىتتىن باشلاندى، ئاخىرقى چېكى 1990-يىلنىڭ ئاخىرىغىچە بولدى. تەزكىرىنىڭ ئاخىرىغا مۇھىم تارىخىي ھۆججەتلەر ۋە 1991 — 1999-يىلغىچە بولغان چوڭ ئىشلار خاتىرىسى قوشۇمچە قىلىندى.

4. ماتېرىيال جەھەتتە ئارخىپ ئاساس قىلىندى، كىتاب، گېزىت - ژۇرنال، تەرجىمە، ماددىي ئىسپات ماتېرىياللىرى قوشۇمچە قىلىندى. تەزكىرىگە كىرگۈزۈلگەن ماتېرىياللار ئىسپاتلىنىپ ئىلغاپ ئېلىنغانلىقتىن، ئادەتتە ئېلىنغان جايى ئىزاھلانمىدى.

5. سانلىق مەلۇماتلاردا ستاتىستىكا تارماقلىرى تەمىنلىگەن سانلار ئۆلچەم قىلىندى، كەملىرىگە ئالاقىدار تارماقلارنىڭ ستاتىستىكا سانلىق مەلۇماتلىرى ئىشلىتىلدى. ستاتىستىكا يىلى، يېڭى جۇڭگو قۇرۇلۇشتىن بۇرۇنقىسى ئەسلى ماتېرىيال بويىچە ئېلىندى؛ يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىنكىسى ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش، سېتىش، يۆتكەش، ساقلاش ستاتىستىكا سانلىرىدا ئاشلىق يىلى (شۇ يىلى 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن كېيىنكى يىلى 3 - ئاينىڭ 31-كۈنگىچە) نىڭ سانلىرى قوللىنىلدى، باشقا ستاتىستىكىلىق ماتېرىياللار كالېندار يىلى بويىچە قوللىنىلدى.

6. 1950 — 1990 - يىلغىچە بولغان رايونلارغا ئايرىلغان ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش، سېتىش، يۆتكەش، ساقلاش ستاتىستىكا ماتېرىياللىرىدا 1990 - يىلدىكى مەمۇرىي رايونلار ئۆلچەم قىلىندى. بۇرۇن قىسمەن ناھىيىلەرنىڭ مەمۇرىي رايون تەۋەلىك مۇناسىۋەتتىدە ئۆزگىرىش بولغان بولسىمۇ، مەزكۇر تەزكىرىنىڭ ماتېرىياللىرى 1990 - يىلدىكى ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرگە قاراشلىق ناھىيە، شەھەرلەر بويىچە تەڭشەلدى. ئالاقىدار يازما ماتېرىياللارمۇ مۇشۇ ئۆلچەم بويىچە بايان قىلىندى.

7. سانلارنى قوللىنىشتا، دۆلەت تىل - يېزىق خىزمىتى كومىتېتى، دۆلەت نەشرىياتچىلىق ئىدارىسى قاتارلىق 7 تارماق ئېلان قىلغان «نەشر بۇيۇملىرىدا سانلارنى قوللىنىش ئۇسۇلى توغرىسىدىكى سىناق تەرتىسىدە يولغا قويۇلىدىغان بەلگىلىمە» ئىجرا قىلىندى. ئۆلچەم بىرلىكى يېڭى جۇڭگو قۇرۇلۇشتىن بۇرۇنقىسى ئەسلى ماتېرىيال بويىچە ئېلىندى، يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىنكىسىدە خەلقئارا سىستېما قوللىنىلدى، ئاشلىق كەسپىنىڭ ئادەتتى نەزەرگە ئېلىنىپ، يۈز مىليون كىلوگرام، تۇمەن كىلوگرام، كىلوگرام، تۇمەن تونىنا، تونىنا دېگەن

ئۇلچەم بىرلىكلىرى قوللىنىلدى.

8. ماقالىلەر «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ تەزكىرە كىتابلىرى ماقالە قائىدىسى» (سىناق نۇسخا) دىكى بەلگىلىمىلەر بويىچە ئىجرا قىلىندى.

9. نامىلار تۈنجى قېتىمدا تولۇق ئېلىندى، كېيىنكىلىرىدە قىسقارتىپ ئېلىندى. قەدىمكى يەر - جاي نامىلىرى ھەربىر قىسىمدا تۈنجى قېتىم ئۇچرىغاندا ھازىرقى ئاتىلىشى ئىزاھلاندى، كېيىنكىلىرىدە ئىزاھ بېرىلمىدى. مەزكۇر تەزكىرىدە «يېڭى جۇڭگو قۇرۇلۇشتىن بۇرۇنقى، كېيىنكى» دېيىلگەن سۆز 1949 - يىل 10 - ئاينىڭ 1 - كۈنى جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغاندىن بۇرۇنقىسى، كېيىنكىسىنى كۆرسىتىدۇ.

10. يىلنامىدە چىڭ سۇلالىسى ھەم ئۇنىڭدىن بۇرۇنقى دەۋرلەردىكى پادىشاھلارنىڭ يىل نامىلىرى، جۇڭخۇا مىنگو دەۋرىدىكى مىنگو يىل نامى ئىسكوپكا ئىچىدە مىلادىيە يىل ھېسابى بويىچە ئىزاھلاندى، يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىنكىسىدە مىلادىيە يىل ھېسابى قوللىنىلدى.

ئومۇمىي پايان

1

شىنجاڭ قەدىمكى زاماندا غەربىي يۇرت دەپ ئاتىلاتتى، مىلادىيىدىن بۇرۇنقى 60 - يىلى غەربىي خەن سۇلالىسى ھۆكۈمىتى ئۇرلى (ھازىرقى بۈگۈر ناھىيىسىنىڭ چېدىر يېزىسى)دا غەربىي يۇرت قورۇقچىبەگ مەھكىمىسىنى تەسىس قىلغاندىن تارتىپ، شىنجاڭ رەسمىي جۇڭگو زېمىنىگە تەۋە بولۇپ، جۇڭگو تۇپرىقىنىڭ ئايرىلماس بىر قىسمى بولۇپ قالدى. غەربىي خەن سۇلالىسى غەربىي يۇرتنى بىرلىككە كەلتۈرۈش داۋامىدا دۇچ كەلگەن ئەڭ زور قىيىنچىلىق لەشكەرلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش مەسىلىسىنى قانداق ھەل قىلىش بولدى. تەيچۇ 1 - يىلى (مىلادىيىدىن بۇرۇنقى 104 - يىلى) مۇتەرشانا سانغۇنى لى گۇاڭلى بىرىنچى قېتىم فەرغانىغە ھۇجۇم قىلغاندا، ئاشلىق يېتىشمىگەنلىكى تۈپەيلىدىن مەغلۇبىيەتكە ئۇچرىدى، ئۇ خەن ژۇدىغا «لەشكەرلەر جەڭ قىلىشتىن ئەندىشە قىلمايدۇ، ئاچ قېلىشتىن ئەندىشە قىلىدۇ» دەپ خەت يېزىپ، لەشكەرلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشنى ئىنتايىن مۇھىم ئورۇنغا قويۇشنى تەلەپ قىلدى. شۇڭا، غەربىي خەن سۇلالىسى ھۆكۈمىتى بۇز يەر ئۆزلەشتۈرۈش ئارقىلىق لەشكەرلەرگە ۋە ئۆتكەن - كەچكەن ئەلچىلەر، سودىگەرلەرگە ئېھتىياجلىق بولغان ئاشلىقنى ھەل قىلىش يۈزىسىدىن لەشكەرلەرنى بۇز يەر ئۆزلەشتۈرۈپ، ئاشلىق تېرىشقا باب كېلىدىغان ئىستراتېگىيىلىك مۇھىم ئورۇنلارغا ئورۇنلاشتۇردى، ئەسكەرلەر ئادەتتىكى ۋاقىتلاردا دېھقانچىلىق قىلدى، جىددىي پەيتلەردە جەڭچى بولدى، ئۇلار ئىشلەپچىقارغان ئاشلىق لەشكەرلەر، ئۆتكەن - كەچكەن ئەلچىلەر ۋە سودىگەرلەرگە ئىشلىتىلدى. خەن ژۇدىنىڭ يۆنغېلىڭ 6 - يىلى (مىلادىيىدىن بۇرۇنقى 105 - يىلى) دىن تارتىپ خەن چېگىدىنىڭ جىيەنشى 3 - يىلى (مىلادىيىدىن بۇرۇنقى 30 - يىلى) غىچە غەربىي خەن سۇلالىسى شۇەنلېي (ھازىرقى ئىلى دەريالىق ۋادىسىدىكى رايونلار)، راۋتوتا (ھازىرقى بۈگۈر ناھىيىسىنىڭ شەرقىي جەنۇبى)، لوپنۇر (ھازىرقى كورلا شەھىرىنىڭ غەربىي جەنۇبى)، مىرەن (ھازىرقى چاقىلىق ناھىيىسىنىڭ مىرەن ئېترايى)، كىروران (ھازىرقى چاقىلىق ناھىيىسى لوپنۇر كۆلىنىڭ غەربىي شىمال قىرغىقى)، يارغول (ھازىرقى تۇرپان يارغول قەدىمكى شەھىرى)، بەشكەنت (ھازىرقى يەكەن ناھىيىسىنىڭ شەرقىي شىمالى)، قىزىل قورغان (ھازىرقى ئوتتۇرا ئاسىيادىكى ئىسسىقكۆلنىڭ شەرقىي جەنۇبى)، كىنگىت (ھازىرقى يەنجى ناھىيىسىنىڭ جەنۇبى)، كۇسەن (ھازىرقى كۇچا)، قۇچۇ (ھازىرقى تۇرپان شەھىرىدىكى ئىدىقۇت قەدىمكى شەھىرى ئېترايى)، قۇم (ھازىرقى ئاقسۇ شەھىرى) قاتارلىق جايلاردا بۇز يەر ئۆزلەشتۈرۈشنى قانات يايدۇردى. بۇز يەر ئۆزلەشتۈرۈشكە قاتناشقان ئەسكەرلەر ئەڭ كۆپ بولغاندا 25 مىڭغا يەتتى. بۇز يەر ئۆزلەشتۈرۈش سىياسىتىنىڭ يولغا قويۇلۇشى لەشكەرلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ۋە يىپەك يولىدىن ئۆتكەن - كەچكەن سودىگەرلەر، ئەلچىلەرنىڭ ئاشلىققا بولغان ئېھتىياجىنى ھەل قىلىپلا قالماستىن، غەربىي خەن سۇلالىسى ھۆكۈمىتىنى غەربىي يۇرتنىڭ ھەر قايسى شەھەر دۆلەتلىرىدىن غەلله پاراق، باج ئالماسلىق ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلدى، بۇ، غەربىي يۇرتنى بىرلىككە كەلتۈرۈش ۋە غەربىي يۇرتقا ھۆكۈمرانلىق قىلىشتا ھالقىلىق رول ئويناندى.

غەربىي خەن سۇلالىسىدىن باشلاپ ئۆتكەن ھەر قايسى سۇلالىلەر بۇز يەر ئۆزلەشتۈرۈشنى غەربىي يۇرتنى ئىدارە قىلىشتىكى مۇھىم دەستۇر قىلدى. بۇز يەر ئۆزلەشتۈرۈش غەربىي يۇرت ئاشلىق ئىشلىرىنىڭ مۇھىم مەزمۇنى بولۇپ قالدى. شەرقىي خەن، ساۋۇبي، غەربىي جىن سۇلالىلىرى غەربىي خەن سۇلالىسىنىڭ بۇزيەر ئۆزلەشتۈرۈش تۈزۈمىگە ۋارىسلىق قىلىپ، تەڭرىتاغنىڭ جەنۇبى ۋە شىمالىدىكى رايونلاردا ئوخشاش بولمىغان كۆلەمدە بۇزيەر ئۆزلەشتۈرۈشنى قانات يايدۇردى. ئالدىنقى لياڭ، ئالدىنقى چىن، كېيىنكى لياڭ، غەربىي

لياڭ، شىمالىي لياڭ، شىمالىي ۋېي قاتارلىق ھاكىمىيەتلەر غەربىي يۇرتتا قۇچۇ ئىنانچىلىقنى تەسىس قىلىپ ھۆكۈمرانلىق قىلغاندىمۇ، بۇزىيەر ئۇزلەشتۇرۇش تۈزۈمىنى داۋاملاشتۇرۇپ بۇ جايدا تۇرۇشلۇق لەشكەرلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلىدى. سۇي سۇلالىسىنىڭ دايې 5 - يىلى (609 - يىلى) دىن باشلاپ، غەربىي يۇرتنىڭ شەرقىي قىسمىدا پىشامشان (ھازىرقى چاقلىق ناھىيىسى ئەتراپىدا)، چەرچەن، ئېۋىرغول قاتارلىق جايلاردا ئىنانچىلىق - ناھىيە تۈزۈمى يولغا قويۇلۇپ، بۇز يەر ئۇزلەشتۇرۇش تۈزۈمىي داۋاملاشتۇرۇلدى. تاڭ سۇلالىسىنىڭ جېنگۇەن 4 - يىلى (630 - يىلى) دىن باشلاپ، غەربىي يۇرتنىڭ شەرقىي قىسمىدا ئېۋىرغول ئايىمىقى (ئايماق مەركىزى ھازىرقى قۇمۇل شەھىرى)، قۇچۇ ئايىمىقى (ئايماق مەركىزى ھازىرقى تۇرپان شەھىرىدىكى ئىدىقۇت قەدىمكى شەھىرى) ۋە بېشبالىق ئايىمىقى (ئايماق مەركىزى ھازىرقى جىمىسار ناھىيىسىدىكى خۇيۇزا قەدىمكى شەھىرى) قاتارلىق جايلاردا ئايماق، ناھىيە، يېزا، تۈتۈن تۈزۈمى يولغا قويۇلۇپ، باج - سېلىق يىغىلدى. شاجۇ ئايىمىقى (ھازىرقى گەنسۇ ئۇلۇكسىنىڭ دۇنخۇاڭ شەھىرى) شىنجاڭنىڭ چەرچەن، چاقلىق ناھىيىلىرىنى باشقۇردى. غەربىي يۇرتنىڭ باشقا رايونلىرىدا بېقىندى ئايماق، مەھكىمە تۈزۈمى يولغا قويۇلۇپ، ئالۋان - ياساق ئېلىنمىدى. لەشكەرلەر ۋە ھاكىمىيەت ئورگانلىرىغا ئېھتىياجلىق ئاشلىق يەنىلا ئاساسەن بۇز يەر ئۇزلەشتۇرۇشكە تايىنىپ ھەل قىلىندى. تاڭ سۇلالىسى دەۋرىدە غەربىي يۇرتتا بۇز يەر ئۇزلەشتۇرۇش دائىرىسى، كۆلىمى تارىختا ئەڭ گۈللەنگەن غەربىي خەن سۇلالىسى مەزگىلىدىكىدىنمۇ ئېشىپ كەتتى، مەركەزلەشكەن 11 بۇزىيەر ئۇزلەشتۇرۇش رايونى شەكىللەنگەندىن باشقا، ھەر قايسى بوقال شەھەرلەر، تۈر - لەڭگەرلەرمۇ كىچىك كۆلەملىك پارچە - پۇرات بۇزىيەر ئۇزلەشتۇرۇشنى قانات يايدۇردى. يۇەن سۇلالىسى غەربىي يۇرتتىكى توپلاڭنى بېسىقتۇرۇشتا بۇ يەردە تۇرۇشلۇق لەشكەرلەرنىڭ ئاشلىق مەسلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، يۇەن شىزۇنىڭ جىيۇەن 15 - يىلى (1278 - يىلى) دىن باشلاپ بېشبالىق (ھازىرقى جىمىسار ناھىيە بازىرىنىڭ شىمالى)، ئۇدۇن (ھازىرقى خوتەن شەھىرى)، كۇسەن (ھازىرقى كۇچا)، جالاندىر (ھازىرقى چەرچەن ناھىيە بازىرىنىڭ جەنۇبى) قاتارلىق جايلاردا بۇزىيەر ئۇزلەشتۇرۇشنى قانات يايدۇردى. چىڭ سۇلالىسىنىڭ كاڭشى 55 - يىلى (1716 - يىلى) دىن داۋگۇاڭ 20 - يىلى (1840 - يىلى) غىچە شەرقتە قۇمۇل يايلىقىدىن غەربتە ئىلى دەريا بويلىرىغىچە، شىمالدا ئالتاي تېغىدىن جەنۇبتا كوئېنلۇن تاغلىرىغىچە بولغان تەڭرىتاغنىڭ جەنۇبى ۋە شىمالى ھەم جوڭغارىيە، تارىم ئويمانلىقى ئەتراپلىرىدىكى 24 جايدا بۇزىيەر ئۇزلەشتۇرۇش رايونى ئېچىلدى. بۇزىيەر ئۇزلەشتۇرۇش شەكلى ھەربىيلەر بۇزىيەر ئۇزلەشتۇرۇش ئاساس قىلىنىشتىن، خەلق بۇزىيەر ئۇزلەشتۇرۇش ئاساس قىلىنىشقا ئۆزگەرتىلدى. بۇزىيەر ئۇزلەشتۇرۇشتە شىمالىي شىنجاڭ مۇھىم نۇقتا قىلىنىپ، بۇزىيەر ئۇزلەشتۇرۇش ئومۇمىي كۆلىمى 3 مىليون 28 مىڭ مودىن كۆپرەككە يەتكۈزۈلدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئەسكەرلەر، خوشۇن، جىنايەتچىلەر ئۇزلەشتۇرگەن بۇزىيەر 603 مىڭ مودىن كۆپرەككە، خەلق ئۇزلەشتۇرگەن بۇز يەر 2 مىليون 425 مىڭ مودىن كۆپرەككە يەتتى. بۇز يەر ئۇزلەشتۇرۇپ ئېلىنغان ئاشلىق ۋە ئېلىنغان غەللە - پاراق ئۇزىدىن ئېشىنىپ، زاپاس ئاشلىق كۆپىيىپ كەتتى. زاپاس ئاشلىق بۇزۇلۇپ زىيان بولۇشتىن ساقلىنىش ئۈچۈن، چىڭ سۇلالىسى ھۆكۈمىتى چېيىنلۇك يىللىرى ئىلىدا بۇزىيەر ئۇزلەشتۇرگۈچى ھەربىيلەر ساننى كېمەيتىش، موردا بۇزىيەر ئۇزلەشتۇرگۈچى ھەربىيلەر يەرلەرنى بوشتىپ بېرىش، جىمىساردا بۇزىيەر ئۇزلەشتۇرگۈچى ھەربىيلەر «تېرىقچىلىق قىلىشنى ۋاختىنچە توختىتىش»نى تەستىقلىدى. شىنجاڭدا ئۇلكە تەسىس قىلىنغاندىن كېيىن، چىڭ سۇلالىسى ھۆكۈمىتى گۇاڭشۈ 13 - يىلى (1887- يىلى) بۇيرۇق چۈشۈرۈپ، ھەربىيلەر ئۇزلەشتۇرگەن يەرلەرنى بىر تۇتاش خەلقە مەنسۇپ قىلدى. شۇنىڭدىن باشلاپ، شىنجاڭدا ھەربىيلەر ئىشلەپچىقارغان ئاشلىقنى سېتىۋېلىش ۋە يەر ئىجارىسى ئاشلىقى ئېلىشنى ئاساس قىلىش پۈتۈنلەي غەللە - پاراق ئېلىشقا ئۆزگەرتىلدى.

1949 - يىل 9 - ئاينىڭ 25 - 26 - كۈنلىرى شىنجاڭنىڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد بولغانلىقى جاكارلاندى. مۇۋەققەت قوماندان ۋاڭ جېن جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى 1 - بىكتۇەنىنى باشلاپ شىنجاڭغا كىرىپ،

ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى، مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتى بىكىتكەن چېگرا رايونىنى قوغداش، چېگرا رايونىنى گۈللەندۈرۈش، «ھەربىيلەر بوزيەر ئۆزلەشتۈرۈپ چېگرا رايونىنى قوغداش» تېمىدىن ئىبارەت ئىستراتېگىيىلىك ۋەزىپىنى ئىجرا قىلدى. قىسىملار شىنجاڭغا كىرگەن كۈندىن باشلاپ، بىر قولىغا كەتمەن، بىر قولىغا مىلتىق ئېلىپ، بىر تەرەپتىن باندىتلارنى تازىلاش، ھاكىمىيەت قۇرۇش، چېگرا مۇداپىئەسىنى مۇستەھكەملەش ۋەزىپىسىنى ئىجرا قىلسا، يەنە بىر تەرەپتىن سۇچىلىق قۇرۇلۇشى ئېلىپ بېرىش، بوزيەر ئېچىپ ئېتىز بەرپا قىلىشتىن ئىبارەت قۇرۇلۇش ئىشى بىلەن شۇغۇللاندى. 1949 - يىل 12 - ئاينىڭ 29- كۈنى جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى 22 - بىكتۇەنى قۇرۇلدى، بۇ بىكتۇەن ئاساسلىقى دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق بىلەن شۇغۇللاندى. 1950 - يىلى قىسىملار جەمئىي 960 مىڭ مو بوزيەر ئۆزلەشتۈردى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاشلىق، ياغلىق دان تېرىلغۇ كۆلىمى 744 مىڭ مو بولۇپ، بۇ يەرلەردىن 32 مىليون 920 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق، 1 مىليون 860 مىڭ كىلوگرام ياغلىق دان ئېلىندى. 1952 - يىلى قىسىملارنىڭ تېرىلغۇ يېرى 1 مىليون 620 مىڭ موغا يېتىپ، بۇ يەرلەردىن 95 مىليون كىلوگرام ئاشلىق، 4 مىليون 890 مىڭ كىلوگرام ياغلىق دان ئېلىندى، شۇنىڭ بىلەن شىنجاڭدا ئاشلىق، ياغ جەھەتتە تەمىنلەش بىلەن ئېھتىياج ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت ئۇنۇملۇك دەرىجىدە پەسەيتىلدى. 1954 - يىل 10 - ئاينىڭ 7 - كۈنى شىنجاڭ ھەربىي رايون ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكتۇەنى (كېيىن «شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكتۇەنى» دەپ ئاتالدى) قۇرۇلدى، شۇنىڭ بىلەن دېھقانچىلىق، ئورمانچىلىق، چارۋىچىلىق، قوشۇمچە كەسىپ، بېلىقچىلىق، سانائەت، سودا، قۇرۇلۇش، قاتناش، مۇلازىمەت ئىشلىرى ئومۇمىيۈزلۈك راۋاجلىنىپ، بوزيەر ئۆزلەشتۈرۈش ئىلگىرى پەللىگە يەتكۈزۈلدى. 1989 - يىلى شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكتۇەنى پىلانى ئايرىم تۈزۈلمىدىغان، يېزا ئىگىلىك، سانائەت، سودا بىر گەۋدىلەشكەن ئالاھىدە چوڭ كارخانىغا ئايلاندى. 1990 - يىلى شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكتۇەنىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر شىنجاڭدىن ئىبارەت بۇ كەڭ زېمىندا ۋە چەكسىز ئۆزۈن چېگرا لىنىيىسىدە ئۆزلەشتۈرگەن يەر 14 مىليون 67 مىڭ موغا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاشلىق، ياغلىق دان زىرائەت تېرىلغۇ كۆلىمى 6 مىليون 713 مىڭ مو، ئىشلەپچىقىرىلغان ئاشلىق ئاپتونوم رايون بويىچە ئومۇمىي ئاشلىقنىڭ %23.14نى، ئىشلەپچىقىرىلغان ياغلىق دان ئاپتونوم رايون بويىچە ئىشلەپچىقىرىلغان ئومۇمىي ياغلىق دانىنىڭ %22.77نى، ئىشلەپچىقىرىلغان پاختا ئاپتونوم رايون بويىچە ئىشلەپچىقىرىلغان ئومۇمىي پاختىنىڭ %41.56نى ئىگىلىدى. 1954 — 1990 - يىلغىچە بولغان ئاشلىق يىلدا، شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكتۇەنى دۆلەتنى تەخمىنەن 2 مىليارد 100 مىليون كىلوگرام تەكسە باھالىق تاۋار ئاشلىق، 123 مىليون كىلوگرام تاۋار ياغ بىلەن تەمىنلەپ، شىنجاڭنىڭ ئاشلىق، ياغ جەھەتتىكى كىرىم - چىقىمىنى تەڭپۇڭلاشتۇرۇشتا مۇھىم تۆھپە قوشتى.

2

«دۆلەت خەلقنى ئاساس قىلىدۇ، خەلق ئۆزۈقلۇق بىلەن ھاياتلىق تاپىدۇ. ئۆزۈق - تۇلۇك ئاشلىقنى مەنبە قىلىدۇ». ئاشلىق — دۆلەت ۋە خەلقنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ھەم تۇرمۇش ئاساسى. شىنجاڭدىكى ھەر دەرىجىلىك پارتىيە كومىتېتلىرى ۋە خەلق ھۆكۈمەتلىرى جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغاندىن تارتىپ ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش ۋە ئاشلىق ئوبوروت خىزمىتىگە ئىنتايىن ئەھمىيەت بېرىپ كەلدى. 1949- يىل 9- ئاينىڭ 25 - 26 - كۈنلىرى شىنجاڭنىڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد قىلىنغانلىقى جاكارلانغاندىن تارتىپ 1990- يىلغىچە بولغان 42 يىل ئىچىدە، ئومۇمىي جەھەتتىن قارىغاندا، شىنجاڭنىڭ ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشى ۋە

ئوبوروتىدا ناھايىتى زور نەتىجىلەر قولغا كەلتۈرۈلدى. ئىشلەپچىقىرىلغان ئومۇمىي ئاشلىق 848 مىليون كىلوگرامدىن 6 مىليارد 769 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 7 ھەسسىگە يېقىن ئاشتى، مۇڭاپىق تەقسىملەش، ئەستايىدىل ئورۇنلاشتۇرۇش ئارقىلىق ھەربىي ئېھتىياج، خەلقنىڭ ئوزۇقلۇقى ۋە ھەر ساھەنىڭ ئاشلىققا بولغان ئېھتىياجىغا كاپالەتلىك قىلىندى. بىر قەدەر كەڭتاشا بولغان دۆلەت ئاشلىق زاپىسى تۈرغۇزۇلدى. لېكىن، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىياتىدا «ئۈچ ئۆرلەش، ئۈچ پەسىيىش» جەريانى كۆرۈلدى، ئاشلىق ئوبوروتىدىمۇ ئۆزگىنى تەمىنلەپ ئېشىنىش، سىرتقا ئازراق ئاشلىق يۆتكەشتىن يۆتكەپ كېلىنگەن ئاشلىقنى يېيىش، يەنە ئاشلىقنى ئۆزگىنى تەمىنلەپ سىرتقا ئاشلىق يۆتكەشنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشتەك بىر قانچە باسقۇچلار بېسىپ ئۆتۈلدى.

1950 — 1958 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشى تېز تەرەققىي قىلغان مەزگىل بولدى، ئاشلىق ئوبوروت ۋەزىيىتىمۇ تېز ياخشىلاندى. شىنجاڭنىڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد قىلىنغانلىقى جاكارلانغان 1949 - يىلى ئۆلكە بويىچە ئىشلەپچىقىرىلغان ئومۇمىي ئاشلىق ئارانلا 848 مىليون كىلوگرام بولۇپ، ئونتۇرا ھېساب بىلەن كىشى بېشىغا 196 كىلوگرامدىن توغرا كەلگەنىدى، 12 - ئاينىڭ ئاخىرىدىكى سالدۇ ئاشلىق ئارانلا 32 مىليون كىلوگرام ئىدى. 1950 - يىلدىن تارتىپ، ئىجارە ھەققىنى كېمەيتىش - زومىگەرلەرگە قارشى تۇرۇش، يەر ئىسلاھاتى ۋە يېزا ئىگىلىكىنى كوپېراتسىيىلەشتۈرۈش ھەرىكەتلىرى ئارقىلىق دېھقانلارنىڭ ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش ئاكتىپلىقى بارغانسېرى ئاشتى، شىنجاڭدا تۇرۇشلۇق جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى «بوزيەر ئۆزلەشتۈرۈش، چېگرا رايونىنى قوغداش» ۋەزىپىسىنى ئىجرا قىلىپ، زور كۈچ بىلەن بوزيەر ئۆزلەشتۈرۈپ، ئاشلىق تېرىدى، شۇنىڭ بىلەن شىنجاڭنىڭ ئاشلىقى يىلسېرى ئېشىپ باردى. 1958 - يىلىغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئىشلەپچىقىرىلغان ئومۇمىي ئاشلىق 1 مىليارد 961 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 1949 - يىلدىكىدىن 1.31 ھەسسە ئاشتى، ئونتۇرا ھېساب بىلەن كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن ئاشلىق 337 كىلوگرام بولۇپ، 1949 - يىلدىكىدىن 141 كىلوگرام كۆپەيدى. ئاشلىق مەھسۇلاتى كۆپەيگەن ئاساستا، ئاشلىق ئوبوروت ۋەزىيىتى 1956 - يىلدىن بۇرۇنقى مەزگىلگە قارىغاندا خېلى ياخشى راۋاجلاندى، بۇ ئارقىلىق ھەر ساھەنىڭ ئاشلىققا بولغان ئېھتىياجىغا كاپالەتلىك قىلىنىپلا قالماستىن، بەلكى ھەر يىللىق سېتىۋېلىش-سېتىشتا ئېشىنچا بولۇش، سالدۇ ئېشىپ بېرىش ، ئازراق ئاشلىقنى ئېكسپورت قىلىش ئىشقا ئاشۇرۇلدى. شىنجاڭنىڭ ئاشلىقى نىسبىي كەڭتاشا بولغانلىقى ۋە شىنجاڭنىڭ ئاز سانلىق مىللەتلەر رايونى بولغانلىقى قاتارلىق ئالاھىدىلىكلەرگە ئاساسەن، 1953 - يىلى مەملىكەت بويىچە ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش (يەنى پىلانلىق سېتىۋېلىش، پىلانلىق تەمىنلەش) يولغا قويۇلغاندا، ج ك پ شىنجاڭ شۇبە بيۇروسى ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ غەربىي شىمال بيۇروسى ئارقىلىق ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ دوكلات يوللاپ ماقۇللۇق ئالغاندىن كېيىن، بىر تۇتاش سېتىۋېلىش- سېتىشنى ۋاقتىنچە مەملىكەت بويىچە تەڭ يۈرگۈزمەسلىكنى بەلگىلىدى. لېكىن، مەملىكىتىمىزدىكى ھەر قايسى ئۆلكە، شەھەر، ئاپتونوم رايونلار ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش- سېتىشنى يولغا قويغانلىقىنىڭ تەسىرى بىلەن، دېھقانلار ئاشلىقنى ساتقۇسى كەلمەسلىك ۋە خۇسۇسىي سودىگەرلەر ئاشلىق تىجارىتىگە ئارىلىشىۋېلىش مەسىلىسى پەيدىنپەي ئاشكارىلىنىپ چىقتى، شۇنىڭ بىلەن 1956 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئىشلەپچىقىرىلغان ئاشلىق 113 مىليون كىلوگرام ئاشقان تەغدىردىمۇ كىرىم چىقىمنى قاپلىيالماي، 71 مىليون كىلوگرام يوچۇق پەيدا بولۇپ، سالدۇنى يۇناشتەك نورمالسىز ئەھۋال كۆرۈلدى، شۇڭا، ش ئۇ ئا ر پارتكوم ۋە خەلق ھۆكۈمىتى 1957 - يىلىنىڭ كېيىنكى يېرىمىدىن باشلاپ، ئاپتونوم رايونىمىز دائىرىسىدە ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش — سېتىش سىياسىتىنى يولغا قويۇشنى قارار قىلدى. يېزىلاردا بەلگىلەنگەن ئوزۇقلۇق ئاشلىق، ئۇرۇغ، يەم - بوغۇز قالدۇرۇش ئۆلچىمى بويىچە، كوپېراتىپ (باشلانغۇچ كوپېراتىپ گۇرۇھلاشقاندىن كېيىنكى ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتى) بىرلىك قىلىنىپ، ئارتۇق كېمى تەڭلەشتۈرۈلگەندىن كېيىن، ئېشىنچىسى بولسا سېتىۋېلىش، كېمىسىپ قالغىنىنى تەمىنلەش يولغا قويۇلدى؛ شەھەر - بازارلاردا نوپۇسقا قاراپ (ئىش تۇرى، يېشى بويىچە)

نورما بەلگىلىنىپ، ئائىلىلەرگىچە كىنىشكا تارقىتىلىپ، كىنىشكا بىلەن ئاشلىق سېتىۋېلىنىدى؛ ئاشلىق بازارلىرى پۈتۈنلەي تاقىلىپ، شەخسىلەرنىڭ ئاشلىق تىجارەت قىلىشى مەنئى قىلىندى. شۇنىڭدىن باشلاپ ئاشلىق تىجارىتى تېپىك مەھسۇلات تەقسىملەشكە ئۆزگەردى. ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش سىياسىتى يولغا قويۇلغان دەسلەپكى مەزگىلدە خۇسۇسىي سودىگەرلەرنىڭ ئاشلىق ئىشلەپچىقارغۇچىلار ۋە ئىستېمالچىلار بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى پۈتۈنلەي ئۈزۈۋېتىلگەنلىكى، ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش كۆچەيتىلگەنلىكى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاشلىق مەھسۇلاتى ئۈدا ئاشقانلىقى تۈپەيلىدىن 1957 ـ، 1958 ـ ئاشلىق يىلىدا سېتىۋېلىنغان ئاشلىق سېتىلغىنىدىن كۆپ بولۇپ، سالدۇ كۆپەيدى. 1958 ـ يىللىق ئاشلىق يىلىنىڭ ئاخىرىدا، ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە دۆلەتنىڭ ئاشلىق سالدۇسى 461 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 1949 ـ يىلدىكىدىن 13.4 ھەسسە ئاشتى. مۇشۇ مەزگىلدە سوۋېت ئىتتىپاقىغا 153 مىليون كىلوگرام ئاشلىق ئېكسپورت قىلىنىپ، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ قۇرۇلۇشىغا ئېھتىياجلىق بولغان ماشىنا - ئۈسكۈنىلەر تېگىشىپ كېلىندى.

1958 ـ يىلى «چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش» ۋە «خەلق گۈڭشىسى» يولغا قويۇلۇشقا باشلىدى، بۇ، ئوبيېكتىپ ئىقتىسادىي قانۇنىيەتكە خىلاپ ئىش بولدى، 1959 ـ يىلى ئوڭچىلىققا قارشى تۇرۇش قانات يايدۇرۇلدى، بۇنىڭ بىلەن ئاشلىق ئوبوروتى «مەھسۇلاتنى يۇقىرى باھالاش» قا ئەگىشىپ، «ئاشلىقتىن يۇقىرى غەللە - پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش»نى كەلتۈرۈپ چىقاردى. مۇشۇلارنىڭ ھەممىسى دېھقانلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ئاكتىپلىقىغا ئېغىر دەرىجىدە تەسىر يەتكۈزۈپ، 1960 — 1962 ـ يىلغىچە ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ قانتتىق تۆۋەنلەپ كېتىشىنى كەلتۈرۈپ چىقاردى، شۇنىڭ بىلەن خەلق تۇرمۇشىنى ئۇرۇنلاشتۇرۇش ئىنتايىن قىيىن بولدى. 1962 ـ يىلى، ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئىشلەپچىقىرىلغان ئاشلىق 1 مىليارد 654 مىليون كىلوگرامغا چۈشۈپ قېلىپ، 1958 ـ يىلدىكىدىن %15.67 تۆۋەنلەپ كەتتى. ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەر بىر كىشىگە توغرا كەلگەن ئاشلىق 237 كىلوگرامغا چۈشۈپ قېلىپ، 1958 ـ يىلدىكىدىن 100 كىلوگرام كېمەيمەپ كەتتى، بۇ، 1951 ـ يىلدىن بۇيانقى ئەڭ تۆۋەن دەرىجىگە چۈشۈپ قالدى. ئېغىر قېيىنچىلىق ئالدىدا، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ھەر دەرىجىلىك پارتكومىلار ۋە ھۆكۈمەتلەر ئاساسلىق كۈچىنى ئاشلىق خىزمىتىنى تۇتۇشقا مەركەزلەشتۈردى. ئاپتونوم رايون دەل ۋاقتىدا يېزىلاردىكى قالدۇرۇق ئاشلىق ئۇلچىمىنى تۆۋەنلىتىپ، شەھەر - بازار ئاھالىلىرىنى قىسقارتىپ ۋە ئۇلارنىڭ ئاشلىق نورما ئۇلچىمىنى مۇۋاپىق تۆۋەنلىتىپ، ئاشلىق بويىچە «3نى تەكشۈرۈش - تەرتىپكە سېلىش»نى يولغا قويدى، شەھەر - يېزا خەلقىنى «ئۇلچەمنى تۆۋەنلىتىش، ئاشلىق ئورنىغا مېۋە - چېۋە، كۆكتاتلارنى سەپلەش» قاتارلىق ئاشلىق تېجەش تەدبىرلىرىنى يولغا قويۇشقا چاقىردى. بىر مۇنچە ۋىلايەت، ئوبلاست، ناھىيىلەرنىڭ پارتىيە - ھۆكۈمەت رەھبەرلىرى ئالدىنقى يېرىم يىلدا خەلق تۇرمۇشىنى ئورۇنلاشتۇرۇشنى، كېيىنكى يېرىم يىلدا ئاشلىقتىن غەللە-پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىشنى تۇتتى، خەلق ئاممىسى ئۇلارنى «ئاشلىق شۇجىسى» دەپ تەرىپلىدى. مۇشۇنداق بولۇشىغا قارىماي، 1960 — 1962 ـ يىلغىچە بولغان ئاشلىق يىللىرىدا ئاشلىق سېتىۋېلىش، سېتىشتا كىرىم چىقىمنى قاپلىيالماي، سالدۇنى يۇناشقا توغرا كەلدى. 1960 ـ يىل 5 ـ ئايدىن باشلاپ، ئاقسۇنىڭ شىمالىدىكى رايونلارنىڭ ئاشلىقى ئۇرۇمچى، قاراماي قاتارلىق شەھەرلەر، سانائەت، كان رايونلىرىنىڭ ئېھتىياجىغا كاپالەتلىك قىلالمىغانلىقتىن تۇركۈم - تۇركۈملەپ ئاپتوموبىل ئاجرىتىپ، خوتەن، قەشقەردىن يىراق مۇساپىنى بېسىپ «جەنۇبنىڭ ئاشلىقىنى شىمالغا يۆتكەش» كە توغرا كەلدى. ئاشلىق يۆتكەش يۇقىرى پەللىگە يەتكەن مەزگىللەردە، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق يۆتكەشكە ئىشلىتىلگەن ئاپتوموبىل 4500 دىن كۆپرەككە يەتتى. بارلىق قاتناش ۋاسىتىلىرى دېگۈدەك مۇشۇ ئىشقا قارىتىلىپ، ئۇرۇمچىنى مەركەز قىلغان ئاشلىق يۆتكىلىدىغان رايونلارنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشكە ھەقىقىي كاپالەتلىك قىلىندى. 1960 — 1962ـ يىلغىچە بولغان ئاشلىق يىللىرىدا، خوتەن، قەشقەر ۋىلايەتلىرىدىن جەمئىي 171 مىليون كىلوگرام ئاشلىق يۆتكەپ كېلىندى، بۇنىڭ ئىچىدە ج ك پ غەربىي شىمال بيۇروسىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا بىنائەن، گەنسۇ

ئۆلكىسى ئۆزلىرى ئاپتوموبىل ئورۇنلاشتۇرۇپ خوتەن، قەشقەر ۋىلايەتلىرىدىن ئۆز ئۆلكىسىگە يۆتكىگەن ئاشلىق 21 مىليون 330 مىڭ كىلوگرام. 1962 - يىللىق ئاشلىق يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە دۆلەتنىڭ ئاشلىق سالدۇسى 252 مىليون كىلوگرامغا چۈشۈپ قېلىپ، 1958 - يىللىق ئاشلىق يىلىنىڭ ئاخىرىدىكىسىدىن %45.34 كېمەيىپ كەتتى.

ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ھەر دەرىجىلىك پارتكوملار ۋە خەلق ھۆكۈمەتلىرى ھەر مىللەت خەلقىنىڭ بېتەكلەپ، ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ئونتۇرىغا قويغان «تەڭشەش، مۇستەھكەملەش، تولۇقلاش، ئۆستۈرۈش» تىن ئىبارەت 4 سۆزلۈك فاكچېنىنى ئەستايىدىل ئىزچىللاشتۇرۇپ ۋە ئەمەلىيلەشتۈرۈپ، «مۇلۇكنى ئومۇمنىڭ قىلىۋېتىش شاملى»، «مۇبالىغىچىلىك شاملى» ۋە ئاشلىق خىزمىتىدىكى «يۇقىرى غەللە پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش» قاتارلىق خاتالىقلارنى قەتئىي تۈزەتتى، 1963 - يىلدىن باشلاپ ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشى بىر قەدەر تېز ئەسلىگە كەلدى ۋە تەرەققىي قىلدى، 1966 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئىشلەپچىقىرىلغان ئاشلىق 3 مىليارد 323 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 1962 - يىلدىكىدىن %100.91 ئاشتى، ھەر يىللىق ئونتۇرچە ساپ ئېشىش نىسبىتى %19.06 بولدى، بۇ، يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن بۇيانقى ئەڭ تېز راۋاجلانغان مەزگىل ھېسابلىنىدۇ. 1966 - يىلى ئونتۇرا ھېساب بىلەن كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ئاشلىق 397 كىلوگرام بولۇپ، مەملىكەت بويىچە ئونتۇرا ھېساب بىلەن كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ئاشلىقتىن 108 كىلوگرام ئېشىپ كەتتى. 1963 — 1966 - يىلغىچە بولغان ئاشلىق يىللىرىدا ئاپتونوم رايونىمىز جەمئىي 444 مىليون كىلوگرام ئاشلىقنى ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكىدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئەرەب بىرلەشمە جۇمھۇرىيىتى (ھازىرقى مىسىر) گە ئېكسپورت قىلىنغان 20 مىليون 20 مىڭ كىلوگرام كۆمىسقوناق بار. 1966 - ئاشلىق يىلىنىڭ ئاخىرىدا، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق سالدۇسى (ئۇرۇش تەييارلىقى ئاشلىقى بۇنىڭ سىرتىدا، تۆۋەندىمۇ شۇنداق) 699 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 1962- ئاشلىق يىلىنىڭ ئاخىرىدىكىدىن 1.77 ھەسسە ئاشتى. 1963 — 1967 - يىلغىچە بولغان 5 ئاشلىق يىلىدا، بىكتۇەن جەمئىي 500 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سېتىپ بەردى، بۇ ئالدىنقى 10 يىلدا (1953 — 1962- يىلغىچە) سېتىپ بېرىلگەن ئاشلىق يىغىندىسىنىڭ 3.7 ھەسسىگە تەڭ كېلىدۇ، بىكتۇەن شىنجاڭنىڭ ئاشلىقتا ئۆزىنى ئۆزى تەمىنلەپ ئېشىنىشى ۋە «جەنۇبنىڭ ئاشلىقىنى شىمالغا يۆتكەش» كە خاتىمە بېرىلىشىگە كۆرۈنەرلىك تۆھپە قوشتى.

ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشى جۇش ئورۇپ راۋاجلىنىپ، ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىشتا ھەر يىلى ئېشىنچا بولۇۋاتقان ھەمدە سىرتقا ئاشلىق يۆتكەۋاتقان پەيتتە، 1966 - يىلى باشلانغان «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» شىنجاڭنىڭ ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشىنى يەنە چېكىنىش، بىر ئىزدا تۇرۇپ قېلىش، ئىلگىرىلىيەلمەسلىك ھالىتىگە چۈشۈرۈپ قويدى، شۇنىڭ بىلەن شىنجاڭ سىرتقا ئاشلىق يۆتكەيدىغان رايوندىن ئاشلىق يۆتكەپ كېلىنىدىغان رايونغا ئايلىنىپ قالدى. 1968 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئىشلەپچىقىرىلغان ئومۇمىي ئاشلىق 2 مىليارد 193 مىليون كىلوگرامغا چۈشۈپ قېلىپ، 1966 - يىلدىكىدىن %34.01 ئازايدى، ئونتۇرا ھېساب بىلەن كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ئاشلىق 241 كىلوگرامغا چۈشۈپ قېلىپ، 1966 - يىلدىكىدىن %39.29 ئازايدى. 1977 - يىلدىكىنى 1966 - يىلدىكىگە سېلىشتۇرغاندا، نوپۇس %44.27 كۆپەيدى، ۋاھالەنكى ئاشلىق مىقدارى %2.86 تۆۋەنلىدى. مۇشۇ مەزگىلدە، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ھەر دەرىجىلىك پارتكوملار ۋە خەلق ھۆكۈمەتلىرى دېھقانلارنىڭ ئاشلىق تېرىش ۋە ئېشىنچا ئاشلىقىنى سېتىپ بېرىش ئاكتىپلىقىنى قوزغاش ئۈچۈن، ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ رەئىسى ماۋزېدۇڭنىڭ «دېھقانلارنىڭ سېلىقىنى مۇقىملاشتۇرۇپ، ئاشلىقىنى ھەرگىزمۇ چەكتىن ئاشۇرۇپ سېتىۋالماسلىق كېرەك» دېگەن يولىيورۇقىنى ئەستايىدىل ئىزچىللاشتۇردى ۋە ئەمەلىيلەشتۈردى، 1971 - يىلى يەنە ئاپتونوم رايونىمىز غەللە - پاراق ئېلىش ۋە ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى (ئاساس سان) نى بىر بىكىتىپ 3 يىلغىچە ئۆزگەرتمەسلىك (شۇ يىلى 9-

ئايدا يەنە بىر بېكىتىپ 5 يىلغىچە ئۆزگەرتمەسلىككە ئۆزگەردى) ، ئاساس ساندىن ئاشۇرۇپ تاپشۇرغان ئاشلىققا باھا قوشۇپ مۇكاپاتلاشنى يولغا قويدى، شۇ يىلدا بىر ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىدىن ھەم ئاشلىق سېتىۋېلىش، ھەم ئاشلىق سېتىپ بېرىشتىن ساقلىنىش ئۈچۈن، ئېشىنچا ئاشلىقى بار ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىدىن سېتىۋېلىش، سېتىپ بەرمەسلىك، ئۆزىنى ئۆزى قامدىيالايدىغان ئەترەتلەردىن سېتىۋالماسلىق ھەم سېتىپ بەرمەسلىك، ئاشلىقى ئۆكسۈيدىغان ئەترەتلەرگە سېتىپ بېرىش، سېتىۋالماسلىقنى ئېنىق بەلگىلىدى. ئاشلىق سېتىشنى ئىمكانقەدەر ئازايتىش ۋە سېتىۋېلىشنى كۆپەيتىش ئۈچۈن، 1972 - يىلدىن باشلاپ ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەر مەركەزنىڭ 44 - نومۇرلۇق ھۆججىتىنى ئىزچىللاشتۇرۇش رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى ۋە ئىشخانىسىنى قۇرۇپ، تاۋار ئاشلىق ئىستېمال قىلىدىغان نوپۇسنىڭ ئېشىشىنى قانتىق تىزگىنلىدى. ئاشلىق سېتىۋېلىشتا ئاشۇرۇپ سېتىپ بەرگەن قىسمىغا بەلگىلىمە بويىچە باھا قوشۇپ بېرىلگەندىن باشقا، يەنە ئاپتوموبىل، تراكتور، قول ھارۋىسى قاتارلىق ترانسپورت، ئىشلەپچىقىرىش قوراللىرى مۇكاپات تەرىقىسىدە سېتىپ بېرىلدى. بۇ سىياسەت - تەدبىرلەر گەرچە قىسمەن يىللاردىكى كىرىم - چىقىم پەرقىنى ئازايتقان بولسىمۇ، كىرىم چىقىمنى قاپلىيالمايدىغان ۋەزىيەتنى تۇغدۇرۇپ ئۆزگەرتىلمىدى ھەم ئۆزگەرتىشمۇ مۇمكىن ئەمەس ئىدى. 1967 — 1977 - يىلغىچە بولغان ئاشلىق يىللىرىدا ئاپتونوم رايونىمىز رايون سىرتىدىن جەمئىي 893 مىليون كىلوگرام ئاشلىق يۆتكەپ كەلدى، بۇنىڭ ئىچىدە 1974 -، 1975- ئاشلىق يىللىرى يۆتكەپ كېلىنگىنىلا 545 مىليون كىلوگرامغا يەتتى. «جەنۇبنىڭ ئاشلىقى شىمالغا يۆتكىلىدىغان» خوتەن، قەشقەر ۋىلايەتلىرىمۇ ئاشلىق يۆتكەپ كېلىنىدىغان ئاساسلىق رايونلارغا ئايلىنىپ قالدى، شۇنىڭ بىلەن ئاپتونوم رايون ئۆزۈن مەزگىلگىچە «شىمالنىڭ ئاشلىقىنى جەنۇبقا يۆتكەش» كە مەجبۇر بولدى، ۋاھالەنكى، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ تاۋار ئاشلىقى ئىشلەپچىقىرىشىدا ئىزچىل مۇھىم رايون بولۇپ كەلگەن تارباغاتاي ۋىلايىتى مۇشۇ مەزگىلدە بىر يىل، سانجى خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستى 3 يىل يۆتكەپ كېلىنگەن ئاشلىقنى ئىستېمال قىلدى.

1978 - يىل 12 - ئايدا ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتنىڭ 3 - ئومۇمىي يىغىنى چاقىرىلىپ، يېزىلاردىكى ئىقتىسادىي تۈزۈلمە ئىسلاھاتىنىڭ مۇقەددىمىسى باشلاندى، شۇنىڭ بىلەن شىنجاڭنىڭ ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشتىكى 3 - تەرەققىيات دولقۇنى كۆتۈرۈلدى. ئائىلىلەر بويىچە مەسئۇلاتقا بىرلەشتۈرۈپ ھۆددىگە بېرىش مەسئۇلىيىتە تۈزۈمىنىڭ يولغا قويۇلۇشى ۋە ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمىسىنىڭ پەيدىنپەي ئىسلاھ قىلىنىشىغا ئەگىشىپ، يېزىلاردىكى ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرى تېز ئازاد بولۇپ، دېھقانلارنىڭ ئاشلىق تېرىش، ئاشلىق سېتىپ بېرىش ئاكتىپلىقى ئۆستۈرۈلدى. 1984 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئىشلەپچىقىرىلغان ئومۇمىي ئاشلىق 4 مىليارد 951 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 1977 - يىلدىكىدىن %38.53 ئاشتى، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ئاشلىق 368 كىلوگرام بولۇپ، 1977 - يىلدىكىدىن %83.37 ئاشتى. 1978 — 1984 - يىلغىچە بولغان ئاشلىق يىللىرىدا ئاپتونوم رايونىمىز داۋاملىق تۇرده 846 مىليون كىلوگرام تەكسە باھالىق ئاشلىق يۆتكەپ كەلگەن بولسىمۇ، بۇنىڭدا ئاساسلىقى دېھقان، چارۋىچىلارنى ئارام ئالدۇرۇپ، ئۆزىنى ئوڭشۇپلىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىش ۋە ئاشلىق سالدۇسىنى كۆپەيتىۋېلىش مەقسەت قىلىنغانىدى. ش ئۇ ئا ر پارتكوم ۋە خەلق ھۆكۈمىتى دېھقان، چارۋىچىلارنى ئارام ئالدۇرۇپ ئۆزىنى ئوڭشۇپلىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىش ئۈچۈن، 1980 - يىلدىن باشلاپ دېھقان، چارۋىچىلارنىڭ قالدۇرۇق ئاشلىق، قالدۇرۇق يەم - بوغۇز ئۇلۇقمىنى ئۆستۈرۈش، ئاشلىق سېتىۋېلىش نۇقتىسىنى ئۆستۈرۈش، ئاشلىقتىن غەللە-پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش مىقدارىنى مەقسەتلىك ھالدا مۇۋاپىق كېمەيتىش ھەمدە ئاشلىقى ئۆكسۈيدىغان دېھقان، چارۋىچىلارغا قايتۇرۇپ سېتىپ بېرىدىغان ئاشلىقنى كۆپەيتىپ بېرىشنى بەلگىلىدى. بۇ تەدبىر ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىقنا ئۆزىنى ئۆزى تەمىنلەپ ئېشىنىش ۋاقتىنى كېچىكتۈرگەن بولسىمۇ، لېكىن دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق تەرەققىياتىنىڭ زاپاس كۈچىنى ئاشۇردى. 1984 - ئاشلىق يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ

تەكسە باھالىق ئاشلىق سالدۇسى 1 مىليارد 165 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 1977 - ئاشلىق يىلىنىڭ ئاخىرىدىكىدىن 789 مىليون كىلوگرام ئاشتى. 1985 - يىلدىن باشلاپ، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى قىسمەن ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان رايونلاردا ئامبار يېتىشمەسلىك تۈپەيلىدىن ئاشلىق تارماقلىرىدا «ئاشلىق ساقلاش قىيىن بولۇش» ۋە دېھقانلاردا «ئاشلىق سېتىش قىيىن بولۇش» ئەھۋالى كۆرۈلدى. بۇنىڭ ئۈچۈن، ئامبار قۇرۇلۇشى پائال ئېلىپ بېرىلىپ، ئاشلىق ساقلاش ئىقتىدارى كېڭەيتىلگەندىن سىرت، گوۋۇيۈەننىڭ تەستىقى ۋە سودا مىنىستىرلىكىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا بىنائەن، 1985 — 1990 - يىلغىچە بولغان ئاشلىق يىللىرىدا چىڭخەي، گەنسۇ، شەنشى قاتارلىق ئۆلكىلەرگە جەمئىي 787 مىليون كىلوگرام تەكسە باھالىق ئاشلىق يۆتكەپ بېرىلدى. دېھقانلارنىڭ ئاشلىق تېرىش ئاكتىپلىقىنى قوغداپ، دۆلەتنىڭ ئاشلىقنى تەڭشەش - تېزگىنلەش ئىقتىدارىنى ئاشۇرۇش ئۈچۈن، گوۋۇيۈەننىڭ بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، 1990 - ئاشلىق يىلدا، ئاپتونوم رايون بويىچە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسىدىن يۇقىرى باھادا 768 مىليون كىلوگرام مەخسۇس زاپاس ئاشلىق سېتىۋېلىندى.

1950 - يىل 1 - ئايدىن 1990 - ئاشلىق يىلغىچە بولغان 41 يىلدا، ئاپتونوم رايون بويىچە جەمئىي 33 مىليارد 88 مىليون كىلوگرام تەكسە باھالىق ۋە كېلىشىم باھالىق ئاشلىق سېتىۋېلىندى، بۇنىڭ ئىچىدە تەكسە باھالىق ئاشلىق 31 مىليارد 337 مىليون كىلوگرام؛ 28 مىليارد 867 مىليون كىلوگرام تەكسە باھالىق ۋە كېلىشىم باھالىق ئاشلىق سېتىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە تەكسە باھالىقى 27 مىليارد 291 مىليون كىلوگرام؛ ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكەلگەن ۋە ئېكسپورت قىلىنغان ئاشلىق 2 مىليارد 342 مىليون كىلوگرام، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن يۆتكەپ كېلىنگەن ئاشلىق 2 مىليارد 664 مىليون كىلوگرام بولدى. مۇشۇ باسقۇچتا، مەزگىل ئاخىرىدىكى سالدۇ دەسلەپكى مەزگىلدىكىدىن 2 مىليارد 519 مىليون كىلوگرام كۆپەيدى. 1990 - ئاشلىق يىلىنىڭ ئاخىرىدا، ئاپتونوم رايون بويىچە تەكسە باھالىق ۋە كېلىشىم باھالىق ئاشلىق سالدۇسى (ھەرخىل زاپاس ئاشلىقلارنىڭ شۇنىڭ ئىچىدە) 2 مىليارد 552 مىليون كىلوگرام بولۇپ، شۇ يىللىق سېتىش مىقدارىنىڭ 1.9 ھەسسىگە باراۋەر كەلدى.

3

ياغ خەلق تۇرمۇشىغا ئېھتىياجلىق مۇھىم مەھسۇلاتلارنىڭ بىرى. شىنجاڭ تارىخىدىكى ياغلىق داننىڭ مەنبەسى، ئاساسلىقى، زىغىر، كۈنجۈت، قىچا ۋە چىگىتتىن ئىبارەت، بۇلاردىن باشقا يەنە مەلۇم مىقدارda ئاپتاپىپەرەس، ئابدەمسلىك ئۇرۇقى، زاراڭزا قاتارلىق ياغلىق زىرائەتلەر ئىشلەپچىقىرىلىدۇ. ئايرىم جايلاردا خاسكۈمۈ ئىشلەپچىقىرىلىدۇ، بۇ ئادەتتە، قۇرۇق مېۋە - چېۋە قاتارىدا بازاردا سېتىلىدۇ. شىنجاڭنىڭ تارىخىدا كۆچمەن چارۋىچىلىق ئىگىلىكىنىڭ سالمىقى چوڭ بولۇپ، خەلق ئاممىسى ھايۋانات مېيىنى يافتۇرۇپ ئىستېمال قىلىپ كەلگەن، ئۇنىڭ ئۈستىگە، ياغلىق زىرائەتلەر تېرىلغۇسىمۇ ئۇزۇندىن بۇيان ئۇزىنى ئۇزى تەمىنلەشتىن ئىبارەت يەككە دېھقان ئىگىلىكى ھالىتىدە تۇرۇپ كەلگەن، شۇڭلاشقا ياغنىڭ تاۋار ئوبوروتىمۇ ئۇزۇن مەزگىلگىچە تۆۋەن دەرىجىلىك تەرەققىيات ھالىتىدە تۇرۇپ كەلگەنىدى.

جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغاندىن بۇيان، شىنجاڭنىڭ ياغ ئىشلەپچىقىرىشى ۋە ئوبوروتىمۇ ئاشلىقتىن ئوخشاش ئىشلەپچىقىرىشتا «ئۇچ ئۆرلەش، ئىككى پەسىيش» ۋە ئوبوروتتا ئۇزۇنى ئۇزى تەمىنلەپ ئېشىنىش، ئاز مىقدارda سىرتقا يۆتكەش (ئېكسپورت قىلىش) تىن يۆتكەپ كېلىنگەن ياغنى ئىستېمال قىلىش، يەنە سىرتقا يۆتكەشنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشتىن ئىبارەت جەريانىنى باشتىن كەچۈردى.

1950 — 1959 - يىلغىچە بولغان ئارىلىقتا ئىجارە ھەققىنى كېمەيتىش - زومىگەرلەرگە قارشى تۇرۇش،

يەر ئىسلاھاتى ۋە يېزا ئىگىلىكىنى كوپېراتسىيلەشتۈرۈش ھەرىكەتلىرى ئارقىلىق شىنجاڭدىكى ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ئىشلەپچىقىرىشنى تەرەققىي قىلدۇرۇشتىكى ئاكتىپلىقى يۇقىرى كۆتۈرۈلدى، ياغ ئىشلەپچىقىرىشى بىرىنچى بولۇپ تېز سۈرئەت بىلەن راۋاجلىنىش مەزگىلىگە كىردى. 1959 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئېلىنغان ياغ (ھەرخىل ياغلىق دان، چىگىتلەر يافقا سۈندۇرۇلۇپ ھېسابلاندى، تۆۋەندىمۇ شۇنداق) 31 مىليون 320 مىڭ كىلوگرامغا يېتىپ، 1949 - يىلدىكىدىن 2.45 ھەسسە ئاشتى، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 13.18%تىن ئېشىپ باردى. ئوتتۇرا ھېساب بىلەن كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ياغ 1949 - يىلدىكى 2.1 كىلوگرامدىن 4.8 كىلوگرامغا يېتىپ، 1.3 ھەسسە ئاشتى. ئىشلەپچىقىرىش تېز سۈرئەت بىلەن راۋاجلىنىش ئاساسىدا ياغ سېتىۋېلىش - سېتىشتا ھەر يىلى كىرىم چىقىمدىن كۆپ بولغاچقا، 1959 - ئاشلىق يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، جەمئىي 14 مىليون 980 مىڭ كىلوگرام سۇ يېغى سىرتقا يۆتكەلگەن (ئاساسلىقى ئېكسپورت قىلىنغان) دىن سىرت، ئاپتونوم رايون بويىچە يەنە 11 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام ياغ سالدۇسى قالدى. مۇشۇ مەزگىلدە، ياغ ئىسىۋروتىدا زور ئۆزگىرىش بولدى. 1954 - يىلى جۇڭگو ياغ شىركىتى شىنجاڭ ئۇلكىلىك شۆبىسى قۇرۇلۇشتىن بۇرۇن، يەككە سودىگەرلەر بازاردا ئاساسەن ئەركىن ياغ سودىسى قىلاتتى، سودا شىركەتلىرى ۋە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى تىجارەتكە پائال قاتناشتى ھەمدە تىجارەت سالمىقىنى پەيدىنپەي كېڭەيتتى. ئۇلكىلىك ياغ شىركىتى قۇرۇلغاندىن كېيىن، ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىدىغان رايونلاردىكى بازارنى باشقۇرۇپ، يەككە سودىگەرلەرنىڭ تىجارەتكە قاتنىشىشىغا رۇخسەت قىلمىدى. 1956 - يىلى ياغ ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ بىر تۇتاش باشقۇرۇشىغا ئايرىپ بېرىلدى. 1957 - يىلىنىڭ كېيىنكى يېرىمىدا ياغ بىلەن ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش يولغا قويۇلدى، دېھقانلارغا بەلگىلىمە بويىچە نورمىلىق ياغ، ئۇرۇق قالدۇرۇلغاندىن سىرت، قالغان ياغلىق دانلىنىڭ ھەممىسى دۆلەت بەلگىلىگەن باھادا ئاشلىق تارماقلىرىغا سېتىپ بېرىلىپ، ياغنىڭ بازارغا كىرىشىگە، شەخسلەرنىڭ تىجارەت قىلىشىغا رۇخسەت قىلىنمىدى. شەھەر - بازارلار، زاۋۇت - كان رايونلىرىدىكى ئاھالىلەر (چوڭ - كىچىك دەپ ئايرىماي) گە ھەر ئايدا 250 گرامدىن 300 گرامغىچە نورما بەلگىلەندى، ئاھالىلەر ئاشلىق سېتىۋېلىش كىنىشكىسى ئارقىلىق ھەر ئايدا بەلگىلەنگەن ئاشلىق دۇكىنىدىن ياغ سېتىۋالدى. شۇنىڭ بىلەن سۇ يېغى پۈتۈنلەي مەھسۇلات تەقسىملەش يولىغا سېلىندى.

1958 - يىلدىن باشلاپ يولغا قويۇلغان «چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش» ۋە خەلق گۇڭشىلىرىنىڭ ئىقتىسادىي تۈزۈلمىسى ئىقتىسادىي تەرەققىيات قانۇنىيىتىگە خىلاپ ھالدا تارىخىي تەرەققىيات باسقۇچىدىن ھالقىپ كەتكەنلىكتىن، 1960 — 1962 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىدا تۈنجى قېتىم زور تۆۋەنلەش كېلىپ چىقتى. 1962 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىزدا ئىشلەپچىقىرىلغان ياغ 14 مىليون 970 مىڭ كىلوگرامغا چۈشۈپ قېلىپ، 1959 - يىلدىكىدىن 52.21% ئازايدى، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ياغ مىقدارىمۇ تۆۋەنلەپ 2.1 كىلوگرامغا چۈشۈپ قېلىپ، 1949 - يىلدىكىسى بىلەن باراۋەر بولۇپ قالدى. ئاپتونوم رايون ئېچىپ ياغ جەھەتتىكى كىرىم - چىقىمنى تەڭپۇڭلاشتۇرۇش ئۈچۈن، 1960- يىلدىن باشلاپ شەھەر - بازارلاردا ئاھالىلەرنىڭ ئايلىق نورمىلىق يېغىنى 250 گرامدىن ئاشۇرماسلىق بەلگىلەندى ھەمدە تۈرلۈك تەدبىرلەر قوللىنىلىپ سېتىۋېلىش كۈچەيتىلدى. لېكىن، كىرىم چىقىمنى قاپلىيالمىغان ياغنىڭ 3 يىللىق يىغىندىسى 7 مىليون 500 مىڭ كىلوگرامغا يەتكەندى، بۇنىڭدىن باشقا، ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكىلىدىغان ۋە ئېكسپورت قىلىنىدىغان 610 مىڭ كىلوگرام ياغنى پۈتۈنلەي سالدۇدىن يۇناپ تولۇقلاشقا توغرا كېلەتتى. 1962 - ئاشلىق يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ياغنىڭ سالدۇسى 3 مىليون 390 مىڭ كىلوگرامغا چۈشۈپ قېلىپ، 1959 - يىلدىكىدىن 70.52% كېمەيىپ كېتىپ، يۆتكەش، ئوبوروت قىلىش ئىنتايىن قىيىن بولدى.

«تەڭشەش، مۇستەھكەملەش، تولۇقلاش، ئۆستۈرۈش»تىن ئىبارەت 4 سۆزلۈك فاڭجېن ئەستايىدىل

ئىزچىللاشتۇرۇلۇپ، بەزى ھەددىدىن زىيادە «سول» سىياسەت - تەدبىرلەر تۈزىتىلگەنلىكتىن، شىنجاڭنىڭ ياغ ئىشلەپچىقىرىشى 2 - قېتىم تېز سۈرئەت بىلەن تەرەققىي قىلىش مەزگىلىگە كىردى. 1966 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ياغ مەھسۇلاتى 40 مىليون 350 مىڭ كىلوگرامغا يېتىپ، 1962 - يىلدىكىدىن 1.7 ھەسسە ئاشتى، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 13%. 28تىن ئېشىپ باردى، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ياغ 4.8 كىلوگرامغا يەتتى. 1963 — 1966 - يىلغىچە بولغان ئاشلىق يىللىرىدا، ئاپتونوم رايونىمىزدا ياغ جەھەتتە كىرىم چىقىمنى قاپلىغاندىن كېيىن، 13 مىليون 90 مىڭ كىلوگرام ئېشىنچا بولدى، ئاپتونوم رايون سىرتىغا 3 مىليون 290 مىڭ كىلوگرام ياغ يۆتكەلدى، قالغانلىرى ساندۇنى كۆپەيتىشكە ئىشلىتىلدى. 1966 - يىلىنىڭ ئاخىرى ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ياغ ساندۇسى 13 مىليون 190 مىڭ كىلوگرامغا يەتكۈزۈلدى.

1966 - يىلى «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» باشلىنىپ، خەلق ئىگىلىكى ۋەيران بولۇش گىردابىغا بېرىپ قالدى. 1967 — 1978 - يىلغىچە، شىنجاڭنىڭ ياغلىق دان، پاختا ئىشلەپچىقىرىش تۈزاق مەزگىلگىچە مەھسۇلات كېمىيىش، بىر ئىزدا توختاپ قېلىش ھالىتىدە تۇردى. 1978 - يىلدىكىسىنى 1966 - يىلدىكىسى بىلەن سېلىشتۇرغاندا، ياغ مىقدارى 9.34% ئازايدى. ئوتتۇرا ھېساب بىلەن كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ياغ مىقدارى 1.8 كىلوگرام كېمەيدى. مۇشۇ 12 يىل ئىچىدە 3 يىلدا كىرىم - چىقىم ئارانلا تەڭپۇڭ بولدى، قالغان 9 يىلدا كىرىم چىقىمنى قاپلىيالمىدى. 1972 - يىلدىن باشلاپ، ياغ ساندۇسى ئىشلىتىلىپ تۈگىتىلگەنلىكتىن، ئۇدا 9 يىل سىرتتىن يۆتكەپ كېلىنگەن ياغنى ئىستېمال قىلىش باسقۇچىغا قەدەم قويۇلدى. شۇ ۋاقىتتا مەملىكەت بويىچىمۇ ياغ جەھەتتە تەمىنلەش بىلەن ئېھتىياج ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت گەۋدىلىك بولغانلىقى ئۈچۈن، سىرتتىن ياغ يۆتكەپ كېلىشمۇ قىيىن ئىدى، ئۇرۇمچى، قاراماي قاتارلىق شەھەر - بازارلار، ساناقەت، كان رايونلار دائىم ئۇدۇللۇق يۆتكەپ كېلىنگەن ياغ بىلەن ئۇدۇللۇق تەمىنلەش ھالىتىدە تۇردى. ياغ مەنبەسى يېتەرلىك بولمىغانلىقتىن، 1976 — 1978 - يىلغىچە، ياغ يۆتكەپ كېلىنىدىغان رايونلاردا ئاھالىلەر تەمىنلىنىدىغان نورمىلىق ياغ جەھەتتە ئۇدا 3 يىل ئاي ئاتلاپ تەمىنلەش چارىسى قوللىنىلدى، ساناقەتتە ئىشلىتىلىدىغان ياغقا كاپالەتلىك قىلغىلى بولمىدى، مۇشۇنداق ئەھۋال ئاستىدا، 12 يىل ئىچىدە كىرىم - چىقىمدا 11 مىليون 360 مىڭ كىلوگرام يوچۇق پەيدا بولدى، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن يۆتكەپ كېلىنگەن ياغ 7 مىليون 200 مىڭ كىلوگرامغا يەتتى. 1978 - ئاشلىق يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ياغ ساندۇسى 9 مىليون 30 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، 1966 - يىلدىكىدىن 31.54% كېمەيدى.

ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، يېزا ئىقتىسادىي تۈزۈلمىسى ۋە ياغ ئوبوروت تۈزۈلمىسىنىڭ ئىسلاھ قىلىنىشىغا ئەگىشىپ، چەكلەش، چۈشەپ قويۇشقا ئۇچرىغان يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرى تېز سۈرئەتتە راۋاج تاپتى، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ياغ ئىشلەپچىقىرىشى ئاشلىققا ئوخشاش 3 - قېتىم تېز سۈرئەتتە راۋاجلىنىش مەزگىلىگە كىردى. مۇشۇ مەزگىلدە، «ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشنى ھەرگىز بوشاشتۇرۇپ قويماسلىق، كۆپ خىل ئىگىلىكنى پائال راۋاجلاندۇرۇش» فاكتورىنى ئەستايىدىل ئىزچىللاشتۇرۇلغانلىقتىن، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ كېۋەز تېرىلغۇ كۆلىمى ئۈزلۈكسىز كېڭەيدى، بولۇپمۇ ياغلىق ئاپتاپپەرەس (ياغ تەركىبى ئادەتتىكى ئاپتاپپەرەستىن بىر ھەسسە يۇقىرى) نى سىرتتىن كىرگۈزۈپ تېرىشتا مۇۋەپپەقىيەت قازىنىلغاندىن كېيىن، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ياغ ئىشلەپچىقىرىشىنى تېخىمۇ تېز سۈرئەت بىلەن ئاشۇرۇشقا شەرت - شارائىت يارىتىلدى. 1990 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ياغ مىقدارى 212 مىليون 510 مىڭ كىلوگرامغا يېتىپ، 1978 - يىلدىكىدىن 4.8 ھەسسە ئاشتى، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 15.79%تىن ئېشىپ باردى، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ياغ مىقدارى 14.2 كىلوگرامغا يېتىپ، 1978 - يىلدىكىدىن 3.7 ھەسسە ئاشتى. ئىشلەپچىقىرىشنىڭ كەڭ كۆلەمدە ئاشقانلىقى

ئاساسدا، 1979 — 1981 - يىلغىچە ياغ سېتىشتا مۇڭايىق كەڭرەك قويۇپ بېرىش تەدبىرى قوللىنىلدى، ئاساسلىقى: قىمىنچىلىق مەزگىلىدە ئاھالىلەر تەمىنلەنمىگەن نورمىلىق ياغ تولۇقلاپ بېرىلدى؛ يېڭى يىل، باھار بايرىمى، دۆلەت بايرىمى، قۇربان ھېيت مۇناسىۋىتى بىلەن (مۇسۇلمان ئاھالىلەرنى) قوشۇمچە ياغ بىلەن تەمىنلەش ئىسلىگە كەلتۈرۈلدى؛ ئوتتۇرا باھالىق (كېلىشىم باھادىن تۆۋەن، تەكسە باھادىن يۇقىرى) ياغ بىلەن تەمىنلەش يولغا قويۇلدى؛ ئاھالىلەر نورمىلىق ئاشلىقىدىن تېجەپ قالغان قارا ئاشلىققا ئۆز ئىختىيارلىقى بىلەن ياغ تېگىشىپ ئالىدىغان بولدى ۋەھاكازا. مۇشۇ تەدبىرلەر خەلق ئاممىسىنىڭ تۇرمۇشىنى ياخشىلاشتا مەلۇم رول ئويناندى. ياغ سېتىۋېلىشتا، 1986 - يىلى قىسمەن تۈرلەر توختاملىق سېتىۋېلىشقا ئۆزگەرتىلدى، قىسمەن تۈرلەر پىلانلىق تۈردە كەڭتاشا سېتىۋېلىنىدى، بۇنىڭ بىلەن 29 يىلدىن بۇيان ئىجرا قىلىنىۋاتقان ياغنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش، سېتىش سىياسىتى ئۆزگەرتىلدى. 1987 - يىلدىن باشلاپ توختام بويىچە سېتىۋېلىنىدىغان تۈرلەر قىچا، زىغىر، ياغلىق ئاپتاپپەرەس، چىگىتتىن ئىبارەت 4 خىل ياغلىق دان ۋە ياغ بولدى، باشقا ياغ (ياغلىق دان) ۋە توختام ۋەزىپىسى ئورۇندالغاندىن كېيىن 4 خىل ياغ (ياغلىق دان) بويىچە كۆپ يوللۇق تىجارەت يولغا قويۇلدى. 12 يىل ئىچىدە، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرى جەمئىي سېتىۋالغان تەكسە باھالىق، كېلىشىم باھالىق ياغ 758 مىليون كىلوگرامغا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە تەكسە باھالىقى 568 مىليون كىلوگرام؛ ساتقان تەكسە باھالىق، كېلىشىم باھالىق (ئوتتۇرا باھالىقى ئىچىدە) ياغ 574 مىليون كىلوگرامغا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئوتتۇرا باھالىقى 290 مىليون كىلوگرام؛ ئېكسپورت قىلىنغان ۋە ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكەلگەن ياغ 148 مىليون كىلوگرامغا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە تەكسە باھالىقى 90 مىليون 460 مىڭ كىلوگرام.

1950 - يىل 1 - ئايدىن 1990 - ئاشلىق يىلىغىچە بولغان 41 يىل ئىچىدە، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ياغ ئىشلەپچىقىرىشىدا 29 يىلدا كىرىم چىقىمدىن ئېشىش بولدى، 12 يىلدا كىرىم چىقىمنى قاپلىيالمىدى. 41 يىللىق كىرىم - چىقىمنى بىر تۇتاش ھېسابات قىلغاندا، 280 مىليون كىلوگرام ئېشىنچا بولدى، ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكەلگەن ۋە ئېكسپورت قىلىنغان ياغ 159 مىليون كىلوگرامغا يەتتى. 1990 - ئاشلىق يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ تەكسە باھالىق، كېلىشىم باھالىق ياغ سالدۇسى 116 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 1954 - يىلدىكىسىدىن 9 . 217 ھەسسە ئاشتى.

4

تەڭرىتاغ شىنجاڭنى «جەنۇبىي شىنجاڭ» ۋە «شىمالىي شىنجاڭ» دەپ ئىككىگە ئايرىپ تۇرىدۇ، جەنۇبىي شىنجاڭ قەدىمدىن تارتىپ دېھقانچىلىقنى ئاساس قىلىپ كەلدى، شىمالىي شىنجاڭ چىڭ سۇلالىسىدىن بۇرۇن چارۋىچىلىق ئىگىلىك قۇرۇلمىسىنى ئاساس قىلغانىدى. چىڭ سۇلالىسىنىڭ چېيەنلۇڭ زامانىسىدىن باشلاپ، چىڭ سۇلالىسى ھۆكۈمىتى ئىلى دەريا ۋادىسى ۋە تەڭرىتاغنىڭ شىمالىي ئېتىكىدە بوزىيەر ئۆزلەشتۈرۈشنى زور كۈچ بىلەن قانات يايدۇردى، شۇنىڭ بىلەن شىمالىي شىنجاڭنىڭ ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشى خېلى تېز راۋاجلاندى. شىنجاڭنىڭ يېرى كەڭ، ئادەمى ئاز، بايلىقى مول بولغاچقا نورمال يىللاردا ئېلىنغان ئاشلىق بىلەن ئىستېمال مىقدارىنى نىسبەتلەشتۈرگەندە بىر قەدەر كەڭتاشا، ئاشلىق باھاسىمۇ بىر قەدەر ئەرزان بولدى. ئاشلىقتىن ئۈدا مول ھوسۇل ئېلىنغان يىللىرى چىڭ سۇلالىسى ھۆكۈمىتى بوزىيەر ئۆزلەشتۈرىدىغان ئەسكەرلىرىنى ئازايتىپ، ئىشلەپچىقىرىشنى قىسقارتتى. بوزىيەر ئۆزلەشتۈرۈش رايونىدىكى ئاتلىلەرنىڭ ئاشلىقى ئېشىنغانداء، «لىق توشقۇزۇلغان بىر ھارۋا بۇغدايىنى 3 تىزىق يارماقتا ساتالماسلىق» تەك ئەھۋال كۆرۈلەتتى- دە، ئاشلىق ئەرزانلىشىپ كېتىپ، دېھقانلارغا زىيان بولاتتى. ئاپەت ياكى يېغىلىق يىللىرىغا دۇچ كەلگەندە،

دائىم «ئاشلىق مەرۋايىت - ئوتۇن دورا» بولىدىغان ئەھۋال كۆرۈلۈپ، ئاشلىقنىڭ باھاسى ئۇچقاندەك ئۆرلەپ، خەلق ئاممىسى قىيىنچىلىق دەستىدىن كۈن كەچۈرەلمەي ئازاب - ئوقۇبەتتە قالاتتى. مىنگونىڭ 17 - يىلى (1928 - يىلى) جىن شۇرېن تەختكە چىققان دەسلەپكى مەزگىلدە، ھەر بىر كۆرە (40 جىڭ) گۈرۈچنىڭ باھاسى ئۆلكە پۇلى ھېسابىدا 4.5 سەر ئىدى، ۋەھالەنكى مىنگونىڭ 22 - يىلى (1933 - يىلى) جىن شۇرېن ھاكىمىيىتى بەربات بولۇش ھارپىسىدا، «مىڭ سەر پۇلغا بىر كۆرە ئاشلىق سېتىۋېلىشقا بولمايدۇ» قالدى. گومىنداڭ شىنجاڭغا ھۆكۈمرانلىق قىلغان مەزگىللەردە «ئاسماندا ئايروپىلان كۆندە ئۇچتى، يەردە مال باھاسى ھەدەپ ئۆرلىدى». 1949 - يىل 5 - ئاينىڭ 10 - كۈنى شىنجاڭ ئۆلكىلىك بانكا ھەر بىرىنىڭ قىممىتى 6 مىليارد يۈەنلىك ئۆلكە پۇلى تارقاتتى، ئۆلكە پۇلى ئەمەلىيەتتە كېرەكسىز قەغەزگە ئايلىنىپ قالغانىدى. خەلق ئاممىسى ئېغىر قەھەتچىلىك ئىچىدە قالدى. 1949 - يىل 9 - ئايدا شىنجاڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد بولغاندىن كېيىن، خەلق ھۆكۈمىتى تۇرلۇك تەدبىرلەرنى قوللىنىپ، ئاشلىق مەنبەسىنى ئۇلغايتىپ، ئاشلىق باھاسىنى ئۇنۇملۇك تىزگىنلىدى، 1951 - يىلنىڭ كېيىنكى يېرىمىغا كەلگەندە، ئاشلىق باھاسىنىڭ داۋاملىق ئۆرلەش يۈزلىنىشى تامامەن تىزگىنلەندى. 1952 - يىلدىن ئېتىبارەن دۆلەت ئىگىلىكىدىكى ئاشلىق كارخانىلىرى ۋەۋىسكا ئېسىپ تىجارەت قىلىشقا كىرىشىپ، باھادا يېتەكچىلىك رول ئوينىغانلىقتىن، ئاشلىق باھاسى مۇقىملىق ئىچىدە تۇرۇشلەشكە باشلىدى. 1957 - يىلى ئاشلىق، ياغنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش، باھانى دۆلەت بەلگىلەش يولغا قويۇلدى. شۇنىڭ بىلەن، ئاشلىق، ياغنىڭ سېتىلىش باھاسى ئۇزاق ۋاقىت مۇقىم بولۇپ، خەلق ئاممىسى ئاشلىق باھاسىنىڭ ئۆرلەش ئازابىنى تارتمايدىغان بولدى.

1953 - يىلدىن باشلاپ ئاشلىق تىجارىتى سىستېما بويىچە بىر تۇتاش باشقۇرۇلغاندىن تارتىپ 1960 - يىلغىچە بولغان ئارىلىقتا ئاشلىق، ياغنى سېتىۋېلىش - سېتىش باھاسى ئاساسەن بازار ئىگىلىكىنىڭ قائىدىسى بويىچە بېكىتىلگەنلىكتىن، مۇۋاپىق بولغان رايونلار باھا پەرقى، شەھەر - يېزا باھا پەرقى بولۇپلا قالماستىن، بەلكى مۇۋاپىق سېتىۋېلىش - سېتىش پەرقىمۇ بولدى. شۇنىڭ بىلەن ئاشلىق كارخانىلىرى تىجارەتتە ئاساسەن زىيان بولماسلىقنى ئەملگە ئاشۇردى. 1961 - يىلدىن باشلاپ ئاشلىق، ياغ ئىشلەپچىقىرىشنىڭ تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈش ھەمدە ئاشلىق، ياغنى سېتىش باھاسىنى مۇقىملاشتۇرۇش ئۈچۈن، بىر تەرەپتىن ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش باھاسى كۆپ قېتىم ئۆستۈرۈلدى ۋە ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغان ئاشلىق، ياغقا باھا قوشۇش سالمىقى ئاشۇرۇلدى ھەمدە رايونلار باھا پەرقى ۋە شەھەر - يېزا باھا پەرقى پەيدىنپەي ئەملدىن قالدۇرۇلدى؛ يەنە بىر تەرەپتىن، شەھەر - بازارلاردا سېتىلغان ئاشلىق، ياغنىڭ باھاسى ئاساسەن ئۆستۈرۈلمەيدىغانلىكتىن، ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىشتا ئېغىر دەرىجىدە تەتۈر ئاناسىپ پەيدا بولۇپ، ئاشلىق، ياغ تىجارەت كارخانىلىرىغا ئېغىر زىيان يەتتى، بۇنىڭ بىلەن دۆلەت مالىيىسى ئېغىر دەرىجىدە سېلىق ئارتىۋالدى، ستاتىستىكا قىلىنىشىچە، 1953 — 1990 - يىلغىچە، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغدىن تارتقان زىيىنى 2 مىليارد 645 مىليون يۈەنگە يەتتى، پايدا ئالدىغان كارخانىلارنىڭ پايدىسى 138 مىليون يۈەن بىلەن بالانس قىلىنغاندىن كېيىن، ساپ زىيان 2 مىليارد 507 مىليون يۈەن بولدى؛ 1974 — 1990 - يىلغىچە، مەركەز مالىيىسى شىنجاڭغا ئاشلىق، ياغنى «ئاشۇرۇپ سېتىۋالغانغا باھا قوشۇش» قا تولۇقلاپ بەرگەن مەخسۇس پۇل 2 مىليارد 528 مىليون يۈەن (پاختا، شېكەرگە مۇكاپات تەرىقىسىدە سېتىپ بېرىلگەن ئاشلىقنىڭ پۇلغا مۇندۇرۇلغان سوممىسى 105 مىليون يۈەنمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) گە يەتتى؛ 1979 — 1990 - يىلغىچە، ئاپتونوم رايون ھەم ھەر قايسى ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر (ناھىيە) لەر مالىيىسى ئاشلىق كارخانىلىرىغا «باھا ئۆستۈرۈش يارىدەم پۇلى» ئۈچۈن ئاجرىتىپ بەرگەن مەخسۇس سومما 1 مىليارد 103 مىليون يۈەنگە يەتتى؛ بۇنىڭدىن باشقا، مەركەز مالىيىسى شىنجاڭغا يەنە «ئاشۇرۇپ ساقلىغان ئاشلىق يارىدەم پۇلى» قاتارلىقلارغا 140 مىليون يۈەن تولۇقلاپ بەردى، يۇقىرىقى يارىدەم ئومۇمىي سوممىسى 6 مىليارد 278 مىليون يۈەنگە يەتتى. 1986 - يىلى ئاشلىق مالىيىسى جايلارغا چۇشۇرۇپ بېرىلگەندىن كېيىن، ۋىلايەت، شەھەر، ئوبلاستلارنىڭ

مالىيەسىنىڭ ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئاشۇرۇلما زىيىنى ۋە باھا ئۆستۈرۈش قوشۇمچە يارىدەم پۇلىنى تولۇقلاپ بېرىشكە مادارى يەتمىگەنلىكتىن، جايلاردىكى ئاشلىق كارخانىلىرى «نەسىي ھېساب» يۈكىنى ئارتىۋېلىشقا مەجبۇر بولدى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، «ئاسما ھېساب»نىڭ يىغىندىسى 383 مىليون يۈەنگە يەتتى.

5

1949 - يىل 9 - ئاينىڭ 25 — 26 - كۈنلىرى شىنجاڭنىڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد بولغانلىقى جاكارلانغاندىن تارتىپ، 1990 - يىلغىچە بولغان 41 يىل ئىچىدە، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ھەر دەرىجىلىك پارتكوملار ۋە خەلق ھۆكۈمەتلىرىنىڭ رەھبەرلىكىدە، ئاشلىق، ياغ كەسپىگە ئائىت تۈرلۈك خىزمەتلەرنى ئورۇنداش بىلەن بىللە، تىجارەت ئاپپاراتلىرى، مۇئەسسەسىلىرى قاتارلىق ئۆز قۇرۇلۇشىدىمۇ خېلى زور تەرەققىياتلارغا ئېرىشتى. بولۇپمۇ ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، ئاشلىق، ياغ ساقلاش، توشۇش، پىششىقلاپ ئىشلەش قاتارلىق مۇئەسسەسە قۇرۇلۇشىنى زامانىۋىلاشتۇرۇش قەدىمى تېزلىتىلدى. 1990 - يىلغا كەلگەندە، شىنجاڭدىكى شەھەر - يېزىلاردا سېتىۋېلىش، سېتىش، ساقلاش، پىششىقلاپ ئىشلەش، تىرانسپورت بىر يۈرۈشلەشكەن ئاشلىق، ياغ ئىشلەپچىقىرىش، تىجارەت كارخانىلىرى توپى قۇرۇلدى. بۇ كارخانىلار گەرچە ئاشلىق، ياغنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش تۈزۈلمىسىگە ئۇيغۇنلىشىش ئۈچۈن، ئۇزاق مەزگىلدىن بۇيان بىر يۈرۈش مەھسۇلات تەقسىملەش تېپىدىكى مېخانىزمنى شەكىللەندۈرگەن بولسىمۇ، لېكىن بۇلار ئىسلاھاتنى چوڭقۇرلاشتۇرۇش ئارقىلىق پەيدىنپەي سوتسىيالىستىك بازار ئىگىلىكى تەلەپلىرىگە ئۇيغۇنلىشالايدىغان كارخانىغا ئايلانمىدى.

(1) ئاشلىق، ياغ تىجارەت ئاپپاراتلىرى ۋە ئىشچى - خىزمەتچىلەر قوشۇنىنىڭ تەرەققىياتى. 1949 - يىلى شىنجاڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد بولغاندا، ئۇلكە بويىچە ئاشلىق ئاپپاراتىدىن شىنجاڭ ئۇلكىلىك غەللە-پاراق ئاشلىق باشقارمىسى ھەم ئۇنىڭغا قاراشلىق ساقلاش - توشۇش باشقارمىسىلا بار ئىدى، بۇلاردىن باشقا ساقلاش - توشۇش باشقارمىسىنىڭ سىرتتا تۈرۈشلۇق ئاپپاراتلىرى بار ئىدى. ھەر قايسى ناھىيىلەرنىڭ غەللە-پاراق ئېلىش ئىشلىرىنى ناھىيىلىك ئالۇان - سېلىق ئىدارىسى قوشۇمچە بېجىرەتتى. 1990 - يىلغا كەلگەندە، شىنجاڭدىكى ئاشلىق ئاپپاراتلىرى ھەممە شەھەر - يېزىلارنى قاپلىدى، ئۇلارنىڭ ئومۇمىي سانى 2293كە يەتتى، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانى 45 مىڭ 46گە يەتتى، ئۇلار ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش (ھەربىي تەمىنلەشمۇ شۇنىڭ ئىچىدە)، پىششىقلاپ ئىشلەش، يۆتكەش، ساقلاش قاتارلىق ۋەزىپىلىرىنى ئۈستىگە ئالدى. ئاپپارات ئومۇمىي سانى ئىچىدە، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ۋە ئۇلايەتلىك، شەھەرلىك، ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىلىرى (باشقارمىلىرى) ھۆكۈمەت سىستېمىسىدىكى مەمۇرىي شتات بولغاندىن سىرت، ناھىيىلىك (شەھەرلىك) ئاشلىق ئىدارىلىرى قىسمەن ھۆكۈمەت فۇنكسىيىسىنى يۈرگۈزىدىغان ئىقتىسادىي گەۋدىدىن ئىبارەت بولدى، قالغان ئاپپاراتلار ئاشلىق - ياغ سانائەت، سودا، كارخانا (كەسپىي) ئورۇنلىرى بولدى. ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانى ئىچىدە: ئاز سانلىق مىللەت ئىشچى-خىزمەتچىلەر 17 مىڭ 97 بولۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %38نى ئىگىلىدى؛ ھەر خىل كەسپىي تېخنىكا ئۇنۋانىغا ئىگە ئىشچى - خىزمەتچىلەر 7219 بولۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %16نى ئىگىلىدى.

(2) ئاشلىق - ياغ ساقلاش - توشۇش كەسپىنىڭ تەرەققىياتى. شىنجاڭ تارىخىدا، دېھقانلار ئاشلىق

ساقلاشتا ئادەتتە ياغاچ ساندۇق، ساپال ئىدىش، كۈپ، گەمە، تاغار قاتارلىقلارغا تايانىدى، دۆلەت ئاشلىق ساقلاشتا كېسەك. ياغاچ قۇرۇلمىلىق ئاددىي ئامبارلارغا تايانىدى. 1949 - يىلى شىنجاڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد بولغاندا، ئۆلكىنىڭ جاي - جايلىرىغا جايلاشقان دۆلەت ئاشلىق ئامبارلىرىنىڭ سىغىمچانلىقى ئارانلا 114 مىليون كىلوگرام (ئىجارىگە ئېلىنغان خەلق ئۆيلىرى، مەسچىت - بۇتخانىلار بۇنىڭ سىرتىدا) بولۇپ، ھەممىسى دېگۈدەك كېسەك. ياغاچ قۇرۇلمىلىق، ئۆي شەكىللىك ئامبارلار ئىدى. بۇلارنىڭ كۆپىنچىسى ئۈزۈن يىللاردىن بۇيان رېمونت قىلىنمىغانلىقتىن، ئىشلىتىش ئۈنۈمى ناچار ئىدى. ئاشلىق سېتىۋېلىش، ساقلاشتا، ماشىنا - ئوسكۇنىلەر ۋە تەكشۈرۈش ئەسۋابلىرى يوق ئىدى. 1990 - يىلغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ئامبارلىرى 760 ئىسكىلات، پونكىتتا، خىش - بېتون قۇرۇلمىلىق، ئۆي شەكىللىك ئامبارلارنى ئاساس قىلغان بېجىرىم ئامبار سىغىمچانلىقى 2 مىليارد 264 مىليون كىلوگرامغا، چوڭ رېمونت قىلىشقا تېگىشلىك ئامبار سىغىمچانلىقى 424 مىليون كىلوگرامغا، پولات تاختايلىق ياغ باكى 899غا، سىغىمچانلىقى 77 مىليون 940 مىڭ كىلوگرامغا يېتىپ، ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش، سېتىش، ساقلاش، يۆتكەش، زاپاس ساقلاش قاتارلىق ئۇنۇملۇق ئىقتىدارنى ھازىرلىدى. بۇ ئاشلىق، ياغ ئىسكىلات، پونكىتلىرىنىڭ 71.85% ى تۈمۈر يول ۋە غول تاشيول لىنىيىسىدە قۇرۇلدى، بۇنىڭ ئىچىدە سىغىمچانلىقى 50 مىليون كىلوگرامدىن يۇقىرى بولغان چوڭ ئىسكىلاتتىن 3ى، سىغىمچانلىقى 15 مىليون 10 مىڭ كىلوگرامدىن 50 مىليون كىلوگرامغىچە بولغان ئوتتۇرا تىپلىق ئىسكىلاتتىن 33ى بار. بۇ ئوتتۇرا، چوڭ ئىسكىلاتلارنىڭ ھەممىسىدە مۇكەممەل يۇرۇشلەشكەن قۇرۇتۇش، تازىلاش، ئۇزىتىش مۇئەسسەسلىرى ۋە لابوراتورىيىلىك تەكشۈرۈش ئەسۋابلىرى بار، كۆپىنچىسىدە ئېلېكترونلۇق ھارارەت ئۆلچەش ئوسكۇنىسى بار. ئوتتۇرا، چوڭ تىپلىق 4 ئىسكىلاتتا تۈمۈرىول مەخسۇس لىنىيىسى بار. سىغىمچانلىقى 15 مىليون كىلوگرامدىن تۆۋەن بولغان كىچىك ئامبارلاردىمۇ ئادەتتە زۆرۈر بولغان تازىلاش، ئۇزىتىش مۇئەسسەسلىرى ۋە لابوراتورىيىلىك تەكشۈرۈش ئوسكۇنىلىرى بار. ئاشلىق، ياغ ساقلاش تېخنىكىسى جەھەتتە، 50 - يىللارنىڭ بېشىدىكى «شاخ - شۇمبا سانجىش، قول سېزىم» ئارقىلىق ئاشلىق ھارارىتىنى بەلگىلەش، «چىشلەش» ئارقىلىق نەملىكنى بەلگىلەش، «پۇراش، كۆرۈش» ئارقىلىق سۈپىتىنى بەلگىلەش، «توڭلىتىش، ئاپتاپقا سېلىش» ئارقىلىق ھارارىتىنى چۈشۈرۈش ۋە ھاشارات يوقىتىشتەك ئىپتىدائىي سۈپەت تەكشۈرۈش ئارقىلىق ئاشلىق ساقلاش ئۇسۇلىدىن پەيدىنپەي تەرەققىي قىلىپ، ئەسۋاب ئارقىلىق دەرىجىسىنى بەلگىلەش، شامالدىتىش، ھىملاش، ماشىنا ئارقىلىق قۇرۇتۇش، ھارارىتىنى تۆۋەنلىتىش، تۆۋەن ئوكسىگىن، تۆۋەن دورا مىقدارى بىلەن ھاشارات يوقىتىش قاتارلىق ئىلمىي ئۇسۇلدا ئاشلىق ساقلاش يېڭى تېخنىكىسىغا ئېرىشىلدى. ئاشلىق - ياغ توشۇش سۈپىتىنى ئۆستۈرۈش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق سىستېمىسى بويىچە ئۆزىنىڭ ئاشلىق، ياغ يۆتكەش كۆچى پەيدىنپەي بەرپا قىلىندى. 1990 - يىلغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئاشلىق - ياغ توشۇيدىغان ئاپتوموبىلى 1433كە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە مەخسۇس ئاشلىق - ياغ توشۇيدىغان 18 كارخانىنىڭ ئاپتوموبىلى 457، يىلبويى 466 مىڭ 400 تونىنا يۈك توشۇش ۋەزىپىسى ئورۇندىلىدۇ، بۇ ئاپتوموبىللار ئاشلىق - ياغ توشۇشتىكى مۇھىم كۈچكە ئايلاندى.

(3) ئاشلىق پىششىقلاپ ئىشلەش سانائىتىنىڭ تەرەققىياتى. يېڭى تاش قورالار دەۋرىدە، شىنجاڭدا ئاشلىق پىششىقلاپ ئىشلەشتە ئىگەر شەكىللىك ئۇزۇنچاق تاش توگمەن، تاش ئوغۇر قاتارلىق پىششىقلاپ ئىشلەش ئەسۋابلىرى ئىشلىتىلگەنىدى، كېيىنكى دەۋرلەردە بۇ پىششىقلاپ ئىشلەش ئەسۋابلىرى پەيدىنپەي يۇمىلاق شەكىللىك تاش توگمەن، تاش تۇلۇق ۋە يارغۇنچاقلا ئۆزگەردى. چىڭ سۇلالىسىنىڭ چېيىنلۇك يىللىرىدا سۇ كۆچىدىن پايدىلىنىپ سۇ توگمەن ئارقىلىق ئۇن تارتىلىشقا باشلىدى. 1949 - يىلى شىنجاڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد بولغان مەزگىللەردە، ئۆلكە بويىچە غۇلجا شەھىرىدە، كۇنىگە 60 تونىنا ئۇن تارتىش ئىقتىدارىغا ئىگە زاۋۇتتىن بىرلا بار ئىدى، بىراق ئوسكۇنىلىرى كونىراپ كەتكەچكە، ئىشلەپچىقىرىش نورمال ئەمەس ئىدى.

قالغان شەھەر - يېزىلاردا يەنىلا سۇ تۇگمەن، ئۇلاغ تۇگمەن، قول تۇگمەن، تۇلۇق، يارغۇنچاق قاتارلىق پىششىقلاپ ئىشلەش قورال - ئۇسكۇنىلىرىگە تايىنىپ ئۇن تارتىلاتتى. شۇ دەۋردە كۆپىنچە تۇگمەنلەردە ئاشلىق قول شامالدۇرغۇچ ئارقىلىق تازىلىناتتى، تارتىلغان ئۇن قارا ھەم گىچ - گىچ بولۇپ، خەلق تۇرمۇشىدىكى بىر قىيىن مەسىلە بولۇپ قالغانىدى. كېيىنكى مەزگىللەردە، سۇ ۋە ئۇلاغ تۇگمەنلەر ئۇزگەرتىلىپ، پولات دېگىلىق تۇگمەن، كىچىك تولۇقلۇق ئۇن تارتىش ماشىنىلىرى كۆرۈپېيىسى، ئوتتۇرا، چوڭ يۇرۇشلەشكەن ئۇن تارتىش ماشىنىلىرى قاتارلىق يېڭىچە پىششىقلاپ ئىشلەش ماشىنا - ئۇسكۇنىلىرى بارلىققا كېلىپ، ئاشلىق پىششىقلاش قىياپىتىدە توپتىن ئۆزگىرىش بولدى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق تارماقلىرىدىكى ئۇن زاۋۇتى (سېخى) لا 100گە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە كۈنىگە 150 تونىدىن ئارتۇق بۇغداينى بىر تەرەپ قىلالايدىغان دەرىجىلىك ئۇن زاۋۇتىدىن 6سى بار. يىللىق ئۇن تارتىش ئىقتىدارى 1 مىليون 457 مىڭ 700 تونىغا يەتتى، 81% تىن ئارتۇقىدا MY تىپلىق سۈيۈقلۇق بېسىم ۋە MQ تىپلىق گاز بىلەن ھەرىكەتلىنىدىغان ئوتتۇرا، چوڭ تولۇقلۇق ئۇن تارتىش ماشىنىسى ھۆنەر سەنئىتى قوللىنىلدى، بۇلار تامامەن دۆلەت ئۇلچىمى بويىچە ئالاھىدە 1 - دەرىجىلىك، ئالاھىدە 2 - دەرىجىلىك (ئالمي سورتلۇق) ئاق ئۇن ۋە ئۇلچەملىك ئۇن تارتالايدۇ، ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى مەخسۇس ئىشلىتىلىدىغان ئۇن تارتالايدۇ. 1990 - يىلى، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق سىستېمىسى ئەمەلىي ئىشلەپچىقارغان ئۇن 832 مىڭ 200 تونىغا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئۇلچەملىك ئۇن 602 مىڭ 100 تونىنا، ئالاھىدە ئۇن 230 مىڭ 100 تونىنا. بۇنىڭدىن سىرت، بېكتۇەننىڭ دېھقانچىلىق، چارۇچىلىق تۇەن - مەيدانلىرى ۋە يەرلىك دۆلەت ئىگىلىكىدىكى دېھقانچىلىق، چارۇچىلىق مەيدانلىرى ھەم يېزا - بازار كارخانىلىرىنىڭ ھەممىسىدە، ئاشلىق پىششىقلاپ ئىشلەش سىستېمىسى بار. ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئۇن تارتىش ئۇسكۇنىلىرىنى ئۇزگەرتىش - يېڭىلاش جەريانىدا ئۇرۇمچى ئاشلىق، ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى ئىشلەپچىقارغان «MQ.4»، «MQ.5» تىپلىق گاز بىلەن ھەرىكەتلىنىدىغان ئۇن تارتىش ماشىنىسى گەۋدىلىك رول ئوينىدى. مەزكۇر زاۋۇت 1980 — 1990- يىلغىچە، «MQ» تىپلىق گاز بىلەن ھەرىكەتلىنىدىغان ئۇن تارتىش ماشىنىسىدىن 307نى ئىشلەپچىقىرىپ، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئۇن تارتىش كارخانىلىرىنىڭ ئۇزگەرتىش، يېڭىلاش ئېھتىياجى قاندۇرۇپلا قالماستىن، گەنسۇ، نىڭشيا قاتارلىق ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلارغىمۇ سېتىلدى.

(4) ياغ تارتىش كەسىپىنىڭ تەرەققىياتى. شىنجاڭنىڭ ياغ تارتىش تېخنىكىسى ئىلگىرىكى يىللاردا ئىنتايىن قالاق ئىدى. 1949 - يىلى شىنجاڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد بولغان مەزگىلدە، ئۆلكە بويىچە ماشىنا ئارقىلىق ياغ تارتىش ئۇسكۇنىلىرى ناھايىتى ئاز ئىدى، ياغ تارتىشتا ئاساسەن جۇۋاز، لەرە ياغاچلىق جۇۋاز قاتارلىق قالاق ياغ تارتىش ئەسۋابلىرى ئىشلىتىلەتتى، بۇنىڭ ئەمگەك سىجىللىقى چوڭ، ئىشلەپچىقىرىش ئۈنۈمى، ياغ چىقىش نىسبىتى تۆۋەن، مەھسۇلات سۈپىتى ناچار ئىدى. كېيىن بۇ خىل يەرلىك جۇۋاز، ئادەم كۈچى بىلەن ئايلاندۇرۇلىدىغان جۇۋازلار كىچىك تىپلىق توكلۇق ياغ تارتىش ماشىنىسىغا ئۆزگەرتىلدى، بۇلار 90 تىپلىق، 95 تىپلىق ياغ تارتىش ماشىنىلىرى، 200 تىپلىق ۋە 202 تىپلىق ياغ تارتىش ماشىنىلىرى بولۇپ، نەچچە قېتىم يېڭىلاندى. ياغ تارتىش ھۆنەر - سەنئىتىمۇ يەرلىك ئۇسۇلدىن ماشىنا ئارقىلىق ياغ تارتىش ۋە كۈنجۈرىنى چىلاپ ياغ تارتىشقا ئۆتۈشتىن ئىبارەت ئۆرلەش باسقۇچىنى بېسىپ ئۆتتى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق تارماقلىرىدىكى ياغ زاۋۇتى (سېخى) 71گە، چىلاپ ياغ تارتىش سېخى 30غا يېتىپ، يىلىۋىي 608 مىڭ 300 تونىنا ياغلىق دان پىششىقلاپ ئىشلەش ئىقتىدارىغا ئىگە بولدى. بۇ زاۋۇتلارغا 200 تىپلىق ياغ تارتىش ماشىنىسىدىن 132سى، 202 تىپلىق ياغ تارتىش ماشىنىسىدىن 10ى قۇراشتۇرۇلغان بولۇپ، تومۇمىي ياغ تارتىش ماشىنىسىنىڭ 84.64% نى ئىگىلىدى. بۇ ئۇسكۇنىلەر 2 -، 1 - دەرىجىلىك ياغ ۋە سالات يېغىنى لايىقەتلىك ئىشلەپچىقىرالايدۇ. 1990 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق سىستېمىسىدىكى ياغ زاۋۇتلىرى ئەمەلىي ئىشلەپچىقارغان ھەر خىل ياغ 69 مىڭ 500 تونىنا يەتتى. بۇنىڭدىن

سىرت، بىكتۇەتنىڭ قىسمەن دېھقانچىلىق تۇەن - مەيدانلىرى ۋە يېزا - بازار كارخانىلىرى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىمۇ بىر قىسىم ياغ زاۋۇتلىرى ۋە كۇنجۇرىنى چىلاپ ياغ چىقىرىش سېخلىرىنى قۇردى. ئاپتونوم رايون بويىچە ياغ تارتىش ئۇسكۇنىلىرىنى ئۆزگەرتىش، يېڭىلاش جەريانىدا ئۇرۇمچى ئاشلىق، ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى ئىشلەپچىقارغان 90 ۋە 95 تىپلىق ياغ تارتىش ماشىنىلىرى 70 - يىللارنىڭ ئاخىرلىرىدا ناھايىتى ياخشى تۇرتكىلىك رول ئويناندى. 80 - يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا، ئۇرۇمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى تەتقىق قىلىپ ئىشلەپچىقارغان 30 تونناللىق، 50 تونناللىق تەكشى ئايلانمىلىق چىلاپ ياغ چىقىرىش ئۇسكۇنىلىرى ئاپتونوم رايونىمىزدا چوڭ تىپلىق ياغ پىششىقلاپ ئىشلەش ئۇسكۇنىلىرىنى ئىشلەپچىقىرالايدىغان تارىخقا خاتىمە بەردى.

(5) يەم - خەشەك كەسپىنىڭ گۈللىنىشى ۋە تەرەققىياتى. 20 - ئەسىرنىڭ 70 - يىللىرىدىن بۇرۇن شىنجاڭدا زامانىۋى يەم - خەشەك پىششىقلاپ ئىشلەش سانائىتى يوق ئىدى، چارۋا، ئۆي قۇشلىرىنىڭ يەم-خەشىكى نوقۇللا ئاشلىق ياكى ئاشلىق، ياغ قوشۇمچە مەھسۇلاتلىرى بولۇپ، يەم - خەشەك ھەققى بەك تۇرۇن ئىدى. زامانىۋى باقمىچىلىق كەسپىنىڭ تەرەققىيات ئېھتىياجىغا ئۈيغۇنلىشىش ئۈچۈن، 70 - يىللاردىن باشلاپ، شىنجاڭدا زامانىۋى يەم - خەشەك پىششىقلاپ ئىشلەش سانائىتىگە تۈتۈش قىلىندى، 80 - يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىغا كەلگەندە، زور تەرەققىياتقا ئېرىشىلدى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق تارماقلىرىدىلا 123 يەم - خەشەك زاۋۇتى (سېخى) قۇرۇلدى، بۇنىڭ ئىچىدە يىلىغا تاق ئىسمېنا بويىچە 4000 تونىنا يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرالايدىغىنى 39، يىلىغا تاق ئىسمېنا بويىچە يەم-خەشەك ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى 329 مىڭ 900 تونىنغا يەتتى، توخۇ، كالا، قوي، چوشقا، بېلىقلارنىڭ تۇرلۈك بىرىكمە، ئارىلاشما يەم - خەشەكلىرى ئىشلەپچىقىرىلىدىغان بولدى. 1990 - يىلى ئەملىي ئىشلەپچىقىرىلغان يەم - خەشەك 230 مىڭ 600 تونىنغا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە بىرىكمە يەم - خەشەك 113 مىڭ 400 تونىنا. بۇنىڭدىن سىرت، بىكتۇەن ھەم يېزا - بازار، چارۋىچىلىق سىستېمىسىدىمۇ بىر تۇركۈم يەم - خەشەك پىششىقلاپ ئىشلەش كارخانىلىرى قۇرۇلدى.

(6) ئاشلىق - ياغ يېمەكلىكلىرى كەسپىنىڭ تەرەققىياتى. ئەنئەنىۋى تىجارەت ئىش تەقسىماتىنىڭ چەكلىمىسى تۈپەيلىدىن، شىنجاڭدىكى ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى ئۆزۈندىن بېرى خام مەھسۇلاتلارنىلا سېتىپ، پىششىق مەھسۇلاتلارنى ساتمايدىغان بىرلا خىل مەھسۇلات تىجارىتى ئەندىزىسىنى شەكىللەندۈرۈپ، ئاشلىق - ياغ يېمەكلىرى سانائىتىنى تەرەققىي قىلدۇرمىغانىدى. 70 - يىللارنىڭ ئاخىرقى مەزگىللىرىدە، ئاشلىق تارماقلىرى «سانائەت ئارقىلىق سودىنى تولۇقلاش، پىششىق مەھسۇلات ئارقىلىق خام مەھسۇلاتنى تولۇقلاش، كېلىشىم باھالىق مەھسۇلات ئارقىلىق تەكسە باھالىق مەھسۇلاتنى تولۇقلاش» تىن ئىبارەت تىجارەت ئىستراتېگىيىسىنى ئوتتۇرىغا قويغاندىن كېيىن، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى «ئالدى دۇكان، كەينى كارخانا» بولۇشتىن ئىبارەت ھەر خىل ئامىللارنى يېمەكلىكلەر تىجارىتىنى زور كۆچ بىلەن قانات يايدۇرغاندىن سىرت، زاۋۇتلاشقان يېمەكلىكلەر ئىشلەشنى پائال تەرەققىي قىلدۇردى. 1990 - يىلغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرىدا زاۋۇتلاشقان يېمەكلىكلەر زاۋۇتى (سېخى) 52گە يېتىپ، يىلىغا ئۆگرە چۆپ، تەييار چۆپ، بولكا، پىرەنىك، پىنتوزا قاتارلىق ھەر خىل ئاساسلىق ۋە قوشۇمچە يېمەكلىكلەردىن 21 مىڭ تونىنا ئىشلەپچىقىرىلىدىغان بولدى؛ مەھسۇلات قىممىتى 82 مىليون 520 مىڭ يۈەن بولۇپ، ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ تىجارەت مېخانىزمىنى ئۆزگەرتىشىدە خۇشاللىنارلىق قەدەم تاشلاندى.

(7) ئىشچى - خىزمەتچىلەر ماتارىپى ۋە ئاشلىق - ياغ تەتقىقات ئىشلىرىنىڭ تەرەققىياتى. ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق سىستېمىسىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ بىلىم، نەزەرىيە ۋە كەسپىي تېخنىكا ساپاسىنى ئۈستۈرۈش ئۈچۈن، ئاشلىق نازارىتى 50 - يىللاردا شىنجاڭ ئاشلىق كادىرلىرى تەربىيىلەش سىنىپى، شىنجاڭ ئاشلىق كادىرلىرى مەكتىپى ۋە شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق مەكتىپىنى (ئوتتۇرا

تېخنىكوم) تەسىس قىلغانىدى. 60 - يىللاردا بۇ مەكتەپ، سىنىپلار 2 قېتىم ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. 1974- يىلى ئاشلىق مەكتىپى رەسمىي ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. 1982 - يىلى يەنە ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق كادىرلىرى مەكتىپى قۇرۇلدى، بۇ مەكتەپ ئاشلىق مەكتىپى بىلەن بىرلىشىپ ئىش بېجىرىپ، بىر يۈرۈش ئاپپارات، 2 ئۆيسكا ئېسىپ، نۆۋەتلىق ھالدا خىزمەتتىكى كادىرلار، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى تەربىيىلىدى. 1983- يىلى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى تەستىقلا بىنائەن رەسمىي قۇرۇلدى، بۇنىڭ بىلەن ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق سىستېمىسىدىكى ئىشچى- خىزمەتچىلەرنىڭ تېخنىكا مەۋىيىسىنى ئۆستۈرۈش ئۈچۈن ياخشى شارائىت يارىتىلدى. 1990 - يىلى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق مەكتىپى، ئاشلىق كادىرلىرى مەكتىپى جەمئىي 498 ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلدى، مەكتەپتىكى ئوقۇغۇچى 1085كە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاز سانلىق مىللەت ئوقۇغۇچى 556 بولۇپ، %51.24نى ئىگىلىدى. 1958 — 1990 - يىلغىچە ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق مەكتىپى، ئاشلىق كادىرلىرى مەكتىپى ھەر خىل ئىختىساسلىق خادىملاردىن 6632نى تەربىيىلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاز سانلىق مىللەت ئوقۇغۇچى 2157 بولۇپ، %32.52نى ئىگىلىدى. ئوقۇغۇچىلار ۋە تەربىيىلىنۇاتقان خادىملاردىن ئوتتۇرا تېخنىكوم مەۋىيىسىدىكىلەر 3269 بولۇپ، %49.29نى ئىگىلىدى. 1983 — 1990 - يىلغىچە ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى ئاشلىق، ياغ ساقلاش، ئۇن تارتىش، ياغ تارتىش، تىجارەت، يەم - خەشەك قاتارلىق كەسىپلەر بويىچە 402 تېخنىك ئىشچىنى تەربىيىلەپ يېتىشتۈردى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى ئۈيغۇشتۇرۇپ، جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى تەربىيىلىگەن خادىملار 243. ئاشلىق كەسپىنىڭ پەن - تېخنىكا مەۋىيىسىنى ئۆستۈرۈش ئۈچۈن، ئاشلىق نازارىتى 1959 - يىلى ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنىنى قۇردى، دەسلەپتە 6دىن 10غىچە خادىمى بار ئىدى. 1962 - يىلى ئاپپاراتلارنى ئىخچاملىغاندا، بۇ تەتقىقات ئورنى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. 1976 - يىلى تەستىقلا بىنائەن ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى ئەسلىگە كەلتۈرۈلۈپ، 30 نەپەر كەسپىي شتات بېرىلدى، بۇ ئورۇن ئاساسلىقى، ئاشلىق، ياغ ساقلاش، پىششىقلاپ ئىشلەشنى ئۇنۇمۇبرسال تەتقىق قىلىش ۋە ئاشلىق، ياغ پەن- تېخنىكا ئاخپاراتلىرىنى توپلاش - تارقىتىش خىزمىتى بىلەن شۇغۇللاندى. 1984 - يىلى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ ئالدىنى ئېلىش - يوقىتىش ئەترىتى، ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ سۈپىتىنى نازارەت قىلىش- پېرىيوم قىلىش پونكىتى ۋە ئاشلىق ئاساسىي قۇرۇلۇش لايىھىلەش ئىشخانىسى ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنىنىڭ بىر تۈتاش باشقۇرۇشىغا قوشۇپ بېرىلدى، قوشۇۋېتىلگەندىن كېيىن، ئەسلىدىكى پەن تەتقىقات ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالغاندىن سىرت، يەنە ئاشلىق - ياغ ئامبارلىرى، ئاشلىق - ياغ ساناۋىتى، يەم - خەشەك، يېمەكلىكلەر قاتارلىق قۇرۇلۇش تۈرلىرىنى لايىھىلەش ھەم ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق - ياغ كېسەللىكلىرىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە يوقىتىش، ئاشلىق، ياغ سۈپىتىنى نازارەت قىلىش، پېرىيوم قىلىش ۋەزىپىلىرىنى ئۈستىگە ئالدى. 1976 — 1990 - يىلغىچە، ئاشلىق، ياغ پەن تەتقىقات ئورنىدىكى پەن - تېخنىكا خادىملىرى ئاشلىق، ياغ قۇرۇلۇش تۈرلىرىنى لايىھىلەش ۋە ئاشلىق، ياغ سۈپىتىنى نازارەت قىلىش - پېرىيوم قىلىش ۋەزىپىلىرىنى ئورىندىغاندىن سىرت، يەنە ئاشلىق، ياغ پىششىقلاپ ئىشلەش، ساقلاش، قۇرۇتۇش ۋە يەم - خەشەك مەنبەلىرىنى تەكشۈرۈش قاتارلىق جەھەتلەردىكى كۆپ خىل تەتقىقات تۈرلىرىنى ئورۇنداپ، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ پەيدىنپەي زامانىۋىلىشىش يۆنىلىشىگە قاراپ يۈرۈش قىلىشىغا تۆھپە قوشتى.

شىنجاڭنىڭ ئاشلىق ئوبوروت تارىخىغا نەزەر سالغىنىمىزدا، مۇنداق ئاساسلىق تەسىراتقا ئىگە بولىمىز:

بىرىنچى، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشنى چوقۇم باشتىن ئاخىرى چىڭ تۇتۇپ، ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئاشلىق بىلەن ئۆزىمىزنى تەمىنلەپ ئېشىنىشنى ئەملگە ئاشۇرۇشىمىز لازىم. ئاشلىق - خەلق ئىگىلىكىنى تەرەققىي قىلدۇرۇشنىڭ ئاساسى، خەلق تۇرمۇشىدىكى ئەڭ تۇپ زۆرۈر بۇيۇم، كۈندىلىك 3 ۋاق تاماقتا كەم بولسا بولمايدىغان مەھسۇلات «قولدا ئاشلىق بولسا، كۆڭۈل توق تۇرىدۇ»، «دېھقانچىلىق بولمىسا مۇقىملىق بولمايدۇ، ئاشلىق بولمىسا چاتاق چىقىدۇ» دېگەن سۆزلەر — قەدىمكى ۋە بۈگۈنكى تارىخ ئىسپاتلىغان ھېكمەتلىك سۆزلەر. يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغان 40 نەچچە يىلدىن بۇيان، شىنجاڭدا ئاشلىق، ياغ بىلەن ئۆزىمىزنى تەمىنلەپ ئېشىنغان ھەمدە سىرتقا ئاشلىق، ياغ يۆتكىگەن خوشال چاغلارمۇ، شۇنداقلا يۆتكەپ كېلىنگەن ئاشلىق، ياغنى يېيىشتەك دەرد تارتقان چاغلارمۇ بولدى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئاپتونوم رايون ئىچىدە ئالدى بىلەن «جەنۇبىي شىنجاڭنىڭ ئاشلىقىنى شىمالىي شىنجاڭغا يۆتكەش»، كېيىن «شىمالىي شىنجاڭنىڭ ئاشلىقىنى جەنۇبىي شىنجاڭغا يۆتكەش» تەك تارىخىي ساۋاقلار باشتىن كەچۈرۈلدى، شۇڭا، ئاشلىق ئۆكسۈپ قېلىش ۋە يىراق مۇساپىلىق ئاشلىق يۆتكەشنىڭ ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشقا كەلتۈرىدىغان تەسىرىنى چوڭقۇر ھېس قىلدۇق. شۇنىڭ ئۈچۈن، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشنى ھەرگىزمۇ بوشاشتۇرۇپ قويماي، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىقتا ئۆزىنى تەمىنلەپ ئېشىنىشىغا كاپالەتلىك قىلىپلا قالماستىن، بەلكى يىراق مۇساپىلىق كۆپلەپ ئاشلىق يۆتكەشتىن ساقلىنىپ، ئىقتىسادىي رايونلار ئارا ئاشلىقنى ئاساسەن تەڭپۇڭلاشتۇرۇشقا كاپالەتلىك قىلىش لازىم.

ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، ئاپتونوم رايونىمىز ئاشلىق مەھسۇلاتىنىڭ ئۇدا ئېشىشىغا كاپالەتلىك قىلىش بىلەن بىر ۋاقىتتا، كېۋەز قاتارلىق ئىقتىسادىي زىرائەتلەرنى زور كۆچ بىلەن راۋاجلاندۇرۇش فاكتورىدا چىڭ تۇردى، ئاپتونوم رايونىمىز مەملىكىتىمىزنىڭ ئاساسلىق پاختا ئىشلەپچىقىرىش بازىسى بولۇپ قالغان تەقدىردىمۇ، ئاپتونوم رايونىمىز ئاشلىق، ياغ بىلەن ئۆزىنى تەمىنلەپ ئېشىنىش ۋە ئاپتونوم رايون ئىچىدە چوڭراق رايونلار ئارا ئاشلىقتا ئاساسەن تەڭپۇڭ بولۇش ھالىتىنى ساقلاپ كەلدى، بۇ، قەدىرلەشكە ئەرزىيدىغان ئىش. بۇنىڭدىن كېيىن چوقۇم ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى، گوۋۈيۈەننىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بويىچە، شىنجاڭدا دېھقانچىلىقتا باب كېلىدىغان بوزىيەرلەر كۆپ بولۇشتەك ئوبيېكتىپ شارائىتتىن پايدىلىنىپ، يىرىك يېزا ئىگىلىكىنى راۋاجلاندۇرۇشىمىز، شىنجاڭنىڭ پاختا ئىشلەپچىقىرىش بازىسىدىن ئىبارەت ئاساسلىق ئورنىنى ساقلاپلا قالماستىن، شىنجاڭنى مۇھىم تاۋار ئاشلىق بازىسى قىلىپ قۇرۇپ چىقىشىمىز لازىم.

ئىككىنچى، ئاشلىق ئوبوروت تۇرۇلمىسى ئىسلاھاتىنى ئىلىپ بېرىشتا چوقۇم پاكار ئىزدىنىشىمىز ھەم پۇختا، ئېھتىياتچان پوزىتسىيەدە بولۇشىمىز زۆرۈر. ئاشلىق ئوبوروت تۇرۇلمىسى ئىسلاھاتى - شەھەر - يېزا خەلقىنىڭ جانجان مەنپەئىتىگە بىۋاستە چېتىلىدىغان سەزگۈر ئىجتىمائىي مەسىلە. 1957 - يىلدىن تارتىپ ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش يولغا قويۇلغاندىن بۇيان، دۆلەت ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ھەرىكەت مېخانىزمى مەھسۇلاتنى تەقسىملەش ئەندىزىسىنى چۆرىدەپ بەرپا قىلىندى. ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، ئاشلىق باھاسى ۋە تىجارىتىدە بەزى چوڭ ئىسلاھات تەدبىرلىرى ئوتتۇرىغا قويۇلغان، بولۇپمۇ 1985 - يىلدىن باشلاپ، ئاساسلىق ئاشلىق تۇرلىرى بويىچە بىر تۇتاش سېتىۋېلىش ئورنىغا «توختاملىق سېتىۋېلىش» دەسسىتىلگەن، شارائىتى بارلىرى كۆپ يوللۇق تىجارەتنى يولغا قويۇشقا رۇخسەت قىلىنغان بولسىمۇ، لېكىن، مەھسۇلات تەقسىملەش ئاساسىي قۇرۇلمىسى يەنىلا ئۆزگەرمىدى، دېمەك، بۇ ئاشلىق ئوبوروت تۇرۇلمىسى ئىسلاھاتى ۋەزىپىسىنىڭ ئېغىر ھەم مۇرەككەپلىكىنى كۆرسىتىدۇ. سوتسىيالىستىك بازار ئىگىلىكى تۇرۇلمىسىنىڭ پەيدىنپەي تۇرغۇزۇلۇشىغا ئەگىشىپ، ئاشلىق ئوبوروت تۇرۇلمىسى ئىسلاھاتى سالمىقىنى زورايتىپ، سوتسىيالىستىك بازار ئىگىلىكىگە ئۇيغۇن كېلىدىغان ئاشلىق ئوبوروت مېخانىزمىنى ئىمكانقەدەر تېزراق بەرپا قىلىشقا توغرا كېلىدۇ. ئىلىمىزنىڭ ئاھالىسى كۆپ، يېرى ئاز بولۇشتەك دۆلەت ئەھۋالىنى ئاساس قىلىپ، ئىجتىمائىي مۇقىملىقنى ساقلاشتىن

ئىبارەت ئومۇمىيەتكە پايدا يەتكۈزۈش ئۈچۈن، ئاكتىپ ۋە دادىللىق بىلەن ئىزدىنىش ھەم پۈختا، ئېھتىياتچان بولۇش قائىدىسىنى قوللىنىش لازىم.

ئۈچىنچى، ئاشلىق ئوبوروت ساھەسىدىكى ماكرولۇق تەڭشەش - تىزگىنلەشنى كۈچەيتىش لازىم. ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشى ۋە ئوبوروتى - دۆلەت پىلانى ۋە خەلق تۇرمۇشىغا مۇناسىۋەتلىك چوڭ ئىش، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشىدا ھاۋا كېلىماتىنىڭ چەكلىمىسىگە ئۇچراش ئاسىلى كۆپرەك بولىدۇ، قەدىمدىن تارتىپ ھازىرغىچە جۇڭگودىن تارتىپ چەت ئەللەرگىچە ئاشلىق ئوبوروتىنى ماكرولۇق تەڭشەش - تىزگىنلەشكە ئاھمىيەت بېرىلىپ كەلدى. ئېلىمىزنىڭ ئەسىنىيە دەۋرىدىكى سىياسىيون گۇەنجۇڭ «ئاشلىق ئامبىرى لىق بولسا قائىدە، يوسۇننى بىلگىلى بولار، ئوزۇق - تۈلۈك، كىيىم - كېچەك مول بولسا، شان - شۆھرەت بىلەن خورلۇقنى بىلگىلى بولار» دېگەن مەشھۇر ھۆكۈمنى ئوتتۇرىغا قويغانىدى. شۇنىڭدىن كېيىن، ئېلىمىزدىكى سۇلالىلەردىن سىياسىي ۋە ئىقتىسادىي جەھەتتە بىر قەدەر مۇقىم بولغانلىرى «ئاشلىقنى تەكىسە باھادا سېتىۋېلىش، سېتىش» سىياسىتىنى يۈرگۈزۈپ، ئىقتىسادىنىڭ تەرەققىي قىلىشى ۋە ھاكىمىيىتىنىڭ مۇقىم بولۇشىنى ئىلگىرى سۈردى. ھازىر دۇنيادىكى تەرەققىي قىلغان كاپىتالىستىك دۆلەتلەر ئۆز ئىقتىسادىنىڭ تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈش ئۈچۈن، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشى ياكى ئاشلىق ئوبوروتىغا يارەدەم پۇل بېرىشتەك يۆلەش تەدبىرىنى قوللىنىپ، ماكرولۇق تەڭشەش - تىزگىنلەشنى كۈچەيتمەكتە. ئېلىمىزنىڭ ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش، ئىشىكنى سىرتقا ئېچىۋېتىشنى يولغا قويغاندىن بۇيانقى ئەمەلىيەتىدىن قارىغاندا، مەركەز ۋە يەرلىك ئاشلىق زاپىسى سىستېمىسىنى بەرپا قىلىش ھەم دېھقانلارنىڭ ئېشىنچا ئاشلىقىنى قوغداش باھاسىدا كەلگۈ - كۈشادە سېتىۋېلىش سىياسىتىنى قوللىنىشنىڭ ئۈزى، شەك - شۇبھىسىزكى، ئىنتايىن مۇھىم ماكرولۇق تەڭشەش - تىزگىنلەش تەدبىرى ھېسابلىنىدۇ، بۇ ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈش، جەمئىيەتنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىشتا مۇھىم ئاھمىيەتكە ئىگە. لېكىن، زاپاس ئاشلىق ساقلاشتا مەلۇم چەك بولۇشى زۆرۈر، ھەددىدىن كۆپ قىلىۋېتىشكە بولمايدۇ، چۈنكى مەلۇم چەكتىن ئېشىپ كەتسە، ئېغىر مالىيە يۈكىنى يۈدۈۋېلىشقا توغرا كېلىدۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە ساقلانغان ئاشلىقنىڭ دەرىجىسى تۆۋەنلەپ، سۈپىتى ئۆزگىرىپ، ئېغىر ئىقتىسادىي زىيانىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىشى مۇمكىن. شۇڭا، بۇنىڭدىن كېيىن، زاپاس ئاشلىق ساقلاش سىستېمىسىنى بەرپا قىلىشقا داۋاملىق ئاھمىيەت بەرگەن ۋە بۇنىڭدا چەك تۇرغاندىن سىرت، باھانى تەڭشەش-تىزگىنلەش تەدبىرلىرىنىمۇ كۈچەيتىپ، يېزا ئىگىلىك قۇرۇلمىسىنى سەرخىللاشتۇرۇپ، ئالا سۈپەتلىك دېھقانچىلىقنى تەرەققىي قىلدۇرۇپ، ئاشلىق سورتلىرىنى سەرخىللاشتۇرۇش لازىم.

چوڭ ئىشلار

چوڭ ئىشلار

تەخمىنەن مىلادىيىدىن بۇرۇنقى 1800 - يىللىرى

1977 - يىلدىكى ئارخېئولوگىيىلىك قېزىشتا قەشقەر كوناشەھەر ناھىيىسىنىڭ ئۆتكۈرلۈك دېگەن يېرىدىكى يېڭى تاشقورال دەۋرىگە مەنسۇپ خارابىدىن تەخمىنەن مىلادىيىدىن بۇرۇنقى 1800 - يىللاردىكى تۇغمەن تېشىدىن 5 ى تېپىلدى، ھەممىسىنىڭ شەكلى ئۇزۇنچاق بولۇپ، تاشنىڭ ئىككى تەرىپى چوخچايغان، ئونتۇرىسى ئويمان، ئېغىرگە ئوخشايدۇ؛ تاش توقماقتىن 5ى تېپىلدى، شەكلى سىلىندىر شەكىلدە.

تەخمىنەن مىلادىيىدىن بۇرۇنقى 1700 - يىللىرى

ئارخېئولوگىيىلىك تەكشۈرۈشتە ئىسپاتلىنىشچە، قۇمۇل شەھىرىنىڭ تەڭرىتاغ رايونىدىكى تۆمۈرتى دېگەن جايدىن، خوشۇت ناھىيىسىنىڭ شىنتاران دېگەن جايدىن مىس ۋە تاش قوراللار تەڭ ئىشلىتىلگەن دەۋرىگە مەنسۇپ خارابىدىن تەخمىنەن مىلادىيىدىن بۇرۇنقى 1700 - يىللاردا ئىشلىتىلگەن ئاشلىق پىششىقلايدىغان تاش ئوغۇر تېپىلدى. تاش ئوغۇر — ئوغۇر تاياق ۋە ئوغۇر گەۋدىسىدىن تەركىب تاپقان.

خوشۇت ناھىيىسىنىڭ شىنتاران دېگەن جايدىكى مىس ۋە تاش قوراللار تەڭ ئىشلىتىلگەن دەۋرىگە مەنسۇپ خارابىدىن تەخمىنەن مىلادىيىدىن بۇرۇنقى 1700 - يىلدىن ئىلگىرى ئىشلىتىلگەن تاش توقماق تېپىلدى، توقماقنىڭ ئۈچى يۇمىلاق كەلگەن، تۇغمەن تېشىنىڭ ئاستى - ئۈستى ئىككى تەرىپى ئېغىر شەكىلدە.

تەخمىنەن مىلادىيىدىن بۇرۇنقى 1000 - يىللىرى

«قۇمۇل مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرى تەزكىرىسى» دە خاتىرىلىنىشچە، قۇمۇل شەھىرىدىكى تەڭرىتاغ رايونىنىڭ گوڭشالىڭ كەنتىدە برونزا قوراللار دەۋرىگە مەنسۇپ ئۇزۇنچاق تۇغمەن تېشى تېپىلغان، ئۇنىڭ شەكلى ئېغىرگە ئوخشايدۇ.

تەخمىنەن مىلادىيىدىن بۇرۇنقى 800 - يىلدىن 200 - يىلغىچە

قۇمۇل شەھىرىدىكى قارا دۆۋە قەدىمىي قەبرىستانلىقىدىن تارپا، تېرىق ھەم چاسا شەكىللىك، كېمە شەكىللىك، يۇمىلاق شەكىللىك يېمەكلىكلەر قېزىۋېلىنىدى. قېزىۋېلىنغان تارپا، تېرىقلارنىڭ يىلتىز، غول، يوپۇرماق، مېۋىلىرى تولۇق ساقلانغان.

غەربىي خەن سۇلالىسىنىڭ يۈەنخېك يىللىرى (مىلادىيىدىن بۇرۇنقى 110 - يىلدىن 105 - يىلغىچە)

خەن ژۇدى مەلىكە شىجۇننى ئۇسۇن كۇنمېڭگە ياتلىق قىلدى ھەمدە تۇنجى قېتىم ئۇسۇننىڭ شۇەنلىي (ھازىرقى ئىلى دەريالىق ژادىسى ئەتراپىدا) دېگەن يېرىدە بوز يەر ئۆزلەشتۈردى.

غەربىي خەن سۇلالىسىنىڭ تەيچۇ 1 - يىلى (مىلادىيىدىن بۇرۇنقى 104 - يىلى)

خەن ژۇدى لى گۇاڭلىنى فەرغانىگە ھەربىي يۈرۈش قىلىشقا ئەۋەتتى، لەشكەرلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش قىيىنچىلىقتا ئۇچرىغانلىقتىن، ھەربىي يۈرۈش مەغلۇپ بولدى. شۇڭا، خەن سۇلالىسى 100 مىڭ كالا، 30 مىڭ ئات، 10 مىڭلىغان ئېشەك - تۆگە توپلاپ، ئۇلارغا ئاشلىق ئارتقۇزۇپ يۈرۈش قىلىشقا ئەۋەتتى. تەيچۇنىڭ 4 - يىلى (مىلادىيىدىن بۇرۇنقى 101 - يىلى) فەرغانە بەربات بولدى، خەن سۇلالىسىنىڭ غەربىي يۈرتتا پىلانلىغان ھەربىي پائالىيەتلىرى ئاياغلىشىپ قالدى، غەربىي يۈرتتىكى ھەرقايسى شەھەر - دۆلەتلىرى بارىمتايلىرىنى ئارقا - ئارقىدىن چاڭئەنگە ئەۋەتتى.

غەربىي خەن سۇلالىسىنىڭ تەيچۇ 4 - يىلى (مىلادىيىدىن بۇرۇنقى 101 - يىلى)

خەن سۇلالىسى ھۆكۈمىتى رائوتا (ھازىرقى بۇگۇر ناھىيىسىنىڭ شەرقىي جەنۇبىغا توغرا كېلىدۇ)، لوپنۇر (ھازىرقى كورلا شەھىرىنىڭ غەربىي جەنۇبىغا توغرا كېلىدۇ) لاردا ئەسكەر تۇرغۇزۇپ بوزيەر ئۆزلەشتۈردى ھەمدە يالۇاچ چېرىكچى تەسىس قىلىپ، بوزيەر ئۆزلەشتۈرۈش ئىشىنى قوشۇمچە باشقۇردى. خۇاڭ ۋېنبېنىڭ «تارىم ئويمانلىقىدىكى ئارخېئولوگىيىلىك تەكشۈرۈش خاتىرىلىرى» دە خاتىرىلىنىشىچە، مەزكۇر بوزيەر ئۆزلەشتۈرۈش خارابىسىدە بىرقانچە ئېغىز ئاشلىق ئامبىرى بار ئىكەن، ئامبار ئىچىدە كاللەكلىشىپ قېتىپ قالغان ئاق ئۇن ۋە سېرىق قارا ئاشلىق بار ئىكەن، ئاشلىق ئامبىرى يېنىدا يارغۇنچاق، تاش توگمەن بار ئىكەن.

غەربىي خەن سۇلالىسىنىڭ شېنجۇ 2 - يىلى (مىلادىيىدىن بۇرۇنقى 60 - يىلى)

غەربىي خەن سۇلالىسى غەربىي يۈرتنى بىرلىككە كەلتۈرۈپ، ئۇرلى قەلئەسىدە (ھازىرقى بۇگۇر ناھىيىسىنىڭ چېدىر يېزىسىغا توغرا كېلىدۇ) غەربىي يۈرت قورۇقچىبەگ مەھكىمىسىنى تەسىس قىلىپ، بوزيەر ئۆزلەشتۈرۈش كۆلىمىنى يەنمۇ كېڭەيتتى. غەربىي خەن سۇلالىسىنىڭ چۈشى 1 - يىلى (مىلادىيە 8 - يىلى) غىچە، ئادەتتە بوزيەر ئۆزلەشتۈرۈشكە قاتناشقان ئادەم سانى 20 مىڭ ئۆيچۆرىسىدە بولدى، ئەڭ كۆپ بولغاندا

25 مىڭ ئادەمگە يەتتى، ئىشلەپچىقىرىلغان ئاشلىق بىلەن لەشكەرلەر ۋە ئۆتكەن - كەچكەن ئەلچىلەر، سودىگەرلەر تەمىنلەندى.

شەرقىي خەن سۇلالىسىنىڭ يۇقىلىشى 16 - يىلى (73 - يىلى)

شۇ يىلدىن باشلاپ، شەرقىي خەن سۇلالىسى لەشكەر ئەۋەتىپ ئېۋىرغولدا بوزيەر ئۆزلەشتۈردى، مىلادىيە 220 - يىلغىچە، غەربىي يۇرتتا بوزيەر ئۆزلەشتۈرۈشكە قاتناشقان ئادەم سانى نورمال يىللاردا 5000 ئۆيچۈرىسىدە بولدى.

ۋېي سۇلالىسىنىڭ خۇاڭچۇ 3 - يىلى (222 - يىلى)

ۋېيۇيندى چېڭ يىنى غەربىي يۇرت دورغابلىقىغا تەيىنلىدى، ئۇ شەرقىي خەن سۇلالىسىنىڭ كىرورلان (هازىرقى چاقلىق ناھىيىسى لوپنۇر كۆلىنىڭ شىمالىي قىرغىقىغا توغرا كېلىدۇ) دىكى غەربىي يۇرت دورغاب مەھكىمىسىنى ئۆتكۈزۈۋالدى؛ جاڭ گۇڭنى قۇچۇ (هازىرقى تۇرپان شەھىرىنىڭ شەرقىي جەنۇبىغا توغرا كېلىدۇ) ساقلاۋچى چېرىكچىبېگلىكىگە تەيىنلىدى، ئۇ بوزيەر ئۆزلەشتۈرۈش، قاتقىل (هازىرقى تۇرپان ئەتراپىغا توغرا كېلىدۇ) مۇداپىئە رايونىنى قوغداشقا رەھبەرلىك قىلدى.

غەربىي جىن سۇلالىسىنىڭ تەيشى 1 - يىلى (265 - يىلى)

12 - ئايدا جىن سۇلالىسى ۋېي سۇلالىسىنىڭ تۇزۇمىگە ۋارىسلىق قىلىپ، قۇچۇدا ساقلاۋچى چېرىكچىبېگ تەيىنلىدى، ئۇ بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش، چېگرا رايونىنى قوغداشقا رەھبەرلىك قىلدى.

شەرقىي جىن سۇلالىسىنىڭ شىيەنخې 2 - يىلى (327 - يىلى)

ئالدىنقى لىياڭ غەربىي يۇرتتا قۇچۇ ۋىلايىتىنى تەسىس قىلىپ، لەشكەرلەر بىلەن پۇقرالارنى ئايرىپ باشقۇردى، ئايىم پۇقرالارنى باشقۇرۇپ، پۇقرالارنىڭ يېرىدىن ئىجارە ئېلىش تۇزۇمىنى يولغا قويدى، ساقلاۋچى چېرىكچىبېگ ئەسكەرلەر بوزيەر ئۆزلەشتۈرۈشنى باشقۇردى.

ئالدىنقى چىن سۇلالىسىنىڭ جىيەنيۈەن 12 - يىلى (376 - يىلى)

9 - ئايدا ئالدىنقى چىن سۇلالىسىنىڭ پادىشاھى فۇجيەن كۈسەن (هازىرقى كۇچا ناھىيىسى ئەتراپىدا) دە غەربىي يۇرت چېرىكچىبېگى مەھكىمىسىنى تەسىس قىلدى، بۇ مەھكىمە غەربىي يۇرتنىڭ ھەربىي - مەمۇرىي ئىشلىرىغا رىياسەتچىلىك قىلدى. قۇچۇلۇق ياڭ خەن قۇچۇ ۋالىيلىقىغا تەيىنلەندى، ئۇ لەشكەرلەر ۋە پۇقرالارنىڭ بوزيەر ئۆزلەشتۈرۈش، چېگرا رايونىنى قوغداش ئىشلىرىغا رەھبەرلىك قىلدى.

غەربىي لياڭ جيەنچۇ 1 - يىلى (405 - يىلى)

دۇنخۇاڭ ۋالىيسى لى گاۋ غەربىي لياڭ سۇلالىسىنى قۇرۇپ، غەربىي يۇرتنىڭ جەنۇبىدىكى رايونلارنى ئۆتكۈزۈۋالدى، قۇچۇدا يەر تېرىپ ئاشلىق توپلىدى، بۇزيەر ئۆزلەشتۈرۈشكە رىغبەتلەندۈردى.

شىمالىي لياڭ چېڭچىڭ 3 - يىلى (442 - يىلى)

9 - ئايدا شىمالىي لياڭنىڭ قالدۇقى جۇرچى ئۇرغۇ قۇچۇ خانلىقىنى قۇردى، 460 - يىلى دۇنخۇاڭدىن ئېلىپ كېلىنگەن 10 مىڭ ئائىلىدىن ئارتۇق خەنزۇلار قۇچۇ قاتارلىق جايلارغا ئورۇنلاشتۇرۇلۇپ، بۇزيەر ئۆزلەشتۈرۈلدى.

شىمالىي ۋېي تەيپىڭ جېنجۈن 6 - يىلى (445 - يىلى)

8 - ئايدا شىمالىي ۋېي پىشامشان (ھازىرقى چاقلىق ناھىيىسى ئەتراپىغا توغرا كېلىدۇ) دا لەشكەر تۇرغۇزۇپ بۇزيەر ئۆزلەشتۈردى.

سۇي سۇلالىسىنىڭ دايي 5 - يىلى (609 - يىلى)

6 - ئايدا «سۇينامە، ئوزۇق - تۇلۇق، مال - مۈلۈك تەزكىرىسى» دە مۇنداق خاتىرىلەنگەن: «غەربىي يۇرتتا بالقاش، پىشامشان، چەرچەن قاتارلىق ۋىلايەتلەر تەسىس قىلىنىپ، سۇرگۈن قىلىنغان جىنايەتچىلەر مۇشۇ جايلارغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان ھەمدە مۇھاپىزەتچىسى ئەسكەر سەپلىنىپ، كەڭ كۆلەمدە بۇزيەر ئۆزلەشتۈرۈلگەن، ئىشلەپچىقىرىلغان ئاشلىق غەرب تەرەپتىكى ۋىلايەتلەرگە يۆتكەپ بېرىلگەن».

تاڭ سۇلالىسىنىڭ جېنگۇەن 4 - يىلى (630 - يىلى)

9 - ئايدا تاڭ سۇلالىسى ئوردىسى ئېۋىرغول دالالەت بېگىگە پەرمان چۈشۈرۈپ، غەربىي ئېۋىرغول ئايمىقىنى (ئايماق مەركىزى ھازىرقى قۇمۇل شەھىرىگە توغرا كېلىدۇ) تەسىس قىلدى ھەمدە ھەربىي يۇرتتا بۇزيەر ئۆزلەشتۈرۈشنى باشلىدى.

تاڭ سۇلالىسىنىڭ جېنگۇەن 14 - يىلى (640 - يىلى)

تاڭ سۇلالىسى ھۆكۈمىتى ئېۋىرغول ئايمىقى (ھازىرقى قۇمۇل)، قۇچۇ ئايمىقى (ھازىرقى تۇرپان)، بېشبالىق ئايمىقى (ھازىرقى جىمىسار) دا يەر تەكشەش تۇزۇمى ۋە ئىجارە - ھاشار - سېلىق تەكشەش تۇزۇمىنى يولغا قويۇپ، ياش - قۇرامىغا يەتكەن ئەركەكلەرنىڭ ئايماق مەھكىمىسىگە ھەر يىلى 2 داەن ئىجارە ھاشار ئاشلىق تاپشۇرۇشنى بەلگىلىدى.

تاڭ سۇلالىسىنىڭ جىڭلۇڭ 4 - يىلى (710 - يىلى)

تاڭ سۇلالىسى ھۆكۈمىتى ئېۋىرغولدا لەشكەرلەرنىڭ بوزيەر ئۆزلەشتۈرۈش دائىرىسىنى كېڭەيتتىى. تۈرپاندىن قېزىۋېلىنغان تاڭ سۇلالىسى دەۋرىگە مەنسۇپ «ئېۋىرغول لەشكەرلەر ئاشلىق تاپشۇرۇش ھۆججىتى» دە خاتىرىلىنىشىچە: ئېۋىرغولدىكى لەشكەرلەر ھەر يىلى بېشبالىقتىكى لەشكەرلەر ئامبىرىغا 4000 دانەن ئاشلىق تاپشۇرىدىكەن، شۇ يىلى 3853 دانەن ئاشلىق تاپشۇرغان، بۇنىڭدىن ئېۋىرغول يەرلىك ھۆكۈمىتىگە 197 دانەن ئاشلىق تاپشۇرۇلغان، غەربىي بېشبالىق خەزىنىچىسىگە 3646 دانەندىن ئارتۇق ئاشلىق تاپشۇرۇلغان.

ئارخېئولوگىيىلىك تەكشۈرۈشتە ئىسپاتلىنىشىچە جىڭلۇڭ 4 - يىلى باركۆلدە تۈرۈشلۇق خەنزۇ بوزيەر ئۆزلەشتۈرۈش ئەسكەرلىرى ھايۋانات كۆچى ئارقىلىق دۆگىلەك شەكلىدىكى تاش تۈگمەن چۆگىلىتىپ ئون تارتقان.

تاڭ سۇلالىسىنىڭ تەيەنباۋ 1 — 8 - يىلىغىچە (742 - يىلدىن 749 - يىلغىچە)

غەربىي تىنچلاندۇرغۇچى باش قورۇقچىبەگ مەھكىمىسىگە قاراشلىق كۈسەن، كىنگىت، ئۇدۇن، سۇلدىن ئىبارەت 4 قورغان ۋە بېشبالىق قورۇقچىبەگ مەھكىمىسىگە قاراشلىق ئېۋىرغول ئايمىقى، قۇچۇ ئايمىقىنىڭ دەشتىساكان، تەڭرىتاغ، ئېۋىرغولدىن ئىبارەت 3 لەشكەرگاھتا جەمئىي 44 مىڭ ئادەم بار، ئۆزلەشتۈرۈلگەن يەر 56 مەھەللە (280 مىڭ موغا باراۋەر). بۇنىڭدىن باشقا، باشقا مەھكىمە - ئايماقلاردىكى لەشكەرلەرمۇ بوزيەر ئۆزلەشتۈرۈپ، جايلاردىكى لەشكەرلەرنىڭ تەمىنات ئاشلىقىنى ھەل قىلدى ياكى تولۇقلىدى.

غەربىي لياۋ سۇلالىسىنىڭ يەنچىڭ 1 - يىلى (1131 - يىلى)

غەربىي لياۋ ھاكىمىيىتى (1124 — 1218 - يىلغىچە) شىنجاڭنىڭ دېھقانچىلىقىدىن مو بويىچە باج ئالدى، ھەربىر دېھقان ئائىلىسى ئالغان ھوسۇلنىڭ ئوندىن بىر قىسمىنى باجغا تاپشۇردى.

يۈەن سۇلالىسىنىڭ تەيزۇڭ 1 - يىلى (1229 - يىلى)

يۈەن سۇلالىسى ھۆكۈمىتى شىنجاڭدىكى دېھقانچىلىققا قارىتا ئەمگەكچى بويىچە باج ئېلىش تۈزۈمىنى يولغا قويدى، ھەربىر ئەمگەكچىدىن 2 دانەن ئاشلىق ئېلىندى.

يۈەن سۇلالىسىنىڭ جىيۈەن 15 - يىلى (1278 - يىلى)

يۈەن شىزۇ «ئۇيغۇرلار تەۋەسى ئىچىدە مو بويىچە باج ھېسابلاش توغرىسىدا بۇيرۇق» چىقىرىپ، ھەربىر مودىن 3 شىلە ئاشلىق ئېلىشنى بەلگىلىدى.

يۈەن سۇلالىسىنىڭ جىيۈەن 22 - يىلى (1285 - يىلى)

قاراغوجا ئايمىقىدا (هازىرقى تۇرپان شەھىرى تەۋەسىدە) ئاچارچىلىق يۈز بەردى، يۈەن سۇلالىسى ھۆكۈمىتى ئاچارچىلىقتا ئۇچرىغان خەلقنە ئۆكۈز، ئۇرۇق ۋە 4 ئايلىق ئاپەتتىن قۇتۇلدۇرۇش ئاشلىقىغا 60 مىڭ دادەندىن ئارتۇق گۇرۇچ يارەم بەردى.

يۈەن سۇلالىسىنىڭ جىيۈەن 26 - يىلى (1289 - يىلى)

قامىل (هازىرقى قۇمۇل شەھىرى) دا قۇرغاقچىلىق بولۇپ، خەلق ئاشلىقسىز قالدى، يۈەن شىزۇ پەرمان چىقىرىپ، گەنسۇدىن 1000 دادەن گۇرۇچ يۆتكەپ كېلىپ يارەم بەردى.

مىڭ سۇلالىسىنىڭ تىيەنشۇن 8 - يىلى (1464 - يىلى)

6 - ئايدا قۇمۇلدا ئاپەت يۈز بېرىپ، دانلىق زىرائەت تېرىشقا ئۇرۇق بولمىغانلىقتىن، مىڭ سۇلالىسى ھۆكۈمىتى ئاپەتكە ئۇچرىغان دېھقان ئائىلىلىرىگە ئارپا، بۇغداي ئۇرۇقىدىن 100 دادەن تارقىتىپ بەردى.

مىڭ سۇلالىسىنىڭ خۇڭجى 10 - يىلى (1497 - يىلى)

مىڭ سۇلالىسى ھۆكۈمىتى ئۇرۇش مالىمانچىلىقى تۈپەيلىدىن گەنجۇ (هازىرقى گەنسۇ ئۇلكىسىنىڭ جاڭيې دېگەن يېرىدە) ۋە كۇيۇ (هازىرقى گەنسۇ ئۇلكىسى ئەنشى ناھىيىسىنىڭ شەرقىي جەنۇبىغا توغرا كېلىدۇ) گە كېتىپ قالغان قۇمۇللۇقلاردىن 200 دىن ئارتۇق ئادەمنى قۇمۇلغا قايتۇرۇپ كېلىپ، ئۇلارغا ئۆكۈز، قوش جابدۇقلىرى، ئۇرۇق، ئوزۇقلۇق ۋە كىيىم - كېچەك بېرىپ، ئۇلارنىڭ يۇرت - ماكانىنى يېڭىۋاشتىن قۇرۇپ چىقىشىغا يارەم قىلدى.

چىڭ سۇلالىسىنىڭ يۇڭجېڭ 5 - يىلى (1727 - يىلى)

4 - ئايدا قۇمۇلدا كوناشەھەرگە ئۇلاشتۇرۇپ يېڭى شەھەر قۇرۇلۇشى قىلىنغاندا، شىمالىي دەرۋازا تەرەپتە بىر قورۇق تام قوشۇپ ياسالدى، بۇ قورۇقتام مەخسۇس ئاشلىق ساقلاشقا ئىشلىتىلدى.

چىڭ سۇلالىسىنىڭ چىيەنلۇڭ 20 - يىلى (1755 - يىلى)

4 - ئايدا قۇمۇلدىن تۇرپان ئارقىلىق ئۇرۇمچىگە 20 پونكىت (كېيىن ئۇتەڭگە ئۇزگەرتىلدى) تەسىس قىلىندى، ھەربىر پونكىتقا 500 تۇگە تۇرغۇزۇلۇپ، ئاشلىق يۆتكەشكە ئىشلىتىلدى.

چىلاق سۇلالىسىنىڭ چىيەنلۇك 21 - يىلى (1756 - يىلى)

چىلاق سۇلالىسى ھۆكۈمىتى شىنجاڭدا كەڭ كۆلەمدە بوزيەر ئۆزلەشتۈرۈپ، چېگرا رايونىنى قوغداشنى قارار قىلدى. شۇ يىلدىن 1840 - يىلغىچە بوزيەر ئۆزلەشتۈرۈشكە قاتناشقان ئەمگەكچى سانى كۆپ بولغاندا 126 مىڭ 700 دىن ئارتۇق ئادەمگە يەتتى، ئائىلە تاۋابىئاتلىرىنى قوشقاندا 480 مىڭدىن كۆپرەككە يەتتى.

چىلاق سۇلالىسىنىڭ چىيەنلۇك 23 - يىلى (1758 - يىلى)

چىلاق سۇلالىسى ھۆكۈمىتى ھەر 100 ئەسكەرنى بىر مەھەللە قىلىپ، ھەربىر ئادەمگە 20 مودىن يەر بۇيرۇپ بېرىپ، ئۇلارغا ئۇرۇق، ئۆكۈز، قوش جابدۇقلىرى سەپلەپ بېرىپ، يىلىغا 12 دادەندىن 18 دادەنگىچە ئاشلىق تاپشۇرۇشنى بەلگىلىدى.

چىلاق سۇلالىسىنىڭ چىيەنلۇك 24 - يىلى (1759 - يىلى)

جەنۇبىي شىنجاڭدىكى 8 شەھەرنىڭ 6 سىدە ئاشلىق تەمىنات ئىدارىسى تەسىس قىلىندى ۋە ئاشلىق باشقۇرىدىغان ئەمەلدار قويۇلدى. بەگلىك تۇزۇمىدە خەزىنەبەگ ۋە شاغبەگلەر تەسىس قىلىندى، ئۇلار يەر مو سانى ۋە ئاشلىق بېجى قاتارلىق ئىشلارنى باشقۇردى.

چىلاق سۇلالىسىنىڭ چىيەنلۇك 25 - يىلى (1760 - يىلى)

3 - ئايدا مۇئاۋىن قوماندان ئاگۇي ئىلىدا ئۇيغۇرلار مەھەللىلىرىنى قۇردى. چىيەنلۇك 38 - يىلى (1773- يىلى) غىچە ئىلى جياڭجۈنى ئىلتۇ مەكتۇپ ئېلان قىلىپ، 6000 ئۆيلۈك ئۇيغۇرنى 9 مەھەللىگە بۆلۈپ، تېرىقچىلىق قىلدۇرۇپ، ئاشلىق تاپشۇرغۇزدى، ھەر بىر ئائىلە 16 دادەن ئاشلىق تاپشۇردى، يىلىغا جەمئىي 96 مىڭ دادەن ئاشلىق تاپشۇرۇلدى. كېيىنكى مەزگىللەردە نوپۇس كۆپەيگەنلىكتىن، بوزيەر مو سانى كۆپەيتىلىپ، ھەر يىلى تاپشۇرۇلىدىغان ئاشلىق 100 مىڭ دادەنگە ئۆزگەرتىلدى.

چىلاق سۇلالىسىنىڭ چىيەنلۇك 26 - يىلى (1761 - يىلى)

شەنشى، گەنسۇنىڭ باش ۋالىيسى ياڭ يىڭجۇ مەلۇمات سۇنۇپ، كۆچا قاتارلىق جايلاردا زىغىر سىناپ تېرىلىپ، ئۇنۇمى كۆرۈنەرلىك بولۇپ، شۇ جايدىكى تۇرۇشلۇق قوشۇنلار ۋە خەلقلەرنىڭ ياغ بىلەن يېتەرلىك تەمىنلەنگەنلىكىنى مەلۇم قىلدى، بۇ ئىش چىلاق سۇلالىسى ھۆكۈمىتىنىڭ مۇكاپاتلىشىغا ئېرىشتى.

چىلاق سۇلالىسىنىڭ چىيەنلۇك 27 - يىلى (1762 - يىلى)

ئىلى قاتارلىق جايلارنى بىر تۇتاش باشقۇرىدىغان جياڭجۈن مەھكىمىسى قۇرۇلدى، ئۇ پۈتۈن شىنجاڭنىڭ

ئىشلىرىغا قوماندانلىق قىلدى، ئىلى جياڭجۈن مەھكىمىسى قارىمىقىدا ئاشلىق تەمىنات باشقارمىسى تەسىس قىلىندى، ئۇنىڭ بىر مەجبۇرىيىتى ئۆزلەشتۈرۈلگەن بوز يەرلەردىن ئېلىنغان ئاشلىقنى يىغىۋېلىپ ساقلاش ۋە قوشۇنلارنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش بولدى.

چىڭ سۇلالىسىنىڭ چىيەنلۇڭ 31 - يىلى (1766 - يىلى)

6 - ئايدا يېڭى قۇرۇلغان تارباغاتاي مەسلىھەتچى ئامبال يامۇلى مەھكىمىسىدە ئاشلىق تەمىنات باشقارمىسى تەسىس قىلىندى.

چىڭ سۇلالىسىنىڭ چىيەنلۇڭ 36 - يىلى (1771 - يىلى)

ئۇرۇمچى نەچچە 100 مىڭ دانەن ئاشلىق يۆتكەپ، گەنسۇدىكى ئاپەتكە ئۇچرىغان خەلقنە ياردەم بەردى.

چىڭ سۇلالىسىنىڭ چىيەنلۇڭ 38 - يىلى (1773 - يىلى)

شۇ يىلى ئۇرۇمچى مەسلىھەتچى ئامبىلى ئۇرۇمچى باش بۇغىغا ئۆزگەرتىلىپ تەسىس قىلىندى، ئۇنىڭ قارىمىقىدا ئاشلىق تەمىنات باشقارمىسى تەسىس قىلىندى.

شۇ يىلى باركۆلدە مەھكىمە تەسىس قىلىندى، جەنۇبىي خەنجىڭ كوچىسىغا 8 ئاشلىق ئامبىرى سېلىندى، ھەربىر ئامبارنىڭ سىغىمچانلىقى 6000 دانەن بولۇپ، ئومۇمىي سىغىمى 48 مىڭ دانەنگە يەتتى. بۇ ئامبارلار 1990 - يىلىمۇ ئىشلىتىلمەكتە.

چىڭ سۇلالىسىنىڭ چىيەنلۇڭ 47 - يىلى (1782 - يىلى)

ئۇرۇمچى باش بۇغى مىڭ لياڭ پەرمانغا بىنائەن ئۇرۇمچى باش بۇغىغا قاراشلىق رايونلاردىكى ھەر دەرىجىلىك ئەمەلدارلارنىڭ يۇقىرى بىلەن تۆۋەن تىل بىرىكتۈرۈپ، ئاشلىق سېتىۋېلىشنا، تۆۋەن باھادا سېتىۋېلىپ، يۇقىرى باھادا بولۇشىغا سېتىپ، كۆپلەپ كۈمۈش تەڭگە خىيانەت قىلغان جىنايەت دېلوسىنى تەكشۈرۈپ بىرتەرەپ قىلدى. شېڭجىڭ جياڭجۈنى سۈنۈم سېلىنىنىڭ (سابىق ئۇرۇمچى باش بۇغى) مەنسىپى ئېلىپ تاشلىنىپ، «ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋېلىشقا بۇيرۇلدى» ، ئۇنىڭ قول ئاستىدىكى ھەرخىل ياۋۇزلۇقلارنى قىلغان ئادەملىرىدىن ۋاڭ لاۋخۇ، گوزى قاتارلىقلار ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىندى، 6 نەپەر يانداش ئايىاق بېگى، ئامبال 10 مىڭ سەردىن ئارتۇق كۈمۈش تەڭگە خىيانەت قىلغانلىقى تۈپەيلىدىن كاللىسى ئېلىنىپ، مال - مۈلۈكلىرى مۇسادىرە قىلىندى؛ 4 نەپەر ۋالىي، ئامبالنىڭ خىيانەت قىلغان كۈمۈش تەڭگىسى 10 مىڭ سەرگە يەتمىگەنلىكى تۈپەيلىدىن سۈرگۈن قىلىندى. چەت - ياقىلارغا بۇيرۇلدى؛ باشقا خادىملارغا خىزمەتتىن ھەيدەش ياكى مەنسىپىنى تۆۋەنلىتىش، جەرىمانە قويۇش قاتارلىق جازالار بېرىلدى.

چىلاق سۇلالىسىنىڭ چىيەنلۇڭ 48 - يىلى (1783 - يىلى)

شىنجاڭدا ئۆزلەشتۈرۈلگەن بوزيەردىن ئېلىنغان ئاشلىق بىلەن ئەسكەرلەر تەمىنلەنگەندىن سىرت، يەنە ئېشىنچا بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئۇرۇمچى ئاشلىق ئامبىرىدا ساقلانغىنى 800 مىڭ داەندىن ئارتۇق، ئىلىدا ساقلانغىنى 540 مىڭ داەندىن ئارتۇق بولدى.

چىلاق سۇلالىسىنىڭ جياچىلاق يىللىرى (1796 — 1820 - يىلغىچە)

تارىخىي ماتېرىياللاردا ستاتىستىكا قىلىنىشىچە، جياچىلاق يىللىرى، شىنجاڭدا ھەر يىلى كىرىم قىلىنغان غەللە - پاراق ئاشلىق مىقدارى تەخمىنەن 649 مىڭ داەنگە يەتكەن، بۇنىڭ ئىچىدە: جەنۇبىي شىنجاڭدىكى ھەرقايسى شەھەرلەر ھەر يىلى تاپشۇرغان غەللە - پاراق ئاشلىق 66 مىڭ 600 داەن، پىچاندىكى مۇسۇلمان ئاشلىقرىنىڭ ھۆكۈمەت ئېتىزىنى ئىجارىگە ئېلىپ تېرىقچىلىق قىلىپ ھەر يىلى تاپشۇرغان ئىجارە ئاشلىقى 3400 داەن. ئۆزلەشتۈرۈلگەن بوزيەر (خەلقلەر ئۆزلەشتۈرگىنى، مۇسۇلمانلار ئۆزلەشتۈرگىنى ئۇنىڭ ئىچىدە) گە ھەر يىلى 579 مىڭ داەن ئاشلىق تاپشۇرۇلغان.

چىلاق سۇلالىسىنىڭ جياچىلاق 2 - يىلى (1797 - يىلى)

مەسلىھەتچى ئامبال چاڭ لىڭ پەرمانغا بىنائەن قەشقەر، يېڭىسارداىن 3 يىلغا بۆلۈپ 1000 داەن قەھەتچىلىكنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئاشلىقى سېتىۋالدى.

چىلاق سۇلالىسىنىڭ داۋگۇاڭ 1 — 8 - يىلىغىچە (1821 — 1828 - يىلغىچە)

چىلاق سۇلالىسى ھۆكۈمىتىنىڭ جاھانگىر خوجا توپىلىڭىنى تىنچىتىشقا ياردەم بېرىش ئۈچۈن، ئاقسۇدىكى ئۇيغۇر ئاممىدىن 2000 دىن ئارتۇق كىشىنىڭ ھەربىي 50 جىڭدىن ئاشلىق يۆدۈپ، مۇز داۋاندىن ئۆتۈپ ئاشلىق توشۇدى. كۆچا 1000 ئادەم، 200 ھارۋا، 1500 كالا، 1000 ئېشەك چىقىرىپ، ئۇرۇمچىدىن كېچە-كۈندۈزلەپ جەنۇبىي شىنجاڭنىڭ ئالدىنقى سېپىگە ئاشلىق توشۇدى.

چىلاق سۇلالىسىنىڭ داۋگۇاڭ 7 - يىلى (1827 - يىلى)

4 - ئايدا ئىچكىرىدىكى جايلار ئۇرۇمچىنىڭ ئاشلىق توشۇشىغا 13 مىڭ 86 تۆگە ياردەم قىلدى.

چىڭ سۇلالىسىنىڭ تۇڭجى 3 - يىلى (1864 - يىلى)

5 - ئايدا جەنۇبىي شىنجاڭدا قوزغىلاڭ يۈز بەرگەنلىكتىن، ئۈرۈمچى باش بۇغى پىلاڭ رۇي ھەربىي تەمىنات ئاشلىقىنى كۆپەيتىپ ئىلىش توغرىسىدا بۇيرۇق چىقىرىپ، ئۈرۈمچىدىكى ناھىيىلەرگە مەجبۇرلاپ تاڭدى. 6- ئايدا، پىلاڭ رۇي ئۈرۈمچى ئايمىقىنىڭ ئامبىلى كۆڭ فۇغا «مو سانى بويىچە مەجبۇرىي پاراق ئىلىش، قاتتىق جازا ئارقىلىق ئالدىرىتىش لازىم» دەپ بۇيرۇق قىلدى، نەتىجىدە ئۈرۈمچى نەسەندىكى دېھقانلار بۇنىڭغا قارشى قوزغىلاڭ كۆتۈردى، ھەرقايسى ناھىيىلەردىكى دېھقانلار ئارقا - ئارقىدىن ئاۋاز قوشتى.

چىڭ سۇلالىسىنىڭ گۈاڭشۇ 1 - يىلى (1875 - يىلى)

زوزۇڭتاڭ بۇيرۇقىغا بىنائەن شىنجاڭنىڭ باش ۋالىيسى بولدى، ئۇ گەنسۇ ئۆلكىسىنىڭ گەن (ھازىرقى گەنسۇدىكى جاڭيې) ، لىياڭ (ھازىرقى گەنسۇدىكى ۋۇۋېي) ، سۇ (ھازىرقى گەنسۇدىكى جيۇچۈەن) دىن ئىبارەت 3 ئايماق ۋە گۈيسۇي (ھازىرقى ئىچكى موڭغۇلدىكى كۆكخوت ئەتراپى) ، نىڭشيالاردىن ئاشلىق سېتىۋېلىپ يۆتكىدى، كېيىن يەنە روسىيەدىن ئاشلىق ئىمپورت قىلدى ھەمدە شىنجاڭنىڭ ئۆزىدە ئاشلىق سېتىۋېلىپ ھەربىي تەمىناتنى تولۇقلىدى.

چىڭ سۇلالىسىنىڭ گۈاڭشۇ 3 - يىلى (1877 - يىلى)

9 - ئايدا زوزۇڭتاڭنىڭ قول ئاستىدىكى يۇ خوئېن قاتارلىقلار ئەسكەر باشلاپ كورلىغا كىردى، ئۇنىڭ ياساۋۇللىرى ئىزدەش ئارقىلىق يەر ئاستى گەمىدە ساقلانغان ئاشلىقتىن بىرقانچە 100 مىڭ جىڭنى كولاپ چىقاردى.

چىڭ سۇلالىسىنىڭ گۈاڭشۇ 10 - يىلى (1884 - يىلى)

شىنجاڭدا ئۆلكە تەسىس قىلىندى، ئۆلكە بويىچە غەللە - پاراق ئاشلىقىنى پەرمانبەردار باشقۇردى. ھەرقايسى ۋىلايەتلەردە ئامبار بېگى ئاشلىق ئىشلىرىنى قوشۇمچە باشقۇردى، ناھىيە يامۇلىدا نوپۇس بېگى پۇل، ئاشلىق، يەر بېجى قاتارلىق ئىشلارنى باشقۇردى.

چىڭ سۇلالىسىنىڭ گۈاڭشۇ 13 - يىلى (1887 - يىلى)

شىنجاڭنىڭ باش مۇپەتتىشى لىيۇ جىنتاڭ خەلق بوزيەر ئۆزلەشتۈرۈشنى يەر موسى بويىچە باج تاپشۇرۇش تۈزۈمىگە ئۆزگەرتتى، تېرىلغۇ يەرلەرنى يۇقىرى، ئوتتۇرا، تۆۋەن دەپ 3 دەرىجىگە ئايرىپ، موسى بويىچە غەللە - پاراق ئالدى، جايلار ئوخشاش دەرىجىلىك يەرلەردىن غەللە - پاراق ئالغاندا بىردەك بولۇش تەلەپ قىلىنمايدۇ، دەپ بەلگىلىدى.

چىلاق سۇلالىسىنىڭ شۇەنتۇڭ 3 - يىلى (1911 - يىلى)

تېرىلغۇ يەرلەرنى تەپسىلىي ئۇلچەپ چىققاندىن كېيىنكى ستاتىستىكا قىلىنىشىچە، ئۇلكە بويىچە پىششىق يەر 10 مىليون 554 مىڭ 705 مو، يىللىق ئېلىنىدىغان غەللە - پاراق ئاشلىق 302 مىڭ 408 داەن، يىللىق ئېلىنىدىغان ئوت - چۆپ 28 مىليون 272 مىڭ 39 چىڭ، ئاشلىق، ئوت - چۆپنى خەزىنە كۆمۈشكە سۇندۇرغاندا 90 مىڭ 490 سەرگە تەڭ بولدى.

مىنگونىڭ 1 - يىلى (1912 - يىلى)

9 - ئايدا شىنجاڭنىڭ تۆتۈقى قوشۇمچە پەرمانبەرداری يالاڭ زېڭشىن جەمئىي 14 ماددىلىق «ئاشلىق، ئوت- چۆپ ئېلىش قائىدىسى» نى ئېلان قىلىپ، غەللە - پاراق، ئوت - چۆپ ئېلىش ئۇلچىمى، سەرپىياتىدا چىلاق سۇلالىسىنىڭ ئاخىرقى يىللىرىدىكى بەلگىلىمىلەرنى ئىجرا قىلىشنى تەكىتلىدى.

مىنگونىڭ 2 - يىلى (1913 - يىلى)

يالاڭ زېڭشىن ئالتاينىڭ تاشقى موڭغۇل ۋە چارروسىيىنىڭ پاراكەندىچىلىك سېلىشىغا تاقابىل تۇرۇشىغا ياردەم بېرىش ئۈچۈن ئەسكەر ئەۋەتتى، شىخۇ، ماناس، گۇچۇڭ، فۇكاڭ، جىمسار قاتارلىق ناھىيىلەردىن ھەربىي تەمىنات ئاشلىقى، ھەربىي ئاتلارغا ئوت - چۆپ سېتىۋېلىندى ھەمدە ماناس ناھىيىسىدە ئاشلىق توشۇش ئىدارىسى، گۇچۇڭ ناھىيىسىدە ھۆكۈمەت ھارۋا ئىدارىسى تەسىس قىلىنىپ، ئالدىنقى سەپكە ھەربىي تەمىنات ئاشلىقى، ئوت - چۆپنى يۆتكەپ يەتكۈزۈشكە مەسئۇل قىلىندى.

مىنگونىڭ 3 - يىلى (1914 - يىلى)

7 - ئايدا غەللە - پاراق ئاشلىق كەسپىنى ئۇلكە بويىچە مالىيە نازارىتى باشقۇردى، ۋىلايەتلەردە مالىيە بۆلۈملىرى باشقۇردى.

مىنگونىڭ 4 - يىلى (1915 - يىلى)

4 - ئاينىڭ 1 - كۈنى يالاڭ زېڭشىن ئىلى ناھىيىسىنىڭ ھاكىمى لياۋيەننى ئۇلتۇرۇشكە پەرمان چۈشۈردى. لياۋيەن ئاشلىق سېتىۋالىدىغان كۆمۈشنى ئارتۇق ئېلىش، ئالۋان - ياساق چېچىش، يالغاندىن ھەربىي تەمىنات ئاشلىقى سېتىۋېلىشنى باھانە قىلىش، ھېيلىگەرلىك بىلەن بۇلاپ - تالاش ئارقىلىق ئاشلىق سېتىۋالىدىغان 42 مىڭ سەردىن ئارتۇق كۆمۈشنى چۆنتىكىگە سېلىۋالغان.

مىنگونىڭ 6 - يىلى (1917 - يىلى)

خۇيزۇ سودىگەر ما جېڭيۈەن 10 مىڭ سەر ساپ كۆمۈش خەجلەپ ئىلىدىن روسىيەدە ئىشلەنگەن ئون

تارتىش ماشىنىسىدىن بىرنى سېتىۋېلىپ، ئۇرۇمچى جېيەنخۇ كوللى (هازىرقى خەلق بافچىسىنىڭ ئىچىدە) بويىدا «ئەجنەبىي تۇگمەن» قۇردى، بۇ تۇگمەندە كۇنىگە 5000 جىڭ ئۇن تارتىلدى.

مىنگونىڭ 25 - يىلى (1936 - يىلى)

7 - ئايدا ئىلى بىرىنچى ئوقەتچىلىك پاي چەكلىك شىركىتى 75 مىڭ رۇبلى مەبلەغ سېلىپ، ئىلى ماشىنىلاشقان ئۇن زاۋۇتى قۇرۇلۇشىنى باشلىدى، بۇ زاۋۇت 1937 - يىل 6 - ئايدا پۈتتى، كۇنىگە 60 تونىنا ئۇن تارتتى.

مىنگونىڭ 28 - يىلى (1939 - يىلى)

شىنجاڭ ئوللكىلىك سودا بانكىسى قۇرۇلدى. مەزكۇر بانكا ۋە جايلاردىكى شۆبە بانكىلىرى ئاشلىق سېتىۋېلىپ، بازارنى تەڭشەشنى ئۇزىنىڭ ۋەزىپىسى قىلدى.

مىنگونىڭ 29 - يىلى (1940 - يىلى)

ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى سۇ تۇگمىنى 104 كە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە خۇيزۇ تۇگمەنچى 54، خەنزۇ تۇگمەنچى 49، تاتار تۇگمەنچى 1 ئائىلە بولۇپ، كۇنىگە جەمئىي 202 مىڭ 500 جىڭ ئۇن تارتىلىپ تۇردى.

مىنگونىڭ 30 - يىلى (1941 - يىلى)

شۇ يىلى ئوللكىلىك هۆكۈمەت بەلگىلىمە چىقىرىپ، شىنجاڭنى جەنۇبىي ۋە شىمالىي شىنجاڭ دەپ ئىككى رايونغا ئايرىپ، غەللە - پاراق ئېلىش نىسبىتىنى بىرلىككە كەلتۇردى. غەللە - پاراق ئېلىشتا بۇغداي بىرلىك قىلىنىپ، بىردەك شەھەر كۇرىسى ئىشلىتىلىپ، دادەن، جىڭ، پۇت قاتارلىق ئوللچىگۇچىلەر ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى.

شۇ يىلى ئوللكىلىك سودا بانكىسى قارىمىقىدا ئاشلىق ساربىي قۇرۇلدى. ئۇنىڭ فۇنكسىيىسى ئوللكىلىك هۆكۈمەتنىڭ تەكسە باھا بەلگىلىمىسى ۋە بۇيرۇقىغا بىنائەن، ئاشلىق، ياغ ۋە يەم - خەشەك تىجارىتى قىلىشتىن ئىبارەت بولدى.

شۇ يىلى ئوللكىلىك مالىيە نازارىتى ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى داشمىندا كېسەك - ياغاچ قۇرۇلمىلىق 42 ئېغىزلىق ئامبار سالدى، سىغىمچانلىقى 8 مىليون جىڭ. بۇ ئامباردىن سودا بانكىسىنىڭ ئاشلىق ساربىي پايدىلاندى.

مىنگونىڭ 31 - يىلى (1942 - يىلى)

9 - ئاينىڭ 15 - كۇنى ئوللكىلىك مالىيە نازارىتىنىڭ ستاتىستىكىسىغا ئاساسلانغاندا، ئوللكە بويىچە تېرىلغۇ يەر 15 مىليون 484 مىڭ 307 مو، غەللە - پاراق ئېلىشقا تېگىشلىك ئاشلىق 985 مىڭ 158 پايتەخت دادەن،

شەھەر دادىنىڭ سۈندۇرۇپ ھېسابلىغاندا 328 مىڭ 386 دادىن بولىدۇ، يەل بويى ئەملىي ئېلىنغان غەللە- پاراق 329 مىڭ دادىندىن ئارتۇق.

شۇ يىلى ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى «شىنجاڭ ئۆلكىسىدىكى ھەرقايسى شەھەر، رايون، ناھىيە ئىدارىلىرىنىڭ ئاشلىق سېتىش بازارلىرىدىن باج ئېلىش نىزامى» نى تۈزۈپ چىقىپ، ھەرقايسى شەھەر، رايون، ناھىيىلەردىكى غەللە - پاراق يىغۇۋېلىش ئىدارىلىرىدىن مۇڭاپىق ئورۇندا ئاشلىق بازىرىدىن بىرنى يېكى بىرقانچىنى قۇرۇپ، ئاشلىق ئېلىم - سېتىم ئىشلىرىنى شۇ بازار ئىچىدە ئېلىپ بېرىشنى تەلەپ قىلدى.

مىنگونىڭ 32 - يىلى (1943 - يىلى)

6 - ئاينىڭ 27 - كۈنى شىنجاڭ ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت «ئۆلكىلىك غەللە - پاراق نىزامى» نى ئېلان قىلىپ، ھەر يىلى 491 مىڭ 859 شەھەر دادىنى غەللە - پاراق ئېلىشنى بەلگىلىدى.

10 - ئايدا ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق سودىگەرلىرىنىڭ رىقابەتلىشىپ ئاشلىق سېتىۋېلىشىغا چەك قويۇش توغرىسىدىكى 14 ماددىلىق چارىنى ئېلان قىلىپ، ئۇرۇمچى شەھىرى بازىرىدىكى ئاشلىقنى سودا بانكىسىنىڭ ئاشلىق سارىيىلا سېتىۋالىدىغانلىقىنى بەلگىلىدى. ئاشلىق سودىگەرلىرى، تۇغمەنچىلەرگە ئېھتىياجلىق ئاشلىق، ھارۋىكەشلەرگە ئېتىياجلىق يەم - بوغۇزنى ئاشلىق سارىيىدىن سېتىۋېلىش بەلگىلەندى.

شۇ يىلى ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ھەرقايسى ناھىيىلەردە ھۆكۈمەت، ساقچى ئىدارىسى، بانكا، مالىيە ئىدارىسى، باج ئىدارىسى قاتارلىق ئورۇنلاردىن تەركىب تاپقان ناھىيىلىك ئاشلىق سېتىۋېلىش كومىتېتىنى قۇرۇپ، ئاشلىق سەپلەشتۈرۈش - سېتىۋېلىش خىزمىتىنى بىر تۇتاش باشقۇرۇشنى تەلەپ قىلدى.

مىنگونىڭ 33 - يىلى (1944 - يىلى)

7 - ئايدا ئەنجىدىكى گومىنداڭ ھۆكۈمىتى دۆلەت ئوقەتچىلىك تەكشۈرۈش ئۆمىكىنى شىنجاڭغا ئەۋەتتى، بۇ ئۆمەك تارىم دەريالىسىنى كېزىدىن كەچۈرۈپ، سۇ ترانسپورتىنى ئاچتى ھەمدە تۇنجى قېتىم ئاشلىق توشۇشنى سىناق قىلىپ، مۇۋەپپەقىيەت قازىنالمىدى.

9 - ئايدا ئۆلكىلىك خەلق ئىشلىرى نازارىتى گومىنداڭ ھۆكۈمىتى شىنجاڭ ئۆلكىسىگە چۈشۈرگەن 200 مىڭ شەھەر دادىن ئاشلىق زاپىسى جۈغلاش ۋەزىپىسىگە ئاساسەن، ئاشلىق يىغىنى ئېچىپ، ئۆلكە بويىچە دېھقانلار، چارۋىچىلار، سودىگەرلەر ۋە ھۆكۈمەت خىزمەتچىلىرىنى ئاشلىق، پۇل، چارۋا مال ئىئانە قىلىشقا سەپەرۋەر قىلىپ، ئاشلىق توپلىدى.

11 - ئاينىڭ 17 - كۈنى ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت كومىتېتىنىڭ 71 - قېتىملىق قەرەللىك يىغىنى ئۆلكىلىك ئاشلىق باشقۇرۇش كومىتېتى قۇرۇشنى قارار قىلدى، يۇ لىگىيۇننى كومىتېت مۇدىرلىقىغا، جاڭ خۇڭيۇ، جاڭ يۈلەرنى كومىتېتنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرلىقىغا تەيىنلىدى. بۇنىڭدىن ئاساسىي مەقسەت ئاشلىق باھاسىنى مۇقىملاشتۇرۇش، خەلقنىڭ ئوزۇقلۇقىغا كاپالەتلىك قىلىش، بۇرۇنقى ئاشلىقنى مۇتلەق تىزگىنلەش سىياسىتىنى ئۆزگەرتىشتىن ئىبارەت.

شۇ يىلى ئۆلكىلىك ئاشلىق يىغىش باش كوپېراتىپى ئۆلكىلىك خەلق ئىشلار نازارىتىگە قوشۇۋېتىلدى، ھەرقايسى رايون، ناھىيىلەردىكى ئاشلىق يىغىش شۆبە كوپېراتىپلىرى رايونلۇق، ناھىيىلىك ھۆكۈمەتلەرگە قوشۇۋېتىلدى. ئاشلىق يىغىش كەسپىنى ئۆلكىلىك خەلق ئىشلار نازارىتىنىڭ 4 - بۆلۈمى ۋە رايونلۇق، ناھىيىلىك ھۆكۈمەتلەر خەلق ئىشلار بۆلۈمى بېجىردى.

مىنگونىڭ 34 - يىلى (1945 - يىلى)

7 - ئاينىڭ 1 - كۈنى شىنجاڭ ئۇلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسى قۇرۇلدى، ئۇ، گومىندالڭ ھۆكۈمىتى ئاشلىق مىنىستىرلىكى ۋە شىنجاڭ ئۇلكىلىك ھۆكۈمەتنىڭ قوش رەھبەرلىكىنى قوبۇل قىلدى، مەسئۇلىيىتى: غەللە - پاراق ئېلىش ۋە ئاشلىق سېتىۋېلىش، ساقلاش - توشۇش ۋە تەمىنلەش، ھەربىي ئاشلىق تەمىناتىغا كاپالەتلىك قىلىش، خەلق ئوزۇقلۇقىنى تەڭشەش، ئاشلىق باھاسىنى مۇقىملاشتۇرۇش قاتارلىقلاردىن ئىبارەت بولدى. ئۇلكىلىك مالىيە نازارىتىنىڭ نازىرى لۇ يۈۋېن باشقارما باشلىقلىقىنى قوشۇمچە ئۈتىدى.

8 - ئاينىڭ 19 - كۈنى ئۈچ ۋىلايەت (ئىلى، تارباغاتاي، ئالتاي) ئىنقىلابىي ۋاقىتلىق ھۆكۈمىتى 83-نومۇرلۇق قارارىنى ماقۇللاپ، ئۈچ ۋىلايەتتىكى دېھقانلاردىن يەر بېجى ئېلىشنى بەلگىلىدى.

10 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ئۇلكىلىك ھۆكۈمەتنىڭ 107 - قېتىملىق ھەيئەتلەر يىغىنى شىنجاڭ ئۇلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسىنىڭ ئاشلىق يىغىش خىزمىتىنى ئۈتكۈزۈۋېلىشنى قارار قىلدى.

شۇ يىلى ئۇلكە بويىچە ئەمەلىي ئېلىنغان غەللە - پاراق ئاشلىق 230 مىڭ 791 داەن، پۇلغا سۇندۇرغاندا 105 مىڭ 382 يۈەن بولدى. ئىلى، تارباغاتاي، ئالتاي ۋىلايەتلىرىدە ئىنقىلاب پارتلىغانلىقتىن، ئۇلكە بويىچە ئېلىنمىغان غەللە - پاراق 60 مىڭ 568 داەن بولدى؛ ئاپەت تۈپەيلىدىن كەچۈرۈم قىلىنغان غەللە - پاراق ئاشلىق 29 مىڭ 382 داەن؛ كەم قالغان غەللە - پاراق 65 مىڭ 734 داەن بولدى.

مىنگونىڭ 35 - يىلى (1946 - يىلى)

10 - ئاينىڭ 12 - كۈنى ئالتاي مەمۇرىي مەھكىمىسى «يەر بېجى ئېلىش توغرىسىدا قارار» نى ئېلان قىلىپ، دېھقانلارنىڭ ئەمەلىي تېرىلغۇ كۆلىمى بويىچە ھېسابلاپ، ھەربىر خو يېرىمگە 20 كۈرە بۇغداي تاپشۇرۇشنى بەلگىلىدى.

شۇ يىلى ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى تۇرۇش ئۇرۇشىنىڭ غەلىبىسىنى تەبرىكلەش يۈزىسىدىن، بۇيرۇقتا بىنائەن ئۇلكە بويىچە غەللە - پاراق ئاشلىق ئېلىش كەچۈرۈم قىلىندى.

مىنگونىڭ 36 - يىلى (1947 - يىلى)

9 - ئاينىڭ 1 - كۈنى شىنجاڭ ئۇلكىلىك تاشيول تىرانسپورت ئىدارىسى گومىندالڭ ھۆكۈمىتى قاتناش مىنىستىرلىكىنىڭ 6 - رايون تاشيول باشقۇرۇش ئىدارىسىگە قوشۇۋېتىلىپ، 6 - رايونلۇق ئىدارە تىرانسپورت باشقارمىسى بولۇپ قۇرۇلدى. 6 - رايونلۇق ئىدارە تىرانسپورت باشقارمىسىغا 88 ئاپتوموبىل بۇيرۇپ بەردى، بۇنىڭ ئىچىدە 50 ئاپتوموبىل ئاشلىق توشۇشقا ئىشلىتىلدى.

شۇ يىلى ئۇلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسى «شىنجاڭ ئۇلكىسىدىكى ھەرقايسى ناھىيىلەرنىڭ ئاشلىق يىغىپ قەھەتچىلىككە تاقابىل تۇرۇش ۋە ئىئانە توپلاش، ئاشلىق يىغىش ئىشلىرى بويىچە مۇكاپاتلاش ۋاقىتلىق چارىسى» نى تۈزۈپ تارقاتتى، بۇ چاردە ناھىيىلىك ھۆكۈمەتلەرنىڭ ناھىيىلىك كېڭەش، ئالاقىدار ئىدارىلەر، قانۇن تەشكىلاتلىرى، يەرلىك ئاقساقاللار بىلەن بىرلىشىپ ئىئانە توپلاش، ئاشلىق يىغىشقا

رىغبەتلەندۈرۈش كومىتېتىنى تەشكىللەپ، خىزمەت ئېلىپ بېرىشى بەلگىلەندى. باي ئائىلىلەر ئىشانە ئوبيېكتى قىلىنىپ، ئاندىن كېيىن ھەربىر ئائىلىنىڭ ھوسۇل ئېلىش ئەھۋالىغا قاراپ، ئادىل ئىشانە قىلىشقا رىغبەتلەندۈرۈلدى.

مىنگو 37 - يىلى (1948 - يىلى)

7 - ئاينىڭ 1 -كۈنى ئالتاي ژىلايىتى جېمىنەي پورتى ئارقىلىق سوۋېت ئىتتىپاقىدىن 840 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق ئىمپورت قىلدى.

1949 - يىلى

10 - ئايدىن 12 - ئايغىچە سابىق گومىنداڭ ئارمىيىسى ھەربىي - سىياسىي بۆلۈمىنىڭ شىنجاڭدا تۇرۇشلۇق تەمىنات ئىدارىسى، شىنجاڭ ئۆلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسى جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ شىنجاڭغا كىرگەن قىسىملىرىنى 18 مىليون 354 مىڭ 500 كىلوگرام ئاشلىق، 4 مىليون كىلوگرامدىن ئارتۇقراق ئوت - چۆپ بىلەن تەمىنلىدى.

11 - ئاينىڭ 16 - كۈنى جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى 1 - دالا ئوردۇش ئارمىيىسىنىڭ 1 - بىكتۇەنى بۇيرۇق چىقىرىپ، گو ژۇيچېڭنى شىنجاڭ ئۆلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسىنىڭ ھەربىي ۋەكىللىكىگە تەينىلەپ، غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسىنى ئۆتكۈزۈۋالدى.

شۇ يىلى ئۈچ ژىلايەت ئىنقىلابىي ھۆكۈمىتى ئالتاي مەمۇرىي مەھكىمىسى بىنەم يەرگە تېرىغان ئاشلىقتىن باج ئېلىش توغرىسىدا بەلگىلىمە چىقىرىپ، ئىشلەپچىقارغان ئاشلىققا ئاساسەن، ھەر 11 كۈرە ئاشلىقنىڭ بىر كۈرىسىنى باج ھېسابىغا ئېلىشنى يولغا قويدى.

شۇ يىلى ئۆلكە بويىچە ئىشلەپچىقىرىلغان ئومۇمىي ئاشلىق 848 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، كىشى بېشىغا 196 كىلوگرامدىن توغرا كەلدى؛ ئىشلەپچىقىرىلغان ياغلىق دان ياغقا سۈندۈرۈپ ھېسابلىغاندا 9 مىليون 80 مىڭ كىلوگرامغا يېتىپ، كىشى بېشىغا 2.1 كىلوگرامدىن توغرا كەلدى.

1950 - يىلى

11 - ئاينىڭ 13 - كۈنى شىنجاڭ ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى ۋە جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى شىنجاڭ ھەربىي رايونى «ئارىيەت ئاشلىقى ئېلىش، ئاشلىق سېتىۋېلىش توغرىسىدا بەلگىلىمە» چىقاردى، ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى گاۋ جىنچۈن، شىنجاڭ ھەربىي رايون سىياسىي بۆلۈمىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى زېڭ دى قاتارلىق 6 كىشىدىن ئۆلكىلىك ئاشلىق غەملەش كومىتېتى تەشكىللەندى. جەمئىي 180 كىشىلىك 12 خىزمەت ئەترىتى قاراشھەر، قۇمۇل ژىلايەتلىرىگە بېرىپ، پومېشچىكلاردىن 31 مىڭ 571 دانەن (7 مىليون 420 كىلوگرام) ئاشلىق ئارىيەت ئالدى، ئۇرۇمچى، قۇمۇل رايونلىرىدىن چاي، شېكەر، رەخت قاتارلىق مال - بۇيۇملارغا 28 مىڭ 969 دانەن (6 مىليون 800 مىڭ كىلوگرام) ئاشلىقنى تېگىشىپ سېتىۋالدى.

2 - ئاينىڭ 28 - كۈنى شىنجاڭ ئۆلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسى ۋە ئۇنىڭغا قاراشلىق ساقلاش-توشۇش باشقارمىسى شىنجاڭ ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسىگە ئۆزگەرتىلدى،

بۇ ئىدارىگە مەمۇرىي جەھەتتىن مالىيە نازارىتى رەھبەرلىك قىلدى، كەسپىي جەھەتتىن ھەربىي شىمال ئاشلىق ئىدارىسى رەھبەرلىك قىلدى. مالىيە نازارىتىنىڭ مۇئاۋىن نازىرى لىيۇ زىمو ئىدارە باشلىقلىقىنى قوشۇمچە ئۇستىدى، زو شەن، رېن چۇڭيى، ۋاڭ باڭيەن، ۋۇ شۇفەنلەر مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقلىقىنى ئۇستىدى. 1951- يىل 8 - ئايدا زو شەن ئىدارە باشلىقلىقىغا تەيىنلەندى، لىيۇ زىمو ئىدارە باشلىقلىقىنى قوشۇمچە ئۇستىمەيدىغان بولدى.

3 - ئاينىڭ 25 - كۈنى ئۇلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى «ئاشلىق چىقىم قىلىش توغرىسىدىكى ۋاقىتلىق چارە لايىھىسى» نى ئېلان قىلدى، بۇنىڭدا ھەر دەرىجىلىك پارتىيە، ھۆكۈمەت، ھەربىي ئورگانلار ۋە قىسىم، مەكتەپ قاتارلىق ئورۇنلار ئاشلىق ئالغاندا، ئۇلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى نارقاتقان چىقىمنامە ئارقىلىق بەلگىلەنگەن ئاشلىق تارقىتىش ئورنىغا بېرىپ ئاشلىق ئالمىدىغانلىقى بەلگىلەندى.

6 - ئاينىڭ 29 - كۈنى ئۇلكىلىك مالىيە نازارىتى «ھەرقايسى ناھىيىلەردە ئاشلىق ئامبىرى قۇرۇش چارىسى» نى چۈشۈردى، بۇنىڭدا ناھىيىلىك ئاشلىق ئامبارلىرىغا مەمۇرىي جەھەتتە تەۋە دەرىجىلىك خەلق ھۆكۈمەتلىرى بىۋاسىتە رەھبەرلىك قىلمىدىغانلىقى، كەسپىي جەھەتتە ئۇلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى بىر تۇتاش قوماندانلىق قىلمىدىغانلىقى بەلگىلەندى. 12 - ئاينىڭ 18 - كۈنىگىچە ئۇلكە بويىچە 75 ناھىيىدە ئاشلىق ئامبىرى قۇرۇلدى.

8 - ئاينىڭ ئاخىرى ئۇلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى ۋالىي، ھاكىملار بىرلەشمە يىغىنى چاقىرىپ، 400 مىڭ دانە غەللە - پاراق ئاشلىق ئېلىشنى ئورۇنلاشتۇردى. خەلقنىڭ سېلىقىنى كېمەيتىش ئۈچۈن، ج ك پ شىنجاڭ شۆبە بيۇروسىنىڭ شۇجىسى، شىنجاڭ ھەربىي رايونىنىڭ مۇۋەققەت قوماندانى ۋاڭ جېن قىسىملارنىڭ ئىشلەپچىقارغان ئاشلىقىدىن 20 مىڭ دانە تاپشۇرۇشنى قارار قىلدى، جايلار ئۇستىگە ئالغان غەللە - پاراق ئاشلىق ۋەزىپىسى 380 مىڭ دانەنگە كېمەيتىلدى (جايلار قوشۇۋالغان ئاشلىق بۇنىڭ سىرتىدا).

8 - ئاينىڭ 31 - كۈنى ئۇلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى «ئۇلچەم تۈزۈمىنى بىرلىككە كەلتۈرۈش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى، ئۇقتۇرۇشتا شۇ يىلى 10 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ، ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىشتا بىردەك يېڭى بەلگىلەنگەن ئۇلچەملىك جىڭنى قوللىنىش بەلگىلەندى. كونا جىڭ بىلەن يېڭى جىڭنى سۇندۇرۇش نىسبىتى مۇنداق بولدى: يېڭى بىر جىڭ 13 سەر 6 مىسقال كونا جىڭغا تەڭ؛ شىمالىي ۋە جەنۇبىي شىنجاڭدا ھەر بىر دانەن بۇغداينىڭ ئېغىرلىقىنى كېلىشتۈرۈپ ھېسابلىغاندا، ئۇلچەملىك جىڭدا 470 جىڭ بولىدۇ (كونا جىڭدا 400 جىڭ).

9 - ئاينىڭ 20 - كۈنى ئۇلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىنى قۇرۇش ھەققىدە تېلېگراممىا تارقاتتى. يىل ئاخىرىدا ئىلى، تارباغاتاي، ئالتاي ۋىلايەتلىرىدە ئاشلىق ئىدارىسى قۇرۇلۇپ بولدى. 1951 - يىل 12 - ئايغىچە قۇمۇل، قاراشەھەر، ئاقسۇ، قەشقەر، يەكەن، خوتەن ۋىلايەتلىرىدىمۇ ئاشلىق ئىدارىسى قۇرۇلۇپ بولدى؛ 37 نۇقتىلىق ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان ناھىيىدە ئاشلىق ئىدارىسى قۇرۇلۇپ بولدى. ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى بىلەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىسكىلاتى بىرلىشىپ ئىش بېجىرىدى. ۋىلايەتلىك، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىگە مەمۇرىي جەھەتتە مەمۇرىي مەھكىمە، ناھىيىلىك ھۆكۈمەتلەر رەھبەرلىك قىلدى، كەسپىي جەھەتتە يۇقىرى دەرىجىلىك ئاشلىق تارمىقى رەھبەرلىك قىلدى.

10 - ئاينىڭ 14 - كۈنى ئۇلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى «شىنجاڭ ئۇلكىسىنىڭ دېھقانچىلىق بېجى ھەققىدىكى ۋاقىتلىق نىزامنى يولغا قويۇش تەپسىلىي قائىدىسى» نى ئېلان قىلدى. تەپسىلىي قائىدىدە دېھقانچىلىق بېجى بۇغداي بويىچە ھېسابلىنىپ ئېلىنمىدىغانلىقى، ئائىلە بىرلىك قىلمىنىپ، دېھقانچىلىق نوپۇسى بويىچە ھەر بىر ئادەمنىڭ يىللىق ئوتتۇرىچە كىرىمىگە ئاساسەن ھېسابلىنىمىدىغانلىقى، جەنۇبىي شىنجاڭدا 150 جىڭ، شىمالىي شىنجاڭدا 201 جىڭدىن باشلاپ دارامەتنىڭ ئېشىشىغا قاراپ پاراق ئېلىنمىدىغانلىقى بەلگىلەندى.

10 - ئاينىڭ ئاخىرى ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى بىلەن ئىلى لەڭگەر ترانسپورت سودا سارىيى تۈركۈم بويىچە ئاشلىق توشۇش توختىمى ئىمزالاپ، ئىلىدىن ئۈرۈمچىگە 10 مىڭ داەن ئۇن يۆتكىدى (2 مىليون 350 مىڭ كىلوگرامغا باراۋەر). لەڭگەر توشۇش سودا سارىيى 2000 ئات ھارۋىنى سەپەرۋەر قىلىپ (ھەربىر ھارۋىغا 2 داەن ئاشلىق قاچىلىنىدۇ)، يىل ئاخىرىغىچە ئاشلىق توشۇش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىدى.

1951 - يىلى

5 - ئاينىڭ 8 - كۈنى ئۈرۈمچى شەھىرىدە 3 - ئاينىڭ 27 - كۈنىدىن باشلاپ ئاشلىقنىڭ باھاسى ئۈدا ئۆرلەپ، بازاردا ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ئېھتىياجىنى قامدىيالماي قالدى، ئۆلكىلىك مالىيە - ئىقتىساد كومىتېتى، مالىيە نازارىتى، ئۆلكىلىك سودا شىركىتى ئۈرۈمچى شەھىرىگە ئاشلىق يۆتكەشنى قارار قىلدى، ئۆلكىلىك سودا شىركىتى، ھەربىي رايون كوپىراتىپى ھەم ھەرقايسى ژاكالمىتەن سېتىش ئورۇنلىرى ئۇن، گۈرۈچ ۋە بۇغدايلارنى تۆكمە قىلىپ سېتىشقا باشلىدى، شۇنىڭ بىلەن ئاشلىق باھاسى پەيدىنپەي مۇقىملاشتى.

6 - ئايدا غەربىي شىمال ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ قارارىغا ئاساسەن، گەنسۇ ئۆلكىسىنىڭ جيۇچۈەن دېگەن يېرىدىن قۇمۇلغا 2 مىليون 250 مىڭ كىلوگرام بۇغداي يۆتكىلىشكە باشلىدى، بۇ بۇغداي 8 - ئاينىڭ ئاخىرىغىچە پۈتۈنلەي يۆتكەپ بولۇندى.

8 - ئاينىڭ 4 - كۈنى ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى يېغىنى ۋاڭ جېن ئوتتۇرىغا قويغان ئاشلىقنى مۇۋاپىق يۆتكەش، يۆتكەش باھاسىنى تۆۋەنلىتىش، ئاشلىق باھاسىنى تەڭشەش تەدبىرلىرىنى ماقۇللىدى.

1952 - يىلى

1 - ئاينىڭ 25 - كۈنى ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسىدە «3 كە قارشى تۇرۇش» (خىيانەتچىلىككە، ئىسراپچىلىققا، بىيۇروكراتلىققا قارشى تۇرۇش) ھەرىكىتى داۋامىدا ئۈرۈمچى شەھەرلىك ترانسپورت شىركىتىدىكى مەككار سودىگەر لىۋxx قاتارلىق 7 ئادەمنىڭ ئۆلكىلىك ئاشلىق ئىدارىسى يۆتكەش-تەمىنلەش بۆلۈمىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى لۇxx گە پارە بېرىش ئارقىلىق غەللە - پاراقنى ھۆددىگە ئېلىپ يۆتكەش داۋامىدا دۆلەت مال - مۈلكىدىن 525 مىليون يۈەن (كونا خەلق پۇلى) نى ئوغرىلىغانلىقى پاش قىلىندى. لۇxx 70 مىليون يۈەن پارە ئالغان بولسىمۇ، ئۆزلۈكىدىن ئىقرار قىلغانلىقتىن، كەڭچىلىك بىلەن بىرتەرەپ قىلىنىپ، ئۆز ئورنىدا قالدۇرۇلۇپ نازارەت ئاستىدا ئىككى يىل ئەمگەككە سېلىندى. ئۆلكىلىك ئاشلىق ئىدارىسىگە بىۋاستە قاراشلىق ئامبارنىڭ بوغالتىرى، ئامبارچىسى قاتارلىق كىشىلەر يەككە تۆگمەنچىلەر بىلەن تىل بىرىكتۈرۈپ، دۆلەت ئاشلىقىنى ئوغرىلىغانلىقى ئۈچۈن، قاماق جازاسىغا ھۆكۈم قىلىندى.

3 - ئاينىڭ 20 - كۈنى ئۈرۈمچى شەھەرلىك خەلق ئۇن زاۋۇتى ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتى، بۇ زاۋۇت كۈنىگە 33 تونىنا ئۇن ئىشلەپچىقاردى. مەزكۇر زاۋۇتنىڭ ئەسلىھەلىرى شەنشى ئۆلكىسىدىكى باۋجى ۋىلايىتىنىڭ سەيجياپو دېگەن يېرىدىن يۆتكەپ كېلىندى.

4 - ئاينىڭ 2 - كۈنى ئاقسۇ، ئونسۇ ناھىيىلىرىنىڭ ناھىيىلىك ئامبارلىرىدىكى غەللە - پاراقتىن كوللېكتىپ ھالدا 1056 داەن ئوغرىلانغانلىقى پاش قىلىندى، خىيانەتچىلىك گۇرۇھىغا قاتناشقانلار ئىچىدە ئونسۇ ناھىيىلىك ئامبارنىڭ مۇدىرى لىۋ چې، ئاقسۇ ناھىيىسىنىڭ مۇئاۋىن ھاكىمى جاڭ خۇەنچىن قاتارلىق 11 كىشى بار.

10 - ئاينىڭ 13 - كۈنى غەربىي شىمال ئاشلىق ئىدارىسى تۆتىنچى پەسلىدىن باشلاپ ئاشلىق سېتىۋېلىش-

سېتىش بويىچە تېلېگراممۇ ئارقىلىق كۇندىلىك، 10 كۈنلۈك مەلۇمات يوللاشنى تەلەپ قىلدى.

1953 - يىلى

2 - ئاينىڭ 2 - كۈنىدىن 25 - كۈنگىچە شىنجاڭ ئۇلكىلىك بىرىنچى نۆۋەتلىك ئاشلىق يىغىنى چاقىرىلىپ، مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى سىستېمىسى بىلەن سودا نازارىتى سودا شىركىتىنىڭ ئاشلىق تىجارەت قىلىدىغان ئاپپاراتلىرى بىرلەشتۈرۈلگەندىن كېيىنكى ئاشلىق خىزمىتى نۇقتىلىق مۇھاكىمە قىلىندى، ئۇلكىلىك مالىيە كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى شىن لەنتىڭ يىغىندا «3 يىلدىن بۇيانقى ئاشلىق خىزمىتىدىن خۇلاسە ھەم بۇنىڭدىن كېيىنكى ۋەزىپىلەر ھەققىدە دوكلات» بەردى.

2 - ئاينىڭ 26 - كۈنى شىنجاڭ ئۇلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ (1953) ھ غ 091 - نومۇرلۇق ئۇقتۇرۇشى ئارقىلىق، شىنجاڭ ئۇلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ دەرىجىسى كۆتۈرۈلۈپ، شىنجاڭ ئۇلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى ئاشلىق نازارىتىگە ئۆزگەرتىلدى، خۇسايىن مۇراتوف نازىرلىققا، زو شەن مۇئاۋىن نازىرلىققا، ج ك پ شىنجاڭ ئۇلكىلىك ئاشلىق نازارىتى شۆبە پارتكۇرۇپپىسىنىڭ شۇجىلىقىغا تەيىنلەندى. 1961 - يىل 6 - ئايدا خۇسايىن مۇراتوف ۋەزىپىسىدىن قالدۇرۇلدى ھەمدە سوۋېت ئىتتىپاقىغا چىقىپ كەتتى، زو شەن 1970 - يىلى كېسەل سەۋەبىدىن ۋاپات بولدى.

شۇ ئايدا ئۇلكىلىك ئاشلىق نازارىتى كادىرلار تەربىيىلەش سىنىپى قۇرۇلدى. 1956 - يىل 7 - ئايدا بۇ تەربىيىلەش سىنىپى ئۇلكىلىك ئاشلىق كادىرلار مەكتىپىگە ئۆزگەرتىلدى. بۇ مەكتەپ 1957 - يىل 10- ئايدا ش ئۇ ئا ر مالىيە - سودا مەكتىپىگە قوشۇۋېتىلدى. 1982 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق كادىرلار مەكتىپى قۇرۇلدى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق مەكتىپى بىلەن بىر يۇرۇش ئاپپارات بولۇپ، 2 ۋۇسكا ئاستى.

11 - ئاينىڭ 19 - كۈنى، 29 - كۈنى ج ك پ غەربىي شىمال بيۇروسى ج ك پ مەركىزي كومىتېتىنىڭ شىنجاڭدا ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش، بىر تۇتاش سېتىشنى ۋاقتىنچە يولغا قويماسلىققا قوشۇلغانلىقى توغرىسىدىكى تەستىق يولىيورۇقىنى يەتكۈزدى. شىنجاڭنىڭ ئالاھىدىلىكىگە ئاساسەن، ج ك پ شىنجاڭ شۆبە بيۇروسى، شىنجاڭ ئۇلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى 1954 - يىلدىن باشلاپ قەشقەر، يەكەن، خوتەن ۋىلايەتلىرىنىڭ يېزىلىرىدا ئاشلىقنى كېلىشىپ سېتىۋېلىش ھەم كېلىشىپ تەمىنلەش، شەھەر - بازارلار، سانائەت، كان رايونلىرىدا ئاساسىي ئاشلىقنى (ئاق ئۇن) ئادەم، مىقدارىغا چەك قويۇپ كىنىشكىگە قاراپ سېتىپ بېرىشنى، قارا ئاشلىققا چەك قويماسلىقنى قارار قىلدى. ئاقسۇ ۋە ئاقسۇنىڭ شىمالىدىكى رايونلاردا بازار ئارقىلىق سېتىۋېلىپ، بازار ئارقىلىق تەمىنلەش داۋاملىق يولغا قويۇلدى.

شۇ يىلى ئۇلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى مەمۇرىي مەھكىمە ئاشلىق ئىدارىسىنى ۋالىي مەھكىمە ئاشلىق بۆلۈمىگە، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنى ناھىيىلىك خەلق ھۆكۈمىتى ئاشلىق بۆلۈمىگە ئۆزگەرتىشنى قارار قىلدى. ئۇرۇمچى شەھىرى، ئاقسۇ قاتارلىق 8 ۋىلايەت، غۇلجا، قەشقەر شەھەرلىرىدە ئاشلىق شىركىتى تەسىس قىلىندى. يىل ئاخىرىدا ئۇلكە بويىچە ۋىلايەتلىك ئاشلىق بۆلۈمى، ناھىيىلىك ئاشلىق بۆلۈمى 68 گە يەتتى.

1954 - يىلى

2 - ئاينىڭ 9 - كۈنى شىنجاڭ «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى رەسمىي ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتى. بۇ

زاۋۇت ئاساسلىقى ئۇلچەملىك ئون ۋە ئاز مىقدارىدا ئالاھىدە ئون ئىشلەپچىقىرىدىغان بولدى، يىلىغا ئۇلچەملىك ئون ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى 90 مىڭ تونىنا. شىنجاڭ ئۇلكىسىنىڭ رەئىسى بۇرھان شەھىدى، مۇئاۋىن رەئىسلىرى سەيپىدىن ئەزىزى، شىن لەنتىڭلار ئىش باشلاش مۇراسىمىغا قاتناشتى.

6 - ئاينىڭ 22 - كۈنى ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ مىنىستىرى جالاڭ نەيچى سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ كېسەللىك ۋە ھاشارات زىياندا شلىقى مۇتەخەسسىس مونولوق، ئاشلىق پىششىقلاپ ئىشلەش مۇتەخەسسىس سوگۇپبېفلارغا ھەمراھ بولۇپ، شىنجاڭ «1 - ئاۋغۇست» ئون زاۋۇتىنى كۆزدىن كەچۈردى ۋە خىزمەتلەرگە يېتەكچىلىك قىلدى.

10 - ئايدا جۇڭگو ياغ شىركىتى شىنجاڭ ئۇلكىلىك شىركىتى رەسمىي قۇرۇلدى. شۇ ئايدىن باشلاپ ئۈرۈمچى، غۇلجا، قەشقەر، قۇمۇل شەھەرلىرىدىكى ئاھالىلەر نوپۇس دەپتىرى، گىدارىسىنىڭ تونۇشتۇرۇش قەغىزى بىلەن ياغ ساتىدىغان نۇقتىلارغا بېرىپ ياغ سېتىۋالدى، مىقدارىغا چەك قويۇلمىدى. 1957 - يىلى ياغ شىركىتى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. 1976 - يىل 12 - ئايدا، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ياغ شىركىتى قۇرۇلدى.

11 - ئاينىڭ 13 - كۈنى ئۇلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى «شىنجاڭ ئۇلكىسىنىڭ ياغ ۋە ياغلىق دان بازارلىرىنى باشقۇرۇش ۋاقتىلىق چارىسى» (لايىھە) نى ئېلان قىلدى، بۇ چارىدە قىچا، زىغىر، ئاپتاپپەرەس، چىگىت ھەمدە ئونىڭدىن پىششىقلانغان ياغ ۋە كونجۇت يېغىنى ياغ شىركەتلىرى سېتىۋالىدىغانلىقى ياكى ياغ شىركىتى سودا شىركەتلىرى، كوپېراتىپلارنىڭ ۋاكالىتەن سېتىۋېلىشىغا ھاۋالە قىلىدىغانلىقى، بارلىق خۇسۇسىي ياغ دۇكانلىرىنىڭ ئۆز ئالدىغا تىجارەت قىلىشقا بولمايدىغانلىقى، خۇسۇسىي ياغ زاۋۇتلار، جۇۋازخانىلارنىڭ ئۆز ئالدىغا ياغلىق دان سېتىۋېلىشىغا، مەھسۇلاتلىرىنى ئۆز ئالدىغا سېتىشىغا بولمايدىغانلىقى بەلگىلەندى.

11 - ئاينىڭ 30 - كۈنى ئۇلكىلىك ئاشلىق نازارىتى بىلەن شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكتۇەننىڭ مالىدىي ئەسىيا تەمىنلەش باشقارمىسى «شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش قىسىملىرىنىڭ 1954 - يىللىق ئارتۇق ئاشلىقنى سېتىۋېلىش ۋە ئۆكسۈگەن ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش چارىسى» نى تارقاتتى، بۇ چارىدە قىسىملارنىڭ 1954 - يىلى ئىشلەپچىقارغان ئاشلىقىدىن ئۆزى ئىشلىتىپ ئېشىنغان قىسمىنى دۆلەت ئاشلىق تارماقلىرى سېتىۋالىدىغانلىقى، ئۆكسۈپ قالغان قىسمىنى دۆلەت ئاشلىق تارماقلىرى تەمىنلەيدىغانلىقى بەلگىلەندى.

شۇ يىلى ئۇلكە بويىچە خۇسۇسىي سودىگەرلەرنىڭ ئاشلىق تىجارەت قىلىشى ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ، دۆلەت رەھبەرلىكىدە بولىدىغان، خۇسۇسىي سودىگەرلەر قاتناشمىغان ئاشلىق بازىرىدىن 169 ى قۇرۇلدى، بۇنىڭدىن 151ى جەنۇبىي شىنجاڭدا، 18 ى شىمالىي شىنجاڭدا.

1955 - يىلى

5 - ئاينىڭ 4 - كۈنى ج ك پ شىنجاڭ شۆبە بيۇروسى «ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى، گوۋۇيۈەننىڭ «ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش خىزمىتىنى تېز سۈرئەتتە ئورۇنلاشتۇرۇپ، دېھقانلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىش كەيپىياتىنى مۇقىملاشتۇرۇش توغرىسىدىكى جەددىي يولىيورۇقى» نى ئىجرا قىلىش ھەققىدە يولىيورۇق» تارقاتتى، يولىيورۇقتا جەنۇبىي شىنجاڭدا ئاشلىقنى تەكسە ۋە كېلىشىپ سېتىۋېلىشنى داۋاملىق يولغا قويۇش، ئاقسۇ ھەم ئۈنىڭ شىمالىدىكى رايونلاردا ئاشلىقنى بازار ئارقىلىق سېتىۋېلىش سىياسىتىنى يولغا قويۇش، مەھسۇلاتنى، سېتىۋېلىشنى، سېتىشنى ئاشلىق بويىچە بېكىتىشتىن ئىبارەت «ئۈچنى بېكىتىش» سىياسىتىنى يولغا قويماسلىقنى تەكىتلىدى.

10 - ئاينىڭ 15 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم «ياغلىق دان، ياغ تىجارىتى خىزمىتىنى ياخشىلاش توغرىسىدا يولىيورۇق» چىقاردى، يولىيورۇقتا: شىنجاڭدا ياغلىق دان بويىچە پىلانلىق سېتىۋېلىش يولغا قويۇلماي، مەسئۇلات نىسبىتى بويىچە دەرىجىمۇ - دەرىجە تەقسىم قىلىپ، بازار باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، بازار ئارقىلىق سېتىۋېلىش چارىسى قوللىنىلىدىغانلىقى بەلگىلەندى.

12 - ئاينىڭ 31 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى گوۋۇيۈەن تەستىقلاپ تارقاتقان ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ «ئاشلىق پىششىقلاپ ئىشلەش كارخانىلىرىغا بولغان رەھبەرلىك ۋە باشقۇرۇشنى بىرلىككە كەلتۈرۈش توغرىسىدىكى دوكلات» نى تارقاتتى، ش ئۇ ئا ر سانائەت نازارىتى باشقۇرۇشىدىكى شىنجاڭ «1- ئاۋغۇست» ئۈن زاۋۇتىنى ئاشلىق نازارىتىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىش (ئۆتكۈزۈپ بېرىش 1956- يىل 8 - ئاينىڭ 18 - كۈنى تاماملاندى، 1957 - يىل 7 - ئاينىڭ 26 - كۈنى زاۋۇت نامى «ئۈرۈمچى «1 - ئاۋغۇست، ئۈن زاۋۇتى» دەپ ئۆزگەرتىلدى)، ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى ئاۋار ئاشلىق پىششىقلاپ ئىشلەش كەسپىنى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ بىر تۇتاش باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىشنى قارار قىلدى.

1956 - يىلى

4 - ئاينىڭ 7 - كۈنى ئاشلىق نازارىتى «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىدىكى ئاشلىق تارماقلىرىدا چاشقان، قۇچقاچتىن خالىي، ھاشاراتتىن خالىي، چىرىشتىن خالىي، ھادىسىدىن خالىي بولۇشتىن ئىبارەت «4 تىن خالىي، ئاشلىق ئامبارلىرى قۇرۇش پائالىيىتىنى ئومۇميۈزلۈك قانات يايدۇرۇش توغرىسىدىكى دەسلەپكى پىكىر» نى تارقاتتى.

5 - ئاينىڭ 7 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم ئاشلىق سېتىۋېلىشتا دەرىجىمۇ - دەرىجە ۋەزىپە تەقسىم قىلىش ۋە ئۆزى مەلۇم قىلىپ كېلىشىش، توختام تۈزۈش چارىسىنى قوللىنىشنى قارار قىلدى. گۈڭشې - ئەترەتلەر ۋەزىپىدىن ئاشۇرغان قىسمىنىڭ 40% نى دۆلەت ئاشۇرۇپ سېتىۋالىدىغان بولدى.

7 - ئايدا خې رۇيشىڭ ش ئۇ ئا ر ئاشلىق نازارىتىنىڭ مۇئاۋىن نازىرلىقىغا تەينىلەندى، شۇ يىلى 11- ئايدا يۆتكەپ كېتىلدى؛ 1978 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مەسئۇلىيىتىگە تەينىلەندى، كېيىن مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقلىقىغا تەينىلەندى، 1983 - يىل 6 - ئايدا دەم ئېلىشقا چىقتى.

7 - ئاينىڭ 15 - كۈنى جۇڭگو يەم - خەشەك شىركىتى شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق شىركىتى قۇرۇلدى، 1957 - يىل 8 - ئايدا ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. 1976 - يىل 10 - ئايدا شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق يەم - خەشەك شىركىتى قۇرۇلدى.

8 - ئاينىڭ 7 - كۈنى ئاشلىق نازارىتى، سودا نازارىتى بىرلىكتە تېلېگراممىا يولىيورۇق چىقىرىپ، ئاپتونوم رايونىمىز ياغ كەسپىنىڭ ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ بىر تۇتاش باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلگەنلىكىنى ئۇقتۇردى.

8 - ئايدا ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك ئاشلىق باشقارما، بۆلۈملىرى ئاشلىق ئىدارىسىگە ئۆزگەرتىلدى.

12 - ئايدا ئەسئەت ياقۇبى ئاشلىق نازارىتىنىڭ مۇئاۋىن نازىرلىقىغا تەينىلەندى، كېيىن ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مەسئۇلىيىتىگە، مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقلىقىغا تەينىلەندى، 1983 - يىل 6 - ئايدا دەم ئېلىشقا چىقتى.

شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىقتىن مول ھوسۇل ئېلىندى، لېكىن دۆلەتنىڭ ئاشلىق كىرىمى چىقىمىنى قاپلىيالمىغاچقا، مەزكۇر ئاشلىق يىلىدا كىرىم چىقىمىنىڭ تەتۇر پەرقى 71 مىليون 280 مىڭ كىلوگرامغا يەتتى.

1957 - يىلى

7 - ئاينىڭ 18 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم، خەلق كومىتېتى «ئاشلىق خىزمىتى توغرىسىدا يولىورۇق» چىقىرىپ، ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئاشلىقنى بىرتۇتاش سېتىۋېلىش — سېتىشنى قارار قىلدى. يېزىلاردا ئاشلىنى ئاساس، كوپېراتىپنى بىرلىك قىلىپ، ئاشلىقتىكى ئارتۇق - كەمنى تەڭپۇڭلاشتۇرۇپ، ئارتۇقىنى سېتىۋېلىش، كېمىنى تەمىنلەش بەلگىلەندى.

8 - ئاينىڭ 20 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق نازارىتى «ياغلىق دان سېتىۋېلىش خىزمىتى توغرىسىدا قوشۇمچە پىكىر» نى تارقاتتى، قوشۇمچە پىكىردە زىغىر، قىچا، ئاپتاپپەرەس، زاراڭزا قاتارلىق ياغلىق دانلارنى ئاشلىقتىن ھەلله - پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش بىلەن بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇپ سېتىۋېلىش، ئاشلىنى ئاساس، كوپېراتىپنى بىرلىك قىلىپ ئارتۇق - كېمىنى تەڭپۇڭلاشتۇرۇش بەلگىلەندى. ئېلىنغان ئومۇمىي ياغلىق داندىن «ئىككى قالدۇرۇق» (ئورۇق ۋە ئوزۇقلۇق ياغ قالدۇرۇش) نى كېمەيتكەندىن كېيىن، ئېشىنغان قىسمىنىڭ ھەممىسىنى دۆلەت سېتىۋېلىش، كېمىنى ئىسپاتلا ئاساسەن دۆلەت تەمىنلەش بەلگىلەندى.

8 - ئاينىڭ 31 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، ھەرقانداق كىشىنىڭ ئاشلىق ھايانكەشلىكى بىلەن شۇغۇللىنىشىنى قاتتىق مەنئى قىلدى، ئاشلىق ئەركىن بازارلىرىنى تاقىدى.

8 - ئايدا ئاپتونوم رايونىمىزدا ئاشلىق خىزمىتى ئىشخانىسى قۇرۇلدى، ش ئۇ ئا ر پارتكوم شۇجىچۇسىنىڭ شۇجىسى زېڭ دى ئىشخانا مۇدىرلىقىغا تەيىنلەندى، ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيىلەردە مۇناسىپ ئاپپاراتلار قۇرۇلۇپ، ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش، سېتىشقا مەسئۇل قىلىندى. ئاپتونوم رايون ھەم ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيىلەردە 10 مىڭدىن ئارتۇق كادىر ئاجرىتىلىپ، خىزمەت ئۆمىكى تەشكىللىنىپ، يېزىلارغا ئەۋەتىلىپ، ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىشنى مەركەز قىلغان يېزا خىزمىتى قانات يايدۇرۇلدى. ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ بىرىنچى شۇجىسى ۋاڭ ئېنماۋ ئاپتونوم رايون يېزا خىزمەت ئۆمىكىدىكىلەرگە سەپەرۋەرلىك دوكلاتى بەردى.

9 - ئاينىڭ 28 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى، سودا نازارىتى، ئاشلىق نازارىتىنىڭ «1957-يىللىق ئاشلىق، ياغنىڭ باھاسىنى ئورۇنلاشتۇرۇش پىكرى توغرىسىدىكى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇشى» نى تەستىقلاپ تارقاتتى، ئاشلىق باھاسىدا 3 دەرىجىلىك باشقۇرۇش پرىنسىپىنى داۋاملىق ئىجرا قىلىش، مەركەز ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ بۇغداي، ئۇن، كۆممىقوناق، قىزىل قوناقنىڭ باھاسىنى ئىگىلەش، ئاپتونوم رايون ۋىلايەت، ئوبلاستلار تۇرۇشلۇق جايلار ھەم نۇقتىلىق ناھىيىلەردىكى 29 بازاردىكى بۇغداي، ئۇن ۋە ئاساسلىق قارا ئاشلىقلارنىڭ باھاسىنى ئىگىلەش، ۋىلايەت، ئوبلاستلار ئۆز تەۋەسىدىكى كىچىكرەك بازار ۋە بازارلاردىكى ئۇششاق ئاشلىقلارنىڭ باھاسىنى ئىگىلەشنى تەكىتلىدى.

10 - ئاينىڭ 16 - كۈنى ئاپتونوم رايونىنىڭ ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيىلىرىدىكى شەھەر- بازارلار كىنىشكىگە ئاساسەن چەكلىك مىقدارىدا ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ئاساسىدا، ئاشلىقنى نورمىلىق تەمىنلەشنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇشقا باشلىدى. ئاھالىلەرنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق نورمىسى دەرىجە بويىچە بېكىتىلدى، سودا - سانائەت كەسىپدىكىلەر ئاشلىق ئىشلىتىشتە ئورۇنلار بويىچە نورما بېكىتىلدى، چارۋىلارنىڭ يەم - بوغۇزىدا تۇرلەر بويىچە نورما بېكىتىلدى.

شۇ يىلى ئاشلىق نازارىتى شىنجاڭ يەرلىك ئاشلىق بېلىتىنى تۇنجى قېتىم بېسىپ تارقاتتى. بېلەتلەر: 4 سەر، بىرىم جىڭ، بىر جىڭ، 3 جىڭ، 5 جىڭ، 10 جىڭدىن ئىبارەت جەمئىي 6 خىل بولدى.

شۇ يىلى نورمىلىق ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىگە ئۇيغۇنلىشىش يۈزىسىدىن ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ

شەھەر - بازارلىرىدىكى ئاشلىق دۇكانلىرى 178 گە يەتتى، رايون، يېزىلاردىكى ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش پونكىت (دۇكان) لىرى 397 گە يەتتى. ئاشلىق دۇكان (پونكىت) لىرى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەش، ئاشلىق بېلىتى تارقىتىش ھەم نوپۇس باشقۇرۇش، نورما بەلگىلەش، ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش رەسمىيەتلىرىنى يۆتكەش قاتارلىق مەمۇرىي فۇنكسىيىلەرنى ئۈستىگە ئالدى.

1958 - يىلى

2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى «قارا ئاشلىقنى سەپلەپ تەمىنلەش توغرىسىدا يولىورۇق» چىقىرىپ، شەھەر - بازار ئاھالىلىرىدىن ئازراق قارا ئاشلىق يېيىشنى تەلەپ قىلدى، تەمىنلەش نىسبىتى %10 تىن %15 كىچە بولدى، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان رايونلارنىڭ تۆۋەنرەك، ئاشلىقى ئۆكسۈيدىغان رايونلارنىڭ يۇقىرىراق بولدى.

3 - ئايدا خوتەن ناھىيىسى ئاپتونوم رايون بويىچە تۇنجى بولۇپ ئاشلىق ئامبارلىرى «تۆتتىن خالىي» (ھاشاراتتىن خالىي، چىرىشتىن خالىي، چاشقان، قۇشقاچتىن خالىي، ھادىسىدىن خالىي) بولغان ناھىيىگە ئايلاندى.

7 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى «1958 - يىللىق ئاشلىق خىزمىتى ھەققىدە يولىورۇق» چىقاردى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ شەھەر - بازارلاردا ئاشلىقنى نورمىلىق تەمىنلەش چارىسىنى يولغا قويۇش تەپسىلي قائىدىسى»، «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ يېزىلاردا ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش چارىسىنى يولغا قويۇش تەپسىلي قائىدىسى»، «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق، ياغلىق دان بويىچە ھۆددىگەرلىك تۇزۇمىنى مىنناپ يۈرگۈزۈش چارىسى» ۋە «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ چارۋىچىلىق رايونلىرىدا ئاشلىق، ياغنى نورمىلىق تەمىنلەشنى مىنناپ يۈرگۈزۈش تەپسىلي قائىدىسى» قاتارلىق بەلگىلىمىلەرنى ئېلان قىلدى.

8 - ئاينىڭ 13 - كۈنى كۆچا ناھىيىسىدە پەۋقۇلئاددە زور كەلكۈن ئاپىتى يۈز بېرىپ، كونا شەھەردىكى كۆچا دەرياسىنىڭ ئىككى بېقىغا ئولتۇراقلاشقان ئاھالىلەردىن 3762 ئائىلە ئاپەتكە ئۇچرىدى. ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى دەرھال ئاشلىق نازارىتى، خەلق ئاۋىئاتسىيە تارماقلىرىنى ئۈيۈشتۇرۇپ، ئايروپىلان ئارقىلىق 10 تونىدىن ئارتۇق ئۇن ۋە نۇرغۇن نان يۆتكەپ، ئاپەتتىن قۇتقۇزدى.

9 - ئاينىڭ 18 - كۈنى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى دېھقانچىلىق، جامائەت خەۋپسىزلىكى، چارۋىچىلىق، ئاشلىق نازارەتلىرى ۋە قاقاس يەرلەرنى تەكشۈرۈش - تۆلچەش ئىدارىسى «دۆلەت ئىگىلىكىدىكى دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق مەيدانلىرى، جامائەت خەۋپسىزلىكى دېھقانچىلىق مەيدانلىرىدا ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىش ۋە بۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش توغرىسىدا بىرلەشمە يولىورۇق» چىقاردى.

10 - ئاينىڭ 1 - كۈنى «شىنجاڭ ئاشلىق گېزىتى» نەشر قىلىندى، 1961 - يىلى «ئاشلىق خەۋەرلىرى» گە ئۆزگەرتىلدى، ئۇ «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» دىكى مالىمانچىلىق مەزگىلىدە نەشردىن توختىدى. 1983- يىل 12 - ئايدا «شىنجاڭ ئاشلىقى» ژۇرنىلى نەشر قىلىندى، 1984 - يىل 4 - ئايدا «شىنجاڭ ئاشلىقى» نىڭ 1 - سانى رەسمىي نەشردىن چىقتى.

شۇ ئايدا ئاشلىق نازارىتىنىڭ رېمونت زاۋۇتى قۇرۇلدى. بۇ زاۋۇت ئاشلىق، ياغ پىششىقلاپ ئىشلەش ماشىنىلىرىنى ئىشلەپچىقىرىشنى ئاساس قىلىپ، پەيدىنپەي تەرەققىي قىلىپ، ياغ ئارتىدىغان، يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرىدىغان ئۇنىۋېرسال زاۋۇتقا ئايلاندى، كېيىن نامى ئۇرۇمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتىغا ئۆزگەرتىلدى.

1959 - يىلى

1 - ئايدا شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق مەكتىپى قۇرۇلدى، 1962 - يىل 5 - ئايدا ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى، 1974 - يىل 1 - ئايدا ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى.

5 - ئايدا ئاشلىق نازارىتىنىڭ ئاشلىق - ياغ ئىلمىي تەتقىقات ئورنى قۇرۇلدى. 1962 - يىل 1 - ئايدا ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى، 1976 - يىل 12 - ئايدا ئەسلىگە كەلتۈرۈلۈپ، «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ ئىلمىي تەتقىقات ئورنى» دەپ ئاتالدى.

6 - ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرى ش ئۇ ئا ر پارتكوم ئاپتونوم رايون بويىچە 2 - قېتىملىق مالىيە - سودا خىزمەت يىغىنى چاقىردى. 18 - كۈنى پارتكومنىڭ بىرىنچى شۇجىسى ژاڭ ئېنماۋ يىغىندا سۆز قىلدى. يىغىندا 1959- يىللىق ئاشلىقتىن غەللە - پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئوتتۇرىغا قويۇلدى، ياغلىق دانىنى مەھسۇلات نىسبىتى بويىچە سېتىۋېلىش بەلگىلەندى.

12 - ئاينىڭ 29 - كۈنى قۇمۇل ناھىيىسىنىڭ ئاشلىقى ئۆكسۈپ، ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش خەۋپ ئاستىدا قالغانلىقى مەلۇم بولدى. قۇمۇل مەمۇرىي مەھكىمىسى ش ئۇ ئا ر پارتكومغا ئىلتىماس سۇندى، ژاڭ ئېنماۋ ئاشلىق نازارىتى ئاشلىق مەنبەسى ئۈيۈشتۈرۈش، «0673» قىسمىنى ئاپتوموبىل چىقىرىپ، كۆچا، توقسۇلاردىن 100 ئاپتوموبىل بۇغداينى قۇمۇلغا يەتكۈزۈپ بېرىشكە تەكلىپ قىلىپ، جىددىيچىلىكنى پەسەيتىش ھەققىدە يولىيورۇق بەردى. مەزكۇر قىسىم 12 - ئاينىڭ 30 - كۈنى 50 ئاپتوموبىل چىقىرىپ ۋەزىپىنى 2 قېتىمدا ئورۇندىدى.

شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ياغ مەنبەسى قىسراق بولدى، ش ئۇ ئا ر پارتكوم شەھەر - بازارلاردا نوپۇسنى چوڭ - كىچىك دەپ ئايرىماي، بىردەك نورمىلىق تەمىنلەش، ئۇرۇمچى شەھىرى ئاھالىلەرنىڭ ھەر بىرىنى ھەر ئايدا 375 گرام ياغ بىلەن تەمىنلىگەندىن سىرت، باشقا جايلارنىڭكىنى مۇشۇ ئۇلچەمدىن تۆۋەن قىلىش ھەققىدە يولىيورۇق بەردى.

1960 - يىلى

يىل بېشىدا ئاشلىق نازارىتى ئاپتوموبىل ئەترىتى قۇرۇلدى، بۇ ئەترەت 1970 - يىل 4 - ئايدا ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى، 1974 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتوموبىل ئەترىتى قىلىپ قۇرۇلدى، 1976 - يىل ئاخىرىدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ترانسپورت شىركىتى دەپ ئاتالدى.

1 - ئايدىن 3 - ئايغىچە باي ناھىيىسى ئالدىنقى يىلى ئاشلىق مەھسۇلاتىنى يالغان مەلۇم قىلىپ، ئاشلىقتىن يۇقىرى پاراق ئېلىپ ۋە ئۇنى سېتىۋېلىپ، يېزىلاردا ئاشلىق ئۆكسۈپ قالغاندا، سېتىپ بېرىشكە تېگىشلىك ئاشلىقنى سېتىپ بەرمىگەنلىكتىن، قىسمەن گۇڭشې - ئەترەتلەردە دېھقانلار ئاشلىقتىن قىسىلىپ كېسەل بولۇش، غەيرىي نورمال ئادەم ئۆلۈش، سىرتقا كېتىش ئەھۋاللىرى كۆرۈلدى، مەزكۇر ناھىيىنىڭ ئاساسلىق رەھبىرى ۋەزىپىسىدىن ئېلىپ تاشلاندى ھەمدە قانۇن بويىچە جازالاندى.

3 - ئاينىڭ ئاخىرى تارباغاتايدىن قاراماي شەھىرىگە ئاشلىق يۆتكىلىۋاتقاندا قار - شۇرغان چىقىپ، شامال ئۆتەكدىن ئۆتۈشى مۇمكىن بولمىدى. مەزكۇر شەھەرنىڭ سالدۇ ئاشلىقى بىرقانچە كۈنلۈك تەمىنلەشكە يەتكۈدەكلا قالدى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئادەم ئەۋەتىپ تراكتور بىلەن قارلارنى ئىتتىرىپ يول ئېچىپ،

3 كۈن ئىچىدە 500 تونىنا ئۈن يۆتكىدى.

4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم، خەلق كومىتېتى جەنۇبىي شىنجاڭدىن شىمالىي شىنجاڭغا ئاشلىق يۆتكەشنى قارار قىلدى، ش ئۇ ئا ر پارتكوم شۇجىچۇسىنىڭ شۇجىسى زېڭ دى گۈرۈپپا باشلىقى، شۇجىچۇنىڭ شۇجىسى لى چۈەن مۇئاۋىن گۈرۈپپا باشلىقى بولغان جەنۇبىي‌شىنجاڭدىن ئاشلىق يۆتكەشكە رەھبەرلىك قىلىش گۈرۈپپىسى قۇردى، قەشقەر، خوتەن ۋىلايەتلىك پارتكوم، مەمۇرىي مەھكىمە، ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ رەھبەرلىرى بىرىنچى سەپتە تۇرۇپ، ئاشلىق يۆتكەش خىزمىتىگە قوماندانلىق قىلدى. جەنۇبىي شىنجاڭنىڭ ئاشلىقىنى شىمالىي شىنجاڭغا يۆتكەش 4 يىل داۋام قىلدى، بۇ جەريانىدا جەمئىي 184 مىليون كىلوگرام ئاشلىق يۆتكەلدى، بۇنىڭ ئىچىدە قەشقەر ۋىلايىتىدىن 107 مىليون كىلوگرام، خوتەن ۋىلايىتىدىن 77 مىليون كىلوگرام يۆتكەلدى.

5 - ئايدا ئەن دىڭ ئاشلىق نازارىتىنىڭ مۇئاۋىن نازىرلىقىغا، 1974 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى رەھبەرلىك گۈرۈپپىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقلىقىغا، 1979 - يىل 3 - ئايدا ئىدارە باشلىقلىقىغا، 1983 - يىل 6 - ئايدا پارتكوم ۋىپىسىنىڭ شۇجىسى، مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقلىقىغا تەينىلەندى، 1986 - يىل 6 - ئايدا دەم ئېلىشقا چىقتى.

6 - ئاينىڭ 22 - كۈنى ئاشلىق نازارىتى بۇغداي، شال، كۆمىسقوناق، ئاققوناق، قىچا، زىغىر قاتارلىقلارنى تەكشۈرۈشنىڭ سىناق ئۆلچىمىنى ئېلان قىلىپ تارقاتتى.

7 - ئاينىڭ 6 - كۈنى ش ئۇ ئا ر يېنىك سانائەت ئىدارىسى باشقۇرۇشىدىكى ياغ زاۋۇتى ئاشلىق تارمىقىنىڭ بىر تۈتارش باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى.

7 - ئايدا جياڭ جاۋرۇڭ ئاشلىق نازارىتىنىڭ مۇئاۋىن نازىرلىقىغا تەينىلەندى، 1974 - يىل 4 - ئايدا سودا نازارىتىگە يۆتكەلدى.

8 - ئاينىڭ 4 - كۈنى ئاشلىق نازارىتى ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىدە يېزا ئاشلىق باشقۇرۇش بۆلۈمى، بۆلۈمچىسى تەسىس قىلىش، يېزا خەلق گۇڭشي مالىيە - سودا - ئاشلىق بۆلۈمىدە 2 نەپەر مەخسۇس ئاشلىق باشقۇرۇش كادىرى كۆپەيتىش، ئىشلەپچىقىرىش چوڭ ئەترەتلىرىدە ئاشلىق باشقۇرغۇچى، ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىدە قوشۇمچە ئاشلىق باشقۇرغۇچى قويۇشنى تەلەپ قىلدى.

10 - ئايدا ئاپتونوم رايونىمىزدا ئومۇمىيۈزلۈك نوپۇس تەكشۈرۈش، ئىش تۈرىنى تەكشۈرۈش، نورما ئۆلچىمىنى تەكشۈرۈشتىن ئىبارەت 3نى تەكشۈرۈپ تەرتىپكە سېلىش خىزمىتى ئېلىپ بېرىلدى، 1961 - يىل 10 - ئايدا 3نى تەكشۈرۈپ تەرتىپكە سېلىش ئاخىرلاشقاندىن كېيىن، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى شەھەر - بازار نوپۇسىدىكى ھەربىر ئادەمنىڭ ھەر ئايلىق ئوتتۇرچە نورمىسى 15.94 كىلوگرامدىن (تەييار ئاشلىق) 12. 15 كىلوگرامغا چۈشۈرۈلدى، ئوتتۇرىچە 0.82 كىلوگرام تۆۋەنلدى.

11 - ئاينىڭ 11 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى ئاشلىق نازارىتىنىڭ «ئاشلىق سىستېمىسى بويىچە ئاممىۋى خاراكتېرلىك ئامبارنى ئېنىقلاش، ھېسابات‌نى ئېنىقلاش، كۆچمە مەبلەغنى ئېنىقلاشنى كەڭ كۆلەمدە ئېلىپ بېرىش توغرىسىدىكى دوكلات» نى تەستىقلاپ تارقاتتى، ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرىدىن 3نى ئېنىقلاش خىزمىتىگە بولغان رەھبەرلىكنى كۈچەيتىپ، كۆچ تەشكىللەپ ئۆزىگە قاراشلىق ئاشلىق ئامبار، مال مەيدانى، ماگىزىن، سېتىۋېلىش - سېتىش پونكىتى، پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتى قاتارلىق ئورۇنلارنىڭ ئاشلىق سالدۇسى، ياغ سالدۇسى، ھەرخىل ماددىي ئەشيا، مۇلۇك ھېسابات تۈرلىرى، مەبلەغ ئىشلىتىش ئەھۋالى قاتارلىقلارنى ئەستايىدىل تەكشۈرۈپ، ئۈزۈل - كېسىل ئېنىقلاپ سېلىشتۇرۇپ چىقىشنى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، تۈرلۈك قائىدە - تۈزۈملەرنى ئورنىتىپ ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈپ، ئىگىلىك باشقۇرۇشنى كۈچەيتىشنى تەلەپ قىلدى.

12 - ئاينىڭ 8 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم قارار چىقىرىپ، يېزا خەلق گۈڭشېسىنىڭ ئاساسىي ھېساباتلىرىنى بىرلىككىنى بىرلىك قىلىپ، ئومۇمىي نوپۇسنىڭ يىللىق ئوتتۇرىچە ھېساباتى بويىچە 1 ،، 2 ،، 3 - تۈردىكى رايونلاردا كىشى بېشىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 250 كىلوگرام، 175 كىلوگرام، 125 كىلوگرامدىن ئارتۇق ئاشلىق سېتىپ بەرگەنلەرگە ئارتۇق سېتىپ بېرىلگەن ھەر بىر كىلوگرام ئاشلىققا 1 پۇڭ 4 لى باھا قوشۇپ مۇكاپاتلاشنى بەلگىلىدى.

1961 - يىلى

1 - ئاينىڭ 16 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ تەستىقىغا بىنائەن، ئاپتونوم رايون بويىچە ئالدىنقى يىلى گۈڭشې - ئەترەتلەردىن چەكتىن ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغان 50 مىليون كىلوگرامدىن ئارتۇقراق ئاشلىق ئېنىقلىنىپ قايتۇرۇلدى.

3 - ئاينىڭ 11 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم «دائىمىي كومىتېت ئەزالىرى يىغىنىنىڭ قارارى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، باھا ئىدارىسىنىڭ ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش باھاسىنى تەڭشەش توغرىسىدىكى پىكىرگە قوشۇلدى، ئاشلىقنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 17.46% ئۆستۈرۈلدى، ياغلىق دانىنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 34.73% ئۆستۈرۈلدى، ياغنىڭ بىر تۇتاش سېتىلىش باھاسى 10.72% ئۆستۈرۈلدى.

3 - ئاينىڭ 14 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم شۇجىچۇسىنىڭ شۇجىسى لى چۈەن ئاپتونوم رايون بويىچە ئۆتكۈزۈلگەن ئاشلىق ئىدارە باشلىقلىرى يىغىنىدا سۆز قىلىپ، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ «ئۆلچەمنى تۆۋەنلىتىش، ئاشلىق ئورنىغا مېۋە - چېۋە، كۆكتات سېپىلەش» فاكتىبىنىڭ يېتەكچىلىكىدە قانات يايدۇرۇلغان ئاشلىقنى پىلانلىق، تېجەشلىك ئىشلىتىش ئامىۋى ھەرىكىتىدە قولغا كەلتۈرۈلگەن نەتىجىلەرنى مۇئەييەنلەشتۈردى.

5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم بىكتۈەن ئاشلىقنى بىكتۈەننى بىرلىك قىلىپ، ئارتۇق - كەمنى تەڭپۇڭلاشتۇرغاندىن كېيىن، ئاپتونوم رايونغا ساپ ئاشلىق سېتىپ بېرىشنى باشقۇرۇش چارىسىنى بېكىتتى.

8 - ئاينىڭ 7 - كۈنى ئاشلىق نازارىتى «ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى ئۆستۈرۈلگەندىن كېيىن تەمىنلىنىدىغان ئاشلىققا باھا قويۇش مەسىلىسى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقاردى. ئۇقتۇرۇشتا دۆلەتنىڭ يېزىلاردىكى كوللېكتىپ ۋە شەخسلەر تەمىنلىنىدىغان تۇرلەر بويىچە تېگىشۈالىدىغان ئاشلىق، ئوبوروت ئاشلىقى، ئاشلىق بېلىتىگە سېتىۋالىدىغان ئاشلىق ۋە بېلەت تېگىشۈېلىشتا بىرەك بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە ئىش كۆرىدىغانلىقى؛ ئۇزۇقلۇق ئاشلىق، يەم - بوغۇز ئاشلىق، مۇكاپات تەرىقىسىدە سېتىپ بېرىلىدىغان ئاشلىققا بىرەك بىر تۇتاش سېتىش باھاسى بويىچە ئىش كۆرىدىغانلىقى ئۇقتۇرۇلدى.

9 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم ياغلىق دان سېتىۋېلىشتا ئىشلەپچىقىرىش چوڭ ئەترىتىنى بىرلىك قىلىپ، شۇ يىللىق مەھسۇلاتتىن ئۇرۇق ۋە نورمىلىق ياغ قالدۇرۇلغاندىن كېيىن، ئېشىنغان قىسمىنىڭ 90% — 95% ى سېتىۋېلىنىدىغانلىقىنى، بەلگىلەنگەن سېتىۋېلىش نۇقتىسىغا يەتكۈزىلەردىن سېتىۋېلىنمايدىغانلىقى ھەم قايتۇرۇپ سېتىپ بېرىلمەيدىغانلىقىنى بەلگىلىدى.

11 - ئاينىڭ 16 - كۈنى ئاپتونوم رايون ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىشنى ئىلگىرى سۈرۈش ئۈچۈن، شەھەر - يېزىلاردىكى گۈڭشې - ئەترەتلەر، گۈڭشې ئەزالىرى، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق مەيدانلىرى، ئىدارە - ئورگانلارنىڭ قوشۇمچە دېھقانچىلىق مەيدانلىرى، بىكتۈەننىڭ تۈەن - مەيدانلىرى قاتارلىق ئورۇنلاردىن ئېشىنغان ئاشلىق، ياغلىرىنى (چىگىتىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) سېتىپ بەرگەنلەرگە مۇكاپات تەرىقىسىدە

پاختا رەخت، رېزىنكە ئۆتۈك ۋە شېكەر قاتارلىقلارنى سېتىپ بېرىشنى يولغا قويدى.

شۇ يىلى ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشىدا ئاپەت يۈز بېرىپ، مەسئۇلات كېمىيىپ كەتتى، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش ۋە سېتىش ۋەزىيىتى ئېغىرلىشىپ كەتتى. ئاپتونوم رايون شەھەر - بازار نوپۇسىنى قىسقارتىپ، ئاشلىق سېتىش مىقدارىنى كېمەيتىشنى قارار قىلدى، جايلاردىن ئوزۇقلۇق ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشتە «ئۆلچەمنى تۆۋەنلىتىش، ئورنىغا مېۋە - چېۋە، كۆكتات سەپلەش» روھىغا ئاساسەن تۆۋەنلىتىپ ھەم قىسىپ ئورۇنلاشتۇرۇشنى تەلەپ قىلدى.

1962 - يىلى

3 - ئاينىڭ 29 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ 22 - قېتىملىق يىغىنى ماغاۋېيەنى ئاشلىق نازارىتىنىڭ نازىرلىقىغا تەيىنلىدى، ئۇ 1979 - يىلى ئاپتونوم رايونلۇق مىللەتلەر ئىشلىرى كومىتېتىغا يۆتكەلدى.

3 - ئايدىن 6 - ئاينىڭ ئاخىرىغىچە (ئايرىم ئورۇنلاردا 8 - ئاينىڭ ئاخىرىغىچە) ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق سىستېمىسى بويىچە ئىشچى - خىزمەتچىلەردىن 13 مىڭ 920 ئادەم(قېتىم) ئاجرىتىلىپ، مەخسۇس ئېنىقلاش قوشۇنى تەشكىللەندى، بۇ قوشۇن مال بولىدىكەن چوقۇم ئېنىقلاش، ئېنىقلاشنى چوقۇم تەل - تۆكۈس ئېلىپ بېرىش پىرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇپ، 98 ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى، 1002 ئاساسىي قاتلام ئاشلىق پونكىتى، ئامبار - ماگىزىن ۋە 24 ئاشلىق، ياغ سانائەت كارخانىسىدا ئامبارنى ئېنىقلاش، مۇلۇكنى ھېسابلاش خىزمىتىنى ئىشلىدى.

شۇ ئايدا پەيزاۋات ناھىيىسىدە ئالدىنقى يىلى مەسئۇلات يۈكىنى مۇلچەرلىنىپ، يۈكىنى ھەللە - پاراق ئېلىنغانلىقى، يېزىلاردا ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئورۇنلاشتۇرۇشتا ئالدىنقى مەزگىللەردە بوش، كېيىنكى مەزگىللەردە چىڭ بولۇپ، ۋاقتىدا تارقىتىپ بېرىلمىگەنلىكى ئۈچۈن، 1 - ئايدىن 3 - ئايغىچە قىسمەن دېھقانلارنىڭ ئاشلىقى ئۆكسۈپ قېلىپ، ئىششىق، قارا تەمرەتكە كېسىلى پەيدا بولدى، سىرتقا كېتىپ قېلىش ۋە ئاز ساندىكى كىشىلەر غەيرىي نورمال ئۇلۇپ كېتىش ئەھۋالى كۆرۈلدى.

4 - ئاينىڭ 20 - كۈنى ئاشلىق نازارىتى «ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىقتىن ئىشلەنگەن يېمەكلىكلەرنىڭ سۈپىتى توغرىسىدىكى ۋاقىتلىق ئۇلچەم لايىھىسى» نى تارقاتتى، بۇ لايىھىدە بۇغداي ئۇنى، گۈرۈچ، قارا ئاشلىق ئۇنى، ئاققوناق دېنى، ياغ قاتارلىقلارنىڭ سۈپىتىنى تەكشۈرۈش ھەققىدە بەلگىلىمە چىقىرىلدى.

11 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى «شىنجاڭدىكى بىرقانچە تۈرلۈك ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش، يۆتكەش - تەكشۈرۈش چارىسى» نى ئېلان قىلدى، بۇ چاردە بۇغداي، ئاققوناق، شال، كۆممەقوناق، تېرىق، سۆك، قىچا، زىغىردىن ئىبارەت 8 تۈرلۈك ئاشلىق، ياغلىق داننىڭ سۈپىتىنى تەكشۈرۈش چارىسىگە ئائىت بەلگىلىمە چىقىرىلدى.

شۇ يىلى ئاشلىق نازارىتى ئاشلىق - ياغنى مۇۋاپىق توشۇشنى قانات يايدۇرۇشقا ئائىت بىرقانچە تۈرلۈك بەلگىلىمىنى ئېلان قىلىپ، 1962 - ئاشلىق يىلىدا ئاشلىق ئېقىش يۆنىلىشى: جەنۇبتىكى ئاشلىقنى شىمالغا يۆتكەش، يەنى خوتەن، قەشقەر، ئاقسۇ، بايىنغولىن قاتارلىق جايلاردىكى ئاشلىقنى ئۈرۈمچى، قۇمۇل قاتارلىق جايلارغا يۆتكەش، غەربتىكى ئاشلىقنى شەرققە يۆتكەش، يەنى ئىلى، بورتالا، تارباغاتاي قاتارلىق جايلارنىڭ ئاشلىقنى ئۈرۈمچى، قاراماي ۋە ئالتاي ۋىلايىتىگە، سانجى ئوبلاستىنىڭ ئاشلىقنى ئۈرۈمچىگە يۆتكەش، دەپ بەلگىلىدى.

شۇ يىلى ئاشلىق نازارىتى «شەھەر - بازارلاردا ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەشنى باشقۇرۇش خىزمىتىنى

كۆچەتتىش توغرىسىدىكى بىرقانچە ۋاقىتلىق بەلگىلىمە» نى بېسىپ تارقىتىپ، ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرىدىن ئاشلىق (بوغۇز) بېلىتىنى نەق پۇل، ئاشلىق ياشقۇرغانغا ئوخشاش ياخشى ياشقۇرۇپ، مەخسۇس باشقۇرىدىغان ياكى قوشۇمچە باشقۇرىدىغان خادىم بولۇشنى ئىشقا ئاشۇرۇپ، مەخسۇس ئامبار ياكى مەخسۇس ساندۇقتا ساقلاشنى تەلەپ قىلدى.

1963 - يىلى

6 - ئاينىڭ 5 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى ئاشلىقتىن غەللە - پاراڭ ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ھەققىدە» تۆۋەندىن يۇقىرىغىچە تەكلىپلەرنى ئوتتۇرىغا قويۇش، ئاندىن يۇقىرىدىن تۆۋەنگىچە تەستىقلاپ تارقىتىش، ئارىلىقتا قاتلامۇ قاتلام ۋەزىپە قوشماسلىق، مەسئۇلات ئاشسا ۋەزىپە قوشماسلىق، يېنىك ئايەت يۈز بەرگەندە ۋەزىپىنى كېمەيتمەسلىك، مول ھوسۇل ئالغاندا ئىختىيارىيلىق بىلەن ئاشۇرۇپ سېتىپ بېرىشكە ئىلھاملاندۇرۇشنى بېكىتتى.

11 - ئاينىڭ 9 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى ش ئۇ ئا ر باھا كومىتېتى بىلەن ئاشلىق نازارىتىنىڭ «يېزىلاردا ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىش باھاسىنى ئۆستۈرۈش ۋە شەھەر - يېزىلاردا سانائەت - سودا ساھەلىرى ئىشلىتىدىغان ئاشلىقنىڭ باھاسىنى ئۆستۈرۈش توغرىسىدىكى دوكلاتى» نى تەستىقلاپ تارقاتتى، ئاپتونوم رايون بويىچە 82 ناھىيە، شەھەر يېزىلاردىكى 8 تۈردىكى ئاشلىقنىڭ ئوتتۇرىچە سېتىلىش باھاسى 3.84% ئۆستۈرۈلدى.

شۇ يىلى ئاشلىق نازارىتى «ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق، ياغ سانائەت كارخانىلىرىنىڭ تېخنىكا باشقۇرۇش سىناق چارىسى» نى تارقاتتى.

شۇ يىلى ئاشلىق نازارىتى ئاشلىق سىستېمىسى ئىچىدىكى سانائەت - سودا كارخانىلىرى ئوتتۇرىسىدا ئاشلىق، ياغنى ھاۋالە قىلىپ، پىششىقلاپ ئىشلەشنى يولغا قويۇشتىن ئىبارەت ئىگىلىك باشقۇرۇش شەكلىنى بەلگىلىدى.

1964 - يىلى

2 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى «دۆلەت ئاشلىق، ياغ ئىسكىلاتلىرىدا ساقلىنىۋاتقان ئاشلىق، ياغنىڭ خوراش نورمىسىنى باشقۇرۇش ھەققىدىكى بەلگىلىمە» نى تارقاتتى، ساقلاشتىكى خوراش، نەملىك، ئەخلەت مىقدارى كېمەيتىش ۋە تەبىئىي خوراشتىن ئىبارەت 2 تۈرگە بۆلۈندى.

3 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى ئاشلىق مەنىستىرلىكىنىڭ «ئاشلىق، ياغ كارخانىلىرىنىڭ ئۆسكۈنىلىرىنى ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرۈش چارىسى» گە ئاساسەن، ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئۆسكۈنىلەرنى ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرۈش خىزمىتىنى قانات يايدۇردى، بۇ خىزمەت 7 ئاي داۋام قىلدى. ئاشلىق، ياغ سانائەت كارخانىسىدىن 24 ى، قۇۋۋەت ئۆسكۈنىسىدىن 419 ى، گۈرۈچ ئاقلاش ئۆسكۈنىسىدىن 88 ى، ئۇن تارتىش ئۆسكۈنىسىدىن 316 سى، ياغ تارتىش ئۆسكۈنىسىدىن 159 ى، زاۋۇت ئۆيىدىن 79 كورپۇس (قۇرۇلۇش كۆلىمى 23 مىڭ 420 كۋادرات مېتىر) ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرۈلدى.

10 - ئايدا گوۋۇيۈەننىڭ قارارىغا ئاساسەن، شىنجاڭ ئەرەب بىرلەشمە جۇمھۇرىيىتىگە (مىسىرغا) 16 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام كۆممىقوناق ئېكسپورت قىلدى، 1965 - يىلى ئىمەلىيەتتە 20 مىليون 20 مىڭ كىلوگرام كۆممىقوناق ئېكسپورت قىلىنىپ، پىلاندىكىدىن 21.3% ئاشۇرۇپ ئورۇندالدى.

شۇ يىلى ئاشلىق نازارىتى «ئاشلىق، ياغ ياردەم بېرىش ئورلىرى توغرىسىدىكى ۋاقىتلىق بەلگىلىمە» نى تارقىتىپ، كامانىدروپكا، ئەمگەك، يىغىن، مېھمان كۈتۈۋېلىش قاتارلىق تۈرلەرگە ئاشلىق، ياغ ياردەم بېرىش ئۆلچىمىنى قېلىپلاشتۇردى.

1965 - يىلى

7 - ئاينىڭ 24 - كۈنى ئاشلىق نازارىتىدە بىكتۇەن ئاشلىق باشقۇرۇش بۆلۈمى قۇرۇلدى، بۇ بۆلۈم يېزا ئىگىلىك 4 -، 7 -، 8 - شىلىرىدىكى ئاشلىق، ياغ مەركىزىي ئىسكىلاتلىرىنى باشقۇردى.

شۇ ئاي ئاشلىق نازارىتىنىڭ نازىرى ماغاۋىيە 74 كىشىلىك ئۆمەكنى باشلاپ خېبېي ئۆلكىسىنىڭ تاڭشەن، جياڭسۇ ئۆلكىسىنىڭ سۇجۇ دېگەن جايلىرىغا بېرىپ، ئىقتىسادىي رايون بويىچە تاۋار ئوبوروتىنى ئۈيۈشتۇرۇش خىزمىتى تەجرىبىلىرىنى ئۆگەندى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايوندىكى 7 ۋىلايەت، 23 ناھىيە تاڭشەن تەجرىبىسىنى ئومۇملاشتۇرۇپ، ئىقتىسادىي رايون بويىچە ئاشلىق نۆقتىلىرىنى مۇۋاپىق جايلاشتۇرۇپ، مەمۇرىي رايون چېگرىسىنى بۇزۇپ، چېگرا ھالقىپ ئاشلىق سېتىپ بېرىشنى يولغا قويدى.

شۇ يىلى قاغلىق ئۇن زاۋۇتى ئاپتونوم رايون بويىچە تۇنجى بولۇپ گاز (شامال) ئارقىلىق ئۇزىتىش تېخنىكىسىنى قوللىنىپ، ئۇن زاۋۇتىنىڭ مەھسۇلاتلارنى ماشىنا ئارقىلىق ئۇزىتىشتىن ئىبارەت ئەنئەنىۋى ئۇسۇلىنى ئۆزگەرتتى.

شۇ يىلى رەئىس ماۋ زېدۇڭنىڭ «ئۇرۇشقا تەييارلىق كۆرۈش، قەھەتچىلىكنىڭ ئالدىنى ئېلىش، خەلقنى كۆزدە تۇتۇش»، «ئاشلىقنى خەلق ئىچىدە ساقلاش» دېگەن يولىورۇقىغا بىنائەن، ئاپتونوم رايون بويىچە يېزىلاردا كوللېكتىپ ھالدا 30 مىليون كىلوگرام زاپاس ئاشلىق ساقلاندى.

1966 - يىلى

7 - ئاينىڭ 14 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ تەستىقىغا بىنائەن، ئاشلىق نازارىتى «ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىپ، ئامبارغا كىرگۈزۈشتىكى تەكشۈرۈش ئۆلچىمى» نى تارقاتتى. مەزكۇر ئۆلچەم بۇغداي، ئاققوناق، تېرىق، شال، كۆمىسقوناق، باقلا، كۆكچۈرچاق، چىگىت، ئاپتاپىپەرەس، قىچا، بۇغداي ئۇنى، گۈرۈچ، چىگىت يېغى، قىچا يېغى، ئاپتاپىپەرەس يېغى قاتارلىق 34 خىل ئاشلىق، ياغلىق دان مەھسۇلاتلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

7 - ئاينىڭ 20 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى گوۋۈيۈەننىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىنى ئۆستۈرۈشنى قارار قىلدى، ئۆستۈرۈش نىسبىتى: بۇغداي 11.57%، كۆمىسقوناق 10.84%، يۇمىلاق شال 9.01%، دادۇر 1.67% بولدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، شەھەر بىلەن يېزىنىڭ باھا پەرقى ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ، رايونلار باھا پەرقىنى كىچىكلىتىلدى.

7 - ئاينىڭ 27 - كۈنى ئاشلىق نازارىتى «شەھەر - يېزىلارنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشتە باھا قويۇش مەسىلىسى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقاردى: ئومۇمەن تەمىنلىگەن ئاشلىقى (دېھقانچىلىق ۋە غەيرى دېھقانچىلىق دەپ ئايرىلمايدۇ) باھاسى تەتۇر بولسا، بىرەك بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە بولىدۇ؛ باھاسى تەتۇر بولمىسا، ھازىرقى بىر تۇتاش سېتىش باھاسى بويىچە بولىدۇ. تەمىنلىگەن تەييار ئاشلىقى

(دېھقانچىلىق ۋە غەيرىي دېھقانچىلىق دەپ ئايرىلمايدۇ) بىردەك ھازىرقى بىر تۇتاش سېتىش باھاسى بويىچە بولىدۇ. ئەگەر ئاشلىقنىڭ بىر تۇتاش سېتىش باھاسى ئەسلى ئاشلىقنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىدىن تۆۋەن بولسا، ۋاقتىنچە ئەسلى ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىنى ئىجرا قىلسا بولىدۇ؛ تەبىيار ئاشلىق باھاسىدا بىردەك ناھىيە ئازىرىدىكى بىر تۇتاش سېتىش باھاسى بويىچە شەھەر - يېزىلاردا بىر باھا ئىجرا قىلىنىدۇ.

شۇ يىلى ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئومۇمىي ئاشلىق مەھسۇلاتى 3 مىليارد 323 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، كىشى بېشىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 397 كىلوگرامدىن توغرا كەلدى، مەملىكەت بويىچە 110 كىلوگرامدىن مەۋىسىدىن يۇقىرى بولدى، دۆلەت 943 مىليون كىلوگرام پاراق ئالدى ۋە ئاشلىق سېتىۋالدى، كىرىم - چىقىم ئوڭ بالانس بولۇپ، 313 مىليون كىلوگرام ئېشىندى، سېتىۋېلىنغاندىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا ئوتتۇرىچە قالدۇرۇلغان ئاشلىق 353 كىلوگرام بولۇپ، يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن بۇيان ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئەڭ يۇقىرى مەۋىسىگە يەتتى.

1967 - يىلى

1 - ئايدا شاڭخەي «يانۋار بورىنى» دېگەن تەسىرىدە «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» غا قاتناشقان ئاممىۋى تەشكىلاتلار ئاشلىق نازارىتىدىن «ھوقۇق» تارتىۋالدى، ئورگان خىزمىتى پالەچ ھالەتكە چۈشۈپ قېلىپ، ئاشلىق كەسىپىنىڭ ھەرىكىتى قىيىنغا توختىدى.

شۇ يىلى ئاپتونوم رايونىمىز داۋاملىق ھالدا گەنسۇ ئۆلكىسىگە 116 مىليون كىلوگرام ئاشلىق يۆتكەپ بەردى.

1968 - يىلى

6 - ئاينىڭ 30 - كۈنى ئۈرۈمچى ئىسكىلاتى شىمالىي ۋوگزال ئاشلىق - ياغ يۆتكەش پونكىتىنىڭ 2 يۈرۈش تۆمۈريول مەخسۇس لىنىيىسى پۈتتۈرۈلدى، شۇنىڭ بىلەن مەزكۇر ئورۇن شىنجاڭدىكى ئاشلىق تارماقلىرى بويىچە بىرىنچى بولۇپ مەخسۇس تۆمۈر يولغا ئىگە بولدى.

9 - ئاينىڭ 5 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت قۇرۇلدى.

شۇ يىلى «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» دىكى مالىمانچىلىقنىڭ تەسىرى تۈپەيلىدىن ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق مەھسۇلاتى 2 مىليارد 193 مىليون كىلوگرامغا چۈشۈپ قېلىپ، 1966 - يىلدىكىدىن 34% كېمەيىپ كەتتى، 340 مىليون كىلوگرام غەللە - پاراق ئېلىندى ۋە ئاشلىق سېتىۋېلىندى، 619 مىليون كىلوگرام ئاشلىق چىقىم قىلىندى، كىرىم - چىقىم پاسسىپ بالانس بولۇپ 279 مىليون كىلوگرام ئاشلىق كەمەيدى.

1969 - يىلى

4 - ئاينىڭ 15 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ تەستىقىغا بىنائەن، ئاشلىق نازارىتى ئىنقىلابىي رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى قۇرۇلدى، رەھبەرلىك گۇرۇپپا 13 كىشىدىن تەركىب تاپتى، ھەربىي ۋەكىل ۋاڭ شۇچۇ گۇرۇپپا باشلىقلىقىغا تەينىلەندى.

9 - ئاينىڭ 16 - كۈنى ئاپتونوم رايون 120 كىشىدىن تەركىب تاپقان خىزمەت گۇرۇپپىسىنى تەشكىللەپ، جايلارغا ئەۋەتىپ، ئاشلىقتىن غەللە - پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش خىزمىتىگە يارەملەشتۈردى.

شۇ يىلى شىنجاڭ سىرتتىن يۆتكەپ كېلىنگەن ئاشلىقنى يېيىشكە باشلىدى، شۇ يىلى 35 مىليون كىلوگرام ئاشلىق يۆتكەپ كېلىندى، دۆلەتتىڭ 50 مىليون كىلوگرام ئۇرۇش تەييارلىقى ئاشلىقى ئىشلىتىلدى.

1970 - يىلى

3 - ئاينىڭ 31 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى «ئاشلىقنى پىلانلىق، تېجەپ ئىشلىتىشنى زور كۈچ بىلەن قانات يايدۇرۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، تاۋار ئاشلىق ئىستېمال قىلىدىغان نورمىلىق ئاھالىلەردىن ھەر بىر ئادەم ھەر ئايدا 0.5 كىلوگرام ئاشلىق تېجەشنى بەلگىلىدى.

4 - ئاينىڭ 10 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى سودا ئىدارىسى قۇرۇلدى، سودا ئىدارىسى قارمىقىدا ئاشلىق ئىشخانىسى تەسىس قىلىنىپ، كۈندىلىك ئاشلىق كەسىپىگە مەسئۇل قىلىندى.

7 - ئايدا ئاشلىق نازارىتىنىڭ خادىملىرىدىن قىسمەن كادىرلار ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى سودا ئىدارىسى ئاشلىق ئىشخانىسىنىڭ كەسىپىي خىزمەتلىرىنى ئىشلەشكە قالدۇرۇلغاندىن سىرت، قالغانلىرى كوللېكتىپ ھالدا سانجىنىڭ يۈيشۇگۇ بېزىسىدىكى «7 - ماي» كادىرلار مەكتىپى قۇرۇشقا ۋە «كۇرەش قىلىش، تەنقىد قىلىش، ئۆزگەرتىش» كە قاتنىشىشقا ئەۋەتىلدى.

11 - ئاينىڭ 2 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى ئىشلەپچىقىرىشقا قوماندانلىق قىلىش گۇرۇپپىسى «قارا ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش مەسلىسى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، 12 - ئايدىن باشلاپ، ئاپتونوم رايون بويىچە 50% قارا ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشنى تەلەپ قىلدى.

1971 - يىلى

2 - ئاينىڭ 25 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى ئاشلىق ئىدارىسى قۇرۇلدى، ئۇنىڭ قارمىقىدا سىياسىي خىزمەت گۇرۇپپىسى، ئىش بېجىرىش گۇرۇپپىسى، كەسىپىي گۇرۇپپىسى تەسىس قىلىندى. شى جىڭگو ئاشلىق ئىدارىسى ئىنقىلابىي رەھبەرلىك گۇرۇپپىسىنىڭ باشلىقلىقىغا، قوشۇمچە پارتىيە يادرو گۇرۇپپىسىنىڭ باشلىقلىقىغا، جاۋ شىشىن، ۋاڭ لېپي (ھەربىي ۋەكىل) لەر ئىنقىلابىي رەھبەرلىك گۇرۇپپىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقلىقىغا تەينىلەندى. شى جىڭگو 1979 - يىل 3 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكىگە يۆتكەلدى. جاۋ شىشىن 1982 - يىل 2 - ئايدا دەم ئېلىشقا چىقتى.

4 - ئايدا ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى بىر بېكىتىپ ئۇچ يىلغىچە ئۆزگەرتمەسلىك سىياسىتى يولغا قويۇلدى، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى ئىشلەپچىقىرىشقا قوماندانلىق قىلىش گۇرۇپپىسى ئاشلىق ئاساس سانىنى 630 مىليون كىلوگرام قىلىپ، بۇنىڭ ئىچىدە بۇغداي ئاساس سانىنى 358 مىليون كىلوگرام، ياغ ئاساس سانىنى 12 مىليون 735 مىڭ كىلوگرام قىلىپ چۈشۈردى.

9 - ئاينىڭ 18 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم «ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ئاشلىقتىن غەللە - پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى بىر بېكىتىپ 5 يىلغىچە ئۆزگەرتمەسلىكنى داۋاملىق يولغا قويۇش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى» نى ئىزچىل ئىجرا قىلىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقاردى ھەمدە ئاشلىقتىن غەللە-

پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى بىر بېكىتمە ئۇچ يىلغىچە ئۆزگەرتمەسلىكنى بىر بېكىتمە بەش يىلغىچە ئۆزگەرتمەسلىككە ئۆزگەرتتى.

شۇ يىلى شىخەنزە شياپېدى ياغ زاۋۇتى كۈنجۇرە چىلاپ ياغ چىقىرىش ئۈسكۈنىسى قوللاندى، شۇنىڭ بىلەن بۇ زاۋۇت شىنجاڭ بويىچە مۇشۇ ئۈسكۈنىنى تونجى بولۇپ قوللىنىپ ياغ ئىشلەپچىقارغان زاۋۇت بولۇپ قالدى.

شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ «ياغلىق دان، ياغ ۋە شېكەر سېتىۋېلىش باھاسىنى ئۆستۈرۈش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش» نىڭ ئاساسىدا، ئاپتونوم رايون بويىچە ھەرخىل ياغلىق دان، ياغ مەھسۇلاتلىرىنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىنى ئومۇميۈزلۈك ئۆستۈرۈشنى قارار قىلدى. باھا ئۆستۈرۈش پرىنسىپى ئاپتونوم رايون بويىچە ئوخشاش باھا بولۇشنى ئاساسىي جەھەتتىن ئەمەلگە ئاشۇرۇپ، رايونلار ئارا باھا پەرقىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇشتىن ئىبارەت بولدى. باھا ئۆستۈرۈش سالمىقى: قىچا 24.89%، زىغىر 25.22%، چىگىت 7.87%، زاراڭزا 18.37%، ئاپتاپپەرەس 12.97% بولدى.

1972 - يىلى

1 - ئاينىڭ 15 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى ئاشلىق ئىدارىسى «ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىگە (مەيدانلارغا) كۆمىسقوناق ساقلاپ بېرىشنى ھاۋالە قىلىشنىڭ ئالاھىدە مەسىلىلەر توغرىسىدىكى ۋاقىتلىق بەلگىلىمە» نى تۈزۈپ چىقتى، دۆلەت ۋاقتىنچە سېتىۋالغىلى بولمايدىغان ئەملىكى يۇقىرى كۆمىسقوناقنى ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىگە (مەيدانلارغا) مەدىكى بىلەن ساقلاپ بېرىشنى ھاۋالە قىلىپ، ھەر ئايدا ھەر 5000 كىلوگرامغا 2 يۈەندىن 2.5 يۈەنگىچە ساقلاش خىراجىتى بەردى.

12 - ئاينىڭ 31 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى ئاشلىق ئىدارىسى، پىلان ئىدارىسى، جامائەت خەۋپسىزلىكى ئىدارىسى پارتىيە يادرو گۇرۇپپىسىنىڭ «ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ [1972] 44 - نومۇرلۇق ھۆججىتىنى ئىزچىل ئىجرا قىلىش پىكرى توغرىسىدىكى دوكلاتى» نى تەستىقلىدى، جايلاردىن ئاشلىق، ياغ سېتىشنى ئەستايىدىل تەرتىپكە سېلىپ، سېتىش مىقدارىنى قاتتىق تىزگىنلەپ، پىلان سىرتىدا ئادەم ئىشلىتىش ۋە يېزا ئىگىلىك نوپۇسىنى غەيرىي يېزا ئىگىلىك نوپۇسىغا ئايلاندۇرۇپ، تاۋار ئاشلىق ئىستېمال قىلىش ئەھۋالىنى ئېنىقلاشنى تەلەپ قىلدى. ئاندىن كېيىن ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى مەركەزنىڭ 44 - نومۇرلۇق ھۆججىتىنى ئىزچىللاشتۇرۇش رەھبەرلىك گۇرۇپپىسىنى قۇرۇپ، ئۇنىڭ قارمىقىدا ئىشخانا تەسىس قىلدى.

شۇ يىلى ئاپتونوم رايون ئۇدا 13 يىل (1984 - يىلغىچە، ئاشلىق يىلى بويىچە ھېسابلاندى، ئۆزۈمدىمۇ شۇنداق) سىرتتىن يۆتكەپ كېلىنگەن ئاشلىقنى ئىستېمال قىلدى، ئۇدا 9 يىل (1980 - يىلغىچە) سىرتتىن يۆتكەپ كېلىنگەن ياغنى ئىستېمال قىلدى. شۇ يىلى سىرتتىن يۆتكەپ كېلىنگەن ئاشلىق 33 مىليون 680 مىڭ كىلوگرامغا، ياغ 480 مىڭ كىلوگرامغا يەتتى.

1973 - يىلى

5 - ئاينىڭ 24 - كۈنىدىن 6 - ئاينىڭ 2 - كۈنىگىچە ش ئۇ ئا ر پارتكوم ئۇرۇمچى شەھىرىدە ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ (1972) 44 - نومۇرلۇق ھۆججىتىنى ئىزچىللاشتۇرۇش يىغىنى چاقىردى. يىغىنغا ۋىلايەتلىك، شەھەرلىك، ئوبلاستلىق پارتكوملار ۋە ئىنقىلابىي كومىتېتلارنىڭ مالىيە - سودا خىزمىتىگە مەسئۇل

شۇجىلىرى ياكى مۇئاۋىن مۇدىرلىرى، ئىشلەپچىقىرىش قوماندانلىق گۇرۇپپىسى، ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مەسئۇللىرى، مەركەزنىڭ 44 - نومۇرلۇق ھۆججەتنى ئىزچىللاشتۇرۇش ئىشخانىسىدىكى جامائەت خەۋپسىزلىكى، پىلان جەھەتتىكى خادىملار، بىكىتۈەن، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئالاقىدار ئىدارىلەر ۋە ئورۇنلارنىڭ مەسئۇللىرى بولۇپ جەمئىي 90 دىن ئارتۇق ئادەم قاتناشتى. يىغىندا مۇنۇلار كۆرسىتىلدى: شەھەر- يېزىلاردا ئاشلىق سېتىش مىقدارىنى ئازايتىشتا، چوقۇم «ئۇچ ئۆتكەل» نى ياخشى ئىگىلەپ يەنى ئىشچى-خىزمەتچىلەر سانىنىڭ كۆپەيمىشىنى قاتتىق تىزگىنلەپ، يېزا ئىگىلىك نوپۇسىنى ناۋار ئاشلىق ئىستېمال قىلىدىغان نوپۇسقا ئايلاندۇرۇشنى قاتتىق تىزگىنلەپ، ئاشلىق، ياغ سېتىشنى قاتتىق تىزگىنلەپ، بارلىق نامۇۋاپىق سېتىش مىقدارىنى ئازايتىش لازىم.

5 - ئايدا مۇساچاۋا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئاشلىق ئىدارىسى ئىنقىلابىي رەھبەرلىكىنى گۇرۇپپىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقلىقىغا تەيىنلەندى، ئۇ 1979 - يىل 3 - ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق ئىنتىزام تەكشۈرۈش كومىتېتىغا يۆتكەلدى.

10 - ئاينىڭ 20 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئاپتونوم رايونلۇق مەركەزنىڭ 44 - نومۇرلۇق ھۆججەتنى ئىزچىللاشتۇرۇش رەھبەرلىكى گۇرۇپپىسىنىڭ «م ت (1972) 44 - نومۇرلۇق ھۆججەتنى ئەملىيلەشتۈرۈشكە ئائىت بىرقانچە مەسىلىنى بىرتەرەپ قىلىش توغرىسىدىكى پىكرى» نى تەستىقلاپ تارقاتتى، جايلاردىن شەھەر - بازارلاردا ئاشلىق، ياغنى بىر تۇتاش سېتىشنى تەرتىپكە سېلىپ، نوپۇس، ئىش تۇرى، نورما مىقدارىنى ئومۇمىيۈزلۈك تەكشۈرۈپ ئەملىيلەشتۈرۈشنى، يېزىلاردا بىر تۇتاش سېتىشنى تەرتىپكە سېلىپ، يېزا نوپۇسىنى غەيرىي يېزا ئىگىلىك نوپۇسقا ئايلاندۇرۇشنى قاتتىق تىزگىنلەشنى، ئىشچى - خىزمەتچىلەر سانىنى تىزگىنلەشنى، پىلان سىرتىدا ئىشلەتكەن ئىشچىلارنى ئېنىقلاشنى تەلەپ قىلدى.

10 - ئايدا خي شىخۇاڭ ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئاشلىق ئىدارىسى ئىنقىلابىي رەھبەرلىكى گۇرۇپپىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقلىقىغا تەيىنلەندى. ئۇ 1979 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى پارتكۇرۇپپىسىنىڭ شۇجىلىقى، مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقلىقىغا تەيىنلەندى. 1983 - يىل 6 - ئايدا دەم ئېلىشقا چىقتى.

شۇ يىلى قەشقەر، خوتەن ۋىلايىتى، قىزىلسۇ ئوبلاستى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشتە تەمىنلەش بىلەن ئېھتىياجنى تەڭپۇڭلاشتۇرالمىدى، ئاپتونوم رايونىمىز شىمالىي شىنجاڭدىن جەنۇبىي شىنجاڭغا ئاشلىق يۆتكەشنى قارار قىلىپ، شۇ يىلى مۇشۇ ۋىلايەت، ئوبلاستلارغا 5 مىليون 140 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق يۆتكىدى.

1974 - يىلى

2 - ئاينىڭ 3 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئاپتونوم رايون بويىچە قول تراكتوردىن 200 نى، قول ھارۋىسىدىن 10 مىڭنى، ئاشلىق تارماقلىرى ئاپتوموبىلدىن 150 نى، قول تراكتوردىن 70 نى، قول ھارۋىسىدىن 10 مىڭنى ئاجرىتىپ، 1973 - يىلى پىلاندىن ئاشۇرۇپ ئاشلىق سېتىپ بەرگەن گۇڭشې، مەيدانلارغا مۇكاپات تەرىقىسىدە بېرىشنى قارار قىلدى.

شۇ يىلى ئاپتونوم رايوندا ئېغىر قۇرغاقچىلىق ئاپىتى يۈز بېرىپ، ئاشلىق - ياغلىق دان مەھسۇلاتى كېمەيمەپ كەتتى، كىشى بېشىغا ئوتتۇرىچە توغرا كېلىدىغان ئاشلىق 230 كىلوگرام، ياغ 2.7 كىلوگرام بولدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايونىمىڭ ئاشلىق كىرىم - چىقىمىدىكى پاسسىپ بالانس 303 مىليون كىلوگرام، ياغ كىرىم - چىقىمىدىكى پاسسىپ بالانس 3 مىليون 80 مىڭ كىلوگرام بولدى، ئىلگىرى سىرتقا ئاشلىق

يۆتكەپ بەرگەن تارباغاتاي، سانجى قاتارلىق ژىلايەت، ئوبلاستلارمۇ يۆتكەپ كېلىنگەن ئاشلىقنى ئىستېمال قىلىدىغان بولدى.

1975 - يىلى

4 - ئايدا ئۇرۇمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئون زاۋۇتى ئاپتونوم رايون بويىچە بىرىنچى بولۇپ ئاشلىق پىششىقلاپ ئىشلەشتە باھالىق بۇيرۇپ تىجارەت قىلىش چارىسىنى يولغا قويۇپ، بۇرۇنقى ئاشلىق سودا - سانائەت كارخانىلىرى ئارا ھاۋالە قىلىپ پىششىقلاپ ئىشلەشتىن ئىبارەت نوقۇل تىجارەت شەكلىنى ئۆزگەرتتى.

5 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم، شىنجاڭ ھەربىي رايونى پارتكومى «شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكتۇەتنىڭ تۈزۈلمىسىنى ئۆزگەرتكەندىن كېيىن، ئۆتكۈزۈپ ببرىش - ئۆتكۈزۈۋېلىش خىزمىتى توغرىسىدىكى كونكرېت لايىھە» نى بېسىپ تارقاتتى، لايىھىدە ئاشلىق خىزمىتى جەھەتتىكى ئۆتكۈزۈپ ببرىش - ئۆتكۈزۈۋېلىشتا بىكتۇەتنىڭ تۈزۈلمىسى ئۆزگەرتىلگەندىن كېيىن، ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش، سېتىش، يۆتكەش، ساقلاش، پىششىقلاپ ئىشلەش قاتارلىق كەسىپلەر دۆلەتنىڭ ئالاقىدار بەلگىلىمىسىگە ئاساسەن، پەيدىنپەي جايلارنىڭ دۆلەت ئاشلىق پىلانىغا كىرگۈزۈلۈپ، بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇلىدۇ، دەپ بەلگىلەندى.

5 - ئايدا چېن جىچىڭ ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئاشلىق ئىدارىسى ئىنقىلابىي رەھبەرلىك گۇرۇپپىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقلىقىغا تەيىنلەندى، ئۇ 1981 - يىل 8 - ئايدا دەم ئېلىشقا چىقتى.

شۇ ئايدا جاۋ لۇ ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئاشلىق ئىدارىسى ئىنقىلابىي رەھبەرلىك گۇرۇپپىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقلىقىغا تەيىنلەندى، ئۇ 10 - ئايدا كېسەل سەۋەبىدىن ۋاپات بولدى.

11 - ئاينىڭ 10 — 14 - كۈنىگىچە ش ئۇ ئا ر پارتكوم قەشقەر، كۆيتۇغدا ئايرىم - ئايرىم ھالدا جەنۇبىي شىنجاڭ ۋە شىمالىي شىنجاڭ بويىچە ئاشلىق، گۆش، ياغ سېتىۋېلىش ۋە يۆتكىرىغا يۆتكەش جىددىي يىغىنى چاقىردى. ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ شۇجىسى، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى ئىسمائىل ئەھمەد جەنۇبىي شىنجاڭ رايونىدىكى يىغىندا، ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ 2 - شۇجىسى ياڭ يۈك، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى جانابىل شىمالىي شىنجاڭ رايونىدىكى يىغىندا مۇھىم يولىيورۇق بەردى. يىغىندا ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىقتىن غەللە - پاراق ئېلىش ۋە ئونى سېتىۋېلىش پىلانى 700 مىليون كىلوگرام بولۇپ ئۆزگەرمەيدىغانلىقى، شەرت - شارائىتى بولغان جايلارنىڭ كۆپرەك سېتىۋېلىشنى تىرىشىپ قولغا كەلتۈرۈشى لازىملىقى، يېزىلاردىكى ئوزۇقلۇق ئاشلىق، ياغنى زىچ ئورۇنلاشتۇرۇش لازىملىقى بەلگىلەندى ھەمدە كونكرېت ئۇلچەم بېكىتىلدى.

1976 - يىلى

1 - ئاينىڭ 6 — 14 - كۈنىگىچە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ياغ خىزمىتى يىغىنى ئېچىپ، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىشنى راۋاجلاندۇرۇش، سېتىۋېلىش ۋە ياغ بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىنى كۈچەيتىشتىكى كونكرېت تەدبىرلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى.

7 - ئاينىڭ 6 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم «1976 - يىللىق ئاشلىق خىزمىتىنى ئەستايىدىل ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، مۇشۇ يىلدىن باشلاپ سىرتتىن يۆتكەپ كېلىنگەن ئاشلىق، ياغنى ئىستېمال قىلىش قالپىقىنى چۈرۈۋېتىشنى ئوتتۇرىغا قويدى، جايلاردىن ئاشلىق، ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىشنى

چىڭ تۈتۈپ، ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىاپ، ئاشلىق، ياغ سېتىشنى تىزگىنلەشنى تەلەپ قىلدى.

7 - ئاينىڭ 7 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت «ياغ باشقۇرۇش خىزمىتىنى كۈچەيتىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، ياغ سېتىۋېلىش، سېتىش، يۆتكەش، پىششىقلاپ ئىشلەش، بازار باشقۇرۇش ۋە رەھبەرلىكنى كۈچەيتىش قاتارلىق 11 ماددىلىق تەدبىرنى ئوتتۇرىغا قويدى.

7 - ئاينىڭ 8 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت «دۆلەت ئىگىلىكىدىكى دېھقانچىلىق تۈرىنى مەيدانلىرىنىڭ ئاشلىق باشقۇرۇش خىزمىتىنى كۈچەيتىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، بىكىتۈرىن تۇرۇلمىسى ئۆزگەرتىلگەندىن كېيىن، دېھقانچىلىق تۈرى - مەيدانلىرىدا خەلق گۇڭشىلىرىغا ئوخشاش دۆلەتنىڭ ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش، باھا سىياسىتى ۋە تەكشۈرۈش ئۇلچىمى ھەم ھەقسىز يۆتكەش بەلگىلىمىسى قاتارلىقلارنى ئىجرا قىلىشنى ئوتتۇرىغا قويدى.

11 - ئاينىڭ 3 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «ئاشلىق، ياغ پەن - تېخنىكا خىزمىتى سۆھبەت يىغىنىنىڭ مۇھىم خاتىرىسى» نى تارقىتىپ، ئاپتونوم رايونىمىزدا ئاساسلىقى، ئۇن، ياغ، قارا ئاشلىق، گۈرۈچ پىششىقلاپ ئىشلەش، ئاشلىق ئامبار ماشىنىلىرى، ئاشلىق، ياغ سېتىش ماشىنىلىرى، ئاشلىق، ياغ قوشۇمچە مەھسۇلاتلىرىدىن ئۇنىۋېرسال پايدىلىنىش قاتارلىق جەھەتلەردىكى پەن - تېخنىكا تۈرلىرىنى تەتقىق قىلىپ ھەل قىلىشنى بەلگىلىدى.

1977 - يىلى

2 - ئاينىڭ 12 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت «ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىشنى قاتتىق تۇتۇپ، ئۇزىمىزنى تەمىنلەپ ئېشىنىشنى ئەملگە ئاشۇرۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، جايلاردىن ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىش ۋە سېتىۋېلىشنى كۈچەيتىپ، ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىش بازىسى قۇرۇشنى تەلەپ قىلدى.

5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارە (باشقارما) باشلىقلىرى يىغىنى چاقىرىپ، سېتىۋالغان ئاشلىققا مۇكاپات تەرىقسىمدە سانائەت بۇيۇملىرىنى سېتىپ بېرىش سىياسىتىنى ئەملگە كەلتۈردى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە مۇكاپات تەرىقسىمدە 51 ئاپتوموبىل، 30 تراكتور، 250 قول تراكتورى، 30 مىڭ قول ھارۋىسى، 30 تونىا خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىپ بېرىلدى.

6 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ياغلىق دان بازىسى رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ «ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىش بازىسى قۇرۇش يىغىنىنىڭ مۇھىم خاتىرىسى» گە ئاساسەن، سانجى ئوبلاستى، ئۇرۇمچى شەھىرى ۋە شىمالىي فۇكاڭ دېھقانچىلىق مەيدانلىرىدا قۇرۇلغان ش ئۇ ئا ر ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىش بازىسىغا 293 مىڭ كىلوگرام قىمچا ئۇرۇقى، 4749 تونىا خىمىيىۋى ئوغۇت، 14 دېھقانچىلىق ماشىنىسى ۋە مەبلەغ، ئاپتوموبىل قاتارلىقلارنى يۆتكەپ بەردى. شۇنىڭ بىلەن بىللە، بازا جايلاشقان ئوبلاست، شەھەر ۋە دېھقانچىلىق مەيدانلىرىدىن ئېلىنىدىغان غەللە - پاراق ۋە سېتىۋېلىنىدىغان ئاشلىق ۋەزىپىسىنى كېمەيتىلدى.

8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ۋىلايەتلىك، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ باشلىقلىرى ۋە كەسپىي خادىملاردىن 92 خادىمنى جەنۇبىي، شىمالىي ۋە ئوتتۇرا شىنجاڭ گۇرۇپپىسى دەپ 3 گۇرۇپپىغا ئايرىپ، 46 ناھىيە، شەھەردىكى 132 ئاشلىق، ياغ ئىسكىلاتى ۋە پونكىتىدا «تۆتتىن خالىي ئاشلىق ئامبىرى»

نى ئاساسىي مەزمۇن قىلغان ھالدا ساقلاش ئىشلىرىنى تەكشۈرۈش - سىلىشتۇرۇپ باھالاش خىزمىتىنى ئېلىپ بېرىشقا تەشكىللىدى.

9 - ئاينىڭ 6 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ شۇجىسى سۇ جىخي ۋىلايەت، شەھەر، ئوبلاستلارنىڭ مالىيە - سودا خىزمىتىگە مەسئۇل مۇئاۋىن شۇجى، مۇئاۋىن مۇدىرلىرى ۋە ئاشلىق، جامائەت خەۋپسىزلىكى، ئەمگەك ئىدارىلىرىنىڭ باشلىقلىرى قاتناشقان ئاپتونوم رايون بويىچە ئۆتكۈزۈلگەن ئاشلىق يىغىنىدا سۆز قىلىپ، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ھەر دەرىجىلىك پارتىيە تەشكىلاتلىرى، ھەر مىللەت خەلقىنى مەركەزنىڭ ئاشلىق خىزمىتى توغرىسىدىكى ئالىجىنابلىرىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ ۋە ئەمەلىيلەشتۈرۈپ، مەۋقەنى مەملىكەت ئىچىگە قويۇپ، سىرتتىن يۆتكەپ كېلىنگەن ئاشلىقنى ئىستېمال قىلمايدىغان بولۇشقا، بىردەك ئىتتىپاقلىشىپ، ئورتاق تىرىشىپ، شىنجاڭدا ئۈدا 5 يىل سىرتتىن يۆتكەپ كېلىنگەن ئاشلىق، ياغ ئىستېمال قىلىشتەك پاسسىپ ۋەزىيەتنى ئىمكانقەدەر تېزراق ئۆزگەرتىشكە سەپەرۋەر قىلدى.

1978 - يىلى

3 - ئاينىڭ 12 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، ئاشلىق ئىدارىسى دادۇرنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھا لايىھىسىنى تۈۋەنگە تارقاتتى، ئاپتونوم رايون بويىچە دادۇرنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى ئوتتۇرىچە 27.79% ئۆستۈرۈلدى، ئاپتونوم رايون بويىچە بىرلا باھا يولغا قويۇلدى.

5 - ئاينىڭ 3 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ «سىناپ يولغا قويۇلمىغان 6 خىل ئاشلىق بويىچە دۆلەت ئۆلچىمىنى ئەستايىدىل ئىزچىللاشتۇرۇش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش»نى تارقاتتى، ئۇقتۇرۇشتا ئاپتونوم رايونىمىز ئىچىدە بۇغداي، كۆممەقوناق، شال، دادۇر، بۇغداي ئۇنى، گۈرۈچتىن ئىبارەت 6 خىل ئاشلىقنى يۆتكەش، پىششىقلاپ ئىشلەش، سېتىش، ساقلاش ۋە ئېكسپورت قىلىشتا دۆلەت ئۆلچىمى ئىجرا قىلىنمىغانلىقى بەلگىلەندى.

9 - ئايدا جاۋ باۋچېن ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مەسئۇلىيەتچىلىكىگە تەينىلەندى، 1981 - يىل 7 - ئايدا كېسەل سەۋەبىدىن ۋاپات بولدى.

شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق، ياغنى ئاشۇرۇپ سېتىپ بەرگەنلەرگە مۇكاپات تەرىقىسىدە سېتىپ بېرىلگەن سانائەت بۇيۇملىرى: ئاپتوموبىل (تراكتور) 103، دىزىل ماشىنىسى 214، قول تراكتورى 214، خامان سورۇش (دان ئايرىش) ماشىنىسى 214، خىمىيىۋى ئوغۇت 27 مىڭ 785 تونىنا.

1979 - يىلى

1 - ئاينىڭ 4 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى «ئاشلىق، ياغنى كېلىشىپ سېتىۋېلىش ۋە كېلىشىپ سېتىش خىزمىتىنى قانات يايدۇرۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش»، «بازار سودىسىنى ئېچىۋېتىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش»نى تارقاتتى، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق، ياغ بازىرى ئېچىۋېتىلدى، ئاشلىق تارماقلىرى ئاشلىق، ياغنى كېلىشىپ سېتىۋېلىش - كېلىشىپ سېتىشنى يولغا قويدى.

3 - ئاينىڭ 26 - كۈنى سودا مىنىستىرلىكى شىنجاڭدا ئاشلىقتىن غەللە - پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىشنىڭ بىر بىكىتىپ بەش يىلغىچە ئۆزگەرتىلمەيدىغان ئاساس سانىنى ئەسلىدىكى 600 مىليون كىلوگرامدىن 500 مىليون كىلوگرامغا تەڭشىگەنلىكىنى ئۇقتۇردى. بۇنىڭغا يارىشا 5 - ئاينىڭ 24 - كۈنى

ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت جايلارنىڭ بىر بېكىتمە بەش يىلغىچە ئۆزگەرتىلمەيدىغان ئاساس سانىنى 501 مىليون كىلوگرامغا تەڭشىدى.

3 - ئايدا كاۋاك جۇاڭ ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقلىقىغا تەيىنلەندى، 1983 - يىل 6 - ئايدا دەم ئېلىشقا چىقتى.

3 - ئايدىن 9 - ئايغىچە ئاشلىق مىنىستىرلىكى خېنەن، شەنشى ئۆلكىسىدىن ئامبار ئالماشتۇرۇش تۈپەيلىدىن شىنجاڭغا 75 مىليون كىلوگرام زاپاس بۇغداي، بېيجىڭدىن شىنجاڭغا 15 مىليون كىلوگرام ئۇن يۆتكەشنى قارار قىلدى.

5 - ئاينىڭ 24 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت «ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ئاساس سانى ھەم 1979 - يىللىق ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش پىلانىنى چۈشۈرۈش توغرىسىدا ئۆقتۇرۇش» چىقىرىپ، چىگىتنى ياغنى سېتىۋېلىشتىكى بىر بېكىتمە بەش يىلغىچە ئۆزگەرمەيدىغان سېتىۋېلىش ئاساس سانىغا كىرگۈزدى.

شۇ ئاي ش ئۇ ئا ر پارتكوم ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ چارۋىچىلىقىغا كېرەكلىك ئاشلىقنى پۈتۈنلەي دۆلەتنىڭ بىر تۇتاش سېتىپ بېرىش يولىغا كىرگۈزۈشنى قارار قىلدى.

6 - ئاينىڭ 14 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «ئاشلىق، ياغ، ياغلىق داننىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىنى تەڭشەش لايىھىسى» نى تەستىقلاپ تارقىتىپ، ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى ۋە ئاشۇرۇپ سېتىۋالغانغا باھا قوشۇش نىسبىتىنى ئومۇمىيۈزلۈك ئۆستۈردى. تەڭشەلگەندىن كېيىنكى 21 خىل ئاشلىقنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ باھاسى ئونتۇرا ھېساب بىلەن 0.068 يۈەن ئۆستى، ئۆسۈش نىسبىتى 25.18% بولدى. 13 خىل ياغلىق داننىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ باھاسى ئونتۇرا ھېساب بىلەن 0.131 يۈەن ئۆستى، ئۆسۈش نىسبىتى 29.24% بولدى؛ 12 خىل ياغنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ باھاسى ئونتۇرا ھېساب بىلەن 0.383 يۈەن ئۆستى، ئۆسۈش نىسبىتى 22.37% بولدى. تەڭشەلگەندىن كېيىنكى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى ئاساسىدا، بۇغداي، شال، پۇرچاق تۇرلىرىدىن ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغان قىسمىغا 60% باھا قوشۇپ بېرىلدى؛ كۆممىقوناق ۋە باشقا قارا ئاشلىققا 40% باھا قوشۇپ بېرىلدى؛ ئاساس ساندىن ئاشۇرۇپ سېتىپ بېرىلگەن ياغلىق دان، ياغلارغا ئەسلىدىكى 30% باھا قوشۇپ بېرىش 50% كە ئۆستۈرۈلدى.

8 - ئاينىڭ 2 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «ئاشلىق بويىچە دۆلەت ئۇلچىمىنى ئىجرا قىلىشقا ئائىت بىرقانچە مەسىلە توغرىسىدا ئۆقتۇرۇش» چىقىرىپ، 1979 - يىللىق يازلىق ئاشلىقنى ئامبارغا كىرگۈزۈشتىن باشلاپ ئاشلىقتىن غەللە - پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش داۋامىدا دۆلەت ئۇلچىمىنى ئىجرا قىلىشنى بەلگىلىدى.

9 - ئايدا ۋاڭ سۇنجۇ ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقلىقىغا تەيىنلەندى، كېيىن ئىنتىزام تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسىنىڭ باشلىقلىقىغا تەيىنلەندى. ئۇ 1986 - يىل 6 - ئايدا دەم ئېلىشقا چىقتى.

شۇ يىلى ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق ئومۇمىي مەھسۇلاتى 3 مىليارد 894 مىليون كىلوگرامغا يەتتى، دۆلەتكە تاپشۇرۇلغان غەللە - پاراق ۋە سېتىپ بېرىلگەن ئاشلىق تۇنجى قېتىم 1 مىليارد كىلوگرامدىن ئېشىپ، شۇ يىلقى ئاشلىق كىرىم - چىقىمىدا تەڭپۇڭ بولۇپ، ئازراق ئېشىنىش ئەھۋالى ئاشتى. لېكىن ئاشلىق سالدۇسى ئاجىز بولغانلىقتىن، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن داۋاملىق ئاشلىق يۆتكەپ كېلىندى.

1980 - يىلى

1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق - ياغ ماددىي ئەشيا شىركىتى قۇرۇلدى.

3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق - ياغ كېلىشىپ سېتىۋېلىش - سېتىش شىركىتى قۇرۇلدى. 1987 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايون بويىچە ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك ئاشلىق-

ياغ كېلىشىپ سېتىۋېلىش - سېتىش شىركىتىدىن 40ى قۇرۇلدى، ئاشلىق - ياغ سودا شىركىتىدىن 8ى قۇرۇلدى.

6 - ئايدا مەخمۇت يۈسۈپ ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقلىقىغا تەينىلەندى، كېيىن ئىدارە باشلىقلىقىغا، پارتكۇرۇپپىنىڭ مۇئاۋىن شۇجىلىقىغا تەينىلەندى، ئۇ 1993 - يىل 2 - ئايدا دەم ئېلىشقا چىقتى.

شۇ ئايدا سۇي ژېنشۇ، ئېلەۋىسىز، جى يامىن، چېن يۈچىڭلار ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقلىقىغا تەينىلەندى. جى يامىن 1983 - يىل 6 - ئايدا دەم ئېلىشقا چىقتى. چېن يۈچىڭ كېيىن مەسلىھەتچىلىككە تەينىلەندى، 1984 - يىل 10 - ئايدا دەم ئېلىشقا چىقتى. سۇي ژېنشۇ 1993 - يىل 4- ئايدا دەم ئېلىشقا چىقتى. ئېلەۋىسىز 1993 - يىل 10 - ئايدا پېنسىيەگە چىقتى.

7 - ئاينىڭ 18 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم، خەلق ھۆكۈمىتى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ئىدارە باشلىقلىرى يىغىنىنىڭ ئەھۋالى توغرىسىدىكى دوكلات» نى تەستىقلاپ تارقىتىپ، جەنۇبىي شىنجاڭدىكى 2 ژىلايەت، بىر ئوبلاستنىڭ ئاشلىقى ئېشىندىغان ئەتراپلىرىدە ئاشلىقنى سېتىۋېلىش نۇقتىسى، ئاشلىقى ئۆكسۈيدىغان ئەتراپلىرىدە ئوزۇقلۇق ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىش ئۆلچىمىنى ئۆستۈرۈشنى بەلگىلىدى. قەشقەر ژىلايىتى، قىزىلسۇ ئوبلاستىنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش نۇقتىسى 170 كىلوگرام، خوتەن ژىلايىتىنىڭ 165 كىلوگرامدىن 170 كىلوگرامغىچە بولدى. 2 ژىلايەت، بىر ئوبلاستنىڭ ئاشلىقى ئۆكسۈيدىغان ئەتراپلىرىگە بىر تۇتاش سېتىپ بېرىلىدىغان ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۆلچىمى 160 كىلوگرامغا ئۆستۈرۈلدى. باشقا ژىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەردىن يۇقىرىقى ئۆلچەمدىن تۆۋەن بولغانلىرىمۇ شۇ ئۆلچەم بويىچە ئۆستۈرۈلدى.

12 - ئاينىڭ 3 - كۈنى سودا مىنىستىرلىكى ئاز سانلىق مىللەتلەر رايونىدىكى دېھقانلارنىڭ سېلىقىنى يەڭگىللىتىش ئۇچۇن، گوۋۇيۈەننىڭ تەستىقىغا بىنائەن، شىنجاڭنىڭ ئاشلىقتىن غەللە - پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ئاساس سانىدىن 80 مىليون كىلوگرامنى كېمەيتتى.

12 - ئاينىڭ 15 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق يىغىنىنىڭ مۇھىم خاتىرىسى» نى بېسىپ تارقىتىپ، قەشقەر، خوتەن ژىلايەتلىرى، قىزىلسۇ ئوبلاستىنىڭ 1981 - يىلدىن باشلاپ، ئاشلىقتىن غەللە - پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش، سېتىش، يۆتكەش پىلانىنى ھۆددىگە بېرىپ، بىر بېكىتىپ ئۇچ يىلغىچە ئۆزگەرتمەسلىكنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇشقا قوشۇلدى، بۇنىڭ بىلەن مۇشۇ ژىلايەت، ئوبلاستلارنىڭ ئاشلىقتىن غەللە - پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ئاساس سانىدىن يەنە 51 مىليون 575 مىڭ كىلوگرام كېمەيدى.

1981 - يىلى

1 - ئاينىڭ 15 - كۈنى ئاشلىق مىنىستىرلىكى، مالىيە مىنىستىرلىكىنىڭ «ئاشلىق سودىسىدىكى سىياسەت خاراكتېرلىك زىيانغا نورمىلىق ياردەم بېرىش سىناق چارىسى» گە ئاساسەن، مالىيە نازارىتى ئاشلىق كارخانىلىرىدا «زىيان ئومۇمىي سوممىسىنى ھۆددىگە بېرىش» نى يولغا قويدى. ئاشلىق نازارىتى ژىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىگە 1981 - يىل 1 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ «ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق سودا كارخانىلىرىدىكى سىياسەت خاراكتېرلىك زىيانغا نورمىلىق ياردەم بېرىش چارىسى» نى سىناپ يۈرگۈزدى.

1 - ئاينىڭ 19 - كۈنى ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ «ئاشلىق، ياغ سانائەت كارخانىلىرىدا پايدا قالدۇرۇش

توغرىسىدىكى سىناق چارىسى» گە ئاساسەن، ئاشلىق نازارىتى «ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق، ياغ سانائەت كارخانىلىرىدا پايدا قالدۇرۇش توغرىسىدىكى سىناق چارىسى»نى تۈزۈپ چىقتى، كارخانىلار يۈنى 1981 - يىل 1 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ سىناق تەرىقىسىدە يۈرگۈزدى. قالدۇرۇش نىسبىتىنى يۇقىرى دەرىجىلىك باشقۇرغۇچى تارماقلار كارخانىنىڭ ئالدىنقى يىللىق چىقىم قىلغان مۇكاپات سوممىسى، كارخانا فوندى، يېڭى مەھسۇلاتنى سىناق تەرىقىسىدە ئىشلەش خىراجىتىدىن ئىبارەت 3 خىل فوندىنىڭ شۇ يىللىق ساپ پايدا سوممىسىدا ئىگىلىگەن نىسبىتىگە ھەم كارخانىنىڭ ئىگىلىك باشقۇرۇش سەۋىيىسىگە قاراپ بېكىتىلىدىغان بولدى.

7 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى 75 تېخنىكا خادىمىنى 70 ناھىيە، شەھەردىكى تەخمىنەن 410 ئاشلىق ئىسكىلاتى، ئاشلىق پونكىتى، ئاشلىق، ياغ پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتى، ماگىزىن ۋە تاشقى سودا ئامبىرى، بوزىەر ئۆزلەشتۈرۈش تۈۋەن - مەيدانلىرى، يېزىلاردىكى گۈڭشې ئەترەتلەرنىڭ ئامبىرى بولۇپ، 190 ئامبارنى تەكشۈرۈپ چىقىشقا تەشكىللىدى، ئۇلار شىنجاڭدا ساقلىنىۋاتقان ئاشلىقتا 73 خىل زىياندىش ھاشارات بارلىقىنى بايقىدى، بۇلار 10 كاتولوگ، 32 ئاتىلىگە ئايرىلدى.

7 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاشلىق نازارىتىنىڭ «ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق، ياغ خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا دوكلات» نى تەستىقلاپ تارقاتتى، گوۋۇيۈەننىڭ «ياغ خىزمىتىدە ئىشلەپچىقىرىشنى قوللاش، ئاكتىپ سېتىۋېلىش، سېتىشنى كېڭەيتىش، ئېكسپورتنى ئۈيۇشتۇرۇش فائىجىنىنى ئىزچىل ئىجرا قىلىش» توغرىسىدىكى يولىيورۇقىغا ئاساسەن، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئىزچىل ئىجرا قىلىش پىكرى ئوتتۇرىغا قويۇلدى.

12 - ئاينىڭ 10 - كۈنى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق خىزمىتى يىغىنى ئاشلىقتىن غەللە - پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىشنى چىڭ تۇتۇپ، ئاشلىق، ياغ يېمەكلىك سانائىتى ئىشلەپچىقىرىشىنى پائال قانات يايدۇرۇپ، سېتىۋېلىش - پىششىقلاپ ئىشلەش - قايتۇرۇپ سېتىشتىن ئىبارەت يېڭى يولغا مېڭىپ، تىجارەت دائىرىسىنى كېڭەيتىش ھەم خىلمۇ خىل سېتىش، ھەم پىششىقلىنى سېتىش، ئېسىل ئۇرۇق، ئېسىل ئۇن پىششىقلاپ ئىشلەش، ئاشلىق، ياغنى ئىنچىكە پىششىقلاپ ئىشلەش پىكرىنى ئوتتۇرىغا قويدى.

شۇ يىلى كىشى بېشىغا ئوتتۇرىچە توغرا كەلگەن ياغ 6 كىلوگرامغا يەتتى، دۆلەت تەكسە ۋە كېلىشىم باھادا سېتىۋالغان ياغ 44 مىليون 990 مىڭ كىلوگرام بولدى، سېتىۋېلىنغاندىن كېيىن يېزىلاردىكى ھەر بىر ئادەمگە 5.3 كىلوگرام قالدۇرۇق ياغ توغرا كەلدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ياغ كىرىم - چىقىمى بالانس قىلىنغاندىن كېيىنكى ساپ ئېشىنچا 13 مىليون 950 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، ئاپتونوم رايون سىرتىغا ياغ يۆتكەش ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى.

شۇ يىلى ئاپتونوم رايونىمىز ئوتتۇرا باھالىق ياغ بىلەن تەمىنلەندى، 1987 - يىل 3 - ئاينىڭ 19 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى جايلارغا ئۇقتۇرۇش قىلىپ، ئوتتۇرا باھالىق ياغ بىلەن تەمىنلەشنى توختاتتى. لېكىن، ئۈرۈمچىدىكى ئالىي مەكتەپ، تېخنىكومىلارنىڭ ئوقۇغۇچىلىرىنى ئوتتۇرا باھالىق ياغ بىلەن تەمىنلەش 1987 - ئاشلىق يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە ئۇزارتىلدى.

1982 - يىلى

4 - ئاينىڭ 7 - كۈنى ش ئۇ ئا ر مالىيە كومىتېتى، يېزا خىزمىتى كومىتېتى ئاشلىق نازارىتىنىڭ 1982 - يىلى كېلىشىم باھالىقنى تەكسە باھالىقتا ئايلاندۇرغان ئاشلىقتا مۇكاپات تەرىقىسىدە خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىپ بېرىش چارىسىگە قوشۇلدى، مەخسۇس تۇر بويىچە 15 مىڭ تونىنا ئۇلچەملىك خىمىيىۋى ئوغۇت

ئاجرىتىلىپ، خوتەن، قەشقەر، قىزىلسۇ، ئاقسۇدىن ئىبارەت 3 ژىلايەت، بىر ئوبلاستنىڭ كېلىشىم باھالىقىنى تەكسە باھالىقا ئايلاندۇرغان ئاشلىقنىڭ مۇكاپات تەرىقىسىدە سېتىپ بېرىلدى.

6 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى «ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى سانائەت-سودا كارخانىلىرىدا باھاسى بويىچە بۇيرۇپ تىجارەت قىلىشنى يولغا قويۇشقا ئائىت بىرقانچە مەسىلە توغرىسىدىكى ۋاقتىلىق بەلگىلىمە» نى تارقاتتى. يىل ئاخىرىغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە 70% تىن ئارتۇق ئاشلىق، ياغ سانائەت كارخانىلىرىدا باھاسى بويىچە بۇيرۇپ تىجارەت قىلىش يولغا قويۇلدى.

12 - ئاينىڭ 28 - كۈنى ئاشلىق نازارىتى ئاپتونوم رايونلۇق ئۇلچەم ئىدارىسى بىلەن بىرلىكتە ئاشلىق، ياغ ماشىنىسازلىق مەھسۇلاتلىرىنى ئۇلچەم بويىچە باھالاپ بېكىتىش يىغىنى چاقىردى. يىغىن «MQ.4» تىپلىق ئۇن تارتىش ماشىنىسى «CJ—43» سوقۇش ماشىنىسى، 2.8 لېتىرلىق يېپىق شامالدۇرغۇچ، 95 تىپلىق، 200 تىپلىق ياغ تارتىش ماشىنىسىنىڭ زاپچاسلىرى، «350 — 125» تىپلىق ئۇن تارتىش ماشىنىسى قاتارلىق مەھسۇلاتلارنى ئۇلچەم بويىچە باھالاپ بېكىتتى.

1983 - يىلى

3 - ئاينىڭ 5 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى 1983 - يىلدىن باشلاپ ئاشلىق كارخانىلىرىدا زىيانىنى ھۆددىگە بېرىش چارىسىنى يولغا قويۇشنى بەلگىلىدى. ئاپتونوم رايون بويىچە ھۆددىگە بېرىلگەن زىيان ئومۇمىي سوممىسى 85 مىليون 540 مىڭ يۈەن بولۇپ، زىيان ئېشىپ كەتسە تولۇقلاپ بېرىلمەيدىغان، كېمەيگىنى ئاشلىق تارماقلىرىغا قالدۇرۇلمىدىغان بولدى.

3 - ئاينىڭ 15 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرىدا دېھقانلار ئاشلىق، ياغ سېتىپ بەرگەندە، مەھسۇلاتقا بىرلەشتۇرۇپ ھۆددىگە ئېلىش مەسئۇلىيىتە تۈزۈمىنى يولغا قويغانلارغا بىردەك ئاشلە (گۈرۈپپا) بويىچە تاپشۇرۇش، ئاشلە (گۈرۈپپا) بويىچە ھېسابات قىلىش، بۇاستە پۇل بېرىشنى قارار قىلدى. يېزا ۋە ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرى شۇ يىللىق ئاشلىقتىن غەللە - پاراق تاپشۇرۇش ۋە ئۇنى سېتىپ بېرىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن، ئاشلىق تارماقلىرى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىشنى قانات يايدۇرسا بولىدىغان بولدى. ناھىيىنى بىرلىك قىلىپ شۇ يىللىق ئاشلىقتىن غەللە - پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن، كۆپ يوللار بويىچە سىرتقا ئاشلىق يۆتكەشكە يول قويۇلدى.

7 - ئاينىڭ 5 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى يازلىق يىغىمدىن باشلاپ، ياغنى پىلان بويىچە سېتىۋېلىشنى قارار قىلدى. ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغان ياغقا باھا قوشۇپ بېرىش چارىسى ئاساس سانغا باھا قوشۇشتىن ئومۇمىي سومما نىسبىتى بويىچە باھا ھېسابلاشقا ئۆزگەرتىلدى؛ قىچا، ئاپتاپپەرەس، زىغىر (ياغ) نىڭ 60% ى ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش باھاسى (قىسمەن ژىلايەت، ئوبلاستلارنىڭ زىغىر يېغى 80%) بويىچە؛ 40% ى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە ھېسابلاندى؛ چىگىت (ياغ) كە باھا قوشۇلمىدى.

9 - ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى قۇرۇلدى.

1984 - يىلى

5 - ئاينىڭ 9 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى 1 مىليون 200 مىڭ يۈەن مەخسۇس پۇل ئاجرىتىپ، چەت - ياقا چارۋىچىلىق رايونلىرى ۋە چارۋىچىلار يىغىلىپ سەييارە مال باقىدىغان رايونلاردا 10 چارۋىچىلىق

ئاشلىق پونكىتى قۇرۇپ، چارۋىچىلارنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىشى قىيىن بولۇش مەسلىسىنى ھەل قىلدى.

7 - ئاينىڭ 5 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى تېلېگراممۇ ئارقىلىق ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، 7 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ، ئىچىملىك، ھاراقنى ئىشلىتىلىدىغان ئاشلىقنى كېلىشىم باھالىق ئاشلىققا ئۆزگەرتتى. 1985 - يىل 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ سانائەتكە ئىشلىتىلىدىغان ھەممە ئاشلىق كېلىشىم باھالىققا ئۆزگەرتىلدى.

8 - ئاينىڭ 15 - كۈنى دېھقانچىلىق نازارىتى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، سورتلۇق ئۇرۇقنى پۈتۈنلەي كېلىشىپ سېتىۋېلىش ۋە كېلىشىپ سېتىش يولغا قويۇلىدىغانلىقىنى ئۇقتۇردى. سېتىپ بېرىلگەن سورتلۇق ئۇرۇق، غەللە پاراق ئېلىش ۋە ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىگە توغرىلانمايدىغان بولدى، ئاشلىق تارماقلىرى ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش، قەھەتچىلىكنىڭ ئالدىنى ئېلىش بويىچە ئۇرۇق تىجارىتىگىلا مەسئۇل بولىدىغان بولدى.

8 - ئاينىڭ 27 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش سىياسىتىنى يەنىمۇ تەكشەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، ئاشلىق، ياغدىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش مەزگىلىدە، بازارنى كەڭ قويۇۋېتىپ، كۆپ يوللۇق تىجارەتنى يولغا قويۇشنى بەلگىلىدى. 10 - ئاينىڭ 1- كۈنىدىن باشلاپ، كۆزلۈك ئاشلىق (گۈرۈچ، ئاققوناق، كۆممىقوناق) «تەتۈر 3:7 ئۆلۈش» (70% ى ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش باھاسى، 30% ى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى) تىن ئىبارەت تۇراقلىق نىسبەتتىكى باھادا سېتىۋېلىنىدىغان بولدى.

9 - ئايدا دۆربىلجىن ناھىيىسى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ پۇل ئاجرىتىشى، ئاپتونوم رايونىنىڭ قەرز پۇل بېرىشى بىلەن قۇرغان دۆربىلجىن ناھىيىلىك زاراڭزا يېغى زاۋۇتى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىشى ئارقىلىق رەسمىي ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتى. 1985 - يىلى مەزكۇر تۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ پەن - تېخنىكا تەرەققىياتى بويىچە 4 - دەرىجىلىك مۇكاپاتىغا ئېرىشتى.

شۇ يىلى شەھەر - بازار ئاھالىلىرى تەمىنلەنگەن ئوزۇقلۇق ئاشلىقتا بۇغداي ئۇنى ۋە گۈرۈچ 91.69% نى ئىگىلىدى، ئاھالىلەر نورما دائىرىسىدە تۇرلەرنى ئىختىيارىي تاللاپ سېتىۋالىدىغان بولدى. ئاشلىق دۇكانلىرى نوقۇل ھالدا گۈرۈچ، ئۇن، ياغ سېتىش بىلەنلا چەكلەنمەي، پىششىق - خېمىنى تەڭ ساتىدىغان، تەكسە باھالىقى بىلەن كېلىشىم باھالىقنى تەڭ ساتىدىغان بولدى. ئاشلىق تارماقلىرى باشقۇرۇش تىپىدىن تىجارەت تىپىگە ئۆزگەردى.

1985 - يىلى

1 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ئۇرۇمچى شەھەرلىك يەم - خەشەك زاۋۇتى پۈتۈپ، ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتى، بۇ زاۋۇت ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ تۇنجى 10 مىڭ تونناللىق بىرىكمە يەم - خەشەك زاۋۇتى بولۇپ قالدى. مەزكۇر زاۋۇتتا دۆلىتىمىزدە ئىشلەنگەن ئىلغار ئۈسكۈنىلەر قوللىنىلىپ، مەشغۇلات كومپيۇتېر ئارقىلىق تىزگىنلەندى. بۇ زاۋۇتتا ئىشلەنگەن «ئالتۇن شىر» ماركىلىق تۇخۇم توخۇسى بىرىكمە يېمى 1988 - يىلىي سودا مىنىستىرلىكىنىڭ ئەلا سۈپەتلىك مەھسۇلات مۇكاپاتىغا ئېرىشتى.

4 - ئاينىڭ 6 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «چوشقا، كالا، قوي ۋە يېزىلاردىكى ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش سىياسىتى ۋە باھاسىنى تەكشەش لايىھىسىنى تۆۋەنگە تارقىتىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقاردى، ئۇقتۇرۇشتا 1985 - يىل 4 - ئاينىڭ 20 - كۈنىدىن باشلاپ، ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىشنى

ئەملدىن قالدۇرۇپ، توختاملىق سېتىۋېلىشقا ئۆزگەرتىش، چوشقا، كالا، قوي سېتىۋالغاندا مۇكاپات تەرغىبلەش ئىشلىرىنى ياخشىلاش توغرىسىدىن قالدۇرۇش، شۇنداق بىلەن بىللە يېزىلاردا ئاشلىق - يانغىن سېتىۋېلىش - سېتىشتا ئوخشاش ياھانى يولغا قويۇش قارار قىلىندى.

7 - ئايدا شىنجاڭ ئاشلىق، ياغ يىمەكلىكلەر زاۋۇتى ياپونىيەدىن كىرگۈزگەن ئىسمېنا بويىچە 5 تونىنا تەييار چۆپ ئىشلەپچىقىرىش لىنىيىسى شىنجاڭ ئاشلىق، ياغ يۆتكەش پونكىتىنىڭ ۋاقىتلىق ئىشلەپچىقىرىش نۆقتىسىدا ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۇرۇلدى، ئۇنىڭ كالا گۆشى قوشۇلغان تەييار چۆپ، توخۇ گۆشى قوشۇلغان تەييار چۆپ، ئاچچىق - چۈچۈك تەييار چۆپ قاتارلىق 10 نەچچە خىلى بولۇپ، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ مۇشۇ جەھەتتىكى بوشلۇقىنى تولدۇردى. 1987 - يىلى تەييار چۆپ ئىشلەپچىقىرىش لىنىيىسى ئاشلىق، ياغ يىمەكلىكلەر زاۋۇتى بىناسىغا كۆچۈرۈپ كېلىندى.

8 - ئاينىڭ 25 - كۈنى ئۈرۈمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئۈن زاۋۇتىنىڭ بېتونلۇق تىك سىلىندىرلىق ئامبىرى پۈتۈپ ئاشلىق قاچىلاندى. مەزكۇر ئامبارنىڭ ئومۇمىي سىغىمچانلىقى 16 مىليون كىلوگرام بولۇپ، شىنجاڭ بويىچە تۇنجى چوڭ تىپلىق تىك سىلىندىرلىق ئامبار توپى ھېسابلىنىدۇ.

9 - ئايدا ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق سىستېمىسى بويىچە تەرتىپكە سېلىش قاتارىغا كىرگۈزۈلگەن 223 كارخانا 4 يىل تىرىشچانلىق كۆرسىتىش ئارقىلىق پۈتۈنلەي تەرتىپكە سېلىنىپ، تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىشتا لايىقەتلىك بولدى. رەھبەرلىك بەنزىلىرى «تۆتلەشتۈرۈش» تەلىپى بويىچە تەڭشەلدى، قائىدە-تۈزۈملەر ئورنىتىلدى ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈلدى، كارخانىنىڭ ئاساسىي خىزمەتلىرى كۆچەيتىلدى.

شۇ يىلى ئاپتونوم رايونىمىز ئاشلىق، ياغ سانائىتىنىڭ ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 412 مىليون يۈەنگە، پايدا- ببجى 32 مىليون 180 مىڭ يۈەندىن كۆپرەككە يەتتى.

شۇ يىلى شىنجاڭدىن يەنە سىرتقا ئاشلىق يۆتكەش باشلاندى.

1986 - يىلى

1 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ مالىيىسى جايلاردىكى مالىيە ئورۇنلىرىنىڭ باشقۇرۇشىغا چۈشۈرۈپ بېرىلدى.

2 - ئاينىڭ 4 - كۈنى سودا مىنىستىرلىكى گوۋۈيۈەننىڭ قارارىغا ئاساسەن، 1986 - ئاشلىق يىلىدىن باشلاپ، مەركەزنىڭ شىنجاڭغا ئاشلىق سېتىۋېلىش، سېتىش، يۆتكەش بويىچە ھۆددىگەرلىكىنى يولغا قويدى.

3 - ئاينىڭ 20 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، ئاشلىقنى توختاملىق ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش پىلانى، ھەم ئىقتىسادىي توختام، ھەم دۆلەتنىڭ ۋەزىپىسى ئىكەنلىكىنى، نورمال يىللاردا بۇنى ئورۇنداشقا كاپالەت قىلىش لازىملىقىنى ئۇقتۇردى.

4 - ئايدا شىنجاڭ ئاشلىق، ياغ ترانسپورت شىركىتى «كوئېنلۇن» يىمەكلىكلەر زاۋۇتى ياپونىيەدىن كىرگۈزگەن سائىتىگە 500 كىلوگرام يۈرچاق ياسالمىلىرى ئىشلەپچىقىرىش لىنىيىسى پۈتۈپ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتى. ئاساسلىقى قۇرۇق دۇفۇ، دۇفۇ قېقى، دۇفۇ پىشلىقى، يۈرچاق سۈتى قاتارلىقلارنى ئىشلەپچىقىرىدۇ.

5 - ئاينىڭ 26 - كۈنى ئاپتونوم رايونلۇق ياغ شىركىتى ئىسكىلاتى ئېسىل ياغ، سۈنئىي قايماق سېخى پۈتۈپ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتى. مەزكۇر سېخنىڭ ئۈسكۈنىلىرى ياپونىيەدىن ئىمپورت قىلىنغان بولۇپ، كۈنىگە 50 تونىنا ئېسىل ياغ، ھەر بىر ئىسمېنا بىر تونىنا سۈنئىي قايماق ئىشلەپچىقىرالايدۇ.

6 - ئايدا سۇلۇق رۇگۇ ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى پارتكۇرۇپپىسىنىڭ شۇجىسى، مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقلىقىغا تەينىلەندى، ئۇ 1991 - يىل 1 - ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق ئىقتىساد كومىتېتىغا يۆتكەلدى.

شۇ ئاي ئابدۇكېرىم ھاشىم ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئىنتىزام تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسىنىڭ باشلىقلىقىغا تەينىلەندى (مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى دەرىجىلىك).

7 ـ ئاينىڭ 1 ـ كۈنى گوۋۇيۈەننىڭ زۇڭلىسى جاۋ زىيالاڭ چەت ئەلگە چىقىش سەپىرىدە شىنجاڭدىن ئۆتكەندە، ئاپتونوم رايون رەھبەرلىرى ئوتتۇرىغا قويغان شىنجاڭدىن 500 مىليون كىلوگرام بۇغداي يۆتكەش ئىلتىماسىغا قوشۇلدى. 1987 ـ يىل 8 ـ ئايدا يۆتكەش ۋەزىپىسى ئەينەن تاماملاندى.

7 ـ ئاينىڭ 8 ـ كۈنى ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئۈگرە چۆپ زاۋۇتى يايونىيىدىن كىرگۈزگەن ھەر ئىسمبىنىدا 5 تونىنا ئۈگرە چۆپ ئىشلەپچىقىرىش لىنىيىسى پۈتۈپ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتى. ئاپتونوم رايونلۇق رەئىسى تۆمۈر داۋامەت قاتارلىق رەھبەرلەر ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشىش مۇراسىمىغا قاتناشتى. مەزكۇر ئىشلەپچىقىرىش لىنىيىسىنىڭ ئاپتوماتلىشىش دەرىجىسى يۇقىرى بولۇپ، ئون نەچچە خىل كۆپ ئۇلچەملىك ئۈگرە چۆپ ئىشلەپچىقىرىدۇ. مەزكۇر زاۋۇت ئىشلەپچىقارغان «يىنسى»، «لۇڭشۇ» ئۈگرە چۆپى 1988 ـ يىلى جۇڭگو بېيجىڭ تۈنجى قېتىملىق يىمەكلىكلەر يەرمەنكىسىدە ئالتۇن مۇكاپاتقا ئېرىشتى.

12 ـ ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق ئامبارلىرىنى ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرۈپ باھالاپ ھەم سودا سىستېمىلىكىگە يوللاپ تەستىقلىتىپ، سىغىمچانلىقى 676 مىليون كىلوگرام كېلىدىغان ئاشلىق ئامبارلىرىنى بىكار قىلدى، بۇ يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن بۇيان ئاشلىق ئامبارلىرىنى بىكار قىلىشتا ئەڭ كۆپ بولغان بىر قېتىم بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

شۇ يىلى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ھەر دەرىجىلىك پارتىيە ـ ھۆكۈمەت ئورۇنلىرىنىڭ رەھبەرلىكىدە، پېزىلارغا بېرىپ، سىياسەتنى تەشۋىق قىلىش، ئاشلىق، ياغنى توختاملىق ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئەمەلىيلەشتۈرۈشكە 30 مىڭ ئادەم (قېتىم) سەپەرۋەر قىلىندى.

شۇ يىلى ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق ئورۇنلىرى باشقۇرغان سانائەت كارخانىلىرىدىكى ئومۇمىي خادىملارنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ئۇنۇمدارلىقى 37 مىڭ 231 يۈەن/ئادەمگە يېتىپ، 1980 ـ يىلدىكىدىن 48.9% ئاشتى، كىشى بېشىغا يارىتىلغان ئوتتۇرىچە پايدا ـ باج 3469 يۈەنگە يېتىپ، 25.7% ئاشتى، 100 يۈەنلىك مەھسۇلات قىممىتى ئىچىدىكى پايدا ـ باج 32.9 يۈەنگە يېتىپ، 137.2% ئاشتى. كىشى بېشىغا يارىتىلغان ئوتتۇرىچە پايدا ـ باج، 100 يۈەنلىك مەھسۇلات قىممىتى ئىچىدىكى پايدا ـ باج مەملىكەت بويىچە ھەرقايسى ئۆلكىلەردىكى ئوخشاش كەسىپلەر ئىچىدە 20 ـ ئورۇندىن ئايرىم ـ ئايرىم ھالدا 10 ـ، 8 ـ ئورۇنغا ئۆتتى.

1987 ـ يىلى

4 ـ ئاينىڭ 2 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «ئاشلىق خىزمىتىنى ھەقىقىي ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، 1987 ـ ئاشلىق يىلىدىن باشلاپ، ئۇلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەردە ئاشلىق سېتىۋېلىش، سېتىش، يۆتكەش پىلانى بويىچە ھۆددىگەرلىكنى يولغا قويۇشنى؛ توختاملىق ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋالغان ئاشلىقنى تەكسە باھالىق خىمىيىۋى ئوغۇت، دىزىلىن تەمىنلەش ۋە زاكالەت پۇلى بېرىشتىن ئىبارەت «3نى چېتىشتۇرۇش» سىياسىتىنى يولغا قويۇشنى قارار قىلدى.

ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى مەخمۇت يۈسۈپ 8 ـ ئاينىڭ 16 — 20 ـ كۈنىگىچە قورغاس ناھىيىسىدە، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى پارتكۇرۇپپىسىنىڭ شۇجىسى سۇڭ رۇگۇ 10 ـ ئاينىڭ 14 ـ كۈنىدىن 19 ـ كۈنىگىچە قورغاس، يەكەن ناھىيىسىدە شىمالىي شىنجاڭ، جەنۇبىي شىنجاڭ بۆلەكلىرى بويىچە كۆپ

خىل ئىگىلىك نەق مەيدان يېغىنىغا رىياسەتچىلىك قىلدى. شىمالىي ۋە جەنۇبىي شىنجاڭدىكى ھەرقايسى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك (شەھەرلىك) ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ باشلىقلىرى يېغىنغا قاتناشتى. يېغىندا ئاشلىق تارماقلىرىدىكى رەھبەرلەرنىڭ كۆپ خىل ئىگىلىكنى قانات يايدۇرۇشقا ئەھمىيەت بەرگەنلىكىگە ئائىت 5 ماددىلىق تەجرىبە يەكۈنلەندى، ئاممىۋىلاشقان يېمەكلىكلەرنى تەرەققىي قىلدۇرۇش قانارلىق 7 تۈرلۈك ۋەزىپە ئوتتۇرىغا قويۇلدى.

8 - ئايدا شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ يېمەكلىكلەر زاۋۇتىنىڭ بىناسى پۈتتى. يېمەكلىكلەر سېخىنىڭ قۇرۇلۇش كۆلىمى 4370 كۋادرات مېتىر، مەزكۇر زاۋۇت ئىشلەپچىقارغان «تاسۇك» ماركىلىق تەييار چۆپ ۋە بولكىلار 1988 - يىلى جۇڭگو بېيجىڭ تۈنجى قېتىملىق يېمەكلىكلەر يەرمەنكىسىدە مىس مېدالغا ئېرىشتى.

9 - ئايدا ئاقتۇ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ بەلگىلىمىسىگە خىلاپلىق قىلىپ، قۇرۇق ئامبارنى دېزىنفېكسىيە قىلىشقىلا ئىشلىتىلىدىغان «741» بۆس دورىسىنى ئاشلىق قاچىلانغان ئامباردىكى ھاشاراتلارنى ئىسلاپ يوقىتىشقا ئىشلىتىپ، 3 مىليون كىلوگرام بۇغداينىڭ بۇلغۇنۇشىغا سەۋەب بولۇپ، ئىنتايىن ئېغىر زىيان كەلتۈردى. ئاپتونوم رايونلۇق ئىنتىزام تەكشۈرۈش كومىتېتى ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، بۇ ئىدارىنى تەنقىد قىلدى. رەھبەرلىك مەسئۇلىيىتى بولغان ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى پارتىيىدىن چىقىرىلىپ، ۋەزىپىسى ئېلىپ تاشلىنىپ، 3 يىللىق قاماق جازاسىغا ھۆكۈم قىلىنىدى؛ بىۋاسىتە مەسئۇلىيىتى بار خادىم خىزمەتتىن ھەيدەلدى.

10 - ئاينىڭ 19 -، 20 - كۈنلىرى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسىدە ئاشلىق تارماقلىرى باشقۇرغان سانائەت كارخانىلىرى بويىچە نەق مەيدانda ئىش بېجىرىش يېغىنى ئاچتى، ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى قېدىرباي ئاشلىق تارماقلىرى باشقۇرغان سانائەت كارخانىلىرىنىڭ تېز سۈرئەت بىلەن تەرەققىي قىلىۋاتقانلىقىغا يۇقىرى باھا بەردى. يىل ئاخىرىدا ئاشلىق تارماقلىرى باشقۇرغان سانائەت كارخانىلىرىنىڭ ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 530 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 50 مىليون 250 مىڭ يۈەن پايدا ئېلىندى.

10 - ئاينىڭ 27 - كۈنى ئۈرۈمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى ئەنگلىيەنىڭ سىمون بالون شىركىتىدىن كىرگۈزگەن يىللىق تاق ئىسمېنا بويىچە 10 مىڭ تونىنا بىرىكمە يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرىدىغان ئۈسكۈنە ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتى. مەزكۇر ئىشلەپچىقىرىش لىنىيىسى چەت ئەلدىن كىرگۈزۈلۈپ، مەملىكەت ئىچىدە يۇرۇشلەشتۇرۇپ قۇراشتۇرۇلدى. ئۇ تېخنىكىسى ئىلغار، ئارىلاشتۇرۇشى تەكشى، مەھسۇلات سۈپىتى ياخشى بولۇشتەك ئالاھىدىلىككە ئىگە.

11 - ئاينىڭ 25 - كۈنى گۇما ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى يېمەكلىكلەر بۆلۈمىنىڭ دىرېكتورى چېن چىلۈك ئاشلىق بىلىتىگە خىيانەت قىلىپ، ھاينىنغا سېتىش جىنايىتى بىلەن خەلق سوت مەھكىمىسى تەرىپىدىن ئۆلۈم جازاسىغا ھۆكۈم قىلىنىپ، مىلتىق بىلەن ئېتىپ ئۆلتۈرۈلدى. چېن چىلۈك 1984 - يىل 7 - ئايدىن 1986 - يىل 3 - ئايغىچە ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئاشلىق بىلىتى باشقۇرغۇچىسى بولغان مەزگىلدە 530 مىڭ 660 كىلوگرام ئاشلىق بىلىتىنى خىيانەت قىلىپ ھاينىنغا سېتىپ، 43 مىڭ 990 يۈەن ھارام پۇلغا ئىگە بولغان.

12 - ئاينىڭ 7 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ شۇجىسى سۈك خەنلياك ئاشلىق ساقلاش خىزمىتى ۋە ئۈرۈمچى شەھىرىنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىنى كۈچەيتىش لازىملىقىنى كۆرسەتتى، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «ئاشلىق، ياغ ساقلاش خىزمىتىنى كۈچەيتىش توغرىسىدا جەددىي ئۇقتۇرۇش» چىقاردى.

1988 - يىلى

1 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش خىزمىتى جىددىي يېغىنى ئۈرۈمچىدە ئېچىلدى، يېغىندا كۆزلۈك ئاشلىقنى سېتىۋېلىش مەسىلىسى مۇھاكىمە قىلىندى. ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى لى شۇشەن، ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى قېدىربای يېغىنغا كېلىپ سۆز قىلدى.

3 - ئاينىڭ 20 - كۈنى ئۈرۈمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئون زاۋۇتى شۇبېتسارىيەتنىڭ بول شىركىتىدىن كىرگۈزگەن، كۈنىگە 250 تونىنا بۇغداينى بىر تەرەپ قىلىدىغان، دەرىجىلىك ئون ئىشلەپچىقىرىدىغان يۇرۇشلەشكەن ئۇسكۇنە ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتى. مەزكۇر ئۇسكۇنە ئېسىل ئون، ئالاھىدە ئون، دانىچە ئون، بۇغداي ئۇندۇرمىسى ۋە كۆپ خىل مەخسۇس ئون قاتارلىقلارنى ئىشلەپچىقىرالايدۇ. مەزكۇر ئۇسكۇنە كىرگۈزۈلۈپ ئۆزلەشتۈرۈلگەن تۇر بولۇپ، 1989 - يىل 12 - ئايدا ئاپتونوم رايون بويىچە 3 - دەرىجىلىك پەن - تېخنىكا تەرەققىيات نەتىجىلىرى مۇكاپاتىغا ئېرىشتى.

4 - ئاينىڭ 27 - كۈنى ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتى «1988 - يىلى ئاشلىق سېتىۋېلىشتا داۋاملىق نىسبەت بويىچە كەڭتاشا سېتىۋېلىش ھەققىدە ئۇقتۇرۇش» چىقاردى. جايلار شۇ بويىچە ئىجرا قىلدى.

4 - ئاينىڭ 28 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، ئىقتىسادىي تۈزۈلمە ئىسلاھاتى ئىشخانىسى، ئىقتىساد كومىتېتى، مالىيە نازارىتى بىرلىشىپ، «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق كارخانىلىرىدا ھۆددىگە ئېلىپ ئىگىلىك باشقۇرۇش مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى يولغا قويۇش پىكرى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، دۆلەتنىڭ ئاشلىق كارخانىلىرىدا كۆپ خىل ھۆددىگەرلىك شەكلىنى يولغا قويىدىغانلىقىنى بەلگىلىدى.

5 - ئاينىڭ 7 - كۈنى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ئىدارە (باشقارما) باشلىقلىرى يېغىنى ئۈرۈمچىدە ئېچىلدى، يېغىندا ئاشلىق سېتىۋېلىش، سېتىش، يۆتكەش ھۆددىگەرلىكى، كۆپ خىل ئىگىلىكنى تەرەققىي قىلدۇرۇش، ئاشلىق بازارلىرىنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش، ئاشلىق كارخانىلىرىدا ئىسلاھاتنى چوڭقۇرلاشتۇرۇش قاتارلىق مەسىلىلەر مۇھاكىمە قىلىندى. ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى قېدىربای يېغىنغا كېلىپ مەلۇمات ئاڭلىدى ۋە سۆز قىلدى.

6 - ئاينىڭ 10 - كۈنى ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ «ئۇچقۇن» پىلانى تۈرى «LFX—500» كىچىك تىپلىق دەرىجىلىك ئون زاۋۇتىنىڭ يۇرۇشلەشكەن ئۇسكۇنىلىرى ئاپتونوم رايون دەرىجىلىك تېخنىكا تەكشۈرۈشىدىن ئۆتتى. مەزكۇر تۈرنى شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى ۋە ئۈرۈمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى بىرلىكتە تەتقىق قىلىپ ياساپ چىقتى، 1989 - يىلى ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم تارقاتقان پەن - تېخنىكا تەرەققىياتى «ئۇچقۇن» پىلانى بويىچە 3 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشتى.

شۇ ئاي شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ سانائىتى گۇرۇھى شىركىتى قۇرۇلدى.

9 - ئاينىڭ 7 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، يېڭى پاختا بازارغا چىققاندىن تارتىپ، ئاشلىق تارماقلىرى تەمىنات - سودا تارماقلىرىدىن چىگىت سېتىۋېلىشنى ئاشلىق تارماقلىرى بىۋاسىتە دېھقان ئائىلىلىرى (تۈەن - مەيدانلار) دىن سېتىۋېلىشقا ئۆزگەرتتى.

10 - ئاينىڭ 30 - كۈنى گوۋۈيۈەن شىنجاڭدىن گەنسۇ، چىڭخەي ئۆلكىلىرىگە 300 مىليون كىلوگرام ئاشلىق يۆتكەشنى قارار قىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە بۇغداي 200 مىليون كىلوگرام، كۆممىقوناق 100 مىليون كىلوگرام.

11 - ئاينىڭ 12 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى گۈرۈچ سېتىۋېلىشقا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن،

گوۋۇيۈەننىڭ ئۇقتۇرۇشىغا ئاساسەن، كۆز پەسلىدىن باشلاپ، ئاپتونوم رايون بويىچە گۈرۈچنى دۆلەت ئاشلىق تارماقلىرى بىر تۇتاش سېتىۋېلىشنى، باشقا تارماقلار، ئورۇنلار ۋە شەخسلەرنىڭ تىجارەت قىلىشىغا بولمايدىغانلىقىنى قارار قىلدى.

12 ـ ئاينىڭ 16 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ شۇجىسى سۇڭ خەنلياڭ، ئاپتونوم رايوننىڭ رەئىسى تۇمۇر داۋامەت قاتارلىق رەھبەرلەر ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ نۇۋەتتىكى ئاشلىق خىزمىتى ئەھۋالى توغرىسىدىكى دوكلاتنى ئاڭلىدى ھەمدە ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش، سېتىش ۋە ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى ئاشلىق، ياغ بازارلىرىنى جانلاندۇرۇش مەسىلىسى ھەققىدە مۇھىم يوليورۇق بەردى.

1989 ـ يىلى

2 ـ ئاينىڭ 26 ـ كۈنى سودا مىنىستىرلىكى ماناس ناھىيىسىدىكى دېھقان رېن مىڭدۇڭ، غۇلجا ناھىيىسىدىكى دېھقان ئىبراھىم داناغا 1988 ـ يىللىق «مەملىكەت بويىچە ئاشلىق سېتىپ بېرىش نەمۇنچىسى» دەپ نام بەردى ھەم ئۇلارنى ماددىي بۇيۇم بىلەن مۇكاپاتلىدى؛ سودا مىنىستىرلىكى غۇلجا ناھىيىسى، چۆچەك شەھىرى، بىكتۇەن يېزا ئىگىلىك 1 ـ شى 2 ـ تۇەنگە 1988 ـ يىللىق «ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش، سېتىپ بېرىشتىكى ئىلغار ناھىيە» دەپ نام بەردى. 3 ـ ئاينىڭ 7 ـ كۈنى ئاپتونوم رايونلۇق مەسئۇلەتچىلەر كومىتېتىنىڭ مۇدىرى ۋاڭ ئېنماۋ، ئاپتونوم رايونلۇق پارتكومنىڭ شۇجىسى سۇڭ خەنلياڭ، ئاپتونوم رايوننىڭ رەئىسى تۇمۇر داۋامەت، ئاپتونوم رايوننىڭ مۇئاۋىن رەئىسى يۈسۈپ مۇھەممەدىلەر شىنجاڭ خەلق سارىيىدا مەملىكەتلىك ئاشلىق سېتىپ بېرىش نەمۇنچىسى رېن مىڭدۇڭ ۋە ئىبراھىم داناغا قوبۇل قىلدى.

2 ـ ئاينىڭ 27 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، 4 ـ ئاينىڭ 1 ـ كۈنىدىن باشلاپ تۇرپان ۋىلايىتىدىكى ئۇزۇمچى دېھقانلار تەمىنلىنىدىغان تەكسە ناھالىق ئاشلىقنى كېلىشىم ناھالىق ئاشلىققا ئۆزگەرتتى (شۇ يىلى تولۇق ئىجرا قىلىنمىغان جايلاردا 1990 ـ يىل 4 ـ ئاينىڭ 1 ـ كۈنىدىن باشلاپ ئۇزۇمچى دېھقانلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى پۈتۈنلەي كېلىشىم ناھالىق ئاشلىققا ئۆزگەرتىلدى).

3 ـ ئاينىڭ 23 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر ناھا ئىدارىسى، مالىيە نازارىتى، ئاشلىق ئىدارىسى بىرلىكتە «1989ـ يىلى بىر قىسىم ئاشلىق، ياغنى سېتىۋېلىش ناھاسىنى تەڭشەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، 1989ـ ئاشلىق يىلىدىن باشلاپ، ئاشلىق، ياغنى سېتىۋېلىش ناھاسىنى ئۆستۈرۈشنى قارار قىلدى، ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىنىدىغان ئاشلىقنىڭ ناھاسى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 83.4%، ياغلىق دان سېتىۋېلىش نىسبەت ناھاسى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 7.95%، ياغنى سېتىۋېلىش نىسبەت ناھاسى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 7.58% ئۆستۈرۈلدى.

4 ـ ئاينىڭ 10 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىدە ئىشچىلار تېخنىكىسىنى ناھالاش ھەيئىتى قۇرۇلدى، ئىدارە باشلىقى مەخمۇت يۈسۈپ مۇدىرلىققا تەينىلەندى، بۇ ھەيئەت ئاشلىق ساھەسىدىكى تېخنىك ئىشچىلارنى كەسىپ تۇرى بويىچە تېخنىكا جەھەتتىن تەربىيىلەش ۋە سىناپ تەكشۈرۈشكە مەسئۇل بولدى.

4 ـ ئاينىڭ 17 — 19 ـ كۈنىگىچە ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ شۇجىسى سۇڭ خەنلياڭ، ئاپتونوم رايوننىڭ رەئىسى تۇمۇر داۋامەت، ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ مۇئاۋىن شۇجىلىرى لى شۇشەن، جاڭ سىشۇ، ئاپتونوم رايوننىڭ مۇئاۋىن رەئىسلىرى قېدىربای، جىن يۈڭخۇي قاتارلىق كىشىلەر خوتەن، قەشقەر، قىزىلسۇ، ئاقسۇلاردىكى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ باشلىقلىرى سۆھبەت يىغىنىنى چاقىرىپ، مۇشۇ ۋىلايەت، ئوبلاستلاردىكى يېزا خەلقىنىڭ تۇرمۇشىنى ئورۇنلاشتۇرۇشتىكى مەسىلىلەرنى ئىگىلىدى ۋە مۇھاكىمە قىلىپ ھەل قىلدى.

6 - ئاينىڭ 19 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «ئاشلىق، ياغ سىياسىتىنى ئەستايىدىل ئىجرا قىلىپ، نۆۋەتتىكى ئاشلىق خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا قارار» چىقىرىپ، ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش، پىلانلىق سېتىشتىن تارتىپ بازارنى جانلاندۇرۇش، ئاشلىق باشقۇرۇشنى كۈچەيتىشكە قەدەر 5 تارماق، 25 مادەدىلىق بەلگىلىمىنى تۈزۈپ چىقتى، بۇ شىنجاڭدا 1957 - يىلدىن باشلاپ ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش، سېتىش يولغا قويۇلغاندىن بۇيانقى ئاشلىق ئوبوروت تەرتىپىنى ئەتراپلىق قىلىپلاشتۇرغان تۇنجى قانۇن - پەرمان خاراكتېرلىك سىياسەت بەلگىلىمە بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

1990 - يىلى

3 - ئاينىڭ 24 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، باھا ئىدارىسى «ياغ (ياغلىق دان)نى سېتىۋېلىش باھاسىنى تەڭشەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقاردى، ئاپتونوم رايون بويىچە ياغ (ياغلىق دان) سېتىۋېلىش باھاسى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 34.66% ئۆستۈرۈلدى.

3 - ئايدا ئىلى ۋىلايەتلىك يەم - خەشەك زاۋۇتى ئەنگلىيەنىڭ سىمون بالون شىركىتىدىن كىرگۈزگەن، تاق ئىسمېنا بويىچە 10 مىڭ تونىنا كالا، قوي يەم - خەشكىنى ئىشلەپچىقىرىدىغان ئۈسكۈنىلەر قۇراشتۇرۇلۇپ، 1991 - يىل 4 - ئايدا ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلدى. مەزكۇر ئىشلەپچىقىرىش لىنىيىسى كالا، قوي، توخۇ، چوشقىلارنىڭ ئۈنسىمان، دانچىسىمان يەم - خەشكىنى ئىشلەپچىقىرىدۇ، يەنە قويۇقلاشتۇرۇلغان، بىرىكمە، ئارىلاشما يەم - خەشەكلەرنى ئىشلەپچىقىرالايدۇ.

7 - ئاينىڭ 13 - كۈنى قىزىلسۇ ئوبلاستلىق كېلىشىم باھالىق ئاشلىق - ياغ شىركىتىنىڭ ئامبىرىدا ھاشارات چۈشكەن ئاشلىقنى ئالىيۈمىن فوسفىد بىلەن ئىسلاشتا، تېخنىكا قائىدىسى بويىچە مەشغۇلات قىلىنمىغانلىقى، ھىملاش خىزمىتى ناچار بولغانلىقى، ئالاقىدار ئامىغا ئۇقتۇرۇش قىلىنمىغانلىقى ئۈچۈن، ئامبارغا يانداش بىر ئاشلىدىكى 4 جان ئېغىر زەھەرلىنىپ ئۆلۈردىن 2 سى ئۆلدى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىپ، دېلونى تەكشۈرۈپ بېكىتىشكە يارەملەشتى ھەمدە ئاپتونوم رايون بويىچە ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش چىقاردى.

9 - ئاينىڭ 6 - كۈنى گوۋۇيۈەن «دۆلەت مەخسۇس ئاشلىق زاپىسى تۈزۈمىنى تۈرغۇزۇش توغرىسىدا قارار» نى تارقاتتى، 1990 - ئاشلىق يىلىنىڭ ئاخىرىدا، شىنجاڭدا ئەمەلىي سېتىۋېلىنغان مەخسۇس زاپاس ئاشلىق 768 مىليون كىلوگرامغا، زاپاس ناۋار ياغ 20 مىليون كىلوگرامغا يەتتى.

9 - ئاينىڭ 28 - كۈنى ئونسۇ ناھىيىلىك شال ئاقلاش زاۋۇتى ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتى، مەزكۇر زاۋۇتنا پۈتۈنلەي مەملىكىتىمىزدە ئىشلەنگەن ئۈسكۈنىلەر ئىشلىتىلدى، بۇ زاۋۇتنىڭ تېخنىكا ھۈنەر - سەنئىتى ئىلغار بولۇپ، كۈنىگە ئۆلچەملىك 2 - گۇرۇچتىن 50 تونىنا ئاقلىيالايدۇ.

11 - ئاينىڭ 24 - كۈنى ئاپتونوم رايون بويىچە گوۋۇيۈەننىڭ قارارى يەتكۈزۈلۈپ ئىزچىللاشتۇرۇلدى، شۇ يىلى كۈزلۈك ئاشلىق سېتىۋېلىشتىن باشلاپ، ئاشلىقنى توختاملىق ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش دۆلەت ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىشقا ئۆزگەرتىلدى.

11 - ئايدا ئۇرۇمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى چەت ئەللىنىڭ ئىلغار تېخنىكا ۋە ئۈسكۈنىلىرىنى ئۆزلەشتۈرۈپ ئىشلەپچىقارغان سوقۇشتۇرۇپ ئۇن چىقىرىش ماشىنىسى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ تەكشۈرۈپ باھالىشىدىن ئۆتتى، مەزكۇر مەھسۇلاتنىڭ ھۈنەر - سەنئىتى ئىلغار بولۇپ، ھۈنەر - سەنئەت كۆرسەتكۈچى شۇنداقلا ئىستېمال قىلىش ئىقتىدارى ئىلغار بولۇپ، مەملىكەت ئىچىدىكى ئوخشاش مەھسۇلاتلار بويىچە ئالدىنقى قاتارغا ئۆتتى.

شۇ يىلى شىنجاڭدا ئاشلىق، يافلىق داندىن مول ھوسۇل ئېلىندى. ئومۇمىي ئاشلىق مەھسۇلاتى 6 مىليارد 768 مىليون كىلوگرامغا، كىشى بېشىغا ئوتتۇرىچە توغرا كەلگەن مەھسۇلات 452 كىلوگرامغا يەتتى. ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق تارماقلىرى سېتىۋالغان تەكسە ۋە كېلىشىم باھالىق ئاشلىق 2 مىليارد 267 مىليون كىلوگرامغا، ئوچۇقچىلىقتا ساقلانغان ئاشلىق 800 مىليون كىلوگرامدىن ئاشتى. ياغلىق دان يافقا سۈندۈرۈلغان ئومۇمىي مەھسۇلاتى 212 مىليون 510 مىڭ كىلوگرامغا، كىشى بېشىغا ئوتتۇرىچە توغرا كەلگەن مەھسۇلات 14.2 كىلوگرامغا، تەكسە ۋە كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىنغىنى 105 مىليون 450 مىڭ كىلوگرامغا يەتتى، يىل ئاخىرىدىكى تەكسە ۋە كېلىشىم باھالىق ياغ سالدۇسى 2 يىللىق سېتىش مىقدارىغا تەڭ بولدى.

شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە دۆلەت ئىگىلىكىدىكى ھەرخىل ئاشلىق ئاپپاراتى 2293. بۇنىڭ ئىچىدە مەمۇرىي باشقۇرۇش ئاپپاراتى 122، كارخانا باشقۇرۇش ئاپپاراتى 152، تىجارەت كارخانىسى 1736، تىرانسپورت كارخانىسى 34، ئاشلىق - ياغ پىششىقلاپ ئىشلەش كارخانىسى 229، مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان باشقا ئاپپاراتلار 20. ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ساھەسىدىكى ئىشچى - خىزمەتچى 45 مىڭ 46، بۇنىڭ ئىچىدە ئۇنۇملۇق بار ھەرخىل كەسپىي خادىم 7219، ھەر تۈردىكى تېخنىكا ئىشچىسى 11 مىڭ 798.

بىرىنچى قىسىم

ئاشلىق؛ ياغلىق داندىن غەللە ـ پاراق ئېلىش ۋە ئاشلىق؛ ياغلىق دان سېتىۋېلىش

بىرىنچى قىسىم

ئاشلىق، ياغلىق داندىن غەللە - پاراق ئېلىش ۋە ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىش

I باب

ئاشلىقتىن غەللە - پاراق ئېلىش

§ 1 . ھەربىيلەر ئاچقان بوز يەردىن ئېلىنغان ئاشلىق

دۆلەتنىڭ ھەربىيلەر ئاچقان بوز يەردىن ئېلىنغان ئاشلىق ئارقىلىق ھەربىيلەرنىڭ ئاشلىققا بولغان ئېھتىياجىنى شۇ جايدىن ھەل قىلىشى — غەربىي خەن سۇلالىسىدىن بۇيانقى ھۆكۈمەتلەرنىڭ شىنجاڭ (قەدىمكى غەربىي يۇرتنىڭ بىر قىسمى) نى ئىدارە قىلىشتىكى مۇھىم ئىستراتېگىيىسى بولۇپ كەلدى. بۇ ئارقىلىق ئاشلىق توشۇلىدىغان مۇساپىنى قىسقارتىشقا، ئۇزۇن مۇساپىلىق ئاشلىق توشۇشتىن ساقلىنىشقا بولۇپلا قالماستىن، بەلكى مالىيە چىقىمىنى تېجىگىلى، خەلقنىڭ سېلىقىنى يېنىكلەتكىلى، شۇنىڭدەك چېگرا مۇداپىيىسىنى مۇستەھكەملەش ۋە راۋاجلاندۇرۇشقا كاپالەتلىك قىلغىلى بولىدۇ.

خەن سۇلالىسى پادىشاھى ۋۇدى زامانىسىنىڭ يۆنفېڭ 6 - يىلى (مىلادىيىدىن ئىلگىرىكى 105 - يىلى) خەن سۇلالىسى ھۆكۈمىتى ئۇسۇن خانىغا ياتلىق قىلغان شىجۇن مەلىكىنى ئاپىرىپ قويۇشقا نەچچە يۈز لەشكەر ۋە ھەمراھلىرىنى ئەۋەتتى. شۇنىڭ بىلەن ئىلى دەريالىق ۋادىسىدا بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلىش باشلاندى. خەنۋۇدىنىڭ تەيچۇ 4 - يىلى (مىلادىيىدىن ئىلگىرىكى 101 - يىلى) خەن سۇلالىسى ھۆكۈمىتى رائوتا (ھازىرقى بۈگۈر ناھىيىسىنىڭ شەرقىي جەنۇبى) دە يالۋاچ چېرىكچى تەسىس قىلدى، ئۇ نەچچە يۈز خەنزۇ لەشكەرگە باشچىلىق قىلىپ بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلدى. «خەننامە. غەربىي يۈرت تەزكىرىسى» دە: «سۈتراشىنا سانغۇن فەرغانىگە يۈرۈش قىلغاندىن كېيىن، غەربىي يۈرتتىكى دۆلەتلەر قورقۇپ كېتىپ، تولىسى ئەلچى ئەۋەتىپ سوۋغا - سالام بەردى، خەن سۇلالىسىنىڭ غەربىي يۈرتقا ئەۋەتكەن ئەلچىلىرىمۇ ئاسانلا ئەمەل - مەنسەپكە

ئىگە بولدى. شۇنىڭ بىلەن دۇنخۇاڭدىن تارتىپ غەربتە لوپنۇر كۆلىگىچە بولغان جايلاردا ئۇتەڭلەر قۇرۇلدى. بۇگۈر، لوپنۇرلاردا تېرىقچىلىق قىلىدىغان لەشكەر نەچچە يۈزگە يەتتى. ئۇلار يالۇاچ چېرىكچى قويۇلۇپ قوغدالدى ۋە چەت ئەلگە بارىدىغان ئەلچىلەرگە تەمىنات بېرىلدى»، دەپ خاتىرىلەنگەن. خەن جاۋدى دەۋرى (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 86 - يىلدىن مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 74 - يىلغىچە) دە ھەربىيلەرنىڭ بوز يەر ئېچىش دائىرىسى يەنمۇ كېڭەيىپ، مىرەن (ھازىرقى چاقىلىق ناھىيىسىنىڭ مىرەن ئېتراپى)، كىروران (ھازىرقى چاقىلىق ناھىيىسىدىكى لوپنۇر كۆلىنىڭ غەربىي شىمالىي قىرغىقى) غىچە بېرىپ يەتتى. خەن شۇەندى دەۋرى (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 73 - يىلدىن مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 49 - يىلغىچە) دە يارغول (ھازىرقى تۇرپان يارغول قەدىمكى شەھىرى)، بەشكەنت (ھازىرقى يەكەن ناھىيىسىنىڭ شەرقىي شىمالى)، قىزىل قورغان (ھازىرقى ئوتتۇرا ئاسىيادىكى ئىسسىقكۆلنىڭ شەرقىي جەنۇبىدىكى ئېستىك)، كېنگىت، كۆسەن (ھازىرقى كۇچا ناھىيىسى) قاتارلىق جايلارغا كېڭەيدى. كېيىن يەنە ئىدىقۇت (ھازىرقى تۇرپان شەھىرى ئىدىقۇت قەدىمكى شەھىرى ئېتراپى)، قۇم (ھازىرقى ئاقسۇ شەھىرى) قاتارلىق جايلاردىمۇ بوز يەر ئېچىلىپ تېرىقچىلىق قىلىندى. بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلىدىغانلار بىر قىسىم خەلق ۋە مەھبۇسلاردىن سىرت، ئاساسلىقى ھەربىيلەر بولۇپ، ئۇلار ئەك كۆپ بولغاندا 20 مىڭدىن ئاشتى. تېرىقچىلىق قىلىپ ئېلىنغان ھوسۇل مۇنداق تەقسىم قىلىناتتى: ھەربىيلەر بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلىشقا كېرەكلىك دېھقانچىلىق سايمىنى، ئۇلاغ، ئۇرۇقلۇق ۋە كىيىم - كېچەك، ئوزۇق - تۇلۇك قاتارلىق تۇرمۇش بۇيۇملىرىنىڭ ھەممىسىنى ھۆكۈمەت تارقىتىپ بېرەتتى. ھوسۇلنىڭ ھەممىسى ھۆكۈمەتنىڭ ئامبىرىغا تاپشۇرۇلاتتى. بوز يەر ئاچقان ھەربىيلەرگە دۆلەت ئاز مىقداردا ماتاش بېرەتتى، كۆپ ئاشلىق تاپشۇرغانلارغا مەلۇم مىقداردا مۇكاپات بېرىلەتتى؛ خەلق ۋە ئەسكەرلەرنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرى بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلىدىغان رايونلاردا، ئىشلەپچىقىرىش، تۇرمۇش ۋاستىلىرىنى ئۆزى تەييارلايتتى، ھۆكۈمەت ھەربىر كىشىگە 20 مو ئۆچۈرىسىدە يەر بۆلۈپ بېرەتتى. يىل ئاخىرىدا ئۇلار دۆلەتكە ھوسۇلنىڭ تەخمىنەن 40%نى ئىجارە بېجى سۈپىتىدە تاپشۇراتتى. غەربىي خەن سۇلالىسى ھۆكۈمىتى ھەربىيلەر بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلىشنى كەڭ يولغا قويۇش ئارقىلىق، شۇ يەردە تۇرۇشلۇق قوشۇننىڭ ئاشلىق مەسىلىسىنى ئۈنۈملۈك ھەل قىلىپلا قالماي، بەلكى يىپەك يولىدا بېرىپ - كېلىپ تۇرىدىغان سودىگەرلەر ۋە ئەلچىلەرنىڭ ئوزۇقلۇقىنى ھەل قىلىپ، يىپەك يولىنىڭ راۋان بولۇشىغا كاپالەتلىك قىلدى، شۇنىڭدەك غەربىي يۇرتتىكى شەھەر دۆلەتلىرىدىن ئالۋان - ياساق ئالماسلىق سىياسىتىنى ئەقلەشتۇردى. بۇ، خەن شۇەندىنىڭ شېنجۇ 2 - يىلى (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 60 - يىلى) غەربىي يۇرتنى بىرلىككە كەلتۈرۈشى ۋە شۇنىڭدىن كېيىنكى غەربىي يۇرتنى مۇستەھكەملىشىدە ناھايىتى زور رول ئوينىدى. «جىنناما. ئوزۇق - تۇلۇك، مال - مۈلۈك تەزكىرىسى» دە خاتىرىلىنىشىچە، ۋېي سۇلالىسى پادىشاھى ساۋساۋ مۇنداق دېگەن: «مېنىڭ ئەلنى تىنچلاندۇرۇش ئۈسۈلۇم ئارمىيىنى قۇدرەت تاپقۇزۇش، ئوزۇق - تۇلۇكنى مول قىلىشتىن ئىبارەت، چىنلىقلار يەر تەڭشەش ئۈسۈلى بىلەن ئەلنى ئىدارە قىلدى، شياۋ ۋۇدى ھەربىيلەر بوز يەر ئېچىش ئارقىلىق غەربىي يۇرتنى تىنچلاندۇردى، مانا بۇ ئەجدادلارنىڭ ياخشى تەدبىرلىرى».

شەرقىي خەن سۇلالىسى غەربىي خەن سۇلالىسىنىڭ سىياسىتىنى داۋاملاشتۇرۇپ، شىنجاڭدا ھەربىيلەر بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلىشنى داۋاملىق يولغا قويدى. لېكىن تونۇشتا بىرلىك بولمىغاچقا، كۆلىمى غەربىي خەن سۇلالىسى دەۋرىدىكىدەك كەڭ بولمىدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە بوز يەر ئېچىش بەزىدە ئوزۇلۇپ قالدى، بەزىدە داۋاملاشتى. خەن مىڭدى دەۋرىدە (58 - يىلدىن 75 - يىلغىچە) شەرقىي خەن سۇلالىسى ھۆكۈمىتى ئۇيغۇرغول (ھازىرقى قۇمۇل شەھىرىنىڭ غەربى)، لۇكچۇن (ھازىرقى پىچان ناھىيىسىنىڭ غەربىي جەنۇبى)، بېشبالىق (ھازىرقى جىمسار ناھىيە بازىرىنىڭ شىمالى) قاتارلىق جايلاردا ھەربىيلەرنىڭ بوز يەر ئېچىش ئىشى باشلاندى، شۇنىڭ بىلەن بىللە، كىروراندىكى ھەربىيلەرنىڭ بوزيەر ئېچىش ئىشى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. كېيىن، بەن چاۋنىڭ غەربىي يۇرتقا يۈرۈش قىلىشى بىلەن، يەنە سۇلى (ھازىرقى قەشقەر شەھىرىنىڭ شەرقىي

شىمالى)، ئۇدۇن (ھازىرقى خوتەن شەھىرىنىڭ شەرقىي شىمالى)، نىيا (ھازىرقى نىيە ناھىيىسىنىڭ شىمالى)، ئىدىقۇت قاتارلىق جايلاردا ھەربىيلەرنىڭ بوز يەر ئېچىشى پەيدىنپەي باشلاندى ۋە ئەسلىگە كەلدى. شەرقىي خەن سۇلالىسى دەۋرىدە ھەربىيلەرنىڭ بوز يەر ئېچىشى يەنىلا ئاساسىي ئۇرۇندا، مەھبۇسلارنىڭ بوز يەر ئېچىشى 2 - ئورۇندا تۇردى، بوز يەر ئاچقۇچىلار تەخمىنەن 5000غا يەتتى.

شەرقىي خەن سۇلالىسىدىن كېيىن، ۋېي، جىن سۇلالىلىرى شىنجاڭدا ھەربىيلەرنىڭ بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلىشىنى يولغا قويدى، بىراق بۇنىڭ ۋاقتى قىسقىراق، دائىرىسى تارراق بولدى. تاڭ سۇلالىسى دەۋرىگە كەلگەندە ھەربىيلەرنىڭ بوز يەر ئېچىش كۆلىمى غەربىي خەن سۇلالىسى دەۋرىدىنكىدىن ئېشىپ كەتتى. تاڭ تەيزۇڭ زامانىسىنىڭ جېنگۇەن 4 - يىلى (630 - يىلى) دىن باشلاپ، ئېچىلغان مۇھىم تېرىقچىلىق رايونلىرى ئۇيغۇر ئول، قۇچۇ (ھازىرقى تۇرپان شەھىرىدىكى قۇچۇ قەدىمىي شەھىرى خارابىسى)، بېشبالىق (ھازىرقى جىمىسار ناھىيىسىدىكى خۇيۇزا قەدىمىي شەھىرى)، ئۇرۇمتاي (ھازىرقى ئۇرۇمچىنىڭ جەنۇبىي رايونى)، چىگخەي (ھازىرقى شىخەنزە شەھىرى ئەتراپى)، كىنگىت، ئۇرلى (ھازىرقى بۇگۇر ناھىيىسىنىڭ چېدىر يېزىسى)، كۇسەن، سۇلى، ئۇدۇن، سۇياب (ھازىرقى قىرغىزىستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ توقماق شەھىرى) دىن ئىبارەت 11 بولۇپ، جەمئىي 50 مىڭ كىشى بار ئىدى. بۇنىڭدىن جەنۇبىي، شىمالىي شىنجاڭدىكى ھەربىيلەر بوز يەر ئېچىش مەركىزى بولغان كۇسەن، بېشبالىقلاردا 20دىن مەھەللە (100 مىڭ مو يەر) بار ئىدى. بۇنىڭدىن باشقا، تاڭ سۇلالىسى ھۆكۈمىتى: «ئومۇمەن ھەربىي ئايماق چېگرا مۇداپىئە باسقاۋۇللىرىغا تەمىنات يۆتكەپ بېرەلمىسە، ھەربىي لازىمەتلىكلەرگە پايدىلىق بولسۇن ئۈچۈن، ھەربىيلەر بوز يەر ئېچىشنى يولغا قويۇش لازىم»، دەپ بەلگىلىگەن. («تاڭ سۇلالىسىنىڭ ئالتە دەستۇرى • 7 - توم بوز يەر ئېچىش غەيرىي رەسمىي ئامبىلى»). شۇ سەۋەبتىن يۇقىرىدا ئېيتىلغان 11 چوڭ بوز يەر ئېچىش رايونىدىن سىرت، قورۇل، شەھەر، تۇر، ئايماق - ناھىيىلەردىمۇ ناھايىتى كۆپ كىچىك كۆلەملىك بوز يەر ئېچىش مەھەللىلىرى بار بولغان. تۇرپاندىن قېزىۋېلىنغان تاڭ سۇلالىسىگە دائىر ھۆججەتلەردە ئۇيغۇر ھەربىي تۇر (چېگرا مۇداپىئە قاراۋۇلى) نىڭ بوز يەر ئېچىش ئەھۋالى مۇنداق خاتىرىلەنگەنىدى: «بېدىلىك تۇرىنىڭ يېرى 5 مو، يېقىن ئەتراپتا بوز يەر ئېچىلغان.»، «..... دۆلۈ 2 - تۇرىنىڭ يېرى 5 مو»، «گۈەيفېڭ تۇرىنىڭ يېرى 8 مو، خۇاچۇەن تۇرىنىڭ يېرى 6 مو.» بۇنىڭدىن ھەربىيلەر بارلا يەردە بوز يەر ئېچىلغانلىقىنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇ. ئېلىنغان ھوسۇل جۇملىدىن، ھەربىيلەر، مەھبۇسلار بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلىشتىن ئېلىنغان ھوسۇل پۈتۈنلەي ھۆكۈمەتكە تاپشۇرۇلۇپ، ئاساسەن ھەربىي ئاشلىق قىلىنغان. قېزىۋېلىنغان «ئۇيغۇر ئول قوشۇنىنىڭ تامغىسى» بېسىلغان «ئۇيغۇر ئول قوشۇنىنىڭ ئاشلىق تاپشۇرۇش ھۆججىتى» دە مۇنداق خاتىرىلەنگەن: «ئۇيغۇر ئول قوشۇنى، ئارمىيە ۋە يەرلىك بېشبالىق ئايىمىقىغا 4000 دادەن ئاشلىق تاپشۇرىدۇ، 197 دادەن ئاشلىق ئايماق ئامبىرىغا كىرگۈزۈلىدۇ». خەلقنىڭ بوز يەر ئېچىشقا قارىتا پىرسەنت ئايرىش تۈزۈمى يولغا قويۇلدى. ئادەتتە ھۆكۈمەتنىڭ قوش كالىسىنى ئارىيەت ئېلىپ ئىشلەتكەنلەر ھۆكۈمەتكە ھوسۇلنىڭ يېرىمىنى، قوش كالىسى ئارىيەت ئېلىپ ئىشلەتمىگەنلەر ھوسۇلنىڭ ئۈچتىن بىر قىسمىنى تاپشۇردى.

يۈەن سۇلالىسى خانى قۇبلاينىڭ جىيۈەن 15 - يىلى (1278 - يىلى) يۈەن سۇلالىسى ھۆكۈمىتى ھەربىي ئاشلىقنى شۇ جايدىن ھەل قىلىش ئۈچۈن، ئوگداي، چاغاتاي خانلارنىڭ توپلىڭىنى تىنچىتقاندىن كېيىن ئاۋۋال ئودۇن (ھازىرقى خوتەن شەھىرى)نى، كېيىن بېشبالىق (ھازىرقى جىمىسار ناھىيە بازىرىنىڭ شىمالى)نى مەركەز قىلىپ ھەربىيلەر ۋە خەلقنىڭ بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلىشىنى يولغا قويدى. بۇ ئەملىيەتتە ئاران 20 يىللا داۋام قىلدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ھەممە يەرنى ئۇرۇش مالىمانچىلىقى قاپلاپ كەتكەچكە، ھەربىي ئاشلىق ۋاقتىلىق ھەل قىلىنغان بولسىمۇ، ئۇنۇمى چوڭ بولمىدى.

چىڭ سۇلالىسى دەۋرى جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلۇشتىن ئىلگىرى شىنجاڭدا ھەربىيلەر بوز يەر ئېچىش ۋاقتى ئەڭ ئۇزۇن، كۆلىمى ئەڭ كەڭ، ئۇنۇمى ئەڭ كۆرۈنەرلىك بولغان دەۋر بولدى. كاڭشى 55-

يىلى (1716 - يىلى) چىڭ ئارمىيىسى باركۆلدە بوز يەر ئېچىشقا باشلىدى. چېيەنلۇڭ دەۋرىگە كەلگەندە بوز يەر ئېچىش كەڭ كۆلەمدە تەرەققي قىلدى، بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلىش باركۆل، موري، گۇچىڭ، جىمىسار، فۇكاڭ، ئۈرۈمچى، سانجى، قۇتۇبى، ماناس، كورقارا ژۇسۇ (ھازىرقى شىخۇ ناھىيىسى)، جىڭ، ئىلى، تارباغاتاي (ھازىرقى چۆچەك شەھىرى)، ئالتاي، قۇمۇل، تۇرپان، قاراشەھەر، كۇچا، ئاقسۇ، ئۇچتۇرپان، بارچۇق (ھازىرقى مارالبېشى)، قەشقەر، يەكەن، ئۇدۇن (ھازىرقى خوتەن) دىن ئىبارەت 24 رايونغا كېڭەيدى، دېمەك، جۇڭغار ئويمانلىقى ۋە تارىم ئويمانلىقىنىڭ ئەتراپىدىكى بوستانلىقلارنىڭ ھەممىسىدىلا بوز يەر ئېچىلدى. بوز يەر ئېچىش شەكلى جەھەتتە، ئاۋۋال ھەربىيلەر بوز يەر ئېچىش (خوشۇن يېرى ۋە ئەسكەرلەر نازارەتچىلىكى ئاستىدىكى مەھبۇسلار بوز يەر ئېچىشنى ئۈز ئىچىگە ئالىدۇ) ئاساس قىلىندى، كېيىن پەيدىنپەي تەرەققي قىلىپ پۇقرالار بوز يەر ئېچىش ئاساس قىلىندى. چېيەنلۇڭ 25 - يىلى (1760 - يىلى) خان ئامبال ئاگۇينىڭ تەستىقى ئارقىلىق، 6000 ئۇيغۇر دېھقان بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلىش ئۈچۈن جەنۇبىي شىنجاڭدىن ئىلىغا كۆچۈرۈلدى. «يەر ئالغان ئائىلىلەر، يەرنىڭ ئاز - كۆپلۈكىگە قارىماي، بۇغداي، ئارپىدىن بىر دادەن، تېرىقتىن 5 كۆرە ئۈرۈقلۇق ئالغان بولسا ھۆكۈمەتكە 16 دادەن ئاشلىق تاپشۇردى»، جەمئىي 9600 دادەن ئاشلىق تاپشۇردى. «خان تەرىپىدىن بېكىتىلگەن شىنجاڭ ھەققىدە ئومۇمىي چۈشەنچە» نىڭ 6 - تومىدا خاتىرىلىنىشىچە، چېيەنلۇڭ 47 - يىلى (1782 - يىلى) ئىلى جياڭجۈنى ئىلتۇ مۇنۇلارنى مەلۇم قىلغان: «ھازىر ئىلىدا ..... ساقلىنىۋاتقان ئاشلىق 500 مىڭ دادەندىن ئاشىدۇ، بۇ، 3 يىل چىقىم قىلىشقا يېتىدۇ..... ، ھەر يىلى ئاشلىق كۆپ ساقلانغاچقا، كۆكسىرىپ كېتىشتەك ئەھۋال كۆرۈلدى، بۇ بىر پايدىسىز ئەھۋال». شۇ ۋەجىدىن ئۇ تېرىقچىلىق قىلىۋاتقان كۆك خوشۇندىن 1000 ئەسكەرنى قايتۇرۇپ، «ھەربىي ماھارەت بىلەن شۇغوللىنىش» نى تەلەپ قىلغان. چېيەنلۇڭ 49 - يىلى (1784 - يىلى) شەنشى - گەنسۇنىڭ ۋالىيسى فۇكاڭنەن مۇنۇلارنى مەلۇم قىلغان: «ھازىر ئۈرۈمچى، ماناس، جىمىسارلارنى ئېلىپ ئېيتساق، ھەر يىلى تېرىقچى ئەسكەرلەرنىڭ ئۈزۈقلۇقى ئۈچۈن 30 مىڭ دادەندىن كۆپرەك ئاشلىق كېتىدۇ. بۇلتۇر ئېلىنغان ئاشلىق 90 مىڭ دادەندىن ئاشتى، دېمەك، بىر يىلدا ئېلىنغان ئاشلىق تېرىقچى ئەسكەرلەرنىڭ 3 يىللىق ئۈزۈقلۇقىغا يېتىدىكەن. ئۇنىڭ ئۈستىگە، 48 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە ئۈرۈمچىگە قاراشلىق ئامبارلاردا ساقلىنىۋاتقان ئاشلىق 800 مىڭ دادەندىن ئاشتى. 48 - يىلى ئىلىنىڭ ھېسابتىن كۆتۈرۈۋېتىشكە دائىر مەلۇماتىدىمۇ ئىلىدا ساقلىنىۋاتقان ھەر خىل ئاشلىقنىڭ 540 مىڭ دادەندىن ئاشىدىغانلىقى كۆرسىتىلگەن، بۇ 2 جاي ئاشلىقتىن غەم قىلمايدۇ». چېيەنلۇڭ 59 - يىلى (1794 - يىلى) ئىلىدىكى ئۇيغۇر دېھقانلار تاپشۇرغان ئاشلىق كۆپىيىپ 100 مىڭ دادەنگە يەتتى، بۇ، چېيەنلۇڭ 25 - يىلى (1760 - يىلى) بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلىش باشلانغان دەسلەپكى مەزگىلدە تاپشۇرۇلغان ئاشلىقنىڭ 4-10 ھەسسىسىگە تەڭ. «ئۈرۈمچى ھەققىدىكى ئىشلار • ئاشلىق ساقلاش» تا: «چېيەنلۇڭ 60 - يىلى (1795 - يىلى) غا قەدەر، ئۈرۈمچىدە 1 مىليون 255 مىڭ دادەندىن كۆپرەك ئاشلىق ساقلاندى» دەپ خاتىرىلەنگەن. ئاشلىق بەك كۆپ ساقلانغاچقا، ئۈرۈمچىدە ئاشلىق بەك ئەرزانلاپ كەتتى. «ئۈرۈمچى ھەققىدە تۈيۈقلار» دا: «لىق توشقۇزۇلغان بىر ھارۋا بۇغداي 3 تىنزىق يارماقتا ساتالمايدۇ، سانجى، فۇكاڭ قاتارلىق جايلاردىكى بازارلاردا بىر دادەن ئاشلىق 3 مىسقالغا سورالغان بىلەن، كۆپ ۋاقىتلاردا سېتىلماي قالىدۇ» دەپ خاتىرىلەنگەن. جياچىڭ، داۋگۇاڭ يىللىرىدا پۇقرالار ئاچچان بوز يەر ھەربىيلەر ئاچچان بوز يەردىن زور دەرىجىدە ئېشىپ كەتتى. جياچىڭ يىللىرىدا شىنجاڭ بويىچە ھەر يىلى كىرىم قىلىنغان بوز يەر ئاشلىقى 579 مىڭ دادەن بولدى، بۇنىڭدىن ھەربىيلەر تاپشۇرغان ئاشلىق 143 مىڭ دادەن، پۇقرالار ئائىلىلەر بويىچە تاپشۇرغان ئاشلىق 336 مىڭ دادەن، ئىلىدىكى ئۇيغۇر دېھقانلار تاپشۇرغان ئاشلىق 100 مىڭ دادەن، پۇقرالار تاپشۇرغان ئاشلىق ھەربىيلەر تاپشۇرغان ئاشلىقنىڭ 3 ھەسسىسىدىن ئاشتى. داۋگۇاڭ يىللىرىدا (1821 — 1850 - يىلغىچە) شىنجاڭدا ئېچىلغان بوز يەر 3 مىليون 19 مىڭ موغا يەتتى. بۇنىڭدىن كۆك خوشۇن ئەسكەرلىرى ئاچقىنى 431 مىڭ 500 مو،

سەككىز خوشۇن ئەسكەرلىرى ئاچقىنى 163 مىڭ مو، خەنزۇ پۇقرالار ئاچقىنى 1 مىليون 118 مىڭ 300 مو، ئۇيغۇر پۇقرالار ئاچقىنى 1 مىليون 306 مىڭ 700 مو، پۇقرالار ئاچقىنى ھەربىيلەر ئاچقىنىنىڭ 4 ھەسسىسىدىن ئاشتى. بوز يەر ئېچىش ئارقىلىق ھەربىي ئاشلىق تولۇق ھەل قىلىنمىلا قالماستىن، يەنە كۆپلەپ ئېشىپ قالدى.

تۆڭجى يىللىرىدا (1862 — 1874 - يىلغىچە) ئۇرۇش مالىمانچىلىقى ۋە قوقەند ھەربىي ئەمەلدارى ياقۇب بەگ قوشۇن باشلاپ شىنجاڭنىڭ كۆپ جايلىرىنى ئىشغال قىلىۋالغانلىقى، چارروسىيىنىڭمۇ پۈرسەتتىن پايدىلىنىپ ئىلىنى ئىشغال قىلىۋالغانلىقى تۈپەيلىدىن، بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلىش ئىشى ژەيران بولۇش خاراكتېرلىك بۈزغۇنچىلىققا ئۇچرىدى. گۈاڭشۈ 1 - يىلى (1875 - يىلى) چىڭ ھۆكۈمىتى زوزۇڭتاڭنى خان مۇپەتتىشى قىلىپ تەينەلەپ، شىنجاڭنىڭ ھەربىي ئىشلىرىنى باشقۇرىدىغان باش ۋالىي قىلىپ ئەۋەتتى. زوزۇڭتاڭ ھەربىي يۈرۈش قىلغاچ بوز يەر ئېچىش تەدبىرىنى قوللانغاچقا، بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلىش ئىشى مەلۇم دەرىجىدە ئەسلىگە كەلدى. گۈاڭشۈ 10 - يىلى (1884 - يىلى) شىنجاڭ ئۆلكە بولۇپ قۇرۇلغاندىن كېيىن، پۇقرالارنىڭ بوز يەر ئېچىش ئىشلىرىغا تېخىمۇ ئېتىبار بېرىلدى. پۇقرالار بوز يەر ئېچىش بىلەن كەڭ شۇغۇللىنىشقا چاقىرىلىپلا قالماستىن، بەلكى قىسقارتىلغان ئەسكەرلەر ۋە سۈرگۈن قىلىنغان مەھبۇسلارمۇ پۇقرا قىلىنىپ، ھەربىيلەر بوز يەر ئېچىش پەيدىنپەي پۇقرالار بوز يەر ئېچىشقا ئۆزگەرتىۋېتىلدى. 1907- يىلىغا كەلگەندە شىنجاڭ بويىچە چىڭ ئارمىيىسىنىڭ ئەمەلدار - ئەسكەرلىرى قىسقارتىلىپ 8780 كىشىلا قالدى. بۇ زوزۇڭتاڭ شىنجاڭنى قايتىۋۇژالغان ژاقىتتىكى 60 مىڭدىن كۆپرەك ئەمەلدار - ئەسكەرنىڭ 63.14% نى ئىگىلەيدۇ. قىسقارتىلغان ئەسكەرلەرنىڭ كۆپىنچىسى بوز يەر ئاچىدىغان پۇقرا بولدى، بۇنىڭ بىلەن، پۇقرالار تاپشۇرىدىغان ئاشلىق زور دەرىجىدە ئاشتى.

مىنگونىڭ 1 - يىلى (1912 - يىلى) 5 - ئايدا ياڭ زېكشىن شىنجاڭدا ھاكىمىيەت بېشىغا چىققاندىن كېيىن، يارەمچىسىز قىلىپ، تەمىنات پۇتۈنلەي ئۈزۈلۈپ قالغان ئەھۋالدا، «شىنجاڭنىڭ مالىيە قىيىنچىلىقى ئېغىر، ھەرگەردانلار كۆپ بولۇشتەك ئەھۋالنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلىش، ئاھالىلەرنى كۆچۈرۈپ ئورۇنلاشتۇرۇشتىن باشقا ياخشى ئامال يوق» ئىدى («ئىستىقبار ھۆجرىسىدا يېزىلغان مەكتۇپلار» دىن)، شۇڭا ھۆكۈمەت زور كۈچ بىلەن بوز يەر ئېچىش، پۇقرالار بوز يەر ئېچىشنى راۋاجلاندۇرۇش ئارقىلىق، شىنجاڭدىكى ئارمىيە - خەلقنى ئۆز كۈچىگە تايىنىپ كېيىم - كېچەك، ئوزۇق - تۈلۈك مەسىلىسىنى ئاساسىي جەھەتتىن ھەل قىلىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلدى. «شىنجاڭدىكى بوران - چاپقۇن» دېگەن ئەسەردە مۇنداق خاتىرىلەنگەن: مىنگونىڭ 7 - يىلى (1918 - يىلى) شىنجاڭدا ئەمەلىي تېرىلغان زىرائەت كۆلىمى 11 مىليون 188 مىڭ 900 مو بولۇپ، شۇنىڭدىن 3 - يىلى (1911 - يىلى) دىكى ئەمەلىي تېرىلغۇ يەردىن 634 مىڭ 200 مو كۆپ. مىنگونىڭ 17 - يىلى (1928 - يىلى) 7 - ئايدا جىن شۇرېن شىنجاڭدا ھاكىمىيەت بېشىغا چىققاندىن كېيىن، سىياسىي جەھەتتە چىرىكلىك يۈز بەرگەچكە، مىنگونىڭ 20 — 22 - يىلىغىچە (1931 — 1933 - يىلىغىچە) شىنجاڭ بويىچە مالىمانچىلىق كۆرۈلۈپ، 6 مىليون 800 مىڭ مو تېرىلغۇ يەر چۆللىشىپ كەتتى، بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلىش ئىنتايىن زور بۈزغۇنچىلىققا ئۇچرىدى. مىنگونىڭ 22 - يىلى (1933 - يىلى) 4 - ئايدا شېڭ شىسەي شىنجاڭدا ھاكىمىيەت بېشىغا چىققاندىن كېيىن، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ياردەمى بىلەن مىنگونىڭ 23 - يىلى (1934 - يىلى) شىنجاڭنى ئاساسىي جەھەتتىن تىنچلاندۇردى. كېيىن سوۋېت ئىتتىپاقى ۋە جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ ئاكتىپ مەدەت بېرىشى ۋە ياردەم قىلىشى بىلەن، بوز يەر ئېچىش ئىشلىرى بىر قەدەر تېز ئەسلىگە كەلدى ۋە راۋاجلاندى. مىنگونىڭ 30 - يىلى (1941 - يىلى) دىكى شىنجاڭنىڭ ئېتىز كۆلىمى ۋە ئاشلىق ھوسۇلىنى تەكشۈرۈش ئەھۋالىدىن قارىغاندا، شىنجاڭ بويىچە ئېتىز كۆلىمى 16 مىليون 810 مىڭ موغا يەتكەن.

§ 2 . غەللە - پاراق ئاشلىقى

غەللە - پاراق ئاشلىقى — تارىختىن بۇيانقى ھۆكۈمەتلەر دېھقانچىلىق بېجى نامى بىلەن دېھقانلاردىن ئالىدىغان ئاشلىقنى كۆرسىتىدۇ. دېھقانچىلىق بېجىنىڭ ھەممىسىگە ئاشلىق ئېلىش - ئالماشلىقنى ھۆكۈمەت ئېھتىياجىغا قاراپ بېكىتىدۇ، ئاشلىقنا ئېھتىياجى بولمىسا، پۇل يىغىدۇ.

خەن شۇەندى زامانىسىنىڭ شېنجۇ 2 - يىلى (مىلادىيىدىن ئىلگىرىكى 60 - يىلى) غەربىي يۈرتتا قورۇقچىبەگ مەھكىمىسى تەسىس قىلىنغاندىن تارتىپ تاكى تاڭ سۇلالىسىنىڭ جېنگۇەن 3 - يىلى (629 - يىلى) غىچە مەركىزىي ھۆكۈمەت غەربىي يۈرتتىكى دۆلەتلەردىن باج - سېلىق ئالمىدى. ھەر قايسى دۆلەتلەر يەرلىك مالىيىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن، قانۇندا بەلگىلەنگەن دېھقانچىلىق بېجىنى ئاشلىق قاتارلىق ماددىي نەرسىلەر بىلەن ھېسابلاپ يىغىۋالدى. مەسىلەن: قېزىۋېلىنغان خەن دەۋرىدىكى نىيا دۆلىتىگە دائىر كارۋشتىچە تارشا پۈتۈكلەردە مۇنداق خاتىرىلەنگەن (تەرجىمىسى): «پادىشاھ ساتراپ لاجۇن ۋە بۇجاغا مۇنداق پەرمان چۈشۈردى. . . . . ئۇنىكەندە سىلەردىن kuvana ئاشلىقتىن 350 مىلىما ئېلىۋالغاندى. ئۇلارنىڭ مۇشۇ باج (ئۈچتىن بىر قىسمى) نى مەن (ھازىرقى چاقىلىق ناھىيە بازىرىنىڭ ئەتراپى) گە ئېلىپ كەتكەنلىكىدىن خەۋەر تاپتىم، شۇڭا، ھازىر باجگىر بورکۈتنى قېشىڭىزغا ئەۋەتتىم. بۇ پەرماننى تاپشۇرۇپ ئالغاندىن كېيىن، دەرھال بۇ ئاشلىقنى تېز يىغىۋېلىشىڭىز لازىم». «يىغىۋېلىنغان ئاشلىق بېجى، باج تاپشۇرغۇچىلارنىڭ ئىسىملىكى بىر - بىرلەپ يېزىپ تەييارلاپ قويۇلدى، ھەربىر كىشى ئاشلىق تاغىرىنى ئايرىم - ئايرىم ئېلىپ كېلىشى كېرەك». سۇيې، تاڭ سۇلالىلىرى دەۋرلىرىدىكى ئۇدۇن دۆلىتىنىڭ ئالىدىغان بېجى ئېغىرراق بولدى. «بۇددىزم دۆلىتى ئۇدۇن» دېگەن ئەسەردە مۇنداق خاتىرىلەنگەن: «3 - نومۇرلۇق ئۇدۇنچە ھۆججەتتە مۇنداق مەزمۇنلار بار: «ئوردىنىڭ پەرمانى بېتىپ كەلدى، ئۇنىڭدا شەخسىلەرنىڭ تاپشۇرىدىغان ئاشلىقى 180kuea بولۇپ، ئىچكى قىسىمدىكى ھەربىي قاراۋۇلخانىغا بىر kuea بېرىلىدۇ. خوسۇسلار تاپشۇرىدىغان ئاشلىقنى بىز جايا تارتىسالمۇ يېغىپ بولدۇق، بۇ ئاشلىق ھەقىقەتەن دېھقانلاردىن يىغىۋېلىنىشى لازىم». ».

تاڭ سۇلالىسىنىڭ جېنگۇەن 4 - يىلى (630 - يىلى) دىن باشلاپ، تاڭ سۇلالىسى ھۆكۈمىتى شىنجاڭنىڭ شەرقىدە ئۇيغۇرغۇل ئايمىقى (ئايماق مەركىزى ھازىرقى قۇمۇل شەھىرىدە)، قۇچۇ، بېشبالىقلارنى تەسىس قىلىپ، ئايماق، ناھىيە، يېزا، كەنت تۈزۈمىنى يولغا قويىدى. بۇنىڭدىن باشقا، شاجۇ (ئايماق مەركىزى ھازىرقى گەنسۇنىڭ دۇنخۇاڭدا) غا قاراشلىق ھازىرقى شىنجاڭنىڭ چاقىلىق، چەرچەن ناھىيىلىرىدە باج ئېلىشتا ئىجارە — ھاشار — سېلىق تۈزۈمىنى يولغا قويىدى، ئۇنىڭدا قۇرامىغا يەتكەن ئەرلەر ھەر يىلى ھۆكۈمەتكە ئىجارە ئۈچۈن 2 داەن ئاشلىق، 2 گەز شايى - يىپەك ياكى 2.4 گەز رەخت تاپشۇرۇش ۋە 20 كۈنلۈك ھاشارغا بېرىش بەلگىلەنگەن. شىنجاڭنىڭ باشقا جايلىرىدا بېقىندى ئايماق، ۋىلايەت تۈزۈمى يولغا قويۇلدى. يەنى ئەسلىدىكى ئاز سانلىق مىللەتلەرگە قاراشلىق جايلاردا ۋىلايەت، ئايماق مەمۇرىي رايون تەسىس قىلىنىپ، ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ سەردارى ئاتا مىراس ئەمەلدارلىققا تەينىلەندى، ئۇلار مەركىزىي ھۆكۈمەتكە باج - سېلىق تاپشۇرمىدى، ئەمما قەرەللىك ھالدا مەركەزگە ئولپان تاپشۇردى، قوشۇن مەركىزىي ھۆكۈمەتنىڭ بۇيرۇقىغا بويسۇندى.

يۇەن سۇلالىسى پادىشاھى قۇبلاي زامانىسىنىڭ جىيۇەن 8 - يىلى (1271 - يىلى) دۆلەت نامى يۇەن قىلىپ بېكىتىلدى. يۇەن سۇلالىسى جۇڭگونى بىرلىككە كەلتۈرۈشتىن بۇرۇن، 1218 - يىلى شىنجاڭنى بىرلىككە كەلتۈرگەنىدى. ئوگدايخاننىڭ 1 - يىلى (1229 - يىلى) ئوگداي يوللىغ چۇساينىڭ تەكلىپىنى قوبۇل قىلىپ، شىنجاڭنىڭ يېزا ئىگىلىك رايونلىرىدا باج ئېلىش تۈزۈمىنى يولغا قويۇپ، ھەربىر ئادەمدىن 2 داەن

ئاشلىق ئېلىشنى بېكىتتى. «يۇەن سۇلالىسى تارىخى. شىزۇنىڭ تەرجىمھالى 7.» دە مۇنداق خاتىرىلەنگەن: جىيۇەن 16 - يىلى (1279 - يىلى) يۇەنشىزۇ «ئۇيغۇرلار تەۋەسىدە مو بويىچە باج ھېسابلاش توغرىسىدا بۇيرۇق» چىقىرىپ، ھەربىر مو يەردىن 3 شاڭ ئاشلىق ئېلىشنى بەلگىلىدى.

«مۇسۇلمان يۇرتلىرىنىڭ تەزكىرىسى» دە مۇنداق خاتىرىلەنگەن: چېيەنلۇڭ 25 - يىلى (1760 - يىلى) چىڭ سۇلالىسى ھۆكۈمىتى شىنجاڭنى بىرلىككە كەلتۈرگەندىن كېيىن، ئوندىن بىر پىرسەنت باج ئېلىش نىسبىتى بويىچە (يەنى ھەربىر مو يەردىن ئېلىنغان ھوسۇلنىڭ ئوندىن بىرنى ئېلىش)، جايلارنىڭ 66 مىڭ 921 دانەن 8 كۆرە 5 شىڭدىن ئاشلىق تاپشۇرۇشنى بېكىتتى، بۇنىڭدىن خوتەن 10 مىڭ 600 دانەن، يەكەن 14 مىڭ 240 دانەن، قەشقەر 24 مىڭ 730 دانەن، ئۇچتۇرپان 2250 دانەن، ئاقسۇ 6835 دانەن، كۇچا 960 دانەن، سايرام (ھازىرقى باي ناھىيىسىنىڭ شەرقى) 750 دانەن، باي 367 دانەن 5 كۆرە، شايار 560 دانەن، قاراشەھەر 1400 دانەن، پىچان 4229 دانەن 3 كۆرە 5 شىڭ تاپشۇردى. بۇنىڭدىن باشقا، پۇقرالار ئېچىپ تېرىۋالغان ھۆكۈمەتنىڭ يېرى ياكى پۇقرالار تېرىۋالغان ئالىي يەرلەر ئۈچۈن ئىجارە سېلىق تاپشۇرۇش بەلگىلەندى. «جۇڭگونىڭ غەربىي يۇرتنى ئىدارە قىلىش تارىخى» دا مۇنداق خاتىرىلەنگەن: چېيەنلۇڭ 37 - يىلى (1772 - يىلى) شىنجاڭ ھەر يىلى 143 مىڭ داندىن كۆپرەك ئاشلىق - گۇرۇچ تاپشۇردى. جياچىڭ يىللىرىدا شىنجاڭدا ھەر يىلى يىغىلغان غەللە - پاراق ئاشلىقى تەخمىنەن 648 مىڭ 986 دانەن (ھەربىيلەر بوز ئېچىشتىن ئېلىنغان ئاشلىقمۇ شۇنىڭ ئىچىدە)، بۇنىڭدىن پىچاندىكى ئۇيغۇر دېھقانلار ھۆكۈمەتنىڭ يېرىنى تېرىپ تاپشۇرغان ئاشلىق 3423 دانەن، جەنۇبىي شىنجاڭدىكى شەھەرلەر تاپشۇرغان غەللە - پاراق ئاشلىق 66 مىڭ 563 دانەن. گۇاڭشۇنىڭ دەسلەپكى مەزگىللىرىدە زوزۇڭتاڭ شىنجاڭنىڭ ھەربىي ۋالىيسى بولۇپ قولدىن كەتكەن يەرلەرنى پەيدىنپەي قايتۇرۇۋالدى. گۇاڭشۇ 4 - يىلى (1878 - يىلى) غىچە ئىلدىن باشقا يەرلەرنىڭ ھەممىسىنى قايتۇرۇۋالدى. شىنجاڭنىڭ ھەر قايسى جايلىرىدىن ئېلىنغان غەللە - پاراق ئاشلىقى 254 مىڭ دانەن، بۇنىڭ ئىچىدە جەنۇبىي شىنجاڭدىكى شەھەرلەردىن ئېلىنغىنى 247 مىڭ 100 دانەن (جەدۋەل: 1 — 1گە قارالسۇن).

گۇاڭشۇ 4 - يىلى (1878 - يىلى) شىنجاڭدا ئېلىنغان غەللە - پاراق ئاشلىقى

جەدۋەل: 1 — 1 بىرلىكى: دانەن

جايلار	ئېلىنغىنى	جايلار	ئېلىنغىنى
ئۈرۈمچى	6940دىن كۆپرەك	خوتەن	36879
تۇرپان	14200دىن كۆپ	ئاقسۇ	14230
قەشقەر	60508	ئۇچتۇرپان	8378
يېڭىسار	20612	كۇچا	12849
يەكەن	79412		

ئىزاھ: شۇ چاغدا ئىلنى چارۋىسىيە ئىشغال قىلىۋالغانلىقى، قارا شەھەرنىڭ ئۇزاققىچە ئۇرۇش ئوتىدا قالغانلىقى تۈپەيلىدىن، گۇاڭشۇ 4 - يىلىغىچە غەللە - پاراق ئاشلىقى ئېلىنمىدى، گۇاڭشۇ 5 - يىلى 6598 دانەن غەللە - پاراق ئېلىندى.

گۇاڭشۇ 13 - يىلى (1887 - يىلى) گەنسۇ - شىنجاڭنىڭ باش مۇپەتتىشى لىيۇجىنتاڭ تەستىقلىتىش ئارقىلىق، غەللە - پاراق ئاشلىقىنى مو بېشىغا قاراپ ئېلىنىدىغان قىلدى. شىمالىي شىنجاڭ رايونىدا ياخشى يەرلەردىن مو بېشىغا 7 شاڭ، ئوتتۇراھال يەرلەردىن مو بېشىغا 4 شاڭ، ناچار يەرلەردىن مو بېشىغا 3

شلك ئاشلىق ئېلىش، بەلگىلىمە بويىچە ئوت - چۆپ، خوراش ھەققى ئالماسلىق؛ جەنۇبىي شىنجاڭ رايونىدا ياخشى يەرلەردىن مو بېشىغا 4 — 5 شلك ئاشلىق، 5 جلك ئوت - چۆپ، ئوتتۇراھال يەرلەردىن مو بېشىغا 3 شلك ئاشلىق، 3 جلك ئوت - چۆپ، ناچار يەرلەردىن مو بېشىغا 1 — 1.5 شلك ئاشلىق، 2 جلك ئوت. چۆپ ئېلىش، خوراش ھەققى ئالماسلىق بەلگىلەندى. شۇ چاغدىكى پىششىق يەر بويىچە ھېسابلىنغاندا، ھەر يىلى 203 مىلك 29 دائەن 2 كۆرە 3 شلك 8 ئوچۇم 2 قوشۇق يىرىك ئاشلىق، 13 مىليون 958 مىلك 216 جلك 12 سەر 2 مىسقال 8 پۇلك ئەينى ئوت - چۆپ يىغىۋېلىش كېرەك ئىدى. گۇاڭشۇ 28 - يىلى (1902 - يىلى) باش مۇپەتتىش راۋېنچى تۆلەم تۆلەش ئۇچۇن، تەستىقلىتىش ئارقىلىق ھەربىر دائەن ئاشلىققا بىر مىسقال 5 پۇلك كۈمۈش خوراش ھەققى قوشۇپ ئالدى. گۇاڭشۇ 29 - يىلى (1903 - يىلى) باش مۇپەتتىش پەن شياۋسۇ بىر دائەن ئەينى ئاشلىققا خوراش ھەققىنى قوشۇپ بىر دائەن 5 كۆرە 5 شلك يىغىۋالىدىغان قىلدى. لېكىن غەللە - پاراق تۇرى قانچە كۆپ بولسا، زىيىنىمۇ شۇنچە كۆپ بولىدۇ، يامان ئەمەلدارلار مەن - مەنلىك تالىشىپ ئارتۇق ئېلىپ، ئەشەددىيلىشىپ كەتتى، ھەتتا نەچچە ھەسسىلەپ قوشۇپ ئالغانلارمۇ بولدى. گۇاڭشۇ 31 - يىلى (1905 - يىلى) 9 - ئايغا كەلگەندە باش مۇپەتتىش پەن شياۋسۇمۇ خىيانەتچىلىك، پارىخورلۇق مەۋجىدىن خىزمىتىدىن بوشىتىلىپ، جازاغا تارتىلدى. گۇاڭشۇ 34 - يىلى (1908 - يىلى) باش مۇپەتتىش لىيەن كۇي جايلاردىكى ئەمەلدارلارنى كۆپتۇرۇپ ئېلىنغان سانىنى تولۇق مەلۇم قىلىش توغرىسىدا بۇيرۇق چۈشۈردى. ئەمما بىر دائەن ئاشلىققا بىر مىسقال 5 پۇلك خوراش ھەققى قوشۇپ ئېلىشتىن سىرت، يەرلىك ئەمەلدارلارنىڭ ئىش بېجىرىشىگە ئىشلىتىش ئۇچۇن، يەنە 2 كۆرە 5 شلك خوراش ئاشلىقى قوشۇپ ئېلىشنى ئېنىق بەلگىلىدى. شۇەنتۇڭ 3 - يىلى (1911 - يىلى) دىكى تېرىلغۇ يەرلەرنى ئۆلچەپ ئېنىقلاشتا، شىنجاڭ بويىچە پىششىق يەر 10 مىليون 554 مىلك 705 مو 5 پۇلك 5 لى ئىكەنلىكى، يىلىغا ئېلىنغان غەللە - پاراق ئاشلىق 302 مىلك 407 دائەن 5 كۆرە 6 شلك، ئوت - چۆپ 28 مىليون 272 مىلك 39 جلك ئىكەنلىكى ئېنىقلاندى.

ياڭ زېڭشىن ھاكىمىيەت بېشىدا تۇرغان مەزگىللەردە، غەللە - پاراق ئاشلىقى ۋە باج ئېلىشتا ئاساسەن جلك مۇلالىسىنىڭ ئاخىرقى مەزگىلىدىكى بەلگىلىمە ئىجرا قىلىندى. رەسمىي غەللە - پاراق ئاشلىقى، ئوت-چۆپ يەرلەرنىڭ مۇنبەت - مۇنبەت ئەمەسلىكىگە قاراپ دەرىجىگە ئايرىپ ئېلىندى. شىمالدا ياخشى يەرنىڭ ھەر موسىدىن 7 شلك، ئوتتۇراھال يەردىن 4 شلك، ناچار يەردىن 3 شلك ئاشلىق ئېلىندى، بىردەك ئوت - چۆپ ئېلىنمىدى؛ جەنۇبتا ياخشى يەرنىڭ ھەر موسىدىن 4 — 5 شلك ئاشلىق، 5 جلك ئوت - چۆپ، ئوتتۇراھال يەردىن 3 شلك ئاشلىق، 3 جلك ئوت - چۆپ، ناچار يەردىن 1.5 شلك ئاشلىق، 2 جلك ئوت - چۆپ ئېلىندى. بۇنىڭ باج نىسبىتى 5% — 7% بولدى. مىنگونىڭ 1 - يىلى (1912 - يىلى) 9 - ئايدا ياڭ زېڭشىن ئاشلىق، ئوت. چۆپ ئېلىش ھەققىدە 14 تۇرلۇك بەلگىلىمە ئېلان قىلدى، ئۇنىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى مۇنداق: (1) ئاشلىقنى كۆمۈشكە سۇندۇرغاندا، باش ھېسابچى يەرلىك ئەمەلدار بىلەن بىرلىكتە ھازىرقى باھا بويىچە ئالدى بىلەن ھېسابلاپ بېكىتىپ يۇقىرىغا يوللاپ تەستىقلىتىشى كېرەك. (2) ئاشلىق ئېلىشتا بىردەك تەكشى كۆرە، تەكشى خو قوللىنىلىشى لازىم. بارلىق تاشلاندۇق ئاشلىقلارنى ئاشلىق تاپشۇرغۇچى سۇپۇرۇۋالىدۇ، كۆرىنى ئۆچلۇق قىلىشقا ۋە تېپىشكە يول قويۇلمايدۇ. (3) تاپشۇرىدىغان ئاشلىق، ئوت - چۆپ ئورنىغا كۆمۈش، قىزىل يارماق ياكى ھۆكۈمەت پۇلى تاپشۇرۇشنى پۇقرالار ئۆزلىرى ئىختىيارىي تاللايدۇ، ھەلقتىن ئاشلىق ئەملىكىنى قوشۇپ ئېلىشقا بولمايدۇ. (4) مەيلى ئەينى ئاشلىق ياكى رەڭگى تۇتۇلغان ئاشلىق بولسۇن، ھەربىر دائەندىن بىر مىسقال 5 پۇلك (كۆمۈش) خوراش ھەققى ئېلىنىدۇ. ئەينى ئاشلىق تاپشۇرۇلسا يەنە 2 كۆرە 5 شلك خوراش ئاشلىقى قوشۇپ ئېلىنىدۇ. (5) جەنۇبتا ئوت - چۆپ ئېلىشتا ھەر 100 جلك ئۇچۇن 50 جلك قوشۇپ ئېلىنىدۇ؛ رەڭگى تۇتۇلغان ئوت - چۆپلەرگە خوراش ھەققى قوشۇلۇپ، ھەر 100 جلك ئۇچۇن 200 تېيىن (5 مىسقال كۆمۈشكە تەڭ) قىزىل يارماق ئېلىنىدۇ. (6) مەيلى رەسمىي ئاشلىق، خوراش

ئاشلىقى، شۇنىڭدەك باھاغا سۈندۈرۈپ ئېلىنغان ئارتۇق كىرىملەرنىڭ ھەممىسى بىردەك ھۆكۈمەتنىڭ ئىلكىدە بولىدۇ. يەرلىك ئەمەلدارلارنىڭ ئىش خىراجىتى بەلگىلىمە بويىچە چىقىم قىلىنىدۇ. ئاشلىق، ئوت - چۆپ ئېلىش بەلگىلىمىسى يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، غەللە - پاراق كۆپەيدى. مىنگونىڭ 3 - يىلى (1914 - يىلى) دىكى غەللە - پاراق كىرىمى ئاران 980 مىڭ سەر ئىدى، مىنگونىڭ 5 - يىلى (1916 - يىلى) غا كەلگەندە 1 مىليون 800 مىڭ سەرگە يېتىپ، ئاز كەم بىر ھەسسە ئاشتى. يالڭ زېڭشىن يەنە ئېچىلغان ھۆكۈمەت يەرلىرىنى ئورتاقچىلارغا ئىجارىگە بەردى. ھۆكۈمەتنىڭ يېرىنى ئىجارىگە ئېلىپ تېرىسا، غەللە - پاراق ئېلىنماي، يەر ئىجارىسىلا ئېلىنىدى، يەنى ھەرمو يەردىن 1 — 2 كۆرە ئىجارە ئېلىنىدى، ئىجارە نىسبىتى 10% — 20% بولدى. ھۆكۈمەت يەرلىرىنىڭ ئىجارىسى غەللە - پاراقتىن نەچچە ھەسسە كۆپ بولدى. سانجى ناھىيىسىنىڭ شامەنزە دېگەن يېرىدىكى 30 ئائىلىلىك تېرىغان ھۆكۈمەت يېرىنى مىسالغا ئالساق، پۇقرالار ھەر يىلى ئالغان ئاشلىق 110 دادەندىن ئاشقان، ئەمما ئورتاقچى چاقىرىپ ئىجارىگە بەرگەندىن كېيىن، 450 دادەن ئىجارە ئاشلىقى تاپشۇرۇلغان. ئالتاي (ھازىرقى ئالتاي، شۇ چاغدا مەركەزگە بۈيسىتە قاراشلىق بولۇپ، مىنگونىڭ 8 - يىلى (1919 - يىلى) شىنجاڭ ئۇلكىسىگە تەۋە قىلىنغان) مەمۇرىي رايوندا مىنگونىڭ 6- يىلى (1917 - يىلى) كەمچى، خۇشداۋچۇيلاردا ئورتاقچى چاقىرىپ يەرنى ئىجارىگە بېرىپ تېرىش يولغا قويۇلۇپ، يىلىغا 1200 دادەن ئىجارە ئاشلىقى ئېلىنغان. يالڭ زېڭشىن ھاكىمىيەت بېشىدا تۇرغان دەۋردە ئاشلىقتىن غەللە - پاراق ئېلىشتا ساختىپەزلىك قىلىش ئەھۋالى ناھايىتى كۆپ بولغان. «شىنجاڭنىڭ قىسقىچە تارىخى» دا: «ھۆكۈمەت غەللە - پاراقنى كۆپىنچە يېرا مۇتەۋەر، ئەمەلدارلىرىغا يۈكلەپ يىغىش چارىسىنى قوللاندى. نەتىجىدە قاتمۇقات ساختىپەزلىك كۆرۈلدى. دوتەي، ئامبالار غەللە - پاراق ئېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداش ئۈچۈنلا، يېرا مۇتەۋەرلىرىنى خالىغانچە ئارتۇق ئېلىشقا قويۇۋەتتى. ناھىيە ئەمەلدارلىرىمۇ غەللە- پاراق ئېلىش پۈرسىتىدىن پايدىلىنىپ، خالىغانچە سان بەلگىلەپ، قائىدە - تۈزۈم بىلەن ھېچقانداق كارى بولماي يىغىۋېلىنغان پۇللارنىڭ ھەممىسىنى ئۆزىنىڭ قىلىۋالدى». «يەكەن ناھىيىسىنىڭ ئامبىلى لىيۇ ××نىڭ بىر يىلدا ئارتۇق ئالغان غەللە - پاراق ۋە ناتوغرا قائىدىلەر بىلەن قىلغان كىرىمى 10 مىڭ دادەنگە يېتىپ، ناھىيىنىڭ غەللە - پاراق ئاشلىق كىرىمىنىڭ ئىككىدىن بىرىنى ئىگىلىدى»، دەپ خاتىرىلەنگەن.

مىنگونىڭ 17 - يىلى (1928 - يىلى) جىڭ شۇرېن ھاكىمىيەت بېشىغا چىققاندىن كېيىن، غەللە - پاراق نىسبىتى ئۆستۈرۈلمىگەن بولسىمۇ، ئەمما يەرلىك ئەمەلدارلار پارىخورلۇقتا چېكىگە يەتتى، ئالۋاندىن باشقا ئەۋرىشكە ئاشلىقى، كەپتەر دېنى، چاشقان ئاشلىقى دېگەندەك ناملار بىلەن قاقتى - سوقتى قىلدى. ئاشلىق تاپشۇرۇۋالغاندا كۆرىنى ئۆچلۈق قىلىپ، تېپىپ، يەرگە چېچىلىپ كەتكەنلىرىنى ئۆزلىرى سۈپۈرۈپ يىغىپ بۆلۈشۈۋالدى.

شېڭ شىسەي ھاكىمىيەت تۇتقان دەسلەپكى چاغلاردا، ئەسلىدىكى رەسمىي ئاشلىقتىن سىرت، «1.5 ھۆكۈمەت خوراش ھەققى» ۋە «2.5 خۇسۇسىي خوراش ھەققى»نى قوشۇپ ئېلىش رەسمىي ئاشلىقتىن سىرت 60% قوشۇپ ئېلىشقا ئۆزگەرتىلدى، بۇنىڭ بىلەن ئەمەلىيەتتە غەللە - پاراق 20% ئۆستى. مىنگونىڭ 29 — 31 - يىلىغىچە (1940 — 1942 - يىلىغىچە) غەللە - پاراق نىسبىتى يەنە «شىمالىي شىنجاڭدىكى ئۇرۇمچى، قۇمۇل، ئىلى، ئالتاي قاتارلىق 4 رايوندا ھەر مو ئالىي يەردىن بىر كۆرە بىر شىڭ 5 ئوچۇم، ئوتتۇراھال يەردىن 8 شىڭ، ناچار يەردىن 6 شىڭ؛ تارباغاتاي رايوندا ئالىي يەردىن بىر كۆرە، ئوتتۇراھال يەردىن 7 شىڭ، ناچار يەردىن 3 شىڭ؛ جەنۇبىي شىنجاڭدىكى رايونلاردا ئالىي يەردىن بىر كۆرە، ئوتتۇراھال يەردىن 6 شىڭ، ناچار يەردىن 3 شىڭ» ئېلىنىدىغان قىلىپ تەڭشەلدى. شېڭ شىسەي ھاكىمىيەت بېشىدا تۇرغان دەسلەپكى مەزگىلدىكىگە قارىغاندا، شىمالىي شىنجاڭدىكى ئالىي يەرلەردىن ئېلىنىدىغان غەللە - پاراق نىسبىتىنىڭ ئۆستۈرۈلۈشى ئانچە بولغاندىن سىرت، قالغان جايلاردا بىردەكلا 25%تىن ئۆستۈرۈلدى. مىنگونىڭ 31 - يىلى (1942 - يىلى) 9 - ئاينىڭ 15 - كۈنىدىكى مەلۇماتقا قارىغاندا، شىنجاڭ بويىچە 3

مىليون 53مىڭ 421 مو ئالىي يەر، 5 مىليون 985 مىڭ 522 مو ئوتتۇراھال يەر، 6 مىليون 445 مىڭ 364 مو ناچار يەر بولۇپ، ئېلىشقا تېگىشلىك غەللە - پاراق ئاشلىقى 985 مىڭ 158 دادەن بولغان. مىنگونىڭ 32 - يىلى (1943 - يىلى) ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت 4 باب، 30 ماددىلىق «ئۆلكىنىڭ غەللە - پاراق ئېلىش چارىسى»نى ئېلان قىلدى. بۇنىڭدا غەللە - پاراق ئاشلىقىنى كىرىم - چىقىم قىلىشتىكى ئۆلچەش ئۇسۇلى بىردەك كۆزە (بىر كۆزە 3 پايتەخت كۆرىسىگە تەڭ) بويىچە ئۆلچەشكە ئۆزگەرتىلدى. غەللە - پاراق نىسبىتى شىمالىي شىنجاڭدىكى ناھىيىلەردە ئالىي يەردىن مو بېشىغا 5 شېڭ، ئوتتۇراھال يەردىن 4 شېڭ، ناچار يەردىن 3 شېڭ؛ جەنۇبىي شىنجاڭدىكى ناھىيىلەردە ئالىي يەردىن 4 شېڭ، ئوتتۇراھال يەردىن 3 شېڭ، ناچار يەردىن 2 شېڭ ئېلىشقا تەڭشەلگەن. شۇ يىلى شىنجاڭ بويىچە ئالىي يەر 3 مىليون 343 مىڭ 901 مو، ئوتتۇراھال يەر 6 مىليون 133 مىڭ 717 مو، ناچار يەر 6 مىليون 937 مىڭ 33 مو، ئېلىشقا تېگىشلىك غەللە - پاراق ئاشلىقى 491 مىڭ 859 دەندىن كۆپرەك ئىدى (جەدۋەل: 1 — 2گە قارالسۇن). بۇ تەڭشىلىشتىن بۇرۇنقى 1942 - يىلدىكىدىن 49.78% كۆپ. «ئۆلكىنىڭ غەللە - پاراق ئېلىش چارىسى»دىكى باشقا ماددىلارنىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى تۆۋەندىكىچە: (1) ناھىيىلەردە مالىيە - باج ئىدارىسى غەللە - پاراق يىغقۇچى ئورگان، ناھىيىلىك ھۆكۈمەت، مەمۇرىي باشقۇرۇش ئىدارىسى يىغىشنى سۈيلىگۈچى ئورگان، رايون، كەنت باشلىقلىرى يارەمچى خادىم ھېسابلىنىدۇ. (2) ناھىيىلىك ھۆكۈمەت، مەمۇرىي باشقۇرۇش ئىدارىلىرى غەللە- پاراق يىغىشنى باشلاشتىن بىر ئاي بۇرۇن«قىزىل نومۇر دەپتىرى» (يەر تىزىملاش دەپتىرى)نى ئېنىق تەكشۈرۈپ- سىلىشتۇرۇپ، مالىيە - باج ئىدارىسىنىڭ غەللە - پاراق تاپشۇرۇش ئۇقتۇرۇش قەغىزىنى تولدۇرۇشقا يوللاپ بېرىدۇ، ئۇقتۇرۇش قەغىزىنى ناھىيىلىك ھۆكۈمەت تارقىتىپ بېرىدۇ. (3) ناھىيىلەرنىڭ نورمىلىق ئاشلىقنى ئورۇندىش ۋاقتىت چەكلىمىسى: پۈتۈنلەي ئاشلىق يېغىۋالىدىغانلارنىڭ ۋاقتىت چەكلىمىسى 4 ئاي، يېرىمىغا ئاشلىق، يېرىمىغا پۇل ئالىدىغانلارنىڭ چەكلىمىسى 3 ئاي، ئاشلىق ئورنىغا پۈتۈنلەي پۇل ئالىدىغانلارنىڭ 2 ئاي بولىدۇ؛ دېھقانلار غەللە - پاراقنى كېچىكتۈرۈپ تاپشۇرسا مۇنداق چارە كۆرۈلىدۇ: بەلگىلەنگەن مۇددەتتىن 10 — 20 كۈن كېچىكتۈرۈپ تاپشۇرسا، 3% قوشۇپ ئېلىنىدۇ، 20 — 30 كۈن كېچىكتۈرسە، 6% قوشۇپ ئېلىنىدۇ، 30 — 40 كۈن كېچىكتۈرسە، 10% قوشۇپ ئېلىنىدۇ، 40 كۈندىن ئارتۇق كېچىكتۈرسە، ناھىيىلىك ھۆكۈمەت ئەدلىيە ئورگىنىنىڭ بىرتەرەپ قىلىشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىدۇ. (4) غەللە - پاراقنى كېمەيتىش، كەچۈرۈم قىلىش ئىشىنى ناھىيىلىك ھۆكۈمەت، مەمۇرىي باشقۇرۇش ئىدارىسى ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتكە يوللاپ تەكشۈرۈپ تەستىقلاتقاندىن كېيىن يۈرگۈزىدۇ. كەچۈرۈم قىلىش شەرتلىرى: ھەرخىل تەبىئىي ئاپەتلەرگە ئۇچرىسا، ناھىيىلىك ھۆكۈمەت، مەمۇرىي باشقۇرۇش ئىدارىسى ئالاقىدار بەلگىلىمىلەرگە ئاساسەن، ئاپەتكە ئۇچرىغان ئەھۋالنى تەكشۈرۈپ ئېنىقلىغاندىن كېيىن، غەللە - پاراقنى كېمەيتمەي ۋە كەچۈرۈم قىلمايدۇ؛ ھەربىي سەپتىن چېكىنگەنلەر تېرىغان يەر 20 مودىن تۆۋەن بولسا، ھەربىي سەپتىن چېكىنگەن يىلدىن باشلاپ 5 يىللىق غەللە - پاراق كەچۈرۈم قىلىنىدۇ، پومبىچىكلار ياكى ئورتاقچىلارنىڭ يېڭىدىن چېپىلغان ئېرىق - ئۆستەڭ ۋە يېڭىدىن ئېچىلغان يەرلىرىگە قارىتا، يېڭى ئېرىق - ئۆستەڭنىڭ سۈيى بىلەن سۇغىرىلغان يېڭى يەر بولسا سۇغىرىش باشلانغان يىلدىن باشلاپ 3 يىللىق غەللە - پاراق كەچۈرۈم قىلىنىدۇ. (5) ناھىيىلەردە رايون بىرلىك قىلىنىپ، غەللە - پاراق ئېلىشقا يارەم قىلغۇچى خادىملار ئېلىشقا تېگىشلىك غەللە- پاراقنى ۋاقتىدا ئېلىپ بولغان بولسا يىغۇۋېلىنغان سانىنىڭ 1%ى بويىچە مۇكاپات پۇلى بېرىلىدۇ، 60%نى ئورۇندىپ بولسا، 0.6% مۇكاپات پۇلى بېرىلىدۇ، قالغان ئېلىشقا تېگىشلىك 40%نى بەلگىلەنگەن مۇددەتتىن كېيىنكى 40 كۈن ئىچىدە ئورۇندىپ بولسا 0.5% مۇكاپات پۇلى بېرىلىدۇ. (6) ناھىيىلەردىكى غەللە - پاراق ئېلىش خادىملىرى يىغقىنى ئۆلچەمدىكىدىن ئېشىپ خام چوتتىكىگە يەتكەن بولسا، ئۆلچەمدىكىدىن ئېشىپ كەتكەن سانىنىڭ 3%ى بويىچە مۇكاپات پۇلى بېرىلىدۇ. ئەگەر خام چوتتىكىدىن ئاشۇرۇۋەتسە، ئاشۇرۇۋەتىلگەن سانىنىڭ 5%ى بويىچە مۇكاپات پۇلى بېرىلىدۇ.

مىنگونىڭ 33 - يىلى (1944 - يىل) 10 - ئايدا ۋۇجۇڭشىن شىنجاڭدا ھاكىمىيەت يۈرگۈزگەندىن كېيىن،

غەللە - پاراق ئېلىشتا يەنىلا ئىلگىرىكى بەلگىلىمىلەر داۋاملاشتۇرۇلدى، ئەمما ئۇچ ۋىلايەت ئىنقىلابىي پارتىيانلىقتىن ئەمەلىي ئېلىنغىنى ئازايدى. مىنگونىاڭ 36 - يىلى (1947 - يىلى) 4 - ئايدا توزۇلگەن «شىنجاڭ غەللە - پاراق ئاشلىقى باشقارمىسىنىاڭ مىنگونىاڭ 34 - يىلى 7 - ئايدىن 35 - يىلى 3 - ئايغىچە كەسپىي جەھەتتىكى ئومۇمىي ئەھۋالى» دا مۇنداق خاتىرىلەنگەن: 34 - يىلى (1945 - يىلى) ئىلى، تارباغاتاي، ئالتايدىن ئىبارەت ئۇچ ۋىلايەتتە پەۋقۇلئاددە ئەھۋال (ئۇچ ۋىلايەتنىاڭ غەللە - پارىقىنى ئۇچ ۋىلايەت ئىنقىلابىي ھۆكۈمىتى يېغىپ ئالىدۇ، چىقىم قىلىدۇ) بولغانلىقتىن غەللە - پاراق ئېلىنمىدى، يەنە بەزى ۋىلايەتلەردە كەچۈرۈم قىلىش، باھاغا سۈندۈرۈپ پۇل ئېلىش، نېسى قېلىشتەك ئەھۋاللار بولغاچقا، ئەمەلىي ئېلىنغىنى 230 مىڭ 791 يېڭى دانەن بولدى، بۇ، ئېلىشقا تېگىشلىك ساننىاڭ 92.%46نى ئىگىلىدى (جەدۋەل: 1 — 3كە قارالسۇن). شۇ چاغدا ئاشلىق ئېلىش داۋامىدا خىيانەتچىلىك، ساختىپەزلىك قىلىش ئادەتكە ئايلىنىپ كەتتى. «شىنجاڭنىاڭ قىسقىچە تارىخى» دا مۇنداق خاتىرىلەنگەن: «غەللە - پاراق، باج ئالغۇچى خادىملار چوڭ كۆرىدە كىرىم قىلىش، كىچىك كۆرىدە چىقىم قىلىشتىن سەرت، يەنە دېھقانلارنىاڭ ئاشلىق تاپشۇرغان ھۆججەتلىرىنى خۇپيانە كۆيدۈرۈۋېتىپ، ئۇلارنى قايتىدىن تاپشۇرۇشقا مەجبۇر قىلدى. بەزى غەللە - پاراق ئېلىش ئىدارىسىنىاڭ باشلىقلىرى نەچچە مىڭ دادەنلىك غەللە - پاراقنى ئوغرىلىققا سېتىۋېتىپ، ئۇرۇش تۈپەيلىدىن زىيان بولدى، دەپ يالغان مەلۇم قىلدى». «يېڭسار غەللە - پاراق ئېلىش ئىدارىسىنىاڭ باشلىقى خۇجۇنچېن ئىدارە باج بۆلۈمىنىاڭ باشلىقى بىلەن شېرىكلىشىپ، قەبىھ ۋاستىلەرنى قوللىنىپ، 550 مىڭ يۈەن قىممىتىدىكى ئاشلىققا خىيانەت قىلدى، يەنە يېغىۋېلىنغان يېمەكلىك بېلىتىدىن 2200 پارچىنى كۆيدۈرۈۋېتىپ، باج پۇلىدىن 209 مىڭ يۈەنگە خىيانەت قىلدى، يەنە ئىدارىدە ساقلاپ قويۇلغان ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىاڭ 60 مىڭ يۈەندىن كۆپرەك ماتاشىغىمۇ خىيانەت قىلدى، ئاخىرى ئېتىۋېتىلدى».

مىنگونىاڭ 35 - يىلى (1946 - يىلى) 1 - ئاينىاڭ 2 - كۈنى مىللىي ھۆكۈمەتنىاڭ ۋەكىلى جاڭ جىجۇڭ ئۇچ ۋىلايەت ھۆكۈمىتىنىاڭ ۋەكىلى رەھىمجان قاتارلىق 3 كىشى بىلەن «تىنچلىق بېتىمى»نىاڭ رەسمىي ھۆججەت ۋە قوشۇمچە ھۆججەت (I) لىرىگە ئىمزا قويدى. بېتىمغا باج - سېلىقنى كېمەيتىشكە دائىر مەزمۇن كىرگۈزۈلدى. 3 - ئايدا جاڭ جىجۇڭ گومىنداڭ ھەربىي كومىتېتىنىاڭ باشلىقى، غەربىي شىمال بارگاھىنىاڭ مۇدىرى، قوشۇمچە شىنجاڭ ئۆلكىسىنىاڭ رەئىسى بولدى. 4 - ئاينىاڭ 18 - كۈنى ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتنىاڭ 127 - قېتىملىق دائىمىي يىغىنىدا مىللىي ھۆكۈمەتنىاڭ مىنگونىاڭ 34 - يىلى (1945 - يىلى) 9 - ئايدا چىقارغان «ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇشتا غەلىبە قىلغانلىق مۇناسىۋىتى بىلەن مەملىكەت بويىچە ھەر قايسى ئۆلكە، شەھەرلەردە 35 - يىلى بىر يىللىق غەللە - پاراق ئاشلىقىنى كەچۈرۈم قىلىش توغرىسىدا قارار» نى ئاساسەن، ئۆلكە بويىچە مىنگونىاڭ 35 - يىلى (1946 - يىلى) دىكى بىر يىللىق غەللە - پاراق ئاشلىقىنى كەچۈرۈم قىلىش قارار قىلىندى. مىنگونىاڭ 36 - يىلى (1947 - يىلى) ئۆلكە بويىچە غەللە - پاراق ئېلىش باشلاندى. «ئۇچ ۋىلايەت»تىن باشقا قالغان يەتتە ۋىلايەتتە ئىلگىرى بەلگىلەنگەن ساننىاڭ يېرىمى كېمەيتىپ ئىجرا قىلىندى. ئۆلكە بويىچە 210 مىڭ يېڭى دادەن ئاشلىق يىغىۋېلىندى (جەدۋەل: 1 — 4كە قارالسۇن). «شىنجاڭنىاڭ قىسقىچە تارىخى» دا مۇنداق خاتىرىلەنگەن: شۇ چاغدا 16 تۈرلۈك باج نىسبىتى قايتىدىن بەلگىلەندى، باج نىسبىتى ئىلگىرىكىدىن ئانچە - مۇنچە تۆۋەنلىدى. مەسىلەن: غەللە - پاراق تۈرىنى ئالساق، مەملىكەت بويىچە كۆپ قىسىم جايلاردا 10% بويىچە ئېلىنغان، شىنجاڭدا بېكىتىلگىنى 3% ئۆپچۆرىسىدە بولغان. ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت رەئىسى مەسئۇدنىاڭ مىنگونىاڭ 37 - يىلى (1948 - يىلى) 1 - ئايدا مىللىي ھۆكۈمەت ئاشلىق مىنىستىرلىكىگە يوللىغان «غەللە - پاراق ئاشلىقى ئېلىش ئەھۋالى ھەققىدە» دېگەن تېلېگراممىسىغا ئاساسلانغاندا، مىنگونىاڭ 36 - يىلى (1947 - يىلى) 11 - ئايغىچە جەنۇبىي شىنجاڭدا ئېلىنغان غەللە - پاراق ئاشلىقى 116 مىڭ يېڭى دادەن، باھاغا سۈندۈرۈپ ئېلىنغىنى 26 مىڭ 300 يېڭى دادەندىن كۆپرەك؛ شىمالىي شىنجاڭدا ئېلىنغان ئاشلىق 31 مىڭ يېڭى دادەن بولۇپ، ئېلىشقا تېگىشلىك غەللە - پاراقنىاڭ 80%تىن كۆپرەكىگە يەتتى، «تەمىناتقا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، ھەر قايسى ناھىيىلەر قەرز قالغان غەللە- پاراقنى مۇشۇ ئاينىاڭ ئاخىرىغىچە چوقۇم يېغىپ بولسۇن». مىنگونىاڭ 37 — 38 - يىللىرى (1948 — 1949- يىللىرى) ئىلى، تارباغاتاي، ئالتايدىن ئىبارەت ئۇچ ۋىلايەتنىاڭ غەللە - پاراق ئاشلىقىنى ئۇچ ۋىلايەت ئىنقىلابىي ھۆكۈمىتى يېغىدى، ئۆلكە بويىچە قالغان يەتتە ۋىلايەتنىاڭ غەللە - پاراق نىسبىتى ۋە مىقدارى يەنىلا مىنگونىاڭ 35 - يىلى (1946 - يىلى) دىن بۇرۇنقى بەلگىلىمە بويىچە ئىجرا قىلىندى.

شىنجاڭدا مىنگونلۇق 32 - يىلى (1943 - يىلى) ئېلىشقا تېگىشلىك غەللە - پاراق ئاشلىقى

جەدۋەل: 1 — 2

بىرلىكى: ئاشلىق/دانەن/يەر/مو

ۋىلايەتلەر	ناھىيىلەر	ئالىي يەر			ئوتتۇراھال يەر			ناچار يەر			جەمئىي		
		مو سانى	ئاشلىق نىسبىتى	مىقدارى	مو سانى	ئاشلىق نىسبىتى	مىقدارى	مو سانى	ئاشلىق نىسبىتى	مىقدارى	مو سانى	مىقدارى	
ئۈرۈمچى ۋىلايىتى	ئۈرۈمچى	19702	5 شاڭ	985	101561	4 شاڭ	4062	140985	3 شاڭ	4229	262248	9277	14
	سانجى	47328	5 شاڭ	2366	54759	4 شاڭ	2189	9925	3 شاڭ	297	111992	4853	80
	مىچۈەن	5992	5 شاڭ	299	13708	4 شاڭ	548	47828	3 شاڭ	1434	67528	2282	70
	فۇكاڭ	38732	5 شاڭ	1936	25399	4 شاڭ	1015	18029	3 شاڭ	540	82160	3493	46
	ماناس	148	5 شاڭ	9	51538	4 شاڭ	2061	112701	3 شاڭ	3381	164423	5451	70
	قۇتۇبى	3878	5 شاڭ	193	28736	4 شاڭ	1149	26386	3 شاڭ	791	59000	2134	94
	گۈچۈڭ	26664	5 شاڭ	1333	116620	4 شاڭ	4664	37916	3 شاڭ	1137	181200	7135	50
	جىمسار	5227	5 شاڭ	261	130616	4 شاڭ	5224	57109	3 شاڭ	1713	192948	7199	05
	مورى	5677	5 شاڭ	283	33751	4 شاڭ	1350	48425	3 شاڭ	1453	87880	3087	49
	تۇرپان	69220	5 شاڭ	3464	88086	4 شاڭ	3528	104354	3 شاڭ	3130	261720	10113	00
	پىچان	64616	5 شاڭ	3230	29071	4 شاڭ	1162	93418	3 شاڭ	2802	187105	7196	00
	توقسۇن	7323	5 شاڭ	366	27231	4 شاڭ	1089	119807	3 شاڭ	3594	154361	5049	55
تارباغاتاي ۋىلايىتى	چۆچەك	20115	5 شاڭ	1005	36915	4 شاڭ	1476	2850	3 شاڭ	85	59880	2567	85
	دۇربىلجىن	6275	5 شاڭ	313	23729	4 شاڭ	949	4465	3 شاڭ	133	34469	1396	80
	ساۋەن	36525	5 شاڭ	1826	21300	4 شاڭ	852	1005	3 شاڭ	30	58830	2708	50
	شىخۇ	18711	5 شاڭ	935	9288	4 شاڭ	731	625	3 شاڭ	18	28624	1325	85
	چاغانتوقاي	5813	5 شاڭ	290	1581	4 شاڭ	63	1377	3 شاڭ	41	8771	395	15
ئىلى ۋىلايىتى	ئىلى	17180	5 شاڭ	859	145980	4 شاڭ	5839	324348	3 شاڭ	9730	487508	16428	63
	نىلقا	18242	5 شاڭ	912	30614	4 شاڭ	1224	21314	3 شاڭ	639	70170	2776	15
	قورغاس	3533	5 شاڭ	176	69019	4 شاڭ	2760				72552	2937	45
	چاپچال	5309	5 شاڭ	265	171104	4 شاڭ	6844	15228	3 شاڭ	456	191641	7566	50
	سۈيدۈڭ	50486	5 شاڭ	2524	39326	4 شاڭ	1573	1450	3 شاڭ	43	91262	4140	80
	توققوزتارا				269813	4 شاڭ	10792				269813	10792	60
	تېكەس	11295	5 شاڭ	564	35740	4 شاڭ	1429	21168	3 شاڭ	635	68203	2629	35
	بورتالا	1698	5 شاڭ	54	11766	4 شاڭ	470	9346	3 شاڭ	280	22210	805	90
	جاڭ	457	5 شاڭ	22	5412	4 شاڭ	216	6805	3 شاڭ	204	12674	443	45

70	5679	99566	80	1380	3 شاڭ	46525	40	1512	4 شاڭ	37811	50	786	5 شاڭ	15730	قۇمۇل	قۇمۇل ۋىلايىتى
85	1991	52648	80	512	3 شاڭ	17094	60	1194	4 شاڭ	29865	45	284	5 شاڭ	5689	بارکۆل	
80	1517	37997	80	35	3 شاڭ	1191	20	1433	4 شاڭ	35830	80	48	5 شاڭ	976	ئالتاي	ئالتاي ۋىلايىتى
00	650	16250					00	650	4 شاڭ	16250					جېمسنەي	
40	502	13185	00	75	3 شاڭ	2500	40	427	4 شاڭ	10685					بۇرچىن	
00	782	19550					00	782	4 شاڭ	19550					قاباً	
52	201	6718	52	201	3 شاڭ	6718									بۇرۇلتوقاي	
49	2442	85643	40	288	2 شاڭ	14421	60	2089	3 شاڭ	69320	10	68	4 شاڭ	1702	قاراشەھەر	قاراشەھەر ۋىلايىتى
86	4729	169015	50	1062	2 شاڭ	53126	60	2904	3 شاڭ	96820	76	762	4 شاڭ	19069	كورلا	
49	723	27474	10	272	2 شاڭ	13605	99	309	3 شاڭ	10333	40	141	4 شاڭ	3536	لوپنۇر	
25	856	30279	88	258	2 شاڭ	12944	97	287	3 شاڭ	9599	40	309	4 شاڭ	7736	چاقىلىق	
93	6768	330184	88	1071	2 شاڭ	53594	65	4099	3 شاڭ	136655	40	1597	4 شاڭ	39935	بۇگۇر	
16	1598	73163	40	1193	2 شاڭ	59671	76	404	3 شاڭ	13492			4 شاڭ		چەرچەن	
82	13439	449510	52	2938	2 شاڭ	146938	00	4782	3 شاڭ	159401	30	5719	4 شاڭ	142983	قەشقەر	قەشقەر ۋىلايىتى
30	7646	300154	34	3395	2 شاڭ	169767	60	2893	3 شاڭ	96452	40	1357	4 شاڭ	33935	مارالبېشى	
04	14248	411504	50	1373	2 شاڭ	68674	80	2515	3 شاڭ	83866	56	10358	4 شاڭ	258964	يېڭىسار	
52	11987	425478	22	3429	2 شاڭ	171461	10	4807	3 شاڭ	160201	20	3751	4 شاڭ	93780	پەيزاۋات	
18	18959	676457	80	5318	2 شاڭ	265939	90	8340	3 شاڭ	278031	48	5299	4 شاڭ	132487	قەشقەر يېڭىشەھەر	
44	2458	85323	54	593	2 شاڭ	29677	50	1083	3 شاڭ	36116	20	781	4 شاڭ	19530	پوپۇغا	
42	2990	112031	96	904	2 شاڭ	45248	58	1757	3 شاڭ	58586	88	327	4 شاڭ	8197	ئاتۇش	
98	33649	1249750	88	11777	2 شاڭ	588894	50	13686	3 شاڭ	456216	60	8185	4 شاڭ	204640	يەكەن	يەكەن ۋىلايىتى
78	29843	1076636	44	8673	2 شاڭ	433672	66	13644	3 شاڭ	454822	68	7525	4 شاڭ	188142	قاغىلىق	
51	5571	193189	84	1022	2 شاڭ	51142	63	3399	3 شاڭ	113321	04	1149	4 شاڭ	28726	پوسكام	
12	4642	197350	08	2756	2 شاڭ	137804	40	1487	3 شاڭ	49580	64	398	4 شاڭ	9966	مەكىت	
24	20995	619265	74	1826	2 شاڭ	91337	10	6846	3 شاڭ	194869	40	13322	4 شاڭ	333059	ئاقسۇ	ئاقسۇ ۋىلايىتى
66	17816	615249	80	4634	2 شاڭ	231742	20	6475	3 شاڭ	215840	66	6706	4 شاڭ	167667	ئونسۇ	
64	1258	47048	34	522	2 شاڭ	26117	10	303	3 شاڭ	10102	20	433	4 شاڭ	10829	كەلپىن	
70	11895	502521	30	7128	2 شاڭ	356414	60	3230	3 شاڭ	107686	80	1536	4 شاڭ	38421	توقسۇ	
33	20282	911063	20	14532	2 شاڭ	726609	03	4884	3 شاڭ	162801	10	866	4 شاڭ	21653	كۇچا	
90	14542	474057	60	2313	2 شاڭ	115677	90	6317	3 شاڭ	210596	40	5911	4 شاڭ	147784	ئۇچتۇرپان	
80	5050	146569	80	395	2 شاڭ	19794	20	1248	3 شاڭ	41606	80	3406	4 شاڭ	85169	ئاۋات	
92	13777	606429	10	9092	2 شاڭ	454604	52	4161	3 شاڭ	138717	30	524	4 شاڭ	13108	شايار	
13	13869	505565	80	3950	2 شاڭ	197543	53	7207	3 شاڭ	240251	80	2710	4 شاڭ	67776	باي	
00	13456	402508	30	1545	2 شاڭ	77265	20	3270	3 شاڭ	109006	50	8649	4 شاڭ	216237	خوتەن	خوتەن ۋىلايىتى
30	13655	489222	30	4918	2 شاڭ	245915	10	2986	3 شاڭ	99535	90	5750	4 شاڭ	143772	لوپ	
72	15506	585105	72	5536	2 شاڭ	276836	30	7082	3 شاڭ	236077	70	2887	4 شاڭ	72192	گۇما	
30	10004	361464	60	3557	2 شاڭ	177878	40	2837	3 شاڭ	94582	30	3609	4 شاڭ	90233	كىرىيە	
02	10401	362693	90	2643	2 شاڭ	132193	80	4240	3 شاڭ	141363	32	3516	4 شاڭ	87908	چىرا	
13	13262	457867	50	3802	2 شاڭ	190125	13	3750	3 شاڭ	125005	50	5709	4 شاڭ	142737	قاراقاش	
07	491859	16414651	85	151744		6937033	85	201237		6133717	37	138878		3343901	جەمئىي	

قوشۇمچە:

«ئۇچ ۋىلايەت» نىڭ غەللە - پاراقى

ئۇچ ۋىلايەت — ئىلى، تارباغاتاي، ئالتاينى كۆرسىتىدۇ. 1944 - يىلى ئۇچ ۋىلايەت خەلقى قوراللىق كۆرەش ئارقىلىق غۇلجىدا ۋاقىتلىق ھۆكۈمەت قۇردى. 1945 - يىل 8 - ئاينىڭ 19 - كۈنى ئۇچ ۋىلايەت ئىنقىلابىي ۋاقىتلىق ھۆكۈمىتى 82 - نومۇرلۇق قارارىنى ماقۇللاپ، يەرنى ئۇچ دەرىجىگە بۆلۈپ، دەرىجە بويىچە غەللە - پاراق ئاشلىقى ئېلىشنى بەلگىلىدى. ئىلى ۋىلايىتىدە ھەر مو 1 - دەرىجىلىك يەردىن 10.7 كىلوگرام، 2 - دەرىجىلىك يەردىن 8.5 كىلوگرام، 3 - دەرىجىلىك يەردىن 6.4 كىلوگرام ئېلىش، ئۇنۇمسىز يەرلەرنى تېرىيدىغان دېھقانلاردىن ئاشلىق ھوسۇلىنىڭ %10ى بويىچە ئېلىش بەلگىلەندى. 1946 - يىل 7 - ئايدىن 1947 - يىل 4 - ئاينىڭ ئاخىرىغىچە چۆچەك ناھىيىسى دېھقانچىلىق بېجى ئۈچۈن 290 مىڭ 800 كىلوگرام ئاق - قارا ئاشلىق، دۆربىلجىن ناھىيىلىك ھۆكۈمەت 1947 - يىل 10 - ئاينىڭ 28 - كۈنى دېھقانچىلىق بېجى ئۈچۈن 358 مىڭ 100 كىلوگرام ئاق - قارا ئاشلىق ئامبارغا كىرگۈزدى، دەپ مەلۇم قىلدى، چاغانتوقاي ناھىيىسى 1947 - يىلى دېھقانچىلىق بېجى ئۈچۈن 282 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق يىغدى. 1947 - يىل 10- ئاينىڭ 12 - كۈنى ئالتاي مەمۇرىي مەھكىمىسى «يەر بېجى ئېلىش توغرىسىدا قارار»نى ئېلان قىلدى، ئۇنىڭدا دېھقانلارنىڭ ئەملىي تېرىغان يېرى بويىچە ھېسابلىنىدا، ھەر خۇ يەر ئۈچۈن 20 كۇرە بۇغداي تاپشۇرۇش، ئەگەر باشقا زىرائەت تېرىسا، بۇغداي تاپشۇرۇشقا ئامالسىز قالغان بولسا ھۆكۈمەت تەكشۈرۈپ ئېنىقلىغاندىن كېيىن، بىر كۇرە بۇغداي ئورنىغا 1.5 كۇرە تېرىق ياكى 1.5 كۇرە ئارپا، 2 كۇرە سۇلۇ تاپشۇرۇشقا بولىدۇ، دەپ بەلگىلەندى. شۇ يىلى مەزكۇر ۋىلايەتنىڭ ئاشلىق (زىغىرمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) ئومۇمىي ھوسۇلى 302 مىڭ 297 كۇرە بولۇپ، يەر بېجى ئۈچۈن 18 مىڭ 100 كۇرە بۇغداي ئېلىندى. بۇنىڭ ئىچىدە ئالتاي ناھىيىسىنىڭ 5280 كۇرە، بۇرچىن ناھىيىسىنىڭ 4420 كۇرە، قابا ناھىيىسىنىڭ 4280 كۇرە، جېمىنەي ناھىيىسىنىڭ 3620 كۇرە، بۇرۇلتوقاي ناھىيىسىنىڭ 300 كۇرە. 1948 - يىلى تارباغاتاي ۋىلايىتىدە دېھقانچىلىق بېجى ئۈچۈن ئېلىنغان ئاشلىق 1 مىليون 602 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، ئاپەت بولۇش تۈپەيلىدىن 106 مىڭ كىلوگرام كەچۈرۈم قىلىندى. 1949 - يىلى ئالتاي ۋىلايىتى بىنەمدىن ئاشلىق بېجى ئېلىش توغرىسىدا بەلگىلىمە چىقىرىپ، ھوسۇلغا قاراپ، ھەر 11 كۇرە ھوسۇلدىن بىر كۇرە ئاشلىق تاپشۇرۇشنى بەلگىلىدى.

مىنگونىڭ 34 - يىلى (1945 - يىلى) شىنجاڭ ئۇلكىسى بويىچە ئېلىنغان غەللە - پاراق

جەدۋەل: 1 — 3　　بىرلىكى: يېڭى دادەن

تۇرى / ۋىلايەت نامى	نامى	ئەملىي ئېلىنغىنى		باھاغا سۇندۇرۇپ ئېلىنغىنى		ئىلى، تارباغاتاي، ئالتاي ۋىلايىتىدىن ئېلىنمىغىنى		كەچۈرۈم قىلىنغىنى		قەرز قالغىنى		غەللە - پاراق سانى	
ئۇرۇمچى ۋىلايىتى	بۇغداي	157	44972					842	4322	331	17984	330	67279
تارباغاتاي ۋىلايىتى	بۇغداي					150	8394					150	8394
ئىلى ۋىلايىتى	بۇغداي					830	48520					830	48520
ئالتاي ۋىلايىتى	بۇغداي					720	3653					720	3653
قۇمۇل ۋىلايىتى	بۇغداي	248	3715							302	1956	550	5671
قاراشەھەر ۋىلايىتى	بۇغداي	233	16780					557	338			790	17118
قەشقەر ۋىلايىتى	بۇغداي	444	59047	309	10143					767	2538	520	71729

يەكەن ئېلايىتى	بۇغداي	14914	415	31670	117			14510	732	12612	126	73707	390
ئاقسۇ ئېلايىتى	بۇغداي	75777	490	2859	000			10210	163	30642	667	119489	320
خوتەن ئېلايىتى	بۇغداي	15584	433	60710	037							76294	490
جەمئىي		230791	420	105382	463	60568	700	29382	224	65734	193	491859	070

مىنگونىك 36 - يىلى (1947 - يىلى) شىنجاڭ ئۇلكىسى بويىچە يېرىمى كېمەيتىپ ئېلىنغان غەللە - پاراق

جەدۋەل: 1 — 4

ئۆرى / ئېلايەت نامى	يېرىمى كېمەيتىلگىنى		ئونتۇرىچە يەككە باھاسى		جەمئىي	
ئۈرۈمچى ئېلايىتى	32000	دادەن	140000	يۈەن	4480000000	يۈەن
قۇمۇل ئېلايىتى	2500	دادەن	110000	يۈەن	275000000	يۈەن
قاراشەھەر ئېلايىتى	8000	دادەن	75000	يۈەن	600000000	يۈەن
ئاقسۇ ئېلايىتى	59000	دادەن	30000	يۈەن	1770000000	يۈەن
قەشقەر ئېلايىتى	35000	دادەن	35000	يۈەن	1225000000	يۈەن
يەكەن ئېلايىتى	36000	دادەن	35000	يۈەن	1260000000	يۈەن
خوتەن ئېلايىتى	37500	دادەن	45000	يۈەن	1687500000	يۈەن
ئىلى ئېلايىتى						
تارباغاتاي ئېلايىتى						
ئالتاي ئېلايىتى						
جەمئىي	210000	دادەن			11297500000	يۈەن

ئىزاھ: 1. يەككە باھاسى ھەر قايسى ناھىيىلەر مەلۇم قىلغان 7 - ئاينىك ئونتۇرىلىرىدىكى ئاشلىق باھاسىنى كۆرسىتىدۇ.
2. ئاشلىقنا بېگى دادەن، باھادا بېگى پۇل بىرلىك قىلىندى.
3. ئىلى، تارباغاتاي، ئالتايدىن ئىبارەت ئۈچ ئېلايەت مەلۇم قىلمىدى.

§ 3 . غەللە - پاراق

جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغاندىن كېيىن، دۆلەت ئاشلىق تەرىيدىغان يېزا ئىگىلىك ئورۇنلىرى ۋە دېھقانلاردىن دېھقانچىلىق بېجى نامى بىلەن ئالىدىغان ئاشلىق غەللە - پاراق دەپ ئاتىلىدۇ. غەللە - پاراقنى ئاشلىق تارماقلىرى تاپشۇرۇۋېلىپ ساقلاپ، دۆلەتنىك تاۋار ئاشلىقىغا ئايلاندۇرىدۇ. غەللە - پاراق پۇلىنى ئاشلىق تارماقلىرى مالىيە تارماقلىرى بىلەن راسچوت قىلىپ تاپشۇرىدۇ.

1. غەللە - پاراق ئېلىش چارىسى ۋە باج نىسبىتى

1) باشلىنىش نۇقتىسى بەلگىلەنگەن ئومۇمىي تاپاۋەتتىن ئېلىنىدىغان ئاشۇرما باج

1950 - يىلى غەربىي شىمال ھەربىي مەمۇرىي ھەيئىتى شىنجاڭنىك دېھقانچىلىق بېجى ۋەزىپىسىنى 400

مىلك دادەن (94 مىليون كىلوگرام ئاشلىققا سۇندۇرۇلىدۇ) قىلىپ بېكىتتى، شىنجاڭدا تۇرۇشلۇق خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى ئۆزلۈكىدىن 20 مىلك دادەننى ۋاكالىتەن تاپشۇردى. ئۇلكە 380 مىلك دادەننى ئۈلايەتلەرگە ۋەزىپە قىلىپ تەقسىملىدى. شۇ يىلى ئۇلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى مەركىزىي خەلق ھۆكۈمىتى دۆلەت مەمۇرىي كېڭىشى تۇزگەن «يېڭى ئازاد رايونلارنىڭ دېھقانچىلىق بېجى ۋاقىتلىق نىزامى (لايىھە)»غا ئاساسەن، شىنجاڭنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىغا بىرلەشتۈرۈپ، «شىنجاڭ ئۇلكىسىنىڭ دېھقانچىلىق بېجى ۋاقىتلىق نىزامىنى يولغا قويۇش تەپسىلىي قائىدىسى»نى تۈزۈپ تارقاتتى. ئۇنىڭدا مۇنۇلار بەلگىلەندى: دېھقانچىلىق بېجى ئېلىشتا بۇغداي ئاساس قىلىنىدۇ، جىلك ھېسابلاش ئۇلچىمى قىلىنىدۇ، ئائىلە بىرلىك قىلىنىدۇ، يېزا ئىگىلىك كىرىمىدە يەرلەردىن نورمال يىللاردا ئېلىنغان ھوسۇلغا قاراپ، باشلىنىش نۇقتىسى بەلگىلەنگەن ئومۇمىي تاپاۋەتنىن ئېلىنىدىغان ئاشۇرما باج تۈرۈمى قوللىنىلىدۇ. باج ئېلىش نۇقتىسى جەنۇبىي شىنجاڭدا 151 جىلك، شىمالىي شىنجاڭدا 201 جىلك، باج دەرىجىسى 40، باج نىسبىتى ئەڭ تۆۋەن بولغاندا 3%، ئەڭ يۇقىرى بولغاندا 42% (جەدۋەل: 1 ـ 5كە قارالسۇن) بولدى. ئالاھىدە ئائىلىلەردىن بۇغداي كىرىمى 200 مىلك جىڭدىن ئاشقانلىرىنىڭ تاپشۇرىدىغان باج سوممىسى ئۇلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتىگە يوللىنىپ ئايرىم بېكىتىلدى. ئائىلە بويىچە ئوتتۇرىچە دېھقانچىلىق كىرىمىنى ھېسابلىغىلى بولمايدىغان ھۆكۈمەت دېھقانچىلىق مەيدانلىرى، ئىجتىمائىي پاراۋانلىق كەسىپىي ئورۇنلىرى، مەسچىت ـ بۇتخانا، ئائىلىۋى ئىبادەتخانا، ئۇيۇشما قاتارلىق باج تاپشۇرغۇچى ئورۇنلارغا قارىتا 7% — 25%كىچە باج نىسبىتى ھېسابلاپ ئېلىندى. شۇ يىلى ئۇلكە بويىچە دېھقان ئائىلىلىرى ئۈستىگە ئالغان باج 90%نى، قاتلامالار ئەمەلىي ئۈستىگە ئالغىنىنىڭ نورمال ھوسۇلدا ئىگىلىگەن نىسبىتى: پومبىشچىكلارنىڭ ئادەتتە 30%، باي دېھقانلارنىڭ 20%، ئوتتۇرا دېھقانلارنىڭ 12%، كەمبەغەل دېھقانلارنىڭ 8%، يالالنما دېھقانلارنىڭ 5% بولدى.

شىنجاڭ ئۇلكىسىنىڭ 1950 ـ يىلدىكى دېھقانچىلىق بېجى دەرىجىسى، باج نىسبىتى تەپسىلاتى

جەدۋەل: 1 — 5　　بىرلىكى: جىلك

جەنۇبىي شىنجاڭ			شىمالىي شىنجاڭ		
باج دەرىجىسى	ئائىلە بويىچە كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن يىللىق دېھقانچىلىق كىرىمى	باج نىسبىتى %	باج دەرىجىسى	ئائىلە بويىچە كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن يىللىق دېھقانچىلىق كىرىمى	باج نىسبىتى %
	150 جىڭدىن تۆۋەن	كەچۈرۈم قىلىنغىنى		200 جىڭدىن تۆۋەن	كەچۈرۈم قىلىنغىنى
1	190 ~ 150	3	1	275 ~ 201	3
2	230 ~ 191	4	2	350 ~ 276	4
3	270 ~ 231	5	3	425 ~ 351	5
4	310 ~ 271	6	4	500 ~ 426	6
5	350 ~ 311	7	5	575 ~ 501	7
6	390 ~ 351	8	6	650 ~ 576	8
7	430 ~ 391	9	7	725 ~ 651	9
8	470 ~ 431	10	8	800 ~ 726	10
9	519 ~ 471	11	9	880 ~ 801	11
10	550 ~ 520	12	10	960 ~ 881	12

13	1040 ~ 961	11	13	610 ~ 551	11
14	1120 ~ 1041	12	14	670 ~ 611	12
15	1200 ~ 1121	13	15	730 ~ 671	13
16	1280 ~ 1201	14	16	790 ~ 731	14
17	1360 ~ 1281	15	17	850 ~ 791	15
18	1440 ~ 1361	16	18	910 ~ 851	16
19	1520 ~ 1441	17	19	990 ~ 911	17
20	1600 ~ 1521	18	20	1070 ~ 991	18
21	1690 ~ 1601	19	21	1150 ~ 1071	19
22	1780 ~ 1691	20	22	1230 ~ 1151	20
23	1870 ~ 1781	21	23	1310 ~ 1231	21
24	1960 ~ 1871	22	24	1390 ~ 1311	22
25	2050 ~ 1961	23	25	1490 ~ 1391	23
26	2140 ~ 2051	24	26	1590 ~ 1491	24
27	2230 ~ 2141	25	27	1690 ~ 1591	25
28	2320 ~ 2231	26	28	1790 ~ 1691	26
29	2410 ~ 2321	27	29	1890 ~ 1791	27
30	2500 ~ 2411	28	30	1990 ~ 1891	28
31	2590 ~ 2501	29	31	2110 ~ 1991	29
32	2690 ~ 2591	30	32	2230 ~ 2111	30
33	2790 ~ 2691	31	33	2350 ~ 2231	31
34	2890 ~ 2791	32	34	2470 ~ 2351	32
35	2990 ~ 2891	33	35	2590 ~ 2471	33
36	3090 ~ 2991	34	36	2710 ~ 2591	34
37	3190 ~ 3091	35	37	2850 ~ 2711	35
38	3290 ~ 3191	36	38	2990 ~ 2851	36
39	3390 ~ 3291	37	39	3130 ~ 2991	37
40	3490 ~ 3391	38	40	3270 ~ 3131	38
41	3500 ~ 3491	39	41	3410 ~ 3271	39
42	3501 جىڭدىن يۇقىرى	40	42	3411 جىڭدىن يۇقىرى	40

ئىزاھ: مەزكۇر جەدۋەلدە يۇغداي ئۇلۇچەم قىلىندى.

1951 - يىلى شىمالىي شىنجاڭ رايونىدا ئەڭ كۆپ ئاشۇرما باج 3501 جىڭدىن 4001 جىڭغا يەتتى.

1952 — 1954 - يىلغىچە ئائىلە ئونتۇرىچە دېھقانچىلىق كىرىمى بويىچە باج تاپشۇرىدىغانلارغا باج نىسبىتى يەر ئىملاھاتى ئېلىپ بېرىلغان ۋە ئېلىپ بېرىلمىغان رايونلار بويىچە ھېكتىلىپ، باج دەرىجىسى ئازايتىلدى، ئەڭ يۇقىرى ئاشۇرما سان ۋە ئەڭ يۇقىرى باج نىسبىتى تۆۋەنلىتىلدى. ئائىلە بويىچە ئونتۇرىچە دېھقانچىلىق كىرىمىنى ھېسابلىغىلى بولمايدىغان باج تاپشۇرغۇچى ئورۇنلارغا باج نىسبىتى 1 ~ 6 پىرسەنت پوتېنتى ئۆستۈرۈلدى (جەدۋەل: 1 — 6گە قارالسۇن)

شىنجاڭ ئۇلكىسىنىڭ 1952 — 1954 - يىلىغىچە دېھقانچىلىق بېجىنى ئېلىش نۇقتىسى ۋە ئومۇمىي تاپاۋەتتىن ئېلىنىدىغان ئاشۇرما باج نىسبىتى

جەدۋەل: 1 — 6

يىللار / تۈرى		جەنۇبىي شىنجاڭ					شىمالىي شىنجاڭ				
		ئېلىش نۇقتىسى (جىڭ)	ئېلىش نىسبىتى %	باج دەرىجىسى	ئاشۇرما يۆقىرى (جىڭ)	ئاشۇرما يۆقىرى باج نىسبىتى %	ئېلىش نۇقتىسى (جىڭ)	ئېلىش نىسبىتى %	باج دەرىجىسى	ئاشۇرما يۆقىرى (جىڭ)	ئاشۇرما يۆقىرى باج نىسبىتى %
1952	يەر ئىسلاھاتى ئېلىپ بېرىلغان رايون	151	4	27	1780	30	251	5	26	2460دىن يۇقىرى	30
	يەر ئىسلاھاتى ئېلىپ بېرىلمىغان رايون	151	3	40	3411	40	251	3	40	3800	42
1953		181	4	27	2000	30	251	5	26	2550	30
1954	يەر ئىسلاھاتى ئېلىپ بېرىلغان رايون	181	4	27	2171	30	251	4	26	3001	30
	يەر ئىسلاھاتى ئېلىپ بېرىلمىغان رايون					35					35

1950 — 1955 - يىلىغىچە ئۇلكە (ئاپتونوم رايون) بويىچە 746 مىليون كىلوگرام (يەرلىكتىن قوشۇپ ئېلىنغىنىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە، تۆۋەندىمۇ شۇنداق) غەللە - پاراق ئېلىندى، يەنى يىلىغا ئوتتۇرىچە124 مىليون كىلوگرام ئېلىنىپ، ئەمەلىي سېلىق ئومۇمىي ھوسۇل (ئەمەلىي ھوسۇل بۇغدايغا سۇندۇرۇلدى) نىڭ 8.4% نى ئىگىلىدى (جەدۋەل: 1 — 7گە قارالسۇن). بۇ، ئاپتونوم رايونىنىڭ سېلىقنى ئومۇمىي ھوسۇلنىڭ 13%ىدىن ئاشۇرۇۋېتىلىشىگە توغرىسىدىكى بەلگىلىمىدىن تۆۋەن بولدى.

1950 — 1955 - يىلىغىچە شىنجاڭ ئۇلكىسى بويىچە دېھقانچىلىق بېجى ئېلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 1 — 7　　بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

يىللار / تۈرى	ۋەزنىيسى (ئاق ئاشلىق)	نورمال يىللاردىكى ھوسۇل	ئەمەلىي ھوسۇلنىڭ بۇغدايغا سۇندۇرۇلغىنى	ئېلىشقا تېگىشلىكى		ئامبارغا كىرگۈزۈلگىنى		يەرلىكتىن قوشۇپ ئېلىنغىنى		كەچۈرۈم قىلىنغىنى	
				ئەمەلىي ھوسۇلدىن ئىگىلىگىنى %	ئاق ئاشلىق	ئەمەلىي ھوسۇلدىن ئىگىلىگىنى %	ئاق ئاشلىق	ئېلىشقا تېگىشلىكىدە ئىگىلىگىنى %	ئاق ئاشلىق	ئېلىشقا تېگىشلىكىدە ئىگىلىگىنى %	ئاق ئاشلىق
1950	8930	107000	102500	11.8	10121	8.3	8480	14.99	1519.5		

		20	2799	10.2	12328.5	11.6	13995	120500	108000	9160	1951
1.68	225			7.4	10733.5	9.2	13334.5	145500	111500	12240	1952
2.20	283			7.5	11621.5	8.3	12817.5	154500	110000	12149	1953
2.30	319.5	4.73	677	7.7	13541.5	8.1	14295	177000	113500	12131.5	1954
2.71	368	7	948	6.4	12009	7.2	13543	187000	110000	12131.5	1955
1.53	1195.5	7.60	5943.5	7.7	68714	8.8	78106	887000	660000	66742	جەمئىي

ئىزاھ: جەدۋەلدىكى سان مالىيە نازارىتىدىن ئېلىندى.

1950 — 1956 - يىلغىچە شىنجاڭدا رايونلار بويىچە غەللە - پاراق ئېلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 1 — 8 بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

نامى / يىللار		1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956
ئاپتونوم رايون بويىچە	جەمئىي	722	19321	14502	12677	13331	12134	12945
	بۇغداي	652	15681	11008	10360	11397	9391	9753
	گۈرۈچ	39	524	545	462	605	648	675
	پۇرچاق				1	6	18	41
	قارا ئاشلىق	31	3116	2949	1854	1323	2007	2476
ئۈرۈمچى شەھىرى					15	14	14	24
تۇرپان ۋىلايىتى					606	460	403	151
قۇمۇل ۋىلايىتى					166	183	216	214
سانجى ئوبلاستى					1634	1879	1615	1992
ئىلى ۋىلايىتى					1474	2023	1122	2080
تارباغاتاي ۋىلايىتى					528	647	586	574
ئالتاي ۋىلايىتى					78	184	137	248
بورتالا ئوبلاستى					209	202	203	257
بايىنغولىن ئوبلاستى					492	458	483	483
ئاقسۇ ۋىلايىتى					2270	2194	2062	1907
قىزىلسۇ ئوبلاستى					87	98	181	273
قەشقەر ۋىلايىتى					3718	3429	3494	3208
خوتەن ۋىلايىتى					1400	1560	1618	1534

ئىزاھ: جەدۋەلدىكى سان ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئامبارغا كىرگۈزگەن ئاشلىق سانىنى كۆرسىتىدۇ. 1950 — 1952 - يىلغىچە بولغىنى ئۇلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ھەر قايسى يىللاردىكى بوغالتىرلىق ئانچوتى بويىچە تولدۇرۇلدى. 1953 — 1956 - يىلغىچە بولغىنى ئۇلكىلىك (ئاپتونوم رايونلۇق) ئاشلىق نازارىتىنىڭ ئاشلىق يىلى ستاتىستىكا يىللىق مەلۇماتى بويىچە تولدۇرۇلدى.

يېزا ئىگىلىكى كوپېراتسىيەلەشتۈرۈلگەندىن كېيىن، يەككە دېھقان ئائىلىلىرىگە قارىتا يەنىلا ئاشلىنىش نۆقتىسى بەلگىلەنگەن ئومۇمىي تاپاۋەتتىن ئاشۇرما باج ئېلىش چارىسى ئىجرا قىلىنىدى. ش ئۇ ئا ر ھەلق كومىتېتى 1957 - يىلى «ئاپتونوم رايوننىڭ يەككە دېھقان ئائىلىلىرىدىن دېھقانچىلىق ھېچى ئېلىش ۋاقىتلىق چارىسى»نى تارقىتىپ، يەككە دېھقان ئائىلىلىرىدىن ئېلىنىدىغان باج چېكىنى ئۆستۈردى، ئەڭ يۇقىرى ئاشۇرما سانىنى تۆۋەنلەتتى. شۇنىڭ بىلەن بىللە، ئىجتىمائىي پاراۋانلىق ئىشلىرى قاتارلىق باج تاپشۇرغۇچى ئورۇنلارنىڭ باج نىسبىتىنى 5 ~ 10 پىرسەنت پوئىنتى تۆۋەنلەتتى.

2) رايونلار ئارا پەرقلىق تاناسىپلىق باج نىسبىتى

1956 — 1978 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە رايونلار ئارا پەرقى بولغان تاناسىپلىق باج نىسبىتى تۈزۈمى يولغا قويۇلدى. يەنى ئوخشاش بولمىغان ئىقتىسادىي رايونغا ئوخشاش بولمىغان ئوتتۇرىچە باج نىسبىتى يولغا قويۇلدى. باج يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپى ياكى ئىشلەپچىقىرىش ئەتىرىتى ئوبيېكت، نورمال يىللاردىكى ھوسۇل ئاساس قىلىنىپ، شۇ جايدىكى ئوتتۇرىچە باج نىسبىتى بويىچە ھېسابلاپ ئېلىنىدى.

1956 - يىلى «ئاپتونوم رايوننىڭ 1956 - يىللىق يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپىدىن دېھقانچىلىق ھېچى ئېلىش ھەققىدىكى سىناق چارىسى»دە مۇنداق دەپ بەلگىلەندى: ئالىي يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپىنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويغان ۋىلايەت، ئوبلاستلارنىڭ ئوتتۇرىچە باج نىسبىتى ئەڭ تۆۋەن بولغاندا %6، ئەڭ يۇقىرى بولغاندا %20، جەنۇبىي شىنجاڭنىڭ ئوتتۇرىچە باج نىسبىتى %8.2، شىمالىي شىنجاڭنىڭ %12 بولىدۇ؛ ۋىلايەت، ئوبلاستلاردىن تۆۋەن باج تاپشۇرغۇچى ئورۇنلارنىڭ باج نىسبىتى ۋەزىپىسىنى ئورۇندىشىغا كاپالەتلىك قىلىش ۋە ھەر قايسى باج رايونلىرىنىڭ سېلىقىنى تەڭپۇڭلاشتۇرۇش پرىنسىپى ئاستىدا ۋىلايەت، ئوبلاستلار ئۆز ئالدىغا تۈزۈپ ېكىتىدۇ.

1957 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرىچە باج نىسبىتى %13، ئەڭ تۆۋەن باج نىسبىتى %8، ئەڭ يۇقىرى باج نىسبىتى %25 بولدى. ۋەخپە تېرىلغۇ يەرلەرنىڭ باج نىسبىتى شۇ جايدىكى يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپىنىڭ باج نىسبىتى بويىچە ئىجرا قىلىنىدى. ۋىلايەت، ئوبلاستلارنىڭ ئوتتۇرىچە باج نىسبىتى: ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستى، ئۈرۈمچى، ئاقسۇ ۋىلايەتلىرىنىڭ %14، كورلا ۋىلايىتى، سانجى خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستىنىڭ %14.5، بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستىنىڭ %13.5، ئۈرۈمچى شەھىرى، قەشقەر ۋىلايىتى، قىزىلسۇ قىرغىز ئاپتونوم ئوبلاستىنىڭ %12، قۇمۇل، خوتەن ۋىلايەتلىرىنىڭ %11 بولدى.

1958 — 1960 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرىچە باج نىسبىتى %13 بولدى، ۋىلايەت، ئوبلاستلارنىڭ ئوتتۇرىچە باج نىسبىتى: قەشقەر ۋىلايىتى، خوتەن ۋىلايىتى، قىزىلسۇ ئوبلاستىنىڭ %11.5، قۇمۇل، ئاقسۇ ۋىلايەتلىرىنىڭ %12، ئىلى، بايىنغولىن ئوبلاستلىرىنىڭ %13، كورلا ۋىلايىتىنىڭ %13.5، ئۈرۈمچى شەھىرى ۋە سانجى ئوبلاستىنىڭ %16، تۇرپان، پىچان ناھىيىلىرىنىڭ %15، توقسۇن ناھىيىسىنىڭ %14 بولدى. دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانلىرى، ئەمگەك بىلەن تۆزگەرتىش دېھقانچىلىق مەيدانلىرى، تۆۋەنگە چۈشۈرۈلگەن كادىرلار باشقۇرغان دېھقانچىلىق مەيدانلىرىنىڭ 1959 - يىلدىكى باج نىسبىتى %13 (1965 - يىلى %7كە تۆزگەرتىلدى)، ئىدارە، قىسىم، كارخانا، مەكتەپلەرنىڭ تۆزىنى تەمىنلەش خاراكتېرىدىكى قوشۇمچە ئىشلەپچىقىرىش كىرىمىدىن 3 يىللىق باج كەچۈرۈم قىلىنىدى (1962 - يىلى %10 بويىچە باج ئېلىنىدى).

1961 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرىچە باج نىسبىتى %11، ئۈرۈمچى شەھىرى، سانجى ئوبلاستى، ئىلى ئوبلاستىغا بىۋاستە قاراشلىق ناھىيە شەھەرلەر، تارباغاتاي ۋىلايىتى، قاراماي شەھەرلىرىنىڭ %12.5، بورتالا ئوبلاستى، تۇرپان، پىچان ناھىيىلىرىنىڭ %12، بايىنغولىن ئوبلاستى، توقسۇن ناھىيىلىرىنىڭ %11.5، ئالتاي، ئاقسۇ، قۇمۇل ۋىلايەتلىرىنىڭ %11، قىزىلسۇ ئوبلاستى، قەشقەر، خوتەن ۋىلايەتلىرىنىڭ %10 بولدى.

باج تاپشۇرغۇچى ئورۇنلارنىڭ نورمال يىللاردىكى ھوسۇلىنىڭ ھېسابلىنىشى. 1958 - يىلدىكى ھوسۇل 1957 - يىلدىكى ئەملىي ھوسۇل بويىچە %78 ئاساسىي ئاشلىققا سۈندۈرۈلدى. ئەگەر 1957 - يىلى ھوسۇل كېمەيگەن بولسا، 1958 - يىلدىكى ئەملىي ھوسۇل بويىچە %52ئاساسىي ئاشلىققا سۈندۈرۈلدى. 1971 - يىلدىن ئېتىبارەن، 1968 — 1970 - يىلغىچە بولغان ئوتتۇرىچە نورمال ھوسۇل باج ھېسابلاشتىكى تۆپ سان قىلىنىپ، 5 يىلغىچە ئۆزگەرتىلمەي، شۇ نسبەت بويىچە ھېسابلاپ ئېلىندى. 1976 - يىلدىن ئېتىبارەن، باج تاپشۇرغۇچى ئورۇنلارنىڭ ئۆتكەنكى 5 يىللىق ئوتتۇرىچە ئەملىي ھوسۇلى بويىچە ھېسابلاپ ئېلىندى. كېيىن ھەر 5 يىلدا بىرقېتىم تەكشىلىدى.

1956 — 1978 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە ئېلىنغان غەللە - پاراق 4 مىليارد 14 مىليون كىلوگرام، يىللىق ئوتتۇرىچە ئېلىنغىنى 174 مىليون كىلوگرام بولۇپ، ئەملىي سېلىق ئومۇمىي ھوسۇلنىڭ %3.6نى ئىگىلىدى (جەدۋەل: 1 — 9غا قارالسۇن).

3) ئېلىش نۇقتىسى بەلگىلەنگەن، رايونلار ئارا پەرقلىق تاناسىپلىق باج نسبىتى بويىچە ھېسابلاپ ئېلىش

1979 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت مەركەزنىڭ دېھقانچىلىق بېجى سېلىقىنى يەڭگىللىتىش توغرىسىدىكى روھىغا ئاساسەن، دېھقانچىلىق بېجى ئېلىش نۇقتىسىنى ئىشلەپچىقىرىش ئەتراپىنى بىرلىك قىلىپ ھېسابلاپ، يىللىق ئوتتۇرىچە نورمىنى 160 كىلوگرام، كىرىمنى 40 يۈەن قىلىپ بېكىتتى. ئېلىش نۇقتىسىدىن يۇقىرى بولغانلاردىن يەنىلا 1978 - يىلدىن بۇرۇن بەلگىلەنگەن رايونلار ئارا پەرقلىق تاناسىپلىق باج نسبىتى بويىچە ھېسابلاپ ئالدى. ئىشلەپچىقىرىش ئەتراپىدىكى مەسۇلاتقا بىرلەشتۈرۈپ ئاشلىلەرگە ھۆددىگە بېرىش تۈزۈمى يولغا قويۇلغانلاردىن ئاشلە بويىچە ھېسابلاپ ئېلىنىدىغان بولدى. دېھقانچىلىق بېجىنىڭ دۆلەت بېكىتكەن ئاشلىق سېتىۋېلىش تۆپ سانى (غەللە - پاراق ۋە سېتىۋېلىشنى ئۆز ئىچىگە ئالمىدۇ) دىن ئېشىپ كەتكەن قىسمىغا نەق پۇل ئېلىندى، ئۇنى ئاشلىق تارماقلىرى ئىشلەپچىقىرىش ئەتراپىنىڭ سېتىۋېلىش تۆپ سانىنى ئورۇندىغاندىن كېيىنكى ئارتۇق ئاشلىق پۇلىدىن ژاكالىتەن تۇتۇۋالدى.

1956 — 1978 - يىلغىچە شىنجاڭدا دېھقانچىلىق بېجى ئېلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 1 — 9 بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

تۇرى / يىللار	ۋەزنىسى (ئاق ئاشلىق)	نورمال يىللاردىكى ھوسۇل	ئەملىي ھوسۇلدىن بۇغدايغا سۈندۇرۇلغىنى	ئېلىشقا تېگىشلىكى		ئامبارغا كىرگۈزۈلگىنى		يەرلىكتىن قوشۇلغىنى		كەچۈرۈم قىلىنغىنى	
				ئاق ئاشلىق	ئەملىي ھوسۇلدا ئىگىلىگىنى %	ئاق ئاشلىق	ئەملىي ھوسۇلدا ئىگىلىگىنى %	ئاق ئاشلىق	ئېلىشقا تېگىشلىكىدە ئىگىلىگىنى %	ئاق ئاشلىق	ئېلىشقا تېگىشلىكىدە ئىگىلىگىنى %
1956	14955	124000	216000	14861	6.9	13654	6.3	1788	12	334	2.2
1957	15500	127500	198500	18224	8.2	15879	8	1947	12	679.5	4.4
1958	23000	179000	209000	24024.5	11.5	22280.5	10.7	2883	12	401.5	1.7
1959	21602	190500	229000	24001	10.5	25574	11.2	2832	11.8	947.5	3.9
1960	26389.5	207500	203000	22923.5	11.3	23434	11.5	1581	6.9	4492.5	19.6
1961	17250	155000	172500	14060	8.2	13715.5	8	1306	9.3	3133.5	22.3
1962	17766	141500	166000	12626.5	7.6	12372.5	7.5	1780	9.8	3037.5	24
1963	15000	138500	230000	15684	6.8	15430.5	6.7	1550	9.9	1098.5	7
1964	16500	145500	275000	15353.5	5.6	17214	6.3	1460.5	9.5	841.5	5.5
1965	16000	147000	298500	15914.5	5.8	15941.5	5.3	1322	8.3	1969	12.4

16	2505	7,8	1215,5	4,2	15313,5	4,3	15677	363500	151500	15750	1966
16	2505	7,8	1215,5	4,5	15313,5	4,6	15677	338000	151500	15750	1967
16	2505	7,8	1215,5	5,7	15313,5	5,8	15677	270500	151500	15750	1968
16	2505	7,8	1215,5	5,4	15313,5	5,6	15677	281000	151500	15750	1969
12,5	1958,5	8,1	1278	5	15946,5	4,9	15697	319500	141500	15750	1970
9,1	1406	8,4	1306	4,9	15971	4,8	15514	325500	141500	15750	1971
10,5	1560	6,4	953	4,8	13811,5	5,1	14931	290500	141500	15750	1972
10,7	1598	8,2	1990,5	4,5	14874	4,5	14922	334000	148000	15750	1973
32,2	3465,5	9,2	1658	4,5	12398	3,9	10760,5	272500	139500	15750	1974
15	2113	9,5	1853,5	4,3	13803	4,4	14086	319500	150000	15750	1975
6,7	931	9,5	1325	4,1	14412,5	4	13957	349000	295500	14350	1976
14,8	1915,5	10,2	1325	3,9	13258	3,8	12969,5	338500	309000	14350	1977
6	842,5	9,7	1358,5	3,6	13836	3,6	13955,5	386500	319500	14350	1978
11,6	42745	9,9	36359	5,7	365060	5,7	367173	6386000	3948000	384512,5	جەمئي

ئىزاھ: جەدۋەلدىكى سان مالىيە نازارىتىدىن ئېلىنغان.

1980 - يىلى باج ئېلىش نۇقتىسى ئۆستۈرۈلۈپ، يىللىق ئوتتۇرىچە نورما 170 كىلوگرام، كىرىم 45 يۈەن قىلىپ بېكىتىلدى. بۇ 2 تۈرنىڭ بىرى ئۆلچەمگە يەتمىسە ئېلىش كەچۈرۈم قىلىنىدى. مەھسۇلاتقا بىرلەشتۈرۈپ ئائىلىلەرگە ھۆددىگە بېرىش تۈزۈمى ئومۇميۈزلۈك كېڭەيتىلگەنلىكى ئۈچۈن، ئائىلە بويىچە نورما ۋە كىرىمگە قاراپ باج ئېلىش نۇقتىسىنى ھېسابلاش خىزمىتى مىقدارى زور، مەشغۇلاتى قىيىن بولغاچقا، 1984-يىلدىن ئېتىبارەن، باج ئېلىش نۇقتىسىنى بەلگىلەش چارىسى ئەسلىدىكى بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە ئۆزگەرتمەيدىغان سېتىۋېلىش تۈپ سان ۋەزىپىسى بويىچە ھېسابلاپ ئېلىشقا ئۆزگەرتىلدى. نورمىسى ۋە كىرىمى بەك تۆۋەن ئاز ساندىكى دېھقان ئائىلىلىرىدىن كېمەيتىپ ئېلىنىدى ياكى كەچۈرۈم قىلىنىدى.

بۇ مەزگىل جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغاندىن كېيىن ئاپتونوم رايون بويىچە غەللە-پاراق ئەك ئاز ئېلىنغان، سېلىق ئەك يەڭگىل بولغان مەزگىل بولدى، ئەك كۆپ ئېلىنغان يىلدا 133 مىليون كىلوگرام، قالغان يىللاردا 120 مىليون كىلوگرام ئۆپچۆرىسىدە بولدى، يىللىق ئوتتۇرىچە ئەمەلىي سېلىق ئومۇمىي ھوسۇلنىڭ 2,31% نى ئىگىلىدى (جەدۋەل: 1 — 10غا قارالسۇن).

1979 — 1984 - يىلغىچە شىنجاڭدا دېھقانچىلىق بېجى ئېلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 1 — 10 بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

تۈرى / يىللار	ۋەزىپىسى	نورمال يىللاردىكى ھوسۇل	ئەمەلىي ھوسۇلدىن بۇغدايغا سۇندۇرۇلغىنى	ئېلىشقا تېگىشلىكى		ئامبارغا كىرگۈزۈلگىنى		يەرلىكتىن قوشۇلغىنى		كەچۈرۈم قىلىنغىنى	
				ئاشلىق	ئەمەلىي ھوسۇلدا ئېگىلىگىنى %	ئاشلىق	ئەمەلىي ھوسۇلدا ئېگىلىگىنى %	ئاشلىق	ئېلىشقا تېگىشلىكىدە ئېگىلىگىنى %	ئاشلىق	ئېلىشقا تېگىشلىكىدە ئېگىلىگىنى %
1979	14350	342000	427000	11825	2,8	11822,5	2,8	1145	9,7	2950,5	25
1980	14350	316500	445500	11091,5	2,5	11921,5	2,6	1116,5	10,1	3562	32,1
1981	14350	317000	495000	11688	2,4	10919	2,2	1046	9	2882	24,7
1982	14350	320000	541500	12387	2,3	12360	2,3	1194,5	9,6	2211	17,9
1983	14350	318500	592000	12993	2,2	13232,5	2,2	1291,5	9,9	1629	12,3
1984	14350	321000	665500	13311	2	13266,5	2	1272	9,6	1312	9,9
جەمئي	86100	1935000	3166500	73295,5	2,3	73522	2,3	7065,5	9,6	14546,5	19,8

ئىزاھ: بۇ جەدۋەلدىكى سان مالىيە نازارىتىدىن ئېلىنغان.

4) سەپلىمە پۇل ئېلىشقا ئۆزگەرتىش

1985 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى گوۋۇيۈەننىڭ دېھقانچىلىق بىجىنى ئاشلىق نىسبەت باھاسى بويىچە سۈندۇرۇپ سەپلىمە پۇل ئېلىشقا ئۆزگەرتىش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشنىڭ روھىغا ئاساسەن، 1985- يىلدىن ئېتىبارەن، يېزا ئىگىلىك بىجىغا ئاشلىق ئېلىشنى سۈندۇرۇپ سەپلىمە پۇل ئېلىشقا ئۆزگەرتىشنى قارار قىلدى. شۇنىڭدىن ئېتىبارەن ئاشلىق تارماقلىرى ئاز ساندىكى ئاشلىقى كەملەيدىغان جايلاردىن باشقا رايونلاردا ۋاكالىتەن غەللە - پاراق ئالمايدىغان بولدى.

2. غەللە - پاراقنى كېمەيتىش - كەچۈرۈم قىلىش

غەللە - پاراق ئېلىش داۋامىدا غەللە - پاراقنى كېمەيتىش - كەچۈرۈم قىلىش ئاپەت ئەھۋالىغا قاراپ كېمەيتىش - كەچۈرۈم قىلىش، ئىجتىمائىي كېمەيتىش - كەچۈرۈم قىلىش، چېگرا ناھىيىلەرنىڭكىنى كېمەيتىش- كەچۈرۈم قىلىش، قالدۇقنى كەچۈرۈم قىلىش، باشقا سەۋەبتىن كېمەيتىش - كەچۈرۈم قىلىشتىن ئىبارەت 5 تۈرگە بۆلۈندى. 1952 — 1984 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە 582 مىليون كىلوگرام غەللە- پاراق كېمەيتىلدى ياكى كەچۈرۈم قىلىندى، بۇ شۇ مەزگىلدىكى ئېلىشقا تېگىشلىك غەللە - پاراقنىڭ 11.77%ىنى ئىگىلەيدۇ. 1985 - يىلدىن باشلاپ غەللە - پاراقنى كېمەيتىش - كەچۈرۈم قىلىشتا ئاشلىق بويىچە ھېسابلانمايدىغان بولدى.

1) ئاپەت ئەھۋالىغا قاراپ كېمەيتىش - كەچۈرۈم قىلىش

قۇرغاقچىلىق، ھۆلچىلىك، ھاشارات ئاپىتى، مۆلدۈر قاتارلىق تەبىئىي ئاپەتلەر يۈز بەرگەندە، ئاپەت يېنىك بولسا ئاز كېمەيتىش، ئېغىر بولسا كۆپ كېمەيتىش، پەۋقۇلئاددە ئاپەت بولسا ھەممىسىنى كەچۈرۈم قىلىش پرىنسىپى بويىچە، ئاممىغا تايىنىپ، ئاپەت ئەھۋالىنى ئېنىقلاپ، دېموكراتىك باھالاپ، رەھبەرلىك بىكىتىش ئۇسۇلى قوللىنىلىپ، ئېلىنىدىغان غەللە - پاراق كېمەيتىلدى ياكى كەچۈرۈم قىلىندى. ئومۇمەن ھوسۇل 10%تىن كۆپرەك كېمەيگەن بولسا غەللە - پاراقنى كېمەيتىش ياكى كەچۈرۈم قىلىش ئىجرا قىلىندى. 60% كېمەيگەن بولسا ھەممىسى كەچۈرۈم قىلىندى. 1950 - يىلدىكى بەلگىلىمە بويىچە ئاپەت بولۇش تۈپەيلىدىن كېمەيتىش - كەچۈرۈم قىلىشقا توغرا كەلگەندە ئاپەت ئەھۋالى دەرىجىمۇ دەرىجە تەكشۈرۈلۈپ ئەملىيلەشتۈرۈلگەندىن كېيىن، ئۇلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتىگە يوللاپ تەستىقلىتىلغاندىن كېيىن كېمەيتىشكە- كەچۈرۈم قىلىشقا بولاتتى. 1962 - يىلى كېمەيتىش - كەچۈرۈم قىلىش مىقدارى خام چوتتا تىزگىنلىنىدىغان كېمەيتىش - كەچۈرۈم قىلىش ساندىن ئېشىپ كەتمىسە، ناھىيىلىك (شەھەرلىك) خەلق ھۆكۈمىتى تەستىقلاپ كېمەيتسە، كەچۈرۈم قىلسا بولىدۇ؛ كېمەيتىش - كەچۈرۈم قىلىش مىقدارى خام چوتتا تىزگىنلىنىدىغان ساندىن ئېشىپ كېتىپ، ۋەزىپىنىڭ ئورۇندىلىشىغا تەسىر يەتسە، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تەستىقلىشىغا مەلۇم قىلىش كېرەك، دەپ ئۆزگەرتىلدى.

2) ئىجتىمائىي كېمەيتىش - كەچۈرۈم قىلىش

1950 - يىلى ئىنقىلابىي قۇربانلار، ئىنقىلابىي ھەربىيلەر، تەمىنات تۈزۈمىدىكى خادىملارنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرى ۋە قېرى، ئاجىز، يېتىم، تۇل، مېيىپلاردىن تۇرمۇشى ئالاھىدە نامراتلىرىغا يېزا (كەنت) ئىگىلىك بىجىنى باھالاش ھەيئىتىنىڭ باھالىشى، ناھىيىلىك (شەھەرلىك) خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تەستىقلىشى ئارقىلىق، باجنى كېمەيتىش - كەچۈرۈم قىلىش بەلگىلەندى. 1953 - يىلى يۇقىرىدا ئېيتىلغان خادىملارنىڭ تۇرمۇش قىيىنچىلىقى دەرىجىسىگە قاراپ تۆلەيدىغان بىجىنىڭ 10% ~ 15%ى كېمەيتىلدى - كەچۈرۈم قىلىندى، ئايرىم ئالاھىدە نامراتلاردىن كۆپرەك كېمەيتىلدى ياكى ھەممىسى كەچۈرۈم قىلىندى. 1956 - يىلى ئالىي يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپىدىكى بەشتە كاپالەتلەندۈرۈلىدىغان ئائىلىلەردىن غەللە - پاراق ئېلىنمىدى،

باشلانغۇچ يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپىنىڭ نامرات ئەزالىرى ۋە يەككە دېھقان ئائىلىلىرىدىن تاپاۋىتىگە قاراپ كېمەيتىلدى ياكى كەڭەيتىلدى. 1976 - يىلى ناھىيە بېكىتكەن نامرات ئەترەتلەردىن مۇڭلۇق كېمەيتىلدى ياكى كەڭەيتىلدى. 1981 - يىلى كېمەيتىش - كەڭەيتىش مۇھىم نۇقتىسى: ئىشلەپچىقىرىش، تۇرمۇشتا قىيىنچىلىقى بار ياكى كۇتۇلمىگەن ھادىسىلەرگە ئۇچرىغان ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرى، «قوش مۇددىگە ئېلىنغان» ئەترەتلەردىكى ئىنقىلابىي قۇربانلار ئائىلە تاۋابئاتلىرى، بەشتە كاپالەتلەندۈرۈلىدىغان ئائىلىلەر، يېزىلاردىكى مېيىپ ھەربىيلەر ۋە كۇتۇلمىگەن ئاپەتكە ئۇچرىغان قىيىنچىلىقى بار ئائىلىلەردىن ئىبارەت بولدى.

3) چېگرا ناھىيە - گۇڭشېلارنىڭكىنى كېمەيتىش - كەڭەيتىش

چېگرا رايونلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈش ئۈچۈن، 1964 - يىلى چېگرا 1 - سەپتىكى 23 ناھىيىنىڭ بارلىق خەلق گۇڭشېلىرى تاپشۇرىدىغان غەللە - پاراقنىڭ %5 ~ %10ى كېمەيتىلدى. شۇ يىلى تەخمىنەن 2 مىليون كىلوگرام غەللە - پاراق كېمەيتىپ ئېلىندى. 1974 - يىلى ئاپتونوم رايون چېگرا ناھىيىنى 31 قىلىپ بېكىتىپ، 1 - سەپ ۋە 2 - سەپ دەپ ئايرىلدى. بۇ قېتىم يېڭىدىن چېگرا ناھىيىگە ئايرىلغان خوتەن، گۇما، قاغىلىق ۋە ئەسلىدە چېگرا 2 - سەپكە ئايرىلغان ئالتاي، بۇرۇلتوقاي، ئۈچتۇرپان، ئاراتۇرۇك، موري، قورغاس ۋە نۇقتىلىق ئېتىبار بېرىلىدىغان تاشقورغان قاتارلىق ناھىيىلەردىن تاپشۇرىدىغان غەللە - پاراقنىڭ %5 ~ %6ى كېمەيتىلدى، يەنى 1 مىليون 85 مىڭ كىلوگرام غەللە - پاراق كېمەيتىلدى.

4) قالدۇقنى كەڭەيتىش

باج تاپشۇرۇش مۇھلىتى توشۇپ قالغان بولسىمۇ، ئاز ساندىكى باج تاپشۇرغۇچىلار قىيىنچىلىق تۇپەيلىدىن تولۇق تاپشۇرۇپ بولالمىسا، تاپشۇرۇپ بولالمىغان قىسمى دېھقانچىلىق بېجى قالدۇقى دەپ ئاتىلىدۇ. ئومۇمەن «كونا قەرزگە قارىتا كەڭچىلىك قىلىش، يېڭى قەرزگە قارىتا قاتتىق تەلەپ قويۇش» پرىنسىپى بويىچە، «ئامما باھالاش، ھۆكۈمەت تەكشۈرۈپ بېكىتىش» ئارقىلىق كەڭەيتىلدۇ. ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى 1954 -، 1957 -، 1965 -، 1974 -، 1979 - يىللىرى 5 قېتىم ئىلگىرىكى يىللاردا غەللە - پاراق ئېلىش جەريانىدا خاتا ھېسابلاپ قويۇش، يەرنىڭ دەرىجىسى مۇڭلۇق بولماسلىق، ھوسۇلنى بەك يۇقىرى باھالىۋېتىش، كۇتۇلمىگەن ئاپەتلەرگە ئۇچرىغاندەك كېمەيتمەسلىك، كەڭەيتىلمەسلىك، كەڭەيتىلمىگەن سەۋەبلەر تۇپەيلىدىن قەرز قالغان غەللە - پاراقنى ۋە ئەمگەك كۈچى كەم دېھقان ئائىلىلىرى، بەشتە كاپالەتلەندۈرۈلىدىغان ئائىلە ۋە نامرات گۇڭشى، نامرات ئەترەتلەر تاپشۇرالماي قالغان غەللە - پاراق قالدۇقىنى كەڭەيتىلىشى بەلگىلىدى. جۈملىدىن 1965 - يىل 12 - ئايدا 1959 — 1964 - يىلغىچە قالغان قالدۇق 12 مىليون 420 مىڭ كىلوگرام غەللە - پاراقنىڭ ھەممىسىنى كەڭەيتىلىشى بەلگىلىدى. 1979 - يىل 11 - ئايدا ئومۇمەن دېھقانچىلىق بېجى بەلگىلەنگەن باج ئېلىش نۇقتىسىدىن تۆۋەن بولغان باج تاپشۇرغۇچى ئورۇنلارنىڭ قالدۇقىنى بىردەك كەڭەيتىلىش بەلگىلەندى.

5) باشقا سەۋەبتىن كېمەيتىش - كەڭەيتىش

1950 - يىلى چارۋىچىلارنىڭ دېھقانچىلىق قىلىدىغان تېرىلغۇ يېرىدىن %5 ~ %20 كەمچە غەللە - پاراق كېمەيتىلدى. 1958 - يىلى دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانلىرى، ھەربىيلەر دېھقانچىلىق مەيدانلىرى ۋە يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپلىرىدىن قانۇن بويىچە پىششىق يەرلەرنى تېرىغان ۋە داۋاملىق تېرىيدىغانلاردىن بىر يىللىق باج كەڭەيتىلدى. يېڭىدىن بوز يەر ئېچىپ تېرىغچىلىق قىلىدىغانلاردىن 2 ~ 3 يىللىق باج كەڭەيتىلدى. 1960 - يىلى نامرات گۇڭشى - ئەترەتلەردىن قانۇن بويىچە باج كېمەيتىلگەندىن كېيىن، سېلىقنىڭ ئەملىي ھوسۇل كىرىمىدە ئىگىلىگەن نىسبىتى ئادەتتىكى گۇڭشى - ئەترەتلەردىن يۇقىرى بولسا، ئۇنىڭ ئۈستىگە تاپشۇرۇشتا قىيىنچىلىقى بولسا يەنە %10 كېمەيتىلدى. 1975 - يىلى ئاپەتتىن كېيىن يازغى بۇغداينى تولۇقلاپ تېرىپ، بىرلىك ھوسۇلى نورمال يىللاردىكىدىن تۆۋەن بولغان بولسا باج كەڭەيتىلدى؛ نورمال يىللاردىكى ھوسۇلغا يېقىنلاشىپ قالغانلاردىن %30 ~ %50 كېمەيتىلدى. 1979 - يىلدىن ئېتىبارەن،

بەلگىلەنگەن باج ئېلىش نۇقتىسى بويىچە باج ئېلىنىدى، تاكى 1984 - يىلغىچە بولغان 5 يىلدا باج ئورنىدا ئېلىنىدىغان 82 مىليون 175 مىڭ كىلوگرام بۇغداي كەچۈرۈم قىلىندى. 1984 - يىلى شەھەر قۇرۇلۇشىغا كەتكەن يەر ئۈچۈن 329 مىڭ كىلوگرام بۇغداي كېمەيتىپ ئېلىنىدى.

3. يەرلىك قوشۇمچە ئالىدىغان ئاشلىق

يەرلىك جامائەت پاراۋانلىقى ئىشلىرىنى ياخشىرىشكە كېتىدىغان مەبلەغنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، دېھقانچىلىق بىجىغا قوشۇپ ئېلىنىدىغان ئاشلىق يەرلىك قوشۇمچىسى دەپ ئاتىلىدۇ. 1950 — 1984 - يىلغىچە (ئارىلىقتا 3 يىل ئېلىنمىدى) ئاپتونوم رايون بويىچە بەلگىلەنگەن قوشۇمچىنىڭ دېھقانچىلىق بىجىدا ئىگىلىگەن نىسبىتى مۇنداق بولدى: 1950 - يىلى 15%، 1951 - يىلى 20%، 1954 - يىلى 5%، 1956 - يىلى 12%، 1958 - يىلى ئىقتىسادىي زىرائەتلەر، باغۋەنچىلىك بىر قەدەر مەركەزلەشكەن ھەم دارامىتى ئاشلىق تېرىغانلارنىڭكىدىن كۆپرەك بولغان يېزىلاردىن ئېلىنىدىغان قوشۇمچە ئاشلىق نىسبىتى 12% ~ 20% بولدى، 1961 - يىلى 10%كە چۈشۈرۈلدى. مۇشۇ مەزگىلدە ئاپتونوم رايون بويىچە ئەمەلىي ئېلىنغان يەرلىك قوشۇمچە ئاشلىق 494 مىليون كىلوگرام بولۇپ، ئېلىشقا تېگىشلىك ئەللە - پاراقنىڭ 52.9%نى ئىگىلىدى.

4. مەجبۇرىي ئاشلىق توشۇش

باج تاپشۇرغۇچى ئورۇنلار ۋە دېھقان ئائىلىلىرى بەلگىلەنگەن مۇساپە ۋە نورما ئىچىدە تاپشۇرۇشقا ۋە سېتىپ بېرىشكە تېگىشلىك ئاشلىق (ئەللە - پاراق ۋە ئېشىنغان ئاشلىقنىڭ ئۆزىنىڭ ئىچىدە) نى دۆلەت بەلگىلىگەن ئامبارغا مەجبۇرىي توشۇپ بېرىشى كېرەك. توشۇش مۇساپىسى ۋە نورمىسى چەكلىمىدىن ئېشىپ كەتسە، دۆلەت كىرا پۇلى بېرىدۇ. ئاپتونوم رايون بويىچە ئىلگىرىكى يىللاردىكى مەجبۇرىي توشۇش مۇساپىسى ۋە نورما چەكلىمىسى: 1950 — 1952 - يىلغىچە تاق مۇساپە 50 كىلومېتىر ئىدى، 1953 — 1963 - يىلغىچە 25 كىلومېتىرغا، 1964 — 1984 - يىلغىچە 15 كىلومېتىرغا چۈشۈرۈلدى، كىشى بېشىغا بەلگىلەنگەن نورما 100 كىلوگرام بولدى. ھۆددىگە ئېلىنغان سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىدىن ئاشۇرۇپ سېتىپ بېرىلگەن ئاشلىقنى مەجبۇرىي توشۇپ بېرىش ئۈستىگە ئېلىنمىدى. 1973 - يىلدىن ئېتىبارەن، بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە ئۆزگەرتمەيدىغان ئاشلىق سېتىۋېلىش تۇپ سانىدىن ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغان ئاشلىق، ئاشلىقى كەملەيدىغان ئەترەت ۋە ئۆزىنى ئۆزى تەمىنلەيدىغان ئەترەتلەرنىڭ ھوسۇلى ئاشقاندىن كېيىن دۆلەتكە سېتىپ بەرگەن ئارتۇق ئاشلىقنى مەجبۇرىي توشۇپ بېرىش يۈكلەنمىدى، 1985 - يىلدىن باشلاپ مەجبۇرىي ئاشلىق توشۇش بەلگىلىمىسى بىكار قىلىندى.

Ⅱ باب

ئاشلىقنى بازاردىن سېتىۋېلىش

§1. ئىختىيارىي سېتىۋېلىش

1. تاك دەۋرىدىكى كېڭىشىپ سېتىۋېلىش

تاك سۇلالىسىنىڭ ئوتتۇرا مەزگىللىرىدە، تاك سۇلالىسى ھۆكۈمىتى غەربىي يۇرتتىكى چوڭ قوشۇن

تۇرۇشلۇق جايلاردا ئاشلىقنى كېڭىشىپ سېتىۋېلىش سىياسىتىنى يولغا قويۇپ، ئەسكەر تۇرغۇزۇپ دېھقانچىلىق قىلىپ ئالغان ئاشلىقنىڭ كېمىنى تولۇقلاش ئۈچۈن، شۇ جايدىن بازار باھاسىدىن يۇقىرى باھادا ئاشلىق سېتىۋالدى. «يېڭى تاڭنامە. ئوزۇق - تۈلۈك، مال - مۈلۈك تەزكىرىسى» دە: «جېنگۈەن، كەيپۈەن يىللىرىدىن كېيىن، چېگرا رايونلاردا غەربتە ئىدىقۇت، كۈسەن، كىنگىت، كىچىك بولۇرغىچە، شىمالدا سىرتاردۇشقىچە كېڭەيدى، ئۇ يەردە ئەچچە ئون ئايىاق بار، بۇ جايلارنى قوغداش ئۈچۈن چوڭ قوشۇن تۇرغۇزۇلدى، ئەسكەرلەر تېرىغان ۋە ئىجارە ئېلىنغان يەردىن چىققان ئاشلىق بىلەن قوشۇننى باققىلى بولمىغاچقا، دەسلەپتە ئاشلىق كېڭىشىپ سېتىۋېلىندى»، دەپ خاتىرىلەنگەن.

2. چىڭ دەۋرىدىكى بازاردىن ئاشلىق سېتىۋېلىش ئەھۋالى

چىڭ دەۋرىدە چىڭ ھۆكۈمىتى شىنجاڭنى يېڭىۋاشتىن بىرلىككە كەلتۈرۈش ئۇرۇشلىرىدىن ۋە شىنجاڭنى بىرلىككە كەلتۈرگەندىن كېيىن، ئاپەتتىن ساقلىنىش - قەھەتچىلىككە تەييارلىق كۆرۈش ئۈچۈن، بازاردىن بىر قىسىم ئاشلىق سېتىۋالدى. چېيەنلۇڭ 24 - يىلى (1759 - يىلى) چىڭ ھۆكۈمىتى چوڭ قوشۇن چىقىرىپ، قەشقەر قاتارلىق جايلارنى ئىشغال قىلىۋالغان توپىلاڭچىلارنىڭ كاتتىۋېشى چوڭ - كىچىك خوجىلارغا جازا يۈرۈش قىلغاندا، ئاقسۇنىڭ مەسلىھەتچى ئامبىلى يۈك گۈي تەستىقلىتىش ئارقىلىق، ئونىۋدىن ھەربىي ئاشلىق سېتىۋالدى. چېيەنلۇڭ 24 - يىلى (1759 - يىلى) دىن كېيىن، چىڭ ھۆكۈمىتى يېزا ئىگىلىكىنى زور كۆچ بىلەن راۋاجلاندۇردى. چېيەنلۇڭ 37 - يىلى (1772 - يىلى) دىن كېيىن، شەرقتە باركۆلدىن تارتىپ غەربتە جىڭگۇچە، جەنۇبتا تۇرپاننىڭ ئۈرۈمچى رايونىغىچە (شۇ چاغدا 6 ئايماق، ناھىيە بار ئىدى) بولغان جايلاردا يېزا ئىگىلىكىدىن كۆپ يىل مول ھوسۇل ئېلىندى. بۇ چاغدىكى شىنجاڭدا ئاشلىق كۆپ بولغاچقا، ئاشلىق باھاسى تۆۋەنلەپ كەتتى، بۇنداق ئەھۋال مەملىكەت بويىچە ئاز كۆرۈلەتتى. چىڭ ھۆكۈمىتى ئاشلىق ساقلاش ۋە ئاشلىق باھاسىنى مۇقىملاشتۇرۇش ئۈچۈن، ھەر يىلى دۆلەت خەزىنىسىدىن كۆمۈش چىقىرىپ بازاردىن ئەچچە تۇمەن دادەن ئاشلىق سېتىۋېلىپ ساقلىدى. مەسىلەن: چېيەنلۇڭ 37 - يىلى (1772 - يىلى) شەنشى - گەنسۇنىڭ باش ۋالىيسى لىرجىن تەستىقلىتىش ئارقىلىق كېلەر يىلى ئاشلىق ئۆتنە بېرىش، ئاشلىق سېتىش ئىشلىرىغا تەييارلىق كۆرۈش ئۈچۈن، شىنجاڭدا يېغىم پەسلىدە 600 مىڭ دادەن ئاشلىق سېتىۋالدى. چېيەنلۇڭ 40 - يىلى (1775 - يىلى) باركۆلدە ئەسكەرلەر تېرىقچىلىق قىلىش ئارقىلىق ئالغان ئاشلىق تەمىنلەشكە يەتمىگەچكە، لىرجىن تەستىقلىتىش ئارقىلىق شۇ جايدىن 10 مىڭ دادەن بۇغداي، يالىنگاچ ئارپا سېتىۋالدى. لېكىن ئۈرۈمچى رايونىدىكى ئايماق، ناھىيىلەرنىڭ ئەمەلدارلىرى دۆلەت خەزىنىسىگە ئاشلىق پۇلىنى ئاتچوت قىلغاندا، يالغان مەلۇم قىلىش، باشقىلارنىڭ نامىنى سېتىپ ئېلىۋېلىشتەك ۋاستىلەرنى قوللىنىپ، ھەدەپ خىيانەت قىلدى. پەقەت چېيەنلۇڭ 38 — 45 - يىلغىچە (1773 — 1780 - يىلغىچە) سۈنۈمىسىرىن ئۈرۈمچىنىڭ باش بۇغى بولغان مەزگىلدە ھەر دەرىجىلىك ئەمەلدارلار ئاشلىق سېتىۋېلىنىدىغان كۆمۈشتىن نەچچە 100 مىڭ سەرگە خىيانەت قىلغان، جۈملىدىن، سۈنۈمىسىرىنىڭ قول ئاستىدىكىلەر ئۈنىڭغا بەرگەن پارا نەچچە 10 مىڭ سەرگە يەتكەن. «چىڭ ئوردىسى خاتىرىلىرى»گە ئاساسلانغاندا: «شۇ چاغدا، ئاشلىقنىڭ باھاسى تۆۋەن بولسىمۇ، ئايماق، ناھىيىلەر بازاردىكى ئەمەلىي سېتىش باھاسى بويىچە تەكشۈرۈپ ئاتچوت قىلىندى. مەسىلەن: ھەربىر دادەن بۇغداينىڭ باھاسى 8 — 9 مىسقالدىن بىر سەر 9 پۇلۇك ئۆچۈرۈلسىمۇ بولسىمۇ، ئەمما ئايماق، ناھىيىلەر يەنىلا بىر سەر 8 — 9 مىسقال بويىچە مەلۇم قىلغان. سوراق قىلىش جەريانىدا، ئەمەلدارلارنىڭ ئىقرار قىلىشىچە، ھەربىر دادەن ئاشلىقتىن 3 — 4 مىسقالدىن 5 — 6 مىسقالغىچە كۆمۈش ئارتۇق ئېلىنغان. ستاتىستىكا قىلىپ كۆرگەندە، ئەمەلدارلار ئىلگىرىكى يىللاردا كۆز بۇياپ ئېلىۋالغان كۆمۈش نەچچە يۈز سەردىن 10 مىڭ سەرگىچە بولغان. بۇ ئەمەلدارلار سۈنۈمىسىرىنگە ھەدىيە قىلغان كۆمۈش 1000 سەردىن نەچچە مىڭ سەرگىچە بولغان»، «داۋاملىق تەكشۈرۈش نەتىجىسىدە، قۇمۇلنىڭ ياندىش ئايماق بېگى جىڭ

فالك ۋەزىپە ئۆتەۋاتقان مەزگىلدە كەم چىققان ئاشلىق، ئوت - چۆپىنىڭ قىممىتى 67 مىڭ سەر كۆمۈشتىن ئاشقان، بۇرۇنقىسىنى قوشقاندا جەمئىي 150 مىڭ سەردىن ئارتۇق خەزىنە پۇلى كەم چىققان» ، «باش مۇشاۋىر جيۇچىن قاتارلىقلارنىڭ سوراق قىلىشچە دې پىڭ، خۇتۇلىلار نەچچە 10 مىڭ سەر كۆمۈشنى يەۋالغان» ، گۇچۇڭ ناھىيىسىنىڭ ئامبىلى ئۇشخۇڭنىڭ ئىقرار قىلىشچە: «ئۇ ۋەزىپىگە ئولتۇرغاندىن كېيىن، باش بۇغ سۇنۇمىسرىنغا 15 مىڭ سەر كۆمۈش ھەدىيە قىلغان ۋە يەتكۈزۈپ بەرگەن» ، دەپ خاتىرىلەنگەن. چېيەنلۇڭ خان ئۇرۇمچى رايونىدىكى ھەر دەرىجىلىك ئەمەلدارلارنىڭ ئۆزئارا تىل بىرىكتۈرۈپ، بىر - بىرىنى قانات ئاستىغا ئېلىپ، دۆلەتنىڭ كۆمۈشىنى ئوچۇق - ئاشكارا خىيانەت قىلغانلىقىدەك جىنايى قىلمىشلىرىغا قارىتا ئۆز پەرماندا مۇنداق دەپ يازدى: «ئۇرۇمچى قاتارلىق ئايماق، ناھىيىلەر ئاشلىق سېتىۋېلىشتا باھانى ھەدەپ ئارتۇق مەلۇم قىلىپ، ھۆكۈمەت پۇلىنى كۆز بۇياپ ئېلىۋالدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە يەنە يۇقىرى دەرىجىلىك ئەمەلدارلار بىلەن دوست تارتىشىپ، ئۇلارغا ئوچۇق - ئاشكارا پارا بەردى. بۇ ھەقىقەتەن كىشىنى قاتتىق چۆچۈتىدىغان ئىش بولدى» . چېيەنلۇڭ 47 - يىلى (1782 - يىلى) 1 - ئايدا چىڭ ھۆكۈمىتى زىنداندا پىرقىسىنىڭ يانداش بېگى قانىكۈنانى ئۇرۇمچىگە بېرىپ، ئۇرۇمچىنىڭ يېڭىدىن تەيىنلەنگەن باش بۇغى مىڭ لياڭ بىلەن بىرلىكتە «ئۇرۇمچىدىكى ئاشلىق سېتىۋېلىشتا باھانى ئارتۇق مەلۇم قىلىش دېلوسى» نى تەكشۈرۈپ بىر تەرەپ قىلىشقا ئەۋەتتى، كېيىن يەنە خىيانەتچىلەرنى بېيجىڭغا ئېلىپ بېرىپ ئاخىرقى سوت قىلدى. شېڭجىڭ جياڭجۈنلىكىگە تەيىنلەنگەن ئۇرۇمچىنىڭ سابىق باش بۇغى سۇنۇمىسرىنغا «ئۆزەڭنى ئۆلتۈرۈۋال، دەپ پەرمان چۈشۈردى» ، ئۇنىڭ قول ئاستىدىكى ئەسكىلىك قىلغان چاپارمەنلەردىن ۋاڭ لاۋخۇ قاتارلىق نەچچە كىشىگە ئۆلۈم جازاسى بەردى؛ خىيانەت قىلغان كۆمۈش 10 مىڭ سەردىن ئاشقان ئۇرۇمچى ئايمىقىنىڭ سابىق ئايماقدارى دې پىڭ، قۇمۇلنىڭ يانداش ئايماق بېگى جىڭ فالك، باركۆل ناھىيىسىنىڭ ئامبىلى خۇتۇلى، گۇچۇڭ ناھىيىسىنىڭ ئامبىلى ژۇشخۇن، سانجى ناھىيىسىنىڭ ئامبىلى ژۇسەيۋېن، فۇكاڭ ناھىيىسىنىڭ ئامبىلى ۋاڭ جيې قاتارلىقلارنىڭ كاللىسىنى ئالدى؛ خىيانەت قىلغان كۆمۈش 10 مىڭ سەردىن تۆۋەن بولغان ئۇرۇمچىنىڭ سابىق دوتىيى مۇخېلۇن، سانجى ناھىيىسىنىڭ سابىق ئامبىلى فۇمىڭتا، ماناس ناھىيىسىنىڭ ئامبىلى شۇي ژېيېۋ، فۇكاڭ ناھىيىسىنىڭ ئامبىلى جاڭ جيەنتەن قاتارلىق كىشىلەرنى ۋەزىپىسىدىن ئېلىپ تاشلاپ، چېگرا جايلارغا سۈرگۈن قىلىپ، ئىغىر ئىشلارغا سالدى. بۇ دېلوغا چېتىشلىق بولغان ئۇرۇمچىنىڭ سابىق باش بۇغى كۇي لىن، قۇمۇلنىڭ سابىق خان ئامبىلى فۇدې، خاجىڭتا، ئۇرۇمچى ۋىلايىتىنىڭ سابىق دوتىيى بايانداي، قۇتۇبىنىڭ سابىق سەييارە ئامبىلى ژۇيۈەن ۋە فېڭ شېن، يۈدېشېڭ، خۇاڭ يۈيىڭ، خې ۋەنشۇ، خې چې، لىيۇجيەن قاتارلىق بىر تۈركۈم مەمۇرىي ۋە ھەربىي ئەمەلدارلارغا ئۇنۇتۇلمىس ئېلىپ تاشلاش، خىزمىتىنى ئېلىپ تاشلاش، دەرىجىسىنى چۈشۈرۈش، جەرىمانە قويۇشتەك جازالارنى بەردى.

قاراشەھەر بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش رايونىدا كەم ھوسۇل ئېلىنغان يىللاردا ئاشلىق چىقىم قىلىشقا يەتمەيتتى. چېيەنلۇڭ 60 - يىلى (1795 - يىلى) خان ئامبال پۇفۇ قەھەتچىلىككە تەييارلىق قىلىش ئۈچۈن، تەستىقلىتىش ئارقىلىق شۇ جايدىكى خەلقتىن 2000 دادەن ئاشلىق سېتىۋېلىپ ساقلىدى. چياچىڭ 2 - يىلى (1797 - يىلى) قەشقەرنىڭ مەسلىھەتچى ئامبىلى چاڭ لىڭ قەھەتچىلىككە تەييارلىق كۆرۈش ئۈچۈن، تەستىقلىتىش ئارقىلىق، قەشقەر، يېڭىساردىن 3 يىلغا بۆلۈپ 10 مىڭ دادەن ئاشلىق سېتىۋالدى. داۋگۇاڭ 7 - يىلى (1827 - يىلى) 9 - ئايدا چىڭ ھۆكۈمىتى جاھانگىر خوجىنى قورشاپ يوقىتىش ئۈچۈن جەنۇبىي شىنجاڭغا چوڭ قوشۇن ئەۋەتتى. ياڭ ۋېي جياڭجۈن چاڭ لىن ئاقسۇ ھاكىمبېگىگە قوشۇننى تەمىنلەشكە مەزكۇر شەھەردىن بۇغداي سېتىۋېلىشنى تاپشۇردى. داۋگۇاڭ 10 - يىلى (1830 - يىلى) 7 - ئايدا ئىلى جياڭجۈنى يۆلەڭ ئالدىنقى 2 يىلدا يېغىلىقنى تىنچىتىشتا ئىشلىتىلگەن زاپاس ئاشلىقنىڭ ئورنىنى تولدۇرۇش ئۈچۈن، تەستىقلىتىش ئارقىلىق، 3 يىلغا بۆلۈپ 50 مىڭ دادەن بۇغداي، 10 مىڭ دادەن شال سېتىۋالدى.

گۇاڭشۈ 1 - ، 2 - يىللىرى (1875 - ، 1876 - يىللىرى) زوزۇڭتاڭ تەكشۈرۈش ئارقىلىق، «باركۆلدىن

10 مىڭ داەن، گۈچۈك ناھىيىسىدىن 5000 — 6000 داەن، ئەنسەن، جىمىسارلاردىن 7000 — 8000 داەندىن، ئۇرۇمچىنىڭ شىمالىي تەرىپىدىن 8000 — 9000 داەن ئاشلىق سېتىۋالغىلى بولىدىغانلىقىنى ئېنىقلىغاندىن كېيىن، تەمىناتچى ئەمەلدار، ئۇرۇمچىنىڭ باش بۇغى جىن شۇننى شۇ جايدىن سېتىۋېلىشقا بۇيرۇدى». گۇاڭشۇنىڭ 3 - يىلى (1877 - يىلى) 9 - ئايدىن 11 - ئايغىچە زوزۇڭتاڭنىڭ غەربكە يۈرۈش قىلىش قوشۇنى كورلىدىن خوتەنگىچە بولغان جەنۇبىي شىنجاڭدىكى شەھەرلەرنى قايتۇرۇۋالغاندا، «ئاشلىقنى شۇ جايدىن سېتىۋېلىپ تەمىنلىگەچكە، جەنۇب، شىمالدىكى ۋە گۈچۈڭدىكى ئاشلىق ئىدارىلىرىگە بىر دەك ئاشلىق سېتىۋېلىپ يۆتكىمەسلىك توغرىسىدا بۇيرۇق چۈشۈرۈلدى».

3. مىنگو دەۋرىدىكى بازاردىن سېتىۋېلىش

مىنگونىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە، ھەربىي ئاشلىق ناھىيىلەر ئالغان غەللە - پاراق ئاشلىقىدىن چىقىم قىلىناتتى. ئاساسىپىي ئايەت ياكى ئۇرۇش بولۇپ قېلىپ ئاشلىق يېتىشمەي قالغاندا، ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت ئاشلىق سودىگەرلىرى ۋە يەرلىك ئەمەلدارلارغا ئاشلىق سېتىۋېلىشنى ھاۋالە قىلاتتى. مىنگونىڭ 2 - يىلى (1913- يىلى) چارروسىيە تاشقى موڭغۇلىيىنى ئەسكەر چىقىرىپ ئالتايغا تاجاۋۇز قىلىپ كىرىشكە قۇتراتتى، شىنجاڭنىڭ ھەربىي ۋالىيسى يالڭ زېڭشىن ئالدىنقى سەپ قىسمىنىڭ ئوزۇق - تۈلۈك ۋە يەم - خەشەكنى كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، ئالتايدىكى ئاشلىق سودىگەرلىرىدىن چېك لىشۇن، سالىئاخۇن، لى جېڭشياڭ قاتارلىقلارغا گۈچۈك، ماناس قاتارلىق ناھىيىلەردىن ئاشلىق سېتىۋېلىشنى ھاۋالە قىلدى. لېكىن بەزى پومېشچىك ۋە ئەمەلدارلار كۆپىنچە ھەربىي ئاشلىق سېتىۋېلىشنى باھانە قىلىپ دېھقانلارنى شىلىۋالدى. شۇ يىلى كۈچانىڭ چارلىغۇچى بېگى تەن چاڭگۇ ئۆزى شەخسەن ئاشلىقنى دېھقانلاردىن ئەرزان باھادا سېتىۋېلىپ، قىممەت باھادا ساتتى. كېيىن ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتنىڭ تەستىقلىشى بىلەن ئېتىپ ئۆلتۈرۈلدى.

مىنگونىڭ 20 — 23 - يىلىغىچە (1931 — 1934 - يىلىغىچە) جىن شۇرېن ھاكىمىيەت بېشىدا تۇرغان دەۋرىنىڭ ئوتتۇرا مەزگىلىدىن شېڭ شىسەي ھاكىمىيەت بېشىدا تۇرغان دەۋرىنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىگىچە ئۇدا بىر نەچچە يىل ئۇرۇش مالىمانچىلىقى تۈپەيلىدىن، تېرىلغۇ يەرلەر ئاق قالدى. مىنگونىڭ 22 - يىلى (1933- يىلى) شىنجاڭ بويىچە تېرىلغۇ يەر 4 مىليون 634 مىڭ 500 مو بولۇپ، ئۇرۇش مالىمانچىلىقىدىن بۇرۇنقى تېرىلغۇ يەرنىڭ 40.53% نلا قالدى. يېزا ئىگىلىكى تېز تۈۋەنلەپ، ئاشلىق قىس بولۇپ كەتتى، ئۇرۇمچى قاتارلىق جايلاردا بىر نەچچە يىل بازاردىن ئاشلىق سېتىۋېلىش تەس بولۇپ كەتتى. مەلۇماتقا قارىغاندا، مىنگونىڭ 20 — 22 - يىلىغىچە (1931 — 1933 - يىلىغىچە) سوۋېت ئىتتىپاقىدىن كىرگۈزۈلگەن ئاشلىقنى پۈلغا سۈندۇرغاندا 323 مىليون يۈەنگە يەتكەن. مىنگونىڭ 22 - يىلى (1933 - يىلى) 10- ئايدا ئۇرۇمچىدە ئاشلىق ناھايىتى قىس بولۇپ، «ئاشلىق باھاسى بۇرۇنقىغا قارىغاندا نەچچە يۈز ھەسسە ئۆسۈپ كەتتى، ھەر 100 جىڭ ئۇننى ئۆلكە پۇلى ھېسابىدا 1500 سەرگىمۇ سېتىۋالغىلى بولمايتتى». ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت ھەممە يەردىن ئاشلىق سېتىۋالدى. 12 - ئايدا ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتنىڭ رەئىسى لېيۇڭبىلۇك فۇكاڭ ناھىيىسىنىڭ ھاكىمى جۇجاۋغا: «تېزدىن 500 داەن ئاق قۇناق سېتىۋېلىڭلار، ھۆكۈمىتىمىز ئېلىپ كېلىشكە ماشىنا ئەۋەتىدۇ»، دەپ تېلېگراممىا بۇيرۇقى بەردى. دېمەك، شىمالىي شىنجاڭنىڭ ھەممىلا يېرىدە ئاشلىق قىس بولۇپ كەتكەنىدى. بۇرھان شەھىدىنىڭ «شىنجاڭنىڭ 50 يىلى» دېگەن ئەسىرىدە: ئالتايدا «1934 - يىلى ئەتىياز كىرگەندىن كېيىن، جايلاردا ئاچارچىلىقتىن ئادەم ئۆلدى»، «سوۋېت ئىتتىپاقى چېگرىسىغا ئادەم ئەۋەتىپ نېسىگە 400 پۇت ئۇن سېتىۋېلىپ، 60 تۆگىگە ئارتىپ كېلىۋاتقاندا، يولدا ئاچ قالغان كىشىلەر پۇتۇنلەي بۇلاپ كەتتى»، «تەۋەيىمىزدىكى شەھەرلەردىمۇ ئاشلىق بۇلاش ھادىسىلىرى بولۇپ تۇردى. 4 - ئاينىڭ

باشلىرىدا، سودا جەمئىيىتىنىڭ باشلىقى ئابلا شاگىرتىڭنىڭ خوتۇنى شاھىدە ئالتاي شەھىرىدە تۇرۇشلۇق ئاق ئۇرۇس ئەسكەرلىرىنىڭ ئۇنىڭ ئۈيىگە كىرىپ ئاشلىق ئاختۇرغانلىقىنى شىكايەت قىلدى»، «بىز سوۋېت ئىتتىپاقىدىن 10 مىڭ پۇت (163 مىڭ 800 كىلوگرامدىن كۆپرەك) بۇغدايىنى نېسىگە سېتىۋالدۇق»، دەپ يېزىلغان.

مىنگونىڭ 24 - يىلى (1935 - يىلى) دىن ئېتىبارەن، ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت دېھقانلارغا مەبلەغ، ئۇرۇقلۇق، تېرىلغۇ ئۇلىغى ئۆتنە بېرىش تەدبىرلىرىنى قوللىنىپ، يېزا ئىگىلىكىنى راۋاجلاندۇرغاچقا، تېرىلغۇ يەر كۆلىمى يىلدىن - يىلغا ئەسلىگە كەلدى، ئاشلىق ھوسۇلىمۇ ئېشىپ باردى. مىنگونىڭ 28 - يىلى (1939- يىلى) غا كەلگەندە، ئۆلكە بويىچە ئېلىنغان ئاشلىق 12 مىليون 529 مىڭ 100 داەنگە يەتتى. ئەمما بازاردا ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش يەنىلا جىددىيرەك بولدى. شۇ يىلى ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى موري ناھىيىلىك ھۆكۈمىتىگە: «ئاشلىققا جىددىي ئېھتىياج بولغاچقا، ئۆتكەنكى 1000 داەن بۇغداي سېتىۋېلىشنى داۋاملاشتۇرۇشىڭلار لازىم، ئەگەر كونا ئاشلىقنى سېتىۋېلىشتا قىيىنچىلىق بولسا، بازارغا چىققان يېڭى ئاشلىقنى سېتىۋالساڭلار بولىدۇ»، دەپ تېلېگراممۇ ئەۋەتتى. موري ناھىيىسى شېڭ شىسەيگە ۋە مالىيە نازارىتىگە: «ئۆتكەندە كونا كۆزگى ۋە يازغى بۇغدايلاردىن بولۇپ 169 داەنى سېتىۋېلىپ مەلۇم قىلغاندۇق»، ھازىر «يېڭى كۆزگى، يازغى بۇغدايلاردىن بولۇپ 701 داەن» نى سېتىۋالدۇق، ئىككىسىنى قوشقاندىمۇ ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى يەنىلا ئورۇندىيالمىدۇق، دەپ جاۋاب تېلېگراممۇ يوللىدى. مىنگونىڭ 29 -، 30- يىللىرى (1940 -، 1941 - يىللىرى) شىنجاڭ بويىچە تېرىلغۇ يەر ھەر يىلى 1 مىليون مو ئۆپچۆرىسىدە ئېشىپ بارغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇدا چېكەتكە، قۇرغاقچىلىق قاتارلىق تەبىئىي ئاپەتلەر بولۇش تۈپەيلىدىن، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش تەسىرگە ئۇچراپ، بازاردىن ئاشلىق سېتىۋېلىش تەسىرەك بولدى. مىنگونىڭ 30 - يىلى (1941 - يىلى) خەلقنىڭ ئوزۇق - تۈلۈكىنى تەڭشەشنى كۈچەيتىش ئۈچۈن، ئۆلكىلىك سودا بانكىسى ئاشلىق ساربىيى قۇرۇپ، بازاردىن ئاشلىق سېتىۋېلىشقا قاتناشتى. مىنگونىڭ 31 - يىلى (1942- يىلى) نىڭ باشلىرىدا، ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت ۋە ئۆلكىلىك ج خ باشقۇرۇش باشقارمىسى بۈگۈر ناھىيىلىك ھۆكۈمىتىگە بازاردىن 3000 داەن بۇغداي سېتىۋېلىشنى ھاۋالە قىلدى ھەم بىر كۆزەتكۈچى ئەۋەتىپ ھەيدەكچىلىك قىلدى. بۇ ناھىيىدە ئالدىنقى يىلى ئاشلىقتىن كەم ھوسۇل ئېلىنغاچقا، بازاردا ئاشلىق ناھايىتى قىس بولدى، ئۇلار ئالدى بىلەن غەللە - پاراق ئاشلىقى ۋە زاپاس ئاشلىقتىن قەرز ئېلىپ ئۆلكە مەركىزى ئۇرۇمچىگە يۆتكەپ بەرمەكچى بولۇپ، يولىيورۇق سورىغاندا، شېڭ شىسەي ماقۇل كۆرۈپ ۋە يولىيورۇق بېرىپ مۇنداق دېدى: «باج ئىدارىسىنىڭ ئامبىرىدىن ۋاقتىنچە 600 داەن، يەنە زاپاس ئاشلىق ساقلاش ئامبىرىدىن 400 داەن جەمئىي 1000 داەن بۇغداي ئېلىپ، جىددىي ئېھتىياجنى قاندۇرۇش ئۈچۈن، ئاۋۋال ھارۋا ياللاپ تۇرکۈمگە ئايرىپ ئۆلكىگە يۆتكەپ بېرىڭلار، يەنە بىر تەرەپتىن تېزدىن ئادەم ئاجرىتىپ يېزىلارغا ئەۋەتىپ يېڭى ئاشلىق سېتىۋېلىڭلار. . . . . ئەينى سان بويىچە ئامبارغا قايتۇرۇڭلار، قالغان ئاشلىقلارنى يەنە داۋاملىق سېتىۋېلىپ ئۆلكىگە يۆتكەپ بەرسەڭلار». شۇ يىلى ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى بەلگىلىمە چىقىرىپ، ناھىيىلەر ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن، ئۆلكىلىك سودا بانكىسى ئاشلىق ساربىيى ۋە ئۇنىڭ تارماق ئورگانلىرىنىڭ شۇ جايدىن ئاشلىق سېتىۋېلىشىغا يول قويدى. ئۆلكىلىك سودا بانكىسى ئاشلىق ساربىيى پىچان قاتارلىق ناھىيىلەردە ئاشلىق سېتىۋالدى. ئونسۇدىن 4 قېتىم گۇرۇپ سېتىۋالدى، بۇنىڭ ئىچىدە 4- قېتىمدا سېتىۋالغان ئاشلىق «64 تاغار 6 تارازا 14 جىڭ» (كونا جىڭ ھېسابىدا 10 مىڭ 750 جىڭ). مىنگونىڭ 32 - يىلى (1943 - يىلى) 2 - ئايدا ئۆلكىلىك سودا بانكىسى ئاشلىق ساربىيىسىنىڭ غۇلجا شۆبە ساربىيى بازاردىن بۇغداينى يېتەرلىك سېتىۋالالمىغاچقا، ئۇرۇمچىنى ئۆز بىلەن تەمىنلەشكە تەسىر يەتتى، جىددىي

ئېھتىياجنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتىنىڭ تەستىقلىشى ئارقىلىق، ئىلى ۋىلايەتلىك مالىيە ئىدارىسى ۋە قورغاس، چاپچال، توققۇزتارا ناھىيىلىك باج ئىدارىلىرىنىڭ ئاشلىق ئامبىرىدىن 7500 دانە بۇغداي سېتىۋېلىنىدى. شۇ يىلى 2 - ئايدىن 7 - ئايغىچە ئۆلكىلىك سودا بانكىسى ئۈرۈمچىدىكى ئاشلىق سارىيىغا گۈچۈك، ماناس، شىخۇ، تۇرپان شۆبە بانكىلىرىغا، سانجى، قۇتۇبى، فۇكاك، جىمسار، پىچان ئىش باشقارمىلىرىغا «ئاشلىق سېتىۋېلىش ئۆلچىمى» ۋە «ئاشلىق سېتىۋېلىش چارىسى»نى تارقاتتى. ھېر يىلدا 30 مىڭ 100 دانە ئاشلىق سېتىۋېلىنىدى، بۇنىڭ ئىچىدە بۇغداي 10 مىڭ 300 دانە، گۈرۈچ 6600 دانە، قارا ئاشلىق 13 مىڭ 200 دانە، ئۇن 25 مىليون كىلوگرام. «ئاشلىق سېتىۋېلىش چارىسى»نىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى: (1) قەرز پۇل ئالغان دېھقانلارنىڭ ئىختىيارىيلىقى بىلەن پۇل ئورنىغا ئاشلىق قايتۇرۇشىغا روخسەت قىلىش، كۆزلۈك يېغىمغا قەرز پۇل بېرىش شەكلىدىن پايدىلىنىپ بولۇشچە ئاشلىق سېتىۋېلىش. (2) يېڭى ئاشلىق خامانغا چىقىش مەزگىلىدە كەنتلەرگە ئاشلىق ئېلىش - سېتىۋېلىشنى سۈيلەپ تۇرۇشقا خادىم ئەۋەتىش. (3) ھەر قايسى شۆبە بانكىلار، ئىش باشقارمىلىرى ئۆلكىلىك بانكا بەلگىلىگەن ئاشلىق سېتىۋېلىش سانىنى بالدۇر ئورۇندىاپ بولۇشى، سېتىۋېلىنغان ئاشلىق مىقدارى خېلى كۆپ يېغىلغاندا، ئاشلىق سارىيى ھارۋا - ئاپتوموبىل ئەۋەتىپ توشۇپ كېتىشى كېرەك. (4) ئومۇمەن بەلگىلەنگەن ئاشلىق سېتىۋېلىش سانىنى ئورۇندىغانلارغا مۇكاپات بېرىش ھەمدە يىل ئاخىرىدا ھەسسىلەپ تىجارەت مۇكاپات پۇلى بېرىش، ئورۇندىيالمىغانلارنى «دىرېكتور، گۈرۈپپا باشلىقى قاتارلىقلارنىڭ مەسئۇلىيەتسىزلىكى بويىچە بىر تەرەپ قىلىش ھەمدە مۇكاپات پۇلىنى كېمەيتىپ بېرىش».

مىنگونىڭ 34 - يىلى (1945 - يىلى) ئەتىيازدا ئۆلكىلىك سودا بانكىسى ئاشلىق سارىيى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى، بۇ سارايىنىڭ خەلقنىڭ ئورۇق - تۇلۇكىنى تەڭشەش ئۈچۈن ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى 7-ئايدىن كېيىن ئۆلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسى ئۈستىگە ئالدى. مىنگونىڭ 37 - يىلى (1948-يىلى) پۇل پاخاللىشىپ، ئاشلىق سېتىۋېلىش تەس بولۇپ كەتتى. ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى جىددىي ئەھۋالدا ئالتۇن، كۈمۈش تەڭگىگە ئاشلىق سېتىۋېلىشقا قوشۇلدى. 8 - ئاينىڭ 24 - كۈنى مىللىي ھۆكۈمەت دۆلەت مۇداپىئە مىنىستىرلىكى بىرلەشمە ئارقا سەپ تەمىنات باش شتابىنىڭ شىنجاڭدا ئورۇشلۇق تەمىنات ئىدارىسى ئۈرۈمچى شەھىرىدە گۈچۈك، جىمسار، مورى ناھىيىلىرىنىڭ ھاكىملىرىنى چاقىرتىپ يىغىن ئاچتى، يىغىندا ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى دۆلەت خەزىنىسىدىن ئاجراتقان 600 سەر ئالتۇن (ھەر سەر ئالتۇن ئۆلكە كۈمۈش تەڭگىسى بويىچە 50. 172 يۈەن) غا 3 ناھىيىدىن 10 مىڭ 784 دانە كۆك پۈرچاق (8832. 468 سەر ئالتۇن كېتىدۇ)، 900 مىڭ جىڭ بوغۇز (50 سەر ئالتۇن كېتىدۇ) سېتىۋېلىش، مالنى 20 كۈن ئىچىدە تاپشۇرۇپ بولۇش ئورۇنلاشتۇرۇلدى. شىنجاڭ تەمىنات ئىدارىسىدىكى ئەھۋالنى بىلىدىغان خادىملارنىڭ ئىسنكاس قىلىشىچە، بۇ بىر قېتىملىق ھەربىي ئوزۇق - تۇلۇك، يەم - خەشەك سېتىۋېلىش نامى بىلەن دۆلەت خەزىنىسىدىكى ئالتۇننى ئوچۇق - ئاشكارا ئالداپ ئېلىۋېلىش ۋەقەسى ئىكەن. يىغىندىن كېيىن شىنجاڭ تەمىنات ئىدارىسى ناھىيىلەرگە ئۇقتۇرۇش تارقاتتى. ئەمما كونكرېت تەدبىرلەر يوق ئىدى. كىشىلەرنىڭ كۆزىنى بوياش ئۈچۈن، ئۈرۈمچىدىن جىمسار قاتارلىق ناھىيىلەرگە بىر قىسىم كۈمۈش تەڭگە يۆتكەلدى، ئالاقىدار ناھىيىلەر شىنجاڭ تەمىنات ئىدارىسىغا دۆلەت ئامبىرىدىن بىر قىسىم يەم - خەشەك چىقىرىپ بەردى خالاس. ئالتۇن خىيانەتچى ئەمەلدارلارنىڭ يانچۇقىغا چۈشۈپ كەتتى. شۇ يىلدىن ئېتىبارەن، ئۆلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسى جايلارغا ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى چۈشۈرۈش بىلەن بىللە، چاي، رەخت، شېكەر، دېھقانچىلىق سايمانلىرى قاتارلىق مالىلارغا ئاشلىق تېگىشىپ سېتىۋالدى (جەدۋەل: 1 — 12گە قارالسۇن).

مىنگونىك 32 - يىلى (1943 - يىلى) دىكى شىنجاڭنىك ئاشلىق مەھسۇلاتى ۋە ئاشلىقنىك كىشى بېشىغا توغرا كېلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 1 — 11

تۈرى / ۋىلايەت نامى	مەھسۇلات مىقدارى (داۋەن)	نوپۇسى	كىشى بېشىغا توغرا كەلگىنى (داۋەن)
ئۈرۈمچى ۋىلايىتى	1121747	410754	2.7
ئىلى ۋىلايىتى	2101977	471506	4.2
قەشقەر ۋىلايىتى	2121798	957412	2.2
ئاقسۇ ۋىلايىتى	1848303	600044	3.1
تارباغاتاي ۋىلايىتى	196626	172116	1.1
ئالتاي ۋىلايىتى	95057	82197	1.1
خوتەن ۋىلايىتى	1650881	523661	3.2
قاراشەھەر ۋىلايىتى	287532	117991	2.4
قۇمۇل ۋىلايىتى	77291	57928	1.3
يەكەن ۋىلايىتى	1639608	558815	2.9
جەمئىي	11140820	3952424	2.8

ئىزاھ: بۇ مەلۇمات «شىنجاڭدىكى بوران - چاپقۇن» دىن ئېلىندى. بۇ كىتابتىكى مەلۇمات مىنگونىك 33 - يىلى مىللىي مۇكۇمەت يىلنامىسىنىك «مىنگونىك 32 - يىلدىكى شىنجاڭنىك يېزا ئىگىلىكىنى تەكشۈرۈش» دېگەن قىسمىدىن ئېلىنغان. جەدۋەلدىكى داۋەن شۇ چاغدا مەملىكەت بويىچە بىرلىككە كەلتۈرۈلگەن داۋەن بولۇپ، ھەر داۋەن 150 جىڭغا تەڭ.

شىنجاڭ ئۇلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسىنىك مىنگونىك 37 -، 38 - يىللىرى (1948 -، 1949 - يىللىرى) دىكى چاي، رەختلەرگە ئاشلىق تېگىشىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 1 — 12

تۈرى / ۋاقتى	ناھىيە نامى	مال ۋە مىقدارى	تېگىشىش نىسبىتى	تېگىشىلگىنى (داۋەن)		ئەسكەرتىش
				بۇغداي	گۈرۈچ	
1948 - يىلى	گۇچۇڭ	سوقا چىشى 23	بىر سوقا چىشىغا 3 كۆزە بۇغداي	6.9		ئۇلكىدىن 30 سوقا بېرىلگەن، ئەمەلىيەتتە 23 ى تېگىشىلگەن
	قۇتۇبى	چاي، رەخت		7682		
	مىچۇەن	سۇ يېغى 1240 كىلوگرام	10 جىڭ سۇ يېغىغا بىر كۆزە گۈرۈچ		17.34	بېجىرگۈچى خىيانەت قىلغاچقا، ئەمەلىي تېگىشىلگەن گۈرۈچ ناھايىتى ئاز بولدى
		نېفىت 494 جىڭ	10 جىڭ نېفتكا بىر كۆزە گۈرۈچ			
	سانجى	تاشچاي 1959 پارچە	بىر چايغا 2 كۆزە 5 شىڭ بۇغداي	865		ئەمەلىي ئېلىنغان بۇغداي 724 داۋەن بولۇپ، 141 داۋەن قەرز قالدى
		رەخت 150 توپ	بىر توپقا 2 داۋەن 5 كۆزە بۇغداي			

1949 - يىلى	مىجوئەن	سېلىنمىۋ رەختىسى 25 توپ	بىر توپقا بىر دادەن 5 كۈرە گۈرۈچ		279	
		بىجى رەختى 50 توپ	بىر توپقا بىر دادەن 6 كۈرە گۈرۈچ			
		چىڭگۈڭنى 25 توپ	بىر توپقا بىر دادەن 7 كۈرە گۈرۈچ			
		تاشچاي 1000	بىر چايغا بىر كۈرە 5 شاڭ گۈرۈچ			
	ماناس	چاي، رەخت		49	434	

4. جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغاندىن كېيىنكى ئاشلىقنى بازاردىن سېتىۋېلىش

1949 - يىل 9 - ئايدا شىنجاڭ تىنچلىق بىلەن ئازاد بولدى، ئۆلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسىنىڭ كەسپىي خىزمىتى نورمال ئىشلەندى، غەللە - پاراق ئاشلىقى ئېنىقلانغاندىن سىرت، چاي، رەخت ۋە دېھقانچىلىق سايمانلىرىغا يەنىلا ئاشلىق تېگىشىلدى (جەدۋەل: 1 — 12گە قارالسۇن). شۇ يىلى ئۆلكە بويىچە ئاشلىق مەھسۇلاتى 847 مىليون كىلوگرام بولۇپ، كىشى بېشىغا 196 كىلوگرامدىن توغرا كېلىپ، مەملىكەتلىك ئوتتۇرىچە سەۋىيىسىدىن 22.6% تۆۋەن بولدى.

1950 - يىلى بازاردا ئاشلىق ئىختىيارىي سېتىۋېلىناتتى. بۇ سودىنى ئاساسلىقى خۇسۇسىي سودىگەرلەر قىلاتتى، ئولتۇراقلىق تىجارەتچىلەر ۋە تۇغمەنچىلەر دېھقانلار ۋە سېتىقچىلار ئېلىپ كېلىپ ساتقان ئاشلىقنى ئالاتتى ۋەبازاردىن سېتىۋالاتتى، ئاۋات پەسىللەردە چوڭ تىجارەتچىلەر، تۇغمەنچىلەر يەنە خانالارغا بېرىپ سېتىۋېلىشقا ئادەم ئەۋەتەتتى. سېتىقچىلار يېزىلارغا بېرىپ مالغا ئاشلىق تېگىشەتتى. شىنجاڭ ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى ئۈرۈمچى، قۇمۇل، ئىلى، تارباغاتاي، ئالتاي، قاراشەھەر ۋىلايەتلىرىگە خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىپ، شۇ جايلاردىكى بازاردىن ئاشلىق سېتىۋېلىشقا ياردەملەشتى. شىنجاڭ ئۆلكىلىك سودا نازارىتى سودا شىركىتىنىڭ جايلاردىكى تارماق شىركەتلىرى ماگىزىن ئېچىش، كۆچمە گۇرۇپپا تەشكىللەپ بازار ۋە يېزىلارغا بېرىپ مالغا ئاشلىق تېگىشىش، شۇنىڭدەك ئۆلكىلىك ھەمكارلىق ئىدارىسىنىڭ ئاساسىي قاتلامدىكى كوپېراتىپلىرىنىڭ ۋاكالىتەن سېتىۋېلىشىغا ھاۋالە قىلىشتەك شەكىللەر ئارقىلىق ئاشلىق سېتىۋالدى. جايلاردا تۇرۇشلۇق ئارمىيىنىڭ كوپېراتىپلىرى مەككار سودىگەرلەرگە زەربە بېرىش، ئاشلىق باھاسىنى مۇقىملاشتۇرۇش ئۈچۈن، ئالتۇن، كۈمۈش تەڭگە ئاشلىق سېتىۋالدى ياكى رەخت، چايغا ئاشلىق تېگىشتى. شۇ بىر يىلدا ئۆلكە بويىچە دۆلەت ئىگىلىكىدىكى كارخانىلار 145 مىليون 180 شاڭ كىلوگرام ئاشلىق سېتىۋالدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى 89.67% (شىنجاڭ ھەربىي رايونى شۇ يىلى سېتىپ بەرگەن ئاشلىقمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) نى، ئۆلكىلىك سودا شىركىتى 10.33% نى ئىگىلىدى. سېتىۋېلىنغان ئاشلىق ئىچىدە بۇغداي 71.40% نى، قارا ئاشلىق 28.13% نى، گۇرۇچ 0.47% نى ئىگىلىدى. بۇنىڭدىن باشقا، شىنجاڭ ھەربىي رايونى قەھەتچىلىكتىن ئۆتۈۋېلىش ئۈچۈن، يەنە 400 كىشىنى تەشكىللەپ، شىمالىي شىنجاڭدىكى 12 ناھىيە، شەھەر، يېزىغا ئەۋەتىپ شېكەر، رەخت، چايغا ئاشلىق تېگىشتى.

1951 - يىلى ئۆلكە بويىچە ئاشلىق ھوسۇلى ئاشتى، ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى ۋە ناھىيىلەردىكى ئاشلىق ئامبارلىرى پۈرسەتنى چىڭ تۇتۇپ ئاشلىق سېتىۋالدى. ئۆلكىلىك سودا شىركىتى قارىمىقىدىكى شىركەتلەر 100 كۆچمە گۇرۇپپا تەشكىللەپ، ئۇلارنى دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىغا

ئۆزەتىپ، مالغا ئاشلىق تېگىشتى. ئۇرۇمچى شەھەرلىك خەلق ھۆكۈمىتى 31 ئاشلىق سودىگىرىنى ئۈيۈشتۇرۇپ، ماناس، مىچۈەن ناھىيىلىرىگە بېرىپ ئۇلار ئېلىۋالغان رەخت، چاي، قەنت - شېكەرگە 235 مىلك كىلوگرام گۇرۇچ، ئاق قوناق تېگىشتى ۋە سېتىۋالدى. سېتىۋېلىشقا كاپالەتلىك قىلىش ئۇچۇن، ئۇرۇمچى قاتارلىق 4 شەھەر، ۋىلايەت ۋە گۇچۇلۇك قاتارلىق 4 ناھىيىدە ئاشلىق بازىرى قۇرۇلۇپ، ئاشلىق سېتىۋالىدىغان كارخانا، ئورۇن ۋە شەخسلەرنىڭ كىنىشكا بىلەن بازارغا كىرىپ ئاشلىق سېتىۋېلىشى بەلگىلەندى. يەكەن ۋىلايىتىدە ئۇششاق ئاشلىق سودىگەرلىرىنىڭ سېتىۋېلىش دائىرىسى بېكىتىپ بېرىلدى ۋە بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى بەلگىلەندى. شۇ يىلى سېتىۋېلىش باھاسى شىددەت بىلەن ئۆسۈپ كەتتى، دۆلەت كارخانىلىرىنىڭ سېتىۋېلىش تاختاي باھاسى ۋاقتىدا تەڭشەلمىگەچكە، سېتىۋېلىش يېتەرلىك بولماي، ئۇلكە بويىچە دۆلەت كارخانىلىرى سېتىۋالغان ئاشلىق ئالدىنقى يىلدىكىدىن 53.68% ئاز بولدى.

1952 - يىلى ئۇلكە بويىچە جايلاردا يەككە تىجارەتچىلەرنىڭ قانۇنسىز قىلمىشلىرىغا زەربە بېرىلگەچكە، سېتىۋېلىش تەرتىپى نورمالىلاشتى. يەنە سېتىۋېلىش باھاسى مۇۋاپىق تەڭشىلىپ، باھا مۇقىملاشتۇرۇلدى، شۇ يىلى ئۇلكە بويىچە ئاشلىقتىن مول ھوسۇل ئېلىندى، سېتىۋېلىنغان ئاشلىق ئىچىدە يەككە تىجارەتچىلەرنىڭ يەنىلا كۆپ سانىنى ئىگىلىدى. دۆلەت كارخانىلىرى سېتىۋالغان ئاشلىق ئالدىنقى يىلدىكىدىن 82.51% ئاشتى.

1953 - يىل 2 - ئايدىن ئېتىبارەن، ئۇلكە بويىچە ئاشلىق سېتىۋېلىش ئىشىنى شىنجاڭ ئۇلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى ئاشلىق نازارىتى بىر تۇتاش باشقۇرىدىغان بولدى. شۇ ئايدا ئۇلكە بويىچە تۇنجى نۆۋەتلىك ئاشلىق خىزمىتى يىغىنى ئېچىلىپ، ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ «كۆپ سېتىۋېلىپ، كۆپ سېتىش» ئاڭچىنى ئىزچىللاشتۇرۇلۇپ، بازاردىكى ئاشلىق باھاسىنى مۇقىملاشتۇرۇش ۋە ھەربىي تەمىنات، خەلقنىڭ ئوزۇق - تۇلۇكىگە كاپالەتلىك قىلىش ئۇچۇن، ئومۇمەن ۋىلايەت، ناھىيىلەردىكى بازارلاردا سېتىۋېلىشنى قويۇۋېتىپ، دۆلەتنى مەلۇم مىقداردىكى ئاشلىقنى ئىگىلەش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىش قارار قىلىندى. بەزى ئاشلىق ئورگىنى قۇرۇلمىغان جايلاردا ھەمكارلىق كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ ۋاكالىتەن سېتىۋېلىشىغا ھاۋالە قىلىندى. خۇسۇسىي ئاشلىق سودىگەرلىرى ئومۇمەن رەھبەرلىككە بويسۇنۇپ، سىياسەتكە ۋە دۆلەتنىڭ ئاشلىق باھاسىغا رىئايە قىلسا، شۇ جايدىكى سودا - مائاشقا كەسپىي تارماقلىرىغا تىزىملىتىپ تەكشۈرۈپ تەستىقلاتقاندىن كېيىن سېتىۋېلىشقا بولاتتى، لېكىن سېتىۋېلىش مىقدارى تېزگىنلىنىشى كېرەك ئىدى. 7- ئايدىن باشلاپ يېڭى ئاشلىق بازارغا چىقتى. ئۇلكە بويىچە ئاشلىق بازارلىرىدىن ئۇرۇمچى شەھىرىدىكىسى ئازراق باشقۇرۇلغاندىن سىرت، باشقا جايدىكىلىرىنىڭ كۆپىنچىسى ئىختىيارىي تىجارەت ھالىتىدە تۇرغاچقا، بازارغا چىققان ئاشلىق كۆپ بولسىمۇ، ئەمما بازار خۇسۇسىي سودىگەرلەرنىڭ چاڭگىللىدا بولغاچقا، دۆلەت كارخانىلىرىنىڭ سېتىۋېلىشى تەس بولدى. شۇ ئايدا ئۇلكىلىك مالىيە كومىتېتى ئاشلىق سېتىۋېلىش ھەققىدە يولىورۇق بېرىپ، ئۇلكە بويىچە ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى چوقۇم ئورۇنداپ، دۆلەت كارخانىلىرىنىڭ سېتىۋېلىش مىقدارى بازارغا چىققان ئاشلىق مىقدارىنىڭ 90%ىدىن كۆپرەكىنى ئىگىلىشى لازىم، دەپ تەكتىلىدى. ئەمما «يولىورۇق»نىڭ ئىزچىللىشىش ئۇنۇمى بەكمۇ تۆۋەن بولدى. سېتىۋېلىش ئاۋات پەسىلدە غۇلجا شەھىرىدىكى خۇسۇسىي ئاشلىق سودىگەرلىرى ئۆز ئالدىغا ئاشلىق كەسپىي ئۈيۈشمىسى قۇرۇپ، يوللاردا دېھقانلارنىڭ ئاشلىق بېسىپ ماڭغان ھارۋىسىنى توسۇپ، دېھقانلارنى كەسپىي ئۈيۈشما ئارقىلىق سودىلىشىشقا مەجبۇرلاپ، دۆلەت كارخانىلىرىنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىشىنى چەتكە قاقتى. تارباغاتاي ۋىلايىتىدىكى دۆلەت كارخانىلىرى سېتىۋالغان ئاشلىقى بازاردىكى پوتۇشۇش مىقدارىنىڭ 4%ىنىلا ئىگىلىدى. جەنۇبىي شىنجاڭدىكى ۋىلايەتلەردىكى بازارلارمۇ ئاساسىي جەھەتتىن خۇسۇسىي سودىگەرلەر تەرىپىدىن مونوپول قىلىۋېلىنىدى. ئۇلكىلىك مالىيە كومىتېتى بۇ پاسسىپ ئەھۋالنى ئۆزگەرتىش ئۈچۈن، 9 - ئايدا ۋىلايەت، ئوبلاستلارغا خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىپ ئاشلىق سېتىۋېلىشقا ياردەملەشتى، بەزى جايلاردىكى دۆلەت كارخانىلىرىنىڭ ئاشلىق

سېتىۋېلىش ئەھۋالى سەل ياخشىلاندى. ئەمما قەشقەر، خوتەن، يەكەن ۋىلايەتلىرىنىڭ سېتىۋېلىش سۈرئىتى يەنىلا ئاستا بولدى. پۈرسەتنى چىڭ تۇتۇپ ئاشلىق سېتىۋېلىش ئۇچۇن، 11 - ئايدا ج ك پ مەركىزي كومىتېتى شىنجاڭ شۇبە بىيۇروسى «شىنجاڭ رايونىدا مەركىزي بىيۇرو ۋە غەربىي شىمال بىيۇروسىنىڭ ئاشلىق مەقسەتكى جىددىي يىغىنىنىڭ قارارىنى ئىجرا قىلىش توغرىسىدا يولىيورۇق»نى تارقاتتى. ۋىلايەت، ئوبلاستلار ناھىيىلەردە شۇجى، ھاكىملارنىڭ بىرلەشمە يىغىنىنى ئېچىپ، يولىيورۇقنى يەتكۈزدى ۋە ئەملىيلەشتۈردى، ۋىلايەت، ئوبلاستلارنىڭ رەھبەرلىرى ناھىيىلەرگە چۈشۈپ دائىرە بويىچە سېتىۋېلىشنى ھۆددىگە ئالدى. ئۇلكىلىك ھۆكۈمەت قىسىم، دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانلىرى ئىشلەپچىقارغان ئاشلىقلىتىن ئۇزۇنگە يەتكۈدەكنى قالدۇرۇپ، قالغىنىنىڭ ھەممىسىنى دۆلەت ئاشلىق تارماقلىرى شۇ جايدىكى تاختاي باھاسى بويىچە سېتىۋالىدۇ، ئورگان، مەكتەپ، ئامىۋى تەشكىلاتلارنىڭ ئاشلىق تىجارىتى قىلىشىغا بولمايدۇ، دەپ بەلگىلىمە چىقارغاندىن كېيىن، ئۇلكە بويىچە دۆلەت كارخانىلىرىنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش ئەھۋالى كۆرۈنەرلىك ياخشىلاندى. شۇ يىلى ئۇلكە بويىچە ئاشلىق ھوسۇلى 1949 - يىلدىكىدىن 562 مىليون كىلوگرام ساپ ئاشتى، كىشى بېشىغا توغرا كەلگىنى 99 كىلوگرام كۆپەيدى. ئۇلكە بويىچە سېتىۋېلىنغان ئاشلىق 200 مىليون كىلوگرام بولۇپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 78 مىليون كىلوگرام ئاشتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئۇلكىنىڭ ئاشلىق تارماقلىرى سېتىۋالغىنى 192 مىليون كىلوگرام (شىنجاڭ ھەربىي رايونى يېزا ئىگىلىك قۇرۇلۇش قىسمىنىڭ 1954 - يىلى 1 - پەسلىدە تۇنجى قېتىم سېتىپ بەرگەن 2 مىليون 60 مىڭ كىلوگرام ئاشلىقنىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) ، سودا شىركىتى سېتىۋالغىنى 4 مىليون 40 مىڭ كىلوگرام، كوپېراتىپلار سېتىۋالغىنى 4 مىليون 240 مىڭ كىلوگرام (ۋاكالىتەن سېتىۋالغىنى بۇنىڭ سىرتىدا) . بەزى جايلاردا زورلاپ سېتىۋېلىش ئېغىر بولۇپ، دېھقانلارنىڭ قالدۇرۇق ئاشلىقىمۇ سېتىۋېلىندى. شىمالىي شىنجاڭدىكى بەزى جايلار «قارا ئاشلىقنى ساقلاش تەس» دەپ قاراپ، سېتىۋېلىشنى قويۇۋەتكەچكە، شۇ يىلى ئاتلارنى تەمىنلەيدىغان بوغۇز يېتىشمىدى.

مەملىكەت بويىچە ئاشلىقنى سېتىۋېلىش ئاز، سېتىپ بېرىش كۆپ، بازاردا ئاشلىق قىس بولۇشتەك مەسىلىنى ھەل قىلىش ئۇچۇن، 1953 - يىل 10 - 11 - ئايلاردا ج ك پ مەركىزي كومىتېتى ۋە مەركىزي خەلق ھۆكۈمىتى مەمۇرىي كېڭىشى ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ «ئاشلىقنى پىلانلىق سېتىۋېلىش ۋە پىلانلىق تەمىنلەشنى يولغا قويۇش توغرىسىدا قارار» ۋە «ئاشلىقنى پىلانلىق سېتىۋېلىش ۋە پىلانلىق تەمىنلەشنى يولغا قويۇش توغرىسىدا بۇيرۇق»نى تارقاتتى. شۇنىڭدىن كېيىن، ئۇلكە، شەھەرلەردە ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىپ بېرىش يولغا قويۇلدى. ج ك پ مەركىزي كومىتېتى شىنجاڭ شۇبە بىيۇروسى شىنجاڭدا ئاشلىقنىڭ مەملىكەتنىڭ باشقا جايلىرىدىكىدەك قىس ئەمەسلىكى، يېزىلاردا يەر ئىسلاھاتى تېخى تامامەن ئاياغلاشمىغانلىقىنى نەزەردە تۇتۇپ، ئېھتىياتچان بولۇش، سالماقلىق بىلەن ئىلگىرىلەش قاتئىيەتلىكىنى ئىزچىللاشتۇرۇش ئۇچۇن، ج ك پ مەركىزي كومىتېتىغا مەلۇم قىلىپ تەستىقلىتىش ئارقىلىق، 1954- يىلى ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىپ بېرىشنى ۋاقتىنچە يولغا قويمىدى. شۇنىڭ بىلەن بىللە، قىسمەن جايلاردا ئاشلىق قىسلىشىپ كەتكەنلىكىنى نەزەردە تۇتۇپ، ئۇلكە بويىچە ئاشلىق بىلەن «ئۇز - ئۇزىنى تەمىنلەش» پرىنسىپىنى ئىزچىللاشتۇرۇش ئۇچۇن، شۇ يىللىق سېتىۋېلىش پىلانىنى 80 مىليون كىلوگرامغا كۆپەيتىش ھەمدە رايونلارنىڭ ئىختىسادىي ئەھۋالى ۋە خىزمەت ئاساسىغا قاراپ، باھالاپ سېتىۋېلىش، بازاردىن سېتىۋېلىش ۋە ئېشىنغان ئاشلىقنى پۈتۈنلەي سېتىۋېلىش چارىسىنى يولغا قويۇشنى بەلگىلىدى. قەشقەر، يەكەن، خوتەن ۋىلايەتلىرىدە بازاردىن سېتىۋېلىش تەس بولغاچقا، باھالاپ سېتىۋېلىش يولغا قويۇلدى، يەنى دېھقانلارنىڭ تۇرمۇشىغا ۋە تەكرار ئىشلەپچىقىرىشىغا زىيان يەتكۈزمەسلىك پرىنسىپى ئاستىدا، دەرىجىمۇ دەرىجە ۋەزىپە تەقسىم قىلىندى، دېھقانلار ئېشىنغان ئاشلىقنىڭ ئاز - كۆپلۈكىگە قاراپ ئۆزى مەلۇم قىلىش، ئامما باھالاش، رەھبەرلىك تەكشۈرۈپ بېكىتىش ئارقىلىق، ئېشىنغان ئاشلىقى بار 50% ئائىلىلەرنىڭ ئاشلىقى ئادىل، مۇۋاپىق باھادا سېتىۋېلىنىشقا سەپەرۋەرلىك قىلىندى. ئاقسۇ ۋىلايىتى ۋە ئۇنىڭ شىمالىدىكى رايونلاردا ئاشلىق كۆپ،

يەر كەلگ، ئاھالە ئاز بولغاچقا، بازاردىن سېتىۋېلىش داۋاملىق يولغا قويۇلدى. بازارلار قاتتىق باشقۇرۇلۇپ، خۇسۇسىي ئاشلىق سودىگەرلىرىنىڭ ئاشلىق ئېلىپ سېتىشى توپتىن يوقىتىلدى، دېھقانلارغا «ئېشىنغان ئاشلىقى كۆپ بولسا كۆپ سېتىپ بېرىش، ئېشىنغىنى ئاز بولسا ئاز سېتىپ بېرىش، ئېشىنغىنى بولمىسا سېتىپ بەرمەسلىك» پرىنسىپى بويىچە بېرىلگەچكە ئېشىنغان ئاشلىقنى دۆلەتكە سېتىپ بەردى، دۆلەتمۇ بازاردىن ياكى سېتىۋېلىش نۇقتىسىدىن سېتىۋالدى. چەت، ياقىدىكى چاقىلىق، چەرچەن ناھىيىلىرىنىڭ ئارتۇق ئاشلىقىدىن شۇ جايدا ھاراق چىقىرىلىپ، شۇ جايدا سېتىلدى. شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بېڭتۇەنى (1954 - يىل 8 - ئايدىن بۇرۇن شىنجاڭ يېزا ئىگىلىك قۇرۇلۇش قىسمى دەپ ئاتىلاتتى) ئىشلەپچىقارغان ئاشلىق ئۆلكىلىك ئاشلىق نازارىتى بىلەن بېڭتۇەن مالدىي ئەشيالار تەمىنات باشقارمىسى مەسلىھەتلىشىپ تۈزگەن «شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش قىسمىنىڭ 1954 - يىلدىكى ئېشىنغان ئاشلىقنى سېتىۋېلىش ۋە كەم ئاشلىقنى تەمىنلەش چارىسى» بويىچە، ئۈزىگە تولۇق قالدۇرغاندىن كېيىن، قالغىنى پۈتۈنلەي دۆلەت ئاشلىق تارماقلىرى تەرىپىدىن دېھقانچىلىق مەيدانلىرى جايلاشقان شەھەردە يۈرگۈزۈلۈۋاتقان تاختاي باھاسى بويىچە سېتىۋېلىنىدى. سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداش ئۈچۈن، ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى شىنجاڭ شۇبە بىيۇروسى ۋە ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، ئاشلىق سېتىۋېلىش خىزمىتى كۈچەيتىلدى. ۋىلايەتلىك پارتكوم، ناھىيىلىك پارتكوم ۋە مەمۇرىي مەھكىمە، ناھىيىلىك خەلق ھۆكۈمەتلىرىدە بىردىن ئىككىگىچە رەھبەر مەخسۇس ئاشلىق سېتىۋېلىشنى باشقۇردى، ھەر دەرىجىلىك مالىيە-ئىقتىساد كومىتېتى ئاساس قىلىنىپ، ئاشلىق، كوپېراتىپ، سودا، بانكا قاتارلىق تارماقلارنىڭ مەسئۇللىرى قاتناشتۇرۇلغان ئاشلىق سېتىۋېلىش ئىشخانىسى تەشكىل قىلىندى، جايلار دەرىجىمۇ دەرىجە تۇرلۈك يىغىنلارنى ئېچىپ ئاشلىق سېتىۋېلىش خىزمىتىنى ئورۇنلاشتۇردى. جەنۇبىي شىنجاڭ مەمۇرىي مەھكىمىسى ئاشلىق باشقارمىسىنىڭ باشلىقى قاتارلىق خادىملارنى يېزىلارغا ئەۋەتىپ، تەشۋىق قىلىش، تېگى - تەكتىنى ئېنىقلاش، سېتىش مىقدارىنى باھالاپ بېكىتىش ۋە ئامبارغا كىرگۈزۈشكە تەشكىللەش قاتارلىق قەدەم - باسقۇچ بويىچە باھالاپ سېتىۋېلىشنى نۇقتىدا سىناق قىلىشنى قانات يايدۇرۇپ، دائىرىدىكى خىزمەتكە يېتەكچىلىك قىلدى. بەزى ۋىلايەت، ناھىيىلەر ئاشلىق شىركىتى قۇرۇپ، بازارلاردا سېتىۋېلىش نۇقتىسى تەسىس قىلدى. ئاشلىق ئورگىنى يوق جايلار داۋاملىق كوپېراتىپ ۋە سودا شىركەتلىرىنىڭ ۋاكالىتەن سېتىۋېلىشىغا ھاۋالە قىلدى. ئۆلكە بويىچە ئومۇمىيۈزلۈك دۆلەت رەھبەرلىكىدىكى ئاشلىق بازارلىرى بەرپا قىلىنىپ، خۇسۇسىي سودىگەرلەرنىڭ بازاردىن ئاشلىق سېتىۋېلىشىغا يول قويۇلمىدى. شۇ يىلى ئۆلكە بويىچە ئاشلىق ھوسۇلى ئاشتى، دۆلەت ئاشلىق تارماقلىرى سېتىۋالغان ئاشلىق ئالدىنقى يىلدىكىدىن 25.50% ئاشتى. سېتىۋېلىنغان ئاشلىق ئىچىدە، بۇغداي 59.70%، گۈرۈچ 70.7%، قارا ئاشلىق 54.20%نى ئىگىلىدى. كۆپرەك سېتىۋالغان ۋىلايەتلەردىن ئىلى ۋىلايىتىنىڭ 59.20%، قەشقەر ۋىلايىتىنىڭ 28.18%، سانجى ۋىلايىتىنىڭ 22.17%، تارباغاتاي ۋىلايىتىنىڭ 33.15%نى ئىگىلىدى. بېڭتۇەن سېتىپ بەرگەن ئاشلىق 15 مىليون كىلوگرامدىن ئېشىپ كەتتى. لېكىن جەنۇبىي شىنجاڭدىكى بەزى ۋىلايەتلەردە بازار بەك قاتتىق باشقۇرۇلۇپ، دېھقانلارنىڭ سودىلىشىشى چەكلىمىگە ئۇچرىدى، كېڭىشىپ سېتىۋېلىش يولغا قويۇلغان بەزى يېزىلاردا ئۇي ئاختۇرۇش، ئورنىنى قېزىش ۋە بازارغا كىرگەن ئاشلىقنى زورلاپ سېتىۋېلىشتەك سىياسەتكە ئېغىر خىلاپلىق قىلىش قىلمىشلىرى سادىر بولدى، بۇ ھال بىر قىسىم دېھقانلارنىڭ نارازىلىقىنى قوزغىدى.

1955 - يىل 3 - ئايدا ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى، گوۋۇيۈەن «ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش خىزمىتىنى ئىزدىن ئورۇنلاشتۇرۇپ، دېھقانلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىش كەيپىياتىنى مۇقىملاشتۇرۇش توغرىسىدا جىددىي يولىيورۇق» تارقاتتى. 8 - ئايدا گوۋۇيۈەن «يېزىلاردا ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش ۋاقتىلىق چارىسى»نى تارقىتىپ، مەملىكەت دائىرىسىدە ئاشلىق ھوسۇلىنى بېكىتىش، سېتىۋېلىشنى بېكىتىش، سېتىشنى بېكىتىش (قىسقارتىلىپ «ئۈچنى بېكىتىش» دەپ ئاتالدى) چارىسىنى سىناق تەرىقىسىدە يۈرگۈزۈشنى

بەلگىلىدى. ج ك پ مەركىزي كومىتېتى شىنجاڭ شۇبە بيۇروسى ئۆلكە بويىچە ئانچە - مۇنچە ئېشىنچا ئاشلىق بارلىقى، يېزىلاردا ئىچكى ئۆلكىلەردىكىدەك جىددىيلىك بولماسلىقتەك ئەھۋالغا ئاساسەن، گوۋۇيۈەنئىڭ ماقۇللۇقىنى ئېلىش ئارقىلىق، ئۆلكە بويىچە يېزىلاردا ئاشلىقتا «ئۇچنى بېكىتىش»نى يولغا قويماي، ئالدىنقى يىلدىكى سىياسەتنى داۋاملىق ئىجرا قىلىش ھەمدە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى كېمەيتىش، سىياسەتنى ئىجرا قىلىش داۋامىدىكى خاتا ئىشلەش ئۇسۇلىنى توزىتىشنى بەلگىلىدى. شۇ يىلى ئۆلكە بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئالدىنقى يىلدىكىدىن %11.20 كېمەيدى، بۇنىڭ ئىچىدە كېڭىشىپ سېتىۋېلىش يولغا قويۇلغان رايونلارنىڭ ۋەزىپىسى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 15 مىليون كىلوگرام كېمەيتىلدى. جەنۇبىي شىنجاڭدىكى قىسمەن جايلار ئالدىنقى يىلى كۆرۈلگەن زورلاپ سېتىۋېلىش خاتالىقىنى توزىتىپ، دېھقانلارنىڭ نارازىلىقىنى توختىتىش ئۈچۈن، دېھقان ئائىلىلىرىگە ۋەزىپە تەقسىملىگەندە، دېھقانلار ئۆزى مەلۇم قىلىشنى ئاساس قىلىشتا چىڭ تۇرۇپ، كېڭىشىنى ئازايتىپ، كېڭەشمە بولمايدىغان ئائىلىلەرگە قالدۇرۇق ئاشلىقنى كەڭ ھېسابلاپ قالدۇرۇش، رايون يېزىلارنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش دائىرىسىنى دېھقان ئائىلىلىرىنىڭ %50 ~ %70ى ئىچىدە تىزگىنلەش، ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىشنى تەكتلىمەسلىك، ئەگەر ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنسا، ناھىيە بويىچە تەقسىمات سانىنىڭ %10ىدىن ئاشۇرۇۋەتمەسلىك بەلگىلەندى. يېڭى ئاشلىق بازارغا كىرگەندىن كېيىن، جەنۇبىي شىنجاڭ مەمۇرىي مەھكىمىسى ئاشلىق سېتىۋېلىش ھەققىدە يولىورۇق تارقاتتى. مەمۇرىي مەھكىمە ئاشلىق باشقارمىسى قەشقەر شەھىرى، يېڭىسار، پەيزاۋات، يوپۇغا قاتارلىق ناھىيىلەرگە خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىپ، يولىورۇقنى ئىزچىل ئەملىيلەشتۈرۈشكە يارەملەشتى. خوتەن، يەكەن ۋىلايەتلىرى، قىزىلسۇ ئوبلاستىدىكى ۋە جەنۇبىي شىنجاڭ مەمۇرىي مەھكىمىسىگە بېۋاستە قاراشلىق ناھىيىلىك، شەھەرلىك ئاشلىق تارماقلىرى بازارلاردا سېتىۋېلىش نۆۋىتىنى قۇرۇپ، ئاشلىق سېتىپ بەرگەن دېھقانلارغا ھۆججەت چىقىرىپ بېرىپ، ئۇنى ئېشىنغان ئاشلىق سېتىپ بېرىش ۋەزىپىسىگە ھېسابلىدى. قەشقەر شەھىرى، قەشقەر كونا شەھەر، قەشقەر يېڭىشەھەر، پەيزاۋات قاتارلىق ناھىيىلەر 8 - ئاينىڭ دەسلىپىدىلا بازاردىن 8 مىليون 330 مىڭ كىلوگرام بۇغداي سېتىۋېلىپ، كېڭىشىپ سېتىۋېلىش مىقدارىنى ئازايتتى. بازاردىن سېتىۋېلىش يولغا قويۇلغان ۋىلايەت، ئوبلاستلار سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ناھىيىلەرگە تەقسىم قىلىپ بەردى، ئاشلىق تارماقلىرى سېتىۋالغۇچى خادىملارنى سېتىۋېلىش سىياسىتىنى ئۆگىنىشكە تەشكىللەپ، سېتىۋېلىش نۆۋىتىنى كۆپەيتىپ، ئاشلىق سېتىۋېلىش رەسمىيىتىنى ئاددىيلاشتۇردى. ساۋەن ناھىيىسى سەنداۋخېزى، شىخەنزى قاتارلىق جايلاردا ئاشلىق سېتىۋېلىش پونكىتى قۇردى، قۇمۇل ناھىيىسى كۆچمە سېتىۋېلىش گۇرۇپپىسىنى تەشكىللەپ يېزىلارغا ئەۋەتتى، مىچۇەن ناھىيىسى ئالدىن سېتىۋېلىش زاكالەت پۇلى تارقاتتى. ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئاساسىي قاتلام تور - نۆۋەتلىرىنىڭ كۆپىيىشىگە ئەگىشىپ، ئۆلكىلىك ئاشلىق نازارەتى ئۆلكىلىك ھەمكارلىق ئىدارىسى بىلەن مەسلىھەتلىشىپ، قەشقەر، يەكەن، خوتەن، قىزىلسۇلاردىكى ۋاكالەتەن سېتىۋېلىش كەسپىنىڭ ھەممىسىنى، ئۇرۇمچى، ئاقسۇلاردىكىنىڭ %60ىنى، ئىلى، تارباغاتاي، كورلا، بايىنغولىن، بورتالالاردىكىنىڭ %50ىنى، قۇمۇل، ئالتاي، سانجىلاردىكىنىڭ %75ىنى ئاشلىق تارماقلىرىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىشنى بەلگىلىدى. بارلىق ۋاكالەتەن سېتىۋېلىش كەسپى 2 ~ 3 يىلدا ئۆتكۈزۈپ بولۇندى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سېتىۋېلىش دۆلەت سېتىۋالغىنى ئالدىنقى يىلدىكىدىن %21.3 كېمەيدى، سېتىۋېلىنغاندىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن قالدۇق ئاشلىق %5.9 ئاشتى. جەنۇبىي شىنجاڭدىكى بەزى ۋىلايەتلەردە دېھقانلارنىڭ ئاشلىقتا ئىختىيارىي سودىلىشىشى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. كېڭىشىپ سېتىۋېلىش يولغا قويۇلغان رايونلاردا ئالدىنقى يىلى كۆرۈلگەن زورلاپ سېتىۋېلىش قاتارلىق مەسىلىلەر توزىتىلىپ، دېھقانلار خېلى رازى بولدى.

1956 - يىلى يېزا ئىگىلىكى كوپېراتسىيىلەشتۈرۈلگەندىن كېيىنكى ئاشلىق سېتىۋېلىش ئوبيېكتى ئىلگىرىكى 830 مىلغ دېھقان ئائىلىسىدىن 10 نەچچە مىلغ يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپىغا ئۆزگەرتىلگەنلىكىدىن ئىبارەت يېڭى ۋەزىيەتكە ماسلىشىش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سېتىۋېلىشتا دەرىجە بويىچە ۋەزىپىنى تەقسىم قىلىش بىلەن ئوزى مەلۇم قىلىپ مەسلىھەتلىشىش، قوشۇمچە توختام تۈزۈش چارىسى قوللىنىلدى. يەنى دۆلەت شۇ جايدىكى ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش، ئىستېمال ۋە نوپۇس قاتارلىق ئەھۋالغا قاراپ، سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى دەرىجە بويىچە يېزا ياكى يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپلىرىغا تەقسىم قىلىپ بەردى، كوپېراتىپ ئەزالار بىلەن مەسلىھەتلىشىپ، ئىختىيارىي بولۇش ئاساسىدا، كوپېراتىپ بىرلىك قىلىنىپ، ئىچكى قىسىمدا تەڭشەپ تەڭپۇڭلاشتۇرغاندىن كېيىن، سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى (تۈرى، مىقدارى، سۈپىتى، باھاسى، سېتىپ بېرىش ۋاقتى، ئورنى، 2 تەرەپنىڭ مەسئۇلىيىتى ۋەھاكازا) نى توختام شەكلى بىلەن ئېنىق بەلگىلەپ، كوپېراتىپ بويىچە كوللېكتىپ سېتىپ بېرىشنى ئورۇندايدۇ. توختام تۈزۈش ۋە كوللېكتىپ سېتىپ بېرىشنى خالىمايدىغان باشلانغۇچ كوپېراتىپ ۋە يەككە دېھقان ئائىلىلىرى مەسلىھەتلىشىپ بەلگىلەنگەن ۋەزىپە بويىچە، ئۆز ئالدىغا دۆلەت ئاشلىق تارماقلىرىغا ئاشلىق سېتىپ بەرسە بولىدۇ. لېكىن جايلاردىكى يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپلىرى ئەھمىيەتتە ئاشلىق سېتىپ بەرگەندە ئاساسىي جەھەتتىن يەنىلا ئائىلىنى بىرلىك قىلىپ، سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى كوپېراتىپلارغا چۈشۈرۈش بىلەن ئايرىۋەتكەچكە، يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپلىرىنىڭ ۋەزىپىنى ئورۇندىش ئەھۋالىنى ۋاقتىدا تەكشۈرۈش تەسكە چۈشتى. ئاشلىق سېتىۋېلىش مەزگىلىدە، بەزى جايلاردىكى رەھبەرلەر كوپېراتسىيىلەشتۈرۈش قاتارلىق مەركىزىي خىزمەت بىلەنلا بولۇپ كەتكەنلىكى، قىسمەن ئاشلىق كادىرلىرىدا قارىغۇلارچە ئۈمىدۋارلىق كەيپىياتى بولغانلىقى، كوپېراتىپ كادىرلىرى ئەزالارنىڭ ئاشلىق ئىستېمال قىلىش ئەھۋالىنى بىلمىگەنلىكى، دېھقانلاردا ئاز سېتىپ بېرىش، كۆپ قالدۇرۇش ئىدىيىسى مەۋجۇت بولغانلىقى ئۈچۈن، ئاشلىق سېتىۋېلىشقا تەسىر يەتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە، خۇسۇسىي ئاشلىق سودىگەرلىرى پۈرسەتتىن پايدىلىنىپ، باھاسىنى ئۆستۈرۈپ تالىشىپ سېتىۋالغاچقا، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سېتىۋېلىش سۈرئىتى ئاستا بولدى. ش ئۇ ئا ر پارتكوم ئاشلىق سېتىۋېلىش خىزمىتىنى كۈچەيتىش ئۈچۈن، شۇ يىلى 10 - ئايدا ناھىيىدىن يۇقىرى مالىيە - سودا بۆلۈمى باشلىقلىرى يىغىنىدا ئاشلىق سېتىۋېلىش خىزمىتىنى مۇزاكىرە قىلدى. ش ئۇ ئا ر پارتكوم، ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى «ئاشلىق خىزمىتىنى چاڭ تۇتۇش توغرىسىدا جىددىي يولىيورۇق» چىقاردى ھەمدە تۈركۈملەپ كادىر ئاجرىتىپ، ۋىلايەت، ئوبلاستلارغا ئاشلىق سېتىۋېلىشقا ياردەملىشىشكە ئەۋەتتى. بەزى جايلار سېتىۋېلىش مەزگىلىدە ئاشلىقنى بازارغا ئەكىرىشكە بولمايدۇ دەپ بەلگىلىدى. بۇ ئارقىلىق ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىقنى ئامبارغا كىرگۈزۈش سۈرئىتى تېزلىتىلدى. 11 - ئايدا ئاپتونوم رايون ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى، گوۋۇيۈەننىڭ «نۆۋەتتىكى ئاشلىق خىزمىتى توغرىسىدا يولىيورۇق»نىغا ئاساسەن، مول ھوسۇل ئېلىنىپ مەھسۇلاتى ئاشقان كوپېراتىپ (ئائىلە) لارنىڭ ئاشقان مەھسۇلاتىنىڭ %40نى دۆلەتنىڭ ئاشۇرۇپ سېتىۋالىدىغانلىقىنى بەلگىلىدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىقتىن مول ھوسۇل ئېلىندى. لېكىن سېتىۋېلىش خىزمىتىدە بەزى مەسىلىلەر ساقلانغاچقا، شۇ يىلدىكى سېتىۋېلىش پىلانى ئورۇندالمىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە، سېتىش شىددەت بىلەن ئېشىپ كەتكەچكە، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق كىرىم - چىقىمىدا تەتۈر پەرق كۆرۈلدى. ئايرىم جايلاردا ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشتە جىددىيلىك يۈز بەردى. ئەمما ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سېتىۋېلىنغاندىن كېيىن، يېزىلاردا كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن قالدۇق ئاشلىق ئالدىنقى يىلدىكىدىن 7 كىلوگرام ئاشتى، يەنى كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ئاشلىق 274 كىلوگرامغا يېتىپ، تارىختا يېڭى سەۋىيە يارىتىلدى (جەدۋەل: 1 — 13، 1 — 14 لەرگە قارالسۇن).

1949 — 1956 - يىلىغچە شىنجاڭنىڭ ئاشلىق مەھسۇلاتى دۆلەت سېتىۋالغىنى ۋە سېتىۋېلىنغاندىن كېيىنكى يېزىلاردىكى قالدۇق ئاشلىق

جەدۋەل: 1 — 13　　بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

تۈرى / ئاشلىق يىلى	نوپۇس (تۇمەن ئادەم)		ھوسۇل		دۆلەت سېتىۋالغىنى			سېتىۋېلىنغاندىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن قالدۇق ئاشلىق (كىلوگرام)
	ئومۇمىي نوپۇس	بۇنىڭ ئىچىدە: يېزا ئىگىلىك نوپۇسى	مىقدارى	ئومۇمىي نوپۇس بويىچە كىشى بېشىغا توغرا كەلگىنى (كىلوگرام)	مىقدارى			
					جەمئىي	بۇنىڭدىن: ھېكتوغا سېتىۋېلىنغان	تاۋار نىسبىتى (%)	
1949	433.34	368.32	84774	196				
1950	443.90	375.30	97554	220	14518			
1951	454.63	382.11	107084	236	6725			
1952	465.17	390.56	133093	286	12274			
1953	478.36	400.96	140975	295	19209	206	13.63	272
1954	500.08	411.20	145649	291	28863	1598	19.82	252
1955	511.78	420.58	147022	287	22729	392	15.46	267
1956	533.17	437.31	158296	297	25649	756	16.20	274

ئىزاھ: دۆلەت سېتىۋالغىنى دۆلەت كارخانىلىرى ۋە ئاشلىق تارماقلىرى سېتىۋالغانلىق كۆرسىتىدۇ. غەللە - پاراقنى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ. سېتىۋېلىنغاندىن كېيىن يېزىلاردىكى قالدۇق ئاشلىقتا غەللە - پاراق ئوتۇپ قېلىنغان، يېزا ئىگىلىكىدىكى سېتىشنى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ.

1950 — 1956 - يىلىغچە شىنجاڭدىكى قىسمەن رايونلاردا ئاشلىق سېتىۋېلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 1 — 14　　بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

ئاشلىق يىلى / رايونلار		1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956
ئاپتونوم رايون بويىچە	جەمئىي	14518	6725	12274	19209	28863	22729	25649
	بۇغداي	10366	3016	9024	11563	20376	12763	14038
	گۈرۈچ	68	62	422	1475	2223	2106	1601
	دادۇر				60	336	455	473
	قارا ئاشلىق	4084	3647	2828	6111	5928	7405	9537
ئۈرۈمچى شەھىرى					761	320	213	69
تۇرپان ۋىلايىتى					273	370	431	224
قۇمۇل ۋىلايىتى					798	703	786	877
سانجى ئوبلاستى					3731	4971	4191	4700
ئىلى ۋىلايىتى					3031	5942	3243	5143

تارباغاتاي ۋىلايىتى				2984	4426	2718	2743
ئالتاي ۋىلايىتى				203	608	598	1098
بورتالا ئوبلاستى				366	513	498	782
بايىنغولىن ئوبلاستى				1163	1353	1215	1162
ئاقسۇ ۋىلايىتى				1512	2521	2079	2432
قىزىلسۇ ئوبلاستى				139	182	224	286
قەشقەر ۋىلايىتى				2774	5275	4703	4343
خوتەن ۋىلايىتى				1474	1679	1830	1790

ئىزاھ: 1. جەدۋەلدىكى مەلۇمات غەللە - پاراقنى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ.
2. بۇ جەدۋەل يىلەن جەدۋەل: 1 — 13تىكى 1950 — 1952 - يىلغىچە بولغان مەلۇمانلار ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى، سودا نازارىتى، ھەمكارلىق ئىدارىسىنىڭ كالېندار يىلى بويىچە ئومۇملاشتۇرۇلغان ماتېرىيال، بۇنىڭ ئىچىدە 1952 - يىلدىكى مەلۇماتقا 1953 - يىلى 1 - پەسلىدىكى مەلۇمات قوشۇۋېتىلدى. 1953 - يىلدىن ئېتىبارەن ھەممىسى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئاشلىق يىلى (شۇ يىلى 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن كېيىنكى يىل 3 - ئاينىڭ ئاخىرىغىچە) بويىچە ئېلىندى.

2 §. نورمىلىق سېتىۋېلىش، ئۆتنە سېتىۋېلىش

1. مىنگو دەۋرىدىكى نورمىلىق سېتىۋېلىش، ئۆتنە سېتىۋېلىش ئەھۋالى

مىنگونىڭ 31 - يىلى (1942 - يىلى) ئومۇمىي ئاشلىق مەھسۇلاتى 11 مىليون 160 مىڭ داەن بولۇپ، مىنگونىڭ 28 - يىلى (1939 - يىلى) دىكىدىن تۆۋەنلەپ كەتتى. ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ھەربىي ۋە مەمۇرىي جەھەتتىكى ئاشلىق ئېھتىياجىغا ھەقسىز كاپالەتلىك قىلىش، ئاشلىق سېتىۋېلىشنى كۆچەيتىش ئۈچۈن، 8-ئايدا ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتنىڭ تەستىقى ئارقىلىق، ناھىيىلەرگە تېلېگراممۇ ئەۋەتىپ، ئاشلىق سېتىۋېلىش ھەيئىتى قۇرۇشنى بۇيرۇدى. ناھىيىلىك ئاشلىق سېتىۋېلىش ھەيئىتى ناھىيىلىك ھۆكۈمەت، ساقچى ئىدارىسى، مالىيە ئىدارىسى، باج ئىدارىسى قاتارلىق ئورۇنلارنىڭ مەسئۇللىرىدىن تەركىب تاپقان بولۇپ، شۇ جايدىكى ئاشلىقنى نورمىلىق سېتىۋېلىش خىزمىتىگە مەسئۇل بولدى. ئۆلكە بويىچە سېتىۋېلىنىدىغان ئاشلىق مىقدارىنى ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى بەلگىلەپ، ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتكە يوللاپ تەستىقلاتقاندىن كېيىن ناھىيىلەرگە چۈشۈرۈپ بېرەتتى. ناھىيىلەر بەلگىلەنگەن نورما بويىچە ئائىلىلەرگىچە ئەمەلىيلەشتۈرۈپ، ئائىلە بويىچە غەللە-پاراق ئېلىش يىلەن بىللە سېتىۋېلىش (قىسقارتىلىپ نورمىلىق سېتىۋېلىش دەپ ئاتالدى)، ئەتىيازلىق تېرىلغۇ ۋە يازلىق يېغىمدا ئاشلىق پۇلىنى ئالدىن بېرىش، ئامبارغا كىرگۈزىدىغان چاغدا بازار باھاسى بويىچە راسچوت قىلىش چارىسىنى يولغا قويدى. شۇنىڭ بىلەن بىللە ئومۇمەن مالىيە تەرەپتىن تەمىنلىنىدىغان «ھەربىي ۋە مەمۇرىي ئورگانلارنىڭ تەمىناتى ۋە ئات يەم - بوغۇزىنىڭ ھەممىسىنى نازارەتسىز (ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى) ۋاكالىتەن تەييارلاپ سېتىۋالىدۇ، ئۆز ئالدىغا سېتىۋېلىشقا يول قويۇلمايدۇ» دەپ بەلگىلەندى. شۇ يىلى ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى چۆچەك ناھىيىسىگە 5000 داەن بۇغداي، 2300 داەن ئات يەم - بوغۇزى سېتىۋېلىشنى تەقسىملىدى، بۇ ناھىيە كېيىنكى يىلى 3 - ئايدا بۇ ۋەزىپىنى پۈتۈنلەي ئورۇنداپ بولدى. پېچان

ناھىيىسىگە نورمىلىق سېتىۋېلىشقا 2000 دادەن يەم - بوغۇز تەقسىم قىلىپ بەردى. ئۇلكىلىك مالىيە نازارىتى تېز سېتىۋېلىشقا نەچچە قېتىم ھەيدەكچىلىك قىلدى. مىنگونىڭ 32 - يىلى (1943 - يىلى) شېڭ شىسەي ھەربىي قىسمىنى كېڭەيتتى، شۇنىڭ بىلەن يەرلىك قىسمىنىڭ ئادەم سانى مىنگونىڭ 23 - يىلى (1934- يىلى) تەرتىپكە سېلىنغان ۋاقىتتىكىدىن بىر ھەسسىدىن كۆپرەك ئاشتى. شۇنىڭ بىلەن بىللە، گومىنداڭ ئارمىيىسىمۇ شىنجاڭغا كىرىپ ئورۇنلىشىشقا باشلىدى، ئۇلكە بويىچە ئاشلىقتا بولغان ئېھتىياج ھەدەپ ئاشتى. شىمالىي شىنجاڭدىكى بەزى جايلاردا يېزا ئىگىلىكىدىن كەم ھوسۇل ئېلىنىپ، ئاشلىق سېتىۋېلىشقا تەسىر يەتتى، مەسىلەن: چۆچەك ناھىيىسىنىڭ نورمىلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى 6000 دادەن ئىدى، ئەمەلىيەتتە، ئامبارغا كىرگۈزۈلگىنى 2244 دادەن بولدى. كۇزدە، غۇلجا شەھىرى ئەتراپىدىكى ناھىيە بازارلىرى ۋە يېزىلاردا بۇغداي ناھايىتى قىس بولۇپ كەتتى. ئۇلكىلىك سودا بانكىسى قارىمىقىدىكى ئوقەتچىلىك شىركىتىنىڭ غۇلجا ئۇن زاۋۇتى ھەممىلا يەرگە ئادەم ئەۋەتىپمۇ ئاشلىق سېتىۋالالمىدى. 10 - ئايدا ئورۇمچىدە ئاشلىق باھاسى ئايمۇ ئاي ئۆرلەپ كەتكەچكە، ئۇلكىلىك ھۆكۈمەت «ئاشلىق سودىگەرلىرىنىڭ تالىشىپ ئاشلىق سېتىۋېلىشىنى چەكلەش چارىسى»نى ئېلان قىلىپ، «تالىشىپ ئاشلىق سېتىۋېلىشتىن ساقلىنىش ئۇچۇن، ئورۇمچىنىڭ ھەر قايسى يېزىلىرى ۋە ئورۇمچىگە قوشنا ناھىيىلەر ئاشلىقنى بىردەك ئاشلىق بازىرىدا ساتىدۇ، ئاشلىقنى پۈتۈنلەي سودا بانكىسى ئاشلىق سارىيى سېتىۋالىدۇ» ، دەپ بەلگىلىمە چىقاردى. مىنگونىڭ 33 - يىلى (1944 - يىلى) 2 - ئايدا ئۇلكىلىك مالىيە نازارىتى ساۋەن ناھىيىسىگە ئالتاي ۋىلايىتىنىڭ ھەربىي تەمىناتى ئۇچۇن 760 دادەن كۆك پۇرچاق سېتىۋېلىشنى بۇيرۇدى. كەم ھوسۇل ئېلىنغاچقا، بۇ ناھىيە ئارانلا 300 دادەندىن كۆپرەك پۇرچاق سېتىۋالدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە، بانكا ئاشلىق سارىيىنىڭ تۇرلۇك قەرز پۇللارغا سۈندۇرۇپ 220 دادەن كۆك پۇرچاق توغرىلاپ بەرگەچكە، سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ ئورۇندىلىشىغا تەسىر يەتتى. ئۇلكىلىك مالىيە نازارىتى جىددىي ئېھتىياجنى ھەل قىلىش ئۇچۇن، ساۋەن ناھىيىسىگە تېلېگراممىا ئەۋەتىپ، مەزكۇر ئاشلىق سارىيىدىكى كۆك پۇرچاقنى سېتىۋېلىشنى بۇيرۇدى. شۇ يىلى 10 - ئايدىن ئېتىبارەن، ئۇلكىلىك مالىيە نازارىتى «بانكا ئاشلىق سارىيى سېتىۋالىدىغان ئاشلىق بىردەك مالىيە نازارىتى ناھىيىلەرگە تەقسىم قىلىپ بەرگەن ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى قىلىنىشى شەرت» ، دەپ بەلگىلىدى.

مىنگونىڭ 34 - يىلى (1945 - يىلى) 7 - ئايدىن كېيىن، شىنجاڭدا تۇرۇشلۇق ئارمىيە ۋە مەمۇرىي خادىملار يىللىق ئاشلىقنى ئۇلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسى تەستىقلىغان پىلان بويىچە دۆلەت مۇداپىئە مىنىستىرلىكى بىرلەشمە ئارقا سەپ تەمىنات باش شتابىنىڭ شىنجاڭدا تۇرۇشلۇق تەمىنات ئىدارىسى بىلەن ئۇرۇمچى مەمۇرلار ئىستېمال كوپېراتىپىغا بۇيرۇپ بېرىش، سېتىۋېلىش نۇقتىلىرىنى كۆرسىتىپ بەردى، بۇ 2 ئورۇن شۇ نۇقتىلار بويىچە قوبۇل قىلدى ۋە سېتىۋالدى. شۇ يىلى ئۇلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسى نورمىلىق سېتىۋېلىش مىقدارىنى كۆپەيتىش، نورمىلىق سېتىۋېلىشنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش ئۇچۇن، ھەر قايسى ناھىيە (جەنۇبىي شىنجاڭدىكى ئاشلىق ئورنىغا پۇل ئالىدىغان ناھىيە بۇنىڭ سىرتىدا) لەرنىڭ غەللە - پاراق ئېلىش بىلەن بىللە سېتىۋېلىش نورمىسى: ھەربىر دادەن غەللە - پاراق ئاشلىقنى ئېلىش بىلەن بىللە، بىر دادەن ئاشلىقنى نورمىلىق سېتىۋېلىشنى بەلگىلىدى. شۇ يىلى ئۇرۇمچى قاتارلىق 14 ناھىيىگە 34 مىڭ 250 دادەن ھەربىي ئاشلىق سېتىۋېلىش تەقسىم قىلىندى، بۇ ئاشلىقنى شىنجاڭ تەمىنات ئىدارىسى ئالدى. ناھىيىلەر ئەمەلىيەتتە 27 مىڭ 895 دادەن يىغدى. بۇنىڭدىن، بۇغداي 17 مىڭ 421 دادەن، گۇرۇچ 6046 دادەن، قارا ئاشلىق 4428 دادەن بولدى. ماناس ناھىيىسىنىڭ ئارخىپىدا مۇنداق دەپ خاتىرىلەنگەن: مىنگونىڭ 34 - يىلىدىن 36 - يىلىغىچە (1945 — 1947 - يىلىغىچە) بۇ ناھىيىدە ھەر يىلى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن غەللە - پاراق ئالغان، نورمىلىق سېتىۋېلىنغان ئاشلىق 5558 دادەن 6 كۇرە بولۇپ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن مو بېشىغا 3 كۇرە 3 شېڭ توغرا كەلگەن. مىنگونىڭ 35 - يىلى (1946 - يىلى) ئۇرۇمچى، قارا شەھەر قاتارلىق 17 ناھىيىگە ۋە ئۇرۇمچى مەمۇرلار ئىستېمال كوپېراتىپىغا سېتىۋېلىشقا تەقسىملەنگەن ئاشلىق

66 مىڭ 328 دانەن بولغان، ئەمەلىيەتتە ئۇلار 52 مىڭ 930 دانەن سېتىۋالغان، بۇنىڭدىن، بۇغداي 40 مىڭ 658 دانەن، گۈرۈچ 10 مىڭ 472 دانەن، قارا ئاشلىق 1800 دانەن (جەدۋەل: 1 — 15كە قارالسۇن). بۇنىڭدىن باشقا، ئۇلكە بويىچە غەللە - پاراق ئاشلىقى كەچۈرۈم قىلىنغاچقا، ئۇرۇمچىدىكى ئىدارە - ئورگانلارنى تەمىنلەشكە ئاشلىق يېتىشمەي، 9 - ئايدا يەنە 6000 دانەن قارا ئاشلىق نورمىلىق سېتىۋېلىنىدىغان بولدى، نەتىجىدە ئۈرۈمچىنىڭ 4000 دانەن، پىچان، تۇقسۇن ناھىيىلىرىگە 1000 دانەندىن تەقسىملەندى.

مىنگونىڭ 36 - يىلى (1947 - يىلى) ئۇلكە بويىچە گومىنداڭ ئەسكىرى 103 مىڭغا يەتتى. ئاشلىققا بولغان ئېھتىياج شىددەت بىلەن ئاشتى. ئاشلىق سېتىۋېلىش قىيىنچىلىقى زورايدى. شۇ يىلى فۇكاڭ قاتارلىق 8 ناھىيىگە شىنجاڭ تەمىنات ئىدارىسى 1 - شۆبە ئىدارىسى ئۈچۈن ئاق قوناق قاتارلىق ئات يەم - بوغۇزىدىن 24 مىڭ 584 دانەن سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى تەقسىم قىلىندى، ئەمەلىيەتتە 17 مىڭ 794 دانەن سېتىۋېلىندى (جەدۋەل: 1 — 16گە قارالسۇن). بۇنىڭدىن باشقا، خېلى كۆپ بۇغدايمۇ بار ئىدى. ئۇرۇمچى مەمۇرلار ئىستېمال كوپېراتىپىنىڭ 9 - ئايدا ئۇلكىلىك مالىيە نازارىتى، ئۇلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسىغا يوللىغان دوكلاتىغا ئاساسلانغاندا، گۇچۇڭ، جىمسار، مىچۇەن، مورى قاتارلىق ناھىيىلەردىن سېتىۋېلىنغان 3000 دانەن بۇغداينىڭ ئەمەلىيلىشىش ئەھۋالى ياخشى بولمىغان. مىچۇەن ناھىيىلىك ھۆكۈمەت «تەمىنات ئىدارىسى خادىم ئەۋەتىپ زاكالەت بېرىپ سېتىۋالمىدىغان بۇغداي بەك كۆپ ئىكەن، كوپېراتىپچىلار ھەر قانچە يۇقىرى باھادا سېتىۋالمىسۇن دېسىمۇ سېتىۋالمايدۇ» دەپ جاۋاب بەرگەن. باشقا ناھىيىلەردىكى بۇغداينىڭ باھاسىمۇ ئەسلىدە بېكىتىلگەن باھادىن خېلى كۆپ ئۆرلەپ كەتكەن. شۇ يىلى قۇرغاقچىلىق ئاپىتى بولۇپ كەم ھوسۇل ئېلىندى، بۇ ھال شىمالىي شىنجاڭدا تېخىمۇ ئېغىر بولدى. ئۇلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسى ئاشلىق مەنبەسىگە ھەقسىز كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، غەربىي شىمال قوماندانلىق شتابى ۋە ئۇلكىلىك ھۆكۈمەتنىڭ تەستىقلىشى ئارقىلىق، 12 - ئايدا 4944 - نومۇرلۇق ۋاكالىتەن تېلېگراممىسى ئارقىلىق شىمالىي شىنجاڭدىكى ناھىيىلەرگە «ناھىيىلىك ھۆكۈمەت ئاشلىق سېتىۋېلىش ھەيئىتى تەشكىلىي نىزامى (لايىھەسى)» ۋە «36 - يىللىق (مىنگونىڭ 36 - يىلى) شىمالىي شىنجاڭدىكى ناھىيىلەردە ئاشلىق سېتىۋېلىش چارىسى»نى تارقاتتى. «تەشكىلىي نىزام (لايىھە)»نىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى مۇنۇلار: (1) «36 - يىللىق شىمالىي شىنجاڭدىكى ھەربىيلەر، مەمۇرلار (مەمۇرىي خادىملارنى دېمەكچى) ئاشلىقنى سېتىۋېلىشقا ئاسان بولسۇن ئۈچۈن، ئالايىتەن ناھىيىلىك ھۆكۈمەتلەردە ئاشلىق سېتىۋېلىش ھەيئىتى تەشكىل قىلىندى»، «بۇ ھەيئەت شىنجاڭ ئۇلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسىنىڭ قوماندانلىقى ۋە نازارەتچىلىكىدە بولىدۇ». (2) ناھىيىلىك ئاشلىق سېتىۋېلىش ھەيئىتى ناھىيىلىك ھۆكۈمەت، ناھىيىلىك پىرقە، ناھىيىلىك كېڭەش، باج ئىدارىسى، ساقچى ئىدارىسى، شۇ جايدا تۇرۇشلۇق ئارمىيە، ناھىيىلىك دېھقانلار جەمئىيىتى، سودا - سانائەتچىلەر جەمئىيىتى، يېزىلىق مەھكىمە قاتارلىق ئورۇنلاردىن تەركىب تاپىدۇ. ھاكىم مۇدىر، ناھىيىلىك كېڭەش باشلىقى مۇئاۋىن مۇدىر، باشقا ئورۇنلارنىڭ مەسئوللىرى ئەزا بولىدۇ. «ئاشلىق سېتىۋېلىش چارىسى»نىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى مۇنۇلار: (1) بۇ چارە ۋاقتىنچە ئۇرۇمچى، قۇمۇل ۋىلايەتلىرىگە باب كېلىدۇ. (2) بۇ يىل ئاشلىق سېتىۋېلىشتا نەق پۇلغا نەق ئاشلىق سېتىۋېلىش پرىنسىپ قىلىنىدۇ. ئاشلىقى يوق دېھقانلارغا نورمىلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى تەقسىم قىلىشقا بولمايدۇ. (3) نورمىلىق ئاشلىق سېتىۋالغاندا، غەللە-پاراق ئاشلىقىنى ئالغاندىن باشقا، «كەم قالغان ئاشلىقنى شۇ جايدىكى باي دېھقان، پومېشچىكلاردىن نورمىلىق سېتىۋېلىش لازىم»، ئاشلىق سېتىۋېلىش ھەيئىتى گۇرۇپپىلارغا بۆلۈنۈپ يېزىلارغا چۈشۈپ، نورمىلىق سېتىۋېلىش سانى بويىچە ئائىلىمۇ ئائىلە سېتىۋېلىنىدۇ. (4) ئاشلىق سېتىۋېلىش باھاسىنى ئاشلىق سېتىۋېلىش

ھەيئىتى شۇ جايدىكى بازار باھاسى بويىچە كېڭىشىپ بېكىتكەندىن كېيىن، ئۆلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسىغا يوللاپ تەستىقلىتىلىدۇ. (5) ئاشلىق سېتىپ بېرىشنى ئۈستىگە ئالغانلارنى ئاشلىق سېتىۋېلىش ھەيئىتى تەپسىلىي تىزىمغا ئالدۇرۇپ، ئۇلارغا ئاشلىقنى سېتىۋالغانلىق گۇۋاھنامىسى بېرىشى، پۇقرالار ئاشلىق پۇلىنى تاپشۇرۇپ ئالغاندىن كېيىن، ئاشلىقنى بەلگىلەنگەن ۋاقىت ئىچىدە ئامبارغا تاپشۇرۇشى شەرت، «تاپشۇرۇشنى 10 كۈن ئۆتكۈزۈۋېتكەنلەر قانۇن بويىچە جازاغا تارتىلىدۇ». شۇنىڭ بىلەن بىللە، ئۆلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسى ئۇرۇمچى، قۇمۇل ۋىلايىتىدىكى ناھىيىلەرگە ھەيدەكچىلىك قىلىشقا كۆپلەپ خادىم ئەۋەتىپ، ناھىيىدە تۇرۇپ سېتىۋېلىشنى سۈيلەپ تۇردى. مىنگونىڭ 37 - يىلى (1948 - يىلى) ئۆلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسى ئۇرۇمچى، قۇمۇل، قاراشەھەر، ئاقسۇ ۋىلايەتلىرىگە ئامانلىق ساقلاش قىسمى، جىنايەتچىلەر، ئوقۇغۇچىلار ۋە نامرات شەھەر ئاھالىلىرىنىڭ يېرىم يىللىق ئوزۇق - تۈلۈك ئاشلىقى ئۈچۈن 5738 داەن 6 كۈرە ئاشلىق سېتىۋېلىشنى تەقسىملىدى. فۇكاڭ قاتارلىق 8 ناھىيىگە شىنجاڭ تەمىنات ئىدارىسى 1 - شۆبە ئىدارىسى ئۈچۈن ئاق قوناق قاتارلىق ئات يەم - بوغۇزىدىن 27 مىڭ 900 داەن سېتىۋېلىشنى تەقسىملىدى. ئەمەلىيەتتە 15 مىڭ 450 داەن سېتىۋېلىندى (جەدۋەل: 1 — 16گە قارالسۇن). شۇ چاغدا جايلاردىكى نورمىلىق سېتىۋېلىش دېھقانلارغا نىسبەتەن ئېيتقاندا ئەمەلىيەتتە ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش بولدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئادىل بولمىدى. تەكشۈرۈلگەن ئەھۋالدىن قارىغاندا، شۇ يىلى مىچۇەن ناھىيىسى نوقۇگۇەنجاڭ كەنتىگە 101 داەن گۇرۇچ سېتىۋېلىشنى تەقسىملىگەن، پومپىچىك ما شېكۇڭاڭ 17 داەننى ئۈستىگە ئالغان، ئەمەلىيەتتە سېتىپ بەرمىگەن، دېھقانلار 84 داەننى ئۈستىگە ئالغان، بۇ ئومۇمىي سانىنىڭ %83ىدىن كۆپرەكىنى ئىگىلىگەن. شايار ناھىيىسىنىڭ ياقۇپ كەنتىدىكى دېھقان تالىپ بىر داەن كۆمىسقوناق سېتىپ بېرىش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئېلىشقا قۇربى يەتمىگەچكە، شۇ كەنتتىكى باي ئالاۋۇدۇن ئۇنى 5 قېتىم ئۇرۇپ، ئاغرىپ ئۆلۈپ كەتكەن. مۇشۇ مەزگىلدە، جايلاردا ئاشلىق سېتىشقا قارشى كۈرەش ئۈزلۈكسىز يۈز بېرىپ تۇرغان. بولۇپمۇ سېتىۋېلىش سېلىقى ئېغىر بولغان گۇچۇڭ، فۇكاڭ، جىمىسار قاتارلىق ناھىيىلەردىكى دېھقانلار بەس - بەس بىلەن ئورا كولاپ ئاشلىقنى يوشۇرۇپ قويغان، ئەمما باۋجاڭ، جياجياڭلار ئاشكارىلاپ قويغان. شۇ يىلى 1 - ئايدىن كېيىن، ئۆلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسى ساقلاش - يۆتكەش باشقارمىسىنىڭ باشلىقى ۋە نازارەتچىلەرنى جىمىسار ناھىيىسىگە ئەۋەتىپ، ئاشلىق سېتىۋېلىشقا ھەيدەكچىلىك قىلغان ۋە نازارەتچىلىك قىلغان. نازارەتچى خادىملار ناھىيە بويىچە ئېچىلغان بەزى يىغىنلاردا 4 ماددىلىق ئىنتىزامنى ئېلان قىلغان: «(1) ئاشلىقى بار تۇرۇپ تاپشۇرمىغانلار ،ھۆكۈمەت ئاشلىقى تاپشۇرۇش، قارشىلىق قىلدى دەپ جازاغا تارتىلىدۇ. (2) ئاشلىقنى يوشۇرۇپ قويغان ياكى يۆتكەپ كەتكەنلەرنىڭ ئاشلىقى تەكشۈرۈپ تېپىلغان ھامان پۈتۈنلەي مۇسادىرە قىلىنىدۇ. (3) ئاشلىقى يوق ئائىلىلەر ئات - ئۇلاغلىرىنى سېتىپ، خانۇەيران بولۇپ كەتمىمۇ، ئاشلىق سېتىۋېلىپ تاپشۇرۇشى شەرت. (4) ھاراقخانا، توڭمەنلەر بىردەك يېپىتىلىپ، تىجارەت قىلىشقا يول قويۇلمايدۇ». 5 - ئاينىڭ 20 - كۈنى بۇ ناھىيىنىڭ سىچىاڭخۇ كەنتىدىكى دېھقان جىياڭ شۆكەي ئائىلە بويىچە سېتىۋېلىشنى ئېتىراپ قىلماي، ئاشلىقنى سېتىپ بەرمىگەچكە، شۇ جايدىكى ساقچىخانا ئۇنى غەربىي شىمال قوماندانلىق شتابىنىڭ ئاشلىق سېتىشقا قارشى تۇرۇشنى مەنئى قىلىش توغرىسىدىكى بۇيرۇقىغا ئاساسەن قامالغان قويىدى، ھەمدە 20 داەن بۇغدىيىنى ئاختۇرۇپ تېپىۋېلىپ، ئۇلارغا يەتكۈدەك ئاشلىقنى قالدۇرۇپ قويۇپ، 2 داەن ئاشلىقنى مۇسادىرە قىلدى، 3 داەن ئاشلىقنى زورمۇزور سېتىۋالدى. مەلۇماتقا قارىغاندا، بۇ ناھىيە شۇ يىلى سەنتەي، خوبوزا، تۈگۈك قاتارلىق جايلاردا 54 ھاراقخانىنى يېپىتىلگەن، 42 ئېچىتىش قازىنىنى چېقىۋەتكەن. سۈيلەش ئارقىلىق، ناھىيە بويىچە 12 مىڭ 68 . 24 داەن 6 كۈرە 8 شىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىنغان، بۇ ئۆلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسى تەقسىملىگەن ۋەزىپىنىڭ %16 . 80ىنى ئىگىلەيدۇ. دېھقانلار ئاشلىق سېتىۋېلىشقا قارشى تۇرغانلىقتىن، پىچان ناھىيىلىك ھۆكۈمەت مىنگونىڭ 38 - يىلى (1949 - يىلى) 7 - ئاينىڭ 16 - كۈنى ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتىنىڭ

رەئىسى بۇرھانغا مۇنداق تېلېگراممىا يوللىغان: «تەكشۈرۈش نەتىجىسىدە، مىنگونىڭ 37 - يىلى (1948 - يىلى) ھۆكۈمىتىمىزنىڭ 532 - تۆھپىگە 135 كونا دادەن (ھەر دادەن 343 جىڭ) 3، 4 - ئايلىق ھەربىي ئات يەم - بوغۇزىنى ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى بولغانلىقى، ئەمما بۇ ئاشلىقنى پۇقرالار تاپشۇرالمىغانلىقى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاشلىققا جىددىي ئېھتىياج بولغانلىقى ئۈچۈن، ھۆكۈمىتىمىز ئامال قىلىپ باشقا يەردىن ئېلىپ بېرىپ تۇرغانىدى». «بۇ يىل (ناھىيە بويىچە) تاپشۇرۇلىدىغان غەللە - پاراق ئاشلىقى 8700 دادەن (ھەر دادەن 450 جىڭغا تەڭ) دىن ئاشىدۇ، بۇنىڭدىن باشقا، يەنە (مىنگونىڭ 36 - يىلىدىن 38 - يىلى 6 - ئايغىچە) ھەربىي ۋە مەمۇرىي ئورگانلارغا ئاشلىق سېتىۋېلىپ تاپشۇرۇشقا تېگىشلىك قالدۇق ئاشلىقى 260 دادەندىن كۆپرەك بۇغداي، 1622 دادەندىن كۆپرەك ئاق قوناق بار ئىدى»، «پۇقرالار تۇرپانىنى پىچان ناھىيىسىگە سېلىشتۇرغاندا، ناھىيىمىزنىڭ سېلىقى بەك ئېغىر بولۇپ كەتتى، دەپ قاقشىدى»، «رەئىس جانابلىرىنىڭ ئەھۋالىمىزنى نەزەردە تۇتۇپ، بىر نەچچە يىللاردىن بېرى توپلىنىپ قالغان قەرزنى ئېنىقلاشقا ئاسان بولسۇن ئۈچۈن، بۇ يىللىق ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى كەچۈرۈم قىلىشلىرىنى سورايمىز».

ئۆلكە دائىرىلىرى ئاشلىق قىس، سېتىۋېلىش تەس بولۇش، شۇنىڭدەك، جايلاردا يۇز بەرگەن ئاشلىق سېتىۋېلىشقا قارشى تۇرۇش كۈرىشى قاتارلىق ئەھۋاللارنى نەزەردە تۇتۇپ، مىنگونىڭ 38 - يىلى (1949 - يىلى) 3 - ئايدا يېڭىدىن 4 تۈرلۈك ئاشلىق سېتىۋېلىش چارىسىنى ئوتتۇرىغا قويىدى. «شىنجاڭ ئۆلكىسىنىڭ ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش ۋاقىتلىق چارىسى»نىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى مۇنۇلار: (1) ناھىيىلەر گۈرۈچ، بۇغداي سېتىۋېلىشتا ئۆلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسىنىڭ تەستىقىدىن ئۆتكۈزمەي تۇرۇپ، دېھقانلاردىن ۋەزىپە بەلگىلەپ بېۋاستە سېتىۋېلىشقا بولمايدۇ. (2) سېتىۋېلىنىدىغان ئاشلىق غەللە - پاراق سانى ۋە ئاشلىق ھوسۇلى ئەھۋالغا قاراپ ئادىل تەقسىم قىلىنىدۇ، نامرات ئائىلىلەردىن نورمىلىق سېتىۋېلىشقا بولمايدۇ. دېھقان ئائىلىلىرىدىن نورمىلىق سېتىۋېلىش مىقدارى غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسى تارقاتقان ئۇچلۇك تالون بويىچە تولدۇرۇلۇشى لازىم. (3) سېتىۋېلىنىدىغان ئاشلىق بىر قېتىمدىلا سېتىۋېلىنىشى لازىم. بىر قېتىمدا ئورۇنداپ بولالمىسا، داۋاملىق سېتىۋېلىنىدىغان مىقدار شۇ جايدىكى ئېتىراپ قىلىنغان سېتىۋېلىش مىقدارىدىن ئېشىپ كەتمەسلىكى شەرت. (4) بۇغداي خامانغا توشۇلغاندا ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋاقتى بولىدۇ، سېرىقتال مەزگىلدە كۆپلەپ ئاشلىق سېتىۋېلىش مەنئى قىلىنىدۇ. (5) ئاشلىق سېتىۋېلىنىدىغان پۇل پۇل تارقىتىش ۋاقتى بويىچە شۇ جايدىكى ئاشلىق بازىرى باھاسىغا ئاساسەن بىر قېتىمدىلا تولۇق تارقىتىپ بېرىلىشى لازىم. (6) ناھىيىلەر سېتىۋالىدىغان ئاشلىق مىقدارى، باھاسى، ئاشلىق تاپشۇرۇش مۇھلىتى قاتارلىقلار شەھەر - يېزىلاردا ئېلان قىلىنىشى كېرەك. «شىنجاڭ ئۆلكىسىنىڭ بىر تۇتاش يەم - خەشەك سېتىۋېلىش چارىسى»نىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى: (1) تەمىنات ئىدارىسى، غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسى ئۆلكىلىك يەم-خەشەك سېتىۋېلىش گۇرۇپپىسى تەشكىللەپ، ناھىيىلەرنىڭ يەم - خەشەك سېتىۋېلىش ئىشىنى پىلانلاش ۋە ئۇنىڭغا قوماندانلىق قىلىش، نازارەت قىلىشقا مەسئۇل بولىدۇ. ناھىيىلەردىكى يەم - خەشەك سېتىۋېلىش گۇرۇپپىسى ناھىيىلىك ھۆكۈمەت، كېڭەش، تەمىنات ئىدارىسىنىڭ شۇ ناھىيىدە تۇرۇشلۇق تەمسىلەش پونكىتىدىن تەشكىللىنىدۇ ۋە ناھىيىنىڭ يەم - خەشەك سېتىۋېلىش ئىشىغا مەسئۇل بولىدۇ. (2) ناھىيىلەر يەم - خەشەك سېتىۋېلىشتا ئۆلكىلىك سېتىۋېلىش گۇرۇپپىسىنىڭ تەستىقىدىن ئۆتكۈزمەي تۇرۇپ، دېھقان ئائىلىلىرىدىن ۋەزىپە بەلگىلەپ بېۋاستە سېتىۋالسا بولمايدۇ. (3) سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى تەقسىم قىلىش، نۆۋىتى، ۋاقتى، باھاسى قاتارلىقلار ھەققىدىكى بەلگىلىمە ئاشلىق سېتىۋېلىش چارىسى بىلەن ئوخشاش بولىدۇ. «شىنجاڭ غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسىنىڭ ئالدىن ئاشلىق سېتىۋېلىشتا پۇل تاپشۇرۇپ ئاشلىق سېتىۋېلىش چارىسى»نىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى مۇنۇلار: (1) ناھىيىلەردىكى ئالدىن ئاشلىق سېتىۋېلىش پۇلىنى دېھقان ئائىلىلىرى تەۋسىدىكى باۋ - جياغا تىزىمغا ئالدۇرىدۇ، يېزا باشلىقى ئومۇملاشتۇرۇپ ناھىيىلىك ھۆكۈمەتكە

يوللاپ ئالدىن سېتىۋېلىش دوكۇمېنتىنى تولدۇرىدۇ، يەنى شۇ جايدىكى بازار باھاسى بويىچە %10 باھا قوشۇپ ھېسابلىنىدۇ. ئالدىن سېتىۋېلىش سانى بويىچە باھا پۇلى بىر قېتىمدىلا تولۇق تارقىتىپ بېرىلىدۇ. (2) دېھقان ئائىلىلىرى ئالغان ئالدىن سېتىۋېلىش پۇلىنى ئەتىيازلىق تېرىلغۇغا ئىشلىتىشى ھەمدە يېڭى ئاشلىق خامانغا چىققاندىن كېيىن 30 كۈن ئىچىدە ئاشلىقنى ناھىيە ئامبىرىغا تاپشۇرۇشى كېرەك، پۇلغا ئۆسۈم ھېسابلانمايدۇ، ئاشلىققا باھا قوشۇلمايدۇ، ئەگەر باھانە - سەۋەب بىلەن كەينىگە سۈرسە، ياكى ئاشلىق تاپشۇرۇشقا قارشىلىق قىلسا، ناھىيىلىك ھۆكۈمەت مەسئۇلىيەتنى قانتتىق سۈرۈشتۈرىدۇ. «ئالدىن ئاشلىق سېتىۋېلىش توختامى» دا توختامدىكى A تەرەپ ئۇلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسى، B تەرەپ ناھىيىلىك ھۆكۈمەت، كېڭەش، دېھقانلار جەمئىيىتى، يېزا، بازار باشلىقلىرى بولىدۇ، دەپ بەلگىلەندى. توختامنىڭ مەزمۇنى: (1) B تەرەپ مۇنچە داداەن بۇغدايىنى ئالدىن سېتىپ بېرىدۇ. (2) ئىككى تەرەپ كېڭىشىپ ھەر دادەن ئاشلىق شىنجاڭ پۇلى ھېسابىدا مۇنچە يۈەن بولىدۇ، ئايرىم ھالدا باھاغا %10 قوشۇپ بېرىلىدۇ، جەمئىي مۇنچە يۈەن بولىدۇ، ئاشلىق پۇلى بىر قېتىمدىلا تولۇق بېرىلىدۇ، كېيىن پۇلغا ئۆسۈم ھېسابلانمايدۇ، ئاشلىققا باھا قوشۇپ بېرىلمەيدۇ. (3) بۇغدايىنى B تەرەپ مىنگونلۇق 38 - يىلى (1949 - يىلى) يېڭى ئاشلىق خامانغا چىققاندىن كېيىنكى بىر ئاي ئىچىدە ناھىيە ئامبىرىغا تولۇق تاپشۇرۇپ بولۇشى كېرەك. شۇ چاغدا مال باھاسى تېز ئۆرلەپ كېتىۋاتقان بولغاچقا، ئەتىيازلىق تېرىلغۇدا ئاشلىق پۇلىنى ئالدىن بېرىپ، يازلىق يېغىمدا ئاشلىق ئېلىش، كەلگە دېھقانلارغا نىسبەتەن ھەقسىزەتنمۇ شەكلى ئۆزگەرگەن بۇلاڭچىلىقتۇر.

مىنگونلۇق 34 — 35 - يىللىرى (1945 — 1946 - يىللىرى) شىنجاڭدا ئاشلىقنى نورمىلىق سېتىۋېلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 1 — 15　　بىرلىكى: داداەن

يىللار / ناھىيە، كوپېراتىپ	1945 - يىلى				1946 - يىلى			
	نورمىلىق سېتىۋېلىنغىنى	ئامبارغا كىرگۈزۈلگىنى			نورمىلىق سېتىلغىنى	ئامبارغا كىرگۈزۈلگىنى		
		بۇغداي	گۈرۈچ	قارا ئاشلىق		بۇغداي	گۈرۈچ	قارا ئاشلىق
ئۇرۇمچى مەۋزىلار ئىستېمال كوپېراتىپى					3000	1400	800	
ئۇرۇمچى	1550	1177		9	5300	3300		
مىچۈەن	7000		5000		7000	171	6913	
فۇكاڭ	1500	1455			5000	4317		
جىمسار	3000	1384			6500	4873		
گۈچىڭ	3500	1906		627	8500	8100		
موري	1000	847			3000	3000		
قۇتۇبى	4000	3676	261	610	4300	2900	4000	1000
سانجى	2000	533	24	862	4728	2533	997	800
ماناس	4500	3457	761		1800	760	1087	
تۇرپان	1500	635		2164	3000	730		

پىچان	1500	378		156	2500	1228		
توقسۇن	1000	532			2500	393		
قۇمۇل	1000	746			1000	200		
بارىكۆل	1200	695						
قاراشەھەر					3000	2053		
كورلا					5000	4500	274	
چاقىلىق					200	200		
جەمئىي	34250	17421	6046	4428	66328	40658	10472	1800

ئىزاھ: قارا ئاشلىق تېرىق، سۈك، ئاق قوناق، يالىڭاچ ئارپىلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

مىنگونىك 36 — 37 - يىللىرى (1947 — 1948 - يىللىرى) بىرلەشمە ئارقا سەپ باش شتابى شىنجاڭ تەمىنات ئىدارىسى 1 - شۆبە ئىدارىسىنىڭ يەم - خەشەك سېتىۋېلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 1 — 16 بىرلىكى: دانە

تۈرى / يىللار	ناھىيە نامى	نورمىلىق سېتىۋېلىش مىقدارى				ئورۇندالغىنى			
		جەمئىي	ئاق قوناق	كۆك پۇرچاق	يالىڭاچ ئارپا	جەمئىي	ئاق قوناق	كۆك پۇرچاق	يالىڭاچ ئارپا
1947 - يىلى	قۇكالىق	9000	9000			5944	5944		
	جىمسار	928	552	206	170				
	گۇچىڭ								
	قۇتۇبى	7700	7700			6850	6850		
	سانجى	5000	5000			5000	5000		
	توقسۇن	256	256						
	تۇرپان	1400	1400						
	پىچان	300	300						
	جەمئىي	24584	24208	206	170	17794	17794		
1948 - يىلى	قۇكالىق	3000	3000			1652	1652		
	جىمسار	6300	4300	1000	1000	2150	2885	495	240
	گۇچىڭ	6500		6500			5200	5200	
	قۇتۇبى	4100	4100			2400	2400		
	سانجى	4000	4000			2428	2428		
	توقسۇن	3200	3200			450	450		
	تۇرپان	700	700			435	435		
	پىچان	100	100						
	جەمئىي	27900	19400	7500	1000	9515	15450	5695	240

ئىزاھ: دانە شىنجاڭدا قوللىنىلغان دانىنى كۆرسىتىدۇ.

2. شىنجاڭ تىنچلىق بىلەن ئازاد بولغاندىن كېيىنكى ئۆتنە سېتىۋېلىش

1950 - يىل 1 - ئايدا شىنجاڭغا كىرگەن جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى بىراقلا 100 مىڭدىن ئاشتى، ھەربىي ئاشلىق قىس بولۇپ كەتتى. ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى ۋە خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى شىنجاڭ ھەربىي رايونى قارار چىقىرىپ، ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى گاۋ جىڭچۈن، شىنجاڭ ھەربىي رايونى سىياسىي بۆلۈمىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى زېڭ دى قاتارلىق 6 كىشىدىن تەركىب تاپقان ئاشلىق تەييارلاش ھەيئىتىنى قۇرۇپ، 12 خىزمەت ئەترىتىنى ئۇرۇمچى، قۇمۇل، قاراشەھەر ۋىلايەتلىرىگە ئەۋەتىپ، پومېشچىكلارنىڭ ئېشىنغان ئاشلىقىنى قەرز ئالدى (چوڭ پومېشچىكلارنىڭ ئېشىنغان ئاشلىقىنىڭ %60نى، ئوتتۇرا پومېشچىكلارنىڭ %50نى، كىچىك پومېشچىكلارنىڭ %40نى قەرز ئالدى)، باي دېھقانلارنىڭ ئېشىنغان ئاشلىقىنىڭ %30 — %35نى سېتىۋالدى. قەرز ئېلىنغان (تېگىشىپ سېتىۋېلىنغانلارمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) ئاشلىق 7 مىليون 420 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، بۇنى بىۋاسىتە شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمى تاپشۇرۇۋالدى ۋە ئىشلەتتى (ئۆتنىگە ئېلىنغان ئاشلىق كۆزلۈك يىغىنىڭ ئالدى - كەينىدە قايتۇرۇپ بېرىلدى). 1950 - يىلدىن كېيىن، دۆلەت ئاشلىق سېتىۋېلىشنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، ئاشلىق سېتىۋېلىشنى پەيدىنپەي دۆلەت پىلانىغا كىرگۈزۈپ، بىر تۇتاش باشقۇردى، ئاشلىقنى ئۆتنە سېتىۋېلىش خىزمىتى شۇنىڭ بىلەن بىكار قىلىندى.

§ 3 . كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش

1957 - يىلى كۈزدىن 1978 - يىلى قىشقىچە شىنجاڭدا ئايرىم يىللاردا، ئاز ساندىكى جايلارنى ھېسابقا ئالمىغاندا، ئاشلىق - يېغ بازىرى زادىلا ئېچىلمىغان، دۆلەت ئاشلىق تارماقلىرى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش ۋە سېتىشنى يولغا قويمىغانىدى. لېكىن خەلق پات - پات ئاشكارا ياكى يوشۇرۇن ھالەتتە ئاز- ئازدىن خالىغانچە ئېلىپ - سېتىپ تۇردى، بولۇپمۇ بۇ ئەھۋال ئاشلىق قىسراق بولغان يىللاردا ۋە كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن ئاشلىق ئازراق بولغان جەنۇبىي شىنجاڭ رايونىدا گەۋدىلىكرەك بولدى.

1978 - يىل 12 - ئايدا ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتنىڭ 3 - ئومۇمىي يىغىنىدا ماۋزېدۇڭنىڭ «يېزا خەلق گۈڭشىسى نىزامى (سىناق لايىھە)» دە: «دۆلەتنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئورۇندىلىپ بولۇنغاندىن كېيىن، گۈڭشې ئەزالىرى بازاردا ئاز - تولا ئاشلىق، ياغلىق دان ئېلىپ ساتسا بولىدۇ. ئاشلىق تارماقلىرىمۇ كېلىشىم باھادا سېتىۋالسا ۋە ساتسا بولىدۇ» دەپ كۆرسىتىلىدى، ش ئۇ ئا ر پارتكوم ۋە ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت بۇ روھنى ئىزچىللاشتۇرۇش ئۈچۈن تېلېفون يىغىنى چاقىرىپ، ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەردە ئاشلىق، ياغنى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش سىناق نۇقتىلىرىنى ئورۇنلاشتۇرۇپ، ناھىيىنى بىرلىك قىلىپ شۇ يىللىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىاپ بولغاندىن كېيىن، كېلىشىم باھادا ئاشلىق - يېغ سېتىۋېلىشنى تەلەپ قىلدى ھەمدە كېلىشىپ سېتىۋېلىنغان ئاشلىقنى يىمەك - ئىچمەك مۇلازىمىتى ساھەسىگە ئىشلىتىش، يۇقىرى باھادا كىرگۈزۈپ، يۇقىرى باھادا چىقىرىش، دۆلەت يارىدەم بەرمەسلىك بەلگىلەندى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە كېلىشىم باھادا 44 مىليون 750 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئورۇنلاشتۇرۇلغان بولسىمۇ، ئەمەلىيەتتە سېتىۋېلىنمىدى.

1979 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت «ئاشلىق - ياغنى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش- سېتىش خىزمىتىنى قانات يايدۇرۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» ۋە «بازار سودىسىنى قويۇۋېتىش توغرىسىدا

ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى. ئۇنىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى: (1) ئاشلىق، ياغنى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش - سېتىش تىجارىتىنى ئاشلىق تارماقلىرى بىر تۇتاش قىلىدۇ، باشقا تارماق، ئورۇن، گۇرۇھ ۋە شەخسلەرنىڭ قىلىشىغا بولمايدۇ، مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرى ۋە تۈەن - مەيدانلار دۆلەتنىڭ شۇ يىللىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداپ بولۇپ يېتەرلىـــــك ئۇرۇقلۇق، ئوزۇقلۇق (ياغ) ۋە يەم - خەشەك قالدۇرغاندىن كېيىن ئېشىنغان ئاشلىق - ياغلىق دانىنى، گۇڭشې ئەزالىرى ۋە نوموۇر ئالىدىغان دېھقانچىلىق ئىشچىلىرى قالدۇرۇق يېرىدىن ئالغان ئاشلىق - ياغلىق دانىنى، ئۆزى ئىستېمال قىلىپ تېجەپ قالغان ئاشلىق - ياغلىق دانىنى بازاردا ساتسا بولىدۇ. دۆلەتنىڭ ئاساسىي قائىلام ئاشلىق تارماقلىرى ۋاقتىدا، بۇاسىتە، ئەشەببۇسكارلىق بىلەن كېلىشىپ سېتىۋالسا ۋە كەچ بازار ئاشلىق - ياغلىق دېنىنى سېتىۋالسا بولىدۇ. (2) گۇڭشې - ئەترەتلەر، دېھقانچىلىق مەيدانلىرى، چارۋىچىلىق فېرمىلىرى، ئورگان، قىســـم، مەكتەپ، ئەشكىلاتلار، زاۋۇت، كان - كارخانا، كەسپىي ئورۇنلارنىڭ بازاردا ئاشلىق، ياغلىق دان ئېلىپ سېتىشىغا ۋە ئوغرىلىقچە سېتىشىغا يول قويۇلمايدۇ. (3) جايلارنىڭ ئۆز ئالدىغا ئەسىس قىلىۋالغان ئاشلىق - ياغ ئەكشۈرۈش پونكىتى بىكار قىلىنىدۇ. شۇ يىلى، جايلارنىڭ كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش مىقدارىنى ئاپتونوم رايون بىر تۇتاش بەلگىلىمىدى، ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر ئۆز ئالدىغا بەلگىلىدى. بەزى ۋىلايەت، ئوبلاستلارنىڭ كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىشىنى يولغا قويۇشقا بولغان تونۇشى يېتەرسىز بولغانلىقى ۋە كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىشنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىشقا تەسىر قىلىشىدىن ئەندىشە قىلغانلىقى ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون بويىچە ۋىلايەت، ئوبلاستلارنىڭ يېرىمىلا ئوخشاش بولمىغان دەرىجىدە كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش كەسپىنى يولغا قويدى. ئاپتونوم رايون ئىچىدە كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىنغان ئاشلىق 3 مىليون كىلوگرامغا يەتمىدى. شۇ چاغدا شىنجاڭدا قىس بولغان گۇرۇچنىڭ كىرگۈزۈلۈش باھاسى ئەرزان، بازىرى ئىنتىك بولغاچقا، تۆمۈرىول بويىدىكى تۇرپان، قۇمۇل ۋىلايەتلىرى، ئۇرۇمچى شەھىرى خۇنەن، خۇبېي قاتارلىق ئۆلكىلەردىن كېلىشىم باھادا 3 مىليون 830 مىڭ كىلوگرام گۇرۇچ يۆتكەپ كەلدى (تۇرپان ۋىلايىتى 55.87 %، قۇمۇل ۋىلايىتى 30.55 %، ئۇرۇمچى شەھىرى 13.58 %). كېلىشىم باھادا ئاشلىق سېتىۋېلىش كېلىشىم باھادا سېتىشنى ماددىي ئاساس بىلەن تەمىنلەپ، بازارنى جانلاندۇرۇش، ئارتۇق - كەمچىل تەڭشەش، بازار باھاسىنـــى تۇراقلاشتۇرۇش ۋە تىجارەت قىلىدىغان ئورۇنلارنىڭ ئىقتىسادىي ئۈنۈمىنى ئۆستۈرۈشتە كۆرۈنەرلىك رول ئوينىدى.

1980 - يىل 5 - ئايدا «گۇڭۇيۈەن (مەملىكەتلىك يازلىق ئاشلىق - ياغلىق دانـدىن پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش يىغىنىنىڭ دوكلات تېزىسى)»نى تەستىقلاپ تارقاتتى، ئۇنىڭدا كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىنغان ئاشلىقنى مۇقىم باھادىكى ئامبار سالدۇسىغا ئايلاندۇرۇشقا بولىـــدۇ، زىيانغا مەركەز يارىدەم بېرىدۇ دەپ كۆرسىتىلدى. 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم ۋە ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى جايلاردىن كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىشنى دۆلەت ئاشلىق مەنبەسىنى تىزگىنلەپ تۇرىدىغان بىر قوشۇمچە يول قىلىپ، ئۇنى ھەقىقىي سېتىش يولى بار بولۇش شەرتى ئاستىدا پىلانلىق يولغا قويۇشنى تەلەپ قىلدى. شۇنىڭ بىلەن بىللە، ئۇششاق قارا ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش ۋە سېتىۋېلىشنى ئىلگىرى سۈرۈپ، كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىنىدىغان ئاشلىق، ياغلىق داننىڭ تۇرىنى كۆپەيتىش ئۈچۈن، ماش، قىزىل ئۇششاق پۇرچاق، جيانىدۇ پۇرچاق، ئالا پۇرچاق، نوقۇت قاتارلىق ئاز تۇرلەرنى كېلىشىم باھادا ئېلىپ سېتىلىدىغان قاتارغا ئايرىۋېتىشنى، باشقا ئۇششاق قارا ئاشلىق ۋە پۇرچاق تۇرلىرىنى كېلىشىم باھالىق تۇرگە ئايرىش - ئايرىماسلىقنى ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر بېكىتىشنى بەلگىلىدى. شۇ ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «ئاشلىق، ياغ ھەم ياغلىق داننى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش - سېتىشنى يولغا قويۇش توغرىسىدا تەپسىلىي پرىنسىپ» نى تەستىقلاپ تارقىتىپ، ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيىلەردىن ئاشلىق - ياغلىق داننى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش - سېتىش ئورگىنى قۇرۇشنى، ئۇنىڭ تەك دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ رەھبەرلىكىدە

بولۇشىنى، مۇستەقىل ھېسابات قىلىپ، پايدا - زىيانغا ئۆزى مەسئۇل بولۇشنى تەلەپ قىلدى. كېلىشىم باھادا ئاشلىق - ياغلىق دان سېتىۋېلىشنى ئاساسەن، ئوزۇقلۇق، ئۇرۇقلۇق، يەم - خەشەك، زاپاس ئاشلىق قاتارلىقلارنى تولۇق قالدۇرغان ۋە دۆلەتنىڭ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن ھەقىقەتەن ئېشىنچا ئاشلىقى بار ئىشلەپچىقىرىش ئەتراپىدىكى ئورۇنلاشتۇرۇلدى. بازارلاردىكى كەچ بازىرى ئاشلىقلىرىنى سېتىۋېلىشقىمۇ بولىدۇ، باھا بازار ئەرقى بويىچە بولۇپ، يۇقىرى باھادا كىرگۈزۈپ، يۇقىرى باھادا سېتىش، ئاز پايدا ئېلىپ، كۆپ سېتىش، پايدا بولۇش پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇلدى. 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، قەشقەر، خوتەن ۋىلايەتلىرىدىن كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىنغان ئاشلىقنى تەكسە باھالىق ئاشلىققا ئايلاندۇرۇپ، يۆتكەپ كېلىنمىغان ئاشلىققا توغرىلاشنى، تەكسە باھا بىلەن كېلىشىم باھا ئوتتۇرىسىدىكى باھا پەرقى پۇلىنى تېجەپ قېلىنغان ئاشلىق يۆتكەش كىراسىدىن چىقىم قىلىشنى تەلەپ قىلدى. قەشقەر، خوتەن، قىزىلسۇ ۋىلايەت، ئوبلاستلىرى كېلىشىم باھادىن ئالغان پايدىسى پۈتۈنلەي شۇ جايدىكى ئاشلىق تارماقلىرىغا قالدۇرۇلدى، باشقا ۋىلايەت، ئوبلاستلار ئاپتونوم رايون بىلەن ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەردىكى ئاشلىق تارماقلىرى نىسبەت بويىچە بۆلۈشۈۋالدى. شۇ يىلى قاراماي شەھىرى ۋە ئالتاي ۋىلايىتىدىن باشقا جايلاردا كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش ئومۇمىيۈزلۈك يولغا قويۇلدى. بىر يىلدا 24 مىليون 910 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىنىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 7.6 ھەسسە ئاشتى؛ ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كېلىشىم باھادا ئاشلىق سېتىۋالىدىغان جايلار ئۆتكەن يىلدىكى 3 ۋىلايەت، ئوبلاستتىن كۆپەيىپ، سانجى، بايىنغولىن، ئىلى قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلارنى ئۆز ئىچىگە ئېلىپ 8گە يەتتى. كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىنىپ كىرگۈزۈلگەن ئاشلىق 25 مىليون 730 مىڭ كىلوگرامغا يېتىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 5 ھەسسىدىن كۆپرەك ئاشتى.

1981 - 1982 - يىللىرى ئاپتونوم رايون سىياسىتىنى يەنىمۇ كەڭ قويۇۋەتتى، ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش كەسپى ئومۇمىيۈزلۈك راۋاجلاندى. ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ۋە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئۇقتۇرۇش تارقاتتى. ئۇقتۇرۇشنىڭ مۇھىم نۇقتىسى: ئومۇمەن ئاپتونوم رايون ئىچى ۋە سىرتىدا بازىرى بار تۇرلەرنىڭ ھەممىسىنى پائال كېلىشىپ سېتىۋېلىش كېرەك. ئاقسۇ، سانجى قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلار «كېلىشىم باھادىكىنى تەكسە باھاغا ئايلاندۇرۇش»نى يولغا قويۇشى كېرەك. قەشقەر، خوتەن، قىزىلسۇ قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلار شۇ جايدا تىرىشىپ كۆپلەپ كېلىشىم باھالىق ئاشلىق سېتىۋېلىپ، ئۇنى ئاپتونوم رايون ئىچىدە تەكسە باھالىق يۆتكەشكە ئايلاندۇرۇپ ھەمدە باھا پەرقى ۋە خىراجەت يارىمىنى پۇلى بېرىشى كېرەك؛ ئاپتونوم رايون بويىچە قارا بۇغداي، سۇلۇ ۋە ئادەتتىكى ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىدىكى تېرىق، ئات پۇرچىقى، يالىڭاچ ئارپا 3 - تۈردىكى مالالارغا كىرگۈزۈلدى؛ ماش، ئالا پۇرچاق، قىزىل ئۇششاق پۇرچاق، نوقۇت قاتارلىق ئۇششاق قارا ئاشلىقلارنى ھەر خىل يوللار بىلەن توشۇپ سېتىشقا يول قويۇلدى، ئەسلىدىكى ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق، ياغلىق داننى كېلىشىپ سېتىۋېلىش - سېتىش شىركەتلىرىنىڭ تەستىقىدىن ئۆتكۈزۈپ سىرتقا يۆتكەش ھەققىدىكى بەلگىلىمە بىكار قىلىندى؛ ئاشلىق سېتىش تەمىن بولغان جايلاردىكى دېھقان ئاشلىللىرى ۋە ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن، كېلىشىم باھادا ئاشلىق سېتىپ بەرسە، ئاشلىق تارماقلىرى سېتىۋېلىشنى رەت قىلىشقا، چەكلەشكە بولمايدۇ، شۇ جاينىڭ شارائىت چەكلىمىسى تۈپەيلىدىن كېلىشىپ سېتىۋېلىشقا مۇمكىن بولمىسا، قوشنا ناھىيىلەردىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىشىغا يول قويۇلىدۇ؛ كېلىشىم باھادا تىجارەت قىلىشتىن ئېلىنغان پايدا مالىيىگە تاپشۇرۇلماي، پۈتۈنلەي ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئىشلىتىشىگە قالدۇرۇلىدۇ. مۇشۇ مەزگىلدە، كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش نۇقتىلىرى يېتەرلىك بولمىغان جايلار ئاشلىق پونكىتى (دۇكىنى، ئامبىرى)، زىيالىي ياشلار سودا نۇقتىلىرىغا ھاۋالە قىلىپ ۋاكالىتەن سېتىۋېلىشنى يولغا قويۇشقا باشلىدى. تۇرپان، قۇمۇل ۋىلايەتلىرى ئاق قوناققا سىرت ئۇلكىلەرنىڭ گۇرۇچىنى تېگىشىپ

سېتىۋېلىپ، ئۇنى ئاپتونوم رايون ئىچى ۋە سىرتىدىكى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش بىلەن زىچ بىرلەشتۈرۈپ، بىر - بىرىنى تولۇقلىدى. باشقا ۋىلايەت، ئوبلاستلارمۇ ئەھۋالىيەتنى ئاساس قىلىپ گۈرۈچ، ئۇن قاتارلىقلارنى تېگىشىپ سېتىۋېلىش كەسپىنى يولغا قويدى. ئاپتونوم رايون بويىچە كېلىشىم باھادا ئاشلىق سېتىۋېلىش يىلدىن- يىلغا زور دەرىجىدە ئېشىپ باردى. ستاتىستىكا قىلىنىشىچە، 1982 - يىلىنى 1980 - يىل بىلەن سېلىشتۇرغاندا، ئاپتونوم رايون ئىچىدە كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش 2.8 ھەسسە، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىپ كىرگۈزۈلگەن ئاشلىق 34.78% ئاشقان.

1983 - يىل 1 - ئايدا گوۋزىيۈەن سودا مىنىستىرلىكىنىڭ «ئاشلىق - ياغ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن، كۆپ يوللۇق تىجارەتنى يولغا قويۇشقا ئائىت بىر قانچە مەسىلە توغرىسىدىكى مىناق بەلگىلىمە» سىنى تارقاتتى. 5 - ۋە 7 - ئايلاردا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، ئاشلىقنى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش - سېتىش تىجارىتىنى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ بىر تۇتاش قىلىدىغانلىقى توغرىسىدىكى بەلگىلىمىنى بىكار قىلدى. دېھقانلار ۋە ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرى سېتىپ بېرىش ۋە ئاشۇرۇپ سېتىپ بېرىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغاندىن كېيىنكى ئاشلىقنىڭ بازارغا ئاپىرىپ كۆپ يوللۇق تىجارەت قىلىشقا بولىدۇ؛ ناھىيىلەر سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن، ھەر خىل يوللار ئارقىلىق سىرت جايلارغا توشۇپ سېتىشقا بولىدۇ. خۇنەن، خۇبېي، جياڭشى، سىچۈەن، جېجياڭ، جياڭسۇ، خېنەن، ئەنخۇي، گۇاڭدۇڭ قاتارلىق ئۆلكىلەردىكى ۋىلايەت، شەھەر، ناھىيىلەرنىڭ كېلىشىم باھادا ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش شىركەتلىرى ۋە باشقا ئورۇنلار گۈرۈچ، ياغ ساتقىلى 200 نەچچە قېتىم كەلدى. ئاپتونوم رايوندىن بەزى ئورۇنلار ۋە شەخسلەرمۇ سىرت ئۆلكىلەرگە ئاشلىق سېتىۋېلىشقا باردى. ئاپتونوم رايون بويىچە كېلىشىم باھادا ئاشلىق، ياغ سېتىش - سېتىۋېلىشتا كەسكىن رىقابەتلىشىش ۋەزىيىتى بارلىققا كېلىشكە باشلىدى. جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى ئۇچۇر جەھەتتە تېز، تور - نۇقتا، مۇئەسسەسلىرى تولۇق بولۇشتەك ئۈستۈنلۈكىدىن پايدىلىنىپ، پاراق ئېلىش، سېتىۋېلىش ۋە «كېلىشىم باھالىقنى مۇقىم باھاغا ئايلاندۇرۇش» ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن، ئاپتونوم رايون ئىچى بىلەن سىرتى، ئىشلەپچىقىرىش رايونى بىلەن سېتىش رايونى، شەھەر بىلەن يېزا، يۇقىرى دەرىجىلىك شىركەت بىلەن تۆۋەن دەرىجىلىك شىركەتلەر ئارا بىۋاستە ئالاقىلىشىش قاتارلىق تۈرلۈك شەكىللەر ئارقىلىق كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىشنى پائال يولغا قويدى. سانجى قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلار دېھقانلارنىڭ ئاشلىقنى ئامبار، پونكىتلارغا ئېلىپ كېلىپ سېتىپ بېرىشىنى تەشەببۇسكارلىق بىلەن ئالدىغا بېرىپ كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىشقا ئۈزگەرتتى. قەشقەر ۋىلايىتىنىڭ كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش مۇھىم نۇقتىسى ھوسۇلنىسى ئاشۇرغان گۈڭشې، ئەترەتلەرگە قويۇلدى. ھوسۇلنىسى كۆپ ئاشۇرغانلاردىن كۆپ سېتىۋېلىندى، ھوسۇلى نورمال بولغانلاردىن ئاز سېتىۋېلىندى ياكى سېتىۋېلىنمىدى. ئومۇمەن دۆلەتكە سېتىپ بېرىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغان ۋە تۇرمۇشىنى ياخشى ئورۇنلاشتۇرغانلار ئۈز ئىختىيارلىقى بىلەن ئاشلىق ساتماقچى بولسا، ئاشلىقى دۆلەتنىڭ سۈپەت ئۆلچىمىگە ئۇيغۇن بولسا، قانچىلىك بولسا شۇنچىلىك سېتىۋېلىندى. يەكەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى 51 كادىرنى ئاجرىتىپ، بازار، مۇھىم قاتناش تۈگۈنلىرىدە 8 سېتىۋېلىش نۇقتىسى قۇرۇپ كېلىشىم باھادا سېتىۋالدى، يەنە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، كىنىشكىسى بار رەۋەندىلەرنىڭ ۋاكالىتەن سېتىۋېلىشىغا ھاۋالە قىلدى. تارباغاتاي ۋىلايىتىدىكى چۆچەك، دۆربىلجىن، چاغانتوقاي، تولى، قوبۇقسارلاردا كېلىشىم باھادا گۈرۈچكە بۇغداي تېگىشىپ سېتىۋېلىندى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق - ياغ داننى كېلىشىپ سېتىۋېلىش - سېتىش شىركىتى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش مىقدارىنى ئاشۇرۇپ، ئالق قوناق، كۆممىتوناق، ماش، كۆك پۇرچاقلارغا ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كېلىشىم باھادا گۈرۈچ تېگىشىپ سېتىۋالدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون ئىچىدە كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش بىلەن ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىپ كىرگۈزۈش ئوخشاشلا ئاشتى.

1984 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سېتىۋېلىش پەسلىدە بازارلار قويۇۋېتىلىپ، كۆپ يوللۇق

تىجارەت يولغا قويۇلدى. كېلىشىم باھادا ئاشلىق تىجارەت قىلغۇچىلار كۆپەيسە، رىقابەت ئېغىرلىشىپ كەتتى، ئاشلىق تارماقلىرىدىن كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش - سېتىش شىركىتىنىڭلا تىجارەت قىلىشىغا يول قويۇلغانلىقى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاپتونوم رايون بويىچە مۇقىم باھادا سېتىۋېلىش ئۆتكەن يىلدىكىدىن 31.31% ئاشقانلىقى ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون ئىچىدە كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش ئالدىنقى يىلدىكىدىن 70.14%، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىپ يۆتكەپ كىرگۈزۈش 25.87% ئازايدى.

1985 - يىلى گوۋۇيۈەن ئۇقتۇرۇشنامىسى روھىغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىشنى ئەمەلدىن قالدۇرۇشنى قارار قىلدى، بۇغداي، گۈرۈچ، كۆممىقوناقنى توختام بويىچە سېتىۋالغاندىن باشقا، قالغانلىرىنىڭ ھەممىسىنى قويۇۋېتىپ، كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش دائىرىسىنى يەنمۇ كېڭەيتتى. شۇ يىلى جايلاردىكى كېلىشىم باھادا ئاشلىق سېتىۋېلىش كارخانىلىرى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش خىزمىتىنى بالدۇر ئورۇنلاشتۇرۇپ، سېتىۋېلىش، ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش تور - نۇقتىلىرىنى كۆپەيتىپ، ئىشلەپچىقىرىش رايونى بىلەن سېتىش رايونى ئوتتۇرىسىدىكى بۇزۇلۇشنى بالاقىلىشىپ سېتىۋېلىشنى داۋاملىق يۈرگۈزدى. ئاپتونوم رايون ئىچىدە كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش ئالدىنقى 2 يىلنىڭ سەۋىيىسىگە يەتتى، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىشمۇ ئازراق ئاشتى.

1986 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىقتىن مول ھوسۇل ئېلىندى. دۆلەتنىڭ توختام بويىچە سېتىۋېلىش ۋە «كېلىشىم باھالىقنى تەكسە باھاغا ئايلاندۇرۇش» ۋەزىپىسى ئورۇنداغاندىن كېيىن، قىسمەن جايلاردا يەنىلا ئاشلىق سېتىش تەس بولدى. جايلاردىكى كېلىشىم باھادا ئاشلىق سېتىۋېلىش كارخانىلىرى سېتىۋېلىشنى پائال كېڭەيتتى. ئاپتونوم رايون ئىچىدە كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىنغان ئاشلىق 150 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 1985 - يىلدىكىدىن 76.94% ئاشتى. بۇنىڭ ئىچىدە ئەڭ كۆپ سېتىۋالغان سانجى ئوبلاستىنىڭ 53 مىليون 190 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، ئاپتونوم رايون بويىچە كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىنغان ئاشلىقنىڭ ئۈچتىن بىرىنى ئىگىلىدى. ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىپ يۆتكەپ كىرگۈزۈشمۇ ئاشتى.

1987 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىقتىن يەنە مول ھوسۇل ئېلىندى. دۆلەت شىنجاڭنىڭ توختام بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى تەڭشەپ كېمەيتتى، كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىنىدىغان ئاشلىق مەنبەسى كۆپەيدى. جايلاردىكى كېلىشىم باھادا ئاشلىق سېتىۋېلىش كارخانىلىرى پۈرسەتنى چىڭ تۇتۇپ، ئەتىيازلىق تېرىلغۇدىن بۇرۇن تەشەببۇسكارلىق بىلەن دېھقان ئائىلىلىرى، تۇمەن - مەيدانلار يېكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى بىلەن كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش توختامى تۈزۈپ، ھوسۇل يىغىۋېلىنغاندىن كېيىن توختام بويىچە ۋاقتىدا سېتىۋالدى. شۇنىڭ بىلەن بىللە، بازاردا كەچ بازىرى ئاشلىق، ياغلىق دېنىنى كېلىشىم باھادا سېتىۋالدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش ئالدىنقى يىلدىكى زور دەرىجىدە ئاشقان ئاساستا يەنە 46.84% ئاشتى، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىپ يۆتكەپ كىرگۈزۈش 4.50% ئازايدى.

1988 - يىلى مەملىكەت بويىچە بازاردا ئاشلىق قىس بولۇپ كەتتى، شىنجاڭدا ئاشلىق ھوسۇلى ئاشتى. ئىچكىرىدىكى ئۆلكە، شەھەرلەردىن ئادەم كېلىپ باھانى ئۆستۈرۈپ تالىشىپ سېتىۋالغاچقا، بازاردا ئاشلىق باھاسى ئۆرلەپ كەتتى، تاختاي باھاسى بىلەن بازار باھاسىنىڭ پەرقى ئايمۇ ئاي چوڭىيىپ باردى. بەزى جايلار چازا قۇرۇپ، ئاشلىقنىڭ سىرتقا چىقىپ كېتىشىنى توسۇدى. كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش خىزمىتىگە كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بەنگۈتىگى «گوۋۇيۈەن بەنگۈتىگىنىڭ ‹كېلىشىم باھادا ئاشلىق سېتىۋېلىشنى چىڭ تۇتۇش توغرىسىدىكى جەددىي ئۇقتۇرۇشى›نى تارقاتقانلىق توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش»نى تارقىتىپ مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: ناھىيە (شى) لەر توختامدا بەلگىلەنگەن سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن، گۈرۈچنى ھېسابقا ئالمىغاندا، بىر تۇرنى ئورۇندىغان ھامان شۇنى قويۇۋېتىشى كېرەك.

گۈرۈچنى ئاشلىق تارماقلىرى بىر تۈتاش سېتىۋالىدۇ. باشقا ئورۇنلار ۋە شەخسلەرنىڭ سېتىۋېلىشىغا بولمايدۇ. كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىشتا ئالدى يۇقىرى باھا چەكلىمىسى يولغا قويۇلىدۇ، كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، باغلىق داننى شىنجاڭنىڭ سىرتىغا چىقىرىش قاتتىق مەنئى قىلىنىدۇ. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئۈرۈمچى، ئاقسۇ ۋە سانجىلاردا كېلىشىم باھالىق ئاشلىق - باغلىق دان بەرمەنكسى ئېچىپ، سېتىش رايونى بىلەن ئىشلەپچىقىرىش رايونىنىڭ مۇناسىۋىتىنى ماسلاشتۇرۇپ، ئىككى تەرەپنىڭ بېۋاستە سۆزلىشىپ سېتىۋېلىشىنى ئىلگىرى سۈردى. يەنە ئۈرۈمچى، قاراماي، تۇرپان، قۇمۇل، قىزىلسۇ قاتارلىق ئاشلىقى كەملەيدىغان رايونلارنى توختام بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداپ بولغان ۋىلايەت، ناھىيىلەرگە بېرىپ تەشەببۇسكارلىق بىلەن كېلىشىم باھادا ئاشلىق سېتىۋېلىشقا تەشكىللىدى. يۇقىرىدىكى تەدبىر ۋە تىرىشچانلىق ئارقىلىق شۇ يىلى ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش ئالدىنقى يىلدىكىدىن 50.58% ئاشتى. ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىپ يۆتكەپ كىرگۈزۈش 1980 - يىلىدىن بۇيانقى ئەڭ تۆۋەن سەۋىيىگە چۈشتى.

1989 - يىلى يازلىق يېغىم باشلانغاندىن كېيىن، ئىچكىرىدىكى ئۆلكە، شەھەر ۋە ئاپتونوم رايونلاردىكى بەزى ئورۇنلار ۋە شەخسلەر يەنە ئىشلەپچىقىرىش رايونىغا بېرىپ باھانى ئۆستۈرۈپ ئاشلىقنى تالىشىپ سېتىۋېلىپ، تاختاي باھاسى بىلەن بازار باھاسى ئارىسىدىكى پەرقنى داۋاملىق چوڭايتىۋەتتى. كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش ئىشىنى ياخشى ئىشلەش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ۋە ئاشلىق ئىدارىسى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش خىزمىتىگە بولغان يېتەكچىلىكنى ۋە ئۇنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، يىل بېشىدا، ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرگە ئاشلىقنى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش يېتەكچى پىلانىنى چۈشۈرۈپ بەردى. كېيىن ئاپەتكە ناقابىل تۇرۇش، چارۋا ماللارنى قوغداشقا ھەقسىز كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، يەنە كۆمىسقوناقنى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش پىلانىنى بۇيرۇق خاراكتېرلىك پىلان قىلىپ، ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەرنىڭ ئورۇندىشىغا كاپالەتلىك قىلىشنى تەلەپ قىلدى. 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بەنگۈتىكى «يازلىق ئاشلىق-باغلىق دان سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى چىڭ تۇتۇپ ئورۇنداپ، كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، باغلىق داننى كۆپلەپ سېتىۋېلىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، جايلاردىن پۈرسەتنى قولدىن بەرمەي، توختام بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداپ بولغان ناھىيە، تۇمەن - مەيدانلاردا پائال تۇرۇپ كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، باغلىق داننى سېتىۋېلىشنى، بانكا ئاۋۇال سېتىۋېلىش مەبلىغى بىلەن تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىشنى تەلەپ قىلدى. شۇنىڭدىن كېيىن ش ئۇ ئا ر پارتكوم مالىيە - ئىقتىساد رەھبەرلىك گۈرۈپپىسى يولىيورۇق بېرىپ، ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەردىن دەرىجىمۇ دەرىجە تۇتۇپ، ئاپتونوم رايون بەلگىلىگەن كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىشنىڭ ئالدى يۇقىرى باھا چاكلىمىسىنى ئىزچىل ئىجرا قىلىشقا كاپالەتلىك قىلىشنى، خىلاپلىق قىلغانلارنى باھا ئىنتىزامىغا خىلاپلىق قىلغانلار قاتارىدا بىر تەرەپ قىلىشنى تەلەپ قىلدى. ئاپتونوم رايون بويىچە ئىلگىرى - كېيىن 5 قېتىم كېلىشىم باھالىق ئاشلىق - باغلىق دان سېتىۋېلىش - سېتىشنى ماسلاشتۇرۇش يىغىنى چاقىرىلدى، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرى پۈرسەتنى چىڭ تۇتۇپ، پائال كېلىشىپ سېتىۋالدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون ئىچىدە كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىشتا تارىختىكى ئالدى بىلگى سەۋىيە يارىتىلدى، سېتىۋېلىنغان ئاشلىق 390 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ ئالدىنقى يىلدىكى ئاشقان ئاساستا يەنە 17.37% ئاشتى. كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش مىقدارى كۆپ بولغان ۋىلايەت، ئوبلاستلار: سانجى 17.14%نى، ئىلى 15.09%نى، تارباغاتاي 10.2%نى ئىگىلىدى. بۇنىڭدىن باشقا، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق-باغ كېلىشىپ سېتىۋېلىش - سېتىش شىركىتى ۋە ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق - ياغ كېلىشىپ سېتىۋېلىش-سېتىش شىركىتى قاتارلىق ئورۇنلار پايدىلىق پۈرسەتنى چىڭ تۇتۇپ، بۇغدايغا ئىچكىرىدىكى ئۆلكە، شەھەرلەردىن گۈرۈچ تېگىشىپ سېتىۋېلىشنى پائال يولغا قويغانلىقى ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كېلىشىپ سېتىۋېلىپ يۆتكەپ كىرگۈزۈش مىقدارىمۇ ئالدىنقى يىلدىكىدىن 81.66% ئاشتى.

1990 - يىلى مەملىكەت بويىچە كېلىشىم باھالىق ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ئېھتىياجىدىن ئېشىپ كەتتى، ئاپتونوم رايوندا ئاشلىقتىن مول ھوسۇل ئېلىندى. ئاساسلىق ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىدا ئاشلىق سېتىش تەس بولدى. يېڭى ۋەزىيەتتىكى كېلىشىم باھادا ئاشلىق سېتىۋېلىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون يېتەكچى خاراكتېرلىك كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش پىلانىنى 350 مىليون كىلوگرامغا كۆپەيتىۋەتتى ھەمدە مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: دېھقانلار ۋە ئىشلەپچىقارغۇچى ئورۇنلار ئاشلىقنى توختام بويىچە سېتىپ بېرىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداپ بولۇش بىلەن بىللە، ئەگ تۆۋەن قوغدالما باھادا سېتىشنى خالىسا، ئاشلىقى دۆلەتنىڭ سۈپەت ئۆلچىمىگە ئۇيغۇن بولسا، ئاشلىق تارماقلىرى كەڭتاشا سېتىۋېلىشى كېرەك؛ كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىنغان ئاشلىقنى كېلىشىپ سېتىشتا قىيىنچىلىق بولسا، ئۇنى دۆلەتنىڭ مۇقىم باھالىق سالدۇسىغا ئايلاندۇرۇشقا رۇخسەت قىلىنىدۇ. نىسبەتلىك باھا بىلەن ئەگ تۆۋەن قوغدالما باھا ئارىسىدىكى باھا پەرقى ئاپتونوم رايون مالىيىسىدىن تولۇقلاپ بېرىلىدۇ؛ سېتىۋېلىش مەزگىلىدە كېلىشىم باھالىق ئاشلىقنى شىنجاڭدىن چىقىرىشقا يول قويۇلىدۇ. گۈچۈك ناھىيىلىك خەلق ھۆكۈمىتى دېھقانلار سېتىپ بەرگەن كېلىشىم باھالىق ئاشلىق باھاسىنىڭ ئەگ تۆۋەن قوغدالما باھادىن تۆۋەن بولۇشىنىڭ، رەۋەندىلەرنىڭ بۇنىڭدىن پايدا ئېلىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن، ئائىلىمۇ ئائىلە تەكشۈرۈپ تىزىمغا ئالدۇرۇپ، دېھقان ئائىلىلىرىگە كېلىشىم باھادا ئاشلىق سېتىش كىنىشكىسى (ئۇنىڭدا: كېلىشىم باھادا ئاشلىق ساتقۇچىنىڭ ئىسمى، جايلاشقان يېزا، كەنت، سېتىش مىقدارى ۋە ساتقان ۋاقتى قاتارلىقلار ئېنىق يېزىلغان) تارقىتىپ بېرىپ، ئۇلارنىڭ كىنىشكىنى ئېلىپ مەمۇرىي رايون بويىچە ۋە ئالدىن بەلگىلەنگەن ۋاقىتقا قاراپ كۆرسىتىلگەن ئاشلىق پونكىتىغا بېرىپ ئاشلىق سېتىشنى بەلگىلىدى. 10 - ئايدىن كېيىن، ئاپتونوم رايون بويىچە دۆلەتكە مەخسۇس زاپاس ئاشلىق سېتىۋېلىش يولغا قويۇلغانلىقى، ئۇنىڭ باھاسى بازار باھاسىدىنمۇ يۇقىرى بولغانلىقى ئۈچۈن، دېھقانلار توختامدا بەلگىلەنگەن سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن، بەس - بەستە مەخسۇس زاپاس ئاشلىق سېتىپ بەردى. بەزى توشۇش مۇساپىسى يىراق، كېلىشىم باھادا سېتىش مىقدارى ئازراق جايلارمۇ بىر قىسىم كېلىشىم باھالىق ئاشلىقنى مەخسۇس زاپاس ئاشلىققا ئايلاندۇردى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون ئىچىدە كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىنغان ئاشلىق، ياغلىق دان ئالدىنقى يىلدىكىدىن %66.37 ئازايدى، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كېلىشىپ سېتىۋېلىنىپ يۆتكەپ كىرگۈزۈلگىنى ئالدىنقى يىلدىكىدىن %83.27 ئازايدى. (جەدۋەل: 1 — 17، 1 — 18، 1 — 19گە قارالسۇن).

1979 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭدا تەكسە، كېلىشىم باھادا ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋە سېتىۋېلىنغاندىن كېيىن يېزىلاردا ئاشلىق قالدۇرۇش ئەھۋالى

جەدۋەل: 1 — 17　　بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

تۈرى / ئاشلىق يىلى	تەكسە، كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىنغىنى			سېتىۋېلىنغاندىن كېيىن يېزىدا كىشى بېشىغا ئوتتۇرىچە قالدۇرۇلغان ئاشلىق (كىلوگرام)
	جەمئىي	بۇنىڭدىن: كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىنغىنى		
		مىقدار	تەكسە، كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىنغىنىنىڭ ئىگىلىگىنى (%)	
1979	104334	288	0.28	299
1980	102058	2491	2.44	296
1981	103204	8268	8.01	293
1982	105041	9382	8.93	309
1983	123247	9794	7.95	334

1984	151895	2924	1.93	349
1985	145926	8486	6.01	359
1986	155440	15015	9.66	389
1987	163835	22048	13.46	415
1988	165954	33200	20.01	433
1989	170107	38968	22.91	441
1990	226753	24292	10.71	424

ئىزاھ: بۇ جەدۋەلدىكى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش ئاشلىق تارماقلىرى ئىشلەپچىقارغۇچى ۋە باشقا دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا، كوللېكتىپ، يەككە سودا بويىچە سېتىۋالغان سانىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

شىنجاڭدىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ 1979 — 1990 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون ئىچىدە كېلىشىم باھادا ئاشلىق سېتىۋېلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 1 — 18 بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

ئاشلىق يىلى / نامى		1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
ئاپتونوم رايون بويىچە	جەمئىي	288	2491	8268	9382	9794	2924	8486	15015	22048	33200	38968	24292
	بۇغداي	68	1273	4206	5033	6126	761	3719	8890	13742	17625	19348	12084
	گۈرۈچ	51	93	667	813	723	584	955	1195	1292	2501	2741	1132
	دادۇر	1	26	24	39	40	52	193	410	609	1183	2179	835
	قارا ئاشلىق	168	1099	3371	3497	2905	1527	3619	4520	6405	11891	14700	10241
	بۇنىڭ ئىچىدە كۆممىقوناق	168	456		2918	2208	975	2831	3498	3838	8699	12185	8507
ئۈرۈمچى شەھىرى			28	102	114	239	57	315	915	2050	3176	3257	3383
قاراماي شەھىرى				13				3	129	1	6		
تۇرپان ۋىلايىتى		1	56	244	234	351	386	203	354	410	817	873	824
قۇمۇل ۋىلايىتى			477	629	149	185	123	508	516	1009	1526	1491	1033
سانجى ئوبلاستى		3	1088	1070	1741	1346	96	1724	5319	6737	7409	6681	6908
شىخەنزە شەھىرى			2	83	83	2	26	103	630	2077	818	1370	406
ئىلى ئوبلاستىغا قاراشلىق جايلار			3	1	5		3	66	163	115	60	124	255
ئىلى ۋىلايىتى		90	86	216	234	256	529	1268	1199	1922	7200	5879	1620
تارباغاتاي ۋىلايىتى		30	66	52	16	18	83	187	775	1956	2858	4675	1064
ئالتاي ۋىلايىتى		3		42	49	35	3	5	163	151	1192	413	653
بورتالا ئوبلاستى			9	25	32	41	42	7	63	124	343	1689	604
بايىنغولىن ئوبلاستى			80	1085	66	309	128	485	1629	930	1218	2491	2355

ئاقسۇ ۋىلايىتى	61	169	1346	2012	1283	361	541	789	778	2137	2943	3706	2387
قىزىلسۇ ئوبلاستى		25	153	167	111	54	198	153	262	196	330	182
قەشقەر ۋىلايىتى	100	236	2348	3293	3989	572	1240	881	823	930	2308	1338
خوتەن ۋىلايىتى		166	859	1187	1629	461	1385	1348	993	1553	3163	835
ئاپتونوم رايونلۇق كېلىم-شىپ سېتىۋېلىش - سېتىش شىركىتى										146	30	
باشقا ئورۇنلار									351	809	489	445

شىنجاڭدىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ 1979 — 1990 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كېلىشىم باھادا ئاشلىق سېتىۋېلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 1 — 19　　بىرلىكى: تۇنا كىلوگرام

ئاشلىق يىلى / نامى		1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
ئاپتونوم رايون بويىچە	جەمئىي	418	2573	3214	3468	4344	3220	3498	4158	3971	2137	3882	2802
	بۇغداي	35	244	88	75	110	336	76	25				
	گۈرۈچ	383	2306	3110	3373	4051	2597	3389	4109	3679	1331	2312	2169
	دادۇر						19			225	779	295	
	قارا ئاشلىق		23	16	20	183	268	33	24	67	27	1275	633
	بۇنىڭ ئىچىدە: كۆمىستوناق					135	220				6	1260	616
ئۇرۇمچى شەھىرى		52	460	237	109	444	1117	1326	1788	1300	1191	1207	610
قاراماي شەھىرى									12			17	59
تۇرپان ۋىلايىتى		249	736	672	457	170	731	201	312	210	36	40	187
قۇمۇل ۋىلايىتى		117	418	522	238	222	124	200	332	188	37	258	346
سانجى ئوبلاستى				127	17	210	112	268	193	174	143	218	96
شىخەنزە شەھىرى			117	309	335	365	250	152	223	460	32	66	222
ئىلى ئوبلاستىغا قاراشلىق جايلار				144	298	307	34	120	364	193	146	202	169
ئىلى ۋىلايىتى			24			85	20	43	126	156	8		7
تارباغاتاي ۋىلايىتى						58		56	74	130	34	84	30
بورتالا ئوبلاستى			10			11	1					19	

بايىنەولىن ئوبلاستى		110	180	88	243	60		86	303	16	46	349
قەشقەر ۋىلايىتى									5			4
ئاپتونوم رايونلۇق كېلە-شىپ سېتىۋېلىش - سېتىش شىركىتى		698	1006	1914	2006	657	1042	632	811	478	1470	589
باشقا ئورۇنلار			17	12	223	114	78	28	41	16	225	134

Ⅲ باب

ئاشلىقنى پىلانلىق سېتىۋېلىش

§ 1 . بىر تۇتاش سېتىۋېلىش

1. پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ھەر يىلى بىر قېتىم بەلگىلەش

1957 - يىلدىن باشلاپ شىنجاڭدا ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش ئومۇمىيۈزلۈك يولغا قويۇلدى. 1955 — 1956 - يىللىرى شىنجاڭ بويىچە پىزا ئىگىلىكىدە ئۇدا مول ھوسۇل ئېلىنغان بولسىمۇ، ئەمما سېتىۋېلىنغان ئاشلىق ئاز، سېتىلغان ئاشلىق كۆپ بولۇپ، سالدۇنى يۇناشتەك ئەھۋال كۆرۈلدى. بۇ مەملىكەت بويىچە ئۇلكىلەرنىڭ ھەممىسىدە ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش يولغا قويۇلغان ئەھۋالدا شىنجاڭدا بازار ئارقىلىق ئاشلىق سېتىۋېلىش ياكى سېتىۋېلىش خاراكتېرىدىكى مۇقىم، كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىشنى ساقلاپ قېلىشنىڭ تەس ئىكەنلىكىنى چۈشەندۈرۈپ بەردى. 1957 - يىل 3 — 4 - ئايلاردا ئايرىم جايلاردا دېھقانلار ئاشلىق مەسلىسىنى باھانە قىلىپ، پىزا ئىگىلىك كوپېراتىپىدىن چېكىنىشتەك ئەھۋال سادىر بولدى. شۇ يىلى 4 - ئاينىڭ 2 - كۈنى يەكەن ناھىيىسى 12 - رايونلۇق ئاشلىق پونكىتى ئاشلىق سېتىۋالغىلى كەلگەن 50 نەچچە دېھقانغا ھەر ئائىلىگە 2 ~ 3 كۈرە ئاشلىق سېتىپ بەرگەن بولسىمۇ، دېھقانلار ئاز بولدى، دەپ پىكىر قىلدى، ئەھۋال چۈشەندۈرۈلگەندىن كېيىن قايتىپ كەتتى. 4 - ئاينىڭ 4 - كۈنى مەكىت ناھىيىسى يەكەن ناھىيىسىنىڭ 12 - رايونلۇق ئاشلىق پونكىتىدىن ئاشلىق يۆتكەشكە ئۈەتكەن 20 ئات ھارۋىسى پونكىتكە كەلگەندە ئەتراپتىكى دېھقانلار يۆتكەشنى توسۇپ، ھارۋىنى قۇرۇق قايتۇرۇۋەتتى، شۇ كېچىدە 37 دېھقان ئاشلىق پونكىتىدا قونۇپ قالدى، 5 - كۈنى ئەتىگەندە يەكەن ناھىيىسى 12 - رايون 10 - يېزا 1 - ئالىي پىزا ئىگىلىك كوپېراتىپىدىكى دېھقانلار ئاز ساندىكى يامان ئادەملەرنىڭ قۇتراتىشى بىلەن، ئاشلىق پونكىتىدىكى كادىرلارنى ۋە نەسىھەت قىلغىلى كەلگەن رايونلۇق كومىتېتنىڭ شۇجىسىنى قورشۇۋېلىپ ئۇردى ھەمدە دۆلەت ئامبىرىدىن 10 مىڭ كىلوگرامدىن كۆپرەك ئاشلىقنى بۆلاپ كەتتى، 6 - كۈنى 3000دىن ئارتۇق دېھقان ئاشلىق پونكىتىنى قورشۇۋالدى ھەمدە «ئالىي پىزا ئىگىلىك كوپېراتىپى تارقىتىۋېتىلسۇن» ، «يەر، ئۆلاغلىرىمىز قايتۇرۇپ بېرىلسۇن» ، «دۆلەتكە سېتىپ بەرگەن ئارتۇق ئاشلىقىمىز قايتۇرۇپ بېرىلسۇن» دېگەن شوئارلارنى توۋلىدى.

كېيىن قەشقەر ۋىلايەتلىك پارتكومنىڭ شۇجىسى مېڭ شۇلىن، ۋالىي ئابلا ئىسمائىل قاتارلىقلارنىڭ سەۋىرچانلىق بىلەن نەسىھەت قىلىشى ئارقىسىدا، ۋەقە تىنچىتىلدى. شۇ ئاينىڭ 15 - كۈنىگىچە ئامما بۇلاپ كەتكەن ئاشلىقتىن 8329.5 كىلوگرامنى قايتۇرۇپ بەردى. تەكشۈرۈشكە قاتناشقان، ئاشلىقى كەملەيدىغان ئائىلىلەرگە ئاشلىق سېتىۋېلىش كىنىشكىسى ۋاقتىدا تارقىتىپ بېرىلمىگەچكە، ئاشلىقى كەملەيدىغان ئائىلىلەر ئېھتىياجلىق ئاشلىقنى سېتىۋالالمىغان ياكى يېتەرلىك سېتىۋالالمىغان، بەزى رايون، يېزا كادىرلىرىنىڭ يوز خاتىرە قىلىپ قانۇنغا خىلاپلىق قىلىشى بىلەن، تەمىنلەشكە تېگىشلىك بولمىغان ئائىلىلەر ئاشلىق سېتىۋالغان، نەتىجىدە زىددىيەت كەسكىنلىشىپ كەتكەن. 1957 - يىل 1 — 4 - ئايغىچە قەشقەر ۋىلايىتىدە سېتىلغان ئاشلىق ئالدىنقى يىلنىڭ شۇ مەزگىلىدىكىدىن %56.07 كۆپ بولدى، ۋىلايەتكە قاراشلىق ناھىيىلەرنىڭ ھەممىسىدە سېتىلغان ئاشلىق زور ھەجىمدە ئاشتى، جۈملىدىن، يەكەن ناھىيىسىنىڭ %58كە يەتتى. خوتەن ۋىلايىتىدىمۇ ئاشلىق كۆپلەپ سېتىلدى ھەمدە ئامما جىددىل چىقىرىشتەك ھادىسىلەر يوز بەردى. بۇنداق ۋەزىيەتنى ئۆزگەرتىپ، ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىشنى ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشنىڭ تەرەققىياتىغا ۋە يېزا ئىگىلىكىنىڭ كوپېراتسىيىلەشتۈرۈشتىن ئىبارەت يېڭى ئەھۋالغا ماسلاشتۇرۇش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر پارتكوم 7 - ئايدا مەملىكەتلىك ئاشلىق يىغىنىنىڭ قارارىنى يەتكۈزدى ۋە ئاشلىق مەسىلىسىگە دائىر بەلگىلىمە چىقاردى: (1) بارلىق چارە - ئۈسۇللار بىلەن ئاشلىق ھوسۇلىنى ئاشۇرۇش كېرەك. (2) تەمىناتقا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى جەزمەن ئورۇنداش شەرت؛ سالدۇنى يىلدىن - يىلغا ئاشۇرۇش كېرەك، يەنە ئازايتىشقا بولمايدۇ؛ ئاشلىقنى كۆپ سېتىۋېلىپ، ئاز سېتىشقا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، «ئائىلىنىڭ ئاساس، كوپېراتىپنى بىرلىك قىلىپ»، ئاشلىقنىڭ ئارتۇق - كېمىنى تەڭپۈڭلاشتۇرۇشتەك يېڭى سېتىۋېلىش چارىسىنى قوللىنىش لازىم. (3) دېھقانلار قالدۇق ئاشلىقنى نورمال ئۇلچىمى بويىچە قالدۇرۇشى، كۆپەيتىۋالماسلىقى كېرەك. (4) شەھەر - يېزىلاردا ئاشلىقنى تېجەپ ئىشلىتىشنى تەشەببۇس قىلىش بىلەن بىللە، ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى شەھەر - بازارلاردا كىنىشكا بويىچە تەمىنلەش چارىسىنى يولغا قويۇش كېرەك. (5) ئاشلىق ئەركىن بازىرىنى قەتئىي ئەمەلدىن قالدۇرۇش شەرت. شۇ ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم ۋە خەلق كومىتېتى «ئاشلىق خىزمىتى توغرىسىدا يولىورۇق» تارقىتىپ، 1957 - يىل 7 - ئايدىن ئېتىبارەن ئاپتونوم رايون بويىچە يېزىلاردا ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىشنى يولغا قويۇشنى بەلگىلىدى. ئاپتونوم رايون ۋە ئاپتونوم ئوبلاست، ۋىلايەتلەردە ئاشلىق خىزمىتىگە دەرىجە بويىچە مەسئۇل بولۇش تۈزۈمى يولغا قويۇلدى. ئاپتونوم رايون ئاشلىق بويىچە تاۋار ئوبوروت پىلانىنى ئاپتونوم ئوبلاست ۋە ۋىلايەتلەرگە چۈشۈردى، بۇنىڭ ئىچىدە يۇتكەپ چىقىرىش كۆرسەتكۈچى چوقۇم ئورۇندىلىشى شەرت قىلىندى، كۆپەيتىشكىلا بولىدۇكى، ئازايتىشقا بولمايدۇ، سېتىۋېلىش، سېتىش كۆرسەتكۈچىنى جايلار ئاپتونوم رايون چۈشۈرۈپ بەرگەن پىلانغا ئاساسەن ئەمەلىي ئەھۋالغا بىرلەشتۈرۈپ ئوبلاست، ۋىلايەتلىرىنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش پىلانىنى تۈزۈپ تۈۋەنگە چۈشۈردى. يېزىلاردا ئاشلىق سېتىۋېلىشتا «ئائىلە ئاساس، كوپېراتىپ بىرلىك قىلىنىپ، ئاشلىقنىڭ ئارتۇق - كېمى تەڭپۈڭلاشتۇرۇلۇپ، ئاشلىقى ئېشىنغان بولسا سېتىۋېلىش، كەملەيدىغان بولسا تەمىنلەش» تىن ئىبارەت يېڭى سېتىۋېلىش چارىسى يولغا قويۇلدى. ئېشىنغان ئاشلىق بار كوپېراتىپ (ئائىلە) لاردىن ئاۋۋال سېتىۋېلىش، ئاندىن تەقسىم قىلىش پرىنسىپى بويىچە، ئېشىنغان ئاشلىقنىڭ %80 — %90 ى سېتىۋېلىندى. بىر تۇتاش سېتىۋېلىش قەدەم باسقۇچى مۇنداق بولدى: بىرىنچى قەدەم، ناھىيىلەر يۇقىرىدىن بەلگىلىگەن پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى، ئالدىنقى يىللاردىكى ئەمەلىي سېلىق ۋە شۇ يىللىق ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش ئەھۋالى، ئاممىنىڭ ئىلگىرىكى ئىستېمال سەۋىيىسىگە ئاساسەن، ناھىيىنىڭ ئوزۇقلۇق، ئورۇقلۇق، يەم - خەشەك ئۇلچىمى ۋە پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ دەسلەپكى لايىھەسىنى ئوتتۇرىغا قويىدۇ. ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى ئاھالە بويىچە بەلگىلەش، ئاشلىقى كۆپ، ئادەتتىكى ئىستېمال سەۋىيىسى يۇقىرى بولسا ئۇلچىمى يۇقىرى بولىدۇ، ئەكسىچە بولسا تۆۋەنرەك بولىدۇ (شۇ يىلى ئاپتونوم رايوندا يېزا ئىگىلىك نوپۇسىنىڭ

ئوزۇقلۇق ئاشلىقى چوڭ - كىچىك نوپۇس بويىچە ئوتتۇرىچە 180 — 200 كىلوگرام بولدى، يېرىك ئاشلىق، تۆۋەندىمۇ شۇنداق) . ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئەھلى ئېھتىياج بويىچە تولۇق قالدۇرۇلىدۇ، تېرىلغۇ ئۇلاغلىرىنىڭ يەم - خەشىكى چىڭ ھېسابلاپ قالدۇرۇلىدۇ. ئىككىنچى قەدەم، يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپىنىڭ ئالدىن تەقسىمات لايىھىسىگە بىرلەشتۈرۈلۈپ، ئارتۇق ئاشلىق سېتىش لايىھىسى تۈزۈپ چىقىلىدۇ. ئۈچىنچى قەدەم، كوپېراتىپ ئەزالىرى ئۆزئارا ئېشىنغان ئاشلىقى ۋە دۆلەت بەلگىلىگەن ئارتۇق ئاشلىق سېتىش نىسبىتىگە ئاساسەن، ساتىدىغان ئارتۇق ئاشلىق مىقدارىنى ئۆزى مەلۇم قىلىدۇ. يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپى ئەزالارنىڭ ئېتىراپ قىلىپ ساقلىغان ئارتۇق ئاشلىقى ۋە كوپېراتىپنىڭ جامائەت فوندى، جامائەت پاراۋانلىق فوندى قىلىنغان ئاشلىقلىرىنى دۆلەتكە بىر تۈتاش سېتىپ بېرىدۇ. تۆتىنچى قەدەم، سېتىۋېلىشقا بىرلەشتۈرۈلۈپ كوپېراتىپ ئېچىدىكى تەمىنلەش ھەل قىلىنىدۇ. ئايرىم جايلار كوپېراتىپنى بىرلىك قىلىپ، بەلگىلەنگەن ئۇلچەم بويىچە ئۇرۇقلۇق، يەم - خەشەك ۋە ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى تولۇق قالدۇرغاندىن كېيىن، ئېشىنغان ئاشلىقنىڭ 80% — 90%نى دۆلەتكە سېتىپ بەرسىمۇ بولىدۇ. ئاشلىق ساقلاش ئادىتى بولمىغان ۋە پىششىقلاپ ئىشلەش ئۈسكۈنىسى يوق كوپېراتىپلار، ھاللە - پاراق تاپشۇرغان ۋە ناھىيە بەلگىلەنگەن ئۇلچەم بويىچە ئۇرۇقلۇق، يەم - خەشەك قالدۇرغاندىن كېيىن، قالغان ئاشلىقنىڭ ھەممىسىنى دۆلەتكە سېتىپ بېرىدۇ، دۆلەت ئۇلارنى ئۇن بىلەن تەمىنلەيدۇ. يەككە دېھقان ئائىلىلىرى يۇقىرىدا ئېيتىلغان پرىنسىپ بويىچە سېتىپ بېرىشى كېرەك. 8 - ئاينىڭ 31 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى مۇنۇلارنى جاكارلىدى: ئاشلىق ئەركىن بازىرى تاقالدى، خۇسۇسىي ئاشلىق سودىگەرلىرى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى، ھەر قانداق كىشىنىڭ ئاشلىق سودىسى بىلەن شۇغۇللىنىشىغا قەتئىي يول قويۇلمايدۇ؛ يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپى ۋە دېھقانلار ئارتۇق ئاشلىقنى دۆلەت بەلگىلىگەن سېتىۋېلىش تارماقلىرىغا سېتىپ بېرىشى شەرت، ئاشلىقنى پىششىقلاپ ئىشلەپ سېتىشقا بولمايدۇ؛ دېھقانلارنىڭ سورت كىرگۈزۈش - تەڭشەش ئىشىنى يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپى مەسئۇل بولۇپ تەشكىللەيدۇ ياكى دۆلەت ئاشلىق تارماقلىرى بىلەن بىللە قىلىدۇ؛ ئورگان، مەكتەپ، كارخانا، قىسىملارنىڭ ئاشخانىلىرى ۋە شەخسلەر يېزىلارغا بېرىپ ئاشلىق سېتىۋېلىشقا بولمايدۇ. ئاپتونوم رايوندىكى ھەر دەرىجىلىك پارتكومىلار، ھەر دەرىجىلىك خەلق كومىتېتلىرى كېڭەيتىلگەن يىغىن، 3 دەرىجىلىك كادىرلار يىغىنى چاقىرىپ مۇزاكىرە قىلىپ ئورۇنلاشتۇردى. ئاپتونوم رايونلۇق سىياسىي كېڭەش كېڭەش ئەزالىرى ۋە جايلاردىكى سىياسىي كېڭەش تەشكىلاتلىرىنىڭ ھۆكۈمەتكە يارەملىشىپ خىزمەتنى ياخشى ئىشلەشكە چاقىردى. «شىنجاڭ گېزىتى» ۋە ئۈلايەت، ئوبلاستلارنىڭ گېزىتلىرىمۇ باش ماقالە، ماقالىلەرنى ئېلان قىلىپ، ئاشلىقنى بىر تۈتاش سېتىۋېلىش - سېتىش سىياسىتىنى تەشۋىق قىلدى. ئاپتونوم رايوندا ئاشلىق خىزمىتى ئىشخانىسى قۇرۇلدى، ئىشخانىغا ش ئۇ ئا ر پارتكوم شۇجىچۇسىنىڭ شۇجىسى زېڭ دى مۇدىر بولدى. ئۈلايەت، ئوبلاست، ناھىيىلەردىمۇ مۇناسىپ ئورگانلار قۇرۇلۇپ، شۇ جايدىكى ئاشلىقنى بىر تۈتاش سېتىۋېلىش - سېتىش خىزمىتى بىر تۈتاش باشقۇرۇلدى. ھەر دەرىجىلىك پارتكوم - ھۆكۈمەت رەھبەرلىرى يېزىلارغا بېرىپ، قوماندانلىق قىلىپ، ھۆددىگە ئېلىپ مەسئۇل بولدى. ئاپتونوم رايون، ئۈلايەت - ئوبلاست، ناھىيە، رايوندىن ئىبارەت 4 دەرىجىلىك ئورۇندىن 10 مىڭدىن كۆپرەك كادىر ئاجرىتىلىپ، خىزمەت ئۆمىكى تەشكىللىنىپ (بۇنىڭ ئىچىدە ئاپتونوم رايونلۇق ئورگانلاردىن ئاجرىتىلغىنى 2000دىن ئارتۇق، نازىردىن يۇقىرى كادىر 30 نەچچە، باشقارما، بۆلۈم باشلىقى 70 نەچچە) ، يېزىلارغا چۈشۈپ، ئاشلىقنى بىر تۈتاش سېتىۋېلىش - سېتىش مەركەز قىلىنغان يېزا خىزمىتىنى قانات يايدۇردى. ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ 1 - شۇجىسى ۋاڭ ئېنماۋ ش ئۇ ئا ر يېزا خىزمىتى ئۆمىكى ئۈچۈن سەپەرۋەرلىك دوكلاتى بەردى ۋە بىرىنچىدىن، ئاشلىق سېتىۋېلىش پىلانىنى ئورۇندىتىش؛ ئىككىنچىدىن، دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش؛ ئۈچىنچىدىن، كوپېراتىپلارنى تەرتىپكە سېلىش ۋە مۇستەھكەملەشتىن ئىبارەت 3 چوڭ ۋەزىپىنى ئوتتۇرىغا قويدى. ئۇ يەنە ئاپتونوم رايوندا ئاشلىق مەسىلىسىنى ھەل قىلىشتا تۆۋەندىكى 5 چوڭ سىياسەتنى يولغا قويۇشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى تەكىتلىدى: بىرىنچى، بارلىق

چارە - ئۇسۇللار بىلەن ئاشلىق ھوسۇلىنى ئاشۇرۇش، ئىككىنچى، دۆلەت ئېھتىياجلىق ئاشلىقنى ئىگىلەش، ئۈچىنچى، يېزىلارغا يېتەرلىك ئاشلىق قالدۇرۇش، تۆتىنچى، ئاشلىق تېجەشنى تەشەببۇس قىلىش، ئىسراپچىلىققا قارشى تۇرۇش، بەشىنچى، ئاشلىق ئەركىن بازىرىنى قەتئىي بىكار قىلىش. جايلار ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ يولىورۇقىغا ئاساسەن، كۆزلۈك يىغىمدىن بۇرۇن يېزىلاردا ئاشلىق مەسلىسى مەركەز قىلىنغان چوڭ مۇنازىرە ۋە يالغان مەلۇم قىلىشقا، ھوسۇلنى يوشۇرۇشقا قارشى تۇرۇش ھەرىكىتىنى قانات يايدۇردى. مەملىكەت بويىچە قانات يايدۇرۇلغان ئوڭچىللارغا قارشى تۇرۇش سىياسىي ھەرىكىتىدىن ئىبارەت چوڭ ۋەزىيەت ۋە ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش سىياستىنى قەتئىي يۈرگۈزۈش شەرتى ئاستىدا، جايلاردىكى دېھقانلار ئارتۇق ئاشلىقىنى سىياسەت - بەلگىلىمە بويىچە پائال سېتىپ بەردى. سېتىۋېلىش مەزگىلىدە، غۇلجا ناھىيىسىنىڭ تۇرپانىيۇزى يېزىسىدىكى 3 كوپېراتىپ ھەر كۈنى 110 چوڭ ھارۋا چىقىرىپ، 3 كۈندە 465 مىڭ كىلوگرام ئېشىنچا ئاشلىق سېتىپ بېرىپ، ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى 19.20% ئاشۇرۇپ ئورۇندىدى. مۇشۇ ناھىيىنىڭ 3 - رايوندىكى خۇدىيارىيۇزى يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپى 27 - سېنتەبىرنى «ۋەتەنپەرۋەرلىك ئاشلىق سېتىپ بېرىش كۈنى» قىلىپ بېكىتىپ، 80 چوڭ ھارۋا چىقىرىپ، بىر قېتىمدىلا 65 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق سېتىپ بەردى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ھوسۇلى 127 مىليون كىلوگرام كېمەيگەن ئەھۋالدا، 471 مىليون كىلوگرام (سېتىۋېلىنغان غەللە - پاراق قوشۇپ ھېسابلاندى، تۆۋەندىمۇ شۇنداق) ئاشلىق (بۇنىڭ ئىچىدە بۇغداي 54.01%، گۈرۈچ 7.12%نى ئىگىلەيدۇ) سېتىۋېلىندى، بۇ ئالدىنقى يىلدىكىدىن 84 مىليون 970 مىڭ كىلوگرام كۆپ. ۋەزىپە 14.86% ئاشۇرۇپ ئورۇندىلىپ، ئۆزىنى ئۆزى تەمىنلەپ ئېشىنىش ئىشقا ئاشۇرۇلدى. ئاپتونوم رايون بويىچە سېتىۋېلىش نىسبىتى كۆپ بولغان ۋىلايەت، ئوبلاستلار: قەشقەر بىلەن سانجىنىڭ 20%تىن، ئىلىنىڭ 13.49%، ئاقسۇنىڭ 11.42%، تارباغاتاينىڭ 10.41%. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سېتىۋېلىش نىسبىتى 32.35%كە يېتىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن ئاز كەم 8 پىرسەنت پوئېنتى ئاشتى؛ سېتىۋېلىنغاندىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا قالدۇرۇلغان ئاشلىق 213 كىلوگرام بولۇپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 61 كىلوگرام كېمەيدى، دېمەك بۇ 1953 - يىلدىن بۇيانقى كىشى بېشىغا قالدۇرۇلغان ئاشلىق ئەڭ تۆۋەن بولغان يىل بولدى. ئاشلىق سېتىۋېلىش خىزمىتى داۋاملىق ئايرىم جايلاردا مەجبۇرلاش، بۇيرۇقۇازلىق قىلىشتەك سىياسەتكە خىلاپ قىلمىشلار سادىر بولدى. ئەركىن بازار ئەمەلدىن قالدۇرۇلغان بولسىمۇ، لېكىن قىسمەن جايلاردا يەنىلا مەۋجۇت بولۇپ تۇردى. بازار مەركەزلىك بولۇشتىن تارقاق بولۇشقا، شەھەر بازىرىدىن يېزا بازىرىغا يۆتكەلدى، ئاشكارا ئېلىپ سېتىشتىن يوشۇرۇن سودىلىشىشقا ئۆتتى.

1958 - يىلى ھاۋارايى ئوبدان بولۇپ، يېزا ئىگىلىكىدىن مول ھوسۇل ئېلىندى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ئومۇمىي مەھسۇلاتى 1 مىليارد 961 مىليون كىلوگرام بولۇپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 505 مىليون كىلوگرام يەنى 34.68% ئاشتى، بۇ، ئاشلىق سېتىۋېلىش خىزمىتىنى پۈختا ماددىي ئاساس بىلەن تەمىنلىدى.

6 - ئاينىڭ 17 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم دائىمىي ئەزالار يىغىنى چاقىرىپ، يېزىلاردىكى ئاشلىق - ياغلىق دائىنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش سىياستىنى مۇكەممەللەشتۈرۈشنى ۋە ئاشلىق خىزمىتىگە ئائىت مەسىلىلەرنى مۇزاكىرە قىلدى. 7 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى «1958 - يىللىق ئاشلىق خىزمىتى توغرىسىدا يولىورۇق» تارقاتتى، شۇنىڭ بىلەن بىللە «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىش - سېتىش پەرقىنى مۇددىگە بېرىش توزۇمىنى سىناق تەرىقىسىدە يۈرگۈزۈش چارىسى» ۋە «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ يېزىلاردا ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش چارىسىنى يولغا قويۇش تەپسىلىي پرىنسىپى»نى ئېلان قىلدى. ئۇنىڭ ئاساسىي روھى مۇنداق: ئاپتونوم رايونىنىڭ 1958 - يىللىق ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى 500 مىليون كىلوگرام بولىدۇ؛ دۆلەت يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپىنىڭ ئاشقان ئاشلىقىنىڭ 40%نى سېتىۋالىدۇ، يازلىق ئاشلىقتا مول ھوسۇل ئالغان

جايلاردىن سېتىۋېلىنىدىغان بۇغداينىڭ نىسبىتى مۇڭاپىق كۆپەيتىلىدۇ، ئەما بىر يىللىقنى بىر تۇتاش ھېسابلىغاندا 40%تىن ئېشىپ كەتمەيدۇ؛ 1958 - يىلدىن ئېتىبارەن، ئاشلىقنى پەرقلىق سان بويىچە باشقۇرۇش، دەرىجە بويىچە مەسئۇل بولۇش، بىر ھۆددىگە ئېلىپ 3 يىلغىچە ئۇزگەرتمەسلىك بەلگىلەندى، ناھىيىلەر ئاشلىقنا ئېشىنچا بولۇش، ئۇزىنى تەمىنلەش، كەملەش قاتارلىق ئەھۋالىلارغا ئاساسەن، سېتىۋېلىش كۆرسەتكۈچىنى ھۆددىگە ئېلىپ ئورۇندىشى لازىم، يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپلىرى «ئاۋۋال دۆلەت، ئاندىن شەخس، ئاۋۋال سېتىۋېلىش، ئاندىن تەقسىم قىلىش» پرىنسىپىغا ئاساسەن، بەلگىلەنگەن ئۇلچەم بويىچە غەللە - پاراق، ئورۇقلۇق، يەم - خەشەك ۋە ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى قالدۇرغاندىن كېيىن، دۆلەت ئارتۇق ئاشلىقى بار كوپېراتىپلارنىڭ 80% — 90% ئاشلىقىنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش، ئاشلىقى كەملەيدىغان كوپېراتىپلارغا بىر تۇتاش سېتىشنى ئورۇنلاشتۇرۇش، ئۇزىنى ئوزى تەمىنلەيدىغان كوپېراتىپلاردىن سېتىۋالماسلىق ھەم سېتىپ بېرمەسلىك بەلگىلەندى. 1958 - يىلى يېزىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۇلچىمى 1957 - يىلىنى قالدۇرۇلغان ئاشلىق ئۇلچىمى ئاساسىدا مۇڭاپىق ئۆستۈرۈلمە بولىدۇ. كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغىنى 170 كىلوگرامغا يەتمىگەنلىرى 175 كىلوگرامغا يەتكۈزۈلىدۇ، 175 — 190 كىلوگرام بولغانلارنىڭ 3% ~ 4%، 190 ~ 200 كىلوگرام بولغانلارنىڭ 2%، 200 كىلوگرامدىن يۇقىرى بولغانلارنىڭ 1% ئۆستۈرۈلىدۇ. يېزىم دېھقانچىلىق، يېزىم چارۋىچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىدىغان رايونلارنىڭ ئەتراپتىكى دېھقانچىلىق رايونلىرىنىڭ ئاشلىق قالدۇرۇش ئەھۋالىغا ئاساسەن 20% ~ 40% تۇۋەنلىتىلىدۇ. جايلاردا ئوزۇقلۇق ئاشلىقىدىكى ئاق - قارا ئاشلىقنىڭ نىسبىتىدە نېمىنى ئىشلەپچىقارسا شۇنى يېيىش پرىنسىپى بويىچە بەلگىلىنىدۇ. ئۇرۇقلۇق شۇ جايدا پىلانلانغان تېرىلغۇ كۆلىمى بويىچە تولۇق قالدۇرۇلىدۇ، تېرىلغۇ ئۇلاغلىرىنىڭ يەم - خەشىكى ئالدىنقى يىلدىكى ئۇلچەم بويىچە بولىدۇ. كوپېراتىپ ئەزالىرىنىڭ ئۆي قۇشى ۋە چارۋىلىرىنىڭ يەم - خەشىكى قالدۇرۇق يەردىن ياكى دۆلەت سېتىۋالغاندىن كېيىنكى ئېشىنچا ئاشلىقتىن ھەل قىلىنىدۇ. 9 - ئايدا دېھقانچىلىق، چ خ، چارۋىچىلىق، ئاشلىق نازارەتلىرى ۋە بوز يەر تەكشۈرۈش-ئۇلچەش ئىدارىسى «دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانى، چارۋىچىلىق فېرمىلىرى، چ خ دېھقانچىلىق مەيدانلىرىنىڭ ئاشلىق، ياغلىق دېنىنى سېتىۋېلىش ۋە تەمىنلەش توغرىسىدا بىرلەشمە يولىورۇق»نى تارقاتتى، ئۇنىڭدا دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانلىرى، چارۋىچىلىق فېرمىلىرى، يەرلىك دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانلىرى، چارۋىچىلىق فېرمىلىرى، چ خ دېھقانچىلىق مەيدانلىرى ئىشلەپچىقارغان ئاشلىقتىن ئورۇقلۇق ۋە يەم - خەشەك تۇتۇپ قېلىنغاندىن كېيىن قالغان قىسمىنىڭ ھەممىسىنى دۆلەت شۇ جايدىكى تاختاي باھاسى بويىچە سېتىۋالىدۇ. ئېھتىياجلىق بولغان ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى دۆلەت شۇ جايدىكى شەھەر - بازارلارنىڭ ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش ئۇلچىمى ۋە تاختاي باھاسى بويىچە سېتىپ بېرىدۇ.

«چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش»، «خەلق گۈڭشېلەشتۇرۇش»كە ئەگىشىپ، مۇبالىغىچىلىك شامىلى كەڭ ئەۋج ئېلىشقا باشلىدى. 8 - ئايدا ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ھوسۇلى 3 مىليارد 435 مىليون كىلوگرام مۆلچەرلەندى، دېمەك بۇ ئەھۋالنى ھوسۇلدىن 75.26% يۇقىرى مۆلچەرلەندى. بۇنىڭ بىلەن ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى 500 مىليون كىلوگرامدىن 3 قېتىم تەڭشەش ئارقىلىق 900 مىليون كىلوگرامغا يەتكۈزۈلدى. ھەر دەرىجىلىك پارتكوم، ھۆكۈمەتلەر مۇشۇ ۋەزىپىنى ئورۇنداش ئۈچۈن، «كەڭ كۆلەمدە پولات تاۋلاش»، «خەلق گۈڭشېلەشتۇرۇش»نى تۇتۇش بىلەن بىللە، مەركەزنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىشتىكى «پۈرسەتنى قولدىن بەرمەسلىك»، «چوڭ ھەرىكەتنى كىچىك ھەرىكەت بىلەن بىرلەشتۇرۇش، ئۇزاق ھەرىكەتنى قىسقا ھەرىكەت بىلەن بىرلەشتۇرۇش»نى ئىزچىللاشتۇرۇپ، زەربىدارلىق بىلەن ئامبارغا كىرگۈزۈش چارىسىنى قوللىنىپ، سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئېلىنغان پاراق ۋە سېتىۋېلىنغان ئاشلىق كونا ئاشلىق يىلى (شۇ يىلى 7 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن كېيىنكى يىلى 6 - ئاينىڭ ئاخىرىغىچە) بويىچە ھېسابلىغاندا 667 مىليون كىلوگرام بولۇپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 207

مىليون كىلوگرام ئېشىپ، ئاشقان هوسۇلنىڭ %41نى ئىگىلىدى. سېتىۋېلىشتىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا قالدۇرۇلغان ئاشلىق ئالدىنقى يىلدىكىدىن 70 كىلوگرام ئاشتى، سېتىۋېلىش بىلەن قالدۇق نىسبىتى مۇۋاپىق دېيىشكە بولاتتى. لېكىن گۈڭشېلاشتۇرۇلغاندىن كېيىن جامائەت ئاشخانىسى قۇرۇلدى، بولۇشىغا يېيىش، ئىسراپ قىلىش تۈپەيلىدىن، شۇ يىلى يېزىلارغا سېتىپ بېرىلگەن ئاشلىق ئالدىنقى يىلدىكىدىن 30 مىليون 580 مىڭ كىلوگرام كۆپەيدى.

كۆرسەتكۈچنى يۇقىرى قىلىۋېتىش، هوسۇلنى بەك يۇقىرى مۆلچەرلەش، پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش كۆپ بولۇش، قايتۇرۇپ سېتىپ بېرىش كۆپ بولۇش، ئاپتونوم رايون ئاشلىق خىزمىتىنىڭ 1959 - يىلدىكى ئاساسىي ئالاهىدىلىكى بولدى. يىل بېشىدا پىلان بويىچە شۇ يىلى 5 مىليارد كىلوگرام ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش، 1 مىليارد 200 مىليون كىلوگرام پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش بەلگىلەندى، ئىشلەپچىقىرىش پىلان كۆرسەتكۈچى ئالدىنقى يىلدىكى ئەملىي هوسۇلدىن 1.55 هەسسە يۇقىرى بولدى. بۇنىڭغا ئۇلاپلا چاقىرىلغان ئاپتونوم رايونلۇق 1 - نۆۋەتلىك مالىيە - سودا خىزمىتى يىغىنىدا، مەركىزىي كومىتېت شۇجىجۇسىنىڭ شۇجىسى ۋە گوۋۈيۈەننىڭ مۇئاۋىن زۇڭلىسى لى شيەننيەننىڭ ئاشلىق خىزمىتى توغرىسىدا بەرگەن يوليورۇقىنىڭ مۇهىم نۇقتىسى يەتكۈزۈلدى، ئۇلار مۇنۇلار: «(1) ئېلىشقا تېگىشلىكىنى ئېلىش، ئېلىشقا تېگىشلىك بولمىغانلىرىنى قەتئىي ئالماسلىق كېرەك، قانداقلا بولسۇن ئاشلىقنى هەددىدىن زىيادە ئالماسلىق شەرت. (2) جايلارنىڭ قانچىلىك ئېلىشىدا ئۆلكىلەر مەلۇم قىلغىنى ئۆلچەم قىلىنىدۇ، سېتىۋېلىشنى ئازايتىشقا بولىدۇكى، يۆتكەپ چىقىرىشنى ئازايتىشقا بولمايدۇ. (3) سېتىۋېلىشتا يىغىم پۇرستىنى چىڭ تۇتۇش كېرەك، تېز سېتىۋېلىش، تېز يۆتكەش فاجىئەنىنى يولغا قويۇش هەمدە مۇۋاپىق هالدا كۆپرەك سېتىۋېلىش كېرەك. (4) ئاشلىق خىزمىتىدە «ئالدى-كەينىگە نەزەر سېلىپ، مول هوسۇل ئارقىلىق كەم هوسۇلنى تولۇقلاش، كېرەك، خىزمەتنى پۈختىراق ئىشلەپ، خىزمەت داۋامىدا سادىر بولۇش ئېهتىمالى بولغان مەسىلىلەرنى مۆلچەرلەش كېرەك». گەرچە بۇ يوليورۇق يەتكۈزۈلگەن بولسىمۇ، ئەمما يۇقىرى كۆرسەتكۈچنىڭ تەسىرىدە، ئاشلىق سېتىۋېلىش خىزمىتىدە يەنىلا بالدۇر تۇتۇش، چىڭ تۇتۇش، ئەملىي تۇتۇش دېگەنلەر تەكىتلەندى. 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى «1959 - يىلى دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق مەھسۇلاتلىرىنى ئالدىن سېتىۋېلىش توغرىسىدا يوليورۇق»نى تارقىتىپ، ئالدىن سېتىۋېلىش توختامى ئارقىلىق ئاشلىق سېتىۋېلىش پىلانىنى ئەملىيلەشتۈرۈشنى تەلەپ قىلدى. شىنجاڭ بويىچە 8 مىليون 54 مىڭ 700 يۈەن ئالدىن سېتىۋېلىش زاكالەت پۇلى تەقسىملىنىپ، خەلق گۇڭشېسىدىن 923 مىليون كىلوگرام ئاشلىق، 6 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام دادۇر ئالدىن سېتىۋېلىندى. 6 - ئايدا ئاپتونوم رايون 2 - نۆۋەتلىك مالىيە - سودا خىزمىتى يىغىنى چاقىرىپ، ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ «مۇلۇكنى ئومۇمنىڭ قىلۇېتىش شاملى»، «مۇبالىغىچىلىك شاملى»نى ئوڭشاش توغرىسىدىكى يوليورۇقىنىڭ روهىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق سېتىۋېلىش پىلانىنى 900 مىليون كىلوگرامغا چۈشۈردى. ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى شىن لەنتىڭ يىغىندا «هازىرقى بازار ۋەزىيىتى ۋە ۋەزىپىمىز توغرىسىدا دوكلات» بېرىپ، مۇنۇلارنى ئوتتۇرىغا قويدى: (1) ئاشلىق هوسۇلىنى، پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش پىلانىنى ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىگىچە ئەملىيلەشتۈرۈش لازىم. (2) بۇغداي ئورۇش، خامان تېپىش ئىشىنى ياخشى ئىشلەپ، مول هوسۇلنى مول پېتىچە يىغىۋېلىش، يىغىۋالغاندا جىڭلاش لازىم. (3) ئاشلىق تەقسىملەش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش، كۆزلۈك يىغىمدىن بۇرۇن يېزىلاردا ئوزۇقلۇق ئاشلىقى ئۆلچىمىنى ئۆستۈرمەسلىك، «ئاۋۋال دۆلەت، ئاندىن گۇڭشىنى ئويلاش»، ئاۋۋال پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى، ئاندىن گۇڭشې ئىچىدىكى تەقسىماتنى قىلىش. (4) ئاشلىقنى ئۇدۇللۇق يىغىپ، ئۇدۇللۇق ئادالاپ، ئۇدۇللۇق سېتىۋېلىپ، ئۇدۇللۇق يۆتكەپ توشۇش كېرەك. 6 - ئاينىڭ 18 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم شۇجىجۇسىنىڭ شۇجىسى لى چۈەن يىغىننى خۇلاسىلىگەندە: ئاشلىق سېتىۋېلىشتا سېتىۋېلىشمۇ، قالدۇرۇشمۇ مۇۋاپىق بولۇشى هەم دۆلەتنىڭ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىشى، هەم ئاممىنىڭ

ئېھتىياجىغا مۇۋاپىق ئېتىبار بېرىش لازىم. يېزىلاردا ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۆلچىمى كىلو يۇقىرى بولغاندا 210 كىلوگرام بولۇشى كېرەك، دەپ كۆرسەتتى. 20 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق نازارىتى شۆبە پارتكۇرۇپپىسىنىڭ شۇجىسى، مۇئاۋىن نازىرى زو سەن مالىيە - سودا يېغىنى ئاخىرلاشقاندىن كېيىنكى ئاشلىق كەسپىي يىغىندا ئاشلىق سېتىۋېلىش، گۇڭشې ئەزالىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى تەقسىماتى، ئوزۇقلۇق قالدۇرۇش قاتارلىق ببجىرىشكە ئائىت كونكرېت مەسىلىلەر ئۈستىدە خۇلاسە سۆزى قىلدى. يىغىندىن كېيىن ئاپتونوم رايون ئاشلىق ئىشلەپچىقارغۇچى رايونلارغا ئاشلىق سېتىۋېلىش خىزمىتى ئەترەتلىرىنى ئەۋەتتى. 7 - ئاينىڭ 22 - كۈنى، 8 - ئاينىڭ 10 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم 2 قېتىم شىنجاڭ بويىچە ئاشلىق سېتىۋېلىش تېلېفون يىغىنى چاقىردى، لى چۈەن يىغىنغا رىياسەتچىلىك قىلدى ھەم ھەر دەرىجىلىك پارتكوملارنىڭ شۇجىلىرىدىن قوماندانلىقنى، رەھبەرلىكىنى كۈچەيتىپ، خىل قوشۇن تەشكىللەپ، خىزمەتكە تۈرلەر بويىچە مەسئۇل بولۇپ، گۇڭشې، ئەترەتلەرگە بېرىپ، ئاشلىق سېتىۋېلىش دولقۇنى قوزغاپ، جەنۇبىي شىنجاڭدا 9 - ئاينىڭ باشلىرىدا، شىمالىي شىنجاڭدا 9 - ئاينىڭ ئاخىرىدا سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىاپ بولۇشنى تەلەپ قىلدى. 2 - قېتىمقى تېلېفون يىغىنىدا سانجى، بايىنغولىن، كورلا، قۇمۇل، قەشقەر، ئاقسۇ، ئىلى قاتارلىق ۋىلايەت، ئاپتونوم ئوبلاستلار ۋە توقسۇن ناھىيىسى يازلىق ئاشلىق سېتىۋېلىش ئەھۋالىنى دوكلات قىلدى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىشخانىسىنىڭ مەسئۇلى، ئاشلىق نازارىتى شۆبە پارتكۇرۇپپىسىنىڭ شۇجىسى زو سەن ئاپتونوم رايون بويىچە يازلىق ئاشلىق سېتىۋېلىش ئەھۋالىنى دوكلات قىلدى. 9 - ئايدا ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سېتىۋېلىش سۈرئىتى يەنىلا ئاستا بولدى. 10 - ئاينىڭ ئاخىرلىرىدا جايلاردا ج ك پ 8 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 8 - ئومۇمىي يىغىنىنىڭ ۋە ش ئۇ ئا ر پارتكوم كېڭەيتىلگەن يىغىنىنىڭ روھى يەتكۈزۈلدى. ئوڭچىللىققا قارشى تۇرۇپ، غەيرەتنى ئاشۇرۇپ، يېڭى «چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش» دولقۇنىنى قوزغاش ئىدىيىسىنىڭ يېتەكچىلىكىدە، 11 - ئاينىڭ 3 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم 3 - قېتىم ئاشلىق سېتىۋېلىش تېلېفون يىغىنى چاقىردى. يىغىندا تارباغاتاي ۋىلايەتلىك پارتكومنىڭ 1 - شۇجىسى قانارلىقلار ئوڭچىللىققا قارشى تۇرۇش، غەيرەتنى ئاشۇرۇپ، ئاممىۋى ھەرىكەتنى كەڭ يولغا قويۇش، ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىش خىزمىتىنى تېزلىتىشكە دائىر تەجرىبىلىرىنى تونۇشتۇردى. يىغىندا مۇنۇلار ئوتتۇرىغا قويۇلدى: پۈتۈن پارتىيە، پۈتۈن خەلق سەپەرۋەر قىلىنىپ، ئاپتونوم رايونلۇق، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، ناھىيىلىك پارتكوم شۇجىلىرىنىڭ قوماندانلىقى، ئاپتونوم رايونىنىڭ رەئىسى، ۋالىي، ئوبلاست باشلىقى، ھاكىملارنىڭ نازارەتچىلىكىدە، بارلىق دېھقانلار، دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق مەيدانلىرىنىڭ ئىشچى- خىزمەتچىلىرى ھەرىكەتلەندۈرۈلۈپ، ئۆزلىرى بۆلۈشۈۋېلىش ئۈچۈن ھوسۇلنى يوشۇرۇش، كۆپ قالدۇرۇپ ئاز سېتىش ئىدىيىسىنى تەنقىد قىلىش، تۆمۈرنى قىزىقىدا سوقۇش، زەربىدارلىق بىلەن بىرلەشمە جەڭ قىلىش قاتارلىق ئۇسۇللارنى قوللىنىپ، سېتىۋېلىش سۈرئىتىنى تېزلىتىش كېرەك. كۆچلۈك سىياسىي ۋەزىيەتنىڭ تۇرتكىسىدە، ئاشلىق سېتىۋېلىش سۈرئىتى تېزلىتىلگەن بىلەن، يىللىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى يەنىلا ئورۇندالمىدى، ئاشلىق ھەددىدىن ئارتۇق سېتىۋېلىنغاچقا، يېزىلاردا ئاشلىق ئېغىر ھالدا كەملەپ، كېيىنكى يىلى يېڭى ئاشلىق يىغىۋېلىشتىن ئىلگىرى يېزىلارغا زور مىقداردا قايتۇرۇپ ئاشلىق سېتىپ بېرىش ئەھۋالى كېلىپ چىقتى. شۇ يىلى كونا ئاشلىق يىلى بويىچە ھېسابلىنغاندا، 829 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سېتىۋېلىندى، بۇ تەڭشەلگەن، كېمەيتىلگەندىن كېيىنكى 900 مىليون كىلوگرام ۋەزىپىنىڭ 92.11% نى ئىگىلەيدۇ. سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئورۇندالماي قېلىش، ئاشلىقنى كۆپ مىقداردا ھەددىدىن ئارتۇق سېتىۋېلىشنىڭ مۇھىم سەۋەبى شۇكى، شۇ يىلى ئاشلىق مەھسۇلاتى ئاران 1 مىليارد 975 مىليون كىلوگرام (ئالدىنقى يىلدىكىدىن 14 مىليون كىلوگرام ئاشتى) بولۇپ، پىلاندىكى مەھسۇلات مىقدارىنىڭ 50.39% نى ئىگىلىدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە 803 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سېتىلدى (كونا ئاشلىق يىلى بويىچە ھېسابلاندى)، كىرىم - چىقىم توغرىلانغاندىن كېيىن سالدۇدىن يەنە 30 مىليون كىلوگرام يۇنالدى. ئاپتونوم رايون بويىچە يېزا ئىگىلىكىگە سېتىپ بېرىلگەن ئاشلىق 320

مىليون كىلوگرام بولۇپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن %11.75 كۆپەيدى. باي ناھىيىلىك پارتكوم، ناھىيىلىك ھۆكۈمەتنىڭ ئاساسلىق مەسئۇللىرى ناھىيە بويىچە «ئۆزى بۆلۈشۈۋېلىش ئۇچۇن ھوسۇلنى يوشۇرۇشقا قارشى تۇرۇش» نى قانات يايدۇرۇپ، ھوسۇلنى يالغان مەلۇم قىلىپ، كۆپ سېتىۋالغانلىقى ھەم ۋاقتىدا قايتۇرۇپ سېتىپ بەرمىگەنلىكى ئۇچۇن، كېيىنكى يىلى 3 - ئايدىن كېيىن، ناھىيە بويىچە %8.2 دېھقان ئاشلىقى يېتىشمەي ئاچلىقتىن كېسەل بولدى، سىرتقا قېچىپ كەتتى، ھەتتا بىنورمال ئۆلۈپ كېتىش ھادىسىسى يۈز بەردى. كېيىن بۇ ناھىيىنىڭ ئاساسلىق رەھبەرلىرى قانۇن بويىچە جازاغا تارتىلدى.

1960 - يىلى «ئوڭچىللىققا قارشى تۇرۇپ، غەيرەتنى ئاشۇرۇش»، «چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش» ۋەزىيىتى ئاستىدا، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سېتىۋېلىشتا يەنىلا كۆرسەتكۈچنى يۇقىرى بەلگىلەش، ھوسۇلنى يۇقىرى مۆلچەرلەش، كۆپ پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ھەم سېتىپ بېرىشتىن ئىبارەت كونا يولدا مېڭىلدى. يىل بېشىدا ئازلاپ كەتكەن ئاشلىق سالدۇسىنى تولۇقلاش ۋە لەنجۇ - شىنجاڭ تۆمۈر يولىدا قاتناش باشلانغاندىن كېيىنكى ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشنىڭ ئاشلىققا بولغان ئېھتىياجىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۇچۇن، ش ئۇ ئا ر پارتكوم ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش پىلانىنى 5 مىليارد كىلوگرام، پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش پىلانىنى 1 مىليارد كىلوگرام قىلىپ بەلگىلىدى. 6 - ئاينىڭ 2 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ 1 - شۇجىسى ۋاڭ ئېنماۋ ش ئۇ ئا ر 2 - نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيى 2 - يىغىنىدا، مالىيە - سودا خىزمىتىنىڭ تۈگۈنى سېتىۋېلىشنى چىڭ تۇتۇش، بولۇپمۇ ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش خىزمىتىنى چىڭ تۇتۇشتىن ئىبارەت، دەپ كۆرسەتتى. سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئەمەلىي ھوسۇلغا قاراپ بېكىتىش، ئارتۇق سېتىۋېلىنغانلىرىنى قايتۇرۇش، ئاز سېتىۋېلىنغانلىرىنى تولۇقلاپ سېتىۋېلىشنى تەلەپ قىلدى. شۇ ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرىدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم ۋىلايەت، ئوبلاست، ناھىيىلەرنىڭ مالىيە سودا شۇجىلىرى يىغىنىنى چاقىرىپ، ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى 5 - ئايدا تەستىقلاپ تارقاتقان «يولداش لى شيەننيەننىڭ 16 ئۆلكە، شەھەرنىڭ مالىيە - سودا شۇجىلىرى قاتناشقان خېغىي يىغىنىدا بەرگەن دوكلاتى ۋە خېغىي يىغىنىنىڭ يېزىلاردا ئاشلىق باشقۇرۇش مەسىلىسى ھەققىدىكى مۇزاكىرە خاتىرىسى» نى يەتكۈزدى ۋە ئىزچىللاشتۇردى. يىغىندا مۇنۇلار بەلگىلەندى: 1960 - يىللىق ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى گۈڭشې ئارقىلىق تەقسىم قىلىنىدۇ، چوڭ ئەترەت (ئاساسىي ھېسابات بىرلىكى) بويىچە ئايرىم - ئايرىم ھېسابلىنىپ، ئايرىم سېتىۋېلىنىدۇ؛ يېزىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى جەھەتتە ھازىرقى سەۋىيە ساقلاپ قېلىنىدۇ. ئاپتونوم رايون بويىچە كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ئاشلىق 200 كىلوگرام بولىدۇ، سېرىقتال مەزگىلىدە ئاشلىقى كەملەيدىغان چوڭ ئەترەتلەرگە ئاشلىق تەڭشەپ بېرىش، دېھقانچىلىق ئالدىراش ۋاقىتلاردا ۋە سۇ قۇرۇلۇشى قىلغاندا ئارتۇق يېيىلگەن ئاشلىقنى تولۇقلاپ بېرىش ئۇچۇن، گۈڭشې ۋە چوڭ ئەترەتلەر مەلۇم مىقدارىدا زاپاس ئاشلىق قالدۇرۇشى لازىم؛ گۈڭشې ئەزالىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى «كىشى بېشىغا نورما بەلگىلەش، كۆرسەتكۈچنى ئاشلىلەرگە تەقسىم قىلىش، ئاشلىقنى ئاشخانىغا بېرىش، چوڭ ئەترەت ساقلاش، بېلەتكە قاراپ تاماق يېيىش، ئىقتىساد قىلغىنى ئۆزىگە قېلىش»تىن ئىبارەت تۈزۈم يولغا قويۇلىدۇ. يىغىندا مۇنۇلار تەلەپ قىلىندى: يېڭى ئاشلىق خامانغا چىققاندىن كېيىن، ھەر دەرىجىلىك پارتكومنىڭ 1 - شۇجىلىرى ئۆزلىرى بىۋاستە قوماندانلىق قىلىپ، ئامما ئارىسىغا چوڭقۇر چۆكۈپ، بىر قولدا ئىشلەپچىقىرىشنى، بىر قولدا ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋە خەلق تۇرمۇشىنى ئورۇنلاشتۇرۇشنى تۇتۇشى كېرەك. ھوسۇلنى ئەستايىدىل ئەمەلىيلەشتۇرۇپ، ئاشلىقنى خامانمۇ خامان جىڭلاپ، ئەمەلىي ھوسۇل بىلەن سېتىۋېلىشنى تەكشۈرۈش كېرەك. ئاشلىق ھەددىدىن ئارتۇق سېتىۋېلىنغان بولسا، ئەينى سان بويىچە قايتۇرۇش، ئېشىنچا ئاشلىقى بولسا دۆلەتكە سېتىپ بېرىش لازىم. 9 - ئاينىڭ 6 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم «بۇغدايىنى ئادالاش، پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىپ ئامبارغا كىرگۈزۈش خىزمىتىدە زەربىدارلىق بىلەن ئىش كۆرۈشنى تېزدىن قانات يايدۇرۇش، خەلق تۇرمۇشىنى ئومۇميۈزلۈك ئورۇنلاشتۇرۇش» تېلېفون يىغىنى

چاقىردى. شۇڭا لى چۈەن جايلاردىن 9 - ئاي ئىچىدە ئاشلىقنى 3 زەربىدارلىق بىلەن ئامبارغا كىرگۈزۈش جېڭىنى قانات يايدۇرۇپ، 9 - ئاينىڭ ئاخىرىدا 600 مىليون كىلوگرام بۇغدايدىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى تامامەن ئورۇندىۋالدى. 9 - ئاينىڭ 24 - كۈنى دېھقانچىلىق نازارىتى، بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش نازارىتى، ج خ نازارىتى، چارۋىچىلىق نازارىتى، ئاشلىق نازارىتى بىرلىشىپ «دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانى، چارۋىچىلىق فېرمىلىرىنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش مەسلىسى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، شۇ يىلدىن ئېتىبارەن، دۆلەت ئىلكىدىكى ۋە يەرلىك دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانى، چارۋىچىلىق فېرمىلىرى، ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار شېرىكچىلىكىدىكى چارۋىچىلىق فېرمىلىرى، ج خ ئەمگەك بىلەن ئۆزگەرتىش دېھقانچىلىق مەيدانى، چارۋىچىلىق فېرمىلىرى، بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش دېھقانچىلىق مەيدانلىرى، باغۋەنچىلىك مەيدانلىرىنىڭ ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش ۋە سېتىۋېلىش - سېتىش پىلانىنى شۇلار تۈرۈشلۇق ناھىيىنىڭ بىر تۇتاش پىلانىغا كىرگۈزۈپ، «مەيدان بويىچە تەڭپۇڭلاشتۇرۇش، ئېشىنچا ئاشلىق بولسا سېتىۋېلىش، كەملەپ قالسا تەمىنلەش» چارىسىنى يولغا قويۇشنى بەلگىلىدى. مەيدانىنى بىرلىك قىلىپ، ئومۇمىي ھوسۇلدىن غەللە - پاراق، ئۇرۇقلۇق، ئوزۇقلۇق ئاشلىق (ئەملىي بار بولغان كادىر، ئىشچىلار ۋە ئائىلە تاۋابىئاتلىرى بويىچە) ، يەم - خەشەكنى تۇتۇپ قالغاندىن كېيىن، قالغىنىنىڭ ھەممىسىنى شۇ جايدىكى ئاشلىق تارماقلىرىغا سېتىپ بېرىش كېرەك. شۇ ئاينىڭ 28 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم تەستىقلاپ تارقاتقان «ئاشلىق نازارىتىنىڭ ئورگان، كارخانا، مەكتەپ، قىسىم قاتارلىق ئورۇنلارنىڭ قوشۇمچە ئىشلەپچىقىرىشىغا كېتىدىغان ئۇرۇقلۇقى توغرىسىدىكى دوكلاتى»دا، ھەر قايسى ئورۇنلارنىڭ قوشۇمچە ئىشلەپچىقارغان ئاشلىقدىن ئۇرۇقلۇق قالدۇرۇلغان ۋە دۆلەت تەمىنلىگەن ئۇرۇقلۇق قايتۇرۇلغاندىن باشقا، قالغانلىرىنىڭ ھەممىسى شۇ ئورۇنىنىڭ قوشۇمچە كەسىپ ئىشلەپچىقىرىشىغا ئىشلىتىلىدۇ ۋە ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە ئەمگەك ئوزۇقلۇق ئاشلىقى قىلىپ تولۇقلاپ بېرىلىدۇ، دۆلەت سېتىۋالمايدۇ، دەپ بەلگىلەندى. 10 - ئاينىڭ 8 - كۈنى مەملىكەتلىك مالىيە - سودا شۇجىلىرى يىغىنىغا قاتناشقان ش ئۇ ئا ر پارتكوم شۇجىسى لى چۈەن بېيجىڭدىن تېلېفون بېرىپ يىغىن روھىنى يەتكۈزدى ۋە مۇنۇلارنى تەلەپ قىلدى: مەركەزنىڭ «ئۆلچەم تۆۋەن بولۇش، قوغۇن - تاۋۇز، كۆكتاتنى يېمەكلىككە سەپلەش، ئاشلىقنى، ئاشخانىنى ياخشى باشقۇرۇش، ئەمگەك بىلەن دەم ئېلىشنى ماسلاشتۇرۇش»تىن ئىبارەت 5نى بىر گەۋدە قىلىش فاڭجېنىنى قەتئىي ئىجرا قىلىش كېرەك؛ ئوزۇقلۇق ئاشلىقتا تۆۋەن ئۆلچەم بولۇشنى قەتئىي يولغا قويۇش، ئاپتونوم رايون بويىچە يېزىلاردا كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ئوزۇقلۇق ئاشلىقنى 180 ~ 190 كىلوگرامغا چۈشۈرۈش كېرەك؛ ئاشلىقنى يىغىۋېلىش، ساقلاش، ئىشلىتىش تۈزۈمىنى ياخشى ئىزچىللاشتۇرۇپ، جېڭلاپ ئامبارغا كىرگۈزۈش، ھوسۇلنى مۆلچەرلەش، پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش، ئاشلىق قالدۇرۇش، تۇرمۇشنى ئورۇنلاشتۇرۇش خىزمىتىنى ئەملىيلەشتۈرۈشنى ياخشى تۇتۇش كېرەك. 11 - ئاينىڭ 16 - كۈنى ئاشلىق نازارىتى ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش تېلېفون يىغىنى چاقىرىپ، ئاپتونوم رايون رەھبەرلىرىنىڭ يولىورۇقىنى يەتكۈزۈپ، پۈتۈن يىللىق ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى 12 - ئاينىڭ 20 - كۈنىگىچە ئورۇندىلى بولۇشنى، جايلاردىن «مۇددەتتىن بۇرۇن ئورۇنداشقا بولىدۇكى، كەينىگە سۈرۈشكە بولمايدۇ، ئاشۇرۇپ ئورۇنداشقا بولىدۇكى، ئەملىگە ئاشۇرماسلىققا بولمايدۇ» دەپ تەلەپ قىلدى، 12 - ئاينىڭ 8 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم ئاشلىق نازارىتى شۆبە پارتكۇرۇپپىسىنىڭ مەركەزنىڭ بەلگىلىمىسىنىڭ روھىغا ئاساسەن ئوتتۇرىغا قويغان «كۆپ ئىشلەپچىقىرىپ، تاۋار ئاشلىق بىلەن كۆپلەپ تەمىنلىگەن يېزا خەلق گۇڭشىلىرىنىڭ ھېسابات بىرلىكى ئورۇنلىرىدا باھا قوشۇپ مۇكاپاتلاشنى يولغا قويۇش توغرىسىدا پىكىر»نى تەستىقلاپ تارقاتتى، ئۇنىڭدا، ئۇرۇمچى، سانجى، بورتالا، ئىلى، تارباغاتاي، ئالتاي قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلاردا كىشى بېشىغا ئوتتۇرىچە 250 كىلوگرامدىن كۆپ ئاشلىق سانقانلارغا، بايىنغولىن، قۇمۇل قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلاردا كىشى بېشىغا ئوتتۇرىچە 175 كىلوگرامدىن كۆپ ئاشلىق سانقانلارغا، تۇرپان، پىچان، توقسۇندىن

ئىبارەت بىۋاسىتە قاراشلىق ناھىيە، ئاقسۇ، قەشقەر، خوتەن، قىزىلسۇ قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلاردا كىشى بېشىغا ئوتتۇرىچە 125 كىلوگرامدىن كۆپ ئاشلىق ساتقانلارغا دۆلەت سېتىۋېلىش تاختاي باھاسىدىن سىرت ھەر كىلوگرامىغا بىر پۇڭ 4لى باھا قوشۇپ (شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە تارقىتىپ بېرىلگەن قوشۇلغان باھا پۇلى 3 مىليون 700 مىڭ يۈەن بولدى) مۇكاپاتلىنىدۇ، دەپ بەلگىلەندى. 12 ـ ئاينىڭ 17 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم «ئاشخانىنى مەركەز قىلىپ، يېزىلاردىكى خەلق تۈرمۇشىنى ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇش توغرىسىدا بىر نەچچە بەلگىلىمە»نى تارقاتتى، ئۇنىڭدا مۇنداق تەلەپلەر ئوتتۇرىغا قويۇلدى: (1) ئۆلچەم بويىچە ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى تولۇق قالدۇرۇش كېرەك. شىمالىي شىنجاڭدا يىلىغا ئوتتۇرىچە 185 كىلوگرام، جەنۇبىي شىنجاڭدا 175 كىلوگرام بولىدۇ. كونكرېت ئورۇنلاشتۇرۇش مۇنداق: 3 ـ ئايدىن 6 ـ ئايغىچە ھەر ئايلىق ئوزۇقلۇق ئاشلىق شىمالىي شىنجاڭدا 5. 17 كىلوگرام، جەنۇبىي شىنجاڭدا 17 كىلوگرام؛ 7 — 10 ـ ئايغىچە قوغۇن ـ تاۋۇز، كۆكتات كۆپ بولغاچقا، ھەر ئايلىق ئوزۇقلۇق ئاشلىق شىمالىي شىنجاڭدا 15 كىلوگرام، جەنۇبىي شىنجاڭدا 5. 14 كىلوگرام؛ 11 ـ ئايدىن كېيىنكى يىلى 2 ـ ئايغىچە بولغان دېھقانچىلىقنىڭ ئارىسال پەسلىدە ھەر ئايلىق ئوزۇقلۇق ئاشلىق شىمالىي شىنجاڭدا 5. 13 كىلوگرام، جەنۇبىي شىنجاڭدا 13 كىلوگرام بولىدۇ. (2) ئاشلىقنى پىلانلىق ئىشلىتىش، بېلەتلىك تاماق يېيىش، ئىقتىساد قىلىنغىنى ئۆزىنىڭ بولۇشتا چىڭ تۇرۇش، سەپلىمە يېمەكلىكلەرنى كەڭ تەييارلاش، كۆپتۈرمە يېمەكلىكنى زور كۈچ بىلەن كېڭەيتىش كېرەك. (3) مەركەزنىڭ «سىياسىنى ئاشخانىغا كىرگۈزۈش، كادىرلار ئاشخانىغا چۈشۈش» توغرىسىدىكى يولىورۇقىنى قەتئىي ئىجرا قىلىپ، ئاشخانىنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، دېموكراتىك باشقۇرۇشنى يولغا قويۇپ، ئاممىنىڭ نازارەتچىلىكىنى قوبۇل قىلىش كېرەك. 1961 ـ يىل 1 ـ ئاينىڭ 5 ـ كۈنى ئاشلىق نازارىتى جايلار مەلۇم قىلغان تەخمىنەن 50 مىليون كىلوگرام ئاشلىقنى ھەددىدىن ئارتۇق سېتىۋالغانلىق مەسلىسىگە ئاساسەن، شۇنىڭ بىلەن بىرلىكتە پارتكوم ۋە پىرىنسىپ ئاممىدا ش ئۇ ئا ر پارتكومغا «جايلارنىڭ ئاشلىقنى ھەددىدىن ئارتۇق سېتىۋالغانلىقىنى بىر تەرەپ قىلىش پىكرى توغرىسىدا دوكلات» يوللاپ، ھەددىدىن ئارتۇق ئاشلىقنى ھېسابلاش ئۆلچىمىنى بىرلىككە كەلتۈردى. ش ئۇ ئا ر پارتكوم 1 ـ ئاينىڭ 8 ـ كۈنى بۇ دوكلاتنى تەستىقلاپ تارقاتقاندا: جايلار ھەددىدىن ئارتۇق ئاشلىقنى بىر تەرەپ قىلغاندا ئەستايىدىل تەكشۈرۈشى، ئاشلىقنى ھەقىقەتەن ھەددىدىن ئارتۇق سېتىۋالغان بولسا، ناھىيىلىك پارتكوم تەكشۈرۈپ، ۋىلايەت، ئوبلاستلىق پارتكومغا يوللاپ تەكشۈرۈپ تەستىقلاتقاندىن كېيىن ئېنىقلاپ قايتۇرۇشى كېرەك، دەپ كۆرسەتتى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ھوسۇلى ئالدىنقى يىلدىكى بىلەن ئاساسىي جەھەتتىن تەڭلىشىپ، پىلاندىكى ھوسۇلنىڭ 39. 6% نىلا ئىگىلىدى. ئاشلىق سېتىۋېلىشتا «ۋاقتىدا سېتىۋېلىش، بىرلا ۋاقىتتا ئورۇنلاشتۇرۇش» تەكىتلەنگەنلىكى ۋە ئاشلىقنى ھەددىدىن ئارتۇق سېتىۋالغان بولسا قايتۇرۇپ بېرىش قاتارلىق سىياسەتلەر بولغانلىقى ئۈچۈن، شۇ يىلى (كونا ئاشلىق يىلى) ئاران 661 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سېتىۋېلىندى، بۇ پىلاندىكىنىڭ 1. 66%نى ئىگىلەپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 168 مىليون كىلوگرام ئاز بولدى. يېزىلارغا 249 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سېتىلدى (ھەددىدىن ئارتۇق سېتىۋېلىنغان ئاشلىقنى قايتۇرۇشمۇ شۇنىڭ ئىچىدە)، بۇ ئالدىنقى يىلدىكىدىن 75 مىليون كىلوگرام ئاز بولۇپ، ئاپتونوم رايون بويىچە سېتىۋېلىنغان ئاشلىقنىڭ 37. 67%نى ئىگىلىدى.

1961 ـ يىلى ش ئۇ ئا ر پارتكوم يازلىق ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ھەققىدىكى يولىورۇقتا شۇ يىللىق ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى بۇلتۇرقى ئامبارغا كىرگۈزۈلگەن ئەسلىي مىقداردىن كۆپرەك بولىدىغانلىقىنى بەلگىلىدى. 7 ـ ئاينىڭ 18 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم 3 دەرىجىلىك كادىرلار يىغىنى چاقىردى، ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ 1 ـ شۇجىسى ۋاڭ ئېنىماۋ «ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق مەسلىسى توغرىسىدا بىر قانچە پىكىر» دېگەن تېمىدا نۇتۇق سۆزلىدى. مۇھىم نۇقتىلىرى مۇنۇلار: (1) 1961 ـ يىلىنىڭ ئالدىنقى يېرىمىدا تەشكىللىك ۋە ئۆزلۈكىدىن 300 مىڭچە ئادەم شىنجاڭغا كىردى، ئادەم

كۆپەيدى، ئەمما 6 - ئاينىڭ ئاخىرىغىچە ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق سالدۇسى 1958 - يىلدىن بۇيانقى ئەڭ تۆۋەن نۇقتىغا چۈشۈپ قالدى. شىمالىي شىنجاڭ تۆمۈريولى لىنىيىسىدە ئاساسىي جەھەتتىن سالدۇ قالمىدى. (2) يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشى ۋە ئاشلىق خىزمىتىدە مۇنداق 3 خاتالىق ۋە كەمچىللىك بار: بىرىنچى، يېزا ئىگىلىكىگە ئاز ياردەم بېرىلدى؛ ئىككىنچى، 1959 — 1960 - يىللىرى ئاشلىق ھەددىدىن ئارتۇق سېتىۋېلىنىپ، جايلارنىڭ ئەھلى قېينىچىلىقى ئاشۇرۇۋېتىلدى؛ ئۈچىنچى، تۆۋەن نامۇۋاپىق تەقسىملەندى. قېينىچىلىقنى ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىماپ، شەھەر ئاھالىسىنى قىسقارتىش ئارقىلىق ھەل قىلىش كېرەك. (3) جايلار مەلۇم قىلغان سېتىۋېلىنىدىغان ئاشلىق مىقدارى سېتىلىدىغان مىقداردىن ئاز كەم 100 مىليون كىلوگرام ئاز بولدى. بۇنى يېزا ئىگىلىكنى چىڭ تۇتۇش ئارقىلىق تولۇقلاش لازىم. (4) ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، ناھىيىلىك پارتكومىلارنىڭ 1 - شۇجىلىرى ئاشلىق ھوسۇلىنى ئۆزى بېۋاستە ئېنىقلاپ، ھەم ئۆز جايىنىڭ ئېھتىياجىنى ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇشى، ھەم يۇقىرىغا كۆپ ئاشلىق يۆتكەپ بېرىشى كېرەك. (5) ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىدە تۆۋەندىن يۇقىرىغا مەسئۇل بولۇش چارىسى قوللىنىلمىدۇ، ئاپتونوم رايون يۇقىرىغا يۆتكەپ بېرىلمىدىغان سانغىلا مەسئۇل بولمىدۇ، كونكرېت خىزمەتتىن جايلار ئۆز ئالدىغا ئورۇنلاشتۇرىدۇ. «تۆۋەن ئۆلچەم بولۇش، قوغۇن - تاۋۇز، كۆكتاتنى يېمەكلىككە سەپلەش» قاتارلىق داۋاملىق ئىزچىللاشتۇرۇلمىدۇ. ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئالدىنقى يىلدىكى سەۋىيىنى ساقلاپ قېلىش، ئۆستۈرمەسلىك (1961- يىلى كۆڭۈشي ئەزالىرىغا قالدۇرۇق يەر تەقسىم قىلىنىدى. جامائەت ئاشخانىسى ئۆزگەرتىلدى، گۈڭشي ئەزالىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى ئەھلىيەتتە ئۆستۈرۈلدى) ، يەم - خەشەكنىمۇ كەڭ قويۇۋەتمەسلىك كېرەك. ئەگەر «ئۆچنى قالدۇرۇش»تىن كېيىن، پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىيالمىسا، 7 مىليون 200 مىڭ ئاھالىنى كۆزدە تۇتۇپ، ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۆلچىمىنى يەنە تۆۋەنلىتىشكە توغرا كېلىدۇ. 3 دەرىجىلىك كادىرلار يىغىنىدىن كېيىن، جايلار ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ «يېزا خەلق گۈڭشىسىنىڭ خىزمەت نىزامى (تۇنۇرتىلگەن لايىھە)» (يەنى 60 ماددا) غا ئاساسەن، تەمىنات تۇزۇمى، جامائەت ئاشخانىسى ۋە ئاشلىقنى ئاشلىگىچە تەقسىم قىلىپ بېرىش مەسلىسىنى ھەل قىلدى. 8 - ئاينىڭ ئاخىرلىرىدا، ش ئۇ ئا ر مالىيە - سودا شۇجىلىرى يىغىندا ئاشلىق مەسلىسى نۇقتىلىق مۇزاكىرە قىلىنىدى. ش ئۇ ئا ر پارتكوم شۇجىجۇسىنىڭ شۇجىسى لى چۈەن يىغىندا: ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق ۋەزىپىتى ناھايىتى جىددىي بولۇۋاتىدۇ، جايلار ھوسۇلنى تەكشۈرۈپ ئەمەلىيەشتۈرۈشى، جىڭلاپ ئامبارغا كىرگۈزۈشى، ئومۇمىي ۋەزىپەتنى چىقىش قىلىپ، مۇۋاپىق سېتىۋېلىش، قالدۇرۇشى لازىم؛ ئوزۇقلۇق ئاشلىقتا تۆۋەن ئۆلچەم قوللىنىشى، ئەڭ يۇقىرى بولغاندا جەنۇبىي شىنجاڭدا 170 كىلوگرام، شىمالىي شىنجاڭدا 180 كىلوگرام، بېكتۇەندە 200 كىلوگرام بولۇش، ھەم ئاشلىقنى ھەددىدىن ئارتۇق سېتىۋېلىشتىن ساقلىنىش، پاراق ئېلىش ھەم سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى قەتئىي ئورۇنداش كېرەك دەپ كۆرسەتتى. 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم كېڭەيتىلگەن يىغىن چاقىرىپ، ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى 601 مىليون كىلوگرامغا تەڭشىدى ھەمدە ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى 9 - ئايدا تارقاتقان «1961-، 1962 - يىللىق (يەنى 1961 - ئاشلىق يىلى) ئاشلىق خىزمىتى توغرىسىدا بىر قانچە كونكرېت بەلگىلىمە»گە ئاساسەن، ئاشلىق سېتىۋېلىشنى چىڭ تۇتۇشنى يەنە بىر قېتىم تەكىتلىدى. 10 - ئاينىڭ 4 - كۈنى ئۈرۈمچىدە يىغىنغا قاتنىشىۋاتقان ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق پارتكوم شۇجىلىرى ئۆز جايىغا تېلېفون بېرىپ، سېتىۋېلىشقا ھەيدەكچىلىك قىلدى. جايلار 1 - شۇجى قوماندانلىق قىلىپ، ئاشلىق ئىشخانىسى قۇرۇپ، كادىرلارنى ئاساسىي قاتلامغا ئەۋەتىپ، سېتىۋېلىپ ئامبارغا كىرگۈزۈشكە بولغان تەشكىلىي رەھبەرلىكنى كۈچەيتتى، بەزى گۈڭشي، چوڭ ئەترەتلەردە سېتىۋېلىش قوماندانلىق شتابى قۇرۇلۇپ، دائىرىلەر بويىچە ھۆددىگە ئېلىنىپ، ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش سۈرئىتى تېزلىتىلدى. ئاپتونوم رايون دېھقانلار ۋە يېزا ئىگىلىك ئورۇنلىرىنى ئارتۇق ئاشلىقنى كۆپرەك سېتىپ بېرىشكە

رىغبەتلەندۈرۈش ئۇچۇن، دۆلەتنىڭ بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، ئاشلىق سېتىۋېلىشتا سانائەت بۇيۇملىرىنى مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىشنى يولغا قويىدى. مۇكاپاتلاپ سېتىش چارىسى مۇنداق: سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىدىن ھەللە - پاراق تۇتۇپ قېلىنمىدۇ، ئىشلەپچىقارغۇچى ئورۇنلار ۋە شەخسلەردىن 750 كىلوگرام ئاساسىي ئاشلىق (بۇغداي، گۈرۈچ، دادۇر، ماش ۋاھاكازا) سانقانلارغا 6 مېتىر پاختا رەخت، بىر جۇپ رېزىنكە ئاياغ، 3 كىلوگرام شېكەر مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلىدۇ؛ 750 كىلوگرام كۆمىسقوناق، ئاق قوناق، تېرىق قاتارلىق قارا ئاشلىق سانقانلارغا 5 مېتىر پاختا رەخت، بىر جۇپ رېزىنكە ئاياغ، 2 كىلوگرام شېكەر مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلىدۇ. سانقان ئاشلىقى 750 كىلوگرامغا يەتمىگەنلەرگە پاختا رەخت ۋە شېكەر نىسبەت بويىچە مۇندۇرۇپ كېمەيتىپ مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلىدۇ، رېزىنكە ئاياغ مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلمەيدۇ. ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈەنگە مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلىدىغان سانائەت بۇيۇملىرىنى ئاشلىق نازارىتى بىلەن سودا نازارىتى ئاشلىق سېتىش ئەھۋالىغا قاراپ مۇددەت، تۇركۈمگە بۆلۈپ بۇيرۇپ بېرىدۇ، بىكىتۈەن ئىشلەپچىقارغۇچى ئورۇن ۋە شەخسلەرگە مۇكاپاتلاپ تارقىتىپ بېرىدۇ. يېزا گۇڭشې، چوڭ ئەترەتلەرنىڭ سانائەت بۇيۇملىرىنى تەقسىم قىلىش چارىسى مۇنداق: چوڭ ئەترەت ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىگە ئاشلىقنى ئاساس قىلىپ، ئەتراپلىق ئېتىبار بېرىدۇ، پەرق ئىگىلىنىدۇ، كۆپ ئىشلىگەنلەر كۆپ چىشلەيدۇ؛ ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتى ئەزالىرىغا نومۇر ئاساس قىلىنىپ، ئەگىنكىگە قاراپ تەقسىم قىلىنىدۇ ھەمدە گۇڭشې ئەزالىرىغا ئېلان قىلىنىدۇ. ئەگەر تەڭشەشكە ياكى ئېتىبار بېرىشكە توغرا كەلسە، دېموكراتىك باھالىنىدۇ. گۇڭشې ئەزالىرىنىڭ سانقان ئاشلىقىغا قاراپ بېرىلىدىغان بۇيۇملارنىڭ ھەممىسى شەخسنىڭ بولىدۇ. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلگەن پاختا رەخت 3 مىليون 566 مىڭ مېتىر، رېزىنكە ئاياغ 594 مىڭ 800 جۇپ، شېكەر 1 مىليون 523 مىڭ كىلوگرام بولدى. 1961 - يىل 12 - ئايدا ۋالۇ ئېنماۋ ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ يولىورۇقىنى يەتكۈزدى، پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى جەزمەن ئورۇندىش شەرت، بىر جىڭ كەم بولسىمۇ بولمايدۇ. ئۇ مۇنۇ تەلەپلەرنى ئوتتۇرىغا قويىدى: (1) ئالدىنقى يىلدىكى سالدۇنى يۇناشقا بولمايدۇ. (2) مەركەزگە يۆتكەپ بېرىلىدىغان ۋەزىپە (60 مىليون كىلوگرام) نى ئازايتىشقا بولمايدۇ. (3) سېتىش مىقدارىنى كۆپەيتىشكە بولمايدۇ. (4) خەلق تۇرمۇشىنى ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇش كېرەك، چاتاق چىقسا بولمايدۇ، پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئازايتىشنى مەركەزگە يوللاپ تەستىقلىتىش لازىم. 12- ئاينىڭ 31 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم دائىمىي ئەزالار كېڭەيتىلگەن يىغىنى ئېچىپ، پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئازايتىشقا بولمايدۇ، شارائىتى بارلار ئىسكانتەدەر كۆپرەك ئورۇندىشى لازىم، دەپ قارار قىلدى. 1962 - يىل 1 - ئاينىڭ 5 - كۈنى ئاشلىق نازارىتى تېلېفون يىغىنى چاقىرىپ، جايلاردىن باھار بايرىمىدىن ئىلگىرى 1961 - يىللىق پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداپ بولۇشنى تەلەپ قىلدى. لېكىن ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق ھوسۇلى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 235 مىليون كىلوگرام كېمەيىپ، كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ئاشلىق ئارانلا 246 كىلوگرام بولۇپ، 1952 - يىلدىن بۇيانقى ئەڭ تۆۋەن سەۋىيىگە چۈشۈپ قالغانلىقى ئۇچۇن، شۇ يىلدىكى ئاشلىق سېتىۋېلىش (كونا ئاشلىق يىلى) گەرچە 505 مىليون كىلوگرام ئورۇندالغان بولسىمۇ، ئەمما سېتىۋېلىش نىسبىتى يەنىلا 64.29% كە يەتتى، سېتىۋېلىشتىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان قالدۇق ئاشلىق 230 كىلوگرامغا چۈشتى. بەزى جايلاردا ئاشلىق ئېغىر دەرىجىدە قىس بولدى. قەشقەر ۋىلايىتىنىڭ پەيزاۋات ناھىيىسىدە ھوسۇلنى يۇقىرى مۆلچەرلەش، كۆپ سېتىۋېلىش، دېھقانلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى باشتا يۇقىرى ئۆلچەم بېكىتىش، كېيىن ئۆلچەمنى بەك تۆۋەنلىتىۋېتىش سەۋەبىدىن، قىسمەن دېھقانلار ئىششىق، قارا تەمرەتكە كېسىلگە گىرىپتار بولدى، ھەتتا سىرتقا ئېقىپ كېتىش ۋە ئايرىم كىشىلەر بىنورمال ئۆلۈشتەك ھادىسىلەر سادىر بولدى.

1948 — 1961 - يىلغىچە شىنجاڭدىكى لوپ قاتارلىق 4 ناھىيە يېزىلىرىدىكى قاتلاملارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئىستېمالىنى تەكشۈرۈش ئەھۋالى

جەدۋەل: 1 — 20　　بىرلىكى: كىلوگرام

تۈرى / ناھىيە نامى	قاتلام	ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئىستېمالى					
		1948 - يىلى	1949 — 1952 - يىلغىچە	1953 — 1955 - يىلغىچە	1956 — 1957 - يىلغىچە	1958 — 1961 - يىلغىچە	
لوپ	كەمبەغەل دېھقان	140～120	145	160	165	180～170	ئىزاھ: بۇ ماتېرىيالدىكى ئەھۋال قاتلاملاردىن ئالغان سانى، ئادەم سانى ئارىلاپ تەكشۈرۈلگەن ئەھۋالدۇر. 1. لوپ ناھىيىسىنىڭ ھاڭگىيا گۈڭشىبى 3 - باشقۇرۇش رايونى 4- چوڭ ئېتىزىدىن 97 كىشى ئېلىنغان بولۇپ، كەمبەغەل دېھقان 30، يالاڭئاياق دېھقان 4، ئوتتۇراھال دېھقان 4، ئۈستۈن ئوتتۇرا دېھقان 10، ھاللىق ئوتتۇرا دېھقان 32، پومبۇچەك 21. 2. گۇما ناھىيىسىنىڭ راكېتا گۈڭشىبى 3 - چوڭ ئېتىزدىن 2 - ئىشلەپچىقىرىش ئېتىزىدىن 94 ئائىلە، 272 كىشى ئېلىنغان بولۇپ، پومبۇچەك بىر ئائىلە، باي دېھقان بىر ئائىلە، ھاللىق ئوتتۇرا دېھقان 5 ئائىلە، ئۈستۈن ئوتتۇرا دېھقان 25 ئائىلە، كەمبەغەل دېھقان 62 ئائىلە. 3. كۆچا ناھىيىسىنىڭ ئالاقاغا، خاشقاتام گۈڭشىبىدىن 23 ئائىلە ئېلىنغان بولۇپ، پومبۇچەك بىر ئائىلە، باي دېھقان 2 ئائىلە، ھاللىق ئوتتۇرا دېھقان 6 ئائىلە، ئوتتۇرا دېھقان 7 ئائىلە، كەمبەغەل دېھقان 7 ئائىلە. 4. مىجۇن ناھىيىسى «شەرق شامىلى» گۈڭشىبى 3 - چوڭ ئېتىزىدىن 24 ئائىلە ئېلىنغان بولۇپ، پومبۇچەك 2 ئائىلە، باي دېھقان 4 ئائىلە، ھاللىق ئوتتۇرا دېھقان ئۈچ ئائىلە، ئۈستۈن ئوتتۇرا دېھقان 8 ئائىلە، كەمبەغەل دېھقان 7 ئائىلە.
		140～120	145	160	165	180～170	
		138.6	144.5	148.6	161.1	171.8	
		169.7	199.2	199.2	232.6		
		169		176	181.5	204	
لوپ	ياللانما دېھقان	140～120	145	160	165	180～170	
گۇما		138.6	144.5	148.6	161.1	171.8	
لوپ	ئۈستۈن ئوتتۇرا دېھقان	165～145	165～145	165	165	180～170	
گۇما		142.8	144.7	148.6	159.1	172.3	
مىجۇن		179.5		186	194.5	204	
كۆچا	ئوتتۇرا دېھقان	424.3	271.9	242.9	252.4		
لوپ	ھاللىق ئوتتۇرا دېھقان	190	250～205	215～195	165	180～170	
گۇما		183.6	184.5	171.1	181.5	161.2	
كۆچا		425.5	383.1	359.8	181.9		
مىجۇن		188		192	188	206	
گۇما	باي دېھقان	180.6	175.5	162.8	171.6	186.3	
كۆچا		367.9	275.7	317.5	180.7		
مىجۇن		200		196.5	232	192	
لوپ	پومبۇچەك	185～180	250～202.5	165	165	180～170	
گۇما		180.5	188.3	152.6	165.8	175.5	
كۆچا		422.8	287.8	208	178.5		
مىجۇن		263.5		215	175.5	198.5	

1962 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىز يازلىق ئاشلىق ھوسۇلى كېمەيمەپ كەتتى. ئامبارىدا ئىشلەتكىدەك ئاشلىق قالمىدى. ئاشلىق ۋەزىيىتى ئىنتايىن جىددىي بولدى. 7 - ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرىدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم خىزمەت يىغىنى چاقىرىپ، 1962 - يىللىق ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش ۋە يۇقىرىغا يۆتكەش پىلانىنى مۇزاكىرە قىلىپ بېكىتتى، بۇنىڭدىن سېتىۋېلىش 469 مىليون كىلوگرام بولۇپ، ئالدىنقى يىلدىكى ئامبارغا كىرگۈزۈلگىنىدىن ئاز بولدى. ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ 1 - شۇجىسى ۋاڭ ئېنماۋ يىغىن باشلانغاندا، ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش، يۇقىرىغا يۆتكەش ۋەزىپىسى بەلگىلەندى، جايلار ئاشۇرۇۋېتىشكە بولمايدۇكى، ئازايتىشقا بولمايدۇ، دەپ تەكىتلىدى. يىغىن ئاخىرلىشىشتىن بۇرۇن، بېيجىڭغا يىغىنغا بارغان ۋاڭ ئېنماۋ بېيجىڭدىن يەنە تېلېفون بېرىپ، ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش، ئامبارغا كىرگۈزۈش خىزمىتىنى چىڭ تۇتۇشنى، پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش، يۇقىرىغا يۆتكەش مىقدارىنى ئاشۇرۇۋېتىشكە

بولىدۇكى، ئازايتىشقا بولمايدۇ، دەپ يەنە تەكىتلىدى. ئاپتونوم رايونىمىز رەئىسى سەيپىدىن ئەزىزى يىغىنىنى خۇلاسىلىگەندە، چوقۇم سىياسەت بويىچە ئىش قىلىش لازىم. يېزا تۈرمۇشىنى ئورۇنلاشتۇرۇشتا ئۆلچەمدە چىلاق تۇرۇپ (يېزىلاردا ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۆلچىمى 150 ~ 160 كىلوگرام)، باشتا چىلاق تۇتۇپ، كېيىن بوش قويۇۋېتىشتىن، چاتاق چىقىشتىن ساقلىنىش كېرەك، دەپ كۆرسەتتى. يىغىندا 3 تۈرلۈك ئوزۇقلۇق ئاشلىق تەقسىم قىلىش چارىسى يەكۈنلىنىپ، جايلاردىن سىناق قىلىپ يەنمۇ مۇكەممەللەشتۈرۈش تەلەپ قىلىندى: بىرىنچى، گۇڭشې ئەزالىرىنىڭ ئەمگەك كۈچىنىڭ كۈچلۈك - ئاجىزلىقى، يېشى ۋە ئىشقا چىقىش ئەھۋالىغا قاراپ دەرىجىگە ئايرىپ نورما بېكىتىش يولغا قويۇلىدۇ؛ ئىككىنچى، ئاساسىي ئوزۇقلۇق ئاشلىقتا نومۇر مۇكاپات ئاشلىقى قوشۇلىدۇ؛ ئۈچىنچى، ئەمگىكىگە قاراپ تەقسىم قىلىنىپ ئېتىبار بېرىلىدۇ. يىغىندا مۇنداق تەلەپلەر ئوتتۇرىغا قويۇلدى: جايلار ئاشلىق سېتىۋېلىشتا چوڭ مۇددەتگە ئېلىش چارىسىنى يولغا قويۇشقا بولىدۇ. يەنى ھېسابات قىلغۇچى ئورۇننى بىرلىك قىلىپ، سېتىۋېلىشنى مۇددەتگە ئېلىش توختامى ئىمزالاش، بىر يىلغىچە ئۆزگەرتمەسلىك، ھوسۇل ئاشسىمۇ كۆپەيتىپ سېتىۋالماسلىق، ھوسۇلى %25 ئېشىدە كېمەيگەنلەردىن سېتىۋېلىشنى مۇددەتگە ئېلىش كۆرسەتكۈچىنى كېمەيتمەسلىك، ھوسۇل %25تىن يۇقىرى كېمەيسە، ئاشلىق قالدۇرۇش ئۆلچىمىگە (ئوزۇقلۇق ئاشلىق: دېھقانچىلىقتا يىلىغا كىشى بېشىغا ئوتتۇرىچە 125 كىلوگرام، چارۋىچىلىقتا 100 كىلوگرام؛ يەم - خەشەك: ئەمگەك ئات، قېچىرلىرى 150 كىلوگرام، كالا 75 كىلوگرام) يەتمىگەنلەردىن ۋالىي مەھكىمىسى، ئوبلاستلىق خەلق كومىتېتىنىڭ تەستىقلىشى ئارقىلىق، سېتىۋېلىشنى مۇددەتگە ئېلىش كۆرسەتكۈچىنى مۇۋاپىق كېمەيتىپ كەچۈرۈم قىلىشقا بولىدۇ. مۇددەتگە ئېلىش يولغا قويۇلمىغان ياكى مۇددەتگە ئېلىش ۋەزىپىسى ئەمەلىيلەشتۈرۈلمىگەنلەرگە قارىتا، ناھىيىلەر يۇقىرى چۈشۈرۈپ بەرگەن ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىگە قاراپ دەرىجىمۇ دەرىجە ئاساسىي ھېسابات قىلغۇچى ئورۇنلارغا ئەمەلىيلەشتۈرۈشى كېرەك. ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىتىش ئۈچۈن، قالدۇرۇلىدىغان ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئاپتونوم رايون بويىچە جەنۇبىي - شىمالىي شىنجاڭ دەپ ئايرىلماي، دېھقانچىلىق ئەتراپىنىڭ 150 ~ 160 كىلوگرام بولۇش، مول ھوسۇل ئېلىنغان جايلاردا ئەڭ كۆپ بولغاندا 170 كىلوگرامدىن، ئاپەتكە ئۇچرىغان رايونلاردا 125 كىلوگرامدىن ئاشمۇرۇۋېتىلمەسلىك؛ يەم - خەشەك: تېرىلغۇ ئات، قېچىرلىرىنىڭ 250 كىلوگرام ئۆپچۈرىسىدە، كالىنىڭ 100 كىلوگرام ئۆپچۈرىسىدە بولۇش بەلگىلەندى، كونكرېت ئۆلچەمنى ۋىلايەت، ئوبلاست، ناھىيىلەر بەلگىلىدى. ئاشلىق زىرائىتى تېرىيدىغان ئاشلىقسىز يېتىشمەيدىغان ئەتراپلار پەقەت سېتىۋېلىشى، سېتىپ بەرمەسلىكى، گۇڭشې - ئەتراپلار تەڭشەش يولغا قويۇلدى. ئېغىر ئاپەتكە ئۇچرىغان ئەتراپلارنىڭ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى مۇۋاپىق كېمەيتىپ، ئىشلەپچىقىرىش ئارقىلىق ئۆزىنى ئوزى قۇتقۇزۇشقا تەشكىللەش ۋە ئۇنى دۆلەت قۇتقۇزۇشى كېرەك. ئىقتىسادىي زىرائەت تېرىيدىغان ھەم دۆلەتنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش، ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداپ بولغان ئەتراپلارنى ئوزۇقلۇق ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشتە يېقىن ئەتراپتىكى ئېشىنچا ئاشلىقى بار ئەتراپلارنىڭ ئۆلچىمى بويىچە تەمىنلەش لازىم. دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانى، چارۋىچىلىق فېرمىسى (بىڭتۇەننىڭ تۇەن - مەيدانلىرى بۇنىڭ سىرتىدا) نىڭ ئاشلىق قالدۇرۇش ئۆلچىمىنى ناھىيىلەر قوشنا رايوندىكى گۇڭشې ئەتراپلارغا سېلىشتۇرۇپ بەلگىلىشى كېرەك. ئېشىنغان ئاشلىقنىڭ ھەممىسىنى دۆلەت سېتىۋالىدۇ. ئىدارىلەر قوشۇمچە ئىشلەپچىقارغان ئاشلىقتىن ئۆتنە ئالغان ئوزۇقلۇقنى قايتۇرغاندىن باشقا، ئۆزىنى ئۆزى تەمىنلەشنى تىرىشىپ قولغا كەلتۈرۈشى لازىم. 9 - ئاينىڭ 12 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى «1962 - يىللىق دېھقانچىلىق-چارۋىچىلىق مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىشتا مۇكاپاتلاپ سېتىشنى يولغا قويۇش توغرىسىدا بىر قانچە بەلگىلىمە» چىقىرىپ، مۇكاپاتلاپ سېتىش چارىسىنى ۋەزىپە ئىچى ۋە سىرتى بويىچە ھېسابلاشقا ئۆزگەرتتى. ۋەزىپە ئىچىدىكىسى مۇنداق: 750 كىلوگرام ئاساسىي ئاشلىق سانىغانلارغا 6 مېتىر پاختا رەخت، 2 جۈپ رېزىنكا ئاياغ، 3 كىلوگرام شېكەر، 2 مېتىر يېپەك رەخت، 0.5 كىلوگرام تاغار پاختىسى بېرىلىدۇ، جەنۇبىي شىنجاڭ

رايوندا يەنە 0.5 كىلوگرام چاي مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلىدۇ؛ 750 كىلوگرام قارا ئاشلىق سانئاتلارغا 5 مېتىر پاختا رەخت، 2 جۈپ رېزىنكا ئايىغ، 2 كىلوگرام شېكەر، 0.5 كىلوگرام تاغار پاختىسى مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلىدۇ. ۋەزىپىدىن ئاشۇرۇپ ئاشلىق سانئات ئەترىتى ۋە گۈڭشې ئەزالىرىغا بىرەدىكلا پۈتۈن سان بويىچە مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلىدۇ، بۇنىڭ %50دىكە پاختا رەخت مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلىدۇ. %50دىكە ئۇزۇنگە ئېھتىياجلىق سانائەت بۇيۇملىرىنى تاللاپ سېتىۋالىدۇ. 9 - ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرىدا، ش ئۇ ئا ر پارتكوم تېلېفون يىغىنى چاقىرىپ، جايلاردىن سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى چىڭ تۇتۇپ ئورۇنداشنى تەلەپ قىلدى. 1961-يىلى ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى ئۆستۈرۈلگەچكە، 1962 - يىل 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن ئېتىبارەن، ئاشلىق سېتىۋېلىشتا باھا قوشۇپ مۇكاپاتلاش چارىسى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ھوسۇلى ئالدىنقى يىلدىكىدىن يەنە 90 مىليون 850 مىڭ كىلوگرام كېمەيىپ، كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ھوسۇل 237 كىلوگرامغا چۈشتى. گەرچە دۆلەتنىڭ ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ %87.8نى ئورۇندىلىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 105 مىليون كىلوگرام ئازايغان بولسىمۇ، ئەمما، يېزىلاردا سېتىۋېلىشتىن كېيىن كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان قالدۇق ئاشلىق يەنىلا 230 كىلوگرام بولۇپ، ئالدىنقى يىلدىكى سەۋىيە ساقلاپ قېلىنىدى.

1963 - يىل 6 - ئايدا ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى، گوۋۇيۈەننىڭ «ئاشلىق خىزمىتى ۋە دېھقانچىلىق مەھسۇلاتىنى سېتىۋېلىشقا ئائىت بىر قانچە مەسىلە توغرىسىدا بەلگىلىمە» سىنىڭ روھىغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر پارتكوم، ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى «1963 - يىللىق ئاشلىق - ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش خىزمىتى توغرىسىدا يولىيورۇق» چىقىرىپ، ئاپتونوم رايونىنىڭ يىللىق پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش پىلانىنى 500 مىليون كىلوگرام (ئاپتونوم رايون كۆپەيتكەن %10 ئېھتىيات سانمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) قىلىپ بەلگىلىدى. جايلارغا تەقسىم قىلىپ بېرىلگەن پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش مىقدارىغا قاتلاممۇ قاتلام قوشۇۋەتمەسلىكنى، گۈڭشې، ئەترەتلەرگە ئېھتىيات ئاشلىقى، ئۈزى تەييارلىغان ئاشلىق ۋە زاپاس ئاشلىق قالدۇرماسلىق تەلەپ قىلىنىدى. مول ھوسۇل ئېلىنغان ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرى نورمىدىن ئاشۇرۇپ سېتىپ بېرىشكە سەپەرۋەر قىلىنىدى؛ ئايەتكە ئۈچراپ ھوسۇل كېمەيىپ كەتكەن ئورۇنلارنىڭ سېتىپ بېرىش مىقدارىنى كېمەيتىشكە ياكى كەچۈرۈم قىلىشقا توغرا كەلگەندە، ناھىيە پىكىرنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، ۋىلايەت، ئوبلاست ئاپتونوم رايونغا يوللاپ تەكشۈرۈپ بېكىتىدۇ. ھۆددىگە ئالغان ئىشلەپچىقارغۇچى ئورۇنلار ۋەزىپىسىنى پىلان بويىچە ئورۇندىشى لازىم. شۇ يىلدىن ئېتىبارەن، ئاپتونوم رايون يېزىلاردىكى «ئۈچ قالدۇرۇش» قا قارىتا بىر تۇتاش ئۆلچەم بەلگىلىمىدى، ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنىڭ ئەڭ يۇقىرى ياكى ئەڭ تۆۋەن ئۆلچىمىنى ناھىيىلەر ئىگىلىدى. ئەڭ تۆۋەن بولغانلارغا ئاۋۋال ئوزۇقلۇق ئاشلىق قالدۇرۇلدى، ئەڭ يۇقىرى بولغانلارنىڭكىنى دۆلەت مۇۋاپىق كۆپەيتىپ سېتىۋالدى. شۇ يىلى يېزىلاردا ئاساسىي ئوزۇقلۇق ئاشلىققا نومۇر مۇكاپات ئاشلىقى قوشۇش ئاساس قىلىنغان ئوزۇقلۇق ئاشلىق تەقسىماتى چارىسى يولغا قويۇلدى. بايىنغولىن ئوبلاستىنىڭ تەكشۈرۈشىگە قارىغاندا، 139 ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىدىن ئاساسىي ئوزۇقلۇق ئاشلىققا نومۇر ئاشلىقى قوشۇش چارىسى يولغا قويۇلغىنى 109، ئەمگىكىگە قاراپ تەقسىم قىلىنىپ ئېتىبار بېرىلگىنى 29، كىشى بېشىغا نورما بېكىتىش يولغا قويۇلغىنى بىر، ئاقتۇ ناھىيىسىنىڭ تەكشۈرۈشىگە قارىغاندا، 456 ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىدىن، يۇقىرىدا ئېيتىلغان 3 تۈرنىڭ ئالدىنقى 2سى %65 ۋە %35نى ئىگىلىگەن، 3سى يوق ئىكەن. سانجى ناھىيىسىنىڭ تەكشۈرۈشىگە قارىغاندا، بىرىنچى شەكىل يولغا قويۇلغان ئەترەتلەرنىڭ كۆپىنچىسىدە نومۇر ئاشلىق بارلىق ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنىڭ %60 ~ %70نى، ئاساسىي ئوزۇقلۇق ئاشلىق %30 ~ %40نى ئىگىلىگەن. غۇلجا ناھىيىسىنىڭ تەكشۈرۈشىگە قارىغاندا، ئوزۇقلۇق ئاشلىق تەقسىماتى ئەمگەك بىلەن بىرلەشتۈرۈلگەچكە، قاۋۇل ئەمگەك كۆچىنىڭ بىر يىللىق ئوزۇقلۇق ئاشلىقى ئادەتتە 360 ~ 420 كىلوگرام بولغان. شىنجاڭدا ئورۇشلۇق دۆلەت مۇداپىئە قىسمىنىڭ دېھقانچىلىق - قوشۇمچە ئىشلەپچىقىرىشتىن ئالغان ئاشلىقىدىن، ئاشلىق

مىنىستىرلىكى ۋە باش ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمىنىڭ بەلگىلىمىسىگە ئاساسەن سېتىپ بەرگىنى مەركەزنىڭ ھەربىي ئاشلىق كۆرسەتكۈچىگە توغرىلاندى، توشۇش كۆچىنى قىسىم ھەل قىلدى. توشۇش تاق مۇساپىسى 50 چاقىرىمدىن ئاشقىنىغا ئاشلىق تارماقلىرى شۇ جايدىكى ترانسپورت باھاسى بويىچە كىرا ھەققى چىقىم قىلدى. ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سېتىپ بەرگەنلەرگە سانائەت بۇيۇملىرىنى مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىشتە، سېتىپ بېرىلگەن ئومۇمىي مىقدارغا ئوخشاش ئۆلچەم بويىچە مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش چارىسى يېڭىۋاشتىن ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش ئۆلچىمى: 750 كىلوگرام ئاساسىي ئاشلىق ساتقانلارغا 9 مېتىر پاختا رەخت، 3.3 مېتىر ئىلمە توقۇلما بۇيۇم، 3 كىلوگرام شېكەر، 2 مېتىر يېپەك رەخت، 0.5 كىلوگرام تاغار پاختىسى؛ 750 كىلوگرام قارا ئاشلىق ساتقانلارغا 8 مېتىر پاختا رەخت، 3.3 مېتىر ئىلمە توقۇلما بۇيۇمى، 2 كىلوگرام شېكەر، 0.5 كىلوگرام تاغار پاختىسى مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلىدۇ. ئەسلىدە مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلىدىغان رېزىنكا ئاياغ كەڭتاشا تەمىنلەنگەچكە، بۇ قاتارغا كىرگۈزۈلمىدى. ئىشلەپچىقىرىش ئەتراپىدىكى مۇكاپات بۇيۇمى بېلىتىنىڭ %90نى نومۇر بويىچە، %10نى قىيىنچىلىقى بار ئائىلىلەر ۋە بەشتە كاپالەتلەندۈرۈلىدىغان ئائىلىلەرگە ئېتىبار بېرىش بويىچە تەقسىم قىلدى. 11 - ئاينىڭ 25 - كۈنىدىن 12- ئاينىڭ 14 - كۈنىگىچە ئاشلىق نازارىتى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ئىدارىلىرى باشلىقلىرى يىغىنى چاقىردى، ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ 1 - شۇجىسى ۋاڭ ئېنماۋ، شۇجىچۈسىنىڭ شۇجىسى لى چۈەن يىغىندا سۆز قىلىپ، ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق خىزمىتى ۋە ئاشلىق ساھەسىدىكى ھەر مىللەت ئىشچى - خىزمەتچىلىرىنىڭ خىزمىتىنى تولۇق مۇئەييەنلەشتۈردى ۋە ئۇلارغا ئىلھام بەردى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ھوسۇلى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 526 مىليون كىلوگرام، يەنى %31.81 ئاشتى، 577 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سېتىۋېلىنىپ، پىلاندىن %15.40 ئاشۇرۇلدى. سېتىۋېلىشتىن كېيىن، يېزىلاردا كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن قالدۇق ئاشلىق 280 كىلوگرام بولۇپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 50 كىلوگرام كۆپەيىپ، %21.74 ئاشتى. شۇ يىلى ئاشلىق كىرىم - چىقىمى تەڭپۇڭلىشىپ ئېشىنىپ، ئۇدا 4 يىل (كونا ئاشلىق يىلى) سالدۇ يۇناشتەك ئېغىر قىيىنچىلىق ۋەزىيىتى ئاخىرلاشتى. ئەمما، ئاشقان ئاشلىق ئاساسەن كۆزلۈك ئاشلىق بولغاچقا، ئاساسىي ئاشلىق بىلەن قارا ئاشلىقنى سېتىۋېلىش نىسبىتى 1:0.98 بولدى، قارا ئاشلىق (كۆمىسقوناق) بەك كۆپ بولۇپ، شەھەر- بازارلارنى ئاساسىي ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش پېتەرسىز بولدى. يېزىلاردىمۇ يازلىق ئاشلىق يىغىۋېلىنغاندا يازلىق ئاشلىقنى، كۆزلۈك ئاشلىق يىغىۋېلىنغاندا كۆزلۈك ئاشلىقنى يەپ تۈرۈش، ئاق- قارا ئاشلىقنى تەڭشەش تەس بولۇشتەك مەسىلە ساقلاندى. بىر قىسىم مول ھوسۇل ئېلىنغان گۇڭشې، ئەتراپتىلەردە نورما ئۆلچىمى يۇقىرى بولۇشتەك ھادىسە يۈز بەردى، بەزى ئەتراپتىلەردە كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ئوزۇقلۇق ئاشلىق 300 كىلوگرامدىن ئېشىپ كەتتى.

1964 - يىلى ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش پىلانى 525 مىليون كىلوگرام بولۇپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن %5 كۆپەيدى، بۇنىڭ ئىچىدە بۇغداي 303 مىليون كىلوگرام. 6- ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى ئاپتونوم رايون بويىچە مالىيە - سودا خىزمىتى يىغىنى چاقىرىپ، ئاشلىق سېتىۋېلىش خىزمىتىگە 3 تۈرلۈك تەلەپنى ئوتتۇرىغا قويدى: (1) شەھەر - بازارلاردىكى ئاق - قارا ئاشلىق زىددىيىتىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، بۇغدايدىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش پىلانى 375 مىليون كىلوگرامغا كۆپەيتىلىدۇ. (2) دېھقانلارنىڭ ئاق - قارا ئاشلىقنى تەڭشەشكە قۇلايلىق بولسۇن ئۈچۈن، يازلىق يىغىمىنىڭ ئالدى - كەينىدە ئاشلىق تارماقلىرى ئىشلەپچىقىرىش ئەتراپتىلەرگە كۆزلۈك ئاشلىقنى قەرز قىلىپ سېتىپ بېرىدۇ. بۇ ئاشلىق كۆزدىن كېيىن قايتۇرۇلىدۇ، نېمە ئېلىنغان بولسا شۇ قايتۇرۇلىدۇ، قارا ئاشلىق ئېلىپ ئاق ئاشلىق قايتۇرغانلارغا باھا پەرقى قايتۇرۇپ بېرىلىدۇ. ئۆتنە سېتىپ بېرىشتە ئۆز ئىختىيارى بولۇشتا چىڭ تۈرۈش، ئۆتنە سېتىش سانىنى ئۆلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى تەڭپۇڭلاشتۇرۇپ، تەستىقلىشى كېرەك. (3) يېزىلاردىكى ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۆلچىمى دېھقانچىلىق

ئەترەتلىرىدە كىشى بېشىغا ئوتتۇرىچە 180 كىلوگرام، ئالغا يۇقىرى بولغاندا 200 كىلوگرام، ئالغا تۆۋەن بولغاندا 150 كىلوگرام، چارۋىچىلىق ئەترىتىدە ئوتتۇرىچە 140 كىلوگرام، ئالغا يۇقىرى بولغاندا 160 كىلوگرام، ئالغا تۆۋەن بولغاندا 125 كىلوگرام بولىدۇ. تېرىلغۇ ئۇلاغلىرىنىڭ يەم - خەشەكى ئات، قېچىرنىڭ يىللىق ئوتتۇرىچە 250 كىلوگرام، ئالغا يۇقىرى بولغاندا 400 كىلوگرام، ئالغا تۆۋەن بولغاندا 150 كىلوگرام، كالا-تۆگىلەرنىڭ 150 كىلوگرام، ئالغا يۇقىرى بولغاندا 250 كىلوگرام، ئالغا تۆۋەن بولغاندا 100 كىلوگرام بولىدۇ. كوللېكتىپنىڭ ئېشەكلىرىنىڭ 50 كىلوگرامدىن ئاشماسلىقى، پادا ئىتلىرىنىڭ 50 ~ 100 كىلوگرام بولۇشى كېرەك. چېگرا رايونلاردىكى ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۇلچىمى ئادەتتىكى رايونلاردىن 2.5 ~ 10 كىلوگرام يۇقىرى بولۇشى لازىم. ئاشلىقى كەملەيدىغان ئەترەتلەرگە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى تەقسىم قىلىنمايدۇ، ئاپەتكە ئۇچراپ ھوسۇلى كېمەيىپ كېتىپ، ۋەزىپىسىنى كېمەيتىش ياكى كەچۈرۈم قىلىشقا توغرا كەلگەندە، ئۇلايەت-ئوبلاست، ناھىيىلەرگە مەلۇم قىلىپ تەستىقلىتىش شەرت. مول ھوسۇل ئېلىنغان ئەترەتلەرنىڭ كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ئوزۇقلۇق ئاشلىقى 200 كىلوگرامدىن يۇقىرى بولغانلاردىن ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش مىقدارى ئاشقان ھوسۇلنىڭ %60دىن ئاشماسلىقى لازىم. كۆپ ساندىكى سانائەت بۇيۇملىرىنىڭ كەڭتاشا تەمىنلىنىشىگە ئەگىشىپ، ئاشلىق سېتىۋېلىشتا مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلمىدىغان سانائەت بۇيۇملىرىدىن پاختا رەختلا قالدى.

ئۇلچىمى: 750 كىلوگرام ئاساسىي ئاشلىق سېتىپ بەرگەنلەرگە مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش تەرتىسىدە 9 مېتىر رەخت بېلىتى، 750 كىلوگرام قارا ئاشلىق سېتىپ بەرگەنلەرگە 8 مېتىر رەخت بېلىتى بېرىلدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ھوسۇلى ئالدىنقى يىلدىكىدىن %52.17 ئاشتى. 759 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سېتىۋېلىنىپ، پىلاندىن %57.44 ئاشۇرۇلدى، ئالدىنقى يىلدىكىدىن %33.31 ئاشتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاساسىي ئاشلىق %31.56 ئاشتى. سېتىۋېلىنغاندىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان قالدۇق ئاشلىق 300 كىلوگرامغا يېتىپ، 1958 - يىلدىكى 289 كىلوگراملىق ئالغا يۇقىرى سەۋىيەدىن ئېشىپ كەتتى.

1965 - يىلىنىڭ باشلىرىدا، ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ «مەۋقەنى ئۇرۇشقا تەييارلىق كۆرۈشكە قويۇپ، كۆپرەك بۇغداي سېتىۋېلىش» تىن ئىبارەت يولىيورۇقىغا ئاساسەن، ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش پىلانى 600 مىليون كىلوگرام قىلىپ بېكىتىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە بۇغداي 475 مىليون كىلوگرام. 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى بىلەن ئاشلىق نازارىتى دۆلەت پىلان كومىتېتى ۋە ئاشلىق مەمۇرىيلىكىنىڭ ئۇقتۇرۇشىنىڭ روھىغا ئاساسەن، «ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىشتا باھا قوشۇپ مۇكاپاتلاشنى يولغا قويۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى. ئۇنىڭدا مۇنۇلار بەلگىلەندى: ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتى (ئاساسىي ھېسابات بىرلىكى) ۋە يەرلىك دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانلىرى بىرلىك قىلىنىپ، يىلىغا تاپشۇرغان ئوتتۇرىچە غەللە-پاراق ۋە ساتقان ئاشلىقىنىڭ 50 كىلوگرامدىن ئاشقىنىغا (پەقەت غەللە - پاراقتىنلا ئاشقان بولسا مۇكاپاتلانمايدۇ) بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە %12 باھا قوشۇلىدۇ، 1965 - يىللىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىدىن ئاشۇرۇپ سېتىپ بېرىلگەن قىسمىغا يەنە %25 باھا قوشۇلۇپ، ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىشقا باھا قوشۇپ مۇكاپاتلاشقا ئىشلىتىلىدۇ. بېكتۇنىدە ھەر 5000 كىلوگرام بۇغداي (گۈرۈچمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) سېتىپ بېرىلسە 100 يۈەن باھا قوشۇش، قارا ئاشلىققا 80 يۈەن باھا قوشۇش يولغا قويۇلىدۇ. شۇ يىلى سانائەت بۇيۇملىرى مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش ئۇلچىمى مۇنداق بولدى: 500 كىلوگرام ئاساسىي ئاشلىق ساتقانلارغا مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش تەرتىسىدە 5.33 مېتىر رەخت بېلىتى، 500 كىلوگرام قارا ئاشلىق ساتقانلارغا 4 مېتىر رەخت بېلىتى بېرىلدى. 9 - ئايدا مەملىكەتلىك ئاشلىق نازارىتى - ئىدارىلىرى باشلىقلىرى يىغىندا رەئىس ماۋ زېدۇڭنىڭ «ئۇرۇشقا تەييارلىق كۆرۈش، قەھەتچىلىككە تەييارلىق كۆرۈش، خەلقنى نەزەردە تۇتۇش كېرەك» ۋە «جاپالىق ئەجىر قىلىپ، دېھقانلارنىڭ سېلىقىنى مۇۋاپىق تەڭشەش لازىم، ئاشلىقنى خەلق ئۈچۈن ساقلاش مەقسىتىگە يېتىش لازىم، ئاشلىقنى چەكتىن ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىشقا ھەرگىز بولمايدۇ.» دېگەن يولىيورۇقى يەتكۈزۈلدى، رەئىس ماۋ زېدۇڭنىڭ يولىيورۇقىنى ئىزچىللاشتۇرۇش ئۈچۈن، گۇۋۇيۈەن مالىيە-

سودا ئىشخانىسى مەركەزگە دوكلات يوللاپ تەستىقلىتىپ، 1965 - يىلىدىن ئېتىبارەن ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش توپ سانىنى «بىر بەلگىلەپ ئۇچ يىلغىچە ئۇزۇنگەرتمەسلىك» سىياسىتىنى يولغا قويۇش قارار قىلىنىدى. ئاشلىق هوسۇلى ئاشقاندىن كېيىن، دۆلەت هوسۇلنىڭ ئاشۇرغانلارغا قارىتا ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش، ئاشۇرۇپ مۇكاپاتلاش چارىسى ئارقىلىق بىر قىسىم ئاشلىقنى مۇۋاپىق كۆپەيتىپ سېتىۋالدى. 10 - ئاينىڭ 18 - كۈنى ئاشلىق نازارىتى ش ئۇ ئا ر پارتكوم، خەلق كومىتېتى رەھبەرلىرىگە مەملىكەتلىك ئاشلىق ئىدارىسى باشلىقلىرى يىغىنىنىڭ روهىنى يازما دوكلات قىلدى، ئاپتونوم رايوندا ئاشلىق هوسۇلى ئۇدا 3 يىل ئېشىپ، ئاشلىق ۋەزىيىتىدە سەل كەڭتاشا بولدى، شۇنىڭ بىلەن بىللە، دېهقانلارنىڭ ئاشلىق سېلىقى يا بەك ئېغىر، يا بەك يېنىك ئىكەنلىكى ئانچە ئېنىق بولمىغاچقا، ئاپتونوم رايون ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىشتا «بىر بەلگىلەپ ئۇچ يىلغىچە ئۇزۇنگەرتمەسلىك» سىياسىتىنى يولغا قويۇش جەھەتتە بەلگىلىمە چىقىرالمىدى، شۇ ئايدا ئاشلىق نازارىتى ئاشلىق سېتىۋېلىش خىزمىتىدىكى كونكرېت مەسىلىلەرگە قارىتا بەلگىلىمە چىقاردى: يېزىلاردا ئوزۇقلۇق ئاشلىقتىكى ئاساسىي ئاشلىق (بۇغداي، گۈرۈچ) نىسبىتى ئاساسىي ئاشلىق هوسۇلى ئومۇمىي هوسۇلدا ئىگىلىكەن نىسبىتى بويىچە ئايرىم بەلگىلىنىدۇ. ئادەتتە 50 ~ 100 كىلوگرام قالدۇرۇش، 50 كىلوگرامدىن تۆۋەن بولغان ئەترەتلەردە ئاساسىي ئاشلىق سېتىۋالماسلىق كېرەك. دېهقانلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى 180 كىلوگرامدىن تۆۋەن بولماسلىقى، ۋەزىپىنى ئورۇندىشتا قىمىنچىلىقى بار ئەترەتلەرنىڭ پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى تەڭشەپ كېمەيتىشكە بولىدۇ؛ ياز پەسلىدىكى قارا ئاشلىقنى ئۆتنە سېتىش ۋە سورتنى تەڭشەشنى يىلدىن - يىلغا ئازايتىپ، گۈڭشې ئەزالىرىنىڭ سىلىقىنى يەڭگىللىتىش كېرەك؛ قارا ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىلمايدىغان ئەترەتلەردىن زور مىقداردا ئاق، قارا ئاشلىق تېگىشمەسلىك كېرەك؛ جايلار كۆزلۈك ئاشلىقنى ئامبارغا كىرگۈزگەندە، يا ئېغىر، يا يېنىك بولۇپ قېلىشتەك نامۇۋاپىق ئاشلىق سېلىقىنى تەڭشەشكە ئالاهىدە ئەهمىيەت بېرىش كېرەك. 11 - ئاينىڭ 12 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم «ئىلىنىڭ دېهقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۆلچىمىنى ئۆستۈرۈشنى تەلەپ قىلغانلىقى توغرىسىدا تەستىقى جاۋاب»نى بېسىپ تارقىتىپ، ئاشلىق هوسۇلى ئاشقان رايونلاردا دېهقانچىلىق قىلىدىغان ئاهالىلەرنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۆلچىمىنى 190 كىلوگرامغا، چارۋىچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ئاهالىلەرنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۆلچىمىنى 180 كىلوگرامغا كۆپەيتىشكە؛ هوسۇلى ئاشمىغان ياكى كېمەيىپ كەتكەن رايونلاردىكى دېهقانچىلىق قىلىدىغان ئاهالىلەرنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى 180 كىلوگرامدا، چارۋىچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ئاهالىلەرنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى 170 كىلوگرامدا ساقلاپ قېلىشقا قوشۇلدى. دېهقانلارنىڭ ئاشلىق سېتىپ بېرىش سېلىقى ئەهۋالىنى ئېنىق ئىگىلەۋېلىش ئۈچۈن، ئاشلىق نازارىتى ۋە هەر دەرىجىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىپ، ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش خىزمىتىگە ماسلاشتۇرۇپ تەكشۈرۈپ تەنقىد قىلىپ، ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى يا ئېغىر، يا يېنىك بولۇپ قېلىش مەسىلىسىنىڭ يەنىلا ئېغىر ئىكەنلىكىنى بايقىدى. 1965 - يىلى ئاپتونوم رايون سانجى خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستىغا تەقسىم قىلىپ بەرگەن پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى 90 مىليون كىلوگرام بولغان، ئەمما ئوبلاست ناهىيىلەرگە 110 مىليون كىلوگرام تەقسىم قىلغان. ئۇنىڭ ئۈستىگە ناهىيىلەر ۋەزىپىنى تۆۋەنگە تەقسىم قىلغاندا تېخىمۇ ئەمەلىيەتتىن ئايرىلغان هالدا تەقسىملىگەن. سانجى ناهىيىسىدە تەكشۈرۈلگەن 52 ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىدە 26 ئەترەتنىڭ سېلىقى ئېغىرراق، ئالتە ئەترەتنىڭ سېلىقى يېنىكرەك بولدى. سەنگۈك گۈڭشې يۈگۈڭ چوڭ ئەترىتى 3 - ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتى 74 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق ئىشلەپچىقارغان بولسىمۇ، ئەمما تەقسىم قىلىنغان ۋەزىپە 80 مىڭ 500 كىلوگرام بولدى. يەنجى ناهىيىسىنىڭ ۋۇخاۋچۇ گۈڭشې 1 - ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتى 70 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق ئالغان بولۇپ، «ئۇچ قالدۇرۇق» تەڭپۇڭلاشتۇرۇلغاندىن كېيىن يەنە 30 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق كەملەيتتى، ئەمما بۇ ئەترەتكە 45مىڭ كىلوگرام سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى تەقسىم قىلىندى. قەشقەر ۋىلايىتى 1964 - يىلى 124 مىليون

كىلوگرام ئاشلىق سېتىۋالدى. يېزىلارغا 24 مىليون 600 مىڭ كىلوگرام ئاشلىقنى قايتۇرۇپ سېتىپ بەردى، قايتۇرۇپ سېتىپ بېرىش نىسبىتى 19.80% بولۇپ، كىشى بېشىغا 16 كىلوگرامدىن توغرا كەلدى. يەكەن، مەكىت ناھىيىلىرىدىكى 494 چوڭ ئەترەتنىن پەقەت سېتىۋېلىپ ساتمىغان ئېشىنچا ئاشلىقى بار ئەترەت 102، سېتىۋالغاندىن كېيىن يەنە قايتۇرۇپ سېتىپ بېرىدىغان ئېشىنچا ئاشلىقى بار ئەترەت 366، ئاشلىقى كەملەش تۈپەيلىدىن قايتۇرۇپ سېتىپ بېرىلىدىغان 26 ئەترەتكىمۇ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنلاشتۇرۇلدى. يۇقىرىدىكى سېتىۋېلىپ سېتىپ بېرىدىغان ئەترەت 392 بولۇپ، بارلىق ئەترەتنىڭ 35.79% نى ئىگىلىدى. بۇ ئۆلچەتتە قايتۇرۇپ سېتىپ بېرىش مىقدارى كۆپ، سېتىۋېلىپ سېتىپ بېرىش دائىرىسى كەڭ بولدى. بەزى ئاممىلار سىياسەتنىڭ ئۆزگىرىش سەۋەبىدىن كېلىپ چىقتى. مەسىلەن: شۇ يىلى ۋالىي مەھكىمىسى يېزىلاردىكى يىللىق ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۆلچىمىنى كىشى بېشىغا 140 ~ 160 كىلوگرام قىلىپ بەلگىلىگەنىدى، كېيىن ئاپتونوم رايون 1965 - يىل 2 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ ئايلىق ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۆلچىمىنى 15 كىلوگرام (يىلىغا 180 كىلوگرام) غا كۆپەيتىشنى بەلگىلىدى. مۇشۇ بىر تۈردىلا ئىلايەت بويىچە قايتۇرۇپ سېتىپ بېرىلگەن ئاشلىق 12 مىليون 500 مىڭ كىلوگرامدىن 15 مىليون كىلوگرامغىچە كۆپەيدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون ئاشلىق سېتىۋېلىش خىزمىتىدە «چەكتىن ئاشۇرۇپ ئاشلىق سېتىۋېلىشقا ھەرگىز بولمايدۇ» دەپ ئالاھىدە تەكىتلىگەچكە، ئومۇمىي ھوسۇل 2.19% ئاشقان ئەھۋالدا سېتىۋېلىنغان ئاشلىق 9.86% ئازايغان بولسىمۇ، ئەمما پىلاندىن يەنىلا 13.83% ئېشىپ كەتتى. يېزىلاردا سېتىۋېلىنغاندىن كېيىنكى ئوتتۇرىچە قالدۇق ئاشلىق ئالدىنقى يىلدىكىدىن يەنە 6 كىلوگرام ئۆستى، يەنە كوللېكتىپنىڭ 30 مىليون كىلوگرام زاپاس ئاشلىقى بار بولدى.

1966 - يىل 5 - ئاينىڭ 3 - كۈنىدىن 29 - كۈنگىچە ئاشلىق نازارىتى ئۈرۈمچىدە ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ئىدارىلىرى باشلىقلىرى يىغىنى ۋە ئاشلىق سىستېمىسى بويىچە سىياسىي خىزمەت يىغىنى چاقىرىپ، 1965 - يىللىق ئاشلىق خىزمىتىنى خۇلاسىلىدى. يىغىن مەزگىلىدە، ش ئۇ ئا ر پارتكوم شۇجىچۈسى يىغىن ئەھۋالى توغرىسىدىكى دوكلاتنى ئاڭلىدى، 1966 - يىلى ئاپتونوم رايوندا پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش تۈپ سانىنى بىر بەلگىلەپ 3 يىلغىچە ئۇزگەرتمەسلىك سىياسىتىنىڭ ۋاقتىنچە يولغا قويۇلمايدىغانلىقىنى قارار قىلدى، شۇ يىلدىكى ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ 700 مىليون كىلوگرام بولىدىغانلىقىنى، بۇنىڭدىن بۇغداينىڭ 450 مىليون كىلوگرام بولىدىغانلىقىنى بېكىتتى، ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ 1 - شۇجىسى ۋاڭ ئېنماۋ دېھقانلارنىڭ ئاشلىق سېلىقىنى مۇقىملاشتۇرۇش توغرىسىدا يولىيورۇق بەردى. يىغىندىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر پارتكوم شۇجىچۈسىنىڭ بەلگىلىمىسى ۋە ۋاڭ ئېنماۋنىڭ يولىيورۇقىنىڭ روھىغا ئاساسەن، ئاشلىق نازارىتى 1966 - يىللىق ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش خىزمىتىنى ئورۇنلاشتۇردى. ئاساسىي مەزمۇنى مۇنداق: ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ يا ئېغىر، يا يېنىك بولۇش مەسىلىسىنى ۋە چەكتىن ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش مەسىلىسىنى داۋاملىق ھەل قىلىش كېرەك؛ ئاشلىقى كەملەيدىغان ۋە ئۇزىنى ئۆزى تەمىنلەيدىغان ئەترەتلەرنىڭ دېھقانچىلىق بېجى، سۇ پۇلى، ماشىنا بىلەن يەر ھەيدەش خىراجىتى ئورنىغا ئاشلىق تاپشۇرۇشقا بولمايدۇ؛ پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ئىككى قەدەم بويىچە بولىدۇ: ۋەزىپە 70% ~ 80% ئورۇندالغاندا، ھوسۇل، قالدۇرۇلغان ئاشلىق يەنە بىر قېتىم يېغىۋاشتىن ئەمەلىيلەشتۇرۇلۇپ، ئاندىن ئاشلىقنى داۋاملىق سېتىش - ساتماسلىقى بەلگىلىنىدۇ؛ بۇغداي ئىمكانقەدەر كۆپ سېتىۋېلىنىدۇ، ئەمما چەكتىن ئاشۇرۇپ ئاشلىق سېتىۋېلىشقا بولمايدۇ، كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ئوزۇقلۇق ئاشلىق، بۇغداي 50 كىلوگرامدىن تۆۋەن ئەترەتلەردىن بۇغداي سېتىۋېلىنمايدۇ. 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ تەستىقلىشى ئارقىلىق، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىقنىڭ بىر تۈتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى ئۆستۈرۈلدى، شۇنىڭ بىلەن بىللە، ئارتۇق سېتىپ بەرگەنلەرنى باھا قوشۇپ مۇكاپاتلاش ئەھلدىن قالدۇرۇلدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايوندا ئاشلىقتىن كەڭ كۆلەمدە مول ھوسۇل ئېلىندى. ئاشلىق

ھوسۇلى 3 مىليارد 320 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 26.98% ئاشتى، كىشى بېشىغا 397 كىلوگرامدىن ھوسۇل توغرا كېلىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 65 كىلوگرام كۆپەيىپ، 19.58% ئاشتى. 943 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سېتىۋېلىنىپ، پىلاندىكىدىن 34.71% ئاشتى، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 260 مىليون كىلوگرام كۆپەيىپ، 38.06% ئاشتى؛ يېزىلاردا سېتىۋېلىنغاندىن كېيىن كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن قالدۇق ئاشلىق 353 كىلوگرام بولۇپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 15.36% ئاشتى.

1967 — 1968 - يىللىرى «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» نىڭ ئېغىر كاشىلىسى تۈپەيلىدىن، ئاپتونوم رايون بويىچە ئومۇمىي ئاشلىق مەھسۇلاتى 1967 - يىلى 42.18%، 1968 - يىلى 11.19% ئازىيىپ كەتتى. 1968- يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ئاشلىق 241 كىلوگرامغا، يېزىلاردا كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان قالدۇق ئاشلىق 252 كىلوگرامغا چۈشۈپ قالدى. ئاپتونوم رايون بويىچە سېتىۋېلىنغان ئاشلىق 1967 - يىلى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 40.20%، 1968 - يىلى 39.74% ئازىيىپ، سالدۇ زور مىقداردا ئازىيىپ كەتتى.

1969 - يىلى يازلىق ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۈنى سېتىۋېلىش مەزگىلىدە، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت 120 كىشى ئاجرىتىپ، جايلارنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىشىغا ياردەمگە ئەۋەتتى. سېتىۋېلىش ئاۋات پەسىلدە ئامبارلاشتۇرۇش سۈرئىتى ئاستا بولغانلىقى، ئۇنىڭ ئۈستىگە يۆتكەش جانلىق بولمىغانلىقى، توشۇش كۈچى يېتەرلىك بولمىغانلىقى ئۈچۈن، ئۈرۈمچى قاتارلىق جايلاردا تەمىنلەش جىددىي بولۇپ كەتتى. 12 - ئاينىڭ 27 - كۈنىدىن كېيىنكى يىلى 1 - ئاينىڭ 2 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئۈرۈمچى شەھىرىدە ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئىنقىلابىي كومىتېتلارنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرلىرى، ئىشلەپچىقىرىش قوماندانلىق گۇرۇپپىلىرى ياكى مالىيە - سودا گۇرۇپپىلىرىنىڭ مەسئۇللىرى ۋە ئاشلىق، سودا تارماقلىرىنىڭ ئالاقىدار خادىملىرى قاتناشقان ئاشلىق - ياغلىق دان - چارۋا مال سۈھبەت يىغىنى چاقىردى. ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ مۇدىرى لۇك شۇجىن يىغىندا سۆز قىلدى ۋە ھەر دەرىجىلىك پارتكوم، ئىنقىلابىي كومىتېتلارنىڭ 1 - باشلىقلىرىدىن ئاشلىق سېتىۋېلىش خىزمىتىنى بۇۋاستە تۇتۇپ، ئۈرۈشقا تەييارلىق كۆرۈش جەھەتتىكى ئېھتىياجىنى قامداش ئۈچۈن ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىشىنى تەلەپ قىلدى. يىغىندىن كېيىن «ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئاشلىق - ياغلىق دان - چارۋا مال سۈھبەت يىغىنىنىڭ مۇھىم خاتىرىسى»ى تارقىتىلدى، خاتىرىدە مۇنۇلار ئوتتۇرىغا قويۇلدى: پۈتۈن پارتىيە ھەرىكەتكە كېلىپ، پۈتۈن خەلق سەپەرۋەر قىلىنىپ، ئاشلىق - ياغلىق دان سېتىۋېلىشنى تۈتۈش كېرەك؛ ئاشلىق - ياغلىق دان سېتىۋېلىش پىلانىنى ئورۇنلاشتۇرۇشتا مەۋقەنى شىنجاڭغا قويۇپ، ئۆز جايىدا تەڭپۇڭلاشتۇرۇشنى قولغا كەلتۈرۈش كېرەك؛ ئاشلىق - ياغلىق دان ھايانكەشلىكىگە زەربە بېرىپ، ئاشلىق - ياغلىق دان قاراڭغۇ بازىرىنى بىكار قىلىپ، دۆلەتنىڭ بىر تۈتاش سېتىۋېلىش سىياسىتىنى قوغداپ، مول ھوسۇل ئېلىنغان رايونلاردا تىرىشىپ كۆپرەك ئاشلىق سېتىۋېلىش كېرەك. سانجى، ئىلى قاتارلىق نۇقتىلىق ئاشلىق سېتىۋېلىنىدىغان ۋىلايەت، ئوبلاستلارنىڭ رەھبەرلىرى كادىرلارغا بۇۋاستە يېتەكچىلىك قىلىپ، گۈڭشې - ئەترەتلەرگە چۈشۈپ، ئاشلىق سېتىۋېلىشنى كۈچەيتتى. بىكتۇەننىڭ تۆۋەن - مەيدانلىرى پائال تۇرۇپ باشلامچىلىق بىلەن ئاشلىق تاپشۇردى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق مەھسۇلاتى، سېتىۋېلىنغان ئاشلىق، قالدۇق ئالدىنقى يىلدىكىدىن ئازراق ئاشتى.

1970 - يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت بىلەن شىنجاڭ ھەربىي رايونى بىرلىشىپ «يازلىق يىغىم مەزگىلىدە يازلىق ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۈنى سېتىۋېلىش خىزمىتىنى ھەقىقىي ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا يولبورۇق» تارقاتتى ھەمدە مۇنۇ تەلەپلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى: دۆلەت، كوللېكتىپ، شەخسىتىن ئىبارەت «ئۈچ تەرەپكە تەڭ ئېتىبار بېرىش» ۋە «ئۈرۈشقا تەييارلىق كۆرۈش، قەھەتچىلىككە تەييارلىق كۆرۈش، خەلقنى ئەزەردە تۇتۇش» پرىنسىپىنى داۋاملىق ئىزچىللاشتۇرۇپ، يازلىق ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۈنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىشى كېرەك؛ ھەر دەرىجىلىك ئىنقىلابىي كومىتېت، ھەربىي رايون، شۇنىڭ ھەربىي رايون، جايلاردا تۈرۈشلۇق قىسىملار يازلىق يىغىمغا ۋە ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۈنى سېتىۋېلىش خىزمىتىگە ياردەم بېرىشنى مۇھىم ئىشلار كۈنتەرتىپىگە كىرگۈزۈشى، ۋىلايەت، ناھىيىلەر يازلىق يىغىمغا

قوماندانلىق قىلىش ئاپپاراتى قۇرۇشى، ئاشلىق، بانكا قاتارلىق تارماقلار ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋە مەبلەغ بىلەن تەمىنلەش قاتارلىق خىزمەتلەرنى ياخشى ئىشلىشى لازىم. ئاپتونوم رايوندىكى دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى ئاھالىلەرنىڭ ئوتتۇرىچە يىللىق ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۇلچىمى: دېھقانچىلىق رايونلىرىنىڭ 180 كىلوگرامدىن، چارۋىچىلىق رايونلىرىنىڭ 150 كىلوگرامدىن تۆۋەن بولماسلىقى كېرەك، دەپ بەلگىلەندى. شۇ ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئىشلەپچىقىرىش قوماندانلىق گۇرۇپپىسى «ئاشلىقتىن پارا ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش خىزمىتىدىكى بىر قانچە كونكرېت سىياسەت خاراكتېرلىك مەسىلىلەر توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، گۇڭشې ئەزالىرى ئارتۇق ئاشلىق سېتىپ بەرسە سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە 20% باھا قوشۇپ سېتىۋېلىش بەلگىلەندى. ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش مەزگىلىدە ئاپتونوم رايون 2 قېتىم تېلېفون يىغىنى چاقىردى، سېتىۋېلىش سۇرۇشتى ئاستا بولغان جايلارغا تېلېفون بېرىپ ھەيدەكچىلىك قىلدى. جايلار تۈركۈملەپ كادىر ئەۋەتىپ تەشۋىق قىلدى. ۋىلايەت ناھىيىلەردە ئومۇمىيۈزلۈك ئاشلىق سېتىۋېلىشقا قوماندانلىق قىلىش شتابى قۇرۇلدى. شىمالىي شىنجاڭ رايوندىكى تەملىكى يۇقىرىراق بولغان كۆمىستوناقتا قارمىتا، ئاشلىق تارماقلىرى بىر قىسمىنى مەدەك بىلەن سېتىۋېلىپ ساقلىغاندىن سىرت، يەنە گۇڭشې، ئەترەتلەرنىڭ ۋاكالىتەن ساقلاپ بېرىشىگە ھاۋالە قىلدى (ئاشلىق پۈلىنىڭ 70%ى ئالدىن تاپشۇرۇلدى). شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە سېتىۋېلىنغان ئاشلىق ئالدىنقى يىلدىكىدىن 248 مىليون كىلوگرام ئاشتى، دۆلەتنىڭ سالدۇسىمۇ كۆپەيدى، يېزىلاردىكى كوللېكتىپنىڭ زاپاس ئاشلىقى 1965 - يىلدىكىدىن 40% ئېشىپ، 42 مىليون كىلوگرامغا يەتتى. سېتىۋېلىنغاندىن كېيىن يېزىلاردا ئوتتۇرىچە قالدۇق ئاشلىق ئالدىنقى يىلدىكىدىن يەنە 14 كىلوگرام ئاشتى. (جەدۋەل: 1 — 21، 1 — 22لەرگە قارالسۇن).

1957 — 1970 - يىلغىچە شىنجاڭ بويىچە ئاشلىق مەھسۇلاتى، دۆلەت سېتىۋالغىنى ۋە سېتىۋېلىنغاندىن كېيىنكى يېزىلاردىكى قالدۇق ئاشلىق مىقدارى

جەدۋەل: 1 — 21 بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

تۇرى / ئاشلىق يىلى	نوپۇس (تۇمەن)		مەھسۇلات مىقدارى		دۆلەت سېتىۋالغىنى			سېتىۋېلىنغاندىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا قالدۇرۇلغان ئاشلىق (كىلوگرام)
	ئومۇمىي نوپۇس	بۇنىڭدىن: دېھقانچىلىق نوپۇسى	مىقدارى	ئومۇمىي نوپۇس بويىچە كىشى بېشىغا توغرا كەلگىنى (كىلوگرام)	مىقدارى		تاۋار نىسبىتى (%)	
					جەمئىي	بۇنىڭدىن: بىكتۇرۇن سىستېمىسى		
1957	558.01	461.01	145474	261	47091	664	32.35	213
1958	582.35	452.42	196085	337	65518	282	33.41	289
1959	648.98	470.26	197517	304	84702	102	42.88	240
1960	686.33	486.67	197978	288	65201	1335	32.93	273
1961	710.06	533.76	174439	246	51702	3369	29.64	230
1962	698.97	539.27	165354	237	41197	4777	24.92	230
1963	713.12	571.88	217950	306	57693	7876	26.47	280
1964	744.18	601.39	256140	344	75768	12215	29.58	300
1965	789.10	632.21	261738	332	68296	10794	26.09	306
1966	837.99	674.66	332344	397	94288	15696	28.37	353
1967	871.84	702.59	271138	311	56384	3425	20.80	306
1968	908.42	734.46	219339	241	33977	1228	15.49	252
1969	943.55	763.58	256249	272	45340	5840	17.69	276
1970	976.58	802.57	303207	310	70172	8780	23.14	290

ئىزاھ: 1. دۆلەت سېتىۋالغىنى غەللە - پاراق ۋە ئارتۇق ئاشلىق سېتىۋېلىشنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. سېتىۋېلىنغاندىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن قالدۇق ئاشلىق دېھقانچىلىقتا سېتىشنى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ (تۆۋەندىمۇ شۇنداق).

2. ئومۇمىي نوپۇس ستاتىستىكا ئىدارىسىنىڭ سانى بويىچە ئېلىندى، بۇ جەدۋەلدىكى دېھقانچىلىق نوپۇسى = ئومۇمىي نوپۇس — ئاشلىقى نورمىلىق نوپۇستىن ئىبارەت (تۆۋەندىمۇ شۇنداق).

1957 — 1970 - يىلغىچە شىنجاڭدىكى ۋىلايەتلەرنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 1 — 22　　بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

ئاشلىق يىلى / نامى		1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970
تاپشۇرۇم رايون بويىچە	جەمئىي	47091	65518	84702	65201	51702	41197	57693	75768	68296	94288	56384	33977	45340	70172
	بۇغدای	25435	38828	46115	46753	27898	18002	27099	42278	42103	53333	33703	20733	27324	38439
	گۈرۈچ	3352	3124	6360	1793	1666	1038	1234	2010	2092	2887	1942	1343	1473	1578
	دادۇر	387	355	452	196	233	205	394	626	542	640	517	354	350	439
	قارا ئاشلىق	17917	23211	31775	16459	21905	21952	28966	30854	23559	37428	20222	11537	16193	29716
	بۇنىڭدا: كۆممە قوناق					14478	16173	20292	24097	18835	31019	17225	10011	13954	
ئۇرۇمچى شەھىرى		86	544	653	1586	3518	3528	6771	11426	5056	3031	959	310	817	984
قاراماي شەھىرى				2	51	528	1011	789	1202	1037	118	255	523	246	186
تۇرپان ۋىلايىتى		864	783	1099	1089	1246	1387	1951	2245	2261	2335	2171	1162	1205	2122
قۇمۇل ۋىلايىتى		1066	1513	1878	905	972	526	958	1506	1526	1488	739	724	1150	1780
سانجى ئوبلاستى		9390	11204	15403	7586	5048	2721	8028	10807	8825	15859	5498	2039	6508	12159
ئىلى ئوبلاستى شىغا قاراشلىق ناھىيە، شەھەرلەر		6355	10732	11481	10493	5824	4690	5619	10778	8722	17472	11316	5620	5714	10909
تارباغاتاي ۋىلايىتى		4902	6346	8487	6919	5173	2200	3828	5811	5256	8650	7247	3133	4229	6334
ئالتاي ۋىلايىتى		1501	1985	2054	1318	1804	772	1273	1487	1477	1667	871	1102	636	890
بورتالا ئوبلاستى		1312	1553	1063	995	926	668	738	1319	1700	2252	1855	761	860	2551
بايىنغولىن ئوبلاستى		2049	3291	3546	2797	1976	1494	2174	2576	3180	3809	2418	1855	1551	2964
ئاقسۇ ۋىلايىتى		5379	7500	12042	6666	5680	5304	6125	7303	8546	9177	6650	5583	6193	7579
قىزىلسۇ ئوبلاستى		761	1134	1493	1103	720	466	538	516	526	602	580	463	375	504
قەشقەر ۋىلايىتى		9539	13450	18584	17325	12876	11239	12617	12426	10451	9394	8818	7206	7106	8622
خوتەن ۋىلايىتى		3887	5483	6917	6368	5411	5171	6284	6366	5007	5304	4444	3496	2910	3808
بىڭتۇەن ياشا قۇرۇش بۆلۈمى										4726	13110	2564		5840	8780

2. پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش تۈپ ساننى بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە ئۇزگەرتمەسلىك

1970 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئىشلەپچىقىرىش قوماندانلىق گۇرۇپپىسى ئاشلىق نازارىتى ۋە ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان ئاساسلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلارنىڭ ئاشلىق ئىدارىلىرىدىن 12 كادىر ئاجرىتىپ، ئۆگىنىش، تەكشۈرۈپ تەنقىد قىلىش گۇرۇپپىسى تەشكىللىدى، بۇ گۇرۇپپا گۇڭشى، خېنەن ئۆلكىلىرىگە بېرىپ ئاشلىق سېتىۋېلىشتا «بىر بەلگىلەپ ئۇچ يىلغىچە ئۇزگەرتمەسلىك» سىياسىتىنى يولغا قويۇشقا دائىر تەجرىبىلەرنى ئۆگەندى. 10 - ئايدا ئۆگىنىش - تەكشۈرۈپ تەنقىد قىلىش گۇرۇپپىسى سانجى ئوبلاستىنىڭ فۇكاڭ ناھىيىسى، خوتەن ۋىلايىتىنىڭ خوتەن ناھىيىسىدە نۆۋەتتىدا سىناق قىلىش ئارقىلىق، «ئاشلىق سېتىۋېلىشتا بىر بەلگىلەپ ئۇچ يىلغىچە ئۇزگەرتمەسلىكنى يولغا قويۇش توغرىسىدا پىكىر» (دەسلەپكى نۇسخا) نى تەييارلىدى. 11 - ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق مالىيە - سودا خىزمىتى يىغىندا مۇزاكىرە قىلىندى، يىغىندىن كېيىن جايلاردا داۋاملىق نۆۋەتتىدا سىناق قىلىپ تۈزىتىش بېلگىلەندى. 1971 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئىشلەپچىقىرىش قوماندانلىق گۇرۇپپىسى «ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىش (غەللە - پاراق ئېلىش) تا بىر بەلگىلەپ ئۇچ يىلغىچە ئۇزگەرتمەسلىك سىياسىتى ھەققىدە» پىكىر ئېلىش ۋە ئۇنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» نى تارقىتىپ، 1971 — 1973 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىشتا بىر بەلگىلەپ 3 يىلغىچە ئۇزگەرتمەسلىك سىياسىتىنى يولغا قويۇشنى بەلگىلىدى. شۇنىڭ بىلەن بىللە، جايلارغا 630 مىليون كىلوگرام سېتىۋېلىش تۈپ سانىنى رەسمىي چۈشۈردى، يەنى مەركەز ئاپتونوم رايونغا تەقسىم قىلىپ بەرگەن 600 مىليون كىلوگرام تۈپ سان ئاساسىدا 5% ئېھتىيات سان قوشۇلدى. (جەدۋەل: 1 — 23كە قارالسۇن). تۈپ سانىدىن ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغان ئاشلىق (سورتى ئايرىلمايدۇ) قا بىر تۇناش سېتىۋېلىش باھاسى ئاساستا 20% باھا قوشۇپ بېرىلدى.

1971 — 1973 - يىلغىچە شىنجاڭدا ئاشلىق سېتىۋېلىشتا بىر بەلگىلەپ 3 يىلغىچە ئۇزگەرتىلمەيدىغان تۈپ سان

جەدۋەل: 1 — 23 بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

رايون / تۈرى	ئاپتونوم رايون بويىچە	1. ۋىلايەت، شەھەر	ئۇرۇمچى	قارامايى	سانجى	قاراشەھەر	قۇمۇل	ئىلى	تارباغاتاي	ئالتاي	بورتالا	باينغولىن	ئاقسۇ	قىزىلسۇ	قەشقەر	خوتەن	2. ئىشلەپچىقىرىش بېكىتۈلگەن
ئاشلىق	63000	53000	2000	25	10000	1850	10000	6000	6000	1025	1200	2550	5500	350	8500	4000	10000
بۇنىڭدىن: يۇغدای	35800	31800	1100	15	5750	1350	6000	3750	3750	900	700	1600	3700	285	4500	2150	4000

1971 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ [1971] 50 - نومۇرلۇق «ئاشلىقنىتىن پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى بىر بەلگىلەپ بەش يىلغىچە ئۇزگەرتمەسلىكنى داۋاملىق يولغا قويۇش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى» نى تاپشۇرۇۋالغاندىن كېيىن، دەرھال ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، ئاپتونوم

رايوندا سىناق تەرىقىسىدە يۇرگۈزۈلۈۋاتقان ئاشلىقنىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى بىر بەلگىلەپ ئۇچ يىلغىچە ئۇزۇقەرتمەسلىكنى بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە ئۇزۇقەرتمەسلىككە ئۆزگەرتتى. 12 ـ ئاينىڭ 12 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم ش پ [1971] 94 ـ نومۇرلۇق ھۆججەت «ر ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ئاشلىقنىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى بىر بەلگىلەپ بەش يىلغىچە ئۇزۇقەرتمەسلىكنى داۋاملىق يولغا قويۇش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى» نى ئىزچىل ئىجرا قىلىش توغرىسىدا پىكىر» نى تارقىتىپ، ئاپتونوم رايوندا ئاشلىقنىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى بىر بەلگىلەپ بەش يىلغىچە ئۇزۇقەرتمەسلىكنى يولغا قويۇشنى ئومۇميۈزلۈك ئورۇنلاشتۇردى. «پىكىر» نىڭ ئاساسىي روھى مۇنداق: 1) ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىقنىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش تۆپ سانى 630 مىليون كىلوگرامدىن 620 مىليون كىلوگرامغا كېمەيتىلىدۇ. كېمەيتىلگەن رايون ۋە مىقدار مۇنداق: قەشقەر ۋىلايىتى 7 مىليون كىلوگرام، خوتەن ۋىلايىتى 2 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام، قىزىلسۇ ئوبلاستى 500 مىليون كىلوگرام. 2) دېھقانچىلىق رايونلىرىدىكى خەلق گۈڭشېلىرىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرى ئارتۇق ئاشلىقى بار، ئۇزۇنى ئۇزۇق تەمىنلەيدىغان، ئاشلىقى كەملەيدىغان ئەترەت دەپ 3 تۈرگە ئايرىلىپ، ئارتۇق ئاشلىقى بار ئەترەتلەرگە پەقەت سېتىۋېلىش، سېتىپ بېرمەسلىك، ئۇزۇنى ئۇزۇق تەمىنلەيدىغان ئەترەتلەرگە ھەم سېتىۋالماسلىق، ھەم سېتىپ بېرمەسلىك، ئاشلىقى كەملەيدىغان ئەترەتلەرگە سېتىپ بېرىش، سېتىۋالماسلىق بەلگىلىمىسى يولغا قويۇلىدۇ، ئۇزۇنى ئۇزۇق تەمىنلەيدىغان ۋە ئاشلىقى كەملەيدىغان ئەترەتلەر دېھقانچىلىق بېجى (غەللە ـ پاراق) ئۈچۈن ئاشلىق تاپشۇرماي، ئاشلىق ئورنىغا پۇل تاپشۇرىدۇ. ئارتۇق ئاشلىقى بار، ئۇزۇنى ئۇزۇق تەمىنلەيدىغان، ئاشلىقى كەملەيدىغان ئەترەتلەرنى ئايرىش ئۆلچىمى مۇنداق: ئىشلەپچىقىرىش سەۋىيىسى بىر قەدەر يۇقىرى، تەمىنلىگەن تاۋار ئاشلىقى كۆپرەك ناھىيىلەردە، نورمال ئاشلىق ھوسۇلى (ئادەتتە 1970 ـ يىلدىكى ئەملىي ھوسۇل ئاساس قىلىنىپ، نورمال يىللاردىكى ئىشلەپچىقىرىش سەۋىيىسى ۋە مۇۋاپىق ھوسۇل ئاشۇرۇش ئامىللىرىدىن پايدىلىنىلىدۇ) دىن ئۇرۇقلۇق، يەم ـ خەشەك تۆتۈپ قېلىنغاندىن كېيىن، كىشى بېشىغا توغرا كەلگىنى 180 كىلوگرامدىن يۇقىرى بولغانلار ئارتۇق ئاشلىقى بار ئەترەت، 160 كىلوگرامغا يەتمىگەنلىرى ئاشلىقى كەملەيدىغان ئەترەت، 160 ~ 180 كىلوگرام ئارىلىقىدىكىلىرى ئۇزۇنى ئۇزۇق تەمىنلەيدىغان ئەترەت بولىدۇ؛ ئىشلەپچىقىرىش سەۋىيىسى تۆۋەنرەك، تەمىنلىگەن تاۋار ئاشلىقى ئازراق ناھىيىلەردە، نورمال ھوسۇلدىن ئۇرۇقلۇق، يەم ـ خەشەك تۆتۈپ قېلىنغاندىن كېيىن، كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغىنى 160 كىلوگرامدىن يۇقىرى بولغانلىرى ئارتۇق ئاشلىقى بار ئەترەت، 150 كىلوگرامغا يەتمەيدىغانلىرى ئاشلىقى كەملەيدىغان ئەترەت، 150 ~ 160 كىلوگرام ئارىلىقىدىكىلىرى ئۇزۇنى ئۇزۇق تەمىنلەيدىغان ئەترەت بولىدۇ. قالدۇرۇلىدىغان ئۇرۇقلۇق مۇنداق بەلگىلەندى: مو بېشىغا بۇغداي 12.5 ~ 14 كىلوگرام، شال 12.5 ~ 15 كىلوگرام، كۆممىقوناق، ئاق قوناق ۋە باشقا قارا ئاشلىقلار 3 ~ 4 كىلوگرام بولىدۇ. قالدۇرۇلىدىغان يەم ـ خەشەك مىقدارى مۇنداق بەلگىلەندى: نەسىللىك ئات، كالا ـ تۆگىلەرنىڭ ھەر بىرىگە يىلىغا 750 ~ 900 كىلوگرام، ئېشەككە 200 ~ 300 كىلوگرام، قويغا 50 كىلوگرام؛ تېرىقچىلىققا ئىشلىتىلىدىغان ئات، قېچىرلارغا 200 ~ 400 كىلوگرام، كالا، تۆگىلەرگە 125 ~ 200 كىلوگرام، كوللېكتىپنىڭ ئېشەكلىرىگە 50 ~ 75 كىلوگرام. 3) چارۋىچىلىق گۈڭشې (فېرما) لىرىدىكى دېھقانچىلىق ئەترەتلىرى ئەسلىدە دۆلەتنىڭ سېتىۋېلىش ـ سېتىشىدىن ئۆتكۈزمەي، ئارتۇق ئاشلىقنى بىۋاستە چارۋىچىلىق ئەترەت (فېرما) لىرىگە تەڭشەپ بەرگەن بولسا يەنىلا دۆلەتنىڭ سېتىۋېلىش ـ سېتىشىدىن ئۆتكۈزمەي داۋاملىق تەڭشەپ بەرسە بولىدۇ، ئەمما دېھقانچىلىق رايونلىرىدىكى ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىگە ئوخشاش، تەڭشەش ۋەزىپە تۆپ سانىنى مۇۋاپىق بەلگىلىشى لازىم. 4) ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرىنىڭ سېتىۋېلىش تۆپ سانىدىن ۋە چارۋىچىلىققا تەڭشەپ بېرىدىغان سانىدىن ئاشۇرۇپ سېتىلغان ئاشلىقى ۋە گۈڭشې ئەزالىرى ساتقان قالدۇرۇق يەردىن ئېلىنغان ياكى ئىقتىساد قىلىنغان ئاشلىقى بىردەك باھا قوشۇپ سېتىۋېلىنىدۇ. باھا قوشۇش دائىرىسى: مەركەزنىڭ

بەلگىلىمىسى بويىچە بىر تۇتاش سېتىۋېلىش تاختاي باھاسىنىڭ %30 (سورتى ئايرىلمايدۇ) ىدىن ئاشۇرۇۋېتىشكە بولمايدۇ. ئاپتونوم رايونىنىڭ بەلگىلىمىسى بۇغداي، گۈرۈچ (شال) ۋە تۇرلۈك پۈرچاقلارغا بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ %30ى بويىچە، باشقا ئاشلىقلارغا بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ %20ى بويىچە باھا قوشۇلىدۇ. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ھوسۇلى 99 مىليون 140 مىڭ كىلوگرام ئېشىپ، %3.27 كۆپەيدى، 650 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سېتىۋېلىنىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن %7.35 ئازايدى، دېھقانلارنىڭ سېلىقى مۇڭاپىقلىشىشقا يۈزلەندى. لېكىن، ئاپتونوم رايون بويىچە 4 مىليون 400 مىڭ كىلوگراملىق پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش تۈپ سانى ئەمەلىيلەشمىدى، 10 ناھىيە «بىر بەلگىلەپ بەش يىلغىچە ئۇزۇنغەرتمەسلىك»نى سىياسەت بويىچە ئەستايىدىل ئەمەلىيلەشتۈرمىدى.

1972 - يىل 2 - ئايدا ئاپتونوم رايون ئاشلىق خىزمىتى يىغىنى چاقىرىپ، مەملىكەت بويىچە بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە ئۇزۇنغەرتمەسلىك سىياسىتىنىڭ ئەمەلىيلەشتۈرۈلۈش ئەھۋالى ۋە چەكتىن ئاشۇرۇپ ئاشلىق سېتىۋالماسلىق تەجرىبىلىرى تونۇشتۇرۇلدى. 9 - ئاينىڭ 29 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، جايلارنىڭ ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىدىكى بىر بەلگىلىنىپ 5 يىلغىچە ئۇزۇنغەرتىلمەيدىغان تۈپ سانىنى تەڭشەپ، سېتىۋېلىش تۈپ سانىنى كېمەيتتى؛ يەنى ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ 1 مىليون 350 مىڭ كىلوگرام، سانجى ئوبلاستىنىڭ 3 مىليون كىلوگرام، بايىنغولىن ئوبلاستىنىڭ 650 مىڭ كىلوگرام بولدى، خوتەن ۋىلايىتىنىڭ ئۇزۇنغەرمىدى، سورتلار ئىچىدە بۇغداينىڭ تۈپ سانى 2 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام ئازايتىلدى، كۆمىسقوناقنىڭ تۈپ سانى مۇناسىپ كۆپەيتىلدى. تەڭشەلگەندىن كېيىن، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سېتىۋېلىش تۈپ سانى 615 مىليون كىلوگرام بولدى. 9 - ئاينىڭ 29 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم ش پ [1972] 104 - نومۇرلۇق ھۆججىتىدە «ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ،ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى بىر بەلگىلەپ بەش يىلغىچە ئۇزۇنغەرتمەسلىكنى داۋاملىق يولغا قويۇش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى» نى ئىزچىل ئىجرا قىلىش توغرىسىدا پىكىر» (قوشۇمچە نۇسخىسىغا قارالسۇن) نى يەنە بىر قېتىم تارقاتتى، بۇ ھۆججەت ش پ [1971] 94 - نومۇرلۇق ھۆججەتنىڭ ئورنىنى ئالدى. ئەمما ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە ئۇزۇنغەرتمەسلىك تۈپ سىياسىتى ئۇزۇنغەرمىدى. شۇ يىلى ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ئاۋات پەسلىگە كىرگەندىن كېيىن، جايلاردا ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش سۈرئىتى ناھايىتى ئاستا بولدى، ھەر جەھەتتىن ھەيدەكچىلىك قىلىنغان بولسىمۇ، ۋەزىيەت يەنىلا ياخشىلانمىدى. 12 - ئاينىڭ 20 - كۈنىگىچە ئاپتونوم رايون بويىچە پاراق ئېلىنغان ۋە سېتىۋېلىنغان ئاشلىق 330 مىليون كىلوگرام بولۇپ، ئالدىنقى يىلنىڭ ئوخشاش مەزگىلىدىكىدىن %34.65 ئاز بولدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ھوسۇلى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 348 مىليون كىلوگرام، دۆلەت سېتىۋالغىنى 188 مىليون كىلوگرام كېمەيدى، سېتىۋېلىشتىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن قالدۇق ئاشلىق ئالدىنقى يىلدىكى 298 كىلوگرامدىن 271 كىلوگرامغا كېمەيدى. ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ئېشىنىشتىن كەملەش ھالىتىگە ئۆتتى.

1973 - يىلىنىڭ بېشىدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت يېزا ئىگىلىكىگە ياردەم بېرىش ئىشخانىسى قۇرۇپ، ھەر ساھەنىڭ يېزا ئىگىلىكىگە ياردەم بېرىش خىزمىتىنى ماسلاشتۇردى. 2 - ئايدا ئاپتونوم رايون ئاشلىق خىزمىتى يىغىنى چاقىرىپ، ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش - يۆتكەش خىزمىتىنى ئورۇنلاشتۇردى. 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم «1973 - يىللىق يازلىق ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا پىكىر» نى تارقىتىپ، مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: 1972 - يىللىق ئاشلىق كىرىم - چىقىمىدا چوڭراق تەۋرەق پەرق كۆرۈلدى. ئاشلىق يۆتكەپ كىرگۈزىدىغان ئاساسلىق رايونلارنىڭ ۋە قەشقەر، خوتەن قاتارلىق جايلارنىڭ سالدۇسى ناھايىتى ئاز بولۇپ، ئوبوروت قىلىشتا قىيىنچىلىقى بار، جايلار 1973 - يىللىق ئاشلىق خىزمىتىنى كۆچمىنىڭ بارىچە ياخشى ئىشلىشى كېرەك. ھەم بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە

ئۇزگەرتمەسلىك سىياسىتىدە چىڭ تۇرۇشى ھەم مۇۋاپىق تەقسىم قىلىپ، شۇ يىللىق ۋەزىپىنى دەرىجىمۇ دەرىجە تۆۋەنگە چۈشۈرۈشى لازىم. ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىكىگە ياردەم بېرىش ئىشخانىسى ۋە جايلاردىكى يېزا ئىگىلىكىگە ياردەم بېرىش ئورگانلىرى كادىرلارنى ئاجرىتىپ، گۇڭشې - ئەترەتلەرگە بېرىپ، سېتىۋېلىش خىزمىتىنى تەكشۈرۈشى ۋە ھەيدەكچىلىك قىلىشى كېرەك. «3 تەرەپكە تەڭ ئېتىبار بېرىش»نى تەشەببۇس قىلىپ، كوللېكتىپ ۋە شەخسىلا ئېتىبار بېرىشتىن ساقلىنىش لازىم. ھوسۇل ئاشسا كۆپەيتىپ سېتىۋېلىش، يېنىك ئاپەتكە ئۇچرىسا نورمال سېتىۋېلىش، ئېغىر ئاپەتكە ئۇچرىسا قوش كېمەيتىش (دۆلەتنىڭ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ۋە ئوزۇقلۇق ئاشلىق قالدۇرۇش مىقدارىنى كېمەيتىش) يولغا قويۇلۇشى كېرەك. ئاشلىق، ياغنى بازارغا سېلىشنى، ئاشلىق، ياغقا مال تېگىشىشنى ۋە ئالدامچىلىق بىلەن سېتىۋېلىپ بۆلۈشۈۋېلىشنى قاتتىق مەنئى قىلىش لازىم. شۇ يىلى ئاپتونوم رايوندا بۇغداي ھوسۇلى ئاشتى، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئاشلىق ئىدارىسى ئىنقىلابىي رەھبەرلىك گۇرۇپپىسىنىڭ باشلىقى شى جېڭگو خىزمەت ئەترىتىنى باشلاپ، جايلارغا بېرىپ سېتىۋېلىشقا ھەيدەكچىلىك قىلدى. جايلاردىكى پارتىيە - ھۆكۈمەت رەھبەرلىرى گۇڭشې - ئەترەتلەرگە بېرىپ سېتىۋېلىشنى تۈزىتى. قىزىلسۇ ئوبلاستى ئوبلاست، ناھىيىلەردىكى ئورگان كادىرلاردىن 300 نەچچىنى سەپەرۋەر قىلىپ يازلىق يىغىم ۋە سېتىۋېلىشقا ياردەملەشتى. تۇرپان ناھىيىسىنىڭ يالقۇنتاغ گۇڭشېسى 50 نەچچە كادىرنى ئاجرىتىپ سېتىۋېلىشقا ياردەملەشتى. بۇ گۇڭشېنىڭ «مۇنئىي ھەمراھ» چوڭ ئەترىتىنىڭ توشۇش كۈچى بېتىشمىگەندە 1 -ئەترەتتىن 40 نەچچە ياش ۋە «ئالغا» گۇڭشې 3 - چوڭ ئەترەت 2 - ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىدىكى 9 نەپەر ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچىسى ئاشلىقنى پونكىتىغا يۆدۈپ ئاپىرىپ سېتىشقا ياردەملەشتى. 9 - ئايغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە 10 ناھىيە يازلىق ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىدى (ئۇلاردىن ئىككىسى يىللىق ۋەزىپىنى ئورۇندىدى)، ئەمما كۆپلىگەن جايلاردا سۈرئەت ئاستا بولدى. 9 - ئاينىڭ 20 - كۈنى مەملىكەتلىك ئاشلىق خىزمىتى يىغىنىغا تەييارلىق كۆرۈش يىغىنىدا زۇڭلى جۇ ئېنلەينىڭ «بۇ يىل مول ھوسۇل ئېلىندى، ئازراق يەپ، كۆپرەك سېتىۋېلىپ، ئازراق زاپاس ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى ساقلاپ، مەملىكەت ئىچىدە ئاشلىق كەمرىم - چېقىمىنى تەڭپۈڭلاشتۇرۇش ھەمدە ئېشىنىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇپ، ئاشلىقنى كەڭرى ساقلاش كېرەك» دېگەن يولیورۇقى يەتكۈزۈلدى. شۇنىڭ بىلەن بىللە گوۋۇيۈەننىڭ ئالاقىدار رەھبەرلىرىنىڭ: «ئىمپورت ئاشلىقنا تايىنىش ھەرگىز رەئىس ماۋ زېدۇڭ ۋە مەركەزنىڭ فاڭجېنى ئەمەس، بۇنى ئۇزىمىز ھەل قىلالايتتۇق، ئاشلىق ئىمپورت قىلىش رېۋىزىئونىزملىق ياكى يېرىم رېۋىزىئونىزملىقتۇر» دېگەن سۆزى يەتكۈزۈلدى. شۇ ئايدا، ئاپتونوم رايون ئاشلىق خىزمىتى سۆھبەت يىغىنى چاقىردى، بىكتۈەن يىللىق پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ %40نىلا ئورۇندىيالايدىغانلىقىنى، تارباغاتاي قاتارلىق ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان ژىلايەت، ئوبلاستلارمۇ ۋەزىپىنى ئورۇندىشىنىڭ قىيىن ئىكەنلىكىنى مۇلچەرلىدى. شۇڭا، ش ئۇ ئا ر پارتكوم 9 - ئاينىڭ 24 - كۈنى «ئاشلىق مەسىلىسى توغرىسىدا جىددىي يولیورۇق»نى تارقىتىپ، يىل ئىچىدە ئاشلىق كەمرىم - چېقىمىنى تەڭپۈڭلاشتۇرۇپ، «مەركەزدىن ئاشلىق سورىماسلىق»نى ئوتتۇرىغا قويدى. 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ژىلايەت، ئوبلاست، ناھىيىلەرنىڭ مەسئۇللىرى قاتناشقان مالىيە - سودا خىزمىتى يىغىنى چاقىرىپ، ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش خىزمىتىنى ياخشى تۇتۇش تەدبىرلىرىنى مۇزاكىرە قىلدى.

ئاشلىق سېتىشقا ئىلھام بېرىش ئۈچۈن، مەملىكەت بويىچە ئاشلىق ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىشقا سانائەت بۇيۇملىرىنى مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش سىياسىتى يولغا قويۇلدى. ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ بەلگىلىمىسى بويىچە، شۇ يىللىق سېتىۋېلىش پىلانىنى ئورۇندىغان ئۆلكە، رايونلارغا ئاپتوموبىل بىلەن دېھقانچىلىق ماشىنا-سايمانلىرى مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلمەي، خىمىيىۋى ئوغۇتلا مۇكاپاتلاپ بېرىلدى، لېكىن شىنجاڭدا پىلان ئىچىدىكى خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ توشۇش كۈچى جىددىي بولغانلىقتىن، خىمىيىۋى ئوغۇت ئاساسىي قاتلامغا تولۇق يەتكۈزۈپ بېرىلمىدى، يىللىق ئاشلىق سېتىۋېلىش پىلانىمۇ ئورۇندالمىدى، ئەتىجىدە ئاشلىق مىنىستىرلىكى

شىنجاڭنىڭ ئەھلي قىسىنچىلىقىغا ئېتىبار بېرىپ، مۇكاپاتلاپ بېرىلىدىغان خىمىيىۋى ئوغۇتنى پۈتۈنلەي ئاپتوموبىل ۋە دېھقانچىلىق ماشىنا - سايمانلىرىغا ئۆزگەرتتى. ئاشلىق مىنىستىرلىكى ئاپتونوم رايونغا 150 يۈك ئاپتوموبىلى، 70 قول تراكتورى، 10 مىڭ قول ھارۋىسى بەردى، شۇنىڭ بىلەن بىللە ئاپتونوم رايون مۇكاپاتلاپ سېتىش ئۇچۇن، 200 قول تراكتورى، 10 مىڭ قول ھارۋىسى ئاجراتتى. ئاپتونوم رايون ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ ھېساباتى جەھەتتە، ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئاشۇرۇپ ئورۇندىغان گۇڭشې (مەيدان) لارنىڭ ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغان ئومۇمىي ئاشلىقى بويىچە ھېسابلاپ، %40نگە ئاپتوموبىل، %30نگە قول تراكتورى، %30نگە قول ھارۋىسى بەردى. مۇكاپاتلاپ سېتىش ئۇلچىمى مۇنداق بولدى: جەنۇبىي شىنجاڭ رايونى (بايىنغولىن ئوبلاستى ۋە ئۇنىڭ جەنۇبىدىكى جايلار) دا 400 مىڭ كىلوگرامغا بىر ئاپتوموبىل، 100 مىڭ كىلوگرامغا بىر قول تراكتورى، 2000 كىلوگرامغا بىر قول ھارۋىسى مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلدى. شىمالىي شىنجاڭ رايونىدا، 600 مىڭ كىلوگرامغا بىر ئاپتوموبىل، 150 مىڭ كىلوگرامغا بىر قول تراكتورى، 3000 كىلوگرامغا بىر قول ھارۋىسى مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلدى. يۇقىرىدىكى تەدبىرلەر قوللىنىلغانلىقى ئۇچۇن، شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە 545 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سېتىۋېلىنىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 82 مىليون 510 مىڭ كىلوگرام كۆپ سېتىۋېلىندى، بۇ، شۇ يىلى ئاشقان ئاشلىقنىڭ %33.29نى ئىگىلىدى. سېتىۋېلىشتىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن قالدۇق ئاشلىق 14 كىلوگرام كۆپەيىپ، %5.17 ئاشتى.

1974 - يىل 2 - ئايدا مەملىكەت بويىچە بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇشقا ئاساسەن، جۇڭگو خەلق بانكىسىنىڭ ئاپتونوم رايونلۇق شۆبىسى، ش ئۇ ئا ر سودا ئىدارىسى، ئاشلىق ئىدارىسى «1974 - يىللىق دېھقانچىلىق مەھسۇلاتلىرى زاكالەت پۇلى تارقىتىش توغرىسىدا بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، 13 مىليون 570 مىڭ يۈەن زاكالەت پۇلى كۆرسەتكۈچى چۈشۈردى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق تېرىلغۇ كۆلىمى ئازايدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئېغىر قۇرغاقچىلىق ئاپىتى بولدى، بۇغداي ھوسۇلى ئالدىنقى يىلدىكىدىن %42.22 كېمەيدى، بولۇپمۇ شىمالىي شىنجاڭدىكى ئاساسلىق ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان رايونلاردا ھوسۇل ئېغىر دەرىجىدە كېمەيىپ كەتكەچكە، يازلىق ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىشتا قىيىنچىلىق ناھايىتى زور بولدى. 8 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى ئۈرۈمچىدە خىزمەت گۇرۇپپىسى جەنۇبىي، شىمالىي شىنجاڭلارغا بېرىپ ئاپەت ئەھۋالى ۋە سېتىۋېلىش ئەھۋالىنى ئىگىلىدى. ش ئۇ ئا ر پارتكوم خىزمەت گۇرۇپپىسىنىڭ تەكشۈرۈش دوكلاتىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، جايلارنىڭ تۇرۇمن ئۇلچەم بويىچە ئاشلىق قالدۇرۇشى كېرەكلىكىنى، يېزىلاردا ئاشلىقنى پىلانلىق ئىشلىتىش، تېجەپ ئىشلىتىش كېرەكلىكىنى ئوتتۇرىغا قويدى. 11 - ئايدا ئېچىلغان ج ك پ ش ئۇ ئا ر 2 - نۆۋەتلىك كومىتېتنىڭ 3 - ئومۇمىي يىغىنىدا «پۈتۈن پارتىيە ھەرىكەتكە كېلىپ، يېزا ئىگىلىكى بىلەن كەڭ شۇغۇللىنىپ، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشى بويىچە قەد كۆتۈرۈش جېڭىنى جەزمەن ياخشى قىلىش توغرىسىدا قارار» چىقىرىلدى، شۇنىڭ بىلەن بىللە ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش خىزمىتىنى چىڭ تۇتۇش تەلەپ قىلىندى. بايىنغولىن ئوبلاستى، قەشقەر ۋە ئاقسۇ ۋىلايەتلىرى پىلاننى ئورۇندىدى ياكى ئاشۇرۇپ ئورۇندىدى، بورتالا ئوبلاستى يېزىلارنىڭ ئاشلىق قالدۇرۇش ئۇلچىمىنى تەشەببۇسكارلىق بىلەن تۆۋەنلىتىپ، سېتىۋېلىشنى ئالدىنقى يىلدىكىدىن ئاشۇردى. لېكىن شىمالىي شىنجاڭدىكى ئاساسلىق ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىنىڭ سېتىۋېلىش مىقدارى زور دەرىجىدە كېمەيىپ كەتتى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئېلىنغان ئاشلىق مەھسۇلاتى ئالدىنقى يىلدىكىدىن %59.15 ئازايدى. كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ئاشلىق 230 كىلوگرامغا چۈشۈپ قالدى. بۇ 1951 - يىلدىن بۇيانقى ئەڭ تۆۋەن سەۋىيە بولدى؛ پاراق ئېلىنغان ۋە سېتىۋېلىنغان ئاشلىق %67.25 ئازايدى، شۇ يىلدىكى كىرىم - چىقىم تەتۇر پەرقى 303 مىليون كىلوگرام بولۇپ، 1957 - يىلى ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش يولغا قويۇلغاندىن بۇيان تەتۇر پەرق ئەڭ كۆپ بولغان بىر يىل بولدى؛ سېتىۋېلىشتىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا قالدۇرۇلغان ئاشلىق 240 كىلوگرامغا چۈشۈپ،

1963 - يىلدىن بۇيان ئەڭ تۆۋەن بولغان بىر يىل بولدى.

1975 - يىل ئەتىيازدا ئاپتونوم رايون بويىچە 30 مىڭدىن ئارتۇق كادىر ھەر دەرىجىلىك پارتكوم، ئىنقىلابىي كومىتېت، ھەر ساھە مەسئۇللىرىنىڭ باشچىلىقىدا يېزا ئىگىلىكىنىڭ 1 - سېپىگە بېرىپ دېھقانچىلىققا ياردەم قىلدى. ئەتىياز پەسلىدە باھار جۇدۇنى، باھار قۇرغاقچىلىقى، بوران قاتارلىق تەبىئىي ئاپەتلەر بولدى. 6 - ئاينىڭ ئاخىرلىرىدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم ئاشلىق خىزمىتى يىغىنى چاقىردى، ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ شۇجىسى، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى سۈڭ جىخي يىغىنغا رىياسەتچىلىك قىلدى. يىغىندا شۇ يىللىق ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش پىلانى 700 مىليون كىلوگرام قىلىپ بەلگىلەندى. ھەر دەرىجىلىك پارتكوم، ئىنقىلابىي كومىتېتلار ئاشلىق خىزمىتىگە بولغان رەھبەرلىكىنى كۈچەيتىپ، ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىش كۆرۈش روھىنى جارى قىلدۇرۇپ، كۈنىنى غورىگۈل ئۆتكۈزۈپ، ئىمكانقەدەر مەركەزدىن ئاز ئاشلىق سورىشى كېرەك. ئۆتكەنكى تەجرىبە - ساۋاقلاردىن ئىبرەت ئېلىپ، يېڭى ئاشلىق يىغىمىدىن باشلاپ ئاشلىق قالدۇرۇشنى چىڭ تۇتۇپ، تۆۋەن، چىڭ ئورۇنلاشتۇرۇش كېرەك، يازلىق يىغىمدىن كۈزلۈك يىغىمغىچە ھەر بىر كىشىنىڭ ئايلىق ئوزۇقلۇق ئاشلىقى سابىق ئىشلەپچىقىرىش بىكىتۈەنىنىڭ دېھقانچىلىق تۈەن - مەيدانلىرى ۋە جايلاردىكى دېھقانچىلىق مەيدانلىرىنىڭ 15 كىلوگرامدىن، مول ھوسۇل ئېلىنغان رايونلاردىكى ئارتۇق ئاشلىقى بار ئەترەتلەرنىڭ 5 . 13 كىلوگرامدىن ئېشىپ كەتمەسلىكى كېرەك. لېكىن 10 - ئاينىڭ ئاخىرىغىچە بۇغدايدىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ ئورۇندىلىشىدا يوچۇق بىر قەدەر چوڭ بولۇشى، كۈزلۈك ئاشلىقنى ئامبارغا كىرگۈزۈش سۈرئىتىنىڭ ئاستا بولۇشى نەتىجىسىدە ئاپتونوم رايون بويىچە كىرىم - چىقىم جەھەتتىكى يوچۇق كېڭىيىپ كېتىپ، ئاشلىق ۋەزىپىتى كۈندىن - كۈنگە جىددىيلىشىپ كەتتى. بولۇپمۇ ئاشلىقنى يۇقىرىغا يۆتكەش راۋان بولماي، ئۇرۇمچى ۋە قاراماي شەھەرلىرىدە ئاشلىق تەقەززالىقى كۆرۈلدى. 11 - ئاينىڭ ئوتتۇرا ۋە ئاخىرلىرىدا ئاپتونوم رايون جەنۇبىي ۋە شىمالىي شىنجاڭدا ئاشلىق، ياغ، گۆش سېتىۋېلىش ۋە يۇقىرىغا يۆتكەش بويىچە جىددىي يىغىن چاقىردى. ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ 2 - شۇجىسى، شىنجاڭ ھەربىي رايونىنىڭ قوماندانى باك يۈڭ، ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ شۇجىسى، ئىنقىلابىي كومىتېتنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى ئىسمائىل ئەھمەت، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى جاناۋىل يىغىنغا قاتناشتى ۋە سۆز قىلدى. باك يۈڭ: «ئاشلىق، ياغلىق دان خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەشتە، ئاساسىي مەسئۇلىيەت پارتكومدا، مەسىلە كۆرۈلگەندە ئاپتونوم رايون ۋىلايەتلىك، ناھىيىلىك پارتكوملارنى تۆتىدۇ» دەپ كۆرسەتتى. يىغىندا ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش پىلانىنى 700 مىليون كىلوگرامدىن ئۆزگەرتمەسلىك، شەرت - شارائىتى بار جايلار كۆپرەك سېتىۋېلىش بەلگىلەندى. يىغىندا يېزىلارنىڭ پۈتۈن يىللىق ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۆلچىمى مۇنداق بەلگىلەندى: پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئاشۇرۇپ ئورۇندىغان ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىنىڭ ئەڭ كۆپ بولغاندا 190 كىلوگرامدىن، ئاشلىقى كەملەيدىغان ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىنىڭ 150 كىلوگرامدىن ئاشماسلىقى، پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئاشۇرۇپ ئورۇندىغان دېھقانچىلىق تۈەن - مەيدانلىرىنىڭ ئەڭ كۆپ بولغاندا 200 كىلوگرامدىن، ئاشلىقى كەملەيدىغان دېھقانچىلىق تۈەن - مەيدانلىرىنىڭ 170 كىلوگرامدىن ئاشماسلىقى كېرەك. ئاشلىق، ياغ، گۆش دۆلەتنىڭ 1 -، 2 - تۇردىكى ماددىي ئەشيا، ئۇلارنى قاتتىق باشقۇرۇش لازىم، ئەركىن بازاردا سېتىشقا بولمايدۇ. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئېلىنغان ئاشلىق 1971 - يىلدىكىگە يېقىنلىشىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 522 مىليون كىلوگرام ئاشتى. پاراق ئېلىنغان ۋە سېتىۋېلىنغان ئاشلىق 674 مىليون كىلوگرام بولۇپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 269 مىليون كىلوگرام كۆپ بولدى. شۇ يىللىق ئاشلىق كىرىم - چىقىم نەتىجىسىدە ئاپتونوم رايون ئالدىنقى يىلدىكىدىن 37 . 92 % تۆۋەنلىدى. سېتىۋېلىشتىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا قالدۇرۇلغان ئاشلىق ئالدىنقى يىلدىكىدىن 15 . 42 % ئۆستى. شۇ يىلى بىكىتۈەنىنىڭ تۇزۇلمىسى ئۆزگەرتىلگەچكە، تۈەن - مەيدانلارنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش پىلانى ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ پىلانىغا كىرگۈزۈلدى.

1976 - يىل 6 - ئاينىڭ ئاخىرلىرىدا، ئاپتونوم رايون ئاشلىق ئىدارىلىرى باشلىقلىرى يىغىندا 1976-يىللىق ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە ئوڭۇن سېتىۋېلىش، سېتىش، يۆتكەش پىلانى ئورۇنلاشتۇرۇلدى، پىلانىنى ئورۇنداش تەدبىرلىرى ۋە دېھقانچىلىق تۈرىن - مەيدانلىرىنىڭ ئاشلىق باشقۇرۇشىنى كۈچەيتىشىگە دائىر مەسىلىلەر مۇزاكىرە قىلىندى. ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ شۇجىسى، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى سۇڭ جىخې يىغىندا مۇنۇ تەلەپلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى: جايلار «ئۈچ تەرەپكە تەڭ ئېتىبار بېرىش» پرىنسىپى ۋە «ئۆز ۋاقتىدا سېتىۋېلىش، بىرلا ۋاقىتتا ئورۇنلاشتۇرۇش» قاتارلىقلارنى ئەستايىدىل ئىزچىللاشتۇرۇشى كېرەك. مول ھوسۇل ئېلىنغان جايلاردا كۆپرەك سېتىۋېلىش، يېنىك ئاپەتكە ئۇچرىغان بولسا ئېتىبار بېرىش، ئېغىر ئاپەتكە ئۇچرىغان بولسا قوش كېمەيتىش كېرەك. ئىلغارلارنى تەقدىرلەش، تېپىلارنى تۈتۈش ئارقىلىق ئومۇمىي جەھەتتىن يېتەكلەش كېرەك. تۈمەن - مەيدانلاردا دۆلەت ئاشلىق ئورگىنىنى ئىمكانقەدەر تېز بەرپا قىلىپ ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈپ، تۈمەن - مەيدانلارنىڭ ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىش خىزمىتىنى چىڭ تۇتۇش لازىم. 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم «1976 - يىللىق ئاشلىق خىزمىتىنى ئەستايىدىل ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش»نى تارقىتىپ مۇنداق تەلەپلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى: بۇ يىل ئۇزۇنى ئۇزى تەمىنلەپ ئېشىنىشنى ئىشقا ئاشۇرۇش، يۆتكەپ كىرگۈزۈلگەن ئاشلىق يېيىش قالىپىغىنى چۈرۈپ تاشلاش كېرەك. ئارتۇق ئاشلىقى بار جايلار كۆپ تۇھپە قوشۇشى، ئاشلىقى كەملەيدىغان جايلار ئىمكانقەدەر ئۇزۇنىنى ئۇزى تەمىنلىشى، ئۇرۇمچى ۋە قاراماي شەھەرلىرى ئۇزۇنىنى ئۇزى تەمىنلەش سەۋىيىسىنى ئۈستۈرۈشى لازىم؛ جايلارغا چۈشكەن داجەيچە ناھىيىلەرنى ئومۇملاشتۇرۇش خىزمەت ئۇمەك - ئەترەتلىرى ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە ئوڭۇن سېتىۋېلىش خىزمىتىنى مۇھىم ۋەزىپە قىلىپ ياخشى تۇتۇشى لازىم؛ دۆلەتنى كۆپلەپ تاۋار ئاشلىق، ياغلىق دان بىلەن تەمىنلەش شەرەپ، تۇھپە كۆرسەتكەنلىك بولىدىغانلىقىنى كەڭ تەشۋىق قىلىش كېرەك؛ كۆپ قالدۇرۇش، ئاز سېتىش، ئاشلىققا مال تېگىشۈېلىش، شەخسىي ئېتىبار بېرىش، تار مەھكىمچىلىك قىلىپ ئومۇملۇقنى كۆزدە تۇتماسلىقتەك ئىدىيە ۋە قىلمىشلارنى تۈزىتىش لازىم؛ ئاپتونوم رايون بويىچە يېزىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى ئالدىنقى يىلى ئېچىلغان كۆيتۇڭ يىغىنىدا بەلگىلەنگەن ئۇلچەم بويىچە بولۇشى كېرەك. ئەسلىدە ئوزۇقلۇق ئاشلىقى ئۇلچىمى بەك يۇقىرى بولۇپ كېتىپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ ئورۇندىلىشىغا تەسىر يەتكەن بولسا مۇۋاپىق تۆۋەنلىتىش كېرەك؛ بۇغداينىڭ قالدۇرۇلۇش مىقدارى دېھقانچىلىق مەيدانلىرى، چارۋىچىلىق فېرمىلىرى ۋە ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىنىڭ يىللىق قالدۇرۇش مىقدارىنىڭ %50ىدىن، قارا ئاشلىق ئىشلەپچىقارمايدىغان دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانلىرى، چارۋىچىلىق فېرمىلىرى ۋە ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىنىڭ يىللىق قالدۇرۇش مىقدارىنىڭ %70ىدىن ئېشىپ كەتمەسلىكى، بۇغداي ئىشلەپچىقىرىدىغان رايونلار ئېھتىياجلىق قارا ئاشلىقنى ئاشلىق تارماقلىرى تېگىشىپ بېرىشكە مەسئۇل بولۇشى كېرەك. 7 - ئاينىڭ 8 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ش ئى [1976] 103 - نومۇرلۇق «دۆلەت دېھقانچىلىق تۈرىن- مەيدانلىرىنىڭ ئاشلىق باشقۇرۇش خىزمىتىنى كۈچەيتىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: سابىق ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بېكىتۈىندىكى دېھقانچىلىق تۈرىن - مەيدانلىرىنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىشتىكى بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە ئۇزۇقەرتىلمەيدىغان تۈپ سانى جەھەتتە يەنىلا سابىق ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بېكىتۈىنى تەقسىم قىلغان سان ئۇلچەم قىلىنىشى كېرەك. تۈمەن - مەيدانلار ئىشلەپچىقارغان ئاشلىق، ياغلىق داندىن بەلگىلىمە بويىچە ئوزۇقلۇق ئاشلىق (ياغ)، ئۇرۇقلۇق، يەم - خەشەك ۋە زاپاس ئاشلىقنى تولۇق قالدۇرغاندىن كېيىن، قالغان ئارتۇق ئاشلىق (ياغلىق دان) نىڭ ھەممىسىنى دۆلەتكە سېتىپ بېرىدۇ. دۆلەت تۈمەن - مەيداندا تەسىس قىلغان كارخانا، كەسىپىي ئورۇنلاردىكى خادىملار (تاۋار ئاشلىق يەيدىغان كادىرلار ۋە ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) بىردەك ئۇزى ئورۇشلۇق تۈرىن - مەيدانلار ئىشلەپچىقارغان ئاشلىقنى يەيدۇ. ئۇلايەت، ئوبلاستتىن يۇقىرى ئىنقىلابىي كومىتېتلارنىڭ تەستىقىدىن ئۆتكۈزمەي تۇرۇپ، سىرتقا تىجارەت قىلىدىغان ئاشخانا ئېچىشقا ياكى ئاشلىق، ياغدىن ياسالغان پىشىق

يېمەكلىكنى سېتىشقا قەتئىي يول قويۇلمايدۇ. هاراق چىقىرىشقا كېتىدىغان ئاشلىق ئاپتونوم رايونلىق تەستىقلىشى ئارقىلىق دۆلەت پىلانىغا كىرگۈزۈلىدۇ. تۇەن - مەيدانلارنىڭ «تۆگىمەن، جۇۋاز، پۇرچاق ياسالمىلىرى ۋە كراخمال كارخانىلىرى ئىشلەپچىقارغان ئاشلىق، ياغ مەھسۇلاتلىرىنى ئۆزلىرى سېتىش مەنئى قىلىنىدۇ. ئاپتونوم رايون مۇددىتى توشۇپ قالغان 1971 - يىلدىن 1975 - يىلغىچە بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە ئۆزگەرتمەسلىك تۇپ سانىنى 1978 - يىلغىچە داۋاملىق ئىجرا قىلىشنى قارار قىلدى. شۇ يىلى جايلار ئاشلىق سېتىۋېلىش خىزمىتىنى خېلى چىڭ تۇتتى. ئىلى ۋىلايىتى ۋە شىخەنزە شەھىرى ئاشۇرۇپ سېتىۋالغان ئاشلىق ئاشقان ھوسۇلنىڭ %40ىدىن كۆپرەكنى ئىگىلىدى. ئالتاي ۋىلايىتى ئاشۇرۇپ سېتىۋالغان بۇغداي ئاشقان ھوسۇلنىڭ %51ىنى ئىگىلىدى. تارباغاتاي ۋىلايىتى مول ھوسۇل ئېلىنغان مەيدان - ئەترەتلەردە ئاشۇرۇپ سېتىۋالدى، ھوسۇل كېمەيگەن مەيدان - ئەترەتلەردە 450 مىڭ كىلوگرام ئوزۇقلۇق ئاشلىقنى ئازايتتى. تۇرپان ۋىلايىتىدە 700 مىڭ كىلوگرامدىن كۆپرەك ھوسۇل كېمەيگەن بولسىمۇ، يەنە 370 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنىدى. سابىق بىڭتۇەندىكى تۇەن - مەيدانلار ئالدىنقى يىلدىكىدىن 37 مىليون 740 مىڭ كىلوگرام ئاشلىقنى كۆپ سېتىپ بەردى. 70 - تۇەن سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى بولمىسىمۇ، تەشەببۇسكارلىق بىلەن 150 مىڭ كىلوگرام بۇغداي سېتىپ بەردى. ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ۋاقتىدا ئومۇمىي ئۆقتۇرۇش چىقىرىپ، ۋەزىپىنى ياخشى ئورۇندىغان ناھىيە، تۇەن - مەيدان ۋە ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنى تەقدىرلىدى. 1976 - يىل 12 - ئاينىڭ ئاخىرىغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە پاراق ئېلىنغان ۋە سېتىۋېلىنغان ئاشلىق ئالدىنقى يىلدىكىدىن 135 مىليون كىلوگرام، يەنى %20.06 ئاشتى. 4 ۋىلايەت - ئوبلاست ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئاشۇرۇپ ئورۇندىدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ھوسۇلى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 287 مىليون كىلوگرام، سېتىۋېلىنغان ئاشلىق ئالدىنقى يىلدىكىدىن 135 مىليون كىلوگرام ئاشتى، ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغىنى ئاشقان ھوسۇلنىڭ %47.04ىنى ئىگىلىدى. ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش ئاساسىي جەھەتتىن تەڭپۇڭلاشتى.

1977 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە يۆتكەپ كىرگۈزۈلگەن ئاشلىق يېيىش قالپىقىنى چۈرۈپ ئاشلاش روھى داۋاملىق ئىزچىللاشتۇرۇلدى. 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئاشلىق تارماقلىرى بويىچە «داڭچىدىن ئۆگىنىش، داجەيدىن ئۆگىنىش» يىغىنى چاقىرىپ، يازلىق ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش خىزمىتىنى نۆقتىلىق ئورۇنلاشتۇردى. 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم «1977 - يىللىق ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا ئۆقتۇرۇش» تارقىتىپ، جايلاردىن ئىختىيارىي تەقسىم قىلىش، مېھمان چاقىرىپ سوۋغا تەقدىم قىلىش، ئاشلىققا مال تېگىشىۋېلىشتەك كەيپىياتنى توگىتىپ، ئاشلىقنىڭ ئېقىپ كېتىشىنى توسۇشنى تەلەپ قىلدى. يېزىلاردا ئوزۇقلۇق ئاشلىقنىڭ ھوسۇل ئاشقان رايون ۋە گۇڭشې، ئەترەتلەر كوللېكتىپ تەقسىم قىلىدىغان قىسمى 140 كىلوگرامدىن تۆۋەن بولغاندىن سىرت، باشقىلىرى بىردەك ئۆستۈرۈلمەيدۇ. پرىنسىپ جەھەتتە زاپاس ئاشلىق قالدۇرۇلمايدۇ. ھەر دەرىجىلىك پارتكومىلارنىڭ ئاساسلىق رەھبەرلىرى بىرىنچى سەپكە بېرىپ سېتىۋېلىشنى بىۋاسىتە تۇتۇشى، خادىملارنى تەشكىللەپ، ئاساسىي قاتلامنىڭ خىزمىتىگە ياردەم بېرىشى، ۋاقىت ۋە كۈچنى مەركەزلەشتۇرۇپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىشى لازىم. 9 - ئايدا سېتىۋېلىنغان بۇغداي ئالدىنقى يىلنىڭ شۇ مەزگىلىدىكىدىن 55 مىليون كىلوگرامدىن كۆپرەك ئازايدى. ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ شۇجىسى، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى سۈڭ جىنخېنلەر رياسەتچىلىكىدە ئاشلىق خىزمىتى يىغىنى چاقىرىلىپ، جايلاردىن يېزىلارغا قالدۇرۇلىدىغان ئاشلىقنى زىچ ئورۇنلاشتۇرۇپ، سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداش تەلەپ قىلىندى. پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ئاۋات پەسلىدە ش ئۇ ئا ر پارتكوم جايلارغا خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىپ سېتىۋېلىشقا ھەيدەكچىلىك قىلدى، ھەر 10 كۈندە ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرگە بىر قېتىم سېتىۋېلىش ئەھۋالى ھەققىدە ئومۇمىي ئۆقتۇرۇش تارقاتتى ھەمدە ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىشنى تۇتۇپ، سېتىشنى تىزگىنلەش توغرىسىدا كۆپ قېتىم تېلېفون يىغىنى چاقىردى. كۆز پەسلىدە ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى گۇرۇپچىنى ئامبارغا كۆپرەك كىرگۈزۈش ئۈچۈن مەجۇەن ناھىيىسىدىكى

گۈڭشېلاردىن 1 مىليون كىلوگرام ئۇن، 2 مىليون كىلوگرام كۆمىسقوناققا 2 مىليون كىلوگرام گۈرۈچ تېگىشىشنى ئورۇنلاشتۇردى. 12 - ئاينىڭ 6 - كۈنى ئاشلىق ئىدارىسى ئىلى، سانجى، تارباغاتاي، شىخەنزە قاتارلىق جايلارغا بارغان خىزمەت گۇرۇپپىسىنىڭ تەكشۈرۈشىگە ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر پارتكوم، ئىنقىلابىي كومىتېتقا «بەزى جايلارنىڭ كوللېكتىپقا قالدۇرۇلىدىغان ئاشلىقىنى ئۇلچەمدىن ئاشۇرۇپ كۆپەيتىپ بەرگەنلىكىگە دائىر ئەھۋاللار توغرىسىدا ئىنكاس» يوللاپ، ئۇزى خالىغانچە كوللېكتىپقا كۆپەيتىپ ئاشلىق قالدۇرۇش قىلمىشلىرىنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىپ ئامبارغا كىرگۈزۈش سۈرئىتىگە ۋە يىللىق ۋەزىپىنىڭ ئورۇندىلىشىغا بىۋاسىتە تەسىر يەتكۈزگەنلىكىنى كۆرسىتىپ بەردى. شۇ ئاينىڭ ئاخىرلىرىدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت جايلارنىڭ ھەقىقىي تەكشۈرۈپ، قەتئىي تۈزىتىشنى تەلەپ قىلدى. ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ 1 - شۇجىسى ۋاڭ فېڭ ئاشلىق يۆتكەپ چىقىرىدىغان 7 ۋىلايەت، ئوبلاستتىكى پارتىيە، ھۆكۈمەتنىڭ ئاساسلىق رەھبەرلىرى قاتناشقان يىغىن چاقىرىپ، ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋە يۆقىرىغا يۆتكەش خىزمىتىنى مەخسۇس مۇزاكىرە قىلدى، شۇنىڭ بىلەن بىللە، ئاشلىق سېتىۋېلىشتا سانائەت بۇيۇملىرىنى مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش سىياسىتىنى ئەسلىگە كەلتۈردى. ئاپتونوم رايون ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر سېتىۋالغان ئاشلىقنىڭ ئومۇمىي سانى بويىچە ھېسابلاپ مۇكاپاتلاپ سېتىش ئۇلچىمىنى مۇنداق بېكىتتى: ھەر 9 مىليون 500 مىڭ كىلوگرامغا بىر ئاپتوموبىل (ياكى تراكتور)، ھەر 300 مىڭ كىلوگرامغا بىر قول تراكتورى، ھەر 25 مىڭ كىلوگرامغا بىر قول ھارۋىسى، بىر تونىنا خىمىيىۋى ئوغۇت مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش. ئاپتونوم رايون جايلارغا مۇكاپاتلاپ سېتىش ئۈچۈن 51 ئاپتوموبىل، 30 تراكتور، 250 قول تراكتورى، 30 مىڭ قول ھارۋىسى، 30 مىڭ تونىنا خىمىيىۋى ئوغۇت تەقسىم قىلىپ بەردى. شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر پارتكوم ۋە ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت يەنە يىللىق ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئاشۇرۇپ ئورۇندىغان 4 ۋىلايەت، ئوبلاست، 67 ناھىيە، تۇمەن - مەيدانىنى ۋە بۇغدايدىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئاشۇرۇپ ئورۇندىغان 5 ۋىلايەت، ئوبلاست، 69 ناھىيە، تۇمەن - مەيدانىنى ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ تەقدىرلىدى، يىل ئاخىرىدا «شەرەپ تاختىسى» بەردى ھەمدە «شىنجاڭ گېزىتى»دە ئېلان قىلدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە 8 مىليون 700 مىڭ مو ئېتىز ئاپەتكە ئۇچراپ، ئومۇمىي ئاشلىق مەھسۇلاتى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 169 مىليون كىلوگرام كېمەيىپ كەتتى. 740 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سېتىۋېلىنىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 68 مىليون 680 كىلوگرام ئاز بولدى. سېتىۋېلىشتىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن ئاشلىق ئالدىنقى يىلدىكىدىن 17 كىلوگرام ئازايدى. ئاشلىق كىرىم - چىقىم يوچۇقى كېڭەيدى.

1971 — 1977 - يىلغىچە غۇلجا قاتارلىق ناھىيىلەردىكى يېزىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى تەكشۈرۈش ئەھۋالى

جەدۋەل: 1 — 24

بىرلىكى: كىلوگرام

يىللار / تەكشۈرۈش نۇقتىسى	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977
غۇلجا ناھىيىسى «1 - ماي» گۈڭشېسى	201	146	206	207	203	213	203
بۇنىڭ ئىجمىدە: 1 - چوڭ ئەترەت 4 - ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتى (ئىلغار ئەترەت)		225	235	230	213	260	201
2 - چوڭ ئەترەت 1 - ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتى (ئونتوزا ئەترەت)		210	200	200	200	225	200
6 - چوڭ ئەترەت 9 - ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتى (ئارقىدا قالغان ئەترەت)		180	190	200	210	203	203

ئالتاي ۋىلايىتى							165
ئالتاي ناھىيىسى ئۇتبۇلاق گۇڭشې 1 - چولاق ئەترىتى 3 - ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتى	180	185	180	180	180	170	160
183 - تۇمەن	210	208	210	195	198	190	180
بورتالا ناھىيىسى «قىزىلبايراق» گۇڭشىسى	251	281	288	236	295	286	269
بۇنىڭ ئىچىدە: خۇڭبۇلاق 2 - ئەترىت (ئىسلاھ ئەترىتى)							269
خۇڭبو 3 - ئەترىت (ئوتتۇراھال ئەترىت)							237
خۇڭيۈن 2 - ئەترىت (ئارقىدا قالغان ئەترىت)							227
خوتەن ۋىلايىتى							156

1978 - يىلى ئاپتونوم رايون ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ شىنجاڭ مەسىلىسى توغرىسىدىكى مۇھىم يولىيورۇقىنى ئىزچىل ئىجرا قىلىپ، تۇرلۇك تەدبىرلەرنى قوللىنىپ يېزا ئىگىلىكىنى راۋاجلاندۇرۇپ، سېتىۋېلىنىدىغان ئاشلىقنى كۆپەيتىپ، يۆتكەپ كىرگۈزۈلگەن ئاشلىق يېمەكلىكنى قولغا كەلتۈرۈشكە تىرىشتى. ئەتىيازلىق تېرىلغۇدىن ئىلگىرى، ئاپتونوم رايون ئاشلىق توشۇش پىلانىنى ئىجرا قىلىشنى كەينىگە سۈرۈپ، خىمىيىۋى ئوغۇت قاتارلىق دېھقانچىلىققا جىددىي ئېھتىياجلىق ماددىي ئەشيالارنى شىنجاڭغا تېزدىن يۆتكەپ، ئاساسىي قاتلامغا 200 مىڭ تونىنا خىمىيىۋى ئوغۇت يۆتكەپ بەردى. 6000 دىن ئارتۇق قۇدۇق قېزىپ يۇرۇشلەشتۈرۈپ بەردى ھەمدە مۇنتىزىم ئۇسۇلدا يامغۇر ياغدۇرۇپ بەردى. شۇ يىلى 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم «نۆۋەتتە يېزا ئىقتىسادى سىياسىتىگە ئائىت بىر قانچە مەسىلە توغرىسىدا بەلگىلىمە» (قىسقارتىلىپ 8 ماددا دەپ ئاتىلىدۇ) نى ئېلان قىلدى. ئۇنىڭ 2 - ماددىسىدا مۇنداق دەپ بەلگىلەندى: دۆلەت چۈشۈرۈپ بەرگەن يىللىق ئاشلىق، ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىش پىلانى، پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىگىچە ئەمەلىيلەشتۈرۈش كېرەك، قاتلامۇ قاتلام سان قوشۇشقا بولمايدۇ. شۇ يىللىق پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئورۇندالغاندىن كېيىن، قالغىنىنى دۆلەت سېتىۋالماقچى بولسا، ئەڭ كۆپ بولغاندا 40%دىن ئاشۇرماسلىقى شەرت. ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىگە قالدۇرۇلغان ئاشلىق، ياغلىق دان ئاساسەن گۇڭشې ئەزالىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق - يېغىنى كۆپەيتىشكە ۋە زاپاس ئاشلىقنى مۇۋاپىق ئاشۇرۇشقا ئىشلىتىلىدۇ، تۇرلۇك نامالار بىلەن ئېھتىياتى ئاشلىق، ياغلىق دان قالدۇرۇشقا بولمايدۇ، 7 - ئاينىڭ 5 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ 1 - شۇجىسى ژاڭ فېڭ ئاپتونوم رايونلۇق يازلىق ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش يىغىندا مۇنداق تەلەپلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى: (1) ھەر دەرىجىلىك پارتكوملار ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش خىزمىتىنى چىڭ تۇتۇپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى سىياسەت بويىچە ئورۇندىشى، مەركەزدىن يەنە ئاشلىق سورىماسلىقى كېرەك. (2) گۇڭشې - ئەترەت، تۇمەن - مەيدانلار كۆپ تۆھپە قوشۇشقا سەپەرۋەر قىلىنىشى كېرەك. ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغان ۋە ئاشۇرۇپ ئورۇندىغانلارنى ماددىي ئەشيا بىلەن مۇكاپاتلاپ كۆپرەك ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىش، لېكىن قايتا ۋەزىپە قوشۇپ بەرمەسلىك كېرەك. (3) يېزىلاردىكى 8 ماددىلىق بەلگىلىمىنى ئەمەلىيلەشتۈرۈش، گۇڭشې ئەزالىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۇلچىمىدە كۆپ ئىشلەپچىقارسا كۆپ قالدۇرۇشنى ئورۇنداش كېرەك. (4) «ئۈچ تەرەپكە تەڭ ئېتىبار بېرىش» پرىنسىپىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، دۆلەت ۋە شەخسىتىن ئىبارەت ئىككى تەرەپكە تەڭ ئېتىبار بېرىش كېرەك، ئىككى تەرەپنىڭكىنى قىسقارتىپ ئوتتۇرىدىكىگە قوشۇشقا بولمايدۇ، ھەر قانداق شەكىل بىلەن ئېھتىياتى ئاشلىق، ياغلىق دان ئاجرىتىپ قالدۇرۇشقا بولمايدۇ. يىغىندىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر پارتكوم «بۇ يىللىق يازلىق يىغىم ۋە يازلىق ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى

سېتىۋېلىش خىزمىتىنى ئەستايىدىل ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش»نى تارقاتتى. «شىنجاڭ گېزىتى» دە ۋەزىپىنىڭ ئاشۇرۇپ ئورۇندالغان قىسمىغا ماددىي ئەشيا مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلىدۇ، دەپ ئوبزور ئېلان قىلىنىدى. شۇ ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى. «لوپ ناھىيىسىنى يازلىق ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئاشۇرۇپ ئورۇندىغانلىقى ئۈچۈن ئەقدىرلەش توغرىسىدا ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، جايلارنىڭ لوپ ناھىيىسىدىن ئۆگىنىشىنى، ژىلايەت، ئوبلاست، ناھىيىلەردىكى پارتىيە - ھۆكۈمەت رەھبەرلىرىنىڭ سېتىۋېلىشنى بىۋاسىتە تۇتۇشىنى تەلەپ قىلدى. 9 - ئاينىڭ 21 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى «ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ 1978 - يىللىق ئاشلىق، ياغلىق داننى ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىشتا ماددىي ئەشيا مۇكاپاتلاپ سېتىش ئالدىنقى يىلدىكى بارلىق سېتىۋېلىنغان ئاشلىق بويىچە ھېسابلاشتىن يىللىق پىلانىنى مۇكاپاتلاپ سېتىش ئالدىنقى يىلدىكى بارلىق سېتىۋېلىنغان ئاشلىق بويىچە ھېسابلاشقا ئۆزگەرتىلدى. مۇكاپاتلاپ سېتىش ئورۇندىغاندىن كېيىنكى ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغان قىسىم بويىچە ھېسابلاشقا ئۆزگەرتىلدى. مۇكاپاتلاپ سېتىش ئۆلچىمى مۇنداق: گۈڭشي، تۆەن - مەيدانلار بىرلىك قىلىنىدى، جەنۇبىي شىنجاڭ رايونىدا، ھەر 1 مىليون كىلوگرام ئاشلىق ئاشۇرۇپ سانتانلارغا بىر ئاپتوموبىل (ياكى تراكتور)، 2 قول تراكتورى، دېھقانچىلىققا ئىشلىتىلىدىغان 2 دىزىلماتور، 2 دان ئايرىش ماشىنىسى (ياكى خامان تېپىش ماشىنىسى) مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلىدۇ. شىمالىي شىنجاڭ رايونىدا، ھەر 1 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق ئاشۇرۇپ سانتانلارغا بىر ئاپتوموبىل (ياكى تراكتور)، 2 قول تراكتور، دېھقانچىلىققا ئىشلىتىلىدىغان 2 دىزىلماتور، 2 دان ئايرىش ماشىنىسى (ياكى خامان تېپىش ماشىنىسى) مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلىدۇ. ئىشلەپچىقىرىش ئەتىرىتى ۋە تۆەن-مەيدانلار بىرلىك قىلىنىپ، ھەر 2.5 كىلوگرام ئاشلىق ئاشۇرۇپ سانتانلارغا 0.5 كىلوگرام خىمىيىۋى ئوغۇت مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلىدۇ. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە 103 ئاپتوموبىل (ياكى تراكتور)، 214 قول تراكتورى، دىزىلماتور، خامان تېپىش ماشىنىسى، 28 مىڭ تونىنا خىمىيىۋى ئوغۇت مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلدى. ئاشۇرۇپ سېتىلغان قىسمىغا ماددىي ئەشيا مۇكاپاتلاپ سېتىلغاندىن سىرت، كېلىشىم باھا بويىچە راسچوت قىلىنىدى. يېزىلاردىكى 8 ماددىنى ئىجرا قىلىش داۋامىدا، بەزى جايلاردا ھوسۇل ئاشقانلار كۆپ قالدۇرۇش، كۆپ يېيىشتەك بىر تەرەپلىمىلىك قاراش تەكتىلىنىپ، ھوسۇل ئاشقان بولسىمۇ ئاشۇرۇپ سېتىۋالالمىغاچقا، سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ ئورۇندىلىشىغا تەسىر يەتتى. يېزىلاردىكى 8 ماددىنى توغرا ئىزچىللاشتۇرۇش ئۈچۈن، 9 - ئاينىڭ ئاخىرلىرىدا ئېچىلغان، ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىلىرى باشلىقلىرى يىغىنىدا مۇنۇلار ئوتتۇرىغا قويۇلدى: ئومۇمەن يىللىق ئىشلەپچىقىرىش پىلانىنى ئورۇندىغان ۋە ئاشۇرۇپ ئورۇندىغانلار بەلگىلەنگەن يىللىق سېتىۋېلىش پىلانىنى ئاشۇرۇپ ئورۇندىشى لازىم؛ يىللىق ئىشلەپچىقىرىش پىلانىنىڭ %90ىدىن كۆپرەكىنى ئورۇندىغانلار يىللىق سېتىۋېلىش پىلانىنى ئورۇندىشى لازىم؛ يىللىق ئىشلەپچىقىرىش پىلانىنىڭ %90ىدىن تۆۋىنىنى ئورۇندىغان بولسىمۇ، لېكىن ھوسۇل ئالدىنقى يىلدىكىدىن ئاشقانلارنىڭ كۆپەيتىپ سېتىۋالىدىغىنىنىڭ ئاشقان ھوسۇلدا ئىگىلىگەن نىسبىتى: ئىلى، تارباغاتاي، بورتالالارنىڭ %60، شىخەنزە، سانجى، تۇرپان، بايىنغولىن، ئاقسۇلارنىڭ %50، قالغان ژىلايەت، ئوبلاستلارنىڭ %40 ياكى بۇنىڭدىن سەل تۆۋەنرەك بولۇشى كېرەك. شۇنىڭ بىلەن بىللە، سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغان ئىشلەپچىقىرىش ئەتىرىتى ۋە تۆەن - مەيدانلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۆلچىمى بەلگىلەندى: ئىشلەپچىقىرىش سەۋىيىسى يۇقىرى ناھىيىلەرنىڭ 180 كىلوگرام، ئىشلەپچىقىرىش سەۋىيىسى تۆۆەن ناھىيىلەرنىڭ 160 كىلوگرام، دېھقانچىلىق تۆەن - مەيدانلىرىنىڭ 190 كىلوگرام بولىدۇ. سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىسىغان گۈڭشي - ئەترەتلەر ۋە تۆەن - مەيدانلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى ژىلايەت، ئوبلاست، ناھىيە، شەھەرلەر ئۆز ئالدىغا بەلگىلەيدۇ. 12 - ئايدا ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر پارتكوم جايلارنىڭ شۇ يىللىق ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى تەكشەپ تازايتتى، ئاشۇرۇلغان قىسمى كېلىشىم باھا بويىچە راسچوت قىلىنىدى، دېھقانلارنىڭ كىرىمى ئاشتى، پەقەت خوتەن ژىلايىتىنىڭلا 6 مىليون 940 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، ژىلايەت

بويىچە دېھقانلارنىڭ كىرىمى 1 مىليون 800 مىڭ يۈەندىن كۆپرەك ئاشتى. شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر پارتكوم، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت جايلاردىكى بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش تۈەن - مەيدانلىرىنىڭ ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ش ئۇ ئا ر بويىچە ئۆزلەشتۈرۈش باش ئىدارىسى دەرىجىمۇ دەرىجە تۈەن - مەيدانلارغا چۈشۈرۈپ بېرىدۇ، دەپ بەلگىلىدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ئومۇمىي مەھسۇلاتى 3 مىليارد 700 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 472 مىليون كىلوگرام، 14.63% ئاشتى؛ پاراق ئېلىنغان ۋە سېتىۋېلىنغان ئاشلىق ئالدىنقى يىلدىكىدىن 156 مىليون كىلوگرام كۆپەيدى، ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغىنى ئاشقان ھوسۇلنىڭ 33.05%نى ئىگىلىدى؛ سېتىۋېلىشتىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن قالدۇق ئاشلىق ئالدىنقى يىلدىكىدىن 28 كىلوگرام يەنى 10.37% ئاشتى.

1979 - يىلى ئاپتونوم رايون ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىنىڭ روھىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، يېزا ئىقتىسادىي سىياسىتىنى كەڭ قويۇۋېتىپ، دېھقانلارنىڭ سېلىمىنى يەڭگىللەتتى. 4 - ئاينىڭ ئاخىرلىرىدا ئاپتونوم رايون ئاشلىق خىزمىتى يىغىنى چاقىرىپ، ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى لېي شىيەنيەننىڭ ئاشلىق خىزمىتى توغرىلىق بەرگەن يولىورۇقى ۋە 3 - ئايدىكى مەملىكەتلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى باشلىقلىرى يىغىنىنىڭ روھىنى يەتكۈزدى، ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىشتا بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە ئۆزگەرتىلمەيدىغان تۇپ سانىنى تەڭشەپ كېمەيتىش ۋە ئاشلىق سېتىۋېلىش باھاسىنى ئۆستۈرۈشكە دائىر مەسىلەرنى مۇزاكىرە قىلدى، يىغىندا ئەسلىدە چارۋىچىلىق گۇڭشىلىرىدىكى دېھقانچىلىق ئەترەتلىرىدىن چارۋىچىلىق ئەترەتلىرىگە تەڭشەپ بېرىلمىدىغان تەخمىنەن 37 مىليون كىلوگرام ئاشلىقنى دۆلەتنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش پىلانىغا كىرگۈزۈش بەلگىلەندى. ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى سۇڭ جىخي، لىيۇ زىمۇلار يىغىندا سۆز قىلىپ ئاپتونوم رايون ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىش كۆرۈشتە چىڭ تۇرۇپ، ئاشلىق مەسلىسىنى ھەل قىلىشى، ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش خىزمىتىنى داۋاملىق چىڭ تۇتۇشى لازىم دەپ تەكىتلىدى. 5 - ئاينىڭ ئاخىرلىرى ۋە 6 - ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرىدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت «ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىشتا بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە ئۆزگەرتىلمەيدىغان تۇپ سانىنى ۋە 1979 - يىللىق ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش پىلانىنى چۈشۈرگەنلىك توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» ، «ئاپتونوم رايونلۇق پىلان كومىتېتى ۋە ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئاشلىق - ياغ، ياغلىق دانىنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىنى تەڭشەش لايىھىسىنى تەستىقلاپ تارقاتقانلىق توغرىسىدا ھۆججەت» تارقاتتى. ھۆججەتلەردە مۇنۇلار بەلگىلەندى: ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش تۇپ سانى كېمەيتىلىپ 501 مىليون كىلوگرامغا تەڭشەلدى، بۇ ئاپتونوم رايوننىڭ ئالدىنقى بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە ئۆزگەرتىلمىگەن تۇپ سانىدىن 114 مىليون كىلوگرام ئاز بولۇپ، 18.54% كېمەيتىلدى. بوزيەر ئۆزلەشتۈرۈش سىستېمىسىنىڭ تۇپ سانىنى ئاپتونوم رايونلۇق بوزيەر ئۆزلەشتۈرۈش باش ئىدارىسى جايلاردىكى بوزيەر ئۆزلەشتۈرۈش ئىدارىلىرىگە يارەملىشىپ پۈتۈن سان بويىچە ئارتۇق ئاشلىقى بار تۈەن - مەيدانلارغا (1 — 25 جەدۋەلگە قارالسۇن) ئەمەلىيلەشتۈرىدۇ. دۆلەتنىڭ بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن ئېتىبارەن، ئاپتونوم رايون بويىچە بۇغداي، كۆممىقوناق، شال قاتارلىق 6 تۈرلۈك ئاشلىقنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى 19.5% — 28.8% كىچە ئۆستۈرۈلدى، بۇغداي، شال، پۇرچاق تۇرىدىكىلەرگە قوشۇلىدىغان باھا نىسبىتى ئەسلىدىكى 30%تىن 60%كە ئۆستۈرۈلدى، باشقا ئاشلىقلارنىڭ ئەسلىدىكى 20%تىن 40%كە ئۆستۈرۈلدى. 7 - ئاينىڭ 3 - كۈنى ئاپتونوم رايون يازلىق ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش تېلېفون يىغىنى چاقىردى، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى سۇڭ جىخي: ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ئىشى ئومۇمىي ۋەزىيەتكە مۇناسىۋەتلىك، ئۇنى پۈتۈن پارتىيە تۇتۇشى كېرەك، ئاشلىقنى ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى قاتتىق ۋەزىپە، ئۇنى ئورۇندىشىغا كاپالەتلىك قىلىش لازىم، دەپ كۆرسەتتى. 8 - ئاينىڭ باشلىرىدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى بىلەن مالىيە ئىدارىسى «سودا مىنىستىرلىكى، مالىيە

مىنىستىرلىكىنىڭ 1979 - يىللىق ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغان ئاشلىق، ياغلىق دانغا قوشۇلغان باھا پۈتۈنى تىزگىنلەش كۆرسەتكۈچىنى قوشۇپ بېرىش، ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغىنىغا باھا قوشۇش بەلگىلىمىسىنى ئەستايىدىل ئىزچىللاشتۇرۇش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى»نى ئېلىپ تارقىتىپ مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: ئەسلىدە تۇپ سان بولمىغان، ئاشلىقى كەملەيدىغان ۋە ئۇزىنى ئۇزى تەمىنلەيدىغان گۇڭشې - ئەترەت، تۇەن - مەيدانلار شۇنداقلا ئىدارە، ئورگانلارنىڭ قوشۇمچە كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىدىغان دېھقانچىلىق مەيدانلىرىغا شۇ يىلى ئەمەلىي سېتىپ بەرگىنىنىڭ 60% — 80%ى بويىچە تۇپ سان بېكىتىلىدۇ، تۇپ سانىدىن ئاشقىنىغا باھا قوشۇلىدۇ؛ گۇڭشې ئەزالىرى قالدۇرۇق يەردىن ئالغان ياكى نورمال ئىقتىساد قىلغان ئاشلىق، ياغلىق داننى ساتسا ھەمىسىگە باھا قوشۇپ بېرىلىدۇ. شۇ يىلى يېزا سىياسەتلىرى ئەمەلىيلەشتۈرۈلۈپ، ئىشلەپچىقىرىش مەسئۇلىيىتە تۈزۈمى يولغا قويۇلۇشقا باشلىغانلىقتىن، ئاشلىقتىن مول ھوسۇل ئېلىنىدى. 10 - ئاينىڭ 20-كۈنىگىچە شىنجاڭ بويىچە بۇغدايدىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش پىلانى ئورۇندىلايلا دەپ قالدى. 7 ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر، 32 ناھىيە بۇغدايدىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداپ بولدى. بۇنىڭدىن 4 ناھىيە، 11 تۇەن - مەيدان يىللىق ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداپ بولدى. شۇ ئاينىڭ 26 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «گوڭۇيۈەننىڭ ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش خىزمىتىنى چىڭ تۇتۇش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى»نى ئىزچىللاشتۇرۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، مۇنداق تەلەپلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى: جايلار كۆزلۈك ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىشنى ئەستايىدىل ياخشى تۇتۇشى، «مەھسۇلات ئاشسا دۆلەت مۇڭاپىق كۆپەيتىپ سېتىۋېلىش، دېھقانلارغا مۇڭاپىق تۇرە، كۆپرەك قالدۇرۇش»نى ئىشقا ئاشۇرۇپ، «چەكتىن ئاشۇرۇپ ئاشلىق سېتىۋېلىشقا ھەرگىز بولمايدۇ» دېگەن پرىنسىپ بويىچە، يىللىق ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى تىرىشىپ ئورۇندىشى لازىم. شۇ ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئېلان چىقىرىپ، گۇڭشې ئەزالىرىنىڭ دېھقانچىلىق - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتىنى بازارغا ئاپىرىپ سېتىشىغا بولىدىغانلىقىنى، گۇڭشې - ئەترەتلەرنىڭ كوللېكتىپ ئىشلەپچىقارغان ئاشلىق، ياغ، ياغلىق دانلىرىنى سېتىۋېلىش، ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن بازارغا ئاپىرىشقا بولىدىغانلىقىنى بەلگىلىدى. شۇ يىلى ئاشلىق سېتىۋېلىشتا سانائەت بۇيۇمىنى مۇكاپاتلاپ سېتىش سىياسىتى داۋاملىق يولغا قويۇلۇپ، ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىشتا بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە ئۆزگەرتمەيدىغان تۇپ سانىدىن ئاشۇرغان قىسمى بويىچە راسچوت قىلىش بەلگىلەندى، مۇكاپاتلاپ سېتىش ئۆلچىمى: ئىلى ئوبلاستىغا بىۋاستە قاراشلىق ناھىيە، شەھەرلەر، تارباغاتاي، بورتالا، شىخەنزە، سانجى قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەردە ناھىيە بىرلىك قىلىنىپ، ھەر 2 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام ئاشۇرغانلارغا، تۇەن - مەيدان بىرلىك قىلىنىپ ھەر 2 مىليون كىلوگرام ئاشۇرغانلارغا بىر ئاپتوموبىل مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلىدۇ؛ قالغان ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەردە ناھىيە بىرلىك قىلىنىپ ھەر 2 مىليون كىلوگرام ئاشۇرغانلارغا، تۇەن - مەيدان بىرلىك قىلىنىپ ھەر 1 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام ئاشۇرغانلارغا بىر ئاپتوموبىل مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلىدۇ. ناھىيە (تۇەن - مەيدان) بىرلىك قىلىنىپ ئاشۇرۇپ سېتىپ بەرگىنى يۇقىرىدا ئېيتىلغان ئاپتوموبىل مۇكاپاتلاپ سېتىش ئۆلچىمىگە يەتمىگەن بولسا، ھەر 5 كىلوگرامىغا 0.5 كىلوگرام خىمىيىۋى ئوغۇت مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلىدۇ. ئاپتونوم رايون بويىچە 200 ئاپتوموبىل، 20 مىڭ تونىنا خىمىيىۋى ئوغۇت مۇكاپاتلاپ سېتىلدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىشتا تۇنجى قېتىم 1 مىليارد كىلوگراملىق چوڭ ئۆتكەل بۆسۈپ ئۆتۈلۈپ، 900 مىليون كىلوگراملىق پىلاندىن 65.15% ئاشۇرۇلدى. سانجى ئوبلاستىغا قاراشلىق ناھىيە، شەھەرلەر يىللىق پىلاندىن 21.43%، ئىلى ئوبلاستىغا بىۋاستە قاراشلىق ناھىيە، شەھەرلەر 51.35% ئاشۇردى، بوزىەر ئۆزلەشتۈرۈش سىستېمىسىدا ئالدىنقى يىلدىكىدىن 12.28% كۆپ سېتىۋېلىندى. ئاپتونوم رايون بويىچە ئودا 7 يىل ئاشلىق كىرىمى چىقىمىنى قاپلىيالماسلىقتەك پاسسىپ ۋەزىيەت دەسلەپكى قەدەمدە ئۆزگەرتىلىپ، ئۇزىنى ئۇزى تەمىنلەپ ئېشىنىش ئىشقا ئاشۇرۇلدى. يېزىلاردا سېتىۋېلىشتىن كېيىن كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان قالدۇق ئاشلىق 2 كىلوگرام ئاشتى.

1979 - يىلى شىنجاڭدا ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىشتا تەقسىم كېمەيتىلگەندىن كېيىنكى بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە ئۆزگەرتىلمەيدىغان تۆپ سانى

جەدۋەل: 1 — 25　　بىرلىكى: تونا كىلوگرام

تۈرى / جايلار	ئاپتونوم رايون بويىچە		ۋىلايەت - ناھىيىلەر بويىچە		بۇيرۇق ئۆزلەشتۈرۈش رايونى بويىچە	
	جەمئىي	بۇنىڭ ئىچىدە: بۇغداي	جەمئىي	بۇنىڭ ئىچىدە: بۇغداي	جەمئىي	بۇنىڭ ئىچىدە: بۇغداي
ئاپتونوم رايون بويىچە	50100	30470	39100	24075	11000	6395
ئۈرۈمچى شەھىرى	125	60	50	25	75	35
قارامای شەھىرى						
تۇرپان ۋىلايىتى	1050	600	1050	600		
قۇمۇل ۋىلايىتى	1125	700	750	600	375	100
سانجى ئوبلاستى	6950	3900	6000	3500	950	400
شىخەنزە شەھىرى	1750	950			1750	950
كۈيتۇڭ شەھىرى	500				500	
ئىلى ئوبلاستىغا بېۋاستە قاراشلىق ناھىيە، شەھەرلەر	12350	7700	9000	5500	3350	2200
تارباغاتاي ۋىلايىتى	6850	5050	5300	3500	1550	1550
ئالتاي ۋىلايىتى	1400	950	1300	850	100	100
بورتالا ئوبلاستى	1550	900	1200	700	350	200
بايىنغولىن ئوبلاستى	3250	1700	2000	1200	1250	500
ئاقسۇ ۋىلايىتى	5215	3300	4600	3000	615	300
قىزىلسۇ ئوبلاستى	357.5	202.5	350	200	7.5	2.5
قەشقەر ۋىلايىتى	5105	3050	5000	3000	105	50
خوتەن ۋىلايىتى	2522.5	1407.5	2500	1400	22.5	7.5

1980 - يىلى ئاپتونوم رايون ئاشلىق سېتىۋېلىش سىياسىتىنى داۋاملىق كەڭ قويۇۋېتىپ، دېھقانچىلىق كەسىپ قۇرۇلمىسىنى تەقسىملى قوللىدى. شۇ يىلى 2 - ئاينىڭ ئاخىرلىرىدا، ئاپتونوم رايونلۇق مۇئاۋىن رەئىسى سۈڭ جىخېنىڭ رىياسەتچىلىكىدە يىغىن چاقىرىلىپ، تۇرپان ئۇنىۋېرسال بازىرىدا دېھقانچىلىق بىلەن ئۆزۈم ئىشلەپچىقىرىشنى تەقسىملىكىدە دائىر مەسىلىلەرنى ھەل قىلىش مۇھاكىمە قىلىنىپ، تۇرپان ۋىلايىتىدە ئۆزۈم مەركەزلەشتۈرۈپ ئىشلەپچىقىرىلىدىغان 5 گۇڭشې، 2 دېھقانچىلىق مەيدانىدا ئۆزۈم ئىشلەپچىقىرىشنى ئاساس قىلىپ، ئاشلىق زىرائىتىنى ئاز تېرىش ياكى تېرىماسلىق، ئاشلىق تېرىلغۇ كۆلىمىنى مۇناسىپ كېمەيتىش، ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئازايتىش، پېزىلارغا سېتىپ بېرىلىدىغان ئاشلىقنى كۆپەيتىش قارار قىلىندى. شۇ يىلى 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم «يولداش لى جيايۇنلۇق (جەنۇبىي شىنجاڭنىڭ دېھقانچىلىق-چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىشىنى تېزلىتىپ، دېھقان - چارۋىچىلارنىڭ تۇرمۇشىنى ياخشىلاش توغرىسىدا دەسلەپكى پىكىر)نى بېسىپ تارقاتقانلىق توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش»نى تارقىتىپ، قەشقەر، خوتەن ۋىلايىتى، قىزىلسۇ ئوبلاستىنىڭ پېزىلىرىدىكى كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ئوزۇقلۇق ئاشلىقى 160 كىلوگرامدىن تۆۋەن بولغان ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىنىڭ شۇ يىلقى ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى بىر دەك كېمەيتىش، كەچۈرۈم قىلىشنى بەلگىلىدى. شۇ يىلى 5 - ئاينىڭ 22 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى

بەنگۈڭتىكى ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، شىخەنزە شەھىرىنىڭ قىزىلچا تېرىش كۆلىمىنى كېڭەيتىشكە مەدەت بېرىش ئۈچۈن، بۇ شەھەرنىڭ ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىشتىكى بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە ئۆزگەرتمەيدىغان تۇپ سانىنى 1 مىليون كىلوگرام كېمەيتتى. شۇ يىلى 7 - ئاينىڭ 18 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىلىرى باشلىقلىرى يىغىنىدا قويۇلغان ئەھۋاللار توغرىسىدا دوكلات» نى تەستىقلاپ تارتقانلىق توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» نى تارقاتتى، ئۇقتۇرۇشتا جەنۇبىي شىنجاڭدىكى 3 ۋىلايەت، ئوبلاستتىكى ئارتۇق ئاشلىقى بار ئەترەتلەرنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىشتىكى باشلىنىش نۇقتىسى ۋە ئاشلىقى كەملەيدىغان ئەترەتلەرنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى بىر تۇتاش سېتىش ئۇلچىمى ئۆستۈرۈلگەنلىكى قارار قىلىندى، سېتىۋېلىشتىكى باشلىنىش نۇقتىسى: قەشقەر ۋىلايىتى ۋە قىزىلسۇ ئوبلاستىنىڭ ئەسلىدىكى 150 كىلوگرامدىن 170 كىلوگرامغا، خوتەن ۋىلايىتىنىڭ 150 كىلوگرامدىن 165 ~ 170 كىلوگرامغا ئۆستۈرۈلدى. ئاشلىقى كەملەيدىغان ئەترەتلەرنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۇلچىمى 160 كىلوگرامغا ئۆستۈرۈلدى. باشقا ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەردىن يۆتكىپ كېيىنلىغان ئۇلچەمدىن تۆۋەن بولغانلىرىمۇ مۇشۇ ئۇلچەم بويىچە ئۆستۈرۈلدى. مۇلچەرلىنىشىچە 3 ۋىلايەت، ئوبلاستىنىڭ سېتىۋېلىشتىكى باشلىنىش نۇقتىسى ئۆستۈرۈلگەندىن كېيىن، ئاپتونوم رايون بويىچە 23 مىليون 490 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق ئاز سېتىۋېلىنىدىكەن. شۇنىڭ ىلەن بىللە، ماش، قىزىل پۇرچاق، ئالا پۇرچاق، نوقۇت قاتارلىقلارنى كېلىشىم باھادا ئېلىپ - سېتىشقا ئۆزگەرتىش بەلگىلەندى. ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغان يازلىق ئاشلىققا قوشۇلىدىغان باھا پۈلىنى چىقىم قىلىش چارىسى كۆزلۈك ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشى تۇراقلىق بولغان جايلار بىر قېتىمدىلا تولۇق چىقىم قىلسا بولىدۇ، ئىشلەپچىقىرىشى تۇراقلىق بولمىغان جايلار ئاۋۋال %80كىچە ئالدىن چىقىم قىلىپ تۇرۇپ، يىل ئاخىرىدا بىر تۇتاش ھېسابات قىلىدۇ، دەپ ئۆزگەرتىلدى. شۇ يىلى 12- ئاينىڭ 3 - كۈنى ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ «ئاز سانلىق مىللەتلەر رايونلىرىنىڭ ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش تۇپ سانىنى كېمەيتىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش»ىدا، شىنجاڭنىڭ بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە ئۆزگەرتمەيدىغان ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش تۇپ سانىدىن 80 مىليون كىلوگرام كېمەيتتى. شۇ ئاينىڭ 15 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق يىغىنىنىڭ مۇھىم خاتىرىسىنى بېسىپ تارتقانلىق توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى، ئۇقتۇرۇشنىڭ مۇھىم مەزمۇنى مۇنۇلار: (1) ئاۋۋال جايلارنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش تۇپ سانىدىن 52 مىليون 75 مىڭ كىلوگرام كېمەيتىلىدۇ، بۇنىڭدىن قەشقەرنىڭ (بوزىەر ئۆزلەشتۇرۇش ئورۇنلىرىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) 33 مىليون 875 مىڭ كىلوگرام (بۇغداي 21 مىليون كىلوگرام)، خوتەننىڭ 16 مىليون كىلوگرام (بۇغداي 9 مىليون كىلوگرام)، قىزىلسۇنىڭ 1 مىليون 700 مىڭ كىلوگرام. قالغان كېمەيتىلىدىغان تۇپ سانلار جايلارنىڭ تېرىلغۇ يەرلەرنى بوشتىپ ئوتلاق بەرپا قىلىش ئەھۋالىغا قاراپ پەيدىنپەي كېمەيتىلىدۇ. (2) 1981 - يىلدىن ئېتىبارەن، قەشقەر، خوتەن، قىزىلسۇدىن ئىبارەت 3 ۋىلايەت، ئوبلاستتا ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش، يۆتكەپ بۇيرۇپ بېرىشتە بىر بەلگىلەپ 3 يىلغىچە ئۆزگەرتىلمەيدىغان ھۆددىگەرلىك سىناق قىلىنىدۇ. بۇنىڭدىن ھەر يىللىق سېتىۋېلىش كۆرسەتكۈچى: خوتەننىڭ 40 مىليون كىلوگرام (بۇغداي 20 مىليون كىلوگرام)، قىزىلسۇ ئوبلاستىنىڭ 3 مىليون 750 مىڭ كىلوگرام (بۇغداي 2 مىليون 750 مىڭ كىلوگرام)، قەشقەر ۋىلايىتىنىڭ 80 مىليون كىلوگرام (بۇغداي 50 مىليون كىلوگرام) بولىدۇ. (3) ئاشلىق تېرىقچىلىق تۈزۈلمىسى مۇۋاپىق تەڭشىلىدۇ. 1981 - يىلدىن ئېتىبارەن، ئىلى ئوبلاستىغا بىۋاستە قاراشلىق ناھىيە - شەھەرلەرنىڭ كۆممىقوناق كۆلىمى 200 مىڭ مو قىسقارتىلىپ، بۇغداي، شال، پۇرچاق تۇرلىرى ۋە ئىقتىسادىي زىرائەت تېرىلىدۇ، سېتىۋېلىنىدىغان كۆممىقوناق 40 مىليون كىلوگرام كېمەيتىلدى. بورتالانىڭ كۆممىقوناق كۆلىمى 40 مىڭ مو قىسقارتىلىپ، سېتىۋېلىنىدىغان كۆممىقوناق 5 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام كېمەيتىلدى. تارباغاتايىنىڭ كۆممىقوناق كۆلىمى 60 مىڭ مو قىسقارتىلىپ، سېتىۋېلىنىدىغىنى كېمەيتىلمىدى. شۇ يىلى، تۇپ سانى بولمىغان ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرىنىڭ

ئاشقان ئاشلىقنى كۆپرەك سېتىپ بېرىشنى ئىلگىرى سۈرۈش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، مالىيە نازارىتى مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: تەستىقلىتىش ئارقىلىق تۆپ سانى پۈتۈنلەي كەچۈرۈم قىلىنغان ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتى (ئائىلە، گۇرۇپپا) لىرىنىڭ ساتقان ئاشلىقىغا تولۇق سان بويىچە باھا قوشۇلىدۇ. دۆلەتنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئوستىگە ئالمىغان، ئىقتىسادىي زىرائەت، كۆكئاتچىلىك، چارۋىچىلىق، ئورمانچىلىق قاتارلىقلار بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىنىڭ ئىقتىسادىي زىرائەت تۇرى، مىقدارى بويىچە دۆلەت بەلگىلىگەن سېتىش ۋەزىپىسى ئورۇندالغاندىن كېيىن ساتقان ئاشلىقىغا ۋە زىيالىي ياشلار ئەترىتى (دېھقانچىلىق مەيدانى) ساتقان ئاشلىقىغا تولۇق سان بويىچە باھا قوشۇلىدۇ. تۆپ سانى بولغان چارۋىچىلىق گۇرۇپپا، ئەترەت (مەيدان) لىرىنىڭ ئاشۇرۇلغان قىسمىغا باھا قوشۇلىدۇ؛ تۆپ سانى بولمىغانلارنىڭ چارۋا مال سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئومۇمىيۈزلۈك ئورۇندالغاندىن كېيىن ساتقان ئاشلىقىغا تولۇق سان بويىچە باھا قوشۇلىدۇ، چارۋا مال سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ %50ى ئورۇندالغان چارۋىچىلىق ئەترەتلىرىنىڭ ساتقان ئاشلىقىنىڭ %40گە باھا قوشۇلىدۇ، %50ىدىن كۆپرەك ئورۇندىغانلاردىن ۋەزىپە %1 كەم ئورۇندالسا %1 باھا قوشۇپ بېرىلىدۇ. شۇ يىلى، ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق ھوسۇلى سەل كېمەيدى، يىللىق ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش پىلانى ئاشۇرۇپ ئورۇندالدى. سېتىۋېلىش بىلەن سېتىش ئاساسىي جەھەتتىن تەڭلەشتى، يېزىلاردا سېتىۋېلىشتىن كېيىن كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان قالدۇق ئاشلىقى ئالدىنقى يىلدىكىدىن سەل ئازايدى. ئەمما خوتەننىڭ 24 كىلوگرام، قەشقەرنىڭ 22 كىلوگرام ئۆرلىدى.

1981 - يىلى ئاشلىق يىلىدىن ئېتىبارەن، قەشقەر، خوتەن، قىزىلسۇدىن ئىبارەت 3 ۋىلايەت، ئوبلاستتا ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش، يۆتكەش بويىچە بىر بەلگىلەپ 3 يىلغىچە ئۆزگەرتىلمەيدىغان ھۆددىگەرلىك سىناپ يۈرگۈزۈلدى. شۇ يىلى 6 - ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرىدىن 7 - ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرىغىچە ئاپتونوم رايون ئاشلىق ئىدارىلىرى باشلىقلىرى يىغىنى چاقىرىپ، گۇۋاھنامىنىڭ «ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ يازلىق ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش توغرىسىدىكى دوكلاتىنى تەستىقلاپ تارقاتقانلىق توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى» ۋە مەملىكەتلىك ئاشلىق نازارىتى - ئىدارە باشلىقلىرى يىغىنىنىڭ روھىنى يەتكۈزدى ۋە ئىزچىللاشتۇردى. ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى سۇڭ جىخې يىغىندا مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: مەركەزنىڭ «ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشىنى قەتئىي بوشاشتۇرماسلىق، كۆپ خىل ئىگىلىكىنى پائال راۋاجلاندۇرۇش» فاكتورىنى ئەستايىدىل ئىزچىللاشتۇرۇش كېرەك، ئاشلىق تارماقلىرى يېزا ئىگىلىك قۇرۇلمىسىنى تەڭشەشنى قوللىشى، تىجارەت قارىشى بولۇشى، بازارغا بىرلەشتۇرۇپ ئويلىنىشى، دېھقانچىلىق تارماقلىرى بىلەن بىرلىشىپ ئەۋزەل مەھسۇلاتلارنى ئىشلەپچىقىرىش پىكرىنى ئوتتۇرىغا قويۇشى كېرەك، بۇغداي، گۇرۇچ، پۇرچاق تۇرلىرىنى سېتىۋېلىشنى چاك تۇتۇش كېرەك. ئىلى، تارباغاتاي، بورتالا قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلار كۆممىقوناق ئىشلەپچىقىرىلىدىغان جايلاردا قوي، كالا بورداپ چارۋىچىلىقنى راۋاجلاندۇرۇشنى ۋە ھاراق چىقىرىشنى چاك تۇتۇشى كېرەك. شۇ يىلى 7 - ئاينىڭ ئاشلىرىدا ئاشلىق مىنىستىرلىكى ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، مەملىكەت بويىچە دادۇر سېتىۋېلىشتا بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە ئۆزگەرتىلمەيدىغان تۆپ سانىنى كەچۈرۈم قىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە شىنجاڭنىڭ 2 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام. شۇ يىلى 7 - ئاينىڭ 10 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «يازلىق ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، سىياسەت بويىچە كۆپرەك بۇغداي سېتىۋېلىشنى قولغا كەلتۈرۈشنى تەلەپ قىلدى. ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغان يازلىق ئاشلىققا قوشۇلىدىغان باھا پۈلىنى پەسلىگە ئايرىپ ئالدىن بېرىش، يىل بويىچە بىر تۇتاش ھېسابات قىلىش بۇغداي سېتىۋېلىشتا تۆپ سانىنى ئاشۇرۇپ ئورۇندىغانلارغا كۆزلۈك ئاشلىق تۆپ سانى ئورنىغا بۇغداي توغرىلىماي، ئاشۇرغان قىسمىغا تولۇق سان بويىچە باھا قوشۇمچە پۈلى بېرىشكە ئۆزگەرتىلدى؛ بۇغداي سېتىۋېلىشتا تۆپ سانىنى ئورۇندىيالمىغانلارغا يەنىلا يىل بويىچە بىر تۇتاش ھېسابات قىلىش يولغا قويۇلدى. ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىنىڭ ساتقان ئاشلىق، ياغلىق دان ۋە باھا پۈلىنى راسچوت قىلىش شەكلى جەھەتتە ئەترەت ناپشۇرۇپ، ئەترەت بويىچە راسچوت قىلىشقا ياكى ئائىلە (گۇرۇپپا) ناپشۇرۇپ،

ئەترەت بويىچە راسچوت قىلىشقا بولىدۇ. مەسئۇلاتنى ئائىلىلەرگىچە ھۆددىگە ئېلىش يولغا قويۇلغان جايلاردا ئائىلە تاپشۇرۇپ، ئائىلە بويىچە راسچوت قىلىشنى يولغا قويۇشقا بولىدۇ. شۇ ئاينىڭ 31 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ھەلق ھۆكۈمىتى «ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىلىرى باشلىقلىرى يىغىنى خاتىرىسىنى تەستىقلاپ تارقاتقانلىق توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، 1980 - يىلى مەركەز شىنجاڭنىڭ ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش تۈپ سانىنى كېمەيتكەندىن كېيىن قېلىپ قالغان 27 مىليون 925 مىڭ كىلوگرام ئاشلىقنى جايلارغا تەقسىم قىلىپ بەردى، يەنى ئاقسۇ ۋىلايىتىگە 9 مىليون 800 مىڭ كىلوگرام (بۇنىڭدىن بوزىيەر ئۆزلەشتۇرۇش ئورنىنىڭ گۇرۇچى 3 مىليون كىلوگرام)، بايىنغولىن ئوبلاستىغا 7 مىليون 600 مىڭ كىلوگرام (بۇنىڭدىن بوزىيەر ئۆزلەشتۇرۇش ئورنىنىڭ گۇرۇچى 3 مىليون 100 مىڭ كىلوگرام)، ئىلى ئوبلاستىغا بىۋاستە قاراشلىق ناھىيە - شەھەرلەرگە 2 مىليون 350 مىڭ كىلوگرام (بۇنىڭدىن بوزىيەر ئۆزلەشتۇرۇش ئورۇنلىرىنىڭ گۇرۇچى 1 مىليون 250 مىڭ كىلوگرام)، سانجى ئوبلاستىغا 3 مىليون 745 مىڭ كىلوگرام، بورتالا ئوبلاستىغا 100 مىڭ كىلوگرام، ئالتاي ۋىلايىتىگە 4 مىليون 330 مىڭ كىلوگرام تەقسىملەندى. شۇ يىلى يازلىق ئاشلىقتىن مول ھوسۇل ئېلىندى، بۇغدايدىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىيىتى ياخشى بولدى. بوزىيەر ئۆزلەشتۇرۇش سىستېمىسى 8 - ئاينىڭ 31 - كۈنىگىچە بۇغدايدىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 45 كۈن بۇرۇن ئاشۇرۇپ ئورۇندىدى. 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم «يولداش ۋالۇ ئېنماۋنىڭ ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم دائىمىي كومىتېتىنىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنى ئاخىرلاشقاندا سۆزلىگەن سۆزىنى بېسىپ تارقاتقانلىق توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى. ئۇقتۇرۇشتا مۇنۇلار كۆرسىتىلدى: ئاپتونوم رايوندا ئاشلىق بىلەن ئۆز ئۆزىنى تەمىنلەپ ئېشىنىش پرىنسىپى ئاستىدا، ئىقتىسادىي زىرائەتنى، كۆپ خىل ئىگىلىكنى دادىل راۋاجلاندۇرۇش كېرەك. كونىلاردا مىڭ چاقىرىم يولدىن يۈتكىمەيدۇ ئاشلىقنى، يۈز چاقىرىم يولدىن يۈتكىمەيدۇ ئوت - چۆپنى دېگەن گەپ بار. شىنجاڭ شۇنچە چوڭ، قاتناش قۇلايسىز تۇرسا، ئاشلىق يۈتكەشكە تايىنىش ئاسانغا چۈشمەيدۇ. 12 - ئاينىڭ 1 - كۈنى گوۋۇيۈەن «1981 - يىللىق ئاشلىق خىزمىتىنى چىڭ تۇتۇپ ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: «جايلارنىڭ ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش تۈپ سانىنى ئۆز ئالدىغا تەڭشەپ كېمەيتىشكە بولمايدۇ، پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش، ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى قاتلامۇ قاتلام ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىـــى، گۇرۇپپا، ئائىلىلەرگىچە ئەمەلىيلەشتۈرۈش لازىم». «ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى ئاشلىق سېتىۋېلىپ ئامبارغا كىرگۈزۈش خىزمىتىنى ھەقمقي ياخشى ئىشلىشى، «ئاشلىق سېتىش تەس بولۇش» مەسىلىسىنى ھەل قىلىشى كېرەك». 11 - ئاينىڭ ئاخىرلىرىدىن 12 - ئاينىڭ باشلىرىغىچە ئاپتونوم رايون يەنە بىر قېتىم ئاشلىق خىزمىتى يىغىنى چاقىرىپ، ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش تۈپ سانى قۇرۇق بولۇپ قېلىش، دېھقانچىلىق تۈزۈلمىسىنى تەڭشەشنى قوللاش ۋە ئىلى قاتارلىق جايلاردا كۆممىقوناقنى يىغىش - ساقلاش تەس بولۇش مەسىلىلىرىنى مۇزاكىرە قىلدى. يىغىندا شىخەنزە، كۇيتۇڭ بوزىيەر ئۆزلەشتۇرۇش رايوندىكى دېھقانچىلىق تۈزۈلمىسى ھەققىدە كېڭەزنى كۆپ تېرىپ، كۆممىقوناقنى تاز تېرىشنى قوللاش ئۈچۈن، ئىلى ئوبلاستىغا بىۋاستە قاراشلىق ناھىيە، شەھەرلەردىن كۇيتۇڭدىكى تۈەن - مەيدانلارغا 2 مىليون 250 مىڭ كىلوگرام كۆممىقوناق يۆتكەپ بېرىش، كېلەر يىلى ئىلىدىن بۇ ئىككى بوز يەر ئۆزلەشتۇرۇش رايونىغا يەنە 25 مىليون كىلوگرام كۆممىقوناق يۆتكەپ بېرىش بەلگىلەندى. 12 - ئايدا ئىشلەپچىقىرىش قۇرۇلۇش بىكتۇەننىڭ تۈزۈلمىسى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايوننىڭ ئاشلىق ھوسۇلى ئالدىنقى يىلدىكى بىلەن تەڭلەشتى، پاراق ئېلىنغان ۋە سېتىۋېلىنغان ئاشلىق ئالدىنقى يىلدىكىدىن 46 مىليون 310 مىڭ كىلوگرام تاز بولدى. بۇنىڭدا ئاساسەن كۆممىقوناق تاز سېتىۋېلىندى. يېزىلاردا سېتىۋېلىشتىن كېيىن كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان قالدۇق ئاشلىق سەل كۆپەيدى. جەنۇبىي شىنجاڭدىكى بەزى ۋىلايەت، ئوبلاستلاردا ئائىلە بويىچە ئاپشۇرۇپ ئائىلە بويىچە راسچوت قىلىش يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، «ئاشلىق سېتىش تەس بولۇش، قوبۇل قىلىش تەس بولۇش» مەسىلىسى كۆرۈلدى. قەشقەر ۋىلايىتىدە ئەسلىدە ئاشلىق سېتىپ بېرىدىغان 11 مىڭ 746 ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتى بولۇپ، ئائىلە بويىچە ئاپشۇرۇپ ئائىلە بويىچە راسچوت قىلىش يولغا قويۇلغاندىن

كېيىن كۆپەيمەي 475 مىڭ ئائىلىگە يەتتى (ئومۇمىي ئائىلىنىڭ 95.7%نى ئىگىلىدى)، ئاشلىق سېتىپ بەرگەنده ئادەم، ھارۋا كۆپ بولغاچقا، ئۆچىرەتته تۇرۇپ قىستاڭچىلىق بولۇپ، ئاشلىق سېتىش ۋاقتى بەك ئۇزىراپ كەتتى.

1982 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىز ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش خىزمىتى بەنىلا ئاشلىق سېتىۋېلىش تۈپ سانىنى تەڭشەش ۋە باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش، ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىشىغا كاپالەتلىك قىلىشنى دەۋر قىلغان ھالدا قانات يايدۇرۇلدى. 5 - ئاينىڭ باشلىرىدا، ئاشلىق نازارىتى پارتكۇرۇپپىسىنىڭ شۇجىسى خې شىڭۋاڭ قاتارلىقلار بايىنغولىن ئوبلاستى، ئاقسۇ ۋىلايىتىگە بېرىپ، ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش تۈپ سانىنىڭ قۇرۇق بولۇپ قېلىش ئەھۋالى ۋە سەۋەبلىرىنى تەكشۈردى. شۇ ئاينىڭ 26 - كۈنى گوۋۈيۈەن «سودا مىنىستىرلىكىنىڭ يازلىق ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىشنى ئورۇنلاشتۇرۇش پىكىرى ھەققىدىكى دوكلاتىنى تەستىقلاپ تارقاتقانلىق توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىشقا قوشۇلىدىغان باھا پۇلىنى راسچوت قىلىشتا يىللىق ئاشلىق سېتىۋېلىش تۈپ سانىنىڭ ئورۇندىلىشىغا كاپالەتلىك قىلىش لازىم. ئومۇمەن يازلىق ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىمىغانلارنىڭ يازلىق ئاشلىقنى بازارغا سېلىشىغا بولمايدۇ. ئاشلىق تارماقلىرىمۇ كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىشقا بولمايدۇ. ئاشلىق، ياغلىق دان تىجارىتىنى ئاشلىق تارماقلىرى بىر تۇتاش قىلمىدۇ، باشقا تارماقلار ۋە ئورۇنلارنىڭ قول سېلىشىغا رۇخسەت قىلمىنايدۇ؛ تەستىقتىن ئۆتكۈزمەي تۇرۇپ پېزا ئىشلەپچىقىرىش ئەتىرىتى ۋە بازاردىن ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىشقا يول قويۇلمايدۇ. شۇ ئاينىڭ 29 - كۈنى ئاشلىق نازارىتى «گۈرۈچتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش خىزمىتىدىكى بىر قانچە سىياسەت مەسىلە توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: شال ئىشلەپچىقىرىدىغان گۈڭشي - ئەترەت، تۇەن-مەيدانلارنىڭ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىدە گۈرۈچ ئاساس قىلمىنىدۇ. گۈرۈچ ئورنىغا باشقا ئاشلىقلارنى توغرىلىۋېلىشقا بولمايدۇ. ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىشتا ئاۋۋال سېتىۋېلىش، ئاندىن ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش، ئۇنىڭدىن قالسا كېلىشىپ سېتىۋېلىش پرىنسىپى بويىچە ئېلىپ بېرىلىشى لازىم. ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىمىغان جايلاردا ئاشلىق، ياغلىق دان بازىرى ئېچىشقا يول قويۇلمايدۇ. 6 - ئاينىڭ 19 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى گوۋۈيۈەننىڭ ھۆججىتىنى تارقىتىپ مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: 1982 - يىلى يازلىق ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش باشلانغاندىن ئېتىبارەن، يازلىق ئاشلىق، كۈزلۈك ئاشلىققا پەسىل بويىچە باھا قوشۇش چارىسىنى ئىجرا قىلىش توختىتىلىپ، ئاشلىق سېتىۋېلىش تۈپ سانىدا يىل بويىچە بىر تۇتاش ھېسابلاش چارىسىنى ئىجرا قىلىش كەلتۈرۈلىدۇ. ئومۇمەن شەرت - شارائىتى بار جايلارنىڭ ھەممىسىدە ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغان يازلىق ئاشلىققا 50% ~ 80% باھا قوشۇش پۇلىنى ئالدىن تۆلەپ بېرىشنى يولغا قويۇشقا بولىدۇ. كوللېكتىپنىڭ ئاشلىقنى گۈڭشي ئەزالىرىنىڭ سېتىشىغا بۆلۈپ بېرىش قائىدە مەنئى قىلىنمىدۇ. خىلاپلىق قىلغانلارنىڭ مەسئۇلىيىتى سۈرۈشتۈرۈلىدۇ. ھەر دەرىجىلىك خەلق ھۆكۈمەتلىرىدىن يازلىق ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش خىزمىتىگە بولغان رەھبەرلىكنى كۈچەيتىش تەلەپ قىلىندى. 6 - ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرىدىن 7 - ئاينىڭ باشلىرىغىچە ئاپتونوم رايون ئاشلىق ئىدارىلىرى باشلىقلىرى يىغىنى چاقىرىپ، ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش تۈپ سانىنى ئەملىيلەشتۈرۈش ۋە ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىشنى كۈچەيتىش قاتارلىق مەسىلەلەرنى مۇزاكىرە قىلدى. يىغىندا ئاشلىق باشقۇرۇش بوشاشتۇرۇپ قويۇلغانلىقى، ئاز ساندىكى ئاساسىي قاتلام كادىرلىرىنىڭ «دېھقانلار ئاۋۋال بېيىسۇن» دېگەن ئۇقۇمنى بىر تەرەپلىمە چۈشىنىپ، نامۇۋاپىق ھالدا كۆپ قالدۇرۇش، كۆپ تەقسىم قىلىشنى تەكىتلىگەنلىكى، ئاشلىق زىرائەتلىرى پىلان بويىچە تېرىلمىغانلىقىدەك سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن، ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش تۈپ سانى قۇرۇق سان بولۇپ قېلىش ھادىسىسى ناھايىتى ئېغىر ئىكەنلىكى ئىنكاس قىلىندى (جەدۋەل: 1 — 26 گ قارالسۇن). ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ شۇجىسى چى گو يىغىندا سۆز قىلىپ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: ئاشلىق باشقۇرۇش بوشاشتۇرۇپ قويۇلدى، گۈرۈچ سېتىۋېلىنمای يۇقىرى باھادا سېتىلىشقا قويۇپ بېرىلىپ، ئىستېمالچىلارنىڭ

سېلىقى ئاشۇرۇۋېتىلدى. دېھقانلارنىڭ بېيىشىلا تەكتلەندى، ئاشلىق بېتىشمىسە دۆلەتتىن ئېلىندى. مۇنداق بېتەكچى ئىدىيە توغرا ئەمەس، جايلارنىڭ پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش تۈپ سانىنى گوڭۇيۈەننىڭ تەستىقىدىن ئۆتكۈزمەي، ئۆز ئالدىغا تەڭشەپ كېمەيتىشكە بولمايدۇ. ئۆز ئالدىغا تەڭشەپ كېمەيتىلگەنلەرنىڭ پۈتۈنى كىم تەستىقلىغان بولسا شۇ تۈلىشى لازىم. شىنجاڭنىڭ يازلىق ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئېغىر، بۇ ئىش خەلقنىڭ تۇرمۇشىغا بىۋاستە مۇناسىۋەتلىك، يازلىق ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش پىلانىنى تىرىشىپ ئورۇندىتىش ۋە ئاشۇرۇپ ئورۇندىتىش كېرەك. 7 - ئاينىڭ 26 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «ئاشلىق نازارىتىنىڭ «ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىلىرى باشلىقلىرى يىغىنىنىڭ ئەھۋالى توغرىسىدىكى دوكلاتى»نى تەستىقلاپ تارقاتقانلىق توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى، ئۇقتۇرۇشتا مەركەز ۋە ئاپتونوم رايون تۈزگەن ئاشلىق، ياغلىق دانغا دائىر قانۇنچىن، سىياسەتلەرنى قاتتىق ئىجرا قىلىش كېرەكلىكى، ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ سودا - سانائەت مەمۇرىي تارماقلىرىغا ماسلىشىپ ئاشلىق - ياغ بازىرىنى ياخشى باشقۇرۇشى لازىملىقى؛ ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش تۈپ سانىنى تەرتىپكە سېلىپ، ئۆزى خالىغانچە تەڭشەپ كېمەيتكەن تۈپ سانىنى دەرھال ئەسلىگە كەلتۈرۈشى لازىملىقى؛ ئاپتونوم رايون بەلگىلىگەن سېتىۋېلىشنى باشلاش نۇقتىسىنى ئىجرا قىلمىغان، دۆلەتنىڭ پىلانى بويىچە زىرائەت تېرىمىغان ياكى باشقا ۋاستىلەرنى قوللىنىپ تۈپ سانىنى ئورۇندىمىغانلارنى بىر تەرەپ قىلىش كېرەكلىكى تەلەپ قىلىنىدى. شۇنىڭدىن كېيىن، ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر يېغىن چاقىرىپ، ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق يىغىنىنىڭ روھىنى يەتكۈزۈپ ئىزچىللاشتۇردى، نەتىجىدە ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش، ئامبارغا كىرگۈزۈش سۈرئىتى خېلى تېزلەشتى. تاربا‌غاتاي، باينىغولىن قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلار ئاپتونوم رايون بەلگىلىگەن ئاشلىق سېتىۋېلىشتىكى باشلىنىش نۇقتىسىنى قايتىدىن ئېلان قىلدى يەنى دېھقانچىلىق گۈڭشې - ئەترەتلىرىنىڭ 170 كىلوگرام، تۇەن - مەيدانلارنىڭ 190 كىلوگرام بولدى، مەھسۇلاتقا بىرلەشتۇرۇپ ھۆددىگە بېرىلگەندىن كېيىن، تۇپ سانى ئەمەلىيلەشتۇرۇلمىگەن دېھقان ئاشلىلىرىنىڭ تۇپ سانى ئومۇمىيۈزلۈك تەكشۈرۈپ بەلگىلەندى. خوتەن ۋىلايىتى يازلىق ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىپ ئامبارغا كىرگۈزۈشكە بىرلەشتۇرۇپ ھۆددىگەر ئاشلىلەرنى قايتا تەكشۈردى. ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغان ئاشلىق، ياغلىق دانغا قوشۇلىدىغان باھا پۈتۈنى يىل بويىچە ھېسابلاشنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش خىزمىتىدە، كېرىيە، پەيزاۋات، بۇگۇر، بارىكۆل، قوبۇقسار، چاغانتوقاي، مورى قاتارلىق ناھىيە (ئاپتونوم ناھىيە)لەر ئاز سانىدىكى گۈڭشېلاردا نىسبەت بويىچە باھا قوشۇشنى نۇقتىدا سىناق قىلدى، 12 - ئاينىڭ 18- كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ شۇجىسى چىگو ئاپتونوم رايونلۇق مالىيە - سودا خىزمىتى يېغىنىدا مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق ئورۇنلاشتۇرۇشى يەنىلا جىددىيرەك بولدى، بىرىنچىدىن، تېخىچە ئاشلىق يۆتكەپ كېلىپ يەۋاتىمىز، ئىككىنچىدىن، كىشى بېشىغا ئاران 308 كىلوگرام ئاشلىق توغرا كېلىدۇ، بۇ پۈتۈن مەملىكەتنىڭ ئوتتۇرىچە سەۋىيىسىدىن 20 كىلوگرامدىن كۆپرەك تۆۋەن؛ ئۈچىنچىدىن، ئاشلىق تېرىلغۇ كۆلىمى ئۈدا ئازلاپ كەتتى، زىيادە كېمەيتىۋېتىلدى؛ تۆتىنچىدىن، ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش جەھەتتىكى يوچۇق كېڭىيىپ كېتىش يۈزلىنىشىدە تۇرۇۋاتىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، جايلار گوۋۈيۈەننىڭ «ئاشلىق خىزمىتىنى ئەستايىدىل ياخشى ئىشلەش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى»نى ئەستايىدىل ئىزچىللاشتۇرۇشى، باھار بايرىمىدىن بۇرۇنقى ۋاقىتتىن پايدىلىنىپ ئاشلىق سېتىۋېلىشنى گەۋدىلىك تۈتۈپ، چەكتىن ئاشۇرۇپ ئاشلىق سېتىۋالماسلىق پرىنسىپى بويىچە تىرىشىپ كۆپرەك ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىشى لازىم. شۇ ئاينىڭ ئاخىرلىرىدا ش ئۇ ئا ر باھا ئىدارىسى، ئاشلىق نازارىتى «داداۇر سېتىۋېلىش - سېتىش خىزمىتىنى پائال ياخشى تۈتۈش توغرىسىدا بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: 1981 - يىلى داداۇرنىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسى ئۆستۈرۈلگەندىن كېيىن ھوسۇل ئاشتى، سېتىۋېلىش باھاسى بىلەن سېتىش باھاسىنىڭ نىسبىتى تەتۈر بولۇپ قالغاچقا، ئايرىم جايلاردا ئاكتىپ سېتىۋېلىنماي، دېھقانلارنىڭ داداۇر سېتىشى قىينىغا چۈشتى. شۇڭا ئومۇمەن دۆلەت بەلگىلىگەن دەرىجە، سۈپەت ئۆلچىمىگە ئۇيغۇن بولسىلا ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ھەر قانداق باھانە - سەۋەب بىلەن سېتىۋېلىشنى رەت قىلىشىغا بولمايدۇ، ھەربىيلەرنى داداۇر بىلەن تەمىنلەشكە كاپالەتلىك

قىلىش، شەھەر - بازار ئاھالىلىرىنى دادۇر بىلەن تەمىنلەشتە 1981 - يىلدىكى سەۋىيىگە يەتكۈزۈش، ئاز زىيان تارتىش پرىنسىپى بويىچە كەڭتاشا تەمىنلەش كېرەك. ئاپتونوم رايونلۇق مالىيە - سودا خىزمىتى يېغىنىدىن كېيىن، ۋىلايەتلىك، شەھەرلىك، ئاپتونوم ئوبلاستلىق پارتكوم (مەمۇرىي مەھكىمە)، ھۆكۈمەتلەر خىزمەت گۇرۇپپىلىرىنى ئۆزەتىشتەك تەدبىرلەرنى قوللىنىپ ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىشنى تۈنتى. شۇ يىلى، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ھوسۇلى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 178 مىليون كىلوگرام، تەكسە باھادا سېتىۋېلىنغان ئاشلىقلا ئالدىنقى يىلدىكىدىن 7 مىليون 230 مىڭ كىلوگرام ئاشتى. ئاشقان ھوسۇلنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك يېزىلارغا قالدۇرۇلدى.

1981 - يىللىق ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش تۈپ سانىنىڭ قۇرۇق سان بولۇپ قېلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 1 — 26　　بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

تۈرى / جايلار	يەكلىنىدىغان تۈپ سان	قۇرۇق سان بولۇپ قالغان تۈپ سان	قۇرۇق سان بولۇپ قالغان تۈپ سانىنىڭ يەكلىنىدىغان تۈپ سانىدا ئىگىلىگىنى (%)
ئاپتونوم رايون بويىچە	41700	7876	18.88
ئۇرۇمچى شەھىرى	125	27	21.60
تۇرپان ۋىلايىتى	1050	708	67.48
قۇمۇل ۋىلايىتى	1125	179	15.91
سانجى ئوبلاستى	6576	1758	26.73
شىخەنزە شەھىرى	1650	453	27.42
ئىلى ئوبلاستىغا بىۋاسىتە قاراشلىق ناھىيە، شەھەرلەر	12615	1950	15.46
تارباغاتاي ۋىلايىتى	6850	1346	19.65
ئالتاي ۋىلايىتى	967	216	22.39
بورتالا ئوبلاستى	1540	416	27.01
بايىنغولىن ئوبلاستى	2490	340	13.65
ئاقسۇ ۋىلايىتى	3935	470	11.94
قەشقەر ۋىلايىتى	1855		
خوتەن ۋىلايىتى	922	13	1.41

1983 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سېتىۋېلىشتا راسچوت قىلىش چارىسىنى مۇكەممەللەشتۈرۈش، دېھقانلارنىڭ ئاشلىق سېتىشىنى ئىلگىرى سۈرۈش تەدبىرلىرى داۋاملىق قوللىنىلدى، ئاشلىقتىن مول ھوسۇل ئېلىش شەرتى ئاستىدا، شۇ يىلقى ۋەزىپە ئاشۇرۇپ ئورۇندالدى. شۇ يىلنىڭ باشلىرىدا، ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ 1 - شۇجىسى ۋاڭ ئېنماۋ ئاپتونوم رايونلۇق پارتكومنىڭ خىزمەت يىغىنىدا 31 مىليون مو يەرگە ئاشلىق تېرىش

پىلانىنى ئورۇندىشىغا جەزمەن كاپالەتلىك قىلىش لازىم، جايلار پىلان بويىچە تېرىشى، ئاشلىق زىرائىتى تېرىلىدىغان كۆلەمنى كېمەيتىۋەتمەسلىكى كېرەك، بىرلىك مەسئۇلاتنى تېرىشچىلىق ئاشۇرۇپ، يۆتكەپ كىرگۈزۈلگەن ئاشلىق يېمەكلىكنى قولغا كەلتۈرۈش كېرەك، دەپ تەكىتلىدى. 4 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى بىلەن تەمىنات سودا كوپېراتىپى «1983 - يىللىق ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغان ئاشلىققا خىمىيىۋى ئوغۇت مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتى، گۈرۈپپا، ئائىلىلەرنىڭ 1983-يىللىق ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئورۇندالغاندىن كېيىن، باھا قوشۇلۇپ ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغان ئاشلىققا خىمىيىۋى ئوغۇت مۇكاپاتلاپ سېتىش چارىسى داۋاملىق يولغا قويۇلىدۇ، دەپ بەلگىلەندى، مۇكاپاتلاپ سېتىش ئۆلچىمى: ھەر 50 كىلوگرام بۇغداي، گۈرۈچ ئاشۇرۇپ سانتانلارغا خوتەن، قەشقەر ۋىلايىتى، قىزىلسۇ ئوبلاستىدا 12.5 كىلوگرام، باشقا ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەردە 10 كىلوگرام مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلىدۇ؛ ھەر 50 كىلوگرام قارا ئاشلىق سانتانلارغا خوتەن، قەشقەر ۋىلايىتى، قىزىلسۇ ئوبلاستىدا 7.5 كىلوگرام، باشقا ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەردە 5 كىلوگرام مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلىدۇ. 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلىق ھۆكۈمىتى بەنگۈتتىكى گوۋۇيۈەن بەنگۈتتىكىلىك «سودا مىنىستىرلىكىنىڭ ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئورۇندالغاندىن كېيىن كۆپ يوللۇق تىجارەتنى يولغا قويۇشقا ئائىت بىر قانچە مەسىلە توغرىسىدا سىناپ يۈرگۈزۈلىدىغان بەلگىلىمىنى تارقاتقانلىق توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى» نى تارقاتتى، ئۇنىڭدا مۇنۇلار بەلگىلەندى: ھەر قايسى ۋىلايەت، شەھەر، ئاپتونوم ئوبلاستلار ئاپتونوم رايون چۈشۈرۈپ بەرگەن شۇ يىللىق پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش پىلانى ئاساسىدا 5% ئېھتىيات سان قوشسا بولىدۇ (ناھىيە دەرىجىلىكتىن تۆۋەن ئورۇنلار قوشۇشقا بولمايدۇ)، ئۇنىڭ يېزىلاردىكى مەسئۇلاتقا بىرلەشتۈرۈپ ھۆددىگە ئالغان ئائىلە، گۈرۈپپىلارغىچە ئەمەلىيلەشتۈرۈپ، ھەر يىلى بىر بەلگىلەشتە چىلاق تۇرۇش كېرەك، مەسئۇلاتقا بىرلەشتۈرۈپ ھۆددىگە ئالغان ئائىلە، گۈرۈپپىلارغا ئائىلە (گۈرۈپپا) بويىچە تاپشۇرۇپ ئائىلە (گۈرۈپپا) بويىچە راسچوت قىلىش يولغا قويۇلۇشى لازىم، ئاشلىق نارماقلىرى باشقا پۇللارنى ۋاكالىتەن تۇتۇۋالماسلىقى كېرەك. بانكىلار ئاشلىق سېتىۋېلىش مەبلىغى بىلەن تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىشى كېرەك. دېھقانلار ۋە يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرى شۇ يىللىق ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش، ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن، ئاشلىق نارماقلىرى كېلىشىپ سېتىۋېلىشنى يولغا قويسا بولىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىللە كۆپ يوللۇق تىجارەتنى يول قويسا بولىدۇ. 7 - ئاينىڭ باشلىرىدا، ش ئۇ ئا ر خەلىق ھۆكۈمىتى «يازلىق ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش خىزمىتىنى چىلاق تۇتۇپ ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، دۆلەت، كوللېكتىپ، شەخسىنىڭ ئىمارەت ئۇچ تەرەپنىڭ مەنپەئىتىگە تەڭ ئېتىبار بېرىش، ھوسۇلنى ئاشۇرغاندىن كېيىن دۆلەت مۇڭاپىق كۆپەيتىپ سېتىۋېلىش، دېھقانلارغا مۇڭاپىق كۆپرەك قالدۇرۇش، مول ھوسۇل ئارقىلىق كەم ھوسۇلنى تولۇقلاش پرىنسىپىدا چىلاق تۇرۇش كېرەك. ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتى ۋە دېھقانلارنىڭ پاراق تاپشۇرۇش ۋە سېتىپ بېرىش، ئاشۇرۇپ سېتىپ بېرىش ۋەزىپىسى ئورۇندالغاندىن كېيىن ساتقان ئاشلىقىنىڭ سۈپىتى ئۆلچەمگە ئويغۇن بولسىلا، ئۇنى ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش بويىچە باھا قوشۇپ سېتىۋېلىش كېرەك، سېتىۋېلىشنى چەكلەش، رەت قىلىشقا بولمايدۇ. دېھقانلارنىڭ «ئاشلىق سېتىشى تەس بولۇش» مەسىلىسىنى ھەقىقىي ھەل قىلىش لازىم. بۇغدايدىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش، ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغان ناھىيىلەر كۆپ يوللۇق تىجارەتنى قانات يايدۇرسا بولىدۇ. شۇ يىلى، جەنۇبىي شىنجاڭدا بۇغدايدىن مول ھوسۇل ئېلىندى. قىزىلسۇ، قەشقەر، ئاقسۇدىن ئىمارەت 3 ۋىلايەت، ئوبلاست «يازنىڭ ئۆچ ئىشى» بويىچە خىزمەت يەغىنى چاقىرىپ، بۇغدايدىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش خىزمىتىنى ئورۇنلاشتۇردى. ۋىلايەت، ئوبلاست ياكى ناھىيە، گۈڭشې كادىرلىرى يېزىلارغا چۈشۈپ نۇقتىدا تۇرۇپ، دائىرە بويىچە ھۆددىگە ئېلىپ ئىشلىدى، پارتىيە، ئىتتىپاق ئەزالىرى، يېزا كادىرلىرىدىن بۇغداي

سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى باشلامچىلىق بىلەن ئورۇندىتىش تەلەپ قىلىندى. ئاشلىق تارماقلىرى ئائىلە بويىچە تاپشۇرۇپ ئالغىلى بويىچە راسچوت قىلىش ۋە مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلمىغان خىمىيىۋى ئوغۇتنى نەقلەشتۇرۇش سىياسىتىنى ئومۇميۈزلۈك يۈرگۈزدى. 8 ـ ئاينىڭ 10 ـ كۈنىگىچە قىزىلسۇ، قەشقەر، ئاقسۇ ۋە بىڭتۇەننىڭ يېزا ئىگىلىك 1 ـ، 2 ـ، 3 ـ شىلىرى ۋە 16 ناھىيە، 3 تۈەن ـ مەيدان بۇغدايدىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش پىلانىنى ئاشۇرۇپ ئورۇندىدى. ئەمما، شىمالىي شىنجاڭ رايونىدا پاراق ئېلىش، سېتىۋېلىش سۈرئىتى ئاستىراق بولدى. ئاپتونوم رايون بويىچە سېتىۋېلىنغان ئاشلىق ئالدىنقى يىلنىڭ شۇ مەزگىلىدىكىدىن ئازايدى. شۇ ئاينىڭ 23 ـ كۈنىدىن 25 ـ كۈنىگىچە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئىلى، بورتالا، تارباغاتاي، سانجىدىن ئىبارەت 4 ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقلىرىنى ئورۇمچىگە چاقىرىپ ئاشلىقنىتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش خىزمىتىنى مۇزاكىرە قىلدى. يىغىندىن كېيىن، ئىلى ئوبلاستلىق پارتكوم دائىمىي كومىتېتى كېڭەيتىلگەن يىغىن چاقىرىپ، ئوبلاستلىق پارتكومنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى ئىبراھىمنىڭ باشچىلىقىدا ئاشلىق، دېھقانچىلىق تارماقلىرىنىڭ مەسئۇللىرىدىن تەركىب تاپقان خىزمەت گۇرۇپپىسى ئاساسىي قاتلامغا چوڭقۇر چۆكۈپ، ئاشلىقنىتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىشقا ھەيدەكچىلىك قىلىشنى بەلگىلىدى. تارباغاتاي ۋىلايەتلىك پارتكومنىڭ ئاساسلىق رەھبەرلىرى ناھىيىلەرگە بېرىپ سېتىۋېلىشنى تۇتتى. سانجى ئوبلاستلىق پارتكوم ناھىيىلەرنىڭ ئاساسلىق مەسئۇللىرىدىن گۇرۇپپا، ئەترەتلەرگە بېرىپ ئاشلىقنىتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىشنى ياخشى تۇتۇشنى تەلەپ قىلدى. قۇتۇبى ناھىيىسى 50 نەچچە كادىر ئاجرىتىپ ئاساسىي قاتلامغا بېرىپ ئاشلىق سېتىۋېلىشنى تۇتتى. سانجى ۋە ئىلى ئوبلاستلىرى ناھىيىلەر سېتىۋېلىش، ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىماي تۇرۇپ، كۆپ يوللۇق تىجارەتنى يولغا قويۇشقا بولمايدۇ، قانۇنسىز توشۇلغان ئاشلىق مۇسادىر قىلىنىدۇ، ئاشلىقى بار تۇرۇپ ساتمىغانلار ياكى ئاشلىق زىرائىتىنى پىلان بويىچە تېرىمىغانلار ۋەزىپىسىنى ئورۇندىشقا مەجبۇرلىنىدۇ، دەپ بەلگىلىمە چىقاردى. گۇچۇڭ قاتارلىق ناھىيىلەر سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىماي تۇرۇپ يوشۇرۇن ساتقان، باھانى تۈستۇرۇپ تالىشىپ سېتىۋالغان ياكى گۇۋاھنامىسىز سودىگەرلەر ئېلىپ ساتقان ئاشلىق، ياغلىق دانلارنى بازار باھاسى بويىچە سېتىۋالدى ھەمدە ھەقدارلارغا جەرىمانە قويدى. 9 ـ ئاينىڭ 1 ـ كۈنىدىن 20 ـ كۈنىگىچە 4 ۋىلايەت، ئوبلاست 70 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام بۇغداي سېتىۋالدى، بۇ شۇ مەزگىلدە ئاپتونوم رايون بويىچە سېتىۋېلىنغان بۇغداينىڭ %9.77نى ئىگىلىدى. جايلار ئاشلىق سېتىۋېلىشتا چوڭ ئائىلىلەرنى ئاشلىق سېتىشقا رىغبەتلەندۈردى. 9 ـ ئاينىڭ ئاخىرىدا چۆچەك، دۆربىلجىن، چاغانتوقاي، گۇچۇڭ ناھىيىلىرىنى تەكشۈرۈشتىن قارىغاندا، 5000 كىلوگرامدىن كۆپرەك ئاشلىق ساتقان چوڭ ئائىلىدىن چۆچەك ناھىيىسىدە 229ى، دۆربىلجىن ناھىيىسىدە 232ى، چاغانتوقاي ناھىيىسىدە 105ى، گۇچۇڭ ناھىيىسىدە 210ى بولغان، چاغانتوقاي ناھىيىسى كۆپ ئاشلىق ساتقان ئائىلىلەرگە ۋىلىسىپىت، خىمىيىۋى ئوغۇت، رادىئو قاتارلىق سانائەت بۇيۇملىرىنى مۇكاپاتلاپ سېتىپ بەردى. بەزى ناھىيىلەر كۆپ ئاشلىق ساتقان ئائىلىلەرنى ھەممىدىن ئاۋۋال كىچىك تراكتور، موتسىكلىت قاتارلىق بۇيۇملار بىلەن تەمىنلىدى. ئاشلىق تارماقلىرى كۆپ ئاشلىق ساتىدىغان ئائىلىلەرگە خامانغا بېرىپ سۈپىتىنى تەكشۈرۈش، ئالدىن ئالاقىلىشىپ ئاشلىق سېتىش، ئۇدۇللۇق تاپشۇرۇش، ئۇدۇللۇق قوبۇل قىلىش ئۇسۇلىنى قوللاندى. بەزى ناھىيىلەردىكى ئاشلىق تارماقلىرى 25 مىڭ كىلوگرامدىن ئارتۇق ئاشلىق ساتقان ئائىلىلەرنىڭ ئاشلىقىنى ئاپتوموبىل چىقىرىپ خاماندىن ئېلىپ كەتتى. جايلار تۇرلۇك تەدبىرلەرنى قوللىنىپ سېتىۋېلىش سۈرئىتىنى تېزلەتكەنلىكى ئۈچۈن، 10 ـ ئاينىڭ ئاخىرىغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە يىللىق بۇغدايدىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش پىلانى %1.6 ئاشۇرۇپ ئورۇندالدى. كۆزدە كۆمىستوناق سېتىۋېلىش سۈرئىتىنى تېزلىتىش ئۈچۈن، ئىلى، بورتالا ئوبلاستلىرى كۆمىستوناق ئەملىكىنىڭ يۇقىرى - تۆۋەنلىكىگە قاراپ مۇناسىپ تەدبىرلەرنى قوللاندى، ئەملىكى %18 تىن تۆۋەن بولغان كۆمىستوناقنى كۆپلەپ سېتىۋالدى. ئەملىكى %18تىن يۇقىرى بولغان كۆمىستوناقنى گۇڭشې، ئەترەتلەرنىڭ مەدەك بىلەن دۆڭلەپ

ۋاكالىتەن ساقلاپ بېرىشىگە ھاۋالە قىلدى ياكى ئاشلىق پونكىتى (ئامبىرى) سېتىۋېلىپ ئوچۇقچىلىقتا ساقلاپ ئەملىكىنى چۈشۈردى. ئۇلجا ناھىيىسى تەلەپنى كەڭرەك قويۇپ ئەملىكى 23% بولغان كۆمىسقونا قىسمۇ سېتىۋالدى. 12 - ئاينىڭ 8 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى 18 - قېتىملىق دائىمىي كومىتېت يىغىنى چاقىرىپ، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئاشلىق خىزمىتىگە دائىر ئەھۋاللاردىن بەرگەن دوكلاتىنى ئاڭلىدى. يىغىنغا ئاپتونوم رايونىنىڭ رەئىسى ئىسمائىل ئەھمەد، مۇئاۋىن رەئىسلىرىدىن توختى سابىر، خۇاڭ باۋجاڭ، قېدىرباي‌لار قاتناشتى. شۇ ئاينىڭ 10 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بەنگۈتىنگى «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتى دائىمىي ئىشلار يىغىنى خاتىرىسى (19)»نى تارقىتىپ مۇنۇلارنى كۆرسەتتى: بۇنىڭدىن كېيىن ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق خىزمىتىدىكى ئاساسىي ۋەزىپىسى ئاشلىقنى سېتىۋېلىپ ئامبارغا كىرگۈزۈش ۋە يۆتكەش خىزمىتىنى داۋاملىق چىڭ تۇتۇش، ئاشلىق سورتىنى تەڭشەش خىزمىتىنى پائال ياخشى ئىشلەش، ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشىنى چىڭ تۇتۇپ، ئاشلىق تېرىلغۇ كۆلىمى جەھەتتىكى پىلاننى ئەمەلىيلەشتۈرۈشتىن ئىبارەت. شۇ ئاينىڭ ئاخىرىغىچە، ئاپتونوم رايون بويىچە يىللىق ئاشلىق سېتىۋېلىش پىلانى ئالدىنقى يىلدىكىدىن مۇددەتتىن بىر يېرىم ئاي بۇرۇن ئاشۇرۇپ ئورۇندالدى. بۇنىڭ ئىچىدە بۇغداي 750 مىليون كىلوگرام. ئاشلىق يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە، ئاپتونوم رايون بويىچە 1 مىليارد 135 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سېتىۋېلىنىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 278 مىليون كىلوگرام كۆپ سېتىۋېلىنىپ، شۇ يىلى ئاشقان ئاشلىق ھوسۇلىنىڭ 61%نى ئىگىلىدى. جەنۇبىي شىنجاڭدىكى ئاشلىقى كەملەيدىغان ۋىلايەت، ئوبلاستلار ئاشلىقنى يۆتكەپ كىرگۈزمەيدىغان بولدى. ئالتاي ۋىلايىتىدە 18 يىلدىن بۇيان تۇنجى قېتىم ئۇزۇنى ئۆزى تەمىنلەش ئىشقا ئاشۇرۇلدى. ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق كىرىم - چىقىمى ئاساسىي جەھەتتىن تەڭپۇڭلاشتى. شۇ يىلى جايلاردا ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىشتا ئائىلە بويىچە ئاپشۇرۇپ، ئائىلە بويىچە راسچوت قىلىش ئومۇميۈزلۈك يولغا قويۇلدى. كېرىيە، پەيزاۋات، بۈگۈر، بارىكۆل، توقسۇن، چاغانتوقاي، قوبۇقسار، گۇچۇڭ، مورى، جىمسار قاتارلىق 10 نەچچە ناھىيە (ئاپتونوم ناھىيە) دە ئاشلىق، ياغلىق دان ئاپشۇرۇش راسچوت رەسمىيىتى ئاددىيلاشتۇرۇلۇپ، ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىشنى نسبەت بويىچە (يەنى شۇ جايىنىڭ بىر يىلغىچە ئۆزگەرتىلمەيدىغان تۇپ سانىنىڭ شۇ يىللىق ۋەزىپىدە ئىگىلىگەن نسبىتى بويىچە بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى بىلەن ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغىنىغا قوشۇلىدىغان باھا نسبىتى ھېسابلاپ چىقىرىلىدۇ) باھا قويۇش سىناق قىلىندى، بۇ سىناق ھەر مىللەت ئاساسىي قاتلام كادىرلىرى ۋە دېھقانلارنىڭ قىزغىن قارشى ئېلىشىغا ئېرىشىپ، «يۈز خاتىرە قىلمايدىغان ياخشى سىياسەت» دەپ تەرىپلەندى.

1984 - يىلىنىڭ باشلىرىدا، ئاپتونوم رايون ئاشلىق خىزمىتى يىغىنى چاقىرىپ، ئاشلىق ئوبوروت يوللىرىنى راۋانلاشتۇرۇپ، دېھقانلارنىڭ «ئاشلىق سېتىشى تەس» بولۇش مەسىلىسىنى ھەل قىلىشنى مۇزاكىرە قىلدى ھەمدە ھەر بىر ۋىلايەت، ئوبلاستتىن 2 ~ 3 ناھىيىنى تاللاپ ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىشتا نسبەت بويىچە باھا قويۇش سىنىقى ئېلىپ بېرىشنى بەلگىلىدى. 3 - ئاينىڭ ئاخىرلىرىدا ئېچىلغان ئاپتونوم رايونلۇق يېزا خىزمىتى يىغىنىدا، گۇچۇڭ، ئۇلجا قاتارلىق ناھىيىلەرنىڭ شۇجىلىرى ئىشلەپچىقىرىش شارائىتى ئۆزگەرگەچكە، ئاشلىق سېتىۋېلىشتىكى بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە ئۆزگەرتىلمەيدىغان تۇپ سان يا ئېغىر، يا يېنىك بولۇش ئەھۋالى ئېغىر، ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىشقا باھا قوشۇشتا يوچۇق كۆپرەك، دەپ ئىنكاس قىلىپ، ئاپتونوم رايوندىن ئاشلىق سېتىۋېلىش، ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىشقا بىر تۇتاش نسبەت بويىچە باھا قويۇشنى تەلەپ قىلدى. شۇ ئايدا، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «1984 - يىللىق ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغان ئاشلىققا خىمىيىۋى ئوغۇتنى مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش پىلانىنى چۈشۈرگەنلىك توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، جايلارغا مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش ئۈچۈن 30 مىڭ تونىنا خىمىيىۋى ئوغۇت كۆرسەتكۈچىنى تەقسىم قىلىپ بەردى. مۇكاپاتلاپ سېتىش چارىسىنى ھەر قايسى ۋىلايەت، ئوبلاست،

شەھەرلەرنىڭ تۇزۇشىنى، ئۇنىڭ دۆلەتنىڭ كۆپرەك ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىشىغا، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىغا ياردەم بېرىشكە پايدىلىق بولۇشىنى بەلگىلىدى. 6 - ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرىدا، ئاپتونوم رايون ئاشلىق خىزمىتى بويىچە جىددىي يىغىن چاقىرىپ، گوۋۇيۈەننىڭ «يازلىق ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋە سېتىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى»نى ئىزچىللاشتۇرۇپ، يازلىق ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىشنى چىڭ تۇتۇپ، ئاشلىق، ياغ ئوبوروتىنى يەنمۇ جانلاندۇرۇشنى مۇزاكىرە قىلدى. 7 - ئاينىڭ 2 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «(گوۋۇيۈەننىڭ يازلىق ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋە سېتىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى) نى ئىزچىللاشتۇرۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، مۇنۇلارنى تەلەپ قىلدى: جايلار يازلىق ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش، ئامبارغا كىرگۈزۈشنى ئەستايىدىل ياخشى تۇتۇشى، بۇغدايدىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىشىغا ھەقىقىي كاپالەتلىك قىلىشى، كۆپرەك ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىشنى تىرىشىپ قولغا كەلتۈرۈشى كېرەك. تۇرلۇك تەدبىرلەرنى قوللىنىپ، ئاز ساندىكى جايلاردا ئامبار ئەسلىھەلىرىنىڭ يېتىشمەسلىكى تۈپەيلىدىن يۇز بېرىش ئېھتىمالى بولغان دېھقانلارنىڭ «ئاشلىق سېتىشى تەس» بولۇش مەسىلىسىنى ياخشى ھەل قىلىش كېرەك. ئامبار سىلىشقا مەبلەغ ئورۇنلاشتۇرۇپ بولغانلار قۇرۇلۇش سۇرۈتىنى تېزلىتىپ، مۇددەتتىن بۇرۇن پۈتتۈرۈپ ئىشقا كىرىشتۈرۈشى كېرەك. ھازىر بار بولغان ئاشلىق ئامبارلىرىنىڭ يوشۇرۇن كۈچىنى قېزىش، ئوچۇقچىلىقتا ساقلاش ئەسلىھەلىرىنى پائال كېڭەيتىش ياكى يېزىلاردىكى كوللېكتىپنىڭ ئامبارلىرىنى ۋە جەمئىيەتتىكى بوش ئامبارلارنى ئىجارىگە ئېلىپ ئاشلىق ساقلاش كېرەك؛ «خەلق دۆلەتكە ۋاكالىتەن ئاشلىق ساقلاپ بېرىش» خىزمىتىنى پىلانلىق قانات يايدۇرۇش، دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانلىرى ۋە شارائىتى بار دېھقان ئائىلىلىرىنىڭ دۆلەتكە ۋاكالىتەن ئاشلىق ساقلاپ بېرىشىگە ھاۋالە قىلىش كېرەك. 8 - ئاينىڭ 27 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىش-سېتىش سىياسىتىنى يەنمۇ تەڭشەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: (1) ئاشلىق سېتىۋېلىش مەزگىلىدە ئاشلىق بازىرى ئېچىلىپ، كۆپ يوللۇق ئوبوروت يولغا قويۇلىدۇ. دۆلەت سودا ئورۇنلىرى، تەمىنات سودا كوپېراتىپى، دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانى - چارۋىچىلىق فېرمىسى، يېزىلاردىكى باشقا ھەمكارلىق سودا ئورۇنلىرى ۋە يەككە تىجارەتچىلەرنىڭ ھەممىسىنىڭ ئىختىيارىي سېتىۋېلىش - سېتىشىغا، شەھەر - بازارلارغا كىرگۈزۈشىگە، ناھىيىدىن، ئاپتونوم رايوندىن چىقىرىشىغا بولىدۇ؛ دۆلەت ئورگانلىرى، ئاممىۋى تەشكىلات، ھەربىي قىسىم، زاۋۇت - كان، مەكتەپ قاتارلىقلار يېزا بازارلىرىغا بېرىپ ئۆزىگە كېرەكلىك ئاشلىقنى سېتىۋالسا بولىدۇ؛ شەھەر - بازارلاردىكى يېمەك - ئىچمەك، قوشۇمچە يېمەكلىك كەسىپكارلىرىمۇ يېزا بازارلىرىغا بېرىپ ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋالسا بولىدۇ. يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرى ۋە شەخسلەر شۇ يىللىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن ئارتۇق ئاشلىقنى ئۆز ئالدىغا بىر تەرەپ قىلسا بولىدۇ. ئومۇمەن دۆلەتكە سېتىپ بېرىشنى خالىسا، سۈيەت ئۆلچىمىگە ئۇيغۇن بولسىلا، ئاشلىق تارماقلىرى ئاكتىپ سېتىۋېلىشى كېرەك، چەكلىمە قويۇشقا، رەت قىلىشقا بولمايدۇ. (2) 10 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ، ئاپتونوم رايون بىر تۇتاش «تەتۈر 3 : 7 ئۇلۇش» تەكسە باھا قويۇش نىسبىتى بويىچە ئاشلىق سېتىۋېلىشنى يولغا قويدى، يەنى سېتىۋېلىنىدىغان كۆزلۈك ئاشلىق ئومۇمىي مىقدارى بويىچە ھېسابلىنىپ، %30ى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە، %70ى ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغىنىغا قوشۇلىدىغان باھا بويىچە سېتىۋېلىنىش، ئىلگىرىكى «بىر تۇتاش ھېسابلاش» بەلگىلىمىسى بىكار قىلىندى. شۇ يىلى، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىقتىن يەنە مول ھوسۇل ئېلىندى، 11 - ئاينىڭ ئاخىرىغىچە سېتىۋېلىنىپ ئامبارغا كىرگۈزۈلگەن بۇغداي 1 مىليارد كىلوگرامدىن ئېشىپ بۇغداي سېتىۋېلىش پىلانىدىن %85.40 ئاشۇرۇلدى، ئەمما كۆزلۈك ئاشلىق سېتىۋېلىش سۇرئىتى روشەن ئاستا بولدى. 11 - ئاينىڭ ئاخىرىغىچە پاراق ئېلىنغان ۋە سېتىۋېلىنغان كۆممىقوناق ئالدىنقى يىلىنىڭ ئوخشاش مەزگىلىدىكىدىن 9 مىليون كىلوگرام ئازايدى. ئامبارغا كىرگۈزۈلگەن گۈرۈچمۇ ئازىيىشقا يۈزلەندى. 12 - ئاينىڭ 5 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «كۆزلۈك ئاشلىقنى ئامبارغا كىرگۈزۈش خىزمىتىنى ھەقىقىي ياخشى تۇتۇش توغرىسىدا جىددىي ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ

مۇنۇ تەلەپلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى: جايلار كۆزلۈك ئاشلىقنى ئامبارغا كىرگۈزۈش خىزمىتىنى چىڭ تۇتۇپ، ئىشانلىق تەدبىرلەرنى قوللىنىپ، باھار بايرىمىدىن ئىلگىرىكى 2 ئاي ۋاقتىتىن پايدىلىنىپ، سېتىۋېلىشقا تېگىشلىك كۆممىقوناق، گۈرۈچلەرنى سېتىۋېلىشى كېرەك؛ دېھقانلار ۋە دېھقانچىلىق تۈەن - مەيدانلىرىنى سەپەرۋەر قىلىپ، تۆۋەن تېمپېراتۇرىلىق پەسلىدىن پايدىلىنىپ، كۆممىقوناقنى مەدەك بىلەن دۆۋىلەپ قويۇپ شامالدىتىپ ئەملىكىنى چۈشۈرۈپ، ياخشى ئاشلىقنى دۆلەتكە سېتىپ بېرىش كېرەك؛ ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى كۆزلۈك ئاشلىقنى قوبۇل قىلىش، قۇرۇتۇش، شۇ جايدا ساقلاش ۋە ئىشلەپچىقارغۇچى گورۇنلارغا ۋاكالىتەن ساقلاپ بېرىشكە ھاۋالە قىلىش ئىشلىرىنى ياخشى ئىشلىشى لازىم. كۆممىقوناقنىڭ سۈپىتى دۆلەتنىڭ سۈپەت ئۆلچىمىگە ئۇيغۇن بولسىلا، ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ھەر قانداق باھانە - سەۋەب بىلەن سېتىۋېلىشنى توختىتىپ قويۇشىغا، چەكلىشىگە بولمايدۇ؛ بىكتۇەننىڭ گۈرۈچ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى بار تۈەن - مەيدانلىرى پىششىقلاشنى پائال ئۇيۇشتۇرۇپ، دۆلەتنىڭ ۋەزىپىسىنى ھەممىدىن ئاۋۋال ئورۇندىشى كېرەك. شۇنىڭدىن كېيىن كۆزلۈك ئاشلىق سېتىۋېلىش ئەھۋالى ياخشىلاندى. ئاشلىق يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە سېتىۋېلىنغان ئاشلىق 1 مىليارد 490 مىليون كىلوگرام بولۇپ، پىلاندىن %35.43، ئالدىنقى يىلدىكىدىن %31.31 ئاشتى، بۇنىڭ ئىچىدە بۇغداي ئالدىنقى يىلدىكىدىن %46.37 ئاشتى. سېتىۋېلىنغان بۇغداينىڭ ئومۇمىي ئاشلىقتا ئىگىلىگەن نىسبىتى ئالدىنقى يىلدىكى %66.28تىن %73.88كە يەتتى. سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى بار 14 ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەردىن ئۇرۇمچى، سانجى، قۇمۇل، شىخەنزە، ئالتاي، تارباغاتاي، قىزىلسۇدىن ئىبارەت 7 ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر ۋە بىكتۇەن بۇغداي بىلەن بىر پەسىلدىلا پۈتۈن يىللىق ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىدى. پاراق ئېلىنغان ۋە سېتىۋېلىنغان گۈرۈچ ئالدىنقى يىلدىكىدىن %66.25 ئاشتى، كۆممىقوناق ۋە باشقا قارا ئاشلىق ئالدىنقى يىلدىكىدىن سەل ئازايدى. سېتىۋېلىشتىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن قالدۇق ئاشلىق ئالدىنقى يىلدىكىدىن %2.33 ئاشتى. (جەدۋەل: 1 — 27، 1 — 28لەرگە قارالسۇن). شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە سېتىۋېلىنغان ۋە سېتىلغان ئاشلىق بالانس قىلىنغاندىن كېيىن 402 مىليون كىلوگرام ساپ ئېشىندى بولدى. ئىلى، سانجى، تارباغاتاي قاتارلىق ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىلىدىغان ئاساسلىق رايونلاردا ئامبار ۋە قۇرۇتۇش مەيدانلىرىدا ساقلانغان ئاشلىق سىغىمى چېكىگە يەتتى.

1971 - يىلدىن 1984 - يىلغىچە شىنجاڭ بويىچە ئاشلىق مەھسۇلاتى، دۆلەت سېتىۋالغىنى ۋە سېتىۋېلىشتىن كېيىن يېزىلاردا ئاشلىق قالدۇرۇش ئەھۋالى

جەدۋەل: 1 — 27

بىرلىكى: تۈەن كىلوگرام

تۈرى / ئاشلىق يىلى	ئاماله (تۈەن)		مەھسۇلات مىقدارى		دۆلەتنىڭ سېتىۋېلىشى			سېتىۋېلىشتىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن قالدۇق ئاشلىق (كىلوگرام)
	ئومۇمىي ئاماله	بۇنىڭ ئىچىدە: يېزا ئىگىلىك ئاماللىسى	سانى	ئومۇمىي ئاماله بويىچە كىشى بېشىغا ئوتتۇرىچە (كىلوگرام)	سانى	جەمئىي	بۇنىڭ ئىچىدە: بىكتۇەن سېتىۋېلىسى	ئالارلىشىش نىسبىتى (%)
1971	1009.91	833.63	313121	310	65016	20.76	5825	298
1972	1049.69	857.23	278279	265	46215	16.61	1658	271
1973	1089.08	884.04	306577	282	54466	17.77	2143	285
1974	1125.82	909.88	258767	230	40482	15.64		240
1975	1154.53	880.442	310955	269	67380	21.67	7214	277
1976	1185.80	901.26	339658	286	80899	23.82	10988	287

270	22.94	10469	74031	267	322781	920.54	1208.97	1977
298	24.22	16173	89625	300	370012	941.53	1233.01	1978
300	26.72	20721	104046	310	389379	952.51	1255.97	1979
298	25.79	21451	99567	301	386133	961.14	1283.24	1980
302	24.49	22618	94936	297	387648	969.41	1303.05	1981
319	23.59	22190	95659	308	405449	972.49	1315.90	1982
344	25.14	26371	113453	338	451278	982.27	1333.30	1983
352	30.09	36966	148971	368	495073	984.16	1344.08	1984

ئىزاھ: 1974 - يىلى بېكتۇەندىن سېتىۋېلىنغان ئاشلىق ئەسلىدىكى ستاتىستىكا ماتېرىيالىدا ئايرىم ئەكس ئەتتۈرۈلمىدى.

1971 - يىلدىن 1984 - يىلغىچە شىنجاڭدىكى ۋىلايەتلەرنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 1 — 28　　بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

ئاشلىق يىلى / نامى		1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
ۋىلايەتلىك رايون بويىچە	جەمئىي	65016	46215	54465	40482	67380	80899	74031	89625	104046	99567	94936	95659	113453	148971
	بۇغداي	40161	30303	33091	19477	34075	48870	40444	49777	63195	62539	62015	61593	75195	110067
	گۈرۈچ	1277	767	1335	877	1901	1848	2707	3118	2112	1905	2284	3448	4335	7207
	دادۇر	571	434	627	502	823	727	726	876	792	961	1078	1597	1765	545
	قارا ئاشلىق	23007	14711	19413	19626	30581	29454	30154	35854	37947	34162	29559	29021	32158	31152
	بۇنىسلىق ئىچىدە: كۆممە قوناق	18781	12313	16750	17425	25879	25180	25381	30998	33163	30513	26745	25717	28863	27649
ئۇرۇمچى شەھىرى		1099	656	721	311	624	1032	252	304	534	511	411	715	730	1361
قاراماي شەھىرى		173	143	21	16	40	52	34	21	12	3	7	4	18	29
تۇرپان ۋىلايىتى		2094	1136	1608	1606	2597	2614	3202	2727	1903	1302	761	1238	1434	1056
قۇمۇل ۋىلايىتى		1613	791	1420	466	1972	2201	2857	2205	2631	2381	2935	2977	4053	4434
سانجى ئوبلاستى		12679	9342	8577	2128	9436	10436	8406	10797	16469	14708	14180	15625	16032	26111
شىخەنزە شەھىرى						2437	2634	2397	3157	2910	2799	3884	3948	3562	4468
ئىلى ئوبلاستىغا بېۋاسىتە قاراشلىق جايلار								13		873	868	919	91	610	680
ئىلى ۋىلايىتى		11152	8221	10787	9354	12581	18005	14492	18485	27101	29868	26240	22576	27260	33938
تارباغاتاي ۋىلايىتى		5968	4614	4685	2831	7295	9838	6797	12115	13227	12276	10280	10326	11310	18595

ئالقاي ۋىلايىتى	1130	822	1105	169	1637	1864	1832	2009	4084	3552	3418	3845	7072	8935
بورتالا ئوبلاستى	2180	1705	2421	2645	3273	3463	3013	4084	4664	4992	4512	4502	5701	6394
بايىنغولىن ئوبلاستى	2272	1883	2202	2539	3985	4788	4691	4915	5440	5107	5873	7191	8858	10976
ئاقسۇ ۋىلايىتى	6571	5077	6706	6315	8223	9945	9934	10991	9898	9064	8809	9676	12194	13328
قىزىلسۇ ئوبلاستى	435	358	362	362	564	649	668	757	788	417	416	422	814	1312
قەشقەر ۋىلايىتى	8232	7355	8711	9218	8805	9984	10335	11281	10005	7950	8063	8328	9468	12491
خوتەن ۋىلايىتى	3893	2454	2977	2522	3911	3394	5108	5777	4448	3769	4228	4195	4337	4863
ش ئۇ ئا ر كې. لىشىپ سېتىۋېلىش - سې. ئىش شىركىتى													100	
بىڭتۇەن سودا تېمىسى	5825	1658	2143											

ئىزاھ: 1. 1971 - يىلدىن 1973 - يىلغىچە بىڭتۇەندىن سېتىۋېلىنغان ئاشلىق ۋىلايىتى، ئوبلاستلارنىڭكىگە كىرگۈزۈلمىدى. 1974 - يىلدىن ئېتىبارەن ۋىلايىتى، ئوبلاستلارنىڭكىگە كىرگۈزۈلدى.
2. ئەسلىدىكى باغتا، شېكەر مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلىدىغان ئاشلىق ئاپتونوم رايون سېتىۋالغان ساندىن چىقىرىۋېتىلدى. 1983 - يىلى 250 مىليون كىلوگرام، 1984 - يىلى 389 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام بولغان.

§ 2 . توختاملىق سېتىۋېلىش

ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى، گوۋۇيۈەننىڭ «يېزا ئىقتىسادىنى يەنىمۇ جانلاندۇرۇش توغرىسىدىكى 10 ماددىلىق سىياسەت»ى ۋە گوۋۇيۈەننىڭ «چوشقا ۋە يېزىلاردىكى ئاشلىق، ياغلىق داننىڭ باھا لايىھىسىنى تەڭشەپ چۈشۈرگەنلىك توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش»نىڭ ئاساسەن، 1985 - يىل 4 - ئاينىڭ 6 - كۈنى «چوشقا، كالا، قوي ۋە يېزىلاردىكى ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىش - سېتىش سىياسىتى ۋە باھا لايىھىسىنى تەڭشەپ چۈشۈرگەنلىك توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى، 4 - ئاينىڭ 20 - كۈنىدىن ئېتىبارەن، ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش توختاملىق سېتىۋېلىشقا ئۆزگەرتىلگەنلىكىنى قارار قىلدى. زاكاز قىلىنىدىغان تۇرلەر بۇغداي، شال (گۈرۈچ)، كۆممىقوناقتىن ئىبارەت بولدى. گۈرۈچنى باشقا تۇرنىڭ ئورنىغا توغرىلىۋېلىشقا بولىدۇ، ئەمما باشقا تۇرلەرنى گۈرۈچنىڭ ئورنىغا توغرىلىۋېلىشقا بولمايدۇ. توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى دەرىجىمۇ دەرىجە ناھىيە، تۇمەن - مەيدانلارغا چۈشۈرۈلىدۇ، ئاندىن دېھقان ئائىلىلىرى، ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرى بىلەن زاكاز توختامى تۈزۈلىدۇ، توختام ھەر يىلى بىر قېتىم تۈزۈلۈشى، نورمال يىللاردا جەزمەن ئورۇندىلىشى، ئېغىرئاپەت بولۇپ قالسا مۇڭلۇق كېمەيتىلىشى كېرەك. زاكاز قىلىنغان ئاشلىقنىڭ ھەممىسى «تەتۈر 3 : 7 ئۇلۇش» نىسبەت باھاسى (يەنى: 30% بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى، 70% ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش باھاسى) بويىچە سېتىۋېلىنىشى كېرەك. زاكاز ۋەزىپىسىدىن باشقا ئاشلىقنى ئىشلەپچىقارغۇچىلار ئۆز ئالدىغا بىر تەرەپ قىلىدۇ. ئەگەر بازار باھاسى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىدىن تۆۋەن بولسا، ئاشلىق تارماقلىرى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە كەڭتاشا سېتىۋېلىشى لازىم. شۇ يىلى

دۆلەت شىنجاڭنىڭ توختاملىق ئاشلىق سېتىۋېلىش پىلانىنى 1 مىليارد 300 مىليون كىلوگرام (تۇرگە ئايرىلمايدۇ) قىلىپ بېكىتتى، بۇ ھەر قايسى ۋىلايەت، شەھەر، ئاپتونوم ئوبلاست ۋە بىڭتۈەننىڭ تەلەپتىكى توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىدىن ئاز بولدى. شۇنىڭ ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون توختاملىق سېتىۋېلىش كۆرسەتكۈچىنى چۈشۈرگەندە، بىڭتۈەن ۋە ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان ئاساسلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلارغا نۆۋەتلىق ئېتىبار بېرىپ، ۋىلايەت، ناھىيىلەرنىڭ كۆرسەتكۈچىنى تۆۋەنگە تەقسىملىگەندە ئاساسلىق تاۋار ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان ناھىيە، ئاشلىق كەسىپى ئائىلىلىرى، نۆۋەتسىلىق ئائىلىلەرگە ئېتىبار بېرىشنى تەلەپ قىلدى.

توختاملىق سېتىۋېلىش پىلانىنى ئەملىيلەشتۈرۈش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون ۋە ۋىلايەت، شەھەر، ئوبلاستلار يىغىن چاقىرىپ ئورۇنلاشتۇرغاندىن سىرت، يەنە 45 مىڭدىن ئارتۇق كىشىنى ئاجرىتىپ، 2 ئايدىن كۆپرەك ۋاقىت سەرپ قىلىپ، 1 مىليون 230 مىڭ دېھقان ئائىلىسى، ئىشلەپچىقىرىش ئورنىنىڭ %88.76نى ئىگىلىدى) بىلەن 1 مىليارد 267 مىليون كىلوگراملىق ئاشلىق زاكاز قىلىش توختامىنى تۈزدى، بۇ زاكاز پىلانىنىڭ %46.97نى ئىگىلىدى. بەزى جايلاردا ۋەزىپە تېرىلغۇ يەر ياكى ئاھالە سانى بويىچە چېچىلغانلىقى ئۈچۈن، زاكاز كۆرسەتكۈچىنى تەقسىم قىلىشتا نامۇۋاپىقلىق كۆرۈلدى. ئىلى، تارباغاتاي، سانجى قاتارلىق بۇغداي ئىشلەپچىقىرىدىغان ۋىلايەت، ئوبلاستلاردا ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان نۆۋەتلىق ئائىلىلەر، كەسىپى ئائىلىلەر ۋە ھوسۇل ئاشقان ئىشلەپچىقارغۇچى ئورۇنلار توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن يەنە بۇغداي سېتىپ بېرىشنى تەلەپ قىلدى، ئەمما زاكاز كۆرسەتكۈچى بولمىدى؛ ئاز ساندىكى دېھقان ئائىلىلىرى ۋە ئىشلەپچىقارغۇچى ئورۇنلارنىڭ كۆرسەتكۈچى بار بولسىمۇ، سانقىدەك ئاشلىقى بولمىغاچقا، دېھقان ئائىلىلىرى بىلەن ئىشلەپچىقارغۇچى ئورۇنلار ئارىسىدا توختاملىق سېتىۋېلىش كۆرسەتكۈچىنى «ئېلىپ - سېتىش» مەسىلىسى سادىر بولدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە بۇغداي سېتىۋېلىش مۇرئىتى ئالدىنقى يىلدىكىدىن ئاستا بولدى. ئاساسلىقى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئامبار سىغىمى يېتىشمەسلىكى تۈپەيلىدىن «ساقلاش تەس بولۇش» مەسىلىسى كۆرۈلدى، نەتىجىدە دېھقانلارنىڭ «ئاشلىق سېتىشى تەس بولۇش» ئەھۋالى كېلىپ چىقتى ۋە توختاملىق سېتىۋېلىش كۆرسەتكۈچى يېتىشمەسلىكتىن بولدى. كۈزدە سودا مىنىستىرلىكىنىڭ تەستىقلىشى ئارقىلىق، ئاپتونوم رايونىنىڭ توختاملىق سېتىۋېلىش پىلانى كۆرسەتكۈچى 100 مىليون كىلوگرام كۆپەيتىلدى. ئاپتونوم رايون ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرگە 55 مىليون كىلوگرام (10 مىليون كىلوگرام دادۇرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ)، بىڭتۈەنگە 45 مىليون كىلوگرام تەقسىم قىلىپ بەردى. 11 - ئاينىڭ 8 - كۈنىدىن 12- كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى شىمالىي شىنجاڭدىكى قىسمەن ۋىلايەت، ئوبلاستلاردا ئاشلىق سېتىۋېلىش خىزمىتى بويىچە جىددىي يىغىن چاقىرىپ، ئاشلىق سېتىۋېلىشنى تېزلىتىش تەدبىرلىرىنى مۇزاكىرە قىلدى. يىغىندا مۇنۇلار بەلگىلەندى: ئومۇمەن دۆلەتنىڭ سۇپەت ئۆلچىمىگە ئۇيغۇن بولغان زاكاز ئاشلىقنى ئاشلىق تارماقلىرى كەڭتاشا سېتىۋېلىشى كېرەك، ھەقىقەتەن ئاشلىقنى كۆپ سېتىۋېلىش، كۆپ ساقلاش سەۋەبىدىن ھۆددىگە ئالغان خىراجەت كۆرسەتكۈچىنى ئاشۇرۇۋەتكەن بولسا، يىل ئاخىرىدا راسچوت قىلغاندا ئاپتونوم رايون مالىيىسىدىن تولۇقلاپ بېرىلمەيدۇ. بانكا تارماقلىرى ئاشلىق سېتىۋېلىشنى مەبلەغ بىلەن تەمىنلەشنى ھەقىقىي كاپالەتلەندۈرۈشى، سېتىۋېلىشقا كېتىدىغان مەبلەغكە كاپالەتلىك قىلىشى لازىم. ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەر كاپالەتلەندۈرۈشى، سېتىۋېلىشقا كېتىدىغان مەبلەغكە كاپالەتلىك قىلىشى لازىم. ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەر ئاشلىق سېتىۋېلىش خىزمىتىگە بولغان ھەيدەكچىلىك، تەكشۈرۈشنى كۈچەيتىپ، ئاشلىق سېتىۋېلىش خىزمىتىدە كۆرۈلگەن مەسىلىلەرنى ھەل قىلىشقا ياردەم قىلىشى كېرەك. 1985 - ئاشلىق يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە توختاملىق سېتىۋېلىنغان ئاشلىق 1 مىليارد 374 مىليون كىلوگرام بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە بۇغداي %35.81نى ئىگىلىدى. شۇ يىلى گۈرۈچ، كۆممىقوناقنىڭ بازار باھاسى توختاملىق سېتىۋېلىش باھاسىدىن يۇقىرى بولغاچقا، قىسمەن ۋىلايەت، ئوبلاستلارنىڭ توختاملىق سېتىۋېلىش پىلانى ئورۇندالمىدى.

1984 - يىلغا سېلىشتۇرغاندا ئاپتونوم رايون بويىچە ئومۇمىي ئاشلىق ۋە سېتىۋېلىشتىن كېيىن پېزىلاردا كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن قالدۇق ئاشلىق سەل ئاشتى. دۆلەت سېتىۋالغىنى ئازراق كېمەيدى.

1986 - يىل 1 - ئاينىڭ 17 - كۈنى گۇۋۇيۈەن «1986 - يىللىق ئاشلىقنى توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: مەملىكەت بويىچە ئاشلىقنى توختاملىق سېتىۋېلىش پىلانى 79 مىليارد كىلوگرامدىن 61 مىليارد 500 مىليون كىلوگرامغا، شىنجاڭنىڭ 1 مىليارد 400 مىليون كىلوگرامدىن 1 مىليارد 300 مىليون كىلوگرامغا كېمەيتىلدى. دۆلەت ھەر قايسى ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلارنىڭ ۋاكالىتەن سېتىۋېلىشىغا ھاۋالە قىلغان «كېلىشىم باھادىن تەكسە باھاغا ئايلاندۇرۇلىدىغان» ئاشلىق كۆرسەتكۈچى 18 مىليارد 500 مىليون كىلوگرام بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە شىنجاڭنىڭ 50 مىليون كىلوگرام بولۇپ، كېيىن 150 مىليون كىلوگرامغا كۆپەيتىلدى. تەكسە - كېلىشىم باھالىق ئاشلىقنىڭ باھا پەرقى دۆلەت مالىيىسىدىن قوشۇپ بېرىلدى. ئاشلىق ھوقۇقى مەركەزگە مەنسۇپ بولدى. ئاشلىق سېتىۋېلىش خىزمىتىدە كۆرۈلگەن يېڭى مەسىلىلەرنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى 3 - ئايدا «ئاشلىق خىزمىتىنى يەنمۇ ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، كېمەيتىلگەندىن كېيىنكى 1 مىليارد 300 مىليون كىلوگرام توختاملىق ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى يېڭىۋاشتىن تەقسىم قىلدى، 1986 - يىلدىن ئېتىبارەن، بىر بەلگىلەپ 3 يىلغىچە ئۆزگەرتىلمەيدۇ. ئارپا، ئاق قوناق، كۆك پۇرچاق، ماش، ئات پۇرچىقى قاتارلىقلار توختاملىق سېتىۋېلىش تۈرىگە قوشۇلدى. ئىشلەپچىقىرىش مەبلىغى كەملەيدىغان دېھقان ئائىلىلىرىگە يېزا ئىگىلىك بانكىسى زاكاز توختامىغا قاراپ ھەممىدىن ئاۋۋال قەرز پۇل ئورۇنلاشتۇرۇپ بېرىدى. دۆلەتنىڭ ھاۋالىسى بىلەن ۋاكالىتەن سېتىۋېلىنىدىغان ئاشلىق نۇقتىلىق ھالدا گۈرۈچ ئىشلەپچىقىرىدىغان رايون ۋە قىزىلسۇ، قەشقەر، خوتەندىن ئىبارەت 3 ۋىلايەت، ئوبلاستقا ئورۇنلاشتۇرۇلدى، تۈرى بۇغداي، گۈرۈچ ۋە كۆمىسۇناق بىلەنلا چەكلەندى، باھاسى بازار نەرقى - ھاۋاسى بويىچە بولدى. توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئەملىيلەشتۇرۇش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون بويىچە 30 مىڭ كىشى (قېتىم) ئاجرىتىلىپ، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان رايونلارغا بېرىپ، دېھقان ئائىلىلىرى ئۆزى مەلۇم قىلىش، كەنت كومىتېتلىرى دەسلەپكى قەدەمدە باھالاش، خىزمەت گۇرۇپپىسى ماسلاشتۇرۇش، يېزا - ناھىيىلەر تەڭپۇڭلاشتۇرۇش قاتارلىق ئۈسۇللارنى قوللىنىپ، 1 مىليون 327 مىڭ دېھقان ئائىلىسى ۋە ئىشلەپچىقارغۇچى ئورۇن بىلەن 1 مىليارد 253 مىليون كىلوگرام زاكاز ئاشلىق توختامى ئىمزالىدى، بۇ زاكاز ۋەزىپىسىنىڭ 38.96% نى ئىگىلىدى. شۇ يىلى، ئاپتونوم رايون بويىچە يازلىق ئاشلىقتىن يەنە مول ھوسۇل ئېلىندى. ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان ۋىلايەت، ناھىيىلەر زاكاز ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن يەنە ئېشىنىپ، سېتىشنى كۈتۈپ تۇرغان بولىمۇ، ئەما ئاشلىقنىڭ بازار باھاسى تۆۋەنرەك بولدى. 8 - ئاينىڭ 30 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى جىددىي يىغىن چاقىرىپ، دېھقانلارنىڭ «ئاشلىق سېتىشى تەس بولۇش»، ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ «ئاشلىق ساقلىشى تەس» بولۇش مەسىلىسىنى ھەل قىلىشنى مۇزاكىرە قىلدى. ئاپتونوم رايونلىق مۇئاۋىن رەئىسى قېدىرباي يىغىندا سۆز قىلدى ھەمدە ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ شۇجىسى سۈڭ خەنلياڭنىڭ توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ سىرتىدىكى ئاشلىقنىڭ باھاسى مۇۋاپىق چۈشۈرۈلۈپ كەڭتاشا سېتىۋېلىنىشى كېرەك دېگەن يولىورۇقىنى يەتكۈزدى. 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئورۇندالغاندىن كېيىن بۇغداي سېتىۋېلىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، توختامدىن سىرتقى ئاشلىقنى قەشقەر، خوتەن، قىزىلسۇدىن ئىبارەت 3 ۋىلايەت، ئوبلاستنىڭ توختاملىق سېتىۋېلىش باھاسىدىن 2% چۈشۈرۈشنى، باشقا ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ 5% چۈشۈرۈشنى، ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ كەڭتاشا سېتىۋېلىشنى تەلەپ قىلدى. كۆزلۈك ئاشلىق خامانغا چىقىرىلغاندىن كېيىن، ئىشلەپچىقىرىش بىلەن سېتىش تەڭپۇڭ بولمىغانلىقى ئۈچۈن، بەزى ئورۇن ۋە شەخسلەر يېزىلار ۋە ئىشلەپچىقارغۇچى ئورۇنلاردىن گۈرۈچ، كۆمىسۇناق، دادۇرلارنى دۆلەت بەلگىلىگەن سېتىۋېلىش باھاسىدىن يۇقىرى باھادا تالىشىپ سېتىۋېلىپ،

دۆلەتنىڭ توختاملىق سېتىۋېلىش ۋە ھاۋالە قىلىپ ۋاكالەتەن سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىگە تەسىر يەتكۈزدى. 10-ئاينىڭ 20 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى تېلېگراممىسى ئەۋەتىپ، تالىشىپ سېتىۋېلىشنى قەتئىي توسۇشنى تەلەپ قىلىدى ھەمدە دۆلەتنىڭ توختاملىق ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ھەم ئىقتىسادىي توختام، ھەم دۆلەتنىڭ ۋەزىپىسى، ئۇنى جەزمەن ئورۇندىشىغا كاپالەتلىك قىلىش لازىم. ۋەزىپىنى ئورۇنداش شەرتى ئاستىدا كۆپ يوللۇق تىجارەتنى قانات يايدۇرۇشقا بولىدۇ دەپ كۆرسەتتى. 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى مەجۇەن ناھىيىسىدە كۆزلۈك ئاشلىق سېتىۋېلىش نەق مەيدان يىغىنى چاقىردى. يىغىندا دۆلەتنىڭ ھاۋالىسى بىلەن ۋاكالەتەن سېتىۋېلىنغان گۇرۇچنىڭ ھەر كىلوگرامىغا توختاملىق سېتىۋېلىنىدىغان باھا ئاساسىدا 6 پۇڭ باھا قوشۇلىدۇ دەپ قارار قىلىندى. يىغىندا مەجۇەن ناھىيىلىك ھۆكۈمەت بازار باھاسى توختاملىق سېتىۋېلىش باھاسىدىن خېلىلا يۇقىرى بولغان ئەھۋالدا، ناھىيە بويىچە گۇرۇچنى توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئاشۇرۇپ ئورۇندىغانلىقىغا دائىر تەجرىبىلەرنى تونۇشتۇردى. بۇ تەجرىبىلەر ئاساسلىقى مۇنۇلاردىن ئىبارەت: رەھبەرلىك ئەھمىيەت بەردى، ناھىيە دەرىجىلىك 4 رەھبەرلىك بەنزىسى دائىرىگە ئايرىپ ھۆددىگە ئېلىپ، گۇرۇچنى توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداشنى تۇتتى؛ پارتىيە ئەزالىرى، ئىتتىپاق ئەزالىرى ۋە كادىرلار زاكاز ۋەزىپىسىنى باشلامچىلىق بىلەن ئورۇنداشقا چاقىرىق قىلىندى؛ دۆلەتنىڭ ۋەزىپىسى ئورۇندالماي تۇرۇپ، بازار قويۇۋېتىلمىدى؛ ئاشلىقى بولۇپ، زاكاز ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغانلاردىن تەكسە - كېلىشىم باھا پەرقى قايتۇرۇۋېلىندى ياكى ئۆلارنىڭ ھۆددە يەرلىرى تارتىۋېلىندى. بۇ تەجرىبىلەر كېڭەيتىلگەندىن كېيىن، كۆزلۈك ئاشلىق سېتىۋېلىش ئەھۋالى ياخشىلاندى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە سېتىۋېلىنغان ئاشلىق 1985 - يىلدىكىدىن 2.17%، سېتىۋېلىشتىن كېيىن پېزىلاردا كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن قالدۇق ئاشلىق 9.78% ئاشتى.

1987 - يىللىق ئاشلىق سېتىۋېلىش خىزمىتى ئاساسەن ئاشلىقنى توختاملىق سېتىۋېلىش تۈزۈمىنى يەنمۇ مۇكەممەللەشتۈرۈشنى دەۋر قىلغان ھالدا ئېلىپ بېرىلدى. بىرىنچىدىن، گۇۋۇيۈەن 1986 - يىل 10 - ئايدا تارقاتقان «ئاشلىقنى توختاملىق سېتىۋېلىش تۈزۈمىنى مۇكەممەللەشتۈرۈش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش»نا، 1987-يىلدىن ئېتىبارەن توختاملىق سېتىۋېلىنغان ئاشلىققا ئالدىن سېتىۋېلىش زاكالەت پۇلىنى تارقىتىش ۋە تەكسە باھالىق خىمىيىۋى ئوغۇت، دىزىل بىلەن تەمىنلەشتىن ئىبارەت «3نى چېتىشتۇرۇش» سىياسىتىنى يولغا قويۇش ھەلگىلەندى. ئىككىنچىدىن، 1987 - يىل 2 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى مەملىكەتلىك ئاشلىق نازارەت، ئىدارىلىرى باشلىقلىرى يىغىنى چاقىرىپ، ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى، گوۋۇيۈەنىڭ ئاشلىقنى توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى تەكشۈپ كېمەيتىش، «كېلىشىم باھالىقنى تەكسە باھالىققا ئايلاندۇرۇش» ۋەزىپىسىنى كۆپەيتىش توغرىسىدىكى قارارغا ئاساسەن، ئاپتونوم رايونىنىڭ 1987 - يىللىق ھۆددە ئېلىنغان ئاشلىق سېتىۋېلىش مىقدارى 1 مىليارد 350 مىليون كىلوگرام قىلىپ بېكىتتى، بۇنىڭ ئىچىدە توختاملىق سېتىۋېلىش مىقدارى 1 مىليارد 300 مىليون كىلوگرامدىن 1 مىليارد 75 مىليون كىلوگرامغا كېمەيتىلدى، كېلىشىم باھادىن تەكسە باھاغا ئايلاندۇرۇلىدىغىنى (يەنى ۋاكالەتەن سېتىۋېلىشقا ھاۋالە قىلىنغىنى) 150 مىليون كىلوگرامدىن 275 مىليون كىلوگرامغا كۆپەيتىلدى. 1987 - يىل 1 - ئاينىڭ 8 - ۋە 21 - كۈنلىرى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى مالىيە نازارىتى، خەلق بانكىسى، پېزا ئىگىلىك بانكىسى ۋە سودا ئىدارىسى، تەمىنات- سودا كوپېراتىپى بىلەن بىرلىكتە «ئىككى مىنىستىرلىك، ئىككى بانكىنىڭ ئاشلىق زاكالەت قەرز تەمىنات- سودا كوپېراتىپى بىلەن بىرلىكتە «ئىككى مىنىستىرلىك، ئىككى بانكىنىڭ (ئاشلىق زاكالەت قەرز پۇلى تارقاتقانلىق توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش) نى تارقاتقانلىق توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» ۋە «1987 - يىلى 1 - پەسىللىك ئاشلىققا چېتىشتۇرۇلىدىغان خىمىيىۋى ئوغۇتنى ئالدىن تەقسىم قىلىش پىلانىنى چۈشۈرگەنلىك توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» نى تارقىتىپ، ئاشلىقنى توختاملىق سېتىۋېلىشتا «3نى چېتىشتۇرۇش» سىياسىتى يولغا قويۇلىدىغانلىقىنى ئېنىق بەلگىلىدى، مەزكۇر سىياسەت مۇنۇلاردىن ئىبارەت: تاۋار ئاشلىق مەركەزلىك ئىشلەپچىقىرىلىدىغان رايون، كەسىپي ئاتلىلەر ۋە باشقا مەبلىغى كەملەيدىغان دېھقان ئائىلىلىرىگە، توختاملىق

سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ %20ى بويىچە ئالدىن سېتىۋېلىش زاكالەت پۇلى تارقىتىپ بېرىلىدۇ؛ ھەر 100 كىلوگرام گۈرۈچ سېتىپ بېرىلسە، 12 كىلوگرام تەكسە باھادىكى ئۇلچەملىك خىمىيىۋى ئوغۇت، 6 كىلوگرام دىنزىل مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلىدۇ. ھەر 100 كىلوگرام بۇغداي، كۆممىقوناق سېتىپ بېرىلسە، 6 كىلوگرام تەكسە باھالىق ئۇلچەملىك خىمىيىۋى ئوغۇت، 3 كىلوگرام دىنزىل مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلىدۇ. چېتىشتۇرۇلغان مالالار بېلەت بويىچە مۇقىم نۇقتىدا تەمىنلىنىدۇ. بېكتۇەنگە مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلمىدىغان خىمىيىۋى ئوغۇتنى بېكتۇەنلىك شى (ئىدارە)، تۇەن - مەيدانلىرى بىۋاسىتە ئەقلەشتۇرىدۇ؛ دىنزىلنى جايلاردىكى نېفىت شىركىتى بىلەن شى - تۇەنلەر راسچوت قىلىپ ئەقلەشتۇرىدۇ. 4 - ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرىدا، ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ شۇجىسى سۇڭ خەنلياڭ ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق زاكالەت پۇلىنىڭ ئاران %54.14 تارقىتىلغانلىقى توغرىسىدا «زاكالەت پۇلىنىڭ كېچىكتۈرۈپ تارقىتىلىشى دېھقانلارنىڭ ئەتىيازلىق تېرىلغۇ ئىشلىرىغا جىددىي كېرەكلىك مەبلەغ ئېھتىياجىغا تەسىر قىلىپلا قالماستىن، ئىناۋەتسىزگىمۇ زىيان يەتكۈزدى. ھۆكۈمەتسىزنىڭ خەلقنىڭ نەزىرىدىن چۈشۈپ قالىدىغان ئەخمىقانە ئىشنى قىلماسلىقى لازىم»، دەپ تەستىقلى يولىيورۇق بەردى. 4 - ئاينىڭ 21 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «ئاشلىق خىزمىتىنى ھەقلىق ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، مەركەز ئاپتونوم رايونغا تەقسىم قىلىپ بەرگەن 1 مىليارد 300 مىليون كىلوگراملىق سېتىۋېلىش ھۆددە كۆرسەتكۈچىنى ۋىلايەت، شەھەر، ئاپتونوم ئوبلاستلارغا تەقسىملەپ، ئاپتونوم رايونىنىڭ تۇۋەنگە ھۆددە بېرىلگەن ۋەزىپىسى قىلىنغانلىقىنى بەلگىلىدى. «كېلىشىم باھادىن تەكسە باھاغا ئايلاندۇرۇلىدىغان» ئاشلىقنى جايلار بازار باھاسى بويىچە سېتىۋالىدۇ، ئاپتونوم رايون جايلار بىلەن راسچوت قىلىش باھاسى ھەر كىلوگرامغا نىسبەتلىك باھا ئاساسىدا، گۈرۈچكە 0.128 يۈەن، بۇغداي، كۆممىقوناقلارغا 0.108 يۈەن قوشۇلىدۇ. 7 - ئاينىڭ 8 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «گوۋۈيۈەننىڭ ئاشلىقنى توختاملىق سېتىۋېلىشتا «3» نى چېتىشتۇرۇش» نى ئەملىيلەشتۈرۈش توغرىسىدىكى سىياسىتىنى ئىزچىللاشتۇرۇش توغرىسىدا جىددىي ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، جايلاردىن ئاشلىقنى توختاملىق سېتىۋېلىشقا بېرىلىدىغان خىمىيىۋى ئوغۇت، دىنزىل بېلەتلىرىنى، زاكالەت پۇلىنى بەلگىلىمە بويىچە ئائىلىلەرگىچە تارقىتىپ بېرىشنى تەلەپ قىلدى. 7 - ئاينىڭ ئاخىرىغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە زاكالەت پۇلىدىن 38 مىليون 500 مىڭ يۈەن تارقىتىپ بېرىلدى، بۇ تارقىتىشقا تېگىشلىك پۇلنىڭ %56نى ئىگىلىدى. دىنزىل، خىمىيىۋى ئوغۇت پۇتۇنلەي ئەقلەشتۇرۇپ بولۇندى (يىل ئاخىرىغا قەدەر، ئاپتونوم رايون بويىچە 33 مىڭ 500 تونىنا دىنزىل، 68 مىڭ 300 تونىنا خىمىيىۋى ئوغۇت بۇيرۇپ بېرىلدى). شۇ يىلى يازلىق ئاشلىقتىن مول ھوسۇل ئېلىندى، ئەما، سانجى، بايىنغولىن قاتارلىق تۈمۈرىيول لىنىيىلىرىدىكى رايونلاردا ئاشلىقنى يەنىلا يۇقىرى باھادا تالىشىپ سېتىۋېلىش ئەھۋالى سادىر بولدى. 7 - ئاينىڭ 16 - كۈنىلا رەۋەندىلەر خېجىڭ، خوشۇت ناھىيىلىرىدىكى قىسمەن يېزىلاردا باھانى ئۆستۈرۈپ 80 مىڭ كىلوگرامدىن كۆپرەك بۇغدايىنى تالىشىپ سېتىۋېلىپ، توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ ئورۇندىلىشىغا تەسىر يەتكۈزدى. 7 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى جايلارغا بۇغدايىنى توختاملىق سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە كەڭتاشا سېتىۋېلىشنى ئۇقتۇردى ھەمدە زاكاز ۋەزىپىسىدىن سىرت بىر كىلوگرام بۇغداي كۆپ سېتىۋېلىنسا، ئاپتونوم رايون مالىيىسىدىن 2 يۈەن 4 لى خىراجەت قوشۇپ بېرىش بەلگىلەندى. كۆزلۈك ئاشلىق خامانغا چېقىرىلغاندىن كېيىن، گۈرۈچنىڭ بازار باھاسى يۇقىرى بولغاچقا، توختاملىق سېتىۋېلىش ۋە «كېلىشىم باھانى تەكسە باھاغا ئايلاندۇرۇش» ۋەزىپىسىنىڭ ئورۇندىلىشىغا ئېغىر تەسىر يەتتى. لېكىن شال ئىشلەپچىقىرىدىغان مىچۇەن ناھىيىسىنىڭ پوزىتسىيىسى كەسكىن، تەدبىرى كۆچلۈك بولغاچقا، گۈرۈچ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى يەنىلا ئاشۇرۇپ ئورۇندىدى. ئىلى، تارباغاتاي، بورتالا، سانجى قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلاردا كۆممىقوناقتىن مول ھوسۇل ئېلىندى. لېكىن كۆممىقوناقنىڭ نەملىكى يۇقىرى بولغاچقا، ئامبارغا كىرگۈزۈش سۈرئىتىگە تەسىر يەتتى. شۇڭا جايلار قۇرۇتۇشنى تېزلىتىش، مەدەك بىلەن

سېتىۋېلىش، ئوچۇقچىلىقتا ساقلاشنى كېڭەيتىش، خەلق دۆلەتكە ۋاكالىتەن ساقلاپ بېرىشنى قانات يايدۇرۇش قاتارلىق ئۇسۇللارنى قوللىنىش ئارقىلىق، «ئاشلىق ساقلاش تەس بولۇش» ۋە «دېھقانلارنىڭ ئاشلىق سېتىشى تەس» بولۇش مەسىلىسىنى ھەل قىلدى. 10 ـ ئاينىڭ 10 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بەلگىلىمە چىقىرىپ، دېھقانلارنىڭ قولىدىكى ئارتۇق ئاشلىقىنى نىسبەتلىك باھا بويىچە سېتىۋېلىش كېرەكلىكىنى، ھەر قانداق باھانە ـ سەۋەب بىلەن سېتىۋېلىشنى رەت قىلىشقا بولمايدىغانلىقىنى بەلگىلىدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە سېتىۋېلىنغان ئاشلىق 1986 ـ يىلدىكىدىن %0.97 كۆپەيدى. سېتىۋېلىشتىن كېيىن پېزىلاردا كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن قالدۇق ئاشلىق %8.17 ئاشتى.

1988 ـ يىل 1 ـ ئاينىڭ 15 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى گۇۋاھنامىسى «ئاشلىقنى توختاملىق سېتىۋېلىشتا «3نى چېتىشتۇرۇش، سىياسىتىنى مۇكەممەللەشتۈرۈش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش»نى ئاساسەن، 1988 ـ يىلى دۆلەت شىنجاڭغا 1 مىليارد 75 مىليون كىلوگرام ئاشلىقنى توختام بىلەن سېتىۋېلىش ۋە 252 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام ئاشلىقنى «كېلىشىم باھادىن تەكسە باھاغا ئايلاندۇرۇش» ۋەزىپىسىنى توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى قىلىپ جايلارغا چۈشۈرۈپ، پۈتۈنلەي ئالدىنقى يىلنىڭ ئۆلچىمى بويىچە «3نى چېتىشتۇرۇش»نى يولغا قويۇشنى قارار قىلدى، يېڭىدىن كۆپەيتىلگەن زاكاللەت قەرز پۇلىنىڭ ئۇسۇمى ۋە خىمىيىۋى ئوغۇت، دىزىللارنىڭ باھا پەرقى دۆلەت شىنجاڭغا بەرگەن «كېلىشىم باھادىن تەكسە باھاغا ئايلاندۇرۇلمىغان» ئاشلىققا قوشۇپ بېرىلگەن پۇلدىن چىقىم قىلىنمىدۇ. رەسمىيەتنى ئاددىيلاشتۇرۇش، دېھقانلارغا ئاسانلىق تۇغدۇرۇپ بېرىش ئۈچۈن، زاكاللەت پۇلى ۋە بىرلەشتۈرۈلمىغان خىمىيىۋى ئوغۇت، دىزىللارنى يىل بېشىدا توختام ئىمزالىغاندا «ئاشلىقنى توختاملىق سېتىۋېلىش گۇۋاھنامىسى» بويىچە بىر قېتىمدىلا ئەقلەشتۈرۈش، چېتىشتۇرۇلمىغان مال جەمەتتە مال دېمە مال بېرىش، باھا پەرقى دېمە، باھا پەرقىنى بېرىش، يىل ئاخىرىدا ئەملىي ئورۇندالغان زاكاز ئاشلىق مىقدارى بويىچە راسچوت قىلىش كېرەك. بىكتۇرنىڭ ھەر قايسى شىلىرىنىڭ «3 نى چېتىشتۇرۇش» مالىلىرىنى ئاشلىقنى قوبۇل قىلغان جايلاردىكى ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر ئەقلەشتۈرۈپ بېرىشى لازىم. بۇ تەدبىرلەر ئاساسىي قائىلىمىدىكى كاددر ۋە دېھقانلارنىڭ ئالقىشىغا ئېرىشتى. شۇنىڭ بىلەن بىللە، يەزى جايلار توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئەملىيلەشتۈرۈش جەمەتتە يەزى يېگى ئۇسۇللارنى قوللاندى، جۈملىدىن قەشقەر ۋىلايىتىدە ناھىيىلىك ھۆكۈمەت يېزىلىق ھۆكۈمەت بىلەن، يېزىلىق ھۆكۈمەت كەنت ياكى دېھقان ئائىلىسى بىلەن زاكاز توختامى ئىمزالىدى. يەزى ناھىيىلەردە ھاكىم، يېزا باشلىقى زاكاز ۋەزىپىسىنى ئەملىيلەشتۈرۈشنى ھۆددىگە ئېلىش چارىسى يولغا قويۇلدى. 3 ـ ئاينىڭ ئاخىرىغىچە، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىقنى توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ %35.94ى ئەملىيلەشتۈرۈلدى، بۇ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 2 ئايدىن كۆپرەك ۋاقىت بۇرۇن بولدى. 4 ـ ئاينىڭ ئاخىرىغىچە، تارقىتىپ بېرىلگەن زاكاللەت پۇلى 79 مىليون 469 مىڭ يۈەن بولۇپ، تارقىتىشقا تېگىشلىك زاكاللەت پۇلىنىڭ %65.7نى ئىگىلىدى؛ نەقلەشتۈرۈلگەن خىمىيىۋى ئوغۇت 60 مىڭ 900 تونىنا بولۇپ، %74.1نى ئىگىلىدى؛ نەقلەشتۈرۈلگەن دىزىل 20 مىڭ 900 تونىنا بولۇپ، %50.9نى ئىگىلىدى. گۈرۈچ زاكاز قىلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداش ئۈچۈن، قەشقەردىكى بىرقىسىم ناھىيىلەر ھەر بىر كىلوگرام گۈرۈچ سېتىپ بەرسە، بىر كىلوگرام تەكسە باھالىق كۈنجۈرنى مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىشنى بەلگىلىدى.

يازلىق ئاشلىق خامانغا چىقىرىلغاندىن كېيىن، خېنەن، سىچۈەن، سەنشى، خۇبېي، گۇاڭدۇڭ، فۇجيەن، جىلىن، شەنشى، گەنسۇ، جياڭسۇ، شاڭخەي قاتارلىق 18 ئۆلكە، شەھەر سانجى، شىخەنزە، بايىنغولىن قاتارلىق تۆمۈريول بويىدىكى ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان رايونلارغا ۋە باشقا ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان رايونلارغا ئادەم ئەۋەتىپ، بۇغدايىنى دۆلەتنىڭ زاكاز قىلىش باھاسىدىن %30 ~ %50 يۇقىرى باھادا تالىشىپ سېتىۋالدى، شۇنىڭ بىلەن بىللە، ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى قىسمەن ئورۇنلار ۋە شەخسلەرمۇ يېزىلارغا بېرىپ

تالىشىپ سېتىۋالدى، بۇ ئەھۋال بۇغدايىنى توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىگە كۆرۈلۈپ باقمىغان دەرىجىدە تەسىر يەتكۈزدى. بۇ مەسىلىلەرگە قارىتا، ش ئۇ ئا ر پارتكوم ۋە ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «ئاشلىق، يافلىق دان بازىرىنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» قاتارلىق ھۆججەتلەرنى تارقىتىپ مۇنۇلارنى تەكىتلىدى: ئاشلىقنى توختاملىق سېتىۋېلىش ھەم ئىقتىسادىي توختام، ھەم دۆلەتنىڭ ۋەزىپىسى، ئۇنى ئورۇندىشىغا كاپالەتلىك قىلىش لازىم. ناھىيە (تۇمەن - مەيدان) بىرلىك قىلىنغاندا بۇغدايىنى توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىماي تۇرۇپ ئاشلىق، يافلىق دان بازىرى ئېچىشقا بولمايدۇ. كۆز پەسلىدىن ئېتىبارەن، گۈرۈچنى دۆلەت ئاشلىق تارماقلىرى بىر تۇتاش سېتىۋالمىدۇ، باشقا ئورۇن ۋە شەخسلەرنىڭ تىجارەت قىلىشىغا يول قويۇلمايدۇ. گۈرۈچ ئىشلەپچىقىرىدىغان رايونغا كېتىدىغان يەم - خەشەك ئاشلىقىنى ئاشلىق تارماقلىرى بىر تۇتاش تەشكىللەپ تېگىشىپ بېرىشى لازىم. 7 - ئاينىڭ 26 - كۈنىدىن ئېتىبارەن، كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، يافلىق دان ۋە قوشۇمچە مەھسۇلاتلارنى شىنجاڭدىن چىقىرىشقا ئىجازەتنامە بېجىرىش تۈزۈمى يولغا قويۇلدى. ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «شىنجاڭدىن چىقىرىش ئىجازەتنامىسى» تارقىتىش ھوقۇقىنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىگە بەردى. ناھىيە، بىكتۇەننىڭ يېزا ئىگىلىك شىلىرى بىرلىك قىلىنىپ، بۇغداي زاكاز قىلىش ۋەزىپىسىنىڭ %90ى ئورۇندالغاندىن كېيىن، قالغان %10ى سېتىۋېلىنسا ھەر بىر كىلوگرامىغا 8 پۇڭ «مول ھوسۇل ئارقىلىق كەم ھوسۇلنى تەڭشەش» پۇلى قوشۇپ بېرىلدى. دېھقان ئائىلىلىرى ۋە تۇمەن-مەيدانلار بۇغداي زاكاز قىلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن، ھەر بىر كىلوگرام بۇغداي سېتىپ بەرسە، توختاملىق سېتىۋېلىش باھاسى ئاساسىدا 8 پۇڭ باھا قوشۇپ بېرىلدى. 12 - ئاينىڭ 16 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ شۇجىسى سۇڭ خەنلياڭ، ئاپتونوم رايونلۇق رەئىسى تۆمۈر داۋامەت، مۇئاۋىن شۇجىلىرىدىن لى شۇشەن، جياڭ سىشۇ، مۇئاۋىن رەئىسلىرىدىن قېدىرباي، يۈسۈپ مۇھەممىدى، جىن يۈنخۇيلار ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ خىزمەت دوكلاتىنى ئاڭلىدى. سۇڭ خەنلياڭ تۇرلۇك يوللار بىلەن توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداش، كېلىشىم باھالىق ئاشلىقنى كەڭتاشا سېتىۋېلىپ، تەكسە، كېلىشىم باھالىق ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشكە ھەقىقىي كاپالەتلىك قىلىش لازىم، دەپ كۆرسەتتى. ۋىلايەت، شەھەر، ئاپتونوم ئوبلاستلار ئاپتونوم رايونلۇق ئالاقىدار بەلگىلىمىلىرىنى ئەستايىدىل ئىجرا قىلغاچقا، ئىنتايىن قىيىن شارائىتتىمۇ ئاشلىقنى توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىدى. سانجى، ئاقسۇ، قەشقەر، قىزىلسۇ، خوتەن، بايىنغولىن، ئىلى قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلار ۋە ئۇلارغا قاراشلىق ناھىيە (شەھەر) لەر ئاشلىقنى توختاملىق سېتىۋېلىشتا قاتلامۇ قاتلام ھۆددىگەرلىك مەسئۇلىيەت تۈزۈمى ۋە مۇكاپاتلاش - جازالاش چارىسىنى يولغا قويدى. سانجى ئوبلاستلىق پارتكومىنىڭ شۇجىسى شياۋ گۈيچىڭ ۋە ئوبلاست باشلىقى ما سۈنلياڭ سېتىۋېلىشنى بۇزاستە تۇتتى، 400 دىن ئارتۇق كادىر ئاجرىتىلىپ ناھىيىلەرگە ئەۋەتىلىپ، خىزمەتكە يارەملەشتۇرۇلدى؛ بۇغداي ۋە گۈرۈچتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغان ناھىيىلىك ھۆكۈمەتلەرگە 5000 يۈەندىن 10 مىڭ يۈەنگىچە مۇكاپات بېرىلدى. قۇتۇبى ناھىيىسى پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ۋاقتىدا ئورۇندىغان يېزا كادىرلىرىغا ماڭاشىنىڭ %15ى بويىچە مۇكاپات بەردى. ئوبلاست بويىچە جەمئىي 200 مىڭ يۈەن مۇكاپات پۇلى تارقىتىپ بېرىلدى. غۇلجا ناھىيىسىنىڭ بايتوقاي يېزىسىدىكى دېھقان ئىبرائىم دانا 55 مىڭ كىلوگرام، ماناس ناھىيىسىنىڭ تۆگۈڭ يېزىسىدىكى دېھقان رېھن مىڭدۇڭ 55 مىڭ 200 كىلوگرام ئاشلىق سېتىپ بېرىپ ھۆكۈمەتنىڭ تەقدىرلىشىگە ئېرىشتى. جايلار ئاشلىقى بار تۇرۇپ ۋەزىپىنى ئورۇندىماشقا قارشىلىق قىلغانلارنىڭ ھۆددە ئالغان يېرىنى قايتۇرۇۋېلىش ياكى تەكسە، كېلىشىم باھا پەرق پۇلىنى قايتۇرۇۋېلىپ كېلىشىم باھالىق ئاشلىق سېتىۋېلىش ئارقىلىق توختام ۋەزىپىسىنى ئورۇنداش چارىسىنى قوللاندى. بىكتۇەن يېزا ئىگىلىك 1 - شىسى قارىمىقىدىكى تۇمەن - مەيدانلارنىڭ ۋەزىپىسىنى ئورۇندىماي تۇرۇپ كېلىشىم باھالىق ئاشلىق سېتىشىغا يول قويمايدىغانلىقىنى بەلگىلىدى. يېزا ئىگىلىك 1 - شى 2 - تۇمەن 8 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق سېتىپ، توختام ۋەزىپىسىدىن %55.54 ئاشۇرۇۋەتتى، يېزا ئىگىلىك

ئاھالىسى ئوتتۇرىچە 1128 كىلوگرام ئاشلىق سانىتى؛ 8 - تۆەن كېلىشىم باھادا 250 مىڭ كىلوگرام بۇغداي سېتىپ ۋەزىپىسىنى ئورۇندىدى. غۇلجا ناھىيىسى 83 مىليون 507 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق سېتىۋېلىپ، توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىدىن %19.55 ئاشۇرۇۋەتتى، يېزا ئىگىلىك ئاھالىسى ئوتتۇرىچە 367.87 كىلوگرام ئاشلىق سانىتى. چۆچەك شەھىرى 46 مىليون 135 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق سېتىۋېلىپ، توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىدىن %27.62 ئاشۇرۇۋەتتى، يېزا ئىگىلىك ئاھالىسى ئوتتۇرىچە 688.58 كىلوگرام ئاشلىق سانىتى. 1989 - يىل 2 - ئاينىڭ 26 - كۈنى سودا مىنىستىرلىكى بېيجىڭدا تەقدىرلەش يىغىنى چاقىرىپ، 100 ناھىيىگە «مەملىكەت بويىچە ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش، سېتىشتا ئىلغار ناھىيە» دەپ نام بەردى، ھەر بىر ناھىيىگە مۇكاپات لوڭقىسى بەردى، 500 تونىنا خىمىيىۋى ئوغۇت مۇكاپاتلاپ سېتىپ بەردى؛ 100 دېھقان ئائىلىسىگە «مەملىكەت بويىچە ئاشلىق سېتىشتا نەمۇنىچى ئائىلە» دەپ نام بەردى، ھەر بىر نەمۇنىچى ئائىلىگە بىر مۇكاپات لوڭقىسى، 1000 يۈەن مۇكاپات پۇلى بەردى، 2 تونىنا خىمىيىۋى ئوغۇت ۋە بىر دانە 20 دىيۇيىلۇق رەڭلىك تېلېۋىزور مۇكاپاتلاپ سېتىپ بەردى. شىنجاڭدىن چۆچەك شەھىرى، غۇلجا ناھىيىسى، بىڭتۈەن يېزا ئىگىلىك 1 - شى 2 - تۈەنى «مەملىكەت بويىچە ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش، سېتىشتا ئىلغار ناھىيە» دېگەن نامغا ئېرىشتى. غۇلجا ناھىيىسىدىن ئىبراھىم دانا، ماناس ناھىيىسىدىن رېن مىڭدۇڭ «مەملىكەت بويىچە ئاشلىق سېتىشتا نەمۇنىچى» دېگەن نامغا ئېرىشتى. ھەمدە بۇ 2 نەمۇنىچى جۇڭنەنخەيدە گوۋۇيۈەننىڭ مۇئاۋىن زۇڭلىسى تيەن جيىۋەن، دۆلەت كومىسسارى چېن جۇنشېڭلارنىڭ قوبۇل قىلىشىغا ئېرىشتى، 3 - ئاينىڭ 7 - كۈنى ئۇرۇمچىدە مەملىكەتلىك سىياسىي كېڭەشنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ۋاڭ ئېنماۋ، ئاپتونوم رايونلۇق پارتكومنىڭ شۇجىسى سۇڭ خەنلياڭ، ئاپتونوم رايونىنىڭ رەئىسى تۆمۇر داۋامەت، مۇئاۋىن رەئىسى يۈسۈپ مۇھەممەدلەرنىڭ قوبۇل قىلىشىغا ئېرىشتى.

1989 - يىلى ئاپتونوم رايوندا يەنىلا ئالدىنقى يىلدىكى ئاشلىقنى توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى بويىچە «3نى چېتىشتۇرۇش» سىياسىتى يولغا قويۇلدى ھەمدە گوۋۇيۈەن ئۇقتۇرۇشنىڭ روھىغا ئاساسەن، چېتىشتۇرۇلمىدىغان خىمىيىۋى ئوغۇت ئۆلچىمى زور دەرىجىدە ئۆستۇرۇلۇپ، ھەر 100 كىلوگرام گۈرۈچكە چېتىشتۇرۇلمىدىغان خىمىيىۋى ئوغۇت 12 كىلوگرامدىن 30 كىلوگرامغا، بۇغداينىڭ 6 كىلوگرامدىن 20 كىلوگرامغا، كۆممىقوناقنىڭ 16 كىلوگرامغا كۆپەيتىلدى. خىمىيىۋى ئوغۇتنى نەقلەشتۇرۇش ۋاقتى توختام ئىمزالاش ۋە يازلىق ئاشلىق سېتىشتا ھەر قايسىسىگە %50 تارقىتىشقا ئۆزگەرتىلدى. جايلار ئاشلىق زاكاز قىلىش توختامىنى ئەملىيلەشتۈرۈشتە چارلەرنى مۇكەممەللەشتۈردى. ئىلى، ئالتاي ۋىلايەتلىرىگە قاراشلىق ناھىيە (شەھەر) لەردە، ناھىيىلىك ھۆكۈمەت بىلەن يېزىلىق ھۆكۈمەت، يېزىلىق ھۆكۈمەت بىلەن كەنت ياكى دېھقان ئائىلىلىرى ئارا ئاشلىق زاكاز توختامى ئىمزالاندى. فۇكاڭ، لوپنۇر ناھىيىلىرىدە ئاشلىق تارماقلىرى يېزىلاردىكى ئىقتىسادىي ھەمكارلىق تەشكىلاتلىرى بىلەن توختام ئىمزالاپ، توختامنى نەقلەشتۈرۈش نىسبىتىنى ئۆستۈردى. شۇ يىلى سانجى، تارباغاتاي، ئالتاي، قۇمۇل قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلاردا بۇغداي ئاپەتكە ئۇچراپ ھوسۇل كېمىيىپ كەتكەنلىكى. شۇنىڭ بىلەن بىللە، جايلاردا باقمىچىلىق ۋە كۆممىقوناقنى پىششىقلاپ ئىشلەش تۈرلىرى تەرەققي قىلىپ، يېزىلاردا يەم - خەشەك قالدۇرۇش مىقدارى كۆپەيگەنلىكى ئۈچۈن، سېتىۋېلىنىدىغان ئاشلىق مەنبەسى قىس بولۇپ كەتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاپتونوم رايونىنىڭ ئىچى، سىرتىدىكى قىسمەن ئورۇن ۋە شەخسلەر باھانى ئۆستۈرۈپ تالىشىپ سېتىۋېلىپ، بۇغداينىڭ بازار باھاسىنى ئەڭ يۇقىرى بولغاندا دۆلەتنىڭ زاكاز باھاسىنىڭ %70دىن ئاشۇرۇۋەتكەنلىكى ئۈچۈن، ئاپتونوم رايونىنىڭ توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ ئورۇندىلىشىغا ئېغىر تەسىر يەتتى. ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاشلىق ئوبوروت ساھەسىدە يۇز بەرگەن قالايمىقانچىلىقنى تۈزەش ئۈچۈن، 2 قېتىم دائىمي ئىشلار يىغىنى چاقىرىپ، ئاشلىق سېتىۋېلىشنى كۈچەيتىشكە ئائىت تەدبىرلەرنى مۇزاكىرە قىلدى ۋە تۈزۈپ چىقتى. 6 - ئاينىڭ 16 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «ئاشلىق، ياغ سىياسىتىنى ئەستايىدىل ئىجرا قىلىپ، نۆۋەتتىكى ئاشلىق خىزمىتىنى ياخشى

ئىشلەش توغرىسىدا بەلگىلىمە» تارقىتىپ، ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىش - سېتىش، يۆتكەش سىياسىتىنى مۇستەملىكە بەلگىلىدى، ھۆكۈمەت، فۇنكسىيىلىك تارماق، ئىشلەپچىقارغۇچىلار، ئىستېمالچىلارنىڭ مەسئۇلىيىتى ۋە ھوقۇقىنى ئايدىڭلاشتۇردى. ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ ئاپتونوم رايون چوڭشۇرگەن توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئاساسىدا 5% ئېھتىيات سان قوشۇپ، ئۇنى ئادەتتىكى تەبىئىي ئاپەت تۈپەيلىدىن ئورۇندىشىغا مۇمكىن بولمىغان توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى كېمەيتىش، كەچۈرۈم قىلىشقا ئىشلىتىشكە يول قويدى؛ ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر (بىڭتۈەننىڭ يېزا ئىگىلىك شىلىرى) بىرلىك قىلىنىپ، ئاپەت تۈپەيلىدىن ھوسۇل 20%تىن كۆپرەك كېمەيگەن بولسا، ئاپتونوم رايون شۇ يىللىق توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى مۇڭاپىق كېمەيتتى ياكى كەچۈرۈم قىلدى؛ ئاشلىق، سودا - سانائەت، بانكىلار ئاشلىق سېتىۋېلىش، بازار باشقۇرۇش ۋە سېتىۋېلىشنى مەبلەغ بىلەن تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىش قاتارلىق ئىشلارنى ياخشى ئىشلىشى كېرەك؛ دېھقان ئائىلىلىرى ۋە ئىشلەپچىقارغۇچى ئورۇنلار توختاملىق ئاشلىق سېتىپ بېرىش ۋەزىپىسى ئاپەت تۈپەيلىدىن كېمەيتىلگەن ۋە كەچۈرۈم قىلىنغاندىن باشقا، توختاملىق ئاشلىق سېتىپ بېرىش ۋەزىپىسىنى چوقۇم ئورۇندىشى، ئورۇندىيالمىغان قىسمىنى كېلىشىم باھالىق ئاشلىق سېتىۋېلىش ياكى تەكسە-كېلىشىم باھا پەرقى پۇلىنى قايتۇرۇش بىلەن تولۇقلىشى شەرت (قوشۇمچە I گە قارالسۇن). ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى شۇنىڭ بىلەن مول ھوسۇل ئارقىلىق كەم ھوسۇلنى تەڭشەش پۇلى تارقىتىش سىياسىتىنى داۋاملىق ئىجرا قىلىشنى، مول ھوسۇل ئارقىلىق كەم ھوسۇلنى تەڭشەش پۇلىنىڭ ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر (بىڭتۈەننىڭ يېزا ئىگىلىك شى، ئىدارىلىرى) لەرنىڭ توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىدىن 10%نىڭ ھەر كىلوگرامىغا 8 پۇڭ بويىچە ھېسابلاپ تارقىتىشقا ئۇزگەرتىشنى، تۇرمۇش بۇغداي، گۈرۈچ ۋە كۆممىقوناقلا كېڭەيتىشنى قارار قىلدى. 1989 - يىل 7 - ئاينىڭ 3 - كۈنى ش ئۇ ئا ر سودا - سانائەت ئىدارىسى، ئاشلىق ئىدارىسى، باھا ئىدارىسى «ئاشلىق، ياغلىق دان بازىرىنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش توغرىسىدا بىر قانچە بەلگىلىمە» تارقاتتى: ئومۇمەن دۆلەت زاكاز قىلغان ئاشلىق تۇرمۇنى يەرلىكتە ناھىيە، بىڭتۈەندە تۇمەن - مەيدان بىرلىك قىلىنىپ زاكاز ۋەزىپىسى ئورۇندالماي تۇرۇپ، بازارغا سېلىشقا يول قويۇلمايدۇ؛ زاكاز ئاشلىق ۋەزىپىسىنى ئورۇندىماي تۇرۇپ، ئۆز ئالدىغا كېلىشىم باھادا ئاشلىق ساتقانلار توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداشقا مەجبۇر قىلىنمىدۇ ھەمدە كېلىشىم باھادا سېتىلغان ئاشلىق ئومۇمىي قىممىتىنىڭ 10%ىدىن تۆۋەن جەرىمانە قويۇلمىدۇ؛ ناھىيە، تۇمەن - مەيدانلاردىن زاكاز ۋەزىپىسىنى ئورۇندىماي تۇرۇپ، زاكاز تۇرمىدىكى ئاشلىقنى قانۇنسىز ئېلىپ ساتقانلارنىڭ ئېلىپ ساتقان ئاشلىقى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە زورلاپ سېتىۋېلىنمىدۇ، قانۇنسىز كىرىمى مۇسادىرە قىلىنمىدۇ، يەنە ئېلىپ ساتقان ئاشلىق ئومۇمىي قىممىتىنىڭ 20%ىدىن تۆۋەن جەرىمانە قويۇلمىدۇ؛ ئاپتونوم رايون قۇمۇل، چاقىلقلاردا تەكشۈرۈش پونكىتى تەسىس قىلىپ، بۇ يەردىن ئۆتكەن ماشىنىلارنى قاتتىق تەكشۈرۈپ، ئاشلىقنىڭ سىرتقا قانۇنسىز ئېقىپ كېتىشىنى توسۇشى لازىم. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرگە مول ھوسۇل ئارقىلىق كەم ھوسۇلنى تەڭشەش پۇلىدىن 12 مىليون 500 مىڭ يۈەن تارقىتىپ بېرىلدى، ئاپەتكە ئۇچرىغان ۋىلايەت، ئوبلاست ۋە بىڭتۈەن يېزا ئىگىلىك شىلىرىنىڭ توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىدىن 36 مىليون كىلوگرام كېمەيتىلدى ۋە كەچۈرۈم قىلىندى. ئاشلىق سېتىۋېلىش مەزگىلىدە، جايلاردىكى پارتىيە - ھۆكۈمەت رەھبەرلىرى ئاساسىي قاتلامغا بېرىپ، تەدبىر قوللىنىپ، سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئەملىيلەشتۈردى. بايىنغولىن، قىزىلسۇ ئوبلاستلىرىغا قاراشلىق ناھىيىلەر يازلىق ئاشلىقنى سېتىۋېلىشتىن باشلاپلا، ئاشلىقنى توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئاكتىپ ئورۇندىغان يېزا، كەنتلەرنى ماددىي ۋە مەنىۋى جەھەتتىن مۇكاپاتلاشنى يولغا قويدى. 8 - ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرىغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە 5000 كىلوگرامدىن كۆپرەك ئاشلىق ساتقان چوڭ ئائىلىدىن 240ى بارلىققا كەلدى، ئىلى ۋىلايىتى 219 نى ئىگىلىدى. 1988 - يىلى مەملىكەت بويىچە ئاشلىق سېتىش تەمۇنچىسى غۇلجا ناھىيىسىدىكى ئىبراھىم دانا ۋە ماناس ناھىيىسىدىكى

رېن سىغدۇرۇلغان 70 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق ساتتى. شۇ يىلى يازلىق ئاشلىق سېتىۋېلىش مەبلىغى قىس بولغاچقا، ئايرىم جايلاردا «ئاق ھۆججەت» بېرىش ئەھۋالى كۆرۈلدى. يىل ئاخىرىغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىقنى توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى %1.74 ئاشۇرۇپ ئورۇندالدى. 12 ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر ۋە بىڭتۇەندىكى 10 يېزا ئىگىلىك شىسى ئاشلىقنى توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىدى.

1990 - يىل ئەتىيازدا جايلار ئاشلىقنى توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئەمەلىيلەشتۈرگەندە، كۆپ ساندىكى ۋىلايەت، ئوبلاستلار %5 ئېھتىيات سان قوشۇپ تۆۋەنگە ئورۇنلاشتۇردى. 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بەنگۈتكىگى «دادۇر سېتىۋېلىش - سېتىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى، ئۇقتۇرۇشتا مۇنداق دەپ كۆرسىتىلدى: 1989 - يىلى دادۇر كۆپرەك ئىشلەپچىقىرىلدى، ھازىرغىچە 10 مىڭ تونىنا دادۇر سېتىلىشىنى كۈتۈپ تۇرماقتا، بېسىلىپ قېلىشتىن ساقلىنىش ئۈچۈن، ئاشلىق تارماقلىرى ئەڭ يۇقىرى چەكلىمە باھا بويىچە ھەر كىلوگرامىنى 1.20 يۈەن ئىچىدە كەڭتاشا سېتىۋېلىشى كېرەك؛ ئىشلەپچىقارغۇچى ئورۇنلار ۋە دېھقانلارنىڭ ئۆز ئالدىغا شىنجاڭدىن چىقىرىپ سېتىشىغا، خۇسۇسىيلار، كوللېكتىپ سودا ئورۇنلىرىنىڭ دادۇر ئىشلەپچىقىرىدىغان رايونلارغا بېرىپ سېتىۋېلىشىغا يول قويۇش كېرەك. شۇنىڭ بىلەن بىللە، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى قىسمەن جايلاردىكى دېھقانلارنىڭ ئالدىنقى يىلدىكى بۇغداي، كۆممىقونا قىنى 1990 - يىللىق توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىگە توغرىلىۋېلىشىنى تەستىقلىدى. 7 - ئاينىڭ 3 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «ئاشلىقنى توختاملىق سېتىۋېلىشتا: «3نى چېتىشتۇرۇش» نى يۈرگۈزۈش چارىسىنى ياخشىلاش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى، ئۇقتۇرۇشتا مۇنداق دەپ كۆرسىتىلدى: ئىلگىرى «3نى چېتىشتۇرۇش» ماددىي ئەشيالار ئالدىن تارقىتىپ بېرىلگەچكە، توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىمىغان قىسمەن دېھقان ئائىلىلىرى ئۈنۈمدىن ئوخشاشلا بەھرىمەن بولدى، ۋەزىپىنى ئورۇندىغان ۋە ئاشۇرۇپ ئورۇندىغانلارنىڭ ئاشقان قىسمىغا ماددىي ئەشيا بېرىلمىدى، شۇنىڭ بىلەن بىللە، ماددىي ئەشيالارنىڭ بىر قىسمى ئاز ساندىكى ئورۇن ۋە تارماقلار باشقا ئىشقا ئىشلىتىۋالدى. مۇشۇ مەسىلىلەرگە قارىتا، توختام ئىمزالىغاندا سىياسەتنى نەقىلەشتۇرۇش ئۇسۇلىنى ھەر يىلى دېھقان ئائىلىلىرى ئاشلىق سانىغاندا، خىمىيىۋى ئوغۇت، دىزىل بىلەن چېتىشتۇرغاندا تەكىسە باھا ۋە كېلىشىم باھا پەرق پۇلىنى ئاشلىق پۇلى بىلەن بىللە دېھقانلارغا نەق تارقىتىپ بېرىشكە، زاكاز پۇلى تارقىتىشنى ئۇسۇمنى تارقىتىشقا ئۆزگەرتىش قارار قىلىندى. شۇ ئاينىڭ 20 - كۈنى ش ئۇ ئا ر باھا ئىدارىسى، ئاشلىق ئىدارىسى ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، بۇغداينىڭ ئەڭ تۆۋەن قوغداش باھاسىنى دۆلەت بەلگىلىگەن نىسبەتلىك باھا ئاساسىدا %10 ئۆستۈرۈشنى، يەنى ھەر كىلوگرام 1- دەرىجىلىك بۇغداي باھاسى 0.62 يۈەن بولۇشىنى بەلگىلىدى. دېھقانلارنىڭ توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغاندىن كېيىنكى ئارتۇق ئاشلىقنى ئاشلىق تارماقلىرى قوغداش باھاسى بويىچە كەڭتاشا سېتىۋالدى. 1989 - يىلى مەملىكەت بويىچە ئاشلىق مىقدارى جەھەتتە تارىختا ئەڭ يۇقىرى سەۋىيە يارىتىلغانلىقى ۋە 1990 - يىلى يازلىق ئاشلىقتىن مول ھوسۇل ئېلىنغانلىقى، ئىچكىرىدىكى ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلارنىڭ كېلىشىم باھادىكى گۇرۇچنىڭ شىنجاڭغا كۆپلەپ كىرگۈزۈلۈشى نەتىجىسىدە ئاپتونوم رايون بويىچە بازاردىكى ئاشلىق باھاسى زور دەرىجىدە تۆۋەنلەپ كەتتى. ئاپتونوم رايوندا كېلىشىم باھالىق ئاشلىقنى كۆپ يوللۇق تىجارەت قىلىشقا ۋە شىنجاڭدىن چىقىرىشقا يول قويۇلدى.

كۆزلۈك ئاشلىقنى ئامبارغا كىرگۈزۈشتىن باشلاپ، ئاپتونوم رايون گوۋۇيۈەننىڭ قارارىغا ئاساسەن ئاشلىقنى توختاملىق سېتىۋېلىشنى دۆلەت زاكاز قىلىشقا ئۆزگەرتتى. 9 - ئاينىڭ 16 - كۈنى گوۋۇيۈەن «دۆلەت مەخسۇس تۇر بويىچە زاپاس ئاشلىق ساقلاش تۈزۈمى بەرپا قىلىش توغرىسىدا قارار»نى تارقاتتى. 9 - ئاينىڭ 21 - كۈنىدىن 23 - كۈنگىچە ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى قېدىرباي قاتارلىقلار گوۋۇيۈەن ۋۇخەندە چاقىرغان مەملىكەتلىك مەخسۇس تۇر بويىچە زاپاس ئاشلىق ساقلاش يىغىنىغا قاتناشتى. 10 - ئاينىڭ 24-

كۆنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاپتونوم رايون بويىچە تېلېفون يىغىنى چاقىردى، يىغىندا قېدىرياي ئاپتونوم رايونىنىڭ مەخسۇس تۇر زاپاس ئاشلىقى سېتىۋېلىش ئىشىنى ئورۇنلاشتۇردى، ئۇ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: گوۋۇيۈەن شىنجاڭغا چۈشۈرگەن دۆلەتنىڭ مەخسۇس تۇر زاپاس بۇغدىيى سېتىۋېلىش يېتەكچى پىلانى 350 مىليون كىلوگرام بولۇپ، بۇنىڭدىن ئاشۇرۇۋېتىشكە رۇخسەت قىلىنىدىغۇ؛ سېتىۋېلىنىدىغان بۇغداي زاكاز ۋەزىپىسى ئورۇندالغان ھەمدە نورمال ئېھتىياج ئۈچۈن يېتەرلىك قالدۇرۇلغاندىن كېيىنكى سۈپىتى دۆلەت ئۆلچىمىنىڭ ئوتتۇرا دەرىجىلىكتىن يۇقىرى ئۆلچىمىگە ئۇيغۇن بولغان شۇ يىللىق يېڭى ئاشلىق بولۇشى لازىم؛ مەخسۇس تۇر زاپاس بۇغدىيىنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ باھاسى 0.80 يۈەن (ئوتتۇرا دەرىجىلىكتىنىڭ) بولىدۇ، بۇرۇن قوغدىما باھا بويىچە سېتىۋېلىنغان بۇغدايىنى باھا پەرقى تولۇقلاپ بېرىلگەندىن كېيىن مەخسۇس تۇر زاپاس بۇغدىيىغا ئۆزگەرتىشكە بولىدۇ. بۇنىڭدىن كېيىن، گوۋۇيۈەن ئاپتونوم رايونىنىڭ ئىلتىماسى بويىچە 20 مىليون كىلوگراملىق مەخسۇس تۇر زاپاس گۇرۇچ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى كۆپەيتىپ بەردى. ئاپتونوم رايون مەخسۇس تۇر زاپاس گۇرۇچ سېتىۋېلىش باھاسى: مىچۈەن گۇرۇچىنىڭ ھەر كىلوگرامىنى 1.30 يۈەن، باشقا جايلاردا ئىشلەپچىقىرىلغان گۇرۇچنىڭ ھەر كىلوگرامىنى 1.20 يۈەن قىلىپ بەلگىلىدى. بۇنىڭغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر باھا ئىدارىسى، ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتونوم رايوندا بۇغداي، گۇرۇچنىڭ ئەڭ تۆۋەن قوغدىما باھاسى يەنى مەخسۇس زاپاس ئاشلىق سېتىۋېلىش باھاسى بولىدۇ. كۆممىقوناقنىڭ ئەڭ تۆۋەن قوغدىما باھاسى ھەر كىلوگرامىنىڭ 0.45 يۈەن بولىدۇ دەپ بەلگىلىدى. ئاشلىق يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە 2 مىليارد 24 مىليون كىلوگرام تەكسە باھالىق ئاشلىق سېتىۋېلىنىپ، تارىختا يېڭى مەۋسۇم يارىتىلىپ، ئەڭ يۇقىرى بولغان 1987 - يىلدىكىدىن 42.79% ئاشتى. بۇنىڭ ئىچىدە توختاملىق ئاشلىق 1 مىليارد 256 مىليون كىلوگرام، مەخسۇس تۇر زاپاس ئاشلىقى 768 مىليون كىلوگرام، سېتىۋېلىنغان ئومۇمىي ئاشلىق ئىچىدە بۇغداي 80.18%نى، كۆممىقوناق 15.13%نى، گۇرۇچ 4.51%نى ئىگىلىدى. ئاپتونوم رايون بويىچە سېتىۋېلىش نىسبىتى چوڭ بولغان ژىلايەت، ئوبلاستلاردىن ئىلى ژىلايىتىنىڭ 26.24%نى، مانجى ئوبلاستىنىڭ 15.55%نى، تارباغاتاي ژىلايىتىنىڭ 12.94%نى، ئاقسۇ ژىلايىتىنىڭ 9.96%نى ئىگىلىدى. ئاپتونوم رايون بويىچە سېتىۋېلىشتىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن قالدۇق ئاشلىق 447 كىلوگرام بولدى (جەدۋەل: 1 — 29، 1 — 30 لارغا قارالسۇن).

شىنجاڭ بويىچە 1985 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە ئاشلىق مەھسۇلاتى، دۆلەت سېتىۋالغىنى ۋە سېتىۋېلىشتىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا قالدۇرۇلغان ئاشلىق

جەدۋەل: 1 — 29

بىرلىكى: تونىەن كىلوگرام

تۈرى / ئاشلىق يىلى	نوپۇسى (تونىەن ئادەم)		ھوسۇلى		دۆلەت سېتىۋالغىنى			سېتىۋېلىشتىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن قالدۇق ئاشلىق (كىلوگرام)
	ئومۇمىي نوپۇسى	بۇنىڭدىن: يېزا ئىگىلىك نوپۇسى	مىقدارى	ئومۇمىي نوپۇس بويىچە كىشى بېشىغا ئوتتۇرىچە (كىلوگرام)	مىقدارى		ئاۋارىلىش نىسبىتى (%)	
					جەمئىي	بۇنىڭدىن: بىكتۇەن سىستېمىسى		
1985	1361.14	989.68	496649	365	137440	35127	27.67	368
1986	1383.64	999.47	544708	394	140425	37215	25.78	404
1987	1406.33	1012.48	584306	415	141787	35489	24.27	437
1988	1426.42	1016.23	606193	425	132754	31320	21.90	466

1989	1454.16	1027.70	623079	428	131139	32700	21.05	479
1990	1498.72	1062.24	676895	452	202461	53542	29.91	447

ئىزاھ: 1. 1985 - يىلى دۆلەتنىڭ سېتىۋالغىنى 1983 - يىلدىكى كېلىشىم باھادىن تەكسە باھاغا ئايلاندۇرۇلغان 48 مىليون كىلوگرامنى ئۆز ئىچىگە ئالدى، ئەمما سېتىۋېلىشتىن كېيىنكى يېزىلاردا كىشى بېشىغا توغرا كەلگىنى ھېسابتىن چىقىرىۋېتىلدى.

2. ئەسلىدىكى پاختا، شېكەرگە مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلگەن ئاشلىق دۆلەت سېتىۋالغان ئاشلىقتىن چىقىرىۋېتىلدى، 1985 - يىلى 44 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام، 1986 - يىلى 3 مىليون كىلوگرام بولدى.

1985 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭدا رايونلار بويىچە ئاشلىق سېتىۋېلىنىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 1 — 30　　بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

ئاشلىق يىلى / نامى		1985	1986	1987	1988	1989	1990
پىتونوم رايون بويىچە	جەمئىي	137440	140425	141787	132754	131139	202461
	بۇغداي	111807	112250	111167	102454	107603	162327
	گۈرۈچ	3892	3175	3598	3873	3870	9138
	دادۇر	232	418	173	86	93	73
	قارا ئاشلىق	21509	24582	26849	26341	19573	30923
	بۇنىڭدىن: كۆممىقوناق	21226	23529	26419	25898	19321	30632
ئۈرۈمچى شەھىرى		1135	944	955	930	667	1755
قاراماي شەھىرى		59	66	74	61	40	55
تۇرپان ۋىلايىتى		249	162	360	327	304	378
قۇمۇل ۋىلايىتى		2261	2453	2711	2657	1722	4617
سانجى ئوبلاستى		22615	19447	22382	22584	20334	31482
شىخەنزە شەھىرى		5328	5340	4979	3978	5182	7443
ئىلى ئوبلاستىغا بىۋاسىتە قاراشلىق جايلار		560	746	579	519	535	898
ئىلى ۋىلايىتى		29431	32014	37345	30391	31682	53128
تارباغاتاي ۋىلايىتى		18322	19438	17854	18533	16500	26206
ئالتاي ۋىلايىتى		5756	6229	7208	6762	6566	9817
بورتالا ئوبلاستى		4429	6452	5223	4829	5193	8661
بايىنغولىن ئوبلاستى		9033	9608	8652	8256	9072	11178
ئاقسۇ ۋىلايىتى		14026	14744	13735	13712	13182	20168
قىزىلسۇ ئوبلاستى		1198	1488	1216	1088	1154	1465
قەشقەر ۋىلايىتى		17075	15700	13727	13667	14520	18893
خوتەن ۋىلايىتى		5963	5594	4787	4460	4486	6317

IV باب

ياغ سېتىۋېلىش

§ 1 . يېمەكلىك ئۆسۈملۈك يېغى

شىنجاڭدا يېمەكلىك يېغى سېتىۋېلىش تارىخى ئۇزۇن، تالاي سۇلالىسى گۈللەنگەن دەۋرلەردىلا قۇچۇ بازارلىرىدا ياغلىق دان تىجارىتى بارلىققا كەلگەنىدى. كېيىنكى سۇلالىلەردە يېزا ئىگىلىكىنىڭ راۋاجلىنىشى ۋە ئاھالىلەرنىڭ كۆپىيىشىگە ئەگىشىپ، ياغلىق دان سېتىۋالىدىغان سېتىقچى ۋە جۇۋازخانىلار پەيدىنپەي كۆپەيدى. چىڭ سۇلالىسىنىڭ چېخنلۇڭ 26 - يىلى (1761 - يىلى) كۇچا قاتارلىق جايلاردا سىناق تەرىقىسىدە زىغىر تېرىلىپ مۇۋەپپەقىيەت قازىنىلدى، شۇنىڭ بىلەن زىغىردىن ياغ تارتىش ۋە زىغىر سودىسى باشلاندى. چىڭ سۇلالىسىنىڭ ئاخىرى، مىنگونىڭ باشلىرىدا ئۇرۇمچىدە ياغ سېتىۋالىدىغان سودىگەر، سېتىقچى ۋە ياغلىق دان سېتىۋالىدىغان جۇۋازخانىلار بارلىققا كەلدى. «جۇڭگونىڭ قاتناش - پوچتا - ئالاقە، يەرلىك مەھسۇلاتلىرى تەكشۈرىسى» دىكى خاتىرىلەرگە قارىغاندا، مىنگونىڭ 25 - يىلى (1936 - يىلى) شىنجاڭدىكى 20 ناھىيىدىن شىخۇ، باركۆل، قۇمۇل، قاراشەھەر قاتارلىق جايلاردا ياغ سودىسى قىلىشنى ئاساس قىلغان چوڭراق تىجارەتچىدىن 5ى بولغان (جەدۋەل: 1 — 31گە قارالسۇن). مىنگونىڭ 30 - يىلى (1941 - يىلى) كۇچا ناھىيە بازىرىدىكى 4 بازارنىڭ ھەممىسىدە ياغ بازىرى ئېچىلىپ، ياغ سودىسى قىلىنغان، 108 جۇۋازخانا بولغان، ياغلىق دان سېتىۋېلىنىپ، ياغ تارتىلغاندىن كېيىن جەنۇبىي، شىمالىي شىنجاڭلاردا سېتىلغان.

مىنگونىڭ 25 - يىلى (1936 - يىلى) شىنجاڭدىكى پوچتا ئالاقىسى يولغا قويۇلغان رايوندىكى ياغ دۇكىنىغا دائىر مەلۇمات

جەدۋەل: 1 — 31

تۇرى / جاي نامى	تۇرى	دۇكان نامى	كەسپى	ئادرېسى
شىخۇ	دېھقانچىلىق مەھسۇلاتى	ۋېنشىڭجي	ياغ، شېكەر، مىلىچال	بازارنىڭ شىمالىدا
شىخۇ	دېھقانچىلىق مەھسۇلاتى	شياڭشۇنلى	ياغ، تۇز، جياڭيۇ	بازارنىڭ شىمالىدا
باركۆل	دېھقانچىلىق مەھسۇلاتى	كۇيشۇنجي	ياغ، تۇز، جياڭيۇ	ئۇدۇل كوچىدا
قۇمۇل	دېھقانچىلىق مەھسۇلاتى	تيەنجېڭجي	ياغ، تۇز، مىلىچال	دېشىڭ كوچىسىدا
قاراشەھەر	دېھقانچىلىق مەھسۇلاتى	فۇشىڭجۇ	ياغ، شېكەر، مىلىچال	ئالدى چوڭ كوچىدا

جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىلدە، ياغلىق دان، ياغلارنى يەنىلا خۇسۇسىي ياغ سودىگەرلىرى، جۇۋازخانىلار خالىغانچە سېتىۋالاتتى. 1950 - يىلى شىنجاڭ ئۇلكىلىك سودا نازارىتى سودا شىركىتى ۋە ئۇنىڭ جايلاردىكى تارماق ئورگانلىرى قوشۇمچە ياغلىق دان، ياغ سودىسىنى باشلىدى. سېتىۋېلىش شەكلىدە سېتىۋالغۇچى ئورۇنلار بازارغا بېرىپ سېتىۋېلىش، دۇكاندا سېتىۋېلىش، كۆچمە گۇرۇپپىلارنى يېزىلارغا ئەۋەتىپ، ئۇدۇللۇق سېتىۋېلىپ، ئودۇللۇق سېتىش ياكى مالنى ياغقا تېگىشىش، زاكاز توختامى ئىمزالاش قاتارلىق ئۇسۇللار قوللىنىلدى، شۇنىڭ بىلەن بىللە، ئاشلىق تارماقلىرى ئاساسىي قاتلام ھەمكارلىق كوپېراتىپلىرىغا ھاۋالە قىلىندى ياكى خۇسۇسىي ياغ سودىگەرلىرىدىن سېتىۋېلىنىدى. بۇنىڭدىن باشقا، شىنجاڭدا تۇرۇشلۇق خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى كېرەكلىك ياغنى تولۇقلاش ئۈچۈن، شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئىشلەپچىقىرىش كوپېراتىپى، ئۇنىڭ جايلاردىكى شۆبىسى ۋە تارماق كوپېراتىپلىرى ئارقىلىق دېھقان ئائىلىلىرى بىلەن زاكاز توختامى ئىمزالاش، زاكاز پۇلى بېرىش ئارقىلىق سېتىۋالدى.

1951 — 1953 - يىلغىچە، ئۇلكىلىك سودا نازارىتى سودا شىركىتى سىستېمىسى ۋە ئۇنىڭ جايلاردىكى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرى سېتىۋالغان ياغ ۋە ياغقا سۈندۈرۈلغان دان 3 مىليون 760 مىڭ كىلوگرام بولدى. شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئىشلەپچىقىرىش كوپېراتىپىنىڭ جەمئىيار ناھىيىسى سەنتەي شۆبىسىلا 1950 — 1952 - يىللىرى ھەر يىلى 47 مىڭ 500 كىلوگرامدىن 57 مىڭ كىلوگرامغىچە، 1953 - يىلى 22 مىڭ كىلوگرام ياغلىق دان سېتىۋالدى.

1954 - يىلى مەملىكەت بويىچە ياغلىق دانىنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش يولغا قويۇلدى. شىنجاڭدا كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ياغ مىقدارى (ياغلىق دان، چىگىت يېغىغا سۈندۈرۈلدى، تۆۋەندىمۇ شۇنداق) مەملىكەتنىڭكىدىن %57 يۇقىرى بولغاچقا، ۋاقتىنچە بىر تۇتاش سېتىۋېلىش يولغا قويۇلمىدى. تېرىلغۇ كۆلىمى مۇۋاپىق كېڭەيتىلگەندىن باشقا، ياغلىق دان، ياغ سېتىۋېلىش ۋە بازار باشقۇرۇش كۇچەيتىلدى. شۇ يىلى 7- ئايدا ئۇلكىلىك سودا نازارىتى ئۇلكە بويىچە 46 مىليون 720 مىڭ كىلوگرام (ياغقا سۈندۈرۈلغىنى 11 مىليون 830 مىڭ كىلوگرام) ياغلىق دان سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنلاشتۇردى ھەمدە سېتىۋېلىنغىنىنىڭ ئومۇمىي ھوسۇلدا ئىگىلەيدىغان نىسبىتىنى ئاساسىي ئىشلەپچىقىرىش رايونىنىڭكى %80، 2 - دەرىجىلىك ئىشلەپچىقىرىش رايونىنىڭكى %70 تىن تۆۋەن بولماسلىق، ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىدىغان دېھقان ئائىلىلىرىنىڭكى %72 بولۇشى كېرەك (قالغان %28ى ئۇرۇقلۇقتا ۋە ئۆزى ئىستېمال قىلىشقا قالدۇرۇلدى) دەپ بەلگىلىدى. سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى يۇقىرىدىن تۆۋەنگە دەرىجىمۇ دەرىجە ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىدىغان ناھىيىلەرگە تەقسىملەندى. ناھىيىلەر تۆۋەنگە تەقسىم قىلماي، دېھقان ئائىلىلىرىنى ئىختىيارىي سېتىپ بېرىشكە سەپەرۋەر قىلدى. 10 - ئايدا جۇڭگو ياغ شىركىتى شىنجاڭ ئۇلكىلىك شۆبىسى قۇرۇلۇپ، ئۇلكە بويىچە ياغلىق دان، ياغ سېتىۋېلىشقا مەسئۇل بولدى. شۇنىڭدىن كېيىن، ئۇرۇمچى، ئىلى، ئاقسۇ ۋىلايەتلىرىدە شۆبە شىركەتلەر ۋە قىسمەن ناھىيىلەردە تارماق شىركەتلەر قۇرۇلۇپ، شۇ جايلىنىڭ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالدى. ياغ ئورگىنى تەسىس قىلىنمىغان جايلاردا يەنىلا سودا شىركىتىنىڭ شۆبە، تارماق شىركەتلىرى مەسئۇل بولدى ياكى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار ۋە ئاشلىق شىركەتلىرىنىڭ ۋاكالىتەن سېتىۋېلىشىغا ھاۋالە قىلىندى. سېتىۋېلىش پەسلىدە، ئۇلكىلىك ياغ شىركىتى 2 قېتىمدا 35 كادىر (قېتىم)نى ئاقسۇ، ئىلى، ئۇرۇمچى قاتارلىق نۇقتىلىق جايلارغا ئەۋەتىپ، سېتىۋېلىشقا ھەيدەكچىلىك قىلدى. ج ك پ باي ناھىيىلىك كومىتېتىنىڭ شۇجىسى ۋالى ۋەزىپىنى ئۆزى بىۋاستە ئورۇنلاشتۇردى. دۆلەت ئىگىلىكىدىكى ئورۇنلار بىلەن كوپېراتىپلارنىڭ سېتىۋېلىش دائىرىسى ئايرىۋېتىلدى، دېھقان ئائىلىلىرىنىڭ ياغ قالدۇرۇش (تېگىشىش) ئىشى ئورۇنلاشتۇرۇلدى، ناھىيە، رايون، يېزىلاردىكى ئورگان كادىرلىرى بازار كۈنى سېتىۋېلىشقا يارەملىشىشكە سەپەرۋەر قىلىندى. ئۇلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى بازار باشقۇرۇشنى كۇچەيتىش ئۈچۈن، 11 - ئايدا «شىنجاڭ ئۇلكىسىنىڭ ياغ، ياغلىق دان بازىرىنى باشقۇرۇش توغرىسىدىكى ۋاقتىلىق چارىسى (لايىھىسى)»نى ئېلان

قىلدى، ئۇنىڭدا مۇنداق دەپ بەلگىلەندى: قىچا، زىغىر، كۈنجۈت، ئاپتاپپەرەس، چىگىت ۋە ئۇلاردىن تارتىلغان ياغ بازار باشقۇرۇش تۈرىگە كىرىدۇ. ئۇلارنى دۆلەت ياغ شىركىتى ياكى ۋە شىركەت ھاۋالە قىلغان ئورۇن سېتىۋالىدۇ، بارلىق خۇسۇسىي ياغ دۇكانلىرى (كەسىپ ئاتلاپ قوشۇمچە ياغ سودىسى قىلىدىغان دۇكانلار) نىڭ ئۆز ئالدىغا تىجارەت قىلىشىغا رۇخسەت قىلىنمايدۇ، يەل بويى تىجارەت قىلىدىغان ياغ زاۋۇتىي، جۈۋازخانىلارنىڭ ئۆز ئالدىغا ياغلىق دان سېتىۋېلىپ ياغ تارتىپ سېتىشىغا يول قويۇلمايدۇ. دېھقانلارنىڭ دۆلەتنىڭ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن ئېشىپ قالغان ياغلىق دانلىرىنى يېزىلاردا ئۆزئارا ئۆتنە - يېرىم قىلىشقا ياكى ياغ تارتقۇزۇشىغا يول قويۇلىدۇ. شۇ مەزگىلدە ئېلان قىلىنغان «ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ ئاشلىق سودا بازىرىنى باشقۇرۇش ۋاقتىلىق چارىسى»دە ياغلىق دان سودىسىنى بازاردا قىلىش كېرەك، ئۇنى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى شىركەتلەر بىر تۇتاش سېتىۋالىدۇ، باشقا ئورۇنلار ۋە خۇسۇسىي سودا ئورۇنلىرىنىڭ بازاردىن سېتىۋېلىشىغا رۇخسەت قىلىنمايدۇ، دەپ بەلگىلەندى. شۇ يىلى ئۆلكە بويىچە ياغلىق دان تېرىلغۇ كۆلىمى كېڭەيتىلدى، ياغ 31.19% ئاشتى. ئۆلكىلىك ياغ شىركىتى ۋە ئۇنىڭ ھاۋالە قىلىپ ۋاكالەتەن سېتىۋېلىش ئورۇنلىرى سېتىۋالغان ياغ (ياغ، ياغلىق دان، چىگىت ياغقا سۇندۇرۇپ ھېسابلاندى، تۆۋەندىمۇ شۇنداق) ئالدىنقى يىلدىكىدىن 84.212% كۆپەيدى. لېكىن، بەزى جايلاردا جۈۋازخانىنى پېچەتلەش، خۇسۇسىي سودىگەرلەرنى ئەمەلدىن قالدۇرۇش، ئۆز ئالدىغا بىر تۇتاش سېتىۋېلىشتەك ئەھۋاللار يۈز بەرگەچكە، دېھقانلارغا قالدۇرغان ياغلىق دان بەك ئاز بولۇش، يېزىلاردا ياغ قىس بولۇش مەسىلىسى كېلىپ چىقتى.

ياغلىق دان، ياغ سېتىۋېلىش داۋامىدا كۆرۈلگەن بىر تۇتاش سېتىۋېلىش خاھىشىنى ۋە دېھقانلارغا قالدۇرۇلغان ياغلىق دان بەك ئاز بولۇش مەسىلىسىنى تۈزىتىش ئۈچۈن، 1955 - يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم «ياغلىق دان، ياغ تىجارىتى خىزمىتىنى ياخشىلاش توغرىسىدا يولىورۇق» چىقاردى، ئۇنىڭدا مۇنداق دەپ بەلگىلەندى: ياغ تىجارىتىدە پىلانلىق سېتىۋېلىش يولغا قويۇلماي، مەھسۇلات نىسبىتى بويىچە دەرىجىمۇ دەرىجە ۋەزىپىنى تەقسىم قىلىش، دېھقانلارنى سەپەرۋەر قىلىش ۋە تەربىيىلەش، بازار باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش، بازار ئارقىلىق سېتىۋېلىش چارىسى قوللىنىلىدۇ. يىللىق سېتىۋېلىش پىلانى شەھەر، سانائەت رايونى ۋە قىسىملارنىڭ ئىشلىتىدىغان يېغىغا تولۇق كاپالەتلىك قىلىش، دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق رايونلىرىنىڭ ئارتۇق-كېمىنى مۇۋاپىق تەڭشەش، قىسمەن ياغلىق دانىنى ئېكسپورت قىلىش، دېھقانلارغا قالدۇرۇش جەھەتتە كەڭرەك بولۇش پرىنسىپى بويىچە بىكىتىلىدۇ. 1955 - يىلى سېتىۋالغىنى ئومۇمىي ھوسۇلدا ئىگىلىگەن نىسبىتى 89%كە، 1956 - يىللىق نىسبىتى 56%كە كېمەيتىلدى. بۇنىڭدىن مەھسۇلات مىقدارى كۆپ، سېتىۋېلىش نىسبىتى يۇقىرى بولغان ئاقسۇ، يەكەن، ئۇرۇمچى ۋىلايەتلىرى ۋە ئىلى ئوبلاستىغا بىۋاستە قاراشلىق ناھىيىلەرنىڭ 75% ئۆپچۆرىسىگە يەتسە بولىدۇ، مەھسۇلات مىقدارى ئاز، تارقاق، سېتىۋېلىش نىسبىتى تۆۋەن جايلاردا ئادەتتە 30% ئۆپچۆرىسىدە بولىدۇ. ياغلىق دان ئېشىنچىسى يوق جايلاردا سېتىۋېلىنمايدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىللە، خاسىلاق قۇرۇق مېۋە - چېۋە ئورنىدا سېتىلىدىغان، چىگىت ئاساسلىق ئىشلەپچىقىرىلىدىغان رايوندىلا نۇقتىلىق سېتىۋېلىنىدىغان قىلىپ ئۆزگەرتىلدى. سېتىۋېلىش مەزگىلىدە بازارغا كىرگۈزۈلمىدى، دۆلەتنىڭ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئورۇندالغاندىن كېيىن، دېھقانلارنىڭ بازارغا ئاپىرىپ ئىختىيارىي سودىلىشىشىغا رۇخسەت قىلىندى، ئەمما خۇسۇسىي ياغ سودىگەرلىرىنىڭ توشۇپ سېتىشىغا يول قويۇلمىدى. 1956 - يىل 8 - ئايدا ياغ كەسپى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئايرىپ بېرىلگەندىن كېيىن، ياغ ئورگىنى بار جايلاردا ياغ تارماقلىرى سېتىۋېلىشقا مەسئۇل بولدى؛ ياغ ئورگىنى يوق جايلاردا ئاشلىق تارماقلىرى سېتىۋېلىشقا مەسئۇل بولدى؛ ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ كۆچى يەتمىسە ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ ۋاكالىتەن سېتىۋېلىشىغا ھاۋالە قىلىندى. ياغلىق دان ھوسۇلى ئاشقانلىقى، سېتىۋېلىش سىياسىتى مۇۋاپىق بولغانلىقى ئۈچۈن، دۆلەت سېتىۋالغان ياغ 1955 - يىلى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 56.41%، 1956 - يىلى 1955 -

يىلدىكىدىن 12.41% ئاشتى. سېتىۋېلىشتىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن قالدۇق ياغ 1955-يىلى 3.2 كىلوگرام، 1956 - يىلى 3.3 كىلوگرام بولۇپ، 1954 - يىلدىكى سەۋىيىدىن يۇقىرى بولدى.

يېزا ئىگىلىكى كوپېراتسىيىلەشتۈرۈلگەندىن كېيىن، ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىش بىلەن تەقسىمات جەھەتتىكى مۇناسىۋەتنىڭ تۈزگىرىشىگە ماسلىشىش ئۈچۈن، 1957 - يىلى ش ئۇ ئا ر پارتكوم ۋە ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىشنى يولغا قويۇش بىلەن بىللە، ياغلىق داننىمۇ بىر تۇتاش سېتىۋېلىشنى يولغا قويۇشنى قارار قىلدى. بۇنىڭغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق نازارىتى مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: ياغلىق دان سېتىۋېلىش خىزمىتى ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش خىزمىتى بىلەن بىللە بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇلىدۇ، بىر تۇتاش تەشۋىق قىلىنىدۇ ۋە بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىدۇ؛ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىدىغان تۇرلەر زىغىر، قىچا، ئاپتاپپەرەس، زاراڭزىدىن ئىبارەت، ئاساسلىق ئاساس، كوپېراتىپ بىرلىك قىلىنىپ، ئارتۇق - كەمىنى تەڭپۇڭلاشتۇرۇپ سېتىۋېلىش ئۈسۈلى قوللىنىلىدۇ. ياغلىق دان ئومۇمىي ھوسۇلىدىن «ئىككى قالدۇرۇق» (ئۇرۇقلۇق ۋە ئوزۇقلۇق ياغ) چىقىرىۋېتىلگەندىن كېيىن، قالغىنىنىڭ ھەممىسىنى دۆلەت سېتىۋالىدۇ. كېمىنى كىنىشكا بويىچە دۆلەت تەمىنلەيدۇ. يېزىلارنىڭ «ئىككى قالدۇرۇق» ئۆلچىمى ناھىيە بىرلىك قىلىنىپ شۇ جايىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش، سېتىش ئەھۋالى، يىللاردىكى ئىستېمال سەۋىيىسى ۋە كۆپ ئىشلەپچىقارغانلارغا كۆپ قالدۇرۇش، ئاز ئىشلەپچىقارغانلارغا ئاز قالدۇرۇش پرىنسىپى بويىچە تەكشۈرۈپ بېكىتىلىدۇ. چارۋىچىلار ئىشلەپچىقارغان ياغلىق دان ۋە ياغ تارتىش ئىقتىدارى بولمىغان دېھقانچىلىق كوپېراتىپلىرىنىڭ ياغلىق دانلىرىدىن ئۇرۇقلۇق قالدۇرۇلغاندىن كېيىن قالغىنىنىڭ ھەممىسىنى دۆلەت سېتىۋېلىپ، ئاندىن ئوزۇقلۇق ياغ ھېسابىدا قايتۇرۇپ بېرىدۇ. يەككە دېھقان ئائىلىلىرىنىڭ ياغلىق دانلىرى ئائىلە بويىچە ھېسابلىنىدۇ ۋە سېتىلىدۇ. كوپېراتىپ بىرلىك قىلىنىپ ئارتۇق - كەمچىل تەڭپۇڭلاشتۇرۇلمايدىغان جايلار يەنىلا ئالدىنقى يىلدىكى ئۈسۈل بويىچە سېتىۋالىدۇ. ئەركىن بازار ئەھۋالىدىن قالدۇرۇلۇپ، خۇسۇسىي ياغ سودىگەرلىرى بىكار قىلىنىدۇ. دېھقانچىلىق كوپېراتىپلىرى (دېھقان ئائىلىلىرى) ئارتۇق ياغلىرىنى دۆلەتكىلا سېتىپ بېرىدۇ. ياغ مەنبەسىنى كېڭەيتىش ئۈچۈن، بىر تۇتاش سېتىۋېلىش يولغا قويۇلمىغان چىگىت پىلان بويىچە ھەم ياغ تارتىش ئىقتىدارىغا قاراپ سېتىۋېلىنىدۇ، قوغۇن ئۇرۇقى ۋە ياۋا ياغلىق دانلارنى ياغ تارتىش شارائىتى بار جايلار تەكشۈرۈپ سىناق تەرىقىسىدە ياغ تارتىپ قىممىتى بارلىقى بايقالسا پائال سېتىۋالسا بولىدۇ. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ياغلىق دان ئاز تېرىلغان ھەم ئاپەتكە ئۇچراپ ھوسۇل كېمىيىپ كەتكەن بولسىمۇ، ئەمما دۆلەت سېتىۋالغىنى ئالدىنقى يىلدىكىدىن يەنىلا كۆپ بولدى. سېتىۋېلىنىغان ئومۇمىي ياغلىق دان ئىچىدە زىغىر 56.73%نى، قىچا 30.90%نى ئىگىلىدى. ئاپتونوم رايون بويىچە سېتىۋېلىش نىسبىتى چوڭراق ۋىلايەت، ئوبلاستلاردىن قەشقەرنىڭ 22.45%، ئاقسۇنىڭ 19.85%، ئىلىنىڭ 19.72% بولدى.

1958 — 1960 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون ياغ باشقۇرۇش تۈزۈلمىسىنى ياخشىلاپ، ياغلىق داننى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش چارىسىنى مۇكەممەللەشتۈردى. ئىشلەپچىقىرىشنى ئىلگىرى سۈرۈش، مۇڭاپىق تەقسىماتقا كاپالەتلىك قىلىش، ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەرنىڭ ياغ باشقۇرۇش ئاكتىپلىقىنى جارى قىلدۇرۇش ئۈچۈن، 1958 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستلىق، ھەر قايسى ۋىلايەتلىك (ئاپتونوم ئوبلاستلىق)، بۆلۈستە قاراشلىق شەھەرلىك، ناھىيىلىك ھۆكۈمەتلەرگە ياغلىق دان سېتىۋېلىش - سېتىشقا دائىر پەرقلىق سانىنى ھۆددىگەرلىك باشقۇرۇشنى يولغا قويدى. ياغلىق دان سېتىۋېلىش، ياغ سېتىش ۋە پەرقلىق سان كۆرسەتكۈچى دەرىجىمۇ دەرىجە ناھىيىلەرگە چۈشۈرۈلدى، ناھىيىلەر رايون، يېزا، كوپېراتىپلارغا ياغلىق دان سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى تەقسىم قىلىپ بەردى (يېزىلاردا ياغ بىر تۇتاش سېتىلمىدى) ھەمدە شۇ جايدىكى ئاشلىق پونكىتىنىڭ يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپلىرى بىلەن سېتىۋېلىش توختامى ئىمزالىشىنى ئۇقتۇردى، يەككە

دېھقان ئائىلىلىرىنىڭ ياغلىق دانىنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى يېزىلىق ھۆكۈمەت شۇ جايدىكى يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپىنىڭ نۆۋەتتىكى ئىشلەپچىقىرىش ئەھۋالى ۋە بۇنىڭدىن كېيىنكى ھوسۇلنى ئاشۇرۇش يوشۇرۇن كۈچىگە قاراپ ئائىلىلەرگە مۇۋاپىق تەقسىم قىلىشىغا ھاۋالە قىلىدى. ئوبلاست، ۋىلايەت، ناھىيىلەرنىڭ ئاپتونوم رايون ھۆددىگە بەرگەن پەرقلىق سانىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن، ئېشىپ قالغان قىسمى دەرىجە بويىچە پىرسەنت ئايرىپ قالدۇرۇلۇپ ئىشلىتىلىدى. دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانى، چارۋىچىلىق فېرمىسى، يەرلىك دۆلەت ئىگىلىكىدىكى دېھقانچىلىق مەيدانى، چارۋىچىلىق فېرمىسى، بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش دېھقانچىلىق مەيدانى، ج خ دېھقانچىلىق مەيدانلىرى ئىشلەپچىقارغان ياغلىق داندىن ئۇرۇقلۇق ۋە دېھقان، چارۋىچىلارنىڭ ئۇرۇقلۇق يېغى (ئومۇمەن شۇ جايدىكى دېھقانلارنىڭ ئۇلچىمىدىن يۇقىرى بولۇشى لازىم) تۇتۇپ قېلىنغاندىن كېيىن ئېشىپ قالغان قىسمىنىڭ ھەممىسى دۆلەتكە سېتىپ بېرىلدى (1960 - يىلى مەيدان - فېرمىلارنىڭ ياغلىق دان سېتىۋېلىش چارىسىنى شۇ جايدىكى پارتكوم، خەلق كومىتېتى بەلگىلەيدىغان بولدى)، مەيدان ئىشچى - خىزمەتچىلىرى ۋە ئائىلە تاۋابىئاتلىرىنىڭ ئۇرۇقلۇق يېغىنى ئاشلىق تارماقلىرى بەلگىلەنگەن ئۇلچەم بويىچە كىنىشكىلىك تەمىنلىدى. بىكتۇەن ئاپتونوم رايونىنىڭ ھەر خىل قالدۇرۇش مىقدارى ئۇلچىمىدىن پايدىلىنىپ بىر تۇتاش تەڭپۇڭلاشتۇرغاندىن كېيىن، ئاپتونوم رايوندىن يىللىق سېتىۋېلىش پىلانى چۈشۈرۈپ بېرىلدى. 1959 - يىلى دېھقانلارنىڭ يېتەرلىك ياغ قالدۇرۇشىغا كاپالەتلىك قىلىش، ۋەزىپە مۇۋاپىق بولماسلىقتىن ساقلىنىش، دۆلەتنىڭ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىشىغا پايدىلىق بولۇش ئۈچۈن، ياغلىق دان ھوسۇلىغا قاراپ سېتىۋېلىنىدىغان بولدى، يەنى ئىشلەپچىقىرىش مەركەزلەشكەن رايونلاردا ئومۇمىي ھوسۇلنىڭ 85%ى، ئادەتتىكى ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىدا 30% ~ 50%ى، ھوسۇل ئازراق بولغان رايوندا 10% ~ 20%ى سېتىۋېلىنىدى. 1960 - يىلى تەمىنلەش بىلەن ئېھتىياج ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەتنى پەسەيتىش، ياغ مەنبەسىنى كېڭەيتىش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون چېگىت، كۇنجۇت، كەندىر ۋە خاسىگلارنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىدىغان مادىدىي ئەشيا قاتارىغا كىرگۈزدى. گۇڭشې، دېھقانچىلىق مەيدانى، چارۋىچىلىق فېرمىلىرى (بىكتۇەنىڭ بۇنىڭ سىرتىدا) نىڭ چېگىتىدىن ئۇرۇقلۇق قالدۇرغاندىن كېيىن قالغىنىنىڭ ھەممىسى دۆلەت ئاشلىق تارماقلىرىغا سېتىپ بېرىلدى؛ سودا - تەمىنات، سودا تارماقلىرى سېتىۋالغان چېگىتلىك پاختىنىڭ چېگىتى ئۇدۇللۇق ئايرىلىپ ئاشلىق تارماقلىرىغا ئۇدۇللۇق سېتىپ بېرىلدى؛ ئايرىم گۇڭشېلار ئۆز ئالدىغا چېگىت ئايرىپ چېگىتنى يەم - خەشەك قىلىشقا توغرا كەلگەندە، يېغىنى سېتىۋالدى ياكى چېگىتىنى سېتىۋېلىپ كۇنجۇرىسىنى قايتۇرۇپ بەردى. شەھەر - يېزىلاردىكى ئورۇن ۋە شەخسلەرنىڭ ئاپتاپپەرەس، زاراڭزا قاتارلىق ئۇششاق ياغلىق دانلارنى تېرىشى ۋە سېتىشىغا مەدەت بېرىش ئۈچۈن، ئۇلار سېتىپ بېرىلگەن مىقدارىغا قاراپ 3% ~ 5%كىچە ياغ بىلەن مۇكاپاتلاندى. شۇنىڭ بىلەن بىللە، ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق، سودا، دېھقانچىلىق، ئورمانچىلىق، مەھسىيە، يېنىك سانائەت، توقۇمىچىلىق، كومموننىستىك ياشلار ئىتتىپاقى قاتارلىق ئورۇنلار بىرلىشىپ ئاممىنى ياۋا ياغلىق دان يېغىشقا چاقىردى. ياۋا ياغلىق دان بايلىقى مەنبەسى ئاز بولغاچقا، ئايرىم جايلاردىلا ئاز مىقدارىدا يېغىۋېلىنىدى. ئاپتونوم رايون بويىچە ياغ مەھسۇلاتى 1958 - يىلى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 24.75%، 1959 - يىلى 1958 - يىلدىكىدىن 17.04% ئاشتى؛ دۆلەت سېتىۋالغىنى 1958 - يىلى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 7.32%، 1959 - يىلى 1958 - يىلدىكىدىن 43.25% ئېشىپ، جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغاندىن كېيىنكى يېڭى سەۋىيە يارىتىلدى. 1960 - يىلى ئېغىر تەبىئىي ئاپەت بولۇپ، ئومۇمىي ھوسۇل 26.66% تۆۋەنلەپ كەتتى، دۆلەت سېتىۋالغىنى 34.64% كېمەيدى، شۇنىڭ بىلەن، شۇ يىلى ياغ كىرىم، چېگىمدا 1 مىليون 110 مىڭ كىلوگراملىق تەتۇر پەرق كۆرۈلدى.

1961 - يىلى ئاپتونوم رايون ياغ سېتىۋېلىش - قالدۇرۇش نىسبىتىنى يېڭىۋاشتىن بەلگىلىدى، ياغلىق دان سېتىۋېلىشتا سانائەت بۇيۇمىنى مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش چارىسىنى يولغا قويدى، ئىشلەپچىقىرىش

ئەترەتلىرىنىڭ ئېشىپ قالغان ياغلىق دېنى ۋە دېھقان ئائىلىلىرىنىڭ قالدۇرۇق يېغىنى بىر تەرەپ قىلىش بەلگىلىمىسىنى كەلگە قويۇۋەتتى. 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتىنى تۆرگە ئايرىپ باشقۇرۇش بەلگىلىمىسى» نى چىقىرىپ، ياغلىق دانىنى جۇملىدىن قىچا، زىغىر، چىگىت، ئاپتاپپەرەس، كۆنجۈت، زاراڭزا ۋە ئۇلاردىن تارتىلغان ياغلارنى 2 - تۆردىكى مال قاتارغا كىرگۈزدى. بۇ مەھسۇلاتلاردىن دۆلەت گۆشىي، ئەترەتلەرگە ۋە گۆشىي ئەزالىرىغا قالدۇرغان قىسمىنى، گۆشىي ئەزالىرىنىڭ قالدۇرۇق يەردىن ئىشلەپچىقارغان قىسمىنى ئۆز ئالدىغا ئورۇنلاشتۇرۇشىغا، يېزا بازىرىدا سېتىشىغا بولىدۇ. (12 - ئايدا يەنە 1 - تۆردىكى مال قاتارغا كىرگۈزۈلدى). 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم «ئاشلىق نازارىتى شۆبە پارتكۇرۇپپىسىنىڭ 1961 - يىللىق ياغ سېتىۋېلىش-سېتىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنلاشتۇرۇش توغرىسىدا پىكىر» نى تەستىقلاپ تارقاتتى. مۇھىم نۇقتىلىرى: (1) ياغلىق دان سېتىۋېلىشتا، ئىشلەپچىقىرىش ئەتىرىتى بىرلىك قىلىنىدۇ، شۇ يىللىق ھوسۇلنى ھۆددە ئېلىش كۆرسەتكۈچى (بوش يەر ۋە قالدۇرۇق يەردىن ئېلىنغان ھوسۇل بۇنىڭ سىرتىدا) دىن ئۇرۇقلۇق ۋە ئوزۇقلۇق يېغى قالدۇرۇلغاندىن كېيىن قالغىنىنىڭ 90% ~ 95%نى دۆلەت سېتىۋالىدۇ. ياغ تارتىش ئۈسكۈنىسى بار گۆشىي، ئەترەتلەرنىڭ يېغى سېتىۋېلىنمىدۇ، ياغ تارتىش ئۈسكۈنىسى يوق گۆشىي ئەترەتلەردىن ياغلىق دان سېتىۋېلىنمىدۇ ھەم ئۇلارغا 70% كۆنجۈرە قايتۇرۇپ بېرىلىدۇ. بۇنىڭ ئىچىدە مەھسۇلات مىقدارىدىن ئۇرۇقلۇق قالدۇرۇلغاندىن كېيىن ئوزۇقلۇق يېغى ئۇلچەمگە يەتمىگەنلەردىن سېتىۋېلىنمايدۇ ۋە قايتۇرۇپ سېتىپ بېرىلمەيدۇ. (2) يېزىلاردىكى يىللىق ئوزۇقلۇق ياغ ئۇلچىمى ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرىچە 1.5 كىلوگرامدىن 2 كىلوگرامغىچە بولىدۇ (ياغلىق دانغا سۈندۈرغاندا، زىغىر ياكى قىچا 4 ~ 5 كىلوگرام، چىگىت 15 ~ 20 كىلوگرام، باشقا تۇرلەرنى ئادەتتىكى ياغ چىقىش نىسبىتى بويىچە جايلار ئۆز ئالدىغا سۈندۈرسا بولىدۇ). جايلارنىڭ ئۇلچىمى «كۆپ ئىشلەپچىقارسا كۆپ قالدۇرۇش، ئاز ئىشلەپچىقارسا ئاز قالدۇرۇش»، «مەركەزلىك ئىشلەپچىقىرىلمىدىغان رايونلاردا يۇقىرىراق، مەركەزلىك ئىشلەپچىقىرىلمايدىغان رايونلاردا تۆۋەنرەك» بولۇش روھى بويىچە شۇ جايىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش - تەمىنات ئەھۋالىغا بىرلەشتۈرۈپ بەلگىلىنىدۇ. گۆشىي ئەزالىرىنىڭ ئوزۇقلۇق يېغى ئائىلىلەرگىچە تەقسىم قىلىنىدۇ. ئۇرۇقلۇق قالدۇرۇش ئۇلچىمى زىغىر ياكى قىچا مو بېشىغا 1 ~ 1.5 كىلوگرام، چىگىت 8 ~ 10 كىلوگرام بولىدۇ، كەندىر ئۇرۇقى ۋە ئاپتاپپەرەس ئەملي ئېھتىياج بويىچە تولۇق قالدۇرۇلىدۇ. (3) ئىشلەپچىقىرىش ئەتىرىتى دۆلەتنىڭ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن ئېشىپ قالغان ياغلىق دانىنى ۋە دېھقانلار تېجەپ قالغان ياغنى ئىختىيارى ئورۇنلاشتۇرسا بولىدۇ، بازارغا سالسىمۇ بولىدۇ. 11 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى، سودا نازارىتى «1961- يىلى ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىشتا سانائەت بۆيۈملىرىنى مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش توغرىسىدا بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى، ئۇنىڭدا ئىشلەپچىقارغۇچى ئورۇن ۋە دېھقانلار دۆلەتكە ياغ سېتىپ بېرىشتە (سودا خاراكتېرلىك پاختا زاۋۇتى سېتىپ بەرگەن چىگىتكە مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلمەيدۇ) ھەر 100 كىلوگرامغا سانائەت بۆيۈمىنى مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش ئۇلچىمى مۇنداق بەلگىلەندى: پاختا رەخت 3.3 مېتىر، رېزىنكە ئاياغ بىر جۈپ؛ 100 كىلوگرامغا توشمىسا پاختا رەخت كېمەيتىلمەيدۇ. رېزىنكە ئاياغ مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلمەيدۇ (ئاشلىق يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە 100 كىلوگرامغا توشمىسىمۇ، 75 كىلوگرامدىن ئاشۇرۇۋەتسە، بىر جۈپ رېزىنكە ئاياغ مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىشكە بولىدۇ). ئاشلىق تارماقلىرى ئۇدۇللۇق ياغ سېتىۋېلىپ ئۇدۇللۇق مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلمەيدىغان سانائەت بۆيۈمى بېلىتىنى تارقىتىپ بەردى، ئىشلەپچىقارغۇچى ئورۇن ۋە دېھقانلار سانائەت بۆيۈمىنى دۇكاندىن بېلەتلىك سېتىۋالدى. بىكىتۈملىنىڭ ئېلىشقا تېگىشلىك مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلمەيدىغان سانائەت بۆيۈمىنى ئاشلىق نازارىتى بىلەن سودا نازارىتى يۇقىرىغا تاپشۇرغان ياغ سانىغا قاراپ مۇددەت ۋە تۈركۈمگە ئايرىپ بۆيرۇپ بەردى، بىكىتۈمدىن ياغ ساتقان ئورۇن ۋە شەخسلەرگە مۇكاپاتلاپ سېتىپ بەردى. يېزىلاردا كوللېكتىپ ئالغان سانائەت بۆيۈملىرىنى چوڭ ئەترەت

ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىگە «ياغنى ئاساس قىلىش، ئەتراپلىق ئېتىبار بېرىش، پەرقنى ئىگىلەش، كۆپ ئىشلىگەن كۆپ چىشلەش» پرىنسىپى بويىچە تەقسىم قىلدى، ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرى گۇڭشې ئەزالىرىغا ئىش نومۇرىنى ئاساس قىلىپ، كىشى بېشىغا قاراپ تەقسىملىدى، تەڭشەش ۋە ئېتىبار بېرىشكە توغرا كەلگەندە، دېموكراتىك پاھالىدى. دېھقانلار ساتقان ياغلىق دانغا مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلگەن بۇيۇملار ساتتۇچىنىڭ بولدى. ئاشلىق نازارىتى ياغ سېتىۋېلىش پىلانىنى ئورۇندىش ئۈچۈن، جىددىي ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، ياغلىق دان نۇقتىلىق ئىشلەپچىقىرىلىدىغان رايونلارغا كادىر ئەۋەتىپ ياغلىق دان سېتىۋېلىشقا ياردەملەشتۈردى. جايلار ئاشلىق، ياغلىق داننى تەڭ تۇتۇش، ياغلىق دان بىلەن چىگىتنى بىرلىكتە تۇتۇش، تېرىلغان ياغلىق دان بىلەن ياۋا ياغلىق دانلارنى تەڭ ئېلىش قاتارلىق ئۇسۇللارنى قوللىنىپ، كۆپ سېتىۋېلىشقا تىرىشتى. ئاپتونوم رايون بويىچە جايلار سېتىۋالغان ياغلىق دان، چىگىتكە مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلىدىغان پاختا رەختتىن 313 مىڭ 300 مېتىر، رېزىنكە ئاياغدىن 94 مىڭ جۈپ تەقسىم قىلىپ بېرىلدى. لېكىن، ئاپتونوم رايون بويىچە ياغلىق دان، كېۋەز تېرىلغان يەر 1 مىليون 280 مىڭ مو ئازايغانلىقى، تەبىئىي ئاپەت بولغانلىقى ئۈچۈن، ياغ مەھسۇلاتى %86.28 كېمەيدى، شۇنىڭ بىلەن دۆلەت سېتىۋالغىنى %33.47 ئازىيىپ كەتتى، سېتىۋېلىشتىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن قالدۇق ياغ 1955 - يىلدىن بۇيانقى ئەڭ تۆۋەن سەۋىيىگە چۈشۈپ قالدى.

ئاشلىق نازارىتى ياغ تەمىنلەش بىلەن ئېھتىياج ئوتتۇرىسىدىكى كۆندىن - كۈنگە جىددىيلىشىپ كېتىۋاتقان ۋەزىيەتنى پەسەيتىش ئۈچۈن، 1962 - يىل 1 - ئايدىن 8 - ئايغىچە، «يېزىلاردا شەخسىلەرنىڭ جۈۋازخانا قۇرۇش ۋە گۇڭشې ئەزالىرىنىڭ يەيدىغان يېغىنى تارتىش مەسىلىسى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» ، «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ 1962 - يىللىق يېزىلاردا ياغلىق دان سېتىۋېلىش چارىسى (تۈزىتىلگەن لايىھە)» ، «ياۋا ياغلىق دان سېتىۋېلىش مەسىلىسى توغرىسىدا ئالاقە»نى تارقاتتى. مۇھىم نۇقتىلار: (1) ئاساسىي ھېسابات يولغا قويۇلغان ئىشلەپچىقىرىش چوڭ ئەترىتى ياكى ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتى بىرلىك قىلىنىپ، ھۆددە ئالغان ئەترەتلەردە ھۆددە كۆرسەتكۈچى بويىچە سېتىۋېلىنغاندىن سىرت، ئېلىنغان ياغلىق دان، چىگىتتىن ئۇرۇقلۇق ۋە ئوزۇقلۇق يېغى تۇتۇۋېلىنغاندىن كېيىن ئېشىپ قالغان قىسمىنى نىسبەت بويىچە سېتىۋېلىش ھەممىسىنى سېتىۋېلىشقا ئۆزگەرتىلىدۇ. (2) ئاپتونوم رايون بويىچە يېزىلاردا كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ئوزۇقلۇق ياغ ئۆلچىمى 1.5 — 2 كىلوگرامدىن 750 گرامغا چۈشۈرۈلىدۇ، ئۆلايەت، ئوبلاست، ناھىيىلەر بۇ پرىنسىپقا ئاساسەن كونكرېت ئۆلچەم بەلگىلەيدۇ. دۆلەت ئىگىلىكىدىكى پاختا زاۋۇتىنىڭ چىگىتى ئاشلىق تارماقلىرىغا تاپشۇرۇلىدۇ، ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىنىڭ قالدۇرىدىغان ئۇرۇقلۇقى ۋە ئوزۇقلۇق يېغىنى ئاشلىق تارماقلىرى ئورۇنلاشتۇرىدۇ، گۇڭشې - ئەترەتلەر ئۆزلىرى ئايرىغان چىگىتنى ئاشلىق تارماقلىرى بەلگىلىمە بويىچە بۇاسىتە سېتىۋالىدۇ. (3) ئامما ساتقان ياۋا ياغلىق دانغا ئەملىي ياغ چىقىش نىسبىتى بويىچە مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلىدىغان ياغ نىسبىتى %20تىن %20 ~ %30گە كۆپەيتىلىدۇ. (4) ياغلىق دان بىرىنچى تۇردىكى مال قىلىنىدۇ، يېزا بازارلىرىدا سېلىشقا يول قويۇلمايدۇ، خۇسۇسىي جۈۋازخانا بىكار قىلىنىدۇ. 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى «1962 - يىللىق دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىشتا مۇكاپاتلاپ سېتىشنى يولغا قويۇش توغرىسىدا بىر قانچە بەلگىلىمە» چىقاردى. 10 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى «1962 - يىللىق ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىشتا سانائەت بۇيۇمىنى مۇكاپاتلاپ سېتىشقا ئائىت بىر قانچە مەسىلە توغرىسىدا جاۋابنامە» تارقاتتى، ئۇنىڭدا ياغ سېتىۋېلىشقا سانائەت بۇيۇمى مۇكاپاتلاپ سېتىشتا ۋەزىپە ئىچى ۋە ۋەزىپە سىرتى دەپ ئايرىلىدىغانلىقى بەلگىلەندى. ۋەزىپە ئىچىدە بولسا، ھەر 100 كىلوگرام ياغقا 6.6 مېتىر پاختا رەخت، 2 جۈپ رېزىنكە ئاياغ، 30 كىلوگرام خىمىيىۋى ئوغۇت، بىر كىلوگرام شېكەر مۇكاپاتلاپ سېتىلدى. ۋەزىپىدىن ئاشۇرۇلغىنىغا ۋە گۇڭشې ئەزالىرى ئۆزى ساتقىنىغا سېتىلغان سوممىغا قاراپ تولۇق سوممىسى بويىچە مۇكاپاتلاپ سېتىش يولغا قويۇلدى (يەنى ئاشۇرۇپ ساتقىنى قانچە پۇللۇق بولسا، شۇنچە

پۈللۈق سانائەت بۇيۇمى مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلدى) ، %50گە پاختا رەخت مۇكاپاتلاپ سېتىلدى، %50گە خالىغان سانائەت بۇيۇملىرى سېتىلدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئالدىنقى يىلدىكىدىن 780 مىڭ مو يافلىق دان ۋە كېۋەز ئاز تېرىلدى، يالغ %8.38 ئازايدى. دۆلەت ستۇالغىنى %31.18 كېمەيدى. دېمەك ھەر ئىككىسى 1954 - يىلدىن بۇيانقى ئەڭ تۆۋەن سەۋىيىگە چۈشۈپ قالدى. شەھەر - يېزىلاردا يالغ تەمىنلەشنى ئورۇنلاشتۇرۇش قىيىنغا چۈشتى.

1963 - يىلى ئاپتونوم رايون يېمەكلىك يانداً ئۈدا 3 يىل ئاز سېتىۋېلىپ كۆپ سېتىشتەك جىددىي ۋەزىيەتنى پەسەيتىش ئۈچۈن، سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى بېكىتىش ئۈسۈلىنى ۋە يالغ قالدۇرۇش، مۇكاپاتلاپ سېتىش ئۇلچىمىنى ئۆزگەرتتى. يافلىق دان سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى تۆۋەندىن يۇقىرىغا تەكلىپ سان ئوتتۇرىغا قويۇلۇپ، ئاندىن يۇقىرىدىن تۆۋەنگە تەستىقلاپ چۈشۈرۈلدى، ئارىلىقتا قاتلامۇ قاتلام سان قوشماي، دەرىجىمۇ دەرىجە يېزىلاردىكى ئاساسىي ھېسابات ئورنىغىچە ئەمەلىيلەشتۈرۈلدى. يېنىك ئاپەت بولسا سېتىۋېلىش كېمەيتىلمىدى، ئېغىر ئاپەت (ھوسۇل %20ىدىن كۆپرەك كېمەيگەن) بولسا، ۋەزىپە كېمەيتىلدى، شۇنداق بىلەن بىللە، ئوزۇقلۇق يېغى كېمەيتىلدى؛ ھوسۇل ئاشقاندا سېتىۋېلىنىدىغىنى مۇۋاپىق كۆپەيتىلدى، كۆپەيتىلىش نىسبىتى جايلاردا ئىشلەپچىقىرىش، تەمىنلەش ۋە يۇقىرىغا يۆتكەش ئەھۋالىغا بىرلەشتۈرۈپ كونكرېت بەلگىلەندى. ئوزۇقلۇق يالغ ئۇلچىمى جەھەتتە ئاساسىي ھېسابات ئورنى بىرلىك قىلىنىپ، ئوتتۇرىچە قالدۇرۇلىدىغان يالغ ئادەتتىكى ئىشلەپچىقىرىش رايونىدا 840 گرامدىن 1.12 كىلوگرامغىچە، ئىشلەپچىقىرىش مەركەزلەشتۈرۈلگەن رايوندا 1.4 ~ 1.68 كىلوگرام بولدى. سانائەت بۇيۇمىنى مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىشتە پىلان ئىچى ۋە سىرتىدىكىسى بىر ئۇلچەم بويىچە بولۇشقا ئۇزگەرتىلدى. ھەر 100 كىلوگرام يالغ ساتسا 6.6 مېتىر پاختا رەخت، بىر كىلوگرام شېكەر، 30 كىلوگرام خىمىيىۋى ئوغۇت (ئىلى رايونىدا خىمىيىۋى ئوغۇت بىلەن مۇكاپاتلانمىدى) مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلدى. دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانى (بىكتۇەن بۇنىڭ سىرتىدا)، ئىمارەت - ئورگانلارنىڭ دېھقانچىلىق - ئورمانچىلىق مەيدانلىرى، چارۋىچىلىق فېرمىلىرى، قوشۇمچە ئىگىلىك ئورۇنلىرى سېتىۋالىدىغان يافلىق دان شۇلار تۇرۇشلۇق ناھىيىنىڭ بىر تۇتاش پىلانغا كىرگۈزۈلدى. شۇ يىلى، ئاپتونوم رايون بويىچە يافلىق دان، كېۋەز تېرىلغۇ كۆلىمى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 590 مىڭ مو كېڭەيتىلدى، ئومۇمىي ھوسۇل %95.39 ئاشتى، سېتىۋېلىنغىنى %45.50 كۆپەيدى. سېتىۋېلىشتىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا قالدۇرۇلغان يالغ 0.6 كىلوگرامدىن كۆپەيدى.

1964 - يىلدىن 1966 - يىلغىچە يالغ سېتىۋېلىش جەھەتتىكى تۆپ سىياسەت نىسبەتەن تۇراقلىق بولدى، ئىشلەپچىقىرىش، سېتىۋېلىش، قالدۇرۇش يىلدىن - يىلغا ئېشىپ باردى. ھوسۇلغا قاراپ سېتىۋېلىشنى بېكىتىش داۋاملاشتۇرۇلدى، كۆپ ئىشلەپچىقارسا كۆپ سېتىۋېلىنىدى، كۆپ قالدۇرۇلدى، يېزىلاردىن پەقەتلا سېتىۋېلىنىدى، سېتىپ بېرىلمىدى، يالغ قالدۇرۇشتا ئالدىنقى يىلدىكى سەۋىيە ساقلاپ قېلىنىدى. مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلىدىغان سانائەت بۇيۇملىرىدىن تاۋار تەمىنلەش ئەھۋالىنىڭ ياخشىلىنىشىغا ئەگىشىپ پاختا رەختلا قالدى. ھەر 100 كىلوگرام يالغا 1964 - يىلى 10 مېتىر، 1965 - يىلى 6 مېتىر رەخت مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلدى. ئورگانلارنىڭ قوشۇمچە كەسىپ ئورۇنلىرى ئىشلەپچىقارغان يافلىق داندىن ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئىستېمالىغا (مەخسۇس دېھقانچىلىق ئىشچىلىرىنىڭ ئايلىق نورمىسى 0.5 كىلوگرام) تولۇق قالدۇرۇلغاندىن كېيىن، قالغىنىنىڭ %30ىنى دۆلەت سېتىۋالدى. بۇ 3 يىلدا يالغ ئومۇمىي مەھسۇلاتى، دۆلەتنىڭ سېتىۋېلىشى يىلدىن - يىلغا كۆپەيدى، سېتىۋېلىشتىن كېيىن كىشى بېشىغا يالغ قالدۇرۇشتا يەنىلا سەۋىيە يارىتىلدى. 1966- يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە سېتىۋېلىنغان يالغ 1963 - يىلدىكىدىن %136.05، سېتىۋېلىشتىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا قالدۇرۇلغان يالغ 1963 - يىلدىكىدىن %44 ئاشتى.

1967 - يىلدىن كېيىن «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى»دىن ئىبارەت مالىمانچىلىق يالغ ئىشلەپچىقىرىش ۋە كەسىپى خىزمەتكە ئېغىر بۇزغۇنچىلىق قىلغاچقا، ئاپتونوم رايون بويىچە يالغ ئىشلەپچىقىرىش، سېتىۋېلىش،

قالدۇرۇش يىلمۇ يىل زور دەرىجىدە تۆۋەنلەپ كەتتى. 1970 - يىلنى 1966 - يىلغا سېلىشتۇرغاندا، ئومۇمىي ھوسۇل ئاز كەم 20%، كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان مەھسۇلات مىقدارى 31.25%، سېتىۋېلىنغىنى 43.93%، سېتىۋېلىشتىن كېيىن بېزىلاردا كىشى بېشىغا قالدۇرۇلغان يېغ 19.44% تۆۋەنلىدى، شەھەر - بازارلارنى يېغ بىلەن تەمىناش قىس بولدى.

دېھقانلارنىڭ يافلىق دان سېتىپ بېرىش ۋەزىپىسىنى مۇۋاپىقلاشتۇرۇش، دېھقانلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ئاكتىپلىقىنى قوزغاش، ئاپتونوم رايون بويىچە يېغ جەھەتتە كەرەم چىقىمنى قاپلىيالماسلىقتەك ئەھۋالنى ئۆزگەرتىش ئۈچۈن، 1970 - يىل 11 - ئايدا ئېچىلغان ئاپتونوم رايونلۇق مالىيە سودا خىزمىتى يىغىندا 1971 - يىلدىن ئېتىبارەن، ئاپتونوم رايون بويىچە يافلىق دان ئاشلىق بىلەن بىللە سېتىۋېلىنىدۇ، سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى بىر بەلگىلەپ 3 يىلغىچە ئۆزگەرتمەسلىك يولغا قويۇلدۇ. يافلىق دان (چىگىتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) سېتىۋېلىش تۇپ سانى 12 مىليون 735 مىڭ كىلوگرام (يافقا سۇندۇرۇلدى) بولىدۇ، دەپ قارار قىلىندى. 1971 - يىل 9 - ئايدا بىر بەلگىلەپ 3 يىلغىچە ئۆزگەرتمەسلىك بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە ئۆزگەرتمەسلىككە ئۆزگەرتىلدى، ئاپتونوم رايونىنىڭ سېتىۋېلىش تۇپ سانىنىڭ ئورۇندىلىشىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ ئاپتونوم رايون تەقسىم قىلىپ بەرگەن سان ئاساسىدا 5% ~ 10% ئېھتىيات سانى قوشۇشنىڭ يول قويۇلدى. ناھىيە ۋە ئۇنىڭدىن تۆۋەن دەرىجىلىك ئورۇنلار سان قوشمىدى. ناھىيىلەر يىللاردىكى ئىشلەپچىقىرىش، سېتىۋېلىش سەۋىيىسى، تەرەققىيات پىلانىغا بىرلەشتۇرۇپ، دەرىجىمۇ دەرىجە كۆڭۈشى ياكى ئىشلەپچىقىرىش چوڭ ئەترەتلىرىگە تەقسىم قىلىپ بەردى، كۆڭۈشى ياكى ئىشلەپچىقىرىش چوڭ ئەترىتى ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىنىڭ ئاھالىسى ۋە تېرىلغۇ يېرىگە بىرلەشتۇرۇپ ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىگە ئەمەلىيلەشتۈردى. تۇپ ساندىن ئاشۇرۇلغان قىسمىغا بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ 20%ى بويىچە باھا قوشۇپ مۇكاپاتلاندى. يېزىلارغا يېغ قالدۇرۇشتا ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتى بىرلىك قىلىنىپ تەڭپۇڭلاشتۇرۇلدى، ھەر كىشى يىلىغا تۇپ سانىنى ئورۇندىيالىسا 2.5 كىلوگرام (يافلىق دان 9 كىلوگرام) قالدۇرۇلدى، تۇپ سانىنىڭ 70%دىن كۆپرەكىنى ئورۇندىيالىسا قالدۇرۇلغىنى 1.4 كىلوگرام (يافلىق دان 5 كىلوگرام) دىن ئاشۇرۇۋېتىلمىدى، ئورۇندىغىنى تۇپ سانىنىڭ 70%دىن تۆۋەن بولسا 840 گرام (يافلىق دان 3 كىلوگرام) دىن ئاشۇرۇۋېتىلمىدى. 1972 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم «د ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە ئۆزگەرتمەسلىك بەلگىلىمىسىنى داۋاملىق يولغا قويۇش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى»نى ئىزچىل ئىجرا قىلىش توغرىسىدا پىكىر»نى تارقاتتى. ئۇنىڭدا مۇنۇلار بەلگىلەندى: يافلىق سېتىۋېلىش تۇپ سانى يافقا سۇندۇرۇلغىنى بويىچە 7 مىليون 260 مىڭ كىلوگرامغا تەڭشىلىدۇ. چىگىت تۇپ سانى بىكار قىلىندى، چىگىت سېتىۋېلىش پىلانىدا يەنىلا يىلدا بىر بېكىتىش يولغا قويۇلىدۇ؛ يېزىلارغا يېغ قالدۇرۇشتا كونكرېت ئۆلچەم ئەھۋالدىن قالدۇرۇلۇپ، كۆپ ئىشلەپچىقارسا كۆپ قالدۇرۇلىدۇ، ئاز ئىشلەپچىقارسا ئاز قالدۇرۇلىدۇ ياكى ئاساسىي جەھەتتىن سېتىۋېلىشلا بولۇپ، سېتىپ بېرىش بولمايدۇ، دەپ ئۆزگەرتىلدى؛ 9 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن ئېتىبارەن، ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغان يافلىق دانغا باھا قوشۇش نىسبىتى 30%كە تەڭشەلدى، 9 - ئايدىن ئىلگىرى راسچوت قىلىنىپ بولۇنغان باھا پۈلىغا قايتىدىن تولۇقلاپ بېرىلمىدى. گۆڭشى ئەزالىرىنىڭ سانتقان ئارتۇق يافلىق دانلىرىغىمۇ مۇشۇ نىسبەت بويىچە باھا قوشۇپ بېرىلدى. شۇنىڭ بىلەن بىللە، جايلاردىن ئامىنى كەڭ قوزغاپ، ئېتىز قىرلىرى، ئۆينىڭ ئالدى- كەينىدىكى بوش يەرلەردىن پايدىلىنىپ تۇرلۇك يافلىق دان تېرىپ، يافلىق دان ھوسۇلىنى ئاشۇرۇش تەلەپ قىلىندى. 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت گۆڭشى ئەزالىرىدىن سېتىۋېلىنغان ھەر 50 كىلوگرام ئاپتاپپەرەسكە 2.5 كىلوگرام يافلىق مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىشنى بەلگىلىدى. 1971 — 1973 - يىلغىچە يافلىق دان تېرىلغۇ كۆلىمى كېڭەيتىلگەنلىكى ۋە بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە ئۆزگەرتمەسلىكتىن ئىبارەت سېتىۋېلىش سىياسىتى ئىجرا قىلىنغانلىقى ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون بويىچە يېغ

ئومۇمىي مەھسۇلاتى ۋە سېتىۋېلىنىش مىقدارى ئۆرلىدى. 1973 - يىلنى 1970 - يىل بىلەن سېلىشتۇرغاندا، ياغ ئومۇمىي مەھسۇلاتى %36.25 ئاشقان، سېتىۋېلىنغىنى %15.17 ئاشقان بولسىمۇ، لېكىن، ئاپتونوم رايون بويىچە ياغ جەھەتتىكى كىرىم چىقىمنى قاپلىيالمىدى. ھېلى بىر مەزگىلگىچە سېتىۋېلىنغان چىگىت تۆۋەنلەپ كەتتى. 1973 - يىلى چىگىت مىقدارى 1967 - يىلدىكىدىن ئازراق تۆۋەنلىدى، ئەمما چىگىتنىڭ سېتىۋېلىنىش نىسبىتى 1967 - يىلدىكى %40.57تىن %14.58كە چۈشتى.

1974 -، 1975 - يىللىرى ئاپتونوم رايون چىگىت سېتىۋېلىش خىزمىتىنى نۇقتىلىق كۈچەيتتى. 1974-يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «چىگىت سېتىۋېلىش مەسلىسى توغرىسىدا تەستىقىي جاۋاب» تارقاتتى، 1975 - يىل 1 - ئايدا، ش ئۇ ئا ر سودا ئىدارىسى، ئاشلىق ئىدارىسى «سودا مۇنىستىرلىكىنىڭ «چىگىت سېتىۋېلىش خىزمىتىنى كۈچەيتىش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى» نى تارقاتقانلىق توغرىسىدا بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى. مۇھىم نۇقتىلىرى: (1) چىگىت دۆلەت بىر تۈتاش سېتىۋالىدىغان مال، گۈڭشي، ئەترەتلەر ئېھتىياجلىق ئۇرۇقلۇق ۋە ئوزۇقلۇق ياغ تولۇق قالدۇرۇلغاندىن سىرت، قالغىنىنى دۆلەت ئاشلىق تارماقلىرى بىر تۈتاش سېتىۋالىدۇ، ئاشلىق تارماقلىرى چىگىت تاپشۇرۇش تالونىغا ئاساسەن، كۈنجۇرىنىڭ %70تىن تۆۋەن بولماسلىق نىسبىتى بويىچە چىگىت تاپشۇرغۇچى ئەترەت (مەيدان) كە كۈنجۇرىسىنى مۇددەت، تۇرىكۈمگە ئايرىپ ياندۇرۇپ بېرىدۇ. (2) ئاپتونوم رايون بويىچە چىگىت سېتىۋېلىشتا «بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە ئۆزگەرتمەسلىك» يولغا قويۇلماي، يەنىلا يىلدا بىر بەلگىلەش يولغا قويۇلىدۇ، سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ناھىيىگىچىلا تەقسىم قىلىنىدۇ. ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغىنىغا باھا قوشۇش يولغا قويۇلمايدۇ، ئايرىم جايلاردا ۋەزىپە گۈڭشي، ئەترەتلەرگىچە تەقسىم قىلىنغان بولسا، ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغان قىسمىنىڭ %30كە باھا قوشۇپ ھېسابلىسا بولىدۇ. (3) سودا، تەمىنات - سودا تارماقلىرى سېتىۋالغان چىگىتلىك پاختىنىڭ چىگىتنى ۋاقتىدا ئايرىپ، ئۇدۇللۇق ئاشلىق تارماقلىرىغا تاپشۇرۇپ بېرىشى، تاپشۇرغاندا ئەسلى سېتىۋېلىش دەرىجىسى بويىچە تاپشۇرۇشى، شۇ يىلى سېتىۋالغان چىگىتنى ئەڭ كېچىككەندە كېيىنكى يىلى 3 - ئايدىن ئىلگىرى تاپشۇرۇپ بولۇشى لازىم، تاپشۇرغاندىكى باھاسى 1974 - يىل 9 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن ئېتىبارەن دەرىجىگە ئايرىلمايدۇ. 50 كىلوگرام بويىچە سېتىۋېلىنىش باھاسىغا 0.35 يۈەن خىراجەت قوشۇپ بېرىلمەيدۇ. (4) ئاشلىق تارماقلىرى سودا، تەمىنات - سودا تارماقلىرىنىڭ ئۇقتۇرۇشىنى تاپشۇرۇۋالغاندىن كېيىن، 7 كۈن ئىچىدە نەق مەيدانغا بېرىپ تاپشۇرۇۋېلىشى لازىم. ئەگەر مەلۇم ۋاقىتتا توشۇپ بولالمىسا، ئادەم ئەۋەتىپ شۇ جايدا ساقلىسا ياكى سودا، تەمىنات - سودا تارماقلىرىنىڭ ۋاكالىتەن ساقلاپ بېرىشىگە ھاۋالە قىلسا بولىدۇ. ساقلاش ۋاقتى ئەڭ ئۇزۇن بولغاندا يېرىم يىلدىن ئېشىپ كەتمەسلىكى، ئاشلىق تارماقلىرى ھەر ئايدا ھەر 5000 كىلوگرامغا بىر يۈەن ساقلاش خىراجىتى بېرىشى كېرەك. 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «ياغنى بىر تۈتاش سېتىۋېلىش خىزمىتى يەغنى چاقىرىش ۋە ياغنى بىر تۈتاش سېتىش خىزمىتىنى ئەستايىدىل ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، جايلاردىن ئاكتىپ تەدبىر قوللىنىپ، شۇ جايدىكى پاختا-چىگە تارماقلىرىغا زىچ ھەمكارلىشىپ، يىللاردىن بېرى پاختا زاۋۇتىدا ئېسىلىپ قالغان چىگىتنىڭ ھەممىسىنى ئۆتكۈزۈۋېلىش ھەمدە يېڭى چىگىتنى ئامبارغا كىرگۈزۈشتىن باشلاپ، قىسقا مۇساپىلىك ترانسپورت خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەپ، پالاپ قېلىشتىن ساقلىنىشنى تەلەپ قىلدى. 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم كۈيتۈك شەھىرىدە چاقىرغان شىمالىي شىنجاڭ رايونى بويىچە ئاشلىق، ياغ، گۈش سېتىۋېلىش، يۆتكەش بويىچە جىددىي يىغىن چاقىرىپ، يېزىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ياغ ئۇلچىمىنى تۆۋەنلىتىشنى ۋە بىر تۈتاش ئورۇنلاشتۇرۇشنى بەلگىلىدى. گۈڭشي - ئەترەت ۋە تۈەن - مەيداننى بىرلىك قىلىپ، كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان يىللىق ياغ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئاشۇرۇپ ئورۇندىغانلارنىڭ ئەڭ يۇقىرى بولغاندا 2.5 كىلوگرامدىن، سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىمىغانلارنىڭ 1.5 كىلوگرامدىن ئېشىپ كەتمەسلىكى، ئومۇمىي ھوسۇلدىن ئۇرۇقلۇق تۆتۈۋېلىنغاندىن كېيىن 1.5 كىلوگرامغا يەتمىگەنلەردىن سېتىۋالماسلىق ھەم سېتىپ بەرمەسلىك بەلگىلەندى. شۇ ئايدا

ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتىغا «سودا مىنىستىرلىكى چاقىرغان 16 ئۆلكە، شەھەر، ئاپتونوم رايون بويىچە چېگىتنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش خىزمىتى سۆھبەت يىغىنىنىڭ روھى ھەققىدە دوكلات ۋە ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ياغ خىزمىتى توغرىسىدا بىر قانچە پىكىر»نى يوللاپ، ياغ خىزمىتىگە بولغان رەھبەرلىكنى كۈچەيتىش، ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىش بازىرى بەرپا قىلىش، ئاپتونوم رايون، ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيىلەردە ياغ باشقۇرۇش ئورگىنى تەسىس قىلىش، چېگىت سېتىۋېلىشنى كۈچەيتىش، ياغلىق دان سېتىۋېلىش سىياسىتىنى ئەملىيلەشتۈرۈش، ياغ چىقىش ئۈنۈمىنى ئۆستۈرۈش؛ ياغلىق داننى قىسقا مۇساپىلىك توشۇش ئۈچۈن ئاپتوموبىل ھەل قىلىش قاتارلىق تەكلىپلەرنى ئوتتۇرىغا قويىدى. بۇ مەزگىلدە ياغ ئىشلەپچىقىرىشى تۆۋەنلىگەن ئەھۋالدا باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش ئارقىلىق، ياغ سېتىۋېلىش مۇقىم ئۆرلىدى. 1974 - يىلىنى 1973 - يىل بىلەن سېلىشتۇرغاندا، ئومۇمىي ياغ مەھسۇلاتى %25.68 تۆۋەنلىدى، سېتىۋېلىش نىسبىتى ئاساسىي جەھەتتىن تەڭپۇڭ بولۇپ، سېتىۋېلىش مىقدارى %26.03 تۆۋەنلىدى، سېتىۋېلىشتىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا قالدۇرۇلغان ياغ %26.47 تۆۋەنلىدى. 1975 - يىلىنى 1973 - يىل بىلەن سېلىشتۇرغاندا، ئومۇمىي ياغ %14.06 تۆۋەنلىدى، سېتىۋېلىش نىسبىتى ئاز كەم 5 پىرسەنت پوچىنكى ئۆستى، سېتىۋېلىش مىقدارى ئازراق ئاشتى، سېتىۋېلىشتىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا قالدۇرۇلغان ياغ %20.59 تۆۋەنلىدى. ئاپتونوم رايون بويىچە ياغ كىرىمى چىقىمىنى قاپلىيالماسلىقتىن ئىبارەت يوچۇق يەنمۇ چوڭايدى.

1976 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتونوم رايون بويىچە ياغ خىزمىتى يىغىنى چاقىرىپ، ياغ ئىشلەپچىقىرىشنى راۋاجلاندۇرۇش، سېتىۋېلىشنى كۈچەيتىش تەدبىرلىرىنى مۇھاكىمە قىلدى. 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ۋە پىلان يىغىنىغا «ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىشنى راۋاجلاندۇرۇش توغرىسىدا تەكلىپ»نى ئوتتۇرىغا قويۇپ، ئاپتونوم رايون بويىچە ياغلىق دان تېرىلغۇ كۆلىمىنى تارىختىكى ئەڭ يۇقىرى سەۋىيىگە ياندۇرۇشنى ھەمدە باي، موڭغۇلكۆرە قاتارلىق تارىختىن بۇيان كۆپرەك ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىلىدىغان ناھىيىلەرنى نۇقتىلىق يۆلەشنى، يېغىنى كەملەيدىغان ۋىلايەت، ئوبلاستلارمۇ ئىشلەپچىقىرىشنى راۋاجلاندۇرۇش ئارقىلىق ياغ بىلەن ئۆزىنى ئۆزى تەمىنلەشنى ئىشقا ئاشۇرۇش ياكى ئۆزىنى ئۆزى تەمىنلەش نىسبىتىنى ئۆستۈرۈشنى تەلەپ قىلدى. 6 - ئاينىڭ ئاخىرىدا ئېچىلغان ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىلىرى باشلىقلىرى يىغىنىدا شۇ چاغدىكى ئۇرۇمچى ۋە قاراماي، بايىنغولىن قاتارلىق نۇقتىلىق سانائەت - كان رايونلىرىنى ياغ بىلەن تەمىنلەشنىڭ گايىدا ئۆزۈلۈپ قېلىش، ھەتتا ھەربىي تەمىناتقىمۇ كاپالەتلىك قىلالماسلىقتەك ئېغىر ۋەزىيەتكە قارىتا، ياغ باشقۇرۇشنى ئومۇمىيۈزلۈك كۈچەيتىش تەدبىرلىرى ئوتتۇرىغا قويۇلدى، ئاپتونوم رايونلىق رەھبەرلىرى بۇ تەدبىرلەرنى لايىق كۆردى. 7 - ئاينىڭ 7 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى «ياغ باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى، سېتىۋېلىشقا ئائىت مۇھىم نۇقتىلار: (1) ياغ، ياغلىق دان تىجارىتىنى دۆلەت ئاشلىق تارماقلىرى بىر تۇتاش قىلىدۇ، ھەر قانداق ئورۇن ۋە شەخسنىڭ ھەر قانداق باھانە - سەۋەب بىلەن بۇ سودا بىلەن شۇغۇللىنىشىغا بولمايدۇ. (2) يېزىلاردىكى گۈڭشې - ئەترەتلەر ۋە دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانلىرىدىن ياغ سېتىۋېلىش، ئۇلارغا سېتىپ بەرمەسلىك سىياسىتى يولغا قويۇلىدۇ، يېزىلاردا كىشى بېشىغا قالدۇرۇلغان يىللىق ئوزۇقلۇق ياغ ئۆلچىمى ۋەزىپىسىنى ئاشۇرۇپ ئورۇندىغانلارنىڭ ئەڭ يۇقىرىسى 2.5 كىلوگرام، ۋەزىپىسىنى ئورۇندىيالمىغانلارنىڭ ئەڭ يۇقىرىسى 1.5 كىلوگرام بولىدۇ، 1.5 كىلوگرامغا يەتمەيدىغانلارغا ئادەتتە ۋەزىپە بېرىلمەيدۇ، ئىشلەپچىقىرىش سەۋىيىسى تۆۋەنرەك ياكى ئاپەتكە ئۇچراپ ھوسۇل كېمەيگەن، يۇقىرىدىكى ئۆلچەمنى ئىجرا قىلسا ياغ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ ئورۇندىلىشىغا تەسىر يېتىدىغانلارنىڭكىنى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئىنقىلابىي كومىتېت ئۆلچەمنى مۇناسىپ تەڭشەپ تۆۋەنلىتىشنى قارار قىلىدۇ. (3) دۆلەت ئىگىلىكىدىكى پاختا زاۋۇتلىرىنىڭ ۋە يېزىلاردىكى كوللېكتىپ پاختا زاۋۇتلىرىنىڭ چېگىتلىرىدىن بەلگىلىمە

بويىچە ئۇرۇقلۇق، ئوزۇقلۇق ياغ قالدۇرۇلغاندىن كېيىن ھەممىسى ئاشلىق تارماقلىرىغا سېتىپ بېرىلىدۇ ھەمدە %70 چىگىت كۈنجۈرىسى ئىشلەپچىقىرىش ئەتىرىتىگە ياندۇرۇپ بېرىلىدۇ. (4) دۆلەت ئىگىلىكىدىكى ياغ زاۋۇتلىرىنىڭ ئارتۇق چىققان مەھسۇلاتىنىڭ ھەممىسى دۆلەتكە تاپشۇرۇلىدۇ. (5) ئاپتاپپەرەس، زاراڭزا، كۈنجۈت، كەندىر، ئابدىسلىك قاتارلىق مىقدارى ئاز ياغلىق دانلارنى سېتىۋېلىشنى پائال قانات يايدۇرۇش كېرەك، ئاپتاپپەرەس، خاسكىلارنى ئاپتونوم رايوننىڭ تەستىقىدىن ئۆتكۈزمەي تۇرۇپ قۇرۇق مېۋە - چېۋە قاتاردا بىر تەرەپ قىلمىشقا بولمايدۇ. (6) گۈڭشې، ئەترەتلەرنىڭ جۈۋازاخانا - زاۋۇتلىرى ئۆز ئورنىنىڭ ۋە ئەتراپتىكى ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ياغلىق دانلىرىنى تارتىسا بولىدۇ، بىراق خام ئەشيانى ئۆزى سېتىۋېلىپ، مەھسۇلاتىنى ئۆزى سېتىشى قاتتىق مەنئى قىلىنىدۇ. (7) قاراڭغۇ بازاردا ياغ، ياغلىق دان سودىسى قىلىش قەتئىي ئەمەلدىن قالدۇرۇلىدۇ، ھايانكەشلىك ھەرىكەتلىرىگە قاتتىق زەربە بېرىلىدۇ. ئۆزۈننىڭ قالدۇرۇق بېرىدىن ئالغان ھوسۇلنى ۋە ئىقتىسات قىلغان ئوزۇقلۇق بېغىنى ساتقان گۈڭشې ئەزالىرىغا تەربىيە بېرىلىدۇ، ياغ (ياغلىق دان) لىرى دۆلەتنىڭ تاختاي باھاسى بويىچە سېتىۋېلىنىدۇ؛ ھايانكەشلەر ئېلىپ ساتقان ياغ (ياغلىق دان) قەتئىي مۇسادىرە قىلىنىدۇ، قايتا - قايتا تەربىيە بېرىلسىمۇ، ئۆزگەرمىگەن ۋە ئەھۋالى ئېغىر بولغانلار قانۇن بويىچە جازالىنىدۇ. (8) ھەر دەرىجىلىك ئىنقىلابىي كومىتېتلار ياغ خىزمىتىگە بولغان رەھبەرلىكنى كۈچەيتىشى، جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى تېزدىن ياغ باشقۇرۇش ئورگىنى تەسىس قىلىپ، زۆرۈر بولغان مەخسۇس ياغ باشقۇرۇش كادىرلىرىنى سەپلىشى كېرەك. 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتىنىڭ «ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىش بازىسى بەرپا قىلىش يىغىنىنىڭ خاتىرىسى» نى تەستىقلاپ تارقىتىپ، ئۆرۈمچى ئەتراپىدىن 212 مىل مو يەردە ئاپتونوم رايوننىڭ ياغلىق دان بازىسىنى بەرپا قىلىشنى بەلگىلىدى. بۇنىڭدىن ئۆرۈمچى شەھىرى تەۋەسىدىكى ئۆرۈمچى ناھىيىسىگە ۋە بوزىيەر ئۆزلەشتۇرۇش سىستېمىسىنىڭ 70 مىڭ مو، سانجى ئوبلاستىدىن سانجى، قۇتۇبى، گۈجۈڭ، جىمسار، فۇكاڭ ناھىيىلىرى ۋە بوزىيەر ئۆزلەشتۇرۇش سىستېمىسىنىڭ 120 مىڭ مو، فۇيۈي دېھقانچىلىق مەيدانىنىڭ 22 مىڭ مو. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئومۇمىي ياغ مەھسۇلاتى ۋە دۆلەت سېتىۋالغىنى ئالدىنقى يىلدىكىدىن ئازراق ئۆسۈپ نىلىدى.

1977 - يىل 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت «ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىشنى چىڭ تۇتۇپ، ياغ بىلەن ئوزۇننى ئۆزى تەمىنلەپ ئېشىنىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى. مۇھىم نۇقتىلىرى: (1) ياغلىق دان زىرائىتى تېرىش پىلانىنى بىرمو، ئومۇمىي ھوسۇل پىلانىنى بىر جىلىك كەملەتمەي ئورۇنداش، قىچا، زىغىرلارنى ئاساسىي ھوجۇم نىشانى قىلىش، ئاپتاپپەرەس، زاراڭزا، كەندىر، ئابدىسلىكلەرنى ياخشى تېرىش، ياغلىق پۇرچاق، پىندىق ياڭىقىنى سىناق تەرىقىسىدە تېرىش ۋە كېڭەيتىش كېرەك. (2) ئاپتونوم رايوندىكى ئالاقىدار تارماقلار ۋە ئۆرۈمچى شەھىرى، سانجى ئوبلاستىدىكى ھەر دەرىجىلىك ئىنقىلابىي كومىتېتلار ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىش بازىسى بەرپا قىلىش ئىشىنى ئىمكانقەدەر تېز ئەمەلىيلەشتۇرۇشى، يۇقىرىغا يۆتكەش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىشى كېرەك. (3) 1977 - يىلدىن ئېتىبارەن ئاپتونوم رايون بويىچە يۆتكەپ كىرگۈزۈلگەن ياغ يېيىش قالپىقىنى چۆرۈپ تاشلاش ئۇچۇن، سىرتقا ياغ يۆتكەيدىغان، چىقىرىدىغان جايلار كۆپرەك تۆھپە قوشۇشى، قۇمۇل، ئالتاي قاتارلىق كىرگۈزىدىغان جايلار ياغ بىلەن ئۆزىنى ئۆزى تەمىنلەشنى بۇ يىل ئىشقا ئاشۇرۇشى، بايىنغولىن ئوبلاستى 2 يىلدا ئىشقا ئاشۇرۇشى، ئۆرۈمچى، قاراماي شەھەرلىرى ئۆزىنى ئۆزى تەمىنلەش سەۋىيىسىنى ئۆستۈرۈشى كېرەك. مۇشۇ ۋاقىتنىڭ ئالدى - كەينىدە، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئاشلىق ئىدارىسى، دېھقانچىلىق - ئورمانچىلىق ئىدارىسى چىڭخەي ئۆلكىسى، قۇمۇل ئوبلاستىدىكى ئاراتۇرۇك ھەربىي ئات فېرمىسى، فۇيۈي دېھقانچىلىق مەيدانىدىن ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىش بازىسى ۋە يېغى كەملەيدىغان جايلارغا 275 مىڭ كىلوگرام قىچا ئۇرۇقى يۆتكەش ئىشىنى تەشكىللىدى. بۇنىڭدىن سانجى ئوبلاستىغا 140 مىڭ كىلوگرام، ئۆرۈمچى شەھىرىگە 50 مىڭ

كىلوگرام، بايىنغولىن ئوبلاستىغا 10 مىلىگ كىلوگرام، ئالتاي ۋىلايىتىگە 25 مىلىگ كىلوگرام يۆتكىلىپ، بۇ جايلارنىڭ ئۇرۇقلۇققا بولغان ئېھتىياجى ئاساسىي جەھەتتىن قاندۇرۇلدى. 3 - ئايدىن 5 - ئايغىچە، ش ئۇ ئا ر تەمىنات سودا كوپېراتىپى، ئاشلىق ئىدارىسى ئالدى بىلەن مو بېشىغا 15 كىلوگرام ئۇلۇچەم بويىچە ياغلىق دان بازىسىغا 3180 تونىنا خىمىيىۋى ئوغۇت تەقسىم قىلىپ بەردى، كېيىن يەنە دۆلەت شىنجاڭغا بۇيرۇپ بەرگەن ئاشلىققا تېگىشىپ سېتىۋېلىنىدىغان خىمىيىۋى ئوغۇتتىن 1500 تونىنا بۇيرۇپ بەردى. 5 - ئاينىڭ ئاخىرىغىچە ئاپتونوم رايوندىكى ياغلىق دان بازىلىرى 244 مىلىگ مو يەرگە قىچا تېرىپ، پىلانىدىكىدىن 15.09% ئاشۇرۇۋەتتى. بۇنىڭدىن باشقا، يېڭى كەملەيدىغان قۇمۇل ۋىلايىتى، ئالتاي ۋىلايىتى، بايىنغولىن ئوبلاستىمۇ ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق ياغلىق دان بازىسى بەرپا قىلدى، ئۇلارنىڭ كۆلىمى 98 مىلىگ مو كېلىدۇ. بۇ بازىلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىشىغا يۆلەك بولۇش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون 1500 تونىنا خىمىيىۋى ئوغۇت ئاجرىتىپ بەردى. 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم «1977 - يىللىق ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى. ئۇقتۇرۇشتىكى ياغ سېتىۋېلىشقا دائىر مەزمۇنلاردا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ 2 - ئايدا چىقارغان «ئۇقتۇرۇش»ىدىكى ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىشىنى زور كۈچ بىلەن راۋاجلاندۇرۇش، ئاپتونوم رايون ئىچىدە ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش تەڭپۇڭ بولۇشىنى ۋە ۋىلايەت، ئوبلاستلارنىڭ كۆرەش نىشانىنى ئىشقا ئاشۇرۇش قايتا تەكىتلەنگەندىن باشقا، يەنە مۇنداق تەلەپلەر ئوتتۇرىغا قويۇلدى: ھەر دەرىجىلىك پارتكوملار ياغ خىزمىتىنى مۇھىم ئورۇنغا قويۇپ تۇتۇشى، يەنى ئاشلىقنى تۇنغاندەك تۇتۇشى، ھەتتا ئۇنىڭدىنمۇ چىڭ تۇتۇشى كېرەك، «يېزىلارنىڭ يېغى ئېقىپ كېتىش ئەھۋالىنى قەتئىي توسۇشىمىز، بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - بىر تۇتاش سېتىشقا خىلاپ تۇرلۇك مەسىلىلەرنى قاتتىق بىر تەرەپ قىلىشى، ياغلىق دانىنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش نىسبىتىنى ۋە چىگىتتىن پايدىلىنىش ئۇنۇمىنى ئۆستۈرۈشى كېرەك، يازلىق ياغلىق دان سېتىۋېلىشنى چىڭ تۇتۇپ، يازلىق ۋە يىللىق ياغ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى تىرىشىپ ئورۇندىشى كېرەك». شۇ ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم سانجى ئوبلاستىنىڭ ئاشلىق ئورنىغا 22 مىليون 500 مىلىگ كىلوگرام ياغ سېتىۋېلىش پىلانىنى تەستىقلاپ، گۇڭشې - ئەترەت، دېھقانچىلىق، مەيدانلىرىنىڭ ياغ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئاشۇرۇپ ئورۇندىغاندىن كېيىن ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئورنىغا ياغلىق دان سېتىۋېلىشقا قوشۇلدى. ياغلىق دان بازىسىنىڭ ئىشلەپچىقىرىشىغا مەدەت بېرىش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون يەنە مەخسۇس تۈر بويىچە كومبايىندىن 6نى، تىراكتور ۋە قول تىراكتوردىن 8 نى، «ئازاد» ماركىلىق ئاپتوموبىلدىن 3نى، يۆلەش مەبلىغىدىن 135 مىلىگ يۈەن بەردى. ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، دېھقانچىلىق - ئورمانچىلىق ئىدارىسى، ئاشلىق ئىدارىسى، دېھقانچىلىق پەنلەر ئاكادېمىيىسى قاتارلىق ئورۇنلار كۆپ قېتىم ئادەم ئەۋەتىپ بازىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ئەھۋالىنى تەكشۈرۈپ ئىگىلىدى، ئېكسكۇرسىيە، ئۇگۇنىشگە ئۇيۇشتۇردى. لېكسىن، ئاپەتكە ئۇچراپ ھوسۇل كېمىيىش ۋە بازىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش جەريانىدىكى تارقاقلىق، بەزى گۇڭشې - ئەترەتلەر ياغلىق دان زىرائەتلىرىنى كېچىكتۈرۈپ تېرىشقا مۇۋاپىق كەلمەسلىك قاتارلىق سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن، ئاپتونوم رايوندىكى ياغلىق دان بازىلىرى يۇقىرىغا تاپشۇرۇش ۋەزىپىسىنى 1 مىليون 500 مىلىگ كىلوگرامىلا ئورۇندىدى، بۇ پىلاننىڭ 37.5%نى ئىگىلىدى.

1978 - يىلى ئىشلەپچىقىرىش ۋە سېتىۋېلىش جەھەتتە ياغ باشقۇرۇش داۋاملىق كۈچەيتىلدى. ئاپتونوم رايون ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىش بازىسىنى 3 تىن 5 كە كۆپەيتتى (ئىلى ۋە ئاقسۇ ۋىلايەتلىرىدە قۇرۇلدى)، كۆلىمى 212 مىلىگ مودىن 312 مىلىگ موغا كۆپەيتىلدى. قىچا مۇۋاپىق تۇرمە مەركەزلەشتۇرۇپ تېرىلدى، خىمىيىۋى ئوغۇت، ئاپتوموبىل قاتارلىقلار بىلەن داۋاملىق يارەم قىلىندى. ياغلىق دان سېتىۋېلىشتا دەسلەپتە بەزى جايلاردا ئىزمەت چىڭ تۇتۇلماسلىق، ئىشلەپچىقىرىش - سېتىۋېلىش - قالدۇرۇش ئەھۋالى ئېنىق بولماسلىق، يېزىلاردا قالدۇرۇلغان ياغ كۆپرەك بولۇشتەك ئەھۋاللارغا قارىتا، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى جايلاردىن ياغ سېتىۋېلىشنى ئاشلىقنى تۇنغاندەك چىڭ تۇتۇشنى تەلەپ قىلدى، يېزىلارنىڭ ئوزۇقلۇق يېغىنى

قىسراق ئورۇنلاشتۇرۇپ، ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىنى بىرلىك قىلىپ بەلگىلەنگەن ئۆلچەم بويىچە ھېسابلاپ قالدۇرۇشتا چىڭ تۇردى؛ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىيالمىغان ۋىلايەت، ئوبلاست، ناھىيىلەرنىڭ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى تەڭشەپ كېمەيتىش بىلەن بىللە، ئوزۇقلۇق ياغ قالدۇرۇش مىقدارىنى مۇناسىپ تەڭشەپ كېمەيتتى؛ ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىشتا سانائەت بۇيۇملىرىنى مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش ئۆلچىمى مۇنداق بولدى: ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتى ۋە تۈەن - مەيدان بىر كىلوگرام ياغ سېتىپ بەرسە، بىر كىلوگرام خىمىيىۋى ئوغۇت؛ 50 كىلوگرام قىچا، زىغىر سېتىپ بەرسە، 15 كىلوگرام خىمىيىۋى ئوغۇت؛ 50 كىلوگرام ئاپتاپپەرەس، زاراڭزا سېتىپ بەرسە، 10 كىلوگرام خىمىيىۋى ئوغۇت مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلدى؛ ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتى شۇ يىللىق ياغ سېتىۋېلىش پىلانىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن، ھەر 5000 كىلوگرام ئاشۇرۇپ سېتىپ بەرسە، بىر دانە قول تراكتورى، گۈڭشې ۋە تۈەن - مەيدانلار ھەر 50 مىڭ كىلوگرام ئاشۇرۇپ سېتىپ بەرسە، دېھقانچىلىققا ئىشلىتىلىدىغان دىزېلماتورىدىن بىرى، دان ئايرىش (ياكى خامان تېپىش) ماشىنىسىدىن بىرى مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلدى. ئاپتونوم رايون بويىچە شۇ يىلى مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلگەن قول تراكتورى 332 دانە، دېھقانچىلىققا ئىشلىتىلىدىغان دىزېلماتور 35 دانە، دان ئايرىش (خامان تېپىش) ماشىنىسى 30 دانە، خىمىيىۋى ئوغۇت 8680 توننا. شۇ يىل 11 - ئاينىڭ 8 - كۈنى، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى «گۈڭشې-ئەترەتلەرنىڭ چىگىت ئايرىش، چىگىتتىن ياغ تارتىشنى راۋاجلاندۇرۇش ۋە چىگىت كۈنجۈرىسىنى قايتۇرۇش مەسىلىسى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: پاختا مەركەزلىك ئىشلەپچىقىرىلىدىغان رايونلاردا ئىشلەپچىقىرىش چوڭ ئەترىتى چىگىت ئايرىش، دۆلەتكە چىگىت يېغى سېتىشنى ئۈيۈشتۇرۇشى، چوڭ ئەترەتنىڭ ياغ تارتىش ماشىنىسى بولماي چىگىت سېتىپ بېرىشكە توغرا كەلسە، چىگىت سېتىۋېلىش يەنىلا ھازىر يولغا قويۇلغان چارە بويىچە بولۇشى كېرەك. يېزىلاردا چىگىتتىن ئاۋۋال ئوزۇقلۇق ۋە ئوزۇقلۇق يېغى قالدۇرۇش، ئاندىن دۆلەتنىڭ سېتىۋېلىشىغا كاپالەتلىك قىلىش، ياغ تارتىپ بولۇنغاندىن كېيىن چىگىت كۈنجۈرىسىنىڭ ھەممىسىنى قايتۇرۇپ بېرىش كېرەك. دۆلەتنىڭ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن ئېشىپ قالغان چىگىت ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىنىڭ بولۇپ، گۈڭشې ئەزالىرىنىڭ ئوزۇقلۇق يېغىنى كۆپەيتىش ياكى كېلىشىپ سېتىشقا (دۆلەتنىڭ كېلىشىپ سېتىۋېلىش نىسبىتى بويىچە ئېشىنغان ياغنىڭ 40%ىدىن ئاشۇرۇۋېتىشكە بولمايدۇ) ئىشلىتىلىشى كېرەك. يىل ئاخىرىدا، ئاپتونوم رايون سودا مىنىستىرلىكىنىڭ «ياغ ۋە ياغلىق داننى كېلىشىپ سېتىۋېلىش - سېتىشنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش»نىڭ ئاساسەن، ياغنى كېلىشىم باھادا تىجارەت قىلىش خىزمىتىنى قانات يايدۇرۇشنى ئورۇنلاشتۇردى، ئەمما، بۇ خىزمەت كېچىكىپ ئورۇنلاشتۇرۇلغاچقا، جايلار قانات يايدۇرالمىدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئومۇمىي ياغ، دۆلەت سېتىۋالغىنى ۋە سېتىۋېلىشتىن كېيىن يېزىلاردا قالدۇرۇلغان ياغ ئازراق ياخشىلىنىشقا يۈزلەندى.

ئاپتونوم رايون ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىنىڭ روھىنى ئىزچىللاشتۇرۇش ئۈچۈن، ياغ سېتىۋېلىش سىياسىتىنى كەڭ قويۇۋەتتى. 1979 - يىل 1 - ئاينىڭ 4 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى «ئاشلىق، ياغلىق داننى كېلىشىپ سېتىۋېلىش - سېتىش خىزمىتىنى قانات يايدۇرۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» ، «بازار سودىسىنى يولغا قويۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى. ئاپتونوم رايون بويىچە دۆلەت ئاشلىق تارماقلىرى ياغنى كېلىشىم باھادا تىجارەت قىلىشنى بىر تۇتاش قانات يايدۇرۇپ، دۆلەتنىڭ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغان، ئورۇقلۇق ۋە ئوزۇقلۇق يېغىنى تولۇق قالدۇرغان مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتى، تۈەن - مەيدانلار ۋە بازارلاردىن ياغنى كېلىشىپ سېتىۋالدى. گۈڭشې ئەزالىرىنىڭ ۋە ئىش نومۇرى ئالىدىغان دېھقانچىلىق ئىشچىلىرىنىڭ قالدۇرۇق بېرىدىن ئالغان ۋە ئىقتىساد قىلغان ئوزۇقلۇق يېغىنى خالىغان ۋاقىتتا دۆلەت ئاشلىق پونكىتىغا ياكى بازارغا ئاپىرىپ كېلىشىم باھادا سېتىشقا يول قويۇلدى. دېھقان ئائىلىلىرى ۋە ئورۇنلارنىڭ ئىشلەپچىقارغان ياغ، ياغلىق داندىن دۆلەتنىڭ

سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن ئېشىپ قالغىنىنى بازارغا ئاپىرىپ سېتىشقا رۇخسەت قىلىنىدى، دۆلەت ئاشلىق تارماقلىرى بازاردىن ياغ، ياغلىق دان سېتىۋالسا بولىدىغان بولدى. 5 - ئاينىڭ 24 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىتتىھادىي كومىتېتى «ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىشتا بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە ئۆزگەرتىلمەيدىغان تۈپ سانىنى ۋە 1979 - يىللىق ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىش پىلانىنى چۈشۈرگەنلىك توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، ياغ سېتىۋېلىش تۈپ سانى (ياغقا سۇندۇرۇلغان) نىڭ 7 مىليون 260 مىڭ كىلوگرامدىن 7 مىليون 410 مىڭ كىلوگرامغا كۆپەيتىلگەنلىكىنى، تۈرلىرى ياغلىق داندىن باشقا، چىگىتمۇ كۆپەيتىلگەنلىكىنى ئايدىڭلاشتۇردى (جەدۋەل: 1 — 32گە قارالسۇن)، جايلاردىن يېقىنقى يىللاردىكى ئىشلەپچىقىرىش جەھەتتىكى ئۆزگىرىش ئەھۋالىنى ۋە بۇنىڭدىن كېيىنكى تەرەققىيات پىلانىغا ئاساسەن، ئەسلى بەلگىلەنگەن تۈپ سانىنىڭ نامۇۋاپىق قىسمىنى ھەقىقىتىنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدىگەن ھالدا تەكشەپ، تولۇق سان بويىچە ئارتۇق يېغى بار ھېسابات قىلغۇچى ئورۇنلارغا ئەمەلىيلەشتۈرۈش تەلەپ قىلىندى. بۇزيەر ئۆزلەشتۈرۈش سىستېمىسىنىڭ تۈپ سانىنى ش ئۇ ئا ر بۇزيەر ئۆزلەشتۈرۈش باش ئىدارىسى جايلاردىكى بۇزيەر ئۆزلەشتۈرۈش ئىدارىلىرىغا پارەملىشىپ تولۇق سان بويىچە ئارتۇق يېغى بار تۇەن - مەيدانلارغىچە ئەمەلىيلەشتۈردى. كۇنجۇت كېلىشىم باھادا تىجارەت قىلىشقا ئۆزگەرتىلدى، خاسلىق بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىدىغان تۇر قاتاردىن چىقىرىۋېتىلىپ، تەمىنات سودا كوپېراتىپىنىڭ قۇرۇق مېۋە - چېۋە قاتاردا تىجارەت قىلىشقا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. 6 - ئايدا ئاپتونوم رايون ياغ، ياغلىق دان سېتىۋېلىش باھاسى ۋە باھا قوشۇش نىسبىتىنى ئۆستۈردى، چىگىتكە قوشۇلغان باھا پۇلى بىۋاسىتە چىگىت سانقان ئاساسىي ھېسابات قىلغۇچى ئورۇنلارغا بېرىلدى. 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى چاقىرىغان ئاپتونوم رايونلۇق چىگىت سېتىۋېلىش خىزمىتى يىغىنىدا تۇرپان ۋىلايىتى ۋە بايىنغولىن ئوبلاستىنىڭ تەجرىبىلىرى ئومۇملاشتۇرۇلدى: بۇ ۋىلايەت، ئوبلاستتىكى ئاشلىق تارماقلىرى پاختا سېتىۋېلىش پونكىتىغا ئادەم ئەۋەتىپ، پاختا سېتىۋېلىش تالونىدا يېزىلغان دەرىجىسى، مىقدارى بويىچە ئالدىن بەلگىلەنگەن ئۇرۇقلۇق ۋە ئوزۇقلۇققا كېتىدىغان چىگىتنىڭ ھېسابلاپ چىققان ھەمدە سانتۇچىلارغا قايتۇرۇش گۇۋاھنامىسىنى تارقىتىپ بەرگەن، قالغان قىسمىنىڭ ھەممىسى ئاشلىق تارماقلىرى سېتىۋالغان. ئۇقتۇرۇشتا جايلار كۇنجۇرنى قايتۇرغاندا، گۇڭشې ئەزالىرى قوشۇلغان بولسا، كۇنجۇرنىڭ ئورنىغا خىمىيىۋى ئوغۇت، ئاق قوناق ۋە كېپەك قايتۇرسىمۇ بولىدۇ دەپ بەلگىلەنگەن. 1980 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ياغ ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىياتىغا يارەم بېرىش، ياغلىق ئاپتاپپەرەس ئۇرۇقلۇقى بىلەن تەمىنلەشكە ھەقىقىي كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر ياغ شىركىتى بىلەن ئۇرۇقچىلىق شىركىتى ئاپتونوم رايون بويىچە ئېسىل ياغلىق ئاپتاپپەرەس ئۇرۇقلۇقىدىن 215 مىڭ كىلوگرامنى تەكشەپ يۆتكەشنى ئورۇنلاشتۇردى (بۇنىڭ ئىچىدە جىلىن ئۇلكىسىدىن كىرگۈزۈلگىنى 80 مىڭ كىلوگرام). 1979 - ۋە 1980 - يىللىرى ئاپتونوم رايون بويىچە ياغلىق دان، كېۋەز تېرىلغۇ كۆلىمى 1 مىليون 470 مىڭ مو كېڭەيتىلدى (ئاساسەن، ياغلىق ئاپتاپپەرەس، زىغىر ۋە كېۋەزدىن ئىبارەت). 1980 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئومۇمىي ياغ مەھسۇلاتى 1978 - يىلدىكىدىن 26 مىليون 410 مىڭ كىلوگرام، دۆلەت تەكسە باھادا سېتىۋالغىنى 16 مىليون 550 مىڭ كىلوگرام ساپ ئاشتى (ئاساسەن ئىلى، سانجى، تارباغاتاي قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلاردا). سېتىۋېلىشتىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا قالدۇرۇلغان ياغ بىر كىلوگرام ئاشتى (تەكسە باھادا سېتىۋېلىش بويىچە ھېسابلاندى، تۇۋەندىمۇ شۇنداق). 1979 - يىلدىن باشلاپ ئۇدا 7 يىل ياغ كەملەش ئەھۋالى ئۆزگەرتىلىپ، ئۇزۇنى ئۇزى تەمىنلەپ ئېشىنىش ئىشقا ئاشۇرۇلدى. ئاپتونوم رايون ئىچىدە كېلىشىپ سېتىۋېلىشتا ئىلى، تارباغاتاي، قەشقەر ۋىلايەتلىرىدىلا جەمئىي 30 مىڭ كىلوگرام كېلىشىپ سېتىۋېلىندى. باشقا جايلاردا كېلىشىپ سېتىۋېلىش قانات يايدۇرۇلمىدى. 1980 - يىلى 13 ۋىلايەت، ئوبلاستتا 1 مىليون كىلوگرام كېلىشىپ سېتىۋېلىندى. ئاپتونوم رايون سىرتىدا خاسكىنلىك بازار باھاسى تۇۋەن، بازىرى ئىنتىك بولغاچقا، 1979 - يىلى كېلىشىم باھادا 2 مىليون 820 مىڭ كىلوگرام (ياغقا سۇندۇرۇلدى) سېتىۋېلىنىپ

يۆتكەپ كىرگۈزۈلدى، 1980 - يىلى كېلىشىم باھادا 1 مىليون 950 مىڭ كىلوگرام (يافقا سۈندۈرۈلدى) سېتىۋېلىنىپ يۆتكەپ كىرگۈزۈلدى.

1979 - يىلدىن 1983 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ ياغ سېتىۋېلىشتا بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە ئۆزگەرتىلمەيدىغان تۆپ سانى

جەدۋەل: 1 — 32　　بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

تۈرى / جايلار	جەمئىي	گۈڭشې - ئەترەت	بوزبەر ئۆزلەشتۈرۈش مىستېمىسى
ئاپتونوم رايون بويىچە	741	616	110
ئۈرۈمچى شەھىرى	8.5	7.5	1
قاراماي شەھىرى			
تۇرپان ۋىلايىتى	35	35	
قۇمۇل ۋىلايىتى	15	15	
سانجى ئوبلاستى	89.5	69.5	20
شىخەنزە شەھىرى	27.5		27.5
ئىلى ئوبلاستىغا بىۋاستە قاراشلىق جايلار	6		6
ئىلى ۋىلايىتى	140	120	20
تارباغاتاي ۋىلايىتى	62.5	47.5	15
ئالتاي ۋىلايىتى	9	5	4
بورتالا ئوبلاستى	17.5	16	1.5
بايىنغولىن ئوبلاستى	26.5	17.5	9
ئاقسۇ ۋىلايىتى	121	120	1
قىزىلسۇ ئوبلاستى	12.5	12.5	
قەشقەر ۋىلايىتى	103	103	
خوتەن ۋىلايىتى	52.5	47.5	5
قۇبىي دېھقانچىلىق مەيدانى	15		

ئىزاھ: ياغنىڭ تۆپ سانى بارلىق يافلىق دان ۋە چىگىتنىڭ يافقا سۈندۈرۈلغان يېغىندىسىدىن ئىبارەت.

1981 - يىل 6 - ئاينىڭ 2 - كۈنى گوۋۈيۈەن ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ «نۆۋەتتىكى ياغ مەسلىسىگە ئائىت بىر قانچە پىكىر توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش»ىنى تەستىقلاپ تارقاتتى، ئۇنىڭدا ياغ خىزمىتىدە ئىشلەپچىقىرىشقا مەدەت بېرىش، پائال سېتىۋېلىش، سېتىش يولىنى كېڭەيتىش، ئېكسپورت قىلىشنى ئۈيۈشتۇرۇش قاتارلىقلار

ئىزچىل ئىجرا قىلىش كېرەك. ئاشلىق تارماقلىرى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - بىر تۇتاش سېتىش، بىر تۇتاش تىجارەت قىلىشتا چەك تۈزۈش پرىنسىپى ئاستىدا ياغ خىزمىتىنى جانلاندۇرۇشى لازىم دەپ كۆرسىتىلدى. 1981 - يىل 12 - ئاينىڭ 1 - كۈنى گوۋۇيۈەن تارقاتقان «1981 - يىللىق ئاشلىق خىزمىتىنى چەك تۈزۈپ ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش»تا ياغنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش تۈپ سانىنى ئورۇندىشىغا كاپالەتلىك قىلىش شەرت، ئۈز ئالدىغا كېمەيتمىشكە بولمايدۇ، دەپ تەكىتلەندى. بۇنىڭغا ئاساسەن، ئاپتونوم رايون 1981- ۋە 1982 - يىللىرى ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىشىنى، بولۇپمۇ زىغىر، زاراڭزا ئىشلەپچىقىرىشىنى داۋاملىق تەرەققىي قىلدۇردى. 1981 - يىلدىن ئېتىبارەن، ئاپتونوم رايون ئاپتاپپەرەس سېتىۋېلىشتا ياغ مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش بەلگىلىمىسىنى بىكار قىلدى. ياغ سېتىۋېلىشتا سېتىشنى راسچوت قىلىش شەكلىنى ياخشىلاش، سېتىۋېلىش تۈپ سانىنى تەرتىپكە سېلىش، قىسمەن جايلاردىكى «ياغ سېتىش تەس» بولۇشنى ھەل قىلىشقا ئەھمىيەت بېرىلدى. يېزا ئىگىلىكىدىكى مەسئۇلانتا بىرلەشتۈرۈپ ھۆددىگە بېرىش مەسئۇلىيەت تۈزۈمىگە ماسلىشىش ئۈچۈن، ياغ سېتىش ۋە راسچوت قىلىش شەكلى ئەترەت بويىچە تاپشۇرۇپ، ئەترەت بويىچە راسچوت قىلىش ياكى ئائىلە (گۇرۇپپا) بويىچە تاپشۇرۇپ، ئەترەت بويىچە راسچوت قىلىشقا ئۆزگەرتىلدى، ئائىلىگە ھۆددە بېرىلگەن سۇ يېغى سېتىۋېلىش تۈپ سانى ۋە شۇ يىللىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئائىلىلەرگىچە ئەمەلىيلەشتۈرگەنلەر ئائىلە بويىچە تاپشۇرۇپ ئائىلە بويىچە راسچوت قىلىسمۇ بولىدۇ. ئاپتونوم رايون بويىچە ياغ سېتىۋېلىش تۈپ سانى ئۈدا ئەمەلىيلەشمەسلىكى (1979 - يىلى 79.7%، 1980 - يىلى 47.5%، 1981- يىلى 10.3% بولدى) سېتىۋېلىشقا تەسىر يەتكۈزۈپلا قالماستىن، بەلكى دۆلەتنىڭ مالىيە چىقىمىنىمۇ كۆپەيتىۋەتتى، 1982 - يىل 7 - ئاينىڭ 26 - كۈنى ش ئۈ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «ئاشلىق نازارەتنىڭ ،ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىلىرى ياشلىقلىرى يېغىنىنىڭ ئەھۋالى توغرىسىدا دوكلات»نى تەستىقلاپ تارقاتقانلىق توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش»نى تارقىتىپ، جايلاردىن نۇقتىدا سىناق قىلىش ئاساسىدا ئاشلىق - ياغلىق دان سېتىۋېلىش تۈپ سانىنى تەرتىپكە سېلىشنى پىلانلىق، قەدەم باسقۇچلۇق قانات يايدۇرۇشنى، بەك يېنىك بولۇپ كەتكەنلەرنىڭكىنى مۇۋاپىق تەڭشەپ كۆپەيتىشنى، بەك ئېغىر بولۇپ كەتكەنلەرنىڭكىنى مۇۋاپىق تەڭشەپ كېمەيتىشنى، ئەسلىدە تۈپ سانى بولمىغانلارنىڭكىنى قايتىدىن تەكشۈرۈپ بېكىتىشنى، ئەسلىدىكى تۈپ سانى مۇۋاپىق بولسا قەتئىي ئىجرا قىلىشنى تەلەپ قىلدى. تۈپ سانى ۋە ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئائىلىلەرگىچە ئەمەلىيلەشتۈرۈش جەھەتتە، سىرتقا قارىتا گۇۋاھنامە، ئىچكى قىسمىدا كارتۇچكا بولۇش، ۋەزىپە ئۇقتۇرۇشنامىسى تارقىتىش ئۇسۇلىنى يولغا قويۇش كېرەك. بەلگىلەنگەن سېتىۋېلىشنى باشلاش نۇقتىسىنى قاتتىق ئىجرا قىلىش لازىم. ساۋەن، شىخۇ ناھىيىلىرىدە ناھىيە، گۇڭشېدىن ئىبارەت ئىككى دەرىجە ۋىلايەتكە ئاساس سانىنى ھۆددىگە ئېلىشقا مەسئۇل بولۇش، ئېشىپ قالغىنىنى يۇقىرىغا تاپشۇرۇۋالىلىق، تۈپ سانى ئەمەلىيلەشمەي قالسا، ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغىنىغا قوشۇپ بېرىلمەيدىغان باھا پۇلىنى ئاشلىق تارماقلىرىغا قايتۇرۇپ بېرىش چارىسى يولغا قويۇلدى. قىزىلسۇ ئوبلاستىدا تۈپ سان ۋەزىپىسىنىڭ 50%ى بويىچە تەكشۈرۈپ بېكىتىلدى. گۇڭشې ئەزالىرىنىڭ سېتىشى 50% بويىچە ئورۇنلاشتۇرۇلدى. ياغلىق دان ھوسۇلىنىڭ ئۈدا ئېشىشىغا ماسلىشىش، دېھقانلارنىڭ ياغلىق دان سېتىش تەلىپىنى قاندۇرۇش ئۈچۈن، بورتالا ئوبلاستى زىغىرنى، قوبۇقسار ۋە تولى ناھىيىلىرى ياغلىق دانىنى كەڭتاشا سېتىۋالدى. كۆپلىگەن جايلاردىكى پارتكوم ۋە ھۆكۈمەت رەھبەرلىرى سېتىۋېلىشنى ئۈزلىرى بۈستە تۇتتى، كادىر ئاجرىتىپ ئاساسىي قاتلامغا ئەۋەتىپ، ئۇلارنىڭ خىزمىتىگە يارەملەشتى. ئاشلىق تارماقلىرى ئامبار، ياغ باكلىرىنى بوشتىش، بىرلەشتۈرۈش بىلەن ساقلاش مۇئەسسەسلىرىنى كۆپەيتتى. ئائىلە بويىچە تاپشۇرۇپ ئائىلە بويىچە راسچوت قىلىش خىزمىتى مىقدارى زور بولغان جايلار سېتىۋالغۇچى خادىملارنى يالاپ خىزمەت ۋاقتىنى ئۈزارتىپ، نۇقتا بېكىتىپ مۇددەت، دائىرىگە ئايرىپ سېتىۋالدى. ئاشلىق پونكىتى ئىچكى قىسمىدا سۈپەت تەكشۈرۈش، جىڭلاش، تىزىملاش، تالون كېسىش، قايتا تەكشۈرۈش، پۇل تاپشۇرۇش جەھەتتە بىر يۈرۈش مەشغۇلات ئۇسۇلىنى يولغا قويدى. 2 يىلدىن

بېرى، ئاپتونوم رايون بويىچە يافنىڭ سېتىۋېلىنغىنى، قالدۇرۇلغىنى زور دەرىجىدە ئاشتى، 1982 - يىلى ئومۇمىي يافغا مەسئۇلاتى 82 مىليون 110 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، 1980 - يىلدىكىدىن %35.30 ئاشتى، دۆلەتنىڭ تەكسە باھادا سېتىۋالغىنى 41 مىليون 840 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، %32.48 ئاشتى. دېمەك، يىلمۇ يىل كىرىم چىقىمنى قاپلاپ ئېشىنىش بولغاچقا، ئاھالىلارنىڭ قەرز قالغان ئوزۇقلۇق ېغى تولۇقلاپ بېرىلىپ، ساھەلەرگە كېتىدىغان يافغا كەڭ قويۇۋېتىلىپ، يۆتكەپ چىقىرىش ئەسلىگە كەلتۈرۈلۈپلا قالماستىن، ئامبار سالدۇسىمۇ ئاشۇرۇلدى. سېتىۋېلىشتىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا قالدۇرۇلغان يافغا 4.1 كىلوگرامغا يېتىپ، %89.13 ئاشتى. ئاپتونوم رايون ئىچىدە كېلىشىپ سېتىۋېلىنغىنى 1 مىليون 30 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، %3 ئاشتى. ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كېلىشىپ سېتىۋېلىنىپ يۆتكەپ كىرگۈزۈلگىنى 920 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، %82.52 كېمەيدى. ئاپتونوم رايون بويىچە يافغا ئىشلەپچىقىرىش، سېتىۋېلىش، قالدۇرۇشنىڭ ھەممىسى يېڭى بىر بالداقا كۆتۈرۈلدى.

ئاپتونوم رايون بويىچە يافغا جەھەتتىكى ۋەزىيەتنىڭ مۇقىم راۋاجلىنىشىغا ئەگىشىپ، 1983 - يىلى سېتىۋېلىش سىياسىتى داۋاملىق كەڭ قويۇۋېتىلدى. 5 - ئاينىڭ 13 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بەنگۈتىڭنىڭ «گوۋۈيۈەن بەنگۈتىڭنىڭ [1983] 5 - نومۇرلۇق ھۆججىتىنى تارقاتقانلىق توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» دا مۇنداق دەپ بەلگىلەندى: دېھقانلار ۋە ئىشلەپچىقارغۇچى ئورۇنلار دۆلەتنىڭ يافغا سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن، ئاشلىق تارماقلىرى كېلىشىپ سېتىۋېلىشنى قانات يايدۇرسا بولىدۇ، شۇنىڭ بىلەن بىللە، كۆپ يوللۇق تىجارەت قىلىشقا رۇخسەت قىلىنىدۇ؛ ناھىيىنى بىرلىك قىلىپ شۇ يىللىق يافغا سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن، كۆپ يول ئارقىلىق سىرتقا توشۇپ سېتىشقا رۇخسەت قىلىنىدۇ. بىكتۈەندىكى دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق تۈەن - مەيدانلىرى دۆلەتكە تاپشۇرۇش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن ئېشىنغان يېغىنى ئاشلىق تارماقلىرىغا داۋاملىق سېتىشقا بولىدۇ، مەملىكەت بويىچە بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش سىستېمىسىدا تەڭشەشكىمۇ، پىششىقلاپ ئىشلەپ شۇ جايدا ياكى سىرتقا ئاپىرىپ سېتىشقىمۇ بولىدۇ. ياغنى كېلىشىپ سېتىۋېلىش - سېتىش ئىشىنى ئاشلىق تارماقلىرى بىر تۇتاش بېجىرىش، سىرتقا توشۇشنى ئاساسلىق باشقۇرغۇچى شىركەت تەكشۈرۈپ تەستىقلاش بەلگىلىمىسى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. دۆلەتنىڭ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىگە كىرمەيدىغان تۈرلەر جەھەتتە يىل بويى كۆپ يوللۇق تىجارەت قىلىشقا بولىدۇ. يافغا سېتىۋېلىش تۆپ سانى جەھەتتىكى سېلىقنىڭ نامۇۋاپىق بولۇشى ۋە ھېسابلاش مۇرەككەپ بولۇش مەسىلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، 7 - ئاينىڭ 5 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «يازلىق ئاشلىق، يافلىق دان سېتىۋېلىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: 1983 - يىلى يازلىق يىغىمدىن باشلاپ، يافنى پىلانلىق سېتىۋېلىش بىلەن نىسبەت بويىچە باھا ھېسابلاشنى بىرلەشتۈرۈش چارىسى يولغا قويۇلىدۇ: ئاپتونوم رايون بويىچە چىگىت يېغى پىلاندىكى سان بويىچە سېتىۋېلىنىدۇ، باھا قوشۇلمايدۇ. يۆتكەپ چىقىرىدىغان 4 رايون (ئىلى ۋىلايىتى، بورتالا ئوبلاستى، سانجى ئوبلاستى ۋە ئاقسۇ ۋىلايىتى) دا زىغىر (يېغى) كەڭتاشا سېتىۋېلىنىدۇ، «%80 ~ %20» (پىلان ئىچى - سىرتىدا بولسۇن %80نگە ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش بويىچە باھا قوشۇلىدۇ، %20ى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە ھېسابلىنىدۇ) بويىچە باھا ھېسابلىنىدۇ. باشقا يافلىق دان (ياغ) لار (يۇقىرىدا ئېيتىلغان 4 رايوننىڭكىدىن باشقا زىغىر-ياغلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) بىردەك پىلاندىكى سان بويىچە سېتىۋېلىنىدۇ، پىلان ئىچىدىكىسىگە %60 ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش بويىچە باھا قوشۇلىدۇ، %40ى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە بولىدۇ. پىلان سىرتىدىكىسى ۋە پىلاندىن ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغانلىرى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە بولىدۇ. سانجى ئوبلاستلىق خەلق ھۆكۈمىتى يىللىق يافغا سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداش ئۈچۈن، ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، جايلاردىن يېڭى ئۈسۈلنى تەشۋىق قىلىشنى ئەستايىدىل ياخشى ئىشلەپ، ناھىيە بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن ئاندىن كۆپ يوللۇق تىجارەت قىلىش ۋە سىرتقا چىقىرىشنى تەلەپ قىلدى. ئوبلاستتا

ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىش رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى قۇرۇلدى، ناھىيىلەردە ناھىيىلىك ھۆكۈمەتنىڭ بىر رەھبىرى سېتىۋېلىشنى مەخسۇس باشقۇرۇشقا بېكىتىلدى. ئاشلىق تارماقلىرى سېتىۋېلىش ئالدىراش پەسىللىرىدە سېتىۋېلىش ۋاقتىنى ئۇزارتتى، ۋاقتىنى ئالدىن كېلىشىپ قويدى، نۆۋەتلىشىپ تاپشۇرۇپ، ئۇدۇللۇق كەلگىنىنى ئۇدۇللۇق قوبۇل قىلدى. گۈچۈك ناھىيىلىك خەلق ھۆكۈمىتى كۆپ يوللۇق تىجارەت قىلىشتا كۆرۈلگەن يېڭى مەسىلىلەرگە قارىتا، «بازارنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىشنى مەقسەتلىك ياخشى ئىشلەش» توغرىسىدا ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش چىقاردى. قەشقەر ۋىلايەتلىك مەمۇرىي مەھكىمە ئاشلىق ئىدارىسى ۋە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بەلگىلىمە چىقىرىپ، چىگىتتىن ئۇرۇقلۇق قالدۇرۇلغان ۋە دېھقانلارغا قايتۇرۇلىدىغان قىسمىدىن باشقىسىنىڭ ھەممىسىنى ئاشلىق تارماقلىرى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سېتىۋالغان چىگىتلىك پاختىنىڭ چىگىتىنى 3 - ئاينىڭ 15 - كۈنىدىن 8 - ئاينىڭ 15 - كۈنىگىچە پۈتۈنلەي ئاجرىتىپ تاپشۇرۇپ بولۇشى، ئاشلىق تارماقلىرى ئۇقتۇرۇشنى تاپشۇرۇلغاندىن كېيىنكى 7 كۈن ئىچىدە پۈتۈنلەي توشۇپ كېتىشى لازىم. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئومۇمىي ياغ مەھسۇلاتى، دۆلەت تەكسە باھادا سېتىۋالغىنى ۋە سېتىۋېلىشتىن كېيىن پېزىلاردا كىشى بېشىغا قالدۇرۇلغان ياغ ئالدىنقى يىلنىڭ سەۋىيىسىگە يېقىنلاشتى، ئاپتونوم رايون ئىچىدە كېلىشىپ سېتىۋېلىنغىنى بىر ھەسسە، رايون سىرتىدىن كېلىشىپ سېتىۋېلىنىپ يۆتكەپ كىرگۈزۈلگىنى 1.7 ھەسسە ئاشتى. لېكىن قىسمەن ۋىلايەت، ئوبلاستلاردا پىلان ئىچىدىكى بازىرى ئىنتىك دانلىق ئاپتاپپەرەس ۋە باھا قوشۇلمىغان چىگىت سېتىۋېلىنمىغاچقا، دېھقانلارنىڭ ياغلىق ئاپتاپپەرەسنى سېتىشى قىيىنغا چوشتى.

ئوبوروت يولىنى راۋانلاشتۇرۇش ئۈچۈن، 1984 - يىل 8 - ئاينىڭ 27 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىش - سېتىش سىياسىتىنى يەنمۇ تەكشەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى. 11 - ئاينىڭ 5 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «گوۋۇيۈەننىڭ «شەھەر - يېزا بازار سودىسىنى باشقۇرۇش چارىسىنى يولغا قويۇش تەپسىلىي قائىدىسى» نى ئىزچىل ئىجرا قىلىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» نى ئېلان قىلدى. ئۇنىڭدا مۇنداق دەپ بەلگىلەندى: ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىش مەزگىلىدە بازار قويۇۋېتىلىپ، كۆپ يوللۇق ئوبوروت قىلىش تەڭلا يولغا قويۇلىدۇ. يېزىلاردىكى كوللېكتىپ، شەخسلەر، ۋە بىكتۈەندىكى تۈەن - مەيدانلار، يەرلىك دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانى، چارۋىچىلىق فېرمىسى دۆلەتنىڭ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئۇرۇنداپ بولۇش ياكى ئورۇنداشقا كاپالەتلىك قىلىش، توختامنى ئىجرا قىلىش ئالدىنقى شەرتى ئاستىدا، ئارتۇق ياغلىق دانلىرىنى بازارغا سالسا، توشۇپ ساتسا بولىدۇ. ئەگەر دۆلەتكە سېتىشنى خالىسا، بەلگىلەنگەن تۇر ۋە سۈپەت ئۆلچىمىگە ئۇيغۇن بولسىلا، ئاشلىق تارماقلىرى سېتىۋېلىشنى رەت قىلمىشقا، چەك قويۇشقا بولمايدۇ. شۇ يىلى يېڭى ياغلىق دان بازارغا كىرگەندىن تارتىپ، دۆلەت پىلانلىق سېتىۋېلىنىدىغان ياغلىق دان (ياغ) پىلانىنىڭ چەكلىمىسىگە ئۇچرىمىدى، دېھقانلار قانچىلىك ساتسا، دۆلەت شۇنچىلىكىنى سېتىۋالدى. 10 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن ئېتىبارەن، سۈپەتلىك ياغلىق دان ئۇرۇقى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى قاتارىغا كىرگۈزۈلمەي، ئۇرۇقچىلىق تارماقلىرى بىر تۇتاش سېتىۋالىدىغان قىلىندى. ئەسلىدىكى ئىشلەپچىقارغۇچى ئورۇنلار ئۇستىگە ئالغان تۇپ سانغا ياغلىق دان ياكى ئۇنىڭ ئورنىغا پۇل تاپشۇرسا بولىدۇ، يەنى دۆلەت ئاشلىق تارماقلىرىغا ۋەزىپىنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش ۋە ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش ئوتتۇرىسىدىكى باھا پەرقى پۇلىنىلا تاپشۇرىدۇ. 1985 - يىل 4 - ئاينىڭ 6 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «چوشقا، كالا، قوي ۋە پېزىلاردا ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىش - سېتىش سىياسىتى ۋە باھا لايىھىسىنى تەكشەپ چۈشۈرگەنلىك توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: ياغلىق دان سېتىۋېلىشتا چەك قويماي پىلانلىق سېتىۋېلىش چارىسىنى داۋاملىق يولغا قويۇش، چىگىت سېتىۋېلىش «%40 — %60» (%40نگە ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش بويىچە باھا قوشۇش، %60ى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە بولۇش) بويىچە باھا ھېسابلاشقا ئۇزگەرتىلدى. باشقا ياغلىق دانلارغا «تەتۈر %40 — %60» (%60نگە ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش بويىچە باھا قوشۇش،

%40ى بىر تۆتاش سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە بولۇش) نىسبەت بويىچە باھا ھېسابلىنىدۇ، باھا قوشۇش نىسبىتى جەھەتتە ئەسلىدىكى بىر تۆتاش سېتىۋېلىش باھاسى ئاساسىدا %50 قوشۇلىدۇ. چىگىتكە قوشۇلغان باھا پۇلىنى چىگىت سانقان دېھقان ئائىلىسىگە ياكى ئىشلەپچىقارغۇچى ئورۇنلارغا بېرىش لازىم. سانجى ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى ئوقتۇرۇشنى ئەملىيلەشتۈرۈش ئۈچۈن، ناھىيىلەرگە پىلان ئىچىدە قانچىلىق بولسا شۇنچىلىكنى سېتىۋېلىش، پىلان سىرتىدا بازىرى بارلىرىنى پائال سېتىۋېلىش، شۇنداق بىلەن بىللە، كېلىشىپ سېتىۋېلىشنى زور كۈچ بىلەن قانات يايدۇرۇش كېرەكلىكىنى ئوقتۇردى. بايىنغولىن ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى ناھىيىلەردىكى ئاشلىق تارماقلىرىغا ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىشتا «سەككىزگە يول قويماسلىق»نى تارقاتتى، ئۇنداق بىرى كەڭتاشا سېتىۋېلىشقا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، دۆلەتنىڭ سۈپەت ئۆلچىمىگە ئۇيغۇن بولغان ياغلىق دانىنى ھەر قانداق باھانە - سەۋەب بىلەن سېتىۋېلىشقا چەك قويۇشقا بولمايدۇ. خوتەن ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسى بىلەن تەمىنات سودا كوپېراتىپى بىرلىشىپ چىگىتكە قوشۇلغان باھا پۇلىنى نەقلەشتۈرۈش پىكرىنى ئوتتۇرىغا قويدى. جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى ياغلىق دان، ياغلارنى ساقلاش ئىقتىدارىنى ئاشۇرۇش ئۈچۈن، ئامبار، باك قۇرۇلۇشىنى تېزلىتىپ، ھازىر بار بولغان ئامبار، باكلاردىن پايدىلىنىش ئۇنۇمىنى ئۆستۈردى. ئاپتونوم رايون بويىچە ياغ مەھسۇلاتى ئاشقان ئاساستا، دۆلەت سېتىۋالغىنى 1984 - يىلى ئالدىنقى يىلدىكىدىن %21.40، 1985 - يىلى %50.82 ئاشتى، سېتىۋېلىشتىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا قالدۇرۇلغان ياغ 1984 - يىلى %7.14، 1985 - يىلى %48.89 ئاشتى. ئاپتونوم رايون بويىچە ياغنىڭ كېلىشىم باھاسى ئەرزان بولغاچقا، كېلىشىپ سېتىۋېلىنغىنى ئاشتى. يەنى 1984 - يىلى ئالدىنقى يىلدىكىدىن %73.79، 1985 - يىلى ئالدىنقى يىلدىكىدىن %278.21 ئاشتى، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كېلىشىپ سېتىۋېلىنىپ يۆتكەپ كىرگۈزۈلگىنى 1984 - يىلى ئالدىنقى يىلدىكىدىن %20.08، 1985 - يىلى %70.26 ئازايدى. ئاپتونوم رايون ئىچىدە كېلىشىپ سېتىۋېلىنغىنى 1985 - يىلى ئۆرلەپ ئاپتونوم رايونىنىڭ ئىچى - سىرتىدا كېلىشىپ سېتىۋېلىنغىنىنىڭ %95ىدىن كۆپرەكىگە يەتتى.

ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى يېزىلارنىڭ كەسىپ قۇرۇلمىسىنى تەڭشەشكە ئۇيغۇنلىشىش ئۈچۈن، 1986-يىل 3 - ئاينىڭ 20 - كۈنى «ئاشلىق خىزمىتىنى يەنمۇ ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا ئوقتۇرۇش» تارقىتىپ مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: ئاپتونوم رايون بويىچە قىچا (يېغى)، كۇنجۇت (يېغى) «تەخمىنەن %40 — %60»لىك نىسبەت بويىچە، چىگىت (يېغى) «%40 — %60»لىك نىسبەت بويىچە باھا ھېسابلىنىپ پىلانلىق، چەك قويۇلماي كەڭتاشا سېتىۋېلىنىدۇ؛ باشقا ياغلىق دان (ياغ) توختاملىق زاكاز قىلىنىدۇ. توختاملىق سېتىۋېلىش ئىچىدىكىسى «تەخمىنەن %40— %60» نىسبەتلىك باھا بويىچە سېتىۋېلىنىدۇ، توختاملىق زاكاز قىلىنمىغانلىرى ئىختىيارىي بىر تەرەپ قىلىنىدۇ، ئاشلىق تارماقلىرىغا سېتىشنى خالىسا بىر تۆتاش سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە كەڭتاشا سېتىۋېلىنىدۇ. مول ھوسۇل ئارقىلىق كەم ھوسۇلنى تولۇقلاپ، سېتىۋېلىش پىلانىنىڭ ئورۇندىلىشىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، چەكلىمە قويۇپ سېتىۋېلىنمىدىغان تۇردىن باشقا تۇرلەرنى جايلارنىڭ ئاپتونوم رايون چۈشۈرگەن ئومۇمىي سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئىچىدە تەڭشىشىگە رۇخسەت قىلىنىدۇ. توختاملىق زاكاز قىلىش ۋەزىپىسى بىر بەلگىلىنىپ 3 يىلغىچە ئۇزۇگەرتىلمەيدۇ. جايلار ياغنى ئاشلىق بىلەن بىللە ماڭدۇرۇش ئۈسۈلىنى قوللىنىپ، ئاشلىقنى توختاملىق زاكاز قىلىش ۋەزىپىسى بىلەن بىللە ئەملىيلەشتۈرۈشى كېرەك. ئاقسۇ، قەشقەر، بايىنغولىن ۋە سانجىدىن ئىبارەت 4 ۋىلايەت، ئوبلاست كۆپلەپ كادىر ئاجرىتىپ، 50 كۈن ئەترايىدا %91.6، %82.2، %73.9 ۋە %90 دېھقان ئائىلىسى بىلەن ياغ زاكاز قىلىش ۋەزىپىسى بويىچە توختام ئىمزالىدى. گۈچۈك ناھىيىسى 40 كۈن سەرپ قىلىپ، ئالدىنقى 3 يىلنىڭ ئوتتۇرىچە ئومۇمىي ھوسۇلىدىن ئۈرۈقلۇق ۋە ئوزۇقلۇق يېغىنى تۆتۈۋالغاندىن كېيىنكى سانىنى تۆپ سان قىلىپ، ئالدىنقى 3 يىلنىڭ ئەملىي سېتىلغان سانىدىن پايدىلىنىپ، ئۆزى مەلۇم قىلىپ كۆپچىلىك باھالاش، دېموكراتىك تەكشۈرۈپ بېكىتىش ئارقىلىق، 11 يېزىدىكى 23 ماك 2 ئائىلە بىلەن 4 مىليون 160 ماك كىلوگرام ياغلىق دان سېتىۋېلىش

ۋەزىپىسى توختاتىلىدى. شۇ يىلى، ئاپتونوم رايون بويىچە ياغ مىقدارى %21.94 ئاشتى، دۆلەت تەكسە باھادا سېتىۋالغىنى ئالدىنقى يىلىنىڭ سەۋىيىسىگە يېقىنلاشتى، سېتىۋېلىشتىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا قالدۇرۇلغان ياغ 10.1 كىلوگرام بولۇپ، %50.75 ئاشتى، ئاپتونوم رايون ئىچىدە كېلىشىپ سېتىۋېلىنغىنى %88.85 ئاشتى، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كېلىشىپ سېتىۋېلىنىپ يۆتكەپ كىرگۈزۈلگىنى 220 كىلوگرام بولدى.

ئاپتونوم رايون بويىچە ياغلىق دان، پاختا ھوسۇلىنىڭ ئۈدا ئېشىشىغا ئەگىشىپ، بازاردىكى ياغ باھاسى ئېچىكىرىدىكى ئۆلكە - ئاپتونوم رايونلارنىڭكىدىن تۆۋەن بولدى. 1987 - يىلى ئەتىيازلىق تېرىلغۇدىن بۇرۇن، كېلىشىم باھالىق ياغ تىجارىتى قىلىدىغان بەزى ئورۇن ۋە شەخسلەر ياغ باھاسىنى ئۆستۈرۈپ، دېھقان ئائىلىسى ۋە ئىشلەپچىقارغۇچى ئورۇنلار بىلەن بەسلىشىپ كېلىشىپ سېتىۋېلىش توختاتىمى ئىمزالاپ، ياغلىق داننى تالىشىپ سېتىۋالغاچقا، سېتىۋېلىش دائىرىسىدە بەزى قالايمىقانچىلىق يۈز بەردى، دۆلەتنىڭ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ ئورۇندىلىشىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، 1987 - يىل 4 - ئاينىڭ 14 - كۈنى ش ئۇ ئا ر سودا - سانائەت ئىدارىسى، باھا ئىدارىسى ۋە ئاشلىق ئىدارىسى بىرلىشىپ «ئاشلىق بازىرىنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، ياغ تىجارىتى قىلىدىغان ئورۇن ۋە شەخسلەر مۇناسىپ مەبلەغ، تىجارەت شەرت - شارائىتى ھازىرلىشى ھەمدە سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش تارماقلىرىنىڭ تەستىقىدىن ئۆتكۈزۈپ، تىجارەت قىلىش ئىجازەتنامىسى ئېلىشى، بازار باشقۇرۇشنى قوبۇل قىلىشى لازىم. سىرتتىن كەلگەن تىجارەتچىلەر شۇ جايدىكى بازارنىڭ بەلگىلىمىسىگە رىئايە قىلىشى شەرت، دەپ بەلگىلىدى. 4 - ئاينىڭ 21 - كۈنى، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «ئاشلىق خىزمىتىنى ھەقىقىي ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، سېتىۋېلىش مەزگىلىدە بازارنى قويۇۋېتىپ كۆپ يوللۇق تىجارەت قىلىشنى «ناھىيە (تۇمەن - مەيدان) بىرلىك قىلمىنىپ ياغنى توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئورۇندالغاندىن كېيىن، كۆپ يوللۇق تىجارەتنى قانات يايدۇرۇش، ئىختىيارىي سېتىۋېلىش - سېتىش» قا ئۆزگەرتتى. دېھقانلار دۆلەتكە ساتمەن دېمە، ئاشلىق تارماقلىرى نىسبەتلىك باھا بويىچە كەڭتاشا سېتىۋالدى. پىچان ناھىيىسى چىگىتكە قارىتا يەنە پاختا ساتقۇچى ئورۇنلار بىلەن ژاكالىتەن سېتىۋېلىش توختامى ئىمزالاپ، پاختىكارلارنىڭ ياغ سېتىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىشىغا كېتىدىغان چىگىتنى بىۋاستە تۇتۇۋېلىش چارىسىنى قوللىنىش تارقىلىق، ۋەزىپىنىڭ ئورۇندىلىشىغا كاپالەتلىك قىلدى. ئەمما، جايلارنىڭ ئىزچىللاشتۇرۇشى ئىزچىل بولمىغاچقا، بازاردىكى قالايمىقانچىلىق تۈپتىن ئۆزگەرتىپ بولۇنمىدى. شۇ يىلى ئومۇمىي ياغ مەھسۇلاتى تارىختىكى يېڭى سەۋىيە يارىتىلغان بولسىمۇ، ئەمما، دۆلەتنىڭ تەكسە باھادا سېتىۋېلىشى ئالدىنقى يىلدىكىدىن %25.12 ئازايدى. سېتىۋېلىشتىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا قالدۇرۇلغان ياغ جەھەتتە تارىختا يېڭى سەۋىيە يارىتىلدى. ئاپتونوم رايون ئىچىدە كېلىشىپ سېتىۋېلىنغىنى %29.76 ئاشتى، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كېلىشىپ سېتىۋېلىنىپ يۆتكەپ كىرگۈزۈلگىنى 350 مىڭ كىلوگرام بولدى. 1988 - يىلى ياغ سېتىۋېلىش داۋامىدىكى قالايمىقانچىلىق تېخىمۇ ئېغىرلىشىپ كەتتى. يېڭى ياغلىق داننىڭ خامانغا چىقىشى بىلەن، ئاپتونوم رايون ئىچى ۋە سىرتىدىكى بەزى ئورۇن، شەخسلەر ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىغا بېرىپ، باھانى ئۆستۈرۈپ تالىشىپ سېتىۋالدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە، ئاپتونوم رايون بويىچە مال باھاسى ئۆرلەپ كەتتى، ھەر كىلوگرام ياغلىق داننىڭ بازار باھاسى زاكاز باھاسىدىن 0.18 ~ 0.68 يۈەن يۇقىرى بولدى. بەزى دېھقانلار دۆلەتنىڭ زاكاز ۋەزىپىسىنى ئورۇندىماي، كېلىشىم باھادا ساتتى. ئاپتونوم رايون بويىچە سېتىۋېلىشنىڭ ئاۋات پەسلىدە، سېتىۋېلىش ئاز بولغان ئۆتكەن يىلىنىڭ شۇ مەزگىلىدىكىدىن يەنە %50 ئازايدى. ئاساسىي ئىشلەپچىقىرىش رايونى بولغان ئىلى، سانجى، بورتالادىن ئىبارەت 3 ژىلايەت، ئوبلاست يىللىق پىلانىنى ئاران %7دىن %31كىچە ئورۇندىدى. ئاپتونوم رايون پاسسىپ ۋەزىيەتنى ئۆزگەرتىپ، زاكاز ۋەزىپىسىنى ئورۇنداش ئۈچۈن، ئوبوروت تەرتىپىنى تۈزەشنى داۋاملىق كۈچەيتتى. ش ئۇ ئا ر پارتكوم ۋە ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى كۆپ قېتىم ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ،

مۇنۇلارنى ئايدىڭلاشتۇردى: ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش توختامى ھەم ئىقتىسادىي توختام، ھەم دۆلەتنىڭ ۋەزىپىسى، شۇنداقلا دېھقانلارنىڭ ئادا قىلىشقا تېگىشلىك مەجبۇرىيىتى بولۇپ، ئۇنى ئورۇنداشقا كاپالەتلىك قىلىش لازىم. ناھىيە، شى (كېيىن ئاپتونوم رايون بويىچە بولۇشقا ئۆزگەرتىلدى) بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىماي تۇرۇپ، بازارنى قويۇۋەتمەسلىك، قانۇنسىز ئىمزالانغان ياغ سېتىۋېلىش كېلىشىمى ياكى توختامنى بىكار قىلىش، ئالدامچىلىق بىلەن ياكى تالىشىپ سېتىۋېلىنغان ياغلىق دانلارنى ئېنىقلاش ۋە مۇسادىرە قىلىش كېرەك، مۇھىم قاتناش ئېغىزلىرىدا چازا قۇرۇپ، ياغلىق دانىنىڭ سىرتقا ئېقىپ كېتىشىنى توسۇش كېرەك. سېتىۋېلىشتا ئەڭ يۇقىرى باھا چەكلىمىسى بولۇشنى ۋە شىنجاڭدىن چىقىرىشتا ئىجازەتنامە بولۇشنى يولغا قويۇش كېرەك. ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بەنگۈتىنگى چىگىت سېتىۋېلىش خىزمىتىنى يەنمۇ كۈچەيتىش ئۈچۈن، 9 - ئاينىڭ 7 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «چىگىتنى توختاملىق زاكاز قىلىش چارىسىنى يولغا قويۇش توغرىسىدا دوكلات» نى تارقاتتى. ئۇنىڭدا مۇنداق بەلگىلەندى: يېڭى پاختا بازارغا چىققاندىن باشلاپ، ئەسلىدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى چىگىتلىك پاختىنى سېتىۋېلىپ، چىگىتنى ئايرىۋېلىپ ئاشلىق تارماقلىرىغا تاپشۇرۇش ئۈسۈلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «چىگىتلىك پاختىنى سېتىۋېلىپ، ساپ پاختا بويىچە باھا ھېسابلاپ، چىگىتنىنى دېھقانلارغا قايتۇرۇش» قا ئۆزگەرتىلدى، ئاشلىق تارماقلىرى دېھقانلار (تۈەن - مەيدانلار) بىلەن بىۋاستە چىگىتنى زاكاز قىلىش توختامى ئىمزالايدۇ، پرىنسىپ بويىچە چىگىتنى سېتىۋېلىنىپ يېغى سېتىۋېلىنمايدۇ، (بىكتۇەننىڭ تۈەن - مەيدانلىرىنىڭ مەلۇم نىسبەتتە دۆلەتنىڭ مۇيەت ئۆلچىمىگە ئۇيغۇن بولغان يېغىنى سېتىشىغا رۇخسەت قىلىنىدۇ)، چىگىتنى سېتىۋېلىنىپ كۈنجۈرىسى قايتۇرۇلىدۇ (نىسبىتى: قەشقەر، خوتەن، قىزىلسۇ قاتارلىق ئۆلايەت، ئوبلاستلارنىڭ %82، باشقا ئۆلايەت، ئوبلاستلارنىڭ %70 بولىدۇ). ئاپتونوم رايون بويىچە چىگىتنى توختاملىق زاكاز قىلىش پىلانى 100 مىليون كىلوگرام (ياغقا سۈندۈرغاندا 11 مىليون 550 مىڭ كىلوگرام) بولدى. ئاپتونوم رايوندا يەنە ياغلىق دانىنىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسى %7.76، چىگىتنىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسى %25 ئۆستۈرۈلدى. شۇ يىلى، ياغ مەنبەسى قىس، بازار باھاسى يۇقىرى بولغانلىقى، چىگىت سېتىۋېلىش چارىسى كېچىكىپ چۈشۈرۈلگەنلىكى ئۈچۈن، كۆپ ساندىكى ئۆلايەت، ئوبلاستلاردا ئىجرا قىلىنالمىدى. دۆلەتنىڭ تەكسە باھادا سېتىۋېلىشى جەھەتتە يىللىق پىلانىنىڭ %66.67 نى ئورۇندىلىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن %37.86 ئازايدى. ئاپتونوم رايون بويىچە سانجى، ئۈرۈمچى ۋە ئاقسۇدا 3 قېتىم ئىشلەپچىقىرىش - سېتىش يەرمەنكىسى ئۆيۈشتۇرۇلغانلىقى، ئۇنىڭ ئۈستىگە زاكاز ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغان ناھىيە (شى) لەردە كېلىشىپ سېتىۋېلىشنى قانات يايدۇرۇش چىڭ تۇتۇلغانلىقى ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون ئىچىدە كېلىشىپ سېتىۋېلىنغىنى ئالدىنقى يىلدىكىدىن %39.47 ئاشتى. ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كېلىشىپ سېتىۋېلىپ يۆتكەپ كىرگۈزۈش ئۇدا ئازايدى.

1989 - يىلى ياغلىق دان زىرائىتى ۋە كېۋەز ئاپەتكە ئۇچراپ، ئومۇمىي ھوسۇل يەنە كېمەيىپ كەتتى. بازار باھاسى يەنىلا دۆلەتنىڭ زاكاز باھاسىدىن يۇقىرى بولغاچقا، سېتىۋېلىش تەسكە چۈشتى. 7 - ئاينىڭ 3 - كۈنى ش ئۇ ئا ر سودا - سانائەت، ئاشلىق، باھا ئىدارىلىرى بىرلىكتە ھۆججەت چىقىرىپ، بازار رەھبەرلىك گۇرۇپپىسىنىڭ رولىنى جارى قىلدۇرۇپ، قىچا، زىغىر، ياغلىق ئاپتاپپەرەس ۋە چىگىتتىن ئىبارەت زاكاز قىلىنمىدىغان تۇرلەرنىڭ تىجارەت قىلىنىش دائىرىسى، باھاسى، توشۇلۇش ئەھۋالى، بازارنى باشقۇرۇش، توختامنى ئىجرا قىلىش قاتارلىقلارغا كونكرېت بەلگىلىمىلەرنى چىقاردى. 12 - ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرىدا ئاپتونوم رايون بويىچە يىللىق پىلانىنىڭ %50 نى ئورۇندالدى. 12 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بەنگۈتىنگى «ئاخىرقى مەزگىلدىكى ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىش خىزمىتىنى ھەقىقىي چىڭ تۇتۇش توغرىسىدا جىددىي ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، مۇنداق تەلەپلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى: جايلار ياغ سېتىۋېلىشنى

ئاشلىق سېتىۋېلىشنى تۈتقاندەك چاڭ تۈتۈتۇشى، بازار باشقۇرۇشنى ھەقمقي كۈچەيتمشى كېرەك. زاكاز ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغانلار كېلىشىپ سېتىۋېلىشنى قانات يايدۇرۇشقا، كۆپ يوللۇق تىجارەت قىلىشقا بولمايدۇ. زاكاز ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغانلار كېلىشىم باھالىق ياغ سېتىۋېلىشى كېرەك، ئومۇمەن دېھقانلار شۇ جاينىڭ بەلگىلىگەن باھادا سېتىشنى خالىسا كېلىشىم باھالىق يافنى پائال سېتىۋېلىش كېرەك، رەت قىلىشقا، چەك قويۇشقا بولمايدۇ. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى يۇقىرىدا ئېيتىلغان تەدبىرلەرنى ئەملىيلەشتۈرۈش ئۈچۈن، كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغلىق دان يەرمەنكىسى ئاچتى، ئىلى ۋىلايىتىدە تەكسە، كېلىشىم باھادا بىرلا ۋاقىتتا كەڭئاشا سېتىۋېلىش يولغا قويۇلدى، بىر تۈركۈم كىچىك ياغ زاۋۇتلىرى ئېنىقلىنىپ تاقىۋېتىلدى. ئۈرۈمچى ناھىيىسى توختاملىق زاكاز پىلانىنى ئورۇندىمىغانلىقى ئۈچۈن ئائىلىمۇ ئائىلە تەكشۈرىدى. تەستىقتىن ئۆتكۈزمەي تۇرۇپ كېمەيتكەن ۋە كەچۈرۈم قىلىنغانلارغا قارىتا، كېلىشىم باھالىق يافنى سېتىۋېلىپ تولۇقلاش ياكى مۇقىم - كېلىشىم باھا پەرقى پۇلىنى قايتۇرۇۋېلىشتا چاڭ تۇردى. ئاپتونوم رايون قۇمۇل ۋە چاقىلىقتا چازا قۇرۇپ ئاشلىق، ياغلىق داننىڭ سىرتقا قانۇنسىز ئېقىپ كېتىشىنى توسىدى. يىل ئاخىرىدا سودا مىنىستىرلىكى ئاپتونوم رايونىمىزدىن چۆچەك شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ۋە موڭغۇلكۈرە ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىغا «مەملىكەت بويىچە 1989 - يىللىق ياغ ئىشلەپچىقىرىشقا مەدەت بېرىش، ياغ سېتىۋېلىشقا پائال تەشكىللەشتە ئىلغار ناھىيە (شەھەرلىك) ئاشلىق ئىدارىسى» دەپ نام بەردى.

1990 - يىلى ئاپتونوم رايون گوۋۈيۈەننىڭ ئالاقىدار ئۇقتۇرۇشىغا ئاساسەن، ياغنى توختاملىق زاكاز قىلىشنى دۆلەتنىڭ زاكاز قىلىشىغا ئۆزگەرتتى. شۇ يىلى، ئاپتونوم رايون بويىچە زاكاز پىلانى 41 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام (12 مىليون 400 مىڭ كىلوگرام چىگىت يېغىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) بولۇپ، بۇنىڭدىن، يەرلىكىنىڭ 31 مىليون كىلوگرام (8 مىليون 850 مىڭ كىلوگرام چىگىت يېغىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ)، بېكىتۈەننىڭ 10 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام (3 مىليون 550 مىڭ كىلوگرام چىگىت يېغىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) بولدى. دېھقان ئائىلىلىرى ۋە ئىشلەپچىقارغۇچى ئورۇنلار دۆلەتنىڭ زاكاز ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن داۋاملىق سېتىشنى خالىسا، دۆلەت زاكاز باھاسى بويىچە كەڭئاشا سېتىۋالدى. دۆلەتنىڭ ماكرو جەھەتتىكى تەڭشەش - تىزگىنلەش ئىقتىدارىنى كۈچەيتىپ، قىسمەن جايلاردىكى ياغ سېتىۋېلىش قىممىتىچىلىقىنى پەسەيتىش ئۈچۈن، ناۋارلىق ياغ زاپىسى سېتىۋېلىش يېڭىدىن قوشۇلدى، سېتىۋېلىش پىلانى يىلدا بىر قېتىم بېكىتىلدى. دېھقانلارنىڭ ياغلىق دان ھوسۇلىنى ئاشۇرۇش ۋە سېتىش ئاكتىپلىقىنى قوزغاش ئۈچۈن، 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ئاپتونوم رايون بويىچە ياغلىق داننىڭ زاكاز باھاسى ئۆستۈرۈلدى، كېلىشىپ سېتىۋېلىشتا ئەڭ تۆۋەن قوغدىما باھا يولغا قويۇلدى. ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ئاپتونوم رايون بويىچە 42 مىليون كىلوگرام يېتەكچى خاراكتېرلىك كېلىشىپ سېتىۋېلىش پىلانى چۈشۈردى. جايلار سېتىۋېلىشنى كۈچەيتتى، ئىلى ۋىلايىتى زاكاز ۋەزىپىسىنى ئورۇنداشنى كادىرلارنى باھالاش خىزمىتىنىڭ ياخشى - يامانلىقىنى ئۆلچەشنىڭ مۇھىم ئۆلچىمى قىلدى، ياخشى ئورۇندىغانلارنى ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ تەقدىرلىدى، ناچارلىرىنى ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ تەنقىد قىلدى. جايلار ناھىيە (تۈمەن - مەيدان) بويىچە زاكاز ۋەزىپىسىنى ئورۇندىماي تۇرۇپ بازارنى قوزغۇۋەتمەسلىك، كۆپ يوللۇق تىجارەت بىلەن شۇغۇللانماسلىقتا چاڭ تۇردى. قەشقەر ۋىلايىتى چىگىتتە ئوزۇقلۇقنى تولۇق قالدۇرۇش، ۋەزىپىنى ئورۇنداپ بولغاندىن كېيىن، ئاندىن دېھقانلارغا قايتۇرۇش پرىنسىپى بويىچە، چىگىت زاكاز ۋەزىپىسىنىڭ ئورۇندىلىشىغا كاپالەتلىك قىلدى. ئاپتونوم رايون مالىيىسى جايلارنىڭ ئاشۇرۇپ ساقلاش خىراجىتىنى كۆپەيتىپ بەردى. ش ئۇ ئا ر ياغ شىركىتى ۋە يۆتكەش پونكىتى 5 مىليون كىلوگرامدىن ياغ ياكىنى بوشىتىپ بەردى. تارباغاتاي ۋىلايىتى ئائىلە بويىچە تاپشۇرۇپ ئائىلە بويىچە راسخوت قىلىشتا چاڭ تۇرۇپ، مەبلىغى قىس ئەھۋالدىمۇ، ماسلىشىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەپ، ياغ بىلەن پۇلنى

ئەقلەشتۇرۇپ، ئاق ھۆججەت بەرمەسلىككە كاپالەتلىك قىلدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە كېۋەز، باغلىق دان تېرىلغۇ كۆلىمى 1 مىليون 190 مىڭ مو كېڭەيتىلدى، ياغ ئومۇمىي مەھسۇلاتى 212 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن %35.53 ئاشتى، دۆلەت تەكسە باھادا سېتىۋالغىنى 75 مىليون 940 مىڭ كىلوگرام (بۇنىڭدىن دۆلەتنىڭ تاۋار ياغ زاپىسى 20 مىليون كىلوگرام) بولۇپ، ئومۇمىي مەھسۇلات ۋە سېتىۋېلىش مىقدارى تارىختىكى ئەڭ يۇقىرى بولغان يىل بولدى. سېتىۋېلىنىپ ئامبارغا كىرگۈزۈلگەن ياغدىن ئاپتاپپەرەس يېغى %43.10نى، قىچا يېغى %35.32نى، چىگىت يېغى %16.88نى، زىغىر يېغى %3.82نى ئىگىلىدى. سېتىۋالغىنى ئەڭ كۆپ بولغان ۋىلايەت، ئوبلاست ۋە ئورۇنلاردىن ئىلى ۋىلايىتى %27.45نى، تارباغاتاي ۋىلايىتى %26.56نى، بېكتۇەن %19.75نى ئىگىلىدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە كىرىم چىقىمدىن 51 مىليون 850 مىڭ كىلوگرام كۆپ بولدى. بۇ ئىككى يىلدىن كۆپرەك سېتىش مىقدارىغا تەڭ. سېتىۋېلىشتىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا قالدۇرۇلغان ياغ 12.9 كىلوگرام بولۇپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن بىر كىلوگرام كۆپەيدى. ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى كېلىشىپ سېتىۋېلىش بازارلارنىڭ ھالسىزلىنىپ قالغانلىقى سەۋەبىدىن يەنە %9.64 ئازايدى؛ ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كېلىشىپ سېتىۋېلىنىپ يۆتكەپ كىرگۈزۈلگىنى 280 مىڭ كىلوگرام بولدى (جەدۋەل: 1 — 33، 1 — 34، 1 — 35، 1 — 36 لەرگە قارالسۇن).

1949 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ ياغ مەھسۇلاتى، سېتىۋېلىش ۋە سېتىۋېلىشتىن كېيىن يېزىلاردا قالدۇرۇلۇش ئەھۋالى

جەدۋەل: 1 — 33　　بىرلىكى: تونا كىلوگرام

تۈرى / تاشلىق يىلى	مەھسۇلاتى		كېلىشىم باھادىكىنى ئىچىگە ئالمايدۇ			كېلىشىم باھادىكىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ			
	مىقدارى	ئومۇمىي ئاھالە بويىچە كىشى بېشىغا ئوتتۇرىچە (كىلوگرام)	سېتىۋېلىنغىنى		سېتىۋېلىش تىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا قالدۇرۇلغان ياغ (كىلوگرام)	تەكسە - كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىنغىنى			سېتىۋېلىشتىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا قالدۇرۇلغان ياغ (كىلوگرام)
			مىقدارى	مەھسۇلاتىدىن ئىگىلىگىنى (%)		جەمئىي	بۇنىڭدىن: كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىنغىنى		
							مىقدارى	ئومۇمىي مىقدارىدىن ئىگىلىگىنى (%)	
1949	908	2.1							
1950	1083	2.4							
1951	1234	2.7	20						
1952	1658	3.6	138						
1953	1417	3	218						
1954	1859	3.7	764						
1955	2429	4.7	1064	43.80	3.2				
1956	2632	4.9	1196	45.44	3.3				
1957	2145	3.8	1230	57.34	2				
1958	2676	4.6	1320	49.33	3				

				2.6	60.38	1891	4.8	3132	1959
				2.2	53.81	1236	3.3	2297	1960
				1.8	39.84	651	2.3	1634	1961
				1.9	29.93	448	2.1	1497	1962
				2.5	32.17	674	2.9	2095	1963
				3	33.85	926	3.7	2736	1964
				3.8	30.91	1082	4.4	3501	1965
				3.6	39.43	1591	4.8	4035	1966
				3.1	38.74	1374	4.1	3547	1967
				3	31.84	1017	3.5	3194	1968
				2.7	28.40	804	3	2831	1969
				2.9	27.59	892	3.3	3233	1970
				2.9	30.65	1056	3.4	3445	1971
				2.8	26.79	885	3.1	3304	1972
				3.4	25.78	1045	3.7	4053	1973
				2.5	25.66	773	2.7	3012	1974
				2.7	30.55	1064	3	3483	1975
				2.7	28.95	980	2.9	3385	1976
				2.4	33.19	1104	2.8	3326	1977
				2.6	31.88	1166	3	3658	1978
3	0.16	3	1819	3	38.81	1816	3.7	4679	1979
3.5	3.42	100	2921	3.6	44.78	2821	4.9	6299	1980
3.5	2.76	124	4499	3.6	55.54	4375	6	7877	1981
4	2.40	103	4287	4.1	50.96	4184	6.2	8211	1982
3.9	4.78	206	4313	4.2	50.16	4107	6.1	8187	1983
4.2	6.70	358	5344	4.5	52.81	4986	7	9441	1984
5.4	15.25	1354	8874	6.7	53.04	7520	10.4	14177	1985
7.5	26.17	2557	9771	10.1	41.73	7214	12.5	17288	1986
9.8	38.04	3316	8718	13.1	29	5402	13.2	18630	1987
9.1	57.95	4626	7983	13.6	19.49	3357	12.1	17222	1988

1989	15680	10.8	3434	21.90	11.9	6700	3266	48.75	8.7
1990	21251	14.2	7594	35.73	12.9	10545	2951	27.98	10.1

ئىزاھ: 1. يىللاردىن بۇيانقى سېتىۋېلىشتىن كېيىن يېزىلاردا قالدۇرۇلغان ياغدا پېزا ئىگىلىكىگە سېتىلغىنىنى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ.
2. كېلىشىم باھادا سېتىۋالغىنى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ باشقا سودا تارماقلىرىدىن سېتىۋالغىنىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.
3. 1951 - يىلدىن 1954 - يىلغىچە سېتىۋالغىنى سودا نازارىتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ مەلۇمات جەدۋىلىدىكى سانىنى كۆرسىتىدۇ. سانى تولۇق بولمىغاچقا، سېتىۋېلىشتىن كېيىن ياغ قالدۇرۇش ھېسابلانمىدى.
4. مەھسۇلات ياغلىق دان يىلدىن چىگىتنىڭ ياغقا سۈندۇرۇلغىنى، سېتىۋېلىنغىنى ياغ ۋە ياغلىق دان، چىگىتنىڭ ياغقا سۈندۇرۇلغاندىن كېيىنكى يەغنىسى بولىدۇ.

1979 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭ ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ياغنى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 1 — 34　　بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

ئاشلىق يىلى / نامى	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
ئاپتونوم رايون بويىچە	3	100	124	103	206	358	1354	2557	3316	4626	3266	2951
ئۈرۈمچى شەھىرى		3	4	10	10	7	55	138	239	402	257	201
قاراماي شەھىرى							3	1	1	13		
تۇرپان ۋىلايىتى		4	2	25		1	5	12	10	12	12	22
قۇمۇل ۋىلايىتى		2		1	6	5	9	5	26	18	16	25
سانجى ئوبلاستى		25	14	23	56	83	610	1237	1194	1213	610	644
شىخەنزە شەھىرى		9	16		26	11	74	130	539	461	222	283
ئىلى ئوبلاستىغا بىۋاسىتە قاراشلىق جايلار		4	4	9	15	4	20	156	71	13	24	86
ئىلى ۋىلايىتى	1	8	6	9	21	14	41	268	263	481	438	385
تارباغاتاي ۋىلايىتى	1	18	5		4	13	195	.59	332	872	540	72
ئالتاي ۋىلايىتى								10	26	27	24	48
بورتالا ئوبلاستى		2	5	3	1		25	18	8	112	159	68
بايىنغولىن ئوبلاستى		1	1	1	12	8	43	262	107	314	245	246
ئاقسۇ ۋىلايىتى		15	8	8	14	44	92	119	286	341	271	603
قىزىلسۇ ئوبلاستى			2	3	4	8	15	24	32	35	13	22
قەشقەر ۋىلايىتى	1	7	55	7	27	135	94	115	89	133	108	93
خوتەن ۋىلايىتى		2	2	4	10	25	62	71	81	71	74	76
ئاپتونوم رايونلۇق ياغ شىركىتى							11	50	9	10	158	55
ئاپتونوم رايونلۇق كېلىشىپ سېتىۋېلىش - سېتىش شىركىتى									3	3		
ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى										95	95	22

1951 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭدا ياغنى رايونلار بويىچە تەكسە باھادا سېتىۋېلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 1 — 35

بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

ئاشلىق يىلى / نامى	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964
ئاپتونوم رايون بويىچە	20	138	218	764	1064	1196	1230	1320	1891	1236	651	448	674	926
ئۈرۈمچى شەھىرى					14	17	25	14	8	8	5	1	6	10
قارامايى شەھىرى														2
تۇرپان ۋىلايىتى						10	76	93	152	88	31	23	26	42
قۇمۇل ۋىلايىتى						16	24	23	23	5	7	3	8	9
سانجى ئوبلاستى					267	187	146	131	189	96	32	20	50	71
شىخەنزە شەھىرى														
ئىلى ئوبلاستىغا بېۋاستە قاراشلىق جايلار														
ئىلى ۋىلايىتى					458	425	242	298	319	263	98	51	77	158
تارباغاتاي ۋىلايىتى						85	40	66	140	71	42	6	20	25
ئالتاي ۋىلايىتى						1	4	10	26	8	6	4	2	3
بورتالا ئوبلاستى						5	23	24	20	7	16	2	7	8
بايىنغولىن ئوبلاستى						67	48	44	51	20	13	6	11	25
ئاقسۇ ۋىلايىتى					325	330	244	295	353	158	80	81	148	195
قىزىلسۇ ئوبلاستى						1	17	20	24	15	9	8	11	13
قەشقەر ۋىلايىتى						39	276	258	499	396	232	179	222	260
خوتەن ۋىلايىتى						13	65	44	87	101	80	64	86	105
بىڭتۈەن باشقۇرۇش بۆلۈمى														

ئاشلىق يىلى / نامى	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977
ئاپتونوم رايون بويىچە	1082	1591	1374	1017	804	892	1056	885	1045	773	1064	980	1104
ئۇرۇمچى شەھىرى	20	89	100	4	20	4	7	15	10	2	18	42	79
قاراماي شەھىرى	14		4	2	1			3	2				1
تۇرپان ۋىلايىتى	46	49	46	35	35	46	34	81	36	30	52	43	52
قۇمۇل ۋىلايىتى	19	21	12	8	16	17	7	9	23	3	24	28	27
سانجى ئوبلاستى	68	132	63	69	94	61	65	63	108	26	102	66	135
شىخەنزە شەھىرى											11	10	43
ئىلى ئوبلاستىغا بىۋاستە قاراشلىق جايلار													
ئىلى ۋىلايىتى	153	172	89	80	90	107	154	147	257	121	152	160	105
تارباغاتاي ۋىلايىتى	47	92	56	77	77	66	55	51	68	25	89	59	71
ئالتاي ۋىلايىتى	4	10	4	5	2	2	4	7	9	1	10	4	11
بورتالا ئوبلاستى	12	20	19	6	8	3	9	26	46	26	23	29	31
بايىنغولىن ئوبلاستى	35	38	29	22	13	21	15	18	15	18	27	32	50
ئاقسۇ ۋىلايىتى	265	392	374	271	247	197	241	189	178	218	206	189	161
قىزىلسۇ ئوبلاستى	15	18	20	20	8	12	12	14	16	16	16	15	13
قەشقەر ۋىلايىتى	266	415	442	289	137	273	373	247	230	237	227	220	230
خوتەن ۋىلايىتى	118	125	116	109	56	83	80	65	47	50	107	83	95
بىڭتۇەن باشقۇرۇش بۆلۈمى		18											

ئاشلىق يىلى / نامى	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
ئاپتونوم رايون بويىچە	1166	1816	2821	4375	4184	4107	4986	7520	7214	5402	3357	3434	7594
ئۇرۇمچى شەھىرى	64	53	59	89	122	58	119	85	71	62	50	49	58
قاراماي شەھىرى	1												
تۇرپان ۋىلايىتى	53	39	47	51	45	85	38	19	18	17	21	21	28
قۇمۇل ۋىلايىتى	14	24	14	24	37	42	54	40	33	39	9	18	46
سانجى ئوبلاستى	121	261	377	672	594	559	924	833	475	498	253	290	541
شىخەنزە شەھىرى	43	28	65	174	298	112	139	549	456	192	84	82	248
ئىلى ئوبلاستىغا بىۋاسىتە قاراشلىق جايلار		3	11	57	61	53	49	43	31	31	52	54	51
ئىلى ۋىلايىتى	208	491	869	1172	793	1101	1290	2296	2192	1479	597	673	2085
تارباغاتاي ۋىلايىتى	97	186	406	745	656	504	695	1179	1748	1231	612	585	2017
ئالتاي ۋىلايىتى	9	41	94	122	135	98	128	289	363	311	226	208	486
بورتالا ئوبلاستى	35	81	175	366	275	353	362	504	419	320	203	231	607
بايىنغولىن ئوبلاستى	41	49	58	164	247	181	231	445	294	200	171	216	237
ئاقسۇ ۋىلايىتى	186	322	314	309	385	332	349	442	375	304	343	303	377
قىزىلسۇ ئوبلاستى	15	9	11	39	36	34	50	57	41	13	38	35	60
قەشقەر ۋىلايىتى	201	158	258	301	374	443	436	578	548	547	526	543	581
خوتەن ۋىلايىتى	78	71	63	90	126	152	122	161	150	158	172	126	172
بىڭتۇەن باشقۇرۇش بۆلۈمى													

1979 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە شىنجاڭ ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كېلىشىپ ياغ سېتىۋېلىش (كىرگۈزۈش) ئەھۋالى

جەدۋەل: 1 — 36　　بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

ئاشلىق يىلى / نامى	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
ئاپتونوم رايون بويىچە	282	195	275	92	244	195	58	22	35	18	8	28
ئۈرۈمچى شەھىرى	62	31	34	20	63	83	13	6	9	1		
قارامايى شەھىرى					7							
تۇرپان ۋىلايىتى	32	35	58	5	1	4	1		2	1		
قۇمۇل ۋىلايىتى	38	8	26	4	3	5	4					4
سانجى ئوبلاستى		5			40	30	2	3	4	1		
شىخەنزە شەھىرى		12	14	3		3			1			3
ئىلى ئوبلاستىغا بىۋاسىتە قاراشلىق جايلار			2	2		14	19	6	6		1	2
ئىلى ۋىلايىتى				3	9	7	2		1			
تارباغاتاي ۋىلايىتى					3	3	3		1			
ئالتاي ۋىلايىتى												
بورتالا ئوبلاستى												
بايىنغولىن ئوبلاستى		60	1	1	9		3	4			2	5
ئاقسۇ ۋىلايىتى					8							
قىزىلسۇ ئوبلاستى												
قەشقەر ۋىلايىتى							2					
خوتەن ۋىلايىتى												
ش ئۇ ئا ر ياغ شىركىتى	150	44	140	54	55	16			6	12		6
ش ئۇ ئا ر كېلىشىپ سېتىۋېلىش - سېتىش شىركىتى					46	30	9	3	5	3	5	8

§ 2 . ئىستېمال قىلىنمايدىغان ياغ

شىنجاڭدا ئىستېمال قىلىنمايدىغان ياغ مەنبەسى مول، ئاپتونوم رايون بويىچە بايقالغان پايدىلىنىش قىممىتىگە ئىگە تۈرلەردىن: ئابدىسىلىك، قارىغاي ئۈرۈقى، ياۋا قىچا، ياۋا قاراقىچا، بۈدۈشقاق ئۈرۈقى، ئوت ئۈرۈقى، مىڭدىۋانە ئۈرۈقى، كەپە (زىرىغماق) قاتارلىقلار بار. ئۇلاردىن تېرىش ۋە سېتىۋېلىش مىقدارى كۆپرەك بولغىنى ئاساسەن ئابدىسىلىك، ياۋا قىچا ۋە ياۋا قاراقىچىلاردىن ئىبارەت، بۇلارنىڭ ھەممىسى دېھقانچىلىق، دۆلەت مۇداپىئەسى، خىمىيە سانائىتى، ماشىنىسازلىق، تىببىي دورا، سىرچىلىق، باسمىچىلىق قاتارلىق سانائەتلەرنىڭ مۇھىم خام ئەشياسىدۇر.

1. تىجارەت ئورۇنلىرى

ئازادلىقتىنىڭ دەسلەپكى مەزگىللىرىدە، تۇراقلىق تىجارەت ئورنى يوق ئىدى، كېيىن شىنجاڭ ئۇلكىلىك سودا نازارىتىنىڭ ياغ شىركىتى سېتىۋېلىشنى ئۈستىگە ئالدى، شۇنىڭ بىلەن بىللە ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ۋاكالىتەن سېتىۋېلىشىغا ھاۋالە قىلدى. 1956 - يىل 6 - ئايدا ياغ كەسپى ئاشلىق تارماقلىرىغا ئايرىپ بېرىلىپ، ئاپتونوم رايوندىكى ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ سېتىۋېلىشىغا ئۈتكۈزۈپ بېرىلدى. ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ۋاقتىنچە ئورگىنى بولمىغان ياكى خادىمى يېتەرلىك بولمىغان جايلاردا يەنىلا ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ۋاكالىتەن سېتىۋېلىشىغا ھاۋالە قىلىندى. 1959 - يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر دېھقانچىلىق نازارىتى، سودا نازارىتى، ئاشلىق نازارىتى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، ئابدىمىلىكنى پرىنسىپ جەھەتتە ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى بىر تۇتاش سېتىۋالىدۇ، ئاساسىي قاتلام سودا تارماقلىرى بىلەن ۋاكالىتەن سېتىۋېلىشنى ھاۋالە قىلىش توغرىلىق توختام ئىمزالاشقىمۇ بولىدۇ، دەپ بەلگىلىدى. 1972 - يىلى ئاشلىق تارماقلىرى بىر تۇتاش تىجارەت قىلىدىغان بولدى. 1984 - يىلى تىجارەت قويۇۋېتىلدى.

2. سېتىۋېلىش

1) سېتىۋېلىش ئۇسۇلى

ئازادلىقتىنىڭ دەسلىپىدە، پۈتۈنلەي ئىختىيارىي سېتىۋېلىناتتى. 1957 - يىلى ياغ مەنبەسىنى كېڭەيتىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق نازارىتى مەھسۇلات مىقدارى كۆپ، پايدىلىنىش قىممىتى يۇقىرى بولغان ياۋا قاراقېچا، ياۋا قىچا، ئوت ئۇرۇقى قاتارلىق 5 تۈرنىلا سېتىۋالدى. باشقا تۈرلەرنى جايلار ئۆز ئالدىغا بەلگىلىدى. 1958 - يىلى تەكشۈرۈپ سىناق تەرىقىسىدە تارتقاندا ھەقتەتەن ياغلىق زىرائەت بولسا، پايدىلىنىش قىممىتى بولغان ھەم تارتىشقا بولىدىغانلىرىنى زور كۈچ بىلەن سېتىۋېلىش كېرەك دەپ بەلگىلەندى. 1959 - يىلدىن ئېتىبارەن ئاساسەن ئابدىمىلىكلا سېتىۋېلىنىدى ھەمدە پىلانلىق مال قاتارىغا كىرگۈزۈلدى، ئۇرۇقلۇق قالدۇرۇلغاندىن باشقا، قالغىنىنىڭ ھەممىسىنى دۆلەت سېتىۋالدى. كۆپرەك سېتىۋېلىش ۋە ئاممىغا ئاسانلىق تۇغدۇرۇپ بېرىش ئۈچۈن، ئاشلىق تارماقلىرىدىن مەخسۇس كىشى سېتىۋالغاندىن سىرت، يەنە 3% رەسمىيەت ھەققى بېرىش، ئوراش - قاچىلاش بۇيۇملىرىنى ھەل قىلىش ئۇسۇلى ئارقىلىق، ئاساسىي قاتلام سودا ۋە تەمىنات سودا تارماقلىرىنىڭ ۋاكالىتەن سېتىۋېلىشىغا ھاۋالە قىلىندى. ئاز - كۆپ، ياخشى- ناچار، بالدۇر - كېيىن بولسۇن، پوستى بولسۇن - بولمىسۇن ھەممىسى سېتىۋېلىندى. 1960 - يىل 5- ئايدا سېتىپ بېرىلگەن مىقدارغا قاراپ 3% ~ 5% يېمەكلىك ياغ مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلدى. 1962 - يىلى ئەملىي ياغ چىقىش نىسبىتى بويىچە 20% يېمەكلىك ياغ مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلدى. 1972 - يىلى بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىدىغان ماددىي ئەشيا قىلىپ بېكىتىلىپ، بازارغا سېلىش قاتتىق مەنئى قىلىندى، ئورۇن ۋە شەخسلەرنىڭ تالىشىپ سېتىۋېلىشى ياكى باشقا مالغا تېگىشىشىگە يول قويۇلمىدى. يېزىلاردىكى گۈڭشې، ئەترەتلەرنىڭ ۋە دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانى، چارۋىچىلىق فېرمىلىرىنىڭ سانقىنى بىردەك دۆلەتنىڭ يېمەكلىك ياغ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىگە توغرىلاندى. شەھەر - بازار ئاھالىلىرى، گۈڭشې ئەزالىرى، ئىدارە - ئورگان، قىسىملار، مەكتەپ، زاۋۇت- كان قاتارلىق ئورۇنلار سېتىپ بەرسە 30% باھا قوشۇپ بېرىلدى، ھەر 50 كىلوگرام سېتىپ بېرىلسە، يەنە 2.5 جىڭ يېمەكلىك ياغ مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلدى. 11 - ئايدا يېزىلاردىكى گۈڭشې - ئەترەت ۋە دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانى- چارۋىچىلىق فېرمىلىرىنىڭ سېتىپ بەرگىنىگىمۇ 30% باھا قوشۇپ بېرىلدى. 1979 - يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئابدىمىلىكتىن ئۇرۇقلۇق قالدۇرۇلغاندىن باشقا، قالغىنىنىڭ ھەممىسى دۆلەتكە سېتىپ بېرىلمەي، دەپ بەلگىلىدى ھەمدە ئابدىمىلىك

يېغىنىمىز بىر تۆتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى جەھەتتە ھەر 50 كىلوگرامى 85 يۈەندىن 120 يۈەنگە ئۆستۈرۈشنى، باھا قوشۇش ۋە ياغ مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىشنى ئەملىدىن قالدۇرۇشنى قارار قىلدى. 1980 - يىل 3 - ئايدا سېتىشقا رىغبەتلەندۈرۈش ئۇچۇن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، دېھقانچىلىق ئىدارىسى ۋە تەمىنات- سودا كوپېراتىپى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، يېزا گۇڭشې - ئەترەتلەر ۋە دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانى- چارۋىچىلىق فېرمىلىرى ساتقىنىغا باھا قوشۇش، مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش سىياسىتىنى ئەسلىگە كەلتۈردى. شەھەر - بازار ئاھالىلىرى، گۇڭشې ئەزالىرى، ئىدارە - ئورگانلار، كارخانا - كەسىپى ئورۇنلارنىڭ ساتقىنىغا يېمەكلىك ياغ مۇكاپاتلاپ سېتىپ بەرگەندىن سىرت، يەنە باھا قوشۇش نىسبىتىنى %50گە ئۆستۈردى. ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ سېتىۋېلىشىنى رىغبەتلەندۈرۈش ئۇچۇن، %40 ياغ چىقىش نىسبىتى بويىچە ھېسابلاپ، ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ ياغ يۆتكەپ چىقىرىش (كىرگۈزۈش) كۆرسەتكۈچىگە توغرىلىۋېلىشقا بولىدىغان بولدى. ئاساسىي قاتلام ئاشلىق پونكىت، نۇقتىلىرى ۋە شەخسلەردىن ئاكتىپ سېتىۋالغانلارغا يىل ئاخىرىدا مۇكاپات بېرىلدى. شۇ يىلى 7 - ئايدا قويۇۋېتىپ، جانلاندۇرۇش، مىقدارى ئاز ياغلىق دانلارنىڭ تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈش ئۇچۇن، ش ئۇ ئا ر پارتكوم ۋە ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى قارار چىقىرىپ، ئابدىسىلىك تىجارىتىنى كېلىشىم باھا تىجارىتىگە ئۆزگەرتتى. 1984 - يىل 8 - ئايدا، كۆپ يوللۇق تىجارەت يولغا قويۇلدى.

2) سېتىۋېلىش جەھەتتىكى نەتىجىلەر

تولۇقسىز مەلۇماتقا قارىغاندا، 1956 - يىلى 10 مىڭ كىلوگرام (ياغ)، 1957 - يىلى 15 مىڭ كىلوگرام (ئۇرۇق)، 1958 - يىلى 40 مىڭ كىلوگرام (ئۇرۇق)، 1959 - يىلى 5000 كىلوگرام (ئۇرۇق)، 1973- يىلى 250 مىڭ كىلوگرام (ئابدىسىلىك ئۇرۇقى، تۆۋەندىمۇ شۇنداق)، 1976 - يىلى 70 مىڭ كىلوگرام، 1978 - يىلى 52 مىڭ 500 كىلوگرام، 1986 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە 3 مىليون 840 مىڭ كىلوگرام ئابدىسىلىك، 130 مىڭ كىلوگرام ئابدىسىلىك يېغى سېتىۋېلىنغان.

ئىككىنچى قىسىم

ياشلىق، ياخ سېتىش

ئىككىنچى قىسىم

ئاشلىق، ياغ سېتىش

I باب

بازاردا سېتىش

§ 1 . ئاشلىق سېتىش

ئۇزاق تارىخىي تەرەققىيات جەريانىدا بازاردا ئىختىيارىي سېتىۋېلىش - سېتىش ئاشلىق سودىسىنىڭ ئاساسىي شەكلى بولۇپ كەلدى. شىنجاڭنىڭ ئاشلىق بازارلىرىدا ئاشلىق سېتىش ئاساسلىقى تۆۋەندىكى يوللار بىلەن ئورۇندالدى.

1. بازار سودىسى

بازار تۈرلۈك يېزا ئىگىلىك، قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى، يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلار ۋە تۈرلۈك تاۋار سودىسى بولىدىغان سورۇن، بازارنىڭ ئاشلىق مەركەزلىك ئېلىپ - سېتىلىدىغان يېرى «ئاشلىق بازىرى» دېيىلىدۇ، ئۇ، تارىختا شىنجاڭنىڭ ئاشلىق تاۋارلىرىنى ئوبوروت قىلىدىغان مۇھىم يولى بولغان. ئاشلىق سودىسىدا مۇقىم لاپاسلىق يايمىمۇ، بېدىك، دەللالمۇ بولمايدۇ، ئاشلىق بازاردىكى ئۈدۈل كەلگەن يەرگە دۈۋىلەپ قويۇلىدۇ، ساتقۇچى بىلەن سېتىۋالغۇچى ئىككى تەرەپ باھانى يۈزتۇرانە پۈتۈشمىدۇ. ئاشلىق ئۆلچەشتە كۆپىنچە كۆرە، چارەك، غەلۋىر، پاتمان بىرلىك قىلىنىدۇ، شىمالىي شىنجاڭ رايونىدا يەنە پۇت بىرلىك قىلىنىدۇ. بىر كۆرە 16 جىڭ بولىدۇ، 20 جىڭلىقلىرىمۇ بار، بىر پۇت تەخمىنەن 32 جىڭ، بىر چارەك 10 جىڭ، بىر غەلۋىر 8 چارەك، بىر پاتمان (ئۆلچەم قورالى سۈپىتىدە بىر پاتمان، 5.3 دادەن بولىدۇ) 8 غەلۋىر بولىدۇ. جەنۇبىي شىنجاڭدىكى ھەر بىر ناھىيىدە بىر قانچىدىن ئون نەچچىگىچە بازار بولىدىغان جاي بار. ئادەتتىكى يېزا، كەنتلەردە بىرىپ كېلىشكە بىر كۈن كەتكۈدەك يىراقلىقتا، ھەپتىدە بىر قېتىم قەرەللىك بازار بولىدۇ، ئېتراپتىكى يېزا - كەنتلەردە كۈن تەرتىپى بويىچە بازار بولىدىغان ھالەت شەكىللەنگەن. دېمەك، كىشىلەر كۈندە بازارغا بارىدۇ. ناھىيە بازىرىدىن يۇقىرى شەھەرلەردە يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىغا بولغان ئېھتىياج كۆپ بولغانلىقى، ئۇنىڭ ئۈستىگە چەت ئەل، ئىچكىرى ئۆلكىلەر ۋە باشقا ناھىيىلەردىن دېھقانلار

ئېھتىياجلىق بولغان مالنار بىرقەدەر ئەرزان باھادا تەمىنلىنىدىغانلىقى ئۈچۈن، بازار كۆلىمى چوڭ بولىدۇ، ئادەتتە بازارغا 10 مىڭدىن ئارتۇق ئادەم يىغىلىدۇ. يېزا - كەنت بازارلىرىنىڭ كۆلىمى كىچىكرەك بولۇپ، ئادەتە 3000 — 5000 گىچە ئادەم يىغىلىدۇ، بازارغا كېلىدىغانلار ئاساسەن دېھقانلار بولۇپ، تەخمىنەن 80% نى ئىگىلەيدۇ، ئۇنىڭدىن قالسا، ھۈنەرۋەنلەر ۋە مۇلازىمەتچىلەر (كۆپىنچىسى دېھقانچىلىقتىن ئايرىلمىغان) بولۇپ، تەخمىنەن 15% نى ئىگىلەيدۇ. سانى ئاز ئازلىرى تۈرلۈك سېتىقچىلار بولۇپ، ئۇلار شەھەر، يېزا ئارىسىدا ماددىي ئەشيا ئالماشتۇرۇشتا ناھايىتى مۇھىم رول ئويناپىدۇ.

1953 - يىلى قىشتىن ئېتىبارەن شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا دۆلەت رەھبەرلىكىدىكى ئاشلىق بازارلىرى تەدرىجىي قۇرۇلۇپ، ئالدى بىلەن ئاشلىق بازارلىرىنى باشقۇرۇپ، خۇسۇسىي ئاشلىق سودىگەرلىرىنىڭ ئاشلىق سودىسى بىلەن شۇغۇللىنىشىغا رۇخسەت قىلىنمىدى. ئاشلىق بازارلىرىدا دۆلەت ئاشلىق تارماقلىرى نۆۋەتمۇ قۇرۇپ ئاشلىق سېتىۋالغان ۋە ساتقاندىن سىرت، دېھقانلار ئارىسىدا، دېھقانلار بىلەن چارۋىچىلار ۋە باشقا ئاشلىق ئىستېمالچىلىرى ئارىسىدا ئاشلىق داۋاملىق ئىختىيارىي سېتىۋېلىندى ۋە سېتىلدى. 1957 - يىل 7 - ئايدا ئاپتونوم رايون ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىشنى ئومۇميۈزلۈك يولغا قويۇپ، ئاشلىق ئەركىن بازىرىنى تاقاپ، خۇسۇسىي ئاشلىق سودىسىنى ئەمەلدىن قالدۇردى. شۇنىڭدىن كېيىن بازاردا شەخسلەر ئازغىنا ئاشلىق ساتسىمۇ قارىغۇ بازار سودىسى قىلدى دەپ قارىلىپ چەكلەندى. 1962 — 1964 - يىلغىچە قىزىلسۇ قىرغىز ئاپتونوم ئوبلاستى، قەشقەر ۋىلايىتىنىڭ بەزى ناھىيە، شەھەرلىرىدە، دېھقانلار ئاشلىقنىڭ ئارتۇق - كېمىنى تەڭشەش ئۈچۈن، تەستىقلىتىش ئارقىلىق ئاشلىق بازىرى سودىسى بىر مەھەل ئەسلىگە كەلتۈرۈلۈپ قويۇۋېتىلدى.

1979 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق بازىرى سودىسى قويۇۋېتىلىپ، دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانلىرى، يېزىلاردىكى كۆڭشې - ئېتىزلەرنىڭ دۆلەتكە ئاشلىق سېتىپ بېرىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداپ بولغاندىن كېيىن، ئېشىنچا ئاشلىقنى شۇنىڭدەك كۆڭشې ئەزالىرىنىڭ قالدۇرۇق بېرىدىن ئالغان ۋە ئۆز ئېھتىياجىدىن ئېشىنغان ئاشلىقنى بازاردا سېتىشقا رۇخسەت قىلىندى. شەھەر، يېزا خەلقىنىڭ ئاشلىقى يېتىشمىسە ياكى تۇرلەرنى تەڭشەشتە، بازاردىن سېتىۋېلىشقا ياكى ئالماشتۇرۇشقا يول قويۇلدى. شۇنىڭ بىلەن، 22 يىلدىن ئارتۇق ئۈزۈلۈپ قالغان ئاشلىق بازىرى سودىسى يېڭىۋاشتىن ئەسلىگە كەلدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايونىنىڭ شەھەر، يېزىلىرىدىكى سودا بازارلىرىدا ئاشلىق سودىسى بويىچە پۈتۈشۈش مىقدارى 17 مىليون 810 مىڭ كىلوگرامغا يەتتى. 1984 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاشلىق سېتىۋېلىش مەزگىلىدە ئاشلىق بازارلىرىنى ئېچىۋېتىشنى، دۆلەت، كوللېكتىپ ۋە شەخسلەرنىڭ ئىختىيارىي سېتىۋېلىش - سېتىشىنى، شەھەرگە كىرىپ، ناھىيە، ئاپتونوم رايون سىرتىغا چىقىپ تىجارەت قىلسا بولىدىغان كۆپ يوللۇق تىجارەتنى يولغا قويۇشنى قارار قىلدى. 1985 - يىلى ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش توختام بويىچە ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىشقا ئۆزگەرتىلدى، بۇغداي، شال (گۈرۈچ)، كۆممىقوناقتىن باشقا ئاشلىقلار ۋە ۋەزىپە بەلگىلەنگەن تۇرلەر بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئورۇندىلىپ بولغاندىن كېيىنكى ئاشلىق تىجارىتى قويۇۋېتىلدى. شۇنىڭدىن ئېتىبارەن ئاشلىق بازىرى سودىسى تېخىمۇ جانلاندى. 1990 - يىلى ئاپتونوم رايونىنىڭ شەھەر، يېزىلىرىدىكى سودا بازارلىرى 1004 كە، ئاشلىق سودىسى بويىچە پۈتۈشۈش مىقدارى 80 مىليون كىلوگرامغا يەتتى.

2. خۇسۇسىي سودا ماركېتىڭى

1953 - يىلى دۆلەت رەھبەرلىكىدىكى ئاشلىق بازىرى قۇرۇلۇشتىن ئىلگىرى، شىنجاڭدا خۇسۇسىي ئاشلىق سودىسى ئاشلىقنى ئىختىيارىي سېتىۋېلىش - سېتىشنىڭ ئاساسىي گەۋدىسى بولۇپ كەلگەنىدى، ئۇ ئاساسەن ئاشلىق دۇكىنى (ئۇلگۇجە رەۋەندىلىك دۇكىنى، رەۋەندىلىك دۇكىنى، ئاشلىق دۇكىنىنى ئۆز ئىچىگە

ئالىدۇ)، رەۋىندە ۋە سانائەت بىلەن سودا بىر گەۋدىلەشكەن تۈگمەن (لەڭزىخانا) خوجايىنلىرى بولۇپ شەكىللەنگەن.

1) دۇكان ماركېتىڭى

ئاشلىق ساتىدىغان دۇكاندار - رەۋىندىچىلەر ئاشلىق ئولتۇراق سودىگىرى دەپمۇ ئاتالغان، ئۇ ئۇلگۈجە رەۋىندىچىلىك دۇكىنى، رەۋىندىچىلىك دۇكىنى، ئاشلىق دۇكىنى، گۇرۇچ، ئۇن ۋە قارا ئاشلىق دۇكىنى قاتارلىقلارغا بۆلۈنگەن. «خەننامە. غەربىي يۇرت تەزكىرىسى» دە: «. . . لوپنۇر (ھازىرقى كورلا شەھىرىنىڭ غەربىي جەنۇبى) دا رەڭدار شايىلارغا ئاشلىق تېگىشىلەتتى»، «خەن سۇلالىسىنىڭ ئەلچىلىرى پۇل چىقارمىسا، ئوزۇق - تۈلۈككە ئېرىشەلمەيتتى» دەپ خاتىرىلەنگەن، تۇرپاندىكى تالڭ دەۋرىگە ئائىت قەبرىلەردىن قېزىۋېلىنغان ئاسارئەتىقىلەردىمۇ «ئاشلىق دۇكىنى»، «گۇرۇچ، ئۇن دۇكىنى» دېگەن خاتىرىلەر بار، بۇ ھال تالڭ دەۋرىدە غەربىي يۇرتتا ئاشلىق سودىسىنىڭ جانلانغانلىقىنى چۈشەندۈرىدۇ. ئۇلگۈجە رەۋىندىچىلىك دۇكىنى، رەۋىندىچىلىك دۇكىنى، ئاشلىق دۇكانلىرى ھەم بىۋاستە ئاشلىق تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىاتتى، ھەم ئاشلىق تىجارەتچىلىرىنىڭ ئاشلىقىنى ساقلاپ بېرىپ، ۋاكالىتەن سېتىۋېلىپ ۋە سېتىپ، رەسمىيەت ھەققى ئالاتتى. ئۇلارنىڭ تىجارىتى ئاشلىق مول ۋاقىتلاردا باھانى چۈشۈرۈپ سېتىۋېلىپ، ئاشلىق قىس ۋاقىتلاردا بېسىمدارلىق قىلىپ، كۆپ پايدا ئالىدىغان تىجارەت ئىدى. چېەنلۈك 24 - يىلى (1759 - يىلى) چوڭ، كىچىك خوجىلارنىڭ توپلىڭىنى تىنچىتىشتا، مەسلىھەتچى ئامبال يۈڭ گۈي ئونىۋدىن ھەربىي ئوزۇق - تۈلۈك سېتىۋېلىشنى تەستىقلىغان. ھەربىي ئوزۇق - تۈلۈك سېتىۋېلىش كۆپىنچە ئۇلگۈجە رەۋىندىچىلىك دۇكىنى، رەۋىندىچىلىك دۇكىنى ئارقىلىق ئورۇندالغان. چىڭ سۇلالىسى ھۆكۈمىتى شىنجاڭنى بىرلىككە كەلتۈرگەندىن كېيىن، 18-ئەسىرنىڭ كېيىنكى يېرىمىدا ھەربىيلەر زور كۆچ بىلەن بوزيەر ئۆزلەشتۈرگەن، چېەنلۈك 53 - يىلى (1788-يىلى) ھەربىيلەر بوزيەر ئۆزلەشتۈرۈش ئارقىلىق ئېلىنغان ئاشلىق بىلەن ھەربىيلەر ۋە ئاھالىلەر تەمىنلەنگەندىن سىرت، ئۈرۈمچىدە 800 مىڭ دانىدىن ئارتۇق ئاشلىق، ئىلىدا 540 مىڭ دانىدىن ئارتۇق ئاشلىق ساقلانغان. شۇ مەزگىللەردە ئاشلىق باھاسىنىڭ ئەرزان بولۇشى مەملىكەت بويىچە ئاز كۆرۈلگەن. ئۈرۈمچىدە تۇرۇشلۇق جى يۈن مۇنداق دەيدۇ: «لىق توشقۇزۇلغان بىر ھارۋا بۇغداينى 3 تىزىق يارماقتا ساتالمايدۇ، سانجى، فۇكالىق قاتارلىق جايلاردا بىر دانىدىن ئاشلىق ئاران 3 مىسقال كۈمۈشكە يارايتتى، شۇنداقتىمۇ ئاشلىق تولا ھاللاردا سېتىلمايتتى». چىڭ سۇلالىسىنىڭ ئاخىرقى مەزگىلىدە شىنجاڭنىڭ ئاشلىق سودىسى يەنىلا ناھايىتى جانلىنىش ھالىتىدە تۇردى. تارىختا بۇغداي كۆپ چىقىدىغان گۇچۇڭ ناھىيىسىدە، تۇڭجى يىلىدىن گۇاڭشۇ يىلىغىچە ناھىيە بازىرىدا بىرقانچە چوڭ ئۇلگۈجە رەۋىندىچىلىك دۇكانلىرىدىن گۇڭخې، فۇشۇن، فېڭمىڭ دۇكانلىرى بار ئىدى، بۇنىڭ ئىچىدىكى گۇڭخې ئۇلگۈجە رەۋىندىچىلىك دۇكىنى مىنگونىڭ 31 - يىلى (1942 - يىلى) ئىشتىن توختىغانغا قەدەر 80 نەچچە يىل مەۋجۇت بولۇپ تۇرغان. «شىنجاڭدىكى يۇرتلار تەزكىرىسى» دە خاتىرىلىنىشىچە: گۇاڭشۇ 34 - يىلى (1908 - يىلى) بۇگۇر ناھىيىسى بازىرىدا ھەر يىلى 10 مىڭ دانىدىن ئارتۇق بۇغداي، 12 مىڭ دانىدىن ئارتۇق كۆممىقوناق، 2000 دانىدىن ئارتۇق گۇرۇچ سېتىلىپ تۇرغان، قەشقەر كونا شەھەر ناھىيىسىدە ھەر يىلى 2000 — 3000 دانىدىن ھەرخىل ئاشلىق سېتىلىپ تۇرغان. مىنگونىڭ 5 - يىلى (1916 - يىلى) كۆچا ناھىيىسىدە چوڭراق ئۇلگۈجە رەۋىندىچىلىك دۇكىنىدىن 15 ى بار ئىدى، كېيىن 24 كە يەتكەن. گۇچۇڭ ناھىيىسىدە مىنگو يىللىرىدا چوڭ، كىچىك ئۇلگۈجە رەۋىندىچىلىك دۇكىنى ۋە ئاشلىق دۇكىنىدىن 14 ى بار ئىدى. «جۇڭگو پوچتىسى قاتنايدىغان جايلار مەھسۇلاتلىرى تەزكىرىسى» گە ئاساسلانغاندا، مىنگونىڭ 25 - يىلى (1936 - يىلى) دىكى تەكشۈرۈشتە شىنجاڭدىكى 20 شەھەر، ناھىيىدە چوڭراق ئاشلىق دۇكىنىدىن 27سى بولغان (جەدۋەل: 2 — 1 گە قارالسۇن).

مىنگونىك 25 ـ يىلى (1936 ـ يىلى) شىنجاڭدىكى 20 ناھىيە، شەھەردىكى ئاشلىق دۇكانلىرىنى تەكشۈرۈش ئەھۋالى

جەدۋەل: 2 — 1

تۈرى / جاي نامى	دۇكان نامى	كەسپى	ئورنى
ئۈرۈمچى	رۇخشىدىي	گۈرۈچ، ئاشلىق	شەھەر ئىچى
ئۈرۈمچى	لۇخشاڭ تۇگمىنى	ئۇن	شەھەر رايونى
ئۈرۈمچى	جۇفېڭتاي تۇگمىنى	ئۇن	شەھەر رايونى
ماناس	جىنيىچېڭ	بۇغداي ئۇنى	ئوتتۇرا شەھەر
ماناس	خېشېڭخاڭ	بۇغداي ئۇنى	ئوتتۇرا شەھەر
ماناس	يىشېڭخېڭ	بۇغداي ئۇنى	شەرقىي قوۋۇق
شىخۇ	ۋېنتەچېڭ	گۈرۈچ، ئۇن، ماللىچال	شىمالىي قوۋۇق سىرتى
باركۆل	يۈشياڭخۇ	گۈرۈچ، بۇغداي، ماللىچال	جېڭجىيې كوچىسى
قۇمۇل	دۇخۇتەي	ئۇن، قارا ئاشلىق	جېنفېن كوچىسى
سۇيدۇڭ	قۇچۇەنخۇ	ئۇن، ماياخانا	جەنۇبىي قوۋۇق
قورغاس	جىنفۇچېڭ	گۈرۈچ، بۇغداي، ماللىچال	شەرقىي قوۋۇق
جىڭ	خۇتەيخې	گۈرۈچ، بۇغداي، ماللىچال	ناھىيە بازىرى
چۆچەك	رېنخې	بۇغداي ئۇنى	چۆچەك
قاراشەھەر	لو ئائىلىسى گۈرۈچ دۇكىنى	گۈرۈچ، ئۇن، ماللىچال	لەكزىخانا كوچىسى
بۇگۇر	ئەلى ھاجى	گۈرۈچ، بۇغداي، ماللىچال	چولاق كوچا
بۇگۇر	رۇخەي ئاخۇن	ئۇن	ئارقا كوچا
قەشقەر كونا شەھەر	مامۇت	گۈرۈچ، بۇغداي، ماللىچال	شەرقىي كوچا
كەلپىن	ئەمەت	قارا ئاشلىق	ناھىيە بازىرى
مارالبېشى	قۇۋان	بۇغداي ئۇنى	ناھىيە بازىرى
مارالبېشى	مەخسۇت	ئۇن	ناھىيە بازىرى
پەيزاۋات	كەنجاخۇن	گۈرۈچ، بۇغداي، ماللىچال	شەرقىي كوچا
باي	مەمەت	گۈرۈچ، بۇغداي، ماللىچال	شەرقىي كوچا
كۈچا	جەيغېنشيالاق	گۈرۈچ، بۇغداي، ماللىچال	شەرقىي كوچا
توقسۇن	جۇيۇەنشيالاق	ئۇن، ماللىچال	جېڭجىيې كوچىسى
توقسۇن	ئىبراھىم	ئاشلىق	جېڭجىيې كوچىسى
شايار	ئىمىنئاخۇن	گۈرۈچ، بۇغداي، ماللىچال	شىمالىي چولاق كوچا
يېڭىسار	روزى ھاجى	گۈرۈچ، بۇغداي، ماللىچال	شىمالىي كوچا

مىنگونىڭ 30 - يىلى (1941 - يىلى) ئۇلكە شەھىرى ئۈرۈمچىدە 100 دىن ئارتۇق ئاشلىق دۇكىنى بار ئىدى، كېيىن ئاشلىق تەمىنلەش قىس بولغاچقا، ھۆكۈمەت داىرىلىرى ئاشلىق بازىرىنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتتى، نەتىجىدە خۇسۇسىي ئاشلىق دۇكانلىرى ئازىيىپ كەتتى. 1949 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە 77 دۇكان قالدى. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە 115 سۇ تۇگمىنى بار ئىدى.

1949 - يىل 9 - ئايدا شىنجاڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد بولغاندىن تارتىپ 1951 - يىلىنىڭ ئالدىنقى يېرىمغىچە، شىنجاڭدىكى ئاشلىق بازارلىرى ئاساسىي جەھەتتىن يەنىلا خۇسۇسىي ئاشلىق سودىگەرلىرىنىڭ كونترول‌لۇقىدا بولدى، ئۇلار بازارنى ئىگىلىۋېلىپ، ئاشلىق قىسلىقىدىن پايدىلىنىپ، ھەدەپ ھايانكەشلىك قىلىپ، ئاشلىق باھاسىنى ئۆرلىتىۋەتتى، نەتىجىدە ئۈرۈمچى شەھىرىدە 1950 - يىل 1 - ئايدىن 1951 - يىل 7 - ئايغىچە بولغان ئارىلىقتا ئۇنىڭ سېتىلىش باھاسى 6.7 ھەسسە ئۆرلەپ كەتتى. قۇمۇل ناھىيە بازىرىدا بۇغداينىڭ سېتىلىش باھاسى 1951 - يىل 1 - ئايدىن 5 - ئايغىچە 10 ھەسسە ئۆرلەپ كەتتى. ئۇلكىلىك ۋە ھەر دەرىجىلىك خەلق ھۆكۈمەتلىرى بازارنى مۇقىملاشتۇرۇپ، ئاشلىق باھاسىنى تىزگىنلەش ئۈچۈن، ئاشلىق مەنبەسىنى تەشكىللەش، مۇۋاپىق پەيتتە تۆكمە قىلىپ سېتىش، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى تىجارەت سالمىقىنى زورايتىش، ئاشلىق سودىگەرلىرىنى ئومۇميۈزلۈك تىزىملىتىش ۋە ئاشلىقنى ئاشكارا باھادا سېتىشقا بۇيرۇش قاتارلىق ئىقتىسادىي ۋە مەمۇرىي ۋاستىلارنى پائال قوللاندى، بۇنىڭ بىلەن 1951 - يىلىنىڭ كېيىنكى يېرىمىدا ئاشلىق باھاسى نورمال سەۋىيىگە چۈشتى. 1952 - يىلى ئىلىپ بېرىلغان بەشكە قارشى تۇرۇش ھەرىكىتى ئارقىلىق 1953 - يىل قىشتىن كېيىن، خۇسۇسىي ئاشلىق دۇكانلىرى تۇرکۈملەپ تاقالدى ياكى كەسىپ ئۆزگەرتتى. مەلۇماتقا قارىغاندا، 1951 - يىلى ئۇلكە بويىچە خۇسۇسىي ئاشلىق سودىسى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ئائىلە 1964، كەسىپكار 3142 بولغان بولسا، 1954 - يىلى ئەتىيازدا خۇسۇسىي ئاشلىق سودىسى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ئائىلىدىن 64 ى قالغان، بۇ ئائىلىلەرنىڭ ئىچىدە 14 ى دۆلەتنىڭ ۋاكالىتەن ئاشلىق سېتىش دۇكىنى ئىدى، ئۈرۈمچى شەھىرىدە خۇسۇسىي ئاشلىق دۇكىنىدىن 98 ى بار ئىدى، 1954 - يىلى 5 دۇكان دۆلەتنىڭ ۋاكالىتەن ئاشلىق سېتىش دۇكىنىغا ئۆزگەرتىلگەندىن سىرت، قالغان 93 دۇكان باشقا كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىدىغان بولدى. خۇسۇسىي كاپىتالنى سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش داۋامىدا ۋاكالىتەن سېتىش دۇكانلىرى تەدرىجىي دۆلەت ئاشلىق دۇكىنىغا ئۆزگەرتىلدى يەنى بۇرۇنقى ۋاكالىتەن سېتىش دۇكانلىرىنىڭ مۇلكىگە باھا قويۇلۇپ، ۋاكالىتەن سېتىش كاپالەت پۇلى بىلەن بىللە بانكىغا ئامانەت قويۇلدى، بۇنىڭدىن ۋاكالىتەن سېتىش دۇكىنىنىڭ خوجايىنى ئۆسۈم ئېلىپ تۇردى، ۋاكالىتەن سېتىش دۇكىنىنىڭ كەسىپكارلىرى (خوجايىنىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) دۆلەت ئاشلىق دۇكىنىنىڭ خىزمەتچىسىگە ئايلاندى. 1956 - يىلغا كەلگەندە، دۆلەت ئاشلىق كارخانىلىرى ئاشلىق بازىرىنى پۈتۈنلەي ئىگىلەپ بولدى.

1979 - يىلى ئاشلىق سودا بازىرى يېڭىۋاشتىن ئېچىۋېتىلدى، بولۇپمۇ 1984 - يىلى كۆپ يوللۇق ئاشلىق تىجارىتى يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، خۇسۇسىي ئاشلىق تىجارەتچىلىرى شەھەر، يېزىلاردا پەيدىنپەي بارلىققا كەلدى، ئۇلار دۆلەت سىياسىتى يول قويغان دائىرىدە ئاشلىق تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىپ، شەھەر، يېزا ئىقتىسادىنى جانلاندۇرۇشتا مۇئەييەن رول ئوينىدى.

2) تۇگمەن (لەڭزىخانا) ماركېتىڭى

تۇگمەن (لەڭزىخانا) خوجايىنلىرى سانائەت، سودا بىر گەۋدىلەشكەن خۇسۇسىي ئاشلىق سودىگەرلىرى بولۇپ، ئۇلار شىنجاڭنىڭ ئاشلىق ئوبوروتىدا مۇھىم ئورۇن تۇتۇپ كەلگەن. ئالاقىدار ماتېرىياللاردىكى خاتىرىلەرگە قارىغاندا، مىنگو يىللىرىدا قۇمۇلنىڭ شەھەر - بازارلىرىدىلا سۇ تۇگمىنى ۋە ئۇلاغ تۇگمىنىدىن 47 سى بولغان. 1949 - يىل 9 - ئايدا شىنجاڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد بولغاندا، شىنجاڭ بويىچە خۇسۇسىيلار ئىلكىدە 9844 سۇ تۇگمىنى ۋە ئۇلاغ تۇگمىنى بار ئىدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئۈرۈمچى شەھىرىدىلا 115 سۇ تۇگمىنى بار ئىدى. بۇ خۇسۇسىي تۇگمەنلەر (لەڭزىخانىلار) ھۆكۈمەتكە ۋاكالىتەن ھەربىيلەر ۋە دېھقان، چارۋىچىلار

ئېھتىياجلىق ئوزۇقلۇق ئاشلىقنى پىششىقلىغاندىن سىرت، ئاساسلىقى يىرىك ئاشلىقنى ئۆزلىرى سېتىۋېلىپ پىششىقلاپ ئىشلەپ ئۆز ئالدىغا ساتاتتى ياكى گۈرۈچ، ئۇن دۇكانلىرىغا توپ باھادا ساتاتتى. ئۇلار كۆپ پايدا ئېلىش ئۈچۈن تىجارەت ئۇسۇلىنى ناھايىتى جانلىق قىلاتتى، جۈملىدىن يېڭى ئاشلىق يېغىۋېلىنىدىغان چاغدا بىۋاستە ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىغا بېرىپ ئاشلىق سېتىۋالاتتى.

شىنجاڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد بولغان دەسلەپكى مەزگىللەردە تۇڭمەن (لەڭزىخانا) دە ئۇن تارتىش ۋە ئاشلىق مارکېتىنى بىر مەھەل گۈللەندى. 1952 - يىل 4 - ئايدا ئۈرۈمچى شەھەرلىك «خەلق» ئۇن زاۋۇتى قۇرۇلۇپ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلگەندىن كېيىن، ھەربىي ۋە مەمۇرىيەتكە ئىشلىتىلىدىغان ئۇن ئۈرۈمچى شەھىرىدىكى تۇڭمەنلەردە تارتىلمايدىغان بولدى. 1953 - يىلى قىشتىن كېيىن، تۇڭمەن (لەڭزىخانا) خوجايىنلىرىنىڭ ئاشلىق مارکېتىنى بىلەن شۇغۇللىنىشى ئومۇميۈزلۈك مەنئى قىلىندى، لېكىن ۋاكالىتەن ئۇن تارتىش ئىقتىدارى ساقلاپ قېلىندى. كېيىن جايلاردىكى تۇڭمەن (لەڭزىخانا) لەر سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىلدى ياكى ئۇنىڭ ئورنىنى تەدرىجىي ھالدا ماشىنىلاشقان ئۇن تارتىش ئالدى. 80 - يىللار كىرگەندىن كېيىن، ئاشلىق بازىرىنىڭ قويۇۋېتىلىشى ۋە كۆپ يوللۇق تىجارەتنىڭ يولغا قويۇلۇشى بىلەن، خۇسۇسىي تۇڭمەنلەر يەنە بارلىققا كەلدى، بۇ ۋاقىتتا، سۇ تۇڭمىنىدىن باشقا، كىچىك توك تۇڭمەنلىرى قۇرۇلۇپ، ئۇن تارتىش ۋە ئاشلىق تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىشقا باشلىدى.

3) رەۋىندە مارکېتىنگى

ئاشلىق ئېلىپ - ساتارلىرىنىڭ تىجارىتى ئاساسەن ئاشلىق چىقىدىغان ناھىيىلەردىكى ئېشىنچا ئاشلىقنى سېتىۋېلىپ شەھەرلەرگە، چارۋىچىلىق رايونلىرىغا ۋە ئاشلىقى يېتىشمەيدىغان رايونلارغا توشۇپ سېتىش ئىدى. ئۇلار كۆپ ھاللاردا شەھەردىكى سانائەت بۇيۇملىرىنى ئاشلىق چىقىدىغان رايونلارغا ئېلىپ بېرىپ سېتىپ، ئۇ يەردىن ئاشلىق سېتىۋالاتتى، ئاندىن ئۇ ئاشلىقلارنى شەھەرگە، چارۋىچىلىق رايونلىرىغا ئېلىپ بېرىپ سېتىپ، ئۇ يەردىن سانائەت ۋە چارۋا مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋالاتتى. مىنگو دەۋرىدە، ئاقچى ناھىيىسىدە دائىم باشقا يەرلەردىن كەلگەن سودىگەرلەر چارۋىچىلىق رايونلىرى ئېھتىياجلىق تۇرلۇك مالالار ۋە ئاشلىقنى چارۋىچىلارنىڭ ئىشكى ئالدىغا ئېلىپ بېرىپ چارۋا مەھسۇلاتلىرىغا تېگىشەتتى. خېجىلىك ناھىيىسىنىڭ بايىنبۇلاق چارۋىچىلىق رايونى ئاشلىق ئىستېمالىدا پۈتۈنلەي كۈندىس ناھىيىسىدىكى ئاشلىق سودىگەرلىرىنىڭ ئۇلاغ بىلەن توشۇپ تەمىنلىشىگە تايىناتتى. چارۋىچىلار چارۋا مەھسۇلاتلىرىغا ئاشلىق تېگىشۇالاتتى. رەۋىندىچىلەر يېزا بىلەن شەھەر، يېزا بىلەن چارۋىچىلىق رايونى، ئاشلىق چىقىدىغان رايونلار بىلەن ئاشلىقى يېتىشمەيدىغان رايونلار ئارىسىدا ماددىي ئەشيا ئالماشتۇرۇش جەھەتتە مۇھىم رول ئوينىدى. شىنجاڭنىڭ يېرى كەڭ، قاتناش لىنىيىسى ئۇزۇن، يول ئەھۋالى ناچار بولغاچقا، ئاشلىق توشۇش ئىنتايىن قىيىنغا چوشەتتى، ئاشلىق جەھەتتىكى جىددىي ئېھتىياجنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، ھەتتا ھەربىيلەر ئوزۇق - تۈلۈكىنىمۇ رەۋىندىچىلەرنىڭ توشۇپ سېتىشىغا توغرا كېلەتتى، ھۆكۈمەت بەزىدە رەۋىندىچىلەرنىڭ ئاشلىق توشۇپ سېتىشىنى مۇكاپاتلاش چارىسىنى قوللىنىشقا مەجبۇر بولاتتى. مىنگونىڭ 35 - يىلى (1946 - يىلى) ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت سودىگەرلەرنى قاراشەھەردىن ئۈرۈمچىگە ئاشلىق توشۇپ سېتىشقا ئىلھاملاندۇرۇش ئۈچۈن، 12 ماددىلىق مۇكاپاتلاش چارىسىنى تۈزۈپ چىقتى. ئۇنىڭدا: جەنۇبىي شىنجاڭدىن ئۈرۈمچىگە توشۇلغان ئاشلىققا ئۈرۈمچىدىكى بازار باھاسى بويىچە پۇل تۆلەنگەندىن سىرت، يەنە ئومۇمىي ئاشلىق پۇلى ۋە كىرا پۇلىنىڭ %20 ى بويىچە مۇكاپات پۇلى قوشۇپ بېرىلىدۇ، دەپ بەلگىلەنگەن. مىنگونىڭ 37 - يىلى (1948 - يىلى) 11 - ئايدا ئۆلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىقى باشقارمىسى يەنە: تۇرپان، پىچان، توقسۇندىن ئۈرۈمچىگە توشۇلغان ئاشلىققا ئومۇمىي ئاشلىق پۇلىنىڭ %20 ى بويىچە، قاراشەھەر، ئاقسۇدىن ئۈرۈمچىگە توشۇلغان ئاشلىققا ئومۇمىي ئاشلىق پۇلىنىڭ %40 ى بويىچە مۇكاپات پۇلى بېرىلىدۇ دەپ بەلگىلىگەن.

1953 - يىلى قىشتىن باشلاپ دۆلەت رەھبەرلىكىدىكى ئاشلىق بازىرى بەرپا قىلىنغاندىن كېيىن، ئاز

ساندىكى رەۋىشچىلەرنىڭ تەستىق ئارقىلىق چارۋىچىلىق رايونلىرىغا داۋاملىق ئاشلىق توشۇپ سېتىشقا يول قويۇلغاندىن سىرت، زور كۆپ ساندىكى رەۋىشچىلەر ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. 1957 - يىلى ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، رەۋىشچىلەر پۈتۈنلەي ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. 1979- يىلى ئاشلىق بازار سودىسى يېڭىۋاشتىن قويۇۋېتىلدى، بولۇپمۇ 1984 - يىلى ئاشلىق بويىچە كۆپ يوللۇق تىجارەت يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، خۇسۇسىي رەۋىشچىلەر ۋەزىيەتنىڭ ئېھتىياجى بىلەن بارلىققا كەلدى.

3. دۆلەتنىڭ سېتىشى

1) ئاشلىقنى كېلىشىپ سېتىش ۋە سېتىۋېلىش

ئاشلىقنى كېلىشىپ سېتىۋېلىش ۋە سېتىش تەكسە باھادا سېتىۋېلىش ۋە سېتىش دەپمۇ ئاتىلىدۇ، ئاشلىقتىن مول ھوسۇل ئېلىنغان يىللىرى بازاردا ئاشلىق باھاسى تۆۋەنلەپ كېتىدۇ، بۇنداق چاغلاردا ھۆكۈمەت ئاشلىق باھاسى تۆۋەنلەپ دېھقانلارنىڭ ئاشلىق زىرائىتى تېرىشىغا تەسىر يېتىشتىن ساقلىنىش ئۈچۈن، ئاشلىقنى بازار باھاسىدىن يۇقىرى باھادا سېتىۋالىدۇ؛ ئاشلىقتىن كەم ھوسۇل ئېلىنغان يىللىرى بازاردا ئاشلىق باھاسى ئۆرلەپ كېتىدۇ، بۇنداق چاغلاردا ھۆكۈمەت دېھقانلارنىڭ تۇرمۇشىنى مۇقىملاشتۇرۇش ئۈچۈن، ئاشلىقنى بازار باھاسىدىن تۆۋەن باھادا ساتىدۇ. چىڭ سۇلالىسىنىڭ يۇڭجېڭ يىللىرىدا شىنجاڭدا پۈتۈن مەملىكەتتىكىگە ئوخشاش «تەڭشەش ئامبىرى» تۈزۈمى يولغا قويۇلغان، «تەڭشەش ئامبىرى» ئارقىلىق ئاشلىق كېلىشىپ سېتىۋېلىنغان ۋە سېتىلغان. چېخىنلۇڭ 37 - يىلى (1772 - يىلى) شەنشى - گەنسۇ باش ھەربىي ۋالىيسى لىئېر ئىلتىماس يوللاپ تەستىقلاتقاندىن كېيىن، شىنجاڭدا يىغىم مەزگىلىدە 600 مىڭ داەن ئاشلىق سېتىۋېلىپ، ياندۇرقى يىلى قەرز ئورنىدا سېتىش ۋە كېلىشىپ سېتىشقا تەييارلاپ قويغان.

2) قەرز ئورنىدا سېتىش

چىڭ سۇلالىسى ھۆكۈمىتى يېڭى بوزىيەر ئاچقان دېھقانلارغا قارىتا قەرز ئورنىدا ئاشلىق سېتىپ بېرىش سىياسىتىنى يولغا قويدى. «ئۇرۇمچى ھاكىمىيەت تەدبىرلىرى. پۇقرالار» دا: پۇقرالار بوزىيەر ئۆزلەشتۈرسە، ھۆكۈمەت ھەر بىر ئائىلىگە «بىر يۇرۇش دېھقانچىلىق قورالى، سەككىز كۆرە ئۇرۇقلۇق بۇغداي، بىر كۆرە ئۇرۇقلۇق كۆممىقوناق، ئۈچ كۆرە ئۇرۇقلۇق ئارپا ئىنئام بېرىدۇ، ئۆي سېلىۋېلىش ئۈچۈن ئىككى سەر كۆمۈش، بىر ئات سېتىۋېلىش ئۈچۈن سەككىز سەر كۆمۈش قەرز بېرىدۇ» دەپ خاتىرىلەنگەن. چېخىنلۇڭ 42- يىلى (1777 - يىلى) 8 - ئاينىڭ 12 - كۈنى ئۇرۇمچىنىڭ تۇتۇق بېگى سونوم سېرىن: «ئۇرۇمچىگە تەۋە ئايماق، ناھىيىلەر. . . 26 - يىلى (1761 - يىلى) پۇقرالار كۆچۈپ كەلگەن ۋاقىتتىن ئېتىبارەن. . . ھەربىر ئائىلىگە 30 مو يەر ئاجرىتىپ بېرىلىدۇ، تولۇق بىر يۇرۇش دېھقانچىلىق قورالى، بىر داەن ئىككى كۆرە ئۇرۇقلۇق بېرىلىدۇ، يەنە ھەربىر ئائىلىگە بىردىن ئات ياكى كالا سېتىۋېلىش ئۈچۈن سەككىز سەردىن كۆمۈش، ئۆي سېلىۋېلىش ئۈچۈن ئىككى سەردىن كۆمۈش بېرىلىدۇ، ئۆزلەشتۈرگەن يېرى پىشىپ ئالتە يىلدىن كېيىن باج تاپشۇرغىدەك ھالغا يەتكەندە، يىلغا بۆلۈپ قايتۇرىدۇ، يەنە ھەر بىر ئائىلە بۇز يەر ئۆزلەشتۈرۈشكە كەلگەن دەسلەپكى مەزگىلدە، كۈنىگە چوڭ جانغا بىر جىڭدىن، كىچىك جانغا يېرىم جىڭدىن ئاق ئۇن بېرىلىدۇ، كۆزلۈك يىغىمدىن كېيىن پۈل قايتۇرۇلىدۇ» دېگەنلەرنى ئوتتۇرىغا قويغان. ئىلىدىكى بوزىيەر ئاچىدىغان مۇسۇلمانلارغا بوز يەر ئېچىشنى باشلاشقا كېرەكلىك دېھقانچىلىق قوراللىرى، تېرىلغۇ ئۇلاغلىرى، ئۇرۇقلۇق ۋە يىغىمغىچە كېتەرلىك ئۇرۇقلۇق ئاشلىقنى بىردەك ھۆكۈمەت بەرگەن. «مۇسۇلمانلاردىن يەر ئالغان ئائىلىلەرگە ئۇرۇقلۇق ھېسابلاپ بېرىلىدۇ، يەرنىڭ مو سانى ھېسابلانمايدۇ»، «ھەر ئائىلىگە 16 داەن ئاشلىق تاپشۇرۇش شەرتى بىلەن بىر داەن بەش كۆرە ئۇرۇقلۇق بېرىلىدۇ». بۇ خىل ئۇرۇقلۇق، ئۇرۇقلۇق ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ياكى قەرز ئورنىدا سېتىپ بېرىش چارىسى بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش ئىشلىرىنى تەرەققىي قىلدۇرۇشتا ناھايىتى زور رول ئوينىغان.

3) دۆلەت كارخانىلىرىنىڭ سېتىشى

مىنگونىڭ 30 - يىلى (1941 - يىلى) شىنجاڭ ئۆلكىلىك سودا بانكىسى 1 مىليون يۈەن يېڭى پۇل مەبلەغ سېلىپ شۆبە كارخانا — ئاشلىق ساربيى قۇردى، ئۇنىڭ ۋەزىپىسى ئاساسەن ھۆكۈمەتنىڭ بەلگىلىمىسى بويىچە ئۇرۇمچى شەھىرىنى تەكسە باھادا ئاشلىق، سۇ يېغى ۋە ئوت - چۆپ بىلەن تەمىنلەشتىن ئىبارەت بولدى. ئاپپاراتلىرى باش ساراي ئۇرۇمچىدە تەسىس قىلىنغاندىن سىرت، يەنە ئىلى، ساۋەن، گۈچۈڭلاردا شۆبە ساراي، سۈيدۇڭ، جىڭ، شىخۇلاردا ئوت - چۆپ پونكىتى قۇرۇلدى. ئاشلىق ساربيى تەكسە باھادا تىجارەت قىلغانلىقى ئۈچۈن، ھۆكۈمەت ئۇنىڭغا مۇئەييەن دەرىجىدە ئالاھىدە سىياسەت بەردى. مىنگونىڭ 31 - يىلى (1942 - يىلى) ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ناھىيىلەر سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداپ بولغاندىن كېيىن، ئۆلكىلىك سودا بانكىسى ئاشلىق ساربيى ۋە ئۇنىڭ تارماق ئاپپاراتلىرىنىڭ شۇ جايدا ئاشلىق سېتىۋېلىشىغا رۇخسەت قىلىدۇ، دەپ بەلگىلىمە چىقاردى. مىنگونىڭ 32 - يىلى (1943 - يىلى) 2 - ئايدا غۇلجا شۆبە ساربيى ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىيالماي، ئۇرۇمچىنى تەمىنلەيدىغان ئۇننى ھاۋالە بىلەن تارتىشقا تەسىر يەتكۈزگەچكە، ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتىنىڭ تەستىقى بىلەن قورغاس، چاپچال، توققۇزتارا قاتارلىق ناھىيىلەردىكى زاپاس ئاشلىقتىن 7500 داۋەن بۇغداينى قەرز ئورنىدا سېتىۋالدى. شۇ يىلى 10 - ئايدا ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: بازاردىكى ئاشلىقنى سودا بانكىسىنىڭ ئاشلىق ساربيى بىر تۇتاش سېتىۋېلىپ، بازاردا تالىشىپ سېتىۋېلىشنىڭ ئالدىنى ئالىدۇ. بارلىق ئاشلىق سودىگەرلىرى، تۇغمەنچىلەر ئۆزلىرىگە كېرەكلىك ئاشلىقنى، ھارۇنكەشلەر ئېھتىياجلىق يەم - خەشەكلەرنى بىرەۋەك ئاشلىق ساربيىدىن سېتىۋالىدۇ. تۇغمەنچىلەر ساتماقچى بولغان ئۇن، ياغنى ئاشلىق سودىگەرلىرىگە سېتىپ بېرىشكە، تەكسە باھادىن ئاشۇرۇپ سېتىشقا رۇخسەت قىلىنمايدۇ، خىلاپلىق قىلغۇچىلار قاراڭغۇ بازاردا يۇقىرى باھادا ساتتى، دېگەن جىنايەت بىلەن جازالىنىدۇ.

مىنگونىڭ 32 - يىلى (1943 - يىلى) 10 - ئاينىڭ 31 - كۈنىدىكى شىنجاڭ ئۆلكىلىك سودا بانكىسى شۆبە ئاشلىق ساربيىنىڭ ئامبارلىرىدىكى سالدۇسى

جەدۋەل: 2 — 2　　بىرلىكى: داۋەن (ئۇن: جىڭ)

مەھسۇلات نامى	ئالدىنقى ئايدىكى سالدۇ	شۇ ئايدا سېتىۋېلىنغىنى	شۇ ئايدا چىقىم قىلىنغىنى	شۇ ئايدىكى سالدۇ
ئالاھىدە ئۇن	18166	69763.75	18892	69037.75
1 - ئۇن	9381	224612.50	105059.50	128934
75 لىك ئۇن		63018	63018	
ئىلى ئۇنى		235783.25	235783.25	
قوناق ئۇنى		143	143	
جەمئىي	27547	593171.5	422752.75	197971.75
نومى گۈرۈچى	105.49	4.43	0.13	109.75
بۇغداي	390.20	407.75	797.95	
ئاق قوناق	287.20	7.17	43.91	250.46
سېرىق پۇرچاق	543.76	66.28	230.40	379.64

ماش	5.03	14.86	5.10	14.79
باقلا	4.15	17.35	21.50	
زىغىر	5.81	192.26	197.05	1.02
كېپەك	1.03	20.48	5.15	16.36
كۆك پۇرچاق	0.78			0.78
چۇجگۈن	12.75	23.25	23.20	12.80
سېرىق تېرىق	4.15	1.25	4.50	0.90
تېرىق	10.85	10.68	21	0.53
بېسۇق	3.23	3.07	6.30	
سۆك	0.33	13.18	5.80	7.71
يالىڭاچ ئارپا	6.13	4.40	5	2.56
پۇرچاق يامىسى		71.50	71.50	
گۈرۈچ	3433.16	221.66	945.44	2709.37
ئارپا	8.68	3.20	1	10.88
كۆمىقوناق		7.06		7.06
قىزىل قوناق	132.07	596.28	474.45	253.90
جەمئىي	4965.85	1685.70	2863.38	3788.13

مىنگونىڭ 34 - يىلى (1945 - يىلى) 1 - ئايدا ئۆلكىلىك ئاشلىق باشقۇرۇش كومىتېتى گېزىتتە ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، سودا بانكىسى ئاشلىق سارىيىنىڭ ئاشلىق سېتىش چارىسىنى مۇنداق ئېلان قىلدى: ھەربىي تەمىنات، ئائىلە تاۋابئاتلار تەمىناتى ئېلىۋاتقان دۆلەت مەمۇرلىرى ئىستېمال كوپېراتىپىدىن ئاشلىق ئېلىۋاتقانلارغا ئاشلىق سېتىپ بېرىلمەيدۇ. تۆۋەندىكى بەلگىلىمىلەرنىڭ بىرىگە چۈشكەنلەرگە بانكا ئاشلىق سارىيى تەكشۈرۈپ ئېنىقلاپ ئاشلىق سېتىپ بېرىدۇ: (1) رەئىس جانابلىرى ئالاھىدە تەستىقلىغانلار. (2) ھۆكۈمەت ئىجازەت بەرگەن مەكتەپ، ئورگان، تەشكىلاتلار. (3) ئورگان ئاشخانىلىرى ۋە خۇسۇسلارنىڭ ئالاھىدە ئاشخانىلىرىدىن پەۋقۇلئاددە ئەھۋال تۇپەيلىدىن تەكشۈرۈپ ئېنىقلاپ، ئادەم سانى ۋە كېتەرلىك گۈرۈچ، ئۇن مىقدارىنى ئېنىق كۆرسىتىپ ھۆكۈمەتكە تەستىقلاتقانلار. (4) كەمبەغەللەر ئىستېمال قىلىدىغان ئۇن ھۆكۈمەت تەستىقلىغان يارەمسىز تەرىقىسىدە كېلىشىپ سېتىپ بېرىش چارىسى بويىچە سېتىپ بېرىلمەيدۇ. ئادەتتىكى شەھەر ئاھالىلىرىنىڭ ئاشلىقى ئاشلىق مول بولغاندا ئاندىن سېتىپ بېرىلمەيدۇ. مىنگونىڭ 35 - يىلى (1946- يىلى) 6 - ئايدا مىللىي ھۆكۈمەت مالىيە مىنىستىرلىكى ئېلان قىلغان «بانكا باشقۇرۇش چارىسى» دىكى «بانكىلار بىۋاستە سودا - سانائەت تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىشقا بولمايدۇ» دېگەن بەلگىلىمىگە ئاساسەن، شىنجاڭ سودا بانكىسىنىڭ ئاشلىق سارىيى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى.

شىنجاڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد بولغاندىن كېيىن، دۆلەت ئىگىلىكىنى پائال تەرەققىي قىلدۇرۇپ زورايتىش ۋە خۇسۇسىي سودىدىن پايدىلىنىش، ئۇنى چەكلەش، ئۇزۇقەرتىش فائىجىنىغا ئاساسەن، دۆلەت سودا شىركىتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، شىنجاڭ ھەربىي رايونىغا بىۋاستە قاراشلىق باش كوپېراتىپ قاتارلىق دۆلەت كارخانىلىرى ئاشلىق تىجارىتى پائالىيىتىگە پائال كىرىشتى. ئۇلار تىجارەت داۋامىدا دۆلەت ئىگىلىكىنىڭ

تجارەت نىسبىتىنى پەيدىنپەي زورايتتى. 1950 - يىلى ئۇلكە بويىچە شەھەرلەردە ئاشلىق سېتىش تجارىتىدە دۆلەت كارخانىلىرى 2.23% نىلا ئىگىلىگەنىدى، كېيىن بۇ نىسبەت بارا - بارا ئۇرلەپ باردى. 1950 — 1952 - يىلغىچە ئۇلكە بويىچە بازارلاردا سېتىلغان ئاشلىق تەخمىنەن 770 مىليون كىلوگرامغا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە دۆلەت كارخانىلىرى ساتقىنى 220 مىليون كىلوگرام بولۇپ، سېتىلغان ئومۇمىي ئاشلىقنىڭ 35% نى ئىگىلىدى. مۇشۇ مەزگىلدە ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشقا جىددىي كېرەكلىك بولغان ماشىنا - ئۇسكۇنىلەرگە تېگىشىش ئۈچۈن، دۆلەت سودا كارخانىلىرى سوۋېت ئىتتىپاقىغا 68 مىليون 320 مىڭ كىلوگرام بۇغداي ساتتى (ئېكسپورت قىلدى).

1953 - يىلدىن ئېتىبارەن ئاشلىق سىستېمىسى غەللە - پاراڭ ئېلىش ۋە ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشنى بىر تۇتاش باشقۇرغاندىن سىرت، يەنە بۇيرۇق بويىچە بازاردا ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش كەسپىنى بىرتۇتاش باشقۇردى ۋە تجارەت قىلدى. شۇ يىلى بەزى ئاساسلىق ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىدىكى خۇسۇسىي سودىگەرلەرنىڭ بازارنى تالىشىش ئىنتايىن كەسكىن بولغانلىقى ئۈچۈن، قىشتىن ئېتىبارەن، ئۇلكىدىكى شەھەر - بازار، رايون، يېزا شۇنىڭدەك قاتناش لىنىيىسى بويىدىكى جايلاردا دۆلەت رەھبەرلىكىدىكى ئاشلىق بازارلىرى تەدرىجىي قۇرۇلدى، بۇنىڭ بىلەن ئاشلىقنى دۆلەت ئاشلىق تارماقلىرى سېتىۋالدى ۋە ساتتى، تەمىنلەش بىلەن ئېھتىياجنى تەڭشىدى، دېھقانلارنىڭ ئاشلىق، ياغلىق دانىنى ئىختىيارىي ئېلىپ - سېتىشىغا، ئۇزۇنارا بار - يوقنى تەڭشىشىگە، تۇرلەرنى ئالماشتۇرۇشىغا رۇخسەت قىلدى. تەكشۈرتۈپ تىزىملاتقان خۇسۇسىي ئاشلىق سودىگەرلىرىنىڭ دۆلەتنىڭ تاختاي باھاسى بويىچە ئاشلىق تجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىشىغا رۇخسەت قىلدى، شۇنىڭ بىلەن، دۆلەت ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ سېتىشى بازاردا يېتەكچى ئورۇنغا ئۆتتى، بۇ كارخانىلار ساتقان ئاشلىق 114 مىليون كىلوگرامغا يەتتى. 1954 - يىلى دۆلەت رەھبەرلىكىدىكى ئاشلىق بازارلىرى ئۇلكە بويىچە يەنمۇ تەرەققىي قىلدى، شۇنىڭ بىلەن بىللە، قەشقەر، خوتەن، يەكەن ۋىلايەتلىرىدە يېزا ئاشلىقىنى كېلىشىپ سېتىۋېلىش ۋە سېتىش يولغا قويۇلدى، شەھەر - يېزىلاردىكى پىششىق يېمەكلىك، يېمەكلىك، ئېچىتىش كەسىپلىرىگە كېتەرلىك ئاشلىقنى دۆلەت ئاشلىق تارماقلىرى پىلان بويىچە يەتكۈزۈپ بەردى. شۇ يىلى ئۇلكە بويىچە بازاردا سېتىلغان ئاشلىق 247 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 1.18 ھەسسە ئاشتى. 1953 — 1954 - يىللىرى دۆلەت ئاشلىق كارخانىلىرى سوۋېت ئىتتىپاقىغا 27 مىليون 810 مىڭ كىلوگرام بۇغداي ساتتى (ئېكسپورت قىلدى).

1955 — 1956 - يىللىرى دېھقانلارنىڭ ئاشلىق ئىستېمال سەۋىيىسى ئۆزلۈكسىز ئۆسكەنلىكى، ئۇنىڭ ئۈستىگە بازار باشقۇرۇشنىڭ قاتتىق بولماسلىقى، دېھقانلارنىڭ ئاشلىقنى ساتماسلىقى ھەم خۇسۇسىي سودىگەرلەرنىڭ ھايانكەشلىك قىلىشى تۈپەيلىدىن، بازاردا سېتىلىدىغان ئاشلىق زور مىقدارda ئېشىپ كەتتى، بولۇپمۇ مول ھوسۇل ئېلىنغان 1956 - يىلى كىرىم چىقىمنى قاپلىيالماي، زاپاستىن 71 مىليون 280 مىڭ كىلوگرام يونۇۋېلىشتەك بىنورمال ئەھۋال كۆرۈلدى. مەلۇماتقا قارىغاندا، 1955 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە سېتىلغان ئاشلىق 313 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 1954 - يىلدىكىدىن 26.37% ئاشقان، 1956 - يىلى سېتىلغان ئاشلىق بىراقلا 440 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 1955 - يىلدىكىدىن 40.79% ئاشقان (جەدۋەل: 2 — 3، 2 — 4 كە قارالسۇن). شۇنىڭ ئۈچۈن ش ئۇ ئا ر پارتكوم ۋە ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى 1957-يىلىنىڭ كېيىنكى يېرىمىدىن باشلاپ ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش ۋە بىر تۇتاش سېتىشنى ئومۇمىيۈزلۈك يولغا قويۇشنى قارار قىلدى. شۇنىڭ بىلەن ئاشلىقنى پىلانلىق سېتىش بازاردا سېتىشنىڭ ئورنىنى ئالدى. مۇشۇ مەزگىلدە ئاپتونوم رايوندىكى دۆلەت ئاشلىق كارخانىلىرى داۋاملىق سوۋېت ئىتتىپاقىغا 56 مىليون 690 مىڭ كىلوگرام بۇغداي ساتتى (ئېكسپورت قىلدى).

1950 — 1956 - يىلغىچە شىنجاڭدا تەكسە باھالىق ئاشلىقنىڭ غەيرىي يېزا ئىگىلىكىگە سېتىلىش ئەھۋالى

بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

جەدۋەل: 2 — 3

تۈرى / ئاشلىق يىلى	جەمئىي	شەھەر - بازار ئاھالىسىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى	كەسىپلەرگە ئىشلىتىلگەن ئاشلىق	بېمەكلىكلەر	قوشۇمچە بېمەكلىكلەر	ئېچىتىش كەسپى	سانائەت	يەم - خەشەك	باشقىلار
1950	1084								
1951	6037								
1952	15005								
1953	11032	9687	540	449		9	3	344	
1954	20362	12235	3161	3346		163	38	1351	68
1955	22050	11478	4051	4491	97	248	47	1480	154
1956	29072	16281	5056	4531	415	381	56	1912	440

ئىزاھ: 1950 — 1952 - يىللىرىدىكسى ئوزلۇكلۇك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى، سودا نازارىتى، كوپېراتىپ ئىدارىسى كالېندار بىلىغا 1953 - يىل 1 - پەسلىنىڭ ماتېرىيالىنى قوشۇپ جەملىگەن سان. 1953 - يىلدىن باشلىنىپ ئاشلىق تارماقلىرى ئاشلىق يىلى بويىچە (شۇ يىلى 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن كېيىنكى يىلى 3 - ئاينىڭ 31 - كۈنىگىچە) جەملىگەن ماتېرىيالالاردۇر.

1953 — 1956 - يىلغىچە شىنجاڭدا تەكسە باھالىق ئاشلىقنىڭ يېزا ئىگىلىكىگە سېتىلىش ئەھۋالى

بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

جەدۋەل: 2 — 4

تۈرى / ئاشلىق يىلى	جەمئىي	دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق ئاھالىسىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى		ئوزۇقلۇق	يەم - خەشەك	باشقىلار
		كىچىك جەمئىي	بۇنىڭ ئىچىدە: چارۋىچىلىق			
1953	318	318	81			
1954	4336	4336	843			
1955	9222	8223	1512	226	313	460
1956	14956	10369	1636	808	1608	2171

4) كېلىشىم باھادا سېتىش

ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىنىڭ روھىغا ئاساسەن، 1979 - يىل 1 - ئايدا «ئاشلىق، ياغلىق دائىنى كېلىشىپ سېتىۋېلىش - سېتىش خىزمىتىنى قانات يايدۇرۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» ۋە «بازار سودىسىنى ئېچىۋېتىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرىنىڭ شۇ يىللىق ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىپ بېرىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىاپ بولغاندىن كېيىنكى ئېشىنچا ئاشلىق، ياغلىق دېنى ۋە گۈڭشې ئەزالىرى (دېھقانچىلىق ئىشچىلىرى) نىڭ ئۆز ئىستېمالىدىن ئاشقان ئاشلىق، ياغلىق دېنىنى بازاردا سېتىشىغا رۇخسەت قىلدى، ئۇنى ئاشلىق تارماقلىرى كېلىشىم باھادا بىر تۇتاش سېتىۋالدى ۋە ساتتى. ئۇقتۇرۇشتا مۇنداق بەلگىلەندى: كېلىشىپ سېتىشتا كېلىشىپ

سېتىۋېلىشنى ئاساس قىلىش، كىرىمگە قاراپ چېقىم قىلىش، سېتىۋېلىنغىنىغا قاراپ سېتىشنى بەلگىلەش، سېتىۋېلىش بىلەن سېتىش تەڭپۇڭ بولۇشى شەرت، ئاۋۋال كېلىشىم سېتىپ ئاندىن كېلىشىم سېتىۋېلىشقا رۇخسەت قىلىنمايدۇ، دۆلەت سالدۇسىدىكى ئاشلىق، ياغلىق داننى كېلىشىم سېتىلغان ئاشلىقنىڭ ئورنىغا سەپلەپ قويۇشقا رۇخسەت قىلىنمايدۇ. كېلىشىم سېتىلغان ئاشلىق، ياغ ئاساسەن چوڭ، ئوتتۇرا شەھەرلەر، ساناەت، كان رايونلىرىدا بېلەتسىز تەمىنلەيدىغان پىششىق يېمەكلىكلەر ھەم پىلان سىرتىدىكى سودا - ساناەت كەسىپىگە ئىشلىتىلىدىغان ئاشلىق، ياغقا كاپالەتلىك قىلىدۇ. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە 23 مىليون 90 مىڭ كىلوگرام ھەرخىل ئاشلىق كېلىشىم سېتىلدى. قۇمۇل، تۇرپان ۋىلايەتلىرى ۋە ئۈرۈمچى شەھىرى باشقا ئۆلكىلەردىن 3 مىليون 830 مىڭ كىلوگرام گۈرۈچنى كېلىشىم سېتىۋېلىپ يۆتكەپ، ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە كېلىشىپ ساتتى. بۇ، بازارنى جانلاندۇرۇش، ئاھالىلەرنىڭ ئاشلىق تۇرى قۇرۇلمىسىنى ياخشىلاش، بازاردىكى ئاشلىق باھاسىنى تىزگىنلەشتە ئاكتىپ رول ئوينىدى. شۇ يىلى باشقا ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلارغا ئاران 130 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق كېلىشىم باھادا سېتىلدى.

1980 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى گوۋۈيۈەن تەستىقلاپ تارقاتقان «مەملىكەتلىك يازلىق ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش يىغىنىنىڭ دوكلات تېزىسى» نىڭ روھىغا ئاساسەن 8 - ئاينىڭ 22 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «ئاشلىق ۋە ياغ، ياغلىق داننى كېلىشىم سېتىۋېلىش - سېتىش تەپسىلىي پرىنسىپى» نى تارقىتىپ، ئاشلىق، ياغلىق داننى كېلىشىم سېتىۋېلىش - سېتىش ھەرىكىتىنى تېخىمۇ قېلىپلاشتۇردى. «تەپسىلىي پرىنسىپ» تا مۇنداق بەلگىلەندى: ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە سېتىۋېلىنغان كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغلىق داننىڭ كېلىشىم باھادا سېتىلغاندىن كېيىنكى ئېشىندىسى دۆلەتنىڭ تەكسە باھالىق سالدۇسىغا ئايلاندۇرۇلسا بولىدۇ، ئۇنىڭدىن كۆرۈلگەن زىيانىنى مەركەز تولۇقلاپ بېرىدۇ. سودا، تەمىنات - سودا تارماقلىرىنىڭ يېمەك - ئىچمەك كەسىپىگە كېرەكلىك كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغنىڭ يىللىق، پەسىللىك پىلان ئوتتۇرىغا قويۇلغاندىن كېيىن، ئاشلىق تارماقلىرى تەمىنلىسە بولىدۇ، شۇ جايدىكى ئاشلىق تارماقلىرى ماقۇل كۆرگەندىن كېيىن بىۋاستە بازاردىن سېتىۋېلىنسىمۇ بولىدۇ. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە كېلىشىپ سېتىلغان ئاشلىق 55 مىليون 40 مىڭ كىلوگرامغا يېتىپ، 1979 - يىلدىكىدىن 1.38 ھەسسە ئاشتى؛ ئاپتونوم رايون سىرتىغا كېلىشىم باھادا سېتىلغان ئاشلىق 3 مىليون 610 مىڭ كىلوگرامغا يەتتى. بۇنىڭدا ئاساسەن قۇمۇل، تۇرپان ۋىلايەتلىرىنىڭ ئاق قونىقى سېتىلدى.

1981 — 1983 - يىللىرى ئاپتونوم رايون بويىچە كېلىشىم باھادا ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش مۇقىم راۋاجلاندى. باشقا ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلاردىن شىنجاڭغا كېلىپ كېلىشىم باھالىق گۈرۈچ ساتىدىغانلار پەيدىنپەي كۆپەيدى. 1983 - يىل 1 - ئايدا گوۋۈيۈەن سودا مىنىستىرلىكىنىڭ «ئاشلىق، ياغلىق داننى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداپ بولغاندىن كېيىن، كۆپ يوللۇق تىجارەتنى يولغا قويۇشقا دائىر بىرقانچە مەسىلە توغرىسىدىكى سىناق بەلگىلىمە» نى تارقاتقاندىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى 5- ئايدا ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، ئاشلىقنى كېلىشىپ سېتىۋېلىش - سېتىش ئىشىنى ئاشلىق تارماقلىرى بىر تۇتاش باشقۇرۇش توغرىسىدىكى بەلگىلىمىنى ئەملەدىن قالدۇرۇپ، ناھىيە، تۇمەن - مەيدانلارنى بىرلىك قىلىپ، شۇ يىللىق پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداپ بولغاندىن كېيىن، كۆپ يول ئارقىلىق باشقا جايلارغا توشۇپ سېتىشقا رۇخسەت قىلدى. شۇ يىلى خېنەن قاتارلىق 9 ئۆلكىنىڭ كېلىشىم باھالىق ئاشلىق تارماقلىرى ۋە باشقا ئورۇنلىرى شىنجاڭغا كېلىپ ئاشلىق ساتتى. ئاپتونوم رايوندىكى بەزى ئورۇنلار ۋە شەخسلەرمۇ باشقا ئۆلكىلەرگە ئادەم ئەۋەتىپ ئاشلىق سېتىۋالدى، شۇنىڭ بىلەن كېلىشىم باھالىق ئاشلىق بويىچە كۆپ يوللۇق رىقابەتلىشىش ۋەزىيىتى بارلىققا كەلدى. بۇ 3 يىلدا ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرى ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە 214 مىليون كىلوگرام ئاشلىقنى كېلىشىم باھادا ساتتى، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 71 مىليون 290 مىڭ كىلوگرامدىن سېتىلىپ، 1980 - يىلدىكىدىن 12.95% ئاشتى. بۇ 3 يىلدا 22 مىليون

50 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق ئاپتونوم رايون سىرتىغا كېلىشىم باھادا سېتىلىپ، يىلىغا 7 مىليون 350 مىڭ كىلوگرامدىن توغرا كەلدى.

1984 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «گۈۈزۈيۈەننىڭ يازلىق ئاشلىق داندىن پاراق ئېلىش، سېتىۋېلىش ۋە سېتىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى» نى ئىزچىللاشتۇرۇش ھەققىدە ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، 7 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن ئېتىبارەن تۇرلۇك ئىچىملىك، ھاراق ئىشلەشكە كېرەكلىك ئاشلىقنى كېلىشىم باھادا تەمىنلەشكە ئۆزگەرتىشنى قارار قىلىپ، ئاشلىقنى كېلىشىپ سېتىش دائىرىسىنى يەنمۇ كېڭەيتتى. شۇ يىلى 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىش - سېتىش سىياسىتىنى يەنمۇ تەڭشەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، جايلارغا دۆلەتنىڭ پاراق ئېلىش - سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىاپ بولغاندىن كېيىنكى ئاشلىق، ياغلىق داننى ئومۇمىيۈزلۈك كۆپ يول ئارقىلىق تىجارەت قىلىشنى رەسمىي ئۇقتۇردى، شۇنىڭ بىلەن ئاشلىق بازار سودىسى تېخىمۇ جانلىنىپ كەتتى. 1985 - يىلدىن كېيىن ئاشلىقنى كېلىشىپ سېتىۋېلىش - سېتىش دائىرىسى تېخىمۇ كېڭەيدى. بۇ 2 يىلدا ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە كېلىشىپ سېتىلغان ئاشلىق ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 118 مىليون كىلوگرامدىن ئايلىنىپ، ئالدىنقى 3 يىلدىكىدىن يىلىغا 65.37% تىن ئېشىپ باردى. ئاپتونوم رايون سىرتىغا كېلىشىم باھادا سېتىلغان ئاشلىق يىلىغا 2 مىليون 600 مىڭ كىلوگرامدىن ئايلىنىپ، يەنىلا تۆۋەن سەۋىيىدە تۇردى. 1986 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭدا ئاشلىق ھوسۇلى يىلمۇ يىل ئېشىپ باردى، ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە ۋە ئاپتونوم رايون سىرتىغا سېتىلىدىغان كېلىشىم باھالىق ئاشلىق خېلى كۆپ ئاشتى (جەدۋەل: 2 — 5 كە قارالسۇن). 1988 - يىلى مەملىكەت بويىچە بازاردا ئاشلىق بىرقەدەر قىس بولدى، باشقا تۈلكە، ئاپتونوم رايونلاردىن شىنجاڭغا كېلىپ كېلىشىم باھادا ئاشلىق سېتىۋالىدىغان ئورۇن ۋە شەخسلەر زور مىقداردا كۆپەيدى، بازاردا ئاشلىق باھاسى ئۆرلەپ كەتتى، بۇنىڭ بىلەن ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە ئاشلىقنى توختاملىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىلىشىغا بىۋاسىتە تەسىر يەتتى، شۇڭا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاشلىقنى «شىنجاڭدىن چىقىرىش گۈۋاھنامىسى» بېرىش ئارقىلىق چەكلەش تەدبىرىنى قوللىنىشقا مەجبۇر بولدى. شۇنىڭ بىلەن بىللە مەملىكەت بويىچە گۈرۈچ ۋاقتىنچە قىس بولۇۋاتقان ئەھۋالدا، ئاپتونوم رايوندىكى كېلىشىم باھالىق ئاشلىق بازىرىنىڭ گۈرۈچكە بولغان ئېھتىياجىنى كاپالەتلەندۈرۈش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ۋاقتىدا كېلىشىم باھالىق بۇغدايغا كېلىشىم باھالىق گۈرۈچ تېگىشىش تەدبىرىنى قوللاندى. بۇ 5 يىلدا ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 210 مىليون كىلوگرامدىن ئاشلىق كېلىشىم باھادا سېتىلىپ، 1984 — 1985 - يىللاردىكىدىن ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 77.93% تىن ئېشىپ باردى. ئاپتونوم رايون سىرتىغا كېلىشىم باھادا سېتىلغان ئاشلىق 357 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، يىلىغا 71 مىليون 310 مىڭ كىلوگرامدىن ئايلىنىپ، 1979 — 1985 - يىلغىچە ئوتتۇرىچە سېتىلغان 4 مىليون 430 مىڭ كىلوگرامدىن 15 ھەسسە ئاشتى.

1979 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭدا كېلىشىم باھالىق ئاشلىق سېتىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 2 — 5

بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

ئاشلىق يىلى / تۈرى	ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە سېتىلغىنى	ئاپتونوم رايون سىرتىغا سېتىلغىنى	جەمئىي
1979	2309	13	2322
1980	5504	361	5865
1981	5125	1282	6407

7881	483	7398	1982
9303	440	8863	1983
12092	213	11879	1984
12005	307	11698	1985
18456	2771	15685	1986
26223	6459	19764	1987
28763	5144	23619	1988
32164	8104	24060	1989
34933	13180	21753	1990
196414	38757	157657	جەمئىي

ئىزاھ: جەدۋەلدىكى ئاپتونوم رايون سىرتىغا سېتىلغىنى كېلىشىم باھادا يۆتكەلگىنىنى كۆرسىتىدۇ.

§ 2 . يېمەكلىك ياغ سېتىش

1. بازار سودىسى

شىنجاڭدا ياغ، ياغلىق دان تارىختا ئۇزۇن مۇددەت بازار سودىسى ئارقىلىق ئىختىيارىي سېتىۋېلىنىپ ۋە سېتىلىپ كەلگەنىدى. ناھىيە بازىرىدىن يۇقىرى چوڭراق بازارلاردا خاس ياغلىق دان بازىرى تەسىس قىلىنغانىدى، ئادەتتىكى بازارلاردا ياغلىق دان، ياغ ۋە ئاشلىق بازارلىرى بىللە ئىدى. دېھقانلار ئىشلەپچىقارغان ياغلىق دانلىرىنى بازارغا ئېلىپ بېرىپ ياغقا تېگىشەتتى ۋە ئارتۇق قىسمىنى ساتاتتى. ئىستېمالچىلار ۋە ياغنى خام ئەشيا قىلىدىغان يېمەك - ئىچمەك كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلار، قول ھۈنەرۋەنلەر ئۇزلىرىگە كېرەكلىك ياغنى بازاردىن سېتىۋالاتتى. ياغ سېتىقچىلىرى ئىشلەپچىقىرىش رايونى بىلەن ئىستېمال رايون ئارلىقىدا قاتناپ يۈرۈپ سېتىقچىلىق قىلاتتى. 1954 - يىل 11 - ئايدا ئۇلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى «شىنجاڭ ئۇلكىسىنىڭ ياغ، ياغلىق دان بازارلىرىنى باشقۇرۇش ۋاقتىلىق چارىسى» (لايىھە) نى ئېلان قىلىپ، قىما، زىغىر، ئاپتاپپەرەس، چىگىت ۋە ئۇلاردىن تارتىلغان ياغ بازار باشقۇرۇش دائىرىسىدىكى تۈرلەر بولۇپ، ئۇلارنى دۆلەت ياغ شىركىتى ۋە ئۇ ھاۋالە قىلغان ئورۇنلار سېتىۋالىدىغانلىقىنى، بارلىق خۇسۇسىي ياغ دۇكانلىرىنىڭ ئۆز ئالدىغا تىجارەت قىلىشىغا، ياغ زاۋۇتلىرى، جۇۋازخانىلارنىڭ ئۆز ئالدىغا خام ئەشيا سېتىۋېلىشى، ياغ سېتىشىغا يول قويۇلمايدىغانلىقىنى بەلگىلىدى. شۇنىڭدىن كېيىن خۇسۇسىي ياغ سودىگەرلىرىنىڭ تىجارىتى ناھايىتى زور چەكلىمىگە ئۇچرىدى. ئۇلار پەقەت باشقۇرۇلىدىغان تۈر سىرتىدىكى ئاساسلىق بولمىغان ياغلىق دان، ياغلارنىلا تىجارەت قىلدى. 1957 - يىلى ياغ، ياغلىق دانلار ئاشلىق بىلەن بىللە بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىدىغان ۋە سېتىلىدىغان بولغاندىن كېيىن، خۇسۇسىي ياغ سودىگەرلىرىنىڭ ھەممىسى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى، بازاردا ياغ سودىسى مەنئى قىلىندى.

1979 - يىلى بازار سودىسى ئېچىۋېتىلگەندىن كېيىن، ئىشلەپچىقارغۇچى ئورۇن دۆلەتنىڭ پاراق ئېلىش، سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىاپ بولغاندىن كېيىنكى ئېشىنچا ياغلىق دان، ياغ ۋە گۈڭشې ئەزالىرىنىڭ ئېشىنچا ياغلىق دېنى ۋە يېغىنى بازاردا سېتىشقا يول قويۇلدى، ياغ بازىرى سودىسىمۇ ئەسلىگە كەلدى. 1984- يىلى دۆلەتنىڭ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئورۇندىلىپ بولغاندىن كېيىنكى ياغنى كۆپ يوللۇق تىجارەت قىلىشقا يول قويۇلدى، بۇنىڭ بىلەن ياغ بازىرى سودىسى تېخىمۇ جانلاندى.

2. خۇسۇسىي سودىگەرلەر ماركېتىڭى

شىنجاڭدا خۇسۇسىي باغ سودىسى ئاساسەن باغ ماگىزىنى، باغ دۇكىنى، جۇۋازخانا ۋە باغ ئېلىپ - ساتارلىرى ئارقىلىق ئېلىپ بېرىلاتتى.

1) دۇكان ماركېتىڭى

تۇرپاندىكى تالە دەۋرىگە ئائىت قەبرىلەردىن قېزىۋېلىنغان ئاسارئەتىقىلەردە «قىچا دۇكىنى» غا دائىر خاتىرىلەر بار. باغ دۇكىنى (باغلىق دان دۇكىنى) باغ، باغلىق دان تىجارىتى قىلىدىغان ۋاستە شۇنىڭدەك باغ، باغلىق دان تىجارىتىنىڭ ئاساسىي گەۋدىسى، شۇنداقلا ئۇ ھەم سودىگەرلەر ئۈچۈن ۋاكالىتەن ساقلاپ، سېتىپ بېرىدۇ، ۋاكالەتلىك پۇلى، رەسمىيەت ھەققى ئالىدۇ، ھەم ئۆزى سېتىۋېلىپ، ئۆزى سېتىپ، باغ، باغلىق دان تاۋار تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىدۇ. دۇكان ئاساسەن شەھەر - بازاردا تەسىس قىلىنىدۇ، ئاھالىلەرگە باغنى پارچە ساتىدۇ، كۆپىنچىسى باغنى قوشۇمچە تىجارەت قىلىدۇ، يەزىلىرى ئاشلىق دۇكىنى بىلەن بىللە، يەزىلىرى مىلىچمال دۇكىنى بىلەن بىللە بولىدۇ. مىنگونىڭ 25 - يىلى (1936 - يىلى) «شىنجاڭ پوچتىسى قاتنايدىغان جايلار مەھسۇلاتلىرى تەزكىرىسى» نىڭ شىنجاڭ پوچتا رايونىدىكى سودا - سانائەت دۇكانلىرىنى تەكشۈرۈش جەدۋىلىدە مۇنداق خاتىرىلەنگەن: شەخۇ ناھىيىسىدىكى شىمالىي قوۋۇق سىرتىدا «ۋېنشىڭخې» باغ، شېكەر، مىلىچمال دۇكىنى، «شياڭشۇنلى» باغ، تۇز، جاڭيۇ دۇكىنى، باركۆل قازاق ئاپتونوم ناھىيىسىدىكى جېڭجېي كوچىسىدا «كۆيشۇنخې» باغ، تۇز، جاڭيۇ دۇكىنى، قۇمۇل ناھىيىسىنىڭ دېشىڭ كوچىسىدا «تيەنچېڭدې» باغ، تۇز، مىلىچمال دۇكىنى، قاراشەھەر ناھىيىسىنىڭ ئالدى چوڭ كوچىسىدا «فۇشىڭجۇ» باغ، شېكەر، مىلىچمال دۇكىنى بار ئىدى.

1949 - يىلى شىنجاڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد بولغاندىن كېيىن دۆلەت سودا شىركەتلىرى، تەمىنات-سودا كوپېراتىپلىرى ۋە شىنجاڭ ھەربىي رايونىغا بېۋاستە قاراشلىق كوپېراتىپلار باغ، باغلىق دان تىجارىتىگە پائال قاتناشتى، بۇنىڭ بىلەن خۇسۇسىي باغ سودىگەرلىرىنىڭ مونوپوللۇقى پەيدىنپەي بۇزۇپ تاشلاندى. 1954-يىل 10 - ئايدا جۇڭگو ئۆسۈملۈك ياغ شىركىتىنىڭ شىنجاڭ ئۆلكىلىك شۆبىسى قۇرۇلۇپ، ئۆلكە دائىرىسىدىكى باغ، باغلىق دان تىجارىتى كەسپىنى بىر تۇتاش باشقۇردى. شۇ يىلى 11 - ئايدا «شىنجاڭ ئۆلكىسىنىڭ باغ، باغلىق دان بازىرىنى باشقۇرۇش ۋاقتىلىق چارىسى» (لايىھە) ئېلان قىلىنغاندىن كېيىن، خۇسۇسىي باغ سارايلىرى، باغ دۇكانلىرى يېلدىن - يىلغا ئازىيىپ باردى. 1957 - يىلى ئاشلىق، باغلىق دانىنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، خۇسۇسىي باغ سارايلىرى، باغ دۇكانلىرىنىڭ ھەممىسى تاقالدى. 1979 - يىلى ئاشلىق، باغ بازار سودىسى قويۇۋېتىلگەندىن كېيىن، خۇسۇسىي باغ دۇكانلىرى يەنە بارلىققا كېلىشكە باشلىدى، ئادەتتە ئاشلىق بىلەن بىللە تىجارەت قىلىنىدى، كۆپىنچىسى ئۇششاق سودا-سېتىقتىن ئىبارەت بولدى.

2) جۇۋازخانا ماركېتىڭى

جۇۋازخانا باغلىق دانىنى پىششىقلاپ تەييار مەھسۇلاتقا ئايلاندۇرىدىغان قول ھۈنەرۋەنچىلىك كارخانىسى بولۇپ، پۈتۈنلەي خۇسۇسىيلارنىڭ ئىلكىدە ئىدى. ئۇنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ھۈنەر - سەنئىتى قالاق بولسىمۇ، لېكىن نۇقتىسى كۆپ، دائىرىسى كەڭ ئىدى، ئۇ دېھقانلارنىڭ باغلىق دانلىرىنى تارتىپ بېرەتتى ھەم ئۆزى خام ئەشيا سېتىۋېلىپ، مەھسۇلاتىنى ئۆزى ساتاتتى، ئۇ خۇسۇسىي باغ سودىگەرلىرىنىڭ باغ، باغلىق دان تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ئاساسلىق شەكىللىرىنىڭ بىرى ئىدى. پارچە - پۇرات ماتېرىياللاردا خاتىرىلىنىشچە، مىنگونىڭ 20 - يىلى (1931 - يىلى) ساۋەن ناھىيىسىنىڭ بازار - يېزىلىرىدا 22 لەرچە جۇۋازخانا بار ئىكەن، مىنگونىڭ 30 - يىلى (1941 - يىلى) كۇچا ناھىيىسىدە 108 جۇۋازخانا بار ئىكەن. 1949 - يىلى ئۈرۈمچى شەھىرىدە 41 سۇ يېغى جۇۋازخانىسى، 14 كونجۇت يېغى جۇۋازخانىسى بار ئىكەن،

بۇ ھال جۇۋازخانىنىڭ ئۆلكە بويىچە ھەممە يەردە بارلىقىنى چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ. سۇ يېغى جۇۋازخانىسى قىچا، زىغىر قاتارلىق ياغلىق دانلارنى تارتىدىغان جۇۋازخانىنى، كۈنجۈت يېغى جۇۋازخانىسى مەخسۇس كۈنجۈتنىن ياغ تارتىدىغان جۇۋازخانىنى كۆرسىتىدۇ. چوڭراق جۇۋازخانىلارنىڭ ئادەتتە ئات ھارۋىسى بار ئىدى. ئۇلار بىۋاسىتە ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىغا بېرىپ، شۇ يەردىكى بازارلاردىن خام ئەشيا سېتىۋالاتتى، تارتقان يېغىنى بىۋاسىتە ساتقاندىن سىرت، يەنە ياغپۇرۇچ ۋە ياغ دۇكانلىرىغا توپ ساناتتى.

1949 - يىلى شىنجاڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد بولغاندىن كېيىن، خۇسۇسىي جۇۋازخانىلار بازاردا ئاشلىق، ياغ سېتىشتا يەنىلا يېتەكچى ئورۇندا تۇردى. 1952 - يىلدىكى مەلۇماتقا قارىغاندا، ئۆلكە بويىچە 4000 خۇسۇسىي جۇۋازخانا بار ئىكەن. 1954 - يىل 11 - ئايدا ئاساسلىق ياغ، ياغلىق دانلارنى بازار ئارقىلىق باشقۇرۇش يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، جۇۋازخانىلارنىڭ دۆلەت ۋە دېھقانلار ئۈچۈن ۋاكالىتەن ياغ تارتىپ بېرىش كەسپىلا ساقلىنىپ قالدى. 1955 - يىلى ئۆلكە بويىچە جايلاردا ئۆلكىلىك ياغ شىركىتىگە ياغ تارتىپ بېرىدىغان 3218 جۇۋازخانا بار ئىدى. 1956 - يىلى شەھەرلەردە ساقلىنىپ قالغان خۇسۇسىي جۇۋازخانىلارنىڭ كۆپىنچىسى ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار شېرىكچىلىكىگە ئۆتكۈزۈلدى. شۇ يىل 3 - ئايدا ئۈرۈمچى شەھىرىدە خۇسۇسىيلار جۇۋازخانىسىدىن 8نى قالغاندى، كېيىنىش ئارقىلىق بۇ 8 جۇۋازخانا بىرلىشىپ ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار شېرىكچىلىكىدىكى «مىنشىباڭ» ياغ زاۋۇتى بولۇپ ئۆيۈشتى (مەزكۇر زاۋۇت 1966 - يىلى ئۈرۈمچى شەھەرلىك «يۆجىن» كەسمە چۆپ زاۋۇتىغا قوشۇۋېتىلىپ، ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ كەسمە چۆپ زاۋۇتى بولدى، بارلىق خادىملىرى دۆلەت كارخانىسىنىڭ رەسمىي ئىشچى - خىزمەتچىسىگە ئايلاندى)؛ كۈنجۈت يېغى جۇۋازخانىسىدىن 5ى قالغان بولۇپ، ئۈرۈمچى شەھەرلىك ياغ شىركىتى بىلەن خۇسۇسلار كېڭىشىپ، ئىقتىسادىي جەھەتتىن قايتا تەشكىللىنىپ شەھەرلىك ياغ زاۋۇتى بولۇپ قۇرۇلدى، خۇسۇسىي تەرەپ خادىملىرىنىڭ ھەممىسى دۆلەت ئىشچى - خىزمەتچىسىگە ئايلاندى. 1957 - يىلى ياغ، ياغلىق دانىنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش ۋە سېتىش يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، خۇسۇسىي جۇۋازخانىلارنىڭ تىجارىتى ئومۇمىيۈزلۈك توختىتىلدى. 1979 - يىلى ئاشلىق، ياغ بازار سودىسى قويۇۋېتىلگەندىن كېيىن، خۇسۇسىي جۇۋازخانىلار يەنە تىجارىتىنى يېڭىۋاشتىن ئەسلىگە كەلتۈردى. 1984 - يىلى ياغ، ياغلىق دان بويىچە كۆپ يوللۇق تىجارەت يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، خۇسۇسىي جۇۋازخانىلارنىڭ بەزىسى ماشىنىلاشقان ياغ زاۋۇتىغا تەرەققىي قىلدى.

3) ياغپۇرۇچ ماركېتىڭى

ياغپۇرۇچلار ئېكەش بىلەن كۆتۈرۈپ يۈرۈپ ئۇششاق سودا - سېتىق قىلىپ، كوچا - كوچىلاردا ياغ ساتقاندىن سىرت، كۆپىنچىسى ئىشلەپچىقىرىش رايونى بىلەن ئىستېمال رايونى، شەھەر بىلەن يېزىلار ئارىسىدا بېرىپ - كېلىپ يۈرۈپ ياغ (ياغلىق دان) ئېلىپ ساتىدىغانلار ئىدى. ئۇلار ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىدىكى ياغ (ياغلىق دان) لارنى شەھەرگە، ياغ كەمچىل رايونلارغا ئېلىپ بېرىپ سېتىپ، شەھەر بىلەن يېزىلارنى بىر بىرىگە تۇتاشتۇرىدىغان كۆۋرۈكلۈك رول ئوينايتتى. 1954 - يىلى ئاساسلىق ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىنىڭ ياغلىق دان ۋە يېغىنى بازار ئارقىلىق باشقۇرۇش يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، خۇسۇسىي ياغپۇرۇچلارنىڭ تىجارەت دائىرىسى ئاساسلىق بولمىغان تۇرلەر ۋە ئاساسلىق بولمىغان رايونلار بىلەنلا چەكلەندى. 1957 - يىلى ياغنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، خۇسۇسىي ياغپۇرۇچلار پۈتۈنلەي ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. 1979 - يىلى ئاشلىق، ياغ سودا بازىرى قويۇۋېتىلگەندىن كېيىن، بولۇپمۇ 1984 - يىلى كۆپ يوللۇق تىجارەت يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، خۇسۇسىي ياغپۇرۇچلارنىڭ ياغ، ياغلىق دان تىجارىتى يەنە جانلىنىپ كەتتى.

3. دۆلەت ئىلكىدىكى سېتىش

1) دۆلەت كارخانىلىرىنىڭ سېتىشى

شىنجاڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد بولغاندىن كېيىن، دۆلەت سودا شىركىتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى

سىستېمىسى، شىنجاڭ ھەربىي رايونىغا بىۋاسىتە قاراشلىق كوپېراتىپ قاتارلىق ئورۇنلار پاختا تۇرە ئاپپارات قۇرۇپ، بازاردا ياغ (ياغلىق دان) تىجارىتىگە كىرىشتى. 1950 - يىلى دۆلەت سودا شىركەتلىرى، تەمىنات-سودا كوپېراتىپلىرى ساتقان ياغ ئاران 470 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، ئىگىلىگەن نىسبىتى ناھايىتى ئاز ئىدى. 1952 - يىلى سېتىلىش مىقدارى 2 مىليون 200 مىڭ كىلوگرامغا يېتىپ، 1950 - يىلدىكىدىن 3.7 ھەسسە ئاشتى. 1954 - يىلى جۇڭگو ئۇسۇملۇك ياغ شىركىتىنىڭ شىنجاڭ ئۇلكىلىك شىركىتى قۇرۇلۇپ، ئاساسلىق ياغ، ياغلىق دان بازىرىنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتتى، شۇنىڭ بىلەن ياغ تىجارىتى دۆلەت ئىلكىدە بولۇش ئىزىغا چۈشتى. مەلۇماتقا قارىغاندا، 1950 — 1954 - يىلغىچە ئۇلكە بويىچە دۆلەت سودا كارخانىلىرى ئۇلكە دائىرىسىدە، 7 مىليون 590 مىڭ كىلوگرام ياغ ساتقان، ئۇنىڭدىن باشقا يەنە سوۋېت ئىتتىپاقىغا 1 مىليون 960 مىڭ كىلوگرام ياغ سېتىپ (ئېكسپورت قىلىپ)، شىنجاڭنىڭ ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشىغا جىددىي كېرەكلىك ماشىنا - ئۈسكۈنىلەرنى تېگىشكەن.

1955 - يىلى ياغ شىركىتى سىستېمىسى ساتقان ياغ 4 مىليون 270 مىڭ كىلوگرامغا يېتىپ، 1954-يىلدىكى 1 مىليون 640 مىڭ كىلوگرامدىن 1.6 ھەسسە ئاشتى، خۇسۇسىي ياغ سودىسىنىڭ بازار ئىگىلەش نىسبىتى زور دەرىجىدە تۆۋەنلىدى. 1956 - يىلى ياغ شىركىتى ئاپتونوم رايون دائىرىسىدىكى بازارلاردا ساتقان ياغ بىراقلا 10 مىليون 150 مىڭ كىلوگرامغا يېتىپ، 1955 - يىلدىكىدىن 1.38 ھەسسە ئاشتى (جەدۋەل: 2 — 6 گە قارالسۇن). بۇ ئاساسەن ئاساسلىق ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىدىكى ياغلىق دانلىنىڭ ھەممىسىنى سېتىۋېلىپ ئوزۇقلۇق ياغ سانقانلىقىنىڭ نەتىجىسى. 1955 — 1956 - يىللىرى ش ئۇ ئا ر ياغ شىركىتى سوۋېت ئىتتىپاقىغا 6 مىليون 810 مىڭ كىلوگرام ياغ ساتتى (ئېكسپورت قىلدى).

1950 — 1956 - يىلغىچە شىنجاڭدا تەكسە باھالىق ياغ سېتىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 2 — 6

بىرلىكى: تۇنەن كىلوگرام

تۈرى / ئاشلىق يىلى	ئومۇمىي جەمئىي	غەيرىي يېزا ئىگىلىكىگە سېتىلغىنى						يېزا ئىگىلىكىگە سېتىلغىنى		
		جەمئىي	شەھەر - بازار ئاھالىسىنىڭ ئوزۇقلۇق يېغى	كەسىپلەرگە ئىشلىتىلگەن ياغ	يېمەكلىك كەسپى	سانائەت	باشقىلار	جەمئىي	دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق ئاھالىسى ئوزۇقلۇق يېغى	باشقىلار
1950	47	47								
1951	89	89								
1952	220	220								
1953	239	239								
1954	164	164								
1955	427	421	421					6	6	
1956	1015	882	771	23	11	6	71	133	86	47

ئىزاھ: 1954 - يىللىق سان ئىچىدە 1955 - يىل 1 - پەسىلىنىڭ سانلىرى بار. 1955 - يىلدىن ئېتىبارەن شۇ يىلى 4 - ئايدىن كېيىنكى يىلى 3 - ئايغىچە بولغان ئاشلىق يىلىغا دائىر سانلار تولدۇرۇلدى.

2) كېلىشىم باھادا سېتىش

1979 - يىلى ياغ، ياغلىق دان بازىرى قويۇۋېتىلگەندىن كېيىن، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى بازارلاردا خاسلىق، كۆنجۈت قاتارلىقلار كەمچىل بولغانلىقى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ياغ باھاسىــى باشقا ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلارنىڭكىدىن يۇقىرىراق بولغانلىقى ئۈچۈن، ئاپتونوم رايونىمىزدا كېلىشىم باھادا سېتىلغان ياغنىڭ ئازكەم بېرىمى باشقا ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلاردىن كەلتۈرۈلدى. 1979 — 1984 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە كېلىشىم باھادا 28 مىليون 40 مىڭ كىلوگرام ياغ سېتىلدى. 1985 - يىلدىن كېيىن، ئاپتونوم رايونىمىزدا ياغلىق دان، پاختا ھوسۇلى ئۈدا بىرقانچە يىل ئاشتى، ياغ مەنبەسى موللاشتى، بازار باھاسى باشقا ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلاردىكىدىن تۆۋەنلىدى، شۇنىڭ بىلەن كېلىشىم باھالىق ياغ ئاپتونوم رايون سىرتىغا كۆپلەپ سېتىلدى. 1985 — 1990 - يىلغىچە ئاپتونوم رايونىمىز دائىرىسىدە سېتىلغان كېلىشىم باھالىق ياغ 157 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، يىلىغا 26 مىليون 140 مىڭ كىلوگرامدىن توغرا كېلىپ، 1979 — 1984- يىلغىچە بولغان ئارىلىقتىكى يىللىق ئوتتۇرىچە سان 4 مىليون 670 مىڭ كىلوگرامدىن 6.4 ھەسسە ئاشتى. شۇ مەزگىلدە ئاپتونوم رايون سىرتىغا كېلىشىم باھادا سېتىلغان ياغ 70 مىليون 860 مىڭ كىلوگرامغا يېتىپ، يىلىغا 11 مىليون 810 مىڭ كىلوگرامدىن ئايلاندى (جەدۋەل: 2 — 7 گە قارالسۇن).

1979 — 1990 - يىلغىچە كېلىشىم باھالىق ياغ سېتىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 2 — 7　　بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

تۈرى / ئاشلىق يىلى	ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە سېتىلغىنى	ئاپتونوم رايون سىرتىغا سېتىلغىنى	جەمئىي
1979	145		145
1980	322	9	331
1981	416	8	424
1982	364		364
1983	586	1	587
1984	971	25	996
1985	1277	100	1377
1986	1563	1402	2965
1987	3243	1445	4688
1988	3565	1880	5445
1989	2883	941	3824
1990	3152	1318	4470
جەمئىي	18487	7129	25616

ئىزاھ: جەدۋەلدىكى ئاپتونوم رايون سىرتىغا سېتىلغىنى كېلىشىم باھادا يۆتكەپ چىقىرىلغىنىنى كۆرسىتىدۇ.

II باب

نورمىلىق سېتىش، چەكلىك تەمىنلەش

§ 1 . ئاشلىق

1. ماۋاش ئاشلىقى بىلەن تەمىنلەش

1) ئەمەلدارلارنىڭ ماۋاشى

خەنۇدىنىڭ شېنجۇ 2 - يىلى (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 60 - يىلى) غەربىي خەن ھۆكۈمىتى رائوتا (ھازىرقى بۈگۈر ناھىيىسىنىڭ چېدىر دېگەن يېرىدە) غەربىي يۇرت قورۇقچىبەگ مەھكىمىسى تەسىس قىلغان. بۇ مەھكىمىنىڭ ئاساسلىق ئەمەلدارلىرىنىڭ يىللىق ماۋاشى بويىچە ھېسابلىغاندا مۇنداق ئىدى: قورۇقچىبەگ، ياندىش قورۇقچىبەگ، ساقلاۋچى چېرىكچىبېگىنىڭ ئاز كەم 2000 دانەن، ئايلىق تەمىناتى تەخمىنەن 120 پاتمان؛ كۆي - نەغمە بېگىنىڭ ئازكەم 600 دانەن، ئايلىق تەمىناتى تەخمىنەن 60 پاتمان؛ مەھەللە باشلىقىنىڭ ئاز كەم 200 دانەن، ئايلىق تەمىناتى تەخمىنەن 27 پاتمان بولغان. شەرقىي خەن سۇلالىسىنىڭ دەسلەپكى مەزگىللىرىدە، غەربىي يۇرتتا غەربىي خەن سۇلالىسىنىڭ تۇزۇلمىسى قوللىنىلىپ، غەربىي يۇرت قورۇقچىبېگى، ساقلاۋچى چېرىكچىبېگى قاتارلىقلار تەسىس قىلىنغان، ئوتتۇرا، كىچىنكى مەزگىللىرىدە، غەربىي يۇرت دورغايى تەسىس قىلىنىپ، ئۇنىڭغا يىلدا 1000 داەندىن ئارتۇقراق ئاشلىق، ئىپىغا تەخمىنەن 90 پاتمان ئاشلىق ماۋاش بېرىلگەن.

چىڭ سۇلالىسى ھۆكۈمىتى شىنجاڭنى بىرلىككە كەلتۈرگەندىن كېيىن، چېيەنلۇڭ 27 - يىلى (1762- يىلى) ئىلىدا جياڭجۈن مەھكىمىسى تەسىس قىلغان. ئىلى، تارباغاتاي، قەشقەر ۋە ئۈرۈمچىدە (كېيىن ئۆزگەرتىلىپ تۆتۈك تەسىس قىلىنغان) مەسلىھەتچى ئامبال تەسىس قىلىنغان، باشقا جايلاردا خان ئامبال ياكى ئاغلاقچى ئامبال قاتارلىقلار تەسىس قىلىنغان. «ئىلى ئىشلىرىنى ئىدارە قىلىش، ئاشلىق - تەمىنات باشقارمىسى بېجىرىشكە تېگىشلىك ئىشلار» دا خاتىرىلىنىشىچە، ھەر دەرىجىلىك ئەمەلدارلارغا بىر يىلدا چىقىم قىلىنغان ماۋاش ئاشلىقى: ئىش باشقۇرغۇچى نايىپ ۋەزىرنىڭ 5700 جىڭ، پايتەختتىن ئاشلىق باشقۇرۇشقا ئەۋەتىلگەن نايىپ ۋەزىر، ئاۋامنى بەزلىگۈچى نايىپ ۋەزىرنىڭ 3600 جىڭدىن، ئاشلىق باشقۇرغۇچى نايىپ ۋەزىرنىڭ 2880 جىڭ، دىۋان خادىمىنىڭ 2520 جىڭدىن بولغان. باشقا ھەربىي ئەمەلدارلارنىڭ ماۋاش ئاشلىق ئۆلچىمىنى مۇشۇ قىسمىنىڭ 5 - باب 1 - پاراگرافىدىن كۆرۈۋېلىڭ.

2) ۋاڭ بەگلەرنىڭ ماۋاشى ۋە لامالارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى

چىڭ سۇلالىسى ھۆكۈمىتى شىنجاڭنى بىرلىككە كەلتۈرگەندىن كېيىن، قۇمۇل، تۇرپان ۋە موڭغۇل قەبىلىلىرىگە قارىتا جاساق تۈزۈمىنى يولغا قويغان. جاساق موڭغۇلچە قەبىلە باشلىقى ياكى مەمۇرىي ئەمەلدار دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. قەبىلە باشلىقلىرىغا چىڭ ھۆكۈمىتى چىنۋاڭ، جۈنۋاڭ، بېيلى، بېيزى، تەيجى دېگەنگە ئوخشاش ئوتۇغات نامىلىرىنى بېرىپ، ئۇلارنى ئۆز قەبىلىسىنىڭ مەمۇرىي، ئەدلىيە ئىشلىرىنى باشقۇرۇشقا

قويغان. ئوتۇغات نامى بېرىلگەن ۋاڭ بەگ ئاقسۆڭەكلەرگە چىلىك ھۆكۈمىتى ماڭاش بەرگەن، ماڭاشقا ئاشلىق بەرمەي نەق پۇل بېرىلگەن. جاساق تۆزۈمى يولغا قويۇلغان جايلاردىكى لامالارنىڭ ماڭاشى ئۇچۇن ھەم نەق پۇل ھەم ئوزۇقلۇق ئاشلىق بېرىلگەن. «ئىلى ئىشلىرىنى ئىدارە قىلىش» تا خاتىرلىنىشىچە، ھەر دەرىجىلىك لامالارغا ئاشلىق تارقىتىش ئۆلچىمى مۇنداق بولغان: كەنبۇ لامانىڭ يىللىق ئوزۇقلۇق ئاشلىقى 7650 جىڭ؛ سۆل لامانىڭ يىللىق ئوزۇقلۇق ئاشلىقى 3240 جىڭ؛ باش لامانىڭ يىللىق ئوزۇقلۇق ئاشلىقى 480 جىڭ؛ كىچىك لامانىڭ يىللىق ئوزۇقلۇق ئاشلىقى 360 جىڭ. مىنگونىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە، جاساق تۆزۈمى يولغا قويۇلغان ۋاڭ - بەگ ئاقسۆڭەكلەرگە ماڭاش ئاشلىقى بېرىلگەن، ئۇنىڭ ئۆلچىمى مۇنداق بولغان: چىنۋاڭنىڭ يىللىق ماڭاش گۇرۇچى 475 دادەن بولۇپ، پۇلغا سۇندۇرغاندا 2850 يۇەن؛ جۇنۋاڭنىڭ 285 دادەن بولۇپ، پۇلغا سۇندۇرغاندا 1710 يۇەن؛ بېلىنىڭ 190 دادەن بولۇپ، پۇلغا سۇندۇرغاندا 1140 يۇەن؛ بېزىنىڭ 118.75 دادەن بولۇپ، پۇلغا سۇندۇرغاندا 712.5 يۇەن؛ ئەلنى تىنچىتقۇچى بەگنىڭ 71.25 دادەن بولۇپ، پۇلغا سۇندۇرغاندا 427.5 يۇەن؛ ئەلگە يۆلەكچى بەگنىڭ 47.5 دادەن بولۇپ، پۇلغا سۇندۇرغاندا 285 يۇەن؛ تەيجىنىڭ 23.15 دادەن بولۇپ، پۇلغا سۇندۇرغاندا 138.9 يۇەن بولغان. يۇقىرىدىكى ۋاڭ - بەگلەرنىڭ يىللىق ماڭاشى بىردەك ئەتىياز، كۇز پەسىللىرىگە بۆلۈپ بېرىلگەن.

3) بەگلەرنىڭ پېنسىيە ئاشلىقى

چىڭ سۇلالىسى ھۆكۈمىتى شىنجاڭنى بىرلىككە كەلتۈرگەندىن كېيىن، ئۇيغۇرلار ئولتۇراقلاشقان جايلاردا بەگلىك تۆزۈمىنى داۋاملىق يولغا قويۇپ، ئۇيغۇرلار ئارىسىدىكى ھەر دەرىجىلىك بەگلەرنى بىردەك بەگ دەپ ئاتاشنى بەلگىلىدى. ھەر دەرىجىلىك بەگلەرنى ۋەزىپىگە تەيىنلەش، ۋەزىپىدىن قالدۇرۇش ئىشىنى شۇ يەردە تۇرۇشلۇق خان ئامبال بېجىردى، چىڭ ھۆكۈمىتىنىڭ ئەمەلدارلىق تۆزۈمىگە بىنائەن 3 جەرىكىدىن 7 جەرىكىگىچە ئەمەل - مەرتىۋە بېرىلدى. ھەر دەرىجىلىك بەگلەرگە مەلۇم ساندا پېنسىيە پۇلى بېرىلگەندىن سىرت، يەنە ئوخشاش بولمىغان ساندا پېنسىيە يېرى ۋە ئۇ يەرنى تېرىپ بەرگۈچى ئادەم يەنى يانچىلار سەپلەپ بېرىلدى. بۇ ھەقتىكى بەلگىلىمە مۇنداق بولغان: 3 جەرىكىلىك ھاكىمبەگكە 200 پاتمان ئۇرۇقلۇق كېتمەنغان تېرىلغۇ يەر ۋە 100 يانچى بېرىلىدۇ؛ 4 جەرىكىلىك بەگكە 150 پاتمان ئۇرۇقلۇق كېتمەنغان تېرىلغۇ يەر ۋە 50 يانچى بېرىلىدۇ؛ 5 جەرىكىلىك بەگكە 100 پاتمان ئۇرۇقلۇق كېتمەنغان تېرىلغۇ يەر ۋە 30 يانچى بېرىلىدۇ؛ 6 جەرىكىلىك بەگكە 50 پاتمان ئۇرۇقلۇق كېتمەنغان تېرىلغۇ يەر ۋە 30 يانچى بېرىلىدۇ؛ 7 جەرىكىلىك بەگكە 30 پاتمان ئۇرۇقلۇق كېتمەنغان تېرىلغۇ يەر ۋە 8 يانچى بېرىلىدۇ.

2. نورمىلىق سېتىش

1) ھۆكۈمەت خادىملىرى ۋە ئوقۇتقۇچىلارغا نورمىلىق سېتىش

مىنگو يىللىرىدا، شىنجاڭ ئۇزۇن مۇددەت پۇل پاخاللىشىش، مال باھاسى تېز ئۆرلەپ كېتىش ھالىتىدە تۇردى. جەن شۇرېن ھاكىمىيەت يۈرگۈزگەن كېيىنكى مەزگىللەردە، «بىر تاغار پۇلغا بىر كۆرە ئاشلىق كەلمەيدىغان» ھالەت شەكىللەندى. شۇڭا شىمىي تەختكە چىققاندىن كېيىن، ھۆكۈمەت خادىملىرى ۋە ئوقۇتقۇچىلار قوشۇنىنى مۇقىملاشتۇرۇپ، ئۇزىنىڭ ھۆكۈمرانلىق ئورنىنى مۇستەھكەملەش ئۇچۇن، ھۆكۈمەت خادىملىرى ۋە ئوقۇتقۇچىلار، ئامانلىق ساقلاش ساقچىلىرى قاتارلىق خادىملار ۋە ئۇلارنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا ئوزۇقلۇق ئاشلىقنى نورمىلىق سېتىش چارىسىنى يولغا قويدى. گومىنداڭنىڭ ھەربىي، مەمۇرىي خادىملىرى شىنجاڭغا كىرگەندىن كېيىن، بۇ چارىنى داۋاملىق ئىجرا قىلدى. ئىلى، تارباغاتاي، ئالتاي ئوچ ۋىلايەت ئىنقىلابىي ۋاقىتلىق ھۆكۈمىتى قۇرۇلغاندىن كېيىن، ئۇزىگە قاراشلىق رايون دائىرىسىدە ھۆكۈمەت خادىملىرى ۋە ئوقۇتقۇچىلارغا ئوزۇقلۇق ئاشلىقنى نورمىلىق سېتىپ بەردى.

(1) ئۇرۇمچى مەمۇرلار ئىستېمال كوپېراتىپىنىڭ نورمىلىق سېتىشى　مىنگونىڭ 24 - يىلى (1935 - يىلى) 2 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ئۇرۇمچى مەمۇرلار ئىستېمال كوپېراتىپى رەسمىي قۇرۇلۇپ، ئۇلكە

دەرىجىلىك ئورگانلار ۋە ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى دۆلەت مەمۇرلىرى، ئوقۇتقۇچى ۋە خىزمەتچىلەر، ھەربىيلەر، ساقچىلار، زاۋۇت، كان، كارخانا، كەسىپى ئورۇن خادىملىرىنى پايغا قويۇل قىلدى. ھەربىر كىشى ئۆزى ۋە ئۆزى باقىدىغان بىۋاستە تۇغقانلىرىنىڭ سانى بويىچە پايغا كىردى، لېكىن كۆپ بولغاندا 6 پايدىن ئېشىپ كەتمىدى. ھەر بىر پايغا ھەر ئايدا كىنىشكىسىگە قاراپ بەلگىلەنگەن باھا (بازار باھاسىدىن تۆۋەن) بويىچە 20 جىڭ ئاق ئۇن، 3 شىڭ گۈرۈچ نورمىلىق سېتىپ بېرىلدى. مەمۇرلار ئىستېمال كوپېراتىپى قۇرۇلغاندا ئاران 2000 پاي بار ئىدى، يىل ئاخىرىدا 8000 پايدىن ئېشىپ كەتتى، شۇ يىلى 3000 سەر (ئۆلكە پۇلى، تۆۋەندىمۇ شۇنداق) دىن ئارتۇق زىيان كۆرۈلدى، ئۇنى مالىيە نازارىتى تولۇقلاپ بەردى. زىيان كۆرۈلۈشتىكى سەۋەب «بازار باھاسى بويىچە سېتىۋېلىنىپ، ئەرزان باھادا سېتىلغانلىقتىن بولدى». شۇ يىلى 6 -، 7 -، 8 - ئايلاردا بىر كۈرە گۈرۈچنىڭ بازار باھاسى 8000 — 9000 سەر ئىدى، نورمىلىق سېتىش باھاسى 3200 سەردىن بولدى؛ 100 جىڭ ئاق ئۇننىڭ بازار باھاسى 18 مىڭ سەر ئىدى، نورمىلىق سېتىش باھاسى 9000 سەر بولدى.

مىنگونىڭ 30 - يىلى (1941 - يىلى) 10 - ئاينىڭ 17 - كۈنى شىھ ئىنىڭ ئىمزاسى بىلەن تارقىتىلغان «شىنجاڭ چېگرا مۇداپىئە دۇبەن مەھكىمىسى، شىنجاڭ ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتنىڭ ئومۇمىي بۇيرۇقى» دا مۇنداق دەپ كۆرسىتىلگەن: ئۇرۇمچى مەمۇرلار ئىستېمال كوپېراتىپىنىڭ پېيى 20 مىڭدىن ئېشىپ كەتتى، بەزىلەر ئەسلى ئىسمىنى يوشۇرۇپ تەكرار پايغا كىرگەن، بەزىلەر ئاغىنە - بۇرادەرلىرىگە ياخشىچاق بولۇش ئۈچۈن پاي چېكىنى مال سېتىۋېلىشقا بېرىپ تۇرغان، بەزىلەر ئۇن، گۈرۈچ قاتارلىق نەرسىلەرنى ئېلىپ چىقىپ سېتىپ پايدا ئالغان. شۇڭا، پايغا كىرىش ۋە مال سېتىۋېلىش چارىسىنى بېكىتىۋالتىن تۈزۈپ چىقىش تەلەپ قىلىنىدۇ.

مىنگونىڭ 31 - يىلى (1942 - يىلى) 1 - ئايدا دۇبەن مەھكىمە ئىشخانىسى ۋە قورال - ياراغ زاۋۇتلىرى، جۇڭگو تىرانسپورت جەمئىيىتىدىكى خىزمەتچىلەرنىڭ تەمىناتى بېكىتىۋالتىن بەلگىلەنگەنلىكى ئۈچۈن، شىڭ شىمەي تېلېگراممىسى ئورنىدا تېز پوچتا ئارقىلىق ئومۇمىي بۇيرۇق چىقىرىپ، ئۇرۇمچى مەمۇرلار ئىستېمال كوپېراتىپىنىڭ يۇقىرىقى ئورۇنلاردىكى خىزمەتچىلەرنىڭ پاي كىنىشكىسى بويىچە گۈرۈچ، ئۇن سېتىۋېلىشىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇشنى بۇيرۇدى.

مىنگونىڭ 32 - يىلى (1943 - يىلى) 5 - ئايدا مىللىي ھۆكۈمەت مەمۇرىي پالاتاسى ۋە جياڭ جيېشىنىڭ ئارىلىشىشى بىلەن، شىنجاڭ ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت مەمۇرىي پالاتاغا، مەركەزنىڭ شىنجاڭدىكى مەمۇرلىرى بىردەك ئىستېمال كوپېراتىپىغا قاتنىشىدۇ، دەپ جاۋاپ تېلېگراممىسى ئەۋەتتى. شۇ يىلى 5 - ئاينىڭ 27 - كۈنى، ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ئۇرۇمچى مەمۇرلار ئىستېمال كوپېراتىپىغا يولىيورۇق بېرىپ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت مەمۇرىي پالاتاغا تېلېگراممىسى ئارقىلىق جاۋاب بەردى. مەركەزنىڭ شىنجاڭدىكى مەمۇرلىرى ۋە ئۇلارنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرى بىردەك ئىستېمال كوپېراتىپىنىڭ ئەزاسى بولىدۇ، ئەمەل قىلىپ بېجىرىلسۇن.

مىنگونىڭ 32 - يىلى (1943 - يىلى) 7 - ئايدا شىنجاڭ ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ھەرقايسى ئىشلەپچىقىرىش، تىجارەت، مەدەنىيەت ئورۇنلىرىنىڭ مۇقىم كىرىمى بولۇش، خىزمەتچىلىرى ئاشلىق ۋە باشقا بۇيۇملارنى سېتىۋېلىشتىكى باھا پەرقىنى كۆتۈرەلىگۈدەك ئىقتىدارغا ئىگە بولۇشتەك ئەھۋالغا ئاساسەن، ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتكە دوكلات سۇنۇپ، بۇنىڭدىن كېيىمن شۇ ئورۇنلارنىڭ خىزمەتچىلىرى ئۇرۇمچى مەمۇرلار ئىستېمال كوپېراتىپىدىن ئاشلىق ۋە باشقا بۇيۇملارنى سېتىۋالسا، شۇ ئورۇنلارنىڭ ئاي بويىچە كوپېراتىپقا بازار باھاسى بىلەن تەمىنلەش باھاسى ئارىسىدىكى پەرقنى تولۇقلاپ تاپشۇرۇشنى تەلەپ قىلدى، 8 - ئاينىڭ 12 - كۈنى ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت يولىيورۇق چىقىرىپ، مالىيە نازارىتىنىڭ دوكلاتى بويىچە ئىجرا قىلىشقا قوشۇلدى.

مىنگونىڭ 32 - يىلى (1943 - يىلى) ئۇرۇمچى مەمۇرلار ئىستېمال كوپېراتىپىنىڭ يىللىق دوكلاتىدا مۇنداق دېيىلگەن: بىر يىلدا سېتىلغان ئۇن 3 مىليون 604 مىڭ 120 جىڭ بولۇپ، بۇغدايغا سۇندۇرغاندا

12 مىڭ 428 دادەن بولىدۇ، سېتىلغان گۈرۈچ 4474 دادەن 6 كۈرە 6 ئوچۇم. مىنگونىڭ 34 - يىلى (1945 - يىلى) ھەر پايغا ھەر ئايدا نورمىلىق سېتىپ بېرىلىدىغان گۈرۈچ، ئۇن ئۇلچىمى مۇنداق تەقسىملىدى: ئاق ئۇن 15 جىڭ، قارا ئاشلىق ئۇنى 9 جىڭ، گۈرۈچ 2 شىڭ، جىڭغا سۇندۇرغاندا 8 جىڭ، شۇنداق بولغاندا، بىر يىلدا سېتىلىدىغان ئاق ئۇن 3 مىليون 377 مىڭ 612 جىڭ، گۈرۈچ 4476 دادەن، قارا ئاشلىق ئۇنى 1 مىليون 432 مىڭ 757 جىڭ.

مىنگونىڭ 34 - يىلى (1945 - يىلى) 2 - ئايدىكى ھەرقايسى ئىشلەپچىقىرىش، تىجارەت، مەدەنىيەت ئورۇنلىرىنىڭ پاي سانى

جەدۋەل: 2 — 8　　بىرلىكى: دانە

ئورگان ئىسمى	پاي سانى
باسما زاۋۇتى	662
تاشيول باشقۇرۇش ئىدارىسى	1740
سودا بانكىسى	1604
ئېلېكتر چىراغ شىركىتى	270
يەرلىك مەمۇلاتلار شىركىتى	1044
جۇڭگو تىرانسپورت باشقۇرۇش كومىتېتى	183
تېلېگراف باشقۇرۇش ئىدارىسى	795
«شىنجاڭ گېزىتى» ئىدارىسى	945
شەھەرلىك كومىتېت تۆمۈر - يافاچ زاۋۇتى	151
دورىخانا	153
مەدەنىيەت كىتابخانىسى	53
كىنو شىركىتى	34
ئۇيغۇر ئۇيۇشمىسى	104
خۇيزۇ ئۇيۇشمىسى	20
خەنزۇ ئۇيۇشمىسى	85
ئۆزبېك ئۇيۇشمىسى	6
شىبە ئۇيۇشمىسى	2
تاجىك ئۇيۇشمىسى	12
ئاق ئورۇسلار ئۇيۇشمىسى	13
موڭغول ئۇيۇشمىسى	10
قازاق ئۇيۇشمىسى	31
جەمئىي	7917

مىنگونىلىق 36 - يىلى (1947 - يىلى) 3 - ئاينىلىق 1 - كۈندىن ئېتىبارەن شىنجاڭدىكى ھۆكۈمەت خادىملىرى ۋە ئوقۇتقۇچىلارنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشنىلىق يېڭى چارىسى يولغا قويۇلۇشقا باشلىدى، ئۇنىلىق ئاساسىي مەزمۇنى مۇنداق: دۆلەت خىزمەتچىلىرى ۋە ئوقۇتقۇچىلار (ئورگان قارا خىزمەتچىلىرى، ئات باقار، ھارۋىكەش، قاسساپ، ئامبارچى، دۆلەت ئىلكىدىكى كەسپىي ئاپپارات ئىشچىلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالمىدۇ) غا ھەر ئايدا ھەقسىز 45 جىڭدىن ئۇن تارقىتىپ بېرىلىدۇ، ئۇنى جايلار ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش ئەھۋالىغا ئاساسەن ئاشلىق بولسا ئاشلىق، ئاشلىق بولمىسا، پۇلغا سۇندۇرۇپ پۇل بېرىدۇ. پۇل سانى جايلارنىلىق بازار باھاسى بويىچە ھەر 2 ئايدا بىر قېتىم تەكشۈرۈپ بېكىتىلىدۇ. 1 - قېتىم تەكشۈرۈپ بېكىتىلگەن باھاغا سۇندۇرۇپ پۇل بېرىلگەن ئاشلىقنىلىق باھاسى مۇنداق بولغان: ئۇرۇمچى شەھىرىدە 100 جىلىق ئۇن يېڭى پۇل بويىچە (تۆۋەندىمۇ ئوخشاش) 40 مىلىق يۈەن، بىر دانەن گۈرۈچ 128 مىلىق يۈەن؛ ئۇرۇمچى رايونىدا ئۇن 36 مىلىق يۈەن؛ قاراشەھەر رايونىدا 20 مىلىق يۈەن؛ ئاقسۇ رايونىدا 5600 يۈەن؛ قەشقەر رايونىدا 6400 يۈەن؛ قۇمۇل رايونىدا 30 مىلىق يۈەن بولغان. ئۇرۇمچى مەمۇرلار ئىستېمال كوپېراتىپى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش يېڭى چارىسى يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، ھەر ئايدا پاي بويىچە نورمىلىق ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشنى توختاتتى، لېكىن يەنىلا يېڭى چارە بويىچە ئۆلكە دەرىجىلىك ۋە ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى دۆلەت خىزمەتچىلىرى ئوقۇتقۇچىلارغا جۇملىدىن ئورگان قارا خىزمەتچىلىرى، ئات باقار، ھارۋىكەش، قاسساپ، ئامبارچى، دۆلەت ئىلكىدىكى كەسپىي ئاپپارات ئىشچىلىرىغا ئاشلىق تارقىتىپ تۇردى.

مىنگونىلىق 37 - يىلى (1948 - يىلى) 12 - ئاينىلىق 20 - كۈنى «شىنجاڭ گېزىتى» گە بېسىلغان «مالىيە دوكلاتىنىلىق تولۇق تېكىستى» دە مۇنداق دېيىلگەن: ئۇرۇمچى مەمۇرلار ئىستېمال كوپېراتىپى 106 ئورۇندىكى 6692 كىشىنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلىگەن، بىر يىلدا 3 مىليون 614 مىلىق 220 جىلىق ئۇن بىلەن تەمىنلىگەن.

مىنگونىلىق 38 - يىلى (1949 - يىلى) ئۇرۇمچى مەمۇرلار ئىستېمال كوپېراتىپى بۇيرۇق بويىچە 4 - ئاينىلىق 1 - كۈندىن باشلاپ ئۆلكە دەرىجىلىك ۋە ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى دۆلەت خىزمەتچىلىرى ۋە ئوقۇتقۇچىلارغا ئۇن، مۇ يېغى، گۆش، تۇزنى نورمىلىق سېتىپ بەردى. بۇنىلىق ئىچىدە ئۇننى نورمىلىق سېتىش چارىسى مۇنداق: دۆلەت خىزمەتچىلىرى ۋە ئوقۇتقۇچىلار (ئامانلىق ساقلاش ساقچى ئەمەلدارلىرى، تېخنىك ئىشچىلارنى ئۆز ئىچىگە ئالمىدۇ) دىن بىر كىشىگە ھەر ئايدا 90 جىڭدىن، قارا خىزمەتچى، ئات باقار، ھارۋىكەشلەرگە 60 جىڭدىن، ئامانلىق ساقلىغۇچى ئەسكەرلەرگە 60 جىڭدىن، ھۆكۈمەت خىراجىتى بىلەن ئوقۇيدىغان ئوقۇغۇچىلارغا 40 جىڭدىن بېرىلدى. دۆلەت مەمۇرلىرىدىن 5 ياشتىن يۇقىرى 3 پەرزەنتى بولغانلار ئۆزىنىلىق بەلگىلەنگەن ئۇننى ئالغاندىن سىرت، ئۇلارغا نورمىلىق سېتىش باھاسى بويىچە 30 جىڭدىن ئۇن سېتىپ بېرىلدى؛ 5 تىن ئارتۇق پەرزەنتى بارلارغا 60 جىڭدىن ئۇن سېتىپ بېرىلدى.

(2) ئۇلايەتلىك، ناھىيىلىك ھۆكۈمەتلەرنىلىق نورمىلىق سېتىشى مىنگونىلىق 24 - يىلى (1935 - يىلى) ئۇرۇمچى مەمۇرلار ئىستېمال كوپېراتىپى ئۆلكە دەرىجىلىك ۋە ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى دۆلەت خىزمەتچىلىرى، ئوقۇتقۇچىلارغا ئاشلىقنى پاي بويىچە نورمىلىق سېتىپ بېرىش بىلەن بىللە، شىنجاڭدىكى ناھىيىلەرمۇ دۆلەت خىزمەتچىلىرى ۋە ئوقۇتقۇچىلارغا ئاشلىقنى نورمىلىق سېتىپ بەردى. مەسىلەن: شۇ يىلى پەيزاۋات ناھىيىسىنىلىق ھاكىمى ھەمدۇللا مەمۇرلار، ساقچىلارنىلىق ئوزۇقلۇق ئاشلىقى ۋە ئات بوغۇزنىلىق 12- ئايلىق چىقىم قىلىنىش ئەھۋالىنى مۇنداق مەلۇم قىلغان: ناھىيە مەھكىمىسىدە كاتىپ، بۆلۈم باشلىقى، بۆلۈم ئەزاسى، ئىش بېجىرگۈچى، خاتىرىلىگۈچى بولۇپ 13 كىشى بار، ئەدلىيە ساقچىسى 3، چاپارمەن 3، مەمۇرىي ساقچى 6، قارا خىزمەتچى، كۆرىچى، تەرجىمان 12. بىر كىشىگە ئايدا 42 جىڭدىن جەمئىي 1554 جىلىق ئۇن چىقىم قىلىنىدى. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە 16 ئاتلىق ساقچى بولۇپ، ھەر بىر ساقچىغا ئايدا 45 جىڭدىن ئۇن، ھەر بىر ئانقا ئايدا 186 جىڭدىن بوغۇز بېرىلدى، چىقىم قىلىنغان ئۇن جەمئىي 720 جىلىق، بوغۇز

2976 جىلغا. مىنگونىلىك 25 - يىلى (1936 - يىلى) كۆچا ناھىيىسىنىلىك ھاكىمى نا بەيشىالىق مەزكۇر ناھىيىدىكى ھەر دەرىجىلىك دۆلەت مەمۇرلىرى، ئوقۇتقۇچى - خىزمەتچىلەر، مەھبۇسلارغا 7 - ئايدا 1. 64 دادەن بۇغداي، 31. 40 دادەن كۆمىسقوناق (بوغۇز) چىقىم قىلىنغانلىقىنى مەلۇم قىلغان.

مىنگونىلىك 31 - يىلى (1942 - يىلى) شىنجاڭ دۇبەن مەھكىمىسى ئاشلىق باشقارمىسى ئۆلكە دەرىجىلىك ئورگانلار ۋە ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى ئائىلە تاۋابئاتلارغا كېتەرلىك ئاشلىقنى ئۇرۇمچى مەمۇرلار ئىستېمال كوپېراتىپى پاي بويىچە نورمىلىق سېتىپ بەرگەندىن سىرت، شىنجاڭدىكى باشقا ناھىيىلەرگە ئائىلە تاۋابئاتلار ئاشلىقى ئۈچۈن 34 مىلىغ دادەندىن ئارتۇق بۇغداي كېتىدىغانلىقىنى ستاتىستىكىلاپ چىققان (جەدۋەل: 2 — 9 غا قارالغا).

مىنگونىلىك 31 - يىلى (1942 - يىلى) شىنجاڭدىكى ۋىلايەت، ناھىيىلەردىكى ئائىلە تاۋابئاتلارغا كېتەرلىك ئاشلىق (بۇغداي)

جەدۋەل: 2 — 9　　بىرلىكى: دادەن

ۋىلايەت، ناھىيە نامى	كېتەرلىك ئاشلىق	ۋىلايەت، ناھىيە نامى	كېتەرلىك ئاشلىق
ئۇرۇمچى ۋىلايىتى		قاراشەھەر ۋىلايىتى	
ئۇرۇمچى ناھىيىسى	9006. 45	قاراشەھەر ناھىيىسى	355. 34
مىچۈەن ناھىيىسى	140. 67	كۆچا ناھىيىسى	666. 66
فۇكاڭ ناھىيىسى	472. 67	توقسۇن ناھىيىسى	348
جىمىسار ناھىيىسى	1016. 89	شايار ناھىيىسى	243. 34
گۇچۇڭ ناھىيىسى	2087. 34	كورلا ناھىيىسى	22
موري ناھىيىسى	289. 34	بۇگۇر ناھىيىسى	16
سانجى ناھىيىسى	705. 78	چاقىلىق ناھىيىسى	80
قۇتۇبى ناھىيىسى	698	خېجىڭ ناھىيىسى	148. 67
ماناس ناھىيىسى	1720. 667	چەرچەن ناھىيىسى	344
تۇرپان ناھىيىسى	1392. 67	لوپنۇر ناھىيىسى	
پىچان ناھىيىسى	369. 34	ئاقسۇ ۋىلايىتى	
ئىلى ۋىلايىتى		ئاقسۇ	724. 87
غۇلجا ناھىيىسى	880. 67	ئاۋات	37. 34
جىڭ ناھىيىسى	157. 34	كەلپىن	1. 33
قورغاس ناھىيىسى	205. 33	ئونسۇ ناھىيىسى	264. 67
چاپچال ناھىيىسى	173. 34	پاي ناھىيىسى	256
سۈيدۇڭ ناھىيىسى	524. 67	توقسۇ ناھىيىسى	204. 67
بورتالا ناھىيىسى	65. 34	قەشقەر ۋىلايىتى	
ئارىشاڭ ناھىيىسى	30. 67	ئۇچتۇرپان ناھىيىسى	207. 34

تۇققۇزتارا ناھىيىسى	102.67	قەشقەر پېگىشەھەر ناھىيە-سى	1653.34
ئىلقا ناھىيىسى	14.67	قەشقەر كونا‌شەھەر ناھىيە-سى	1207.34
مويغۇلكۆز، ناھىيىسى	22	يەكەن ناھىيىسى	709.34
تېكەس ناھىيىسى	55.34	پېگسار ناھىيىسى	420.40
تارباغاتاي ئىلايىتى		پەيزاۋات ناھىيىسى	312.67
چۆچەك ناھىيىسى	379.56	مەكىت ناھىيىسى	18.17
دۆربىلجىن ناھىيىسى	126.67	مارالبېشى ناھىيىسى	29.34
شىخۇ ناھىيىسى	395.34	يەكەن ناھىيىسى	293.34
ساۋەن ناھىيىسى	547.34	ئاشقورغان ناھىيىسى	166
قوشتولغاي مەمۇرىي باش-قۇرۇش ئىدارىسى	14.67	ئۇلۇغچات ناھىيىسى	1438.66
ئالتاي ئىلايىتى		پوسكام ناھىيىسى	42
ئالتاي ناھىيىسى	142	ئاتۇش ناھىيىسى	2.67
جېمنەي ناھىيىسى	10.67	خوتەن ئىلايىتى	
قاپا ناھىيىسى	8	خوتەن ناھىيىسى	907.56
بۇرچىن ناھىيىسى	80	كېرىيە ناھىيىسى	94.67
بۇرۇلتوقاي ناھىيىسى		قاغىلىق ناھىيىسى	31.34
كۆكتوقاي ناھىيىسى	1.34	گۇما ناھىيىسى	92
چىگىل ناھىيىسى	9.34	چىرا ناھىيىسى	4.67
قۇمۇل ئىلايىتى		لوپ ناھىيىسى	90.67
قۇمۇل ناھىيىسى	348	قاراقاش ناھىيىسى	60
ئاراتۇرۇك ناھىيىسى			
باركۆل ناھىيىسى	886	ئومۇمىي جەمئىي	34575.85

مىنگونىك 33 - يىلى (1944 - يىلى) 11 - ئاينىك 17 - كۈنى ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتنىك 71 - سانلىق ئەزالار يىغىنىدا مۇنۇلار بېكىتىلدى: شىنجاڭ ئۆلكىلىك ئاشلىق باشقۇرۇش كومىتېتى قۇرۇلىدۇ، ئۇنىڭغا تەمىرات نازارىتىنىڭ نازىرى يۇ لىگىيۇن مۇدىر ئەزا، جاڭ خۇگىيۇ، جاڭ يۈلەر مۇئاۋىن مۇدىر ئەزا بولىدۇ. مىنگونىك 34 - يىلى (1945 - يىلى) 1 - ئايدا يۇ لىگىيۇننىڭ ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتكە سۇنغان دوكلاتىدا مۇنداق دېيىلگەن: ئۆلكە بويىچە يىللىق يەر بېجى ئۇچۇن ئېلىنىدىغان بۇغداي 497 مىڭ 462 داەندىن ئارتۇق، ئۇنىڭ ئىچىدىكى يەر بېجىغا ھېسابلاپ ئېلىنىدىغان ئوت - سامان، يەم - بوغۇز، سۇندۇرۇلغان پۇل ئاشلىقى 185 مىڭ 500 داەننى چىقىرىۋەتكەندە، ھەر يىلى ئېلىشقا تېگىشلىك بۇغداي 311 مىڭ 962 داەن، شۇنىڭ بىلەن تەڭ يەر بېجى ئاشلىقى بىلەن بىللە چۇشۇرۇلگەن سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى 130 مىڭ 450 داەن، لېكىن شۇ ۋاقىتلاردا ئىلى، ئالتاي ئىلايەتلىرىدە ئۇرۇش بولۇۋاتقانلىقى ئۇچۇن، ئۇ يەرلەردىن ئاشلىق يىغىلمىدى، يىلىغا ئەملىيەتتە 210 مىڭ داەندىن ئارتۇق ئاشلىق يىغىلدى، 38 مىڭ داەندىن ئارتۇق ئاشلىق سېتىۋېلىندى،

بۇ جەمئىي 248 مىڭ دادەندىن ئارتۇق، ئاشلىق چىقىمى ھۆكۈمەت ئاشلىقى ۋە ھەربىيلەر ئاشلىقى دەپ 2 چوڭ تۈركە بۆلۈنىدۇ. بۇنىڭ ئىچىدىكى ھۆكۈمەت ئاشلىقى يىللىق چىقىمى 108 مىڭ 774 دادەن، بۇ ساقچىلارنىڭ 14 مىڭ 969 دادەن، ساقچى ئائىلە تاۋابىئاتلىرىنىڭ 11 مىڭ 464 دادەن، ئوقۇتقۇچىلارنىڭ 5531 دادەن، مەھبۇسلارنىڭ 18 مىڭ دادەن، نامرات پۇقرالار ۋە باشقىلارنىڭ 19 مىڭ 410 دادەن، ئۇرۇمچى مەمۇرلار ئىستېمال كوپېراتىپىنىڭ 21 مىڭ 400 دادەن، ھەرقايسى ناھىيىلەرنىڭ ھۆكۈمەت ئاشلىقى 18 مىڭ دادەننى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

مىنگونىڭ 34 - يىلى (1945 - يىلى) شىنجاڭ ئۆلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىقى باشقارمىسى قۇرۇلدى. شۇنىڭدىن ئېتىبارەن دۆلەت خىزمەتچىلىرى ۋە ئوقۇتقۇچىلار، ئامانلىق ساقلاش ساقچى خادىملىرى ۋە ئۇلارنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا كېتەرلىك ئاشلىق بىردەك ھۆكۈمەت ئاشلىقى دەپىلدى. ئۆلكە دەرىجىلىك ئورگانلار ۋە ئۇرۇمچى شەھىرىگە كېتەرلىك ھۆكۈمەت ئاشلىقىنى مالىيە نازارىتى جەملەپ ئونتۇرۇغا قويۇپ، ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتكە تەستىقلاتقاندىن كېيىن، غەللە - پاراق ئاشلىقى باشقارمىسى يېقىن ئەتراپتىكى كۆرسىتىلگەن ئورۇندىن مالىيە نازارىتى قارمىقىدىكى ئۇرۇمچى مەمۇرلار ئىستېمال كوپېراتىپىغا چىقىم قىلىپ بەردى؛ ۋىلايەت، ناھىيىلەردىكى ھۆكۈمەت ئاشلىقىنى ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت تەستىقلىغاندىن كېيىن، غەللە - پاراق ئاشلىقى باشقارمىسى ناھىيىلىك باج ئىدارىلىرىنىڭ چىقىم قىلىپ بېرىشىگە ئۇقتۇرۇش قىلدى. مىنگونىڭ 34 - يىلى (1945 - يىلى) 7 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن مىنگونىڭ 35 - يىلى (1946 - يىلى) 7 - ئاينىڭ 31 - كۈنىگىچە غەللە - پاراق ئاشلىقى باشقارمىسى ئۇرۇمچى قاتارلىق 30 ناھىيىگە تەكشۈرۈپ ئاجرىتىپ بەرگەن ھۆكۈمەت بۇغدىيى 37 مىڭ 477.68 دادەن، قارا ئاشلىق 8215.56 دادەن، گۈرۈچ 392.33 دادەن (ناھىيىلەرنىڭ تەپسىلاتى جەدۋەل: 2 — 10 غا قارالسۇن).

مىنگونىڭ 34 - يىلى (1945 - يىلى) 7 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن مىنگونىڭ 35 - يىلى (1946 - يىلى) 7 - ئاينىڭ 31 - كۈنىگىچە شىنجاڭ غەللە - پاراق ئاشلىقى باشقارمىسى ناھىيىلەرگە ئاجرىتىپ بەرگەن ھۆكۈمەت ئاشلىقى

جەدۋەل: 2 — 10　　بىرلىكى: دادەن

تۈرى / ناھىيىلەر	ھۆكۈمەت ئاشلىقى تۈرى			ناھىيىلەر	ھۆكۈمەت ئاشلىقى تۈرى	
	بۇغداي	گۈرۈچ	قارا ئاشلىق		بۇغداي	قارا ئاشلىق
ئۇرۇمچى ناھىيىلىك ھۆكۈمەت	3240.98	200	2536	ئونسۇ ناھىيىلىك ھۆكۈمەت	250	50
گۈچۈڭ ناھىيىلىك ھۆكۈمەت	1794.22			كەلپىن ناھىيىلىك ھۆكۈمەت	669	
تۇرپان ناھىيىلىك ھۆكۈمەت	6796.13		195.77	توقسۇ ناھىيىلىك ھۆكۈمەت	870.87	70
مىچۈەن ناھىيىلىك ھۆكۈمەت	586.14	192.33		قەشقەر كونا شەھەر ناھىيىلىك ھۆكۈمەت	6420	1410
پىچان ناھىيىلىك ھۆكۈمەت	300		100	مارالبېشى ناھىيىلىك ھۆكۈمەت	212.79	84
ئۇكاك ناھىيىلىك ھۆكۈمەت	58.07			قەشقەر يېڭىشەھەر ناھىيىلىك ھۆكۈمەت	2950	60
توقسۇن ناھىيىلىك ھۆكۈمەت	107.76		27.44	يوپۇغا ناھىيىلىك ھۆكۈمەت	560	

قۇنۇبى ناھىيىلىك مۆكۈمەت	300				2100	600
قۇمۇل ناھىيىلىك مۆكۈمەت	1195.97			خوتەن ناھىيىلىك مۆكۈمەت	800	250
قاراشەھەر ناھىيىلىك مۆكۈمەت	823			كېرىيە ناھىيىلىك مۆكۈمەت	100	
چاقىلىق ناھىيىلىك مۆكۈمەت	421.77			گۇما ناھىيىلىك مۆكۈمەت	1306.75	
بۈگۈر ناھىيىلىك مۆكۈمەت	570.41		370.67	چىرا ناھىيىلىك مۆكۈمەت	450	200
لوپنۇر ناھىيىلىك مۆكۈمەت	441.89			ئاۋات ناھىيىلىك مۆكۈمەت	200	50
چەرچەن ناھىيىلىك مۆكۈمەت	521.93		61.68			
خوشۇت ناھىيىلىك مۆكۈمەت	430					
ئاقسۇ ناھىيىلىك مۆكۈمەت			150			
كۇچا ناھىيىلىك مۆكۈمەت	3000		2000			

مىنگونىك 35 - يىلى (1946 - يىلى) 7 - ئايدا ئۇلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىقى باشقارمىسىنىڭ ئۇلكىلىك مۆكۈمەتكە سۇنغان دوكلاتىدا مۇنداق دېيىلگەن: مىنگونىك 35 - يىلى (1946 - يىلى) ئاشلىق يىلىدىكى مۆكۈمەت ئاشلىقى بىلەن تەمىنلەشتە، شىمالىي شىنجاڭغا 89 مىڭ داەن كېتىدۇ، بۇنىڭ ئىچىدىكى 43 مىڭ داەن ئاشلىققا يارىغىدەك نەق پۇلنى چىقىرۇەتكەندە، نەق كېتىدىغىنى 46 مىڭ داەندىن ئارتۇق؛ جەنۇبىي شىنجاڭغا 69 مىڭ داەن كېتىدۇ، بۇنىڭ ئىچىدىكى 28 مىڭ داەن ئاشلىققا يارىغىدەك پۇلنى چىقىرۇەتكەندە، نەق كېتىدىغىنى 41 مىڭ داەن.

(3) ئۇچ ۋىلايەت ئىنقىلابى ۋاقىتلىق ھۆكۈمىتىنىڭ نورمىلىق تەمىنلەش ئەھۋالى 1945-يىل 10 - ئاينىڭ 6 - كۈنى ئۇچ ۋىلايەت ھۆكۈمىتىگە قاراشلىق تارباغاتاي ۋالىي مەھكىمىسى مۇنداق قارار ماقۇللىغان: ۋىلايەتلىك ئىشچى - خىزمەتچىلەر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى دەرھال قۇرۇلۇپ تىجارەت باشلىسۇن، بارلىق ھۆكۈمەت ئورگانلىرى، ئاممىۋى تەشكىلاتلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ۋە بارلىق ئوقۇنقۇچىلار تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئەزاسى بولىدۇ. 11 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن ئېتىبارەن، ئىشچى-خىزمەتچىلەر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۇنىنى تۆۋەندىكى 3 دەرىجە بويىچە نورمىلىق سېتىپ بېرىدۇ: ۋالىي، مۇئاۋىن ۋالىي، ھاكىم، مۇئاۋىن ھاكىم، ۋىلايەتنىڭ باش كاتىپى، باشقارما باشلىقى، مالىيە ئىدارىسى، بانكا، سودا - سانائەت ئىدارىسىنىڭ رەھبەرلىرىگە ھەر ئايدا 80 جىڭدىن ئۇن سېتىپ بېرىدۇ. ۋالىي مەھكىمىسىدىكى باشقا تارماقلارنىڭ رەھبەرلىرى، باشقارما (بۆلۈم) باش كاتىپلىرى، بوغالتىرلار، باشقۇرغۇچى خادىملار ۋە ناھىيە بازىرىدىكى مەكتەپلەرنىڭ مۇدىرلىرىغا ھەر ئايدا 64 جىڭدىن ئۇن سېتىپ بېرىدۇ، بارلىق كادىرلار، ئىشچى - خىزمەتچىلەر، ئوقۇنقۇچىلار ۋە ئىشچىلارنىڭ ھەر بىرىگە ھەر ئايدا 56 جىڭدىن ئۇن سېتىپ بېرىدۇ، بىر جىڭ ئۇننىڭ سېتىلىش باھاسى 15 يۈەن بولىدۇ.

1946 - يىل 1 - ئاينىڭ 25 - كۈنى ئۇچ ۋىلايەت ھۆكۈمىتى خىزمەتچىلىرى ۋە ئۇلارنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا ئاشلىقنى نورمىلىق سېتىپ بېرىش توغرىسىدا مۇنداق قارار چىقارغان: ھۆكۈمەت خىزمەتچىلىرىنىڭ ھەر بىرىگە ھەر ئايدا 40 جىڭ ئۇن، 4 جىڭ گۈرۈچ سېتىپ بېرىلىدۇ؛ 12 ياشتىن يۇقىرى ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا ھەر ئايدا 24 جىڭدىن ئۇن، 3 جىڭدىن گۈرۈچ؛ 12 ياشتىن تۆۋەن بالىلارغا ھەر ئايدا 12 جىڭدىن ئۇن، 2 جىڭدىن گۈرۈچ سېتىپ بېرىلىدۇ.

2) شەھەر ئاھالىلىرىنى نورمىلىق تەمىنلەش

مىنگونىك 33 - يىلى (1944 - يىلى) كەچ كۈز ۋە قىشنىڭ بېشىدا، ئۇرۇمچى شەھىرىدە ئاشلىق قەھەتچىلىكى يۈز بەردى، ئاشلىق باھاسى بىراقلا ئۆرلەپ، شەھەر ئاھالىلىرى بەرداشلىق بېرەلمەي قالدى. 12 - ئاينىڭ 12 - كۈنى ئاشلىق باشقۇرۇش كومىتېتىنىڭ مۇدىر ئەزاسى يۇ لىكيۈن ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى تۇڭگەنچىلەرنى چاقىرىپ كېڭەشىپ، ئۇلاردىن ھەر ئايدا 120 مىڭ جىڭدىن ئۇن تاپشۇرۇپ تۇرۇشنى تەلەپ قىلدى، ئاشلىق باشقۇرۇش كومىتېتى بۇ ئۇنىنىڭ ھەر 100 جىڭىنى 2500 يۈەن باھادا سېتىۋېلىپ، 2000 يۈەن باھادا كەمبەغەللەرگە سېتىپ بېرىدىغان باھا پەرقىنى ھۆكۈمەت تولۇقلاپ بېرىدىغان بولدى. ئاشلىق سېتىش چارىسى مۇنداق بولدى: ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ شەرق، غەرب، شىمال، جەنۇب ۋە ئونتۇرا بولۇپ 5 جايدا تەمىنلەش ئورنى قۇرۇلۇپ، ھەر ئايدا 10 قېتىم ئۇن سېتىلىدۇ، ھەر قېتىمدا چوڭ جانلارغا بىر جىڭدىن، بالىلارغا يېرىم جىڭدىن سېتىپ بېرىلىدۇ. بۇ چارە ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتكە يوللانغاندىن كېيىن، ئۆلكە رەئىسى ۋۇ جۇڭشىن مالىيە نازارىتى پۇل ئاجرىتىپ «ئالدى بىلەن بىر ئاي سىناق قىلىپ كۆرۈلسۇن» دەپ تەستىق سالدى.

مىنگونىك 35 - يىلى (1946 - يىلى) 12 - ئاينىڭ 9 - كۈنى شىنجاڭ ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتنىڭ قوشۇمچە رەئىسى جاڭ جىجۇڭنىڭ يولىيورۇقىغا ئاساسەن، ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ باشلىقى چۇ ۋۇ ئاشلىق باھاسىنى تىزگىنلەش يىغىنى چاقىردى. يىغىندا ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق باھاسىنى تىزگىنلەش كومىتېتى قۇرۇلدى، بۇ كومىتېت ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ باشلىقى، مالىيە نازارىتىنىڭ نازىرى، ئۆلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىقى باشقارمىسىنىڭ باشلىقى، بوغالتىرىيە باشقارمىسىنىڭ باشلىقى، جەمئىيەت باشقارمىسىنىڭ باشلىقى ھەم غەللە-پاراق ئاشلىقى باشقارمىسى قارمىقىدىكى ساقلاش - يۆتكەش باشقارمىسىنىڭ باشلىقىدىن تەركىب تاپتى، چۇ ۋۇ مۇدىر ئەزا بولدى. 12 - ئاينىڭ 17 - كۈنى ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق باھاسىنى تىزگىنلەش كومىتېتى 4 - قېتىملىق يىغىن چاقىرىپ، شەھەر ئاھالىلىرىنى تەكسە باھالىق ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشنى قارار قىلدى. تەمىنلەش چارىسى مۇنداق بولدى: مۇشۇ شەھەر ئاھالىلىرىدىن ھەربىيلەر، ساقچىلار، دۆلەت خىزمەتچىلىرى ۋە ئوقۇتقۇچىلار ھەم ئۇلارنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرى بىلەن تەكسە باھالىق ئاشلىقتىن بەھرىمەن بولۇۋاتقان كەمبەغەللەردىن باشقىسى تەكسە باھالىق ئاشلىق سېتىۋالسا بولىدۇ؛ تەكسە باھالىق ئاشلىق سېتىۋېلىشتىن بەھرىمەن بولىدىغان شەھەر ئاھالىسى كومىتېتىمىز بەلگىلىگەن ۋاقىت ئىچىدە پۇقرالىق كىنىشكىسىنى ئېلىپ كەسىپىي رايونلارغا بېرىپ تىزىملىتىپ، تەكسە باھالىق ئاشلىق سېتىۋېلىش كىنىشكىسى ئېلىشى كېرەك؛ چوڭ جانلار ھەر ئايدا 30 جىڭدىن ئاشلىق، كىچىك جانلار 15 جىڭدىن ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىدۇ، ھەر ئايدا 3 قېتىمغا بۆلۈپ سېتىلىدۇ؛ ئاشلىق باھاسىنى تىزگىنلەش كومىتېتى باھانى ھەر ۋاقىت ئېلان قىلىپ تۇرىدۇ.

مىنگونىك 36 - يىلى (1947 - يىلى) 1 - ئاينىڭ 7 - كۈنى ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق باھاسىنى تىزگىنلەش كومىتېتى 7 - سانلىق يىغىن چاقىرىپ، تەمىنلەيدىغان مۇقىم باھالىق ئاشلىق باھاسىنى كېڭەشىپ، ساپ بۇغدايدىن تارتىلغان ئونتۇرا دەرىجىلىك ئۇننىڭ 100 جىڭىنى بازار باھاسى 33 مىڭ يۈەندىن %15 چۈشۈرۈپ، 28 مىڭ يۈەندىن سېتىشنى بېكىتتى.

مىنگونىك 37 - يىلى (1948 - يىلى) 9 - ئايدا ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق باھاسىنى تىزگىنلەش كومىتېتى بۇيرۇق بويىچە ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى، تەكسە باھالىق ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشنى ئۆلكىلىك غەللە-پاراق ئاشلىقى باشقارمىسى ئۈتكۈزۈۋالدى. 10 - ئاينىڭ 20 - كۈنى «شىنجاڭ گېزىتى»دە ئۆلكىلىك غەللە-پاراق ئاشلىقى باشقارمىسى تۈزۈپ چىققان ئۇرۇمچى شەھىرىنى تەكسە باھالىق ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش چارىسى مۇنداق خەۋەر قىلىنىدى: شەھىرىمىزدىكى ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىدىغان شەھەر ئاھالىسىنى غەللە - پاراق ئاشلىقى باشقارمىسىنىڭ خادىمى بىلەن ساقچى ئىدارىسىنىڭ نوپۇس خادىمى ئۆيمۇ ئۆي كىرىپ تىزىملايدۇ، تىزىملانغان شەھەر ئاھالىسى مۇشۇ ئاينىڭ 29 - كۈنىدىن باشلاپ پۇقرالىق كىنىشكىسىنى ئېلىپ يېقىن

ئەتراپتىكى سانچى ئىدارىسىغا بېرىپ ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىش كىنىشكىسى ئالىدۇ، بىر كىشى ھەر ئايدا شۇ كىنىشكا بويىچە 30 جىڭ ئۇن ياكى 6 شىڭ گۈرۈچ سېتىۋالىدۇ. غەللە - پاراق ئاشلىقى باشقارمىسىنىڭ ستاتىستىكا قىلىشچە، 9 - ئايدا شەھەر ئاھالىلىرىنى تەكسە باھالىق ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ئىشىنى ئۈتكۈزۈۋالغاندىن تارتىپ 12 - ئاينىڭ 25 - كۈنىگىچە 27 مىڭ كىشىگە تەخمىنەن 17 مىڭ دانەن بۇغداي سېتىلغان.

3. تەمىنلەش

شىنجاڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد بولغاندىن كېيىن، ئارمىيە بىلەن بىللە شىنجاڭغا كىرگەن ھەم ئارقا-ئارقىدىن شىنجاڭغا يۆتكەپ كېلىنگەن يەرلىك كادىرلار ۋە ئارمىيىدىن بوشانغان كادىرلارغا بىردەك تەمىنات تۈزۈمى بولغا قويۇلدى. تەمىنات تۈزۈمىدە گەرچە ۋالىي دەرىجىلىك، ھاكىم دەرىجىلىك، رايون باشلىقى دەرىجىلىك ياكى بىرىنچى دەرىجىلىك تاماق، ئىككىنچى دەرىجىلىك تاماق، كوللېكتىپ تاماق دېگەن ئايرىملار بولسىمۇ، لېكىن ئاساسىي پەرق تاماق پۇلى ۋە ياردەم پۇلى ئۈلچىمىدە بولدى، ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۈلچىمى ئوخشاش، بىر كىشىنىڭ بىر كۈنلۈك ئوزۇقلۇقى 750 گرامدىن بولدى. 1951 - يىلى ئۈلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى تارقاتقان «شىنجاڭ ئۈلكىسىدىكى ھەر دەرىجىلىك خەلق ھۆكۈمەتلىرىنىڭ 1951 - يىللىق ۋاقىتلىق تەمىنات ئۈلچىمى (لايىھە)» دە مۇنداق بەلگىلەنگەن: تەمىنات تۈزۈمىدىكى خادىملارنىڭ ھەر بىرى بىر كۈندە 875 گرام ئوتتۇرا دەرىجىلىك ئۇن بىلەن تەمىنلىنىدۇ. ئائىلە تاۋابىئاتلىرى، بالا - چاقىلىرىنى ئېلىپ كەلگەن خادىملارغا خىزمەتكار خىراجىتى بېرىلمەيدۇ، بۇنىڭ ئۈلچىمى مۇنداق: ئۈرۈمچى شەھىرىدە 6 ياشتىن تۆۋەن بىر بالا ئېلىپ كەلگۈچىلەرگە بىر ئايدا 65 كىلوگرام ئوتتۇرا دەرىجىلىك ئۇن، ئېلىپ كەلگەن بالىسى 2 دىن ئارتۇق بولسا ئارتۇق بالىنىڭ ھەر بىرىگە 20 كىلوگرامدىن ئوتتۇرا دەرىجىلىك ئۇن قوشۇپ بېرىلمەيدۇ؛ باشقا رايوندىن 6 ياشتىن تۆۋەن بىر بالا ئېلىپ كەلگۈچىلەرگە بىر ئايدا 50 كىلوگرام ئوتتۇرا دەرىجىلىك ئۇن تارقىتىلمەيدۇ، ئېلىپ كەلگەن بالىسى 2 دىن ئارتۇق بولسا، شۇ ئارتۇق بالىنىڭ ھەر بىرىگە 20 كىلوگرامدىن ئوتتۇرا دەرىجىلىك ئۇن تارقىتىلمەيدۇ. 1952 - يىل 6 - ئاينىڭ 15 - كۈنى ئۈلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، تەمىنات تۈزۈمىدىكى خادىملارنىڭ ياردەم پۇلىنى ماڭاش ناتۇرا تۈزۈمىگە ئۆزگەرتتى (بۇ تۈزۈم ئومۇمىيۈزلۈك يولغا قويۇلماي تۇرۇپلا ماڭاش تۈزۈمى يولغا قويۇلدى)، شۇنىڭدىن كېيىن تەمىنات تۈزۈمى ئىجرا قىلىنىشتىن توختىتىلدى.

4. چەكلىك تەمىنلەش

1953 - يىلى مەملىكەت بويىچە ئاشلىق بىلەن پىلانلىق تەمىنلەش (بىر تۇتاش سېتىش) يولغا قويۇلغاندا شىنجاڭ مەركەزدىن يوليورۇق سوراپ تەستىقلىتىش ئارقىلىق كىچىكتۇرۇپ يولغا قويىدىغان بولدى. ئۈلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى جەنۇبىي ۋە شىمالىي شىنجاڭنىڭ ئەينى ۋاقىتتىكى ئوخشاش بولمىغان ئەھۋالىغا ئاساسەن، جايلاردىن ئاشلىق بازىرىنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىشنى تەلەپ قىلىشتىن سىرت، پىلانلىق تەمىنلەشكە ئوخشاپ كېتىدىغان تىزگىنلەش تەدبىرلىرىنى قوللاندى. ئۈلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى شىمالىي شىنجاڭ رايونىدا، شەھەر-بازار، ساناقەت، كان رايونىدا ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشتە ئادەم بېكىتىلمەيدۇ، مىقدارىغا چەك قويۇلمايدۇ؛ جەنۇبىي شىنجاڭ رايونىدا، شەھەر - بازار، ساناقەت، كان رايونىنى ئاساسىي ئاشلىق (بۇغداي ئۇنى) بىلەن تەمىنلەشتە ئادەمگە مىقدارىغا چەك قويۇلىدۇ (ئادەتتە بىر كىشىنىڭ كۈنلۈكى 500 گرام)، كىنىشكا بويىچە سېتىۋالىدۇ، قارا ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشتە مىقدارىغا چەك قويۇلمايدۇ، دەپ بەلگىلىدى. شۇ يىلى 12 - ئايدا ئۈرۈمچى شەھىرى كىنىشكا بويىچە چەكلىك مىقداردا تەمىنلەش چارىسىنى قوللاندى، تەمىنلەش ئۈلچىمى مۇنداق بولدى: ئىدارە كادىرلىرى، كارخانا، كەسىپى ئورۇنلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەردىن ھەر كىشىنىڭ كۈنلۈكى

625 گرام، مەكتەپ ئوقۇتقۇچىلىرىنىڭ 688 گرام، ئېغىر سانائەت ئىشچىلىرىنىڭ بىر كىلوگرام، ئادەتتىكى ئاھالىلەرنىڭ 438 گرام بولدى. سودا ـ سانائەت كەسپىگە ئاشلىق ئىشلىتىشتە، ئاشلىق تارماقلىرى ئاشلىق ئىشلەتكۈچى ئورۇنلار بىلەن كېڭەشكەن ئاساستا ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش پىلانىنى بېكىتىپ، ئىشلەپچىقىرىش ئېھتىياجىغا كاپالەتلىك قىلدى. 1954 ـ يىل 7 ـ ئايدا قەشقەر، يەكەن، خوتەن ۋىلايەتلىرى ئاشلىقنى كېڭىشىپ سېتىۋېلىش ۋە كېڭىشىپ تەمىنلەشنى يولغا قويدى. كېڭىشىپ تەمىنلەشنىڭ كونكرېت چارىسى مۇنداق: دېھقانلارنىڭ ئاشلىقى پېتىشمەسلىك ئەھۋالىنى ئېنىقلاپ، تەمىنلەش نىشانىنى بېكىتكەندىن كېيىن، «كۆپ كېمەيسە كۆپ تەمىنلەش، ئاز كېمەيسە ئاز تەمىنلەش، كېمەيمىسە تەمىنلىمەسلىك» پرىنسىپىغا ئاساسەن، ئۆزى مەلۇم قىلىش، كۆپچىلىك پىكىر بېرىش، رەھبەرلىك تەستىقلاش ئاساسىدا، ئاشلىقى پېتىشمەيدىغانلارغا كىنىشكا تارقىتىش ياكى تونۇشتۇرۇش خېتى بېرىش ئارقىلىق بېكىتىلگەن تەمىنلەش ئورنىغا تونۇشتۇرۇپ ئۆلچەم بويىچە ئاشلىق سېتىۋېلىشتىن ئىبارەت بولدى. ئاشلىق سېتىش مىقدارى زىيادە تېز ئېشىش ئەھۋالىنى ئۆزگەرتىپ، ئاشلىق ھايانكەشلىكىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن، 1956 ـ يىلى شىمالىي شىنجاڭ رايونىدىكى ئادەمنى بېكىتمەي، مىقدارىغا چەك قويماي تەمىنلەش چارىسى ئادەمگە چەك قويۇش، مىقدارىغا چەك قويماسلىق، كىنىشكا بويىچە سېتىۋېلىشقا ئۆزگەرتىلدى. ئاشلىق سېتىۋېلىش كىنىشكىسىدە ئاشلىق مىقدارى بەلگىلەنمىگەن بولسىمۇ، لېكىن ئاشلىق تارماقلىرى ئۇنىڭ جان سانى ۋە ئادەتتىكى ئاشلىق ئىستېمال سەۋىيىسىگە ئاساسەن ئاشلىق سېتىپ بېرىش مىقدارىنى تىزگىنلەشكە ھوقۇقلۇق بولدى. يېمەك ـ ئىچمەك، ئېچىتىش قاتارلىق كەسىپلەرگە ئاشلىق ئىشلىتىشتە ئوخشاش بولمىغان ئايدا، ئوخشاش بولمىغان پەسىل ۋە ئوخشاش بولمىغان كەسىپلەرنىڭ ئىشلەپچىقىرىش نەتىجىسى بويىچە ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش مىقدارى بېكىتىلدى، ئاشلىق تارماقلىرى ۋاقتى، مىقدارى بويىچە تەمىنلىدى. ئالدامچىلىق بىلەن سېتىۋېلىپ بېسىمدارلىق قىلىش ۋە ھاينىغا سېتىش قىلمىشى قاتتىق مەنئى قىلىندى.

§ 2 . يېمەكلىك ياغ

1. نورمىلىق سېتىش

ياغنى نورمىلىق سېتىش ئاساسەن دۆلەت خىزمەتچىلىرى ۋە ئوقۇتقۇچىلار ھەم ئۇلارنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا قارىتىلغان. مىنگونىڭ 24 ـ يىلى (1935 ـ يىلى) ئۇرۇمچى مەۋرلار ئىستېمال كوپېراتىپى قۇرۇلغاندىن كېيىن، ھەر پايغا ھەر ئايدا بىر جىڭدىن سۇ يېغى نورمىلىق سېتىپ بېرىلدى. بۇ چارە مىنگونىڭ 36 ـ يىلى (1947 ـ يىلى) 2 ـ ئاينىڭ ئاخىرىغىچە ئىجرا قىلىندى.

مىنگونىڭ 38 ـ يىلى (1949 ـ يىلى) ئۇرۇمچى مەۋرلار ئىستېمال كوپېراتىپى بۇيرۇق بويىچە 4 ـ ئاينىڭ 1 ـ كۈنىدىن باشلاپ ئۆلكە دەرىجىلىك ۋە ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى دۆلەت خىزمەتچىلىرى، ئوقۇتقۇچىلارنى سۇ يېغى بىلەن نورمىلىق تەمىنلەشنى يولغا قويدى، ئۇنىڭ چارىسى مۇنداق: دۆلەت خىزمەتچىلىرى ۋە ئوقۇتقۇچىلار (جۈملىدىن ئامانلىق ساقلاش ساقچى ئەمەلدارلىرى، تېخنىك ئىشچىلار) نىڭ ھەر بىرىگە ھەر ئايدا بىر يېرىم جىڭدىن؛ قارا خىزمەتچى، ئات باقار، ھارۋىكەشلەرنىڭ ھەر بىرىگە ھەر ئايدا بىر يېرىم جىڭدىن؛ ئامانلىق ساقلىغۇچى ساقچى ئەسكەرلەرگە ھەر ئايدا 2 جىڭدىن؛ ھۆكۈمەت خىراجىتى بىلەن ئوقۇيدىغان ئوقۇغۇچىلارغا ھەر ئايدا بىر جىڭدىن سۇ يېغىنى نورمىلىق سېتىپ بېرىش، دۆلەت خىزمەتچىلىرىدىن 5 ياشتىن يۇقىرى قۇرامىغا يەتمىگەن پەرزەنتى بارلار ئۇزۇنىڭ بەلگىلەنگەن سۇ يېغىنى ئالغاندىن سىرت، نورمىلىق

تەمىنلەش باھاسى بويىچە بىر جىڭدىن، 5تىن يۇقىرى پەرزەنتى بارلار 2 جىڭدىن سۇ يېغى سېتىۋالدى.
1946 - يىل 1 - ئاينىڭ 25 - كۈنى ئۇچ ۋىلايەت ئىنقىلابى ۋاقتىلىق ھۆكۈمىتى ھۆكۈمەت خىزمەتچى خادىملىرىنىڭ ياغ تەمىناتى توغرىسىدا بەلگىلىمە چىقاردى. خىزمەتچى خادىملارنىڭ ھەر بىرى ھەر ئايدا 2 جىڭدىن؛ 12 ياشتىن يۇقىرى ئائىلە تاۋابىئاتلىرىنىڭ ھەر بىرى ھەر ئايدا 1.6 جىڭدىن؛ 12 ياشتىن تۆۋەن بالىلار ھەر ئايدا بىر جىڭدىن سۇ يېغى بىلەن تەمىنلەندى.
شىنجاڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد بولغاندىن كېيىن، تەمىنات تۈزۈمى تەمىناتىدىن بەھرىمەن بولغان كادىرلار ۋە ئۇلارنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرىدىن بىر كىشىنىڭ كۈنلۈك ياغ ئۇلچىمى 15.6 گرام (تارازا تۈزۈمىگە سۈندۈرغاندا 5 مىسقال) بولدى.

2. چەكلىك سېتىش

1953 - يىلى ئۇرۇمچى شەھىرىدە ياغ تەمىناتى جىددىي بولۇپ كەتتى، بەزى خۇسۇسىي ياغ سودىگەرلىرى ياغ، ياغلىق دانىنى زور مىقداردا بېسىۋېلىپلا قالماستىن، بەلكى يەنە دۆلەت سودا شىركىتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىن ئالدامچىلىق بىلەن كۆپلەپ ياغ سېتىۋالدى، شۇنىڭ بىلەن سودا شىركىتى دۆڭكۆۋرۈك ياغ ماگىزىنى ئالدىدا ياغ سېتىۋېلىش ئۈچۈن ئۆچرەت تۈرىدىغان ئامما بەزىدە 1000 دىن ئېشىپ كەتتى. بازارنى مۇقىملاشتۇرۇپ، خۇسۇسىي سودىگەرلەرنىڭ ئالدامچىلىق بىلەن سېتىۋېلىشىنى چەكلەش ئۈچۈن، شەھەرلىك ھۆكۈمەت ياغ تەمىناتىغا چەك قويۇشنى قارار قىلىپ، بىر كىشىنىڭ بىر ئايدا سېتىۋالمىدىغان يېغى كۆپ بولغاندا 500 گرامدىن ئاشماسلىقىنى بەلگىلىدى. ياغ سېتىۋېلىش ئۇسۇلى مۇنداق بولدى: ئورگانلار، تەشكىلاتلار، مەكتەپلەر، سانائەت، كان، كارخانا، كەسپىي ئورۇنلاردىن ھەر بىر ئورۇن ئالدى بىلەن ئادەم سانىنى ستاتىستىكا قىلىپ، بىر تۇتاش سودا شىركىتىنىڭ ياغ ماگىزىنىغا بېرىپ، ئاي بويىچە مۇددەتكە بۆلۈپ سېتىۋالدى؛ شەھەر ئاھالىلىرى نوپۇس دەپتىرىنى ئېلىپ ھەرقايسى رايونلاردىكى كوپېراتىپتىن سېتىۋالدى؛ ئاشپۇزۇل قاتارلىق يېمەك - ئىچمەك كەسپىدىكىلەر تىجارەت ئېھتىياجى بويىچە كىنىشكىسى بىلەن كوپېراتىپتىن سېتىۋالدى. شۇنىڭدىن كېيىن، ياغ سېتىۋېلىش، سېتىش ۋەزىيىتىنىڭ ياخشىلىنىشىغا ئەگىشىپ، مىقدارىغا چەك قويۇپ تەمىنلەش چارىسى كەڭ قويۇۋېتىلدى. 1955 - يىلى كىنىشكىگە قاراپ ياغ بىلەن تەمىنلەش چارىسى ئۆزلۈكىدىن ئەمەلدىن قېلىپ، ئىختىيارىي سېتىۋېلىش ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى.
1957 - يىلىنىڭ بېشىدا ئاپتونوم رايون بويىچە ياغنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش ۋە سېتىش ئومۇمىيۈزلۈك يولغا قويۇلۇشتىن ئىلگىرى، ئۇرۇمچى شەھەرلىك خەلق كومىتېتى ياغ سېتىش مىقدارىنىڭ كۆپىيىشى بەك تېز بولۇش، تەمىنلەش ۋە ئېھتىياج زىددىيىتى بارغانسېرى ئۆتكۈرلىشىشتەك ئەھۋالغا ئاساسەن، 3 - ئاينىڭ 27 - كۈنى شەھەرلىك خەلق كومىتېتىنىڭ 3 - سانلىق يىغىنىنى چاقىرىپ، «ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ ياغ بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش ۋاقتىلىق چارىسى» نى مۇزاكىرە قىلىپ ماقۇللاپ، ئۇنى 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ ئىجرا قىلىشنى قارار قىلدى. «چارە» دە بەلگىلەنگەن ھەرخىل خادىملارنىڭ ياغ نورمىلا ئۆلچىمى مۇنداق بولدى: ھەر دەرىجىلىك دۆلەت ئورگانلىرىدىكى خىزمەتچى خادىملار، خەلق تەشكىلاتلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر، مەكتەپلەردىكى ئوقۇتقۇچى - خىزمەتچىلەر، ئەدەبىيات - سەنئەت خىزمەتچىلىرى، لايىھىلىگۈچىلەر، كارخانا، كەسپىي ئورۇنلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ھەم مەكتەپلەردە ئوقۇۋاتقان ئوقۇغۇچىلاردىن ھەر كىشى ھەر ئايدا 500 گرام ياغ بىلەن، ئېغىر سانائەت ئىشچىلىرى، دوختۇرخانىدىكى بىمارلار، ئارام ئېلىۋاتقانلار، ئالىي مەكتەپنىڭ پروفېسسور، مۇتەخەسسىسلىرىدىن ھەر كىشى ھەر ئايدا 750 گرام ياغ بىلەن؛ يېنىك سانائەت (بىناكارلىقنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) ئىشچىلىرىدىن ھەر كىشى ھەر ئايدا 563 گرام ياغ بىلەن؛ شەھەر ئاھالىلىرى (ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئائىلە تاۋابىئاتلىرىنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ)

دىن ھەر كىشى ھەر ئايدا 375 گرام ياغ بىلەن تەمىنلەندى. بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش بولغا قويۇلغاندىن كېيىن، مۇناسىپ بەلگىلىمىلەر بويىچە بىرتەرەپ قىلىندى.

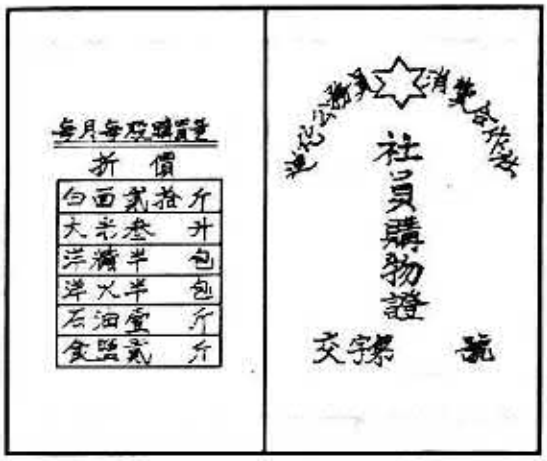

شېكل شەمەي دەۋرىدىكى كوپىراتىپ ئەزالىرىنىڭ مال سېتىۋېلىش كىنىشكىسى

گومىنداڭ دەۋرىدىكى كوپىراتىپ ئەزالىرىنىڭ مال سېتىۋېلىش كىنىشكىسى

Ⅲ باب

شەھەر - بازارلاردا پىلانلىق سېتىش

§1. ئاشلىق سېتىش

1957 - يىل 8 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم دائىمىي كومىتېتىنىڭ يىغىندا ئاپتونوم رايونىنىڭ شەھەر - بازارلىرىدا ئادەمگە، مىقدارىغا چەك قويۇپ، كىنىشكا بويىچە پىلانلىق تەمىنلەشنى يولغا قويۇش قارار قىلىندى. شۇ يىلى 10 - ئاينىڭ 10 - كۈنىدىن ئېتىبارەن، كىنىشكا بويىچە مىقدارىغا چەك قويۇپ تەمىنلەش ئاساسىدا، ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلدى: ئاھالىلەرنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىغا دەرىجىگە ئايرىپ، سودا - سانائەت كەسىپىگە ئىشلىتىلىدىغان ئاشلىققا ئورۇن بويىچە، چارۋا مالىلارنىڭ بوغۇزىغا تۇرگە ئايرىپ نورما بېكىتىلدى. 1958 - يىل 7 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ شەھەر - بازارلارنى ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش چارىسىنى يولغا قويۇش تەپسىلىي پرىنسىپى» نى تارقاتتى، ئۇ ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە بىر تۇتاش يۇرگۈزۈلدى. شۇنىڭ بىلەن ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىش شەھەر - بازارلاردا پۈتۈنلەي تۈزۈملەشتى يولغا ماڭدى.

1. نورمىلىق ئوزۇقلۇق ئاشلىق

نورمىلىق ئوزۇقلۇق ئاشلىق شەھەر - بازارلارنى ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش چارىسى بويىچە شەھەر-يېزىلاردىكى غەيرىي يېزا ئىگىلىك ئاھالىسىنى تەمىنلەيدىغان ئوزۇقلۇق ئاشلىقنى (جۈملىدىن ياردەم ئاشلىقى ۋە قىسمەن ئالاھىدە تەمىنلەشنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) كۆرسىتىدۇ، بۇ شەھەر - بازارلاردىكى ئاشلىقنى پىلانلىق سانىدىغان ئەڭ ئاساسلىق نىشان ھېسابلىنىدۇ. 1957 — 1990 - يىلغىچە بولغان ئاشلىق يىللىرىدا 15 مىليارد 415 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سېتىلدى، بۇ، شەھەر - بازارغا پىلانلىق سېتىلغان 20 مىليارد 142 مىليون كىلوگرام ئاشلىقنىڭ 76.53% نى ئىگىلەيدۇ (جەدۋەل: 2 — 13 كە قارالسۇن).

1) نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالە

1957 - يىلىنىڭ ئاخىرى ئاپتونوم رايون بويىچە شەھەر - بازارلاردىكى نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالە 970 مىڭ كىشى (شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىڭتۇەننىڭ ئۈرۈمچى شەھىرىدىكى سودا، مۇلازىملىق كەسپى ھەم يېمەكلىك پىششىقلاش زاۋۇتلىرى، كارخانىلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) بولۇپ، ئومۇمىي ئاھالىنىڭ 17.38% نى ئىگىلەيتتى، بىر يىلدا ئۇلارغا 184 مىليون كىلوگرام نورمىلىق ئاشلىق سېتىلغانىدى. 1958 - يىلى باشلانغان «چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش» تە ھەرقايسى ئورۇنلارنىڭ ھەدەپ ئادەم كۆپەيتىشى نەتىجىسىدە شەھەر ئاھالىسى تېز كۆپەيدى. 1960 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايون بويىچە نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالە بىراقلا 1 مىليون 996 مىڭ 600 نەپەرگە يېتىپ، 1957 - يىلدىكىدىن 1 مىليون 26 مىڭ 600 كىشى ساپ كۆپەيىپ، 1.06 ھەسسە ئاشتى. نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى ئۈچۈن سېتىلغان ئاشلىق 344 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 87% كۆپەيىپ، دېھقانلارنىڭ تاۋار ئاشلىق يەتكۈزۈپ بېرىش ئىقتىدارىدىن زور دەرىجىدە ئېشىپ كەتتى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، تەبىئىي ئاپەتنىڭ تەسىرى تۈپەيلىدىن، شىمالىي شىنجاڭنىڭ ئاشلىقى ئۈزۈگە يېتىشمەي، «جەنۇبنىڭ ئاشلىقىنى شىمالغا يۆتكەش» كە توغرا كەلدى. ش ئۇ ئا ر پارتكوم ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش - ئېھتىياج ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەتنى پەسەيتىش ئۈچۈن 1960 - يىلدىن ئېتىبارەن تاۋار ئاشلىق ئاھالىسىنى ئومۇمىيۈزلۈك قىسقارتتى، شەھەر ئاھالىلىرىنى يېزىلارغا چۈشۈشكە سەپەرۋەر قىلدى، كادىر، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى ئىخچاملاپ تۆۋەنگە چۈشۈردى. 1963 - يىلىنىڭ ئاخىرى ئاپتونوم رايون بويىچە نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالە 1 مىليون 412 مىڭ 400 گە چۈشۈپ، 1960 - يىلدىكىدىن 584 مىڭ 200 ئادەم ئازىيىپ، 29.46% تۆۋەنلىدى.

1964 — 1971 - يىلغىچە شەھەر - بازاردىكى نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالىنىڭ كۆپىيىشى بىرقەدەر مۇقىم بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە 1970 - ، 1971 - يىللىرى ئۇرۇش تەييارلىقى بويىچە تارقاقلاشتۇرۇش ۋە تۆۋەنگە چۈشۈرۈش يولغا قويۇلغانلىقى ئۈچۈن، 1971 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا، ئاپتونوم رايون بويىچە نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالە 1 مىليون 762 مىڭ 800 بولۇپ، 1969 - يىلدىكىدىن 36 مىڭ 900 ئادەم ئازايدى، نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالىنىڭ ئومۇمىي ئاھالە سانىدا ئىگىلىگەن نىسبىتى 17.46% بولدى.

1972 - يىلى شەھەر - بازارلاردىكى نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالە ۋە سېتىلغان ئاشلىق مىقدارى يەنە ئېشىش يۆزلىنىشىدە بولدى، يىل ئاخىرىدا نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالە 1 مىليون 924 مىڭ 600 گە يېتىپ، 1971 - يىلىنىڭ ئاخىرىدىكىدىن 161 مىڭ 800 ئادەم كۆپەيدى، سېتىلغان ئاشلىق 335 مىليون كىلوگرامغا يەتتى. شۇ يىلى 12 - ئاينىڭ 10 - كۈنى ج ك پ مەركىزىي كومىتېت «گوۋۈيۈەننىڭ ئاشلىق مەسلىسى توغرىسىدىكى دوكلاتى» (م [1972] 44 - نومۇرلۇق ھۆججەت) نى تەستىقلاپ تارقاتتى، ئاپتونوم رايون 1973 - يىلىنىڭ بېشىدا مەركەزنىڭ 44 - نومۇرلۇق ھۆججىتىنى ئىزچىللاشتۇرۇش رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى قۇردى (گۇرۇپپا قارىمىقىدا ئىشخانا تەسىس قىلىندى). 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت

ئاپتونوم رايونلۇق مەركەزنىڭ 44 - نومۇرلۇق ھۆججىتىنى ئىزچىللاشتۇرۇش رەھبەرلىك گۇرۇپپىسىنىڭ دوكلاتى ۋە ئۇنىڭغا قوشۇمچە قىلىنغان «م[1972] 44 - نومۇرلۇق ھۆججىتىنى ئەمەلىيلەشتۈرۈش داۋامىدىكى ئالاقىدار مەسىلىلەرنى بىرتەرەپ قىلىش توغرىسىدا پىكىر» نى تەستىقلاپ تارقىتىپ، جايلاردىن نوپۇس باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، يېزا ئىگىلىك ئاھالىسىنىڭ غەيرىي يېزا ئىگىلىك ئاھالىسىگە ئۆزگىرىشىنى قاتتىق تىزگىنلەشنى تەلەپ قىلدى. 1971 - يىلدىن بۇيان يېزىدىن شەھەر - بازارغا كۆچۈپ كىرگەن نوپۇس قايتا تەكشۈرۈلۈپ ئېنىقلاندى: نوپۇسقا ئېلىنمىش بەلگىلىمىگە ئۇيغۇن بولمىغان، بولۇپمۇ خىزمەت ھوقۇقىدىن پايدىلىنىپ «ئارقا ئىشىك قىلىپ» نوپۇسقا قانۇنسىز ئورۇنلىشىۋالغانلار يېزىغا قايتىشقا سەپەرۋەر قىلىندى ۋە ئۇلار مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇرۇلدى؛ تېخى نوپۇسقا ئېلىنمىغانلارنى ج خ تارماقلىرى نوپۇسقا ئالمىدى، ئاشلىق تارماقلىرى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلىمىدى؛ شەھەر - بازارلاردىكى ئىشقا ئورۇنلىشالمىغان ئەمما ئەمگەك ئىقتىدارى بولغان بىكار قالغان كىشىلەر ۋە ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرۈپ ئۇرلەپ ئوقۇيالمىغان زىيالىي ياشلار تاغ ۋە يېزىلارغا بېرىپ يېزا ئىگىلىكىنىڭ 1 - سېپىگە ياردەم بېرىشكە داۋاملىق سەپەرۋەر قىلىندى؛ ئىخچاملاپ تۈۋەنگە چۈشۈرۈلگەن، يېزىلارغا تارقاقلاشتۇرۇلغاندىن كېيىن يەنە شەھەر - بازارغا كېلىۋالغان كىشىلەر ئېنىقلاپ چىقىلدى؛ خەنزۇ ئاھالىلەر مەركەزلەشكەن جايلاردا پىلانلىق تۇغۇت خىزمىتى پائال قانات يايدۇرۇلدى؛ ئىشچى - خىزمەتچىلەر ساني قاتتىق تىزگىنلەندى، پىلان سىرتىدا قوبۇل قىلىنغان ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە بانكا مائاش بەرمىدى، ج خ تارماقلىرى ئۇلارنى نوپۇسقا ئالمىدى، ئاشلىق تارماقلىرى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلىمىدى؛ ئىشلىتىلمۇاتقان ۋاقىتلىق ئىشچىلارنى مۇقىم ئىشچىلىققا ئۆزگەرتىشكە بىر دەك رۇخسەت قىلىنمىدى، يىلبويى ئىشلىتىلمۇاتقان خەلق ئىشچىلىرىمۇ قاتتىق تىزگىنلەندى. 44 - نومۇرلۇق ھۆججەتنى ئەمەلىيلەشتۈرۈش ئارقىلىق، ئاپتونوم رايون بويىچە نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالىنىڭ ئېشىش يۈزلىنىشى دەسلەپكى قەدەمدە تىزگىنلەندى.

1975 - يىل 4 - ئايدا شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىڭتۈەننىڭ تەشكىلىي تۈزۈلۈشى ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ، سابىق قۇرۇلۇش بىڭتۈەنى ۋە يېزا ئىگىلىك شىلىرىدىكى 686 مىڭ غەيرىي يېزا ئىگىلىك ئاھالىسى يەرلىكتىكى شەھەر - بازارلارغا ئاشلىق سېتىش يولىغا كىرگۈزۈلۈپ، ئۇلارنى ئاشلىق تارماقلىرى تاۋار ئاشلىق بىلەن تەمىنلىدى (تۇەن - مەيدانلاردىكى غەيرىي يېزا ئىگىلىك ئاھالىسى يەنىلا تۇەن - مەيدانلار ئىشلەپچىقارغان ئاشلىقنى يېدى). شۇ يىلنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايون بويىچە نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالە 2 مىليون 741 مىڭ 100 گە يەتتى، بۇنىڭدىن سابىق بىڭتۈەندىن ئۆتكەن ئاھالىنى چىقىرىۋەتكەندە، يەرلىكتىكى نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالە 2 مىليون 55 مىڭ بولۇپ، 1972 - يىلدىكىدىن 130 مىڭ 500 ئادەم كۆپەيدى. 1976 — 1978 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالە 1975 - يىلدىكى 2 مىليون 741 مىڭ 100 دىن 1978 - يىلى 2 مىليون 914 مىڭ 800 گە يەتتى. ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 57 مىڭ 900 ئادەم كۆپەيىپ، ئاساسىي جەھەتتىن نورمال ھالەتتە تۇردى.

1979 - يىلدىن باشلاپ ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىنىڭ روھى بويىچە تۈرلۈك سىياسەتلەر ئەمەلىيلەشتۈرۈلدى، تاغ ۋە يېزىلارغا بارغان زىيالىي ياشلار ئارقا - ئارقىدىن شەھەرلەرگە قايتىپ كەلدى. 1981 - يىل 12 - ئايدا ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىڭتۈەننىڭ تەشكىلىي تۈزۈلمىسى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى، لېكىن شىدىن يۇقىرى ئورۇنلاردىكى غەيرىي يېزا ئىگىلىك ئاھالىسىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى يەنىلا ئاشلىق تارماقلىرى تەمىنلىدى. كېيىن يەنە زىيالىيلار سىياسىتى ئەمەلىيلەشتۈرۈلۈپ، زىيالىي ياشلارنىڭ بەلگىلىمىگە ئۇيغۇن ئائىلە ئاۋابىتاتلىرىنىڭ شەھەرگە كىرىپ ماكانلىشىشىغا رۇخسەت قىلىندى. 1982 - يىلى ش ئۇ ئا ر كادىرلار ئىدارىسى مۇئاۋلارنى بەلگىلىدى: باشلانغۇچ ئۇنۇملۇق ئىگە، ياردەمچى ئىنژېنېردىن يۇقىرى پەن - تېخنىكا خادىملىرى ۋە 35 ياشتىن يۇقىرى، ئىستاژى 15 يىلدىن يۇقىرى تولۇقسىز، تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇتقۇچىلىرىنىڭ يېزىلاردىكى ئائىلە ئاۋابىتاتلىرى

شەھەر - بازار نوپۇسىغا ئۆزگەرتىلسە، دۆلەت ئۇلارنى تاۋار ئاشلىق بىلەن تەمىنلىسە بولىدۇ. 1983 - يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى شىنجاڭ نېفىت باشقۇرۇش ئىدارىسى ئىچكىرىدىكى ئۇلكىلەردىن قوبۇل قىلغان پەن - تېخنىكا خادىملىرىنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرىنى ماكانلاشتۇرۇش ئىشىنىڭ يۇقىرىدىكى ھۆججەت بويىچە ئىجرا قىلىنىشىنى تەستىقلىدى. 1984 - يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئەمگەك - كادىرلار نازارىتى ئىشلەۋاتقىلى 10 يىل بولغان، ئالىي تېخنىكوم ۋە ئوتتۇرىدىن يۇقىرى ئوقۇش تارىخىغا ئىگە ياكى يارىدەمچى ئىنژېنېر ئونۇانى ئالغان زىيالىيلار؛ ئىشلەۋاتقىلى 15 يىل بولغان، ئوتتۇرا تېخنىكوم ئوقۇش تارىخىغا ئىگە ۋە تېخنىك ئونۇانى ئالغان؛ 1966 - يىلدىن ئىلگىرى ئوقۇش پۈتتۈرگەن ئالىي تېخنىكوم ئوقۇغۇچىلىرى ۋە 1959 - يىلدىن ئىلگىرى ئوقۇش پۈتتۈرگەن ئوتتۇرا تېخنىكوم ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ يېزىلاردىكى ئائىلە تاۋابىئاتلىرى تاۋار ئاشلىق ئىستېمال قىلىشقا ئۆزگەرتىلسە بولىدۇ، دەپ ئۇقتۇردى. 1984 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالە 3 مىليون 599 مىڭ 200 گە يېتىپ، 1978 - يىلدىكىدىن 684 مىڭ 400 ئادەم كۆپەيىپ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 114 مىڭ ئادەم كۆپەيىپ بارىدى. شۇ يىلى نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالىلەرگە سېتىلغان ئوزۇقلۇق ئاشلىق 637 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 1978 - يىلدىكىدىن 100 مىليون كىلوگرام ئاشتى.

ئىقتىسادىنىڭ تەرەققىي قىلىشى ۋە ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇشنىڭ ئېھتىياجىغا ئەگىشىپ، 1985 - يىلدىن كېيىن ئاپتونوم رايون كۆمۈركان، قۇدۇق ئاستى ئىشچىلىرى ئائىلە تاۋابىئاتلىرىنىڭ شەھەرگە كىرىپ ماكانلىشىشىغا رۇخسەت قىلدى، بىكتۆن سۇچىلىق خىزمەت ئەترىتىدىكى خادىملارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى شەھەر - بازاردىكى نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالە قاتارىدا تەمىنلەشنى تەستىقلىدى، بۇنىڭدىن باشقا يەنە بەزى تارماقلار ۋە ئورۇنلار جايلاردىن قوبۇل قىلغان ئىختىساسلىق خادىملار ئورۇنلاشتۇرۇلۇپ، ماكانلاشتۇرۇلدى ۋە باشقىلار. 1987 - يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى جامائەت خەۋپسىزلىكى نازارىتى، ئاشلىق ئىدارىسى، مالىيە نازارىتى، ئەمگەك - كادىرلار نازارىتىنىڭ «قىسمەن ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئائىلە تاۋابىئاتلىرى، پەرزەنتلىرىنىڭ شەھەر - بازار نوپۇس، ئاشلىق مۇناسىۋىتى مەسىلىسىنى ھەل قىلىش توغرىسىدىكى دوكلاتى»نى تەستىقلاپ تارقىتىپ، 1987 - يىل 6 - ئاينىڭ 30 — كۈنىگىچە ئىشچى - خىزمەتچى ئۆزى شەھەر - بازار نوپۇسىدا بولۇپ، ئورۇمچى شەھىرىدىكى ئىستاژى 15 يىلدىن ئاشقان، ژىلايەت، ئوبلاست، شەھەرده تۇرۇشلۇق جايدىكى ئىستاژى 10 يىلدىن ئاشقان، ناھىيىلەردىكى ئىستاژى 7 يىلدىن ئاشقان ماكانلىشىشنى ئىلتىماس قىلغان ئائىلە ئەزالىرىدىن شەھەر - بازاردا تۇرۇۋاتقىنىغا 7 يىلدىن ئاشقان بۇاستە تۇغقانلىرى ياكى خىزمەت ئۈستىدە مېيىپ بولغان، تۇرمۇشتا ئۆز ھاجىتىدىن چىقالمايدىغان ئومۇمىي خەلق مۇلۇكچىلىكىدىكى ۋە ناھىيە (رايون) كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىكىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ بۇاستە تۇغقانلىرى (جورىسى، مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان ئوقۇغۇچى ۋە ئىشسىز پەرزەنتلەر ھەم ئىشچى - خىزمەتچى بېقىشقا تېگىشلىك ئاتا - ئانىسى) نوپۇسقا ئېلىنىپ ئاشلىق بىلەن تەمىنلەنسە بولىدۇ، دەپ بەلگىلىدى. ھۆججەتتە بۇ خىزمەتنىڭ 1988 - يىل 4 - ئاينىڭ ئاخىرىدىن ئىلگىرى ئىشلىنىپ بولۇشى بەلگىلەنگەنىدى، لېكىن ئەمەلىي ئىجرا قىلىش داۋامىدا، بىرمۇنچە جايلار ئۆلچەمنى كەڭ قويۇۋەتكەنلىكى، ھەتتا نوپۇسقا ئېلىش ۋاقتىنى ئۇزارتىپ، يېڭى يوچۇقلارنى ئېچىۋالغانلىقى ئۈچۈن نوپۇسقا ئېلىنىدىغان ئادەم كونترولسىز، ئۇنىڭغا تەبىئىي كۆپەيگىنى قوشۇلۇپ، 1989 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايوندىكى نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالە 4 مىليون 264 مىڭ 600 گە يېتىپ، 5 يىلدا 665 مىڭ 400 ئادەم قوشۇلدى، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 133 مىڭ 100 ئادەم كۆپەيىپ بارىدى. 1990 - يىلى ئاپتونوم رايوندىكى نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالە 4 مىليون 364 مىڭ 800 گە يېتىپ، 1957 - يىلدىكىدىن 3.45 ھەسسە ئاشتى. بىر يىلدا نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالىلەرگە سېتىلغان ئوزۇقلۇق ئاشلىق 812 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 1957 - يىلدىكىدىن 3.41 ھەسسە ئاشتى (جەدۋەل: 2 — 13 كە قارالسۇن).

2) نورما ئۆلچىمى

1957 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم شەھەر - بازارلاردا ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشتە ئادەمگە، مىقدارىغا چەك قويۇپ كىنىشكا بويىچە تەمىنلەشنى قارار قىلغاندىن كېيىن، بەزى ۋىلايەت، شەھەرلەر بۇ قارارنى 9 - ئايدىن ئېتىبارەن سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇشقا باشلىدى، ئۇرۇمچى شەھىرى ھەربىر ئادەمنى ھەر ئايدا 13 كىلوگرام ئاشلىق بىلەن تەمىنلىدى (بىردەك تەييار مەھسۇلات، تۆۋەندىمۇ شۇنداق) سىناق قىلىپ يولغا قويۇش داۋامىدا، مەزكۇر شەھەرنىڭ 2 - رايون ئاشلىق خىزمىتى گۇرۇپپىسى چوڭ ئادەم ۋە كىچىك بالا، يېنىك، ئېغىر ئەمگەك قىلىدىغانلارنى دەرىجىگە ئايرىپ نورما بېكىتىشنى مەنشىخاگزىدا سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويدى. ئۇرۇمچى ۋىلايىتىدىكى ھەرقايسى ناھىيىلەر بىر ئادەمنى ھەر ئايدا 1 — 13 ياشقىچە بولغانلارنى 10.8 كىلوگرام، 13 ياشتىن يۇقىرىلارنى 15.2 كىلوگرام ئاشلىق بىلەن تەمىنلىدى. 10 - ئاينىڭ 7 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ 20 - سانلىق ئەزالار يىغىنىدا «شەھەر - بازارلاردا ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلەشنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇش چارىسىنى ئىجرا قىلىش تەپسىلىي پرىنسىپى» ماقۇللاندى. ئۇنىڭدىن كېيىنلا ئاشلىق نازارىتى مەزكۇر تەپسىلىي پرىنسىپقا دائىر بىرقانچە مەسىلە توغرىسىدا كونكرېت چۈشەندۈرۈش تارقاتتى، بۇنىڭ ئىچىدە: ئاھالىلەرنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق نورمىسى 4 دەرىجىگە ئايرىلغان بولۇپ، بىر ئادەمگە ھەر ئايدا: ئېغىر جىسمانىي ئەمگەكچىگە 20 — 27.5 كىلوگرام نورما بېرىلدى، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 25 كىلوگرامدىن ئاشۇرۇۋېتىلمىدى؛ يېنىك جىسمانىي ئەمگەكچىگە 15 — 20 كىلوگرام نورما بېرىلدى، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 18.5 كىلوگرامدىن ئاشۇرۇۋېتىلمىدى؛ ئورگان، تەشكىلات، كارخانا ئىشچى - خىزمەتچىلىرى، مەكتەپ ئوقۇتقۇچىلىرى، ئوقۇغۇچىلار ۋە 11 ياشتىن يۇقىرى ئادەتتىكى ئاھالىلەرگە 13 — 16 كىلوگرام نورما بېرىلدى، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 14.5 كىلوگرامدىن ئاشۇرۇۋېتىلمىدى؛ بالىلارغا: 6 — 10 ياشتىكىلەرگە 9 — 11.5 كىلوگرام نورما بېرىلىپ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 10.5 كىلوگرامدىن ئاشۇرۇۋېتىلمىدى؛ 1 — 5 ياشتىكىلەرگە 3 — 7.5 كىلوگرام نورما بېرىلدى، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 6 كىلوگرامدىن ئاشۇرۇۋېتىلمىدى. 11 - ئايدا جامائەت خەۋپسىزلىكى نازارىتى «ھەر دەرىجىلىك ئەمگەك بىلەن ئوزگەرتىش تارماقلىرىدا ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلەشنى ئىزچىل ئىجرا قىلىش مەسىلىسى توغرىسىدا ئوقتۇرۇش» چۈشۈرۈپ، جىنايەتچىلەرنىڭ ئاساسىي ئاشلىق نورمىسىنى ئوخشاش دەرىجىلىك ئەمگەك سىجىللىقىدىكى خەلق ئاممىسىنىڭ ئاشلىق ئىستېمال ئۆلچىمىدىن ئاشۇرۇۋەتمەسلىكنى بەلگىلىدى.

بىر يىل سىناق قىلىش ئەمەلىيىتى ئارقىلىق، ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى 1958 - يىل 7 - ئاينىڭ 23 - كۈنى «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ شەھەر - بازارلاردا ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش چارىسىنى يولغا قويۇش تەپسىلىي پرىنسىپى» نى ئېلان قىلىپ، ھەر بىر ئادەمنىڭ ئايلىق ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۆلچىمىنى تۆۋەندىكىدەك بەلگىلىدى:

(1) ئالاھىدە ئېغىر جىسمانىي ئەمگەكچىگە 22.5 — 27.5 كىلوگرام نورما بېرىلىدۇ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 25 كىلوگرامدىن ئاشۇرۇۋېتىلمەيدۇ؛ ئېغىر جىسمانىي ئەمگەكچىگە 17 — 24 كىلوگرام نورما بېرىلىدۇ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 21 كىلوگرامدىن ئاشۇرۇۋېتىلمەيدۇ؛ يېنىك جىسمانىي ئەمگەكچىگە 13 — 20 كىلوگرام نورما بېرىلىدۇ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 17.5 كىلوگرامدىن ئاشۇرۇۋېتىلمەيدۇ.

(2) ئورگان، تەشكىلاتلاردىكى خىزمەتچى خادىملار، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى، ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار شېرىكچىلىكىدىكى، خۇسۇسىيلار ئىگىلىكىدىكى كارخانا ئىشچى - خىزمەتچىلىرى، دۇكان خادىملىرى، ئوقۇتقۇچىلار، 11 ياشتىن يۇقىرى ئوقۇغۇچىلار، باشقا ئەقلىي ئەمگەكچىلەر ھەم ئادەتتىكى ئاھالىلەرگە 10.5 — 16.5 كىلوگرام نورما بېرىلىدۇ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 14.5 كىلوگرامدىن ئاشۇرۇۋېتىلمەيدۇ.

(3) بالىلارغا 6 ياشتىن يۇقىرى، 10 ياشتىن تۆۋەنلەرگە 6 — 11.5 كىلوگرام نورما بېرىلىدۇ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 10.5 كىلوگرامدىن ئاشۇرۇۋېتىلمەيدۇ؛ 5 ياشتىن تۆۋەنلەرگە 3 — 7.5 كىلوگرام نورما

بېرىلىدۇ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 6 كىلوگرامدىن ئاشۇرۇۋېتىلمەيدۇ.

(4) يالغۇز بىرلا ئادەم تاماق ئېتىدىغان ئائىلىلەرنى بەلگىلەنگەن ئۇلچەم بويىچە تەمىنلىگەندىن سىرت، ئۇلارغا مۇۋاپىق ئېتىبار بېرىلسە بولىدۇ.

ئەمگەك بىلەن ئۆزگەرتىلمۇۋاتقان جىنايەتچىلەرنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۇلچىمىنى ئۇنىڭ ئەمگەك سىجىللىقىغا قاراپ، شەھەرلىك، ناھىيىلىك (ئاپتونوم ناھىيىلىك) خەلق كومىتېتلىرى بەلگىلەيدۇ، لېكىن شۇ جايدىكى دېھقانلارنىڭ ئاشلىق قالدۇرۇش سەۋىيىسىدىن يۇقىرى قىلمۇېتىشكە بولمايدۇ.

شۇ يىلى 10 - ئاينىڭ 10 - كۈنى، ئاشلىق نازارىتى «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ شەھەر - بازارلاردا ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش چارىسىنى يولغا قويۇش تەپسىلىي پرىنسىپى» غا دائىر بىرقانچە مەسىلە توغرىسىدا ئىزاھات» تارقىتىپ، شەھەر - بازار ئاھالىلىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى دەرىجىگە ئايرىپ نورما بېكىتىش ئۇلچىمى ھەجمىگە ئاساسەن، ئاھالىلەرنىڭ ئەمگەك پەرقى ۋە يېشىنىڭ چوڭ، كىچىكلىكى بويىچە، شەھەر - بازار ئاھالىلىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى 3 تۈر، 15 دەرىجىگە ئايرىشنى بەلگىلىدى، ئۇلارنىڭ نورما ئۇلچىمى مۇنداق بولدى:

بىرىنچى تۈر، جىسمانىي ئەمگەك قىلمىغان ئىشچىلار، ئالاھىدە ئېغىر جىسمانىي ئەمگەكچىلەردىن A دەرىجىلىكىلەرنىڭ 27.5 كىلوگرام، B دەرىجىلىكىلەرنىڭ 26 كىلوگرام، C دەرىجىلىكىلەرنىڭ 24.5 كىلوگرام؛ ئېغىر جىسمانىي ئەمگەكچىلەردىن A دەرىجىلىكىلەرنىڭ 24 كىلوگرام، B دەرىجىلىكىلەرنىڭ 23 كىلوگرام، C دەرىجىلىكىلەردىن 21 كىلوگرام؛ يېنىك جىسمانىي ئەمگەكچىلەردىن A دەرىجىلىكىلەرنىڭ 20 كىلوگرام، B دەرىجىلىكىلەرنىڭ 18.5 كىلوگرام، C دەرىجىلىكىلەرنىڭ 16.5 كىلوگرام بولىدۇ.

ئىككىنچى تۈر، ئالىي، ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى ئوقۇش ساالھىيىتىگە ئىگە تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ ۋە ئۇنىڭدىن يۇقىرى مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى، ئالىي، ئوتتۇرا مەكتەپ تەنتەربىيە ئوقۇتقۇچىلىرىنىڭ 16.5 كىلوگرام بولىدۇ.

ئۈچىنچى تۈر، ئادەتتىكى ئاھالىلەر A دەرىجىلىكلەر ئورگان، مەكتەپ، كارخانا، كەسىپي ئورۇنلار، خەلق تەشكىلاتلىرى قاتارلىق ئورۇنلاردىكى مەمۇرىي باشقۇرۇش خادىملىرى، ئوقۇتقۇچىلار، تىجارەت خادىملىرى، دىن كەسىپدىكىلەر ۋە 11 ياشتىن يۇقىرى ئاھالىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ، بۇلارنىڭ 15 كىلوگرام بولىدۇ؛ B دەرىجىلىكىلەر 8 — 11 ياشلىق بالىلارنىڭ 13.5 كىلوگرام بولىدۇ؛ C دەرىجىلىكىلەر 4 — 8 ياشلىق بالىلارنىڭ 12 كىلوگرام بولىدۇ؛ D دەرىجىلىكىلەر 2 — 4 ياشلىق بالىلارنىڭ 7.5 كىلوگرام بولىدۇ؛ E دەرىجىلىكىلەر: 2 ياشقا توشمىغان بالىلارنىڭ 4 كىلوگرام بولىدۇ.

1958 - يىلدىن كېيىن سانائەتنىڭ تەرەققىي قىلىشى، ئىش تۇرۇنىنىڭ كۆپىيىشىگە ئەگىشىپ، ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى ئىش تۇرى نورمىسىنى كۆپەيتىشنى ئومۇمىي نورما سەۋىيىسىنى ئۆستۈرمەسلىك پرىنسىپى ئاستىدا، ئەمگەك سىجىللىقىغا قاراپ، ئوخشاش دەرىجىدىكى ئەمگەكچىلەرنىڭ نورمىسىغا سېلىشتۇرۇپ شەھەرلىك، ناھىيىلىك خەلق كومىتېتلىرىنىڭ بەلگىلىشىنى قارار قىلدى. شۇنىڭدىن كېيىن، نورمىلىق ئىش تۇرى ئۇزلۇكسىز كۆپەيىپ، 1960 - يىلى ئەسلىدىكى 240 تىن 608 گە يەتتى.

1960 - يىل 10 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى «شەھەر - بازارلاردا ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىنى ئورۇنلاشتۇرۇش توغرىسىدا پىكىر» تارقىتىپ، مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: نۆۋەتتىكى ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشنىڭ ئېشىشى ئاھالە ئىستېمالىنىڭ ئېشىشىغا يېتىشەلمەيۋاتىدۇ، شۇڭا شەھەرلەرنىڭ ئاھالىلەرنىڭ ئاشلىق نورما ئۇلچىمىنى قەتئىي تۆۋەنلىتىشى تەلەپ قىلىنىدۇ. شۇنىڭدىن كېيىن، ئۈرۈمچى، قاراماي، قەشقەر، غۇلجا، قۇمۇل قاتارلىق 5 ئاساسلىق شەھەردە ئوتتۇرىچە ئاشلىق نورمىسى 14 — 15 كىلوگرامغا چۈشۈرۈلدى. ئۈرۈمچى شەھىرى مۇنداق بەلگىلىدى: ئالاھىدە ئېغىر جىسمانىي ئەمگەكچىنىڭ ئوتتۇرىچە نورمىسى 25 كىلوگرام، ئېغىر جىسمانىي ئەمگەكچىنىڭ ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 21.5 كىلوگرام، يېنىك جىسمانىي

ئەمگەكچىنىڭ ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 16.5 كىلوگرام، ئالىي، ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 16 كىلوگرام، ئەدەبىيات - سەنئەت، تەنتەربىيە خىزمەتچىلىرىنىڭ 19 كىلوگرام، ئورگان كادىرلىرى ۋە 11 ياشتىن يۇقىرى ئاھالىلەرنىڭ 25.14 كىلوگرام، 11 ياشتىن تۆۋەن بالىلارنىڭ تۆۋىنى 3 كىلوگرام، يۇقىرىسى 13 كىلوگرام بولىدۇ.

1963 - يىل ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق ئەھۋالىدا بىر ئاز ياخشىلىنىش بولدى، بىر قىسىم ئىش تۇرىنىڭ نورما ئۆلچىمى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. 1964 - يىل 6 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى پرىنسىپال لايىھىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، 2 يىل ئىچىدە ئاپتونوم رايونىنىڭ نورما ئۆلچىمىنى پەيدىنپەي بىرلىككە كەلتۈرۈشنى ۋە 1960 - يىلدىن ئىلگىرىكى سەۋىيىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى، چېگرا رايونلاردا بىر يولىلا ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى قولغا كەلتۈرمەكچى بولدى. 1965 - يىلى ئوزۇقلۇق ئاشلىق نورما ئۆلچىمىدە ئومۇمىيۈزلۈك 1960 - يىلدىن ئىلگىرىكى سەۋىيە ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. 1966 - يىل 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ قوشۇلۇشى بىلەن پۈتۈن كۇنلۇك ئوقۇش تۈزۈمىدىكى مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ نورما ئۆلچىمى يەنە ئۆستۈرۈلۈپ، ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ 5.17 كىلوگرام، ئوتتۇرا تېخنىكوم ۋە تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ 5.16 كىلوگرام، تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ 16 كىلوگرام قىلىندى.

«مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە، ئاشلىق نورما ئۆلچىمىدە پەقەت ئازراقلا ئۆزگىرىش بولدى. لېكىن 1973 - يىلدىكى مەلۇماتقا قارىغاندا ئىش تۈرى 1568 گە يەتكەن.

1979 - يىل 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ماۋارىپ ئىدارىسى، تەنتەربىيە كومىتېتى، مالىيە ئىدارىسى، سودا ئىدارىسى، ئاشلىق ئىدارىسى، ئەمگەك ئىدارىسى بىرلىكتە 6 مىنىستىرلىك، كومىتېت، ئىدارىنىڭ ئۇقتۇرۇشىنى تارقىتىپ، تەنتەربىيە ئوقۇتقۇچىلىرى، ئالىي مەكتەپلەردىكى تەنتەربىيە فاكۇلتېتلىرى ۋە ئوتتۇرا تېخنىكوم ھەم پېداگوگىكا تەنتەربىيە سىنىپلىرى ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ ئاشلىق نورمىسىنى ئۆستۈردى. 1980- يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئەمگەك ئىدارىسى، ئاشلىق ئىدارىسى، سودا ئىدارىسى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، مۇنۇلارنى ئۇقتۇردى: سىلىندىسىلىق ئۆپكە كېسىلىگە گىرىپتار بولۇپ ئىشلەپچىقىرىش ئورنىدىن ۋاستە پېنسىيىگە چىققان ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ نورمىسى 3 ئايغىچە ئۆزگەرمەيدۇ، 4 - ئېيىدىن باشلاپ پېنسىيىگە چىققان ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ جىسمانىي ئەمگەكچىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق نورما ئۆلچىمى بويىچە تەمىنلەشكە ئۆزگەرتىلىدۇ. پېنسىيىگە چىقىشتىن ئىلگىرى ئاۋار ئاشلىق يەپ، پېنسىيىگە چىققاندىن كېيىن ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرى ئىشلەپچىقارغان ئاشلىقنى يەۋاتقان سىلىندىسىلىق ئۆپكە كېسىلىگە گىرىپتار بولغان كېسەللەر ئالاقىدار ئىسپاتلىرىنى كۆرسەتكەندىن كېيىن، ئۇلارنىڭ ئاۋار ئاشلىق يېيىشى ئەسلىگە كەلتۈرۈلسە بولىدۇ.

80 - يىللاردىن كېيىن ئاپتونوم رايوندىكى شەھەر - بازارلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق نورما ئۆلچىمىدە قايتا ئۆزگىرىش بولمىدى، ئىلگىرىكى تەمىنلەش ئۆلچىمى 1990 - يىللاردىمۇ ئىجرا قىلىنمۇەردى.

3) تەمىنلەنگەن ئاشلىق تۈرلىرى

1957 - يىلى شەھەر - بازارلاردا ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش يولغا قويۇلغاندا، ئاھالىلەرنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى ئۇچۇن ئاساسەن ئۇن بېرىلگەنىدى، گۈرۈچ ناھايىتى ئاز ئىدى، قارا ئاشلىق بىلەن تەمىنلەنمىگەنىدى. 1958 - يىل 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى «قارا ئاشلىقنى تەڭشەپ تەمىنلەش توغرىسىدا يولىيورۇق» چىقىرىپ، بىر قىسىم قارا ئاشلىق بىلەن تەڭشەپ تەمىنلەشنى تەلەپ قىلدى، تەڭشەش نىسبىتىنى جايلار قارا ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش ۋە سېتىش ئەھۋالىغا ئاساسەن كونكرېت ئورۇنلاشتۇردى. ئۇ 10% — 15% ئۆچۈرىلىدە بولۇپ، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىدا تۆۋەنرەك، ئاشلىقى يېتىشمەيدىغان رايونلاردا يۇقىرىراق بولدى. قارا ئاشلىقتا ئاساسەن كۆممىقوناق بىلەن تەمىنلەندى، بەزىدە ئاشلىق ئەھۋالىغا قاراپ ئاق قوناق، تېرىق، سۆك قاتارلىقلار بىلەن تەمىنلەندى. ھېيىت - بايراملاردا يەنە ئاز مىقداردا پۇرچاق ۋە باشقا ئوششاق قارا ئاشلىقلار بىلەنمۇ تەمىنلەندى. يۇقىرى دەرىجىلىك ئەقلىي ئەمگەكچىلەر ۋە يەسلىدىكى

بالىلار، دوختۇرخانىلاردىكى يارىدار، بىمارلارغا قارا ئاشلىق بېرىلمىدى. شۇ يىلى 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى تارقاتقان «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ شەھەر - بازارلاردا ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش چارىسىنى يولغا قويۇش تەپسىلىي پرىنسىپى» دا مۇنداق بەلگىلەندى: ئوزۇقلۇق ئاشلىق تەييار ئاشلىق يەنى ئۇن، كۆممىقوناق ئۇنى، ئاق قوناق ئۇنى، گۈرۈچ، تېرىق قاتارلىق تۇرلەر بويىچە تەمىنلىنىدۇ، تۇرى بويىچە تەمىنلەش نىسبىتىنى شۇ جايدىكى خەلق كومىتېتلىرى ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش ۋە سالدۇ ئەھۋالىغا ئاساسەن بەلگىلەيدۇ. ئەمگەك بىلەن ئۆزگەرتىلمۇاتقان جىنايەتچىلەرگە تەقسىم بېرىلمەيدىغان قارا ئاشلىق ئادەتتىكى ئاھالىلەرنىڭكىدىن يۇقىرىراق بولىدۇ.

1959 - يىل 3 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى ئىچكى ئۆلكىلەردىكى ياشلار شىنجاڭنىڭ سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇشىغا قاتنىشىشقا كەلگەندە ئىستېمال قىلىنىدىغان ئاشلىققا بىرەك قارا ئاشلىق قوشۇپ بېرىلمەيدىغانلىقىنى ئۇقتۇردى. 12 - ئايدا ئاشلىق نازارىتىنىڭ قارا ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشىدا، زاۋۇت، كان - كارخانىلارنىڭ قۇدۇق ئاستىدا، يۇقىرى تېمپېراتۇرىدا، ئېغىرلىكتە جىسمانىي ئەمگەك قىلىدىغان ئىشچىلارغا قارا ئاشلىقنى مۇۋاپىق تۇردە ئازراق قوشۇپ بېرىشى تەلەپ قىلدى.

1960 — 1962 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ھوسۇلى كېمەيىپ كەتتى، ئاق ئاشلىقنى تەڭپۇڭلاشتۇرۇش تېخىمۇ قىيىن بولدى، ئاشلىق يۆتكەپ ئىستېمال قىلىدىغان ئاساسلىق رايونلارنىڭ تەڭشەش نىسبىتى جىددىي ئۆرلىدى. 1961 - يىلى ستاتىستىكا قىلىنىشىچە، ئاپتونوم رايون بويىچە 71 شەھەر، ناھىيە ئىچىدە كۆممىقوناق ئىشلەپچىقارمايدىغان 10 ناھىيىدىن باشقىسى ئوخشاش بولمىغان دەرىجىدە قارا ئاشلىق تەڭشەپ بەردى، بۇنىڭ ئىچىدىكى 5 ئاساسلىق شەھەرنىڭ نىسبىتى مۇنداق بولدى: غۇلجا شەھىرى 20%، قەشقەر شەھىرى 50%، ئۈرۈمچى شەھىرى 70%، قۇمۇل، قاراماي شەھەرلىرى 80%. قارا ئاشلىق تۇرى ئاساسلىقى كۆممىقوناق ئۇنى ئىدى. 1963 - يىلدىن كېيىن، ئاپتونوم رايون بويىچە قارا ئاشلىق نىسبىتى بىرئاز تۆۋەنلەپ، 20% — 30% كە چۈشتى. شۇ يىلى 11 - ئايدا، ئاشلىق نازارىتى ئورمان تەكشۈرۈش خادىملىرىنىڭ دالىدا ئىشلىگەن مەزگىلىدىكى ئاق ئاشلىق تەمىنلەش نىسبىتى ئادەتتىكى ئاھالىلەرنىڭكىدىن يۇقىرىراق بولسا بولىدىغانلىقىنى ئۇقتۇردى. 1964 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئەمگەك ئىدارىسى، ئاشلىق نازارىتى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، ھەرقايسى مەزگىللەردىكى سىلىتسىيلىق ئۆپكە كېسىلى بىمارلىرى ئىشلەۋاتقان ياكى پېنسىيىگە چىققان بولسۇن، ئۇلارغا نورما ئۇلچىمى بويىچە بىرەك ئاق ئاشلىق بېرىشنى، گۈرۈچ بولسا مۇۋاپىق تەڭشەپ بېرىشنى ئۇقتۇردى. شۇ يىلدىن باشلاپ، ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ ئۇقتۇرۇشىغا ئاساسەن، ھەر يىلى دۆلەت بايرىمى، باھار بايرىمى، روزا ھېيت، قۇربان ھېيتلاردا ئاھالىلەرگە نورمىسى ئىچىدە گۈرۈچ ۋە ئالاھىدە ئۇن تەمىنلەش كۆپەيتىپ بېرىلدى. 1965 - يىلى قارا ئاشلىق نىسبىتى يەنە ئۆستۈرۈلدى، ئۈرۈمچى، قاراماي، قۇمۇل قاتارلىق ئاشلىق يۆتكەپ ئىستېمال قىلىدىغان ئاساسلىق رايونلاردا قارا ئاشلىق نىسبىتى 50% بولدى. 1966 — 1969 - يىلغىچە بولغان ئارىلىقتا قارا ئاشلىق نىسبىتى يەنە تۆۋەنلىدى. 1970 - يىل 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئىشلەپچىقىرىش قوماندانلىق گۇرۇپپىسى 12 - ئايدىن باشلاپ ئاپتونوم رايونىنىڭ شەھەر - بازارلىرىدا قارا ئاشلىق بىرەك 50% بويىچە تەمىنلىنىدۇ، دەپ ئۇقتۇردى. ئاشلىقى يېتىشمەيدىغان يەزى شەھەر، ناھىيىلەردە تەمىنلەنگەن قارا ئاشلىق 60% كە يەتتى، ھەتتا 1976 - يىلدىمۇ بىرمۇنچە جايلاردا قارا ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش نىسبىتى 50% تىن تۆۋەن بولمىدى. 1978 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە گېئولوگىيىلىك قىدىرىپ تەكشۈرۈش خىزمىتى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان خادىملار دالىدا ئىشلىگەن مەزگىلدە، ئاق ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىش نىسبىتى 70% تىن تۆۋەن بولمايدۇ، شۇ جايدىكى ئاھالىلەرنىڭ بۇ ئۇلچەمدىن يۇقىرى بولسا، شۇ ئۇلچەم بويىچە تەمىنلىنىدۇ، دەپ ئۇقتۇردى.

ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشنىڭ

تەرەققىي قىلىشىغا ئەگىشىپ، تەمىنلەش ئەھۋالى بارا - بارا ياخشىلىنىپ باردى. 1981 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىز شەھەر - بازارلىرىدا قارا ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش نىسبىتى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 14% بولۇپ، 1978 - يىلدىكىدىن 5 پىرسەنت پوئېنتى تۆۋەنلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە قەشقەردە 11.8 پىرسەنت پوئېنتى، قىزىلسۇدا 11.4 پىرسەنت پوئېنتى، ئۈرۈمچىدە 2.4 پىرسەنت پوئېنتى، قارامايدا 5.3 پىرسەنت پوئېنتى تۆۋەنلىدى. شىمالىي شىنجاڭ رايونىدىكى شەھەر - بازارلاردا قارا ئاشلىقنىڭ ئوتتۇرىچە نىسبىتى مۇنداق بولدى: تارباغاتايدا 3.6%، ئىلىدا 6.1%، سانجىدا 6.6%، بورتالادا 9.3% بولدى. 1984 - يىلى شەھەر - بازار ئاھالىلىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىدا ئۇن بىلەن گۈرۈچ 91.69% نى ئىگىلەپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 4.75% ئۆستى. 1985 - يىلدىن كېيىن، ئاھالىلەر ئاشلىق تۇرلىرىنى نورمىسى ئىچىدە ئىختىيارىي تاللاپ سېتىۋالىدىغان بولدى.

2. يارداەم ئاشلىقى

1958 - يىلى ئاپتونوم رايونلۇق خەلق كومىتېتى تۇرلۇك يارداەم ئاشلىقى ئۇلچىمىنى داەسلەپكى قەداەمدە مۇنداق بەلگىلىدى: ئورگان، كارخانا، مەكتەپ، تەشكىلات قاتارلىق ئورۇنلاردىكى خادىملار جىسمانىي ئەمگەككە قاتناشقاندا، ئەمەلىي ئەمگەك ئايرىمىسى بويىچە ئىش تۇرى پەرقى (ئەمگەك تۇرى نورمىسى بىلەن شۇ كىشىنىڭ ئەسلى نورمىسى ئوتتۇرىسىدىكى پەرقنى كۆرسىتىدۇ، تۆۋەندىمۇ شۇنداق) قوشۇپ بېرىلىدۇ؛ ئىسمېنا قوشۇپ ئىشلىگەن ۋاقتى 4 سائەتتىن ئېشىپ كەتكەنلەرگە ھەر قېتىمدا 100 گرامدىن قوشۇمچە قوشۇپ بېرىلىدۇ؛ كادىرلار تۆۋەنگە چۈشۈپ ئىشلىگەن مەزگىلدە، بىر ئاداەمنىڭ بىر كۈنلۈكىگە 100 گرامدىن قوشۇمچە قوشۇپ بېرىلىدۇ؛ ئورۇنلار يەغمن ئاچسا، مېھمانساراي ۋە مېھمانكۈتۈشلەر مېھمان كۈتۈۋالسا، شۇ جايدىكى ئاشلىق تارماقلىرى تەكشۈرۈپ نورما سىرتىدىكى پەرقنى قوشۇپ بېرىدۇ؛ ھەر داەرىجىلىك پارتىيە، ئىتتىپاق، كادىرلار مەكتەپلىرى ۋە مۇداەتتى 3 ئايدىن يۇقىرى كۇرسىنىڭ كۇرسانتلىرى ئوقۇۋاتقان مەزگىلدە، ئەگەر ئەسلىدىكى نورمىلىق ئوزۇقلۇق ئاشلىق يېتىشمىسە، ئالىي، ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق نورما ئۇلچىمىدىن پايدىلىنىپ پەرقى تولۇقلاپ بېرىلسە بولىدۇ؛ 1961 - يىل 1 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى: كەسپىي تەنھەرىكەتچىلەرگە مۇسابىقە مەزگىلىدە ئېھتىياجغا قاراپ پەرقلىق يارداەم بېرىلىدۇ، ئىشتىن سىرتقى تەنھەرىكەتچىلەرگە كۈنىگە 150 — 250 گرام يارداەم بېرىلىدۇ، داەپ بەلگىلىدى. 1963 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى سوۋچىلىق سىستېمىسىدىكى دالا خىزمەتچىلىرىگە ھەر يىلى 5 - ئايدىن 8 - ئايغىچە بولغان كەلكۈندىن مۇداپىئە كۆرۈش مەزگىلىدە، بىر ئاداەمگە ھەر ئايدا ئەھۋالغا قاراپ 2 — 3 كىلوگرامدىن يارداەم بېرىلىدۇ، نورمىسى 20 كىلوگرامدىن ئارتۇقلارغا قوشۇمچە بېرىلمەيدۇ؛ مېتېئورولوگىيە تارماقلىرىنىڭ كېچىلىك ئىسمېنا خىزمەتچىلىرىگە بىر كېچىلىك ئۈچۈن 100 گرام قوشۇمچە بېرىلىدۇ، داەپ ئوقتۇردى. 12 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى سوتسىيالىستىك تەربىيە ھەرىكىتىگە قاتناشقان دۆلەت كادىرلىرى، ئىشچى - خىزمەتچىلەر، ئالىي مەكتەپ ئوقۇتقۇچى، ئوقۇغۇچىلىرى قاتارلىقلارغا ھەر ئايدا 17.5 كىلوگرام بويىچە تولۇقلاپ بېرىشنى، 1964 - يىل 10 - ئايدا يەنە 18 كىلوگرام بويىچە تولۇقلاپ بېرىشنى بەلگىلىدى. شۇ يىلى يارداەم تۇرلىرى ئۇزلۇكسىز كۆپەيگەنلىكى، جايلارنىڭ ئۇلچىمى بىرداەك بولمىغانلىقى ئۈچۈن، ئاشلىق نازارىتى ئاپتونوم رايون بويىچە ئۇلچەمنى بىرلىككە كەلتۈرۈش مەقسىتىدە يارداەم ئاشلىقى ئۇلچىمىنى 5 تۇر، 12 خىل قىلىپ تۇزۇپ چۈشۈردى.

1) كاماندىروپكا، ئەمگەك يارداەمى

خەلق گۈڭشېسىنىڭ دېھقانچىلىق ئىشلەپچىقىرىشى ياكى تۇمۇرىيول، ناشىيول، سۇچىلىق قاتارلىق ئومۇمىي ئەمگەكلەرگە قاتنىشىدىغان، ئوزۇقلۇق ئاشلىق نورمىسى 20 كىلوگرامغا يەتمىگەنلەرنىڭ نورمىسى ئورۇن ئىسپاتىغا قاراپ تولۇقلاپ 20 كىلوگرامغا يەتكۈزۈپ بېرىلدى؛ ئورگان كادىرلىرى، ئالىي، ئوتتۇرا مەكتەپ

ئوقۇغۇچىلىرىدىن زاۋۇتقا، كانغا چوشكەن ياكى يېزىلارغا بېرىپ ئىشلەپچىقىرىشقا، پراكتىكىغا، ئەمگەك بىلەن چېنىقىشقا قاتناشقان ۋە ياكى تارماقنىڭ ئاساسىي قاتلىمىدا نۆقتىدا تۇرۇپ ئەمگەك قىلغانلارغا ئوخشاش ئىش تۈرىنىڭ نورما ئۆلچىمى بويىچە كېمى تولۇقلاپ بېرىلدى؛ ئورگان كادىرلىرى كاماندىروپكىغا بارسا ياكى يېزىغا چوشۇپ ئىشلىسە، 17 كىلوگرام بويىچە تولۇقلاپ بېرىلدى.

2) ئىشلەپچىقىرىش ياردەمى

سۈچىلىق سىستېمىسىدىن دالا گىدرولوگىيە خىزمىتى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان خادىملاردىن نورمىسى 20 كىلوگرامغا يەتمەيدىغانلارغا، ھەر يىلى كەلكۈن مەزگىلىدە (ئادەتتە 4 ئايدىن ئاشمايدۇ) بىر ئادەمگە بىر ئايدا 2 — 3 كىلوگرام قوشۇپ بېرىلدى، قوشۇپ بېرىلگەندىن كېيىن يۇقىرى بولغاندىمۇ 20 كىلوگرامدىن ئېشىپ كەتمەيدى؛ مېتېئورولوگىيە تارماقلىرىنىڭ كېچىلىك ئىسمېنىدا ئىشلەيدىغان خادىملىرى ھەم كېچىلىك تاماق يارىمىدىن بەھرىمەن بولىدىغان تەبىئىي خادىملاردىن بىر كىشىگە بىر كېچىلىكى ئۈچۈن 200 گرام يارىم بېرىلدى؛ مەركەز ۋە ئاپتونوم رايونغا بېۋاستە قارايدىغان كۆمۈركان باشقۇرۇش كادىرلىرى بىر قېتىم قۇدۇققا چۈشسە 400 گرام، دائىم قۇدۇققا چۈشىدىغانلارغا بىر ئايدا 4 — 5 كىلوگرام يارىم بېرىلدى.

3) يېغىن، ئۆگىنىش ياردەمى

ناھىيىدىن يۇقىرى ئورۇنلار ئاچقان پارتىيە قۇرۇلتىيى، پارتكومنىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنى، سىياسىي كېڭەشنىڭ يىغىنى، خەلق قۇرۇلتىيى، قەھرىمانلار ئۈچرىشىش يىغىنىغا ئەمەلىي ئېھتىياج بويىچە كېمى تولۇقلاپ بېرىلدى؛ ناھىيىدىن يۇقىرى پارتكوم ۋە خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تەستىقى بىلەن ئېچىلغان تۈرلۈك يىغىنلارغا قاتناشقانلارغا كۈنىگە 700 گرام بويىچە كېمى تولۇقلاپ بېرىلدى؛ ناھىيىدىن يۇقىرى ئورۇنلار ئاچقان كادىرلارنى نۆۋەت بىلەن تەربىيىلەش كۇرسىغا قاتناشقانلارغا ئېيىغا 17 كىلوگرام بويىچە كېمى تولۇقلاپ بېرىلدى.

4) باردى - كەلدى مېھمانلار ياردەمى

رەھبەرلىك ئورگىنى تەستىقلىغاندىن كېيىن، ناھىيىدىن يۇقىرى مېھمانسارايلاردا، مېھمانكۆتۈشلەردە تۇرۇۋاتقان، ئىچكىرىدىن كەلگەن مۇئاۋىن ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى ئاندا - ساندا كېلىپ تۇرىدىغان مېھمانلاردىن ئۆزىنىڭ نورما ئاشلىق بېلىتىنى تولۇق ئالغاندىن باشقا، ئەمەلىي بېگەن ئاشلىقى بويىچە كېمى تولۇقلاپ بېرىلدى، كوللېكتىپ ۋەكىللەر، چەت ئەللىك مېھمانلار مەسئۇل كۆتۈۋالغۇچى ئورگانىنىڭ پىلانى بويىچە تەمىنلەندى، ئىلايەتلىك پارتكوم ۋە ھۆكۈمەتنىڭ تەستىقى بىلەن، يۇقىرىدىكى خادىملار ئۈچۈن ئۆتكۈزۈپ بېرىلگەن زىياپەتكە ئىشلىتىلگەن ئاشلىق ئەمەلىي ئىشلىتىلگىنى بويىچە ئاشلىق تارماقلىرىدىن سېتىۋېلىنىدى.

5) باشقا ياردەملەر

قان بەرگۈچىلەر بىر قېتىمدا 200 ملىلىلىتىر قان بەرسە دوختۇرخانىنىڭ ئىسپاتى بىلەن 500 گرام ئاشلىق يارىم قىلىنىدى؛ جۇڭيى دورىسى، خەلق ئارىسىدىكى رېتسېپ بويىچە تەييارلىنىدىغان دورىغا كېتەرلىك ئاشلىق دوختۇرخانىنىڭ ئىسپاتى بويىچە تەمىنلەندى؛ سۇ، ئوت ئاپىتى ۋە ئوغرىلىنىش سەۋەبىدىن زىيان بولغان ئاشلىق، ئاشلىق بېلىتى يوقىتىپ جەھەتتە تولۇقلاپ بېرىلمەيدى، ئەگەر تۇرمۇشىغا تەسىر يەتكەن بولسا، ئورۇن ياكى جامائەت خەۋپسىزلىكى تارماقلىرىنىڭ ئىسپاتى بىلەن ئەھۋالغا قاراپ يارىم قىلىنىدى.

1965 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ مالىيە - سودا ئىشخانىسى مۇنۇلارنى ئۇقتۇردى: كادىرلار ئىسمېنا بولۇپ ئەمگەككە قاتناشقان ۋە ئىشلىگەچ، ئوقۇيدىغان مەكتەپلەرنىڭ ئوقۇتقۇچىسى، ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ئەمگىكىگە قاتناشقان ۋاقتى ئۈدا بىر ئاي داۋاملاشقان بولسا، ئوخشاش ئىش

تۇرىنىڭ نورما ئۇلچىمى بويىچە كېمىنى تولۇقلاپ بېرىلىدۇ، 3 كۈن (يېرىم كۈندىن ئۈدا 6 كۈن ئەمگەك قىلغانلارمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) دىن ئارتۇق بولۇپ، بىر ئايغا يەتمىسە، ئەملىي ئەمگەك قىلغان كۈن سانى بويىچە ياردەم بېرىلىدۇ، يېنىك جىسمانىي ئەمگەكچىگە كۈنىگە 100 گرام، ئېغىر جىسمانىي ئەمگەكچىگە كۈنىگە 200 گرام، ئالاھىدە ئېغىر جىسمانىي ئەمگەكچىگە كۈنىگە 300 گرام ياردەم بېرىلىدۇ. شۇ يىلى 12 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى سەييارە داۋالاش ئەترىتى يېزىلاردا ئىشلىگەن مەزگىلدە بىر ئادەمگە كۈنىگە 100 گرامدىن ياردەم بېرىشنى بەلگىلىدى. 1967 - يىل 1 - ئايدا يەنە ئوقۇغۇچىلار زاۋۇتقا، كانغا بېرىپ ئەمگەككە قاتناشسا، ئوخشاش ئىش تۇرىدىكى ئىشچىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۇلچىمى بويىچە كېمىنى تولۇقلاپ بېرىشنى، يېزىلارغا بېرىپ ئەمگەككە قاتناشسا يېزىنىڭ ئوخشاش دەرىجىدىكى ئەمگەك كۈچىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۇلچىمى بويىچە كېمىنى تولۇقلاپ بېرىشنى بەلگىلىدى. 1970 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت سودا ئىدارىسى مۇنۇلارنى ئۇقتۇردى: يېزىلارغا بېرىپ ئەتىيازلىق تېرىلغۇ ئىشلەپچىقىرىشىغا قاتناشقان خادىملارنىڭ ئايلىق نورمىسى 19 كىلوگرامغا يەتكۈزۈپ بېرىلىدۇ؛ ئالمىغا يۈك توشۇش ۋەزىپىسىنى زىممىسىگە ئالغان شوپۇر، ياردەمچى ۋە كادىرلار ئاغدا ئىشلىگەن مەزگىلدە، شوپۇر، ياردەمچىنىڭ ئايلىق نورمىسى 22.5 كىلوگرام بويىچە، كادىرنىڭ 19 كىلوگرام بويىچە كېمىنى تولۇقلىنىپ، پۈتۈنلەي ئاق ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىدۇ. 6- ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئىشلەپچىقىرىش قوماندانلىق گۇرۇپپىسى «كادىرلارنى تۇۋەنگە چۈشۈرۈش، شەھەر - بازار ئاھالىلىرىنى يېزىلارغا چۈشۈرۈپ ماكانلاشتۇرۇش قاتارلىقلارنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش مەسىلىسى توغرىسىدا ۋاقتىلىق بەلگىلىمە» چىقىرىپ، «7 - ماي» كادىرلار مەكتىپىگە بېرىپ ئەمگەككە قاتناشقان، يېزىلارغا، زاۋۇت، كان كارخانىلارغا بېرىپ قىسقا مۇددەت ئەمگەككە قاتناشقانلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق نورمىسىنى 18 — 20 كىلوگرامغا يەتكۈزۈپ تەمىنلەشنى بەلگىلىدى. 1972 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئاشلىق ئىدارىسى خەينەنگە ئەلا سورتلۇق ئۇرۇقلۇق يېتىشتۇرۇشكە بارغان ناۋار ئاشلىق ئىستېمال قىلىدىغان خادىملار خەينەندە ئېتىزدا ئەمگەك قىلغان مەزگىلدە، بىر كىشىگە بىر ئايدا 22.5 كىلوگرام بويىچە كېمىنى تولۇقلاپ بېرىشنى، بېرىپ كېلىشكە كەتكەن ۋاقىتقا كاماندىروپكىغا چىققان قاتاردا ياردەم بېرىشنى بەلگىلىدى. 1973 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ تۇرلۇك ئاشلىق، ياغ ياردەمى توغرىسىدىكى ۋاقتىلىق بەلگىلىمىسى» نى تەستىقلاپ تارقىتىپ، ياردەم ئاشلىق تۇرىنى 7 تۇر، 20 خىل قىلىپ تەڭشىدى. 1964 - يىلدىن كېيىن قوشۇلغان تۇرلەرنى بەلگىلىمىگە كىرگۈزگەندىن سىرت، يەنە ئارخېئولوگىيە خادىملىرى سىرتتا قېزىش بىلەن شۇغۇللانغان، ئىشتىن سىرتقى تەنھەرىكەتچىلەر ۋە خەلق ئەسكەرلىرى كادىرلىرى يىغىلىپ تەربىيىلەنگەن مەزگىلدىكى، كەلكۈندىن مۇداپىئە كۆرىدىغان تۇمۇرىيول خادىملىرى يولنى جىددىي رېمونت قىلغان مەزگىلدىكى ئاشلىق ياردەمى توغرىسىدىكى بەلگىلىمىنى قوشتى. كېيىن يەنە ئارقا-ئارقىدىن بەزى ياردەملەر قوشۇلدى، مەسىلەن: ئەدەبىيات - سەنئەت خىزمەتچىلىرى ئارىسىدىكى سېرىك، ئۇسسۇل ئارتىسلىرى، پۇرمە مۇزىكا چالغۇچىلىرى قاتارلىقلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق ياردەمى 22.5 كىلوگرامغا يەتكۈزۈپ بېرىلدى.

1986 - يىلى گوۋۇيۈەننىڭ زۆرۈر بولمىغان ياردەم ئاشلىقلىرىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇش توغرىسىدىكى يوليورۇقىنىڭ روھىغا ئاساسەن، ئاپتونوم رايون بويىچە ياردەم ئاشلىقى تۇرلىرى ئېنىقلاپ ئازايتىلدى. پارتىيە قۇرۇلتىيى، خەلق قۇرۇلتىيى، سىياسىي كېڭەش يىغىنى، ناھىيىدىن يۇقىرى ئورۇنلار ئۆتكۈزگەن تەنھەرىكەت مۇساباقىسى ھەم ھەربىي رايون ئورۇنلاشتۇرغان خەلق ئەسكەرلىرى كادىرلىرىنى يىغىپ تەربىيىلەش قاتارلىقلارغا كېتەرلىك ياردەم ئاشلىقىدىن باشقىسى بىردەك ئىجرادىن توختىتىلدى.

شىنجاڭ بويىچە قىسمەن يىللاردىكى ياردەم ئاشلىقى بىلەن تەمىنلەش ئەھۋالى

جەدۋەل: 2 — 11 بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

ئاشلىق يىلى / تۈرى	1961	1977	1978	1979	1980
يېغىن		96	82	71	63
ئەمگەك		385	573	208	164
كامانداروپكا		127	96	50	49
«7 ـ ماي» كادىرلار مەكتىپى		247		146	146
ۋاقىتلىق ئىشچى		52		34	74
باشقىلار		149	169	68	141
جەمئىي	7	1056	920	577	637

3. ئالاھىدە ئېھتىياجنى تەمىنلەش

شىنجاڭدا قىسراق بولۇۋاتقان گۈرۈچ بىلەن مۇڭاپىق تەمىنلەش ئۇچۇن، 1956 ـ يىل 9 ـ ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى پارتگۇرۇپپىسىنىڭ تەستىقى بىلەن مەركىزىي شەھەر ئۇرۇمچىدە مىقدارىغا چەك قويۇپ گۈرۈچ بىلەن تەمىنلەش يولغا قويۇلدى: ئاھالىلەر ھەر بىر ئادەم بىر ئايدا 0.75 كىلوگرام، پروفېسسور، مۇتەخەسسىس، لايىھىلىگۈچى، ئىنژېنېر، ئالىي دوختۇر، دوختۇرخانا، ساناتورىيىلەردە داۋالىنىۋاتقان يارىدار، بىمارلار، دەم ئېلىۋاتقانلار، بالىلار باغچىسى، يەسلىدىكى بىر يېرىم ياشتىن تۆۋەن بالىلارنىڭ ھەر بىرىگە بىر ئايدا 1.5 كىلوگرام، چەت ئەل كونسۇلخانا خادىملىرى، چەت ئەللەردىن كەلگەن مېھمانلار، مۇتەخەسسىسلەر، مەسلىھەتچىلەر، پروفېسسورلار ۋە ئولارنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرى قاتارلىقلار ئەمەلىي ئېھتىياج بويىچە تەمىنلەندى. 1958 ـ يىل 7 ـ ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ شەھەر ـ بازارلاردا ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلەشنى يولغا قويۇش تەپسىلىي پىرىنسىپى» نى تارقىتىپ، مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: تۇڭەندىكى خادىملارغا ئاشلىق تۇرى جەھەتتە ئېتىبار بېرىلمىدۇ: (1) مۇتەخەسسىس، ئىنژېنېر، مەسئۇل ژۇراچ، پروفېسسور ۋە باشقا يۇقىرى دەرىجىلىك زىيالىيلار. (2) مىللەت، دىن ساھەسىدىكى يۇقىرى قاتلام زاتلار. (3) دوختۇرخانىدا يېتىپ داۋالىنىۋاتقان يارىدار، بىمارلار ۋە بالىلار باغچىسى، يەسلىدىكى بالىلار. (4) ئۇچقۇچىلار ۋە ئايروپىلان خىزمەتچىلىرى. (5) تۇغۇتلۇق ئاياللار ۋە ياشانغان، تېنى ئاجىز بولۇش سەۋەبىدىن ئېتىبار بېرىشكە تېگىشلىك كىشىلەر.

1962 ـ يىل 8 ـ ئايدا ئاشلىق نازارىتى مۇنۇلارنى ئۇقتۇردى: ۋەتەنگە سەيلى ـ ساياھەت قىلىشقا، تۇغقان يوقلاشقا كەلگەن جۇڭگو مۇھاجىرلىرى يولدا ياكى جايلارغا ئېكسكۇرسىيىگە بارغاندا مېھمانخانىدا غىزالانسا، پاسپورت ياكى شياڭگاڭ، ئاۋمېنغا بېرىپ ـ كېلىش يول خېتى بويىچە ئاق ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىدۇ، ئولاردىن ئاشلىق بېلىتى ئېلىنمايدۇ، ئاي ئاخىرىدا مېھمانخانا رويخەت توزۇپ، ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ تەكشۈرۈپ راسچوت

قىلىشىغا مەلۇم قىلىدۇ. جۈملىگو مۇھاجىرلىرى يۇرتىغا كەلگەندىن كېيىن، شۇ جايىنىڭ تەمىنلەش چارىسى بويىچە تەمىنلىنىدۇ. 1964 - يىلى ئاپتونوم رايون مېھمانسارايى، مېھمانكۆتۈشلەرگە كېلىپ، كېتىۋاتقان مېھمانلارغىمۇ ئاشلىق تۇرى جەھەتتە ئېتىبار بېرىشنى بەلگىلىدى.

ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ يولىيورۇقىغا ئاساسەن، 1974 - يىل 10 - ئايدىن ئېتىبارەن، 1937 - يىل 6 - ئايدىن ئىلگىرى ئىنقىلابقا قاتناشقان پېنسىيىگە، دەم ئېلىشقا چىققان پىشقەدەم كادىرلارنىڭ نورمىسىغا ش ئۇ ئا ر پارتكوم تەشكىلات بۆلۈمى تەستىقلىغان رەسمىيەتلەر بويىچە پۈتۈنلەي ئاق ئاشلىق بېرىلدى. 1975- يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت مېھمانسارايى، مېھمانكۆتۈشلەرنىڭ ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كەلگەن مېھمانلارنى كۆتۈۋېلىشتا پۈتۈنلەي ئاق ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشنى، ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى مېھمانلارنى 95% ئاق ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشنى، ئاپتونوم رايون ئاچقان ئاپتونوم رايون دائىرىسىدىكى يېغىنلارنى 30% قارا ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشنى، مەملىكەتلىك يېغىنلارنى پۈتۈنلەي ئاق ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشنى تەستىقلىدى.

ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ «ئىككىنچى قېتىملىق ئىچكى ئىنقىلابىي ئۇرۇش دەۋرىدە ئارمىيىگە قاتناشقان پىشقەدەم يولداشلارغا تۇرمۇش تەمىناتى جەھەتتە مۇۋاپىق ئېتىبار بېرىش توغرىسىدا پىكىر» نى ئاساسەن، 1978 - يىل 3 - ئايدىن ئېتىبارەن، 1937 - يىل 7 - ئاينىڭ 7 - كۈنىدىن ئىلگىرى ئىنقىلابقا قاتناشقان پىشقەدەم يولداشلاردىن ئۇرۇمچىدە تۇرۇۋاتقانلىرى پۈتۈنلەي ئاق ئاشلىق بىلەن تەمىنلەندى ۋە ئاشلىق تۇرى جەھەتتە مۇۋاپىق تەڭشەپ بېرىلدى؛ ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيىلەردە تۇرۇۋاتقانلىرىنى يۇقىرىدىكى ئۆلچەمدىن پايدىلىنىپ، شۇ جايىنىڭ ئەھۋالىغا بىرلەشتۈرۈپ ۋىلايەتلىك پارتكوم بەلگىلىدى. پېنسىيىگە ۋە دەم ئېلىشقا چىققان ۋىلايەت دەرىجىلىك كادىرلاردىن شىنجاڭدا تۇرۇۋاتقانلىرىمۇ يۇقىرىدىكى چارە بويىچە مۇۋاپىق ئېتىبار بېرىپ تەمىنلەندى. شۇ يىلى 4 - ئايدىن باشلاپ سودا مىنىستىرلىكى، جۈملىگو خەلق بانكىسى، گوۋۇيۈەن مۇھاجىرلار ئىشخانىسىنىڭ بىرلەشمە ئۇقتۇرۇشىدىكى ئائىلە بېقىش مۇھاجىرلار پېرىۋوتىنى تەمىنلەش ئۆلچىمى قىلىپ، 100 يۈەن خەلق پۇلىغا 30 يۈەنلىك تاۋار بىلەن تەمىنلەندى، بۇنىڭ ئىچىدە 10 كىلوگرام ئاشلىق (گۈرۈچ، ئۇندىن ئىشلەنگەن بۇيۇملارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) بولۇشقا كاپالەتلىك قىلىندى، ش ئۇ ئا ر تاشقى ئىشلار ئىشخانىسىنىڭ ئۇقتۇرۇشى بويىچە، مۇھاجىرلار پېرىۋوتى دوكومېنتىغا قاراپ پۈتۈنلەي ئاق ئاشلىق بېرىلدى، بۇنىڭ %50 ى گۈرۈچ، %50 ى ئاق ئۇن بولدى، گۈرۈچ يوق جايلاردا ئۇن بىلەن تەمىنلەندى. بۇ خىزمەتنى ياخشى ئىشلەش ئۈچۈن، ئۇرۇمچى، غۇلجا، قەشقەر شەھەرلىرى، خوتەن، شىخەنزە قاتارلىق جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى مۇھاجىرلار پېرىۋوتى بويىچە ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەش پۇكىمى تەسىس قىلدى، باشقا جايلاردا تەمىنلەش ئىشى بەلگىلەنگەن ئاشلىق دۇكىنىدا بېجىرىلدى.

1979 - يىل 2 - ئايدىن باشلاپ جۈملىگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى باش سىياسىي بۆلۈمى، خەلق ئىشلىرى مىنىستىرلىكى، مالىيە مىنىستىرلىكى، سودا مىنىستىرلىكى، مەھىيە مىنىستىرلىكىنىڭ بىرلەشمە ئۇقتۇرۇشى ئىجرا قىلىنىپ، ھەربىي سەپتىن چېكىنگەن قىزىل ئارمىيە پېشقەدەم جەڭچىلىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى ئۈچۈن شۇ جايدىكى ئورگان كادىرلىرىنىڭ نورما ئۆلچىمى بويىچە، كۆپرەك ئاق ئاشلىق بېرىلدى. شۇ يىلى 9 - ئايدىن باشلاپ ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ «ئاپتونوم رايوندىكى يۇقىرى دەرىجىلىك زىيالىيلارنىڭ تۇرمۇشىنى ئالاھىدە ئېھتىياج بويىچە تەمىنلەش توغرىسىدا پىكىر» ى ئىجرا قىلىنىپ، ش ئۇ ئا ر كادىرلار ئىدارىسىدىن بېرىلگەن «يۇقىرى دەرىجىلىك زىيالىيلارنىڭ ئالاھىدە تەمىنلىنىش كىنىشكىسى» بويىچە ئوزۇقلۇق ئاشلىقىغا پۈتۈنلەي ئاق ئاشلىق بېرىلدى. تەمىنلەش دائىرىسى مۇنداق بولدى: ئالىي مەكتەپلەرنىڭ پروفېسسورلىرى، ئىلمىي تەتقىقات ئورۇنلىرىنىڭ تەتقىقاتچىلىرى، تىببىي داۋالاش، مەھىيە تارماقلىرىدىكى مۇدىر ۋاراچىلار، ئاپتونوم رايوندىكى ئىدارىلار ياكى ئاپتونوم رايون دەرىجىلىك ئورۇنلاردىكى باش ئىنژېنېرلار، باش دېھقانچىلىق (چارۋىچىلىق) تېخنىكى، باش بوغالتىر، ئەدەبىيات - سەنئەت ساھەسىدىكى تونۇلغان زاتلار.

بۇ چارە يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، تەستىق ئارقىلىق ئۆستۈرۈلۈپ تەيىنلەنگەن يۇقىرىدىكى ئۇنۇملۇق يۇقىرى دەرىجىلىك زىيالىيلارغىمۇ مۇشۇ ئىجرا قىلىنىدى. ئاز سانلىق مىللەت زىيالىيلىرىدىن يۇقىرىدىكى ئۇنۇملارنىڭ كاندىداتلىقىنى ئالغانلارمۇ تەمىنلەش دائىرىسىگە كىرگۈزۈلدى.

1984 - يىلدىن كېيىن، ئاشلىق ئەھۋالىنىڭ ياخشىلىنىشىغا ئەگىشىپ، شەھەر - بازار ئاھالىلىرى ئاشلىقنى ئۆزلىرى تاللاپ سېتىۋالىدىغان بولدى، ئالاھىدە ئېھتىياجنى تەمىنلەش چارىسى پەيدىنپەي مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇش ئەھمىيىتىنى يوقاتتى. شۇنىڭ بىلەن ئىجرا قىلىنىشتىن توختىدى.

4. كەسىپلەرگە ئىشلىتىلىدىغان ئاشلىق

ئاپتونوم رايونىمىزدا كەسىپلەرگە ئىشلىتىلىدىغان ئاشلىق، ئاساسەن، جۈڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ شىنجاڭدا تۇرۇشلۇق ئەسكىرىي تۇرلىرى، دۆلەت مۇداپىئە قىسىم ئوفىتسېرلىرى ھەربىيلەر ئاشلىق بىلىتىگە ئاساسەن سېتىۋالىدىغان ئاشلىق ۋە قوراللىق ساقچى قىسىم، جامائەت خەۋپسىزلىكى ئوت ئۆچۈرۈش خەلق ساقچىلىرى قاتارلىقلارغا كېتەرلىك ئاشلىق شۇنىڭدەك 1960 - يىلدىن ئىلگىرى شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىڭتۈەنى تەمىنلەنگەن ئاشلىقنى كۆرسىتىدۇ. 1961 — 1975- يىل 3 - ئايغا قەدەر، بىڭتۈەندە ئاشلىقنى ھۆددىگە بېرىش تۈزۈلمىسى يۈرگۈزۈلگەندە، ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرى بىڭتۈەندىكى 80 مىڭ غەيرىي يېزا ئىگىلىك ئاھالىسىنى پىلان بويىچە تەمىنلىگەن ئوزۇقلۇق ئاشلىقمۇ ئاپتونوم رايونىڭ كەسىپلەرگە ئىشلىتىلىدىغان ئاشلىقى قاتارىغا كىرگۈزۈلدى (1975 - يىل 4 - ئايدىن باشلاپ نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالىلەر قاتارىغا كىرگۈزۈلدى) . 1957 — 1990 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە كەسىپلەر تەمىنلەنگەن ئاشلىق 1 مىليارد 108 مىليون كىلوگرامغا يەتتى (جەدۋەل: 2 — 13 كە قارالسۇن) .

5. سودا - سانائەت ساھەسىگە ئىشلىتىلگەن ئاشلىق

ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ قارارىغا ئاساسەن، 1957 - يىل 10 - ئاينىڭ 10 - كۈنىدىن ئېتىبارەن، سودا-سانائەت ساھەسىگە ئىشلىتىلىدىغان ئاشلىق ئورۇن بويىچە نورمىلىق تەمىنلەندى. شۇ يىلى 12 - ئايدىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى رەئىسلەر ئىش يىغىنىنىڭ قارارى بويىچە، بىڭتۈەننىڭ يېمەكلىك پىششىقلاش زاۋۇتى، كارخانىسى، تىجارەت ئاشخانىلىرى شەھەر مۇلازىمەتچىلىكىنىڭ بىر قىسمى بولۇپ، ئۇنىڭغا كېتەرلىك ئاشلىقنى يەرلىك پىلان بويىچە تەمىنلەشكە مەسئۇل بولدى. 1958 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ شەھەر - بازارلاردا ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش چارىسىنى يولغا قويۇش تەپسىلىي پرىنسىپى» دا سانائەت، قول سانائەتتە ئاشلىقنى خام ئەشيا ياكى قوشۇمچە ئەشيا قىلىدىغانلار بولسا، ئىشلەپچىقارغۇچى ئورۇن سەرپىيات نورمىسىغا ئاساسەن ئاشلىق ئىشلىتىش پىلانى تۈزۈپ چىقىپ يوللايدۇ، ئۇنى شەھەرلىك، ناھىيىلىك خەلق كومىتېتى ياكى بېكىتىلگەن ئورگان تەستىقلاپ سودا - سانائەت كەسىپىگە ئاشلىق ئىشلىتىش كىنىشكىسى تارقىتىپ بېرىدۇ، ئۇنىڭ ئىچىدىكى ھاراق ئېچىتىشقا كېتەرلىك ئاشلىق ھەققىدە ۋىلايەت، ئوبلاستلاردىكى سودا تارماقلىرى (كېيىن يېنىك سانائەت تارماقلىرىغا ئۆزگەرتىلدى) ئاشلىق ئىشلىتىش پىلانىنى ئوتتۇرىغا قويىدۇ. ئاندىن ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق ھۆكۈمەتلەر يۇقىرىدىن تەقسىم قىلىنغان پىلان ۋە ئۆز جايىنىڭ ئەھۋالىغا ئاساسەن ئىگىلەيدۇ؛ شەھەر - بازارلاردىكى پىششىق يېمەكلىك، پېچىنە - پىرەنىك، قوشۇمچە يېمەكلىك، ئېچىتىش ۋە تەقلىدىي بۇيۇم ئىشلەش قاتارلىق ساھەلەرگە كېتەرلىك ئاشلىق ھەققىدە مەسئۇل تارماقلار بىر تۇتاش ئاشلىق ئىشلىتىش پىلانى تۈزۈپ چىقىپ شۇ جايدىكى ھۆكۈمەتكە تەستىقلىتىپ، سودا - سانائەت كەسپىنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش كىنىشكىسى تارقىتىپ بېرىدۇ، دەپ بەلگىلىدى. شۇنىڭ بىلەن بىللە يەنە ئىستېمال مىقدارى كۆپ، ئىشلىتىدىغان ئاشلىقى كۆپ بولغان

ئاشلىقتىن ئىشلەنگەن بۇيۇملار، مەسىلەن: نان، ھورنان، كەسمە چۆپ، ئۇگرە چۆپ قاتارلىقلار بىر دەك ئاشلىق بىلىتىگە سېتىۋېلىنىدۇ، دەپ بەلگىلىدى.

1960 - يىل 1 - ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق رەئىسى سەيپىدىن ئەزىزى مۇنداق بۇيرۇق ئېلان قىلدى: ئۈرۈمچى، قاراماي، غۇلجا شەھەرلىرى، قۇمۇل ۋىلايىتى، سانجى ئوبلاستى، بايىنغولىن ئوبلاستىغا قاراشلىق ناھىيىلەر ۋە تۇرپان، پىچان، توقسۇن، ساۋەن، شىخو، جىمىسار، بورتالا، سۇيدۇڭ، قورغاس، غۇلجا، كۆچا، توقسۇ، باي، ئاقسۇ ناھىيىلىرى، چاپچال شىبە ئاپتونوم ناھىيىسى قاتارلىق شەھەر ۋە قاتناش لىنىيىسى بويىدىكى شەھەر - بازارلاردا تەمىنلىنىۋاتقان پىشىق يېمەكلىك، پېچىنە - پىرەنىكلەر ئاشلىق بىلىتىگە سېتىۋېلىنىدۇ. سودا تارماقلىرىنىڭ ئاشلىق بىلىتى يىغىۋېلىش نىسبىتى ئادەتتە 90% ئەتراپىدا بولىدۇ، ئەڭ تۆۋەن بولغاندىمۇ 80% تىن تۆۋەن بولمايدۇ. يىغىۋېلىنغان ئاشلىق بىلىتى ۋاقتىدا ئاشلىق تارماقلىرىغا تاپشۇرۇلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن بىللە بازارنى گۈللەندۈرۈپ، پۇلنى يىغىۋېلىش ئۆچۈن، ئۈرۈمچى قاتارلىق چوڭ، ئوتتۇرا شەھەرلەردە ئاشلىق بىلىتى ئېلىنمايدىغان يۇقىرى باھالىق پېچىنە - پىرەنىكلەر سېتىلىدۇ. 1964- يىلدىن كېيىن ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق بىلىتى ئېلىنمايدىغان قىسىمدىن تەكسە باھالىق پىشىق يېمەكلىكلەر تەمىنلەندى. 1973 - يىلىنىڭ بېشىدا ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ [1972] 44 - نومۇرلۇق ھۆججىتىنىڭ روھىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، ئاشلىق سېتىشنى تىزگىنلەش يۈزىسىدىن ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە پىشىق يېمەكلىك، پېچىنە - پىرەنىكلەرنى ئاشلىق بىلىتىگە ئاساسەن تەمىنلەشنى ھەمدە سودا - سانائەت ساھەسىگە ئاشلىق ئىشلىتىشنى قاتتىق تىزگىنلەشنى قارار قىلدى. شۇ يىلى 5 - ئايدا ئىلگىرىكى سودا - سانائەت ساھەسىگە ئاشلىق ئىشلىتىش ئەھۋالى ئېنىقلاندى، ئاشلىق ئىشلەتكەن ئورۇنلارنىڭ يىغىلىپ قالغان قالدۇقلىرى تەمىنلەشكە ھېسابلاندى. بازارغا سېلىنغان بارلىق پىشىق يېمەكلىك، پېچىنە- پىرەنىك، ئاشلىقتىن ئىشلەنگەن كراخمال قاتارلىقلارغا ئەمەلىي ئىشلىتىلگەن ئاشلىققا ئاساسەن ئاشلىق بىلىتى تولۇق ئېلىندى.

1979 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە تاۋار ئاشلىقتا تەكسە باھالىق تىجارەت بىلەن كېلىشىم باھالىق تىجارەت تەڭ يولغا قويۇلدى. شۇ يىلى 9 - ئايدا «شەھەر بىلەن يېزىلارغا تەڭ ئېتىبار بېرىش، بىر تۇتاش پىلانلاپ ئورۇنلاشتۇرۇش» پرىنسىپى بويىچە، جايلار تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ يېمەك - ئىچمەك كەسىپىگە كېرەكلىك ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشنى مۇۋاپىق كۆپەيتتى. پىلان ئىچىدە ئورۇنلاشتۇرۇلغان تەكسە باھالىق ئاشلىقتا ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىرلىك قىلىنىپ، يىل، پەسىل بويىچە پىلان تۈزۈلۈپ، ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ تەكشۈرۈپ تەمىنلىشىگە مەلۇم قىلىندى. 1980 - يىل 12 - ئايدىن باشلاپ شەھەر- بازارلاردا ئىش كۈتۈپ تۇرغان زىيالىي ياشلار تەستىقلىتىش ئارقىلىق تەشكىللىنىپ يېمەك - ئىچمەك كەسپى بىلەن شۇغۇللانغان بولسا، ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى مىقدارنى ئۆلارنىڭ تىجارەت مىقدارىغا ئاساسەن بېكىتتى ۋە كېرەكلىك ئوبوروت ئاشلىقى بېرىپ، شۇ جايدىكى دۆلەت ئىلكىدىكى يېمەك - ئىچمەك كەسپىنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش چارىسى بويىچە تەكسە باھالىق ئاشلىق بىلەن تەمىنلىدى.

گوۋۇيۈەننىڭ ئۇقتۇرۇشىنىڭ روھىغا ئاساسەن، 1984 - يىل 7 - ئايدىن باشلاپ ئاپتونوم رايون بويىچە ئىچىملىك - ھاراقنا كېتەرلىك ئاشلىق تەكسە باھادا تەمىنلەشتىن چېكىندۈرۈلۈپ، كېلىشىم باھادا تەمىنلەشكە ئۆزگەرتىلدى. 1985 - يىل 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ سانائەتكە ئىشلىتىلىدىغان ئاشلىق (ئىسپىرت، ئېرىتىش خۇرۇچى، دورا ياساش، يىپ پاتلاش، تېتىتقۇ، كراخمال قاتارلىقلارغا كېتەرلىك ئاشلىقمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) نىڭ ھەممىسى كېلىشىم باھادا تەمىنلەشكە ئۆزگەرتىلدى. 1986 - يىل 3 - ئايدىن باشلاپ ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ ئۇقتۇرۇشى ئىجرا قىلىنىپ، يېمەك - ئىچمەك، پېچىنە - پىرەنىك كەسپىگە ئاشلىق ئىشلىتىشتە تەكسە باھا بىلەن كېلىشىم باھا تەڭ مەۋجۇت بولۇشتا چىڭ تۇرۇلۇپ، كېلىشىم باھادا تەمىنلەش دائىرىسى پەيدىنپەي كېڭەيتىلدى. شۇ يىلى سايامەت، چەت ئەللىك مېھمانلارنى كۈتۈۋېلىشقا

كېتەرلىك ئاشلىق، ژوگزال، ئايروپورتتىكى يولۇچىلار ئاشخانىسى، ئاشخانا ژاگونغا كېرەكلىك ئاشلىق، ئالمي دەرىجىلىك پېچىنە - پىرەنىك، داغلىق، ئالاھىدە يېمەكلىكلەرنى ئىشلەشكە كېتەرلىك ئاشلىق كېلىشىم باھادا تەمىنلەشكە ئۈزگەرتىلدى.

1990 - يىل 8 - ئايدا ش ئو ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى گوۋۇيۈەنىنىڭ «ئاشلىق سېتىۋېلىش، سېتىشنى كۈچەيتىش توغرىسىدا قارار» نىغا ئاساسەن، ئاپتونوم رايون بويىچە تەكسە باھادا ئاشلىق سېتىش دائىرىسىنى قىسقارتىپ، ھەم قىسقارتىش ھەم ساقلاپ قېلىش، ئۇششاق قەدەم بىلەن مېڭىش فاكتورىدا چىڭ تۇرۇپ، قىسمەن كەسىپلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشنى كېلىشىم باھادا تەمىنلەشكە ئۈزگەرتتى.

1957 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭدا تەكسە باھالىق ئاشلىقنىڭ سودا - سانائەت ساھەسىگە ئىشلىتىلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 2 — 12

بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

تۈرى / ئاشلىق يىلى	جەمئىي	يېمەك - ئېچەك كەسپى	قوشۇمچە يېمەكلىك	ھاراق ئېچىتىش	سانائەتكە ئىشلىتىلگەن ئاشلىق		
					كۆچمە جەمئىي	بۇنىڭ ئىچىدە	
						ھاراق ئىشلەش	دورا ئىشلەش	پېنسىللىن پاتلاش
1957	4659	3712	544	365	38			
1958	3867	2525	839	393	110			
1959	4565	3423	539	341	262			
1960	3039	2285	264	307	183			
1961	3297	2614	238	211	234	95	5	
1962	2724	2199	229	154	142	54	2	
1963	2521	1778	334	181	228	158		
1964	4314	3090	615	221	388	267	9	
1965	4653	3408	737	203	305	184		
1966	4816	3458	717	192	449	217		
1967	4436	3087	937		412	283		
1968	2999	2225	541		233	125		
1969	2721	1883	654		184	112		
1970	3424	3124			300			
1971	4389	4069			320			
1972	3998	2758	680	239	321			
1973	4604	2479	1153	343	629	392		
1974	4768	2847	712	554	655	599		
1975	6093	3515	758	545	1275	1114		
1976	6788	3813	1149	672	1154	919	32	
1977	7680	4278	1208	575	1619	1327		
1978	8708	4779	1071	711	2147	1871	26	178
1979	9182	4466	1392	709	2615	2043	288	186
1980	9700	4215	1457	919	3109	2548	383	141

209	60	3863	4154	959	1864	4138	11115	1981
186	265	5082	5765	759	1960	3743	12227	1982
185	458	5102	6051	726	2039	3592	12408	1983
142	354	2065	3012	833	2232	3906	9983	1984
				830	1581	3758	6169	1985
				912	1644	3524	6080	1986
				680	918	3373	4971	1987
				685	601	3483	4769	1988
				409	566	2962	3937	1989
				342	593	3093	4028	1990

ئىزاھ: 1985 - يىلدىن كېيىن، سانائەتكە تەكىسە باھالىق ئاشلىق ئىشلىتىش كېلىشىم باھادا تەمىنلەشكە ئۆزگەرتىلدى.

6. شەھەر - بازارلاردىكى يەم - خەشەك ئاشلىقى

1957 - يىل 10 - ئاينىڭ 10 - كۈنىدىن ئېتىبارەن شەھەر - بازارلاردىكى ئات - ئۇلاغلارنى يەم - خەشەك بىلەن تەمىنلەشتە تۈرگە ئايرىپ نورما بېكىتىلدى، تەمىنلەش چارىسى مۇنداق بولدى (يىرىك ئاشلىق): ئىشلەپچىقىرىش، بىر يىلدا ترانسپورتقا ئىشلىتىلىدىغان ئات، قېچىرلارغا 500 كىلوگرام، تۆگە، ئۆكۈزلەرگە 350 كىلوگرام، ئېشەككە 200 كىلوگرام، سېغىن كالىلارغا قۇرۇق ئوت - چۆپ يەيدىغان مەزگىلدە كۈنىگە بىر يېرىم كىلوگرام يەم - خەشەك بېرىلدى. 1958 - يىل 7 - ئايدا «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ شەھەر - بازارلاردا ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش چارىسىنى يولغا قويۇش تەپسىلىي پرىنسىپى» دا مۇنداق بەلگىلەندى:

1) ئىش ئۇلاغلىرىدىن قېچىر، ئاتقا كۈنىگە 1 — 2 كىلوگرام بوغۇز بېرىلىدۇ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەر بىر ئۇلاغنىڭ يىللىق بوغۇزى 500 كىلوگرامدىن ئېشىپ كەتمەيدۇ، تۆگىنىڭ ئوتتۇرىچە يىللىق بوغۇزى 350 كىلوگرامدىن، ئۆكۈزنىڭ ئوتتۇرىچە يىللىق بوغۇزى 125 كىلوگرامدىن، ئېشەكنىڭ ئوتتۇرىچە يىللىق بوغۇزى 50 كىلوگرامدىن ئېشىپ كەتمەيدۇ.

2) سېغىن كالىلارغا كوككە قويۇش مەزگىلىدە بوغۇز بېرىلمەيدۇ، قۇرۇق ئوت - چۆپ مەزگىلىدە مۇڭاپىق مىقداردا بوغۇز بېرىلىدۇ، بىر كالىنىڭ ئوتتۇرىچە يىللىق بوغۇزى 200 كىلوگرام ئۆپچۆرىسىدە بولىدۇ.

3) بوردىلىدىغان كالا، قوي، چوشقىلارغا ئادەتتە ئېسىل بوغۇز بېرىلمەيدۇ، مال بوردايدىغان فېرمىلار، شەخسلەر ئۆزلىرى ئامال قىلىپ سەپلىمە بوغۇز تېپىپ باقىدۇ.

4) شەھەر - بازارلاردىكى ئورگان، تەشكىلات، كارخانا، مەكتەپ ۋە ئادەتتىكى ئاھالىلەر بېقىپ ئىشلەپچىقىرىش، ترانسپورتقا ئىشلىتىدىغان ئۇلاغلارغا كېرەكلىك بوغۇز توغرىسىدا، باققۇچى ئورۇن (ئائىلە) بەلگىلەنگەن نورما ئۇلچىمى بويىچە پىلان تۈزۈپ شۇ يەردىكى شەھەرلىك، ناھىيىلىك خەلق كومىتېتلىرىغا ياكى كۆرسىتىلگەن ئورگانغا ئېلىپ بارسا، ئۇلار شەھەر - بازارلاردا بوغۇز بىلەن تەمىنلەش كىنىشكىسى تارقىتىپ بېرىدۇ. ئىلمىي تەتقىقات سىنىقى ياكى كۆرگەزمە قىلىش، ئويۇن كۆرسىتىش، نەسىللەندۈرۈشكە ئىشلىتىلىدىغان چارۋىلارنىڭ بوغۇزى توغرىسىدا، باققۇچى ئورۇن (ئائىلە) لار پىلان تۈزۈپ شۇ يەردىكى شەھەرلىك، ناھىيىلىك خەلق كومىتېتلىرىغا ياكى كۆرسىتىلگەن ئورگانغا ئېلىپ بارسا، ئۇلار شەھەر - بازارلاردا بوغۇز بىلەن تەمىنلەش كىنىشكىسى تارقىتىپ بېرىدۇ.

5) شەھەر - بازاردىكى ئۇلاغلار سىرتقا ئېلىپ چىقىلغاندا ياكى سىرتتا ترانسپورتقا ئىشلىتىلگەندە، باققۇچى ئورۇن (ئائىلە) لار شەھەر - بازاردا بوغۇز بىلەن تەمىنلەش كىنىشكىسىنى ئېلىپ بېرىپ نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان سان ئىچىدە يەرلىك بوغۇز بېلىتى ئالىدۇ، ئۇ بېلەتكە يول بويىدىكى ئۆتەڭلەر ياكى ئاشلىق

سېتىۋېلىش - سېتىش پونكىتلىرىدىن بوغۇز سېتىۋالىدۇ. ئۆتەكلەر چۈشكەن يەرلىك بوغۇز بېلىتىنى شۇ جايدىكى ئاشلىق تارماقلىرىغا ئېلىپ بېرىپ ئوخشاش ساندا بوغۇز سېتىۋالىدۇ.

1962 - يىل 12 - ئايدىن باشلاپ ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى تەستىقلاپ تارقاتقان ئاشلىق نازارىتىنىڭ بوغۇز بىلەن تەمىنلەش - باشقۇرۇش توغرىسىدىكى دوكلاتى ئىجرا قىلىنىپ، ئاشلىق ۋە بوغۇز قىلىشقا بولىدىغان ئاشلىق، ياغ قوشۇمچە مەھسۇلاتلىرى، تاشلاندۇق ئاشلىقلار بىردەك ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ بوغۇز بىلەن تەمىنلەش پىلانىغا كىرگۈزۈلدى، ئۇنى ئاشلىق تارماقلىرى بىر تۇتاش ئىگىلىدى. يىرىك، ئېسىل بوغۇزنى ئايرىش ۋە سۈندۈرۈش نىسبىتى مۇنداق: ئېسىل بوغۇز ئاق قوناق، كۆمىسقوناق، كۆك پۈرچاق، ئارپا، سۇلۇ، يالىڭاچ ئارپا قاتارلىق يىرىك ئاشلىقلارنى كۆرسىتىدۇ، يىرىك بوغۇز ئۇن، ياغ تارتقاندىن كېيىن چىققان قوشۇمچە مەھسۇلاتلار، مەسىلەن: كۇنجۇرە، قېپىرماق، كېپەك، ئوت ئۇرۇقى، كۆزمەك ئوت، توپا ئاشلىق، ناشلاندۇق ئاشلىق، كۆكىرىپ قالغان ئاشلىق قاتارلىقلارنى كۆرسىتىدۇ. كۇنجۇرە، كېپەك قاتارلىقلارنىڭ 2 كىلوگرامى بىر كىلوگرام ئېسىل بوغۇزغا، كۆمىسقوناق كېپەكنىڭ 3 كىلوگرامى بىر كىلوگرام ئېسىل بوغۇزغا سۈندۈرۈلدى.

1964 - يىل 5 - ئايدا شەھەر - بازارلاردىكى ئات - ئۇلاغ بوغۇزى بىلەن تەمىنلەش ئۇلچىمى تەڭشىلىپ، مۇنداق بەلگىلەندى: قېچىر، ئات، تۆگە (ھارۋىغا قېتىلىدىغان) نىڭ كۈنلۈك بوغۇزى 2 كىلوگرام، ئۆكۈز، تۆگىنىڭ 1.5 كىلوگرام، ئېشەكنىڭ بىر كىلوگرام بولىدۇ. ئاشلىق، ياغ قوشۇمچە مەھسۇلاتلىرى كۆپ چىقىدىغان جايلاردا، ئېسىل بوغۇزغا سۈندۈرۈش نىسبىتى مۇۋاپىق كەلگە قويۇۋېتىلسە بولىدۇ، ئېسىل بوغۇزغا سۈندۈرۈلماي تەمىنلەنسىمۇ بولىدۇ. سودا تارماقلىرى بېقىۋاتقان بورداق قويلارنىڭ بىرى كۈنىگە 0.5 كىلوگرام بوغۇز بىلەن تەمىنلىنىدۇ. شۇ يىلى شەھەرلەرنىڭ گۈش تەمىناتىنى ياخشىلاش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ تەستىقى بىلەن، ئۇرۇمچى، قاراماي، قەشقەر شەھەرلىرىدىكى دۆلەت ئىلكىدىكى يېمەكلىك تارماقلىرى بېقىۋاتقان چارۋا مالالار مەخسۇس بوغۇز بىلەن تەمىنلەندى، ئۇنىڭ ئۇلچىمى مۇنداق بولدى: بىر چوشقىنىڭ 50 — 100 كىلوگرام؛ بىر تۇياق بورداق قوينىڭ 50 كىلوگرام. بۇ خىل بوغۇز بىلەن تەمىنلەش «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە توختاپ قالدى.

1973 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ ئاشلىق ئىدارىسى، پوچتا ئىدارىسى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، پوچتا ئالاقىسىگە ئىشلىتىلىدىغان ئات، قېچىرلارنى ھەر ئايدا 60 كىلوگرام، ئېشەكنى 30 كىلوگرام يەم بىلەن تەمىنلەشنى ئۇقتۇردى. شۇ يىلى 5 - ئايدا ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ [1972] 44 - نومۇرلۇق ھۆججىتى ئىجرا قىلىنىپ، شەھەر - بازارلارنى بوغۇز بىلەن تەمىنلەش قائىدە ئىگىلەندى، يەنە ئاشلىق، ياغ قوشۇمچە مەھسۇلاتلىرى بىردەك بوغۇزغا ھېسابلاپ تەمىنلىنىدىغانلىقى بەلگىلەندى.

ئۇرۇمچى شەھىرىنى سۇت بىلەن تەمىنلەشنى ياخشىلاش ئۈچۈن، 1977 - يىل 2 - ئايدىن باشلاپ قوتۇبى سۇت فېرمىسى يېزا ئىگىلىك 6 - شى 103 - تۇەن دېھقانچىلىق مەيدانى بىلەن سۇتكە بوغۇز تېگىشىش بەلگىلەندى، يەنى 2 كىلوگرام سۇتكە بىر كىلوگرام بوغۇز بېرىلدى.

1978 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت تەستىقلاپ تارقاتقان «ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئاشلىق سېتىش مىقدارىنى يەنمۇ تىزگىنلەش توغرىسىدىكى پىكرى» ئىجرا قىلىنىپ، سودا تارماقلىرىنىڭ مەخسۇس قوش، چوشقا باقىدىغان ئورۇنلىرىغا كېرەكلىك بوغۇز ئۇلارنىڭ دۆلەتكە يەتكۈزۈپ بەرگەن تاۋار گۈش، ئۇي قوشى، سۇت، تۇخۇم، بېلىق سانىغا قاراپ تەمىنلەپ بېرىلدى، شەھەر - بازارلاردىكى شەخسلەرگە كېرەكلىك بوغۇز بىر كىلوگرام ئاشلىقنى بىرقانچە كىلوگرام قوشۇمچە مەھسۇلاتقا سۈندۈرۈش نىسبىتى بويىچە ھېسابلىنىپ ئاشلىق بېلىتى ئېلىندى ياكى قارا ئاشلىق نورمىسىدىن شۇنىڭغا لايىق تۇتۇپ قېلىندى؛ ئورگان، زاۋۇت، كان، ھەربىي قىسىم ئاشخانىلىرىنىڭ چوشقا بېقىشىغا كېتەرلىك بوغۇزنى بىردەك ئۇلار ئۆزلىرى

ھەل قىلدى. 1980 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، سودا ئىدارىسى بىرلىكتە شەخسلەر ئۈزلىرى ېېقىپ دۆلەتكە سېتىپ بەرگەن كالا، قويغا مۇكاپات تەرىقىسىدە بوغۇز سېتىپ ېېرىشنى يولغا قويۇشنى، يەنى چارۋىنىڭ بىر كىلوگرام ئېغىرلىقىغا مۇكاپات تەرىقىسىدە بىر كىلوگرام بوغۇز ئاشلىقى سېتىپ ېېرىشنى ئۇقتۇردى. 1985 - يىلى ئاشلىققا گۆش، ئۆي قۇشى، تۇخۇم، سۈت تېگىشىش چارىسى ئومۇمىيۈزلۈك يولغا قويۇلدى، تېگىشىپ سېتىۋېلىش ئۆلچىمى مۇنداق بولدى: چوشقا، قوينىڭ بىر كىلوگرام ئېغىرلىقىغا بىر كىلوگرام بوغۇز، بورداق كالىنىڭ 2 كىلوگرام ئېغىرلىقىغا بىر كىلوگرام بوغۇز، 2 كىلوگرام سۈتكە بىر كىلوگرام بوغۇز، بىر كىلوگرام تۇخۇمغا 5 كىلوگرام بوغۇز تېگىشىپ سېتىپ ېېرىلدى. 1987 - يىلى ئۇرۇمچىدە ئاشلىققا سۈت، ئۆي قۇشى، تۇخۇم تېگىشىپ سېتىۋېلىش چارىسى ساقلىنىپ قالغاندىن سىرت، باشقا جايلاردا بۇ چارە ئىجرادىن توختىتىلدى. لېكىن، شەھەر - بازارلارنى بوغۇز بىلەن نورمال تەمىنلەشتىكى باشقا تۈر ۋە ئۆلچەملەر يەنىلا بۇرۇنقى بەلگىلىمە بويىچە ئىجرا قىلىنىۋەردى. 1957 — 1990 - يىلغا قەدەر ئاپتونوم رايون بويىچە شەھەر - بازارلاردا تەكسە باھادا تەمىنلەپ ېېرىلگەن بوغۇز ئاشلىقى 1 مىليارد 487 مىليون كىلوگرام بولۇپ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 43 مىليون 730 مىڭ كىلوگرامدىن بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە 1990 - يىلدىكىسى 78 مىليون 330 مىڭ كىلوگرام (جەدۋەل: 2 — 13 كە قارالسۇن).

1957 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭدا تەكسە باھالىق ئاشلىقنىڭ غەيرىي يېزا ئىگىلىكىگە سېتىلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 2 — 13 بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

تۈرى / ئاشلىق يىلى	جەمئىي	تەمىنلەنگەن نورمىلىق ئاھالىلەرنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى	كەسپىلەرگە ئىشلىتىلگەن ئاشلىق	سودا - سانائەت ساھەسىگە ئىشلىتىلگەن ئاشلىق	يەم - خەشەك ئاشلىقى	باشقىلار	قوشۇمچە: نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالە (تۇمەن ئادەم)	قوشۇمچە: ئىستېمال سەۋىيىسى (كىلوگرام/ئادەم)
1957	28187	18403	3078	4659	1714	333	97	290.59
1958	33341	21403	3826	3867	2896	1349	129.93	256.61
1959	46148	30569	5878	4565	3573	1563	178.72	258.21
1960	46586	34351	4488	3039	2557	2151	199.66	233.33
1961	40929	31647	2826	3297	2432	727	176.30	232.16
1962	31783	24723	2398	2724	1714	224	159.70	199.02
1963	28953	22343	2369	2521	1560	160	141.24	204.99
1964	33775	23412	3177	4314	2736	136	142.79	236.54
1965	37951	26314	3549	4653	3219	216	156.89	241.90
1966	39746	28751	2760	4816	3145	274	163.33	243.35
1967	40905	29835	2735	4436	3824	75	169.25	241.68
1968	40148	31368	2431	2999	3350		173.96	230.79
1969	39093	32028	2407	2721	1937		179.97	217.22
1970	40340	32064	2146	3424	2706		174.01	231.83
1971	42815	31488	2779	4389	4159		176.28	242.88
1972	44676	33528	2804	3998	4346		192.46	232.13
1973	46399	35187	2443	4604	3543	622	205.03	226.30

230.83	215.94	287	3141	4768	4948	36701	49845	1974
224.63	274.11	401	3255	6093	5677	46147	61573	1975
233.12	284.54	432	4079	6788	3337	51695	66331	1976
240.38	288.43	563	3876	7680	3167	54047	69333	1977
242.97	291.48	434	4254	8708	3481	53944	70821	1978
237.39	303.46	394	5200	9182	3283	53980	72039	1979
228.07	322.10	829	5109	9700	3134	54690	73462	1980
226.86	333.64	705	4142	11115	3257	56472	75691	1981
234.73	343.41	234	4625	12227	3152	60370	80608	1982
235.41	351.03	395	5465	12408	3114	61254	82636	1983
230.72	359.92	522	5748	9983	3062	63727	83042	1984
216.69	371.46	1209	6234	6169	2705	64173	80490	1985
231.63	384.17	2097	8164	6080	3045	69598	88984	1986
249.37	393.85	1159	10000	4971	3128	78958	98216	1987
253.83	410.19	1329	9658	4769	2998	85365	104119	1988
229.71	426.46	481	8489	3937	3280	81776	97963	1989
222.85	436.48	747	7833	4028	3452	81209	97269	1990

§ 2 . يېمەكلىك ياغ سېتىش

1957 - يىلى ئاپتونوم رايوندا ياغ تاشلىق بىلەن بىللە بىر تۇتاش سېتىۋېلىنمىدىغان - سېتىلمىدىغان بولدى، لېكىن شەھەر - بازار ئاھالىلىرى ۋە سودا - سانائەت ساھەسىگە ئىشلىتىلمىدىغان ياغ قاتارلىقلاردا نورمىلىق تەمىنلەشنى يولغا قويۇش ۋاقتى تامامەن بىرەك بولمىدى، نورمىلىق تەمىنلەش ئايرىم ناھىيىلەردە 1959 - يىلى ئاندىن باشلاندى.

1. نورمىلىق ئوزۇقلۇق ياغ

1957 - يىل 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ ئۇرۇمچى شەھىرىدە ياغنى كىنىشكا بويىچە چەكلىك تەمىنلەش يولغا قويۇلدى. شۇ يىلى 8 - ئايدا تاشلىق نازارىتى ئاۋىئاتسىيە خىزمەتچىلىرىنىڭ ھەر ئايدا 1.406 كىلوگرام ياغ بىلەن تەمىنلىنىدىغانلىقىنى ئوقتۇردى. شۇ يىلى 3 - پەسلىدىن باشلاپ ئۇرۇمچى ۋىلايىتىگە قاراشلىق ناھىيىلەردە ياغ نورمىلىق قىلىندى، بىر ئادەمنىڭ بىر ئايلىق نورمىسى 375 گرامدىن بولۇش، ئەڭ يۇقىرى بولغاندا 500 گرامدىن ئېشىپ كەتمەسلىك بەلگىلەندى، كېيىن بىرەك 312.5 گرامغا ئۆزگەرتىلدى. قەشقەر ۋىلايىتىدە 11 - ئايدىن باشلاپ ئاھالىلەرنىڭ ئوزۇقلۇق يېغىنى نورمىلىق تەمىنلەش يولغا قويۇلدى. كېيىن، باشقا بىر قىسىم ۋىلايەت، ئوبلاستلاردىمۇ ئارقا - ئارقىدىن يولغا قويۇلدى، لېكىن تەمىنلەش چارىسى مۇكەممەل بولمىدى، ئۆلچىمى بىرەك بولمىدى. 1959 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ياغ بىلەن تەمىنلەش جىددىي بولۇش يۈزلىنىشى كۆرۈلدى، بۇنىڭ بىلەن ش ئۇ ئا ر پارتكوم يولىيورۇق چىقىرىپ، ئاپتونوم رايون بويىچە شەھەر- بازارلارنى ياغ بىلەن تەمىنلەشتە چوڭ، كىچىك دەپ ئايرىماي، جان سانى بويىچە بىرەك نورما بېكىتىش، ئۇرۇمچىدىكى شەھەر ئاھالىلىرىنى ھەر ئايدا 375 گرام ياغ بىلەن تەمىنلىگەندىن سىرت، باشقا جايلارنىڭ

بۇ ئۆلچەمدىن تۆۋەنرەك بولۇشىنى، تېخى نورمىلىق تەمىنلەشنى يولغا قويمىغان جايلارنىڭ دەرھال يولغا قويۇشىنى كۆرسەتتى. شۇنىڭدىن ئېتىبارەن ئاپتونوم رايون بويىچە شەھەر- بازارلاردا ئاھالىلەرنى ياغ بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش ئومۇميۈزلۈك يولغا قويۇلدى. لېكىن ئاز ساندىكى ئاساسلىق ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىلىدىغان ناھىيىلەر نورما ئۆلچىمىنى مەل يۇقىرىراق بېكىتتى.

1960 - يىلى ئۈرۈمچى، قاراماي شەھەرلىرىدىكى ئاھالىلەرنىڭ ئوزۇقلۇق بېغىي 312.5 گرامغا چۈشۈرۈلدى، لېكىن يۇقىرى تېمپېراتۇرىدا، ئېگىزدە، قۇدۇق ئاستىدا ئىشلەيدىغان ئىشچىلار ۋە ئېغىر جىسمانىي ئەمگەك قىلىدىغان ئىشچىلارنى ياغ بىلەن تەمىنلەش ئۆلچىمى تۆۋەنلىتىلمىدى. 1961 - يىلى ئاشلىق نازارىتى ئاپتونوم رايوندىكى 76 شەھەر، ناھىيىنى تەكشۈرگەندە، ئايلىق ياغ نورمىسى ئەڭ يۇقىرى بولغان باي ناھىيىسىنىڭ 450 گرام، ئۆچتۇرپان ناھىيىسىنىڭ 431.3 گرام، ئۈرۈمچى، غۇلجا شەھەرلىرىنىڭ 312.5 گرام، باشقا ناھىيە، شەھەرلەرنىڭ 250 گرام ياكى ئۇنىڭدىن تۆۋەن بولۇپ چىقتى، بۇنىڭ ئىچىدە 100 گرامغا يەتمەيدىغان شەھەر، ناھىيە 21، ئەڭ تۆۋەنلىرىنىڭ ئاران 62.5 گرام بولغان. شۇ يىلى 10- ئايدا، ئۈرۈمچى شەھەرلىك ھۆكۈمەت بىر ئادەمنىڭ ئايلىق ئوزۇقلۇق ياغ ئۆلچىمىنى 250 گرامغا چۈشۈرۈشنى قارار قىلدى. 1963 - يىل 11 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى ئورمان تەكشۈرۈش خادىملىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ياغ نورمىسى 250 گرامدىن تۆۋەن بولسا، 250 گرامغا يەتكۈزۈپ بېرىشنى، 250 گرامدىن يۇقىرى بولسا شۇ جايىنىڭ ئۆلچىمى بويىچە تەمىنلەشنى ئۇقتۇردى. 1964 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى 6 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ جايلاردىكى ئاۋىئاتسىيە پونكىتلىرى يەر ئۈستى خىزمەتچىلىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ياغ نورمىسىنى كىشى بېشىغا ئايدا 750 گرامدىن تەمىنلەشنى ئۇقتۇردى. 1966 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ياغلىق داندىن مول ھوسۇل ئېلىنىپ، ياغ بىلەن تەمىنلەش ئەھۋالى ياخشىلاندى، بەزى جايلارنىڭ ياغ نورما ئۆلچىمىدە ئەسلىگە كېلىش خاراكتېرلىك ئۆسۈش بولدى. 70 - يىللاردا ئاپتونوم رايونىنىڭ ياغ تەمىناتى ئوزۇن مەزگىل جىددىي ھالەتتە بولدى، لېكىن 1975 - يىلدىن ئىلگىرى ئۈرۈمچى، قاراماي قاتارلىق ئاساسلىق شەھەر، ساناۋەت، كان رايونلىرىدا، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن يۆتكەپ كېلىش ۋە ئاپتونوم رايوندىكى ياغلىق دان چىقىدىغان رايونلارنىڭ ياردىمى ئارقىسىدا، ئاھالىلەرنىڭ ئوزۇقلۇق ياغ تەمىناتى ساقلاپ قېلىندى. 1976- يىلدىن باشلاپ ئاپتونوم رايون بويىچە ياغ بىلەن تەمىنلەش ۋە ئېھتىياج ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت تېخىمۇ كەسكىنلەشتى، ئۈرۈمچى قاتارلىق ئاساسلىق ياغ يۆتكەپ ئىستېمال قىلىدىغان رايونلار ئوزۇقلۇق ياغ بىلەن ئاي ئاتلاپ تەمىنلەش چارىسىنى قوللاندى. شۇ يىلى 9 - ئايدا دۆلەت بايرىمىدا ئوزۇقلۇق ياغ بىلەن تەمىنلەش ئۆچۈن، ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ تەستىقى ئارقىلىق زاپاس ياغدىن 250 مىڭ كىلوگرام ئىشلىتىلدى. 11 -، 12 - ئايلاردا ئىسلام دىنىغا ئېتىقاد قىلىدىغان ئاھالىلەرنىڭ قۇربان ھېيتىنى ئۆتكۈزۈۋېلىشى ئۆچۈن ئوزۇقلۇق ياغ بىلەن تەمىنلەش چارىسىنى ئورۇنلاشتۇرۇلدى، باشقا ئاھالىلەرنى تەمىنلەش ۋاقتىنچە توختىتىلدى. 1977 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئېغىر ساناۋەت سىستېمىسىدىكى كۆمۈركان قۇدۇقلىرىدا ئىشلەيدىغان ئىشچىلارنى ئالدىن 250 گرام ئوزۇقلۇق ياغ بىلەن تەمىنلەشنى ئۇقتۇردى. 1978 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتىنىڭ دالىدا ئىشلەيدىغان گېئولوگىيىلىك قىدىرىپ تەكشۈرۈش خادىملىرىنى ھەر ئايدا 250 گرام ياغ بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش، شۇ جايىنىڭ ئۆلچىمى بۇ ئۆلچەمدىن يۇقىرى بولسا، شۇ جايىنىڭ ئۆلچىمى بويىچە تەمىنلەش توغرىسىدىكى بەلگىلىمىسىنى تارقاتتى. 1976 — 1978 - يىلىغىچە ئۈرۈمچى، قاراماي شەھەرلىرى ئاھالىلەرنىڭ 3 مىليون كىلوگرامدىن ئارتۇق ئوزۇقلۇق يېغىغا قەرز بولۇپ قالدى، بۇ، 2 شەھەر ئاھالىسىنىڭ بىر يىللىق ئوزۇقلۇق ياغ نورمىسىغا تەڭ ئىدى.

1979 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىز ئوزۇقلۇق ياغ بىلەن ئۆزىنى تەمىنلەپ ئېشىنىدىغان بولدى، جايلار

ئاھالىلەرنى ئوزۇقلۇق ياغ بىلەن نورمال تەمىنلەشنى ئومۇميۈزلۈك ئەسلىگە كەلتۈردى. شۇ يىلى 12 - ئايدا ئاپتونوم رايون ئالىي مەكتەپلەردىكى تەتقىقاتچىلىرى، ئوتتۇرا تېخنىكوم، پېداگوگىكا مەكتەپلىرىنىڭ تەتقىقاتچىسى سىنىپلىرىدىكى ھەربىر ئوقۇغۇچىنى ھەر ئايدا 350 گرام ياغ بىلەن تەمىنلەشنى قارار قىلدى. ئاھالىلەرنىڭ تەمىنلەنمەي قالغان قىسمەن ئوزۇقلۇق يېغى تولۇقلاپ بېرىلدى. بىر يىلدا ئاپتونوم رايونىنىڭ شەھەر - بازارلىرىدا تەمىنلەنگەن ئوزۇقلۇق ياغ 10 مىليون 680 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 2 مىليون 830 مىڭ كىلوگرام ئارتۇق تەمىنلىنىپ، 36.05% ئاشتى. 1980 - يىلغا كەلگەندە ئاھالىلەرنىڭ تەمىنلەنمەي قالغان ئوزۇقلۇق يېغى پۈتۈنلەي قايتۇرۇپ بولۇندى. 1981 - يىلى ئۇرۇمچى، قارامای، قەشقەر، قۇمۇل قاتارلىق جايلار ئاشلىق سېتىۋېلىش كىنىشكىسىدىكى ئىقتىساد قىلىنغان قارا ئاشلىق كۆرسەتكۈچىنىڭ 10 كىلوگرامىغا بىر كىلوگرام ياغ سېتىۋېلىشقا بولىدىغانلىقىنى بەلگىلىدى. شۇ يىلى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ بەلگىلىمىسىگە ئاساسەن، ئاپتونوم رايون بويىچە نورمىلىق تەمىنلەشتىن سىرت، يەنە ئوتتۇرا باھالىق ياغ بىلەن پىلانلىق تەمىنلەندى. 1982 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر باھا ئىدارىسى، مالىيە نازارىتى، ئاشلىق نازارىتىنىڭ بىرلەشمە ئۇقتۇرۇشىغا ئاساسەن، ئوتتۇرا باھالىق ياغ سېتىش يەنمۇ كېڭەيتىلىپ، كىنىشكا بويىچە كەڭتاشا تەمىنلەندى. 1986 - يىلى شەھەر - بازارلاردا ئوتتۇرا باھادا سېتىلغان ياغ 33 مىليون 440 مىڭ كىلوگرامغا يېتىپ، تەكسە باھادا سېتىلغىنىنىڭ 1.45 ھەسسىسىگە توغرا كەلدى. 1987 - يىلى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ ئۇقتۇرۇشى ئىجرا قىلىنىپ، ئاپتونوم رايوندا ئوتتۇرا باھالىق ياغ سېتىش توختىتىلدى، لېكىن ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى ئالىي مەكتەپ، ئوتتۇرا تېخنىكوم مەكتەپلىرىنى ئوتتۇرا باھالىق ياغ بىلەن تەمىنلەش 1989 - يىلغىچە داۋاملاشتى. 1988 - يىلى ئىقتىساد قىلىنغان ئاشلىق كۆرسەتكۈچىگە ياكى ئاشلىق بېلىتىگە ياغ تېگىشىپ سېتىۋېلىش كەسپى توختىتىلدى.

2. ياردەم يېغى ۋە ئالاھىدە ئېھتىياجغا ئىشلىتىلىدىغان ياغ

1) ياردەم يېغى

1964 - يىلى ئاپتونوم رايون بېكىتكەن ياردەم ئۆلچىمىدە مۇنداق بەلگىلەندى: زەھەرلىك مادىدا، قۇم-توزان، رادىئوئاكتىپ نۇر ئارىسىدا ۋە يۇقىرى تېمپېراتۇرىدا ئىشلەيدىغان خادىملاردىن دۆلەتنىڭ ساقلىق ساقلاش بۆيۈملىرىدىن بەھرىمەن بولۇش شەرتىگە توشىدىغانلارغا ھەر ئايدا 400 گرامدىن ياغ قوشۇپ بېرىلىدۇ؛ مەركەز ۋە ئاپتونوم رايونغا بۇۋاستە قاراشلىق كۆمۈركانلارنىڭ قۇدۇق ئاستىدا ئىشلەيدىغان ئىشچىلىرىغا ھەر ئايدا 200 گرامدىن ياغ قوشۇپ بېرىلىدۇ؛ ناھىيىدىن يۇقىرى ج ك پ قۇرۇلتىيى، پارتكوم كېڭەيتىلگەن يىغىنى، سىياسىي كېڭەش يىغىنى، خەلق قۇرۇلتىيى، قەھرىمانلار ئۇچرىشىش يىغىنىغا قاتناشقانلارغا كۈنىگە 50 گرامدىن ياغ قوشۇپ بېرىلىدۇ، ناھىيىدىن يۇقىرى پارتىيە، ھۆكۈمەتنىڭ تەستىقى بىلەن ئېچىلغان باشقا تۈرلۈك يىغىنلارغا قاتناشقانلارغا كۈنىگە 35 گرامدىن ياغ نورمىسىنىڭ كېمى قوشۇپ بېرىلىدۇ؛ ناھىيىدىن يۇقىرى مېھمانسارای، مېھمانكۈتۈشلەردە تۇرۇۋاتقان، ئىچكى ئۆلكىلەردىن كەلگەن مۇئاۋىن ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى تارتاق مېھمانلار كۈنىگە 50 گرامدىن ياغ بىلەن تەمىنلىنىدۇ؛ كوللېكتىپ ۋەكىللەر، چەت ئەللىك مېھمانلار ئاپتونوم رايوندا پائالىيەت قىلغان مەزگىلدە مەسئۇل ئورگانىنىڭ پىلانى بويىچە ياغ تەمىنلىنىدۇ. يۇقىرىدىكى خادىملار ئۈچۈن ئۆتكۈزۈلگەن زىياپەتلەرگە كېتەرلىك ياغ ئەمەلىي ئىشلىتىلگىنى بويىچە پارتىيە، ھۆكۈمەت رەھبەرلىرىنىڭ تەستىقى ئارقىلىق ئاشلىق تارماقلىرىدىن سېتىۋېلىنىدۇ، دۆلەت بايرىمى، باھار بايرىمى، روزا ھېيىت، قۇربان ھېيىتلاردا، گۈۋژۈيۈەن، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ ئۇقتۇرۇشى بويىچە ياغ قوشۇپ بېرىلىدۇ. 1970 - يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت سودا ئىدارىسى ئالى رايوندا

ترانسپورت ۋەزىپىسىنى زىممىسىگە ئالغان ئىشچىلار (شوپۇرلار) ياكى كادىرلار ئېگىزلىكتە ئىشلىگەن مەزگىلدە ئېيىغا 750 گرامدىن ياغ بىلەن تەمىنلىنىدىغانلىقىنى ئۇقتۇردى. 1972 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئىشلەپچىقىرىش قوماندانلىق گۇرۇپپىسى ش ئۇ ئا ر تەنتەربىيە ئىدارىسىگە تەستىقىي جاۋاب قايتۇرۇپ، تەنھەرىكەتچىلەرنى ئايدا بىر كىلوگرامدىن ياغ بىلەن تەمىنلىنىدىغان قىلدى. 1973 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ تۇرلۇك ئاشلىق يارەملىرى توغرىسىدىكى ۋاقىتلىق بەلگىلىمىسى» نى تەستىقلاپ تارقىتىپ، ناھىيىدىن يۇقىرى پارتىيە قۇرۇلتىيى، خەلق قۇرۇلتىيى، پارتكوم ۋە ئىنقىلابىي كومىتېت ئومۇمىي يىغىنى ھەم سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشى يىغىنىغا قاتناشقانلارنى كۇنىگە 30 گرامدىن ياغ بىلەن تەمىنلەشنى، باشقا يىغىنلارغا 20 گرامدىن قوشۇپ بېرىشنى بەلگىلىدى؛ ئۆلايەت، ئوبلاست، شەھەردىن يۇقىرى ئىنقىلابىي كومىتېتنىڭ تەستىقى بىلەن ئېچىلغان ناھىيىدىن يۇقىرى تەنھەرىكەت مۇسابىقىلىرىگە قاتناشقان ئىشتىن سىرتقى تەنھەرىكەتچىلەرگە تەنھەرىكەت مۇسابىقىسى مەزگىلىدە (رەسمىي يىغىپ مەشق قىلىشنى ئۆز ئىچىگە ئالمىدۇ) كۇنىگە 20 گرامدىن ياغ قوشۇپ بېرىلدى. 1974 - يىل 4 - ئايدا شىنجاڭ ھەربىي رايونى قوماندانلىق شتابى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، شۇنىڭ ھەربىي رايونى ۋە ناھىيە (شەھەر) لىك خەلق قوراللىق بۆلۈمى يىغىپ مەشق قىلدۇرغان خەلق ئەسكەرلىرى كادىرلىرىغا بەلگىلەنگەن يىغىپ مەشق قىلدۇرۇش مەزگىلىدە، ئۆزى تاماق ئېتىپ يېگەنلەرنى ئايدا 500 گرامدىن ياغ ئۆلچىمى بويىچە كېمىنى قوشۇپ بېرىشنى ئۇقتۇردى. ھەربىي قىسىملا غىزالانغانلارغا ھەربىي تەمىنات چارىسى بويىچە ئىجرا قىلىنىدى. 1975 - يىل 4 - ئايدىن باشلاپ ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتنىڭ بەلگىلىمىسى ئىجرا قىلىنىپ، مېھمانسارايى، مېھمانكۇتۇشلەر كۇتۇۋالغان قېرىنداش ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلار ۋە ئاپتونوم رايونىمىزدىكى جايلاردىن كېلىپ كېتىۋاتقان مېھمانلار ئېيىغا 500 گرامدىن ياغ بىلەن تەمىنلەندى.

1986 - يىلى گوۋۇيۈەننىڭ يولىورۇقىنىڭ روھىغا ئاساسەن، ئاپتونوم رايون بويىچە يارەم ئورنىدا بېرىلىۋاتقان ئاشلىق، ياغ تۇرلىرى ئېنىقلاپ ئازايتىلدى، پارتىيە قۇرۇلتىيى، خەلق قۇرۇلتىيى، سىياسىي كېڭەش يىغىنى، ناھىيىدىن يۇقىرى تەنھەرىكەت مۇسابىقىسى ھەم ھەربىي رايون ئورۇنلاشتۇرغان خەلق ئەسكەرلىرى كادىرلىرىنى يىغىپ تەربىيىلەش قاتارلىق تۇرلەرگە بېرىلىدىغان يارەم ساقلاپ قېلىنغاندىن سىرت، باشقا يارەم تۇرلىرى ئىجرادىن توختىتىلدى.

2) ئالاھىدە ئېھتىياجغا ئىشلىتىلىدىغان ياغ

گوۋۇيۈەننىڭ ئۇقتۇرۇشىغا ئاساسەن، 1957 - يىل 12 - ئايدىن باشلاپ يۇقىرى دەرىجىلىك ئەقلىي ئەمگەكچىلەرگە ياغ يارەم بېرىلدى. 60 - يىللارنىڭ باشلىرى ئىقتىسادىي قىيىنچىلىق دەۋرى بولۇپ، ئاپتونوم رايون ئاز ساندىكى شەھەر ياكى ئۆلايەت تۇرۇشلۇق جايلاردىكى يۇقىرى دەرىجىلىك زىيالىيلار ۋە مۇئاۋىن ۋالىي، مۇئاۋىن نازىردىن يۇقىرى كادىرلارغا ئېتىبار بېرىش يۈزىسىدىن بىر كىشىگە ھەر ئايدا 750 گرامدىن ياغ يارەم قىلغاندىن سىرت، باشقا ئالاھىدە ئېھتىياجلارنى تەمىنلەش توختىتىلدى. گوۋۇيۈەننىڭ ئۇقتۇرۇشىغا ئاساسەن، 1965 - يىل 1 - ئاينىڭ 1 - كۇنىدىن باشلاپ يۇقىرى دەرىجىلىك ئەقلىي ئەمگەكچىلەرنىڭ ياغ ئالاھىدە تەمىناتى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. 1974 - يىل 9 - ئايدا، ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ يولىورۇقىغا ئاساسەن، 1937 - يىل 6 - ئاينىڭ ئاخىرىدىن ئىلگىرى (1978 - يىل 3 - ئايدىن كېيىن 1937 - يىل 7 - ئاينىڭ 7 - كۇنىدىن ئىلگىرىنگە ئۆزگەرتىلدى) ئىنقىلابقا قاتنىشىپ پېنسىيىگە، دەم ئېلىشقا چىققان پىشقەدەم كادىرلارغا 10 - ئايدىن باشلاپ ھەر ئايدا 250 گرامدىن ياغ قوشۇپ تەمىنلەندى. 1978 - يىل 4 - ئايدا

سودا سىستېمىلىكى، جۈملىگە خەلق بانكىسى، گوۋژيۈەن مۇھاجىرلار ئىشخانىسىنىڭ ئۇقتۇرۇشى ئىجرا قىلىنىپ، ئائىلە بېقىش مۇھاجىرلار پېرېۋوتىدىن 100 يۈەنگە 750 گرامدىن ياغ تەمىنلەپ بېرىلدى. شۇ يىلى 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى كادىرلار كېسەلخانىسىدىكى ھەر بىر ئادەمنى ئايدا 350 گرامدىن تەمىنلەش ئاساسىدا، يەنە 250 گرامدىن كۆپەيتىپ بېرىشنى ئۇقتۇردى. 1979 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم «ئاپتونوم رايوندىكى يۇقىرى دەرىجىلىك زىيالىيلارنىڭ تۇرمۇشىدىكى ئالاھىدە ئېھتىياجىنى تەمىنلەش توغرىسىدا پىكىر» نى تارقىتىپ، ش ئۇ ئا ر كادىرلار ئىدارىسىدىن تارقىتىلغان «يۇقىرى دەرىجىلىك زىيالىيلارنىڭ ئالاھىدە ئېھتىياجىنى تەمىنلەش كىنىشكىسى» بويىچە بىر ئادەمگە ھەر ئايدا 250 گرامدىن ياغ كۆپەيتىپ تەمىنلەشنى بەلگىلىدى. 80 - يىللاردىن كېيىن، ياغ ئىشلەپچىقىرىش ئەھۋالىنىڭ ئومۇمىيۈزلۈك ياخشىلىنىشىغا ئەگىشىپ، ئالاھىدە ئېھتىياج ياغ بىلەن تەمىنلەش ئۆزلۈكسىدىن ئەمەلدىن قالدى.

3. سودا - سانائەت كەسىپىگە ئىشلىتىلىدىغان ياغ

1959 - يىلى ش ئۇ ئا ر پارتكوم سودا - سانائەت كەسىپىگە ئىشلىتىلىدىغان ياغ كۆرسەتكۈچىنى 1958-يىل 3 ،، 4 - پەسىللەردىكى ئەمەلىي ياغ ئىشلىتىش سەۋىيىسى بويىچە بېكىتىشنى، ئۇنىڭدىن ئاشۇرۇۋەتمەسلىكنى كۆرسەتتى. 1960 - يىلدىن باشلاپ ياغ ئىشلىتىش تۈرلىرى قىسقارتىلدى. 1961 - يىلى بېمەك - ئىچمەك كەسىپىگە ئىشلىتىلىدىغان ياغنى تەمىنلىگەن ئاشلىق مىقدارىنىڭ 3.5% ى بويىچە تەمىنلەش بەلگىلەندى، لېكىن ئەمەلىي تەمىنلەش بۇ سانداننمۇ ئاز بولدى. شۇ يىلى 3 - ئايدا لەنجۇ - شىنجاڭ تۆمۈريولىدىكى ئاشخانا ۋاگونىغا كېتەرلىك ياغنى تۇرپان تەمىنلەشتىن ئۇرۇمچى تەمىنلەشكە ئۆزگەرتىلدى، ئۇنىڭغا ھەر ئايدا 2550 كىلوگرام ئاشلىق تەمىنلەپ بېرىلدى، ياغ ئارىن 40 كىلوگرام بېرىلىپ، ئاشلىقنىڭ 1.57% نى ئىگىلىدى. 1963 - يىلى سوپۇن ئىشلەشكە كېتەرلىك ياغ ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ بېكىتىشى بىلەن ساقلىنىپ قالغان ئۇرۇمچى، ئىلى، قەشقەر، خوتەنلەردىكى 4 سوپۇن زاۋۇتىنىڭ ئىشلەپچىقىرىشىغا كېتەرلىك ياغ سوپۇن ئىشلەپچىقىرىش ۋەزىپىسى ۋە بەلگىلەنگەن ياغ ئىشلىتىش نورمىسى بويىچە تەمىنلەنگەندىن سىرت، باشقا سوپۇن زاۋۇتلىرى قايتا تەمىنلەنمىدى. سانائەتكە ئىشلىتىلىدىغان باشقا ياغلار پىلانغا كىرگۈزۈلۈپ، تىزگىنلەنگەن كۆرسەتكۈچ ئىچىدە مۇھىم نۇقتىغا كاپالەتلىك قىلىندى. يېمەكلىك ساھەسىگە ئىشلىتىلگەن ياغ ئايرىم جايلاردا شۇ جايدىكى ئاھالىلەرگە تەمىنلەپ بېرىلگەن ئوزۇقلۇق ياغنىڭ 54% نى ئىگىلىدى، دېمەك، بىرقەدەر كۆپ تەمىنلەندى. ئاپتونوم رايون بازارنى جانلاندۇرۇش، مۇڭاپىق تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىش شەرتى ئاستىدا، يوچۇقلارنى توگىتىپ، تەمىنلەشنى مۇقىملاشتۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. 1964 - يىلى سودا - سانائەت ساھەسىنى ياغ بىلەن تەمىنلەش بىرئاز ياخشىلاندى. 1971 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئىشلەپچىقىرىش قوماندانلىق گۇرۇپپىسىغا مۇنغان دوكلاتىدا مۇنداق دېيىلگەن: يېقىنقى يىللاردىن بېرى، ياغ بىلەن تەمىنلەش جىددىي بولغاچقا، سانائەتكە كېتەرلىك ياغقا كاپالەتلىك قىلىشقا ئامال بولمىدى، سوپۇن ئىشلەشكە كېتەرلىك ياغ بىلەن تەمىنلەش ئاساسىي جەھەتتىن توختاپ قالدى، شۇڭا، جايلارنىڭ سانائەتكە ۋە سوپۇن ئىشلەشكە كېتەرلىك ياغنى داۋاملىق سەپلىمە ياغ ئىشلىتىش يولى بىلەن ھەل قىلىپ، ئۇرۇش تەييارلىقى ۋە خەلقنىڭ ئېھتىياجىغا كاپالەتلىك قىلىشى تەلەپ قىلىنىدۇ. شۇنىڭدىن كېيىن، ئاپتونوم رايون سوپۇنچىلىقىدا كۆپ يىل ياغ بىلەن نورمال تەمىنلەنمەي، يېنىك سانائەت سىستېمىسىنىڭ ئىمپورت قىلىنغان ھېلىق يېغى ۋە يەرلىك تاشقى پېرېۋوت ھېسابىغا ئىمپورت قىلىنغان ياغ بىلەن سوپۇن ئىشلەندى. 1974 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ش ئۇ ئا ر قاتناش ئىدارىسى، سودا ئىدارىسى، ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ قاتناش لىنىيىسى بويلىرىدىكى

ئاشخانىلارنىڭ ئاشلىق، ياغ، گۆش مەسلىسىنى ھەل قىلىش توغرىسىدىكى دوكلاتنى تارقىتىپ، جايلاردىن ناھىيە بازىرى جايلاشقان يەردىكى قاتناش ئاشخانىسى ۋە ناھىيە بازىرىدا بولمىسمۇ لېكىن مۇھىم قاتناش يولىغا جايلاشقان قاتناش ئاشخانىسىنى تەمىنلەپ بېرىلگەن ئاساسىي ئاشلىقنىڭ 6% ى بويىچە ياغ بىلەن تەمىنلەشنى تەلەپ قىلدى. 1975 - يىل 2 - ئايدا، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ش ئۇ ئا ر نېفىت ئىدارىسىنىڭ ھەرقايسى تاماق - ياتاق پونكىتلىرىغا كېرەكلىك يېغىنى قاتناش ئاشخانىلىرىنىڭ ئۆلچىمى بويىچە تەمىنلەشنى ئۇقتۇردى.

1979 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، ئاشلىق ئىدارىسى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ يېمەك - ئىچمەك كەسپىنى ياغ بىلەن تەمىنلەشتە، شۇ جايىنىڭ ياغ مەنبەسى ئەھۋالىغا ئاساسەن، ناھىيە بازىرىدىكى يېمەك - ئىچمەك كەسپىنىڭ تەمىنلىنىش سەۋىيىسىدىن پايدىلىنىپ تەمىنلەشنى ئۇقتۇردى. شۇ يىلى ئۇرۇمچى شەھىرىدە يېمەكلىك كەسپىگە ئىشلىتىلگەن ياغ 3 مىليون 35 مىڭ كىلوگرامغا يېتىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 635 مىڭ كىلوگرام ئارتۇق سېتىلىپ، 26.46% ئاشتى، ھەر مىللەت خەلقى يەنە پولو، پىلتە قۇيماق، پوشكال يېيىلىدى، پېچىنە- پىرەنىكلەرنىڭ تۇرمۇ كۆپەيدى؛ سانائەتكە ئىشلىتىلگەن ياغ 570 مىڭ كىلوگرامغا يېتىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 175 مىڭ كىلوگرام ئاشتى، بۇنىڭ ئىچىدە دورا ئىشلەشكە ئىشلىتىلگەن ياغ 105 مىڭ كىلوگرام، سىر ئىشلەشكە ئىشلىتىلگەن ياغ 200 مىڭ كىلوگرام ئاشتى. لېكىن سوپۇنچىلىققا تەمىنلەنگەن ياغ 120 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 45 مىڭ كىلوگرام ئازايدى. 1980 - يىلى سودا - سانائەت ساھەسىنى ياغ بىلەن تەمىنلەشتە ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرىنىڭ پىلاندىكى ئېھتىياجى ئاساسىي جەھەتتىن قاندۇرۇلدى. پېچىنە - پىرەنىك ئىشلەشكە بېرىلگەن ياغ كۆپەيمەي تەمىنلەنگەن ئاشلىقنىڭ 15% — 18% نى يەتتى. شۇ يىلى 6- ئايدا ئۇرۇمچى تۆمۈريول ئىدارىسى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، سودا ئىدارىسى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى تۆمۈريول ياقىسىدىكى چوڭ - چوڭ ژوگزاللاردىكى سودا تور - نۇقتىلىرى ۋە پلانفورما بېمەكلىكلىرىنى ياغ بىلەن تەمىنلەش نىسبىتىنىڭ 4% تىن تۆۋەن بولماسلىقىنى ئۇقتۇردى. ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ ناشتىلىققا ئىشلىتىلىدىغان يېغىمۇ زور دەرىجىدە ئاشتى. 1981 - يىلى سانائەت ۋە پېچىنە- پىرەنىك ئىشلەشكە تەمىنلەنگەن ياغ مىقدارى يەنىمۇ كۆپەيمەي، 1978 - يىلدىكىدىن بىر ھەسسىدىن كۆپرەك ۋە 2% 34. ئاشتى. 1982 - يىل 3 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى، سودا نازارىتى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، ئۇرۇمچى شەھىرى، كۇيتۇك شەھىرى، فاڭساڭخۇ، شىخەنزە شەھىرى، غۇلجا شەھىرىدىكى بالىلار يېمەكلىك زاۋۇتلىرىغا كېرەكلىك 114 مىڭ 600 كىلوگرام چەككىلەنگەن ياغنى شۇ جايىنىڭ پىلانىغا كىرگۈزۈپ ئۇلاپ تەمىنلەشنى ئۇقتۇردى. 10 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى شىنجاڭدىكى ئەتىر سوپۇنى، كىر سوپۇنى ئىشلەيدىغان نۇقتىلىق زاۋۇتلارنى تەڭشەپ ئۇرۇمچى، ئىلى ۋە قەشقەردىكى 3 سوپۇن زاۋۇتىغا مەركەزلەشتۈرۈشنى ئۇقتۇردى ھەمدە 1983 - يىلدىن باشلاپ تەقسىم قىلىنغان ئىمپورت يېغى ۋە دۆلەت ئىچىدە تەمىنلەنگەن تۇرلۇك ياغ خام ئەشيالىرى (چوشقا يېغى) بىلەن نۇقتىلىق زاۋۇتلارنىلا تەمىنلەشنى بەلگىلىدى. 1984 - يىل 5 - ئايدىن باشلاپ گوۋۇيۈەننىڭ «يازلىق ئاشلىق - ياغدىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش ۋە سېتىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» نىغا ئاساسەن، بازارنى جانلاندۇرۇپ، ئاممىغا قولايلىق تۇغدۇرۇش ئۇچۇن يېمەك - ئىچمەك، پېچىنە - پىرەنىك بىلەن تەمىنلەش تىرىشچانلىقىنى ئاشۇرۇلدى، كېلىشىم باھالىق ياغ بىلەن تەمىنلەش دائىرىسى پەيدىنپەي كېڭەيتىلىپ، تەكسە باھالىق ياغ بىلەن تەمىنلەش ئازايتىلدى، 1990- يىلى سودا - سانائەت ساھەسىگە ئىشلىتىلگەن (مۇقىم باھالىق) ياغ جەھەتتە يىلمۇ يىل ئازىيىش يۇزلىنىشى بارلىققا كەلدى.

1957 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭدا تەكسە باھالىق ياغنىلىق غەيرىي يېزا ئىگىلىكىگە سېتىلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 2 — 14

بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

تۈرى / ئاشلىق يىلى	جەمئىي	تاھالىلەرنىڭ نورمىلىق ئوزۇقلۇق يېغى	كەسىپلەرگە ئىشلىتىلگەن ياغ	پەمەكلىنىڭ كەسىپگە ئىشلىتىلگەن ياغ	سانائەتكە ئىشلىتىلگەن ياغ		باشقىلار	قوشۇمچە: ئىستېمال سەۋىيىسى (كىلوگرام/ ئادەم)
					كىچىك جەمئىي	يۇنىلىك ئىچىدە سوپۇنچىلىق		
1957	892	622	45	65	41		119	9.20
1958	904	609	61	96	45	2	93	6.96
1959	1133	717	87	139	120	31	70	6.34
1960	937	667	60	96	73	39	41	4.69
1961	809	578	43	97	64	48	27	4.59
1962	586	419	37	68	51	28	11	3.67
1963	503	338	46	66	42	34	11	3.56
1964	629	412	64	84	66	54	3	4.41
1965	794	483	100	112	86	56	13	5.06
1966	927	527	105	146	139	87	10	5.68
1967	992	647	103	151	78	57	13	5.86
1968	970	653	109	136	52	30	20	5.58
1969	929	660	123	106	28	19	12	5.16
1970	924	693	85	111	31		4	5.31
1971	973	673	125	134	37		4	5.52
1972	921	649	132	118	16		6	4.79
1973	1000	673	165	132	15	1	15	4.88
1974	1073	677	215	152	14	11	15	4.97
1975	1262	811	208	196	31	16	16	4.60
1976	1269	806	232	175	38	15	18	4.46
1977	1305	804	225	216	40	17	20	4.52
1978	1344	785	259	240	40	16	20	4.61
1979	1725	1068	282	303	57	12	15	5.68
1980	1775	1129	279	320	31	6	16	5.51
1981	2116	1342	260	322	84	45	108	6.34
1982	2793	1981	279	327	64	22	142	8.13
1983	2182	1484	250	283	69	12	96	6.22
1984	2165	1512	205	307	71	26	70	6.02
1985	2199	1484	213	287	125	86	90	5.92
1986	2303	1608	192	285	192	116	26	5.99
1987	2667	1982	214	270	123	61	78	6.77
1988	2982	2238	230	266	179	110	69	7.27
1989	2340	1624	257	265	161	99	33	5.49
1990	2347	1631	285	252	151	74	28	5.38

Ⅳ باب

دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىدا پىلانلىق سېتىش

§ 1 . ئاشلىق سېتىش ئۆلچىمى ۋە چارىسى

1. ئوزۇقلۇق ئاشلىق

1) ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان ئورۇن بىلەن ئىشلەپچىقارغۇچىلارنىڭ يېتىشمىگەن ئاشلىقىنى تەمىنلەش

1957 - يىل 7 - ئايدا ئاپتونوم رايون ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىشنى ئومۇميۈزلۈك يولغا قويۇشنى باشلىغاندا، دېھقانچىلىق كوپېراتىپلىرىدا ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىشنى پاراق ئېلىش، سېتىۋېلىش ۋە دېھقانچىلىق كوپېراتىپلىرىغا تەقسىم قىلىش بىلەن بىللە ئېلىپ بېرىشنى، مىقدارىنى جان سانى بويىچە، ئوشۇق - كەمسىنى ئاساس قىلىپ كوپېراتىپنى بىرلىك قىلىپ بىر تۇتاش تەڭپۇڭلاشتۇرۇشنى، ئاشلىقى كەملەيدىغان ئاساسلىرىغا كىشىكا تارقىتىپ، شۇ كىشىكا بويىچە ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشنى بەلگىلىدى. شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىڭتۇەنى ۋە يەرلىك دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانلىرىدا تۇەن-مەيدان بىرلىك قىلىنىپ، تەڭپۇڭلاشتۇرۇلۇپ، كەملەيدىغان ئاشلىق تۇەن - مەيدانلارغا تەمىنلەپ بېرىلدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون يېزىلاردا ئوزۇقلۇق ئاشلىقنىڭ ئاساسلىق تۆۋەن ئۆلچىمى بىر ئادەمگە بىر يىلدا 150 كىلوگرام يېرىك ئاشلىق (تۆۋەندىمۇ شۇنداق) بولۇشنى بەلگىلىدى. 1958 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ يېزىلاردا ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش چارىسىنى يولغا قويۇش تەپسىلىي پرىنسىپى»نى ئېلان قىلىپ، ئاشلىقى كەملەيدىغان ئاساسلىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۆلچىمى ئاشلىقى ئېشىنىدىغان ئاساسلىرىنىڭكىدىن تۆۋەن بولۇشنى، ئاپەتكە ئۇچرىغان رايونلاردىكى ئاشلىقى كەملەيدىغان ئاساسلىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى ئۆلچىمى شۇ جاينىڭ نورمال يىللىرىدىكى ئاشلىقى كەملەيدىغان ئاساسلىرىنىڭكىدىن ياكى ئادەتتىكى ئىستېمال سەۋىيىسىدىن تۆۋەن بولۇشنى بەلگىلىدى. شۇ جايدا قانداق ئاشلىق سورتى بولسا، ئاشلىقى كەملەيدىغان ئاساسلىرىغا شۇ سورت بېرىلدى. ئاشلىقى كەملەيدىغان دېھقانلار قىسقا مۇددەت سىرت جايلارغا بارسا، يېزىلاردا ئاشلىقى يېتىشمەيدىغانلارنى تەمىنلەش كىشىكىسى بويىچە ئاشلىق بېلىتى ئالدى، ئۇزۇن مۇددەت سىرت جايلارغا بارغان ياكى كۆچكەندە، تەمىنلىنىش كىشىكىسىنى ئېلىپ ئاشلىق تارماقلىرىغا بېرىپ ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىش مۇناسىۋىتىنى يۆتكەش رەسمىيىتىنى بېجىردى. شۇ يىلى ئوزۇقلۇق ئاشلىق قالدۇرۇشنىڭ ئاساسلىق تۆۋەن ئۆلچىمى 175 كىلوگرام قىلىپ بەلگىلەندى. 1959 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم سانجى ئوبلاستلىق پارتكومغا تەستىقىي جاۋاب قايتۇرۇپ مەزكۇر ئوبلاستنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۆلچىمىنى 204 كىلوگرام بويىچە ئىجرا قىلىشقا قوشۇلدى.

1961 - يىل 8 - ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق مالىيە - سودا يىغىنى، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىلىدىغان رايونلاردىكى گۈڭشې - ئەترەتلەردە ئاشلىقنى ئازغىنا كەملىگەن ياكى ئارتۇق بېۋەتكەنلىكى ئۈچۈن كەملەپ قالغانلار ئۈزئارا ئىختىيارىي مەنپەئەت يەتكۈزۈش، نېمە ئارىيەت ئالسا شۇنى قايتۇرۇش پرىنسىپى بويىچە، گۈڭشې - ئەترەت دائىرىسىدە تەڭشەپ ھەل قىلىشنى، دۆلەتنىڭ ئاشلىق بىلەن تەمىنلىمەيدىغانلىقىنى بەلگىلىدى. شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر پارتكوم بېگتۈەندە ئاشلىقتىكى ئارتۇق كەملىكنى بېگتۈەننى بىرلىك قىلىپ تەڭپۇڭلاشتۇرۇشنى، شى، تۈەن - مەيدانلاردىكى ئاشلىق كەملىكنى بېگتۈەن دائىرىسىدە تەڭشەپ ھەل قىلىشنى، بېگتۈەن بويىچە تەڭپۇڭلاشتۇرغىلى بولمىغاندا ئاندىن دۆلەت تەمىنلەشنى قارار قىلدى. 1962 - يىل 9 - ئاينىڭ 24 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم، خەلق كومىتېتى «1962 — 1963 - ئاشلىق يىلىدا ئاشلىق سېتىشنى قىسقارتىش توغرىسىدا قارار» چىقىرىپ، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىلىدىغان رايونلاردا قالدۇرۇلغان ئاشلىق 160 كىلوگرامغا يەتمىگەنلەرنى قايتا تولۇقلاپ تەمىنلىمەسلىكنى؛ يەرلىك دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانلىرىدىكى ئوزۇقلۇق ئاشلىقى 150 كىلوگرامغا يەتمەيدىغانلارنى 150 كىلوگرامغا يەتكۈزۈپ بېرىشنى؛ يېزىلاردىكى ئاشلىقى كەملىگەن گۈڭشې - ئەترەتلەرنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى ئاپەت سەۋەبىدىن 120 كىلوگرامغا يەتمىسە، ئەھۋالغا قاراپ قۇنتۇزۇشنى بەلگىلىدى. ش ئۇ ئا ر پارتكوم يەنە ئاشلىق زىرائىتى تېرىغان ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىدىن پەقەت سېتىۋېلىش، سېتىپ بېرمەسلىكنى، ئاشلىقى كەملەيدىغانلارنى گۈڭشې- ئەترەتلەرنىڭ تەڭشەش ياكى دۆلەتنىڭ قەرز ئورنىدا سېتىپ بېرىشى ئارقىلىق ھەل قىلىشنى تەشكىللەشنى بەلگىلىدى. 1963 - يىلدىن باشلاپ ئاپتونوم رايون يېزىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۆلچىمىنى قايتا بىر تۈتاش بەلگىلىمەي، پەقەت قايتۇرۇپ سېتىپ بېرىش ئۆلچىمىنىلا بەلگىلەيدىغان بولدى. شۇ يىلى 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ يېزىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق سورتىنى تەڭشەش توغرىسىدىكى يولىيورۇقىغا ئاساسەن، ئاشلىق نازارىتى يازلىق يىغىمدىن كېيىن ئوزۇقلۇق ئاشلىق سورتىنى ئۆزلىرى تەڭشىيەلمەيدىغان گۈڭشې - ئەترەتلەر بولسا، ناھىيىلىك پارتكوم ۋە خەلق كومىتېتىنىڭ تەستىقى ئارقىلىق ئاق ئاشلىق ئېلىپ بېرىپ ئاشلىق تارماقلىرىدىن قارا ئاشلىق تېگىشۈېلىشنى، قارا ئاشلىق تېگىشۈالمىدىغان نەق ئاشلىقى يوق، ئەمما كۆزدە ھەقىقەتەن قايتۇرۇش ئىقتىدارى بار گۈڭشې - ئەترەتلەرگە قەرز ئورنىدا سېتىپ بېرىشنى، يازدا قەرز ئېلىپ كۆزدە قايتۇرۇشنى بەلگىلىدى. 1964 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى ئۇرۇمچى شەھەرلىك خەلق كومىتېتىنىڭ دوكلاتىنى تەستىقلاپ تارقىتىپ، ئۇرۇمچى شەھەرلىك قاراشلىق رايونلاردىكى دۆلەت دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق مەيدانلىرى ۋە ئورگان قوشۇمچە ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرىنىڭ ئاشلىق قالدۇرۇش ئۆلچىمىنىڭ شۇ جايدىكى خەلق گۈڭشېسىنىڭكىدىن يۇقىرىراق بولۇشىغا، دۆلەت دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق مەيدانلىرىنىڭ ئورگان قوشۇمچە ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرىنىڭكىدىن يۇقىرىراق بولۇشىغا قوشۇلدى. 1964 — 1965 - يىللىرى ش ئۇ ئا ر پارتكوم مۇنداق يولىيورۇق بەردى: ئەتىيازلىق تېرىلغۇ مەزگىلىدە يېزىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۆلچىمىنى مۇۋاپىق ئۆستۈرۈش كېرەك، يىللىق ئوزۇقلۇق ئاشلىقى 180 كىلوگرامدىن تۆۋەن بولغانلارغا 2 - ئايدىن 7 - ئايغىچە بولغان مەزگىلدە ئايدا 15 كىلوگرامغا يەتكۈزۈپ بېرىش كېرەك. 1965 - يىل 8 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى مۇنداق بەلگىلىمە چىقاردى: كەڭ كۆلەمدە مول ھوسۇل ئالغان ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىدە ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئەڭ يۇقىرى بولغاندا 200 — 210 كىلوگرامدىن ئېشىپ كەتمەسلىكى، كەم ھوسۇل ئالغان ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىدە 125 — 140 كىلوگرامدىن تۆۋەن بولماسلىقى، شىمالىي شىنجاڭنىڭ جەنۇبىي شىنجاڭنىڭكىدىن يۇقىرى بولۇش، چېگرا رايونلارنىڭ مەركىزىي رايونلارنىڭكىدىن يۇقىرى بولۇش، ھوسۇلى ئاشقان گۈڭشې - ئەترەتلەرنىڭ يۇقىرى بولۇش پرىنسىپى بويىچە ئىگىلەپ، 125 كىلوگرامدىن تۆۋەنلىرىنى ئەھۋالغا قاراپ قۇنتۇزۇش كېرەك. شۇ يىلى، ش ئۇ ئا ر پارتكوم يازلىق ئاشلىق پىشقاندا ساپلا بۇغداي، كۈزلۈك ئاشلىق پىشقاندا ساپلا كۆممۇناق يېيىش ئەھۋالىدىن ساقلىنىش توغرىسىدا يولىيورۇق بېرىپ، يىللىق تۈرمۇشنى

ئورۇنلاشتۇرغاندا تەڭشەش زۆرۈر بولغان قارا ئاشلىقنى ۋاقتىدا قالدۇرۇش، پېزىدا تەڭشەشكە ئامال بولمىغاندا دۆلەت تېگىشىپ بېرىش، قەرز ئورنىدا سېتىپ بېرىش ئارقىلىق ھەم سېتىۋېلىش، ھەم سېتىش ئەھۋالىنى ئازايتىشنى تەلەپ قىلدى. ئۇنىڭدىن كېيىن ئىزچىل شۇ بويىچە ئىجرا قىلىنىدى. 1966 - يىلى ئاشلىقتىن كەلگۈ كۆلەمدە مول ھوسۇل ئېلىنىدى. ش ئۇ ئا ر پارتكوم يېزىلاردا ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنىڭ ئەڭ تۆۋەن ئۆلچىمىنى 180 كىلوگرام بويىچە ئىگىلەشنى بەلگىلىدى. ئۇنىڭدىن كېيىن ھوسۇل ئەھۋالىغا قاراپ، يېزىدە يۇقىرى، يېزىدە تۆۋەن بولدى.

1971 - يىلى ش ئۇ ئا ر پارتكوم «ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى يىر بېكىتىپ يەش يىلغىچە ئۆزگەرتمەسلىكنى داۋاملىق يولغا قويۇش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى، نى ئىزچىل ئىجرا قىلىش ھەققىدە پىكىر» يۈرۈلدى: يېزىلاردا ئاشلىقى يېتىشمىگەنلەرگە قايتۇرۇپ سېتىپ بېرىش ئۆلچىمى 150 كىلوگرام بولىدۇ، ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش ئاشلىقىنى ساتقان ھەمدە باھا قوشۇش مۇكاپاتى ئالغان ئىشلەپچىقىرىش ئەتراپىدىكى ئاشلىق قايتۇرۇپ سېتىپ بېرىلمەيدۇ، دەپ بەلگىلىدى. 1974 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت مۇكاپاتلىق ماددىي ئەشياغا ئېرىشكەن ئىشلەپچىقىرىش ئەتراپىدىكى قايتۇرۇپ ئاشلىق سېتىپ بەرمەسلىكنى بەلگىلىدى. شۇ يىلى 12 - ئايدا، ئاشلىق ھوسۇلى كېمەيگە كەتكەنلىكى ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت جەمئىيەتنىڭ شىمالىي شىنجاڭ رايونى خەلقىنىڭ تۇرمۇشىنى ئورۇنلاشتۇرۇش بويىچە نەق مەيدان يىغىنى ئېچىپ، ئاپەتكە ئۇچرىغان رايونلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى 150 كىلوگرامدىن 125 كىلوگرامغا چۈشۈرۈشنى بەلگىلىدى. 1975 - يىلى ئەتىيازدا ئاپتونوم رايون يەنە 2 - ئايدىن 7 - ئايغىچە ھەر ئايدا 5.12 كىلوگرام تولۇقلاپ تەمىنلەشنى قارار قىلدى. 1975 - يىل 4 - ئايدا شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكتۆۋىنىڭ تۇزۇلمىسى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى، سابىق بىكتۆۋىندىكى ئاشلىقى كەملەيدىغان تۆۋەن - مەيدانلارغا ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىپ بېرىش شۇ جايىنىڭ دۆلەت پىلانىغا كىرگۈزۈلۈپ، يىلمۇ يىل بىر تۇتاش سېتىش كۆرسەتكۈچى بېكىتىلدى (1981 - يىل 12 - ئايدا بىكتۆۋىنىڭ تۇزۇلمىسى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىنمۇ يەنىلا ئاشۇ چارە بويىچە ئىجرا قىلىنىدى) . 1975 - يىل 11- ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم كۆيتۇڭ، قەشقەرلەردە ئاشلىق، ياغ، گۆش بويىچە جىددىي يىغىن ئېچىپ، ئاشلىقى كەملەيدىغان ئەتراپتىكى ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى 150 كىلوگرامدىن ئاشۇرۇۋەتمەسلىكنى، ئاشلىقى كەملەيدىغان تۆۋەن - مەيدانلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى 170 كىلوگرامدىن بولۇشىنى بەلگىلىدى. 1978 - يىلى ش ئۇ ئا ر پارتكوم ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنىڭ ئەڭ تۆۋەن قايتۇرۇپ سېتىپ بېرىش ئۆلچىمىنى 160 كىلوگرامغا ئۆستۈرۈشنى قارار قىلدى. 1981 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى نورمال يىللاردا ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئېتىزى ۋە ھوسۇلنى ئاساسلىغان ھۆددىگە بېرىش يولغا قويۇلغان، ئاشلىقى كەملەيدىغان ئەتراپتىكى ئازراق سېتىپ بېرىشنى بەلگىلىدى. 1982 - يىلى گوۋۇيۈەننىڭ «ئاشلىق خىزمىتىنى ئەستايىدىل ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش»ىنىڭ روھىنى ئىزچىل ئىجرا قىلىش يۈزىسىدىن، ئاشلىق نازارىتى، باھا ئىدارىسى ئاشلىق تېرىلغۇ كۆلىمىنى ئۆز مەيلىچە ئازايتقان ئىشلەپچىقىرىش ئەتراپتىكى (ئاساسلىرى) گە بىر تۇتاش سېتىش كۆرسەتكۈچىنى ئاشۇرۇپ بەرمەسلىكنى، ئاشلىقى كەملىسە بازار سودىسى ۋە كېلىشىپ سېتىش ئارقىلىق ھەل قىلىشنى، ھەل قىلالمىسا، دۆلەت ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە قايتۇرۇپ سېتىپ بېرىشنى بەلگىلىدى. 1983 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى

ئاشلىق نازارىتىنىڭ «ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىش خىزمىتىنى تەرتىپكە سېلىشقا ئائىت بىر قانچە مەسىلە توغرىسىدا ئىلتىماس»نى تەستىقلاپ تارقىتىپ، دۆلەت پىلانىغا ئاساسلانماي، ئۆز مەيلىچە ئاشلىق تېرىلغۇ كۆلىمىنى ئازايتىپ، باشقا ئىقتىسادىي زىرائەتلەرنى كۆپەيتىپ تېرىپ ئاشلىقى كەملىگەن ئەتراپتىكى (ئائىلىلەر) گە دۆلەتنىڭ بىر تۇتاش سېتىش كۆرسەتكۈچىنى ئاشۇرۇپ بەرمەيدىغانلىقىنى، دېھقانچىلىق ئىشلەپچىقىرىش ئەتراپتىكى (ئائىلىلىرى) گە قارىتا سېتىۋېلىش، سېتىپ بەرمەسلىك چارىسى قوللىنىلىدىغانلىقىنى، ئايەت سەۋەبىدىن ئاشلىقى كەملىگەنلەرگە قەرز ئورنىدا سېتىپ بېرىپ، مول ھوسۇل ئالغاندىن كېيىن بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىدا قايتۇرۇۋالىدىغانلىقىنى تەكىتلىدى. 1984 - يىلى يېزىلارغا ئوزۇقلۇق ئاشلىق قايتۇرۇپ سېتىپ بېرىش ئۆلچىمى جەنۇبىي شىنجاڭدا 170 كىلوگرامغا، شىمالىي شىنجاڭدا 180 كىلوگرامغا چىقىرىلدى، بۇ ئۆلچەم 1990 - يىلغىچە ئىجرا قىلىنىدى. 1984 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «يېزىلاردىكى ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىپ بېرىش نىشانلىرىنى ئايرىش توغرىسىدا بەلگىلىمە» چىقىرىپ، يېزىلاردىكى بىر تۇتاش سېتىپ بېرىش نىشانلىرىنى مۇنداق ئايرىدى: (1) پەۋقۇلئاددە زور تەبىئىي ئاپەتكە ئۇچراپ ئاشلىقتىن ھوسۇل ئالالمىغان، ئاممىنىڭ تۇرمۇشىنى ئورۇنلاشتۇرۇشقا ئامال بولمىغان، ھەقىقەتەن دۆلەتنىڭ قوتقۇزۇشى زۆرۈر بولغان رايون ۋە دېھقان ئائىلىلىرى. (2) دۆلەتنىڭ قورۇلۇشى ئۈچۈن تېرىلغۇ يەر ئېلىنغاندىن كېيىن شەھەر ئەتراپىدىكى كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان يەر بىلەن ئۆزىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى ھەل قىلالمايدىغان دېھقان ئائىلىلىرى. (3) ناھىيىدىن يۇقىرى خەلق ھۆكۈمىتى بېكىتكەن نامراتلارنى يۆلەش كەنتلىرى (ئائىلىلىرى)دىكى ئاشلىقى كەملەيدىغان ئائىلىلەر، يېزىلاردىكى ئۇنىڭدىن باشقا ئاشلىقى كەملەيدىغان ئائىلىلەرگە بىر دەپك كېلىشىم باھالىق ئاشلىق تەمىنلەپ بېرىلدى. 1988 - يىلى ئاپتونوم رايون ئاپەتكە ئۇچراپ ئاشلىقى كەملىگەن رايونلارغا قارىتا «ئىشلەپچىقىرىش تارقىلىق ئۆزىنى قوتقۇزۇشنى ئاساس، دۆلەت ياردىمىنى قوشۇمچە قىلىش» فاكتورىنى ئوتتۇرىغا قويدى، قەرز ئورنىدا سېتىپ بېرىشكىمۇ يول قويۇلدى، شۇنىڭ بىلەن بىللە، خەلق ئىشلىرى مىنىستىرلىكى، سودا مىنىستىرلىكىنىڭ ئوقتۇرۇشى ئىجرا قىلىنىپ، ئاپەتكە ئۇچرىغان رايونلاردىكى پۈلى، ئاشلىقى يوق ئائىلىلەر، بەشتە كاپالەتلەندۈرۈلىدىغان ئائىلىلەر، قىينىچىلىقى ئېغىر ئائىلىلەر، قۇربان بولغان ھەربىيلەر ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا ئالدىن ئېتىبار بېرىلدى.

2) چارۋىچىلىقتا ئاشلىقى كەملىگەنلەرنى تەمىنلەش

1958 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ چارۋىچىلىق رايونلىرىنى ئاشلىق، ياغ بىلەن نورمىلىق تەمىنلەشنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇش تەپسىلىي پىرىنسىپى» نى ئېلان قىلىپ، چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش نىشانلىرىنى مۇنداق بەلگىلىدى: ساپ چارۋىچىلىق رايونى ۋە دېھقانچىلىق رايونىدىكى چارۋىچىلىق كىرىمىنى ئاساس قىلىدىغان چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىش كوپېراتىپلىرى (ئائىلىلىرى)، يەرلىك دۆلەت چارۋىچىلىق فېرمىلىرى، ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار شېرىكچىلىكىدىكى چارۋىچىلىق فېرمىلىرى. تەمىنلەش چارىسى مۇنداق بولدى: رايونلۇق، يېزىلىق ھۆكۈمەتلەر ئائىلىنى بىرلىك قىلىپ جان سانىنى بېكىتىش، ئادەمگە قاراپ نورمىنى، دەرىجىنى، ئاشلىق مىقدارىنى بېكىتىپ، شۇ جايدىكى ئاشلىق تارماقلىرىغا «چارۋىچىلىق رايونى ئاھالىلىرىنىڭ ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىش كىنىشكىسى» تارقىتىشنى تاپشۇرىدۇ. ئاندىن شۇ كىنىشكا بويىچە ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىدۇ؛ چارۋىچىلار يۆتكىلىپ يۈرىدىغانلىقى ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ تەمىنلىنىش كىنىشكىسى ۋە كىنىشكا تارقاتقان جايدىكى رايونلۇق، يېزىلىق ھۆكۈمەتلەرنىڭ ئىسپاتىنى ئېلىپ ناھىيە ئاتلاپ سېتىۋېلىشقا رۇخسەت قىلىنىدۇ؛ چارۋىچىلار تۇغۇت، ئۆلۈم - يېتىم، يانلىق بولۇش، ئۆيلىنىش ۋە مىللىي بايرام مۇناسىۋىتى بىلەن ئاشلىق سېتىۋالغاندا، شەھەرلىك، ناھىيىلىك خەلق كومىتېتى تەستىقلىغاندىن كېيىن تۇر جەھەتتە مۇۋاپىق ئېتىبار بېرىلسە بولىدۇ؛ چارۋىچىلار ۋاقتىلىق سىرتقا چىقسا، تەمىنلىنىش كىنىشكىسىنى ئېلىپ بېرىپ شۇ جايدىكى ئاشلىق تارماقلىرىدىن ئاشلىق بېلىتى ئالىدۇ. ئۇزۇن مۇددەت باشقا ناھىيىگە كۆچۈپ بارسا، ئاشلىق

بىلەن تەمىنلىنىش مۇناسىۋىتىنى يوقىتىش رەسمىيىتىنى بېجىرىدۇ؛ چارۋىچىلار قوشۇمچە ئاشلىق زىرائىتى تېرىپ يېغىۋالغان ئاشلىقىدىن يېتەرلىك ئۇرۇقلۇق قالدۇرۇپ ئاشقىنى بىر قىسىم ئوزۇقلۇق ئاشلىقىغا ھېسابلىنىدۇ، يەتمىگەن قىسمىنى ئاشلىق تارماقلىرى تەمىنلەيدۇ؛ چارۋىچىلار ئوتلاق كۆچمە ياكى ياشقا بىرەر ئەھۋال بولۇپ قالسا، ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى ئوبوروت ئاشلىقى قاتارىدا ئاشلىق تارماقلىرىغا سېتىپ بېرىپ، كېيىن لازىم بولغاندا قايتۇرۇپ سېتىۋالسا بولىدۇ، چارۋىچىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق نورما ئۆلچىمى مۇنداق بولىدۇ: ئوزۇن مۇددەت مال بېقىش بىلەن شۇغۇللىنىدىغان پادىچىلار ۋە ياغاچ كېسىش، ترانسپورت قاتارلىق قوشۇمچە كەسىپ ئىشلەپچىقىرىشىغا ۋە ياشقا جىسمانىي ئەمگەككە قاتنىشىدىغان چارۋىچىلارغا ئايدا 8 — 11 كىلوگرامغىچە تەييار ئاشلىق؛ 14 ياشتىن يۇقىرى ئادەتتىكى چارۋىچىلارغا 6 — 9 كىلوگرام؛ 7 — 13 ياشلىق ئوقۇغۇچىلارغا 4 — 7 كىلوگرام، 6 ياشتىن تۆۋەن بالىلارغا 2 — 5 كىلوگرام تەييار ئاشلىق بېرىلىدۇ. ئادەتنى دەرىجىگە ئايرىپ نورما بېكىتىشتە قىيىنچىلىق بار ئايرىم جايلار ئاشلىقنى جان سانى بويىچە ھېسابلاپ، يىلىغا 75 كىلوگرامدىن سېتىپ بەردى، ئەڭ يۇقىرى بولغاندا 100 كىلوگرامدىن ئاشۇرۇۋەتمىدى. يېرىك ئاشلىققا سۈندۇرۇپ ھېسابلىغاندا، كىشى بېشىغا تەخمىنەن 120 كىلوگرامدىن توغرا كەلدى.

1959 — 1961 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە چارۋىچىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى چېگرا رايونلارنىڭ مەركىزىي رايونلارنىڭكىدىن يۇقىرى بولۇش پرىنسىپى بويىچە ئورۇنلاشتۇرۇلدى، ئەڭ يۇقىرى بولغاندىمۇ 150 كىلوگرامدىن ئاشۇرۇۋېتىلمىدى (يېرىك ئاشلىق، تۆۋەندىمۇ شۇنداق)، مەركىزىي رايونلارنىڭ ئادەتتە 90 — 140 كىلوگرام ئارىلىقىدا بولدى. 1962 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم، خەلق كومىتېتى «1962-، 1963 - يىللىرى ئاشلىق سېتىشنى قىسقارتىش توغرىسىدا قارار» تارقىتىپ، ساپ چارۋىچىلىق رايونىدىكى چارۋىچىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى 100 كىلوگرامدىن ئاشۇرماي تەمىنلەشنى بەلگىلىدى. 1963- ۋە 1964- يىللىرى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى چارۋىچىلارنىڭ ئوتتۇرىچە ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۆلچىمى 140 كىلوگرام بولدى. چېگرا رايونلاردا يۇقىرى بولغاندا 160 كىلوگرامغا يەتتى. 1965 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم چارۋىچىلارنىڭ يىللىق ئوتتۇرىچە ئوزۇقلۇق ئاشلىقى 140 كىلوگرامدىن تۆۋەن بولماسلىقنى، بىر ئادەمنىڭ ئايلىق ئاشلىقى 12 كىلوگرامغا يەتمىسە، 12 كىلوگرامغا يەتكۈزۈپ تەمىنلەشنى ئۇقتۇردى. 11 - ئاينىڭ 12- كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم ئىلى ئوبلاستلىق پارتكومغا ئالاقە ئارقىلىق مۇنداق جاۋاب قايتۇردى: ئاشلىق ھوسۇلى ئاشقان جايلاردا چارۋىچىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى 180 كىلوگرامغا يەتكۈزۈپ بېرىلسە بولىدۇ، ھوسۇل ئاشمىغان ياكى كېمەيگەن جايلاردا 170 كىلوگرام ساقلاپ قېلىنىدۇ. 1971 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم چارۋىچىلىق رايونلىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى تۆۋەن بولغاندا 150 كىلوگرام بولۇشنى، يېزىم دېھقانچىلىق يۇقىرى بولغاندا 180 كىلوگرامدىن ئېشىپ كەتمەسلىكنى، يېزىم دېھقانچىلىق، يېزىم چارۋىچىلىق رايونىنىڭكىنى يېقىن ئەتراپتىكى دېھقانچىلىق رايونلىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۆلچىمى بويىچە بېكىتىشنى، دۆلەت چارۋىچىلىق فېرمىسىدىكى ماڭاش ئالمىدىغان ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ قالدۇرۇق يېرى ۋە قالدۇرۇق چارۋىسى بولمىغاچقا، ئۇلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۆلچىمى خەلق گۇڭشىسى ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۆلچىمىدىن مۇۋاپىق يۇقىرى بولۇشنى بەلگىلىدى.

60 - يىللارنىڭ بېشىدىن ئېتىبارەن، دېھقانچىلىق ئەترىتى بار چارۋىچىلىق گۇڭشىسىدىكى چارۋىچىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى، يەم - خەشەكى ئالدى بىلەن دېھقانچىلىق ئەترىتىدىن تەڭشەلدى (كېيىن چارۋىچىلىققا تەڭشەش دەپ ئاتالدى)، يەتمىگەن قىسمىنى دۆلەت تەمىنلىدى. ساپ چارۋىچىلىق گۇڭشىسىدىكى چارۋىچىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى، يەم - خەشەكىنى پۈتۈنلەي دۆلەت بىر تۇتاش سېتىپ بەردى. 1979 - يىلى چارۋىچىلىققا تەڭشەش ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ، چارۋىچىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى، يەم - خەشەكى پۈتۈنلەي دۆلەتنىڭ بىر تۇتاش سېتىپ بېرىش يولىغا كىرگۈزۈلدى.

1980 - يىل 7 - ئايدا ش ئو ئا ر پارتكوم «ش ئو ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى باشلىقلىرى يىغىنى ئەھۋالى توغرىسىدا دوكلات»نى تەستىقلاپ تارقىتىپ چارۋىچىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۇلچىمى جەنۇبىي شىنجاڭدا 180 كىلوگرام، شىمالىي شىنجاڭدا 190 كىلوگرام بولۇشنى، بۇ ئۇلچەمدىن يۇقىرى بولۇپ كەتكەنلىرىنى قايتا تۇۋىنلەتمەسلىكنى، شۇنىڭدەك ئىمكانقەدەر تەييار ئاشلىققا سۇندۇرۇپ تەمىنلەشنى بەلگىلىدى. شۇ يىلى 8 - ئايدا ش ئو ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «چارۋىچىلىقنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا ئوقتۇرۇش» چىقىرىپ، چارۋىچىلىققا بىر تۇتاش سېتىپ بېرىش نىشانى دۆلەتكە چارۋا تاپشۇرۇش ۋەزىپىسىنى ئاساس قىلىدىغان دۆلەت چارۋىچىلىق فېرمىسى، ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار شېرىكچىلىكىدىكى چارۋىچىلىق فېرمىسى، چارۋىچىلىق گۇرۇپپىسى، گۇرۇپپا باشقۇرىدىغان چارۋىچىلىق فېرمىسى، چارۋىچىلىق چوڭ ئەتىرىتى، چارۋىچىلىق ئەتىرىتى قاتارلىق مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان ئورۇنلار (قىسقارتىلىپ چارۋىچىلىق گۇرۇپپىسى، فېرمىسى، ئەتىرىتى دېيىلدى) دىن ئىبارەت، دەپ بەلگىلىدى. بۇ گۇرۇپپا، فېرما، ئەتىرەتلەر قوشۇمچە تېرىغان ئاشلىق ھوسۇلى بىر تۇتاش سېتىش كۆرسەتكۈچىگە توغرىلاندى، بىر تۇتاش سېتىش كۆرسەتكۈچى يىلدا بىر قېتىم ھېكتىلدى، 1982 - يىل 12 - ئايدا يەنە چارۋىچىلىق ئورۇنلىرى ئىشلەپچىقارغان ئاشلىق بەقەت قىسمەن بىر تۇتاش سېتىش كۆرسەتكۈچىگىلا توغرىلىنىپ، قالغان قىسمى ئۇزلىرىنىڭ ئىشلىتىشىگە قالدۇرۇلىدۇ، نىسبىتىنى ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر ھېكتىدۇ، دەپ بەلگىلەندى. بۇ چارە 1990 - يىلىمۇ داۋاملىق ئىجرا قىلىندى.

3) ئىقتىسادىي زىرائەت ئەتىرەتلىرى (جۈملىدىن بېلىقچىلىق، ئورمانچىلىق، تۇزچىلىق) ۋە كۆكتات ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرى (ئائىلىلىرى) دىن ئاشلىقنى كەملىگەنلەرنى تەمىنلەش

شىنجاڭنىڭ يېرى كەڭ، ترانسپورت لىنىيىسى ئۇزۇن بولۇش ئالاھىدىلىكىگە ئاساسەن، ئاپتونوم رايون ئەزەلدىن ئاشلىق بىلەن ئۆزىنى تەمىنلەش ئاساسىدا ئىقتىسادىي زىرائەتلەرنى راۋاجلاندۇرۇش، نوقۇل ئىقتىسادىي زىرائەت رايونى بەرپا قىلماسلىقنى ئىنتايىن تەكىتلەپ كەلدى. 1958 - يىل 7 - ئايدا، «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ يېزىلاردا ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش چارىسىنى يولغا قويۇش تەپسىلىي پىرىنسىپى»دا، پاختا، ياغلىق دان، قېزىلچا، كۆك تاماكا، مېۋە قاتارلىق ئىقتىسادىي زىرائەتلەرنى تېرىيدىغان گۇرۇپپا - ئەتىرەتلەر ۋە يېزىلاردا تارقاق ئولتۇراقلىشىپ تۇزچىلىق، ئورمانچىلىق، بېلىقچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى بىردەك يېزىلارغا ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىش چارىسى بويىچە گۇرۇپپا - ئەتىرەتلەر قالدۇرىدۇ، تەڭپۇڭلاشتۇرۇلمىغاندا دۆلەت بىر تۇتاش سېتىپ بېرىدۇ، ئۇنىڭ ئۇلچىمى يېقىن ئەتراپتىكى ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان ئەتىرەتلەرنىڭ سەۋىيىسىدىن تۆۋەن بولمايدۇ دەپ بەلگىلەندى. 1960 - يىلى دۆلەتنىڭ تۇزلەڭلىكتە ئورمان يېتىشتۇرىدىغان بىر قىسىم ئورمانچىلىق مەيدانلىرىمۇ ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشنى راۋاجلاندۇرۇپ، ئۇزلىرى ئىشلەپچىقارغان ئاشلىقنى يەيدىغان بولدى.

1960 - يىلدىن باشلاپ ئاپتونوم رايون ئورۇمچى شەھىرى ئەتراپىدىكى كۆكتاتچىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى مۇقىملاشتۇرۇپ سېتىشنى، ئۇلچىمى تەييار مەھسۇلات ھېسابىدا 168 كىلوگرام بولۇشنى، باشقا شەھەرلەردىكى كۆكتاتچىلىق ئەتىرەتلىرىگە دېھقانچىلىق ئەتىرىتى قاتاردا مۇئامىلە قىلىشنى قارار قىلدى. 1963- يىل 12 - ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارە باشلىقلىرى يىغىنىدا قارامايدا، قەشقەر، غۇلجا شەھەرلىرىدىكى كۆكتاتچىلارغىمۇ ئاشلىقنى مۇقىملاشتۇرۇپ سېتىش قارار قىلىندى.

1980 - يىل 3 - ئايدا ش ئو ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى تۇرپان ۋىلايىتىدىكى ئۇزۇم مەركەزلىك ئىشلەپچىقىرىلىدىغان جايلاردىكى ئۇزۇمچى دېھقانلارنى يىلىغا 200 كىلوگرامدىن ئوزۇقلۇق ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشنى بەلگىلىدى. 1981 - يىل 3 - ئايدا يەنە قۇرۇق ئۇزۇم سېتىۋېلىش تۇپ سانىنى ئورۇندىغانلارنى

پۈتۈنلەي تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەشنى، تۆپ سانىنى ئورۇندىيالمىغانلارنى ئورۇندىغان تۆپ سانىنىڭ پىرسەنت نىسبىتى بويىچە تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەشنى، قالغان قىسمىنى كېلىشىم باھادا تەمىنلەشنى بەلگىلىدى. شۇ يىلى 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «سودا نازارىتىنىڭ 1981-يىللىق كۆكتات ئىشلەپچىقىرىش - سېتىش ھەققىدىكى دوكلات»نى تەستىقلاپ تارقىتىپ، كۆكتاتچىلارنى ئوزۇقلۇق ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشتە، ئاشلىق بىلەن كۆكتاتنى چېتىپ، ئاساسىي ئوزۇقلۇق ئاشلىقتا مۇكاپات ئاشلىقىنى قوشۇشنى بەلگىلىدى. گوۋۇيۈەننىڭ چوڭ، ئوتتۇرا شەھەرلەر ۋە سانائەت، كان رايونلىرىنىڭ ئەتراپىدا كەسىپىي كۆكتاتچىلىق ئەترەتلىرىنى تەسىس قىلىش توغرىسىدىكى يولىورۇقنىڭ روھىغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى 1984 - يىل 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر تۇرۇشلۇق شەھەرلەرنىڭ ئەتراپىدا كەسىپىي كۆكتاتچىلىق ئەترەتلىرىنى تەسىس قىلىشنى، ئۇلارنىڭ كۆكتاتلىرىنى سودا تارماقلىرى سېتىۋېلىپ باشقۇرسا ئاشلىقىنى بىر تۇتاش سېتىپ بېرىشنى، كۆكتاتچىلار تاپشۇرغان كۆكتات تاپشۇرماقچى بولغان ۋەزىپىنىڭ %90گە يەتسە، ئاساسىي ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى 150 كىلوگرام بويىچە تەمىنلەشنى؛ توختامدىكى سانىنىڭ %10نى كەم تاپشۇرسا، ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى %5 ئازايتىپ تەمىنلەشنى؛ كۆكتات تاپشۇرۇش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغانلارغا بىر يىلدا 60 — 75 كىلوگرام مۇكاپات ئاشلىقى سېتىپ بېرىشنى؛ ئەگەر زور تەبىئىي ئاپەت يۈز بېرىپ، ئاپەتكە ئۇچراش كۆلىمى %70تىن، ھوسۇلنىڭ كېمىيىشى %30تىن يۇقىرى بولغانلارنى 180 كىلوگرام بويىچە تەمىنلەشنى بەلگىلىدى. شۇ يىلدىن باشلاپ تۈزلەڭلىكتىكى ئورمانچىلىق مەيدانلىرى (ياكى كەسىپىي ئورمانچىلىق ئەترەتلىرى)، كەسىپىي بېلىقچىلىق ئەترەتلىرىدىكى خادىملارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى چارۋىچىلىق ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى بىر تۇتاش سېتىش ئۇلچىمى بويىچە تەمىنلەندى.

1989 — 1990 - يىللىرى تۇرپان ۋىلايىتىدىكى ئۇزۇمچى دېھقانلارنى ئوزۇقلۇق ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ئۇزۇم باھاسىنىڭ قويۇپ بېرىلىشىگە ئەگىشىپ، كېلىشىم باھالىق ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشكە ئۆزگەرتىلدى. ئاپتونوم رايوندىكى باشقا ئىقتىسادىي زىرائەت ئەترەتلىرى ۋە كۆكتاتچىلىق ئەترەتلىرى (ئاشلىلىرى) نىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى ۋە تەمىنلەش ئۇلچىمىدە يەنىلا بۇرۇنقى بەلگىلىمە ئىجرا قىلىنىدى.

4) باشقا خادىملارنى تەمىنلەش

(1) يېزىغا چۈشكەنلەرنى تەمىنلەش 1962 - يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم، خەلق كومىتېتىنىڭ 9 - ئايدىكى «1962 — 1963 - يىللىرىدا ئاشلىق سېتىشنى قىسقارتىش توغرىسىدىكى قارارى» غا ئاساسەن، ئاشلىق نازارىتى ئىخچاملىنىپ يېزىغا قايتۇرۇلغان ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئائىلە ئاۋابىتاتلىرى ۋە ئائىلىسى يېزىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئائىلە ئاۋابىتاتلىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى گۈڭشې - ئەترەتلەر ھېسابلاپ قالدۇرىدۇ، ئۇلارنى دۆلەت تەمىنلىمەيدۇ، تەمىنلەش زۆرۈر بولغان ئاز سانىدىكى خادىملارنى ناھىيىلىك خەلق كومىتېتىنىڭ يېزا ئىگىلىك ئىشخانىسى تەستىقلاپ تارقاتقان ئورۇنلاشتۇرۇش خىزمىتىدىكى بىر قانچە مەسىلىلەر توغرىسىدىكى دوكلاتنى تارقىتىش ھەققىدە ئۇقتۇرۇش»تا مۇنداق بەلگىلىدى: دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق مەيدانلىرىغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان خادىملار ئېلىپ بارغان ئائىلە ئاۋابىتاتلىرىنىڭ يېڭى ئاشلىق چىققىچە كېتەرلىك ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى بىرەك دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق مەيدانلىرى ھەل قىلىدۇ؛ ھەققەتەن قىيىنچىلىقى بولسا، پۈتۈن ئەمگەك كۈچىنى ھەر ئايدا 15 — 17.5 كىلوگرام، بىرىم ئەمگەك كۈچىنى 14 — 15 كىلوگرام بويىچە، باللارنى يېشىغا قاراپ باھالاپ، تەمىنلەش پىلانىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، شۇ جايدىكى رەھبەرلىككە تەستىقلاتقاندىن كېيىن، ئاشلىق تارماقلىرى تەكشۈرۈپ تەييار ئاشلىق بىلەن تەمىنلەيدۇ. شۇ يىلى 10 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ ئۇقتۇرۇشىنى تارقىتىپ، ئىخچاملاپ يېزىغا قايتۇرۇلغان ئىشچى - خىزمەتچىلەر ۋە ئۇلارنىڭ ئائىلە ئاۋابىتاتلىرىغا بۇرۇن ئاشلىق بىلەن تەمىنلىگەن ئورۇن

يولدا ۋە ئورۇنلاشتۇرۇلغان جايغا يېتىپ بارغاندىن كېيىنكى بىرىنچى ئايدا يېيىشكە يەتكۈدەك ئاشلىق بېلىتى بېرىدۇ، كېيىن ئۇلار دېھقانچىلىق ئاھالىسىغا ئۆزگىرىدۇ، دەپ ئۇقتۇردى. 1964 - يىل 3 - ئايدا ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ مۇنۇ بەلگىلىمىسى ئىجرا قىلىندى: شەھەردىكى زىيالىي ياشلار يېزىغا چوشۇش يولىدا ۋە نىشانلانغان جايغا يېتىپ بارغاندىن كېيىنكى بىرىنچى ئايدا بىر كىشىگە كۈنىگە 0.5 كىلوگرام ئاشلىق بېلىتى بېرىلىدۇ، ئىككىنچى ئېيىدىن باشلاپ يېگى ئاشلىق چىققىچە، يېتىپ بارغان جايدىكى ئاشلىق تارماقلىرى شۇ جايدىكى گۈڭشې ئەزالىرىنىڭ ئوتتۇرىچە ئاشلىق ئىستېمال سەۋىيىسى بويىچە تەمىنلەيدۇ. دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانى، چارۋىچىلىق، بېلىقچىلىق فېرمىسى (ئەترىتى) گە بارغان زىيالىي ياشلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى يېتىپ بارغاندىن كېيىنكى ئىككىنچى ئايدىن باشلاپ شۇ مەيدان (ئەترەت) تىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ۋە ئۇلارنىڭ ئائىلە تاۋابئاتلىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۇلچىمى بويىچە مەيدان (ئەترەت) ھەل قىلىدۇ، ئاشلىقى يېتىشمەيدىغان مەيدان (ئەترەت) لارغا بارغانلارنى دۆلەت تەمىنلەيدۇ. 1980- يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، ش ئۇ ئا ر زىيالىي ياشلار ئىشخانىسى «تاغ ۋە يېزىلارغا بارغان زىيالىي ياشلارنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش مەسىلىسى توغرىسىدىكى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش»تا: تاغ ۋە يېزىلارغا بارغان زىيالىي ياشلار بىرىنچى يىلى ھەر ئايدا 20 كىلوگرام تەييار ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىدۇ، ئىككىنچى يىلى گۈڭشې - ئەترەتلەر ئوزۇقلۇق ئاشلىق تەقسىم قىلىدۇ، يەتمىگەن قىسمىنى دۆلەت قايتۇرۇپ سېتىپ بېرىدۇ، دەپ بەلگىلىدى. 1981 - يىل 10 - ئايدا ئىككىنچى يىلى شۇ جايدىكى شەھەر - بازار ئاھالىلىرىنىڭ نورما ئۇلچىمى بويىچە تەمىنلەشكە، يەتمىگەندە تۇرۇشلۇق جايدىكى گۈڭشې- ئەترەتلەر پەرقنى تولۇقلاپ بېرىشكە ئۇزگەرتىلدى.

(2) گۈڭشې باشقۇرغان كارخانا، كەسپىي ئورۇنلاردىكى خادىملارنى تەمىنلەش 1960 - يىل 6 - ئايدىن ئىلگىرى گۈڭشې باشقۇرۇشىدىكى كارخانا، كەسپىي ئورۇنلار خادىملىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى گۈڭشې - ئەترەتلەر ئاشلىق قالدۇرۇپ ھەل قىلىپ كەلگەندى. 6 - ئايدىن باشلاپ «ئاپتونوم رايوندىكى يېزا خەلق گۈڭشىلىرىنىڭ ئاشلىقىنى باشقۇرۇشنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇش چارىسى»گە ئاساسەن دۆلەت بىر تۇتاش سېتىشقا ئۇزگەرتىلدى. 1971 - يىلى ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى بىر بېكىتىپ 5 يىلغىچە ئۇزگەرتمەسلىك يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، ئۇزلىرى ئىشلەپچىقارغان ئاشلىقىنى يېيىشكە ئۇزگەرتىلدى. 1972- يىل 9 - ئايدا ئىلگىرىكى دۆلەت كارخانىلىرىدىن تۇڭەنگە چۈشۈرۈلگەن خادىملارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى توغرىسىدا گۈڭشې باشقۇرۇشىدىكى كارخانا ئاشلىق بىلەن ئۇزىنى ئۇزى تەمىنلەش مۇھلىتىنى ئوتتۇرىغا قويۇش ھەمدە ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئىنقىلابىي كومىتېتلارغا تەستىقلىتىپ ۋاقتىنچە بىر تۇتاش سېتىش ئاشلىقى بىلەن تەمىنلەپ تۇرۇش بەلگىلەندى. 1973 - يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ [1972] 44 - نومۇرلۇق ھۆججىتىنى ئىزچىللاشتۇرۇش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشىدا، گۈڭشې باشقۇرۇشىدىكى كارخانا، كەسپىي ئورۇنلار خادىملىرىنىڭ بىردەك ئۇزى ئىشلەپچىقارغان ئاشلىقىنى يېيىشىنى تەكىتلىدى. 1982 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارە باشلىقلىرى يىغىنى ئەھۋالى توغرىسىدىكى دوكلاتنى تەستىقلاپ تارقاتقاندا، دۆلەتنىڭ گۈڭشې باشقۇرۇشىدىكى بارلىق كارخانا، كەسپىي ئورۇنلاردىكى خادىملىرىنى بىر تۇتاش سېتىش ئاشلىقى بىلەن تەمىنلەيدىغانلىقىنى تەكىتلىدى.

(3) شەھەرگە كىرىپ ئالىي مەكتەپ، ئوتتۇرا تېخنىكوم مەكتەپلىرىدە ئوقۇيدىغان دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونىدىن كەلگەن ئوقۇغۇچىلار ۋە دېھقانچىلىق چارۋىچىلىق رايونىدىكى ئوتتۇرا، باشلانغۇچ مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، شەھەردىكى ئالىي مەكتەپلەر ۋە ئوتتۇرا تېخنىكوم مەكتەپلىرىگە ئىمتىھان بېرىپ ئوتكەن دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونىدىن كەلگەن ئوقۇغۇچىلار يېزا نوپۇسىنى

مەكتەپ تۇرۇشلۇق جايغا يۆتكىگەندىن كېيىن ئۇزۇقلۇق ئاشلىق بىلەن شەھەر - بازاردىكى نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالىلەر قاتاردا تەمىنلەندى. دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى ئوتتۇرا، باشلانغۇچ مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىغا گۈڭشې - ئەترەتلەر ئاشلىق قالدۇردى. 1964 - يىل 6 - ئايدىن باشلاپ گوۋۇيۈەننىڭ ئۇقتۇرۇشى ئىجرا قىلىنىپ، ناھىيە، بازاردىن تۆۋەن تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپلەرگە دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىدىن كېلىپ يېتىپ ئوقۇيدىغان ئوقۇغۇچىلار پرىنسىپ جەھەتتە تاۋار ئاشلىق يېدى، ئۇزۇقلۇق ئاشلىق ئۆلچىمى شەھەر - بازار ئوقۇغۇچىلىرى بىلەن ئوخشاش بولدى، ئۇزۇقلۇق ئاشلىقىنى ئېلىپ كەلگەنلەرگە پەرق سانى يارىمى بېرىلدى. 1967 - يىلى ئاشلىق نازارىتى يېزا خەلق گۈڭشېسىغا بېرىپ ئەمگەككە قاتناشقان ئوقۇغۇچىلارغا تۇرۇشلۇق گۈڭشې - ئەترەتلەردىكى ئوخشاش ئەمگەك كۈچىنىڭ ئۇزۇقلۇق ئاشلىق ئۆلچىمى بويىچە پەرق سان يارىمى بېرىلىدىغانلىقىنى ئۇقتۇردى. پىيادە يۈرۈپ ئالاقە باغلايدىغان ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئايلىق ئۇزۇقلۇق ئاشلىق ئۆلچىمى كىشى بېشىغا 22.5 كىلوگرام بولۇش، يېزىغا چۈشۈپ ئەمگەك قىلغاندا قايتا ئاشلىق يارىمى قىلماسلىق بەلگىلەندى. 1971 - يىلى ئاپتونوم رايون يېزىلاردىكى ئاۋەتتىكى ئوتتۇرا مەكتەپ (يېزا ئىگىلىك ئوتتۇرا مەكتەپلىرى بۇنىڭ سىرتىدا) ئوقۇغۇچىلىرىدىن مەكتەپتە تۇرغان مەزگىلدە ئۇزۇقلۇق ئاشلىقىنى ئۆزلىرى ئېلىپ كەلگەنلەر بولسا، يەتمىگەن قىسمىنى دۆلەت شەھەر - بازار ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ ئۆلچىمى بويىچە تولۇقلاپ بېرىشنى بەلگىلىدى. 1985 - يىل 5 - ئايدا ئاپتونوم رايون دۆلەتنىڭ ئالىي مەكتەپ ۋە ئوتتۇرا تېخنىكوم مەكتەپلىرىگە ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش پىلانىغا كىرگۈزۈلگەن، لېكىن تەقسىم قىلىنمايدىغان، ئۆزىنىڭ ئاشلىقىنى يەيدىغان ئوقۇغۇچىلارنىڭ مەكتەپتىكى مەزگىلدىكى ئۇزۇقلۇق ئاشلىقى نىسبەت باھاسىغا خىراجەتنى قوشۇپ ياكى كېلىشىم باھا بويىچە تەمىنلىنىدۇ، ئۇزۇقلۇق ئاشلىقىنى ئۆزى ئېلىپ كېلىپ ئاشلىق بېلىتىگە تېگىشىمۇ بولىدۇ، تېگىشكەندە بىر تۇتاش سېتىش باھاسىدىكى ئاشلىق بولسا (ئاشلىق تارماقلىرى ئىسپات چىقىرىپ بەرگەن بولسا)، تەمىنلىگەندىمۇ بىر تۇتاش سېتىش باھاسى بويىچە تەمىنلىنىدۇ، دەپ بەلگىلىدى. 1987 - يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى چارۋىچىلارنىڭ پەرزەنتلىرى شەھەردىكى ئوتتۇرا مەكتەپلەردە يېتىپ ئوقۇسا، ئۆز جايىدىن ئاشلىق بېلىتى ئېلىۋالسا ياكى يېزىدىكى ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىش مۇناسىۋىتىنى يۆتكىسە، كۆچۈپ كىرگەن جايدىكى ئاشلىق دۆكىنى نىسبەت باھاسىدا تەمىنلەيدۇ، ئۆلچىمى شەھەر - بازاردىكى ئوقۇغۇچىلار بىلەن ئوخشاش بولىدۇ دەپ، ئوقتۇردى.

(4) ۋەتەنگە قايتىپ يېزىلاردا ئولتۇراقلاشقان جۇڭگو مۇھاجىرلىرى ۋە چەت ئەل تەۋەلىكىدىكى جۇڭگولۇقلارنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش 1983 - يىل 1 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى مۇھاجىرلار ئىشخانىسى سودا مىنىستىرلىكى ۋە گوۋۇيۈەن مۇھاجىرلار ئىشخانىسىنىڭ ئۇقتۇرۇشىنى تارقىتىپ، تۆۋەندىكىلەرنى بەلگىلىدى: ۋەتەنگە قايتىپ يېزىلاردا ئولتۇراقلاشقان مۇھاجىرلار ۋە چەت ئەل تەۋەلىكىدىكى جۇڭگولۇقلارنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشتە، ۋەتەنگە قايتقان مۇھاجىرلار ۋە چەت ئەل تەۋەلىكىدىكى جۇڭگولۇقلارنىڭ ۋەتەنگە قايتىپ ئولتۇراقلىشىش ئىسپاتى ۋە شۇ جايدىكى جامائەت خەۋپسىزلىكى تارماقلىرىنىڭ نوپۇسقا ئېلىش ئىسپاتىغا ئاساسەن ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەش رەسمىيىتى بېجىرىپ بېرىلىدۇ. ياشانغان، مەجرۇھ، 18 ياشتىن تۆۋەن ئەمگەك ئىقتىدارى بولمىغان ۋەتەنگە قايتقان مۇھاجىرلار ۋە چەت ئەل تەۋەلىكىدىكى جۇڭگولۇقلار دۆلەتنىڭ بىر تۇتاش سېتىپ بېرىش دائىرىسىگە كىرگۈزۈلىدۇ. 18 ياشقا توشقانلارنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشتىن ئىلگىرىكى كېتەرلىك ئاشلىقىنىڭ كەم قىسمىنى دۆلەت ئۇلار بېكى ئاشلىققا ئۇلاشقىچە تەمىنلەيدۇ. ۋەتەنگە قايتقان مۇھاجىرلار ۋە چەت ئەل تەۋەلىكىدىكى جۇڭگولۇقلارنىڭ ئۇزۇقلۇق ئاشلىق ئۆلچىمى شۇ جايدىكى دېھقان، چارۋىچىلارنىڭ ئۇزۇقلۇق ئاشلىق ئۆلچىمىدىن پايدىلىنىپ ئىجرا قىلىنىدۇ. بۇ بەلگىلىمە يېزىلارغا قايتىپ ئولتۇراقلاشقان شياڭگاڭ، ئاۋمېنلىق قېرىنداشلارغىمۇ ئويغۇن كېلىدۇ.

(5) خەلق ئىشچىلىرىغا بېرىلىدىغان ياردەم خەلق ئىشچىلىرىغا بېرىلىدىغان ياردەم دېگەندە ئاساسەن خەلق ئىشچىلىرىنىڭ ئۇزۇقلۇق ئاشلىقى (ئۇنىڭ ئىچىدە بىر قىسىم يەم - خەشەكمۇ بار) كۆزدە

تۈتۈلىدۇ. 1958 - يىل 7 - ئايدا ش ئو ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ شەھەر- بازارلاردا ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش چارىسىنى يولغا قويۇش تەپسىلىي پرىنسىپى» ۋە «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ چارۋىچىلىق رايونلىرىنى ئاشلىق، ياغ بىلەن نورمىلىق تەمىنلەشنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇش تەپسىلىي پرىنسىپى»دا مۇنداق بەلگىلەنگەن: شەھەر - بازاردىكى قۇرۇلۇش قىلغۇچى ئورۇنلار بېزىلاردىن ياكى چارۋىچىلىق رايونلىرىدىن ۋاقىتلىق خەلق ئىشچىلىرى ياكى ئەمگەك ئۇلاغلىرىنى ئالغاندا، خەلق ئىشچىلىرى بەلگىلەنگەن ئۆلچەم بويىچە قالدۇرۇلغان ئوزۇقلۇق ئاشلىقى، يەم - خەشەكى ياكى تېگىشىۋالغان ئاشلىق بىلىتى، يەم - خەشەك بىلىتىنى بېتەرلىك ئېلىپ بېرىشى كېرەك، يەتمىگەن قىسمىنى ئىشلەتكۈچى ئورۇن ئالي بويىچە جەدۋەللەشتۇرۇپ شۇ جايدىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ تولۇقلاپ بېرىشىگە مەلۇم قىلىدۇ. 1966 - يىل 12 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى سانجى ئاپتونوم ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسىغا مۇنداق تەستىقلي جاۋاب قايتۇردى: ھەم سانائەت بىلەن، ھەم دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىدىغان خادىملارنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشتە، مۇددەتتى بىر يىلدىن تۆۋەن ۋاقىتلىق ئىشچىلار، پەسىللىك ئىشچىلار ئورۇقلۇق ئاشلىقىنى ئاشلىق بىلىتىگە تېگىشكەندىن كېيىن زاۋۇت، كان كارخانىسىدا تاماق يېسە، پەرقى تولۇقلاپ بېرىلىدۇ، مۇددەتتى بىر يىلدىن يۇقىرىلار ۋاقىتلىق ئاشلىق مۇناسىۋىتىنى يۆتكەيدۇ. 1973 - يىل 10 - ئايدا ش ئو ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ [1972] 44 - نومۇرلۇق ھۆججىتىنىڭ روھىغا ئاساسەن، خەلق ئىشچىلىرىغا بېرىلىدىغان يارەمنىڭ دۆلەت مەبلەغ سالغان تۈرلەر، مەسىلەن: تاشيول، تۆمۈرىيول، ئايرودروم، سۇ ئىنشائاتلىرى ياساش قاتارلىقلار بىلەنلا چەكلىنىشنى، يارەم بېرىش ئۆلچىمى بىر ئادەمنىڭ كۈنلۈكى 0.25 كىلوگرامدىن ئاشماسلىقنى بەلگىلىدى. شۇ يىلى ش ئو ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ تۈرلۈك ئاشلىق، ياغ قوشۇمچە ياردەمى توغرىسىدىكى ۋاقىتلىق بەلگىلىمىسى»نى تارقاتتى، ئۇنىڭدا، ھەربىي قىسىم بىلەن بىللە دۆلەت مۇداپىئەسى قۇرۇلۇشىغا قاتنىشىدىغان خەلق ئىشچىلىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى ئېيىغا 22.5 كىلوگرام بويىچە كېمى تولۇقلاپ بېرىلىدۇ، يەر ئاستىدا ۋە تونىللاردا مەشغۇلات قىلىدىغانلارنىڭ 25.5 كىلوگرام بويىچە كېمى تولۇقلاپ بېرىلىدۇ، دەپ بەلگىلەنگەن. 1976 - يىل 8 - ئايدا، خەلق ئىشچىلىرى، دېھقان، ئىشچىلارنى ئاجرىتىپ ئۇرۇمچى نېفىت خىمىيە سانائىتى زاۋۇتىنىڭ قۇرۇلۇشىغا ياردەم بېرىش ئۆچۈن، ئاپتونوم رايونلۇق ئاساسىي قۇرۇلۇش كومىتېتى، ئەمگەك ئىدارىسى، ئاشلىق ئىدارىسى بىرلىكتە ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، خەلق ئىشچىلىرىنىڭ قوشۇمچە ياردەمىنىڭ بىرەيگە ئېيىغا 21.5 كىلوگراملىق ئۆلچەم بويىچە كېمى تولۇقلاپ بېرىلىدىغانلىقىنى ئۇقتۇردى. 1985 — 1986 - يىللىرى سودا مىنىستىرلىكى نامرات جايلارنىڭ يول ۋە سۇ ئىنشائاتلىرى قۇرۇلۇشىغا ياردەم بېرىشكە ئىشلىتىش ئۆچۈن، ئاپتونوم رايونغا 178 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام مەخسۇس ئاشلىق كۆرسەتكۈچى چۈشۈرۈپ بەردى. بۇ ئاشلىق ئىش تېپىپ بېرىش يولى بىلەن قۇتقۇزۇشقا ئىشلىتىلدى. ئاشلىق تارماقلىرى ئاجرىتىلغان ئاشلىقنى ۋاكالەتەن سېتىشقا مەپلەپ، خەلق ئىشچىلىرىنىڭ يارەمىگە كىرگۈزدى.

2. يەم - بوغۇز

1) دېھقانچىلىق رايونى

1957 - يىلى ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش يولغا قويۇلغاندا، يېزىلاردىكى ئەمگەك ئۇلاغلىرىغا قىسراق ئىگىلەش پرىنسىپى بويىچە بىر قىسىم ساپ يەم - بوغۇز تەمىنلەپ بېرىلگەنىدى. 1958 - يىل 7- ئايدا ش ئو ئا ر خەلق كومىتېتى «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ يېزىلاردا ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش- سېتىشنى يولغا قويۇش تەپسىلىي پرىنسىپى»نى تارقىتىپ، ئاپەتكە ئۇچرىغان رايونلاردىكى ئاشلىقنى يېتىشمەيدىغان كوپىراتىپ (ئاشلە) لارنىڭ تېرىلغۇ ئۇلاغلىرىغا يەم - بوغۇز قالدۇرۇش ئۆلچىمى شۇ جايدىكى

نورمال يىللاردا ئاشلىقى پېتىشمەيدىغان كوپىراتىپ (ئائىلە) لارنىڭكىدىن ياكى ئادەتتىكىسى ئىستېمال سەۋىيىسىدىن تۆۋەن بولۇشىنى بەلگىلىدى. 1962 - يىلى ئاشلىق ھوسۇلى ئېغىر دەرىجىدە كېمەيىپ كەتكەنلىكى ئۈچۈن، يېزىلاردا قالدۇرۇلغان يەم - بوغۇز ناھايىتى ئاز بولدى، بىر يىلدا قوش ئېتىغا 100 كىلوگرام ئەتراپىدا، قوش كالىسىغا 50 كىلوگرام ئەتراپىدا يەم - بوغۇز قالدۇرۇلدى. 1963 - يىلدىن كېيىن، مەملىكەتلىك ئاشلىق يېغىنىنىڭ روھى ئىزچىللاشتۇرۇلۇپ، دۆلەتنىڭ يېزىلارنى يەم - بوغۇز بىلەن تەمىنلەش دائىرىسى ئاپەتتىن قۇتقۇزۇپ ساقلاپ قېلىنىدىغان چارۋا مال، قىسقا يوللۇق تىرانسپورت ئۇلاغلىرىغا يارەدەم بېرىش ۋە سېتىۋېلىنغان چارۋا مەھسۇلاتلىرىغا مۇكاپات تەرىقىسىدە سېتىپ بېرىشتىن ئىبارەت بولدى. ئاپتونوم رايون مۇنداق بەلگىلىدى: ئاپەت سەۋەبىدىن ھوسۇل كېمەيىپ كېتىپ، قوش ئېتىغا قالدۇرۇلغان يەم - بوغۇز 50 كىلوگرامغا، قوش كالىسىغا قالدۇرۇلغان يەم - بوغۇز 25 كىلوگرامغا يەتمەيدىغانلارغا ئەھۋالغا قاراپ يارەدەم بېرىلىدۇ.

1981 - يىل 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «ئاپتونوم رايونلۇق چوشقا، ئۇي قۇشلىرى بېقىش مۇھىبەت يېغىنىنىڭ خاتىرىسى» نى تەستىقلاپ تارقىتىپ، توخۇ بېقىش بىلەن شۇغۇللىنىدىغان كەسپىي ئائىلىلەر نۇقتىلىق ئائىلىلەرگە تۇخۇم ناپىزىسا يەم بىلەن تەمىنلەش چارىسىنى قوللىنىپ، بىر كىلوگرام تۇخۇم سېتىپ بەرسە، 5 كىلوگرام يەم بىلەن تەمىنلەشنى بەلگىلىدى. 1982 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «چوشقىچىلىقنى زور كۈچ بىلەن راۋاجلاندۇرۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: كوللېكتىپ باقىدىغان ئانا چوشقا ۋە نەسىللىك قاۋانلارغا 360 كىلوگرامدىن يەم - بوغۇز قالدۇرۇلىدۇ، شەخسلەر باققانلىرىغا ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرى ھەل قىلىپ بېرىدۇ. كوللېكتىپ باشقۇرۇشىدىكى ئەلا سورت يېتىشتۇرۇش فېرمىلىرىنىڭ يەم - بوغۇزى بولمىسا ياكى ئۆزى ئىشلەپچىقارغان ئاشلىقى يېتىشمىسە، ئاشلىق تارماقلىرىغا ھەل قىلىپ بېرىشنى ئىلتىماس قىلسا بولىدۇ. بورتالا ئاپتونوم ئوبلاستى 1984 - يىلى يېزىلاردىكى باقمىچىلىق كەسپىي ئائىلىلىرى توختام بويىچە تەكسە باھادا دۆلەتنىڭ سودا تارماقلىرىغا 3 كىلوگرام سۈت سېتىپ بەرسە، بىر كىلوگرام يەم - بوغۇز بىلەن تەمىنلەشنى بەلگىلىدى. ئۇرۇمچى شەھىرى 1985 - يىلى تۇخۇم تېگىشىپ سېتىۋېلىشقا چىقىم قىلغان يەم - بوغۇز ئاشلىقى 2 مىليون كىلوگرامغا يەتتى. شۇنىڭدىن كېيىن، ئاپتونوم رايوندىكى باشقا ۋىلايەت، ئوبلاستلارمۇ تەكسە باھالىق يەم - بوغۇز بىلەن تەمىنلەشنى تەكسە باھادا سېتىپ بېرىدىغان گۆش، ئۇي قۇشى، تۇخۇم، سۈت مەھسۇلاتلىرى بىلەن چېتىش چارىسىنى قوللاندى، 1990 - يىلمۇ ئاشۇ چارە ئىجرا قىلىندى.

2) چارۋىچىلىق رايونى

1958 - يىل 7 - ئايدا «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ چارۋىچىلىق رايونلىرىنى ئاشلىق، ياغ بىلەن نورمىلىق تەمىنلەشنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇش تەپسىلىي پرىنسىپى» دا مۇنۇلار بەلگىلەندى: ئەمگەك ئېتى، قېچىرغا كۆككە قويۇش مەزگىلىدە بوغۇز بېرىلمەيدۇ، بوغۇز زۇرۇر بولسا ئۇزلىرى تەڭشەپ ھەل قىلىدۇ، قۇرۇق ئوت مەزگىلىدە ھەر بىرى كۈنىگە 0.5 — 1 كىلوگرامدىن بوغۇز بىلەن تەمىنلىنىدۇ، بىر يىلدا 150 كىلوگرامدىن ئېشىپ كەتمەسلىكى كېرەك. كېمەل، ئاجىز چارۋا مالىلارغا بوغۇز زۇرۇر بولۇپ ئۇزلىرى ھەل قىلالمىسا، رايونلۇق ھۆكۈمەتنىڭ ئىسپاتى بىلەن ئەھۋالغا قاراپ تەمىنلىسە بولىدۇ. چارۋىچىلىق كوپىراتىپلىرى يېزا ئىگىلىك قوشۇمچە كەسىپ ئىشلەپچىقىرىشىغا ئىشلىتىدىغان ئىش ئۇلاغلىرىنىڭ بوغۇزىنى رايونلۇق ھۆكۈمەت مەزكۇر كوپىراتىپنىڭ ھەقىقەتەن ئەمگەك ئۇلىغى بارلىقى ۋە بەلگىلەنگەن ئۇلۇچەملەرگە ئاساسەن جەدۋەللەشتۇرۇپ شۇ جايدىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ كىنىشكا تارقىتىپ تەمىنلىشىگە يوللايدۇ. 1960- يىلى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق يېغىنىدا پادا ئىتلىرىنى بىر يىلدا 100 كىلوگرام يەم بىلەن تەمىنلەش بەلگىلەنگەندى، 1964 - يىلى 50 — 100 كىلوگرامغا ئۆزگەرتىلدى. 1965 - يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى ئاشلىق نازارىتىنىڭ «قىسمەن چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى چارۋا - مالىلارنىڭ يەم - بوغۇز

ياردەمنى ئورۇنلاشتۇرۇش توغرىسىدا پىكىر» نى تەستىقلاپ تارقىتىپ، چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى ئورۇق، ئاجىز چارۋا مالىلارنىڭ قوشۇمچە يەم - بوغۇزى ئالتاي ۋىلايىتى، باينىغولىن ئاپتونوم ئوبلاستىدا ئومۇمىي چارۋىنىڭ %15ى بولسىچە، باشقا ۋىلايەت، ئاپتونوم ئوبلاستلاردا ئومۇمىي چارۋىنىڭ %10ى بولسىچە ھېسابلىنىپ، چوڭ چارۋا مالىلارغا 1 — 2 كىلوگرامدىن، ئۇششاق چارۋا مالىلارغا 0.5 — 1 كىلوگرامدىن تەمىنلەشنى، ئاشلىق تۇرىنى شۇ جايىنىڭ ئۆزى ئورۇنلاشتۇرۇشنى بەلگىلىدى. 1971 - يىلى، ش ئۇ ئا ر پارتكوم پادىچى مىنىدىغان ئاتنىڭ بوغۇزى 100 — 200 كىلوگرام بولۇشنى، ئورۇق، ئاجىز چارۋا مالىلارنىڭ ياردەم بوغۇزى ئومۇمىي چارۋا مال سانى بويىچە ھېسابلىنىپ، چوڭ چارۋا مالغا 1 — 2 كىلوگرامدىن، ئۇششاق چارۋا مالغا 0.5 — 1 كىلوگرامدىن تەمىنلەشنى، باشقا نەسىللىك چارۋا مال، ئەمگەك ئۇلاغلىرىنىڭ ئوزۇقلۇق دېھقانچىلىق رايونى بىلەن ئوخشاش بولۇشنى بەلگىلىدى.

1980 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم [1980] 83 - نومۇرلۇق ھۆججىتى ئارقىلىق تەستىقلاپ تارقاتقان ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارە باشلىقلىرى يىغىنىنىڭ ئەھۋالى توغرىسىدا دوكلات» نىڭ روھىغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «چارۋىچىلىقتا ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىپ بېرىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، تۆۋەندىكىلەرنى بەلگىلىدى: چارۋىغان چارۋا مالىلارنىڭ ياردەم بوغۇزى ئوستۇرۇلۇپ، چوڭ مالىلارنىڭ 3 — 4 كىلوگرام، ئۇششاق چارۋا مالىلارنىڭ 1 — 2 كىلوگرام بولىدۇ؛ نەسىللىك چارۋا مالىلاردىن ئات، كالا، تۆگىنىڭ 750 — 900 كىلوگرام، ئېشەكنىڭ 200 — 300 كىلوگرام، قوينىڭ 50 كىلوگرام؛ ئەمگەك ئۇلاغلىرىدىن ئات، قېچىرنىڭ 200 — 400 كىلوگرام، كالا، تۆگىنىڭ 125 — 200 كىلوگرام، پادىچىلار مىنىدىغان ئاتنىڭ 100 — 200 كىلوگرام، كوللېكتىپ ئەمگەك ئۇلاغلىرىدىن ئېشەكنىڭ 50 — 125 كىلوگرام بولىدۇ. بۇ بەلگىلىمە 1990 - يىلغىچە ئىجرا قىلىنىدى.

3. ئۇرۇقلۇق

1957 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم، خەلق كومىتېتى مۇنداق يوليورۇق بەردى: ئاشلىق ئۇرۇقلۇقى ئەملي ئېھتىياج بويىچە ھېسابلاپ قالدۇرۇلىدۇ، سۈپەتلىك ئۇرۇقلۇقنى دېھقانچىلىق تارماقلىرى باشقۇرىدۇ، دېھقانچىلىق تارماقلىرى ئۆزىنى تەمىنلىيەلمىگەن گۇڭشې ياكى ئاشلىقى يېتىشمەيدىغان گۇڭشېلاردىن سۈپەتلىك ئۇرۇقلۇق سېتىۋالغاندا، شۇ جايدىكى ئاشلىق تارماقلىرى بۇ گۇڭشې، ئەتراپتىكى ئوخشاش مىقداردا ئاشلىق سېتىپ بېرىدۇ (ئاشلىقى ئېشىنىدىغان گۇڭشې، ئەتراپتىدىن سۈپەتلىك ئۇرۇقلۇق سېتىۋالسا، ئۇلارغا قايتۇرۇپ ئاشلىق سېتىپ بېرىلمەيدۇ). 1959 - يىلى ئاشلىق مىنىستىرلىكى، سودا مىنىستىرلىكى، يېزا ئىگىلىك مىنىستىرلىكى ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش، قەھەتچىلىككە تەييارلىق كۆرۈش ئۇرۇقلۇقنى ئاشلىق تارماقلىرى زاپاس ساقلايدۇ، «ئىشلەتىلمە ئۇرۇقلۇق، ئىشلەتىلمىمە ئاشلىق بولىدۇ» دەپ يوليورۇق بەردى. ئاپتونوم رايون بۇ بەلگىلىمىگە ئاساسەن، ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش، قەھەتچىلىككە تەييارلىق كۆرۈش ئۇرۇقلۇقنى تەستىقلاتماي ئۆز ئالدىغا ئىشلەتكىلى بولمايدىغانلىقىنى، قەرز ئورنىدا سېتىشقا رۇخسەت قىلىنمىدىغانلىقىنى، تېرىلغۇ مەزگىلى ئۆتۈپ بىر ئايغىچە ئىشلەتىلمىگىنىنى تاۋار ئاشلىقتا ئۆزگەرتىشنى بەلگىلىدى. 1963 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق ئىشخانىسى تۆۋەندىكىلەرنى ئۇقتۇردى: ئىشلەپچىقىرىش ئەتراپتىلىرىنىڭ ئۇرۇقلۇقى يېتىشمىسە، ئۆز جايىدا تەڭشەپ ھەل قىلىنىدۇ، ئاشلىقتا ئۇرۇقلۇق تېگىشىشكە ياكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ قەرز ئورنىدا سېتىپ بېرىشىنى ئىلتىماس قىلىشقا بولىدۇ، ئاشلىق تارماقلىرى پەقەت ئېغىر ئاپەت بولغان رايونلارنىلا ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش ئۇرۇقلۇقى بىلەن تەمىنلەيدۇ.

1984 - يىل 8 - ئايدا دېھقانچىلىق نازارىتى، ئاشلىق ئىدارىسى ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، تۆۋەندىكىلەرنى

ئۇقتۇردى: 10 - ئاينىڭ 1 - كۈندىن ئېتىبارەن، سۈپەتلىك ئۇرۇقلۇقتا پۈتۈنلەي كېلىشىپ سېتىۋېلىش، كېلىشىپ سېتىش يولغا قويۇلىدۇ. سۈپەتلىك ئۇرۇقلۇق يېتىشتۇرۇش ئورۇنلىرىدىن سۈپەتلىك ئۇرۇقلۇق تاپشۇرۇش سەۋەبىدىن ئوزۇقلۇق ئاشلىقى، يەم - خەشەكى يېتىشمەي قالغانلار كېلىشىم باھالىق ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىدۇ؛ ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش، قەھەتچىلىككە تەييارلىق كۆرۈش ئۇرۇقلۇقىنى يەنىلا ئاشلىق تارماقلىرى باشقۇرىدۇ، ئاپەت سەۋەبىدىن ئاشلىقى يېتىشمىگەن ئورۇن ۋە شەھسلەر ئىشلەپچىقىرىش ئارقىلىق ئۆزىنى قۇتقۇزۇشنى قانات يايدۇرۇپ، دۆلەتنىڭ ئۇرۇقلۇق بىلەن تەمىنلىشىگە ئېھتىياجلىق بولسا، يەنىلا ئاشلىققا ئۇرۇقلۇق تېگىشىش يولغا قويۇلىدۇ. 1985 - يىلى گوۋۇيۈەننىڭ «چوشقا ۋە يېزىلاردىكى ئاشلىق، ياغ باھاسىنى تەڭشەش لايىھىسىنى چۈشۈرگەنلىك توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش»ىنىڭ روھىغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «چوشقا، كالا، قوي ۋە يېزىلاردا ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىش، سېتىش سىياسىتى ۋە باھاسىنى تەڭشەش لايىھىسىنى چۈشۈرگەنلىك توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، سۈپەتلىك ئۇرۇقلۇق يېتىشتۇرىدىغان كەسىپىي مەيدان (ئاشلە) لار ئىشلەپچىقارغان ئاشلىق ئۇرۇقلۇقىنى توختاملىشىپ سېتىۋېلىنىدىغان ئاشلىق قاتارىغا كىرگۈزمەي، ئۇرۇقلۇققا مەسئۇل تارماقلار باشقۇرسا بولىدۇ، دەپ بەلگىلىدى. 1986 - يىل 4 - ئايدىن كېيىن دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق - بېلىقچىلىق مىنىستىرلىكى ۋە سودا مىنىستىرلىكىنىڭ ئۇقتۇرۇشى ئىجرا قىلىنىپ، ئۇرۇقچىلىق بازىلىرىغا چۈشۈرۈلىدىغان ئاشلىقنى توختاملىشىپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى كەچۈرۈم قىلىندى، لېكىن ئۇرۇقلۇق ئىشلەپچىقىرىش كۆلىمى ۋە تاپشۇرۇشقا تېگىشلىك يارامليق ئۇرۇقلۇق مىقدارىنى ئورۇندىتىش شەرت قىلىندى. 1990 - يىلغىچە ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش، قەھەتچىلىككە تەييارلىق كۆرۈش ئۇرۇقلۇقىنى يەنىلا ئاشلىق تارماقلىرى سېتىۋالدى، زاپاس ساقلىدى، ئىشلەتكەندە بىر دەرىجە يۇقىرى دېھقانچىلىق ۋە ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ تەستىقىنى ئالدى.

4. مۇكاپات ئاشلىقى

1967 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى سودا نازارىتىنىڭ «چوشقا سېتىۋېلىشتا مۇكاپاتلىق يەم - بوغۇز ياردەم قىلىشنى يولغا قويۇش توغرىسىدا دوكلات»ىنى تەستىقلاپ تارقاتتى. 5 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى، سودا نازارىتى ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، سودا تارماقلىرى ئېغىرلىقى 65 كىلوگرامدىن يۇقىرى بىر چوشقا سېتىۋالسا، 50 كىلوگرام مۇكاپات ئاشلىقى سېتىپ بېرىشنى بەلگىلىدى. 1972 - يىل 5 - ئايدا سودا نازارىتى، ئاشلىق ئىدارىسى «تېرىپ ئۈستۈرۈلگەن سوغىگۇل، كەتىرا قاتارلىق جۇڭيى دورىلىق ئۆسۈملۈكلىرىنى سېتىۋېلىشتا مۇكاپات ئورنىدا رەخت بىلىتى بېرىش، ئاشلىق سېتىپ بېرىشنى يولغا قويۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، تۆۋەندىكىلەرنى بەلگىلىدى: 50 كىلوگرام تېرىپ ئۈستۈرۈلگەن سوغىگۇل سېتىۋېلىنسا، 50 كىلوگرام مۇكاپات ئاشلىقى سېتىپ بېرىلىدۇ؛ 50 كىلوگرام تېرىپ ئۈستۈرۈلگەن كەتىرا سېتىۋېلىنسا، 25 كىلوگرام مۇكاپات ئاشلىقى سېتىپ بېرىلىدۇ؛ 50 كىلوگرام تەڭگە يوپۇرماقتا 25 كىلوگرام مۇكاپات ئاشلىقى سېتىپ بېرىلىدۇ؛ 50 كىلوگرام قېرىنقىزغا 10 كىلوگرام مۇكاپات ئاشلىقى سېتىپ بېرىلىدۇ. مۇكاپات ئاشلىقىنى دورىلىق ئۆسۈملۈك سېتىپ بەرگەن ئورۇن ياكى شەخس سودا ئورۇنلىرىنىڭ ئىسپاتىنى ئېلىپ شۇ جايدىكى ئاشلىق تارماقلىرىدىن ئاشلىق سېتىۋالىدۇ. 1972 - يىل 10 - ئايدا «شىمالىي شىنجاڭ رايونى چوشقا بېقىش خىزمىتى يىغىنىنىڭ خاتىرىسى»دە مۇنداق بەلگىلەندى: چوشقا سېتىۋېلىنغاندىن كېيىن سېتىپ بېرىلىدىغان مۇكاپات ئاشلىقى پەقەت گۈڭشې ئەزالىرىغىلا سېتىپ بېرىلىدۇ، كوللېكتىپ يەم - بوغۇز قالدۇرۇپ بېقىپ تاپشۇرغان چوشقىلارغا مۇكاپات ئاشلىقى سېتىپ بېرىلمەيدۇ، مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش ئۆلچىمى مۇنداق: ئېغىرلىقى 60 — 65 كىلوگرام چوشقىغا 40 كىلوگرام ساپ يەم - بوغۇز مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلىدۇ، ئېغىرلىقى 65 كىلوگرامدىن ئارتۇق بولسا، ئارتۇق قىسمىنىڭ بىر كىلوگرامىغا بىر كىلوگرام مۇكاپات ئاشلىقى قوشۇپ سېتىپ بېرىلىدۇ.

1973 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ش ئۇ ئا ر سودا ئىدارىسىنىڭ «يېزا ئىگىلىك قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىغا بىر تۈتاش مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش چارىسىنى يولغا قويۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش»نى تەستىقلاپ تارقىتىپ، يېزا ئىگىلىك قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋالغاندا مۇكاپات ئاشلىقى سېتىپ بېرىش ئۇلچىمى ۋە چارىسىنى تەكتلەپ ۋە بىرلىككە كەلتۈرۈپ، تۆۋەندىكىلەرنى بەلگىلىدى: دۆلەت سودا تارماقلىرىغا سېتىپ بېرىلگەن 50 كىلوگرام يېزا ئىگىلىك قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتىغا مۇكاپات ئاشلىقى سېتىپ بېرىش ئۇلچىمى: 1، 2 - دەرىجىلىك يېشىل ئۈزۈمگە 15 كىلوگرام، ئېكسپورت قوغۇنىغا 10 كىلوگرام، ئېكسپورت ئاق - قارا گازىرىغا 15 كىلوگرام، يالپۇز يېغىغا 750 كىلوگرام، تېرىپ ئۆستۈرۈلگەن سوغىگۈلگە 50 كىلوگرام، تېرىپ ئۆستۈرۈلگەن ئالقاتقا 40 كىلوگرام، تېرىپ ئۆستۈرۈلگەن كەتىرا ۋە تەڭگە يوپۇرماقىغا 25 كىلوگرامدىن، قېرىنمىزغا 10 كىلوگرام، ئۈرۈك مېغىزىغا 25 كىلوگرام، ياڭاقتا 15 كىلوگرام. بۇنىڭدىن باشقا، بىر دانە بورداق قوي سېتىپ بەرسە، 10 كىلوگرام مۇكاپات ئاشلىقى سېتىپ بېرىلدى. گۈڭشي ئەزالىرى، دېھقانچىلىق ئىشچىلىرى سېتىپ بەرگەن چوشقىنىڭ ئېغىرلىقى 60 — 65 كىلوگرام بولسا، 40 كىلوگرام مۇكاپات يەم - بوغۇزى سېتىپ بېرىلدى. 65 كىلوگرامدىن يۇقىرى بولسا، يۇقىرى قىسمىنىڭ بىر كىلوگرامىغا بىر كىلوگرامدىن مۇكاپات يەم - بوغۇزى سېتىپ بېرىلدى. يۇقىرىدىكى مۇكاپات ئاشلىقىنى ئاشلىق تارماقلىرى ئالاقىدار سېتىۋېلىش تارماقلىرى تارقاتقان تالونلارغا ئاساسەن تەمىنلىدى.

1975 — 1978 - يىلغىچە تاشقى سودا مىنىستىرلىكى يەنە بىۋاستە بۇغداي يۆتكەپ، شىنجاڭ تاشقى سودىسى سېتىۋېلىپ ئېكسپورت قىلغان ئاق مېخىلىيە قوغۇنى، قۇرۇق ئۈزۈم، ھۆل ئۈزۈم، سامساق، پەمىدۇر قاتارلىق يېزا ئىگىلىك قوشۇمچە كەسىپ، يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلىرىنىمۇ مۇكاپات تەرىقىسىدە ئاشلىق سېتىپ بەردى.

1979 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بىر تونىا قۇرۇق ئۈزۈم سېتىۋېلىنسا، 300 كىلوگرام بۇغداي مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىشنى ئۇقتۇردى. 1980 - يىل 8 - ئايدا، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، سودا ئىدارىسى ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، شەخسىلەرنىڭ كالا، قوينى سېتىۋالغاندا، بىر كىلوگرام ئېغىرلىقىغا بىر كىلوگرام كۆممىقوناق ياكى ئاشلىق قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتى سېتىپ بېرىشنى ئۇقتۇردى. (ئاشلىققا سۈندۈرۈلدى). شۇ يىلى 9 - ئايدا، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى قۇرۇق ئۈزۈم سېتىۋالغاندا مۇكاپاتلاپ ئاشلىق سېتىپ بېرىشنى داۋاملىق ئىجرا قىلىشتىن سىرت، ھۆل ئۈزۈم ئېكسپورت قىلغاندا قۇرۇق ئۈزۈمگە مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش ئۇلچىمىنىڭ %20ى بويىچە ئىجرا قىلىشنى كۆرسەتتى. تاشقى سودا سېتىۋالغىنىنى تاشقى سودا بىۋاستە مۇكاپاتلىدى. 1980 - يىل 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق يىغىنىنىڭ خاتىرىسى»نى تەستىقلاپ تارقىتىپ، مۇكاپات ئاشلىقىغا ئېرىشكەن ئامما ئەگەر ئاشلىق ئالمىسا، ئاشلىقنى ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش باھاسى بىلەن بىر تۈتاش سېتىۋېلىش باھا پەرقى بويىچە پۇل بېرىش، لېكىن دۆلەتنىڭ تاختاي باھاسى بويىچە قايتۇرۇپ سېتىپ بېرىش ئاشلىقى بەرمەسلىكنى بەلگىلىدى. 1981- يىلدىن ئېتىبارەن ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ «ئالتۇن سېتىۋالغاندا مۇكاپاتلاپ ئاشلىق سېتىپ بېرىش مەسلىسى توغرىسىدا بەلگىلىمە»سى ئىجرا قىلىنىپ، خەلق گۈڭشىلىرى، ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرى ئالتۇن ئىشلەپچىقىرىش بىلەن شۇغۇللانسا، مۇكاپات تەرىقىسىدە ئاشلىق سېتىپ بېرىلدى، جەنۇبىي شىنجاڭدا بىر سەر (16 سەرلىك تارازا بويىچە سۈندۈرغاندا 31.25 گرام) ئالتۇنغا 100 كىلوگرام؛ شىمالىي شىنجاڭدا (جۈملىدىن تۇرپان، قۇمۇل ۋىلايەتلىرىدە) بىر سەر ئالتۇنغا 50 كىلوگرام ئاشلىق مۇكاپات تەرىقىسىدە سېتىپ بېرىلدى. ئاشلىق تارماقلىرى ئاشلىقنى خەلق بانكىلىرىنىڭ ئالتۇن سېتىۋېلىش تالونىغا ئاساسەن تەمىنلىدى. كېيىن، دېھقانلار سېتىپ بەرگەن ئالتۇنغىمۇ مۇشۇ ئۇلچەم بويىچە مۇكاپاتلاپ ئاشلىق سېتىپ بېرىلدى.

1984 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «يېزا ئىگىلىك قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىشتا مۇكاپات تەرىقىسىدە سېتىپ بېرىلىدىغان ئاشلىقنى باشقۇرۇش چارىسى»دا مۇنداق بەلگىلەندى: كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىنغان يېزا ئىگىلىك قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىغا بىرەك مۇكاپاتلاپ ئاشلىق سېتىپ بېرىلمەيدۇ، ئورۇن ۋە شەخسلەر ئېرىشكەن مۇكاپات ئاشلىقىغا ئاشلىق ئالسا ئاشلىق بېرىلىدۇ، پۇل ئالسا ئاشلىقنى ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش باھاسى بىلەن بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھا پەرقى بويىچە پۇل بېرىلىدۇ. سېتىۋېلىنغان چوشقا، كالا، قويغا مۇكاپاتلاپ يەم - بوغۇز سېتىپ بېرىشتە، بىرىكمە، ئارىلاشما يەم - بوغۇز بېرىش ئاساس قىلىنىدۇ ياكى ئاممىنىڭ تەلىپى بويىچە كېبەك قاتارلىق قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى بېرىلىدۇ. 1985 - يىل 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن ئېتىبارەن ئاپتونوم رايون بويىچە مۇكاپات تەرىقىسىدە ئاشلىق سېتىپ بېرىشكە دائىر بەلگىلىمىلەر ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. ئاشلىق تارماقلىرى 1985 - يىلمۇ ئالدىنقى يىلى بېرىشكە تېگىشلىك مۇكاپات ئاشلىقلىرىنى داۋاملىق نەقلەشتۈردى.

2 § . ئاشلىق سېتىش ئەھۋالى

1957 — 1990 - يىلغىچە بولغان ئاشلىق يىللىرىدا، ئاپتونوم رايون بويىچە دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىققا بىر تۇتاش سېتىلغان ئاشلىق 5 مىليارد 814 مىليون كىلوگرامغا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئوزۇقلۇق ئاشلىق 4 مىليارد 227 مىليون كىلوگرام (خەلق ئىشچىلىرىغا يارەم قىلىنغان 149 مىليون كىلوگرام ئاشلىقمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) ، يەم - بوغۇز 903 مىليون كىلوگرام، ئۇرۇقلۇق 346 مىليون كىلوگرام، مۇكاپات ئاشلىق 134 مىليون كىلوگرام، باشقا سېتىلغان ئاشلىق 204 مىليون كىلوگرام (جەدۋەل: 2 — 16، 2 — 17گە قارالسۇن) بولۇپ، ھەر مىللەت دېھقان، چارۋىچىلارنىڭ ئاشلىققا بولغان ئاساسىي ئېھتىياجىغا كاپالەتلىك قىلىنىدى.

1957 - يىلى 7 — 11 - ئايغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش باشلانغاندىن تارتىپ يېزىلاردا ئاشلىق سېتىش مىقدارى ئالدىنقى يىلنىڭ ئوخشاش مەزگىلىدىكىدىن 17.05% تۆۋەنلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە خوتەن ۋىلايىتىدە 49.73%، ئۇرۇمچى شەھەر تەرەپلىرى رايوندا 41.76% تۆۋەنلىدى. لېكىن ئاز ساندىكى جايلار بەلگىلىمە بويىچە ئاشلىق سېتىۋېلىشقا بىرلەشتۈرۈپ ئاشلىقنى يېتىشمەيدىغان ئائىلىلەرگە ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىش كىنىكىسى تارقاتمىغان، جان سانى، چارۋا سانىنى ئارتۇق مەلۇم قىلىپ قوش ئۇلۇش ئاشلىق ئېلىش مەسىلىلىرى ساقلاندى، بولۇپمۇ چارۋىچىلىق رايونلىرىدا ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش يولغا قويۇلمىغاچقا، چارۋىچىلىق رايونلىرىدا ئۇستىلەپ سېتىۋېلىنغان ئاشلىق ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىغا ئېقىپ كېتىش ئەھۋالى كۆرۈلدى. 7 - ئايدىن 10 - ئايغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە چارۋىچىلىق رايونلىرىغا سېتىلغان ئاشلىق 1956 - يىلنىڭ ئوخشاش مەزگىلىدىكىدىن 151.50% ئاشتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئالتاي ۋىلايىتىنىڭ 215.10% ئاشتى. ئاپتونوم رايوندىكى ھەر دەرىجىلىك پارتكوم ۋە خەلق ھۆكۈمەتلىرى ساقلىنىۋاتقان مەسىلىلەرنى نەزەردە تۇتۇپ، ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش-سېتىش سىياسىتى توغرىسىدىكى تەشۋىقاتنى كۈچەيتتى، چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى ئاممىنى ئاشلىقنى ئۇستىلەپ سېتىۋالمىدىغان قانۇنسىز ئۇنسۇرلارنى پاش قىلىشقا قوزغاپ، ئاشلىقنىڭ تەتۇر ئېقىش ئەھۋالىنى توسقان. شۇنىڭ بىلەن بىللە، ئاشلىق تارماقلىرى دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى ئاشلىقنى ئېتىشمەيدىغان ئاھالىنى ئەستايىدىل ئېنىقلاپ، ئاشلىق سېتىش مىقدارىنى ئۇنۇملۇك تىزگىنلىدى. شۇ يىلى، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ھوسۇلى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 8.04% تۆۋەنلەپ كەتكەن ئەھۋالدا، دېھقانچىلىق،

چارۋىچىلىققا 144 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سېتىپ بېرىلىپ، 1956 - يىلدىكىدىن 6 مىليون كىلوگرام، 3.83% ئازايدى.

1958 - يىل 7 - ئايدىن ئېتىبارەن، چارۋىچىلىق رايونلىرىدا ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش يولغا قويۇلدى، شۇنىڭدىن كېيىن چارۋىچىلىققا ئاشلىق سېتىپ بېرىش مۇقىملىشىشقا يۈزلەندى. لېكىن 1958 - يىلدىن باشلانغان «چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش» ئاشلىق خىزمىتىدە ھوسۇلنى يۇقىرى مۇلچەرلەش، كۆپ سېتىۋېلىش، كۆپ قايتۇرۇپ سېتىشنى كەلتۈرۈپ چىقاردى، بۇ ھال 1959 - يىلى يۇقىرى پەللىگە چىقىپ، يېزىلاردا ئاشلىق سېتىش مىقدارىنى ئاشۇرۇپلا قالماستىن، بەلكى خەلق تۇرمۇشىغا ناھايىتى زور قىيىنچىلىقلارنى ئېلىپ كەلدى. 1958 - يىللىق ئاشلىق يىلىدا، ئاپتونوم رايون بويىچە دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىققا سېتىلغان ئاشلىق 1957 - يىللىق ئاشلىق يىلىدىكىدىن 12.53% ئاشتى. 1959 - يىل 3 -، 4 - ئايلاردا شىنجاڭ ھەربىي رايونىنىڭ مۇئاۋىن قوماندانى گو پېڭ ئاقسۇ، كورلا قاتارلىق جايلاردا ئارمىيە خىزمىتىنى كۆزدىن كەچۈرگەندە، بىكتۇەن يېزا ئىگىلىك 1-، 2 - شىلىرىدا ئاشلىق يېتىشمەيۋاتقانلىقىدىن خەۋەر تېپىپ، شۇ ھامان ش ئۇ ئا ر پارتكومغا تېلېگرامما ئارقىلىق ئىنكاس قىلدى، ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ 1 - شۇجىسى ژاڭ ئېنىماۋ تېلېگرامىسىغا تەستىقىي يولىورۇق بەرگەندىن كېيىن، ئاشلىق نازارىتى دەرھال يېزا ئىگىلىك 1-، 2 - شىلىرىنى ئاقسۇ ژىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ 4 مىليون 540 مىڭ كىلوگرام، بايىنغولىن ئاپتونوم ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ 1 مىليون 570 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق بىلەن تەمىنلىشنى ئورۇنلاشتۇردى. 1959 - يىلى دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىغا ئاشلىق سېتىش 1958 - يىلدىكىدىن 55.46% ئېشىپ كەتتى، بۇ ھال چەكتىن ئاشۇرۇپ ئاشلىق سېتىۋېلىش ئەھۋالىنىڭ ئېغىرلىقىنى گەۋدىلىك ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىدۇ.

1960 - يىلىنىڭ بېشىدا يېزىلاردا ئاشلىق يېتىشمەسلىك تېخىمۇ گەۋدىلىك بولدى. 1 - ئاينىڭ 3 - كۈنى ئاپتونوم رايون «خەلق تۇرمۇشىنى ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇش» بويىچە تېلېفون يىغىنى ئاچتى، ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى شىن لەنتىڭ ئۆز سۆزىدە جايلاردىن ئاپەتكە ئۇچرىغان رايونلار، بولۇپمۇ ئالا - بۇلا ئاپەتكە ئۇچرىغان رايونلارغا ئالاھىدە دىققەت قىلىشنى، ئاشلىقنى قىس ئورۇنلاشتۇرۇۋەتكەن ۋە چەكتىن ئاشۇرۇپ ئاشلىق سېتىۋالغان جايلارنى تەشەببۇسكارلىق بىلەن ئوبدان ئورۇنلاشتۇرۇپ، ئەتىيازدا مەسىلە كۆرۈلمەسلىككە كاپالەتلىك قىلىشنى تەلەپ قىلدى. ئاشلىق نازارىتى تېلېفون يىغىنىنىڭ روھىغا ئاساسەن ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، جايلاردىن خەلق تۇرمۇشىنى ھەقىقىي تۇردە ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇشنى ھەمدە تۇۋەندىن يۇقىرىغا يېزىلاردىكى خەلقنىڭ تۇرمۇشىنى ئورۇنلاشتۇرۇش ئەھۋالىدىن مەلۇمات بېرىش تۇزۇمى ئورنىتىشنى تەلەپ قىلدى، لېكىن ئايرىم جايلار خەلق تۇرمۇشىنى ئورۇنلاشتۇرۇشتا يەنىلا بىۋاروكراتلىق پوزىتسىيەسىنى قوللاندى. ئاقسۇ ژىلايىتىدىكى باي ناھىيىسىنىڭ يېزىلىرىدا 1960 - يىلنىڭ بېشىدا ئېغىر ئاشلىق يېتىشمەسلىك ھادىسىسى كۆرۈلدى، لېكىن ناھىيىلىك پارتكوم شۇجىسى خې رۇي قاتارلىق كىشىلەر ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى يەنىلا ئۆزلىرى مەلۇم قىلغان ئەمەلىي ھوسۇلدىن 88% يۇقىرى بولغان ئاتالمىش مەھسۇلات مىقدارى بويىچە ئورۇندىشىنى تەلەپ قىلدى. 1960 - يىلنىڭ 1 -، 2 - ئايلىرىدا مەزكۇر ناھىيىنىڭ قىسمەن ئىشلەپچىقىرىش ئەتراپلىرىدە كىشىلەرنىڭ ئوتتۇرىچە كۈنلۈك ئاشلىقى 150 — 250 گرامىلا بولدى، بەزى جامائەت ئاشخانىلىرى تاماق ئېتىشنى توختاتتى. شۇنداقتىمۇ خې رۇي قاتارلىقلار يەنىلا مەھسۇلاتنى يوشۇرۇپ يەڭ ئىچىدە بۆلۈشۈۋېلىشقا قارشى تۇردى، شۇنىڭ بىلەن، 3 - ئايدا مەزكۇر ناھىيىنىڭ 2 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سېتىش كۆرسەتكۈچى بار تۇرۇپ ساتمىدى، شۇنىڭدەك زور تۇركۈملەپ ئاشلىق يۆتكىگەن ئەھۋالدا، دېھقانلار ئاچلىقتىن كېسەل بولۇش ۋە بىنورمال ئۆلۈپ كېتىشتەك ئېغىر مەسىلە يۈز بەردى. باي ۋەقەسى 3 - ئاينىڭ ئاخىرىدا دەسلەپكى قەدەمدە پاش بولغاندىن كېيىن، ئاپتونوم رايون ۋە ئاقسۇ ژىلايىتى باي ناھىيىسىگە دەرھال خىزمەت گۇرۇپپىسى، داۋالاش گۇرۇپپىسى ئەۋەتىپ كېسەللەرنى قۇتقۇزدى، ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش پۈلى تارقاتتى،

ئاچلىقتىن كېسەل بولغانلارغا كۈنىگە 650 گرامدىن، ئاشلىقى يېتىشمىگەن باشقا دېھقانلارغا كۈنىگە 500 گرامدىن قايتۇرۇپ ئاشلىق سېتىپ بەردى. 4 - ئاينىڭ بېشىدا، ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ 1 - شۇجىسى ۋاڭ ئىنماۋ، ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ياڭ خېتىكلارمۇ بايغا كەلدى ۋە باي ناھىيىسىدە ئۆزى رياسەتچىلىك قىلىپ ۋىلايەت، ئوبلاستلار ۋە جەنۇبىي شىنجاڭدىكى ناھىيىلەرنىڭ ئاساسلىق مەسئۇللىرى قاتناشتۇرۇلغان جىددىي يىغىن ئېچىپ، تەجرىبە - ساۋاقلارنى يەكۈنلىدى، يېزىلاردىكى خەلقنىڭ تۇرمۇشىنى تەكشۈرۈپ ئورۇنلاشتۇردى، يامان ئىشنى ياخشى ئىشقا ئايلاندۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. يىغىندا خې رۇينىڭ پارتىيە ئىچى، سىرتىدىكى بارلىق ۋەزىپىلىرىدىن ئېلىپ تاشلانغانلىقى ۋە پارتىيىدىن چىقىرىلغانلىقى جاكارلاندى، ئارقىدىن ئۇنىڭ جىنايى ئىشلار جاۋابكارلىقىنى سۈرۈشتۈرۈش ئوچۇن ئەدلىيە ئورگانلىرىغا تاپشۇرۇلدى. 4 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى «خەلق تۇرمۇشىنى داۋاملىق چىڭ تۇتۇپ، ھەقسىز تۇرە ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇش» توغرىسىدا تېلېگراممىسا ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق ئىدارە باشلىقلىرىدىن خەلق تۇرمۇشىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇلۇش ئەھۋالىنى ھەر 3 كۈندە بىر قېتىم يۇقىرى دەرىجىلىك ئىدارىلارغا دوكلات قىلىپ تۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. ئۇنى ئاشلىق نازارىتى ئومۇملاشتۇرۇپ ش ئۇ ئا ر پارتكوم، خەلق كومىتېتىغا دوكلات قىلىدىغان بولدى. كېيىن يەنە ساۋەن، چاپچال، خوتەن، باي، يوپۇرغىدىن ئىبارەت 5 ناھىيىنى ئاپتونوم رايونىنىڭ خەلق تۇرمۇشىنى ئورۇنلاشتۇرۇش ئەھۋالى بويىچە ئالاقە باغلاش نۇقتىسى قىلىشقا كۆرسىتتى. 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم شۇجىچۇسىنىڭ شۇجىسى لى چۈەن ئاپتونوم رايونلۇق مالىيە - سودا شۇجىلىرى يىغىندا سۆز قىلىپ، جايلاردىن ئاشلىقنى مەركەز قىلغان ھالدا خەلق تۇرمۇشىنى ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇشنى تەلەپ قىلدى، شۇنىڭ بىلەن بىللە، ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ تەستىقى ئارقىلىق ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى ۋە يېزا ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش پونكىتلىرىدا يېزا ئاشلىقىنى باشقۇرۇش خادىمى قويدى، ئۇنىڭ ۋەزىپىسى خەلق گۇڭشېلىرىغا يارەملىشىپ ئاشلىق باشقۇرۇش، ئوچ قالدۇرۇش ۋە يېزا تۇرمۇشىنى ئورۇنلاشتۇرۇش ئەھۋالىنى ئىگىلەشتىن ئىبارەت. 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم «ئاشخانىنى مەركەز قىلغان ھالدا خەلق تۇرمۇشىنى ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇشقا دائىر بىر قانچە بەلگىلىمە» چىقىرىپ، جايلاردىن ئوزۇقلۇق ئاشلىقنى ئۆلچەم بويىچە تولۇق قالدۇرۇشنى، بىر تۇتاش پىلانلاپ تەڭ ئېتىبار بېرىش، مول ھوسۇل ئارقىلىق كەم ھوسۇلنىڭ ئورنىنى تولدۇرۇش، ئالدىراش ۋاقتىدا كۆپ يېيىش، بىكارچىلىق ۋاقتىدا ئاز يېيىش، قويۇق بىلەن سۇيۇقنى، يىرىك بىلەن ئېقىنى تەڭشەپ يېيىش قاتارلىق ئاشلىق تېجەش چارە - تەدبىرلىرىنى داۋاملىق ئىزچىللاشتۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. 1960 - يىللىق ئاشلىق يىلىدا ئاپتونوم رايون بويىچە دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىققا سېتىلغان ئاشلىق بىراقلا ئېشىپ 304 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 1959 - يىللىق ئاشلىق يىلىدىكىدىن يەنە 20.88% ئاشتى، ئاساسلىقى 1959 - يىللىق ئاشلىق يىلىدا چەكتىن ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغان ئاشلىق 1960 - يىل 4 - ئايدىن 6 - ئايغىچە قايتۇرۇپ سېتىلغان ئاشلىقتا ئەكس ئەتتى.

1961 - يىلى ئاپتونوم رايوندىكى ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىشنى كۈچەيتىپ، يېزىلارنىڭ ئاشلىق ئەھۋالىنى ئېنىقلاشقا ئەھمىيەت بەردى. يىل بېشىدا، ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ تەكشۈرۈشىدىن مەلۇم بولدىكى، ئاپتونوم رايوندىكى يېزا ئاشخانىلىرىنىڭ ئاشلىق يېتىشمەسلىك كۆلىمى 82.19% كە يەتكەن. ئاپتونوم رايوندىكى 5493 ئىشلەپچىقىرىش چوڭ ئەترىتى ئىچىدە ئاشلىقى يېتىشمەيدىغىنى 2034 بولۇپ، 37.03% نى ئىگىلىگەن، بۇنىڭ ئىچىدە 4 - ئايدىن ئىلگىرى ئاشلىقى يېتىشمىگىنى 1457 بولۇپ، 71.63% نى، 5 -، 6 -، 7 - ئايلاردا ئاشلىقى يېتىشمىگىنى 577 بولۇپ، 28.37% نى ئىگىلىگەن. 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى لى چۈەن، ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى شىن لەنتىڭ ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارە باشلىقلىرى يىغىنىدا سۆز قىلىپ، جايلاردىن خەلق تۇرمۇشىنى ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇشنى، ئاشخانىلارنى ياخشى باشقۇرۇشنى، سېرىقتال مەزگىلىدە ھەر بىر ئەترەت، ھەر بىر ئاشخانىنى تەكشۈرۈپ، مەسىلە چىقىشلىقىغا ھەقسىز كاپالەتلىك قىلىشنى تەلەپ قىلدى. شۇ يىلى 7 - ئايدا

ئىلى رايونلۇق پارتكوم غۇلجا ناھىيىسىنىڭ «قىزىل يۇلتۇز» گۈڭشي تۈرپانيۇزى چوڭ ئەترىتىدە گۈڭشي ئەزالىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى ئاشلىلەرگە تەقسىم قىلىش خىزمىتىنى نۆۋەتتىدا سىناق قىلىپ، كوللېكتىپ ئاشخانىنى گۈڭشي ئەزالىرى ئۆز ئالدىغا تاماق ئېتىپ يېيىشكە ئۆزگەرتىپ، ئاممىنىڭ ھەمايىسىگە ئېرىشتى. 8 - ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق مالىيە - سودا خىزمىتى يىغىندا، دېھقانلارنىڭ ئاشلىقىدە تاماق ئېتىپ يېيىشىگە رۇخسەت قىلىش، داۋاملىق ئاشخاندا يېيىشنى خالايدىغانلار ئىختىيارىي قاتنىشىش قارار قىلىندى. 10 - ئاينىڭ ئاخىرىدا، جايلاردىكى خەلق گۈڭشىلىرىنىڭ كوللېكتىپ ئاشخانىسى ئاساسىي جەھەتتىن تارقىلىپ، دېھقانلار ئۆيلىرىدە تاماق يەيدىغان، قالدۇرۇق يەرلەردىن چىققان ئاشلىقىنى ئۆزلىرى بىر تەرەپ قىلىدىغان بولدى. شۇ يىلى ئاشلىق ھوسۇلى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 11.89% كېمەيىپ كەتكەن بولسىمۇ، لېكىن يېزىلاردىكى ئاشلىق يېتىشمەسلىك ئەھۋالى پەسەيدى. ئاپتونوم رايون بويىچە دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىغا ئاشلىق سېتىش مىقدارى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 49.57% ئازايدى.

1962 - يىل ئەتىيازدا قەشقەر ئۆلايىتىنىڭ پەيزاۋات ناھىيىسىدىمۇ يېزىلاردا ئاشلىق ئېغىر دەرىجىدە يېتىشمەسلىك سەۋەبىدىن ئاز ساندىكى كىشىلەر بىنورمال ئۆلۈپ كېتىشتەك ئېغىر ۋەقە يۈزبەردى. ۋەقەدىن كېيىنكى مەلۇماتقا قارىغاندا، ناھىيە بويىچە يەنە ئاشلىق يېتىشمەسلىك سەۋەبىدىن 2661 ئادەم كېسەل بولۇپ قالغان، 2020 ئادەم باشقا ياقلارغا كەتكەن. ۋەقە يۈز بەرگەندىن كېيىن، قەشقەر ئۆلايەتلىك پارتكوم ۋە مەمۇرىي مەھكىمە تۈرلۈك تەدبىرلەرنى قوللىنىپ، كېسەللەرنى قۇتقۇزۇش، ئاممىغا قايتۇرۇپ ئاشلىق سېتىپ بېرىشنى ئورۇنلاشتۇردى. 4 - ئاينىڭ 12 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم پەيزاۋات ناھىيىسىدە نەق مەيدان يىغىنى ئاچتى، ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ 1 - شۇجىسى ۋاڭ ئېنماۋ، قەشقەر ئۆلايەتلىك پارتكوم، مەمۇرىي مەھكىمە ۋە ئۇنىڭغا قاراشلىق ناھىيىلەر، جەنۇبىي شىنجاڭدىكى قىسمەن ناھىيىلەرنىڭ رەھبەرلىرى يىغىنغا قاتناشتى، يىغىندا ئالاقىدار مەسئۇل كىشىلەر كەسكىن بىرتەرەپ قىلىندى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئاپتونوم رايوندىكى ھەر دەرىجىلىك پارتكوملار، خەلق كومىتېتلىرى ۋە ئاشلىق تارماقلىرى ئاشلىقى يېتىشمەيدىغان دېھقانلارنىڭ تۇرمۇشىنى يەنمۇ چىڭ تۇتۇپ ئورۇنلاشتۇردى. ش ئۇ ئا ر پارتكوم «ئاشلىق مەسلىسى سەۋەبىدىن ئادەملەر ئاچ قېلىپ ئۆلۈپ كەتمەسلىك، ئاشلىق مەسلىسى سەۋەبىدىن ئاممىنىڭ تەن ساغلاملىقى ناچارلىشىپ كەتمەسلىك، ئاشلىق مەسلىسى سەۋەبىدىن ئىششىق كېسىلى يۈز بەرمەسلىك، ئاشلىق مەسلىسى سەۋەبىدىن كىشىلەر باشقا ياقلارغا كېتىدىغان ئىش يۈز بەرمەسلىك، ئاشلىق مەسلىسى سەۋەبىدىن غەۋغا يۈز بەرمەسلىك» تىن ئىبارەت 5 تەلەپنى ئوتتۇرىغا قويدى. 1963 - يىل 2 - ئاينىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى شىن لەنتىڭ، ئاشلىق نازارىتىنىڭ مۇئاۋىن نازىرى ئەن دىڭ قاتارلىقلار گۈچۈڭ، مورى قازاق ئاپتونوم ناھىيىسىگە بېرىپ ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش ۋە ئاپەتكە ئۇچراش ئەھۋالىنى ئېگىلىدى. ئاشلىقى يېتىشمەيدىغان دېھقان ئائىلىلىرىنى زىيارەت قىلدى، ئاشلىقنى قايتۇرۇپ سېتىشنى ئورۇنلاشتۇردى. 3 - ئاينىڭ 25 - كۈنى ئاشلىق نازارىتى ئاپتونوم رايون ئاشلىق سىستېمىسى بويىچە تېلېفون يىغىنى ئاچتى، يىغىندا نازارەت پارتكۇرۇپپىسىنىڭ شۇجىسى، مۇئاۋىن نازىر زو شەن خەلق تۇرمۇشىنى ئورۇنلاشتۇرۇش مەسلىسى توغرىسىدا سۆز قىلدى، ئۇ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: ئېلىگىرى ئاشلىق يېتىشمەسلىك ئىشى گۈڭشي، ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرى بويىچە بولاتتى، 1962 - يىلدىن تارتىپ ئاشلىق ئائىلىلەرگە تەقسىم قىلىپ بېرىلگەچكە، ئاشلىق يېتىشمەسلىك مەسلىسى ئائىلىلەر بويىچە كۆرۈلدى، يېزىلاردىكى تۆت خىل ئائىلە ئاۋابىتاتلىرى، بەشتە كاپالەتلەندۈرۈلمىدىغان ئائىلە، قىيىنچىلىقى بار ئائىلىلەردىن ئاشلىقى يېتىشمەيدىغانلار خېلى كۆپ، تۆۋەنگە چۈشۈرۈلگەن ئىشچى - خىزمەتچىلەر، كادىرلار، چېگرا رايون قۇرۇلۇشىغا يارىمىگە كەلگەنلەر، ئاققۇنلارنىڭمۇ ئاشلىقى بىر قەدەر قىيىن، شۇڭا يۇقىرى بىلەن تۆۋەن بىرلىشىپ خىزمەتنى ياخشى ئىشلەش لازىم. شۇ ئايدا ئاشلىق نازارىتىنىڭ مۇئاۋىن نازىرى جياڭ جاۋرۇڭ، خەلق ئىشلىرى نازارىتىنىڭ مۇئاۋىن نازىرى تەن يۇڭخۇالار خىزمەت گۇرۇپپىسىنى باشلاپ فۇكاڭ، مىچۇەن ناھىيىلىرىگە بېرىپ خەلق تۇرمۇشىنى ئورۇنلاشتۇرۇش

خىزمىتىنى تەكشۈردى. 1962 - يىلى ئاپتونوم رايونلىق ئاشلىق مەھسۇلاتى ھوسۇل كېمەيگەن 1961 - يىلدىكىدىن 5.21% كېمەيمەي، 1958 - يىلدىن بۇيانقى ئەڭ تۆۋەن نۇقتىغا چۈشۈپ قالدى، دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىدا يىللىق كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن ئاشلىق (ئۇزۇقلۇق ئاشلىق، ئۇرۇقلۇق، يەم-بوغۇزمۇ شۇنىڭ ئىچىدە، تۆۋەندىمۇ شۇنداق) ئاران 251 كىلوگرام بولدى، لېكىن ھەر دەرىجىلىك پارتكوم، خەلق كومىتېتلىرىنىڭ ئەھمىيەت بېرىشى، بولۇپمۇ كوللېكتىپ ئاشخانىدا تاماق يېيىش ئۆيلەردە تاماق يېيىشكە ئۆزگەرتىلگەنلىكى ئۈچۈن، چوڭ ئاپەت بولغان يىلدىمۇ ھېچقانداق چوڭ مەسىلە كۆرۈلمىدى.

1963 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ھوسۇلى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 500 مىليون كىلوگرامدىن ئارتۇق ساپ ئاشتى، يېزىلارغا قالدۇرۇلغان ئاشلىق كۆپەيدى، خەلق ئارىسىدا ئاشلىق تەڭشەش ئىمزىمتىمۇ بىر قەدەر ياخشى ئىشلەندى، دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىقتا ئاشلىق سېتىش مۇناسىپ ئازايدى. 1962 - 1963-يىللىرى قىزىلسۇ ئاپتونوم ئوبلاستىنىڭ دېھقانچىلىق رايونلىرىدىكى 20% ئىشلەپچىقىرىش چوڭ ئەتىرىتى 150 مىڭ كىلوگرامدىن ئارتۇق ئاشلىق تەڭشەپ، بەزى چوڭ ئەتىرەتلەرنىڭ ئۇرۇقلۇقى، ئاشلىقى يېتىشمەسلىك مەسىلىسىنى ھەل قىلدى، بىر قىسىم ئوزۇقلۇق ئاشلىقنى تولۇقلاپ بەردى؛ 30% دېھقان ئائىلىسى 250 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق چىقىرىپ قىينىچىلىقى بار 50% ئائىلىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى تولۇقلاپ بەردى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىقتا سېتىلغان ئاشلىق 92 مىليون 860 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، 1960 - يىللىق ئاشلىق يىلىدا سېتىلغان ئاشلىقنىڭ 30.5% ئىنسىلا ئىگىلىدى. 1964 - يىللىق ئاشلىق يىلىدا ئاپتونوم رايونلىق ئاشلىق ھوسۇلى داۋاملىق ئاشتى، يېزىلاردا قالدۇرۇلمىغان ئاشلىقمۇ كۆپەيدى. ئاپتونوم رايون بويىچە دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىقتا سېتىلغان ئاشلىق 77 مىليون 930 مىڭ كىلوگرامغا چۈشۈپ، ئاپتونوم رايون تارىخىدا ئەڭ ئاز سېتىلغان يىل بولدى. 1965 - يىل 5 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى تۇرپان، پىچان، توقسۇن ناھىيىلىرىنىڭ رايون ھالقىپ چارۋا بېقىش مەسىلىسى توغرىسىدا ئۇرۇمچى شەھىرى، سانجى ئاپتونوم ئوبلاستى ۋە ئۇنىڭغا قاراشلىق ناھىيىلەرگە ئوقتۇرۇش چىقىرىپ، تۇرپان، پىچان، توقسۇن ناھىيىلىرى رايون ھالقىپ چارۋا باققان ۋاقتىمدىكى ئاشلىق، يەم - بوغۇزنى يۇقىرىدىكى 3 ناھىيە ھالقىپ كىرگەن ناھىيىلەرنىڭ مەسئۇل بولۇپ تەمىنلەيدىغانلىقىنى بەلگىلىگەنىدى، شۇ يىلى ئۇرۇمچى، سانجى رايونى تۇرپان، پىچان، توقسۇن ناھىيىلىرىنىڭ ھالقىپ كىرىپ چارۋا باققان چارۋىچىلارنى 242 مىڭ 900 كىلوگرام ئوزۇقلۇق ئاشلىق بىلەن، چارۋىلارنى 215 مىڭ 700 كىلوگرام يەم - بوغۇز بىلەن تەمىنلىدى. شۇ يىلى قەشقەر ۋىلايىتى دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىغا 6 مىليون كىلوگرام ئاشلىقنى نېسى سېتىپ بەردى، يەنە 2 مىليون كىلوگرامدىن ئارتۇق ئاشلىقنى قەرز ئورندا سېتىپ بەردى. ئاقسۇ، قىزىلسۇ، ئالتاي قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلاردىمۇ نېسى سېتىپ بېرىش بولدى. 9 - ئايدىن كېيىن جۇڭگو خەلق بانكىسى ۋە ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ شىنجاڭدا ئاشلىقنى نېسى سېتىش ۋە قەرز قىلىپ سېتىش مەسىلىسى توغرىسىدىكى تەستىقلى جاۋابى ئىجرا قىلىندى، جاۋابتا مۇنداق دېيىلگەن: ئاشلىق سېتىشتا جايلارنىڭ نەق پۇلغا سېتىشى تەلەپ قىلىنىدۇ، ئاشلىق سېتىۋالمىغان پۇلى يوقلارغا زاكالەت پۇلى، قەرز پۇل ۋە قوتقۇزۇش پۇلى بېرىلسە بولىدۇ، نېسى قىلىشقا بولمايدۇ؛ يىرىك ئاشلىقتا ئاق ئاشلىق تېگىشىپ بېرىلسە بولىدۇ؛ قەرز قىلىپ سېتىلغان ئاشلىق قايتۇرۇۋېلىنىشى شەرت. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ رەئىسى ماۋ زېدۇڭنىڭ «ئاشلىقنى خەلق ئىچىدە ساقلاش كېرەك، ئاشلىقنى چەكتىن ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىشقا ھەرگىز بولمايدۇ» دېگەن يولىيورۇقىنىڭ روھى ئىزچىللاشتۇرۇلدى، بۇنىڭ بىلەن سېتىۋېلىنغان ئاشلىق ئالدىنقى يىلدىكىدىن 74 مىليون 720 مىڭ كىلوگرام ئازايدى، دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىقتا سېتىلغان ئاشلىق، دېھقانلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى ئۆچۈن قايتۇرۇپ سېتىپ بېرىش كۆرسەتكۈچى ۋە چارۋىچىلىق رايونلىرىنى يەم - بوغۇز بىلەن تەمىنلەش مەقسەتلىك كەڭ قويۇۋېتىلگەن ئەھۋالدا، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 47 مىليون 70 مىڭ كىلوگرام ئارتۇق سېتىلدى. 1966 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ھوسۇلى ئالدىنقى يىلدىكىدىن

26.98% ئاشتى، دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىققا سېتىلغان ئاشلىق ئالدىنقى يىلدىكىدىن 8.18% تۆۋەنلىدى، يېزىلارغا ساپ قالدۇرۇلغان ئاشلىق 21.17% ئاشتى.

1967 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ھوسۇلى 1966 - يىلدىكىدىن 18.42% تۆۋەنلىدى، لېكىن يۇ 1966 - يىلدىن قالسىلا ياخشى ھوسۇللۇق يىل ھېسابلىنىدۇ، دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىققا سېتىش 1966- يىلدىكىدىن 13 مىليون كىلوگرام ئازايدى. 1968 — 1973 - يىلغىچە ئاشلىق ھوسۇلى بىر قەدەر كۆپ تۆۋەنلەپ، كېيىن يەنە بىر ئاز ئۆرلىدى، شۇنىڭدىن كېيىن 3 مىليارد كىلوگرام ئۆچۈرىسىدە ئايلىنىپ تۇردى، دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىققا سېتىشمۇ شۇنىڭغا ئەگىشىپ ئۆرلەپ، پەسىيىپ تۇردى. 1974 - يىلغا كەلگەندە ئاشلىق ھوسۇلى 1973 - يىلدىكىدىن 15.59% تۆۋەنلەپ كەتتى، بۇرۇندىن ئاشلىق ئېشىنىپ كەلگەن سانجى، تارباغاتاي، ئاقسۇ قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلاردىمۇ ھوسۇل كېمىيىش سەۋەبىدىن ئاشلىق كىرىم - چىقىمىدا تەۋر پەرق كۆرۈلدى. ئاشلىق كانى ھېسابلىنىدىغان جىمىسار ناھىيىسىدىكى ئاپەتكە ئۇچراپ ھوسۇل كېمەيگەن ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتى 275 كە يېتىپ، ئومۇمىي ئەترەتنىڭ 78.6%نى، ئاشلىقى يېتىشمىگەن ئاھالە 46 مىڭ 800 بولۇپ، ئومۇمىي ئاھالىنىڭ 48.7%نى ئىگىلىگەن، دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىققا قايتۇرۇپ سېتىلغان ئاشلىق 3 مىليون 235 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، ئەملىي سېتىۋېلىنغان 2 مىليون 580 مىڭ كىلوگرامدىن 385 مىڭ كىلوگرام ئېشىپ كەتكەن. 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت جىمىسار ناھىيىسىدە ۋىلايەت، ئوبلاست، ناھىيە رەھبەرلىرى قاتناشتۇرۇلغان شىمالىي شىنجاڭ رايونىدىكى يېزا خەلق تۈرمۇشىنى ئورۇنلاشتۇرۇش نەق مەيدان يىغىنى ئېچىپ، مەزكۇر ناھىيىنىڭ چوڭ ئاپەت بولغان يىلدا كۆكتات سەپلەپ يەپ، ئوزۇقلۇق ئاشلىقنى قىسراق ئورۇنلاشتۇرۇش (ناھىيە بويىچە دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق ئاھالىسىنىڭ ئوتتۇرىچە ئوزۇقلۇق ئاشلىقى 132 كىلوگرام) تەجرىبىسىنى ئومۇملاشتۇردى. 1975 - يىل 3- ئايدا جىمىسار ناھىيىسى ئاز ساندىكى گۇڭشې، ئەترەتلەردىكى دېھقانلارنىڭ ئىششىق كېسىلىگە گىرىپتار بولغانلىقىنى بايقىدى، ئاپتونوم رايون مالىيە - سودا ئىشخانىسى ۋە ئاشلىق ئىدارىسى خىزمەت گۇرۇپپىسى تەشكىللەپ مەزكۇر ناھىيىگە ئەۋەتىپ تەكشۈرگەندىن كېيىن، مەزكۇر ناھىيە ئىششىق بىمارلارنى گۇڭشې شىپاخانىسىغا يىغىپ داۋالىدى. ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئاپتونوم رايونىنىڭ يېزىلىرىدا ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۇچۇن قايتۇرۇپ سېتىشتا 150 كىلوگرام ئۆلچەمنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپ، كېيىنى تولۇقلاپ بېرىشنى قارار قىلدى. 1974 - يىللىق ئاشلىق يىلدا ئاپتونوم رايون بويىچە دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىققا سېتىلغان ئاشلىق 159 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 1973 - يىللىق ئاشلىق يىلدىكىدىن 28.53%، بۇنىڭ ئىچىدە ئوزۇقلۇق ئاشلىق 126 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 32.31% ئاشتى.

1975 -، 1976 -، 1977 - يىللىرى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشى داۋاملىق بىر دائىرىدە ئايلىنىپ تۇردى، ئۇنىڭ ئۇستىگە سابىق ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكتۇەنىنىڭ ئاشلىقى يېتىشمەيدىغان تۇەن - مەيدانلىرىغا ئاشلىق سېتىش ئىشىنى قوشقاندا، يۇ 3 يىلدا ئاپتونوم رايون بويىچە دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىققا ھەر يىلى 166 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سېتىلىپ، ئاپەت بولغان 1974 - يىلدىكىدىن يەنە 4.87% ئاشتى.

1978 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئومۇمىي ئاشلىق مەھسۇلاتى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 472 مىليون كىلوگرام، يېزىلارغا ساپ قالدۇرۇلغان ئاشلىق ئاز كەم 300 مىليون كىلوگرام ئاشتى، دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىققا سېتىلغان ئاشلىق 4.59% ئازايدى. جايلارنى تەكشۈرۈپ ئومۇملاشتۇرۇشتىن قارىغاندا، شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە يېزىلاردا ئوزۇقلۇق ئاشلىق كىشى بېشىغا 150 كىلوگرامدىن تۆۋەن بولغان ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتى 5513 بولۇپ، 32 مىڭ 328 ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىنىڭ 17.05%نى ئىگىلىدى. جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى ئوزۇقلۇق ئاشلىقى 5.140 — 150 كىلوگرام بولۇۋاتقان 181 ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىدىكى 50 مىڭ كىشىگە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 6 كىلوگرامدىن 300 مىڭ كىلوگرام ئاشلىقنى بىر تۇتاش

سېتىپ بەردى؛ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى 140 كىلوگرامدىن تۆۋەن بولۇۋاتقان 5332 ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىدىكى 837 مىلك 600 كىشىگە 31.5 كىلوگرامدىن 26 مىليون 385 مىلك كىلوگرام ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىپ بەردى.

1979 - يىلى ش ئۇ ئا ر پارتكوم چارۋىچىلىققا كېتەرلىك ئاشلىقنى پۈتۈنلەي بىر تۇتاش سېتىش قاتارغا كىرگۈزۈشنى قارار قىلدى، ئاپتونوم رايون بويىچە بىر تۇتاش سېتىشقا كىرگۈزۈلگەن چارۋىچىلىق ئاھالىسى 440 مىڭغا يەتتى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىققا سېتىلغان ئاشلىق 194 مىليون كىلوگرام (بۇنىڭ ئىچىدە چارۋىچىلىققا سېتىلغىنى 78 مىليون 220 مىلك كىلوگرام) بولۇپ، 1978 - يىللىق ئاشلىق يىلدىكىدىن %14.17 ئاشتى. 1980 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە چارۋىچىلىققا بىر تۇتاش سېتىش قاتارغا كىرگۈزۈلگەن ئاھالە 719 مىلك 100گە يېتىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 279 مىلك 100 ئادەم كۆپەيدى. دېھقان، چارۋىچىلارنىڭ ئۆزىنى ئوخشۇتۇلمىشى ئۈچۈن، 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم ئاشلىقنى يېزىلارغا قايتۇرۇپ سېتىش ئۇلچىمىنى ۋە چارۋىچىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۇلچىمىنى ئۆستۈرۈشنى قارار قىلغاندى، شۇڭا 1980 - يىللىق ئاشلىق يىلدا ئاپتونوم رايون بويىچە دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىققا سېتىلغان ئاشلىق 242 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 1979 - يىللىق ئاشلىق يىلدىكىدىن %25.01 ئاشتى. دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىققا سېتىلغان ئاشلىق ئىچىدە چارۋىچىلىققا ئىشلىتىلگىنى %45.91نى ئىگىلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە چارۋىچىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى 81 مىليون 820 مىلك كىلوگرام، چارۋا مال يەم - بوغۇزى 29 مىليون 260 مىلك كىلوگرام بولدى. 1981 -، 1982 -، 1983 - يىللىق ئاشلىق يىللىرىدا يېزىلاردا قالدۇرۇلغان ئاشلىق داۋاملىق كۆپەيدى، دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىققا سېتىش جەھەتتە، 1980 - يىلغا سېلىشتۇرغاندا، بىر يىل تەڭلىشىپ، 2 يىل ئاشتى، بۇنىڭ ئىچىدە دېھقانچىلىققا ئوزۇقلۇق ئاشلىقى، يەم- بوغۇز سېتىش يىلمۇ يىل تۆۋەنلىدى، چارۋىچىلىققا سېتىش ئۇرلىدى. چارۋىچىلىققا سېتىش 3 يىلدا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ئوزۇقلۇق ئاشلىق %8.53، يەم - بوغۇز %10.73 ئېشىپ باردى. بۇ ئارىلىقتا، مىچۇەن، فۇكاڭ قاتارلىق ناھىيىلەر چارۋىچىلار ئائىلىلىرىگە بىۋاستە ئاشلىق كىنىشكىسى تارقاتتى. خېجىڭ ناھىيىسى چارۋىچىلارنىڭ مال بېقىش ۋە ئولتۇراقلىشىش ئەھۋالىغا ئاساسەن، ئاشلىق يۆتكەشكە بىرلەشتۈرۈپ تەمىنلەشنى بىر قېتىمدىلا ئورۇنلاشتۇرۇپ نەقلەشتۈردى. مىچۇەن، فۇكاڭ، ماناس، چەرچەن، لوپنۇر قاتارلىق ناھىيىلەر چارۋىچىلارنى ئىمكانقەدەر تەييار ئاشلىق بىلەن تەمىنلىدى. ۋىلايەت، ئوبلاستلار ئىچىدە چارۋىچىلىققا كېتەرلىك ئاشلىقنى ناھىيە ھالقىپ تەمىنلەش مەسلىسى ھەل قىلىندى. 1982 -، 1983 - يىللىرى ئاپتونوم رايوندىكى ھەر قايسى جايلار چارۋىچىلىققا ئاشلىق ئىشلىتىش ئەھۋالىنى ئومۇميۈزلۈك تەكشۈردى. تېكەس، ئۈلۈغچات، بۈگۈر، بۈرچىن، چىڭگىل، چۆچەك ناھىيىلىرىنىڭ مەلۇماتىدىن قارىغاندا، تەمىنلەش ئوبيېكتىغا ئۇيغۇن بولمىغانلار 5333 ئادەم ئىكەن، بۇنىڭ ئىچىدە بۇ خىل ئادەم ئاساسلىقى 1963كە يەتكەن. بۇ ئادەملەر ئىچىدە دېھقانچىلىق، ئاساسىي قۇرۇلۇش، ئورمانچىلىق، كۆكتات ئەترىتى، باغۋەنچىلىك مەيدانى، مېھمانخانا، تراكتور پونكىتى، سۇ ئامبىرى خادىملىرى ۋە شەھەر نوپۇسىغا ئورۇنلىشالمىغان ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئائىلە تاۋابىئاتلىرى بار ئىكەن. بۇنىڭدىن باشقا يەنە دۆلەتكە چارۋا مال تاپشۇرۇش ۋەزىپىسىنى زىممىسىگە ئالمىغان، پەقەت چوڭ ئەترەت، گۈڭشېنىلا گۆش بىلەن تەمىنلەيدىغان چارۋىچىلارمۇ بار ئىكەن. ئونسۇ، باي ناھىيىلىرىدە سېرىك ئۆمىكى، يۇيجۇي تېياتىرى ئۆمىكىدىكىلەرمۇ چارۋىچىلىققا بىر تۇتاش سېتىش قاتارغا كىرگۈزۈلگەن. موري قازاق ئاپتونوم ناھىيىسى ۋە موڭغۇلكۇرە ناھىيىسىنىڭ ھېسابلاپ كۆرۈشچە، ئارتۇق تەمىنلەنگەن ئادەم چارۋىچىلىق ئاھالىسىنىڭ %10 ۋە %16نى ئىگىلىگەن. بىر تۇتاش سېتىش بويىچە تەمىنلەنگەن بەزى چارۋىچىلىق ئائىلىلىرى بەزى ئەزالىرى كۆچۈپ كەتكەن ياكى ئۆلۈپ كەتكەندىن كېيىنمۇ تەمىنلىنىش مۇناسىۋىتىنى بىكار قىلىۋەتمەي ئاشلىق ئېلىۋەرگەن. ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرۈشتىن كېيىن، بەزى جايلار يۇقىرىقىدەك ئەھۋاللارنى تەمىنلەش سىياسىتى بويىچە بىر تەرەپ قىلدى. غۇلجا ناھىيىسىدە ئومۇميۈزلۈك

تەكشۈرۈشتىن كېيىن، چارۋىچىلىققا نامۇۋاپىق سېتىلىدىغان ئاشلىق 500 مىڭ كىلوگرامدىن ئارتۇق قىسقارغان.

1984 - يىلى ئالتاي مەمۇرىي مەھكىمىسى تەستىقلاپ تارقاتقان ئالتاي ۋىلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىسىنىڭ «چارۋىچىلىق ئاشلىقىنى ئاسلىلەرگە تەمىنلەپ بېرىشكە دائىر مەسىلىلەر توغرىسىدا ۋاقىتلىق بەلگىلىمە» سىدە، چارۋىچىلارنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشتە ئورۇن، ۋاقىت بېكىتىش، كۆچمە تەمىنلەشنى ئۆزئارا بىرلەشتۈرۈش چارىسى بويىچە تەييار ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشنى، چارۋىچىلار يىرىك ئاشلىق تەلەپ قىلسا يىرىك ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشنى بەلگىلىدى. ناھىيە ھالقىپ تەمىنلەش مەسئۇلىدە، ھالقىغۇچى ناھىيە چارۋىچىلارنىڭ ھالقىپ كىرىدىغان ناھىيىدىكى ئۆزلىرىگە يېقىن ئاشلىق پونكىتى (دۇكىنى) دىن بىلەت ئاپشۇرۇپ ئاشلىق سېتىۋېلىشى ئۈچۈن مەلۇم ساندا «چارۋىچىلىق مەخسۇس ئاشلىق بىلىتى» تارقاتتى. يىل ئاخىرىدا ئىككى تەرەپ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى سانىنى سېلىشتۇرۇپ ئېنىقلاپ ۋىلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىسىنىڭ سېتىش كۆرسەتكۈچىنى تەقسىملەگە مەلۇم قىلدى. ۋىلايەت ھالقىپ تەمىنلەشتە، ھالقىپ چىقىۋچى، ھالقىپ كىرگۈچى ۋىلايەتتىكى ئىككى تەرەپ كېڭىشىپ ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىگە مەلۇم قىلدى. 1984 - يىل قىشتىن 1985- يىل ئەتىيازغىچە قېلىن قار يېغىپ چارۋىچىلىق رايونلىرىنىڭ يوللىرى قاپىلىپ قالغانلىقتىن، ئالتاي ۋىلايىتى ھەر قايسى ئورۇنلارنىڭ ئاپتوموبىللىرىنى تەشكىللەپ توپا ئىتتىرىش ماشىنىسى، تراكتورلارنىڭ يول ئېچىپ مېڭىشى بىلەن، چارۋىچىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى ۋە چارۋا مال يەم - بوغۇزى ئۈچۈن 8 مىليون كىلوگرامدىن ئارتۇق ئاشلىقنى ئايەت رايونىغا يەتكۈزۈپ بەردى. مانجى، بورتالا، قىزىلسۇ ئاپتونوم ئوبلاستلىرىمۇ جەددىي تۈردە چارۋىچىلارغا يەم - بوغۇز ۋە ئوزۇقلۇق ئاشلىق يەتكۈزۈپ بەردى. يەنجى ناھىيىسى يەم - بوغۇز ئۈلچىمىنى ئۆستۈرۈپ، ئىنچىكە يۇڭلۇق قوينىڭ يەم - بوغۇزىنى بىر كىلوگرامدىن 6 كىلوگرامغا، يەرلىك نەسىللىك ساغلىقنىڭ يەم - بوغۇزىنى 4 كىلوگرامغا، ئورۇق، ئاجىز چارۋا مالىلارنىڭ يەم - بوغۇزىنى 2 — 3 كىلوگرامغا ئۆستۈردى. 1984 - يىللىق ئاشلىق يىلىدا، ئاپتونوم رايون بويىچە دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىققا سېتىلغان ئاشلىق 1983 - يىللىق ئاشلىق يىلىدىكىدىن %6.57 ئۆسۈپ نىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە چارۋىچىلىققا سېتىلغىنى %9.59 ئۆسۈپ نىلدى.

1985 - يىل 4 ـ، 8 - ئايلاردا ئاپتونوم رايون بويىچە يېزا ۋە چارۋىچىلىق رايونلىرىغا ئاشلىق سېتىشتا سېتىۋېلىش بىلەن سېتىش ئوخشاش باھادا بولۇش يولغا قويۇلدى. دېھقان، چارۋىچىلارنىڭ ئاشلىقى يېتىشمىسە، ئاشلىقنى دۆلەتنىڭ بىر تۇتاش سېتىش باھاسىدىن تۆۋەن ياكى شۇنىڭغا تەڭ بولغان بازاردىن سېتىۋالىدىغان بولدى. 1985 - ۋە 1986 - يىللىق ئاشلىق يىللىرىدا ئاپتونوم رايون بويىچە دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىققا سېتىلغان ئاشلىق 1984 - يىللىق ئاشلىق يىلىدىكىدىن %12.07، 1985 - يىللىق ئاشلىق يىلىدىكىدىن %14.99 ئازايدى، بۇنىڭ ئىچىدە چارۋىچىلىققا سېتىلغان ئاشلىق 1985 - يىلى %64.03، 1986 - يىلى %55.56 ئاز سېتىلدى. 1986 - يىل 1 - ئايدىن 6 - ئايغىچە ئۇرۇمچى شەھىرىدە دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىققا سېتىلغان ئاشلىق 6 مىليون 200 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، 1985 - يىلىنىڭ ئوخشاش مەزگىلىدىكى 10 مىليون 785 مىڭ كىلوگرامدىن %42.51 ئۆسۈپ نىلدى. 1987 - يىل 4 - ئايدىن ئېتىبارەن، ئاپتونوم رايون ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرگە، ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر ناھىيە (شەھەر) لەرگە ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋە ئۇلارغا ئاشلىق سېتىش، يۆتكەش پىلان كۆرسەتكۈچىنى ھۆددىگە بېرىشنى يولغا قويدى. ھۆددىگە بېرىش چارىسى مۇنداق بولدى: دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىققا سېتىش ھۆددە كۆرسەتكۈچىدە 1986 - يىللىق ئاشلىق يىلى ئاساس قىلىندى، سېتىش ئومۇمىي كۆرسەتكۈچىدە ئەگەر ئېشىنچا بولسا، ئۇ شۇ جايغا تەۋە بولدى، ئاشۇرۇۋېتىلسە، يەرلىك مالىيە كېلىشىم باھالىق ئاشلىق سېتىۋېلىپ تولۇقلاپ بەردى. 1988 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «چارۋىچىلىق رايونلىرىنى چېگرا ھالقىپ ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقاردى، بۇ ئۇقتۇرۇش بويىچە، ۋىلايەت، ئوبلاست دائىرىسىدە ناھىيە ھالقىپ

تەمىنلەشكە توغرا كەلسە، ژىلايەت، ئوبلاست سېتىش ھۆددە كۆرسەتكۈچىنى تەڭشەشكە مەسئۇل بولدى؛ ژىلايەت، ئوبلاست ھالقىپ تەمىنلەشكە توغرا كەلسە، ھالقىپ كىرىلگۈچى تەرەپ ئاشلىق مەنبەسىگە كاپالەتلىك قىلدى، ھالقىپ چىققۇچى تەرەپ پەيدا بولغان بارلىق خىراجەتلەرگە مەسئۇل بولدى. شۇنىڭدىن كېيىن، سانجى ئاپتونوم ئوبلاستىنىڭ موري قازاق ئاپتونوم ناھىيىسى بىلەن تۈرپان ژىلايىتىنىڭ پىچان ناھىيىسى، ئىلى ئاپتونوم ئوبلاستى بىلەن بورتالا ئاپتونوم ئوبلاستى شۇنىڭدەك بايىنغولىن ئاپتونوم ئوبلاستىدىكى بايىنبۇلاق رايونى ئارا چېگرا ھالقىپ تەمىنلەش مەسلىسى ئالاقىدار تەرەپلەرنىڭ كېڭىشىش ئارقىلىق تولۇق ھەل قىلىندى. غۇلجا شەھىرى، غۇلجا ناھىيىسى، نىلقا ناھىيىسىنىڭ ھاكىملىرى (شەھەر باشلىقلىرى) ئادەملىرىنى باشلاپ بورتالا ئاپتونوم ئوبلاستىغا بېرىپ چېگرا ھالقىپ تەمىنلەش رەسمىيەتىنى پىششىقلاپ بېجىردى. 1987 - يىللىق ئاشلىق يىلىدا، ھۆددىگە بېرىلگەندىن كېيىن جايلار سېتىشنى قاتتىق تىزگىنلىگەنلىكى ۋە بازار ئاشلىق باھاسى يەنىلا بىر قەدەر تۆۋەن بولغانلىقى ئۈچۈن، دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىقتا ئاشلىق سېتىش 1986 - يىللىق ئاشلىق يىلىدىكىدىن 22.62% تۆۋەنلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە چارۋىچىلىقتا سېتىش بىر ئاز ئۆرلىدى.

1988 - يىلى ئەتىيازدا ئاپتونوم رايونىنىڭ چارۋىچىلىقى ئېغىر قار - شۇنىرغان ئاپىتىگە ئۇچرىدى. ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى شۇ جايدىكى پارتىيە، ھۆكۈمەتنىڭ رەھبەرلىكىدە، ئاپەتكە تاقابىل تۇرۇپ، چارۋا مالىلارنى قوغداش ئۈچۈن، چارۋىچىلىقنى ئوزۇقلۇق ئاشلىق، يەم - بوغۇز بىلەن تەمىنلەشنى ۋاقتىدا تەشكىللىدى. ئۇنىڭدىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر پارتكوم چارۋىچىلىقتا دائىر تەجرىبە - ساۋاقلارنى يەكۈنلەپ، ئاپەتكە تاقابىل تۇرۇپ چارۋا مالىلارنى قوغداشنى ئاپەتنىڭ ئالدىنى ئېلىپ چارۋا مالىلارنى قوغداشقا ئۆزگەرتتى. شۇ يىلى 8 - ئايدا، ش ئۇ ئا ر پارتكوم، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئۇرۇمچى شەھىردە ئاپتونوم رايونلۇق ئاپەتنىڭ ئالدىنى ئېلىپ، چارۋا مالىلارنى ساقلاپ قېلىش خىزمىتى يىغىنى ئېچىپ، ئالتاي ژىلايىتىنىڭ بەزى ناھىيىلىرىدە ھەر يىلى 11 - ئايدىن باشلاپ چارۋا مالغا يەم - بوغۇز تولۇقلاپ بېرىشنى، باشقا ژىلايەتلەردە 12 - ئايدىن باشلاپ يەم - بوغۇز تولۇقلاپ بېرىشنى، ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ 50 مىليون كىلوگرام يەم - بوغۇز ھەل قىلىشنى قارار قىلدى. يىغىن مەزگىلىدە، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى يەنە ئىلى، سانجى، بورتالا، تۈرپان قاتارلىق ژىلايەت، ئوبلاست ۋە ئۇلارغا قاراشلىق قىسمەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارە باشلىقلىرىنى يىغىپ سۆھبەتلىشىپ، چارۋىچىلىقتا ئىشلىتىلىدىغان ئاشلىقنى رايون ھالقىپ تەمىنلەش ئەھۋالىنى تەكشۈرۈپ ئېگىلىدى. جايلار چارۋىچىلارنى رايون ھالقىپ ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش مەسلىسىنىڭ ئومۇمىيۈزلۈك ھەل قىلىنغانلىقىنى ئىنكاس قىلدى. 1988 - يىلدىن ئېتىبارەن بازاردا ئاشلىق باھاسى پەيدىنپەي ئۆرلىدى، بولۇپمۇ شىمالىي شىنجاڭ رايونىدىكى بازارلاردا ئاشلىق باھاسى بىر قەدەر تېز ئۆرلىدى. ئاشلىقى يېتىشمىگەن دېھقان، چارۋىچىلار ئومۇمىيۈزلۈك دۆلەت پىلانى ئىچىدە سېتىۋېلىشقا يۈزلەندى. 1988 - يىللىق ئاشلىق يىلىدا، ئاپتونوم رايون بويىچە دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىقتا سېتىلغان ئاشلىق 1987 - يىللىق ئاشلىق يىلىدىكىدىن 15.68% ئاشتى، بۇنىڭ ئىچىدە چارۋىچىلىقتا سېتىلغىنى 34.27% ئاشتى.

1989 - يىلىنىڭ ئالدىنقى يېرىمىدا باشقا ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلار شىنجاڭغا ئادەم ئەۋەتىپ ئاشلىق سېتىۋالغاچقا، شىنجاڭنىڭ ھەر قايسى بازارلىرىدا ئاشلىق باھاسى يەنمۇ ئۆرلەپ كەتتى، بولۇپمۇ قاتناش لىنىيىسى بويلىرىدا شىددەت بىلەن ئۆرلەپ كەتتى. نەتىجىدە ئاشلىقى يېتىشمىگەن دېھقانلار دۆلەتنىڭ تەمىنلىشىنى تەلەپ قىلىشتى. ئاشلىق سېتىۋېلىش، سېتىش، يۆنكەش پىلانى ھۆددىگە بېرىلگەندىن كېيىن، سېتىشنىڭ ئېشىشى بىلەن مالىيە چىقىمى كۆپەيدى. يەرلىك مالىيە كۆچى جىددىي بولغاچقا، جايلار يېزىلارغا قايتۇرۇپ سېتىپ بېرىش كۆرسەتكۈچىنى قاتتىق تىزگىنلەشكە مەجبۇر بولدى. دېھقانلارنىڭ ئاشلىق يېتىشمىدى دېگەن ساداسى، ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەرنىڭ كۆرسەتكۈچ يېتىشمىدى دېگەن ساداسى بارغانسېرى زورايدى.

4 - ئاينىڭ باشلىرىدا ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ بېيجىڭدا يىغىنغا قاتنىشىۋاتقان شۇجىسى سۇڭ خەنلياڭ، ئاپتونوم رايونىنىڭ رەئىسى تۆمۇر داۋامەت جەنۇبىي شىنجاڭدىكى 4 ۋىلايەت، ئوبلاستتىكى 500 مىڭ ئادەمگە 17 مىليون كىلوگرام ئاشلىق كەلگەنلىقىنى توغرىسىدىكى تېلېگراممىنى تاپشۇرۇۋېلىپ، شۇ ھامان تېلېگرامما ئارقىلىق تۆۋەندىكىدەك يولىورۇق بەردى: ئالدى بىلەن جەنۇبىي شىنجاڭدىكى 4 ۋىلايەت، ئوبلاستقا 6 مىليون كىلوگرام قايتۇرۇپ سېتىپ بېرىلىدىغان ئاشلىق كۆرسەتكۈچى كۆپەيتىپ بېرىلسۇن، ئۇنىڭ 2 مىليون 500 مىڭ كىلوگرامى قەشقەر ۋىلايىتىگە، 1 مىليون 500 مىڭ كىلوگرامى خوتەن ۋىلايىتىگە، 1 مىليون 500 مىڭ كىلوگرامى ئاقسۇ ۋىلايىتىگە، 500 مىڭ كىلوگرامى قىزىلسۇ ئاپتونوم ئوبلاستىغا بېرىلسۇن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى مەخمۇت يۈسۈپ جەنۇبىي شىنجاڭدىكى 4 ۋىلايەت، ئوبلاستقا بېرىپ ئاشلىق يېتىشمەسلىك ئەھۋالىنى تەكشۈرۈپ ئىگىلىسۇن. 4 - ئاينىڭ 18 -، 19 - كۈنلىرى سۇڭ خەنلياڭ، تۆمۇر داۋامەت ۋە ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ مۇئاۋىن شۇجىلىرى لى شۇشەن، جاڭ سىڭۋ، ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسلىرى قىدىربايېۋ، جىن يۈنخۇيلار ئۈرۈمچىدە ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارە باشلىقلىرى يىغىنغا قاتنىشىۋاتقان جەنۇبىي شىنجاڭدىكى 4 ۋىلايەت، ئوبلاست ۋە ئۇلارغا قاراشلىق ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارە باشلىقلىرىنىڭ يېزا خەلق تۈرمۈشىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇلۇش ئەھۋالى توغرىسىدىكى دوكلاتىنى ئاڭلىدى. دوكلات قىلىنغان ئەھۋاللاردىن قارىغاندا: جەنۇبىي شىنجاڭدىكى 4 ۋىلايەت، ئوبلاستتا ئاشلىق باھاسى شىددەت بىلەن ئۆرلەش ئەھۋالى، دېھقانلارنىڭ باشقا ياقلارغا كېتىش ئەھۋالى ۋە تارىختىكىدەك ئاشلىق يېتىشمەسلىك مەۋجۇدىن قارا تەمرەتكە كېسىلى، ئىششىق كېسىلى بولۇش ئەھۋالى كۆرۈلمىگەن، ئاشلىق ئېغىر ھالدا يېتىشمەسلىكنىڭ ئاساسلىق ئىپادىلىرىمۇ يوق. خەلق ئىشلىرى قاتارلىق يوللار ئارقىلىق ئىنكاس قىلىنغان ئاشلىق يېتىشمەسلىك ئاساسلىقى دۆلەتنىڭ تەكسە باھالىق ئاشلىق بىلەن تەمىنلىشىگە بولغان تەلەپتىنلا ئىبارەت. لېكىن بەشتە كاپالەتلەندۈرۈلىدىغان ئائىلىلەر، قىيىنچىلىقى بار ئائىلىلەرنىڭ پۇلىمۇ، ئاشلىقىمۇ بولماسلىق، ھوسۇلنى يالغان مەلۇم قىلىپ چەكتىن ئاشۇرۇپ ئاشلىق سېتىۋېلىش سەۋەبىدىن ئاشلىقى يېتىشمەي قېلىش مەسىلىلىرى ھەقىقەتەن ساقلانغان. دوكلات ئاخىرلاشقاندىن كېيىن، سۇڭ خەنلياڭ، تۆمۇر داۋامەت جايلاردىكى ئاشلىق، خەلق ئىشلىرى تارماقلىرىدىن 4 -، 5، - 6 - ئايلاردا يېزا قۇنتۇرۇش ئاشلىقى، پۇلىنى ھەقىقىي تۇردە ئوبدان ئورۇنلاشتۇرۇشنى ھەمدە ئۇنى ئاشلىقى يېتىشمەيدىغان ئائىلىلەرنىڭ قولىغا تەگكۈزۈپ، مەسىلە چىقماسلىقىغا كاپالەتلىك قىلىشنى تەلەپ قىلدى. يىغىندىن كېيىن، دېھقانچىلىق نازارىتى، ئاشلىق ئىدارىسى، ستاتىستىكا ئىدارىسى، خەلق ئىشلىرى نازارىتى جەنۇبىي شىنجاڭغا بىرلەشمە خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىپ، خەلق تۈرمۈشىنى يەنمۇ تەكشۈردى ۋە ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇشقا ياردەملەشتى. ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرمۇ ئىمكانقەدەر ھۆددە پىلانىدىن سېتىش كۆرسەتكۈچى چىقىرىپ، ئاشلىقى يېتىشمەيدىغان رايونلارغا تەقسىم قىلىپ بەردى ھەمدە يېزىلارغا خادىم ئەۋەتىپ قۇنتۇرۇش ئاشلىقى، پۇلىنى ئورۇنلاشتۇردى ۋە ئەملىيلەشتۈردى. 4 - ئاينىڭ 24 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر ۋە قىسمەن نازارەت، ئىدارىلەردىكى پارتىيىلىك رەھبىرىي كادىرلار يىغىنى ئېچىپ، ئاپەتكە ئۇچرىغان رايونلاردىكى ئاممىنىڭ تۇرمۇشىنى ئورۇنلاشتۇردى. 5 - ئاينىڭ 31 - كۈنى، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بەنگۈتتىكى «گوۋۇيۈەن بەنگۈتتىنىڭ ئاپەتكە ئۇچرىغان رايونلاردىكى ئاممىنىڭ تۇرمۇشىنى ئورۇنلاشتۇرۇش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى»نى تارقاتتى، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى جايلاردىن ئاپەتكە ئۇچرىغان رايونلاردىكى ئاممىنىڭ تۇرمۇشىنى ئورۇنلاشتۇرۇش خىزمىتىنى داۋاملىق ئىنچىكىلىك بىلەن ياخشى ئىشلەپ، ئاپەتكە ئۇچرىغان خەلقنىڭ ئەتىياز قەھەتچىلىكىتىن خاتىرجەم ئۆتۈۋېلىشىنى كاپالەتلەندۈرۈشنى، يەنە جايلاردىن يەم - بوغۇز يۆتكەش، تەمىنلەش خىزمىتىنى ئوبدان تەشكىللەپ، مەخسۇس ئاشلىقنى مەخسۇس ئورۇنغا

ئىشلىتىشنى ئىشقا ئاشۇرۇشنى تەلەپ قىلىدى. 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق چارۋىچىلىق ئىدارە باشلىقلىرى، ئاشلىق ئىدارە باشلىقلىرى قاتناشتۇرۇلغان چارۋىچىلىق يىغىنى ئېچىپ، ئېغىر قۇرغاقچىلىق، ئوت - چۆپ ئازىيىپ كېتىش سەۋەبىدىن چارۋا مالىلارنىڭ قىشتىن چىقىشى قىيىنلىشىش مەسىلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، 1989 - يىلى ۋە 1990 - يىلى 1988 - يىلى ئەملىي تەمىنلەنگەن 50 مىليون كىلوگرامدىن ئارتۇق يەم - بوغۇز ئاساسىدا، يەنە سېتىۋېلىپ ئامبارلاشتۇرۇلغان تەكسە باھالىق كۆممىقوناقتىن 50 مىليون كىلوگرام چىقىرىپ كېلىشىم باھاغا ئايلاندۇرۇپ، دېرىنى ساقلاپ قالغان ھالدا چارۋىچىلارنى تەمىنلەشنى، ئۇنى ئاپەتنىڭ ئالدىنى ئېلىپ چارۋا مالىلارنى قوغداشقا ئىشلىتىشنى قارار قىلدى. 1989 - يىلى شىمالىي شىنجاڭدىكى قىسمەن ۋىلايەت، ئوبلاستلاردا يازلىق ئاشلىق ئاپەتكە ئۇچراپ ھوسۇل كېمەيىپ كەتتى، باركۆل، مورى قازاق ئاپتونوم ناھىيىلىرى، گۇچۇڭ، دۆربىلجىن، چاغانتوقاي قاتارلىق ناھىيىلەر سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىيالمايلا قالماستىن، بەلكى يەنە كۆپ مىقداردا قايتۇرۇپ سېتىپ بېرىش ئاشلىقى تەلەپ قىلدى. 8 - ئاينىڭ 29 - كۈنىدىن 31 - كۈنىگىچە ئاپتونوم رايون رەھبەرلىرىنىڭ يولىيورۇقىغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئېغىر ئاپەتكە ئۇچرىغان ئالتاي، تارباغاتاي، سانجى، قۇمۇل قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلار ۋە ئۇلارغا قاراشلىق ناھىيە، شەھەرلەر، ئاشلىقى يېتىشمەيدىغان قەشقەر، خوتەن، بايىنغولىن قاتارلىق ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارە باشلىقلىرى يىغىنى ئېچىپ، جايلاردىن شۇ جاينىڭ ئاشلىق سېتىش كۆرسەتكۈچى ئىچىدىن بىر قىسمىنى قىسىپ چىقىرىپ يېزىلارغا قايتۇرۇپ سېتىپ بېرىش ئاشلىقى قىلىش، يېزىلارنى ئۆزئارا ئۆتنە - يېرىم قىلىشقا تەشكىللەش، ئاشلىق تارماقلىرى قەرز قىلىپ سېتىش قاتارلىق چارە - ئامالىلار بىلەن ئاپەتكە ئۇچرىغان رايون خەلقىنىڭ تۇرمۇشىنى ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. يىغىندىن كېيىن ئاپتونوم رايون سانجى ئوبلاستى، قۇمۇل ۋىلايىتىگە ئاپەت رايونىغا ئىشلىتىش ئۈچۈن 4 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق سېتىپ بېرىش كۆرسەتكۈچى قوشۇپ بەردى. 1990 - يىل 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «خەلق تۇرمۇشىنى ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇش توغرىسىدا يولىيورۇق» چىقىرىپ، ئاشلىقى يېتىشمەيدىغان دېھقانلارنىڭ يېڭى ئاشلىققا ئۇلاشقىچە بولغان ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئېھتىياجىنى كاپالەتلەندۈرۈش ئۈچۈن، ۋىلايەت، ئوبلاستلارنىڭ ھۆددە كۆرسەتكۈچىدىن قايتۇرۇپ سېتىپ بېرىلىدىغان ئاشلىقتىن باشقا، ۋىلايەتلىك ۋالىي مەھكىمىلىرى، ئوبلاستلىق ھۆكۈمەتلەرنىڭ 2 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام داغىرىسىدە ئاشلىق تەستىقلاپ ئاشلىقى يېتىشمەيدىغان دېھقانلارغا قەرز قىلىپ سېتىپ بېرىشنى، يېڭى ئاشلىق چىققاندا قايتۇرۇۋېلىشنى بەلگىلىدى. 2 - ئاينىڭ بېشىدىن 3 - ئايغىچە ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى لى شۇشەن ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك كومىتېتى، يېزا ئىگىلىك بانكىسى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، سۇچىلىق نازارىتى، خەلق ئىشلىرى نازارىتىنىڭ رەھبەرلىرى ھەم ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى سۇي ۋېنشۇ قاتارلىقلارنى باشلاپ جەنۇبىي شىنجاڭغا بېرىپ، يېزىلارنىڭ ئاشلىق ئورۇنلاشتۇرۇشى قاتارلىق ئەھۋاللارنى تەكشۈردى. مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى سۇي ۋېنشۇنىڭ تەكشۈرۈپ مەلۇم قىلىشچە، بايىنغولىن، خوتەن، قەشقەر، قىزىلسۇ، ئاقسۇ قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلارنىڭ بازارلىرىدا ئاشلىق باھاسى مۇقىملىق ئىچىدە تۇرۇۋاتقان. بىر كىلوگرام كۆممىقوناقنىڭ باھاسى 0.36 — 0.40 يۈەن بولۇپ، 0.342 يۈەنلىك زاكاز باھاسىدىن سەللا يۇقىرى بولغان. يەكەن، يېڭىسار، قەشقەر كوناشەھەر ناھىيىلىرىدە زاكاز باھاسىدىن تۆۋەن بولغان. جايلار پۇلسىز، ئاشلىقسىز يوق ئائىلىلەرنى قوتقۇزۇش پۇلىنى ئەمەلىيلەشتۈرگەن. ئاشلىق تارماقلىرى ئاشلىق مەنبەسىنى كۆپ يوللار ئارقىلىق ھەل قىلىپ، تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلغان. قەشقەر ۋىلايىتىنىڭ ناھىيىلىرى يېزىلاردا ئاشلىق ھەمكارلىق كاسسىسى تەشكىللىگەن، بۇنىڭ ئىچىدە يەكەن ناھىيىسىدىلا 850 مىڭ كىلوگرام، يوپۇغا ناھىيىسىدە 450 مىڭ كىلوگرام زاپاس ئاشلىق ساقلىنىپ، خەلق

ئارىسىدا تەڭشەپ ئىشلىتىشكە تەييارلاپ قويۇلغان، ئاقسۇ ۋىلايىتىنىڭ ئونسۇ، كۆچا قاتارلىق ناھىيىلىرى بېزىلاردىكى ئاشلىقنى يېتىشمەيدىغان ئائىلىلەرنى پىلان سىرتىدا سېتىۋېلىنغان ئاشلىق بىلەن تەمىنلىگەن. ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تەستىقى ئارقىلىق، ئاشلىقنى تەڭپۈڭلاشتۇرۇشتا قىيىنچىلىق بولغان ئاشقورغان تاجىك ئاپتونوم ناھىيىسىگە 1 مىليون 100 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق سېتىپ بېرىش كۆرسەتكۈچى كۆپەيتىپ بېرىلدى. 2 ـ ئايدا، خەلق ئىشلىرى نازارىتى، دېھقانچىلىق نازارىتى، ئاشلىق ئىدارىسى جەنۇبىي شىنجاڭدىكى 4 ۋىلايەت، ئوبلاستقا بىرلەشمە خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىپ، يېزا خەلقىنىڭ تۇرمۇش ئەھۋالىنى ئىگىلىدى، شۇ جايدىكى پارتىيە، ھۆكۈمەتلەر ۋە ئالاقىدار تارماقلارنىڭ دوكلاتىنى ئاڭلىدى ھەمدە لوپ، گۇما، يوپۇغا، قەشقەر كونا ناھىيە، قەشقەر يېڭىشەھەر، ئاتۇش، ئاقتۇ، ئۇچتۇرپان، توقسۇ، كۆچا، ئونسۇ قاتارلىق 11 ناھىيە (شەھەر)، 18 يېزا ـ بازارنى تەكشۈردى. 119 دېھقان ئائىلىسىنى زىيارەت قىلدى. خىزمەت گۇرۇپپىسىنىڭ تەكشۈرۈشىچە، جەنۇبىي شىنجاڭدىكى 4 ۋىلايەت، ئوبلاستتا ئاشلىقى يېتىشمەيدىغان 100 مىڭ 239 ئائىلە، 406 مىڭ 604 ئادەم بولۇپ، ئۇلارغا يېڭى ئاشلىقتا ئۇلاشقىچە 16 مىليون 750 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق كەملەيدىكەن. شىمالىي شىنجاڭدىكى تارباغاي ۋىلايىتى 1989 ـ يىلى ئاپەتكە ئۇچرىغانلىقى ئۈچۈن، 1990 ـ يىلى ئەتىيازدا يېزىلاردا 7 مىليون 40 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق كەملەيدىكەن. ئاشلىق مەنبەسى مول بولغاچقا، جەنۇبىي، شىمالىي شىنجاڭدىكى جايلار دېھقانلارنى تەشكىللەپ، ئۆزئارا ھەمكارلىشىش، دۆلەت قەرز ئورنىدا سېتىپ بېرىش، پىلان سىرتىدا سېتىۋېلىنغان ئاشلىقنى قايتۇرۇپ سېتىپ بېرىش قاتارلىق چارىلار ئارقىلىق يېزىلاردا ئاشلىق يېتىشمەسلىك مەسىلىسىنى بىر قەدەر ياخشى ھەل قىلدى. 1989 ـ يىللىق ئاشلىق يىلىدا، گەرچە ئاشلىق يېتىشمىدى دېگەن سادا بىر قەدەر يۇقىرى بولغان بولسىمۇ، لېكىن ھەر دەرىجىلىك پارتىيە، ھۆكۈمەتلەر ئەھمىيەت بەرگەنلىكى ۋە خىزمەت پۇختا، ئىنچىكە ئىشلەنگەنلىكى ئۈچۈن، ئەملىيەتتە يىل بويى دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق تەكسە باھادا تەمىنلەنگەن ئاشلىق 1988 ـ يىللىق ئاشلىقىدىن يەنە 2.06% تۆۋەنلىدى.

1990 ـ يىل 6 ـ ئايدا ئاپتونوم رايونلىق مۇئاۋىن رەئىسى قېدىرباي ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارە باشلىقلىرى يىغىنىدا يەنە بىر قېتىم مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن ئاشلىق 200 كىلوگرامغا يەتمەيدىغان نامرات ئائىلىلەرگە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى چۈشۈرمەسلىك، ۋەزىپە چۈشۈرۈلگەنلىرىنى تەڭشەپ، كېلەر يىلى ئەتىيازدا ئاشلىقى يېتىشمىگەنلەرگە قايتۇرۇپ ئاشلىق سېتىپ بېرىشتىن ساقلىنىش كېرەك. شۇ يىلى 8 ـ ئاينىڭ 24 ـ كۈنى سائەت 10دا ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ باش شۇجىسى جياڭ زېمىن خوتەنده ئۇيغۇر دېھقان مەخسۇتنىڭ ئائىلىسىنى زىيارەت قىلدى ۋە بۇ پېشقەدەم دېھقانغا قەنت قاتارلىق سوۋغىلارنى تەقدىم قىلدى. 65 ياشلىق مەخسۇت باش شۇجىغا ئۈجمە ياغىچىدىن ئۆز قولى بىلەن ياسىغان قوشۇق سوۋغا قىلدى. ئۇ باش شۇجىغا: بۇرۇن نۇرغۇن خوتەنلىكلەر ئاتا ـ بوۋىلىرىدىن تارتىپ مۇشۇنداق قوشۇقتا ئۈماچ ئىچىپ كەلگەن، ھازىر كەتمىمزدىكىلەر ئۈماچ ئىچمەيدىغان بولدى، دېدى. 1990 ـ يىللىق ئاشلىق يىلىدا ئاپتونوم رايون بويىچە دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىقتا تەكسە باھادا سېتىپ بېرىلگەن ئاشلىق ئالدىنقى يىلدىكىدىن 19 مىليون 750 مىڭ كىلوگرام ئازىيىپ، 10.31% تۆۋەنلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە دېھقانچىلىق رايونلىرىغا سېتىلغىنى 13 مىليون 850 مىڭ كىلوگرام ئازىيىپ، 24.44%، چارۋىچىلىق رايونلىرىغا سېتىلغىنى 5 مىليون 900 مىڭ كىلوگرام ئازىيىپ، 4.37% تۆۋەنلەپ، 1979 ـ يىلدىن كېيىنكى سېتىش مىقدارى بىر قەدەر ئاز بولغان يىل بولدى (جەدۋەل: 2 — 16، 2 — 17گە قارالسۇن). 1990 ـ يىل 12ـ ئاينىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايون بويىچە بىر تۇتاش سېتىش دائىرىسىگە كىرگۈزۈلگەن چارۋىچىلىق ئاھالىسى 726 مىڭ 900 بولۇپ، ئومۇمىي چارۋىچىلىق ئاھالىسىنىڭ 80%نى ئىگىلىدى.

1987 — 1990 - يىلغىچە جەنۇبىي شىنجاڭنىڭ 4 ۋىلايەت، ئوبلاستنىكى دېھقانچىلىق رايونلىرىدا تەكسە باھالىق ئاشلىق سېتىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 2 — 15　　بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

ئاشلىق يىلى / جايلار	1987	1988	1989	1990
كۈنچىڭ جەمئىي	1799	1918	1375	1342
ئاقسۇ ۋىلايىتى	438	404	304	384
قىزىلسۇ ئوبلاستى	74	52	45	149
قەشقەر ۋىلايىتى	597	660	337	211
خوتەن ۋىلايىتى	690	802	689	598

1957 — 1978 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىدا ئاشلىق سېتىش ۋە ساپ ئىگىلەش سەۋىيىسى

جەدۋەل: 2 — 16　　بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

تۈرى / ئاشلىق يىلى	سېتىۋېلىنغاندىن كېيىن يېزىلارغا قالدۇرۇلغان ئاشلىق	دۆلەتنىڭ دېھقانچىلىق (چارۋىچىلىق) قا سېتىش (تەكسە باھادا)					دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى ئەھلىي ئىگىلىگەنى	كىشى بېشىغا ساپ ئىگىلەپ گەنى (كە. لوگرام)
		جەمئىي	جەمئىي ئىچىدە					
			ئوزۇقلۇق ئاشلىق		يەم - بوغۇز	ئۇرۇقلۇق		
			مىقدارى	بۇنىڭ ئىچىدە: چارۋىچىلىق				
1957	98483	14383	10447	1951	1619	515	112866	245
1958	130567	16185	10998	1690	1284	1435	146752	324
1959	112815	25162	15303	1854	2885	3986	137977	293
1960	132777	30416	19527	893	2054	4088	163193	335
1961	122737	15339	13541		249	1515	138076	259
1962	124157	11285	9828		383	1005	135442	251
1963	160257	9286	7855		376	814	169543	296
1964	180372	7793	6189	1040	726	736	188165	313
1965	193442	12474	8908	1181	2208	1176	205916	326
1966	238056	11454	8426	1252	1505	1253	249510	370
1967	214754	10154	7688		1168	1056	224908	320
1968	185362	13567	10463		1290	1403	198929	271
1969	210909	12816	10192		1050	1479	223725	293
1970	233035	9965	7445		1200	1100	243000	303
1971	248105	11132	8281		1400	1000	259237	311

285	243940	800	1535		8547	11876	232064	1972
299	264463	302	1658		9549	12352	252111	1973
257	234161	1633	1042		12634	15876	218285	1974
297	261266	2088	1080		13714	17691	243575	1975
304	273699	1050	1643		11609	14940	258759	1976
289	266066	1577	1785		13047	17316	248750	1977
315	296909	835	1592		12944	16522	280387	1978

ئىزاھ: بەزى يىللاردىكى چارۋىچىلىق ئوزۇقلۇق ئاشلىقى ئايرىم ستاتىستىكا قىلىنمىدى.

1979 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىدا ئاشلىق سېتىش ۋە ساپ ئىگىلەش سەۋىيىسى

جەدۋەل: 2 — 17 بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

تۇرى / ئاشلىق يىلى	سېتىۋېلىنغاندىن كېيىن پېيزلارغا قالدۇرۇلغان ئاشلىق	دۆلەتنىڭ دېھقانچىلىق (چارۋىچىلىق) قا سېتىشى										دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىنىڭ ئەسلى ئىگىلىگىنى	كىشى بېشىغا ساپ ئىگىلىگىنى (كىلوگرام)
		جەمئىي	تەكسە باھا					كېلىشىم باھا					
			كېچىك جەمئىي ئىچىدە					بۇنىڭ ئىچىدە:		كېچىك جەمئىي			
			كېچىك جەمئىي	ئوزۇقلۇق ئاشلىق		يەم - بوغۇز		ئوزۇقلۇق ئاشلىق	يەم				
				ساپى	بۇنىڭ ئىچىدە: چارۋىچىلىق	ساپى	ئوزۇقلۇق						
1979	285045	19354	19354	13857	5714	3826	2108	516				304399	320
1980	284075	24194	24194	18359	8182	4031	2926	476				308269	321
1981	284444	24524	24176	18878	9312	3517	2731	506	348	348		308968	319
1982	300408	26466	25238	18644	10439	4339	3461	548	901	1228	29	326874	336
1983	328031	29068	27510	17224	10460	5391	3973	285	1398	1538	106	357099	364
1984	343178	28844	25702	14898	9616	5904	3433	278	2964	3142	62	372022	378
1985	355523	25085	22600	12053	2769	3248	1925	113	2085	2485	249	380608	385
1986	389268	24623	21849	11903	3607	4330	2192	172	2358	2774	215	413891	414
1987	420471	20235	16906	9828	5527	6260	4404	341	2541	3329	493	440706	435
1988	440239	24226	19557	11797	8051	7255	5283	249	2975	4669	1241	464465	457
1989	452972	23508	19155	11931	8384	6903	5105	103	2350	4353	1797	476480	464
1990	450142	20935	17180	11291	8428	5544	4471	133	2033	3755	1429	471077	443

§ 3 . يېمەكلىك ياغ سېتىش

1957 — 1990 - يىلغىچە بولغان ئاشلىق يىللىرىدا ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرى پېيزلاردا بىر تۇتاش سېتىش چارىسى بويىچە دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىنى 44 مىليون 640 مىڭ كىلوگرام

تەكسە باھالىق ياغ (3 مىليون 320 مىڭ كىلوگرام ئوتتۇرا باھالىق ياغمۇ بۇنىڭ ئىچىدە) بىلەن تەمىنلىدى، بۇ يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 1 مىليون 310 مىڭ كىلوگرامدىن توغرا كەلدى. 80 - يىللارنىڭ باشلىرىدىن ئېتىبارەن، ئاپتونوم رايون بويىچە ياغ ئىشلەپچىقىرىش ۋە سېتىش ئەھۋالىنىڭ ئومۇميۈزلۈك ياخشىلىنىشىغا ئەگىشىپ، ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق سىستېمىسى دېھقان، چارۋىچىلارنىڭ كەملىگەن يېغىنى تەمىنلەشنى مۇۋاپىق تۇردە كەڭ قويۇۋېتىپلا قالماستىن، بەلكى دېھقان، چارۋىچىلارنى مەلۇم ساندا كېلىشىم باھالىق ياغ بىلەن تەمىنلىدى، بۇ ھال دېھقان، چارۋىچىلارنىڭ تۇرمۇش سەۋىيىسىنى ئۆستۈرۈشتە مۇئەييەن رول ئوينىدى (جەدۋەل: 2 — 18، 2 — 19غا قارالسۇن).

1. دېھقانچىلىق رايونلىرىنى يېتىشمىگەن ياغ بىلەن تەمىنلەش

تەمىنلەش ئوبيېكتى ئاساسەن ياغلىق دان چىقمايدىغان رايونلاردىكى يېغى يېتىشمەيدىغان دېھقانلار، ئىقتىسادىي زىرائەت ئەترىتى، كۆكتاتچىلىق ئەترىتى، قەھەتچىلىككە تەييارلىق كۆرۈش ئۈرۈقلۇقى، خەلق ئىشچىلىرىنىڭ ياردىمى ھەم ئىش ئۈلاغلىرىنى ھەمەل قىلىش ۋە كاربۇز قازغاندا ئىچىنى يورۇتۇش قاتارلىق ئالاھىدە ئېھتىياجلاردىن ئىبارەت.

1957 - يىل 7 - ئايدا ئاپتونوم رايون بويىچە ياغ، ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش ۋە سېتىشنىڭ يولغا قويۇلۇشى بىلەن بىر تۇتاش سېتىلمىدىغان قىلمىغاندىن كېيىن، ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىغا ئالاھىدە ئەھۋال بولمىسىلا، ئادەتتە ياغ سېتىپ بەرمەسلىك قارار قىلىنىدى. ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىلمايدىغان رايونلاردىكى دېھقانلارنىڭ يېغى يېتىشمىسە شۇنىڭدەك ئىقتىسادىي زىرائەت تېرىيدىغان دېھقانلار ۋە كۆكتاتچىلارغا ياغ مەنبەسى ئەھۋالىغا قاراپ مۇۋاپىق تۇردە بىر تۇتاش سېتىپ بېرىلدى. 1957 — 1960 - يىلغىچە ياغ مەنبەسى نىسپىي مول بولغانلىقى، ئۇنىڭ ئۇستىگە باي، يەكەن قاتارلىق ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىدىغان ناھىيىلەر يېزىلاردىكى ياغلىق داننىڭ ھەممىسىنى سېتىۋېلىپ پىششىقلىمغاندىن كېيىن دېھقانلارنىڭ ئۈزۈقلۇق يېغىنى قايتا يېزىلارغا قايتۇرۇپ سېتىپ بېرىدىغان بولغانلىقى ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر يىلى دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىغا 3 مىليون كىلوگرام ئەتراپىدا ياغ بىر تۇتاش سېتىلىپ تۇردى. 1961 - يىل 8 - ئايدا، ئاپتونوم رايونلۇق مالىيە - سودا شۇجىلىرى يىغىنىدا، جەنۇبىي، شىمالىي شىنجاڭ دەپ ئايرىمايلا، يېزىلاردىكى ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىلىدىغان رايونلاردا يىللىق ئۈزۈقلۇق ياغ ئۈچۈن 1.5 — 2 كىلوگرامدىن ياغ قالدۇرۇش، ياغلىق دانغا سۈندۈرغاندا 4 — 5 كىلوگرامدىن زىغىر ياكى قىچا ۋە ياكى 15 — 20 كىلوگرامدىن چىگىت قالدۇرۇش ئوتتۇرىغا قويۇلدى. 1962 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ياغ بىلەن تەمىنلەش جىددىيلىشىپ كەتتى، دېھقانچىلىق رايونلىرىغا ياغنى بىر تۇتاش سېتىش قاتتىق كونترول قىلىنىدى. پەۋقۇلئاددە ئېھتىياج تۇغۇلغاندىلا ۋاقتىلىق ئورۇنلاشتۇرۇپ بېرىلدى. 1964 - يىلى ئاشلىق نازارىتى تۆۋەندىكىلەرنى بەلگىلىدى: يېزىلارغا بارغان ياشلار قوبۇل قىلىدىغان نۆۋەتىغا يېتىپ بېرىپ 2 - ئىيىندىن باشلاپ ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتى يېڭى ياغ تەقسىم قىلغىچە، ئاشلىق تارماقلىرى شۇ جايدىكى ئەيرىي يېزا ئىگىلىك ئاھالىسىنىڭ نورمال ئۇلچىمى بويىچە تەمىنلەپ تۇرىدۇ؛ دېھقانچىلىق مەيدانلىرىغا بارغانلار شۇ مەيداندىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە ياغ قالدۇرۇش ئۇلچىمى بويىچە تەمىنلىمىدۇ. 1972 - يىل 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت دېھقانلارنى ئاپتاپپەرەس ۋە ئابدىمىلىك تېرىشقا ئىلھاملاندۇرۇش ئۈچۈن، دېھقانلار 50 كىلوگرام ئاپتاپپەرەس ياكى ئابدىمىلىك سېتىپ بەرسە، مۇكاپات تەرىقىسىدە 2.5 كىلوگرام ياغ سېتىپ بېرىشنى قارار قىلدى. 1962 — 1979 - يىلغىچە بولغان 18 يىلدا، ئاپتونوم رايون بويىچە دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىغا يىلدا 780 مىڭ كىلوگرامدىن جەمئىي 14 مىليون 110 مىڭ كىلوگرام ياغ بىر تۇتاش سېتىپ بېرىلدى. ئەڭ تۆۋەن بولغان 1974 - يىلى ئاران 430 مىڭ كىلوگرام سېتىلدى. 1980 - يىلى ئاشلىق نازارىتى كۆكتاتچى، ئۈزۈمچى دېھقانلارنى يىلدا 3 كىلوگرامدىن ياغ بىلەن تەمىنلەشنى بەلگىلىدى. 1983 - يىل 1-

ئايدىن ئېتىبارەن ۋەتەنگە قايتىپ يېزىلاردا ئولتۇراقلاشقان جۈڭگو مۇھاجىرلىرى ۋە چەت ئەل تەۋەلىكىدىكى جۈڭگولۇقلارنىڭ يېڭى شۇ جايدىكى شەھەر - يېزا ئاھالىلىرىنىڭ ئۆلچىمى بويىچە تەمىنلەندى. 1990 - يىلى ئۈزۈم باھاسىنىڭ قويۇۋېتىلىشىگە ئەگىشىپ، تۈرپاندىكى ئۈزۈمچى دېھقانلارنى تەكسە باھالىق باغ بىلەن تەمىنلەش توختىتىلدى. كۆكتاتچىلار ۋە باشقا ئىقتىسادىي زىرائەت تېرىيدىغان دېھقانلار يەنىلا پىلان بويىچە بىر كىشى بىر يىلدا 3 كىلوگرامدىن باغ بىلەن تەمىنلىنىپ تۇردى.

2. چارۋىچىلىق رايونلىرىنى باغ بىلەن تەمىنلەش

1958 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ چارۋىچىلىق رايونلىرىنى ئاشلىق، باغ بىلەن نورمىلىق تەمىنلەشنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇش تەپسىلىي پرىنسىپى» نى ئېلان قىلىپ، تۆۋەندىكىلەرنى بەلگىلىدى: چارۋىچىلار ئادەتتە باغ بىلەن تەمىنلەنمەيدۇ، ئەگەر ھەقىقەتەن قىيىنچىلىقى بولسا، مۇزاپىق يارىدەم بېرىلسە بولىدۇ، بىر كىشىگە بىر يىلدا 0.5 — 1.5 كىلوگرامدىن ئۈزۈملۈك باغ يارىدەم قىلىنىدۇ، «چارۋىچىلىق رايونلىرىنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش كىنىشكىسى» بويىچە تەمىنلىنىدۇ. 60 - يىللاردىن باشلاپ يېرىم دېھقانچىلىق، يېرىم چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى چارۋىچىلارغا لازىملىق يېغ ئوخشاش گۈڭشې ياكى ئىشلەپچىقىرىش چوڭ ئەتراپلىرىدىكى باغ چىقىدىغان دېھقانچىلىق ئەتراپلىرىدىن تەڭشەپ بېرىلدى، نوقۇل چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى چارۋىچىلارنىڭ ئۈزۈملۈك يېغىنى ئاشلىق تارماقلىرى داۋاملىق 1958 - يىلدىكى ئۆلچەم بويىچە تەمىنلەپ تۇردى.

1979 - يىلى چارۋىچىلىققا كېتەرلىك باغ پۈتۈنلەي دۆلەتنىڭ بىر تۇتاش سېتىشىغا كىرگۈزۈلۈپ، قايتا دېھقانچىلىق ئەتراپلىرىدىن تەڭشەلمەيدىغان بولدى. 1980 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم «ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارە باشلىقلىرى يىغىنى ئەھۋالى توغرىسىدا دوكلات»نى تەستىقلاپ تارقاتتى، تۆۋەندىكىلەرنى بەلگىلىدى: جايلار باغ مەنبەسى ئەھۋالىغا ئاساسەن، بىر تۇتاش سېتىش ئاشلىقى يەيدىغان چارۋىچىلارغا بىر يىلدا 0.5 — 1 كىلوگرامدىن ئۈزۈملۈك باغ يارىدەم قىلسا بولىدۇ. چارۋىچىلىق ئەتراپلىرىدىن ئۈزى باغلىق دان ئىشلەپچىقىرىپ دۆلەتكە تاپشۇرۇپ بەرگەنلىرى قايتا تەمىنلەنمەيدۇ، ھەقىقەتەن باغ قالدۇرمىغانلار بولسا، ئامباردىن قايتۇرۇش يولى بىلەن بىر تەرەپ قىلىنىدۇ. تەكشۈرۈشتىن قارىغاندا، 1980-يىلدىن 1990 - يىلغىچە قەشقەر ۋىلايىتى چارۋىچىلارنى بىر يىلدا 0.75 كىلوگرامدىن باغ بىلەن تەمىنلەپ تۇرغان، ئاقسۇ ۋىلايىتىدە كىشى بېشىغا تەمىنلەنگەن باغ 0.5 كىلوگرامدىن ئېشىپ كەتكەن. 1990 - يىلى ئاشلىق تارماقلىرى چارۋىچىلارنى داۋاملىق تەكسە باھالىق باغ بىلەن تەمىنلەپ تۇرغان، ئۆلچىمى يەنىلا بىر كىشىنىڭ بىر يىلدا 0.5 — 1 كىلوگرام بولغان.

1957 — 1979 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىغا باغ سېتىش ۋە ئۇنىڭ ساپ ئىگىلەش سەۋىيىسى

جەدۋەل: 2 — 18

بىرلىكى: تونا كىلوگرام

تۈرى / ئاشلىق يىلى	سېتىۋېلىنغاندىن كېيىن يېزىلاردا قالدۇرۇلغان باغ	دۆلەتنىڭ دېھقانچىلىق (چارۋىچىلىق) قا سانىنى (تەكسە باھادا)			دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىنىڭ ئەمەلىي ئىگىلىگىنى	كىشى بېشىغا ساپ ئىگىلىگىنى (كىلوگرام)
		جەمئىي	بۇنىڭ ئىچىدە:			
			ئۈزۈملۈك باغ	ئۇرۇقلۇق		
1957	915	334	201	6	1249	2.7

3.6	1640	20	226	284	1356	1958
3.3	1554	57	201	313	1241	1959
2.9	1403	49	210	342	1061	1960
2.1	1096	15	86	113	983	1961
2.1	1133	8	69	84	1049	1962
2.6	1470	10	33	49	1421	1963
3.1	1864	13	32	54	1810	1964
3.9	2491	15	50	72	2419	1965
3.7	2521	18	44	77	2444	1966
3.2	2268	13	50	95	2173	1967
3.1	2298	12	71	121	2177	1968
2.8	2117	9	50	90	2027	1969
3	2439		60	98	2341	1970
3	2506		47	117	2389	1971
2.9	2509	39	37	90	2419	1972
3.5	3056	17	22	48	3008	1973
2.5	2282	7	23	43	2239	1974
2.8	2482	18	39	63	2419	1975
2.7	2456	14	33	51	2405	1976
2.5	2300	31	41	78	2222	1977
2.7	2574	20	56	82	2492	1978
3.1	2956	50	44	99	2860	1979

1980 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىغا ياغ سېتىش ۋە ئۇنىڭ ساپ ئىگىلەش سەۋىيىسى

جەدۋەل: 2 — 19　　بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

تۈرى / تاشلىق يىلى	سېتۇۋلىنغاندىن كېيىن يېزىلارغا قالدۇرۇلغان ياغ	دۆلەتنىڭ دېھقانچىلىق (چارۋىچىلىق) قا سېتىشى								دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىنىڭ ئەملىي ئىگىلىگىنى	كىشى بېشىغا ساپ ئىگىلىگىنى (كىلوگرام)
		جەمئىي	تەكسە باھا			كېلىشىم باھا					
			كىچىك جەمئىي	ئۇزۇقلۇق ياغ		كىچىك جەمئىي	بۇنىڭ ئىچىدە: ئۇزۇقلۇق ياغ	ئۇنتۇرا باھا			
				سانى	بۇنىڭ ئىچىدە: چارۋىچىلىق						
1980	3378	121	121	56		60				3499	3.6
1981	3378	201	182	101	38	71	16	16	3	3579	3.7
1982	3924	209	163	100	43	42	29	26	17	4133	4.2
1983	3874	233	121	102	43	12	72	68	40	4107	4.2
1984	4097	475	110	87	44	16	218	213	147	4572	4.6
1985	5303	452	90	67	25	20	255	247	107	5755	5.8
1986	7517	280	57	38	17		208	207	15	7797	7.8
1987	9912	549	122	97	26		424	372	3	10961	10.3
1988	9239	513	145	127	36		368	334		9752	9.6
1989	8980	432	115	107	49		317	295		9412	9.2
1990	10706	381	109	102	59		272	248		11087	10.4

V باب

ھەربىي تەمىنات ئاشلىقى ۋە يەم - بوغۇزى بىلەن تەمىنلەش

§ 1 . جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلۇشتىن ئىلگىرىكى ھەربىي تەمىنات ئاشلىقى ۋە يەم - بوغۇزى

1. ھەربىيلەر ئاشلىقىنى توپلاپ تەمىنلەش چارىسى

1) خەن سۇلالىسى دەۋرى

غەربىي خەن سۇلالىسى غەربىي يۇرتنى ئىدارە قىلغان دەسلەپكى مەزگىلدە، ئارمىيىگە كېرەكلىك ئاشلىق ۋە يەم - بوغۇزنى غەربىي خەن سۇلالىسى ھۆكۈمىتى بىر تۇتاش تەييارلاپ، ئۇلاغ كۈچى بىلەن يەتكۈزۈپ تەمىنلىدى. غەربىي يۇرت ئىچكى ئۆلكىلەردىن يىراق بولغانلىقى، يېرى كەڭ، ئاھالە شالاڭ بولغانلىقى ئۈچۈن، ئوزۇق - تۈلۈك، ئوت - چۆپ توشۇش ئىنتايىن قىيىن ئىدى، چوڭ - چوڭ ھەربىي ھەرىكەتلەر دائىم ئوزۇق-تۈلۈك، ئوت - چۆپىنىڭ يېتىپ كېلەلمەسلىكى تۈپەيلىدىن ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچرايتتى. خەن ۋۇدى زامانىسىنىڭ تەيجۇ 1 - يىلى (مىلادىيىدىن ئىلگىرىكى 104 - يىلى) ئېرشى سانغۇنى لى گۇاڭلىنىڭ قوشۇنى فەرغانىگە ھەربىي يۈرۈش قىلىپ مەغلۇپ بولغاندىن كېيىن، ئۇ خەن پادىشاھىغا: «لەشكەرلەر جەڭدىن قورقمايدۇ، ئاچلىقتىن قورقىدۇ» دەپ مەكتۇپ يوللىغان. خەن ۋۇدى زامانىسىنىڭ تەيجۇ 3 - يىلى (مىلادىيىدىن ئىلگىرىكى 102 - يىلى) لى گۇاڭلى فەرغانىگە 2 - قېتىم يۈرۈش قىلىپ غەلبە قىلغاندىن كېيىن غەربىي يۇرت زىلزىلىگە كەلدى. غەربىي خەن ھۆكۈمىتى غەربىي يۇرتقا بولغان ھۆكۈمرانلىقىنى مۇستەھكەملەش ئۈچۈن، غەربىي يۇرتتا كەڭ كۆلەمدە بوزىەر ئۆزلەشتۈردى. بوزىەر ئۆزلەشتۈرگەن لەشكەرلەر ئادەتتىكى ۋاقىتلاردا بوزىەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلسا، ئۇرۇش ۋاقتىدا قولىغا نەيزە، ئېلىپ جەڭ قىلدى. بوزىەردىن ئېلىنغان ھوسۇل بىلەن ئارمىيىنىڭ ئاشلىق تەمىناتى، يەم - بوغۇزى ھەل قىلىنىپلا قالماستىن، بەلكى يەنە يولۇچىلار، سودىگەرلەرمۇ ئاشلىق بىلەن تەمىنلەندى.

شەرقىي خەن سۇلالىسى دەۋرىدە كروران (ھازىرقى چاقىلىقنىڭ شەرقىي شىمال تەرىپىـــى) خەن ھۆكۈمىتىنىڭ غەربىي يۇرتنى تىزگىنلەشتىكى مەركىزىي رايون، شۇنداقلا يىپەك يولىدىكى مۇھىم قاتناش توگۇنى ئىدى. ئەينى ۋاقىتتا كروراندا 1000 دىن ئارتۇق بوزىەر ئۆزلەشتۈرگۈچى لەشكەر تۇراتتى، ئۇلار ئىشلەپچىقارغان ئاشلىق مول ئىدى، بۇ مەزگىل كروران ئىقتىسادىنىڭ تازا گۈللەنگەن مەزگىلى ئىدى. ئۇ ۋاقىتلاردا لەشكەرلەرگە ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۈچۈن ئايدا بىر كۈرە 2 شېكىدىن تېرىق بېرىلەتتى. كېيىنكى ۋاقىتلاردا، تەبىئىي شارائىتتىنىڭ ئۆزگىرىشى، كىلىماتنىڭ قۇرغاقلىشىشى، سۇ مەنبەسىنىڭ ئازىيىشى بىلەن دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق ئېغىر تەھدىتكە ئۇچرىدى، كروراننىڭ كېيىنكى مەزگىللىرىدە، لەشكەرلەرنىڭ

ئوزۇقلۇق ئاشلىقى بارا - بارا ئازىيىپ بىر كۈرە 2 شىڭدىن بىر كۈرىگە، 8 شىڭغا، ھەتتا 6 شىڭغا چۈشۈپ قالدى. شۇ مەزگىللەردە يەنە ئاشلىق تېجەش تەكىتلەندى، قېزىۋېلىنغان تارىشا پوتۇكلەرگە «ئاشلىقنى ئاز-ئازدىن تېجەپ، ھەممىگە تەڭ - باراۋەر يەتكۈزۈش لازىم» دەپ خاتىرىلەنگەن. ھۆكۈمەت ئىدارىلىرىدىكى چوڭ-كىچىك ئەمەلدارلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى تېجەش توغرىسىدىكى پەرماندا مۇنداق قەيت قىلىنغان: «ھازىرچە يەنە ئازايتىش لازىم، ھەممە بەگ ۋە مۇلازىملار ئۆزلىرى يەيدىغان ئاشلىقلىرىنى ئازايتىشى لازىم». بۇنىڭدىن ئاشلىق تەمىناتىنىڭ ئىنتايىن جىددىي بولغانلىقىنى كۆرۈۋالغىلى بولىدۇ. خەن سۇلالىسىدىن كېيىنكى سۇلالىلەر غەربىي يۇرتنى ئىدارە قىلىشتا خەن ھۆكۈمىتىنىڭ بۇزۇپ ئۆزلەشتۈرۈش سىياسىتىنى داۋاملاشتۇرۇپ، تۇرۇشلۇق ئارمىيىنىڭ ئاشلىق تەمىناتى ۋە يەم - بوغۇزىنى ھەل قىلدى.

2) تاڭ سۇلالىسى دەۋرى

تاڭ سۇلالىسىنىڭ جەنگۇەن 4 - يىلى (630 - يىلى) دىن ئېتىبارەن غەربىي يۇرتنىڭ شەرقىي قىسمىدا ئىشۇرغول ئايمىقى (ئايماق مەركىزى ھازىرقى قۇمۇل شەھىرىدە)، قۇچۇ ئايمىقى (ئايماق مەركىزى ھازىرقى تۇرپان شەھىرىدىكى ئىدىقۇت قەدىمىي شەھىرىدە) ۋە بېشبالىق ئايمىقى (ئايماق مەركىزى ھازىرقى جىمسار ناھىيىسىنىڭ خۇباۋزى قەدىمىي شەھىرىدە) تەسىس قىلىندى، ئىچكىرىدىكىگە ئوخشاش، ئايماق، ناھىيە، يېزا، تۇتۇن تۈزۈمى يولغا قويۇلۇپ، ئىجاۋە، سېلىق، ھاشار قويۇلدى. ھازىرقى چەرچەن، چاقىلىقتا 2 ناھىيە تەسىس قىلىندى، بۇ ناھىيىلەر شاجۇ (ھازىرقى دۇنخۇاڭ شەھىرى) ئايمىقىنىڭ باشقۇرۇشىدا بولدى. غەربىي يۇرتتىكى باشقا كەڭ رايونلاردىن ئەنشى، بېشبالىقتىكى 2 باش قورۇقچىبەگ مەھكىمىسى قارىمىقىدا نۇرغۇنلىغان تۇتۇپ تۇرۇلىدىغان تۇتۇق مەھكىمىلىرى، ئايماقلار تەسىس قىلىندى، تۇتۇپ تۇرۇلىدىغان مەھكىمىلەر، ئايماقلاردىكى ئارمىيىنىڭ ئاشلىقىنى ئاساسەن ئۆزلىرى ھەل قىلدى. مەركەزنىڭ غەربىي يۇرتتا تۇرۇشلۇق ئارمىيىسى ۋە ھاكىمىيەت ئورگانلىرىغا كېتەرلىك ئوزۇق - تولۇك، ئوت - چۆپ يەنىلا ئارمىيىگە تاپىنىپ ھەل قىلىندى. تاڭ سۇلالىسى دەۋردە غەربىي يۇرتتىكى ھەربىيلەر ئۆزلەشتۈرگەن بۇزۇپرىنىڭ كۆلىمى ئىلگىرىكى ھەرقانداق ۋاقىتتىكىدىن ئېشىپ كەتتى. 11 جايدا مەركەزلىك بۇزۇپر ئۆزلەشتۈرۈش رايونى شەكىللەنگەندىن سىرت، تەڭرىتاغنىڭ جەنۇبى ۋە شىمالىغا تارقالغان قورۇل، قەلئە، قورغان، تۇرالار پارچە-پارچە بۇزۇپرلەرنى ئۆزلەشتۈرۈپ، ئۆزلىرىنىڭ تەمىنات مەسلىسىنى ھەل قىلدى.

3) يۇەن سۇلالىسى دەۋرى

يۇەن سۇلالىسى بېشبالىق ۋاقىتلىق دۇۋان ۋازارىتى تەسىس قىلىپ، پۈتۈن شىنجاڭنىڭ ھەربىي، مەمۇرىي ئىشلىرىنى باشقۇردى، باج - خىراجلارنى جايلارغا ئەۋەتىلگەن دارغاچ قاتارلىقلار يىغدى. ھەربىيلەرنىڭ ئاشلىق تەمىناتى يېتىشمەسلىك مەسلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، جىيۇەن 15 - يىلى (1278 - يىلى) دىن ئېتىبارەن، بېشبالىق، خوتەن، كۇچا قاتارلىق جايلاردا تېرىقچىلىق قىلىندى.

4) چىڭ سۇلالىسى دەۋرى

چىڭ سۇلالىسى ھۆكۈمىتى شىنجاڭنى يېڭىۋاشتىن بىرلىككە كەلتۈرۈش جەريانىدىكى ھەربىيلەر ئاشلىق تەمىناتىنى بارىكۇلدە تېرىقچىلىق قىلىپ ئېلىنغان ئاشلىق بىلەن ھەل قىلغاندىن سىرت، يەنە گەنسۇ قاتارلىق جايلاردىن ئاشلىق سېتىۋېلىپ كېلىپ، يېتىشمىگەنلىرىنى تولۇقلىدى. چىيەنلۇڭ 20 - يىلى (1755 - يىلى) دىن كېيىن، چىڭ ئارمىيىسى ئارقا - ئارقىدىن جۇڭغار خانلىقىنى يوقىتىپ، ئامۇرسانا، چوڭ - كىچىك خوجىلارنىڭ توپلىڭىنى تىنچىتتى، چىڭ ھۆكۈمىتى شىنجاڭغا جايلاشقان زور قوشۇننىڭ ئاشلىق تەمىناتىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، شىنجاڭدا كەڭ كۆلەمدە بۇزۇپر ئۆزلەشتۈردى، چىيەنلۇڭ 60 - يىلى (1795 - يىلى) ھەربىيلەر ئاشلىقى پۈتۈنلەي ئۆز جايىدا ھەل قىلىنىپلا قالماستىن، بەلكى بەزىدە ئاشلىق كۆپ بولۇپ كېتىپ، بۇزۇپر ئۆزلەشتۈرۈش ئازايتىلدى. تۇڭجى 4 - يىلى (1865 - يىلى) قۇقەن خانلىقىنىڭ ھەربىي ئەمەلدارى

ياقۇپبەگ تاجاۋۇزچى ئارمىيىسىنى باشلاپ كېلىپ قەشقەر، يېڭىسارنى ئىشغال قىلىۋالدى، ئۇزۇن ئۆتمەي يەنە يەكەن، خوتەن، ئۆچتۇرپان، ئاقسۇ، قاراشەھەر قاتارلىق جايلارنى بېسىۋېلىپ، ئاتالمىش «يەتتىشەھەر دۆلىتى» نى قۇردى. تۆڭگى 8 - يىلى (1869 - يىلى) 11 - ئايدا ياقۇپبەگنىڭ تاجاۋۇزچى ئارمىيىسى پۈتۈن جەنۇبىي شىنجاڭنى ئىشغال قىلىۋالغانلىقى سىرتىدا، يەنە شىمالىي شىنجاڭدىكى ئۇرۇمچى ۋە ماناسنى ئىشغال قىلدى. مۇشۇنداق ئەھۋالدا، چارروسىيە ئىمپېرىيىسىمۇ تۆڭگى 9 - يىلى (1870 - يىلى) قوشۇن تارتىپ ئىلى رايونىنى تاجاۋۇز قىلىپ ئىگىلىۋالدى، شۇنىڭ بىلەن پۈتۈن شىنجاڭ كىرزىس پائالىيىتىگە پېتىپ قالدى. دۆلەت زېمىنىنى قوغداپ، تاجاۋۇزچىلىققا قارشى تۇرۇش ئۈچۈن چىڭ ھۆكۈمىتى تۆڭگى 5 - يىلى (1866 - يىلى) گۈچۈڭدا ئاشلىق مەھكىمىسى تەسىس قىلدى، كېيىن ئۇنى شىنجاڭ غەربىي يول ئاشلىق مەھكىمىسى باش ئىدارىسىگە ئۆزگەرتتى، ئۇنىڭ قارىمىقىدا ئۈلاستاي، قۇبدۇ ئاشلىق مەھكىمىسى شۇبە ئىدارىلىرىنى تەسىس قىلدى، بۇ ئىدارىلەرنى خېنىي ئايمىقىنىڭ ئايماقدارى ئاقگوبۇ باشقۇردى. گۇاڭشۇ 1 - يىلى (1875 - يىلى) 3 - ئايدا زو زۇڭتاڭ خان مۇپەتتىشى سۈپىتىدە شىنجاڭنىڭ ھەربىي ۋالىيسى بولدى ۋە شىنجاڭنى قايتۇرۇۋېلىش ئىشىنىڭ باش مەسئۇلى بولدى. گۇاڭشۇ 2 - يىلى (1876 - يىلى) 6 - ئايدا غەربكە يۈرۈش قىلغۇچى زور قوشۇندىن ئازكەم 60 مىڭ كىشى جىيايۇگۇەندىن چىقتى، بۇلارغا كېتەرلىك ئاشلىقنىڭ بىر قىسمى قۇمۇل، باركۆلدىكى ھەربىيلەر ئۆزلەشتۇرگەن بوزىەردىن ھەل قىلىنغاندىن سىرت، ئاساسەن گەنسۇ، ئىچكى موڭغۇل قاتارلىق جايلاردىن سېتىۋېلىپ كېلىندى، شۇنىڭ بىلەن بىللە يەنە روسىيەدىنمۇ بىر قىسىم ئاشلىق ئىمپورت قىلىندى. ئىچكى ئۆلكىلەردىن ئاشلىق سېتىۋېلىپ كېلىشكە خىراجەت كۆپ كېتىدىغانلىقى، ئاۋارىچىلىق كۆپ بولىدىغانلىقى ئۈچۈن، غەربكە يۈرۈش قىلغۇچى زور قوشۇن كورلىنىڭ غەربىدىكى شەھەرلەرنى قايتۇرۇۋالغاندىن كېيىن، زو زۇڭتاڭ گەنسۇ، ئىچكى موڭغۇل ۋە گۈچۈڭ ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىشىنى بىردەك توختىتىش، كېتەرلىك ئاشلىقنى شۇ جايدىن ھەل قىلىش توغرىسىدا پەرمان چۈشۈرگەن. گۇاڭشۇ 10 - يىلى (1884 - يىلى) شىنجاڭ ئۆلكە بولغاندىن كېيىن، باش مۇپەتتىش لىيۇ جىڭتاڭ تەستىق بويىچە ئېتىز - ئېرىق باشقۇرۇشنى ئىسلاھ قىلىپ، لەشكەرلەر، جىنايەتچىلەر بوزىەر ئۆزلەشتۇرۇشى، تۇغ تېرىقچىلىقىنى پەيدىنپەي پۈتۈرالار بوزىەر ئۆزلەشتۇرۇش ۋە تېرىقچىلىق قىلىشقا ئۆزگەرتىپ، بەلگىلىمە بويىچە يەر بېجى ئاشلىقى يىغدى، تۇرۇشلۇق ئارمىيىنىڭ ھەربىي تەمىنات ئاشلىق يەم - بوغۇزىمۇ يەر بېجى ئاشلىقىدىن ئاجرىتىلدى.

5) مىنگو دەۋرى

مىنگو دەۋرىدە ھەربىيلەر ئاشلىقنى ھۆكۈمەت بىر تۈتاش تەييارلاپ، يىغىلغان يەر بېجى ئاشلىقىدىن تەمىنلىدى، يېتىشمىگەن قىسمىنى ھۆكۈمەت تارماقلىرى ئايرىم سېتىۋالدى.

مىنگونىڭ 1 - يىلى (1912 - يىلى) 6 - ئايدا ياڭ زېڭشىن بۇيرۇقىغا بىنائەن قوشۇن ئەۋەتىپ قۇبدۇنىڭ ئاشقى موڭغۇلىيىنىڭ تاجاۋۇزىغا زەربە بېرىشىگە ياردەم بەردى، قوشۇننىڭ ئاشلىق، يەم - بوغۇزى گۈچۈڭ، جىمسار، مورى ئەتراپىدىن تەييارلىنىپ توشۇپ تەمىنلەندى. مىنگونىڭ 2 - يىلى (1913 - يىلى) 6 - ئايدا ياڭ زېڭشىن قوشۇن ئەۋەتىپ ئاشقى موڭغۇلىيىنىڭ ئالتايغا قىلغان تاجاۋۇزىغا زەربە بەردى، مەخسۇس ئاشلىق، يەم - بوغۇز توشۇش ئىشلىرىنى بېجىرىش ئۈچۈن گۈچۈڭدا ھۆكۈمەت نەقلىيات ئىدارىسى قۇردى. مىنگونىڭ 9 - يىلى (1920 - يىلى) گۈچۈڭدا ئارمىيە بىلەن بىللە يۈرىدىغان ئاشلىق مەھكىمىسى ۋە ھەربىي قورال- ياراغ ئىدارىسى قۇرۇلدى، بۇ ئىدارە تۇرۇشلۇق ئارمىيىنى ئاشلىق، يەم - بوغۇز بىلەن تەمىنلەشكە مەسئۇل بولدى. مىنگونىڭ 28 - يىلى (1939 - يىلى) گۈچۈڭدا ئىشلەپچىقىرىلغان ئاشلىق بىلەن شۇ يەردە تۇرۇشلۇق ئارمىيە تەمىنلەنگەندىن سىرت، يەنە ئۇرۇمچى، قۇمۇل، ئالتايلاردىكى ئارمىيىمۇ تەمىنلەندى.

مىنگونىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە، ياڭ زېڭشىن شىنجاڭدا «قوشۇننى ئاجىزلاشتۇرۇش» سىياسىتىنى يولغا قويدى، ئۇنىڭ ھۆكۈمرانلىقىنىڭ كېيىنكى مەزگىلىدە 30 مىڭ كىشىلىك ئارمىيىسى بار دېيىلسىمۇ، ئەمەلىيەتتە كوماندىر - ئەسكەرلىرى 10 مىڭغىمۇ يەتمەيتتى. شېڭ شىسەي ھاكىمىيەت يۈرگۈزگەن دەسلەپكى

مەزگىلدە، شىنجاڭدا 12 مىڭدىن ئارتۇق ئەسكەر بار ئىدى، كېيىن تەرتىپكە سېلىش ئارقىلىق 34 مىڭغا كۆپەيتىلدى، ئۇنىڭدىن باشقا، ج خ ئاخبارات تەشكىلاتىدا 3867 ئادەم (ئۆلكىلىك ج خ باشقارمىسىنىڭ ئەمەلدارلىرى 260، ساقچىسى 292، شىنجاڭ بويىچە تۆۋەندىكى ج خ ئورگانلىرىنىڭ ئەمەلدارلىرى 992، ساقچىسى 2323) بار ئىدى. هەربىي، ساقچى خادىملارغا ئۆلچەم بويىچە ئۆزىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى بېرىلگەندىن سىرت، يەنە هەربىي، ساقچى ئائىلە تاۋابىئاتى ئاشلىقى بېرىلەتتى. مىنگونىڭ 30 - يىلى (1941-يىلى) 9 - ئايدا شىنجاڭ چېگرا مۇداپىئە دۇبەن مەھكىمىسى «قىسىملارغا ئاشلىق ئاجرىتىش چارىسى» نى تارقىتىپ، تۆۋەندىكىلەرنى بەلگىلىگەن: (1) رايون، ناھىيىلەردە تۇرۇشلۇق قوشۇنغا كېتەرلىك تەمىناتنى مالىيە نازارىتى بەلگىلەنگەن سان بويىچە، باج ئىدارىلىرىنىڭ يەر بېجى تۇرى ئاستىدا شۇ جايدا تۇرۇشلۇق ئارمىيىگە تاپشۇرۇشنى بۇيرۇيدۇ. (2) تاپشۇرۇلىدىغان، تاپشۇرۇۋېلىنىدىغان ئاشلىق، يەم - بوغۇز مىقدارى، ۋاقتى ۋە رەسمىيەتنى باج ئىدارىلىرى ۋە شۇ جايدا تۇرۇشلۇق قوشۇن تەكشۈرۈشتە ئاساس قىلىش ئۈچۈن يوللايدۇ. (3) قىسىملار تاپشۇرۇۋالغان تەمىناتنى قويىدىغان ئامبار بۇرۇنقىدەكلا ناھىيىلىك ھۆكۈمەتتىن ئارىيەت ئېلىنىدۇ. (4) قىسىملارغا هەر ئايدا كېتەرلىك تەمىنات يەنىلا بۇرۇنقى قائىدە بويىچە مەھكىمىزگە مەلۇم قىلىنىپ تەكشۈرتۈلگەندىن كېيىن، ئۆلچەم بويىچە چىقىم قىلىنىدۇ، ئۆزلىرى ئېلىپ ئىشلەتسە، ئۆز بېشىمچىلىق قىلىپ هەربىيلەر ئاشلىقىغا چېقىلغان قاتاردا بىرتەرەپ قىلىنىدۇ. مىنگونىڭ 32 - يىلى (1943-يىلى) 6 - ئايدا دۇبەن مەھكىمىسى مىنگونىڭ 32 - يىلىدىكى هەربىي تەمىنات خام چوتىنى چۈشۈردى ۋە دۇبەن مەھكىمىسى ئاشلىق مۇلازىمەت باشقارمىسى قىسىملاردىكى كوماندىر، ئەسكەرلەر ئائىلە تاۋابىئاتلىرىنىڭ 33 - يىللىق (1944 - يىللىق) تەمىناتنى تەكشۈرۈپ تارقاتتى (جەدۋەل: 2 — 20، 2 — 21 گە قارالسۇن).

شىنجاڭدا تۇرۇشلۇق ئارمىيە خادىملىرىنىڭ مىنگونىڭ 32 - يىلى (1943 - يىلى) دىكى هەربىي تەمىنات خام چوتى

جەدۋەل: 2 — 20　　بىرلىكى: داندىن

ئاشلىق تۈرى / جايلار	بۇغداي	گۈرۈچ	ئاشلىق تۈرى / جايلار	بۇغداي	گۈرۈچ
ئۈرۈمچى	40207.50	5170	قۇمۇل	4266.50	
ماناس	3326	428	باركۆل	1533	
گۇچۇڭ	3358		قاراشەھەر	1295	166
سانجى	2449	315	چەرچەن	3358	
تۇرپان	1160		ئاقسۇ	1295	166
چۆچەك	1829		يەكەن	1295	166
شىخۇ	1295	166	قەشقەر	4340	559
قۇتۇبى	1829		خوتەن	2261	291
ئىلى	3028	390	جەمئىي	78145	7817

مىنگونىلىك 33 - يىلى (1944 - يىلى) شىنجاڭدا تۇرۇشلۇق قىسىملاردىكى كوماندىر - ئەسكەرلەر ئائىلە تاۋابىئاتلىرىنىڭ تەمىنات ئەھۋالى

جەدۋەل: 2 — 21 بىرلىكى: جىڭ

ئورۇن نامى	تەمىنلەنگەن ئاشلىق تۇرى		ئورۇن نامى	تەمىنلەنگەن ئاشلىق تۇرى	
	ئۇن	گۈرۈچ		ئۇن	گۈرۈچ
مانا 8 - تۈەن	278100		ناربۇغاتاي ئامانلىق ساقلاش ئوتتۇرا ئەترىتى ۋە چېگرا چازىسى	84537	
9 - تۈەن	302988		ئەشقەر، ئۇلۇغچات، تاشقورغان قاتارلىقلار	101541	
6 - تۈەن	329220		ئۇچتۇرپان ئامانلىق ساقلاش ئوتتۇرا ئەترىتى (چېگرا)	59930	13734
توپچى 2 - تۈەن	174780		قۇمۇل چېگرا چازا قىسىملىرى	124200	
1 - تۈەن	310140		خوتەن ئامانلىق ساقلاش ئوتتۇرا ئەترىتى ۋە چېگرا چازا قىسىملىرى	40041	8190
2 - تۈەن	430740		نىشپىن، سانجۇ ۋە ئاۋشاتمىيە قاتارلىق تەكشۈرۈش پونكىتلىرى	34200	
5 - تۈەن	271700		ژاندارما ئەترىتى	15120	
7 - تۈەن	297000		جەڭ ئاپتوموبىلى ئەترىتى	91800	
31 - تۈەن	350100		ئۆلچەش - سىزىش ئەترىتى	10200	
34 - تۈەن	287460		قۇرۇقلۇق ئارمىيە 5 - شۆبە مەكتىپى	755140	
35 - تۈەن	239190		1 - شى شتابى	9000	
36 - تۈەن	242460		2 - شى شتابى	15480	
382 - تۈەن	311580		3 - شى شتابى	116640	
383 - تۈەن	593280		11 - شى شتابى	189000	
384 - تۈەن	569160		12 - شى شتابى	67860	
32 - تۈەن	390960		128 - شى شتابى	266940	
33 - تۈەن	407700		ھاۋا مۇداپىئە قوماندانلىق شتابى	68760	
48 - تۈەن	291420		ھاۋا ئارمىيىسى 16 - باش پونكىتى	330000	34800
ئالاھىدە ۋەزىپە تۈەنى	138960		ئالاھىدە پىرقە	4140	
پىچان مۇستەقىل يىگى	437205		مەركىزىي تەربىيىلەش ئۆمىكى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئوفىتسېرلىرى	6480	
شىخۇ مۇستەقىل يىگى	1726920	36288	ئىلى ئانلىق ئەسكەرلەر 12 - ئەترىتى	172080	
تۇرپان 3 - يىگى	268560		ئالتاي ئانلىق ئەسكەرلەر 15 - ئەترىتى	61824	
پىيادىلەر 4 - يىگى	218160		قەشقەر ئامانلىق ساقلاش چوڭ ئەترىتى	109080	

3 - يىلى	218340		دۆيەن مەكتىمى ھەربىيلەر ئائىلە تاۋابىئاتلىرى ئاشلىقى	1590840	
6 - يىلى	267060		جەمئىي	15198584	422770
قەشقەر تولۇقلىما تۆمۈر يولى	744876	148377			
ئىلى، قورغاس، سۈيدۇلۇق قاتارلىق جايلاردىكى چېگرا چازا قىسىملىرى	775692	181381			

مىنگونىلىق 32 - يىلى (1943 - يىلى) دىن ئېتىبارەن گومىنداڭ قوشۇنى كۆپلەپ شىنجاڭغا كىردى، مىنگونىلىق 34 - يىلى (1945 - يىلى) شىنجاڭغا كىرگەن مەركەز ئارمىيىسى 53 مىڭ 19 غا يەتتى، شىنجاڭ يەرلىك قىسىمدىكى 48 مىڭ 783 ئادەمنى قوشقاندا ئومۇمىي ئەسكەر 100 مىڭدىن ئاشتى. بۇلارنى ئاشلىق، يەم - بوغۇز يىلەن تەمىنلەشتە، مىللىي ھۆكۈمەت دۆلەت مۇداپىئە مىنىستىرلىكى بىرلەشمە ئارقا سەپ باش قوماندانلىق شتابى ئاشلىق مىنىستىرلىكىگە تۇرۇشلۇق قوشۇنلىق ئاشلىق تەمىناتى پىلانىنى تاپشۇردى، پىلان تەكشۈرۈپ ماقۇللانغاندىن كېيىن، شىنجاڭ ئۇلكىلىك ھۆكۈمەت غەللە - پاراق ئاشلىقى باشقارمىسى ۋە بىرلەشمە ئارقا سەپ باش قوماندانلىق شتابىنىڭ شىنجاڭدىكى تەمىنلەش ئىدارىسى ئىجرا قىلدى. غەللە - پاراق ئاشلىقى باشقارمىسى، ئۇلكە بويىچە ناھىيىلەرنىڭ ئاشلىق ئەھۋالىغا ئاساسەن، تەمىنلەش ئىدارىسى يىلەن بىللە ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشنىڭ كونكرېت پىلانىنى بېكىتىپ، غەربىي شىمال مەكتىمى، شىنجاڭ گارنىزون قوماندانلىق شتابى ۋە ئۇلكىلىك ھۆكۈمەتنىڭ بىرلىكتە تەكشۈرۈپ تەستىقلىشىغا سۇندى، ئاندىن تەمىنلەش ئىدارىسى ئاشلىق نۇقتىلىرىدىن ئاشلىقنى ئۆتكۈزۈۋېلىپ توشۇپ كەتتى.

مىنگونىلىق 34 - يىلى (1945 - يىلى) مىللىي ھۆكۈمەت مەمۇرىي پالاتاسى شىنجاڭنىڭ ھەربىي تەمىنات ئاشلىقى ۋە يەم - بوغۇزىنى 138 مىڭ 540 ئادەن قىلىپ بېكىتتى، بۇنىڭ ئىچىدە جەنۇبىي شىنجاڭدىكى ھەربىيلەرنىڭ ئاشلىقى 37 مىڭ 500 ئادەن، شىمالىي شىنجاڭدىكى ھەربىيلەرنىڭ 101 مىڭ 40 ئادەن بولدى. شىنجاڭنىڭ ئاشلىقى بۇ سانغا يەتمىگەچكە، قۇمۇلدىكى ھەربىيلەرنىڭ ئاشلىقى مىللىي ھۆكۈمەتنىڭ تەستىقلىشى بىلەن، گەنسۇدىن ئاشلىق يۆتكەپ تەمىنلەندى. مىنگونىلىق 35 - يىلى (1946 - يىلى) غەربىي شىمال مەكتىمى شىنجاڭنىڭ ھەربىيلەر ئاشلىقىنى 180 مىڭ ئادەن قىلىپ بېكىتتى، بۇنىڭ ئىچىدە قۇمۇلدىكى ھەربىيلەرنىڭ ئاشلىقى يەنلا گەنسۇدىن يۆتكەلدى. مىنگونىلىق 36 - يىلى (1947 - يىلى) بىرلەشمە باش ئارقا سەپ تەمىنات باشقارمىسىنىڭ شىنجاڭدىكى تەمىنلەش ئىدارىسى شۇ يىللىق ھەربىيلەر ئاشلىقى پىلانىنى 420 مىڭ تاغار قىلىپ بېكىتتى، بۇنىڭ ئىچىدە پىلان بويىچە گەنسۇ ئۇلكىسىدىن يۆتكەلگىنى 50 مىڭ تاغار. مىنگونىلىق 37 - يىلى (1948 - يىلى) 2 - ئايغىچە بۇ پىلاندىن ئەمەلىيەتتە ئاران 36 مىڭ 175 تاغار ئورۇندالدى. ئاشلىق ماڭدۇرغان ئاساسلىق نۇقتىلار مۇنۇلار: ۋۇۋېيدىن 8995 تاغار، گۇلاڭدىن 5500 تاغار، لۇڭشىدىن 4575 تاغار، چېڭشيەن ناھىيىسىدىن 4000 تاغار، يۇڭچاڭدىن 3000 تاغار، جيۇچۈەندىن 2700 تاغار، ۋېيشيەن ناھىيىسىدىن 2050 تاغار.

2. تەمىنلەش ئۇلچىمى

1) ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۇلچىمى

(1) چىڭ سۇلالىسى دەۋرىدىكى ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۇلچىمى. چىڭ سۇلالىسى ھۆكۈمىتى شىنجاڭنى بىرلىككە كەلتۈرگەن دەسلەپكى مەزگىلدە، شىنجاڭدا ھەربىي مەھكىمە تۇزۇمىنى يولغا قويدى. چيەنلۇڭ 27-يىلى (1762 - يىلى) چىڭ سۇلالىسى ھۆكۈمىتى ئىلىدىكى كۈرە (ھازىرقى قورغاس ناھىيىسىنىڭ جەنۇبى)

ده ئىلى جياڭجۇن مەھكىمىسى تەسىس قىلدى. ئىلى جياڭجۇنى تەڭرىتاغنىڭ جەنۇبى ۋە شىمالىدىكى ھەربىي، مەمۇرىي ئىشلار ۋە دىپلوماتىيىگە دائىر ئىشلارنى بىر تۇتاش باشقۇردى. ئىلى، تارباغاتاي، قەشقەرلەردە مەسلىھەتچى ئامبال، باشقا شەھەر - بازارلاردا خان ئامبال ياكى ئاغلاقچى ئامبال تەسىس قىلىنىدى. چېيەنلۇڭ 38 - يىلى (1773 - يىلى) ئۇرۇمچىدە تۇتۇق تەسىس قىلىنىدى. شىنجاڭدا تۇرۇشلۇق قوشۇنلىنىڭ ئادەم سانى 40 مىڭ بولۇپ، نۆۋەتلىشىپ ھالدا ئىلى، تارباغاتاي، ئۇرۇمچى، بارىكۆللەردە تۇردى. جەنۇبىي شىنجاڭدا ئاران 7000 چە ئادەم تۇردى. ئەينى ۋاقىتتا ئوفىتسېر - ئەسكەرلەرنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى ھەربىي تەمىناتنىڭ بىر قىسمى بولۇپ، ئۇنىڭغا ھەم نەق پۇل، ھەم ئاشلىق بېرىلدى. «شىنجاڭ ھەققىدە قىسقىچە بايان» قاتارلىق ماتېرىياللاردا خاتىرىلىنىشىچە، چېيەنلۇڭ يىللىرىدا جايلاردا مۇداپىئەدە تۇرغان ئوفىتسېر - ئەسكەرلەرنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى تارقىتىش ئۇلچىمى جەدۋەل: 2 — 22 دە كۆرسىتىلدى.

شىنجاڭ ئۇلكە بولغاندىن كېيىن ۋەزىپە ئۇتىگەن باش مۇپەتتىش ھەربىي تەمىناتنى تېجەش ئۈچۈن كۆپ قېتىم ئەسكەرلەرنى قىسقارتتى. گۇاڭشۈ 12 - يىلى (1886 - يىلى) باش مۇپەتتىش لىۋ جىنتاڭ شىنجاڭدا تۇرۇشلۇق ئەسكەرلەرنى 31 مىڭغا قىسقارتتى؛ گۇاڭشۈ 30 - يىلى (1904 - يىلى) باش مۇپەتتىش فەن شياۋسۇ ئەسكەرلەرنىڭ يېرىمىدىن كۆپرەكىنى قىسقارتىپ 13 مىڭ 944 ئادەم قالدۇردى؛ گۇاڭشۈ 33 - يىلى (1907 - يىلى) باش مۇپەتتىش لىيەن كۇي شىنجاڭدا تۇرۇشلۇق ئەسكەرلەرنى ئاتلىق، پىيادىلەر بولۇپ 53 يىڭغا، خىزمەتچى لەشكەرلەرنى 8780 گە قىسقارتتى. بۈلارغا ئاشلىق تارقىتىش ئۇلچىمى يىلىغا ئۇن ھېسابىدا: يىڭ باشلىقىنىڭ 2520 جىڭ، قۇر بېگىنىڭ 1800 جىڭ، قۇربېگى، تەرجىمانىنىڭ 1080 جىڭ، ئوقۇتقۇچى، قۇر باشلىقىنىڭ 540 جىڭ بولغان.

(2) مىنگو دەۋرىدىكى ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۇلچىمى. شىڭ شىسەي شىنجاڭغا ھۆكۈمرانلىق قىلغان دەسلەپكى مەزگىللەردە، ئۇنىڭ قوشۇنى ۋە ھەربىيلەر ئائىلە تاۋابىئاتلىرىنىڭ تەمىنات ئۇلچىمى مۇنداق بولغان: چېگرا چازىسىدىكى ئوفىتسېر - ئەسكەرلەر، ئاتلىق ساقچى، ھەربىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى، ئەسكەرلەرگە كۇنىگە بىر جىڭ 8 سەر (16 سەرلىك توزۇم بويىچە) ئۇن، قۇرامىغا يەتكەن ھەربىيلەر ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا ئايدا 30 جىڭدىن ئۇن، ھەربىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا كۇنىگە يېرىم جىڭدىن ئۇن بېرىلگەن. مىنگونىڭ 32 - يىلى (1943 - يىلى) ئۇلكىلىك دۆبەن مەھكىمىسى مالىيە نازارىتىگە قىسىملارنىڭ تەمىنات ئۇلچىمىدە، ھارۇنكەش، ئات باقارلارغا كۇنىگە 2 جىڭدىن ئۇن بەرگەندىن سىرت، قالغان ئوفىتسېر- ئەسكەرلەرگە كۇنىگە بىر دەك بىر جىڭ 8 سەردىن ئۇن بېرىشنى، شۇنىڭ بىلەن بىللە، ئۇيغۇرلار لىيەنىدىكى ئوفىتسېر - ئەسكەرلەرنىڭ كۇنلۇك ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى بىر جىڭ 12 سەرگە ئۆستۈرۈشنى ئوقتۇردى.

مىنگونىڭ 35 - يىلى (1946 - يىلى) شىنجاڭ ئۇلكىلىك ھۆكۈمەت «بۇرۇندىن شىنجاڭدا تۇرۇۋاتقان قىسىملاردىكى ئەسكەرلەر ۋە ساقچىلارنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا ئاشلىق تارقىتىش ۋاقىتلىق چارىسى» نى تۈزۈپ تۈۋەندىكىلەرنى بەلگىلىدى: ئائىلە تاۋابىئاتلار ئاشلىقىنى تارقىتىش دائىرىسى شىنجاڭدا بۇرۇندىن تۇرۇپ كېلىۋاتقان قىسىملار ھەم بۇرۇنقى ھەربىي ئورگانلار، مەكتەپلەر ياكى بۇرۇنقى ھەربىي ئورگانلاردىن ئۆزگەرتىپ تۈزۈلگەن يېڭى ئورگانلار، ئامانلىق ساقلاش تۈمەن - ئەترەتلىرىدىكى ئەسكەرلەر، ساقچىلار بىلەن چەكلىنىدۇ. تەمىنلەش ئۇلچىمىدە ئائىلە تاۋابىئاتلار ئاتا - ئانىسى، ئايالى، پەرزەنتلىرى بىلەن چەكلىنىدۇ، 9 ياشتىن يۇقىرىلار چوڭ جان ھېسابلىنىپ، ئېيىغا 30 جىڭدىن ئۇن، 9 ياشتىن تۆۋەن، 4 ياشتىن يۇقىرىلار كىچىك جان ھېسابلىنىپ، ئېيىغا 15 جىڭدىن ئۇن تارقىتىلىدۇ، 3 ياشتىن تۆۋەنلەرگە تارقىتىلمايدۇ، يېشى 18 گە توشقان ئوغۇللار، ياتلىق بولغان قىزلارغا تارقىتىلمايدۇ. ئائىلە تاۋابىئاتلار ئاشلىقى ئەمەلىي چوڭ، كىچىك جان سانى بويىچە ھېسابلىنىدۇ، لېكىن ھەربىر ئەسكەر، ساقچى ئېرىشىدىغان ئائىلە تاۋابىئاتلار ئاشلىقى ھەر ئايدا كۆپ بولغاندا 100 جىڭدىن ئاشمايدۇ.

1945 - يىلى ئىلى، تارباغاتاي، ئالتايدىن ئىبارەت ئۈچ ۋىلايەتتىكى پارتىزانلار ئەترەتلىرى مىللىي ئارمىيە بولۇپ قۇرۇلغاندا، ئوفىتسېر - ئەسكەرلەرنىڭ كۇنلۇك ئوزۇقلۇق ئاشلىقى 800 گرام ئۇن قىلىپ بېكىتىلدى.

چېگىنلىك يىللىرىدا جايلاردا تۇرۇشلۇق ئارمىيىنى يىللىق ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ئۇلچىمى

جەدۋەل: 2 — 22

ئىلىدا تۇرۇشلۇق ئارمىيە		تاربالغانايدا تۇرۇشلۇق ئارمىيە		ئۇرۇمچىدە تۇرۇشلۇق ئارمىيە		قەشقەردە تۇرۇشلۇق ئارمىيە	
ۋەزىپە ئايرىمىسى	تەمىنلەش ئۇلچىمى (جىڭ)	ۋەزىپە ئايرىمىسى	تەمىنلەش ئۇلچىمى (جىڭ)	ۋەزىپە ئايرىمىسى	تەمىنلەش ئۇلچىمى (داەن)	ۋەزىپە ئايرىمىسى	تەمىنلەش ئۇلچىمى (داەن)
ئىلى جياڭجۈنى	9000						
مەسلىھەتچى، ئافلاقچى ئامبال	4680	مەسلىھەتچى، ئافلاقچى ئامبال	4680	تۇنۇلۇك	85.5	مەسلىھەتچى، ھەمدەمچى ئامبال	38.844
كۆرە، بايانداي سەييارە ئامبىلى	3600	ئورۇنباسار سانغۇن	2880	پانداش ئامبال	36.3304	ئورۇنباسار سانغۇن	23.904
پانداش ئامبال	3172.8	دۆلەت ھىماتى ئوتۇغاتى	2520	ئافلاقچى ئامبال، تۇرغاق بەگ، جەسۇر چەۋەندازلارقوشۇنى، تۇرشاۋۇل، ھەيدەكچى، ئاتلىق ئەسكەر	14.628	زەنگى، دۆلەت ھىماتى ئوتۇغاتى	20.916
سۈيدۈك، قورغانىاي سەييارە ئامبىلى	2880	قاراۋۇلخانا 2 - دەرىجىلىك ياساۋۇلى	2160			1 ،، 2 - دەرىجىلىك ياساۋۇل	18.6
دۆلەت ھىماتى ئوتۇغاتى	2520	تۇرشاۋۇل ياساۋۇل، دۆلەت ھىماتى ئوتۇغاتىسى، پانداش ئامبال، يارەمچى ئەمىر، تۇرغاق بەگ، باش مۇھاپىزەچى	1800	توپچى	10.2396	پانداش دۆلەت ھىماتى ئوتۇغاتى، پانداش ئامبال، يارەمچى ئەمىر، تۇرغاق بەگ، باش دۇئان تۇرغاق ئەسكەر، 3 - دەرىجىلىك ياساۋۇل	14.94
قاراۋۇلخانا 1 ،، 2 - دەرىجىلىك ياساۋۇلى	2160			تەربىيىچى ئەسكەر	5.8056		
قاراۋۇلخانىتاق 3 - دەرىجىلىك ياساۋۇلى، پانداش دۆلەت ھىماتى ئوتۇغاتى	1800	تەرجىمان، پانداش تەرجىمان، ھىماتچى نۆكەر، شىرمەت چەۋەندازلار قوشۇنى	1080	ئۇستىكارلار، پىيادە ئەسكەرلەر	2.9256	كۆك پەيلىك ياساۋۇللار ھىماتچى نۆكەرلىرى، شىرمەت چەۋەندازلار قوشۇنى، تەرجىمان	8.964
يارەمچى ئەمىر، تۇرغاق بەگ، شىرمەت چەۋەندازلار قوشۇنى، تەرجىمان، تۇرشاۋۇل، ھەيدەكچى، ئاتلىق ئەسكەر	1762.8	مانجۇ قوشۇنى چېرىكلىرى، سەككىز خوشۇن ئەسكەرلىرى	540			مانجۇ ئەسكەرلىرى	4.482
توپچى	1233.12	ئىشلەمچى ئەسكەر	360			كۆك قوشۇن ئاتلىق ئەسكەرلىرى	3.732
پىيادە ئەسكەرلەر، ئۇستىكارلار	352.8	كۆك قوشۇن ئاتلىق ئەسكەرلىرى	444			كۆك قوشۇن پىيادە مۇھاپىز نەنجىلەر	3.5856
شەرقىي يول ھەربىي رايونى		كۆك قوشۇن پىيادە مۇھاپىز نەنجىلەر	432				
پانداش تەرجىمان	1080						
ئاتلىق ئەسكەرلەر	440						
پىيادە ئەسكەرلەر	432						
جەنۇبىي يول ھەربىي رايونى							
پانداش تەرجىمان	1080						
چېرىكلەر	360						

2) ئات يەم - بوغۇزى ئۆلچىمى

(1) چەك سۈلالىسى دەۋرىدىكى ئات يەم - بوغۇزى ئۆلچىمى. چەك سۈلالىسىنىڭ شىنجاڭدا تۇرۇشلۇق ئوفىتسېر- ئەسكەرلىرىگە كېرەكلىك ئات يەم - بوغۇزى ھەربىيلەر بوزيەر ئۆزلەشتۈرۈپ تېرىقچىلىق قىلىش ئارقىلىق ئېلىنغان ئاشلىق بىلەن تەمىنلەندى، بۇنىڭ تۈرى ئاساسەن كۆك پۇرچاق، ئارپا ئىدى. ئات يەم- بوغۇزى تارقىتىش ئۆلچىمى مۇنداق ئىدى: چېيەنلۇك دەۋرىدە مانجۇ قوشۇنى يانداش ئامبىلىنىڭ يىللىق 18.5 دانەن، ئاغلاقچى ئامبال ياردەمچى ئەمىرىنىڭ 12.3 دانەن، تۇرغاق بەگلىنىڭ 7.7 دانەن، شىرمەت چەۋەندازلار قوشۇنىنىڭ 6.1 دانەن، تەرجىمانلىنىڭ 4.6 دانەن، ھۆجۈمچى، ھەيدەكچى، ئاتلىق ئەسكەرلىرىنىڭ 2.3 دانەن، كۆك قوشۇن باش بۇغلىنىڭ 61 دانەن، مەسلىھەتچى سانغۇنلىنىڭ 30.8 دانەن، چارلىغۇچىلىنىڭ 33 دانەن، باش دۇئان بېگى، مۇداپىئەچىلىنىڭ 15 دانەن، چەنزۇك، بازۇكلىنىڭ 7 دانەن، ھاسىلات ئىشلىرى بېگى، ئاتلىق ئەسكەرلەرلىنىڭ 2.7 دانەن. جياچىلىك يىللىرىدا باش بۇغلىنىڭ يىللىق ئات يەم - بوغۇزى ئۆلچىمى 60 دانەنگە، مەسلىھەتچى سانغۇنلىنىڭ 30 دانەنگە، چارلىغۇچىلىنىڭ 23 دانەنگە ئۆزگەرتىلگەندىن سىرت، قالغان ئوفىتسېر- ئەسكەرلەرگە يەنىلا چېيەنلۇك يىللىرىدىكى ئۆلچەم بويىچە تارقىتىلدى. داۋگۇاڭ يىللىرىدا (1821 — 1850- يىللار) قۇمۇلدىكى كۆرە ئاتلىرىنىڭ كۈنلۈك يەم - بوغۇزى 4.28 شېك، قاراۋۇل چازلىرىدىكى ئات، قېچىرلارنىڭ 4 شېك پۇرچاق، تۆگىنىڭ 4 شېك بولغان. گۇاڭشۈ 2 - يىلى (1876 - يىلى) زو زۇڭتاڭ قوشۇن تارتىپ چىققاندا، قېچىر، ئاتنىڭ كۈنلۈك يەم - بوغۇزى 6 شېك قىلىپ بېكىتىلگەن.

(2) مىنگو دەۋرىدىكى ئات يەم - بوغۇز ئۆلچىمى. مىنگونىڭ 1 - يىلى (1912 - يىلى) شىنجاڭنىڭ ھەربىي ۋالىيسى يالۇ زېڭشىن 1182 جەك ئېتى يۆتكەپ ئالتاينىڭ تاشقى موڭغۇلىيەنىڭ تاجاۋۇزىغا تاقابىل تۇرۇشىغا ياردەم بەرگەندە ھەر بىر ئاتنىڭ كۈنلۈك يەم - بوغۇزىنى 5 جىك قىلىپ بېكىتكەن. مىنگونىڭ 36 - يىلى (1947 - يىلى) بىرلەشمە تەمىنات باش شتابىنىڭ شىنجاڭدا تۇرۇشلۇق تەمىنات ئىدارىسى جۇڭگو ئېتىنى كۈنىگە 3 جىك، چەت ئەل ئېتىنى 4.5 جىك پۇرچاق بىلەن تەمىنلەشنى بەلگىلىدى. شۇ يىلى ئۆلكىلىك ئاماناتلىق ساقلاش قوماندانلىق شتابى ئۆلكە بويىچە ئاماناتلىق ساقلاش سىستېمىسىدىكى ھەربىر ئاتنى كۈنىگە 6 جىك ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشنى بەلگىلىدى.

§2. جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغاندىن كېيىنكى ھەربىي تەمىنات ئاشلىقى ۋە يەم - بوغۇزى

جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغاندىن كېيىن، شىنجاڭنىڭ ھەربىي تەمىنات ئاشلىق، يەم - بوغۇزىنى ئۆلكىلىك (ئاپتونوم رايونلۇق) ئاشلىق ئىدارىسى ياكى ئاشلىق نازارىتى بىرتۇتاش تەمىنلەشكە مەسئۇل بولدى. ھەربىي تەمىنات ئاشلىقى ۋە يەم - بوغۇزى بىلەن تەمىنلەش مالىيىدىن تەمىنلەش ۋە كەسپىي خىراجەتتىن تەمىنلەش دەپ ئىككى قىسىمغا بۆلۈندى. مالىيىدىن تەمىنلەش ئوبيېكتى ئەسكەرلەر ئىدى، قىسىم ئىشلىتىدىغان ھەربىيلەر ئاشلىقى نورمىلىق چەك (دەسلەپتە چېقىم كىنىشكىسى دەپ ئاتالغان) ئارقىلىق ئاشلىق تارماقلىرىدىن ئېلىنىدى، ئۇنىڭ پۇلىنى ھۆكۈمەتنىڭ مالىيە تارمىقى بىلەن ئاشلىق تارمىقى ھېساب - كىتاب قىلدى، كەسپىي خىراجەتتىن تەمىنلەش ئوبيېكتى ئوفىتسېر، ماڭاش تۇزۇمىدىكى خادىملار بولۇپ، ئۇلار ھەربىيلەر ئاشلىق، ياغ، يەم - بوغۇز بېلىتى ئارقىلىق پىلان بويىچە ئاشلىق تارماقلىرىدىن نەق پۇلغا ئاشلىق، ياغ سېتىۋالدى، كەسپىي خىراجەتتىن تەمىنلەنگەن ئاشلىق، ياغ سېتىلىدىغان ئاشلىق، ياغ ئىچىدە بولدى. بۇ پاراگرافتا بايان قىلىنغان ھەربىي تەمىنات ئاشلىق، ياغ، ئات يەم - بوغۇزىغا دائىر سانىنىڭ ئايرىم

يىللاردىكىدىن باشقىلىرىنى پۈتۈنلەي مالىيە تارماقلىرى تەمىنلىگەن. تەمىنلەش ئۇلچىمى كەسپىي خىراجەتتىن تەمىنلەشنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالغان.

1. ئارمىيىنى ئوزۇقلۇق ئاشلىق (ياغ) بىلەن تەمىنلەش

شىنجاڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد بولغاندىن كېيىن، شىنجاڭدا تۇرۇشلۇق ئارمىيىگە كېتەرلىك ئاشلىقنى ۋاقتىنچە شىنجاڭ تەمىنلەش ئىدارىسى، غەللە - پاراق ئاشلىقى باشقارمىسى تەمىنلەپ تۇردى. 1949 - يىل 10 - ئايدىن 12 - ئايغىچە شىنجاڭدىكى ئارمىيىگە 18 مىليون 354 مىڭ 500 كىلوگرام ئاشلىق تەمىنلەپ بېرىلدى. 1950 - يىلدىن ئېتىبارەن ھەربىيلەر ئاشلىقىنى ئوزۇقلۇق مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى بىر تۇتاش تەمىنلىدى. 1950 - يىل 3 - ئايدا ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئىدارىسى «ئاشلىق چىقىم قىلىش ۋاقىتلىق چارىسى» نى تۈزۈپ چىقىپ، ھەر دەرىجىلىك پارتىيە، ھۆكۈمەت، ئارمىيە ئورگانلىرى، مەكتەپلەر، قىسىملار ئوزلىرىگە كېتەرلىك ئاشلىقنى ئېلىشتا، خام چوت تۈزۈپ چىقىشنى، ئوني مالىيە نازارىتى ئىقتىسادىي تەپتىشلىك باشقارمىسىغا تەكشۈرتۈپ تەستىقلاتقاندىن كېيىن، ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئاشلىق چىقىم قەغەزى بېرىشىگە ئوقتۇرۇش قىلىشنى بەلگىلىدى. ئاشلىق ئالىدىغان ئورگان چەكلىك مۇددەتتە كۆرسىتىلگەن ئاشلىق بېرىش ئورگىنىدىن ئالدى. 1950 — 1952 - يىلغىچە بولغان ئارىلىقتا، شىنجاڭنىڭ ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ۋەزىپىسى ئېغىر بولدى. تەمىنلەنگۈچى قىسىملار شىنجاڭغا كىرگەن جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى، ئوچ ۋىلايەت مىللىي ئارمىيىسى ۋە ھەققەتكە قايتقان قىسمىدىكى ئوفىتسېر- ئەسكەرلەر بولوپ، 200 مىڭ كىشىدىن ئاشاتتى، يەنە نۇرغۇنلىغان ئات بار ئىدى. قىسمەن جايلاردا ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ناھايىتى جىددىي بولدى. ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئىدارىسى ۋە شىنجاڭ ھەربىي رايونى تىرانسپورت بۆلۈمى ئىلى، قاراشەھەر، ئۇرۇمچى، گەنسۇ قاتارلىق جايلاردىن ئاشلىق يۆتكەپ ھەربىي ئېھتىياجنى تەمىنلىدى. مەلۇماتقا قارىغاندا، ئوزۇقلۇق بويىچە چىقىم قىلىنغان ھەربىيلەر ئاشلىقى (قىسىملارنىڭ پۈل چەككە سېتىۋالغان ئاشلىقى ۋە ئات يەم - بوغۇزىنى ئۆز ئىچىگە ئالمىدۇ) 1950 - يىلى 123 مىليون كىلوگرام، 1951 - يىلى 124 مىليون كىلوگرام، 1952 - يىلى 121 مىليون كىلوگرام بولدى.

1953 - يىلى شىنجاڭدىكى قىسىملار تەرتىپكە سېلىندى، بىر قىسمى ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش قىسمىغا ئۆزگەرتىلىپ، ئۆزى ئىشلەپچىقارغان ئاشلىقنى يەيدىغان، يېتىشمىگەن قىسمىنى دۆلەت تەمىنلەيدىغان بولدى؛ بىر قىسمى دۆلەت مۇداپىئە ئارمىيىسى قىلىنىپ، كېتەرلىك ئاشلىق پىلان بويىچە تەمىنلىنىدىغان بولدى. ئوزۇكە بويىچە ھەربىيلەر ئاشلىقى پىلانىنى شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئارقا سەپ ھەربىي ئېھتىياج باشقارمىسى تۈزۈپ ئاشلىق نازارىتىگە ئەۋەتىپ تۇردى. شۇبە ھەربىي رايونلار ياكى ئوزۇكىگە بىۋاستە قاراشلىق قىسىملار تۇرۇشلۇق جايلاردىكى مەمۇرىي مەھكىمە ئاشلىق تارماقلىرىغا ئېھتىياجلىق ئاشلىق پىلانىنى تۈزۈپ ئەۋەتتى، ئۇ پىلاندا يىللىق، پەسىللىك، ئايلىق ئاشلىق ئىشلىتىش سانى، تۇرى، ئورنى، ئاجرىتىش يولى بىلەن ئالىدىغان ئاشلىق ۋە سېتىۋېلىنىدىغان ئاشلىق ئايرىم كۆرسىتىلدى. قىسىملار ئاشلىق ئېلىشتا، ئاشلىق بېرىدىغان ئورۇندىن يۇقىرى ئاشلىق ئىدارىسى بەرگەن چىقىم دوكومېنتىنى ئېلىپ بارىدى. شۇ يىلى ئىشلەپچىقىرىش قىسمىلىرىغا سېتىپ بېرىلگەن ئاشلىق 5 مىليون 400 مىڭ كىلوگرامغا، دۆلەت مۇداپىئە قىسمىلىرىغا تەمىنلەپ بېرىلگەن ئاشلىق 68 مىليون 270 مىڭ كىلوگرامغا يەتتى.

1954 - يىلى ئوزۇقلۇق ئاشلىق نازارىتى، شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمى بىرلىكتە «ھەربىيلەرنى ئاشلىق، يەم - بوغۇز بىلەن تەمىنلەشنىڭ كونكرېت چارىسى» نى تۈزۈپ، ئاق، قارا ئاشلىقنى تەڭشەپ تەمىنلەش نىسبىتىنى مۇنداق بەلگىلىدى: كوللېكتىپ تاماق، 2 - دەرىجىلىك تاماققا 80% ئاق ئاشلىق، 20% قارا ئاشلىق بېرىلىدۇ؛ 1 - دەرىجىلىك تاماققا 90% ئاق ئاشلىق، 10% قارا ئاشلىق بېرىلىدۇ؛ ياردەمچىلار، كېسەللەر، بالىلار ھەم ئالىدا تۇرۇشلۇق قىسىملار، شىمالىي شىنجاڭ تىرانسپورت قوماندانلىق

ئورنىدىكى ترانسپورت قىسىملىرى، سەيدۇللا، تاشقورغان لىنىيىسىدىكى چېگرا چازىسى ۋە چاقلىق، چەرچەن، تىكەنلىك، قۇلىنچەرى، چوقبارتاس، نامداۋان، يەتتە قۇدۇق، شىڭشىڭشيا، ئەرتەي، جېمىنەي، چىڭگىل، غەربىي ئاچال دەريالىق، كۆكتوقاي قاتارلىق جايلاردىكى چېگرا چازىسىدا تۇرۇشلۇق قىسىملار پۈتۈنلەي ئاق ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىدۇ. ئاق ئاشلىق بۇغداي ئۇنى، گۈرۈچنى، قارا ئاشلىق تېرىق، ئاققوناق (ئۇنى)، كۆمىققوناق ئۇنى قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

1955 - يىلى ئاشلىق نازارىتى، شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمى بىرلىكتە «ئارمىيىنى ئاشلىق، يەم - بوغۇز بىلەن تەمىنلەشنىڭ كونكرېت چارىسى» نى تۈزۈپ چىقىپ، تۆۋەندىكىلەرنى بەلگىلىدى: (1) تەمىنات تۈزۈمىدىكى خادىملارغا كېتەرلىك ئاشلىق پۈتۈنلەي ئاشلىق ئاجرىتىش كىنىشكىسى ئارقىلىق ئېلىنىدۇ، قىسىملار قايتا پۇل چەك ئارقىلىق ئاشلىق تارماقلىرىدىن ئاشلىق سېتىۋالمايدۇ. ئاق، قارا ئاشلىقنى تەڭشەپ بېرىش نىسبىتى ئاق ئاشلىق 85%، قارا ئاشلىق 15% بولىدۇ، چېگرا چازىلىرىنى ساقلاۋاتقان قىسىملارغىمۇ مۇشۇ بەلگىلىمە بويىچە بېرىلىدۇ. گۈرۈچ بىلەن تەمىنلەشتە، ئىشلەپچىقىرىش، تەمىنلەش ئەھۋالىغا ئاساسەن، ئارمىيە بىلەن ھۆكۈمەت كېڭىشىپ، مۇۋاپىق ئاجرىتىپ تەمىنلەيدۇ، يارىدارلار، كېسەللەرگە گۈرۈچ 40%، ئۇن 60% بويىچە بېرىلىدۇ. (2) ئارمىيىدىكى ئوفىتسېرلار ۋە ماۋاش تۈزۈمىدىكى خادىملارغا كېتەرلىك ئاشلىق پۈتۈنلەي پۇل چېكى ئارقىلىق تەمىنلەش تۈزۈمىدىكى خادىملارنىڭ نورما ئۆلچىمى بويىچە سېتىۋېلىنىدۇ، ئەمدى ئاشلىق ئاجرىتىش كىنىشكىسىگە ئاشلىق بېرىلمەيدۇ، ئاق، قارا ئاشلىق نىسبىتى ئۇيغۇر قاتارلىق ئاق ئاشلىقى 90%، قارا ئاشلىقى 10%، شىمالدىن يۆتكىلىدىغان كادىرلارنىڭ ئاق ئاشلىقى 95%، قارا ئاشلىقى 5% بولىدۇ. (3) ئارمىيە بىلەن بىللە يۈرىدىغان خادىملار (خەلقئارالىق دوستلار، مۇئەخەسسىسلەر ھەم قىسىملارغا قاراشلىق مېخانىكا، رېمونت، كېيىم - كېچەك كارخانىلىرىنىڭ ئىشچى - خىزمەتچىلىرى، يەسلى، پەرزەنتلەر مەكتىپىنىڭ ئوقۇتقۇچى - خىزمەتچىلىرى، ئوقۇغۇچىلار ۋە باشقىلار) غا كېتەرلىك ئاشلىق ئەھلىي ئېھتىياج بويىچە سېتىۋېلىنىدۇ.

1956 - يىلى ئاشلىق نازارىتى، شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمى بىرلىكتە جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى باش ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمى تۈزگەن «ھەربىي سىستېمىدىكى تۈرلۈك خادىملارنىڭ ئاشلىق نورمىسى ھەققىدە ۋاقتىلىق بەلگىلىمە» نى تارقاتتى، ئۇنىڭدا تۆۋەندىكىلەر بەلگىلەنگەن: تۈرلۈك خادىملارنىڭ ئاشلىق نورمىسى كۈن بويىچە ھېسابلىنىدۇ، تەمىنلەش ئۆلچىمى مۇنداق: (1) ئەمەلىي خىزمەتتىكى ئەسكەر جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ تەمىنات ئۆلچىمىدىكى ئاشلىق نورمىسى بويىچە كۈنىگە 781.5 گرام ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىدۇ. (2) ئوفىتسېر ۋە ئوقۇغۇچى قاتارلىقلارنىڭ ئاشلىق نورمىسى جەھەتتە، تۆۋەندىن تۆۋەن قىسىملار (تۆۋەنمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) دىكى شياۋگۈەنلەرنىڭ كۈنلۈكى 687.5 گرام، ۋېيگۈەنلەرنىڭ 718.8 گرام، شىمالدىن يۆتكىلىپ ئورگانلار (شىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە)، مەكتەپلەر، دوختۇرخانىلار (ئوقۇتقۇچى، قىسىم خىزمەتچىلىرى، ئوقۇغۇچىلار ۋە يارىدار، كېسەللەر بۇنىڭ سىرتىدا) دىكى شياۋگۈەنلەر 625 گرام، ۋېيگۈەنلەر 687.5 گرام، قىسىم تۈرلىرىدىكى مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى (دەرىجە ئايرىمايى) 750 گرام، سىياسىي، مەدەنىيەت، ھەربىي دوختۇرخانا، ھەربىي تەمىنات، ياغ ماتېرىياللىرى، مالىيە مەكتەپلىرىدىكى ئوقۇغۇچىلار 687.5 گرام، سىياسىي، ئارقا سەپ ئىنىستىتۇتلىرىدىكى ئوقۇغۇچىلار 625 گرام ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىدۇ؛ ئوقۇتقۇچىلار ۋە قىسىم خىزمەتچىلىرى مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ نورمىسىدىن پايدىلىنىپ تەمىنلىنىدۇ؛ دوختۇرخانىدا يېتىپ داۋالىنىۋاتقان يارىدارلار، كېسەللەر ھەم ساناتوريىدە دەم ئېلىۋاتقانلار بىردەك جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ تەمىنات ئۆلچىمىدە بەلگىلەنگەن ئاشلىق نورمىسى بويىچە تەمىنلىنىدۇ. (3) ئۇزۇن مۇددەت ئارمىيىدە ئىشلىگەن ماۋاش تۈزۈمىدىكى خىزمەتچىلەر ۋە ھەربىي سىستېما بىر تۇتاش تەشكىللەپ تەمىنلەيدىغان ماۋاش تۈزۈمىدىكى ئىشچىلار ھەم خىزمەتكارلارنىڭ ئاشلىق نورمىسى خىزمەتچىلەر تۈرۈشلۇق قىسىمدىكى ئوخشاش ۋەزىپىدىكى ئوفىتسېرلارنىڭ

نورمىسى بويىچە تەمىنلىنىدۇ، قارا خىزمەتچىلەردىن پەۋقۇلئاددە ئېغىر جىسمانىي ئەمگەكچىلەر 875 گرام، ئېغىر جىسمانىي ئەمگەكچىلەر 750 گرام، يېنىك جىسمانىي ئەمگەكچىلەر 656.3 گرام ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىدۇ. (4) ھەربىي سىستېما بىر تۇتاش تەشكىللەپ ئاشلىق بىلەن تەمىنلەيدىغان، ئارمىيىگە ئەگىشىپ يۈرىدىغان ئائىلە تاۋابىئاتلار، بالا تەربىيىچىلىرى، بالىلارنىڭ ئاشلىق نورمىسى مۇنداق بولىدۇ: ئائىلە تاۋابىئاتلار، تەربىيىچىلەر ھەم 10 ياشتىن يۇقىرى بالىلار 500 گرام، 6 ياشتىن يۇقىرى 10 ياشقا توشمىغان بالىلار 375 گرام، 3 ياشتىن يۇقىرى، 6 ياشقا توشمىغان بالىلار 281.3 گرام، 3 ياشقا توشمىغان بالىلار 156.3 گرام ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىدۇ.

1957 - يىلى ئاشلىق نازارىتى، شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمى مەسلىكەتلىك «ھەربىي سىستېمىدىكى تۇرلۇك خادىملارنىڭ ئاشلىق نورمىسى توغرىسىدا ۋاقىتلىق بەلگىلىمە» گە ئاساسەن، بىرلىكتە «شىنجاڭنىڭ دۆلەت مۇداپىئەسى ھەربىي سىستېمىسىنى ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش ۋاقىتلىق چارىسى» نى تارقىتىپ، تۇرلۇك خادىملارنى ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش ئۆلچىمىنى تۆۋەندىكىچە بەلگىلىدى: (1) ئەمەلىي خىزمەتتىكى ئەسكەر، ئوفىتسېر، ئوقۇغۇچى، ياردەر، كېسەل، ساناتورىيىدە داۋالىنىۋاتقانلارنىڭ ئاشلىق نورمىسى 1956 - يىلدىكى بەلگىلىمە بىلەن ئوخشاش بولىدۇ. (2) ئۆزۈندىن بېرى ئارمىيىدە ئىشلەپ كېلىۋاتقان شتاتلىق خىزمەتچىلەر، ئىشچىلار، خىزمەتتىكىلەر ھەم ھەرقايسى ئورۇنلارغا قاراشلىق ھەربىيلەر مۇلازىمەت كوپېراتىپى خىزمەتچىلىرى قاتارلىقلار، ھەربىي سىستېما بىر تۇتاش تەشكىللەپ تەمىنلەيدىغانلارنىڭ ئاشلىق نورمىسى شۇلار بىلەن ئوخشاش ۋەزىپىدىكى ئوفىتسېرلار ياكى تاماق يەيدىغان ئورۇندىكى خادىملارنىڭ ئاشلىق نورمىسى بويىچە تەمىنلىنىدۇ. ئايرىم تاماق ئېتىپ يەيدىغانلارنىڭ ئاشلىق نورمىسى شەھەر - بازارلارنىڭ ئاشلىق نورمىسى بويىچە ئىجرا قىلىنىدۇ. (3) ئەسكەر، ئوفىتسېر ھەم شتاتلىق ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى تەمىنلەيدىغان ئاشلىق تۈرى نىسبىتى مۇنداق بولىدۇ: ئەسكەرلەر %85 ئاق ئاشلىق، %15 قارا ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىدۇ (1959 - يىلى يەنە ئاق ئاشلىق %80، قارا ئاشلىق %20 قىلىپ تەڭشەلدى)؛ تۆۋەن دەرىجىلىك ئوفىتسېرلارنىڭ ئاق ئاشلىقى %85، قارا ئاشلىقى %15، ئوتتۇرا دەرىجىلىك ئوفىتسېرلارنىڭ ئاق ئاشلىقى %90، قارا ئاشلىقى %10، يۇقىرى دەرىجىلىك ئوفىتسېرلارنىڭ ئاق ئاشلىقى %95، قارا ئاشلىقى %5 بولىدۇ؛ دوختۇرخانىدىكى ياردەرلار، كېسەللەر، ساناتورىيىدە دەم ئېلىۋاتقانلار پۈتۈنلەي ئاق ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىدۇ. (4) دۆلەت مۇداپىئە سىستېمىسىدىكى شتاتسىز خادىملار، مەسىلەن: كارخانا، قوشۇمچە كەسىپ ئورۇنلىرىدىكى خادىملار، ئارمىيىگە ئەگىشىپ يۈرىدىغان ئائىلە تاۋابىئاتلار، يەسلى خىزمەتچىلىرى، بالىلار، پەرزەنتلەر مەكتېپىنىڭ ئوقۇغۇچىلىرى، ئوقۇتقۇچىلارغا كېتەرلىك ئاشلىق پرىنسىپ جەھەتتە ئاپتونوم رايونىنىڭ شەھەر - بازارلارنى ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش تۈزۈمى بويىچە بېجىرىلىدۇ، ئارمىيىنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، ئاشلىق ئالىدىغان قىسىملار «ئارمىيىنى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەش پىلانىنى تۈزۈپ ئەۋەتىش توغرىسىدا بەلگىلىمە» گە ئاساسەن، ئاشلىق تارماقلىرىغا ئورۇن، ۋاقىت، ئاشلىق تۈرى بويىچە تۈزۈلگەن تەمىنلەش پىلانىنى ئەۋەتىشى ھەمدە ھەربىيلەر ئاشلىقى نورمىلىق چېكىنى ئېلىپ بېرىپ ئاشلىق ئېلىش رەسمىيىتىنى بېجىرىشى شەرت. ھەربىيلەر ئاشلىقى نورمىلىق چېكىنى ئاشلىق مىنىستىرلىكى بىر تۇتاش بېسىپ تارقىتىدۇ. ئۇ، قارا ئاشلىق بىلىتى، ئاق ئۇن بىلىتى، يەم - بوغۇز بىلىتى دەپ 3 خىل بولىدۇ، ھەر بىر خىل بىلەتتىكى رەقەم 50 جىلك، 100 جىلك، 1000 جىلك، 5000 جىلك دەپ 4 خىل بولىدۇ. شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمى يۇقىرىدىن ئەۋەتىلگەن، ئاشلىق نازارىتىدىن مىنىستىرلىكى تارقاتقان «ھەربىيلەر ئاشلىقىنى ئاجرىتىش ئۇقتۇرۇشى» نى ئېلىپ بېرىپ ئاشلىق نازارىتىدىن ھەربىيلەر ئاشلىقى نورمىلىق چېكىنى ئالىدۇ ۋە تۆۋەنگە تارقىتىپ بېرىدۇ. ھەربىيلەر ئاشلىقى نورمىلىق چېكى ئارمىيىنىڭ بەلگىلەنگەن رەسمىيەت بويىچە ناھىيە (شەھەر) دىن يۇقىرى ئاشلىق تارماقلىرىدا ئاشلىق ئېلىش رەسمىيىتى بېجىرىش بىلەن چەكلىنىدۇ، ئاندىن كۆرسىتىلگەن ئاشلىق ئامبىرى، پونكىتىغا بېرىپ

ئاشلىق ئالمدۇ.

ھەربىيلەر ياغنى 1957 - يىلدىن ئىلگىرى قىسىملار ئەھلى ئېھتىياج بويىچە ئۇزلىرى سېتىۋالاتتى. 1958 - يىلدىن ئېتىبارەن، ئاشلىق مىنىستىرلىكى، باش ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمىنىڭ بەلگىلىمىسى بويىچە بىر كىشىنىڭ ئايلىق ئۇلچىمى مۇنداق بولدى: 1 - تۈردىكى تاماقنىڭ 500 گرام، 2 - تۈردىكى تاماقنىڭ 750 گرام، 3 -، 4 - تۈردىكى تاماقنىڭ 1000 گرام، تۆۋەن دەرىجىلىك ئوفىتسېرلارنىڭ 625 گرام، ئوتتۇرا دەرىجىلىكتىن يۇقىرى ئوفىتسېر (ئوتتۇرا دەرىجىلىكمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) لارنىڭ 1000 گرام.

1957 - يىل 11 - ئايدا جامائەت خەۋپسىزلىكى نازارىتى، ئاشلىق نازارىتى ۋىلايەت، ناھىيىلەردىكى چ خ قىسىملىرىنى خەلق قوراللىق ساقچىسىغا ئۆزگەرتكەندىن كېيىن، ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەش ئۇلچىمى مۇنداق بولدى: ئاشلىق ھەر بىر ئادەمگە ئېيىغا 22.3 كىلوگرام، ياغ 500 گرام (ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىلىدىغان رايونلاردا ھەربىر ئادەمگە ئايدا بېرىلىدىغان ياغ ئەڭ كۆپ بولغاندا 750 گرامدىن ئېشىپ كەتمەسلىكى). 1958 - يىل 5 - ئايدا خەلق قوراللىق ساقچىلىرىنى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەش ئۇلچىمى مۇنداق تەڭشەلدى: ئاشلىق ھەربىر ئادەمگە ھەر ئايدا 18.75 — 20 كىلوگرام، ياغ 500 گرام.

ئاشلىق مىنىستىرلىكى، باش ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمى 1960 - يىل 3 - ئايدا ئۆزگەرتىپ بېكىتكەن مەملىكەتلىك ھەربىيلەرنى ئاشلىق، يەم - بوغۇز بىلەن تەمىنلەش چارىسىگە ئاساسەن، 1961 - يىل 7 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ئاشلىق نازارىتى، شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمى «شىنجاڭدىكى دۆلەت مۇداپىئە ھەربىي سىستېمىسىنى ئاشلىق، ياغ، يەم - بوغۇز بىلەن تەمىنلەش ۋە باشقۇرۇش چارىسى» نى تۈزۈپ چۈشۈرۈپ، تۆۋەندىكىلەرنى بەلگىلىدى: شىدىن تۆۋەن جەڭگىۋار قىسىملاردىكى ئەسكەرلەر، ئايروپىلان خىزمەتچىلىرى، دوختۇرخانا، ساناتورىيە، شى (تۈمەن) سەھىيە يېڭى (لىيەنى) دىكى يارىدارلار، كېسەللەر، دەم ئالغۇچىلار، دۆلەت مۇداپىئە قۇرۇلۇشى ۋە تۆمۈريول قىسمى قاتارلىق قىسىملار بىرەڭ تەمىنات ئۇلچىمىدە بەلگىلەنگەن ئاشلىق نورمىسى بويىچە تەمىنلىنىدۇ. ھەر دەرىجىلىك ئوفىتسېرلار ۋە جۈندىن يۇقىرى ئورگانلاردىكى ئەسكەرلەرنىڭ ئاشلىق نورمىسى باش ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمى ۋە شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئارقا سەپ تەمىنات باشقارمىسى ئېلان قىلغان ئالاقىدار بەلگىلىمىلەر بويىچە ئىجرا قىلىنىدۇ. ئارمىيە ئورگىنىدىكى شتاتلىق خىزمەتچىلەر (نوپۇسى ئارمىيىدە بولۇپ كادىرلار تەمىناتىنى ئېلىۋاتقانلار كۆزدە تۇتۇلىدۇ) نىڭ ئاشلىق، ياغ نورمىسى ئۇزلىرىگە باراۋەر ئوفىتسېرلارنىڭ نورمىسى بويىچە بولىدۇ، شتاتسىز خىزمەتچىلەر پرىنسىپ جەھەتتە يەرلىكنىڭ نورمىسى بويىچە تەمىنلىنىدۇ، ئورگاندىكى ئايرىم شتاتسىز خىزمەتچىلەر (مەسىلەن: يۇقىرى دەرىجىلىك زىيالىيلار، تېخنىكا خادىملىرى) گە قارىتا ئوفىتسېر نورمىسىنى ئىجرا قىلىشقا توغرا كەلگەندە، شۇ كىشى تۇرۇشلۇق ئورگاندىكى پارتكومنىڭ تەستىقىدىن ئۆتكۈزۈپ، ھەربىيلەر سېتىۋالىدىغان ئاشلىقتا كىرگۈزۈپ تەمىنلىنىدۇ. شتاتلىق ياكى شتاتسىز خىزمەتچى بولسۇن، نوپۇسى يەرلىكتە بولسا، بىرەڭ يەرلىكنىڭ نورمىسى بويىچە يەرلىك تەمىنلەيدۇ. ئارمىيىدە يېنىك، ئېغىر، پەۋقۇلئادە ئېغىر جىسمانىي ئەمگەك بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ئىشچىلار، شتاتلىق ياكى شتاتسىز بولسۇن، يەرلىكتىكى ئوخشاش ئىش تۇرىدىكى خادىملارنىڭ نورمىسى بويىچە نورما بېكىتىلىپ، شتاتلىق ئىشچىلار (نوپۇسى ئارمىيىدە، ماڭاشى مالىيە خىراجىتى ئىش ھەققى ئىچىدىن كۆتۈرۈۋېتىلىدىغانلار) ئارمىيىگە سېتىۋېلىنىدىغان ئاشلىقتا كىرگۈزۈپ تەمىنلىنىدۇ؛ شتاتسىز ئىشچىلار ئۇنىڭغا كىرگۈزۈلمەي، باشقۇرۇش تارماقلىرى شۇ جايدىكى ئاشلىق تارماقلىرىدا بېۋاستە ئاشلىق سېتىۋېلىش رەسمىيىتى بېجىرىدۇ. ئارمىيىدە باشقۇرۇلۇۋاتقان جىنايەتچىلەرگە كېتەرلىك ئاشلىق، ياغ جەھەتتە يەرلىكنىڭ شۇنىڭغا ئوخشاش نورمىسى ئىجرا قىلىنىدۇ، ئۇنى تۆۋەندىن يۇقىرى ئارقا سەپ تارماقلىرى پەسىل بويىچە كېرەكلىك ئاشلىق، ياغ پىلانىنى تۈزۈپ، تەمىنات سىستېمىسى بويىچە شىنجاڭ ھەربىي رايونى، جەنۇبىي شىنجاڭ ھەربىي رايونى، ئىلى ھەربىي رايونى

ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمىگە مەلۇم قىلىپ تەكشۈرتىدۇ، ئاندىن شۇ جايدىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ پىلان بويىچە ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلىشىگە ئۆتىلىدۇ، بۇنىڭدىن ئاشلىق، ياغ بېلىتى ئېلىنمايدۇ.

ھەربىيلەر ئۈچۈن سېتىۋېلىنغان ئاشلىقنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش ئۈچۈن، 1961 - يىل 1 - ئايدىن ئېتىبارەن، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق مىنىستىرلىكى تارقاتقان ھەربىيلەر ئاشلىق بېلىتى ئىشلىتىلىشكە باشلىندى، بۇ بېلەتلەر 0.2 جىڭ (10 سەرلىك تۇزۇم بويىچە، تۆۋەندىمۇ شۇنداق)، 0.3 جىڭ، بىر جىڭ، 5 جىڭ، 30 جىڭ، 100 جىڭ، 1000 جىڭلىق بولۇپ، 8 خىل ئىدى. بۇ بېلەتلەر خىزمەتتىكى ئوفىتسېر، ئەسكەرلەر (ئاشلىقنى پۈلغا سۇندۇرۇپ تەمىنلەيدىغانلارنى كۆرسىتىدۇ) ۋە ئارمىيىدىكى شتاتلىق خىزمەتچىلەر، ئىشچىلار (قۇرۇلۇش كارخانىلىرىدىكى ھەربىي ئىشچىلارمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) نىڭ ئىشلىتىشى بىلەنلا چەكلەندى. بۇ بېلەتلەرنى ئېلىش، تارقىتىش ھەربىيلەر ئاشلىقى نورما چېكىنى باشقۇرۇش چارىسى بويىچە بولدى. ھەربىيلەر ئاشلىق بېلىتى بىلەن تۆۋەندىن يۇقىرى ئارقا سەپ ئورگانلىرىنىڭ تونۇشتۇرۇش خېتى (مۇداپىئەدە تۇرۇۋاتقان ئايرىم تارماق ئەترەتلەر، ھەربىي پونكىتلار، مېھمانخانىلار، يۆتكەپ توشۇش پونكىتلىرى، ئامبارلار ئۈز ئورنىنىڭ ئەڭ يۇقىرى باشلىقى يازغان تونۇشتۇرۇش خېتى) نى ئېلىپ بېرىپ، ئاشلىق تارماقلىرى كۆرسەتكەن ئاشلىق ئامبىرى، پونكىت، دۇكاندىن ئاشلىق سېتىۋالدى، باھاسى ئەينى ۋاقىتتىكى بىر تۇتاش سېتىش باھاسى بويىچە ھېسابلاندى.

ئارمىيىنى ياغ بىلەن تەمىنلەشتە، ئاشلىق مىنىستىرلىكى، باش ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمى قىسىم تۇرلىرىنىڭ تاماق دەرىجىسى ئايرىمىسى بويىچە بەلگىلەپ بەرگەن تۆۋەندىكى نورما ئۆلچىمى ئىجرا قىلىنىدى:

(1) ئەمەلىي خىزمەتتىكى ئەسكەرلەر ۋە بەلگىلەنگەن تاماق ئايرىمىسىدىن بەھرىمەن بولىدىغان ئوفىتسېرلار. قۇرۇقلۇق ئارمىيە: 1 - تۈردىكى ئاشخانىدا تاماق يەيدىغانلارغا ئايدا 500 گرام (تۆۋەندىمۇ شۇنداق)، 2 - تۈردىكى ئاشخانىدا تاماق يەيدىغانلارغا 750 گرام، 3 -، 4 - تۈردىكى ئاشخانىدا تاماق يەيدىغانلارغا بىر كىلوگرام بېرىلدى. ھاۋا ئارمىيە: 1 -، 3 -، 4 - تۈردىكى ئاشخانىدا تاماق يەيدىغانلارغا 1.41 كىلوگرام، 2 - تۈردىكى ئاشخانىدا تاماق يەيدىغانلارغا 1.7 كىلوگرام بېرىلدى. قۇرۇقلۇق ئارمىيە قوشۇمچە ئاشخانىسى: 1 - تۈردىكى يارىدەم 100 گرام، 2 - تۈردىكىسى 150 گرام، 3 - تۈردىكىسى 250 گرام بولدى.

(2) ئوفىتسېرلارنىڭ ياغ سېتىۋېلىش نورمىسى. تۆۋەن دەرىجىلىك ئوفىتسېرلارنىڭ 625 گرام، ئوتتۇرا دەرىجىلىك ئوفىتسېرلارنىڭ بىر كىلوگرام بولدى. ئوتتۇرا دەرىجىلىكتىن يۇقىرى ئوفىتسېرلار ۋە ئارمىيىدە ئىشلەۋاتقان يۇقىرى دەرىجىلىك زىيالىيلارغا يۇقىرىدا ئېيتىلغان نورمىدىن باشقا، گوۋۇيۈەننىڭ «يۇقىرى دەرىجىلىك ئەمگەكچىلەرنى ياغ بىلەن قوشۇمچە تەمىنلەش توغرىسىدا بەلگىلىمە» سىگە ئاساسەن 750 گرامدىن تەمىنلەندى، باھاسى بازار باھاسىنىڭ 3 ھەسسىسى بويىچە ھېسابلاندى. شۇ يىلى ئاشلىق نازارىتى ھەربىيلەر ياغ بېلىتى بېسىپ تارقىتىپ ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە ئىشلەتتى، ھەربىيلەر ياغ بېلىتى ياغ تۇرى بويىچە ئايرىلماي، 5 گرام، 50 گرام، 500 گرام، بىر كىلوگرام، 5 كىلوگرام، 10 كىلوگرام دەپ 6 خىل بولدى. ئارمىيە ياغ بېلىتىنى ئارقا سەپ تارماقلىرىنىڭ تونۇشتۇرۇش خېتى بىلەن بىللە ئاشلىق تارماقلىرىغا ئېلىپ بېرىپ ياغ سېتىۋالدى.

1961 - يىل 6 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى، جامائەت خەۋپسىزلىكى نازارىتى ئاشلىق مىنىستىرلىكى، جامائەت خەۋپسىزلىكى مىنىستىرلىكىنىڭ «خەلق قوراللىق ساقچى قىسىملىرىنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش توغرىسىدىكى قوشۇمچە بەلگىلىمىسى» گە ئاساسەن، قوراللىق خەلق ساقچى كادىرلىرىنىڭ ئايلىق ياغ نورما ئۆلچىمىنى شۇنىڭ ئەترەت باشلىقىدىن چوڭ ئەترەت باشلىقىغىچە 700 گرام، تارماق ئەترەتتىن يۇقىرى كادىرلارنىڭكىنى بىر كىلوگرام قىلىپ تەڭشىدى. شۇ يىلى 7 - ئايدىن ئېتىبارەن ئاپتونوم رايون بويىچە ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن

تەمىنلەش تۈرى، نىسبىتى مۇنداق بولدى: ھەربىيلەرنىڭ نورمىلىق ئاشلىق بېلىتى ئارقىلىق تۈرى بويىچە تەمىنلەش نىسبىتى ئۇرۇمچى شەھىرى، سانجى ئوبلاستى، ئاقسۇ ۋىلايىتىدىكى ناھىيىلەر، تارباغاتاي ۋىلايىتىنىڭ ساۋەن ناھىيىسىدە قارا ئاشلىق %20، ئاق ئۇن %65، گۈرۈچ %15 لىك نىسبەت بويىچە تەمىنلەندى؛ قەشقەر، قۇمۇل، خوتەن ۋىلايەتلىرىنىڭ ناھىيىلىرى، بايىنغولىن، بورتالا، ئىلى ئوبلاستلىرىغا قاراشلىق ناھىيە، شەھەرلەردە قارا ئاشلىق %20، ئاق ئۇن %70، گۈرۈچ %10 لىك نىسبەت بويىچە تەمىنلەندى؛ تارباغاتاي، ئالتاي ۋىلايەتلىرىنىڭ ناھىيىلىرىدە قارا ئاشلىق %20، ئاق ئۇن %75، گۈرۈچ %5 لىك نىسبەت بويىچە تەمىنلەندى. ئايروپىلان خىزمەتچىلىرى (ئايروپىلان خىزمىتى مەكتىپى ئوقۇغۇچىلىرىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) ھەم ئارمىيە تۈرلىرى، ئەسكەر تۈرلىرى قاتارلىقلاردىكى دوختۇرخانا، ساناتورىيە، ئامبۇلاتورىيە، مەھمىيە يىڭى (لىيەنى) دىكى ياردىمارلار، كېسەللەر، دەم ئېلىۋاتقانلار (ئوفىتسېر، ئەسكەر ۋە ئىشچى - خىزمەتچى قاتارلىقلارمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) %60 ئاق ئۇن، %40 گۈرۈچ بىلەن تەمىنلەندى. ھاۋا ئارمىيە ئايرودروم خادىملىرى، زاپاس مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى، پاراشوتچىلار ۋە پاراشوت بىلەن سەكرەش خادىملىرى %10 قارا ئاشلىق، %50 ئاق ئۇن، %40 گۈرۈچ بىلەن تەمىنلەندى. چەت، يىراق ئالاھىدە رايونلار، مەسىلەن: ئالى رايونى، تاشقورغان، سەيدۇللا چېگرا چازىسىدىكىلەر (ئوفىتسېر، ئەسكەر، ئىشچى - خىزمەتچى ۋە قوشۇن بىلەن بىللە يۈرىدىغان ئائىلە ئاۋابىئاتلارمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) %25 گۈرۈچ، %35 ئاق ئۇن بىلەن تەمىنلەندى. ئاشلىق بېلىتى ئارقىلىق ئاشلىق سېتىۋالىدىغان باشقا ئوفىتسېرلارنىڭ تەمىنلىنىش تۈرى، نىسبىتى مۇنداق بولدى: تۇڭەن دەرىجىلىك ئوفىتسېرلار %15 قارا ئاشلىق، ئوتتۇرا دەرىجىلىك ئوفىتسېرلار %10 قارا ئاشلىق بىلەن تەمىنلەندى، گۈرۈچ، ئاق ئۇن ئەسكەرلەرنىڭكىدىن تۇڭەن بولىمالىق پرىنسىپى بويىچە تەمىنلەندى، شتاتلىق ئىشچى - خىزمەتچىلەر يەرلىكتىكى ئوخشاش ئىش تۈرىدىكى خادىملارنىڭ نىسبىتى بويىچە تەمىنلەندى، ئادەتتىكى مېھمانخانىلاردىكى كېلىپ - كېتىدىغان خادىملار تۇڭەن دەرىجىلىك ئوفىتسېرلارنىڭ نىسبىتى بويىچە تەمىنلەندى؛ يۇقىرى دەرىجىلىك كادىرلار مېھمانخانىلىرىنى گۈرۈچ، ئاق ئۇن بىلەن تەمىنلەشتە، شۇ جايدىكى 2 - دەرىجىلىك مېھمانسارايلارنى تەمىنلەش نىسبىتى بويىچە تەمىنلەندى.

1962 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە «ئاۋۇال ئالدىنقى سەپ، ئاندىن ئارقا سەپ، ئاۋۇال ئارمىيە، ئاندىن يەرلىك، ئاۋۇال ھەربىي ئېھتىياج، ئاندىن خەلقنىڭ ئوزۇق - تۈلۈكى» دېگەن پرىنسىپقا ئاساسەن، ئۇرۇش تەييارلىقى كۈچەيتىلىپ، ھەربىيلەرنى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىندى. ئالدىنقى ئۇرۇش قىسىملىرى، چېگرا مۇداپىئە قىسىملىرى ۋە 1 - سەپتىكى قاراۋۇلخانىلارغا پۈتۈنلەي ئاق ئاشلىق بېرىلدى ۋە ئېسىل ئۇن، ئېسىل گۈرۈچ ئالدى بىلەن شۇلارغا بېرىلدى. شۇ يىلى تۇڭەندىكىلەر بەلگىلەندى: قىسىملار مەملىكەتلىك ئاشلىق بېلىتى ياكى شىنجاڭ يەرلىك ئاشلىق بېلىتىگە ئاشلىق سېتىۋالسا، ئەسكەرلەرگە 22.5 كىلوگرام ئاشلىق بېلىتىگە 500 گرام ياغ، تۇڭەن دەرىجىلىك ئوفىتسېرلارغا 19 كىلوگرام ئاشلىق بېلىتىگە 625 گرام ياغ، ئوتتۇرا دەرىجىلىك ئوفىتسېرلارغا 19 كىلوگرام ئاشلىق بېلىتىگە بىر كىلوگرام ياغ قوشۇپ سېتىپ بېرىلىدۇ، شتاتلىق قارا خىزمەتچىلەردىن بىرىنىڭ جىسمانىي ئەمگەكچىلەرنىڭ 19 كىلوگرام ئاشلىق بېلىتىگە، ئېغىر جىسمانىي ئەمگەكچىلەرنىڭ 22.5 كىلوگرام ئاشلىق بېلىتىگە 500 گرام ياغ قوشۇپ سېتىپ بېرىلىدۇ. قىسىملار ھەربىي ئاشلىق بېلىتىگە ئاشلىق تارماقلىرىدىن مەملىكەتلىك ئاشلىق بېلىتى ياكى شىنجاڭ يەرلىك ئاشلىق بېلىتى تېگىشىپ، بۇنىڭدىمۇ يۇقىرىدىكى نورما ئۆلچىمى بويىچە ئاشلىق تارماقلىرىغا ھەربىي ياغ بېلىتى تاپشۇرىدۇ.

1963 - يىل 10 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى، شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمى بىرلىكتە «ئۆلچەش - سىزىش قىسىملىرىنى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەش مەسىلىسى توغرىسىدا بەلگىلىمە» چىقاردى: (1) نورما ئۆلچىمى، ئاشلىقتا ئەسكەرلەر ئۆلچىمى ئىچرا قىلىنىدۇ (قىسىم خادىمى بولسا، يەنىلا شۇ كىشىنىڭ نورمىسى ئىچرا قىلىنىدۇ) ياغ ئايدا 1.125 گرام بېرىلىدۇ، قارا ئاشلىق سەپلەپ بېرىلمەيدۇ، ئۇنىڭدىن

باشقا، سېتىۋالغان ئومۇمىي ئاشلىقنىڭ 10% ى بويىچە دادۇر سېتىپ بېرىلىدۇ (ئوزۇقلۇق ئاشلىقىغا ھېسابلانمايدۇ). (2) كېتەرلىك ئاشلىق، ياغنى شۇ جايدىكى ئاشلىق تارماقلىرى ھەربىيلەر ئاشلىق، ياغ بىلىتى ۋە ئالاقىدار مەشغۇلات ئىسپاتلىرىغا قاراپ سېتىپ بېرىدۇ.

1964 - يىل 3 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمى بىلەن بىرلىكتە تۈزگەن «ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ۋە باشقۇرۇش چارىسىنى يولغا قويۇش توغرىسىدا بەلگىلىمە» تارقىتىلىپ ئىجرا قىلىندى. بەلگىلىمىدىكى ئوفىتسېرلار، ئەسكەرلەرنى تەمىنلەيدىغان ئاشلىق تۈرى جەدۋەل: 2 — 23تە كۆرسىتىلدى.

1964 - يىلى ھەربىيلەر تەمىنلەنگەن ئاشلىق تۈرى ۋە نىسبىتى

جەدۋەل: 2 — 23

جايلار	قارا ئاشلىق %	ئۇن %	گۈرۈچ %
ئادەتتىكى جايلاردىكى قىسىملار	20	70	10
ئۇرۇمچى، ئاقسۇ رايونىدىكى قىسىملار	20	65	15
ئالى رايونىدىكى قىسىملار ھەم ئاقسۇنىڭ جەنۇبىدىكى (ئاقسۇنىڭ ناھىيىلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) جۇڭگو — ھىندىستان، جۇڭگو — پاكىستان، جۇڭگو — ئافغانىستان چېگرا مۇداپىئە قىسىملىرى ۋە جۇڭگو — سوۋېت چېگرا مۇداپىئە 1 - سېپىدىكى قاراۋۇلخانىلار		75	25
ئاقسۇنىڭ شىمالىدىكى (سانجى ئوبلاستى، قۇمۇل ۋىلايىتىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) جۇڭگو — سوۋېت، جۇڭگو — موڭغۇلىيە چېگرا مۇداپىئە 1 - سېپىدىكى قاراۋۇلخانا قىسىملىرى		85	15
تۇۋەن دەرىجىلىك ئوفىتسېرلار	15	70	15

ئىزاھ: 1. ئوتتۇرا دەرىجىلىكتىن يۇقىرى ئوفىتسېرلارنى گۈرۈچ، ئۇن بىلەن تەمىنلەش نىسبىتى تۇۋەن دەرىجىلىك ئوفىتسېرلارنى تەمىنلەش نىسبىتىدىن تۇۋەن بولماسلىق پرىنسىپى ئاستىدا، مۇۋاپىق ئېتىبار بېرىلدى.
2. شتاتلىق ئىشچى - خىزمەتچىلەر تۇرۇشلۇق ئورۇندىكى ئوخشاش ھەربىينىڭ ئاشلىق نىسبىتى بويىچە تەمىنلەندى.
3. ھەربىي پونكىت، تۇمۇرىيول ھەربىي تەمىنلەش پونكىتى، ئادەتتىكى مېھمانخانىلاردا تۇرىدىغان خادىملار تۇۋەن دەرىجىلىك ئوفىتسېرلار نىسبىتى بويىچە تەمىنلەندى. يۇقىرى دەرىجىلىك كادىرلار مېھمانخانىلىرىدا تۇرۇۋاتقان خادىملار ئوتتۇرا دەرىجىلىك ئوفىتسېرلارنى تەمىنلەش بويىچە بېجىرىلدى ۋە ئىمكانقەدەر سۈپەتلىك گۈرۈچ، ئۇن تەمىنلەپ بېرىلدى.
4. ئۇلۇغ - سىزىش خادىملىرى سىرتتا ئىشلىگەن مەزگىلدە، قارا ئاشلىق بېرىلمىدى ۋە مۇۋاپىق تۇرغۇ كۆپرەك گۈرۈچ تەمىنلەپ بېرىلدى.

1964 - يىلدىن ئېتىبارەن، رەسمىيەتتىن ئاددىيلاشتۇرۇپ، مەملىكەتلىك تەمىنلەش چارىسى بىلەن بىردەك قىلىش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايونلىق ھەربىيلەر ياغ بىلىتى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. ئوفىتسېرلار، ئەسكەرلەر، شتاتلىق ئىشچى - خىزمەتچىلەر، يارىدارلار، كېسەللەرگە كېتەرلىك ياغ بىردەك ھازىرقى تۇرلۇك خادىملارنىڭ ئۇلچەملىك نورمىسى تەستىقلانغان پىلان بويىچە تەمىنلەندى. ھەربىي پونكىت، تۇمۇرىيول ھەربىي تەمىنلەش پونكىتى كۈتۈۋالىدىغان كەلدى - كەتتى خادىملارغا كېتەرلىك ياغ سېتىۋېلىنغان ئومۇمىي ئاشلىقنىڭ 3.2% ى بويىچە قوشۇپ سېتىپ بېرىلدى؛ مېھمانخانىلاردا تۇرۇۋاتقان كەلدى - كەتتى خادىملارغا كېتەرلىك ياغ جەمەتتە، ئارمىيەنىڭ ئەڭ يۇقىرى ئارقا سەپ تەمىنات ئورگىنى مېھمانخانىلار كۈتۈۋالغان ھەرخىل خادىملار ۋە مەركەز بەلگىلىگەن نىسبەت بويىچە تەكشۈرۈپ ئىسپات بېرىپ، ئاشلىق تارماقلىرى شۇ ئىسپاتتىكى سان بويىچە سېتىپ بەردى. قىسىملار يەرلىك ئاشلىق بىلىتى ياكى مەملىكەتلىك ئاشلىق بىلىتىگە ئاشلىق سېتىۋالسا، 22.5 كىلوگرام ئاشلىق بىلىتىگە 500 گرام ياغ قوشۇپ سېتىپ بېرىلدى.

يۇنگدىن سىرت، قوشۇمچە يېمەكلىك — دادۇر بىلەن تەمىنلەشتە، ئالى رايونى، قاغىلىقنىڭ جەنۇبىدىكى تاغدىكى قىسىملار، چېگرا مۇداپىئە قىسىملىرى، چېگرا مۇداپىئە 1 - سېپىدىكى قاراۋۇلخانىلار ھەم 3 - دەرىجىدىن يۇقىرى ئاشخانىدا تاماق يەيدىغان خادىملارغا ئەملىي سېتىۋالغان ئوموميي ئاشلىقنىڭ 10% ى بويىچە سېتىپ بېرىلدى. مېھمانخانا، ھەربىي بېكەت، تۆمۈريول ھەربىي تەمىنلەش پونكىتىغا سېتىۋالغان ئوموميي ئاشلىقنىڭ 5% ى بويىچە سېتىپ بېرىلدى.

1966 - يىل 6 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى، جامائەت خەۋپسىزلىكى نازارىتى ئاشلىق مىنىستىرلىكى، جامائەت خەۋپسىزلىكى مىنىستىرلىكىنىڭ «جامائەت خەۋپسىزلىكى ئوت ئۆچۈرۈش خىزمىتى ساقچىلىرىنى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەش بەلگىلىمىسى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» نى ئاساسەن، جامائەت خەۋپسىزلىكى، ئوت ئۆچۈرۈش، خىزمەت ساقچىلىرىنى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەش ئۆلچىمىنى تۆۋەندىكىدەك تۈزۈپ چىقتى: ئوتتۇرا ئەترەت ۋە شۇنىڭ ئەترەت كادىرلىرىنىڭ ئايلىق ئاشلىق نورمىسى 24 كىلوگرام بولىدۇ، چوڭ ئەترەتتىن يۇقىرى ئورگان كادىرلىرىنىڭ 17.5 كىلوگرام بولىدۇ؛ ھەربىي سەپكە كىرگەن يېڭى ئەسكەرلەرگە ئالدىنقى 3 ئايلىق مەشىق مەزگىلىدە، ھەر كىشىگە ئەسلى نورمىسىنىڭ سىرتىدا كۈنىگە 100 گرام قوشۇپ بېرىلىدۇ. ساقچى، كادىرلارغا ئايدا 600 گرام ياغ بېرىلىدۇ. ئاق، قارا ئاشلىق نىسبىتى شۇ جايدا تۇرۇشلۇق ئارمىيىنىڭ نىسبىتى بويىچە تەمىنلىنىدۇ، دادۇر نورما ئۆلچىمىنىڭ 5% ى بويىچە تەمىنلىنىدۇ.

1971 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى، باش ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمى ئېلان قىلغان ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش چارىسى ۋە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمى بىرلىكتە تۈزگەن ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش چارىسىنىڭ قوشۇمچە بەلگىلىمىسى ئىجرا قىلىنىپ، ئاساسلىقى، ئاق ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش نىسبىتى ئۆستۈرۈلدى، ياغ، پۇرچاق بىلەن تەمىنلەش چارىسى ئۆزگەرتىلدى. ئاپتونوم رايون ئاشلىق يۆتكەپ ئىستېمال قىلىۋاتقان قىيىن ئەھۋالدا، قىسىملارنىڭ ئۇرۇش تەييارلىقى ئېھتىياجىغا مەدەت بېرىپ، تۆۋەندىكى قىسىملارنى پۈتۈنلەي ئاق ئاشلىق بىلەن تەمىنلىدى ۋە گۇرۇچ بىلەن تەمىنلەش نىسبىتىنى ئۆستۈردى: ئالى رايونىدىكى قىسىملار، جۇڭگو — ھىندىستان چېگرا مۇداپىئە ئېگىزلىكىدىكى قىسىملار ۋە يارىدارلار، كېسەللەر 60% ئاق ئۇن، 40% گۇرۇچ بىلەن تەمىنلەندى، گۇرۇچ بىلەن تەمىنلەش نىسبىتى بۇرۇنقىدىن 15% ئۆستۈرۈلدى. ئاقسۇنىڭ جەنۇبىدىكى (ئاقسۇنىڭ ناھىيىلىرىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) جۇڭگو — ئافغانىستان، جۇڭگو — پاكىستان، جۇڭگو — سوۋېت چېگرا مۇداپىئە قىسىملىرى 75% ئاق ئۇن، 25% گۇرۇچ بىلەن تەمىنلەندى. ئاقسۇنىڭ شىمالىدىكى (سانجى ئوبلاستى، قۇمۇل ئۆلايىتىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) جۇڭگو — سوۋېت، جۇڭگو — موڭغۇلىيە چېگرا مۇداپىئە 1 - سېپىدىكى قاراۋۇلخانا قىسىملىرى 85% ئاق ئۇن، 15% گۇرۇچ بىلەن تەمىنلەندى؛ ھەربىي بېكەت، تۆمۈريول ھەربىي تەمىنلەش پونكىتى، مېھمانخانىلاردىكى كەلدى - كەتتى خادىملار 85% ئاق ئۇن، 15% گۇرۇچ بىلەن تەمىنلەندى ۋە سېتىۋالغان ئوموميي ئاشلىقنىڭ 4% ى بويىچە سۇ يېغى، 5% ى بويىچە باقلە قوشۇپ سېتىپ بېرىلدى. ئاھەتتىكى رايونلاردىكى قىسىملارنىڭ ئۇرا ئاشلىقى بۇرۇنقى 20% تىن 15% كە چۈشۈرۈلدى. شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئاشلىق ئىدارىسى باستۇرغان «ھەربىيلەرنىڭ ياغ، پۇرچاق بىلەن تەمىنلىنىش كىنىشكىسى» ئاپتونوم رايون بويىچە ئىشلىتىلدى. ياغ، پۇرچاق كۆرسەتكۈچىنى قىسىملىق تۈەندىن يۇقىرى ئارقا سەپ تەمىنات تارماقلىرى قىسىم ئۆلچىمى بويىچە پەسلىگە ئايرىپ تەكشۈرۈپ تولدۇردى. قىسىملار ئاشلىق بىلىتى، «ھەربىيلەرنىڭ ياغ، پۇرچاق بىلەن تەمىنلىنىش كىنىشكىسى» گە ئاشلىق تارماقلىرىدىن ئاشلىق، ياغ، پۇرچاق سېتىۋالدى.

1974 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، جامائەت خەۋپسىزلىكى نازارىتى چېگرا ناھىيىلەردىكى چېگرا جامائەت خەۋپسىزلىكى ساقچىخانىسى، پونكىتىدىكى كادىر، ساقچىلارنى ئايدا 22.5 كىلوگرام ئاشلىق، 500 گرام ياغ ئۆلچىمى بويىچە تەمىنلەشنى؛ چېگرا ناھىيە ھېسابلانمايدىغان شەھەر ۋە

قاتناش يولىدىكى تەكشۈرۈش پونكتلىرىدىكى كادىر، ساقچىلارنى ئايدا 20 كىلوگرام ئاشلىق، 250 گرام ياغ ئۆلچىمى بويىچە تەمىنلەشنى بەلگىلىدى.

1975 - يىل 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، گوۋۇيۈەن، مەركىزىي ھەربىي كومىتېتىنىڭ [1974] 125 - نومۇرلۇق ھۆججىتىنىڭ روھىغا ئاساسەن، چېگرا مۇداپىئە تەكشۈرۈش پونكتىدىكى خەلق قوراللىق ساقچىلىرىغا قارىتا مەجبۇرىي ھەربىي خىزمەت ئۆتەش تۈزۈمى يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، ئۇلارنى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەش ئۆلچىمى مۇنداق بولدى: ئايدا 22.5 كىلوگرام ئاشلىق، 600 گرام ياغ، 1.05 كىلوگرام دادۇر بىلەن تەمىنلەندى. ئاق، قارا ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ئۆلچىمى شۇ جايدا تۇرۇشلۇق ئارمىيىنى تەمىنلەش نىسبىتى بويىچە ئىجرا قىلىندى. شۇ يىلى 12 - ئايدا، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، شىنجاڭدا تۇرۇشلۇق قىسىملارنىڭ ئاق، قارا ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىش نىسبىتىنى تۆۋەندىكىدەك بەلگىلىدى: (1) تۆمۈرىيول، دۆلەت مۇداپىئەسى قۇرۇلۇشى قىلىۋاتقان قىسىملار، ئېگىزلىك، چېگرا مۇداپىئە قىسىملىرى، دوختۇرخانىدىكى يارىدارلار، كېسەللەر (ئورگان ئامبۇلاتورىيىسى، تۇمان سەھىيە ئەترىتىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە)، ئايروپىلان ۋە يەردىكى مۇلازىمەت ئاشخانىسى، ھەربىي بېكەت (تۆمۈرىيول ھەربىي تەمىنلەش پونكتىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە)، مېھمانخانا ۋە 3 - تۇردىن يۇقىرى ئاشخانىدا تاماق يەيدىغان قىسىملارغا يەنىلا ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش چارىسىدا بەلگىلەنگەن قارا ئاشلىق نىسبىتى ئىجرا قىلىنغاندىن سىرت، باشقا ئورگان، قىسىملارنى قارا ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش نىسبىتى 30% تىن تۆۋەن بولمايدۇ. (2) جايلاردىكى شىدىن يۇقىرى كادىرلارنى تەمىنلەش ۋە شىدىن يۇقىرى ئورۇنلار ئاچقان تۇرلۇك يېمەكلىكلەرنى قارا ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش نىسبىتى ۋاقتىنچە 15% بولىدۇ. ئۇ شىدىن يۇقىرى ئورۇنلاردىكى ئارقا سەپ ئارماقلىرىنىڭ تونۇشتۇرۇش خېتىگە ئاساسەن بېجىرىلىدۇ.

1982 - يىل 4 - ئايدىن ئېتىبارەن شىنجاڭنىڭ ئادەتتىكى جايلىرىدا تۇرۇۋاتقان قىسىملارغا ئاشلىق مىنىستىرلىكى، باش ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمى شۇ يىلى 1 - ئايدا تارقاتقان «ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ۋە باشقۇرۇش چارىسى» ئىجرا قىلىنىپ، ئاق، قارا ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش نىسبىتى تۆۋەندىكىدەك بەلگىلەندى: ئۇن 65%، گۈرۈچ 20%، قارا ئاشلىق 15%. قىسمىنى تەمىنلەيدىغان قوشۇمچە يېمەكلىك — دادۇر ئەمەلىي سېتىۋالغان ئومۇمىي ئوزۇقلۇق ئاشلىق نىسبىتى بويىچە تەمىنلەندى (جەدۋەل: 2 — 24 كە قارالسۇن).

1982 - يىلدىكى ئارمىيىنى قوشۇمچە يېمەكلىك — دادۇر بىلەن تەمىنلەش نىسبىتى

جەدۋەل: 2 — 24

يەر يۈزىدىكى ئاشخانا		ئايروپىلاندىكى ئاشخانا	
ئاشخانا ئايرىمىسى	نىسبىتى	ئاشخانا ئايرىمىسى	نىسبىتى
1 - تۇردىكى ئاشخانا	4.7%	تەييارلىق مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى ئاشخانىسى	9.3%
2 ، 3 - تۇردىكى ئاشخانا	6.7%	يەردىكى مۇلازىمەت ئاشخانىسى	9.8%
4 - تۇردىكى ئاشخانا	8%	ئايروپىلاندىكى ئاشخانا	18.2%
5 - تۇردىكى ئاشخانا	9%		
كادىرلار، ئىشچى - خىزمەتچىلەر	8.6%		

ئىزاھ: 1. ھەربىي بېكەت، تۆمۈرىيول ھەربىي تەمىنلەش پونكتىغا ئەمەلىي سېتىۋالغان ئومۇمىي ئاشلىقنىڭ 4% ى بويىچە ياغ، 5% ى بويىچە دادۇر سېتىپ بېرىلدى.

2. تەمىنات بىلەن تەمىنلىنىش مۇناسىۋىتىنى يۇتكىگەن دوختۇرخانىدىكى يارىدارلار، كېسەللەر، دادۇر سېتىۋالغان ئومۇمىي ئاشلىقنىڭ 10% ى بويىچە تەمىنلەندى.

3. يۇقىرىدىكى قوشۇمچە يېمەكلىك — دادۇر بىرەك ئوزۇقلۇق ئاشلىققا ھېسابلانمىدى.

1982 - يىل 4 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى، ئۈرۈمچى ھەربىي رايونى ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمى ئېگىزلىك چېگرا مۇداپىئەسى قىسىملىرى ۋە ئالاھىدە ئېھتىياجغا ئېتىبار بېرىش يۈزىسىدىن بىرلىكتە «ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ۋە باشقۇرۇش چارىسى توغرىسىدا قوشۇمچە بەلگىلىمە» نى تارقاتتى، شۇ يىلى 12- ئايدا ئاشلىق نازارىتى، جامائەت خەۋپسىزلىكى نازارىتى بىرلىكتە «جۇڭگو خەلق قوراللىق ساقچى قىسىملىرى ش ئۇ ئا ر باش گېنېرالىنىڭ ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ۋە باشقۇرۇش ۋاقىتلىق چارىسى توغرىسىدا قوشۇمچە بەلگىلىمە» چىقىرىپ، تۆۋەندىكىلەرنى بەلگىلىدى: ئالى، ھاۋا مۇداپىئە رايونى، ئېگىزلىك قىسىملىرى، ناشقورغان ئېگىزلىكى قىسىملىرى، ئاقسۇ، قىزىلسۇ چېگرا مۇداپىئە 1 - سېپىدىكى قاراۋۇلخانا قىسىملىرى ھەم بارلىق ئارمىيە دوختۇرخانىلىرى، تۆمۈر سەھىيە ئېتىرەتلىرى، ساناتوريىلەر، ئورگان ئامبۇلاتورىيىلىرى (شتاتلىق كارۋاتلار ۋە ئايرىم ئاشخانىلار) دىكى ياردەم، كېسەللەر %60 ئۇن، %40 گۈرۈچ بىلەن (شتاتلىق كارۋاتلار ۋە ئايرىم ئاشخانىلار) دىكى ياردەم، كېسەللەر %60 ئۇن، %40 گۈرۈچ بىلەن تەمىنلىنىدۇ. سانجى، قۇمۇل، بورتالا، ئىلى، تارباغاتاي، ئالتاي قاتارلىق ئۆلايەت، ئوبلاستلاردىكى جۇڭگو — سوۋېت، جۇڭگو — موڭغۇلىيە چېگرا مۇداپىئە 1 - سېپىدىكى قاراۋۇلخانا قىسىملىرى، جۈندىن يۇقىرى كادىرلار ۋە ئۈرۈمچى ھەربىي رايونى دەم ئېلىش ئورنىدا دەم ئېلىۋاتقانلار، ھەربىي بېكەت، تۆمۈرىول ھەربىي تەمىنلەش پونكىتى ۋە شۇندىن يۇقىرى ئورۇنلارنىڭ مېھمانخانىلىرىدىكى كەلدى - كەتتى مېھمانلار، دالا مەشغۇلاتى مەزگىلىدىكى ئۆلچەش - سىزىش قىسىملىرى %80 ئۇن، %20 گۈرۈچ بىلەن تەمىنلىنىدۇ. شى دەرىجىلىك كادىرلار %70 ئۇن، %20 گۈرۈچ، %10 قارا ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىدۇ. شۇ يىلى، ھەربىيلەر ئاشلىق بېلىتىنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش ئۈچۈن، ئۈرۈمچى شەھەرلىك، شىخۇ ناھىيىلىك، قەشقەر ۋىلايەتلىك، ئاقسۇ ۋىلايەتلىك، خوتەن ۋىلايەتلىك، ئالتاي ۋىلايەتلىك، بايىنغولىن ئوبلاستلىق، ئىلى ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىلىرى ھەربىيلەر ئاشلىق بېلىتى نۇقتىسى قىلىپ بېكىتىلىپ، ھەربىيلەر ئاشلىق بېلىتىنى ساقلاش ۋە تارقىتىشقا مەسئۇل قىلىندى، ئۇلار ئاشلىق نازارىتى تەرىپىدىن يېزىلغان «ھەربىيلەر ئاشلىق بېلىتى چىقىم قىلىپ بېرىش ئۇقتۇرۇش قەغىزى» گە ئاساسەن قىسىملارغا ھەربىيلەر ئاشلىق بېلىتى ۋە ھەربىيلەر ئاشلىق سېتىۋېلىش بېلىتى تارقىتىپ بەردى.

1986 - يىلى ئاپتونوم رايون سودا مىنىستىرلىكى بىلەن باش ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمىنىڭ ئۇقتۇرۇشنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، ئەسكەرلەرنىڭ ئاشلىق نورمىسىنى ئۆستۈرۈپ، بىر كىشىنىڭ كۈنلۈك ئاشلىقىنى 750 گرامدىن 800 گرامغا كۆپەيتتى ۋە ئاق ئۇن، گۈرۈچ بىلەن تەمىنلەش نىسبىتىنى ئۆستۈردى. 1987 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمى بىرلىكتە «ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ۋە باشقۇرۇش چارىسى توغرىسىدا قوشۇمچە بەلگىلىمە» چىقىرىپ، شىنجاڭدا تۇرۇشلۇق قىسىملارنى تەمىنلەيدىغان ئاشلىق تۈرىنى تەكشىدى: (1) جەڭچى، شتاتلىق ئىشچى - خىزمەتچى، تۇغقان تۆۋەن كادىرلار %10 قارا ئاشلىق، %60 ئۇن، %30 گۈرۈچ بىلەن تەمىنلىنىدۇ. (2) ئالى، ھاۋا مۇداپىئە رايونى، ئاشقورغان ئېگىزلىكى قىسىملىرى، ئاقسۇ، قىزىلسۇ چېگرا مۇداپىئە 1 - سېپىدىكى شۆبە ئېتىرەتلەر، دوختۇرخانا، ئامبۇلاتورىيە، ساناتورىيىدىكى ياردەلار، كېسەللەر %60 ئۇن، %40 گۈرۈچ بىلەن تەمىنلىنىدۇ. (3) 29 چېگرا ناھىيە، جۇڭگو — سوۋېت، جۇڭگو — موڭغۇلىيە چېگرا مۇداپىئە 1 - سېپىدىكى قىسىملار، شۇندىن يۇقىرى كادىرلار، جۈندىن يۇقىرى ئورگان كادىرلىرى، شتاتلىق ئىشچى - خىزمەتچىلەر ۋە ھەربىي رايون كادىرلار دەم ئېلىش ئورنىدا دەم ئېلىۋاتقانلار، ھەربىي بېكەت، تۆمۈرىول ھەربىي تەمىنلەش پونكىتى ۋە شۇندىن يۇقىرى مېھمانخانىلارىدىكى كەلدى - كەتتى خادىملار، ئۆلچەش- سىزىش قىسىملىرى دالا مەشغۇلاتى مەزگىلىدە، %70 ئۇن، %30 گۈرۈچ بىلەن تەمىنلىنىدۇ.

1988 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، مالىيە نازارىتى، جامائەت خەۋپسىزلىكى نازارىتى بىرلىكتە «قوراللىق ساقچى قىسىم بىكەتۈەن تارماق ئېتىرىتىنى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەش مەسلىسى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، تۆۋەندىكىلەرنى بەلگىلىدى: (1) قوراللىق ساقچى قىسىم ئىشلەپچىقىرىش-

قۇرۇلۇش بىكىتۈەنى تارماق ئەترىتىدىكى قوراللىق ساقچىلار، شتاتلىق ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەش ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش دائىرىسىگە كىرگۈزۈلۈپ، قوراللىق ساقچى قىسىملىرىنىڭ ھازىرقى تەمىنات ئۇلچىمى ۋە «قوراللىق ساقچىلارنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ۋە باشقۇرۇش ۋاقتىلىق چارىسى» ئىجرا قىلىنىپ، ھەربىيلەر ئاشلىق بېلىتى ۋە ھەربىيلەرنىڭ ئاشلىق، ياغ، پۇرچاق بىلەن تەمىنلىنىش كىنىشكىسى ئارقىلىق ئاشلىق، ياغ سېتىۋالىدۇ. (2) قوراللىق ساقچى قىسىم بىكىتۈەن تارماق ئەترىتىگە كېتەرلىك ئاشلىق مەسلىسىدە، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى سودا مىنىستىرلىكى چۈشۈرگەن ھەربىيلەر ئاشلىقى پىلانىغا ئاساسەن، پەسىل بويىچە ھەربىيلەر ئاشلىق سېتىۋېلىش بېلىتى ئاجرىتىپ بېرىدۇ.

يۇقىرىدا بايان قىلىنغان شىنجاڭدا تۇرۇشلۇق قىسىملار ۋە قوراللىق ساقچى قىسىملىرىنى ئاشلىق، ياغ، پۇرچاق بىلەن تەمىنلەش ئۇلچىمى 1990 - يىلغىچە داۋاملىق ئىجرا قىلىنىدى.

1950 — 1985 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ ئاشلىق مالىيە تەمىنلەش ئەھۋالى

جەدۋەل: 2 — 25　　بىرلىكى: تۇەن كىلوگرام

ئاشلىق يىلى	مىقدارى	ئاشلىق يىلى	مىقدارى
1950	12321	1968	3368
1951	12351	1969	3891
1952	12152	1970	3840
1953	6827	1971	4230
1954	1420	1972	4283
1955	1104	1973	4780
1956	1352	1974	5902
1957	761	1975	6403
1958	683	1976	6725
1959	830	1977	6164
1960	1107	1978	6824
1961	1293	1979	6867
1962	1611	1980	6200
1963	1805	1981	5515
1964	2193	1982	5197
1965	2611	1983	4854
1966	2731	1984	3866
1967	2696	1985	3603

ئىزاھ: بۇ جەدۋەلدىكى سانلار قىسىملار ھەربىيلەر ئاشلىقى نورمىلىق بېلىتى ئارقىلىق ئالغان ئوزۇقلۇق ئاشلىق، ئات يەم - بوغۇزى بولۇپ، قىسىملارنىڭ ئاشلىق بېلىتى ئارقىلىق ئاشلىق تارماقلىرىدىن سېتىۋالغان ئاشلىقىنى ئۇز ئىچىگە ئالمايدۇ.

2. يەم - بوغۇز، ئوت - چۆپ بىلەن تەمىنلەش

1) يەم - بوغۇز

1950 — 1956 - يىلغىچە ھەربىيلەرگە كېرەكلىك يەم - بوغۇزنى ئاشلىق تارماقلىرى قىسىملارنىڭ يەم - بوغۇز ئېھتىياج پىلانىغا ئاساسەن چىقىم كىنىشكىسى بويىچە چىقىم قىلىپ كەلدى. يەم - بوغۇز تۇرى

جەھەتتە كۆممىقوناق، ئاق قوناق، كۆك پۇرچاق ئاساس قىلىنىدى.

1957 - يىلىدىن ئېتىبارەن قىسمىلار كېرەكلىك يەم - بوغۇز توغرىسىدا «ھەربىيلەرنىڭ ئاشلىق، باغ بىلەن تەمىنلىنىش پىلانىنى تۈزۈپ ئەۋەتىش توغرىسىدا بەلگىلىمە» گە ئاساسەن، ئاشلىق تارماقلىرىغا ئورۇن، ۋاقىت، ئاشلىق تۈرى بويىچە تۈزۈلگەن پىلانىنى مەلۇم قىلدى، قىسمىلار ھەربىيلەر ئاشلىقى نورمىلىق بېلىتى (يەم - بوغۇز بېلىتى) گە ئاساسەن ئاشلىق ئېلىش رەسمىيىتىنى بېجىردى. شۇ يىلى ئاشلىق نازارىتى، شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمى بىرلىكتە «شىنجاڭ دۆلەت مۇداپىئە ھەربىي سىستېمىسىنىڭ ئاشلىق نورمىسى توغرىسىدا ۋاقىتلىق بەلگىلىمە» چىقىرىپ، ھەرخىل ئۇلاغلارنى يەم - بوغۇز بىلەن تەمىنلەش ئۆلچىمى (يىرىك ئاشلىق ھېسابىدا) نى تۆۋەندىكىچە بېكىتتى: شتاتلىق ئىش ئۇلىغىنىڭ نورما ئۆلچىمى، ئارمىيە تۈرلىرى، ئەسكەر تۈرلىرىنىڭ ھەربىي ئېتى (چەت ئەل ئېتى، توپ قېچىرى ۋە ئېتى، مىنىڭ ئات، ماتەم ئېتىنىڭ شۇنىڭ ئىچىدە) نىڭ كۈنلۈكى 2.75 كىلوگرام، تايىنىڭ 1.25 كىلوگرام بولىدۇ، ترانسپورت تۆگىسىنىڭ كۈنلۈكى 2.75 كىلوگرام، تۆكۈزنىڭ 1.75 كىلوگرام، ئېشەكنىڭ 1.25 كىلوگرام بولىدۇ؛ ساقچى ئىتلىرىدىن چوڭ ئىتنىڭ كۈنلۈكى 750 گرام، كۈچۈكنىڭ 375 گرام بولىدۇ، ئالاقە كەپتەرلىرىنىڭ كۈنلۈكى 100 گرام بولىدۇ. ئورۇش ۋاقتىدا يىغىلغان ئۇلاغلارنىڭ يەم - بوغۇزى قىسمىلاردىكى ھازىر ئىشلىتىلۋاتقان ئۇلاغلارنىڭ يەم - بوغۇز نورما ئۆلچىمى بويىچە ئىجرا قىلىنىدۇ. ئىلمىي تەتقىقات تەجرىبىسى، تەسلىھدۇرۇشكە ئىشلىتىلىدىغان ئۇلاغلارنىڭ يەم - بوغۇزى شەھەر - بازارلارنى ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش چارىسىدىكى ئالاقىدار بەلگىلىمىلەر بويىچە ئىجرا قىلىنىدۇ. قارىمىقىدىكى شتاتسىز ئورۇنلاردىكى ئىش ئۇلاغلىرىنىڭ نورمىسى: ئات، قېچىرنىڭ كۈنلۈكى 1.25 — 2 كىلوگرام، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن بىرنىڭ يىللىق يەم - بوغۇزى 500 كىلوگرامدىن ئېشىپ كەتمەيدۇ؛ تۆگە، تۆكۈزنىڭ كۈنلۈكى 1 — 1.5 كىلوگرام، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن بىرنىڭ يىللىق يەم - بوغۇزى 350 كىلوگرامدىن ئېشىپ كەتمەيدۇ؛ ئېشەكنىڭ كۈنلۈكى 0.5 — 1 كىلوگرام، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن بىرنىڭ يىللىق يەم - بوغۇزى 200 كىلوگرامدىن ئېشىپ كەتمەيدۇ؛ سېغىن كالىنىڭ قۇرۇق چۆپ مەزگىلىدە كۈنلۈكى 1.5 كىلوگرام بولىدۇ.

يەم - بوغۇز تۈرى نىسبىتىدە، قارا ئاشلىق (كۆممىقوناق، ئاق قوناق، ئارپا، يالىڭاچ ئارپا، پۇرچاق قاتارلىقلار) %85، كېپەك، سۆلۈ %15 بولىدۇ.

1963 - يىلى ئاشلىق مىنىستىرلىكى، باش ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمى شىنجاڭدىكى ھەربىي ئاتلارنى تەمىنلەيدىغان يەم - بوغۇز تۈرىنى قارا ئاشلىق %40، پۇرچاق %35، كېپەك %25 بولىدۇ دەپ بەلگىلىدى.

2) ئوت - چۆپ

1950 - يىلى ئۆلكە بويىچە ھەربىي ئاتلار 75 مىليون 718 مىڭ كىلوگرام ئوت - چۆپ بىلەن تەمىنلەندى، 1951 — 1956 - يىلغىچە ئارمىيىگە كېرەكلىك ئوت - چۆپ ئۆز جايىدىن سېتىۋېلىندى، ئۆز جايىدىن سېتىۋېلىشتا قىيىنچىلىقى بولغان ئايرىم قىسمىلار تۈرۈشلۇق جايدىكى ھۆكۈمەتكە ياكى ئاشلىق تارماقلىرىغا زاكالەت بېرىپ باشقا جايدىن سېتىۋالغۇزدى ياكى يېقىن ئەتراپتىكى يەم - بوغۇز تارماقلىرى بىۋاسىتە تەمىنلىدى. 1957 - يىلى شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمى، ئاشلىق نازارىتى تۆۋەندىكىلەرنى بەلگىلىدى: قىسمىلار ئۆزلىرىگە كېرەكلىك ئوت - چۆپ توغرىسىدا ھەر يىلى پەسىل بويىچە ئاشلىق تارماقلىرىغا پىلان يوللاپ، يۇقىرىدىن تۆۋەنگە قەدەر پۇل تارقىتىپ سېتىۋېلىش چارىسىنى قوللىنىدۇ، يەم - بوغۇز شىركىتى تەسىس قىلىنغان جايلاردا، يەم - بوغۇز شىركىتى تەمىنلەيدۇ، يەم - بوغۇز شىركىتى بولمىسا، ئاشلىق تارماقلىرى ۋاكالىتەن سېتىۋېلىشقا مەسئۇل بولىدۇ. ئوت - چۆپ بېدە، سامان، خۇساۋ دەپ 3 خىل بولۇپ، ئۇنىڭ نىسبەت سانىنى ئاشلىق تارماقلىرى بىلەن تەمىنلەنگۈچى قىسىم ئېھتىياج ۋە ئىمكانىيەتكە ئاساسەن كونكرېت كېڭىشىپ بېكىتىدۇ. 1962 - يىلى ئۇرۇش تەييارلىقى ۋەزىيىتىگە ئويغۇنلىشىپ، ھەربىيلەرنى ئوت - چۆپ بىلەن ۋاقىتدا تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر

خەلق كومىتېتى ھەربىيلەر ئوت - چۆپىنى تەييارلاشتا ۋەزىپە چۈشۈرۈپ سېتىۋېلىش چارىسىنى قوللىنىپ، بىرتۇتاش ھالدا ھەربىي ئوت - چۆپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى چۈشۈرۈشنى قارار قىلدى ھەمدە ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەردىن ئۇنى ئورۇندىشىغا كاپالەتلىك قىلىشنى تەلەپ قىلدى. شۇنىڭ بىلەن بىللە يەنە ئىلى، تارباغاتاي، ئالتاي، بورتالا، سانجى، قەشقەر قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلاردا ھەربىيلەرنى ئوت - چۆپ بىلەن تەمىنلەش پونكىتى قۇرۇپ، دۆلەت مۇداپىئە قىسىملىرىغا كېرەكلىك ئوت - چۆپنى ۋەزىپە چۈشۈرۈپ سېتىۋېلىش، سۈيلەش، ساقلاش، باشقۇرۇش، يۆتكەش، تەمىنلەش قاتارلىق خىزمەتلەرگە مەسئۇل قىلىشنى، ئوت - چۆپ پونكىتى قۇرۇلمايدىغان جايلاردا، داۋاملىق ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ۋاكالىتەن ېبجىرىشىنى بەلگىلىدى. قىسىملارغا كېرەكلىك ئوت - چۆپ تەقسىملاپ بېرىلىدۇ، تۆۋەندىن يۇقىرى ئارقا سەپ تارماقلىرى يىللىق پىلان تۈزۈپ، شۇ جايدىكى ناھىيىدىن يۇقىرى ھۆكۈمەتكە يوللىدى، كۆچۈرمىسىنى دەرىجىسۇ دەرىجە شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمىگە ئەۋەتتى. ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ ۋەزىپە چۈشۈرۈشى بىلەن، ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەر يېقىن ئەتراپتىن ئورۇنلاشتۇرۇش پرىنسىپى بويىچە ۋەزىپىنى ۋاقتىدا قانائەتلەنمۇ قانلام ئەملىيلەشتۈردى. ھەربىيلەر ئوت - چۆپنى ئاشلىق تارماقلىرى بىر تۇتاش باشقۇرۇپ، ئايرىم ھېسابات قىلدى، بۇنىڭدا پايدا ئالماسلىق، زىيانمۇ تارتماسلىق پرىنسىپ قىلىندى. ھەربىي ئاتلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئېھتىياجىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، جايلار ئىمكانقەدەر بېدە بىلەن تەمىنلىدى، ئادەتتە بېدە 40%، خۇساۋ، چۆپ 30% تىن بولدى. جەنۇبىي شىنجاڭدىكى ئېگىزلىك قىسىملىرى پۈتۈنلەي بېدە بىلەن تەمىنلەندى. 1962- يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى يەنمۇ ئىلگىرىلەپ، ئوت - چۆپ ۋەزىپىسى كۆپرەك ناھىيىلەر، مەسىلەن: قاغىلىق، قەشقەر كونىشەھەر، قەشقەر يېڭىشەھەر، گۇما، گۈچۈڭ ناھىيىلىرىدە ئوت- چۆپ پونكىتى قۇرۇش، ھەربىي ئوت - چۆپ ۋەزىپىسى بار باشقا 34 ناھىيىدە ئوت - چۆپكە مەسئۇل مەخسۇس خادىم قويۇپ، ھەربىي ئوت - چۆپ بىلەن تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىشنى بەلگىلىدى. كېيىن، قىسىملارنىڭ ماشىنىلىشىشىغا ئەگىشىپ، ئاتلار ئازىيىپ باردى، بەزى چېگرا مۇداپىئە قاراۋۇلخانىلىرىدىكى ئاتلارنىڭ يەم- بوغۇزى، ئوت - چۆپ بازىسى قۇرۇش ئارقىلىق يېقىن ئەتراپتىن ھەل قىلىندى. 1984 - يىلدىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ھەربىي ئوت - چۆپنى ۋەزىپە چۈشۈرۈپ سېتىۋېلىش چارىسىنى ئىجرادىن توختىتىشنى قارار قىلدى. ئاز ساندىكى تارماقلار ئوت - چۆپ لازىم بولسا ئۆزلىرى ھەل قىلدى، قىيىنچىلىقى بولسا شۇ جايدىكى ئاشلىق تارماقلىرى ھەل قىلىپ بەردى. جايلاردىكى ئوت - چۆپ پونكىتلىرى شۇنىڭ بىلەن ئەمەلدىن قالدى.

VI باب

ئاشلىق، ياغنى پىلانلىق سېتىشنى باشقۇرۇش

§1. تەمىنلەشنى كاپالەتلەندۈرۈش

1. باشقۇرۇشنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسى

ئاشلىق، ياغنى بىرتۇتاش سېتىۋېلىش ۋە سېتىش يولغا قويۇلغاندىن تارتىپ، ئاشلىق، ياغ ئوبوروتىدا

يۈكسەك مەركەزلەشتۈرۈپ بىرلىككە كەلتۈرۈلگەن باشقۇرۇش تۈزۈلمىسى شەكىللەندى. ئاشلىق، ياغ ئوبوروتىغا دائىر چوڭ - چوڭ تەدبىرلەرنى ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى، مەركىزىي خەلق ھۆكۈمىتى بىۋاستە تۈزۈپ چىقتى، جۈملىگو كومپارتىيىسىنىڭ ھەر دەرىجىلىك پارتكومىلىرى ۋە ھەر دەرىجىلىك خەلق ھۆكۈمەتلىرى ئىزچىللاشتۇرۇپ ئىجرا قىلىشقا مەسئۇل بولدى. ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى ھەر دەرىجىلىك پارتكوم ۋە خەلق ھۆكۈمەتلىرىنىڭ رەھبەرلىكىدە، ئاشلىق، ياغ ئوبوروتىنىڭ كونكرېت ئىشلىرىغا مەسئۇل بولدى.

1953 - يىلى مەملىكەت بويىچە ئاشلىق، ياغنى بىرتۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش يولغا قويۇلغاندا، ج ك پ شىنجاڭ شۆبە بيۈروسى ج ك پ غەربىي شىمال بيۈروسى ۋە ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ قوشۇلۇشى بىلەن شىنجاڭدا بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىشنى ۋاقتىنچە يولغا قويمايدىغان بولدى. 1956 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ھوسۇلى ئاشقان بولسىمۇ، ئەمما سېتىۋېلىش ئاز، سېتىش كۆپ بولۇش سەۋەبىدىن، زاپاستىن 70 مىليون كىلوگرامدىن ئارتۇق ئىشلىتىۋېلىشتەك ئېغىر ئەھۋال كۆرۈلدى. بۇ مۇناسىۋەت بىلەن 1957 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم ۋە ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى «ئاشلىق خىزمىتى توغرىسىدا يولىيورۇق» چىقىرىپ، ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە ئاشلىقنى بىرتۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىشنى يولغا قويۇشنى قارار قىلدى. ئاپتونوم رايوندا ش ئۇ ئا ر پارتكوم شۇجىسى زېھىن تىنىمىنىڭ مۇدىرلىقىدا ئاشلىق خىزمىتى ئىشخانىسى قۇرۇلدى. ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيىلەردىمۇ مۇناسىپ ئاپپاراتلار قۇرۇلۇپ، بىرتۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش سىياسىتىنى ئىزچىللاشتۇرۇدى ۋە ئەملىيلەشتۈردى. 8 - ئايدا ئاپتونوم رايون دەرىجىلىك ئورگانلاردىن 2000 دىن ئارتۇق كادىر ئاجرىتىپ، تەكشۈرۈپ ھەيدەكچىلىك قىلىش ئۈچۈن يېزىلارغا ئەۋەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە بۆلۈم باشلىقى، نازىر (ئىدارە باشلىقى) دەرىجىلىك كادىر 28. ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ 1 - شۇجىسى ۋېنىڭ ئېنىماۋ يېزىلارغا چۈشۈرۈلىدىغان كادىرلار يىغىنىدا سەپەرۋەرلىك سۆزى قىلدى. 8 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم يىغىنىدا شەھەر - بازارلاردا ئاشلىقنى ئادەمگە، مىقدارىغا چەك قويۇپ تەمىنلەش چارىسىنى يولغا قويۇش قارار قىلىندى. 10 - ئاينىڭ 7 - كۈنى چۈشتىن بۇرۇن، ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ 2 - سانلىق ئەزالار يىغىنىدا «شەھەر- بازارلارنى ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش ستاق چارىسىنى يولغا قويۇش تەپسىلىي پرىنسىپى» مۇزاكىرە قىلىنىپ ماقۇللاندى، چۈشتىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر پارتكوم شۇجىسى زېھىن تى ئاپتونوم رايون ۋە ئۈرۈمچى شەھىرىدىن ئىبارەت ئىككى دەرىجىلىك ئورگان، تەشكىلات، زاۋۇت، كان، كارخانا، مەكتەپلەردىكى پارتىيە، مەمۇرىيەت، ئىشچىلار ئۈيۈشمىسى ياشلار ئىتتىپاقىنىڭ 8000 دىن ئارتۇق مەسئۇل كادىرغا شەھەر - بازارلاردا ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلەشنى يولغا قويۇش مەسىلىسى توغرىسىدا دوكلات بېرىپ، ھەرقايسى ئورۇنلارنى بۇ يېڭى تەمىنلەش چارىسىغا قاتتىق رىئايە قىلىش ۋە ئۇنى ئىجرا قىلىشقا، بىلىپ تۇرۇپ خىلاپلىق قىلغان، ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش چارىسىغا بۇزغۇنچىلىق قىلغانلارغا ئىنتىزام چارىسى ۋە قانۇنىي جازا بېرىشكە چاقىردى.

1960 ،، 1961 ،، 1962 - يىللىرى «چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش» كەلتۈرۈپ چىقارغان ئېغىر ئاقىۋەتلەر ۋە تەبىئىي ئاپەتنىڭ تەسىرى تۈپەيلىدىن، ئاشلىق، ياغلىق دان ھوسۇلى ئۈدا بىرقانچە يىل زور ھەجىمدە تۆۋەنلەپ، ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەش ئىنتايىن جىددىي بولۇپ كەتتى. شەھەر، يېزا خەلقىنىڭ ئاشلىققا بولغان مۇڭلۇق ئېھتىياجىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر پارتكوم ۋە خەلق كومىتېتى تۆۋەندىكى مۇھىم تەدبىرلەرنى قوللاندى: (1) «تۆۋەن ئۆلچەم، قوغۇن - تاۋۇز، كۆكتات سەپلەش» روھىنى ئىزچىللاشتۇرۇلۇپ، يېزىلاردا ئاشلىق قالدۇرۇش ئۆلچىمى تۆۋەنلىتىلدى. 1960 - يىل 10 - ئايدا جەنۇبىي شىنجاڭ رايونىدا يىللىق ئوزۇقلۇق ئاشلىق قالدۇرۇش ئۆلچىمىنى 195 كىلوگرامدىن، شىمالىي شىنجاڭ

رايوندا 200 كىلوگرامدىن ئاشۇرۇۋەتمەسلىك بەلگىلەنگەندى، 1962 - يىلىغا كەلگەندە مول ھوسۇل ئېلىنغان جايلاردا ئوزۇقلۇق ئاشلىقنى كۆپ بولغاندا 170 كىلوگرامدىن، كەم ھوسۇل ئېلىنغان جايلاردا 120 كىلوگرامدىن ئاشۇرۇۋەتمەسلىك بەلگىلەندى. (2) شەھەر - بازار ئاھالىلىرىنىڭ نورما ئۇلچىمى تۆۋەنلىتىلدى ۋە شەھەر - بازار ئاھالىسى قىسقارتىلىپ تۆۋەنگە چۈشۈرۈلدى. ئاپتونوم رايون بويىچە شەھەر - بازارلاردىكى نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالىلەرنىڭ ئايلىق ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۇلچىمى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن تەخمىنەن بىر كىلوگرامدىن تۆۋەنلىتىلدى. 1962 - يىلى شەھەر - بازارلاردىكى نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالىدىن 1960 - يىلدىكىدىن 400 مىڭ ئادەم ئازايدى. (3) «جەنۇبنىڭ ئاشلىقىنى شىمالغا يۆتكەش» زوركۈچ بىلەن ئۈيۈشتۇرۇلدى. 1960 - يىل 4 - ئايدىن باشلاپ ئۇرۇمچى، قۇمۇل، تۇرپان قاتارلىق جايلارنىڭ ئاشلىق تەمىناتىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر پارتكومىدا جەنۇبنىڭ ئاشلىقىنى يۆتكەش رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى قۇرۇلدى، ئىش تەقسىماتى بويىچە سانائەت - قاتناش، مالىيە - سودا خىزمىتىگە مەسئۇل شۇجىلاردىن زىيادە تى، لى چۈەنلەر گۇرۇپپا باشلىقى ۋە مۇئاۋىن گۇرۇپپا باشلىقى بولۇپ، قەشقەر، خوتەن ۋىلايەتلىرىدىكى ئاشلىقنى يۆتكەش ئىشىنى تەشكىللىدى. 1960 - يىلنىڭ ئالدىنقى يېرىمىدا ئۇرۇمچى، قارامايلارنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ 1 - شۇجىسى ۋاڭ ئېنماۋ ئىلى، تارباغاتاي، بورتالا، سانجى قاتارلىق سىرتقا ئاشلىق يۆتكىلىدىغان ۋىلايەت، ئوبلاستلاردىن ئۆز جايىنىڭ يېڭى ئاشلىققا ئۇلاشقىچە بولغان ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ئىشىنى ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇش شەرتى ئاستىدا، زاپاس قالدۇرماسلىقنى، ھەمدە ئاشلىقنى يۇقىرىغا يۆتكەپ بېرىشنى تەلەپ قىلدى. (4) ئاپتونوم رايوندىكى ھەر دەرىجىلىك پارتكوم ۋە ھۆكۈمەتلەر ھەر يىلنىڭ كېيىنكى يېرىمىدىكى يېڭى ئاشلىق يېغىمى ۋاقتىدا ئاشلىق سېتىۋېلىش ئىشخانىسى، ئالدىنقى يېرىم يىلدا يېڭى ئاشلىققا ئۇلىشىشتىن ئىلگىرى خەلق تۇرمۇشىنى ئورۇنلاشتۇرۇش ئىشخانىسى قۇرۇپ، ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋە خەلق تۇرمۇشىنى ئورۇنلاشتۇرۇشنى چىڭ تۇتتى. (5) ھەر يىلى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش بويىچە «ئۈچنى تەكشۈرۈپ تەرتىپكە سېلىش» (ئادەمنى، ئىش تۇرنى، نورمىنى تەكشۈرۈش) ۋە ئاشلىقنى پىلانلىق ئىشلىتىش، تېجەپ ئىشلىتىش تەشۋىقات تەربىيىسى ئېلىپ بېرىلىپ، ئاشلىق، ياغ سېتىشتىكى يوچۇقلار تۈگىتىلدى.

ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ئىنتايىن جىددىي، ئىنتايىن مۇرەككەپ ئىش بولغان مەزگىللەردە، ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى ئىنتايىن زور تىرىشچانلىقنى بىلەن ئىشلىدى. 1960 - يىل 2 - 3 - ئايلاردا ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ ئاشلىق سالدۇسى تۈگەپ كەتتى، ئاشلىق ئۆكسۈپ قېلىپ تەمىنلەش ئۈزۈلۈپ قالماسلىق ئۈچۈن، نېمە بولسا شۇنى يېيىش پرىنسىپىغا ئاساسەن، ئاشلىق نازارىتى جىددىي سەپەرۋەرلىككە كېلىپ، كۆپ يىللاردىن بۇيان يىغىلىپ قالغان 3 مىليون كىلوگرامدىن ئارتۇق ئارپا، قىزىل قوناقنى زەربىدارلىق بىلەن ئۇن تارتىپ ئاھالىلەرنى تەمىنلىدى. 1961 - يىلى ئەتىيازنىڭ بەزى كۈنلىرى ئۇرۇمچى شەھىرىدە پەقەت بىرقانچە كۈنگە يەتكىدەكلا ئاشلىق قېلىپ، ئوبوروت ئىنتايىن قىيىنلىشىپ كەتتى، ئاشلىق نازارىتى، ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ رەھبەرلىرى ۋە خىزمەتچى خادىملىرى دائىم كېچىدە ئاشلىق دۇكانلىرىنىڭ ئاشلىق سالدۇسىنى تەكشۈرۈپ، سالدۇسى كۆپرەك دۇكانلاردىكى ئۇننى ئەتىسى ئۇن ئۆكسۈپ قېلىش ئېھتىمالى بولغان دۇكانلارغا يۆتكەپ، پۈتۈن شەھەرنى ئاشلىق بىلەن نورمال تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلدى.

1969 - 1970 - 1971 - يىللىرى ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىقى ئېشىپ قېلىشتىن بېتىشمەسلىككە، ئاز مىقدارىدا يۆتكەپ بېرىشتىن ئاشلىق يۆتكەپ يېيىشكە ئۆزگەردى. ۋەزىيەت ئىنتايىن قىيىن بولغان ئەھۋالدا ئاپتونوم رايوندىكى ھەر دەرىجىلىك پارتكوم ۋە ھۆكۈمەتلەر، ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىشنى بىرىنچى دەرىجىلىك چوڭ ئىش قىلىپ ئوتتۇشتا چىڭ تۇردى، ئاخىرى

مەركەزنىڭ ھەمكورلۇقى ۋە قوللىشى ئارقىسىدا، قىيىن ئۇتكەلدىن ئۇتۇۋالدى. 1972 - يىلى باشلانغان ئۇدا بىرقانچە يىل ئاشلىق، ياغ يۆتكەپ يېگەن مەزگىللەردە، ئاپتونوم رايونىمىز ئاساسلىق پارتىيە، ھۆكۈمەت، ئارمىيە رەھبەرلىرى ئاشلىق خىزمىتىگە ئىنتايىن ئەھمىيەت بەردى. ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ 1 - شۇجىسى سەيپىدىن ئەزىزى، 2 - شۇجىسى، شىنجاڭ ھەربىي رايونىمىزنىڭ قوماندانى ياڭ يۈڭ قاتارلىقلار ئاشلىق خىزمىتىدىكى چوڭ - چوڭ مەسىلىلەرنى شەخسەن ئۆزلىرى ھەل قىلدى. ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ مالىيە-سودا خىزمىتىگە مەسئۇل شۇجىسى، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى سۈڭ جىخي ئاشلىق خىزمىتىنى شەخسەن ئۆزى تۇتتى، ھەتتا ئاشلىقنى جايلار بويىچە ئىنچىكە ھېسابلاپ تۇرلۇك ئامال-چارىلار بىلەن ئاشلىق، ياغنى كۆپ سېتىۋېلىپ، ئاز سېتىپ سەرپتىن يۆتكەشنى تەرىشىپ ئازايتتى.

ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، ئىقتىسادىي تۈزۈلمە ئىسلاھاتىنىڭ تۇرتكىسىدە، شىنجاڭنىڭ ئاشلىق، ياغ ئىشلەپچىقىرىشىدىن ئۇدا بىرقانچە يىل مول ھوسۇل ئېلىندى، ئۆزىنى تەمىنلەپ ئېشىنىش يەنە تەدرىجىي ئىشقا ئاشۇرۇلدى. 80 - يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىدىن ئېتىبارەن ئاپتونوم رايون بويىچە دۆلەتنىڭ ئاشلىق، ياغ سالدۇسى جىددىي كۆپەيدى، ئاشلىق، ياغ ساقلاش مۇئەسسەسلىرى ئېغىر ھالدا يېتىشمەي، ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئاشلىق، ياغ ساقلىشى قىيىن بولۇش، دېھقانلارنىڭ ئاشلىق، ياغ سېتىشى قىيىن بولۇش ئاساسىي زىددىيەتكە ئايلاندى. شۇنىڭ بىلەن، شىنجاڭدىكى ھەر دەرىجىلىك پارتكومىلار، ھۆكۈمەتلەر ۋە ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئاساسلىق زېھنىي كۈچى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىشتىن دېھقانلارنىڭ ئاشلىق، ياغ سېتىشى قىيىن بولۇش، ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ساقلىشى، يۆتكەپ بېرىشى قىيىن بولۇش مەسىلىسىنى ھەل قىلىشقا يۆتكەلدى.

2. تور - نۇقتا قۇرۇلۇشى

1) شەھەر - بازارلاردىكى ئاشلىق دۇكانلىرى

شەھەر - بازارلار ئاشلىق، ياغ بىلەن نورمىلىق تەمىنلىنىۋاتقان ئەھۋالدا، شەھەر - بازارلاردىكى ئاشلىق دۇكانلىرى شەھەر - بازار ئاھالىلىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق، ياغ سېتىۋالىدىغان بىردىنبىر سورۇنى ھېسابلىنىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا ھېچقانداق تاللاش ئىمكانىيىتى يوق. شۇڭا، شەھەر - بازارلاردىكى ئاشلىق دۇكانلىرىنىڭ تەسىس قىلىنىشىنىڭ مۇۋاپىق بولۇش - بولماسلىقى ئاھالىلەرنىڭ ئىشلەپچىقىرىش، تۇرمۇشىغا بىۋاسىتە تەسىر كۆرسىتىدۇ.

ئاپتونوم رايونىمىزدا شەھەر - بازار ئاھالىلىرىنى ئاشلىق، ياغ بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش يولغا قويۇلۇشتىن ئىلگىرى، ئاشلىق تارماقلىرى ئاپتونوم رايونىمىز شەھەر - بازارلىرىدا تەسىس قىلغان ئاشلىق، ياغ مەركىزىي دۇكىنى ۋە ماگىزىنى 168 ئىدى، ئۇنىڭ 44 ى ئۇرۇمچى شەھىرىدە ئىدى. 1957 - يىل 10 - ئايدا شەھەر - بازارلارنى ئاشلىق، ياغ بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش يولغا قويۇلغاندىن كېيىن يەنە سودا شىركىتىنىڭ قىسمەن ئاشلىق، ياغ سېتىش تور - نۇقتىلىرى ئۆتكۈزۈۋېلىندى، شۇنىڭ بىلەن، يىل ئاخىرىدا ئاپتونوم رايونىمىز شەھەر - بازارلىرىدىكى ئاشلىق دۇكىنى 178 گە يەتتى. شەھەر - بازارلاردىكى بۇ ئاشلىق دۇكانلىرى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەپلا قالماستىن، يەنە قاراشلىق رايوندىكى نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالىنىڭ نورما ئۇلچىمىنى باشقۇرۇش ۋە ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىش مۇناسىۋىتىنى يۆتكەش قاتارلىق مەمۇرىي فۇنكسىيىنىمۇ زىممىسىگە ئالدى. ئاشلىق دۇكانلىرىنىڭ سانى ئاز بولغانلىقى، نۇقتا بويىچە تەمىنلەش ئېھتىياجىغا لايىقلىشىپ كېتەلمىگەنلىكى، ئۇنىڭ ئۈستىگە 1958 - يىلدىكى «چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش» تىن كېيىن، شەھەر - بازار ئاھالىسى تېز كۆپەيگەنلىكى ئۈچۈن، ئاشلىق دۇكانلىرى سان جەھەتتە ئېھتىياجنى

تېخىمۇ قاندۇرالماي قالدى، شۇنىڭ بىلەن بەزى ئاشلىق، ياغ ۋاكالىتەن سېتىش تور - نۇقتىلىرىنى شەرتلىك تەسىس قىلماي بولمىدى. 1960 - يىلىنىڭ ئاخىرىدىن 1962 - يىل 7 - ئايغىچە ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ بېگىشەھەر رايونىدىلا 12 يەردە ئاشلىق، ياغ ۋاكالىتەن سېتىش دۇكىنى قۇرۇلدى، ئۇنىڭ ئىچىدە كارخانا باشقۇرىدىغىنى 5، شەھەر گۈڭشېسى باشقۇرىدىغىنى 7. بۇ ۋاكالىتەن سېتىش نۇقتىلىرى ئاممىنىڭ ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىشىغا قولايلىق تۇغدۇرۇش جەھەتتە مۇئەييەن رول ئويناندى، لېكىن ئاشلىق، ياغ سىياسىتىنى ئىزچىللاشتۇرۇش ۋە كەسىپىي تۈزۈملەرنى ئىجرا قىلىش جەھەتتە بىرمۇنچە مەسىلىلەر ساقلاندى، ئايرىم مەسئۇل ئورۇن رەھبەرلىرى كەلسە - كەلمەس باغاقچە تەستىقلاش يولى بىلەن دۆلەتنىڭ ئاشلىق، يېغىنى ئىشلىتىۋالدى. 1962- يىل 7 - ئايدىن كېيىن جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى پەيدىنپەي شەرت - شارائىت يارىتىپ، ۋاكالىتەن سېتىش كەسىپىنى ئۈتكۈزۈۋالدى. شۇ يىلى 8 - ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق شەھەر - بازارلارنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش خىزمىتى يېغىندا، جايلاردىن كەلگەن ۋەكىللەر بىرمۇنچە ناھىيە بازىرىدا پەقەت بىرلا ئاشلىق دۇكىنى بولۇپ ئاممىنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىشىغا تولىمۇ قولايسىز بولۇۋاتقانلىقىنى، بەزى ئاشلىق دۇكانلىرىنىڭ ئالدىدا ئامما دائىم ئۇچرەت تۇرىدىغانلىقىنى، ھەتتا تەرتىپ ساقلاش ئۈچۈن ساقچىلارنىڭ ئىشقا سېلىنغانلىقىنى ئىنكاس قىلىشتى، شۇڭا يېغىندا جايلاردىن قەتئىي نىيەتكە كېلىپ ئاشلىق دۇكىنى ئېغىر ھالدا يېتىشمەسلىك مەسىلىسىنى ھەل قىلىش تەلەپ قىلىندى. 1963 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايون بويىچە شەھەر - بازارلاردىكى مەركىزىي ئاشلىق دۇكىنى ۋە ماگىزىن 268 گە، 1966 - يىلى 285 كە يەتتى. 1967 - يىلدىن 1974- يىلغىچە شەھەر - بازار ئاھالىلىرىنىڭ ئۇزلۇكسىز كۆپىيىشى بىلەن، شەھەر - بازارلاردىكى ئاشلىق دۇكىنى قۇرۇلۇشى ئىنتايىن قىيىن ئەھۋالدىمۇ 370 كە يېتىپ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 6. 10 دىن كۆپىيىپ باردى، شۇنداقتىمۇ ئېھتىياجنى قاندۇرالمىدى.

1979 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە شەھەر - بازارلاردىكى ئاشلىق دۇكانلىرى، مەركىزىي دۇكانلار 491 گە، يىل ئاخىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچى 4282 گە يەتتى. شۇنىڭدىن كېيىن، ئاشلىق، ياغنىڭ ھەم تەكسە باھادا، ھەم كېلىشىم باھادا تىجارەت قىلىنىشىغا ئەگىشىپ، شەھەر - بازارلاردىكى ئاشلىق دۇكانلىرى تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىش بىلەن بىللە، قوشۇمچە كېلىشىم باھا كەسپى بىلەنمۇ شۇغۇللاندى. 1981 - يىل 3 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، جايلاردىكى شەھەر - بازارلاردىكى ئاشلىق دۇكانلىرىدىن ئاشلىق، ياغدىن باشقا يەنە ئۇگرە چۆپ، كەسمە چۆپ، ھورنان، بولكا، تاۋا نېنى، تاۋا كاكچىسى، پىلتە قۇيماق قاتارلىق ئاممىباب يېمەكلىكلەر تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىشنى، ھەم تەكسە باھادا، ھەم كېلىشىم باھادا سېتىشنى، شۇنىڭ بىلەن بىللە يەنە ئاشلىق خام ئەشيا قىلىنىدىغان قوشۇمچە يېمەكلىكلەر، مەسىلەن: جاڭيۇ، ئاچچىقسۇ، پۇرچاق ياسالمىلىرى قاتارلىقلار تىجارىتى بىلەنمۇ شۇغۇللىنىشنى تەلەپ قىلدى. جايلاردىن يەنە ئۆز يېرىنىڭ شارائىتىغا قاراپ ئىش كۆرۈپ، سېتىلىشىغا قاراپ ئىشلەپچىقىرىشنى بېكىتمىشنى، ئالدى دۇكان، كەينى زاۋۇت بولۇشنى ياخشى باشقۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. 1982 - يىلى مەركەزدىكى رەھبىرلىرى يولداشلارنىڭ «ئاشلىق تارماقلىرى ئاشلىق سېتىۋېلىش - پىششىقلاپ ئىشلەش ئاندىن قايتۇرۇپ سېتىشتىن ئىبارەت يېڭى يولغا مېڭىش» توغرىسىدىكى يولىيورۇقىنىڭ روھىغا ئاساسەن، ئاشلىق نازارىتى ئاشلىق، ياغ يېمەكلىكلىرى ئىشلەپچىقىرىشى، تىجارىتى ۋە كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتىنى ياخشى قىلىشنىڭ مۇھىم ئەھمىيىتىنى يەنمۇ تەكىتلىدى. 1982 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا، شەھەر - بازارلاردىكى ئاشلىق دۇكانلىرى 558 گە، خادىمى 4787 گە يەتتى. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە كوللېكتىپ ئاشلىق دۇكىنىدىن 46 سى، خادىمىدىن 406 سى بار ئىدى، بۇ خادىملار ئاساسەن كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان زىيالىي ياشلار ئىدى. 1983 - يىلدىكى مەلۇماتقا قارىغاندا، ئاپتونوم رايوندىكى شەھەر -

بازارلاردىكى ھەربىر ئاشلىق دۆكىنىدا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 8.5 تىن ئىشچى - خىزمەتچى بولۇپ، ھەربىر ئىشچى - خىزمەتچى ئايدا 11 مىڭ كىلوگرامدىن ئاشلىق ساتاتتى، تەمىنلەش مىقدارى 1957 - يىلدىكىدىن 2 ھەسسىدىن كۆپرەك ئېشىپ، تور - نۇقتىلار يەنىلا يېتىشمىدى. شۇ يىلى 11 - ئايدا، ش ئۇ ئا ر خەلىق ھۆكۈمىتى شەھەر - بازارلاردىكى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەش تور - نۇقتىسى مەسئۇلىيىتى ھەل قىلىش توغرىسىدا مۇنداق تەستىقلى يولىيورۇق بەردى: 1984 - يىلدىن ئېتىبارەن ھەر يىلى بىر قىسىم ئاساسىي قۇرۇلۇش مەبلىغىنى ئورۇنلاشتۇرۇپ، يېڭى تور - نۇقتىلارنى قۇرۇش كېرەك، رېمونت قىلىنمايدىغان كونىراپ كەتكەن تەمىنلەش نۇقتىلىرىنى چوڭ رېمونت قىلىش ئاساسىدا مۇۋاپىق كېڭەيتىش كېرەك، ئۇنىڭغا كېتەرلىك مەبلەغ رېمونت خىراجىتىدىن چىقىم قىلىنمىدۇ؛ ئاشلىق تارماقلىرى ئۆزلىرى مەبلەغ تەييارلاپ بەزى تور - نۇقتىلارنى كۆپەيتىپ قۇرۇشى لازىم؛ بۇنىڭدىن كېيىن يېڭى ئاھالىلەر رايونى ۋە سانائەت كان رايونىنى قۇرغاندا، ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەش تور - نۇقتىسى قاتارلىق مۇئەسسەسلەرنى پىلانغا كىرگۈزۈپ تەڭلا قۇرۇش لازىم. ئالاقىدار تارماقلار يۇقىرىدىكى پرىنسىپقا ئاساسەن، ئاپتونوم رايونلىق كونكرېت ئەھۋالىغا بىرلەشتۈرۈپ، ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇشى كېرەك. ئاپتونوم رايونلىق 1985 - يىل 6 - ئاينىڭ ئاخىرىدىكى شەھەر- بازارلاردىكى ئاشلىق دۆكانلىرىنى تەكشۈرۈش ئەھۋالىنى جەدۋەل: 2 — 26 دىن كۆرۈڭ.

تەكشۈرۈش نەتىجىسى شۇنى كۆرسەتتىكى، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى شەھەر - بازارلاردىكى ئاشلىق دۆكانلىرى يەنىلا ئېھتىياجنى قاندۇرالمىغان، يېڭىدىن 150 چە ئاشلىق دۆكىنى قۇرۇشقا، كۆپ ساندىكى ئاشلىق دۆكانلىرىنى ئۆزگەرتىپ ياكى كېڭەيتىپ قۇرۇشقا توغرا كەلگەن. ئاقسۇ شەھىرىدە نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان 110 مىڭ ئاھالە بولسىمۇ، شەھەر بويىچە ئاران 7 ئاشلىق دۆكىنى بار ئىكەن؛ قەشقەر ۋىلايىتىنىڭ شەھەر- بازار ئاھالىسى 480 مىڭ بولۇپ، ئاران 42 ئاشلىق دۆكىنى بار ئىكەن؛ ئۈرۈمچى شەھىرى تەڭرىتاغ رايونىدا 410 مىڭ ئاھالە بولسىمۇ، ئاران 42 ئاشلىق دۆكىنى بار ئىكەن؛ كورلا شەھىرىنىڭ نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالىسى 130 مىڭدىن ئارتۇق بولسىمۇ، ئاران 14 ئاشلىق دۆكىنى بار ئىكەن. بۇلارنىڭ ھەممىسى مەملىكەت بويىچە بىر ئاشلىق دۆكىنى 5000 ئادەمنى تەمىنلەيدۇ، دېگەن تەلەپتىن بىر ھەسسىدىن 2 ھەسسىگىچە ئېشىپ كەتكەن. ئۈرۈمچى شەھىرى سايباغ رايونى «شەرقىي دوستلۇق يولى» ئاشلىق دۆكىنى 16 مىڭ 600 ئادەمنى تەمىنلەش ۋەزىپىسىنى زىممىسىگە ئالغان، ئامما ئاشلىق سېتىۋېلىش ئۈچۈن دائىم ئۆچرەتتە تۇرىدىكەن، بۇ ئەھۋالغا قارىتا پىكىر ناھايىتى كۆپ ئىكەن.

1986 — 1990 - يىلغىچە دۆلەت 26 مىليون 350 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىپ يېڭىدىن 191- ئاشلىق دۆكىنى قۇردى ۋە بىر تۈركۈم كونا ئاشلىق دۆكانلىرىنى ئۆزگەرتتى، قىسمەن تەمىنلەش مۇئەسسەسلىرىنى ياخشىلىدى، گەرچە يەنە بىرمۇنچە ئاشلىق دۆكانلىرىنىڭ مۇئەسسەسلىرى ھېلىھەم ئاددىي بولۇپ، ئاشلىق دۆكانلىرىغا ئاشلىق، ياغ كىرگۈزۈش، چىقىرىش ئىشى ئادەم كۈچى بىلەن ئىشلىنىۋاتقان بولسىمۇ، لېكىن ئاشلىق دۆكانلىرى ئىشچى - خىزمەتچىلىرىنىڭ تىرىشىشى تارقىسىدا، نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالىلەرنىڭ ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلىنىشىگە كاپالەتلىك قىلىندى. 1990 - يىلغا كەلگەندە ئاپتونوم رايون بويىچە شەھەر- بازارلاردىكى ئاشلىق دۆكىنى 730 غا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاشلىق باشقۇرۇش ئورنى 21، مەركىزىي ئاشلىق دۆكىنى 41، ئورگان ئاشلىق دۆكىنى 4، شەھەر - بازار ئاشلىق دۆكىنىدىكى ئىشچى - خىزمەتچى 5440. بۇنىڭدىن سىرت، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاساسلىقى ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالغان ئاپپاراتلاردىن مالەن ئاشلىق ئىدارىسىدىن باشقا يەنە كەسپىي تەمىنلەش پونكىتىدىن 14 ى، كەسپىي خىزمەتچىدىن 165 ى، ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ئىشىنى قوشۇمچە ئىشلەيدىغان ئاشلىق دۆكىنىدىن 6سى، قوشۇمچە ئىشلەيدىغان خىزمەتچىسىدىن 158ى بار.

شىنجاڭ بويىچە 1985 - يىل 6 - ئاينىڭ ئاخىرىدىكى شەھەر - بازارلاردىكى ئاشلىق دۇكانلىرىغا دائىر مەلۇمات

جەدۋەل: 2 — 26

تۈرى		بىرلىكى	1985 - يىل 6 - ئاينىڭ ئاخىرى
شەھەر - بازارلاردىكى ئاشلىق دۇكانلىرىنىڭ ئومۇمىي سانى			658
كۆرسىي بويىچە گۇرۇپپىغا ئايرىلىشى	شەھەر - بازارلاردىكى ئاشلىق دۇكىنىنىڭ ئومۇمىي كۆلىمى	100 كۋادرات مېتىر	1034
	ھەربىر ئاشلىق دۇكىنىنىڭ ئوتتۇرىچە كۆلىمى	كۋادرات مېتىر	188
	50 كۋادرات مېتىردىن تۆۋەن ئاشلىق دۇكىنى		29
	50 ~ 100 كۋادرات مېتىرلىق ئاشلىق دۇكىنى		52
	100 ~ 200 كۋادرات مېتىرلىق ئاشلىق دۇكىنى		229
	200 ~ 300 كۋادرات مېتىرلىق ئاشلىق دۇكىنى		195
	300 كۋادرات مېتىردىن يۇقىرى ئاشلىق دۇكىنى		43
مۇلۇك ھوقۇقى بويىچە گۇرۇپپىغا ئايرىلىشى	ئاشلىق تارماقلىرىغا قارايدىغىنى		386
	ئۆي باشقۇرۇش تارماقلىرىغا قارايدىغىنى		15
	ساناەت، كان، كارخانا، كەسىپى ئورۇنلارغا قارايدىغىنى		138
	شەخسلەردىن ئىجارىگە ئېلىنغىنى		4
	باشقىلار		5
ئاشلىق دۇكىنى ئەھۋالى بويىچە گۇرۇپپىغا ئايرىلىشى	خەتەرلىك بولۇپ، چېقىپ سېلىنىدىغىنى		71
	كېڭەيتىپ سېلىنىدىغىنى		113
	يېڭىدىن سېلىنىدىغىنى		150
ئۆزگەرتىلىش ئەھۋالى بويىچە گۇرۇپپىغا ئايرىلىشى	ئۆزگەرتىپ سېلىنغان ئاشلىق، ياغ يېمەكلىكلەر دۇكىنى		45
	يېڭىدىن ۋە ئۆزگەرتىپ سېلىنغان ئاشلىق، ياغ يېمەكلىكلەر ئۇنىۋېرسال سودا دۇكىنى		9
	ئۆزگەرتىشكە تېگىشلىك ئاشلىق دۇكىنى		332
سېلىنىش ۋاقتى بويىچە گۇرۇپپىغا ئايرىلىشى	50 - يىللار ۋە ئۇنىڭدىن ئىلگىرى سېلىنغىنى		108
	60 - يىللاردا سېلىنغىنى		171
	70 - يىللاردا سېلىنغىنى		130
	80 - يىللاردا سېلىنغىنى		139

ئىزاھ: 1. كېڭەيتىپ سېلىنىدىغان ئاشلىق دۇكىنى كېڭەيتىپ قۇرۇش ئاساسىي شەرتىنى ھازىرلىغان ۋە مۇلۇك ھوقۇقى تارماقلىرىنىڭ ماقۇللۇقى ئېلىنغان، ھەقىقەتەن كېڭەيتىپ قۇرۇش زۆرۈر بولغان ئاشلىق دۇكىنىنى كۆرسىتىدۇ.
2. يېڭىدىن سېلىنىدىغان ئاشلىق دۇكىنى شۇ جايدىكى تەمىنلەيدىغان ئادەم سانى ۋە ئاھالىلەر رايونىنىڭ قۇرۇلۇش ئەھۋالىغا ئاساسەن كۆپەيتىپ قۇرۇش زۆرۈر بولغان ئاشلىق دۇكىنىنى كۆرسىتىدۇ.
3. ئۆزگەرتىشكە تېگىشلىك ئاشلىق دۇكىنى ئۆز كەسپىنى ياخشى ئىشلەش، ئۇنىۋېرسال تىجارەت قىلىش تەلىپى بويىچە، ئاشلىق، ياغ يېمەكلىكلەر دۇكىنى ياكى ئالدىنى دۇكان، كەينىنى زاۋۇت قىلىش ئۈچۈن ئۆزگەرتىش زۆرۈر بولغان ئاشلىق دۇكىنىنى كۆرسىتىدۇ.

2) يېزا ئاشلىق پونكىتى

يېزا ئاشلىق پونكىتى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ يېزىلاردىكى ئاساسىي قاتلام ئاپپاراتى بولۇپ، ئۇ يېزا ئاشلىق، باغ سېتىۋېلىش، سېتىش پونكىتى ۋە چارۋىچىلىقنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش پونكىتى دەپ ئىككى خىل بولىدۇ، ئۇنىڭ ئاساسىي ۋەزىپىسى دېھقان، چارۋىچىلارنىڭ ئاشلىق، يېغىنى سېتىۋېلىش، بىرتۇتاش سېتىش ۋە شۇنىڭغا مۇناسىپ ئاشلىق، ياغ يۆتكەش، ساقلاشقا مەسئۇل بولۇش، شۇنىڭدەك يەنە يېزىلاردىكى غەيرىي يېزا ئىگىلىك ئاھالىسىنى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەش، يەنى يېزىلاردىكى شەھەر - بازارلارنى نورمىلىق تەمىنلەش چارىسى بويىچە تەمىنلىنىدىغان ئاھالىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى (يېغى) ۋە باشقا پىلان ئىچىدىكى سودا - سانائەت ساھەسىگە كېتەرلىك ئاشلىق (ياغ) بىلەن تەمىنلەشتىن ئىبارەت. يېزا ئاشلىق پونكىتىنىڭ تەسىس قىلىنىشى كەڭ دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى خەلقنىڭ جانجان مەنپەئىتىگە مۇناسىۋەتلىك.

1957 - يىلى ئاشلىق، ياغنى بىرتۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش يولغا قويۇلغاندا، بىر رايون (يېزا) دا بىر پونكىت بولۇش پرىنسىپى بويىچە ئاپتونوم رايوندا ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش، سېتىش پونكىتىدىن 397 سى قۇرۇلغانىدى. ئۇنىڭدىن كېيىن، يېزا ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش، سېتىش پونكىتى كۆپەيىپ، ئازيىپ تۇرغان بولسىمۇ، لېكىن چوڭ ئۆزگىرىش بولمىدى. 1979 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايونىمىزدىكى يېزا ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش، سېتىش پونكىتى 423 كە يېتىپ، 1957 - يىلىدىكىدىن 26 پونكىت كۆپەيدى، يىل ئاخىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچى 3253 كە يەتتى.

1979 - يىلى چارۋىچىلىققا كېتەرلىك ئاشلىقنىڭ ھەممىسىنى دۆلەت بىرتۇتاش سېتىپ بېرىدىغان بولغاندىن كېيىن، چارۋىچىلارنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىشىغا قولايلىق بولسۇن ئۈچۈن، ئاشلىق تارماقلىرى پىلانلىق تۇردە چارۋىچىلىق ئاشلىق پونكىتلىرىنى مۇھىم نۇقتا قىلغان ھالدا مەبلەغ سېلىپ قۇرۇلۇش ئېلىپ باردى. 1980-، 1981 - يىللىرىدىلا چارۋىچىلىق ئاشلىق پونكىتىدىن 42 سى يېڭىدىن قۇرۇلدى، 6 سى كېڭەيتىپ قۇرۇلدى. ئۇنىڭدىن كېيىن، چارۋىچىلىق ئاشلىق پونكىتىنى يېڭىدىن قۇرۇش، كېڭەيتىپ قۇرۇش داۋاملىق مۇھىم نۇقتا قىلىندى، شۇنىڭدەك چارۋىچىلىق ئاشلىق پونكىتلىرىنىڭ يۆتكىلىپ يۇرۇپ ئاشلىق سېتىشىغا ئىشلىتىشى ئۈچۈن پىلانلىق ھالدا ئاپتوموبىل سەپلەپ بېرىلدى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايوندىكى يېزا ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش، سېتىش پونكىتى 584 كە، ئىشچى - خىزمەتچىسى 6488 گە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە يېڭىدىن كېڭەيتىپ، ئۆزگەرتىپ قۇرۇلغان چارۋىچىلىق ئاشلىق پونكىتى 131، ئىشچى - خىزمەتچىسى 602، چارۋىچىلىق رايونلىرىغا ئاشلىق توشۇش ۋە يۆتكىلىپ يۇرۇپ تەمىنلەشكە ئىشلىتىش ئۈچۈن 104 ئاپتوموبىل سەپلەپ بېرىلدى، شوپۇر ۋە باشقا خىزمەتچى خادىم 358 گە يەتتى.

3. سېتىش مۇلازىمىتى

ئاشلىق، ياغ بىرتۇتاش سېتىۋېلىنىدىغان - سېتىلىدىغان باشقۇرۇش تۈزۈلمىسى ئاستىدا، ئاشلىق تارماقلىرى مىڭلىغان، ئون مىڭلىغان ئائىلىلەرگە كېتەرلىك ئاشلىق، ياغنى ئۆزىلا باشقۇرۇپ كەلدى، ئۇلارنىڭ مۇلازىمەت سۈپىتىنىڭ ياخشى - يامانلىقى كوممۇنىستىك پارتىيە ۋە خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ ئامما ئارىسىدىكى ئوبرازىغا بىۋاستە مۇناسىۋەتلىك ئىدى. شۇڭا، ئاپتونوم رايوندىكى ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى ئاشلىق دۆكىنى ئىشچى - خىزمەتچىلىرىنىڭ مۇلازىمەت پوزىتسىيەسىنى ياخشىلاش، مۇلازىمەت سۈپىتىنى ئۆستۈرۈشنى باشتىن - ئاخىر مۇھىم ۋەزىپە قاتارىدا چىڭ تۇتۇپ كەلدى.

1957 - يىلى شەھەر - بازارنى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەشتە «دائىرە ئايرىپ نۇقتا بېكىتىش، نۇقتا ئارقىلىق ئائىلىلەرنى باشقۇرۇش» يولغا قويۇلۇپ، سېتىلغان ئاشلىق، ياغ ئائىلىلەر بويىچە تىزىملاندى. ئاشلىق دۆكىنى كادىرلىرى ۋە تىجارەت خادىملىرى ئاشلىق سىياسىتىنى ئەستايىدىل ئۆگەنگەن ۋە كەسپىي ئىقتىدارىنى ئۆستۈرگەندىن سىرت، يەنە دائىرە بويىچە ھۆددىگە ئېلىپ، مەھەللىلەردىكى ئامما ئارىسىغا بېرىپ، دۆلەتنىڭ

ئاشلىقنى پىلانلىق تەمىنلەش سىياسىتى ۋە ئالاقىدار رەسمىيەت - تۈزۈملەرنى تەشۋىق قىلىپ، ئاشلىقنى تېجەپ ئىشلىتىشنى تەشەببۇس قىلدى. تور - نۇقتا بېتىشمەسلىك تۈپەيلىدىن كېلىپ چىققىنغان ئاممىنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىشتا ئۆچرەت تۇرۇش ئەھۋالىنى ئازايتىش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايوندىكى مۇتلەق كۆپ ساندىكى ئاشلىق دۇكانلىرى تىجارەت ۋاقتىنى تەشەببۇسكارلىق بىلەن ئۇزارتىپ، ئاممىنىڭ ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىشىغا قولايلىق يارىتىپ بەردى، ئىنقىلابىي قۇربانلار ئائىلە تاۋابىئاتلىرى ۋە قېرى، ئاجىز، كېسەل، مەجرۇھ، قىينىچىلىقى بار ئائىلىلەرگە تالون كېسىش ۋە ئاشلىقنى ئۆيلىرىگە ئاپىرىپ بېرىشنى كەڭ قانات يايدۇردى. ئۇرۇمچى شەھىرى تېيانشان رايونى مەيدان ئاشلىق دۇكىنى ۋە غۇلجا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ 6 - ئاشلىق دۇكىنى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىدە ئاممىغا قىزغىن مۇلازىمەت قىلىپ، ئاممىنىڭ ياخشى باھاسىغا ئېرىشتى، 1959 - يىلى ئاپتونوم رايون مالىيە - سودا سىستېمىسى بويىچە ئىلغار ئورۇن بولۇپ باھالاندى. ئاشلىق دۇكانلىرىدىكى كەڭ ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ مۇلازىمەت پوزىتسىيەسىنى تىرىشىپ ياخشىلىشى، مۇلازىمەت سۈپىتىنى تىرىشىپ ئۆستۈرۈشى بىلەن بىللە، ئايرىم ئاشلىق دۇكانلىرىدا يېڭى ئىشچى - خىزمەتچىلەر تېز كۆپىيىپ كېتىش قاتارلىق سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن، مۇلازىمەت پوزىتسىيەسى ناچار بولۇشتەك مەسىلىلەرمۇ يۈز بېرىپ، يامان تەسىر پەيدا قىلدى.

1962 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە سىياسەتنى ئىجرا قىلىشى ياخشى، كەسپىي تۈزۈمى ياخشى، مۇلازىمەت پوزىتسىيەسى ياخشى، تىرىشچان - ئىقتىسادچىل بولۇشى ياخشى، بىخەتەرلىك - تازىلىقى ياخشى، ئىنتىپاقلىقى ئۆگىنىشى ياخشى بولۇش مەزمۇن قىلىنغان «ئالتىدە ياخشى» ئاشلىق دۇكىنى مۇسابىقە پائالىيىتى قانات يايدۇرۇلۇپ، ئاشلىق دۇكانلىرىنىڭ باشقۇرۇش سەۋىيىسى، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ كەسپىي ئىقتىدارى ۋە مۇلازىمەت سۈپىتى ئومۇميۈزلۈك ئۆستۈرۈلدى. 1963 - يىل 3 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى «ئالتىدە ياخشى» ئاشلىق دۇكانلىرىنى سېلىشتۇرۇپ باھالاش توغرىسىدا قوشۇمچە ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىش ئۆلچىمىنى كونكرېت بەلگىلىدى. شۇ يىلى، ئاپتونوم رايون بويىچە «ئالتىدە ياخشى» ئاشلىق دۇكىنىدىن 23 ى باھالاپ چىقىلدى، بۇ ئاپتونوم رايوندىكى ئومۇمىي ئاشلىق دۇكىنىنىڭ 9% نى ئىگىلىدى. 1964 -، 1965 - يىللىرى ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق دۇكانلىرىدىكى ھەر سىلسىلە ئىشچى - خىزمەتچىلەر مۇلازىمەت سۈپىتىنى يەنمۇ ئۆستۈرۈپ، ئاممىنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش ئاقتىنى قىسقارتىش ئۈچۈن، كەسىپتە ئاساسىي ماھارەت يېتىلدۈرۈشنى قانات يايدۇردى. بۇنىڭدا تالون كېسىپ ھېسابلىغۇچى باھا مەلۇم قىلىپ ھېسابلاشنى «بىر ئېغىز سۆز بىلەنلا ئېنىق ئورۇنداش» ، ئاشلىق تارقاتقۇچى بىر جىڭلاپلا دەل چىقىرىش نىشان قىلىندى. 1965 - يىلى گۈچۈڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ 4 - ئاشلىق دۇكىنى نەتىجىسى ئەلا بولغانلىقى ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون مالىيە - سودا سىستېمىسى بويىچە ئىلغار ئورۇن بولۇپ باھالاندى. 1966 - يىلى مەركۇر ئاشلىق دۇكىنىغا ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى غەربىي شىمال بيۇروسى تەرىپىدىن «ئىلغار ئاشلىق دۇكىنى» دەپ، دۇكان مەسئۇلى سۈن گۈيلەنگە «خىزمەت ئىلغارى» دەپ نام بېرىلدى. شۇ يىلى 5 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارە باشلىقلىرى يىغىنى ۋە ئاساسىي قاتلام سىياسىي خىزمىتى يىغىنىدا، ئاشلىق دۇكىنى خىزمىتىدە نەتىجىسى گەۋدىلىك بولغان بىر تۈركۈم ئىلغارلارنى تەقدىرلىدى. ئۇلار: مورى قازاق ئاپتونوم ناھىيىسى ناھىيە بازىرى ئاشلىق دۇكىنىنىڭ مۇئاۋىن يېتەكچىسى لو فېڭلەن، ئۈنسۈ ناھىيىسى ناھىيە بازىرى ئاشلىق دۇكىنىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى مەمەت توختى، قاراماي شەھىرى «قىزىل بايراق» ئاشلىق دۇكىنىنىڭ مۇدىرى دەي چىڭشى، ئاتۇش ناھىيىسى 2 - ئاشلىق دۇكىنىنىڭ تىجارەت خادىمى جو يۈفېي، ئۇرۇمچى شەھىرى نۇرباغ ئاشلىق دۇكىنىنىڭ مۇدىرى نىڭ شۇنشۇ، قۇمۇل تارانچى ئارقاكان ئاشلىق دۇكىنىنىڭ مۇۋەققەت مۇدىرى فەن خۇڭبىن قاتارلىقلاردىن ئىبارەت. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ تۇرمۇشىغا كۆڭۈل بۆلگەن، كۆپچىلىككە باشلامچىلىق قىلىپ خېرىدارلارنى قىزغىن كۈتۈۋالغان، ئاممىغا ئۆچۈن جان - دىلى بىلەن خىزمەت قىلغان؛ بەزىلىرى ئائىلىلەرگە بېرىپ تالون كەسكەن،

قىيىنچىلىقى بار ئاھالىلەر ۋە ئىنقىلابىي قۇربانلارنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا ئاشلىق ئاپىرىپ بەرگەن؛ بەزىلىرى دۆكانىنى بالدۇر ئېچىپ، كەچ ناقاپ قاچان خەۋىدار كەلسە شۇ چاغدا ئاشلىق سېتىپ بېرىپ، ئاممىغا قولايلىق يارىتىپ بەرگەن؛ بەزىلىرى ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىش كۆرۈپ، دۆكانىنى تىرىشچانلىق ـ ئىقتىسادچىللىق بىلەن باشقۇرۇپ، دۆكان قىياپىتىنى ئۆزگەرتكەن. «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە، ئاشلىق دۆكانلارنىڭ مۇسابىقە پائالىيىتى توختاپ قالدى، باشقۇرۇش تۈزۈمى بوشىشىپ كەتتى، مۇلازىمەت سۈپىتى تۆۋەنلەپ كەتتى، ئەمەلدارلارچە سودا ئىستىلى پەيدا بولۇپ قالدى، ئاز ساندىكى ئىشچى ـ خىزمەتچىلەر ئىش ئورنىنى تاشلاپ كېتىپ قالغان بولسىمۇ، لېكىن مۇتلەق كۆپ ساندىكى ئىشچى ـ خىزمەتچىلەر يەنىلا خىزمەت ئورنىدا چىڭ تۇرۇپ، پۈتۈن شىنجاڭنىڭ شەھەر ـ بازارلىرىدىكى ئاھالىلەرنىڭ ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلىنىشىگە كاپالەتلىك قىلدى.

1979 ـ يىلى ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق دۆكانلىرىدا سودا مىنىستىرلىكىنىڭ «شەھەر ـ بازار ئاشلىق دۆكانلىرىنىڭ تەمىنلەش كەسپىي خىزمىتىنى يەنمۇ ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» ى ئىزچىللاشتۇرۇلدى. 10 ـ ئايدا ئاپتونوم رايون بويىچە چاقىرىلغان شەھەر ـ بازارلارنى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەش سۆھبەت يىغىنىدا، ئاشلىق دۆكىنى ئىشچى ـ خىزمەتچىلىرىنى باھالاپ مۇكاپاتلاشنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش قارار قىلىندى. ئىككىنچى يىلى 6 ـ ئايدا مىچۈەن ناھىيىلىك 2 ـ ئاشلىق دۆكىنى، قۇمۇل «8ـ مارت» ئاشلىق دۆكىنى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق يىغىنىدا ئىلغار ئىش ـ ئىزلىرىنى تونۇشتۇردى. ئاپتونوم رايوننىڭ جايلىرىدىكى ئاشلىق دۆكانلىرىدا مۇلازىمەت سۈپىتىنى ئۆستۈرۈش مەركەز قىلىنغان ئىلغارلاردىن ئۈگىنىش، ئىلغارلارغا يېتىشۈېلىش دولقۇنى قايتىدىن جۈشقۇن قانات يېيىپ كەتتى.

1982 ـ يىل 6 ـ ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئاشلىق مىنىستىرلىكى تۈزگەن «شەھەر ـ بازار ئاشلىق دۆكانلىرىنى باشقۇرۇش سىناق چارىسى» نى بېسىپ تارقىتىپ، مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: سېتىلغان ئاشلىق سورتى، مىقدارى، سۈپىتى، باھاسى، تازلىقى قاتارلىقلار دۆلەتنىڭ بەلگىلىمىسىگە ئۇيغۇن بولۇشى شەرت؛ ئاممىنىڭ ۋە بازارنىڭ ئېھتىياجىغا ئاساسەن، تىجارەت دائىرىسى پەيدىنپەي كېڭەيتىلىشى لازىم. ئاشلىق ئاساسىي خام ئەشيا قىلىنىدىغان تەقلىدىي يېمەكلىك ۋە ئاساسىي ئوزۇق يېمەكلىكلىرىنى ئىشلەپ ياكى تىجارەت قىلىپ ئاممىغا قولايلىق يارىتىپ، بازارنى جانلاندۇرۇپ كارخانىلارنى ئىقتىسادىي چارە ئارقىلىق باشقۇرۇشنى پەيدىنپەي ئىشقا ئاشۇرۇش كېرەك؛ مەدەنىي تىجارەت قىلىشنى تەشەببۇس قىلىپ، دۆكان قىياپىتىنى، مۇلازىمەت پوزىتسىيەسىنى ياخشىلاپ مۇلازىمەت سۈپىتىنى ئۆستۈرۈش كېرەك. 1983 ـ يىل 10 ـ ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق، ياغ كارخانىلىرى تىجارەت خادىملىرى، مۇدىرلىرىنىڭ كەسپىي تېخنىكا دەرىجىسىنى سىناپ يۇرگۈزۈش ئۇلچىمى» نى تۈزۈپ تارقىتىپ، جايلاردىكى ئاشلىق دۆكىنى مۇدىرلىرى، تىجارەت خادىملىرى ئارىسىدا كەسپىي ئاساسىي ماھارەت يېتىلدۈرۈش دولقۇنىنى قوزغىدى.

1979 — 1990 ـ يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە مەيدانغا كەلگەن ئىلغار ئاشلىق دۆكانلىرى ئارىسىدا ۋەكىللىك خاراكتېرگە ئىگە بولغانلىرى مىچۈەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى 2 ـ ئاشلىق دۆكىنى بىلەن قەشقەر شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى 2 ـ ئاشلىق دۆكىنىدىن ئىبارەت. مىچۈەن ناھىيىلىك 2 ـ ئاشلىق دۆكىنى بۈرۈندىن ئىلغار بولۇپ كېلىۋاتقان ئورۇن بولۇپ، دۆكاندا 7 ئىشچى ـ خىزمەتچى بار. ئۇلارنىڭ 3ى ئايال، بۇ دۆكان 1100 دىن ئارتۇق ئائىلىدىكى 4000 دىن ئارتۇق ئاھالىنى ئىشلىتىدىغان سودا. سانائەت ساھەسىنى تەمىنلەش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالغان، ئايلىق سېتىش مىقدارى 85 مىڭ كىلوگرام، ئاشلىق دۆكىنىدىكى ئىشچى ـ خىزمەتچىلەر ھەپتىدە ۋاقىت بەلگىلەپ «ھېسابلاشنى بىر ئېغىز سۆز بىلەنلا ئورۇنداش، بىر جىڭلاپلا دەل چىقىرىش» ئاساسىي ماھارىتىنى مەشىق قىلىپ تۇرغان، پىكىر دەپتىرى تۈرغۇزۇپ، شوينا ـ يىپ، ئادىل گىر، چوت، ياز كۈنلىرى چاي تەييارلاپ، تاملارغا ئاشلىق، ياغ باھا جەدۋىلى، بالىلارنىڭ يېشىغا قاراپ نورمىسىنى كۆپەيتىش جەدۋىلى چاپلاپ قويدى، ھېيىت ـ بايرام كۈنلىرى، چۈشتە،

ئىدىتلاش ۋاقتىدا ئىشلەپ چىقىرىلغان ئىلغار كوللېكتىپ ۋەكىللىرى يىغىنىغا قاتناشقان. 1980 - يىلى ئاشلىق مىنىستىرلىكى بويىچە چاقىرىلغان ئىلغار كوللېكتىپ ۋەكىللىرى يىغىنىغا قاتناشقان. 1980 - يىلى ئاشلىق مىنىستىرلىكى جۈملە مالىيە - سودا ئىشچىلار ئۈيۈشمىسى تەرىپىدىن «ئىلغار ئورۇن» دەپ نام بېرىلگەن. 1983 - ۋە 1985 - يىللىرى يەنە 2 قېتىم سودا مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن ئىلغار كارخانا ۋە مەدەنىي ئورۇن دەپ نام بېرىلگەن. 1989 - يىل 2 - ئاينىڭ 6 - كۈنى «سانجى گېزىتى» دە مەزكۇر ئاشلىق دۇكىنى «ئون يىل ئۇزۇلدۇرمەي ئاشلىق ئاپىرىپ بېرىپ، كۆڭۈللەرنى باھار شامىلىدەك ئىللىتقان ئاشلىق دۇكىنى» دەپ تەرىپلەنگەن. قەشقەر شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى 2 - ئاشلىق دۇكىنى «غەربىي خەلق يولى» دىكى ئاھالە زىچ سودا رايونىغا جايلاشقان. دۇكاندا 7 نەپەر ئىشچى - خىزمەتچى بار، بۇ دۇكان 41 كارخانا ئورۇن ۋە 5 ئاھالىلەر نۇقتىسىدىكى 1400 ئائىلىدىكى 11 مىڭدىن ئارتۇق ئادەمنى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەشكە مەسئۇل، ئايلىق سېتىش مىقدارى 155 مىڭ كىلوگرام. ئاشلىق دۇكىنىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر «ئالتىدە ياخشى بولۇش» قا دائىر مەزمۇنلارنى كونكرېتلاشتۇرۇپ، ئىش ئورنى مەسئۇلىيىتە تۈزۈمى تۈرغۇزۇپ، مۇلازىمەت ئەھدىنامىسى، خەلقە قۇلايلىق يارىتىش تەدبىرلىرىنى تۈزۈپ، خېرىدارلارنى قىزغىن كۈتۈۋېلىپ، خېرىدار كىرسە سۆز بىلەن كۈتۈۋېلىش، گەپ سورىسا جاۋاب بېرىش، پۈل ئالغاندا ئۇنلۇك سۆز بىلەن ئېلىش، خېرىدارلار قايتقاندا ئۈزۈتۈپ قويۇشنى ئىشقا ئاشۇرغان؛ ئىچكى ئېنىقلاش، ئىدىتلاپ راسچوت قىلىش كۇنلىرى، يەكشەنبە ۋە ھېيت - بايرام كۇنلىرى دۇكاننى تاقىماي ئاممىنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىشىغا قۇلايلىق يارىتىپ بەرگەن؛ خېرىدارلارنىڭ سېتىۋالغان ئاشلىقىنى كۆتۈرۈشىگە، ۋېلىسىپىت، ھارۋىغا يېتىشىغا تەشەببۇسكارلىق بىلەن ياردەملەشكەن. بەشتە كاپالەتلەندۈرۈلىدىغان ئائىلىلەرگە ئاشلىق ئاپىرىپ بەرگەن، خېرىدارلاردىن پىكىر ئېلىپ تۇرغان؛ خېرىدارلارنىڭ ئىشلىتىشى ئۈچۈن دۇكاندا بوتۇلكا، شوينا، يىپ - يىڭنە قاتارلىقلار تەييارلاپ قويۇلغان. 1989 - يىلى 184 ئائىلىلىك ئىنقىلابىي قۇربان ھەيىلەر ئائىلە تاۋابىئاتىغا، قىيىنچىلىقى بار 23 ئائىلىگە، بەشتە كاپالەتلەندۈرۈلىدىغان 16 ئائىلىگە 1080 قېتىمدا 60 مىڭ كىلوگرامدىن ئارتۇق ئاشلىق ئاپىرىپ بەرگەن. ھېيت، بايرام كۇنلىرىدە، ئاشلىق سېتىۋېلىش ئۈچۈن ئۆچرەت تۇرۇشنى ئازايتىش ۋە ئاشلىق دۇكىنىغا يېراق ئورۇنلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ قىيىنچىلىقىنى يېنىكلىتىش ئۈچۈن، ھەر ئايدا 8 قېتىم ئىدارە - ئورۇنلارغا ئاشلىق ئاپىرىپ ساتقان، مۇشۇ ئۇسۇل بىلەن بىر يىلدا ساتقان ئاشلىقى 250 مىڭ كىلوگرامدىن ئاشقان. ئوقۇتقۇچىلار بايرىمىدا يەنە 120 نەچچە ئوقۇتقۇچىنىڭ ئائىلىسىگە ئاشلىق، ياغ ئاپىرىپ بەرگەن. مەزكۇر دۇكان 1985 - يىلدىن كېيىن كۆپ قېتىم قەشقەر شەھىرى تەرىپىدىن ئىلغار ئاشلىق دۇكىنى، «ئۆچتە ئەلا، بىردىن ئۆگىنىش» بويىچە ئىلغار ئورۇن، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىدىكى ئىلغار كوللېكتىپ بولۇپ باھالانغان. 1989 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى، جۈملە مالىيە - سودا ئىشچىلار ئۈيۈشمىسى تەرىپىدىن سودا ساھەسى بويىچە مەملىكەتلىك ئىلغار كارخانا، دەپ نام بېرىلگەن.

§ 2 . سېتىشنى تىزگىنلەش

ئومۇمىي ئاشلىق، ياغ تەمىناتىنىڭ ئومۇمىي ئېھتىياجنى تولۇق قاندۇرۇپ كېتەلمەسلىكى ئاشلىق، ياغنى بىرتۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىشنى يولغا قويۇشنىڭ باش ئالدىنقى شەرتىدۇر. ئۇ ئاساسەن، ئاشلىق، ياغ

ئىشلەپچىقىرىشنىڭ ئىقتىسادىي تەرەققىياتىنىڭ ئېھتىياجىغا يېتىشەلمەسلىكىدە ئەكس ئەتتى، بولۇپمۇ شەھەر-بازار ئاھالىسىنىڭ كۆپىيىشى دېھقانچىلىقنىڭ تاۋار ئاشلىق بەتكۈزۈپ بېرىش ئىقتىدارىدىن داۋام ئېشىپ كېتىپ تۇردى. بۇنىڭدىن باشقا، ئاشلىق، باغ سېتىۋېلىش، سېتىش باھاسى ئۇزۇن مەزگىل تەتۇر كېلىپ تۇردى. كۆپ سېتىش دۆلەت مالىيە يۈكىنىڭ كۆپىيىشىدىن دېرەك بەردى. شۇڭا، ئاشلىق، باغ سېتىشنى تىزگىنلەش، ئاشلىقنى پىلانلىق ئىشلىتىش، تېجەپ ئىشلىتىشنى تەشەببۇس قىلىش ئاشلىق، يانغى پىلانلىق سېتىشنى باشقۇرۇشتىكى مۇھىم ھالقا بولۇپ قالدى.

1. «ئۇچنى تەكشۈرۈپ» تەرتىپكە سېلىش، ئادەمنى ئازايتىپ، سېتىشنى قىسقارتىش

1) «ئۇچنى تەكشۈرۈپ» تەرتىپكە سېلىش

«ئۇچنى تەكشۈرۈش» نوپۇسنى تەكشۈرۈش، ئىش تۇرنىنى تەكشۈرۈش، نورمىنى تەكشۈرۈشتىن ئىبارەت. تەرتىپكە سېلىش - ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىدىكى يوچۇقلارنى تۈگىتىش، ساختا مەلۇم قىلىپ باشقىلارنىڭ نامىنى سېتىپ ئېلىۋېلىش، دۆلەتنىڭ ئاشلىق، يېغىنى كۆز بويىچىلىق قىلىپ سېتىۋېلىشقا قارشى تۇرۇپ، ئاشلىق، ياغ بىلەن نامۇۋاپىق تەمىنلەشنى تۈگىتىشتىن ئىبارەت. 1960 - يىل 10 - ئايدا ئاپتونوم رايوندىكى ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى شۇ جايدىكى پارتكوم ۋە ھۆكۈمەتلەرنىڭ رەھبەرلىكىدە، گۇۋاھنامىنىڭ يوليورۇقنىڭ روھىغا ئاساسەن، ئاپتونوم رايون بويىچە تۇنجى قېتىم ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەشتە «ئۇچنى تەكشۈرۈپ» تەرتىپكە سېلىش خىزمىتىنى ئومۇميۈزلۈك قانات يايدۇردى. «ئۇچنى تەكشۈرۈپ» تەرتىپكە سېلىش جەريانىدا ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىدىكى يوچۇق ۋە مەسىلىلەرنى بايقىدى ۋە تۈزەتتى. مەسىلەن: ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى مەلۇم كۆمۈركان بىر يىلدا 14 مىڭدىن ئارتۇق ئادەم (قېتىم) نى ساختا مەلۇم قىلىپ، 243 مىڭ 500 كىلوگرام ئاشلىقنى كۆز بويىچىلىق بىلەن سېتىۋالغان؛ 50 كىشىلىك بىر تەكشۈرۈش ئەترىتى تۇرپان، پىچان ناھىيىلىرىدە نوپۇس، ئاشلىق مۇناسىۋىتىنى بىرلا ۋاقىتتا مەلۇم قىلغان، ئىككىلا ناھىيە ئۇلارنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلىگەن، دېمەك، ئۇلار بىر يىل قوش ئۇلۇش ئاشلىق يېگەن؛ ئۇرۇمچى شەھىرىدە 80 ئاشخانا ئورۇن ساختىلىق ئىشلىتىپ ئاشلىق ئالغان، بۇنىڭ ئىچىدە 500 كىلوگرامدىن ئارتۇق ئاشلىق ئالغىنى 18 بولۇپ، جەمئىي 800 مىڭ كىلوگرامدىن ئارتۇق ئاشلىقنى ئېلىۋالغان؛ قۇمۇلدا ساختىلىق بىلەن ئاشلىق ئېلىۋاتقان 7246 ئادەم، باينىغولىندا 1460 ئادەم تەكشۈرۈپ چىقىلغان؛ قەشقەردىكى مەلۇم قۇرۇلۇش شىركىتى 200 مىڭ كىلوگرامدىن ئارتۇق ئاشلىقنى ئالدامچىلىق بىلەن ئېلىۋالغان ۋە باشقىلار. بۇنىڭدىن باشقا، ئاھالىلەر ئارىسىدىمۇ يېشىنى يالغان مەلۇم قىلىش، ئاشلىق سېتىۋېلىش كىنىشكىسىنى ئۆزگەرتىش، ئۆلگەنلەرنىڭ ئاشلىق نورمىسىنى ئۆچۈرتكۈزمەسلىك، تۆۋەن ئىش تۇرىدىكىلەر يۇقىرى نورما يېيىش قاتارلىق ئەھۋاللار ناھايىتى كۆپ ئىكەن. يوچۇقلارنى تۈگىتىش ئۆچۈن جايلاردىكى ئاشلىق دۇكانلىرىدا ئومۇميۈزلۈك تەگ كارتوچكا تۈزۈمى تۈرغۇزۇلۇپ، ئۇنىڭغا ئاشلىق سېتىۋالغان ئاھالىنىڭ نوپۇس سانى، نورمىسى، ئاشلىق سېتىۋالغان ۋاقتى، سانى ئېنىق خاتىرىلىنىدىغان بولدى، شۇنىڭدەك يەنە ئاشلىق بېلىتى تارقىتىشنى باشقۇرۇش كۈچەيتىلدى. بۇ قېتىمقى «ئۇچنى تەكشۈرۈپ» تەرتىپكە سېلىش يەنە ئىش تۈرى ئاشلىق نورمىسىنى مۇۋاپىق تۆۋەنلىتىش بىلەن بىللە ئېلىپ بېرىلدى. 1961 - يىلغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايون بويىچە شەھەر - بازار ئاھالىلىرىنىڭ ئوتتۇرىچە ئايلىق نورما سەۋىيىسى 15.94 كىلوگرام (تەييار ئاشلىق، تۆۋەندىمۇ شۇنداق) دىن 12.15 كىلوگرامغا چۈشۈپ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 0.8 كىلوگرام تۆۋەنلىدى.

شىنجاڭدا ئىش تۇرى نورمىسى ۋە ئاھالىلەر ئوزۇقلۇق ئاشلىق نورمىسىنىڭ ئوتتۇرىچە تۆۋەنلەش ئەھۋالى

جەدۋەل: 2 — 27　　بىرلىكى: كىلوگرام

ئايرىمىسى	تۆۋەنلەشتىن ئىلگىرىكى نورمىسى	تۆۋەنلەشتىن كېيىنكى نورمىسى	تۆۋەنلىگەن سان
ئالاھىدە ئېغىر جىسمانىي ئەمگەك	25	24.05	0.95
ئېغىر جىسمانىي ئەمگەك	21	20.47	0.53
يېنىك جىسمانىي ئەمگەك	17.5	16.53	0.97
ئادەتتىكى ئاھالىلەر	14.5	14.14	0.36

شىنجاڭنىڭ ئاساسلىق شەھەرلىرىدىكى ئاھالىلەر ئوزۇقلۇق ئاشلىق نورما سەۋىيىسىنىڭ تۆۋەنلەش ئەھۋالى

جەدۋەل: 2 — 28　　بىرلىكى: كىلوگرام

جايلار	تۆۋەنلەشتىن ئىلگىرىكى نورمىسى	تۆۋەنلەشتىن كېيىنكى نورمىسى	تۆۋەنلىگەن سان
ئۈرۈمچى شەھىرى	15.99	15.14	0.85
قەشقەر شەھىرى	14.59	14.41	0.18
غۇلجا شەھىرى	13.59	13.59	
قاراماي شەھىرى	17.17	16.06	1.11
قۇمۇل شەھىرى	16.95	14.92	2.03

1961 - يىلدىن كېيىن ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەشتىكى «ئۇچنى تەكشۈرۈپ» تەرتىپكە سېلىش خىزمىتى قەرەللىك ئېلىپ بېرىشقا ئۈزگەرتىلدى، جايلار ئەھۋالغا قاراپ نېمە مەسىلە بولسا، ھەر ۋاقىت شۇ مەسىلىنى تەكشۈردى. 1972 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت «ئاشلىق، ياغنى بىرتۇتاش سېتىش خىزمىتىنى ئەستايىدىل ياخشى تۇتۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، جايلاردىن ھازىرقى ئىش تۇرى نورمىسى ئاساسىدا نوپۇس، ئىش تۇرى، نورمىنى تەكشۈرۈش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەشنى، سودا - سانائەت ساھەسىگە ئىشلىتىلىدىغان ئاشلىق ۋە تۇرلۈك قوشۇمچە يارداەم ئاشلىقلارنى تەرتىپكە سېلىشنى، تاۋار ئاشلىق يەيدىغان نوپۇسنى خالىغانچە كۆپەيتىۋېلىش، نورمىنى خالىغانچە ئۆستۈرۈۋېلىش، يارداەم ئاشلىقنى بېرىش دائىرىسىنى خالىغانچە كېڭەيتىۋېلىش ئەھۋالىنى قەتئىي تۈزىتىشنى تەلەپ قىلدى. 1978 - يىلدىن ئېتىبارەن ئاپتونوم رايون شەھەر، ناھىيىلەردىن نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان نوپۇس ۋە ئىش تۇرى نورمىسىنى يىلدا بىر قېتىم تەكشۈرۈپ تۇرۇشنى، نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالە ئۆلۈپ كېتىش، ھەربىي سەپكە كېتىش، دەم ئېلىشقا، پېنسىيىگە چىقىش، ئىش تۇرى ئۆزگىرىش قاتارلىق ئەھۋاللار بولسا، ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەشنى ۋاقتىدا توختىتىش ياكى نورمىنى تەڭشەشنى تەلەپ قىلدى.

2) ئادەمنى ئازايتىپ، سېتىشنى قىسقارتىش

شەھەر - بازار ئاھالىسىنى قىسقارتىش ئاشلىق، باغ تەمىناتى يېتىشمەسلىكنى ھەل قىلىشنىڭ ئاساسلىق ۋاستىسى، 1958 - يىلى باشلانغان «چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش» نىڭ تۈرتكىسىدە، ئاپتونوم رايونىنىڭ شەھەر-بازارلىرىدا غەيرىي يېزا ئىگىلىك نوپۇسى تېز كۆپەيدى، 1960 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە 1 مىليون 996 مىڭ 600 گە يېتىپ، 3 يىلدا 1.06 ھەسسە كۆپەيدى، بۇنىڭ ئىچىدە 1959 - يىلى 487 مىڭ 900 ئادەم ساپ كۆپەيىپ، شەھەر - بازارلارنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش بەرداشلىق بېرەلمىگەنلىك دەرىجىگە يەتتى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاشلىق ھوسۇلى ئۇدا بىرقانچە يىل كېمەيىپ، شەھەر، يېزىلارنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ئىنتايىن قىيىنلىشىپ كەتتى. بۇ قېتىمقى ئۆتكەلدىن ئۆتۈۋېلىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر پارتكوم ۋە خەلق كومىتېتى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى ئىخچاملاپ تۇۋەنگە چۈشۈرۈش، شەھەر - بازارلاردا بىكار قالغان ئاھالىلەرنى يېزىلارغا بېرىپ دېھقانچىلىق قىلىشقا سەپەرۋەر قىلىشتىن ئىبارەت كەسكىن تەدبىرنى قوللىنىپ، شەھەر - بازارلاردىكى غەيرىي يېزا ئىگىلىك نوپۇسىنى ئازايتتى. 1961 — 1963 - يىلغىچە ئېلىپ بېرىلغان ئىخچاملاپ تۇۋەنگە چۈشۈرۈش ئارقىلىق، 1963 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايون بويىچە غەيرىي يېزا ئىگىلىك ئاھالىسى 1 مىليون 412 مىڭ 400 گە ئازىيىپ، 1960 - يىلدىكىدىن 584 مىڭ 200 ئادەم ئازايدى، بۇنىڭ ئىچىدە 1961 - يىلى ئازايغىنى 233 مىڭ 600، 1962 - يىلى ئازايغىنى 166 مىڭ، 1963 - يىلى ئازايغىنى 184 مىڭ 600. 3 يىلدا شەھەر - بازاردىكى غەيرىي يېزا ئىگىلىكىگە سېتىلىدىغان ئاشلىق 176 مىليون كىلوگرام ئازايدى، بۇنىڭ ئىچىدە نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى 120 مىليون كىلوگرام ئازايدى، بۇ، ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشتىكى قېيىن ئەھۋالنى ئوڭشاشتا ناھايىتى زور رول ئوينىدى.

70 - يىللاردا، ئاپتونوم رايون ئاشلىق يۆتكەپ كېلىپ يېيىشكە باشلىدى، لېكىن ئاپتونوم رايون بويىچە غەيرىي يېزا ئىگىلىك نوپۇسى يەنە شىددەت بىلەن كۆپەيدى. 1972 - يىلى غەيرىي يېزا ئىگىلىك نوپۇسى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 161 مىڭ 800 ئادەم كۆپەيدى. 1973 - يىلى 1972 - يىلدىكىدىن يەنە 125 مىڭ 800 ئادەم كۆپەيىپ، نورمال كۆپەيمىشتىن زور دەرىجىدە ئېشىپ كەتتى. ش ئۇ ئا ر پارتكوم ۋە ئىنقىلابىي كومىتېت ئاپتونوم رايون سىرتىدىن يۆتكەپ كېلىنىدىغان ئاشلىقنى ئازايتىش ئۈچۈن، ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى تەستىقلاپ تارقاتقان «گوۋۈيۈەننىڭ ئاشلىق مەسىلىسى توغرىسىدىكى دوكلاتى» (مەركەزنىڭ [1972] 44 - نومۇرلۇق ھۆججىتى) نىڭ روھىنى قەتئىي ئىزچىللاشتۇرۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ كۆپەيمىشىنى، يېزا ئىگىلىك ئاھالىسىنىڭ غەيرىي يېزا ئىگىلىك ئاھالىسىغا ئۆزگىرىشىنى قاتتىق تىزگىنلىدى. شەھەر - بازار نوپۇسىغا ئورۇنلىشىش جەھەتتە بەلگىلىمىگە ئۇيغۇن كەلمەيدىغانلارنى قەتئىي قايتۇردى. 1973 - يىلىنىڭ كېيىنكى يېرىمى ۋە 1974 - يىلدىكى ئەستايىدىل ئىزچىل ئەملىيلەشتۇرۇش ئارقىلىق، ئاپتونوم رايون بويىچە غەيرىي يېزا ئىگىلىك ئاھالىسىنىڭ كۆپەيمىشى ئۇنۇملۇك تىزگىنلەندى.

1976 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سېتىش مىقدارىدا يەنە ئېشىش يۈزلىنىشى كۆرۈلدى. 1977-يىلى ئاشلىق سېتىش مىقدارىنىڭ ئېشىشى مەملىكەت بويىچە ھەممىنىڭ ئالدىغا ئۆتتى. شۇڭا، 1978 - يىلى ش ئۇ ئا ر پارتكوم «ئاشلىق سېتىش مىقدارىنى تىزگىنلەش توغرىسىدا جىددىي ئۇقتۇرۇش» چىقاردى، يەنە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «ئاشلىق سېتىشنى يەنمۇ تىزگىنلەش توغرىسىدا پىكىر» نى تەستىقلاپ تارقىتىپ، بىر يىلدا سېتىلىدىغان ئاشلىق توغرىسىدا يىللىق پىلان چۈشۈرۈشتىن سىرت، يەنە پەسىللىك پىلان چۈشۈرۈپ، پەسىل بويىچە تەكشۈرۈشنى ھەمدە ئۆلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك ئىنقىلابىي كومىتېتلارنىڭ بىردىن رەھبىرى قوماندانلىق قىلغان ھالدا، تەشكىلات، ئەمگەك، ج خ، ئاشلىق، خەلق ئىشلىرى، زىيالىي ياشلار ئىشخانىسى قاتارلىق ئالاقىدار تارماقلارنىڭ مەسئۇللىرىنى قاتناشتۇرۇپ نوپۇس، ئاشلىق مۇناسىۋىتىنى تەرتىپكە سېلىش رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى قۇرۇشنى، ئۇنىڭ ئاستىدا ئىشخانا تەسىس قىلىشنى، بۇ ئىشخانا نوپۇس، ئاشلىق مۇناسىۋىتىنى تەرتىپكە سېلىشقا رەھبەرلىك

قىلىشنى، پىلان سىرتىدا ئىشلىتىلگەن ئىشچىلارنى ئېنىقلاشنى ۋە يېزا ئىگىلىك ئاھالىسىنى تاۋار ئاشلىق يەيدىغان ئاھالىگە ئۆزگەرتىش ئىشنى قاتتىق تىزگىنلەشنى قارار قىلدى. مەلۇماتقا قارىغاندا، ئاپتونوم رايون بويىچە ئومۇمىي خەلق مۇلۇكچىلىكىدىكى ئورۇنلار پىلان سىرتىدا ئىشلەتكەن ئىشچى 168 مىڭ 700 گە يەتكەن، بۇنىڭ ئىچىدە يېزىلاردىن كەلگىنى 99 مىڭ 300. يېزىدىن كەلگەنلەرنىڭ %50 نى شۇ يىلى دېھقانچىلىق قىلىش ئۈچۈن يېزىلارغا قايتۇرۇش تەلەپ قىلىنغان. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى يەنە «يېزا ئىگىلىك نوپۇسىنى تاۋار ئاشلىق نوپۇسىغا ئۆزگەرتىپ ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ئۇقتۇرۇشنامىسى» ۋە «تاۋار ئاشلىق نوپۇسى بويىچە پەسىللىك مەلۇمات جەدۋىلى» نى بېسىپ تارقىتىپ، دەرىجىمۇ دەرىجە شەھەر، ناھىيىلەرنىڭ تولدۇرۇپ مەلۇم قىلىشىغا چۈشۈردى. بۇ تەدبىرلەر تېز ئونۇم بەردى. 1978 - يىلى شەھەر - بازارلاردىكى نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان نوپۇستىن ئالدىنقى يىلدىكىدىن ئاران 30 مىڭى كۆپەيدى، ئوزۇقلۇق ئاشلىق سېتىش ئالدىنقى يىلدىكىدىن 1 مىليون 560 مىڭ كىلوگرام ئازايدى.

1981 - يىل 3 - ئايدا ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ «شەھەر - بازارلاردىكى ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالە، ئوزۇقلۇق ئاشلىق نورمىسى ۋە تەمىنلەشنى باشقۇرۇش خىزمىتىنى يەنمۇ ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا پىكىر» نگە ئاساسەن، نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالىنىڭ كۆپەيمىشى قاتتىق تىزگىنلەندى، يېزا ئىگىلىكىدىن غەيرىي يېزا ئىگىلىكىگە ئۆزگەرتىش ئۈچۈن دۆلەتنىڭ ئادەم كۆپەيتىش پىلانى بولۇشى ۋە سىياسەت بەلگىلىمىگە ئۇيغۇن بولۇش شەرت قىلىندى. ئوندىق بولمىسا، ئاشلىق تارماقلىرى ئاشلىق بىلەن تەمىنلىمەيدىغان بولدى. 1983 - يىل 1 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ [1982] 459 - نومۇرلۇق «شەھەر - بازارلاردا ئاشلىقنى بىرتۇتاش سېتىش خىزمىتىنى تەرتىپكە سېلىش توغرىسىدا جەددىي ئۇقتۇرۇش» نغا ئاساسەن، جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرىدىن جايلاردىكى پارتكومە، ھۆكۈمەتلەرنىڭ رەھبەرلىكىدە، ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىش خىزمىتىنى ئەستايىدىل تەرتىپكە سېلىپ، بەلگىلىمىگە ئۇيغۇن بولمىغان ھالدا يېزا ئىگىلىك ئاھالىسىدىن غەيرىي يېزا ئىگىلىك ئاھالىسىغا ئۆزگەرگەنلەرنى ئېنىقلاش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەشنى تەلەپ قىلدى.

1989 - يىل 10 - ئايدا گوۋۇيۈەننىڭ «يېزا ئىگىلىكىدىن غەيرىي يېزا ئىگىلىكىگە ئۆزگىرىدىغانلارنىڭ تېز كۆپەيمىشنى قاتتىق تىزگىنلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» (گوۋۇيۈەن [1989] 76 - نومۇرلۇق ھۆججەت) ى ئىجرا قىلىنىپ، يېزا ئىگىلىكىدىن غەيرىي يېزا ئىگىلىكىگە ئۆزگەرتىش خەلق ئىگىلىكى تەرەققىياتى ۋە ئىجتىمائىي تەرەققىيات پىلانىغا كىرگۈزۈلۈپ، پىلانلىق باشقۇرۇش يولغا قويۇلۇپ، يىلمۇيىل تىزگىنلەش كۈرسەتكۈچى چۈشۈرۈلدى. 1990 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ يېزا ئىگىلىكىدىن غەيرىي يېزا ئىگىلىكىگە ئۆزگىرىدىغانلارنى ماكرولۇق باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش توغرىسىدا يولغا قويۇش چارىسى» نى تارقاتتى. شۇنىڭدىن كېيىن يېزا ئىگىلىكىدىن غەيرىي يېزا ئىگىلىكىگە ئۆزگىرىدىغانلار ئۇنۇملۈك تىزگىنلەندى، تەكسە باھادا سېتىلىدىغان ئاشلىقنىڭ شىددەت بىلەن كۆپەيمىش ۋەزىيىتى ئوڭشۇلىنىدى. 1990 - يىلنىڭ ئاخىرىدا، غەيرىي يېزا ئىگىلىكىگە تەكسە باھادا سېتىلغان ئاشلىق 1988 - يىلدىكىدىن 68 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام ئازايدى، بۇنىڭ ئىچىدە نورمىلىق ئوزۇقلۇق ئاشلىق 41 مىليون 560 مىڭ كىلوگرام ئازىيىپ، ئۇدا 2 يىل سېتىشنى ئازايتىش ئىشقا ئاشۇرۇلدى.

2. ئاشلىقنى پىلانلىق ئىشلىتىش، تېجەپ ئىشلىتىش

ئاشلىقنى پىلانلىق ئىشلىتىش، تېجەپ ئىشلىتىش ئاشلىق خىزمىتىنىڭ بىر پۈتەكچى فاكتورى، ھەر دەرىجىلىك پارتىيە، ھۆكۈمەت رەھبەرلىرى ۋە ئاشلىق تارماقلىرى ھەم ئاخبارات، تەشۋىقات ۋاستىلىرى ئوخشاش بولمىغان مەزگىللەردە كەڭ ۋە چوڭقۇر تەشۋىقات ئېلىپ بېرىپ، ئاشلىق، ياغ سېتىشنى تىزگىنلەشتە زور رول ئوينىدى. 1957 - يىلى ئەتىيازدا، تەپتىش نازارىتى، ئاشلىق نازارىتى 30 نەچچە كادىر ئاجرىتىپ

5 تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسى تەشكىللەپ، ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى 36 ئورۇننى تەكشۈرۈپ، بەزى ئورۇنلاردىكى ئاشلىق ئىسراپچىلىقىنىڭ ئادەم چۆچۈگىدەك دەرىجىدە ئىكەنلىكىنى بايقىدى. ئاپتونوم رايوندىكى مەلۇم كادىرلار مەكتىپىگە يېڭىدىن قوبۇل قىلىنغان ئوقۇغۇچىلار مەكتەپكە كەلگىنىگە بىر ئاي بولمايلا 350 كىلوگرامدىن ئارتۇق ئاشلىقنى ئىسراپ قىلىۋەتكەن؛ مەلۇم توقۇمچىلىق فابرىكىسىدا كۈنىگە 210 كىلوگرام ئاشلىق بۇزۇپ چېچىپ ئىسراپ قىلىۋېتىلىدىكەن؛ مەلۇم ئىنىستىتۇتنىڭ ستودېنتلار ئاشخانىسىدا بىر چۈشلۈك ناماقتىلا 20 نەچچە كىلوگرام ئوگرە تۆكۈۋېتىلگەن؛ مەلۇم پوچتا ـ تېلېگراف مەكتىپىنىڭ 150 كىشىلىك خەنزۇلار ئاشخانىسىدا كۈنىگە 10 نەچچە كىلوگرام ئېشىپ قالغان ئاماق تۆكۈۋېتىلىدىكەن؛ مەلۇم ترانسپورت ئىدارىسىنىڭ كادىرلار كۆرسىدا بىر قېتىملا ئىسراپ قىلىۋېتىلگەن 25 كىلوگرام ھورنان يېغىۋېلىنغان، 5- ئايدا، ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى يۇقىرىدىكى تەكشۈرۈش گۇرۇپپىلىرىنىڭ ئومۇملاشتۇرۇلغان تەكشۈرۈش دوكلاتىنى تەستىقلاپ تارقىتىپ، ھەرقايسى ئورۇنلارنىڭ رەھبەرلىرىگە ئاشلىق تېجەش خىزمىتىگە ھەقىقىي ئەھمىيەت بېرىش ۋە ئۇنى مەسئۇلاتنى ئاشۇرۇش ـ ئىقتىساد قىلىش ھەرىكىتىنىڭ مۇھىم مەزمۇنىدىن بىرى قىلىش ھەققىدە يوليورۇق بەردى.

1960 — 1962 ـ يىللىرى داۋاملاشقان خەلق ئىگىلىكىدىكى قىيىنچىلىق مەزگىلىدە، ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش جىددىيلىشىپ، بازاردا قوشۇمچە يېمەكلىك قىس بولغانلىقتىن، ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى، گوۋۇيۈەن «تۆۋەن ئۇلچەم، قوغۇن ـ تاۋۇز، سەي ـ كۆكتاتنى سەپلەش» تىن ئىبارەت ئاشلىق تېجەش فاكىتورىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، ئاشلىقنى پىلانلىق ئىشلىتىش، تېجەپ ئىشلىتىشنى يەنىمۇ يۇقىرى دولقۇنغا كۆتۈردى. ئاشلىقنى تېجەپ، قىيىنچىلىقتىن ئۆتۈۋېلىش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون 1960 ـ يىلى سەپلىمە يېمەكلىكلەرنى ئومۇملاشتۇرۇش رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى قۇردى، ئۇنىڭغا ش ئۇ ئا ر پارتكوم شۇجىسىنىڭ شۇجىسى لى چۈەن ۋە ئاپتونوم رايونلۇق مۇئاۋىن رەئىسى شىن لەنتىڭ قوماندانلىق قىلدى. گۇرۇپپا قارمىقىدا ئىشخانا تەسىس قىلىنىپ، جايلاردىن پەسىللەرنىڭ ئالاھىدىلىكىگە ئاساسەن، سەپلىمە يېمەكلىك، سەپلىمە يەم ـ خەشەك بىلەن كەڭ شۇغۇللىنىش، پايدىلىنىشقا بولمىغانلىكى ئۈسۈلۇكلەرنىڭ پايىسى، غولى، يوپۇرمىقىنى يېغىپ، ئۇنىڭدىن كراخمال ئاجرىتىش، ئاممىنى بېلىق تۇتۇش، ئوۋ ئوۋلاشقا تەشكىللەش، ئەتىيازدا قارىياغاچ يوپۇرمىقى، قارىياغاچ چېچىكى، بېدە ھەم سەپلىمە يېمەكلىك ۋە سەپلىمە يەم ـ خەشەك قىلغىلى بولمىغان باشقا ياۋا كۆكتات، ياۋا مېۋە قاتارلىقلارنى يېغىپ سەپلىمە يېمەكلىك، سەپلىمە يەم ـ خەشەك خام ئەشياسى قىلىش تەلەپ قىلىنىدى. 12 ـ ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق سەپلىمە يېمەكلىك، سەپلىمە يەم ـ خەشەك خىزمىتى يېغىنى چاقىرىلىپ، «زامانىۋى ۋە يەرلىك ئۇسۇلنى تەڭ قوللىنىش، يەرلىك ئۇسۇلنى ئاساس قىلىش؛ ئوتتۇرا، كىچىكلىرى بىلەن تەڭ شۇغۇللىنىش، كىچىكلىرىنى ئاساس قىلىش؛ كەسىپي شۇغۇللىنىش بىلەن ئامما شۇغۇللىنىشنى تەڭ ئېلىپ بېرىش، ئامما شۇغۇللىنىشنى ئاساس قىلىش؛ سەپلىمە يېمەكلىك بىلەن سەپلىمە يەم ـ خەشەك ئىشلەش بىلەن تەڭ شۇغۇللىنىش، سەپلىمە يەم ـ خەشەكنى ئاساس قىلىش» ۋە «ماتېرىيالنى ئۆز جايىدىن ئېلىش، ئۆز جايىدا ئىشلەش، ئۆز جايىدا پايدىلىنىش» فاكىتورىنى ئوتتۇرىغا قويۇلۇپ، سەپلىمە يېمەكلىك، سەپلىمە يەم ـ خەشەك يېغىش، ئىشلەش خىزمىتى يەنىمۇ ئومۇملاشتۇرۇلدى. 1961 ـ يىل 2 ـ ئايدا ئاپتونوم رايون بويىچە تۇرلۇك سەپلىمە يېمەكلىك خام ئەشياسىدىن 41 مىليون كىلوگرام، سەپلىمە يەم ـ خەشەك خام ئەشياسىدىن 4 مىليون 810 مىڭ كىلوگرام يېغىلىپ، 4 مىليون 195 مىڭ كىلوگرام تۇرلۇك سەپلىمە يېمەكلىك، ئاساسەن كراخمال، 3 مىليون 360 مىڭ كىلوگرام سەپلىمە يەم ـ خەشەك ئىشلەندى. بۇ تەدبىرلەر ئاشلىق جەھەتتە ئەڭ قىيىن مەزگىلدىن ئۆتۈۋېلىشتا مۇئەييەن رول ئوينىدى.

1963 ـ يىلى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ۋەزىيىتىدە ياخشىلىنىش بولدى. ئاشلىق نازارىتى پارتكوزۇپپىسىنىڭ شۇجىسى، مۇئاۋىن نازىر زو سەن ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارە باشلىقلىرى يىغىندا

جايلاردىن ئاشلىق قىس مەزگىللەردىكى تەجرىبە - ساۋاقلارنى يەكۈنلەشنى تەلەپ قىلدى ۋە تۆۋەندىكىلەرنى تەكىتلەپ كۆرسەتتى: ئاشلىقنى پىلانلىق ئىشلىتىش، تېجەپ ئىشلىتىش ئاشلىق خىزمىتىمىزنىڭ ئۇزۇن مۇددەتلىك تۈپ فائىدىنى، ئاشلىق تەقسىماتىنى ياخشى ئىشلەشتىكى مۇھىم مەزمۇن، شۇنداقلا پۈتكۈل ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش ۋە ئىشلەپچىقىرىشنىڭ تەرەققىياتىغا مۇناسىۋەتلىك چوڭ ئىش، ئۇنى بوشاشتۇرماسلىق ئۇزۇن مۇددەت تۈتۈش كېرەك. 1965 - يىلى ئاشلىق ئىسراپچىلىقى يەنە باش كۆتۈرۈپ قالدى. 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى ئاشلىق نازارىتىنىڭ «ئاشلىق ئىسراپ قىلىش ئەھۋالى توغرىسىدا تەكشۈرۈش دوكلاتى» نى تەستىقلاپ تارقاتقان تەستىق سۆزىدە مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: ئاشلىقنى پىلانلىق ئىشلىتىش، تېجەشلىك ئىشلىتىش ئېلىمىزنىڭ سوتسىيالىستىك تۈزۈم شارائىتىدا ئاشلىق ئىستېمالىغا يېتەكچىلىك قىلىدىغان ئۇزۇن مۇددەتلىك فائىدىنى، بارلىق ئىشچى - خىزمەتچىلەر ۋە شەھەر - بازار ئاھالىلىرى جاپا - مۇشەققەتكە چىداپ كۆرەش قىلىش، ۋەتەننى تىرىشچانلىق - ئىقتىسادچىللىق بىلەن گۈللەندۈرۈش روھىنى ساقلاپ ۋە جارى قىلدۇرۇپ، ئاشلىقنى پىلانلىق ئىشلىتىش، تېجەشلىك ئىشلىتىشتەك ئېسىل ئەنئەنىنى ئۇزۇن مۇددەت چىڭ تۇرۇپ داۋاملاشتۇرۇشى، بولۇپمۇ ئاشلىق بىرقەدەر كەڭتاشا بولغان ۋاقىتلاردا تېخىمۇ شۇنداق قىلىشى لازىم.

70 - يىللاردا ئاپتونوم رايون ئاشلىق بىلەن ئۇزىنى تەمىنلىيەلمەي، ئاشلىق كىرىم - چىقىمىنى يۆتكەپ كىرىشكە تايىنىپ تەڭپۇڭلاشتۇردى. 1970 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت «ئاشلىقنى پىلانلىق ئىشلىتىش، تېجەشلىك ئىشلىتىشنى زور كۈچ بىلەن قانات يايدۇرۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، جايلاردىن ئاشلىقنى پىلانلىق ئىشلىتىش، تېجەشلىك ئىشلىتىشنى زور كۈچ بىلەن قانات يايدۇرۇشنى؛ شەھەر، سانائەت، كان رايونلىرىدا بۇغدايدىن ئۇن چىقىش نىسبىتىنى ھازىرقى ئاساستا 5% تىن كۆپرەك ئۆستۈرۈشنى؛ يېزىلاردا رەئىس ماۋ زېدۇڭنىڭ «ئالدىراش ۋاقىتلاردا كۆپ يېيىش، بىكار ۋاقىتلاردا ئاز يېيىش، ئالدىراش ۋاقىتلاردا قويۇق يېيىش، بوش ۋاقىتلاردا قويۇق، سۈيۈقنى ئارىلاشتۇرۇپ يېيىش، بەيشۇ، يازلىق بەسەي، تۇرۇپ - چامغۇر، قوغۇن - تاۋۇز، ياڭيۇغا ئوخشاش سەي - كۆكتاتلارنى ئارىلاشتۇرۇپ يېيىش» توغرىسىدىكى يولىيورۇقىنى ئائىلىلەرگىچە ئەمەلىيلەشتۈرۈشنى، شۇ ئارقىلىق گۈڭشې ئەزالىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. 1972 - يىل 2 - ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق خىزمىتى يىغىنىنىڭ خاتىرىسىدە، ھازىر ئاشلىق تېخى ئانچە كەڭ - تاشا ئەمەس، ئاشلىقنى پىلانلىق ئىشلىتىش، تېجەشلىك ئىشلىتىش توغرىسىدىكى تەشۋىقات - تەربىيىنى داۋاملىق قانات يايدۇرۇش كېرەك، دەپ كۆرسىتىلدى. 1974 - يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارە باشلىقلىرى سۆھبەت يىغىنى توغرىسىدا دوكلات» تا مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: شەھەر ياكى يېزىلاردا بولسۇن، تۇرلۇك شەكىللەرنى قوللىنىپ ئاشلىقنى پىلانلىق ئىشلىتىش، تېجەشلىك ئىشلىتىشنى كەڭ تۇرده تەشۋىق قىلىش، تىپلارنى تۈتۈپ، ئۇلگىلەرنى تۇرغۇزۇپ، ئۇنى كەڭ ئاممىنىڭ ئاڭلىق ھەرىكىتى ۋە ئادەتكە ئايلاندۇرۇش، ئاشلىق ئىسراپ قىلىش ھادىسىلىرىگە قارشى تۇرۇش كېرەك.

80 - يىللاردىن كېيىن شىنجاڭنىڭ ئاشلىق ئەھۋالى ئومۇمىيۈزلۈك ياخشىلاندى؛ 1985 - يىلى سىرتقا ئاشلىق يۆتكەش ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى، لېكىن ئاشلىقنى پىلانلىق ئىشلىتىش، تېجەشلىك ئىشلىتىش يەنىلا داۋاملىق تەشۋىق قىلىنىدى ۋە تەشەببۇس قىلىنىدى. 1987 - يىل 3 - ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارە باشلىقلىرى يىغىنىدا، ئاشلىقنى پىلانلىق ئىشلىتىش، تېجەشلىك ئىشلىتىشنى داۋاملىق تەشەببۇس قىلىش، ئاشلىق، ياغ كىرىم سۈپىتىنى ئۆستۈرۈش، سەرپىياتنى تۆۋەنلىتىش، ھەمدە ئادەم ئاشلىقنى قەدىرلەيدىغان ياخشى كەيپىياتنى تۇرغۇزۇش ئوتتۇرىغا قويۇلدى.

3 § . بېلەت، كىنىشكا

1. ئاشلىق، يەم - بوغۇز بېلىتى

1) تارقىتىش

شىنجاڭدا ئوبوروت قىلىپ ئىشلىتىلگەن ئاشلىق، يەم - بوغۇز بېلىتىدە، جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى ئاشلىق مىنىستىرلىكى بىر تۇتاش باستۇرۇپ تارقاتقان مەملىكەتلىك ئاشلىق بېلىتى، يەم - بوغۇز بېلىتى، ھەربىيلەر ئاشلىقى نورمىلىق چېكى، ھەربىيلەر ئاشلىقى بېلىتى ۋە ھەربىيلەر يەم - بوغۇز بېلىتىدىن باشقا ئاشلىق نازارىتى (ئىدارىسى) تارقاتقان شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلىق يەرلىك ئاشلىق، يەم - بوغۇز بېلىتى بار.

(1) شىنجاڭ يەرلىك ئاشلىق بېلىتى. ئاشلىق، ياغنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش يولغا قويۇلغاندىن كېيىنكى ئېھتىياجغا ئۇيغۇنلىشىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ تەستىقلىشى ئارقىلىق، 1957- يىلى ئاشلىق نازارىتى تۇنجى قېتىم شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلىق يەرلىك ئاشلىق بېلىتىنى باستۇرۇپ تارقاتتى. بېلەت 4 سەر، يېرىم جىڭ، بىر جىڭ، 3 جىڭ، 5 جىڭ، 10 جىڭ دەپ 6 خىل بولۇپ، جەمئىي 18 مىليون كىلوگرام باستۇرۇلغان. ئەينى ۋاقىتتا بىر يىل ئىشلىتىش بەلگىلەنگەن ئىدى، كېيىن يەنە ۋاقتى ئۇزارتىپ ئىشلىتىلدى. ئاشلىق بېلىتى ياغنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالغان بولۇپ، 15 كىلوگرام ئاشلىق بېلىتىگە بىر كىشىنىڭ بىر ئايلىق نورمىلىق ئوزۇقلۇق يېغى بېرىلدى. 1959 - يىلى يۇقىرىنقىغا ئوخشاش قىلىپ يېڭى ئاشلىق بېلىتى باستۇرۇلدى. شۇ يىلى 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى رەئىسلەر ئىش يىغىرىش يىغىنىدا مۇزاكىرە قىلىنغان پىكىرگە ئاساسەن، جىڭ تۇزۇمىدىكى ئاشلىق بېلىتىنى كىلوگرام تۇزۇمىدىكى ئاشلىق بېلىتىگە ئۆزگەرتىش قارار قىلىندى.

1960 - يىلى تارقىتىلغان ئاشلىق بېلىتى كىلوگرام تۇزۇمىدە بولۇپ، ئىشلىتىلىش مۇددىتى بىر يىل بولدى. ئۇ 100 گراملىق، 200 گراملىق، 500 گراملىق، بىر كىلوگراملىق، 2 كىلوگراملىق، 5 كىلوگراملىق 6 خىل بولۇپ، جەمئىي 37 مىليون 540 مىڭ كىلوگرام باستۇرۇلغانىدى. 1961 - يىلى يۇقىرىنقىغا 50 گرامىلىق قوشۇلۇپ، ئىشلىتىش مۇددىتىگە چەك قويۇلماي، جەمئىي 117 مىليون 810 مىڭ كىلوگرام باستۇرۇلدى. بۇ يېڭى ئاشلىق بېلىتى 1961 - يىل 2 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن ئېتىبارەن ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە تارقىتىلىپ ئىشلىتىلدى. شۇنىڭ بىلەن بىللە تۆۋەندىكىلەر قارار قىلىندى: ئاھالىلەرنىڭ قولىدىكى تېجەپ قېلىنغان كونا ئاشلىق بېلىتى 2 - ئاينىڭ ئاخىرىغىچە ئىشلىتىلمەي ۋە تېگىشىپ بېرىلمەي؛ دۆلەت ئورگانلىرى، زاۋۇت، كان، كارخانىلار، كەسپىي ئورۇنلار، مەكتەپلەر، قىسىملار، خەلق تەشكىلاتلىرى قاتارلىق كوللېكتىپ ئاشخانىسى بار ئورۇنلار ئېنىقسىز قىلغان كونا ئاشلىق بېلىتىنىڭ 60% نىگە ئاشلىق سېتىۋالمەي، 40% نى دۆلەت ئاشلىق تارماقلىرىغا تاپشۇرمەي؛ ئىشلەپچىقىرىش-قۇرۇلۇش بىكەتچىلىرىدىكى شى، تۆەن - مەيدانلاردا تېجىلىپ قالغان كونا ئاشلىق بېلەتلىرىنىڭ ھەممىسى ئاشلىق تارماقلىرىغا تاپشۇرۇلۇپ، ئاشلىق سېتىۋېلىش كۆرسەتكۈچىگە چېقىشتۇرۇلمەي؛ يېزا ئاشخانىلىرى ئېشىنغان كونا ئاشلىق بېلىتى دەرىجىمۇ دەرىجە يىغىندىلىنىپ ناھىيىلىك ئاشلىق تارماقلىرىغا تاپشۇرۇلمەي، ئۇنىڭغا زۆرۈر بولغان يېڭى ئاشلىق بېلىتى تېگىشىپ بېرىلگەندىن سىرت، قالغان قىسمى، ئەگەر ئاشلىق ئېشىنمىدىغان ئەترەت بولسا سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىگە توغرىلىنمەي، ئەگەر ئاشلىقى يېتىشمەيدىغان ئەترەت بولسا ئاشلىق سېتىپ بېرىپ، يېزا ئىگىلىكىگە سېتىش قاتارىدا بىرتەرەپ قىلىنمەي؛ يىمەكلىك، يېچىنە - پەرەنىك ۋە يىمەك - ئىچمەك كەسپىدە چوشكەن كونا ئاشلىق بېلەتلىرىنىڭ ھەممىسى ئاشلىق تارماقلىرىغا تاپشۇرۇلمەي. 1961 -

يىلى بېسىلغان ئاشلىق بېلىتىنىڭ قەغەزنىڭ سۈپىتى ناچار بولۇپ، بېلەتنىڭ چۆرىسى ئاسان يىرتىلىپ كەتكەچكە، 1963 - يىل 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ تەستىقى بىلەن، 1961 - يىلى بېسىلغان بىر كىلوگرام، 500 گرام، 200 گراملىق 3 خىل بېلەتتىن يەنە 16 مىليون كىلوگرام باستۇرۇلۇپ، 1964 - يىل 2 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن ئېتىبارەن تارقىتىلدى ۋە يىرتىق ئاشلىق بېلەتلىرى يېغۇۋېلىندى. 1965 - يىل 10 - ئايدا 1961 - يىلى بېسىلغان ئاشلىق بېلىتىنىڭ 5كىلوگرام، 2 كىلوگرام، 100 گرام، 50 گرامليقىدىن يەنە 16 مىليون 250 مىڭ كىلوگرام باستۇرۇلۇپ، 1965 - يىل 12 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن ئېتىبارەن تارقىتىلدى. ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈەنىنىڭ شىلىرغا كېرەكلىك ئاپتونوم رايونىنىڭ يەرلىك ئاشلىق بېلىتىنى شى شتابى جايلاشقان يەردىكى ئاشلىق تارماقلىرى ئېھتىياجغا قاراپ، ئاي بويىچە ئاجرىتىپ بەردى، شىلار ئاشلىق ئىدارىلىرى بىلەن يىلدا بىر قېتىم راسچوت قىلىپ، ئالغان ئاشلىق بېلىتى بويىچە ئوخشاش ساندا تەييار ئاشلىق سېتىپ بەردى، ئاق، قارا ئاشلىق تەڭ يېرىمىدىن بولدى، ئاشلىق بېلىتىگە كېلىدىغان يېمەكلىك ياغنى بىكىتۈەن تەمىنات - سودا باشقارمىسى يۇقىرىغا ياغ تاپشۇرغاندا بىر تۇتاش راسچوت قىلدى.

1971 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت بىر-سەر، 2 سەر، يېرىم جىڭ، بىر جىڭ، 3 جىڭ، 5 جىڭ، 10 جىڭلىق بولۇپ 7 خىل بېلەتتىن 320 مىليون 950 مىڭ كىلوگرام بېسىپ، 1972- يىل 1 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن ئېتىبارەن تارقىتىشنى قارار قىلدى. كېيىن يەنە ئىجتىمائىي ئوبوروت ئېھتىياجىغا قاراپ، 3 قېتىم باستۇرۇلدى. ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈەنىگە ئاشلىق بېلىتى بېرىشتە، يەنىلا ئاشلىققا بېلەت بېرىلدى، بۇ بېلەت شىنى بىرلىك قىلغان ھالدا تۇرۇشلۇق ناھىيە ۋە يېقىن ئەتراپتىكى ئاشلىق تارماقلىرىغا بېرىپ تېگىشىلدى، ئاق، قارا ئاشلىق نىسبىتى شىلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئۇرۇقلۇق ئاشلىقىنىڭ يىللىق ئوتتۇرىچە نىسبىتى بويىچە ھېسابلاندى. يېزا ئىگىلىك 7 -، 8 -، 9 - شىلىرى ۋە بىناكارلىق قۇرۇلۇش شىسى ئاشلىققا تېگىشكەن ھەر 20 كىلوگرام ئاشلىق بېلىتى ئۈچۈن 250 گرامدىن ياغ تاپشۇردى، باشقا شىلار ئۇزۇنىڭ ياغ بىلەن تەمىنلەش ئۇلچىمى بويىچە ياغ تاپشۇردى. 1989 - يىلى گوۋۇيۈەننىڭ خەلقارا سىستېمىدىكى ئۇلچەمنى يولغا قويۇش توغرىسىدىكى بەلگىلىمىسىگە ئاساسەن، خەلقارا سىستېمىدىكى ئاشلىق بېلىتىدىن 50 گرام، 200 گرام، 500 گرام، بىر كىلوگرام، 2 كىلوگرام، 5 كىلوگرام، 10 كىلوگرامدىن ئىبارەت 7 خىل قىلىپ 515 مىليون 50 مىڭ كىلوگرام قايتا باستۇرۇلۇپ، 1990 - يىل 9 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن ئېتىبارەن تارقىتىلدى. بازار سىستېمىسىدىكى كونا بېلەت 2 يىل داۋاملىق ئىشلىتىلدى.

يۇقىرىدا بايان قىلىنغان ئاپتونوم رايونىنىڭ يەرلىك ئاشلىق بېلىتىدىن باشقا، 60 - يىللارنىڭ بېشىدا ئۇرۇمچى شەھىرى يەنە ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ ئاشلىق بېلىتى ۋە ياغ بېلىتىنى باستۇرۇپ، قىسقا مەزگىل سىناق تەرىقىسىدە ئىشلەتتى. 1979 - يىلدىن كېيىن، ئۇرۇمچى، شىخەنزە، غۇلجا شەھەرلىرى شۇ جايدىلا ئىشلىتىلىدىغان ئىش تۈرى ئاشلىق بېلىتى (بۇ بېلەتكە ياغ بېرىلمەيتتى) نى باستۇرۇپ تارقاتتى. يەكەن، ئاتۇش، قوبۇقسار قاتارلىق ناھىيە (ئاپتونوم ناھىيە) لەرمۇ ئۆز جايىدىلا ئىشلىتىلىدىغان ئاشلىق بېلىتى خاراكتېرىدىكى ئۇن، گۈرۈچ بېلەتلىرىنى بېسىپ تارقاتتى.

(2) شىنجاڭ يەرلىك يەم - بوغۇز بېلىتى. 1957 - يىلى ئاپتونوم رايون يەرلىك ئاشلىق بېلىتىنى باستۇرۇش بىلەن بىللە، يېرىم جىڭ، بىر جىڭ، 5 جىڭ، 10 جىڭ، 50 جىڭلىق 5 خىل قىلىپ، جەمئىي 4 مىليون كىلوگرام شىنجاڭ يەرلىك يەم - بوغۇز بېلىتى باستۇردى. 1960 - يىلى خەلقارا سىستېمىدا يەم - بوغۇز بېلىتى بېسىپ تارقاتتى. ئۇ بىر كىلوگرام، 5 كىلوگرام، 10 كىلوگرام، 50 كىلوگرامليق 4 خىل بولۇپ، ئىشلىتىلىش مۇددىتى بىر يىل بولدى. 1961 - يىلى بېسىپ تارقىتىلغىنى 1960 - يىلدىكى يەم - بوغۇز بېلىتىگە ئوخشاش بولۇپ، ئىشلىتىلىش مۇددىتى بەلگىلەنمىدى. 1965 - يىل 2 - ئايدا ئاشلىق

نازارىتى ئۆلكە، ئاپتونوم رايون، بىۋاستە قاراشلىق شەھەرلەرنىڭ 1965 - يىلى ئىشلەتكەن يەرلىك يەم - بوغۇز بېلەتلىرىنى شىنجاڭ دائىرىسىدە ئوبوروت قىلىشقا بولىدىغانلىقىنى ئۇقتۇردى. 1971 - يىلى مەملىكەتنىڭ شەھەر سېتىپىسىدىكى ئۆلچەم بىرلىكى بىلەن بىردەك قىلىش ئۈچۈن يەنە شەھەر سېتىپىسىدىكى يەم - بوغۇز بېلىتى بېسىپ تارقىتىلدى، ئۇ 5 جىڭ، 50 جىڭ، 100 جىڭلىق 3 خىل بولۇپ جەمئىي 8 مىليون 800 مىڭ كىلوگرام باستۇرۇلدى، ئىشلىتىلىش مۇددىتىگە چېكى قويۇلمىدى. 1978 - يىل 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى تۆۋەندىكىلەرنى ئۇقتۇردى: ئۆلكە ئاتلاپ يۆتكىلىپ يۇرۇپ بېقىلىدىغان چارۋا مالىلارنى يەم - بوغۇز بىلەن تەمىنلەش ۋە بوردىاق چوشقا سېتىپ بەرگەن گۇڭشې ئەزالىرىنى يەم - بوغۇز بىلەن مۇكاپاتلاش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتىغا تەستىقلىتىش تارقىلىق، 1971- يىلى باستۇرۇلغان لايىھە بويىچە يەنە بىر جىڭ، 10 جىڭ، 20 جىڭلىق ئۈچ خىل يەم- بوغۇز بېلىتى باستۇرۇلدى، بۇ بېلەتلەر 1979 - يىل 1 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن ئېتىبارەن ھازىر ئىشلىتىلىۋاتقان يەم - بوغۇز بېلىتى بىلەن بىرلىكتە ئوبوروت قىلىنىدۇ، بۇ يەم - بوغۇز بېلەتلىرى 1990 - يىلىمۇ ئىشلىتىلىدى.

2) باشقۇرۇش

1955 - يىلى ئاشلىق مىنىستىرلىكى مەملىكەتلىك ئاشلىق بېلىتىنى تارقاتقاندا، شىنجاڭدا ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىش تېخى يولغا قويۇلمىغاندى. ئاشلىق نازارىتى ئىچكى ئۆلكىلەرگە باردىغان خادىملارغا كېتەرلىك ئاشلىق بېلىتىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن ئۇرۇمچى، قۇمۇل، شىخشىخىيالاردا ئاشلىق بېلىتى تارقىتىش ئۇقتىسى قۇرۇپ، ئورۇنلىنىڭ كامانداروپكىغا ياكى ئوغقان يوقلاشقا بېرىش ئىسپاتى ۋە پويىز، ئاپتوموبىل، ئايروپىلان بېلىتىگە ئاساسەن كۈنىگە 500 گرامدىن مەملىكەتلىك ئاشلىق بېلىتى تارقاتتى. 1957 - يىلى ئاپتونوم رايونىنىڭ يەرلىك ئاشلىق بېلىتى تارقىتىلغاندىن كېيىن، يۇقىرىدىكى 3 تارقىتىش ئۇقتىسى ئاپتونوم رايون ئاشلىق بېلىتى بىلەن مەملىكەتلىك ئاشلىق بېلىتىنى تېگىشىش ئۇقتىسىغا ئۆزگەرتىلدى.

1957 - يىلى شىنجاڭدا ئاپتونوم رايونىنىڭ يەرلىك ئاشلىق، يەم - بوغۇز بېلىتى تارقىتىلغاندىن كېيىن، باشقۇرۇش تۈزۈمى مۇكەممەل بولمىغاچقا، ئاشلىق بېلىتى قالايمىقانلىشىپ كېتىش، خالىغانچە باشقىلارغا قەرز بېرىش قاتارلىق ئەھۋاللار يۈز بېرىپ تۇردى. 1958 - يىلى ئاشلىق نازارىتى «ئاپتونوم رايونىنىڭ يەرلىك ئاشلىق، يەم - بوغۇز بېلىتىنى باشقۇرۇش چارىسى» نى تارقاتتى. 1959 - يىلى ئاشلىق نازارىتى يەنە «ئاشلىق (يەم - بوغۇز) بېلىتىنى باشقۇرۇش خىزمىتىنى كۈچەيتىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرىدىن ئاشلىق بېلىتىنى باشقۇرۇش خىزمىتىگە بولغان تونۇشنى ئۆستۈرۈشنى، رەھبەرلىكنى كۈچەيتىپ، رەسمىيەت تۈزۈملىرىنى تۈرغۇزۇپ ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈپ، دۆلەت خەزىنىسىدىكى ئاشلىق بېلىتىنى قەرز بېرىش ۋە يۆتكەپ ئىشلىتىشكە رۇخسەت قىلماسلىقنى، ئاق ھۆججەتنى سالدۇغا توغرىلاپ قويۇشقا تېخىمۇ رۇخسەت قىلماسلىقنى تەلەپ قىلدى. شۇنىڭ بىلەن بىللە، ئاشلىق بېلىتى ئىشلىتىش دائىرىسىنى قاتتىق چەكلەپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ۋە ئاھالىلەر نورمال سىرتقا چىققاندا، ئورۇن ياكى مەھەللە - ئاھالىلەر كومىتېتىنىڭ ئىسپاتىغا ئاساسەن ئاشلىق بېلىتى بېرىشنى شۇ جايدىكى ئورۇن ئاشخانىسىدا تاماق يەيدىغان ئىشچى- خىزمەتچىلەر، ئوقۇغۇچىلار ھەم يەسلىگە بىرىلگەن بالىلارغا ئاشلىق بېلىتى ئورنىغا تاماق كارتوچكىسى بېرىپ، ئاشلىق بېلىتى تارقىتىش مىقدارىنى ئازايتىشنى بەلگىلىدى.

1960 - يىلى ئاشلىق نازارىتى «ئاشلىق (يەم - بوغۇز) بېلىتى باشقۇرۇش خىزمىتىنى يەنىمۇ كۈچەيتىش توغرىسىدا پىكىر» نى تارقاتتى ۋە خىيانەتچىلىككە، ئىسراپچىلىققا، بىيۇروكراتلىققا قارشى تۇرۇش ھەرىكىتىگە بىرلەشتۈرۈپ، ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە ھېساباتنى، سالدۇنى، قەرز بېرىشنى ئېنىقلاشتىن ئىبارەت ئۇچنى ئېنىقلاش خىزمىتىنى قانات يايدۇردى. ئاشلىق بېلىتى چىقىمىنىڭ سىياسەت رەسمىيىتىگە ئۇيغۇن بولغان - بولمىغانلىقى؛ ھېسابات بىلەن زاپاس، ھېسابات بىلەن جەدۋەلنىڭ ئوخشاش بولغان - بولمىغانلىقى؛ يەنە خىيانەت قىلىش، ئوغرىلاش مەسىلىلىرىنىڭ بار - يوقلۇقى نۇقتىلىق ئېنىقلاندى. ئاشلىق بېلىتىنى باشقۇرۇشقا مەخسۇس

كادىر قويۇش بەلگىلەندى ۋە نورمىلىق باشقۇرۇش تۈزۈمى تۈرغۇزۇلدى. شۇنىڭدىن ئېتىبارەن، ئاپتونوم رايون ئاشلىق سىستېمىسى بويىچە ئاجرىتىلغان ئاشلىق (يەم - بوغۇز) بېلىتى بىردەك سېتىش كۆرسەتكۈچىگە ھېسابلىنىپ، يېرىم يىلدا بىر قېتىم راسچوت قىلىندى. ئاشلىق (يەم - بوغۇز) بېلىتى ئېلىش - بېرىش ئىشى دەرىجىمۇ دەرىجە تەستىقتىن ئۆتكۈزۈلدى، شەھەرلىك، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى ئاساسىي قاتلام ئاشلىق دۇكىنى (پونكىتى) لىرىغا ئاشلىق بېلىتى ساقلاش نورمىسى بەلگىلەپ بەردى، ئادەتتە 500 كىلوگرام ئەتراپىدا بولدى، ئارتۇق قىسمى يۇقىرىغا تاپشۇرۇلدى. بۇنىڭ سىرتىدا، ئورگان، كارخانا، زاۋۇت، كان قاتارلىقلاردىكى كوللېكتىپ ئاشخانا ئورۇنلىرى ئوبوروت قىلىدىغان ئاشلىق بېلىتىگىمۇ نورما بېكىتىپ بېرىلدى، ئادەتتە ئوزۇقلۇق ئاشلىق نورمىسىنىڭ 5% ىدىن ئاشۇرۇۋېتىلمىدى، ئېشىپ كەتكەن ئاشلىق بېلىتىگە ئاشلىق سېتىۋالدى. يېمەك - ئىچمەك، پېچىنە - پىرەنىك سېتىش كەسىپىدە كۈندە چۈشكەن ئاشلىق بېلىتىمۇ تۈرى بويىچە ساناپ، رەتلەپ تىزىملىنىپ، ئەتىسى سائەت 10 دىن ئىلگىرى يېڭىن ئەتراپتىكى ئاشلىق دۇكىنىغا تاپشۇرۇلدى، ئاشلىق دۇكىنى تاپشۇرۇۋالغانلىق ھۆججىتى يېزىپ بەردى، شۇ ھۆججەتكە ئاساسەن، يەنە ئاشلىق دۇكىنىدىن ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىندى. ئاشلىق دۇكىنى تاپشۇرۇۋالغان ئاشلىق بېلىتىنى شۇ كۈنى بېلەت تۈرى بويىچە تەپسىلىي جەدۋەلگە تولدۇرۇپ، ئاشلىق بېلىتى بىلەن بىللە ئاشلىق ئىدارىسىگە تاپشۇردى. 1962 - يىلى ئاشلىق نازارىتى «شەھەر - بازارلارنى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەشنى باشقۇرۇش خىزمىتىنى كۈچەيتىش توغرىسىدا بىرقانچە بەلگىلىمە» چىقىرىپ، ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرىدىن ئاشلىق (يەم - بوغۇز) بېلىتىنى نەق پۇل، ئاشلىق باشقۇرغانغا ئوخشاش باشقۇرۇشنى، ئۇنى مەخسۇس ياكى قوشۇمچە باشقۇرىدىغان خادىملار بولۇشنى، ئۇنى مەخسۇس ئامبار ياكى ئىشكاپتا ساقلاشنى، كىرىم، چىقىم، سالدۇ ھېسابات دەپتىرى تۈرغۈزۈپ، ھېسابات بىلەن بېلەتنى ئايرىپ باشقۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. ئاشلىق (يەم- بوغۇز) بېلىتى كىرىم، چىقىم، سالدۇسانى ئاي بويىچە توغرا ستاتىستىكا قىلىنىپ، دەرىجىمۇ دەرىجە يغىندىلاپ يۇقىرىغا مەلۇم قىلىپ تۇرۇلدى.

«مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە ئاشلىق (يەم - بوغۇز) بېلىتىنى باشقۇرۇشتا قائىدىگە ئەمەل قىلماسلىق، كىرىم، چىقىم قالايمىقانلىشىش ئەھۋالى كۆرۈلدى.

ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، ئاشلىق (يەم- بوغۇز) بېلىتىنى باشقۇرۇش تۈزۈمى ئەسلىگە كەلتۈرۈلۈپ، «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدىكى ئاشلىق (يەم- بوغۇز) بېلىتى جەھەتتىكى ھەل قىلىنماي تۇرغان مەسىلىلەر ئېنىقلىنىپ بىرتەرەپ قىلىندى. 1979 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق (يەم - بوغۇز) بېلىتىنى باشقۇرۇش چارىسى» نى يېڭىۋاشتىن تۈزۈپ، تۆۋەندىكىلەرنى بەلگىلىدى: ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى سىياسىي جەھەتتە ئىشەنچلىك، خىزمەتتە ئەستايىدىل ۋە مەسئۇلىيەتچان، ئىستىلدا راۋۇرۇس خادىملارنى ئاشلىق (يەم - بوغۇز) بېلىتىنى ئاساسلىق ياكى قوشۇمچە باشقۇرۇشقا قويۇش، باشقۇرۇش خادىملىرى نىسبىي مۇقىم بولۇشى، خىزمىتى يۆتكەلگەندە، ئۆتكۈزۈپ بېرىش - ئۆتكۈزۈۋېلىش رەسمىيىتىنى بېجىرىشى ۋە يۇقىرى دەرىجىلىك مەسئۇل ئورگانغا ئەنگە ئالدۇرۇشى كېرەك. ئاشلىق (يەم - بوغۇز) بېلىتىنى مەخسۇس ئامبار، مەخسۇس ئىشكاپتا ساقلاش، كىرىم، چىقىم رەسمىيەت - تۈزۈملىرىنى چىڭىتىپ، كىرىم- چىقىم ئىككى لىنىيە بولۇشنى يولغا قويۇش، ھېسابات باشقۇرۇش بىلەن بېلەت باشقۇرۇشنى ئايرىۋېتىش كېرەك. 1982 - ۋە 1989 - يىللىرى ئاشلىق (يەم - بوغۇز) بېلىتىنى باشقۇرۇش بويىچە ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە 2 قېتىم تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىلدى، ئۇزىنى ئۆزى تەكشۈرۈش، ئۆزئارا تەكشۈرۈش ۋە ئارىلاپ تەكشۈرۈش ئارقىلىق ئاشلىق (يەم - بوغۇز) بېلىتىنى باشقۇرۇش خىزمىتى كۈچەيتىلدى.

قوشۇمچە:

ئاشلىق بېلىتىگە دائىر دېلو مىساللىرى

1961 - يىلى قوبۇقسار موڭغۇل ئاپتونوم ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ستاتىستىكىچىسى 1500 كىلوگرام ئاشلىق بېلىتىنى ئوغرىلاپ، قولغا ئېلىندى.

1972 - يىل 5 - ئايدا بايىنغولىن ئاپتونوم ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ كەسپىي ئىشخانا قاتارلىق ئىشخانىلىرىدىن 4904 كىلوگرام ئاشلىق بېلىتى ئوغرىلاندى. شۇ ئايدا، سانجى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مالىيە بوغالتىر ئىشخانىسى قاتارلىق 5 ئىشخانىدىن 61 مىڭ 500 كىلوگرام ئاشلىق بېلىتى ئوغرىلاندى. 7 - ئايدا خوتەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ يەر ئاستى تالون - ئىسپات ئامبىرىدىن 190 مىڭ 500 كىلوگرام ئاشلىق بېلىتى ئوغرىلاندى.

1973 - يىلى ئارشاك ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ بېلەت باشقۇرغۇچىسى 130 مىڭ كىلوگرامدىن ئارتۇق ئاشلىق بېلىتىگە خىيانەت قىلغانلىقى ئۈچۈن، قولغا ئېلىنىپ قانۇن بويىچە بىرتەرەپ قىلىندى.

1984 — 1986 - يىلغىچە بولغان ئارىلىقتا، گۇما ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ بېلەت باشقۇرغۇچىسى چېن چىلۇڭ ھېسابات بىلەن بېلەتنى ئۆزى قوشۇمچە باشقۇرۇش پۈرسىتىدىن پايدىلىنىپ، تاپشۇرۇۋالغان بېلەتنى ھېسابقا كىرگۈزمەسلىك، يالغان چېقىم قىلىش قاتارلىق ۋاستىلار بىلەن 312 مىڭ 460 كىلوگرام ئاشلىق بېلىتىگە خىيانەت قىلىپ، ئۆزلۈم جازاسىغا ھۆكۈم قىلىندى.

يەنە بىرمۇنچە ئاشلىق تارماقلىرىدا يۈز بەرگەن ئاشلىق بېلىتى ئوغرىلاش ۋەقەلىرى پاش قىلىنمىدى. مەسىلەن: ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىدىن 2 قېتىمدا 15 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق بېلىتى ئوغرىلاندى. قۇمۇل، مايتاغ، ئىلى، خوتەن، تۇرپان قاتارلىق جايلاردىمۇ ئاشلىق بېلىتى ئوغرىلاش دېلولىرى يۈز بەردى.

2. تەمىنلەش كىنىشكىسى، كۆچۈرۈش گۇۋاھنامىسى

1) تەمىنلەش كىنىشكىسى

(1) شەھەر - بازار ئاھالىلىرىنىڭ ۋە ئورگان، تەشكىلاتلارنىڭ ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلىنىش كىنىشكىسى. شەھەر - بازارلاردىكى نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالە ۋە ئورگان، تەشكىلات، مەكتەپ، دوختۇرخانا، دۆلەت شىركىتى، شېرىكچىلىك كارخانىسى، زاۋۇت، كان قاتارلىق ئاشخانىلىق ئورۇنلار ئوزۇقلۇق ئاشلىق سېتىۋالغاندا ئىشلىتىدىغان دوكوماېنت بولۇپ، ئۇنىڭ بىلەن بېكىتىلگەن ئاشلىق دۇكىنى (مەركىزىي ئاشلىق دۇكىنى ۋە ئورگان ئاشلىق دۇكىنىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) ياكى سېتىۋېلىش - سېتىش پونكىتىدىنلا ئاشلىق سېتىۋېلىشقا بولىدۇ، ئۇنىڭ بىلەن ئاشلىق بېلىتى ئېلىشقىمۇ بولىدۇ. ئاھالىلەر باشقا جايغا كۆچكەندە، شۇ كىنىشكا ۋە باشقا ئىسپاتلار بىلەن ئاشلىق مۇناسىۋىتىنى كۆچۈرۈش رەسمىيىتىنى بېجىردى. ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىش يولغا قويۇلغاندىن بۇيان، بۇ كىنىشكا 1990 - يىللاردىمۇ ئىشلىتىلدى. ئاھالىلەرنىڭ ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلىنىش كىنىشكىسىنىڭ شەكلى تۆۋەندىكىچە:

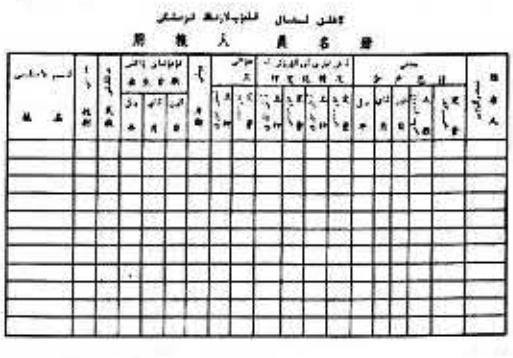

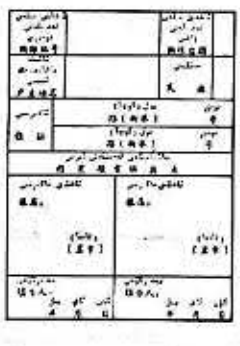

رەسىم: 2 — 2 ئۈرۈمچى شەھىرىدىكى ئاھالىلەرنىڭ ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلىنىش كىنىشكىسى

(2) سودا - سانائەت كەسىپىنىڭ ئاشلىق (ياغ) بىلەن تەمىنلىنىش كىنىشكىسى شەھەر - بازارلاردىكى ئاشلىق (ياغ) نى خام ئەشيا ياكى قوشۇمچە خام ئەشيا قىلىدىغان دۆلەت ئىگىلىكىدىكى، ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار شېرىكچىلىكىدىكى، خۇسۇسىيلار ئىگىلىكىدىكى سانائەت، قول سانائەت، ئېچىتىش، پىششىق بېسىمكلىك، تەقلىدىي بېسىمكلىك، بېسىمكلىك، قوشۇمچە بېسىمكلىك كەسىپى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ئورۇنلار ئاشلىق، ياغ سېتىۋالىدىغان دوكومېنت بولۇپ، پەقەت كۆرسىتىلگەن ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش دۆكىنى (پونكىتى) دىن بېكىتىلگەن پىلاندىكى سان بويىچىلا سېتىۋالىدۇ، ئاشلىق بېلىتى ئېلىپ سانتانلار چۈشكەن ئاشلىق بېلىتىنى تاپشۇرىدۇ.

(3) شەھەر - بازارلاردا يەم - بوغۇز بىلەن تەمىنلىنىش كىنىشكىسى شەھەر - بازارلاردىكى چارۋا مال باقىدىغان كىشىلەرنىڭ يەم - بوغۇز سېتىۋالىدىغان دوكومېنتى بولۇپ، ئۇنىڭ بىلەن كۆرسىتىلگەن تەمىنلەش نۇقتىسىدىنلا سېتىۋالالايدۇ.

(4) يېزىلاردىكى ئاشلىقى يېتىشمەيدىغانلارنىڭ تەمىنلىنىش كىنىشكىسى يېزىلاردىكى نورمال يىللاردا ئاشلىقى يېتىشمەيدىغان دېھقانلار (جۈملىدىن كۆكتاتچىلار ۋە ئىقتىسادىي زىرائەت رايونىدىكى ئاشلىقى يېتىشمەيدىغان دېھقانلار) ئاشلىق سېتىۋالىدىغان دوكومېنت بولۇپ، ئۇنىڭ بىلەن كۆرسىتىلگەن ئاشلىق پونكىتىدىنلا ئاشلىق سېتىۋالىدۇ. قىسقا مەزگىل باشقا جايغا بارىدىغانلار بۇ كىنىشكا بىلەن ئاشلىق پونكىتىدىن نورمىسى ئىچىدە ئاشلىق بېلىتى ئالىدۇ، باشقا جايغا بېرىپ ئۇزۇن مەزگىل تۇرۇپ قالىدىغانلار ياكى كۆچىدىغانلار بۇ كىنىشكا بىلەن نوپۇس كۆچۈرۈش ئىسپاتىنى ئاشلىق تارماقلىرىغا ئېلىپ بېرىپ ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش مۇناسىۋىتىنى كۆچۈرۈش رەسمىيىتىنى پۈتكۈزىدۇ.

(5) چارۋىچىلىق رايونىدىكى ئاھالىلەرنىڭ ئاشلىق (ياغ) بىلەن تەمىنلىنىش كىنىشكىسى. ئاشلىقى يېتىشمەيدىغان چارۋىچىلار مۇشۇ كىنىشكا بىلەن يېقىن ئەتراپتىكى ئاشلىق پونكىتى (دۆكىنى، نۇقتىسى) دىن ئاشلىق (ياغ) سېتىۋالىدۇ، ناھىيە ھالقىپ سېتىۋالسىمۇ بولىدۇ، لېكىن قولىدا رايونلۇق، يېزىلىق ھۆكۈمەتنىڭ ئىسپاتى بولۇشى شەرت، چارۋىچىلار ۋاقتىلىق باشقا جايغا بارماقچى بولسا، مۇشۇ كىنىشكىنى ئېلىپ بېرىپ شۇ جايدىكى ئاشلىق تارماقلىرىدىن نورمىسى ئىچىدە ئاشلىق بېلىتى ئالىدۇ، باشقا ناھىيىگە كۆچۈپ كەتمەكچى بولسا، مۇشۇ كىنىشكا بىلەن كىنىشكا تارقاتقان ئاشلىق تارماقلىرى ۋە تۇرۇشلۇق جايدىكى رايونلۇق، يېزىلىق ھۆكۈمەتكە بېرىپ ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىش مۇناسىۋىتىنى كۆچۈرۈش رەسمىيىتىنى پۈتكۈزىدۇ.

(6) چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى ئىش ئۈلاغلىرىنى يەم - بوغۇز بىلەن تەمىنلەش كىنىشكىسى. چارۋىچىلارنىڭ ئىش ئۈلاغلىرى (مەسىلەن: مىنىدىغان ئات، پادا ئېتى قاتارلىقلار) غا يەم - بوغۇز سېتىۋالىدىغان دوكومېنتى بولۇپ، يېقىن ئەتراپتىكى ئاشلىق پونكىتى (نۇقتىسى) دىن سېتىۋالىدۇ، مۇشۇ كىنىشكا ۋە رايونلۇق، يېزىلىق ھۆكۈمەتنىڭ تونۇشتۇرۇش خېتىنى ئېلىپ بېرىپ ناھىيە ھالقىپ سېتىۋالسىمۇ بولىدۇ.

2) كۆچۈرۈش گۇۋاھنامىسى

(1) شەھەر - بازار ئاھالىلىرىنىڭ ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىش مۇناسىۋىتىنى كۆچۈرۈش گۇۋاھنامىسى شەھەر - بازار ئاھالىلىرى كۆچكەندە ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىش مۇناسىۋىتىنى كۆچۈرىدىغان دوكومېنتتىن ئىبارەت. ئۇنىڭ شەكلى تۆۋەندىكىچە:

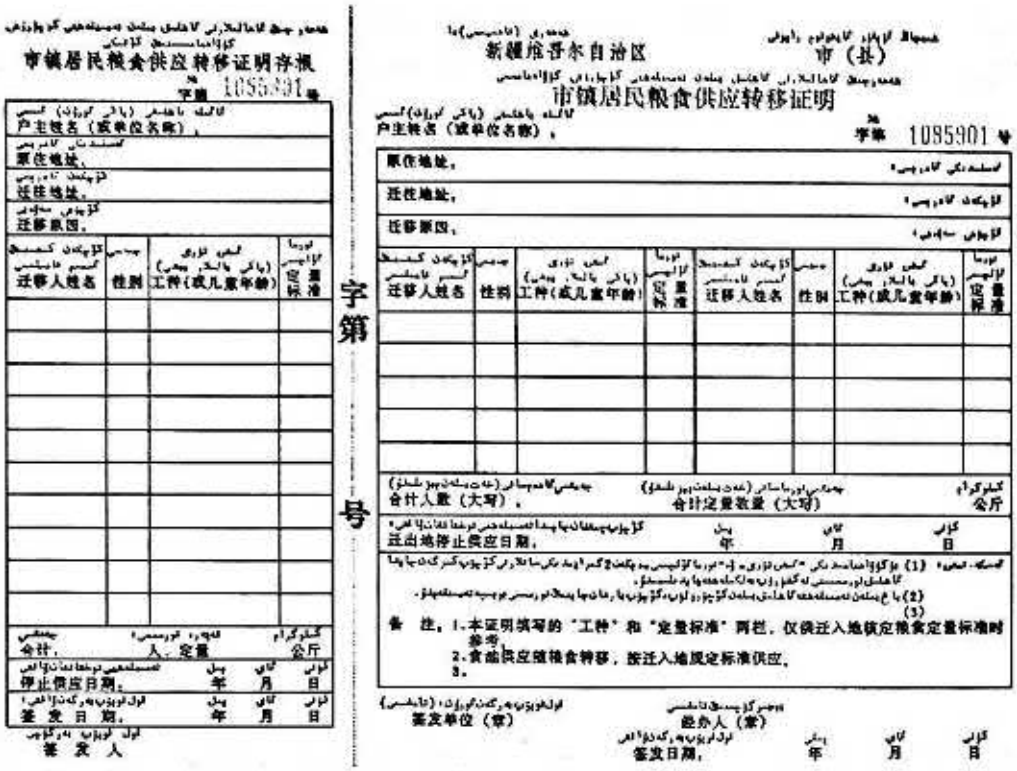

رەسىم: 2 — 3 شەھەر ـ بازار ئاھالىلىرىنىڭ ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىش مۇناسىۋىتىنى كۆچۈرۈش گۇۋاھنامىسى

(2) يېزىلارنىڭ ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىشىنى كۆچۈرۈش گۇۋاھنامىسى دېھقان، چارۋىچىلار باشقا جايغا كۆچكەندە ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىش مۇناسىۋىتىنى كۆچۈرىدىغان دوكۇمېنتتىن ئىبارەت. ئۇنىڭ شەكلى تۆۋەندىكىچە:

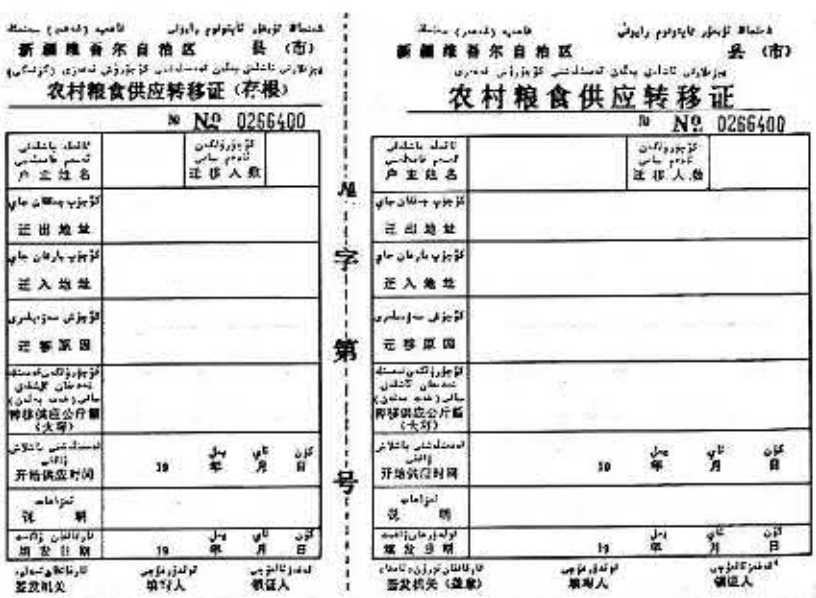

رەسىم: 2 — 4 يېزىلارنىڭ ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىش مۇناسىۋىتىنى كۆچۈرۈش گۇۋاھنامىسى

يۇقىرىدىكى كىنىشكا، ئىسپاتلاردىن باشقا، گوۋۇيۈەننىڭ «تاۋار ئاشلىق يەيدىغان نوپۇسنىڭ كۆپەيمىشىنى تىزگىنلەش توغرىسىدا يوليورۇق» بىغا ئاساسەن، 1978 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «يېزا ئىگىلىك نوپۇسىدىن تاۋار ئاشلىق يەيدىغان نوپۇسقا ئۆزگەرگەنلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ئۇقتۇرۇشنامىسى» نى باستۇرۇپ دەرىجىمۇ دەرىجە ناھىيىلىك، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىگە تارقاتتى، ئۇ 9 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن ئېتىبارەن ئىشلىتىلدى. شۇنىڭدەك يەنە يېزا ئىگىلىك نوپۇسىدىن تاۋار ئاشلىق يېيىشكە ئۆزگەرگەن نوپۇس ۋە شەھەر - بازارغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان ھەربىي سەپتىن قايتقان، بوشانغان ھەربىيلەر نوپۇس، ئاشلىق مۇناسىۋىتىدىن باشقا يەنە مۇشۇ ئۇقتۇرۇشنامىغا ئاساسەن تاۋار ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىش مۇناسىۋىتىنى بېجىرىشى بەلگىلەندى.

3) تارقىتىش ۋە باشقۇرۇش

1957 - يىلدىن باشلاپ ئاشلىق، ياغنى بىرتۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش يولغا قويۇلغاندا، ئاشلىق بىلەن تەمىنلەيدىغان تۇرلۇك كىنىشكىلار، كۆچۈرۈش گۇۋاھنامىلىرىنىڭ ھەممىسىنى ئاشلىق نازارىتى بىرتۇتاش باستۇرۇپ تارقاتتى. 1961 - يىل 2 - ئايدا تەمىنلەش كىنىشكىلىرى، كۆچۈرۈش گۇۋاھنامىلىرى ۋە ئاشلىق، يەم - بوغۇز بېلىتى مەلۇمات جەدۋەللىرى ھەم ھېساب خاتىرىلەش دوكۇمېنتلىرى قاتارلىقلارنى جايلار ئاشلىق نازارىتى بىرتۇتاش تۈزۈپ تارقاتقان شەكىل بويىچە ئۆزلىرى باستۇردى. جايلار تەمىنلەش كىنىشكىسىنى باستۇرغاندا، ئۆز جايىنىڭ ئەھۋالىغا ئاساسەن، تۇر، شەكىل جەھەتتە بىرئاز پەرقلىق باستۇردى، لېكىن كۆچۈرۈش گۇۋاھنامىسىنىڭ شەكلى ئوخشاش بولدى.

1962 - يىلى ئاشلىق نازارىتى تۆۋەندىكىلەرنى بەلگىلىدى: شەھەر - بازار ئاھالىلىرىگە ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىش مۇناسىۋىتىنى كۆچۈرۈش گۇۋاھنامىسى تارقاتقاندا كۆچۈپ كىرگەن جايدىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ نورما بېكىتىشتە پايدىلىنىشى ئۈچۈن ئەينى ۋاقىتتىكى ئىش تۇرى نورمىسى ۋە تەمىنلەش توختىتىلغان ۋاقتىنى ئەسكەرتىپ قويۇش، گۇۋاھنامىغا شەھەرلىك، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ ۋە گۇۋاھنامە تارقاتقان ئاشلىق دۇكىنىنىڭ تامغىسى ۋە بېجىرگۈچىنىڭ خۇسۇسىي تامغىسىنى بېسىش كېرەك. ئىچكى ئۇلكىلەرگە كۆچۈدىغانلارنىڭ گۇۋاھنامىسى خەنزۇچە خەت بىلەن يېزىلىشى لازىم.

1963 - يىل 10 - ئايدا ئاشلىق مىنىستىرلىكى شەھەر - بازار ئاھالىلىرىنىڭ ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىش مۇناسىۋىتىنى كۆچۈرۈش گۇۋاھنامىسىنى بىرتۇتاش بېسىپ تارقاتتى. چىقىمنى تېجەش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايوندا ساقلىنىپ تۇرۇۋاتقان كۆچۈرۈش گۇۋاھنامىلىرى ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە داۋاملىق ئىشلىتىلدى، ئىچكى ئۇلكىلەرگە كۆچىدىغانلارغا بىرەك ئاشلىق مىنىستىرلىكى بىرتۇتاش بەلگىلىگەن كۆچۈرۈش گۇۋاھنامىسى ئىشلىتىلدى. شۇنىڭدىن كېيىن، جايلاردا ئىشلىتىلىدىغان كۆچۈرۈش گۇۋاھنامىسىنى ئاپتونوم رايون بىرتۇتاش باستۇردى.

1963 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى تۆۋەندىكىلەرنى بەلگىلىدى: ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈەننى سىستېمىسىدىن يەرلىككە ئالمىشىدىغان ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈەننىڭ تۆۋەندىن يۇقىرى ئاشلىق تارماقلىرى ئاشلىق مۇناسىۋىتىنى ئالماشتۇرۇش ئىسپاتى بېرىدۇ، كۆچۈپ كىرگەن جايدىكى دۆلەت ئاشلىق تارماقلىرى شۇ جايدىكى ج غ تارماقلىرىنىڭ ئۇنى نوپۇسقا ئېلىش پىكرى ۋە يۇقىرىدىكى ئالماشتۇرۇش ئىسپاتىغا ئاساسەن ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەش رەسمىيىتىنى بېجىرىدۇ. ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈەندىن ئىچكىرىگە كۆچىدىغان ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈەندىكى تۆۋەندىن يۇقىرى ئاشلىق تارماقلىرىدىن بېرىلگەن ئاشلىق مۇناسىۋىتىنى ئالماشتۇرۇش ئىسپاتىنى ئېلىپ، تۇرۇشلۇق جايدىكى دۆلەت ئاشلىق تارماقلىرىغا بېرىپ ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش مۇناسىۋىتىنى كۆچۈرۈش گۇۋاھنامىسىغا تېگىشىۋالىدۇ. 1966 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى

ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بېكىتىۋىنىدىكى تۆۋەندىن يۇقىرى ئورۇنلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بېكىتىۋىنى خادىملىرىنىڭ ئاپتونوم رايون سىرتىغا كۆچكەن ۋاقتىدىكى ئاشلىق مۇناسىۋىتىنى كۆچۈرۈش رەسمىيىتىنى ۋاكالىتەن بېجىرىشنى ماقۇل كۆردى. بۇ مۇناسىۋەت بىلەن ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بېكىتىۋىنى ئارقا سەپ تەمىنات باشقارمىسىنىڭ تەمىنلەش - سېتىش بۆلۈمى، ئاشلىق نازارىتى بىرلىكتە تۆۋەندىكىلەرنى ئۇقتۇردى:
ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بېكىتىۋىنىدىكى ھەرقايسى يېزا ئىگىلىك، بىناكارلىق - قۇرۇلۇش شىلىرى شتابى ۋە ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بېكىتىۋىنى تەمىنلەش - سېتىش بۆلۈمى قارمىقىدىكى ئۇرۇمچى، شىخەنزىلەردىكى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەش پونكىتلىرى ئاشلىق مۇناسىۋىتىنى كۆچۈرۈش رەسمىيىتىنى ۋاكالىتەن بېجىرىدۇ، شى شتابى ۋە ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىگە يىراق تۇمان - مەيدانلار ھاۋالە بىلەن ۋاكالىتەن بېجىرسىمۇ بولىدۇ.
كونكرېت ۋاكالىتەن بېجىرىدىغان تۇمان - مەيدانىنى شى ۋە ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى كېڭىشىپ بېكىتىدۇ. ۋاكالىتەن بېجىرىشتە ئىشلىتىلىدىغان ئاشلىق مۇناسىۋىتىنى كۆچۈرۈش گۇۋاھنامىسىنى تۇرۇشلۇق شەھەر، ناھىيىدىكى ئاشلىق ئىدارىلىرى تارقىتىپ، بىرتۇتاش نومۇر قويۇپ، ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ تامغىسىنى باسىدۇ، ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بېكىتىۋىنىدىكى ۋاكالىتەن بېجىرگۈچى ئورۇن گۇۋاھنامىنى تولدۇرغاندا ئاشلىق تامغىسىنى باسىدۇ. بۇ بەلگىلىمە 1978 - يىل 8 - ئايدا ئىجرادىن توختىتىلدى.

1979 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى تۆۋەندىكىلەرنى ئۇقتۇردى: ئۇرۇش تەييارلىقى سەۋەبىدىن جايلارغا تارقاقلاشتۇرۇلغان تاۋار ئاشلىقى يەيدىغان نوپۇسقا ناھىيىلىك (شەھەرلىك) ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ تارقاقلاشتۇرۇش ئىسپاتىغا ئاساسەن، «شەھەر - بازار ئاھالىلىرىنىڭ ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىش مۇناسىۋىتىنى ۋاقىتلىق كۆچۈرۈش گۇۋاھنامىسى» بېرىلىدۇ، ئۇلارنى كۆتۈۋالغان جايدىكى ئاشلىق تارماقلىرى ۋاقىتلىق كۆچۈرۈش گۇۋاھنامىسىگە ئاساسەن ئاشلىق بىلەن ئۇلاشتۇرۇپ تەمىنلەۋېرىدۇ. ئۇلۇكىدىن چىقىپ 3 ئايدىن ئارتۇق باشقا جايلارنىڭ قۇرۇلۇشىغا يارىدەم بېرىدىغان ۋە ئىشلەپچىقىرىشقا قاتنىشىپ پراكتىكا قىلىدىغان 50 تىن ئارتۇق خادىمغا شەھەر - بازاردا ۋاقىتلىق ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىش مۇناسىۋىتىنى كۆچۈرۈش گۇۋاھنامىسى بېرىلىدۇ. 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ «شەھەر-بازار ئاھالىلىرىنىڭ ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىش مۇناسىۋىتىنى ۋاقىتلىق كۆچۈرۈش گۇۋاھنامىسى، گە دائىر بىرقانچە مەسىلە توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، شەھەر - بازار ئاھالىلىرى ئۆلكە ھالقىپ كۆچسە، ئۇلارنىڭ ئۇزۇندىن بېرى يىغىلىپ قالغان ئاشلىقى بىلەن بىللە كۆچۈشىگە يول قويىدى. يېزا ئىگىلىك نوپۇسى سىياسەتتىكى بەلگىلىمىلەر بويىچە شەھەر - بازارغا كۆچسە، كۆچكەن جايدىكى ئاشلىق تارماقلىرى يېزىلاردا ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىش مۇناسىۋىتىنى كۆچۈرۈش گۇۋاھنامىسى تارقاتقاندا، دېھقانچىلىق گۇڭشې، ئەترەتلىرىدە ئۇزلىرى ئىشلەپچىقارغان ئاشلىقنى يەۋتىپ كۆچكەن ئائىلىلەرنىڭ شۇ يىلى ئېشىنغان ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى دۆلەتكە سېتىپ بېرىشى شەرت قىلىنىدى؛ دۆلەتنىڭ بىرتۇتاش سېتىش ئاشلىقىنى يەۋاتقان بولسا، يېزىلارغا ئاشلىقنى بىرتۇتاش سېتىش كۆرسەتكۈچى مۇناسىپ ھالدا ئازايتىلىدى. شۇ يىلى 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى تۆۋەندىكىلەرنى بەلگىلىدى: ج خ تارماقلىرىنىڭ ماقۇللۇقى بىلەن شەھەر-بازارلاردىكى ئائىلىسىگە قايتىدىغان ئەمگەك بىلەن ئوزۇقلىنىدىغان ۋە ئەمگەك بىلەن تەربىيىلەشتىن قويۇپ بېرىلگەنلەرگە شەھەر - بازار ئاھالىلىرىنىڭ ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىش مۇناسىۋىتىنى كۆچۈرۈش گۇۋاھنامىسى بېرىلىدۇ؛ يېزىدىكى ئائىلىسىگە قايتقانلارغا (قولغا ئېلىنىشتىن ئىلگىرى شەھەردىن كەلگەن، قويۇپ بېرىلگەندە ج خ تارماقلىرى يېزىغا بېرىپ تۇرۇشنى بۇيرىغانلارنى ئوز ئىچىگە ئالىدۇ) بىردەك يېزىدا ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىش مۇناسىۋىتىنى كۆچۈرۈش گۇۋاھنامىسى بېرىلىدۇ.

1984 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ «گوۋۇيۈەننىڭ ى [1980] 212 - نومۇرلۇق ھۆججىتىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، ئاشلىق مۇناسىۋىتىنى كۆچۈرۈشنى ېېجىرىش مەسىلىسى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» نى تارقىتىپ، تۆۋەندىكىلەرنى بەلگىلىدى: ئۆلكە ھالقىپ يۆتكىلىدىغان دۆلەت دېھقانچىلىق كارخانا ئورنى، كەسىپىي ئورۇنلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ قولىدا يۆتكىلىپ كىرىدىغان ئۆلكە، شەھەر، ئاپتونوم رايوندىكى تەشكىلات تارماقلىرى ياكى ئەمگەك - كادىرلار تارماقلىرى تەستىقلىغان يۆتكىلىپ كىرىش ئىسپاتى ۋە ج خ تارماقلىرىنىڭ شەھەر - بازاردا نوپۇسقا ئېلىنىشىنى تەستىقلىغان ئىسپاتى ھەم ئاشلىق مۇناسىۋىتىنى كۆچۈرۈش ئىسپاتى بولسىلا (شەھەرگە ياكى يېزىغا بولسۇن) ئاشلىق تارماقلىرى شەھەر - بازاردا ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىش مۇناسىۋىتىنى ۋاقتىدا ېېجىرىپ ېېرىشى شەرت. پېنسىيىگە چىققان، خىزمەتتىن چېكىنگەندىن كېيىن بەلگىلەنگەن شەرتلەرگە ئۇيغۇن بولۇپ، شەھەر - بازارغا ئورۇنلاشتۇرۇشقا تېگىشلىك دۆلەت دېھقانچىلىق كارخانىلىرى، كەسىپىي ئورۇنلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ قولىدىكى ئىسپاتى تولۇق بولسىلا، ئاشلىق تارماقلىرى بۇلارنىڭمۇ شەھەر - بازاردا ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىش مۇناسىۋىتىنى ۋاقتىدا ېېجىرىپ ېېرىشى لازىم. 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «دۆلەت دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق، ئورمانچىلىق، بېلىقچىلىق مەيدانلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئاشلىق مۇناسىۋىتىنى كۆچۈرۈشكە دائىر بىرقانچە مەسىلە توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: دۆلەت دېھقانچىلىق، ئورمانچىلىق، چارۋىچىلىق، قوشۇمچە كەسىپ، بېلىقچىلىق مەيدانلىرىنىڭ ئىشچى - خىزمەتچىلىرى ئۆلكە سىرتىغا كۆچسە، ئەگەر ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈەنى سىستېمىسىنىڭ كادىرى بولسا، ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈەندىكى شىددەن يۇقىرى سىياسىي تارماقلار تەستىقلىغان رەسمىيەت بويىچە شەھەر - بازاردا ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىش مۇناسىۋىتى ېېجىرىلىدۇ؛ ئىشچى ئاپتونوم رايونلۇق ئورۇنغا تەۋە بولسا، ئەمگەك - كادىرلار نازارىتى تەستىقلىغان رەسمىيەت بويىچە ئىشلەپچىقىرىش-قۇرۇلۇش بىكىتۈەنگە بىۋاستە قاراشلىق ئورۇنغا تەۋە بولسا، ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈەنى تەستىقلىغان رەسمىيەت بويىچە؛ ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر ۋە ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈەندىكى شى (ئىدارە) ئورۇنلىرىغا تەۋە بولسا، تۇرۇشلۇق جايىدىكى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئەمگەك - كادىلار ئىدارىسى (باشقارمىسى) تەستىقلىغان رەسمىيەت بويىچە شەھەر - بازاردا ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىش مۇناسىۋىتى ېېجىرىلىدۇ. 1986 - يىل 6 - ئايدا ماتارىپ نازارىتى، جامائەت خەۋپسىزلىكى نازارىتى، ئاشلىق نازارىتى بىرلىكتە دۆلەت ماتارىپ كومىتېتى، جامائەت خەۋپسىزلىكى مىنىستىرلىكى، سودا مىنىستىرلىكىنىڭ ئادەتتىكى ئالىي مەكتەپلەر ھاۋالە بويىچە قوبۇل قىلىپ تەربىيىلەيدىغان ئوقۇغۇچىلارنىڭ نوپۇس، ئاشلىق مۇناسىۋىتىنى كۆچۈرۈشكە رۇخسەت قىلىش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشنى تارقىتىپ، يېزىدىن ياكى شەھەردىن كۆچۈپ چىققان بولسۇن، كۆچۈپ كىرگەن جايىنىڭ بىردەك ش ئۇ ئا ر ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش ئىشخانىسىنىڭ قوبۇل قىلىش ئۇقتۇرۇشنامىسىگە ئاساسەن، نوپۇس، ئاشلىق مۇناسىۋىتىنى ېېجىرىپ ېېرىشنى بەلگىلىدى.

1986 - يىل 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ بەلگىلىمىسىگە ئاساسەن، سودا مىنىستىرلىكى بەلگىلىگەن شەكىل بويىچە، ئۇيغۇرچە، خەنزۇچە 2 خىل يېزىقتا «شەھەر-بازار ئاھالىلىرىنىڭ ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىش مۇناسىۋىتىنى كۆچۈرۈش گۇۋاھنامىسى» ۋە «يېزىلاردا ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىش مۇناسىۋىتىنى كۆچۈرۈش گۇۋاھنامىسى» نى باستۇرۇپ جايلارغا تارقاتتى. بۇ يېڭى گۇۋاھنامىلەر 1987 - يىل 1 - ئايدىن ئېتىبارەن ئىشلىتىلدى. باشقۇرۇش چارىسى 1990 - يىلغىچە ئىجرا قىلىندى.

VII باب

ئاشلىق دۇكىنى، ئاشلىق پونكىتىنى تاللاپ تونۇشتۇرۇش

ئاشلىق دۇكىنى (ئاشلىق، باغ ماگىزىنى)، ئاشلىق پونكىتى (يېزا ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش پونكىتى ۋە چارۋىچىلىق ئاشلىق پونكىتى) ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئاساسىي قاتلام كارخانىلىرىدۇر. ئاشلىق، ياغنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش، بىر تۇتاش سېتىش يولغا قويۇلغان مەزگىللەردە، شەھەر ئاشلىق دۇكانلىرى ئىشلەپچىقىرىش ئۈچۈن خىزمەت قىلىش، خەلق تۇرمۇشى ئۈچۈن خىزمەت قىلىشنى ئاساسىي مەقسەت قىلىپ، ناھىيىدىن يۇقىرى شەھەر، سانائەت، كان رايونلىرىدىكى ئاھالىلەرنى ئاشلىق، ياغ نورمىسى بىلەن تەمىنلەش ۋەزىپىسىنى ئۈتەپ، تېپىك مەھسۇلات تەقسىم قىلىش تۈزۈمىنى يولغا قويۇپ كەلدى. ئاشلىق پونكىتلىرىنىڭ كۆپىنچىسى يېزا، چارۋىچىلىق رايونلىرىدا تەسىس قىلىنغان بولۇپ، يېزىلاردىكى نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان نوپۇس ۋە چارۋىچىلىق نوپۇسىنى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەش ۋەزىپىسىنى زىممىسىگە ئالغاندىن سىرت، يەنە يېزىلاردا ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش، ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىش ۋە ئاشلىق، ياغ ساقلاش - باشقۇرۇش، يۆتكەش قاتارلىق ئومۇمىي كەسىپلەرنىمۇ زىممىسىگە ئېلىپ كەلدى. ئىلاھات، ئېچىۋېتىشتىن كېيىن، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق دۇكىنى، ئاشلىق پونكىتلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر كېلىشىم باھا ئارقىلىق تەكسە باھانى تولۇقلاپ، پىششىق يېمەكلىك ئارقىلىق خام يېمەكلىكنى تولۇقلاپ (تەييار ئاشلىق، ياغنى پىششىق يېمەكلىككە ئايلاندۇرۇپ بازارغا سېلىش) ۋە باشقا كۆپ خىل ئىگىلىكنى پائال راۋاجلاندۇرۇپ، ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ زىيانىنى ئازايتىشقا پائال تۆھپە قوشتى. جايلاردىكى ئاشلىق دۇكانلىرى، ئاشلىق پونكىتلىرىنىڭ كۆپ يىللاردىن بۇيانقى تەرەققىيات ئۆزگىرىشلىرىنى ئەكس ئەتتۇرۇش ئۈچۈن، قىسمەن ئاشلىق دۇكىنى، ئاشلىق پونكىتىنى قىسقىچە تونۇشتۇرىمىز.

§ 1 . ئاشلىق دۇكىنىنى تاللاپ تونۇشتۇرۇش

1. ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى تيانشان رايونلۇق شۆبە ئىدارىسىنىڭ مەيدان ئاشلىق دۇكىنى

تيانشان رايونلۇق ئاشلىق شۆبە ئىدارىسىنىڭ مەيدان ئاشلىق دۇكىنى ئۈرۈمچى شەھىرىنىڭ ساغلاملىق بولىدىكى 3 - قورۇغا جايلاشقان بولۇپ، 1953 - يىلى قۇرۇلغان. دۇكاننىڭ تىجارەت كۆلىمى 82.176 كۋادرات مېتىر، دۇكاننىڭ ئەسلى نامى ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ 3 - ماگىزىنى بولۇپ، 1958 - يىلى مەيدان ئاشلىق دۇكىنىغا ئۆزگەرتىلگەن. 8 ئىشچى - خىزمەتچى بار، بۇنىڭ ئىچىدە ئاز سانلىق

مىللەت ئىشچى - خىزمەتچى بىر نەپەر. بۇ دۆكان خەلق مەيدانى رايونىدىكى 2800 دىن ئارتۇق ئائىلە، 8400 ئادەمنى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەش ۋەزىپىسىنى زىممىسىگە ئالغان، ئىچىمغا 116 مىلك 700 كىلوگرام تەبيار ئاشلىق، 2100 كىلوگرام ياغ ساتىدۇ. مەزكۇر دۆكاندىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئۆزۈندىن بۇيان ئەلا مۇلازىمەت قىلىشتا چىلك تۇرۇپ، كۆرۈنەرلىك تۆھپە يارانقانلىقى ئۈچۈن، 1959 - يىلى ئاپتونوم رايونلىك مالىيە - سودا سىستېمىسى بويىچە ئىلغار ئورۇن بولۇپ باھالانغان. 1978 - يىلى ئاشلىق دۆكىنى ئۆزگەرتىپ قۇرۇلغاندىن كېيىن، قۇرۇلۇش كۆلىمى 148 كۋادرات مېتىر بولغان. دۆكانلىك تەمىنلەش دائىرىسى «مىڭدې» يولى، «خەلق» يولى، «جۇڭخەن» يولى، «مەدەنىيەت» يولى، «شەرق شامىلى» يولى ھەم «شىمالىي ئازادلىق» يولى رايونىغا كېڭەيگەن، تەمىنلەيدىغان ئائىلە 4897 گە، نوپۇس 15 مىڭ 440قا، ئايدا تەمىنلەيدىغان ئاشلىق 260 مىلك كىلوگرامغا، ئىشچى - خىزمەتچىسى 14كە يەتتى، بۇنىلك ئىچىدە ئاز سانلىق مىللەت ئىشچى - خىزمەتچى 3.

1982 - يىلى مەيدان ئاشلىق دۆكىنى جۇڭگو كومپارتىيىسىنىڭ ياشلار ئىتتىپاقى ئۇرۇمچى شەھەرلىك كومىتېتىنىڭ «مۇنەۋۋەر ئاشلىق دۆكىنى بەرپا قىلىش، مۇنەۋۋەر تىجارەت خادىمى بولۇش» نى قانات يايدۇرۇش چاقىرىقىغا ئاۋاز قوشۇپ، ئىشنى «دۆكان قىياپىتىنى ئۆزگەرتىش، پاسكىنا، قالايمىقان، ناچار» لىقنى ئۆزگەرتىشتىن باشلاپ، ئۆزلىرى ھەربىرىكە كېلىپ دۆكاننى ئاقارتقان، دۆكان قىياپىتىنى گۈزەللەشتۈرگەن، ھەر ھەپتىنىلىك 6 - كۈنى چوڭ تازىلىق قىلىشنى چىلك تۇتۇپ داۋاملاشتۇرغان. دۆكاندا مۇلازىمەت مۇنبىرى، ئادەل گىر تۇرغۇزۇپ، خېرىدارلارنىڭ ئىشلىتىشى ئۈچۈن خالتا، بوتۇلكا، يېپ - يىڭنە، پىكىر دەپتەرلىرىنى تەييارلاپ قويغان. خېرىدارلار ئاشلىق سېتىۋېلىشتا بىلىشكە تېگىشلىك ئىشلار، شۇ ئايلىق ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەش نىسبىتى، تىجارەت ۋاقتى جەدۋىلى، مۇلازىمەت ئەھدىنامىسى، مۇلازىمەت مۇزلىرى، دۆكانلىك تىجارەت مەقسىتى، پۈكەي ئىنتىزامى قاتارلىقلارنى تامغا چېقىرىشنى چىلك تۇرۇپ ئورۇنداپ، دۆكانلىك مۇلازىمەت خىزمىتىنى پەيدىنپەي تۇزۇملەشتۈرگەن. شۇ يىلى مەيدان ئاشلىق دۆكىنى ئاشلىق نازارىتى تەرىپىدىن «ئاپتونوم رايون ئاشلىق سىستېمىسى بويىچە ئىلغار ئورۇن» بولۇپ باھالانغان.

1985 - يىل 3 - ئايدا مەيدان ئاشلىق دۆكىنى ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى تەرىپىدىن تۇنجى تۇركۈمدە توپ ۋە پارچە سېتىش پەرقى سىناق قىلىنىدىغان ئاشلىق دۆكانلىرىنىڭ بىرى قىلىنىپ، ئۆز ئالدىغا تىجارەت قىلىش، مۇستەقىل ھېسابات قىلىش، پايدا - زىيىنىغا ئۆزى ئىگە بولۇش يولغا قويۇلغان. شۇنىڭدىن باشلاپ، ئاشلىق دۆكىنى «بىر كەسىپنى ئاساس قىلىپ، كۆپ خىل ئىگىلىك بىلەن شۇغۇللىنىش» فاكتورىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، ئاھالىلەرنى تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىش شەرتى ئاستىدا، كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتى دائىرىسىنى كېڭەيتىپ، پىلىتە قۇيماق، سېرىقئاش، لەڭپۇك، پۇرچاق سۈتى، سومسەن، لەغمەن، ساڭزا قاتارلىق پىششىق بىمەكلىكلەر بىلەنمۇ تەمىنلىگەن. 1987 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا پىششىق بىمەكلىك تىجارىتىنىڭ ئۆزىدىنلا 24 مىلك يۈەن پايدا يارانقان. 1985 - يىل 3- ئايدىن 1986 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە ئاشلىق دۆكىنى توپ ۋە پارچە سېتىش پەرقىنى يولغا قويۇپ، 80 مىلك 900 يۈەن پايدا يارانقان. سىناق لايىھىسىدىكى بەلگىلىمە بويىچە 2 يىلدا تېنىشان رايونلۇق شۆبە ئاشلىق ئىدارىسىگە 51 مىلك 600 يۈەن پايدا تاپشۇرۇپ، ئۆزىگە 29 مىلك 300 يۈەن پايدا قالدۇرغان. 1985 - 1986 - يىللىرى ئۈدا 2 يىل ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى بويىچە ئىلغار كوللېكتىپ بولۇپ باھالانغان.

1987 - يىلى مەيدان ئاشلىق دۆكىنى شەھەرلىك ھۆكۈمەتنىڭ «كارخانىلاردا ،كۆزنەك، كەسىپ بويىچە مەدەنىي تىجارەتنى قېلىپلاشتۇرۇش پائالىيىتىنى قانات يايدۇرۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» نىڭ روھىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، ئاشلىق دۆكىنىنىڭ مۇلازىمەت خىزمىتىنى يەنىمۇ پروگراممىلاشتۇرۇش، ئۇلچەملەشتۈرۈش، قېلىپلاشتۇرۇش يۈنىلىشى بويىچە تەرەققىي قىلدۇرۇش ئۈچۈن، شەھەرلىك ئاشلىق

ئىدارىسىنىڭ «ئاساسىي قائىدە ئاشلىق دۆكانلىرىنىڭ ئەلا مۇلازىمەت نىزامى»غا ئاساسەن، تىجارەت ئىدىيىسىنى توغرىلاپ، «مەدەنىي تىجارەت قائىدىسى» ئاساسىدىكى مۇلازىمەت ئۆلچەملىرىنى تۈزۈپ چىقىپ، «تۆت تەشەببۇسكارلىق» (پارتىيىنىڭ ئاشلىق، ياغ سىياسىتىنى تەشەببۇسكارلىق بىلەن تەشۋىق قىلىش، خېرىدارلار بىلەن تەشەببۇسكارلىق بىلەن سالاملىشىش، تەمىنلەيدىغان سورتلارنى تەشەببۇسكارلىق بىلەن تونۇشتۇرۇش، قېرى، ئاجىز، كېسەل، مېيىپلار، پەن - تېخنىكا خادىملىرىنىڭ ئائىلىسىگە تەشەببۇسكارلىق بىلەن ئاشلىق يەتكۈزۈپ بېرىش)، «ئوچ رازى قىلىش» (رازى بولارلىق جاۋاب بېرىش، رازى بولارلىق مۇلازىمەت قىلىش، خېرىدارلارنى رازى قىلىش)، «تۆت ئوخشاش» (دۆكان ھالقىسىپ كەلگەن خېرىدارلارغا مۇشۇ دۆكان خېرىدارلىرىغا ئوخشاش قىزغىن بولۇش، قېرىلار ۋە بالىلارغا ئوخشاش مېھرىبان بولۇش، مىللىي، خەنزۇ خېرىدارلارغا، تونۇش، ناتونۇشلارغا ئوخشاش ئەتراپلىق مۇلازىمەت قىلىش، خېرىدارلارغا دۆكان تاقالغان ۋاقىتلاردىمۇ ئوچۇق ۋاقىتتىكىگە ئوخشاش تەشەببۇسكار بولۇش)، «بەش ھېسابلاشماسلىق» (خېرىدارلارنىڭ سۆزى بىلەن ھېسابلىشىپ ئولتۇرماسلىق، خېرىدارلارنىڭ پوزىتسىيىسى بىلەن ھېسابلىشىپ ئولتۇرماسلىق، خېرىدارلارنىڭ تەقسىدى بىلەن ھېسابلىشىپ ئولتۇرماسلىق، خېرىدارلارنىڭ كۆپ قېتىم سۈرۈشتە قىلىشى بىلەن ھېسابلىشىپ ئولتۇرماسلىق، خېرىدارلار ھەرىكىتىنىڭ تېز، ئاستىلىقى بىلەن ھېسابلىشىپ ئولتۇرماسلىق) نى ئىشقا ئاشۇرغان. تىجارەت خادىملىرىنىڭ ئىش ۋاقتىدا خىزمەت فورمىسى كىيمىشى، قىياپىتى سالماق بولۇشى، تەمكىن بولۇشى، قورۇنماي ئىش قىلىشى تەلەپ قىلىنغان ۋە ئىشقا ئاشۇرۇلغان.

مەيدان ئاشلىق دۆكىنى 1982 - يىلى «قوش مۇنەۋۋەر» خىزمىتىنى قانات يايدۇرغاندىن ئېتىبارەن، دۆكاندىن چىقىپ مەھەللە، كوچىلارغا بېرىپ ئەھۋال ئىگىلىگەن، بەشتە كاپالەتلەندۈرۈلمىدىغان ئائىلىلەرگە، پېشقەدەم كادىرلارغا، پېشقەدەم قىزىل ئارمىيە جەڭچىلىرىگە، ھەربىيلەر، قۇربان بولغان ھەربىيلەر ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا ھەم تەنھا، يېتىم - يېسىر، ياشانغانلارغا قەرەللىك مۇددەتتە ئادەم بەلگىلەپ ئاشلىق يەتكۈزۈپ بەرگەن، جەمئىي 4097 ئائىلە (قېتىم) گە 296 مىڭ 800 كىلوگرام ئاشلىق، ياغ يەتكۈزۈپ بەرگەن. دۆكان ئىشچى - خىزمەتچىلىرى يەنە خېرىدارلارغا ئاشلىقنى يۈدكۈزۈپ قويۇش، ماشىنا، ۋېلىسىپىتىگە ئېلىشىپ بېرىشنى ئۈزۈن مۇددەت داۋاملاشتۇرۇپ، جەمئىيەتتىكى ھەر ساھەدىكىلەرنىڭ مەدھىيىسىگە ۋە كەڭ خېرىدارلارنىڭ ياخشى باھاسىغا ئېرىشكەن. ئۇرۇمچى شەھەرلىك خەلق رادىئو ئىستانسىسى ۋە «ئۇرۇمچى كەچلىك گېزىتى» ئۇلارنى خەۋەر قىلغان. مەيدان ئاشلىق دۆكىنى «قوش مۇنەۋۋەر»لىك بەرپا قىلىش پائالىيىتىدە ئەلا نەتىجە يارىتقانلىقى ئۈچۈن، جۇڭگو كوممۇنىستىك ياشلار ئىتتىپاقى ئۇرۇمچى شەھەرلىك كومىتېتى تەرىپىدىن 1987 - يىلى «مەدەنىي تىجارەت قىلىشتا ئىلغار ئورۇن» دەپ نام بېرىلگەن.

2. كورلا شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ 4 - ئاشلىق دۆكىنى

بۇ ئاشلىق دۆكىنى 1965 - يىلى كورلا ناھىيىسىنىڭ شەھەر ئىچى قاتناش يولىدا قۇرۇلغان بولۇپ، نامى كورلا ناھىيىلىك 4 - ئاشلىق دۆكىنى ئىدى. دۆكاننىڭ تىجارەت كۆلىمى 210 كۋادرات مېتىر بولۇپ، 11 ئىشچى - خىزمەتچىسى بار ئىدى، ئۇنىڭ ئىككىسى ئۇيغۇر، يەتتىسى خەنزۇ، ئىككىسى خوتۇنزۇ ئىدى. ئۇلار شەھەر ئىچى قاتناش يولىدىكى 8300 دىن ئارتۇق ئاھالىنى ئوزۇقلۇق ئاشلىق، ياغ ۋە 13 مېھمانساراي، مېھمانخانىنى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەيتتى، ئايدا تەمىنلەيدىغان ئاشلىق 163 مىڭ كىلوگرام، ياغ 2300 كىلوگرام ئىدى. 1984 - يىل 4 - ئايدا ناھىيىلىك، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى بىرلەشتۇرۇۋېتىلىپ، ئاشلىق دۆكىنىنىڭ نامى كورلا شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ 4 - ئاشلىق دۆكىنىغا ئۆزگەرتىلگەن. 1989- يىلى ئاشلىق دۆكىنى كېڭەيتىلىپ، تىجارەت كۆلىمى 280 كۋادرات مېتىرغا، تەمىنلەيدىغان ئائىلە 2322گە، نوپۇس 11 مىڭ 379غا، ئايدا تەمىنلەيدىغان ئوزۇقلۇق ئاشلىق 165 مىڭ كىلوگرامغا كۆپەيگەن. 4 - ئاشلىق دۆكىنى قۇرۇلغان كۈندىن تارتىپ 1990 - يىلغىچە چەت - ياقىدا تۇرۇشلۇق يول ئاسراش داۋىنگە،

ھەربىلەرگە، ئىنقىلابىي قۇربان ھەربىلەر ئائىلە ئاۋابىئاتلىرىغا، تەنھا، يېتىم - يېسىر، ياشانغانلارغا ئاشلىق، ياغ يەتكۈزۈپ بېرىش مۇلازىمىتىنى 25 يىل توختاتماي داۋاملاشتۇرغان. بىر يىلدا 1050 ئائىلە (قېتىم) گە 37 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق، 2400 كىلوگرام ياغ يەتكۈزۈپ بەرگەن. 4 - ئاشلىق دۆكىنى يۇقىرىقىدەك خىزمەتلىرى ئۈچۈن كورلا ناھىيىلىك، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى تەرىپىدىن كۆپ قېتىم «ئىلغار كوللېكتىپ» بولۇپ باھالانغان.

1985 - يىلدىن ئېتىبارەن 4 - ئاشلىق دۆكىنى ئالدىنى دۆكان، كەينىنى زاۋۇت قىلىشتا ئۈزۈن مۇددەت چىڭ تۇرۇپ، ئاشلىق، ياغ تەقسىمىي بۇيۇملىرى ۋە تۇرلۈك پىششىق پىمەكلىكلەرنى ئىشلەپ تىجارەت قىلغان. دەسلەپتە ئاساسەن كەسمە چۆپ، ھورنان، قوتۇرماچ سېتىپ، ئېيىغا 2300 يۈەندىن پايدا يارىتقان. 1989- يىلى ئاشلىق دۆكىنى ئالدىنى دۆكان، كەينىنى زاۋۇت قىلىپ، تىجارەت قىلىنىدىغان مەھسۇلات تۈرىنى 17 خىلغا يەتكۈزۈپ، ئېيىغا 2500 يۈەندىن پايدا يارىتقان. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا دۆكان ئىشچى - خىزمەتچىسى توققۇزغا قىسقارتىلغان، بۇنىڭ ئىچىدە ئۇيغۇر ئۇچ، خەنزۇ بەش، خۇيزۇ بىر، ئاشلىق دۆكىنى ئايدا تەمىنلەيدىغان ئاشلىق 165 مىڭ كىلوگرامغا، ياغ 2750 كىلوگرامغا يەتكەن.

3. مىچۇەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ 2 - ئاشلىق دۆكىنى

مىچۇەن ناھىيىلىك 2 - ئاشلىق دۆكىنى 1971 - يىل 5 - ئايدا قۇرۇلغان بولۇپ، مىچۇەن ناھىيە بازىرىدىكى «جەنۇبىي داۋشيالىق» يولى 110 - قورۇغا جايلاشقان. تىجارەت كۆلىمى 200 كىشىدىرات مېتىر، ئىشچى - خىزمەتچىسى سەككىز، بۇنىڭ بىرى ئۇيغۇر، ئالتىسى خەنزۇ، بىرى خۇيزۇ. بۇ ئاشلىق دۆكىنى 1406 ئائىلە، 5244 شەخس - بازار ئاھالىسى (جۈملىدىن شەھەر ئەتراپىدىكى قەغەز زاۋۇتى، 8 - نومۇرلۇق خەت ساندۇقى، قاتناش تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى قاتارلىق 10 ئورۇندىكى ئىشچى - خىزمەتچى ۋە ئۇلارنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرى) نى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەش، يەنە پىلانلىق تەمىنلىنىدىغان پېچەنە - پېرەنىك، ئاشخانا قاتارلىق كەسىپلەرنى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئېلىپ كەلگەن، ئايلىق سېتىش مىقدارى 190 مىڭ كىلوگرام. 1979 - يىلى ئاپتوماتىك گۈرۈچ سېتىش ماشىنىسىدىن بىرنى، ئاپتوماتىك ياغ سېتىش ماشىنىسىدىن بىرنى سېتىۋالغان.

دۆكان ئىشچى - خىزمەتچىلىرى مۇلازىمەت سۈپىتىنى ئۆستۈرۈش ئۈچۈن، 1976 - يىلدىن ئېتىبارەن بەزى ئورۇنلاردىكى ئاشلىق سېتىۋالىدىغان ئائىلىلەرنىڭ يىراقتا ئولتۇرىدىغانلىقى ۋە تەنھا، يېتىم - يېسىر، ياشانغانلارنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىشتا قىينىلىپ قالغانلىقىدەك ئەھۋالغا ئاساسەن، دائىرە ئايرىپ نۆقتا بەلگىلەش، قەرەللىك ئاشلىق ئاپىرىپ بېرىش ئۇسۇلىنى قوللانغان. 1976 — 1984 - يىلغىچە ئاشلىق سېتىۋېلىشتا قىينىلىدىغان ئائىلىلەرگە 13 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق يەتكۈزۈپ بەرگەن، ئورۇن ئىشچى - خىزمەتچىلىرىنىڭ ئىشكى ئالدىغا 486 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق ئاپىرىپ ساتقان. ئاشلىق دۆكىنىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئاممىنىڭ ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىشىغا قولايلىق تۇغدۇرۇش ۋە ئاممىنىڭ نازارىتىنى قوبۇل قىلىش ئۈچۈن، «ئون بولۇش» ، «بەشنى تامغا چىقىرىش» ، «تۆتتە دۆكان تاقىماسلىق» تەن ئىبارەت خىزمەت تۈزۈمىدە ئۈزۈن مۇددەت چىڭ تۇرغان. «ئون بولۇش» : مۇلازىمەت مۇنبىرى، مۇلازىمەت خالتىسى، بوتۇلكا، شوينا، يېپ-يىڭنە، ئادىل گىر، پىكىر دەپتىرى، قايناقسۇ، ياھا جەدۋىلى، ئۈزى ھېسابلاپ كۆرىدىغان چوت بولۇش؛ «بەشنى تامغا چىقىرىش» ئاشلىق، ياغ ياھا جەدۋىلى، بالىلار نورما جەدۋىلى، شۇ ئايلىق تەمىنلەش نىسبىتى جەدۋىلى، بەلگىلەنگەن ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋاقتى جەدۋىلى، تىجارەت ۋاقتى جەدۋىلى تامدا بولۇش؛ «تۆتتە دۆكان تاقىماسلىق» : بايرام كۈنلىرى، دەم ئېلىش كۈنلىرى، چۈشتە، دۆكان ئىدىتلاش ۋاقتىدا دۆكان تاقىماسلىقتىن ئىبارەت بولۇپ، خېرىدارلار كەلگەن ھامان ئاشلىق سېتىۋېلىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىنغان. دۆكاننى تەرتىپلەش - ئىقتىسادچىللىق بىلەن ياشقۇرۇش، خىراجەت چىقىمىنى تېجەش 2 - ئاشلىق دۆكىنىدىكى

ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئىزچىل چاغ تۇرۇپ كەلگەن پرىنسىپ، ئۇلار كۆپ يىللاردىن بۇيان ئۆزلىرى قول سېلىپ ئىشلەپ 13 مىليون كىلوگرام ئاشلىقنى ماشىنىدىن چۈشۈرگەن، 1 مىليون 725 مىڭ دانە خالتىنىڭ ئۈستى قېقىۋالغان. ئۇن زاۋۇتىدىن ئاشلىق دۆكىنىغا 1 مىليون 900 مىڭ كىلوگرام ئۇن توشۇغان. دۆكان قىيابېتىنى ياخشىلاش ئۈچۈن، تاملارنى ئۆزلىرى ئاقارتىپ، ئىشىك - دېرىزىلەرنى ئۆزلىرى سىرلاپ، خىراجەت چىقىمىنى تېجەپ قالغان. 1981 - يىلى مەدەنىي سودا قىلىش، خېرىدارلارنى ئەدەپ بىلەن كۈتۈۋېلىش پائالىيىتى قانات يايدۇرۇلغاندىن كېيىن، دۆكان ئىشچى - خىزمەتچىلىرى تېخىمۇ ئاشلىق ھالدا پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن خېرىدارلار ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىش، چىن نىيىتى بىلەن خېرىدارلار ئۈچۈن باش قاتۇرۇشتا چىڭ تۇرۇپ، مۇلازىمەت سۈپىتىنى ئۈزلۈكسىز ئۆستۈرۈپ، ئاممىنىڭ مەدھىيىسىگە ئېرىشىپ، كۆپ قېتىم ئوبلاستلىق، ناھىيىلىك ئاشلىق سىستېمىسى بويىچە ئىلغار ئورۇن بولۇپ باھالانغان. 1978 - يىلى ئاپتونوم رايونلۇق ئىنقىلابىي كومىتېت تەرىپىدىن «داجەيدىن، داچىگدىن ئۆگىنىش»تە «قىزىل بايراقدار ئورۇن» دەپ نام بېرىلگەن. 1980 - يىلى ئاشلىق مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن «مەملىكەتلىك ئاشلىق سىستېمىسى بويىچە ئىلغار ئورۇن» دەپ نام بېرىلگەن. 1983 - ۋە 1985 - يىللىرى سودا مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن «مەملىكەتلىك سودا سىستېمىسى بويىچە ئىلغار كارخانا ۋە مەدەنىي ئورۇن» دەپ نام بېرىلگەن.

1978 - يىلى ئاشلىق دۆكىنى ئالدىنى دۆكان، كەينىنى زاۋۇت قىلىشنى قانات يايدۇرغان. دەسلىپىدە مايدا پىشۇرۇلغان باقلە، پىلتە قۇيماق، يۇمۇشياۋ قاتارلىق يېمەكلىكلەرنى تىجارەت قىلغان، كېيىن يەنە ئىشچى- خىزمەتچىلەرنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرىنى تەشكىللەپ كەسمە چۆپ، ئۇگرە چۆپ قاتارلىقلارنى ئىشلەپ سېتىپ ۋە دېھقانلارغا پىششىقلاپ بېرىش، تېگىشىپ بېرىش كەسپىنى قانات يايدۇرۇپ، يىلىغا 12 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق تېگىشىپ بەرگەن. 1981 - يىلى ئاشلىق دۆكىنىنىڭ تىجارەت زالىدا قوشۇمچە يېمەكلىكلەر تىجارەت بۆلۈمى تەسىس قىلىپ، ھاراق، تاماكا، شېكەر، توز قاتارلىق تاۋارلارنى ساتقان. 1984 - يىلى پېچىنە - پىرەنىك پىششىقلاش ئورنى قۇرۇپ، تۇخۇم تورت، تاۋسۇ قاتارلىقلارنى ئىشلەپ سېتىپ، كۆپ خىل ئىگىلىكتىن يىلىغا 20 مىڭ يۈەن پايدا يارىتقان. 1990 - يىلى دۆكاندا ئالتە خەنزۇ، بىر خۇيزۇنى ئۆز ئىچىگە ئالغان يەتتە نەپەر ئىشچى - خىزمەتچى بولۇپ، ئۇلار 1100 ئائىلىلىك ئاھالە ۋە ئىشچى - خىزمەتچى، 4000 ئادەمنى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلىگەن، شۇنىڭدەك يەنە سودا - سانائەت ساھەسىنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش كەسپىنى بېجىرىپ، ھەر ئايدا 80 مىڭ كىلوگرامدىن ئارتۇق تەييار ئاشلىق، 1000 كىلوگرامدىن ئارتۇق ياغ ساتقان. شۇ يىلى كېلىشىم باھادا 10 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق، ياغ سېتىپ، قوشۇمچە يېمەكلىكلەر تىجارىتىنى قوشۇپ يىلىغا 8000 يۈەندىن پايدا يارىتقان.

4. قەشقەر شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ 2 - ئاشلىق دۆكىنى

قەشقەر شەھەرلىك 2 - ئاشلىق دۆكىنى قەشقەر شەھىرىنىڭ «غەربىي خەلق» يولىغا جايلاشقان. 1953- يىلى قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىلدە، شەھەرلىك ئاشلىق شىركىتى بىلەن بىرلىشىپ تىجارەت قىلغان، ئورنى بىر كونا ئۆتەڭدە ئىدى، تىجارەتخانا كۆلىمى سەككىز كۋادرات مېتىرلا كېلەتتى، ئاشلىق قورۇ ئىچىدىكى بىر لاپاس ئامبارغا قويۇلاتتى. تىجارەت دائىرىسىنىڭ چەكلىمىسى يوق ئىدى، پۈتۈن شەھەردىكى ئاھالىلەر، ئاشخانىلار خالىغان ۋاقىتتا كېلىپ ئاشلىق، ياغ سېتىۋالاتتى. 1954 - يىلى قەشقەر ۋىلايىتىدە ئاساسىي ئاشلىقنى كىنىشكا بويىچە چەكلىك مىقداردا سېتىش يولغا قويۇلدى، ئاشلىق دۆكىنىنىڭ تەمىنلەش دائىرىسى شەھەرنىڭ جەنۇبىي تەرىپىدىكى ئاھالىلەر ۋە ئورگان، تەشكىلاتلارنىڭ ئاشخانا ئورۇنلىرى، ناۋايخانىلار، ئاشخانىلار بولىدۇ، دەپ ئايرىپ بېرىلگەن. بۇ ۋاقىتتا ئاشلىق دۆكىنىدا تۆت تىجارەت خادىمى بولۇپ، ئۇنىڭ بىرسى خەنزۇ، ئۈچى ئۇيغۇر ئىدى، ئايدا 50 مىڭ كىلوگرام تەييار ئاشلىق ساتاتتى. 1955 - يىلى ئاشلىق شىركىتى ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ، 2 - ئاشلىق دۆكىنى ئاشلىق بۆلۈمى (ئىدارىسى)نىڭ رەھبەرلىكىگە

ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. 1957 - يىلى ئاشلىقنى كىشى بېشىغا نورما بەلگىلەپ، نۆقتا بىكىتىپ تەمىنلەش بولغا قويۇلغاندىن كېيىن، تىجارەت خادىمى ئالتىگە كۆپەيتىلدى، ئۇنىڭ ئىككىسى خەنزۇ، تۆتى ئۇيغۇر ئىدى، بۇ دۆكان 9000 نوپۇسنى تەمىنلەيدى، ئايدا 110 مىڭ كىلوگرام تەييار ئاشلىق ساتتى. 1967 - يىلى ئەسلى ئورنىدا يېڭىدىن 450 كۋادرات مېتىرلىق تىجارەت زالى سېلىپ بېرىلدى.

1957 - يىلى ئاشلىق دۆكىنىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر مەملىكەتلىك ئاشلىق سىستېمىسى بويىچە چاقىرىلغان 1 - قېتىملىق خىزمەت ئىلغارلىرى ۋەكىللىرى يىغىنىنىڭ تەشەببۇسىغا ئاۋاز قوشۇپ، «ئالتىدە ياخشى» (سىياسەتنى ئىجرا قىلىشتا ياخشى، كەسپىي تۈزۈمى ياخشى، مۇلازىمەت پوزىتسىيىسى ياخشى، تىرىشچان - ئىقتىسادچىل بولۇشتا ياخشى، بىخەتەرلىك تازىلىقى ياخشى، ئىتتىپاقلىق - ئۆز ئارا ھەمكارلىشىشى ياخشى) ئاشلىق دۆكىنى بەرپا قىلىش پائالىيىتىنى قانات يايدۇرغاندىن كېيىن، 2 - ئاشلىق دۆكىنى دۆكاننى بالدۇر ئېچىپ، كەچ تاقاپ، ھېيت - بايرام، دەم ئېلىش كۈنلىرى ئوخشاشلا تىجارەت قىلىپ، 365 كۈن تىجارەت قىلىشنى ئىشقا ئاشۇرغان؛ دۆكاندا بوتۇلكا، خالتا، شوينا، يىپ - يىڭنە، ئادىل گىر، چوت، پىكىر دەپتىرى، يۇتۇپ كەتكەن نەرسىلەرنى تونۇپ ئېلىۋېلىش ئورنى قاتارلىق قۇلايلىق مۇلازىمەت تۈرلىرى تەسىس قىلىنغان؛ دۆكان ئىشچى - خىزمەتچىلىرىدىن: پۇل ئېلىپ ئاندىن ئاشلىق بېرىش، يۇقىرى ئاۋازدا ئېلىش ۋە بېرىش، ئاشلىق، ياغ سېتىشتا ئادىل بولۇش، ئاممىنىڭ نەرسىسىنى قىسىپ قالماسلىق تەلەپ قىلىنغان. ئىشچى - خىزمەتچىلەر: «گىر، كەمچەنلەردە تولۇق جىڭلاپ بېرىش، توغرا ھېسابلاپ ۋە يېزىپ ئېنىق تاپشۇرۇش شوئارىنى ئوتتۇرىغا قويغان. 1963 - يىلى ئاشلىق نازارىتىنىڭ «شەھەر - بازاردا ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشنى ياشقۇرۇش خىزمىتىنى كۈچەيتىش توغرىسىدا بىر قانچە بەلگىلىمە» سىگە ئاساسەن، 2 - ئاشلىق دۆكىنى «ئالتىدە ياخشى» ئاشلىق دۆكىنى بەرپا قىلىش پائالىيىتىنى يەنمۇ ئىلگىرىلەپ قانات يايدۇرۇپ «بەشتە تەشەببۇسكار بولۇش» (خېرىدارلارنى تەشەببۇسكارلىق بىلەن قىزغىن كۈتۈۋېلىش، خېرىدارلارنىڭ ئاشلىقنى يۇدۇشىگە، ۋېلىسىپىتقا قويۇۋېلىشىغا تەشەببۇسكارلىق بىلەن ياردەملىشىش، بەشتە كاپالەتلەندۇرۇلىدىغان ئائىلىلەرگە تەشەببۇسكارلىق بىلەن ئاشلىق يەتكۈزۈپ بېرىش، خېرىدارلاردىن تەشەببۇسكارلىق بىلەن پىكىر ئېلىپ تۇرۇش، ئاشلىقنى پىلانلىق ئىشلىتىش، تېجەپ ئىشلىتىشنى تەشەببۇسكارلىق بىلەن تەشۋىق قىلىش)، «سەككىزنى قىلماسلىق» (ئاممىنىڭ ئاشلىقنى كەم جىڭلاپ بەرمەسلىك، نورما سىرتىدا ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلىمەسلىك، ئاشلىق پۇلىنى ئارتۇق ئالماسلىق، خېرىدارلار بىلەن تاكاللاشماسلىق، ئارقا ئىشىك قىلىپ ئاشلىق، ياغ ساتماسلىق، خېرىدارلارنىڭ سوۋغىتىنى قوبۇل قىلماسلىق، ئارتۇق چىقتى ئاشلىق، ياغ پۇلىنى كەم چىققان ئاشلىق، ياغ پۇلىغا توغرىلاپ قويماسلىق، ئاشلىق، ياغ تاۋارلىرىنى كۆپ يەپ، كۆپ ئىگىلىۋالماسلىق) قاتارلىق خىزمەت تۈزۈملىرىنى تۈزۈپ چىققان. 1989 - يىلغىچە ھەربىيلەر ئائىلىسىگە تاۋابىئاتلىرى، بەشتە كاپالەتلەندۇرۇلىدىغان ئائىلىلەر، قېينىنچىلىقى بار ئائىلىلەرگە 1080 قېتىمدا 60 مىڭ كىلوگرامدىن ئارتۇق ئاشلىق ئاپىرىپ بەرگەن. 1964 - يىلدىن ئېتىبارەن ئاشلىق دۆكىنىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر «بىر ئېغىز سۆز بىلەنلا ئېنىق ئورۇندىش»، «بىر جىڭلاپلا دەل چىقىرىش» نى مەشىق قىلىش ۋە چوت سوقۇش تېخنىكىسىنى پىششىق ئىگىلەش ئارقىلىق، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ كەسپىي تېخنىكا سەۋىيىسىنى ئۈنۈملۈك ئۆستۈرگەن. 2 - ئاشلىق دۆكىنى ئاشلىق، ياغ سېتىش خىزمىتىنى قىزغىن ۋەتراپلىق ياخشى ئىشلەشنى ئۆزۈن مۇددەت داۋاملاشتۇرۇپ، كۆپ قېتىم قەشقەر شەھىرىنىڭ ئاشلىق خىزمىتىدە ئىلغار ئورۇن بولۇپ باھالانغان، 1989 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى، جۇڭگو مالىيە - سودا ئىشچىلار ئۈيۈشمىسى تەرىپىدىن مەملىكەتلىك سودا سىستېمىسى بويىچە ئىلغار ئورۇن بولۇپ باھالانغان.

1985 - يىلى كۆپ خىل ئىگىلىك بىلەن شۇغۇللىنىش باشلانغاندىن كېيىن، بۇرۇنقى تىجارەت زالى خەنزۇ ئاشخانىسى، مىللىيچە ئاشخانا، سودا دۆكىنىغا ئۆزگەرتىلىپ، ئاددىي تاماقلار ۋە قوشۇمچە يېمەكلىكلەر تىجارەت قىلىنغان، شۇنىڭدەك يەنە 110 كۋادرات مېتىرلىق تىجارەتخانا ۋە ئامبار، 40 كۋادرات مېتىرلىق پېچىنە -

پىرەنىك پىششىقلاش ئورنى قۇرۇلۇپ، دەنخۇاڭسۇ، پېچىنە، ئاي توقاچ قاتارلىق يېمەكلىكلەر ئىشلەنگەن، ئۇلارنىڭ مەھسۇلاتلىرى شىزاڭنىڭ ئالى رايونىغىچە سېتىلغان، كۆپ خىل ئىگىلىكتىن يىلىغا 50 مىڭ يۈەن پايدا يارىتىلغان.

1990 - يىلى دۆكاندا يەتتە نەپەر (ئۇچى خەنزۇ، تۆتى ئۇيغۇر) ئىشچى - خىزمەتچى بولۇپ، بەش ئاھالىلەر نۇقتىسى ۋە 41 كارخانا، كەسىپىي ئورۇنغا تەۋە 1400 ئائىلە، 11 مىڭ ئادەمنى ئايدا 155 مىڭ كىلوگرام تەييار ئاشلىق بىلەن تەمىنلىگەن. كۆپ خىل ئىگىلىك تۈرىنى شەھەرلىك ئاشلىق، باغ سېتىۋېلىش - سېتىش شىركىتى ئۈتكۈزۈۋېلىپ بىر تۇتاش باشقۇردى.

5. گۈچۈك ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ 4 - ئاشلىق دۆكىنى

4 - ئاشلىق دۆكىنى 1959 - يىلى قۇرۇلغان بولۇپ، دۆكان ناھىيە بازىرىدىكى غەربىي چوڭ كوچىغا جايلاشقان. دۆكاندا ئىككى خەنزۇ، بىر خۇيزۇ ئىشچى - خىزمەتچى بار، تىجارەت كۆلىمى 48 كۇادرات مېتىر بولۇپ، ناھىيە بازىرىدىكى 6 ،، 7 ،، 8 - ئاھالىلەر كومىتېتلىرىدىكى 5100 ئادەمنى ئايدا 65 مىڭ كىلوگرامدىن ئارتۇق ئاشلىق، 1200 كىلوگرام ياغ بىلەن تەمىنلەيدۇ. ئاشلىق دۆكىنى قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىلدە گەرچە شارائىتى ناچار، ئادىمى ئاز بولسىمۇ، لېكىن دۆكان مەسئۇلى يولداش سۈن گۈيلەننىڭ باشچىلىقىدا قۇربان بولغان ھەربىيلەرنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرى ۋە تەنھا، يېتىم - يېسىر، ياشانغانلارغا ئاشلىق، ياغ يەتكۈزۈپ بېرىشنى ئۈزۈپ قويماي داۋاملاشتۇرغان. ئۇزلۇكسىز يېڭىلىق يارىتىش ۋە مۇلازىمەت مۇپتىنى ئۈستۇرۇش ئۈچۈن، بارلىق خىزمەتچىلەر «بىر ئېغىز سۆز بىلەنلا ئېنىق ئورۇنداش» (قاراشلىق رايوندىكى ھەر بىر ئائىلىنىڭ جان سانى، ئاشلىق، ياغ نورمىسى ۋە سېتىۋالىدىغان ئاشلىق، ياغنىڭ ئومۇمىي قىممىتىنى چوت ئىشلەتمەيلا ئېيتىپ بېرىش)، «بىر جىڭلاپلا دەل چىقىرىش» (خېرىدار سېتىۋالىدىغان ئاشلىق سانى بويىچە بىر شارىدىلا دەل چىقىرىش) ماھارىتىنى جاپالىق مەشىق قىلغان ۋە ناھىيە بويىچە بىرىنچى بولۇپ «بىر ئېغىز سۆز بىلەنلا ئېنىق ئورۇنداش»، «بىر جىڭلاپلا دەل چىقىرىش» مۇلازىمەت تۈرىنى يولغا قويۇپ، ئاممىغا قۇلايلىق تۇغدۇرغان ۋە خىزمەت ئۇنۇمىنى ئۈستۈرگەن. 1965 - يىلى 4 - ئاشلىق دۆكىنىغا «ئاپتونوم رايون مالىيە - سودا سىستېمىسى بويىچە ئىلغار ئورۇن» دېگەن نام، 1966 - يىلى ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى غەربىي شىمال بيۇروسى تەرىپىدىن «خىزمەت ئىلغارى» دېگەن نام بېرىلگەن، دۆكان مەسئۇلى سۈن گۈيلەنگە ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى غەربىي شىمال بيۇروسى تەرىپىدىن «خىزمەت ئىلغارى» دېگەن نام بېرىلگەن.

1967 - يىلى دۆكان كېڭەيتىلىپ تىجارەت كۆلىمى 240 كۇادرات مېتىرغا، ئىشچى - خىزمەتچىسى تۆتكە يەتكەن، بۇنىڭ ئىككىسى خۇيزۇ، ئىككىسى خەنزۇ. دۆكانىنىڭ تەمىنلەش دائىرىسىگە گېئولوگىيە 5 - چوڭ ئەترىتى، شەھەر ئەتراپىدىكى كۆكتاتچىلار، باغۋەندى فېرمىسى، چارۋىچىلىق ئەترىتى ھەم شىببېيۇەن يېزىسىدىكى غەيرىي دېھقانچىلىق ئائىلىلىرى قوشۇلۇپ، تەمىنلەيدىغان ئائىلە 1123كە، نوپۇس 6300گە، ئايلىق تەمىنلەش مىقدارى 81 مىڭ كىلوگرامدىن كۆپرەككە يەتكەن. بۇ ئاشلىق دۆكىنى ئىنقىلابىي قۇربان بولغان ھەربىيلەر ئائىلە تاۋابىئاتلىرى، تەنھا، يېتىم - يېسىر، ياشانغانلارغا بىر يىلدا 150 قېتىم، 5000 كىلوگرامدىن ئارتۇق ئاشلىق، ياغ يەتكۈزۈپ بېرىپ تۇرغان.

1985 - يىلى ئاشلىق دۆكىنى ئالدىنقى دۆكان، كەينىنى زاۋۇت قىلىپ قۇرغان، دۆكاندىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر يافدا پىشۇرۇلغان باقلە، نان قاتارلىق يېمەكلىكلەرنى سېتىپ، ئايدا 1000 يۈەن ئەتراپىدا پايدا يارىتقان. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا دۆكان خىزمەتچىسى بەشكە (بىرى ئۇيغۇر، تۆتى خەنزۇ) يېتىپ، 1746 ئائىلە، 6918 ئادەمنى بىر يىلدا 1 مىليون 100 مىڭ كىلوگرامدىن ئارتۇق ئاشلىق، 18 مىڭ كىلوگرام ياغ بىلەن تەمىنلىگەن.

6. غۇلجا شەھەرلىك 7 - ئاشلىق دۇكىنى

7 - ئاشلىق دۇكىنىنىڭ ئەسلى نامى غۇلجا شەھەرلىك ئايالار ئاشلىق دۇكىنى بولۇپ، 1957 - يىل 8 - ئايدا قۇرۇلغان، ئورنى ستالىن كوچىسى 87 - نومۇرلۇق قورۇدا ئىدى. بۇ دۇكانىنىڭ بىرىنچى نۆۋەتلىك مۇدىرى ئىمھانەم بولۇپ، تۆت ئىشچى - خىزمەتچى بار ئىدى، بۇلارنىڭ بىرى ئۇيغۇر، ئۇچى خەنزۇ بولۇپ، ھەممىسى ئايال ئىدى. دۇكانىنىڭ تىجارەت كۆلىمى 40 كۆتادرات مېتىر بولۇپ، مۇقىم تىجارەت دائىرىسى يوق ئىدى، ئاھالىلەر ئاشلىقنى كىنىشكا بويىچە مېتىۋالاتتى. 1958 - يىلى دۇكان كېڭەيتىلىپ تىجارەت كۆلىمى 100 كۆتادرات مېتىرغا يەتكۈزۈلگەن، نامى «8 - مارت» قىزىل بايراق ئاشلىق دۇكىنىغا ئۆزگەرتىلگەن، ئىشچى - خىزمەتچىسى بەشكە يەتكۈزۈلگەن. تەمىنلەش دائىرىسى ستالىن كوچىسى، ئەخمەتجان كوچىسى، دەريا بويى يولى قاتارلىق مەھەللىلەردىكى 5000 دىن ئارتۇق ئادەم ۋە 23 مېھمانسارلار، مېھمانخانا، ئاشخانا بولۇپ، ئېيىغا 73 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق، 2200 كىلوگرام ياغ بىلەن تەمىنلىگەن. شۇ يىلدىن ئېتىبارەن ئۇلار مەخسۇس قول ھارۋىسى تەييارلاپ، ئىنقىلابىي قۇربان ھەربىيلەر ئائىلە ئاۋابئاتلىرى، تەنھا، يېتىم - يېسىر، ياشانغانلار ۋە ئەر - خوتۇن خىزمەت قىلىدىغان ئائىلىلەرگە ئاشلىق يەتكۈزۈپ بېرىش مۇلازىمىتىنى قانات يايدۇرۇپ، شۇ يىلى 300 قېتىمدا 24 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق، 240 كىلوگرام ياغ يەتكۈزۈپ بەرگەن. بۇ خىل مۇلازىمەتنى 1990 - يىلغىچە ئۈزمەي داۋاملاشتۇرغان. مۇلازىمەت سۈپىتىنى ئۆستۈرۈپ، ئاممىنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىشىغا قۇلايلىق يارىتىش ئۈچۈن، دۇكاندىكى مۇلازىمەت پەشتەمدا يىپ-يىڭنە، گېزىت، چاي، ئادەل گىر، باھا جەدۋىلى قاتارلىقلار خېرىدارلارنىڭ پايدىلىنىشىغا تەييارلاپ قويۇلغان. دۇكاندىكى ئىشچى- خىزمەتچىلەر يەنە خېرىدارلارغا يارەملىشىپ ئاشلىقنى يۈدكۈزۈپ قويۇش، ۋېلىسىپىتىگە ئېلىشىپ بېرىش، يىرتىلغان خالتىنى ياماپ بېرىش، ئۆيىگە بېرىپ بېلەت كېسىش، ئالدىن كېلىشىپ ئاشلىق سېتىش قاتارلىق پائالىيەتلەرنى پائال قانات يايدۇرۇپ، ئاممىنىڭ ياخشى باھاسىغا ئېرىشكەن. 1959 - يىلى دۇكانىنىڭ نامى غۇلجا شەھەرلىك 7 - ئاشلىق دۇكىنىغا ئۆزگەرتىلگەن. 1958 — 1963 - يىلغىچە ئاشلىق دۇكىنى غۇلجا شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى تەرىپىدىن ئۈدا ئالتە قېتىم ئىلغار كوللېكتىپ بولۇپ باھالانغان. ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستلىق ئايالار بىرلەشمىسى ۋە غۇلجا شەھەرلىك ئايالار بىرلەشمىسىمۇ لەۋھە تەقدىم قىلىپ تەقدىرلىگەن. 1963 - يىلى ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ۋە ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستى 7 - ئاشلىق دۇكىنىغا «ئالتىدە ياخشى» ئاشلىق دۇكىنى دەپ نام بەرگەن. 1984- يىلى ئاشلىق نازارىتى 7 - ئاشلىق دۇكىنىغا يەنە «ئاپتونوم رايون بويىچە ئىلغار كوللېكتىپ» دەپ نام بەرگەن.

1984 - يىلى ئاشلىق دۇكىنى ئالدىنى دۇكان، كەينىنى زاۋۇت قىلىپ، 13 مىڭ 711 كىلوگرام ئاشلىقنى پىششىق بېمەكلىك، تەقلىدىي بېمەكلىككە ئايلاندۇرۇپ، ئاممىنى تەمىنلەپ، بىر يىلدا 5000 يۈەن پايدا يارىتقان. 1990 - يىلى ئاشلىق دۇكىنى ئالدىنى دۇكان، كەينىنى زاۋۇت قىلىش ئارقىلىق بېمەكلىكنىڭ تۈرىنى 23 خىلغا، مىقدارىنى 7000 كىلوگرامغا يەتكۈزۈپ، ئېيىغا 3000 يۈەندىن پايدا يارىتقان.

1990 - يىل 9 - ئايدا ئاشلىق دۇكىنى يېڭىدىن سېلىنغان غۇلجا شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئورگىنى بىناسىنىڭ 1 - قەۋىتىگە كۆچۈپ كىرگەن. تىجارەت ئورنىنىڭ كۆلىمى 190 كۆتادرات مېتىرغا، ئىشچى - خىزمەتچىسى سەككىز (تۆتى ئۇيغۇر، تۆتى خەنزۇ) گە يەتكەن، بۇنىڭ ئىچىدە ئالىي تىجارەت خادىمى ئۈنۈۋانى ئالغىنى بىر، ئوتتۇرا دەرىجىلىك تىجارەت خادىمى ئۈنۈۋانى ئالغىنى يەتتە بولۇپ، ستالىن كوچىسى، ئەخمەتجان كوچىسى، دەريا بويى يولى، ياشلار يولى، ئالغا كوچىسىدىكى 4186 ئائىلە، 14 مىڭ 887 ئادەمنى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلىگەن، ئېيىغا 170 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق، 3700 كىلوگرام ياغ بىلەن تەمىنلىگەن.

7. پىچان ناھىيىلىك «8 - مارت» ئاشلىق دۇكىنى

پىچان ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «8- مارت» ئاشلىق دۇكىنى ئەسلى شەھەر ئەتراپى ئاشلىق دۇكىنى

بولۇپ، 1960 - يىل 4 - ئايدا مۇشۇ نامغا ئۆزگەرتىلگەن. بۇ دۇكان پىچان ناھىيىسىنىڭ كوناشەھەر يولىدىكى 51 - نومۇرلۇق قورۇغا جايلاشقان، دۇكاندا توققۇز ئىشچى - خىزمەتچى بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئالتىسى خەنزۇ، ئۇچى خۇيزۇ ئىدى، تىجارەت كۆلىمى 150 كۋادرات مېتىر بولۇپ، ناھىيە بازىرى رايونىدىكى 3069 ئائىلە، 5202 ئادەمنى تەمىنلەيتتى، ئېيىغا 72 مىڭ 800 كىلوگرام ئاشلىق، 1301 كىلوگرام ياغ بىلەن تەمىنلىگەن. 1984 - يىلى ئاشلىق دۇكىنى ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ يېنىدىكى (ھازىرقى كونا شەھەر يولى 49-نومۇر) تىجارەت كۆلىمى 180 كۋادرات مېتىر كېلىدىغان ئۆيگە كۆچكەن. دۇكاندىكى ئىشچى - خىزمەتچى 16گە، تەمىنلەيدىغان نوپۇس 14 مىڭ 744كە يەتكەن، ئېيىغا 153 مىڭ 600 كىلوگرام ئاشلىق بىلەن تەمىنلىگەن. دۇكان قورۇلغاندىن باشلاپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر پىشقەدەم كادىرلار، بەشتە كاپالەتلەندۈرۈلىدىغان ئائىلىلەر، تەنھا، يېتىم - يېسىر، ياشانغانلارغا ئاشلىق يەتكۈزۈپ بېرىش پائالىيىتىنى قانات يايدۇرغان ۋە ناھىيە بازىرىدىن 12 كىلومېتىر يىراقلىقتىكى ئارمىيىگە، 50 كىلومېتىر يىراقلىقتىكى ناھىيىلىك كۆمۈركان قاتارلىق ئورۇنلارغا ئاشلىق، ياغ يەتكۈزۈپ بېرىشنى ئۈزۈپ قويماي داۋاملاشتۇرۇپ، 32 يىلدا 5 مىليون 376 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق، 134 مىڭ 400 كىلوگرام ياغ يەتكۈزۈپ بەرگەن. 1964-يىلى ئالاقىدار تارماقلار مۇشۇ ئاشلىق دۇكىنىنىڭ «ئەلا مۇلازىمەت قىلىش، ئىش ئورنىدا لېپ فېڭدىن ئۆگىنىش»نى خام ماتېرىيال قىلىپ، «ئاشلىق دۇكىنىدىكى يېڭى كەيپىيات» ناملىق دراما ئىشلەپ ناھىيىلىك تىياتىرخانىدا ئوينىغاندىن كېيىن ھەر ساھەدە زىلزىلە پەيدا قىلغان. 1960 - يىلى «8 - مارت» ئاشلىق دۇكىنىغا ئاپتونوم رايون تەرىپىدىن «ئاشلىق سېتىۋېسىدىكى ئىلغار ئورۇن» دەپ نام بېرىلگەن. مەزكۇر دۇكاننىڭ تىجارەت خادىمى لېۋگۈيلەن (ئايال) ئادەتتىكى ئىش ئورنىدا «بىر ئېغىر مۇز بىلەن ئېنىق ئورۇنداش» ، «بىر جىڭلاپلا دەل چىقىرىش» ماھارىتىنى يېتىلدۈرۈپ، 1966 - يىلى شەرەپلىك ھالدا ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى غەربىي شىمال بيۈروسى چاقىرغان غەربىي شىمال رايونى مالىيە - سودا سىستېمىسى بويىچە ئىلغار ئورۇن ۋە ئىلغار شەخسلەر ۋەكىللىرى يىغىنىغا قاتناشقان. 1978 - يىلى لېۋ گۈيلەن 5 - نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك خەلق قورۇلتىيىنىڭ ۋەكىللىكىگە سايلانغان.

1979 - يىلدىن ئېتىبارەن ئاشلىق دۇكىنى ئالدىنى دۇكان، كەينىنى زاۋۇت قىلىپ كەسمە چۆپ، نان قاتارلىق تەقلىدىي بۇيۇم، پىششىق يېمەكلىك ۋە كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتى بىلەن شۇغۇللانغان. 1990 - يىلنىڭ ئاخىرىدا دۇكاندىكى ئىشچى - خىزمەتچى 14كە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئۇيغۇر بەش، خەنزۇ بەش، خۇيزۇ تۆت، بۇ دۇكان شەھەر ئاھالىلىرىدىن 2109 ئائىلە، 9238 ئادەمنى نورمىلىق ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەشنى زىممىسىگە ئالغان، ئېيىغا 163 مىڭ 100 كىلوگرام ئاشلىق، 3250 كىلوگرام ياغ، 18 مىڭ كىلوگرام كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، 11 مىڭ كىلوگرام يەم - بوغۇز بىلەن تەمىنلەپ، ئايدا 6227 يۈەن پايدا ئېلىپ كەلگەن.

8. بۇگۇر ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ناھىيە بازىرى ئاشلىق دۇكىنى

بۇگۇر ناھىيىلىك ناھىيە بازىرى ئاشلىق دۇكىنى 1960 - يىلى قورۇلغان بولۇپ، ئورنى ھازىرقى ناھىيىلىك مېھمانساراي قورۇسىدا ئىدى. دۇكاندا ئالتە ئىشچى - خىزمەتچى بولۇپ، ئۇنىڭ ئۇچى ئۇيغۇر، ئۇچى خەنزۇ ئىدى. تىجارەت كۆلىمى 65 كۋادرات مېتىر بولۇپ، ناھىيە بازىرىنىڭ تۆت كوچىسىدىكى 1034 ئائىلە، 5330 ئادەمنى نورمىلىق ئاشلىق، ياغ بىلەن، يەنە 12 ئاشپۇزۇل، مېھمانخانىنى كېرەكلىك ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەيتتى. ئېيىغا 100 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق، 5000 كىلوگرام ياغ بىلەن تەمىنلەيتتى.

1975 - يىلى باشقا جايغا يېڭىدىن ئاشلىق دۇكىنى سېلىندى. تىجارەت كۆلىمى 150 كۋادرات مېتىرغا، ئىشچى - خىزمەتچىسى 11گە يەتكەن، ئۇنىڭ ئالتىسى ئۇيغۇر، بەشى خەنزۇ ئىدى. ئاشلىق، ياغ بىلەن نورمىلىق

تەمىنلىنىدىغان ئائىلە 2253كە، ئادەم 9376گە، ئايلىق تەمىنلەش مىقدارى 185 مىڭ كىلوگرامغا يەتكەن. ئاشلىق دۆكىنى ھەربىيلەر، ئىنقىلابىي قۇربان ھەربىيلەر ئائىلە تاۋابىئاتلىرى، تەنھا، يېتىم - بېسىر، ياشانغانلارغا ئاشلىق يەتكۈزۈپ بېرىشنى كۆپ يىلدىن بۇيان چىڭ تۇرۇپ داۋاملاشتۇرۇپ كەلگەنلىكى ئۈچۈن، 1976 - يىلى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى تەرىپىدىن «ئاپتونوم رايون بويىچە ئىلغار ئاشلىق دۆكىنى» دەپ نام بېرىلگەن.

1985 - يىلى ئاشلىق دۆكىنى ئالدىنى دۆكان ، كەينىنى كارخانا قىلىپ، كەسمە چۆپ، تېز تاماق، ھورنان قاتارلىق يېمەكلىكلەرنى ئىشلەپ ئامىنى تەمىنلەپ، ئىبىنغا 2000 يۈەن ئەتراپىدا پايدا يارىتقان. 1990- يىلى ئامىنى تەمىنلەيدىغان يېمەكلىك تۈرىنى سەككىزگە، ئايلىق پايدىسىنى 7000 يۈەنگە يەتكۈزگەن. 1990- يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاشلىق دۆكىنىنىڭ ئىشچى - خىزمەتچىسى 16غا يەتكەن، بۇنىڭ ئىچىدە ئۇيغۇر سەككىز، خەنزۇ يەتتە، خۇيزۇ بىر. تىجارەت كۆلىمى 330 كۋادرات مېتىرغا يېتىپ، ناھىيە بازىرىنىڭ 11 كوچىسىدىكى 3568 ئائىلە، 12 مىڭ 785 ئادەمنى نورمىلىق ئاشلىق، ياغ بىلەن، 21 ئاشپۇزۇل، مېھمانخانىنى كېرەكلىك ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەيدىغان بولغان، ئىبىنغا 305 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق، 26 مىڭ كىلوگرام ياغ بىلەن تەمىنلىگەن.

9. قۇمۇل شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ 1 - ئاشلىق دۆكىنى

قۇمۇل شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ 1 - ئاشلىق دۆكىنى 1958 - يىلى قۇرۇلغان بولۇپ، قۇمۇل شەھىرىنىڭ شەرقىي «ئازادلىق» يولىدىكى 13 - نومۇرلۇق قورۇغا جايلاشقان، 3 ئىشچى - خىزمەتچىسى بار ئىدى، تىجارەت كۆلىمى 142 كۋادرات مېتىر بولۇپ، شەھەر رايونىنىڭ ئىككى كوچىسىدىكى ئاھالىنى نورمىلىق ئاشلىق، ياغ بىلەن، ئاشپۇزۇل، مېھمانخانا، ئاشخانىلارنى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەيتتى. 1984- يىل 2 - ئايدا ئاشلىق دۆكىنى كېڭەيتىلگەندىن كېيىن تىجارەت كۆلىمى 225 كۋادرات مېتىرغا، ئىشچى- خىزمەتچىسى 8 گە يەتكەن. 1988 - يىلى ئاشلىق دۆكىنى تەمىنلەيدىغان ئائىلە 3129غا، ئادەم 10 مىڭ 71گە، ئايلىق تەمىنلەش مىقدارى 144 مىڭ 600 كىلوگرامغا يەتكەن.

1985 - يىلى ئاشلىق دۆكىنى ئالدىنى دۆكان، كەينىنى كارخانا قىلىپ نان، ھورنان، پىلتە قۇيماق، ماخۇا، يۇگاۋ قاتارلىق پىششىق يېمەكلىكلەردىن 335 مىڭ كىلوگرام سېتىپ، ئىبىنغا 10 مىڭ يۈەن ئەتراپىدا پايدا ئالغان. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا دۆكان ئىشچى - خىزمەتچىسى 16گە يەتكەن، بۇنىڭ ئىچىدە ئۇيغۇر بەش، خەنزۇ توققۇز، خۇيزۇ ئىككى. بۇ دۆكان 3231 ئائىلە، 10 مىڭ 251 ئادەمنى نورمىلىق ئاشلىق، ياغ بىلەن، 10 ئاشپۇزۇل، ئالتە ئاشخانا، ئىككى مېھمانخانىنى كېرەكلىك ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلىگەن. بىر قانچە يىلدىن بۇيان، ئاشلىق دۆكىنى تەنھا، يېتىم - يېسىر، ياشانغانلارنىڭ ئاشلىقىنى يەتكۈزۈپ بېرىش، كىر - قاتلىرىنى يۇيۇپ بېرىشتەك ياخشى ئىشلارنى ئىزچىل داۋاملاشتۇرۇپ كەلگەنلىكى ئۈچۈن، كۆپ قېتىم شەرەپ بىلەن ۋىلايەت، شەھەر دەرىجىلىك ئىلغار ئاشلىق دۆكىنى دېگەن نامغا ئېرىشكەن.

§2. ئاشلىق پونكىتلىرىنى تاللاپ تونۇشتۇرۇش

1. تۇرپان شەھىرى يالقۇنتاغ ئاشلىق پونكىتى

يالقۇنتاغ ئاشلىق پونكىتى «ئىدىقۇت قەدىمىي شەھىرى» ئەتراپىغا جايلاشقان بولۇپ، ئەسلىدە ئاستانە ئاشلىق پونكىتى دەپ ئاتىلاتتى، بۇ پونكىت 1953 - يىلى قۇرۇلغان بولۇپ، تۇرپان شەھەرلىك ئاشلىق

ئىدارىسىنىڭ ئالاقە بالدۇر قۇرۇلغان يېزا ئاشلىق پونكىتلىرىنىڭ بىرى ئىدى. ئۇ ئاستانە، قاراغوجا (يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىلدىكى 5 - رايون بولۇپ، كېيىن يالقۇنتاغ خەلق گۈڭشىسى بولغان) يېزىلىرىنىڭ ئاشلىق، يېغىنى سېتىۋېلىش، تەمىنلەش ۋە ساقلاش - باشقۇرۇش ۋەزىپىسىنى زىممىسىگە ئالغان. پۈنكىتتا 8 ئىشچى - خىزمەتچى بولۇپ، ھەممىسى ئۇيغۇر، 29 ئېغىز ئاشلىق ئامبىرى بولۇپ، 1 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق سىغىدۇ.

يالقۇنتاغ ئاشلىق پونكىتى 1958 - يىلدىن ئېتىبارەن دۆلەتنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش، تەمىنلەش، ساقلاش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش بىلەن بىللە، ئاشلىق خىزمىتىگە بىرلەشتۈرۈپ جان - دىلى بىلەن دېھقانچىلىق ئۇچۇن، گۈڭشې ئەزالىرىنىڭ تۇرمۇشى ئۇچۇن خىزمەت قىلىش، يېزا ئىگىلىكىگە ياردەم بېرىش خىزمىتىدە كۆرۈنەرلىك نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈرۈپ، شۇ جايدىكى پارتكوم تەرىپىدىن «ئىشلەپچىقىرىشنىڭ ياخشى مەسلىھەتچىسى، دېھقانلارنىڭ قەلبىدىكى» دەپ تەرىپلەنگەن. 1964 - يىلى ئاشلىق نازارىتى تەرىپىدىن «بەشتە ياخشى» ئاشلىق پونكىتى دېگەن شەرەپلىك نام بېرىلگەن. 1966 - يىلى ئاپتونوم رايونىنىڭ مالىيە - سودا سېپىدىكى 20 قىزىل بايراقنىڭ بىرى، غەربىي شىمال رايونىنىڭ مالىيە - سودا سېپىدىكى 30 قىزىل بايراقنىڭ بىرى بولۇپ باھالىنىپ، شەرەپ بىلەن غەربىي شىمال بيۇروسى چاقىرغان مالىيە - سودا سېپىدىكى ئىلغارلار ۋەكىللىرى يىغىنىغا قاتناشقان. «جۇڭگو مالىيە - سودا گېزىتى» يالقۇنتاغ ئاشلىق پونكىتىنىڭ دېھقانچىلىققا ياردەم بېرىش، يېزا خەلقىنىڭ تۇرمۇشىنى ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇشتىكى ئىلغار ئىش - ئىزلىرىنى تونۇشتۇرغان. ئاشلىق نازارىتى ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق سىستېمىسىغا يالقۇنتاغ ئاشلىق پونكىتىدىن ئۆگىنىش چاقىرىقىنى چىقارغان.

يالقۇنتاغ ئاشلىق پونكىتىنىڭ كۆپ يىللاردىن بۇيان خىزمەتنى ياخشى ئىشلىشى ئاساسەن پونكىتتىكى بارلىق ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ جاپا - مۇشەققەتكە چىداپ ئىتتىپاقلىشىپ كۈرەش قىلغانلىقىدىن بولغان. ئاشلىق پونكىتىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر دېھقانچىلىق ۋە شۇ جايىنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىغا پىششىق بولۇپ، دېھقانلار بىلەن قان بىلەن گۈشتەك يېقىن مۇناسىۋەت ئورناتقان. پېشقەدەم پونكىت باشلىقى كېۋىر روزى يېزا كادىرلىرى ئارىسىدىن تاللاپ ئۆستۈرۈلگەن، ئاشلىق پونكىتىدا ئازكەم 10 يىل ئىشلىگەندىن كېيىن گۈڭشېنىڭ باشلىقلىقىغا ئۆستۈرۈلگەن؛ ئۇنىڭدىن كېيىنكى پونكىت باشلىقى خالىق ھېۋزۇل 50 - يىللاردىلا ئاشلىق پونكىتىنىڭ بوغالتىرى ئىدى، پونكىتقا كەلگەندىن تارتىپ قېرىپ پېنسىيىگە چىققانغا قەدەر 30 نەچچە يىل ئىشلەپ، يېزا ئاشلىق خىزمىتى ئۈچۇن بىر ئۆمۈر كۈرەش قىلغان. ئامبارچى رەجەپ قۇربان ئاشلىق پونكىتىدا بىر ئۆمۈر ئامبارچىلىق قىلغان، ئۇ ئاشلىق پونكىتىنى ئۆز ئائىلىسىدەك، دۆلەت ئامبىرىدىكى ئاشلىقنى جېنىدەك بىلگەن، ئەمگەك قورالىنى ھەرگىز قولىدىن چۈشۈرمىگەن، ئاشلىق ئەھۋالىنى دائىم تەكشۈرۈپ، ئاشلىقنى ئۆرۈپ، ئاشلىق يۈزىنى تەكشىلەپ، ئاشلىقنى يەرلىك ئۇسۇلدا ساقلاشنىڭ بىر يۈرۈش تەجرىبىسىنى يەكۈنلەپ چىققان، ئۇ ساقلىغان 10 مىليون جىڭچە ئاشلىقتا بىرەر قېتىممۇ پالاپ بۇزۇلۇش ئەھۋالى كۆرۈلمىگەچكە، ئۇ كىشىلەر تەرىپىدىن پېشقەدەم ئامبارچى، پېشقەدەم ئىلغار دەپ تەرىپلەنگەن. پونكىتتىكى بارلىق ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئۆز خىزمىتىنى ئەستايىدىل ئىشلىگەندىن سىرت، يەل بويى جىسمانىي ئەمگەككە قاتنىشىپ تۇرغان، كېسەك قۇيۇپ ئامبارلارنى رېمونت قىلغان، ئاشلىقنى ئۆرۈپ ئاپتاپقا سالغان، ماشىنىدىن يۈك چۈشۈرگەن ۋە ماشىنىغا يۈك قاچىلىغان، تاغارلارنى يامىغان، بۇ جەرياندا قىلچە زارلانمىغان، ئۆزلىرى قىلالايدىغانلىكى ئىشلارنى باشقىلارغا قىلدۇرماي، دۆلەتكە نۇرغۇن چىقىم تېجەپ بەرگەن.

يالقۇنتاغ ئاشلىق پونكىتىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر خىزمەت ئەھلىيىدە، ئىشلەپچىقىرىشنىڭ تەقسىماتىنى بەلگىلەيدىغانلىقىدەك قائىدىنى چوڭقۇر بىلگەن، شۇڭا ئۇلار دېھقانچىلىقنىڭ تەرەققىياتىغا ياردەم بېرىشنى ئۆزلىرىنىڭ باش تارتىپ بولمايدىغان خىزمىتى بىلىپ، تىرىشىپ ياخشى ئىشلىگەن. پونكىت باشلىقىدىن بوغالتىر، ئامبارچى، يېزا ئىگىلىك خادىمىغىچە دائىم ئەتراپىدىكى چۈشۈپ تۇرغان، يازنىڭ پىژغىرىم ئاپتاپ

كۆنلىرى بولسۇن، ياكى زىممىستان قىش كۈنلىرى بولسۇن، دائىم پىيادە ياكى ئېشەككە، ۋېلىسىپىتكە مىنىپ ئىشلەپچىقىرىش ئەتراپىدىكى، ئېتىزلارغا، خامانلارغا، ئامبارلارغا بېرىپ تەكشۈرۈپ ئەھۋال ئىگىلەپ تۇرغان، ئەتىيازلىق تېرىلغۇ باشلانغاندا، ئۇلار ئەتراپتىكى چۈشۈپ ئىشلەپچىقىرىشنى ئورۇنلاشتۇرۇشقا ياردەملەشكەن؛ يازلىق يىغىم ۋاقتىدا، ئۇلار ئەتراپتىكى چۈشۈپ ئومىغا قاتناشقان ۋە ئۇلاغ ئورۇنلاشتۇرۇپ خامان تېپىشنى تېزلىتىشكە ياردەملەشكەن. مەھسۇلاتنى ئەمەلىيلەشتۇرۇش ئۈچۈن ئۇلار خامانلاردا بېتىپ - قوپۇپ، ئاشلىق گىرلاش، ھېساب خاتىرىلەشكە ياردەملەشكەن. ئاشلىق سېتىۋېلىپ ئامبارلاشتۇرۇش ۋاقتىدا، ئۇلار يەنە خامانلارغا بېرىپ، ئاشلىق سۈپىتىنى تەكشۈرگەن، قاچىلاش قوراللىرى ۋە تىرانسپورتنى ئەمەلىيلەشتۇرگەن. ھەر يىلى كۆزلۈك يىغىمدىن كېيىن، ئاشلىق پونكىتىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر يەنە كۆپ قېتىم ئەتراپتىكى چۈشۈپ مەھسۇلات سانىنى ئېنىقلاپ، «ئۈچ قالدۇرۇش» (ئورۇقلۇق ئاشلىق، ئۇرۇقلۇق، يەم - بوغۇز قالدۇرۇش) نى ئەمەلىيلەشتۇرۇش، مەھسۇلات، قالدۇرۇش، سېتىۋېلىشنى تەكشۈرۈش، سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ ئورۇندىلىش ئەھۋالىنى تەكشۈرۈش خىزمەتلىرىنى ئىشلەپ، مەھسۇلات ئېنىق، ئاشلىق قالدۇرۇش ئەمەلىيلەشكەن، سېتىۋېلىش مۇۋاپىق بولۇپ، دۆلەت، كوللېكتىپ، شەخسىنىڭ ئىمتىيازى ئۈچ تەرەپنىڭ مەنپەئەتىگە تەڭ ئېتىبار بېرىش مەقسىتىگە يېتكەن. ئۇنىڭدىن كېيىن يەنە ئىشلەپچىقىرىش ئەتراپتىكى تەقسىمات قىلىشى ۋە كوللېكتىپقا قالدۇرۇلغان ئاشلىقنى ساقلاش - باشقۇرۇشىغا ئاشلىق كىرىم - چىقىمى ھەققىدە تۇزۇم تۈرغۇزۇپ، مەخسۇس ئامبارا ساقلاش، مەخسۇس ئاشلىقنى مەخسۇس ئىشلىتىش، مەخسۇس ھېسابقا خاتىرىلەش، مەخسۇس ئادەم مەسئۇل بولۇش، قەرەللىك ئىدىتىلاپ تۇرۇش ئارقىلىق سانى ئېنىق، ھېسابات بىلەن ئاشلىق ئوخشاش بولۇش مەقسىتىگە يېتىشىگە، ھېساباتنى گۇڭشې ئەزالىرىغا ئېلان قىلىپ، ئامما نازارىتىنى قوبۇل قىلىپ تۇرۇشىغا ياردەملەشكەن. ئاشلىق پونكىتى ھەر يىلى يەنە ئىشلەپچىقىرىش ئەتراپتىكى ئاشلىق باشقۇرۇش خادىملىرىنى يىغىپ تەربىيىلەپ، ئاشلىق ساقلاش تېخنىكىسىنى ئۆگەتكەن. ھەر يىلى ئاشلىققا ئامانلا ھاشارات چۈشىدىغان، ئاشلىق بۇزۇلۇپ قالىدىغان ئەتىياز، كۈز پەسىللىرىدە ئاشلىق پونكىتىنىڭ ئامبارچىسى تېرمومېتىر ۋە باشقا قورال - سايمانلىرىنى ئېلىپ ئەتراپتىكى چۈشۈپ، ئىشلەپچىقىرىش ئەتراپتىكى ساقلىنىۋاتقان ئاشلىقلارنى تەكشۈرۈپ تۇرغان. يېزا ئىگىلىكىگە ياردەم بېرىش ئۈچۈن ئاشلىق پونكىتى يەنە ئۇرۇقلۇق ئامبىرى تەسىس قىلىپ، ھەر يىلى بىر قىسىم ئۇرۇقلۇقنى زاپاس ساقلىغان ھەمدە باشقا جايلاردىن ئىلا سورتلۇق ئۇرۇقلۇق كىرگۈزۈپ سىناپ تېرىغان ۋە ئومۇملاشتۇرغان. ئاپەت بولغان يىللىرى ۋە ھەر يىلى سېرىقتال مەزگىللەردە، ئەتراپتىكى چۈشۈپ گۇڭشې ئەزالىرى ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنىڭ ئىستېمال قىلىنىش ئەھۋالىنى تەكشۈرۈپ، ئاشلىقنى پىلانلىق ئىشلىتىش، تېجەپ ئىشلىتىش سىياسىتىنى تەشۋىق قىلغان، ئاشلىقى يېتىشمىگەن ئەتراپ ۋە ئائىلىلەرگە بېرىپ، ئاشلىق يېتىشمەسلىكتىكى سەۋەبلەرنى تېپىپ، ئۇنى ۋاقتىدا يۇقىرىغا مەلۇم قىلىپ، مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇرۇپ، كىشىلەرنىڭ ئاشلىق يېتىشمەي ئاچ قېلىشىنىڭ ئالدىنى ئالغان.

80 - يىللارغا كىرگەندىن كېيىن، ئاشلىق پونكىتى ئاشلىق ئىسلاھاتى سىياسىتىگە ئاساسەن، ئاشلىق، ياغنى كېلىشىپ سېتىۋېلىش، كېلىشىپ سېتىش كەسىپىنى پائال قانات يايدۇرۇش، كىچىك ياغ زاۋۇتى قۇرۇش، دېھقانلارغا ئۇن تارتىپ بېرىش، قوي، كالا بورداش، دۆكان ئېچىش قاتارلىق كۆپ خىل ئىگىلىك بىلەن شۇغۇللىنىپ، 1988 - يىلى 17 مىڭ 411 يۈەن، 1989 - يىلى 32 مىڭ 606 يۈەن، 1990 - يىلى 29 مىڭ 15 يۈەن پايدا يارىتقان.

2. چۆچەك شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى چاشا يېزىلىق ئاشلىق پونكىتى

چاشا يېزىلىق ئاشلىق پونكىتى 1962 - يىلى قۇرۇلغان. 1966 - يىل 5 - ئايدا شەرق شامىلى

گۈڭشېسىنىڭ بىر چېتىدىكى قاقاس يەرگە ئامبار سېلىنغان، يىل ئاخىرىدا ئاشلىق پونكىتى قايباش كەنتىدىن يېڭى ئورۇنغا كۆچۈپ كەلگەن، تۇرۇشلۇق ئورنىنىڭ نامى ئۆزگەرگەنلىكى ئۈچۈن پونكىتنىڭ ناممۇ شەرق شامىلى ئاشلىق پونكىتىغا ئۆزگەرتىلگەن. 1987 - يىلى يەنە چاشا يېزىلىق ئاشلىق پونكىتىغا ئۆزگەرتىلگەن. پونكىتتا ئالتە ئىشچى - خىزمەتچى بولۇپ، ئۇنىڭ ئۈچى خەنزۇ، ئۈچى قازاق، 6 كۇرپۈس ئاددىي ئامبار بولۇپ، 2 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سىغىدۇ. 1970 - يىلى پونكىتتىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر «ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىش كۆرۈش، جاپا - مۇشەققەتكە چىداپ كۆرەش قىلىش» روھىنى جارى قىلدۇرۇپ، ئۆزلىرى قول سېلىپ ئالتە كورپۈس بادالڭ ياساپ، ئامبار سىغىمىنى 360 مىڭ كىلوگرام كۆپەيتكەن. 1967— 1977 - يىلغىچە بولغان ئارىلىقتا، ئاشلىق پونكىتى ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىنىڭ 30 نەچچە ئامبارچىسىنى تەربىيىلەپ بېرىپ، ئەترەتلەرنىڭ ئاشلىق ساقلاش سەۋىيىسىنى ئۆستۈرگەن. ئۇنىڭدىن باشقا، چەتجېيىك، ئۆگىزتام كەنتلىرىگە يارەملىشىپ بىردىن تۆگىمەن قۇرۇپ بېرىپ، ئامىنىڭ ئۇن تارتىشىغا قولايلىق تۇغدۇرغان.

1977 - يىل 6 - ئايدا پونكىت باشلىقى ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىش كۆرۈش، جاپا - مۇشەققەتكە چىداپ ئىگىلىك يارىتىش، پونكىتنى تىرىشچانلىق ئىقتىسادچىللىق بىلەن باشقۇرۇش فاكىچىنىدا ئۆزۈن مۇددەت چىڭ تۇرۇپ، ئەلا نەتىجىلەرنى يارانقانلىقى ئۈچۈن، سودا مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن «ئىككىدىن ئۆگىنىش» (داچىڭدىن، داجەيدىن) تە ئىلغار ئورۇن دەپ، 1978 - يىل 3 - ئايدا يەنە ئاپتونوم رايون تەرىپىدىن «ئىككىدىن ئۆگىنىش» تە ئىلغار ئورۇن دەپ نام بېرىلگەن. 1980 - يىلى جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ «ئاشلىق سىستېمىسىدىكى ئىلغار كارخانا (ئورۇن) ۋە ئەمگەك نەمۇنچىلىرىنى تەقدىرلەش توغرىسىدا قارار»ىدا يەنە ئىلغار ئورۇن دەپ نام بېرىلگەن. 1981 - يىلى چاشا يېزىلىق ئاشلىق پونكىتى يەنە بىر قېتىم ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق سىستېمىسى بويىچە ئىلغار ئورۇن بولۇپ باھالانغان. 1983 - ۋە 1984- يىللىرى چاشا يېزىلىق ئاشلىق پونكىتى «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى دېگەن نامغا ۋە «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى بەرپا قىلىشتا ئۈستۈنلۈككە ئېرىشكەن ئورۇن دېگەن نامغا ئېرىشكەن.

1986 - يىلدىن ئېتىبارەن ئاشلىق پونكىتى ھەر يىلى ئامما ئارىسىدىن بىردىن ئىككىنچە ئىناۋەتلى يۇقىرى دېھقانىنى ۋەكىل بولۇپ پونكىتنىڭ خىزمىتىنى، بولۇپمۇ ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش خىزمىتىنى تەكشۈرۈپ نازارەت قىلىپ تۇرۇشقا تەكلىپ قىلىغان.

1985 - يىلى ئاشلىق پونكىتى كۆپ خىل ئىگىلىكنى راۋاجلاندۇرۇشقا كىرىشكەن. ئاساسەن چوڭ، كىچىك تراكتور، ئۈچ چاقلىق ھارۋا، موتسكلىت، گېنېراتور، سۇ پومپىسى، دان ئايرىش ماشىنىسى، ئاپتاپېرەس تېپىش ماشىنىسى، دورا پۈركۈگۈچ قاتارلىق دېھقانچىلىق ماشىنا - سايمانلىرىنى سېتىپ، شۇ يىللا 500 مىڭ يۈەندىن ئارتۇق پايدا يارىتىپ، ئاپتونوم رايون ئاشلىق سىستېمىسى بويىچە كۆپ خىل ئىگىلىكتە ئىلغار ئورۇن بولۇپ باھالانغان.

1990 - يىلى ئاشلىق پونكىتىدىكى ئىشچى - خىزمەتچى 15كە كۆپەيتىلگەن، ئۇنىڭ بىرى ئۇيغۇر، ئىككىسى قازاق، 12 سى خەنزۇ ئىدى. ئومۇمىي سىغىمى 8 مىليون 500 مىڭ كىلوگرامليق 7 كۇرپۈس ئۆلچەملىك ئامبار سېلىنغان. بىر يىلدا سېتىۋالىدىغان مۇقىم باھالىق ئاشلىق 8 مىليون 300 مىڭ كىلوگرام، كېلىشىم باھالىق ئاشلىق 4 مىليون كىلوگرام، مۇقىم باھالىق ياغلىق دان 600 مىڭ كىلوگرام، كېلىشىم باھالىق ياغلىق دان 2 مىليون 400 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، ئۆز يېزىسىدىكى غەيرىيېزا ئىگىلىك نوپۇسىدىن 236 ئائىلە، 516 ئادەمنى بىر يىلدا 90 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق، 2100 كىلوگرام ياغ بىلەن تەمىنلىگەن.

3. ئۇرۇمچى ناھىيىسى داۋانچىڭ ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش پونكىتى

داۋانچىڭ ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش پونكىتى ئۇرۇمچى ناھىيىسىنىڭ داۋانچىڭ بازىرىدا بولۇپ،

ئۈرۈمچى شەھىرىدىن 86 كىلومېتىر يىراقلىقتا، داۋانچىلىق قەدىمىي يېپەك يولىدىكى مۇھىم ئۆتەڭلەرنىڭ بىرى ئىدى. چېيەنلۇك 56 - يىلى (1791 - يىلى) چىڭ ھۆكۈمىتى داۋانچىڭدا تەمىنات خادىمى يامۇلى تەسىس قىلىپ، بىر تەمىنات خادىمى، 8 ئۇلاغ ئىشلەتكۈچى تۇرغۇزغان. 5 ئېغىز ئاشلىق ئامبىرى سالغان، ئۈنىڭغا 1000 دانەن ئاشلىق سىغاتتى. مىنگو دەۋرىدە داۋانچىلىق ئاشلىق ئامبىرى ئۈرۈمچى شەھىرىدىكى ئامبارنىڭ بىر تارمىقى بولغان. 1949 - يىلى ئۇ يەردە ئۇچ بادالىق، 11 ئېغىز ئامبار بولۇپ، سىغىمى 2440 دانەنگە يېتەتتى. 1954- يىل 8 - ئايدا ئۈرۈمچى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى قۇرۇلغاندىن كېيىن، داۋانچىلىق ئامبىرى ئۈرۈمچى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ داۋانچىلىق رايونىدىكى ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش پونكىتى بولغان. پونكىتتا 4 ئىشچى - خىزمەتچى بولۇپ، ئۇنىڭ ئىككىسى خەنزۇ، ئىككىسى خۇيزۇ ئىدى. بۇ پونكىت داۋانچىلىق رايونىدىكى دۆڭگۇ يېزىسى، شىگۇ يېزىسى، سايئوپو يېزىسى، ئاقسۇ يېزىسى، داۋانچىلىق بازىرى، كۆنگەيسۇ فېرمىسى، سايئوپو ئورمانچىلىق مەيدانىنىڭ ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش ۋە تەمىنلەش خىزمىتىنى باشقۇراتتى. دېھقانلارنىڭ يېقىن يەردە ئاشلىق، ياغ تاپشۇرۇشى، چارۋىچىلار ۋە باشقا غەيرىي يېزا ئىگىلىك نوپۇسىنىڭ يېقىن يەردىن ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلىنىشىگە قولايلىق تۇغدۇرۇش ئۈچۈن، 1957 - يىلى سايئوپو ۋە دۆڭگۇدا بىردىن تارماق پونكىت، 1982 - يىلى كۆنگەيسۇدا بىر تارماق پونكىت، 1988 - يىلى ئاقسۇدا بىر تارماق پونكىت قۇرۇلغان. 1954 — 1990 - يىلغىچە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن بىر يىلدا 1 مىليون 240 مىڭ كىلوگرامدىن ئاشلىق سېتىۋېلىنىپ تۇرغان، شەھەر - بازار نوپۇسىدىن 1295 ئادەم، چارۋىچىلاردىن 3457 ئادەم بىر يىلدا 1 مىليون 110 مىڭ كىلوگرام ئوزۇقلۇق ئاشلىق، يەم - بوغۇز بىلەن تەمىنلىنىپ تۇرغان.

1958 — 1964 - يىلغىچە چىڭ سۇلالىسىنىڭ چېيەنلۇك يىللىرىدا ۋە ئۇنىڭدىن كېيىنكى ۋاقىتلاردا سېلىنغان 11 ئېغىز ئامبار چېقىۋېتىلىپ، يېڭىدىن ئۈچ كورپۈس ياغاچ - تاش قۇرۇلمىلىق، 1 مىليون 750 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق سىغدىغان ئامبار ھەم ئىشخانا، ماگىزىن قاتارلىق مۇئەسسەسلەر سېلىنغان. 1975 — 1990 - يىلغىچە بولغان ئارىلىقتا ئاشلىق پونكىتى ۋە تارماق پونكىتلارنىڭ تىجارەت شارائىتىنى ياخشىلاش ئۈچۈن، يېڭىدىن خىش قۇرۇلمىلىق، 6 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سىغدىغان ئامبار سېلىنغان، ئۇنىڭ ئىچىدە دۆڭگۇ تارماق پونكىتىغا سېلىنغىنى 3 مىليون 500 مىڭ كىلوگراملىق، ئاقسۇ، كۆنگەيسۇ، سايئوپودىكى تارماق پونكىتلارغا 500 مىڭ كىلوگراملىقتىن، داۋانچىلىق ئاشلىق پونكىتىغا 1 مىليون كىلوگراملىق ئامبار سېلىنغان.

داۋانچىلىق ئاشلىق پونكىتى ئۈرۈمچى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى بويىچە كۆپ خىل ئىگىلىكنى قانات يايدۇرۇشتىكى ئىلغار پونكىتلارنىڭ بىرى. بۇ ئاشلىق پونكىتى 50 - يىللاردىن تارتىپلا ئاشلىق، ياغلىق دان زىرائىتى ۋە بېدە تېرىش، چوشقا، قوي، توخۇ بورداش قاتارلىق ئىشلار بىلەن شۇغۇللىنىپ كەلگەن. 1958- يىلى ئۆز مەبلىغى بىلەن دۆڭگۇ تارماق پونكىتتا ئۇچ توك تۇگمىنى قۇرۇپ، كۇنىگە 600 كىلوگرام بۇغدايىنى تارتقان، «ئىشلەپچىقىرىش» ماركىلىق ياغ تارتىش ماشىنىسىدىن ئۇچنى قۇراشتۇرۇپ، كۇنىگە 150 كىلوگرام ياغ تارتقان. 1959 - يىلى ئۈرۈمچى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئۇلانبايدا ياغ زاۋۇتى قۇرۇشىنى قوللاش يۈزىسىدىن دۆڭگۇ ئۇن، ياغ زاۋۇتىنى توختىتىلىپ، ئۇنىڭ ماشىنا -ئۇسكۇنىلىرى ئۇلانباي ياغ زاۋۇتىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلگەن. 1978 - يىلى داۋانچىلىق ئاشلىق پونكىتى يەنە ئۆز مەبلىغى بىلەن دۆڭگۇ تارماق پونكىتتا كىچىك ياغ زاۋۇتى قۇرۇپ، 95لىك ياغ تارتىش ماشىنىسىدىن ئىككىنى قۇراشتۇرۇپ، كۇنىگە 250 كىلوگرام ياغ تارتقان، 1986 - يىلى ئۈرۈمچى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئۇن، ياغ زاۋۇتى (ئورنى ئۈرۈمچى ناھىيىسىنىڭ شياۋدۇۋېۋ دېگەن يېرىدە) نىڭ ياغ تارتىش سېخى پۈتۈپ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۇرۇلگەندىن كېيىن، دۆڭگۇ ياغ زاۋۇتى تاقالغان.

1990 - يىلنىڭ ئاخىرىدا پونكىتتىكى ئىشچى - خىزمەتچى 19غا يەتكەن، ئۇنىڭ ئىككىسى ئۇيغۇر، بىرى

خەنزۇ، بەشى قازاق، 11 خۇيزۇ ئىدى. ئامبار سىغىمى 7 مىليون 500 مىڭ كىلوگرامغا يەتكەن، ئۇنىڭ ئىچىدە خىش قۇرۇلمىلىق ئامبار سىغىمى 6 مىليون كىلوگرام، ياغاچ - تاش قۇرۇلمىلىق ئامبار سىغىمى 1 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام. بىر يىلدا سېتىۋالىدىغان مۇقىم باھالىق ئاشلىق 400 مىڭ كىلوگرام، كېلىشىم باھالىق ئاشلىق ۋە دادۇر، كۆك پۇرچاق 350 مىڭ كىلوگرام، ياغلىق دان 50 مىڭ كىلوگرام. يىل ئاخىرىدا ساقلانغان ئاشلىق 4 مىليون 700 مىڭ كىلوگرام. بىر يىلدا تەمىنلەيدىغان شەھەر - بازار نوپۇسى 562 ئائىلە، 1728 ئادەم بولۇپ، ئۇلارنى 290 مىڭ كىلوگرام تاۋار ئاشلىق، 13 مىڭ كىلوگرام تاۋار ياغ بىلەن؛ چارۋىچى 1064 ئائىلە، 4258 ئادەم بولۇپ، ئۇلارنى 715 مىڭ كىلوگرام ئوزۇقلۇق ئاشلىق، 313 مىڭ كىلوگرام يەم - بوغۇز بىلەن تەمىنلەيدۇ. شۇ يىلى 3000 توخۇ، 80 قوي بېقىپ، 10 مو يەرگە بېدە تېرىپ، بىر ئاشپۇزۇل ئېچىپ، 550 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق، يانغىنى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىپ ۋە سېتىپ، 35 مىڭ يۈەن پايدا يارىتقان.

4. غۇلجا ناھىيىسى ئۈچئون ئاشلىق پونكىتى

ئۈچئون ئاشلىق پونكىتى 1957 - يىلى قۇرۇلغان بولۇپ، غۇلجا ناھىيىسىنىڭ ئۈچئون خۇيزۇ يېزىسىغا جايلاشقان. پونكىت قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىلدە پونكىت قارمىقىدا ئالتىئۆي، مەمەيار، ئۈچئوندىن ئىبارەت ئۈچ سېتىۋېلىش نۇقتىسى بولۇپ، 1 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سىغدۇرىدىغان بىر نەچچە ئاددىي ئامبىرلا بار ئىدى. 1961 — 1975 - يىلغىچە بولغان ئارىلىقتا كۆممىقوناقنىڭ نەملىكىنى چۈشۈرۈش ئۈچۈن، كۆممىقوناقنى باش پېتى قاچىلايدىغان بەش كورپۇس چۇنجىسىمان ئامبار سالغان. 1980 — 1990 - يىلغىچە بولغان ئارىلىقتا 10 كورپۇس خىش قۇرۇلمىلىق ئامبار، 1000 كۋادرات مېتىر قۇرۇتۇش مەيدانى ياسىغان. بۇ مەزگىلدە پونكىتتىكى بارلىق ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىش كۆرۈشى ئارقىلىق 410 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق سىغدۇرغان بىر ئاددىي لاپاس ياسىغان؛ ئامبارلانغان 11 مىڭ 200 كۋادرات مېتىر ئۆگزىسىنى ئېچىپ باشقىدىن ياپقان؛ ئامبارلارنىڭ 16 مىڭ كۋادرات مېتىر يەر يۈزىنى ئۆزگەرتكەن. 1982 - يىلى «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق پونكىتى بولۇشنى ئىشقا ئاشۇرۇپ، بۇنى بۈگۈنگە قەدەر ساقلاپ كەلمەكتە. 1978 — 1990- يىلغىچە گۈڭشي، ئەترەت، كەنتلەرگە يارەملىشىپ ئاشلىق ئامبارچىسىدىن 140نى تەرىبىلەپ بەرگەن؛ گۈڭشي - ئەترەت (يېزا، كەنت) لەردە «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرىدىن ئونىنى بەرپا قىلىپ، 250 مىڭ كىلوگرام ئاشلىقنى بىخەتەر ساقلىغان.

1979 - يىلدىن ئېتىبارەن ئاشلىق پونكىتى دېھقانلار ۋەكىللىرى نازارەت قىلىش تۈزۈمىنى يولغا قويۇپ، ھەر يىلى تۆت - بەش دېھقانىنى ئاشلىق پونكىتىنىڭ ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش، ئاشلىق - ياغ سۈپىتى، ئۆلچىمى ۋە باھا سىياسىتىنى ئىجرا قىلىش ئەھۋالىنى نازارەت قىلىشقا تەكلىپ قىلىپ تۇرغان. 1980 - ۋە 1988- يىللىرى ئاشلىق پونكىتى ئاپتونوم رايون تەرىپىدىن ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىشتا ئىلغار ئورۇن ۋە ئاپەتكە تاقابىل تۇرۇپ، ئاشلىق ساقلاشتا ئىلغار ئورۇن بولۇپ باھالانغان.

1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا پونكىتىنىڭ ئىشچى - خىزمەتچىسى 51 (پېنسىيىگە چىققان 25 ئىشچى- خىزمەتچىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) گە يەتكەن، بۇنىڭ ئىچىدە ئۇيغۇر 25، خۇيزۇ 20، خەنزۇ ئالتە. پونكىتتا 10 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سىغدۇرغان قىش بېتون قۇرۇلمىلىق 10 كورپۇس ئامبار، 12 مىڭ 340 كۋادرات مېتىر قۇرۇتۇش مەيدانى، 410 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق سىغدۇرغان لاپاس، 10 دانە توشۇغۇچ، بىر ئاپتوموبىل، بىر خىزمەت ئاپتوموبىلى، 10 يۇرۇش ئاقما غەلۋىر، 30 تونناللىق يۈرۈشلەشكەن يەر گىرى، كۈنىگە 50 تونىنا ھۆل كۆممىقوناقنى قۇرۇتالايدىغان ئاقما ئوقۇر بار. تۇراقلىق مۇلكى 5 مىليون يۈەنگە يېتىدۇ. يىلىغا سېتىۋېلىپ ئامبارلاشتۇرىدىغان ئاشلىق 10 مىليون كىلوگرامدىن ئاشىدۇ. بىر يىلدا باشقۇرىدىغان ئاشلىق 25 مىليون كىلوگرامغا يېتىدۇ. بىر يىلدا غەيرىي يېزا ئىگىلىك نوپۇسىدىن 402 ئائىلە، 1675 ئادەمنى

300 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق بىلەن تەمىنلەيدۇ. بىر يىلدا 3 مىليون كىلوگرام ئاشلىقنى كېلىشىم باھادا تىجارەت قىلىدۇ. يىل ئاخىرىدا پونكىتنىڭ ئىككى جايدا قوي، كالا، ئات بورداش مەيدانى بولۇپ، ئۇنىڭدا 123 كالا، 312 قوي، 98 ئات، 20 بۇغا بوردالماقتا. 200 مو يەرگە ئوت - چۆپ تېرىلغان، كۆپ خىل ئىگىلىكتىن يارانقان پايدىسى 400 مىڭ يۈەن.

5. گۈچۈك ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ دېھقانچىلىق مەيدانى ئاشلىق پونكىتى

گۈچۈك ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ دېھقانچىلىق مەيدانى ئاشلىق پونكىتى 1960 - يىل 3 - ئايدا بوزيەر ئۆزلەشتۈرۈش ئىدارىسىنىڭ گۈچۈك دېھقانچىلىق مەيدانىدا قۇرۇلغان، قارىسىقىدا لۈساۋگۇ، 3 - شۆبە مەيداندىن ئىبارەت ئىككى ئاشلىق نۆقتىسى بار ئىدى، پونكىت قۇرۇلغاندا 12 ئىشچى - خىزمەتچىسى بولۇپ، ئامبار سىغىمى 2 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام ئىدى، بىر يىلدا 3 مىليون 600 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق، 500 مىڭ كىلوگرام ياغلىق دان سېتىۋالاتتى.

1967 — 1982 - يىلغىچە بولغان ئارىلىقتا دېھقانچىلىق مەيدانى ئاشلىق پونكىتىنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش دائىرىسى بەنجېگۈ گۈڭشىسى بىلەن لوچىتەي بازىرىنىڭ قىسمەن ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىنگىچە كېڭىيىپ، سېتىۋېلىش مىقدارى 6 مىليون كىلوگرامغا يەتكەن. بۇ مەزگىلدە پونكىتتىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىش كۆرۈش ئارقىلىق 3 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سىغقىدەك ئاددىي ئامبار ۋە 20 نەچچە بادالڭ ياساپ، دۆلەت ئاشلىقىنى سېتىۋېلىش، ساقلاش مەسىلىسىنى ھەل قىلغان.

بىزا ئىقتىسادىي ئۆزۈلمىسىنىڭ ئىسلاھ قىلىنىشى ۋە دېھقانچىلىق ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ تەرەققىياتىغا ئەگىشىپ، دېھقانچىلىق مەيدانى ئاشلىق پونكىتىنىڭ ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىش مىقدارى ئۆزلۈكسىز ئېشىپ بارغان. 1985- يىلى پونكىتنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش مىقدارى 10 مىليون 500 مىڭ كىلوگرامغا، ياغلىق دان 650 مىڭ كىلوگرامغا، يىللىق باشقۇرۇش مىقدارى 26 مىليون 780 مىڭ كىلوگرامغا يەتكەن. ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىش مىقدارى يىلسېرى ئېشىپ بېرىۋاتقان ئەھۋالدا، ئاشلىق پونكىتىدىكى ئىشچى-خىزمەتچىلەر «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى قۇرۇلۇشى بىلەن كەڭ شۇغۇللىنىپ، كۆرۈنەرلىك نەتىجىلەرگە ئېرىشكەن. 1982 - ۋە 1983 - يىللىرى سانجى ئوبلاستلىق خەلق ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن ئۈدا ئىككى يىل «ئىلغار كوللېكتىپ» دەپ نام بېرىلگەن. 1982 - يىل 3 -ئايدا ۋە 1983 - يىل 6 - ئايدا ئىككى قېتىم ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى تەرىپىدىن «ئىلغار ئورۇن» دەپ نام بېرىلگەن؛ 1983 - يىل 7 - ئايدا ئاپتونوم ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى تەرىپىدىن «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى بەرپا قىلىشتىكى «ئىلغار ئورۇن» دەپ نام بېرىلگەن. بۇ نامنى بۈگۈنگە قەدەر ساقلاپ كەلمەكتە؛ 1985 - يىل 6 - ئايدا ناھىيىلىك ھۆكۈمەت تەرىپىدىن «ئىلغار كوللېكتىپ» دەپ نام بېرىلگەن.

1986 — 1989 - يىلغىچە دېھقانچىلىق مەيدانى ئاشلىق پونكىتى يېڭىدىن خىش بېتون قۇرۇلمىلىق 10 كورپۇس ئامبار سېلىپ، ئامبار سىغىمىنى 21 مىليون 500 مىڭ كىلوگرامغا يەتكۈزگەن، يىللىق ئاشلىق سېتىۋېلىش مىقدارى 16 مىليون كىلوگرامغا، ياغلىق دان 1 مىليون كىلوگرامغا يەتكەن، ئاشلىق سېتىۋېلىش خىزمىتىدە، ھەر يىلى دېھقانلار، دېھقان ئىشچىلار ۋەكىللىرىنى پونكىتتا تۇرۇپ نازارەت قىلىشقا تەكلىپ قىلغان، ئاشلىق تاپشۇرۇشقا كەلگەن ئاممىنى سايىدايدىغان ئورۇن، چاي، تاماق بىلەن تەمىنلەش قاتارلىق قۇلايلىق مۇلازىمەت پائالىيىتىنى داۋاملاشتۇرغان. پونكىتنىڭ كەسپى ئۆزلۈكسىز ئېشىپ بارغانلىقى ئۈچۈن، مۇشۇ مەزگىلدە بەش توشۇغۇچ، بىر تىرىنلىغۇچ، بىر 20 تونناللىق يەرگىرى، تۆت 500 كىلوگراملىق گىر، ئىككى 1000 كىلوگراملىق گىر، تۆت شامالدۇرغۇچ شۇنىڭدەك يەنە ئەۋرىشكە ئېلىش ئۈسكۈنىلىرىنى سېپلىگەن. بۇ ئارىلىقتا ئاشلىق پونكىتى يىلىغا 5 مىليون كىلوگرامدىن كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتى

قىلىپ، 50 تىن كالا، 120 دىن قوي بورداپ سېتىپ، كۆپ خىل ئىگىلىك كىرىسىنى 80 مىڭ يۈەنگە يەتكۈزگەن. 1989 - يىلى پونكىتىنىڭ تىجارەت پايدىسى 120 مىڭ يۈەنگە يەتكەن. شۇ يىلى ئاشلىق پونكىتىنىڭ نامى گۈچۈڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ 2 - ئىسكىلاتىغا ئۆزگەرتىلگەن.

1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا پونكىتتىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر 38گە يەتكەن، بۇنىڭ ئىچىدە، ئالىي مەكتەپ، ئوتتۇرا تېخنىكوم ئوقۇش تارىخىغا ئىگىلەر ئالتە؛ كەسپىي تېخنىكا ئۇنۋانى ئالغانلار سەككىز. پونكىتىنىڭ تۇراقلىق مۇلكى 3 مىليون 190 مىڭ يۈەن. ئاشلىق ئامبىرى 12 كورپۇس بولۇپ، ئومۇمىي سىغىمى 24 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام. بىر يىلدا قوبۇل قىلىدىغان دۆلەت توختاملىشىپ سېتىۋالىدىغان ئاشلىق 12 مىليون كىلوگرام، تەكسە باھالىق ياغلىق دان 650 مىڭ كىلوگرام، كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارەت مىقدارى 5 مىليون كىلوگرام، قوتاندىكى قوي، كالا 150، ئىقتىسادىي ئورمان 3000 تۈپتىن ئارتۇق، مېۋىلىك دەرەخ بار يەر كۆلىمى 10 مودىن ئارتۇق، ماشىنىلاشقان قۇدۇق بىر، ئۆزى تېرىغان يەر 150 مو، كۆپ خىل ئىگىلىك پايدىسى 180 مىڭ يۈەن.

6. يەكەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئىشقۇل يېزىلىق ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش پونكىتى

يەكەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئىشقۇل يېزىلىق ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش پونكىتى 1972 - يىلى قۇرۇلغان، ئەسلى نامى يەكەن ناھىيە 7 - گۇڭشې ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش پونكىتى ئىدى. پونكىتتا يەتتە ئىشچى - خىزمەتچى، بىر مىليون كىلوگرام ئاشلىق سىغدۇرغان ئىككى كورپۇس ئاشلىق ئامبىرى بولۇپ، بىر يىلدا 1 مىليون كىلوگرامدىن ئارتۇق ئاشلىق سېتىۋالاتتى.

1979 — 1988 - يىلغىچە بولغان ئارىلىقتا دۆلەتنىڭ رەسمىي مەبلەغ سېلىشى بىلەن يېڭىدىن 1 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق سىغدۇرغان ئامبار سېلىنغانلىقى سەرتىدا، پونكىت ئىشچى - خىزمەتچىلىرى ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىش كۆرۈپ 1 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سىغدۇرغان ئاددىي ئامبار سالغان. بۇ پونكىت 1978- يىلى ئاپتونوم رايون تەرىپىدىن «ئىككىدىن ئۆگىنىش» بويىچە قىزىل بايراقدار ئورۇن بولۇپ باھالانغان.

1987 - يىلدىن ئېتىبارەن ئاشلىق پونكىتى ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىش داۋامىدا، دېھقانلار ۋەكىللىرى نازارەت قىلىش ئۇزۇمىنى يولغا قويۇپ، پېرىيوم قىلىشتا ئادىل بولۇپ، ئەلا سۈپەتكە يۇقىرى باھا قويۇش سىياسىتىنى توغرا ئىجرا قىلىپ، دېھقانلارنىڭ ھىمايىسى ۋە ئالقىشىغا ئېرىشكەن.

1989 - يىلى ئاشلىق پونكىتى ئۆز مەبلىغى بىلەن كۇنىگە 10 تونىنا ئۇن تارتالايدىغان بىر ئۇن تارتىش سېخى قۇرۇپ، دېھقانلارغا ئۇن تارتىپ بېرىش كەسپىنى پائال يولغا قويغان ۋە يېزىنىڭ ياغ زاۋۇتىدىن بىرنى ھۆددىگە ئېلىپ، دېھقانلارنىڭ ياغلىق دېنىنى تارتىپ بەرگەن. شۇنىڭدەك يەنە كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتى ۋە باقمىچىلىق بىلەن كەڭ شۇغۇللانغان.

1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا پونكىت ئىشچى - خىزمەتچىسى توققۇزغا يەتكەن، ئۇنىڭ ھەممىسى ئۇيغۇر بولۇپ، تېخنىكا ئۇنۋانى ئالغىنى ئۈچ، ئومۇمىي ئامبار سىغىمى 2 مىليون 250 مىڭ كىلوگرام، بىر يىلدا سېتىۋالىدىغان تەكسە باھالىق ئاشلىق 2 مىليون 80 مىڭ كىلوگرام، كېلىشىم باھالىق ئاشلىق 500 مىڭ كىلوگرام، بىر يىلدا ھەيرىي يېزا ئىگىلىك نوپۇسىدىن 434 ئائىلە، 1120 كىشىنى 120 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق بىلەن تەمىنلەپ تۇرغان. كۇنىگە 10 تونىنا بۇغدايىنى بىر تەرەپ قىلالايدىغان ئۇن تارتىش سېخىدىن بىرى بولۇپ، بىر يىلدا دېھقانلارنىڭ 180 تونىنا بۇغدىيىنى ئۇن تارتىپ بەرگەن. يىل ئاخىرىدىكى كالىسى 20، قوي 150 تۇياق بولۇپ، كۆپ خىل ئىگىلىك كىرىمى 165 مىڭ يۈەنگە، پايدىسى 42 مىڭ 500 يۈەنگە يەتكەن.

7. ئارىشاك ناھىيە ئاڭگىلىگ ئاشلىق پونكىتى

ئاڭگىلىگ ئاشلىق پونكىتى 1956 - يىلى قۇرۇلغان، ئورنى ئارىشاك ناھىيە ئاڭگىلىگ يېزىسىنىڭ ئاڭگىلىگ كەنتىدە بولۇپ، نامى ئارىشاك ناھىيە ئاڭگىلىگ ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش پونكىتى دېدى. پونكىتتا ئۈچ خەنزۇ، ئىككى موڭغۇلدىن تەركىب تاپقان 5 ئىشچى - خىزمەتچى، 2 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سىغدىغان 4 كورپۇس ئامبار، 1000 كىلوگرام‌لىق بىر گىر، 500 كىلوگرام‌لىق بىر گىر بولۇپ، بىر يىلدا 1 مىليون 560 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق، 900 مىڭ كىلوگرام ياغلىق دان سېتىۋالاتتى.

1987 - يىلدىن بۇيان يېڭىدىن 2 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سىغدۇرىدىغان ئىككى كورپۇس ئامبار سالغان، پونكىتتىكى بارلىق ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئورتاق تىرىشىپ 180 كۈادرات مېتىرلىق ئاددىي لاپاس، 720 كۈادرات مېتىرلىق ئۆستى ئوچۇق ماتېرىيال ئامبىرى، 4342 كۈادرات مېتىرلىق قۇرۇتۇش مەيدانى ياساپ، ئوچۇقچىلىقتا ئاشلىق ساقلاش ئىقتىدارىنى 4 مىليون كىلوگرام ئاشۇرغان. 1987 - يىل 6 - ئايدا «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق پونكىتى دەپ نام ئالغان، بۇ نامنى ھازىرغا قەدەر ساقلاپ كەلمەكتە. ئۆز مەبلىغى بىلەن 250 كۈادرات مېتىرلىق كالا ئېغىلى سالغان، ئۈنىڭدا 80 كالىنى باقىلى بولىدۇ. بىر يىلدا 120 كالا باقىدۇ.

1985 — 1990 - يىلغىچە بولغان ئاشلىق سېتىۋېلىش مەزگىلىدە يېزا ۋەكىللىرىنى پونكىتتا تۇرۇپ نازارەت قىلىشقا تەكلىپ قىلىپ، ئاشكارا تەكشۈرۈشتە چىققان تۇرۇپ، خىزمەتتىكى ئىنىقلىق دەرىجىسىنى ئاشۇرغان؛ ئادىل پېرىيوم قىلىشتا چىققان تۇرۇپ، دۆلەتتىكى ئاشلىق، ياغ سىياسىتىنى توغرا ئىجرا قىلغان؛ سۈپىتىگە قاراپ باھا قويۇشتا چىققان تۇرغان.

1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا پونكىتتىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر 18 (ئۇنىڭ ىچىدە ئۇيغۇر، توققۇزى خەنزۇ، ئۇچى قازاق، ئىككىسى موڭغۇل، ئىككىسى داغۇر، بىرى خۇيزۇ) گە يەتكەن، بۇنىڭ ئىچىدە تېخنىكا ئۇنۋان ئالغىنى 4. بۇ پونكىتتىنىڭ 7 كورپۇس ئامبىرى بولۇپ، ئومۇمىي سىغىمى 7 مىليون 750 مىڭ كىلوگرام. ئىككى دانە توشۇغۇچ، بىر دانە 20 تونناملىق يەر گىرى، بىر دانە 500 كىلوگرام‌لىق، بىر دانە 1000 كىلوگرام‌لىق، بىر دانە 3000 كىلوگرام‌لىق گىرى بار. بىر يىلدا تەكسە باھالىق ئاشلىقتىن 4 مىليون 50 مىڭ كىلوگرام، كېلىشىم باھالىق ئاشلىقتىن 3 مىليون 100 مىڭ كىلوگرام، تەكسە باھالىق ياغلىق داندىن 1 مىليون كىلوگرام، كېلىشىم باھالىق ياغلىق داندىن 700 مىڭ كىلوگرام سېتىۋالىدۇ. غەيرىي يېزا ئىگىلىك نوپۇسىدىن 645 ئائىلە، 843 ئادەمنى ئاشلىق، ياغ بىلەن، 1282 چارۇچىنى ئوزۇقلۇق ئاشلىق بىلەن تەمىنلەيدۇ، بۇلارغا بىر يىلدا 305 مىڭ كىلوگرام ئۇن، 20 مىڭ كىلوگرام ياغ كېتىدۇ؛ يىل ئاخىرىدىكى قوي 290 تۇياق، كۆپ خىل ئىگىلىك جەھەتتە باقىمچىلىق كىرىمى 25 مىڭ يۈەن بولۇپ، 3000 يۈەن پايدا يارىتقان.

ئوچىنجى قىسىم

ئاشلىق، ياغ ساقلاش ۋە توشۇش

ئۈچىنچى قىسىم

ئاشلىق، ياغ ساقلاش ۋە توشۇش

I باب

ئاشلىق، ياغ ساقلاش

§ 1 . ساقلاش مۇئەسسەسلىرى

1. ئاشلىق ئامبارلىرى

شىنجاڭنىڭ ئاشلىق ئامبار قۇرۇلۇشى دەسلەپكى مەزگىللەردە بوزىيەر ئۆزلەشتۈرۈپ تېرىقچىلىق قىلىش ۋە قەلئە قۇرۇلۇشىغا ئەگىشىپ ئېلىپ بېرىلغانىدى. ئارخېئولوگىيىلىك قېزىش نەتىجىسىدىن ئىسپاتلىنىشچە، غەربىي خەن سۇلالىسى غەربىي يۇرتتا ھەربىيلەر بوزىيەر ئۆزلەشتۈرۈشنى يولغا قويغاندىن تارتىپ، بوزىيەر ئۆزلەشتۈرۈپ ئىشلەپچىقارغان ئاشلىقلىرىنى ساقلاش ئۈچۈن، بوزىيەر ئۆزلەشتۈرۈشنى يولغا قويغان جايلاردا ئاشلىق ئامبارلىرىنى سالغان، ئالايلۇق، بۇگۇر، كۇرلى (ھازىرقى كورلا شەھىرىنىڭ غەربىي جەنۇبىغا توغرا كېلىدۇ)، كىروراندىكى ھەربىيلەر بوزىيەر ئۆزلەشتۈرۈش خارابىلىكلىرىدىن ئاشلىق قاچىلانغان ئاشلىق ئامبار ئىزلىرى تېپىلدى. «دەريالار تەپسىراتى ئىزاھلىرى. دەريا سۇلىرى قىسمى»دا بۇ جايلاردا «چوڭ ئېتىزلاردىن ئۇدا 3 يىل مول ھوسۇل ئېلىنغانلىقتىن، ئاشلىقلار يۇز تۇمەن دەنلەپ يىغىلىپ قالغان» دەپ خاتىرىلەنگەن. شۇ جايلاردىن قېزىۋېلىنغان خەن سۇلالىسى دەۋرىگە مەنسۇپ ياغاچ تارىشىدا «جۇلۇزى ئامبىرى»[1]كۆپ قېتىم تىلغان ئېلىنغان. «خەننامە. غەربىي يۇرت قىسمى»دا «ئاشلىقنى كۇرلى ئارقىلىق يۆتكەش ئۈچۈن، ئاشلىق ئاۋۇال جۇلۇزى ئامبىرىغا توپلانغاندىن كېيىن شۇ يەردىن باشقا جايلارغا توشۇلغان» دەپ خاتىرىلەنگەن. يېقىنقى يىللاردا كىروران قەدىمكى شەھىرىنىڭ شەرقىي شىمالىي تەرىپىدىكى تاشلاندۇق ياغاچلار ئاستىدىن قېلىنلىقى 70 سانتىمېتىر، كەڭلىكى بىر مېتىرچە كېلىدىغان تېرىق دۆۋىسى تېپىلدى. بۇنىڭغا ئازراق بۇغداي ۋە ئارپا

① خۇاڭ ۋېنبىنىڭ قارىشىچە، جۇلۇزى ئامبىرى لوپنۇر كۆلىنىڭ غەربىي جەنۇبىدا بولۇشى مۇمكىن.

دانلىرىمۇ ئارىلاشقان، شىنجاڭ ئارخېئولوگىيە تەتقىقات ئورنى بۇنى ئاشلىق ئامبىرىنىڭ خارابىسى دەپ هېسابلىدى. غەربىي، شەرقىي خەن سۇلالىلىرى دەۋرىدىكى مەشھۇر ئاشلىق ئامبىرى جۇلۇزى ئامبىرى («جۇلۇ ئامبىرى» دەپمۇ ئاتىلىدۇ) دىن باشقا، يەنە يارغول جۇسالىق ئامبىرى (هازىرقى تۇرپان يارغول قەدىمكى شەھىرى خارابىسى) مۇ بار. خەن سۇلالىسى دەۋرىگە مەنسۇپ ياغاچ تارىشىدا خاتىرىلىنىشىچە، «يارغول چۇسالىق ئامبىرىنىڭ تۇرغاق ياساۋۇلى جۇلۇزى ئامبىرىغا يۆتكەلگەن». «شىمالىي سۇلالە تارىخى»دا خاتىرىلىنىشىچە، شىمالىي ۋېي سۇلالىسىنىڭ تەيپىڭ جېنجۈن 11 - يىلى (450 - يىلى) قاڭقىللار (هازىرقى تۇرپان شەھىرىنىڭ غەربىگە توغرا كېلىدۇ) نىڭ چېيىلو قەبىلىسى ئۆز يۇرتىنى تاشلاپ، شەرق تەرەپتىكى كىنگىتتاغ بارغان، شۇنىڭ بىلەن «خان پەرمان چىقىرىپ ئۇلاردىن هال سوراپ، كىنگىت ئامبىرىنى ئېچىپ ئۇلارغا ئاشلىق تارقىتىپ بەرگەن». «كونا تاڭنامە»دە خاتىرىلىنىشىچە، تاڭ شۇەنزۇڭ تەينباۋ يىللىرى (742 — 755 - يىللىرى) نىڭ ئوتتۇرىلىرىدا، چاڭ چېڭنى غەيرىي رەسمىي مەنسەپكە تەيىنلەپ كىنگىت، كۇسەن، ئۇدۇن، سۇلىلارنىڭ ئامبار، بوزىەر ئۆزلەشتۇرۇش، نوپۇس، ئۇلچەم، گازارما يەر ئىشلىرىنى باشقۇرۇشقا قويغان». چىڭ سۇلالىسىنىڭ يۇڭچېڭ 5 - يىلى (1727 - يىلى) قۇمۇلدا يېڭى شەھەر سېلىنغاندا، شىمالىي قوۋۇق سىرتىغا قورۇق تام قوشۇپ سوقۇلۇپ، ئۇنىڭ ئىچىگە مەخسۇس ئاشلىق ساقلىنىدىغان 20 ئېغىز ئامبار سېلىنغان. چيەنلۇڭ 24 - يىلى (1759 - يىلى) چىڭ سۇلالىسى شىنجاڭنى يېڭىۋاشتىن بىرلىككە كەلتۈرگەندىن كېيىن، شىمالىي شىنجاڭدا يېزا ئىگىلىكىنى كەڭ كۆلەمدە راۋاجلاندۇردى، شۇنىڭ بىلەن چيەنلۇڭ يىللىرى يېڭى جۇڭگو قۇرۇلۇشتىن ئىلگىرى شىنجاڭ تارىخىدا ئاشلىق ئامبىرى ئەڭ كۆپ سېلىنغان دەۋرنىڭ بىرى بولۇپ قالدى. تولۇقسىز ستاتىستىكىغا ئاساسلانغاندا، هەربىيلەر بوزىەر ئۆزلەشتۇرگەن ئاساسلىق رايون ۋە شەھەر - بازارلارنىڭ 17 سىدە يېڭىدىن تەخمىنەن 100 مىليون جىڭ ئاشلىق سىغىدىغان 828 ئېغىز ئامبار سېلىندى (بۇنىڭ سىرتىدا سانىنى ئېلىشقا ئامال بولماي ستاتىستىكا قىلىنمىغان ئامبارلارمۇ بار)، بۇنىڭ ئىچىدە مەركەزلىك سېلىنغان ۋە بىر قەدەر چوڭ بولغان ئامبارلار ئىچىدە: چيەنلۇڭ 24 - يىلى (1759 - يىلى) 11 - ئايدا، ياندىش بۈيۈرغا دىڭ چاڭنىڭ تەستىقى بىلەن ئۇرۇمچى، قاراغوجا (هازىرقى تۇرپان)، توقسۇن، قاراشەھەر، پىچان قاتارلىق جايلاردا هەربىيلەر ئۆزلەشتۇرگەن بوزىەردىن چىققان ئاشلىقنى ساقلاش ئۈچۈن يېڭىدىن سېلىنغان 113 ئېغىز ئامبار بار. چيەنلۇڭ 38 - يىلى (1773 - يىلى) باركۆلدە ئۇستىدىن توڭلۇق چىقىرىلغان، ئاستىغا تاختاي ياتقۇزۇلغان 8 ئامبار سېلىندى. هەر بىر ئامبارنىڭ ئۇزۇنلىقى 6.5 جاڭ، كەڭلىكى 3.4 جاڭ، ئېگىزلىكى 1.8 جاڭ، سىغىمچانلىقى 6000 دادەن، ئومۇمىي سىغىمچانلىقى 48 مىڭ دادەن ئىدى. چيەنلۇڭ 45 - يىلى (1780 - يىلى) تۇرپاندىكى كونا شەھەر قۇرۇلۇشىنى ئېلىپ بارغاندا، پۈتۈنلەي ئالاهىدە قۇيۇلغان چوڭ كېسەك ئىشلىتىلىپ، نۆۋەت ئەتراپىغا ئۈي سېلىنغان هويلا شەكلىدىكى 12 ئېغىزلىق يېڭى ئامبار سېلىندى، بۇ قۇرۇلۇشنىڭ كۆلىمى 2500 كۋادرات مېتىر، سىغىمچانلىقى 4 مىليون جىڭ ئىدى. داۋگۇاڭ 22 - يىلى (1842 - يىلى) لىن زېشۈ جىمىسارىدىكى سەنتەيدىن ئۆتكەندە شائېتەي هۆكۈمەت ئامبىرىدا قونغانىدى. ئۇ خاتىرىسىگە مۇنداق دەپ يازغان: «شائېتەيدە 500 تۇتۇندىن ئارتۇق يۇقرا بار ئىكەن، يارەمچى ئامبال يىغىلغان ئاشلىقنى ئامبارىدا ساقلايدىكەن، ياتاق شۇ ئامبار ئىچىدە بولۇپ، ناھايىتى پاكىز ئىكەن، تىجارەت بىلەن شۇغۇللىنىدىغان پۇقرالار پۈتۈنلەي شائېتەيدە تۇرىدىكەن». گۇاڭشۇ يىللىرى شىنجاڭ ئۆلكە بولۇپ تەسىس قىلىنىشىنىڭ ئالدى - كەينىدىمۇ بىر مۇنچە ئامبار سېلىندى. گۇاڭشۇ 9 - يىلى (1883 - يىلى) ئاقسۇ شەھىرىنىڭ شىمالىدا 2 مىليون 500 مىڭ جىڭ ئاشلىق سىغىدىغان ئامبار سېلىندى؛ فۇكاڭ ناھىيىسىدە يېڭىدىن 5200 دادەن ئاشلىق سىغىدىغان 50 ئېغىز ئامبار سېلىندى.

چىلك سۇلالىسى دەۋرىدە شىنجاڭنىڭ قىسمەن شەھەر - بازارلىرىدىكى ئاشلىق ئامبىرى

جەدۋەل: 3 — 1

ۋاقتى	جايلاشقان ئورنى	سىغىمى (ئامبار سانى)
يۇڭجېڭ 5 - يىلى (1727)	قۇمۇل بېگىشەھەر شىمالىي قوۋۇق سىرتىدا	20 ئېغىز
چيەنلۇڭ 21 - يىلى (1756)	باركۆل	50 مىڭ داەن
چيەنلۇڭ 24 - يىلى (1759)	قاراغوجا	24 ئېغىز
	توقسۇن	20 ئېغىز
	قاراشەھەر	15 ئېغىز
	ئۈرۈمچى	24 ئېغىز
	پىچان	30 ئېغىز
چيەنلۇڭ 28 - يىلى (1763)	ئۇكاق شەھىرى يامۇل مەھكىمىسى	140 ئېغىز
	ئىگېيەن (سانجى) شەھىرى يامۇل مەھكىمىسى	136 ئېغىز
	جىڭخۇا (قۇتۇبى) شەھىرى يامۇل مەھكىمىسى	136 ئېغىز
چيەنلۇڭ 31 - يىلى (1766)	تارباغاتاي شەھىرى	46 ئېغىز
چيەنلۇڭ 38 - يىلى (1773)	باركۆل خەنچىڭ جەنۇبىي كوچا	8 ئامبار (48 مىڭ داەن)
چيەنلۇڭ 41 - يىلى (1776)	گۇچۇڭ ناھىيە يامۇل مەھكىمىسىنىڭ شەرق تەرىپىدە	20 ئېغىز
چيەنلۇڭ 45 - يىلى (1780)	تۇرپان كوناشەھەر	12 ئېغىز (4 مىليون جىڭ)
چيەنلۇڭ 60 - يىلى (1795)	گۇچۇڭ ناھىيىسى	196 ئېغىز (63 مىڭ 500 داەن)
چيەنلۇڭ 24 - يىلىدىن 60 - يىلىغىچە (1795 — 1759)	كۇرە، غۇلجا، بايانداي، سۈيدۇڭ، تارچى	183 مىڭ 360 داەن (24 مىل- يون 940 مىڭ جىڭ)
	خوتەن شەھىرى جەنۇبىي قوۋۇق	16 ئېغىز
	يەكەن تەمىنات ئىدارىسى	60 ئېغىز
	قەشقەر تەمىنات ئىدارىسى	18 ئامبار
	قاراشەھەر تەمىنات ئىدارىسى	27 ئېغىز
گۇاڭشۈ 9 - يىلى (1883)	ئۇكاق ناھىيە بازىرى	50 ئېغىز (5200 داەن)
	ئاقسۇ شەھىرى شىمالىي قوۋۇق	2 مىليون 500 مىڭ جىڭ
گۇاڭشۈ 20 - يىلى (1894)	تارباغاتاينىڭ شەرقىدە	5 ئېغىز (900 داەن)
گۇاڭشۈ يىللىرى	كۇچا	22 ئېغىز (2 مىليون جىڭ)
	قۇمۇل كوناشەھەر	3 ئامبار (2 مىليون 400 مىڭ جىڭ)

تۈرپان شەھىرىدە چېنلۇق 45 ـ يىلى (1780 ـ يىلى) سېلىنىپ ھازىرغىچە ساقلانغان ئامبار

قەشقەر بېگىشەھەر ناھىيىسىدە شېنەنبۇق 3 ـ يىلى (1853 ـ يىلى) سېلىنىپ ھازىرغىچە ساقلانغان ئامبار

سۈرەت: 3 — 1 چىلىك سۇلالىسى دەۋرىدە سېلىنىپ ھازىرغىچە ساقلىنىپ كەلگەن ئاشلىق ئامبارلىرى

پارچە ـ پۈرات ماتېرىياللاردىن يىغىنداپلىنىشچە، مىنگو دەۋرىدە، 12 ناھىيىدە سېلىنغان ئامبار، ئىجارىگە ئېلىنغان خەلق ئۆيلىرى 320 ئېغىز بولۇپ، سىغىمچانلىقى تەخمىنەن 28 مىليون جىڭدىن ئاشىدىكەن. ئۇنىڭ ئىچىدە يېڭىدىن سېلىنغان كۆلىمى چوڭراق ئامبار ۋە ئىجارىگە ئېلىپ ئۆزگەرتىلگەن ئامبارلار: مىنگونىڭ 6 ـ يىلى (1917) ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت جىمىسار ناھىيىسىدىكى ئارقا كوچىدا يېڭىدىن 4 مىليون جىڭ ئاشلىق سىغدۇرغان 98 ئېغىز ئامبار سېلىشنى قارار قىلدى. مىنگونىڭ 30 ـ يىلى (1941) جۇبىن (ماۋزېمىن) ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتىنىڭ مۇۋاققەت نازىرى بولغاندا، ئۇرۇمچى داشمىندا 8 مىليون جىڭ ئاشلىق سىغدۇرغان 42 ئېغىز ئامبار سالدۇردى؛ مىنگونىڭ 33 ـ يىلى (1944) چاغانتوقاي ناھىيىسىدە خەلقتىن 700 دادەن ئاشلىق سىغدۇرغان 2 ئېغىز ئۇي ئارىيەت ئېلىنىپ، ئاشلىق قاچىلاندى. مىنگو يىللىرى ئارا-تۇرۇك ناھىيىسىدە 750 مىڭ جىڭ ئاشلىق سىغدۇرغان ھەربىي گازارما ئاشلىق ئامبىرىغا ئۆزگەرتىلدى. ئەينى ۋاقىتتا ئاشلىق ئامبىرى يېتىشمەسلىك ئەھۋالى ناھايىتى ئېغىر ئىدى، مىنگونىڭ 37 ـ يىلى (1948) 4-ئايدا، ئۆلكىلىك غەللە ـ پاراق ئاشلىق باشقارمىسىنىڭ ئامبار سېلىش توغرىسىدىكى دوكلاتىدا مۇنداق دېيىلگەن: «ئۆلكىمىزدە ئاشلىق ئامبىرى قىس بولغاچقا، ھەر قايسى ناھىيىلەردىكى ھۆكۈمەت ئاشلىقلىرى دائىم ئىجارىگە

ئېلىنغان خەلق ئۆيلىرى ياكى ئىمارەتخانىلاردا ساقلانغانلىقى ئۈچۈن، ئاشلىقنىـــــى ساقلاش - باشقۇرۇش قىيىنلىشىپ، كۆكسرىپ بۇزۇلۇش ئەھۋاللىرى كۆرۈلدى.

مىنگو دەۋرىدە شىنجاڭنىڭ قىسمەن شەھەر - بازارلىرىدىكى ئاشلىق ئامبارلىرى

جەدۋەل: 3 — 2

ۋاقتى	جايلاشقان ئورنى	ئامبار سىغىمى (ئامبار سانى)
مىنگونىڭ 6 - يىلى (1917)	جىمسار ئارقا كوچا	98 ئېغىز (4 مىليون جىڭ)
مىنگونىڭ 16 - يىلى (1927)	ئونسۇ ناھىيىسى	1100 كۋادرات مېتىر (3 مىليون جىڭ)
مىنگونىڭ 21 - يىلى (1932)	مەكىت ناھىيىلىك ھۆكۈمەت قورۇسىدا	17 ئېغىز
مىنگونىڭ 22 - يىلى (1933)	مەكىت ناھىيە بازىرىنىڭ غەربىي شىمالىدىكـــى قۇملۇق	بىر ئامبار
مىنگونىڭ 26 - يىلى (1937)	گۇچىڭ ناھىيىسى	4 ئېغىز (1 مىليون 600 مىڭ جىڭ)
مىنگونىڭ 30 - يىلى (1941)	ئۈرۈمچى داشمىن	42 ئېغىز (8 مىليون جىڭ)
مىنگونىڭ 32 - يىلى (1943)	چۆچەك ناھىيە سېپىلىنىڭ غەربىدە	3 كورپۇس 9 ئېغىز (2 مىليون جىڭ)
مىنگونىڭ 33 - يىلى (1944)	چاغانتوقاي ناھىيىسى	2 ئېغىز (1000 داەن)
	چاغانتوقاي ناھىيىسىدە ئارىيەت ئېلىنغان ئۆي	2 ئېغىز (700 داەن)
	شىخۇ ناھىيىلىك ھۆكۈمەت	8 ئېغىز (2000 داەن)
	شىخۇ ناھىيە پاراق ئېلىش ئورنى	8 ئېغىز (ئىجارىگە ئېلىنغىنى 4 ئېغىز)
مىنگونىڭ 34 - يىلى (1945)	ساۋەن ناھىيىسىدە ئىجارىگە ئېلىنغان ئۆي	6 ئېغىز (420 داەن)
مىنگو يىللىرى	چاقىلىق ناھىيىسى	2 كورپۇس (200 مىڭ جىڭ)
	ماناس ناھىيىسى	بىر ئامبار، 120 ئېغىز (10 مىڭ داەن)
	ئارانئوزۇك ناھىيىسىدە ھەربىـــي گازارمـــــدىن ئۆزگەرتىپ ياسالغان	750 مىڭ جىڭ

1949 - يىل 9 - ئايدا شىنجاڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد قىلىنغاندىن كېيىن، ئۇلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى گومىنداڭنىڭ شىنجاڭدىكى ھەر دەرىجىلىك يەرلىك ھۆكۈمەتلىرىنىڭ ئاشلىق ئامبارلىرىنى ئۇنتۇزۇۋالدى. بۇلارنىڭ سىغىمچانلىقى 152 مىليون كىلوگرام ئىدى (بۇنىڭ ئىچىدە ئىجارىگە ئېلىنغان خەلق ئۆيلىرى، ئىمارەتخانىلارنىڭ سىغىمچانلىقى 38 مىليون 190 مىڭ كىلوگرام ئىدى). 1950 - يىلى ئۇلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى 75 ناھىيىدە ئاشلىق ئامبىرى سالدۇردى. شۇ يىلى مەخسۇس 2 مىليون 138 مىڭ يۈەن (ئۇلكە پۇلى) پۇل ئاجرىتىلىپ، كۆپ يىللاردىن بېرى، رېمونتســـــز قالغان ئامبارلار رېمونت قىلدۇرۇلدى، شۇنىڭ بىلەن بىللە، خوتەن قاتارلىق جايلاردا يېڭىدىن 3 مىليون 210 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق سىغىدىغان ئامبار سالدۇرۇلدى. 1951 -، 1952 - يىللىرى ئۈرۈمچى، قۇمۇل، قاراشەھەر، تارباغاتاي، ئىلى ۋىلايەتلىرىدە يېڭىدىن 9 مىليون 20 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق سىغىدىغان ئاددىي ئامبارلار سېلىندى. 1953- يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئۇلكە بويىچە ئاشلىق ئامبارلىرىنىڭ ئومۇمىي سىغىمچانلىقى 181 مىليون كىلوگرامغا يەتتى.

1954 - يىلدىن ئېتىبارەن ئاشلىق ئامبىرى قۇرۇلۇشىدا سوۋېت پاسوندىكىسى ئاساس قىلىندى. مەزكۇر ئۆلچەمدىكى ئامبارلارنى سوۋېت مۇتەخەسسىسلىرى لايىھىلىدى، چېرتيوژنى ئاشلىق مىنىستىرلىكى بىر تۈتاش ئىشلەپ تارقىتىپ، بۇنداق ئامبارلار خىش - ياغاچ قۇرۇلمىلىق، ئۆگزىسى كاھىش بولۇش، چات ئارىلىقى 20 مېتىر، ئامبار ئۈزۈنلۈقى 50 مېتىر، سىغىمچانلىقى 2 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام بولۇش، تېمى پاكار بولۇش، لەمپە بىلەن يەرنىڭ ئارىلىقى 3.5 مېتىر بولۇش، ئامبار ئىچىدە ئىككى قاتار تۈۋرۈك بولۇشنى بەلگىلىدى. ئەينى ۋاقىتتا شىنجاڭدىكى ئاز ساندىكى شەھەرلەردىلا خىش خۇمدىنى بولۇپ، كاھىشنى قۇيالمايدىغانلىقى، ئۇنىڭ ئۈستىگە كىلىمات قۇرغاق، ھۆل - يېغىن ئاز بولىدىغانلىقى ئۈچۈن، سوۋېت پاسونىدا سېلىنغان ئامبارلار ئۈرۈمچى، قەشقەر، غۇلجا قاتارلىق شەھەرلەردىلا خىش - ياغاچ قۇرۇلمىلىق بولغاندىن سىرت، باشقا جايلاردىكى ئامبارلار شىبغىل، ياپىلاق تاش ئاساسىي ماتېرىيال قىلىپ سېلىنىدى، تېمى بىر مېتىر قېلىنلىقتا كېسەكتىن قوپۇرۇلدى. ئۆگزىسى ئۈرۈمچى شەھىرىدە قاتالتىرلىق بولغاندىن سىرت، باشقا جايلاردا لاي سۇۋاق قىلىپ يېپىلدى. 1958 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا، ئاپتونوم رايون بويىچە ئامبارلارنىڭ سىغىمچانلىقى 816 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغان دەسلەپكى ۋاقىتتىكىدىن 4.37 ھەسسە ئاشتى. بۇ مەزگىلدە ئاپتونوم رايونىنىڭ ئامبار سېلىش مۇھىم نۇقتىسى ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىلىدىغان رايونلار ۋە ئۈرۈمچى شەھىرى بولدى، ئۇنىڭ ئىچىدە قەشقەر ۋىلايىتى 24.24%نى، سانجى ئوبلاستى 15.67%نى، ئىلى ئوبلاستىغا بىۋاستە قاراشلىق ناھىيە (شەھەر) لەر 13.14%نى، ئاقسۇ ۋىلايىتى 9.9%نى، تارباغاتاي ۋىلايىتى 9.2%نى ئىگىلىدى ھەمدە ئامبار سىغىمچانلىقى 25 مىليون كىلوگرامدىن 44 مىليون كىلوگرامغىچە بولغان ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ 1 - ئىسكىلاتى، غۇلجا شەھەرلىك ئاشلىق ئىسكىلاتى، قەشقەر شەھەرلىك ئاشلىق ئىسكىلاتى، كۆچا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىسكىلاتى قاتارلىق بىر تۈركۈم چوڭ، ئوتتۇرا ئاشلىق ئىسكىلاتلىرى قۇرۇلدى.

1959 - يىلى جايلاردا ئاشلىق، ياغ ئىسكىلاتى، پونكىتى (نۇقتىسى) قۇرۇلۇشى ئومۇميۈزلۈك قانات يايدۇرۇلۇپ، سوۋېت پاسوندىكى ئامبارلار سېلىنغاندىن سىرت، ئاساسىي قاتلام ئىسكىلات، پونكىتلىرىدا يەنە قىسمەن ئاددىي ئامبارلارمۇ سېلىندى. 1962 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ئامبىرى، پونكىتى (نۇقتىسى) 940 قا يەتتى، ئۇنىڭ 50% ى ۋاقىتلىق سېتىۋېلىش نۇقتىسى ئىدى؛ ئامبار سىغىمچانلىقى 1 مىليارد 304 مىليون كىلوگرام بولۇپ، 1958 - يىلىنىڭ ئاخىرىدىكىسىدىن 59.82% ئاشتى. 1963 - يىلى ئاشلىق نازارىتى ئاشلىق، ياغنى مەركەزلەشتۈرۈپ باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، ئىككى قېتىم توپلاپ توشۇشنى ئازايتىش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق، ياغ ئىسكىلاتى، پونكىتى (نۇقتىسى) نى ئالدىنقى يىلىنىڭ ئاخىرىدىكى 940 تىن 536گە تەڭشەپ، 43% ئازايتتى. شۇ يىلدىن ئېتىبارەن ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ئامبارلىرىدىكى ئەسلىھەلەر قۇرۇلۇشىدا ئۆيسمان ئامبار، سوۋېت پاسوندىكى ئامبار، ئاددىي ئامبار ئاساس قىلىندى. 1965 - يىلى توققۇزتارا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئۈز كۆچىگە تايىنىپ ئىش كۆرۈپ، سېۋەتسىمان ئاددىي ئامباردىن 8نى ياساپ، ھەر بىرىگە 70 مىڭدىن 100 مىڭ كىلوگرامغىچە كۆممىقوناقنى مەدىكى بىلەن قاپلاپ ساقلىدى. بۇ خىل ئامبار شۇ جايدا چىقىدىغان تال چۇۋقىتىن توقۇپ ياسالدى، ئۇنىڭ ياسىلىش باھاسى ئەرزان، ھاۋا ئۆتۈشۈشچانلىقى ياخشى، ئۇنىڭدا مەخسۇس ئەملىكى يۇقىرى كۆممىقوناق مەدەك بىلەن ساقلاندى، بۇ، ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرى بويىچە بىر ئىجادىيەت بولۇپ ھېسابلاندى. 1966- يىلدىن ئېتىبارەن، قۇمۇل، تۇرپان قاتارلىق ناھىيىلەر يازنىڭ قاتتىق ئىسسىقىدا ئاشلىقنى بىخەتەر ساقلاش ئۈچۈن بىر تۈركۈم گەمە ئامبار ياسىدى، ئۇلارنىڭ ھەر بىرىنىڭ سىغىمچانلىقى 90 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، تېمى 80 سانتىمېتىر قېلىنلىقتا كېسەكتىن قوپۇرۇلدى، ئۆگزىسى يېرىم يۇمىلاق ياكى سېگمېنت شەكلىدە بولۇپ، كېسەكتىن قوپۇرۇلۇپ، ئۈستىگە مەڭگەن يېيىتىلىپ، ساماناق لاي بىلەن سۇۋېتىلدى. تۇرپان ناھىيىسىدىكى يالقۇنتاغ ئاشلىق پونكىتى، ئۈزۈمچىلىك ئاشلىق پونكىتى، قۇمۇل ناھىيىسىدىكى ئاستانە ئاشلىق

پونكتى گەمە ئامبارنى ئاساس قىلغان ئاشلىق پونكتلىرى بولۇپ، سىغىمچانلىقى بىردەك 2 مىليون كىلوگرام ئەتراپىدا بولدى.

70 - يىللاردا، ئاشلىق ئىسكىلاتى قۇرۇلۇشىدا خىش - بېتون قۇرۇلمىلىق ئۆيسىمان ئامبار ئاساس قىلىندى، بۇ خىل ئامبارنىڭ چات ئارىلىقى 15 مېتىر، ئۆزۈنلۇقى 58 مېتىر بولۇپ، ئىچىدە تۈۋرۈك بولمايدۇ. ئاشلىق قاچىلىنىش ئېگىزلىكى 3.5 مېتىر، سىغىمچانلىقى 2 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام. بۇ مەزگىلدە، ئاپتونوم رايون بويىچە قۇرۇلغان ئۆيسىمان ئامبارنىڭ سىغىمچانلىقى شۇ مەزگىلدە سېلىنغان ئامبارلارنىڭ ئومۇمىي سىغىمچانلىقىنىڭ %64.06 نى ئىگىلىدى، مۇنداق ئامبارلار ئاساسەن شىمالىي شىنجاڭدىكى سانجى ئوبلاستى، ئىلى ۋىلايىتى قاتارلىق ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىلىدىغان رايونلاردا قۇرۇلدى. شۇ مەزگىلدە جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى يەنە بىر تۈركۈم بادالڭ ئامبار، ئاددىي ئامبار، خىشتىن ياسالغان يۇمىلاق ئامبار، يەر ئاستى ئامبارلىرىنى ياسىدى. 1971 - يىل 6- ئايدا، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئاشلىق ئىدارىسى ئادەم ئەۋەتىپ، سودا مىنىستىرلىكى جاڭسۇدا چاقىرغان مەملىكەتلىك بادالڭ ئامبار قۇرۇلۇشى بويىچە تەجرىبە ئالماشتۇرۇش يىغىنىغا قاتناشتۇردى. يىغىندىن كېيىن، شىخۇ ناھىيىسىدە سىناق قىلىندى، بىر ئايدىن ئارتۇق ۋاقىت ئىچىدە، مەزكۇر ناھىيىدىكى ئاشلىق تارماقلىرى ۋە يېزىلاردىكى گۇڭشې - ئەترەتلەردە 2 مىليون كىلوگرامدىن ئارتۇق ئاشلىق سىغقىدەك بادالڭ ئامبارغا ئىگە قىلىندى. شۇ يىل 9 - ئايدا، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئاشلىق ئىدارىسى شىخۇ ناھىيىسىدە شىنجاڭ بويىچە بادالڭ ئامبار قۇرۇلۇشى نەق مەيدان يىغىنى چاقىردى. 1972 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە 1109 بادالڭ ئامبار ياسالدى، بۇلارنىڭ سىغىمچانلىقى 60 مىليون 45 مىڭ كىلوگرامغا يەتتى، بۇنىڭ 901نى دۆلەت ئاشلىق ئىسكىلاتى سالدۇردى، بۇنىڭ سىغىمچانلىقى 53 مىليون 785 مىڭ كىلوگرام، قالغىنىنى يېزىلاردىكى گۇڭشې - ئەترەتلەر ياسىدى. 1974 - يىلى توققۇزتارا، غۇلجا، كۇنەس ناھىيىلىرى ئۆز شارائىتىغا يارىشا ئىش كۆرۈپ بىر تۈركۈم ئاددىي چۈنچىسىمان ئامبار، سېۋەت ئامبار قاتارلىقلارنى ياساپ، نەملىكى يۇقىرى كۆمىسقوناقنى مەدەك بىلەن قاچىلاپ ساقلىدى. 1977 - يىل 4 - ئايدا، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى ۋە شىنجاڭ ھەربىي رايونى شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى ۋە شىنجاڭ ھەربىي رايونىنىڭ يەر ئاستى ئۇرۇش تەييارلىقى ئاشلىق ئامبىرى قۇرۇشقا رەھبەرلىك قىلىش گۇرۇپپىسى تەسىس قىلىشنى قارار قىلدى، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى مالىيە - سودا ئىشخانىسىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى قىدىرباي گۇرۇپپا باشلىقلىقىغا تەينىلەندى. 7 - ئايدا، شىنجاڭ يەر ئاستى ئۇرۇش تەييارلىقى ئاشلىق ئامبىرى قۇرۇشقا رەھبەرلىك قىلىش گۇرۇپپىسى ئۇرۇمچى، ساۋەن، گۇچۇڭ ناھىيىلىرىدە يەر ئاستى كانايىسمان ئامبار قۇرۇشنى قارار قىلدى. 1978 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە يەر ئاستى كانايىسمان ئامبارىدىن ئۇچى ياسالدى، ئۇنىڭ سىغىمچانلىقى 17 مىليون 520 مىڭ كىلوگرام بولدى. 1978- يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى كۇنەس ناھىيىسىدىكى تۇرگۇن ئاشلىق پونكتىدا نەق مەيدان يىغىنى چاقىرىپ، سىناق تەرىقىسىدە يۇمىلاق خىش ئامبارىدىن ئۇچنى ياسىدى، ئۇنىڭ سىغىمچانلىقى 1 مىليون 200 مىڭ كىلوگرام بولدى. بۇنى ياساشتا قېلىپسىز خىشنى تىزىپ شارچە قۇرۇلۇش قىلىش تېخنىكىسى قوللىنىلدى. ئامبار تېگىگە مېخانىكىلىق ئاشلىق چىقىرىش ئۈسكۈنىسى ئورنىتىلدى. 1979 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە يۇمىلاق خىش ئامبارىدىن 20 نەچچىسى ياسالدى، ئۇنىڭ سىغىمچانلىقى 8 مىليون 115 مىڭ كىلوگرامغا يەتتى. 1978 - يىلدىن ئېتىبارەن ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئۇرۇمچى، سانجى، ئىلى، تارباغاتاي، ئاقسۇ، قۇمۇل، قەشقەر قاتارلىق جايلاردىكى 50 - يىللاردا ياسالغان 10 كورپۈس سۇۋېت پاسونىدىكى ئامبارنى يوشۇرۇن كۇچلەرنى ئىشقا سېلىپ ئۆزگەرتىشنى ئورۇنلاشتۇردى. بۇنىڭ كونكرېت ئۇسۇلى مۇنداق بولدى: سۇۋېتچە ئامبارنىڭ تېگى 5 مېتىر قېزىلىپ پەلەمپەي چىقىرىلىپ، ئۇ يەرگە مۇقىم ئاشلىق توشۇغۇچ ئورۇنلاشتۇرۇلدى. ھەر بىر ئامبار ئۆزگەرتىلگەندىن كېيىن، ئۇنىڭ سىغىمچانلىقى 1 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام ئاشتى. 1979 - يىل 1 - ئايدا، سودا مىنىستىرلىكى، باش ئارقا سەپ تەمىنات

بۆلۈمىنىڭ تەستىقى بىلەن، شىنجاڭ يەر ئاستى ئۇرۇش تەييارلىقى ئاشلىق ئامبىرى قۇرۇشقا رەھبەرلىك قىلىش گۇرۇپپىسى شىخۇ ناھىيىسىدە ئۆتكۈر ئىسكىلات («0511» قۇرۇلۇشى) ياشاشنى، بۇ قۇرۇلۇشنىڭ كۆلىمى 6120 كۋادرات مېتىر، سىغىمچانلىقى 5 مىليون 250 مىڭ كىلوگرام بولۇشنى، 1983 - يىلغىچە پۈتكۈزۈشنى قارار قىلدى. شۇ ۋاقىتتا يەنە ئۇرۇمچى، ساۋەن، قۇتۇبى، نىلقا قاتارلىق ناھىيىلەردە سىغىمچانلىقى 15 مىليون كىلوگراملىق يەر ئاستى كانايىسمان ئامبار ياساش، بۇنى 1981 - يىلغىچە پۈتكۈزۈش قارار قىلىندى. 1979-يىل 9 - ئايدا، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ قارارىغا ئاساسەن، ژىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەردىكى ئاشلىق تارماقلىرىنى دۆلەتنىڭ ئاشلىق، ياغ ئامبارلىرىنى ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرۈشكە تەشكىللىدى. 1979 - يىلنىڭ ئاخىرىغىچە ئاپتونوم رايوندىكى ئومۇمىي ئاشلىق، ياغ ئىسكىلاتى، پونكىتى (نۇقتىسى) 739غا، ئومۇمىي سىغىمچانلىقى 1 مىليارد 976 مىليون كىلوگرامغا يەتتى (ئاشلىق، ياغ پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتلىرى، ماگىزىنلاردىكى 157 مىليون كىلوگرام ئاشلىق بۇنىڭ سىرتىدا)، بۇنىڭ ئىچىدە سىغىمچانلىقى 50 مىليون كىلوگرامدىن يۇقىرى چوڭ ئىسكىلاتتىن بىرى، 25 مىليون 10 مىڭ كىلوگرامدىن 50 مىليون كىلوگرامغىچە بولغان ئىسكىلاتتىن 5ى، 15 مىليون 10 مىڭ كىلوگرامدىن 25 مىليون كىلوگرامغىچە بولغان ئامبار، پونكىتتىن 9ى بار. ئاپتونوم رايوندىكى ئومۇمىي ئامبارلارنىڭ سىغىمچانلىقى ئىچىدە سۇپىتى ياخشىلىرى 86.92%نى، چوڭ رېمونت قىلىشقا تېگىشلىكى 9.1%نى، كېرەكسىز قىلىنىدىغىنى 3.98%نى ئىگىلىدى؛ ئامبار تىپى بويىچە ئايرىغاندا، سوۋېت ئىتتىپاقى پاسونىدىكى ئامبار 38.08%نى، ئۆيسمان ئامبار 40.84%نى، ئاددىي ئامبار 15.55%نى، باشقا تىپتىكى ئامبارلار 5.53%نى ئىگىلىدى؛ قاتناش شارائىتى بويىچە ئايرىغاندا، تۆمۈرىيول بويىدىكىسى 6.63%نى، غول تاشيول لىنىيىسى بويىدىكىسى 55.03%نى، تارماق تاشيول لىنىيىسى بويىدىكىسى 33.94%نى، ھەيرى قاتناش لىنىيىسى بويىدىكىسى 7.4%نى ئىگىلىدى. شۇ مەزگىلدە، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئىسكىلات، پونكىتلارنىڭ يېرىنى قاتتىقلاشتۇرۇش تەلىپىنى ئوتتۇرىغا قويۇشى بىلەن، ئاساسىي قاتلام ئامبار، پونكىتلار يەرنى سېمونتلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشىنى تېزلەتتى، 1979 - يىلىلا ئاپتونوم رايون بويىچە بېكىتىلگەن سېمونتلاشتۇرۇلغان يەر 15 مىڭ كۋادرات مېتىرغا يەتتى. يىل ئاخىرىغىچە ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق، ياغ ئىسكىلات، پونكىت (نۇقتا) لىرى ياسىغان يەر 1 مىليون 90 مىڭ كۋادرات مېتىرغا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە سېمونتلاشتۇرۇلغىنى 820 مىڭ كۋادرات مېتىر بولۇپ، 75.23%نى ئىگىلىدى. ئىلى ۋىلايىتىنىڭ ئۆزىدىلا سېمونتلاشتۇرۇلغان يەر 170 مىڭ كۋادرات مېتىرغا يەتتى، قىسمەن ئىسكىلات، پونكىتلارنىڭ يەرلىرى پۈتۈنلەي سېمونتلاشتۇرۇپ بولۇندى.

80 - يىللاردا، ئاشلىق ئىسكىلات قۇرۇلۇشىدا خىش - بېتون قۇرۇلمىلىق، قوش ئۆگزىلىك ئەگمە ئۆيسمان ئامبار ئاساس قىلىندى، بۇ خىل ئامبارنىڭ چات ئارىسى 18 مېتىر، ئۆزۈنلۇقى 52 مېتىر، ئاشلىق قاچىلاش ئېگىزلىكى 4.5 مېتىر، سىغىمچانلىقى 3 مىليون كىلوگرام. بۇ مەزگىلدە قۇرۇلغان قوش ئۆگزىلىك ئەگمە ئۆيسمان ئامبارنىڭ سىغىمچانلىقى شۇ مەزگىلدە يېڭىدىن سېلىنغان ئومۇمىي ئامبارلار سىغىمچانلىقىنىڭ 95%ىدىن كۆپرەكىنى ئىگىلىدى، ئۇ ئاساسەن قاتناش لىنىيىسى بويىدىكى شەھەرلەر ۋە ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىلىدىغان ناھىيىلەردە قۇرۇلدى، بۇنىڭ ئىچىدە كۆپرەك قۇرۇلغانلىرى: ش ئۇ ئا ر ئاشلىق-ياغ يۆتكەش پونكىتىدا 40 مىليون كىلوگرام، ئۇرۇمچى شەھىرى تۈدۈڭخې ئاشلىق - ياغ زاۋۇتىدا 45 مىليون 70 مىڭ كىلوگرام، بايىنغولىن ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ يۆتكەش پونكىتىدا 39 مىليون كىلوگرام، قۇمۇل ژىلايەتلىك 1 - ئاشلىق ئىسكىلاتىدا 25 مىليون كىلوگرام، ئالتاي ژىلايىتىدىكى بېيتۈن ئاشلىق يۆتكەپ بېرىش - زاپاس ساقلاش ئىسكىلاتىدا 22 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام، قورغاس ناھىيىسىدىكى جارسۇ ئاشلىق ئىسكىلاتىدا 22 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام. شۇ مەزگىلدە جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى يەنە بىر تۈركۈم پولات تاختىلىق ئامبار، پولات چمۇنۇق - بېتون قۇرۇلمىلىق تۇرخۇنسىمان ئامبار قاتارلىق زامانىۋى ئاشلىق

ساقلاش ئەسلىمىلىرىنى قوزىدى. 1981 - يىلى ئاپتونوم رايونلىق ئاساسىي قۇرۇلۇش پىلانىدىكى ئورۇنلاشتۇرۇش بويىچە ئۈرۈمچى شەھىرىدىكى «1 - ئاۋغۇست» ئۈن زاۋۇتىدا يېڭىدىن قۇرۇلغان تۇرخۇنسىمان ئىسكىلات 1985-يىلىنىڭ ئاخىرىدا پۈتتى. مەزكۇر تۇرخۇنسىمان ئىسكىلات دىئامېتىرى 8 مېتىر، ئېگىزلىكى 31.5 مېتىر كېلىدىغان پولات چۇۋىق بېتونلۇق 15 تىك ئامبارىدىن تەركىب تاپقى ۋە ئۈنىڭدا كىرگۈزۈلگەن ئاشلىقنىڭ سۈپىتىنى تەكشۈرۈش، گىرلاش، تازىلاش، ئايلاندۇرۇش خىزمىتى مۇنارى قۇرۇلدى، بۇ ئاپتونوم رايون بويىچە 1 - بولۇپ قۇرۇلغان تۇرخۇنسىمان ئاشلىق ئىسكىلاتى ھېسابلىنىدۇ. 1983 - يىلى پىچان ناھىيىلىك ئۈن زاۋۇتى ئاپتونوم رايون بويىچە تۇنجى بولۇپ خېيلۇڭجيالىق ئۆلكىسىدە ئىشلەپچىقىرىلغان پولات تاختىلىق ئامبارىدىن ئىككىنچى كىرگۈزۈپ قۇراشتۇردى. ئۇنىڭ ھەر بىرىگە 180 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق سىغدۇ. شۇ يىلى گوۋۇيۈەن شىنجاڭغا مەبلەغ سېلىپ ئامبار قۇرۇش كۆرسەتكۈچىدىن 350 مىليون كىلوگرام تەقسىم قىلدى. 1984 - يىلى ئاپتونوم رايون يەنە دۆلەت بىلەن بىرلىكتە مەبلەغ سېلىش، ئاپتونوم رايون مالىيىسى مەخسۇس پۇل ئاجرىتىش، ئاددىي قۇرۇلۇش خىراجىتىنى ئالدىن چىقىم قىلىش قاتارلىق يوللار ئارقىلىق ئاشلىق ئامبىرى سېلىپ، 1986 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە 610 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سىغدىغان يېڭى ئاشلىق ئامبىرى قۇرۇپ چىقتى، بۇنىڭ ئىچىدە 1986 - يىلى پۈتكىنىنىڭ سىغىمچانلىقى 276 مىليون كىلوگرام، شۇ يىلى تارىختا سېلىنغان ئامبار ئەڭ كۆپ بىر يىل بولدى. شۇ مەزگىلدە، سانجى ناھىيىسىدىكى بازار ئاشلىق ئىسكىلاتى، سانجى ئوبلاستلىق ياغ زاۋۇتى، فۇكاڭ ئۈن زاۋۇتى تۆتتىن پولات تاختىلىق ئامبار قۇراشتۇردى. بۇ ئامبارلارنىڭ ئومۇمىي سىغىمچانلىقى 750 مىڭ كىلوگرام. 1986 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ ئۆقتۇرۇشىدىكى تەلەپلەرگە ئاساسەن خادىم تەشكىللەپ ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق ئامبارلىرىنى ئومۇمىيۈزلۈك تەكشۈرۈپ باھالاپ چىقتى ۋە سودا مىنىستىرلىكىنىڭ تەستىقىنى ئېلىپ 676 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سىغدىغان ئامبارلارنى كېرەكسىز قىلدى، بۇ، يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن بۇيان كېرەكسىز قىلىنغان ئامبار ئەڭ كۆپ بولغان بىر يىل بولدى. بۇ، ئاساسەن، بەزى ۋىلايەت، ئوبلاستلار كۆپ يىللاردىن بۇيان كېرەكسىز قىلىشقا تېگىشلىك بولسىمۇ، ۋاقتىدا كېرەكسىز قىلالماي، مۇشۇ يىلغا توغرا كېلىپ قالغانلىقىدىن بولدى. كېرەكسىز قىلىنغان ئامبارلار ئىچىدە ئۇزۇندىن بېرى رېمونت قىلىنماي ئىشلىتىش قىممىتى قالمىغان ئامبارلارنىڭ سىغىمچانلىقى 385 مىليون كىلوگرام، مەلۇمات بىلەن ئەمەلىيەت پەرقلىنىدىغان مەۋھۇم سان سىغىمچانلىقى 200 مىليون كىلوگرام، رېمونت قىلىش قىممىتى قالمىغان بادالق ئامبار، سېۋەت ئامبار، قومۇش ئامبار قاتارلىق ئاددىي ئامبارلارنىڭ سىغىمچانلىقى 58 مىليون كىلوگرام، كەسىپ قۇرۇلمىسىنىڭ تەڭشىلىشى بىلەن ساقلىغىدەك ئاشلىق بولمىغان ئامبارلارنىڭ سىغىمچانلىقى 32 مىليون كىلوگرام. كېرەكسىز قىلىنغان بۇ ئامبارلار دەپتەردىن ئۆچۈرۈۋېتىلگەن بولسىمۇ، لېكىن بىر قىسمىغا باشقا نەرسىلەر قويۇپ داۋاملىق پايدىلىنىلدى. سانجى شەھىرىدىكى ئاشلىق ئامبارلىرى ئىچىدە گۈاڭشۇ 9 - يىلى (1883 - يىلى) ياسالغان بىر ئامبار شۇ جايدىكى مەدەنىي يادىكارلىقلار تارماقلىرى تەرىپىدىن قەدىمكى دەۋر يادىكارلىقى قىلىنىپ ساقلاپ قېلىندى. 1986 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە، ئاپتونوم رايون بويىچە كېرەكسىز قىلىنغان ئامبار سانى چىقىرىۋېتىلگەندىن كېيىنكى ئاشلىق ئامبارلىرىنىڭ سىغىمچانلىقى 2 مىليارد 358 مىليون كىلوگرام بولۇپ، 1979 - يىلىنىڭ ئاخىرىدىكىسىدىن 10.55% ئاشتى. ئامبار سۈپىتىمۇ كۆرۈنەرلىك ئۆستى.

1987 - يىلى ئۈرۈمچى شەھىرىدىكى «1 - ئاۋغۇست» ئۈن زاۋۇتىدا خېنەن ئەنياڭ لىپۇ تۇرخۇنسىمان ئامبار شىركىتى ئىشلىگەن ئېگىزلىكى 26 مېتىر كېلىدىغان پولات تاختىلىق ئامبارىدىن توققۇزى قۇراشتۇرۇلدى، بۇنىڭ ئىچىدىكى ئالتىسىنىڭ دىئامېتىرى 3.5 مېتىردىن، ئۈچىسىنىڭ دىئامېتىرى 1.6 مېتىردىن بولۇپ، سىغىمچانلىقى بىر مىليون كىلوگرام، ئۈنىڭغا ئۈن، كېپەك قاچىلاپ ساقلىغىلىمۇ بولىدۇ. 1989 - يىلى قاراماي شەھەرلىك ئۈن زاۋۇتى، موڭغۇلكۆرە ناھىيىلىك ياغ زاۋۇتى، ئۈرۈمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى قاتارلىق ئورۇنلار سېچۈەن ئۆلكىلىك پولات تاختىلىق ئامبار شىركىتى ئىشلىگەن پولات

ئامباردىن 11نى قۇراشتۇردى، بۇنىڭ ئىچىدە قاراماي شەھەرلىك ئون زاۋۇتى قۇراشتۇرغان پولات تاختىلىق ئالتە ئامبارنىڭ سىغىمچانلىقى 4 مىليون كىلوگرام بولۇپ، بۇ، ئاپتونوم رايون بويىچە سىغىمچانلىقى ئەڭ چوڭ پولات تاختىلىق ئامبار ھېسابلىنىدۇ. 50 - يىللاردىن 60 - يىللارغىچە سېلىنغان سوۋېت پاسونىدىكى ئامبارلارنىڭ ساقلاش شارائىتىنى ياخشىلاش ئۈچۈن، ئىلى، ئۈرۈمچى قاتارلىق جايلار ئۆزگىرىشىنى يۇقىرىلىتىش، تېمپنى پۈختىلاش قاتارلىق ئۇسۇللار ئارقىلىق 505 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سىغدۇرغان سوۋېت پاسونىدىكى ئامبارنى ئۆزگەرتىپ ئاشلىق ساقلاش سىغىمچانلىقىنى 100 مىليون كىلوگرام ئاشۇردى.

1990 - يىلى ئاپتونوم رايون ئاددىي قۇرۇلۇش خىراجىتى ۋە مەخسۇس قەرز ئارقىلىق يېڭىدىن 190 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سىغدۇرغان ئاشلىق ئامبىرى قۇرۇشنى ئورۇنلاشتۇردى، بۇنىڭ بىلەن 1990 - يىلنىڭ ئاخىرىغىچە ئاپتونوم رايوندا ئاشلىق - ياغ ئىسكىلاتى، پونكىتى (نۇقتىسى) 760قا، ئومۇمىي سىغىمچانلىقى 2 مىليارد 864 مىليون كىلوگرامغا يەتتى (جەدۋەل: 3 — 3 كە قارالسۇن)، بۇنىڭ ئىچىدە سىغىمچانلىقى 50 مىليون كىلوگرامدىن يۇقىرى چوڭ ئامبار 3، 25 مىليون 10 مىڭ كىلوگرامدىن 50 مىليون كىلوگرامغىچە بولغان ئامبار 15؛ 15 مىليون 10 مىڭ كىلوگرامدىن 25 مىليون كىلوگرامغىچە بولغان ئامبار، پونكىت 18. ئاپتونوم رايون بويىچە ئومۇمىي ئامبار سىغىمچانلىقى ئىچىدە مۇپىتى ياخشىسى %79.01، چوڭ رېمونت قىلىشقا تېگىشلىكى %14.84، كېرەكسىز قىلىنىدىغىنى %6.15؛ قۇرۇلۇش قىلىنغان يىل بويىچە ئايرىغاندا، يېڭى جۈڭگو قۇرۇلۇشتىن ئىلگىرىكى ھۆكۈمەت ئامبىرى، ئىباداەتخانا ئامبىرىنىڭ ھەممىسى كېرەكسىز قىلىنىدى، 50 - يىللاردىن 60 - يىللارغىچە سېلىنغىنى %39.97، 70 - يىللاردا سېلىنغىنى %7.48، 80 - يىللاردا سېلىنغىنى %52.55؛ ئامبار تىپى بويىچە ئايرىغاندا، سوۋېت ئىتتىپاقى پاسونىدىكى ئامبار %27.3، ئۇيغۇر ئامبار %58.41، ئاددىي ئامبار %10.92، گەمە ئامبار %0.69، يەر ئاستى ئامبار %0.79، خىشتىن سېلىنغان يۇمىلاق ئامبار %0.14، باشقا تىپتىكى ئامبارلار %1.75؛ قاتناش شارائىتى بويىچە ئايرىغاندا، تۆمۈريول يانداشتىكى %24.06، ئول تاشيول لىنىيىسى بويىدىكى %61.64، تارماق تاشيول بويىدىكى %13.58، غەيرىي قاتناش لىنىيىسى بويىدىكى %0.72. 1990 - يىلنىڭ ئاخىرىدىكى 1979 - يىلنىڭ ئاخىرىدىكىسىگە سېلىشتۇرغاندا، ئاپتونوم رايون بويىچە ئامبارلارنىڭ سىغىمچانلىقى %34.04 كۆپەيدى، ئامبارلارنىڭ سىغىمچانلىقى 15 مىليون 10 مىڭ كىلوگرامدىن 25 مىليون كىلوگرامغىچە بولغان ئامبار، پونكىتتىن 9 ى؛ 25 مىليون 10 مىڭ كىلوگرامدىن 50 مىليون كىلوگرامغىچە بولغان ئامبارىدىن 10ى؛ 50 مىليون كىلوگرامدىن يۇقىرى چوڭ ئامبارىدىن 2 سى كۆپەيدى. 1990 - يىلنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق - ياغ ئامبىرى، پونكىتىنىڭ يەر كۆلىمى 2 مىليون 290 مىڭ كۋادرات مېتىرغا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە سېمونتلاشتۇرۇلغان يەر 1 مىليون 780 مىڭ كۋادرات مېتىر بولۇپ، %73.77نى ئىگىلەپ، 1979 - يىلنىڭ ئاخىرىدىكىسىدىن 1.17 ھەسسە ئاشتى، بۇنىڭ ئىچىدىكى ئامبارلارنىڭ سىغىمچانلىقى 15 مىليون كىلوگرامدىن يۇقىرى ئامبار، پونكىتىنىڭ يېرى پۈتۈنلەي سېمونتلاشتۇرۇپ بولۇندى. قالغان ئامبار، پونكىت يېرىنىڭ كۆپ قىسمى سېمونتلاشتۇرۇلدى.

2. ياغ باكلىرى

1955 - يىلى ئۇلكىلىك ياغ شىركىتى ئۈرۈمچى شەھىرىدىكى يۇڭاڭمياۋ ئالدى كوچىسى (ھازىرقى «يۇجىن» كوچىسى) دا ياغ ئىسكىلاتى قۇرۇپ، ئۇلكە بويىچە تۇنجى بولۇپ سىغىمچانلىقى 100 مىڭ كىلوگرامدىك باكتىن ئۇچنى قۇراشتۇردى. 1956 - يىلى ش ئۇ ئا ر ياغ شىركىتى پولات تاختىدىن ھەر بىرىنىڭ سىغىمچانلىقى 25 مىڭ كىلوگرامدىك ياتما شەكىلدىكى كىچىك باكتىن 64نى ياسىتىپ (بۇنىڭ 26سى ئۈرۈمچى شەھىرىدە، 38ى قەشقەر شەھىرىدە ياسالدى)، جەنۇبىي شىنجاڭ ۋە شىمالىي شىنجاڭدىكى

ھەر قايسى جايلارنىڭ ئىشلىتىشىگە تەقسىم قىلىپ بەردى. شۇ مەزگىلدە جايلاردىكى ئاشلىق - ياغ زاۋۇتلىرىمۇ بىر قىسىم ياغ باكلىرىنى ياسايتتى. 1961 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا، ئاپتونوم رايوندىكى ياغ باكلىرىنىڭ سىغىمچانلىقى 4 مىليون 775 مىڭ كىلوگرامغا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە سىغىمچانلىقى 100 مىڭ كىلوگرامدىن يۇقىرى باكلار 73.3% نى ئىگىلىدى. 1965 - يىلى ئاشلىق نازارىتى سانجى، ئىلى، بايىنغولىن، قەشقەردىن ئىبارەت تۆت ژىلايەت، ئوبلاستتا بىر تۇركۇم ياغ باكلىرىنى ياستىپ، جايلارنىڭ ئىشلىتىشىگە تاپشۇرۇپ بەردى. 1966-يىلدىن كېيىن، جايلار ئاشلىق - ياغ پىششىقلاش زاۋۇتلىرىنى قۇرۇش بىلەن بىللە، بىر تۇركۇم ياغ باكلىرىنىمۇ ياساتتى.

1979 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى سودا مىنىستىرلىكى ئوتتۇرىغا قويغان ئاشلىق، ياغ ساقلاش-توشۇشتا ئوراقسىز قاچىلاش، ئوراقسىز توشۇش، ئوراقسىز چۈشۈرۈش، ئوراقسىز ساقلاشتىن ئىبارەت ئوراقسىز قىلىش تەلىپىگە ئاساسەن، 2 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام سىغىمچانلىقتا ئىگە ھەر خىل كىچىك ياغ باكلىرىنى ياساشنى ئورۇنلاشتۇردى، بۇنىڭ ئىچىدە كورلا ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى ۋە ئۈرۈمچىدىكى ئالاقىدار زاۋۇتلار 25 مىڭ كىلوگراملىق باكتىن 80نى ياسىدى، بۇنىڭ كۆپ قىسمى ئۈرۈمچى شەھىرىگە تەقسىم قىلىپ بېرىلدى؛ ھەر قايسى ناھىيىلەر ئۆز ئالدىغا 5000 كىلوگرامدىن 10 مىڭ كىلوگرامغىچە بولغان باكتىن 20نى، 1000 كىلوگرامدىن 2000 كىلوگرامغىچە بولغان باكتىن 300نى ياساتتى. شۇ مەزگىلدە، جايلاردىكى ئاساسىي قاتلام ئامبار، پونكىتلارمۇ ئۆزلىرى مەبلەغ تەييارلاپ قىسمەن ياغ باكلىرىنى ياساتتى. شۇ يىلنىڭ ئاخىرىدا، ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئامبار، پونكىتلىرىدىكى ياغ باكلىرى 339غا، سىغىمچانلىقى 12 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 1962 - يىلىنىڭ ئاخىرىدىكىسىدىن 1.5 ھەسسە ئاشتى. بۇنىڭ سىرتىدا، قىسمەن ئاشلىق - ياغ پىششىقلاش زاۋۇتلىرى، ماگىزىنلىرى يېڭىدىن 169 باك ياساتتى، بۇنىڭ سىغىمچانلىقى 1 مىليون 120 مىڭ كىلوگرام.

80 - يىللاردا، ياغ ساقلاش مىقدارى زور ھەجىمدە ئاشتى، باك قۇرۇلۇشىنىڭ تەرەققىياتى بىر قەدەر تېز بولدى. 1980 - يىلدىن ئېتىبارەن، ئۈرۈمچى، قاراماي، قەشقەر قاتارلىق شەھەرلەردىكى ئاشلىق دۇكانلىرىغا ئارقا - ئارقىدىن 2000 كىلوگراملىق ياغ ساقلاش باكلىرى قۇراشتۇرۇپ بېرىلدى. ئۈرۈمچى شەھىرىنىڭ ئۆزىدىلا 131 ئاشلىق دۇكىنىغا 272 دانە كىچىك باك قۇراشتۇرۇپ بېرىلدى، ئۇنىڭ سىغىمچانلىقى 544 مىڭ كىلوگرام بولدى. 1985 - يىلى ياغ ئاققۇزۇش تۈرۈبىسى، ياغ ناسوسى قاتارلىق ياغ قاچىلاشنى يۇرۇشلەشتۇرۇش ئەسلىھەلىرى ئاساسىي جەھەتتىن سەپلىنىپ بولدى. 1985 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە ئىلى، كۇيتۇن، تارباغاتاي، ئالتاي قاتارلىق جايلاردا يېڭىدىن 500 مىڭ كىلوگرامدىن باكتىن 57سى، ش ئۇ ئا ر ياغ شىركىتى ئىسكىلاتى، ئۈرۈمچى شەھەرلىك ياغ شىركىتى ئىسكىلاتىغا يېڭىدىن بىر مىليون كىلوگرامدىن باكتىن تۆتى قۇراشتۇرۇلدى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا، ئاپتونوم رايوندىكى ياغ ساقلاش باكى 899غا، سىغىمچانلىقى 77 مىليون 940 مىڭ كىلوگرامغا يېتىپ، 1979 - يىلىنىڭ ئاخىرىدىكىسىدىن 76.97% ۋە 4.94 ھەسسە ئاشتى. بۇ مەزگىلدە، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا قۇرۇلغان باك سىغىمچانلىقى 5 مىليون 995 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، تارىختا ياغ باكى ئەڭ كۆپ قۇرۇلغان مەزگىل بولدى (جەدۋەل: 3 — 5 كە قارالسۇن).

3. ئۆلچەش ئەسۋابلىرى

1950 - يىلدىن ئىلگىرى شىنجاڭدا ئاشلىق ئېلىم - بېرىمىدە، كۆرە، شىڭ ۋە ئۈزگىچە ئۆلچەش ئەسۋابلىرى ياكى كونا تارازىلار ئىشلىتىلىپ، ئۆلچەم تۈزۈمى بىرلىككە كەلتۈرۈلمىگەنىدى. شىمالىي شىنجاڭدا تولاراقى پاتمان (تەخمىنەن 65 كىلوگرامغا تەڭ)، پۇت (تەخمىنەن 16.38 كىلوگرامغا تەڭ) ئىشلىتىلسە، جەنۇبىي

شىنجاڭدا تاغار (تەخمىنەن 90 كىلوگرامغا تەڭ)، چارەك (تەخمىنەن 9 كىلوگرامغا تەڭ) ئىشلىتىلەتتى.
ئۇلچەم تۈزۈمىنى بىرلىككە كەلتۈرۈش ئۈچۈن، 1950 - يىلىنىڭ بېشىدا، ئۇلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى «ئۇلچەم تۈزۈمىنى بىرلىككە كەلتۈرۈش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، شۇ يىلى 10 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن ئېتىبارەن ئۇلكە بويىچە ئاشلىق ئېلىم - بېرىمدە بېكىتىلگەن ئۇلچەملىك تارازا (ئۇلچەملىك تارازىنىڭ بىر جىڭى كونا تارازىغا سۈندۈرغاندا 13 سەر 6 مىسقال بولىدۇ) ئىشلىتىشنى بەلگىلىدى. شۇنىڭ بىلەن بىللە، شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئارقا سەپ تەمىنات باشقارمىسىنىڭ ياساش زاۋۇتىغا 450 جىڭلىق تارازىدىن 300، 100 جىڭلىق تارازىدىن 100 بولۇپ، جەمئىي 400 ئۇلچەملىك تارازا ياساپ بېرىشنى ھاۋالە قىلدى، بۇنىڭ 351 نى ھەرقايسى ناھىيىلەردىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئىشلىتىشىگە تارقىتىپ بەردى. شۇنىڭدىن ئېتىبارەن شىنجاڭنىڭ ئاشلىق ئېلىم - بېرىمىدىكى ئۇلچەش ئەسۋابلىرى تۈزۈمى دەسلەپكى قەدەمدە بىرلىككە كەلتۈرۈلگەن بولدى. 1951 - يىلدىن ئېتىبارەن، ئۇلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى جايلارغا گىر تارقىتىپ بەردى، ناھىيە بازىرىدىكى ئاشلىق ئامبارلىرى ئاشلىق كىرگۈزۈشتە گىر ئىشلىتىشكە باشلىدى. 1955 - يىلى ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ 1 - ئىسكىلاتىغا ئۇلكە بويىچە 1 - بولۇپ 10 تونناىلىق يەر گىرى قۇراشتۇرۇپ بېرىلدى. بۇ مەزگىلدە، ھەر يىلى يېڭى ئاشلىقنى ئامبارغا كىرگۈزۈشتىن ئىلگىرى ئاشلىق مەمۇرىي تارماقلىرى تېخنىك خادىملارنى ئاشلىق ئامبارلىرىغا ئەۋەتىپ، گىرلارنى رېمونت قىلىپ ۋە توغرىلاپ تۇردى. 1958 - يىلى ئاشلىق نازارىتى رېمونت كۈچى كۈچلۈك بولغان قىسمەن ئاشلىق تارماقلىرىغا بىر يۈرۈشتىن گىر توغرىلايدىغان تاش ۋە رېمونت قوراللىرىنى تەقسىم قىلىپ بېرىپ، ئۇلارنى شۇ جايدىكى ۋە يېقىن ناھىيىلەردىكى گىرلارنى توغرىلاش ۋە رېمونت قىلىش خىزمىتىگە مەسئۇل قىلدى. شۇ مەزگىلدە جايلاردىكى گىر سانى ۋە ئۇنىڭ ئۇلچىمى كۆپەيدى. 1961 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا، ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرىدا بىر دانە يەر گىرى، 2203 دانە ئوستەل گىرى بار بولدى، بۇلار 300 كىلوگراملىق، 500 كىلوگراملىق، 1000 كىلوگراملىقتىن ئىبارەت 3 خىل بولۇپ، كۆپرەكى 500 كىلوگراملىق ئىدى. ئاساسىي قاتلام ئاشلىق - ياغ ئىسكىلاتلىرى، پونكىتلىرىنىڭ ھەممىسىدە گىر بار بولۇپ، چوكىلىق تارازا پەيدىنپەي شاللىۋېتىلدى.

1965 - يىلدىن ئېتىبارەن ئاشلىق نازارىتى جايلارغا 2 تونناىلىق گىر تارقىتىپ بەردى، جايلاردىكى چوڭ، ئوتتۇرا ئاشلىق ئىسكىلاتلىرى ئارقا - ئارقىدىن 10 تونناىلىق، 20 تونناىلىق يەر گىرلىرىنى قۇراشتۇردى. 1978- يىلى ۋۇشىدا ئىشلەنگەن «CJ—300» تىپلىق مېخانىكىلىق ئاپتوماتىك تارازا سىنىۋېلىندى. 1979- يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايوندا ئاشلىق تارماقلىرىدىكى مېخانىكىلىق ئاپتوماتىك تارازا 10غا، يەر گىرى 32گە يەتتى. 1980 - يىلدىن كېيىن، جايلار ئارقا - ئارقىدىن 3 تونناىلىق، 5 تونناىلىق گىرلارنى، يەنە بىر قىسىم مېخانىكىلىق ئاپتوماتىك تارازىلارنى سېتىۋالدى. 1983 - يىل 5 - ئايدا، ئاشلىق نازارىتى سانجى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئۈن زاۋۇتىدا مېخانىكىلىق ئاپتوماتىك تارازىنى ئىشلىتىش ۋە رېمونت قىلىش بويىچە ئۆگىنىش كۇرسى ئېچىپ، ئاساسىي قاتلام ئورۇنلارغا 27 تېخنىك خادىم تەربىيىلەپ بەردى، 1985 - يىلدىن كېيىن، ئاشلىق سېتىۋېلىش مىقدارى كۆپ بولغان ئاساسىي قاتلام ئاشلىق پونكىتلىرى، چوڭ، ئوتتۇرا ئاشلىق ئامبارلىرىدا ئومۇمىيۈزلۈك 10 تونناىلىق، 20 تونناىلىق، 30 تونناىلىق يەر گىرلىرى قۇراشتۇرۇلدى. 1990- يىل ئاخىرىدا، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى جەمئىي يەر گىرى 138گە يېتىپ، 1979 - يىلىنىڭ ئاخىرىدىكىدىن 3.3 ھەسسە كۆپەيدى، مېخانىكىلىق ئاپتوماتىك تارازا 137گە يېتىپ، 1979 - يىلىنىڭ ئاخىرىدىكىسىدىن 12.7 ھەسسە كۆپەيدى، بۇنىڭدىن باشقا، ھەر خىل ئادەتتىكى گىر -تارازىلار 2259غا يەتتى، بۇنىڭ كۆپىنچىسى بىر تونناىلىق ئىدى.

خەلق ئۆزى ياسىۋالغان تارازا (جىلك)

كۆزە

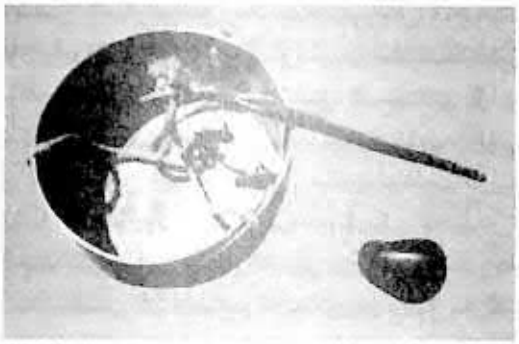

تارازا (جىلك)

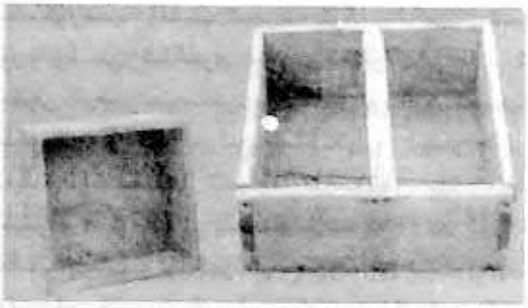

چارەك

سۈرەت: 3 — 2 ئۆلچەش ئەسۋابلىرى

4. ساقلاش ماشىنا - ئۈسكۈنىلىرى

1) يەتكۈزۈش ئۈسكۈنىلىرى

1954 - يىلدىن ئىلگىرى شىنجاڭدا ئاشلىقنى ئامبارغا كىرگۈزۈش ئىشى پۈتۈنلەي ئادەم كۈچى بىلەن بولاتتى. 1954 - يىل 5 - ئايدا ئۆلكىلىك ئاشلىق نازارىتى غەربىي شىمال ئاشلىق ئىدارىسىدىن تەقسىم قىلىپ بېرىلگەن شېنياك كان ماشىنىسازلىق زاۋۇتىدا ئىشلەنگەن «T—4S» تىپلىق 4 دانە تاسمىلىق يەتكۈزگۈچنى ئۈرۈمچى، غۇلجا، قەشقەر شەھەرلىرىدىكى ئاشلىق ئامبارلىرىغا تەقسىم قىلىپ بەردى، توك كۈچى يەتمىگەچكە، ئۇنىڭدىن پايدىلىنىلمىدى. 1957 - يىلى ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ 1- ئىسكىلاتلا ئاشلىق دۆۋىلىرىنى ئۈرۈشتە يەتكۈزگۈچتىن پايدىلاندى. 1958 - يىلى تېخنىكا يېڭىلاش ھەرىكىتىنى قانات يايدۇرۇش داۋامىدا، ئاساسىي قاتلام ئامبار، پونكىتلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر بىر تۈركۈم ياغاچ رېلىسلىق ۋاگون، ياغاچتىن ئىشلەنگەن تاسمىلىق يەتكۈزگۈچ، تۆمۈر يەتكۈزگۈچ، پۇت بىلەن ھەرىكەتلەندۈرۈلىدىغان يەتكۈزگۈچلەرنى تەنتەق قىلىپ ياسىدى. ساۋەن ناھىيىسىنىڭ شىخەنزە ئاشلىق پونكىتىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر پونكىت ئىچىدە 120 مېتىر ئۇزۇنلۇقتا ياغاچ رېلىس ياتقۇزۇپ، ئۇنىڭدا بىر تونناسلىق ۋاگونلارنى ئادەم كۈچى بىلەن ماڭدۇرۇپ، ئاشلىق قاچىلاش، چۈشۈرۈش ئۈنۈمىنى بىر قانچە ھەسسە ئۆستۈردى. 1960- يىلى ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ 1 - ئىسكىلاتى ئۈرۈمچى «1 - ئاۋغۈست» ئۈن زاۋۇتىدا سېخ بىلەن ئامبارلار ئارىسىدا 200 مېتىر ئۇزۇنلۇقتا يېنىك تۆمۈر يول ياساپ، ئۇنىڭدا قول بىلەن ماڭغۇزۇلىدىغان يۈك توشۇش ۋاگونىدىن 48نى ماڭدۇرۇپ، ئاشلىق، ئۈن توشۇدى. 1961 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا، ئاپتونوم

رايونىمىزدىكى يەتكۈزگۈچ 12گە يەتتى. كېيىن، جايلار ئارقا - ئارقىدىن بىر تۈركۈم يەتكۈزگۈچ، دان يىغىش ماشىنىلىرىنى سېتىۋالدى. 1965 - يىلى بەزى ناھىيىلەردىكى ئاشلىق ئامبارلىرى تاسمىلىق يەتكۈزگۈچلەرنى ئىشلىتىشكە باشلىدى. 1968 - يىلدىن ئېتىبارەن، ئاشلىق سېتىۋېلىش مىقدارى كۆپ بولغان ئاساسىي قاتلام ئاشلىق پونكىتلىرى تاسمىلىق يەتكۈزگۈچ ئىشلىتىشكە باشلىدى.

1974 - يىلى ئاشلىق تارماقلىرى سانجى ئوبلاستلىق ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىقى زاۋۇتىدا ئىشلەپچىقىرىلغان «TDSL－500×10» تىپلىق سىلجىما تاسمىلىق ئۇراقسىز، ئۇراقلىق ئاشلىقنى يەتكۈزگۈچ، دان يىغقۇچ قاتارلىقلارنى ئىشلىتىشكە باشلىدى. 1977 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئاشلىق ئىدارىسى قىسمەن ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارە باشلىقلىرى ۋە ساقلاش خىزمىتىگە مەسئۇل كىشىلەرنى تەشكىللەپ جياڭسۇ قاتارلىق ئۈچ ئۆلكىنىڭ ئاشلىق ئامبارلىرىنى ماشىنىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشىنى ئېكسكۇرسىيە قىلىپ تەجرىبە ئۆگىنىشكە ئۇيۇشتۇرۇپ، ئاپتونوم رايونلىق ئاشلىق ئامبارلىرىنى ماشىنىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشىنى ئىلگىرى سۈردى. شۇ يىلى 6 - ئايدا گۈچۈك ناھىيە بازىرىدىكى ئاشلىق ئىسكىلاتى 10 نەپەر ئىشچى - خىزمەتچىدىن ماشىنا - ئۆسكۈنە ئىسمىنىسى تەشكىللەپ، ئۆزلىرى قول سېلىپ ئىشلەپ، ئۈچ دانە يەتكۈزگۈچنى ئۆزگەرتىپ ئىشلىدى ۋە ئىككى دانە ئوقۇرلۇق گىر، ئۈچ دانە يەل كۆچى بىلەن ئەخلەت تازىلىغۇچ سەپلەپ، ئاشلىقنى ئامبارغا قاچىلاشنى ماشىنا ئارقىلىق يۈرۈشلەشتۈرۈپ ئىشلەشنى دەسلەپكى قەدەمدە ئىشقا ئاشۇردى. 1978 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا، مەزكۇر ئامبار 7 خىلدىكى 49 ئاشلىق ئامبىرى ماشىنىسىنى تەقلىد قىلىپ ياساپ، ئۆزگەرتىپ، ئۆزلىرى ئىشلەپ يەتكۈزۈش لىنىيىسىنى 158 مېتىرغا يەتكۈزدى. شۇ مەزگىلدە، ئىلى ئاپتونوم ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسىگە بۇيرۇستە قاراشلىق ئامبار، قۇتۇبى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ناھىيە بازىرىدىكى ئامبىرى، قەشقەر شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئامبىرى قاتارلىق ئورۇنلارمۇ ئامبارلاشتۇرۇش، ئامباردىن ئامبارغا يۆتكەش قاتارلىق ئىشلارنى دەسلەپكى قەدەمدە ماشىنا ئارقىلىق يۈرۈشلەشتۈرۈپ ئىشلەيدىغان بولدى. 1979 - يىلى ئۈرۈمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئۈن زاۋۇتى ئىسكىلاتى ئامبارلار ئارا يۆتكەش - يەتكۈزۈش ئۈچۈن 10 دانە ئاككۇمۇلياتورلۇق ئاپتوموبىل سېتىۋالغاندى، ئىشلىتىشكە باب كەلمىگەچكە، ئوچۇقچىلىققا تاشلاپ قويۇلۇپ كېيىن كېرەكسىز قىلىۋېتىلدى. شۇ يىلى 5- ئايدا، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى گۈچۈك ناھىيىسىدە ئاشلىق ئامبىرى ماشىنىلىرى بويىچە نەق مەيدان يىغىنى چاقىرىپ، بۇنىڭدىن كېيىن يەتكۈزگۈچلەرنى نۆۋەتلىق ئاۋاجلاندۇرۇپ، ئامبارغا كىرگۈزۈش ئىشىنى ماشىنىلاشتۇرۇشنى ھەل قىلىپ، دېھقانلارنىڭ ئەمگەك سىجىللىقىنى يېنىكلىتىشنى، شۇنىڭ بىلەن بىللە، تازىلاش، گىرلاش، قۇرۇتۇش ماشىنىلىرى قاتارلىقلارنىڭ تەرەققىياتىنى تېزلىتىپ، يۈرۈشلەشتۈرۈشنى كۆچەيتىپ، ماشىنىلاردىن پايدىلىنىش ئۈنۈمىنى ئۆستۈرۈشنى ئوتتۇرىغا قويدى. 1979 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا، ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر خىل يەتكۈزگۈچ 826گە، بۇنىڭ ئىچىدە تاسمىلىق يەتكۈزگۈچ 686گە، مۇقىم يەتكۈزۈش لىنىيىسى 16 يۈرۈش، 800 مېتىرغا، باشقا خىلدىكى يەتكۈزگۈچلەر 124كە يەتتى.

1980 - يىلدىن ئېتىبارەن، ئامبارغا ئاشلىق كىرگۈزۈش، چىقىرىش ۋە ئۈن زاۋۇتىغا يىرىك ئاشلىق توشۇشنى ماشىنىلاشتۇرۇش ئۈچۈن، ئۈرۈمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئۈن زاۋۇتى ئىسكىلاتى، ئاقسۇ، بورتالا، چۆچەك، سانجى، ئۇكاك، قاغىلىق ناھىيىلىرىدىكى ناھىيە بازىرى ئاشلىق ئىسكىلاتلىرى، ئىلى ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسىگە بۇيرۇستە قاراشلىق ئىسكىلات قاتارلىق 10 ئورۇن ئۆزگەرتىلگەن سوۋېتچە ئامبارنىڭ تېگى قىسمىغا «U» شەكىللىك تاسمىلىق يەتكۈزگۈچ كۆرەكلىك يەتكۈزگۈچ قۇراشتۇرۇپ، يەر ئاستى مۇقىم يەتكۈزۈش لىنىيىسى شەكىللەندۈردى. 1983 - يىل 7 - ئايدا، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «XY－200» تىپلىق ھاۋا ئېقىملىق 20 يەتكۈزگۈچ سېتىۋېلىپ، جايلاردىكى ئاشلىق ئىسكىلاتلىرىنىڭ ئىشلىتىشىگە تەقسىم قىلىپ بەردى ھەمدە گۈچۈك ناھىيىسى بازىرىدىكى ئاشلىق ئىسكىلاتىدا نەق مەيدان يىغىنى ئۆتكۈزۈپ ئومۇملاشتۇردى. 1985 - يىلى ئاشلىق تارماقلىرى ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ساقلاش - توشۇش شىركىتى

بىلەن سۇجۇدىكى «1603» ئاشلىق ئىسكىلاتى بىرلىكتە ئىشلىگەن «DSSJ» 15 مېتىرلىق ئۇزىرىدىغان ۋە قىسقىرىدىغان ئېگىز يەتكۈزگۈچ، 8 مېتىرلىق ئۇزىرىدىغان ۋە قىسقىرىدىغان توز يەتكۈزگۈچ، يۇنىلىشنى ئۆزگەرتىدىغان دان يىغقۇچ، قوش قاناتلىق دان يىغقۇچ قاتارلىقلارنى ئىشلىتىشكە باشلىدى. 1987-يىلى تارباغاتاي ۋىلايىتى دۆربىلجىن ئاشلىق شۆبە ئىدارىسى تەتقىق قىلىپ ئىشلىگەن «XS—35» تىپلىق سىلجىما سپىرالىلىق ئەخلەت تازىلايدىغان يەتكۈزگۈچ ئىشلىتىلىشكە باشلىدى. مەزكۇر يەتكۈزگۈچ ئەخلەت تازىلاش بىلەن يەتكۈزۈشنى ئۆزىگە مۇجەسسەملىگەن بولۇپ، ئاپتونوم رايونلىق 1988 - يىللىق «ئۇچقۇن» پەن - تېخنىكىسى بويىچە 3 - دەرىجىلىك مۇكاپاتىغا ۋە دۆلەت پاتېنتىغا ئېرىشتى. 1990 - يىلنىڭ ئاخىرىدا، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى يەتكۈزگۈچ 1416گە يېتىپ، 1979 - يىلنىڭ ئاخىرىدىكىسىدىن %71.43 ئاشتى، بۇنىڭ ئىچىدە مۇقىم يەتكۈزۈش لىنىيىسى 83 يۇرۇش، 1667 مېتىر، سىلجىما تاسمىلىق يەتكۈزگۈچ 1031، ھاۋا ئېقىملىق يەتكۈزگۈچ 87، باشقا يەتكۈزگۈچلەر 215.

2) تازىلاش ئۇسكۇنىلىرى

1957 - يىلدىن ئىلگىرى، ئاشلىق تازىلاشتا ئادەتتە غەلۋىر ئىشلىتىلەتتى، ئاز ساندىكى ئامبارلاردا قول شامالدۇرغۇچ بولغاندىن سىرت، باشقا تازىلاش ئۇسكۇنىسى يوق ئىدى. 1957 - يىلى، ئاشلىق نازارىتى بىر قىسىم جايلارغا سوۋېت ئىتتىپاقىدا ئىشلەنگەن ئېلېكتىرلىك ۋە قول شامالدۇرغۇچ تەقسىم قىلىپ بەرگەنىدى، توك كۆچى يېتىشمىگەچكە، كۆپ قىسمى قولدا ھەرىكەتلەندۈرۈلدى. 1958 - يىلى تېخنىكا يېڭىلاش ھەرىكىتىنى قانات يايدۇرۇش داۋامىدا، بەزى ئاساسىي قاتلام ئامبار، پونكىتلار سىيرىلما غەلۋىر شامالدۇرغۇچ، تاش ئىلغاش غەلۋىرى قاتارلىق تازىلاش قوراللىرى ۋە ئۇسكۇنىلىرىنى ياسىدى، ئامبارلاشتۇرۇلىدىغان ئاشلىقنىڭ سۈپىتىنى ئۆستۈرۈشتە مۇئەييەن رول ئوينىدى. 50 - يىللارنىڭ ئاخىرىدا، گۈجۈڭ، جىمىسار قاتارلىق ناھىيىلەردىكى ئاشلىق ئامبارلىرى يېزا ئىگىلىك ماشىنىلىرىنى ئومۇملاشتۇرۇش تارماقلىرىدىن سوۋېت ئىتتىپاقىدا ئىشلەنگەن بىر قىسىم ئاشلىق تازىلاش ماشىنىسىنى سېتىۋالدى. بۇ ماشىنىنىڭ كىچىك تېپتىكى دىزېلماتورى بولۇپ، سائىتىگە 10 تونىنا ئاشلىق تازىلىغىلى بولاتتى.

1960 - يىلدىن 1976 - يىلغىچە، جايلاردا تازىلاش ئۇسكۇنىلىرى ئاساسىي جەھەتتىن تەرەققىي قىلدۇرۇلمىدى، ئاساسىي قاتلام ئاشلىق پونكىتلىرى ئاشلىقنى ئاساسەن شامالدۇرغۇچ، سىيرىلما غەلۋىر بىلەن تازىلىدى. 1977 - يىلى بەزى ئاشلىق ئامبارلىرى ئاشلىق ئامبارلاشتۇرۇشنى ماشىنىلاشتۇرۇش ئۇچۇن شالاڭ غەلۋىر، تەۋرەنمە غەلۋىر قاتارلىق تازىلاش سايمانلىرىنى سېتىۋالدى، بەزى ئاشلىق ئامبارلىرى تاق، قوش، ئۈچ قات سىيرىلما غەلۋىرلەرنى ياساپ، ئاشلىق توشۇش، ئۇرۇش جەريانىدىكى تازىلاشتا ئىشلەتتى. 1979-يىلنىڭ ئاخىرىدا، ئاپتونوم رايونىدىكى تازىلاش ماشىنىسى 51گە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە شالاڭ غەلۋىر بىر، تەۋرەنمە غەلۋىر 20، باشقا تازىلاش ئۇسكۇنىلىرى 30.

1980 - يىلدىن ئېتىبارەن تازىلاش ماشىنىلىرى ئاشلىق ئامبىرى ماشىنا - ئۇسكۇنىلىرىدە نۇقتىلىق تەرەققىي قىلدۇرۇلىدىغان يۇنىلىشنىڭ بىرى قىلىنىپ، جايلاردىكى ئاساسىي قاتلام ئاشلىق تارماقلىرىغا تازىلاش ماشىنىلىرى كۆپرەك سەپلەپ بېرىلدى. بايىنغولىن، ئاقسۇ قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلار بۇغدايدىكى ئوت ئۇرۇقىنى تازىلاش ئۇچۇن ئاساسىي قاتلام ئاشلىق پونكىتلىرىغا ئۇرۇقلۇق تاللاش ماشىنىسى ئېلىپ بەردى، مەزكۇر ماشىنا سائىتىگە 2.5 تونىنا بۇغدايىنى تازىلىيالايتتى. 1985 - يىلدىن كېيىن، كۈنەس، موڭغۇلكۇرە قاتارلىق ناھىيىلەر شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ ئىلمىي تەتقىقات ئورنى لايىھىلىگەن، ئۇرۇمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى ئىشلەپچىقارغان «SXZ63» تىپلىق گراۋىتاتسىيىلىك تاللاش ماشىنىسىدىن پايدىلىنىپ بۇغدايدىكى سۇلۇنى تازىلىدى. مەزكۇر ماشىنا بىلەن سائىتىگە 5 تونىنا بۇغداي تازىلىناتتى. تازىلانغاندىن كېيىنكى ئەخلەت مىقدارى دۆلەت ئۇلچىمىگە ئۇيغۇن بولۇپ، بۇغداي سۈپىتى بىر دەرىجە ئۆستى. 1990 - يىلنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايونىدىكى تازىلاش ماشىنىلىرى 584كە يېتىپ، 1979 - يىلنىڭ ئاخىرىدىكىسىدىن

10.5 ھەسسە ئاشتى، بۇنىڭ ئىچىدە شالالاق ھەلۋىر 189، تەۋرىمە ھەلۋىر 141، باشقا تازىلاش ئۈسكۈنىلىرى 254.

3) قۇرۇتۇش ئۈسكۈنىلىرى

50 - يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىدىن ئىلگىرى، شىنجاڭدا بىرمۇ ئاشلىق قۇرۇتۇش ماشىنىسى يوق ئىدى. 50 - يىللارنىڭ ئاخىرىدا، ئاشلىق نازارىتى سوۋېت ئىتتىپاقىدىن 9 دانە سىلجىما كۆزباش قۇرۇتۇش ماشىنىسى ئىمپورت قىلىپ، ئۈرۈمچى، غۇلجا قاتارلىق جايلاردىكى ئاشلىق ئامبارلىرىنىڭ پايدىلىنىشىغا تەقسىم قىلىپ بەردى. 1958 - يىلى غۇلجا شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئىسكىلاتى ئىككى دانە كونا ئېنزىن تۆكۈنى بىر بىرىگە چېتىپ يېرىم ماشىنىلاشقان، قول بىلەن ھەرىكەتلەندۈرۈلىدىغان دومىلما ئاددىي قۇرۇتۇش ماشىنىسى ياسىدى، بۇ ماشىنا بىلەن سائىتىگە بىر تونىنا ئاشلىق قۇرۇتۇلۇپ، نەملىكى %2تىن %4كىچە چۈشۈرۈلدى. 1960 - يىل 9 - ئايدا، ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى «مىنشىلاق» ياغ زاۋۇتىنىڭ شىمگۈ سېخى 4 دانە كونا ئېنزىن تۆكۈنى بىر بىرىگە چېتىپ، سۇ تۇربىنىسىنى ئېنېرگىيە قىلىپ دومىلما قۇرۇتۇش ماشىنىسىنى سىناق تەرىقىسىدە ياسىدى، بۇ ماشىنا بىلەن سائىتىگە 1.4 تونىنا بۇغداينى قۇرۇتۇپ، نەملىكىنى %2 ئەتراپىدا چۈشۈردى. بۇ خىل قۇرۇتۇش ماشىنىسىنى ئومۇملاشتۇرۇش ئۈچۈن، ئاشلىق نازارىتى 1962 - يىلى ئۇقتۇرۇش چىقاردى ھەمدە ئۇقتۇرۇشقا قۇرۇتۇش ماشىنىسىنىڭ چېرتيوژىنى قوشۇپ تارقىتىپ، جايلاردىن ئۆز ئەھۋالىغا قاراپ نۇقتىلىق سىناپ ئىشلىشىنى تەلەپ قىلدى. ئىلى، تارباغاتاي، سانجى قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلاردىكى بەزى ئاشلىق پونكىتلىرى دومىلما ئاددىي قۇرۇتۇش ماشىنىسىنى سىناپ ياسىدى. 1961 - يىلى ئۈرۈمچى «1 - ئاۋغۇست» ئۈن زاۋۇتى ئىسكىلاتى گېرمانىيە دېموكراتىك جۇمھۇرىيىتىدىن «K843» تىپلىق مۇقىم مۇنار شەكىللىك پېتكۈس قۇرۇتۇش ماشىنىسى ئىمپورت قىلدى، بۇ ماشىنىدا سائىتىگە 2 تونىنا ئاشلىق قۇرۇتۇلۇپ، نەملىكى %4 چۈشۈرۈلدى. توك سەرپىياتى 12 سائەت/كىلوۋات بولدى. مەزكۇر ئىسكىلات 1964- يىلى يەنە ئاشۇ قۇرۇتۇش ماشىنىسىنى ئۈزگەرتىپ مۇنارىنى ئىككى بوغۇم ئېگىزلىتىپ، قۇرۇتۇش مىقدارىنى بىر ھەسسە كۆپەيتتى، بەزىلەر ئۈزلىرى لايىھىلەپ كونىگە 400 تونىنا ئاشلىق قۇرۇتىدىغان مۇنارسىمان قۇرۇتۇش ماشىنىسى (قۇرۇتۇش مۇنارى) ياساپ، نەملىكىنى بىر قېتىمدا %4 چۈشۈردى، بۇ، ئەينى ۋاقىتتا ئاپتونوم رايون بويىچە قۇرۇتما مىقدارى ئەڭ كۆپ ئاشلىق قۇرۇتۇش مۇنارى بولۇپ قالدى. شۇ يىلى، ئاشلىق نازارىتى شەرقىي شىمالدىن بىر تۇركۈم ئىشلىتىلگەن كۆزباش قۇرۇتۇش ماشىنىسى يۆتكەپ كېلىپ، سانجى، گۈچۈڭ، جىمسار قاتارلىق ناھىيىلەرگە تەقسىم قىلىپ بەردى. 1965 - يىلدىن ئېتىبارەن ئاشلىق نازارىتى ئۈرۈمچى، ئىلى، قورغاس، كۈنەس، شىخۇ، قۇتۇبى قاتارلىق جايلاردا قۇرۇتۇش مۇنارى ياساشنى ئورۇنلاشتۇردى.

1970 - يىلدىن 1973 - يىلغىچە ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئاشلىق ئىدارىسى (1970 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت سودا ئىدارىسى، ئاشلىق ئىدارىسى دېيىلگەن) سانجى ئوبلاستلىق ئاشلىق-ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتىغا تۇنىكىدىن 30 قۇرۇتۇش مۇنارى ياساپ بېرىشنى ھاۋالە قىلدى. بۇ خىل قۇرۇتۇش مۇنارى شاڭخەي شەھەرلىك ئاشلىق - ياغ ئىلمىي تەتقىقات ئورنى لايىھىلىگەن سوسىپېنزىيىلىك ھاۋا ئېقىملىق قۇرۇتۇش مۇنارىغا تەقلىد قىلىپ ئىشلەنگەن بولۇپ، ئاساسەن سانجى ئوبلاستىغا قاراشلىق ناھىيىلەردىكى ئاشلىق ئامبارلىرىغا تەقسىم قىلىپ بېرىلدى. 1976 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئەنجاڭ ئاشلىق مەكتىپىنىڭ ئوقۇتقۇچىسى ۋاڭ لىنى تەكلىپ قىلىپ ساۋەن ناھىيە بازىرىدىكى ئاشلىق ئىسكىلاتىدا ئېقىتما ئوقۇرلۇق دان قۇرۇتۇش ماشىنىسى ياساشنى ئۈگىنىش كۇرسى ئاچتى. كۇرس مەزگىلىدە مەزكۇر ئىسكىلاتتا ئىككى قات ئېقىتما ئوقۇرلۇق قۇرۇتۇش ماشىنىسىدىن بىرى ياسالدى. شۇ يىلى، گۈچۈڭ ناھىيە بازىرىدىكى ئاشلىق ئىسكىلاتى ساۋەننىڭ تەجرىبىسىنى ئۈگىنىش ئاساسىدا، ئېقىتما ئوقۇرلۇق قۇرۇتۇش ماشىنىسىنى ئىككى قاتلىقتىن ئۈچ قات قىلىپ ئۆزگەرتىپ، يۇقىرى قېتىدا ئالدىن قىزىتىلمىدىغان كېرەكسىز گازدىن پايدىلاندى ھەمدە سوۋېتچە ئامبارنى ئۆزگەرتىپ يۇرۇشلەشتۇرۇپ سائىتىگە 7 تونىنا كۆممىقوناق قۇرۇتۇپ، ئۇنۇمنى %20 ئۆستۈردى، قۇرۇتۇش خىراجىتىنى %50، نەملىكىنى %10 تۆۋەنلەتتى،

نەملىك تۆۋەنلىتىش نەتىجىسىنى ئەسلىدىكىدىن بىر ھەسسە ئۆستۈردى. 1979 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا، ئاپتونوم رايون بويىچە قۇرۇتۇش ماشىنىسى 55كە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە دومىلىما قۇرۇتۇش ماشىنىسى بىر، مۇنارسىمان قۇرۇتۇش ماشىنىسى 9، ئېقىتما ئوقۇرلۇق قۇرۇتۇش ماشىنىسى 2، باشقا شەكىلدىكى قۇرۇتۇش ماشىنىسى 43.

1980 - يىلدىن باشلاپ جايلاردا ئېقىتما ئوقۇرلۇق قۇرۇتۇش ماشىنىسى كۆپلەپ ياسالدى، كۆممىقوناق قۇرۇتۇش مىقدارى ئانچە كۆپ بولمىغان ئاشلىق پونكىتلىرى ئادەتتە يالاڭ قات قىلىپ، قۇرۇتۇش مىقدارى كۆپ ئاشلىق پونكىتلىرى قوش قات ياكى ئوچ قات قىلىپ ياسىدى. 1983 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە ئاپتونوم رايوندا ئۇرلۇك ئېقىتما ئوقۇرلۇق قۇرۇتۇش ماشىنىسىدىن 46سى ياسالدى. بۇ مەزگىلدە، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى 1982 - يىلى قورغاس ناھىيىسىنىڭ لوسىگۇڭ ئاشلىق پونكىتىدا «HT—15X» چوڭ تىپلىق مۇنارسىمان قۇرۇتۇش ماشىنىسىدىن بىرنى ياسىدى، مەزكۇر ماشىنىنى شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ ئىلمىي تەتقىقات ئورنى بىلەن ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ساقلاش - توشۇش باشقارمىسى بىرلىكتە لايىھىلىگەن، ئۇنىڭدا سائىتىگە 15 تونىنا دان قۇرۇتۇلۇپ، نەملىكى بىر قېتىمدا 10% تۆۋەنلىتىلگەنلىكى ئۇچۇن، 1984- يىلى ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئەۋەر بەن - تېخنىكا نەتىجىسى بويىچە 4 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشتى. 1987- يىلى ئاپتونوم رايون 5 مىليون 400 ساڭ يۆەن مەخسۇس پۇل ئاجرىتىپ چوڭ، ئوتتۇرا، كىچىك قۇرۇتۇش ماشىنىسىدىن 15نى ياساتتى. بۇ قۇرۇتۇش ماشىنىلىرىدا ئىككى قات ئېقىتما ئوقۇرلۇق قۇرۇتۇش ماشىنىسى ۋە ئوك - تەتۇر ئېقىملىق قۇرۇتۇش ماشىنىسى ئاساسىي گەۋدە قىلىنغان بولۇپ، بىر قېتىمدا نەملىكنى 10% تۆۋەنلىتەلەيدۇ. بۇ قۇرۇتۇش ئەسلىھەلىرىنىڭ سائەتلىك ئومۇمىي قۇرۇتۇش ئىقتىدارى 100 تونىنا، بۇنىڭ ئىچىدە ئىلى ئاشلىق - ياغ باش زاۋۇتى ئامبىرىدا سائىتىگە 15 تونىنا دان قۇرۇتىدىغان چوڭ تىپلىق قۇرۇتۇش ماشىنىسىدىن بىرى ياسالدى: شىخۇ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىسكىلاتى، ئۇرۇمچى شەھەر تۇدۇنخي ئاشلىق - ياغ پىششىقلاش زاۋۇتى ئامبىرى، غۇلجا ناھىيە «ياشلار» دېھقانچىلىق مەيدانى ئاشلىق پونكىتىدا سائىتىگە 10 توننىدىن ئاشلىق قۇرۇتىدىغان ئوتتۇرا تىپلىق قۇرۇتۇش ماشىنىسىدىن بىردىن ياسالدى؛ موڭغۇلكۇرە ناھىيىسىدىكى موڭغۇلكۇرە باشقارمىسى ئاشلىق پونكىتى قاتارلىق 11 ئاشلىق پونكىتىدا سائىتىگە 5 تونىنا ئاشلىق قۇرۇتىدىغان كىچىك قۇرۇتۇش ماشىنىسىدىن بىردىن ياسالدى. 1990- يىلىنىڭ ئاخىرىدا، ئاپتونوم رايوندىكى قۇرۇتۇش ماشىنىسى 83كە يېتىپ، 1979 - يىلىنىڭ ئاخىرىدىكىسىدىن 50.9% ئاشتى، بۇنىڭ ئىچىدە دومىلىما قۇرۇتۇش ماشىنىسى بىر، مۇنارسىمان قۇرۇتۇش ماشىنىسى 16، ئېقىتما ئوقۇرلۇق قۇرۇتۇش ماشىنىسى 49، باشقا شەكىلدىكى قۇرۇتۇش ماشىنىلىرى 17.

سۈرەت: 3 — 3 ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ساقلاش - توشۇش شىركىتى ئىشلەپچىقارغان يەتكۈزگۈچلەر

1949 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە قىسمەن يىللاردا شىنجاڭدىكى ئاشلىق ئامبارلىرى ۋە ئۇلارنىڭ سىغىمچانلىقى

جەدۋەل: 3 — 3

بىرلىكى: گورۇن، تۇمەن كىلوگرام

يىللار / نامى	قىسمەن يىللاردىكى ئاشلىق ئامبارلىرى ۋە سىغىمچانلىقى																
	1949 - يىل	1953 - يىل	1958 - يىل	1962 - يىل	1979 - يىل		1981 - يىل		1983 - يىل		1985 - يىل		1987 - يىل		1989 - يىل		1990 - يىل
					ئامبار، گورۇن سانى	سىغىمچانلىقى	ئامبار، گورۇن سانى	سىغىمچانلىقى	ئامبار، گورۇن سانى	سىغىمچانلىقى	ئامبار، گورۇن سانى	سىغىمچانلىقى	ئامبار، گورۇن سانى	سىغىمچانلىقى	ئامبار، گورۇن سانى	سىغىمچانلىقى	ئامبار، گورۇن سانى	سىغىمچانلىقى
ئاپتونوم رايون بويىچە	15243	18103	81606	130427	739	197603	752	219656	723	242888	755	275977	782	251038	751	280003	760	286461
ئۈرۈمچى شەھىرى	546	1139	5824	6954	17	8290	18	9835	16	8776	17	13408	15	13470	17	15218	17	16865
قاراماي شەھىرى			300	566	4	1450	4	2830	2	3100	2	4020	2	4520	2	3750	2	3550
تۇرپان ۋىلايىتى	821	873	2020	2770	21	8124	21	8790	18	8990	17	7742	15	5630	15	5324	15	5742
قۇمۇل ۋىلايىتى	370	600	2400	4183	28	5919	28	7659	23	8611	24	10689	34	5304	20	8477	23	9325
سانجى ئوبلاستى	1634	1984	11934	18899	74	30034	76	32696	70	34276	72	37889	68	37575	70	4270	70	43361
شىخەنزە شەھىرى					7	6365	7	5315	7	5915	6	6515	7	8250	7	8175	7	7575
ئىلى ئوبلاستىغا بىۋاسىتەقاراشلىق جايلار											2	2250	2	6390	3	6850	3	7500
ئىلى ۋىلايىتى	2263	2513	11488	14928	140	31575	143	39565	132	40179	133	40984	132	40338	132	47373	132	49913
تارباغاتاي ۋىلايىتى	1288	1506	7350	8870	56	14066	66	15388	68	18870	69	20865	49	18063	58	20665	65	20696
ئالتاي ۋىلايىتى	313	363	2063	3883	33	4985	29	3907	39	6363	38	10359	45	12583	51	14396	50	13792
بورتالا ئوبلاستى	477	645	1645	2590	17	4115	20	6595	20	5747	18	8442	21	8733	19	9247	19	9297
بايىنغولىن ئوبلاستى	564	742	2600	4998	46	12187	47	13637	40	17748	39	21044	68	17467	39	20765	39	22210
ئاقسۇ ۋىلايىتى	1978	2280	8570	16217	73	25526	73	25162	74	26638	80	31414	80	24712	80	25250	80	22360
قىزىلسۇ ئوبلاستى	86	101	1277	28420	34	4450	34	5335	41	5759	39	5947	40	6468	37	6575	37	4864
قەشقەر ۋىلايىتى	3375	3525	18918	13787	110	26122	106	26332	94	29608	121	30418	122	23827	122	26907	122	30164
خوتەن ۋىلايىتى	1528	1832	5217	480	79	14395	79	14810	77	15208	76	16791	79	10608	77	11229	77	12147
ش ئۇ ئا ر ئاشلىق - ياغ يۇتكەش پونكىتى							1	1800	1	6400	1	6400	1	6400	1	6400	1	6400
ش ئۇ ئا ر ياغ شىركىتى									1	700	1	700	1	700	1	700	1	700

ئىزاھ: 1949 - يىلدىكىسى شىنجاڭنىڭ مىنگو دەۋرىدىكى ھەر دەرىجىلىك يەرلىك ھۆكۈمەتلىرىدىن ئۆتكۈزۈۋېلىنغان ئاشلىق ئامبارلىرىنىڭ سىغىمچانلىقى. 1953 -، 1958 -، 1962 - يىللىرىدىكىسى ئامبار سىغىمچانلىقى.

شىنجاڭدىكى ناھىيە (شەھەر)لەر ئاشلىق ئامبارلىرىنىڭ 1989 - يىلدىكى سىغىمچانلىقى

جەدۋەل: 3 — 4 بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

رايون ۋە ئورۇن نامى	ئامبار سىغىمچانلىقى	رايون ۋە ئورۇن نامى	ئامبار سىغىمچانلىقى	رايون ۋە ئورۇن نامى	ئامبار سىغىمچانلىقى
ئاپتونوم رايون بويىچە	280003	ماناس ناھىيىسى	4950	كۆنەس ناھىيىسى	6500
ئۈرۈمچى شەھىرى	15218	قۇتۇبى ناھىيىسى	3847	نىلقا ناھىيىسى	4108
شەھەرلىك ساقلاش - توشۇش شىركىتى	4712	مىچۈن ناھىيىسى	1810	تېكەس ناھىيىسى	3490
غەربىي شەھەر ئېتراپى شۆبە ئاشلىق ئىدارىسى	590	فۇكاڭ شەھىرى	3175	موڭغۇلكۈرە ناھىيىسى	5375
تۇدۇنخې ئاشلىق - ياغ پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتى	4570	جىمسار ناھىيىسى	5450	كان رايونى	500
شەھەرلىك ئاشلىق سودا شىركىتى	350	گۈچۈڭ ناھىيىسى	11240	ئىلى ئاشلىق - ياغ باش زاۋۇتى	6250
شەھەرلىك يەم - بوغۇز زاۋۇتى	1490	مورى قازاق ئاپتونوم ناھىيىسى	4105	تارباغاتاي ۋىلايىتى	20665
ئۈرۈمچى ناھىيىسى	3506	ۋۇجياچۇ شۆبە ئاشلىق ئىدارىسى	1500	چۆچەك شەھىرى	3150
قاراماي شەھىرى	3750	شىخەنزە شەھىرى	8175	دۆربىلجىن ناھىيىسى	4284
قاراماي شەھەر رايونى	3500	شىيايېدى شۆبە ئاشلىق ئىدارىسى	1150	شىخۇ ناھىيىسى	3820
مايتاغ	250	موسوۋەن شۆبە ئاشلىق ئىدارىسى	1525	ماۋەن ناھىيىسى	4035
تۇرپان ۋىلايىتى	5324	2 - ئاشلىق ئىسكىلاتى	1350	تولى ناھىيىسى	1066
تۇرپان شەھىرى	2279	شىخەنزە شۆبە ئاشلىق ئىدارىسى	650	چاغانتوقاي ناھىيىسى	1360
پىچان ناھىيىسى	1540	ئاشلىق - ياغ پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتى	3500	قوبۇقسار موڭغۇل ئاپتونوم ناھىيىسى	650
توقسۇن ناھىيىسى	1505	ئىلىي ئوبلاستىغا بىۋاسىتە قاراشلىق ئورۇنلار	6850	دۆربىلجىن شۆبە ئاشلىق ئىدارىسى	2300
قۇمۇل ۋىلايىتى	8477	كۆيتۇڭ شەھىرى	2750	ئالتاي ۋىلايىتى	14396
1 - ئاشلىق ئىسكىلاتى	3650	كۆيتۇڭ ئاشلىق - ياغ يۇنكەش پونكىتى	4100	ئالتاي شەھىرى	1958
2 - ئاشلىق ئىسكىلاتى	1620	ئىلى ۋىلايىتى	47373	بۇرچىن ناھىيىسى	1490
قۇمۇل شەھىرى	1475	غۇلجا شەھىرى	755	قاباھ ناھىيىسى	1753
باركۆل قازاق ئاپتونوم ناھىيىسى	1627	غۇلجا ناھىيىسى	6410	جېمىنەي ناھىيىسى	1173
ئاراتۇرۇك ناھىيىسى	105	چاپچال شىبە ئاپتونوم ناھىيىسى	2535	بۇرۇلتوقاي ناھىيىسى	965
سانجى ئوبلاستى	42702	ئوققۇزتارا ناھىيىسى	3390	كۆكتوقاي ناھىيىسى	1400

سانجى شەھرى	6625	قورغاس ناھىيسى	8060	كۆكتوقاي	605
چىگگىل ناھىيسى	1208	تاقسۇ ئۇلاپىتى	25250	مارالبېشى ناھىيسى	1540
بېيتۈن شۆبە تاشلىق ئىدارىسى	1494	تاقسۇ شەھرى	4800	قەشقەر بېگىشەھەر ناھىيسى	2400
بېيتۈن تاشلىق - ياغ يۆتكەش ئامبىرى	2250	ئونسۇ ناھىيسى	2400	قەشقەر كونا شەھەر ناھىيسى	2347
ئۇلاپەتلىك تاشلىق سودا شىركىتى	100	تاۋات ناھىيسى	1750	بېگسار ناھىيسى	1532
بورتالا ئوبلاستى	9247	ئۇچتۇرپان ناھىيسى	3000	پەيزاۋات ناھىيسى	1900
بورتالا شەھرى	2995	كەلپىن ناھىيسى	300	يوپۇغا ناھىيسى	1120
جىلگە ناھىيسى	2552	كۇچا ناھىيسى	5700	مەكىت ناھىيسى	1429
ئارىشلاق ناھىيسى	3050	شايار ناھىيسى	1700	تاشقورغان تاجىك ئاپتونوم ناھىيسى	239
ئوبلاستلىق تاشلىق سودا شىركىتى	650	توقسۇ ناھىيسى	2400	قەشقەر ئۇن زاۋۇتى	150
بايىنغولىن ئوبلاستى	20765	باي ناھىيسى	2200	خوتەن ئۇلاپىتى	11229
خېجىلە ناھىيسى	5140	تاقسۇ شۆبە تاشلىق ئىدارىسى	1000	خوتەن شەھرى	130
خوشۇت ناھىيسى	875	قىزىلسۇ ئوبلاستى	6575	خوتەن ناھىيسى	724
يەنجى خۇيزۇ ئاپتونوم ناھىيسى	1500	ئانۇش ناھىيسى	1345	گۇما ناھىيسى	2153
مالەن	1100	ئاقتۇ ناھىيسى	2010	قاراقاش ناھىيسى	1446
باغراش ناھىيسى	800	ئاقچى ناھىيسى	624	لوپ ناھىيسى	1826
لوپنۇر ناھىيسى	250	ئۇلۇغچات ناھىيسى	1184	چىرا ناھىيسى	1875
بۇگۇر ناھىيسى	1750	كانسۇ كان رايونى	85	كېرىيە ناھىيسى	1425
چەرچەن ناھىيسى	750	ئوبلاستقا بىۋاستە قاراشلىق ئامبار	1327	نىيە ناھىيسى	255
چاقىلىق ناھىيسى	400	قەشقەر ئۇلاپىتى	26907	ئۇلاپەتكە بىۋاستە قاراشلىق ئامبار	1395
كورلا شەھرى	800	قەشقەر شەھرى	3875	ش ئۇ ئا ر تاشلىق - ياغ يۆتكەش پونكتى	6400
ئوبلاستلىق ئۇن زاۋۇتى	1450	يەكەن ناھىيسى	3775	ش ئۇ ئا ر ياغ شىركەتى	700
ئوبلاستقا بىۋاستە قاراشلىق ئىشكىلات	2050	قاغىلىق ناھىيسى	4000		
ئوبلاستلىق تاشلىق - ياغ يۆتكەش پونكتى	3900	پوسكام ناھىيسى	2600		

1979 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە قىسمەن يىللاردا شىنجاڭدا بار بولغان ياغ ساقلاش باكلىرى

جەدۋەل: 3 — 5

بىرلىكى: تۆمەن كىلوگرام

يىللار / نامى	1979 - يىل		1981 - يىل		1983 - يىل		1985 - يىل		1987 - يىل		1989 - يىل		1990 - يىل	
	سانى	سىغىمى چانلىقى	سانى	سىغىمى چانلىقى	سانى	سىغىمى چانلىقى	سانى	سىغىمى چانلىقى	سانى	سىغىمى چانلىقى	سانى	سىغىمى چانلىقى	سانى	سىغىمى چانلىقى
ئاپتونوم رايون بويىچە	339	1200	501	2315	668	4177	794	4861	825	5422	873	7065	899	7794
ئۈرۈمچى شەھىرى	23	190	27	310	30	493	24	425	24	425	31	560	39	580
قاراماي شەھىرى	17	45	17	45	36	140	17	93	26	95	18	118	20	123
تۇرپان ۋىلايىتى	8	20	8	20	18	70	15	63	14	60	14	60	14	60
قۇمۇل ۋىلايىتى	4	10	4	10	9	60	13	58	15	141	12	90	12	90
سانجى ئوبلاستى	28	74	52	132	62	172	66	359	67	389	72	539	71	579
شىخەنزە شەھىرى	18	158	21	221	21	221	29	266	31	308	33	348	33	346
ئىلى ئوبلاستىغا بىۋاسىتە قاراشلىق ئورۇنلار							3	17	7	54	22	528	22	528
ئىلى ۋىلايىتى	32	131	68	356	82	416	104	511	113	590	124	1311	119	1269
تارباغاتاي ۋىلايىتى	14	64	31	115	36	165	58	202	49	336	55	636	67	1038
ئالتاي ۋىلايىتى	5	14	8	20	16	80	46	97	48	91	45	90	48	95
بورتالا ئوبلاستى	7	13	15	23	18	73	22	187	24	213	24	213	16	245
بايىنغولىن ئوبلاستى	61	60	76	160	86	260	86	327	87	328	85	319	95	369
ئاقسۇ ۋىلايىتى	35	104	39	120	56	255	70	255	84	355	84	355	90	566
قىزىلسۇ ئوبلاستى	2	3	6	7	16	62	8	22	8	22	8	22	8	20
قەشقەر ۋىلايىتى	39	130	43	140	75	354	124	694	124	694	124	494	124	494
خوتەن ۋىلايىتى	24	84	24	85	30	135	38	123	37	126	42	142	40	153
ش ئۇ ئا ر ئاشلىق - ياغ يۇنكەش پونكىتى			11	51	19	271	10	232	10	220	9	230	10	233
ش ئۇ ئا ر ئاشلىق - ياغ ماشىنىلىرى زاۋۇتى							18	45	18	45	10	80	10	76
ش ئۇ ئا ر ياغ شىركىتى	22	100	51	500	58	950	43	885	61	930	61	930	61	930

ئىزاھ: ئاشلىق، ياغ ماگىزىنلىرىنىڭ كىچىك ياغ باكلىرى بۇ جەدۋەلگە كىرگۈزۈلمىدى.

§ 2 . ئىسكىلات زاپىسىنى باشقۇرۇش

1. ئامبار باشقۇرۇش

1) ئامبارلارنىڭ تەۋەلىكى ۋە فۇنكسىيىسى

شىنجاڭدا خەن سۇلالىسى دەۋرىدە خەن سۇلالىسى ھۆكۈمىتى تەسىس قىلغان مەھەللە ئامبارلىرى بولۇپ، ھەربىيلەر بوزيەر ئۆزلەشتۈرۈش رەھبەرلىك ئورگىنىغا قارايتتى، ئۇلارنىڭ ئاساسلىق فۇنكسىيىسى بوزيەر ئۆزلەشتۈرۈپ ئېلىنغان ئاشلىقنى يىغىپ ساقلاش، ھەربىيلەر تەمىنلىنىدىغان ئاشلىقنى چىقىم قىلىشتىن ئىبارەت ئىدى؛ يەرلىك ھاكىمىيەت ئورۇنلىرى تەسىس قىلغان يىغۇۋېلىش ئامبارلىرىنىڭ ئاساسلىق فۇنكسىيىسى ئىجارە - ھاشار ئاشلىقنى يىغىپ ساقلاش، ھەربىيلەرگە ۋە مەمۇرلارغا كېرەكلىك ئاشلىقنى تارقىتىشتىن ئىبارەت ئىدى.

تالڭ سۇلالىسى دەۋرىدە، شىنجاڭنىڭ شەرقىي رايونلىرىدا ئايماق، ناھىيە تۈزۈلمىسى يولغا قويۇلۇپ، ئۈچۈرغول ئايمىقى (ھازىرقى قۇمۇل)، قوجۇ ئايمىقى (ھازىرقى تۇرپان)، بېشبالىق ئايمىقى (ھازىرقى جىمىسار) ھەم 12 ناھىيە تەسىس قىلىنغان، ئايماق، ناھىيىلەردە رەسمىي ئامبار، دائىملىق ئامبارلار بار بولۇپ، ئايرىم - ئايرىم ھالدا ئايماقلىق، ناھىيىلىك ھۆكۈمەتلەرگە قارايتتى. رەسمىي ئامبارنىڭ ئاساسلىق فۇنكسىيىسى ئىجارە - ھاشار ئاشلىقنى يىغىپ ساقلاش، پەرمانغا بىنائەن ھەربىي ئاشلىق ۋە ئەمەلدارلارنىڭ تەمىنات ئاشلىقنى چىقىم قىلىشتىن ئىبارەت ئىدى. دائىملىق ئامبارلارنىڭ ئاساسلىق فۇنكسىيىسى ئاشلىقنىڭ ئارتۇق - كېمىنى تەكشەش، مول ھوسۇل ئېلىنغان يىللىرى ئاشلىق سېتىۋېلىش، ھوسۇل كېمەيگەن يىللىرى ئاشلىق سېتىش، ئاشلىق باھاسىنى مۇقىملاشتۇرۇش، قەھەتچىلىكنىڭ ئالدىنى ئېلىش، ئۇرۇشقا تەييارلىق كۆرۈشتىن ئىبارەت ئىدى. تالڭ سۇلالىسى دەۋرىدە، شىنجاڭنىڭ باشقا رايونلىرىدا قورۇقچىبەگ مەھكىمىسى، تۇتۇق مەھكىمىسى، تۇتۇپ تۇرۇلىدىغان ئايماقلار تۇزۇلمىسى يولغا قويۇلدى ھەمدە مۇھىم شەھەر - بازارلاردا يىرىك ھەربىي قوشۇن تۇرغۇزۇلدى. تۇتۇق مەھكىمىسى، ئايماقلار يەرلىك ھاكىمىيەت بولۇپ، يىغۇۋېلىش ئامبارلىرىنى تەسىس قىلدى، ئۇلارنىڭ تەۋەلىكى، فۇنكسىيىسى يۇقىرىقىغا ئوخشاش ئىدى. چېگرا رايونىنى قوغدىغۇچى ھەربىي قوشۇن تەشكىلىي تۈزۈلمىسى تۇرغۇزۇلدى. «يېڭى تاڭنامە»دە، «چوڭلىرى قوشۇن دېيىلمدۇ، كىچىكلىرى قورۇل، قەلئە، قورغان دېيىلمدۇ» دەپ خاتىرىلەنگەن. شۇ زاماندا ھەربىي يۇرتتا ئۈچۈرغول، تەڭرىتاغ قاتارلىق جايلاردا 10 قوشۇن، 24 قورۇل، 33 قەلئە، 14 قورغان بار ئىدى. ھەربىي قوشۇن تۇرۇشلۇق رايونلار ھەربىي قىسمىنىڭ كۆلىمىگە قاراپ چوڭ - كىچىك بوزيەر ئۆزلەشتۈرۈش ئورۇنلىرىنى قۇرغانىدى، مەھەللە ئامبارلىرى پەيدىنپەي تەرەققىي قىلىپ چوڭ - كىچىك ھەربىي ئامبارغا ئايلاندى، ئۇلارنىڭ ئاساسلىق فۇنكسىيىسى مەھەللە ئامبارلىرىنىڭكىگە ئاساسەن ئوخشايتتى.

چىڭ سۇلالىسىنىڭ دەسلىپىدە شىنجاڭدا ئاساسلىقى ھۆكۈمەت ئامبىرى (مەھەللە ئامبىرى، ھەربىي ئامبارنىڭ فۇنكسىيىسىنى قوشۇمچە ئۈتەيدۇ)، دائىملىق ئامبارلار تەسىس قىلىندى، ئۇلارنى ئايرىم - ئايرىم ھالدا ئوردا ۋە جايلار باشقۇردى، چوڭ ھەربىي يۈرۈش پائالىيەتلىرى بولغاندا، ئاشلىق ئىدارىسى، ئاشلىق راباتلىرى تەسىس قىلىندى، جايلاردىكى ئاشلىق ئامبارلىرىدىن ئوبوروت قىلىش، ساقلاشتا پايدىلىنىلدى. چىڭ سۇلالىسىنىڭ ئاخىرقى مەزگىللىرىدە شىنجاڭدىكى شەھەر - بازارلاردا خەير - ساخاۋەت ئامبىرى، يېزا - كەنتلەردە جامائەت ئامبىرى تەسىس قىلىندى. خەير - ساخاۋەت ئامبىرىنى خەلق قۇرغان بولۇپ، ئۇنى خەلق بىلەن ئەمەلدارلار تەڭ باشقۇردى. ئۇنىڭدا ساقلانغان ئاشلىقلار ئاساسلىقى ئاپەت - قەھەتچىلىككە ئۇچرىغان كەمبەغەللەرنى قۇتقۇزۇشقا ئىشلىتىلدى، شۇڭا، بۇ دائىملىق ئامبارغىمۇ ئوخشاپ قالىدۇ. جامائەت ئامبىرىنى

خەلق قۇرغان، خەلق باشقۇرغان ۋە خەلق ئىشلىتىدىغان ئامبار بولۇپ، ئۇنىڭدا ساقلانغان ئاشلىقلار ئاۋامنىڭ ئىشلەپچىقىرىشقا قولايلىق يارىتىش مەقسىتىدە ئەتىيازدا ئارىيەتكە ئېلىپ، كۈزدە قايتۇرۇشقا بېرىلدى. چېيەنلۇڭ 24 - يىلىدىن گۈاڭشۇ 10 - يىلىغىچە (1759 - يىلدىن 1884 - يىلغىچە) ئىلى جياڭجۈن مەھكىمىسى، ئۇرۇمچى باش بۇغ مەھكىمىسى، تارباغاتاي، يەكەن، قەشقەر، يېڭىسار، قاراشەھەر، ئاقسۇ، ئۇچتۇرپان، كۇچا، قۇمۇل قاتارلىق جايلاردىكى مەسلىھەتچى ئامبال، خان ئامبال، ئاغلاقچى ئامبارلارنىڭ يامۇل مەھكىمىسى ئۇرۇشلۇق جايلاردا ئولارغا قاراشلىق شەھەر - بازارلاردا ئاشلىق ئامبارلىرى تەسىس قىلىندى، ئۇلار ئايرىم-ئايرىم ھالدا جياڭجۈن مەھكىمىسى، باش بۇغ مەھكىمىسى، ئامبال يامۇل مەھكىمىسى تەۋەلىكىدىكى ئاشلىق تەمىنات زەنگىلىرى، ئاشلىق تەمىنات يارىدەمچىلىرى، ۋاكالىتەن ئىش بېجىرگۈچى ئاشلىق نازارىتى، ئاشلىق باشقۇرۇش ئىشىنى ۋاكالىتەن بېجىرگۈچى، نەپىقە يارىدەمچىلىرى ياكى ئامبار باشقۇرۇش يامۇلىغا مەنسۇپ بولدى. ئۇرۇمچى ۋىلايىتى تەسىس قىلىنغاندىن كېيىن، ئۇنىڭغا قاراشلىق غەربىي قورغان مەھكىمىسى، ئۇرۇمچى ئايمىقى، قۇمۇل ۋاكالىتەن ئىش بېجىرگۈچى ئاشلىق نازارىتى، ئىلى يارىدەمچى بېگى ھەم ئامبال، سەييارە ئامبال، ئاشلىق ئامبار باشقۇرغۇچى يامۇللار تۇرۇشلۇق جايلار ھەم بۇزيەر مەركەزلەشكەن شەھەر - بازارلاردا تەسىس قىلىنغان ئاشلىق ئامبارلىرى ئايرىم - ئايرىم ھالدا ھەرقايسى يامۇل مەھكىمىلىرىگە ياكى مەھەللە - بازار ئەمەلدار مەھكىمىلىرىگە قاراشلىق بولدى. ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق ئامبارلىرىنىڭ ئاساسلىق فۇنكسىيىسى بۇزيەر ئۇزلەشتۇرۇپ ئېلىنغان ئاشلىقنى يىغىش، تارقىتىش ۋە ساقلاش، ھەربىي ئاشلىق، ئەمەلدارلار تەمىنات ئاشلىقىنى چىقىم قىلىشتىن ئىبارەت بولدى. «ئىلى ۋادىسى مەجمۇئەسى. ئامبار زاپىسى» دا خاتىرىلىنىشىچە: «ئىلى دېگەن جايدا ئامبار زاپىسى بار بولۇپ، 5 شەھەردە قۇرۇلغانىكەن، ھەر يىلى ئاشلىق سېتىۋېلىنىدىكەن، ئاشلىق تاپشۇرغۇچىلار ئۆزىگە يېقىن ئامبارغا ئاشلىقلىرىنى تاپشۇرۇپ، ئۆز مەسئۇلىيىتىنى ئادا قىلىدىكەن»، كۈرە شەھىرى (ھازىرقى قورغاس ناھىيە كۆرە يېزىسى) ئامبىرىنى يارىدەمچى ئامبال، غۇلجا شەھىرى ئامبىرىنى ئاشلىق باشقۇرۇش ئامبىلى باشقۇرغان. سۈيدۇڭ شەھىرى ئامبىرىنى سەييارە ئامبال باشقۇرغان، كېيىن سەييارە ئامبال بايانداي شەھىردە تۇرۇشقا ئۆزگەرتىلگەن. سۈيدۇڭ شەھىرى ئامبىرى، تەلكە شەھىرى ئامبىرىنى مەھەللە بېگى باشقۇرغان. «ھەر يىلى ئەسكەرلەرنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى (ئەمەلدارلارنىڭ تەمىنات ئاشلىقى ئۆنىڭ ئىچىدە) چىقىم قىلىنغاندىن تاشقىرى، يەنە ئېشىنچا ئاشلىقمۇ قالغان...».

چىڭ سۇلالىسىنىڭ گۈاڭشۇ 11 - يىلىدىن مىنگونىڭ 38 - يىلى (1885 — 1949) 8 - ئايغىچە، جايلاردىكى ئاشلىق ئامبارلىرى ۋىلايەت (مەمۇرىي رايون) لەر، ناھىيىلىك ھۆكۈمەتلەر (يامۇل) نىڭ غەللە - پاراق ئىدارىلىرى، باشقارمىلىرى (مالىيە بۆلۈمىلىرى، بۆلۈمچىلىرى، باج ئىدارىلىرى) غا قاراشلىق بولدى. مۇشۇ مەزگىللەردە، مىنگونىڭ 23 - يىلىدىن 29 - يىلىغىچە (1934 — 1940) ئۇرۇمچى، گۇچۇڭ، ماناس، ئىلى، تارباغاتاي، ئالتاي، قۇمۇل، قاراشەھەر، ئاقسۇ، قەشقەر، مارالبېشى، يەكەن، خوتەن، كېرىيىلەردىكى ئاشلىق ئامبارلىرى شۇ جايلاردىكى مالىيە باش ئىدارىلىرىگە قاراشلىق بولۇپ، شۇ جايلارنىڭ ۋە قىسمەن قاراشلىق ناھىيىلەرنىڭ غەللە - پاراقنى يىغىۋېلىش، تارقىتىش، ساقلاش ئىشلىرىغا مەسئۇل بولدى؛ مىنگونىڭ 30 - يىلىدىن 33 - يىلىغىچە (1941 — 1944)، ئۆلكىلىك سودا بانكىسى ئاشلىق ساتىيىدا ئۇرۇمچىگە بۆلۈنگەن قاراشلىق ئاشلىق ئامبىرى ھەم ئىلى، ساۋەن، گۇچۇڭ شۆبە ساراي ئاشلىق ئامبارلىرى تەسىس قىلىندى، بۇ ئاشلىق ئامبارلىرى تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغلارنى يىغۇۋېلىش - تارقىتىش، ساقلاشقا مەسئۇل بولدى؛ مىنگونىڭ 34 - يىلىدىن 38 - يىل (1945 — 1949) 8 - ئايغىچە، ئۆلكىلىك غەللە - پاراق باشقۇرۇش باشقارمىسى تەۋەلىكىدە ئۇرۇمچى، قاراشەھەر بۆلۈنگەن قاراشلىق ئامبارلىرى تەسىس قىلىندى، بۇنىڭدىن ئۇرۇمچى ئامبىرى جايلاردىن يۆتكەپ كېلىنگەن غەللە - پاراقنى يىغۇۋېلىش - ساقلاش، ھەربىيلەر ۋە ھۆكۈمەتنىڭ تەمىنات ئاشلىقىنى تارقىتىشقا مەسئۇل بولدى، قاراشەھەر ئامبىرى جەنۇبىي شىنجاڭدىن ئېلىنغان غەللە - پاراقنى ئوتتۇرىدا يۆتكەش، ساقلاشقا مەسئۇل بولدى.

1950 - يىل 3 - ئايدا ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى ئۈرۈمچىدە بىۋاستە قاراشلىق ئىسكىلات تەسىس قىلدى (1953 - يىل 1 - ئايدا ئۆلكىلىك سودا شىركىتىنىڭ ئاشلىق تىجارەت ئاپپاراتى بىلەن بىرلەشتۈرۈلۈپ، ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق شىركىتى بولۇپ قۇرۇلدى) ، بۇ ئىسكىلاتنىڭ داۋانچىگدا شۆبە ئامبىرى قۇرۇلدى. 6 - ئايدا، ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى «ھەر قايسى ناھىيىلەردە ئاشلىق ئامبىرى قۇرۇش چارىسى» نى تارقىتىپ، ھەر قايسى ناھىيىلەردىكى ئاشلىق ئامبارلىرىغا ناھىيىلىك ھۆكۈمەت رەھبەرلىك ۋە نازارەت قىلىدىغانلىقى، ئاشلىق چىقىم قىلىش، يۆتكەش جەھەتتە ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى بىر تۇتاش رەھبەرلىك قىلىدىغانلىقى، ئاشلىق ئامبارلىرى غەللە - پاراقنى كىرىم قىلىش، چىقىم قىلىش، ساقلاشقا مەسئۇل بولىدىغانلىقىنى بەلگىلىدى. 1953 - يىلدىن كېيىن، ناھىيىلەردىكى ئاشلىق ئامبارلىرى شۇ ناھىيىدىكى ئاشلىق ئىدارىسى قارىمىقىدا بولۇشقا ئۆزگەرتىلىپ، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىگە بىۋاستە قاراشلىق ئامبارلار ۋە ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىگە قاراشلىق ناھىيىلىك ئاشلىق ئامبارلىرى ھەم رايونلۇق، يېزىلىق ئاشلىق پونكىتى دەپ ئايرىلدى. ئامبار، پونكىتلار غەللە - پاراق ئېلىش، ئاشلىق سېتىۋېلىش، ساقلاش، چىقىم قىلىش ۋە بازاردا ئاشلىق تىجارىتى قىلىشقا مەسئۇل قىلىندى. 1957- يىلى ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، بۇ ئامبار، پونكىتلار غەللە- پاراق ئېلىش ۋە ئېشىنچا ئاشلىقنى سېتىۋېلىش، ساقلاش، چىقىم قىلىشقا مەسئۇل قىلىندى.

1961 - يىل 6 - ئايدا ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ 1 - ئىسكىلاتى بىلەن ئۈرۈمچى «1- ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى بىرلەشتۈرۈلۈپ، ئاشلىق نازارىتىگە تەۋە قىلىندى. 1963 - يىل 4 - ئاينىڭ 30- كۈنى، ئۈرۈمچى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى تۇرپان داخىيەن ۋوگزالىدا ئاشلىق يۆتكەش پونكىتى قۇرۇپ، جەنۇبىي شىنجاڭدىن ئۈرۈمچىگە يۆتكىلىدىغان ئاشلىقنى يۆتكەشكە مەسئۇل قىلدى. يېرىم يىلدىن كېيىن، بۇ پونكىت قۇمۇل ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسى داخىيەن ئاشلىق يۆتكەش پونكىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈلۈپ، جەنۇبىي شىنجاڭدىن قۇمۇلغا يۆتكىلىدىغان ئاشلىقنى يۆتكەشكە مەسئۇل قىلىندى. شۇ يىل 8 - ئايدا، ئاشلىق نازارىتى «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ دۆلەت ئاشلىق، ياغ ئامبارلىرىنى باشقۇرۇش چارىسى» نى ئېلان قىلدى، ئۇنىڭ ئاساسى مەزمۇنى مۇنداق: دۆلەت ئاشلىق ئىسكىلاتلىرى دۆلەتنىڭ ئاشلىق، ياغ تاۋارلىرىنى ساقلايدىغان ئاساسىي قاتلام كارخانا ئورۇن بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئاساسلىق ۋەزىپىسى دۆلەتنىڭ ئاشلىق، ياغ تاۋارلىرىنى كىرىم قىلىش، ساقلاش، تارقىتىش خىزمىتىگە مەسئۇل بولۇشتىن ئىبارەت.

1964 - يىل 8 - ئاينىڭ 15 - كۈنى ئۈرۈمچى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتىدا زاۋۇت بىلەن ئىسكىلات ئايرىۋېتىلدى، ئىسكىلات تەۋەلىك مۇناسىۋىتى بويىچە «ئاشلىق نازارىتى ئۈرۈمچى ئىسكىلاتى» دەپ ئاتىلىپ، جايلاردىن ئۈرۈمچىگە يۆتكىلىدىغان ئاشلىقنى ساقلاش، ئۈرۈمچى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتىنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشكە مەسئۇل قىلىندى. 1966 - يىل 10 - ئايدا، ئاشلىق نازارىتىنىڭ ئۈرۈمچى ئىسكىلاتى ئۈرۈمچى شىمالىي ۋوگزالىدا ئاشلىق - ياغ يۆتكەش پونكىتى قۇردى. بۇ پونكىت شىمالىي شىنجاڭ رايونىدىن ئۈرۈمچىگە يۆتكىلىدىغان ئاشلىقنى يۆتكەش، ساقلاش ۋە ئاپتونوم رايون ئىچى - سىرتىغا ئاشلىق يۆتكەپ بېرىشكە مەسئۇل قىلىندى. 1970 - يىل 4 - ئاينىڭ 5 - كۈنىدىن ئېتىبارەن، ئاشلىق نازارىتىنىڭ ئۈرۈمچى ئىسكىلاتى ئۈرۈمچى شەھىرىنىڭ رەھبەرلىك قىلىشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى.

1965 - يىل 7 - ئاينىڭ 24 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى ئاشلىق نازارىتىنىڭ يېزا ئىگىلىك 7 - شى 129 - تۈەنىدە چېپەيزى مەركىزىي ئاشلىق ئامبىرى ۋە شىيايېدى شۆبە ئامبىرى قۇرۇش، يېزا ئىگىلىك 4 - شى 71 - تۈەنىدە ئىلى كۈنەس مەركىزىي ئاشلىق ئامبىرى، يېزا ئىگىلىك 8 - شى 148 - تۈەنىدە موسۇۋەن مەركىزىي ئاشلىق ئامبىرى قۇرۇش، بۇ ئامبارلارنى يېزا ئىگىلىك 7 - شى، 4 - شى، 8 - شى ئەتراپىدىكى تۈەن - مەيدانلارنىڭ غەللە - پاراق ئېلىش ۋە ئېشىنچا ئاشلىق سېتىۋېلىش، ساقلاشقا مەسئۇل قىلىشنى تەستىقلىدى. 1969 - يىلى بۇ ئامبارلار ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈەنى ئارقا سەپ تەمىنات

بۆلۈمىنىڭ ۋاكالىتەن باشقۇرۇشىغا ئوتكۈزۈپ بېرىلدى. 1971 - يىلى بۇ ئامبارلار شۇ جايدىكى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئوتكۈزۈپ بېرىلدى.

1980 - يىل 9 - ئايدىن كېيىن، ئۈرۈمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئۈن زاۋۇتى شىمالىي ۋوگزال ئاشلىق - ياغ يۆتكەش پونكىتى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسىگە بېۋاستە قاراشلىق پونكىتقا ئۆزگەرتىلىپ، «ئۈرۈمچى ئاشلىق - ياغ يۆتكەش پونكىتى» دەپ ئاتالدى. كېيىنكى چاغلاردا، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىگە بېۋاستە قاراشلىق ئامبارلارنىڭ باشقۇرۇش ھوقۇقىنى تۆۋەنگە چۈشۈرۈپ بېرىش، ئوتكۈزۈۋېلىش ياكى يېڭى ئامبار قۇرۇش قاتارلىق ئۆزگىرىشلەر بولدى، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىگە قاراشلىق بازارلىق ئامبار ۋە ئاشلىق پونكىتىنىڭ تەۋەلىك مۇناسىۋىتى نىسبەتەن مۇقىم بولدى. 1990 - يىلنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايون بويىچە ناھىيە ۋە ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى ئاشلىق ئامبارلىرى، يۆتكەش پونكىتلىرى 106گە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىگە بېۋاستە قاراشلىق ئىسكىلات بىر، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىگە بېۋاستە قاراشلىق ئىسكىلات 13، ناھىيە (شەھەر) لىك ئاشلىق ئىدارىلىرىگە قاراشلىق ئىسكىلات 87، شۇنىڭ ئاشلىق ئىدارىسىگە قاراشلىقى 5.

2) نورمىلىق باشقۇرۇش

1960 - يىلدىن باشلاپ، جايلاردىكى ئاشلىق ئىسكىلاتلىرى ئاشلىق نازارىتى تۈزگەن «ئاشلىق سىستېمىسىدا ئامبارلارنى نورمىلىق باشقۇرۇش خىزمىتىنى يولغا قويۇش ھەققىدىكى پىكىر»نى ئىجرا قىلىش، «ئۆچنى بېكىتىش» (خادىم، ئامبار سىغىمچانلىقى، ئەسۋابلارنى بېكىتىش)نى يولغا قويدى. خادىم بېكىتىش: ئاشلىق، ياغ ئىسكىلاتلىرى ئۈزۈنىڭ فۇنكسىيىسى بويىچە زاپاس ساقلاش ئامبىرى، تەمىنلەش ئامبىرى، ئۆتەك ئامبار، كىرىم قىلىش ئامبىرى ۋە ئۇنۇمۇرسال ئامبار دەپ 5 تۈرگە ئايرىلىپ، تۈرلەر بويىچە خادىم بېكىتىلدى. زاپاس ساقلاش ئامبىرىنىڭ كىشى بېشىغا ساقلايدىغان ئاشلىق مىقدارى 1 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام، كىرىم قىلىش ئامبىرى، تەمىنلەش ئامبىرىنىڭ كىشى بېشىغا ساقلايدىغان ئاشلىق مىقدارى 750 مىڭ كىلوگرام قىلىپ بېكىتىلدى، ئۆتەك ئامبارنىڭ ھەر 1 مىليون 250 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق يۆتكەپ كىرىشىگە بىردىن ئادەم، ئۇنۇمۇرسال ئامبارغا سېتىۋېلىش، يۆتكەپ كىرىش ۋەزىپىسىگە قاراپ ھەر 750 مىڭ كىلوگرام ئۈچۈن بىر ئادەم مەپلەندى. ئامبار سىغىمچانلىقىنى بېكىتىش: ئامبارلار سىغىمچانلىقى بويىچە 5 تۈرگە ئايرىلدى: 25 مىليون كىلوگرامدىن ئاشىدىغان ئامبار 1 - دەرىجىلىك ئامبار، 15 مىليون كىلوگرامدىن 25 مىليون كىلوگرامغىچە بولغانلىرى 2 - دەرىجىلىك ئامبار، 5 مىليون كىلوگرامدىن 15 مىليون كىلوگرامغىچە بولغانلىرى 3 - دەرىجىلىك ئامبار، 2 مىليون 500 مىڭ كىلوگرامدىن 5 مىليون كىلوگرامغىچە بولغانلىرى 4 - دەرىجىلىك ئامبار، 2 مىليون 500 مىڭ كىلوگرامدىن تۆۋەنلىرى 5 - دەرىجىلىك ئامبار دەپ ئايرىلدى. ئامباردىن پايدىلىنىش ئۇنۇمى ئامبار لايىھە ئۇلچىمىدىكى سىغىمچانلىقى ۋە ساقلانغان ئاشلىق تۈرى بويىچە ھېسابلاندى؛ بۇغداي ئامبىرى %100، گۈرۈچ ئامبىرى %102.5 (گۈرۈچ ئامبىرىنىڭ ئىشلىتىلىش ئۇنۇمىگە قويۇلىدىغان تەلەپ ئەملىي ئىشلىتىلىش مۇمكىنچىلىكىدىن ئېشىپ كېتىدۇ)، كۆممىقوناق ئامبىرى %62.4 - 87.4كىچە، شال ئامبىرى %56.2تىن %68.8كىچە، ئاق قوناق ئامبىرى %75تىن %92كىچە، ئۇششاق دانلىق قارا ئاشلىق ئامبىرى %33.3 بولدى. سالدۇ ئاشلىق ئومۇمىي مىقدارى ئامبار سىغىمچانلىقى نورمىسىدىن ئاشمىسا، خىراجەتنى ئازايتىش ئۈچۈن، ئاشلىقنى ئوچۇقچىلىقتا ساقلاشقا ياكى پۇقرالارنىڭ ئۆيىنى ئىجارىگە ئېلىپ ساقلاشقا رۇخسەت قىلىنمىدى. ئەسۋابلارنى بېكىتىش: تېجەشلىك بىلەن ئامبار باشقۇرۇش پرىنسىپى بويىچە ئەسۋابلارنى ئۆزلىرى تىزگىنلىدى، ئادەتتە ھازىر بار بولغان ساندىن ئاشۇرۇۋېتىلمىدى. 1960 - يىل 4 - ئايدا، ماناس ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئۆز ناھىيىسىنىڭ ئەملىي ئەھۋالىغا بىرلەشتۈرۈپ، ئامبارلارنى نورمىلىق باشقۇرۇش خىزمىتىنى يولغا قويۇش ھەققىدىكى پىكىرنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، ناھىيە تەۋەسىدىكى ئاشلىق ئامبارلىرى، پونكىتلىرىنى بىرەك «ئۇنۇمۇرسال ئامبار» دەپ

ئاتاپ، ئامبار سەمىمچانلىقى، خادىم، ئەسۋاب، خىراجەت، خوراش نورمىسىنى بېكىتتى، ئاشلىق نازارىتى ئامبار باشقۇرۇش خىزمىتىنى ئىلگىرى سۈرۈش ئۈچۈن، بۇ ناھىيىنىڭ ماتېرىيالىنى ئاپتونوم رايون بويىچە ئومۇملاشتۇرۇشقا تارقاتتى. 1963 - يىل 7 - ئايدا، ئاشلىق نازارىتى «دۆلەت ئاشلىق، ياغ ئامبارلىرىنى باشقۇرۇش چارىسى»نى تارقىتىپ، ئاشلىق، ياغ ساقلاش كەسىپىدە پىلانلىق باشقۇرۇش ۋە نورمىلىق باشقۇرۇش چارىسىنى قوللىنىشنى بەلگىلىدى. 1964 - يىلى سانجى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى بازارلىق ئامبىرى بارلىق خادىملار ئارىسىدا نورمىلىق باشقۇرۇش ئىش ئورنى مەسئۇلىيىتە تۈزۈمىنى يولغا قويۇپ، ئامبار مۇدىرىدىن تارتىپ ئامبارچى، مۇداپىئە كۆرگۈچى پېرىيومچى، ئەسۋاب باشقۇرغۇچى، رېمونتچى، بوغالتىر، كاسسىر، ستاتىستىكچى، كۆزەتچى قاتارلىقلارغىچە ئېنىق ۋەزىپە، ھوقۇق، مەسئۇلىيەت بېكىتتى. 1964 - يىل 10- ئايدا، ئاشلىق نازارىتى «ئاشلىق قىسقا خەۋەرلىرى»نىڭ 17 -، 18 - سانلىرىدا مەزكۇر ئامبارنىڭ نورمىلىق باشقۇرۇش ئىش ئورنى مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى تولۇق بېسىپ تارقىتىپ، ئاپتونوم رايون بويىچە ئۈگىنىشكە تەۋسىيە قىلدى.

1978 - يىلى ئاشلىق مىنىستىرلىكى ئاشلىق تارماقلىرىدا نورمىلىق باشقۇرۇش ئىش ئورنى مەسئۇلىيەت تۈزۈمى ۋە نومۇر قويۇپ مۇكاپاتلاش چارىسىنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇشنى ئوتتۇرىغا قويدى، شىنجاڭدىكى قىسمەن ئاشلىق، ياغ ئامبارلىرىدىمۇ بۇ چارە سىناق قىلىنىشقا باشلىدى. 1980 - يىل 9 - ئايدا، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «ئاساسىي قائىلام ئاشلىق، ياغ ئامبار، پونكىتلىرىدا كارخانىنىڭ ئۆز ئالدىغا ئىش كۆرۈش ھوقۇقىنى كېڭەيتىپ، نورمىلىق باشقۇرۇشنى نۇقتىدا سىناق قىلىشنى قانات يايدۇرۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى ھەم ئىدارىنىڭ ساقلاش - يۆتكەش باشقارمىسى، كادىرلار باشقارمىسى، مالىيە - باھا باشقارمىسىدىن 4 نەپەر خادىم ئاجرىتىپ، سىناق نۇقتىسى قىلىنغان قۇمۇل ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسىگە بىۋاستە قاراشلىق ئىسكىلاتقا يېتەكچىلىك قىلىشقا ئەۋەتتى. 1981 - يىلدىن باشلاپ، مەزكۇر ئىسكىلات ئەمگەك نورمىسى بېكىتىپ باشقۇرۇشنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويدى، يەنى قاچىلاش - چۈشۈرۈش ئىشچىلىرىغا نورمىدىن ئاشۇرسا ئىش مىقدارىنى ھېسابلاش تۈزۈمىنى، ساقلاش گۇرۇپپىسى، توشۇش گۇرۇپپىسى، قاچىلاش گۇرۇپپىسىغا نورمىدىن ئاشۇرسا مۇكاپاتلاش تۈزۈمىنى، رېمونت گۇرۇپپىسىغا يەككە تۈر بويىچە ئىشنى ۋە مۇكاپاتنى ھۆددىگە بېرىش توختامى تۈزۈمى قاتارلىق چارىلەرنى يولغا قويۇپ، كۆرۈنەرلىك ئۈنۈمگە ئېرىشتى. 1981 - يىلى نورمىلىق باشقۇرۇشنى سىناق قىلىشتىن بۇرۇنقى 1980 - يىلدىكىگە سېلىشتۇرغاندا، تىجارەت مىقدارى 9.82% ئاشتى، ھەر 5000 كىلوگرام ئاشلىقنىڭ تىجارەت خىراجىتى 46.97% تۆۋەنلىدى، ئامبار سەمىمچانلىقىدىن پايدىلىنىش نىسبىتى 8.7% ئۆستى، ئىشقا چىقىش ئۈنۈمى، ئەمگەك ئۈنۈمدارلىقى ئۆستى، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ مەسئۇلىيەت تۇيغۇسى كۈچەيدى. 1982 - يىل 4 - ئايدا، ئاشلىق نازارىتى «دۆلەت ئاشلىق، ياغ ئامبارلىرىدا ئىگىلىك باشقۇرۇشنى ئىسلاھ قىلىپ، ئىقتىسادىي مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى يولغا قويۇش ھەققىدە بېكىر» تارقىتىپ، ئاشلىق، ياغ ئامبار، پونكىتلىرىدا ئىقتىسادىي مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى يولغا قويۇش، يۇقىرى دەرىجىلىك كەسىپىي تارماق ئاشلىق، ياغ ئامبار، پونكىتلىرى ئۈچۈن ئامبار، خادىم، ئۇسكۇنە، خىراجەت، غەيرىي تاۋار مەبلىغىدىن ئىبارەت «بەشنى بېكىتىش» چارىسىنى قوللىنىشنى ئامبار، پونكىتلارنىڭ ئىگىلىك باشقۇرۇش خىراجىتىنى ئۆزى ئىگە بولىدىغان خىراجەت ۋە ئۆزى ئىگە بولمايدىغان خىراجەت، دەپ ئىككىگە ئايرىشنى بەلگىلىدى. بۇنىڭدا ئۆزى ئىگە بولمايدىغان خىراجەت (سىياسەت خاراكتېرلىك زىيان) ئومۇمىي پايدا، ئومۇمىي زىيان، ئامبار سىرتىدا توشۇش خىراجىتى ۋە توشۇش داۋامىدا خوراش، تاۋار ئىگىلىگەن مەبلەغنىڭ ئۆسۈمى، باھا پەرقى، يېڭى تاغارنىڭ كونىراش چىقىمى قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالمىدۇ، بۇنى يۇقىرى دەرىجىلىك مەسئۇل تارماق ئوستىگە ئېلىپ، ئەمەلىي سانى بويىچە ئاتچوت قىلمىدۇ؛ ئۆزى ئىگە بولىدىغان خىراجەت (تىجارەت خاراكتېرلىك خىراجەت)تە نورمىلىق باشقۇرۇش يولغا قويۇلۇپ، كىرىم ئاشۇرۇلۇپ، چىقىم تېجىلىپ، پايدىسىدىن پىرسەنت قالدۇرۇلمىدۇ، جايلار

«پىكىر» گە ئاساسەن، ئەھمىيىتىگە بىرلەشتۈرۈپ، ئىقتىسادىي مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى يولغا قويۇشى لازىم، دەپ كۆرسىتىلدى. مەسىلەن: گۈچۈك ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى بازارلىق ئاشلىق ئىسكىلاتىدا «بەشنى بېكىتىش، بىرنى مۇكاپاتلاش» ئىش ئورنى مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى، ناھىيىلىك دېھقانچىلىق مەيدانى ئاشلىق پونكىتىدا «ئوننى بېكىتىش، ئىككىنى تەكشۈرۈش، بىرنى مۇكاپاتلاش» ئىقتىسادىي مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى يولغا قويدى؛ ئىلى ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسىغا بىۋاسىتە قاراشلىق ئاشلىق ئىسكىلاتى بارلىق خادىملار ئارىسىدا ئىش ئورنى مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى يولغا قويدى. 1987 - يىل 10 - ئايدا، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ «دۆلەت ئاشلىق، ياغ ئامبارلىرىنى باشقۇرۇش چارىسى»نى تارقىتىپ، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ناھىيە بازىرىدىكى ۋە ناھىيە بازىرىدىن يۇقىرى ئاشلىق ئامبىرى، ئاشلىق - ياغ يۆتكەش پونكىتىدا مۇستەقىل ھېسابات قىلىش، بارلىق ئاشلىق، ياغ ئامبار، پونكىتلىرىدا تۈرلۈك شەكىلدىكى ئىقتىسادىي ھۆددىگەرلىك مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى يولغا قويۇشنى ئوتتۇرىغا قويدى. تۈرلۈك ئاشلىق، ياغ ئامبارلىرىنىڭ پايدىلىنىش ئۈنۈمى: زاپاس ساقلاش ئامبىرىنىڭ %85تىن يۇقىرى، شەھەرنى تەمىنلەش ئامبىرىنىڭ %80تىن يۇقىرى، زاپاس ساقلاش ئۆتەك ئامبىرىنىڭ %75تىن يۇقىرى، ناھىيە بازىرىدىكى ئاشلىق ئامبىرىنىڭ %70تىن يۇقىرى، يېزىلاردىكى كىرىم قىلىش ئامبىرىنىڭ %50تىن يۇقىرى بولىدۇ، دەپ بەلگىلەندى. 1988 - يىلدىن 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە، ئاپتونوم رايون بويىچە بارلىق ئاشلىق ئامبارلىرى ۋە كۆپ قىسىم ئاساسىي قاتلام ئاشلىق ساقلاش پونكىتلىرى نورما بېكىتىش ئاساسىي مەزمۇن قىلىنغان ئىقتىسادىي مەسئۇلىيەت ھۆددىگەرلىكىنى يولغا قويدى، بۇنىڭ كونكرېت ئۇسۇلى: يۇقىرى دەرىجىلىك مەسئۇل تارماق بىلەن نورما بەلگىلەپ ھۆددىگە ئېلىش توختامى ئىمزالاش، ھۆددىگە ئېلىپ تىجارەت قىلىش شەكلى، مۇددىتى، تۈرلۈك نورما كۆرسەتكۈچى، ئىككى تەرەپنىڭ ھوقۇق، مەجبۇرىيىتى، مۇكاپاتلاش، جازالاش چارىسى قاتارلىقلارنى كونكرېت بەلگىلەش، ئامبارنىڭ ئىچكى قىسمىدا نورمىلىق ئىش ئورنى مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى مۇكەممەللەشتۈرۈش، كۆپ خىل ئىگىلىكنى قانات يايدۇرۇش، كۆپ ئىشلىگەنلەر كۆپ ھەق ئېلىش، ئامبارلار ۋە ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ كۆپرەك ئاشلىق ساقلاش ئاكتىپلىقىنى يەنمۇ قوزغاش، كارخانىنىڭ ھاياتىي كۈچىنى ئاشۇرۇشتىن ئىبارەت بولدى.

3) ئاشلىق، ياغ كىرىم - چىقىمىنى باشقۇرۇش

1951 - يىلدىن 1953 - يىلغىچە، ئۇلكە بويىچە مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «شىنجاڭدا ئاشلىق چىقىم قىلىش ۋاقىتلىق چارىسى» ئىجرا قىلىنىپ، ئۇلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ چىقىم قىلىش بۇيرۇقىغا ئاساسەن ئامباردىن ئاشلىق چىقىم قىلىندى. 1953 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر، قىسمەن ئاشلىق ئامبارلىرىنى ھېسابقا ئالمىغاندا، قالغان ئامبارلار بۇيرۇق بولمىسا ئاشلىق چىقىم قىلمىدى. 1955- يىلى، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ «دۆلەت ئاشلىق ئامبارلىرىنى باشقۇرۇش ۋاقىتلىق چارىسى» ئىجرا قىلىندى، ئۇنىڭدا ئاشلىق ئامبارلىرى ئاشلىق، ياغدىن غەللە - پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ئېھتىياجىغا ئاساسەن، زۆرۈر بولغان ئامبار، ئەسۋابلارنى تەييارلاپ، ئاشلىق، ياغ كىرىم قىلغاندا سۈپىتىنى ۋە مىقدارىنى قاتتىق پېرىيوم قىلىپ، مۇۋاپىق ساقلىشى كېرەكلىكى؛ ئاشلىق - ياغ چىقىم قىلىشتا ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ چىقىم قىلىش ھۆججىتىگە ئاساسەن ئىش بېجىرىش لازىملىقى؛ ئاشلىق ئامبىرىنىڭ ساقلانغان ئاشلىقنى ساقلاشقىلا مەسئۇل بولىدىغانلىقى، ئاشلىقنى يۆتكەپ ئىشلىتىش ھوقۇقى بولمايدىغانلىقى بەلگىلەندى.

1960 - يىلى ئايرىم جايلاردا دۆلەتنىڭ ئاشلىقنى تەستىقلاتماي ئۆز مەيلىچە چىقىم قىلىۋېتىش ئەھۋالى سادىر بولدى. ش ئۇ ئا ر پارتكوم بۇ مۇناسىۋەت بىلەن تېلېگراممىا ئەۋەتىپ، جايلاردىكى دۆلەت ئاشلىق ئامبارلىرىدا ساقلىنىدىغان ئاشلىقنىڭ ئىگىدارلىق ھوقۇقى ۋە ئىشلىتىش ھوقۇقى ئاپتونوم رايونغا مەنسۇپ بولىدىغانلىقىنى؛ جايلارنىڭ دۆلەتنىڭ ئاشلىقنى ياخشى ساقلىشى كېرەكلىكى، دۆلەت ئاشلىقنى خالىغانچە ئىشلىتىشكە بولمايدىغانلىقىنى تەكىتلىدى. 1963 - يىل 7 - ئايدا، جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى ئاشلىق

نازارىتى تارقاتقان «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ دۆلەت ئاشلىق، ياغ ئامبارلىرىنى باشقۇرۇش چارىسى» نى ئىجرا قىلىشقا باشلىدى، ئاشلىق، ياغدىن غەللە - پاراق ئېلىپ ۋە سېتىۋېلىپ كىرىم قىلىشتىن بۇرۇن، ناھىيە (شەھەر) لەر ئاشلىق، ياغنىڭ ئوبوروت يۆنىلىشى ۋە مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇرۇلۇش پرىنسىپى بويىچە ئاشلىق، ياغ كىرىم قىلغۇچى ئامبار (نۇقتا) لارنى بېكىتىپ، ۋالىي مەھكىمىسى، ئوبلاستلىق خەلق كومىتېتىغا مەلۇم قىلىپ تەستىقلاتتى ھەم يۇقىرى دەرىجىلىك ئاشلىق نارماقلىرىغا ئەنگە ئالدۇردى. بۇ چاردە، ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق ئامبارلىرى كىرىم قىلىش ۋەزىپىسىگە ئاساسەن، زۇرۇر بولغان ئامبار، مەيدان تەييارلىشى، گىر - ئەسۋابلارنى تەكشۈرۈپ توغرىلىشى، خادىملارنى ئاجرىتىپ كىرىم قىلدىغان ئاشلىقنىڭ سۈپەت، مىقدارىغا كاپالەتلىك قىلىشى كېرەك؛ يۆتكەيدىغان ۋە غەللە - پاراق ئېلىش، سېتىۋېلىشتىن كىرىم قىلدىغان ئاشلىق - ياغنى ۋاقتىدا تىزىملاپ ھېسابقا كىرگۈزۈش لازىم، ئاشلىق ئامبارلىرى پەقەت ئاشلىقنى ساقلاشقىلا مەسئۇل بولىدۇ، ئۇلارنىڭ بۇنى ئىشلىتىش ھوقۇقى يوق؛ چىقىم قىلىنىدىغان ئاشلىق - ياغلارغا قارىتا چىقىم قىلىش، يۆتكەش رەسمىيىتىنى بېجىرىش لازىم، يۇقىرى دەرىجىلىك ئورۇنىنىڭ يۆتكەش ۋە چىقىم قىلىش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش ھۆججىتى بولمىسا، ئامبار ۋە ئامبارچى چىقىم قىلىشنى رەت قىلىشقا ھوقۇقلۇق، دەپ بەلگىلەندى. 1966 - يىلدىن 1969 - يىلغىچە بەزى رايونلاردا «ئاممىۋى تەشكىلات» لار ئاق ھۆججەت بېرىپ دۆلەتنىڭ ئاشلىق، يېغىنى ئېلىۋېلىش ئەھۋالى كۆرۈلدى. 1973 - يىل 4 - ئايدا، ئاشلىق نازارىتى «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق، ياغ ئامبارلىرىنى باشقۇرۇش چارىسى (سىناق نۇسخىسى)» نى تارقىتىپ، كىرىم، چىقىم قىلىنىدىغان بارلىق دۆلەت ئاشلىق، ياغلىرىنى ھېسابقا خاتىرىلەش كېرەكلىكى، ھېسابات ۋە ئامبار سىرتىدا ھەر قانداق ئاشلىق، ياغ قالدۇرۇشقا بولمايدىغانلىقى، ئاشلىق ئامبارلىرى ئۆزلىرى ساقلايدىغان ئاشلىق - ياغنى باشقۇرۇشقىلا مەسئۇل بولىدىغانلىقى، ئۇلارنىڭ بۇنى ئىشلىتىش ھوقۇقى بولمايدىغانلىقىنى تەكىتلىدى.

1978 - يىلدىن كېيىن، جايلاردىكى ئاشلىق ئامبارلىرى تۇرلۇك قائىدە - تۈزۈملەرنى ئومۇميۈزلۈك ئەسلىگە كەلتۈردى ۋە مۇكەممەللەشتۈردى. 1984 - يىلدىن ئېتىبارەن، سودا نازارىتىنىڭ «دۆلەت ئاشلىق، ياغ ئامبارلىرىنى باشقۇرۇش چارىسى» ئىجرا قىلىنىشقا باشلىدى، ئۇنىڭدا، ئاشلىق، ياغنى كىرىم قىلىشتا، يۇقىرى دەرىجىلىك ئاشلىق نارماقلىرى چۈشۈرگەن سېتىۋېلىش، يۆتكەش پىلانىغا ئاساسەن، ئاپتوموبىل بويىچە ئاشلىقنى پېرىيوم قىلىپ ئۆلچەش، ئاشلىق، ياغ مال ئورنى كارتۇچكىسىنى تولدۇرۇش ھەم ئاشلىق، ياغ سۈپىتى، ساقلاش مۇددىتى قاتارلىقلارغا ئاساسەن مۇۋاپىق ساقلاش كېرەك؛ ئاشلىق، ياغنى چىقىم قىلىشتا ئاشلىقنى چىقىم قىلىش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش ھۆججىتىگە ئاساسەن، پېرىيوم قىلىپ ئۆلچەش، ھېسابقا خاتىرىلەش كېرەك، دەپ بەلگىلەندى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ئامبارلىرى بىردەك دۆلەتنىڭ بەلگىلىمىسى بويىچە كىرىم، چىقىم قىلىپ باشقۇرۇلدى، ئاشلىق، ياغ سالدۇسى نەق مال ھېساباتى بىلەن ئاساسەن ئۇيغۇن كەلدى.

4) ئاشلىق، ياغ ساقلاشتىكى خوراشنى باشقۇرۇش

1954 - يىل 11 - ئايدا ئۆلكىلىك ئاشلىق نازارىتى «ئاشلىق ساقلاشتىكى خوراشنى باشقۇرۇش توغرىسىدىكى بىر نەچچە بەلگىلىمە» نى تۇنجى قېتىم تۈزۈپ چىقىپ، ساقلاش داۋامىدىكى خوراشنى تەبىئىي خوراش، رەتلەش داۋامىدىكى خوراش، ساقلاش ھادىسىسى زىيىنى دەپ 3 تۈرگە بۆلدى. تەبىئىي خوراش ئاشلىق، ياغ كىرىم - چىقىم قىلىش جەريانىدا چېچىلىپ كەتكەن دان، بىخەتەرلىك ئۆلچىمىدىن تۆۋەن بولغان نەمىلىكىنىڭ پارغا ئايلىنىشى، ئەخلىتى، پېرىيوم قىلىشقا ئەۋرىشكە ئېلىنغاندىكى خوراش ھەمدە باشقا سەۋەبلەردىن ئاشلىق، ياغ مىقدارىنىڭ كېمىيىشىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. تەبىئىي خوراش نىسبىتى نورمال ئۆلچىمى بۇغداينىڭ %0.15، قارا ئاشلىق، گۈرۈچ تۇرىنىڭ %0.20 بولدى (ساقلاش مۇددىتىگە ئايرىلمىدى). رەتلەش داۋامىدىكى خوراش ئامبارغا كىرىم قىلىنغان ئاشلىق - ياغنىڭ نەمىلىكى، ئەخلىتى بىخەتەرلىك

ئۇلچىمىدىن يۇقىرى بولغاندا، ئۇلارنى رەتلەپ، ئاپتاپقا سېلىپ سۇ تەركىبى، ئەخلەت مىقدارى (بىخەتەرلىك ئۇلچىمى ئىچىدە) نى تۆۋەنلىتىشتىن كېلىپ چىققان كېمىيىشنى كۆرسىتىدۇ. ئاشلىق، يانفۇ رەتلەش داۋامىدىكى خوراشتا ئاشلىقنىڭ نەملىكى، ئەخلىتىنىڭ بىخەتەرلىك ئۇلچىمى: بۇغدايىنىڭ نەملىكى 13.5%، ئەخلىتى 1%، گۈرۈچ ۋە قارا ئاشلىقنىڭ نەملىكى 14%، ئەخلىتى 1.5% بولدى. ساقلاش ھادىسىسى زىيىلى ئامبار باشقۇرۇش ياخشى بولماسلىق ياكى تاسادىپىي ئامىل بېرىشتىن ھاشارات چۈشۈش، كۆكىرىش - چىرىش، سۇ بېسىپ كېتىش، ئوت ئاپىتى، ئوغرىلىق قاتارلىقلاردىن كېلىپ چىققان زىيانىنى كۆرسىتىدۇ. تۈرلۈك خوراشلارنى ئاتچوت قىلىشنى تەستىقلاش ھوقۇق چېكى ئېنىق بەلگىلەندى: تەبىئىي خوراش بەلگىلىمىدىكى خوراش نىسبىتىدىن ئاشمىغان بولسا، ۋالىي مەھكىمىسى تەكشۈرۈپ تەستىقلايدۇ، ئەگەر خوراش نىسبىتىدىن ئېشىپ كەتسە ياكى ھەددىدىن زىيادە بولۇپ كەتسە، ۋالىي مەھكىمە ئەنگە ئېلىپ ھەم ئۇلكىلىك ئاشلىق نازارىتىگە يوللاپ تەستىقلىتىدۇ؛ رەتلەش داۋامىدىكى خوراش ۋە ھادىسە زىيىنىنى بىردەك ئۇلكىلىك ئاشلىق نازارىتى تەكشۈرۈپ تەستىقلايدۇ، دەپ بەلگىلەندى. 1957 - يىلى ئاشلىق نازارىتى «ئاشلىق سىستېمىسىدا ئاشلىق ساقلاش داۋامىدىكى نورمىلىق خوراش ۋە رەتلەش داۋامىدىكى خوراشنى باشقۇرۇش توغرىسىدىكى ۋاقتىلىق بەلگىلىمە»نى تارقاتتى، ئۇنىڭدا تەبىئىي خوراش نىسبىتى نورما ئۇلچىمىنى ساقلاش مۇددىتىگە ئاساسەن: ساقلاش ۋاقتى ئۇچ ئايدىن تۆۋەن، ئۇچ ئايدىن 6 ئايغىچە، 6 ئايدىن 9 ئايغىچە، 9 ئايدىن يۇقىرى دەپ تۆت تۈرگە ئايرىلىپ، خوراش نىسبىتى ئايرىم - ئايرىم ھالدا: بۇغدايىنىڭ 0.08%، 0.1%، 0.11%، 0.12% دەپ بېكىتىلدى؛ گۈرۈچ، قارا ئاشلىقنىڭ 0.1%، 0.14%، 0.17%، 0.2% دەپ بېكىتىلدى. بەلگىلىمىدە، نورما ئىچىدىكى خوراشنى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى تەكشۈرۈپ ئاتچوت قىلىدۇ، نورمىدىن ئاشقان خوراشنى ياكى زىيانىنى قىممىتى 2000 يۈەندىن تۆۋەن بولسا، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى تەكشۈرۈپ ئاتچوت قىلىدۇ، 2000 يۈەندىن ئاشقىنىنى ئاشلىق نازارىتى تەكشۈرۈپ ئاتچوت قىلىدۇ، دەپ بەلگىلەندى. بۇ بەلگىلىمە 1964 - يىل 2 - ئاينىڭ ئاخىرىغىچە ئىجرا قىلىندى.

1964 - يىل 3 - ئايدىن ئېتىبارەن ئاشلىق نازارىتى تۈزگەن «دۆلەت ئاشلىق، ياغ ئامبارلىرىدا ئاشلىق، ياغ ساقلاش داۋامىدىكى خوراش نورمىسىنى باشقۇرۇش چارىسى» ئىجرا قىلىندى، تەبىئىي خوراش ئۇلچىمى تۈرلۈك ئاشلىق، ياغ تۈرى بويىچە ئامبار، مال مەيدانىدا ساقلاشقا ئايرىلىپ، ساقلاش مۇددىتى 3 ئاي ئىچىدە، 3 ئايدىن 6 ئايغىچە، 6 ئايدىن بىر يىلغىچە، بىر يىلدىن يۇقىرى دەپ 4 تۈرگە ئايرىلدى. خوراش نىسبىتى: ئامبارداا ساقلانغان ئاشلىقنىڭ 0.1%، 0.14%، 0.16%، 0.18%، ياغنىڭ 0.04%، 0.06%، 0.08%، 0.09% قىلىپ بېكىتىلدى؛ مال مەيدانىدا ساقلانغان ئاشلىقنىڭ 0.12%، 0.16%، 0.18%، 0.2%، ياغنىڭ 0.05%، 0.07%، 0.09%، 0.11% قىلىپ بېكىتىلدى. «چارە»دە نورما ئىچىدىكى تەبىئىي خوراشنى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى تەكشۈرۈپ ئاتچوت قىلىدۇ، نورمىدىن ئاشقان تەبىئىي خوراشنى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى تەكشۈرۈپ ئاتچوت قىلىدۇ، نورمىدىن ئاشقان سۇ تەركىبى، ئەخلىتى ئۇچۇن ئاشلىق مىقدارىنى كېمەيتىشتە ئەسلى پېرىيۇم تالونىغا ئاساسەن ئاشلىق نازارىتى تەكشۈرۈپ تەستىقلايدۇ، دەپ بەلگىلەندى. 1966 - يىل 12 - ئايدىن 1987 - يىل 10 - ئاينىڭ ئاخىرىغا قەدەر، ئاشلىق نازارىتى (ئىدارىسى) نىڭ ئەسلىدىكى تەكشۈرۈپ تەستىقلاش ھوقۇقى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىغا چۈشۈرۈلدى، ئۇلار تەكشۈرۈپ تەستىقلىغاندىن كېيىن، ئاشلىق نازارىتى (ئىدارىسى) گە ئەنگە ئالدۇرىدىغان بولدى.

1987 - يىل 11 - ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ «دۆلەت ئاشلىق-ياغ ئامبارلىرىنى باشقۇرۇش چارىسى»نى تارقاتتى ھەم ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ تۈرلۈك ئاشلىق - ياغ، قوشۇمچە مەھسۇلاتلىرىنىڭ ساقلاش داۋامىدىكى تەبىئىي خوراش نىسبىتىنى بېكىتتى (جەدۋەل: 3 — 6گە قارالسۇن). 1990-يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرى مۇشۇ بەلگىلىمىنى ئىجرا قىلىپ، ئاشلىق،

ياغنى ساقلاش داۋامىدىكى خوراشنى باشقۇردى. بۇنىڭ كونكرېت ئۇسۇلى: نەمىلىكى، ئەخلىتى ئۇچۇن ئاشلىق مىقدارىنى كېمەيتىشتە ئاساسىي قائىلام ئاشلىق، ياغ ئامبار، پونكىتلىرى ئاشلىقنى كىرىم، چىقىم قىلغاندىكى ئاشلىق سۈپەت پېرىيوم تالونىغا ئاساسەن مەلۇمات تەييارلاپ، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىغا يوللايدىغان، ئاشلىق ئىدارىسى ئاتچوت قىلىشنى تەستىقلايدىغان بولدى؛ نورما ئىچىدىكى تەبىئىي خوراشنى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئاشلىق، ياغ ساقلاش كارتۇچكىسى ۋە كىرىم، چىقىم قىلىش ئاساسەن تەكشۈرۈپ ئاتچوت قىلىدىغان، نورمىدىن ئاشقان تەبىئىي خوراشنى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى سەۋەبىنى ئېنىقلاپ، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىغا ئاتچوت قىلىشقا يوللايدىغان بولدى.

شىنجاڭدا ئاشلىق، ياغلىق دان، ياغ، قوشۇمچە مەھسۇلاتلارنى ساقلاش داۋامىدىكى تەبىئىي خوراش نىسبىتى

جەدۋەل: 3 — 6

ساقلاش ۋاقتى / خوراش نىسبىتى (%) / تۈرى	6 ئاي ئىچىدە	6 ئايدىن بىر يىلغىچە	بىر يىلدىن يۇقىرى	ئوچۇقچىلىقتا ساقلانغان ۋاقىت چېكى يوق
يۇغداي	0.1	0.15	0.2	0.2
كۆممىقوناق	0.12	0.18	0.22	0.22
شال	0.12	0.18	0.22	0.22
ئۇن	0.08	0.12	0.18	
گۈرۈچ	0.1	0.15	0.2	
باشقا قارا ئاشلىق	0.1	0.15	0.2	0.2
ياغلىق ئاپتاپپەرەس	0.15	0.1	0.22	0.22
باشقا ياغلىق دان	0.1	0.15	0.2	0.2
ياغ	0.06	0.08	0.1	
قوشۇمچە مەھسۇلات	0.15	0.2	0.25	0.3

2. «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبارلىرىنى باشقۇرۇش

ئاشلىق مىنىستىرلىكى 1954- يىلى پۈتۈن مەملىكەتكە جېجىاڭ ئۆلكىسىدىكى يۇخاڭ ناھىيىسىنىڭ «ھاشاراتتىن خالىي ئاشلىق ئامبىرى» بەرپا قىلىش، گۇاڭدۇڭ ئۆلكىسىدىكى كەيپىڭ ناھىيىسى، سەنشى ئۆلكىسىدىكى نىڭشۇ ناھىيىسىنىڭ «كۆكىرىشتىن خالىي ئاشلىق ئامبىرى» يارىتىش تەجرىبىسىنى كېڭەيتتى. شۇ يىلى قىشتا ئۆلكىلىك ئاشلىق نازارىتى بىر قىسىم ۋىلايەت، ناھىيىلەردىكى ئاشلىق ساقلىغۇچى خادىملارنى يۇخاڭ قاتارلىق جايلاردىكى ئىلغار ئاشلىق ئامبارلىرىنى ئېكسكۇرسىيە قىلىشقا ئۇيۇشتۇردى. 1955 - يىل 8 - ئايدا فۇكاڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىسكىلاتى ئۆلكە بويىچە كۆكىرىشتىن، چاشقاندىن، قۇشقاچتىن خالىي تۇنجى ئاشلىق ئىسكىلاتىغا ئايلاندى. يىل ئاخىرىغىچە يەنە بىر قىسىم ناھىيىلەردە كۆكىرىشتىن، چاشقاندىن، قۇشقاچتىن خالىي ئاشلىق ئامبارلىرى بارلىققا كەلدى، قەشقەر شەھىرىدە كۆكىرىشتىن، چاشقاندىن، قۇشقاچتىن، ھادىسىدىن خالىي ئاشلىق ئىسكىلاتى قۇرۇلدى.

ئاشلىق نازارىتى 1956 - يىل 4 - ئايدا ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرىدا «ھاشاراتتىن، كۆكىرىشتىن، چاشقان ۋە قۇشقاچتىن، ھادىسىدىن خالىي»

(قىسقارتىلىپ «توڭتىن خالىي» دەپ ئاتالدى) ئاشلىق ئامبىرى بەرپا قىلىش پائالىيىتىنى قانات يايدۇرۇشنى قارار قىلدى ھەمدە «توڭتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرىنىڭ ئۆلچىمى ۋە باھالاش، تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىش ئۇسۇلىنى بەلگىلىدى. «توڭتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى بەرپا قىلىشتا بىر كورپۇس ئامبار باھالاش بىرلىكى قىلىندى. 8 - ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرىدا ئاپتونوم رايون بويىچە ئۆتكۈزۈلگەن ئاشلىق سىستېمىسىدىكى خىزمەت ئىلغارلىرى ۋەكىللىرى يىغىنىدا فۇكالا، قەشقەر، پىچانلارنىڭ «توڭتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى بەرپا قىلىش پائالىيىتىنى قانات يايدۇرۇش تەجرىبىسى ئاڭلاپ ئۆتۈلدى، فۇكالا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىسكىلاتى ئېكسكۇرسىيە قىلىندى. يىغىندىن كېيىن، بەزى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى ئاساسىي قاتلام ئاشلىق ئىسكىلاتلىرىنىڭ «توڭتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى بەرپا قىلىش پائالىيىتىنى قانات يايدۇرۇشىغا بېتەكچىلىك قىلىش ۋە ياردەم بېرىشكە كاپىر ئەۋەتتى. كېيىنكى يىلى 3 - ئايدا 9 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى «توڭتىن خالىي» باغ ئامبىرى، مەيدانلىرىنىڭ ئۆلچىمىنى ۋە ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ ئۆقتۇرۇشىنى تارقىتىپ، «توڭتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى ۋە «توڭتىن خالىي» باغ ئامبىرى، مەيدانلىرىنى باھالاش چارىسىنى بىرلىككە كەلتۈردى. 1957 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە ئۇرۇمچى قاتارلىق 26 ناھىيە (شەھەر) دىكى 121 ئاشلىق ئامبىرى «ئىككىدىن خالىي»، «ئۈچتىن خالىي»، «توڭتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرىغا ئايلاندى، بۇلارنىڭ سىغىمچانلىقى 132 مىليون كىلوگرام بولۇپ، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ئامبارلىرى ئومۇمىي سىغىمچانلىقىنىڭ 19.26% ىنى ئىگىلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە «توڭتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى 19، سىغىمچانلىقى 18 مىليون 320 مىڭ بولۇپ، ئاشلىق ئامبارلىرى ئومۇمىي سىغىمچانلىقىنىڭ 2.66% ىنى ئىگىلىدى.

1958 — 1959 - يىللىرى ئاشلىق نازارىتى «بەشتىن خالىي» («توڭتىن خالىي» بولۇش ئاساسىدا «ئاشلىق ئىسراپچىلىقىدىن خالىي بولۇش» قوشۇلدى)، «سەككىزدىن خالىي» («بەشتىن خالىي» بولۇش ئاساسىدا «كېسەللىكتىن خالىي»، «رەڭگى ئۆزگىرىشتىن خالىي»، «غەيرىي پۇراقتىن خالىي» بولۇش قوشۇلدى) ئاشلىق ئامبىرى بەرپا قىلىش پائالىيىتىنى قانات يايدۇرۇشنى ئوتتۇرىغا قويدى. بەزى ۋىلايەت، ئوبلاستلار يەنە «ئوندىن خالىي»، «11 دىن خالىي»، «15 تىن خالىي» بولۇش قاتارلىق ئەملىيەتكە ئۇيغۇن كەلمەيدىغان تەلەپلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى. بۇ مەزگىلدە «مۇبالىغىچىلىك ئىستىلى» يەنە بەزى ئورۇنلارنىڭ ۋاقتىنچە زەربىدارلىق بىلەن ئىش كۆرۈشىدە ئىپادىلەندى، بۇ ئورۇنلارنىڭ يىللىق «توڭتىن خالىي» بولۇش سۇبيېكتىنىڭ مۇستەھكەملىنىشى ناچارراق بولدى. ئەمما ئاپتونوم رايون بويىچە بۇ مەزگىلدىكى «توڭتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى بەرپا قىلىش پائالىيىتى چوڭقۇر ۋە كەڭ راۋاجلاندى. جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ يۇقىرىغا يوللىغان ستاتىستىكىسىغا قارىغاندا، «بەشتىن خالىي»، «سەككىزدىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى بەرپا قىلغان ناھىيە (شەھەر) لەر 60% تىن 80% كىچە، ئامبارلارنىڭ سىغىمچانلىقى 90% تىن كۆپرەككە يەتكەن. 1959 - يىلى يەكەن، ساۋەن قاتارلىق 29 ناھىيىدىكى ئاشلىق ساقلاش ئىشچى - خىزمەتچىلىرى «توڭتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى بەرپا قىلىش پائالىيىتىدە ئاشلىق ساقلاشقا 70 مىڭدىن ئارتۇق ئەمگەك كۈنى سەرپ قىلىپ، دۆلەتكە 130 مىڭ يۈەن خىراجەت تېجەپ بەردى، ئاشلىق ساقلاشتا خوراش ئازايدى، ساقلاش خىراجىتى 1958 - يىلدىكىدىن 22.3% كېمەيدى. مۇشۇ مەزگىلدە جايلار «دۆلەت بىلەن گۇڭشې تەڭ توڭتۇش» تىن ئىبارەت ئاشلىق ساقلاش فائىجىنىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، يېزىلارغا ئاشلىق ساقلىغۇچىدىن 3000 دىن كۆپرەك ئادەم (قېتىم) تەربىيىلەپ بېرىپ، گۇڭشې - ئەترەتلەرنىڭ «توڭتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى بەرپا قىلىش پائالىيىتىنى قانات يايدۇرۇشىغا ياردەم بەردى. يىل ئاخىرىغىچە ئاپتونوم رايوندىكى 50% گۇڭشې - ئەترەتتە «توڭتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى بەرپا قىلىندى.

1960 - يىلدىن 1962 - يىلغىچە ئاپتونوم رايونىمىزدا ئامباردىكى ئاشلىق، باغ ئازىيىپ كەتتى، ئاشلىق خىزمىتىنىڭ مۇھىم نۇقتىسى ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋە خەلق تۇرمۇشىنى ئورۇنلاشتۇرۇشقا يۆتكەلدى، «توڭتىن

خالىي» ئاشلىق ئامبىرى بەرپا قىلىش پائالىيىتى توختاپ قېلىش ھالىتىدە تۇرۇپ قالدى. 1963 - يىل 3-ئايدا ئاشلىق نازارىتى «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرىنى سېلىشتۇرۇپ باھالاش توغرىسىدا ۋاقىتلىق بەلگىلىمە» چىقىرىپ، ئاپتونوم رايون بويىچە «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى بەرپا قىلىش پائالىيىتىنى مەركەز قىلغان مەھسۇلاتنى ئاشۇرۇش، ئىقتىساد قىلىش ھەرىكىتىنى قانات يايدۇردى. ئۇرۇمچى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتىدىكى 16 كورپۇس ئامبارىدىن 14ى «تۆتتىن خالىي» ئامبار بولدى. 1966 - يىل 3-ئايدا ئاشلىق نازارىتى تەشكىللىگەن «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبارلىرىنى ئېكسكۇرسىيە قىلىش ئۆمىكى خېبىي ئۆلكىسىدىكى يۈتيەن ئاشلىق ئىسكىلاتىغا بېرىپ ئېكسكۇرسىيە قىلدى، بۇ ئۆمەك قايتىپ كەلگەندىن كېيىن «يۈتيەن تەجرىبىسى»نى كېڭەيتمەكچى بولغانىدى، ئەمما، «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» باشلىنىپ كەتكەچكە، بۇ ئىش توختاپ قالدى. «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» داۋامىدا «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى بەرپا قىلىش پائالىيىتى «كەسىپنى قوماندان قىلغانلىق»، «ئىشلەپچىقىرىش كۆچلىرى ھەممىنى ھەل قىلىدۇ، دەيدىغان قاراش» دەپ قارىلىپ تەنقىد قىلىندى.

1974 - يىل 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى ئاشلىق ئىدارىسى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى بەرپا قىلىش پائالىيىتىنى قانات يايدۇرۇش توغرىسىدىكى پىكىر»نى تارقىتىپ، جايلاردىن «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى بەرپا قىلىش پائالىيىتىنى قانات يايدۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. كېيىنكى يىلى 4 - ئايدا غەربىي شىمالدىكى 5 ئۆلكىدە «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبارلىرىنى مەركىزىي مەزمۇن قىلغان چوڭ، ئوتتۇرا ئاشلىق ئىسكىلاتلىرىنى كۆرەك قىلىش، سەييارە سېلىشتۇرۇپ باھالاش پائالىيىتى ئېلىپ بېرىلدى، بۇ پائالىيەت شەنشىدىن باشلىنىپ، يول ئۈستىدە نىڭشيا، چىڭخەي، گەنسۇلاردا ئېلىپ بېرىلىپ، ئۇرۇمچى شەھىرىدە خۇلاسە چىقىرىلدى. شىنجاڭدىن بۇ قېتىمقى كۆرەك قىلىش، سېلىشتۇرۇپ باھالاشقا قاتنۇيى، گۇچۇڭ ناھىيە بازارلىرىدىكى ئاشلىق ئامبارلىرى ۋە ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى ئىسكىلاتى قاتناشتى، بۇنىڭ ئىچىدە قۇتۇبى، گۇچۇڭ ناھىيە بازارلىرىدىكى ئاشلىق ئامبارلىرى ئىلغار ئاشلىق ئامبىرى بولۇپ باھالاندى. 1976 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىزدا «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى بەرپا قىلىش پائالىيىتى ئومۇميۈزلۈك ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى، يىل ئاخىرىغا كەلگەندە، «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى بولغان ئامبارلارنىڭ سىغىمچانلىقى ئومۇمىي ئامبار سىغىمچانلىقىنىڭ %33نى ئىگىلىدى. 1977- يىل 8 -، 9 - ئايلاردا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتونوم رايون بويىچە «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبارلىرىنى ئاساسىي مەزمۇن قىلغان ئاشلىق ساقلاش خىزمىتىنى سېلىشتۇرۇپ باھالاش پائالىيىتىنى تۈنجى قېتىم ئۈيۈشتۈردى، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ باشلىقلىرى ۋە ئاساسىي قاتلامدىكى كەسىپى خادىملار بولۇپ 92 كىشى 3 گۇرۇپپىغا بۆلۈنۈپ، 46 ناھىيە (شەھەر) گە قاراشلىق 132 ئاشلىق، ياغ ئىسكىلاتى، پونكىتىنى تەكشۈردى، بىر قىسىم ئاشلىق، ياغ پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتلىرى، ماگىزىنلىرى ۋە ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىنىڭ «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبارلىرىنى ئېكسكۇرسىيە قىلدى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى شى جېڭگۇ، مۇئاۋىن باشلىقى چېن جىچاڭ، مەسلىھەتچىسى ئەسئەت ياقۇپ ئايرىم - ئايرىم ھالدا ھەر قايسى گۇرۇپپىلارنىڭ بىر قىسىم پائالىيىتىگە قاتناشتى. تەكشۈرۈشتىن مەلۇم بولۇشىچە، ئالتاي، قۇكاك، مىچۇەن، لوپ ناھىيىلىرىدىكى 5 ئىسكىلات، پونكىتتا ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئۆزلىرى تۇتۇش قىلىپ 18 مىڭ 500 كۆتادرات مېتىرلىق قۇرۇتۇش مەيدانى ۋە يولنى ياسىغان، 18 مىڭ 800 كۆتادرات مېتىر ئامبارنى ئاقارتقان. يەكەن ناھىيىسىدىكى 7 - گۇڭشي ئاشلىق پونكىتىنىڭ ئىشچى - خىزمەتچىلىرى ئامبار تېگىنىڭ نەم تارتىپ كېتىش مەسلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، بىر ئامبارنىڭ تېگىنى يېرىم مېتىردىن كۆپرەك چوڭقۇرلۇقتا كولاپ، 600 كۇب مېتىرغا يېقىن توپىنى يۆتكەپ، قۇرۇپ كەتكەن دەريا ساھىلىدىن 24 مىڭ كىلوگرام قومۇش ئېلىپ كېلىپ، بىر نەچچە 10 ھارۋا داشقال، ھاك، خىش بىلەن قوشۇپ ئامبار تېگىنى تىندۇرغان، ئۇنىڭ ئۈستىنى سامانلىق لاي بىلەن

سۈۋاپ تەكشىلىگەن. لوپ، قەشقەر كونائەھەر، قۇمۇل ناھىيىلىرى ۋە باركۆل قازاق ئاپتونوم ناھىيىسى قاتارلىق جايلار يەنە گۇڭشي - ئەترەتلەرنىڭ «تۆتتىن خالي» ئاشلىق ئامبىرى بەرپا قىلىش پائالىيىتىنى قانات يايدۇرۇشىغا پائال ياردەم بەرگەن. بۇ گۇڭشي - ئەترەتلەردىكى «تۆتتىن خالي» ئاشلىق ئامبارلىرى شۇ جايلاردىكى گۇڭشي - ئەترەتلەر ئومۇمىي ئامبارلىرى سىغىمچانلىقىنىڭ %40 — %50نى ئىگىلىگەن. بۇ قېتىمقى سېلىشتۇرۇپ باھالاشتا 40 ئىلغار ئورۇن باھالاپ چىقىلدى. 1977 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايون بويىچە «تۆتتىن خالي» ئاشلىق ئامبارلارنىڭ سىغىمچانلىقى ئومۇمىي ئامبارلار سىغىمچانلىقىنىڭ %50گە يەتتى.

1978 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى سودا مىنىستىرلىكى تارقاتقان «تۆتتىن خالي، ئاشلىق ئامبارلىرى بەرپا قىلىش پائالىيىتىنى قانات يايدۇرۇش توغرىسىدىكى ئالاقىدار بەلگىلىمىلەر»نى تارقاتتى. «تۆتتىن خالي» ئاشلىق ئامبارلىرىنىڭ ھېسابات بىرلىكى ئەمدى بىر كورپۇس ئامبارنى ئەمەس، بەلكى بىر ئىسكىلات، پونكىتنى بىرلىك قىلىدىغان بولدى. ئىسكىلات، پونكىتتا ساقلانغان بارلىق ئاشلىق، ئامبار، يۇك مەيدانى، سايمان، سېغ قاتارلىقلار «تۆتتىن خالي» ئاشلىق ئامبىرىنىڭ ئۆلچىمىگە تولۇق يەتكەندىلا، «تۆتتىن خالي» ئاشلىق ئامبىرى، پونكىتى ھېسابلىنىدىغان بولدى. 1981 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، «تۆتتىن خالي» ئامبار، پونكىت 159غا يېتىپ، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئامبار، پونكىتلار سانىنىڭ %21.5نى ئىگىلىدى.

1982 - يىل 4 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى «تۆتتىن خالي، ئاشلىق ئامبىرى بەرپا قىلىش پائالىيىتىنى قانات يايدۇرۇش توغرىسىدىكى ۋاقىتلىق چارە»نى تارقاتتى، بۇ چاردە، «تۆتتىن خالي» ياغ ئامبىرىنىڭ ئۆلچىمى سۈپىتى ئۆزگىرىپ كېتىشتىن، ئارىلىشىپ كېتىشتىن، سىرغىپ ئېقىپ كېتىشتىن، ھادىسىدىن خالي بولۇشتىن ئىبارەت بولىدۇ؛ «تۆتتىن خالي» ئاشلىق ئامبىرى بەرپا قىلىش پائالىيىتى ئاشلىق، ياغ ئىسكىلات، پونكىتلىرىدا ئىقتىسادىي مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى سىناش كۆرسەتكۈچلىرىدىن بىرى بولىدۇ؛ ئامبار سىغىمچانلىقى 2500 كىلوگرامدىن يۇقىرى بولغان چوڭ، ئوتتۇرا ئاشلىق ئامبارلىرى ۋە «تۆتتىن خالي» ئاشلىق ئامبىرى بەرپا قىلغان ناھىيىلەرنى تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىش خىزمىتىگە ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارە (باشقارما)لىرى مەسئۇل بولىدۇ، ئاشلىق نازارىتى قايتا تەكشۈرۈپ، باھالاپ تەستىقلايدۇ، دەپ بەلگىلەندى. شۇ يىلى 6 - ئايدىن 9 - ئايغىچە ئاشلىق نازارىتى تەشكىللىگەن خىزمەت گۇرۇپپىلىرى نازىر ئەن دىك قاتارلىق كىشىلەرنىڭ باشچىلىقىدا ئاساسىي قاتلامغا بېرىپ قايتا تەكشۈردى ۋە باھالىدى. لوپ، ئاراتۈرۈك ناھىيىلىرى ۋە قۇمۇل ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسىگە بىۋاستە قاراشلىق ئىسكىلات ئاپتونوم رايون بويىچە 1 - تۈركۈمدىكى «تۆتتىن خالي» ناھىيە (ئامبار) بولدى، ئاشلىق نازارىتى بۇ ئورۇنلارنى ئايرىم - ئايرىم ھالدا يولۇچى ۋە يۇك توشۇشقا ئىشلىتىلىدىغان قوش رەت ئورۇندۇقلۇق ئاپتوموبىل بىلەن مۇكاپاتلىدى. لوپ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى، قۇمۇل ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسىگە بىۋاستە قاراشلىق ئىسكىلاتقا يەنە سودا مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن «مەملىكەت بويىچە «تۆتتىن خالي» ئاشلىق ئىسكىلاتلىرى ئىچىدىكى ئىلغار ئورۇن» دېگەن نام بېرىلدى. 1982 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايون بويىچە «تۆتتىن خالي» ئاشلىق، ياغ ئىسكىلات، پونكىتى 184 كە يېتىپ، ئىسكىلات، پونكىتلار ئومۇمىي سانىنىڭ %24.4نى ئىگىلەپ، 1981 - يىلىنىڭ ئاخىرىدىكىدىن 2.9 پىرسەنت پوئىنتى ئاشتى، ئەمما، مەملىكىتىمىزدىكى 29 ئۆلكە، شەھەر، ئاپتونوم رايون ئىچىدە ئارقىدىن سانىغاندا 2 - ئورۇنغا چۈشۈپ قالدى. شۇ سەۋەبتىن ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى 1983 - يىل 5 - ئايدا ئاپتونوم رايون بويىچە «تۆتتىن خالي» ئاشلىق ئامبىرى بەرپا قىلىش تەجرىبىلىرىنى ئالماشتۇرۇش يىغىنى ئېچىپ، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق ساقلاش ئىشچى - خىزمەتچىلىرىنى «تۆتتىن خالي» ئاشلىق ئامبىرى بەرپا قىلىش پائالىيىتىنى يەنمۇ قانات يايدۇرۇشقا سەپەرۋەر قىلدى. يىغىندا يەنە «تۆتتىن خالي» ناھىيە (ئامبار) بولغانلىكى ئورۇنلارغا

يولۇچى ۋە يۈك توشۇشقا ئىشلىتىلىدىغان قوش رەت ئورۇندۇقلۇق ئاپتوموبىل سېتىۋېلىشقا 25 مىڭ يۈەن مۇكاپات بېرىلىدىغانلىقى بەلگىلەندى. 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبارلىرىنى تەكشۈرۈش، سېلىشتۇرۇپ باھالاشنى ئۇيۇشتۇردى، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارە (باشقارما) لىرىنىڭ رەھبەرلىرى ۋە كەسپىي تېخنىكا خادىملىرىدىن 50 كىشى گۇرۇپپىلارغا بۆلۈنۈپ، 41 ناھىيە (شەھەر) گە قاراشلىق 97 ئاشلىق، ياغ ئامبىرى، پونكىتىنى تەكشۈرۈپ، ئورۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ساقلاش - توشۇش شىركىتىنىڭ ئامبىرى قاتارلىق «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبارلىرى ئىچىدىكى 12 ئىلغار ئورۇننى باھالاپ چىقتى. تەكشۈرۈش داۋامىدا بايقالغان «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى ئۆلچىمىگە ئۇيغۇن كەلمەيدىغان ئورۇنلار ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش ئارقىلىق تەنقىدلەندى. يەل ئاغدۇرغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايون بويىچە «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبار، پونكىتى 324كە يېتىپ، ئامبار، پونكىتلار ئومۇمىي سانىنىڭ %3.44نى ئىگىلەپ، 1982 - يىلىنىڭ ئاغدۇرىدىكىدىن 9.19 پىرسەنت پوئىنتى ئاشتى، بۇنىڭ ئىچىدە قۇمۇل قاتارلىق 7 ناھىيە ۋە ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ساقلاش - توشۇش شىركىتىنىڭ ئامبىرىغا «تۆتتىن خالىي» ناھىيە (ئامبار) دەپ نام بېرىلدى، جەمئىي «تۆتتىن خالىي» ناھىيە (ئامبار) 12گە يېتىپ، ناھىيە (ئامبار) ئومۇمىي سانىنىڭ %12.5نى ئىگىلىدى. 1983 - يىلى قۇمۇل ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ رەھبەرلىرى ۋە كەسپىي تېخنىكا خادىملىرى ناھىيىلەرگە بۆلۈنۈپ، نۆۋەتتىدا تۇرۇپ ھۆددىگە ئېلىپ ئىشلەپ، بايقالغان مەسىلىلەرنى ۋاقتىدا ھەل قىلىپ، بۇ ئىدارىگە قاراشلىق ئاشلىق، ياغ ئامبار، پونكىتلىرىنىڭ ھەممىسىنى «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى ئۆلچىمىگە يەتكۈزدى، بۇ ۋىلايەت ئاپتونوم رايون بويىچە تۇنجى «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى بەرپا قىلغان ۋىلايەت بولۇپ قالدى. 1984 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى قۇمۇلدا تەقدىرلەش يىغىنى ئۆتكۈزۈپ، قۇمۇلنىڭ تەجرىبىسىنى كېڭەيتتى ھەمدە مۇھاكىمە قىلىش ئارقىلىق «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى بەرپا قىلغان ۋىلايەت بولۇپ قالدى. 1984 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى قۇمۇلدا تەقدىرلەش يىغىنى ئۆتكۈزۈپ، قۇمۇلنىڭ تەجرىبىسىنى كېڭەيتتى ھەمدە مۇھاكىمە قىلىش ئارقىلىق «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى بەرپا قىلغان ۋىلايەت بولۇپ قالدى. 1984 - يىل بىر قانچە مەسىلە توغرىسىدىكى قوشۇمچە بەلگىلىمە» ۋە «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرىنى تەكشۈرۈش، سېلىشتۇرۇپ باھالاشتا نومۇر خاتىرىلەش چارىسى»نى تۈزۈپ چىقتى. شۇنىڭدىن كېيىن، جايلار «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرىنى تەكشۈرۈش، سېلىشتۇرۇپ باھالاش داۋامىدا «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرىنىڭ ئۆلچىمى بويىچە ئىش كۆرۈش، رەھبەرلىك ئەھمىيەت بېرىش، ئامبار ئىشچى - خىزمەتچىلەر قوشۇنىنىڭ قۇرۇلۇشى، پاكىز- تازا بولۇش، قائىدە - تۈزۈملەرنى ئىجرا قىلىشتىن ئىبارەت 5 چوڭ مەزمۇن ئاساسىدا تەكشۈردى ھەمدە 100 لىك نومۇر بويىچە نومۇر خاتىرىلىدى. «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبارلىرىنى تەكشۈرۈش، باھالاش خىزمىتى ئومۇمىيۈزلۈك، ئىلمىي، قېلىپلاشقان يۆنىلىشكە قاراپ راۋاجلاندى. 1985 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى خىزمەت گۇرۇپپىلىرىنى ئەۋەتىپ، «تۆتتىن خالىي» ناھىيە (ئامبار) لەرنى قايتا تەكشۈردى، «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى ئۆلچىمىگە ئۇيغۇن كەلمەيدىغان بەزى ئورۇنلارنى ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش ئارقىلىق تەنقىدلەپ، بەلگىلىك مۆھلەت ئىچىدە تۈزىتىشنى تەلەپ قىلدى. شۇ يىلى 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق - ياغ ئۆتەك پونكىتى، غۇلجا ناھىيىسىدىكى سامىيۈزى ئاشلىق پونكىتىغا سودا مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن «مەملىكەت بويىچە «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى خىزمىتىدىكى ئىلغار ئورۇن» دېگەن نام بېرىلدى. 1985 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايون بويىچە «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق، ياغ ئامبار، پونكىتى 570كە يېتىپ، ئامبار، پونكىتلار ئومۇمىي سانىنىڭ %77نى ئىگىلىدى، «تۆتتىن خالىي» ناھىيە (ئامبار) 53كە يېتىپ، ناھىيە (ئامبار) ئومۇمىي سانىنىڭ %53نى ئىگىلىدى. شۇنىڭدىن كېيىن جايلاردىكى «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى قۇرۇلۇشى چوڭتۇر راۋاجلاندى. قەشقەر، ئاقسۇ، ئىلى، خوتەن قاتارلىق ۋىلايەتلەردىكى ئاشلىق ئىدارىلىرى ھەر يىلى بىر قېتىم «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبارلىرىنى تەكشۈرۈش، سېلىشتۇرۇپ باھالاش ئېلىپ بارىدى ۋە بۇنى تۈزۈمگە ئايلاندۇردى.

1987 - يىل 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «ئۆتتىن خالىي، ئاشلىق ئامبارلىرىنى مۇستەھكەملەش ۋە راۋاجلاندۇرۇش توغرىسىدىكى پىكىر»نى تارقىتىپ، ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە «ئۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبارلىرى قۇرۇلۇشىنى نىشانلىق باشقۇرۇش، تەكشۈرۈش - سىلىشتۇرۇپ باھالاش پائالىيىتىنى دەرىجە بويىچە ئېلىپ بېرىش، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى يىلىغا ئىككى قېتىم، ژىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى (باشقارمىلىرى) يىلىغا بىر قېتىم ئېلىپ بېرىش، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى قەرەلسىز تۈردە خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىپ تەكشۈرۈش كېرەك، دەپ كۆرسەتتى. 1987 ~ 1988 - يىللىرى سانجى، ئۈرۈمچى، تارباغاتاي، بورتالالار «ئۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى رايونى بولدى. 1989 - يىل 7 - ئايدىن 9 - ئايغىچە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتونوم رايون بويىچە «ئۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبارلىرىنى تەكشۈرۈش - سىلىشتۇرۇپ باھالاش پائالىيىتىنى تەشكىللىدى، ژىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ باشلىقلىرى ۋە خىزمەتچى خادىملاردىن بولۇپ 31 كىشى ئىككى گۇرۇپپىغا بۆلۈنۈپ 28 ناھىيە (شەھەر) دىكى 86 ئامبار، پونكىت ۋە 11 چوڭ ئامبارنى تەكشۈردى. تەكشۈرۈش ئارقىلىق، يىل بويى «ئۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى ئۆلچىمىدە چىڭ تۇرىدىغان ئورۇنلار %5.79نى ئىگىلەيدىغانلىقى، بۇنىڭ ئىچىدە ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ساقلاش - توشۇش شىركىتىنىڭ ئامبىرى، گۇچۇڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى قاتارلىق 11 ئورۇننىڭ نەتىجىسى گەۋدىلىك ئىكەنلىكى، شۇنىڭدەك يەنە قىسمەن ئامبار، پونكىتلارنىڭ خىزمەتنى پۈختا ئىشلىمىگەنلىكى، ئىلمىي ئۇسۇلدا ئاشلىق ساقلىمىغانلىقى، «ئۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى سۈپىتى تۆۋەن ئىكەنلىكى مەلۇم بولدى. 1990- يىل 7 - ئايدا، ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى «ئۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبارلىرىنىڭ تېخنىكا قائىدىسى (سىناق نۇسخا)» ھەققىدىكى بەلگىلىمىنى تارقىتىپ، «ئۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبارلىرى، «ئۆتتىن خالىي» ياغ ئامبارلىرى ئۆلچىمىنى ئېنىق، تەپسىلىي بەلگىلەپلا قالماي، «ئۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبارلىرى توغرىسىدىكى ئاساسىي تەلەپ ۋە باشقۇرۇش قائىدىسىنىمۇ تۈزۈپ چىقتى. «ئۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبارلىرىنى تەكشۈرۈش - سىلىشتۇرۇپ باھالاش، نومۇر خاتىرىلەش ئۆلچىمىدە، تۆنجى قېتىم ئىلمىي تېخنىكىلىق ئاشلىق ساقلاش نىسبىتى ئاساسىي قائىلام ئاشلىق پونكىتلىرىدا %10كە، ناھىيىلەردە %20كە، چوڭ - ئوتتۇرا ئاشلىق ئامبارلىرىدا %40كە يەتكۈزۈلۈشى شەرت، دەپ بەلگىلەندى. شۇندىن كېيىن، جايلار بۇ «تېخنىكا قائىدىسى» دىكى ئۆلچەم بويىچە «ئۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبارلىرىنى تەكشۈرۈش - سىلىشتۇرۇپ باھالاشنى يولغا قويدى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايون بويىچە جەمئىي 620 ئاشلىق، ياغ ئامبىرى ۋە پونكىتى «ئۆتتىن خالىي» بولۇشنى ئىشقا ئاشۇردى، بۇ ئامبار، پونكىتلار ئومۇمىي سانىنىڭ %82.2نى ئىگىلىدى، يەنە 70 ناھىيە (ئامبار) «ئۆتتىن خالىي» ناھىيە (ئامبار) بولدى، بۇ، ناھىيە (ئامبار) ئومۇمىي سانىنىڭ %66.7نى ئىگىلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە قۇمۇل، سانجى، ئۈرۈمچى، تارباغاتاي، بورتالالار «ئۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى رايونى بولۇپ، 1985 - يىلىنىڭ ئاخىرىدىكىدىن تۆت ھەسسە كۆپەيدى.

3. دائىملىق ئاشلىق ئامبىرى، خەير - ساخاۋەت (جامائەت) ئامبىرىنى باشقۇرۇش

1) دائىملىق ئاشلىق ئامبىرى

تاڭ سۇلالىسى ھۆكۈمىتى غەربىي يۇرتتا ئايماق، ناھىيە تۈزۈمىنى يولغا قويغان جايلاردا ئىچكىرىدىكىگە ئوخشاشلا دائىملىق ئاشلىق ئامبىرى تۈزۈمىنى يولغا قويدى، ئاۋام خەلق لىيەنباۋغا[1] تارىيەت ھۆججىتى بېرىپ بېرىپ ئاشلىق تارىيەت ئالاتتى. «شىنجاڭنىڭ يەرلىك تارىخىي ماتېرىياللىرىدىن تاللانما» نىڭ 139 - بېتىدە

① لىيەنباۋ بېزىغا توغرا كېلىدىغان مەمۇرىي بىرلىك — ت

خاتىرىلىنىشىچە، تالا سۇلالىسىنىڭ گۈڭدې يىللىرىدا يارغۇل ناھىيىسىدىكى بىر لىيەنباۋنىڭ ئارىيەت ھۆججىتىدە «باۋتۇ①(لىڭ خۇيى) دائىملىق ئاشلىق ئامبىرىدىن ھەر بىر كىشىگە بىر دەندىن تېرىق تارقىتىپ بېرىشنى تەكلىپ قىلىدۇ»، «لىيەنباۋ ئېچىدە پېقىر ئاۋۇال ھەربىر كىشىگە بىر دەندىن تېرىق تارقىتىپ تۇرۇشقا ئىجازەت قىلدىم» (جەمئىي 5 كىشىگە)، «ئالدىنقى بىر نەچچە كىشىگە بېرىلگەن تېرىق ھوسۇل مەزگىلىدە ئادەم سانىغا قاراپ يېغىۋېلىنىدۇ، تاپشۇرمىغۇچىلار بولسا، پېقىر ۋاكالىتەن تاپشۇرۇپ قويىدۇ، ھوسۇل مەزگىلىدە ئالدىنقى بىر نەچچە كىشىگە تارقىتىلغان تېرىقنى پېقىرلىرى كەم قىلماي تاپشۇرىدۇ، ئىجازەت بەرگەيلا» دېيىلگەن. چىڭ سۇلالىسىنىڭ چېيەنلۇڭ 26 - يىلى (1761 - يىلى) 10 - ئايدا، ئاقسۇ خان ئامبىلى خەي مىڭ چىڭ سۇلالىسى ھۆكۈمىتىگە يازغان مەكتۇپتا «بۇ يىل مول ھوسۇل ئېلىندى، ھازىر يېغىلغان ھۆكۈمەت ئاشلىقىدىن 500 دادەن ئېلىپ زاپاس ئاشلىق ئامبىرى قىلدىم، سانىنى 5000 دادەنگە يەتكۈزمەكچى» دېيىلگەنىدى. چېيەنلۇڭ 33 - يىلىدىن 38 - يىلىغىچە (1768 - يىلدىن 1773 - يىلغىچە شەنشى - گەنسۇ باش ھەربىي ۋالىيسى ئۇرۇمچى، بارىكۆللەردە دائىملىق ئاشلىق ئامبىرى قۇرۇشنى تەستىقلىدى، ئۇرۇمچى ھەربىي - مەمۇرىي ئالىي ئەمەلدارى يىللارغا بۆلۈپ بۇغدايدىن 10 مىڭ دادەن، 22 مىڭ دادەن، 12 مىڭ دادەن ۋە 40 مىڭ دادەن يىغدۇرۇپ، جايلاردا ئايرىپ ساقلاشقا 4 قېتىم تەستىق سالدى. «ئىلى ۋادىسى قامۇسى. ئامبار» دا خاتىرىلىنىشىچە، چېيەنلۇڭ 33 - يىلىدىن 40 - يىلىغىچە (1768 - يىلدىن 1775 - يىلغىچە) ئىلى دەرياسىنىڭ جەنۇبىدا بوزىەر ئاچقۇزۇلغان شىبەلەر لاگېرىدىكى 8 سۇمۇلدا 40 ئېغىزلىق ئامبار ياسالغان، دائىملىق ئامبارلاردا يىلىغا ئارپا، بۇغداي، تېرىق، ئاق قوناق بولۇپ 12 مىڭ دادەن ئاشلىق ساقلانغان. جياچىڭ 9 - يىلى (1804 - يىلى) 12 - ئايدا، يەكەن خان ئامبىلى خې نىڭ قەشقەر، يېڭىسارىدىكى ئىككى ئامبارىدا 4000 دادەندىن ئارتۇق ئاشلىق ساقلاش ھەققىدە مەكتۇپ سۇنغان. كېيىنكى يىلى ئەتىيازدا سىبىرىتتال مەزگىلىدە «بازار باھاسىغا قاراپ سەل ئەرزان سېتىلسىپ، ئۇيغۇر يۇرتلىرىدىكى ئاشلىق باھاسى تەڭپۇڭلاشتۇرۇلغان». جياچىڭ 10 - يىلى (1805 - يىلى ئۇرۇمچى ئايمىقى ۋە ئۇنىڭغا قاراشلىق ناھىيىلەر ئامبارلىرىدا 1 مىليون 353 مىڭ 700 دادەن ئاشلىق ساقلانغان، بۇنىڭ ئېچىدىكى ئايماقلىق ھۆكۈمەت ئامبىرىدا 118 مىڭ 100 دەن ئاشلىق ساقلانغان بولۇپ، سانى تولىمۇ ئاز بولغان. جياچىڭ خان ئايماققا قاراشلىق سانجى، ماناس، جىمسار، قۇتۇبىلاردىكى 4 ئامبارىدىن 100 مىڭ دادەن ئاشلىق سېتىۋېلىپ، ئاندىن ئۇرۇمچى ئايمىقى ئامبىرىغا يۆتكەپ ئىككى يىل ساقلاش ھەققىدە يارلىق چۈشۈرگەن. (جەدۋەل: 3 — 7 گە قارالا)

جياچىڭ 10 - يىلى (1805) دىكى ئۇرۇمچى ئايمىقى ۋە ئۇنىڭغا قاراشلىق ناھىيىلەر ئامبارلىرىدا ئاشلىق ساقلاش ئەھۋالى

جەدۋەل: 3 — 7　　بىرلىكى: دادەن

ئامبار نامى	ساقلانغان ئاشلىق	ئامبار نامى	ساقلانغان ئاشلىق	ئامبار نامى	ساقلانغان ئاشلىق
ئۇرۇمچى ئايمىقى ئامبىرى	118079.3	گۈچىڭ ناھىيىسى ئامبىرى	70172.6	جىمسار ئامبىرى	193038.5
سانجى ناھىيىسى ئامبىرى	223684.8	تۇرپان ناھىيىسى ئامبىرى	33643.3	قۇتۇبى ئامبىرى	201586
فۇكاڭ ناھىيىسى ئامبىرى	112840.5	كورقارا ئۆسۈ ئامبىرى	53120.3	تۆتۈنسۇ ئامبىرى	7424.8
ماناس ناھىيىسى ئامبىرى	208359	جىڭ ئامبىرى .	33170.8	لۈسۈگۈ ئامبىرى	15630.3
يەخې ناھىيىسى ئامبىرى	64700.4	قارابالغاسۇن ئامبىرى	4664.6	تاسىرقاي ئامبىرى	13519.1

① باۋتۇ: «لىيەنباۋ بېگى» دېگەن مەنىدە.

2) خەير - ساخاۋەت (جامائەت) ئامبىرى

چىلە سۇلالىسىنىڭ كاڭشى يىللىرى چىلە سۇلالىسى ھۆكۈمىتى پۈتۈن مەملىكەتتە ھۆكۈمەت ئامبىرى، دائىملىق ئامبارلاردىن باشقا، يەنە ئاۋام ئارىسىدا خەير - ساخاۋەت ئامبىرى، جامائەت ئامبىرى تۈزۈمىنى يولغا قويدى، بۇنىڭدا ئاشلىق توپلاپ قەھەتچىلىكتىن ساقلىنىش، مول ھوسۇل يىللىرىدا پۇقرالاردىن ئىختىيارىي ياكى ئالاھىدە باج تەرىقىسىدە ئاشلىق يىغىپ، قەھەتچىلىك يىللىرى ياكى سېرىقتال مەزگىلىدە پۇقرالارغا قەرز بېرىش مەقسەت قىلىنىدى، ئادەتتە ئەتىيازدا ئاشلىق قەرز بېرىلىپ، كۈزدە قايتۇرۇۋېلىنىدى، مەلۇم ئۆسۈم ئاشلىق قوشۇپ ئېلىنىدى. چېيەنلۇڭ، جياچىڭ يىللىرى، شىنجاڭنىڭ شىمالىدىكى جايلاردا قۇرۇلغان ھۆكۈمەت ئامبارلىرى ئېچىكىرى ئۆلكىدىكى جامائەت ئامبىرى تۈزۈمىدىن ئۆگىنىپ، ئەتىيازدا دېھقانلارغا «ئۇرۇقلۇق ۋە ئوزۇقلۇق قەرز بەردى»، كۈزدە ئۆسۈمى بىلەن قايتۇرۇلدى، تۇڭجى 13 - يىلى (1874 - يىلى) «پادىشاھ بېكىتكەن نوپۇس پىرقىسى مىزانلىرى. شىنجاڭ ئاشلىق ئامبىرى بابى» دا، ئۇرۇمچى باش بۇغىغا قاراشلىق ئۇرۇمچى، سانجى، فۇكاڭ، ماناس، يەخي، گۇچۇڭدىن ئىبارەت 6 ئايماق، ناھىيە ھەمدە جىممسار، قۇتۇبىلاردا ئاشلىق ئامبىرى قۇرۇش، 10 يىلنى بىرلىك قىلىپ، ئەھۋالغا قاراپ يىلمۇ يىل چىقىم قىلىش، ھەر يىلى ئەتىيازدا چىقىم قىلىنغان ئاشلىقنى شۇ ئايماق، ناھىيىلەر كۈزدە ئەينى سان بويىچە تولۇقلاپ سېتىۋېلىپ ئامبارغا كىرگۈزۈپ قىلىش؛ ئۇرۇمچىگە قاراشلىق ئايماق، ناھىيىلەردە دېھقانلارغا ئەتىيازدا قەرز بېرىلگەن ئۇرۇقنى كۈزدە جامائەت ئامبارلىرىغا ھەر دادەنگە بىر كۈرە ئۆسۈم بىلەن قايتۇرۇپ بېرىش بەلگىلەندى. گۇاڭشۇ 10- يىلى (1884 - يىلى) شىنجاڭدا ئۇلكە تەسىس قىلىنغاندىن كېيىن، جايلاردا خەير - ساخاۋەت ئامبارلىرى، جامائەت ئامبارلىرى تەدرىجىي قۇرۇلدى. «لوپ ناھىيىسىنىڭ يۇرت تەزكىرىسى»دە خاتىرىلىنىشىچە، گۇاڭشۇ 29 - يىلى (1903 - يىلى) لوپ ناھىيىسى قۇرۇلغاندا، خوتەن، كېرىيە ناھىيىلىرىدىن ئايرىلغان سامپۇل، تاتراق، تەۋەككۈل يېزىلىرىدا بىردىن جامائەت ئامبىرى قۇرۇلۇپ، جەمئىي 10 مىڭ دادەن كۆممىقوناق ساقلانغان.

چىلە سۇلالىسىنىڭ ئاخىرىدىن مىنگونىڭ دەسلىپىگىچە شىنجاڭدىكى كۆپ سانلىق ئايماق، ناھىيىلەردە خەير - ساخاۋەت ئامبىرى، جامائەت ئامبىرى قۇرۇلۇپ، خېلى كۆپ ئاشلىق ساقلاندى. پارچە ماتېرىياللاردا خاتىرىلىنىشىچە، مىنگونىڭ 4 - يىلىدىن 9 - يىلىغىچە (1915 - يىلىدىن 1920 - يىلغىچە) ئۇچتۇرپان، قاغىلىق، لوپ، جىممسار، كېرىيە ناھىيىلىرىدە 27 جامائەت ئامبىرى قۇرۇلۇپ، جەمئىي 84 مىڭ 383 دادەن ئاشلىق ساقلانغان. خەير - ساخاۋەت، جامائەت ئامبارلىرى خەلق ئىچىدىكى تەشكىلات بولۇپ، ئەسلىدە قەھەتچىلىكنىڭ ئالدىنى ئېلىش، پۇقرالارغا ياردەم بېرىشنى مەقسەت قىلاتتى، لېكىن نۇرغۇن جايلاردا ئەمەلدارلار بەزى خەير - ساخاۋەت، جامائەت ئامبارلىرىدىن پايدىلىنىپ، پۇقرالاردىن نورمىدىن سىرت ئەرسە يىغىۋالدى، مىنگونىڭ 5 - يىلى (1916 - يىلى) لوپ ناھىيىسىدىكى خەلق ئەرز قىلىپ، جامائەت ئامبىرىدىن ئاشلىق قەرز ئېلىشتا «ئەتىيازدا ئاشلىق قەرز بەرسە 10 چارەك ئاشلىق ئاران 8 چارەك چىقىدىغانلىقى، كۈزدە قايتۇرغاندا 10 چارەككە 2 چارەك قوشۇپ قايتۇرغانلىقى»نى ئىنكاس قىلدى. بۇنىڭغا ئاساسەن، يالڭ زېڭشىن «بۇنىڭدىن كېيىن، خەلق ئارىسىدا ئاشلىق يۆتكەش، قەرز بېرىشتە ھۆكۈمەت كۆرەسى بويىچە چىقىم قىلىپ، يەنە ھۆكۈمەت كۆرەسى بويىچە يىغىۋېلىش، ئەينى سانىنى توغرا ئالغاندىن سىرت، يەنىلا بىر ئۇلۇش ئۆسۈم قوشۇپ ئېلىش، قىلچە تۆتۈپ قالماسلىق، كېمەيتمەسلىك، كۆپتۇرمەسلىك ۋە ساختىپەزلىك قىلماسلىك كېرەك» دەپ بۇيرۇق چۈشۈردى.

مىنگونىڭ 21 - يىلى (1932 - يىلى) 6 - ئايدا ئۇلكە رەئىسى جىن شۇرېن بەزى جامائەت ئامبارلىرىنى مۇشتۇمزورلار ئىگىلىۋالغانلىقىنى نەزەردە تۇتۇپ، ناھىيىلىك ھۆكۈمەتلەرگە بۇيرۇق چۈشۈرۈپ جامائەت ئامبارلىرىنى تەرتىپكە سېلىپ، رويخەتنى ئېنىقلاپ، ئۇلكىلىك مالىيە، خەلق ئىشلىرى، قۇرۇلۇش نازارىتىنىڭ تەكشۈرۈشىگە يوللاشنى بۇيرۇدى. مىنگونىڭ 27 - يىلى (1938 - يىلى) شىنجاڭ ئۇلكىلىك 3 - قېتىملىق

ئاۋام قۇرۇلتىيى قارار چىقىرىپ، ئۇلكە مەركىزىدە ئاشلىق توپلاپ قەھەتچىلىككە قارشى تۇرۇش باش ئۈيۈشمىسى قۇرۇش، مەمۇرىي رايون، ناھىيىلەردە ئۇنىڭ شۆبىسىنى قۇرۇش، ئاشلىق توپلاش خىزمىتىنى قانات يايدۇرۇشنى بەلگىلىدى. مىنگونىڭ 29 - يىلى (1940 - يىلى) غا كەلگەندە، مەمۇرىي باشقۇرۇش ئىدارىسىدىن سىرت، ئۇلكىنىڭ ھەر قايسى جايلىرىدا ئاشلىق توپلاش، قەھەتچىلىككە قارشى تۇرۇش شۆبە ئۈيۈشمىلىرى قۇرۇلدى، ئۇلكىلىك باش ئۈيۈشمىنى قوشقاندا، ئۈيۈشما سانى 76گە يەتتى. ئاشلىق توپلاش ئۇسۇلى جەھەتتە، ناھىيىلەرنىڭ تېرىلغۇ يەر كۆلىمى بىلەن ئېلىنغان ھوسۇلنىڭ ئاز - كۆپلۈكىگە بىرلەشتۈرۈلۈپ، ئۇلكە بويىچە جەمئىي 100 مىڭ دانەن ئاشلىق يىغىلدى؛ قەرز بېرىش ئۇسۇلى جەھەتتە، ھەر يىلى ئەتىيازدا نامرات دېھقانلار ۋە ئۇرۇقى يېتىشمەيدىغانلارغا كەنت باشلىقى كېپىل بولۇپ جامائەت ئاشلىقى قەرز بېرىلىپ، كۈزدە ھوسۇل يىغىلغاندىن كېيىن 10% ئۈستۈم قوشۇلۇپ ئامبارغا قايتۇرۇلدى. ئەگەر قەھەتچىلىك كۆرۈلۈپ، جامائەت ئاشلىقى بىلەن قۇتقۇزۇشقا تېگىشلىكلەر بولسا، ئەھۋالغا قاراپ يېنىكرەكلىرىگە ئۈستۈمسىز قەرز بېرىلىپ، قەرەلگە بۆلۈپ قايتۇرغۇزۇلدى، ئېغىرلىرىغا يارىدەم ئاشلىقى بېرىلىپ، رويخەتتىن ئۆچۈرۈش تەلەپ قىلىندى. شۇ يىلى ئەمەلىي يىغىلغان ئاشلىق 85 مىڭ 100 دانەندىن كۆپرەككە، يىغىلغان تەڭگە 8939 يۈەنگە، يىغىلغان ئاشلىق پۇلى 30 مىڭ 600 يۈەنگە يەتتى. ناھىيىلەردە يىغىلغان ئاشلىق كۆپىنچە ناھىيە ئامبىرى ياكى پۈقرالارنىڭ ئۆيلىرىدە ساقلاندى، ھاكىم مەسئۇل بولۇپ نازارەت قىلىپ، ساقلانغان ئاشلىقنىڭ ئاز - كۆپلۈكىگە قاراپ 1 — 2 نەپەر كۆرىچى يالاپ ئىشلەتتى. ئەتىيازلىق تېرىلغۇ كۆلىمىنى كېڭەيتىش، ئاشلىق باھاسىنى تەڭپۇڭلاشتۇرۇش ئۈچۈن، شۇ يىلى قەرز ئورنىدا 41 مىڭ 100 دانەن ئاشلىق تارقىتىلدى. بۇ ئومۇمىي ئاشلىقنىڭ 46.06%نى تەشكىل قىلدى. مىنگونىڭ 32 - يىلى (1943 - يىلى) ئۇلكە بويىچە يىغىلغان ئاشلىق 42 مىڭ 300 دانەن، قەرز ئورنىدا تارقىتىلغىنى 18 مىڭ 200 تۇمەن دانەن بولدى.

مىنگونىڭ 33 - يىلى (1944 - يىلى) 5 - ئايىدا ئۇلكىلىك ھۆكۈمەت ئۇلكىلىك ئاشلىق توپلاش باش ئۈيۈشمىسىنى ئۇلكىلىك خەلق ئىشلىرى نازارىتىگە قوشۇۋەتتى. ھەر قايسى مەمۇرىي رايونلار، ناھىيىلەر، مەمۇرىي باشقۇرۇش ئىدارىلىرىدىكى ئاشلىق توپلاش شۆبە ئۈيۈشمىلىرى جايلاردىكى ھۆكۈمەتكە قوشۇۋېتىلدى. ئۇلارغا ئۇلكىلىك خەلق ئىشلىرى نازارىتى ئاشلىق توپلاش، ئامبارداۋ ساقلاش پىلانى چۈشۈردى. بۇنىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى مۇنۇلار: ئاشلىق توپلاشتا ناھىيىلەرنىڭ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ 10%ى بويىچە تەقسىم قىلىنىدۇ، ئومۇمىي سانى 50 مىڭ دانەن بولىدۇ؛ ناھىيىلىك خەلق ئىشلىرى بۆلۈمىدە ئامبار بۆلۈمچىسى ۋە مەخسۇس ئامبار باشقۇرغۇچى تەسىس قىلىنىدۇ؛ ھاشارات چۈشۈش، چىرىشتىن ساقلىنىش ئۈچۈن، يىل-كۈز ئارىلىقىدا ئاشلىق 1 - 2 قېتىم ئۆرۈلۈپ ئاپتاپقا سېلىنىدۇ، ھەر قېتىمدىكى مەلۇم قىلىنىدىغان خوراش نىسبىتى 2% بولىدۇ؛ پۇقرالاردىن ئىجارە ئېلىنغان ئۆي تار، كىچىك بولغاچقا ئاسان نەم تارتىپ، ئاشلىق ساقلاشقا باب كەلمەيدىغانلىقىنى نەزەردە تۇتۇپ، ئارىيەت ئېلىپ ئىشلىتىلگەن ناھىيە ئامبارلىرىدا غەللە - پاراق ئاشلىقى ئارىلىشىپ كېتىش ئېھتىمالى يۇز بېرىشتىن ساقلىنىپ، ئايرىم ئامبار ياساپ ساقلاش كېرەك. ناھىيىلەر ئامبار ياساشقا پۇل ئاجرىتىشى، پاراڭلىق ئىشلىرىغا كۆڭۈل بۆلىدىغان يەرلىك زاتلارنى پۇل ئىشانە قىلىشقا سەپەرۋەر قىلىشى، يەتمىسە ئۇسۇم ئاشلىقىدىن چىقىم قىلىشى لازىم. مىنگونىڭ 33 - يىلى (1944 - يىلى) 9 - ئايدا ئۇلكىلىك خەلق ئىشلىرى نازارىتى ئاشلىق توپلاش يىغىنى ئېچىپ، گومىنداڭ ھۆكۈمىتىنىڭ شىنجاڭ ئۇلكىسىدە 200 مىڭ دانەن ئاشلىق توپلاش توغرىسىدىكى پەرمانىنى ئىزچىللاشتۇردى. شۇ يىلى ئۇلكىلىك ھۆكۈمەت ئاشلىق توپلاش چارىسىنى چۈشۈردى، ئۇنىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى: 1) ئىشانە توپلاش ئوبيېكتى دېھقانلار، چارۋىچىلار، سودىگەرلەر ۋە ھۆكۈمەت خادىملىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. 2) دېھقانلار پەقەت ماددىي بۇيۇم جۈملىدىن بۇغداي، كۆمىسقوناق، ئاق قوناق قاتارلىقلارنى ئىشانە قىلىدۇ. 3) چارۋىچىلار پەقەت چارۋا ئىشانە قىلىدۇ: بىر ئېشەك 5 كۈرە ئاشلىققا، 3 قوي ياكى بىر كالا بىر دانەن ئاشلىققا، بىر تۆگە 2 دانەن

ئاشلىققا سۈندۈرۈلىدۇ. 4) سودىگەرلەر ۋە ھۆكۈمەت خادىملىرى پرىنسىپ جەھەتتە تامامەن ئاشلىق ئىشانە قىلىدۇ، سانى چەكلەنمەيدۇ، ئەگەر ئىشانە قىلىدىغان بۇيۇم يوق بولۇپ، كۆپرەك نەق پۇل ئىشانە قىلغۇچىلار بولسا، ئىشانە قىلىپ 3 كۈن ئىچىدە شۇ يەردىكى ناھىيىلىك ھۆكۈمەت ۋە پاراق ئېلىش ئورنى مەسئۇل بولۇپ ئاشلىق سېتىۋېلىپ ئامبارداا ساقلايدۇ.

مىنگونىاڭ 34 - يىلى (1945 - يىلى) 10 - ئاينىاڭ 23 - كۈنى ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتنىاڭ 107 - قېتىملىق ئەزالار يىغىنىنىاڭ قارارىغا ئاساسەن، ئۆلكىلىك خەلق ئىشلىرى نازارىتى ئاشلىق توپلاش خىزمىتىنى ئۆلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسىغا ئۆتكۈزۈپ بەردى. گومىنداڭ ھۆكۈمىتى مەمۇرىي ئىشلار كېڭىشى شۇ يىلى ئاشلىق توپلاش سانىنى يەنىلا 200 مىڭ دانەن بولىدۇ، دەپ بەلگىلىدى. ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت ئەزالىرى يىغىنى قارار قوبۇل قىلىپ، ئۆلكە ئىچىدىكى ھەربىي پاراكەندىچىلىك، پاراق ئېلىش ۋە ئاشلىق سېتىۋېلىش، يەرلىك تەمىنات ۋە چىقىم ھەمدە ھەربىي ئاشلىق ئېھتىياجى كۆپ بولۇش ئەھۋالىغا ئاساسەن، ئاشلىق توپلاشنى سەل كېچىكتۈرۈشنى ئىلتىماس قىلدى. مەمۇرىي ئىشلار كېڭىشى توپلىنىدىغان ئاشلىق مىقدارى شىنجاڭنىاڭ ئەمەلىيىتىگە قاراپ بېكىتىلسە بولىدۇ، دەپ تەستىقلىدى. مىنگونىاڭ 37 - يىلى (1948 - يىلى) 7 - ئايدا، ئۆلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسى ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىاڭ «ئاشلىق توپلاشنى كۈچەيتىشكە دائىر قىسمەن قارار لايىھىسى»گە ئاساسەن، ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتتىن «شىنجاڭ ئۆلكىسىنىاڭ ناھىيىلەردە ئاشلىق توپلاپ قەھەتچىلىكىنىاڭ ئالدىنى ئېلىش ھەمدە ئاشلىق ئىشانە قىلغانلارنى مۇكاپاتلاش توغرىسىدىكى ۋاقىتلىق چارىسى»نى تۈزۈپ چىقىپ تۈۋەنگە تارقىتىش ھەققىدە يولىيورۇق سورىدى، بۇ چاردە ئاشلىق توپلاشقا سەپەرۋەر قىلىش ۋاقتىدا، ناھىيىلىك ھۆكۈمەت بىلەن ناھىيىلىك كېڭەش ۋە باشقا ئالاقىدار ئورگان، گۇرۇھ، يەرلىك تەشكىلاتلار ئىشانە كومىتېتى تەشكىل قىلىپ خىزمەت ئىشلىشى، باي ئائىلىلەر ئىشانە توپلاش ئوبيېكتى قىلىنىشى لازىملىقى؛ ھەر بىر ئائىلىنىاڭ ئالغان ھوسۇلىنىاڭ ئاز - كۆپلۈكىگە قاراپ ئىشانە توپلاش، ئىشانە توپلاشتا ئادىل بولۇش كېرەكلىكى؛ ناھىيىلەردە سېرىقتال مەزگىلدە ئۇزۇكچىلىك كۆرۈلۈپ، قەرز بېرىش ۋە قوتقۇزۇش ھەقىقەتەن زۆرۈر دەپ قارالسا، ئاۋام خەلق كېپىل كۆرسەتكەندىن كېيىن، ئۇنى ئەمەلىيلەشتۈرۈپ قەرز بېرىش، يېڭى ئاشلىق يىغىۋېلىنغاندىن كېيىن ئوندىن بىر ئۇلۇش ئوسۇم قوشۇپ قايتۇرۇۋېلىش لازىملىقى؛ ناھىيىلەردە قەھەتچىلىك كۆرۈلۈپ، ئاچارچىلىق يۈز بەرسە، يەرلىك ئاۋام خەلقنىاڭ تەڭدىن تولىسىغا قوتقۇزۇش بېرىش زۆرۈر تېپىلسا، ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتكە تەستىقلىتىپ، ئەھۋالغا قاراپ بۇرۇن توپلىغان ئاشلىق ياكى نورمال ئاشلىقنى چىقىم قىلىش يولى بىلەن قوتقۇزۇش بېرىش كېرەكلىكى؛ بۇرۇن ئىشانە قىلغانلار ئاۋۋال بەھرىمەن بولۇش ھوقۇقىغا ئىگە بولىدىغانلىقى، ئەگەر بۇرۇن ئىشانە قىلغانلار تەسادىپىي ئاپەتكە ئۇچرىسا، ئالاھىدە قوتقۇزۇش يارىدەم بېرىلمەيدىغانلىقى بەلگىلەندى. شۇ يىلى گومىنداڭ ھۆكۈمىتىنىاڭ دۆلەت مۇداپىئە مىنىستىرلىكى بىلەن ئاشلىق مىنىستىرلىكى بىرلىكتە «ھەربىي گازارما ياساشتا توپلانغان ئاشلىقنى ئىشلىتىپ تۇرۇش چارىسى»نى ئېلان قىلدى. بۇنىاڭ ئالدى - كەينىدە، بۇگۈر ناھىيىسىدە ھەربىي گازارما ياسىغاندا 680 دانەن ئاشلىق ئارىيەت ئېلىپ ئىشلىتىلدى، 8 - ئايدىن 9 - ئايغىچە ئاقسۇ، ئۇچتۇرپان، ئاۋات، ئونسۇ ناھىيىلىرىدە ھەربىي گازارما ياسالغاندا، 200 دانەن ئاشلىق ئارىيەت ئېلىپ ئىشلىتىلدى. مىنگونىاڭ 38 - يىلى (1949 - يىلى) 3 - ئايدا شايار ناھىيىسىنىاڭ ھاكىمى ئىسمائىل ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتنىاڭ تەستىقى بىلەن ناھىيىدە توپلانغان 400 دانەدىن ئارتۇق بۇغداينى نامرات دېھقانلارنىاڭ تېرىقچىلىقى ئۈچۈن قەرز بېرىپ، ئۇرۇق قىينىچىلىقىنى ھەل قىلدى. 4 - ئايدا كۇچا ناھىيىلىك كېڭەشنىاڭ باشلىقى نۇردىن ئۆلكە رەئىسى بۇرھان شەھىدىنىاڭ تەستىقى بىلەن بۇ ناھىيىنىاڭ ئامبىرىدىن 500 دانەن ئاشلىق چىقىم قىلىپ، يەر تەۋرەش ئاپىتىگە ئۇچرىغان ئاۋام خەلقە ۋە ئاشلىق باھاسىنى تەڭپۇڭلاشتۇرۇشقا ئىشلەتتى.

مىنگونىلىك 35 - يىلى (1946 - يىلى) 10 - ئايدا شىنجاڭ ئۇلكىسىدىكى ناھىيىلەردە ساقلانغان ئاشلىق مىقدارى

جەدۋەل: 3 — 8　　بىرلىكى: داۋەن

ناھىيە	بۇغداي	كۆممىقوناق	ئاق‌قوناق	جەمئىي
ماناس	67.454		1	97.754
مىچۈەن	17.190	17.420	3.745	33.355
سانجى	10.400	11.630	33.600	55.630
توقسۇن	0.807		79.719	80.526
موري	25.900			28.900
قەشقەر كوناشەھەر	248.490	49.240	53.660	352.270
يېڭىسار	285.975	113.750		399.725
مارالبېشى	318.636	85.333		404.802
قەشقەر يېڭىشەھەر	633.610	114.450	40.580	788.640
ئۇلۇغچات	4.660	1.100		6.360
يوپۇغا	41.780			41.780
ئونسۇ	338.760	39.660		378.420
باي	597.550	200.900		798.450
شايار	255.232			255.232
توقسۇ	138	43		181
ساۋەن	13.472	23.802	38.624	75.898
خوتەن	160.816	72.755		233.571
قاراقاش	284.526	59.461		343.987
گۇما	364.666			364.666
چىرا	75.072	430.348		505.420
لوپ	133.630	340.559		474.189
لوپنۇر	473.682			473.682
چەرچەن	25.260	97.612		123.072
قۇمۇل	291.910		17.800	309.710
يەكەن	195.110	294.130		489.240
قاغىلىق	249	208		457
مەكىت	28.740	53.305		92.045
پوسكام	328	90.733		418.733
ئومۇمىي جەمئىي	5618.528	2347.188	268.728	8269.057

ئىزاھ: جەمئىي كاتەكچىدىكىسى قەشقەر كوناشەھەرنىڭ 0.880 داۋەن گۇرۇچى، مارالبېشىنىڭ 0.833 داۋەن گۇرۇچى، ئۇلۇغچاتنىڭ 0.6 داۋەن ئارپىسى، ماناسنىڭ 29.3 داۋەن شېلى، مورىنىڭ 3 داۋەن كۆك پۇرچىقىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

مىنگونلۇق 37 - يىلى (1948 - يىلى) شىنجاڭدىكى قىسمەن ناھىيىلەردە ساقلانغان ئاشلىق مىقدارى

جەدۋەل: 3 — 9 بىرلىكى: داۋەن

ناھىيە	بۇغداي			كۆممىقوناق			ئاق قوناق			ئۇسۇم (قالدۇقى)
	ئومۇمىي سېلىشتۇرما	قەرز بېرىلگىنى	ساقلانغىنى	ئومۇمىي سېلىشتۇرما	قەرز بېرىلگىنى	ساقلانغىنى	ئومۇمىي سېلىشتۇرما	قەرز بېرىلگىنى	ساقلانغىنى	
قەشقەر بېگلىشى- مەر	1120.27	570	550.27	275.29	200	75.29	78.71	70	8.71	336.88
ئونسۇ	328.777	328.777		39.667	39.666					
قەشقەرگوناشەمەر	528.53	59.42	469.11	4.4		4.4	72.38	34.4	37.98	0.04
لوپ	415.916	166.666	249.25	518.63	333.333	185.3				229.885
قاراقاش	621.434	208	413.434	51.316		51.316				173.297
مىچۇمن	82.041	41.868	40.173	72.828 (گۇرۇچ)	30.57	42.458	4.745		4.745	10.855
خوتەن	1719.46	1312.46	407	105.52	105.52					53.62
چىرا	198.675		198.675	1263.084		1263.084				247.611
مەكىت	121.53	100	21.53	214.7	214.7					106.729
ئوكالق	15.41		15.41				31	31		10.673
چەرچەن	208.93		208.93	938.61		938.61				
بۇگۇر	1323.6	422.48	901.12							126.54
ئۇلۇغچات	18.05	13.39	4.66	3.41	2.31	1.1	8.31	7.71	0.6	12
چاقىلىق	372	82	290							
ئۇرۇمچى	255.681	248.396	7.285							2.025
تۇرپان							305	299.7	5.3	5.75
مارالبېشى	400.4	299	101.4	319.37	319.37					158.27
پەيزاۋات	1265.17	1161.25	103.92	546.58	462.58	84				
يەكەن	1676.921	473.417	1203.504	447.96	303.699	144.261				74.11
نىيە	57.69	57.69		106	106					163.69
مورى	117.65	85.238	32.412							13.61
گۇچۇڭ	1913.42	1913.42								
تاراتۇرۇڭ	107.503	107.503		40.15	40.15					
تاتۇش	324.058	324.058		8.7	8.7		462.8	462.8		79.55
ئومۇمىي جەمئىي	13193.116	7975.033	5218.083	4956.215	2166.398	2789.819	962.945	905.61	57.335	1805.34

4. زاپاس ئاشلىق - ياغ ۋە ئۇنى باشقۇرۇش

1) دۆلەتنىڭ زاپاس ئاشلىق، يېغى

شىنجاڭدا دۆلەتنىڭ زاپاس ئاشلىق، يېغى 1964 - يىلدىن باشلاپ يولغا قويۇلدى. 1990 - يىلىغا كەلگەندە زاپاس ئاشلىق، ياغ «506» ئۇرۇش تەييارلىقى ئاشلىق، يېغى (1964 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە، شىنجاڭ تەۋەسىدە «641» ئۇرۇش تەييارلىقى ئاشلىق، يېغى» دەپ ئاتالدى). «A» ئاشلىقى، مەخسۇس زاپاس ئاشلىقتىن ئىبارەت 3 تۈرنى تۈز ئىچىگە ئالدى، ئۇنى ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرى ساقلىدى، ئىشلىتىش هوقۇقى گوۋۇيۈەندە بولدى. «506» ئۇرۇش تەييارلىقى ئاشلىق، يېغىنى ساقلاش ۋەزىپىسىنى سودا مىنىستىرلىكى، باش ئارقا سەپ بۆلۈمى بىرلىكتە چۈشۈردى، ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى (نازارىتى)، شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئارقا سەپ بۆلۈمى بىرلىكتە باشقۇردى؛ «A» ئاشلىق زاپاسى ۋەزىپىسىنى سودا مىنىستىرلىكى چۈشۈردى؛ مەخسۇس زاپاس ئاشلىق پىلانىنى گوۋۇيۈەن چۈشۈردى، بۆلارنى بىرەك ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى (نازارىتى) باشقۇردى.

1964 - يىل 9 - ئاينىڭ 3 - كۈنى ئاشلىق مىنىستىرلىكى، باش ئارقا سەپ بۆلۈمى بىرلىكتە شىنجاڭغا ئاشلىق زاپاسى «506» ئۇرۇش تەييارلىقى ئاشلىق، ياغ ۋەزىپىسى توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشنى چۈشۈردى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاشلىق 10 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام (جۈملىدىن ئۇزۇقلۇق ئاشلىقى 9 مىليون كىلوگرام، يەم - بوغۇز 1 مىليون كىلوگرام، سىرىق پۇرچاق 500 مىڭ كىلوگرام)، ياغ 250 مىڭ كىلوگرام ئىدى. ئاشلىق نازارىتى بىلەن شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئارقا سەپ بۆلۈمى ئەمەلىي تەكشۈرۈپ، ئالتاي، تارباغاتاي، ئىلى، سانجى، بورتالا، بايىنغولىنىدىن ئىبارەت 6 ئۆلكەت، ئوبلاست ۋە ئاپتونوم رايونغا بىۋاسىتە قاراشلىق تۈرپان ناھىيىسى قاتارلىق 16 ناھىيىدە «506» زاپاس ساقلاش نۇقتىسىدىن 24نى قۇردى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش نۇقتىسى بىلەن بىرلەشتۈرۈلگەن زاپاس ساقلاش نۇقتىسىدىن 19ى، يېڭى قۇرۇلغان زاپاس ساقلاش نۇقتىسىدىن 5ى بار. 1965 - يىل 1 - ئاينىڭ ئاخىرىدا، ئەمەلىي زاپاستىن ئۇزۇقلۇق ئاشلىقى قىلىنغان بۇغداي، ئۇن، گۈرۈچ 8 مىليون 730 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، ۋەزىپىنىڭ %97نى ئىگىلىدى؛ يەم - بوغۇز قىلىنغان ئاق قوناق ۋە باشقا پۇرچاق تۇرىدىكىلەر 870 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، ۋەزىپىنىڭ %87نى ئىگىلىدى؛ سىرىق پۇرچاق 400 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، ۋەزىپىنىڭ %80نى ئىگىلىدى؛ ياغ 128 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، ۋەزىپىنىڭ %51.2نى ئىگىلىدى. 1965 - يىل 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى ئاشلىق نازارىتى، شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئارقا سەپ بۆلۈمى تۈزگەن «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ ئۇرۇش تەييارلىقى ئاشلىقى، يېغى، يەم - بوغۇزنى باشقۇرۇش ۋاقتىلىق بەلگىلىمىسى»نى تەستىقلاپ تارقىتىپ، ئالماشتۇرۇلىدىغان ئاشلىق 250 مىڭ كىلوگرامدىن، ياغ 5000 كىلوگرامدىن يۇقىرى بولسا، ئاشلىق نازارىتى ئاشلىق مىنىستىرلىكىگە يوللاپ تەستىقلىتىش؛ ئالماشتۇرۇلىدىغان ئاشلىق 75 مىڭ كىلوگرامدىن 250 مىڭ كىلوگرامغىچە، ياغ 2000 كىلوگرامدىن 5000 كىلوگرامغىچە بولسا، ئاشلىق نازارىتى تەستىقلاش؛ ئالماشتۇرۇلىدىغان ئاشلىق 25 مىڭ كىلوگرامدىن 75 مىڭ كىلوگرامغىچە، ياغ 500 كىلوگرامدىن 2000 كىلوگرامغىچە بولسا، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى تەستىقلاش؛ ئالماشتۇرۇلىدىغان ئاشلىق 25 مىڭ كىلوگرامغا، ياغ 500 كىلوگرامغا يەتمىسە ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى سېتىشقا بىرلەشتۈرۈپ تۈزلىرى ئالماشتۇرۇشنى بەلگىلىدى. ئالماشتۇرۇلىدىغان ئۇرۇش تەييارلىقى ئاشلىق، يېغىدا، چىقىمۇ، كىرىمۇ بولۇش، سانى، تۈرى كېمەيمەسلىك، سۈپىتى تۆۋەنلەپ كەتمەسلىك تەلەپ قىلىندى.

1965 - يىلدىن 1969 - يىلغىچە، ئاشلىق مىنىستىرلىكى، باش ئارقا سەپ بۆلۈمى ئىلگىرى-ئاخىر بولۇپ 3 قېتىم شىنجاڭغا 178 مىليون كىلوگرام «506» ئۇرۇش تەييارلىقى ئاشلىقى، 250 مىڭ

كىلوگرام ياغ زاپاس ساقلاش ۋەزىپىسىنى چۈشۈردى، ئەمەلىي ساقلانغان زاپاس مىقدارى بۇنىڭدىن ئاز بولدى. 1970 - يىل 6 - ئايدا جايلار ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت سودا ئىدارىسى تارقاتقان «506» ئۇرۇش تەييارلىقى ئاشلىقنىماق كونىنى چىقىرىپ يېڭىسىنى كىرگۈزۈش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش»نى ئىجرا قىلىپ، يازلىق ئاشلىق كىرىم قىلىشقا بىرلەشتۈرۈپ جەمئىي 24 مىليون 620 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق ئالماشتۇردى، بۇنىڭ ئىچىدە ئۇرۇش تەييارلىقى ئۇچۇن بىر نەچچە يىل ساقلانغان 16 مىليون 130 مىڭ كىلوگرام گۇرۇچنىڭ ئىزىغا بۇغداي ئالماشتۇرۇلدى. 1972 - يىل 10 - ئايغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايون بويىچە ئەمەلىي ساقلانغان «506» ئۇرۇش تەييارلىقى ئاشلىقى 180 مىليون كىلوگرام بولۇپ، ۋەزىپىنىڭ 96.66%نى؛ ياغ 465 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، ۋەزىپىنىڭ 93%نى ئىگىلىدى؛ زاپاس ساقلاش نۇقتىسى 70كە يېتىپ، 1964 - يىلىدىكىدىن 1.9 ھەسسە كۆپەيدى.

1972 - يىلدىن 1975 - يىلىغىچە، سودا مىنىستىرلىكى، باش ئارقا سەپ بۆلۈمى ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، شىنجاڭ ھەربىي رايونى دۆلەت ئاشلىق تارماقلىرىغا سېتىپ بەرگەن ئىشلەپچىقىرىش ئاشلىقىنى شۇ يەرنىڭ ئۆزىدىلا «506» ئۇرۇش تەييارلىقى ئاشلىقىغا ئۆزگەرتتى. بۇ جەمئىي 17 مىليون 50 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، ئەينى ۋاقىتتا ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تەڭپۇڭسىزلىقى جىددىي بولغاچقا، ئەمەلىيەتتە زاپاسقا ئۆزگەرتىلمىدى، ناۋار ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشكە ئىشلىتىلدى. بۇ مەزگىلدە، ئاپتونوم رايوندا ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەش جىددىي ئىدى، مۇشۇ جىددىيچىلىككە ئاساسەن، تەستىقلىتىش ئارقىلىق، «506» ئۇرۇش تەييارلىقى ئاشلىقى ۋە يېغىدىن بىر قىسمى ئارىيەت ئېلىپ ئىشلىتىلدى: ئاپتونوم رايون 1972 - يىل 12- ئاينىڭ 23 - كۈنى سودا مىنىستىرلىكى، باش ئارقا سەپ بۆلۈمىنىڭ تەستىقى بىلەن، «506» ئۇرۇش تەييارلىقى ئاشلىقىدىن 250 مىڭ كىلوگرامنى ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ 1973 - يىللىق باھار بايرىمى تەمىناتىغا ئىشلەتتى، ئەمەلىيەتتە ئىشلەتكىنى 300 مىڭ كىلوگرام بولدى. 1973 - يىلى گوۋۇيۈەننىڭ تەستىقى بىلەن، ئاپتونوم رايون بويىچە «506» ئۇرۇش تەييارلىقى بۇغدىيىدىن 28 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام چىقىم قىلىنىپ، جەنۇبىي شىنجاڭدىكى ئاشلىق يېتىشمىگەن ۋىلايەت، ئوبلاستلار ۋە ئۇرۇمچى شەھىرىنى ناۋار ئاشلىق بىلەن جىددىي تەمىنلەشكە ئىشلىتىلدى. شۇ يىلى 9 - ئايدا قېرىنداش ئۇلكە، ئاپتونوم رايونلاردىن يۆتكەپ كېلىنگەن يافدىن 300 مىڭ كىلوگرام چىقىم قىلىنىپ، «506» ئۇرۇش تەييارلىقى يېغى قىلىپ سەپلەندى.

1974 — 1975 - يىللىرى سودا مىنىستىرلىكى، باش ئارقا سەپ بۆلۈمىنىڭ تەستىقى بىلەن 3 قېتىم ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى ئامبىرىدا ساقلانغان بۇغدايدىن 10 مىليون كىلوگرام «506» ئۇرۇش تەييارلىقى بۇغدىيى چىقىم قىلىنىپ، ئۇن تارتىلىپ، ئارمىيە - خەلق ئۇن بىلەن تەمىنلەندى. 1975 - يىلى ئەتىيازدا، شىمالىي شىنجاڭنىڭ قىسمەن ناھىيىلىرىدە ئۇششۇك ئاپىتى يۈز بەردى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى جىددىي تەدبىر قوللىنىپ، گۈچۈك ناھىيىسىدە ساقلانغان «506» ئۇرۇش تەييارلىقى بۇغدىيىدىن 2 مىليون 250 مىڭ كىلوگرام چىقىرىپ، تارباغاتاي، سانجىلاردىكى ناھىيىلەرگە ئۇرۇقلۇق قىلىشقا يۆتكىدى. 1975 - يىل 10 - ئايدا، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئارقا سەپ بۆلۈمى بىرلىكتە تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسى تەشكىللەپ، «506» ئۇرۇش تەييارلىقى ئاشلىقىنى ساقلاش ئەھۋالىنى ئومۇمىيۈزلۈك تەكشۈردى. تەكشۈرۈش نەتىجىسىدە، سودا مىنىستىرلىكى، باش ئارقا سەپ بۆلۈمى يىللاردىن بېرى شىنجاڭغا چۈشۈرگەن «506» ئۇرۇش تەييارلىقى زاپاس ئاشلىق ۋەزىپىسى 204 مىليون كىلوگرام بولۇپ، گوۋۇيۈەننىڭ تەستىقى بىلەن يۆتكەپ ئىشلىتىلگەن 51 مىليون 500 مىڭ كىلوگرامنى چىقىرىۋەتكەندە، ساقلاشقا تېگىشلىكى 152 مىليون كىلوگرام ئىكەنلىكى، ئەمەلىي ساقلانغىنى 124 مىليون كىلوگرام بولۇپ، ۋەزىپىنىڭ 81.62%نى ئىگىلەيدىغانلىقى؛ يىللاردىن بېرى چۈشۈرۈلگەن «506» ئۇرۇش تەييارلىقى يېغى ۋەزىپىسى 500 مىڭ كىلوگرام ئىكەنلىكى، ئەمەلىي ساقلانغىنى 435 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، ۋەزىپىنىڭ 87%نى ئىگىلەيدىغانلىقى مەلۇم بولدى.

ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى 1978 - يىلى ئۇرۇش تەييارلىقى تەلىپىگە ماسلىشىش ئۈچۈن، سانجى ئوبلاستى، تارباغاتاي ۋىلايىتىگە قاراشلىق 10 ناھىيىنىڭ تۈزلەڭ ئامبار، پونكىتلىرىدىكى «506» ئۇرۇش تەييارلىقى ئۈچۈن ساقلانغان 31 مىليون 100 مىڭ كىلوگرام ئاشلىقنىى تەڭرىتاغ تاغلىق رايونى ئامبار، پونكىتلىرىغا يۆتكەپ ساقلاشنى قارار قىلدى. 1979 - يىلنىڭ بېشىدا، جۇڭگو - ۋېيتنام چېگرىسىدىكى قوغدىنىش - قايتۇرما زەربە بېرىش ئۇرۇشى مەزگىلىدە، شىنجاڭنىڭ ئۇرۇش تەييارلىقى ھالىتىدە تۇردى. سودا مىنىستىرلىكىنىڭ قارارىغا ئاساسەن، بېيجىڭدىن 15 مىليون كىلوگرام ئۇن يۆتكەپ كېلىنىپ، «506» ئۇرۇش تەييارلىقى ئاشلىق زاپىسى قىلىنىپ، ئۇرۇمچى ناھىيىسىنىڭ جەنۇبى، شىخۇ، ساۋەن ناھىيىلىرى ۋە خېجىڭ ناھىيىسىنىڭ بالغۇنتاي قاتارلىق جايلىرىدا ساقلاندى. 5 - ئاينىڭ باشلىرىدا، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى ئەن دىڭ ئالاقىدار خادىملارنى باشلاپ ئەمەلىي تەكشۈرۈپ، مۇشۇ تۇرىكۇم ئۇنىنىڭ ئەملىكى يۇقىرى ئىكەنلىكىنى ئېنىقلىدى، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت، شىنجاڭ ھەربىي رايونىغا تەستىقلىتىش ئارقىلىق، بۇ ئۇن تاۋار ئاشلىقى قاتارىدا تەمىنلەشكە ئىشلىتىلدى، يازلىق ئاشلىق كىرىم قىلىنغاندىن كېيىن ئەينى سانى بويىچە بۇغداي تولۇقلاپ قويۇلدى. شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى جايلارغا «506» ئۇرۇش تەييارلىقى ئاشلىق، يېغى زاپىسىنى كۆپەيتىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنلاشتۇردى، بۇغداي 112 مىليون كىلوگرام، دادۇر 2 مىليون 250 مىڭ كىلوگرام، ماش 475 مىڭ كىلوگرام، گۈرۈچ 4 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام، ياغ 2 مىليون 130 مىڭ كىلوگرام ئورۇنلاشتۇرۇلدى.

ئاپتونوم رايون 1980 - يىلى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، تۇنجى قېتىم «A» زاپاس ئاشلىق ساقلاپ، بۇغدايىنى 5 مىليون 750 مىڭ كىلوگرامغا، دادۇرنى 2 مىليون 500 مىڭ كىلوگرامغا، ماشنى 250 مىڭ كىلوگرامغا يەتكۈزدى، شۇنىڭدىن باشلاپ شىنجاڭدا «506» ئۇرۇش تەييارلىقى زاپاس ئاشلىقى ۋە يېغىمۇ، «A» ئاشلىقىمۇ ساقلىنىدىغان بولدى، بۇ «دۆلەت زاپاس ئاشلىق، يېغى» دەپ ئاتالدى. 1981 - يىل 5 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى ئۇرۇمچى ھەربىي رايونى ئارقا سەپ بۆلۈمى «دۆلەت زاپاس ئاشلىق، يېغىنى ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرۈش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقاردى. ئۇلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى شۇ جايدىكى شۇبە ھەربىي رايون ئارقا سەپ بۆلۈمى بىلەن بىرلىكتە ئادەم ئاجرىتىپ، ئۇزۇنگە قاراشلىق ناھىيىلەرنىڭ زاپاس ئاشلىق - يېغىنى ئومۇميۈزلۈك تەكشۈردى. تەكشۈرۈش ئارقىلىق ئاپتونوم رايون بويىچە ئەمەلىي ساقلانغان دۆلەت زاپاس ئاشلىقى 223 مىليون كىلوگرام، بۇنىڭ ئىچىدە «506» ئۇرۇش تەييارلىقى ئاشلىق 200 مىليون كىلوگرام (بۇغداي 195 مىليون كىلوگرام، گۈرۈچ 1 مىليون كىلوگرام، دادۇر 2 مىليون كىلوگرام، قارا ئاشلىق 2 مىليون كىلوگرام) بولۇپ، چۈشۈرۈلگەن ۋەزىپە سانىنىڭ 98.3% نى ئىگىلەيدىغانلىقى؛ «A» ئاشلىق 23 مىليون 50 مىڭ كىلوگرام، بۇنىڭ ئىچىدە بۇغداي 20 مىليون كىلوگرام، دادۇر 2 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام، ماش 550 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، چۈشۈرۈلگەن ۋەزىپىگە ئۈيغۇن كېلىدىغانلىقى؛ «506» ئۇرۇش تەييارلىقى يېغى 2 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام بولغانلىقى ئېنىقلاندى. بۇ زاپاس ئاشلىق، ياغ ئىچىدە ساقلانغان ۋاقتى 1 — 2 يىل بولغىنى 7.74%، 3 — 4 يىل بولغىنى 31.23% نى ئىگىلىدى، ئەڭ ئۇزۇن ساقلانغىنى 11 يىل بولۇپ، 1.99% نى ئىگىلىدى. 1981 - يىلدىن 1984 - يىلىغىچە، ئاپتونوم رايون بويىچە دۆلەت زاپاس ئاشلىقى ۋە يېغىدىن جەمئىي 63 مىليون 800 مىڭ كىلوگرام ئالماشتۇرۇلدى.

1984 - يىل 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى شىخۇ ناھىيىسىدە ئاپتونوم رايونلۇق زاپاس ئاشلىق، ياغ باشقۇرۇش خىزمىتى سۆھبەت يىغىنى ئاچتى. يىغىنغا قاتناشقان ۋەكىللەرنىڭ دوكلاتىغا قارىغاندا، دۆلەت زاپاس ئاشلىقى ۋە يېغى ساقلىغان ئامبار، پونكىتلار «دۆلەتنىڭ زاپاس ئاشلىق، يېغىنى باشقۇرۇش چارىسى»نى قاتتىق ئىجرا قىلىپ، «ئۈچ مەخسۇس» (مەخسۇس ئادەم باشقۇرۇش، مەخسۇس ئامبار ۋە ساقلاش، مەخسۇس ھېسابات) نى قاتتىق ئىجرا قىلىپ، ئاساسلىقى ئامبار ۋە ساقلاش ئۇسۇلىنى ياخشىلىغان ئاساستا ئامبار ئىچىدىكى ھاۋا ئۆتكۈزۈش ئۇسۇلىنى ئىلغار ئۇسۇلغا ئۆزگەرتىپ،

تەن ئىمارەت باشقۇرۇش تۈزۈمىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، ئاشلىقنى ئىلمىي ئۇسۇلدا ساقلاش ۋە «تۆتتىن خالىي» ئامبار قۇرۇش پائالىيىتىنى قانات يايدۇرغان. ساقلاش ۋەزىپىسى كۆپرەك بولغان قۇمۇل ژىلايەتلىك 1 - ئاشلىق ئىسكىلاتى، ئۈرۈمچى ئاشلىق - ياغ يۆتكەش پونكىتى، ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ساقلاش - توشۇش شىركىتىنىڭ ئىسكىلاتى، قەشقەر شەھەرلىك ئاشلىق - ياغ ساقلاش - توشۇش شىركىتىنىڭ ئىسكىلاتى، سانجى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى بازارلىق ئىسكىلاتى، خېجىڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى زاپاس ساقلاش ئىسكىلاتى، خېجىڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى بالغۇنتاي زاپاس ساقلاش ئىسكىلاتى قاتارلىق ئورۇنلار ئىلگىرى-كېيىن بولۇپ «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئىسكىلاتى قىلىپ قۇرۇپ چىقىلغان. يېغىن زاپاس ئاشلىق - ياغ تور - نۇقتىلىرىنى مۇۋاپىق تەڭشەش لايىھىسىنى مۇھاكىمە قىلىپ، زاپاس ئاشلىقنى قاتناش لىنىيىسى ياقىسىدا ساقلاپ، ئالماشتۇرۇشقا، باشقۇرۇشقا قولايلىق يارىتىشنى مۇزاكىرە قىلدى. 1985 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن، ئاشلىق، ياغ ساقلاش مىقدارى 500 مىڭ كىلوگرامدىن تۆۋەن ئامبار- نۇقتىلاردىن ئايرىلىرى ئېھتىياج تۇپەيلىدىن ساقلاپ قېلىنغانلاردىن سىرت، قالغىنى پۈتۈنلەي ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. «A» ئاشلىق زاپاس ساقلاش نۇقتىلىرى بىردەك ناھىيە بازىرى ياكى شەھەر - بازاردىكى ئامبارلارغا قويۇلدى. تەڭشەلگەندىن كېيىن، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق، ياغ زاپاس ساقلاش ئامبار، پونكىتلىرى 46 ناھىيىدىكى 130 دىن 34 ناھىيىدىكى 70كە چۈشۈرۈلۈپ، 46.15% ئازايتىلدى. «A» ئاشلىق ئۇنىڭ ئىچىدىكى 5 ئامبار، نۇقتىغا يىغىپ ساقلاندى. 1985 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە 115 مىليون كىلوگرام زاپاس ئاشلىق ئالماشتۇرۇلدى. 1986 - يىل 1 - ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى بورتالا ئوبلاستى قاراماي شەھىرىدە بىردىن زاپاس ساقلاش نۇقتىسىنى كۆپەيتىشنى قارار قىلدى. شۇنىڭ بىلەن ئاپتونوم رايون بويىچە بارلىق ژىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەردە دۆلەت زاپاس ئاشلىق، يېغى بار بولدى. 1987 - يىل 2 - ئايدا، ئاپتونوم رايونلۇق 7 - قېتىملىق ھەربىي ئاشلىق خىزمىتى يىغىندا، قۇمۇل ژىلايەتلىك 1 - ئاشلىق ئىسكىلاتى، ساۋەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى نېۋچۈەنزى ئىسكىلاتى، پىچان ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئىسكىلاتى، قەشقەر شەھەرلىك ئاشلىق - ياغ ساقلاش - توشۇش شىركىتىنىڭ ئىسكىلاتى، بايىنغولىن ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسىگە بىۋاستە قاراشلىق ئىسكىلات، گۈچۈڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى بىلىۋخي ئاشلىق پونكىتىغا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئارقاسىپ بۆلۈمى تەرىپىدىن «ئاپتونوم رايون بويىچە دۆلەت زاپاس ئاشلىق، يېغىنى باشقۇرۇش خىزمىتىدىكى ئىلغار ئورۇن» دەپ نام بېرىلدى. 1987 - يىل 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ، ئاپتونوم رايون بويىچە سودا مىنىستىرلىكى، باش ئارقاسىپ بۆلۈمى تارقاتقان «دۆلەت زاپاس ئاشلىق، يېغىنى باشقۇرۇش چارىسى» ئىجرا قىلىندى. دۆلەت زاپاس ئاشلىق، يېغىنى ئالماشتۇرۇشنا، ئوخشاش تۇر، ئوخشاش سان بويىچە بىر ناھىيە دائىرىسىدە ۋاقىتلىق ئۆزگەرتىلگەن ئامبار ئارقىلىق تولۇقلاش ياكى بىر ئامبار - پونكىت ئىچىدە تولۇقلاشقا بولىدۇ، تولۇقلاشنى قۇرۇق قالدۇرۇشقا بولمايدۇ، تەستىقلاش ھوقۇقىنى ئۆلكە دەرىجىلىك ئاشلىق تارمىقى بەلگىلەيدۇ، بۇنىڭدىن سىرت ئالماشتۇرۇشقا توغرا كەلسە، سودا مىنىستىرلىكىگە تەستىقلىتىلدى. دۆلەت زاپاس ئاشلىق، يېغىنى ساقلاش مۇددىتى: بۇغداينىڭ 3 يىلدىن 5 يىلغىچە (يەر ئاستى ئامبىرىدا 6 يىلدىن 8 يىلغىچە)، كۆممىقوناق 1 - 2 يىل، پۇرچاق تۇرى 2 - 3 يىل (يەر ئاستى ئامبىرىنىڭ 3 - 4 يىل)، گۈرۈچ، ئۇن قاتارلىق تەييار ئاشلىقنىڭ بىرىم يىلدىن بىر يىلغىچە (يەر ئاستى ئامبىرىنىڭ بىر يىلدىن بىر يېرىم يىلغىچە) بولىدۇ، دەپ بەلگىلەندى.

ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى 1990 - يىل 10 - ئاينىڭ 24 - كۈنى گوۋۈيۈەننىڭ دۆلەت مەخسۇس ئاشلىق زاپىسى بەرپا قىلىش توغرىسىدىكى قارارىغا ئاساسەن، ئاپتونوم رايون بويىچە تېلېفون يىغىنى چاقىرىپ، دۆلەت مەخسۇس ئاشلىق زاپىسى خىزمىتىنى ئورۇنلاشتۇردى. ئاشلىق يىلى ئاخىرىغىچە، ئاپتونوم رايون بويىچە دۆلەت مەخسۇس ئاشلىق زاپىسى 768 مىليون كىلوگرامغا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە بۇغداي 731 مىليون

كىلوگرام، گۈرۈچ 37 مىليون 60 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، 14 ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەردىكى 69 ناھىيە (شەھەر) نىڭ 345 ئامبار، پونكىتىغا تارقالدى. ئاپتونوم رايون بويىچە «506» ئۇرۇش تەييارلىقى ئاشلىق، يېغى ۋە «A» ئاشلىقلىرىنىڭ ئەملىي سالدۇسى سودا مىنىستىرلىكى، باش ئارقاسەپ بۆلۈمى چوشۇرگەن جەمئىي ۋەزىپە سانىغا ئۈيغۇن كەلدى. «506» ئۇرۇش تەييارلىقى ئاشلىق، يېغى تۇرىدىن بۇغداي، گۈرۈچ، كۆممىقوناق، دادۇر، ماش، قىچا يېغى، زىغىر يېغى، چىگىت يېغى بار بولۇپ، 14 ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەردىكى 36 ناھىيە (شەھەر) نىڭ 79 ئامبار، پونكىتىغا تارقالدى؛ «A» ئاشلىقتىن بۇغداي، دادۇر، ماش بار بولۇپ، 3 ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرنىڭ 5 ئامبار، پونكىتىغا تارقالدى.

2) يېزىلاردا كوللېكتىپ ساقلاش ۋە دېھقان ئائىلىلىرىدە ساقلاش

1949 - يىلدىن 1957 - يىلىغىچە، شىنجاڭ يېزىلىرىدا ئادەتتە دېھقان ئائىلىلىرى ھەر خىل دەرىجىدە ئاشلىق ساقلىدى. 1958 - يىلى گۈڭشې ئومۇملاشتۇرۇلغاندىن كېيىن 1962 - يىلىغىچە، يېزىلاردىكى مۇتلەق كۆپ قىسىم گۈڭشې - ئەتىرەتلەردە زاپاس ئاشلىق ساقلانسىدى، ئاشلىقى كۆپرەك ئايرىم گۈڭشې - ئەتىرەتلەر ئازراق زاپاس ئاشلىق ساقلىدى، بۇ ئاشلىق، ئاساسەن، ئوبوروتقا ئىشلىتىلدى. 1963 - يىلدىن كېيىن، گۈڭشې- ئەتىرەتلەرنىڭ ئاشلىق زاپىسى مەل كۆپەيتىلىپ، ئاساسلىقى كوللېكتىپنىڭ سۇ قۇرۇلۇشىغا ئوزۇقلۇق ئاشلىق ياردىمى قىلىپ ئىشلىتىلدى. تەكشۈرۈلۈشچە، 1963 - يىلى لوپ ناھىيىسىدىكى «تۆمۈر ئېقىم» گۈڭشىسى 415 مىڭ كىلوگرام، كېرىيە ناھىيىسىدىكى «قىزىل بايراق» گۈڭشىسى 250 مىڭ كىلوگرام كوللېكتىپ ئاشلىق ساقلىدى. تۇرپان ناھىيىسىدىكى «قىزىل بايراق» گۈڭشىسى 1963 - يىلى يېڭى ئاشلىقنى ئامبارغا كىرگۈزگەندىن كېيىن، ئاشقان مەھسۇلاتنىڭ 7.5% دىن 17.5%گىچە كوللېكتىپقا قالدۇرۇپ زاپاس ئاشلىق قىلدى. 1964 - يىل 3 - ئاينىڭ ئاخىرى بۇ گۈڭشىدىكى 46 ئىشلەپچىقىرىش ئەتىرىتىدىن 36سىدە زاپاس ئاشلىق تەسىس قىلىنىپ، جەمئىي قالدۇرۇلغان زاپاس ئاشلىق 170 مىڭ كىلوگرامغا يەتتى. 1965 - يىل 3 - ئايدا، بۇ گۈڭشىنىڭ كوللېكتىپ زاپاس ئاشلىقى 510 مىڭ كىلوگرامغا يېتىپ، ناھىيە بويىچە زاپاس ئاشلىق ئەڭ كۆپ گۈڭشې بولۇپ قالدى. بۇ مەزگىلدە، تۇرپان ناھىيىسى بويىچە كوللېكتىپ زاپاس ئاشلىق 1 مىليون 750 مىڭ كىلوگرامغا يەتتى. بۇ ناھىيە 10 - ئايدا يېڭى ئاشلىقنى ئالغاندىن كېيىن، ناھىيە بويىچە يېزىلاردىكى زاپاس ئاشلىقنى 2 مىليون 90 مىڭ كىلوگرامغا، ھەر بىر ئەزاغا ئوتتۇرىچە توغرا كېلىدىغان زاپاس ئاشلىقنى 29 كىلوگرامغا يەتكۈزدى.

1965 - يىل 8 - ئايدا رەئىس ماۋ زېدۇڭ «خەلق ئۆچۈن ئاشلىق ساقلاش» ، «ھەرگىز چەكتىن ئاشۇرۇپ ئاشلىق سېتىۋالماسلىق» چاقىرىقىنى ئوتتۇرىغا قويدى. شۇنىڭدىن كېيىن يېزىلاردىكى كوللېكتىپ زاپاس تەدرىجىي كۆپەيدى. يەنجى ناھىيە «5 - ئۆستەڭ» گۈڭشىسى 1965 - يىلى ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئاشۇرۇپ ئورۇندىغاندىن كېيىن، 22 ئىشلەپچىقىرىش ئەتىرىتى كوللېكتىپقا ئايرىم - ئايرىم ھالدا 1500 كىلوگرامدىن 16 مىڭ كىلوگرامغىچە زاپاس ئاشلىق قالدۇردى. ئاقتۇ ناھىيىسىدە 1971 - يىلى ئىشلەپچىقىرىش ئەتىرەتلىرىنىڭ بىرىنى دېگۈدەك كوللېكتىپ زاپاس قالدۇردى. ناھىيە بويىچە قالدۇرۇلغان جەمئىي زاپاس ئاشلىق 155 مىڭ كىلوگرامغا يەتتى، بەزى چوڭ ئەتىرەتلەر يەنە مەخسۇس ئامبار ياساپ، مەخسۇس ئامبارچى قويدى ھەمدە باشقۇرۇش چارىسىنى بېكىتتى. باي ناھىيىسىدىكى ئونباش گۈڭشىسى 1965 - يىلدىن باشلاپ زاپاس ئاشلىق قالدۇرۇشقا كىرىشتى، 1973 - يىل 3 - ئايغا كەلگەندە ھەممە ئەتىرەتلەر زاپاس ساقلاشنى ئىشقا ئاشۇردى، گۈڭشې بويىچە قالدۇرۇلغان زاپاس ئاشلىق 940 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، ھەر بىر ئەزاغا 95 كىلوگرامدىن توغرا كەلدى. كېيىنكى يىلى گۈڭشۈك ناھىيىسىنىڭ يېزىلىرىدا 6 مىليون كىلوگرامدىن ئارتۇق زاپاس قالدۇرۇلدى. ئىلى ئوبلاستىغا بىۋاستە قاراشلىق ناھىيە (شەھەر) لەر 1978 - يىلى 460 مىليون كىلوگرام ئاشلىق ئىشلەپچىقاردى، بۇنىڭ ئىچىدە 310 مىليون كىلوگرامنى گۈڭشې - ئەتىرەتلەردە قالدۇرۇپ، يېزا كوللېكتىپ زاپاس مىقدارىنى ئاشۇردى.

ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، يېزىلاردا ئاشلىق ساقلاش ئۇسۇلى تەدرىجىي هالدا كوللېكتىپ ساقلاشتىن دېهقانلار ئۆزى ساقلاشقا ئۆزگەردى. 1983 - يىلى ئىلى ئوبلاستىنىڭ تەكشۈرۈشىچە، ئوبلاستقا بىۋاسىتە قاراشلىق ناهىيە (شەهەر) لەردىكى ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرى ۋە ئەزالارنىڭ ئومۇمىيۈزلۈك ئېشىنچا ئاشلىقى بولغان، غۇلجا ناهىيىسىدىكى 16 گۇڭشې، مەيدان ۋە دېهقان ئائىلىسى جەمئىي 4 مىليون كىلوگرامدىن ئارتۇق ئاشلىق ساقلىغان. قورغاس ناهىيىسىنىڭ يېزىلىرىدا ئادەتتە هەربىر ئەزا ئائىلىدە ساقلىغان ئېشىنچا ئاشلىق 100 كىلوگرامدىن 400 كىلوگرامغىچە بولغان، ئاز ساندىكىلىرىنىڭ 500 كىلوگرامدىن ئاشقان. 1986 - يىلى يەكەن ناهىيىسىنىڭ ئەۋرىشكە ئېلىپ تەكشۈرۈشىچە، 40 دېهقان ئائىلىسىدىن %37 ئائىلىدە يېڭى ئاشلىقتىن ئونتۇرا هېساب بىلەن 234 كىلوگرامدىن ساقلىغان.

1990 - يىلى ئەتىيازدا، جەنۇبىي شىنجاڭدىكى يېزىلاردا ئومۇمىيۈزلۈك هەمكارلىق زاپاس ئاشلىق هەيئىتى ۋە زاپاس مەبلەغ كاسسىسى قۇرۇلدى. يەكەن ناهىيىسىنىڭ يېزا، كەنتلىرىدە ساقلانغان ئاشلىق 850 مىڭ كىلوگرام، يوپۇرغا ناهىيىسىنىڭ يېزىلىرىدا ساقلانغان ئاشلىق 410 مىڭ كىلوگرام، خوتەن، ئاقسۇ، قىزىلسۇدىن ئىبارەت 3 ۋىلايەت، ئوبلاستنىڭ يېزىلىرىدا ساقلانغان ئاشلىق 3 مىليون 340 مىڭ كىلوگرام بولدى. شىمالىي شىنجاڭدىكى ئاساسلىق ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىدىكى دېهقانلارنىڭ ئاشلىقى ئېشىنىدىغان بولدى، ئۇلار ئاشلىقنى بازارغا ئېلىپ چىقىپ ساتقاندىن سىرت، مەلۇم مىقدارىدا ئاشلىق ساقلايدىغان بولدى.

§ 3 . ساقلاش ئۇسۇللىرى

1. ئائىلىلەردە ئاشلىق، ياغ ساقلاش

شىنجاڭدا ئائىلىلەردە ئاشلىق ساقلاشتا، ئادەتتە، ئاشلىق تاغار، ئىدىش، ئورا، ياغاچ ساندۇق ۋە قازناقتا قاچىلىنىپ ساقلىنىدۇ.

ئارخېئولوگىيىلىك دەلىللەشلەرگە ئاساسلانغاندا، خەن، تاڭ سۇلالىلىرى مەزگىلىدە جەنۇبىي شىنجاڭ رايونىدىكى قاراشەهەر، بۈگۈر، كۇچا، مارالبېشى، خوتەن قاتارلىق جايلاردا ئىدىشتا ئاشلىق ساقلىغان. بۇنىڭ ئىچىدە بۈگۈردىن قېزىپ چىقىرىلغان قىزىل ئىدىشنىڭ دىئامېتىرى 0.26 مېتىر، ئېگىزلىكى 0.63 مېتىر، قورسىقىنىڭ ئايلانما ئۇزۇنلۇقى 1.85 مېتىر، تەگلىك ئۇلىنىڭ ئايلانما ئۇزۇنلۇقى 0.8 مېتىر بولغان. هازىرقى نىيە ناهىيىسى تەۋەسىدىكى نىيە خارابىلىكىدە (ئەسلىدە خەن سۇلالىسى دەۋرىدىكى نىيە بەگلىكىنىڭ زېمىنىغا تەۋە بولغان)، ئەينى ۋاقىتلاردا دېهقانلارنىڭ ئۆيىدە ئۆي بىلەن تۇتاشقان كەتكەن قازناق ئورۇنلاشتۇرۇلغانلىقى، قازناقتا ئاشلىق قاتارلىق بۇيۇملار ساقلانغانلىقى بايقالغان. ئەينى ۋاقىتتا تاغار ئىشلىتىلىپ، ئاساسلىقى توشۇش سەپىرىدە قاچىلاش قورالى قىلىنغان.

چىەنلۇڭ 23 - يىلى (1758 - يىلى) 10 - ئايدا چىڭ سۇلالىسى قوشۇنىنىڭ سەركەردىسى جاۋخۇي ئەسكەر باشلاپ يەكەن شەهىرىگە كەلدى؛ ئەسكەر كۆچى ئاز بولغانلىقتىن شەهەرگە هۇجۇم قىلالماي، شەهەرنىڭ شەرقىدە بارگاه قۇردى، دۇشمەن قوشۇنىنىڭ قورشۇۋلىشى تۈپەيلىدىن ئاشلىقى يېتىشمەي، «ئوردىدىكى ئاشلىقنى يەپ، ئۇچ ئايغىچە قىينالمىدى». داۋگۇڭ 23 - يىلىدىن 25 - يىلىغىچە (1843 - يىلىدىن 1845- يىلىغىچە) ئەسلىدىكى گۇڭدۇڭ - گۇڭشىنىڭ باش هەربىي ۋالىيسى لىن زېشۈ ئەپيۇن چەكلەش سەۋەبىدىن مەنسەپ چۈشۈرۈلۈپ شىنجاڭغا ئەۋەتىلگەن مەزگىلدە، خانىنىڭ يارلىقىغا ئاساسەن تەڭرىتاغنىڭ جەنۇبى ۋە شىمالىدىكى جايلارغا بېرىپ، بوزىەر ئۆزلەشتۈرۈش ئەهۋالىنى كۆزدىن كەچۈردى، ئۇ يازغان «مۇسۇلمان

يۇرتلىرىنىڭ مۇھەببەت توغرىسىدىكى قەدىمكى خەلق ناخشىلىرىدىن 12 نەزمە» دە «ئالتۇن دانلار ئورىغا كۆمۈلگەن» دېگەن سۆز - ئىبارىلەر بار، بۇنىڭدىن ئەينى ۋاقىتتا تاشلىلەردە ئورىدا تاشلىق ساقلاشنىڭ بىر قەدەر ئومۇملاشقانلىقىنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇ. گۈاڭشۇ 3 - يىلى (1877 - يىلى) 9 - ئاينىڭ 3 - كۈنى، چىڭ سۇلالىسى قوشۇننىڭ سەركەردىسى لىيۇجىنتاڭنىڭ قول ئاستىدىكى يۇئېنخۇ ئەسكەر باشلاپ كورلا شەھىرىگە كىرگەندە، شەھەردە ئادەملەر كۆرۈنمەيتتى، ھەربىي تاشلىق تۇگەپ كەتكەچكە، «ئورنى ئېچىپ بىر قانچە مىڭ دانەن تاشلىققا ئېرىشىپ، ھەربىي تاشلىقنى ھەل قىلدى». چىڭ سۇلالىسىنىڭ ئاخىرىدىن جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىلگىچە، تاشلىلەردە خەير - ساخاۋەت ئامبىرى، جامائەت ئامبىرىغا تاشلىق جۇغلاشتا كۆپىنچە خۇسۇسىي ئۆي - جاي، مەسچىت، بۇتخانىلار ئاربىيەت ئېلىپ ئىشلىتىلدى ياكى ئامبار سېلىنىپ ساقلاندى. چىڭ سۇلالىسىنىڭ ئاخىرقى مەزگىللىرىدە قىسمەن دېھقان ئائىلىلىرى ياغاچ ساندۇقتا تاشلىق ساقلىدى. تەكشۈرۈشكە ئاساسلانغاندا، خوتەن ۋىلايىتىدىكى لوپ ناھىيىسى يۇرۇڭقاش بازىرى 9 - كەنتىدىكى راخمان ياغچىنىڭ ئائىلىسى ئاتا - بوۋىسىدىن تارتىپ جۇڭزاچىلىق بىلەن تىرىكچىلىك قىلىپ كەلگەن، ئۇنىڭ ئائىلە ئەھۋالى بىر قەدەر ياخشى بولغان، ئۇلار چىڭ سۇلالىسىنىڭ ئاخىرقى مەزگىللىرىدىن باشلاپ 1990 - يىلىغىچە چوڭ ساندۇقتا تاشلىق ساقلىغان، بۇنىڭ ئىچىدە كاربۇئات شەكلىدىكى ساندۇقنىڭ ئۇزۇنلۇقى 2.13 مېتىر، كەڭلىكى 1.22 مېتىر، ئېگىزلىكى 0.5 مېتىر (ساندۇقنىڭ 0.16 مېتىرلىق پۈتى بۇنىڭ ئىچىدە ئەمەس)، چوڭ ساندۇقنىڭ ئۇزۇنلۇقى 1.58 مېتىر، كەڭلىكى 0.7 مېتىر، ئېگىزلىكى 1.02 مېتىر (ساندۇقنىڭ 0.16 مېتىرلىق پۈتىنى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ)، ئوتتۇراھال ساندۇقنىڭ ئۇزۇنلۇقى 1.37 مېتىر، كەڭلىكى 0.56 مېتىر، ئېگىزلىكى 0.68 مېتىر (ساندۇقنىڭ 0.16 مېتىرلىق پۈتىنى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ)، كىچىك ساندۇقنىڭ ئۇزۇنلۇقى 1.25 مېتىر، كەڭلىكى 0.64 مېتىر، ئېگىزلىكى 0.84 مېتىر (ساندۇقنىڭ 0.14 مېتىرلىق پۈتىنى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ) بولغان. 1957 - يىلدىن ئىلگىرى، كۆپ ساندىكى دېھقان ئائىلىلىرى ئولتۇراق ئۆينىڭ بىر ئېغىزىنى قازناق قىلاتتى ياكى ئۆينىڭ ئىچىدە كېسەك بىلەن تاشلىق ساقلاش ئورنىكى ياساپ، بورا بىلەن چىتلاپ تاشلىق ساقلايتتى. دېھقان ئائىلىلىرىنىڭ تەبىيار تاشلىقى ۋە تاشلىقى بىرقەدەر تاز دېھقان ئائىلىلىرىنىڭ تاشلىقى ئومۇمىيۈزلۈك ھالدا پاختا يېتىتىن توقۇلغان ياكى قوي يۇڭىدىن توقۇلغان تاغارغا قاچىلانغاندىن كېيىن، ئۆينىڭ ئىچىدە ساقلىناتتى. جەنۇبىي شىنجاڭدا تاشلىقى بىر قەدەر كۆپ دېھقان ئائىلىرىمۇ ئوردا تاشلىق ساقلايتتى. شىنجاڭنىڭ بەزى جايلىرىدىمۇ ئوردا تاشلىق ساقلىناتتى. گۈچۈڭ ناھىيىسىدىكى گۈچۈڭ - ئۈرۈمچى تاشيولىنىڭ جەنۇبىي رايونىدىكى دېھقانلار ئومۇمىيۈزلۈك ھالدا ئورا كولاپ تاشلىق ساقلايتتى. ئۇلار خامانىڭ ئېتراپىدىن بىر ئورا كولاپ، ئېتراپىغا سامان سېلىپ، ئوتتۇرىسىغا تاشلىقنى قويۇپ، ئۇنىڭدىن كېيىن توپا بىلەن كۆمۈپ، ئىككىنچى يىلى ئىشلەتكەندە كولاپ ئاچاتتى. 1957 - يىلى شىنجاڭدا تاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىپ، بىر تۇتاش سېتىش يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، دېھقانلار كۆپ ساندىكى ئارتۇق تاشلىقلىرىنى دۆلەتكە سېتىپ بەردى، قازناق، كېسەك بىلەن ياسالغان تاشلىق ساقلاش ئورنىكى بورا بىلەن چىتلانغان چىتلاق ۋە ئوردا تاشلىق ساقلايدىغان دېھقان ئائىلىلىرى پەيدىنپەي ئازايدى.

1958 - يىلى خەلق گۈڭشېسى ئومۇملاشقاندىن كېيىن، يېزىلاردا تاشلىقنى ئىشلەپچىقىرىش چوڭ ئەتىرىتى، ئىشلەپچىقىرىش ئەتىرىتىدە كوللېكتىپ ساقلاش ئاساس قىلىندى، ئاساسلىقى، تاشلىق خۇسۇسىي ئۆي - جاي ياكى ئاددىي ئامبارda ساقلاندى. 1970 - يىلدىن كېيىن، شىمالىي شىنجاڭنىڭ ئاساسلىق كۆممىقوناق ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىدىكى قىسمەن ئىشلەپچىقىرىش ئەتىرىتلىرىدە يەنە دەرەخ شېخىدىن پايدىلىنىپ چۈنقىتىن ئامبار ياسىلىپ نەملىكى يۇقىرى كۆممىقوناق ساقلاندى. دېھقان ئائىلىلىرىدە ساقلانغان تاشلىق بىر قەدەر تاز بولۇپ، ئاساسلىقى، تاغار، خالتا، ئىدىش، ساندۇق قاتارلىقلارغا قاچىلاندى ياكى ئىدىشتا ساقلاندى. 80-يىللاردا، يېزىلاردا ئائىلىلەر بويىچە مەھسۇلاتنا بىرلەشتۈرۈپ ھۆددىگە بېرىش مەسئۇلىيىتى تۈزۈمى يولغا

قويۇلغاندىن كېيىن، ئاشلىقنى كۆپ يوللار ئارقىلىق باشقۇرۇشقا يول قويۇلدى، دېھقان ئائىلىلىرى ئاشلىق ساقلاشتا تاغار، خىمىيىلىك تالادىن توقۇلغان خالتىغا قاچىلىغاندىن باشقا، يەنە قازناق ياكى ئۇيۇلما ئىچىدە ئاشلىق ساقلاش ئورنىكى ياساپ ئاشلىق ساقلىدى.

چىلا سۇلالىسىنىڭ ئاخىرقى مەزگىللىدىن بېگى جۇڭگو قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىلگىچە، شىنجاڭدىكى خۇسۇسىي جۇڭازخانا ۋە سودا دۆكانلىرىدا ياغ ئادەتتە، ياغ ئىدىشى، ياغ كۆپتا ساقلاندى، دېھقان ئائىلىلىرىنىڭ يېغى ئاساسەن قاپاقتا ساقلاندى. 60 - يىللاردىن باشلاپ، يېزا - بازار (گۈڭشې - ئەترەت) كارخانىلىرى، يەككە كارخانىلار ياغ تارتىش ۋە سېتىشتا پولات باك، قاڭالتىر باكلارنى ئىشلەتتى؛ دېھقان ئائىلىلىرىدە پەيدىنپەي بوتۇلكا ئىشلىتىلدى. لېكىن قاپاقتا ياغ قاچىلاش يەنىلا بىر قەدەر زور سالماقنى ئىگىلەپ، قاپاقتا ياغ ساقلاش پەيدىنپەي يوقالدى.

2. دۆلەتنىڭ ئاشلىق، ياغلىق دېنىنى ساقلاش

1949 - يىل 12 - ئاينىڭ ئاخىرىدا، ئۇلكە بويىچە سالدۇدىكى دۆلەت ئاشلىقى 32 مىليون 530 مىڭ كىلوگرام ئىدى. 1990 - يىلنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە ئاشلىق 2 مىليارد 552 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 77.5 ھەسسە ئاشتى. 1955 - يىلنىڭ ئاخىرى سالدۇدىكى ياغلىق دان 18 مىليون 910 مىڭ كىلوگرام ئىدى. 1990 - يىلنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە 235 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 11.4 ھەسسە ئاشتى. ئاشلىق، ياغلىق داننىڭ سالدۇسى نەچچە 10 ھەسسە ئېشىپ، بىخەتەر ساقلاش بېسىمىنى ئاشۇرۇۋەتتى، شۇنداقلا ساقلاش ئۇسۇلىنىڭ ئۇزلۇكسىز ياخشىلىنىشى ۋە ئۇسۇشىنى ئىلگىرى سۈردى.

1) ساقلاش ئۇسۇلى

شىنجاڭدا ئاشلىق، ياغلىق داننى ساقلاش ئامبارىدا ۋە ئوچۇقچىلىقتا ساقلاشتىن ئىبارەت ئىككى خىلغا بۆلۈنىدۇ، يەنە ئوراقسىز ساقلاش، قاچىلاپ ساقلاشتىن ئىبارەت ئىككى خىل ئۇسۇلى بار.

(1) ئامبارىدا ئوراقسىز ساقلاش. 1949 - يىل 9 - ئايدا شىنجاڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد بولغان دەسلەپكە مەزگىلدە ئۇتكۇزۇۋېلىنغان كونا ئامبارلارنىڭ سۇپىتى ناچار ئىدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاز ساندىكى سۇپىتى ۋە نەم تارتىپ قېلىشتىن ساقلىنىش ئىقتىدارى بىر قەدەر ياخشى بولغان ئامبارلاردا، بىۋاستە ئامبارىدا ئوراقسىز ساقلاش ئۇسۇلى قوللىنىلدى؛ نەم تارتىپ قېلىشتىن ساقلىنىش ئىقتىدارى ناچار بولغان ئامبارلاردا، ئاشلىقنى ئوراقسىز ساقلىغان چاغدا ئامبارنىڭ ئاستى ۋە تامنىڭ ئەتراپىغا پاخال ۋە بورا سېلىنىپ، ئاشلىقنىڭ ئېگىزلىكى 1.5 مېتىر ئەتراپىدا قىلىنىپ دۆڭلەپ قويۇلدى؛ تام گەۋدىسىنىڭ زەيلىشىش ئېغىر بولغان ئامبارلاردا، ئاشلىق قاچىلانماي ئولتۇرغا قويۇلۇپ، تۆت ئەتراپى تام گەۋدىسىگە يېقىنلاشتۇرۇلمىدى. 1953 - يىلدىن كېيىن، جايلار ئارقا - ئارقىدىن سوۋېت پوسوندىكى ئۇلچەملىك ئامبار، خىش - بېتون قۇرۇلمىلىق ئۇي شەكلىدىكى ئامبار، قوش چاتقۇچلۇق ئەگمە ئۇي شەكلىدىكى ئامبار، پولات تاختا ئامبار، خىشلىق سىلىندىرسىمان ئامبار، يەر ئاستى كانايسىمان ئامبار، پولات چۇڭقىلىق بېتونلىق تۇرخۇنسىمان ئامبارلارنى سېلىنىپ، ئوراقسىز ساقلاش ئۇسۇلىنى قوللىنىپ ئاشلىق ياكى ياغلىق دانلارنى ساقلىدى. بىخەتەر نەمىلىكىدىكى بۇغدايلارنى ئوراقسىز ساقلاشتا، ئامبار سىغىمچانلىقىدىن پايدىلىنىش ئۇنۇمى لايىھىدىكى سىغىمچانلىقى مىقدارىنىڭ %100نگە يەتتى؛ باشقا خىلدىكى ئاشلىقلارنى ساقلاشتا، ئامبار سىغىمچانلىقىدىن پايدىلىنىش ئۇنۇمى %50تىن %90كىچە يەتتى. ياغلىق داننى دۆڭلەپ قويۇش ئېگىزلىكى ئاشلىقنىڭكىدىن تۆۋەن بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە قىچا، زىغىرنى دۆڭلەپ قويۇش ئېگىزلىكى 2 مېتىر دائىرىسىدە بولۇپ، ئامبارنىڭ سىغىمچانلىقىدىن پايدىلىنىش ئۇنۇمى %40كە يەتتى. ياغلىق ئاپتاپپەرەسسى دۆڭلەپ قويۇش

ئېگىزلىكى 3 مېتىر ئەتراپىدا بولۇپ، ئامبار سىغىمچانلىقىدىن پايدىلىنىش ئۈنۈمى %60كە يەتتى. 80 - يىللاردا، «قوش تۆۋەن» (تۆۋەن ئوكسىگېن، تۆۋەن دورا مىقدارى)، مېخانىكىلىق ھاۋا ئالماشتۇرۇش قاتارلىق ئاشلىق ساقلاش يېڭى تېخنىكىسىنىڭ ئومۇملاشتۇرۇلۇپ ئىشلىتىلىشىگە ئەگىشىپ، بەزى جايلاردا ئۇرۇقلۇق ساقلاش ئامباسىدا، ئاشلىق يۈزى تەكشىلىنىپ، سۇلياۋ يوپۇق يېپىلىپ، ھىم قىلىنىپ ساقلاندى. 1990- يىلىنىڭ ئاخىرىدا، ئاپتونوم رايوندىكى ئامبارلاردا ئۇرۇقلۇق ساقلانغان ئاشلىق، ياغلىق دان ئومۇمىي ساقلانغان ئاشلىق، ياغلىق دان مىقدارىنىڭ %70نى ئىگىلىدى.

(2) ئامبارda قاچىلاپ ساقلاش. 50 - يىللاردا، جايلاردىكى ئۈن، گۈرۈچنىڭ ئامباردا ساقلىنىش مىقدارى كۆپ ئەمەس ئىدى، شۇڭا كۆپىنچە ئامباردا دۆۋىلەپ ساقلىناتتى، ئۈن خالتىسى ئادەتتە 10 قەۋەت، گۈرۈچ خالتىسى ئادەتتە 5 قەۋەت قىلىپ دۆۋىلەپ قويۇلاتتى. 60 — 70 - يىللاردا، جايلاردىكى تەييار ئاشلىقنىڭ ئامباردا ساقلىنىش مىقدارى كۆپەيدى، ئۈن ساقلاشتا كۆپىنچە، «#» خېتى شەكلى بويىچە ھاۋا ئالماشتۇرۇپ دۆۋىلەش ياكى كىچىك دۆۋە قىلىپ دۆۋىلەش شەكلى قوللىنىلىپ ساقلاندى. 80 - يىللاردا، ئۈرۈمچى، قاراماي، قەشقەر، غۇلجا قاتارلىق شەھەرلەردىكى ئۈن، گۈرۈچ ئادەتتە ئامبار سىغىمچانلىقى 2 مىليون 500 كىلوگراملىق ئامبارda 4 چوڭ دۆۋە قىلىپ ساقلاندى، دۆۋىلەر ئوتتۇرىسىدا ھاۋا ئالمىشىش ئۈچۈن بوشلۇق قالدۇرۇلدى. ئۈن خالتىسى دۆۋىسىنىڭ ئېگىزلىكى 24 قەۋەتكە يېتىپ، ئامبار سىغىمچانلىقىدىن پايدىلىنىش ئۈنۈمى %50كە يەتتى؛ گۈرۈچ خالتىسى دۆۋىسىنىڭ ئېگىزلىكى 15 قەۋەتكە يېتىپ، ئامبار سىغىمچانلىقىدىن پايدىلىنىش ئۈنۈمى %60كە يەتتى. ئاز ساندىكى جايلار ئاشلىقنى ئۇزاققىچە قاچىلاپ ساقلىدى، مەسىلەن: شىخۇ ناھىيىسىدىكى ئۆڭكۆر ئامبىرىدا بۇغداي تاغىرى 10 قەۋەت قىلىپ تىزىلىپ ئۇزاققىچە ساقلاندى. 1990- يىلىنىڭ ئاخىرىدا، ئاپتونوم رايوندىكى ئامبارلاردا قاچىلىنىپ ساقلانغان ئاشلىق ئومۇمىي ساقلانغان ئاشلىقنىڭ %6نى ئىگىلىدى.

(3) ئوچۇقچىلىقتا قاچىلاپ ساقلاش. 1954 - يىلدىن باشلاپ، دۆلەت ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ سېتىۋېلىش مىقدارى ۋە ئامبارda ساقلاش مىقدارى زور ھەجىمدە ئېشىپ، ئامبار سىغىمچانلىقى يېتىشمەسلىك زىددىيىتى گەۋدىلىك بولۇپ قالدى. جايلار ئاشلىق نازارىتىنىڭ تەلىپىگە ئاساسەن ئوچۇقچىلىقتا ئاشلىق ساقلاش خىزمىتىنى كۈچەيتتى. ئوچۇقچىلىقتا تاغارغا قاچىلاپ ساقلاش ئۇسۇلى: تاغارغا قاچىلانغان ئاشلىق 8 قەۋەت ئېگىزلىكتە دۆۋىلەپ قويۇلدى، يامغۇر، قاردىن ساقلىنىش ئۈچۈن دۆۋىلەپ قويۇلغان ئاشلىق بورا بىلەن يېپىپ قويۇلدى، دۆۋىلەپ قويۇلغان ئاشلىقنىڭ ئاستىغا شىپال، شېغىل، خىش، كېسەك قاتارلىق نەرسىلەر قويۇلدى، ئېگىزلىكى يەر يۈزىدىن 30 سانتىمېتىر كۆتۈرۈلدى، تۆت ئەتراپىغا سۇ چىقىرىش ئېرىقى ئېلىندى. 1955 — 1956 - يىللىرى، تارباغاتاي ۋىلايىتىنىڭ ئوچۇقچىلىقتا تاغارغا قاچىلاپ دۆۋىلەپ ساقلىغان بۇغدىيى 12 مىليون 900 مىڭ كىلوگرامغا يېتىپ، 126 مىڭ تاغار ئىشلىتىلدى. 1959 - يىلدىن 1962 - يىلغىچە ئاپتونوم رايونىنىڭ سالدۇدىكى ئاشلىق، يېغى ئازلاپ كېتىپ، ئوچۇقچىلىقتا ئاشلىق ساقلانمىدى. 1963 - يىلى، ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشى ئەسلىگە كېلىپ ۋە راۋاجلىنىپ، جايلارنىڭ ئوچۇقچىلىقتا ساقلىغان ئاشلىقى زور مىقدارda ئاشتى. ئۈرۈمچى «1 - ئاۋغۇست» ئۈن زاۋۇتى ئىسكىلاتىنىڭ قورو ئىچىدىكى ئوچۇقچىلىقتا ساقلىغان ئاشلىقى تويۇنغاندىن كېيىن، توختىتىپ قويۇلغان شىنجاڭ ئاشلىق مەكتىپىنىڭ قورۇسى ئىچىدە ئوچۇقچىلىقتا ئاشلىق ساقلاش نۇقتىسىنى تەسىس قىلىپ، قاچىلانغان ئاشلىقنى دۆۋىلەپ ساقلىدى، ھەر بىر دۆۋىسى 150 مىڭ كىلوگرامدىن 350 مىڭ كىلوگرامغىچە بولۇپ، مەزكۇر نۇقتىدا ئەڭ كۆپ بولغاندا 208 مىليون كىلوگرام ئاشلىق ساقلاندى. 80 - يىللاردا، ئوچۇقچىلىقتا قاچىلاپ ئاشلىق ساقلاش ئاساسەن چوڭ، ئوتتۇرا ئاشلىق ئىسكىلاتلىرى ۋە ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىلىدىغان ئاساسلىق رايونلاردىكى ئامبار، پونكىتلارغا مەركەزلەشتى، دۆۋىلەش ئۇسۇللىرىدا، دۆۋىنىڭ ئاستىنىقى بۆلىكى 8 قەۋەت، ئۈستۈنكى بۆلىكى 6 قەۋەت ئېگىزلىكتە، ئۈستى قىرلىق شەكىلدە تىزىلىپ، يانتولۇقى °45تىن °55قىچە قىلىپ ياسالدى، ئۈستىگە

بربزبنت بېچىلدى، ئاستىغا كۆپىنچە سېمونت سۇپا ياسالدى، سۇپا ئۈستىگە خىش، بامبۇك تارىسى قاتارلىق ئەرسىلەر باستۇرۇلغانلىرىمۇ بار، بەزىلىرىگە مۇستەھكەم تەگلىك ئورنىتىلدى. ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ساقلاش - توشۇش شىركىتىنىڭ ئىسكىلاتى ئوچۇقچىلىقتا ئۈزۈنلۇقى 8 مېتىر، كەڭلىكى 4 مېتىر، ئېگىزلىكى 0.5 مېتىر كېلىدىغان مۇقىم سېمونت سۇپا تەگلىكىدىن 196نى ياساپ، ھەر بىر سۇپىغا 100 مىڭ كىلوگرام قاچىلانغان ئاشلىق دۆۋىلىدى. 1984 - يىلدىن باشلاپ تارباغاتاي، ئىلى قاتارلىق يافلىق دان ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرى ئوچۇقچىلىقتا قىچا، ئاپتاپپەرەسنى دۆۋىلەپ ساقلاش ئۇسۇلىنى قوللاندى. مۇڭغۇلكۆزە ناھىيىسى ئوچۇقچىلىقتا ساقلايدىغان ئاشلىق دۆۋىسى تېگىگە تونېل شەكلىدىكى ھاۋا ئالمىشىش ئېغىزى قالدۇرۇپ (مۇقىم سېمونت سۇپا ياسىغاندا، كەڭلىكى 50 سانتىمېتىر كېلىدىغان ھاۋا ئۆتۈش يولىدىن بىرى، كەڭلىكى 15 سانتىمېتىر كېلىدىغان ھاۋا ئۆتۈشۈش يولىدىن ئىككىسى قالدۇرۇلىدۇ، دۆۋىلىگەندە ھەر بىر تاغارنىڭ ئاستىدا ھاۋا ئۆتۈشۈش ئېغىزى قالىدۇ، بۇ، ئاشلىق تېمپېراتۇرىسى، نەملىكىنى تۆۋەنلىتىش رولىنى ئويناپدۇ)، بۇغداي، ئاپتاپپەرەسنى دۆۋىلەپ ساقلاش ئۇسۇلىنى ئومۇملاشتۇردى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايون بويىچە ئوچۇقچىلىقتا ساقلانغان ئاشلىق، يافلىق دان 670 مىليون كىلوگرامغا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە قاچىلانغىنى 40%نى ئىگىلىدى. ئوچۇقچىلىقتا قاچىلىنىپ ساقلانغان ئاشلىق، يافلىق دان ئومۇمىي ساقلانغان ئاشلىق، يافلىق دان مىقدارىنىڭ 9.6%نى ئىگىللىدى.

(4) ئوچۇقچىلىقتا ئوراقسىز ساقلاش. 1954 - يىلى ئىلى ۋىلايىتى ئاشلىق قاچىلانغان تاغار بىلەن ئەتراپىنى توسۇپ ئوتتۇرىغا بۇغداي تۆكۈپ ساقلاش ئۇسۇلىنى قوللىنىشقا باشلىدى. بولۇپمۇ ئاشلىق سېتىۋېلىش مەزگىلىدە، ئاساسىي قاتلام ئاشلىق پونكىتلىرىنىڭ ئامبار سىغىمچانلىقى جىددىي بولغانلىقتىن، بۇ خىل ئۇسۇلنى قوللىنىپ ئاشلىق ساقلاش بىر قەدەر ئومۇملاشتى. 1959 - يىلدىن باشلاپ، تەسىنات - سودا تارماقلىرى ئاشلىق تارماقلىرىغا چېگىتنى ياغ تارتىشقا بۇيرۇپ بەردى، ئاشلىق - ياغ زاۋۇتلىرى تارتىلىش ئالدىدا تۇرغان چېگىتنى زاۋۇت قورۇسىدىكى مەيدانغا ئادەتتە ئېگىزلىكىنى 10 مېتىر ئەتراپىدا قىلىپ دۆۋىلىدى. ئاشلىق نازارىتى 1964 - يىلى، ئاشلىق ساقلاش ئۇچۇن ئىشلىتىلىدىغان تاغارنى ئازايتىش ئۇچۇن، ئوچۇقچىلىقتا بوردىن ياسالغان بادانىدا ئاشلىق ساقلاش ئۇسۇلىنى كېڭەيتتى. ئەينى ۋاقىتتا لياۋنىڭ ئۆلكىسىدىن 3 نەپەر تېخنىك خادىم تەكلىپ قىلىنىپ، ئۇرۇمچى، سانجىدا بوردىن بادالغ ياساپ ئاشلىق ساقلاش ئۇگىنىش كۇرسى ئېچىلىپ، تېخنىك خادىملار تەربىيىلەندى. 1965 - يىلغا كەلگەندە، سانجى، ئۇرۇمچى، قەشقەر، ئىلى، ئاقسۇ قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەردىكى ئاشلىق تارماقلىرى بوردىن بادالغ ياساپ ئاشلىق ساقلاشقا باشلىدى، ئۇرۇمچى «1 - ئاۋغۇست» ئۆن زاۋۇتىنىڭ ئىسكىلاتى بورا بادىنىدىن 68نى ياساپ، 4 مىليون 900 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق ساقلىدى. ساۋەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى بورا بادىنىدىن 40نى، يەنە كېسەكتىن قوپۇرۇلغان بادانىدىن 6نى، سوقما تام بادانىدىن 20نى قوپۇرۇپ، ئۇچۇقچىلىقتا 11 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق ساقلىدى. شىنجاڭنىڭ كىلىماتى قۇرغاق بولغانلىقتىن، بادانىنىڭ قومۇشلىرى ئاسان سۇنۇپ كېتەتتى. قومۇش باشقا ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلاردىن سېتىۋېلىنىپ كىرگۈزۈلۈپ، تەننەرخى يەرلىك بادانىغا قارىغاندا يۇقىرى بولۇپ كەتكەنلىكتىن، قومۇش بورا بادانىدا ئاشلىق ساقلاش پەيدىنپەي ئازلاپ كەتتى، 70 - يىللارنىڭ دەسلىپىگە كەلگەندە پۈتۈنلەي شاللىۋېتىلدى. شۇنىڭدىن كېيىن، ئوچۇقچىلىقتا ئوراقسىز ئاشلىق، يافلىق دان ساقلاشتا ئاساسلىقى يەرلىك بادالغ ۋە ئاشلىق قاچىلانغان تاغارنى قورۇق تام قىلىشقا تايىنىلىپ ئاشلىق ساقلاندى. 80 - يىللاردا، ئاشلىقنىڭ يىلدىن - يىلغا ئېشىشىغا ئەگىشىپ، ئاشلىق يېتىشمەسلىكتىن ئېشىپ قېلىشقا ئۆزگىرىپ، ئوچۇقچىلىقتا ئاشلىق ساقلاش يىلدىن يىلغا ئاشتى. ئىلى، تارباغاتاي، سانجى، قۇمۇل قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى سېمونت يەردە خىش بىلەن 1.5 مېتىر ئېگىزلىكتىكى قورۇق تام قوپۇرۇپ، ئوتتۇرىسىغا بۇغداي ياكى يافلىق ئاپتاپپەرەسنى تۆكۈپ، ھۆل - يېغىندىن ساقلىنىش ئۇچۇن ئۈستىگە بربزبنت يېپىپ ساقلىدى. 1990 - يىلى، ئاشلىق

مەھسۇلاتىنىڭ ئېشىش مەجمى زورىيىپ، دۆلەتنىڭ بەلگىلەپ ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئومۇميۈزلۈك ئورۇندالغاندىن باشقا، يەنە مەخسۇس زاپاس ئاشلىقتىن 768 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سېتىۋېلىندى، ئامبار سىغىمچانلىقى جىددىيلىشىپ كەتكەنلىكتىن، خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ شىنجاڭدا تۇرۇشلۇق قىسىملىرى ۋە باشقا ئورۇنلارنىڭ بىكار تۇرۇپ قالغان ئامبارلىرى ئارىيەت ئېلىنغاندىن سىرت، يەنە ئوچۇقچىلىقتا ئاشلىق ساقلاشنى كېڭەيتىشكە توغرا كەلدى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايون بويىچە ئوچۇقچىلىقتا ئوراقسىز ساقلانغان ئاشلىق، ياغلىق دان ئوچۇقچىلىقتا ساقلانغان ئاشلىق، ياغلىق دانىنىڭ 60%نى، ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق، ياغلىق دان ئومۇمىي مىقدارىنىڭ 4.4%نى ئىگىلىدى.

2) ساقلانغان ئاشلىق (ياغلىق دان)نى تەكشۈرۈش

(1) دائىملىق تەكشۈرۈش. قەرەللىك، قەرەلسىز تەكشۈرۈشتە ئاشلىق، ياغلىق دانىنى ساقلاش مەزگىلىدىكى تېمپېراتۇرا، ئامبارنىڭ تېمپېراتۇرىسى، ئاشلىق (ياغلىق دان) دۆۋىسىنىڭ تېمپېراتۇرىسى، ئاشلىق، ياغلىق دانىنىڭ نەملىكى، ئەخلىتى، رەڭگى، پۇرىقى ۋە ھاشارات چۈشۈش، كۆكىرىپ قېلىش، چاشقان، قۇشقاچلار زىيان سېلىش دەرىجىسى قاتارلىق ئەھۋاللار ئېنىقلاندى، مۇناسىپ بىر تەرەپ قىلىش چارىسىنى قوللىنىش ئاشلىق، ياغلىق دانىنى بىخەتەر ساقلاشقا ھەقىقىي كاپالەتلىك قىلىشنىڭ مۇھىم ھالقىسى. يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىلدە، ئامبار خادىملىرى ساقلانغان ئاشلىقلارنى تەكشۈرۈشتە پۈتۈنلەي كۆرۈش، پۇراش، چىشلەش، تۈتۈپ بېقىش قاتارلىق سەزگۈ ئەزالىرى ئارقىلىق بەلگىلەيتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاشلىقنىڭ تېمپېراتۇرىسىنى تەكشۈرۈشتە، بەزىلىرى تاياق، دەرەخ چۈۋەلىرىنى ئاشلىق دۆۋىسىنىڭ ئاستىغا كۆمۈپ قويۇپ، كېيىن ئۇنى تارتىپ چىقىرىپ قول سېزىمى ئارقىلىق تېمپېراتۇرىنىڭ يۇقىرى - تۆۋەنلىكىنى بەلگىلەيتتى. 1951 - يىلى، ئۆلكە بويىچە ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى تارقاتقان «ئامبارنى ئۈچ كۈندە بىر قېتىم تەكشۈرۈش، ئاشلىقنى بەش كۈندە بىر قېتىم تەكشۈرۈش» تىن ئىبارەت ئاشلىق ئەھۋالىنى تەكشۈرۈش تۈزۈمىنى ئىجرا قىلدى. شۇ يىلى ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى غەربىي شىمال ئاشلىق ئىدارىسىدىن ئاشلىق تېمپېراتۇرىسىنى ئۆلچىگۈچتىن 66نى، قۇرۇق - نەملىك تېرمومېتىرىدىن 24نى ئېلىپ، نۆۋەتلىق ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ ئاشلىق ئامبارلىرىغا تارقىتىپ بەردى، كېيىن جايلار يەنە ئارقا - ئارقىدىن ئاشلىق تېمپېراتۇرا ئۆلچىگۈچ، قۇرۇق - نەملىك تېرمومېتىرىنى سېتىۋالدى. 1955-يىلىغا كەلگەندە، كۆپ ساندىكى ئاشلىق ئامبارلىرى تۈمۈر دەستىلىك ئاشلىق تېمپېراتۇرىسىنى ئۆلچىگۈچ ۋە قۇرۇق - نەملىك تېرمومېتىرىنى ئىشلىتىپ، قەرەللىك ھالدا «ئۈچ تېمپېراتۇرا» (يەنى ئاشلىق دۆۋىسىنىڭ تېمپېراتۇرىسى، ئامبارنىڭ تېمپېراتۇرىسى، ئاتموسفېرا تېمپېراتۇرىسى) ۋە ئامبارنىڭ نەملىك دەرىجىسىنى تەكشۈرەلەيدىغان بولدى. ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق ئامبارلىرىدا ئۈچ تېمپېراتۇرىنى «بىر، ئۈچ، يەتتە» تەكشۈرۈش تۈزۈمى، يەنى خەتەرلىك ئاشلىقنى ھەر كۈنى بىر قېتىم تەكشۈرۈش، يېرىم بىخەتەر ئاشلىقنى ھەر ئۈچ كۈندە بىر قېتىم تەكشۈرۈش، بىخەتەر ئاشلىقنى ھەر يەتتە كۈندە بىر قېتىم تەكشۈرۈش تۈزۈمى ئىجرا قىلىنىدى. ھەر قېتىملىق تەكشۈرۈش نەتىجىسى مەخسۇس ئاشلىق تەكشۈرۈش خاتىرىسى كارتىسىغا يېزىلىپ، ساقلانغان ئاشلىق، ياغلىق دانىنىڭ ئۆزگىرىشى ۋە بىر تەرەپ قىلىنىشى تەھلىل قىلىشنىڭ ئاساسى قىلىنىدى. 1963 - يىلى، ئاشلىق نازارىتى ساقلانغان ئاشلىق، ياغلىق دانىنىڭ «ئۈچ تېمپېراتۇرىسى»نى تەكشۈرۈشتە داۋاملىق تۆۋەندە «بىر، ئۈچ، يەتتە» تەكشۈرۈش تۈزۈمىنى ئىجرا قىلىشنى بەلگىلىدى؛ نەملىكنى تەكشۈرۈشتە، بىرىنچى، تۆتىنچى پەسلىدە كەم دېگەندە ئىككى قېتىم تەكشۈرۈش، ئىككىنچى، ئۈچىنچى پەسلىدە ھەر ئايدا كەم دېگەندە بىر قېتىم تەكشۈرۈش، نەملىكى يۇقىرى ئاشلىق، ياغلىق دانىنى ھەر ۋاقىت تەكشۈرۈش؛ ھاشارات زىيانداشلىقىنى تەكشۈرۈشتە، سالدۇدىكى ئاشلىقنىڭ تېمپېراتۇرىسى 10℃تىن تۆۋەن بولغانلارنى ھەر ئايدا بىر قېتىم تەكشۈرۈش، 10℃تىن 20℃قىچە بولغانلارنى ھەر 10 كۈندە بىر قېتىم تەكشۈرۈش، 20℃تىن يۇقىرى بولغانلارنى ھەر 5 كۈندە بىر قېتىم تەكشۈرۈش ھەمدە بۇنىڭغا بىرلەشتۈرۈپ

مۇناسىپ ھالدا رەڭگى، پۇرىقى، ئەخلىتىنى، كۆكسۈپ ئۆزگىرىپ كېتىش ۋە چاشقان ـ قوشقاچلارنىڭ زىيان سېلىش ئەھۋالىنى تەكشۈرۈشنى تەلەپ قىلدى. ئاپتونوم رايوندىكى كۆپ ساندىكى ئاشلىق ئامبارلىرى، پونكىتلىرى بەلگىلىمە بويىچە قەرەللىك ھالدا تەكشۈردى ھەمدە ئېھتىياجغا ئاساسەن ئاشلىق تېمپېراتۇرا ئۆلچىگۈچنى تولۇقلاپ، ئەملىكنى تەكشۈرۈش ئەسۋابى، غەلۋىر قاتارلىق ئاشلىق ئەھۋالىنى تەكشۈرۈش ئەسۋابلىرىنى سەپلىدى. قۇتۇبى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىسكىلاتى كۆپ يىللاردىن بۇيان «ئۈچ تېمپېراتۇرا» تەكشۈرۈش ئەتىجىسىنى تەپسىلىي خاتىرىلەش، يىل ئاخىرىدا يىللىق ئاشلىق، ياغلىق دانىنى ساقلاشتىكى «ئۈچ تېمپېراتۇرا» نىڭ ئۆزگىرىش سىزىشتا چىڭ تۇرۇپ، ئۇنى شۇ جايىنىڭ ئاشلىق، ياغلىق دانىنى ساقلاش قانۇنىيىتىنى تەتقىق قىلىش، ئىگىلەشنىڭ ئىشەنچلىك ئاساسىغا ئايلاندۇردى. 70 ـ يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا، ئۇرۇمچى، ئىلى، سانجى، تاربا‌غاتاي قاتارلىق جايلاردىكى ئاشلىق ئامبارلىرى ئېلېكترون كۆچمە تېمپېراتۇرا ئۆلچىگۈچنى ئىشلەتسە، تېرمومېتىرنى تېمپېراتۇرا ئۆلچىگۈچ قىلىپ، ئۇنى ئاشلىق دۆۋىسىگە كۆمۈپ قويۇپ، ئامبار سىرتىدا ئاشلىق دۆۋىسىنىڭ تېمپېراتۇرىسىنى تەكشۈردى. 1976 ـ يىلى، قۇمۇل مەمۇرىي مەھكىمە ئاشلىق ئىدارىسىغا بۇ‌ئاستە قاراشلىق ئىسكىلات چۈمكەپ كەم ئوكسىگېنلاشتۇرۇپ ئاشلىق ساقلاش تېخنىكىسىغا ماسلىشىش ئۇچۇن، ئۆزى تېمپېراتۇرا، نەملىك، ھاشارانىنى ئۆلچەيدىغان ئېلېكترونلۇق «ئۇچنى ئۆلچەش ئەسۋابى»نى تەتقىق قىلىپ ياساپ، ھەم يېپىق ئامبارىدا ئىشلىتىپ مۇۋەپپەقىيەت قازاندى. 80 ـ يىللاردا، ئاساسىي قاتلامدىكى ئامبار، پونكىتلار ئومۇمىيۈزلۈك ھالدا تۆمۇر دەستىلىك تېمپېراتۇرا ئۆلچىگۈچ بىلەن ئاشلىق تېمپېراتۇرىسىنى ئۆلچەش، ئۇچ بەلدەملىك تۆمۇر دەستىلىك ئەۋرىشكە ئالغۇچ، غەلۋىر، زىياندىش ھاشارانلارنى تازىلىغۇچ، غەلۋىر، تارازا، نەملىك ئۆلچىگۈچ قاتارلىق ئاشلىق تەكشۈرۈش ئەسۋابلىرىنى سەپلىدى، قىسمەن چوڭ، ئوتتۇرا تىپتىكى ئاشلىق ئىسكىلاتلىرى ئېلېكترونلۇق تېمپېراتۇرا ئۆلچىگۈچنى سەپلىدى. 1986 ـ يىلى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ساقلاش ـ توشۇش باشقارمىسى شىنجاڭ ماشىنىسازلىق تەتقىقات ئورنى بىلەن ھەرلىشىپ PN تىپلىق تۆمۇر دەستىلىك ئېلېكترونلۇق تېمپېراتۇرا ئۆلچىگۈچنى تەتقىق قىلىپ ياسىدى، ئۇ ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ـ ياغ يۆتكەش پونكىتىدا سىناق تەرىقىسىدە ئىشلىتىلىپ مۇۋەپپەقىيەت قازىنىلدى ھەمدە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى تەشكىللىگەن پەن تېخنىكىلىق باھالاش ئارقىلىق، ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرىدا ئومۇملاشتۇرۇلۇپ قوللىنىلدى. ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ساقلاش ـ توشۇش شىركىتى Z80 يەككە تاختىلىق كومپيۇتېرنى ئاساسىي گەۋدە قىلغان ئاشلىق تېمپېراتۇرىسىنى مىكرو تەكشۈرۈش سىستېمىسىنى تەتقىق قىلىپ ياساپ مۇۋەپپەقىيەت قازاندى، ئاپتونوم رايوندا كومپيۇتېر تېخنىكىسى زاپاس ئاشلىقنىڭ تېمپېراتۇرىسىنى ئۆلچەشتە تۇنجى قېتىم ئىشلىتىلدى. بۇ تېمپېراتۇرىنى ئۆلچەش سىستېمىسىدا مەركۇر شىركەت ئىسكىلاتىدىكى 16 كورپۇس ئامبارنىڭ 12 سىڭ 480 نۇقتىسى ئۆلچەش نۇقتىسى قىلىنىپ، كومپيۇتېر تىزگىنلەش ئۈيىدە تۇرۇپ بارلىق ئاشلىقنىڭ تېمپېراتۇرىسى تەكشۈرۈلدى ھەمدە تەكشۈرۈش نەتىجىسى جەدۋەل قىلىنىپ بېسىپ چىقىرىلدى. شۇ يىلى بۇ سىستېما ئاپتونوم رايونلۇق پەن ـ تېخنىكا كومىتېتى ئۈيۈشتۇرغان باھالاشتىن ئۆتتى ھەمدە ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ پەن ـ تېخنىكا نەتىجىلىرى بويىچە 3 ـ دەرىجىلىك مۇكاپاتىغا ئېرىشتى. 1987 ـ يىل 10 ـ ئاينىڭ 1 ـ كۈنىدىن باشلاپ، ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرى سودا مىنىستىرلىكى تارقاتقان «ئاشلىق، ياغ ساقلاش تېخنىكا قائىدىسى (سىناق نۇسخا)» دىكى ساقلانغان ئاشلىقنى قەرەللىك تەكشۈرۈش مۇددىتى توغرىسىدىكى بەلگىلىمە (جەدۋەل: 3 — 10غا قارالسۇن) نى ئىجرا قىلىپ، تەكشۈرۈش نەتىجىسىنى ئۆز ۋاقتىدا تەكشۈرۈش خاتىرە دەپتىرىگە تىزىملاپ، ئۇنى ئاشلىق ئەھۋالىنى داۋاملىق كۆزىتىش، تەھلىل قىلىشنىڭ ئاساسى قىلدى. 1990 ـ يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايوندىكى ھەر دەرىجىلىك ئامبار، پونكىتلار ساقلانغان ئاشلىقنى قەرەللىك ھالدا تەكشۈرۈش تۈزۈمىنى قاتتىق ئىجرا قىلىپ، ساقلانغان ئاشلىقنىڭ بىخەتەرلىكى جەھەتتە ئاكتىپ رول ئوينىدى.

ساقلانغان ئاشلىقنى قەرەللىك تەكشۈرۈش مۇددىتى

جەدۋەل: 3 — 10

ساقلانغان ئاشلىق تۈرلىرى	ئۇيۇق تېمپېراتۇرا نى تەكشۈرۈش		ئەملىكنى تەكشۈرۈش	زىياندا ش ھاشاراتنى تەكشۈرۈش		رەڭگى، پۈرىقى ۋە كۆكسۈرۈپ قېلىش، چاشقان، قۇشقاچلارنىڭ ئەۋالىنى تەكشۈرۈش
	ساقلانغان ئاشلىق تېمپېراتۇرىسى ℃ 15تىن تۆۋەن (℃ 15تىن ئۈزۈلمىگەن ئاشلىق)	ئاشلىق تېمپېراتۇرىسى ℃ 15تىن يۇقىرى		ئاشلىق تېمپېراتۇرىسى ئەھۋالى	تەكشۈرۈش مۇددىتى	
بىخەتەر ئاشلىق	15 كۈندە بىر قېتىم	10 كۈندە بىر قېتىم	ھەر پەسلەدە بىر قېتىم	℃ 5 تىن ℃ 15قىچە	ھەر ئايدا بىر قېتىم	سول تەرەپتىكى تەكشۈرۈش مۇددىتى بويىچە تەكشۈرۈلىدۇ
يېرىم بىخەتەر ئاشلىق	10 كۈندە بىر قېتىم	5 كۈندە بىر قېتىم	ھەر ئايدا بىر قېتىم	℃ 16تىن ℃ 25قىچە	15 كۈندە بىر قېتىم	
خەتەرلىك ئاشلىق	5 كۈندە بىر قېتىم	بىر كۈندە بىر قېتىم	ھەر ۋاقىت ئۆلچەش	℃ 25تىن يۇقىرى	7 كۈندە بىر قېتىم	

(2) ئەتىياز پەسلىدە ئومۇمىيۈزلۈك تەكشۈرۈش. شىنجاڭنىڭ قىش پەسلى سوغۇق بولۇپ، كىرىم قىلىنغان ئاشلىق، ياغلىق داننىڭ ئەملىكى بىخەتەر ئەملىكتىن يۇقىرى بولسىمۇ ساقلىغىلى بولىدۇ؛ قىش - ئەتىياز ئارىلىقىدا تېمپېراتۇرا تېز ئۆرلەپ كېتىدۇ، ئامبارداىكى ئاشلىق، ياغلىق دان ئاسانلا قىزىپ كۆكسۈرۈپ قالىدۇ. 1954 - يىلدىن 1990 - يىلىغىچە، ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرى ھەر يىلى 3 - ئايدىن 5 - ئايغىچە ئەتىياز پەسلىلىك مۇداپىئە پائالىيىتىنى قانات يايدۇرۇپ، ئامباردىكى ئاشلىق، ياغلىق داننىڭ سۈپىتىنى ئومۇمىيۈزلۈك تەكشۈرۈپ، خەتەرلىك ئاشلىق، ياغلىق داننى نۆۋەتلىق بىر تەرەپ قىلىپ، بىخەتەر ساقلاشقا ھەقىقىي كاپالەتلىك قىلدى. 50 - يىللاردا ۋە 60 - يىللارنىڭ دەسلىپىدە ئامبارلار بىر قەدەر ئاددىي، ئامباردىكى ئاشلىق ئاز ئىدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇغداي ئاساس قىلىناتتى، قاتناش شارائىتىنىڭ چەكلىمىسى تۇپەيلىدىن، نۆۋەتلىق تەكشۈرۈلەتتى، بولۇپمۇ ئامبار ئەھۋالىنى تەكشۈرۈشكە ئەھمىيەت بېرىلەتتى. 1954- يىلى ئەتىياز پەسلىدە، ئۆلكىدىكى ئاشلىق تارماقلىرى غەربىي شىمال ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «ئاشلىق ساقلاش خىزمىتىنى كۈچەيتىش توغرىسىدىكى يولىيورۇقى»نىڭ روھىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، دەرىجىمۇ دەرىجە ئەتىياز پەسلىدە مۇداپىئە كۈرۈش خىزمەت گۇرۇپپىلىرىنى تەشكىللىدى، بۇ خىزمەت گۇرۇپپىلىرى ئاساسىي قائىلام ئامبارلاغا بېرىپ ئاشلىق، ياغلىق داننى ۋە ئامبار، مەيدانىدا يىغىلىپ قالغان قارلارنى تازىلاش ۋە ئۆزگىرىدىن تامچە ئۆتۈش قاتارلىق ئەھۋاللارنى ئومۇمىيۈزلۈك تەكشۈرۈپ، بايقالغان مەسىلىلەرنى ۋاقتىدا بىر تەرەپ قىلدى. 1959 - يىلدىن باشلاپ، دۆلەت ئامبارلىرى تەكشۈرۈلگەندىن باشقا، يەنە گۇڭشې - ئەترەتلەرنىڭ ئومۇمىيۈزلۈك تەكشۈرۈشىگە يارەم بېرىلدى. 1960 - يىلى ئەتىيازدا، ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرى دۆلەتنىڭ جەمئىي 469 مىليون كىلوگرام ئاشلىق، ياغلىق دېنىنى ئومۇمىيۈزلۈك تەكشۈردى، بۇنىڭ ئىچىدە نۆۋەتلىق بىخەتەر بىر تەرەپ قىلىنغىنى 228 مىليون كىلوگرامغا يەتتى؛ گۇڭشې - ئەترەتلەرگە يارەملىشىپ ئومۇمىيۈزلۈك تەكشۈرۈلگەن ئاشلىق 55 مىليون 840 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە بىخەتەر بىر تەرەپ قىلىنغىنى 5 مىليون 840 مىڭ كىلوگرامغا يەتتى. 1964 - يىلى ئەتىياز پەسلىدە، شىمالىي شىنجاڭ رايونىدا قارا ئاشلىق ھوسۇلى يىغۇۋېلىنغاندا ئەملىكى يۇقىرى بولغانلىقى ۋە ئوچۇقچىلىقتا ساقلانغانلىقى، يامغۇر - قاردا

نەملىشىپ كەتكەنلىكى تۇپەيلىدىن، خەتەرلىك ئاشلىق ئامبارىدىكى ئاشلىقنىڭ 95% . 35نى ئىگىلىدى. ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى بۇ مۇناسىۋەت بىلەن ئىككى قېتىم «ئاشلىق ساقلاش خىزمىتىنى كۈچەيتىش توغرىسىدا بولىيورۇق» چىقاردى، ئاشلىق نازارىتى مەخسۇس تېلېفون بىغىنى چاقىرىپ، ئەتىياز پەسىللىك ئاشلىق ساقلاش خىزمىتىنى ئورۇنلاشتۇردى. بايىنغولىن قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلار ۋە غۇلجا، شىخۇ، قۇتۇبى، گۈما قاتارلىق ناھىيىلەردە ھۆكۈمەت رەھبەرلىرىنىڭ قوماندانلىقىدىكى ئاشلىق ساقلاش كومىتېتى ياكى رەھبەرلىك گۇرۇپپىلىرى قۇرۇلدى. ئۈرۈمچى، ئىلى، سانجى، بايىنغولىن قاتارلىق 13 ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەردىكى ئاشلىق ئىدارىلىرى 307 كادىرنى ئاجرىتىپ، 77 ئاشلىق ساقلاش خىزمەت گۇرۇپپىسىنى تەشكىللىدى، بۇ خىزمەت گۇرۇپپىلىرى ئاساسىي قاتلام ئاشلىق پونكىتلىرىغا بېرىپ، ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ 993 مىليون كىلوگرام ئاشلىق، ياغلىق دانىنى ئومۇميۈزلۈك تەكشۈردى، بۇ، ئامبارىدىكى ئاشلىق، ياغلىق دان ئومۇمىي مىقدارىنىڭ 4% . 87نى ئىگىلىدى. كۆپ قىسىم خەتەرلىك ئاشلىق، ياغلىق دان بىخەتەر بىر تەرەپ قىلىندى. لېكىن شىمالىي شىنجاڭ رايونىدا 26 مىليون 650 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق كۆكىرىپ قالدى، بۇنىڭ ئىچىدە كۆكىرىپ قىلىش نىسبىتى 5% بولغانلىرى 21 مىليون 620 مىڭ كىلوگرامغا، كۆكىرىپ قىلىش نىسبىتى 5%تىن 10%كىچە بولغانلىرى 5 مىليون 30 مىڭ كىلوگرامغا يەتتى. ئاقسۇ، ئونسۇ، كۇچا، قاغىلىق قاتارلىق ناھىيىلەردىكى ئاشلىق تارماقلىرى يېزىلارنىڭ 257 چوڭ ئەترەتنىڭ 6 مىليون 720 مىڭ كىلوگرام خەتەرلىك ئاشلىقنى تەكشۈرۈپ بىر تەرەپ قىلىشىغا ياردەم بەردى.

1965 - يىلدىن باشلاپ، ئەتىياز پەسىللىك ئاشلىق ساقلاش پائالىيىتىدە شىمالىي شىنجاڭ رايونىدىكى نەملىكى يۇقىرى كۆممىقوناقنى تەكشۈرۈپ بىر تەرەپ قىلىش مۇھىم نۇقتا قىلىندى. 1971 - يىل 2 - ئايدا، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى ئاشلىق ئىدارىسى كۇنەس، قورغاس، غۇلجا، توققۇزتارا، بورتالا، جىڭ، شىخۇ، ساۋەن قاتارلىق ناھىيىلەردىكى 18 ئاشلىق پونكىتى ۋە 27 ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىگە خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىپ، نەملىكى يۇقىرى كۆممىقوناقتىن 66 مىليون كىلوگرام تەكشۈردى، بۇنىڭ ئىچىدە ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرى دۆلەتكە ۋاكالىتەن ساقلىغىنى 45 مىليون كىلوگرامغا يېتىدۇ. بۇ ۋاكالىتەن ساقلانغان كۆممىقوناقلار ئوچۇقچىلىقتا باشاق پېتى دۆۋىلىنىپ، ئاستىغا سېلىنچا سېلىنمىغان، ئۈستىگە يېپىنچا يېپىلمىغان بولغاچقا، كۆپ ساندىكى مەيداندا كۆممىقوناقلار كۆكىرىپ قىلىش ئەھۋالى كۆرۈلگەن. بۇ قېتىمقى تەكشۈرۈش جەريانىدا، قورغاس ناھىيىلىك ئىنقىلابىي كومىتېتلا ئامما‌نى تەشكىللەپ ۋاكالىتەن ساقلانغان نەملىكى يۇقىرى كۆممىقوناقنى ھاۋا ئۆتۈشتۇرۇپ دۆۋىلىگەن، گۈڭشې ئەزالىرى ئۆزلىرىنىڭ ياغاچ، كىگىز، پالاز، سۇلياۋ يوپۇقلىرىنى ئېلىپ چىقىپ سېلىنچا ۋە يېپىنچا قىلىپ، ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىنىڭ كۆممىقوناقلىرىنى ياخشى ساقلىغانلىقتىن، زىيان تارتماي بولغان. 3 - ئاينىڭ 5 - كۈنى، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى ئاشلىق ئىدارىسى قورغاس ناھىيىسىدە شىمالىي شىنجاڭدىكى 8 ناھىيىلىك ئىنقىلابىي كومىتېت ئىشلەپچىقىرىشقا قوماندانلىق قىلىش گۇرۇپپىسى ۋە ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ مەسئۇللىرى قاتناشقان كۆممىقوناقنى ساقلاش ئىش ئورنى يىغىنى ئېچىپ، بۇ ناھىيىنىڭ تەجرىبىسىنى كېڭەيتتى.

1976 - يىلدىن كېيىن، ئەتىياز پەسىللىك ئاشلىق ساقلاش پائالىيىتى ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ مەركىزىي خىزمىتىگە ئايلاندى، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ تەلىپى بويىچە، ئەتىياز پەسلىدە ئاشلىق ساقلاش رەھبەرلىك گۇرۇپپىلىرى دەرىجىمۇ دەرىجە قۇرۇلۇپ، ئۆز رايونى، ئۆز ئورنىنىڭ ئەتىياز پەسىللىك ئاشلىق، ياغلىق دانىنى ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرۈش خىزمىتىگە مەسئۇل قىلىنىپ، «ئامبار بولغانلىكى يەرگە چوقۇم بېرىش، ئاشلىق بولسىلا چوقۇم تەكشۈرۈش، تەكشۈرۈشتە چوقۇم ئۆزۈل - كېسىل بولۇش، بىر تەرەپتىن تەكشۈرۈپ، يەنە بىر تەرەپتىن بىر تەرەپ قىلىش» پرىنسىپى بويىچە خىزمەتلەر قانات يايدۇرۇلدى. مەسىلە ئېغىر بولغان جايلارغا يەنە ئاشلىق ساقلاش تېخنىك خادىملىرى نۇقتىدا تۇرۇشقا ئەۋەتىلىپ، بىر تەرەپ قىلىشقا ياردەم بېرىلدى. 1978 - يىلدىن كېيىن، قاتناش شارائىتىنىڭ

ياخشىلىنىشىغا ئەگىشىپ، ئەتىياز پەسىللىك ئاشلىق ساقلاشنى ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرۈشتە ئامبار بولغانلىقى يەرگە چوقۇم بېرىش تەلىپى ئەمەلگە ئېشىشقا باشلىدى. 80 - يىللاردا يېزىلاردا ئائىلىنى بىرلىك قىلغان ئىشلەپچىقىرىش ھۆددىگەرلىك مەسئۇلىيىتە تۈزۈمى يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، ئاپتونوم رايوندىكى دۆلەت ئاشلىق، ياغلىق دان ئامبارلىرى زور ھەجمىدە كۆپەيدى، يېزىلاردىكى ساقلانغان ئاشلىقتا دېھقان ئائىلىلىرى ئاساس قىلىنىپ، ئەتىياز پەسىللىك ئاشلىق ساقلاشتا دۆلەت ئامبارلىرىلا تەكشۈرۈلۈپ، يېزىلاردىكى ئاشلىق، ياغلىق دان تەكشۈرۈلمىدى. 1986 - يىلى ئەتىياز پەسلىدە، سودا مىنىستىرلىكىنىڭ «مەملىكەت بويىچە ئاشلىق، ياغنى ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرۈشنى قانات يايدۇرۇش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى»غا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى سالدۇ ئاشلىق، ياغ مىقدارى كۆپ بولغان 6 ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەردىكى 24 ناھىيە، شەھەرگە ئىككى خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتتى، بۇ خىزمەت گۇرۇپپىلىرى 76 ئاشلىق، ياغ ئامبىرى، پونكىتى ۋە 18 ئىجارىگە ئېلىنغان خۇسۇسىي ئامبار ھەم خەلق دۆلەتكە ۋاكالىتەن ساقلاش نۇقتىسىنى نۇقتىلىق تەكشۈردى؛ ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى (باشقارمىلىرى) 86 ئادەمنى ئاجرىتىپ، 20 خىزمەت گۇرۇپپىسى تەشكىللەپ، ئۆزىگە تەۋە ناھىيە، شەھەرلەردىكى 658 ئاشلىق، ياغ ئامبىرى، پونكىتىنى ئومۇميۈزلۈك تەكشۈردى، بۇنىڭ ئىچىدە ئىلى ۋىلايىتىدىكى ئاشلىق تارماقلىرى 410 نەچچە ئادەم (قېتىم) نى تەشكىللەپ، 8 ناھىيىدىكى 132 ئاشلىق، ياغ ئامبار، پونكىتىنى ئومۇميۈزلۈك تەكشۈردى. تارباغاتاي ۋىلايەتلىك، سانجى ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىلىرى يەنە ھەر قايسى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىنى گىرەلەشتۈرۈپ تەكشۈرۈشكە تەشكىللىدى. ئاپتونوم رايون بويىچە جەمئىي ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرۈلگەن ئاشلىق، ياغلىق دان 1 مىليارد 573 مىليون كىلوگرامغا يەتتى، ھەر خىل تەدبىرلەر قوللىنىلىپ، ۋاقتىدا بىر تەرەپ قىلىنغان نەملىكى يۇقىرى ئاشلىق، ھاشارات چۈشكەن ئاشلىق 178 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرۈلگەن ئاشلىق ئومۇمىي مىقدارىنىڭ 11.32٪ىنى ئىگىلىدى.

1987 - يىلى كۈزدە، شىمالىي شىنجاڭ رايونىنىڭ كىلىماتى نورمالسىز بولۇپ، يامغۇر - قار كۆپ يېغىدى، ھوسۇل يېغقاندا كۆممىقونىقانلىق نەملىكى يۇقىرى بولۇپ، ساقلاش قىيىنغا توختىدى. ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى 12 - ئاينىڭ 3 - كۈنى ۋە 29 - كۈنى ئىككى قېتىم تېلېگراممىلا ئارقىلىق «ئاشلىق، ياغ ساقلاش خىزمىتىنى كۈچەيتىش توغرىسىدا جىددىي ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى. 12 - ئاينىڭ بېشىدا (ئۇنىڭدىن يىللاردىكىدىن ئۇچ ئاي ئىلگىرى)، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ۋە ئالاقىدار ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىدا ئاشلىق ساقلاش ئىشخانىسى قۇرۇلدى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئىدارە باشلىقى، باشقارما باشلىقلىرىدىن تەركىب تاپقان ئۇچ خىزمەت گۇرۇپپىسىنى تەشكىللەپ، ۋىلايەت، ئوبلاستلارغا ئاشلىق ساقلاش خىزمىتىنى تەكشۈرۈش ۋە ئۇنىڭغا يېتەكچىلىك قىلىشقا ئەۋەتتى. كېيىنكى يىلى 1 - ئايدا، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى پارتكۇرۇپپىسىنىڭ شۇجىسى مۇئاۋىن رۇئۇ خىزمەت گۇرۇپپىسىنى باشلاپ سانجى، بورتالا، شىخەنزە، ئىلىدىن ئىبارەت 4 ۋىلايەت، ئوبلاستقا بېرىپ ئاشلىق ساقلاش خىزمىتىنى تەكشۈردى. ئالتاي، ئىلى ۋىلايەتلىك پارتكومىلارنىڭ شۇجىلىرى كۆپ قېتىم ئاساسىي قاتلام ئاشلىق پونكىتلىرىغا بېرىپ، ئاشلىق ساقلاش خىزمىتىنى تەكشۈردى. قورغاس ناھىيىلىك پارتكومنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى لو سۈگۈك ئاشلىق پونكىتىدا ئۇزۇن مۇددەت تۇرۇپ، ئاپتوموبىللارنى ئورۇنلاشتۇرۇشقا قوماندانلىق قىلىپ، قۇرۇتۇش مۇنارىسىنىڭ نورمال ھەرىكىتىگە كاپالەتلىك قىلدى. غۇلجا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئاشلىق ساقلاش ئىشخانىسىغا كېچە - كۈندۈز دىجورنىلىك قىلىشقا ئادەم قويۇپ، مەخسۇس تېلېفون ئورناتتى. بۇ ئىشخانا باھار بايرىمى مەزگىلىدىمۇ ئارام ئالمىدى. بۇ قېتىمقى ئەتىياز پەسلىلىك ئاشلىق ساقلاش خىزمىتى ھەر دەرىجىلىك پارتىيە - ھۆكۈمەت رەھبەرلىرىنىڭ ئەھمىيەت بېرىشى ئارقىسىدا ئېلىپ بېرىلدى، شىمالىي شىنجاڭ رايونىدىكى ئاشلىق تارماقلىرى 234 ئادەم (قېتىم) نى ئاجرىتىپ، ئاشلىق ساقلاشنىڭ ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرۈشكە قاتناشتۇرغاندىن باشقا، ھەر مىللەت ئاشلىق ئىشچى - خىزمەتچىلىرى بۇ ئىشقا پۈتۈن كۈچى بىلەن ئاتلاندى.

قۇرۇتۇش، يېيىتىش، ھاۋا ئۆتۈشتۇرۇش، يۆتكەش (تارقاقلاشتۇرۇپ بىر تەرەپ قىلىش) قاتارلىق چارىلار ئارقىلىق، نەملىكى يۇقىرى كۆمىسقوناق خەتەردىن قۇتۇلۇپ، ئېغىر دەرىجىدە ئاشلىق كۆكىرىپ قىلىش ئەھۋالى سادىر بولمىدى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى 1988 - يىل 9 - ئايدا غۇلجا ناھىيىسىدە ئاپەتكە قارشى تۇرۇپ ئاشلىق ساقلاش بويىچە تەقدىرلەش يىغىنى ئېچىپ، غۇلجا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى قاتارلىق 8 ئىلغار گورۇن ۋە ئىلى ژىلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىسىدىكى خۇاڭ يىڭلىن قاتارلىق 11 ئىلغار شەخسنى تەقدىرلىدى ۋە مۇكاپاتلىدى.

1988 - يىلدىن 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە، ھەر يىلى ئەتىياز پەسىللىك ئاشلىق ساقلاشنى ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرگەندە، يەنە ئىلمىي ئۇسۇلدا ئاشلىق ساقلاش سەۋىيىسى ۋە ساقلاش قائىدە - تۈزۈمىنى ئىجرا قىلىش ئەھۋالى تەكشۈرۈلۈپ، ئەتىياز پەسىللىك ئاشلىق ساقلاش خىزمىتى يېڭى سەۋىيىگە كۆتۈرۈلدى. بۇ ئۈچ يىلدا ئاپتونوم رايون بويىچە جەمئىي 2144 ئادەم (قېتىم) ئەتىياز پەسىللىك ئاشلىق، ياغىنى ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرۈش خىزمىتىگە قاتناشتى، ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرۈلگەن ئاشلىق، ياغ جەمئىي 4 مىليارد 363 مىليون كىلوگرامغا، تەكشۈرۈپ چىقىلغان مەسىلە بار ئاشلىق، ياغلىق دان 383 مىليون كىلوگرامغا يەتتى، ئۆز ۋاقتىدا ئامبارنى يەڭگۈشلەش، قۇرۇتۇش قاتارلىق كۆپ خىل ئۇسۇللارنى قوللىنىپ بىر تەرەپ قىلىش ئارقىلىق، ئاشلىق، ياغلىق داننىڭ بىخەتەر ساقلىنىشىغا كاپالەتلىك قىلدى.

3) ئامبارداىكى ئاشلىقنىڭ تېمپېراتۇرىسى ۋە نەملىكىنى تۆۋەنلىتىش

ئاشلىق، ياغلىق داننىڭ ساقلىنىش مەزگىلىدىكى تېمپېراتۇرىسى ۋە نەملىكىنىڭ يۇقىرى - تۆۋەن بولۇشى — ئۇنىڭ ساقلىنىش مەزگىلىدە سۇيىتىنىڭ ئۆزگىرىپ كېتىشىگە تەسىر كۆرسىتىدىغان ئاساسلىق ئامىل. شىنجاڭ تېپىك چوڭ قۇرۇقلۇق كىلىماتىغا تەۋە بولۇپ، ھۆل - يېغىن مىقدارى ئاز، كىلىماتى قۇرغاق، قىش پەسلى سوغۇق، شۇڭا ئاشلىق، ياغلىق داننى بىخەتەر ساقلاشقا پايدىلىق. لېكىن، شىنجاڭنىڭ يېرى كەڭ، كىلىمات پەرقى چوڭ، بولۇپمۇ شىمالىي شىنجاڭ رايونىدا يۇقىرى مەھسۇلاتلىق كۆزلۈك ئاشلىق سورتى كېڭەيتىلگەندىن كېيىن، ھوسۇل ئېلىش مەزگىلى كېچىكىپ كېتىپ، نەملىكى يۇقىرىلاپ، قىرو چۈشۈش مەزگىلى مۇددەتتىن بۇرۇن يېتىپ كەلگەنلىكتىن ياكى يامغۇر - قار كۆپرەك ياغقان يىللاردا، كۆزلۈك ئاشلىقنىڭ پىشىش دەرىجىسى ناچارلىشىپ، نەملىكى تېخىمۇ يۇقىرىلاپ كەتكەنلىكتىن، بىخەتەر ساقلاشقا ناھايىتى زور قىيىنچىلىقلارنى ئېلىپ كېلىدۇ. شۇڭا، ئاشلىق، ياغلىق داننى ساقلاشتا تېمپېراتۇرا، نەملىكنى مۇۋاپىق چۈشۈرۈش ئىنتايىن مۇھىم مەسىلىگە ئايلاندى. 40 يىلدىن بۇيان قوللىنىلغان تېمپېراتۇرا، نەملىكنى چۈشۈرۈش تەدبىرلىرى ئاساسەن تۆۋەندىكىچە:

(1) ئاپتاپقا سېلىش، توڭلىتىش، ئۇرۇش 50 - يىللاردىن 60 - يىللارنىڭ بېشىغىچە، شىمالىي شىنجاڭ رايونىدا يەر كۆپ، ئادەم ئاز بولغانلىقتىن، بۇغداي ھوسۇلىنى يىغىشتا ئاساسلىقى ئادەم كۈچىگە تايىنىلاتتى، زەربىدارلىق بىلەن يىغۇالغىنى بىلەن خامان تېپىشكە ئۇلگۈرەلمەي، دائىم قىشتا خامان تېپىشكە ئادەتلىنىپ قالغانىدى، بۇنىڭ بىلەن غەللە - پاراق ئېلىنغان ۋە سېتىۋېلىنغان بۇغداي نەملىكىنىڭ يۇقىرى بولۇپ كېتىشىنى كەلتۈرۈپ چىقىراتتى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا بەزى كېيىنرەك پىشىدىغان كۆمىسقوناق، ئاق قوناقلارنىڭ نەملىكىمۇ يۇقىرى بولۇپ كېتەتتى. بۇ خىل نەملىكى يۇقىرى ئاشلىقنىڭ نەملىكىنى تۆۋەنلىتىشتە، قىش پەسلىدە يېيىپ، توڭلىتىش ئۇسۇلى قوللىنىلاتتى، ياز پەسلىدە ئاپتاپقا سېلىپ، قۇرۇتۇش ئۇسۇلى قوللىنىپ بىر تەرەپ قىلىناتتى. ئاشلىق قىزىپ كەتسە ئامبار يۆتكىلىپ، ئاشلىق ئۇرۇلۇپ، تېمپېراتۇرا تۆۋەنلىتىلەتتى. 1951 - يىلىنىڭ كېيىنكى يېرىمىدا، ئۇرۇمچى شەھىرى، سانجى ناھىيىسى، گۈما ناھىيىسىدىكى ئاشلىق ئامبارلىرىدا ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ ساقلانغان ئاشلىق قىزىپ كۆكىرىپ قېلىش ئەھۋالى كۆرۈلدى. شۇڭا، ئۇلۇكلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، جايلاردىكى ئاشلىق ئامبارلىرىدىن بارلىق كۈچنى سەپەرۋەر قىلىپ، قىزىپ كەتكەن ساقلانغان ئاشلىقنى ئۇرۇپ

تېمپېراتۇرىنى تۆۋەنلىتىشنى تەلەپ قىلدى. 1954 - يىلى ئۇلۇكئىلىك ئاشلىق نازارىتى جايلاردىن ئەملىكى ئۇلۇچەمدىن ئېشىپ كەتكەن خەتەرلىك ئاشلىقنى ئۇرۇش، تاسقاش، ئاپتاپقا يېيىش قاتارلىق ئۇسۇللارنى قوللىنىپ بىر تەرەپ قىلىشنى تەلەپ قىلدى. 1956 - يىلدىن 1958 - يىلغىچە، ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرى ئامبارنى يۆتكەش، ئۇرۇپ دۇڭلەش، ئاپتاپقا سېلىش قاتارلىق ئۇسۇللارنى قوللىنىپ خەتەرلىك ئاشلىق، ياغلىق داندىن جەمئىي 200 مىليون كىلوگرامنى بىر تەرەپ قىلدى. 1959 - يىل 1 - ئايدا، غۇلجا شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى كۆممىقوناقنى توڭلىتىپ شامالدىتىپ نەملىكىنى تۆۋەنلىتىش تەجرىبىسىنى ئىشلەپ، نەملىكى %1. 18 بولغان كۆممىقوناقنى ئامبار سىرتىدىكى بىربزىنت ئۈستىگە نېپىز قىلىپ يېيىپ، ھەر ئىككى سائەتتە بىر قېتىم ئۇرۇپ دۇڭلەپ، كېچىسى قىزۇ چۈشۈشنىڭ ئالدىنى ئېلىپ بۇرا بىلەن يېپىپ قويدى، تېمپېراتۇرا ℃8تىن ℃10قىچە بولغان ئەھۋالدا 7 كۈن توڭلىتىپ شامالدىتىپ، نەملىكىنى %14. 6كە تۆۋەنلەتتى. 1960 - يىلدىن 1963 - يىلغىچە، ئاپتونوم رايون بويىچە توڭلىتىش، شامالدىتىش، ئۇرۇش قاتارلىق ئۇسۇللار قوللىنىلىپ تېمپېراتۇرا، نەملىك تۆۋەنلىتىلىپ بىر تەرەپ قىلىنغان خەتەرلىك ئاشلىق، ياغلىق دان 301 مىليون كىلوگرامغا يەتتى. بۇنىڭدىن باشقا، ئاشلىق تارماقلىرى يەنە ئىقتىسادىي تەدبىرلەرنى قوللىنىپ، ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرى ۋە دېھقانلارنى تەدبىر قوللىنىپ، دۆلەتكە نەملىكى تۆۋەن بولغان ئاشلىق، ياغلىق دانىنى سېتىپ بېرىشكە يېتەكلىدى، بۇمۇ نەملىكنى تۆۋەنلىتىشتىكى مۇھىم بولۇنۇش بىرى بولدى. 1965 - يىلى، تەرەب بىرلەشمە جۇمھۇرىيىتى (ھازىرقى مىسىر) گە كۆممىقوناق ئېكسپورت قىلىشقا ماسلىشىش ئۈچۈن، ئومۇمەن نەملىكى %14كە تۆۋەنلىتىلگەن ھەر بىر كىلوگرام كۆممىقوناق باھاسىغا سىرتتىن 4لى پۇل قوشۇپ بېرىش بەلگىلەندى. بۇ چارىنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويغان شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بېكتۆەنى يېزا ئىگىلىك 7 - شى، يېزا ئىگىلىك 8 - شىلىرىدىكى تۆەن - مەيدانلار ئومۇمىيۈزلۈك ھالدا كۆممىقوناقنى سېتىشتىن ئىلگىرى شامالدىتىپ، ئېكسپورت قىلىدىغان كۆممىقوناقنىڭ سۈپىتىگە ھەقىقىي كاپالەتلىك قىلدى. 1979 - يىلى كۆممىقوناقنى سېتىۋېلىشقا قارىتا ئۇلچەم بويىچە ھېسابلاپ، نەملىكى ئۇلچەمدىن %1 يۇقىرى بولسا، باھانى %2 تۆۋەنلىتىش؛ ئۇلچەمدىن %1 تۆۋەن بولسا، باھانى %2 ئاشۇرۇش چارىسى يولغا قويۇلدى، بۇ ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرى ۋە دېھقانلارنىڭ سېتىپ بېرىلىدىغان كۆممىقوناقنىڭ نەملىكىنى ئۆزلۈكىدىن تۆۋەنلىتىشىدە ئىلگىرى سۈرۈش رولىنى ئويناندى.

1977 - يىل 9 - ئايدا كۈندىس ناھىيىسى 1312 مو كۆممىقوناق يېرىدە شاختا تۇرغۇزۇپ پوستىنى سويۇپ نەملىكىنى تۆۋەنلىتىش تەجرىبىسى ئېلىپ باردى. بۇنىڭ كونكرېت ئۇسۇلى مۇنداق بولدى: كۆممىقوناق يىغىلىشتىن 10 — 15 كۈن ئىلگىرى، كۆممىقوناق باشاقلىرىنىڭ پوستى سويۇۋېتىلىپ، كۆممىقوناقنىڭ دېنىغا بۇاستە كۈن نۇرى چۈشۈرۈپ پىشۇرۇلدى. تەجرىبە قىلىنغاندىن كېيىن يىغىۋېلىنغان كۆممىقوناقنىڭ ئوتتۇرىچە نەملىكى %19 بولۇپ، نورمال پىشقان كۆممىقوناقنىڭ نەملىكىگە قارىغاندا 7 پىرسەنت پۈتۈنتى تۆۋەنلىدى. 1978 - يىلى بۇ ناھىيىدە كۆممىقوناقنى شېخىدا تۇرغۇزۇپ پوستىنى سويۇپ نەملىكىنى تۆۋەنلىتىش كۆلىمى 8300 موغا كۆپەيدى، نەملىكنى تۆۋەنلىتىش ئۇنۇمىمۇ بىر قەدەر روشەن بولدى. لېكىن كۆممىقوناقنى يىغىش پەسلىدە ئەمگەك كۈچى جىددىي بولۇشقا ئوخشاش سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن، بۇ تەجرىبىنىڭ نەتىجىسى ئايرىم ناھىيىلەردە كىچىك كۆلەمدە كېڭەيتىلگەندىن باشقا، تېخىمۇ زور دائىرىدە كېڭەيتىلمىدى.

70 - يىللارنىڭ كېيىنكى مەزگىلىدە، مېخانىك قۇرۇتۇش، ھاۋا ئۆتۈشتۇرۇش ئۇسۇلىنىڭ كېڭەيتىلىپ قوللىنىلىشىغا ئەگىشىپ، ئېلېكتر كۈچى بولمىغان چەت - يىراق جايلاردىن باشقا جايلاردا، ئاپتاپقا سېلىپ قۇرۇتۇش، توڭلىتىش، ئۇرۇش پەيدىنپەي تېمپېراتۇرا، نەملىكنى تۆۋەنلىتىشنىڭ قوشۇمچە ئۇسۇلىغا ئايلىنىپ قالدى.

(2) تەبىئىي ھاۋا ئۆتۈشتۇرۇپ نەملىكنى تۆۋەنلىتىش　60 - يىللارنىڭ دەسلىپىدە، شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بېكتۆەنى يېتىشتۇرگەن قوش شالغۇتلاشتۇرۇلغان كۆممىقوناق يېگى سورتى

شىمالىي شىنجاڭ رايونىدا ئومۇمىيۈزلۈك كېڭەيتىلدى. بۇ سورتنىڭ ئالاھىدىلىكى دېنى چوڭ، مەھسۇلات مىقدارى يۇقىرى بولۇپ، شىنجاڭنىڭ ئاشلىق ئومۇمىي مەھسۇلاتىنى ئۆستۈرۈشتە بۆسۈش خاراكتېرلىك رول ئويناندى، لېكىن ئۆسۈش مەزگىلى ئۇزۇن، يېغىش مەزگىلى كېيىن، نەملىكى يۇقىرى بولغانلىقتىن، ئۇنى ساقلاشقا پايدىسىز ئامىللارنى ئېلىپ كەلدى. مېخانىك قۇرۇتۇش مۇئەسسەسلىرى كەم بولغان شارائىتتا، نەملىكى يۇقىرى كۆممىقوناق باشاقلىرىنى زەربىدارلىق بىلەن دېھقىنى ئايرىپ ئامبارغا كىرگۈزگەندە كۆكىرىپ سۈپىتى ئۆزگىرىپ كېتىش ساۋۇقىنى قوبۇل قىلىشقا توغرا كېلەتتى، شۇنىڭ بىلەن كۆممىقوناق ئىشلەپچىقىرىدىغان رايونلار پەيدىنپەي كۆممىقوناقنى باشاق پېتى دۆڭلەپ ساقلاپ، تەبىئىي ھاۋا ئۆتۈشتۇرۇپ نەملىكىنى تۆۋەنلىتىش ئۇسۇلىنى تېپىپ چىقتى. 1965 - يىلى، توققۇزتارا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئالدى بىلەن چۈشۈق لاپاستىن 8نى ياساپ، ھەر بىر لاپاسقا كۆممىقوناق باشاقلىرىدىن 70 مىڭ كىلوگرامدىن 100 مىڭ كىلوگرامغىچە دۆڭلىدى، كۈنەس، قورغاس، غۇلجا قاتارلىق ناھىيىلەردىكى ئاشلىق تارماقلىرىمۇ ئارقا-ئارقىدىن چۈشۈق، قومۇش لاپاس ۋە چۇنچىسمان ئامبارىدىن پايدىلىنىپ، كۆممىقوناقنى باشاق پېتى ساقلىدى. شىمالىي شىنجاڭدىكى ئاساسلىق كۆممىقوناق ئىشلەپچىقىرىدىغان ناھىيىلەردىكى ئاشلىق تارماقلىرى يەنە ھازىرچە دۆلەت ئامبىرىغا كىرگۈزۈلمىگەن نەملىكى يۇقىرى كۆممىقوناقنىڭ مىقدارىنى ئېنىقلىغاندىن كېيىن، ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرى بىلەن توختام ئىمزالاپ، بىر قىسىم ساقلاش ھەققىنى ئالدىن تۆلەپ، ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىنىڭ باشاق پېتى ۋاكالىتەن ساقلىشىغا ھاۋالە قىلدى. 1970 - يىلى، شىمالىي شىنجاڭ رايونىدىكى كۆممىقوناق مەھسۇلاتىنىڭ ئېشىش ھەجمى بىر قەدەر زور بولۇپ، ۋاكالىتەن ساقلاشقا ھاۋالە قىلىنغان مىقدارى كۆپەيدى، ساقلاش ئۇسۇلى قېلىپلاشمىغانلىقى، بىر قەدەر كۆپ مەسىلىلەر ساقلانغانلىقى تۈپەيلىدىن، ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرى دۆلەت ئۈچۈن ۋاكالىتەن ساقلاپ بېرىشنى خالىمىدى. 1971 - يىل 3 - ئايدا، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئاشلىق ئىدارىسى قورغاس ناھىيىسىدە كۆممىقوناقنى ئوچۇقچىلىقتا باشاق پېتى ساقلاش تەجرىبىسىنى دەسلەپكى قەدەمدە خۇلاسىلىدى، 9 - ئايدا يەنە شىخۇ ناھىيىسىدە 8 ژىلايەت، ئوبلاست، 14 ناھىيە ۋە شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىڭتۈەنى ۋەكىللىرى قاتناشقان يىغىن چاقىرىپ، كۆممىقوناقنى ئوچۇقچىلىقتا باشاق پېتى ساقلاش تەجرىبىسىنى يەنمۇ ئىلگىرىلەپ خۇلاسىلەپ كېڭەيتتى، كۆممىقوناقنى باشاق پېتى ئوچۇقچىلىقتا دۆڭلەشتە، تاللاش، ئايتاپقا سېلىش، دۆڭلەشتىن ئىبارەت ئۈچ ئۆتكەلنى ياخشى ئىگىلەش، دۆڭنىڭ كەڭلىكى ئادەتتە 1.5 مېتىردىن ئېشىپ كەتمەسلىك تەلىپىنى ئوتتۇرىغا قويدى، يەنە دۆڭنىڭ ئاستىغا سېلىنچا سېلىش، دۆڭنىڭ ئۈستىنى ياخشى يېپىش، ئۈستىدىن سۇ ئۆتمەيدىغان، ئاستى نەملىشىپ كەتمەيدىغان بولۇشنى تەلەپ قىلدى. يېغىندىن كېيىن، جايلار يېغىننىڭ روھىنى ئەستايىدىل ئىزچىللاشتۇرۇپ، باشاقلىق كۆممىقوناقنى ئىمكانقەدەر كۆپرەك سېتىۋېلىپ، ئۈزى ساقلاپ، كۆممىقوناقنى ئوچۇقچىلىقتا باشاق پېتى ساقلاشنى نەملىكى يۇقىرى كۆممىقوناقنىڭ نەملىكىنى تۆۋەنلىتىشنىڭ مۇھىم ئۇسۇللىرىدىن بىرىگە ئايلاندۇردى. ئەمەلىيەت بۇ خىل تەبىئىي ھاۋا ئۆتۈشتۇرۇش ئۇسۇلى ئارقىلىق نەملىكى تۆۋەنلىتىلگەن كۆممىقوناقنىڭ يەرلىك ئۇسۇل قوللىنىلىپ قۇرۇتۇلغان ياكى مېخانىك قۇرۇتۇلغان كۆممىقوناقتا قارىغاندا ئەسلىدىكى خۇسۇسىيىتىنى ساقلاپ قېلىشقا تېخىمۇ پايدىلىق بولىدىغانلىقىنى، ئۇزاققىچە ساقلاشقا تېخىمۇ پايدىلىق بولىدىغانلىقىنى ئىسپاتلىدى. شىمالىي شىنجاڭدىكى كۆممىقوناق ئىشلەپچىقىرىلىدىغان ئاساسلىق ناھىيىلەردىكى ئاشلىق پونكىتلىرى دائىملىق كۆممىقوناقنى ئوچۇقچىلىقتا باشاق پېتى ساقلاش دۆڭلىرىنى پائال ياساپ چىقتى، ھەر بىر دۆڭنىڭ ئېگىزلىكى ئادەتتە 0.5 مېتىر، كەڭلىكى 1.2 — 1.5 مېتىرغىچە بولۇپ، ئۇزۇنلۇقى چەكلەنمىدى.

80 - يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا، يۇگوسلاۋىيىدىن كىرگۈزۈلگەن «SC — 704» كۆممىقونىقى قوش شالغۇتلاشتۇرۇلغان كۆممىقوناقتا قارىغاندا تېخىمۇ يۇقىرى ھوسۇل بېرىدىغان، تېخىمۇ يېگى سورت سۈپىتىدە شىمالىي شىنجاڭ رايونىدا كەڭ كۆلەمدە كېڭەيتىلدى، بۇ خىل كۆممىقوناقنى يېغىش مەزگىلى كېيىن ۋە

نەملىكى تېخىمۇ يۇقىرى بولسىمۇ، لېكىن جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى كۆممىقوناقنى ئوچۇقچىلىقتا باشاق پېتى ساقلاش تەجرىبىسىنى توپلىغانلىقتىن، ئۇنىڭ ئۈستىگە ھەرخىل قۇرۇتۇش مۇئەسسەسلىرى كۆپەيگەنلىكتىن، نەملىكى يۇقىرى كۆممىقوناقنىڭ نەملىكىنى تۆۋەنلىتىش مەسلىسى بىر قەدەر ياخشى ھەل قىلىندى. 1987 - يىلى كۆممىقوناقتىن مول ھوسۇل ئېلىندى، شىمالىي شىنجاڭ رايونىدا كۆممىقوناقنى يىغىش پەسلىدە قار ئارىلاش يامغۇر ياغقانلىقتىن، كۆممىقوناقنىڭ نەملىكى يۇقىرىلاپ %40تىن ئېشىپ كەتتى، ئىلى، سانجى، تارباغاتاي، بورتالا قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى كۆممىقوناقنى ئوچۇقچىلىقتا باشاق پېتى دۆۋىلەپ ساقلاشنى پائال كېڭەيتتى، مۇشۇنداق ساقلانغان كۆممىقوناقنىڭ ئومۇمىي مىقدارى 112 مىليون كىلوگرامغا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئىلى ۋىلايىتىنىڭ 75 مىليون كىلوگرامغا يەتتى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، كۆممىقوناقنى ئوچۇقچىلىقتا باشاق پېتى دۆۋىلەپ ساقلاش يەنىلا شىمالىي شىنجاڭ رايونىدا نەملىكى يۇقىرى كۆممىقوناقنى ساقلاشنىڭ ئاساسىي شەكلى بولۇپ قالدى.

(3) ماشىنىلىق قۇرۇتۇش　50 - يىللارنىڭ ئاخىرقى مەزگىلىدە، سوۋېت ئىتتىپاقىدىن يۆتكىلىشچان كوزىباس قۇرۇتۇش ماشىنىسىدىن 9ى كىرگۈزۈلۈپ، ئۈرۈمچى، غۇلجا، سانجى قاتارلىق جايلاردا يۆتكەپ ئىشلىتىلدى. بۇ ماشىنىنىڭ كۈندىلىك قۇرۇتۇش ئىقتىدارى 9 تونىنا بولۇپ، ۋاقىتلىق جىددىي ئېھتىياجغا ناقابىل تۇرغىلى بولاتتى. 1958- يىلى غۇلجا شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئامبىرى يېرىم ماشىنىلاشقان قول بىلەن چۆرۈيدىغان قۇرۇتۇش ماشىنىسىنى ياساپ، نەملىكى يۇقىرى كۆممىقوناقنى قۇرۇتتى، ئىلى، تارباغاتاي، سانجى قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلاردىكى بەزى ئاشلىق پونكىتلىرىمۇ ناھايىتى تېزلىكتە تەقلىد قىلىپ ياساپ پايدىلانغان بولسىمۇ، لېكىن ئەمگەك سىجىللىقى زور، قۇرۇتۇش ئىقتىدارى تۆۋەن بولغانلىقتىن، ئومۇمىيۈزلۈك كېڭەيتىلمىدى. 1962 - يىلدىن كېيىن، شىمالىي شىنجاڭ رايونىدىكى كۆممىقوناق مەھسۇلاتى ناھايىتى تېز ئاشتى، سېتىۋېلىنغان كۆممىقوناقنىڭ نەملىكى يۇقىرى بولغاچقا ساقلاش قىيىن بولدى. ئۈرۈمچى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى قوبۇل قىلغان شىمالىي شىنجاڭدىن يۆتكەپ كىرگۈزۈلگەن زور مىقدارداكى نەملىكى يۇقىرى كۆممىقوناقنىڭ نەملىكى ئادەتتە %18، ئەڭ يۇقىرى بولغاندا %28كە يەتتى، ھەر سائىتىگە 2 تونىنا قۇرۇتىدىغان كىچىك تىپتىكى مۇنارسىمان قۇرۇتۇش ماشىنىسى ۋە كوزىباس قۇرۇتۇش ماشىنىسىدىن تولۇق پايدىلىنىپ قۇرۇتۇلغاندىن باشقا، زور مىقدارداكى ئادەم كۈچى، ماددىي كۈچ سەرپ قىلىپ ۋاقىتلىق يەرلىك قۇرۇتۇش كېڭى سېلىپ كۆممىقوناقنى قۇرۇتۇشقا توغرا كەلدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا كۆممىقوناق ئىشلەپچىقىرىدىغان جايلاردىكى ئاساسىي قاتلام ئاشلىق تارماقلىرىمۇ يەرلىك قۇرۇتۇش كېڭىدىن پايدىلىنىپ كۆممىقوناقنى قۇرۇتۇپ، نەملىكى يۇقىرى كۆممىقوناقنىڭ يۆتكىلىشىنى ئىمكانقەدەر ئازايتتى. 1964 - يىلى ئۈرۈمچى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى كۈنىگە 400 تونىنا قۇرۇتىدىغان مۇنارسىمان قۇرۇتۇش ماشىنىسىنى ئورنىتىپ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈردى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئەسلىدىكى كىچىك قۇرۇتۇش مۇنارىنى ياخشىلىدى. شۇنىڭ بىلەن ئىككى مۇنارنىڭ كۈندىلىك قۇرۇتۇش ئومۇمىي ئىقتىدارى ئازكەم 500 تونىنىغا يېتىپ، يۆتكەپ كىرگۈزۈلگەن كۆممىقوناقنى قۇرۇتۇش مەسلىسى ئاساسىي جەھەتتىن ھەل قىلىندى. 1965- يىلى، غۇلجا، قورغاس، كۈنەس، شىخۇ، قۇتۇبىدا كۈندىلىك قۇرۇتۇش ئىقتىدارى 60 تونىدىن 120 تونىغىچە بولغان كىچىك تىپتىكى مۇنارسىمان قۇرۇتۇش ماشىنىسى ئورنىتىلىپ، ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىنىڭ نەملىكى يۇقىرى قىسمەن كۆممىقوناقنى قۇرۇتۇش مەسلىسى ھەل قىلىندى. 1970 - يىلى كۆممىقوناقتىن مول ھوسۇل ئېلىنىپ، قۇرۇتۇش مۇئەسسەسلىرى ئېھتىياجنى قانداۋۇلماي قالدى، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت سودا ئىدارىسى شاڭخەيدە ئىشلەنگەن كىچىك تىپتىكى سوسىپىنزىيىلىك ھاۋا ئېقىمى قۇرۇتۇش ماشىنىسى چېرتيوژنى كىرگۈزدى، سانجى ئوبلاستلىق ئاشلىق ماشىنىسازلىق زاۋۇتى ئەۋرىشكە ماشىنىسىنى ئىشلەپچىقارغاندىن كېيىن، سانجى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىسكىلاتى ئەملىي ئىشلەپچىقىرىش تەجرىبىسى ئېلىپ بارىدى، بۇ ماشىنىنىڭ نەملىكنى تۆۋەنلىتىش ئىقتىدارى ناچار ۋە چېچىلىپ كېتىش، توكۇلۇپ كېتىش،

سۈرئىتى ئاستا بولۇش، دان ئاسان يېرىلىپ كۆيۈپ كېتىدىغان بولغاچقا، ئۇنى ئومۇميۈزلۈك كېڭەيتىشكە مۇمكىن بولمىدى. 1971 - يىلى باھار بايرىمىدا، شىخۇ ناھىيىلىك پارتكوم، ناھىيىلىك ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ ئاساسلىق رەھبەرلىرى ئۆزلىرى بۇڭاستە تۆتۆپ، بازار - يېزىلاردىكى 13 مىڭ ئادەمنى سەپەرۋەر قىلىپ، يەرلىك قۇرۇتۇش كېڭىدىن پايدىلىنىپ كۆممىقوناقنى قۇرۇتتى ياكى يول، مەيدانلاردا كۆممىقوناقنى ئاپتاپقا سېلىپ، ئەملىكى يۇقىرى كۆممىقوناقنى خەتەردىن قوتۇلدۇرۇپ قالدى. 1976 - يىلى، قاراماي شەھىرى كۆنىگە 200 تونىنا قۇرۇتىدىغان ھاۋا ئېقىمى قۇرۇتۇش مۇنارىسىنى ئورنىتىپ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۇرۇپ، يۆتكەپ كىرگۈزۈلگەن ئەملىكى يۇقىرى كۆممىقوناقنىڭ ئەملىكىنى تۆۋەنلىتىش مەسلىسىنى دەسلەپكى قەدەمدە ھەل قىلىپ، ساقلاش بېسىمىنى پەسەيتتى. ئاپتونوم رايون شۇ يىلدىن باشلاپ، جياڭسۇ ئوڭلىسىنىڭ تەجرىبىسىنى ئۆگىنىپ، كۆممىقوناق مەركەزلىك ئىشلەپچىقىرىلىدىغان رايونلاردا خىش بىلەن قوپۇرۇلغان ئېغىتما ئوقۇرلۇق قۇرۇتۇش ماشىنىسىنى ئومۇملاشتۇردى. 1983 - يىلغىچە، ئاپتونوم رايون بويىچە جەمئىي ئېغىتما ئوقۇرلۇق قۇرۇتۇش ماشىنىسىدىن 43ى ياسىلىپ، كۈندىلىك قۇرۇتۇش ئىقتىدارى 3300 تونىنغا يەتتى. ساۋەن، گۈچۈڭ ناھىيە بازارلىرىدىكى ئاشلىق ئىسكىلاتلىرى تەنتەق قىلىش ئارقىلىق ئېغىتما ئوقۇرلۇق قۇرۇتۇش ماشىنىسىنى قوش قەۋەتلىك ۋە ئۈچ قەۋەتلىك قىلىپ ئۆزگەرتىپ، ھەر كۈنى ئەملىكى يۇقىرى كۆممىقوناقتىن 100 نەچچە تونىنا قۇرۇتۇپ، ئەملىكىنى 9% تۆۋەنلەتتى. 1978 - يىلى، ئۈرۈمچى شەھىرىدىلا قۇرۇتۇش مۇنارىسىدىن پايدىلىنىپ، يۆتكەپ كىرگۈزۈلگەن ئەملىكى يۇقىرى كۆممىقوناقتىن 41 مىليون 390 مىڭ كىلوگرام قۇرۇتۇلدى. 1982 - يىلى، ئىلى ژىلايىتىنىڭ قورغاس ناھىيىسىدىكى لوسىگۇڭ ئاشلىق پونكىتى سائىتىگە 15 تونىنا كۆممىقوناق قۇرۇتىدىغان چوڭ تېپتىكى قۇرۇتۇش مۇنارىسىنى ياساپ، ئىلى ژىلايىتىدە كۆممىقوناقنىڭ ئەملىكىنى تۆۋەنلىتىش مەسلىسىنى ھەل قىلىشتا مۇھىم رول ئويناندى. 1987 - يىلى قىش پەسلىدە، شىمالىي شىنجاڭ رايونىدا ئېلىنغان كۆممىقوناقنىڭ ئەملىكى ئومۇمەن 27%تىن 35%كىچە بولدى، ئەڭ يۇقىرى بولغاندا 40%تىن ئارتۇق بولدى، جايلار باشاق دۆۋىلىرىنى پائال كېڭەيتكەندىن باشقا، بارلىق قۇرۇتۇش مۇئەسسەسلىرىنى ئىشقا سېلىپ كۆممىقوناقنى قۇرۇتتى. ئىلى ژىلايىتىدىلا كۆممىقوناقتىن 55 مىليون كىلوگرام قۇرۇتۇلدى، بۇنىڭ ئىچىدە لوسىگۇڭ ئاشلىق پونكىتى قۇرۇتۇش مۇنارىدا كۆممىقوناقتىن 25 مىليون كىلوگرام قۇرۇتۇلدى. كۆممىقوناقنىڭ ئەملىكىنى تۆۋەنلىتىش مەسلىسىنى يەنمۇ ئىلگىرىلەپ ھەل قىلىش ئۈچۈن، 1988 - يىلى يەنە ئۈرۈمچى شەھىرى، غۇلجا شەھىرى، غۇلجا ناھىيىسى، شىخۇ ناھىيىسىدە چوڭ، ئوتتۇرا تېپتىكى قۇرۇتۇش مۇنارىسىدىن 4ى سېلىندى، جىمىسار، قۇتۇبى، بۇرۇلتوقاي، بورتالا، باي، موڭغۇلكۈرە، ساۋەن، جىڭ قاتارلىق ناھىيە (شەھەر)لەردە كىچىك تېپتىكى قۇرۇتۇش مۇنارىدىن 11ى سېلىنىپ، كۈندىلىك قۇرۇتۇش ئىقتىدارىدىن جەمئىي 2000 تونىنا كۆپەيتىلدى، مېخانىك قۇرۇتۇش ئەملىكى يۇقىرى كۆممىقوناقنىڭ ئەملىكىنى تۆۋەنلىتىشنىڭ ئاساسىي يولىغا ئايلاندى.

(4) مېخانىكىلىق ھاۋا ئۆتۈشتۇرۇش 1977 - يىلى ئۈرۈمچى، ئىلى، سانجى قاتارلىق ژىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەردىكى ئاشلىق ئامبارلىرى كۆپ تۈرۈبىلىق شامالدۇرغۇچ كىرگۈزۈپ، قىسمەن قىزىپ كەتكەن ئاشلىقنىڭ تېمپېراتۇرىسى ۋە ئەملىكىنى تۆۋەنلىتىشكە ئىشلەتتى. تۈرپان ناھىيىلىك ئاشلىق ئىسكىلاتى شامالدۇرغۇچنى ئىشلىتىپ ئوچۇقچىلىقتا ساقلانغان ئەملىكى يۇقىرى ئاق قوناقنى مېخانىكىلىق يول بىلەن شامالدىتتى، ھەر ئايدا 2 قېتىم، ھەر قېتىمدا 4 سائەت شامالدىتىپ، قىش پەسلىدە ئاشلىق دۆۋىسى تېمپېراتۇرىسىنىڭ ھاۋا تېمپېراتۇرىسى بىلەن بىردەك بولۇشىغا كاپالەتلىك قىلدى ھەمدە ئەملىكىنى تۆۋەنلەتتى، بىر قىشتا، ئاق قوناقنىڭ ئەملىكىنى 3%. 17تىن 4%. 12كە تۆۋەنلەتتى. 1978 - يىلى، توققۇزتارا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى سېمونت يەرگە ھاۋا ئۆتۈشتۇرۇش يولى ئېچىپ، ئۇستىنى سىم تور بىلەن يېپىپ، ئەملىكى يۇقىرى كۆممىقوناقنى 50 سانتىمېتىر قىلىپ دۆۋىلەپ، شامالدۇرغۇچ بىلەن ئوچاقتىكى

ئىسسىق ھاۋانى بىۋاستە ئاشلىق دۆۋىسىدىكى ھاۋا ئۆتۈشتۈرۈش يولىغا كىرگۈزۈپ، بىر قېتىمدا نەملىكنى 10% تۆۋەنلەيتتى. 80 - يىللارغا قەدەم قويغاندىن كېيىن، جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى مېخانىكىلىق يول بىلەن ھاۋا ئۆتۈشتۈرۈپ تۆۋەن تېمپېراتۇرا بىلەن ساقلاش تېخنىكىسىنى كېڭەيتتى. سانجى، ئىلى، ئۈرپان، قۇمۇل قاتارلىق جايلاردىكى ئاشلىق ئامبارلىرى ئامبار ئاستىغا ھاۋا ئۆتۈشتۈرۈش ئېرىقى ئېچىپ، شامالدۇرغۇچ سەپلەپ، قەرەللىك ھالدا مېخانىكىلىق شامالدىتىپ، ئامباردىكى ئاشلىق دۆۋىسىنىڭ تۆۋەن تېمپېراتۇرىسىنى ئۈزاققىچە ساقلىدى ھەمدە ئاشلىقنىڭ نەملىكىنى تۆۋەنلەتتى. 1984 - يىلى، ئاپتونوم رايون بويىچە مېخانىكىلىق ھاۋا ئۆتۈشتۈرۈشكە ئوخشاش ئىلمىي ئۇسۇللارنى قوللىنىش ئارقىلىق، تۆۋەن تېمپېراتۇرىدا چۈمكەپ ساقلانغان ئاشلىق 230 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، ئاشلىق، ياغلىق دان ئومۇمىي مىقدارىنىڭ 14.92%نى ئىگىلىدى.

1987 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا، سانجى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى شەھەر - بازار ئىسكىلاتى بىلەن ماناس ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئىككىنچى ئاشلىق ئىسكىلاتى كۆممىتوناقنى كۆچلۈك شامالدىتىپ نەملىكنى تۆۋەنلىتىشنى سىناق قىلدى. بۇنىڭ كونكرېت ئۇسۇلى مۇنداق: تىك شەكىللىك پولات تۆۋرۈكلۈك، تورلۇق ئامبار ياسىدى. ئۇنىڭ دىئامېتىرى 3 مېتىر، ئېگىزلىكى 7.4 مېتىر بولۇپ، ھاۋا ئۆتۈشۈپ تۇرۇش ئىقتىدارىغا ئىگە بولۇپ، ئوتتۇرىسىغا ھاۋا ئۆتۈش ئېغىزى ئورۇنلاشتۇرۇلغان، ئۇنىڭغا 30 مىڭ كىلوگرام كۆممىتوناقنى قاچىلىغىلى بولىدۇ. مەركەزدىن قاچما شامالدۇرغۇچنى ئىشلىتىپ، ئۇدا 42 سائەت ھاۋا ئۆتۈشتۈرگەندە نەملىك 8% تۆۋەنلەيدۇ، 1989 - يىلى ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ساقلاش - يۆتكەش شىركىتى بىر كورپۇس سوۋېت پاسوندىكى ئامبارنىڭ تاملىرىغا ئىسسىقلىق ئايرىش قاتلىمى قويۇپ، تورۇسقا ئىسسىقتىن ساقلىنىش تاختىسىنى ئورۇنلاشتۇردى، ئىشىك - دېرىزىنى ھەملەپ، دېرىزە شەكلىدىكى ھاۋا تەڭشىگۈچتىن 8نى قۇراشتۇردى، بۇنىڭ بىلەن شىنجاڭ بويىچە تۇنجى ھاۋا تەڭشىگۈچلۈك تۆۋەن تېمپېراتۇرىلىق ئامبار بارلىققا كېلىپ، 1 مىليون 300 مىڭ كىلوگرام خالتىلىق گۈرۈچ ساقلاندى، ئامبارنىڭ تېمپېراتۇرىسى دائىم 15℃تىن تۆۋەن بولۇپ، ساقلانغان گۈرۈچنىڭ سۈپىتى ياخشى تۇردى. شۇنىڭ بىلەن ئوخشاش مەزگىلدە، سانجى، بايىنغولىن، ئىلى، قەشقەر، قۇمۇل قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلاردىكى ئاساسىي قاتلام ئاشلىق ئامبارلىرىمۇ ئامبارنى ئۆزگەرتىپ، ئۇنى تۆۋەن تېمپېراتۇرىلىق ئامبار ئۇلچىمىگە يەتكۈزۈپ، گۈرۈچ، ئۇن قاتارلىق تەييار ئاشلىقلارنى ساقلىدى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە تۆۋەن تېمپېراتۇرىلىق ئامبارلارنىڭ سىغىمچانلىقى 50 مىليون كىلوگرامغا يەتتى. 1990 - يىلى، خوشئوت ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىسكىلاتى ۋە ئۇچ ئاساسىي قاتلام ئاشلىق پونكىتىدا بەش كۈچلۈك مېخانىكىلىق شامال ئۆتكۈزۈش مۇئەسسەسىنى ئورناتتى ھەمدە شامال يولىغا 6000 كىلوۋاتلىق توك سىمى قۇراشتۇرۇپ، شامال يولىنىڭ ھاۋاسىنى ئىسسىتىپ 6℃تىن 8℃قىچە ئۆرلەتتى، تېمپېراتۇرا 0℃تىن تۆۋەن بولسىمۇ شامال ئۆتكۈزۈپ نەملىكنى تۆۋەنلىتىپ، نەملىكنى تۆۋەنلىتىش ئۇنۇمىنى ئۆستۈردى. كۈچلۈك شامال ئۆتكۈزۈپ نەملىكنى تۆۋەنلەتكەندىن كېيىنكى كۆممىتوناقنىڭ سۈپىتى ياخشى، ساقلاشقا ئاسان بولدى. بۇ خىل ئۇسۇل ئاساسىي قاتلام ئاشلىق پونكىتلىرىنىڭ ئىشلىتىشىگە باب كەلدى. يىل ئاخىرىغىچە، ئاپتونوم رايون بويىچە كۈچلۈك مېخانىكىلىق شامال ئۆتكۈزۈپ قۇرۇتۇش مۇئەسسەسىدىن 20سى قۇرۇلدى.

4) ھىم چۈمكەپ ساقلاش

ئاشلىق، ياغلىق دانىنى ساقلاش مەزگىلىدە، ئامبار، ئاشلىق دۆۋىلىرى ۋاقتىدا ھىم چۈمكەلىسە ئاشلىق دۆۋىلىرى ئىچىدىكى ئوكسىگېن مىقدارىنى تۆۋەنلەتكىلى ھەم ئۇزاق مۇددەت تۆۋەن تېمپېراتۇرىدا ساقلاپ، ھاشارات، زەمبۇرۇغلارنىڭ پەيدا بولۇشىدىن ساقلىنىپ، ئاشلىقنى بىخەتەر ساقلاش مەقسىتىگە يەتكىلى بولىدۇ.

50 - يىللارنىڭ كېيىنكى مەزگىلىدە، جايلار ئاشلىقنى تۆۋەن تېمپېراتۇرىدا ھىم چۈمكەپ ساقلاش

ئۇسۇلىنى كېڭەيتتى. 1959 - يىلى قىش پەسلىدە، چىرا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىسكىلاتى 2 مىليون كىلوگرام كۆممىقوناقنى ئامباردىن سىرتقا يۆتكەپ توشلاتتى، ئاشلىقنىڭ تېمپېراتۇرىسى 0℃قا چۈشكەندىن كېيىن، رەتلەپ ئامبارغا كىرگۈزۈپ، ئۈستىگە قۇم خالتىلىرىنى يېپىپ، ئىشىك - دېرىزىنى ھىملەپ، ئاشلىق دۆۋىسىنى تۆۋەن تېمپېرتۇرىدا بىر يىل ساقلىدى، بۇ جەريانداا كۆكىرىپ كېتىش، ھاشارات چۈشۈش ئەھۋالى كۆرۈلمىدى. بۇ ئامباردا 1960 - يىلى قىش پەسلىدە يەنە تۆۋەن تېمپېراتۇرىدا ھىم چۈمكەش ئارقىلىق 10 مىليون كىلوگرام كۆممىقوناق ساقلىنىپ، ياخشى ئونۇم ھاسىل قىلىندى. شۇ مەزگىلدە، بەزى ئاساسىي قاتلام ئاشلىق پونكىتلىرى تۆۋەن تېمپېراتۇرىدا ھىم چۈمكەش ئۇسۇلىنى قوللىنىپ بۇغداي ساقلىدى. 70 - يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىغا كەلگەندە، جايلار قوللانغان چۈمكەش ئۇسۇلى بىر قەدەر ئاددىي بولۇپ، ئادەتتە خىش، كېسەك بىلەن كۆپ ساندىكى ئىشىك - دېرىزىلەر ئېتىۋېتىلدى ياكى پاختىلىق مىلەڭزە بىلەن ئىشىك - دېرىزىلەر ھىم چۈمكەلدى. ئاز ساندىكى ئورۇنلارلا ئىشىك - دېرىزىنى ھىم چۈمكەش بىلەن بىرگە قۇم ياكى باشقا ئاشلىق خالتىلىرى بىلەن ئاشلىقنى يېپىش ئۇسۇلىنىمۇ قوللاندى. 1976 - يىلى قۇمۇل ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسىغا بۇاسىتە قاراشلىق ئىسكىلات ئاپتونوم رايوندا تۇنجى قېتىم ئامبارنىڭ ئىشىك - دېرىزىلىرىنى، تورۇسنى ۋە ئاشلىق يۈزىنى سۇلياۋ يوپۇق بىلەن ھىم چۈمكەپ ئاشلىق دۆۋىلىرىنى تۆۋەن تېمپېراتۇرىلىق، تۆۋەن ئوكسىگېنلىق ھالەتكە چۈشۈرۈپ، ئاشلىقنى تۆت يىل بىخەتەر ساقلىدى. شۇ مەزگىلدە قەشقەر، خوتەن، ئىلى قاتارلىق جايلاردىكى ئاشلىق ئامبارلىرى ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ بۇغدايىنى سۇلياۋ يوپۇق بىلەن ھىم چۈمكەپ ساقلاپ ياخشى ئونۇمگە ئېرىشتى.

1981 - يىلى قۇمۇل ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسىغا بۇاسىتە قاراشلىق ئاشلىق ئىسكىلاتى ئاشلىق دۆۋىسىنىڭ ئالتە تەرىپىنى سۇلياۋ يوپۇق بىلەن چۈمكەپ بۇغداي ساقلاش ئۇسۇلىنى قوللىنىپ، ھاۋا سۇمۇرگۈچ بىلەن ئاشلىق ئىچىدىكى ھاۋانى سۇمۇرۇۋېلىپ، ئازوت گازى قويۇپ بەردى، بۇ زىياندىش ھاشاراتلارنى ئۆلتۈرۈش، زەمبۇرۇغلارنىڭ ئۆسۈشىنى تىزگىنلەش رولىنى ئويناندى. 1982 - يىلدىن باشلاپ، جايلاردا تۆۋەن تېمپېراتۇرا، تۆۋەن دورا مىقدارى ئارقىلىق ئىلمىي ئاشلىق ساقلاش ئۇسۇلى ئومۇملاشتۇرۇلدى. ئۇرۇمچى، سانجى، قۇمۇل، ئىلى قاتارلىق ۋىلايەت، شەھەرلەردىكى چوڭ، ئوتتۇرا ئاشلىق ئىسكىلاتلىرىدا ئومۇميۈزلۈك ھالدا قىش پەسلىدە ئامبارلارنىڭ ئىشىك - دېرىزىلىرىنى ئېچىپ، ئاشلىق دۆۋىلىرىنىڭ تېمپېراتۇرىسىنى تۆۋەنلىتىش، ئەتىياز پەسلىدە ئىشىك - دېرىزە ۋە ئاشلىقنىڭ يۈزىنى سۇلياۋ يوپۇق بىلەن چۈمكەش، ياز پەسلىدە يەنە تۆۋەن مىقدارداا ئالىيۇمىن فوسفىد بېرىپ، ئاشلىقنىڭ تېمپېراتۇرىسى ۋە دورا مىقدارىنى تۆۋەنلىتىش تەلىپىگە يەتتى. ئاساسىي قاتلام ئاشلىق پونكىتلىرىدا ئاشلىق يەنىلا تەبىئىي توڭلىتىلغاندىن كېيىن ھىم چۈمكىلىپ تېمپېراتۇرىنى تۆۋەن ھالەتتە ساقلاش ئۇسۇلى قوللىنىلدى. 1983 - يىلى قىش پەسلىدە قەشقەر كونا شەھىرىدىكى بۇلاقسۇ ئاشلىق پونكىتى 350 مىڭ كىلوگرام بۇغدايىنى ئاشلىق ئامبىرى سىرتىدىكى سېمونت مەيدانغا يېيىپ توڭلىتىپ، ئاندىن ئاشلىق ئامبىرىغا يۆتكەپ كىردى، ئاشلىقنىڭ يۈزىنى قۇم خالتا بىلەن ياپتى، ئىشىك - دېرىزىلەرنى پاختىلىق ياپقۇچلار بىلەن چىڭ ياپتى، شۇنىڭ بىلەن ئاشلىق ياز پەسلىدە تېمپېراتۇرا ئۆڭ يۇقىرى بولغاندىمۇ يەنىلا 10℃ تىن تۆۋەن ھالەتتە ساقلاندى. 1985 - يىلدىن كېيىن، جايلاردىكى يېڭى سېلىنغان ئاشلىق ئامبارلىرىدا ئومۇميۈزلۈك ھالدا ئىشىك - دېرىزىلەرنىڭ ئەتراپىغا ۋە تاملىرىدىكى ئاشلىق دۆۋىلەش سىزىقلىرىنىڭ ئۈستىگە سۇلياۋ يوپۇق يېپىپ ھىملاش ئوقۇرى ئورنىتىلدى، ئاشلىق ئامبارغا كىرگۈزۈلگەندىن كېيىن سۇلياۋ يوپۇق ھىملاش ئوقۇرى ئىچىگە كىرگۈزۈلۈپ يېپىپ ھىملاندى، بۇ ئۇسۇل ئارقىلىق ئاشلىق ئامبىرىدىكى ئاشلىقنى چۈمكەش ئاددىي ھەم ئەملىي قوللىنىشچان بولدى. بەزى جايلار كونا ئاشلىق ئامبارلىرىنى ئۆزگەرتىشتىمۇ بۇ ئۇسۇلنى قوللاندى. ھىم چۈمكەش ئۇسۇلى كۆپىنچە ئاشلىقنىڭ يۈزى، ئىشىك - دېرىزىلەرنى چۈمكەشكە ئىشلىتىلدى، يەنە ئاز ساندىكى ئامبارلاردا ئاشلىق دۆۋىلىرىنىڭ تۆت ئەتراپى بىلەن ئاشلىق يۈزىنىڭ بەش تەرىپىنى چۈمكەش ئۇسۇلى قوللىنىلدى. 1988 - يىلى

1 ـ ئايدا سانجى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ شەھەر ـ بازار ئىسكىلاتى 10 دانە ئۇز ۇتۇش ماشىنىسىنى ئۇلاپ بۇغدايىنى ئامباردىن ئامبارغا ئالماشتۇردى، توشۇش ئارىلىقى 80 مېتىر بولۇپ، بۇغدايىنىڭ تېمپېراتۇرىسىنى 0℃تىن تۆۋەنلىتىش ئۈچۈن، ئىشىك ـ دېرىزە، ئامبارنىڭ ئىچى ۋە ئۆگزىسى سۇلياۋ يوپۇق بىلەن ھەم چۆمكەلدى، ياغاچ قىرىندىسى خالتىغا قاچىلىنىپ، ئاشلىقنىڭ ئۈستىگە بېسىلدى، ئۇنىڭ ئۈستى بىرىزىنت ۋە بىر قات سۇلياۋ يوپۇق بىلەن چۆمكىلىپ، ئامبارنىڭ تېمىدىن ماس ھالدا سەككىز ھاۋا ساقلاش ساندۇقى، ئالماشتۇرۇش ئېغىزى قويۇلدى، ئاشلىقنىڭ تېمپېراتۇرىسى يۇقىرى ئۆرلىگەندە ھاۋا ئالماشتۇرغۇچتىن پايدىلىنىپ ھاۋا ئالماشتۇرۇلۇپ تېمپېراتۇرا تۆۋەنلىتىلدى، تامغا غالتەكلىك ھاۋا چىقارغۇچ ئورنىتىلىپ، ئاشلىق ئامبىرى ئىچىدىكى ھاۋا قەرەللىك ئالماشتۇرۇپ تۇرۇلدى. ئاشلىقنىڭ تېمپېراتۇرىسى ئۇزۇنغىچە 18℃تىن تۆۋەن ھالدا كونترول قىلىنىپ، بۇغدايىنى ئىككى يىل بىخەتەر ساقلىغىلى بولدى.

1990 ـ يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرى ئۇزۇن مەزگىللىك زاپاس ئاشلىقنىڭ يۇزىنى، ئامبارنىڭ ئىشىك ـ دېرىزىلىرىنى سۇلياۋ يوپۇق بىلەن چۆمكەش، ئاشلىق دۆۋىلىرىنى تۆۋەن تېمپېراتۇرىلىق، تۆۋەن ئوكسىگېنلىق ھالەتتە ساقلاش ئارقىلىق ئاشلىقنى بىخەتەر ساقلىدى. سانجى ئوبلاستى ۋە ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى ئاشلىق تارماقلىرى زاپاس ئاشلىقنىلا ئەمەس، بەلكى بىر قىسىم ئوبوروت ئاشلىقلىرىنىمۇ چۆمكەپ ساقلاش ئۇسۇلىنى قوللاندى، ساقلاش مىقدارى شۇ جاي ساقلىغان ئومۇمىي ئاشلىق مىقدارىنىڭ %50ىدىن ئېشىپ كەتتى. چۆمكەپ ساقلاش ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئاشلىقنى ئىلمىي ساقلاشتىكى ئاساسلىق ئۇسۇللىرىنىڭ بىرى بولۇپ قالدى.

3. دۆلەت ئىسكىلاتلىرىدا ياغ ساقلاش

شىنجاڭدا قىش پەسلى ئۇزۇن، ياز پەسلى تەسكەي تەرەپنىڭ تېمپېراتۇرىسى تۆۋەن بولۇپ، ياغ ساقلاشقا پايدىلىق. ئۇنىڭدىن خەلق جۇمھۇرىيىتى يېڭى قۇرۇلغان مەزگىلدە، شىنجاڭدىكى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا كارخانىلىرى باشقۇرغان ياغلار 200 لىتىرلىق ھىسلەنگەن پولات تۇڭلارغا قاچىلىناتتى، پولات تۇڭلار بولسا ئامباردا ياكى ئوچۇقچىلىقتا قويۇلاتتى. 1955 ـ يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايونىنىڭ دۆلەت ياغ ئىسكىلاتىدا 2 مىليون 120 مىڭ كىلوگرام ياغ ساقلاندى، بۇلار ئاساسەن پولات تۇڭلارغا قاچىلاپ ساقلاندى. ئامبارچىلار ياغلارنىڭ ساقلاش مەزگىلىدىكى سۈپىتىنى سەزگۈ ئەزالىرى ئارقىلىق تەكشۈرەتتى، ساقلانغان يافدا غەيرىي پۇراق، دۇغلىشىپ قېلىش ئەھۋالى بايقالسا، مۇددەتتىن بۇرۇن ئامباردىن چىقىرىپ بىر تەرەپ قىلىناتتى. 1956 ـ يىلدىن باشلاپ، ئۇرۇمچى، قەشقەر، غۇلجا قاتارلىق شەھەرلەردە پولات تاختىلىق ياغ باكىسى ئىشلىتىلىشكە باشلىدى. يەككە باكىنىڭ سىغىمچانلىقى ئەڭ كىچىك بولغانلىرىنىڭ 25 تونىنا، ئەڭ چوڭلىرىنىڭ 100 تونىنا ئىدى. شۇنداق قىلىپ ياغ پولات تۇڭدىلا ساقلانىلىپ، پولات تۇڭ بىلەن پولات تاختىلىق باكىنا ساقلىنىدىغان بولدى، پولات تۇڭدا ساقلاش ئاساس قىلىندى. ياغ قاچىلانغان پولات تۇڭلارنىڭ تولىسى ئوچۇقچىلىقتا دۆۋىلەپ قويۇلاتتى، تۇڭنىڭ تېگىگە بىر نەرسە تەگلىك قىلىنىپ يۇزى قىيسايتىلىپ، يامغۇر سۈيىنىڭ يىغىلىپ قېلىشىنىڭ ئالدى ئېلىناتتى. بەزى جايلار ساقلاش مەيدانىغا ئاددىي لەمپە ياساپ، ئاپتاپ ۋە قار ـ يامغۇردىن مۇداپىئە كۆردى. 1958 ـ يىلى بەزى جايلار پىششىقلاپ ئىشلىگەن ياغنىڭ سۈپىتى ناچار بولغانلىقى، ئۇنىڭ ئۈستىگە، ساقلاش مەزگىلىدە ۋاقتىدا تەكشۈرۈلمىگەنلىكى ئۈچۈن، ئىلگىرى ـ كېيىن بولۇپ، ياغنىڭ سۈپىتى ئۆزگىرىپ قېلىش ۋەقەسى يۈز بەردى. مەسىلەن: پەيزاۋات ناھىيىسى قەشقەر شەھىرىگە يۆتكەپ بەرگەن 5000 كىلوگرام چىگىت يېغى ئېغىر دەرىجىدە بۇزۇلغانلىقتىن، چەككىلەپ ئىستېمال قىلىش مۇمكىن بولمىدى. مارالبېشى ناھىيىسى ئامباردا ساقلىغان 50 مىڭ كىلوگرام چىگىت يېغى ئوخشىمىغان دەرىجىدە ئېچىپ قالدى. شۇنىڭ بىلەن ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «ياغ مەھسۇلاتلىرىنى ساقلاشنى كۈچەيتىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ جايلاردىن چىگىت يېغىنى چەككىلەپ سۈ مىقدارىنى ۋە ئارىلاشما

مادداللارنىڭ مىقدارىنى تۆۋەنلىتىش، ساقلانغان يافلارنى تەكشۈرۈشنى كۈچەيتىش، كونىلىرىنى چىقىرىپ، يېڭىلىرىنى كىرگۈزۈپ ياغنى بىخەتەر ساقلاشقا كاپالەتلىك قىلىشنى تەلەپ قىلدى.

60 - يىللاردا جايلاردا ياغ باكلىرىنىڭ پەيدىنپەي كۆپەيىشىگە ئەگىشىپ، ياغنى ساقلاشتا سىغىمچانلىقى چوڭ باكلاردا ساقلاش ئاساس قىلىنىدى، ئاساسىي قاتلامدىكى ياغ ئامبار، پونكىت، دۇكانلىرى يەنىلا پولات تۆگىلاردا ساقلىغاندىن باشقا، ئاشلىق، ياغ پىششىقلاش كارخانىلىرى ۋە چوڭ، ئوتتۇرا شەھەر - بازارلاردىكى ياغ ئامبارلىرى كۆپىنچە ياغ باكلىرىدا ساقلىدى. 70 - يىللارنىڭ باشلىرىدا، ياغ ساقلىغۇچى ئورۇنلار ياغنىڭ ئېچىپ قېلىشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن، «بىر باك ياغ چىقارسا، باكنى بىر قېتىم تازىلاش، تازىلىماي تۇرۇپ ياغ قاچىلىماسلىق» ئۇسۇلىنى قوللىنىپ، باك تېگىدىكى ياغ دۇغىنى قەرەللىك تازىلاپ، باكنى پاكىزە تۇتتى.

70 - يىللارنىڭ ئاخىرىدا جايلارنىڭ ياغ سېتىۋېلىش، ياغ پىششىقلاش تەرەققىيات قەدىمىنىڭ تېزلىشىگە ئەگىشىپ، بىر مەزگىل قىسمەن جايلاردا ياغ كۆپ بولۇپ باك يېتىشمەسلىك ئەھۋالى كۆرۈلۈپ، ياغ زاۋۇتلىرىنىڭ ئىشلەپچىقىرىشىغا ئېغىر تەسىر كۆرسەتتى. ئاساسىي قاتلامنىڭ ياغ ساقلاش زىددىيىتىنى پەسەيتىش ئۈچۈن، 1980 - يىلى ئۈرۈمچى شەھەرلىك ياغ شىركىتى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق - ياغ توشۇش شىركىتى ئاپتوموبىل ئەترىتى قورۇسى (ئۈرۈمچى شەھىرىدىكى يەتمىلغانتاش) دا ۋاقىتلىق ياغ ساقلاش نۇقتىسى تەسىس قىلىپ، شىمالىي شىنجاڭدىن يۆتكەپ كېلىنگەن 1 مىليون 308 مىڭ كىلوگرام كېلىدىغان 7266 تۇڭ ياغنى ئوچۇقچىلىقتا ساقلىدى، ساقلاش خىزمىتىگە ئۈرۈمچى شەھەرلىك ياغ شىركىتى ئامبىرىنىڭ ئامبارچى، لابورانتى قاتارلىق خادىملىرىدىن تەركىب تاپقان ساقلاش گۇرۇپپىسى مەسئۇل بولدى. 1981 - يىلى، بۇ نۇقتىدا ساقلانغان ياغنى تەكشۈرگەندە، 252 تۇڭدىن ياغ ئاققانلىقى ئېنىقلاندى، بۇ ياغ ۋاقىتدا باشقا تۇڭلارغا ئالماشتۇرۇلۇپ بىر تەرەپ قىلىندى. سۆپىتى ئۆلچەمگە توشمىغان 1060 تۇڭ ياغدىن 497 تۇڭى ئۈرۈمچى شەھىرى سەنئەت دېھقانچىلىق مەيدانى ياغ زاۋۇتىدا قايتا چەككىلەندى، بۇنىڭ ئىچىدە دۇغى جىقراق بولغان ياغ ئايرىلىپ قايتا قاچىلاندى، سۈ تەركىبى، ئەخلىتى يۇقىرى بولغان ياغ قالدۇقى ساناقەت ماتېرىيالى سۆپىتىدە بىر تەرەپ قىلىندى. بۇ ياغلارنى ياخشى ساقلاش ئۈچۈن، ئۈرۈمچى شەھەرلىك ياغ شىركىتى ئاپتاپتىن ۋە يامغۇردىن ساقلىنىش ئۈچۈن، شىركەت قورۇسى ئىچىدە ئاددىي لەمپە ياساپ، ئاستىغا سۆپا قۇرۇپ تۇڭلارنى لەمپىدە ساقلىدى.

1981 - يىلدىن ئېتىبارەن، ياغ سالدۇسىنىڭ يەنمۇ ئېشىشىغا ئەگىشىپ، جايلاردىكى ئاشلىق ئىدارىلىرى ئاساسىي قاتلامنىڭ ياغ ساقلاش ئەھۋالىنى تەكشۈرۈشنى كۈچەيتتى. 1982 - يىل 1 - ئايدا، بايىنغولىن ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى تېخنىك خادىملارنى تەشكىللەپ ئوبلاستلىق ئۈن زاۋۇتى، ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسىگە بېۋاستە قاراشلىق ئامبار ھەم يەنجى خۇيزۇ ئاپتونوم ناھىيىسى، خېجىڭ ناھىيىسىنىڭ ساقلىغان يېغىنى تەكشۈرۈپ چىقتى. تەكشۈرۈلگەن 1 مىليون 710 مىڭ كىلوگرام ياغدىن كىسلاتالىقى 4 — 5 مىللىگرام KOH/گرام بولغان ياغ (ئاپتونوم رايونىنىڭ ياغ ئۆلچىمىدە 4 مىللىگرام KOH/گرام ياغدىن ئاشماسلىقى بەلگىلەنگەن) 150 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، بۇ ياغ مۇددەتتىن بۇرۇن سېتىلىپ بىر تەرەپ قىلىندى؛ كىسلاتالىقى 5 مىللىگرام KOH/گرامدىن ئاشقان 190 مىڭ كىلوگرام ياغ ياغ زاۋۇتلىرىدا قايتا چەككىلەندى.

1985 - يىلدىن كېيىن، ئاپتونوم رايون بويىچە جايلاردا ساقلانغان ياغنى تەكشۈرۈشنى كۈچەيتىش ئۈچۈن، ئاساسىي قاتلام ياغ ئامبارلىرى، ياغ زاۋۇتلىرىغا ئومۇمىيۈزلۈك تۇرغە ياغ لابوراتورىيە ئەسۋابى سەپلەپ بېرىلدى، ساقلانغان ياغ كىسلاتالىقى، سۈ تەركىبى، ئەخلەت تەركىبى 280℃ قىزىتىپ تەجرىبە قىلىشتىن ئىبارەت 4 تۈرلۈك پېرىيوم ئۇسۇلى بويىچە تەكشۈرۈلدى. تەكشۈرۈلگەن ياغنىڭ سۈپەت ئەھۋالىغا قاراپ كونىسى چىقىرىلىپ، يېڭىلاپ ساقلاندى. 1987 - يىل 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ساقلانغان ياغنىڭ سۈپىتىنى قەرەللىك ئۆلچەپ تۇرۇش ھەققىدە بەلگىلىمە چىقاردى. ئۇنىڭدا: ياز پەسلىدە ھەر يېرىم ئايدا بىر قېتىم ئۆلچەش، ئەتىياز، كۈز پەسىللىرىدە ھەر ئايدا كەم بولغاندا بىر قېتىم ئۆلچەش، قىش

پەسلىدە كەم بولغاندا بىر قېتىم ئۆلچەش، دۇغى كۆپ، سۇ تەركىبى، كىسلاتالىقى يۇقىرى بولغان يافلارنى ساقلاش مەزگىلىدىكى ئۆزگىرىش ئەھۋالىغا قاراپ ھەر ۋاقىت ئۆلچەپ تۇرۇش لازىم؛ ئۆلچەش مەزمۇنى يافنىڭ كىسلاتالىقى، پېروكسىدلىقى، سۇ تەركىبى، ئەخلىتى، رەڭگى قاتارلىق تۈرلەرنى ئۆز ئىچىگە ئېلىشى كېرەك. ياغ ساقلىغۇچى ئورۇنلار ياغ ساقلاش مەزگىلىدىكى ئۆلچەش نەتىجىسىگە ئاساسەن، ئوبوروتنى تېزلىتىپ، كونىسىنى چىقىرىپ يېڭىلاپ ساقلىشى لازىم، دەپ بەلگىلەندى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا، ئاپتونوم رايون بويىچە ساقلانغان ياغ 66 مىليون 840 مىڭ كىلوگرامغا يېتىپ، 1955 - يىلدىكى ساقلاش مىقدارىنىڭ 31.5 ھەسسىسىگە تەڭ كەلدى. چىقىم قىلىش ئالدىدا تۇرغان ئاز مىقدارداكى ياغ ئاساسىي قاتلام ئامبار، زاۋۇتلاردا قىسقا مۇددەت تۇڭدا ساقلانغاندىن سىرت، مۇتلەق كۆپ مىقدارلىق ياغلار ياغ باكلىرىدا ساقلاندى، ساقلىنىش مۇپىتى ياخشى بولدى.

Ⅱ باب

ئالدىنى ئېلىش - يوقىتىش ۋە تەكشۈرۈش

§1. ساقلانغان ئاشلىقلاردىكى زىياندىش ھاشاراتلاردىن مۇداپىئە كۆرۈش

1) زىياندىش ھاشاراتلارنىڭ تارقىلىشىنى تەكشۈرۈش

1954 - يىلدىن بۇرۇن شىنجاڭ بىلەن ئىچكىرى ئۆلكىلەرنىڭ ئاشلىق ئوبوروتى ئازراق بولۇپ، ساقلانغان ئاشلىقلاردىكى زىياندىش ھاشاراتلارنى تەكشۈرۈش ۋە بېكىتىشكە ئەھمىيەت بېرىلمەيتتى. 1955 - يىل 9 - ئايدا ئاشلىق مىنىستىرلىكى مەملىكەت بويىچە ساقلانغان ئاشلىقلاردىكى زىياندىش ھاشاراتلارنىڭ تارقىلىشى بويىچە تەكشۈرۈش ئاخبارات ئېلان قىلدى. شىنجاڭدا قەشقەر، قۇتۇبى، قەشقەر يېڭىشەھەر، باي، كېرىيە قاتارلىق 5 ناھىيە (شەھەر) تەكشۈرۈش نۇقتىسى قىلىندى، ئۆلكىلىك ئاشلىق نازارىتى ناھىيىلىك (شەھەرلىك) ئاشلىق ئىدارىلىرى توپلىغان 4 خىل زىياندىش ھاشارات ئەۋرىشكىسىنى ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ بىر تۇتاش بېكىتىشىگە يوللىدى. 1956 - يىل 10 - ئايدا ئاشلىق مىنىستىرلىكى تارقاتقان «مەملىكەت بويىچە ساقلانغان ئاشلىقلاردىكى زىياندىش ھاشاراتلارنىڭ تۈرلىرى ۋە ئۇلارنىڭ تارقىلىشىنى تەكشۈرۈشتىن خۇلاسە» دە مەملىكەت بويىچە ساقلانغان ئاشلىقلاردىكى زىياندىش ھاشاراتلارنىڭ نامى بېكىتىلگەنلىرى 43 تۈر، بۇنىڭ ئىچىدە شىنجاڭدا بايقالغانلىرى گۈرۈچ قارا مىتىسى، ئاشلىق مىتىسى، ياپونىيە كوزىد قوڭۇزى (قارا كۆيە)، چوڭ مىتە قاتارلىق 4 تۈرلۈك بولۇپ، ئۇلار 2 تۈر، 4 ئائىلىگە تەۋە. مەملىكەت بويىچە پەقەت شىنجاڭدىلا ئاشلىق مىتىسى بارلىقى بايقالدى، ئاشلىق مىنىستىرلىكى ئاشلىق مىتىسىنى دۆلەت ئىچىدە كارانتىن قىلىش ئوبيېكتى قىلدى.

1956 - يىلدىن 1960 - يىلغىچە جۇڭگو پەنلەر ئاكادېمىيىسىنىڭ ھاشارات تەتقىقات ئورنى مەملىكەت دائىرىسىدە ئامبار ھاشاراتلىرىنى مەلۇم قىلدى ۋە نەق مەيدانداكى تەكشۈردى. شىنجاڭدىكى تەكشۈرۈش نۇقتىسى جەنۇبىي ۋە شىمالىي شىنجاڭدىكى 24 ناھىيە (شەھەر) دە تەسىس قىلىندى، بۇنىڭ ئىچىدىكى 19 ناھىيە (شەھەر) نى ھاشارات تەتقىقات ئورنىدىكى لى خۇڭشىڭ نەق مەيدانداكى تەكشۈردى. 1959 - يىل 5 - ئايدا

جۈملىگە پەنلەر ئاكادېمىيىسى ھاشارات تەتقىقات ئورنى ئېلان قىلغان «جۇڭگودىكى ئامبار ھاشاراتلىرىنىڭ تۈرلىرى ۋە تارقىلىشىنى تەكشۈرۈشتىن دوكلات» تا شىنجاڭدىكى ساقلانغان ئاشلىقلاردىكى زىياندا ش ھاشارات 12 خىل بولۇپ، ئۇلار 2 تۈر، 8 ئائىلىگە مەنسۇپ ئىكەنلىكى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاشلىق مىتىسى، ھەرە تۇمشۇق مىتە، قىزغۇچ مىتە، زىرائەت چوڭ مىتىسى قاتارلىق ھاشاراتلارنىڭ شىنجاڭدىكى زاپاس ئاشلىقلاردىكى مۇھىم زىيانداش ئىكەنلىكى بېكىتىلدى. مەملىكەت بويىچە ساقلانغان ئاشلىقلارغا سالىدىغان زىيىنى ئەڭ ئېغىر دەپ قارالغان كۆممىقوناق مىتىسى، بۇغداي پەرۋانىسى، ئاشلىق كۈيىسى ئەينى ۋاقىتتا شىنجاڭدا بايقالمىغانىدى.

1971 - يىلى ئۈرۈمچى شەھىرىگە قاراشلىق غەربىي شەھەر ئەتراپىدىكى دېھقانچىلىق مەيدانلىرى ۋە بىڭتۈەن بېزا ئىگىلىك 6 ،، 7 ،، 8 - شىنى قاتارلىق ئورۇنلار گەنسۇدىن يۆتكەپ كەلگەن 10 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام كۆك پۈرچاقتا كۆك پۈرچاق مىتىسى بارلىقى بايقالدى. بۇ كۆك پۈرچاق مىتىسىنىڭ شىنجاڭدا تۇنجى قېتىم بايقىلىشى.

1974 — 1975 - يىللىرى، سودا مىنىستىرلىكى مەملىكەت بويىچە ساقلانغان ئاشلىقلاردىكى زىياندا ش ھاشاراتلارنىڭ تۈرلىرى ۋە تارقىلىشىنى تەكشۈرۈشنى ئۈيۈشتۈردى، سودا مىنىستىرلىكىنىڭ ساقلانغان ئاشلىقلاردىكى زىياندا ش ھاشاراتلارنى تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسىدىكى شېن جاۋپىڭ، لى مياۋجىنلار شىنجاڭغا كېلىپ نەق مەيدانغا تەكشۈرۈش ئېلىپ بارىدى. ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئاشلىق ئىدارىسىدىن يې شۇتاڭ، باۋ فېڭلۇن، گاۋ گۇاڭجۇڭ ۋە بىر قىسىم ئۇلايەتلىك، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ تېخنىكا خادىملىرى بولۇپ، 35 كىشى 5 ئۇلايەت، ئوبلاست، شەھەر ۋە 7 ناھىيە (شەھەر) دىكى دۆلەت ئاشلىق ئىسكىلاتى، ئاشلىق - ياغ پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتى، ماگىزىنلىرىدىن 36 نى، يېزىلاردىكى ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرى ۋە سودا، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قاتارلىق ئورۇنلارنىڭ ئامبارلىرىدىن 20 نى تەكشۈردى ھەمدە تۈرگە ئايرىپ بېكىتىلگەن زىياندا ش ھاشارات ئەۋرىشكىلىرىنى سودا مىنىستىرلىكىگە يوللىدى. 1977 - يىل 9 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى ئېلان قىلغان «جۇڭگودىكى ساقلانغان ئاشلىقلاردىكى زىياندا ش ھاشارات كاتالوگى» دا مەملىكەت بويىچە ساقلانغان ئاشلىقلاردىكى زىياندا ش ھاشاراتلار 113 خىل، بۇنىڭ ئىچىدە شىنجاڭدىكىسى 37 خىل بولۇپ، 6 تۈر، 19 ئائىلىگە مەنسۇپ ئىكەنلىكى كۆرسىتىلدى. بۇ چاغدا 1974 - يىلدىن ئىلگىرى بايقالمىغان كۆممىقوناق مىتىسى شىمالىي شىنجاڭدىكى بىر قىسىم ناھىيە (شەھەر) لەردە كۆپ مىقداردا بارلىقى، كۆك پۈرچاق مىتىسىنىڭ كۆك پۈرچاق تېرىلىدىغان رايونلاردا يامراپ، ئېغىر زىيان سېلىۋاتقانلىقى بايقالدى. 1978 - يىلى تارباغاتاي ئۇلايىتىدە كۆك پۈرچاق مىتىسىنىڭ زىيان سېلىش نىسبىتى 62% — 70%كە، ئەڭ ئېغىر زىيانغا ئۇچرىغان چۆچەك ناھىيىسىدىكى «شەرق قىزارىدى» گۈڭشېسىنىڭ 3 - چوڭ ئەترەت 2- ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىدە 83% كە يەتكەن.

1976 - يىلى خېجىڭ ناھىيىسىنىڭ بالغۇنتاي ئاشلىق ئىسكىلاتىدا يۆتكەپ كەلگەن ئىمپورت ئاشلىقتا ئاشلىق كۈيىسى بايقالدى.

1980 - يىلى ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ مەملىكەت بويىچە مەخسۇس ھاشارات تۈرلىرىنى تەكشۈرۈپ ئېنىقلاش يېغىنىنىڭ روھىغا ئاساسەن، ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ ساقلىنىۋاتقان ئاشلىقتىكى زىياندا ش ھاشاراتلارنى تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسىدىن سۈن باۋگېن، شېن شياڭلىن، لىيۇ بىڭ قاتارلىقلار ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىدىكى 4 نەپەر كەسپىي تېخنىكا خادىمى بىلەن بىرلەشمە تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسى تەشكىللەپ، ئۈرۈمچى قاتارلىق 9 ئۇلايەت، ئوبلاست، شەھەردىكى 21 ناھىيە (شەھەر) دە 58 دۆلەت ئاشلىق ئامبىرى، ئاشلىق پونكىتى، ئۇن - ياغ زاۋۇتى، ئاشلىق قويۇش مەيدانى ھەم 10 سودا، تاشقى سودا، تىببىي دورا ئىسكىلاتى ۋە يېزا ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتى ئامبارلىرىنى تەكشۈردى. نەتىجىدە 6 تۈر، 23 ئائىلىگە تەۋە زىياندا ش ھاشاراتتىن 48 خىلى بايقالدى. ماش مىتىسى، ئاشلىق مىتىسى قاتارلىق 19 خىل زىياندا ش ھاشارات يېڭىدىن بايقالدى. دۆلەت شۇنداقلا ئاپتونوم رايونىمىزدا كارانتىن ئوبيېكتى قىلىنغان زىياندا ش ھاشاراتلار

ئاشلىق مىتىسى، كۆك پۈرچاق مىتىسى، ئاپتونوم رايوندا كارانتىن ئوبيېكتى قىلىنغان هاشاراتلار كۆممىقوناق مىتىسى، ماش مىتىسى قاتارلىقلاردىن ئىبارەت. بۇ زىياندىش هاشاراتلارنىڭ زىچلىقى چوڭ، زىيىنى ئېغىر بولغان. مەسىلەن: يەنجى ناھىيە شىكشىن ئاشلىق پونكىتىدىكى 3 - نومۇرلۇق بۇغداي ئامبىرىدا 25 . 0 كۋادرات مېتىر يەردە 20 مىڭ 700 دانە ئاشلىق مىتىسى بايقالغان، غۇلجا ناھىيىلىك ئۈن زاۋۇتىدا ھەر كىلوگرام چىقىرىندىلاردا 4000 داندىن ئارتۇق ئاشلىق مىتىسى بولۇپ، دۆلەت بەلگىلىگەن ئېغىر دەرىجىدە ھاشارات چۈشكەن ئاشلىق ئۆلچىمىدىكى 30 داندىن 130 ھەسسە ئېشىپ كەتكەن.

1981 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى شىنجاڭ بويىچە ساقلىنىۋاتقان ئاشلىقلاردىكى زىياندىش هاشاراتلارنى تەكشۈرۈپ چىقىشنى ئۈيۇشتۇردى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ۋە ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىدىن 75 كىشى ئاجرىتىلىپ، 15 ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرگە قاراشلىق 70 ناھىيە (شەھەر) دىكى دۆلەت ئاشلىق ئىسكىلاتى، ئاشلىق پونكىتى، ئۈن - ياغ زاۋۇتى، ماگىزىندىن 410 ى، تاشقى سودا ئامبىرى، يېزا ئىگىلىك بوزىيەر ئۆزلەشتۈرۈش تۈەن - مەيدانى ۋە يېزىلاردىكى گۇڭشې- ئەترەت ئامبىرىدىن 190 ى تەكشۈرۈلدى. نەتىجىدە 10 تۈر 32 ئاشلىگە تەۋە زىياندىش هاشاراتلارنىڭ كۆپىيىپ 73 خىلغا يەتكەنلىكى بايقالدى، بۇنىڭ ئىچىدە كۆممىقوناق مىتىسى شىنجاڭدىكى 15 ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرنىڭ ھەممىسىدە بولۇپ، ئاساسلىق زىياندىش هاشاراتلارنىڭ بىرى بولۇپ قالغان. مەسىلەن: سانجى ناھىيىلىك يېمەكلىك شىركىتىنىڭ يەم - خەشەك ئامبىرىدا ھەر كىلوگرام كۆممىقوناقتىكى كۆممىقوناق مىتىسى 1050 دانىگە يەتكەن؛ يېزا ئىگىلىك 104 - تۈەن ئۈن زاۋۇتى 2 - سېخىنىڭ ئىلگىرىكى ئاشلىق ئامبىرىدا ھەر كىلوگرام بۇغدايدىكى كۆممىقوناق مىتىسى 500 داندىن ئېشىپ كەتكەن. شىخەنزە، قۇمۇل، تۇرپان، بايىنغولىن قاتارلىق 4 ۋىلايەت، ئوبلاستتا ئاشلىق كۆيىسى بايقالدى، بۇنىڭ ئىچىدە قۇمۇل ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسىگە بىۋاستە قاراشلىق ئىسكىلاتىدا ھەر كىلوگرام بۇغدايدىكى ئاشلىق كۆيىسى 100 داندىن ئېشىپ كەتكەن. بىرقانچە قېتىم ئېلىپ بېرىلغان ساقلىنىۋاتقان ئاشلىقلاردىكى زىياندىش هاشاراتلارنى تەكشۈرۈش ۋە 1982- يىلدىن كېيىن ھەر يىلى قانات يايدۇرۇلغان «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبارلىرىنى تەكشۈرۈشكە بىرلەشتۈرۈپ ئېلىپ بېرىلغان ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرۈشكە ھەم مۇناسىۋەتلىك كىتاب، ژۇرناللاردىكى خاتىرىلەرگە ئاساسلانغاندا، 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە، شىنجاڭدا بايقالغان زىياندىش هاشارات 135 خىلغا يېتىپ، كۆپلىگەن زىياندىش هاشاراتلار پەقەت ئايرىم جايلاردىلا تاسادىپىي بايقالغان. بۇ هاشاراتلار 2 سىنىپ، 10 تۈر، 39 ئاشلىگە تەۋە، بۇنىڭ ئىچىدىكى ئاساسلىق زىياندىش هاشاراتلار ئاشلىق مىتىسى، كۆممىقوناق مىتىسى، قىزغۇچ زىرائەت مىتىسى قاتارلىق 14 خىل (جەدۋەل: 3 — 11 گە قارالسۇن)، ئادەتتىكى هاشاراتلار زەي قوڭغۇزى، ئومۇرتقىلىق، قۇيرۇقلۇق قوڭغۇز، ئاق بەلۋاغلىق يۇمىلاق كۆيە قاتارلىق 84 خىل، ئامبار هاشاراتلىرى جۇڭخۇا پالكۆز قوڭغۇزى، تۆلۈم چاشقان، جۇڭخۇا فىۋس قوڭغۇزى قاتارلىق 20 خىل، غاجىلىغۇچى زىياندىش هاشاراتلار (كۆشەندە) چايان، بۇغداي پەرۋانىسى قاتارلىق 7 خىل.

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىدىكى ساقلىنىۋاتقان ئاشلىقلاردىكى ئاساسلىق زىياندىش هاشاراتلار كاتالوگى

جەدۋەل: 3 — 11

رەت نومۇرى	هاشارات نامى	ئىلمىي نامى	تارقىلىشى	زىيان سالىدىغان ئاساسلىق تەشىيالار
1	ھىندىستان پەرۋانىسى	Plodia intepunctelle (Huebner)	پۈتۈن شىنجاڭ	دانلىق زىرائەتلەر، ئۈن، ياغلىق دانلار، دورا ماتېرىيالىلىرى، قۇرۇق مېۋە

2	ھەرە ئۇمشۇق مىتە	Oryzaephilus surin amensis(Linnaeus)	پۈتۈن شىنجاڭ	داناشلىق زىرائەتلەر، ئۇن، قۇرۇق مېۋە
3	كۆمسىقوناق مىتىسى	Sitophilus zeamaisMotschulusky	پۈتۈن شىنجاڭ	داناشلىق زىرائەتلەر، پۇرچاق تۇرىدىكىلەر، ياغلىق دانلار
4	ئاشلىق مە- تىسى	Sitophilus granarius (Linnaeus)	پۈتۈن شىنجاڭ	داناشلىق زىرائەتلەر، پۇرچاق تۇرىدىكىلەر، ياغلىق دانلار
5	قوڭۇر كۆيە	Attagenus Piceus subsp	پۈتۈن شىنجاڭ	داناشلىق زىرائەتلەر، ياغلىق دانلار، ئۇن، تېرە
6	قىزغۇچ ئاشلىق مە- تىسى	Tribolium castaneum (Herbst)	پۈتۈن شىنجاڭ	داناشلىق زىرائەتلەر، ئۇن، گۈرۈچ، توپان، كېپەك
7	قىزغۇچ يا- پىلاق مىتە	Cryptolestes ferrug ineus (Stephens)	پۈتۈن شىنجاڭ	داناشلىق زىرائەتلەر، ياغلىق دانلار، ئۇن
8	تاغسل كۆيە	Trogoderma varia bile Ballion	پۈتۈن شىنجاڭ	داناشلىق زىرائەتلەر، پۇرچاق تۇرىدىكىلەر، ئۇن
9	چوڭ مىتە	Tenebroides maurit anicus(Linnaeus)	پۈتۈن شىنجاڭ	داناشلىق زىرائەتلەر، پۇرچاق تۇرىدىكىلەر، ياغاق دانلار، ئۇن، توپان، كېپەك
10	گۈرۈچ قارا مىتىسى	Aglossa dimidiata Haworth	پۈتۈن شىنجاڭ	ساقلىنىۋاتقان ئاشلىقلاردىكى چىرىندا ماددىلار
11	بىنەپشە پەر- ۋانە	Pyralis farinalis (Linnaeus)	پۈتۈن شىنجاڭ	ساقلىنىۋاتقان ئاشلىقلاردىكى چىرىندا ماددىلار
12	ئاشلىق كۆ- يىسى	Rhizopertha domi nica (Fabricius)	قۇمۇل، ئۈرۈمچى، توقسۇن، خېجىڭ، كورلا، كۇيتۇڭ، شىخەنزە، قۇتۇبى	داناشلىق زىرائەت تۇرىدىكىلەر، پۇرچاق تۇرىدىكىلەر، دورا ماتېرىياللىرى، ياغاچ، كىتاب، ئارخىپ
13	كىتاب پىتى	Trotes divinat orius (Muller)	پۈتۈن شىنجاڭ	ساقلىنىۋاتقان ئاشلىقلار (كۆپ مىقداردا پەيدا بولسا ئاشلىقنى قىزىتىۋېتىدۇ)، كىتاب، ئارخىپ
14	چىرىندا غۇ- مار سالجا	Tyrophagus putres centiae (Schrank)	پۈتۈن شىنجاڭ	داناشلىق زىرائەت تۇرىدىكىلەر، ئۇن، گۈرۈچ

2. ھاشاراتلىق ئاشلىقنىڭ دەرىجە ئۆلچىمى ۋە ئالدىنى ئېلىش - يوقىتىش پرىنسىپى

ھاشاراتلىق ئاشلىقلارنىڭ دەرىجە ئۆلچىمى ۋە ئالدىنى ئېلىش - يوقىتىش پرىنسىپى ساقلانغان ئاشلىقلاردىكى زىياندا ھاشاراتلاردىن قېلىپلاشقان ھالدا ئالدىنى ئېلىش - يوقىتىشنىڭ ئاساسى. 1964 - يىلدىن بۇرۇن، شىنجاڭدا ھاشاراتلىق ئاشلىقلارنىڭ دەرىجە ئۆلچىمى يوق ئىدى، جايلار «بىخەتەر، ئىقتىسادچىل، ئۇنۇملۇك بولۇش» تەلىپى بويىچە مۇداپىئە كۆرەتتى. 1964 - يىل 5 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ مۇناسىۋەتلىك بەلگىلىمىلىرىگە ئاساسەن «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىدا ھاشاراتلىق ئاشلىقلارنى دەرىجىگە ئايرىش بەلگىلىمىسى، ھاشاراتلىق ئاشلىقلارنى ئالدىنى ئېلىش - يوقىتىش بەلگىلىمىسى» نى تۈزۈپ چىقتى (جەدۋەل: 3 — 12، 3 — 13 لەرگە قارالسۇن).

هاشاراتلىق ئاشلىقنى دەرىجىگە ئايرىش بەلگىلىمىسى

جەدۋەل: 3 — 12

هاشاراتلىق ئاشلىقنىڭ دەرىجىسى	پىششىقلانمىغان ئاشلىق (دانە/كىلوگرام)			پىششىقلانغان ئاشلىق (دانە/كىلوگرام)	
	بىرلەمچى زىيانداش هاشاراتلار	ئىككىلەمچى زىيانداش هاشاراتلار	سالجا	بىرلەمچى ياكى ئىككىلەمچى زىيانداش هاشاراتلار	سالجا
ئاساسەن هاشاراتسىز ئاشلىق	بىر دانىدىن ئاشماسلىق		50 داندىن ئاشماسلىق	بىر دانىدىن ئاشماسلىق	20 داندىن ئاشماسلىق
1 - دەرىجىلىك هاشاراتلىق ئاشلىق	2 ~ 5 دانە	2 ~ 10 دانە	سانىغىلى بولغىدەك دەرىجىدە 50 داندىن ئاشقان	2 ~ 5 دانە	سانىغىلى بولغىدەك دەرىجىدە 21 داندىن ئاشقان
2 - دەرىجىلىك هاشاراتلىق ئاشلىق	6 ~ 20 دانە	11 ~ 30 دانە	سانىغىلى بولماسلىق	6 ~ 20 دانە	سانىغىلى بولماسلىق
3 - دەرىجىلىك هاشاراتلىق ئاشلىق	21 دىن ئارتۇق	31 دىن ئارتۇق	سانىغىلى بولماسلىق	21 داندىن ئارتۇق	سانىغىلى بولماسلىق
خەتەرلىك هاشاراتلىق ئاشلىق	سانىسىنىڭ قانچە بولۇشىدىن قەتئىينەزەر كارانتىن قىلىش ئوبيېكتى قىلىنغان هاشاراتلار بولۇش				

ئىزاھ: بىرلەمچى زىيانداش هاشاراتلار: بۇغداي پەرۋانىسى، قەمۇرەڭ پۇرچاق مىتىسى، چوڭ كۆيە، سالجا: تۇرلۇك سالجا ۋە كىتاب پىتى قاتارلىق ئۇششاق هاشاراتلار؛ كارانتىن ئوبيېكتى قىلىنغان هاشاراتلار: ئاشلىق مىتىسى، گۈرۈچ مىتىسى، ئاشلىق كۆيىسى، باقلا مىتىسى، كۆك پۇرچاق مىتىسى، ماش مىتىسى، كېۋەز قۇرۇتى قاتارلىقلار. ئىككىلەمچى زىيانداش هاشاراتلار بىرلەمچى هاشاراتلاردىن باشقا زىيانداش هاشاراتلارنى كۆرسىتىدۇ. ئۇن تۇرىدىكى پىششىقلانغان ئاشلىق، ئۇرۇقلاردا زىيانداش هاشارات بايقالسا، زىچلىقىنىڭ قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر ئوخشاشلا 3 - دەرىجىلىك هاشاراتلىق ئاشلىق دەپ قارىلىدۇ.

هاشاراتلىق ئاشلىقنىڭ ئالدىنى ئېلىش - يوقىتىش بەلگىلىمىسى

جەدۋەل: 3 — 13

ساقلاش ۋاقتى / ئاشلىق تېمپېراتۇرىسى / هاشاراتلىق ئاشلىقنىڭ دەرىجىسى	بىر ئاي ئىچىدە		بىر ئايدىن 3 ئايغىچە		3 ئايدىن يۇقىرى	
	15℃ تىن تۆۋەن	15℃ تىن يۇقىرى	15℃ تىن تۆۋەن	15℃ تىن يۇقىرى	15℃ تىن تۆۋەن	15℃ تىن يۇقىرى
ئاساسەن هاشاراتسىز ئاشلىق	1	1	1	1	1	1
1 - دەرىجىلىك هاشاراتلىق ئاشلىق	1	2	2	3	2	3
2 - دەرىجىلىك هاشاراتلىق ئاشلىق	2	3	3	3	3	4

3 ـ دەرىجىلىك ھاشاراتلىق ئاشلىق	(3)	(3)	(3)	(4)	(3)	(4)
خەتەرلىك ھاشاراتلىق ئاشلىق	(4)	(4)	(4)	(4)	(4)	(4)

ئىزاھ: (1)، (2)، (3)، (4) لەر مۇداپىئە پرىنسىپىنىڭ ۋاكالەت نومۇرى.
(1)، مۇداپىئەنى كۆچەيتىپ، زىياندا ھاشاراتلارنىڭ تەرەققىياتىنى كونترول قىلىشتا جەزمەن تېمپېراتۇرا ۋە نەملىكنى تۆۋەنلىتىپ، چۈمكەش، ئايرىش قاتارلىق خىزمەتلەرنى ياخشى ئىشلەپ، زىياندا ھاشاراتلارنىڭ پەيدا بولۇش، يامراپ كېتىشىنى چەكلەش لازىم.
(2)، ناھىيىدىن يۇقىرى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ماقۇللۇقىنى ئالغاندىن كېيىن، 1 ـ تۈرلۈك تەدبىرنى قوللىنىشقا بولىدۇ. ئالدىدىن مۇداپىئەنى كۆچەيتىپ، زىياندا ھاشاراتلارنىڭ تەرەققي قىلىشىنى كونترول قىلىش لازىم.
(3)، زىياندا ھاشاراتلار بايقالغاندىن كېيىنكى بىر ئاي ئىچىدە مۇداپىئە كۆرۈپ، يوقىتىش خىزمىتىنى چوقۇم تاماملاش كېرەك.
(4)، زىياندا ھاشارات بايقىلىپ 10 كۈن ئىچىدە يوقىتىش خاراكتېرلىك تەدبىر قوللىنىپ يوقىتىپ بولۇش كېرەك. ئەگەر خەتەرلىك ھاشاراتلىق ئاشلىقلاردا ئاشلىق مىقدارىدىن ئىبارەت بىرلا تۈر بولۇپ، ۋاقتىدا بىر تەرەپ قىلىشتا قىيىنچىلىق تۇغۇلسا، ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق نازارىتىدىن يولىورۇق سوراپ تەستىقلاتقاندىن كېيىن ۋاقتىنى ئۇزارتىشقا بولىدۇ.

1965 ـ يىل 4 ـ ئاينىڭ 1 ـ كۈنىدىن باشلاپ، ئاپتونوم رايونىمىزدا ئاشلىق مىنىستىرلىكى تۈزىتىپ بېكىتكەن «ھاشاراتلىق ئاشلىقلارنى دەرىجىگە ئايرىش بەلگىلىمىسى» ئىجرا قىلىنىدى، ئاشلىق نازارىتى تۈزگەن «ھاشاراتلىق ئاشلىقلاردىن مۇداپىئە كۆرۈش بەلگىلىمىسى» مۇ داۋاملىق ئىجرا قىلىنىدى.

1983 ـ يىل 4 ـ ئاينىڭ 1 ـ كۈنىدىن باشلاپ، ئاپتونوم رايون سودا مىنىستىرلىكى ئېلان قىلغان «ھاشاراتلىق ئاشلىقلارنىڭ دەرىجە ئۆلچىمى ۋە ئالدىنى ئېلىش ـ يوقىتىش پرىنسىپى» ھەم ئاشلىق نازارىتىنىڭ تولۇقلىما بەلگىلىمىسىنى ئىجرا قىلدى. تولۇقلىما بەلگىلىمىنىڭ ئاساسىي نۇقتىسى: ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە مەملىكەت بويىچە خەتەرلىك زىياندا ھاشارات قاتارىغا كىرگۈزۈلگەن ئاشلىق مىتىسى ئاساسلىق زىياندا ھاشارات قاتارىدا بىر تەرەپ قىلىشقا ئۇزگەرتىلدى.

1987 ـ يىل 10 ـ ئاينىڭ 1 ـ كۈنىدىن 1990 ـ يىلنىڭ ئاخىرىغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە سودا مىنىستىرلىكىنىڭ «ئاشلىق، باغ سەقلاش تېخنىكا قائىدىسى» گە كىرگۈزۈلگەن «ھاشاراتلىق ئاشلىقلارنىڭ دەرىجە ئۆلچىمى ۋە ئالدىنى ئېلىش ـ يوقىتىش پرىنسىپى» ئىجرا قىلىنىدى (جەدۋەل: 3 — 14 كە قارالسۇن).

ھاشاراتلىق ئاشلىقنىڭ دەرىجە ئۆلچىمى ۋە ئالدىنى ئېلىش ـ يوقىتىش پرىنسىپى

جەدۋەل: 3 — 14

ھاشاراتلىق ئاشلىق دەرىجىسى	زىياندا ھاشاراتلارنىڭ زىچلىقى (دانە/كىلوگرام)		ئالدىنى ئېلىش ـ يوقىتىش پرىنسىپى
	5 داندىن ئاشماسلىق	2 داندىن ئاشماسلىق	
ئاساسەن ھاشاراتسىز ئاشلىق	5 داندىن ئاشماسلىق	2 داندىن ئاشماسلىق	دورىلىمىسىز بولىدۇ، بىراق مۇداپىئە خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش كېرەك، ئۇرۇقلۇق، ئېكسپورت قىلىنغان ئاشلىق ياكى يۇتكەپ كېتىدىغان ئاشلىقلارنى تەلەپكە ئاساسەن بىرتەرەپ قىلىش كېرەك
ئادەتتىكى ھاشاراتلىق ئاشلىق	30 داندىن ئاشماسلىق	10 داندىن ئاشماسلىق	ئاشلىق تېمپېراتۇرىسى 15℃ تىن تۆۋەن بولغاندا ئاساسەن ھاشاراتسىز ئاشلىقلارنىڭ تەلىپى بويىچە بىرتەرەپ قىلىش، 15℃ تىن يۇقىرى بولغاندا بىرىنچى ئاي ئىچىدە مۇداپىئە كۆرۈپ يوقىتىش كېرەك

ئېغىر ھاشاراتلىق ئاشلىق	30 داندىن ئېشىش	10 داندىن ئېشىش	بىر ھەپتە ئىچىدە مۇداپىئە كۆرۈپ يوقىتىش زۆرۈر
خەتەرلىك ھاشاراتلىق ئاشلىق	سىرتقا قارىتا كارانتىن ئوبيېكتى قىلىنغان زىياندىش ھاشاراتلار بار بولغان بولۇش		دەرھال ئايرىپ پىچەتلەش، 3 كۈن ئىچىدە يوقىتىش كېرەك ھەمدە يۇقىرى دەرىجىلىك مەسئۇل ئورۇنلارنىڭ تەكشۈرۈشىگە يوللاپ رۇخسەت قىلىنغاندىن كېيىن ئاشلىقنى ئامبارىدىن چىقىم قىلىشقا بولىدۇ

ئىزاھ: جەدۋەلدىكى ھاشاراتلىق ئاشلىقلار پىششىقلانسىغان ئاشلىق ۋە يافلىق دانلارنى كۆرسىتىدۇ. پىششىقلانغان ئاشلىقتىكى ھاشارات جەھەتتە ئۇن تۇرىدىكى ئاشلىقلاردىكى سالجا 30 دانە/كىلوگرامدىن ئېشىپ كەتكەن بولسا، ئېغىر ھاشاراتلىق ئاشلىق دەپ قارىلىدۇ.

ئاساسلىق زىياندىش ھاشاراتلار كۆمىسقوناق مىتىسى، گۈرۈچ مىتىسى، ئاشلىق مىتىسى، چوڭ كۆيسى، ماش مىتىسى، كۆك پۇرچاق مىتىسى، باغلە پۇرچاق مىتىسى، قەھۋە رەڭلىك پۇرچاق مىتىسى، بۇغداي پەرۋانىسى، ھىندىستان پەرۋانىسى قاتارلىقلاردىن ئىبارەت.

سىرتقا قارىتا كارانتىن ئوبيېكتى قىلىنغان ھاشاراتلار 5 خىل بولۇپ، ئۇلار دادۇر مىتىسى، چوڭ كۆيسى، مەپكۇنلۇك كۆيسى، برازىلىيە پۇرچاق مىتىسى، ئاشلىق مىتىسى قاتارلىقلار (ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ بەلگىلىمىسىدە شىنجاڭ چېگرىسى ئىچىدە ئاشلىق مىتىسى خەتەرلىك زىياندىش ھاشارات ئەمەس، دەپ كۆرسىتىلگەن، لېكىن ئۇ ئاساسلىق زىياندىش ھاشارات قاتارىدا بىرتەرەپ قىلىنىدۇ دەپ ئۆزگەرتىلگەن).

3. ئالدىنى ئېلىش - يوقىتىش تەدبىرلىرى

ساقلانغان ئاشلىقلاردىكى زىياندىش ھاشاراتلاردىن ئالدىنى ئېلىش - يوقىتىش تازىلىق، فىزىكىلىق مېخانىزاتسىيە، خىمىيىلىك دورا قاتارلىقلار ئارقىلىق ئالدىنى ئېلىش - يوقىتىش تەدبىرلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. تازىلىق ئارقىلىق ئالدىنى ئېلىش - يوقىتىش ئادەتتە قوللىنىلىدىغان ئاساسلىق ئالدىنى ئېلىش-يوقىتىش ھېسابلىنىدۇ، باشقا ئالدىنى ئېلىش - يوقىتىش تەدبىرلىرى بولسا ئەمەلىي ئەھۋالغا قاراپ كىرىشتۈرۈپ ياكى يۈرۈشلەشتۈرۈپ قوللىنىلىدۇ.

1) تازىلىق ئارقىلىق ئالدىنى ئېلىش - يوقىتىش

1953 - يىلى ساقلانغان ئاشلىقلاردىكى زىياندىش ھاشاراتلاردىن ئالدىنى ئېلىش - يوقىتىش خىزمىتىدە «مۇداپىئە كۆرۈشنى ئالدىنقى ئورۇنغا قويۇش» فاكتورىنى ئىزچىللاشتۇرۇلۇپ، تازىلىق ئىشلىرى ئالدىنى ئېلىش-يوقىتىش خىزمىتىنىڭ مۇھىم تەدبىرى قىلىندى. ئەينى چاغدىكى ئاشلىق ساقلايدىغان ئامبارلار كونا جۇڭگودىن قېلىپ قالغان كىبىنەك - ياغاچ قۇرۇلمىلىق كونا ئامبارلار بولۇپ، نۇرغۇنلىرى ئۆزۈن يىللارغىچە رېمونت قىلىنمىغان. تازىلىق ئارقىلىق مۇداپىئە كۆرۈشتە كۆندىلىك تازىلىق خىزمىتىگە بىرلەشتۈرۈپ ئامبار ئىچى-سىرتىدىكى ئوت - چۆپ، ئەخلەت قاتارلىقلارنى تەلتۆكۈس تازىلاش، كونا ئامبارلارنىڭ دەز، تۆشۈكلىرىنى ھاك ئارىلاشتۇرۇلغان لاي بىلەن چاپلاپ زىياندىش ھاشاراتلارنىڭ ياشاش ماكانىنى يوقىتىش مۇھىم نۇقتا قىلىندى. 1954 - يىلى قىشتا شىنجاڭدىكى ئاشلىق تارماقلىرى جىجياڭ ئۆلكىسىنىڭ يۈكاك دېگەن يېرىگە كونا ئامبارلارنىڭ لىم، تۆۋرۈك، لاپاسلىرىنىڭ يېرىقلىرى مۇھىم نۇقتا قىلىنغان تازىلىق ئارقىلىق ئالدىنى ئېلىش - يوقىتىش تەدبىرىنى ئۆگىنىشكە ئادەم ئەۋەتكەندى، بۇ ئۇسۇل 1955 - يىلى فۇكاك، پىچان، قەشقەر قاتارلىق جايلاردا قوللىنىلدى. 1956 - يىلى شىنجاڭ بويىچە ئومۇملاشتۇرۇلدى. 1958 - يىلى ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ 2 - ئىسكىلاتى كەڭ كۆلەمدە تازىلىنىپ، لىم - لاپاسلار رېمونت قىلىندى، ھاشارات تۇخۇملىرى يوقىتىلىپ، ئۇلارنىڭ ئۇۋۇلىرى ۋەيران قىلىندى. سېرىق توپا، سامان، ھاك ئارىلاشتۇرۇلغان لاي بىلەن 7106 كۋادرات مېتىر ئۆگزە ۋە تام سۇۋالدى. ئامبار تېگىدىكى تاختايلار چۆۋۈپ ئېلىنىپ، يىللاردىن بۇيان يىغىلىپ قالغان 60 مىڭ كىلوگرام ئەخلەت، توپا ئاشلىق تازىلاندى. 7970 كۋادرات مېتىر تام ئاقارتىلدى، 2520 كۋادرات مېتىر قورو رېمونت قىلىندى.

1960 - يىلى مۇداپىئە ئالدىنى ئېلىش - يوقىتىش خىزمىتىدە «مۇداپىئە كۆرۈشىنى ئاساس، مۇداپىئە كۆرۈش بىلەن يوقىتىشنى تەڭ ئېلىپ بېرىش» قائىدىسىنى ئىزچىللاشتۇرۇشقا تۆتۈش قىلىندى. تارىلىق تارقىلىق مۇداپىئە كۆرۈشتە «ئامبار ئىچى پاك - پاكىز، بولۇش، ئامبار سىرتىدا ئۇچىنى قالدۇرماسلىق» (ئوت-چۆپ، ئەخلەت، يۇندا قالدۇرماسلىق) نى ئىشقا ئاشۇرۇش تەلەپ قىلىندى. جايلاردىكى ئامبارلاردا تارىلىق قىلىش تۈزۈمىنى ئورنىتىش نۇقتا قىلىنىپ، تارىلىق خىزمىتى بۆلەكلەر بويىچە ھۆددىگە بېرىلىپ، شەخسلەرگىچە ئەمەلىيلەشتۈرۈلدى. قەشقەر، سانجى، ئىلى قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلارنىڭ ئاشلىق ئامبارلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر «ئامبار ئىچى پاك - پاكىز بولۇش» تەلىپىگە بېتىش ئۈچۈن، ئامبارنىڭ ئالغا ئېگىز جايىدىكى لىنم، تۆۋرۈكلەرنى پاك - پاكىز سۈرتۈپ چىقتى، تام - تۆۋرۈك يېرىقلىرىنى گىپىس بىلەن ئەتتى ۋە سىرلىدى. «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە، تارىلىق ئارقىلىق مۇداپىئە كۆرۈش تۈزۈمى بۇزغۇنچىلىققا ئۇچراپ، كۆپلىگەن ئامبارلارنىڭ تارىلىق خىزمىتى ناچارلاپ كەتتى. 1976 - يىلدىن كېيىن ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى ئىشنى مۇھىمت تارىلىقىنى چىڭ تۇتۇشتىن باشلاپ، تارىلىق تۈزۈمىنى ئورناتتى ۋە مۇكەممەللەشتۈردى. 1977 - يىلى پەقەت ۋىلايەت، ئوبلاستلارغا بىۋاسىتە قاراشلىق 13 ئاشلىق ئىسكىلاتسىنىڭ مەلۇماتىغا قارىغاندا، 117 مىڭ 300 كۋادرات مېتىر ئامبار ئاقارتىلىپ دېزىنفېكسىيە قىلىنغان، 105 مىڭ 300 كۋادرات مېتىر قورو رېمونت قىلىنىپ، ئوت - چۆپلەر تازىلانغان.

1981 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئېچىلغان ساقلانغان ئاشلىقلاردىكى زىياندىاش ھاشاراتلارنىڭ ئالدىنى ئېلىش - يوقىتىش يىغىنىدا تارىلىق ئارقىلىق مۇداپىئە كۆرۈش - يوقىتىش دائىملىق تارىلىق تۈزۈمىدە چىڭ تۇرۇش ھەم ئۇنى ئاشلىق ساقلايدىغان، پىششىقلاپ ئىشلەيدىغان، ئاشلىق ساتىدىغان خادىملارنىڭ ئىش ئورنى مەسئۇلىيىتە تۈزۈمىگە كىرگۈزۈش، خادىملارنىڭ ئىقتىسادىي مەنپەئىتىگە چېتىشنى مۇھىم نۇقتا قىلىش ئوتتۇرىغا قويۇلدى. شۇنىڭدىن كېيىن نۇرغۇنلىغان ئاشلىق - ياغ پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتلىرى ماشىنىلارنى تەكشۈرۈپ رېمونت قىلىش پۈرسىتىدىن پايدىلىنىپ، ئۇزۇن يىللارغىچە تازىلانمىغان ئورەك، ماشىنا ئاستى قاتارلىق بۇلۇڭ - پۇشقاقلارنى ئۇزۇل - كېسىل تازىلاپ، ھاشارات مەنبەسىنى يوقاتتى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە تارىلىق ئارقىلىق مۇداپىئە كۆرۈش خىزمىتى ئاساسىي قائىدە ئامبار، پونكىتلارنىڭ دائىملىق خىزمىتىگە ئايلىنىپ، ئىسكىلات رايونلىرىنىڭ مۇھىتىنى كۆكەرتىش، ئامبار ئىچى ۋە سىرتقى كۆرۈنۈشى رەتلىك، پاكىز بولۇش، ئامبار ئۆگزىسىدىن تامچە ئۆتمەسلىك، ئامبار تېگى نەم تارتماسلىق، تورۇسلاردا دەز-يېرىقچىلار بولماسلىق، ئاشلىق دۆۋە - بۆلەكلىرى رەتلىك، ئۇلچەملىك بولۇش ئومۇمىيۈزلۈك ئىشقا ئاشۇرۇلدى.

2) فىزىكىلىق - مېخانىكىلىق ئالدىنى ئېلىش - يوقىتىش

جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىللەردە شىنجاڭ مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارە سىستېمىسىنىڭ ئامبارلىرىدا ئاساسلىقى غەللە - پاراق ئاشلىقى ساقلىنىدىغان بولغاچقا، ئامبارلارنىڭ سالدۇ مىقدارى ئاز، ھاشارات زىياندىاشلىقى تۆۋەن بولۇپ، بىرتەرەپ قىلىش ئاسان ئىدى. 1953 - يىلى ئۇلكىلىك ئاشلىق نازارىتى قۇرۇلغاندىن كېيىن، غەللە - پاراق ئاشلىقى، ئېشىنچا ئاشلىقلارنى سېتىۋېلىش بىرتۇتاش باشقۇرۇلغانلىقتىن، ئامبارلارنىڭ سالدۇ مىقدارى 10 نەچچە ھەسسە ئېشىپ، زىياندىاش ھاشاراتلاردىن مۇداپىئە كۆرۈش خىزمىتى تەدرىجىي گەۋدىلەندى.

50 — 60 - يىللاردا ساقلىنىۋاتقان ئاشلىقلاردا زىياندىاش ھاشاراتلار بايقالسا، ئاساسلىقى فىزىكىلىق - مېخانىكىلىق ئۇسۇل ئارقىلىق يوقىتىش تەدبىرى قوللىنىلدى. ئاشلىق سېتىۋېلىش جەريانىدا ھاشاراتلىق ئاشلىق بايقالسا شامالدۇرغۇچ، غەلۋىرلەردىن پايدىلىنىپ زىياندىاش ھاشاراتلار تازىلاندى. ياز پەسلىدە ئامبارلاردىكى ئاشلىقتا زىياندىاش ھاشارات بايقالسا، ئاپتاپقا سېلىش ئۇسۇلى ئارقىلىق بىرتەرەپ قىلىندى، ئاپتاپقا سېلىشتا ئالدى بىلەن مەيدان پاكىز تازىلىنىپ، ئاپتاپتا قىزدۇرۇلۇپ، ئاندىن ھاشاراتلىق ئاشلىق يېيىتىلىدۇ، ھاشاراتلىق ئاشلىق ئادەتتە 6 — 10 سانتىمېتىر قېلىنلىقتا يېيىتىلىدۇ. ئاپتاپقا سېلىنغان

ئاشلىقنىڭ تېمپېراتۇرىسى ئادەتتە 45℃ تىن ئاشۇرۇلۇپ، 6 سائەتتىن كېيىن ئامبارغا كىرگۈزۈلىدۇ. ئاپتاپتا سېلىنىدىغان ئاشلىق تۇرلىرى بۇغداي، كۆممىقوناق، ئاق قوناق قاتارلىقلاردىن ئىبارەت. 1956 - يىل 1- ئايدا ئاشلىق نازارىتى «قىشلايدىغان زىياناش ھاشاراتلارنى توقلىتىپ يوقىتىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، جايلارنىڭ قىش پەسلىدىكى سوغۇق كىلىماتتىن پايدىلىنىپ قىشلايدىغان ھاشاراتلارنى توقلىتىپ يوقىتىشنى تەلەپ قىلدى. شىمالىي شىنجاڭدا ھاشاراتلىق ئاشلىقلارنى تاغارلارغا قاچىلاپ ئامبار سىرتىغا چىقىرىپ 3 كۈن توقلىتىش، ھەر كۈنى بىر قېتىم ئۆرۈپ تۇرۇش تەدبىرى قوللىنىلدى، جەنۇبىي شىنجاڭدا ھاشاراتلىق ئاشلىقلارنى ئامبار سىرتىغا يۆتكەپ، ئاشلىق قۇرۇتۇش مەيدانىغا 10 — 15 سانتىمېتىر قېلىنلىقتا يېيىتىپ، كۈنىگە 2 قېتىم ئۆرۈپ تۇرۇش تەدبىرى قوللىنىلدى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، قۇرۇق ئامبارنىڭ ئىشىك، دېرىزىلىرى ئېچىۋېتىلىپ، كېچە - كۈندۈز شامالدىتىلىپ، ئامبار تېمپېراتۇرىسى تۆۋەنلىتىلىپ، ئامبار ئىچىدىكى چاڭ - توزان، ھاشارات ئۆلۈكى قاتارلىقلار ئۈزۈل- كېسىل تازىلاندى. توقلىتىلغاندىن كېيىنكى ئاشلىقنى ئامبارغا كىرگۈزۈشتە تېمپېراتۇرا ئۆرلەشتىن بۇرۇن ئامبارلار ھەم چۆمكىلىپ، تۆۋەن تېمپېراتۇرا ساقلاپ قېلىنىدى. شۇنىڭدىن كېيىن جايلار فىزىكىلىق - مېخانىكىلىق ئۇسۇل ئارقىلىق زىياناش ھاشاراتلارنىڭ ئالدىنى ئېلىش - يوقىتىش خىزمىتىنى يەنمۇ قانات يايدۇردى. 1964 - يىلى قىشتا، سانجى، توقسۇن ناھىيىلىك ئاشلىق ئامبارلىرىدا توقلىتىش، شامالدىتىش، تاسقاش قاتارلىق ئۇسۇللار ئارقىلىق 4 مىليون 200 مىڭ كىلوگرام ھاشاراتلىق ئاشلىق بىرتەرەپ قىلىندى.

70 - يىللاردا فىزىكىلىق - مېخانىكىلىق مۇداپىئە كۆرۈشتە ئوكسىگېننى كېمەيتىش، ئازوتنى تولۇقلاشتەك يېڭى تېخنىكا كۆپەيتىلدى. 1977 - يىلى قۇمۇل ئۇلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسىگە بۈۋاستە قاراشلىق ئىسكىلاتنىڭ شۇڭبەت پاسونىدىكى بىر كورپۇس ئامبىرىدا چۆمكەپ ئوكسىگېن كېمەيتىش ئارقىلىق ھاشارات يوقىتىش سىناق قىلىندى. بۇ ئامباردا ساقلىنىۋاتقان 1 مىليون 250 مىڭ كىلوگرام بۇغدايىنىڭ ھاشارات چۈشۈش دەرىجىسى «ئادەتتىكى ھاشاراتلىق ئاشلىق» ئىدى (ھەر كىلوگرام ئاشلىقتىكى زىياناش ھاشارات 30 داندىن، بۇنىڭ ئىچىدە ئاساسلىق زىياناش ھاشارات 10 داندىن ئاشمىغان). تەجرىبە قىلغاندا، ئامبارنىڭ ئىشىك - دېرىزىلىرى، ئامبار تورۇسى، ئاشلىق يۈزى سۈلياۋ يوپۇق بىلەن ھەم چۆمكەلدى. ئوكسىگېن كېمەيتىپ 4 يىل چۆمكەپ ساقلىغاندىن كېيىن، ئەسلىدە بار بولغان ھاشاراتلار يوقىلىپلا قالماي، يېڭىدىن ھاشارات پەيدا بولمىدى. سېلىشتۇرۇپ سىناق قىلىنغان باشقا ئادەتتىكى ئامبارلاردىكى ئاشلىقلاردا ھەر يىلى دېگۈدەك زىياناش ھاشارات كۆرۈلدى. 1980 - يىلى تۇرپان ئۇلايىتىدىكى ساقلىنىۋاتقان ئاشلىقلاردا ھاشارات زىياناشلىقى ئېغىر بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە 9 - ئايدىكى ھاشاراتلىق ئاشلىق 23 مىليون 290 مىڭ كىلوگرامغا يېتىپ، ئامبارلاردىكى ئاشلىقنىڭ 46.4% نى ئىگىلىدى. 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، جايلارنىڭ توقلىتىپ ھاشارات يوقىتىش خىزمىتىنى قانات يايدۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. شۇ يىلى قىشتا، تۇرپان ئۇلايەتلىك پارتكومنىڭ بىر نەچەر مۇئاۋىن شۇجىسىنىڭ قوماندانلىق قىلىشى بىلەن ئورگان كادىرلىرى ۋە ئاشلىق ساھەسىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر بىرلىكتە ھاشاراتلىق ئاشلىقنى ئامبار سىرتىغا يۆتكەپ، نېپىز يېيىتىپ توقلىتىشقا ئۈيۇشتۇرۇلۇپ، 13 مىليون 200 مىڭ كىلوگرام ھاشاراتلىق ئاشلىقتىكى ھاشارات يوقىتىلدى، بۇ ئاشلىقتا كېيىنكى يىلنىڭ ئاخىرىغىچە ھاشارات زىياناشلىقى كۆرۈلمىدى. 1981 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق- ياغ تەتقىقات ئورنى بىلەن قۇمۇل ئۇلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسى بۈۋاستە قاراشلىق ئاشلىق ئىسكىلاتى ئازوت كۆپەيتىپ ھاشارات يوقىتىش سىنىقى ئېلىپ باردى، ئۇلار سىغىمچانلىقى 100 مىڭ كىلوگرام بىر ئۆڭكۈر ئامبارغا 700 مىڭ كىلوگرام ھاشاراتلىق ئاشلىقنىڭ 6 تەرىپىنى ھەم چۆمكەپ، ژاكۇئۇملۇق ناسوس بىلەن ئاشلىق دۆۋىسىدىكى ھاۋانى سۈمۈرۈپ، ئازوت گازى كىرگۈزۈپ ھاشارات يوقىتىش نىسبىتىنى 95% كە يەتكۈزدى. بۇ تەجرىبە 1982 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئۈيۈشتۇرغان تېخنىكىلىق باھالاشتىن ئۆتتى. «ئازوت كۆپەيتىپ ھاشارات يوقىتىش» نىڭ چۆمكەش تەلىپى قانتىق، ئازوت قويۇپ بېرىش

ماشىنىسىنىڭ باھاسى ئۈستۈن بولۇش سەۋەبىدىن بۇ ئۇسۇل باشقا ئورۇنلاردا ئومۇملىشالمىدى. 1985 - يىلى قەشقەر، خوتەن، ئىلى قاتارلىق جايلاردا چۆمكەپ ئوكسىگېن كېمەيتىپ ھاشارات يوقىتىش سىناق قىلىنىپ، ياخشى نەتىجىلەر قولغا كەلتۈرۈلدى. چۆمكەش تېخنىكىسىنىڭ تەلىپى بىرقەدەر يۇقىرى بولۇش قاتارلىق سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن، بۇ ئۇسۇلنۇ ئاپتونوم رايون بويىچە كەڭ كۆلەمدە ئومۇملىشالمىدى. 1985 - يىلدىن كېيىن، بىر قىسىم ۋىلايەتلەردە فىزىكىلىق - مېخانىكىلىق مۇداپىئە خىزمىتى تۈۋەن تېمپېراتۇرىدا ساقلاش، «قوش تۈۋەن» ئۇسۇلدا ساقلاش قاتارلىق ئىلمىي ئۇسۇلدا ئاشلىق ساقلاشقا بىرلەشتۈرۈپ ئېلىپ بېرىلدى.

3) خىمىيىلىك دورىلار ئارقىلىق مۇداپىئە كۆرۈش - يوقىتىش

ئاپتونوم رايونىمىزدا ساقلىنىۋاتقان ئاشلىقلاردىكى زىياندا ش ھاشاراتلاردىن مۇداپىئە كۆرۈش - يوقىتىشتا ئومۇمىيۈزلۈك ئىشلىتىلىۋاتقان خىمىيىلىك دورىلار ئاساسلىقى: قۇرۇق ئامبارنى دېزىنفېكسىيە قىلىش دورىسى، ئىسلاش دورىسى، مۇداپىئە دورىسى قاتارلىق 3 خىل.

50 - يىللاردا ئاساسلىقى نەملىشىچان DDT، نەملىشىچان 666 پاراشوكى، يۇقىرى پروپېلىنلىق 666 ئىسلاش دورىسى قاتارلىق قۇرۇق ئامبارنى دېزىنفېكسىيىلەش دورىسى، ئاشلىق قاچىلانغان ئامبارلارغا ئاز مىقدارda ئەيك ھاشارات يوقىتىش دورىسى ئىشلىتىلگەن. ئەيك پاراشوكى ئارقىلىق ھاشارات يوقىتىشنىڭ كونكرېت مەشغۇلاتى مۇنداق بولىدۇ: قول بىلەن ھەربىكەتلەندۈرۈلىدىغان پۈركۈش ماشىنىسى ئارقىلىق ئەيك ھاشارات يوقىتىش پاراشوكى قۇرۇق ئامبار ئىچىگە پۈركۈلۈپ، ئۇنىڭ ئۈستىگە بورا سېلىنىپ، ئۇنىڭ ئۈستىگە ھاشاراتلىق ئاشلىق دۆۋىلىنىدۇ، ئاشلىق ئۈستى يەنە بىر قەۋەت بورا بىلەن يېپىلىپ، ئۇنىڭغا يەنە بىر قېتىم دورا پاراشوكى پۈركۈلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن كۆپلىگەن زىياندا ش ھاشاراتلارنى يوقاتقىلى بولىدۇ. 1951 - يىل 10 - ئايدا قەشقەر ۋىلايىتىنىڭ يېڭىسار ناھىيىسىدە ساقلىنىۋاتقان كۆممىقونا قتا ئېغىر دەرىجىدە ھاشارات ئاپىتى بايقالغاندا، ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسىدىن دەي سۇڭپو مەزكۇر ۋىلايەتنىڭ 2 نەپەر كەسپىي خادىمىنى باشلاپ، پۈركۈش ماشىنىسى بىلەن ئەيك ھاشارات يوقىتىش پاراشوكىنى ئېلىپ بېرىپ، ھاشارات يوقىتىپ ئاشلىقتىكى ھاشارات زىيىنىنى ئازايتقان. ئەمما ئەينى ۋاقىتتا جايلاردا پۈركۈش ماشىنىسى ۋە ئەيك ھاشارات يوقىتىش پاراشوكى كۆپ بولمىغاچقا، بۇ خىزمەت ئەتراپلىق قانات يايدۇرۇلمىغان. 1952 - يىل 7 - ئايدا ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتىنىڭ ئاشلىق ئىدارىسى «قۇرۇق ئامبارنى دېزىنفېكسىيە قىلىشنى ئىزچىللاشتۇرۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، جايلاردىن قۇرۇق ئامبارلارنى دېزىنفېكسىيە قىلىش خىزمىتىنى قانات يايدۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. دورا تەڭشەشتە: 50% لىك نەملىشىچان DDT نى سۇيۇلدۇرۇلغان پاراشوكىنىڭ ھەر 0.5 كىلوگرامىغا 4.5 كىلوگرام سۇ قوشۇلۇپ، 5% لىك DDT سۇيۇق دورىسى تەييارلىنىدۇ، بۇنى 111 كۋادرات مېتىر قۇرۇق ئامبارغا چېچىشقا بولىدۇ. 1953 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە قەشقەر، ئۇرۇمچى قاتارلىق 7 ۋىلايەتنىڭ مەلۇماتىغا قارىغاندا، دېزىنفېكسىيە قىلىنغان قۇرۇق ئامبارلار سىغىمچانلىقى 54 مىليون 330 مىڭ كىلوگرامغا يېتىپ، ئۇلكە بويىچە ئومۇمىي ئامبار سىغىمىنىڭ 27.91% نى ئىگىلىگەن. 1953 - يىلدىن باشلاپ قۇرۇق ئامبارنى نەملىشىچان 666 پاراشوكى ئارقىلىق دېزىنفېكسىيە قىلىش باشلاندى. 1954 - يىل 5 - ئايدا ئۇرۇمچى ناھىيىسىنىڭ ئەنەنچۇي ئاشلىق پونكىتىدىكى 400 مىڭ كىلوگرام بۇغدايغا مىتە چۈشكەن، بۇ پونكىت مەشغۇلات قائىدىسىگە خىلاپلىق قىلىپ، نەملىشىچان 666 دورا پاراشوكىنى بۇغدايغا بىۋاستە چاچقاچقا، ئاشلىق بۇلغانغان، دۆلەت مال - مۈلكى زىيانغا ئۇچرىغان، ئۆلكىلىك ئاشلىق نازارىتى بۇ ۋەقەنى ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ تەنقىد قىلغان. 1958 - يىلدىن كېيىن يۇقىرى پروپېلىنلىق 666 ئىسلاش دورىسى ئاپتونوم رايونىمىزدا قۇرۇق ئامبارلارنى دېزىنفېكسىيە قىلىشتىكى ئاساسلىق دورا بولۇپ قالدى.

1961 - يىلى يازدا ئاشلىق نازارىتىدىن نى لىيۇشىڭ خوتەن ۋىلايىتىنىڭ لوپ ناھىيىسىدىكى ئاشلىق

ئامبىرىدا خىلورۇفىكرىنىنى تۇنجى قېتىم ئىشلىتىپ، 1 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام مىتە چۇشكەن بۇغدايىنى خالتا ئېسىپ ئىسلىغان، زەھەرلىك گاز تارقىغاندىن كېيىن تەكشۈرۈلگەندە زىياندىش ھاشاراتلارنىڭ ئومۇميۈزلۈك ئۆلگەنلىكى بايقالغان. 1962 - يىلدىن كېيىن خىلورۇفىكرىن ئارقىلىق ھاشاراتلىق ئاشلىقلارنى ئىسلاش خىزمىتى تەدرىجىي قانات يايدۇرۇلدى. جايلار ئىسلاپ ھاشارات يوقاتقاندا، ئادەتتە ئاشلىق نازارىتى تېخنىكا خادىملىرىنى ئەۋەتىپ يېتەكچىلىك قىلدى، بولۇپمۇ تۇرپان، توقسۇن ناھىيىلىرىدىكى ساقلىنىۋاتقان ئاشلىقلاردا كۆپ مىقدارداھاشارات بايقالغاندا، ئومۇميۈزلۈك خىلورۇفىكرىن ئارقىلىق ئىسلاندى. تېخنىكا ئىقتىدارى كۈچلۈك بولغان ئايرىم ئاشلىق ئىدارىلىرى ئىسلاش خىزمىتىنى ئۆزلىرى تەشكىللىدى. ھۆلجا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى دۆلەت ئىسكىلاتىدا ئىسلاپ ھاشارات يوقىتىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەپلا قالماي، ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىنىڭ ئىشەەتخانىلاردىن ئۆزگەرتىلگەن كونا ئامبارلىرىنىمۇ بىر قېتىم ئومۇميۈزلۈك ئىسلاپ چىقتى. بۇ ناھىيىدە يىلىغا 500 كىلوگرام خىلورۇفىكرىن ئىشلىتىلدى. 1964 - يىلى ئۈرۈمچى «1 - ئاۋغۇست» ئۈن زاۋۇتىنىڭ ئامبارلىرىدا تۇنجى قېتىم ئالىيومىن فوسفور ئارقىلىق ئىسلاپ ھاشارات يوقىتىلدى. سوۋېت پاسونىدىكى ئامباردا ساقلىنىۋاتقان 2 مىليون كىلوگرامدىن ئارتۇق بۇغدايغا ئاشلىق ئۇستىگە دورا ناشلاپ قويۇش ئۇسۇلى قوللىنىلىپ، ھاشاراتلارنى ئۆزۈل - كېسىل يوقىتىش ئۈنۈمگە ئېرىشىلدى.

1965 - يىلى ئاشلىق نازارىتىدىن ۋۇ چېڭخا، ئۈرۈمچى «1 - ئاۋغۇست» ئۈن زاۋۇتىدىن شىي يۈچۈەن قاتارلىقلار ئۈرۈمچى «1 - ئاۋغۇست» ئۈن زاۋۇتى ئامبىرىدا تۇنجى قېتىم بۇرۇملۇق مىتان بىلەن ئىسلاپ ھاشارات يوقىتىش ئېلىپ بارىدى ھەمدە ئامبار سىرتىغا دورا ناشلاپ قويۇش ئۇسۇلىنى قوللاندى. شۇنىڭدىن باشلاپ ئالىيومىن فوسفور، بۇرۇملۇق مىتاندىن ئىبارەت ئىسلاش دورىلىرى ئاپتونوم رايون بويىچە كەڭ كۆلەمدە ئىشلىتىلدى. ئەمما جايلاردا كۆپىنچە خىلورۇفىكرىن ئىشلىتىلدى.

60 - يىللارنىڭ كېيىنكى مەزگىلىدە DDV لىق سۇت مېيى ئارقىلىق قۇرۇق ئامبار دېزىنفېكسىيە قىلىنىشقا باشلىدى. بۇ دورا پۇركۈپ چېچىش ئۇسۇلى بويىچە ئىشلىتىلدى. كېيىن يەنە DDV لىق سۇت مېيىغا چىلانغان لاتىلار ئامبارغا ئېسىپ قويۇلۇپ پىششىقلانسىغان ئاشلىقلار ئىسلاندى. بۇنىڭدا ئاساسلىقى پەرۋانە تۇرىدىكى زىياندىش ھاشاراتلاردىن مۇداپىئە كۆرۈلۈپ، بۇنىڭ ئۈنۈمى ئىنتايىن ياخشى بولدى.

1966 - يىلدىن 1970 - يىلغىچە ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرى بىرتۇتاش كىرگۈزۈپ ئىشلەتكەن ھەرخىل خىمىيىلىك دورىلار 38.20 تونىنا بولۇپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 7.64 تونىنا ئىشلىتىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە خىلورۇفىكرىن 73.56%، ئالىيومىن فوسفور 11.52%، بۇرۇملۇق مىتان 5.76%، يۇقىرى پروپىلىنلىق 666 ئىسلاش دورىسى 9.16%.

1973 - يىلى جىمىسار ناھىيىسىنىڭ ئاشلىق ئىسكىلاتىدا 2 مىليون 500 مىڭ تونىنا بۇغدايغا ئېغىر دەرىجىدە ھاشارات چۇشكەن. سانجى شۆبە ھەربىي رايونىنىڭ خىمىيىلىك دورىلاردىن مۇداپىئە كۆرۈش بەندىكى 10 نەچچە ئەسكەر سانجى ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسىدىكى يالڭ جيۇنىڭ قوماندانلىقىدا ئىسلاشقا قاتنىشىپ زىياندىش ھاشاراتلارنى تەلتۆكۈس يوقىتىپ ئاشلىق زىيىنىنى ئازايتقان.

70 - يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىدىن بۇرۇن ئاپتونوم رايون بويىچە ساقلىنىۋاتقان ئاشلىقلاردىكى زىياندىش ھاشاراتلاردىن مۇداپىئە كۆرۈش ۋە ئۇنى يوقىتىش خادىملىرى ئاز ئىدى. ئىلى، سانجى، ئۈرۈمچى قاتارلىق ئاز ساندىكى ئۆلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ ئۆز كۈچىگە تايىنىپ خىمىيىلىك دورىلار بىلەن ئىسلاش ئېلىپ بارغانلىقىنى ھېسابقا ئالمىغاندا، باشقا رايونلاردا دورا ئىشلىتىشكە توغرا كەلسە ئاشلىق نازارىتى ئەۋەتكەن تېخنىكا خادىملىرى يېتەكچىلىك قىلاتتى. 70 - يىللارنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، جايلار ئومۇميۈزلۈك شۇ يەردىكى تېخنىكا خادىملىرىنىڭ كۈچىگە تايىنىپ ئىسلاپ ھاشارات يوقىتىدىغان بولدى.

1971 - يىلدىن 1980 - يىلغىچە ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرى بىرتۇتاش كىرگۈزۈپ ئىشلەتكەن

ھەرخىل خىمىيىلىك دورىلار 89.7 تونىنا بولۇپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 8.97 تونىنا ئىشلىتىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە خىلورۇفىكرىن 35.67%، ئالىيۇمىن فوسفور 27.98%، يۇقىرى پروپىلىنلىق 666 ئىسلاش دورىسى 32.66%، بروملۇق مىتان 3.69%. بۇ 10 يىلدا يىللىق ئوتتۇرىچە دورا ئىشلىتىش مىقدارى ئالدىنقى 5 يىلدىكى دورا ئىشلىتىش مىقدارىدىن 17.40% ئاشتى، ئەمما 70 - يىللاردىن باشلاپ شىنجاڭنا كۆپ مىقدارىدا ئاشلىق يۇتكەپ كېلىنىدى، كارانتىن قىلىپ بىرتەرەپ قىلىش تەدبىرلىرى يېتىشەلمەسلىك تۈپەيلىدىن، ساقلانغان ئاشلىقتىكى زىياندىاش ھاشاراتلارنىڭ يامراپ كېتىشى تېزلەشتى. ساقلىنىۋاتقان ئاشلىقلاردىكى زىياندىاش ھاشاراتلاردىن مۇداپىئە كۆرۈش يوقىتىش خىزمىتىنى تېخىمۇ ياخشى قانات يايدۇرۇش ئۈچۈن، 1978 - يىل 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر شتات كومىتېتىنىڭ تەستىقى بىلەن ش ئۇ ئا ر ئاشلىق، ياغ مۇداپىئە كۆرۈش - يوقىتىش ئەترىتى قۇرۇلدى. بۇ ئەترەت جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئىسلاپ ھاشارات يوقىتىشىغا ياردەملىشىشكە مەسئۇل بولدى. شۇ يىلى نۇقتىلىق ھالدا تۇرپان ۋىلايىتى، بايىنغولىن ئوبلاستىنىڭ ھاشارات چوشكەن ئاشلىقىنى ئىسلاش ئىشىنى ئېلىپ بېرىپ، 25 مىليون كىلوگرام ھاشاراتلىق ئاشلىق ئىسلاندى، ئەمما ھاشارات زىياندىاشلىقى داۋاملىق تەرەققىي قىلىپ، 1980 - يىلىغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايون بويىچە شۇ يىللىق زىيانغا ئۇچرىغان ئاشلىق 200 مىليون كىلوگرامغا يەتتى. بىر قىسىم ئورۇنلاردا ھاشاراتلارنىڭ يامرىشى كىشىنى چۆچۈتكىدەك دەرىجىگە يەتتى. شىخۇ ناھىيىسىدىكى ئاشلىق، ياغ ماگىزىنلىرىدا پىشىقلانغان ئاشلىقتا ئومۇمىيۈزلۈك ھاشارات بايقالدى. ئاممىنىڭ كۆچلۈك ئىنكاسى ئاستىدا، ئۇلار تىجارەتنى توختىتىپ، ھاشارات يوقىتىش يۈزىسىدىن دېزىنفېكسىيە قىلىشقا مەجبۇر بولدى، قاراماي شەھىرىدىكى 28 ئاشلىق، ياغ ماگىزىنىدىكى ئاشلىقلارنىڭ ھەممىسىدە ھاشارات بارلىقى بايقالدى. شۇ شەھەردىكى 10 - ئاشلىق دۆكىنىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر 210 خالتا (4200 كىلوگرام) قوناق ئۇنىدىن 2 كىلوگرام زىياندىاش ھاشاراتنى تاسقاپ چىقتى. بەزى ئاشلىق دۆكانلىرىدىكى گۈرۈچتە زىياندىاش ھاشارات بارلىقىنى بايقاپ قالغان خېرىدارلار گۈرۈچنى سېتىۋالماي، يامان تەسىر پەيدا قىلدى. شۇ يىلدىن باشلاپ ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ساقلاش - يۇتكەش شىركىتىنىڭ ئىسكىلاتىدا ئوچۇقچىلىقتا ساقلانغان ئاشلىق دۆۋىسىدە ئالىيۇمىن فوسفور بىلەن ئىسلاپ ھاشارات يوقىتىش يولغا قويۇلدى: بۇنىڭدا سۈلياۋ يوپۇقتىن ئىسلاش چېدىرى ياسىلىپ، ئاشلىق دۆۋىسىنىڭ 6 تەرىپى ھىم چۆمكىلىپ، ئاشلىق ئۈستىگە دورا تاشلاپ قويۇش ئۈسۈلى قوللىنىلىپ، ئوچۇقچىلىقتىكى ئاشلىق دۆۋىلىرىدە ئىسلاپ ھاشارات يوقىتىشتەك قىممەن مەسىلە ھەل قىلىندى.

ساقلىنىۋاتقان ئاشلىقلاردا كۆپلەپ زىياندىاش ھاشارات تارقىلىشتەك پاسسىپ ۋەزىيەتنى ئۆزگەرتىش ئۈچۈن، 1981- يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتونوم رايون بويىچە ساقلىنىۋاتقان ئاشلىقلاردىكى زىياندىاش ھاشاراتلاردىن مۇداپىئە كۆرۈش - يوقىتىش خىزمىتى يېغىنى چاقىرىپ، زىياندىاش ھاشاراتلارنىڭ يامراش سەۋەبىنى ئانالىز قىلىپ، مۇداپىئە كۆرۈش - يوقىتىش لايىھىسىنى مۇزاكىرە قىلىپ بېكىتتى. ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «ئاپتونوم رايون ساقلانغان ئاشلىقلاردىكى زىياندىاش ھاشاراتلاردىن مۇداپىئە كۆرۈش يېغىنى ئەھۋالىدىن دوكلات» نى تەستىقلاپ تارقىتىپ، جايلاردىكى ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەرنىڭ ھەقىقىي تۈرده ئەھمىيەت بېرىپ، رەھبەرلىكىنى كۈچەيتىپ، ھەرقايسى مۇناسىۋەتلىك تارماقلارنى تەشكىللەپ، ساقلىنىۋاتقان ئاشلىقلاردىكى زىياندىاش ھاشاراتلاردىن مۇداپىئە كۆرۈش- يوقىتىش خىزمىتىنى پائال قانات يايدۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. جايلار زىياندىاش ھاشاراتلاردىن مۇداپىئە كۆرۈش- يوقىتىش خىزمىتىنىڭ سالمىقىنى ئومۇمىيۈزلۈك زورايتتى، تازىلىق ئارقىلىق مۇداپىئە كۆرۈشنى ئاساس قىلىپ، فىزىكىلىق - مېخانىكىلىق مۇداپىئەنى بىرلەشتۈرۈپ، خىمىيىلىك دورا ئارقىلىق مۇداپىئە كۆرۈپ يوقىتىشنى مۇھىم نۇقتا قىلدى. 4 - ئايدا ئاشلىق مىنىستىرلىكى بىلەن يېزا ئىگىلىك مىنىستىرلىكى بىرلىكتە خىمىيىلىك مۇداپىئە دورىسى (ھاشاراتتىن مۇداپىئە كۆرۈش فوسفورى) ئارقىلىق ساقلىنىۋاتقان ئاشلىقلاردىكى زىياندىاش ھاشاراتلاردىن مۇداپىئە كۆرۈشنى كېڭەيتتى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى 1982 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا

هاشاراتتىن مۇداپىئە كۆرۈلىدىغان فوسفورلۇق مۇداپىئە دورىسىنى سېتىۋالدى هەمدە 1983 - يىل 5 - ئاينىڭ 21 - كۈنىدىن 25 - كۈنگىچە سانجى ناھىيىلىك ئالىلىق ئىدارىسىنىڭ بازارلىق ئىسكىلاتىدا ئاپتونوم رايون بويىچە هاشاراتتىن مۇداپىئە كۆرۈلىدىغان فوسفورلۇق دورا بويىچە مەشغۇلات تېخنىكىسى ئۆگىنىش كۇرسى ئاچتى. كۇرسقا ۋىلايەت، ئوبلاست، شەهەر ۋە سانجى ئوبلاستىغا تەۋە ناھىيىلەردىن 38 نەپەر مۇداپىئە تېخنىكا خادىمى قاتناشتى هەم ئۇلار توشۇغۇچ ئۇسۇلى، قەۋەتلەر بويىچە پۈركۈش، ئوستىگە پۈركۈش قاتارلىق ئۇسۇللار ئارقىلىق 3 كورپۇس ئامبارنى بىرتەرەپ قىلدى. كۇرستىن كېيىن جايلاردا مۇداپىئە دورىسى ئارقىلىق ئالىلىق ساقلاش پائالى ئومۇملاشتۇرۇلدى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئالىلىق تارماقلىرى هاشاراتتىن مۇداپىئە كۆرۈش فوسفورى ئارقىلىق 1 مىليارد كىلوگرام ئالىلىقنى بىرتەرەپ قىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئۇرۇمچى شەھىرى، سانجى ئوبلاستىدا بىرتەرەپ قىلىنغان ئالىلىق ئومۇمىي ئالىلىقنىڭ %50 نى ئىگىلىدى.

مەلۇماتقا قارىغاندا، 1981 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە ئاپتونوم رايونىمىزدا بىرتۇتاش كىرگۈزۈلۈپ ئىشلىتىلگەن خىمىيىلىك دورا 227.9 تونىنغا يەتكەن. بۇ 10 يىلدا ئىشلىتىلگەن خىمىيىلىك دورا ئالدىنقى 10 يىلدىكىنىڭ 2.54 هەسسىسىگە توغرا كەلگەن، بۇنىڭ ئىچىدە ئالىيۇمىن فوسفىد %60.73، خىلورپىكرىن %8.21، بروملۇق مىتال %4.83، يۇقىرى پروپىنلىق 666 دورىسى %11.72، «741» ئىسلاش دورىسى %4.83، دى خىلروفون %5.75، هاشاراتتىن مۇداپىئە كۆرۈش فوسفورى %4.38. جەمئىي بىرتەرەپ قىلىنغان هاشاراتلىق ئالىلىق 2 مىليارد 220 مىليون كىلوگرام، بۇنىڭ ئىچىدە خىمىيىلىك دورا ئارقىلىق ئىسلانغان ئالىلىق 1 مىليارد 842 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، %82.97 نى ئىگىلىگەن، ئالىلىققا هاشارات چۈشۈش نىسبىتى 1981 - يىلدىكى %13.72 تىن 1990 - يىلى %3.80 كە چۈشكەن. 10 يىل ئىچىدە هاشارات تۇپەيلىدىن نابۇت بولىدىغان ئالىلىق 62 مىليون كىلوگرام ئازايغان. بۇ مەزگىلدە جايلاردىكى ئالىلىق ئىسكىلاتلىردا ئىسلاپ هاشارات يوقىتىش تېخنىكىسى تېخىمۇ يۇقىرى كۆتۈرۈلۈپ، ئوچۇقچىلىقتىكى ئالىلىق دۆڭلىردە ئىسلاپ هاشارات يوقىتىش يېڭى تېخنىكىسى ئومۇملاشتى. مەسىلەن: ئۇرۇمچى رايونىدىكى ئالىلىق تارماقلىرى ئوچۇقچىلىقتا ساقلىنىۋاتقان 180 مىليون كىلوگرام ئالىلىقتىكى هاشاراتنى ئىسلاپ يوقىتىپ ئوچۇقچىلىقتا ساقلىنىۋاتقان ئالىلىقنىڭ بەخەتەرلىكىگە كاپالەتلىك قىلدى.

1985 - يىلدىن باشلاپ دۆلەت يۇقىرى پروپىنلىق 666 ئىسلاش دورىسىنى ئىشلىتىشنى توختىتىشنى قارار قىلدى. شۇ يىلى 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئالىلىق ئىدارىسى يۇقىرى پروپىنلىق 666 ئىسلاش دورىسى ئورنىغا «741» ئىسلاش دورىسىنى ئومۇميۈزلۈك ئىشلىتىشنى قارار قىلدى هەمدە «741» ئىسلاش دورىسىنى قوزۇق ئامبارنىلا دېزىنفېكسىيە قىلىشقا ئىشلىتىش، ئالىلىق قاچىلانغان ئامبارلارنى ئىسلاشقا ۋە ئالىلىق پىششىقلاش زاۋۇتلىرىنى دېزىنفېكسىيە قىلىشقا رۇخسەت قىلماسلىقنى بەلگىلىدى.

خىمىيىلىك دورا ئارقىلىق مۇداپىئە كۆرۈش خىزمىتىنى ئومۇميۈزلۈك قانات يايدۇرۇش جەريانىدا، بەزى جايلاردا تېخنىكا خادىملىرىنىڭ ساپاسى تۆۋەن بولۇپ، مەشغۇلات قائىدىسىگە خىلاپلىق قىلغانلىقتىن، ئېغىر مەسئۇلىيەت هادىسىلىرى سادىر بولدى: (1) 1986 - يىل 9 - ئايدا ئاقتۇ ناھىيىلىك ئالىلىق ئىدارىسى ئامبىرىنىڭ تېخنىكا خادىملىرى مەشغۇلات قائىدىسىگە خىلاپلىق قىلىپ «741» ئىسلاش دورىسى ئارقىلىق ئالىلىق قاچىلانغان ئامبارنى ئىسلىغانلىقتىن، 3 مىليون 320 مىڭ كىلوگرام ئالىلىق بۇلغىنىپ، دۆلەت مال-مۈلكى زىيانغا ئۇچرىغان. شۇ سەۋەبتىن ج ك پ ش ئۇ ئا ر ئىنتىزام تەكشۈرۈش كومىتېتى ئاپتونوم رايونغا ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش چىقاردى، ئاقتۇ ناھىيىلىك پارتكوم بۇ ۋەقەدىكى ئاساسلىق جاۋابكارنى بىرتەرەپ قىلدى. (2) 1990 - يىل 7 - ئاينىڭ 13 - كۈنى چۈشتىن كېيىن سائەت 6 يېرىمدا، قىزىلسۇ ئوبلاستلىق ئالىلىق ئىدارىسىنىڭ ئالىلىق، ياغىنى كېلىشىپ سېتىۋېلىش - سېتىش شىركىتى ئالىلىق ساقلاش تېخنىكا قائىدىسىگە ئېغىر دەرىجىدە خىلاپلىق قىلىپ، ئىككى ئامبارنى نورمىدىن ئارتۇق ئالىيۇمىن فوسفىد بىلەن ئىسلىغان، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئىسلاشتىن بۇرۇن ئامبار ھىم پېچەتلەنمىگەن، ئامبارغا قوشنا بىر ئالىلىنىڭ

ئىشلەپ قۇلۇپىدىكى كاۋاك ئېتىلمىگەن، شۇنداقلا ئەتراپتىكىلەرگە ئىسلاش ئېلىپ بېرىلىدىغانلىقى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش چىقىرىلمىغان ھەم ئېھتىيات لىنىيىسى تەسىس قىلىنمىغان، نەتىجىدە 16 ـ چىسلا ساقەت نۇلدىن 10 مىنۇت ئۇتكەندە، ئامبارغا قوشنا ئۇيدىكى 4 ئادەم ئېغىر زەھەرلەنگەن، ئۇلار دوختۇرخانىغا ئېلىپ بېرىلىپ قۇتقۇزۇلغان، ئىككى ئادەم ئامان قالغان، ئىككى ئادەم ئۇلۇپ كەتكەن. بۇ ۋەقەدىن كېيىن بىر مەزگىل زەھەرلىنىش ۋە ئۇلۇشنىڭ سەۋەبىنى بېكىتكىلى بولمىغان، قىزىلسۇ ئوبلاستىنىڭ پارتىيە، ھۆكۈمەت رەھبەرلىرى بىۋاستە سۈرۈشتە قىلغان. ئاشلىق، چ خ، سەھىيە قاتارلىق 7 تارماق بىرلەشمە تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسى تەشكىللىگەن، قىزىلسۇ ئوبلاستىنىڭ تەلىپىگە ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ـ ياغ پەن تەتقىقات ئورنىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى، ئىنژېنېر جۇ ئىڭخې باشچىلىقىدىكى خىزمەت گۇرۇپپىسىنى شۇ جايغا بېرىپ ھەمكارلىشىشقا ئەۋەتكەن. بىرلەشمە تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسى كۆپ تەرەپلىمە تەكشۈرۈش ئارقىلىق زەھەرلەنگەن خادىملارنى قۇتقۇزۇش لايىھىسىنى ۋاقتىدا تۈزۈپ چىققان ھەم زەھەرلىنىش، ئۇلۇشنىڭ سەۋەبى ئالىيۇمىن فوسفىد بىلەن ئىسلاشتىن كېلىپ چىققان جۇغلانما گىدروفوسفىدنىڭ زەھەرلىشى ئىكەنلىكىنى بېكىتكەن. بۇ شىنجاڭدا تارىختىن بېرى ئاشلىقنى ئىسلاش جەريانىدا يۈز بەرگەن ئادەم ئۆلۈش كۆپ زەھەرلەنگەن ۋە ئۇلگەن بىر قېتىملىق ۋەقە بولدى. ئالاقىدار جاۋابكارلار شۇ يەردىكى ئەدلىيە ئورۇنلىرىنىڭ قانۇن بويىچە بىرتەرەپ قىلىشىغا تاپشۇرۇپ بېرىلدى. 9 ـ ئاينىڭ 26 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، جايلاردىن خىمىيىلىك دورىلارنى باشقۇرۇشنى بىر قېتىم ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرۈپ چىقىشنى، خىمىيىلىك دورا ئارقىلىق ئىسلاپ ھاشارات يوقىتىشتا ئاشلىق ساقلاش تېخنىكا قائىدىسىگە قاتتىق ئەمەل قىلىشنى تەلەپ قىلدى.

§ 2 . كېسەللىكتىن مۇداپىئە كۆرۈش ۋە ئۇنى يوقىتىش

شىنجاڭدا ساقلىنىۋاتقان ئاشلىقلاردىكى كېسەللىكلەر دېگەندە ئاساسلىقى بۇغدايدا بولىدىغان باشاق مۇڭگۈز كېسەللىكى، قىل قۇرۇت كېسەللىكى، ھال كېسەللىكى، قارا باشاق كېسەللىكى قاتارلىقلار كۆزدە تۇتۇلمدۇ. بۇلاردىن مۇداپىئە كۆرۈش ۋە يوقىتىش ئۇسۇلى، ئادەتتە كارانتىن قىلىشنى كۈچەيتىش، سېتىۋېلىشقا چەك قويۇش، ئالاھىدە ئەھۋالدا ئايرىم بىرتەرەپ قىلىشتىن ئىبارەت. 1963 ـ يىلى ئاقسۇ ۋىلايىتىدە بۇغدايغا ھال چۈشۈش كېسەللىكى، تارباغاتاي ۋىلايىتىدە قارا باشاق كېسەللىكى ئاپىتى كۆرۈلدى. ئاشلىق نازارىتى ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، ئاممىنى تولۇق ھەركەتلەندۈرۈپ، مەيدانغا يېيىتىش، سورۇش قاتارلىق ئۇسۇللار ئارقىلىق مۇداپىئە كۆرۈشنى تەلەپ قىلدى. ئاپەت ئەھۋالى يېنىك ئەتراپتىكى كېسەل تەككەن بۇغدىينى سېتىۋالماسلىق، ئاپەت كۆلىمى چوڭ بولغان گۇرۇپپا ـ ئەتراپتىكى كېسەل تەككەن بۇغدىينى ئايرىم سېتىۋېلىپ ساقلاش، تازىلاپ بىرتەرەپ قىلغاندىن كېيىن، شۇ جايدا پىششىقلاش، سېتىش، كېسەللىك ئاپىتىنىڭ باشقا جايغا يامراپ كېتىشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن سىرتقا يۆتكىمەسلىك كېرەكلىكى بەلگىلەنگەن. 1966 ـ يىلى ئاشلىق نازارىتى «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىپ ئامبارغا كىرگۈزۈشتىكى پىرىنسىپ ئۇلچىمى» نى ئېلان قىلىپ، بۇغدايدا مەستەك، قىل قۇرۇت كېسىلى، قارا باشاق كېسەللىكى بولسا ئۇنى سېتىۋالماسلىق، ئالاھىدە ئەھۋالدا ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىلىرىغا مەلۇم قىلىپ، ئۇلار تەستىقلىغاندىن كېيىن سېتىۋېلىشنى، ئەمما پىرىنسىپ ھۆججەتتە كېسەللىك مىقدارىنى ئېنىق ئەسكەرتىپ قويۇشنى، بۇ خىل بۇغدايىنى ئايرىم ساقلاشنى بەلگىلىدى.

1976 ـ يىلى گەنسۇدىن ئۇرۇمچى شەھىرىگە يۆتكەپ كېلىنگەن 10 مىليون كىلوگرام بۇغدايدا باشاق

مۇڭگۈز كېسەللىكى بايقالدى، بىر قىسىم بۇغدايدىكى كېسەل دان ئون مىڭدىن تۆتتىن ئون مىڭدىن ئونغىچە بولۇپ، مىقدارى بەلگىلىمىدىن 3 — 9 ھەسسىگىچە ئېشىپ كەتتى. ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى، سەھىيە ئىدارىسى، ئۈرۈمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئون زاۋۇتى 8 كىشىنى ئاجرىتىپ، كېسەل بۇغدايىنى پىششىقلاپ ئىشلەشكە رەھبەرلىك قىلىش گۈرۈپپىسى قۇرۇپ، ئازادلىق ئارمىيە جەڭچىلىرى، ئوتتۇرا، باشلانغۇچ مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىدىن بولۇپ 10 مىڭدىن ئارتۇق ئادەم (قېتىم) نى سەپەرۋەر قىلىپ، كېسەل بۇغدايىنى تاللاپ چىقتى، بىر ئايدىن ئارتۇق ۋاقىت ئىچىدە 200 نەچچە كىلوگرام كېسەل بۇغداي تاللاپ چىقىلدى. شۇ يىلى 8 - ئايدا كۈنەس، تېكەس ناھىيىلىرىدىن ئۈرۈمچى شەھىرىگە يۆتكەپ كېلىنگەن بۇغدايدىمۇ باشاق مۇڭگۈز كېسەللىك دانچىلىرى بايقالغاندا دەرھال ئۇقتۇرۇش چىقىرىلىپ يۆتكەش توختىتىلدى ھەم يۆتكىلىپ بولۇنغان بۇغدايلارنىڭ ياخشى بۇغدايغا ئارىلىشىپ پىششىقلىنىپ قېلىشىدىن ساقلىنىلدى.

1977 - يىلى ئىلى ۋىلايىتىدە بۇغدايلاردا 1 - نومۇرلۇق كېسەل (قاراكۆيە كېسەللىكى) بايقالدى. شۇ يىلى 8 - ئايدا دېھقانچىلىق، ئورمانچىلىق مىنىستىرلىكى ئىلى ۋىلايىتىنى كارانتىن قىلىش رايونى دائىرىسىگە كىرگۈزۈپ، بۇ رايوندىن سىرتقا بۇغداي يۆتكەشنى مەنئى قىلدى. 1979 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك كومىتېتى بۇغدايدىكى 1 - نومۇرلۇق كېسەللىكنى تەكشۈرۈش ۋە ئىلمىي تەجرىبە قىلىش مۇھىمەت يىغىنى چاقىرىپ، ئاشلىق، دېھقانچىلىق، سەھىيە تارماقلىرىنىڭ كېسەل تەگكەن ئەسلى ئاشلىقلاردىكى مىكروبلارنى يوقىتىش ۋە ئۇنىڭدىن مۇداپىئە كۆرۈش تەدبىرلىرىنى بىرلىكتە تەجرىبە قىلىشنى بېكىتتى. 10- ئاينىڭ 18 - كۈنىدىن 25 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ كەسپىي تېخنىكا خادىملىرى قورغاس ناھىيىسىنىڭ لوساۋگۇ ئاشلىق پونكىتىدا بۇغدايدىكى 1 - نومۇرلۇق كېسەللىكنى ئازدان بىلەن ئىسلاشنى سىناق قىلدى. بۇ قېتىملىق سىناق ئوچۇقچىلىقتىكى سۈلياۋدىن ياسالغان چېدىر ۋە ئامبار ئىچىدىن ئىبارەت ئىككى خىل ئورۇندا ئېلىپ بېرىلدى. ھەر كۇب مېتىرغا 250 گرام دورا ئىشلىتىلىپ، كېسەللىك مىكروبلىرى يوقىتىلدى. 1980 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن ئىلى ۋىلايىتىدىكى كېسەللىك بۇغدايلار دورا بىلەن ئىسلانغاندىن كېيىن ئۈرۈمچى قاتارلىق ئىستېمال رايونلىرىغا يۆتكەپ كېلىنىپ پىششىقلاپ ئىشلەندى. 1980 — 1981 - يىللىرى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ساقلاش - يۆتكەش باشقارمىسى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق - ياغ مۇداپىئە كۆرۈش - يوقىتىش ئەترىتى، قورغاس ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىدىكى تېخنىكا خادىملىرىدىن تەشكىللەنگەن بىرلەشمە ئىسلاش ئەترىتى ئۆزلىرى يەملەپ ياسىغان سۈلياۋ چېدىرلاردىن پايدىلىنىپ قورغاس، كۈنەس ناھىيىلىرى ۋە غۇلجا شەھىرىدە 1 - نومۇرلۇق كېسەل تەگكەن 33 مىليون 920 مىڭ كىلوگرام بۇغدايىنى ئىسلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە قورغاس ناھىيىسىنىڭ 76.8% نى ئىگىلىدى. ئىسلاش خىراجىتىنى شۇ جايدىكى ئاشلىق تارماقلىرى ئۈستىگە ئالدى. 1981 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تەستىقى بىلەن 1982 - يىللىق ئاشلىق سېتىۋېلىشتىن باشلاپ، 1 - نومۇرلۇق كېسەل تەگكەن بۇغدايىنى ئەسلىدىكى تېرىغان ئورۇن ئىسلىغاندىن كېيىن ئاشلىق تارماقلىرىغا تاپشۇرۇپ بېرىدىغان، ئىسلاش شارائىتى بولمىغان جايلارنىڭ بۇغدىيىنى ئاشلىق تارماقلىرى سېتىۋالغاندىن كېيىن توپلاپ ئىسلايدىغان، ھەر 5000 كىلوگرامغا 61 يۈەن ئىسلاش ھەققى ئېلىنىدىغان بولدى. شۇ يىلى ئاشلىق تارماقلىرى ئىسلىغان 1- نومۇرلۇق كېسەل تەگكەن بۇغداي 14 مىليون 740 مىڭ كىلوگرام بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە قورغاس ناھىيىسىنىڭ 76.7%، كۈنەس ناھىيىسىنىڭ 23.3%.

1986 - يىلى ئىلى، تارباغاتاي قاتارلىق جايلارنىڭ ئاشلىق ئامبار سىغىمىنى ھەل قىلىپ، يېڭى ئاشلىق كىرىم قىلىشىغا تەييارلىق قىلىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى بىلەن دېھقانچىلىق نازارىتى ئانالىز، مۇھاكىمە قىلىش ئارقىلىق ئىلى قاتارلىق جايلارنىڭ ئامبار قالدۇقىدىكى 1 - نومۇرلۇق كېسەل تەگكەن بۇغدايىنى ئۈرۈمچى، تۇرپان، قۇمۇلدىن ئىبارەت ئۈچ ئىستېمال رايونىغا يۆتكەپ كېلىپ، پىششىقلاپ سېتىشقا بولىدۇ؛ بۇ رايونلارنىڭ باشقۇرۇشى ياخشى بولسىلا، كېسەللىك مىكروبلىرى شۇ جاينىڭ بۇغداي

ئىشلەپچىقىرىش جەريانىدا تارقىلىپ يامراپ كېتەلمەيدۇ، يەنە كېلىپ، تۇرپان، قۇمۇل رايونلىرىدا قىش پەسلىدە ئۇزۇن مەزگىلگىچە قار دۆۋىلىنىپ قالمايدىغان بولغاچقا، بۇغدايدىكى 1 - نومۇرلۇق كېسەللىك پەيدا بولالمايدۇ دەپ قارىدى. شۇڭا، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، دېھقانچىلىق نازارىتى 3 - ئاينىڭ 7 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىگە تەستىقلاتقاندىن كېيىن، 1 - نومۇرلۇق كېسەل تەككەن بۇغدايىنى ئىسلىمايلا ئۇرۇمچى شەھىرى، تۇرپان، قۇمۇل ۋىلايىتىگە يۆتكەشكە بولىدىغانلىقىنى، ئەمما يۆتكەپ بەرگۈچى رايون بۇغداي يۆتكەشتە كارانتىن پېرىيۇمىنى كۆچەيتىپ، باشقا كارانتىن ئوبيېكتلىرىنىڭ تارقىلىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىشى لازىملىقىنى؛ بۇ 3 ۋىلايەت، شەھەرنىڭ كېسەل تەككەن بۇغدايىنى پىششىقلاپ ئىشلىگەندە باشقۇرۇشنى كۆچەيتىپ، بۇغداي يۇغان سۇ، كېپەك، چېچىلغان داننى ياخشى بىرتەرەپ قىلىشى لازىملىقىنى، بۇغداي يۇغان سۇنى دېھقانچىلىق ئېتىزلىرىغا ئاققۇزماسلىقنى، بۇ ئارقىلىق شۇ جايلاردىكى دېھقانچىلىق ئىشلەپچىقىرىشنىڭ بىخەتەرلىكىگە ھەقىقىي كاپالەتلىك قىلىشنى بەلگىلىدى. ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ 1 - نومۇرلۇق كېسەل تەككەن بۇغدايىنى ئىسلاش خىزمىتى شۇنىڭ بىلەن ئاخىرلاشتى.

1987 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى تارقاتقان «ئاشلىق، باغ بويىچە دۆلەت ئۇلچىمىنى ئىجرا قىلىشقا ئائىت مەسىلىلەر توغرىسىدىكى كونكرېت بەلگىلىمە» دە: «سېتىۋېلىش ۋە يۆتكەشتە، بۇغداي تەركىبىدىكى باشاق مۇڭگۈزلۈك داننىڭ 0.01% تەن، مەستەك داننىڭ 0.1% تەن، قارا كۈيە داننىڭ ھەر كىلوگرامىدا 3 تالدىن ئېشىپ كەتمەسلىكى بەلگىلەندى.

1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، ساقلىنىۋاتقان ئاشلىقتىكى ھەرخىل كېسەللىكلەردىن مۇداپىئە كۈرۈش ۋە يوقىتىش خىزمىتىدە يەنىلا يۇقىرىقىدەك دۆلەت بەلگىلىمىسىدىكى كارانتىن چارىسى ۋە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ بەلگىلىمىسى ئىجرا قىلىندى.

§ 3 . چاشقان، قۇشقاچتىن مۇداپىئە كۈرۈش ۋە يوقىتىش

شىنجاڭدا ساقلىنىۋاتقان ئاشلىقلارغا كۆپرەك زىيان سالىدىغان چاشقان تۈرلىرىدىن كىچىك ئۆي چاشقىنى، قوڭۇر ئۆي چاشقىنى، سېرىق كۆكرەكلىك چاشقىنى قاتارلىقلار، كۆپ زىيان سالىدىغان ئۇچار قۇش تۈرلىرىدىن قۇشقاچ، پاختەك، قاغا قاتارلىقلار بار. 1949 - يىل 9 - ئايدا شىنجاڭ تىنچلىق بىلەن ئازاد بولغاندا ئۇنتكۈزۈۋېلىنغان ئاشلىق ئامبارلىرىنىڭ ھەممىسى كېسەك - ياغاچ قۇرۇلمىلىق كونا ئامبارلار بولۇپ، ساقلىنىدىغان ئاشلىقلار ئاسانلا چاشقان، ئۇچار قۇشلارنىڭ زىيىنىغا ئۇچرايتتى، مۇداپىئە، يوقىتىشنىڭ مۇھىم نۇقتىسى ئالدىنى ئېلىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش بولۇپ، چاشقان، ئۇچار قۇشلاردىن مۇداپىئە كۈرۈش مۇئەسسەسلىرى ئورۇنلاشتۇرۇلغاندى، ئامبارلارنىڭ ئىشكىگە چاشقاننى توسۇش توساقلىرى، ئىشەك - دېرىزىلەرگە ئۇچار قۇشتىن مۇداپىئە كۈرۈش تورلىرى بېكىتىلگەن، چاشقان تۇشۇكلىرى بايقالسا، كالا تېزىكىگە 666 دورىسى ئارىلاشتۇرۇلۇپ تۇشۇكلەر ئېتىلدى، بەزى ئامبارلاردا تېخى چاشقان يوقىتىش ئۇچۇن مۇشۇك بېقىلدى. نۇرغۇنلىغان ئاساسىي قاتلام ئامبار، پونكىتلاردا چاشقان، ئۇچار قۇشنى تۇتۇش سۇنئىي ئۇسۇلدا مۇسابىقە پائالىيىتى قانات يايدۇرۇلدى. 1953 - يىلدىن 1955 - يىلغىچە ئۇرۇمچى، قۇمۇل، كورلا، ئاقسۇ، قەشقەر، يەكەن، خوتەن قاتارلىق ۋىلايەت (شەھەر) لەردە 13 مىڭ 874 دانە چاشقان، 69 مىڭ 540 دانە قۇشقاچ تۇتۇلدى. 1955 - يىل 7 - ئايدىن 1956 - يىل 3 - ئايغىچە ئىلى ۋىلايىتى ۋە بورتالا ئوبلاستىدا ئېغىر چاشقان ئاپىتى كۆرۈلۈپ، ئاشلىق ئورۇنلىرى چاشقانلىق ئېغىر زىيىنىغا ئۇچرىغاچقا، جەمئىي 260 مىڭ دانە چاشقان يوقىتىلدى. غۇلجا شەھىرىگە بىۋاستە قاراشلىق ئىسكىلاتتا ساقلىنىۋاتقان 100 مىڭ كىلوگرام

ئاشلىق دۆۋىسى تەكشۈرۈلگەندە 500 دىن ئارتۇق چاشقان بوغىتىلدى. 1956 - يىل 4 - ئايدا ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق ئورۇنلىرى «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى بەرپا قىلىش پائالىيىتىنى ئومۇميۈزلۈك قانات يايدۇرۇپ، چاشقان، ئۇچار قۇشلاردىن مۇداپىئە كۆرۈش ۋە بوغىتىش خىزمىتىنى دائىملىق خىزمەتكە ئايلاندۇردى. 1957- يىلى 31 مىڭ 541 دانە چاشقان، 25 مىڭ 72 دانە قۇشقاچ بوغىتىلدى. 1958 - يىلى تارباغاتاي ۋىلايىتىدە 26 مىڭ 472 دانە چاشقان، 9947 دانە قۇشقاچ بوغىتىلدى، چاشقان تۆشۈكىدىن 574 ى ئېتىلدى، قۇشقاچ ئۇۋىسىدىن 123 ى بۇزۇپ تاشلاندى.

60 - يىللاردا چاشقان ۋە ئۇچار قۇشلارنىڭ زىيانداشلىقىغا قارىتا مۇداپىئە كۆرۈش بىلەن بوغىتىشنى بىرلەشتۈرۈش ئۈسۈلى قوللىنىلدى. ئاساسلىقى ئامبار ئىشكىلىرىگە ئومۇميۈزلۈك تاختا مۇشۇك قويۇلدى، ئىشىك، دېرىزىلەرگە قۇشقاچتىن مۇداپىئەلىنىش تورلىرى تارتىلدى. چاشقان بوغىتىشتا سايمان بىلەن بوغىتىش ئاساس قىلىنىدى ھەمدە دورا بىلەن زەھەرلەپ بوغىتىش باشلاندى. بۇنىڭدا ئىشلىتىلگەن ئاساسلىق دورىلار سىنىك فوسفىد، دىفاتسىنون ناترىي تۈزىدىن ئىبارەت. زەھەرلەپ بوغىتىش ئۈسۈلى مۇنداق: 2% سىنىك فوسفىد، 1% دىفاتسىنون ناترىي تۈزى قوشۇپ ياسالغان زەھەرلىك يەم يەم ساندۇقىغا سېلىنىپ، ئۇ ئاشلىق ئامبىرى ياكى چاشقانلار ھەرىكەت قىلىدىغان ئوچۇق مەيدانلارغا قويۇپ قويۇلىدۇ، ھەر 6 كۈندە بىر قېتىم ئالماشتۇرۇلىدۇ. 1965 - يىلى قەشقەر شەھەرلىك ئاشلىق ئامبىرىدا سىنىك فوسفىد ئارقىلىق 100 دىن ئارتۇق چاشقان بوغىتىلدى. «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە چاشقان ۋە ئۇچار قۇشلاردىن مۇداپىئە كۆرۈش ۋە يوغىتىش تۈزۈمى بۇزغۇنچىلىققا ئۇچراپ، نۇرغۇنلىغان ئاساسىي قاتلام ئاشلىق ئامبارلىرى، پونكىتلاردا چاشقان، ئۇچار قۇشلارنىڭ زىيىنى ئېغىر بولدى، ئامبارنىڭ ئۈل تېمى ئەتراپىدا چاشقان تۆشۈكلىرى بايقالدى، بەزى ئامبارلارنىڭ لىملىرىغا ئۇچار قۇشلار ئۇۋا سالدى، ئاشلىق دۆۋىلىرىدە دائىم چاشقان ئىزى، قۇشقاچ مايىقى كۆرۈلۈپ، ساقلىنىۋاتقان ئاشلىقلارغا بىرقەدەر زىيان سالدى.

1976 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق سىستېمىسىدا «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى پائالىيىتى ئومۇميۈزلۈك ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، جايلار چاشقان ۋە ئۇچار قۇشلاردىن مۇداپىئە كۆرۈش ۋە ئۇنى يوغىتىش خىزمىتىنى ئومۇميۈزلۈك كۈچەيتتى، چاشقان تۆشۈكلىرىنى ئەتتى. ئامبار تېگى ۋە تام ئۇللىرىنى سېمونت بىلەن سۈۋىدى، ئامبار ئىشكىلىرىگە 60 سانتىمېتىرلىق قاۋالتىردىن ياسالغان چاشقان توسۇش تاختايلىرىنى ئورناتتى. ئىشىك - دېرىزىلەرگە ئۇچار قۇشلاردىن مۇداپىئەلىنىش تورلىرىنى مىقلىدى. چاشقان يوغىتىشتا يەنىلا ئەسۋاب ئارقىلىق يوغىتىش بىلەن دورا ئارقىلىق زەھەرلەپ يوغىتىشنى بىرلەشتۈرۈش ئۈسۈلى قوللىنىلدى. 80 - يىللارنىڭ باشلىرىدا ئۇرۇمچى، سانجى، قەشقەر، ئىلى قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەردىكى ئاشلىق ئامبارلىرىدا ئېلېكترونلۇق چاشقان ئۆلتۈرۈش سايمىنى بىلەن چاشقان بوغىتىلدى. ئۇچار قۇشلاردىن مۇداپىئە كۆرۈشتە قوغلۇپتىش ئاساس قىلىنىپ، ئاشلىق ئامبارلىرىدا قۇشقاچ ئۇۋىسى، ئىزى، مايىقى بولماسلىقىغا كاپالەتلىك قىلىندى. 1985 - يىلى ئوچۇقچىلىقتا ساقلىنىدىغان ئاشلىقلارنىڭ كۆپىيىشىگە ئەگىشىپ، ئوچۇقچىلىقتىكى ئاشلىق دۆۋىلىرىدە چاشقان زىيانداشلىقىدىن مۇداپىئە كۆرۈش مۇھىم نۇقتا قىلىندى، بۇنىڭدا ئاشلىق دۆۋىلىنىدىغان يەرگە سېمونت تۆۋرۈك ئارقىلىق ئېگىزلىتىلگەن ھاۋا ئۆتۈشۈش جازىسى ئورنىتىلىپ، ئۈستىگە بامبۇك تاختايلار سېلىنغاندىن كېيىن، ئاندىن ئاشلىق تۆكۈلدى، بەزى جايلاردا ئاشلىق تۆكۈلىدىغان جاي ۋە ئۇنىڭ ئەتراپى قاۋالتىر ياكى سىللىۋزلۇق كاھىش تاختاي بىلەن توسۇلۇپ، چاشقان ھەم ھۆل - يېغىندىن مۇداپىئە كۆرۈلدى. ئوچۇقچىلىقتىكى ئاشلىق دۆۋىلىرىنىڭ ئەتراپىغا قەرەللىك ھالدا چاشقان بوغىتىش يېمى قويۇلدى. 1989 - يىلى سانجى ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى فۇكالك ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئىجاد قىلغان ئوقۇرچە ئارقىلىق چاشقاندىن مۇداپىئە كۆرۈش ئۈسۈلىنى خۇلاسىلەپ كېڭەيتتى. بۇ

ئۈسۈلدا ئامبار ئىشكىنىڭ بوسۇغىسىغا بىر ئوقۇرچە بېكىتىلىدۇ، ئۇنىڭ چوڭقۇرلۇقى 30 سانتىمېتىر، كەڭلىكى 15 سانتىمېتىر. ئۇنىڭ ئىچى سېمونت قۇم ۋە سېمونت لاي بىلەن سىيلىق سۈۋىلىدۇ، ئوقۇرچىنىڭ ئىچىگە زەھەرلىك يەم قويۇپ قويۇلىدۇ. ئوقۇرچىنىڭ ئۈستۈنكى ئېغىزىنىڭ ئامبار ئىچىگە يېقىن بولغان تەرىپىگە ھەرىكەتچان پولات تاختاي ئورنىتىلىدۇ (ئۇنىڭ ئېگىزلىكى 20 سانتىمېتىر، گورىزونتال تەكشى بۇلۇڭى 60° بولىدۇ)، ئامبار ئىشكىنىڭ رامكىسىغا كىلتان مۇقىملاشتۇرۇلۇپ چاشقانلىنىڭ ئامبارغا كىرىشىدىن ساقلىنىلىدۇ. بۇنداق ئوقۇرچە ئارقىلىق چاشقاندىن مۇداپىئە كۆرۈلىدىغان ھەرىكەتچان توساق تاختىيى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى تەرىپىدىن ئاشلىق ئامبارلىرىنى لايىھىلەشتە قوللىنىلىدى، كېيىن يېڭىدىن سېلىنغان ئاشلىق ئامبارلىرىدا بۇخىل مۇئەسسەسلەر ئورۇنلاشتۇرۇلدى. 1990 - يىلى كۇزدە ئۇرۇمچى شەھىرىدە بىر قېتىملىق چاشقان يوقىتىش بويىچە نىشانغا يېتىش پائالىيىتى قانات يايدۇرۇلغاندا شەھەرلىك ئاشلىق تارماقلىرى نۆۋەتلىق چاشقان يوقىتىش نۆۋىتىسى قىلىندى. ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ يۆتكەش پونكىتىدا زەھەرلىك يەم ساندۇقىدىن 2000 ى قويۇلۇپ، بۇنىڭغا 150 كىلوگرام تۇرلۇك زەھەرلىك يەم سېلىنىپ، 600 دىن ئارتۇق چاشقان يوقىتىلدى.

1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق ئامبارلىرىغا چاشقاندىن مۇداپىئە كۆرۈش تاختىسى، قۇشقاچتىن مۇداپىئە كۆرۈش توري ئورۇنلاشتۇرۇلدى. ئامبار رايونلىرىغا قەرەللىك ھالدا چاشقان يوقىتىش دورىسى قويۇلدى، چاشقان، ئۇچار قۇشلاردىن مۇداپىئە كۆرۈش خىزمىتى قېلىپلاشتۇرۇلدى ۋە داۋاملاشتۇرۇلدى.

§ 4 . سۇپەت تەكشۈرۈش ئۆلچىمى

مىنگونىڭ 31 - يىلى (1942 - يىلى) 12 - ئايدا شىنجاڭ ئۇلكىلىك ھۆكۈمەت «مالىيە مىنىستىرلىكىنىڭ غەللە - پاراق ئۇچۇن ئېلىنغان ئەشيالارنى تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىش نىزامى» نى ئىجرا قىلىش ھەققىدە پەرمان چىقاردى. ئۇنىڭ ئاساسىي مەزمۇنى مۇنۇلاردىن ئىبارەت: غەللە - پاراق ئۇچۇن ئېلىنىدىغان ئەشيالار شال، بۇغداي، كۆممىقوناق بىلەن چەكلىنىدۇ. باشقا قارا ئاشلىقلار تەستىقلانغاندىن كېيىن ئېلىنىدۇ. ئېلىنىدىغان ماددىي ئەشيالار قۇرۇق، پاكىز، دانلىرى تولۇق يېتىلگەن بولۇشى كېرەك. ئۇنىڭدا يەنە مۇنداق بەلگىلەنگەن: (1) شالدىكى ئەخلەت - چاۋارلار (كۆرمەك، قۇم، داغگال، ھاشارات يېگەن دان ۋە باشقا نەرسىلەر) 3‰ كە، سۇ تەركىبى 15% كە يەتمەسلىكى كېرەك، ھەر بىر دادىنىڭ ئېغىرلىقى 108 جىڭ بولسا لايىقەتلىك بولىدۇ. (2) بۇغدايدىكى ئەخلەت - چاۋارلار 4‰ كە، سۇ تەركىبى 14.5% كە يەتمەسلىكى كېرەك. ھەر بىر دادىنىڭ ئېغىرلىقى 145 جىڭدىن يۇقىرى بولغانلىرى لايىقەتلىك بولىدۇ. (3) كۆممىقوناقتىكى ئەخلەت- چاۋارلار 4‰ كە، سۇ تەركىبى 13.7% كە يەتمەسلىكى كېرەك، ھەر دادىنىڭ ئېغىرلىقى 125 جىڭدىن يۇقىرى بولسا لايىقەتلىك بولىدۇ.

جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغاندىن كېيىن، ئاشلىق، يانغىنىڭ سۇپەت تەكشۈرۈش ئۆلچىمى دۆلەت ئۆلچىمى، مىنىستىرلىك (كەسپى) ئۆلچىمى ۋە ئۆلكە، شەھەر، ئاپتونوم رايون (كارخانا) ئۆلچىمىگە بۆلۈندى. 50 - يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىدىن 70 - يىللارنىڭ ئاخىرىغىچە، شىنجاڭدا ئاشلىق، يانغىنىڭ سۇپىتىنى تەكشۈرۈشتە ئۆلكىلەر ئارا يۆتكىگەندە مىنىستىرلىك ئۆلچىمى ئىجرا قىلىنغانلىقى سەرتىدا سېتىۋېلىش، يۆتكەش، سېتىش، پىششىقلاپ ئىشلەش ھالقىلىرىدا پۈتۈنلەي ئاپتونوم رايون ئۆلچىمى ئىجرا قىلىندى. 1978-

يىلى دۆلەت ئۇلۇغدم ئىدارىسى 6 تۈرلۈك ئاشلىقنىڭ دۆلەت ئۇلۇغمى (سىناق نۇسخا) نى ۋە 1987 - يىلى 12 تۈرلۈك ئاشلىق، يانغىنىڭ دۆلەت ئۇلۇغمىنى ئېلان قىلغاندىن كېيىن، ئومۇمەن دۆلەت ئۇلۇغمى بولغان تۈرلەردە، دۆلەت ئۇلۇغمى ئىجرا قىلىندى، دۆلەت ئۇلۇغمى يوق تۈرلەر ئۇلۇكلەر ئارا يۆتكىگەنلىرىدە مىنىستىرلىك ئۇلۇغمى ئىجرا قىلىنغانلىقنىڭ سىرتىدا، قالغانلىرىدا ئاپتونوم رايون ئۇلۇغمى ئىجرا قىلىندى.

1950 - يىلدىن 1953 - يىلغىچە غەللە - پاراق ئاشلىقىنى تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋالغاندا غەربىي شىمال مالىيە بۆلۈم ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ بەلگىلىمىسى ئىجرا قىلىندى. بۇ بەلگىلىمىنىڭ ئاساسلىق مەزمۇنى مۇنۇلار: ئاشلىقلار قۇرۇق، دانلار تولۇق، پاكىز بولۇشى كېرەك، شۇ ئورۇننىڭ شۇ يىلدىكى ئوتتۇرا دەرىجىلىكتىن يۇقىرى بولغان ئاشلىقى ئۇلۇغدم قىلىنىدۇ، بۇغداينىڭ سۇ تەركىبى %12 تىن ئېشىپ كەتمىگەنلىرى لايىقەتلىك بولىدۇ. توپا - چاك، ئوت - چۆپ ئورۇقى، ئەخلەت - چاۋارلار %0.5 تىن ئېشىپ كەتمەسلىكى، ئاشلىقتىكى ئارىلاشما نەرسىلەر، ئۇۋاق دانلار، يېتىلمىگەن دانلار %1 تىن ئېشىپ كەتمەسلىكى كېرەك.

1954 - يىلى ئۇلكىلىك ئاشلىق نازارىتى ئورۇمچى شەھىرىدە ئىشلەپچىقىرىلغان ئاشلىقنى ئاساسەن، بۇغداي، كۆممىقوناق، گۈرۈچتىن ئىبارەت ئۇچ تۈرنىڭ سۈپەت ئۇلۇغمىنى بېكىتىپ، ئۇلكە بويىچە ئاشلىق سېتىۋالغاندا مۇشۇ ئۇلۇغمدىن پايدىلاندى (جەدۋەل: 3 — 15 كە قارالسۇن).

شىنجاڭ ئۇلكىسىنىڭ 1954 - يىلدىكى ئاشلىق سورتلىرىنى تەكشۈرۈش ئۇلۇغمى

جەدۋەل: 3 — 15

تۈرى	دەرىجىسى	تولغان دان (%)	تولمىغان دان (%)	زەخمىلەنگەن دان (%)	ئاشلىق ئارىلاشقان ئەخلەت - چاۋالار (%)	نىشورگانىك ئەخلەت - چاۋالار (%)	سۇ تەركىبى (%)	رەڭگى
بۇغداي	1	95	2.5	0.5	1.5	0.5	12.5	ئەلا
	2	90	4.5	0.5	4	1	13	ياخشى
	3	85	7	0.5	6	1.5	13.5	لايىقەتلىك
كۆممىقوناق	1	96	1.5	2		0.5	14	ئەلا
	2	94	2	3		1	15	ياخشى
	3	90	3.5	5		1.5	16	لايىقەتلىك
تۈرى	دەرىجىسى	تولغان دان (%)	تولمىغان دان (%)	گۈرۈچنىڭ ئاقلىق دەرىجىسى (%)		نىشورگانىك ئەخلەت - چاۋالار (%)	سۇ تەركىبى (%)	رەڭگى
گۈرۈچ	1	92.8	6.6	0.5		0.1	13	ئەلا
	2	88.4	10.1	1		0.5	13.5	ياخشى
	3	84	13.5	1.5		1	24	لايىقەتلىك

ئىزاھ: گۈرۈچنىڭ ئاقلىق دەرىجىسى دېگىنىمىز پىشمىغان دانلارنى، تاشقى كۆرۈنۈشى ئۇن رەڭگىدە بولغانلارنى كۆرسىتىدۇ.

1955 - يىلدىن 1966 - يىلغىچە ئۇلكىلەر ئارا ئاشلىق، باغ يۆتكەشتە ئاشلىق مىنىستىرلىكى تارقاتقان «سۈپەت دەرىجىسىنى بېكىتىشنىڭ ئۇچ تۈرلۈك چارىسى»، «ئاشلىق، باغ يۆتكەشتە سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلىدىغان تەكشۈرۈش ئۇلچىمى» ۋە «ئەسلى ئاشلىق، پىششىقلانغان ئاشلىق، ياغلىق دان، باغ، ياڭيۇ تۈرىدىكىلەرنى تەكشۈرۈش ئۇلچىمى» ئىجرا قىلىنىدى.

1957 - يىلدىن 1966 - يىلغىچە 30 نەچچە تۈرلۈك ئاشلىق، ياغنىڭ سۈپەت ئۇلچىمى تۈزۈپ چىقىلدى. ئاساسىي ئەھۋال مۇنداق: 1957 - يىل 2 - ئاينىڭ 11 - كۈنى ئاشلىق نازارىتى «يۇغداي ئۇنىنىڭ دەرىجە ئۇلچىمى (لايىھە)» نى ئېلان قىلىدى، ئۇ 1963 - يىلغىچە ئىجرا قىلىنىدى. بۇ «ئۇلچەم» دە يۇغداي ئۇنى قىزىل ئۇن، كۆك ئۇن، تۇغمەن ئۇنى دەپ ئۈچ تۈرگە ئايرىلدى. تەكشۈرۈش كۆرسەتكۈچلىرى نەملىكى، چاك - توزان تەركىبى، يىرىكلىك دەرىجىسى، ماگنىتلىق مېتال ماددىلار مىقدارى، ئۇن سېغىزى، كېپىكى، پۈرىقى، تەمى قاتارلىق 8 تۈردىن ئىبارەت قىلىنىدى، يۇنىڭدىكى ماگنىتلىق مېتال ماددىلارنىڭ مىقدارى ھەر كىلوگرام يۇغداي ئۇنىدا 3 مىللىگرامدىن، قۇم تەركىبى 0.03% تىن ئېشىپ كەتمەسلىكى كېرەك دەپ كۆرسىتىلدى. شۇ يىلى كۈزدە ئاشلىق نازارىتى سېتىۋېلىنىدىغان يۇقىرى نەملىكتىكى كۈزلۈك ئاشلىقنىڭ باھاسىنى تۆۋەنلىتىش چارىسىنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇشنى قارار قىلدى. ئۇلچەمدىن (14% — 16% ئۇلچەم قىلىنىدۇ، كونكرېت ئۇلچەمنى ناھىيىلەر بېكىتىدۇ) 1% يۇقىرى بولسا، باھاسى 1.2% تۆۋەنلىتىلىدۇ. 1960 - يىل 7 - ئاينىڭ 14 - كۈنى ئاشلىق نازارىتى «يۇغداي، شال، كۆممىقوناق، قىچا، زىغىر قاتارلىق 6 تۈرلۈك ئاشلىق، ياغنى تەكشۈرۈشنىڭ سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلىدىغان ئۇلچىمى (لايىھە)» نى ئېلان قىلدى، بۇ ئۇلچەم شۇ يىلى يازلىق ئاشلىق ئامبارغا كىرگۈزۈلگەندىن تارتىپ، 1962- يىل 10 - ئاينىڭ ئاخىرىغىچە ئىجرا قىلىنىدى. بۇ ئۇلچەم (لايىھە) گە تۈزىتىش كىرگۈزۈش ھەمدە تېرىقنىڭ تەكشۈرۈش ئۇلچىمىنى قوشۇش ئارقىلىق «شىنجاڭنىڭ بىرقانچە خىل ئاشلىق، ياغلىق دانلارنى سېتىۋېلىش-يۆتكەشتىكى تەكشۈرۈش چارىسى» شەكىللەندۈرۈلدى. بۇ ش ئۇ ئا ر خەلىق كومىتېتى تەرىپىدىن 1962- يىل 11 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ئېلان قىلىنىپ ئىجرا قىلىنىدى. «چارە» دە يۇغداي، ئاق قوناق، تېرىقنىڭ سىغىم ئېغىرلىقى، شالنىڭ ئاقلانغان گۈرۈچ نىسبىتى، كۆممىقوناقنىڭ ساپ ئاشلىق نىسبىتى، قىچا، زىغىرنىڭ ساپ سۈپەت نىسبىتى دەرىجە بەلگىلەشنىڭ ئاساسى قىلىنىدۇ؛ ئاشلىق، ياغلىق دانلارنىڭ ئەخلىتى، نەملىكى ئۇلچەمدىن قانچە پىرسەنت تۆۋەن (يۇقىرى) بولسا، مىقدارى شۇنچە پىرسەنت كۆپەيتىلىدۇ (كېمەيتىلمىدۇ)؛ ئاشلىقتا ئارلاشقان بۆيا ئۇرۇقى ئۇمۇمىي مىقدارى 0.04% تىن ئېشىپ كېتىشكە بولمايدۇ (بىر كىلوگرام ئاشلىقتىكى مىقدارى 15 ~ 18 دانىدىن ئېشىپ كېتىشكە بولمايدۇ)، بەلگىلىمىدىن ئېشىپ كەتكەنلىرىنى سېتىۋېلىشقا بولمايدۇ، دەپ بەلگىلەندى. شۇ ئايدا ئاشلىق نازارىتى «ئاپتاپپەرەسنى سېتىۋېلىش، يۆتكەشتىكى تەكشۈرۈش ئۇلچىمى» نى تۈزدى. 1962 - يىلى قىشتا شىمالىي شىنجاڭ رايونىدا بۇغدايلىقلاردا ئايغىر قىياق ئىنتايىن كۆپىيىپ كېتىپ، مەھسۇلات يېغۇزلىنغاندىن كېيىن ئۇنى تازىلاش قىيىن بولۇپ، بۇغداينىڭ سۈپىتىگە ئېغىر تەسىر يەتكۈزدى. كېيىنكى يىلى يازلىق ئاشلىق ئامبارغا كىرگۈزۈلۈش جەريانىدا سانجى، تارباغاتاي، ئىلى، بورتالا، ئۈرۈمچى قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەردە سېتىۋېلىنغان بۇغدايدا ئايغىرقىياق مىقدارى ئۇمۇمىيۈزلۈك يۇقىرى بولدى، بەزى ناھىيىلەردە 50% تىن ئېشىپ كەتتى. ئاپتونوم رايونىنىڭ تەكشۈرۈش ئۇلچىمىدە بۇغدايدىكى ئايغىرقىياق مۇكەممەل بولمىغان دان قاتارىدا بىرتەرەپ قىلىنىدۇ، ئەڭ يۇقىرى چەكلىمىسى 6% بولىدۇ، ئۇلچەمدىن ئېشىپ كەتمە دەرىجىسى تۆۋەنلىتىلىپ، باھاسى تۆۋەنلىتىلىدۇ، ئۇنىڭ باھاسى شۇ جايدىكى كۆممىقوناق، ئاق قوناقنىڭ باھاسىدىن تۆۋەن

بولىدۇ، دەپ بەلگىلەنگەن. بۇنىڭغا دېھقانلارنىڭ ئىنكاسى كۆچلۈك بولۇپ، ئۇلار بۇغداي سېتىپ بېرىشنى خالىمىغاچقا، بۇغداي سېتىۋېلىش سۇرئىتىگە بىۋاستە تەسىر يەتتى. ئاشلىق نازارىتى سانجى ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ تەكلىپىگە ئاساسەن، ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، شۇ يىلى ئۈششۈك تەگكەن رايوندىكى بۇغداي سېتىۋېلىش ئۆلچىمىنى كەڭرەك قويۇۋېتىشنى، 1 - دەرىجىلىك بۇغدايدىكى ئايغىرقىياق مىقدارى %10 تىن تۆۋەن، 2 - دەرىجىلىك بۇغدايدا %11 — %15، 3 - دەرىجىلىك بۇغدايدا %16 — %20 بولۇشنى، ئايغىرقىياق مىقدارى %20 تىن ئېشىپ كەتسە، شۇ جايدىكى 3 - دەرىجىلىك بۇغدايىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى %4 — %24 كېمەيتىشنى كۆرسەتتى. بۇنداق بولغاندا، ئايغىرقىياقنىڭ مىقدارى %90 تىن ئارتۇق بولغاندا، ئۇنىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسى شۇ جايدىكى كۆممىقوناق، ئاق قوناقنىڭ باھاسىدىن تۆۋەن بولمايتتى. شۇ يىلى ئۇرۇمچى ناھىيىسىنىڭ جەنۇبىدىكى بۇغدايلىققا يېسى پۇرچاق كىرىشتۈرۈپ تېرىلدى، بۇغدايىنى سېتىۋالغاندىكى تەكشۈرۈشتە يېسى پۇرچاق مىقدارى %10 — %52 كە يەتتى. ئاشلىق نازارىتى ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ پىكرىگە قوشۇلۇپ، تەكشۈرۈش ئۆلچىمىنى مۇۋاپىق ھالدا كەڭرەك قويۇۋەتتى. يېسى پۇرچاق مىقدارى %10 تىن تۆۋەن بولسا بۇغدايىنىڭ سۈپىتى بويىچە دەرىجىگە ئايرىپ باھا بېكىتىلدى، %10 تىن يۇقىرى بولسا بۇغداي ۋە يېسى پۇرچاقنىڭ سۈپىتى بويىچە دەرىجىگە ئايرىپ باھا بېكىتىلدى. شۇ يىلى ئاشلىق نازارىتى «ئاپتونوم رايوننىڭ ئاشلىق، ياغ تەييار مەھسۇلاتلىرىنىڭ ۋاقتىلىق يولغا قويۇلىدىغان سۈپەت ئۆلچىمى (لايىھە)» نى تارقىتىپ، بۇغداي ئۇنى (ئۇن، تۆۋەندىمۇ شۇنداق)، ئاق قوناق ئۇنى، كۆممىقوناق ئۇنى، گۈرۈچ، ئاق قوناق گۈرۈچ، تېرىق، قىچا يېغى، زىغىر يېغى، چىگىت يېغى، كۆممىقوناق تۆرەلمىسى يېغى قاتارلىق 10 تۈرلۈك پىششىقلانغان ئاشلىق، ياغنى تەكشۈرۈش ئۆلچىمىنى بەلگىلىدى. بۇغداي ئۇنى ئالاھىدە ئۇن ۋە ئۆلچەملىك ئۇندىن ئىبارەت 2 خىلغا ئايرىلدى. ئۇنىڭدىكى قۇم مىقدارىنىڭ ئالاھىدە ئۇندا %0.03 تىن، ئۆلچەملىك ئۇندا جەنۇبىي شىنجاڭدا %0.04 تىن، شىمالىي شىنجاڭدا %0.05 تىن ئېشىپ كەتمەسلىكى بەلگىلىنىپ، 1957 - يىلى بېكىتىلگەن ئۆلچەمدىكىدىن كەڭرەك قويۇۋېتىلدى. گۈرۈچ ئۆلچەملىك 1 -، 2 -، 3 - دەرىجىگە ئايرىلىپ، ھەر كىلوگرام گۈرۈچتىكى كۇرمەك دانچىسى 1 - دەرىجىلىكىدە 100 دانە، 2 - دەرىجىلىكىدە 200 دانە، 3 - دەرىجىلىكىدە 350 دانە بولىدۇ، ئۇۋاق دان 1 - دەرىجىلىكىدە %30، 2 - دەرىجىلىكىدە %35، 3 - دەرىجىلىكىدە %40 بولىدۇ، دەپ بەلگىلەندى. ياغ 1 - دەرىجىلىك ياغ ۋە ئادەتتىكى ياغدىن ئىبارەت 2 خىلغا ئايرىلدى، ئۇنىڭدىكى تەكشۈرۈلىدىغان تۈرلەر سۇ تەركىبى، ئەخلىتى، كىسلاتالىقى، پۈرىقى، رەڭگى قاتارلىق 5 تۈردىن ئىبارەت بولدى. بۇ ئۆلچەم 1966- يىلى يېڭى ئاشلىق ئامبارغا كىرگۈزۈلگىچە ئىجرا قىلىنىدى.

يېزا ئىگىلىكىنىڭ تەرەققىي قىلىشىغا ئەگىشىپ، ئاشلىق، ياغ تۈرى كۆپەيدى، 1966 - يىلىنىڭ باشلىرىغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايونىمىزدا ئامبارغا كىرگۈزۈلگەن ئاشلىق، ياغ تۈرى 40 خىلغا يېقىنلاشتى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاساسىي قاتلام ئامبار، پونكىتلارنىڭ ئاشلىق، ياغ تەكشۈرۈش شەرت - شارائىتىمۇ ياخشىلىنىپ، ئاشلىق، ياغ تەكشۈرۈش ئۆلچىمىنى يەنىمۇ تولۇقلاش ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈش زۆرۈرىيىتى تۇغۇلدى. شۇڭا 1966 - يىل 7 - ئاينىڭ 14 - كۈنى ئاشلىق نازارىتى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ تەستىقلىشى ئارقىلىق 34 تۈرلۈك ئاشلىق، ياغ تەكشۈرۈش ئۆلچىمىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىپ ئامبارغا كىرگۈزۈشتىكى تەكشۈرۈش ئۆلچىمى» نى ئېلان قىلدى. بۇ «ئۆلچەم» دە سىغىم ئېغىرلىقى دەرىجە بەلگىلەشنىڭ ئاساسى قىلىنغان ئاشلىقلار «61» تېپلىق، «51» تېپلىقتىن ئىبارەت 2 تۈرلۈك سىغىم ئېغىرلىقىنى ئۆلچەش ئەسۋابى بىلەن ئۆلچىنىدىغان بولدى. شۇ مەزگىللەردە مەملىكەت بويىچە «61» تېپلىق سىغىم ئېغىرلىقى ئۆلچەش ئەسۋابى ئومۇملاشتۇرۇلۇپ

ئىشلىتىلىۋاتقان بولسىمۇ، شىنجاڭدىكى بىر قىسىم ئامبار، پونكىتلاردا يەنىلا «51» تىپلىق سىغىم ئېغىرلىقى تۆلچەش ئەسۋابى ئىشلىتىلەتتى. «61» تىپلىق سىغىم ئېغىرلىقى تۆلچەش ئەسۋابى بىلەن تۆلچىگەندە «51» تىپلىق سىغىم ئېغىرلىقى تۆلچەش ئەسۋابىغا قارىغاندا ھەر كىلوگرامدا 20 گرام ئارتۇق چىقاتتى. بۇغداينىڭ تۈرلىرى ئىلگىرىكى تۆلچەمدىكى كۆزگى بۇغداي، يازغى بۇغدايغا ئايرىشتىن قىزىل پوستلۇق، ئاق پوستلۇق، يۇمشاق جىنسلىق، قاتتىق جىنسلىق دېگەندەك تۈرلەرگە ئايرىشقا ئۆزگەرتىلدى. جەنۇبىي شىنجاڭدا تېرىلىدىغان ئاق پوستلۇق، يۇمشاق جىنسلىق كۆزگى بۇغداينىڭ سۇپىتى ياخشى، ئۇن چىقىشى يۇقىرى بولسىمۇ، ھەجىم ئېغىرلىقى بىرقەدەر تۆۋەن بولغاچقا، كۆزگى بۇغداينىڭ تۆلچىمىگە ئاساسلانغاندا 1 ـ دەرىجىلىك تۆلچەمگە يېتىدىغانلىرى ئىنتايىن ئاز بولۇپ، ھەم ئىلا سۇپەتلىك ئاشلىقلارغا ئىلا باھا قويۇش پرىنسىپى گەۋدىلەنمەيتتى، ھەم بۇنداق بۇغداي تېرىيدىغان دېھقانلارنىڭ مەنپەئىتى زىيانغا ئۇچرايتتى. بۇغدايدىكى ئايغىرقىياقنا نىسبەتەن، ئۇنىڭ مىقدارى 5% ئىچىدە بولسا مۇكەممەل بولمىغان بۇغداي بويىچە بىرتەرەپ قىلىش، 5% تىن ئېشىپ كەتكەن قىسمىغا بۇغداي، ئايغىرقىياق بويىچە ئايرىم باھا قويۇش، بۇغدايدىكى بۇيا ئۇرۇقى مىقدارى ھەر كىلوگرامدا 18 داندىن ئېشىپ كەتمەسلىك بەلگىلەندى. ئاشلىق، يانغاقلارنىڭ نەملىكى جەھەتتە شىمالىي شىنجاڭنىڭ نەملىك ئۆلچىمى جەنۇبىي شىنجاڭنىڭكىدىن 1% —2% يۇقىرى قىلىندى. بارلىق ئاشلىق، يانغاقلارنىڭ ئەخلەت، نەملىكىنىڭ بەلگىلەنگەن ئۆلچەمدىن ئېشىپ كەتكەن قىسمىغا مىقدارىنى كېمەيتىش، ئۆلچەمدىن تۆۋەن بولغان قىسمىغا باھا قوشۇپ بېرىش، ئەخلىتى 0.5% تۆۋەن بولغان قىسمىغا 1% باھا قوشۇپ بېرىش، نەملىكى 1% تۆۋەن بولغان قىسمىغا 1.2% باھا قوشۇپ بېرىش بەلگىلەندى. بۇغداي ئۇن، گۈرۈچ پىششىقلاشتىكى ئىنچىكىلىك دەرىجىسى دەرىجە بەلگىلەشنىڭ ئاساسى قىلىندى، بۇغداي ئۇنىدىكى قۇم تەركىبى 0.03% تىن ئېشىپ كەتمەسلىكى، گۈرۈچتىكى كۈرمەك دانچىسى 40 دانە، 60 دانە، 80 دانە بولۇشى، ئۇۋاق دانلارنىڭ ئومۇمىي مىقدارى 20% تىن ئېشىپ كەتمەسلىكى كۆرسىتىلدى. ياغ ئۆلچىمى دەرىجىگە ئايرىلماي، كىسلاتا ۋالېنتى ئۆلچەمدىن بىر ئاشسا باھاسىنى 0.5% كېمەيتىش دەپ بەلگىلەندى. بۇ ئۆلچەمدىكى بەلگىلىمىلەر بۇغداي، قىچا يېغى قاتارلىق 12 تۈرلۈك ئاساسلىق ئاشلىق، يانغا 1978 ـ يىل ۋە 1979 ـ يىللىرىدىكى دۆلەت ئۆلچىمىگە ئاساسەن ئۆزگەرتىپ ئىجرا قىلىنغاندىن سىرت، باشقىلىرى 1985 ـ يىلى يېڭى ئاشلىق ئامبارغا كىرگۈزۈلگىچە ئىجرا قىلىندى. 1973 ـ يىل 7ـ ئايدا چۆچەك ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق، ياغ تەكشۈرۈش ئۆلچىمى ئاساسىدا تولۇقلىما بەلگىلىمە چىقىرىپ مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: سېتىۋېلىنغان بۇغداينىڭ ھەر كىلوگرامدا 18 ~ 30 دانىگىچە بۇيا ئۇرۇقى بولسا، 1 ـ، 2 ـ دەرىجىلىكلەر بىر دەرىجە تۆۋەنلىتىلىدۇ، 3 ـ دەرىجىدىن 5% باھا تۆتۈپ قېلىنىدۇ، ھەر كىلوگرامدا 31 ~ 60 دانىگىچە بۇيا ئۇرۇقى بولسا، ھەربىر دەرىجىنىڭ باھاسىدىن 7% تۆتۈپ قېلىنىدۇ. 60 داندىن ئېشىپ كەتسە سېتىۋېلىنمايدۇ. قارا كۈيە كېسەللىكى بار دان مىقدارى 0.1% — 0.5% بولسا، 1 ـ، 2 ـ دەرىجىلىكلەر بىر دەرىجە تۆۋەنلىتىلىدۇ، 3 ـ دەرىجىنىڭ باھاسىدىن 5% تۆتۈپ قېلىنىدۇ، 0.5% تىن ئېشىپ كەتسە سېتىۋېلىنمايدۇ.

1978 ـ يىل 6 ـ ئاينىڭ 1 ـ كۈنىدىن باشلاپ مەملىكەت بويىچە دۆلەت ئۆلچەم ئىدارىسى ئېلان قىلغان بىشال، بۇغداي قاتارلىق 6 تۈرلۈك ئاشلىقنىڭ دۆلەت ئۆلچىمى (سىناق نۇسخىسى) يولغا قويۇلدى. شىنجاڭنىڭ ئاشلىق سۇپىتىنى تەكشۈرۈش خىزمىتى تېخى ئاخىرلاشمىغان بولغاچقا، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئاشلىق يۆتكەش، پىششىقلاش، سېتىش، ساقلاش ۋە ئېكسپورت قىلىشتا دۆلەت ئۆلچىمىنى ئىجرا قىلىشنى قارار قىلدى. ئاشلىق سېتىۋېلىشتا يەنىلا ئاپتونوم رايونىنىڭ كارخانا ئۆلچىمى ئىجرا قىلىندى. 1979 ـ يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «دۆلەت ئۆلچىمى (سىناق نۇسخا) نى ئىجرا قىلىشقا دائىر مەسىلىلەر

ھەققىدە بەلگىلىمە» نى تارقاتتى. بۇنىڭ ئاساسلىق مەزمۇنى مۇنۇلاردىن ئىبارەت: يازلىق ئاشلىق ئامبارغا كىرگۈزۈلگەندىن باشلاپ، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سېتىۋېلىشتا يەنىلا دۆلەت ئۆلچىمى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلىدۇ، شالنىڭ چالا ئاقلانغان گۈرۈچ چىقىش نىسبىتى چىلگە شالدا دۆلەت ئۆلچىمى ئاساسىدا 3% ئۆۋەنلىتىلىدۇ، يەنى ئوتتۇرا دەرىجىسى 74% قىلىنىدۇ (جەمئىي 5 دەرىجە بولۇپ، ھەربىر دەرىجىنىڭ پەرقى 2 پىرسەنت پوئېنتى بولىدۇ)، دادۇرغا ئادەتتىكى دادۇر دەرىجىسى بويىچە باھا قويۇلىدۇ، غەيرىي رەڭلىك دانچىلار ھېسابقا تارتىلمايدۇ. ئاشلىقتىكى غەيرىي ئاشلىق دانچىلىرى دۆلەت ئۆلچىمىدە بەلگىلەنگەن ئەخلەت بويىچە بىرتەرەپ قىلىنىدۇ، شىنجاڭدا بۇنداق دانچىلار تارىختىن بېرى ئاشلىقتىكى ئەخلەت بويىچە بىرتەرەپ قىلىنمىغانلىقتىن، 1979 - يىلى يەنىلا غەيرىي ئاشلىق تۈرى بويىچە باھا قويۇلۇپ، 1980 - يىلدىن باشلاپ دۆلەت ئۆلچىمى ئىجرا قىلىندى، كۆممىقوناقنىڭ سۇ تەركىبى ئۆلچىمى دۆلەت بەلگىلىمىسى بويىچە شىنجاڭدا 18% قىلىپ بەلگىلەندى. ھاۋا كىلىمات پەرقى تۈپەيلىدىن، شىنجاڭنىڭ جەنۇبى بىلەن شىمالدا كۆممىقوناقنىڭ نەملىك ئۆلچىمى ئەزەلدىن ئوخشاش بولمىغاچقا، جەنۇبىي شىنجاڭنىڭ 15%، شىمالىي شىنجاڭنىڭ 18% قىلىپ بەلگىلەندى. 1979 - يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى يەنە ئاپتونوم رايون بويىچە 18% لىك ئۆلچەمنى بىرتۇتاش ئىجرا قىلىشنى قارار قىلدى. بۇنداق بولغاندا جەنۇبىي شىنجاڭدىكى دېھقانلار كۆممىقوناق سېتىپ بەرگەندە نەملىكى ئۆلچەمدىن تۆۋەن بولغانلىق سەۋەبىدىن قوشۇپ بېرىلمىغان باھا جەھەتتە نەپكە ئېرىشىدۇ. 1979 - يىل 7 - ئايدىن باشلاپ، دۆلەت ئۆلچەم ئىدارىسى ئېلان قىلغان خاسلىق، قىچا يېغى قاتارلىق 6 تۈرلۈك ياغلىق دان، ياغلارنىڭ دۆلەت ئۆلچىمى (سىناق نۇسخا) ئىجرا قىلىندى.

يۇقىرىدىكى ئاشلىق، ياغلارنىڭ 12 تۈرلۈك دۆلەت ئۆلچىمى 5 يىل ۋە 6 يىل سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى 1985 - يىلى «دۆلەت ئۆلچىمى (سىناق نۇسخا) نى ئىجرا قىلىشقا ئائىت مەسىلىلەر ھەققىدە بەلگىلىمە» نى تۈزۈپ چىقتى، بۇنىڭدا بۇغداي، كۆممىقوناققا بىرىدەك يېرىم دەرىجە تۆزۈمى يولغا قويۇش، 1 - دەرىجە ئۆلچىمىدىن قانچىلىك يۇقىرى بولۇشىدىن قەتئىينەزەر يۇتۇنلەي 1 - دەرىجىلىك ئاشلىق بويىچە باھا ھېسابلاش، يازلىق، كۈزلۈك بۇغدايدا بىرتۇتاش ھالدا كۈزگى بۇغداي ئۆلچىمىنى ئىجرا قىلىش ھەم ئاق پوستلۇق، قىزىل پوستلۇق ئارىلاش بۇغداي (ئەبجەش بۇغداي) غا ئاساسىي ئۆلچەملىك باھا قويۇشتا، ئاق پوستلۇق بۇغدايغا 2% باھا قوشۇپ بېرىش، قىزىل پوستلۇق بۇغدايدىن 2% باھا كېمەيتىش، گۈرۈچتىكى ئۆۋاق دانلارنىڭ تەركىبىنى چىلگە شال ئۆلچىمى بويىچە ئىجرا قىلىش، ئەڭ يۇقىرى مىقدارى 30% بولۇش بەلگىلەندى. يەنە بۇغداي، شال، دادۇرنىڭ سۇ تەركىبى ئۆلچەمدىكىدىن 1% تۆۋەن بولسا، 1% باھا قوشۇپ بېرىش، ئۆلچەمدىكىدىن 1% يۇقىرى بولسا، 1.5% باھا كېمەيتىش، كۆممىقوناقنىڭ سۇ تەركىبى 14% — 18% بولۇش، بۇ ئۆلچەمدىن 1% تۆۋەن بولسا، 2% باھا قوشۇپ بېرىش، 14% تىن تۆۋەن بولسا، تۆۋەن بولغان ھەر 1% كە 1% باھا قوشۇپ بېرىش، 18% تىن يۇقىرى بولسا، يۇقىرى بولغان ھەر 1% ئۈچۈن 2% باھا كېمەيتىش، ھەرخىل ئاشلىقنىڭ ئەخلىتى ئۆلچەمدىكىدىن 0.5% يۇقىرى (تۆۋەن) بولسا، 1% باھا كېمەيتىش (قوشۇپ بېرىش) بەلگىلەندى.

1981 - يىلدىن باشلاپ ش ئۇ ئا ر ئۆلچەم ئىدارىسى ئېلان قىلغان «ش Q/B1022—81 ئاپتاپپەرەسنىڭ كارخانا ئۆلچىمى (سىناق نۇسخا)» ئىجرا قىلىندى. 1985 - يىل 4- ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ، ئاپتونوم رايونلۇق ئۆلچەم ئىدارىسى ئېلان قىلغان «ش Q1245—84~Q1271—84 ئاشلىق، ياغلاردا ئاپتونوم رايوننىڭ كارخانا ئۆلچىمى» ئىجرا قىلىندى (بۇنىڭدا 32 خىل ئاشلىق، ياغ بۇيۇمىنىڭ ئۆلچىمى بار بولۇپ، ئىجرا قىلىنىۋاتقان دۆلەت ئۆلچىمىدىن سىرت ئاساسلىق ئاشلىق، ياغلارنىڭ بۇيۇم تۈرلىرىنى ئۆز ئىچىگە

ئالىدۇ).

1986 - يىل 7 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ ئۆلكىلەر ئارا يۆتكەشتە، سودا مىنىستىرلىكى ئېلان قىلغان ئاق قوناق، چالا ئاقلانغان گۈرۈچ قاتارلىق 25 خىل (30 تۈرلۈك) ئاشلىق، يانغىنىڭ كەسىپىي ئۆلچىمى ئىجرا قىلىندى.

1987 - يىل 7 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ دۆلەت ئۆلچەم ئىدارىسى ئېلان قىلغان 12 تۈرلۈك ئاشلىق، يانغىنىڭ دۆلەت ئۆلچىمى ئىجرا قىلىنىپ، سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلىدىغان دۆلەت ئۆلچىمى بىكار قىلىندى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «ئاشلىق، يانغىنىڭ دۆلەت ئۆلچىمىنى ئىجرا قىلىشقا ئالاقىدار مەسىلىلەر توغرىسىدا كونكرېت بەلگىلىمە» نى تۈزۈپ تارقىتىپ، ئاشلىق، يېغ سېتىۋېلىشتىكى بىخەتەر نەملىكىنى تۆنجى قېتىم بەلگىلىدى. بىخەتەر نەملىكى مۇنداق بەلگىلەندى: بۇغداينىڭ 10.5%، كەنجى سوقىچاق شالىنىڭ 4.5%، كۆممىقوناقنىڭ 18%، دادۇرنىڭ 12%، گۈرۈچنىڭ 13.5%. بىخەتەر نەملىكىدىن تۆۋەن بولغانلىرىغا بىرەك باھا قوشۇپ بېرىلمەيدۇ. ئەخلىتى 0.5% تىن تۆۋەن (يۇقىرى) بولسا، 0.75% باھا قوشۇپ (كېمەيتىپ) بېرىلىدۇ. بۇغدايدىكى باشاق مۇڭگۈز 0.01% تىن، مەستەك 0.1% تىن، قارا كۈيە كېسەللىكى بار دان ھەر كىلوگرامدا 3 دانئېشىپ كەتمەسلىكى كېرەك. گۈرۈچتىكى ئۇۋاق دانلارنىڭ ئەڭ يۇقىرى مىقدارى 40% بولىدۇ (دۆلەت ئۆلچىمىدە 15% دەپ بەلگىلەنگەن). 1988 - يىل 10 - ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى كۆممىقوناقنىڭ سۇ تەركىبى جەھەتتە باھا قوشۇپ بېرىش، كېمەيتىش ئۇسۇلىغا مۇنداق تۈزىتىش كىرگۈزدى: ئۆلچەمدىكىدىن 1% يۇقىرى بولسا، مىقدارىدىن 1% تۆتۈپ قېلىنىدۇ، قۇرۇتۇش، رەتلەش ھەققى ئۈچۈن 1% ھەق قوشۇپ ئېلىنىدۇ، ئۆلچەمدىكىدىن 1% تۆۋەن بولسا، 2% باھا قوشۇپ بېرىلىدۇ.

1988 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە سودا مىنىستىرلىكى، دۆلەت تېخنىكا نازارەتچىلىك ئىدارىسى ئېلان قىلغان ئاق قوناق، يالىڭاچ ئارپا، قارا بۇغداي قاتارلىق 18 خىل ئاشلىق، يانغىنىڭ دۆلەت ئۆلچىمى ئىجرا قىلىندى. دۆلەت ئۆلچىمىنى تۈزۈش جەريانىدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتاپپەرەس قاتارلىق 7 تۈرنىڭ ئۆلچىمىنى تۈزۈش خىزمىتىگە قاتناشتى.

1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، شىنجاڭدا 61 خىل (بۇنىڭ ئىچىدە ھەرقايسى ئۆلچەملەر ئارا تەكرارلانغان تۈر 9 خىل) ئاشلىق، يانغىنىڭ سۈپەت ئۆلچىمى يولغا قويۇلدى، بۇنىڭ ئىچىدە دۆلەت ئۆلچىمى بارلىرى شال، بۇغداي، كۆممىقوناق، ئاق قوناق، تېرىق، قارا بۇغداي، باقلە، ئۇششاق پۇرچاق، ماش، دادۇر، خاسلاق، خاسلاق مېغىزى، كۈنجۈت، قىچا، چىگىت، ئاپتاپپەرەس، گۈرۈچ، بۇغداي ئۇنى، كۆممىقوناق ئۇنى، سۆك، خاسلاق يېغى، دادۇر يېغى، قىچا يېغى، چەككىلەنگەن چىگىت يېغى، كۈنجۈت يېغى، ئابدىسلىك يېغى، كەندىر يېغى (زىغىر يېغى)، ئاپتاپپەرەس يېغى قاتارلىق 30 خىل (جەدۋەل: 3 — 16، 3 — 17 لەرگە قارالسۇن)؛ مىنىستىرلىك ئۆلچىمى بارلىرىنى چالا ئاقلانغان گۈرۈچ، تېرىق، يالىڭاچ سۇلۇ، ئارپا، سۇلۇ، باقلە، جاڭدۇ، ئاق قوناق ئۇنى، ئابدىسلىك، كۆممىقوناق ئۇندۇرمە يېغى، چەككىلەنگەن گۈرۈچ توپان يېغى قاتارلىق 16 خىل، ئاپتونوم رايونىنىڭ كارخانا ئۆلچىمى بارلىرى تېرىق، ئارپا، باقلە، جاڭدۇ، نوقۇت، ئاقپۇرچاق، زىغىر، زاراڭزا، كەندىر، ئابدىسلىك، ئاق قوناق، كۆممىقوناق يارمىسى، تېرىق، زاراڭزا يېغى قاتارلىق 15 خىل (جەدۋەل: 3 — 19، 3 — 20، 3 — 21 لەرگە قارالسۇن).

1987 — 1990 - يىللىرى شىنجاڭدا ئىجرا قىلىنغان ئاشلىق - باغلىق دۆلەت ئۆلچىمى

جەدۋەل: 3 — 16

تۈرى		دەرىجە ئاساسى	دەرىجە كۆرسەتكۈچى					مۇكەممەل بولمىغان دان (%)	ئەخلەت (%)		ئەسلىكى (%)	رەڭگى، پۈرىقى	ئۆلچەم نومۇرى
			1	2	3	4	5		گومۇمىي مىقدارى	بۆلەك ئىچىدە: مىنېرال مادداسى			
بۇغداي (كۆزگى بۇغداي)		سېغىم ئېغىرلىقى (گرام/لىتىر)	790	770	750	730	710	6	1	0.5	12.5	نورمال	GB1351—86
كۆممىقوناق		ساپ ئاشلىق نىسبىتى (%)	97	94	91				1		18	نورمال	GB1353—86
شال (كۆزلۈك شال)		چالا ئاقلانغان گۈرۈچ نىسبىتى (%)	78	76	74	72	70		1		15.5	نورمال	GB1350—86
دادۇر		ساپ ئاشلىق نىسبىتى (%)	96	93.5	91	88.5	86		1		14	نورمال	GB1352—86
تاڭ قوناق	قاتتىقلىق دەرىجىسى	سېغىم ئېغىرلىقى (گرام/لىتىر)	760	740	720			3	1		14.5	نورمال	GB8231—87
	يۇمشاق جىنسلىق		740	720	700								
تېرىق	چوڭ دان	سېغىم ئېغىرلىقى (گرام/لىتىر)	670	650	630			1.5	2	0.5	13.5	نورمال	GB8232—87
	كىچىك دان		680	660	640								
چۈچۈگۈن ئۇرۇقى	كۆزدە تېرىغان	سېغىم ئېغىرلىقى (گرام/لىتىر)	760	740	720	700	680	6	1	0.5	13	نورمال	GB11760—89
	ئەتىيازدا تېرىغان		790	770	750	730	710						
بۇغداي قارا	چوڭ دان	سېغىم ئېغىرلىقى (گرام/لىتىر)	640	625	610	595	580	3	1.5	0.2	14.5	نورمال	GB10458—89
	كىچىك دان		680	665	650	635	620						
							2% تېخىمۇ ئاز بولىدۇ						
باقلا		ساپ ئاشلىق نىسبىتى (%)	98	95	92				1		13.5	نورمال	GB10459—89
كۆكپوڑچاق		ساپ ئاشلىق نىسبىتى (%)	98	95	92				1		13.5	نورمال	GB10460—89

(جەدۋەلنىڭ داۋامى)

تۇششاق بۇرچاق	ساپ تاشلىق نىسبىتى (%)	98	95	92				1		0.5	13.5	نورمال	GB10461—89
ماش	ساپ تاشلىق نىسبىتى (%)	97	94	91				1		0.5	13.5	نورمال	GB10462—89
قىچا	ياغ چىقىش مىقدارى (%) (تۇلچەمدىكى سۇ تەركىبى ئەخلەت بويىچە ھېسابلىنىدۇ)	40	39	38	37	36	35	34	33		3		8	نورمال	GB11762—89
ئاپتاپېرەس ياغلىق	ساپ مېغىز چىقىش نىسبىتى (%)	86	65	62							1.5		11	نورمال	GB11764—89
ئاپتاپېرەس ئادەتتىكى		55	52	49											
چىگىت	ياغ چىقىش مىقدارى (تۇلچەمدىكى سۇ تەركىبى ئەخلەت بويىچە ھېسابلىنىدۇ)	18	17	16			15	14			2		11	نورمال	GB11763—89
كۈنجۈت	پاكىز كۈنجۈتنىڭ ساپ سۈيەت نىسبىتى (%)	98	96	94							2		8	نورمال	GB11761—89
خاسىلە	ساپ مېغىز چىقىش نىسبىتى (%)	71	69	67			65	63			1.5		10	نورمال	GB1532—86
خاسىلە مېغىزى	ساپ سۈيەت نىسبىتى (%)	96	94	92			90	88			1		9	نورمال	GB1533—86

ئىزاھ: ئاساسىي قائىدە ئامبار، پونكىتلارنىڭ شارائىت چەكلىمىسى تۇپەيلىدىن، ئاپتاپېرەس، چىگىت سېتىۋېلىشتا يەنىلا ش ئۇ ئا ر ئۇلچەم ئىدارىسى ئېلان قىلغان سۈيەت ئۇلچىسى ئىجرا قىلىنىدى.

1987 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭدا ئىجرا قىلىنغان پىششىقلانغان ئاشلىقلارنىڭ دۆلەت ئۆلچىمى جەدۋىلى

جەدۋەل: 3 — 17

تۈرى	دەرىجىسى	دەرىجە ئاساسى	ھەرخىل دەرىجە كۆرسەتكۈچى	مۆكەممەل بولمىغان دان (%)	ئالاھىدە پۈتۈنلەي چەكلىمىدىكى ئەھۋال					ئۇۋاق دان		ئەسلىكى (%)	رەڭگى، ئىسى، پۈرىقى	ئۆلچەم نومۇرى
					پۈتۈنلەي چەكلىمىدىكى	پۈتۈنلەي ئىچىدە								
						توپان، كېپەك (%)	مىنېرال ماددا (%)	قاسراقلىق كۆرسەتكۈچ (دانە\ 50 گرام)	شال زىرائەت (دانە\ كىلوگرام)	ئومۇمىي مىقدارى	ئۇنىڭ ئىچىدە: ئۇششاق چېقىلغان دانلار			
گۈرۈچ (كەنجى سوقىنجاق شال)	ئالاھىدە دەرىجە	پىششىقلاشنىڭ كېيىنكى دەرىجىسى	ماددىي ئەشيا ئۆلچەملىك ئۇرۇشكىسىنى سىلىشتۇرۇپ تەكشۈرۈپ رۇشتە قالغان كۆرسەتكۈچ دەرىجىسى	3	0.2	0.15	0.02	10	4	15	1.5	15.5	نورمال	GB1354—86
	1 - ئۆلچەملىك دەرىجە			4	0.25	0.2	0.02	20	6					
	2 - ئۆلچەملىك دەرىجە			6	0.3	0.2	0.02	30	8					
	3 - ئۆلچەملىك دەرىجە			8	0.35	0.2	0.02	40	10					
چۇجگۈن سۇكى	1	پىششىقلاشنىڭ كېيىنكى دەرىجىسى	دانىچە يۈزى، ئۇرۇق پوستىدا ئاساسەن ساقلانغان شاكال ≥ 90%	1	0.5	(0.3)	0.02			4		13	نورمال	GB11766—89
	2		دانىچە يۈزى، ئۇرۇق پوستىدا ئاساسەن ساقلانغان شاكال ≥ 70%	2	0.7	(0.5)	0.02							
	3		دانىچە يۈزى، ئۇرۇق پوستىدا ئاساسەن ساقلانغان شاكال ≥ 50%	3	1	(0.7)	0.02							

(جەدۋەلنىڭ داۋامى)

تۈرى	دورىمىسى		ئۇرۇقلۇق ئۇن		دورىلىنىش ئالدىدىكى ئۇن		ھەرخىل دورىلىق كۆرسەتكۈچى	چالما - توزان تەركىبى (قۇرغاق ماددىلار بويىچە ھىسابلىنىدۇ)	پەرىكلىك دورىمىسى (%)	ئۇن سېغىزى (ھۆل ئېغىرلىقى ھىسابلىنىدۇ) (%)	قۇم تەركىبى (%)	ماگنىتلىق مېتال ماددىلار (گرام\ كىلوگرام)	باغ كىسلاتا قىممىتى (تەملىك ئاساس قىلىپ ھىسابلىنىدۇ)	تەملىكى (%)	پۈرىقى، تەمى	ئۇلۇچەم ئۇسۇرى
بۇغداي ئۇنى	تالاسسىز 1 - دەرىجە	تالاسسىز 2 - دەرىجە	تۇلۇمسىلىك ئۇن	تەدىتسىز ئۇن	پەششىقلاشتىسىز ئىشلىكىلىك دەرىجىسى		ماددىي تەشىا تۇلۇمىسى لىلىك گۇزەرشكىسىنى سېلىمىتورۇپ تەكشۈرۈش روشىنىڭ ئۇن رەڭگى، كېپەك قالدۇقى	0.7	ئۇزۇنلۇق قىلىكتىن ئۇنكىزۇلىدىغان CB36 نومۇرلۇق ئۇزۇنلۇق قىلىكتىن ئۇنكىزۇلىدىغان CB42 نومۇرلۇق قىلىكتە قالغىنى 10% تىن ئاشمايدۇ	26					13.5 ±0.5	تالاسسىز 1 - دەرىجە ئۇن
								0.85	ئۇزۇنلۇق قىلىكتىن ئۇنكىزۇلىدىغان CB30 نومۇرلۇق ئۇزۇنلۇق قىلىكتىن ئۇنكىزۇلىدىغان CB36 نومۇرلۇق قىلىكتە قالغىنى 10% تىن ئاشمايدۇ	25						تالاسسىز 2 - دەرىجە ئۇن
								1.10	ئۇزۇنلۇق قىلىكتىن ئۇنكىزۇلىدىغان CQ20 نومۇرلۇق قىلىكتە قالغىنى 20% تىن ئاشمايدۇ، CB30 نومۇرلۇق قىلىكتە قالغىنى 24							تۇلۇمسىلىك ئۇن
								1.40	ئۇزۇنلۇق قىلىكتىن ئۇنكىزۇلىدىغان CQ20 نومۇرلۇق قىلىكتە قالغىنى 22							تەدىتسىز ئۇن
كۆممىقوناق ئۇنى	قوناق ئۇنى	تالاسسىز كۆممە	كېپەك، ئۇرۇلمە تەركىبى					ئۇزۇنلۇق قىلىكتىن ئۇنكىزۇلىدىغان CQ10 نومۇرلۇق قىلىكتىن ئۇنكىزۇلىدىغان			0.03	0.02	0.003	80		GB10463—89

1987 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭدا ئىجرا قىلىنغان ئۆسۈملۈك يېغىنىڭ دۆلەت ئۆلچىمى

جەدۋەل: 3 — 18

تۈرى	دەرىجىسى	رەڭگى (لوۋىنبات تىنتومېتىر، ئوقئۇرچە Lin)	رەڭگى، تەمى	كىسلاتالىق ۋالېنتى (گرام KOH/ياغ مىللىگرام)	ئەملىكى ۋە ئۇچۇچان ماددىلار (%)	ئەخلەت (%)	قىزىتىش تەجرىبىسى (280℃)	سوۋۇنلىشىش مىقدارى (%)	ئۆلچەم نومۇرى
قىچا يېغى	1 - دەرىجە	سېرىق 35 قىزىل 4	قىچا يېغىنىڭ ئەسلى پۈرىقى ۋە تەمى بار، غەيرىي پۇراق يوق	1	0.10	0.10	ياغ رەڭگى قېنىققا ئۆزگەرمەسلىك، سۇنۇقۇرما ماددىلار يوق	0.3	GB1536—86
	2 - دەرىجە	سېرىق 35 قىزىل 7		4	0.20	0.20	ياغ رەڭگى قېنىققا ئۆزگىرىشكە بولىدۇ، ئەمما قارىداشقا بولمايدۇ، ئاز مىقداردا سۇنۇقۇرما ماددا بولىدۇ		
ئاپتاپپەرەس يېغى	1 - دەرىجە	سېرىق 35 قىزىل 3	ئاپتاپپەرەس يېغىنىڭ ئەسلى پۈرىقى ۋە تەمى بار، غەيرىي پۇراق يوق، سۇزۇك	1	0.10	0.10	ياغ رەڭگى قېنىققا ئۆزگەرمەسلىك، سۇنۇقۇرما ماددا يوق	0.03	GB10464—89
	2 - دەرىجە	سېرىق 35 قىزىل 5		4	0.20	0.20	ياغ رەڭگى قېنىققا ئۆزگىرىشكە بولىدۇ، ئەمما قارىداشقا بولمايدۇ، ئاز مىقداردا سۇنۇقۇرما ماددا بولىدۇ		
چەككىلەنگەن چىگىت يېغى		سېرىق 35 قىزىل 8	چەككىلەنگەن چىگىت يېغىنىڭ ئەسلى پۈرىقى ۋە تەمى بار، غەيرىي پۇراق يوق	1	0.20	0.10	ياغ رەڭگى قېنىققا ئۆزگىرىشكە بولمايدۇ، سۇنۇقۇرما ماددا يوق	0.03	GB1537—86
كەندىر يېغى	يېمەكلىك قىلغىلى بولىدىغان	سېرىق 35 قىزىل 7	كەندىر يېغىنىڭ ئەسلى پۈرىقى ۋە تەمى بار، غەيرىي پۇراق يوق	4	0.20	0.15	ياغ رەڭگى قېنىققا ئۆزگىرىشكە بولىدۇ، ئەمما قارىداشقا بولمايدۇ، ئاز مىقداردا سۇنۇقۇرما ماددا بولىدۇ		GB8225—87

(جەدۋەلنىڭ داۋامى)

دادۇر بېغى	1 - دەرىجە	سېرىق 70 قىزىل 4	دادۇر بېغىنىڭ ئەسلى پۈرىقى ۋە تەمى بار، غەيرىي پۇراق يوق	1	0.10	0.10	0.3	باغ رەڭگى قېنىققا ئۆزگىرىشكە بولمايدۇ، سۈندۈرما ماددا يوق	GB1535—86
	2 - دەرىجە	سېرىق 70 قىزىل 6		4	0.20	0.20		باغ رەڭگى قېنىققا ئۆزگىرىشكە بولىدۇ، ئەمما قارىداشقا بولمايدۇ، ئاز مىقداردا سۈندۈرما ماددا بولىدۇ	
خاسلىق بېغى	1 - دەرىجە	سېرىق 25 قىزىل 2	خاسلىق بېغىنىڭ ئەسلى پۈرىقى ۋە تەمى بار، غەيرىي پۇراق يوق	1	0.10	0.10	0.03	باغ رەڭگى قېنىققا ئۆزگىرىشكە بولمايدۇ، سۈندۈرما ماددا يوق	GB1534—86
	2 - دەرىجە	سېرىق 25 قىزىل 4		4	0.20	0.20		باغ رەڭگى قېنىققا ئۆزگىرىشكە بولىدۇ، ئەمما قارىداشقا بولمايدۇ، ئاز مىقداردا سۈندۈرما ماددا بولىدۇ	
ئادەتتىكى كۈنجۈت بېغى	1 - دەرىجە	سېرىق 70 قىزىل 8	ئادەتتىكى كۈنجۈت بېغىنىڭ ئەسلى پۈرىقى ۋە تەمى بار، غەيرىي پۇراق يوق	1	0.10	0.10	0.03	باغ رەڭگى قېنىققا ئۆزگىرىشكە بولىدۇ، سۈندۈرما ماددا يوق	GB8233—87
	2 - دەرىجە	سېرىق 70 قىزىل 12		4	0.20	0.20	0.03	باغ رەڭگى قارىداشقا بولمايدۇ، ئاز مىقداردا سۈندۈرما ماددا بولىدۇ	
ئابدىمىلىك بېغى	1 - دەرىجە	سېرىق 20 قىزىل 1.5	ئابدىمىلىك بېغىنىڭ ئەسلى پۈرىقى بار	2	0.05	0.10			GB8234—87
	2 - دەرىجە	سېرىق 20 قىزىل 3.5		4	0.10	0.20			

1984 — 1990 - يىلغىچە پىششىقلانغان ئاشلىقنىڭ شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىدىكى كارخانا ئۆلچىمى

جەدۋەل: 3 — 19

سورتى / تۈرى		ئاق قوناق	كۆممەقوناق تىرىپى		كۆسمەقوناق ئۇنى	
			كىچىك كۆممەقوناق تىرىپى	چوڭ كۆسمەقوناق تىرىپى	يۇمشاق ئۇن	يېرىم ئۇن
دەرىجە بېكىتىش ئاساسى		پىششىقلاش دەرىجىسى	پىششىقلاش دەرىجىسى		پىششىقلاش دەرىجىسى	
دەرىجە كۆرسەتكۈچى	1	ئۇچتىن ئىككىدىن كۆپ پوستىدىن ئايرىلغان دان 75%تىن كەم بولماسلىق	ھەممىسى 3.5 مىللىمېتىرلىق كۆزنەكلىك غەلۋىردىن ئۆتكەن بوغۇچ، 2.5 مىللىمېتىرلىق كۆزنەكتىن ئۆتمىگەن قىسمى 95% تىن كەم بولماسلىق	ھەممىسى 4.5 مىللىمېتىرلىق كۆزنەكلىك غەلۋىردىن ئۆتكەن بوغۇچ، 3.5 مىللىمېتىرلىق كۆزنەكتىن ئۆتمىگەن قىسمى 95% تىن ئۆزۈن بولماسلىق	ھەممىسى CQ20 نومۇرلۇق كۆزنەكتىن ئۆتكەن بولۇش	ھەممىسى CQ13 نومۇرلۇق كۆزنەكتىن ئۆتكەن، CQ20 نومۇرلۇق كۆزنەكتىن ئۆتمىگەن بولۇش
	2	ئۇچتىن ئىككىدىن كۆپ پوستىدىن ئايرىلغان دان 65% تىن كەم بولماسلىق				
	3	ئۇچتىن ئىككىدىن كۆپ پوستىدىن ئايرىلغان دان 55% تىن كەم بولماسلىق				
تولمىغان دان (%)	1	2				
	2	3				
	3	4				
ئۆۋاق دان (%)		4				
ئاق چوڭ دائىرىدىكى ئەخلەت (%)	ئومۇمىي مىقدارى	0.3	0.2			
	يۇنىلىش ئىچىدىكى مىنېرال ماددىلار	0.02	0.05			
	چۆچگۈن					
ئۆۋاق (%)			1			
تاسما ئۇستىدىكى ئۇچتىن ئىككىدىن ئارتۇق دان (%)			6			
قۇم مىقدارى (%)					0.03 تىن ئاشماسلىق	
ماگنىتلىق مېتال ماددىلار					ھەر كىلوگرامدا 0.003 گرامدىن ئاشماسلىق	
سۇ تەركىبى		14	كۆزلۈك 16، يازلىق 14		كۆزلۈك 16، يازلىق 14	
رەڭگى، پۈركىگى، تەمى		نورمال	نورمال		نورمال	
ئۆلچەم نومۇرى		ش 84—Q1263	ش 84—Q1265		ش 84—Q1266	

1984 — 1990 - يىلغىچە ئاشلىق، ياغلىق داننىڭ شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىدىكى كارخانا ئۆلچىمى

جەدۋەل: 3 — 20

تۈرى	دەرىجە ئاساسى	دەرىجە كۆرسەتكۈچى			بۇكسىمال بولسىغان داق	ئەخلەت (%)		ئەسلىكى	رەڭگى، پۈرىقى	ئۆلچەم نومۇرى
		1	2	3		ئومۇمىي مىقدارى	ئۆنىڭ كىچىدىكى: مىنېرال ماددا			
تېرىق	ھەجىم ئېغىرلىقى (گرام/لىتىر)	750	730	710	2	1.5	0.5	14	نورمال	ش 84—Q1247
ئارپا	ساپ ئاشلىق نىسبىتى (%)	97	95	93		1		12	نورمال	ش 84—Q1250
ئۇرلۇك ئارىلاش پۇرچاق	ساپ ئاشلىق نىسبىتى (%)	96	94	92		1		12	نورمال	ش 84—Q1251
زىغىر	ساپ سۇپەت نىسبىتى (%)	96	93	90		2		8	نورمال	ش 84—Q1258
زاراڭزا	ساپ سۇپەت نىسبىتى (%)	96	93	90		1.5		8	نورمال	ش 84—Q1259
كەندىر (چىگە كەندىر)	ساپ سۇپەت نىسبىتى (%)	96	93	90		1.5		8	نورمال	ش 84—Q1260
ئابدىسلىك	ساپ سۇپەت نىسبىتى (%)	97	94	91		1		8	نورمال	ش 84—Q1261

ئىزاھ: ئۇرلۇك ئارىلاش پۇرچاق، بېسى پۇرچاق، قامچا پۇرچاق، ياپىلاق پۇرچاق، شاپتۇلسىمان پۇرچاق، ئاق پۇرچاق قاتارلىق 5 ئۇرلۇك سورتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

1984 — 1990 - يىلغىچە زاراڭزا يېغىنىڭ شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىدىكى كارخانا ئۆلچىمى

جەدۋەل: 3 — 21

دەرىجىسى	رەڭگى	پۈرىقى، تەمى	كىسلاتالىق ۋالىنتى (گرام ياغ/KOH مىللىگرام)	ئەسلىكى ۋە ئۆچۈچان ماددا (%)	ئەخلەت (%)	قىزىتىش تەجرىبىسى (280℃)	چۈكمە ماددىلار	ئۆلچەم نومۇرى
1 - دەرىجە	سېرىق رەڭ ~ ئالتۇن رەڭ	زاراڭزا يېغىدىكى ئەسلى پۇرىقى تەم بار، غەيرىي پۇرىق يوق	1 دىن ئاشماسلىق	0.1 دىن ئاشماسلىق	0.1	ياغ رەڭگى قېنىشقىلاشماسلىق، سۈندۈرما ماددا يوق	48 سائەت ئىچىدە 2% تىن ئاشماسلىق	ش 84—Q1269
2 - دەرىجە			4 تىن ئاشماسلىق	0.2 دىن ئاشماسلىق	0.2 دىن ئاشماسلىق	ياغ رەڭگى قېنىشقىلاشقا بولىدۇ، ئەمما قارا داشقا بولمايدۇ، تازراق سۈندۈرما ماددا بولىدۇ		

§ 5 . سۈپەت تەكشۈرۈش

1 . سۈپەت تەكشۈرۈش قوشۇننىي قىسقىچە تونۇشتۇرۇش

1949 - يىل 9 - ئايدا شىنجاڭ تىنچلىق بىلەن ئازاد بولغاندا، شىنجاڭدا مەخسۇس ئاشلىق، ياغ تەكشۈرىدىغان ئاپپارات ۋە خادىم يوق ئىدى. 1954 - يىلى شىنجاڭ «1 - ئاۋغۇست» ئون زاۋۇتى ۋە ئۇنىڭ جەنۇبىي شىنجاڭ شۆبە زاۋۇتى تەكشۈرۈش تېخنىكا خادىملىرىنى سەپلەشكە باشلىدى ۋە تەكشۈرۈش - پېرىيوم قىلىش دائىرىسى كىچىكرەك بولغان تەجرىبىسانىنى قوزىدى. 1956 - يىلى ئاشلىق نازارىتىنىڭ ساقلاش بۆلۈمىگە قاراشلىق ئاشلىق، ياغ تەكشۈرۈش تەجرىبىخانىسى قۇرۇلۇپ، ئاشلىقنىڭ ئەخلىتى، نەملىكى، سىغىم ئېغىرلىقى، ساپ ئاشلىق نىسبىتى قاتارلىق دائىم كۆرۈلىدىغان سۈپەت ئەھۋالىنى تەكشۈرىدىغان بولدى. 50- يىللارنىڭ ئاخىرقى مەزگىللىرىدە ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق، ياغ سانائەت ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ تەرەققىي قىلىشىغا ئەگىشىپ، چوڭ، ئوتتۇرا تىپتىكى ئاشلىق، ياغ پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتلىرىدا تەجرىبىخانىلار قۇرۇلۇپ، زاۋۇتتىن چىقىرىلغان پىششىقلانغان ئاشلىق، ياغنىڭ سۈپىتى تەكشۈرۈپ تۇرۇلدى. 1963 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق، ياغنى مەخسۇس ۋە قوشۇمچە تەكشۈرىدىغان خادىم 480 گە يەتتى. 70 - يىللاردىن باشلاپ كۆپلىگەن ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر ھەم نۇقتىلىق ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىدا، چوڭ، ئوتتۇرا تىپتىكى ئاشلىق ئىسكىلاتلىرىدا تەجرىبىخانىلار قۇرۇلدى، مەخسۇس تەكشۈرۈش خادىملىرى سەپلەندى، ئۇلار ئاشلىق، ياغنىڭ سۈپىتى جەھەتتىكى مۇھىم تۈرلەرنى تەكشۈرىدىغان بولدى؛ ئادەتتىكى ناھىيە (شەھەر) لىك ئاشلىق ئىدارىلىرى ھەم ئاز ساندىكى ئاساسىي قاتلام پونكىت، زاۋۇتلاردىمۇ ئاز ساندىكى تەكشۈرۈش مۇئەسسەسلىرى سەپلەندى. 1980 - يىلدىن كېيىن ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق، ياغ تەكشۈرۈش خىزمىتىنىڭ تەرەققىياتى بىرقەدەر تېز بولدى. 1986 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى سودا مىنىستىرلىكى ئېلان قىلغان «ئاشلىق، ياغنىڭ سۈپىتىنى باشقۇرۇشتا سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلىدىغان چارە» گە ئاساسەن، جايلاردىكى تەكشۈرۈش خادىملىرىنى تېخنىكا جەھەتتىن تەكشۈرۈشكە باشلىدى، لايىھەتلىك بولغانلارغا ئاشلىق، ياغ تەكشۈرۈش گۇۋاھنامىسى (ئىش ئورنى سالاھىيەت ئىسپاتى) تارقىتىپ بېرىلدى. شۇ يىلى 560 كىشى ئاشلىق، ياغ تەكشۈرۈش لايىقەتنامىسىگە ئېرىشتى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە تۈرلۈك تەكشۈرۈش ئاپپاراتى 731 گە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاپتونوم رايون دەرىجىلىكى بىر، ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر دەرىجىلىكى 10، ئاساسىي قاتلام ئامبار، پونكىت، زاۋۇت دەرىجىلىكى 720. ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئاشلىق، ياغ تەكشۈرۈش لايىقەتنامىسىگە ئېرىشكەن مەخسۇس، قوشۇمچە تەكشۈرۈش خادىمى 1250 كە يەتتى.

2 . ئەسلى ئاشلىق، ياغلىق داننى تەكشۈرۈش

1) سېزىم ئارقىلىق تەكشۈرۈش

50 - يىللاردا ئاساسىي قاتلام ئاشلىق ئورۇنلىرىدا تەكشۈرۈش سايمانلىرى يوق بولۇپ، ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىش مەزگىلىدە سۈپەت تەكشۈرۈش خادىملىرى پۈتۈنلەي سېزىم ئارقىلىق تەكشۈرەتتى، يەنى ئاشلىق، ياغلىق دان ئەۋرىشكىسىنى قول بىلەن ئېلىپ، ئەۋرىشكىنىڭ دان شەكلى، پۈتۈنلۈك دەرىجىسى، رەڭگى، ئەخلىتى، تولمىغان دانلارنى كۆز بىلەن كۆرۈپ بېقىپ، پۇرىقىنىڭ نورمال - نورمالسىزلىقىنى پۇراپ بېقىپ، نەملىكىنىڭ يۇقىرى - تۆۋەنلىكىنى چىشلەپ بېقىپ پەرقلەندۈرەتتى. جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى ھەر يىلى ئاشلىق، ياغلىق داننى سېتىۋېلىشتىن بۇرۇن، ئاساسىي قاتلام پونكىتلاردىكى تەكشۈرۈش خادىملىرىنى

تەرىپىلەيتتى. مول تەجرىبىلىك تەكشۈرۈش خادىملىرى سېزىم ئارقىلىق تەكشۈرۈش ئۇسۇللىرىنى تونۇشتۇراتتى، شۇنداق بىلەن سېزىم ئارقىلىق تەكشۈرۈش مەشغۇلات تەرتىپى بىرلىككە كەلتۈرۈلۈپ، سۈپەت تەكشۈرۈشنىڭ ئېنىقلىقى يۇقىرى كۆتۈرۈلەتتى. 1954 - يىلى قەشقەر، ئاقسۇ، يەكەن، خوتەن قاتارلىق 4 ئۆلكىدىكى تامبارغا كىرگۈزۈلگەن بۇغدايدىكى مۇكەممەل دان ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 92.1% نى، ئەخلەت 6.14% نى، چالا - توزان، ئوت - چۆپ ئۇرۇقى 1.76% نى ئىگىلىگەن. سىلىشتۇرۇپ تەكشۈرۈش ئۇلچىمى 2 - دەرىجىلىك بۇغدايغا تەللۇق بولدى، ئەمما، چالا - توزان، ئوت - چۆپ ئۇرۇقىنىڭ ئۇلچەمدىن ئېشىپ كەتكىنى 0.76 پىرسەنت پوئېنتى بولدى. ئاساسىي قائىلام ئاشلىق پونكىتلىرىدا تەكشۈرۈشنىڭ توغرىلىقىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، 1957 - يىلدىن باشلاپ ھەرقايسى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىدا ئاشلىق، ياغلىق داننىڭ دەرىجە ئۇلچىمى ئەۋرىشكىسى بىرتۇتاش تەييارلىنىپ، سېتىۋېلىش پونكىتلىرىغا تىزىپ قويۇلدى. ئاشلىق سېتىش ئورۇنلىرى بىلەن تەكشۈرگۈچى خادىملار ئوتتۇرىسىدا تەكشۈرۈش نەتىجىسىگە قارىتا ئىختىلاپ تۇغۇلغاندا، ئاشلىق دەرىجىسى ئەۋرىشكىگە سېلىشتۇرۇلۇپ، قايتا تەكشۈرۈلدى. بەزى ئۆلكىلەتلەردىكى ئاشلىق تارماقلىرى سۈپەت تەكشۈرۈش خادىملىرىنى يېزا - قىشلاقلارغا تەكشۈرۈشكە ئەۋەتىپ، نەق مەيداندا دەرىجە بېكىتتى، ئامبارغا كىرگۈزگەندە ئاشلىق پونكىتلىرىدىكى سۈپەت تەكشۈرۈش خادىملىرى ئەۋرىشكىگە قايتا - قايتا سېلىشتۇرۇپ، سېزىم ئارقىلىق قايتا تەكشۈردى.

60 — 70 - يىللاردا كۆپلىگەن ئاساسىي قائىلام ئاشلىق پونكىتلىرىدا يەنىلا ئاشلىق، ياغلىق داننىڭ سۈپىتى سېزىم ئەزاسى ئارقىلىق تەكشۈرۈلدى. چوڭ، ئوتتۇرا تىپتىكى ئاشلىق ئامبارلىرىدا ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىشتا، ئەخلەت، مۇكەممەل بولمىغان دان، رەڭگى، پۇرىقى قاتارلىق تۈرلەرنى سېزىم ئارقىلىق تەكشۈرۈش ئاساس قىلىندى، باشقا تۈرلەر سايمان ئارقىلىق تەكشۈرۈلدى.

80 - يىللاردىن كېيىن، ئاساسىي قائىلام ئامبار، پونكىتلاردا دېھقانلارنىڭ ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىپ بېرىشكە كېتىدىغان ۋاقتىنى قىسقارتىش ئۈچۈن، بۇغداينىڭ دەرىجىسى سىغىم ئېغىرلىق سايمىنىدا ئۇلچەپ بېكىتىلگەندىن، يۇقىرى نەملىكتىكى ئاشلىقنىڭ سۇ تەركىبى سايمان بىلەن ئۇلچەنگەندىن سىرت، باشقا تۈرلەر سېزىم ئارقىلىق تەكشۈرۈلدى. 1990 - يىلنىڭ ئاخىرىغىچە سېزىم ئارقىلىق تەكشۈرۈش ئۇسۇلى يەنىلا ئاساسىي قائىلام ئاشلىق پونكىتلىرىدا ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىشتا ئومۇمىيۈزلۈك قوللىنىلدى.

2) سايمان ئارقىلىق تەكشۈرۈش

1951 - يىلى ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتىنىڭ ئاشلىق ئىدارىسى غەربىي شىمال ئاشلىق ئىدارىسىدىن كەلتۈرۈگەن 10 يۈرۈش مايلىق پارلىنىشچان نەملىكنى ئۇلچەش سايمىنى، 11 دانە تارازىنى بىر قىسىم نۇقتىلىق ئاشلىق ئامبارلىرىنىڭ ئاشلىقلارنىڭ نەملىكنى، ئەخلىتىنى تەكشۈرۈشكە ئىشلىتىشى ئۈچۈن تەقسىم قىلىپ بەردى. 1958 - يىلىغا كەلگەندە كۆپلىگەن ئۆلكىلەتلىك، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى ھەم بىر قىسىم ناھىيە بازىرىدىكى ئاشلىق ئامبارلىرىغا داۋاملىق مايلىق پارلىنىشچان نەملىكنى ئۇلچەش سايمىنى، ئوندىن بىرلىك تارازا قاتارلىق تەكشۈرۈش سايمانلىرى سەپلەپ بېرىلدى. ئۇلار تەييارلانغان ئاشلىق، ياغلىق داننىڭ سۈپەت دەرىجە ئەۋرىشكىسىنى تەكشۈرۈشتە ۋە ئاساسىي قائىلام ئاشلىق پونكىتلىرىنىڭ ئامبارغا كىرگۈزۈلمىغان ئاشلىق، ياغلىق داننىڭ سۈپىتىنى ئومۇمىيۈزلۈك تەكشۈرۈشىدە ئىشلىتىلدى. شىمالىي شىنجاڭ رايونىدىكى قىسمەن ئاشلىق ئامبارلىرى يۇقىرى نەملىكتىكى كۆممىقوناقنى سېتىۋالغاندا ئۇنىڭ نەملىكنى مايلىق پارلىنىشچان نەملىكنى ئۇلچەش سايمىنى ئارقىلىق ئۇلچىدى.

1959 - يىلى ئاشلىق نازارىتى دېلىنكىش قۇرۇتۇش ماندۇقى، «51» تىپلىق سىغىم ئېغىرلىق سايمىنى قاتارلىق 20 نەچچە دانە تەكشۈرۈش سايمىنىنى سېتىۋېلىپ ئۆلكىلەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىغا تارقىتىپ بەردى. ئۇنىڭدىن كېيىن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىگە تەدرىجىي ھالدا «51» تىپلىق

سىغىم ئېغىرلىق سايمىنى سەپلەپ بېرىلدى. 1963 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە ئاپتونوم رايون بويىچە «51» تىپلىق ھەجىم ئېغىرلىق سايمىنىدىن 83 ى بار بولۇپ، بۇغداي، چۆجگۈن قوناق قاتارلىقلارنىڭ سىغىم ئېغىرلىقىنى ئۆلچەشتە «51» تىپلىق سىغىم ئېغىرلىق سايمىنى ئىشلىتىلدى، نەملىكنى ئۆلچەشتە يەنىلا مايلىق پارلىنىشچان نەملىكنى ئۆلچەش سايمىنى ئاساس قىلىندى. ئاساسىي قاتلام ئاشلىق پونكىتلىرىدا تەكشۈرۈش سايمانلىرى ئاساسىي جەھەتتىن يوق ئىدى. 1964 - يىلى ئاشلىق نازارىتى «61» تىپلىق سىغىم ئېغىرلىق سايمىنىدىن 50 نى سېتىۋېلىپ، ئۇنى ئاشلىقنىڭ سىغىم ئېغىرلىقىنى ئۆلچەشنىڭ ئۆلچەملىك ئۈسۈلى قىلىشنى بەلگىلىدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ئاشلىق نازارىتى سانجى ناھىيىسىدە «61» تىپلىق سىغىم ئېغىرلىق سايمىنى مەشغۇلاتىنى ئۆگىنىش كۇرسى ئاچتى، كېيىن بىر قىسىم ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىدا «61» تىپلىق سىغىم ئېغىرلىق سايمىنى ئىشلىتىلىشكە باشلىدى. «51» تىپلىق سىغىم ئېغىرلىق سايمىنىمۇ داۋاملىق ئىشلىتىلدى، بۇلارنى ئىجرا قىلىش ئۆلچىمى پەرقلەندۈرۈلدى. 1965 - يىلى ئاشلىق نازارىتى تونىلىسمان نەملىكنى ئۆلچەش سايمىنىدىن 30 نى سېتىۋېلىپ، توك بىلەن تەمىنلىنىش ئەھۋالى ياخشىراق بولغان سانجى قاتارلىق ناھىيىلەردە بۇ خىل ئۆلچەش سايمىنى ئارقىلىق ئاشلىق، ياغلىق داننىڭ نەملىكنى ئۆلچەشنى يولغا قويۇشقا باشلىدى. 1966 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە ناھىيە بازارلىرىدىكى ئاشلىق ئامبارلىرى ۋە سېتىۋېلىپ ساقلاش ۋەزىپىسى كۆپ بولغان ئاشلىق پونكىتلىرىدا سېتىۋېلىش جەريانىدا بۇغداينىڭ دەرىجىسىنى سىغىم ئېغىرلىق سايمىنى ئارقىلىق بېكىتىش ئومۇميۈزلۈك قوللىنىلدى. ئاشلىق، ياغلىق داننىڭ نەملىكىنى تونىلىسمان، مايلىق پارلىنىشچان نەملىكنى ئۆلچەش سايمىنى ئارقىلىق تەكشۈرۈلدى. ئاشلىق يۆتكەشتە تەكشۈرۈش تۈرلىرى ئاساسەن سايمان ئارقىلىق تەكشۈرۈلدى. تەكشۈرۈش سايمانلىرى بولمىغان ئاساسىي قاتلام ئاشلىق پونكىتلىرى ئاشلىق، ياغلىق داننى يۆتكەپ چىقارغاندا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى ئەۋەتكەن تېخنىكا خادىملار سايمانىنى ئېلىپ بېرىپ تەكشۈرۈپ بەردى.

70 - يىللاردا ھەرقايسى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى «61» تىپلىق سىغىم ئېغىرلىق سايمىنى، تونىلىسمان نەملىك ئۆلچەش سايمىنى، ئوندىن بىرلىك تارازا، غەلۋىر قاتارلىق تەكشۈرۈش سايمانلىرىنى ئارقا-ئارقىدىن سېتىۋېلىپ، ئاساسىي قاتلام ئاشلىق پونكىتلىرىغا تارقىتىپ بەردى. بۇغداي سېتىۋېلىشتا سىغىم ئېغىرلىق سايمىنى ئارقىلىق دەرىجىسىنى تەكشۈرۈش ئومۇميۈزلۈك قوللىنىلدى. بەزى يەرلىك ئاشلىق تارماقلىرى ئېلېكترون قارشىلىق، ئېلېكترون سىغىمچانلىق، ئىنفرا قىزىل نۇرلۇق ئېلېكترونلۇق نەملىكنى ئۆلچەش سايمانلىرىنى سېتىۋېلىپ، سۇ مىقدارىنى تەكشۈردى. بىراق بۇ ئۆلچەش سايمانلىرىنىڭ تەكشۈرۈش نەتىجىسىنىڭ توغرىلىقى تۆۋەنرەك بولغاچقا، ئومۇميۈزلۈك كېڭەيتىلمىدى. 1978- يىلدىن باشلاپ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى ھەر يىلى ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىشتىن بۇرۇن تېخنىكا خادىملىرىنى ئاساسىي قاتلام ئاشلىق پونكىتلىرىغا تەكشۈرۈش سايمانلىرىنى رېمونت قىلىش، تەڭشەشكە ئەۋەتتى ھەم يېڭى سايمانلارنى تولۇقلاش زۆرۈرىيىتىگە ئاساسەن تەكشۈرۈش ۋاستىلىرىنى تەدرىجىي كۆچەيتتى. 1979- يىلدىن 1981 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە ئامبارغا كىرگۈزۈلگەن بۇغداينىڭ ئوتتۇرا دەرىجىدىن يۇقىرى (ئوتتۇرا دەرىجىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە، تۆۋەندىمۇ شۇنداق) بولغانلىرى 82.63% نى، كۆممىقوناقنىڭ ئوتتۇرا دەرىجىدىن يۇقىرى بولغانلىرى 87.31% نى ئىگىلىدى.

1982 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى 200 مىڭ يۈەن مەخسۇس پۇل ئاجرىتىپ، ئېلېكترونلۇق قۇرۇتۇش ساندۇقى، يۇقىرى تېمپېراتۇرىلىق توك ئوچاق، توڭلاتقۇ، ئوپتىك ئىسپېكترومېتىر، ئون مىڭدىن بىرلىك تارازا، لوۋىبارت تىنتومېتىر قاتارلىق تەكشۈرۈش سايمانلىرىنى سېتىۋېلىپ، 8 ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ مەركىزى تەجرىبىخانا قۇرۇشىغا تارقىتىپ بەردى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق، ياغ سانائىتىدە باھاسى بويىچە بۇيرۇپ پىششىقلاپ ئىشلەش يولغا قويۇلدى، ئاشلىق، ياغ پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتلىرىنىڭ تەجرىبىخانىلىرىدا باھالىق بۇيرۇپ بېرىلگەن ئاشلىق، ياغلىق

دان سايمان ئارقىلىق تەكشۈرۈلىدىغان بولدى؛ چوڭ، ئوتتۇرا تىپتىكى ئاشلىق ئامبارلىرىنىڭ تەجرىبىخانىلىرىغىمۇ ئېلېكترونلۇق قۇرۇتۇش ساندۇقى ئارقا - ئارقىدىن سەپلەپ بېرىلىپ، ئاشلىق، ياغلىق داننىڭ نەملىكى تەكشۈرۈلىدىغان بولدى ھەمدە ئۇ ئۇلچەملىك ئۈسۈل قىلىنىپ شۇ ئارقىلىق ئاساسىي قاتلام ئاشلىق پونكىتلىرىدىكى تونىلىسمان نەملىكنى ئۇلچەش سايمىنى، ئېلېكترونلۇق نەملىكنى ئۇلچەش سايمىنى سېلىشتۇرۇپ تەكشىلىدى. 1985 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە سېتىۋېلىپ ئامبارغا كىرگۈزۈلگەن ئاشلىقلاردا بۇغداينىڭ ئوتتۇرا دەرىجىلىكتىن يۇقىرى سۈپەتتىكىسى 94.01% نى، تەخلىتى ئۇلچەمدىن ئېشىپ كەتكىنى 18.45% نى، نەملىكى ئۇلچەمدىن ئېشىپ كەتكىنى 4.22% نى، كۆممىقوناقنىڭ ئوتتۇرا دەرىجىلىكتىن يۇقىرى سۈپەتتىكىسى 88.99% نى، تەخلىتى ئۇلچەمدىن ئېشىپ كەتكىنى 22.52% نى، نەملىكى ئۇلچەمدىن ئېشىپ كەتكىنى 35.99% نى ئىگىلىدى.

1986 - يىلدىن باشلاپ ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى سودا مىنىستىرلىكى ئېلان قىلغان «ئاشلىق، ياغنىڭ سۈپىتىنى باشقۇرۇشتا سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلىدىغان چارە» نى ئىجرا قىلىپ، ئوخشاشمىغان كۆلەمدىكى تەجرىبىخانىلارنى قۇرۇپ، بەلگىلىمە بويىچە تەكشۈرىدىغان بولدى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق، ياغ مەھسۇلاتلىرىنىڭ سۈپىتىنى نازارەت قىلىپ تەكشۈرۈش پونكىتى ۋە ئۇرۇمچى، ئاقسۇ، قەشقەر، تارباغاتاي، بورتالا قاتارلىق ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ ئاشلىق - ياغ سۈپىتىنى تەكشۈرۈش پونكىتلىرى تەكشۈرۈش خادىملىرىنى تولۇقلاپ، نازۇكلۇق دەرىجىسى، توغرىلىقى يۇقىرى بولغان ئاپتوماتىك، تۇراقلىق تېمپېراتۇرىلىق ئېلېكترونلۇق قۇرۇتۇش ساندۇقى، دېڭىگاتتاللىق ئۇۋۇتۇش ماشىنىسى، ئون مىڭدىن بىرلىك تارازا، ئوپتىك ئېلېكترونلۇق تارازا، «سوش» ئەۋرىشكە ئېلىش سايمىنى، توك بىلەن قىزىتىلىدىغان تۇراقلىق تېمپېراتۇرىلىق قازان قاتارلىق سايمانلارنى سەپلەپ، ئاشلىق، ياغلىق داننىڭ ھەممە تۈرلەر بويىچە سۈپىتىنى تەكشۈرۈشنى قانات يايدۇردى، ئاشلىق، ياغلىق داننىڭ سۈپىتىنى ئومۇمىيۈزلۈك تەكشۈرۈپ، ئاشلىق، ياغلىق دان يۆتكەش جەريانىدا كۆرۈلىدىغان سۈپەت جەھەتتىكى تالاش - تارتىشلارنى كېسىم خاراكتېرىدە تەكشۈرىدىغان بولدى. چوڭ، ئوتتۇرا تىپتىكى ئاشلىق ئامبارلىرى ۋە ئۇن- ياغ زاۋۇتلىرىنىڭ تەجرىبىخانىلىرىدا مەخسۇس تەكشۈرگۈچى خادىملار بارلىققا كەلتۈرۈلۈپ، ئېلېكترونلۇق قۇرۇتۇش ساندۇقى، ئون مىڭدىن بىر ياكى مىڭدىن بىرلىك تارازا، دېڭىگاتتاللىق ئۇۋۇتۇش ماشىنىسى، دېڭىگاتتاللىق ئاقلاش ماشىنىسى قاتارلىق سايمانلار سەپلىنىپ، يۆتكەپ كىرگۈزۈلىدىغان ۋە چىقىرىلىدىغان ئاشلىق، ياغلىق دان ئاپتوموبىللار بويىچە تولۇق تۈرلۈك تەكشۈرۈلىدىغان بولدى. ئاساسىي قاتلام ئاشلىق پونكىتلىرىدا ئاددىي تەجرىبىخانىلار قۇرۇلۇپ، ئۇنىڭغا مەخسۇس ياكى قوشۇمچە ۋەزىپىلىك تەكشۈرگۈچى خادىملار قويۇلۇپ، سىغىم ئېغىرلىقىنى ئۇلچىگۈچ، تونىلىسمان نەملىكنى ئۇلچىگۈچ، ئوندىن بىرلىك تارازا، غەلۋىر، ئەۋرىشكە ئايرىش سايمىنى قاتارلىق سايمانلار سەپلىنىپ، سېتىۋېلىش جەريانىدا سىغىم ئېغىرلىقى، ساپ ئاشلىق نىسبىتى، ساپ سۈپەت نىسبىتى، يۇقىرى نەملىكتىكى ئاشلىق، ياغلىق داننىڭ نەملىكى قاتارلىق ئاساسلىق تۈرلەر سايمان ئارقىلىق تەكشۈرۈلىدىغان، يۆتكەپ چىقىرىش جەريانىدىمۇ پۈتۈن تۈرلەر سايمان ئارقىلىق تەكشۈرۈلىدىغان بولدى. 1990- يىلى ئىلى، سانجى، شىخەنزە، ئۇرۇمچى، بورتالا، قەشقەر، خوتەن قاتارلىق 7 ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەردىكى ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ يىللىق مەلۇماتىغا قارىغاندا، سېتىۋېلىپ ئامبارغا كىرگۈزۈلگەن ئاشلىق، ياغلىق داندىن بۇغداينىڭ ئوتتۇرا دەرىجىلىكتىن يۇقىرى سۈپەتتىكىسى 93.81% نى، تەخلىتى ئۇلچەمدىن ئېشىپ كەتكىنى 14.5% نى، نەملىكى ئۇلچەمدىن ئېشىپ كەتكىنى 4.31% نى، كۆممىقوناقنىڭ ئوتتۇرا دەرىجىلىكتىن يۇقىرى سۈپەتتىكىسى 87.23% نى، تەخلىتى ئۇلچەمدىن ئېشىپ كەتكىنى 11.28% نى، سۇ تەركىبى ئۇلچەمدىن ئېشىپ كەتكىنى 64.95% نى، شالىنىڭ ئوتتۇرا دەرىجىلىكتىن يۇقىرى سۈپەتتىكىسى 63.87% نى، تەخلىتى ئۇلچەمدىن ئېشىپ كەتكىنى 68.43% نى، نەملىكى ئۇلچەمدىن ئېشىپ كەتكىنى 36.22% نى ئىگىلىگەن. قىچا ئاپتونوم رايونىنىڭ كارخانا ئۇلچىمى بويىچە تەكشۈرۈلگەن بولۇپ، ئۇنىڭ

ئوتتۇرا دەرىجىلىكتىن يۇقىرى سۈپەتتىكىسى 90.37% نى، ئەخلىتى ئۆلچەمدىن ئېشىپ كەتكىنى 34.66% نى، نەملىكى ئۆلچەمدىن ئېشىپ كەتكىنى 7.44% نى ئىگىلىگەن.

3. پىششىقلانغان ئاشلىق، ياغنى تەكشۈرۈش

50 - يىللارنىڭ باشلىرىدا يەرلىك ئۇسۇلدا پىششىقلاپ ئىشلىنىدىغان ئاشلىق، ياغنى تەكشۈرىدىغان مەخسۇس ئادەم يوق ئىدى. مەشغۇلاتچى خادىملار سىزىمىگە ئاساسلىنىپ سۈپىتىنى بېكىتەتتى. 1954 - يىلى شىنجاڭ «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى ۋە ئۇنلۇق جەنۇبىي شىنجاڭ شۆبە زاۋۇتىدا تەجرىبىخانا تەسىس قىلىنىدى ھەم يۇقىرى تېمپېراتۇرىلىق توك ئوچاق، دېۋىگاتسىللىق ئەلگەك، نەملىك ئۆلچىگۈچ، تارازا قاتارلىق تەجرىبە سايمانلىرى سەپلەندى، مەخسۇس تەكشۈرگۈچى خادىملار بۇغداي ئۇنىنىڭ كېپەك تەركىبى، يىرىكلىك دەرىجىسى، نەملىكىنى سايمان ئارقىلىق، ئۇن رەڭگى، قۇم مىقدارىنى سىزىم ئارقىلىق تەكشۈرىدىغان بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە شىنجاڭ «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى ھەر كۈنى 2 ئىسمېنىغا بۆلۈنۈپ ئىشلەپ، ھەر سائەتتە بىر قېتىم ئۇن ئەۋرىشكىسى ئېلىپ، ئۇنى بىرتۇتاش نومۇر سالغاندىن كېيىن تەجرىبىخانىغا يوللاپ تەكشۈرۈپ، سۈپىتى لايىقەتلىك بولغانلىرىنى زاۋۇتتىن چىقىرىپ سېتىشنى، لايىقەتسىز بولغانلىرىنى قايتىدىن پىششىقلاشنى يولغا قويدى. 50 - يىللارنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە جايلاردا يېڭىدىن قۇرۇلغان چوڭ، ئوتتۇرا تىپتىكى ئۇن زاۋۇتلىرىنىڭ ھەممىسىدە تەجرىبىخانا تەسىس قىلىنىدى ھەم مەخسۇس تەكشۈرگۈچى خادىملار ۋە ھەرخىل ئېھتىياجلىق بولغان تەكشۈرۈش سايمانلىرى سەپلەندى، ئاساسلىقى بۇغداي ئۇنىنىڭ يىرىك، يۇمشاقلىق دەرىجىسى، كېپەك تەركىبى تەكشۈرۈلۈپ، ئۇنىنىڭ سۈپىتى كونترول قىلىنىدى. بۇغداي ئۇنىنىڭ قۇم مىقدارى ھورنان سېلىپ تېتىپ بېقىش ئارقىلىق تەكشۈرۈلۈپ، چىقىشقا بېلىنگەنلىرىنى زاۋۇتتىن چىقىرىش مەنئى قىلىنىدى. ئوتتۇرا، كىچىك ئۇن زاۋۇتلىرىدا كۈنىگە بىر ئىسمېنا تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىلدى. چوڭ تىپتىكى ئۇن زاۋۇتلىرىدا، مەسىلەن: ئۈرۈمچى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتىدا بۇغداي ئۇنىدىن ئەۋرىشكە ئېلىپ تەكشۈرۈش قېتىم سانى كۆپەيتىلدى، تەجرىبىخانىلار ئەسلىدىكى كۈنىگە بىر ئىسمېنا تەكشۈرۈشنى 3 ئىسمېنا تەكشۈرۈشكە ئۆزگەرتتى، سۈپەت مەسلىسى بايقالسا، ۋاقتىدا بىرتەرەپ قىلىنىپ، بۇغداي ئۇنىنىڭ سۈپىتى تۇراقلاشتۇرۇلدى.

60 - يىللارنىڭ باشلىرىدا چوڭ، ئوتتۇرا تىپتىكى ئۇن زاۋۇتلىرىنىڭ تەجرىبىخانىلىرىدا ئومۇمىيۈزلۈك ئىسمېنىلار بويىچە ئەۋرىكشە ئېلىش يولغا قويۇلۇپ، بۇغداي ئۇنىنىڭ يىرىك - يۇمشاقلىق دەرىجىسى، كېپەك تەركىبى، قۇم مىقدارىنى سايمان ئارقىلىق تەكشۈرۈش مەھسۇلات سۈپىتىنى كونترول قىلىشنىڭ ئاساسلىق ۋاستىلىرىنىڭ بىرى قىلىنىدى. كىچىك تىپتىكى ئۇن زاۋۇتلىرىدا بۇغداي ئۇنىنىڭ يىرىك - يۇمشاقلىق دەرىجىسى، قۇم مىقدارى قاتارلىقلار سىزىم ئارقىلىق تەكشۈرۈلدى. ياغ زاۋۇتلىرىدا ياغنىڭ سۈزۈكلۈك دەرىجىسى ئاساسلىق سىزىم ئارقىلىق تەكشۈرۈلدى. 1962 - يىلى ئاشلىق نازارىتىنىڭ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى، كورلا ناھىيىلىك ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى كۆمىسقوناق ئۇندۇرمىسىدىن ياغ تارتىشنى سىناق قىلىپ، ياغنى مەھىيە نازارىتىنىڭ كېسەللىكلەردىن مۇداپىئە كۆرۈش پونكىتى، ش ئۇ ئا ر يېنىك سانائەت ئىدارىسىنىڭ تەكشۈرۈپ كۆرۈشىگە يوللىدى. تەكشۈرۈش نەتىجىسىدە نەملىكى 2.39%، ئەخلەت 2.38%، ھەر بىر كىلوگرام ياغنىڭ كىسلاتالىق ۋالېنتى 7.34 مىللىگرام KOH بولۇپ، ھەممىسى بەلگىلەنگەن ئۆلچەمدىن ئېشىپ كەتكەن بولسىمۇ، ئىستېمال قىلىشقا بولىدۇ دەپ قارالدى. 1966 - يىلدىن باشلاپ ئاشلىق نازارىتى بۇغداي ئۇنى، گۈرۈچنىڭ ھەرقايسى دەرىجىلەر بويىچە پىششىقلىنىشىنىڭ ئىنچىكىلىك دەرىجىسى ئۆلچىمى بويىچە ئەۋرىشكە ئىشلەپ، ئۇنى جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ پىششىقلاشنىڭ ئىنچىكىلىك دەرىجىسىنى سىزىم ئەزاسى ئارقىلىق تەكشۈرۈشتە سېلىشتۇرۇپ پايدىلىنىشىغا تارقىتىپ بەردى. يىرىك - يۇمشاقلىق دەرىجىسى، كېپەك تەركىبى، قۇم مىقدارى، نەملىكى، ماگنىتلىق مېتال مادىدىلار

مىقدارى قاتارلىق باشقا تەكشۈرۈلىدىغان تۈرلەر سايمان ئارقىلىق تەكشۈرۈلدى. ياغ زاۋۇتلىرىدا سايمانلار تەدرىجىي سەپلىنىپ، يافىنىڭ كىسلاتالىق ۋالېنتى، نەملىكى، ئېخلىتى سايمان ئارقىلىق، رەڭگى، سۈزۈكلۈك دەرىجىسى، پۈرىقى سېزىم ئارقىلىق تەكشۈرۈلدى. 1978 - يىل 6 - ئايدا بۇغداي، گۈرۈچ دۆلەت ئۇلچىمى بويىچە تەكشۈرۈلۈشكە باشلىدى، گۈرۈچنىڭ پىششىقلىنىشتىكى ئىنچىكىلىك دەرىجىسى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ تارقاتقان ئۇلچەملىك ئەۋرىشكىگە سېلىشتۇرۇپ تەكشۈرۈلدى، بۇغداي ئۈنىنىڭ پىششىقلىنىش، ئىنچىكىلىك دەرىجىسىدە ئۇن رەڭگى، كېپەكى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ ئۇلچەملىك ئۇن ئەۋرىشكىسىگە ئاساسەن كۆپەيتىپ ئىشلەپ تارقاتقان ئەۋرىشكىگە ئاساسلىنىپ تەكشۈرۈلدى.

80 - يىللاردا جايلاردىكى ئۇن - ياغ زاۋۇتلىرى تارتىلغان ئۇن - ياغ جەھەتتە دۆلەت ئۇلچىمىنى ئىجرا قىلىپ، سۈپەت باشقۇرۇش خىزمىتىنى كۈچەيتتى. تەكشۈرۈش خادىملىرى ۋە سايمانلىرىنى تولۇقلاپ، تارتىلغان ئۇن - يافىنى ئىشلەپچىقىرىش جەريانىدا ئىسمېنىلار بويىچە تەكشۈرۈشنى يولغا قويدى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق، ياغ سۈپىتىنى نازارەت قىلىپ تەكشۈرۈش پونكىتى جايلاردىكى تارتىلغان ئۇن، يافىنىڭ سۈپىتىنى قەرەلسىز تەكشۈرۈپ تۇرىدىغان بولدى. 1982 - يىل 8 - ئايدىن 12 - ئايغىچە، 13 ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەردىكى 53 ئورۇن ئۆۋەتكەن 2 ئۇلۇش ئالاھىدە بۇغداي ئۇنى، 67 ئۇلۇش ئۇلچەملىك ئۇن ئەۋرىشكىسى تەكشۈرۈلگەندە، ئۇنىڭ ئايرىم تۈرلەر بويىچە لايىقەتلىك بولۇش نىسبىتى، تارتىلىش ئىنچىكىلىك دەرىجىسى 42.03 %، يىرىك. يۇمشاقلىق دەرىجىسى 14.40 %، كېپەك تەركىبى 91.03 %، ئۇن سېغىزى 97.10 %، قۇرۇم مىقدارى 69.57 %، سۇ تەركىبىنىڭ ئۇلچەمدىن تۆۋەنلىكى 0.7 — 5.2 پىرسەنت پوتېنتى (ئەۋرىشكە ئېلىنغاندىن كېيىن ساقلاش ۋاقتى ئۇزۇن بولۇپ كەتكەنلىكتىن) بولدى. 1984 - يىلى جايلاردىكى ئۇن - ياغ زاۋۇتلىرى ئالاھىدە 2 - دەرىجىلىك بۇغداي ئۇنى تارتىشقا باشلىغاندا، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئۇلچەملىك ئۇن ئەۋرىشكىسى تەييارلاپ جايلارنىڭ ئۇن تارتىش ئىنچىكىلىكىنى سېلىشتۇرۇپ تەكشۈرۈشتە پايدىلىنىشقا تارقىتىپ بەردى. 1985 - يىلدىن 1990 - يىلنىڭ ئاخىرىغىچە جايلاردىكى ئۇن - ياغ زاۋۇتلىرى دۆلەتنىڭ تارتىلغان ئۇن - ياغنى ئۇن - ياغ ئۇلچىمىگە ئاساسەن تولۇق تۈرلەر بويىچە تەكشۈرىدىغان بولدى، بۇغداي ئۇنىنى تەكشۈرۈشتە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ھەر ئىككى يىلدا قايتا ئىشلەپ تارقىتىدىغان ئۇلچەملىك ئۇن ئەۋرىشكىسىگە ئاساسەن، ئىنچىكىلىك دەرىجىسى سېلىشتۇرۇپ تەكشۈرۈلدى، كېپەك تەركىبى، قۇرۇم مىقدارى، ماگنىتلىق مېتال ماددىلار مىقدارى قاتارلىقلار دۆلەت ئۇلچىمىگە ئاساسەن تەكشۈرۈلۈپ، ئۇلچەمدىن ئېشىپ كەتكەنلىرى زاۋۇتتىن چىقىرىپ سېتىلمىدى، گۈرۈچنى تەكشۈرۈشتە ئاقلاش ئىنچىكىلىك دەرىجىسى بويىچە دەرىجە بەلگىلىنىپ، سودا مىنىستىرلىكى ئىشلەپ تارقاتقان ئۇلچەملىك ئەۋرىشكىگە سېلىشتۇرۇلدى، ياغنى تەكشۈرۈشتە ئۇنىڭ رەڭگى، كىسلاتالىق ۋالېنتى، نەملىكى ھەم ئۇچۇچان ماددا، ئېخلەت، قىزىتىش تەجرىبىسى (ياغ رەڭگىنى تەكشۈرگەندە قېنىقلا ئۇزگەرگەنمۇ يوق، ئاجرالمىلار بارمۇ يوق)، سوۋۇنلىشىش مىقدارى قاتارلىقلار سايمان ئارقىلىق، پۈرىقى، تەمى سېزىم ئارقىلىق تەكشۈرۈلدى. تەكشۈرۈپ نازارەتچىلىك قىلىش خىزمىتى كۈچەيتىلگەچكە، جايلارنىڭ تارتىلغان ئۇن - ياغ سۈپىتى كۆرۈنەرلىك ئۆستى. 1988 — 1989 - يىللىرى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ساقلاش - يۆتكەش باشقارمىسى، سانائەت باشقارمىسى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق - ياغ مەسئۇلاتلىرىنىڭ سۈپىتىنى نازارەت قىلىش - تەكشۈرۈش پونكىتىدىكى تېخنىكا خادىملىرى ئىلى، تارباغاتاي، ئالتاي، قاراماي، كۇيتۇن، شىخەنزە، سانجى، ئۈرۈمچى، بايىنغولىن، قۇمۇل، ئاقسۇدىن ئىبارەت 11 ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرنىڭ بۇغداي ئۇنىدىن 137 ئۇلۇش، ياغدىن 122 ئۇلۇش ئەۋرىشكە ئېلىپ تەكشۈردى. بۇغداي ئۇنىنىڭ ئايرىم تۈرلەر بويىچە لايىقەتلىك بولۇش نىسبىتى مۇنداق بولدى: تارتىلغان ئىنچىكىلىك دەرىجىسى 62.04 %، يىرىك - يۇمشاقلىق دەرىجىسى 87.50 %، كېپەك تەركىبى 89.78 %، قۇرۇم مىقدارى 85.40 %، ئۇن سېغىزى 93.43 %، ماگنىتلىق مېتال ماددىلار 97.81 %

بولۇپ، لايىقەتلىك نىسبىتىنى 1982 - يىلدىكى بىلەن سېلىشتۇرغاندا قۇم مىقدارى 15.83 پىرسەنت پوئېنتى، تارتىش ئىنچىكىلىك دەرىجىسى 20.01 پىرسەنت پوئېنتى، يۇمشاقلىق دەرىجىسى 73.1 پىرسەنت پوئېنتى تۆۋسكەن. ياغنىڭ ئايرىم تۈرلەر بويىچە لايىقەتلىك بولۇش نىسبىتى كىسلاتالىق ۋالېنتى 97.54%، نەملىكى 97.9%، ئەخلەت 98.36%، پروكسىدلىشىش قىممىتى 95.08%، قىزىتىپ تەجرىبە قىلىش 87.70% بولغان. 1990 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق- ياغ مەھسۇلاتلىرىنىڭ سۈپىتىنى نازارەت قىلىش - تەكشۈرۈش پونكىتىدىكى تېخنىكا خادىملىرى ئۈرۈمچى، قاراماي، ئىلى، بايىنغولىن، ئاقسۇ قاتارلىق 13 ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەردىكى 45 ناھىيە ۋە شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈمى بېزا ئىگىلىك 1 ،، 2 ،، 4 ،، 5 ،، 7 ،، 9 - شىلىرىدىكى 43 تۈمەن - مەيدان، 29 كوللېكتىپ ۋە 8 يەككە ئىگىلىكتىكى ئۇن- ياغ زاۋۇتىنىڭ بۇغداي ئۇنىدىن 138 ئۇلۇش، گۈرۈچتىن 14 ئۇلۇش، ياغدىن 71 ئۇلۇش تەۋرىشكە ئېلىپ تەكشۈرگەندە، بۇغداي ئۇنىنىڭ ئايرىم تۈرلەر بويىچە لايىقەتلىك بولۇش نىسبىتى: پىششىقلاشتىكى دەرىجىسى 73.9%، يېرىك - يۇمشاقلىق دەرىجىسى 89.9%، ئۇن سېغىزى 87.7%، كېپەك تەركىبى 95%، قۇم مىقدارى 84.1%، ماگنىتلىق مېتال ماددىلار 94.2%، سۇ تەركىبى 81.9%، ياغ كىسلاتا قىممىتى 100% بولغان. گۈرۈچنىڭ ئايرىم تۈرلەر بويىچە لايىقەتلىك بولۇش نىسبىتى: ئاقلىنىش ئىنچىكىلىك دەرىجىسى 100%، ئۇۋاق دان 92.9%، ئازراق ئۇۋالغان دان 85.7%، پىنە ئارىلاش دان 71.4%، كۆرمەك ئارىلاش دان 92.9%، چاك - توزان مىقدارى 100%، نەملىكى 92.9% بولغان، ياغنىڭ ئايرىم تۈرلەر بويىچە لايىقەتلىك بولۇش نىسبىتى: كىسلاتالىق ۋالېنتى 90.1%، سۇ تەركىبى 91.5%، ئەخلەت 98.6%، سوپۇنلىشىش 92.96%، پروكسىدلىشىش قىممىتى 84.5%، قىزىتىپ تەجرىبە قىلىش 69% بولغان (جەدۋەل: 3 — 22، 3 — 23، 3 — 24 لەرگە قارالسۇن).

1990 - يىلى تەكشۈرۈلگەندە بۇغداي ئۇنىنىڭ تۈرلەر بويىچە لايىقەتلىك بولۇش ئەھۋالى

جەدۋەل: 3 — 22

كەسىپ	تۈرى	ئەۋرىشكە تۈلۈشى	تۈرلۈك كۆرسەتكۈچلەرنىڭ لايىقەتلىك بولۇش نىسبىتى (%)						
			تارتىلىش ئىنچىكىلىك دەرىجىسى	يېرىك - يۇمشاقلىق دەرىجىسى	نەملىكى	كېپەك تەركىبى	قۇم مىقدارى	ماگنىتلىق مېتال ماددىلار	ئۇن سېغىزى
تاشلىق تارماقلىرى	ئالاھىدە 1 - دەرىجىلىك ئۇن	24	83.3	100	100	91.7	100	95.8	79.2
	ئالاھىدە 2 - دەرىجىلىك ئۇن	8	75	87.5	87.5	100	100	75	87.5
	ئۇلچەملىك ئۇن	34	76.5	85.3	82.4	100	79.4	94.1	100
ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈمى كارخانىسى	ئالاھىدە 1 - دەرىجىلىك ئۇن	6	66.7	100	100	66.7	100	100	100
	ئالاھىدە 2 - دەرىجىلىك ئۇن	7	85.7	100	100	100	100	100	71.4
	ئۇلچەملىك ئۇن	34	73.5	91.2	73.5	94.1	88.2	94.1	91.2
كوللېكتىپ كارخانا	ئۇلچەملىك ئۇن	18	55.6	83.3	72.2	94.4	66.7	94.4	72.2
يەككە كارخانا	ئۇلچەملىك ئۇن	7	71.4	71.4	42.9	100	28.6	100	85.7

1990 - يىلى تەكشۈرۈلگەن گۈرۈچنىڭ تۈرلەر بويىچە لايىقەتلىك بولۇش ئەھۋالى

جەدۋەل: 3 — 23

كەسىپ	تۈرى	ئەۋرىشكە تۈلۈشى	تۈرلۈك كۆرسەتكۈچلەرنىڭ لايىقەتلىك بولۇش نىسبىتى (%)						
			ئاقلاش گىنىچكىلىك دەرىجىسى	چالما - توزان مىقدارى	چوڭ تۈۋاق دان	كىچىك تۈۋاق دان	شال تاريلاش دان	كۆرىمەك تاريلاش دان	نەملىكى
ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بېكىتۈمنى كارخانىسى	تۈلچەملىك 1 - دەرىجىلىك گۈرۈچ	14	100	100	92.9	85.7	71.4	92.9	92.9

1990 - يىلى ياغنى تاريلاپ تەكشۈرۈشتىكى تۈرلەرنىڭ لايىقەتلىك بولۇش ئەھۋالى

جەدۋەل: 3 — 24

كەسىپ	تۈرى	ئەۋرىشكە تۈلۈشى	تۈرلۈك كۆرسەتكۈچلەرنىڭ لايىقەتلىك بولۇش نىسبىتى (%)					
			كىسلاتالىق ۋالېنتى	مۇ تەركىبى	ئەخلەت	سوپۇندىلىشىش مىقدارى	پروكسىد لىشىش قىممىتى	قىزىتىش تەجرىبىسى
ئاشلىق تاريلاشنى	چەككىلەنگەن چىگىت يېغى	9	77.8	100	100	100	100	66.7
	2 - دەرىجىلىك قىچا يېغى	4	100	100	100	100	75	100
	2 - دەرىجىلىك ئاپتاپپەرەس يېغى	3	100	100	100	100	66.7	100
	كەندىر يېغى	2	100	100	50	100	100	
	2 - دەرىجىلىك دادۇر يېغى	1	100	100	100	100	100	100
	2 - دەرىجىلىك ئاپتاپپەرەس يېغى	1	100	100	100	100	100	100
ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بېكىتۈمنى كارخانىسى	چەككىلەنگەن چىگىت يېغى	27	88.9	92.6	100	88.9	88.9	55.6
	2 - دەرىجىلىك قىچا يېغى	6	100	100	100	100	83.3	100
	2 - دەرىجىلىك ئاپتاپپەرەس يېغى	4	100	100	100	100	25	100
كوللېكتىپ كارخانا	چەككىلەنگەن چىگىت يېغى	7	85.7	57.1	100	71.4	100	42.9
	2 - دەرىجىلىك قىچا يېغى	2	100	100	100	100	100	50
	2 - دەرىجىلىك ئاپتاپپەرەس يېغى	1	100	100	100	100		100
	2 - دەرىجىلىك كۆممىقوناق ئۇندۇرمىسى يېغى	1			100	100	100	100
يەككە كارخانا	2 - دەرىجىلىك قىچا يېغى	1	100	100	100	100		100
	چەككىلەنگەن چىگىت يېغى	1	100	100	100	100	100	100
	2 - دەرىجىلىك ئاپتاپپەرەس يېغى	1	100	100	100	100	100	100

§ 6 . تازىلىق تەكشۈرۈش

1975 - يىل 12 - ئايدا چاقىرىلغان مەملىكەتلىك ئاشلىق، ياغ ساقلاش، تەكشۈرۈش خىزمىتى يىغىندا، سودا مىنىستىرلىكى مەملىكەتنىك جايلىرىدىكى ئاشلىق تارماقلىرىدىن تازىلىق سۈپىتى ئۆلچىمىنى قاتتىق ئىجرا قىلىشنى، ئاشلىق، ياغنىك بۈلغىنىشىنى ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرۈش خىزمىتىنى ئىتراپلىق قانات يايدۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. شۇنىڭدىن باشلاپ شىنجاڭدىكى ئاشلىق تارماقلىرىدا ئاشلىق، ياغنىك تازىلىقىنى تەكشۈرۈش خىزمەت كۇنتەرتىپىگە كىرگۈزۈلدى. 1978 - يىل 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر شتات كومىتېتىنىك تەستىقى بىلەن ش ئۇ ئا ر ئاشلىق، ياغ مەھسۇلاتلىرىنىك سۈپىتىنى نازارەت قىلىپ تەكشۈرۈش پونكتى قۇرۇلدى، بۇ پونكىت ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق، ياغ تازىلىقىنى تەكشۈرۈش خىزمىتىگە مەسئۇل بولدى. شۇ يىلى 5 - ئاينىك 1 - كۈنى ئاپتونوم رايون بويىچە دۆلەت ئۆلچەم ئىدارىسى ئېلان قىلغان يېمەكلىك تازىلىقىنىك دۆلەت ئۆلچىمى (پىششىقلانمىغان ئاشلىقنىك تازىلىق ئۆلچىمى، ئوزۇقلۇق قىلىنمىدىغان ياغنىك تازىلىق ئۆلچىمى، يېمەكلىكتىكى مېيرىق ئاسپىرىگىللىئوس توكسىنىنىك رۇخسەت قىلىنغان مىقدارى، سىماپنىك رۇخسەت قىلىنغان مىقدارى، 666، DDT نىك قالدۇقى قاتارلىق ئۆلچەملەر) ئىجرا قىلىنىشقا باشلىدى، جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى تازىلىق جەھەتتە تەكشۈرۈلمىگەن ئاشلىق، ياغ ئەۋرىشكىلىرىنى ئۆز ئورنىدىكى سەھىيە - يۇقۇمدىن ساقلىنىش ئورۇنلىرىنىك تەكشۈرۈپ كۆرۈشىگە يوللاپ بەردى.

1983 - يىلى قۇرۇلۇش نازارىتى، دېھقانچىلىق نازارىتى، ئاشلىق نازارىتى ۋە شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش-قۇرۇلۇش بىڭتۇەنىدىن تەشكىللەنگەن بىرلەشمە تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسى شىخەنزە، شىخۇ، غۇلجا، مەنجۇەن، كۇچا، ئاقسۇ، قەشقەر يېڭىشەھەر، قەشقەر كونا شەھەر، مارالبېشى، يەكەن، قارىقاش، لوپ قاتارلىق 12 ناھىيە، شەھەر ھەم ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىڭتۇەنى 4 - شىسىغا بېرىپ، بۇغداي، كۆممىقوناق، شالدىن 120 ئۈلۈش ئەۋرىشكە ئېلىپ، ش ئۇ ئا ر مۇھىت ئاسراش ئىلمىي تەتقىقات ئورنىغا 666، DDT دىن ئىبارەت دېھقانچىلىق دورىلىرىدىن بۇلغىنىشنى تەكشۈرۈشكە تاپشۇردى. 666 نىك قالدۇق مىقدارىنى تەكشۈرۈش نەتىجىسى مۇنداق: بۇغدايدا ئۆلچەمدىن ئېشىپ كەتكىنى 13%، زەھەر قالدۇقى تەكشۈرۈپ بايقالغىنى 3.1%، كۆممىقوناقتا ئۆلچەمدىن ئېشىپ كەتكىنى 10.2%، زەھەر قالدۇقى تەكشۈرۈپ بايقالمىغىنى 10.2%، شالدا ئۆلچەمدىن ئېشىپ كەتكىنى 27.5%. DDT نىك قالدۇق مىقدارى مۇنداق: بۇغدايدا ئۆلچەمدىن ئېشىپ كەتكىنى 2.1%، زەھەر قالدۇقى تەكشۈرۈپ بايقالمىغىنى 88.8%، كۆممىقوناقتا ئۆلچەمدىن ئېشىپ كەتكىنى 2.5%، زەھەر قالدۇقى تەكشۈرۈپ بايقالمىغىنى 77.5%؛ شالدا زەھەر قالدۇقى تەكشۈرۈپ بايقالمىغىنى 57.3%. 1983 - يىلدىن باشلاپ ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىك مەركىزىي تەجرىبىخانىسى تازىلىق تەكشۈرۈش سايمانلىرىنى سەپلەپ، تازىلىق تەكشۈرۈش خىزمىتىنى باشلىدى. ئاساسلىق تەكشۈرۈش ئوبيېكتى ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى تارماقلىرىدا ئالىيمىن فوسفىد، مالاتىئون دورىسى بىلەن ئىسلانغان ئاشلىق، ئۇرۇمچىگە سىرتتىن يۆتكەپ كېلىنگەن غەيرىي پۇراق، نورمالسىز ھادىسىلەر كۆرۈلگەن ئاشلىقتىن ئىبارەت بولدى. 1984 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق، ياغ پەن تەتقىقات ئورنىنىك ساقلىنىۋاتقان ئاشلىقلارنى تەكشۈرۈش تەجرىبىخانىسى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق، ياغ مەھسۇلاتلىرىنىك سۈپىتىنى نازارەت قىلىپ تەكشۈرۈش پونكتى بىلەن بىرلەشتۇرۇلۇپ، تەكشۈرۈش خادىملىرى، چوك تېپتىكى نازۇك سايمانلار نسىپىي ھالدا مەركەزلەشتۇرۇلۇپ، تەكشۈرۈش ۋاستىلىرى يەنمۇ مۇكەممەللەشتۇرۇلۇپ، ئاشلىق، ياغ يېمەكلىكلىرىنىك تازىلىقى تولۇق تور بويىچە تەكشۈرەلەيدىغان قىلىنىپ، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق تارماقلىرىنىك تازىلىقىنى تەكشۈرۈش - ئۇلچەش مەركىزىگە ئايلاندۇرۇلدى. 1985 - يىلدىن باشلاپ بۇ پونكىت ھەر يىلى جايلار يوللاپ بەرگەن تازكەم 500 ئۈلۈش ئەۋرىشكىنى تەكشۈرۈپ، ئاشلىقنىك تازىلىق سۈپىتى

ئۆتكىلىنى ئىگىلەشتە مۇھىم رول ئويناندى. 1989 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، بۇغداي، كۆممىقوناق، شالدىكى 666، DDT دىن ئىبارەت دېھقانچىلىق دورىسىنىڭ قالدۇق مىقدارىنى ئومۇميۈزلۈك تەكشۈردى، ژىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى ئەۋرىشكە ئېلىپ يوللاپ بېرىشكە، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق - ياغ مەھسۇلاتلىرىنىڭ سۈپىتىنى نازارەت قىلىپ تەكشۈرۈش پونكىتى تەكشۈرۈشكە مەسئۇل بولدى. 1990 - يىل 2 - ئاينىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە ئىلى، ئالتاي، تارباغاتاي، بورتالا، سانجى، تۇرپان، قۇمۇل، بايىنغولىن، ئاقسۇ، قىزىلسۇ، خوتەن قاتارلىق 11 ژىلايەت، ئوبلاست، شەھەردىكى 52 ناھىيە، شەھەر ھەم ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈەنسىنىڭ 2 ،، 4 ،، 8 ،، 10 - شىلىرىدىكى 15 تۈەن - مەيداندىن 33 ئۇلۇش ئەۋرىشكە يوللاپ بەردى (بۇنىڭ ئىچىدە بۇغداي 199 ئۇلۇش، كۆممىقوناق 85 ئۇلۇش، شال 19 ئۇلۇش)، تەكشۈرۈش نەتىجىسىدە 666 نىڭ قالدۇق مىقدارى مۇنداق بولدى: بارلىق ئەۋرىشكە ئۇلۇچەمدىكى بەلگىلىمىدىن ئېشىپ كەتمىگەن، بۇنىڭ ئىچىدە زەھەر قالدۇقى تەكشۈرۈپ بايقالمىغان بۇغداي %8.62، كۆممىقوناق %1.74، شال %9.78. بارلىق ئەۋرىشكىدىن DDT نىڭ قالدۇق مىقدارى تەكشۈرۈپ بايقالمىدى. بۇ تەكشۈرۈش نەتىجىسىنى 1983 - يىلدىكى بىلەن سېلىشتۇرغاندا، ئاپتونوم رايوندا سېتىۋېلىنغان 3 خىل ئاشلىقتىكى DDT دېھقانچىلىق دورىسىدىن بۇلغىنىش ئاساسەن يوقالغان. 666 دېھقانچىلىق دورىسىدىن بۇلغىنىش كۆرۈنەرلىك تۆۋەنلىگەن. 1990 - يىلنىڭ ئاخىرىغىچە ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق تارماقلىرىدا ئاشلىق، ياغنىڭ تازىلىقىنى تەكشۈرەلەيدىغان ئورۇن يەنىلا 2 بولغان. شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق - ياغ مەھسۇلاتلىرىنىڭ سۈپىتىنى نازارەت قىلىپ تەكشۈرۈش پونكىتى تەكشۈرگەن ئەۋرىشكە 354 ئۇلۇش بولۇپ، تەكشۈرۈلگەن تۈرلەر: ياغنىڭ پروكسىدلىشىش قىممىتى، ئېرىتمىدىكى زەھەر قالدۇقى، ئىئونلۇق چىگىت قىنۇل مىقدارى، ئاشلىقتىكى سېرىق ئاسپېرگىللىئوس توكسىنى B، پوسفىن گازىنىڭ زەھەرلىك ماددىلار قالدۇقى، سىماپتىن بۇلغىنىش، 3 — 4 يىنزول قاتارلىقلاردىن ئىبارەت. ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئاشلىق سۈپىتىنى تەكشۈرۈش پونكىتى تەكشۈرگەن ئەۋرىشكە 76 ئۇلۇش بولۇپ، تەكشۈرگەن تۈرلەر: ياغنىڭ پروكسىدلىشىش قىممىتى، ئېرىتمىدىكى زەھەر قالدۇقى، ئاشلىقتىكى مالاتىئون، فوسفىد گازىنىڭ زەھەرلىك ماددىلار قالدۇقى قاتارلىق 4 تۈردىن ئىبارەت. ئاشلىق، ياغنىڭ تازىلىقىنى تەكشۈرۈش ئاشلىق، ياغنىڭ تازىلىق سۈپىتىگە كاپالەتلىك قىلىپ، خەلق ئاممىسىنىڭ تەن ساغلاملىقىغا كاپالەتلىك قىلىشتا ئاكتىپ رول ئويناندى.

III باب

ساقلاش كارخانىلىرى، تەكشۈرۈش پونكىتىلىرىنى تاللاپ تونۇشتۇرۇش

§ 1. ساقلاش كارخانىلىرى

1. شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ يۆتكەش پونكىتى

بۇ پونكىت 1966 - يىل 10 - ئايدا قۇرۇلغان بولۇپ، نامى «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق

نازارىتىنىڭ ئۇرۇمچى ئامبىرى شىمالىي ۋوگزال يۆتكەش پونكتى» ئىدى. بۇ پونكتنىڭ ئورنى ئۇرۇمچى شەھىرى شىمالىي ۋوگزال 4 - يول 4 - قورودا بولۇپ، ئاشلىق، يانفىن يېغىپ زاپاس ساقلاش، يۆتكەپ بېرىش، پىششىقلاش بىر گەۋدە قىلىنغان كارخانا.

1968 - يىلى بۇ پونكتتا سىغىمچانلىقى 5 مىليون كىلوگرام كېلىدىغان بىر كورپۈس ئامبار ۋە 900 مېتىر ئۇزۇنلۇقتا 3 لىنىيىلىك مەخسۇس تۆمۈرىيول قۇرۇلدى. 1970 - يىلى بۇ پونكىت ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ رەھبەرلىكىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىلىپ، نامى «ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئامبىرىنىڭ شىمالىي ۋوگزال يۆتكەش پونكتى» غا ئۆزگەرتىلدى. 1971 - يىلى ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى بىلەن بىرلەشتۈرۈلدى، 1975 - يىلى ئامبار 2 كورپۇسقا كۆپەيتىلىپ، سىغىمى 15 مىليون كىلوگرامغا يەتكۈزۈلدى. 1980 - يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى، [1980] 223 - نومۇرلۇق ھۆججىتىنىڭ روھىغا ئاساسەن، بۇ پونكىت ئۇرۇمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتىدىن ئايرىلىپ ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىغا قارايدىغان قىلىندى، نامى «ئۇرۇمچى ئاشلىق- ياغ يۆتكەش پونكتى» غا ئۆزگەرتىلدى. 1981 - يىلى كېڭەيتىپ قۇرۇلۇشقا باشلاپ، 1983 - يىلنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە ئاشلىق ئامبىرى 14 كورپۇسقا، ئومۇمىي سىغىمچانلىقى 67 مىليون 500 مىڭ كىلوگرامغا يەتكۈزۈلدى. 1985 - يىل 6 - ئايدا نامى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق - ياغ يۆتكەش پونكتى دەپ ئۆزگەرتىلدى. شۇ يىلى سودا مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن «مەملىكەت بويىچە ‹تۆتتىن خالىي› ئاشلىق ئامبىرى بەرپا قىلىشتىكى ئىلغار ئورۇن» دېگەن نام بېرىلدى. 1986 - يىلى كۈنىگە 200 تونىنا بۇغداي تارتالايدىغان بىر ئۇن زاۋۇتى قۇرۇلدى. 1990 - يىلنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، پونكتتىكى ئىشچى - خىزمەتچى 393 كە، تۇراقلىق مۇلكى 23 مىليون 360 مىڭ يۈەنگە يەتتى، ئامبىرى 14 كورپۇس بولۇپ، سىغىمچانلىقى 67 مىليون 500 مىڭ كىلوگرامغا يەتتى. بۇنىڭدىن باشقا قۇرۇلۇۋاتقان پولات تاختاي ئامبارلىرىنىڭ سىغىمى 12 مىليون كىلوگرام، پولات بېتونلۇق تىك سىلىندىرلىق ئامبارنىڭ سىغىمى 25 مىليون كىلوگرام بولۇپ، بۇلار 1991 - ، 1992- يىللىرى پۈتتى. يەنە 2 مىليون 250 مىڭ كىلوگراملىق 8 دانە ياغ باكى، 132 مىڭ كۆتۈرەت مېتىرلىق سېمونت مەيدان، ئامبارداا ئىشلىتىلىدىغان 37 دانە تۇرلۇك ماشىنا بار، ئۇنىڭ يىللىق ئوتتۇرىچە ساقلايدىغان ئاشلىق، يېغى 68 مىليون 420 مىڭ كىلوگرام، يىللىق تىجارەت مىقدارى 197 مىليون كىلوگرام. 1990- يىلى تارتىلغان ئۇن 28 مىليون 880 مىڭ كىلوگرام، سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 10 مىليون 670 مىڭ يۈەن، پايدىسى 1 مىليون 10 مىڭ يۈەن، كېلىشىم باھا، يەم - خەشەك، توخۇ باقمىچىلىق، ئاپتوموبىل ئەترىتى، ئەمگەك مۇلازىمەت شىركىتى قاتارلىق قوشۇمچە تىجارەت تۈرلىرى 610 مىڭ يۈەنلىك پايدا يارىتتى.

2. ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ساقلاش - يۆتكەش شىركىتى ئىسكىلاتى

ئىسكىلاتنىڭ ئورنى ئۇرۇمچى شەھىرى ساڭغاڭگۇ يولى 20 - نومۇرلۇق قورودا بولۇپ، ئۇ ئاشلىقنى زاپاس ساقلايدىغان، تەمىنلەيدىغان كارخانا. 1953 - يىل 8 - ئايدا قۇرۇلغان بۇ ئىسكىلاتنىڭ نامى ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق شىركىتى ساڭغاڭگۇ ئاشلىق ساقلاش گۇرۇپپىسى بولۇپ، ئاشلىق سېتىۋېلىش، ساقلاش خىزمىتىگە مەسئۇل ئىدى. 1955 - يىل 2 - ئايدا نامى «ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ 1 - ئىسكىلاتى» غا ئۆزگەرتىلدى. شۇ يىلى خىش - ياغاچ قۇرۇلمىلىق قىلىپ، سىغىمچانلىقى 32 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام كېلىدىغان ئەينى ۋاقىتتا شىنجاڭ بويىچە ئالدى چوڭ بولغان سوۋېت پاسونىدىكى 13 كورپۇس ئاشلىق ئامبىرى سېلىندى. 1961 - يىل 6 - ئايدا بۇ ئىسكىلات ئۇرۇمچى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى بىلەن بىرلەشتۈرۈلۈپ، نامى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى ئىسكىلاتىغا ئۆزگەرتىلدى. 1964 - يىل 8 - ئايدا بۇ ئىسكىلات ئۇن

زاۋۇتىدىن ئايرىلىپ، نامى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق نازارىتىنىڭ ئۇرۇمچى ئىسكىلاتىغا ئۆزگەرتىلدى. شۇ يىلى شىنجاڭدا ئالاھىدە چوڭ قۇرۇتۇش مۇنارى ھېسابلىنىدىغان، كۈنىگە 400 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق قۇرۇتالايدىغان قۇرۇتۇش مۇنارىسىدىن بىرى ياسالدى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، قۇرۇتۇش مۇنارىسى بىلەن ئامبار ئارىلىقىغا 50 مېتىرلىق تەكشى يۈزلۈك تاسمىلىق ئۆزىتىش لېنتىسىدىن بىرى ئورنىتىلدى. 1970-يىل 4 - ئايدا بۇ ئىسكىلاتقا ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى رەھبەرلىك قىلىدىغان بولدى. 1971 - يىل 1 - ئايدا يەنە بىر قېتىم ئۇرۇمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى بىلەن بىرلەشتۈرۈلۈپ، ئۇرۇمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى دېگەن نامى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. 1981 - يىل 11 - ئايدا يەنە بىر قېتىم ئۇن زاۋۇتىدىن ئايرىلىپ، نامى ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ساقلاش - يۆتكەش شىركىتى ئىسكىلاتى دەپ ئۆزگەرتىلدى.

1983 - يىلى ئۇن ئامبارلىرىدا تۆۋەن تېمپېراتۇرىدا چۈمكەپ ئوكسىگېن كېمەيتىپ ئۇن ساقلاش ئۇسۇلى قوللىنىلدى. 1985 - يىلى Z80 يالاق كارتىلىق كومپيۇتېر ئاماسىي ماشىنا قىلىنغان ئاشلىق تېمپېراتۇرىسىنى مىكرو ماشىنىدا تەكشۈرۈش سىستېمىسى تەتقىق قىلىپ ياساپ چىقىلدى. بۇ تەتقىقات نەتىجىسى 1986 - يىلى ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ 3 - دەرىجىلىك پەن تەتقىقات نەتىجىسى مۇكاپاتىغا ئېرىشتى. 1989 - يىلى ئۇرۇمچى شەھىرىدە گۈرۈچنى يازدىن بىخەتەر ئۆتكۈزۈش مەسىلىسىنى بىرتەرەپ قىلىش ئۈچۈن بىر كورپۇس ئامبارنىڭ تېمى، ئۆگزىسى قۇۋەتلەشتۈرۈپ ھەم چۈمكەشكە ئۆزگەرتىلىپ، ئۇنىڭغا 8 دانە دېرىزىسىمان ھاۋا تەڭشىگۈچ ئورۇنلاشتۇرۇلۇپ، شىنجاڭدىكى تۇنجى ھاۋا تەڭشىگۈچلۈك، تۆۋەن تېمپېراتۇرىلىق ئامبار بەرپا قىلىنىدى، بۇنىڭدا 1 مىليون 300 مىڭ كىلوگرام ئوراپ قاچىلانغان گۈرۈچنى بىخەتەر ساقلىغىلى بولىدۇ. شۇ يىلى بۇ ئامبار سودا مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن «مەملىكەت بويىچە ئاشلىق، ياغ ساقلاش خىزمىتىدە ئىلغار ئورۇن» دېگەن نامغا ئېرىشتى. 1990 - يىلى ئامبار بويىچە تۆۋەن تېمپېراتۇرىلىق، خىمىيىلىك دورا مىقدارىنى تۆۋەنلىتىش، تېمپېراتۇرىنى كومپيۇتېردا تەكشۈرۈش - كونترول قىلىش قاتارلىق ئىلمىي ئۇسۇلدا ساقلانغان ئاشلىق ئامبارىدا ساقلانغان ئومۇمىي ئاشلىقنىڭ 76% نى ئىگىلەپ، ئاپتونوم رايون بويىچە ئىلمىي ئۇسۇلدا ئاشلىق ساقلاش نىسبىتى ئەڭ يۇقىرى ئاشلىق ئامبىرى بولۇپ قالدى. 1990 - يىلنىڭ ئاخىرىدا ئامبار بويىچە ئىشچى - خىزمەتچى 435 كە، تۇراقلىق مۇلكىنىڭ ئومۇمىي قىممىتى 7 مىليون 360 مىڭ يۈەنگە يەتتى، 66 مىليون 250 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق سىغدىغان 17 كورپۇس ئامبار، 11 دانە تۇرلۇك ئاشلىق ئامبىرى ماشىنىسى بار بولدى، يىللىق ئوتتۇرىچە ساقلانغان ئاشلىق 48 مىليون 730 مىڭ كىلوگرامغا يەتتى.

3. شىنجاڭ كۆيتۇڭ ئاشلىق - ياغ يۆتكەش زاپاس ساقلاش ئىسكىلاتى

بۇ ئىسكىلات 1985 - يىل 5 - ئايدا قۇرۇلغان، ئىسكىلاتنىڭ نامى شىنجاڭ كۆيتۇڭ ئاشلىق - ياغ يۆتكەش زاپاس ساقلاش ئىسكىلاتى بولۇپ، ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسىگە قارايتتى. ئۇ كۆيتۇڭ شەھىرىنىڭ جەنۇبىي ئايلانما يولىغا جايلاشقان، ئاشلىقنى زاپاس ساقلاش، يەتكۈزۈپ بېرىش كارخانىسى.

1986 - يىل 8 - ئايغىچە بۇ ئىسكىلاتتا 40 مىليون كىلوگرام سىغىمچانلىقتىكى 16 كورپۇس خىش-بېتون قۇرۇلمىلىق ئۈي شەكىللىك ئامبار، ئومۇمىي ئۆزۈنلۇقى 2176 مېتىرلىق مەخسۇس لېنتىسىلىك 2 تۆمۈرىيول، بۇنىڭ ئىچىدە ئامبار ئىچىدىكى ئۇنۇملۇك ئۆزۈنلۇقى 690 مېتىر، 3 دانە سېمونت سۇپا، 200 دىن ئارتۇق مال ئورنى ياسالغان. 1986 - يىل 9 - ئايدا بۇ ئىسكىلات رەسمىي ئاشلىق ساقلاش ھەم يەتكۈزۈپ بېرىش مۇلازىمىتىنى يولغا قويدى. بۇ ئامبارنىڭ تەجرىبىخانىسىغا ھەرخىل تەكشۈرۈش سايمانلىرى سەپلەنگەن بولۇپ، ئاشلىق، ياغنىڭ سۈپىتىنى تولۇق تۇرلەر بويىچە تەكشۈرەلەيدۇ. ئامبار ئىچى ۋە ئوچۇقچىلىقتىكى ئاشلىق دۆۋىلىرىنىڭ تېمپېراتۇرىسىنى تەكشۈرۈشكە ئېلېكترونلۇق تېمپېراتۇرا تەكشۈرۈش سايمانلىرى ئىشلىتىلدى، ئامبار ئىچىدە ساقلانغان ئاشلىقلار ئاز دورىلاش، ئوكسىگېن كېمەيتىش، مېخانىكىلىق

شامالدىتىش، تېمپېراتۇرىنى تۆۋەنلىتىش قاتارلىق ئۇسۇللار ئارقىلىق ساقلىنىدىغان بولدى، ئوچۇقچىلىقتا ساقلىنىدىغان ئاشلىقلارنى خىش بىلەن ياسالغان تام ـ توسمىلار ئىچىگە ئوراقسىز قاچىلاش، بادالۇق قۇرۇش، تاغارلارغا قاچىلاپ دۆۋىلەپ ئارىسىدىن شامال ئۆتكۈزۈش قاتارلىق ئۇسۇللار قوللىنىلدى. 1989 ـ يىلى 2 كورپۇس ياغ ئامبىرى قۇرۇلۇپ، ئامبار ئىچىگە يېرىم كۆمۈلگەن 4 مىليون كىلوگرام سىغىمچانلىقتىكى 8 دانە ياغ باكى ئورۇنلاشتۇرۇلغان. 1990 ـ يىلى 170 مېتىر ئۇزۇنلۇقتىكى بىر دانە مەخسۇس لىنىيىلىك، 12 دانە ياغ باكى توختاتقىلى بولىدىغان ئاشلىق، ياغ تۆمۈرىيولى ياسالدى. شۇ يىلنىڭ ئاخىرىدا ئىسكىلات بويىچە 127 ئىشچى ـ خىزمەتچى، ئومۇمىي قىممىتى 9 مىليون 240 مىڭ يۈەنلىك تۇراقلىق مۇلۇك، 40 مىليون كىلوگرام سىغىمچانلىقتىكى 16 كورپۇس ئامبار، 4 مىليون كىلوگرام سىغىمچانلىقتىكى 8 دانە ياغ باكى ئورۇنلاشتۇرۇلغان 2 كورپۇس ياغ ئامبىرى، 70 دانە تۇرلۇك ئاشلىق ئامبىرى ماشىنىسى، ئومۇمىي ئۇزۇنلۇقى 2346 مېتىر (بۇنىڭ ئىچىدە ئامبار ئىچىدىكى ئونۇملۇك ئۇزۇنلۇق 860 مېتىر) كېلىدىغان مەخسۇس لىنىيىلىك 3 تۆمۈرىيول بار بولۇپ، يىللىق ئوتتۇرىچە ساقلانغان ئاشلىق، ياغ 3 مىليون كىلوگرام، يىللىق تىجارەت مىقدارى 1 مىليارد 270 مىليون كىلوگرامغا يېتىدۇ. كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتى بىلەن قوشۇمچە شۇغۇللىنىدۇ. 1990 ـ يىلى سۇپا لاپاسلىرى ياساشقا مەبلەغ سېلىنىپ، 15 مىڭ 600 كۋادرات مېتىر (1992 ـ يىلى قۇرۇلغان) سۇپىسىنىڭ ئوستى يېپىلدى.

4. ئىلى ۋىلايەتلىك ئاشلىق ـ ياغ باش زاۋۇتىنىڭ بىۋاسىتە قاراشلىق ئىسكىلاتى

بۇ ئىسكىلات 1953 ـ يىل 7 ـ ئايدا قۇرۇلغان. بۇ ئىسكىلاتنىڭ نامى غۇلجا ئاشلىق ئىسكىلاتى بولۇپ، غۇلجا شەھەرلىك ئاشلىق شىركىتىگە قارايتتى. ئورنى غۇلجا شەھىرى ئازادلىق يولى 229 ـ نومۇرلۇق قورودا، ئۇ، ئاشلىق، ياغنى زاپاس ساقلاش، سېتىۋېلىش، تەمىنلەش، يەتكۈزۈپ بېرىشنى بىر گەۋدە قىلغان كارخانا.

1954 ـ يىلدىن باشلاپ يېڭى ئامبار قۇرۇلۇشقا باشلىغان، 1958 ـ يىلىغا كەلگەندە جەمئىي 44 مىليون كىلوگرام سىغىمچانلىقتىكى 16 كورپۇس سوۋېت پاسونىدىكى ئامبار، 4 كورپۇس ئاددىي ئامبار پۈتتۈرۈلدى. 1962 ـ يىل 9 ـ ئايدا ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى رەھبەرلىك قىلىدىغان بولدى ھەمدە نامى ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسىغا بۆلۈنگەن قاراشلىق ئىسكىلاتقا ئۆزگەرتىلدى. 1963ـ يىل 8 ـ ئايدا غۇلجا شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى رەھبەرلىك قىلىدىغان بولدى ۋە نامى غۇلجا شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئىسكىلاتىغا ئۆزگەرتىلدى. 1965 ـ يىل 10 ـ ئايدا يەنە بىر قېتىم ئىلى ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى رەھبەرلىك قىلىدىغان بولدى ۋە ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسىغا بۆلۈنگەن قاراشلىق ئىسكىلات دېگەن نامى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. 1982 ـ يىلى ئىلى ۋىلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىسى رەھبەرلىك قىلىدىغان بولدى ۋە نامى ئىلى ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىسكىلاتىغا ئۆزگەرتىلدى. 1988 ـ يىلى ئىلى ۋىلايەتلىك ئاشلىق ـ ياغ باش زاۋۇتى بىلەن بىرلەشتۈرۈلۈپ، نامى ئىلى ۋىلايەتلىك ئاشلىق ـ ياغ باش زاۋۇتىغا بۆلۈنگەن قاراشلىق ئىسكىلاتقا ئۆزگەرتىلدى.

1985 ـ يىلدىن باشلاپ بۇ ئىسكىلات شۇ جايدىكى يەر تەۋرەشتىن مۇداپىئە كۆرۈش تارماقلىرى بىلەن ھەمكارلىشىپ، 50 ـ يىللاردا قۇرۇلغان سوۋېت پاسونىدىكى ئامبارلارنى يەر تەۋرەشكە چىداملىق قىلىپ مۇستەھكەملەپ، ئۆگزىلەرنى ئېگىزلىتىپ، ئىچكى تاملارغا ئىسسىقلىقتىن ساقلىنىش قەۋىتى قوشۇپ، ئىشىك ـ دېرىزىلەرگە ھىملاشتۇرۇلغان ئوقۇرچىلارنى بېكىتىپ، ئامبار ھەجمىنى ئاشۇردى، «قوش تۆۋەن» بولۇش ۋە مېخانىكىلىق شامالدىتىش قاتارلىق ئىلمىي ئۇسۇلدا ئاشلىق ساقلاش ئۇسۇلىنى قوللىنىپ ئاشلىق ساقلىدى. 1989ـ يىلى سائىتىگە 15 تونىنا ئاشلىق قۇرۇتالايدىغان چوڭ قۇرۇتۇش مۇنارىسىدىن بىرسى سېلىندى ھەم يەر ئاستى ئامبارىدا ئايلانما مەشغۇلات قىلىش لىنىيىسى ۋە 200 مىڭ كىلوگرام سىغىمچانلىقتىكى خىش

قۇرۇلمىلىق يۇمىلاق ئامبار مۇئەسسەسىنى يۇرۇشلەشتۈرۈلدى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئىسكىلات بويىچە 115 ئىشچى - خىزمەتچى، ئومۇمىي قىممىتى 8 مىليون 600 مىڭ يۈەنلىك تۇراقلىق مۇلۈك، ئومۇمىي سىغىمى 65 مىليون كىلوگراملىق 24 كورپۇس ئامبار، 23 مىڭ كۈادرات مېتىر ئاپتاپقا سېلىش مەيدانى، 4 مىليون كىلوگرام سىغىمچانلىقتىكى 19 دانە ياغ باكى، 55 دانە تۇرلۇك ئاشلىق ئامبىرى ماشىنىسى بار بولۇپ، يىللىق ئوتتۇرىچە ساقلىنىدىغان ئاشلىق، ياغ 54 مىليون 360 مىڭ كىلوگرامغا، يىللىق تىجارەت مىقدارى 200 مىليون كىلوگرامغا يەتتى.

5. قۇمۇل ئۆلايەتلىك 1 - ئاشلىق ئىسكىلاتى

بۇ ئىسكىلات قۇمۇل شەھىرىنىڭ شەرقىي دەريا رايونى ياشلار يولىغا جايلاشقان. بۇ، ئاشلىقنى زاپاس ساقلاش، تەمىنلەش، سېتىۋېلىش بىر گەۋدە قىلىنغان كارخانا. 1953 - يىل 7 - ئايدا قۇمۇل ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئىسكىلاتى دېگەن نام بىلەن قۇرۇلغان. شۇ چاغدا 10 مىليون كىلوگرام سىغىمچانلىقتىكى 4 كورپۇس كېسەك - ياغاچ قۇرۇلمىلىق سوۋېت پاسونىدىكى ئامبىرى بار ئىدى. 1956 - يىلى قۇمۇل ئۆلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسى رەھبەرلىك قىلىدىغان بولدى ۋە نامى قۇمۇل ئۆلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسىغا بېۋاستە قاراشلىق ئىسكىلاتلارغا ئۆزگەرتىلدى. 1984 - يىل 5 - ئايدا قۇمۇل ئۆلايەتلىك 1 - ئاشلىق ئىسكىلاتىغا ئۆزگەرتىلدى. 1982 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى تەرىپىدىن ئاپتونوم رايون بويىچە ئالدىنقى قاتاردىكى «تۆتتىن خالىي» چوڭ ئاشلىق ئىسكىلاتى دەپ نام بېرىلدى. 12 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن «مەملىكەت بويىچە «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئىسكىلاتى بەرپا قىلىشتىكى ئىلغار ئورۇن» دېگەن نامغا ئېرىشتى.

1977 - يىل 7 - ئايدا ئاپتونوم رايون بويىچە بۇ ئىسكىلاتتا تۇنجى قېتىم چۆمكەپ ئوكسىگېن كەمەيتىپ ئاشلىق ساقلاش سىناق قىلىنىپ 1 مىليون 250 مىڭ كىلوگرام بۇغداي 1980 - يىلغىچە بىخەتەر ساقلاندى. شۇ مەزگىلدە چۆمكەلگەن ئامبارلاردا تېمپېراتۇرىنى ئۆلچەش، نەملىكنى ئۆلچەش، ھاشاراتنى ئۆلچەشتىن ئىبارەت ئېلېكترونلۇق «ئۇچنى ئۆلچەش» سايمىنى تەتقىق قىلىپ ياساپ چىقىلىپ ئىشلىتىلدى. بۇ ئىسكىلات 1981- يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى بىلەن ھەمكارلىشىپ، ئازوت تولۇقلاپ بۇغدايدىكى ھاشارەتنىنى يوقىتىشنى سىناق تەرىقىسىدە تەجرىبە قىلىپ مۇۋەپپەقىيەت قازىنىپ، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باھالىشىدىن ئۆتتى. 1981 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە خىش - بېتون قۇرۇلمىلىق ئۈي شەكىللىك ئامباردىن 10 كورپۇس سېلىنىپ، سىغىمچانلىقى 25 مىليون كىلوگرام كۆپەيتىلدى. 1984 - يىلدىن باشلاپ، ئامبارلا ئاشلىق ساقلاشتا يەر يۈزى ئوقۇرچە، ئوچۇقچىلىققا ئوراقسىز قاچىلانغان ئاشلىقلارغا يەر يۈزى قەپەزسىمان شەكىلدە، مېخانىكىلىق ئۇسۇلدا شامالدىتىش يولغا قويۇلدى. تېمپېراتۇرىنى نۇرلىنىشچان سىم تور بىلەن ئاپتوماتىك تەكشۈرۈش ۋە كومپيۇتېردا يېراقتىن كونترول قىلىپ ئاپتوماتىك تەكشۈرۈش ئۇسۇلى قوللىنىلدى. بۇ ئىسكىلات 1986 - يىل 10 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى، باش ئارقا سەپ بۆلۈمى تەرىپىدىن «مەملىكەت بويىچە دۆلەتلىك زاپاس ئاشلىق، ياغ باشقۇرۇشتىكى ئىلغار ئورۇن» دېگەن نامغا ئېرىشتى. 1990- يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئىسكىلات بويىچە 164 ئىشچى - خىزمەتچى، ئومۇمىي قىممىتى 317 مىڭ 500 يۈەنلىك تۇراقلىق مۇلۈك، جەمئىي 40 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام سىغىمچانلىقتىكى 17 كورپۇس ئامبار، 3600 كۈادرات مېتىرلىق ئاپتاپقا سېلىش مەيدانى، 13 دانە تۇرلۇك ئاشلىق ئامبىرى ماشىنىسى بار بولدى، يىللىق ئوتتۇرىچە ساقلانغان ئاشلىق 30 مىليون 540 مىڭ كىلوگرامغا، يىللىق تىجارەت مىقدارى 111 مىليون كىلوگرامغا يەتتى. كېلىشىم باھا، باقىمچىلىق قاتارلىق كۆپ خىل تىجارەتتىن كىرگەن كىرىم 804 مىڭ 300 يۈەن، پايدا 296 مىڭ 300 يۈەن بولدى.

6. گۈچۈك ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ بازارلىق ئىسكىلاتى

بۇ ئىسكىلات 1952 - يىل 8 - ئايدا قۇرۇلغان بولۇپ، ئۇ چاغدا گۈچۈك ناھىيىلىك ئاشلىق بۆلۈمىنىڭ يېڭى ئىسكىلات دەپ ئاتىلاتتى. ئىسكىلاتنىڭ ئورنى گۈچۈك ناھىيە بازىرى شەرقىي كوچا 70 - نومۇرلۇق قورودا بولۇپ، ئاشلىق سېتىۋېلىپ، ساقلايدىغان كارخانا ئىدى. 1953 - يىلى 10 مىليون كىلوگرام

سغىمچانلىقتىكى 4 كورپۇس خىش - ياغاچ قۇرۇلمىلىق سوۋېت پاسونىدىكى ئامبار سېلىنىدى. 1956 - يىل 9 - ئايدا نامى گۈچۈك ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ يېڭى ئىسكىلاتىغا ئۆزگەرتىلدى. 1958 - يىلى 12 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام سغىمچانلىقتىكى 5 كورپۇس كېسەك - ياغاچ قۇرۇلمىلىق سوۋېت پاسونىدىكى ئامبار سېلىنىدى. 1963 - يىلى نامى گۈچۈك ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ 1 - ئىسكىلاتىغا ئۆزگەرتىلدى. 1970 - يىلى نامى گۈچۈك ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى بازارلىق ئىسكىلاتىغا ئۆزگەرتىلدى. 1977 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە تۇنجى 3 قەۋەتلىك ئاقما ئوقۇرلۇق قۇرۇتۇش ماشىنىسى ھەم توڭلىتىش سايمىنىغا ئىگە سوۋېت پاسونىدىكى ئامبار ياسالدى، سائىتىگە يۇقىرى نەملىكتىكى 6 تونىنا كۆممىقوناق قۇرۇتۇلۇپ، نەملىكى %10 كە چۈشۈرۈلىدۇ. شۇ يىلى بۇ ئىسكىلات 10 ئىشچى - خىزمەتچىنى ئاجرىتىپ، ماشىنىلاشتۇرۇش گۇرۇپپىسىنى تەشكىللىدى. ئۇلار ئۆزلىرى قول سېلىپ ئىشلەپ، تاسمىلىق ئۆزىتىش ماشىنىسىدىن 3 نى ئۆزگەرتىپ ياسىدى ھەم كۇرەسمان ئوقۇرلۇق گىردىن 2 نى، شامال كۇچى ئارقىلىق ئەخلەت ئايرىش ماشىنىسىدىن 3 نى ياساپ، ئاشلىقنى ئامبارغا كىرگۈزۈش جەھەتتىكى ماشىنا مەشغۇلاتىنى يۇرۇشلەشتۇردى. 1979 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە ئۆزىتىش لىنىيىسىنىڭ ئومۇمىي ئۇزۇنلۇقى 158 مېتىر كېلىدىغان 7 خىلدىكى 49 دانە ئاشلىق ئامبىرى ماشىنىسىنى تەقلىد قىلىپ، ئۆزگەرتىپ ياكى ئۆزلىرى تەنتەق قىلىپ ياساپ چىقتى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئۇنى ئاشلىق ئامبىرى ماشىنىلىرىنى ياساش ئورۇنى دەپ بېكىتكەن، ئۇلار ئۆزلىرى ياسىغان ئاشلىق ئامبىرى ماشىنىلىرىنى ئۆزلىرى ئىشلىتىشتىن سىرت يەنە باشقا ۋىلايەتلەردىكى ئاشلىق ئامبارلىرىغىمۇ سېتىپ بەردى. 1983 - يىلى 10 مىليون كىلوگرام سغىمچانلىقتىكى 4 كورپۇس خىش - بېتون قۇرۇلمىلىق ئۇي شەكىللىك ئامبار سېلىنىدى. 1985 - يىلدىن باشلاپ ئۆزۈن مەزگىل ساقلايدىغان ئاشلىقنى سۇلياۋ يوپۇق بىلەن چۈمكەپ ئوستىگە ئاز مىقداردا ئالىيومىن فوسفىد تاشلاپ قويۇش ئۇسۇلى بىلەن ساقلىدى، كومپيۇتېردا تېمپېراتۇرا تەكشۈرۈش - كونترول قىلىش سىستېمىسىنى ئورۇنلاشتۇرۇپ، ئاشلىق تېمپېراتۇرىسىنى ئىلمىي تەكشۈرۈشنى ئىشقا ئاشۇردى. ئىسكىلاتتا ئاشلىق، ياغ تەكشۈرۈش تەجرىبىخانىسى قۇرۇلۇپ، مەخسۇس خادىم ۋە تۇرلۇك تەكشۈرۈش سايمانلىرى سەپلىنىپ، ئاشلىق، ياغلىق داننىڭ سۈپىتىنى تولۇق تۇر بويىچە تەكشۈرۈش يولغا قويۇلدى. بۇ ئىسكىلات 1989- يىل 12 - ئايدا سودا سىستېمىلىكى تەرىپىدىن «مەملىكەت بويىچە ئاشلىق، ياغ ساقلاش خىزمىتىدىكى ئىلغار ئورۇن» دېگەن نامغا ئېرىشتى. 1990 - يىلى يەنە سودا سىستېمىلىكى تەرىپىدىن «مەملىكەت بويىچە ئاشلىق، ياغ تەكشۈرۈشتىكى ئىلغار ئورۇن» دېگەن نامغا ئېرىشتى. شۇ يىلى تەكشۈرۈش، لايىھىلەش ئارقىلىق 3 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام سغىمچانلىقتىكى تېمى كاۋاك، نېپىز قاپچۇقلۇق، زىچ قوۋۇرغىلىق بولغان 2 كورپۇس يېڭى تىپتىكى تۇۋەن تېمپېراتۇرىلىق ئامبار سېلىنىدى.

1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئىسكىلات بويىچە 156 نەپەر ئىشچى - خىزمەتچى، ئومۇمىي قىممىتى 3 مىليون 700 مىڭ يۈەنلىك تۇراقلىق مۇلۇك، 42 مىليون كىلوگرام سغىمچانلىقتىكى 17 كورپۇس ئامبار، 7500 كۋادرات مېتىرلىق ئاشلىقنى ئاپتاپقا سېلىش مەيدانى، 41 دانە ئاشلىق ئامبىرى ماشىنىسى بار بولدى، يىللىق ئوتتۇرىچە ساقلانغان ئاشلىق، ياغ 23 مىليون 100 مىڭ كىلوگرام، يىللىق تىجارەت مىقدارى 69 مىليون كىلوگرام بولدى. قوشۇمچە ئاشلىق - ياغ سودا مەركىزى، تىجارەت مۇلازىمەت شىركىتى، باقمىچىلىق فېرمىسى قاتارلىقلار بولۇپ، شۇ يىللىق كۆپ خىل ئىگىلىك پايدىسى 420 مىڭ يۈەنگە يەتتى.

7. بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى ئاشلىق - ياغ يۆتكەش پونكىتى

بۇ پونكىت 1981 - يىل 3 - ئايدا قۇرۇلغان، پونكىتنىڭ نامى كورلا ئاشلىق - ياغ يۆتكەش پونكىتى بولۇپ، ئورنى كورلا شەھىرى «تەڭرىتاغ» غەربىي يولى 30 - نومۇرلۇق قورودا. ئۇ ئاشلىق، ياغنى يەتكۈزۈپ بېرىش، سېتىۋېلىش، زاپاس ساقلاش بىر گەۋدە قىلىنغان كارخانا.

1983 - يىلىغا قەدەر بۇ پونكىت 20 مىليون كىلوگرام سغىمچانلىقتىكى 8 كورپۇس خىش - بېتون قۇرۇلمىلىق ئۇي شەكىللىك ئامبار، 1 مىليون كىلوگرام سغىمچانلىقتىكى 2 كورپۇس ياغ ئامبىرى، 10

دانە ياغ باكى قاتارلىقلارنى سالدى. 1985 ـ يىلدىن 1987 ـ يىلغىچە ئومۇمىي سىغىمى 39 مىليون كىلوگرام‌لىق 7 كورپۇس ئامبار بېكىدىن سېلىندى، 853 مېتىرلىق مەخسۇس لىنىيىلىك تۆمۈريول، ئاشلىق مۇپەسسىغا يامغۇردىن ساقلىنىدىغان لاپاس ياسالدى. 1987 ـ يىلى نامى بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى ئاشلىق ـ ياغ يۆتكەش پونكىتىغا ئۆزگەرتىلدى. ئاشلىق، ياغ ساقلاشتا تېمپېراتۇرا، ئاز ئوكسىگېن، ئاز دورا چېچىش ئۇسۇلى قوللىنىلدى ھەم ئاشلىق دۆۋىسىنى مېخانىكىلىق شامالدىتىشقا بىر يۈرۈش يەككە تۈرۈبىلىق شامالدۇرغۇچ ئورنىتىلدى. ئاشلىق، يانما قاچىلاش، چۇشۇرۈش، ئامبارغا كىرگۈزۈش ۋە ئۇنىڭدىن چىقىرىشتا پۈتۈنلەي مېخانىكىلىق مەشغۇلات قوللىنىلدى. 1990 ـ يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە پونكىت بويىچە 90 ئىشچى ـ خىزمەتچى، ئومۇمىي قىممىتى 6 مىليون يۈەنلىك تۇراقلىق مۇلۇك، جەمئىي 39 مىليون كىلوگرام سىغىمچانلىقتىكى 16 كورپۇس ئامبار (بۇنىڭدىن باشقا ھازىر سېلىنىۋاتقان 1995 ـ يىلى پۈتىدىغان 25 مىليون كىلوگرام سىغىمچانلىقتىكى خىش ـ بېتون قۇرۇلمىلىق ئۆي شەكىللىك ئامبارمۇ بار) ، 1 مىليون كىلوگرام سىغىمچانلىقتىكى 10 دانە ياغ باكىدىن تەركىب تاپقان 2 كورپۇس ياغ ئامبىرى، 200 كۇادرات مېتىرلىق ئاشلىقنى ئاپتاپقا سېلىش مەيدانى، 25 دانە ئاشلىق ئامبىرى ماشىنىسى، 853 مېتىرلىق مەخسۇس لىنىيىلىك تۆمۈريول بار، يىللىق ئوتتۇرىچە ئاشلىق، ياغ ساقلاش مىقدارى 60 مىليون 850 مىڭ كىلوگرام. قوشۇمچە كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ مۇلازىمىتى بىلەن شۇغۇللىنىپ، يىللىق پايدىنى 243 مىڭ 300 يۈەنگە يەتكۈزدى.

8. قەشقەر شەھەرلىك ئاشلىق ـ ياغ ساقلاش ـ يۆتكەش شىركىتى

بۇ شىركەتنىڭ ئورنى قەشقەر شەھىرى «جەنۇبىي ئازادلىق» يولى 122 ـ نومۇرلۇق قورودا بولۇپ، ئۇ ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش، زاپاس ساقلاش، تەمىنلەش بىر گەۋدە قىلىنغان كارخانا. بۇ شىركەت 1953 ـ يىلى قۇرۇلغاندا نامى قەشقەر شەھەرلىك ئاشلىق بۆلۈمى ئىسكىلاتى ئىدى. 1953 ـ يىلدىن 1958 ـ يىلغىچە 30 مىليون كىلوگرام سىغىمچانلىقتىكى 12 كورپۇس خىش ـ ياغاچ قۇرۇلمىلىق سوۋۇت پاسونىدىكى ئامبار سېلىندى. 1959 ـ يىلى ئاشلىق، ياغ تەجرىبىخانىسى سېلىنىپ، ئۇنىڭغا سىغىم‌ئېغىرلىق سايمىنى، نەملىكنى ئۆلچەش سايمىنى قاتارلىق تەكشۈرۈش سايمانلىرى سېلىنىپ، ئاشلىق، ياغلىق دان، يانمىلىق ئادەتتىكى سۇپىتى تەكشۈرۈلدى. 1959 — 1960 ـ يىللىرى خىش ـ ياغاچ قۇرۇلمىلىق 3 كورپۇس سوۋۇت پاسونىدىكى ئامبار سېلىنىپ، ئامبار 15 كورپۇسقا كۆپەيتىلىپ، سىغىمچانلىقى 37 مىليون 500 مىڭ كىلوگرامغا يەتكۈزۈلدى. 1962 ـ يىلدىن 1965 ـ يىلغىچە 27 دانە تاسمىلىق ئۆزىتىش ماشىنىسى ئورۇنلاشتۇرۇلۇپ، ئامبارداىكى ئاشلىق قاچىلاش، چۇشۇرۈش، ئۆرۈش ـ چۆرۈش قاتارلىقلاردا مېخانىكىلىق مەشغۇلات ئاساسىي جەھەتتىن ئىشقا ئاشۇرۇلدى. 1984 ـ يىلى 500 مىڭ كىلوگرام سىغىمچانلىقتىكى 5 دانە ياغ باكى ياسالدى. 1985 ـ يىلدىن باشلاپ ئاشلىق ساقلاشتا مېخانىكىلىق شامالدىتىش، ھاشاراتتىن فوسفور ئارقىلىق مۇداپىئەلىنىش دورىسى ئىشلىتىش، «قوش تۆۋەن» (تۆۋەن تېمپېراتۇرا، تۆۋەن خىمىيىلىك دورا) بولۇش قاتارلىق ئىلمىي ئۇسۇللار قوللىنىلدى. 1986 ـ يىلى قەشقەر شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئاپتوموبىل ئەترىتى بىلەن بىرلىشىپ، قەشقەر شەھەرلىك ئاشلىق ـ ياغ ساقلاش ـ توشۇش شىركىتى دەپ ئاتالدى. 1987 ـ يىلى 1 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام سىغىمچانلىقتىكى پولات جاھازلىق لاپاسلىق ئامبار سېلىندى. 1990 ـ يىلىنىڭ ئاخىرىدا شىركەت بويىچە 179 ئىشچى ـ خىزمەتچى، ئومۇمىي قىممىتى 1 مىليون 960 مىڭ يۈەنلىك تۇراقلىق مۇلۇك، 40 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام سىغىمچانلىقتىكى 16 كورپۇس ئامبار (بۇنىڭدىن باشقا قۇرۇلۇۋاتقان 1995ـ يىلى پۈتىدىغان 18 مىليون كىلوگرام سىغىمچانلىقتىكى خىش ـ بېتون قۇرۇلمىلىق ئۆي شەكىللىك ئامبار بار) ، 500 مىڭ كىلوگرام سىغىمچانلىقتىكى 5 دانە ياغ باكى، 2700 كۇادرات مېتىرلىق ئاشلىقنى ئاپتاپقا سېلىش مەيدانى بار بولدى، يىلىغا ئوتتۇرىچە 24 مىليون 200 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق، ياغ ساقلاندى، يىللىق تىجارەت مىقدارى 85 مىليون 580 مىڭ كىلوگرامغا يەتتى. قوشۇمچە كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ، ئۆي قۇشلىرى باقمىچىلىقى قاتارلىق كۆپ خىل ئىگىلىك بىلەن شۇغۇللىنىلىپ، يىللىق پايدا 100 مىڭ يۈەنگە يەتكۈزۈلدى.

1990 - يىلنىڭ ئاخىرىدا شىنجاڭدىكى سغىمى 15 مىليون كىلوگرامدىن ئاشىدىغان ئاشلىق ئىسكىلاتى، پونكىتلىرى

جەدۋەل: 3 — 25

ئورۇن نامى	تىجارەت خاراكتېرى	ئادرېسى	ئامبار		ياغ باكى		يىللىق ئوتتۇرىچە ساقلىنىش مىقدارى (تۇمەن كىلوگرام)	يىللىق تىجارەت مىقدارى (تۇمەن كىلوگرام)	تۇراقلىق مۇلۇك ئومۇمىي قىممىتى (تۇمەن يۈەن)	ئىشچى - خىزمەتچى سانى
			كورپۇس (دانە)	سغىمى چانلىقى (تۇمەن كىلوگرام)	سانى	سغىمى چانلىقى (تۇمەن كىلوگرام)				
ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق - ياغ سانائەت - سودا شىركىتى ئىسكىلاتى	زاپاس ساقلاش	ئۈرۈمچى شەھىرى غەربىي شەھەر ئەترابى تۆدۈنخايا يولى	17	4570	3	110	3500	11000	871	168
ئۈرۈمچى شەھەرلىك يەم - خەشەك شىركىتى ساقلاش - توشۇش بۆلۈمى	ئوبوروت	ئۈرۈمچى شەھىرى ئەنەنچۇي يولى 2 - قورو	9	2200			18537	28957	305	48
قاراماي شەھەرلىك ئاشلىق - ياغ ساقلاش - توشۇش شىركىتى	ساقلاش، سېتىۋېلىش	قاراماي شەھىرى دوستلۇق يولى 34 - قورو	15	3000	10	85	3426	6740	499	51
كۆيتۇن شەھەرلىك ئاللىكبەش ئاشلىق پونكىتى	ساقلاش، سېتىۋېلىش	كۆيتۇن شەھىرى ئاللىكبەش بازىرى	6	1500			1665	2684	159	18
موڭغۇلكۆرە ناھىيىلىك كۆكتۇپە ئاشلىق ئىسكىلاتى	ساقلاش، سېتىۋېلىش	موڭغۇلكۆرە ناھىيە بازىرى	12	2250			2150	4152	320	27
قورغاس ناھىيە چارسۇ ئاشلىق ئىسكىلاتى	ساقلاش، سېتىۋېلىش	قورغاس ناھىيە ئىچىگاشقا بېرىدىغان جارسۇق كەنتى	17	2250			2020	6411	168	36
قورغاس ناھىيە لوسۇگۇل ئاشلىق پونكىتى	ساقلاش، سېتىۋېلىش	قورغاس ناھىيە لوسۇگۇل بېزىسى	23	2785			1800	1320	253	69
كۈنەس ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئىسكىلاتى	ساقلاش، سېتىۋېلىش	كۈنەس ناھىيە 71 - تۇمەن	7	1750	1	2.5	2035	4372	225	38

ئارىشاق ناھىيە قارىبۇغ ئاشلىق پونكىتى	ساقلاش، سېتىۋېلىش، تەمىنلەش	ئارىشاق ناھىيە خارىبۇغ بېزىسى	18	2700			2603	1599	325	50
ئالتاي ۋىلايىتى بېيتۈن ناھىيلىك يۆتكەش - ساقلاش ئىشخانىسى	ساقلاش، يۆتكەش، سېتىۋېلىش	ئالتاي شەھىرى بېيتۈن بازىرى	9	2250			492	2651	341	23
دۆربىلجىن ناھىيىلىك مەركىزىي ئىشخانىسى	ساقلاش، سېتىۋېلىش	دۆربىلجىن ناھىيە مەدەنىيەت بولى	10	2150			1600	2446	565	57
شىخەنزە شەھەرلىك ناھىلىق - باغ پېششىقلاش زاۋۇتى ئىشخانىسى	ساقلاش، سېتىۋېلىش	شىخەنزە غەربىي 3 - يول	16	3000	10	144	4702	16570	248	84
شىخەنزە موسۇۋەن ئىشخانىسى	ساقلاش، سېتىۋېلىش	شىخەنزە موسۇۋەن بازىرى	7	1525	2	48	1751	5107	289	61
سانجى شەھەرلىك ناھىلىق ئىشخانىسى	ساقلاش، سېتىۋېلىش	سانجى شەھىرى غەربىي ساغلاملىق بولى	16	4170			1874	4100	363	55
ماناس ناھىيىلىك ناھىلىق ئىدارىسى 1 - ئىشخانىسى	ساقلاش، سېتىۋېلىش	ماناس ناھىيە بازىرى	13	2590			2421	3704	310	35
قۇتۇبى ناھىيىلىك ناھىلىق ئىشخانىسى	ساقلاش، سېتىۋېلىش	قۇتۇبى ناھىيە بازىرى	11	1800			837	2495	143	43
گۈچۈك ناھىيىلىك ناھىلىق ئىدارىسى 2 - ئىشخانىسى	ساقلاش، سېتىۋېلىش	گۈچۈك دېھقانچىلىق مەيدانى	13	2400			1631	4855	238	35
جىمسار ناھىيىلىك ئىشخانىسى	ساقلاش، سېتىۋېلىش	جىمسار ناھىيە غەربىي كوچا	9	2050			1490	4200	163	47
جىمسار ناھىيە سەنتەي ئىشخانىسى	ساقلاش، سېتىۋېلىش	جىمسار سەنتەي بازىرى غەربىي كوچا	12	2000			1560	3210	179	47
قۇمۇل ۋىلايەتلىك 2 - ناھىلىق ئىشخانىسى	ساقلاش، يۆتكەش	قۇمۇل شەھىرى شىمالىي تەڭرىتاغ يولى دۆلدۆل كوچا 3 - قورو	7	1700			3060	8300	252	75
باينغولىن ئوبلاستلىق ناھىلىق ئىدارىسى ئىشخانىسى	ساقلاش	كورلا شەھىرى يېڭىشەھەر رايونى	13	2500	40	100	2319	2952	291	69

خېجىلك ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى زاپاس ساقلاش ئىسكىلاتى	ساقلاش، سېتىۋېلىش	خېجىلك ناھىيە ئىنتىساق يولى	19	2625			1833	3833	175	21
خېجىلك ناھىيە بالغۇنتاي زاپاس ساقلاش ئىسكىلاتى	ساقلاش	خېجىلك ناھىيە بالغۇنتاي بازىرى	16	2100			1235	1760	150	13
كۆچا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئىسكىلاتى	ساقلاش، سېتىۋېلىش	كۆچا ناھىيە ناغراغانا مەھەللىسى 381 - قورو	16	3850	19	92	2367	5150	441	120
ئاقسۇ شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئىسكىلاتى	ساقلاش، تەمىنلەش، سېتىۋېلىش	ئاقسۇ شەھىرى دوستلۇق يولى 71 - قورو	10	2500	5	15	1167	5427	91	78
قىزىلسۇ ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى ئىسكىلاتى	ساقلاش، سېتىۋېلىش	ئاتۇش شەھىرى ئاۋام يولى	12	1580			716	4148	186	55
يەكەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئىسكىلاتى	ساقلاش، سېتىۋېلىش	يەكەن ناھىيە يېڭىشەھەر يولى 16 - قورو	6	1500			2000	3000	44	36
قاغىلىق ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئىسكىلاتى	ساقلاش، سېتىۋېلىش	قاغىلىق ناھىيە شىمالىي ئازادلىق يولى	11	2400			1600	2500	200	116
كۆيتۇلۇك شەھىرى مەركىزىي ئاشلىق - ياغ ئىسكىلاتى	ساقلاش، سېتىۋېلىش	كۆيتۇلۇك شەھىرى غەربىي ئۇرۇمچى يولى 2 - قورو	11	2700	8	108	2113	3893	724	50
باي ناھىيىلىك بازارلىق ئاشلىق ئىسكىلاتى	ساقلاش، سېتىۋېلىش	باي ناھىيە قاتناش يولى 138 - قورو	12	1750	11	160	1500	2700	280	91

ئىزاھ: 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايون بويىچە ئامبار سىغىمى 15 مىليون كىلوگرامدىن ئاشىدىغان ئاشلىق ئىسكىلاتى، پونكىتلار 38. ئايرىم تونۇشتۇرۇلغان 8 ئىسكىلات مەزكۇر جەدۋەلگە كىرگۈزۈلمىدى.

9. شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ياغ شىركىتى ئىسكىلاتى

بۇ ئامبار ئۇرۇمچى شەھىرى ساڭفاڭگۇ يولى 96 - نومۇرلۇق قورودا بولۇپ، ئۇ ياغ ساقلاش، ياغ چەككىلەش كارخانىسى. 1979 - يىل 3 - ئايدا قۇرۇلغان، 1981 - يىلىغا كەلگەندە 5 مىليون كىلوگرام سىغىمچانلىقتىكى 51 دانە ياغ باكى بار ئىدى. 1982 - يىلى 5 مىليون كىلوگرام سىغىمچانلىقتىكى بىر دانە ياغ باكى، 7 مىليون كىلوگرام سىغىمچانلىقتىكى 7 كورپۇس ياغلىق دان ئامبىرى بېكىتىلىپ سېلىندى. 1983- يىلى بېكىتىلىپ ئومۇمىي سىغىمى 4 مىليون كىلوگرام كېلىدىغان 6 ياغ باكى ياسالدى. 1985 - يىلى ياپونىيە رىچماڭ ياغ شىركىتىدىن كۇنىگە 50 تونىنا ئۆسۈملۈك يېغىنى توليۇق چەككىلەش ئۈسكۈنىسى ۋە ھەر ئىسمېنتىدا بىر تونىنا مارگارىن ئىشلەپچىقىرىدىغان بىر يۈرۈش ئۈسكۈنە ئىمپورت قىلىندى. بۇ ئامباردا دۆلەت ئۆلچىمىدىكى 2 - دەرىجىلىك سۇ يېغى خام ئەشيا قىلىنىپ، تولۇق چەككىلەش ئۈسكۈنىسى ئارقىلىق يېپىشقاقسىزلاش، كىسلاتاسىزلاش، مومسىزلاش، رەڭسىزلەش، پۇراقسىزلاش قاتارلىق 5 باسقۇچلۇق ئىش تەرتىپى بويىچە ئالاھىدە ياغ ۋە سالات يېغى ئىشلەپچىقىرىلىدۇ، سالات يېغى، پالما يېغى قاتارلىق سۇ ياغلىرى خام ئەشيا قىلىنىپ مارگارىن ئىشلەپچىقىرىلىدۇ. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە بۇ ئامبار ئاپتونوم رايون بويىچە سىغىمچانلىقى ئەڭ چوڭ سۇ يېغى ئامبىرىغا ئايلاندى. بۇ ئامبارنىڭ 151 ئىشچى - خىزمەتچىسى، ئومۇمىي قىممىتى 12 مىليون يۈەنلىك تۇراقلىق مۈلكى، 9 مىليون 300 مىڭ كىلوگرام سىغىمچانلىقتىكى 61 دانە ياغ باكى (بۇنىڭ ئىچىدە 4 مىليون كىلوگرام سىغىمچانلىقتىكى 29 دانە ياغ باكى ئامبار ئىچىگە ئورۇنلاشتۇرۇلغان)، 7 مىليون كىلوگرام سىغىمچانلىقتىكى 7 كورپۇس ياغلىق دان ئامبىرى، 20 مىڭ كۇادرات مېتىرلىق ئوچۇقچىلىقتىكى سېمونت گىر، 1 مىليون 50 مىڭ كىلوگرام سىغىمچانلىقتىكى 21 دانە زاپاس تۇرىدىغان پويىز ياغ ۋاگونى قاتارلىقلارغا ئىگە بولدى. يىلىغا ساقلىنىدىغان ياغ 8 مىليون كىلوگرامدىن ئاشىدۇ. يىلىغا ئىشلەپچىقىرىلىدىغان ئالاھىدە ياغ 3 مىليون 360 كىلوگرام، مارگارىن 34 مىليون كىلوگرام بولۇپ، مەھسۇلات قىممىتى 10 مىليون 210 مىڭ يۈەن، ئېلىنغان پايدا 1 مىليون 300 مىڭ يۈەنگە يەتتى.

§ 2. ئاشلىق - ياغ سۇپىتىنى تەكشۈرۈش پونكىتى

1. شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ مەھسۇلاتلىرىنىڭ سۇپىتىنى نازارەت قىلىش تەكشۈرۈش پونكىتى

بۇ پونكىت ئۇرۇمچى شەھىرى شىمالىي شىنخۇا يولى 78 - قورودا بولۇپ، 1978 - يىل 2 - ئايدا قۇرۇلغان، ئۇنىڭ نامى شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ مەھسۇلاتلىرىنىڭ سۇپىتىنى نازارەت قىلىش تەكشۈرۈش پونكىتى بولۇپ، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئاشلىق ئىدارىسى ساقلاش باشقارمىسىغا قارايتتى. 1982 - يىل 8 - ئايدىن باشلاپ، بۇغداي ئۇنىنى تولۇق تۇر بويىچە تەكشۈرۈش كەسپىنى يولغا قويغان. 1984 - يىلدىن باشلاپ ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، ھەرقايسى ناھىيىلىك ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ تەكشۈرۈش خادىملىرىنى قىسقا مۇددەتلىك تەربىيىلەشنى يولغا قويدى. 1984 - يىل 11 - ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ تەتقىقات ئورنى بىلەن بىرلىشىپ ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ تەتقىقات ئورنى تەجرىبىخانىسى دەپ ئاتالدى، سىرتقا قارىتا ئەسلى نامى ساقلاپ قېلىندى. 1985 - يىلدىن باشلاپ ئاشلىق، ياغ، يېمەكلىك، يەم - خەشەكنىڭ سۇپىتىنى، تازىلىقىنى تەكشۈرۈش ۋە بىر قىسىم مىكرو ئېلېمېنتلارنى تەكشۈرۈش خىزمىتىنى باشلاپ، ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق كەسپىدىكى

مەسئۇلاتلىرىنى ئىلالاشتۇرۇش ۋە ئۇنىڭ سۈپىتىگە باھا بېرىشنى ئاساس بىلەن تەمىنلىدى، ئاشلىق، يانغىنىڭ سۈپەت ماجىرالىرىنى قانۇنىي كۆچكە ئىگە كېسىم قىلىدىغان بولدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئاشلىق، ياغنى تەكشۈرۈش، ئانالىز قىلىش تەتقىقات تېمىسىنى ئۈستىگە ئالدى. 1987 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، ئۇلچەم ئىدارىسى بىرلىكتە تەكشۈرۈپ، ئاپتونوم رايون دەرىجىلىك ئاشلىق، ياغ مەسئۇلاتلىرىنىڭ سۈپىتىنى نازارەت قىلىپ تەكشۈرۈشتىكى قانۇنىي ئورگان قىلىپ بېكىتىلى، 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئۇلچەم ئىدارىسىنىڭ ئۇلچەپ ئېتىراپ قىلىشىدىن ئۆتتى. 1988 - يىلى مەملىكەت بويىچە بىرىكمە يەم - خەشەك ماتېرىيالىنىڭ شىنجاڭ بۆلىكىنى تەكشۈرۈش ۋەزىپىسىنى، بىرىكمە يەم - خەشەك ماتېرىيال مەنبەسىدىكى ئاقسىل، ياغ، يېرىك سىللىلوزا، كۇل تەركىبى، كالتسىي، فوسفور، تۇز، سۇ تەركىبلىرىنى تەكشۈرۈپ ئانالىز قىلىشنى ئۈستىگە ئالدى. 1990 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ياغنىڭ كىسلاتا تەركىبىنى ئانالىز قىلىش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالدى. 1987 - يىلىدىن 1990 - يىلىغىچە پونكىت بويىچە جەمئىي تەكشۈرۈلگەن ئاشلىق، ياغ، يېمەكلىك، يەم - خەشەك ئەۋرىشكىسى 6071 ئۈلۈش، بۇنىڭ ئىچىدە جايلاردىن يوللاپ بېرىلگەن تەكشۈرۈش ئەۋرىشكىسى 4544 ئۈلۈش بولدى. ئىلا مەسئۇلاتلارنى سېلىشتۇرۇپ باھالاشقا 263 ئۈلۈش تەكشۈرۈلگەن ئەۋرىشكە قاتناشتۇرۇلدى، جايلارغا تېخنىك خادىملارنى ئەۋەتىپ تەكشۈرگەن ئەۋرىشكە 1259 پارچىگە يەتتى. 1990 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن «مەملىكەت بويىچە ئاشلىق، ياغ تەكشۈرۈشتىكى ئىلغار ئورۇن» دېگەن نامغا ئېرىشتى.

1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە پونكىت بويىچە 24 ئىشچى - خىزمەتچى بار بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە تەكشۈرۈش خادىمى 18 بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە ئىنژېنېر 3، پارەمچى ئىنژېنېر 8، تېخنىك 7. كۆلىمى 340 كۋادرات مېتىر كېلىدىغان 12 ئېغىزلىق تەجرىبىخانا، MPF4 تىپلىق يالتىراق ئوپتىك ئىسپېكتىرومېتىر، AA—650 ئاتوم سۈمۈرگۈچلۈك ئىسپېكتىرومېتىر، ئۇلترا بىنەپشە نۇرلۇق ئىسپېكتىرومېتىر، ئىنفرا قىزىل نۇرلۇق ئىسپېكتىرومېتىر، 835 - رىلى ئامىنو كىسلاتاسىنى ئاپتوماتىك ئانالىز قىلىش سايمىنى، برابىن ئۇن سۈپىتىنى تەكشۈرۈش سايمىنى، رىلى 163 رەڭ ئۇلچىگۈچ، يۇقىرى ئۈنۈملۈك سۈيۇقلاندۇرۇپ رەڭ ئۇلچىگۈچ، ماگنىتلىق تەۋرىنىشچان ياغ تەكشۈرۈش سايمىنى قاتارلىق 41 دانە (بىر يۈرۈش) سايمان بار بولۇپ، بۇلارنىڭ قىممىتى 976 مىڭ يۈەن.

2. ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق - ياغ سۈپىتىنى تەكشۈرۈش پونكىتى

بۇ پونكىت ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى نۇرلۇق يول 19 - نومۇرلۇق قورودا بولۇپ، 1986 - يىل 3 - ئايدا قۇرۇلغان، نامى ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى مەركىزىي تەجرىبىخانىسى ئىدى. 1990 - يىل 4- ئايدا نامى ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق - ياغ سۈپەت تەكشۈرۈش پونكىتىغا ئۆزگەرتىلدى.

بۇ پونكىت 1986 - يىلى قۇرۇلغاندىن باشلاپ، ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ تارتىلغان ئۇن، يېغىنىڭ سۈپىتىنى ئەۋرىشكە ئېلىپ تەكشۈرۈشنى يولغا قويغان، ھەر ئايدا ئۇن زاۋۇتلىرى تارتقان ئۇن ھەم ئاشلىق دۇكانلىرىدىن 15 ئۈلۈش ئەۋرىشكە ئېلىپ، تولۇق تۇر بويىچە سۈپىتىنى تەكشۈرۈپ، ئۇن سۈپىتىنىڭ مۇقىم بولۇشىغا كاپالەتلىك قىلىپ، ئىستېمالچىلارنىڭ ھوقۇق - مەنپەئىتىنى قوغدىدى. 1987 — 1988 - يىللىرى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، 4 قارار قىسقا مۇددەتلىك كۇرس ئېچىپ، شەھەر تەۋەسىدىكى ئاشلىق - ياغ كارخانىلىرىنىڭ 150 تەكشۈرگۈچىسىنى تەربىيىلەپ، شەھەر بويىچە %98 ئاشلىق، ياغ تەكشۈرگۈچىسىنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ تەكشۈرگۈچىلەر گۇۋاھنامىسىگە ئېرىشىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلدى. 1988 - يىلدىن كېيىن، بازاردىكى ئاشلىق، ياغنىڭ سۈپىتىنى تەكشۈرۈشنى قانات يايدۇرۇش بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئاشلىق، ياغنىڭ تازىلىقىنى تەكشۈرۈش خىزمىتىنمۇ قانات

يايدۇرۇپ، شەھەر بويىچە ئاشلىق سىستېمىسى ۋە جەمئىيەتتىن سۈنۈلغان ئاشلىق، ياغ ئەۋرىشكىلىرىدىكى ئېرىتمە داشقىلى، پېرئوكسىدلىنىش ۋالېنتى، مالاتىئون، فوسفىد گازى قاتارلىقلار بويىچە قالدۇق مىقدارلارنى تەكشۈردى. 1990 - يىلنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، تەكشۈرگەن ئەۋرىشكە 76 ئۈلۈشكە يەتتى. 1990 - يىلى شەھەرلىك ھۆكۈمەت ئۇيۇشتۇرغان مەھسۇلات سۈپىتىنى تەكشۈرۈش خىزمىتىگە، ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ ئەلا مەھسۇلات يارىتىش ۋە ئومۇميۈزلۈك سۈپەت باشقۇرۇش پائالىيىتىگە قاتنىشىش، ئاشلىق، ياغ سۈپىتىگە كاپالەتلىك قىلىشتا ئاكتىپ رول ئويناندى. 1990 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى تەرىپىدىن «ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق، ياغ تەكشۈرۈشتىكى ئىلغار ئورۇن» دېگەن نام بېرىلدى.

1990 - يىلنىڭ ئاخىرىدا پونكىت ئىشچى - خىزمەتچىسى 11 بولۇپ، تەكشۈرگۈچى 9 كىشى، بۇنىڭ ئىچىدە ئىنژېنېر بىر. بۇلاردىن ئالىي تېخنىكومدىن يۇقىرى مەلۇماتلىقى 5، 4 ئېغىز تەجرىبىخانا بولۇپ، 72 تېپلىق ئىسپېكترومېتىر، 2308 رەڭ ئۆلچىگۈچ، مىكروسكوپ، بۇرمىسىمان ئاكىتوملۇق ناسوس قاتارلىق 60 خىل يۇەنلىك 10 يۈرۈش (دانە) سايمان بار بولدى.

IV باب

ئاشلىق، ياغ يۆتكەش

§ 1 . يۆتكەشنى باشقۇرۇش

1. بىرتۇتاش يۆتكەش

چىڭ سۇلالىسىنىڭ چېيەنلۇڭ 20 - يىلى (1755 - يىلى) دىن 47 - يىلى (1782 - يىلى) 4 - ئايغىچە، ئۇچتۇرپان، يەكەن، قەشقەر، كۇچا، قاراشەھەر قاتارلىق جايلار مالىيە، ئاشلىق چىقىمىنى شۇ جايلاردا تۇرۇشلۇق ۋەزىرلەر مەلۇماتنامە تۈزۈپ، شەنشى - گەنسۇ باش ھەربىي ۋالىيسىنىڭ تەكشۈرۈشىگە، ئۇ ئارقىلىق نوپۇس پىرقىسىنىڭ تەكشۈرۈشىگە مەلۇم قىلاتتى، ناۋادا قايتۇرۇۋېتىلىپ قالسا، ئۇنى تاپشۇرۇپ ئېلىپ قايتا مەلۇم قىلىشقا بىر قانچە ئاي ھەتتا يىللاپ ۋاقىت كېتەتتى. چېيەنلۇڭ 47 - يىلى (1782 - يىلى) 4 - ئايدىن كېيىن مالىيە، ئاشلىق باشقۇرۇشقا مەخسۇس ئورگان قۇرۇلغان جايلاردا، يەنىلا مەلۇماتنامە تۈزۈپ باش ھەربىي ۋالىيىنىڭ كۆزدىن كەچۈرۈپ نوپۇس پىرقىسىگە ئەۋەتىپ بېرىشىگە مەلۇم قىلىنغاندىن سىرت، ئۇچتۇرپان، يەكەن، قەشقەر، كۇچا، قاراشەھەر قاتارلىق جايلاردىكى بارلىق مالىيە، ئاشلىق چىقىمى ھەققىدە شۇ جايلاردا تۇرۇشلۇق ۋەزىرلەر مەخسۇس دوكلات يېزىپ نوپۇس پىرقىسىگە ئەۋەتكەندىن باشقا، ئۇنىڭ كۆچۈرۈلمىسىنى شەنشى - گەنسۇ باش ھەربىي ۋالىيسىنىڭ تەكشۈرۈشىگە ئەۋەتەتتى. گۇاڭشۇ 10 - يىلى (1884- يىلى) شىنجاڭ ئۆلكە بولۇپ قۇرۇلغاندىن كېيىن، ئۆلكە بويىچە ئۆلكە، ۋىلايەت، ئايماق، ناھىيە تۈزۈمى يولغا قويۇلدى. ئۆلكىدە باش مۇپەتتىش تەسىس قىلىنىپ ۋىلايەتلەرنى بىر تۇتاش باشقۇردى. ئاشلىق يۆتكەش ئىشىنى باش مۇپەتتىش قارار قىلدى ۋە خانغا ئەنگە ئالدۇردى.

مىنگونىڭ دەسلەپكى مەزگىللىرى، شىنجاڭدا يالڭ زېڭشىن ھاكىمىيەت يۈرگۈزگەن ۋاقىتلاردا، شىنجاڭدا دۆلەت ئامبىرىدىكى ئاشلىقنى يۆتكەشنى ئۇلكىلىك يۇقىرى دائىرىلەر تەستىقلىدى.

مىنگونىڭ 34 - يىلى (1945 - يىلى) 7 - ئايدا شىنجاڭ ئۇلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىقى باشقارمىسى قۇرۇلغاندىن كېيىن، باشقا ئۇلكىلەردىن ئاشلىق يۆتكەش ئىشى توغرىسىدا ئۇلكىلىك ھۆكۈمەت رەئىسى مىللىي ھۆكۈمەتنىڭ تەستىقىنى ئالدى، ئۇلكە ئىچىدە دۆلەت ئامبىرىدىكى ئاشلىقنى يۆتكەشتە ئۇلكىلىك ھۆكۈمەتنىڭ تەستىقى ئېلىنىدى، ئۇلكە ئىچى - سىرتىدا ئەمەلىي ئاشلىق يۆتكەش ئىشىنى ئۇلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىقى باشقارمىسى مەسئۇل بولۇپ بېجىردى.

1950 - يىل 4 - ئايدا مەركەزنىڭ مالىيە - ئىقتىساد خىزمىتىنى بىرلىككە كەلتۈرۈش توغرىسىدىكى قارارىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، دۆلەت ئاشلىقىنى بىر تۇتاش يۆتكەشنى كۆچەيتىش ئۈچۈن، ئۇلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى «شىنجاڭنىڭ ئاشلىق چىقىم قىلىش ۋاقىتلىق چارىسى»نى تارقىتىپ، جايلاردىكى دۆلەت ئامبارلىرىنىڭ ئاشلىقنى «ئاشلىق چىقىم قەغىزى» بويىچە ئامباردىن چىقىرىشنى بەلگىلەيدۇ. تۈرلۈك سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن بەزى جايلار بۇ تۈزۈمنى ئەستايىدىل ئىجرا قىلمىدى. 1952 - يىلنىڭ ئاخىرىدىكى تەكشۈرۈشكە ئاساسلانغاندا، ئاقسۇ ۋە خوتەن ۋىلايەتلىرىدىكى بەزى ناھىيىلەر «ئاشلىق چىقىم قەغىزى» بولمىغان ئەھۋالدا ئايرىم - ئايرىم ھالدا 6 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام ۋە 5 مىليون كىلوگرامدىن ئارتۇق ئاشلىقنى چىقىم قىلمۇەتكەن.

1953 - يىلدىن ئېتىبارەن شىنجاڭدا ھۆكۈمەت ئاشلىقى ۋە ئاشلىق سېتىۋېلىشتا بىر تۇتاش پىلان يولغا قويۇلدى. ئۇلكىلەر ئارا ئاشلىق يۆتكەش ۋە ئاشلىق ئېكسپورتىنى ئۇلكىلىك ئاشلىق نازارىتى بىر تۇتاش ئىگىلىدى ياكى ۋىلايەتلىك ئاشلىق بۆلۈمى (ئىدارىسى)نى مەسئۇل بولۇپ بېجىرىشكە بۇيرۇدى. ۋىلايەتلەر ئارا يۆتكەشنى ئۇلكىلىك ئاشلىق نازارىتى جايلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ۋە سېتىشتىكى ئارتۇق - كەملىك ئەھۋالىغا ئاساسەن، بىرتۇتاش پىلانلاپ ئىگىلەپ يۆتكىدى. ۋىلايەت دائىرىسىدىكى يۆتكەشنى ۋىلايەتلىك ئاشلىق بۆلۈمى (ئىدارىسى) ئىگىلىدى. 1954 - يىلى جەنۇبىي شىنجاڭ مەمۇرىي مەھكىمىسى قۇرۇلغاندىن كېيىن، ئاقسۇنىڭ جەنۇبىدىكى ۋىلايەتلەر ئارا يۆتكەشنى جەنۇبىي شىنجاڭ مەمۇرىي مەھكىمە ئاشلىق باشقارمىسى ئاشلىقنىڭ ئايلىنىش يۆنىلىشى ۋە ۋىلايەتنىكى ئوشۇق - كەملىك ئەھۋالىغا ئاساسەن، يىللىق، پەسىللىك، ئايلىق يۆتكەش پىلانىنى تۈزۈپ ئۇلكىلىك ئاشلىق نازارىتىگە تەستىقلاتقاندىن كېيىن، مەمۇرىي مەھكىمە كونكرېت يولغا قويىدى.

1956 - يىل 5 - ئايدىن ئېتىبارەن ئاپتونوم رايون 3 - قېتىملىق ئاشلىق خىزمىتى يىغىنىدا ئوتتۇرىغا قويۇلغان يۆتكەش پىلانى تۈزۈش تەرتىپلىرى ۋە پرىنسىپلىرى ئىجرا قىلىندى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق نازارىتى يىل باشلىنىشتىن ئىلگىرى 50 كۈن ئىچىدە ۋىلايەتلەر ئارا يىللىق يۆتكەش پىلانى ۋە 1 - پەسىللىك يۆتكەش پىلانى كۆرسەتكۈچىنى يۆتكەپ بېرىدىغان، يۆتكەپ ئالىدىغان جايدىكى مەمۇرىي مەھكىمە ئاشلىق بۆلۈمى (ئىدارىسى) گە چۈشۈرۈپ بەردى، مەمۇرىي مەھكىمە ئاشلىق بۆلۈمى (ئىدارىسى) چۈشۈرۈلگەن يۆتكەش پىلانى كۆرسەتكۈچىگە ئاساسەن، ئۆز ۋىلايىتىنىڭ ئەھۋالىغا بىرلەشتۈرۈپ، يۆتكەپ بېرىدىغان، يۆتكەپ ئالىدىغان تەپسىلىي ئورۇننى ئوتتۇرىغا قويۇپ، يىل باشلىنىشتىن بۇرۇن تېلېگراممۇ ئارقىلىق ش ئۇ ئا ر ئاشلىق نازارىتىگە يوللىدى، كېيىن يىللىق، پەسىللىك رەسمىي يۆتكەش پىلانىنى يوللىدى، ئۇنى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق نازارىتى ئومۇملاشتۇرۇپ تەڭپۇڭلاشتۇرغاندىن كېيىن، دەرىجىمۇ دەرىجە ناھىيىلەرنىڭ ئىجرائىسغا چۈشۈرۈپ بەردى. شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق نازارىتى «بۇنىڭدىن كېيىنكى ئاشلىق يۆتكەش مەسىلىسى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، ئاشلىق، ياغنى مەركەزلەشتۈرۈپ بىر تۇتاش يۆتكەش ئىشلەپچىقىرىش رايونى ۋە ئىستېمال رايونىنىڭ ئېھتىياجىغا تەڭ ئېتىبار بېرىشتىكى تۈپ تەدبىر، ئومۇملۇق قارىشىنى كۆچەيتىپ، بىر تۇتاش يۆتكەشنى ئىزچىللاشتۇرۇش كېرەك، دەپ تەكىتلىدى.

1957 - يىلى ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىقتىكى ئوشۇق - كەملىكنى تەڭپۇڭلاشتۇرۇشى قىيىن بولدى. ئاشلىق

يۆتكەپ بېرىدىغان بەزى جايلار ئۆز جايىنىڭ ئېھتىياجىنى بىر تەرەپلىمە تەكىتلەپ، چۇشۇرۇلگەن يۆتكەش پىلانىنى ئورۇنلۇك باھانە - سەۋەبلەر بىلەن رەت قىلدى ياكى يۆتكەشنى كەينىگە سۈرىدى. ئاپتونوم رايونلۇق مۇئاۋىن رەئىسى شىن لەنتىڭ ئەھۋالنى ئەزەردە تۇتۇپ، ئاپتونوم رايون 4 - قېتىملىق ئاشلىق خىزمىتى يىغىنىدا تۆۋەندىكىلەرنى تەكىتلىدى: ئاپتونوم رايون بويىچە دۆلەت ئامبارلىرىدىكى ئاشلىقنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق نازارىتى بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرىدۇ، باشقا تارماقلارنىڭ ئارلىشىشىغا بولمايدۇ. ئاشلىق يۆتكەشكە قارشىلىق قىلىش مەركەز بەلگىلىگەن ئاشلىقنى بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇش پرىنسىپىغا خىلاپ بولۇپ، ئۇ ئىستېمال رايونىدا ئاشلىق تەمىناتى ئۈزۈلۈپ قېلىشتەك ئېغىر مەسىلىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ.

1960 - يىل 1 - پەسلىدە، شىمالىي شىنجاڭدىكى ئاشلىق يۆتكەپ بېرىدىغان جايلارنىڭ سالدۇسى قىس بولۇپ، يۆتكەش پىلانى ئوڭۇشلۇق ئىجرا بولماي، ئىستېمال رايونلىرىنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشكە تەسىر يەتتى. شۇ يىلى 4 - ئايدا جەنۇبنىڭ ئاشلىقىنى شىمالغا يۆتكەش باشلاندى. 1961 - يىلنىڭ ئالدىنقى يېرىمىدا جەنۇبنىڭ ئاشلىقىنى شىمالغا يۆتكەشنى ئىمكانقەدەر ئازايتىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ 1 - شۇجىسى ۋاڭ ئېنماۋ شىمالىي شىنجاڭدىكى ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق پارتكوم شۇجىلىرىنى چاقىرىپ يىغىن ئېچىپ، يېڭى ئاشلىق يىغىمىدىن ئىلگىرىكى ئېھتىياجىنى ئوبدان ئورۇنلاشتۇرۇپ، زاپاس قالدۇرماي يۆتكەشكە كاپالەتلىك قىلىشنى تەلەپ قىلدى. ئۇ، جايلاردىكى دۆلەت ئامبارلىرىدىكى ئاشلىقلارنى ئىدارە قىلىش ھوقۇقى ئاپتونوم رايونغا مەنسۇپ بولۇپ، ش ئۇ ئا ر پارتكوم، خەلق كومىتېتى ئۇنى ئاشلىق نازارىتىنىڭ كونكرېت ئىگىلىشىگە تاپشۇرغانلىقىنى، جايلارنىڭ دۆلەت ئامبارلىرىدىكى ئاشلىقنى ياخشى باشقۇرۇشىنى، ئۇنىڭغا خالىغانچە چېقىلىشقا بولمايدىغانلىقىنى، ئاشلىق نازارىتى چۇشۇرگەن يۆتكەش بۇيرۇقىنى ئىجرا قىلىشنى رەت قىلىشقا بولمايدىغانلىقىنى تەكىتلىدى.

1963 - يىل 6 - ئايدىن ئېتىبارەن ئاشلىق نازارىتى «ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق، ياغ يۆتكەشنى باشقۇرۇش قائىدىسى»نى ئېلان قىلىپ، تۆۋەندىكىلەرنى بەلگىلىدى: ۋىلايەت، ئوبلاستلار ئارا ئاشلىق، ياغ يۆتكەش پىلانى يىل، پەسىل، تۇرى بويىچە تۇزۇلۇشى، بارلىق ئاشلىق، ياغ يۆتكەش ۋە تۇرى بويىچە تېگىشىش ھەم ئورۇقلۇق يۆتكەشنىڭ ھەممىسى پىلانغا كىرگۈزۈلۈشى، پىلان سىرتىدا يۆتكەشتە ئاشلىق نازارىتىنىڭ تەستىقى ئېلىنىشى لازىم. پەسىللىك يۆتكەش پىلانىنى پەسىل بويىچە ئاشلىق نازارىتى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىلىرىدىكى كەسىپىي خادىملارنى چاقىرىپ، يىغىن شەكلىدە كوللېكتىپ تۇزۇپ ېكىتكەندىن كېيىن تۆۋەننىڭ ئىجراسىغا چۇشۇرۇپ بېرىدۇ، پىلان جەدۋىلى ساھە بويىچە بۆلۈنگەن شاخمات تاختىسى شەكلىدە بولىدۇ. ۋىلايەت، ئوبلاستلار ئارا ئايلىق يۆتكەش پىلانى تۇزۇلگەن پەسىللىك پىلان ئاساسىدا ئاشلىق نازارىتى تەرىپىدىن تېلېگرامما شەكلىدە ئاي بويىچە تۆۋەننىڭ ئىجراسىغا چۇشۇرۇپ بېرىلىدۇ.

1966 - يىلدىن ئېتىبارەن، «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى»نىڭ تەسىرى بىلەن، كوللېكتىپ تۇزۇش خىزمىتى توختاپ قالدى. ئاشلىق يۆتكەش پىلانى ئايمۇ ئاي ئاشلىق يۆتكەپ بەرگۈچى، يۆتكەپ ئالغۇچى جايلار بىلەن كېڭىشىش ئارقىلىق ئاي بويىچە ياكى تۇركۈم - قېتىمغا بۆلۈپ تېلېگرافى شەكلىدە جايلارنىڭ ئىجراسىغا چۇشۇرۇپ بېرىلدى.

1978 - يىلى 3 - پەسلىدىن باشلاپ ئاشلىق، ياغ يۆتكەش پىلانى ۋە توشۇش ھەققى پىلانىنى بىرلىكتە تۇزۇش تۇزۇمى تۇرغۇزۇلدى ۋە ئىجرا قىلىندى. ئاشلىق نازارىتى پەسىل باشلىنىشتىن 20 كۈن بۇرۇن ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىدىكى ئاشلىق، ياغ يۆتكەش خادىملىرىنى چاقىرىپ كوللېكتىپ ئىشلەپ، ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى ۋىلايەت، ئوبلاستلار ئارا ئاشلىق، ياغ يۆتكەش پىلانىنى تۇزۇپ چىقتى، شۇنىڭدەك جايلارنىڭ ناھىيىلەر ئارا يۆتكەش پىلانىنى تەكشۈرۈپ تەستىقلىدى. شۇ يىلى 10 - ئايدا، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، ئىشنى تۇزۇم تۇرغۇزۇش ۋە ئۇنى مۇكەممەللەشتۈرۈشتىن باشلاپ، مۇۋاپىق تۇرە ئىقتىسادىي ۋاستىلەرنى قوللىنىپ، يۆتكەش پىلانىنى

كۆچەيتىشنى تەكىتلىدى ۋە تۆۋەندىكىلەرنى ئېنىق بەلگىلىدى: پىلانسىز ياكى پىلاندىن ئارتۇق ئاشلىق يۆتكەلگەن بولسا، يۆتكەپ ئالغۇچى ئورۇن مال پۇلىنىلا بېرىدۇ، توشۇش ھەققىنى مال پۇلىدىن تۆتۈپ قالىدۇ، بۇنداق ئىچىدە ئۇرۇمچى شەھىرىگە يۆتكەلگىنى بولسا، مال پۇلى ۋە توشۇش ھەققىدىن ئايرىم ھالدا بېرىشكە تېگىشلىك سانىنىڭ %50تىنلا بېرىدۇ.

1983 - يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «ئاشلىق، ياغ يۆتكەشنى باشقۇرۇش تەپسىلىي قائىدىسى»نى ئېلان قىلىپ، يۆتكەش پىلاندا دەرىجە بويىچە تۆزۈش، دەرىجە بويىچە باشقۇرۇش يولغا قويۇلىدىغانلىقىنى ئېنىق بەلگىلىدى. ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر ئارا ئاشلىق، ياغ يۆتكەش پىلانىنى ئاشلىق نازارىتى پەسىل بويىچە بىر تۇتاش مەسئۇل بولۇپ تۆزۈپ چىقىپ، پەسىل باشلىنىشتىن بىر ئاي بۇرۇن جايلار ئوتتۇرىغا قويغان تۈرلەرگە بۆلۈنگەن يۆتكەپ چىقىش، يۆتكەپ كىرىش تەكلىپ سانىغا ئاساسەن، كوللېكتىپ تۆزۈپ، بىر تۇتاش تەڭپۇڭلاشتۇرۇپ، جايلارنىڭ ئىجرا سىغا چۈشۈرۈپ بەردى. يۆتكەش پىلانى تەكشۈرۈش چۈشۈرۈلگەن ۋەزىپىنىڭ %5ى بويىچە ئىگىلەندى، بۇ ھەجمىدىن ئېشىپ كەتكىنى پىلاندىن ئاشۇرۇۋېتىلگەن قاتاردا بىر تەرەپ قىلىندى.

1990 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق، ياغ يۆتكەش تەپسىلىي قائىدىسى»گە تۈزىتىش كىرگۈزۈپ، تۆۋەندىكىلەرنى بەلگىلىدى: ئاشلىق، ياغ يۆتكەشتە ئومۇملۇق قارىشىدا چىڭ تۇرۇش، قىسمەنلىكنى ئومۇملىققا بويسۇندۇرۇش كېرەك. جايلار سېتىشتىن تېجەپ ئاشۇرغان سالىدۇنى جايلارنىڭ ئىلكىدە بولغاندىن سىرت، باشقا ئاشلىق، ياغ سالىدۇنى ئاپتونوم رايون بىر تۇتاش يۆتكەيدۇ، ھەر قانداق جاي ۋە شەخسنىڭ ھەر قانداق باھانە - سەۋەب بىلەن ئاشلىق بار تۇرۇپ يۆتكىمەسلىككە ياكى ئاز يۆتكەپ بېرىشىگە بولمايدۇ، يۆتكەش ۋەزىپىسىنى پىلاندا تەلەپ قىلىنغان سورت، مىقدار، ۋاقىت بويىچە ئورۇندىشقا كاپالەتلىك قىلىش كېرەك. شۇنىڭدەك يۆتكەش پىلانىنى ئاپتونوم رايوندىن چۈشۈرۈلگەن يىللىق ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش، سېتىش، يۆتكەش پىلانى (ياكى ھۆددىگە ئېلىنغان پىلان) غا ئاساسەن، پەسىل بويىچە تۆزۈش، نۆۋەتلىك يەغىنلارنى چاقىرىپ كوللېكتىپ تۆزۈش لازىم، دەرىجىمۇ دەرىجە يۇقىرىغا يازما پىلان بوللانسا، يۇقىرىدىن بىر تۇتاش تەڭپۇڭلاشتۇرۇپ تۆزۈلسىمۇ بولىدۇ. يۆتكەش پىلانى بېكىتىلگەندىن كېيىن، يۇقىرى دەرىجىلىك مەسئۇل تارماقلا تەستىقلاتماي تۇرۇپ، ئاشلىق، ياغ سورتى، مىقدارى، بېرىدىغان-ئالىدىغان ئورۇن ۋە ۋاقىتنى خالىغانچە ئۆزگەرتىشكە بولمايدۇ. ئۆزگەرتىش زۆرۈر بولسا، باشقۇرۇش ھوقۇق چەكلىمىسى بويىچە، تەستىقلىتىپ ئاندىن ئىجرا قىلىش كېرەك. يۆتكەش پىلانىنى تەكشۈرۈشتە بىر تۇتاش ھالدا ئاشلىق يىلى (4 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن كېيىنكى يىلى 3 - ئاينىڭ 31 - كۈنىگىچە)نى قوللىنىش كېرەك، كىلىمات، يول، تىرانسپورت قاتارلىق ئامىللار سەۋەبىدىن پىلاندا بەلگىلەنگەن مەزگىل ئىچىدە ئورۇندالماي قالغىنى تەستىقلىتىش ئارقىلىق كېيىنكى پەسىلدە داۋاملىق ئىجرا قىلىنسا بولىدۇ، لېكىن يىلدىن ئۆتكۈزۈۋېتىشكە بولمايدۇ، شۇنىڭدەك يەنە پەسىل بويىچە ھېسابات سېلىشتۇرۇش، يىل ئاخىرىدا راسچوت قىلىشنى يولغا قويۇش كېرەك.

2. ياخشى ئاشلىق (ياغ)نى سىرتقا يۆتكەش

ياخشى ئاشلىق (ياغ)نى سىرتقا يۆتكەش يېڭى جۈگو قۇرۇلغاندىن كېيىن دۆلەت ئاشلىق تارماقلىرى ئاشلىق، ياغ يۆتكەش خىزمىتىدە ئىزچىل چىڭ تۇرۇپ كەلگەن پرىنسىپ بولۇپ، ئۇنىڭدا ئاشلىق يۆتكەپ بېرىدىغان جايلاردىن توشۇش كۆچى ئىسراپچىلىقى ۋە باشقا ئىقتىسادىي زىيانلارنىڭ كېلىپ چىقىشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن دۆلەت بەلگىلىگەن ئۆلچەمدىكى ئوتتۇرا دەرىجىدىن يۇقىرى سۈپەتلىك ئاشلىق، ياغ يۆتكەپ بېرىشنى تەلەپ قىلىش مەقسەت قىلىنغان. 40 نەچچە يىلدىن بۇيان، شىنجاڭنىڭ ئاشلىق، ياغ يۆتكەپ بېرىش ئىشىدا، ھەم ياخشى ئاشلىق (ياغ)نى سىرتقا يۆتكەش پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇلدى، ھەم ھەربىر مەزگىلدىكى

ئەملي ئەھۋالغا ئاساسەن، ئەملدە ئاقسۇغان تەدبىرلەر تۈزۈپ چىقىلىپ، ئەملي مەۋجۇت مەسىلىلەر ھەل قىلىنىدى.

1953 - يىل 12 - ئايدىن ئېتىبارەن، شىنجاڭ ئاشلىق مىنىستىرلىكىدىن تارقىتىلغان ئىچكى قىسىمدا يۆتكەشتە باھا قويۇش چارىسىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، سىرتقا ئاشلىق يۆتكەشتە ياخشى ئاشلىق ماڭدۇرۇشنى پرىنسىپ قىلدى، بۇزۇلغان، ئۆزگەرگەن، مىتە چوشكەن ئاشلىقنى يۇقىرىنىڭ تەستىقىنى ياكى تاپشۇرۇپ ئالغۇچى تەرەپنىڭ ماقۇللۇقىنى ئالماي تۇرۇپ ماڭدۇرمىدى. 1954 - يىل 11 - ئاينىڭ 23 - كۈنى، ئۆلكىلىك ئاشلىق نازارىتى ساۋەن ناھىيە شىخەنزە سېتىۋېلىش - سېتىش پونكىتىنىڭ ئۇرۇمچىگە بۇزۇلغان كۆممىقوناق ماڭدۇرغانلىق ئىشى توغرىسىدا پۈتۈن ئۆلكىگە ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، جايلاردىن بۇنىڭدىن ساۋاق ئېلىپ، بۇزۇلغان ئاشلىق ماڭدۇرۇشنى قاتتىق مەنئى قىلىشنى تەلەپ قىلدى. 1955 — 1956 - يىللىرى جايلار ياخشى ئاشلىقنى سىرتقا يۆتكەش پرىنسىپىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، يۆتكەپ بەرگەن ئاشلىقنىڭ سۈپىتى بىر قەدەر ياخشى بولغانلىقى ئۈچۈن، يۆتكەپ بەرگۈچى - يۆتكەپ ئالغۇچى ئىككى تەرەپ ئارىسىدىكى تالاش-تارتىش ئاز بولدى. 1957 - يىلى بەزى جايلارنىڭ يۆتكەپ بەرگەن ئاشلىقىدا بۇزۇلغان ۋە ئەخلىتى بىر قەدەر كۆپ ئاشلىقنىڭ بارلىقى مەلۇم بولدى. بەزى جايلار ئامبار تېگىدىكى ئاشلىقلارنى، دەسسەلگەن ئاشلىقلارنى ئارىلاشتۇرۇپ قويغان. بۇنىڭ ئۈچۈن، ئاشلىق نازارىتى جىددىي ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ تۆۋەندىكىلەرنى تەلەپ قىلدى: بەلگىلەنگەن ئۆلچەمگە ئۇيغۇن بولمىغان ئاشلىقلارنى، ئامبار تېگىدە قالغان ئاشلىقلارنى، دەسسەلگەن ئاشلىقلارنى سىرتقا يۆتكەپ بېرىشكە قەتئىي بولمايدۇ؛ ئەگەر ئالاھىدە ئەھۋال بولۇپ شۇ جاي ئاشۇ خىل ئاشلىقلارنى بىر تەرەپ قىلىشقا ھەقىقەتەن ئامال تاپالمىسا، يەنە كېلىپ ئۇنى يۆتكەپ چىقىش زۆرۈر بولسا، ماڭدۇرغان ۋاقتىدا مال ماڭدۇرۇش تەپسىلىي جەدۋىلىگە نەملەك، ئەخلەت مىقدارىنى ئېنىق ئەسكەرتىپ قويۇشى شەرت؛ يۆتكەپ ئالغۇچى تەرەپ تەكشۈرۈشنى كۈچەيتىپ، ۋاقتىدا رەتلەپ، ئىمكانقەدەر زىيانىنى ئازايتىشى لازىم؛ گۈرۈچ، قارا ئاشلىقنىڭ نەملىكى %16تىن، بۇغداينىڭ نەملىكى %14تىن، ئەخلىتى %3تىن ئېشىپ كەتسە، رەتلەش ھەققى ۋە خوراشنى ئاشلىق بەرگۈچى تەرەپ ئۈستىگە ئالىدۇ؛ سۈپىتى ئۆزگەرگەن ئاشلىق يەنى بۇزۇلغان دانلار %5تىن ئېشىپ كەتكەن ئاشلىق بۇزۇلغان ئاشلىق بويىچە بىر تەرەپ قىلىنىپ، باشقىدىن باھا قويۇلىدۇ. شۇ يىلى كۈزدە، شىمالىي شىنجاڭدىكى قىسمەن جايلاردا ئامبارلاشتۇرۇلغان كۆممىقوناقنىڭ نەملىكى بىر قەدەر يۇقىرى بولۇپ، يۆتكەپ بەرگۈچى - يۆتكەپ ئالغۇچى تەرەپلەر ئارىسىدا نەملەك مەسىلىسى توغرىسىدا دائىم تالاش - تارتىش يۈز بېرىپ تۇردى. بۇنىڭ ئۈچۈن، ئاشلىق نازارىتى 1958 - يىل 1 - ئايدىن 3 - ئايغىچە ئۇچ قېتىم ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، يۆتكەپ بەرگۈچى - يۆتكەپ ئالغۇچى جايلارنىڭ ئاشلىق نازارىتىنىڭ 1957 - يىلدىكى جىددىي ئۇقتۇرۇشىدا بەلگىلەنگەن ئۆلچەملەر ۋە باھا قويۇش چارىسىنى قاتتىق ئىجرا قىلىش لازىملىقىنى قەيت قىلدى.

1959 - يىلدىن 1962 - يىلغىچە ئاشلىق مەنبەسى ۋە ئۇنى توشۇش كۈچى قىس بولدى، تەمىنلەشنى كاپالەتلەندۈرۈش ئۈچۈن ئاشلىق بولسىلا يۆتكەلدى.

1963 - يىل 7 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى «ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق، ياغ يۆتكەشنى باشقۇرۇش قائىدىسى»نى ئېلان قىلىپ تۆۋەندىكىلەرنى بەلگىلىدى: سىرتقا ئاشلىق يۆتكەشتە ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق، ياغ پېرىيوم ئۆلچىمىنى قاتتىق ئىجرا قىلىش كېرەك. ماڭدۇرۇلىدىغان ئاشلىق، ياغنىڭ سۈپىتى ئوتتۇرا دەرىجىدىن تۆۋەن بولماسلىقى كېرەك، بۇزۇلغان، چىرىگەن ئاشلىق، ياغلارنى ماڭدۇرۇشقا بىرەك رۇخسەت قىلىنمايدۇ، مىتە چوشكەن ۋە ئۆلچەمسىز ئاشلىقنى رەتلەپ تازىلاپ ئۆلچەمگە توشقاندىن كېيىن ماڭدۇرۇش كېرەك. شۇ يىلى سانجى، تارباغاتاي، ئىلى قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلاردا كۆزگى بۇغداي مەھسۇلاتىنىڭ قارا بۇغداي تەركىبى يۇقىرى بولۇپ كەتتى، ئەگەر بەلگىلىمە بويىچە بولغاندا ئۇنى بېجىرىم بولمىغان دان قاتارىدا بىر تەرەپ قىلىشقا، بۇغداي بولسا دەرىجىسىنى چوشۇرۇپ باھاسىدىن تۆتۈپ قىلىشقا توغرا كېلەتتى، ئۇ ھالدا ئىشلەپچىقارغۇچىلار

زىيان تارتاتتى. شۇڭا ئاشلىق نازارىتى ۋاقتىنچە ئۆلچەمنى كەڭرەك قويۇپ بېرىشنى بەلگىلىدى، شۇنىڭ بىلەن بۇغداينىڭ قارا بۇغداي تەركىبى %20تىن ئېشىپ كەتمىسىلا باھاسى چۈشۈرۈلمىدى. 1963 - يىلىي كۆممىقوناقتىن مول ھوسۇل ئېلىندى، قىشتا ھۆل - يېغىن كۆپ بولغانلىقى ئۈچۈن، شىمالىي شىنجاڭدىكى ھەرقايسى جايلاردىن ئۇرۇمچى «1 - ئاۋغۇست» ئۈن زاۋۇتىغا يۆتكەپ كېلىنگەن بىر قانچە 10 مىليون كىلوگرام نەملىكى يۇقىرى ئاشلىق كېيىنكى يىلى 3 — 4 - ئايلاردا ئومۇميۈزلۈك قىزىپ كەتتى. شۇ يىلى 6 - ئايدا، ئاشلىق نازارىتى يۆتكەش يېغىنى چاقىرىپ «پىلانلىق توشۇشنى كۈچەيتىپ، ياخشى ئاشلىقنى سىرتقا يۆتكەش پرىنسىپىنى ئىزچىللاشتۇرۇش توغرىسىدا بېكىتمە» چىقىرىپ تۆۋەندىكىلەرنى بەلگىلىدى: ئاپتونوم رايونىنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى يۆتكەشتە باھاسىنى چۈشۈرۈش ۋە ئاشۇرۇش چارىسى يولغا قويۇلمىدۇ، يەنى يۆتكىلىدىغان ئاشلىقنىڭ سورتى، نەملىكى، ئەخلىتى ئاپتونوم رايون بەلگىلىگەن ئوخشاش سورتلۇق ئاشلىقنى يۆتكەشتىكى پېرىيوم ئۆلچىمىدىن %1 تۆۋەن بولسا باھاسى %1.2 ئاشۇرۇلمىدۇ، پېرىيوم ئۆلچىمىدىن %1 يۇقىرى بولسا باھاسى %1.2 چۈشۈرۈلمىدۇ، پېرىيوم ئۆلچىمىدىن تۆۋەنلىكى ياكى يۇقىرىلىقى %1كە يەتمىسە باھا چۈشۈرۈلمەيدۇ ۋە ئاشۇرۇلمايدۇ. يۆتكەپ بەرگۈچى تەرەپنىڭ چىرىگەن، مىتە چۈشكەن ئاشلىقنى بەرگەنلىكى سەۋەبىدىن چىقىم بولغان رەتلەش ھەققى ۋە شۇ مۇناسىۋەت بىلەن كۆپ چىقىم بولغان توشۇش ھەققى ھەم رەتلەش - خوراشلارنى بىرەك يۆتكەپ بەرگۈچى تەرەپ ئۈستىگە ئالمىدۇ ۋە ئۇ چىقىملار ئاشلىق پۇلىدىن تۆتۈۋېلىنمىدۇ.

1965 - يىل 1 - ئايدىن 4 - ئايغىچە غۇلجا، قورغاس، موڭغۇلكۈرە قاتارلىق ناھىيىلەردىن ئۇرۇمچى شەھىرىگە يۆتكەپ كېلىنگەن ۋە داخىيەن يۆتكەش پونكىتىدىكى ئاشلىقلار ئارىسىدا 1 مىليون كىلوگرامدىن ئارتۇق مىتە چۈشكەن، چىرىگەن ئاشلىق بارلىقى مەلۇم بولدى. شۇڭا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق نازارىتى «يۆتكەش جەريانىدا بايقالغان مىتە چۈشكەن ئاشلىقلارنى بىر تەرەپ قىلىش بەلگىلىمىسى ھەققىدە» ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، تۆۋەندىكىلەرنى بەلگىلىدى: (1) جايلار مىتە چۈشكەن ئاشلىقنى سىرتقا يۆتكىمەسلىك پرىنسىپىنى قاتتىق ئىزچىللاشتۇرۇشى كېرەك، ئامبارىدىكى ئاشلىق، ياغلىق دانلاردا مىتە بارلىقى سېزىلسە، ئۇنى تېز يوقىتىپ، مىتىسىز دەرىجىسىگە يەتكۈزگەندىن كېيىن يۆتكەش كېرەك. ئەگەر يۆتكەش ۋاقتى جەددىي بولۇپ، مىتىنى تازىلاش قىيىن بولسا، زىيانداش مىتىلەرنىڭ تۇرى، زىچلىقى قاتارلىقلارنى ئاشلىق نازارىتىگە مەلۇم قىلىپ ماقۇللۇقىنى ئالغاندىن كېيىن يۆتكىسە بولىدۇ. (2) تاپشۇرۇپ ئالغۇچى تەرەپ ئاشلىق، ياغلىق دانىنى تاپشۇرۇپ ئېلىپ پېرىيوم قىلىش ئارقىلىق مىتە بارلىقىنى بايقىسا، ئەسكەرلا بار بولۇشى ياكى يول ئۈستىدە قاچىلاش قورالىرى، توشۇش قوراللىرىدىن پۇقۇملىنىپ كۆپەيگەن بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، بىر كىلوگرام ئاشلىقتا 2 تال تىرىك مىتە ياكى كارانتىن ئوبيېكتىغا ياتقىدىغان مىتە بار بولسا، بۇ ئاشلىق مىتە چۈشكەن ئاشلىق دەپ قارىلىدۇ. (3) ئاشلىق تاپشۇرۇۋالغۇچى تەرەپ مىتە چۈشكەن ئاشلىق تاپشۇرۇۋالسا، مىتە چۈشكەن ئاشلىقنىڭ مىقدارى ۋە مىتىنىڭ زىچلىقىنى ۋاقتىدا تەكشۈرۈپ، ئۇنىڭدىن تەپسىلىي خاتىرە قالدۇرۇپ، ئەسلى مالنى ساقلاپ قويۇشى ھەمدە يۇك چۈشۈرۈۋېلىنغاندىن كېيىنكى 7 كۈن ئىچىدە ئاشلىق بەرگۈچى تەرەپكە ئادەم ئەۋەتىپ قايتا تەكشۈرۈش ھەققىدە تېلېگراممۇ ئارقىلىق ئۇقتۇرۇش قىلىش، ئاشلىق بەرگۈچى تەرەپ تېلېگراممىنى تاپشۇرۇپ ئالغاندىن كېيىن دەرھال جاۋاب تېلېگراممۇ قايتۇرۇشى، تېلېگراممىنى ئالغان كۈنىنىڭ ئەتىسىدىن باشلاپ 10 كۈن ئىچىدە قايتا تەكشۈرۈشكە ئادەم ئەۋەتىشى لازىم، ئەگەر مۇشۇ سۈرۈك ئىچىدە جاۋاب تېلېگراممۇ قايتۇرمىسا، قايتا تەكشۈرۈشكە ئادەممۇ ئەۋەتمىسە، باشقىچە پىكىر يوق، دەپ قارىلىپ، تاپشۇرۇۋالغان ۋاقتىتىكى ئەملىي ئەھۋال بويىچە بىر تەرەپ قىلىنىدۇ. (4) مىتە چۈشكەن ئاشلىق دەپ بېكىتىلسە، ئاشلىق بەرگۈچى تەرەپ ھەر 5000 كىلوگرام ئاشلىققا 8 يۈەندىن مۇقىم رەتلەش ھەققى بېرىدۇ.

1966 - يىلدىن 1976 - يىلغىچە شىنجاڭ ئاشلىق سىستېمىسى «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» نىڭ زەربىسىگە ئۇچرىدى، ئاشلىق يۆتكەش تۈزۈمى بۈزۇۋېتىلدى. كېيىنكى مەزگىللەردە يۆتكەشتىكى تەڭپۇڭلۇق ئاساسەن

ئىمپورت ئاشلىقنىڭ تاپىنىپ ساقلاپ قېلىنىدى، قانداق ئاشلىق يۆتكەپ بېرىلسە شۇ ئاشلىق ئىستېمال قىلىنىدى، سۈپەتكە بولغان تەلەپ يۇقىرى بولمىدى.

1978 - يىل 4 - ئايدا چاقىرىلغان ئاپتونوم رايون ئاشلىق يۆتكەش خىزمىتى يىغىنىدا تۆۋەندىكىلەر بەلگىلەندى: ئىستېمال قىممىتىنى يوقاتقان ئاشلىق، ياغ يۆتكەپ بېرىلسە، يۆتكەپ ئالغۇچى تەرەپ بارلىق مال پۇلىنى بېرىشنى رەت قىلىدۇ، توشۇش ھەققىنى يۆتكەپ بەرگۈچى تەرەپ ئۈزى چىقىرىدۇ. نەملىكى يۇقىرى ئاشلىق ئۈز جايىدا نەملىكى چوشۇرۇلگەندىن كېيىن سىرتقا يۆتكىلىدۇ، شارائىت چەكلىمىسى سەۋەبىدىن نەملىكىنى چوشۇرەلمىسە، ئاشلىقنىڭ نەملىكى ئۆلچەمدىن 1% يۇقىرى بولسا، ئاشلىق مىقدارىدىن 1% ئوتتۇپ قېلىنىدۇ ھەمدە 0.3% قۇرۇتۇش ھەققى ئېلىنىدۇ. بۇ بەلگىلىمە 1982 - يىلغىچە ئىجرا قىلىنىدى.

1983 - يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «ئاپتونوم رايونىمىز ئاشلىق، ياغ يۆتكەشنى باشقۇرۇش تەپسىلىي قائىدىسى»نى تارقىتىپ، يۆتكىلىدىغان ئاشلىق، ياغلىق دانىمىز نەملىكى، ئەخلىتى ھەم مىتە چوشكەن، چىرىگەن، كېسەل تەككەن ئاشلىق، ياغلىق دانلارنى بىر تەرەپ قىلىش توغرىسىدا سىستېمىلىق بەلگىلىمىلەرنى چىقاردى: (1) يۆتكەپ چىقىلىدىغان ئاشلىق، ياغلىق دانىمىز نەملىكى، ئەخلىتىگە قارىتا باھاسىنى ئاشۇرۇش، چوشۇرۇش چارىسى قوللىنىلىدۇ. ئۇنىڭ ئىچىدىكى كۆممىقوناقنىڭ نەملىكى دۆلەت ئۆلچىمىدىن 1% يۇقىرى بولسا، مىقدارىدىن 1% ئوتتۇپلىنغاندىن سىرت يەنە 1% قۇرۇتۇش ھەققى ئېلىنىدۇ؛ 1% تۆۋەن بولسا، 2% باھا قوشۇلىدۇ، لېكىن 14% تىن تۆۋەن قىممىتىڭ ھەر 1%ىگە يەتمەت 1%لا باھا قوشۇلىدۇ. نەملىكىنىڭ يۇقىرىلىقى ياكى تۆۋەنلىكى 1%كە يەتمىسە، ئەخلىتىنىڭ يۇقىرىلىقى ياكى تۆۋەنلىكى 0.5%كە يەتمىسە، باھا قوشۇلمايدۇ ۋە چوشۇرۇلمەيدۇ. (2) مىتە چوشكەن، چىرىگەن، كېسەل تەككەن ئاشلىق، ياغلىق دانلارنى ئىسلاپ رەتلىگەندىن كېيىن ئاندىن ماڭدۇرۇشقا بولىدۇ، ئەگەر شارائىتىنىڭ چەكلىمىسى بىلەن ھەققەتەن قىيىنچىلىق بولۇپ قېلىپ، يۆتكەپ ئالغۇچى تەرەپنىڭ ماقۇللۇقىنى ئېلىش ئارقىلىق ماڭدۇرىدىغان ئىشلار تۆۋەندىكى بەلگىلىمە بويىچە بېجىرىلىدۇ: 1) ماڭدۇرۇلغان ئاشلىق، ياغلىق داننىڭ بىر كىلوگرامىدا 1 - 2 تال تىرىك مىتە بولسا، ماڭدۇرغۇچى تەرەپ 5000 كىلوگرامغا 16 يۆەندىن رەتلەش ھەققى تاپشۇرىدۇ. 2) پالاپ بۇزۇلغان دانلار 5% ~ 15%كىچە بولغان چىرىگەن ئاشلىق ماڭدۇرۇلغان بولسا، 5% نىڭ ئۈستىدىكى قىسمى ئۈچۈن مىقدارىدىن تۆتۈپ قېلىنغاندىن سىرت، تۆتۈۋېلىنغان 1% مىقدارغا 2% رەتلەش ھەققى ئېلىنىدۇ (1% كە يەتمىسە، تۆتۈۋېلىنمايدۇ)؛ پالاپ بۇزۇلغان دانلار 15%تىن يۇقىرى كارانتىن ئوبيېكتىگە ياتىدىغان كېسەللىك ئاشلىق بولسا، بۇنداق ئاشلىقنى ماڭدۇرۇش قەتئىي مەنئى قىلىنىدۇ، ئەگەر ئۆتكەل چىڭ تۆتۈلمايي يۆتكەپ بېرىلگەن بولسا، يۆتكەپ ئالغۇچى تەرەپ مال پۇلىنى بەرمەيدۇ. (3) يۆتكەپ بېرىلگەن ياغ 2 - دەرىجىلىك ئۆلچەمدىن تۆۋەن بولماسلىقى شەرت، ئۇنداق بولمىسا، يۆتكەپ بەرگۈچى تەرەپ يۆتكەپ ئالغۇچى تەرەپكە 5000 كىلوگرام ئۈچۈن 500 يۈەن ھېسابىدا چەككىلەش ھەققى بېرىدۇ. بۇ بەلگىلىمىلەر يۆتكىلىدىغان ئاشلىقنىڭ سۈپىتىگە كاپالەتلىك قىلىشتا مۇھىم رول ئوينىدى.

1986 - يىلى دۆلەت شىنجاڭدىن 500 مىليون كىلوگرام بۇغداي يۆتكەشنى قارار قىلدى. ياخشى ئاشلىقنى سىرتقا يۆتكەشكە كاپالەتلىك قىلىپ، شىنجاڭ ئاشلىقنىڭ ئىناۋىتىنى ئۈستۈرۈش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى 8 - ئايدا مەخسۇس يىغىن چاقىرىپ ئاشلىق مەنبەسىنى ئەمەلىيلەشتۈردى، سىرتقا يۆتكىلىدىغان ئاشلىقنىڭ سۈپىتى ئۆتكىلىنى چىڭ ئېگىلەش تەدبىرلىرىنى مۇھاكىمە قىلدى. ئىلى، تارباغاتاي ۋىلايەتلىرىنىڭ ئاساسلىق ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان ناھىيىلىرى 1 - نومۇرلۇق كېسەل بۇغداي كارانتىن رايونى ئىدى. ئاشلىق يۆتكەش مەزگىلىدە، ئاشلىق تارماقلىرى دېھقانچىلىق كارانتىن تارماقلىرى بىلەن ماسلىشىپ 2 قېتىم پېرىيوم قىلىشنى ئىشقا ئاشۇردى، يەنى ئاشلىق ماڭدۇرۇلىدىغان جايدا بىر قېتىم پېرىيوم قىلىندى، ئۇنىڭ پونكىتىغا توشۇپ توپلاپ پويىزغا قاچىلاشتىن ئىلگىرى يەنە بىر قېتىم پېرىيوم قىلىندى. ئۇچاستىكا، دۆۋە بويىچە ساقلاپ باشقۇرۇپ، كېسەل تەككەن بۇغداينىڭ شىنجاڭدىن چىقىرىلىشى قاتتىق چەكلەندى. سورت دەرىجىسى جەھەتتە،

يۆتكەپ بېرىلمىغان بۇغداينىڭ ئوتتۇرا دەرىجىلىكتىن يۇقىرى بولۇشى تەلەپ قىلىنىپ، ئىمكانقەدەر ئاق بۇغداي كۆپرەك يۆتكەپ بېرىلدى. 1987 - يىل 8 - ئايدا ۋەزىپە ئورۇندالغاندىن كېيىنكى ستاتىستىكىغا ئاساسلانغاندا، يۆتكەپ بېرىلگەن بۇغداي ئىچىدە دەرىجىسى بويىچە ئايرىغاندا 1 -، 2 - دەرىجىلىك بۇغداي %80تىن كۆپ بولغان. سورتى بويىچە ئايرىغاندا، ئاق بۇغداي %70تىن يۇقىرى بولغان. 1987 - يىل 9 - ئايدىن 1989- يىل 2 - پەسلىگىچە يۆتكەپ بېرىلگەن 350 كىلوگرام بۇغدايمۇ يۇقىرىقى سەۋىيىگە يەتكۈزۈلگەن. شىنجاڭدىن يۆتكەپ چىقىلغان ئاشلىقنىڭ سۈپىتى ياخشى بولغاچقا، يۆتكەپ ئالغۇچى ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلارنىڭ ياخشى باھاسىغا ئېرىشكەن.

1990 - يىل 3 - ئايدا، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «ئاشلىق، ياغ يۆتكەش تەپسىلىي قائىدىسى» نى تارقىتىپ، ياخشى ئاشلىقنى سىرتقا يۆتكەش توغرىسىدا يەنمۇ ئىلگىرىلەپ بەلگىلىمىلەرنى چىقاردى؛ بۇ بەلگىلىمىلەر: مىتە چۈشكەن ئاشلىق (بىر كىلوگرام ئاشلىقتا 2 تالدىن ئارتۇق تېرىك مىتە بولسا، بىر كىلوگرام يېرىك ئاشلىقتا 100 تالدىن ئارتۇق، تەبىيار ئاشلىقتا 30 تالدىن ئارتۇق كانا بولسا)، نەملىكى يۇقىرى ئاشلىق، دەرىجىگە توشمايدىغان ئاشلىق، سۈپىتى ئۆزگەرگەن ئاشلىقنى يۆتكەپ بېرىشكە رۇخسەت قىلىنمايدۇ، ئەگەر نەملىكى يۇقىرى، ئاشلىق سۈپىتى ئۆزگەرگەن ئاشلىق يۆتكەپ بېرىلگەن بولسا، يۆتكەپ بەرگۈچى تەرەپ دۆلەت ۋە ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق، ياغ پېرىيوم ئۆلچىمىدە بەلگىلەنگەن باھادىن تۆتۈپ قېلىش ۋە ئۇنىڭدىن كېلىپ چىققان ھادىسە زىيانلىرىنى زىممىسىگە ئالغاندىن سىرت، بىر تونىا ئاشلىق، ياغلىق دانغا بىر يۈەندىن، ياغقا 5 يۈەندىن جەرىمانە قويۇلىدۇ. مىتە چۈشكەن ئاشلىق، ياغلىق دان يۆتكەپ بېرىلگەن بولسا، ھەر تونىسىغا 6 يۈەندىن ئىسلاش ھەققىنى زىممىسىگە ئالىدۇ، «تۆتتىن خالىي ئاشلىق ئامبىرى» ناھىيىسى مىتە چۈشكەن ئاشلىق يۆتكەپ بەرسە، يۇقىرىقى چىقىملاردىن باشقا ھەر تونىسىغا 4 يۈەندىن جەرىمانە تۆلەيدۇ. يۆتكەپ بېرىلگەن ياغ دۆلەتنىڭ 2 - دەرىجىلىك ياغ ئۆلچىمى ۋە يېمەكلىكلەر تازلىقى ئۆلچىمىدىن تۆۋەن بولماسلىقى شەرت، ئۇنداق قىلمىسا، ھەر تونىسىغا 250 يۈەندىن چەككىلەش ھەققىنى ۋە چەككىلەشتە خورىغان قىسمىنى زىممىسىگە ئالىدۇ.

2 §. ئاشلىق، ياغ ئىمپورت، ئېكسپورتى

1. ئاشلىق

جەنۇبىي سۇلالىسىنىڭ گۈاڭشۇ 1 - يىلى (1875 - يىلى) شىنجاڭنىڭ ھەربىي ئىشلىرىنى باشقۇرىدىغان زو زۇڭتاڭ شىنجاڭدىن ھەربىيلەرگە ئاشلىق ھەل قىلىش ئۈچۈن روسىيىنىڭ زەيسان دېگەن يېرىدىن 5 مىليون جىڭ ئاشلىق ئىمپورت قىلدى. گۈاڭشۇ 32 - يىلى (1877 - يىلى) ئىلى جاڭجۈنى (مۇزەققەت) جىن شۇن روسىيىدىن 10 مىليون جىڭ ئاشلىق ئىمپورت قىلدى. گۈاڭشۇ 21 - يىلى (1865 - يىلى) شىنجاڭدىن روسىيىگە 32 مىڭ 200 پۇت (بىر پۇت 16.38 كىلوگرامغا باراۋەر) ئاشلىق ئېكسپورت قىلدى. گۈاڭشۇ 30 - يىلى (1904 - يىلى) ئىلىغا روسىيىدىن 560 رۇبلىلىق ئۇن ئىمپورت قىلىندى؛ ئىلىدىن روسىيىگە 30 مىڭ پۇت سۈلۇ ۋە بېدە ئېكسپورت قىلىندى. ئۇنىڭ قىممىتى 15 مىڭ رۇبلىغا باراۋەر ئىدى.

مىنگونىڭ 3 - يىلى (1914 - يىلى) شىنجاڭ روسىيىگە 62 مىڭ پۇت ئاشلىق ئېكسپورت قىلدى.

مىنگونىڭ 12 - يىلىدىن 17 - يىلىغىچە (1923 — 1928 - يىللار) شىنجاڭ سوۋېت ئىتتىپاقىغا 874 تونىا ئاشلىق ئېكسپورت قىلدى. مىنگونىڭ 18 - يىلىدىن 21 - يىلىغىچە (1929 — 1932 - يىللار) شىنجاڭ سوۋېت ئىتتىپاقىغا 59 تونىا گۈرۈچ ئېكسپورت قىلدى. مىنگونىڭ 35 - يىلىدىن 38 - يىلىغىچە (1946 — 1949 - يىللار) شىنجاڭ سوۋېت ئىتتىپاقىغا 56 مىڭ 600 تونىا بۇغداي ئېكسپورت قىلدى، سوۋېت

ئىتتىپاقىدىن 1840 تونىنا بۇغداي ئىمپورت قىلدى.

1950 - يىلى ئۆلكىلىك سودا نازارىتى سودا شىركىتى، شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئارقا سەپ بۆلۈم ئىشلەپچىقىرىش - ھەمكارلىق باش كوپىراتىپى سوۋېت ئىتتىپاقىغا بۇغداي ئېكسپورت قىلىش سودىسىنى باشلىدى، ئاشلىق مەنبەسىنى ئاساسەن ئىلى، تارباغاتاي، قەشقەر ۋىلايەتلىرى تەمىنلىدى. 1952 - يىلغىچە جەمئىي 68 مىليون 320 مىڭ كىلوگرام بۇغداي ئېكسپورت قىلىندى، بۇنىڭ ئىچىدە ئۆلكىلىك سودا نازارىتى سودا شىركىتىنىڭ ئېكسپورت قىلغىنى %3.56، شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئارقا سەپ بۆلۈم ئىشلەپچىقىرىش-ھەمكارلىق باش كوپىراتىپىنىڭ ئېكسپورت قىلغىنى %7.43. 1953 - يىلدىن ئېتىبارەن ئاشلىق مەنبەسىنى ئۆلكىلىك ئاشلىق نازارىتى تەشكىللىدى، ئېكسپورتنى ئۆلكىلىك ئېكسپورت شىركىتى بېجىردى، 1957 - يىلغىچە جەمئىي 84 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام بۇغداي ئېكسپورت قىلىندى. ئېكسپورت ئۈسۈلى مالغا مال تېگىشىش شەكلىدە بولۇپ، بۇغدايغا شىنجاڭغا جەددىي كېرەكلىك ماشىنا - ئۈسكۈنىلەر، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى ۋە قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرى تېگىشىۋېلىندى.

1964 - يىل 10 - ئايدا ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، شىنجاڭدىن ئەرەب بىرلەشمە جۇمھۇرىيىتى (ھازىرقى مىسىر) گە 16 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام كۆمىسقوناق ئېكسپورت قىلىندى. بۇنىڭ مەنبەسىنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق نازارىتى ئاساسەن ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈمنى يېزا ئىگىلىك 8 - دۆنزىسىيىدىن تەشكىللەپ، ئۇرۇمچى ئاشلىق ئىسكىلاتىدىن ماڭدۇردى.

1965 - يىلغىچە 20 مىليون 20 مىڭ كىلوگرام ئورۇندىلىپ، پىلاندىن %21.3 ئاشۇرۇۋېتىلدى (جەدۋەل: 3 — 26 گە قارالسۇن).

20 - ئەسىرنىڭ 70 - يىللىرى شىنجاڭغا ئاپتونوم رايون سىرتىدىن يۆتكەپ كېلىنگەن ئاشلىقنىڭ ئىمپورت ئاشلىقى مەملىكەت بويىچە بىر تۇتاش ئىمپورت قىلىنغاچقا، بۇ يەردە بېرىلمەي ئۆلكىلەر ئارا يۆتكەش پاراگرافىدا بايان قىلىندى.

2. باغ (ياغلىق دان)

مىنگونىڭ 26 - يىلىدىن 30 - يىلغىچە (1937 — 1941 - يىللار) شىنجاڭ سوۋېت ئىتتىپاقىغا 2636 تونىنا ياغلىق دان ئېكسپورت قىلدى. مىنگونىڭ 35 - يىلىدىن 38 - يىلغىچە (1946 — 1949 - يىللار) شىنجاڭ سوۋېت ئىتتىپاقىغا 1143 تونىنا ئۆسۈملۈك ياغ ئېكسپورت قىلدى.

1950 — 1953 - يىللىرى ئۆلكىلىك سودا نازارىتى سودا شىركىتىنىڭ تەشكىللىشى بىلەن 1 مىليون 960 مىڭ كىلوگرام ياغ چىققىدەك قىچا ئېكسپورت قىلىندى.

1955 - يىلىدىن 1960 - يىلغىچە، ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ ئۆلكىلىك ياغ شىركىتى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق نازارىتىنىڭ تەشكىللىشى بىلەن زىغىر، قىچا قاتارلىق ياغلىق دانلار ئېكسپورت قىلىندى، ئۇنى ياغقا سۇندۇرغاندا 13 مىليون 540 مىڭ كىلوگرام بولىدۇ، بۇنىڭ ئىچىدە 1956 - يىلى ئەڭ كۆپ ئېكسپورت قىلىنىپ، 4 مىليون 890 مىڭ كىلوگرامغا يەتتى.

1965 - يىلىدىن ئېتىبارەن شىنجاڭ زاراڭزا ئېكسپورتىنى تەشكىللەشكە باشلىدى، 1985 - يىلغىچە يىلىغا 2 — 3 مىليون كىلوگرامدىن توختىماي ئېكسپورت قىلىنىپ تۇردى. كېيىن ئۇششاق سورتلۇق ياغلىق دانلارنىڭ تىجارەت قىلىنىشى ۋە باھاسىنىڭ قويۇۋېتىلىشى بىلەن، زاراڭزا ئېكسپورتىنى تاشقى سودا تارماقلىرى باشقۇرىدىغان بولدى. زاراڭزا شىنجاڭنىڭ يېمەكلىك ياغلىق دان ئېكسپورتى ئەڭ ئۈزۈن ۋاقىت داۋاملاشقان سورت بولۇپ قالدى.

1971 - يىل 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى ئىشلەپچىقىرىش قوماندانلىق گۇرۇپپىسىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈمنى ئالبانىيىگە 700 مىڭ كىلوگرام چىگىت

ئېكسپورت قىلدى.

1980 - يىلدىن كېيىن شىنجاڭنىڭ ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىياتى ناھايىتى تېز بولدى. 1984-يىلى 10 مىليون 920 مىڭ كىلوگرام ياغ ئېكسپورت قىلىنىپ، يىللىق ياغ ئېكسپورت تارىخىدا ئەڭ يۇقىرى رېكورت يارىتىلدى. 1985 - يىلى 5 مىليون 210 مىڭ كىلوگرام ياغ ئېكسپورت قىلىندى.

1950 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە بولغان 41 يىلدا ياغ ۋە ياغلىق دان بولۇپ ياغقا سۈندۈرغاندا 54 مىليون 50 مىڭ كىلوگرام ئېكسپورت قىلىندى (جەدۋەل: 3 — 26گە قارالسۇن)

1950 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ تەكسە باھادا ئاشلىق، ياغ ئېكسپورت قىلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 3 — 26　　بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

ئاشلىق يىلى	ئاشلىق	ياغ	ئاشلىق يىلى	ئاشلىق	ياغ
1950	604	48	1971		27
1951	3730	16	1972		21
1952	2498	48	1973		34
1953	214	84	1974		26
1954	2567		1975		41
1955	3607	192	1976		30
1956	2062	489	1977		38
1957		172	1978		36
1958		169	1979		51
1959		277	1980		125
1960		55	1981		155
1961			1982		5
1962			1983		870
1963			1984		1092
1964			1985		521
1965	2002	12	1986		517
1966		32	1987	13	3
1967		90	1988		1
1968		86	1989		
1969		14	1990		
1970		28	جەمئىي	17297	5405

3 § . ئۆلكە (ئاپتونوم رايون، شەھەر) لەر ئارا يۆتكەش

1. تەكسە باھادا يۆتكەش

1) ئاشلىق

(1) يۆتكەپ كىرىش چىڭ سۇلالىسىنىڭ چېنلۇڭ 22 - يىلى (1757 - يىلى) شىنجاڭدىكى قوشۇنلارنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ئۈچۈن، گەنسۇ ئۆلكىسىنىڭ ۋۇۋېي ۋىلايىتىدىن قۇمۇلغا 100 مىڭ داداڭ

بۇغداي يۆتكەلدى. چېيىنلۇق 23 - يىلى (1758 - يىلى) چىلك مۇلالىسى ھۆكۈمىتى گەنسۇ ئۆلكىسىدىن بارکۆلگە 100 مىلك داۋەن ھەربىي ئاشلىق يۆتكىدى. گۈاڭشۇ 1 - يىلى (1875 - يىلى) 3 - ئايدىن 2 - يىلى (1876 - يىلى) 4 - ئايغىچە شىنجاڭنىلك ھەربىي ئىشلىرىنى باشقۇرغۇچى، خان مۇپەتتىشى، شەنشى- گەنسۇنىلك باش ۋالىيسى زو زۇڭتا گەنسۇ، نىڭشيا، گۇيسۇي (ھازىرقى ئىچكى موڭغۇلنىلك كۆكخوت ئەترايى) دىن شىنجاڭغا 32 مىليون جىڭدىن ئارتۇق ئاشلىق يۆتكەشنى ئورۇنلاشتۇردى. مىنگونىلك 36 - يىلى (1947- يىلى) شىنجاڭدا ئاشلىق تەمىناتى قىس بولدى، گومىندالك ھەربىي كومىتېتى باشلىقى غەربىي شىمال شتابىنىلك مۇدىرى، قوشۇمچە شىنجالك ئۆلكىسىنىلك رەئىسى جالك جىجۇلك مىللىي ھۆكۈمەتكە تەستىقلىتىش ئارقىلىق گەنسۇدىن شىنجاڭغا 50 مىلك تاغار ھەربىي ئاشلىق يۆتكىمەكچى بولدى، ئەمەلىيەتتە 36 مىلك 175 تاغار (7 مىليون 235 مىلك جىلك) يۆتكەپ كېلىندى.

1951 - يىلى ھەربىي ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىش ۋە ئاشلىق باھاسىنىلك بىراقلا ئۆرلەپ كېتىشىنى توسۇش ئۈچۈن ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى گەنسۇ ئۆلكىسىنىلك جيۇچۈەن ژىلايىتىدىن قۇمۇلغا 2 مىليون 250 مىلك كىلوگرام بۇغداي يۆتكىدى. ئۆلكىلىك سودا نازارىتى سودا شىركىتى گەنسۇ دۆڭخۇاڭدىن 900 مىلك كىلوگرام بۇغداي يۆتكىدى. 1952 — 1953 - يىللىرى گەنسۇ دۇنخۇاڭدىن ئارالدىكى قىسىمغا 1 مىليون 210 مىلك كىلوگرام ئاشلىق يۆتكەپ كېلىندى، ئۇنىلك يېرىمى بۇغداي، يېرىمى قارا ئاشلىق ئىدى.

شىنجاڭدا ئەزەلدىن گۈرۈچ مەھسۇلاتى ئاز بولۇپ، كىرىم چىقىمنى قاپلىيالماي كەلگەنىدى. ئارمىيىنىلك ئېھتىياجىنى كاپالەتلەندۈرۈش ئۈچۈن، ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىلك ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، 1963 - يىلدىن باشلاپ سىچۈەن، خۇنەن، جيانگسۇ، جيانگشى قاتارلىق ئۆلكىلەردىن گۈرۈچ يۆتكەپ كېلىندى، دەسلەپتە يىلىغا 5 مىليون كىلوگرام ئەتراپىدا يۆتكەلگەن ئىدى، كېيىن 10 مىليون كىلوگرامغا كۆپەيدى، 1983 - يىلى ئەڭ كۆپ يۆتكىلىپ، 46 مىليون 860 مىلك كىلوگرامغا يەتتى. 1990 - يىلغىچە جەمئىي 502 مىليون كىلوگرام گۈرۈچ يۆتكەلدى.

1968 -، 1969 - يىللىرى شىنجاڭنىلك ئاشلىق مەھسۇلاتى ئېغىر دەرىجىدە كېمەيسەپ، سېتىۋېلىش بىلەن سېتىشتا ئۇدا بىر قانچە يىل پاسسىپ بالانس كۆرۈلدى. 1969 - يىل 6 - ئاينىلك ئاخىرىدا ئاشلىق سالدۇسى 1956 - يىلدىن بۇيانقى ئەڭ تۆۋەن نۇقتىغا چۈشۈپ قېلىپ، ئاشلىق ئورۇنلاشتۇرۇش ئىنتايىن قىيىنلىشىپ كەتتى. 1969 - يىل 12 - ئايدا، ئاپتونوم رايون جىددىي ئاشلىق يىغىنى چاقىرىپ، ئاشلىق يۆتكەشنى ئورۇنلاشتۇردى. ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتىنىلك رەھبىرى لولك شۇجىن يىغىنغا كېلىپ سۆز قىلدى. شۇ يىلى گوۋۈيۈەنگە تەستىقلىتىش ئارقىلىق شاڭخەيدىن 125 مىليون كىلوگرام ئىمپورت قىلىنغان بۇغداي، گۈاڭجۇدىن ئەسلىدە ئېكسپورت قىلىنماقچى بولغان 25 مىليون كىلوگرام گۈرۈچ يۆتكەپ كېلىش پىلانلاندى. 1971 - يىل 3 - ئاينىلك ئاخىرىغىچە ئەمەلىي يۆتكەپ كېلىنگەن بۇغداي 88 مىليون 380 مىلك كىلوگرام، گۈرۈچ 8 مىليون 630 مىلك كىلوگرام بولدى.

1973 - يىلدىن 1978 - يىلغىچە شىنجاڭنىلك ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشىدا ئىلگىرىلەش بولمىدى، ئاشلىق سېتىشنى قىسىپ چىقىم قىلغان ئەھۋالدىمۇ تەڭپۇڭلاشتۇرۇش مۇمكىنچىلىكى بولماي، ئونتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا ئاپتونوم رايون سىرتىدىن 175 مىليون كىلوگرام ئاشلىق يۆتكەپ تۇرۇلدى. 1979 - يىلى ھەربىي تەييارلىقنى كۈچەيتىش، شىنجاڭنىلك مۇستەقىل جەڭ قىلىش ئىقتىدارىنى كۈچەيتىش، ئاشلىق زاپىسىنى كۆپەيتىش ئۈچۈن، ئاشلىق مىنىستىرلىكى خېنەن، شەنشى ئۆلكىلىرىدىكى زاپاس بۇغدايدىن 75 مىليون كىلوگرام يۆتكەشنى، بۇنىلك ھەممىسىنى تۇرپان، بالغۇنتاي، كورلا قاتارلىق جايلارغا قويۇشنى قارار قىلدى. بۇنىلك سىرتىدا ھېيجىڭدىن 15 مىليون كىلوگرام ئۇن يۆتكەپ كېلىنىپ، شىمالدا شىخۇ ناھىيىلىك ئالغا فېرمىسىدىن تارتىپ جەنۇبتا بالغۇنتاي ئەتراپىدىكى تاغلىق رايون ئامبارلىرىغا قويۇپ ساقلاندى.

1979 - يىلدىن 1983 - يىلغىچە، ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىنىڭ روھى ئىزچىللاشتۇرۇلۇپ، دېھقانلارغا ئۆزىنى ئوڭشۇۋېلىش پۈرسىتى بېرىلدى، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق چىقىمى كۆپەيدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇرۇش تەييارلىقى ئېھتىياجى بىلەن يىلىغا 160 مىليون كىلوگرام ئاشلىق يۆتكەپ كېلىنىدى.

1984 - يىلدىن باشلاپ يۆتكەپ كېلىشتە سۈپىتى ۋە تۇرى بويىچە تەڭشەش ئاساس قىلىنىدى، كۆپ قىسمى گۈرۈچ ۋە دادۇردىن ئىبارەت بولدى.

1951 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ تەكسە باھالىق ئاشلىقنى ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلار ئارا تۇرى بويىچە يۆتكەپ كىرىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 3 — 27　　بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

ئاشلىق يىلى	جەمئىي	بۇغداي	گۈرۈچ	دادۇر	قارا ئاشلىق	ئاشلىق يىلى	جەمئىي	بۇغداي	گۈرۈچ	دادۇر	قارا ئاشلىق
1951	315	315				1975	28215	12586	2647	306	12675
1952	21	11				1976	15585	7678	1847	84	5975
1953	100	50				1977	14942	8988	2054	141	3759
1962	1	1				1978	14734	11569	1972	668	525
1963	60		60			1979	19321	14646	2871	421	1383
1964	460		460			1980	18773	13702	2966	520	1585
1965	626		610		16	1981	10732	7126	2788	788	40
1966	1058		1045		13	1982	15941	12270	2618	825	228
1967	259		220		39	1983	15347	10539	4686	70	52
1968	1630		1443	104	113	1984	3679	1764	1259	516	140
1969	3557	2243	1069	169	76	1985	1356	10	1226	85	35
1970	10240	8838	863	280	259	1986	4307	1	3855	451	
1971	2448		881	206	1361	1987	2785		2444	341	
1972	3368	1751	911	136	570	1988	1808		1394	414	
1973	4971	3318	1534	85	34	1989	3717		3310	407	
1974	26791	12468	2149	285	11889	1990	1503		1056	437	10

ئىزاھ: 1954 - يىلدىن 1961 - يىلغىچە ئاشلىق يۆتكەپ كىرىش كەسپى بېجىرىلمىدى.

(2) يۆتكەپ چىقىش

چېيىنلۇق 36 - يىلى (1771 - يىلى) 6 - ئايدا، گەنسۇ ئۆلكىسىدىكى ئاپەتكە ئۇچرىغان خەلقنى قۇتقۇزۇش ئۈچۈن ئۇرۇمچىدىن گەنسۇغا بىر قانچە 100 مىڭ داەن ئاشلىق يۆتكەلدى.

1950 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ ئالى ۋىلايىتىدە تۇرۇشلۇق ئارمىيە شىنجاڭدىكى جەنۇبىي شىنجاڭ ھەربىي رايونىغا قاراشلىق بولدى، ئۇ يەردىكى ھەربىيلەرنى تەمىنلەيدىغان ئاشلىق شىنجاڭ مالىيىسىدىن تەمىنلەشكە كىرگۈزۈلدى. لېكىن ئالىدىكى ئاھالىلەرنى تەمىنلەشكە يۆتكەيدىغان ئاشلىق ئۆلكە (ئاپتونوم رايون) ئارا يۆتكەشكە ھېسابلىنىپ، خوتەن، قەشقەر، ئاقسۇ ۋىلايەتلىرىدىن يۆتكەپ بېرىلدى. 60 - يىللاردىن ئىلگىرى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 1 مىليون كىلوگرام يۆتكەلدى، ئۇنىڭ بېرىمى گۈرۈچ، ئۇن، كۆممىقوناق، بېرىمى ئارپا ئىدى. كېيىن ئۇ يەر ئارپا بىلەن ئۆزىنى تەمىنلىيەلەيدىغان بولغانلىقى ئۈچۈن، بۇغداي ۋە گۈرۈچ يۆتكەشكە ئۆزگەرتىلدى. 70 - يىللارنىڭ بېشىدا، ئالى ۋىلايىتىنى شىنجاڭ ۋاكالىتەن

باشقۇرغانلىقى ئۇچۇن، ئۇ يەرگە ئاشلىق يۆتكەشكە ئاپتونوم رايون ئىچىدە يۆتكەش قاتاردا مۇئامىلە قىلىندى. 1977 - يىلدىن ئېتىبارەن ئالى ۋىلايىتىگە ئاشلىق يۆتكەپ بېرىش يەنە ئۇلكە، ئاپتونوم رايونلار ئارا يۆتكەشكە ئۆزگەرتىلدى. 1990 - يىلغىچە جەمئىي 45 مىليون 110 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق يۆتكەلدى، ئۇنىڭ ئىچىدە بۇغداي (ئۇن) 31 مىليون 440 مىڭ كىلوگرام، گۈرۈچ 13 مىليون 10 مىڭ كىلوگرام.

1955 - يىلى سانجى خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستىدىن چىڭخەي ئۇلكىسىگە 200 مىڭ كىلوگرام گۈرۈچ يۆتكەپ بېرىلدى.

1960 - يىلى قىشتا، ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى غەربىي شىمال بيۈروسىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، شىنجاڭنىڭ خوتەن، قەشقەر ۋىلايەتلىرىدىن گەنسۇ ئۇلكىسىگە 50 مىليون كىلوگرام ئاشلىق يۆتكەپ بېرىلمەكچى بولغانىدى. بۇنى گەنسۇ ئۇلكىسى ئاپتوموبىل ئەۋەتىپ ئۆزلىرى توشۇپ كەتتى، بۇنىڭدىن 1962-يىلىنىڭ ئالدىنقى يېرىمغىچە ئەمەلىي توشۇلغىنى 21 مىليون 330 مىڭ كىلوگرام بولدى. 1963 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىقتىن مول ھوسۇل ئېلىندى، يېزا ئىگىلىك 8 - شىسىنىڭ موسوۋەن دېگەن يېرىدىن گەنسۇ ئۇلكىسىگە يەنە 15 مىليون كىلوگرام بۇغداي يۆتكەپ بېرىلدى.

1963 - يىلدىن 1967 - يىلغىچە، ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ، ئىلى، تارباغاتاي، سانجى قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلاردىن شەنشى، خېنەن، خېبېي، گەنسۇ، ئىچكىيا، تيەنجىن، سەنشى، شىزاڭ قاتارلىق 11 ئۇلكە، ئاپتونوم رايون، شەھەرگە 562 مىليون كىلوگرام ئاشلىق يۆتكەپ بېرىلدى، ئۇنىڭ ئىچىدە كۆممىقوناق 403 مىليون كىلوگرام.

1971 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە سېتىۋېلىنغان ۋە كۆممىقوناق سالدۇسى بىر قەدەر كۆپ بولۇپ، ساقلاش بېسىمى زورىيىپ كەتكەنىدى. سودا مىنىستىرلىكىگە تەستىقلىتىش ئارقىلىق 49 مىليون 210 مىڭ كىلوگرام كۆممىقوناق يۆتكەپ چىقىلدى. 1982 - يىلى مەملىكەت بويىچە كۆممىقوناق قىس بولۇپ كەتكەنىدى، سودا مىنىستىرلىكىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، فۇكاڭ ناھىيىسىدىن گەنسۇ ئۇلكىسىگە 4 مىليون 600 مىڭ كىلوگرام كۆممىقوناق يۆتكەپ بېرىلدى.

1985 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە سېتىۋېلىنغان ۋە ئامباردىكى ئاشلىق زور ھەجىمدە كۆپەيىپ، ئامبارلار دەرىجىدىن تاشقىرى تويۇنۇش ھالىتىگە كەلدى، ئىلى، تارباغاتاي، ئالتاي، بورتالا، سانجى قاتارلىق ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان ۋىلايەت، ئوبلاستلاردا دېھقانلارنىڭ «ئاشلىق سېتىشى قىيىن»، دۆلەتنىڭ «ئاشلىق ساقلىشى قىيىن»، «تەكسە باھالىق ئاشلىقنى يۆتكەپ چىقىش قىيىن» بولۇش مەسىلىسى كۆرۈلدى. كۆپ قېتىم ئىلتىماس قىلىش ئارقىلىق سودا مىنىستىرلىكى شۇ يىلى 4 - پەسىلدىن كېيىنكى يىلى 1 - پەسىلگىچە چىڭخەي قاتارلىق ئۇلكىلەرگە 45 مىليون كىلوگرام بۇغداي يۆتكەشنى ئورۇنلاشتۇرغانىدى، ئەمەلىيەتتە 53 مىليون 260 مىڭ كىلوگرام يۆتكەپ بېرىلدى.

1986 - يىلى مەملىكەت بويىچە ئاشلىق مەنبەسى جىددىي بولدى. شىنجاڭدا ئاشلىقتىن ئۈدا بىر قانچە يىل مول ھوسۇل ئېلىنغانلىقتىن، دۆلەت ئاشلىق سالدۇسىنىڭ ئېشىشى زىيادە تېز بولۇپ، ئامبارلار يېتىشمەي، جىددىي تۈردە سىرتقا يۆتكەشكە توغرا كەلدى. 7 - ئاينىڭ 1 - كۈنى، گوۋۇيۈەن زۇڭلىسى جاۋ زىياڭ چەت ئەلگە زىيارەتكە مېڭىپ ئۈرۈمچىدىن ئۆتكەندە شىنجاڭنىڭ 500 مىليون كىلوگرام بۇغداي يۆتكەپ چىقىش تەلىپىگە ماقۇل بولدى. 7 - ئاينىڭ 5 - كۈنى، مۇئاۋىن زۇڭلى تيەن جيىۋن: «سودا مىنىستىرلىكى، مالىيە مىنىستىرلىكى تەشكىللەپ، ئەمەلىيلەشتۈرسۇن» دەپ يولىيورۇق بەردى. ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى رەھبىرىنىڭ يولىيورۇقىغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى سۇي ژېنشۇ بېيجىڭغا سودا مىنىستىرلىكى، دۆلەت ئىقتىساد كومىتېتى، تۆمۈريول مىنىستىرلىكىگە دوكلات قىلغىلى باردى. 11 - كۈنى، سودا مىنىستىرلىكىنىڭ مۇئاۋىن مىنىستىرى جى مىڭ قاتارلىقلار سۇي ژېنشۇنىڭ دوكلاتىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، شىنجاڭدىن يۆتكەش خىراجىتى يۇقىرى بولۇش مەسىلىسىنى ھەل قىلىش

توغرىسىدا مالىيە مىنىستىرلىكى بىلەن كېڭىشىپ، 7 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن ئېتىبارەن شىنجاڭدىن يۆنكەپ چىقىلىدىغان ئاشلىقنىڭ يۆنكەش ھەققىنى يۆنكەپ ئالىدىغان ئۇلكىلەر بىلەن راسچوتلاشقاندا ھەر 50 كىلوگرامغا بېكىتىلگەن 5.70 يۈەننى 3.70 يۈەنگە چۈشۈرۈشنى، 2 يۈەن پەرقنى مەركەز مالىيىسىدىن بىۋاسىتە شىنجاڭغا تولۇقلاپ بېرىشنى قارار قىلدى. دۆلەت ئىقتىساد كومىتېتى، تۆمۈرىول مىنىستىرلىكى، سودا مىنىستىرلىكى، مالىيە مىنىستىرلىكى ۋە ش ئۇ ئا ر پارتكوم، خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ ئەھمىيەت بېرىشى ۋە قوللىشى تارقىسىدا سىرتقا ئاشلىق يۆنكەش ۋەزىپىسى ئاپتونوم رايون بويىچە ناھايىتى ياخشى ئورۇندالدى. 1987 - يىل 8 - ئاينىڭ 13 - كۈنىگىچە، جەمئىي 502 مىليون كىلوگرام ئاشلىق يۆنكەپ چىقىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە گەنسۇغا يۆنكەلگىنى 60.3%نى، چېڭخەيگە يۆنكەلگىنى 34.6%نى، شەنشىگە يۆنكەلگىنى 5.1%نى ئىگىلەيدۇ. بۇ شىنجاڭنىڭ بىر يىل ۋاقىت ئىچىدە يۆنكەپ بەرگەن ئاشلىق مىقدارى ئەڭ كۆپ، ۋەزىپە ئەڭ ئېغىر، خىزمەتنىڭ قىيىنلىقى ئەڭ زور بولغان بىر قېتىملىق يۆنكىشى ھېسابلىنىدۇ.

1988 - يىل 10 - ئايدا، گوۋۇيۈەن ۋە سودا مىنىستىرلىكىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن شىنجاڭدىن چېڭخەي، گەنسۇ قاتارلىق ئۇلكىلەرگە 300 مىليون كىلوگرام ئاشلىق يۆنكەپ بېرىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە بۇغداي 200 مىليون كىلوگرام، كۆممىقوناق 100 مىليون كىلوگرام. بۇنىڭدىن 1989 - يىل 8 - ئاينىڭ ئاخىرىغىچە ئەمەلىي ئورۇندالغىنى 210 مىليون كىلوگرام. 9 - ئايدا، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ سودا مىنىستىرلىكىگە «ئاشلىق يۆنكەپ چىقىرىش ۋەزىپىسىنى ئازايتىش توغرىسىدا ئىلتىماس» ئەۋەتىشى بىلەن 90 مىليون كىلوگرام ئاشلىق كەم يۆنكەلدى. 1990 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە يازلىق ئاشلىقتىن مول ھوسۇل ئېلىندى، شۇنىڭ بىلەن چېڭخەي ئۇلكىسىگە يەنە 33 مىليون 200 مىڭ كىلوگرام بۇغداي تولۇقلاپ يۆنكەپ بېرىلدى (جەدۋەل: 3 — 28گە قارالسۇن).

1955 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ تەكسە باھالىق ئاشلىقنى ئۇلكە، ئاپتونوم رايونلار ئارا تۇرى بويىچە يۆنكەپ بېرىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 3 — 28　　بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

ئاشلىق يىلى	جەمئىي	بۇغداي	گۈرۈچ	دادۇر	قارا ئاشلىق	ئاشلىق يىلى	جەمئىي	بۇغداي	گۈرۈچ	دادۇر	قارا ئاشلىق
1955	20		20			1975	410	218	26	11	155
1956	3				3	1976	668	605	35	11	17
1960	1489	1230	2		257	1977	642	584	47		11
1961	1141	912			229	1978	135	71	60		4
1962	53	8	14		31	1979	7107	6581	382	73	71
1963	2055	63	3		1989	1980	1526	1383	45	96	2
1964	13014	77	25	3	12909	1981	986	884	52		50
1965	13174	643	6		12525	1982	2837	1629	91	575	542
1966	16388	4339	39	2	12008	1983	588	349	234	2	3
1967	11575	1361	41	66	10107	1984	709	654	2		53
1968	2072	58	32		1982	1985	5404	5326	73	5	
1969	45	13	27		5	1986	33731	32927	54		750
1970	313	6			307	1987	28489	26739	102	10	1638
1971	5713	41	10	1	5661	1988	16833	10363	227		6234
1972	1048	117	10		921	1989	5558	4769	167		622
1973	147	39	9		99	1990	4174	3998	166	10	
1974	127	52	27	2	46						

ئىزاھ: 1957 - يىلدىن 1959 - يىلغىچە يۆنكەپ بېرىش كەسپى بېجىرىلمىدى.

2) ياغ

1952 - يىلدىن 1954 - يىلغىچە شىنجاڭ ئۇلكىلىك سودا نازارىتى سودا شىركىتى گەنسۇ ئۇلكىسىدىن 270 مىڭ كىلوگرام ياغ سېتىۋالدى.

1959 - يىلدىن 1965 - يىلغىچە ئاز مىقدارىدا ياغ يۆتكەپ چىقىلدى. 1966 - يىلدىن 1968 - يىلغىچە 5 مىليون 370 مىڭ كىلوگرام ياغ يۆتكەپ چىقىرىلىپ، قېرىنداش ئۇلكە، ئاپتونوم رايونلارنىڭ ئوزۇقلۇق ياغ تەمىناتىغا ياردەم بېرىلدى.

1972 - يىلى ئۆتكەنكى بىر قانچە يىلدا ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىش تۈۋەنلەپ كەتكەنلىكى ئۈچۈن، سېتىۋېلىش سېتىشقا يېتىشمەي، ياغ سالدۇسى 1964 - يىلدىن بۇيانقى ئەڭ تۆۋەن نۇقتىغا چۈشۈپ قالدى. شۇ يىلدىن باشلاپ ئاپتونوم رايون سىرتىدىن 480 مىڭ كىلوگرام ياغ يۆتكەپ كېلىندى، 1980 - يىلغىچە بولغان 9 يىلدا جەمئىي 27 مىليون 120 مىڭ كىلوگرام ياغ يۆتكەپ كېلىندى، ئەڭ كۆپ بولغان 1979- يىلى 8 مىليون 200 مىڭ كىلوگرام يۆتكەلدى. بۇ مەزگىلدە، ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ 2 - شۇجىسى يالقۇن ئۇرۇمچىنىڭ باھار بايرىمىدا تەمىنلەيدىغان يېغى يېتىشمىگەنلىكى ئۈچۈن چىڭخەي ئۇلكىسىنىڭ رەھبەرلىكىگە ياردەم تەلەپ قىلىپ خەت يازغاندى، مەزكۇر ئۇلكە شىنجاڭغا پىلان سىرتىدا 150 مىڭ كىلوگرام ياغ يۆتكەپ بەردى.

ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، شىنجاڭنىڭ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشى تېز ئەسلىگە كەلدى ۋە تەرەققىي قىلدى، بولۇپمۇ ياغلىق ئاپتاپپەرەس كەڭ كۆلەمدە ئومۇملاشتۇرۇلغاندىن كېيىن، ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىش ۋەزىيىتى تۈپتىن ياخشىلىنىشقا باشلىدى. 1981- يىلى سىرتقا ياغ يۆتكەپ بېرىش يەنە باشلاندى، ئاساسلىقى ئاپتاپپەرەس يېغى، زىغىر يېغى، چىگىت يېغى يۆتكەپ بېرىلدى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە جەمئىي 72 مىليون 330 مىڭ كىلوگرام ياغ يۆتكەپ چىقىلىپ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 7 مىليون 230 مىڭ كىلوگرامدىن يۆتكەلدى. ئەڭ كۆپ يۆتكەلگىنى 1968- يىلى ۋە 1987 - يىلى بولۇپ، يىلىغا 13 مىليون كىلوگرامدىن ئارتۇق يۆتكەلدى (جەدۋەل: 3 — 29 غا قارالسۇن).

1952 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ تەكسە باھالىق ياغنى ئۇلكىلەر ئارا يۆتكەش ئەھۋالى

جەدۋەل: 3 — 29

بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

ئاشلىق يىلى	يۆتكەپ كىرىلگىنى	يۆتكەپ چىقىلغىنى	ئاشلىق يىلى	يۆتكەپ كىرىلگىنى	يۆتكەپ چىقىلغىنى
1950	3		1974	188	20
1953			1975	131	
1954	24		1976	141	8
1959		30	1977	221	7
1960			1978	435	15
1961		6	1979	820	38
1962			1980	375	22
1963		1	1981	56	303
1964		3	1982	48	328
1965	3	4	1983	88	385

456	34	1984	283	3	1966
545	60	1985	121	3	1967
1343	46	1986	133	5	1968
1382	21	1987	31	6	1969
1267	11	1988	13		1970
199	18	1989		12	1971
1025	10	1990		48	1972
7972	3163	جەمئي	4	353	1973

ئىزاھ: 1955 - يىلدىن 1958 - يىلغىچە يۆنكەپ كىرىش، يۆنكەپ چىقىش كەسپى بېجىرىلمىدى.

2. كېلىشىم باھادا يۆتكەش

كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ يۆنكەش 1979 - يىلى باشلاندى. ياغ ۋە ئاشلىقتا 1985 - يىلى ۋە 1987- يىلى يۆتكەپ كىرىشنى ئاساس قىلىشتىن يۆتكەپ بېرىش يۆتكەپ كىرىشتىن كۆپ بولۇشقا قاراپ بۇرالدى. يۆتكەپ كىرىلگەن سورتلار ئاساسەن گۈرۈچ، دادۇر، خاسلىق بولدى، يۆتكەپ بېرىلگەن سورتلار ئاساسەن بۇغداي، ئاق قوناق، ئارپا، چىگىت يېغى، ئاپتاپپەرەس يېغى، قىچا يېغى قاتارلىقلار بولدى.

1979 - يىلدىن 1984 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە يۆتكەپ كىرىلگەن ياغ 12 مىليون 830 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 2 مىليون 140 مىڭ كىلوگرامدىن توغرا كەلدى؛ يۆتكەپ بېرىلگىنى 430 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 70 مىڭ كىلوگرامدىن ئايلىنىپ، يۆتكەپ كىرىش مىقدارىنىڭ %35.3نگە توغرا كەلدى.

1985 - يىلدىن ئېتىبارەن ئاپتونوم رايون بويىچە ياغ مەنبەسى تولۇق بولدى، كېلىشىم باھالىق ياغنىڭ باھاسى باشقا ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلارنىڭكىدىن تۆۋەن بولۇپ، ياغ زور مىقدارىدا سىرتقا يۆتكەپ بېرىلىشكە باشلىدى، 1990 - يىلىڭ ئاخىرىغىچە جەمئي 70 مىليون 860 مىڭ كىلوگرام يۆتكەپ بېرىلدى، يۆتكەپ كىرىلگىنى 1 مىليون 690 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، يۆتكەپ بېرىش مىقدارىنىڭ %38.2نگە توغرا كەلدى.

1979 - يىلدىن 1986 - يىلغىچە مەملىكەت بويىچە كېلىشىم باھالىق ئاشلىق مەنبەسى مول بولۇپ، باھاسى شىنجاڭنىڭكىدىن تۆۋەن بولدى. ئاپتونوم رايون بويىچە يۆتكەپ كىرىلگەن ئاشلىق 249 مىليون كىلوگرام بولۇپ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 31 مىليون 120 مىڭ كىلوگرامدىن توغرا كەلدى، ئەڭ كۆپ يۆتكەپ كىرىلگەن 1983 - يىلى 43 مىليون 440 مىڭ كىلوگرام يۆتكەپ كىرىلدى؛ يۆتكەپ بېرىلگەن ئاشلىق 58 مىليون 700 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 7 مىليون 330 مىڭ كىلوگرامدىن توغرا كەلدى، ئەڭ كۆپ يۆتكەلگەن 1986 - يىلى 27 مىليون 710 مىڭ كىلوگرام يۆتكەپ بېرىلدى. بۇ مەزگىلدە قۇمۇل، تۇرپان ۋىلايەتلىرىنىڭ ئاق قونىقى سۈپەتلىك ھاراق ئېچىتىش خام ئەشياسى سۈپىتىدە خۇنەن، گۇاڭشى قاتارلىق ئۆلكىلەرنىڭ ئالقىشىغا ئېرىشتى. 1981 - يىلىلا قۇمۇل ۋىلايىتى، تۇرپان ۋىلايىتى خۇنەندىن 5 مىليون 200 مىڭ كىلوگرام ئاق قوناقنا گۈرۈچ تېگىشۈپلىپ، بىر قەدەر ياخشى ئىجتىمائىي ئۈنۈم ۋە ئىقتىسادىي ئۈنۈمگە ئېرىشتى.

1987 - يىلى شىنجاڭنىڭ كېلىشىم باھالىق ئاشلىقنىڭ باھاسى باشقا ئۆلكىلەرنىڭكىدىن تۆۋەن بولدى، شۇ يىلى يۆتكەپ بېرىش تۈنجى قېتىم يۆتكەپ كىرىشتىن ئېشىپ كەتتى. 1988 - يىلى يازلىق يېغىم مەزگىلىدە، مەملىكەت بويىچە 20نگە يېقىن ئۆلكە، ئاپتونوم رايون شىنجاڭغا ئادەم ئەۋەتىپ ئاشلىق، ياغنى تالىشىپ سېتىۋالدى، باھا بىراقلا ئۆرلەپ كېتىپ، پىلانلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ ئورۇندىلىشىغا بىۋاسىتە

تەسىر يەتكەنىدى. 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغنى شىنجاڭدىن چىقىرىشتا «شىنجاڭدىن چىقىرىش گۇۋاھنامىسى» تۈزۈمىنى يولغا قويۇشنى قارار قىلدى. ئاپتونوم رايونىمىز گۇرۇپ، دادۇر تەمىناتى بىلەن ئېھتىياج ئارىسىدىكى زىددىيەتنى پەسەيتىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى شىنجاڭنىڭ بۇغدىيى، يېغىغا قېرىنداش ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلاردىن گۇرۇپ، دادۇر تېگىشۈپلىشنى تەستىقلىدى. شۇ يىلى 41 مىليون 400 مىڭ كىلوگرام بۇغداي، 18 مىليون 800 مىڭ كىلوگرام ياغ يۆتكەپ بېرىپ، 13 مىليون 310 مىڭ كىلوگرام گۇرۇچ، 7 مىليون 790 مىڭ كىلوگرام دادۇر يۆتكەپ كېلىندى. 1989 - يىل 6 - ئاينىڭ 19 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى شىنجاڭدىن ئاشلىق، ياغ چىقىرىشنى ئىجازەتنامە ئارقىلىق باشقۇرۇشنى بەلگىلىدى. كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغدا ئالدى بىلەن شۇ جاي ۋە ئاپتونوم رايون بازىرىنى تەمىنلەش شەرت قىلىندى، شۇنىڭدىن ئېشىپ قالسا ئاندىن شىنجاڭدىن چىقىرىپ سېتىشقا رۇخسەت قىلىندى. شىنجاڭدىن ئېلىپ چىقىلىدىغان ئاشلىقنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى تەكشۈرۈپ تەستىقلاپ، سودا - سانائەت ئىدارىسى شىنجاڭدىن چىقىرىش گۇۋاھنامىسى بەرگەندىن كېيىن، تۆمۈرىول تارماقلىرى شۇ گۇۋاھنامە بويىچە توشىدى. شۇ يىلى 73 مىليون 980 مىڭ كىلوگرام بۇغداي يۆتكەپ چىقىلدى. 1990 - يىلغىچە بولغان 4 يىلدا جەمئىي 329 مىليون كىلوگرام ئاشلىق يۆتكەپ چىقىلىپ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 82 مىليون 220 مىڭ كىلوگرامدىن ئايلىنىپ، ئۇنىڭ 8 يىلدىكى يىللىق ئوتتۇرىچە يۆتكەپ بېرىش مىقدارىنىڭ 11.2 ھەسسىگە توغرا كەلدى، 1990 - يىلىلا 132 مىليون كىلوگرام يۆتكەپ بېرىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە بۇغداي 123 مىليون كىلوگرام؛ 4 يىلدا يۆتكەپ كىرىلگەن ئاشلىق 128 مىليون كىلوگرام بولۇپ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 31 مىليون 980 مىڭ كىلوگرامدىن ئايلىنىپ، يۆتكەپ چىقىش مىقدارىنىڭ 38.9% نگە توغرا كەلدى (جەدۋەل: 3 — 30 غا قارالسۇن).

1979 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغنى ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلار ئارا يۆتكەش ئەھۋالى

جەدۋەل: 3 — 30 بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

ئاشلىق يىلى		ئاشلىق				ياغ
		جەمئىي	بۇغداي	گۇرۇچ	دادۇر	قارا ئاشلىق
1979	يۆتكەپ كىرىش	419	35	384		282
	يۆتكەپ چىقىش	13		10	3	
1980	يۆتكەپ كىرىش	2573	243	2306		195
	يۆتكەپ چىقىش	361				9
1981	يۆتكەپ كىرىش	3215	88	3111		275
	يۆتكەپ چىقىش	1282			2	8
1982	يۆتكەپ كىرىش	3469	76	3373		92
	يۆتكەپ چىقىش	483	116			367
1983	يۆتكەپ كىرىش	4344	110	4051		244
	يۆتكەپ چىقىش	440	51			389

1984	يۇنكەپ كىرىش	3220	336	2597	19	268	195
	يۇنكەپ چىقىش	213				213	25
1985	يۇنكەپ كىرىش	3498	76	3389		33	58
	يۇنكەپ چىقىش	307			74	233	100
1986	يۇنكەپ كىرىش	4158	25	4109		24	22
	يۇنكەپ چىقىش	2771	2278		27	466	1402
1987	يۇنكەپ كىرىش	3971		3679	225	67	35
	يۇنكەپ چىقىش	6459	5634			825	1445
1988	يۇنكەپ كىرىش	2137		1331	779	27	18
	يۇنكەپ چىقىش	5144	4140			1004	1880
1989	يۇنكەپ كىرىش	3882		2312	295	1275	8
	يۇنكەپ چىقىش	8104	7398		1	705	941
1990	يۇنكەپ كىرىش	2802		2169		633	28
	يۇنكەپ چىقىش	13180	12340	9	132	699	1318
جەمئىي	يۇنكەپ كىرىش	37688	989	32811	1318	2570	1452
	يۇنكەپ چىقىش	38757	31957	19	239	6542	7129

4 § . ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە يۇنكەش

1. ئاشلىق

چەك سۇلالىسى دەۋرىدىن ئىلگىرى شىنجاڭ دائىرىسىدە ئاشلىق يۇنكەشكە ئائىت تارىخىي خاتىرىلەر يوق دېيەرلىك. چەك سۇلالىسى دەۋرىدىن مىنگونىڭ دەسلەپكى مەزگىلىگىچە، شىنجاڭ دائىرىسىدە ئاساسەن ھەربىي ئاشلىق ئۇزۇن يولدا توشۇلۇپ تۇراتتى. 1949- يىل 9 - ئايدا شىنجاڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد بولغاندىن كېيىن، ئۇلكە دائىرىسىدە ئاشلىق يۇنكەش ئاساسەن ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىلىدىغان جايلاردىن ئۇلكە شەھىرى ئۇرۇمچىگە يۇنكىلىپ، ھەربىيلەر ۋە دۆلەت خادىملىرى - ئوقۇنتۇچىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىغا كاپالەتلىك قىلىندى ۋە بازاردىكى ئاشلىق باھاسى تىزگىنلەندى. يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىلدە، جەنۇبىي شىنجاڭدىكى ئاقسۇ ئۆلايىتى مۇۋاپىق مىقداردا ئاشلىق يۇنكەپ بەرگەندىن سىرت، قەشقەر، خوتەن ئۆلايەتلىرى ئاشلىقىنى ئۆزلىرى تەڭپۇڭلاشتۇراتتى. شىمالىي شىنجاڭدا يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ راۋاجلىنىشىغا ئەگىشىپ، ئاشلىقنى جەنۇبىي شىنجاڭ ۋە شىمالىي شىنجاڭ ئارىسىدا تەڭپۇڭلاشتۇرۇش ھالىتى تەدرىجىي شەكىللەندى. شىمالىي شىنجاڭدىكى ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان ئۆلايەت، ئوبلاستلاردىن ئىلى، تارباغاتاي، سانجى، بورتالانىڭ ئاشلىقى ئۇرۇمچى، قاراماي شەھەرلىرى، ئالتاي، تۇرپان، قۇمۇل ئۆلايەتلىرىگە توشۇلسا جەنۇبىي شىنجاڭدىكى ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان ئاقسۇ ئۆلايىتىنىڭ ئاشلىقى قىزىلسۇ ئاپتونوم ئوبلاستىغا توشۇلدى. سورتى بويىچە تەڭشەشتىن سىرت، پەۋقۇلئادە، يىللاردا جەنۇبنىڭ ئاشلىقىنى شىمالغا يۇنكەش ۋە شىمالنىڭ ئاشلىقىنى جەنۇبقا

يۆتكەش ئەھۋالىنمۇ كۆرۈلدى. 1950 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە، ئاپتونوم رايوندىكى 16 ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەردىن ئۇرۇمچى، قاراماي، قۇمۇل، قىزىلسۇلار ئۇزۇن مۇددەت ئاشلىق يۆتكەشۋالغانلىقى سەرتىدا باشقا ۋىلايەت، ئوبلاستلارنىڭ ئوخشاش بولمىغان مەزگىللەردە ئاشلىق يۆتكەپ بېرىش تارىخى بار.

1) تەكسە ناھادا يۆتكەش

چىڭ سۇلالىسىنىڭ جياچىڭ 13 - يىلى (1808 - يىلى) 11 - ئايدا، گۇچۇڭ ناھىيىسىدىكى ساقلىنىۋاتقان ئاشلىق شۇ يەردىكى ئارمىيىنى تەمىنلەشكە يەتمىگەنلىكى ئۈچۈن، چىڭ سۇلالىسى ھۆكۈمىتى جىمىسارىدىكى ساقلىنىۋاتقان ئاشلىقتىن 40 مىڭ داەن يۆتكەشنى تەستىقلىغان. داۋگۇاڭ 6 - يىلى (1826 - يىلى) 9- ئايدا، چىڭ سۇلالىسى ھۆكۈمىتى جاھانگىر خوجا توپىلىڭىنى بېسىقتۇرغاندا ئۇرۇمچىنىڭ باش بۇغى يىڭ خۇي توپىلاڭىنى تىنچىتقۇچى چىڭ سۇلالىسى ئارمىيىسىنى ئوزۇق - تۈلۈك بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىگە مەسئۇل بولغانىدى، ئۇ ئۇرۇمچىدىكى دۆلەت ئامبىرىدىكى ئاشلىقتىن 50 مىڭ داەننى ئاقسۇغا يۆتكەش ئاساسىدا يەنە 250 مىڭ داەن زاپاس ئاشلىق يۆتكەشنى ئىلتىماس قىلدى. گۇاڭ شۇنىڭ 24 - يىلى (1898 - يىلى) گۇچۇڭدىكى ھەربىيلەرنى تەمىنلەش ئۈچۈن جىمىسار، سانجى، قۇتۇبىدىن 1000 داەن ئاشلىق يۆتكەلدى. مىنگونىڭ 2- يىلى (1913 - يىلى) 4- ئايدا، ئالتاينىڭ تاشقى مۇڭغۇلىيە ئارمىيىسىنىڭ تاجاۋۇزچىلىقىغا تاقابىل تۇرۇشىغا ياردەم بېرىش ئۈچۈن، شىنجاڭنىڭ تۇتۇقى يالڭ زېڭشىن ماناس، گۇچۇڭ، چۆچەك قاتارلىق جايلاردىن ئالتاي ئالدىنقى سەپىگە 2000 داەن بۇغداي، 1000 داەن يەم - خەشەك، 200 مىڭ جىڭ ئۇن يۆتكەش ھەققىدە بۇيرۇق چۈشۈردى.

پارچە - پۇرات ماتېرىياللاردىن يىغىندىلىنىشچە، مىنگونىڭ 27 — 31 - يىللىرى (1938 — 1942- يىللار)، ۋىلايەتلەر ئارا 32 مىڭ 563 داەن ئاشلىق ۋە 7300 پۇت ئۇن يۆتكەلگەن، بۇنىڭ ئىچىدە گۇرۇچ 251 داەن، ئۇن 7300 پۇت، بۇغداي 22 مىڭ 458 داەن، ئاق قوناق، كۆك پۇرچاق 9854 داەن. يۆتكەپ بېرىلگەن ئۇمۇمىي سان ئىچىدە ئۇرۇمچى مەمۇرىي رايونى (جىمىسار، فۇكاڭ، ماناس، مورىلار) %56.52نى، ئىلى مەمۇرىي رايونى %80.30نى، تارباغاتاي مەمۇرىي رايونى %09.12نى، ئاقسۇ مەمۇرىي رايونى %76.0نى ئىگىلىگەن؛ يۆتكەپ كېرىلگەن ئۇمۇمىي سان ئىچىدە ئۇرۇمچى %73.62نى، تارباغاتاي مەمۇرىي رايونى (چۆچەك، دۆربىلجىن ناھىيىلىرى) %26.33نى، قۇمۇل مەمۇرىي رايونىنىڭ بارىكۆل ناھىيىسى %63.3نى، قاراشەھەر مەمۇرىي رايونى %38.0نى ئىگىلىگەن.

مىنگونىڭ 32 — 35 - يىللىرى (1943 — 1946 - يىللار) ئاشلىق باھاسىنى تىزگىنلەش ئۈچۈن ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان جايلاردىن ئۆلكە شەھىرى ئۇرۇمچى قاتارلىق جايلارغا يۆتكىلىدىغان ئاشلىق 149 مىڭ 221 داەن ۋە 14 مىڭ 343پۇتقا كۆپەيتىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە، گۇرۇچ 33 مىڭ 461 داەن، ئۇن 14 مىڭ 343 پۇت، بۇغداي 43 مىڭ 766 داەن، كۆممىقوناق، ئاق قوناق، تېرىق 71 مىڭ 994 داەن. ئاقسۇ ۋىلايىتى (ئونسۇ ناھىيىسى) %94.64نى، ئۇرۇمچى ۋىلايىتى (ماناس، گۇچۇڭ، مورى، مىچۈەن، قۇتۇبى، جىمىسار، تۇرپان، توقسۇن، پىچان، سانجى، فۇكاڭ ناھىيىلىرى) %15.21نى، تارباغاتاي ۋىلايىتى (چۆچەك، شىخۇ، ساۋەنلەر) %3نى، ئۆلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىقى باشقارمىسىنىڭ قاراشەھەر ئامبىرى %59.3نى، ئىلى ۋىلايىتى (غۇلجا، سۈيدۇڭ، چاپچال، جىڭ ناھىيىلىرى) %32.7نى ئىگىلىدى؛ يۆتكەپ ئېلىنغان ئۇمۇمىي سان ئىچىدە ئۇرۇمچى %65.51نى، ئۆلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىقى باشقارمىسىنىڭ قاراشەھەر ئامبىرى %33.23نى، ئۇرۇمچى ۋىلايىتىنىڭ ماناس ناھىيىسى، ئۇرۇمچى ناھىيىسىنىڭ داۋانچىڭ رايونى %84.24نى، ئالتاي ۋىلايىتى %18.0نى ئىگىلىدى.

مىنگونىڭ 36 - يىلىدىن 38 - يىلى (1947 - يىلىدىن 1949 - يىل) 9 - ئايغىچە، ۋىلايەتلەر ئارا يۆتكەلگەن ئاشلىق 31 مىڭ 228 داەن، بۇنىڭ ئىچىدە گۇرۇچ 2400 داەن، بۇغداي 28 مىڭ 84 داەن، سۈلۈ، كۆك پۇرچاق 744 داەن. يۆتكەپ چىقىلغان ئۇمۇمىي سان ئىچىدە، ئاقسۇ ۋىلايىتى (ئۇچتۇرپان،

ئونسۇ، كۆچا، شايار، توقسۇ ناھىيىلىرى) %35.3نى، ئۇرۇمچى ۋىلايىتى (مىچۇەن، موري، گۇچۇڭ، فۇكاڭ، تۇرپان، ماناس ناھىيىلىرى) %21.9نى، ئۆلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىقى باشقارمىسىنىڭ قاراشىدىكى ئامبىرى %19.21نى، قاراشەھەر ۋىلايىتى (بۇگۇر، كورلا ناھىيىلىرى) %15.91نى، جايلاردىكى ھۆكۈمەت ئاشلىقى ۋە قۇمۇل ناھىيىسى %7.68نى ئىگىلىدى؛ يۆتكەپ ئېلىنغان ئوموۇمىي سان ئىچىدە ئۇرۇمچى شەھىرى %80.72نى، ئۆلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىقى باشقارمىسىنىڭ قاراشىدىكى ئامبىرى %19.28نى ئىگىلىدى (جەدۋەل: 3 — 31گە قارالسۇن)

مىنگونىڭ 27 — 38 - يىلى (1938 — 1949 - يىلى) 9 - ئايغىچە شىنجاڭدىكى قىسمەن ۋىلايەتلەر ئارا ئاشلىق يۆتكەش ئەھۋالى

جەدۋەل: 3 — 31

يىللار	يۆتكەپ بەرگۈچى ئورۇن	يۆتكەپ ئالغۇچى ئورۇن	سورتى	مىقدارى
1938	چۆچەك ناھىيىلىك ھۆكۈمەت	ئۇرۇمچى	بۇغداي	2000 داۋەن
1940	ماناس	ئۇرۇمچى	قىزىل قوناق	2674 داۋەن
1940	ئىلى	چۆچەك، دۆربىلجىن	بۇغداي	3000 داۋەن
1942	ئىلى	چۆچەك، دۆربىلجىن	بۇغداي	8000 داۋەن
1942	چۆچەك ناھىيىلىك ھۆكۈمەت	ئۆلكىلىك تەمرات نازارىتى قاتارلىقلار	بۇغداي	2000 داۋەن
1942	فۇكاڭ	ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت	بۇغداي	1954 داۋەن
1942	فۇكاڭ	ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت	ئاق قوناق	3500 داۋەن
1942	جىمىسار	ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت	بۇغداي	3504 داۋەن
1942	جىمىسار باج ئىدارىسى	ئاشلىق باشقارمىسى	بۇغداي	1000 داۋەن
1942	جىمىسار	ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت	كۆك پۇرچاق	250 داۋەن
1942	جىمىسار	ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت	قىزىل قوناق	2500 داۋەن
1942	موري	بارىكۆل	بۇغداي	1000 داۋەن
1942	موري	بارىكۆل	كۆك پۇرچاق	200 داۋەن
1942	موري	ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت	كۆك پۇرچاق	730 داۋەن
1942	ئىلى مەمۇرىي مەھكىمە	ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت	ئۇن	7300 پۇت (509 داۋەن)
1942	ئاقسۇ ناھىيىلىك ھۆكۈمەت	قاراشەھەر	گۈرۈچ	125 داۋەن
1942	ئاقسۇ ناھىيىلىك ھۆكۈمەت	ئۇرۇمچى	گۈرۈچ	126 داۋەن
1943	چۆچەك ناھىيىلىك سودا - سانائەتچىلەر ئۇيۇشمىسى	ئۇرۇمچى	ئۇن	10223 پۇت (712.6 داۋەن)
1943	چۆچەك	ئالتاي	ئۇن	3931 پۇت (274 داۋەن)
1943	چۆچەك	ماناس	ئۇن	189 پۇت (133.2 داۋەن
1944 — 1946	ئونسۇ ناھىيىسى	ئۇرۇمچى	گۈرۈچ	4800 داۋەن
			بۇغداي	7000 داۋەن
			كۆمىسقوناق	17700 داۋەن
1944 — 1946	ئونسۇ ناھىيىسى	داۋانچىڭ	كۆمىسقوناق	33000 داۋەن

1944 — 1946	ئونۇ ناھىيىسى	قاراشەھەر ئامبىرى	گۈرۈچ	17900 داەن
			بۇغداي	8750 داەن
			كۆممىقوناق	8394 داەن
1946	مىچۈەن ئەللە - پاراق ئېلىش ئورنى	ئۇرۇمچى مەمۇرلار ھەمكارلىق كوپېراتىپى	گۈرۈچ	5520 داەن
			بۇغداي	200 داەن
1946	مىچۈەن دېھقانچىلىق مەيدانى	ئۇرۇمچى مەمۇرلار ھەمكارلىق كوپېراتىپى	گۈرۈچ	1241 داەن
1946	قۇكالىق ئەللە - پاراق ئېلىش ئورنى	ئۇرۇمچى مەمۇرلار ھەمكارلىق كوپېراتىپى	بۇغداي	1200 داەن
1946	ئۇرپان ئەللە - پاراق ئېلىش ئورنى	ئۇرۇمچى مەمۇرلار ھەمكارلىق كوپېراتىپى	بۇغداي	950 داەن
			قىزىل قوناق	1500 داەن
1946	پىچان ئەللە - پاراق ئېلىش ئورنى	ئۇرۇمچى مەمۇرلار ھەمكارلىق كوپېراتىپى	بۇغداي	66 داەن
			قىزىل قوناق	700 داەن
1946	توقسۇن ئەللە - پاراق ئېلىش ئورنى	ئۇرۇمچى مەمۇرلار ھەمكارلىق كوپېراتىپى	بۇغداي	900 داەن
			ئاق قوناق	700 داەن
1946	جىمسار ناھىيىلىك ھۆكۈمىتى	ئۇرۇمچى مەمۇرلار ھەمكارلىق كوپېراتىپى	بۇغداي	500 داەن
1946	قاراشەھەر ئامبىرى	ئۇرۇمچى مەمۇرلار ھەمكارلىق كوپېراتىپى	بۇغداي	5400 داەن
			گۈرۈچ	1000 داەن
1946	گۇچۇڭ، جىمسار، قۇكالىق، سانجى، قۇتۇبى	ئۇرۇمچى	بۇغداي	3000 داەن
			تېرىق	10000 داەن
1946	چاپچال ناھىيىسى	ئۇرۇمچى مەمۇرلار ھەمكارلىق كوپېراتىپى	بۇغداي	3000 داەن
1946	سۈيدۇڭ ناھىيىسى	ئۇرۇمچى مەمۇرلار ھەمكارلىق كوپېراتىپى	بۇغداي	4000 داەن
1946	شىخۇ ناھىيىسى	ئۇرۇمچى مەمۇرلار ھەمكارلىق كوپېراتىپى	بۇغداي	500 داەن
1946	جىلك باج ئىدارىسى	ئۇرۇمچى مەمۇرلار ھەمكارلىق كوپېراتىپى	بۇغداي	1000 داەن
1946	ئۇلجا باج ئىدارىسى	ئۇرۇمچى مەمۇرلار ھەمكارلىق كوپېراتىپى	بۇغداي	3000 داەن
1946	ساۋەن ئەللە - پاراق ئېلىش ئورنى	ئۇرۇمچى مەمۇرلار ھەمكارلىق كوپېراتىپى	گۈرۈچ	1000 داەن
1946	چۆچەك باج ئىدارىسى	ئۇرۇمچى مەمۇرلار ھەمكارلىق كوپېراتىپى	بۇغداي	2000 داەن
1946	ماناس ناھىيىسى	ئۇرۇمچى مەمۇرلار ھەمكارلىق كوپېراتىپى	گۈرۈچ	2000 داەن
1946	سانجى ئەللە - پاراق ئېلىش ئىدارىسى	ئۇرۇمچى مەمۇرلار ھەمكارلىق كوپېراتىپى	بۇغداي	1300 داەن
1946	ماناس ئەللە - پاراق ئېلىش ئىدارىسى	ئۇرۇمچى مەمۇرلار ھەمكارلىق كوپېراتىپى	بۇغداي	1000 داەن
1947	بۇگۇر	ئۇرۇمچى مەمۇرلار ھەمكارلىق كوپېراتىپى	بۇغداي	4500 داەن

1947	مىچۇەن	ئۇرۇمچى مەمۇرلار ھەمكارلىق كوپىراتىپى	گۇرۇچ	800 دانە
1947	قۇمۇل، موري	ئۇرۇمچى مەمۇرلار ھەمكارلىق كوپىراتىپى	بۇغداي	900 دانە
1948	موري	ئۇرۇمچى مەمۇرلار ھەمكارلىق كوپىراتىپى	بۇغداي	1220 دانە
1948	گۇچۇڭ ناھىيىسى	ئۇرۇمچى مەمۇرلار ھەمكارلىق كوپىراتىپى	بۇغداي	275 دانە
1948	تۇرپان	ئۇرۇمچى مەمۇرلار ھەمكارلىق كوپىراتىپى	بۇغداي	200 دانە
1948	مىچۇەن	ئۇرۇمچى مەمۇرلار ھەمكارلىق كوپىراتىپى	گۇرۇچ	600 دانە
1948	كورلا ناھىيىسى	ئۇرۇمچى شەھەرلىك ساقچى ئىدارىسى	بۇغداي	70 دانە
1948	كورلا ناھىيىسى	ئۇرۇمچى ئاماناتلىق ساقلاش سىستېمىسى	بۇغداي	397 دانە
1948	قاراشەھەر ئىسكىلاتى	ئۇرۇمچى	بۇغداي	6000 دانە
1948	ئۇچتۇرپان غەللە - پاراق ئېلىش ئورنى	ئۇرۇمچى	بۇغداي	2000 دانە
1948	ئۇچتۇرپان، ئونسۇ	قاراشەھەر ئىسكىلاتى	بۇغداي	6022 دانە
1948	كۇچا	ئۇرۇمچى	بۇغداي	1000 دانە
1948	توقسۇ	ئۇرۇمچى	بۇغداي	1000 دانە
1948	شايار	ئۇرۇمچى	بۇغداي	1000 دانە
1948	ماناس ناھىيىسى	شىنجاڭ تەسىنات ئىدارىسى	سۇلۇ، پۇرچاق	744 دانە
1948	جايلاردىكى ھۆكۈمەت قاشلىقى	ئۇرۇمچى	بۇغداي	1500 دانە
1949	قۇكالاق	ئۇرۇمچى مەمۇرلار ھەمكارلىق كوپىراتىپى	بۇغداي	2000 دانە
1949	مىچۇەن	ئۇرۇمچى مەمۇرلار ھەمكارلىق كوپىراتىپى	گۇرۇچ	1000 دانە

ئىزاھ: داۋانچاڭ ئامبىرى ئۇرۇمچىنىڭ تارماق ئامبىرى بولۇپ، 1944 — 1946 - يىللىرى ئونسۇدىن ئۇ يەرگە يۆتكەلگەن 33 مىڭ دانە كۆممىقوناق ئۇرۇمچىنى تەمىنلەشكە ئىشلىتىلدى.

1949 - يىل 9 - ئايدا شىنجاڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد بولغاندىن كېيىن، ئۆلكىدە تۇرۇشلۇق ئارمىيە كۆپەيدى، باندىت تازىلاش ۋەزىپىسى ئېغىرلاشتى، 1950 — 1952 - يىللىرى ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى قاشلىق ئىدارىسى 111 مىليون 80 مىڭ كىلوگرام قاشلىق يۆتكەپ ئارمىيىنى تەمىنلىدى.

1953 - يىلدىن 1959 - يىلغىچە، ئاپتونوم رايوندىكى قاشلىق يۆتكەش قاسامي جەھەتتىن جەنۇبىي ۋە شىمالىي شىنجاڭدىن ئىبارەت 2 رايون بويىچە ئېلىپ بېرىلدى. 1960 - يىلىنىڭ بېشىدىن ئېتىبارەن، سانائەت

تەرەققىي قىلىپ، شەھەر ئاھالىسى تېز كۆپەيگەنلىكتىن، شىمالىي شىنجاڭ رايونىدا ئاشلىقنى تەڭپۇڭلاشتۇرۇش مۇمكىن بولماي قالدى، شۇڭا ش ئ ا ر پارتكوم ۋە خەلق كومىتېتى 1960 - يىلى 2 - پەسىلدىن باشلاپ ئاجرىتىشقا بولىدىغان بارلىق ئاپتوموبىللارنى سەپەرۋەر قىلىپ، خوتەن، قەشقەر ۋىلايەتلىرىدىكى ئاشلىقنى توشۇپ، ئۇرۇمچى شەھىرى، قۇمۇل، تۇرپان قاتارلىق جايلارنىڭ ئېھتىياجىنى ھەل قىلىشنى قارار قىلدى، بۇ ئەينى ۋاقىتتا «جەنۇبىنىڭ ئاشلىقىنى شىمالغا يۆتكەش» دەپ ئاتالدى. 1963 - يىلغىچە جەمئىي 184 مىليون كىلوگرام ئاشلىق يۆتكەلدى، بۇنىڭ ئىچىدە قەشقەردىن يۆتكەلگىنى 107 مىليون كىلوگرام، خوتەندىن يۆتكەلگىنى 77 مىليون كىلوگرام (جەدۋەل: 3 — 32 گە قارالسۇن).

1960 - يىلدىن 1963 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ جەنۇبىدىكى ئاشلىقنى شىمالغا يۆتكەش ئەھۋالى

جەدۋەل: 3 — 32　　بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

يۆتكەپ بەرگەن جايلار ۋە سورتى	جەمئىي	1960 - يىل	1961 - يىل	1962 - يىل	1963 - يىل
قەشقەر ۋىلايىتى	10670	2390	3666	2658	1956
بۇغداي	7349	1907	2352	1516	1574
گۈرۈچ	284		268	16	
دادۇر	67	2	1	2	56
قاراقاشلىق	2976	481	1045	1124	326
خوتەن ۋىلايىتى	7749	8	1857	4355	1529
بۇغداي	4527	6	1259	2202	1060
گۈرۈچ	18			5	13
دادۇر					
قارا ئاشلىق	3204	2	598	2148	456

جەنۇبىنىڭ ئاشلىقىنى شىمالغا يۆتكەش ئەھۋالىنى ئۆزگەرتىش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون تەڭرىتاغنىڭ شىمالىي ئېتىكى ۋە ئىلى دەريالىق ۋادىسى، بورتالا، دۆربىلجىن، ببيتۈن بوزىيەر ئۆزلەشتۈرۈش رايونىنىڭ سۇ ۋە تۇپراق بايلىقىنى كەڭ كۆلەمدە ئېچىپ پايدىلاندى، 1964 - يىلغا كەلگەندە، شىمالىي شىنجاڭنىڭ ئاشلىقى ئۆزىگە يېتەپ ئاشىدىغان بولدى. شۇ يىلدىن 1968 - يىلغىچە، ئاشلىق يۆتكەش ئىشى يەنە جەنۇبىي ۋە شىمالىي شىنجاڭ رايونى بويىچە ئىلگىرى-كېيىن تەڭپۇڭلاشتۇرىلىدىغان بولدى، شىمالىي شىنجاڭ رايونىنىڭ بىر قىسىم ئاشلىقى يەنە ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكەپ بېرىلدى.

1968 — 1969 - يىللىرى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق مەھسۇلاتى كېمەيگەن، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان رايونلارنىڭ بىر يىلدا يۆتكەپ بېرىدىغان ئاشلىقى ئاران 90 مىليون 870 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، ئاشلىق يۆتكەپ ئالىدىغان رايونلار ۋە ئۇرۇش تەييارلىقى ئېھتىياجىنى قاندۇرالمايدىغان بولۇپ قالدى. 1970- يىلى ئاپتونوم رايون سىرتىدىن 102 مىليون كىلوگرام ئاشلىق يۆتكەپ ئېلىنىپ، يۆتكەشتىكى يوچۇق تولدۇرۇلدى.

1970 — 1971 - يىللىرى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق مەھسۇلاتى ئاشتى، ئاشلىق كىرىمى چىقىمنى

قاپلاپ يەنە بىر ئاز ئېشىنىلدى. شۇڭا 1971 - يىلى يۆتكەش بىر قەدەر كەڭتاشا بولۇپ، يىل بويى ژىلايەت، ئوبلاستلار ئارا يۆتكەش 187 مىليون كىلوگرام ئورۇندىلىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن %96.66 ئاشتى. شىمالىي شىنجاڭدىكى يۆتكەپ چىقىش مىقدارى ئالدىنقى يىلدىكىدىن بىر قەدەر زور ھەجىمدە ئاشتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئىلى ژىلايىتىنىڭ بىر ھەسسە، تارباغاتاي ژىلايىتىنىڭ 0.9 ھەسسە، بورتالا ئاپتونوم ئوبلاستىنىڭ 7.3 ھەسسە ئاشتى، جەنۇبىي شىنجاڭنىڭ ئاساسىي جەھەتتىن تەڭپۇڭ بولدى. 1972 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ژىلايەت، ئوبلاستلار ئارا يۆتكەش 160 مىليون كىلوگرام ئورۇندىلىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن %14.44 ئازايدى. شىمالىي شىنجاڭدا ئىلى ژىلايىتىنىڭ يۆتكەپ بەرگىنى ئالدىنقى يىلدىكىدىن بىر ئاز ئاشقاندىن سىرت، باشقا ژىلايەتلەرنىڭ ئازىيىپ كەتتى، ئازىيىش ھەجمى چوڭ بولغان سانجى ئاپتونوم ئوبلاستىنىڭ ئالدىنقى يىلدىكىدىن %38.29، تارباغاتاي ژىلايىتىنىڭ %24، بورتالا ئاپتونوم ئوبلاستىنىڭ %34.67 تۆۋەنلىدى؛ جەنۇبىي شىنجاڭدىكى ئاقسۇ ژىلايىتىنىڭ يۆتكەپ بەرگىنى 16 مىليون 720 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن %161.25 ئاشتى. ئۇنىڭدىن قىزىلسۇ ئاپتونوم ئوبلاستىغا يۆتكەپ بېرىلگىنى 7 مىليون 610 مىڭ كىلوگرام، قەشقەر ژىلايىتىگە يۆتكەپ بېرىلگىنى 3 مىليون 40 مىڭ كىلوگرام، خوتەن ژىلايىتىگە يۆتكەپ بېرىلگىنى 1 مىليون 620 مىڭ كىلوگرام، بايىنغولىن ئاپتونوم ئوبلاستىغا يۆتكەپ بېرىلگىنى 4 مىليون 450 مىڭ كىلوگرام.

1973 - يىلدىن 1977 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق مەھسۇلاتىدا ئىلگىرىلەش بولمىدى، سېتىۋېلىش بىلەن سېتىشتا يىلمۇ يىل تەتۇر پەرق كۆرۈلۈپ تۇردى، ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە ئاشلىق يۆتكەش قىينىلىشىپ، ئاشلىقتىكى ئوشۇق - كەملىكنى تەڭشەشتە ئاپتونوم رايون سىرتىدىن ئاشلىق يۆتكەپ كىرىشكە تايىنىشقا توغرا كەلدى. شىمالىي شىنجاڭدىكى ئاشلىق يۆتكەپ بېرىدىغان جايلاردىن يۆتكەپ چىقىلغان ئاشلىق 619 مىليون كىلوگرام بولۇپ، ئاشلىق يۆتكەپ ئىستېمال قىلىدىغان جايلارنىڭ يۆتكەپ كىرىش مىقدارىنىڭ %42.75نى تەشكىل قىلدى؛ جەنۇبىي شىنجاڭدىكى ئاشلىق يۆتكەپ بېرىدىغان جايلاردىن يۆتكەپ چىقىلغان ئاشلىق 91 مىليون 80 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، ئاشلىق يۆتكەپ ئىستېمال قىلىدىغان جايلارنىڭ يۆتكەپ كىرىش مىقدارىنىڭ %36.29نى ئىگىلىدى. بۇ ئارىلىقتا يۆتكەش ئەڭ قىيىن بولغان ۋاقىت 1974- يىلى بولۇپ، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق يۆتكەپ بېرىدىغان ژىلايەت، ئوبلاستلار 1972 - يىلدىكى 5تىن ئىلى، بورتالا، ئاقسۇدىن ئىبارەت 3كە چۈشۈپ قالدى، يۆتكەپ بېرىش مىقدارىمۇ زور ھەجمىدە ئازىيىپ كەتتى. 1972 - يىلى سانجى ئاپتونوم ئوبلاستى 46 مىليون 760 مىڭ كىلوگرام، تارباغاتاي ژىلايىتى 23 مىليون 50 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق يۆتكەپ بەرگەندى، ئەمدىلىكتە سانجى 17 مىليون 350 مىڭ كىلوگرام، تارباغاتاي 15 مىليون 680 مىڭ كىلوگرام ساپ يۆتكەپ كىرىدىغان بولۇپ قالدى.

1978 - يىلدىن 1983 - يىلغىچە ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشىدا ئېشىش يۈزلىنىشى كۆرۈلدى. لېكىن دېھقانلارغا ئۇزىنى ئوڭشۇۋېلىش پۈرسىتى بېرىش ھەم زاپاسنى كۆپەيتىش قاتارلىق سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن يەنىلا ئاپتونوم رايون سىرتىدىن ئاشلىق يۆتكەپ كېلىندى. بۇ مەزگىلدە، شىمالىي شىنجاڭدىكى ئىلى، تارباغاتاي، سانجى، بورتالا قاتارلىق ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان رايونلار يىلىغا 239 مىليون كىلوگرامدىن جەمئىي 1 مىليارد 433 مىليون كىلوگرام ئاشلىق يۆتكەپ بېرىپ، 1977 - يىلدىكىدىن %52.22 ئاشۇردى، ئەڭ كۆپ يۆتكەپ بەرگەن 1980 - يىلى 311 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 1977 - يىلدىكىدىن %98.09 ئاشۇردى.

1979 - يىلى ش ئۇ ئا ر پارتكوم ۋە خەلق ھۆكۈمىتى جەنۇبىي شىنجاڭدىكى 3 ژىلايەت، ئوبلاستنىڭ دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ تەرەققىياتىنى تېزلىتىش توغرىسىدا قارار چىقاردى. 1980 - يىلىنىڭ بېشىدا يەنە 3 ژىلايەت، ئوبلاستنىڭ ئىقتىسادىي خىزمىتى ۋە نامراتلارنى يۆلەش خىزمىتىنى كۆچەيتىش توغرىسىدا قارار چىقىرىپ، يېزىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۇلچىمىنى ئۆستۈردى، ئاشلىق سېتىۋېلىشنى

ئازايتتى، يۆتكەپ بېرىشنى كۆپەيتتى. 1980 - يىلدىن ئېتىبارەن قەشقەر، خوتەن، قىزىلسۇلارنىڭ بىر بېكىتتىپ 3 يىلغىچە ئۆزگەرتىلمەيدىغان ئاشلىق يۆتكەش كۆرسەتچى 258 مىليون كىلوگرام قىلىپ بېكىتىلىپ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 86 مىليون كىلوگرام ئاشلىق يۆتكەپ بېرىپ تۇرۇلدى. ئاشلىقتىن مول ھوسۇل ئېلىنغانلىقى، ئۇنىڭ ئۈستىگە 3 ۋىلايەت، ئوبلاستتا كېلىشىم باھادىن تەكسە باھاغا ئايلاندۇرۇلغان ئاشلىق يۆتكەپ كىرىش كۆرسەتكۈچىگە توغرىلانغانلىقى ئۈچۈن، 1982 - يىلغىچە 3 ۋىلايەت، ئوبلاستقا تەمەلي يۆتكەپ كىرىلگەن ئاشلىق 242 مىليون كىلوگرام (ئەسلى پىلاندىكىدىن 16 مىليون 300 مىڭ كىلوگرام ئازايغان) بولۇپ، 1976 — 1978 - يىلدىكىسىنىڭ 3.57 ھەسىسىگە توغرا كەلدى، بۇنىڭ ئىچىدە قەشقەرگە يۆتكەلگىنى 133 مىليون كىلوگرام بولۇپ، 3.84 ھەسە؛ خوتەنگە يۆتكەلگىنى 24 مىليون 80 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، 1.27 ھەسە؛ قىزىلسۇغا يۆتكەلگىنى 81 مىليون 530 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، 1.88 ھەسە ئاشتى. بۇ تەدبىرنىڭ قوللىنىلىشى بىلەن دېھقانلار ئۇزۇنى ئوڭۇشلۇقلىش پۇرسىتىگە ئىگە بولدى، ئىقتىساد راۋاجلاندى. بۇ مەزگىلدە، بايىنغولىن ئاپتونوم ئوبلاستىغا 126 مىليون كىلوگرام، ئاقسۇ ۋىلايىتىگە 31 مىليون 590 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق يۆتكەپ كىرىلدى.

1983 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىقتىن ئومۇمەن مول ھوسۇل ئېلىندى، لېكىن جايلارنىڭ ھوسۇل ئەھۋالى ئوخشاش بولمىدى ۋە كۆممىقوناق مەھسۇلاتى كېمەيىپ كېتىپ، بەزى قېيىنچىلىقلار كېلىپ چىقتى. ئىلى، تارباغاتاي، سانجى، بورتالا قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلار يۆتكەپ بەرگەن كۆممىقوناق 62 مىليون 710 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، 1982 - يىلدىكىدىن 10.9% تۆۋەن بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە سانجى ئاپتونوم ئوبلاستىنىڭ يۆتكەپ بەرگىنى 5 مىليون 560 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، 67.33% تۆۋەنلىدى. ئۇرۇمچى شەھىرىدە باقمىچىلىق راۋاجلانغانلىقى ئۈچۈن، گەرچە 36 مىليون 840 مىڭ كىلوگرام كۆممىقوناق يۆتكەپ كىرىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 9.09% ئاشقان بولسىمۇ، لېكىن يەنىلا ئېھتىياجنى قاندۇرالماي، كۆپ يىللاردىن بۇيان كۆرۈلۈپ باقمىغان كۆممىقوناق ئۆكسۈپ قېلىش ئەھۋالى يۈز بەردى، ئەينى ۋاقىتتا قۇش بېقىش ۋە يېپ پاتلاشقا كېتەرلىك ئاشلىقلار تەمىنلەپ بېرىلىپ، چوشقا، كالا يەم - خەشەكى ۋە دورا ئىشلەشكە كېتەرلىك كۆممىقوناق كراخمال بىلەن تەمىنلەش توختىتىلدى. شىمالىي شىنجاڭدىكى ئالتاي ۋىلايىتىدە يازلىق ئاشلىقتىن مول ھوسۇل ئېلىنىپ، ئاق ئاشلىق بىلەن ئۇزۇنى تەمىنلەپ ئېشىنىدىغان بولدى، شۇڭا شۇ يىلدا ئۇلارغا يەم - بوغۇز ئۇچۇن يۆتكەپ بېرىلگەن كۆممىقوناق 10 مىليون 790 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 20% ئازايدى؛ جەنۇبىي شىنجاڭدىكى قەشقەر، خوتەن ۋىلايەتلىرى ئاشلىق بىلەن ئۇزۇنى تەمىنلىدى. قىزىلسۇ ئاپتونوم ئوبلاستىنىڭ كېمەيگەن ئاشلىقى ئاقسۇ ۋىلايىتىدىن يۆتكەپ بېرىلدى، بايىنغولىن ئاپتونوم ئوبلاستى، ئاقسۇ ۋىلايىتى 35 مىليون 450 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق يۆتكەپ بەردى، بۇ ئاشلىقنىڭ بىر قىسمى شىمالىي شىنجاڭغا يۆتكەلدى.

1984 - يىلى ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق كىرىسى چىقىمىدىن ئېشىپ، ئاشلىق كىرىم - چىقىمىنى سىرتتىن ئاشلىق يۆتكەپ تەڭپۇڭلاشتۇرۇش ۋەزىيىتىگە خاتىمە بېرىلدى، ئاشلىق، ياغ سالدوسى شىددەت بىلەن ئاشتى، شىمالىي شىنجاڭ رايونىدىكى ئامبارلار ئاشلىققا لىق تولدى. 1985 — 1986 - يىللىرى ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشىدىن ئۇدا مول ھوسۇل ئېلىنىپ، دېھقانلارنىڭ «ئاشلىق سېتىشى قىيىن»، دۆلەت ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ «ئاشلىق ساقلىشى قىيىن» بولۇش مەسىلىسى كېلىپ چىقتى. ئاشلىق يۆتكەپ بېرىدىغان جايلارنىڭ بېسىمىنى يېنىكلىتىش ئۈچۈن، ئاشلىق يۆتكەپ ئالىدىغان جايلار يوشۇرۇن كۆچلەرنى قېزىش ئارقىلىق يېڭى ساقلاش نۇقتىلىرىنى ئېچىش، ئوچۇقچىلىقتا ساقلاش قاتارلىق ئۇسۇللارنى قوللىنىپ، يۆتكەپ كىرىش مىقدارىنى 161 مىليون كىلوگرام ئاشۇردى.

1987 - يىلى ئىلى ۋىلايىتى ئاشلىقتىن مول ھوسۇل ئېلىپ، 373 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سېتىۋالدى، بۇنىڭ ئىچىدە كۆممىقوناق 102 مىليون كىلوگرام بولۇپ، نورمال يىل بولغان 1985 - يىلدىكىدىن

73.96% كۆپەيدى؛ بايىنغولىن ئوبلاستىنىڭ يۆتكەپ كىرگىنى 6 مىليون 300 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، 60. يىللاردىكىدىن 3.3 ھەسسە كۆپەيدى.

1981 - يىلدىن باشلاپ 1990 - يىلغىچە ئاپتونوم رايونىنىڭ ياغ سېتىۋېلىش، سېتىش ۋەزىيىتىدە ئومۇميۈزلۈك ياخشىلىنىش بولدى، ئىلى، تارباغاتاي، سانجى، بورتالا قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلارنىڭ ياغ يۆتكەپ بېرىش مىقدارى 10 ھەسسىگە يېقىن ياكى 10 ھەسسىدىن ئارتۇق ئاشتى. ئۇزۇندىن بېرى ياغ يۆتكەپ ئىستېمال قىلىپ كېلىۋاتقان بايىنغولىن ئوبلاستى ۋە ئالتاي ۋىلايىتى بىر سەكرەپلا ياغ يۆتكەپ بېرىدىغان رايونغا ئايلاندى، شىخەنزە، كۇيتۇنلۇق شەھەرلىرىمۇ يۆتكەپ ئالماي يۆتكەپ بېرىدىغان بولدى. تۇرپان ۋىلايىتى، خوتەن ۋىلايىتى، قىزىلسۇ ئاپتونوم ئوبلاستى يېزا ئىگىلىك قۇرۇلمىسىنىڭ تەڭشىلىشى قاتارلىق سەۋەبلەر تۇپەيلىدىن ئاز مىقداردا يۆتكەپ بېرىشتىن ئاز مىقداردا يۆتكەپ كىرىشكە ئۆزگەرگەن ياكى يۆتكەپ كىرىش مىقدارىنى كۆپەيتكەن بولسىمۇ، لېكىن ئاپتونوم رايون دائىرىسىدىكى ئومۇمىي يۆتكەپ بېرىش مىقدارى يۆتكەپ كىرىش مىقدارىدىن كۆپ يۇقىرى بولدى، شۇڭا بۇ 10 يىلدا ئاپتونوم رايونىنىڭ ھەر جەھەتتىكى ياغ ئېھتىياجىغا ۋە سالدۇنى كۆپەيتىپ مېڭىشىغا كاپالەتلىك قىلىنغاندىن سىرت يەنە 104 مىليون كىلوگرام ياغ ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكەپ بېرىلدى ۋە ئېكسپورت قىلىندى. 1981 - يىلدىن 1990- يىلغىچە ۋىلايەت، ئوبلاستلار ئارا ياغ يۆتكەش ئومۇمىي مىقدارى 243 مىليون كىلوگرام بولۇپ، ئالدىنقى 10 يىلدىكىدىن 7.7 ھەسسە ئاشتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئىلى ۋىلايىتىنىڭ يۆتكەپ بەرگىنى 86 مىليون 530 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، 8.57 ھەسسە؛ تارباغاتاي ۋىلايىتىنىڭ يۆتكەپ بەرگىنى 65 مىليون 880 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، 23.4 ھەسسە؛ سانجى ئوبلاستىنىڭ يۆتكەپ بەرگىنى 26 مىليون 640 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، 13.3 ھەسسە؛ بورتالا ئوبلاستىنىڭ يۆتكەپ بەرگىنى 26 مىليون 460 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، 15.1 ھەسسە ئاشتى. ئاساسلىق يۆتكەپ كىرىدىغان جايلار ئۇرۇمچى شەھىرى، قاراماي شەھىرى ۋە قۇمۇل ۋىلايىتى، تۇرپان ۋىلايىتى ئۇزۇمزارلىق كۆلىمىنى زور دەرىجىدە كېڭەيتكەنلىكى ئۈچۈن، 10 يىلدا جەمئىي 4 مىليون 720 مىڭ كىلوگرام ياغ يۆتكەپ كىرىدى (جەدۋەل: 3 — 36-گە قارالسۇن).

2) كېلىشىم باھادا يۆتكەش

1979 - يىلدىن ئېتىبارەن شىنجاڭدىكى ئاشلىق تارماقلىرى كېلىشىم باھالىق ياغ تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىشقا باشلىدى، شۇنىڭدىن ئېتىبارەن ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر ئارىسىدىمۇ كېلىشىم باھالىق ياغ يۆتكەش (سېتىۋېلىش ۋە سېتىش) باشلاندى. تۆمۈرىول ياقىسىدىكى بەزى ئاشلىق تارماقلىرى يۆتكەپ كىرگەن (سېتىۋالغان) يېغىنى شۇ يەرنىڭ بازىرىدا سېتىۋاندىن سىرت، يەنە ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكەپ بەردى (ساتتى). 1979 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە ئاپتونوم رايوندىكى كېلىشىم باھالىق ياغنى ئاساسلىق يۆتكەپ بەرگۈچى جايلار: ئىلى ۋىلايىتى 6 مىليون 100 مىڭ كىلوگرام، تارباغاتاي ۋىلايىتى 3 مىليون 810 مىڭ كىلوگرام، سانجى ئوبلاستى 3 مىليون 30 مىڭ كىلوگرام، بورتالا ئوبلاستى 2 مىليون 180 مىڭ كىلوگرام، شىخەنزە شەھىرى 1 مىليون 950 مىڭ كىلوگرام، ئاقسۇ ۋىلايىتى 1 مىليون 430 مىڭ كىلوگرام. ئاساسلىق يۆتكەپ ئالغۇچى جايلار: ئۇرۇمچى شەھىرى 37 مىليون 70 مىڭ كىلوگرام، قۇمۇل ۋىلايىتى 4 مىليون 770 مىڭ كىلوگرام، خوتەن ۋىلايىتى 4 مىليون 180 مىڭ كىلوگرام، بايىنغولىن ئوبلاستى 3 مىليون 670 مىڭ كىلوگرام، تۇرپان ۋىلايىتى 2 مىليون 340 مىڭ كىلوگرام. بۇنىڭ سىرتىدا، 2 مىليون كىلوگرامدىن تۆۋەن مىقدارىدا يۆتكەپ ئالغان جايلاردىن يەنە قاراماي شەھىرى، قىزىلسۇ ئوبلاستى قاتارلىقلار بار (جەدۋەل: 3 — 37-گە قارالسۇن).

1953 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ تەكسە باھالىق ئاشلىقىنى ۋىلايەت، ئوبلاستلار ئارا سورتى بويىچە يۆتكەش ئەھۋالى

جەدۋەل: 3 — 33

بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

ئاشلىق يىلى	جەمئىي	سورتى										ئاشلىق يىلى	جەمئىي	سورتى								
		بۇغداي	گۈرۈچ	دادۇر	قارا ئاشلىق									بۇغداي	گۈرۈچ	دادۇر	قارا ئاشلىق					
					مىقدارى	بۇنىڭغا ئىچىدە كۆممىقوناق											مىقدارى	بۇنىڭغا ئىچىدە كۆممىقوناق			
1953	3840	2890	306	1	643		1972	15973	9392	304	218	6059	5674
1954	7565	5481	1105	147	832		1973	16529	10288	601	364	5276	4765
1955	9781	7062	1115	257	1347		1974	18130	7131	780	352	9867	9703
1956	10015	8345	923	155	592		1975	19294	6851	950	358	11135	10803
1957	14583	9137	1189	324	3933		1976	25359	12352	952	601	11454	7436
1958	10899	7940	638	166	2155		1977	22824	11108	908	435	10373	8570
1959	17138	12863	1207	148	2920		1978	25504	13119	842	584	10959	10007
1960	19788	14643	926	119	4100		1979	32374	16171	918	564	14721	14159
1961	15205	10465	651	68	4021	2752	1980	47551	29459	1276	714	16102	15376
1962	10972	5298	170	72	5432	4557	1981	35578	22388	1409	448	11333	10623
1963	12341	8020	265	205	3851	2911	1982	28704	17365	1700	694	8945	8383
1964	15624	5726	682	228	8988	5587	1983	25434	14105	2560	659	8110	7762
1965	26381	8536	878	402	16565	13875	1984	39553	27033	3780	838	7002	7416
1966	31968	15860	860	241	15007	12638	1985	42513	31748	2644	769	7352	6967
1967	25438	11729	932	402	12375	11665	1986	65792	52765	2224	116	10687	10312
1968	15742	9023	655	182	5882	5194	1987	66396	52031	2168	176	12021	11980
1969	11571	8055	905	110	2501	2287	1988	60980	46092	2106	84	12698	12676
1970	11228	5606	1202	220	4200		1989	50408	39191	2646	229	8342	8333
1971	18748	9028	813	229	8678	7260	1990	60131	52485	2980	203	4463	4453

ئىزاھ: 1. بۇ جەدۋەل يۆتكەپ چىقىلغان مىقدار بويىچە تولدۇرۇلدى. 2. 1953 — 1960 - يىللار، 1970- يىلدىكى كۆممىقوناق ئايرىم ستاتىستىكا قىلىنمىدى.

1953 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە قىسمەن يىللاردا شىنجاڭدىكى تەكسە باھالىق ئاشلىقنى يۇتكەپ بەرگۈچى، يۇتكەپ ئالغۇچى ئاساسلىق جايلارنىڭ يۇتكەش ئەھۋالى

جەدۋەل: 3 — 34

بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

ئاشلىق يىلى	يۇتكەپ بەرگۈچى جايلار					يۇتكەپ ئالغۇچى جايلار					
	ئىلى	تارباغاتاي	سانجى	بورتالا	ئاقسۇ	ئۈرۈمچى	قاراماي	قۇمۇل	تۇرپان	بايىنغولىن	ئاقسۇ
1953	1067	36	1357	89	591	3309		98	-418	-83	-24
1960	3239	4473	4157	17	3680	12867	1732	1967	1222	366	204
1965	4552	1938	3979	791	2515	8850	545	971	-595	195	680
1970	1904	1347	2039	161	1133	15307	989	2235	587	2044	897
1973	5431	1620	5958	1216	162	13881	490	900	803	2429	974
1974	4213	-1568	-1736	1720	409	15903	2660	2937	1327	3154	1093
1975	3996	837	-199	1651	466	22902	2250	1837	897	2258	861
1976	4835	4744	3881	1372	1094	20425	3240	905	-411	2834	916
1977	10266	1314	2080	1595	1910	21751	2517	614	-761	2654	918
1978	8506	5333	3689	2338	2092	25774	3439	754	-271	2428	972
1979	12660	5479	3525	1884	2095	22831	3412	1918	719	3430	1368
1980	14983	5329	6202	2994	544	21457	2772	2077	2900	3033	3035
1981	13892	4737	6530	2462	-261	20979	2497	1031	1479	2052	2159
1982	9705	3457	7582	2143	778	23326	2703	1247	3057	-327	3016
1983	6517	2511	4766	2924	2637	22345	4108	609	1970	-37	1739
1984	8628	5523	7870	3047	3818	22694	3271	1118	2004	-3041	1226
1985	11843	9027	9507	1684	2550	24234	2551	1093	2720	-2386	1080
1986	22571	17561	19214	4272	4396	27159	2630	3238	3040	1269	1600
1987	24746	12895	16366	2897	6292	25980	2782	1909	2990	-140	1164
1988	24823	11747	9700	1870	6186	24320	4051	2620	3000	15	1411
1989	13177	8507	14088	2323	3921	22328	4410	3364	3422	-1512	1609
1990	19898	11163	12199	2984	4633	23424	4531	4474	3524	1785	1053

ئىزاھ: بۇ جەدۋەلدىكى سانلار ساپ يۇتكەپ بېرىلگەن، يۇتكەپ ئېلىنغان سانلاردۇر.

1979 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە شىنجاڭدا كېلىشىم باھالىق ئاشلىقنى ۋىلايەت، ئوبلاستلار ئارا يۆتكەش ئەھۋالى

جەدۋەل: 3 — 35

بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

ئاشلىق يىلى	يۆتكەپ بەرگۈچى جايلار					يۆتكەپ ئالغۇچى جايلار										
	ئاقسۇ	سانجى	ئىلى	تارباغاتاي	بورتالا	ئۈرۈمچى	قۇمۇل	قاراماي	شىخەنزە	قىزىلسۇ	تۇرپان	بايىنغولىن	ئالتاي	قەشقەر	خوتەن	كۆپتوغاق
1979	135	6	6					26	3	54	5			13	5	
1980	.43	234	.144	.58	.47	.203	.117	60	32	64	.195	2	85	311	88	18
1981	177	56	.233	.117	.150	.897	.228	109	103	22	287	.44	95	239	87	40
1982	453	.118	.371	.223	.131	.1269	.26	97	75	34	422	171	125	287	328	.64
1983	67	.296	.215	.153	.104	.1058		120	36	19	.191	74	138	89	92	.119
1984	.138	.30	.135	.165	.47	.552	.21	131	80	24	156	62	83	250	98	57
1985	43	270	.124	.77	.54	.371	25	123	2	12	182	274	89	33	127	46
1986	69	.32	.12	168	.78	718	.45	82	18	8	135	89	64	32	76	.36
1987	384	418	144	102	.56	1021	16	111	.9	17	290	282	205	40	34	.23
1988	948	634	790	614	.55	4022	360	192	77	111	591	699	92	15	.2	119
1989	1371	.277	2920	957	604	4930	426	692	80	73	925		.384	.59	.6	233
1990	584	672	1558	340	421	7941	54	214	2	.100	436	153	.188	.362	.530	338
جەمئىي	4050	1487	4172	1388	303	14282	444	1947	499	338	3043	1732	404	888	397	609

ئىزاھ: 1. ئۈرۈمچى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسىگە بېۋاستە قاراشلىق ئورۇنلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

2. بۇ جەدۋەلدىكى سانلار ساپ يۆتكەپ چىقىلغان، يۆتكەپ كىرىلگەن سانلاردۇر.

1956 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە شىنجاڭدا تەكسە باھالىق ياغلىق جايلار بويىچە يۇتكەش ئەھۋالى

جەدۋەل: 3 — 36

بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

ئاشلىق يىلى	ئاساسلىق يۇتكەپ بەرگۈچى جايلار					ئاساسلىق يۇتكەپ ئالغۇچى جايلار			يۇتكەپ بەرگەن (+)، يۇتكەپ ئالغان (—) جايلار							
	ئاقسۇ	كۇما	تارباغاتاي	سانجى	بورتالا	ئۈرۈمچى	قاراماي	قۇمۇل	قەشقەر	خوتەن	تۇرپان	قىزىلسۇ	ئالتاي	بايىنغولىن	شىخەنزە	كۇيىتۇلۇق
1956		36	8	10		53	4		1	.1	3					
1957	22	93	15	18	12	138	32	3	.1	.1	21		.9	3		
1958	114	43	33	3		161	24	19	2		15	.6	.6	2		
1959	136	66	10	52	.1	287	25	7	7	4	82	.4	.7	3		
1960	75	54	46	20	6	204	29	17	41	11	11	.3	.2	.8		
1961	27	104	24		4	236	24	11	57	23	2	.1		.11		
1962	35	55	3		.3	133	16		38	50	7	2		.5		
1963	103	18	.2	9	.1	183	22	4	64	39	5	4	.3	.8		
1964	101	42	2	16	.3	214	25	8	62	48	17	3	.14	.12		
1965	43	55	3	20		207	13	12	57	43	20	1	.12	.9		
1966	272	55	18	12		210	30	22	212	27	19		.19	.20		
1967	235	42	18	20	6	291	44	5	180	17	17	2	.8	.16		
1968	171	69	11	2		152	24		23	28	.12	8	.16			
1969	93	67	52	5		148	37	14	38	13	2	6	.20	.32		
1970	132	55	30	1		177	32	8	11	39	6	11	.14	.32		
1971	159	36	6	2	.1	216	33	14	72	27	9	4	.15	.53		
1972	118	38	12	8	.14	197	30	7	53	16	3		.9	.32		

		.41	.12	1			17	34	39	373	19	3	17	63	66	1973
		.30	.18	1			34	22	36	280	9	3	.2	77	93	1974
.1		.41	.17	4	1	9	53	15	43	276	11	3	14	69	136	1975
.5	1	.65	.8	8	2	29	60	3	38	307	5	3	12	49	107	1976
.9	.1	.53	.13	6	3	32	82		39	321	8	28	1	13	76	1977
.16		.59	.16	8	8	16	47	25	81	390	11	25	6	26	55	1978
.31		.102	.27	5	.7	.3	.8	25	76	651	29	35	54	61	87	1979
.16	.82	.154	.77	.20	.37	.72	65	44	98	383	77	76	150	365	83	1980
15	39	.50	9	.9	.17	.4	.42	42	62	682	120	214	243	493	142	1981
20	20	8	9	.6	.28	.28	.6	137	140	964	301	397	439	587	97	1982
	227	106	2	.3	.30	.1	3	121	78	842	221	371	472	853	172	1983
1	.4	30	.17		.48	.17	127	151	101	821	335	388	544	875	194	1984
	175	93	3		.73	.8	58	179	146	1072	290	363	643	1425	159	1985
	361	120	112	.1	.142	.6	35	177	63	1106	329	247	1279	1771	192	1986
.24	202	57	216	.1	.25	.10	13	68	103	817	211	26	1116	1134	84	1987
7	89	111	105	.10	.26		26	79	90	720	268	229	686	635	126	1988
15		29	34	.4	.55		27	57	94	647	278	185	408	412	35	1989
2	.16	36	156		.20		2	68	81	460	293	244	758	468	75	1990
.42	1011	.235	287	6	.275	322	1308	1402	1852	14319	2835	3030	7129	10304	3815	جدمشي

1979 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە شىنجاڭدا كېلىشىم باھالىق ياغنى ۋىلايەت، ئوبلاستلار ئارا يۇنكەش ئەھۋالى

جەدۋەل: 3 — 37

بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

ئاشلىق يىلى	يۇنكەپ بەرگۈچى جايلار						يۇنكەپ ئالغۇچى جايلار							
	ئىلى	تارباغاتاي	ئاقسۇ	سانجى	شىخەنزە	كۇيىتۇن	بورتالا	قاراماي	باينغولىن	قۇمۇل	خوتەن	قەشقەر	قىزىلسۇ	ئۈرۈمچى	تۇرپان	ئالتاي
1979	.4		.2	.9	.6			10		.6	16	4	3	.17	.1	
1980	.3	.2	.7	2	.1			16	2	1	31	20	8	.23	.38	4
1981	.5	.3	.2	.16	9	.1	.2	3	24	12	14	25	13	.12	.26	5
1982	.5	.3	.1	.12		7	.2	4	6		2	7	2	.30	16	2
1983	.1	.5	.1	.10	4	13	.3	7	10	2	15	3		.11	12	
1984	1	.6	1	.6	.5	.4	.4	4	22	1	12	2	8	21	17	3
1985	3	16	23	6	.2	14	.2	13	45	5	56	5	7	181	32	7
1986	82	36	14	.11	19	33	.1	8	15	28	40	1	11	796	25	
1987	136	2	.19	.55	38	35	.6	23	17	69	74	12	24	872	28	
1988	57	110	56	36	42	.29	3	37	17	149	47	1	15	785	48	1
1989	229	96	33	172	39	.5	142	17	37	110	99	.1	13	591	66	.2
1990	120	140	48	206	58	.1	93	23	172	106	12	1	10	554	55	.4
جەمئىي	610	381	143	303	195	62	218	165	367	477	418	80	114	3707	234	16

ئىزاھ: ئۈرۈمچى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىگە بېۋاستە قاراشلىق ئورۇنلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

V باب

ئاشلىق، ياغ ترانسپورتى

§ 1 . ترانسپورت ئۇسۇلى

1. ئەركىن ترانسپورت

قەدىمدىن بۇيان پەۋقۇلئادده مەزگىللەردىن باشقا ۋاقىتلاردا ئاشلىق، ياغ ئەركىن سودىسىغا ماس هالدا ئاشلىق، ياغ ئەركىن توشۇلۇپ كەلدى. خەلق ئارىسىدا سودا قىلىنىدىغان ئاشلىق، ياغلار خەلق ئارىسىدىكى كىراكەشلىك بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلار تەرىپىدىن ئىختىيارىي توشۇلدى. هەربىي ئاشلىق، هۆكۈمەت ئاشلىقىنى توشۇشتا، مەجبۇرىي توشۇتۇشتىن مىسرت، هۆكۈمەت ۋە ئارمىيە ئۈزىدىكى ترانسپورت كۈچىدىن پايدىلىنىپ توشۇدى هەم هۆكۈمەت سودىگەرلەرنىڭ هارۋىلىرىنى يالىلۇبلىپ توشۇتتى ياكى سودىگەرلەرنىڭ تەشكىللەپ توشۇش بېرىشىگە هاۋالە قىلدى. تۇرپاندىن تېپىلغان تاڭ دەۋرىگە ئائىت هۆججەتلەردە «. . . هارۋا مەيدانلىرىدىكى ئامبارلاردا ساقلىنىۋاتقان ئاشلىقلارنى ئۈزۈن يوللۇق كىراخانىلار توشۇپ خېرىدارلارغا يەتكۈزەتتى» دەپ خاتىرىلەنگەن. ئۈزۈن يوللۇق كىراخانىلار هۆكۈمەتنىڭ باشقۇرۇشىدىكى كىراخانا بولۇپ، ئۇ يەردە كالا هارۋىلىرى بولاتتى، ئامباردىكى ئاشلىق بۇ كالا هارۋىلىرىدا توشۇلاتتى.

چېيەنلۇڭ 25 - يىلى (1760 - يىلى) قۇمۇل، پىچاندىكى 1000 دانە هۆكۈمەت تۇگىسى ئىشقا سېلىنىپ، يەنە سودىگەرلەردىن 2000 تۇگە سېتىۋېلىنىپ، ئىلىدىكى بوزىيەر ئۈزلەشتۇرۇۋاتقان ئەسكەرلەرگە ئوزۇقلۇق ئاشلىق توشۇپ بېرىلدى.

مىنگونىڭ 1 - يىلى (1912 - يىلى) 10 - ئايدا ئالتاينىڭ خان ئامبىلى پالتا ماناسلىق ئۇيغۇر سودىگەر كېرىمگە 1000 دەن كۆك پۇرچاق، 1000 دەن ئارپا سېتىۋېلىپ ئالتايغا يەتكۈزۈپ بېرىشنى هاۋالە قىلدى. مىنگونىڭ 5 - يىلى (1916 - يىلى) 5 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ئۈرۈمچى مۇپەتتىشى تۇرپان ئامبىلىغا «يېقىنقى يىللاردىن بېرى مال باھاسى ئۆرلەپ كەتتى، هارۋا يالىماق تەس بولۇپ هەربىي ئاشلىقنى توشۇش قىيىنلىشىپ كەتتى. . . هەربىي ئېهتىياجنى قامداش ئۈچۈن، كىرا هەققىنى ئۆستۈرۈپ بەرگەن بولسىلا» دەپ تەكلىپ بەردى.

مىنگونىڭ 33 - يىلى (1944 - يىلى) 7 - ئايدا ئۇنىۋ ناهىيىلىك هۆكۈمەت بۇرۇنقىدەك هامماللارنى يالىلۇبلىپ ئۆلكە شەهىرى ئۈرۈمچىگە 175 دانەن كۆممىقوناق يەتكۈزۈپ بەرگەندىن كېيىن، يەنە شۇ يەردىن 1000 ئېشەك يالىلۇبلىپ ئۈرۈمچىگە 250 دانەن بۇغداي توشۇپ بەردى.

مىنگونىڭ 35 - يىلى (1946 - يىلى) سودىگەرلەرنى جەنۇبىي شىنجاڭدىكى قاراشەهەر قاتارلىق جايلاردىن ئۈرۈمچىگە ئاشلىق توشۇشقا رىغبەتلەندۈرۈپ، ئۆلكە شەهىرىدىكى ئاشلىق قەھەتچىلىكىنى سېلىكتۇرۇش ئۈچۈن، ئۆلكىلىك هۆكۈمەت 12 ماددىلىق مۇكاپاتلاش چارىسى تۈزۈپ چىقتى، ئۇنىڭدا مۇنداق بىر ماددا بار:

توشۇلۇۋاتقان ئاشلىقنىڭ بىخەتەرلىكىگە كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن ئالاھىدە كېنىشكا تارقىتىپ بېرىلىدۇ؛ ئۈزۈمچىگە ئاشلىق توشۇغان ھارۋىلار قايتىدىغان چاغدا ئۈزۈمچىدىن جەنۇبىي شىنجاڭغا توشۇلىدىغان تاۋارلارنى بېسىپ ماڭسا بولىدۇ؛ جەنۇبىي شىنجاڭدىن ئۈزۈمچىگە ئاشلىق توشۇغانلارغا ئۈزۈمچىنىڭ بازار باھاسى بويىچە ھەق تۆلىگەندىن سىرت، يەنە ئومۇمىي ئاشلىق پۇلى ۋە كىرا پۇلىنىڭ %20ى بويىچە مۇكاپات پۇلى قوشۇپ بېرىلىدۇ.

مىنگونىڭ 36 - يىلى (1947 - يىلى) 11 - ئايدا شىنجاڭ غەللە - پاراق ئاشلىقى باشقارمىسى «ئۇچتۇرپان، ئونسۇدىن قاراشەھەرگە 5000 داەن ئاشلىق توشۇش چارىسى»نى تۈزۈپ چىقتى، ئۇنىڭ ئاساسلىق مەزمۇنلىرى: (1) بۇ ئاشلىقنى توشۇشقا ئۈزۈمچىدىن 1000 تۆگە، ئاقسۇ، ئونسۇ، ئۇچتۇرپاندىن 1500 ئېشەك ۋە 750 دانە يار - يار ھارۋا يالىلمۇبلىنىدۇ. (2) تۆگە، ئېشەكلەرنىڭ 300ى بىر كارۋان، يار - يار ھارۋىنىڭ 50ى بىر كارۋان قىلىنىدۇ، ھەر بىر كارۋانغا قاراۋۇللار سەپلىنىدۇ. (3) تۆگە، ئېشەك، ھارۋا كارۋانلىرى كۆچا، بۇگۇرلەردىن ئۆتكەندە، شۇ يەردىكى پونكىتلار توشۇلۇۋاتقان ئاشلىق مىقدارىنى تىزىملاپ باشقارمىغا مەلۇم قىلىدۇ ۋە ئاشلىقلارنىڭ توشۇلۇشىنى نازارەت قىلىدۇ.

مىنگونىڭ 37 - يىلى (1948 - يىلى) 11 - ئايدا ئۆلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىقى باشقارمىسى تارقاتقان مۇكاپاتلاش چارىسىدا مۇنداق بەلگىلەندى: تۇرپان، پىچان، توقسۇندىن ئۈزۈمچىگە توشۇلغان ئاشلىقنىڭ ئاشلىق پۇلى ئومۇمىي سانىنىڭ %20ى بويىچە مۇكاپات پۇلى بېرىلىدۇ؛ قاراشەھەر، ئاقسۇدىن ئۈزۈمچىگە توشۇلغان ئاشلىقنىڭ ئاشلىق پۇلى ئومۇمىي سانىنىڭ %40ى بويىچە مۇكاپات پۇلى بېرىلىدۇ.

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىللەردە ئۆلكە ئىچىدە ئاشلىق توشۇشتا، ئۆلكىلىك مالىيە نازارەت ئاشلىق ئىدارىسى، سودا نازارەت سودا شىركىتى ھەر قايسى خۇسۇسىي ترانسپورت سودىگەرلىرى بىلەن توختام تۈزۈپ، شۇ توختام بويىچە توشۇدى. 1951 - يىل 4 - ئاينىڭ 20 - كۈنى غەربىي شىمال تاشيول ترانسپورت بىرلەشمە باشقۇرۇش كومىتېتىنىڭ شىنجاڭ شۆبىسى قۇرۇلغاندىن كېيىن، ئۆلكە دائىرىسىدە ئاشلىق توشۇشقا مەزكۇر شۆبە ئورگان ترانسپورت كۆچى ئورۇنلاشتۇردى ۋە ئۆلكىلىك ئاشلىق ئىدارىسى، ئۆلكىلىك سودا شىركىتى توشۇغۇچى ئورۇن بىلەن توشۇش توختامى ئىمزالدى، غەربىي شىمال تاشيول ترانسپورت بىرلەشمە باشقۇرۇش كومىتېتىنىڭ شىنجاڭ شۆبىسى گۇۋاھلىق بەرگەندىن كېيىن كۈچكە ئىگە بولدى.

2. مەجبۇرىي توشۇتۇش

مىنگونىڭ دەسلەپكى مەزگىللىدىن 19 - يىلىغىچە (1930 - يىلى) شىنجاڭنىڭ دېھقانچىلىق بىجىدا: «دېھقانلار باج ئورنىدا ئاشلىق تاپشۇرغاندىن سىرت، يەنە ھەربىي رايانلار ئۈچۈن ھاشار ئىشلەپ بېرىدۇ» دەپ بەلگىلەنگەن. ھەربىي ئاشلىق، ھۆكۈمەت ئاشلىقىنى توشۇش جەريانىدا، بىر قىسمىغا ھاشار تۇزۇمى چارىسىنى قوللىنىپ، خەلق ئىشچىلىرى، خەلق ھارۋىلىرى، خەلق تۆگىلىرى ھۆكۈمەتنىڭ ترانسپورت ئىشىغا سېلىندى.

مىنگونىڭ 10 — 22 - يىللىرى (1921 — 1933 - يىللىرى) خەلق ھارۋىلىرى، تۆگىلىرىنى تۈتۈپ قېلىپ ھەربىي ئاشلىق توشۇشقا سېلىش ۋاستىسى قوللىنىلدى. شىنجاڭ دائىرىلىرى: شىنجاڭغا كىرگەن ھارۋا، تۆگىلەر قۇمۇلدا سەيسىگە ئىشلەپ 2 قېتىم ھەربىي ئاشلىق توشۇپ بەرگەندىن كېيىن ئاندىن يۇڭ بېسىپ شىنجاڭدىن چىقىپ كېتىشىگە رۇخسەت قىلىنىدۇ دەپ بەلگىلىدى. تولۇقسىز خاتىرىلەرگە ئاساسلانغاندا مىنگونىڭ 17 - يىلى (1928 - يىلى) 10 - ئايدىن مىنگونىڭ 18 - يىلى (1929 - يىلى) غىچە مۇشۇنداق مەجبۇرىي توشۇتۇش ئۇسۇلى بىلەن 614 مىڭ 656 جىڭ ھەربىي ئاشلىق توشۇلغان، تۈتۈپ قېلىنغان ھارۋا، تۆگىلەر ئىچىدە ئۆلكە ئىچىدىكى توشۇپ سېتىش بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلار بار، شەنشى، گەنسۇدىن ھۆكۈمەت

چېيىنى، مىلىچىمالارنى توشۇپ شىنجاڭغا كەلگەن كىراكەشلەرمۇ بار. ئۇلار جايلاردىن ئېلىپ كەلگەن مالالىرىنى يەتكۈزۈپ بەرمەكچى بولغان بەرگە تاپشۇرغاندىن كېيىن، يېڭىن ئەتراپتىكى كۆرىستانلىقەن ئاشلىق يۆتكەش ئورنىغا بېرىپ ھەربىي ئاشلىقنى قوزغۇلغا توشۇدى.

مىنگونىنچ 37 - يىلى (1948 - يىلى) 5 - ئاينىڭ 21 - كۈنى ھەربىي ئاشلىقنى توشۇشقا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، شىنجاڭ ئۇلكىلىك ھۆكۈمەت «سودىگەرلەرنىڭ تىرانسپورت قورالىرىنى ئېلىپ ئىشلىتىشنى باشقۇرۇش» چارىسىنى ئېلان قىلىپ، تۆۋەندىكىلەرنى بەلگىلىدى: ئۇلكە دائىرىسىدە تىرانسپورت بىلەن شۇغۇللىنىدىغان بارلىق تىرانسپورت قورالىرى، جۈملىدىن ئاپتوموبىل، ھارۋا، تۆگە، ئېشەكلەر (ئارمىيە، ھۆكۈمەت ئاپتوموبىللىرى ۋە شەھەر رايونىدا قاتناشقا ئىشلىتىلىدىغان خادىمىڭ ھارۋىلار بۇنىڭ سىرتىدا) بىردەك ئاشلىق باھاسىنى تىزگىنلەش كومىتېتىغا تىزىملىتىش كىنىشكىسى ۋە يۈرۈش بەلگىسى ئېلىشى شەرت. ئاپتوموبىللار بىر ئايدا بىر قېتىم، ھارۋا، تۆگە، ئېشەكلەر 3 ئايدا بىر قېتىم ئىشلىتىلىدۇ. ئىشلىتىلگەن تىرانسپورت قورالىرىغا ھۆكۈمەت بەلگىلىگەن توشۇش باھاسى بويىچە كىرا ھەققى بېرىلىدۇ.

1951 - يىل 6 - ئايدا شىنجاڭغا يۆتكەپ كېلىنىدىغان ھەربىي ئاشلىقنى جىددىي توشۇش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداش ئۈچۈن، گەنسۇ ئۇلكىسى جېۋچۈەن ۋىلايەتلىك پارتكوم، ۋالىي مەھكىمىسى: جېۋچۈەندىن ئۇتۇپ شىنجاڭغا بارىدىغان بارلىق تىرانسپورت ئاپتوموبىللىرى شىنجاڭدىكى قوزغۇلغا بىر قېتىم ئاشلىق توشۇغاندىن كېيىن ئاندىن نورمال مال توشۇيالايدۇ. كونكرېت توشۇشنى جېۋچۈەن ۋىلايەتلىك تىرانسپورت بىرلەشمە باشقۇرۇش كومىتېتى ئورۇنلاشتۇرىدۇ ۋە ئاشلىق توشۇيدىغان ئاپتوموبىللارغا كېتەرلىك بېنزىننى تەمىنلەيدۇ، كىرا ھەققى بەلگىلەنگەن كىرا باھاسىدىن 20% ئاشۇرۇپ بېرىلىدۇ دەپ بەلگىلەندى.

3. پىلانلىق توشۇش

1) پىلانلىق باشقۇرۇش

(1) پىلان تۈزۈپ مەلۇم قىلىش 1954 - يىلدىن ئېتىبارەن ئاشلىق توشۇش ئىشى شىنجاڭ تىرانسپورتىنى پىلانلىق باشقۇرۇش ئىزىغا كىرگۈزۈلدى. ئاپتونوم رايون ئىچى ۋىلايەت، ئوبلاستلار ئارا ئاشلىقنى تاشيولدا ئايلىق توشۇش پىلانىنى ئۇلكىلىك ئاشلىق نازارىتى يىللىق (پەسىللىك) ئاشلىق تاۋار ئوبوروتى پىلانىغا ئاساسەن تۈزۈپ چىقىپ، بىر تۈتاش ئۇلكىلىك تىرانسپورت پىلانى كومىتېتىغا (بۇ ئورگان غەربىي شىمال تاشيول تىرانسپورتىنى بىرلەشمە باشقۇرۇش كومىتېتىنىڭ شىنجاڭ شۆبىسىدىن ئۈزگەرتىپ قۇرۇلغان بولۇپ، 1957- يىلى يەنە ش ئۇ ئا ر تىرانسپورت قوماندانلىق شتابىغا ئۈزگەرتىلدى) مەلۇم قىلدى. دەسلەپكى مەزگىلدە پىلان كونكرېت تاپشۇرۇپ ئالىدىغان، بېرىدىغان نۇقتىلارغىچە بېكىتىلىپ كەلگەنىدى، كېيىن ناھىيىلەرگىچە بېكىتىلىدىغان بولدى. تىرانسپورت پىلانى كومىتېتى ھەر ئايدا توشۇش كۈچى، توشۇش مىقدارىنى تەڭپۇڭلاشتۇرۇش يېغىنى چاقىرىپ، ئاشلىق توشۇتۇش پىلانىنى تەكشۈرۈپ تەستىقلىدى. دەسلەپتە ئەسلى توشۇتۇش پىلانى جەدۋىلىنىڭ ئۈستىگىلا تەستىق سۆزى يېزىلاتتى، كېيىن ھۆججەت شەكلىدە چۈشۈرۈلىدىغان بولدى. 1968 - يىلغىچە ئاشۇ ھالەتتە ئىجرا قىلىندى. 1969 - يىلدىن ئېتىبارەن ئاشلىق تىرانسپورتىنى ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئىشلەپچىقىرىش قوماندانلىق گۇرۇپپىسى، ساناقەت - قاتناش گۇرۇپپىسى، ش ئۇ ئا ر تىرانسپورت قوماندانلىق شتابى، قاتناش نازارىتى مەسئۇل بولۇپ ئورۇنلاشتۇردى. مەلۇم قىلىنىدىغان ئاشلىق توشۇتۇش پىلانىنى ئاشلىق نازارىتى ئاي بويىچە ئاشلىق يۆتكەپ بېرىدىغان، يۆتكەپ ئالىدىغان جايلار بىلەن كېڭىشىش ئارقىلىق تۈزگەنىدى. 1977 - يىلدىن كېيىن

ش ئۇ ئا ر ئىقتىساد كومىتېتى ھەر ئايدا مادەدىي ئەشيالار ترانسپورتىنى ماسلاشتۇرۇش يىغىنى چاقىرىپ ترانسپورت كۆچىنى ئورۇنلاشتۇرغاندىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئاۋۇال تېلېگراف ئۇقتۇرۇشى شەكلىدە، كېيىن ھۆججەت چىقىرىپ ئىجرا قىلدى. 1980 - يىلى ئاپتونوم رايونلىق قاتناش ترانسپورتىدا مال مەنبەسىنى بىرلىككە كەلتۈرۈش، يول خېتىنى بىرلىككە كەلتۈرۈش، راسچوتنى بىرلىككە كەلتۈرۈشتىن ئىبارەت ئۆچنى بىرلىككە كەلتۈرۈپ باشقۇرۇش يولغا قويۇلدى. ئاشلىقنى تاشيولدا توشۇش ئايلىق پىلانىنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى قاتناش نازارىتىنىڭ ترانسپورت كۆچى ئورۇنلاشتۇرۇشىغا سۇنغاندىن كېيىن، ئۇنى تېلېفون ئارقىلىق جايلارغا ئۇقتۇردى، ئارقىدىنلا توشۇش باشلىنىدىغان، توختايدىغان نۇقتىلار، ئاشلىق سورتى، مىقدارى، توشۇپ بېرىدىغان ئورۇن كۆرسىتىلگەن پىلان جەدۋىلى چۈشۈرۈلدى، 1990 - يىلغىچە شۇ بويىچە ئىجرا قىلىندى.

1963 - يىل 11 - ئايدا ئۇرۇمچى تۆمۈرىيول ئىدارىسى مال توشۇش كەسپىنى باشلىغاندىن تارتىپ 1990- يىلغىچە ئاپتونوم رايونلىق ئاشلىق، ياغ تۆمۈرىيول ترانسپورت پىلانىنى تۈزۈش ۋە تەستىقلىتىشنى ئاشلىق نازارىتى بىر تۇتاش بېجىرىپ كەلدى، پىلان تەستىقلانغاندىن كېيىن جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئىجرا قىلىشىغا ئۇقتۇردى. 70 - يىللارنىڭ ئاخىرىدا ئاشلىق، ياغ كېلىشىم باھا كەسپى ئارقا - ئارقىدىن قانات يايدۇرۇلدى، دۆلەت ئاشلىق، ياغ كېلىشىم باھا كارخانىلىرىنىڭ ئاپتوموبىل تەلەپ قىلىش پىلانىغا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «ئاشلىق، ياغ يۆتكەش پىلانى مەخسۇس تامغىسى»نى بېسىپ بەردى.

(2) پىلانىنى ئىجرا قىلىش 1954 - يىلدىن 1977 - يىلغىچە يۆتكەش ستاتىستىكا پەسىللىك مەلۇمات قەرەلسىز سېلىشتۇرۇپ باھالىنىپ، جايلارنىڭ پىلانىنى ئىجرا قىلىشى تەكشۈرۈپ تۇرۇلدى ۋە ھەيدەكچىلىك قىلىندى. بۇ باستۇچتا، ئايرىم يىللارنى ھېسابقا ئالمىغاندا، پىلانىنىڭ ئورۇندىلىنىش نىسبىتى ئادەتتە %85تىن يۇقىرى بولدى. 1978 - يىلى ئاشلىق، ياغ يۆتكەش پىلانىنى تۈزۈش تۈزۈمى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، پەسىللىك پىلانلارنى تۈزۈش نۆۋەتلىك يىغىندا، ھېسابات سېلىشتۇرۇشقا بىرلەشتۇرۇپ ئاشلىق، ياغ توشۇش پىلانى تەكشۈرۈپ تۇرۇلدى. 80 - يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا ئاپتونوم رايوندا ئاشلىقتىن ئۇدا بىر قانچە يىل مول ھوسۇل ئېلىندى، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىدا ئامبارلار ئاشلىققا توشۇپ، «ئاشلىق ساقلاش قىيىن بولۇش» زىددىيىتى گەۋدىلىك بولدى. تاشيول ترانسپورتىدا ترانسپورت كۆچى بېتىشمەسلىك ئېشىپ قىلىشقا ئۆزگەردى. ترانسپورت تارماقلىرى تالىشىپ يۈرۈپ ئاشلىق توشۇيدىغان، ئاشلىقنى پىلاندىن ئارتۇق ماڭدۇرىدىغان ئەھۋاللار ئۆزلۈكسىز يۈز بېرىپ تۇردى. شۇڭا، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئاشلىق، ياغ ترانسپورتىغا قارىتا چەكلەش تەدبىرىنى قوللىنىپ، ترانسپورت پىلانىنى چۈشۈرۈلگەن ئاشلىق، ياغ ترانسپورت ۋەزىپىسىنىڭ %5ى بويىچە ئىگىلەشنى، رۇخسەت قىلىنغان ھەجىمىدىن ئاشۇرۇۋەتمە، پىلاندىن ئاشۇرۇۋېتىلگەن قاتاردا بىر تەرەپ قىلىشنى بەلگىلىدى. ئاشلىق، ياغ پىلاندىن ئاشۇرۇپ ماڭدۇرۇلغان بولسا، قەرز پۇل ۋە كىرا ھەققىنىڭ %50ىلا بېرىلدى. 1990 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «ئاشلىق، ياغ يۆتكەش تەپسىلىي قائىدىسى»نى تارقاتتىپ، ترانسپورت پىلانىنى ئاي بويىچە تەكشۈرۈپ تۇرۇشنى، ھەر بىر ترانسپورتقا سېلىنغان نومۇردىكى توشۇش مىقدارىغا ئاساسەن ئاشۇرۇپ توشۇش مىقدارىنى چەكلەپ تۇرۇشنى، توشۇش مىقدارى 300 — 1000 تونىنىغىچە بولسا، ئاشۇرۇپ توشۇش مىقدارىنى 30 تونىنا ئېشىدە تىزگىنلەشنى؛ توشۇش مىقدارى 1000 تونىدىن يۇقىرى بولسا، ئاشۇرۇپ توشۇش مىقدارىنى 50 تونىنا ئېشىدە تىزگىنلەشنى؛ تىزگىنلەش ساندىن ئاشۇرۇۋېتىلسە، ئاشلىق بەرگۈچى تەرەپكە پىلانسىز توشۇلغان ئاشلىق سومىمىسىنىڭ %5ى بويىچە جەرىمانە قويۇشنى بەلگىلىدى. پىلانىنىڭ ئورۇندىلىنىش نىسبىتى ئادەتتە %95تىن يۇقىرى بولۇپ تۇردى.

2) توشۇش مىقدارى

1953 - يىلدىن 1959 - يىلغىچە ئاپتونوم رايونىمىز ئاشلىق، ياغ توشۇش مىقدارى (ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلار ئارا، ۋىلايەت، ئوبلاستلار ئارا، ناھىيىلەر ئارا توشۇشنى ئۆز ئىچىگە ئالمىدۇ) ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 193 مىڭ 100 توننىدىن بولۇپ تۇردى. ئۇنىڭ ئىچىدە ۋىلايەت، ئوبلاستلار ئارا توشۇلغىنى 106 مىڭ 700 تونىنا بولدى، بۇنىڭ ئاز قىسمى ئۇلاغ كۆچى بىلەن توشۇلغاندىن سىرت، ئاساسەن ئاپتوموبىلدا توشۇلدى. 60 - يىللاردا ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق، ياغ توشۇش ئومۇمىي مىقدارى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 475 مىڭ 700 توننىدىن بولدى. بۇنىڭ ئىچىدە ئۆلكىلەر ئارا توشۇلغىنى 69 مىڭ 300 تونىنا، ۋىلايەت، ئوبلاستلار ئارا توشۇلغىنى 188 مىڭ 400 تونىنا. 1963 - يىلدىن ئېتىبارەن شىنجاڭدىن سىرتقا يۆتكىلمەيدىغان ئاشلىق پويىزدا توشۇلۇشقا باشلىدى. 1967 - يىلغىچە بولغان 5 يىلدا ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلار ئارا يۆتكەلگەن ئاشلىق 586 مىڭ 700 تونىنا بولۇپ، بۇنىڭدىن تۆمۈرىولدا توشۇلغىنى 20.06% نى تەشكىل قىلىدۇ. سىرتقا يۆتكەش ۋەزىپىسى بولمىغان يىللاردا تۆمۈرىولدا توشۇش مىقدارى 5% ئۆپچۆرىسىدە بولدى. قالغىنى پۈتۈنلەي تاشيولدا توشۇلدى. 70 - يىللاردا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەر يىللىق تەكشە، كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ توشۇش ئومۇمىي مىقدارى 538 مىڭ 900 تونىنا بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە تەكشە باھالىق ئاشلىق توشۇش مىقدارى 529 مىڭ 700 تونىنا، ياغ توشۇش مىقدارى 8000 تونىنا. بۇ مەزگىلدىكى تۆمۈرىولدا توشۇش مىقدارى: يۆتكەپ بېرىلگەن ئاشلىق 50 مىڭ تونىنا، يۆتكەپ ئېلىنغان ئاشلىق 1 مىليون 410 مىڭ 400 تونىنا. 1970 - يىلدىن 1979 - يىلغىچە بولغان 10 يىلنىڭكىنى بىر تۇتاش ھېسابلىغاندا، تاشيول، تۆمۈرىولدا توشۇلغىنى ئايرىم ھالدا ئومۇمىي توشۇش مىقدارىنىڭ 73.40% نى ۋە 26.60% نى ئىگىلىدى.

1980 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە ئاشلىق، ياغ توشۇش مىقدارى ناھايىتى تېز ئاشتى، يىللىق ئوتتۇرىچە توشۇش مىقدارى 1 مىليون 249 مىڭ 100 تونىنا بولۇپ، 70 - يىللاردىكىدىن 1.3 ھەسسە ئاشتى. ئۇنىڭ ئىچىدە تەكشە باھالىق ئاشلىق توشۇش مىقدارى بىر ھەسسە، ياغ توشۇش مىقدارى 5.5 ھەسسە ئاشتى. ۋىلايەت، ئوبلاستلار ئارا يىللىق تەكشە باھالىق ئاشلىق توشۇش مىقدارى 475 مىڭ 500 توننىغا يېتىپ، 1.3 ھەسسە ئاشتى. توشۇش مىقدارى ئەڭ يۇقىرى بولغان 1986 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە تەكشە باھالىق ئاشلىق، ياغ توشۇش مىقدارى 1 مىليون 565 مىڭ 300 توننىغا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ۋىلايەت، ئوبلاستلار ئارا توشۇلغىنى 711 مىڭ 200 توننىغا يېتىپ، 1980 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە بولغان 10 يىلدىكى يىللىق ئوتتۇرىچە توشۇش مىقدارىدىن 81.39% ۋە 31.41% يۇقىرى بولدى. كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ توشۇش مىقدارىمۇ بىر قەدەر تېز ئاشتى، 11 يىلدا يىللىق ئوتتۇرىچە توشۇش مىقدارى 129 مىڭ 200 توننىغا يەتتى، ئەڭ يۇقىرى بولغان 1989 - يىلى 268 مىڭ 600 تونىنا بولدى. بۇ مەزگىلدە تۆمۈرىول ترانسپورتىنىڭ تەرەققىياتى بىر قەدەر تېز بولدى. 11 يىلدا تۆمۈرىول ئارقىلىق توشۇلغان ئاشلىق، ياغ 3 مىليون 32 مىڭ 800 تونىنا بولۇپ، ئاشلىق، ياغ ئومۇمىي توشۇش مىقدارىنىڭ 22.07% نى ئىگىلىدى. بۇنىڭ ئىچىدە ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلار ئارا توشۇلغان ئاشلىق، ياغ 2 مىليون 731 مىڭ 700 تونىنا بولۇپ، تۆمۈرىولدىكى ئومۇمىي توشۇش مىقدارىنىڭ 90% نى ئىگىلىدى؛ ۋىلايەت، ئوبلاستلار ئارا تۆمۈرىولدا توشۇلغىنى 301 مىڭ 100 تونىنا بولۇپ، 10% نى ئىگىلىدى. ۋىلايەت، ئوبلاستلار ئارا تۆمۈرىولدا توشۇلغىنى ئىچىدە شىمالىي شىنجاڭدىن ئۇرۇمچى شىمالىي ۋوگزال، سانجى ئارقىلىق قۇمۇلغا توشۇلغىنى 80 مىڭ 500 تونىنا، تۇرپانغا توشۇلغىنى 77 مىڭ 100 تونىنا بولدى؛ جەنۇبىي شىنجاڭدىن كورلا ئارقىلىق قۇمۇلغا توشۇلغىنى 52 مىڭ 700 تونىنا، تۇرپانغا توشۇلغىنى 55 مىڭ 700 تونىنا، ئۇرۇمچىگە توشۇلغىنى 35 مىڭ 100 تونىنا بولدى (جەدۋەل: 3 — 38گە قارالسۇن).

1953 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە شىنجاڭدا ئاشلىق، باغ توشۇش ئەھۋالى

جەدۋەل: 3 — 38

بىرلىكى: تۇمەن تونا

ئاشلىق يىلى	ئومۇمىي توشۇش مىقدارى	تەكسە باھا						كېلىشىم باھا					
		ئاشلىق	بۇنىڭ ئىچىدە		باغ	بۇنىڭ ئىچىدە		ئاشلىق	بۇنىڭ ئىچىدە		باغ	بۇنىڭ ئىچىدە	
			ئۆلكىلەر تارا	ۋىلايەت، ئوبلاستلار تارا		ئۆلكىلەر تارا	ۋىلايەت، ئوبلاستلار تارا		ئۆلكىلەر تارا	ۋىلايەت، ئوبلاستلار تارا		ئۆلكىلەر تارا	ۋىلايەت، ئوبلاستلار تارا
1953	7.29	7.29		3.84									
1954	15.13	15.11		7.56	0.02	0.02							
1955	19.08	19.08	0.02	9.78									
1956	18.27	17.88		10.02	0.39		0.09						
1957	25.89	25.11		14.58	0.78		0.26						
1958	21.44	20.94		10.90	0.50		0.23						
1959	28	27.27		17.14	0.73	0.03	0.34						
1960	31.78	31.20	1.49	19.79	0.58		0.27						
1961	36.25	35.74	1.14	15.21	0.51	0.01	0.26						
1962	27.24	26.82	0.05	10.97	0.42		0.20						
1963	35.27	34.77	2.12	12.34	0.50		0.24						
1964	52.13	51.55	13.47	15.62	0.58		0.29						
1965	65.54	64.90	13.80	26.38	0.64		0.26						
1966	79.17	77.86	17.45	31.97	1.31	0.28	0.63						
1967	64.32	63.29	11.83	25.44	1.03	0.12	0.59						
1968	45.46	44.63	3.73	15.74	0.83	0.13	0.36						

						0.30	0.03	0.59	11.57	3.61	37.99	38.58	1969
						0.29	0.01	0.31	11.23	10.55	21.78	22.09	1970
						0.33	0.01	0.34	18.75	8.16	26.91	27.25	1971
						0.26	0.05	0.31	15.97	4.42	20.39	20.70	1972
						0.19	0.35	0.82	16.53	5.12	35.18	36	1973
						0.24	0.21	0.70	18.13	26.92	60.81	16.51	1974
						0.31	0.13	0.79	19.29	28.63	71.22	72.01	1975
						0.30	0.15	0.80	25.36	16.22	63.78	64.58	1976
						0.28	0.23	0.94	22.82	15.58	67.35	68.29	1977
						0.26	0.46	1.19	25.50	14.86	72.42	73.61	1978
0.03	0.28	0.35	0.15	0.43	0.90	0.33	0.86	1.75	32.37	26.43	89.89	92.89	1979
0.08	0.21	0.36	1.86	2.93	5.94	1.34	0.40	2.55	47.55	20.30	100.13	108.98	1980
0.10	0.29	0.44	2.07	4.50	8.03	1.75	0.36	3.24	35.58	11.72	81.04	92.75	1981
0.06	0.09	0.24	2.51	3.95	7.57	2.49	0.38	4.49	28.70	18.78	85.45	97.75	1982
0.06	0.24	0.35	2.15	4.78	7.60	2.94	0.47	5.25	25.43	15.94	82.35	95.55	1983
0.05	0.23	0.30	1.69	3.43	6.34	3.28	0.49	5.86	39.55	4.39	86.47	98.97	1984
0.09	0.16	0.36	1.79	3.81	6.52	3.55	0.61	7.14	42.51	6.76	88.78	102.80	1985
0.33	1.42	2.03	1.45	6.93	9.90	5.33	1.39	9.20	65.79	38.04	147.33	168.46	1986
0.47	1.49	2.08	1.91	10.43	13.29	3.70	1.40	6.83	66.40	31.28	141.69	163.89	1987
0.47	1.90	2.54	4.52	7.28	15.31	2.46	1.28	5.30	60.98	18.64	129.36	152.51	1988
0.73	0.95	2.01	9.03	11.98	24.84	1.48	0.22	2.86	50.41	9.28	108.70	138.41	1989
0.59	1.35	2.17	5.82	15.98	23.95	2.24	1.04	4.80	60.13	5.67	123.10	154.02	1990

ئىزاھ: ئومۇمىي توشۇش مىقدارى ئۆلكىلەر ئارا، ۋىلايەت، ئوبلاستلار ئارا، ناھىيىلەر ئارا توشۇلغانلىق ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ؛ ئۆلكىلەر ئارا توشۇلغىنى يۆتكەپ بېرىلگەن ۋە يۆتكەپ ئېلىنغىنىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ، ۋىلايەت، ئوبلاستلار ئارا، ناھىيىلەر ئارا توشۇلغىنى يۆتكەپ بېرىلگەن سانلاردۇر.

2 § . ترانسپورت قوراللىرى

20 ـ ئەسىرنىڭ 40 ـ يىللىرىنىڭ ئوتتۇرا مەزگىللىرىدىن ئىلگىرى شىنجاڭدا ئاشلىق، ياغ توشۇشتا پۈتۈنلەي ئۇلاغ ۋە ئۇلاغ ھارۋىلىرىغا تايىنىلاتتى. كېيىن ئاپتوموبىل ترانسپورتىنىڭ تەرەققىي قىلىشى بىلەن ئۇلاغ ترانسپورتى ئازىيىپ باردى. 50 ـ يىللاردىن ئېتىبارەن ئاپتوموبىل ئۇزۇن يوللۇق ترانسپورتنىڭ ئاساسىي قوراللىغا ئايلاندى، 60 ـ يىللاردىن ئېتىبارەن تۆمۈريول ترانسپورتى مەلۇم نىسبەتتىن ئىگىلىدى. ئاشلىق، ياغنى قىسقا يولدا توشۇشتا، 50 ـ يىللاردا يەنىلا ئۇلاغ، ئۇلاغ ھارۋىسى ئاساس قىلىنىدى؛ 60 ـ يىللاردا ئۇرۇمچى قاتارلىق ئاساسلىق شەھەرلەردە ئاپتوموبىل ئىشلىتىلدى، ئادەتتىكى شەھەر ـ بازارلار ۋە يېزىلاردا يەنىلا ئۇلاغ ھارۋىسىغا تايىنىلدى. دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق مەيدانلىرى ھۆكۈمەتكە ئاشلىق تاپشۇرغاندا تراكتور، ئاپتوموبىللىرىدىن پايدىلىنىشقا باشلىدى؛ 70 ـ يىللاردا شەھەر ـ بازارلاردا ئاپتوموبىل ئاساس قىلىنىدى، ئاز ساندىكى چەت، يىراق شەھەر ـ بازارلاردا يەنىلا ئۇلاغ ھارۋىلىرى بار ئىدى؛ 80 ـ يىللاردا شەھەر ـ بازارلاردا ئاساسىي جەھەتتىن ئاپتوموبىل ئىشلىتىلدى، يېزىلارنىڭ ھۆكۈمەتكە ئاشلىق تاپشۇرىدىغان ئاپتوموبىل، تراكتورلىرى پەيدىنپەي كۆپەيىپ باردى. لېكىن ئۇلاغ ھارۋىلىرى يەنىلا بىر قەدەر زور نىسبەتنى ئىگىلەيتتى. شىنجاڭدا ئاز ساندا كېمە ترانسپورتىمۇ بولغان. جىددىي ئەھۋاللاردا ئايروپىلان بىلەن ئاشلىق توشۇيدىغان ئىشلارمۇ بولغانىدى.

1. ئۇلاغ، ئادەم ترانسپورتى

قەدىمكى دەۋرىدىن 20 ـ ئەسىرنىڭ 30 ـ يىللىرىغىچە شىنجاڭدا ئاشلىق، ياغ توشۇيدىغان قورال ئاساسەن تۆگە، ئات، كالا (جۈملىدىن قوتاز)، قېچىر، ئېشەك ھەم تۈرلۈك ئۇلاغ ھارۋىلىرى ۋە قول ھارۋىلىرى ئىدى، ئۇلاغ قاتنىيالمايدىغان پەۋقۇلئادە ئەھۋالدا ئاشلىقنى ئادەملەر يۈدۈپ توشىغانىدى. «تارىخنامە. فەرغانە تەزكىرىسى» دە لى گۇاڭلى فەرغانىگە يۈرۈش قىلغاندا «100 مىڭ كالا، 30 مىڭدىن ئارتۇق ئات، بىر قانچە 10 مىڭ ئېشەك، قېچىر، تۆگىلەر ئىشقا سېلىنىدى. بۇلار بىلەن تولاراق ئاشلىق توشۇلدى، ھەربىي ياراغلارمۇ توشۇلدى، بۇ چاغدا جاھان مالىمان ئىدى» دەپ خاتىرىلەنگەن. چىڭ سۇلالىسىنىڭ چەنلۇك 26 ـ يىلى (1761 ـ يىلى) پىچان، ئۇرۇمچىدىن تۆگە كارۋانلىرى ياللۇبلىنىپ بۇزىيەرلەردىكى ئارتۇق ئاشلىقلار باركۆلگە توشۇلغان. داۋگۇاڭنىڭ 6 ـ يىلى (1826 ـ يىلى) جاھانگىر خوجىنىڭ توپىلىڭىنى تىنچىتىش ئۇرۇشىدا، ئۇيغۇر دېھقانلىرىدىن 2000 دىن ئارتۇق كىشى ئىلدىن ئاشلىق يۈدۈپ مۇز داۋانىدىن ئۆتۈپ ئاقسۇغا توشۇغان. گۇاڭشۇ 1 ـ يىلىدىن 4 ـ يىلىغىچە (1875 — 1878 ـ يىللىرى) زو زۇڭتاڭ قوقانلىق ياقۇبېگ تاجاۋۇزچىلىرىنى قوغلاپ چىقىرىش ئۇرۇشىدا، ئىچكىرىدىن ناھايىتى كۆپ ئۇلاغلار بىلەن شىنجاڭغا ئاشلىق توشىغان. خاتىرىلىنىشىچە، ژۇژېي بىلەن جيۇچۈەن ئارىلىقىدا 2000 ھارۋا، 1500 دىن ئارتۇق ئېشەك بىلەن ئاشلىق توشۇلغان؛ شىمەن، قۇمۇل، باركۆل ۋە گۈچۈڭ ئارىلىقىدا 3000 ھۆكۈمەت تۆگىسى، 10 مىڭ سودىگەر تۆگىسى، 300 ھارۋا قاتناپ تۇرغان؛ جيۇچۈەن بىلەن گۈچۈڭ ئارىلىقىدا قاتناۋاتقان ھارۋىلار 1000 دىن ئارتۇق بولغان؛ گۈچۈڭ بىلەن ئۇرۇمچى ئارىلىقىدا 500 ھارۋا، 8000 دىن ئارتۇق تۆگە، باركۆل بىلەن چىقتىم ئارىلىقىدا 1000 ئېشەك؛ ئۇرۇمچى، قۇمۇل ۋە تۇرپان ئارىلىقىدا 900 دىن ئارتۇق ھارۋا، 2000 دىن ئارتۇق قېچىر؛ تۇرپان بىلەن ئالدىنقى سەپ ئارىلىقىدا 300 ھارۋا، 8000 تۆگە، 1000 قېچىر قاتناپ تۇرغان؛ چىڭ سۇلالىسىنىڭ ئاخىرى مىنگونىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە ئاشلىق، ياغ چىقىدىغان رايونلاردىن باشقا جايلارغا ئاشلىق، ياغ توشۇشتا پۈتۈنلەي ئۇلاغ ترانسپورتىغا تايىنىلدى. مۇھىم سودا بازارلىرىنىڭ بىرى

بولغان گۇچۇلۇك ناھىيىسىدە مىنگونىلىك 16 - يىلى (1927 - يىلى) 7630 تۇگە بولۇپ، ئۇنىڭدا ئۇن، يافىنى ئۇز ئىچىگە ئالغان تۇرلۇك يەرلىك مەھسۇلاتلار توشۇلۇپ، ئۇلكە بويىچە ئەڭ چوڭ تۇگە كارۋىنىغا ئىگە ناھىيە بولغانىدى. مىنگونىلىك 19 - يىلى (1930 - يىلى) مەزكۇر ناھىيە يەنە كالا ھارۋىلىرىنى تەشكىللەپ باشقا جايلارغا ئاشلىق توشۇدى. ھۆكۈمەت خادىملىرى ۋە ئوقۇتقۇچىلارنى تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەشنى ئاساس قىلىدىغان «ئۇرۇمچى مەمۇرلار ئىستېمال كوپېراتىپى» مىنگونىلىك 27 - يىلدىن 38 - يىلىغىچە (1938 — 1949 - يىللىرى) ھارۋا كارۋىنى تەسىس قىلىپ، 1943- يىلدىن ئىلگىرى ئۇنىلىك بىلەن شىمالىي شىنجاڭدىن ئۇرۇمچىگە ئاشلىق توشۇغانىدى، جەنۇبىي شىنجاڭدىن ئاشلىق توشۇشتا تۆگە ئىشلىتىلەتتى، 1943 - يىلدىن كېيىن ھارۋا كارۋىنى قىسقا ئارىلىقتا ئاشلىق، ياغ توشۇشقا سېلىنىدى. مىنگونىلىك 29 - يىلى (1940 - يىلى) ئۇلكىلىك ئاشىيول ترانسپورت ئىدارىسى ئۇلاغ ترانسپورتى كەسپىنى قوشۇمچە باشقۇرۇپ، 80 دانە تۆمۈر چاقلىق ھارۋا، 50 دانە رېزىنكە چاقلىق ھارۋا بىلەن ھۆكۈمەت ئاشلىقى قاتارلىق ماددىي ئەشيالارنى توشۇدى. مىنگونىلىك 31 - يىلى (1942 - يىلى) نىلىك ئاخىرىدا شىنجاڭ سودا بانكىسىغا قاراشلىق ئاشلىق سارىيىنىلىك ترانسپورت بۆلۈمچىسىدە ئاشلىق توشۇيدىغان ھارۋا كارۋىنى بار ئىدى. ئۇچ ۋىلايەت ئىنقىلابى ۋاقتىلىق ھۆكۈمىتىنىلىك باشقۇرۇشىدىكى ئۇچ ۋىلايەت ئارىلىقىدا، مىللىي ئارمىيىنىلىك ئوزۇق - تۆلۈكى ۋە سوۋېت ئىتتىپاقىغا ئېكسپورت قىلىنىدىغان بۇغداي قاتارلىقلار ئاساسىي جەھەتتىن خەلقىنىلىك ھارۋىلىرى، تۆگىلىرى بىلەن توشۇلدى. مىنگونىلىك 36 - يىلى (1947 - يىلى) ئۆلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىقى باشقارمىسى ئۇچتۇرپان، ئونسۇدىكى ھۆكۈمەت ئاشلىقىنى قارىشەھەرگە توپلاش ئۈچۈن 1000 تۇگە، 2500 ئېشەك، 750 دانە يار - يار ھارۋا ئىشلەتكەنىدى. 1950 — 1951 - يىللىرى ئىلىدىكى «چىشىن» ترانسپورت سودا سارىيى ھارۋا تەشكىللەپ، ئىلىدىن ئۇرۇمچىگە ئاشلىق توشۇدى.

1954 - يىلى ئۇرۇمچى شەھەرلىك يۈك توشۇش شىركىتىنىلىك 6 ئۇلاغ ترانسپورت چوڭ ئەترىتى قىسقا ئارىلىقتا ئاشلىق توشۇش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالدى. 50 - يىللارنىلىك ئاخىرلىرىدا ۋىلايەتلەر، ئاپتونوم ئوبلاستلار ۋە ناھىيىلەر ئارا ئاشلىق، ياغ توشۇشتا كۆپ قىسمىنى يەنىلا ھارۋىلار ئۈستىگە ئالدى. 1957 - يىلى ئەتىيازدا مەكىت ناھىيىسىدە ئېغىر ھالدا ئاشلىق قەھەتچىلىكى يۈز بەردى، بۇ ۋاقىتتا 100 دانە رېزىنكە چاقلىق ھارۋا، 500 دانە باشقا ھارۋا تەشكىللەپ يەكەن، پوسكام قاتارلىق ناھىيىلەردىن ئاشلىق توشۇپ بېرىلدى. 60 - يىللارنىلىك ئوتتۇرىلىرىدىمۇ ناھىيىلىك، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىدە ئومۇمىيۈزلۈك ئۇلاغ ترانسپورت ئەترەتلىرى بولۇپ، ناھىيە، شەھەر دائىرىسىدىكى قىسقا ئارىلىقتا ئاشلىق، ياغ توشۇش ۋەزىپىسىنى ئۈستەيتتى. «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» جەريانىدا ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى «شەرق شامىلى» ئالىي قول ھارۋا ترانسپورت كوپېراتىپى ئۇرۇمچى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتىدىن شەھەردىكى ئاشلىق دۇكانلىرىغا ئۇن، گۈرۈچ توشۇش ۋەزىپىسىنىلىك ھەممىسىنى ئۈستىگە ئالدى. كېيىن ئاپتوموبىل ترانسپورتىنىلىك تەرەققىي قىلىشى بىلەن، ئۇلاغ، ھارۋا ۋە قول ھارۋىلىرى دۆلەتنىلىك تاۋار ئاشلىق، ياغ ترانسپورتىدا پەيدىنپەي ئازىيىپ باردى ۋە شاللىۋېتىلدى. 1990 - يىل ئاخىرىدا دېھقانلار، چارۋىچىلار بولۇپمۇ جەنۇبىي شىنجاڭدىكى دېھقان - چارۋىچىلار دۆلەتكە ئاشلىق سېتىقاندا ياكى بازارغا ئاشلىق، ياغ ئاپىرىپ سېتىقاندا، ھارۋا (ئاساسلىقى ئېشەك ھارۋىسى) ترانسپورتى يەنىلا بىر قەدەر چوڭ نىسبەتنى ئىگىلەپ تۇردى.

2. ئاپتوموبىل، تراكتور ترانسپورتى

20 - ئەسىرنىلىك 30 - يىللىرىنىلىك ئوتتۇرىلىرىدىن ئېتىبارەن شىنجاڭدا ئاشلىق، ياغنى ئۇزۇن يولدا توشۇشتا يۈك ئاپتوموبىللىرى ئىشلىتىلىشكە باشلىدى. مىنگونىلىك 25 - يىلى (1936 - يىلى) ئىلى، تارباغاتاي، قەشقەر قاتارلىق جايلاردا ئېكسپورت قىلىنىدىغان قىچا يېغىنى ئۇز ئىچىگە ئالغان تۇرلۇك ماددىي ئەشيالار ئاپتوموبىلدا توشۇلدى. مىنگونىلىك 32 - يىلى (1943 - يىلى) ئۇرۇمچى مەمۇرلار ئىستېمال

كوپىراتىپىنىڭ ئامبىركىدا ئىشلەنگەن داداۋچى، شياۋداۋچى ئاپتوموبىللىرى قوشۇلۇپ 27 دانە ئاپتووبىلى بولۇپ، بۇلار ئاساسەن ئۇزۇن يولدا ئاشلىق، ياغ توشۇشقا ئىشلىتىلدى. مىنگونىڭ 34 - يىلى (1945 - يىلى) 8 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ئۆلكىلىك تاشيول ئىدارىسى مىللىي ھۆكۈمەت قاتناش مىنىستىرلىكى تاشيول باش ئىدارىسى 6 - رايونلۇق ئىدارىسىگە قوشۇۋېتىلدى، بۇ ئىدارىنىڭ يۈك ئاپتوموبىللىرىمۇ ئاساسەن ھەربىي ئاشلىق، ھۆكۈمەت ئاشلىقى قاتارلىق ماددىي ئەشيالارنى توشۇيتتى. مىنگونىڭ 36 - يىلى (1947 - يىلى) 7 -، 8 - ئايلاردا 6 - رايونلۇق ئىدارە شاڭخەيدىن 100 دانە داداۋچى ئاپتوموبىلى ئەكىلىپ، ئۇنىڭ 88 دانىسىنى تراىسپورت باشقارمىسىغا تەقسىم قىلدى، بۇنىڭ 70 دانىسى ھەربىي ئاشلىق توشۇشقا ئىشلىتىلدى. مىنگونىڭ 37 - يىلى (1948 - يىلى) 5 - ئايدا ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت شىنجاڭدىكى ئاپتوموبىلنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بارلىق تراىسپورت قوراللىرىنى ئاشلىق توشۇشقا سالدى.

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن تارتىپ 1953 - يىلغىچە ئاشلىق، ياغ (ئاساسلىقى ھەربىي ئاشلىق) نى ئۇزۇن يوللۇق توشۇشتا ئاساسەن شىنجاڭ ھەربىي رايون ئارقا سەپ بۆلۈم تراىسپورت بۆلۈمىنىڭ ئاپتوموبىللىرىغا تايىنىلىدى، خۇسۇسىي ئاپتوموبىل تراىسپورت سارايلىرى ئاز مىقداردىكى ئاشلىق توشۇش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالدى. 1954 - يىلدىن ئېتىبارەن ئۇزۇن يوللۇق تراىسپورتنى ئۆلكىلىك قاتناش تراىسپورت تارماقلىرىنىڭ ئاپتوموبىللىرى ئۈستىگە ئالدى. 1955 - يىلدىن كېيىن يەنە ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكتۆەنىنىڭ ئاپتوموبىللىرى قوشۇلدى. 1960 - يىلدىن 1963 - يىلغىچە داۋاملاشقان «جەنۇبنىڭ ئاشلىقىنى شىمالغا يۆتكەش» مەزگىلىدە پۈتۈن جەمئىيەتتىكى ھەر قايسى سىستېمىلارنىڭ ئاپتوموبىللىرى توشۇشقا قاتناشتۇرۇلدى. «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە ئاپتونوم رايون، ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكتۆەنىنىڭ قاتناش سىستېمىسى ۋە ھەر قايسى كەسىپىي تراىسپورت ئاپتوموبىل كالونلىرىنىڭ ئاپتوموبىللىرىدىن باشقا، يەنە خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ شىنجاڭدىكى ئاپتوموبىل تۈەنى ئاشلىق توشۇش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالدى. 1990- يىل ئاخىرىغىچە ئاشلىق، ياغنى ئۇزۇن يولدا توشۇشنى ئاساسەن ئاپتونوم رايونىنىڭ قاتناش سىستېمىسىدىكى ئاپتوموبىللار ئورۇندىدى بۇ مەزگىلدە دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانلىرى، چارۋىچىلىق فېرمىلىرى، ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكتۆەنىنىڭ تۈەن - مەيدانلىرى دۆلەتكە تاپشۇرىدىغان ئاشلىق، ياغنى تراكتور، ئاپتوموبىل بىلەن، ئاز ساندىكى دېھقانلار قول تراكتورى بىلەن توشۇدى.

1953 - يىلدىن ئېتىبارەن كۆپ ساندىكى ئاشلىقلارنى ئۇزۇن يولدا توشۇشتا جەمئىيەتتىكى ئاپتوموبىل كۆچلىرىگە تايىنىش بىلەن بىللە، ئاپتونوم رايون ئاشلىق سىستېمىسى ياغنى مەخسۇس توشۇش ۋە ئاشلىق، ياغنى قىسقا ئارىلىقتا توشۇش مەسلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، ئۇزۇنىڭ تراىسپورت كۆچىنى تىرىشىپ راۋاجلاندۇردى. 1953 - يىلى ئۆلكىلىك ئاشلىق نازارىتى سوۋېت ئىتتىپاقىدىن 20 دانە «زىل» ماركىلىق يۈك ئاپتوموبىلى ئىمپورت قىلىپ، جايلارغا تەقسىم قىلىپ بەردى. 1956 - يىلى ش ئۇ ئا ر ياغ شىركىتى ئاشلىق نازارىتىنىڭ ياشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلگەنىدى. 5 دانە «زىس 150» تىپلىق ئاپتوموبىل بىلله ئۆتكۈزۈلگەنىدى، بۇ ئاپتوموبىللار ئاساسەن جايلاردىن ئورۇمچىگە يۆتكىلىدىغان ئاشلىق، ياغنى توشۇشقا سېلىنىدى. 1958 - يىلى ئاشلىق نازارىتى سوۋېت ئىتتىپاقىدا ئىشلەنگەن «ماز» ماركىلىق دىزېل ئاپتوموبىلىدىن 2نى سېتىۋالدى. 1959 - يىلى ئورۇمچى شەھىرىدىكى يېقىلغانتاشتا ئاشلىق نازارىتى ئاپتوموبىل كالونى قۇرۇلدى. شۇ يىلى ئاشلىق مىنىستىرلىكى شىنجاڭغا سوۋېت ئىتتىپاقىدا ئىشلەنگەن «گاز — 51» تىپلىق ئاپتوموبىلدىن 15نى تەقسىم قىلىپ بەردى. 1960 - يىلى يەنە نەنجىڭدە ئىشلەنگەن «سەكرەپ ئىلگىرىلەش» ناملىق ئاپتوموبىلدىن 10نى بەردى. شۇ يىل ئاخىرىدا كالوندىكى ئاپتوموبىل 40 قا يەتتى، ئۇلارنىڭ ئاساسلىق ۋەزىپىسى ئورۇمچىگە ياغ توشۇش ۋە ياغ بېرىدىغان جايلاردىكى ياغ زاۋۇتلىرىغا

ياغلىق دان توشۇشتىن ئىبارەت بولدى. 60 - يىللاردا ئاشلىق نازارىتى مەزكۇر كالونغا يەنە ئارقا - ئارقىدىن بىرقىسىم ئاپتوموبىللارنى بېرىش بىلەن بىللە، ئۇنىڭ بىر قىسىم ئاپتوموبىلى ئاپتوموبىلغا ئېھتىياجلىق بولۇۋاتقان ئاز ساندىكى ئاساسىي قاتلام ئاشلىق تارماقلىرىغا چۈشۈرۈپ بەردى. 1970 - يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ قارارىغا ئاساسەن، ئاشلىق نازارىتى ئاپتوموبىل كالونى ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلىپ، مەزكۇر ئىدارىنىڭ سەنئەتكۈ ئاپتوموبىل كالونى بىلەن بىرلەشتۈرۈلۈپ، ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ترانسپورت شىركىتىنىڭ 1 - كالونى قىلىندى.

1973 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ تەقسىمات پىلانىغا ئاساسەن، ياپونىيەدىن ئىمپورت قىلىنغان بىر تۈركۈم كونا ئاپتوموبىللارنى سېتىۋالدى ۋە ياندۇرقى يىلى 1 - ئاينىڭ 7 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتىغا تەسىتقىلىتىش ئارقىلىق ئۈرۈمچى شەھەرلىك ھايۋاناتلار باغچىسىنىڭ غەربىي تەرىپىدە (ساييولى بويىدا) ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتوموبىل كالونىنى قۇردى. 1974 - يىل 5 - ئايدا، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى شىمالىي شىنجاڭدىكى 5 ۋىلايەت، ئوبلاستتىكى ئاشلىق تارماقلىرىغا مەخسۇس ھەربىيلەر ئوت - چۆپىنى توشۇيدىغان ئاپتوموبىلدىن 22نى تەقسىم قىلىپ بەردى (بۇنىڭ 21ى ئەنجىگدا ئىشلەنگەن «سەكرەپ ئىلگىرىلەش — 130» تىپلىق، بىرى ۋۇخەندە ئىشلەنگەن 130 تىپلىق)، 8- ئايدا سودا مىنىستىرلىكى ئاجرىتىپ بەرگەن ياپونىيەنىڭ كونا ئاپتوموبىلىدىن 125نى، دېموكراتىك گېرمانىيەدە ئىشلەنگەن موللاقچى ئاپتوموبىلدىن 3نى، پرىتسېپتىن 5نى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتوموبىل كالونىغا تەقسىم قىلىپ بەردى. 1976 - يىل 11 - ئاينىڭ 20 - كۈنى ئاپتوموبىل كالونى كېڭەيتىلىپ ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ترانسپورت شىركىتى قىلىپ قۇرۇلدى، ئۇنىڭدا 189 دانە ئاپتوموبىل بولۇپ، ئۇنىڭ ئىچىدە تىجارەت ترانسپورتتىكىسى 119، تونناژى 621. 1978 - يىلدىن كېيىن ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ يۈك ئاپتوموبىللىرى ئۈزلۈكسىز كۆپەيدى. 1979 - يىل ئاخىرىدا ئاشلىق سىستېمىسىدا 706 دانە ھەر خىل ئاپتوموبىل بار بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان 14 ئاشلىق، ياغ ترانسپورت كالوننىڭ ئاپتوموبىلى 290گە يەتتى. 1980 - يىلى ئاشلىق مىنىستىرلىكى تارقاتقان «مەملىكەتلىك ئاشلىق سىستېمىسىدىكى كەسىپي ئاپتوموبىل، كېمىلەرنى باشقۇرۇش چارىسى» ئىجرا قىلىندى، كەسىپي ترانسپورتنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش ئۈچۈن، شۇ يىلى 4 - ئايدىن 1982 - يىل 10- ئايغىچە ئاشلىق نازارىتى ترانسپورت شىركىتى ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ كۆچا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتوموبىل كالونى، ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ترانسپورت شىركىتىنىڭ 1 - كالونى، ئاقسۇ ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتوموبىل كالونى ۋە ئۇلارنىڭ 72 دانە ئاپتوموبىلىنى ئۆتكۈزۈۋالدى. 1985- يىلى يۈتۈن ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ قولىدىكى ئاپتوموبىل 1105كە يەتتى، ئۇنىڭ ئىچىدە 19 ئاشلىق، ياغ ترانسپورت كارخانىسىنىڭ تىجارەت ترانسپورتىدىكى ئاپتوموبىلى 442. 1990 - يىل ئاخىرىدا ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ يۈك ئاپتوموبىلى 1433كە، تونناژى 7562گە يەتتى، ئۇنىڭ ئىچىدىكى 18 ئاشلىق، ياغ ترانسپورت كارخانىسىنىڭ ئاپتوموبىلى 457، پرىتسېپى 209، تونناژى 3691 بولدى. كەسىپي ئاپتوموبىل كالونلىرىنىڭ ترانسپورتنى باشقۇرۇش تەلىپىگە ئاساسەن، ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق، ياغ ترانسپورت كارخانىلىرى ئاشلىق، ياغ توشۇشنى ئاساس قىلىش، ئۆز مەبلىنى ئۆزى توشۇش پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇپ، يىل بويى 464 مىڭ 400 تونىنا يۈك توشۇدى، ئۇنىڭ ئىچىدە ئاشلىق، ياغ ماددىي ئەشيالىرى %70نى ئىگىلىدى، مالىنىڭ ئوبوروت مىقدارى 125 مىليون 190 مىڭ تونىنا - كىلومېتىرغا يەتتى، تاپشۇرغان پايدا - باج 2 مىليون 823 مىڭ 200 يۈەن بولۇپ، ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق، ياغ ترانسپورتىدا بىر مۇھىم كۈچ بولدى (جەدۋەل: 3 — 39 ،، 40 ،، 41 ،، 42 - لەرگە قارالسۇن).

1990 - يىلى شىنجاڭ ئاشلىق سىستېمىسىدىكى بۈك ئاپتوموبىللىرىنىڭ تارقىلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 3 — 39

نامى	ئاپتوموبىل سانى	توننا‌ژى
ئاپتونوم رايون بويىچە	1433	7562
ئۈرۈمچى شەھىرى	145	715
قاراماي شەھىرى	12	60
تۇرپان ۋىلايىتى	32	160
قۇمۇل ۋىلايىتى	32	160
سانجى ئوبلاستى	164	820
شىخەنزە شەھىرى	52	260
ئىلى ئوبلاستىغا بېۋاستە قاراشلىقى	14	70
ئىلى ۋىلايىتى	131	665
تارباغاتاي ۋىلايىتى	76	380
ئالتاي ۋىلايىتى	64	320
بورتالا ئوبلاستى	38	184
بايىنغولىن ئوبلاستى	64	320
ئاقسۇ ۋىلايىتى	56	280
قىزىلسۇ ئوبلاستى	25	125
قەشقەر ۋىلايىتى	117	585
خوتەن ۋىلايىتى	85	428
ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى تراىسپورت شىركىتى	281	1799
ئاشلىق ئىدارىسىغا بېۋاستە قاراشلىق ئورۇنلار	45	231

1990 - يىلى شىنجاڭدىكى ئاشلىق، ياغ تراىسپورت كارخانىلىرىدىكى ئاپتوموبىل سانى

جەدۋەل: 3 — 40

كارخانا نامى	ئاساسىي ئاپتوموبىل، پرىتسېپ		ئاساسىي ئاپتوموبىل		پرىتسېپ	
	ئاپتوموبىل سانى	توننا‌ژى	سانى	توننا‌ژى	سانى	توننا‌ژى
ئاپتونوم رايون بويىچە	666	3691	457	2821	209	870
ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى تراىسپورت شىركىتى	281	1799	206	1504	75	295
ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتوموبىل كالونى	59	281	44	214	15	67
تۇرپان شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتوموبىل كالونى	20	96	12	64	8	32
سانجى ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتوموبىل كالونى	23	104	12	60	11	44
گۈچىڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتوموبىل كالونى	17	71	9	39	8	32
مورى قازاق ئاپتونوم ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتوموبىل كالونى	16	72	8	40	8	32

45	9	49	12	94	21	شەھەرنى ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتوموبىل كالونى
84	18	157	32	241	50	ئىلى ۋىلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىسى ئاپتوموبىل كالونى
24	6	47	8	71	14	مۇلجا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتوموبىل كالونى
28	7	65	11	93	18	شىخۇ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتوموبىل كالونى
32	8	38	8	70	16	ساۋەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتوموبىل كالونى
45	9	80	12	125	21	ئالتاي ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتوموبىل كالونى
3	1	40	9	43	10	خېجىلك ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتوموبىل كالونى
8	2	56	13	64	15	كورلا شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتوموبىل كالونى
32	8	38	8	70	16	قىزىلسۇ ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتوموبىل كالونى
16	4	141	20	157	24	قەشقەر ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتوموبىل كالونى
36	9	64	15	100	24	قەشقەر شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتوموبىل كالونى
15	3	125	18	140	21	خوتەن شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتوموبىل كالونى

شىنجاڭ ئاشلىق، باغ ترانسپورت كارخانىلىرىنىڭ 1979 — 1990 - يىللىرىدىكى ئاساسلىق تېخنىكا - ئىقتىسادىي كۆرسەتكۈچ ئەھۋالى

جەدۋەل: 3 — 41

يىللار	كارخانا سانى	ئاپتوموبىل سانى	تىجارەت ئاپتوموبىللار				ئوبوروت سىقدارى (تۇمەن توننا - كىلومېتىر)	يۈك توشۇش سىقدارى (تۇمەن تونا)	يۈز تونىنا كىلومېتىر تەتىرخى (يۈەن)	پايدا - باج (تۇمەن يۈەن)
			ئاساسىي ئاپتوموبىل		پرىتسېپ					
			سانى	تونناژى	سانى	تونناژى				
1979	14	308	290	1226			3351	39.34	16.09	122.56
1980	15	444	367	1620	93	288	4342	39.43	18.10	124.60
1981	16	512	369	1654	108	415	4773	39.72	16.24	147.02
1982	21	544	445	1988	215	882	6783	38.51	16.41	253.60
1983	23	587	459	2068	241	898	7210	47.80	16.51	257.81
1984	20	586	444	2125	235	887	8936	55.40	17.55	307.84
1985	19	550	442	2322	196	736	8674	37.58	16.96	298.31
1986	20	513	445	2452	193	756	9906	34.95	17.44	311.02
1987	17	485	403	2405	190	822	10823	36.39	17.18	340.79
1988	18	459	423	2753	207	863	12282	53.78	18.10	314.23
1989	18	457	424	2805	212	1011	11688	41.23	18.24	332.61
1990	18	457	424	2585	209	870	12519	46.64	18.42	282.32

ش ئو ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ترانسپورت شىركىتىنىڭ 1974 — 1990 - يىللىرىدىكى ئاساسلىق تېخنىكا - ئىقتىسادىي كۆرسەتكۈچ ئەھۋالى

جەدۋەل: 3 — 42

يىللار	نەق ئاپتوموبىل سانى	تىجارەت ئاپتوموبىللار				پاىدا - باج (تۆمەن يۈەن)	يۈز تونىا كىلومېتىر تەننەرخى (يۈەن)	ئوبوروت مىقدارى (تۆمەن تونىا - كىلومېتىر)	يۈك توشۇش مىقدارى (تۆمەن تونىا)
		ئاساسىي ئاپتوموبىل		پرىتسېپ					
		سانى	تونناژى	سانى	تونناژى				
1974	48	38				1.47		126	1.64
1975	145	57	344			3.56	16.80	449	7.01
1976.	189	119	621			6.37	20.30	653	5.20
1977	180	92	455			23.97	17.70	1195	5.17
1978	181	110	532			34.30	14.80	1425	4.90
1979	194	110	552			78.85	14.90	1578	7.48
1980	253	137	712	73	215	91.10	15.30	2617	9.42
1981	255	184	908	73	292	94.70	16.58	3003	4.90
1982	306	221	1070	156	657	164.90	15.20	4481	7
1983	309	239	1161	167	619	136.20	16.30	4484	10
1984	356	253	1242	167	619	171.40	16.35	5702	9.98
1985	352	263	1406	133	483	138.90	16.12	5746	9.55
1986	313	234	1333	107	406	132.50	16.33	6266	10.38
1987	290	212	1417	78	305	119.70	16.29	6767	10.14
1988	280	204	1363	77	302	154.22	16.20	7503	10.85
1989	285	195	1503	80	320	199.22	6.49	6827	10
1990	281	206	1504	75	295	121.42	16.91	6948	10.02

3. كېمە، پويىز، ئايروپىلان ترانسپورتى

چىڭ سۇلالىسىنىڭ چىەنلۇڭ 31 - يىلى (1766 - يىلى) ئىلى جياڭجۇنى يارده‌مچى ئەمىر گې بىڭئېنى مەھبۇسلارنى باشلاپ بېرىپ ياغاچ كېمىسى، ئاشلىق توشۇيدىغان 16 دانە كېمە ياساشقا بۇيرۇدى، بۇ كېمىلەر چىەنلۇڭ 33 - يىلى (1768 - يىلى) 5 - ئايدا پۈتتى. غۇلجىدىن كۆرەگە (ئىلى جياڭجۇنى تۇرۇشلۇق يەرگە) توشۇلىدىغان ئاشلىق بېسىلغان كېمىلەر ئۆز ئېغىرلىقى بىلەن دەريانىڭ ئېقىشى بويىچە مېڭىپ بىر كۈندىلا كۆرەگە باردى. ئېقىنغا قارشى ماڭغان قۇرۇق كېمىلەرنى مەھبۇسلار سۆرەپ كۆرە بىلەن غۇلجا ئارىلىقىدىكى 180 چاقىرىملىق يولنى 6 كۈندە مېڭىپ بولدى. شۇنىڭدىن ئېتىبارەن ئىلى دەرياسىدا ھەر يىلى 3 - ئايدىن 9 - ئايغىچە كېمە قاتنايدىغان بولدى. بىر كېمىگە 100 دادەن ئاشلىق قاچىلاندى.

مىنگونىڭ 33 - يىلى (1944 - يىلى) 7- ئايدا ئەنجىڭ مىللىي ھۆكۈمىتى تارىم دەرياسىنى تەكشۈرۈش ئۈچۈن شىنجاڭغا بىر تەكشۈرۈش ئۈمىكى ئەۋەتكەندى. بۇ ئۈمەكتىكى 13 كىشى ئاقسۇ ۋىلايەتلىك قۇرۇلۇش ئىدارىسىنىڭ باشلىقى جاڭ زۇڭمىننىڭ ھەمراھلىقىدا، ئاقسۇ دەريا چوڭ كۆۋرۈكىدە 3 كېمىگە ئولتۇرۇپ 1100 كىلوگرام ئاشلىق بېسىپ، تارىم دەرياسىنىڭ ئېقىنى بويىچە سىناق تەرىقىدە مېڭىپ ئاۋات، شايار، بۈگۈرلەردىن ئۆتۈپ، ئاشلىقنى شايارغا چۈشۈرۈپ، 20 كۈندە لوپنۇرغا يېتىپ باردى. تەكشۈرۈش

نەتىجىسىدە ئېچىش قىممىتى بار دەپ قارالماي، 3 مىليون يۆنلۈك خام چوت تۇزدى، مەبلەغ ھەل بولمىغانلىقى ئۈچۈن بۇ ئىش تاشلىنىپ قالدى.

مىنگونىلىك 35 - يىلى (1946 - يىلى) ئەتىيازدا ئالتاي ۋىلايىتىدە ئاشلىق قەھەتچىلىكى بولغاندى، ئالتاي ۋالىي مەھكىمىسى سوۋېت ئىتتىپاقىدىن ئىمپورت قىلغان بۇغداينى كېمىگە بېسىپ ئېرتىش دەرياسى ئارقىلىق بۇرچىن پرىستانىغا توشۇپ كەلدى.

مىنگونىلىك 37 - يىلى (1948 - يىلى) يازدا گومىنداڭ ھەربىي ئىشلار كومىتېتى باشلىقىنىڭ غەربىي شىمال شىتابى شىنجاڭ غەللە - پاراق ئاشلىقى باشقارمىسىنىڭ باشلىقى جاڭ يۈگە تارىم دەرياسىدا كېمە ماڭدۇرۇشقا بولىدىغان - بولمايدىغانلىقىنى تەتقىق قىلىشنى بۇيرۇدى. يىل ئاخىرىدا تۇرلۇك كېمە ياساش قارار قىلىنىپ، شىنجاڭ قورال - يارىغ زاۋۇتىدىن جاڭ جى باش ئىنژېنېرلىققا تەكلىپ قىلىندى. ئۆلكىلىك تەمىرات نازارىتىغا قاراشلىق ئىش مەيدانىنىڭ تېخنىكى ۋاڭ دادۇڭ لايىھىلەپ ياساشقا مەسئۇل قىلىندى. 1949 - يىل 8 - ئايدا ماتورلۇق كېمە پۈتتى، كېمىنىڭ ئۇزۇنلۇقى 6 مېتىر، كەڭلىكى 3 مېتىر، چۆكۈشى 0.7 مېتىر ئىدى، ئېنېرگىيە قىسمى ئاپتوموبىلنىڭ ماتورىدىن ئۆزگەرتىپ ياسالغانىدى، خۇڭيەنچى سۇ ئامبىرىدا سۇغا چۈشۈرۈش مۇراسىمى ئۆتكۈزۈلدى، ئۆلكە رەئىسى بۇرھان شەھىدى قاتارلىق كىشىلەر بېرىپ تەبرىكلىدى. شۇنىڭدىن كېيىنلا ئۆلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىقى باشقارمىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى ۋۇ شۇفەننىڭ باشچىلىقىدا 11 كىشىلىك سىناق قىلىپ مېڭىش ئېتىرىتى تەشكىللەندى، بۇ ئەترەت 8 - ئاينىڭ 29 - كۈنى كېمىنى 2 ئاپتوموبىلغا بېسىپ ئۇرۇمچىدىن يولغا چىقىپ 9 - ئاينىڭ 5 - كۈنى قاراشەھەرگە يېتىپ باردى، شۇ يەردە تۇرۇشلۇق 128 - دىۋىزىيىنىڭ كوماندىرى جۇڭ زۇيسن سىناق ئېتىرىتىگە 2 نەپەر خەۋەرچى ھەم راتسىيە، قورال - يارىغ ۋە تۇرمۇش ئەشيالىرىنى سەپلەپ بەردى. بۈلار 9 - ئاينىڭ 9 - كۈنى لوپنۇرغا بېرىپ، بۇرۇن چۆكۈپ كەتكەن بىر كېمىنى سۈزۈۋېلىپ رېمونت قىلىپ سۈرىگۈچى كېمە قىلدى، 9 - ئاينىڭ 17 - كۈنى لوپنۇردىن يولغا چىقىپ 3 كۈن مېڭىپ پۈخۈيغا كەلدى، سۇ چوڭقۇر، ئېقىنى تېز، ئۇنىڭ ئۈستىگە قۇمۇشلۇق بولغاچقا ماڭالماي، تەجرىبە قىلىپ مېڭىش توختىتىلدى.

1953 - يىل 4 - ئايدا ئالتاي ۋىلايىتىدە ئوزۇقلۇق ئاشلىقى تەمىناتى جىددىي بولۇپ كەتتى، ئۇرۇمچى — ئالتاي تاشيولىدا ئېغىر ھالدا توك قېتىپ، ئاپتوموبىل بىلەن ئاشلىق توشۇشقا مۇمكىن بولمىدى. سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن كېڭىشىش ئارقىلىق ئىلى قورغاس ئېغىزىدىن سوۋېت ئىتتىپاقىغا بۇغداي ئېكسپورت قىلىپ، ئاندىن سوۋېت ئىتتىپاقى تەرەپ ئېرتىش دەرياسى ئارقىلىق كېمە بىلەن ئالتاي ۋىلايىتىنىڭ بۇرچىن پرىستانىغا ئۇن ئەكىلىپ بېرىدىغان بولدى.

1958 - يىلى كۆچا ناھىيىسىدە پەۋقۇلئاددە زور كەلكۈن ئاپىتى يۈز بەردى، ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ تەشكىللىشى بىلەن 2 دانە ئايروپىلان ئۇرۇمچىدىن كۆچاغا ئۇچۇپ ھاۋادىن ئۇن ۋە نان تاشلاپ بەردى.

1960 - يىلى ئەتىيازدا ئاپتوموبىل جىددىيچىلىكىنى سېلىكتۇرۇش ئۈچۈن، ئاقسۇ ۋىلايىتى تەجرىبە قىلىپ قاتناش ئەترىتى قۇردى، قاتناش نازارىتى يەلكەنلىك كېمىدىن 10نى بەردى. ئىلىدىن تېخنىك خادىملار يۆتكەپ كېلىنىپ، سۇ ترانسپورت تېخنىكىسى بويىچە كۇرس ئېچىلدى. ئاقسۇ، ئاۋات، شايارىدا 32 دانە كېمە ياسالدى. ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ ئۈگەن دەريالىرى، تارىم دەريالىرىدا چارلاش ئېلىپ بېرىلىپ، دەريا يولى تۇزلىنىپ، سۇ يولى بەلگىلىرى ئورنىتىلدى. 10 - ئاينىڭ 2 -، 10 - كۈنلىرى 2 قېتىم 19 دانە كېمىنى تەشكىللەپ 105 تونىنا ئاشلىق بېسىپ ئاقسۇدىن يولغا چىقىپ تارىم دەريالىرىنى بويلاپ مېڭىپ، ئاۋات، ئارالدىن ئۆتۈپ، 500 كىلومېتىردىن ئارتۇق سۇ يولىنى مېڭىپ، 12 - ئاينىڭ 10 - كۈنى لوپنۇر تارىم 9 - مەيدانىغا يېتىپ كېلىپ، سۇ يولدا مال توشۇشتا مۇۋەپپەقىيەت قازىنىلدى. كېيىن قىش چۈشۈپ دەريادا مۇز توڭلاپ كەتكەنلىكى، كېمە يېتىپ قالغانلىقى ۋە باشقا سەۋەبلەر بىلەن قاتناش توختىتىپ قويۇلدى.

1963 - يىل 1 - ئايدا لەنجۇ - شىنجاڭ تۆمۈريولىنىڭ ئۈرۈمچى ۋوگزالى مال توشۇش كەسپىنى يولغا قويدى. 8 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى تۆمۈرىول تارماقلىرىغا ئۈرۈمچىدىن گەنسۇغا ئاشلىق توشۇشنى ھاۋالە قىلىشقا باشلىدى. شۇنىڭدىن كېيىن، شىنجاڭ ۋە قىسمەن ۋىلايەت، ئوبلاستلار ئارا يۆتكەپ بېرىلىدىغان ۋە يۆتكەپ ئېلىنىدىغان ئاشلىق، ياغلار تۆمۈرىول ياقىسىدىكى ئۈرۈمچى، تۈرپان داخىيەن قاتارلىق ۋوگزاللار ئارقىلىق ماكىدۇرۇلدى ۋە تاپشۇرۇپ ئېلىنىدى. 1981 - يىلى ۋە 1986 - يىلى جەنۇبىي شىنجاڭ، شىمالىي شىنجاڭ تۆمۈرىولىدا قاتناش باشلانغاندىن كېيىن، تۆمۈرىولدا توشۇش مىقدارى تېخىمۇ كۆپەيدى، ئاپتونوم رايون بويىچە پويىزدا توشۇلغان ئاشلىق، ياغ ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق، ياغ توشۇش ئومۇمىي مىقدارىنىڭ %20ىدىن كۆپرەكىنى ئىگىلىدى.

1974 - يىلى ئالى چېگرا مۇداپىئە قىسمىنىڭ ئاشلىقى ئۆكسۇپ قالغاندى، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ گوۋۇيۈەندىن يولىيورۇق سوراپ تەستىقىنى ئېلىش ئارقىلىق، مەركەز خوتەنگە تۇرلۇك مال ئاۋارلىرىنى توشۇشقا بەرگەن 2 دانە بوئىن — 707 ئايروپىلاندىن پايدىلىنىپ خوتەنگە ئاشلىق توشۇلدى، ئۇ يەردىن ئاپتوموبىلغا قاچىلاپ ئالىغا توشۇلدى.

§ 3 . جىددىي ئېھتىياجنى قامداش ۋە ئالاھىدە ترانسپورت

1. ئالاھىدە ھەربىي ئاشلىق ترانسپورتى

داۋگۇاڭ 6 - يىلى (1826 - يىلى) 9 - ئايدىن ئېتىبارەن جاھانگىر خوجا توپىلىڭىنى تىنچىتىش ئۈچۈن ئۈرۈمچىنىڭ باش بۇغى يىلىڭ خۇي قاتارلىقلار 19 مىڭ 500 تۇغە، 2000 كالا ھەم نۇرغۇنلىغان ئات ۋە قوش ئاتلىق ھارۋىلارنى تەشكىللەپ ئۈرۈمچى، ئىلىدىن ئاقسۇغا توپلانغان توپىلاڭ تىنچىتىش قوشۇنىغا 50 مىڭ دادەن ئاشلىق توشۇپ بەردى، كېيىن يەنە كېيىنكى يىلنىڭ ئاخىرىغىچە داۋاملىق توشۇدى. بۇ مەزگىلدە ھەر مىللەت خەلقى ئالدىنقى سەپكە ئاكتىپ ياردەم قىلىپ ئاشلىق توشۇپ بەردى. 2000 دىن ئارتۇق ئۇيغۇر دېھقان 50 جىڭدىن ئاشلىق يۈدۈپ، ئىلى بىلەن ئاقسۇ ئارىلىقىدىكى مۇز داۋاندىن ئۆتۈپ ئاشلىق توشۇدى. كۇچا ناھىيىسى 1000 ئادەم، 200 ھارۋا، 500 ئات، 1500 كالا، 1000 ئېشەك چىقىرىپ، ئۈرۈمچىدىن توشۇپ كېلىنگەن ئاشلىقنى ئاقسۇدىكى چىڭ ئارمىيىسى تۇرۇشلۇق يەرگە يەتكۈزۈپ بەردى.

گۈاڭشۇ 1 - يىلى (1875 - يىلى) زو زۇڭتاڭ قوقانلىق ياقۇبېگ تاجاۋۇزچىلىرىنى قوغلاپ چىقىرىش ئۇرۇشىدا، تۇغە، قېچىر، ئېشەك، ھارۋىلارنى تەشكىللەپ ئىچكىرىدىن شىنجاڭغا ھەربىي ئاشلىقى توشۇدى. گۈاڭشۇ 2 - يىلىغىچە (1876 - يىلىغىچە) گەنسۇ ئۆلكىسىنىڭ جاڭ يې، ۋۇۋېي، جيۇچۈەن ۋىلايەتلىرىدىن قۇمۇلغا 20 مىليون جىڭدىن ئارتۇق ئاشلىق، گۇيسۇي، نىڭشيادىن غەربىي قورغانغا 12 مىليون جىڭدىن ئارتۇق ئاشلىق توشۇتتى.

مىنگونىڭ 2 - يىلى (1913 - يىلى) 4 - ئايدا ئالتاينىڭ تاشقى موڭغۇلىيە ئارمىيىسىنىڭ تاجاۋۇزىغا تاقابىل تۇرۇش ئۇرۇشى مەزگىلىدە، شىنجاڭ ئۆلكىلىك ئارمىيىسى ۋە ئىلى چېگرا مۇداپىئە ئارمىيىسىنىڭ ئاشلىقى تۇغەپ كەتكەن، ئىلى ئارمىيىسى 7 كۈن ئاشلىقسىز قېلىپ، ئاتلارنى ئۆلتۈرۈپ يېگەن، ئالتاي شەھىرىدە ئاشلىق تۇغەپ كېتىپ ئارمىيە ۋە خەلق ساراسىمغا چۈشۈپ قالغان. شىنجاڭنىڭ تۇتۇقى ياڭ زېڭشىن گۇچۈڭ، ماناس ئامبالىلىرىغا جىددىي تېلېگراممىا بېرىپ، ئالتايغا ئاشلىق، يەم توشۇپ بېرىشنى ئۈستىگە ئالغان چېڭ لىشۈن، كېيىم قاتارلىق سودىگەرلەرنىڭ دەرھال 200 مىڭ جىڭ ئۇن، 1000 دادەن يەم - خەشەك يەتكۈزۈپ بېرىشىگە ھەيدەكچىلىك قىلىشنى تاپىلىغان. ياڭ زېڭشىن يەنە ماناس ناھىيىسىدە ترانسپورت

ئىدارىسى قۇرۇپ مەخسۇس ئالتايغا ياردەم قىلىنىدىغان ئاشلىق، يەمنى توشۇشقا مەسئۇل بولۇش، ماناس مۇتئۇبرى شى پېيىۋەننى شىنجاڭدىكى ئالدىنقى سەپكە ئەرسە - كېرەك توشۇش ھەيئەتلىكىگە تەينىلەپ، 1800 ئېشەك، 80 دانە 4 كالىلىق ھارۋا سېتىۋېلىپ، ماناستىن 300 دانەن بۇغداي، 300 دانەن يەم، چۆچەكتىن 1000 دانەن بۇغدايىنى ئالتايغا توشۇش ھەققىدە بۇيرۇق چۈشۈرگەن. 5 - ئايدا شىنجاڭ تۇتۇقى يالاڭ زېڭشىن گازارما ئىشلىرى باشقارمىسىدىكى جۇ رۇيچىگە: «تېزلىكتە گۇچۇڭ بىلەن يۈەنخۇدىكى ھۆكۈمەت تۇگىلىرىنىڭ يېرىمى يۈەنخۇ ئاشلىق ئىدارىسىگە بېرىلسۇن، بۇ تۇگىلەر ئالدىنقى سەپ گازارما تۇگىلىرى بىلەن بىر قانچە ئاي يەتكۈدەك ئاشلىق، يەمنى چاغانتۇڭگىگە توشۇسۇن. گۇچۇڭدىن يۈەنخۇغىچە مەزكۇر قورۇل جىلغا ئامبال بىلەن بىللە گۇچۇڭدىن ئېشەك ھارۋىلىرىنى يالىلىۋېلىپ توشۇشقا ھەمدە بولسۇن» دەپ كۆرسەتمە بەردى. 5- ئايدا ماناس ئامبىلى جا شىيەنتىڭ 81 دانە ھارۋا يالىلىۋېلىپ 2400 جىڭ ئۇن، 255 دانەن بۇغدايىنى ئالتايغا يەتكۈزۈپ بېرىش ئۈچۈن قوشتولغايغا ماڭدۇردى. 9 - ئايدا يۈەنخۇ ئاشلىق ئىدارىسى دې شېڭلۇڭنىڭ 196 تۇگىسىنى، جالاڭ تىڭيۇنىڭ 100 تۇگىسىنى، يالاڭ چۇنروڭنىڭ 160 تۇگىسىنى يالىلىۋېلىپ، بۇ تۇگىلەرگە ئاشلىق ۋە يەم ئارتىپ، ئەسكەرلەرنىڭ نازارىتىدە چاغانتۇڭگىگە ماڭدۇردى.

مىنگۇنىڭ 33 - يىلى (1944 - يىلى) 11 - ئايدىن كېيىنكى يىلى 1 - ئاينىڭ ئاخىرىغىچە ئۇچ ۋىلايەت ئىنقىلابى پارتىزانلىرى غۇلجا ئايرودرومىنى قورشىۋالدى ۋە ئايرودروم رادىئو ئىستانسىسىنى تارتىۋالدى. بۇ مەغلۇبىيەتتىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن، گومىنداڭنىڭ شىنجاڭدىكى ھەربىي دائىرىلىرى ئايرودرومدا تۇرۇشلۇق ئارمىيىسىگە كۆپ قېتىم ھاۋادىن ئاشلىق، ئوق - دورا تاشلىدى، 12 - ئاينىڭ 31 - كۈنىلا ھاۋادىن 100 تېڭىق تاشلىدى. مۇھاسىرە چەمبىرىكى پەيدىنپەي تارايغانلىقى، ھاۋاغا قارىتىلغان ئوت كۆچى كۈچلۈك بولغانلىقى ئۈچۈن، ھاۋادىن تاشلانغان ماددىي ئەشيالارنىڭ 10 دىن 9ى ئۇچ ۋىلايەت ئىنقىلابى پارتىزانلىرىنىڭ رايونىغا چۈشتى. 1945 - يىل 1 - ئاينىڭ 7 — 8 - كۈنلىرى پارتىزانلار ھاۋادىن تاشلانغان ئاشلىقتىن 46 مىڭ 900 جىڭنى غەنىيمەت ئالدى.

مىنگۇنىڭ 36 - يىلى (1947 - يىلى) ئۆلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىقى باشقارمىسى خۇسۇسىي ئاپتوموبىللار (بۇ ئاپتوموبىللارنىڭ كۆپىنچىسى ئامېرىكىدا ئىشلەنگەن داداۋجى ئاپتوموبىلى) نى يالىلىۋېلىپ، گەنسۇ ئۆلكىسىنىڭ گۇلاڭ، ۋۇۋېي، جيۇچۈەن، چېڭشيەن، ۋېيشيەن، مىنشيەن، لۇڭشى، يۇڭچاڭ قاتارلىق جايلىرىدىن قۇمۇلغا 36 مىڭ 175 تاغار (7 مىليون 235 مىڭ جىڭ) ھەربىي ئاشلىق توشۇدى.

1950 - يىلىنىڭ باشلىرىدا سابىق گومىنداڭ ئارمىيىسىنىڭ شىنجاڭدىكى ھەقىقەتكە قايتقان قىسىملىرى ئارىسىدىكى ئاز ساندىكى ئەكسىيەتچىل ئوفىتسېرلار 4000 كىشىنى قۇتراتىپ، سانجى، فۇكاڭ، گۇچۇڭ قاتارلىق جايلاردا توپىلاڭ كۆتۈردى. ئوسمان، جانمىقان، يولۋاس، قالىبېك ۋە ئاراتۇرۇك ناھىيىسىنىڭ سابىق ھاكىمى ئەبەيدۇللالار قوراللىق توپىلاڭ كۆتۈردى. 7 - ئايدا قۇتۇبى ناھىيىسىنىڭ سابىق ھاكىمى ئورازباي ئۇرۇمچىدىكى نەسىر تېغىدا توپىلاڭ كۆتۈرۈپ ئۇرۇمچى، قۇمۇل، ئالتاي، چاقىلىق ناھىيىسىنىڭ جەنۇبىي تاغلىق رايونى، شىمالىي شىزاڭ (ئالى) ئەتراپىدا قۇتراپ يۇرۇپ، ھەممە يەردە ئوت قويۇپ، بۇلاپ - تالاپ، ئامما ئىغىر زىيان يەتكۈزدى. خەلق ھاكىمىيىتىنى ۋە ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ھاياتى، مال - مۈلكىنى قوغداپ، جەمئىيەت تەرتىپىنى قوغداش ئۈچۈن، خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ شىنجاڭ ھەربىي رايونى 6 - كورپۇسىنى ئاساس قىلغان ھالدا باندىت تازىلاش قوماندانلىق شتابى قۇردى. شىمالىي شىنجاڭ رايونىدىكى ئۇرۇمچى، گۇچۇڭ، ئالتاي، قۇمۇل ئەتراپىدا 16 - دىۋىزىيە، 17 - دىۋىزىيە، ئاتلىق 7 - دىۋىزىيە باندىتلارنى يوقاتتى. جەنۇبىي شىنجاڭدىكى چاقىلىق ناھىيىسىنىڭ شەرقىي جەنۇبىي تاغلىق رايونىدا 2 - كورپۇس 6 - دىۋىزىيىسىنىڭ ئاتلىق پولكى، شىمالىي شىزاڭدا شىزاڭغا كىرگەن قىسىملار باندىتلارنى يوقاتتى. شۇ يىلى ئۇرۇمچى، ساۋەندىكى ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش جىددىي بولغانىدى. شىنجاڭ ھەربىي رايونىنىڭ ترانسپورت بۆلۈمى ئاپتوموبىل چىقىرىپ، ئىلىدىن ئۇرۇمچىگە 11 مىڭ دانەن (2585 توننا)، ساۋەنگە 12

مىلك دادەن (2820 تونىا) بۇغداي يۆتكىدى. 10 - ئاينىلك ئاخىرىدىن باشلاپ ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى ئىلىدىكى «چىشىن» ئاشلىق سودا سارىيى بىلەن تۇركۈمگە بۆلۈپ ئاشلىق توشۇش توختامىسى ئىمزالىدى، شۇ توختام بويىچە ئىلىدىن ئۈرۈمچىگە ھارۋا بىلەن 10 مىلك دادەن (2350 تونىا) بۇغداي ئۇنى توشۇلدى، بۇنى توشۇشتا تاغارغا قاچىلانغان كۈندىن باشلاپ 20 كۈن ئىچىدە ئۈرۈمچىگە يەتكۈزۈش تەلەپ قىلىنىپ، ئادەتتىكى توشۇش ۋاقتىدىن 5 كۈن قىسقارتىلدى. 1 - تۈركۈمدە 130 تونىا ئاشلىق ماڭدۇرۇلدى، «چىشىن» سودا سارىيى كېيىن 2000 ھارۋا سەپەرۋەر قىلىپ، بىر ھارۋىغا 2 دادەندىن ئاشلىق بېسىپ توشۇشقا قاتناشتۇردى. شۇ قېتىمقى ئاشلىق توشۇش ۋەزىپىسى يەل ئاخىرىغىچە ئورۇندىلىنىپ بولدى. شۇ يىلى قۇمۇلدا ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش جىددىي بولۇپ كەتتى، ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى ئۈرۈمچىدىن 4100 دادەن (963 تونىا) ئاشلىقنى جىددىي يۆتكەشنى قارار قىلدى. بۇ ئاشلىقنىمۇ شىنجاڭ ھەربىي رايونى ترانسپورت بۆلۈمى ئاپتوموبىل چىقىرىپ توشۇدى. ئۇنىڭدىن باشقا، يەنە ئۆلكىلىك قاتناش نازارىتى ترانسپورت شىركىتى ھەم خۇمۇسىيلار ئىگىدارلىقىدىكى جەنشىن، فۇشىك ترانسپورت شىركەتلىرىنىڭ ئاپتوموبىللىرى جەمئىيەتلەردىن قۇمۇلغا 475 تونىا بۇغداي توشۇدى، ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى جەمئىيەتلەردىن ئاشلىق تارماقلىرىدىن 24 سائەت ئىچىدە ئاپتوموبىللارغا ئاشلىق قاچىلاپ شۇ ھامان ماڭدۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. 1951 - يىلى غەربىي شىمال ئاشلىق باشقۇرۇش ئىدارىسى گەنسۇ ئۆلكىسىنىڭ جيۇچۈەن ۋىلايىتىدىن قۇمۇلغا 50 مىلك دادەن بۇغداي يۆتكەشنى قارار قىلدى، غەربىي شىمال رايونلۇق مالىيە-ئىقتىساد كومىتېتى مەخسۇس تۈر بويىچە ئاشلىق توشۇش ئۈچۈن بېنزىن كۆرسەتكۈچى تەستىقلاپ بەردى، تاغار ئاجرىتىپ بەردى. شىنجاڭ ئۆلكىلىك مالىيە - ئىقتىساد كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى شىن لەنتىڭنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بويىچە، ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى شۆگۈاڭنى ئاشلىق يۆتكەشكە مەسئۇل قىلىپ گەنسۇ ئۆلكىسىگە ئەۋەتتى، جيۇچۈەن ۋىلايىتى مەخسۇس ئاشلىق يۆتكەش ھەيئىتى قۇردى، جيۇچۈەن ۋىلايەتلىك ترانسپورت بىرلەشمە باشقۇرۇش كومىتېتى شىنجاڭغا بېرىپ كېلىۋاتقان سودا ئاپتوموبىللىرىنى تەشكىللەپ ئاشلىق يۆتكەشكە سالدى، شۇنداق قىلىپ 6 - ئاينىلك 20 - كۈنى 1 - تۈركۈم ئاشلىق ماڭدۇرۇلدى. 8 - ئاينىلك ئاخىرىغىچە قۇمۇلغا 2250 تونىا ئاشلىق توشۇلدى، بۇ ۋاقىتتا يېڭى ئاشلىق چىققانلىقى ئۈچۈن، گەنسۇدىن ئاشلىق يۆتكەش توختىتىلدى.

1952 - يىلى چاقىلىق ناھىيىسىنىڭ ئارال دېگەن يېرىدە تۇرۇۋاتقان خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى 2 - كورپۇس 6 - دېۋىزىيە ئاتلىق پولكىدىكى 610 كىشىگە كېتەرلىك ئوزۇق - تۈلۈك ۋە ئوت - چۆپ ئۈچۈن غەربىي شىمال ئاشلىق باشقۇرۇش ئىدارىسى گەنسۇ دۇڭخۇاڭدىن 210 تونىا بۇغداي، شىنجاڭ قاراشەھەردىن 200 تونىا يەم يۆتكەپ بېرىشنى قارار قىلغانىدى. بۇ ئىككى جاي بىلەن ئارالنىڭ ئارىلىقى 535 كىلومېتىر ۋە 886 كىلومېتىر بولۇپ، ماشىنا ماڭالمايدىغان قۇملۇق ئىدى. شىنجاڭ ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى بىلەن شىنجاڭ ھەربىي رايون ترانسپورت بۆلۈمى تۈزگەن توختام بويىچە، بۇ ئاشلىقنى توشۇشقا شىنجاڭ ھەربىي رايون ترانسپورت بۆلۈمى مەسئۇل بولدى. 1953 - يىل 4 - ئاينىلك 27 - كۈنى ئاتلىق پولك پەقەت بىر ئايغا يەتكۈدەك ئوزۇق قالغانلىقىنى دوكلات قىلدى، ئەھۋال جىددىي ئىدى، غەربىي شىمال ئاشلىق باشقۇرۇش ئىدارىسى دۇڭخۇاڭدىن چاقىلىق ئارالغا 400 تونىا بۇغداي، 600 تونىا كۆك پۇرچاق يۆتكەشنى قارار قىلىۋېدى، بۇنىمۇ شىنجاڭ ھەربىي رايونىنىڭ ئاپتوموبىللىرى توشۇپ بەردى. ئۇنىڭدىن باشقا تولۇقسىز ستاتىستىكىغا ئاساسلانغاندا، 1952 — 1953 - يىللىرى شىنجاڭ ھەربىي رايونى گۈجۈڭ، سانجىدىن چىڭگىل، كۆكتوقاي قاتارلىق جايلاردىكى شىمالىي شىنجاڭ باندىت تازىلاش قىسىملىرىغا 937 تونىا ئاشلىق ۋە يەم توشۇپ بەردى.

1950 - يىلدىن 1953 - يىلغىچە شىنجاڭ ھەربىي رايونىدىن شىزاڭنىڭ كىرگەن قىسىملارنىڭ ئالدىن ئەۋەتىلگەن تارماق ئەترىتىدىكى 489 كىشى شىمالىي شىزاڭنىڭ رىتۇزۇڭ دېگەن يېرىگە بارىدى، بۇلارغا

كېتەرلىك ئاشلىقنى گۇما، قاغلىق، يەكەن ناھىيىلىرى تەمىنلىدى، بۇ ئاشلىقلار ئاۋۋال گۇما ناھىيىسىنىڭ ساڭجۇ پېزىسىغا توپلىنىپ شۇ يەردىن توشۇلدى. ساڭجۇ بىلەن رىتۆزۈڭنىڭ ئارىلىقى 935 كىلومېتىر بولۇپ، يول بويى ئادەممۇ تېپىلمايدىغان چۆل - باياۋان ئىدى، بۇ ئارىلىقتا دېڭىز يۈزىدىن 5000 مېتىردىن ئېگىز داۋاندىن 10 ى بار، ئەڭ ئېگىز بولغان جېيېشەن داۋىنى دېڭىز يۈزىدىن 5406 مېتىر ئېگىز، بۇ يەرلەرنىڭ ھاۋاسى شالاڭ كىلىماتى ناچار بولۇپ، ئاشلىقلار پۈتۈنلەي ئۇلاغ بىلەن توشۇلىدۇ. ھەر يىلى 4 - ئاينىڭ 15 - كۈنىدىن 9 - ئايغىچە بولغان مەزگىل ترانسپورت پەسلى بولۇپ، باشقا ۋاقىتلاردا قار قېلىن يېغىپ قاتنىغىلى بولمايدۇ، 1951 - 1952 - يىللىرى يىلنىڭ ئاشلىق توشۇشقا قاتناشقان خەلق ئىشچىلىرى 9000 كىشىگە، ئېشەك 4000 غا، قوتاز 150كە، تۆگە 240قا يېتەتتى. ئاشلىق توشۇيدىغان خەلق ئىشچىلىرىغا قۇلايلىق تۇغدۇرۇش، ئۇلاغلارنى دەم ئالدۇرۇش ئۈچۈن، ساڭجۇ، كېڭىز ئۆي، شەھدۇللا قاتارلىق يەرلەردە پونكىت قۇرۇلۇپ، شۇ پونكىتلار بويىچە نۆۋەتلىشىپ توشۇلىدىغان قىلىندى. يول يىراق ۋە ئېگىز - پەس بولۇپ، مېڭىش قىيىن بولغاچقا، يولدا خەلق ئىشچىلىرى ۋە ئۇلاغلار ئاشلىقنى كۆپ خورىتىۋېتەتتى. 1952- يىلى بۇ يولدا توشۇلغان ئاشلىق، يەم 2741 تونىنا، ئوت - چۆپ 6000 تونىدىن ئارتۇق بولدى. ئۇنىڭ ئىچىدە ھەربىي ئاشلىق ئاران 196 تونىنا بولۇپ، توشۇلغان ئومۇمىي ئاشلىق، يەمنىڭ 7.7%نى ئىگىلىدى. 1953- يىلى ترانسپورت جىددىي بولغانلىقى ئۈچۈن، شىنجاڭ ھەربىي رايونى، ئۆلكىلىك ئاشلىق نازارىتى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، خوتەن، يەكەن ۋىلايەتلىرىنىڭ 10 مىڭ ئېشەك چىقىرىپ، 7700 تونىنا ئوت- چۆپ، 3484 تونىنا ئاشلىق توشۇشنى تەلەپ قىلدى، ئۇنىڭ ئىچىدە ھەربىي ئاشلىق 4.7%، خەلق ئىشچىلىرىنىڭ يولدا يەيدىغان ئوزۇقلۇقى 9.2%، ئېشەكلەرنىڭ يەم - خەشىكى 86.1% ئىدى.

1974 - يىلى شىزاڭ ئالدىنقى چېگرا مۇداپىئە قىسىملىرىنىڭ ئاشلىق، ياغ تەمىناتى يېتىشمەي قالدى. گوۋۇيۈەن، مەركىزىي ھەربىي كومىتېتىنىڭ 8 - ئاينىڭ 12 - كۈنىدىكى جۈڭگو - ھىندىستان چېگرا ئېگىزلىكىدىكى قىسىملارغا ھاۋا ئارقىلىق ئاشلىق، ياغ يەتكۈزۈپ بېرىش توغرىسىدىكى يولىيورۇقىغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئۇرۇمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى ئامبىرىدىن ئاشلىق، ياغ يۆتكەپ بېرىشنى ئورۇنلاشتۇردى. 9 - ئاينىڭ بېشىدا 291.5 تونىنا ئاشلىق، ياغ (200 تونىنا گۈرۈچ، 50 تونىنا يۇمىلاق گۈرۈچ، 25 تونىنا نومى گۈرۈچى، 5 تونىنا خاسلىق، 7 تونىنا ماش، 0.5 تونىنا كۈنجۈت، 4 تونىنا پۇرچاق يېغى) ئۇرۇمچى ئايرودرومىغا توشۇلدى. ئۇ يەردىن مەركەز ئەۋەتكەن 2 دانە «بوئىن — 707» ئايروپىلانى خوتەنگە توشۇدى. ئۇ يەردىن ئاپتوموبىل ئارقىلىق ئالمىغا توشۇلدى. ھاۋا ئارقىلىق توشۇش ھەققى 440 مىڭ يۈەندىن ئارتۇق بولۇپ، ئۇنى ئاشلىق يۆتكەپ بەرگەن تەرەپ چىقاردى.

2. جەنۇبنىڭ ئاشلىقىنى شىمالغا يۆتكەش ۋە شىمالنىڭ ئاشلىقىنى جەنۇبقا يۆتكەش

ئاپتونوم رايون دائىرىسىدىكى جەنۇبنىڭ ئاشلىقىنى شىمالغا يۆتكەش دېگىنى قەشقەر ۋىلايىتى، خوتەن ۋىلايىتىنىڭ ئاشلىقلىرىنى شىنجاڭدىكى ئاشلىق ئىستېمال قىلىدىغان رايونلارغا يۆتكەشنى كۆرسىتىدۇ. 1960 - يىلىنىڭ بېشىدا ئۇرۇمچى، قۇمۇل، تۇرپان قاتارلىق ئاشلىق يۆتكەپ ئىستېمال قىلىدىغان رايونلاردا ئاشلىق تەمىناتى ئۇدۇللۇق يۆتكەپ، ئودۇللۇق ئىستېمال قىلىشتەك جىددىي ئەھۋالغا چۈشۈپ قالدى، ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ سالدۇسى ئەڭ ئاز بولغان ۋاقىتلاردا 3 كۈنگە يەتكۈدەك قالغان، شىمالىي شىنجاڭدىكى ئاشلىق يۆتكەپ بېرىدىغان رايونلارنىڭ سالدۇسى 1959 - يىلدىكى جىددىي يۆتكەشتە ئاساسىي جەھەتتىن تۈگەپ قالغانىدى. شۇنىڭ ئۈچۈن ئاشلىق نازارىتى پارتكۇرۇپپىسى ش ئۇ ئا ر پارتكومغا كۆپ قېتىم دوكلات سۇنۇپ، ئاشلىق توشۇيدىغان ئاپتوموبىللارنى كۆپەيتىپ، قەشقەر، خوتەندىكى زاپاس ئاشلىقلارنى يۆتكەپ، ھەربىي ئېھتىياج ۋە خەلق يېمەكلىكىنى كاپالەتلەندۈرۈشنى تەلەپ قىلدى. 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم،

خەلق كومىتېتى جەنۇبىنىڭ ئاشلىقىنى شىمالغا يۆتكەشنى قارار قىلدى ھەمدە ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ سانائەت، قاتناش خىزمىتىگە مەسئۇل شۇجىسى زېڭ دىنىڭ باشچىلىقىدا، مالىيە ـ سودا خىزمىتىگە مەسئۇل شۇجىسى لى چۈننىڭ مۇئاۋىنلىقىدا ئاشلىق يۆتكەش رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى قۇرۇپ، ئاشلىق يۆتكەشكە بولغان رەھبەرلىكنى كۈچەيتتى. قەشقەر، خوتەن ۋىلايەتلىك پارتكوم، مەمۇرىي مەھكىمىلەر ھەم ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ رەھبەرلىرى 1 ـ سەپكە بېرىپ، ئاشلىق يۆتكەش خىزمىتىگە قوماندانلىق قىلدى. ش ئۇ ئا ر پارتكوم سانائەت ـ قاتناش بۆلۈمى ئاشلىق يۆتكەش تېلېفونىغا ھاۋارايى تېلېفونىغا ئوخشاش مۇئامىلە قىلىپ، كەلگەن ھامان قوبۇل قىلىشنى قارار قىلدى ھەمدە قارىشىدەر، توقسۇن تراڭسپورت باشقۇرۇش پونكىتلىرىغا شۇ جايدىن ئۆتكەن ئاشلىق توشۇش ئاپتوموبىللىرىنىڭ سانىنى كۈندە دوكلات قىلىپ تۇرۇشنى تاپىلىدى. قەشقەر، خوتەن بىلەن ئۈرۈمچىنىڭ ئارلىقى 1800 كىلومېتىر ئەتراپىدا بولۇپ، ئارلىق يىراق، يول ناچار بولغاچقا، كۆۋرۈكلەر بۇزۇلۇپ، قاتناش توختاپ قېلىشتەك ئەھۋاللار دائىم بولۇپ تۇراتتى. ئاپتوموبىللارنىڭ راۋان قاتنىشىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، يول بويىدىكى ھەر قايسى جايلار تاشيول ئاسراشنى، بولۇپمۇ توك تېشىش مەزگىلىدىكى ئاسراشنى كۈچەيتتى. ئاشلىق يۆتكەشنى كاپالەتلەندۈرۈپ، ئاپتوموبىللار كونىراپ كېتىشتەك قىيىنچىلىقلارنى تۈگىتىپ، نۆۋەتلەشتۈرۈپ توشۇش ئۈسۈلىنى قوللىنىش ئۈچۈن، ئاشلىق نازارىتى ئاقسۇدا ئۆتەك پونكىتى قۇردى، قاتناش تراڭسپورت تارماقلىرى يەكەن، كورلىلاردا ۋاقىتلىق ئۆتەك پونكىتلىرىنى قۇردى. قاتناش تراڭسپورت تارماقلىرى «ھەممە ئاشلىق يۆتكەش ئۈچۈن، ھەممە ئاشلىق يۆتكەشكە كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن» دېگەن شوئار ئاستىدا ئاشلىق يۆتكەشنى ھەممىنى بېسىپ چۈشىدىغان مەركىزىي ۋەزىپە قىلدى. ھەر ساھە ھەر كەسىپتىكى يۈك ئاپتوموبىلى بار ئورۇنلار ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ چاقىرىقىغا ئاۋاز قوشۇپ، ئاشلىق يۆتكەشكە ئاكتىپ قاتناشتى. 1960 ـ يىل 5 — 6 ـ ئايلاردا ئاشلىق توشۇشقا سېلىنغان ئاپتوموبىل 3000 دىن ئاشتى. 1960 ـ يىلى قەشقەر ۋىلايىتىدىن 23 مىڭ 900 تونىنا ئاشلىق يۆتكەلدى، بۇ شىمالىي شىنجاڭدا يېڭى ئاشلىقتا ئۇلاشقىچە يۆتكىگەندەك ئاشلىق بولماسلىقتەك ۋاقىتلىق قىيىنچىلىقنى ھەل قىلىشتا مۇھىم رول ئويناندى. 1961 ـ يىلى ئاشلىق يۆتكەش خوتەنگە سوزۇلۇپ، شۇ يىلى خوتەن ۋىلايىتىدىن 18 مىڭ 600 تونىنا، قەشقەر ۋىلايىتىدىن 36 مىڭ 700 تونىنا ئاشلىق يۆتكەلدى. 1962 ـ يىلى ئاشلىق توشۇش يۇقىرى پەللىگە چىققان ۋاقىتلاردا ئىشلىتىلگەن ئاپتوموبىل 4500گە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە قاتناش سىستېمىسىنىڭ ئاپتوموبىلى 2355 بولۇپ، ئاشلىق توشۇۋاتقان ئاپتوموبىل سانىنىڭ %69نى ئىگىلىدى.

1963 ـ يىلى 4 يىل داۋاملاشقان جەنۇبىنىڭ ئاشلىقىنى شىمالغا يۆتكەش ئاخىرلاشتى. بۇ مەزگىلدە ئاپتونوم رايون كۆپ قېتىم زەربىدارلىق بىلەن ئاشلىق توشۇش جېڭىنى تەشكىللەپ، جەمئىي 184 مىڭ 200 تونىنا ئاشلىق توشۇدى، ئۇنىڭ ئىچىدە قەشقەر ۋىلايىتىدىن توشۇلغىنى 106 مىڭ 700 تونىنا، خوتەن ۋىلايىتىدىن توشۇلغىنى 77 مىڭ 500 تونىنا.

1963 ـ يىلدىن كېيىن جەنۇبىي شىنجاڭدىكى قەشقەر، خوتەن، قىزىلسۇلاردا ئاشلىق كىرىم ـ چىقىمى تەڭپۇڭ بولماي، زاپاسنى يونۇپ تەمىنلەشنى قامدايدىغان ئەھۋالغا چۈشۈپ قالدى. 1973 ـ يىلغا كەلگەندە ئاشلىق زاپىسى يونۇۋېرىشكە بولمايدىغان دەرىجىگە يەتتى، شۇنىڭ بىلەن ئاپتونوم رايون شىمالنىڭ ئاشلىقىنى جەنۇبقا يۆتكەش تەدبىرىنى قوللىنىشنى قارار قىلىشقا مەجبۇر بولدى. شىمالنىڭ ئاشلىقىنى جەنۇبقا يۆتكەش دېگىنى ئىلى ۋىلايىتىنىڭ ئاشلىقىنى ۋە تۇرپاندىن ئېلىپ كېتىلىدىغان ئاپتونوم رايون سىرتىدىن يۆتكەپ كېلىنگەن ئاشلىقنى جەنۇبىي شىنجاڭدىكى قىزىلسۇ، قەشقەر، خوتەنلەرگە توشۇشنى كۆرسىتىدۇ. 1973 ـ يىلى «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى»نىڭ تەسىرى بىلەن خىزمەتلەر پالەچ ۋە يېرىم پالەچ ھالىتىگە چۈشۈپ قالدى. ئاپتونوم رايوندىكى قاتناش سىستېمىسىنىڭ ئاپتوموبىللىرىنىڭ بېجىرىملىك نىسبىتى ئاران %35.8 بولۇپ، شىمالنىڭ ئاشلىقىنى جەنۇبقا يۆتكەش ئېھتىياجىغا ماس كەلمەيتتى، جەنۇبىي شىنجاڭدىكى 3 ۋىلايەت، ئوبلاستنىڭ ئاشلىق تەمىناتىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ 5930 ـ تراڭسپورت قىسمىمۇ

شىنجاڭنىڭ ئاشلىق ترانسپورتىغا قاتناشتۇرۇلدى. شۇ يىلى جەنۇبىي شىنجاڭدىكى 3 ۋىلايەت، ئوبلاستقا 5140 تونна ئاشلىق يۆتكەپ ئاپىرىلدى، ئۇنىڭ ئىچىدە تۇرپاندىكى ئاپتونوم رايون سىرتىدىن يۆتكەپ كېلىنگەن ئاشلىقنىڭ توشۇلغىنى 1120 تونна، ئىلىدىن قىزىلسۇغا توشۇلغىنى 4020 تونна بولدى. 1974- يىلى ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق يۆتكەش ئىشى ئىنتايىن قىيىن ئەھۋالغا چۈشۈپ قالدى. شىمالىي شىنجاڭنىڭ ئاشلىق كىرىم-چىقىمىنىمۇ تەڭپۇڭلاشتۇرۇشقا مۇمكىن بولماي، ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىقتىكى يوچىقىنى دۆلەتنىڭ ئاشلىق يۆتكەپ بېرىشىنى ئورۇنلاشتۇرۇشىغا تايىنىپ تولدۇرۇشقا توغرا كەلدى. جەنۇبىي شىنجاڭدىكى 3 ۋىلايەت، ئوبلاستنىڭ يېتىشمىگەن ئاشلىقى تۇرپان قاتارلىق جايلاردىن توشۇپ تولۇقلىنىپ، 1979 - يىلغىچە جەمئىي 76 مىڭ 800 تونна ئاشلىق يۆتكەلدى (قىزىلسۇ ئوبلاستىغا 19 مىڭ 900 تونна، قەشقەر ۋىلايىتىگە 50 مىڭ 200 تونна، خوتەن ۋىلايىتىگە 6700 تونна) ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 12 مىڭ 800 تونىدىن يۆتكەلدى، ئەڭ كۆپ يۆتكەلگەن 1979 - يىلى 30 مىڭ 900 تونна يۆتكەلدى. 1980 - يىلىنىڭ بېشىدا جەنۇبىي شىنجاڭدىكى ئۈچ ۋىلايەت، ئوبلاستنىڭ ئىقتىسادىي تەرەققىياتى، دېھقانلارنىڭ تۇرمۇش ئۇسلۇبىنى ئۆزگەرتىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر پارتكوم «جەنۇبىي شىنجاڭدىكى 3 ۋىلايەت، ئوبلاستنىڭ ئىقتىسادىي تەرەققىياتىنى تېزلىتىش خىزمىتى ۋە نامراتلارنى يۆلەش خىزمىتى توغرىسىدا قارار» چىقىرىپ، يېزىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۆلچىمىنى ئۆستۈردى. ئاشلىق سېتىپ بېرىش ۋەزىپىسىنى ئازايتتى، يۆتكەش كۆرسەتكۈچىنى كۆپەيتتى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىقتىن مول ھوسۇل ئېلىنىدى، ئىلى ئوبلاستىغا بىۋاسىتە قاراشلىق ناھىيە (شەھەر) لەردىن جەنۇبىي شىنجاڭغا ئاشلىق يۆتكەش ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. 1980 - يىلدىن 1982 - يىلغىچە جەنۇبىي شىنجاڭدىكى 3 ۋىلايەت، ئوبلاستقا 204 مىڭ 300 تونна ئاشلىق يۆتكەلدى، ئۇنىڭ ئىچىدە ئاپتونوم رايون سىرتىدىن ئەكەلگەن ئاشلىقتىن يۆتكەلگىنى 67 مىڭ 800 تونна، 0503 - لىنىيە ئارقىلىق ئىلىدىن يۆتكەلگىنى 136 مىڭ 100 تونна (قىزىلسۇ ئوبلاستىغا 45 مىڭ تونна، قەشقەر ۋىلايىتىگە 78 مىڭ 500 تونна، خوتەن ۋىلايىتىگە 12 مىڭ 600 تونна) بولۇپ، %62.66نى ئىگىلىدى. 0503 - لىنىيە قاتتىق سوغۇق بولىدىغان، كىلىماتى ئۆزگىرىپ تۇرىدىغان ئېگىز داۋانلاردىن ئۆتىدۇ، يول بويىدا قونالغۇلار ئاز، ترانسپورت شارائىتى جاپالىق، ترانسپورت تەننەرخى يۇقىرى ئىدى، ئاشلىق توشۇش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايونلۇق باھا ئىدارىسى، قاتناش نازارىتى 1980 - يىل 9 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن ئېتىبارەن مەزكۇر لىنىيە ئارقىلىق توشۇلغان ئاشلىقنىڭ كىرا ھەققىنى نورمال كىرا ھەققى سىرتىدا 310 كىلومېتىر مۇساپە ئىچىدە تونناسىغا 22 يۈەندىن كىرا ھەققى قوشۇپ بېرىشنى بەلگىلىدى، بۇ بەلگىلىمە 1983 - يىلى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. شىمالنىڭ ئاشلىقىنى جەنۇبقا يۆتكەش ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ 10 يىل داۋام قىلدى، جەنۇبىي شىنجاڭدىكى 3 ۋىلايەت، ئوبلاستقا جەمئىي 286 مىڭ 200 تونна ئاشلىق يۆتكەلدى، ئۇنىڭ ئىچىدە قىزىلسۇ ئوبلاستىغا يۆتكەلگىنى 82 مىڭ 300 تونна، قەشقەر ۋىلايىتىگە يۆتكەلگىنى 177 مىڭ تونна، خوتەن ۋىلايىتىگە يۆتكەلگىنى 26 مىڭ 900 تونна.

جەنۇبنىڭ ئاشلىقىنى شىمالغا يۆتكەش ۋە شىمالنىڭ ئاشلىقىنى جەنۇبقا يۆتكەش ئاپتونوم رايونىنىڭ ترانسپورتى ئىنتايىن جىددىي بولغان ئەھۋالدا ئېلىپ بېرىلىپ، ئاپتونوم رايونىنىڭ ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشىغا زور تەسىرى بولدى، لېكىن ھەربىي ئېھتىياج ۋە خەلق ئىمكەكلىكىنى كاپالەتلەندۈرۈش، شىنجاڭ ۋەزىيىتىنى مۇقىملاشتۇرۇشتا مۇھىم رول ئوينىدى، ئۇ ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق يۆتكەش تارىخىدا مۇھىم ئورۇن تۇتىدۇ.

3. 500 مىڭ تونна بۇغداينى سىرتقا يۆتكەش ترانسپورتى

1986 - يىل 7 - ئاينىڭ 1 - كۈنى گوۋۈيۈەن زۇڭلىسى جاۋ زىياڭ چەت ئەلگە زىيارەتكە ماڭغاندا شىنجاڭدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ خىزمەت دوكلاتىنى ئاڭلىغاندا، شىنجاڭدىكى ئاشلىق ئامبارلىرىنىڭ ئاشلىققا تولۇپ كېتىش مەسىلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، شىنجاڭدىن 500 مىڭ تونна بۇغداي

يۆتكەپ چىقىشنى قارار قىلغانىدى. شۇڭا، دۆلەت ئىقتىساد كومىتېتى، سودا مىنىستىرلىكى، تۆمۈريول مىنىستىرلىكى شۇنجالڭ، گەنسۇ ۋە چىڭخەي ئۆلكىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ يۆتكەشكە مەسئۇل كىشىلىرىنى چاقىرىپ، بېيجىڭدا يىغىن ئېچىپ، يۆتكەش ۋاقتىت جەدۋىلى ۋە تۆمۈريول تراڭسپورتى مەسلىسىنى مۇھاكىمە قىلىپ ئورۇنلاشتۇردى، كېيىن يەنە مەخسۇس كىشىلەرنى شۇنجاڭغا ئەۋەتىپ پىلانلىسى ماسلاشتۇردى، تراڭسپورتنى ئورۇنلاشتۇردى. تۆمۈريول مىنىستىرلىكى خارېن، شېنيالڭ، بېيجىڭ، شاڭخەي، چىڭدۇ قاتارلىق 8 تۆمۈريول ئىدارىسىنىڭ 900 دانە كىچىك يېپىق يۈك ۋاگونى ئاجرىتىپ، نۆۋەتسى، لىنيىسى، گۈرۈپپىسى بېكىتىلگەن مەخسۇس ئاشلىق توشۇش پويىزى تەشكىللەپ، پويىزنى مۇقىملاشتۇرۇپ ئايلىنىپ يۈرۈپ توشۇشنى بۇيرۇدى. ئۈرۈمچى تۆمۈريول ئىدارىسى كۆپ قېتىم مەسئۇل كىشىلەرنى بېيجىڭ، لەنجۇغا ئەۋەتىپ، ئاشلىق توشۇيدىغان ۋاگون ۋە يۆكسىز قايتىدىغان پويىزلارنى كۆپەيتىپ بېرىشنى تەلەپ قىلدى، 3 قېتىم ئۇيۇشتۇرۇلغان 12 مەخسۇس ئاشلىق توشۇش پويىزى ئالدىن بەلگىلەنگەن ۋاقىتتا نورمال ئايلىنىشنى ئاساسىي جەھەتتىن ئىشقا ئاشۇردى. 8 - ئاينىڭ ئاخىرىدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئۈرۈمچىدە شىمالىي شىنجاڭدىكى ئاشلىق يۆتكەپ بېرىدىغان 6 ۋىلايەت، ئوبلاست ئاشلىق ئىدارىسى ۋە ئىشلەپچىقىرىش-قۇرۇلۇش بىكىتۈەنى يېزا ئىگىلىك 4 -، 5 -، 6 -، 8 - شى رەھبەرلىرىنى قاتناشتۇرۇپ جىددىي يىغىن چاقىرىپ ئاشلىق مەنبەسىنى ئەمەلىيلەشتۈردى، توشۇش پىلانىنى بىر تۇتاش پىلانلاپ ئورۇنلاشتۇردى. ئاشلىق يۆتكەش خىزمىتى داۋاملىدا، ئاشلىق يۆتكەپ بېرىدىغان ئاساسلىق ۋىلايەت، ناھىيىلەر ئاشلىق يۆتكەش ئىشخانىلىرىنى قۇردى، رەھبەرلەر 1 - سەپكە بېرىپ قوماندانلىق قىلدى، كەلگۈچى - خىزمەتچىلەر كېچە-كۈندۈز ئىشلەپ ئاپتوموبىللارغا ئاشلىق قاچىلاپ ماڭدۇردى. ئۈرۈمچى تۆمۈريول ئىدارىسى ۋە شىمالىي شىنجاڭ تۆمۈريول شىركىتىنىڭ قوللىشى ئارقىسىدا، ئاشلىق تارماقلىرى پائال تۇردە شەرت ھازىرلاپ، ئۈرۈمچى شىمالىي ۋوگزالىدىن ئىبارەت بۇ بىرلا ئاشلىق ماڭدۇرۇش نۆۋەتىسىنى 11گە كۆپەيتتى، ئۇنىڭ ئىچىدە خۇاڭشەن لىنيىسىدە (مەخسۇس كۆمۈر توشۇش لىنيىسىدە) فۇكاڭ، شىئەرخۇ، مىچۈەندىن ئىبارەت 3 ۋوگزال؛ شىمالىي شىنجاڭ لىنيىسىدە مانجى، قۇنۇبى، لوتۇيىدىن ئىبارەت 3 ۋوگزال بار بولدى؛ لەنجۇ — شىنجاڭ لىنيىسىدە شىھنجيەنغاڭ ۋوگزالى (تۆز يۆتكەيدىغان مەخسۇس ۋوگزال) قۇرۇلدى؛ جەنۇبىي شىنجاڭ لىنيىسىدە كورلا، شىمالىي كورلا، خېجىڭ، بالغۇنتاي قاتارلىق 4 ۋوگزال بار بولدى. مانجى ئوبلاستى ۋە تۇرۇشلۇق ئورۇنلاردىكى ئاشلىق ئىدارىلىرى ئاشلىق ماڭدۇرۇش پونكىت - نۇقتىلىرىنى قۇرۇش ئۈچۈن نۇرغۇن خىزمەتلەرنى ئىشلىدى، مەسىلەن، مىچۈەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى 20 نەچچە مىڭ يۈەن خەجلەپ توپا ئىتتىرىش ماشىنىسى يالغۇزلىپ مىڭ كۇب مېتىر توپا چىقىدىغان بىر دۆڭنى تۈزلەپ، ئۇ يەرگە تۆمۈر يولنىڭ سىمونتتىن قاتۇرۇلغان شپالىلىرىنى ئارىيەت ئېلىپ ياتقۇزۇپ ۋاقتىلىق سۇپا تەييارلىدى. 100 چاقىرىملىق بوران رايونىغا جايلاشقان شىھنجيەنغاڭ ۋوگزالىدا دائىم بوران چىقىپ تۇرىدۇ، ئۇ يەردە سۇ ۋە غىزالىنىدىغان، قوندىدىغان يەر يوق، شۇنداق بولسىمۇ گۈچۈك، موري ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى ۋاقتىلىق چېدىرلارنى قۇرۇپ، قىيىنچىلىقلارنى يېڭىپ، توشۇشقا كاپالەتلىك قىلدى. ئاشلىق ماڭدۇرۇش نۇقتىلىرىنىڭ كۆپەيتىلىشى يۆتكەش ۋەزىپىسىنى ۋاقتىدا ئاشۇرۇپ ئورۇنداشتا ناھايىتى چوڭ رول ئويناندى. ئاشلىق توشۇشقا كېرەكلىك تاغارغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى 10 نەچچە ئۆلكىگە كۆپ قېتىم ئادەم ئەۋەتىپ 3 مىليون 500 مىڭ دانە تاغار سېتىۋالدى. شىنجاڭنىڭ يېرى كەڭ بولغاچقا، ئاشلىقنى ماڭدۇرىدىغان بېكەتكە توپلاش ئۈچۈن ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 550 كىلومېتىردىن ئارتۇق يول يۈرۈشكە توغرا كېلەتتى، بۇنىڭدا ئايلىنىش مەزگىلى ئۇزۇن، توپلاش ۋەزىپىسى چوڭ، تاشيول، تۆمۈريول تراڭسپورت پىلانىنى جىپسلاشتۇرۇش ئىنتايىن قىيىن بولۇپ، دائىم ۋاگون بولماسلىق، ئاپتوموبىللار ئاشلىق چۈشۈرۈشنى كۈتۈپ تۇرۇپ قېلىش ئەھۋاللىرى يۈز بېرىپ تۇراتتى. بۇ مەسىلىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى قاتناش تارماقلىرى بىلەن كېڭىشىپ، پىلاننى ئاي بويىچە بىر قېتىم چۈشۈرۈش، 10 كۈن بويىچە

ئىجرا قىلىش، تۆمۈريولىنىڭ ۋاگون سەپلەش ئەھۋالىغا قاراپ جانلىق ئورۇنلاشتۇرۇپ، يۈكنىڭ تولۇق بولۇشىغا كاپالەتلىك قىلىش چارىسىنى قوللاندى. تاشيول ترانسپورت تارماقلىرى ۋەزىپىنى ئورۇندىش ئۈچۈن، قاتتىق ئىسسىق ۋە قەھرىتان سوغۇقلارغا قارىماي مىڭ چاقىرىملىق ترانسپورت لىنىيىسىدە چېپىپ يۈرۈپ، ئاشلىق توپلاپ پويىزنىڭ ۋاقتىدا مېڭىشىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن تۆھپە قوشتى. 1987 - يىل 8 - ئاينىڭ 13 - كۈنىگىچە ئاپتونوم رايون بويىچە 243 مەخسۇس پويىز، ئەيرى مەخسۇس پويىزلارنى قوشقاندا جەمئىي 14 مىڭ 725 ۋاگونغا ئاشلىق قاچىلاپ ماڭدۇرۇلدى، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن كۈنىگە 40.9 ۋاگونغا ئاشلىق قاچىلىنىپ، 502 مىڭ 200 تونىا ئاشلىق توشۇلۇپ، يۈتكەش ۋەزىپىسى 0.4% ئاشۇرۇپ ئورۇندالدى. ئۇنىڭ ئىچىدە گەنسۇغا توشۇلغىنى 303 مىڭ 100 تونىا، چېڭخەيگە توشۇلغىنى 174 مىڭ تونىا، شەنشىگە توشۇلغىنى 25 مىڭ 100 تونىا بولدى. ۋەزىپە ياخشى ئورۇندالغانلىقى ئۈچۈن دۆلەت ئىقتىساد كومىتېتى ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ تەقدىرلىدى. تەجرىبىلەرنى يەكۈنلەپ، ئىلغارلارنى تەقدىرلەپ، خىزمەتنى ئىلگىرى سۈرۈش ئۈچۈن، 1988 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى تەقدىرلەش يىغىنى چاقىردى، سانجى ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى، ئىلى، تارباغاتاي، ئاقسۇ ۋىلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىلىرى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق - ياغ يۈتكەش پونكىتى ھەم بورتالا ئوبلاستلىق، بايىنغولىن ئوبلاستلىق، ئۈرۈمچى شەھەرلىك، شىخەنزە شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى، ئالتاي ۋىلايەتلىك، قەشقەر ۋىلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىلىرى ئايرىم ھالدا 1-، 2 -، 3 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشتى.

4. چارۋىچىلىق رايونلىرى يەم - خەشەك ترانسپورتى

شىنجاڭ مەملىكەت بويىچە 5 چوڭ چارۋىچىلىق رايونىنىڭ بىرى بولۇپ، چارۋىچىلىقى شىنجاڭنىڭ ھەممە يېرىدە بار. چارۋىچىلىق يەم - خەشكى ئاساسەن ئالتاي ۋىلايىتى، قىزىلسۇ ئاپتونوم ئوبلاستى، بايىنغولىن ئاپتونوم ئوبلاستىدىكى خېجىڭ ناھىيىسىنىڭ بايىنبۇلاق رايونى، قۇمۇل ۋىلايىتىنىڭ باركۆل، ئاراتۇرۇك ناھىيىلىرى قاتارلىق جايلارغا يۈتكەپ بېرىلىدۇ. باشقا جايلار يەم - خەشكىنى ئادەتتە ئۆزلىرى تەڭپۇڭلاشتۇرۇپ ھەل قىلالايدۇ.

1) ئالتاي چارۋىچىلىق رايونى

ئالتاي ئاپتونوم رايونىنىڭ ئەڭ ئاساسلىق چارۋىچىلىق رايونى، ئۇنىڭ چارۋا بېقىش ئالاھىدىلىكى كۆچمە خاراكتېرلىك بولۇپ، بەزى جايلار ھەتتا قىشتا چارۋا مالىلار ئىچىدىغان سۇ مەسىلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن قار قوغلىشىپ يۈتكىلىدۇ، مۇقىم تۇرالغۇسى يوق، ئاشلىق غەلەتلىرى يوق، شۇڭا قىش كۈنلىرى چارۋا مالىلارغا كېرەكلىك يەم - خەشەكنى توشۇپ بېرىش ناھايىتى قىيىن. ئاپتوموبىللار تولا ھاللاردا يولسىز دالىدا ماڭىدۇ، قار ياغقان جۇدۇنلۇق كۈنلەرگە دۇچ كېلىپ قالسا، يول تاپالماي توختاپ قالىدۇ - دە، ترانسپورت تارماقلىرىنىڭ ئاساسىي قاتلام رەھبەرلىرى ئادەم باشلاپ بېرىپ چىغرىق، سۇرەتلىرى ماشىنىلىرى ئارقىلىق يول ئېچىشىغا توغرا كېلىدۇ. 1975 - يىل 1 - ئايدا كۆكتوقاي ناھىيىسىدە قېلىن قار يېغىپ تاغ يوللىرى ئېتىلىپ قالدى، ھەر قايسى فېرمىلاردىكى چارۋا مالىلار يەمسىز قېلىپ، ئەھۋال خەتەرلىك بولۇپ قالدى، قاتناش نازارىتىنىڭ ترانسپورت تارماقلىرى جىددىي يولىيورۇققا ئاساسەن، قاتتىق سوغۇققا قارىماي 100 تونىا يەم توشۇپ ئاپىرىپ بەردى. توشۇش جەريانىدا ئاپتونوم رايونلۇق 1 - ترانسپورت شىركىتىنىڭ بىر شوپۇرىنىڭ پۇتىنىڭ بۇلجۇڭ گۈشلىرى ئۆشۈپ كەتكەچكە، گۈچۈڭ ناھىيىلىك دوختۇرخانىغا ئاپىرىپ داۋالاتتىلدى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى گۈچۈڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى رەھبەرلىرىنىڭ دوختۇرخانىغا بېرىپ ئۇنىڭدىن ھال سورىشىنى ھاۋالە قىلدى. 1988 - يىلنىڭ بېشىدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى جىمسارىدىن چىڭگىل ناھىيىسىگە ئاپەتكە تاقابىل تۇرۇپ چارۋا مالىلارنى ساقلاپ قېلىش يېمى سۈپىتىدە 750 تونىا كۆممىقوناق توشۇشنى ئورۇنلاشتۇردى، ئۇنىڭ 250 تونىسىنى شىنجاڭ ھەربىي رايونى

توشۇپ بەردى. 1 - ئاينىلك 2 - كۈنى شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئاپتوموبىل 30 - تۈەنى 30 ئاپتوموبىل، 81 كادىر ۋە جەڭچى ئاجراتتى. 1 - ئاينىلك 3 - كۈنى شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئارقا سەپ 30 - تارماق قىسمى 25 ئاپتوموبىل، 50 ئادەم چىقاردى. بۇ ئىككى ئاپتوموبىل ئەترىتى جەمئىي ناھىيىسىدە 250 تونىنا كۆممىقوناقنى بېسىپ 4 - كۈنى ئەتتىگەندە جەجىخۇدىن يولغا چىقىپ، ئەرتەيگە 80 كىلومېتىر قالغان يەردىكى غاز بۇلاق (قۇلانقازغان) قا كەلگەندە، قاتتىق سوغۇققا دۇچ كەلدى، قېلىن قار يېغىپ يول تاپالماي، ئاپتوموبىل ئەترىتى نۆلدىن تۆۋەن 35 گرادۇسلۇق سوغۇق بولۇۋاتقان دالىدا توختاپ قالدى، 2 جەڭچى قاتتىق سوغۇقتا ئۇششۇپ يارىلاندى، ئۇلارنىلك ئەھۋالى ئىنتايىن خەتەرلىك ئىدى. 5 - كۈنى ئەتتىگەندە ئاپتونوم رايونلۇق ئاپەتكە تاقابىل تۇرۇش قوماندانلىق شتابى قىسمىنىلك دوكلاتىنى تاپشۇرۇۋېلىپ، شۇ ھامان چىڭگىل ناھىيىلىك پارتكومىنىلك تەشكىللەپ قۇتقۇزۇشىنى بۇيرۇدى، 6 - كۈنى يېغىن ئېچىپ گۇڭچۈلۈك ئەرتەي يولىنى تاقاش قارار قىلىندى، چىڭگىلگە كېرەكلىك يەمنى ئالتاي ۋىلايىتى بۇرۇلتوقاي ناھىيىسىدىن يۆتكەپ ھەل قىلدى.

2) قىزىلسۇ چارۋىچىلىق رايونى

قىزىلسۇ قىرغىز ئاپتونوم ئوبلاستى جەنۇبىي شىنجاڭدىكى ئاساسلىق چارۋىچىلىق رايونى، يەنە كېلىپ ئاشلىق يۆتكەپ ئىستېمال قىلىدىغان رايون. 1977 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە 106 مىلىئ تونىنا (بىر قىسىم ئۇزۇقلۇق ئاشلىقنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) كۆممىقوناق يۆتكەپ ئالدى. چارۋىچىلىقنىلك كۆپ قىسمى چەت ۋە يىراق تاغلىق رايونلاردا بولۇپ، يولىنىلك كۆپىنچىسى تاغ ئارىسىدىكى ئېگىز - پەس چىغىر يوللار ئىدى، بۇنداق يولدا بىر نەرسە توشۇش ئىنتايىن قىيىن ئىدى. بۇ يولىنىلك بەزى بۆلەكلىرىدە ئاپتوموبىللار بېسىشقا تېگىشلىلىك يۈكنىلك يېرىمىنى بېسىپ ئاران ماڭاتتى، پرىتسىپلارنى سۈرەپ كىرىش ئەسلا مۇمكىن ئەمەس ئىدى.

3) بايىنبۇلاق چارۋىچىلىق رايونى

بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستىنىلك خېجىلك ناھىيىسىدىكى بايىنبۇلاق رايونى ساپ چارۋىچىلىق رايونى بولۇپ، ئۇ ئېگىز ھەم سوغۇق تاغلىق رايونغا جايلاشقان، قىروسىز مەزگىلى قىسقا، ئۇ يەردە دېھقانچىلىق زىرائەتلىرى پىشمايدۇ. چارۋىچىلارنىلك ئۇزۇقلۇق ئاشلىقى ۋە چارۋا مالىلارنىلك يېمى ئىلى ۋىلايىتىنىلك كۈنەس ناھىيىسىدىن يۆتكەپ بېرىلىدۇ، يىلىغا 2000 — 2500 تونىنا ئاشلىق كېتىدۇ. 1965 - يىلى «0503» تاشيول پۈتۈپ قاتناش باشلىنىشتىن ئىلگىرى مەزكۇر رايونغا توشۇلىدىغان ئاشلىق ئاساسەن ئۇلاغلارغا ئارتىلىپ توشۇلاتتى، ئاشلىق ئارتىلغان ئۇلاغلار دېگىز يۈزىدىن 3000 مېتىردىن ئارتۇق ئېگىز تاغ يوللىرىدا ماڭاتتى، ھەر يىلى ئاشلىق ئارتىلغان ئۇلاغلار تاغدىن غۇلاپ ئۆلىدىغان ئىشلار يۈز بېرىپ تۇراتتى. «0503» تاشيول پۈتۈپ قاتناش باشلانغاندىن كېيىن، ئۇ يەرگە توشۇلىدىغان ئاشلىقلار ئاپتوموبىل بىلەن توشۇلىدىغان بولدى، شۇنداقتىمۇ پەسىل چەكلىمىسىگە ئۇچرايتتى، ئۇنىلك ئۈستىگە تراڭسپورت تەننەرخى يۇقىرى بولۇپ، تراڭسپورت ئورۇنلىرى توشۇغىلى ئۇنىمايتتى، شۇنىلك بىلەن دائىم تەمىنات ئۈزۈلۈپ قېلىش ئەھۋالى كۆرۈلۈپ تۇراتتى. 1980 - يىلدىن كېيىن ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئۇزۇن ۋە قىسقا يولنى كىرىشتۈرۈپ توشۇش چارىسىنى قوللىنىپ ۋەزىپىنىلك ئورۇندىلىشىنى ھەقىقىي كاپالەتلەندۈردى.

5. جىددىي ئېھتىياجلىق ئۇزۇقلۇق ئاشلىق تراڭسپورتى

1952 - يىل ئاخىرىدا كۆكتوقاي كان رايونىنىلك ئاشلىق تەمىناتى توگەپ كەتتى، شىنجاڭ ھەربىي رايونى بوزىەر ئۆزلەشتۈرۈش قىسمىغا 250 ئاپتوموبىل چىقىرىشنى بۇيرۇق قىلدى، ئۇلار 12 - ئاينىلك 31 - كۈنى گۇچۇڭدا 1000 تونىنا ئاشلىق بېسىپ، 1953 - يىل يېڭى يىل بايرىمىدا يولغا چىقتى. بۇ چاغ دەل قارا قىش مەزگىلى بولۇپ، قار قېلىن يېغىپ كەتكەچكە يولنى پەرق ئەتكىلى بولمايتتى. ئاپتوموبىل ئەترىتى 10 دانە 10 چاقلىق ئاپتوموبىلنىلك يول باشلىشى بىلەن شۇنىڭغا ئەگىشىپ ماڭدى. يولدا غىزالىنىدىغان، قونىدىغان ئۆتەلەك يوق، سۇمۇ يوق ئىدى. شوپۇرلار ئاپتوموبىلنىلك ئوتىنى ئۆچۈرمەي، كەپىنكىدىلا قۇرۇق نان غاجاپ

ئولتۇرۇشقا مەجبۇر بولدى. بۇلار خارتۇڭگۇ ئاچىلىغا كەلگەندە، يول يانتۇ بولغاچقا ئاپتوموبىلنىڭ چاقى تېيىلىپ ماڭالماي قالدى، بۇ چاغدا ئۇلار يۈكنىڭ يېرىمىنى چۈشۈرۈۋېتىپ، ئالدىدىن تارتىپ، كەينىدىن ئىتتىرىپ مىڭ تەستىلكىتە دۆڭگە چىقتى، مۇشۇ 30 كىلومېتىرلىق ئارىلىقنى 5 كۈندە ئاران مېڭىپ بولدى. يولدا 10 ئادەمنىڭ پۇت - قولى ئۇششۇپ (كېيىن دوختۇرخانىدا يېتىپ داۋالاندى)، ئاخىرى ئاشلىقنى كۆزلەنگەن جايغا يەتكۈزدى. 70 - يىللاردىن ئىلگىرى كۆكتوقايغا لازىملىق ئاشلىق گۈچۈكدىن يۆتكەپ بېرىلەتتى، توشۇش ۋەزىپىسىنىڭ كۆپ قىسمىنى ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكتۇەتنىڭ ترانسپورت ئورۇنلىرى ئۈستىگە ئېلىپ كەلگەندى، ئاپتوموبىللار ئۆتمەيدىغان جاڭجۇن گوبىدا بىر نەچچە 100 مېتىر قۇملۇق يول بولۇپ، ئاپتوموبىللار ماڭالماي قالاتتى، ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ ئەتراپتا ئاچ بۆرە تولا بولۇپ، ئاپتوموبىللار كالون بولۇپ ماڭمىسا بولمايتتى، يەنە كېلىپ بۇلار تاختا ئېلىۋېلىپ ئۇنى ئاپتوموبىلنىڭ ئاستىغا بىر - بىرلەپ قويۇپ ئاستا - ئاستا ماڭاتتى.

1958 - يىل 8 - ئاينىڭ 13 - كۈنى كۆچا ناھىيىسىدە پەۋقۇلئادده زور كەلكۈن ئاپىتى يۈز بەردى، كونا شەھەردىكى دەريانىڭ ئىككى ياقىسىدىكى ئاھالىلەردىن 3762 ئائىلە ئاپەتكە ئۇچرىدى. ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ كۆرسەتمىسىگە ئاساسەن، ئاشلىق نازارىتى 10 تونىدىن ئارتۇق ئۇن ۋە نان تەييارلاپ ئۇرۇمچى ئايرودرومىغا يەتكۈزۈپ بەردى، ئالاقىدار تارماقلار بۇ يېمەكلىكلەرنى ئىككى ئايروپىلانغا قاچىلاپ، مەزكۇر ناھىيىگە ھاۋادىن ئۇن، يېمەكلىكلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان قۇتقۇزۇش ئەشيالىرىنى تاشلاپ بەردى.

1959 - يىل 4 - ئايدا ئۇرۇمچى — ئىلى تاشيولىنىڭ شىخەنزە، قۇتۇبى بۆلۈكىنى كەلكۈن بۇزۇۋەتتى، ئىلى قاتارلىق جايلاردىكى ئاشلىقنى توشۇشقا مۇمكىن بولماي، ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ ئامباردىكى ئۇن 10 كۈنگە يەتكۈدەكلا قالدى، ئەھۋال جىددىي ئىدى. ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ يولىورۇقىغا ئاساسەن، ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكتۇەنى ماشىنا - ترانسپورت باشقارمىسىنىڭ 159 دانە ئاپتوموبىلىنى ئۇرۇنلاشتۇرۇپ، ئىككى سوتكا ئىچىدە گۈچۈك، مورى ناھىيىلىرىدىن 1430 تونىنا بۇغدايىنى ھەربىي ھەربىكەت مۇرئىتىدە زەربىدارلىق بىلەن ئۇرۇمچىگە توشۇپ، تەمىنلەشتىكى جىددىيلىكنى پەسەيتتى. شۇ يىلى 12 - ئاينىڭ 29 - كۈنى قۇمۇل شەھىرىدە ئاشلىق تۈگەپ كېتىپ، قۇمۇل مەمۇرىي مەھكىمىسى ش ئۇ ئا ر پارتكومغا جىددىي مۇراجىئەت قىلدى. ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ بىرىنچى شۇجىسى ۋاڭ ئېنىماۋ ئاشلىق نازارىتىنىڭ ئاشلىق ھەل قىلىشى، 0673 - قىسمىنىڭ ئاپتوموبىل چىقىرىپ كۆچا، توقسۇ ناھىيىلىرىدىن 100 ماشىنا بۇغداي توشۇپ، جىددىي ئېھتىياجنى ھەل قىلىشى ھەققىدە يولىورۇق بەردى. مەزكۇر قىسىم 30 - كۈنىلا 50 ئاپتوموبىل ئورۇنلاشتۇرۇپ، 2 قېتىملا قاتناپ ۋەزىپىنى ئورۇندىاپ بولدى.

1960 - يىل 3 - ئاينىڭ ئاخىرىدا چۆچەكتىن قارامايغا ئاشلىق توشۇۋاتقان ئاپتوموبىللار لاۋقېڭكۇدىن ئۆتەلمەي تۇرۇپ قالدى. قاراماي شەھىرىدە بىر نەچچە كۈنگە يەتكۈدەكلا ئاشلىق قالغانىدى. ئاشلىق نازارىتى خىزمەتكە يارەملىشىش ئۈچۈن ئۇ يەرگە خادىم ئەۋەتتى. مەزكۇر خادىم ش ئۇ ئا ر نېفىت باشقۇرۇش ئىدارىسىنىڭ خادىملىرى ۋە قاراماي شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى بىلەن بىرلىكتە خەۋەرلىشىش ئاپپاراتلىرىنى ئېلىپ، 2 چوڭ تراكتورنىڭ يول ئېچىشى بىلەن، 10 دانە 10 تونىلىق يۈك ئاپتوموبىلى بىلەن توشۇپ، 3 كۈندە 500 تونىنا ئۇن يەتكۈزۈپ كەلدى.

1969 - يىل 7 - ئايدا قىزىلسۇ ئاپتونوم ئوبلاستىنىڭ ئاتۇش شەھىرىدە ئاشلىق ئۈزۈلۈپ قالدى. ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئىشلەپچىقىرىش قوماندانلىق گۇرۇپپىسى بىر تەرەپتىن، مەزكۇر ئوبلاستقا ئادەم ئەۋەتىپ ئەھۋال ئىگىلەپ، گۇما ناھىيىسىدىكى دۆلەت زاپاس ئاشلىقىدىن ھەل قىلىپ بېرىشكە تەييارلانسا، يەنە بىر تەرەپتىن، ھەربىي قىسىم ئاپتوموبىللىرىنى ئورۇنلاشتۇرۇپ ئۇرۇمچىدىن 150 نەچچە تونىنا ئۇن، سانجىدىن 700 تونىدىن ئارتۇق بۇغدايىنى ئاتۇشقا يەتكۈزۈپ بەردى.

1974 - يىل 10 - ئايدا تولى ناھىيىسىنىڭ ئاشلىقى توگەپ قالدى. ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت

ئاشلىق ئىدارىسى ئۆزىگە قاراشلىق ئاپتوموبىل كالون مەسئۇلىنى 10 ئاپتوموبىل ئورۇنلاشتۇرۇپ، شۇ كۈنلا 50 تونىنا ئاشلىق بېسىپ ئۈرۈمچى شىمالىي ۋوگزالىدىن يولغا چىقىشقا بۇيرۇدى. بۇلار يولنى بىلمىگەچكە، مىيىرگۇ دېگەن يەرگە بارغاندا 2 ئاپتوموبىل يولدىن ئېزىپ قالدى، بۇلار كېچە سائەت بىردە تولى ناھىيىسىگە يېتىپ باردى. ناھىيىلىك پارتكوم رەھبەرلىرى بۇلارنى قارشى ئالغىلى چىقتى. ئاپتوموبىل كالونى ئېلىپ بارغان ئاشلىقنى يەنە ئاساسىي قاتلام تەمىنلەش پونكىتلىرىغا يەتكۈزۈپ بەردى.

6. بىكتۇەننىڭ چەت، يىراق تۇەن - مەيدانلىرىدىكى ئاشلىق ترانسپورتى

شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكتۇەننىڭ ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان تۇەن، مەيدانلىرىنىڭ كۆپىنچىسى چېگرا رايونلارغا جايلاشقان. ئۇنىڭ ئىچىدىكى ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىياتى بىر قەدەر تېز بولغان يېزا ئىگىلىك 4 - شىسىنىڭ موڭغۇلكۇرە بوزىيەر ئۆزلەشتۇرۇش رايونىدا كىلىمات باشقىچە بولۇپ، كۈزدە يامغۇر كۆپ ياغىدۇ، بۇغداي كېيىن پىشىدۇ، بەزى يىللىرى قار بالدۇر ياغىدۇ، شۇڭا 70 - يىللارنىڭ كېيىنكى مەزگىللىدىن ئېتىبارەن ھەر يىلى موڭغۇلكۇرە ئاشلىقىنى زەربىدارلىق بىلەن توشۇش ئۈيۈشتۇرۇلۇپ تۇردى. نورمال يىللاردا 9 - ئايدىن باشلاپلا زەربىدارلىق بىلەن توشۇپ 11 - ئاي ئاخىرىغىچە (بەزى يىللىرى 12 - ئاي ئاخىرىغىچە) توشۇپ بولۇندى. 1987 - يىلى مەزكۇر بوزىيەر ئۆزلەشتۇرۇش رايونىدا يازلىق ئاشلىق ئومۇمىي مەھسۇلاتى 1986 - يىلدىكىدىن %5.66 ئاشتى، سېتىپ بېرىلگىنى 40 مىڭ 900 تونىنغا يېتىپ، %92 ئاشتى. كۈزدە يامغۇر كۆپ ياغقانلىقى، قار بالدۇر چۈشكەنلىكى ئۈچۈن، ئاشلىقلار ئوچۇقچىلىققا قويۇلۇپ، نەملىكى ئېشىپ كەتتى، يوللار پاتقاق بولۇپ، نورمال ئورۇنلاشتۇرۇلغان يۆتكەش پىلانىنى ئىجرا قىلىشقا ئامال بولماي قالدى - دە، تۇەن - مەيدانلار بۇ ئاشلىقلارنى توشۇپ كېتىشنى جىددىي مۇراجىئەت قىلدى. 10 - ئاينىڭ 28 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى موڭغۇلكۇرەدىكى تۇەن - مەيدانلارغا ئەۋالنى ئىگىلەشكە خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتتى. 10 - ئاينىڭ 31 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى، ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ يۆتكەش پونكىتى، ئۈرۈمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتىنىڭ مەسئۇللىرىنى قاتناشتۇرۇپ جىددىي يىغىن چاقىرىپ، ئاشلىق يۆتكەپ ئالىدىغان ئورۇنلارنىڭ موڭغۇلكۇرەدىكى تۇەن - مەيدانلارنىڭ بۇغدىيىنى قوبۇل قىلىش ۋەزىپىسىنى كۆپەيتىشنى، بۇ بۇغدايلارنىڭ نەملىك ئۆلچىمىنى دۆلەت بەلگىلىگەن %5.12تىن %14كە ئۆزگەرتىشنى قارار قىلدى ھەمدە موڭغۇلكۇرەدىكى تۇەن، مەيدانلارغا 430 مىڭ دانە تاغار ھەل قىلىپ بەردى. 11 - ئاينىڭ 25-كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم شۇجىسى مۇڭ خەنلياڭ موڭغۇلكۇرەدىكى تۇەن - مەيدانلارنىڭ ئاشلىقىنى زەربىدارلىق بىلەن توشۇش ھەققىدە يولىيورۇق بەردى. 30 - كۈنى چۈشتىن بۇرۇن ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى يۈسۈپ مۇھەممىدى ش ئۇ ئا ر ئىقتىساد كومىتېتى، ئاشلىق ئىدارىسى، قاتناش نازارىتى ھەم ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكتۇەنى ۋە ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم ئۈچۈر تەكشۈرۈپ بىر تەرەپ قىلىش باشقارمىسىنىڭ مەسئۇللىرىنى چاقىرىپ يىغىن ئېچىپ، موڭغۇلكۇرە بوزىيەر ئۆزلەشتۇرۇش رايونىنىڭ ئاشلىقىنى زەربىدارلىق بىلەن توشۇش مەسىلىسىنى مۇھاكىمە قىلدى. موڭغۇلكۇرە بۇغدىيىنىڭ نەملىكى يۇقىرى، تەكشۈرۈش نۇقتىلىرى ئاز، قاتناش توسۇلۇپ قېلىش قاتارلىق مەسىلەر نەزەردە تۇتۇلۇپ، تۆۋەندىكىلەر قارار قىلىندى: ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ تەشكىللىشى بىلەن ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكتۇەنى، ئاپتونوم رايونلۇق قاتناش تارماقلىرى قاتناشتۇرۇلۇپ، ئاشلىق يۆتكەشنى ماسلاشتۇرۇش گۇرۇپپىسى قۇرۇلىدۇ؛ 12 - ئاينىڭ ئاخىرىدىن ئىلگىرى 13 مىڭ 500 تونىنا بۇغداي زەربىدارلىق بىلەن يۆتكەپ چىقىلىدۇ. ئاپتونوم رايونلۇق قاتناش، ئاشلىق تارماقلىرى يۆتكەش پىلانىنى يەنىمۇ ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇشى، تەكشۈرۈش نۇقتىلىرىنى كۆپەيتىپ تەسىس قىلىشى، قاتناش توسۇلۇپ قالسا ۋاقتىدا كۆچ

تەشكىللەپ راۋانلاشتۇرۇپ، تاشيول قاتنىشىنىڭ راۋانلىقىغا كاپالەتلىك قىلىش لازىم؛ نەملىكى %14 ئۇلچەمدىن يۇقىرى بۇغداي يۆتكەپ چىقىلسا، تونىنا بېشىغا 10 يۈەندىن قۇرۇتۇش ھەققى ئېلىنىدۇ، %16 تىن ئېشىپ كەتسە 20 يۈەندىن ئېلىنىدۇ. 12 - ئاينىڭ 2 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق يۆتكەشىنى ماسلاشتۇرۇش گۇرۇپپىسى موڭغۇلكۇرەگە بېرىپ ئىشقا چۈشتى. 1 - ئاينىڭ 2- كۈنى ئاپتونوم رايونلىق مۇئاۋىن رەئىسى يۈسۈپ مۇھەممىدى جەددىي ئاشلىق يۆتكەش يىغىنى چاقىرىپ، زەربىدارلىق بىلەن ئاشلىق يۆتكەش دائىرىسىنىڭ موڭغۇلكۇرەدىكى تۈەن - مەيدانلارنىڭ پۈتكۈل ئىلى ژىلايىتىگە كېڭەيتىدىغانلىقىنى، ئاساسلىقى قورغاستىكى تۈەن- مەيدانلارنىڭ كۆممىقوناقلارنى تېز توشۇۋېلىشنى ئېلان قىلدى. 2 - ئاينىڭ 15 - كۈنى بولىدىغان باھار بايرىمىدىن ئىلگىرى ئىلى ژىلايىتىدىن 60 مىڭ تونىنا ئاشلىق توشۇۋېلىش، ئۇنىڭ ئىچىدە 1 - ئاينىڭ 20- كۈنىدىن ئىلگىرى موڭغۇلكۇرەدىكى تۈەن - مەيدانلاردىن 31 مىڭ تونىنا بۇغداي توشۇۋېلىش ۋەزىپە قىلىپ بېكىتىلدى. 1 - ئاينىڭ 13 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى لى شۇشەن ئاشلىق يۆتكەش يىغىنى چاقىردى، بۇ يىغىندا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ مۇئاۋىن باش كاتىپى ئەن جىجى ئاشلىق يۆتكەش خىزمىتىنى تۇتىدۇ دەپ بېكىتىلدى. ش ئۇ ئا ر پارتكوم، خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ يولىورۇقىغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىدا مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى سۈي ژېنشۇنلۇق مۇدىرلىقىدا ئاپەتكە تاقابىل تۇرۇش- ئاشلىقلارنى ساقلاپ قېلىش ئىشخانىسى قۇرۇلدى، ئىدارە رەھبەرلىرى شەخسەن ئۆزلىرى ئىلىغا بېرىپ خىزمەتلەرنى تەكشۈردى، ساقلاش - يۆتكەش باشقارمىسىنىڭ باشلىقى، مۇئاۋىن باشلىقى نۆۋەت بىلەن ئىلىدا تۇرۇپ ئاشلىق يۆتكەش خىزمىتىنى ماسلاشتۇردى. ساقلاش - يۆتكەش باشقارمىسىنىڭ يۆتكەش خىزمىتىگە مەسئۇل مۇئاۋىن باشلىقى سۈي ژېنجۇن پۈتۈنلۈك ئاغرىقلىقىغا قارىماي ھاسا تاياقتا تايىنىپ يۇرۇپ خىزمىتىنى داۋاملاشتۇردى، كۆپ قېتىم ئاشلىق يۆتكەپ ئالىدىغان ژىلايەت، ئوبلاستتىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ رەھبەرلىرى بىلەن بىللە سانجى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق - ياغ يۆتكەپ بېرىش پونكىتى، ئۇرۇمچى ئاشلىق- ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى، ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى، تۇدۇڭ ئاشلىق - ياغ پىششىقلاش زاۋۇتى، ئۇرۇمچى شەھەرلىك يەم - خەشەك زاۋۇتى، ئۇرۇمچى ناھىيىلىك ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى، ئۇرۇمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى قاتارلىق ئاشلىق قوبۇل قىلىدىغان نۇقتىلارغا بېرىپ، ئاشلىق چۈشۈرۈش، قۇرۇتۇش خىزمىتىنى كونكرېت ئورۇنلاشتۇرۇپ، ئاپتونوم رايون رەھبەرلىرىنىڭ تەدرىلىشىگە ئېرىشتى. ئىلى ژىلايىتىدىكى ئاشلىق تارماقلىرى 120 دىن ئارتۇق ئادەم ئاجرىتىپ، ئاشلىق يۆتكەش خىزمىتىگە قاتناشتۇردى. ئاشلىق يۆتكەپ بېرىدىغان ۋە يۆتكەپ ئالىدىغان ئورۇنلار بايرام ۋە دەم ئېلىش كۈنلىرىدىمۇ دەم ئالمىدى، ئاشلىق قۇرۇتۇش ماشىنىلىرى كېچە - كۈندۈز توختىماي ئىشلەپ تۇردى، ئاشلىق بېسىلغان ئاپتوموبىللار كەلگەن ھامان ئاشلىقى چۈشۈرۈۋېلىندى. ئىلى ژىلايىتىدە كۈنىگە 300 ئاپتوموبىل - قېتىم، 3100 تونىنا ئاشلىق قاچىلىنىپ تۇردى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق - ياغ يۆتكەپ بېرىش پونكىتىدا كۈنىگە ئەڭ كۆپ بولغاندا 120 ئاپتوموبىل، 1126 تونىنا ئاشلىق چۈشۈرۈلدى، ئۇرۇمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتىدا ئەڭ كۆپ بولغان كۈنلەردە 100 ئاپتوموبىل، 1000 تونىنا ئاشلىق چۈشۈرۈلدى، ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ تۇدۇڭ ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى، ئۇرۇمچى شەھەرلىك يەم - خەشەك زاۋۇتىدا كۈنىگە 50 ئاپتوموبىلدىن 500 تونىنا ئاشلىق چۈشۈرۈپ تۇرۇلدى. كۆپ تەرەپلىمە تىرىشچانلىق كۆرسەتكەن ئارقىلىق قار- بوران، قاتتىق سوغۇق، يوللار توسۇلۇپ قېلىش قاتارلىق قاتمۇ قات قىيىنچىلىقلارنى تۇغدىرىپ، 1988- يىل 2 - ئاينىڭ ئاخىرىغىچە ئىلى ژىلايىتىدىن جەمئىي 63 مىڭ 200 تونىنا ئاشلىق يۆتكەپ چىقىلىپ، ۋەزىپە %28.5 ئاشۇرۇپ ئورۇندالدى. بۇنىڭ ئىچىدە 1 - ئاينىڭ ئاخىرىغىچە موڭغۇلكۇرەدىكى تۈەن - مەيدانلاردىن 33 مىڭ 400 تونىنا ئاشلىق (شۇ جاينىڭ ئۆزىدە ئامبارلاشتۇرۇلغان 3000 تونىنا ئاشلىقنى ئۆز ئىچىگە ئالمىدۇ) يۆتكەپ چىقىلىپ، ۋەزىپە %7.7 ئاشۇرۇپ ئورۇندالدى. 3 - ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتى خۇلاسىلاش ۋە تەدرىلەش يىغىنى چاقىردى، ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ تۇدۇڭ ئاشلىق - ياغ

زاۋۇتى، ش ئو ئا ر ئاشلىق، باغ يۆتكەپ بېرىش پونكىتى، ئۇرۇمچى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ۋە ئۇرۇمچى شەھەرلىك «1 ـ ئاۋغۇست» ئون زاۋۇتى، ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ساقلاش ـ يۆتكەش شىركىتى، ئۇرۇمچى ئاشلىق، باغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى، ئۇرۇمچى شەھەرلىك يەم ـ خەشەك شىركىتى مۇكاپاتلاندى ۋە تەقدىرلەندى.

§ 4 . مۇۋاپىق تراڭسپورت

1. غول لىنىيە تراڭسپورتى

1) يۆتكەش يۆنىلىشى

1953 ـ يىلدىن كېيىن ئۆلكە بويىچە ئاشلىق غول لىنىيە تراڭسپورتى ئاشلىق نازارىتى تۈزگەن «شەرقىنىڭ ئاشلىقىنى غەربكە يۆتكەش (يەنى قەشقەر، يەكەن، خوتەن ۋىلايەتلىرى شەرقىي قىسمىنىڭ ئاشلىقىنى غەربىي قىسمىغا يۆتكەش) ۋە جەنۇبنىڭ ئاشلىقىنى شىمالغا يۆتكەش (ئاقسۇ، قارا شەھەرنىڭ ئاشلىقىنى ئۇرۇمچى، قۇمۇلغا يۆتكەش) ، غەربنىڭ ئاشلىقىنى شەرقە يۆتكەش (ئىلى، بورتالا، تارباغاتاينىڭ ئاشلىقىنى ئۇرۇمچى، ئالتايغا يۆتكەش) » لايىھىسىگە ئاساسەن ئېلىپ بېرىلدى.

1959 ـ يىلى مەملىكەت بويىچە ئاشلىق يۆتكەشتە «خەرىتىلىك مەشغۇلات ئۇسۇلى» قوللىنىلدى، شىنجاڭدا تاشيول، تۆمۈريول تور بولۇپ شەكىللەنمىگەچكە، ئاشلىق نازارىتى ماقالە يېزىپ تونۇشتۇرۇش، نەزەرىيىۋى ئۆگىنىشكە تەشكىللەش بىلەنلا كۇپايىلىنىپ، ئۇ ئۇسۇلنى ئومۇملاشتۇرمىدى.

1962 ـ يىلى ئاشلىق نازارىتى «ئاشلىق، باغ تراڭسپورتىنى مۇۋاپىق قانات يايدۇرۇش توغرىسىدا بىر قانچە بەلگىلىمە» چىقىرىپ، تۆۋەندىكىلەرنى بەلگىلىدى: 1962 — 1963 ـ ئاشلىق يىلىدىكى ئاشلىقنىڭ يۆتكەش يۆنىلىشى: جەنۇبنىڭ ئاشلىقى شىمالغا يۆتكىلىدۇ (خوتەن، قەشقەر، ئاقسۇ، بايىنغولىن قاتارلىق جايلارنىڭ ئاشلىقلىرى ئۇرۇمچى، قۇمۇل ۋىلايەتلىرىگە يۆتكىلىدۇ) ، غەربنىڭ ئاشلىقى شەرقە يۆتكىلىدۇ (ئىلى، بورتالا، تارباغاتاي قاتارلىق جايلارنىڭ ئاشلىقلىرى ئۇرۇمچى، قاراماي شەھەرلىرى ھەم ئالتاي ۋىلايىتىگە، سانجى ئوبلاستىدىكى ھەر قايسى ناھىيىلەرنىڭ ئاشلىقى ئۇرۇمچىگە يۆتكىلىدۇ) . ئاشلىق، ياغ جەددي ۋە مالىيە قىسمىن بولغان ئەھۋالدا، نېمە بولسا شۇنى بېيىش پرىنسىپى بويىچە، تۇرى بويىچە تەڭشەش قاتتىق كونترول قىلىنىدۇ، يۆتكەش يۆنىلىشىگە خىلاپ توشۇيدىغانلار ئاشلىق نازارىتىگە تەستىقلاتقاندىن كېيىن ئاندىن توشۇيدۇ. 1963 ـ يىل 6 ـ ئايدا ش ئو ئا ر خەلق كومىتېتى قاتناش نازارىتى، ئاشلىق نازارىتى، ئۇرۇمچى تۆمۈريول ئىدارىسىنىڭ ئاشلىق، ياغنىڭ مۇۋاپىق يۆتكەش يۆنىلىشى خەرىتىسىنى تۈزۈپ چىقىش توغرىسىدىكى بىرلەشمە دوكلاتىنى تەستىقلاپ تارقىتىپ، ئاپتونوم رايوندا 1963 ـ يىللىق بۇغداي، ئون، كۆمىسقوناق، ياغ، ياغلىق داندىن ئىبارەت 5 سورتنىڭ مۇۋاپىق يۆتكەش يۆنىلىشى خەرىتىسىنى تارقىتىپ، 1962 ـ يىللىق يۆتكەش يۆنىلىشىنى قەيت قىلدى. ھەر دەرىجىلىك خەلق كومىتېتلىرى ھەم ئاشلىق، قاتناش، تۆمۈريول قاتارلىق ئالاقىدار تارماقلاردىن مۇۋاپىق تراڭسپورت، يېقىن يەردىن ئاشلىق ئېلىش پرىنسىپى بويىچە، ئاشلىق، ياغ توشۇشنى پىلانلىق تۇرده ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. مۇۋاپىق يۆتكەش يۆنىلىشى بەلگىلەنمىگەن سورتلار، ئالايلۇق، گۈرۈچ، دادۇر، ئاق قوناق قاتارلىقلار ئاساسلىق سورتلارنىڭ يۆتكەش يۆنىلىشىگە ئويغۇن بولسىلا توشۇشقا روخسەت قىلىنىدۇ، يۆتكەش يۆنىلىشىگە خىلاپ بولسا، ئاشلىق نازارىتى قاتارلىق 3 نازارەت، ئىدارىنىڭ تەكشۈرۈپ تەستىقلىشىغا مەلۇم قىلىنغاندىن كېيىن، ئاشلىق نازارىتى ئىجازەتنامە بېرىدۇ؛ قاتناش، تۆمۈريول تارماقلىرى مۇۋاپىق يۆتكەش يۆنىلىشىگە ئويغۇن بولمىغان ئاشلىق، ياغنى توشۇشنى رەت قىلىدۇ، ئەگەر مۇۋاپىق يۆتكەش يۆنىلىشىگە ئويغۇن بولمىغان ھەم تەستىقلىتىلمىغان

ئاشلىق، ياغ توشۇلغان بولسا، ئاشلىق، ياغ باها پۇلى ۋە جاۋابكارلىق توشۇغۇچى تەرەپتە بولغان كىرا ھەققى بېرىلمەيدۇ. 1978 - يىل 7 - ئايدىن كېيىن ئاپتونوم رايون بويىچە ش ئو ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى تۈزگەن شىمالىي شىنجاڭ بۇغدىيىنىڭ مۇزاپىق يۆتكەش يۆنىلىشى خەرىتىسى ئىجرا قىلىنىپ، تۆۋەندىكىلەر بەلگىلەندى: ئىلى ۋىلايىتى، بورتالا ئوبلاستى، شىخەنزە، سانجىنىڭ بۇغدايلىرى ئۈرۈمچىگە، تارباغاتايىنىڭ بۇغدىيى ئۈرۈمچى، قاراماي، ئالتايغا يۆتكىلىدۇ. بۇنىڭ سىرتىدا، يەنە بىر قانچە قېتىم قىسمەن تەڭشەشلەر بولدى، كونكرېت لىنىيىسى: قاغىلىق، پوسكام، يەكەن، مەكىت ناھىيىلىرىدىن قەشقەرگە يۆتكىلىۋاتقان بۇغداي خوتەنگە يۆتكەشكە ئۆزگەرتىلدى، قەشقەرنىڭ كەملىگەن بۇغدىيى ئاقسۇدىن يۆتكەپ بېرىلدى، بۇنىڭ بىلەن ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 210 كىلومېتىر كونۋېكسىيىلىك يول قىسقاردى؛ كورلىدىن بۇگۇرگە يۆتكىلىۋاتقان گۇرۇچ ئۈرۈمچىگە يۆتكەشكە ئۆزگەرتىلىپ، بۇگۇرگە كېرەكلىك گۇرۇچ ئاقسۇدىن يۆتكەپ بېرىلدى، بۇنىڭدا 170 كىلومېتىر كونۋېكسىيىلىك يول قىسقاردى؛ فۇكاڭنىڭ شەرقىدىن گەنجىزى، داخۇاڭسەنگە يۆتكىلىۋاتقان ئۇن ئۈرۈمچى شەھىرىنىڭ دۇڭسەن رايونىغا يۆتكەشكە ئۆزگەرتىلىپ، گەنجىزي قاتارلىق جايلارنىڭ ئۇنى گۇچۇڭدىن تەمىنلەندى، بۇ ئىككى بۆلەكتىكى يېرىك ئاشلىق بىلەن تەييار ئاشلىقنى قارىمۇ قارشى توشۇش ئازايتىلدى، ئۈرۈمچى شەھىرى دۇڭسەن رايونىنىڭ يىللىق تەمىنلەش مىقدارى 8000 تونىنا بولۇپ، بۇنىڭ 70 مىڭ يۈەن كىرا پۇلى تېجەپ قېلىندى. 1981 - يىلى ئالتاي ۋىلايىتى قۇۋرايتىدا چارۋىچىلىق ئاشلىق پونكىتى قۇردى، بۇنىڭ بىلەن ئالتاي، قابا، جېمىنەي، بۇرچىن، چىڭگىل، كۆكتوقاي قاتارلىق ناھىيىلەردىكى ئاشلىق پونكىتلىرى، چارۋىچىلىق نۇقتىلىرىنىڭ يەم - خەشەك ترانسپورتىدىن 90 — 170 كىلومېتىر كونۋېكسىيىلىك يول ئازايدى. شۇ يىلى يەم ئوچۇن 1900 تونىنا كۆممىسقوناق يۆتكىلىپ، 70 مىڭ يۈەن كىرا پۇلى تېجەپ قېلىندى.

2) يول لىنىيىسى

تېجەشلىك ئاشلىق توشۇش يولى ۋە پەسىللىك ئاشلىق توشۇش يولىدىن پايدىلىنىش جەھەتتە كىرا پۇلىغا پىرسەنت قوشۇش، توختام ئىمزالاش، قىيىن بىلەن ئاسانىنى بىرلەشتۇرۇش، ئوزۇن يول بىلەن قىسقا يولنى كىرىشتۇرۇش قاتارلىق چارىلارنى قوللىنىپ، ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ ئېچىپ پايدىلانغان يوللار:

«0503» يول. زېكتىدىن بالغۇنتاي ئارقىلىق كورلىغا بارىدىغان يول 459 كىلومېتىر بولۇپ، زېكتىدىن غۇلجا، ئۈرۈمچى ئارقىلىق كورلىغا بارىدىغان 1344 كىلومېتىر يول 885 كىلومېتىر قىسقىراپ، تونىنىسدا 177 يۈەن كىرا پۇلى تېجەپ قېلىندى. 1972 - يىلدىن 1982 - يىلغىچە ئىلىدىن مەزكۇر يول ئارقىلىق بايىنغولىن، ئاقسۇ، قەشقەر، خوتەن، قىزىلسۇ قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلارغا 240 مىڭ 100 تونىنا ئاشلىق يۆتكىلىپ، 42 مىليون 497 مىڭ 700 يۈەن كىرا پۇلى تېجەپ قېلىندى. 1986 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە گەنسۇ، چىڭخەي، شەنشى ئۆلكىلىرىگە ئاشلىق يۆتكەپ بېرىش مەزگىللىرىدە، ئىلى ۋىلايىتىنىڭ كونەس، نىلقا، توققۇزتارا، تېكەس ناھىيىلىرىدىن مەزكۇر يول ئارقىلىق بالغۇنتايغا 55 مىڭ 700 تونىنا ئاشلىق يۆتكەلدى، ئوتتۇرىچە مۇساپە 407 كىلومېتىر بولۇپ، ئۈرۈمچى ئارقىلىق پويىزغا قاچىلاپ ماڭدۇرۇلۇشتىن 490 كىلومېتىر مۇساپە قىسقىراپ، 5 مىليون 458 مىڭ 600 يۈەن كىرا پۇلى تېجەپ قېلىندى. بۇ ئىككى ئىشتىن تېجەپ قېلىنغان كىرا پۇلى 47 مىليون 956 مىڭ 300 يۈەن بولدى.

1979 - يىلدىن 1983 - يىلغىچە ش ئو ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، تارباغاتاي ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسى 2 قېتىم ئادەم ئەۋەتىپ، قاتناش تارماقلىرى بىلەن بىللە چۆچەك، دۆربىلجىندىن بەيياڭخي ئارقىلىق قوبۇقسار موڭغۇل ئاپتونوم ناھىيىسى، ئالتايغا ئاشلىق توشۇيدىغان يولنى ۋە كىرا پۇلىنى راسچوت قىلىش پرىنسىپىنى بېكىتتى. بەيياڭخي ئارقىلىق مېڭىشتىن مايتاغ — قاراماي تاشيولىنىڭ 104 كىلومېتىر بۆلىكىدىكى ئاچالدىن مېڭىلسا، توشۇش ئارلىقى 250 كىلومېتىر، ئالتايغا بېرىشتا 178 كىلومېتىر قىسقىرايدۇ. ستاتىستىكىغا ئاساسلانغاندا، 1979 - يىلى، 1981 - يىلى ۋە 1983 - يىلى قوبۇقسار، ئالتايغا

ئاشلىق توشۇشتىن 631 مىڭ يۈەن كىرا پۇلى تېجەپ قېلىنىدى.

چاغانتوقايدىن لاۋغېڭكۇ ئارقىلىق ئۈرۈمچىگە باردىغان يول. بۇنىڭدا بۇرۇنقى چۆچەك ئارقىلىق توشۇشتىن 106 كىلومېتىر يول قىسقرايدۇ. 1981 - يىلى مەزكۇر يول ئارقىلىق ئۈرۈمچىگە 1000 تونىنا ئاشلىق توشۇلۇپ، 21 مىڭ 200 يۈەن كىرا پۇلى تېجەپ قېلىنىدى.

كۇنەس، نىلقىدىن چورما ئارقىلىق شىخودىكى ئۆڭكۇر ئىسكىلاتىغا باردىغان تەكرىتاغ ئاشيولىدىن ئۈرۈمچىگە بېرىش. بۇنىڭدا غۇلجا ئارقىلىق توشۇشتىن ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 285 كىلومېتىر يول قىسقرايدۇ. 1984 - يىلى مەزكۇر يول ئارقىلىق 13 مىڭ تونىنا ئاشلىق توشۇلدى، ئۇنىڭ ئىچىدە شىخودىكى ئۆڭكۇر ئىسكىلاتىغا 5000 تونىنا توشۇلۇپ (ئەملىيەتتە 1985 - يىلى ئورۇندالغان)، 741 مىڭ يۈەن كىرا پۇلى تېجەپ قېلىنىدى؛ 1986 — 1987 - يىللىرى مەزكۇر يول ئارقىلىق 18 مىڭ تونىنا ئاشلىق توشۇلۇپ، 1 مىليون 26 مىڭ يۈەن كىرا پۇلى تېجەپ قېلىنىدى.

مورىدىن چوڭتاش ئارقىلىق شىھەنجىيەنغاڭغا باردىغان يول 186 كىلومېتىر. بۇنىڭدا مورىدىن فۇكاڭ ئارقىلىق مېڭشىتىكى 221 كىلومېتىردىن 35 كىلومېتىر يول قىسقرايدۇ. 1987 - يىلى گەنسۇ، چىڭخەيگە توشۇلىدىغان 26 مىڭ 700 تونىنا ئاشلىق مەزكۇر يول ئارقىلىق شىھەنجىيەنغاڭ ۋوگزالىغا توشۇلۇپ، تاشيول كىرا پۇلىدىن 187 مىڭ يۈەن تېجەپ قېلىنىدى. شۇنىڭدەك يەنە ئاشلىق تاپشۇرۇۋالىدىغان ئۆلكىلەر ئوچۇن تۆمۈرىولىنىڭ ھەق ھېسابلاش مۇساپىسى 482 كىلومېتىر ئازايتىلىپ، 434 مىڭ 100 يۈەن كىرا پۇلى تېجەپ بېرىلدى.

3) ترانسپورت قوراللىرىدىن تولۇق پايدىلىنىش

1963 - يىلى ئاشلىق نازارىتى، قاتناش نازارىتى، ئۈرۈمچى تۆمۈرىول ئىدارىسى «جەنۇبىي شىنجاڭدىن ئۈرۈمچىگە يۆتكىلىدىغان ئاشلىقنى تۇرپان ئارقىلىق توشۇش توغرىسىدا بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، جەنۇبىي شىنجاڭدىكى ئۈرۈمچىگە يۆتكىلىدىغان ئاشلىقنى داخىيەن ئارقىلىق پويىز بىلەن توشۇشنى، تۆمۈرىول تارماقلىرىنىڭ داخىيەن بېكىتىدىكى يۈك 2 - لىنىيىسىدىن 5 ئورۇن ئاجرىتىپ، ئۈرۈمچى شەھەرلىك «1-ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتىنىڭ ئاشلىقنى توشۇپ كېتىشتە پايدىلىنىشىغا بېرىشنى بەلگىلىدى. شۇ يىلى 7 - ئاينىڭ 25 - كۈنىدىن ئېتىبارەن جەنۇبىي شىنجاڭدىكى ھەر قايسى جايلاردىن ئۈرۈمچىگە يۆتكىلىدىغان بۇغداي، كۆممىقوناق ماڭدۇرۇش تەپسىلىي جەدۋىلىگە بىرەدەك مال تاپشۇرۇۋالىدىغان ئورۇن داخىيەن ئۇتەك پونكىتى دەپ ئەسكەرتىپ قويۇلدى. 1978 - يىلدىن ئېتىبارەن قۇمۇل ژىلايىتىدىن يامانسۇ، تارانچى، يەتتە قۇدۇقتىن ئىبارەت 3 كان رايونغا يۆتكىلىدىغان ئاشلىق ئاپتوموبىلدا توشۇشتىن پويىزدا توشۇشقا ئۆزگەرتىلىپ، بىر يىلدا 65 مىڭ يۈەن كىرا پۇلى تېجەپ قېلىنىدى. 1979 - يىل 1 - پەسلىدە تۇرپان، كورلا تۆمۈرىولى ئىشلىتىشكە تاپشۇرۇلۇشتىن ئىلگىرى جەنۇبىي شىنجاڭدىكى ھەرقايسى جايلارغا توشۇلىدىغان 15 مىڭ 500 تونىنا ئاشلىق ۋاقتىنچە مۇشۇ يەردىن توشۇلۇپ، 640 مىڭ يۈەن كىرا پۇلى تېجەپ قېلىنىدى؛ 1981 - يىلى جەنۇبىي شىنجاڭ لىنىيىسىدىن پايدىلىنىپ 15 مىڭ 100 تونىنا ئاشلىق توشۇلۇپ، 610 مىڭ يۈەن كىرا پۇلى تېجەپ قېلىنىدى؛ 1984 - يىلى ئاقسۇ ژىلايىتى، بايىنغولىن ئوبلاستى جەنۇبىي شىنجاڭ تۆمۈرىولى ئارقىلىق ئۈرۈمچى، تۇرپان، قۇمۇلغا 23 مىڭ تونىنا ئاشلىق توشۇپ، ئاپتوموبىلدا توشۇغاندىكىدىن 1 مىليون 227 مىڭ 300 يۈەن تېجەپ قالدى. 1987 - يىلى قەشقەر ژىلايىتى 10 مىڭ 800 تونىنا كۆممىقوناق يۆتكەپ بېرىشتە قۇرۇق قايتقان پويىزغا بېسىپ بېرىش ئۇسۇلى ئارقىلىق تونىنا - كىلومېتىر كىراسىنى نورمال كەمرادىن 25% ئازايتىپ، 661 مىڭ 500 يۈەن كىرا پۇلى تېجەپ قالدى.

2. ئاساسىي قاتلام ترانسپورتى

1953 - يىل 1 - ئايدا شىنجاڭ ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى «شىنجاڭ ئۆلكىسىنىڭ غەللە-

پاراق ئاشلىقىنى توشۇپ ئامبارلاشتۇرۇش چارىسى»نى چىقىرىپ، غەللە - پاراق ئېلىش خىزمىتىگە بىرلەشتۇرۇپ، چەت - خىلۋەت جايلاردىكى غەللە - پاراق ئاشلىقىنى تەدرىجىي ھالدا شەھەر ياكى ناشيول بويىغا توپلاپ ئامبارلاشتۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. 1955 - يىلى شىنجاڭ بويىچە ئاشلىق نازارىتىنىڭ توپلاپ توشۇش خىزمىتىنى تېز قانات يايدۇرۇش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى ئىجرا قىلىنىپ، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش ۋە سېتىش ئەھۋالىغا ئاساسەن، تەمىنلەشكە يېتەرلىك قالدۇرۇپ، قالغان ئاشلىق ئايلىنىش يۆنىلىشى بويىچە، دېھقانچىلىقنىڭ ئارىسالدى ۋاقىتلىرىدىن پايدىلىنىپ، ئۆلاغ كۈچلىرىنى تولۇق تەشكىللەپ، قاتناش لىنىيىسى بويلىرىدىكى ئامبارلارغا ياكى ئاشلىققا ئېھتىياجلىق جايلارغا بىۋاستە توپلاپ توشۇلدى. 1956 - يىل 7 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى «ئاساسىي قاتلام مۇڭاپىق تىرانسپورتىنى قانات يايدۇرۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، جايلاردىن پاراق ئېلىش - سېتىۋېلىشنى ئورۇنلاشتۇرۇشقا بىرلەشتۇرۇپ، ئاشلىق مەنبەسىنى ئەتراپلىق جايلاشتۇرۇپ، شۇ جايغا ئېھتىياجلىقىنى بېتەرلىك قالدۇرۇپ، ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق يۆتكەش يۆنىلىشى بويىچە، مەمۇرىي رايون ئايرىمىسىنى بۇزۇپ ئاشلاپ، مەمۇرىي رايون ئايرىمىسى بويىچە چاق شەكلىدە ئامبارلاشتۇرۇشنى ئىقتىسادىي رايون بويىچە كۈنلۈك شەكلىدە ئامبارلاشتۇرۇشقا ئۆزگەرتىپ، يۆتكەش يۆنىلىشىنى بىرىبىكەت ئالدىغا سۈرۈپ، بىر قېتىمدىلا سىرتقا يۆتكەپ بېرىشنى ياكى قاتناش لىنىيىسى بويىغا توپلاشنى قولغا كەلتۈرۈش، جايلارنىڭ جۇغرافىيىلىك ئەھۋالىنى تەكشۈرۈشنى، ئادەت مۇساپىسى بىلەن ئەملىي مۇساپىدە ئوخشىماسلىق بولۇپ قالسا، ئالاقىدار تارماقلارنىڭ ئۆلچەپ ئېنىقلىشىغا مەلۇم قىلىشنى، تۆر بويىچە تەڭشەش تىرانسپورتىنى ئىمكانقەدەر ئازايتىپ، تېجەشلىك لىنىيە ۋە قاتناش قوراللىرىنى تاللاپ ئىشلىتىشنى تەلەپ قىلدى. 1959 — 1960 - يىللىرى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق نازارىتى چىغارغان «قىسقا يوللۇق تىرانسپورت بويىچە ئاممىۋى ھەرىكەتنى پائال قانات يايدۇرۇش توغرىسىدا يولىيورۇق» ۋە «پاراق ئېلىش - سېتىۋېلىشقا بىرلەشتۇرۇپ مۇڭاپىق جايلاشتۇرۇش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» ئىجرا قىلىنىپ، مۇڭاپىق جايلاشتۇرۇپ، پىلانلاپ ۋە ئاشلىق ساقلاش نۇقتىلىرىنى ئازايتىپ، چېگرا ھالقىپ ئاشلىق تاپشۇرۇشنى يولغا قويۇپ، سىرتقا يۆتكىلىدىغان ئاشلىقنى غول لىنىيە بويىدىكى ئامبارلارغا جايلاشتۇرۇش تەلەپ قىلىندى. ئالتاي ۋىلايىتى 819 تۆگە تەشكىللەپ، ئاپتوموبىل بارالىيدىغان تاغلىق رايونلارغا 4530 تونىنا ئاشلىق توپلاپ توشۇدى. 1962 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق نازارىتىنىڭ «ئاشلىق، ياغ مۇڭاپىق تراسپورتىنى قانات يايدۇرۇش توغرىسىدا بىر قانچە بەلگىلىمە»سى ئىجرا قىلىنىپ، ئاساسىي قاتلامدا مۇڭاپىق تىرانسپورت داۋاملىق قانات يايدۇرۇلۇپ، ئاساسىي قاتلام ئاشلىق - ياغ نۇقتىسى، پونكىتى قىسقارتىلىپ، 1957- يىلدىكى سەۋىيىگە كەلتۈرۈلدى. ئاشلىق نۇقتىلىرىنى كۆپەيتىپ تەسىس قىلىشقا توغرا كەلگەندە، ناھىيىدىن يۇقىرى دەرىجىلىكلەر ئوتتۇرىغا قويۇپ، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى تەكشۈرگەندىن كېيىن، ۋالىي مەھكىمە ياكى ئوبلاستلىق خەلق كومىتېتىگە تەستىقلىتىپ ئاندىن تەسىس قىلدى. 1963 - يىلى ئاشلىق نازارىتى «ئاشلىق، ياغ ئاساسىي قاتلام مۇڭاپىق تىرانسپورتىنى سىناپ يولغا قويۇش چارىسى»نى چىقىرىپ، ۋىلايەت، ئوبلاست تۇرۇشلۇق يەر ھەم نوپۇسنى 50 مىڭدىن يۇقىرى شەھەرلەرنىڭ ئاشلىق، ياغ تىرانسپورتىدا ئۇدۇل يۆتكەپ، ئۇدۇل توشۇشنى، تەييار ئاشلىقنى ئۇدۇل تەمىنلەش نۇقتىسىغا توشۇشنى، يىرىك ئاشلىقنى ئۇدۇل پىششىقلاش زاۋۇتىغا توشۇشنى، يېقىن يەردىن ئاشلىق ئېلىش، يېقىن يەردە تەمىنلەش پرىنسىپىغا ئاساسەن، ئەڭ قىسقا مۇساپە بويىچە نۇقتا بەلگىلەپ، دائىرە ئايرىپ يۆتكەشنى، نۇقتا، لىنىيە بېكىتىپ توشۇشنى بەلگىلىدى. شۇ يىلى خوتەن ناھىيىسى ئامبارلاشتۇرۇش تور - نۇقتىلىرىنى مۇڭاپىق تەڭشەپ، 13 مىڭ يۈەن كىرا پۇلى تېجەپ قالدى.

1965 - يىل 7 - ئايدا ئاشلىق نازارىتىنىڭ نازىرى ماغاۋيە 74 كىشىنى باشلاپ تاڭسەن، سۇجۇغا بېرىپ،

ئۇلارنىڭ تاۋار ئوبوروتىنى ئىقتىسادىي رايون بويىچە تەشكىللەش خىزمىتى تەجرىبىسىنى ئۆگەندى. قايتىپ كەلگەندىن كېيىن ماغاۋيە ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى مالىيە - سودا خىزمىتى گۇرۇپپىسىنى باشلاپ بايىنغولىن ئاپتونوم ئوبلاستىغا بېرىپ، ئاپتونوم رايون، ئاپتونوم ئوبلاست، ناھىيىدىن بولۇپ 34 كىشىلىك خىزمەت ئەترىتى تەشكىللەپ، يەنجى، خوشۇت، خېجىڭ ناھىيىلىرىدە تاڭسەن تەجرىبىسىنى نۆقتىدا سىناق قىلدى. يەنجىدە 14 ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىنىڭ ئاشلىق يەتكۈزۈش يولى تەكشىلىپ، بىر يىلدا 17 مىڭ 500 يۈەن كىرا پۇلى تېجەپ قېلىندى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق نازارىتى يەنە 9 كىشى ئەۋەتىپ سانجى ئاپتونوم ئوبلاستىنىڭ تاڭسەن تەجرىبىسىنى ئومۇملاشتۇرۇش خىزمىتى ئەترىتىگە قاتناشتۇرۇپ، سانجى ناھىيىسىدە نۆقتىدا سىناق قىلىپ، 51 ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىنىڭ ئاشلىق يەتكۈزۈش يولىنى تەكشىدى، ئۇنىڭ ئىچىدە 45 ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىنىڭ ئاشلىق يەتكۈزۈش مۇساپىسى ئىلگىرىكىدىن قىسقاردى. مەزكۇر ناھىيىنىڭ ژۇجياچۇ گۇڭشېمىدىكى 18 ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىنىڭ ئاشلىق يەتكۈزۈش يولى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 19.88 كىلومېتىردىن قىسقاردى، سەنگۈك گۇڭشېمىدىكى 16 ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتى ئۇرۇمچى ناھىيىسىنىڭ سەنپىڭ ئاشلىق پونكىتىغا چېگرا ھالقىپ ئاشلىق تاپشۇرىدىغان بولۇپ، يولى 5.7 كىلومېتىردىن قىسقاردى، بۇنىڭ بىلەن ناھىيە بويىچە بىر يىلدا 41 مىڭ 400 يۈەن كىرا پۇلى تېجەپ قېلىندى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە 7 ۋىلايەت، ئوبلاستنىڭ 23 ناھىيىسىدە تاڭسەن تەجرىبىسىنى ئومۇملاشتۇرۇش خىزمىتى قانات يايدۇرۇلدى. ئاشلىق نازارىتى گۇما ناھىيىسىنىڭ چېگرا ھالقىپ ئاشلىق تاپشۇرۇش مەسلىسى توغرىسىدىكى دوكلاتىنى تەستىقلاپ تارقاتقاندا، مەمۇرىي رايون ئايرىمىسىنى بۇزۇپ تاشلاپ چېگرا ھالقىپ ئاشلىق تاپشۇرۇشنى كەڭ تۈردە ئېلىپ بېرىشنى، ئاشلىق نۆقتىلىرىنى ئىقتىسادىي رايون بويىچە مۇۋاپىق جايلاشتۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. گۇما ناھىيە «سەكرەپ ئىلگىرىلەش» گۇڭشې ئويتوغراق ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتى يىلىغا 200 — 250 تونىنا ئاشلىق تاپشۇراتتى، بۇنى مەمۇرىي رايون ئايرىمىسى بويىچە 32 كىلومېتىر يول مېڭىپ شىنا ئاشلىق نۆقتىسىغا تاپشۇراتتى، ئىقتىسادىي رايون بويىچە چېگرا ھالقىپ قاغىلىق ناھىيىسىدىكى بورا ئاشلىق نۆقتىسىغا تاپشۇرۇشقا ئۆزگەرتىلگەندىن كېيىن، يولى 20 كىلومېتىر قىسقىراپ، 12 كىلومېتىرلا ماڭىدىغان بولدى، بۇ بۇرۇنقى مۇساپىسىنىڭ 37.5%نىگىلا توغرا كېلىدۇ. 1978 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «ئاشلىق، ياغ توشۇشنى ياخشىلاش تەدبىرلىرى»نى تارقىتىپ، تاڭسەن تەجرىبىسىنى داۋاملىق ئومۇملاشتۇرۇشنى تەلەپ قىلدى، بۇنىڭ بىلەن توشۇشنى مەمۇرىي رايون بويىچە تەشكىللەش تەبىئىي شەكىللەنگەن ئاشلىق، ياغ ئىشلەپچىقىرىش - سېتىش مۇناسىۋىتى بويىچە تەشكىللەشكە ئۆزگەرتىلىپ، ئامبارلاشتۇرۇلىدىغان ئاشلىق، ياغنى مۇۋاپىق جايلاشتۇرۇش يەنمۇ ياخشى تۇتۇلدى. ئاقسۇ ۋىلايىتى ئامبارلاشتۇرۇش تور - نۆقتىسىدىن 11نى بىرلەشتۇرۇۋەتتى، 243 ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىنىڭ ئاشلىق تاپشۇرۇش يولىنى تەكشىپ، ئۆزگەرتىلگەندىن كېيىنكى نۆقتىلارنىڭ ئامبارلاشتۇرۇش مىقدارىنى 5165 تونىغا يەتكۈزۈپ، مۇساپىنى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 10.5 كىلومېتىردىن قىسقارتىپ، 23 مىڭ يۈەن خىراجەت تېجەپ قالدى. سانجى ئوبلاستى يىرىك ۋە تەييار ئاشلىقنىڭ قارىمۇ قارشى توشۇلۇش يولىدىن 16نى تەكشەپ، كونۇبكسىيىلىك توشۇلىدىغان ئاشلىقنى 8430 تونىنا ئازايتىپ، 99 مىڭ يۈەن خىراجەت تېجەپ قالدى. 1979- يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئۇدۇل يۆتكەپ ئۇدۇل توشۇش، يىرىك ۋە پىششىق ئاشلىقنى كونۇبكسىيىلىك توشۇشتىن ساقلىنىش، مۇۋاپىق جايلاشتۇرۇپ ئامبارلاشتۇرۇش، تۇرى بويىچە تەكشەشنى ئازايتىش قاتارلىق توشۇشتىن ساقلىنىش، مۇۋاپىق جايلاشتۇرۇپ ئامبارلاشتۇرۇش، تۇرى بويىچە تەكشەشنى ئازايتىش قاتارلىق تەدبىرلەر ئارقىلىق توشۇلغان ئاشلىق مىقدارى 450 مىڭ تونىنغا يېتىپ، بىر يىلدا 1 مىليون 60 مىڭ يۈەن كىرا پۇلى تېجەپ قېلىندى. 1990 - يىلغىچە ئاساسىي قاتلام ئاشلىق، ياغ ترانسپورتىدا ئاشلىق يۆتكەشنى باشتىن- ئاخىر ئىشلەپچىقىرىش - سېتىش مۇناسىۋىتى بويىچە مۇۋاپىق تەشكىللەش تەدبىرى ئىجرا قىلىندى.

§ 5 . بىخەتەر ترانسپورت

1. ھادىسىلەرنى باشقۇرۇش

ھادىسىلەرنى باشقۇرۇش ئاشلىق، باغ ترانسپورتى جەريانىدا يۈز بەرگەن كەم چىقىش، ئورالغۇلار چۈڭلۇپ كېتىش، بۇلغىنىپ زەھەرلىنىش، پالاپ بۇزۇلۇش، ھۆل بولۇپ كېتىش، ئوغرىلىنىش، يېتىپ كېتىش، ماشىنا ئۆرۈلۈپ كېتىش، ئوت كېتىش قاتارلىق ھادىسىلەرنىڭ يۈز بېرىشىدىن ئاۋۋال ئالدىنى ئېلىش، ھادىسە يۈز بەرگەندىن كېيىنكى تەكشۈرۈش ۋە بىر تەرەپ قىلىشلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

1953 - يىلى ئۆلكە بويىچە ئاشلىق مىنىستىرلىكىدىن تارقىتىلغان «ئاشلىق توشىغان خەلق ئىشچىلىرىدىن ئۆلگەن، يارىلانغانلارغا نەپقە بېرىش چارىسى» ئىجرا قىلىنىپ، ھۆكۈمەت ئاشلىقىنى توشۇۋاتقىنىدا ئادەم، ئۇلاغلار ئۆلگەن، يارىلانغان ياكى ئاپتوموبىل، كېمىلەر يۈزۈلغان بولسا، ئەسلى قىممىتىنىڭ يېرىمىدىن ئاشۇرۇۋەتمەي تۆلەپ بېرىش بويىچە بىر تەرەپ قىلىندى، ئۇنى مالىيە تارماقلىرى ھېسابتىن كۆتۈرۈۋېتىپ كەلدى. شۇ يىلى شىنجاڭ ھەربىي رايون ئارقا سەپ ترانسپورت باشقارمىسى 2 - يىڭ 1 - لىيەنىڭ 3 ئاپتوموبىلى كۆچادىن ئۆرۈلمىچىگە ئاشلىق توشۇش يولىدا ئايغىر بۇلاقىنىڭ توقسۇنغا 44 كىلومېتىر قالغان يېرىدە توساتتىن يامغۇر يېغىپ، كەلكۈن كېلىپ ئىككى ئاپتوموبىلنى ئۆرۈۋەتتى، شۇنىڭ بىلەن 68 تاغار بۇغداي زىيان بولدى. توقسۇن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئادەم ئەۋەتىپ تەكشۈرۈشىدە ئەھۋال راست بولۇپ چىقتى. بۇ ھادىسە ئادەم تاقابىل تۇرالمايدىغان ھادىسە بولغانلىقى ئۈچۈن، ترانسپورت ئورۇنلىرىنىڭ زىيانىنى تۆلەپ بېرىشى كەچۈرۈم قىلىندى. 7 - ئايدا ئۆلكىلىك ئاشلىق نازارىتى «ھۆل - يېغىن پەسلىدە ئاشلىق توشۇشتا ھۆل - يېغىندىن مۇداپىئە كۆرۈشنى كۈچەيتىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، ئاشلىق ماڭدۇرغۇچى ۋە توشۇغۇچى ئورۇنلاردىن ئۈستىنى مەھكەم يېپىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەشنى تەلەپ قىلدى. 1954 — 1955 - يىللىرى ئاشلىق مىنىستىرلىكىدىن تارقىتىلغان «ئاشلىق ترانسپورتىدىكى ھادىسىلەرنى بىر تەرەپ قىلىش ۋاقتىلىق چارىسى» ئىجرا قىلىندى. ئۆلكىلىك ئاشلىق نازارىتى خوتەن ۋىلايىتىنىڭ قاراقاش ناھىيىسىدە بىر دېھقانىنىڭ ئاشلىق يۈدۈپ پەلەمپەيدىن چىقىپ كېتىۋېتىپ، يېقىلىپ چۈشۈپ، ئېغىر يارىلانغانلىق ۋەقەسى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، ياشانغانلار، ئاجىزلار، ئاياللار، بالىلار ۋە يۈزۈلغان ھارۋا، ئاپتوموبىللارنى ئاشلىق توشۇشقا سېلىشنى قەتئىي مەنئى قىلدى.

1960 — 1963 - يىللىرىدىكى جەنۇبىنىڭ ئاشلىقىنى شىمالغا توشۇش مەزگىلىدە ئاشلىقلار چېچىلىپ ئىسراپ بولۇش ۋە يېتىپ كېتىش ئەھۋالى ئېغىر بولدى. 1960 - يىل 7 - ئايدا «شىنجاڭ گېزىتى» ئۈيغۇر تەھرىر بۆلۈمى توختىمۇرباندىن كەلگەن خەتنى قىسقارتىپ گېزىتكە باستى، ئۇ خەتتە مۇنداق دېيىلگەن: جەنۇبىي شىنجاڭدىن ئاشلىق يۆتكەش يولىدىكى ئىسراپچىلىق ئېغىر، بۇگۈر ئەتراپىدا 2 كىلومېتىرغا يەتمىگەن يولدىن 45 كىلوگرامدىن ئارتۇق بۇغداي تېرىۋالدۇق. ئاشلىق نازارىتى ئىلگىرى - كېيىن 2 قېتىم ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، جايلاردىن ئوراش - قاچىلاشنى تەكشۈرۈپ ياخشىلاشنى، تەدبىر قوللىنىپ، يولدا ئاشلىق چېچىلىپ ئىسراپ بولۇش مەسىلىسىنى ھەل قىلىشنى تەلەپ قىلدى. 1961 - يىل 5 - ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق ترانسپورت قوماندانلىق شتابى، قاتناش نازارىتى، ئاشلىق نازارىتى بىرلىكتە «ئاشلىق يۆتكەش خىزمىتىدە ئاشلىقنى خاتا تاپشۇرۇۋېلىش، خاتا توشۇش، چېچىۋېتىشتىن ساقلىنىشنى كۈچەيتىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، تۆۋەندىكىلەرنى بەلگىلىدى: (1) ترانسپورت ئورۇنلىرى ئورۇنلاشتۇرۇلغان توشۇش ۋە ئاپىرىپ بېرىش ئورنى بويىچە ۋەزىپىنى ۋاقتىدا ئورۇندىشى لازىم. (2) يېرتىق تاغارلارغا ئاشلىق قاچىلاپ سىرتقا توشۇشقا رۇخسەت قىلىنمايدۇ. تاغار ئاغزىنىڭ تىكىلىشى 9 — 11 يېپتىن كەم بولماسلىقى شەرت. (3) بىر ئاپتوموبىلغا بىر

تالون كېسىلىشى، ئۇ ئېنىق تولدۇرۇلۇشى شەرت. (4) ئاشلىق تاپشۇرۇۋالغۇچى ئورۇنلار ئەستايىدىل ساناپ ئۆتكۈزۈۋېلىشى شەرت. 1961 - يىلى قاتناش نازارىتى، جامائەت خەۋپسىزلىكى نازارىتى «ئاشلىق ترانسپورتى جەريانىدىكى بىخەتەرلىك - قوغداش خىزمىتىنى كۈچەيتىش توغرىسىدا بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش» چىقاردى. ئۇرۇمچى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى، ئاقسۇ ئۆتەك پونكىتىنىڭ ستاتىستىكىسىغا ئاساسلانغاندا، 1962 - يىل 1 - ئايدىن 3 - ئايغىچە يولدا توكۇلۇش، چېچىلىش، ئوغرىلىنىش سەۋەبىدىن 60 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق زىيان بولغان. ئۇنىڭ ئىچىدە 200 تاغار يەنى 20 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق ئوغرىلانغان. بۇنىڭ ئۈچۈن ئاپتونوم رايونلۇق خەلق كومىتېتى «ئاشلىق چېچىلىپ ئىسراپ بولۇشنى قەتئىي چەكلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقاردى. 4 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى جىددىي كۆرسەتمە چىقىرىپ تۆۋەندىكىلەرنى بەلگىلىدى: (1) ئۇرۇمچى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى تاغارلارنى رەتلەپ تېگىش مەسئۇلىيىتى تۈرۈمىنى تورغۇزۇپ، يىرتىق تاغارلارنىڭ سىرتقا توشۇلۇشىنى چەكلىشى كېرەك. (2) يۆتكىگۈچى ئورۇنلار چوقۇم ئاۋۋال يېڭى تاغار، ئاندىن بىر قەدەر ياخشى كونا تاغارغا ئاشلىق قاچىلاپ ماڭدۇرۇشى، يىرتىق تاغارغا ئاشلىق قاچىلاپ ماڭدۇرۇشنى قاتتىق مەنئى قىلىشى كېرەك. (3) ئاشلىق بىرىدىغان تەرەپ شوپۇرلار بىلەن بىرلىكتە تاغار، كىلوگرام سانىنى تەكشۈرۈشى كېرەك. (4) ئاپتوموبىل كوزۇپىنىڭ بېجىرىم ئەمەسلىكى، ئاشلىق تۆكۈلىدىغان تۆشۈك بارلىقى، بۇرما مىخلارنىڭ بوشاپ كەتكەنلىكى بايقالسا، ئاشلىق قاچىلاشنى رەت قىلىش كېرەك. (5) ترانسپورت تارماقلىرىنىڭ ئوتتۇرا يولدا ئاشلىقنى باشقا ئاپتوموبىللارغا قاچىلىشى ۋە يۆتكەپ توشۇشنى قەتئىي چەكلەش كېرەك. شۇ يىلى 8 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى ئاشلىق مىنىستىرلىكىگە ئالدىنقى بىرنەچە يىللىق ترانسپورت ھادىسىلىرىنى مۇنداق مەلۇم قىلدى: 1 - ئايدىن 6 - ئايغىچە 2152 قېتىم ھادىسە يۈز بەردى، بۇ ھادىسىلەردە 189 مىڭ 300 كىلوگرام ئاشلىق زىيان بولۇپ، 1316 تاغار يېتىپ كەتتى، ئۇنىڭ ئىچىدە ئوغرىلىنىش ۋەقەسى 740 قېتىم بولۇپ، 103 مىڭ 400 كىلوگرام ئاشلىق زىيان بولدى. چېچىلىش ۋە تۆكۈلۈش ۋەقەسى 1387 قېتىم بولۇپ، 80 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق زىيان بولدى. قەشقەردە 16 كىشىلىك بىر ئوغرىلىق شايكىسى پاش قىلىندى، ئۇلار 28 قېتىمدا 2600 كىلوگرام ئاشلىق ئوغرىلىغان. 1963 - يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى ئاشلىق يۆتكەش جەريانىدىكى ئاشلىق ئىسراپچىلىقىنى تۆگىتىش توغرىسىدا ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، تۆۋەندىكىلەرنى كۆرسەتتى: خوتەن، قەشقەردىن شىمالغا ئاشلىق توشۇۋاتقان ئاپتوموبىللاردا يامغۇردىن مۇداپىئەلىنىش ئەسلىھەلىرى بولمىغاچقا، ئاشلىق نەملىشىپ بۇزۇلۇپ، ناھايىتى ئېغىر زىيان بولماقتا؛ تۇرپان ۋوگزالىدىن ئۇرۇمچى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتىغا ئاشلىق توشۇۋاتقان ئاپتوموبىللارغا بېسىلغان ئاشلىق تاغارلىرىنىڭ تۆتتىن بىر قىسمىنىڭ ئېغىزى ئوچۇق بولۇپ، ئاشلىقنىڭ چېچىلىپ زىيان بولۇشى ناھايىتى ئېغىر، ئۇرۇمچى جەنۇبىي ۋوگزالىدىن ئۇرۇمچى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتىغىچە بولغان ئارىلىقتىمۇ ئاشلىق چېچىلىش ئەھۋالى ناھايىتى ئېغىر. 1979 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «يۆتكەش جەريانىدا بۇغداي قاتارلىق ئاشلىقلارنىڭ كەم چىقىش مەسىلىسى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، تۆۋەندىكىلەرنى بەلگىلىدى: تاپشۇرۇۋالغۇچى تەرەپ تاغارلارنىڭ كەم تۇرغانلىقىنى ياكى ئورولارنىڭ يىرتىلىشى، شەكلى ئۆزگىرىشى سەۋەبىدىن ئاشلىقنىڭ كېمىيىپ زىيان بولغانلىقىنى بايقىسا، يۆتكەپ ئالغۇچى تەرەپ مەسئۇل بولۇپ توشۇپ بەرگۈچى تارماقلاردىن تۆلىتىۋالىدۇ. ئەگەر قاچىلىنىش مۇكەممەل، تاغار سانى تولۇق تۇرۇپ خوراپ كەتكەن بولسا، بۇ زىيانىنىڭ %1نى يۆتكەپ ئالغۇچى تەرەپ ئۈستىگە ئېلىپ، قالغىنىنى يۆتكەپ بەرگۈچى تەرەپ ئۈستىگە ئالىدۇ. 1980 - يىل 3 - ئاينىڭ 1 - كۈنى جەنۇبىي شىنجاڭ تۆمۈريولىنىڭ غالىبىيەت كۆۋرۈكى بېكىتىدە، سىيرىلما رېلىستىكى پويىز ئۇرۇلۇپ كېتىش ھادىسىسى يۈز بېرىپ، 100 تونىنا بۇغداي، 11 تونىنا كۆممىقوناق، 2200 تاغار، 5500 يۈەن كىرا پۇلى بىلەن جەمئىي 45 مىڭ 200 يۈەن زىيان بولدى. 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى بۇ ھەقتە بايىنغولىن ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسىگە جاۋاب بېرىپ، «ئاشلىق، ياغ يۆتكەشى باشقۇرۇش قائىدىسى» دىكى

ئالاقىدار بەلگىلىمىلەر بويىچە، تۆمۈريول قىسىم شىنجاڭ باشقارمىسىدىن مال پۇلى، ئوراش - قاچىلاش ھەققى، ترانسپورت ھەققى ئۆز ئىچىگە ئېلىنغان بارلىق زىيانىنى تۆلىتىۋېلىشنى تەلەپ قىلدى. 1982 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق نازارىتى تارقاتقان سودا، تۆمۈريول، قاتناش مىنىستىرلىكلىرىنىڭ ئىمپورت ئاشلىقىنى تۆمۈريولدا توشۇشتىكى بۇلغىنىش مەسىلىسىنى ھەل قىلىش توغرىسىدىكى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇشىدا مۇنداق كۆرسىتىلدى: ئاپتونوم رايوندىكى تاشيولدا توشۇلغان ئاشلىقلاردىمۇ بۇلغىنىش مەسىلىسى مەۋجۇت، ئالايلۇق، ئاشلىق بېسىلغان ئاپتوموبىللار ئاشلىق ئۈستىگە تىرىك چاۋا، قۇشلارنى ئېلىۋېلىش، دېھقانچىلىق دورىسى، خىمىيىۋى ئوغۇت توشۇلغان ئاپتوموبىللارنى تازىلىماي ياكى پاكىز تازىلىماي ئاشلىق بېسىش ھەم يولدا ئىشلىتىش ئۈچۈن زاپاس ئېلىۋېلىنغان بېنزىن، دىزېلىن ئاشلىققا ئۆتۈپ كېتىپ بۇلغىنىش ۋە باشقىلار، جايلارنىڭ تەدبىر قوللىنىپ، ئاشلىق توشۇش جەريانىدا بۇلغىنىش ھادىسىسىنىڭ يۈز بېرىشىدىن ساقلىنىشى تەلەپ قىلىنىدۇ.

1983 - يىلى ۋە 1990 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى 2 قېتىم «ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق، ياغ يۆتكەشنى يولغا قويۇش تەپسىلي قائىدىسى»نى تارقىتىپ، ئاشلىق، ياغ ترانسپورتىدىكى ھادىسىلەرنى باشقۇرۇش توغرىسىدا بىر قەدەر مۇكەممەل بەلگىلىمىلەرنى چىقاردى، ئۇنىڭ ئاساسلىق مەزمۇنلىرى: (1) ئاشلىق، ياغ ماڭدۇرغاندا، ماڭدۇرۇش خادىملىرى نەق مەيدانغا بېرىپ، توشۇغۇچى تارماقلار بىلەن بىرلىكتە قاچىلاشقا نازارەت قىلىشى، سانىنى ئېنىق ئۆتكۈزۈشى، «بەشنى قاچىلىماسلىق»نى چىڭ تۇرۇپ ئىشقا ئاشۇرۇشى لازىم؛ ئاپتوموبىل كوزۇپى بېجىرىم بولمىسا، ياپقۇچى بولمىسا، ئاشلىق چېچىلىش، ئېقىتىش، نەم ئۆتۈش ئېھتىمالى بولغان ئاپتوموبىللارغا ئاشلىق قاچىلىماسلىق؛ يامغۇردىن مۇداپىئەلىنىش ئەسلىھەسى بولمىسا قاچىلىماسلىق؛ زەھەرلىك بۇيۇم، دېھقانچىلىق دورىسى ياكى باشقا زىيانلىق ماددىي ئەشيالار، خىمىيىۋى ئوغۇت، چارۋا مال قاچىلانغان ئاپتوموبىللار پاكىز تازىلانماي بۇلغىنىشنى كەلتۈرۈپ چىقىرىش ئېھتىمالى بولسا قاچىلىماسلىق؛ سانالمىغان ۋە مىقدارى تەكشۈرۈلمىگەن ئاشلىقنى قاچىلىماسلىق؛ يىرتىلغان، ئېغىزىنىڭ تىكىلىشى بەلگىلىمىگە ئۇيغۇن بولمىغان ياكى ئېغىزى مەھكەم بولمىغان تاغار ۋە تۇڭلارغا قاچىلىماسلىق. (2) ئاپتوموبىلغا قاچىلىغاندا، ئاشلىق، ياغلىق دان تاغارغا قاچىلانغان بولسا، تاغار ئېغىزىنى ئىچ تەرەپكە قارىتىپ رەتلىك بېسىش؛ ياغ قاچىلانغان تۇڭلارنىڭ ئېغىزىنى يۇقىرىغا قارىتىش، يانقۇزۇپ قويماسلىق شەرت. تۆمۈريولدا توشۇلسا، يېپىق ۋاگون ئىشلىتىش تەلەپ قىلىنىدۇ، ئوچۇق ۋاگون ئىشلىتىلسە، يۇكنىڭ ئۈستى تەرىپىنى ئۆمۈرتقا شەكلىدە بېسىپ، ھىم يېپىپ، مەھكەم باغلاش؛ پۇتكۈل بىر پويىزغا ئاشلىق، ياغ بېسىلماقچى بولسا، بەلگىلەنگەن تونناژى بويىچە تولۇق بېسىش؛ باكلىق ۋاگون، باكلىق ئاپتوموبىللارغا ياغ قاچىلانغاندىن كېيىن پېچەتلەش شەرت. (3) ئاشلىق، ياغ ترانسپورت ھادىسىلىرىنى بىر تەرەپ قىلىش: ترانسپورت ھادىسىلىرىنىڭ تۈرى يۈز بېرىش ئېھتىمالى قاراپ 13 خىل بولىدۇ، زىيان دەرىجىسىگە قاراپ پەۋقۇلئاددە چوڭ ھادىسە، چوڭ ھادىسە، ئاددىتىكى ھادىسە دەپ 3 تۈرگە بۆلۈنىدۇ، ترانسپورت ھادىسىسى يۈز بەرگەندە پائال تەدبىر قوللىنىپ، زىيانىنىڭ كېڭىيىپ كېتىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش لازىم. پەۋقۇلئاددە چوڭ ھادىسە يۈز بېرىپ 24 سائەت ئىچىدە، چوڭ ھادىسە يۈز بېرىپ 48 سائەت ئىچىدە، ھادىسىنىڭ ئورنى، ۋاقتى ھەم زىيان ئېھتىمالىنى تېلېگراممىغا ئارقىلىق يۇقىرى ماڭدۇرغان ئورۇن ھەم ئالاقىدار ئورۇنلارغا مەلۇم قىلىش ھەمدە ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسىگە دوكلات قىلىش، شۇنىڭ بىلەن بىللە سەۋەبىنى ئەستايىدىل تەكشۈرۈپ ئېنىقلاپ، جاۋابكارلىقنى ئايرىپ، تەدبىرلەرنى بېكىتىپ، چىڭ تۇتۇپ بىر تەرەپ قىلىش كېرەك. تاشيولدا توشۇلغان ئاشلىق، ياغنى ئاپتوموبىل يېتىپ كەلگەندىن كېيىن، ياپقۇچ بار-يوقلۇقى، تاغارلارنىڭ كەم - كەم ئەمەسلىكى، ئوراش - قاچىلىنىشىدا باشقىچە ئەھۋال بار - يوقلۇقى، توشۇش مۇھلىتىدىن ئاشۇرۇۋېتىلگەن - ئاشۇرۇۋېتىلمىگەنلىكى (ئاپتوموبىلغا بېسىلغان كۈنىنىڭ ئەتىسىدىن باشلاپ يۇك بېرىش تەپسىلي جەدۋىلىگە يېزىلغان كۈن ئۆلچەم قىلىنىپ، ئاپتوموبىلنىڭ كۈندىلىك مۇساپىسى 300

كىلومېتىر بويىچە يەنە بىر كۈن كېيىن سۈرۈپ ھېسابلىنىدۇ) ياكى ئوتتۇرا يولدا ئالماشتۇرۇپ قاچىلاش قاتارلىق مەۋىلەر ئارقىلىق يۈكنىڭ مىقدارىغا زىيان يەتكەن - يەتمىگەنلىكى، سۇ ئۆتكەن - ئۆتمىگەنلىكى، پالاپ بۇزۇلغان - بۇزۇلمىغانلىقى، بۇلغانغان - بۇلغانمىغانلىقى تەكشۈرۈلىدۇ، جاۋابكارلىقى توشۇغۇچى تارماقلاردا بولسا، شوپۇرنىڭ ئىسپاتىنى ئالغاندىن كېيىن، تۆۋەندىكى پرىنسىپلار بويىچە بىر تەرەپ قىلىنىدۇ: ① 7 كۈن سۈرۈك ئىچىدە ئوخشاش سورتتىكى ئاشلىق، ياغ بىلەن تۆلىنىدۇ؛ ② ئاشلىق، ياغ بىلەن تۆلەشتە ھەقسىزەتەن قىيىنچىلىق بولسا، بازار باھاسى بويىچە تۆلەيدۇ ھەمدە بازار باھاسىنىڭ %50ى بويىچە جەرىمانە قويۇلىدۇ؛ ③ يولدا يېغىن يېغىپ ھۆل بولۇپ كەتكەن، بۇلغانغان ئاشلىقنى رەتلەشكە توغرا كەلسە، ئۇنىڭغا كەتكەن خىراجەت ھەم قىممىتى چۈشۈشتىن بولغان زىيانىنى توشۇغۇچى ئورۇن زىممىسىگە ئالىدۇ.

2. خوراشنى باشقۇرۇش

مىنگونىڭ 33 - يىلى (1944 - يىلى) ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت بەلگىلىگەن ئاشلىق، ياغ ترانسپورتىدىكى خوراش: توشۇش ئارىلىقى 10 بېكەت (بېكەت ئارىلىقى 35 — 50 كىلومېتىر) ئىچىدە بولسا، ئاشلىقنىڭ 1% خورىشىغا رۇخسەت قىلىنىدۇ. مۇشۇ ئاساستا، توشۇش ئارىلىقى 10 بېكەت ئۈزارسا، ئاشلىقنىڭ رۇخسەت قىلىنىدىغان خورىشى %0.5 كۆپەيىدۇ. مىنگونىڭ 34 - يىلى (1945 - يىلى) ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت ئاشلىق ترانسپورتىدىكى خوراشنىڭ يېڭى نىسبىتىنى بەلگىلىدى (جەدۋەل: 3 — 43كە قارالسۇن). 1953 - يىلى ئۆلكە بويىچە ئاشلىق نازارىتى تۈزۈپ بېكىتكەن ئاشيول ترانسپورتىدىكى خوراش نىسبىتى (جەدۋەل: 3 — 44كە قارالسۇن) ئىجرا قىلىنىدى ھەمدە چېگرا چازلىرى ۋە ئاغلىق رايونلار ترانسپورتىدا ئەمەلىي خورىغىنى بويىچە ھېسابتىن كۆتۈرۈۋېتىش بەلگىلەندى.

مىنگونىڭ 34 - يىلى (1945 - يىلى) شىنجاڭ ئۆلكىسىنىڭ ئاشلىق ترانسپورتىدىكى خوراش نىسبىتى

جەدۋەل: 3 — 43

سورتى	توشۇش ئارىلىقى (كىلومېتىر) / خوراش نىسبىتى % / ترانسپورت شەكلى	50 كىلومېتىر دائىر نىسبەت	51 — 100	101 — 150	151 — 200	201 — 300	301 — 400	401 — 500	501 — 700	701 — 1000	1000 دىن يۇقىرى
گۈرۈچ	ئاپتوموبىل	0.22	0.28	0.33	0.39	0.44	0.50	0.56	0.61	0.66	0.72
	قول، ئۆلاغ ھارۋىسى	0.31	0.50	0.72	0.90	1.08	1.26	1.44	1.62	1.80	1.98
	ئادەم يۈرگەن، ئۇلاغقا ئارتىلغىنى	0.38	0.60	0.82	1.04	1.26	1.48	1.70	1.92	2.14	2.36
بۇغداي	ئاپتوموبىل	0.20	0.25	0.30	0.35	0.40	0.45	0.50	0.55	0.60	0.63
	قول، ئۆلاغ ھارۋىسى	0.30	0.45	0.60	0.75	0.90	1.05	1.20	1.35	1.50	1.65
	ئادەم يۈدۈگەن، ئۇلاغقا ئارتىلغىنى	0.35	0.55	0.75	0.95	1.15	1.35	1.55	1.75	1.95	2.15
ئۇن	ئاپتوموبىل	0.18	0.23	0.27	0.35	0.38	0.41	0.45	0.50	0.54	0.59
	قول، ئۆلاغ ھارۋىسى	0.27	0.40	0.54	0.68	0.81	0.95	1.08	1.22	1.35	1.49
	ئادەم يۈدۈگەن، ئۇلاغقا ئارتىلغىنى	0.32	0.50	0.69	0.87	1.06	1.24	1.42	1.61	1.79	1.98
كۆمىسۇياق	ئاپتوموبىل	0.10	0.13	0.15	0.18	0.20	0.23	0.25	0.28	0.30	0.33
	قول، ئۆلاغ ھارۋىسى	0.15	0.23	0.30	0.38	0.45	0.53	0.60	0.68	0.75	0.83
	ئادەم يۈدۈگەن، ئۇلاغقا ئارتىلغىنى	0.18	0.28	0.38	0.48	0.58	0.68	0.78	0.88	0.98	1.08

1953 - يىلى شىنجاڭنىڭ ئاشلىق ناشيول ترانسپورتىدىكى خوراش نىسبىتى

جەدۋەل: 3 — 44

ترانسپورت مۇساپىسى (كىلومېتىر)	خوراش نىسبىتى (%)			
	يۇغداي	گۈرۈچ	تېرىق	ئاق قوناق
21 — 200	2.5	2	2.125	2.75
201 — 450	3	2.375	2.5	3.125
451 — 700	3.5	2.75	2.75	3.625
701 كىلومېتىردىن يۇقىرى	4	3.25	3.375	4.25

ئىزاھ: 1. يۇرچاق تۇرىدىكىلەر گۈرۈچ بىلەن ئوخشاش.
2. كۆمىسقوناق ئاق قوناق بىلەن ئوخشاش.

1954 - يىل 7 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن ئېتىبارەن ئاشلىق مىنىستىرلىكىدىن تارقىتىلغان «ئاشلىق ترانسپورتىدىكى نورمىلىق خوراشنى باشقۇرۇش ۋاقتىلىق چارىسى» (جەدۋەل: 3 — 45كە قارالسۇن) ۋە ئۇلكىلىك ئاشلىق نازارىتىنىڭ ترانسپورتتىكى خوراشنى بىر تەرەپ قىلىش مەسىلىسى توغرىسىدىكى قوشۇمچە بەلگىلىمىسى ئىجرا قىلىنىدى: نورمىلىق ئوراپ قاچىلىنىپ، تەكشۈرۈشتە ئورالغۇلار بۇزۇلمىغان، ئېغىرى ئېچىلمىغان بولسا، بىردەك ئورالغۇ سانى بويىچە ھېسابلاپ ئۆتكۈزۈۋېلىنىدۇ؛ نورمىسىز قاچىلانغان ئورالغۇ بولسا، ئالغۇچى- بەرگۈچى ئىككى تەرەپ گىرلاپ، بەلگىلەنگەن خوراشنى تاپشۇرۇپ ئالغۇچى تەرەپ ئۇستىگە ئالىدۇ، بەلگىلەنگەن ساندىن ئېشىپ كەتكەن خوراشنى توشۇغۇچى تەرەپ ئاشلىق تاپشۇرۇۋالغۇچى تەرەپنىڭ سېتىش تاختاي باھاسى بويىچە تۆلەيدۇ.

1954 - يىلى ئاشلىق مىنىستىرلىكى بېكىتكەن ئاشلىق ترانسپورتىدىكى نورمىلىق خوراش نىسبىتى

جەدۋەل: 3 — 45

مال نامى	ترانسپورت مۇساپىسى (كىلومېتىر)	خوراش نىسبىتى %		
		تۇمۇر يول (ئورالغان)	ئاپتوموبىل (ئورالغان)	ھارۋا (ئورالغان)
كۆمىسقوناق، ئاق قوناق، قارابۇغداي، كەپەك	21 — 200	0.29	0.26	0.32
	201 — 500	0.32	0.29	0.36
	501 دىن يۇقىرى	0.37	0.33	
چۈجگۈن قوناق، سۆك، تېرىق	21 — 200	0.24	0.23	0.29
	201 — 500	0.26	0.25	0.32
	501 دىن يۇقىرى	0.29	0.28	

سۇك، تېرىق، گۈرۈچ، ئاق قوناق دېنى	200 — 20	0.21	0.21	0.29
	500 — 201	0.23	0.23	0.32
	501 دىن يۇقىرى	0.26	0.26	
بۇغداي، ئارپا، شال، سۇلۇ	200 — 21	0.24	0.23	0.32
	500 — 201	0.27	0.25	0.36
	501 دىن يۇقىرى	0.31	0.28	
پۇرچاقلار	200 — 21	0.23	0.23	0.32
	500 — 201	0.25	0.25	0.36
	501 دىن يۇقىرى	0.20	0.28	

ئىزاھ: 1. 20 كىلومېتىردىن تۆۋەن ترانسپورت قىسقا يول ترانسپورتى بولۇپ، ترانسپورت قورالى، ئاشلىق تۇرى ۋە ئوراپ قاچىلانغان، ئوراقسىز قاچىلانغان دەپ ئايرىماي، ئۇنىڭدىكى خوراش بىردەك 0.1% بويىچە ھېسابلاندى.
2. ئۇندىن خوراش چىقارماي خالتا بويىچە ھېسابلاندى. خالتا يىرتىلىش ۋە باشقا زىيانلار كۆزدە تۇتۇلسە، ھادىسە بويىچە بىر تەرەپ قىلىنىدى.
3. پاراخوت، كېمە ترانسپورتىدىكى خوراشلار مۇساپىسى، ئاشلىق تۇرى ۋە ئوراپ قاچىلانغان، ئوراقسىز قاچىلانغان دەپ ئايرىماي (بىر قېتىم ئۈدۈل بولدا توشۇغۇچى بىلەنلا پەكلەندى)، خوراش ئافتىنچە 0.1% بېكىتىلدى.
4. بۇ جەدۋەلگە ئوراقسىز قاچىلاپ توشۇشنىڭ خوراش نىسبىتى كىرگۈزۈلمىدى، ئەگەر ئوراقسىز قاچىلاپ توشۇلغان ئاشلىق يولۇقسا، ئاشلىق تۇرى، قاتناش قورالى ئايرىلماي، بىردەك ئوخشاش تۇردىكى ئوراپ قاچىلاشنىڭ نىسبىتىگە سېلىشتۇرۇپ، ئۇنىڭغا يەنە 0.04% قوشۇپ ھېسابلىنىدۇ.
5. قول، ئۇلاغ ھارۋا ترانسپورتىنىڭ خوراش نىسبىتى تادىم، ئۇلاغ بىلەن توشۇلغىنىنىڭ خورىشى بىلەن ئوخشاش.

1955 - يىل 4 - ئايدىن ئېتىبارەن ئاشلىق مىنىستىرلىكىدىن تارقىتىلغان «دۆلەت ئاشلىق ئورگانلىرىنىڭ ئاشلىق ترانسپورتىدىكى نورمىلىق خوراشنى باشقۇرۇش سىناق چارىسى» ئىجرا قىلىنىپ، ترانسپورتتىكى خوراش نىسبىتى تۆۋەندىكىچە بولدى: قۇرۇقلۇق ترانسپورتىدا، 20 كىلومېتىردىن تۆۋەنلەرنىڭ قاتناش قورالى، ئاشلىق تۇرى ۋە ئوراپ قاچىلانغان، ئوراقسىز قاچىلانغان دەپ ئايرىماي، بىردەك 0.1% بولىدۇ؛ 20 — 1000 كىلومېتىرلىقلارنىڭ 0.25% بولىدۇ؛ 1000 كىلومېتىردىن يۇقىرىلارنىڭ 0.3% بولىدۇ؛ 20 كىلومېتىردىن يۇقىرى ئوراقسىز قاچىلاپ توشۇلغىنىنىڭ بىردەك ئوراپ قاچىلانغىنىغا بېكىتىلگەن خوراشتىن 0.04% يۇقىرى بولىدۇ. بۇ بەلگىلىمە 1983 - يىلغىچە ئىجرا قىلىنىدى.

1958 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق نازارىتىنىڭ «ياغلىق دان، ياغ ترانسپورتىدىكى خوراشنى بىر تەرەپ قىلىش چارىسى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش»ى ئىجرا قىلىنىپ، ياغلىق دان، ياغ ترانسپورتىدىكى خوراش ئاشلىق ترانسپورتىدىكى خوراشنى باشقۇرۇش چارىسىگە سېلىشتۇرۇپ بىر تەرەپ قىلىندى. 1962 - يىلى ئاشلىق نازارىتى تىپىك تەكشۈرۈش ئېلىپ بارغاندا، ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق، ياغ ترانسپورتىدىكى خوراش 1.5%كە يېتىپ، بەلگىلىمىدىكىدىن 4 ھەسسە ئارتۇق بولۇپ چىقتى. 1963 - يىل 7 - ئايدا ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ مەملىكەت بويىچە ئۆلكە، شەھەر، ئاپتونوم رايونلارنىڭ 1 - پەسىللىك ترانسپورتىدىكى خوراش ئەھۋالى توغرىسىدىكى ئومۇمىي ئۇقتۇرۇشىدا: شىنجاڭنىڭ ترانسپورتىدىكى خوراش 1.379%كە يېتىپ، مەملىكەت بويىچە ئەڭ يۇقىرى دەپ كۆرسىتىلدى. شۇ ۋاقىتتا، ئاشلىق نازارىتى «ئاشلىق، ياغ يۆتكەشنى باشقۇرۇش قائىدىسى»نى تارقاتتى، ئۇنىڭدىكى ئاشلىق، ياغلىق دان ترانسپورتىنىڭ نورمىلىق خوراش نىسبىتى توغرىسىدا ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ 1955 - يىلدىكى ئۆلچىمى قەيت قىلىنغاندىن سىرت، يەنە تۆۋەندىكىلەر بەلگىلەندى: (1) ئۇنىڭ نورمىلىق خوراش نىسبىتى ترانسپورت ئۈسۈلى، مۇساپىسىگە قارىماي، بىردەك 0.1% بولىدۇ. (2) ياغنىڭ قۇرۇقلۇق يولىدا توشۇلغىنىنىڭ نورمىلىق خوراش نىسبىتى، يېمەكلىك ياغ: 100 كىلومېتىر دائىرىسىدىكى ئەتىياز ۋە قىشتا قاچىلانغىنىنىڭ 0.21%، ياز ۋە كۈزدە

قاچىلانغىنىنىڭ %0.20 بولىدۇ؛ 101 — 1000 كىلومېتىر دائىرىسىدىكى ئەتىياز ۋە قىشتا قاچىلانغىنىنىڭ %0.25، ياز ۋە كۈزدە قاچىلانغىنىنىڭ %0.24 بولىدۇ؛ 1001 كىلومېتىردىن يۇقىرى بولۇپ، ئەتىياز ۋە قىشتا قاچىلانغىنىنىڭ %0.29، ياز ۋە كۈزدە قاچىلانغىنىنىڭ %0.26 بولىدۇ. ماناۋەتكە ئىشلىتىدىغان ياغ: 100 كىلومېتىر دائىرىسىدىكى، ئەتىياز ۋە قىشتا قاچىلانغىنىنىڭ %0.25، ياز ۋە كۈزدە قاچىلانغىنىنىڭ %0.24 بولىدۇ؛ 101 — 1000 كىلومېتىر دائىرىسىدىكى، ئەتىياز ۋە قىشتا قاچىلانغىنىنىڭ %0.31، ياز ۋە كۈزدە قاچىلانغىنىنىڭ %0.30 بولىدۇ؛ 1000 كىلومېتىردىن يۇقىرى دائىرىدىكى ئەتىياز ۋە قىشتا قاچىلانغىنىنىڭ %0.33، ياز ۋە كۈزدە قاچىلانغىنىنىڭ %0.32 بولىدۇ. 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىقتىساد كومىتېتى، ئاشلىق نازارىتى، تۆمۈريول ئىدارىسى بىرلەشمە خىزمەت گۇرۇپپىسى تەشكىللەپ تۇرپان ئاشلىق يۆتكەش پونكىتىنى تەكشۈرۈپ، جەنۇبىي شىنجاڭدىن مەزكۇر پونكىتقا توشۇلغان ئاشلىق قاچىلانغان تاغارلارنىڭ %80ىنىڭ ئېغىزىنى باشقىدىن تىكىش، %20ىنىڭ ئېغىزىنى زىچ قىلىپ تىكىش زۆرۈرلۈكىنى بايقىدى. 11- ئايدا ئاشلىق نازارىتى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ئىدارە باشلىقلىرى يىغىنى چاقىرىپ، خوراشنى تۆۋەنلىتىش ھەققىدە تۆۋەندىكى تەلەپلەرنى قويدى: (1) سۈپىتى بىر قەدەر ياخشى، يىرتىلمىغان، ئاشلىق چېچىلمايدىغان تاغارلارنى تاللاپ ئاشلىق قاچىلاش لازىم. (2) تاغارنىڭ ئېغىزىنى پۈكۈپ تۇرۇپ، كەندىر شوينا بىلەن تىكىش، ئېغىزىنىڭ ئىككى بۈرجىكىنى ئات قۇيرۇقى شەكلىدە چىقىرىپ، 9 — 11 يىپ تىكىش لازىم. (3) ئىككى تەرەپ دائىم گىرىن توغرىلاپ، گىرىنىڭ دەللىكىگە كاپالەتلىك قىلىش لازىم. 1964- يىل 4 - ئايدا ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق، ياغ ترانسپورتىدىكى خوراش كۆرۈنەرلىك تۆۋەنلىدى. ئۇرۇمچى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتىنىڭ 3 - ئاينىڭ 18 - كۈنىدىن 25 - كۈنىگىچە بولغان ستاتىستىكىسىغا ئاساسلانغاندا، ئۇلار تاپشۇرۇۋالغان نورمىلىق قاچىلانغان ئورۇدىكى خوراش %0.252 بولۇپ، ئاساسىي جەھەتتىن بەلگىلەنگەن نورما سەۋىيىسى ئىچىدە تىزگىنلەنگەن. 6 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، جايلاردىن ئاشلىق، ياغ يۆتكەشنى ياشقۇرۇش خىزمىتىنى داۋاملىق ياخشىلاشنى تەلەپ قىلدى.

1979 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئاشلىق يۆتكەيدىغان ئىككى تەرەپنىڭ قەرز پۇل راسچوتىدىكى تالاش - تارتىشنى ئازايتىش ئۈچۈن، ترانسپورتتىكى خوراشنى بىر تەرەپ قىلىشتا، تاپشۇرۇۋالغۇچى تەرەپ ئۈستىگە ئالىدىغان قىسمىنى %1 قىلىپ (بېكىتىلگەن نورمىدۇ شۇنىڭ ئىچىدە)، بۇ %1 تىن ئېشىپ كەتكەن قىسمىنى يۆتكەپ بەرگۈچى تەرەپنىڭ ئۈستىگە ئالىدىغانلىقىنى بەلگىلىدى. بۇ بەلگىلىمە 1985 - يىل ئاخىرىغىچە ئىجرا قىلىنىدى.

1981 - يىل 9 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى ئاشلىق مىنىستىرلىكى ساقلاش - يۆتكەش ئىدارىسىنىڭ ھاۋالىسى بويىچە، شىخەنزە، گۈچۈڭ، جىڭ، دۆربىلجىن، چاغانتوغايدىن ئۇرۇمچىگىچە، موڭغۇلكۆرەدىن ئاقسۇغىچە بولغان 6 يولدىكى ئوخشاش بولمىغان 3 لىنىيىنى تاللاپ، ترانسپورتتىكى خوراش ئۈستىدە سىناق تەرىقىسىدە تۈلچەش ئېلىپ باردى. ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق، ياغ ترانسپورت شىركىتى شىخەنزە ئاشلىق ئىدارە ئاپتوموبىل كالونى قاتارلىق ئورۇنلار 44 دانە ئاپتوموبىل ئاجرىتىپ، 9 - ئاينىڭ 24 - كۈنىدىن 11 - ئاينىڭ 24- كۈنىگىچە 2 تۇركۈمگە بۆلۈپ بۇ لىنىيىلەردە ئوراپ قاچىلانغان ئۇن، كۆممىقوناق، يازغى بۇغداي، كۈزگى بۇغداينىڭ ترانسپورتتىكى خورىشىنى بېكىتىش خىزمىتىنى ئىشلىدى. بېكىتىش نەتىجىسىدە: 21 — 500 كىلومېتىر دائىرىدە ئۇننىڭ خورىشى %0.094، كۆممىقوناقنىڭ %0.308، يازغى بۇغداينىڭ %0.109؛ 501 - 1000 كىلومېتىر دائىرىدە كۈزگى بۇغداينىڭ %0.158، 1001 كىلومېتىردىن يۇقىرى دائىرىدە، يازغى بۇغداينىڭ %0.04 (1001 كىلومېتىردىن يۇقىرى لىنىيە موڭغۇلكۆرەدىن ئاقسۇغىچە بولۇپ، قىسمەن يول بۆلەكلىرى تاغلىق رايوندا، ئۇ يەرنىڭ ھاۋاسى شالاڭ بولغاچقا، ئاشلىق نەملىكىنىڭ پارغا ئايلىنىشى ئاز بولىدۇ، شۇڭا ئۇنىڭ خوراش نىسبىتى تۆۋەن) بولۇپ چىقتى. ئۇلچەپ بېكىتىش خىزمىتى ئاخىرلاشقاندىن كېيىن ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى بۇ نەتىجە توغرىسىدىكى دوكلاتنى ۋاقتىدا ئاشلىق مىنىستىرلىكى

ساقلاش - يۆتكەش ئىدارىسىگە دوكلات قىلدى.

1983 - يىلى ۋە 1990 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئىككى قېتىم «ئاپتونوم رايونلىق ئاشلىق، ياغ يۆتكەشنى باشقۇرۇش تەپسىلىي قائىدىسى»نى، ئۇنىڭغا قوشۇمچە قىلىپ ئاشلىق، ياغ ترانسپورتىنىڭ نورمىلىق خوراش نىسبىتىنى تارقاتتى. ئاشلىق، ياغ ترانسپورتىدىكى نورمىلىق خوراش نىسبىتى ئۇلچەمنىڭ تۆزۈپ چىقىلىشى ۋە ئىجرا قىلىنىشى ترانسپورتتىكى خوراشنى تۆۋەنلىتىش، جاۋابكارلىقنى ئېنىق ئايرىش قەرز پۇل راسچوتىدا مۇھىم رول ئويناندى (جەدۋەل: 3 — 46 ،، 47 - گە قارالسۇن).

1983 - يىلى شىنجاڭنىڭ ئاشلىق، ياغلىق دانىنى ئوراپ توشۇشتىكى نورمىلىق خوراش نىسبىتى

جەدۋەل: 3 — 46

ترانسپورت ئۇسۇلى	مال نامى	40 كىلومېتىردىن تۆۋەن (%)	41 — 1000 كىلومېتىر (%)	1001 كىلومېتىردىن يۇقىرى (%)
تاشيول	ئاشلىق، ياغلىق دان	0.1	0.25	0.30
تۆمۈر يول	ئاشلىق، ياغلىق دان	0.1	0.25	0.30

1983 - يىلى شىنجاڭنىڭ ياغ ترانسپورتىدىكى نورمىلىق خوراش نىسبىتى

جەدۋەل: 3 — 47

ترانسپورت ئۇسۇلى	مال نامى	1000 كىلومېتىردىن تۆۋەن (%)		1001 كىلومېتىردىن يۇقىرى (%)	
		ئوراپ قاچىلانغىنى	ئوراقسىز قاچىلانغىنى	ئوراپ قاچىلانغىنى	ئوراقسىز قاچىلانغىنى
تۆمۈر يول تاشيول	سۇ يېغى	0.25	0.20	0.30	0.20
	ئىستېمال قىلىنمايدىغان سۇ يېغى	0.25	0.20	0.30	0.20

§6. ئوراقسىز قاچىلاش ترانسپورتى

1. ئاشلىقنى ئوراقسىز قاچىلاپ توشۇش

شىنجاڭدا ئاشلىقنى ئوراقسىز قاچىلاپ توشۇش ئاساسەن 70 - يىللاردا لىيەنيۈنگاڭ، چىڭخۇاڭداۋ، جىلىن قاتارلىق جايلاردىن پويىز ئارقىلىق ئوراقسىز قاچىلاپ توشۇپ كېلىنگەن ئاشلىقنى چۈشۈرۈۋېلىشنى كۆرسىتىدۇ، بۇ ئاشلىقلار ئاپتوموبىلغىلا چۈشۈرۈلۈپ، بېقىن ئەتراپتىكى ئاشلىق ئامبارلىرىغا توشۇلغانىدى. ستاتىستىكىغا ئاساسلانغاندا، 1979 - يىل 3 - ئايدىلا ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ يۆتكەش پونكىتى 50 ۋاگون (2500 تونىا) دادۇر، ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ساقلاش - توشۇش شىركىتى 226 ۋاگون (11 مىڭ 300 تونىا) بۇغداي، قۇمۇل 54 ۋاگون (2700 تونىا) بۇغداي، تۇرپان مېيياۋگۇ 39 ۋاگون (1950 تونىا) بۇغداي، پىچان 30 ۋاگون (1500 تونىا) بۇغداي تاپشۇرۇۋالدى. ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە ئۆزۈن

يولدا توشۇلغان ئاشلىقلارنىڭ كۆپىنچىسى ئاپتوموبىلدا توشۇلدى، ئاشلىقنى ئوراقسىز قاچىلاپ توشۇيدىغان مەخسۇس ئاپتوموبىل ۋە ئاشلىقنىڭ چېچىلىشى، ئېقىشىنىڭ ئالدىنى ئالىدىغان ئۇنۇملۇك ۋاستىلەر بولمىغانلىقى ئۈچۈن، ئاشلىقنى ئوراقسىز قاچىلاپ توشۇش قانات يايدۇرۇلمىدى.

2. ياغنى ئوراقسىز توشۇش

1981 - يىلدىن ئىلگىرى ئاپتونوم رايوندا ياغ ترانسپورتىدا پۈتۈنلەي باك ئىشلىتىلەتتى. ئاشلىق مىنىستىرلىكى شىنجاڭنىڭ تاشيول ترانسپورت لىنىيىسى ئۈزۈن بولۇش ئالاھىدىلىكىگە ئېتىبار بېرىش يۈزىسىدىن، شىنجاڭنىڭ قېلىن پولات تاختىدىن ياسالغان ياغ تۆگى ئىشلىشىنى تەستىقلىغانىدى، لېكىن شۇنداقتىمۇ بۇ پولات تۆگىلەر ئۈيراپ تېشىلىپ ياغ ئېقىپ كېتىش ئەھۋالى دائىم يۈز بېرىپ، زىيان، ئىسراپچىلىق ئېغىر، ترانسپورت ھەققى يۇقىرى بولۇپ كەلدى. 1981 - يىلى ياغنى ئوراقسىز توشۇش باشلاندى، شۇ يىلى ئوراقسىز توشۇش مىقدارى 1200 تونناغا يەتتى.

1982 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى چېكىدۇدا ياغنى ئوراقسىز توشۇش ۋە باك ياساش خىزمىتى يېغىنى ئاچقاندىن كېيىن، شىنجاڭ نۇقتىلىق ھالدا ياغنى ئوراقسىز توشۇشنى يۇرۇشلەشتۈرۈش خىزمىتىنى تۇتۇپ، باك قۇرۇلۇشى سۇرئىتىنى تېزلەتتى. 1980 - يىلدىن 1982 - يىل ئاخىرىغىچە بولغان 3 يىلدا ياسالغان باكنىڭ ئومۇمىي سىغىمى 19 مىڭ 200 تونىنا بولۇپ، 1980 - يىلدىن ئىلگىرىكى 30 يىلدا ياسالغان باك ئومۇمىي سىغىمى 12 مىڭ تونىنىڭ 1.6 ھەسسىسىگە توغرا كەلدى. شۇ مەزگىلدە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى يەنە مەخسۇس تۈر بويىچە 900 مىڭ يۈەن ئاجرىتىپ، مەخسۇس تۆمۈرىيول لىنىيىسى ياساش، باكلىق ئاپتوموبىل سېتىۋېلىشقا ئىشلەتتى. ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ يۆتكەش پونكتى 140 مېتىر مەخسۇس ياغ تۆمۈرىيول لىنىيىسى ياسىدى، 5 دانە باكلىق ۋاگون سېتىۋالدى؛ ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ ترانسپورت شىركىتى باكلىق ئاپتوموبىل كالونى قۇردى. 1982 - يىل ئاخىرىغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە مەخسۇس ياغ توشۇيدىغان باكلىق ئاپتوموبىلدىن 41ى (ئۇنىڭ ئىچىدە ھەرىكەتلىك باكلىق ئاپتوموبىلدىن 27سى) بار بولدى. شىمالىي شىنجاڭدىكى 8 ۋىلايەت، ئاپتونوم ئوبلاستتا ياغنى ئوراقسىز توشۇش خىزمىتى قانات يايدۇرۇلۇپ، ئىلى، بورتالا، چۆچەك، مورى، گۇچۇڭدىن ئۇرۇمچىگىچە ھەم چۆچەكتىن قارامايغىچە بولغان تاشيوللاردا ئوراقسىز توشۇش لىنىيىسى ئېچىلدى. يول بويىدىكى ھەر قايسى نۇقتىلاردا ئاددىي يۇرۇشلەشتۈرۈش ئۇسكۇنىلىرى بەرپا قىلىنىپ، ئوراقسىز قاچىلىيالايدىغان ۋە چۈشۈرەلەيدىغان بولۇپ، شىمالىي شىنجاڭ رايونى دەسلەپكى قەدەمدە ياغنى ئوراقسىز توشۇش رايونى بولۇپ شەكىللەندى. 1982- يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئوراقسىز توشۇلغان ياغ مىقدارى 10 مىڭ 100 تونىنغا يېتىپ، ياغ ئومۇمىي توشۇش مىقدارىنىڭ 21.38%نى ئىگىلىدى.

1983 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە ياغنى ئوراقسىز توشۇش خىزمىتى يەنمۇ تېزلىتىلىپ، ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ يېگىدىن 310 باك ياسالدى، ئۇنىڭ سىغىمى 46 مىڭ 700 تونىنا بولۇپ، 1979 - يىلدىكى باك ئومۇمىي سىغىمىنىڭ 3.9 ھەسسىسىگە توغرا كەلدى؛ 18 دانە باكلىق ۋاگون، 131 دانە باكلىق ئاپتوموبىل، پرىتسېپ سېتىۋېلىندى، 16 شەھەردىكى 353 ئاشلىق دۇكىنىنىڭ 86%دە كىچىك ياغ باكلىرى قۇرۇلدى. ھارارەت ساقلاش مەسلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق-ياغ ترانسپورت شىركىتى باكلىق ئاپتوموبىل كالوندا 150 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىپ، 10 ئېغىز ھارارەت ساقلاش ئۆيى سېلىپ، 45 دانە باكلىق ئاپتوموبىلغا ئاپتوماتىك ھارارەت ئاشۇرۇش قۇرۇلمىسى ئورناتتى.

1990 - يىل ئاخىرىغىچە ئاپتونوم رايوندىكى ياغ قاچىلايدىغان باكنىڭ ئومۇمىي سانى 899غا، سىغىمى 77 مىڭ 900 تونىنغا يەتتى. باكلىق ۋاگون 23كە، قاچىلاش ئىقتىدارى 1200 تونىنغا يەتتى، 10 دانە راسخودومبر سەپلىنىپ، باكلىق ۋاگونلارنىڭ ھەممىسى چى سېلىپ ئۆلچىنىدىغان بولدى؛ باكلىق ئاپتوموبىل

172 (ئۇنىڭ ئىچىدە ھەربىرىگە باكلىق ئاپتوموبىل 87، باكلىق پرىتسىپ 60) بولۇپ، ئۇلارنىڭ تونناژى 966غا يېتىپ، ئاپتونوم رايوننىڭ ياغنى ئوراقسىز توشۇش ئېھتىياجى ئاساسىي جەھەتتىن ھەل بولدى. ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە ئۇرۇمچى، شىخەنزە، كۆيتۇڭ ئارقىلىق شىمالىي شىنجاڭ رايونىغا، كورلا ئارقىلىق جەنۇبىي شىنجاڭ رايونىغا تۇتىشىدىغان ياغنى ئوراقسىز توشۇش توري شەكىللەندى. كۆيتۇڭ ئاشلىق ـ ياغ يۆنىكەش پونكىتى، كورلا ئاشلىق ـ ياغ يۆنىكەش پونكىتى، ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ـ ياغ يۆنىكەش پونكىتى مەبلەغ سېلىپ باكلىق ۋاگوندا پارچە قاچىلاپ ياغ توشۇيدىغان مۇقىم نۇقتىلارنى قۇردى. شىخەنزە، قۇمۇل، ئاپتونوم رايونلۇق ياغ شىركىتىنىڭ ئامبىرىدا (شىنجاڭ ھەربىي رايوننىڭ 983 ئامبىرى مەخسۇس لىنىيىسى ئىجارە ئېلىندى) باكلىق پويىزدا ۋاقىتلىق ئوراقسىز توشۇش نۇقتىسى بار. ئاپتونوم رايون بويىچە ياغنى ئوراقسىز توشۇش نۇقتىسىدىن 73 ى قۇرۇلۇپ، باك قۇرغان نۇقتىلارنىڭ ئوراقسىز توشۇشنى يۇرۇشلەشتۇرۇش نىسبىتى 90%تىن ئاشتى. ياغنى ئوراقسىز توشۇش مىقدارى يىلمۇ يىل ئېشىپ باردى، 1983 ـ يىلدىن 1990 ـ يىلغىچە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 45 مىڭ 500 تونىدىن بولدى. ئەڭ يۇقىرى بولغان 1990 ـ يىلى 63 مىڭ 900 تونىغا يېتىپ (3 — 48 ـ جەدۋەلگە قارالسۇن)، ياغ ئومۇمىي توشۇش مىقدارىنىڭ 91.68%ىنى ئىگىلىدى. ياغنى ئوراقسىز توشۇش كۆرۈنەرلىك ئىقتىسادىي ئۈنۈم بەردى. ستاتىستىكىغا ئاساسلانغاندا، 1982. يىلدىن 1990 ـ يىلغىچە جەمئىي 9 مىليون 947 مىڭ يۈەن مەبلەغ تېجەپ قېلىنغان؛ ئۇنىڭ ئىچىدە ئەڭ كۆپ تېجەلگەن 1990 ـ يىلى بولۇپ، سودا مىنىستىرلىكىنىڭ ئوراقسىز توشۇشتا تۆتۈغا قاچىلاپ توشۇشقا قارىغاندا، تونىنا بېشىدا 27 يۈەن تېجەش كۆرسەتكۈچى بويىچە ھېسابلىغاندا، ئاپتونوم رايون بويىچە ياغنى ئوراقسىز توشۇشتا تېجەلگەن مەبلەغ 1 مىليون 725 مىڭ يۈەنگە يەتتى.

شىنجاڭنىڭ 1982 — 1990 ـ يىللىرىدىكى ياغنى ئوراقسىز توشۇش ۋە ياغ باكلىرىنىڭ سىغىم ئەھۋالى

جەدۋەل: 3 — 48　　بىرلىكى: تونىنا

يىللار	ئومۇمىي توشۇش مىقدارى	ئوراقسىز توشۇش مىقدارى	ئوراقسىز توشۇلغىنىنىڭ ئومۇمىي مىقدارىدىكى%	تېجەلگەن مەبلەغ (تۇمەن يۈەن)	ياغ باكى	
					باك سانى	سىغىمى
1982	47260	10105	21.38	21.5	589	31230
1983	55970	29450	52.62	88	668	41774
1984	61630	35080	56.92	91	713	38625
1985	74950	42050	56.10	109	794	48610
1986	112320	59220	52.72	154.3	827	53540
1987	89100	50909	57.14	132.4	825	54220
1988	78360	50764	64.78	137	845	62520
1989	48700	32960	67.68	89	873	70649
1990	69700	63900	91.68	172.5	899	77940

ئىزاھ: بۇ جەدۋەلدىكى ياغ باكى ۋە ئۇنىڭ سىغىمى ئاشلىق، ياغ دۇكانلىرىدىكى كىچىك باكلارنى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ.

VI باب

ئاشلىق، ياغ قاچىلاش قوراللىرىنى باشقۇرۇش

§ 1 . قاچىلاش قوراللىرىنى سېتىۋېلىش

1953 - يىلدىن ئىلگىرى شىنجاڭدا ئاشلىق، ياغ قاچىلاش قوراللىرىنى جايلار ئۆزلىرى سېتىۋالاتتى. 1954 - يىلدىن ئېتىبارەن كاناپ تاغار دۆلەت بىر تۇتاش تەقسىم قىلىدىغان ماددىي ئەشيا ھېسابلىنىپ، ئۇلكە (ئاپتونوم رايون) سېتىۋالىدىغان كاناپ تاغارنى ئۇلكىلىك (ئاپتونوم رايونلۇق) ئاشلىق نازارىتى غەربىي شىمال ئاشلىق باشقۇرۇش ئىدارىسىگە، غەربىي شىمال چوڭ رايونى ئەمەلدىن قالدۇرۇلغاندىن كېيىن ئاشلىق مىنىستىرلىكىگە دوكلات قىلىپ، دۆلەت بىر تۇتاش تەقسىم قىلىدىغان ئىزغا كىرگۈزۈلۈپ، بىر تۇتاش يۆتكەپ تەمىنلەيدىغان بولدى. 1961 ،. 1962 ،. 1963 - يىللىرىدىكى ئاپتونوم رايونلۇق جەنۇبىدىكى ئاشلىقنى شىمالغا يۆتكەش مەزگىلىدە، دۆلەت يۆتكەپ بەرگەن كاناپ تاغار ئىشلىتىشكە يېتىشمەي، ئوبوروت قىلىشتا قىيىنچىلىق تۇغۇلغانلىقى ئۈچۈن، ئاشلىق نازارىتى تاشقى سودا يولى ئارقىلىق 600 مىڭ مېتىر كاناپ رەختىنى سېتىۋېلىپ، قوش قات تاغار تىكتۈرۈپ، ئاشلىق يۆتكەشتە ئىشلىتىشكە بەردى. 1977 - يىلى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ «ئاشلىق، ياغ قاچىلاش قوراللىرىنى باشقۇرۇش چارىسى» دىكى بەلگىلىمىلەرگە ئاساسەن، ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرىغا كېرەكلىك كاناپ تاغار توغرىسىدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ۋە مەسئۇل تارماقلارغا پىلان يوللاپ، ش ئۇ ئا ر يېنىك سانائەت خېمىيە سانائىتى شىركىتى مال مەنبەسىنى ئۈيۈشتۈرغاندىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق - ياغ ماددىي ئەشيالار شىركىتى سېتىۋېلىپ، پىلان بويىچە جايلارنى تەمىنلىدى. ئۇن خالتا رەختىنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ۋە يېنىك سانائەت توقۇمىچىلىق تارماقلىرىغا پىلان سۈنۈپ تەستىقلانغاندىن كېيىن ئۆزى سېتىۋېلىپ تىكتۈردى. ياغ تۆكمىنى سودا مىنىستىرلىكى بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇپ ئىشلەپچىقىرىپ تەقسىم قىلدى. 1982 - يىل 12 - ئايدىن كېيىن سودا مىنىستىرلىكىنىڭ «ئاشلىق» ياغ قاچىلاش قوراللىرىنى باشقۇرۇش چارىسى» ئىجرا قىلمىنىپ، كاناپ تاغارنى ئاشلىق نازارىتى سودا مىنىستىرلىكى ئېلان قىلغان ئۆلچەم بويىچە بىر تۇتاش سېتىۋېلىپ جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرىنى تەمىنلىدى (كېلىشىم باھا، يەم - خەشەك تارماقلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) . 1990 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «ئاشلىق، ياغ توشۇشنى باشقۇرۇش تەپسىلىي قائىدىسى»نى ئېلان قىلىپ، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق، ياغ توشۇشتا كۆپەيتىش زۆرۈر بولغان يېڭى قاچىلاش قوراللىرىنى (كاناپ تاغار، خالتا، تۆكلارنى) ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ۋە ش ئۇ ئا ر ياغ شىركىتى بىر تۇتاش سېتىۋېلىپ، بىر تۇتاش يۆتكەپ بېرىدىغانلىقىنى بەلگىلىدى.

§ 2 . قاچىلاش قوراللىرىنىڭ ئۆلچىمى

1953 - يىلدىن ئىلگىرى شىنجاڭدا ئىشلىتىلگەن ئاشلىق، ياغ قاچىلاش قوراللىرى ئاساسەن يەرلىكتە ئىشلەپچىقىرىلغان سوۋېت پاسونىدىكى كاناپ تاغار، يىپ خالتا، يۇڭ يىپ خالتا قاتارلىقلار بولۇپ، بىرلىككە كەلتۈرۈلگەن ئۆلچىمى يوق ئىدى. 1954 - يىل 5 - ئايدا ئۇلكە بويىچە ئاشلىق مىنىستىرلىكى چىقارغان «كاناپ تاغار يۆتكەشتە باھا قويۇش چارىسى» ئىجرا قىلىنىپ، كاناپ تاغار ئۆلچەملىك تاغار ۋە ئۆلچەمسىز تاغار دەپ ئىككىگە بۆلۈندى. ئۆلچەملىك تاغار: يېڭى تاغار، كونا تاغار ۋە ياماق چوشكەن تاغار دېگەنلەرگە بۆلۈندى. 100 كىلوگرام گۈرۈچ قاچىلىنىدىغان، ئۇزۇنلۇقى ۋە كەڭلىكى 107 × 73 سانتىمېتىرلىق تاغار ئۆلچەملىك تاغار؛ 100 كىلوگرام گۈرۈچ پاتايدىغان، ئۇزۇنلۇقى ۋە كەڭلىكى جەھەتتە گىرۇنكى 6.7 سانتىمېتىردىن ئارتۇق ياكى كەم بولغان تاغار ئۆلچەمسىز تاغار بولىدۇ. تېخى ئىشلىتىلمىگەن ۋە بىرىنچى قېتىم ئاشلىق قاچىلىنىپ تاپشۇرۇۋالىدىغان تەرەپكە توشۇلغان كاناپ تاغار يېڭى تاغار بولىدۇ. بىر قېتىم ئىشلىتىپ قايتا ئاشلىق قاچىلىنىپ توشۇلغىنى كونا تاغار؛ ياماق چوشكەن ياكى شوينا يىپ بىلەن يامالغىنى ياماق چوشكەن تاغار ھېسابلاندى. 1958 - يىل 3 - ئايدىن كېيىن ئاشلىق مىنىستىرلىكى چوشۇرگەن «دۆلەت ئاشلىق ئاپپاراتلىرىنىڭ كاناپ تاغار يۆتكەپ ئىشلىتىش ۋاقتىلىق چارىسى» ئىجرا قىلىنىپ، كاناپ تاغار 75 كىلوگراملىق، 100 كىلوگراملىق ۋە ئارىلاشما تاغار دېگەنلەرگە بۆلۈندى.

1963 - يىل 8 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى سودا مىنىستىرلىكى بېكىتكەن «ئاپتونوم رايونىنىڭ كاناپ تاغار، تۆمۈر تۈك، خالتا باشقۇرۇش چارىسى»گە ئاساسەن، ئاشلىق، ياغ قاچىلاش قوراللىرىنى ئۆلچەملىك قاچىلاش قورالى ۋە ئۆلچەمسىز قاچىلاش قورالى دەپ ئىككىگە بۆلدى. ئومۇمەن 75 كىلوگرام، 100 كىلوگرام گۈرۈچ ياكى بۇغداي قاچىلىنىدىغان كاناپ تاغار (يالاڭ يىپلىق تاغار بۇنىڭ سىرتىدا) ئۆلچەملىك تاغار؛ سىغىمى 200 لىتىرلىق تۆمۈرتۈك قوش قاتلىق ياكى يالاڭ قاتلىق، ئېگىز ياكى پاكار بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، بىردەك ئۆلچەملىك تۈك؛ 25 كىلوگرام ئۇن قاچىلىنىدىغان يىپ خالتا ئۆلچەملىك خالتا؛ يۇقىرىدىكى ئۆلچەملەرگە چۈشمەيدىغان كاناپ تاغار، تۆمۈر تۈك، يىپ خالتىلار ئۆلچەمسىز قاچىلاش قورالى ھېسابلاندى، بۇنىڭدىن سىرت، ئاشلىق نازارىتى تەييارلانقۇزغان يالاڭ يىپلىق خالتىلار جايلار ئۆزلىرى سېتىۋالغان يىپ خالتىلار بىرزېھنت خالتىلار، يۇڭ يىپ خالتىلاردىن ياماق سالغاندىمۇ ئاشلىق قاچىلىغىلى بولمايدىغان ئەمما قوشۇمچە مەھسۇلاتلارنى قاچىلىغىلى بولىدىغان ئۆلچەملىك خالتىلار ئۆلچەمسىز خالتا ھېسابلاندى. ئۆلچەملىك قاچىلاش قوراللىرى يېڭى، كونىلىقىغا قاراپ يېڭى، كونا، يامالغان خالتا (تۈك) دېگەنلەرگە بۆلۈندى.

1977 - يىلدىن كېيىن سودا مىنىستىرلىكى چىقارغان «ئاشلىق ياغ قاچىلاش قوراللىرىنى باشقۇرۇش چارىسى» ئىجرا قىلىنىپ، ئۆلچەملىك كاناپ تاغار 50 كىلوگرام، 100 كىلوگرام گۈرۈچ قاچىلىنىدىغان تاغارغا ئۆزگەرتىلدى.

1982 - يىل 12 - ئايدىن ئېتىبارەن سودا مىنىستىرلىكى چىقارغان «ئاشلىق، ياغ قاچىلاش قوراللىرىنى باشقۇرۇش چارىسى» ئىجرا قىلىنىپ، ئاشلىق، ياغ قاچىلاش قوراللىرىنىڭ ئۆلچىمى يەنىمۇ قېلىپلاشتۇرۇلدى. 1984 - يىلدىن ئېتىبارەن دۆلەت ئۆلچەم ئىدارىسى 1984 - يىلى ئېلان قىلغان GB325—84 «200 لىتىرلىق ئېغىزى يېپىق پولات تۈك»، 1987 - يىلى ئېلان قىلغان GB8115—87 «ئاشلىق قاچىلىنىدىغان كاناپ تاغار»، 1988 - يىلى ئېلان قىلغان GB8665—88 «ئاشلىق قاچىلىنىدىغان خالتا» نىڭ دۆلەت ئۆلچىمى ئىجرا قىلىندى. دۆلەت ئۆلچەم ئىدارىسى ئېلان قىلغان ئاشلىق، ياغ قاچىلاش قوراللىرىنىڭ ئۆلچىمى، 100 كىلوگرام ئاشلىق قاچىلىنىدىغان 1 - نومۇرلۇق كاناپ تاغار: سىرىق كەندىردىن ماشىنىدا توقۇلىدۇ، قوش ئۆرۈشلۇك، تۈز يوللۇق بولۇپ، چۆرىسى زىچ قىلىنىدۇ، ئۆرۈش ۋە ئارقاق يېپىنىڭ زىچلىقى 35 × 66 تال/10 سانتىمېتىر،

چۈرىسىنىڭ تىكلىش زىچلىقى 5.5 × 9.5 يىڭنە / 10 سانتىمېتىر، ئۇزۇنلۇقى ۋە كەڭلىكى 74 × 107 سانتىمېتىر بولۇپ، ئېغىرلىقى 1.1 كىلوگرامدىن ئېشىپ كەتمەيدۇ. تېخى ئىشلىتىلمىگەن كانايى تاغار يېڭى تاغار ھېسابلىنىدۇ، يېڭى تاغار ئاشلىق قاچىلاپ بىر قېتىم ئىشلىتىلگەندىن كېيىن داۋاملىق ئاشلىق قاچىلاشقا يارىسىمۇ، يامان چوشكەن - چۈشمىگەنلىكىدىن قەتئىينەزەر (يامان چوشۇش كۆلىمى ئومۇمىي كۆلىمىنىڭ تۆتتىن بىر قىسمىدىن ئېشىپ كەتمىسە)، بىرەك كونا تاغار ھېسابلىنىدۇ. ئۇن خالتىسى: ساپ پاختا ياكى ۋىلون - پاختىدىن توقۇلغان ئېنى 87 سانتىمېتىرلىق ئاق رەختتىن تىكىلىدۇ، رەختنىڭ ئۇرۇش ۋە ئارقا يېپىنىڭ زىچلىقى 220 × 236 تال/10 سانتىمېتىر بولۇپ، ئىككى گىرۇنكىنىڭ 15 سانتىمېتىر ئىچ تەرىپىگە بەلگە ئوچۇن ئۇچ تالدىن قىزىل ياكى كۆك يىپ قوشۇپ توقۇلىدۇ، تېخى تەرىپىدىن ئۇزۇنلۇقى ۋە كەڭلىكى 45.5 × 86 سانتىمېتىر بولۇپ، 25 كىلوگرام ئۇن قاچىلىنىدۇ. تېخى ئىشلىتىلمىگەن ياكى 1 - قېتىم ئۇن قاچىلاپ تېخى ئۇنى تۆكۈلمىگەن خالتىلار يېڭى خالتا ھېسابلىنىدۇ، ئىشلىتىلگەندىن كېيىن يەنىلا ئىشلىتىش ئۇلچىمىگە مۇۋاپىق كەلگىنى كونا خالتا ھېسابلىنىدۇ. پولات تۈك: سىغىمى 200 لىتىر، تۈكىنىڭ ئېگىزلىكى 900 مىللىمېتىر، ئىچ دىئامېتىرى 560 مىللىمېتىر بولۇپ، 1.25 مىللىمېتىر ياكى 1.5 مىللىمېتىرلىق پولات تاختىدىن تېخنىكىلىق ئۇلچەم بويىچە ياسىلىدۇ، ئېغىرلىقى 21.5 كىلوگرامدىن يۇقىرى بولىدۇ.

§ 3. قاچىلاش قوراللىرىنى ئىشلىتىش ۋە باشقۇرۇش

1. ئىشلىتىش دائىرىسىگە قاتتىق تەلەپ قويۇش

1955 - يىلدىن ئېتىبارەن ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق مۇنىستىرلىكىنىڭ بەلگىلىمىسى ئىجرا قىلىنىپ، كانايى تاغارلارغا «粮中» (جۇڭگو ئاشلىقى) دېگەن بەلگە سېلىنىپ، مۇستەسنا دائىرىسىدىلا يۆتكەپ، توشۇپ ئاشلىق قاچىلاشقا ئىشلىتىلدى، باشقا نەرسىلەرنى قاچىلاشقا، ئارىيەت بېرىشكە ياكى سېتىشقا رۇخسەت قىلىنمىدى. 1959 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى گوۋۇيۈەن 5 - ئىشخانىسىنىڭ ئاشلىق مۇنىستىرلىكىنىڭ «تارقىلىپ كەتكەن ئاشلىق تاغارلىرىنى ئېنىقلاپ يىغىۋېلىش توغرىسىدا دوكلات» نى تەستىقلاپ تارقىتىش توغرىسىدىكى 138 - نومۇرلۇق ھۆججىتىنى تارقىتىپ، جايلاردىكى ھۆكۈمەتلەردىن ئاشلىق تاغارلىرىنى يىغىۋېلىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەشكە ئەھمىيەت بېرىشنى تەلەپ قىلدى. شۇ يىلى ئاشلىق نازارىتى «لوپ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئوراش - قاچىلاش قوراللىرىنى باشقۇرۇش ۋە مەلۇمات تۈزۈمى بەلگىلىمىسى» توغرىسىدا ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرىدىن تېزلىكتە تەدبىر قوللىنىپ، ئاشلىق ساقلاشتا تاغار ئىگىلىمەسلىك، ياغ ساقلاشتا تۈك ئىگىلىمەسلىك پائالىيىتىنى زوركۈچ بىلەن قانات يايدۇرۇشنى، يۆتكەپ كىرىدىغان ئورۇنلاردىن تاغار، تۆكلارنى ۋاقتىدا بىكارلاپ، ۋاقتىدا ماڭدۇرۇپ، غەيرىي ترانسپورت ھالقىلىرىدا تۇرۇپ قېلىشنى ئازايتىشنى، ئۇنىڭ ئوبوروتىنى تېزلىتىشنى تەلەپ قىلدى. 1961 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم ئاشلىق نازارىتى شۆبە پارتكۇرۇپپىسىنىڭ «ھەربىكتەكىپلىپ تاغارلارنى ئېنىقلاپ يىغىۋېلىپ، ئاشلىق يۆتكەشتە قاچىلاش قوراللىرى پېتىشمەسلىك مەسىلىسىنى ھەل قىلىش توغرىسىدىكى جىددىي دوكلاتى»نى تەستىقلاپ تارقىتىپ، ئاپتونوم رايوندىكى ھەر ساھە، ھەر كەسىپلەردىن ئاشلىق تاغارلىرىنى ئېنىقلاشنى تەلەپ قىلدى. 1963 - يىل 8 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى «كانايى تاغار، تۈك، خالتا باشقۇرۇش چارىسى»نى چىقىرىپ، تۆۋەندىكىلەرنى يەنىمۇ ئايدىڭلاشتۇردى: ئاشلىق سېتىۋېلىنىدىغان تاغار، تۆكلىرى ئاشلىق سېتىۋېلىنىدىغان ئىچكى قىسىمدا مەخسۇس ئاشلىق، ياغ توشۇيدىغان

قورال، ئاشلىق، ياغ توشۇش ئېھتىياجىغا كاپالەتلىك قىلىش كېرەك، ئۇنىڭغا باشقا ئەرسىلەرنى قاچىلاشقا رۇخسەت قىلىنمايدۇ. خالتا — ئۇن، قارا ئاشلىق ئۇنىنى قاچىلاشقا ئىشلىتىدىغان مەخسۇس قورال، ئۇنىڭغا يىرىك ئاشلىق ۋە باشقا ئەرسىلەرنى قاچىلاشقا رۇخسەت قىلىنمايدۇ. ئاشلىق، ياغ ئېكسپورت قىلىدىغان ئورۇنلار، كوللېكتىپ ئاشخانا ئورۇنلىرى ۋە كەسىپلەرنىڭ ئاشلىق، ياغ ئىشلىتىدىغان ئورۇنلار ئوراش - قاچىلاش قوراللىرىنى ئۆزلىرى ھەل قىلىشى لازىم. ھەربىيلەرنى تەمىنلەيدىغان ئاشلىق، ياغ قاچىلىنىدىغان قوراللار شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئارقاسىدا بىرلەشمە تارقاتقان ئاشلىق نازارىتى بىرلىكتە تارقاتقان «ھەربىي ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش چارىسى» بويىچە بېجىرىلىدۇ، يەنى قىسمىلار سېتىۋالغان ئاشلىق، ياغنى قاچىلاشقا كېتەرلىك تاغار، تۆكلارنى بىردەك ئۆزلىرى تەييارلايدۇ، خالتىنى شىدىن يۇقىرى ئارقا سەپ تەمىنات تارماقلىرىنىڭ ئىسپاتىغا ئاساسەن، ئاشلىق تارماقلىرى تەننەرخى بويىچە بىر قېتىمدىلا سېتىپ بېرىدۇ، ئۇن سېتىۋالغاندا خالتىغا خالتا ئالىدۇ. ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ ئىچكى قىسمىدا تاغارلارنى كېرەكسىز قىلىش ھەققىدىكى بەلگىلىمە مۇنداق بولدى: كېرەكسىز قىلىدىغان ئورۇندىكى ساقلاش - توشۇش، بوغالتىرلىق تارماقلىرى بىرلىكتە تەكشۈرۈپ پىكىر قويۇپ، دەرىجىمۇ دەرىجە يۇقىرىغا يوللايدۇ، ئۇ مالىيىنى تەكشۈرۈپ تەستىقلاش ھوقۇقى دائىرىسى بويىچە بىر تەرەپ قىلىنىدۇ. 1976 - يىل 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى ئاشلىق ئىدارىسى ئاشلىق، ياغ قاچىلاش قوراللىرىنى باشقۇرۇش قوشۇمچە چارىسىنى تۈزۈپ چىقىپ، ئاشلىق، ياغ قاچىلاش قوراللىرىنى سىرتقا ئارىيەت بېرىشكە رۇخسەت قىلىنمايدىغانلىقىنى تەكىتلىدى. ئارىيەت بېرىلمىسە بولمايدىغان پەۋقۇلئادە ئەھۋالدا، مەخسۇس كىشى بەلگىلەپ رەسمىيەت بېجىرىپ، رەسمىي ھۆججەت ۋە زالۋاك ئېلىنىپ (زالۋاك بىر تاغارغا 5 يۈەن، بىر تۆكىگا 50 يۈەن، بىر خالتىغا 1.5 يۈەن بويىچە بولدى)، چەكلىك مۇددەتتە قايتۇرۇۋېلىنىدى، ئەگەر يىرتۇۋېتىلگەن ۋە تېشۈۋېتىلگەن بولسا، ئەھۋالغا قاراپ ياماش. رېمونت ھەققى ئېلىنىدى ياكى تۆلىتۈۋېلىنىدى، ياماش - رېمونت ھەققى بىر تاغارغا 0.10 يۈەندىن، بىر تۆكىگا 2 يۈەندىن، بىر خالتىغا 0.05 يۈەندىن بولدى. شۇ يىلى 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «中粮»، بەلگىسى بېسىلغان كاناپ تاغارلارنى يىغىۋېلىش خىزمىتىگە بولغان رەھبەرلىكنى كۈچەيتىش توغرىسىدا دوكلات» نى تەستىقلاپ تارقاتتى. 1977 - يىلى ئاپتونوم رايونلۇق ئىنقىلابىي كومىتېت ئاشلىق ئىدارىسى سودا مىنىستىرلىكى تارقاتقان «ئاشلىق، ياغ قاچىلاش قوراللىرىنى باشقۇرۇش چارىسى» نى تارقىتىپ، جايلاردىن قاچىلاش قوراللىرىنى باشقۇرۇشقا مەخسۇس ئادەم مەسئۇل قىلىشنى، ناتۇرال ھېسابات كارتوچكىسى ۋە ئامبارداىن چىقىرىش، ئامبارغا كىرگۈزۈش، سۈپىتىنى، دەرىجىسىنى تەكشۈرۈش، رېمونت قىلىپ ئاسراش، قەرەللىك ئىدىتلاش ۋە ئۆتكۈزۈپ بېرىش - ئۆتكۈزۈۋېلىش بويىچە ئىش ئورنى مەسئۇلىيەت تۈزۈمى تۈرغۇزۇش ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈشنى تەلەپ قىلدى. 1981 - يىلى ئاشلىق نازارىتى، سودا - سانائەت ئىدارىسى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، ئاشلىق سىستېمىسى سىرتىدا «中粮» بەلگىلىك قاچىلاش قورالى بايقالسا، ئەھۋالنى ئېنىقلاپ ۋاقتىدا يىغىۋېلىشنى تەلەپ قىلدى. 1983- يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى [1983] 359 - نومۇرلۇق ھۆججەتكە قوشۇمچە قىلىپ تارقىتىلغان قاچىلاش قوراللىرى توغرىسىدىكى قوشۇمچە بەلگىلىمىدە، پەۋقۇلئادە ئەھۋالدا قاچىلاش قوراللىرىنى سىرتقا ئارىيەت بېرىش توغرىسىدىكى بەلگىلىمىگە تۆۋەندىكىدەك تۈزىتىش كىرگۈزدى: زالۋاك بىر تاغارغا 5 يۈەندىن، بىر تۆكىگا 50 يۈەندىن، بىر خالتىغا 2 يۈەندىن ئېلىنىدۇ؛ ئۇنىڭ سىرتىدا، كۈن بويىچە ھېسابلاپ بىر تاغارغا 0.10 يۈەندىن، بىر تۆكىگا 1 يۈەندىن، بىر خالتىغا 0.05 يۈەندىن ئامورتىزاتسىيە پۇلى ئېلىنىدۇ؛ ئەگەر يىرتۇۋېتىلگەن بولسا، بىر تاغارغا 0.20 يۈەندىن، بىر خالتىغا 0.10 يۈەندىن ياماش پۇلى ئېلىنىدۇ. ئىقتىسادىنىڭ تەرەققىي قىلىشى بىلەن تاغار ئىشلەپچىقىرىشى زور دەرىجىدە ئاشتى، پاختا رەخت مەنبەسى يېتەرلىك بولۇپ، قاچىلاش قوراللىرى

يېتىشمەسلىك ئەھۋالى تۈپتىن ياخشىلاندى. 1990 - يىلى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى «ئاشلىق، باغ يۆتكەشنى باشقۇرۇش تەپسىلىي قائىدىسى»نى ئېلان قىلىپ، تاغار، خالتا ئىشلىتىشكە بولغان چەكلىمىنى ئەمەلدىن قالدۇردى. ئەمما ئاپتونوم رايونلۇق باغ شىركىتى جايلارغا تەقسىم قىلغان « 粮中 » بەلگىلىك تۆگىلارنى سېتىشقا، تۆتۈنۈپ بېرىشكە ۋە ئارىيەت بېرىشكە يەنىلا يول قويۇلمىدى، پەۋقۇلئاددە ئەھۋال بولۇپ ئارىيەت بېرىشكە توغرا كەلگەندە بىر تۆگىغا 150 يۈەندىن زالۋاك، كۈنىگە 2 يۈەندىن ئامورتىزاتسىيە پۇلى ئېلىندى، بۇزۇۋېتىلگەن بولسا، بىر تۆگىغا 10 يۈەندىن رېمونت ھەققى ئېلىندى.

2. بىر تۈتاش تەڭپۇڭلاشتۇرۇش

1954 - يىلدىن ئېتىبارەن ئاشلىق مىنىستىرلىكى تارقاتقان «سىستېمىنىلىك ئىچكى قىسمىدا كاناپ تاغار يۆتكەشتە باھا قويۇش چارىسى» ئىجرا قىلىنىپ، شىنجاڭغا كېتەرلىك تاغار توغرىسىدا ئاشلىق مىنىستىرلىكى (ياكى غەربىي شىمال ئاشلىق باشقۇرۇش ئىدارىسى تارقىلىق) تىزگىنلەش كۆرسەتكۈچى تەقسىم قىلىپ بېرىدى. 1957 - يىلى شىنجاڭنىڭ تاغار ئىشلىتىش كۆرسەتكۈچى 2 مىليون 300 مىڭ دانە قىلىپ بېكىتىلدى، شۇنىڭدىن كېيىن يىلمۇ يىل ئايرىم بېكىتىپ مېڭىلدى. شىنجاڭنىڭ ھەر قايسى جايلىرىدىن توشۇلىدىغان ئاشلىق، ياغقا كېتەرلىك قاچىلاش قوراللىرىنى ئاشلىق نازارىتى مەسئۇل بولۇپ بىر تۈتاش يۆتكەپ بېرىدى. سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ يۆتكەش باھاسىدىن يۇقىرى بولغان باھا پەرقىنى ئاشلىق نازارىتى بىر تۈتاش تولۇقلاپ بېرىدى. 1963 - يىل 8 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى «كاناپ تاغار، تۆمۈر تۈگ، ئۇن خالتىسىنى باشقۇرۇش چارىسى»نى تۈزۈپ چىقىپ، تاغار، تۆگىنى ئاشلىق نازارىتى بىر تۈتاش تەڭپۇڭلاشتۇرۇش، دەرىجە بويىچە باشقۇرۇپ ساھە بويىچە يۆتكەشنى بەلگىلىدى. ساھە بويىچە يۆتكەشنىڭ كونكرېت چارىسى: (1) ۋىلايەت، ئوبلاستلار ئارا ئاشلىق، ياغ يۆتكەش ۋەزىپىسى چۈشۈرۈلگەندىن كېيىن، كېتەرلىك تاغار، تۆگىنى يۆتكەپ بېرىدىغان، يۆتكەپ ئالىدىغان ئىككى تەرەپ ساھە بويىچە بىۋاستە ئالاقىلىشىپ يۆتكەيدۇ ھەمدە ئۆز ئارا باھا قويۇشىدۇ، ئالدىنئالا قاچىلاپ ۋاقتىدا ماڭدۇرۇشقا قولايلىق بولسۇن ئۈچۈن، يۆتكەش ۋاقتى ئادەتتە ئايلىق پىلان ئىجراسىدىن 20 كۈن بۇرۇن بولىدۇ. (2) ساھە بويىچە يۆتكەيدىغان قاچىلاش قوراللىرىنى يۆتكەپ بېرىدىغان - يۆتكەپ ئالىدىغان ئىككى تەرەپ ۋىلايەت، ئوبلاستنى بىرلىك قىلغان ھالدا ئايدا بىر قېتىم سېلىشتۇرىدۇ، ۋەزىپە ئاخىرلاشقاندىن كېيىن راسچوت قىلىش، ئارتۇق چىققان ياكى كەم چىققىنىنى ئىككى تەرەپ كېڭىشىپ بىر تەرەپ قىلىدۇ ياكى ئاشلىق نازارىتى بىر تۈتاش تەڭپۇڭلاشتۇرۇپ ئورۇنلاشتۇرىدۇ. 1983- يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى تۈزۈپ چىققان ئاشلىق، ياغ قاچىلاش قوراللىرىنى باشقۇرۇش قوشۇمچە بەلگىلىمىسى ئىجرا قىلىنىپ، قاچىلاش قوراللىرىنى ساھە بويىچە يۆتكەشتە بەلگىلەنگەن ئاشلىق، ياغ توشۇشتىكى ئايلىق پىلانغا ئاساسەن، ئاشلىق، ياغ بەرگۈچى تەرەپ قاچىلاش سايمانلىرى يەتكۈزۈلىدىغان نۇقتا، تاپشۇرۇۋالغۇچى، مىقدارىنى ئاشلىق، ياغ تاپشۇرۇۋالىدىغان تەرەپكە تېلېگراممىا شەكلىدە ئۇقتۇردى. قاچىلاش قوراللىرى ماڭدۇرۇلغاندىن كېيىن، ئۇنى تاپشۇرۇۋالىدىغان تەرەپنىڭ مال يېتىپ بارىدىغان جايىنى ئۆزگەرتىشكە ۋە مال پۇلىنى بېرىشنى رەت قىلىشىغا يول قويۇلمىدى، ئەگەر ئۆزگەرتىش زۆرۈرىيىتى تۇغۇلسا، 2 - قېتىم يۆتكەش بېجىرىلدى. ئاشلىق قاچىلىنىدىغان ۋە ساھە بويىچە يۆتكىلىدىغان تاغارنىڭ يىرتىق، چېچىلىدىغان بولماسلىقى، ياماشتا تاغار پارچىسى ياماق قىلىنىشى شەرت قىلىندى، ئەگەر يامالمىغانلىقى ۋە پاختا رەختىكە ئوخشاش باشقا نەرسىلەرنىڭ ياماق قىلىنغانلىقى بايقالسا، ئۇنى يۆتكەپ ئالىدىغان تەرەپ كېرەكسىز تاغار سۈپىتىدە ھەقسىز تاپشۇرۇۋالدى. بۇ 1990 - يىلى تاغار تاپشۇرۇۋالغۇچى تەرەپ تاغار بەرگۈچى تەرەپتىن ھەربىر تاغارغا 0.30 يۈەندىن ياماش پۇلى ئېلىشقا ئۆزگەرتىلدى.

1979 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ ئاشلىق، ياغ قاچىلاش قوراللىرى سالدۇسى

جەدۋەل: 3 — 49

يىللار	كاناپ تاغار (تۇمەن دانە)			خالتا (تۇمەن دانە)	تۇلۇق (دانە)
	جەمئىي	تۆلچەملىك تاغار	ئارىلاشما تاغار		
1979	425.6	421.3	4.3	1017.1	
1980	493.5	469.5	24	1057.3	
1981	477.7	476.4	1.3	808.6	
1982	525.7	525	0.7	843.6	
1983	462.9	460.8	2.1		
1984	485.3	483	2.3		68499
1985	478.9	445.4	33.5	818.2	60623
1986	454.7	442	12.7	828.4	41223
1987	607.7	597.3	10.4	798.3	51647
1988	659.1	626.6	32.5	809.6	40859
1989	759.5	738.3	21.2	975.8	50096
1990	776.9	763.4	13.5	1110.3	49900

تۆتىنچى قىسىم

ئاشلىق، ياغ سانائىتى

تۆتىنچى قىسىم

ئاشلىق، باغ سانائىتى

I باب

ئاشلىق پىششىقلاش

§ 1 . ئىشلەپچىقىرىش ئۇسۇلى

شىنجاڭ ئاشلىق پىششىقلاشتا ئۇزاق تارىختا ئىگە، لېكىن ئۇزاق مەزگىلگىچە تۆگمەن، يارغۇنچاق، ئوغۇر قاتارلىق سايمانلار ئارقىلىق ئاشلىق پىششىقلاپ كەلگەنىدى. 20 - ئەسىرنىڭ 30 - يىللىرىدا ماشىنا ئارقىلىق ئاشلىق پىششىقلاش باشلاندى. يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن ماشىنا ئارقىلىق ئاشلىق پىششىقلاش تەرەققىي قىلدى، 1990 - يىللارغا كەلگەندە ئايرىم چەت، يېراق دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىدىن باشقا شەھەر، يېزىلاردا ماشىنا ئارقىلىق ئاشلىق پىششىقلايدىغان بولدى.

1. تۆگمەن، يارغۇنچاقتا ئاشلىق پىششىقلاش

قەشقەر كونا شەھەر ناھىيىسىنىڭ ئۆتكۈرلۈك دېگەن يېرىدىكى يېڭى تاش قورال دەۋرى خارابىسىدىن بەش دانە سوقىچاق تۆگمەن تېشى قېزىۋېلىنغان (ئۇنىڭ ئىچىدىكى بىر تاشنىڭ ئىككىلا يۈزى ئىشلىتىلگەچكە تاشنىڭ ئىككىلا يۈزى ئويۇلۇپ كەتكەن)، ئۇنىڭ ھەر بىرىنىڭ ئۇزۇنلۇقى 32.1 سانتىمېتىر، كەڭلىكى 9.3 سانتىمېتىر، قېلىنلىقى 2.3 سانتىمېتىر، يەنە 5 دانە ئوغۇر دەستىسى قېزىۋېلىنغان، سىلىندىر شەكلىدە بولۇپ، يۇقىرى تەرىپى ئىنچىكە، تۆۋەن تەرىپى توم كەلگەن، ھەر بىرىنىڭ ئېگىزلىكى 7.7 سانتىمېتىر، دىئامېتىرى 5.3 سانتىمېتىر. خوشۇت ناھىيىسىدىكى يېڭى تارا خارابىلىقى ۋە قۇمۇل شەھىرىدىكى قەدىمىي خارابىلىقلاردىنمۇ سوقىچاق تۆگمەن تېشى ۋە تاش ئوغۇرلار قېزىۋېلىنغان.

ھازىرقى بۈگۈر ناھىيىسىنىڭ شەرقىي جەنۇبىي تەرىپىدىن 20 كىلومېتىر يىراقلىقتىكى دىنار قەدىمىي شەھىرى غەربىي خەن سۇلالىسى دەۋرىدە ھەربىيلەر بوزىيەر ئاچقان جاينىڭ خارابىلىقى بولۇپ، ئارخېئولوگىيىلىك تەكشۈرۈشتە، يارنىڭ يېنىدىن بىرنەچچە ئېغىز ئاشلىق ئامبىرى، ئۇنىڭ ئىچىدە مونەك بولۇپ قالغان ئۇن، ئاشلىق ئامبىرى قېشىدا يارغۇنچاق ۋە تۆگمەن خارابىسى بايقالغان.

دەسلىلىنىشچە باركۆلدىكى تاك دەۋرىگە ئائىت خارابىلىقتا ساقلىنىپ قالغان يۇمىلاق تۇگمەن تېشىنى تاك سۇلالىسىنىڭ جىنگلۇك 4 - يىلى (710 - يىلى) بارکۆلدە تۇرغان ئەسكەرلەر ئىشلەتكەن، تۇگمەن ئۇلاغ كۆچى بىلەن ماگدۇرۇلغان. ئۇلاغ تۇگمىنىدە ئادەتتە بىر تۇگمەنگە بىر ئادەم بىر ئۇلاغنى قوشۇپ ھەيدەپ كۇنىگە 30 — 50 كىلومېتر ئۇن تارتالايدۇ، يارغۇنچاقنىڭ مەھسۇلاتى تېخىمۇ تۆۋەن بولۇپ، يېزىلاردا كۆپ ساندىكى دېھقانلار ئۆز ئوزۇقىنى يارغۇنچاقتا ئۆزى تارتقان. چىڭ سۇلالىسىنىڭ چېيەنلۇك يىللىرىدا شىنجاڭدا سۇ تۇگمىنى، سۇ يارغۇنچىقى، تاش سوقا ئارقىلىق ئاشلىق تارتىلىدىغان بولغان. يەنى ئۇستەڭگە سۇنىڭ ئۇرۇلۇش كۈچى بىلەن ئايلىنىدىغان چاقپەلەك ئورنىتىلىپ، شۇ چاقپەلەك ئارقىلىق تۇگمەن تېشى، يارغۇنچاق، تاش سوقا ھەرىكەتلەندۈرۈلۈپ، ئۇن تارتىلاتتى ياكى سۆك، شال ئاقلىناتتى. «تارباغاتايدىكى ئىشلار» دا خاتىرىلىنىشچە، چېيەنلۇك 33 - يىلى (1768 - يىلى) تارباغاتايدا 5 جايدا ئۇستىكارخانا تەسىس قىلىنىپ، تۇگۇلۇك، ئەرگۇلۇك، سەنگۇلۇك ئۇستەڭلىرىگە 7 تۇگمەن، يارغۇنچاق ياسالغان. بۇنىڭدىن 5 تۇگمەندە بۇغداي تارتىلغان، 2 سىدە تېرىق ئاقلانغان. «ئىلىغا دائىر مەلۇماتلار» دېگەن كىتابتا خاتىرىلىنىشچە، چېيەنلۇكنىڭ 38 - يىلى (1773 - يىلى) ئىلى مەسلىھەتچى سانغۇننىڭ قارىمىقىدىكى 25 كەنتتە 18 تۇگمەن بولغان، ئۇنىڭ 4 ى بايانداىدا، 6 سى غۇلجىدا، 8 ى تارچىدا ئىدى. چېيەنلۇك 40 - يىلى (1775 - يىلى) چىڭ سۇلالىسى ھۆكۈمىتى ئۇرۇمچى غەربىي جۇجاۋەندىكى زېمىنلارنى ئۆزلەشتۈرۈش ئۈچۈن، ھازىرقى يامالىق تېغى باغرىدا 25 كىلومېتىر ئۇزۇنلۇقتائۇستەڭ چاپتۇرۇپ، ئۇستەڭگە يارغۇنچاق، تۇگمەن ياسىتىقان، شۇنىڭدىن تارتىپ ئۇ يەر «نىيەنزىگۇ» (لەڭزە جىلغىسى) دەپ ئاتالغان. ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى شىمگۇنىڭ ئەسلى ئىسمى «لۇڭكۇ مەنزىرىلىك رايونى» ئىدى. چېيەنلۇك يىللىرى بۇلاق سۇيىدىن شەكىللەنگەن ئۇستەڭگە 6 دانە تۇگمەن قۇرۇلغانلىقى ئۈچۈن «شىمگۇ» (تۇگمەن جىلغىسى) دەپ ئاتالغان. «قىشقەردىكى بەزى ئىشلار» دا: قەشقەردىكى يېڭى، كونا 2 شەھەردە 12 ئۇلاغ تۇگمەن، 62 سۇ تۇگمىنى بولۇپ، ئۇنىڭدىن 8 ئۇلاغ تۇگمىنى، 8 سۇ تۇگمىنى ئاشلىق - تەمىنات ئىدارىسىگە قارايتتى؛ ھاكىمنىڭ 8 سۇ تۇگمىنى بار ئىدى، قالغان 4 ئۇلاغ تۇگمىنى، 46 سۇ تۇگمىنى شەخسىلەرنىڭ ئىلكىدە ئىدى، دەپ خاتىرىلەنگەن. گۇاڭشۇ يىللىرى ئۇرۇمچىدە يەنە 2 يۇرۇش تۇگمەن ئۇستىگى چېپىلغان. ئۇنىڭ بىرى، قىزىلتاغ باغرىدىكى ئۇرۇمچى دەرياسىدىن باشلىنىپ شىجىيۈەنزى ئارقىلىق لىيۇشەن تېغىغا باراتتى، ئومۇمىي ئۇزۇنلۇقى 10 كىلومېتىر بولۇپ، ئۇ شىجىيۈەنزى ئۇستىگى دەپ ئاتالغان. بۇ ئۇستەڭگە 10 نەچچە تۇگمەن قۇرۇلغان، يەنە بىرى، گۇاڭشۇ 12 - يىلى (1886- يىلى) خوتەن، خوبىي يۇرتداشلار ئۇيۇشمىسىنىڭ مەبلەغ سېلىشى بىلەن چېپىلغان تۇگمەن ئۇستىگى بولۇپ، ئۇ ئۇرۇمچى دەرياسىنىڭ ئۇچتاش بۇلىكىدىن باشلىنىپ، دەريانىڭ شەرقىي قىرغىقىنى بويلاپ غەربىي چوڭ كۆۋرۈككىچە باراتتى، ئۇزۇنلۇقى 8 كىلومېتىر بولۇپ، بۇ ئۇستەڭگە 20 نەچچە تۇگمەن قۇرۇلدى.

مىنگو دەۋرىدە سۇ تۇگمىنى، ئۇلاغ تۇگمىنى، يارغۇنچاق، سوقا تۇگمەنلەر شەھەر، يېزىلارنىڭ ھەممە يېرىدە بار بولدى، بەزىلىرى تېخىنكا جەھەتتىن خېلى ياخشىلاندى. «شىنجاڭدىكى بوران - چاپقۇنلار» دا خاتىرىلىنىشچە، مىنگونىڭ 13 - يىلى (1924 - يىلى) پوسكام ناھىيىسى قاغىلىق ناھىيىسىدىن ئايرىلىپ چىققاندا، 141 تاش تۇگمەن، 128 سوقا بولغان. مىنگونىڭ 19 - يىلى (1930 - يىلى) گۇچۇڭ ناھىيىسىدىكى سودىگەر چىڭ خەيفېڭ گۇچۇڭدىكى تۇگمەن دەرياسىغا بىر تۇگمەن سالدۇرغان. بۇ تۇگمەن 2 نورلىق بولۇپ، شۇ 2 نوردىن چۈشكەن سۇنىڭ كۈچى بىلەن چاقپەلەك پىرقىراپ 2 تاشنى ماگدۇرىدىكەن، ئۇگۈتنى قول بىلەن چۈشۈرۈش، ئۇن تاسقاش ياغاچتىن ئىشلەنگەن چېقىلدىغۇچ ئارقىلىق ئۆزلۈكسىز دان چۈشۈرۈشكە ۋە ئۇن تاسقاشقا ئۆزگەرتىلگەن بولۇپ، بۇ تۇگمەن سوتكىسىغا 20 دادەندىن ئارتۇق ئاشلىقنى تارتقانىكەن. مىنگونىڭ 29 - يىلى (1940 - يىلى) دىكى ستاتىستىكىغا ئاساسلانغاندا، ئۇلكە مەركىزى ئۇرۇمچىدە 104 تۇگمەنچى، 135 تۇگمەن بولۇپ، ئۇنىڭدا كۇنىگە 202 مىڭ 500 جىڭ ئۇن تارتىلغان. ئۇنىڭ ئىچىدە شىمگۇ بىلەن ۋېيخۇلياڭدا 38 تۇگمەنچى، 41 تۇگمەن، تۇگمەن ئۇستىگىدە 43 تۇگمەنچى، 62 تۇگمەن، شىجايۈەنزى

ئۇستىگىدە 23 تۇگمەنچى، 32 تۇگمەن بار ئىدى. بىۇ تىۇگمىەنچىلەرنىڭ 54 ى خۇيزۇ، 49ى خەنزۇ، بىرسى تاتار ئىدى.

مىنگونىڭ 31 - يىلى (1942 - يىلى) خوتۇنسۇمۇل (ھازىرقى خېجىڭ) ناھىيىسىدىكى موڭغۇل گېگەنى شېڭچىن مەبلەغ يىغىپ چوڭ بىر تۇگمەن سالدۇرغان. بۇ تۇگمەن 2 قەۋەت بولۇپ، ئاستى قەۋىتىگە سۇ چاقپەلىكى ئورۇنلاشتۇرۇلغان، ئۇستى قەۋىتىگە تۇگمەن تېشى ئورنىتىلغان، ياغاچ چاقپەلەك، ئوق، كۆتۈرگۈچلەرنىڭ ھەربىرىتلەندۇرۇشى بىلەن تۇگمەن چۆرگىلەپ ئۇن تارتاتتى. بۇ تۇگمەندە ھەر يىلى 8 ئاي مېڭىپ، 600 مىڭ جىڭ ئۇن تارتىلاتتى.

1949 - يىل 9 - ئايدا شىنجاڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد بولغاندا، شىنجاڭ بويىچە خۇسۇسىيلار ئىلكىدە 9844 سۇ، ئۇلاغ تۇگمىنى بار ئىدى. ئۇنىڭ %92 ى سۇ تۇگمىنى ئىدى. سۇ تۇگمىنى ئاساسەن جەنۇبىي شىنجاڭدىكى ھەرقايسى جايلار ۋە ئىلى ۋىلايىتىدە، ئۇلاغ تۇگمىنى ئاساسەن ئۇرۇمچى، قۇمۇل، ئالتاي، تارباغاتاي قاتارلىق ۋىلايەتلەردە ئىدى. سۇ، ئۇلاغ تۇگمىنى كۆپ بولغان ۋىلايەتلەردە مىڭدىن ئاشاتتى، ئاز بولغان ۋىلايەتلەردە يۈزگە يېتەتتى. 1955 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا سۇ ۋە ئۇلاغ تۇگمىنىدىن ئاقسۇ ۋىلايىتىدە 1991 ى، خوتەن ۋىلايىتىدە 1903 ى، ئىلى ۋىلايىتىدە 970 ى، ئۇرۇمچى ۋىلايىتىدە 440 ى، قۇمۇل ۋىلايىتىدە 96 سى بار ئىدى. بۇنىڭدىن سىرت، يېزىلاردا يەنە نۇرغۇن كىچىك تۇگمەن ۋە يارغۇنچاقلار بار ئىدى. تەكشۈرۈشكە قارىغاندا، قۇتۇبى ناھىيىسىنىڭ يېزىلىرىدا 1958 - يىلدىن ئىلگىرى، ھەر 5 — 6 ئائىلىدە بىردىن كىچىك ئۇلاغ تۇگمىنى بولغان، شايار ناھىيىسىدىكى دېھقان ئائىلىلىرىدە بىردىن يارغۇنچاق بولغان.

1959 - يىل 3 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى «يەرلىك ئۇسۇلنى ئاساس قىلىش، ئاۋۋال يەرلىك ئۇسۇل ئاندىن زامانىۋى ئۇسۇلنى قوللىنىش، يەرلىك ئۇسۇل بىلەن زامانىۋى ئۇسۇلنى تەڭ قوللىنىش» تىن ئىبارەت ئاشلىق پىششىقلاش فاكتورىنى ئوتتۇرىغا قويغاندىن كېيىن، جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى تېخنىكا يېڭىلاش ۋە تېخنىكا ئىنقىلابىي پائالىيىتىنى قانات يايدۇرۇپ، ئاشلىق تارتىش قورالىرىنى ئىسلاھ قىلدى. بۇگۈر ناھىيىسى بىر نور سۇ بىلەن ئىككى تاش تۇگمەن چۆرگىلىتىشنى 4 تاش تۇگمەن ۋە بىر كىچىك پولات تۇگمەن بىلەن چۆرگىلىتىشكە ئۆزگەرتىپ، كۈنىگە 2500 — 5000 كىلوگرام ئۇن تارتتى، شۇنىڭ بىلەن بىللە، تىكلەم ئۇچ قاناتلىق تۇگمەنگە تەقلىد قىلىپ، تەپمە ئالگەكنى سۇ ئالگىكىگە ئۆزگەرتتى ۋە ئۇگۇت قۇيۇشنى ئاپتوماتلاشتۇرۇپ، ئاپتونوم رايون بويىچە تۇنجى يەرلىك ئۇسۇلدا ماشىنىلاشتۇرۇلغان ئۇن زاۋۇتى قۇردى. كورلا ناھىيىسىدە كۈنىگە 7500 كىلوگرام ئۇن تارتىدىغان يەرلىك تولۇق ئاپتوماتلاشقان سېغ قۇرۇلدى. كۇچا ناھىيىسىدە ئاپتوموبىل ماتورى بىلەن پىرقىرايدىغان ئۇچ تاشلىق تىكلەم تۇگمەن قۇرۇلۇپ، كۈنىگە 4250 كىلوگرام ئۇن تارتىلدى. خوتەن ناھىيىسىدە پۈتۈن يۇرۇشلۇك ئاپتوماتلاشقان سۇ تۇگمىنى قۇرۇلۇپ، ئات تۇگمىنى ئۆزگەرتىلىپ، ئاپتونوم رايون بويىچە تۇنجى بولۇپ بۇغداي پوستىنى ئاقلاپ، ئۇن تارتىش ئۇسۇلى قوللىنىلدى. بۇ ئۇسۇل كېيىن قەشقەردىمۇ قوللىنىلدى. گۇچۇڭ ناھىيىسىدە يەرلىك ئۇسۇلدا ياغاچتىن چاقپەلەك ياسالدى، ئۇنىڭ ئۇنۇمى ئەسلىدىكى ياتما چاقپەلەكنىڭكىدىن بىر ھەسسە ئاشۇرۇلدى، يەنە قوش چاقپەلەكلىك، ئۆزى ھەربىرىتلىنىدىغان تۇگمەن، ئۇچ قاناتلىق تىكلەم تۇگمەن ئىجاد قىلىندى. گۇچۇڭ، قەشقەر، خوتەن، چىرا قاتارلىق جايلاردا ياغاچتىن سۇ كۆچى بىلەن شال ئاقلاش ماشىنىلىرى ياسالدى، غۇلجىدا بۇ ئۇسۇل بىلەن 4 يارغۇنچاقنى ماڭدۇرۇش ئۇسۇلى قوللىنىلدى. شۇ يىلى جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى يېزا خەلق گۇڭشېلىرىغا يارەملىشىپ 2700 دىن ئارتۇق ئاشلىق تارتىش قورالىنى ئىسلاھ قىلىپ بەردى، 250 نەچچە كىچىك تېپتىكى ماشىنىلاشقان، يېرىم ماشىنىلاشقان ئاشلىق (ياغ) تارتىش زاۋۇتىنى ئۆزگەرتىپ قۇرۇپ بەردى. 1960- يىل 4 - ئايغىچە ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ باشقۇرۇشىدىكى يەرلىك ئۇن تارتىش زاۋۇتلىرىنىڭ كۆپىنچىسى يەرلىك ئۇسۇلدا ماشىنىلاشتۇرۇلدى ۋە يېرىم ماشىنىلاشتۇرۇلدى. قەشقەر، خوتەن، كورلا، غۇلجا، ئاقسۇ، قىزىلسۇ، گۇچۇڭ، تۇرپان قاتارلىق جايلاردا سۇ تۇگمىنىنى

ئاپتوماتلاشتۇرۇش ۋە يېرىم ئاپتوماتلاشتۇرۇش ئاساسىي جەھەتتىن ئىشقا ئاشۇرۇلدى.

1959 — 1965 - يىلغىچە ئاشلىق تارماقلىرى يىلدا تېخنىك خادىملارنى يېزىلارغا ئەۋەتىپ، كۆڭۈلچى، ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىنىڭ كونا نۆسخىدىكى سۈ ئۇلاغ تۈگمەنلىرىنى ياخشىلىشىغا ياردەملەشتۈردى. ئالايلۇق، ئاساسىي سۈ چاقپەلىكىنى ياخشىلىدى، چىشلىق چاق، شارەكلىك ئوق ئورنىتىپ، تۈگمەننىڭ ئايلىنىش سۈرئىتىنى تېزلەتتى، تۈگمەن چىشىنى ئۆزگەرتىپ، تۈگمەن تېشىنىڭ دىئامېتىرىنى چوڭايتىپ، ئېغىرلىقىنى ئاشۇردى. سۈ تۈگمىنى ياخشىلاغاندىن كېيىن، سۈ چاقپەلىكىنىڭ ئۈنۈمى 4 — 12 ھەسسە، مەھسۇلات 1 — 1.5 ھەسسە ئاشتى. يەنە بەزى جايلار ئۇلاغ تۈگمىنىنى ماشىنا تۈگمىنىگە ئۆزگەرتتى.

ماشىنا ئارقىلىق ئاشلىق پىششىقلاشنىڭ تەرەققىي قىلىشىغا ئەگىشىپ، سۈ، ئۇلاغ تۈگمەنلىرى، يارغۇنچاقلار ئازىيىپ باردى. 60 - يىللارنىڭ باشلىرىدا ئۇرۇمچى، قەشقەر، قۇمۇل قاتارلىق جايلاردا شەھەردىكى سۈ، ئۇلاغ تۈگمەنلىرى ئاساسىي جەھەتتىن شاللىۋېتىلدى. 60 - يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىدىن 70-يىللارغىچە ئوتتۇرا، كىچىك شەھەر - بازارلاردىكى سۈ، ئۇلاغ تۈگمەنلىرىنىڭ ئورنىنى كىچىك تىپتىكى ماشىنىلار ئىگىلىدى. 80 - يىللارنىڭ باشلىرىدا ئاز ساندىكى چەت، يىراق دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرى ۋە ئايرىم ئاشلىق پونكتلىرىدا سۈ، ئۇلاغ تۈگمەنلىرى ئىشلىتىلگەندىن سىرت، كەڭ دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىدا كىچىك تىپتىكى يالغۇز ماشىنا ئارقىلىق ئۇن تارتىش ئومۇملاشتى. شۇنىڭ بىلەن، ئاپتونوم رايونىنىڭ شەھەر، يېزىلىرىدا ئاشلىقنى تۈگمەن، يارغۇنچاق، تاش سوقا، تاش ئوغۇر بىلەن پىششىقلاش تارىخىغا ئاساسىي جەھەتتىن خاتىمە بېرىلدى.

2. ماشىنا ئارقىلىق پىششىقلاش

1) ئۇن

مىنگونىڭ 6 - يىلى (1917 - يىلى) خۇيزۇ سودىگەر ما جېڭيۈەن 10 مىڭ سەر كۆمۈش تەييارلاپ، ئىلى ئارقىلىق روسىيەدىن بىر يۈرۈش ئۇن تارتىش ماشىنىسى سېتىۋېلىپ، ئۇنى ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى جەنغۇ (ھازىرقى خەلق باغچىسىنىڭ ئىچىدە) كۆلىنىڭ شەرق تەرىپىگە قۇرۇپ، سۈ كۈچى بىلەن ماڭدۇردى، كىشىلەر ئۇنى «ئەجنەبىيچە تۈگمەن» دەپىشتى، بۇ تۈگمەندە كۈنىگە 5000 جىڭ ئۇن تارتىلاتتى. تۈگمەندە تارتىلغان ئۇننىڭ سۈپىتى ياخشى، تەننەرخى تۆۋەن بولۇپ، ئۇ شىنجاڭدا ماشىنا ئارقىلىق ئۇن تارتىش بويىچە ئەڭ دەسلەپكى سىناق ئىدى. بۇ «ئەجنەبىيچە تۈگمەن» 1933 - يىلدىكى ئۇرۇش مالىمانچىلىقىدا ۋەيران بولدى.

مىنگونىڭ 24 - يىلى (1935 - يىلى) شىنجاڭ ئۇلكىسىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى خوجىنىياز ھاجى 13 مىڭ 800 ئالتۇن رۇبلى خەجلەپ، سوۋېت ئىتتىپاقىدىن بىر يۈرۈشتىن ئۇن تارتىش، ياغ تارتىش، چىگىت ئايرىش ماشىنىلىرىنى سېتىۋېلىپ، غۇلجا شەھىرىگە توشۇپ كېلىپ قۇراشتۇرۇش ئالدىدا شېڭ شىسەي تەرىپىدىن مىنگونىڭ 26 - يىلى (1937 - يىلى) قولغا ئېلىنىپ ئۇلتۇرۇۋېتىلدى، ماشىنا - ئۈسكۈنىلىرى مۇسادىرە قىلىنىپ سودا بانكىسىنىڭ ئاشلىق ساربىيى، ئۇرۇمچى مەمۇرلار ئىستېمال كوپېراتىپىنىڭ ئۇرۇمچى ئۇن زاۋۇتى قۇرۇشقا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى، ئەمما 1949 - يىلى شىنجاڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد بولغانغا قەدەر ئۇ زاۋۇت قۇرۇلمايى، ماشىنا - ئۈسكۈنىلەر كاردىن چىقتى. مىنگونىڭ 25 - يىلى (1936 - يىلى) 7 - ئايدا ئىلى 1 - ئوقەتچىلىك پاي چەكلىك شىركىتى 75 مىڭ ئالتۇن رۇبلى مەبلەغ سېلىپ، ئىلى ئۇن زاۋۇتىنى قۇردى. بۇ ئۈسكۈنە سوۋېت ئىتتىپاقىدا ئىشلەنگەن جۇپ تۈلۈقلۇق ئۇن تارتىش ماشىنىسى بولۇپ، كۈنىگە 60 تونىنا ئۇن تارتاتتى. كېيىنكى يىلى 6 - ئايدا ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلدى، ئۇنىڭدا 81 ئىشچى بولۇپ، ئۇنىڭ %68 ى ئاز سانلىق مىللەت ئىدى. 1949 - يىلى شىنجاڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد بولغاندا، ئۇلكە بويىچە بىردىنبىر ماشىنىلاشقان ئۇن زاۋۇتى شۇ ئىدى. مىنگونىڭ 26 - يىلى (1937 - يىلى) چۆچەك ناھىيىسىدىكى لى فامىلىلىك بىر سودىگەر سوۋېت ئىتتىپاقىدىن بىر يۈرۈش ئۇن تارتىش ئۈسكۈنىسى

سېتىۋېلىپ، قارادۆڭدە ئۇن زاۋۇتى قۇردى. بۇ زاۋۇت ئاساسەن شامال كۈچى بىلەن مېڭىپ سوتكىسىغا 4905 كىلوگرام بۇغداي تارتالايتتى، كېيىن زاپچاسلارنى سەپلىيەلمەي سىنگونىك 33 - يىلى (1944 - يىلى) ئىشلەپچىقىرىشتىن توختاپ قالدى.

شىنجاڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد بولغاندىن كېيىن، ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى شىنجاڭ بىئوروسى، ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى ھەم شىنجاڭدا تۇرۇشلۇق خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى ئارمىيە ۋە خەلقنىڭ ئۇن ئىستېمال قىيىنچىلىقىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، ئارقا - ئارقىدىن ئۇرۇمچى، قەشقەر، شىخەنزە، ۋۇجياچۇ قاتارلىق جايلاردا بىرىنچى تۈركۈم ئاشلىق پىششىقلاش زاۋۇتى قۇرۇشنى ئورۇنلاشتۇردى. 1951 - يىل 8 - ئايدا ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى سانائەت نازارىتى شەنشى ئۆلكىسىنىڭ سەيجياپو دېگەن يېرىدىن كۈنىگە 33 تونىنا ئۇن تارتىدىغان ماشىنىنى كۆچۈرۈپ كەلدىم، ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى داشمەندا ئۇرۇمچى خەلق ئۇن زاۋۇتى قۇرۇپ، ئۇنى 1952 - يىل 3 - ئاينىڭ 20 - كۈنى ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈردى. ئۇن زاۋۇتىنىڭ ئاساسلىق ئۇسكۇنىسى يايپونىيەدە ئىشلەنگەن بىر يۈرۈش كىچىك تىپلىق ئۇۋۇتۇش ماشىنىسى ۋە چوڭچىڭدا ئىشلەنگەن ئۇن تارتىش ماشىنىسى ئىدى. ئاساسىي ماشىنىسى 4 دانە 24 دىيۈيملىق ئىككى جۈپ تۈلۈقلۇق تۇگمەن بولۇپ، ئۇنىڭغا بۇغداي ئادالايدىغان ئادداي ئۇسكۇنە سەپلەنگەن، زاۋۇت يېڭى جۇڭگو قۇرۇلۇشتىن ئىلگىرى سېلىنغان 3 قەۋەتلىك بىناغا جايلاشقان، دەرىجىلىك ئۇن ئىشلەپچىقىرىش ھۇنەر - سەنئىتى قوللىنىلغانىدى. بۇ زاۋۇت 1954 - يىل 6 - ئايدا شىنجاڭ «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتىغا قوشۇۋېتىلگىچە 23 مىڭ تونىنا ئۇن ئىشلەپچىقاردى. 1952 - يىلى شىنجاڭ ھەربىي رايونىدىكى كوماندىر - جەڭچىلەرنىڭ كىيىم - كېچەك خىراجىتىدىن تېجەلگەن پۇل مەبلەغ قىلىنىپ، ئۇرۇمچىدە شىنجاڭ «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى، قەشقەردە ئۇنىڭ جەنۇبىي شىنجاڭ 1 - شۆبىسى (ھازىرقى قەشقەر «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى) قۇرۇلدى، بۇ 2 زاۋۇتقا ئامېرىكىدا ئىشلەنگەن 24 ۋە 30 دىيۈيملىق قوش تۈلۈقلۇق ئۇن تارتىش ماشىنىسى ئورنىتىلغان بولۇپ، كۈنىگە 360 تونىنا ۋە 60 تونىندىن ئۇن تارتاتتى. شىنجاڭ ھەربىي رايون ئارقا سەپ تەمىنات باشقارمىسى 1953 - يىلى بۇ 2 ئۇن زاۋۇتىنى شىنجاڭ ئۆلكىلىك سانائەت نازارىتىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بەردى. 1954 - يىلى ئارقا - ئارقىدىن ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلدى. 1955 - يىلى بۇرچىن ئۇن زاۋۇتى ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلۈپ، كۈنىگە 7.5 تونىنا ئۇن تارتتى. 1956 - يىلغىچە بىڭتۈەن، شىخەنزە، ۋۇجياچۇ، قاراشەھەرنىڭ باكشىنكۆل ۋە ئاقسۇلاردا 4 ئۇن زاۋۇتى قۇردى، بۇ زاۋۇتلارنىڭ كۈندىلىك ئۇن ئىشلەپچىقىرىش ئومۇمىي ئىقتىدارى 92 تونىنا ئىدى.

1956 - يىلى سانائەت نازارىتىنىڭ باشقۇرۇشىدىكى شىنجاڭ «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى، غۇلجا ئۇن زاۋۇتى قاتارلىق ئاشلىق كارخانىلىرى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. 1957 - يىل 4 - ئايدا ئاشلىق مىنىستىرلىكى مەبلەغ سالغان چۆچەك، خوتەن ئۇن زاۋۇتلىرى ئارقا - ئارقىدىن پۈتۈپ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلدى، بۇ 2 زاۋۇت كۈنىگە 34 ۋە 28 تونىندىن ئۇن تارتتى. يىل ئاخىرىدا ئاپتونوم رايونىدىكى ماشىنا ئارقىلىق ئۇن تارتىش زاۋۇتلىرى 14 كە، كۈندىلىك ئۇن تارتىش ئىقتىدارى 855 تونىنغا يەتتى. ئۇنىڭ 6 سى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ باشقۇرۇشىدا بولۇپ، كۈنىگە 550 تونىنا ئۇن تارتتى، قالغىنى بىڭتۈەن ۋە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ باشقۇرۇشىدا بولدى.

1958 — 1959 - يىللىرى ئاشلىق نازارىتى يەنە بېيجىڭ، تەنجىڭدىن 2 يۈرۈش ئۇن تارتىش ئۇسكۇنىسى يۆتكەپ كېلىپ، ئالتاي، كورلىدا 2 ئۇن زاۋۇتى قۇرۇپ، ئۇ يەرلەرنىڭ كۈندىلىك ئۇن تارتىش ئىقتىدارىنى 60 تونىنا كۆپەيتتى. بۇ مەزگىلدە باركۆل، كۆكتوقاي، مەكىت، يەنجى قاتارلىق ناھىيىلەر سوۋېت ئىتتىپاقىدىن كۈنىگە 12.5 تونىنا ئۇن تارتىدىغان كىچىك كۆچمە ئۇن تارتىش ئۇسكۇنىسى كىرگۈزۈپ چارۋىچىلارغا ئۇن تارتىپ بەردى. 1959 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ چوڭ-كىچىك ئۇن زاۋۇتى 8 گە، كۈندىلىك ئۇن تارتىش ئىقتىدارى 610 تونىنغا يەتتى. بۇ زاۋۇتلاردا ئامېرىكا، سوۋېت

ئىتتىپاقىدا ئىشلەنگەن چوڭ تىپتىكى جۈپ تۆلۈقلۇق ئۇن تارتىش ماشىنىلىرى ئىشلىتىلگەن بولۇپ، ھەربىر زاۋۇتتا 4 تىن، 6 دىن، 8 دىن ئۇن تارتىش ماشىنىسى بار ئىدى، ئۇنىڭ ئىچىدىكى ئەڭ چوڭى ئۇرۇمچى «1 ـ ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى بولۇپ، ئۇ 18 تۈگمەندىن تەركىب تاپقان. ئۇنىڭدا ئۇن تارتىش سىستېمىسى بويىچە ئېلىپ بېرىلدى، بۇغداي تازىلاشتا تاسقاش، يۇيۇش، تېشىنى ئىلغاش، سۈرتۈش، نەمدەش ئىشلىرى ماشىنىلاشقان ئىشلەپچىقىرىش ئۈسكۇنىسى بىلەن ئىشلىنىدىغان بولدى. زاۋۇت بىناسى 3 — 5 قەۋەتلىك خىش. ياغاچ قۇرۇلمىلىق بىنا ئىدى. شۇ مەزگىلدە ئاشلىق نازارىتى توقسۇن قاتارلىق 14 ناھىيىگە 200 نەچچە كىچىك پولات تاختىلىق تۈگمەن (ئۇۋۇتۇلۇپ ماشىنىسىغا ئوخشاپ كېتىدۇ، پولات تاختىنىڭ زەربە كۈچى بىلەن بۇغداي ئۇۋۇتۇلۇپ ئۇنغا ئايلىنىدۇ) سەپلەپ بەردى، ئۇ 2 خىل ئۆلچەمدە ئىدى: بىرىنىڭ دىئامېتىرى $9\frac{1}{2}$ دىيۇملۇق بولۇپ، ئەلگىكى مۇقىملاشتۇرۇۋېتىلگەن، ئۇنىڭدا كۈنىگە 1200 كىلوگرام ئۇن تارتىلاتتى؛ يەنە بىرىنىڭ دىئامېتىرى 12 دىيۇملۇق بولۇپ، ئەلگىكى ۋە سوقۇش تاختىسى ئايلىنىپ تۇرىدۇ، ئۇنىڭدا كۈنىگە 3600 كىلوگرام ئۇن تارتىلاتتى. ماشىنا ئېنېرگىيىسى ۋە تېخنىك خادىملار بولمىغاچقا، بۇ ئۈسكۇنىلەرنىڭ كۆپىنچىسى بىكار تۇرۇپ قالدى.

1960 — 1965 ـ يىللىرى ئۇن زاۋۇتىنىڭ قۇرۇلۇش سۈرئىتى تېزلىتىلدى، ئاشلىق تارماقلىرى ئىلگىرى- كېيىن بولۇپ، چوڭراق ئۇن زاۋۇتى (سېخ) دىن 8 نى قۇرۇپ، ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈردى. ئۇنىڭ ئىچىدە قۇمۇل، ماناس، فۇكاڭ، قاراماي، غۇلجا، ئاقسۇ ئۇن زاۋۇتلىرىنىڭ كۈندىلىك ئۇن ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى 50 توننا، ئۇرۇمچى «1 ـ ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى 2 ـ سېخىنىڭ كۈندىلىك ئۇن تارتىش ئىقتىدارى 75 توننا، قەشقەر «1 ـ ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى 2 ـ سېخىنىڭ كۈندىلىك ئۇن تارتىش ئىقتىدارى 175 توننا (يۇقىرىقىلاردىن قاراماي شەھىرلىك ئۇن زاۋۇتىغا يەرلىك مەبلەغ سالغاندىن سىرت، قالغىنىغا ئاشلىق تارماقلىرى مەبلەغ سالغان) غا يەتتى. 1965 ـ يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ چوڭراق ئۇن زاۋۇتى 16 غا، كۈندىلىك ئۇن تارتىش ئىقتىدارى 1160 تونىنغا يېتىپ، 1959- يىلدىكىدىن %16.90 ئاشتى. بۇ مەزگىلدە 1964 ـ يىلدىن ئىلگىرى كۆيتۈك، تولى، چاغانتوقاي، بېيتۈن، چاپچال، جىلگە، پىچان، خوشۇت، چاقىلىق، ئۈچتۇرپان، مەكىت، گۇما، قاراقاش قاتارلىق ناھىيە ۋە جايلاردىكى كىچىك ئۇن زاۋۇتلىرى ئارقا ـ ئارقىدىن ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلدى. ئۇلارنىڭ كۆپىنچىسىگە كىچىك پولات تاختىلىق تۈگمەن، بىر قىسمىغا MF—125 ۋە MF—65 تىپتىكى جۈپ تۆلۈقلۇق ئۇن تارتىش ماشىنىسى ئورنىتىلدى. 1965 ـ يىلدىن ئېتىبارەن، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق مىنىستىرلىكى ئوتتۇرىغا قويغان «ئىشلەپچىقىرىلغان جايدا تارتىشنى ئاساس قىلىش» فاكتىنى ئىجرا قىلىنىپ، زاۋۇت قۇرۇش يۆنىلىشى ئىستېمال رايونىدىن ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان ناھىيە بازارلىرىغا بۇرالدى. شۇ يىلى قاغىلىق ناھىيىلىك ئۇن زاۋۇتى ئاپتونوم رايون بويىچە تۇنجى بولۇپ كىچىك بىرىكمە پولات تۈگمىنىدىن پايدىلىنىپ ئۇن تارتىش ئۈسۈلىنى قوللاندى (بۇنىڭدا بىر دانە ئۇن تارتىش ماشىنىسى بىر ئەلگەكنىڭ ئۈستىگە مۇقىملاشتۇرۇلىدۇ، بۇغداي تارتىلغاندىن كېيىن، بىۋاستە ئەلگەككە چۈشىدۇ، مۇشۇنداق بىرنەچچە قېتىم تەكرارلىنىپ ئۇنغا ئايلىنىدۇ) ھەم ئاپتونوم رايون بويىچە بىرىنچى بولۇپ خام ئەشيا، يېرىم تەييار مەھسۇلاتنى يەل كۈچى ئارقىلىق يەتكۈزۈش ئۈسۈلىنى قوللاندى. شۇ يىلى ئاتۇش، بارىكۆل، جېمىنەي، قاباغۇزلتوقايدىن ئىبارەت 5 چېگرا ناھىيىمۇ ئارقا ـ ئارقىدىن كىچىك بىرىكمە توك ئۈگمىنىنى ئىشلەتتى. يۇقىرىدىكى بىرقەدەر چوڭ ۋە كىچىك ئۇن زاۋۇتلىرىنىڭ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلۈشى بىلەن ئاپتونوم رايونىنىڭ ماشىنا ئارقىلىق ئۇن تارتىش ئىقتىدارى يېتىشمەسلىك ئەھۋالى پەسەيدى. شۇنداقتىمۇ ئاپتونوم رايون بويىچە 16 ناھىيىنىڭ ئۇن ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى يېتىشمىدى، 14 ناھىيىنىڭ ماشىنا ئارقىلىق ئۇن ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى يوق ئىدى.

1966 — 1976 - يىلىغىچە ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرى كىچىك تېپتىكى ئۇن زاۋۇتلىرىنى يېڭىدىن قۇرۇش، كېڭەيتىپ قۇرۇش بىلەن بىللە، يىر تۈركۈم يىرقەدەر چوڭ ئۇن زاۋۇتلىرىنىمۇ قۇردى. 1966 — 1967 - يىللىرى تۇرپان، ئاراتۈرۈك، ھۇلجا، نىلقا، تېكەس، شىخۇ، دۆربىلجىن، ئارىشاق، خېجىلق، بۇگۇر، لوپنۇر، ئونسۇ، ئاۋات، ئاقتۇ، قەشقەر كونا شەھىر، يېڭىسار، پوسكام، كېرىيە، نىيە قاتارلىق ناھىيىلەردە كۈنىگە 6.25 تونىنىدىن 12.5 تونىنغىچە ئۇن تارتىدىغان كىچىك ئۇن زاۋۇتلىرى قۇرۇلدى. چوڭچەك ناھىيىسىدە كىچىك چاتما پولات تۈگمەننى يىر رېزىنكە چاقلىق ھارۋىغا ئورنىتىپ، 2 ئادەم چارۋىچىلارغا سەييارە ئۇن تارتىپ بەردى. كىچىك چاتما ئۇن زاۋۇتىنى ئاز مەبلەغ بىلەن تېز قۇرغىلى بولىدىغان بولغاچقا، ئۇ شىنجاڭدىكى ئوتتۇرا، كىچىك شەھەر، بازارلارنىڭ ئۇن تارتىش ئېھتىياجىغا لايىق بولغاچقا، 1968 - يىلدىن كېيىن ھەرقايسى ناھىيە، بازارلاردا ئومۇمىيۈزلۈك قۇرۇلۇشقا باشلىدى. 1974 - يىلى دۆلەتنىڭ مەبلىغى ۋە يەرلىكنىڭ ئۆزى تەييارلىغان مەبلىغى بىلەن يېڭىدىن قۇرۇلغان، ئۆزگەرتىپ قۇرۇلغان كىچىك چاتما ئۇن زاۋۇتلىرى 70 تىن ئاشتى، شۇنىڭ بىلەن ئوتتۇرا، كىچىك شەھەر، بازارلاردا كىچىك جۇپ تۆلۈقلۇق ئۇن تارتىش ماشىنىسى بىلەن ئۇن تارتىلىدىغان بولدى. ئۇنىڭ ئۆلچىمى باشلانغان ۋاقىتتىكى 2 خىلدىن 4 خىلغا تەرەققىي قىلىپ، MF—150 ۋە MF—200 تىپلىقلىرى كۆپەيتىلدى. ناھىيە بازارلىرىدا ئادەتتە 4 — 6 دانە كىچىك چاتما ئۇسكۇنە بىلەن كۈنىگە 12.5 تونىنا ئۇن ئىشلەپچىقىرىلاتتى. زاۋۇت ئۆيلىرى ئاددىي بولۇپ، كۆپىنچىسى 3 — 3.5 مېتىر ئېگىز، 60 كۋادرات مېتىرلىق كىچىك ئامبارلارغىلا قۇراشتۇرۇلۇپ، 15 — 20 ئادەم باشقۇرۇپ ئېلېكتىرماتور ياكى دىزېلماتور بىلەن ھەرىكەتلەندۈرۈلەتتى. 1975 — 1976 - يىللىرى ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ ئەتراپىدىكى ئالغۇي، خېجىلق ناھىيىسىنىڭ بالغۇنتاي دېگەن يېرىدە كۈنىگە 25 تونىنىدىن ئۇن تارتىدىغان كىچىك ئۇن زاۋۇتلىرى قۇرۇلدى. بۇ 2 زاۋۇتنا كىچىك جۇپ تۆلۈقلۇق ئۇن تارتىش ماشىنىسى بىلەن ئۇن تارتىلدى ھەم تۈگمەن بىلەن ئەلگەك باشقا - باشقا ئورنىتىلغانىدى. شۇنىڭ بىلەن ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە كىچىك جۇپ تۆلۈقلۇق ئۇن تارتىش ماشىنىسىنى ئىشلىتىدىغان ئۇن زاۋۇتلىرىدا ئۇن تارتىش بىلەن تاسقاش بىر گەۋدە قىلىنغان كىچىك چاتما ماشىنىلار، يەنە ئۇن تارتىش بىلەن تاسقاش ئايرىۋېتىلگەن، سىستېما بويىچە ئۇن تارتىدىغانلارمۇ بار ئىدى. ئۇن تارتىش بىلەن تاسقاش ئايرىپ قۇراشتۇرۇلغان ئۇن زاۋۇتلىرىنىڭ بىناسى ئادەتتە خىش، ياغاچ بىلەن سېلىنغان ئۇچ قەۋەتلىك ئۆيلەر بولۇپ، تاربلاش ۋە ئۇن تارتىش سېخلىرىغا بۆلۈنگەن، ئۇنىڭغا تاسقاش، تېشىنى ئىلغاش، بۇغداينى يۇيۇش، نەمدەش ۋە ماگنىتلىق ئىلغاش ئۈسكۇنىسى سېپلەنگەن، بۇ ئۈسكۇنىلەر باشقا - باشقا قەۋەتلەرگە ئورنىلاشتۇرۇلغان بولۇپ، ئۇزۇتۇش ئۈسكۇنىسى ئارقىلىق تۆتاشتۇرۇلغان، ماشىنىلاشقان ئۇدا ئىشلەپچىقىرىدىغان ئۈسكۇنىلەر ئىدى. كىچىك ئۇن زاۋۇتلىرىنى تېز تەرەققىي قىلدۇرۇش بىلەن بىللە، يەنە كۈنىگە 50 تونىنىدىن ئۇن تارتىدىغان بىرقەدەر چوڭ ئۇن زاۋۇتىدىن 4 ى قۇرۇلدى، ئۇنىڭ ئىچىدە كۆچا، يەكەن، سانجى ناھىيىلىرىدىكىسى 1966 — 1969- يىلى پۈتۈپ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۇرۇلدى، قاراماي شەھىرى يەرلىكنىڭ مەبلىغى بىلەن قۇرغان مايتاغ كان رايونى ئۇن زاۋۇتى 1973 - يىلى پۈتۈپ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۇرۇلدى. 1976 - يىل 10 - ئايدا ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئۇن زاۋۇتى (سېخى) 105 كە، كۈندىلىك ئۇن تارتىش ئىقتىدارى 4368 تونىنغا يەتتى. ئىشلەپچىقىرىش كۆلىمى كۈنىگە 50 تونىنىدىن يۇقىرىسى 20 بولۇپ، بۇلار ئۇرۇمچى، سانجى، شىخەنزە، ئاقسۇ، قەشقەر، قۇمۇل قاتارلىق جايلاردا ئىدى. كۈنىگە 50 تونىنىدىن تۆۋىنى 85 بولۇپ، ھەرقايسى ناھىيە، بازارلارغا تارقالغان (جەدۋەل: 4 — 1 گە قارالسۇن). بۇ مەزگىلدە شامال ئارقىلىق يەتكۈزۈش تېخنىكىسى ئالدى بىلەن كىچىك زاۋۇتلاردا سىناق قىلىنىپ، ئاندىن پەيدىنپەي كېڭەيتىلدى. 1971 - يىلدىن باشلاپ چوڭ، ئوتتۇرا تېپتىكى ئۇن زاۋۇتلىرىدا قوللىنىلدى. 1976 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە شامال ئارقىلىق يەتكۈزۈش تېخنىكىسىنى قوللانغان ئۇن زاۋۇتى (سېخ) 60 تىن ئاشتى، كۆپ ساندىكى كىچىك زاۋۇتلار «بۇتۇنلەي شامال ئارقىلىق يەتكۈزۈش» نى ئىشقا ئاشۇرۇپ، خام ئەشيا ۋە تەييار مەھسۇلاتلار يەل كۈچى بىلەن توشۇلدى.

شىنجاڭ ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ 1976 - يىلدىكى ئۇن ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى

جەدۋەل: 4 — 1

جايلار	ئۇن زاۋۇتى، سېخ	يىللىق ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى (تونна)
ئاپتونوم رايون بويىچە	105	1091884
ئۈرۈمچى شەھىرى	2	186565
قاراماي شەھىرى	2	26250
تۇرپان ۋىلايىتى	5	24063
قۇمۇل ۋىلايىتى	5	45313
سانجى ئوبلاستى	9	85313
شىخەنزە شەھىرى	3	73125
كۆيتۇاق شەھىرى	1	18750
ئىلى ۋىلايىتى	12	103438
تارباغاتاي ۋىلايىتى	7	53750
ئالتاي ۋىلايىتى	12	66565
بورتالا ئوبلاستى	5	40938
بايىنغولىن ئوبلاستى	11	97813
ئاقسۇ ۋىلايىتى	10	80000
قىزىلسۇ ئوبلاستى	4	16563
قەشقەر ۋىلايىتى	10	118125
خوتەن ۋىلايىتى	7	55313

ئىزاھ: بۇ جەدۋەلدىكى سانلار بىڭتۈەن ۋە يېزىلارنى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ. ئۇن تارتىش ئۈسكۈنىلىرىنىڭ يىل بويى ئىشلىگەن كۈن سانى سودا مىنىستىرلىكى بەلگىلىگەن 250 كۈن بويىچە ھېسابلاندى.

1977 — 1979 - يىللىرى ئۈرۈمچى داۋانچىڭ (دۇڭگو)، 045 - ئىسكىلات، ساۋەندىكى ئۇگىزتام، ماناس ناھىيىسىدىكى چىندىخوزا، شىخۇ ناھىيىلىك ئالغا فېرمىسى قاتارلىق تاغقا يېقىن يوشۇرۇن جايلاردا كىچىك تىپلىق ئۇرۇش تەييارلىقى ئۈن زاۋۇتىدىن 6 سى قۇرۇلدى. 1979 - يىلىنىڭ بېشىدا ئۇرۇش تەييارلىقى جىددىيلەشكەنلىكى ئۈچۈن، ئاشلىق مىنىستىرلىكى، ئاپتونوم رايون مەخسۇس تۈر بويىچە 900 سىڭ يۇەن ئاجرىتىپ، ئۈرۈمچى نەسەن ۋە 0602 - لىنىيىدە ئۇرۇش تەييارلىقى بويىچە ئاشلىق پىششىقلاش نۇقتىسىنى قۇردى ۋە تولۇقلىدى. شۇيىشگۇ ۋە يۇڭفېڭ ئۆستىكى نۇقتىسىنى يېڭىدىن كۆپەيتتى ھەم تارباغاتاي، ئىلى، ئالتاي، بورتالا، قۇمۇل، تۇرپان، بايىنغولىن، ئاقسۇ، سانجى، ئۈرۈمچى قاتارلىق 10 ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەردىكى ئۇرۇش تەييارلىقى بويىچە پىششىقلاش نۇقتىلىرىغا جىددىي ئېھتىياجلىق قىسمەن مەبلەغ ۋە ماددىي

ئەشيالار ئورۇنلاشتۇرۇلدى. ئاپتونوم رايون بويىچە ئۇرۇش تەييارلىقى ئۈن زاۋۇتلىرىنىڭ لايىھىدىكى كۈندىلىك ئۈن ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى 1540 تونىنا بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئۇرۇمچى ۋە 0602 ـ لىنىيىدە كۈندىلىك تولۇق بۇغداي ئۈنى ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى 307.5 تونىنا، كۈندىلىك كۆچمە ئۈن ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى 60 تونىنا، قالغان 9 ۋىلايەت، ئوبلاستنىڭ كۈندىلىك ئۈن ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى 1172.5 تونىنا بولدى. كۆپ ساندىكى ئۇرۇش تەييارلىقى ئۈن زاۋۇتلىرىنىڭ ئوسكۇنە ـ ھۇنەر ـ سەنئىتى ئاددىي يۇرۇلەشمىگەن بولغاچقا، ئەسلى لايىھىدىكى ئىقتىدارغا يېتەلمىدى، بەزىلىرى خام ئەشيا، تەييار مەھسۇلاتلارنى توشۇشتا قىيىنچىلىققا دۇچ كېلىپ، ئۇرۇش بولمىغاچقا ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۇرۇلمىدى. 1979 ـ يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئۈن زاۋۇتى (سېخى) 119 غا يەتتى (ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۇرۇلمىگەن ئۇرۇش تەييارلىقى ئۈن زاۋۇتىنى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ)، كۈندىلىك ئۈن تارتىش ئىقتىدارى 3070 تونىنغا يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۇرۇلگەن كىچىك ئۈن زاۋۇتى 66 بولۇپ، ئۇ ئۈن تارتىش بىلەن تاسقاش ئايرىۋېتىلگەن 20 زاۋۇتنى، 46 كىچىك چاتما زاۋۇتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ئاشلىق تارماقلىرى ئۈن زاۋۇتلىرى ناھىيە بازىرىدىن يۇقىرى جايلاردا 98 بولۇپ، كۈندىلىك ئۈن تارتىش ئىقتىدارى 2834 تونىنا؛ گۈڭشې ـ بازاردىكىسى 21 بولۇپ، كۈندىلىك ئۈن تارتىش ئىقتىدارى 236 تونىنا. بۇ مەزگىلدە سودا مىنىستىرلىكى 1978 ـ يىلى ئەنخۇي ئۇلكىسىنىڭ بېڭخۇ شەھىرىدە مەملىكەتلىك شامال كۈچى ئارقىلىق توشۇش تەجرىبىلىرىنى ئالماشتۇرۇش يىغىنى چاقىرغاندىن كېيىن، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئۈن تارتىش سېخلىرىدا شامال كۈچى ئارقىلىق توشۇش يەنىمۇ راۋاجلىنىپ، 1990 ـ يىلغىچە قوللىنىلدى، لېكىن، بۇغداي تازىلاش سېخىدا شامال كۈچى ئارقىلىق توشۇشنىڭ توك سەرپىياتى يۇقىرى، شاۋقۇنى كۈچلۈك بولغاچقا، 1980ـ يىلىنىڭ ئالدى ـ كەينىدە ماشىنا بىلەن يەتكۈزۈشكە ئۆزگەرتىۋېتىلدى.

1980 — 1985 ـ يىلغىچە ئاپتونوم رايونىنىڭ يېمەكلىكلەر سانائىتىنىڭ تەرەققىياتى ۋە ھەر مىللەت خەلقىنىڭ تۇرمۇش سەۋىيىسىنىڭ ئۆسۈش ئېھتىياجىغا ماسلىشىش ئۈچۈن، ئاشلىق تارماقلىرى ئۈن زاۋۇتلىرىدا زور كۈچ بىلەن تېخنىكا ئۆزگەرتىپ، ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى ۋە ئوسكۇنە ھۇنەر ـ سەنئىتىنى بىر پەللە يۇقىرى كۆتۈردى. ستاتىستىكىغا ئاساسلانغاندا بۇ 6 يىلدا، ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇش، تېخنىكا ئۆزگەرتىشكە سالغان 83 مىليون 500 نەچچە مىڭ يۈەن (ئۇنىڭ ئىچىدە بانكىدىن قەرز ئېلىنغىنى 20 مىليون يۈەندىن ئارتۇق) مەبلەغنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمى گۈچۈك، مايتاغ قاتارلىق 72 ناھىيە، كان رايونلىرىدىكى ئۈن زاۋۇت (سېخى) لىرىنى يېڭىدىن قۇرۇشقا، كېڭەيتىپ قۇرۇشقا ئىشلىتىلدى، بۇنىڭ بىلەن كۈندىلىك ئۈن تارتىش ئىقتىدارى 2048 تونىنا ئاشتى. بۇ، يېڭى جۈڭگو قۇرۇلغاندىن تارتىپ 1979ـ يىلغىچە سېلىنغان ئۈن زاۋۇتلىرىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارىنىڭ %71.66 نى باراۋەر كېلىدۇ. 1985ـ يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ قولىدىكى ئۈن زاۋۇتى (سېخى) 104 كە يەتتى. بۇ مەزگىلدە كېرەكسىز قىلىنغان ئوسكۇنىلەرنىڭ ئىقتىدارىنى چىقىرىۋەتكەندە، كۈندىلىك ئۈن تارتىش ئىقتىدارى 4668 تونىنا بولدى. بۇنىڭ ئىچىدە يېڭىدىن قۇرۇلغان، كېڭەيتىپ قۇرۇلغان زاۋۇت %70 نى ئىگىلەيدۇ. ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى چوڭ، ئوتتۇرا شەھەرلەردىكىنىڭ 1183 تونىنا، ناھىيە ـ بازارلاردىكىنىڭ 3449 تونىنا، يېزا ـ كەنتلەردىكىسىنىڭ 36 تونىنا بولدى. ئاپتونوم رايون بويىچە تاشقورغاندىن باشقا ناھىيىلەردىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئۈن زاۋۇتى (سېخى) بار بولدى. بۇ مەزگىلدە MQ ئوتتۇرا تىپلىق گاز بىلەن ھەرىكەتلىنىدىغان ئۈن زاۋۇتى ۋە MY چوڭ تىپلىق سۇيۇقلۇق بىسىملىق ئۈن تارتىش ماشىنىسى تېز ئومۇملاشتۇرۇلدى. 1980 ـ يىلى سانجى توقسۇن، توققۇزتارا، ئۇنسۇ، يوپۇغا ۋە قاغىلىقتىكى 6 زاۋۇتتا جەمئىي 48 دانە MQ.4 گاز بىلەن ھەرىكەتلىنىدىغان ئۈن تارتىش ماشىنىسى ئىشلىتىلدى، ئۇ ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئۈن تارتىش ماشىنىسى ئومۇمىي سانىنىڭ %7 نى ئىگىلىدى. 1985 ـ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە 12 ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەردىكى 47 زاۋۇتتا جەمئىي 253 دانە گاز بىلەن

ھەربىرتىلىنىدىغان ئۇن تارتىش ماشىنىسى ئىشلىتىلىپ ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئۇن تارتىش ماشىنىلىرى ئومۇمىي سانىنىڭ 43.55% نى، 135 دانە سۈيۇقلۇق بېسىملىق ئۇن تارتىش ماشىنىسى ئىشلىتىلىپ، 23.24%نى ئىگىلىدى. بۇ 2 خىل ئۇن تارتىش ماشىنىسىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئۇن ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارىنىڭ 80% تىن كۆپرەكىنى ئىگىلىدى.

ئۇزگەرتىلگەندىن كېيىنكى ئۇن تارتىش سېخلىرىنىڭ كۆپىنچىسى 4 — 5 قەۋەتلىك خىش، سېمونت بىلەن سېلىنغان بىنا بولۇپ، قۇرۇلۇش كۆلىمى 730 — 850 كۋادرات مېتىرغا يېتەتتى. ئاساسەن 3 دانە، 4 دانە ۋە 6 دانە ماشىنا چېتىپ ئىشلىتىلەتتى (4 دانە ماشىنا چېتىلغىنى كۆپ) بولۇپ، 3 ماشىنىلىقى كۈنىگە 37.5 تونىنا، 4 ماشىنىلىقى 50 تونىنا ۋە 6 ماشىنىلىقى 75 تونىنا ئۇن ئىشلەپچىقىراتتى. ئۇزگەرتىلگەندىن كېيىنكى زاۋۇتلارنىڭ ھەممىسىگە بۇغداي تازلاش، مىقدارىنى ئۆلچەش، نەمدەش، سۇپىتىنى تەكشەش ئۈسكۈنىلىرى سەپلەنگەن. 1985 - يىلدىن كېيىن بۇغدايىنى قۇرۇق پېتى تازلاش تېخنىكىسى ئومۇميۈزلۈك قوللىنىلىپ، بۇغداي يۇيۇشتىن چىققان كېرەكسىز سۇنىڭ بۇلغىشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن، بۇغداي يۇيۇش ماشىنىسى ئىشلىتىلمەيدىغان بولدى. ھەرقايسى زاۋۇتلار يەنە ئۇن تارتىش ھۈنەر - سەنئىتىنى ياخشىلاپ «ئالدى يولدىن ئۇن تەكشىلىپ چىقىش» نى ئومۇملاشتۇردى. بەزى زاۋۇتلار شۇ جايىنىڭ تەلىپىگە بىرلەشتۈرۈپ «دەرىجىلىك ئۇنلارنى تەكلا ئىشلەپچىقىرىش تېخنىكىسى» نى قوللاندى، يەنى ئوخشاش بىر ئۇن تارتىش تېخنىكىسى قوللىنىپ، ئالاھىدە ئۇن بىلەن ئۇلچەملىك ئۇننى تەكلا ئىشلەپچىقاردى. ئالاھىدە ئۇن ئېلىش نىسبىتى ئادەتتە 10% — 20% بولدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئۇن تارتىش سېخلىرىغا ھاۋا ئالماشتۇرۇش، توزان يىغقۇچ ئۈسكۈنىلىرى سەپلىنىپ، ئەمگەك شارائىتى ياخشىلاندى.

1986 — 1990 - يىللىرى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئۇن زاۋۇتلىرىدا تېخنىكا ئۆزگەرتىش خىزمىتى داۋاملىق ئىشلەندى. ئىلگىرىكى 6 يىلدا ئۇزگەرتىش پىلانىغا كىرگۈزۈلمىگەن بۇرچىن قاتارلىق 7 ناھىيىدىكى ئۇن زاۋۇتلىرى كېڭەيتىپ، ئۇزگەرتىلگەن ۋە ئۈسكۈنىلەر سەپلەنگەندىن سىرت، ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ كۈنىگە 150 — 250 تونىنا بۇغدايىنى بىرتەرەپ قىلالايدىغان دەرىجىلىك ئۇن زاۋۇتىدىن بەشى قۇرۇلدى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئۇن تارتىش ئىقتىدارى كۈنىگە 1043 تونىنا كۆپەيدى. دەرىجىلىك ئۇن زاۋۇتلىرىدا بىردەك گاز بىلەن ھەربىرىتىلىنىدىغان ئۇن تارتىش ماشىنىسى ئىشلىتىلىپ، ئۈسكۈنە، ھۈنەر - سەنئەت ۋە مەھسۇلات يېڭى بىر پەللىگە كۆتۈرۈلدى، ئۇنىڭ ئىچىدە سودا مىنىستىرلىكى ۋە ئاپتونوم رايون مەبلەغ سالغان، ئاپتونوم رايونىنىڭ تۇنجى دەرىجىلىك ئۇن زاۋۇتى ھېسابلىنىدىغان كۈنىگە 200 تونىنا بۇغدايىنى بىرتەرەپ قىلىدىغان ش ئۇ ئا ر ئاشلىق - ياغ يۆتكەش پونكىتى ئۇن زاۋۇتى 1987 - يىل 5 - ئايدا ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلدى. بۇ زاۋۇت ئاساسلىق دۆلىتىمىزدە ئىشلەنگەن MQ تىپلىق گاز بىلەن ھەربىرىتىلىنىدىغان 12 دانە ئۇن تارتىش ماشىنىسىنى ئىشلەتتى، يەنە ئەنگلىيە ۋە ئامېرىكىدىن ئېغىرلىقى بويىچە دەرىجىگە ئايرىش ماشىنىسى ۋە تەخسىلىك دومىلىما تۆلۈقلۇق تۇجۇپىلەپ تاللاش ماشىنىسىنى كىرگۈزدى. ئۇرۇمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى بانكىدىن قەرز ئېلىپ 1 - ئۇن تارتىش سېخىنى يېڭىلاپ ئۇزگەرتىپ، شۇڭبېتسارىيىدىن كۈنىگە 250 تونىنا بۇغدايىنى بىرتەرەپ قىلىدىغان دەرىجىلىك ئۇن تارتىش ئۈسكۈنىسىنى كىرگۈزۈپ، 1988 - يىل 3 - ئايدا ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈردى، بۇلار MDDKφ250×1000 چوك تىپتىكى گاز بىلەن ھەربىرىتىلىنىدىغان ئۇن تارتىش ماشىنىسىدىن 15 دانە، 8، 6 بۆلۈملۈك ئېگىز، چاسا، تۈز ئېلەكتىن 4 نى، يەنە ئۇن تازلايدىغان، ئۇن يۇمشىتىدىغان مەخسۇس ئۈسكۈنىلەرنى ئىشلەتتى. ئالاھىدە 1 - ئۇنىڭ چىقىش نىسبىتى 70% تىن يۇقىرى بولدى، يەنە يېمەكلىكلەرگە ئىشلىتىلىدىغان ئۇنمۇ پىششىقلاپ ئىشلەندى. مەزكۇر زاۋۇتنىڭ خام ئەشيانى زاۋۇتقا كىرگۈزۈش، تارىلىقتا ئىشلەپچىقىرىش، تەييار مەھسۇلاتنى خالتىلارغا قاچىلاپ ئامبارغا كىرگۈزۈشتىن ئىبارەت پۈتكۈل ھۈنەر - سەنئەتنى مەركىزىي كونترول بۆلۈمى كومپيۇتېر ئارقىلىق مەركەزلەشتۈرۈپ كونترول قىلىپ،

مەسئۇلاتنىڭ سۈپىتىگە ئۇنۇملۇك كاپالەتلىك قىلىنىدى، يەنە ئۇن قاچىلايدىغان كانايىسمان ئامبارلارنىڭ سېلىنىدى. ئاپتونوم رايون يارىدەم قىلغان بىر قىسىم مەبلەغ، كارخانىنىڭ قەرز پۇلى بىلەن ئۇزگەرتىپ قۇرۇلغان، كۈنىگە 150 تونىنا بۇغدايىنى بىرتەرەپ قىلالايدىغان سانجى، كۆچا، قاراماي ئۇن زاۋۇتلىرى 1989-يىلى ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلدى. بۇ 3 زاۋۇتنىڭ ھەممىسىدە دۆلىتىمىزدە ئىشلەنگەن MDDK چوڭ تىپلىق گاز بىلەن ھەرىكەتلىنىدىغان ئۇن تارتىش ماشىنىسى ئىشلىتىلدى. يۇقىرىدىكى دەرىجىلىك ئۇن تارتىدىغان 5 زاۋۇتتىن ئۇرۇمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى بۇرۇنقى زاۋۇت بىناسىنى ئۆزگەرتىپ پايدىلانغاندىن سىرت، قالغان 4 زاۋۇتنىڭ بىناسى 6 قەۋەتلىك رامكا قۇرۇلمىلىق بىنا قىلىپ سېلىنىدى، ئاساسىي سېخىنىڭ قۇرۇلۇش كۆلىمى 3200 — 3500 كۋادرات مېتىر. بۇ زاۋۇتلارغا بىرەك دەرىجىلىك ئۇن ئىشلەپچىقىرىش تەلىپى بويىچە ئۈشكۈنىلەر سەپلەندى، بۇغدايىنى قۇرۇق پېتى تازىلاش تېخنولوگىيىسى قوللىنىلدى، تاسقاش، سوقۇش، تېشىنى مەركەزلەشتۈرۈپ ئىلغاش، تۆجۈپىلەپ تاللاش، ماگنىتلىق تاللاش، شامالدا سورۇش، نەمدەش قاتارلىق ئۈسكۈنىلەر سەپلەنگەن بولۇپ، 13 تىن ئارتۇق تازىلاش ئىش تەرتىپى بار، ئۇلاردا دەرىجىلىك ئۇننى ئۇزۇن يول ئارقىلىق ئىشلەپچىقىرىش تېخنىكىسى قوللىنىلدى. ئوتتۇرا يوللۇق ئۇن ئىشلەشكە كۆپرەك ئەھمىيەت بېرىلدى. ئۇن كۆپ سىستېما بويىچە تارتىپ دەرىجىگە ئايرىلدى، مەخسۇس ئۇن تازىلاش، ئۇن ئايرىش ئۈسكۈنىلىرى سەپلەندى. بازار ئېھتىياجىغا ئاساسەن، ئالاھىدە ئۇن بىلەن ئۇلچەملىك ئۇننى بىرلەشتۈرۈپ تارتىش يولغا قويۇلۇپ، ئومۇمىي ئۇن چىقىش نىسبىتى ئادەتتە 76% — 80% كە يەتكۈزۈلدى، ئۇنىڭ ئىچىدە ئالاھىدە ئۇن 20% — 50% بولدى. تازىلاش سېخلىرىغا شامال ئالماشتۇرۇش، توزان يىغىش توري سەپلەندى، ئۇن شامال كۆچى بىلەن ماڭدۇرۇلدى، يۇنىڭ بىلەن سېختىكى توزانلار تازىيىپ، ئەمگەك شارائىتى ياخشىلاندى. پۈتكۈل ھۈنەر - سەنئەتنى مەركىزىي كونترول بۆلۈمى مەركەزلەشتۈرۈپ تىزگىنلەپ، تەقسىدىي كۆرسەتمە تۈردى.

1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئىلكىدىكى ئۇن زاۋۇتى (سېخ) 100 گە، ئۇنىڭ كۈندىلىك ئۇن تارتىش ئىقتىدارى 5711 تونىنغا يەتتى، ئۇنىڭ ئىچىدە چوڭ، ئوتتۇرا شەھەردىكىلەرنىڭ 1825 تونىنا، ناھىيە بازىرىدىكىلەرنىڭ 3781 تونىنا، يېزا ۋە بازاردىكىلەرنىڭ 105 تونىنا بولدى (جەدۋەل: 4 — 2 گە قارالسۇن). ئۇنىڭدىن باشقا كۈنىگە قارا ئاشلىق تارتىش ئىقتىدارى 346 تونىنغا يەتتى. ئۇن زاۋۇتلىرىنىڭ كۆلىمى ئاساسەن 3 خىل كۆلەمدە بولدى: كۈنىگە 150 — 250 تونىنا بۇغدايىنى بىرتەرەپ قىلىدىغان دەرىجىلىك ئۇن زاۋۇتلىرى ئۇرۇمچى، سانجى، قاراماي، كۆچالارغا جايلاشتى، ئۇنىڭ ئىچىدە، كۆلىمى ئەڭ چوڭى ئۇرۇمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى بولۇپ، ئۇنىڭدىكى 2 ئۇن تارتىش سېخىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى ئۇلچەملىك ئۇنغا سۈندۇرغاندا 500 تونىنا، كۈنىگە 50 — 75 تونىنا ئۇلچەملىك ئۇن تارتىدىغان زاۋۇتلارنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمى ناھىيە بازارلىرىغا جايلاشقان، كۈنىگە 12.5 تونىنا ئۇلچەملىك ئۇن تارتىدىغان زاۋۇتلارنىڭ كۆپىنچىسى يېزا ئاشلىق پونكىتلىرىنىڭ قارىمىقىدا ئايرىم ناھىيىلەردىن باشقا، ئاپتونوم رايون بويىچە ناھىيە بازىرىدىن يۇقىرى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئۇن تارتىش سېخلىرىدا پۈتۈنلەي گاز بىلەن ھەرىكەتلىنىدىغان ئۇن تارتىش ماشىنىسى ياكى سۈيۇقلۇق بېسىملىق ئۇن تارتىش ماشىنىسى ئىشلىتىلدى، يۇنىڭ ئىچىدە MQ گاز بىلەن ھەرىكەتلىنىدىغان ماشىنىدىن 410 ى، MY سۈيۇقلۇق بېسىملىق ئۇن تارتىش ماشىنىسىدىن 65 ى بولۇپ، بۇ 2 خىل ماشىنا ئاپتونوم رايوندىكى ئۇن تارتىش ماشىنىلىرى سانىنىڭ 81.62% نى، ئۇن تارتىش ئىقتىدارى 95% نى ئىگىلەيدۇ، تېك ئوقلۇق ۋە تېك ئوقسىز ئېگىز، چاسا، توز ئەلگەك 175 دانە بولۇپ، مۇتلەق كۆپ قىسمى FG تىپلىق تېك ئوقسىز ئېگىز، چاسا، توز ئەلگەك، يەنە توزلۇق بۇغداي تازىلاش ئۈسكۈنىلىرىدىن 342 سى بار.

بېكتۇەننىڭ 1990 - يىل ئاخىرىدىكى كۈندىلىك ئۇن تارتىش ئىقتىدارى 3988 تونىنا بولدى، ئاپتونوم رايوندىكى يېزا - بازار كارخانىلىرى سىستېمىسىمۇ خېلى چوڭ ئۇن تارتىش ئىقتىدارىغا ئىگە بولدى.

شىنجاڭدىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ 1980 — 1990 - يىلغىچە ئۇن ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى

جەدۋەل: 4 — 2

بىرلىكى: يىل/تونىا

يىللار / جايلىشىشى	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
ئاپتونوم رايون	671866	880827	820117	990707	1076444	1166999	1312520	1275921	1363281	1393960	1457734
ئۈرۈمچى شەھىرى	99750	102500	105500	134950	134950	134950	157500	79721	124570	131250	131750
قاراماي شەھىرى	13400	19400	25940	25940	25940	28820	27500	27500	27500	57500	57500
تۇرپان ۋىلايىتى	17561	24700	21420	33673	40625	40625	40625	40625	40625	40625	40625
قۇمۇل ۋىلايىتى	20010	21875	37580	33000	33000	38586	38586	38586	38586	41178	41178
سانجى ئوبلاستى	67500	75550	79566	78030	87150	91650	97100	100600	100600	108100	138100
شىخەنزە شەھىرى	50400	66900	50400	50400	50400	50400	50400	50400	50400	50400	50400
كۆيتۈڭ شەھىرى						12500	12500	25000	25000	25000	125000
ئىلى ۋىلايىتى	99420	127920	75553	94028	98028	147567	157702	147637	138837	158540	158540
تارباغاتاي ۋىلايىتى	30520	59875	61000	80000	85300	81816	104971	108961	111961	111960	119558
ئالتاي ۋىلايىتى	38720	48770	49780	49600	65620	76585	76585	97675	118765	107300	114800
بورتالا ئوبلاستى	11767	11810	19511	19531	34375	34375	34375	34375	42000	42000	34375
بايىنغولىن ئوبلاستى	18750	60275	41128	81602	81183	97849	109800	108460	115835	114835	123825
ئاقسۇ ۋىلايىتى	49688	49125	68082	76798	85628	79818	80719	80719	79375	70608	116300
قىزىلسۇ ئوبلاستى	16570	12500	13281	25781	25781	22656	31250	31250	31250	31250	25000
قەشقەر ۋىلايىتى	108730	162752	115876	145324	166414	162252	171982	183787	194227	195288	172658
خوتەن ۋىلايىتى	29080	36875	55500	62050	62050	66550	83425	83125	86250	70625	70625
ش ئۇ تا ر ئاشلىق - ياغ يۇتكەش پونكىتى							37500	37500	37500	37500	37500

شىنجاڭدىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ 1990 - يىلى ناھىيە، شەھەرلەر بويىچە ئۇن ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى

جەدۋەل: 4 — 3

بىرلىكى: يىلدا بىرتەرەپ قىلىنغان بۇغداي/تونна

جايلار	پىششىقلاش ئىقتىدارى	جايلار	پىششىقلاش ئىقتىدارى	جايلار	پىششىقلاش ئىقتىدارى	جايلار	پىششىقلاش ئىقتىدارى	جايلار	پىششىقلاش ئىقتىدارى
ئاپتونوم رايون بويىچە	1471170	جىمسار ناھىيە-سى	12500	چاغانتوقاي ناھە-يىسى	12000	باغراش ناھىيىسى	9000	قاغىلىق ناھىيىسى	27000
ئۈرۈمچى شەھىرى	131750	كۆچۈك ناھىيىسى	25000	قوبۇقسار موڭغۇل ئاپتونوم ناھىيە-سى	9000	لوپنۇر ناھىيىسى	12500	پوسكام ناھىيىسى	14040
«1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى	90000	مورى قازاق ئاپ-تونوم ناھىيىسى	12500	ئالتاي ۋىلايىتى	110000	بۈگۈر ناھىيىسى	12500	مارالبېشى ناھە-يىسى	12500
ئۈدۈلۈك كوچا ئۇن زاۋۇتى	18750	شىخەنزە شەھىرى	50400	ئالتاي شەھىرى	15000	چەرچەن ناھىيە-سى	4000	قەشقەر بېگىشەھەر ناھىيىسى	7500
ئۈرۈمچى ناھىيە ئۇن زاۋۇتى	23000	كۆيتۈلۈك شەھىرى	25000	بۈرچىن ناھىيىسى	12500	چاقىلىق ناھىيە-سى	4000	قەشقەر كوناشەھەر ناھىيىسى	9000
قاراماي شەھىرى	57500	ئىلى ۋىلايىتى	158540	قابا ناھىيىسى	12500	ئاقسۇ ۋىلايىتى	124550	بېگىسار ناھىيىسى	14040
قاراماي شەھەر رايونلىرى	45000	غۇلجا شەھىرى	40000	جېمىنەي ناھىيە-سى	12500	ئاقسۇ شەھىرى	27400	پەيزاۋات ناھىيە-سى	14040
مايتاغ	12500	غۇلجا ناھىيىسى	10000	بۈرۈلتوقاي ناھە-يىسى	12500	ئونسۇ ناھىيىسى	9000	يوپۇغا ناھىيىسى	7500
تۇرپان ۋىلايىتى	41250	چاپچال شىبە ئاپتونوم ناھىيىسى	13750	كۆكتوقاي ناھە-يىسى	12500	ئاۋات ناھىيىسى	13740	مەكىت ناھىيىسى	14040
تۇرپان شەھىرى	18750	توقتۇزتارا ناھىيە-سى	10000	چىگگىل ناھىيە-سى	10000	ئۈچتۇرپان ناھە-يىسى	15550	خوتەن ۋىلايىتى	72500
پىچان ناھىيىسى	10000	قورغاس ناھىيە-سى	19740	كۆكتوقاي كان رايونى	12500	كەلپىن ناھىيىسى	9000	خوتەن شەھىرى	12500
توقسۇن ناھىيىسى	12500	كۆنەس ناھىيىسى	17390	بەيتۇن	10000	كۇچا ناھىيىسى	17300	گۇما ناھىيىسى	12500

قۇمۇل ۋىلايىتى	44700	نىلقا ناھىيىسى	12500	بورتالا ئوبلاستى	34000	شايار ناھىيىسى	9000	قاراقاش ناھىيىسى	12500
قۇمۇل شەھىرى	28000	تېكەس ناھىيىسى	19160	بورتالا شەھىرى	12500	توقسۇ ناھىيىسى	12500	لوپ ناھىيىسى	12500
باركۆل قازاق ئاپتونوم ناھىيىسى	9200	موڭغۇلكۈرە ناھىيىسى	4000	جىمىسار ناھىيىسى	12500	باي ناھىيىسى	11060	چىرا ناھىيىسى	12500
ئاراتۈرۈك ناھىيىسى	7500	كان رايونى	12000	ئارشالاق ناھىيىسى	9000	قىزىلسۇ ئوبلاستى	26750	كېرىيە ناھىيىسى	5000
سانجى ئوبلاستى	138100	تارباغاتاي ۋىلايىتى	115660	باينغولىن ئوبلاستى	127060	ئاتۇش شەھىرى	13000	نىيە ناھىيىسى	5000
سانجى شەھىرى	42500	چۆچەك شەھىرى	50000	كورلا شەھىرى	36060	ئاقتۇ ناھىيىسى	8750	ئاشلىق ـ ياغ بۆتكەش پونكتىي ئۇن زاۋۇتى	37500
ماناس ناھىيىسى	12500	دۇربىلجىن ناھىيىسى	8460	خېجىلاق ناھىيىسى	12500	ئاقچى ناھىيىسى	5000		
قۇتۇبى ناھىيىسى	12500	شىخۇ ناھىيىسى	14000	خوشۇت ناھىيىسى	9000	قەشقەر ۋىلايىتى	175910		
مىچۇەن ناھىيىسى	5000	ساۋەن ناھىيىسى	13200	يەنجىسى خۇيزۇ ئاپتونوم ناھىيىسى	15000	قەشقەر شەھىرى	43750		
فۇكاڭ شەھىرى	15600	تولى ناھىيىسى	9000	مالەن	12500	يەكەن ناھىيىسى	12500		

ئىزاھ: 1. بۇ جەدۋەلدىكى ماتېرىياللارنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى سانائەت باشقارمىسى تەمىنلىگەن، پىششىقلاش ئىقتىدارى ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ كارخانا بويىچە تولدۇرۇلغاندىن سىرت، باشقا ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ مەمۇرىي رايون ئايرىمىسى بويىچە تولدۇرۇلدى.

2. بۇ جەدۋەلدىكى پىششىقلاش ئىقتىدارى بىر يىلدا بىرتەرەپ قىلىدىغان بۇغداي مىقدارى بويىچە ھېسابلاندى. 4 — 2 جەدۋەلدىكى ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى بۇرۇنقى ستاتىستىكا يىللىق مەلۇماتىدا قىسمەن جايلارنىڭ ئەملىي ئىشلەپچىقارغان ئۇن مىقدارى بويىچە ھېسابلانغان، شۇڭا ئىككى جەدۋەلدىكى ساندا بىر ئاز ئوخشىماسلىق بار.

2) گۈرۈچ

ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ماشىنا ئارقىلىق گۈرۈچ ئاقلىشى 50 ـ يىللارنىڭ كېيىنكى مەزگىللىرىدە باشلاندى. 1957 ـ يىلى ئاشلىق نازارىتى مەبلەغ سېلىپ ئونسۇ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئىسكىلاتىدا 24 تېپلىق ھىرلەشمە شال ئاقلاش ماشىنىسى ئورنىتىپ كىچىك بىر شال ئاقلاش زاۋۇتى قۇردى. زاۋۇت كۆلىمى 200 كۈنلۈك مېتىرلىق ئاددىي كېسەك ئۆيگە جايلاشقانىدى، بۇ ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرى قۇرغان تۇنجى شال ئاقلاش زاۋۇتى ئىدى. شۇ يىلنىڭ ئاخىرىدا يەنە ئاقسۇ شال ئاقلاش زاۋۇتى ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلدى. بۇ 2 شال ئاقلاش زاۋۇتىنىڭ يىللىق شال ئاقلاش ئىقتىدارى 5000 تونىنا ئىدى، شۇ يىلى 1000 تونىدىن ئارتۇق گۈرۈچ ئاقلىدى.

1958 ـ يىلى ئاشلىق نازارىتى ۋۇخەندىن ياپونىيىدە ئىشلەنگەن شال ئاقلاش ماشىنىسى سېتىۋېلىپ، ئۈرۈمچى «1 ـ ئاۋغۈست» ئۇن زاۋۇتىنىڭ رېمونت سېخىدا قۇراشتۇردى. 1959 ـ يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ شال ئاقلاش زاۋۇتى (سېخى) 5 كە، ئۇلارنىڭ يىللىق شال ئاقلاش ئىقتىدارى 20 مىڭ تونىنغا يەتتى، بۇ ئۈسكۈنىلەرنىڭ ھۈنەر ـ سەنئىتى ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە خېلى ئىلغار ئىدى. شۇ يىلى بۇ 5 زاۋۇتتا ئاقلانغان گۈرۈچ 5356 تونىنا بولۇپ، ئاپتونوم رايوندىكى ھەرقايسى تارماقلار ئاقلىغان 36 مىڭ 600 تونىنا گۈرۈچ (يەرلىك ئۈسۈلدا ئاقلانغىنىنى ئۆز ئىچىگە ئالمىدۇ) نىڭ %63.14 نى ئىگىلىدى. بىڭتۈەن ئاقلىغان گۈرۈچ 21 مىڭ 600 تونىنا بولۇپ، %99.58 نى ئىگىلىدى؛ ئۈلايەت، ناھىيىلەردە ئاقلانغان گۈرۈچ 9652 تونىنا بولۇپ، %38.26 نى ئىگىلىدى. ئاپتونوم رايوندىكى ھەرقايسى تارماقلارنىڭ شالدىن گۈرۈچ چىقىرىش ئوتتۇرىچە نىسبىتى %8.56 بولۇپ، 1958 ـ يىلىدىكىدىن 1.03 پىرسەنت پوئىنتى ئاشتى. ئۇنىڭ ئىچىدە خوتەن ناھىيىلىك ئاشلىق ـ ياغ زاۋۇتىنىڭ شالدىن گۈرۈچ چىقىرىش نىسبىتى ئەڭ يۇقىرى بولۇپ، %60 كە يەتتى.

1958 — 1959 ـ يىللىرى جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى يەرلىك ئۈسۈلدا شال ئاقلاش سايمانلىرىنى يېڭىلاپ، يېرىم ماشىنىلاشقان ئاددىي شال ئاقلاش ئۈسكۈنىلىرى ۋە سايمانلىرىنى ياسىدى. قەشقەر، خوتەن قاتارلىق جايلار ياغاچتىن شال ئاقلاش ماشىنىسىنى ياسىدى، قەشقەر «1 ـ ئاۋغۈست» ئۇن زاۋۇتى چۈجگۈن-كۈرمەك يۈلۈش ماشىنىسى، تاسقاش ۋە سۈمۈرۈش ئۈسكۈنىلىرىنى ياسىدى، ماناس ناھىيىسى سورۇش ماشىنىسىنى شال ئاقلاش ماشىنىسىغا ئۆزگەرتتى، ئۈرۈمچى شەھەرلىك «مىنشىلىك» ياغ زاۋۇتىدا قوش چاقىلىك، قوش تۈلۈقلۇق سۇ ئوغۇرى ياسالدى. جايلار ئۆزلىرى ياسىغان بۇ ئۈسكۈنىلەر ماشىنا ـ ئۈسكۈنە كەمچىل، كاۋچۇك تۈلۈق قىس بولغان ئەينى ۋاقىتتا مۇئەييەن رول ئوينىدى، لېكىن ئۇ ئۈسكۈنىلەرنىڭ ياسىلىشى قوپال، سۈپىتى ناچار بولغاچقا، كۆپ قىسمى ئىشلىتىپ ئۆزۈن ئۆتمەي شاللىۋېتىلدى. 1960 ـ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ماشىنا ئارقىلىق گۈرۈچ ئاقلاش ئىقتىدارى ئېھتىياجلىق ئىقتىدارنىڭ %32 نىلا ئىگىلىدى.

60 ـ يىللارنىڭ بېشىدا ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ يېرىم ماشىنىلاشقان كىچىك ماشىنىلار بىلەن شال ئاقلاش ئىشىدا مەلۇم تەرەققىياتلار بولدى. شالچىلىق رايونلىرىدىن ئاقسۇ، قەشقەر، كورلا ئۈلايەتلىرى ۋە ئۈرۈمچى، سانجى، ماناس، مىچۈەن، ساۋەن، شىخۇ، غۇلجا، سۈيدۇڭ، چاپچال، قورغاس، توققۇزتارا قاتارلىق ناھىيىلەر كونا ئامبار ۋە ئۈسكۈنىلەردىن پايدىلىنىپ شال ئاقلاش ئىشىنى قانات يايدۇردى. 1960 ـ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق تارماقلىرى ئاقلىغان گۈرۈچ 6612 تونىنا بولۇپ، 1959 ـ يىلىدىكىدىن %45.23 ئاشتى؛ 1962ـ يىلى 7988 تونىنغا يېتىپ، تارىختا يۇقىرى سەۋىيە يارىتىلدى. 1963 ـ يىلىنىڭ بېشىدا، شالدىن گۈرۈچ ئېلىش نىسبىتى يۇقىرىلىرىنىڭ %64.64، تۆۋەنلىرىنىڭ %50، ئادەتتە %58 ئەتراپىدا بولدى. 1964ـ يىلى ئاشلىق نازارىتىنىڭ بىۋاسىتە باشقۇرۇشىدىكى شال ئاقلاش زاۋۇتى (سېخى) 11 گە، يىللىق گۈرۈچ ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى 50 مىڭ تونىنغا يەتتى. ئاقلاش ئۈسكۈنىلىرى ئاساسەن بىرلەشمە شال ئاقلاش

ماشىنىسى بولۇپ، ئۇ دان تازىلاش ماشىنىسى، شال ئاقلاش ماشىنىسى، دان، گۈرۈچ ئايرىش ماشىنىسى، قۇم تۈلۈقلۇق گۈرۈچ ئاقلاش ماشىنىسى، لېيبىدكا، مەركەزدىن قاچما توزان يىغقۇچ قاتارلىقلاردىن تەركىب تاپقان بولۇپ، ھەر بىرى سائىتىگە 1000 كىلوگرام گۈرۈچ پىششىقلايتتى. بۇنىڭدىن باشقا يەنە قۇم تۈلۈقلۇق گۈرۈچ تازىلاش ماشىنىسى، توغرا تۆمۈر تۈلۈقلۇق گۈرۈچ ئاقلاش ماشىنىسى، ياپونىيىدە ئىشلەنگەن قۇم سوقا قاتارلىقلار بار ئىدى. قالغان كىچىك گۈرۈچ زاۋۇتلىرى ژىلايەت، ناھىيىلەرنىڭ باشقۇرۇشىدا ئىدى. شال ئاقلاش سېخلىرى خىش ئۆيلەردە بولۇپ، كىچىكلىرى 100 كۈادرات مېتىر، چوڭلىرى 500 كۈادرات مېتىر كۆلەمدە ئىدى.

60 - يىللارنىڭ ئوتتۇرا ۋە كېيىنكى مەزگىلدە بىكتۇەندىكى شال ئىشلەپچىقىرىدىغان تۈەن - مەيدانلارنىڭ كۆپىنچىسى ئۆزلىرى شال ئاقلاش زاۋۇتلىرىنى قۇردى. لېيەندۈيلەر شال ئاقلاشقا باشلىدى، شۇنىڭ بىلەن ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئاقلىشىغا كېرەكلىك شال ئازىيىپ كېتىپ، گۈرۈچ مەھسۇلاتى تۆۋەنلەپ كەتتى. 1968- يىلى گۈرۈچ مەھسۇلاتى 2700 تونىنغا چۈشۈپ قېلىپ، 1962 - يىلدىكى مەھسۇلاتنىڭ 33.8% نىلا ئىگىلىدى. بىكار تۇرۇپ قالغان شال ئاقلاش زاۋۇت (سېخ) لىرى تېرىق، ئاق قوناق ياكى باشقا قارا ئاشلىقلارنى پىششىقلاش بىلەن شۇغۇللاندى.

70 - يىللارنىڭ بېشىدىن باشلاپ ئاپتونوم رايوندىكى شالچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىدىغان يېزا ئىگىلىك تۈەن- مەيدانلار ۋە گۈڭشې، ئەترەتلەرنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمى ئۆزلىرى ئۈسكۈنە سەپلەپ شال سېتىپ بېرىشنىڭ ئورنىغا گۈرۈچ سېتىپ بېرىدىغان بولدى. ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئونسۇ، يەكەن، قاراقاش، مىچۈەن قاتارلىق ئازغىنا ناھىيىلەردىكى شال ئاقلاش زاۋۇت (سېخ) لىرى پەسىل خاراكتېرىدە ئاز مىقداردا شال ئاقلىدى، باشقا زاۋۇت (سېخ) لاردىن بەزىلىرى تاقالدى، بەزىلىرى ئاشلىق، ياغ زاۋۇتىغا قوشۇۋېتىلىپ، قارا ئاشلىق تارتىدىغان قىلىۋېتىلدى. مۇنداق ھالەت 80 - يىللارنىڭ ئاخىرلىرىغىچە داۋاملاشتى.

1989 - يىل 10 - ئايدا ئاپتونوم رايون ۋە ئاقسۇ ۋىلايىتىدىكى ئاشلىق تارماقلىرى بىرلىكتە 1 مىليون 200 مىڭ يۈەندىن ئارتۇق مەبلەغ سالغان، ئونسۇ ناھىيىسىدىكى يېڭىدىن قۇرۇلىدىغان، يىلىغا 10 مىڭ تونىنا شال ئاقلايدىغان زاۋۇتنىڭ قۇرۇلۇشى باشلىنىپ، 1990 - يىل 9 - ئاينىڭ 28 - كۈنى پۈتۈپ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلدى، ئۇ ئەينى ۋاقىتتا ئاپتونوم رايون بويىچە ئىشلەپچىقىرىش كۆلىمى ئەڭ چوڭ شال ئاقلاش زاۋۇتى ئىدى. بۇ زاۋۇتنىڭ كۆلىمى 30 مو، سېخلىرىنىڭ قۇرۇلۇش كۆلىمى 780 كۈادرات مېتىر بولۇپ، ۋۇخەنده ئىشلەنگەن، سىرتتىن كىرگۈزۈپ ئۆزلەشتۈرۈلگەن ئۈسكۈنە ئىشلىتىلگەن. ئۇنىڭ ئاساسلىق ماشىنىسى پۈركۈشچىان شال ئاقلاش ماشىنىسى، قۇم تۈلۈقلۇق شال ئاقلاش ماشىنىسى، شالنى توپاندىن ئايرىش غەلۋىرى قاتارلىق مەملىكەت ئىچىدىكى ئىلغار ئۈسكۈنىلەر بولۇپ، «كۆپ ماشىنا ئارقىلىق ئاق چىقىرىش» شال ئاقلاش ھۈنەر - سەنئىتى قوللىنىلغان، ئۇ ئۆزۈلدۈرمەي شال ئاقلىسا، كۈنىگە 50 تونىنا گۈرۈچ چىقىرالايتتى، گۈرۈچ چىقىرىش نىسبىتى 67% كە يېتىپ، شال ئاقلاش ئىقتىدارى بۈرۈنقى زاۋۇتلاردىكى ئۈسكۈنىلەرنىڭكىدىن 35 تونىنا كۆپەيدى، گۈرۈچ چىقىش نىسبىتى 4 پىرسەنت يۇقىرى كۆتۈرۈلدى. ئۇ زاۋۇت شۇ يىلى ئۆلچەملىك 1 - گۈرۈچ، ئۆلچەملىك 2 - گۈرۈچتىن 3242 تونىنا ئاقلىدى. گۈرۈچنىڭ ئۈۈنى ئاز، توك سەرپىياتى تۆۋەن بولدى. كېيىن يەنە ئايرىم ئۈسكۈنىلەرنى كۆپەيتىپ يۇمشىتىپ بولىدىغان گۈرۈچ ۋە ئوزۇقلۇق گۈرۈچلىرىنى ئىشلەپچىقاردى. بۇ گۈرۈچلەرنىڭ سۈپىتى ياخشى بولۇپ، تۈرلۈك كۆرسەتكۈچلىرى دۆلەت ئۆلچىمىگە يەتتى.

1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ چوڭ - كىچىك شال ئاقلاش زاۋۇتى (سېخى) 11 گە، يىللىق شال ئاقلاش ئىقتىدارى 54 مىڭ 900 تونىنغا يەتتى. بۇ زاۋۇتلاردىن ئىلىدىكىسىنىڭ 18 مىڭ 900 تونىنا، ئاقسۇدىكىسىنىڭ 16 مىڭ 700 تونىنا، خوتەندىكىسىنىڭ 8000 تونىنا، قەشقەردىكىسىنىڭ 7200 تونىنا، بايىنغولىندىكىسىنىڭ 2440 تونىنا، سانجىدىكىسىنىڭ 1356 تونىنا، قىزىلسۇدىكىسىنىڭ 300

تونىنغا يەتتى. شۇ يىل يىلدا 5567 تونا شال ئاقلاندى. 6 ۋىلايەت، ئوبلاستنىڭ شالدىن ئوتتۇرىچە گۈرۈچ چىقىرىش نىسبىتى 59.31%، يۇقىرىسىنىڭ 63.57%، تۆۋىنىنىڭ 54.92% بولدى. ئىلى، ئاقسۇ، بايىنغولىن، خوتەندىن ئىبارەت ۋىلايەت، ئوبلاستلاردا بىر تونىنا شالنى ئاقلاشقا 19.43 كىلوۋات توك سەرپ بولدى.

§ 2 . مەھسۇلات ئەھۋالى

شىنجاڭدا ئاشلىقتىن ئاساسلىق بۇغداي ئۈنى تارتىلاتتى. ئاشلىق قىس مەزگىللەردە مەلۇم ساندا كۆممىقوناق ئۈنىمۇ تارتىلدى. ئىلى، ئاقسۇ، خوتەن، قەشقەر، بايىنغولىن، سانجى، قىزىلسۇ قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلاردىكى شال چىقىدىغان ناھىيە، شەھەرلەر ۋە بىڭتۈەندىكى شال چىقىدىغان تۈەن - مەيدانلار ئازراق شال ئاقلايتتى، تۇرپان، پىچان، توقسۇن قاتارلىق ناھىيىلەر ئاز مىقداردا ئاق قوناق ئاقلايتتى، سانجى ئاپتونوم ئوبلاستىدىكى ناھىيىلەر يەنە تېرىق، سوك قاتارلىقلارنى پىششىقلايتتى.

1949 — 1957 - يىلغىچە شىنجاڭدا ئاساسلىق سۇ، ئۇلاغ تۇغمەنلىرىدە ئۈن تارتىلاتتى. ماشىنىدا ئۈن تارتىش قوشۇمچە قىلىناتتى. جايلار تارتقان ئۈنىنىڭ ئېسىللىقى ۋە ساپلىقى، سۇپىتى، ئۈن چىقىش نىسبىتى ئوخشاش ئەمەس ئىدى. زاۋۇت ئۈنىنىڭ ئادەتتە 2 — 3 سورتى بولۇپ، سۇپىتى سۇ، ئۇلاغ تۇغمىنىدە تارتىلغان ئۈندىن ياخشىراق ئىدى. 1949 - يىل 9 - ئايدا شىنجاڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد بولغاندا، ئۇلكە بويىچە شەھەر، يېزىلار ئارىسىدا پەقەت غۇلجا شەھىرىدىلا زاۋۇت ئۈنى ئىشلەپچىقىرىلاتتى، يىللىق مەھسۇلاتى 3705 تونىنا بولۇپ، جەرىس ئۈن، 75% لىك ئۈن، ئۇلچەملىك ئۈن، ئادەتتىكى ئۈن دەپ 4 خىلغا بۆلۈنەتتى. باشقا جايلاردا سۇ، ئۇلاغ تۇغمىنىدە ئۈن تارتىلاتتى. 1952 - يىل 4 - ئايدا ئۇرۇمچى خەلق ئۈن زاۋۇتىنىڭ «تەڭرىتاغ» ماركىلىق ئۈنى بازارغا سېلىنغاندا ئاممىنىڭ ئومۇمىيۈزلۈك ئالقىشىغا ئېرىشكەنىدى. 1953 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئۇلكە بويىچە 4 ئۈن زاۋۇتى بار بولدى. ئۇلار يەرلىك سانائەت بولۇپ، مەھسۇلاتى 22 مىڭ تونىنا ئىدى. ئۇرۇمچى، غۇلجا شەھەرلىرىدە 75% لىك ئۈن ۋە ئۇلچەملىك ئۈن، شىخەنزىدە ئۇلچەملىك ئۈن، ئاقسۇدا ئۇلچەملىك ئۈن ۋە كېپەكلىك ئۈن تارتىلدى. ئەينى ۋاقىتتا شىنجاڭ غەربىي شىمال بويىچە دەرىجىلىك ئۈن ئىشلەپچىقىرىدىغان بىردىنبىر ئۇلكە ئىدى. ئۇلكە بويىچە ئاز ساندىكى ئاشلىقى يېتىشمەيدىغان نامرات جايلاردىن باشقا، چوڭ، ئوتتۇرا شەھەرلەردىكى ئاممىنىڭ ئۈن سۇپىتىگە بولغان تەلىپى بىرقەدەر يۇقىرى بولۇپ، ئادەتتە 75% لىك ئۈن بولسىلا ئۇلچەملىك ئۈننى سېتىۋالمايتتى، زاۋۇت ئۈنى بولسىلا سۇ، ئۇلاغ تۇغمەن ئۈننى سېتىۋالمايتتى. بۇ ۋاقىتتا، ئۇلكە بويىچە ئاشلىق مىنىستىرلىكى ئوتتۇرىغا قويغان «ساپلىقنى ئۇستۇرۇش، ئېسىللىقنى تۆۋەنلىتىش، ئاشلىق تېجەش» تىن ئىبارەت ئاشلىق پىششىقلاش فاكتورىنى ئىجرا قىلىنىشقا باشلاپ، 1954 - يىلىنىڭ ئالدىنقى يېرىمىغا كەلگىچە ئۇرۇمچى، غۇلجا شەھەرلىرىدە 75% لىك ئۈن مەھسۇلاتى قىسقارتىلىپ، تىببىي داۋالاش، سانائەت ۋە ئالاھىدە ئېھتىياجنى تەمىنلەش ئۈچۈن ئاز مىقداردا 75% لىك ئۈن ئىشلەپچىقىرىلدى، شىنجاڭ بويىچە ئۈنىنىڭ ئېسىللىقى ئومۇمىيۈزلۈك تۆۋەنلىتىلىپ، ئوتتۇرىچە ئۈن چىقىش نىسبىتى 81% تىن 84% كە چىقىرىلغانىدى، شىنجاڭ «1 - ئاۋغۇست» ئۈن زاۋۇتىنىڭ ئۈن چىقىرىش نىسبىتى 84% ئىدى، شىنجاڭ «1 - ئاۋغۇست» ئۈن زاۋۇتى جەنۇبىي شىنجاڭ 1 - شۆبىسىنىڭ ئۈن چىقىرىش نىسبىتى 82% تىن 84% كە چىقىرىلغانىدى. ئەينى ۋاقىتتىكى بۇغداي سۇپىتى ناچار بولغان ئالتاي، تارباغاتاي ۋىلايەتلىرىدىمۇ ئۈن چىقىرىش نىسبىتى 75% تىن 81% — 83% كە يەتتى. شۇ يىلدىن ئېتىبارەن شىنجاڭدىكى ئۈن زاۋۇتلىرىنىڭ ھەممىسى ئۇلچەملىك ئۈن ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتى (ئادەتتە

ئوتتۇرا دەرىجىلىك بۇغدايدىن ئۇن چىقىش نىسبىتى %84 — %85) ۋە ئۇ تەدرىجىي هالدا بىردىنبىر ئۇن مەھسۇلاتى بولۇپ قالدى. ئۇلچەملىك ئۇن تارتىشقا ماسلىشىش ئۇچۇن، ئۇرۇمچى «خەلق» ئۇن زاۋۇتى ۋە شىنجاڭ «1 ـ ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى ئالدى يولدىن ئۇن چىقىرىش ئۇسۇلىنى قوللىنىشقا باشلىدى، بۇ ئۇسۇلنىڭ هۇنەر- سەنئىتى ئاددىي، ئۇن يولى قىسقا، بىرلىك مەھسۇلاتى يۇقىرى، توك سەرپىياتى تۆۋەن ئىدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئالدى يولدىن ئۇن چىقىرىش ئۇسۇلى غۇلجا، قەشقەر قاتارلىق جايلاردىكى ئۇن زاۋۇتلىرىدا ئومۇملاشتۇرۇلدى.

1954 ـ يىلدىن كېيىن زاۋۇتتا ئۇن تارتىش بىرقەدەر تېز تەرەققىي قىلىپ، ئۇنىڭ ئومۇمىي ئۇن مەھسۇلاتىدىكى نىسبىتى يىلدىن ـ يىلغا كۆپەيىپ، 1957 ـ يىلىنىڭ ئاخىرىدا %93.46 كە يەتتى (جەدۋەل: 4 — 4 كە قارالسۇن)، ئاپتونوم رايوندىكى ئاساسلىق شەھەرلەر ۋە ناھىيەت، كان رايونلىرىدا كىشىلەر ئاساسىي جەھەتتىن زاۋۇت ئۇنى پىيىلەيدىغان بولدى.

شىنجاڭدىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ 1957 ـ يىلدىكى ئۇن مەھسۇلاتى

جەدۋەل: 4 — 4　　بىرلىكى: تونىا

جايلار	جەمئىي	زاۋۇت ئۇنى	توگمەن ئۇنى	زاۋۇت ئۇنىنىڭ نىسبىتى (%)
ئاپتونوم رايون بويىچە	242500	113800	128700	46.93
ئۇرۇمچى شەھىرى	50000	50000		100
ئۇرۇمچى ۋىلايىتى	29510		29510	
سانجى ئوبلاستى	3410		3410	
قۇمۇل ۋىلايىتى	8910	8000	910	89.78
بايىنغولىن ئوبلاستى	6160	4000	2160	64.94
كورلا ۋىلايىتى	4860		4860	
غۇلجا شەھىرى	23575	17000	6575	72.11
ئىلى ئوبلاستى ناھىيىلىرى	14765		14765	
بورتالا ئوبلاستى	5160		5160	
تارباغاتاي ۋىلايىتى	12035	5000	7035	41.55
ئالتاي ۋىلايىتى	7775	4800	2955	61.90
قەشقەر شەھىرى	12590	12000	590	95.31
قەشقەر ۋىلايىتى	30770		30770	
قىزىلسۇ ئوبلاستى	1440		1440	
خوتەن ۋىلايىتى	17340	4000	13340	23.07
ئاقسۇ ۋىلايىتى	14220	9000	5220	28.13

ئىزاھ: بۇ جەدۋەلدىكىسى تارتىلغان تاۋار ئاشلىق بولۇپ، بىكتۇەندىكى كارخانىلارغا هاۋالە قىلىپ تارتىلغان ئۇننى ئۆز ئىچىگە ئالمىدۇ.

1957 - يىلدىن ئېتىبارەن ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق مىنىستىرلىكى ئوتتۇرىغا قويغان مەھسۇلات مۇپىتىگە كاپالەتلىك قىلىش شەرتى ئاستىدا، بىرلىك مەھسۇلاتنى مۇڭلاپىق ئۆستۈرۈش، پىششىقلاشتىكى ئىسىللىق دەرىجىسىنى تىزگىنلەش، ئۇن چىقىش نىسبىتىنى تىرىشىپ ئۆستۈرۈشتىن ئىبارەت ئىشلەپچىقىرىش فائىزىنى ئىجرا قىلىنىدى ھەمدە «ئاپتونوم رايونلىق بۇغداي ئۇنلىك دەرىجە ئۆلچىمى (لايىھە)» گە ئاساسەن، ئاپتونوم رايون بويىچە ئۇن ئىشلەپچىقىرىشتىكى مۇپەت ئۆلچىمى بىرلىككە كەلتۈرۈلدى. يۇقىرىدىكى فائىزنى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىن، 1957 — 1958 - يىللىرى ئوتتۇرىچە ئۇن چىقىش نىسبىتى 85.41% كە يېتىپ، 1956 - يىلدىكىدىن 0.87 پىرسەنت پوئېنتى يۇقىرى كۆتۈرۈلدى. 1959 - يىلى «مەھسۇلاتنى بىر قانلاش» تەلىپى بويىچە، جايلاردىكى ئۇن زاۋۇتلىرى ئۇن چىقىرىش ھۈنەر - سەنئىتىنى يەنمۇ ياخشىلاپ، «ئالدى يول» دىن كۆپ ئۇن تارتىپ، بىرلىك مەھسۇلاتنى ۋە ئۇن چىقىرش نىسبىتىنى ئۆستۈردى، شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە 388 مىڭ 300 تونىنا ئۇن (بىكتۇرنى ۋە گۈرۈچ - ئەترەت كارخانىلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالمىدۇ) ئىشلەپچىقىرىلدى، ئۇنلىك ئىچىدە ئاشلىق تارماقلىرى ئىشلەپچىقارغىنى 158 مىڭ 900 تونىنا بولۇپ، ئۇن چىقىش نىسبىتى 85.82% كە يەتتى، بۇ ئالدىدىكى 2 يىلنىڭ ئوتتۇرىچە سانىدىن 0.41 پىرسەنت پوئېنتى يۇقىرى بولدى. ئاپتونوم رايون بويىچە توك تۇغمەنلىرىنىڭ بىر دېيۇم سائەتلىك ئۇن مەھسۇلاتى 11.61 كىلوگرام بولدى، قەشقەر «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتىنىڭ ئەڭ يۇقىرى بولغان ۋاقىتلاردا 20.83 كىلوگرامغا يەتتى.

1960 — 1962 - يىللىرى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ئىنتايىن جىددىي بولدى، ئاشلىقنى تېجەش ئۈچۈن ئاشلىق نازارىتى جايلاردىن ئۇنلىك ئىسىللىق دەرىجىسىنى تىزگىنلەپ، ئۇن چىقىش نىسبىتىنى ئۆستۈرۈشنى قاتتىق تەلەپ قىلدى. ئاپتونوم رايون بويىچە ئۆلچەملىك ئۇن ئىشلەپچىقىرىش ئاساسىي جەھەتتىن توختىتىلدى، كۆپ ساندىكى جايلار ئۇن چىقىش نىسبىتى 90% تىن يۇقىرى ئادەتتىكى ئۇن ئىشلەپچىقىرىشقا باشلىدى، بەزى ۋىلايەت، ناھىيىلەر 95% لىكتىن يۇقىرى بولغان كېپەكلىك ئۇن ئىشلەپچىقاردى. 1963 - يىلنىڭ بېشىدا ئاپتونوم رايون بويىچە زاۋۇتتا تارتىلغان بۇغدايدىن ئۇن چىقىش نىسبىتى 90.06% بولدى، ئۇرۇمچى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتىنىڭ 92.02% كە يەتتى. يەنە قەشقەر، غۇلجا، كورلا قاتارلىق جايلاردىكى ئاشلىق، ياغ زاۋۇتلىرىنىڭمۇ ئۇن چىقىش نىسبىتى 90% تىن يۇقىرى بولدى. ئاپتونوم رايون بويىچە بۇغدايىنى يەرلىك ئۇسۇلدا تارتقانلارنىڭ ئۇن چىقىش نىسبىتى 88.03% بولدى، ئۇنلىك ئىچىدە قەشقەر، قۇمۇل ۋىلايەتلىرى، قىزىلسۇ ئاپتونوم ئوبلاستى ۋە تۇرپان، توقسۇن ناھىيىلىرىنىڭ ئۇن چىقىش نىسبىتى 90% تىن يۇقىرى بولدى. ئەڭ يۇقىرىسى توقسۇن ناھىيىسى بولۇپ، 94% كە يەتكۈزدى. شۇ مەزگىلدە ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئاشلىق، ياغ زاۋۇتلىرى يەنە نۇرغۇن قارا ئاشلىق تارتتى، ئۇ ئاشلىق تارماقلىرى تارتقان ئاشلىق ئومۇمىي مىقدارىنىڭ 40% ئۆپچۈرىسىنى ئىگىلىدى. ئۇرۇمچى «1- ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى 1962 - يىلى 45 مىڭ 600 تونىنا قارا ئاشلىق تارتتى، ئۇ ئاساسەن كۆممىسقوناق ئۇنى، ئاق قوناق ئۇنى، كۆكپۇرچاق ئۇنى، قارا بۇغداي ئۇنى ۋە باشقىلار بولۇپ، مەزكۇر زاۋۇت شۇ يىلى پىششىقلىغان ئاشلىق ئومۇمىي مىقدارىنىڭ 50.7% نى ئىگىلىدى.

1964 - يىلدىن ئېتىبارەن ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشنىڭ ياخشىلىنىشىغا ئەگىشىپ ئاپتونوم رايون بويىچە ئۆلچەملىك ئۇن ئىشلەپچىقىرىشى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى، بۇغدايدىن ئۇن چىقىش نىسبىتى ئادەتتە 84% ئۆپچۈرىسىدە بولدى. 1969 - يىلدىن باشلاپ ئاپتونوم رايونلىق شەھەر - بازارلىرىنى تەمىنلەيدىغان تۇغمەندە تارتىلغان تاۋار ئۇنلىك ئورنىنى زاۋۇتتا تارتىلغان ئۆلچەملىك ئۇن ئىگىلىدى ياكى تامامەن ئىگىلىدى.

70 - يىللارنىڭ بېشىدىن باشلاپ ئاپتونوم رايون ئاشلىق كىرىم - چىقىمىنى تەڭپۇڭلاشتۇرۇشتا ئاشلىق يۆتكەشكە تايانىدى، شۇنىڭ بىلەن جايلار بۇغدايدىن ئۇن چىقىش نىسبىتىنى يەنە ئومۇميۈزلۈك ئۆستۈردى. 1973- يىلى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئاشلىق ئىدارىسى: بۇغدايدىن ئۇن چىقىش نىسبىتى

85% تىن تۆۋەن بولماسلىقنى، 90% لىك ئۇن (ئادەتتىكى ئۇن) ئىستېمال قىلىشنى تەشەببۇس قىلىشنى، ئالاھىدە ئۇن ئىشلەپچىقىرىشقا توغرا كەلگەن جايلار پىلان تۈزۈپ ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتقا تەستىقلاتقاندىن كېيىن، ئىجرا قىلىشنى بەلگىلىدى. شۇ يىلى بۇغدايدىن ئوتتۇرىچە ئۇن چىقىش نىسبىتى شىمالىي شىنجاڭ رايونىدا 83.5%، جەنۇبىي شىنجاڭ رايونىدا 84.5% بولدى. 1974 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئاشلىق ئىدارىسى ئۆلچەملىك بۇغداي ئۇنىنىڭ ئېسىللىقىدا ئالدى بىلەن ئۇن چىقىش نىسبىتىنى نەزەردە تۇتۇش، شۇنىڭ بىلەن بىللە، ئۇنىڭ رەڭگى، كېپىكى قاتارلىقلارنى تەكشۈرۈشنى، يىرىكرەك يېيىشنى تەشەببۇس قىلىشنى بەلگىلىدى ھەمدە جايلارغا «ئۆلچەملىك بۇغداي ئۇنى ئەۋرىشكىسى» نى تارقىتىپ، ئاپتونوم رايون بويىچە ئۆلچەملىك ئۇن تارتىش ئېسىللىق دەرىجىسىنى بىرلىككە كەلتۈردى. 1978 - يىلىمۇ ئاپتونوم رايون بويىچە يەنىلا «ساپلىقنى ئۆستۈرۈش، ئېسىللىقنى تىزگىنلەش، ئۇن چىقىش نىسبىتىنى ئۆستۈرۈش» تىن ئىبارەت ئاشلىق پىششىقلاش فاكتورىنى ئىجرا قىلىنىۋەردى. شۇ بىر يىلدا ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئۇن مەھسۇلاتى 439 مىڭ 700 تونىنغا يەتتى. بۇغدايدىن ئوتتۇرىچە ئۇن چىقىش نىسبىتى 85.35% بولدى. گەرچە ئۇن چىقىش نىسبىتى يۇقىرى بولسىمۇ، لېكىن ئۇن تارتىش ماشىنىلىرىنىڭ پەيدىنپەي يېگىلىنىشى ۋە ئۇن تارتىش تېخنىكىسىنىڭ تەرەققىي قىلىشى بىلەن، كۆپ يىللاردىن بۇيان ساقلىنىۋاتقان ئوتتۇرا، كىچىك شەھەر - بازارلارنى تەمىنلەۋاتقان ناۋاي ئۇن قارا، يىرىك بولۇش، چاينىسا گىچىلداش ئەھۋالى ئاساسىي جەھەتتىن تۈگىدى.

1979 - يىلدىن كېيىن ئاشلىق ۋەزىيىتىنىڭ ياخشىلىنىشى بىلەن، جايلار مەھسۇلات سۈپىتىگە كاپالەتلىك قىلىش شەرتى ئاستىدا، ئۇن چىقىش نىسبىتىنى بەلگىلەپ، دۆلەت ئۆلچىمى بويىچە ئۆلچەملىك ئۇن ئىشلەپچىقاردى. 1983 - يىلى ھەر مىللەت خەلقىنىڭ تۇرمۇش سەۋىيىسىنى ئۆستۈرۈش ئېھتىياجىنى قاندۇرۇش ئۈچۈن، ئۇرۇمچى، شىخەنزە قاتارلىق جايلار ئۇنىنىڭ ئېسىللىق دەرىجىسىنى ئۆستۈرۈپ، ئالاھىدە ئۇن ئىشلەپچىقىرىشنى كۆپەيتتى، شۇ يىلى ئىشلەپچىقىرىلغان ئالاھىدە 1 - دەرىجىلىك ئۇن ئاپتونوم رايون بويىچە ئىشلەپچىقىرىلغان ئۇن مىقدارىنىڭ 4.55% نى ئىگىلىدى. 1984 - يىلى ئەتىيازدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى سانجى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئۇن زاۋۇتىدا نەق مەيدان يىغىنى چاقىرىپ، قىسقا يوللۇق دەرىجىلىك ئۇن ئىشلەپچىقىرىش ھۇنەر - سەنئىتىنى ئومۇملاشتۇردى. 5 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكىنىڭ «ئېسىل گۈرۈچ، ئېسىل ئۇن تارتىپ تەمىنلەشنى كېڭەيتىش مەسىلىسى توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش» نىڭ ئاساسىدا، ئاپتونوم رايون بويىچە تارتىلغان ئۇنىنىڭ ئېسىللىق دەرىجىسى كەڭ قويۇقلاتىلىپ، ئالاھىدە ئۇننى ئىمكانقەدەر كۆپ ئىشلەپچىقىرىش تەلەپ قىلىندى. 1985 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرى ئىشلەپچىقارغان ئالاھىدە ئۇن ئومۇمىي ئۇن مەھسۇلاتىنىڭ 13.82% نى ئىگىلەپ، مەملىكەتنىڭ ئوتتۇرىچە سەۋىيىسىدىن 13.44 پىرسەنت يۇقىرى تۇرۇمچى، شىخەنزە، قاراماي شەھەرلىرى، قۇمۇل ۋىلايىتى، قىزىلسۇ ئوبلاستى ئالاھىدە ئۇننى كۆپلەپ ئىشلەپچىقاردى.

1986 - يىلى ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق ساھەسىدە ئىلا سورتلۇق ئاشلىق، ياغ مەھسۇلاتى يارىتىش پائالىيىتى قانات يايدۇرۇلغانىدى. بۇ پائالىيەتتە شىخەنزە ئاشلىق - ياغ زاۋۇتىنىڭ ئالاھىدە 1 - دەرىجىلىك ئۇنى تۇنجى قېتىم ئاپتونوم رايون بويىچە ئىلا مەھسۇلات بولۇپ باھالاندى، سانجى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئۇن زاۋۇتى، فۇكالك ئۇن زاۋۇتى ۋە شىخەنزە ئاشلىق - ياغ زاۋۇتىنىڭ 3 ئۇن سورتى ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق ساھەسى بويىچە ئىشەنچىلىك مەھسۇلات بولۇپ باھالاندى. 1990 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاپتونوم رايون دەرىجىلىك ئىلا ئۇن مەھسۇلاتى 17 گە يەتتى (ئۇنىڭ ئىچىدە ئالاھىدە ئۇن 8، جەدۋەل: 4 — 5 كە قارالسۇن). ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق ساھەسى بويىچە ئىشەنچىلىك ئۇن مەھسۇلاتى 48 گە يەتتى (ئۇنىڭ ئىچىدە ئالاھىدە ئۇن 18).

شىنجاڭنىڭ 1986 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە ئىشلەپچىقارغان سۈپەتلىك ئۇن مەھسۇلاتلىرى

جەدۋەل: 4 — 5

مەھسۇلات نامى	يىللار	كارخانا نامى
«دالى» ماركىلىق ئالاھىدە 1 - دەرىجىلىك ئۇن	1986	شىخەنزە ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى
«دالى» ماركىلىق ئۇلچەملىك ئۇن	1987	شىخەنزە ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى
«تەڭرىتاغ» ماركىلىق ئالاھىدە 1 - دەرىجىلىك ئۇن	1987	سانجى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئۇن زاۋۇتى
ئۇلچەملىك ئۇن	1988	گۈچۈڭ ناھىيىلىك ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى
«تەڭرىتاغ» ماركىلىق ئۇلچەملىك ئۇن	1988	سانجى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئۇن زاۋۇتى
«غەربىي دىيار» ماركىلىق ئالاھىدە 1 - دەرىجىلىك ئۇن	1988	ئۇرۇمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى
«غەربىي دىيار» ماركىلىق ئۇلچەملىك ئۇن	1989	ئۇرۇمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى
«ماناس دەريالىرى» ماركىلىق ئۇلچەملىك ئۇن	1989	ماناس ناھىيىلىك ئۇن زاۋۇتى
«ماناس دەريالىرى» ماركىلىق ئالاھىدە 1 - دەرىجىلىك ئۇن	1989	ماناس ناھىيىلىك ئۇن زاۋۇتى
ئۇلچەملىك ئۇن	1989	بايىنغولىن ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى ئۇن زاۋۇتى
ئۇلچەملىك ئۇن	1989	قاراشاي شەھەرلىك ئۇن زاۋۇتى
ئالاھىدە 1 - دەرىجىلىك ئۇن	1990	قۇتۇبى ناھىيىلىك ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى
ئالاھىدە 1 - دەرىجىلىك ئۇن	1990	گۈچۈڭ ناھىيىلىك ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى
ئۇلچەملىك ئۇن	1990	قۇمۇل ۋىلايەتلىك ئۇن زاۋۇتى
«بۇغدا چوققىسى» ماركىلىق ئۇلچەملىك ئۇن	1990	ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئۇدۇڭخاباكوچىسى پىششىقلاش زاۋۇتى
«دالى» ماركىلىق ئالاھىدە 1 - دەرىجىلىك ئۇن	1990	شىخەنزە ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى
«دولان» ماركىلىق ئالاھىدە 1 - دەرىجىلىك ئۇن	1990	بىڭتۈەن پىزا ئىگىلىك 1 - شى ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى

1986 - يىلدىن كېيىن، ئاپتونوم رايون بويىچە ئالاھىدە ئۇن ئىشلەپچىقىرىش بىرقەدەر تېز تەرەققىي قىلىپ، مىقدارى ۋە نىسبىتى يىلدىن - يىلغا ئېشىپ بارىدى. 1988 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق تارماقلىرى تارتقان ئالاھىدە ئۇن 194 مىڭ 600 تونا بولۇپ، تارتىلغان ئومۇمىي ئۇن مىقدارىنىڭ 23.10% نى ئىگىلەپ، 1985 - يىلدىكىدىن 100 مىڭ 800 تونىنا ئاشتى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايون بويىچە 2 مىليون 273 مىڭ 800 تونىنا ئاشلىق تارتىلدى، ئۇنىڭ ئىچىدە ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ تارتقىنى 850 مىڭ 500 تونىنا (ئۇنىڭ 832 مىڭ 200 تونىسى بۇغداي ئۇنى، 12 مىڭ 800 تونىسى قارا ئاشلىق ئۇنى، 5567 تونىسى گۈرۈچ)، بىڭتۈەنلىنىڭ تارتقىنى 422 مىڭ 300 تونىنا (ئۇنىڭ 308 مىڭ 300 تونىسى بۇغداي ئۇنى، 12 مىڭ 500 تونىسى قارا ئاشلىق ئۇنى، 101 مىڭ 500 تونىسى گۈرۈچ، جەدۋەل: 4 — 8 گە قارالسۇن). يېزا - بازار كارخانىلىرىنىڭ 1 مىليون 1000 تونىنا (ئۇنىڭ 900 مىڭ 300 تونىسى بۇغداي ئۇنى، 76 مىڭ 100 تونىسى گۈرۈچ، جەدۋەل: 4 — 9 غا قارالسۇن). ئاشلىق تارماقلىرى تارتقان ئاشلىق ئىچىدە ئۇنىڭ ئاساسلىق سورتلىرىدىن ئالاھىدە 1 - دەرىجىلىك ئۇن، ئالاھىدە 2 - دەرىجىلىك ئۇن ۋە ئۇلچەملىك ئۇندىن سىرت يەنە بۇغداي ئۇندۇرمىسى، يارما ۋە ئاز مىقدارداكى مەخسۇس يېمەكلىكلەرگە ئىشلىتىلىدىغان ئۇن بار. مۇتلەق كۆپ ساندىكى ئۇن دۆلەت ئۇلچىمىگە يەتتى. ئاپتونوم رايون بويىچە بۇغدايدىن ئوتتۇرىچە ئۇن چىقىش نىسبىتى 94.80% بولدى. تارتىلغان ئۇن ئىچىدە ئالاھىدە ئۇن 230 مىڭ تونىنا بولۇپ، تارتىلغان ئومۇمىي ئۇن مىقدارىنىڭ 64.27% نى ئىگىلەپ، 1988 - يىلدىكىدىن 35 مىڭ 400 تونىنا ئاشتى.

شۇ يىلى ئۇرۇمچى، قاراماي قاتارلىق 4 ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرنىڭ ئالاھىدە ئۇن نىسبىتى %30 تىن ئاشتى.

شىنجاڭنىڭ 1949 — 1956 - يىلغىچە پىششىقلىغان ئۇن مەھسۇلاتى

جەدۋەل: 4 — 6　　بىرلىكى: تونىنا

يىللار	ئۇن مەھسۇلاتى	يىللار	ئۇن مەھسۇلاتى
1949	25737	1953	163693
1950	37190	1954	208892
1951	45401	1955	251655
1952	132207	1956	135907

ئىزاھ: ئاساسەن يەرلىك ئۇسۇلدا ئۇن تارتىش ئىشىنىڭ كۆپ قىسمى دېھقانچىلىق كوپېراتىپلىرىغا ئۆتۈپ كەتكەچكە، 1956 - يىلى 1955 - يىلدىكىدىن تازىيىپ كەتكەن. ئۇ ستاتىستىكا قىلىنمىدى.

شىنجاڭدىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ 1957 — 1990 - يىلغىچە پىششىقلىغان ئۇن مەھسۇلاتى

جەدۋەل: 4 — 7　　بىرلىكى: تونىنا

يىللار	ئۇن مەھسۇلاتى	يىللار	ئۇن مەھسۇلاتى
1957	91822	1968	175014
1958	93140	1969	259821
1959	158870	1970	244484
1960	161661	1971	230739
1961	152049	1972	247887
1962	95064	1973	312474
1963	92227	1974	278467
1964	130916	1975	243697
1965	146906	1976	306543
1966	187378	1977	336346
1967	212426	1978	439677

يىللار	ئۇن مەھسۇلاتى	ئۇنىڭ ئىچىدە		ئالاھىدە ئۇن %
		ئۇلچەملىك ئۇن	ئالاھىدە ئۇن (ئالاھىدە 1 -، ئالاھىدە 2 - دەرىجىلىك ئۇننى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ)	
1979	437494	437494		
1980	502052	502052		
1981	571078	571078		
1982	601587	601587		
1983	643568	614268	29300	4.55
1984	626319	591159	35160	5.61
1985	678645	584831	93814	13.82
1986	716487	592240	124247	17.34
1987	775941	637075	138866	17.90
1988	842324	647737	194587	23.10
1989	829897	628533	201364	24.26
1990	832166	602120	230046	27.64

شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىڭتۇەنىنىڭ تارتقان ئۆن، ياغ مەھسۇلاتى

جەدۋەل: 4 — 8 بىرلىكى: تۇنا-ن تونا

يىللار	ئۆن	قارا ئاشلىق ئۆنى	گۈرۈچ	ياغ
1952	0.22		0.06	0.01
1953	0.47		0.24	0.04
1954	1.97		0.54	0.08
1955	3.19		0.71	0.35
1956	5.62		0.39	0.25
1957	5.50		0.77	0.41
1958	7.79	1.03	1.57	0.46
1959	9.37	2.19	2.16	0.5
1960	9.9	4.3	1.82	0.4
1961	11.38	3.38	0.61	0.38
1962	7.16	7.26	0.61	0.29
1963	6.38	7.59	0.6	0.32
1964	9.33	8.11	1.21	0.44
1965	12.85	7.63	1.13	0.73
1966	15.07	7.91	1.9	1
1967	22.24	9.38	2.03	0.91
1968	23.04		1.66	0.81
1969	21.85		1.71	0.66
1970	27.74		2.55	0.73
1971	26.9		3.55	0.71
1972	15.13	9.17	3.8	0.83
1973	31.28		3.46	1.03
1974	31.78		3.43	
1975	7.61		1.27	0.2
1976	14.4	5.17	2.3	0.41
1977	17.87	5.97	3.81	0.48
1978	18.8	6.39	4.87	0.64
1979	23.72	6.53	5.12	1.04
1980	26.03	5.26	4.59	1.39
1981	29.23	4.97	5.52	2.28
1982	30.74	4.62	6.98	3.11
1983	31.72	3.39	9.33	3.32
1984	34.08	21.74	9.14	3.53
1985	30	1.86	10.12	3.67
1986	29.67	1.18	7.86	4.89
1987	29.96	1.09	7.79	4.74
1988	33.10	0.8	9.68	5.04
1989	30.46	1.55	10.49	4.57
1990	30.83	1.25	10.15	4.69

ئىزاھ: 1952 - يىلدىن 1954 - يىل 9 - ئايدىن ئىلگىرىكى سانلار شىنجاڭ ھەربىي رايون ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش قىسىملىرىنىڭ سانلىرى، 1975 - يىل 4 - ئايدىن 1981 - يىل 12 - ئايغىچە بولغان سانلارنى ش ئۇ تا ر بوزبەر ئۆزلەشتۈرۈش باش ئىدارە سىستېمىسى ستاتىستىكا قىلغان.

شىنجاڭدىكى يېزا ـ بازار كارخانىلىرىنىڭ 1980 — 1990 ـ يىلغىچە تارتقان ئۇن، ياغ مەھسۇلاتى

جەدۋەل: 4 — 9　　بىرلىكى: تۇمەن تونна

يىللار	تاشلىق			ياغ
	جەمئىي	ئۇنلۇق ئىچىدە		
		ئۇن	گۈرۈچ	
1980	25.81			0.73
1981	32.1			0.93
1982	30.45			0.01
1983	31.86			0.76
1984	44.4	29.9	1.42	0.18
1985	36.28	31.06	0.96	0.93
1986	49.6	41.85	2.21	2.38
1987	83.35	71.59	3.04	3.6
1988	83.8	70.77	3.13	4.1
1989	89.81	71.79	3.75	2.77
1990	100.1	90.03	7.61	4.01

ئىزاھ: بۇ جەدۋەلدىكى ماتېرىياللار ش ئۇ ئا ر يېزا ـ بازار كارخانىلىرىنى باشقۇرۇش ئىدارىسىنىڭ يىللىق ستاتىستىكا مەلۇماتىدىن ئېلىندى.

Ⅱ باب

ياغ تارتىش

§1 . ئىشلەپچىقىرىش ئۇسۇلى

1. قول هۈنىرى ئارقىلىق تارتىش

شىنجاڭ تارىخىدا ئۇيغۇرلۇق يېغىنى تارتىدىغان جۇڭازخانىلاردا ئۇزۇن مەزگىل قول هۈنىرى شەكلىدىكى ئەنئەنىۋى ياغ تارتىش (قىسقارتىپ يەرلىك ئۇسۇلدا ياغ تارتىش دېيىلىدۇ) ئۇسۇلى قوللىنىلىپ كەلگەن. ئاساسلىق ياغ تارتىش سايمىنى قىسماق جۇڭاز، جۇڭاز، تاش جۇڭاز قاتارلىقلاردىن ئىبارەت ئىدى. ياغ

چىقىرىدىغان بۇ سايمانلار ئادەم كۆچى ياكى ئۇلاغ كۆچى بىلەن ھەرىكەتلەندۈرۈلەتتى، ئەمگەك سىجىللىقى يۇقىرى، ئىشلەپچىقىرىش ئۈنۈمى ۋە باغ چىقىش نىسبىتى ناھايىتى تۆۋەن ئىدى.

1) ئەنئەنىۋى باغ تارتىش ئۇسۇلى ۋە ئۇنىڭ جايلىشىشى

(1) قىسماق جۈۋاز دېگىمېتىرى 0.8 مېتىر، ئۇزۇنلۇقى 10 نەچچە مېتىرلىق چىلەك باغاچتىن ئىبارەت قىلىنىپ، ئۇنىڭ مۇقىملاشتۇرۇلىدىغان تەرىپىنىڭ ئاستىغا بىر ئازگال تەييارلىنىدۇ. باغلىق دان قورۇش، يانچىش، دۇملەش، بېسىشتىن ئىبارەت 4 ئىش تەرتىپىدىن ئۆتكۈزۈلىدۇ. ئۇنىڭ جەريانى مۇنداق: باغلىق دان شامالدۇرغۇچ ياكى غەلۋىر ئارقىلىق تازىلىنىدۇ، ئاندىن بوش ئوتتا قورۇپ، تاش جۈۋازدا ئېزىپ، دۇملىگەندىن كېيىن پاخالدا يۆگەپ، 50 كىلوگرام ئەتراپىدا پوم قىلىنىپ، ئازگالغا قويۇلۇپ، ئادەم كۆچى بىلەن چىغرىق ئايلاندۇرۇلۇپ، لىم ياغاچ چۈشۈرۈلىدۇ، لىمنىڭ ئېغىرلىقى ۋە ئارقا - ئارقىدىن شىنا قېقىپ قىسىشى بىلەن ياغ سىقىپ چىقىرىلىدۇ. بىر قېتىم ياغ بېسىشقا 18 سائەت، مەشغۇلاتنىڭ تەخمىنەن 6 سائەت ۋاقىت كېتىدۇ. قىسماق جۈۋاز 2 خىل بولىدۇ، بىر خىلى تاق لىملىق بولۇپ، ئۇنىڭدا 2 ئادەم مەشغۇلات قىلىدۇ، كۈنىگە 40 — 100 كىلوگرام ياغ چىقارغىلى بولىدۇ؛ يەنە بىر خىلى قوش لىملىق بولۇپ، ئۇنىڭدا 3 ئادەم مەشغۇلات قىلىدۇ، كۈنىگە 60 — 150 كىلوگرام ياغ چىقارغىلى بولىدۇ. زىغىر، قىچىدىن ئادەتتە 27% ئەتراپىدا ياغ چىقىدۇ. قىسماق جۈۋازخانا ئادەتتە كېسەك تاملىق بولۇپ، تەخمىنەن 150 كۋادرات مېتىر كۆلەمدە بولىدۇ. قىسماق جۈۋازخانا ئاساسەن تەڭرىتېغىنىڭ شىمالىي تەرىپىدىكى ھەرقايسى جايلارغا تارقالغان. مىنگونلۇق 20 - يىلى (1931 - يىلى) ساۋەن ناھىيە بازىرىدا 6 قىسماق جۈۋازخانا، يېزىلىرىدا 16 قىسماق جۈۋازخانا بولغان. مىنگونلۇق 34 - يىلى (1945 - يىلى) ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى سۇ يېغى، كۈنجۈت يېغى كەسپىي تەشكىلاتى «رەستە بېشى» شەكلىدىن «كەسىپداشلار جەمئىيىتى» گە ئۆزگەردى (ئەمەلىيەتتە 1948- يىلى رەسمىي ئىشقا چۈشتى). 1949 - يىلى ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى جۈۋازخانىلار 41 گە، كۈنجۈت يېغى جۈۋازخانىلىرى 14 كە يەتتى.

(2) جۈۋاز بۇ ئاساسەن بىر كۆتەك ۋە ئوقتىن تەركىب تاپىدۇ. كۆتەكنىڭ دېگىمېتىرى 90 سانتىمېتىر، ئېگىزلىكى 60 سانتىمېتىر بولۇپ، كۆتەكنىڭ ئىچكى دېگىمېتىرى 40 سانتىمېتىرچە قازان تېگى شەكلىدە ئويۇلۇپ، ئوتتۇرىسىدىن بىر تۆشۈك ئېچىلىدۇ. دېگىمېتىرى 25 سانتىمېتىر، ئۇزۇنلۇقى 2.5 — 3.5 مېتىرلىق بىر تال ياغاچ ئوق قىلىنىپ، كۆتەكنىڭ ئېچىدىكى ئويمانغا دەل كەلگۈدەك قىلىپ ياسىلىدۇ. جۈۋازدا ياغ چىقىرىش جەريانى مۇنداق: ياغلىق دان غەلۋىر ياكى شامالدۇرغۇچتا تازىلانغاندىن كېيىن، بىر قېتىمدا 3 — 4 كىلوگرام ياغلىق دان كۆتەك ئىچىگە سېلىنىپ، ئۇلاغ ھەيدىلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئوق چۆرگىلەپ ياغلىق داننى ئېزىدۇ، ياغلىق داننىڭ يېرىمى - يۇمشاقلىقى، ھۆل - قۇرۇقلۇقىغا قاراپ ئارىلاپ- ئارىلاپ ئېزىلىۋاتقان ياغلىق دانغا سۇ چېچىلىدۇ (بەزى ياغلىق دانغا پاخال ئارىلاشتۇرۇلىدۇ)، جۈۋازنى سۈرەۋاتقان ئۇلاغ كۆتەك تېگىدىكى ياغ چىقىش تۆشۈكىدىن ياغ چىقىغانغا قەدەر ھەيدىلىدۇ. جۈۋازدا بىر قېتىملىق ياغ چىقىرىشقا 1.5 سائەت ۋاقىت كېتىدۇ، كۈنىگە 5 كىلوگرام ئەتراپىدا چىقىرىلىدۇ. زىغىر، قىچىدىن ياغ چىقىش نىسبىتى ئادەتتە 24% ئەتراپىدا بولۇپ، ياغنىڭ نەملىكى يۇقىرى بولىدۇ، جۈۋازخانا كۆپىنچە پاكار، كېسەك ئۆيلەردە بولۇپ، تالادا لاپاس ئاستىغا ئورۇنلاشتۇرۇلىدىغانلىرىمۇ بولىدۇ. ئۇ 15 كۋادرات مېتىرچە يەر ئىگىلەيدۇ. مۇنداق جۈۋازخانىلار تەڭرىتېغىنىڭ جەنۇبىدىكى ھەرقايسى جايلاردا كۆپ، مىنگونلۇق 30 - يىلى (1941- يىلى) كۆچا ناھىيىسىنىڭ ئۇزىدىلا 108 جۈۋازخانا بولغان، 1949 - يىلى يەنە 70 جۈۋازخانا بار ئىدى.

(3) تاش جۈۋاز ياغلىق داننى يانچىپ قىسماق جۈۋازغا تەييارلاپ بېرىدىغان، شۇنداقلا بۇاستە

كۆنجۇت يېغى چىقىرىدىغان سايمان.

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ تەرەققىي قىلىشى بىلەن جايلاردا جۇڭازخانىلارمۇ كۆپەيدى. 1952 - يىلى ئۇلكە بويىچە 4000 چە خۇسۇسىي جۇڭازخانا بار ئىدى. 1955 - يىلى ئۇلكىلىك (ئاپتونوم رايونلۇق) يۇڭ شىركىتى جايلاردىكى 3218 جۇڭازخانىغا دۆلەتكە يۇڭ تارتىپ بېرىشنى ھاۋالە قىلدى، ئۇلار كۆنىگە 64 تونىنا يۇغلىق داننى تارتقانىدى. ئۇنىڭ ئىچىدە قىسمان جۇڭازخانا 139 بولۇپ، كۆنىگە 31.35 تونىنا يۇغلىق داننى تارتقان، بۇ 139 قىسمان جۇڭازخانىنىڭ 96 سى ئۇرۇمچى شەھىرى ۋە ئۇرۇمچى ۋىلايىتىدە، 20 سى ئىلى ۋىلايىتىدە، 20 سى سانجى ئوبلاستىدا، 3 ى ئاقسۇ ۋىلايىتىدە ئىدى. جۇڭازخانا 3079 بولۇپ، كۆنىگە 32.65 تونىنا يۇغلىق داننى تارتاتتى، ئۇنىڭ 2582 سى ئاقسۇ ۋىلايىتىدە، 59 ى ئۇرۇمچى شەھىرى ۋە ئۇرۇمچى ۋىلايىتىدە، 437 سى ئىلى ۋىلايىتىدە، بىرى سانجى ئوبلاستىدا ئىدى، ئۇنىڭدىن باشقا جايلاردىكى سودا شىركەتلىرى، يېزا ئىگىلىك كوپېراتسىيىلىرىدىمۇ بىرمۇنچە جۇڭازخانىلار بار ئىدى. 1956 - يىلدىن ئىلگىرى شەھەر - بازارلاردىكى جۇڭازخانىلار خۇسۇسىي سودا - سانائەتچىلەرنىڭ ئىلكىدە بولۇپ، چوڭراقلىرى يىل بويى تىجارەت قىلسا، كىچىكلىرى كۈز ۋە قىشتا ئىشلەپچىقىرىش بىلەن شۇغۇللىنىپ، باشقا ۋاقىتلاردا يۇڭ چىقىرىشنى توختىتىپ باشقا ئوقەت قىلاتتى. كۆپ ساندىكى جۇڭازخانىلار يېزىلاردا بولۇپ، جۇڭازچىلار قوشۇمچە دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىپ، دېھقانچىلىق مەزگىلىدە دېھقانچىلىق قىلاتتى، دېھقانچىلىقتىن بوشىغان مەزگىللەردە جۇڭازخانىنى ماڭدۇراتتى. 1957 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايون بويىچە 117 قىسمان جۇڭازخانا، 5809 جۇڭازخانا، 95 ئورۇندا ئادەم كۆچى بىلەن ئايلاندۇرۇپ سىقىدىغان جۇڭازخانا، 90 ئورۇندا دامكراتلىق جۇڭازخانا بار ئىدى.

2) تېخنىكا يېڭىلاش

1959 - يىلى جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى كەلگە كۆلەمدە تېخنىكا يېڭىلاش بىلەن شۇغۇللىنىپ، يۇڭ چىقىرىش تېخنىكىسىدىكى قالاقلىقنى تىرىشىپ ئۆزگەرتتى. ئۇرۇمچى شەھىرى، قەشقەر شەھىرى، خوتەن ناھىيىسى، ئاراتۇرك ناھىيىسى قاتارلىق جايلار ئادەم كۆچى بىلەن ئايلىنىدىغان پىرقىرىما جۇڭازنى ياخشىلاپ، ھەر بىرىنى كۆنىگە 0.5 تونىنا يۇغلىق داننى تارتالايدىغان ھالغا كەلتۈردى. ئۇرۇمچى ۋىلايىتى قىسمان جۇڭازنى ياخشىلاپ، لىم غالتىكىگە شارەك ئورنىتىپ، ئەمگەك سىجىللىقىنى يېنىكلەتكەن ۋە ئىشلەپچىقىرىش ئۈنۈمىنى ئۆستۈرگەن. ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى «مىنشىلىك» يۇڭ زاۋۇتى كۆنجۇرىنى چەمبىرەك بىلەن ئوراش ئۈسۈلىنى قوللىنىپ، كۆنجۇرىنىڭ قېلىنلىقىنى پاخال بىلەن ئورىغاندىكى 15.24 سانتىمېتىردىن 5.08 سانتىمېتىرغا چۈشۈرۈپ، يۇڭ چىقىش نىسبىتىنى بىر پىرسەنت يۇقىرى ئۆستۈرگەن. قەشقەر كونائەھەر ناھىيىسىدە بۇرجەكلىك ئەلگەك، شامالدۇرغۇچ ۋە تۆگىمەننى سۇ بىلەن ھەرىكەتلەندۈرۈپ، ئاپتونوم رايون بويىچە بىرىنچى بولۇپ چىگىتنى يەتكۈزۈشتىن تارتىپ يۇڭ چىققىچە پۈتۈنلەي سۇ كۈچى بىلەن ئورۇندىلىدىغان يەرلىك ماشىنىلاشقان يۇڭ زاۋۇتى قۇرۇپ چىقىپ، مەملىكەتلىك يۇڭ سانائىتى يىغىندا يېنىك سانائەت مىنىستىرلىكىنىڭ مۇكاپاتلىشىغا ئېرىشكەن. ئۇچتۇرپان ناھىيە 5 - رايون 4 - يېزىدىكى 2 - ئالىي كوپېراتسىيە جۇڭازنى ياخشىلاپ، كۆنىگە 26 كىلوگرام يۇڭ چىقىدىغان قىلغان، يۇڭ چىقىش نىسبىتىمۇ ئىلگىرىكىدىن كۆرۈنەرلىك كۆپەيگەن. شۇ مەزگىلدە جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى تېخنىك خادىملارنى ئەۋەتىپ، يېزىلارنىڭ زاۋۇت قۇرۇشىغا ۋە ئاشلىق، يۇڭ تارتىش سايمانلىرىنى ياخشىلىشىغا ياردەملەشكەن، 15 ناھىيە، شەھەردە ئېلىپ بېرىلغان تەكشۈرۈشكە ئاساسلانغاندا، خەلق گۇڭشىلىرىنىڭ 150 كىچىك ئاشلىق، يۇڭ زاۋۇتى قۇرۇشىغا ياردەم بېرىلگەن.

60 ـ يىللارنىڭ بېشىدا ماشىنا ئارقىلىق باغ چېقىرىش ئىشىنىڭ تەرەققىي قىلىشىغا ئەگىشىپ، ئۇرۇمچى، شىخەنزە، ئىلى قاتارلىق جايلاردا يەرلىك ئۇسۇلدا باغ چېقىرىش سايمانلىرى شاللىۋېتىلىشكە باشلىدى. 60-يىللارنىڭ ئاخىرلىرىدا ئاپتونوم رايون بويىچە ژىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر تۇرۇشلۇق جايلار ۋە باغلىق دان ئىشلەپچىقىرىلىدىغان جايلاردىكى ناھىيە (شەھەر) لەردە يەرلىك ئۇسۇلدا باغ چېقىرىشنىڭ ئورنىنى ماشىنا ئارقىلىق باغ چېقىرىش ئىگىلىدى. 70 ـ يىللاردا ئاپتونوم رايوندىكى ناھىيىلەرنىڭ ھەممىسىدە كىچىك تېپىتكى باغ چېقىرىش ماشىنىلىرى ئومۇملاشتى، ئاز ساندىكى يىراق دېھقانچىلىق چارۋىچىلىق رايونلىرىدىن باشقا كەڭ پېزىلاردىمۇ يەرلىك ئۇسۇلدا باغ چېقىرىش سايمانلىرى ئاساسىي جەھەتتىن شاللىۋېتىلدى.

2. ماشىنا ئارقىلىق باغ تارتىش

20 ـ ئەسىرنىڭ 30 ـ يىللىرىنىڭ كېيىنكى مەزگىلىدە تۇرپان ناھىيىسىنىڭ ئاستانە پېزىسىدا كىچىك باغ زاۋۇتى قۇرۇلۇپ، ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلۈپ ئۇزۇن ئۆتمەيلا تاقىۋېتىلدى. 1939 ـ يىلى سىرقاسىم (تاتار) قاتارلىق كىشىلەر غۇلجا شەھىرىدە پاي قوشۇپ باغ زاۋۇتى قۇردى، ئۇنىڭ ئۈسكۈنىسى سوۋېت ئىتتىپاقىدا ئىشلەپچىقارغان بىر دانە «باغ بېسىم» لىق توك جۈۋنزى بولۇپ، كۈنىگە 5 تونىنا باغلىق دان تارتتى، 1951 ـ يىلى لىچۈن شىركىتىنىڭ ئىگىدارلىقىغا ئۆتتى، 1954 ـ يىلى ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار شېرىكچىلىكى يولغا قويۇلدى.

1954 ـ يىلى شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئىشلەپچىقىرىش باشقارمىسى ئىچكىرىدىن بىر تۈركۈم گېنېراتورلۇق باغ تارتىش ماشىنىسى سېتىۋالدى، 3 خىل تىپلىق بولۇپ، بۇنىڭ بىلەن ئۇرۇمچى، شىخەنزە، يەنجى، ئالتايدا 4 كىچىك باغ زاۋۇتى قۇرۇلۇپ، كۈنىگە 48 تونىنا باغلىق دان تارتتى. ھەربىي قىسىمنىڭ ئىستېمال بېغىنى ھەل قىلغاندىن سىرت، يەنە يەرلىكنىڭ باغ تارتىشىغا ياردەملەشتى. شۇ يىلى ئۆلكىلىك باغ شىركىتىنىڭ ھاۋالىسى بىلەن شىنجاڭ ھەربىي رايونىدىكى ئالاقىدار ئورۇنلارنىڭ ئۇرۇمچىدە تارتقان بېغى تەمىنلەش مىقدارىنىڭ يېرىمىنى ئىگىلىدى.

1955 ـ يىل 8 ـ ئايدىن باشلاپ ئۆلكىلىك (ئاپتونوم رايونلۇق) باغ شىركىتى ئۇرۇمچى، ئىلى، سانجى قاتارلىق جايلاردا گېنېراتورلۇق كىچىك باغ تارتىش ماشىنىسىدىن 10 نى قۇراشتۇرۇپ، كۈنىگە 17 تونىنا باغلىق دان تارتتى.

1956 ـ يىلدىن 1959 ـ يىلغىچە ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرى باي، يەكەن، ئۇرۇمچى، تۇرپان، خوتەن، سانجى، غۇلجا قاتارلىق شەھەر، ناھىيىلەردە 7 باغ زاۋۇتى (سېخى، تۆۋەندىمۇ ئوخشاش) قۇرۇپ، كۈنىگە 65 تونىنا باغلىق داننى تارتتى. ئۇنىڭ ئىچىدە 1956 ـ يىلى ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلگەن باي باغ زاۋۇتىنىڭ ئاساسلىق ئۈسكۈنىسى 3 دانە 150 تىپلىق بۇرالما باغ تارتىش ماشىنىسى بولۇپ، كۈنىگە 25 تونىنا باغلىق داننى تارتتى. 1959 ـ يىل 2 ـ ئايدا ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلگەن يەكەن باغ زاۋۇتىنىڭ ئاساسلىق ئۈسكۈنىسى 2 دانە 151 تىپلىق بۇرالما باغ تارتىش ماشىنىسى بولۇپ، كۈنىگە 16 تونىنا باغلىق داننى تارتتى. بۇ 2 زاۋۇتنا باغلىق دان تازلايدىغان ئاددىي ماشىنا ـ ئۈسكۈنە سەپلەنگەن بولۇپ، ئاپتونوم رايون بويىچە باغلىق داننى پاردا يۇمشىتىش، قورۇش ئۇسۇلىنى تۇنجى قوللانغان، يەنە ئارىلاپ باغ چەككىلەش ئۈسكۈنىلىرى سەپلەنگەن بولۇپ، پار قازان ـ پار تۇربىنىسى بىرلەشتۈرۈلگەن ماتور گۇرۇپپىسى ئۈسكۈنىلەرگە ئېنېرگىيە قىلىندى. زاۋۇت ئۆيلىرى خىش بىلەن سېلىنغان بولۇپ، قۇرۇلۇش كۆلىمى 200 كۋادرات مېتىرچە كېلىدۇ. 1959 ـ يىلى سانجى، تارباغاتاي، ئالتاي، ئىلى قاتارلىق ژىلايەت، ئوبلاستلار تۇرۇشلۇق جايلاردىكى باغ زاۋۇتلىرى كۈنىگە 3 — 5 تونىنا باغلىق داننى تارتالايدىغان يېرىم ماشىنىلاشقان 95 تىپلىق بۇرالما باغ

تارتىش ماشىنىسىنى ئىشلىتىشكە باشلىدى، ياغ تارتىش ماشىنىسىنىڭ ئارتۇقچىلىقى شۇكى، كۇنجۇرىدە قالمىدىغان ياغ تەركىبى تۆۋەن بولاتتى. بۇنىڭ سىرتىدا يەزى ۋىلايەت، ناھىيىلەردىكى ياغ زاۋۇتلىرى 90 تېپلىق سۈيۇقلۇق يېسىملىق ياغ تارتىش ماشىنىلىرى ۋە 42، 43 تېپلىق يېرىم ماشىنىلاشقان كىچىك ئۇسكۇنىلەرنى ئىشلەتتى. شۇ يىلى ئاشلىق نازارىتى جايلارغا 20 نەچچە دانە «ئىشلەپچىقىرىش» ماركىلىق كىچىك ياغ تارتىش ماشىنىلىرىنى (بىرسى كۇنىگە بىر تونىنا ياغلىق دانىنى تارتالايتتى) تەقسىم قىلىپ بەردى. ئېنېرگىيە ۋە تېخنىكا كەمچىل بولغاچقا، كۆپىنچىسى ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلمىدى. بۇ ئارىلىقتا، جايلاردىكى ياغ زاۋۇتلىرى ياغ تارتىش ئۇسكۇنىلىرىنىڭ ھۇنەر - سەنئىتىنى يېڭىلاش، بىرلىك مەھسۇلاتى ۋە ياغ چىقىش نىسبىتىنى ئۆستۈرۈش پائالىيىتىنى ئومۇميۈزلۈك قانات يايدۇردى. غۇلجا ياغ زاۋۇتى ياغلىق دانىنى تازىلاش، ئالدىن بىرتەرەپ قىلىش ۋە يانچىش ئۇسكۇنىلىرىنى ياخشىلاپ، ھەر بىرىنىڭ سائەتلىك مەھسۇلاتىنى 93.78 كىلوگرامدىن 102 كىلوگرامغا، ياغ چىقىش نىسبىتىنى 31.79% تىن 34.29% كە يەتكۈزدى. باي ياغ زاۋۇتى بىر دانە قۇرۇتۇش قازىنىنى تەقلىد قىلىپ ياساپ، ياغلىق دانىنىڭ يانچىلىش ۋاقتىدىكى تېمپېراتۇرىسىنى 8 گرادۇس يۇقىرى كۆتۈردى. ياغ چىقىش نىسبىتىنىمۇ مۇناسىپ ئۆستۈرۈش بىلەن بىللە، تازىلاش، يانچىش ئۇسكۇنىسىنى ياخشىلاپ، كۇنىگە 25 تونىنا ياغلىق دان تارتىشتىن 40 تونىنىغا، ياغ چىقىش نىسبىتىنى 33.9% تىن 35.5% كە كۆپەيتتى.

1960 - يىلى ئاپتونوم رايوندىكى سانائەت تارماقلىرى باشقۇرۇپ كېلىۋاتقان ئۆسۈملۈك ياغ زاۋۇتلىرى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. سانائەت سىستېمىسى زاكاز قىلغان 57 يۈرۈش ياغ تارتىش ئۇسكۇنىسى (كۇنىگە 16 تونىنا ياغلىق دان تارتالايدىغىنى بىر يۈرۈش، 8 تونىنا ياغلىق دان تارتالايدىغىنى 9 يۈرۈش، 5 تونىنا ياغلىق دان تارتالايدىغىنى 18 يۈرۈش، بىر تونىنا ياغلىق دان تارتالايدىغىنى 36 يۈرۈش) ۋە 64 دانە ئېنېرگىيە ئۇسكۇنىسى (لوكوموبىل، دىزېلماتور، گازماتورى) نى زاكاز قوبۇل قىلغان ئورۇنلار ئاشلىق تارماقلىرىغا يەتكۈزۈپ بەردى. ئەينى ۋاقىتتا، كۆپ ساندىكى جايلاردا توك يوق ئىدى، يېڭىدىن قۇرۇلۇۋاتقان ياغ زاۋۇتلىرى ئېنېرگىيىنى ئۆزلىرى تەييارلىشى كېرەك ئىدى، يۇقىرىدىكىلەرگە سەپلەنگەن ئېنېرگىيە ئۇسكۇنىلىرى پەقەت چوڭ، ئوتتۇرا تىپتىكى ياغ تارتىش ئۇسكۇنىلىرىنىڭلا ھۆددىسىدىن چىقاچقا، كىچىك ياغ تارتىش ماشىنىلىرىغا كېرەكلىك ئېنېرگىيىنى ھەل قىلغىلى بولمىدى. شۇ يىلى ئاشلىق نازارىتى، سۇچىلىق نازارىتى بىرلىكتە ئۆقتۇرۇش چىقىرىپ، يېڭىدىن قۇرۇلغان كىچىك ياغ زاۋۇتلىرىغا بىرەك سۇ تۇرىنىسىدىن ئېنېرگىيە ئېلىشنى تەلەپ قىلدى، شۇنىڭ بىلەن جايلاردا بىر تۇركۈم سۇ كۆچى پونكىتلىرى قۇرۇلدى، بورتالا، گۈچۈك قاتارلىق ناھىيىلەردىكى ئاشلىق تارماقلىرى ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ سۇ كۆچىدىن پايدىلىنىپ كىچىك ياغ تارتىش ماشىنىلىرىنى ئىشقا كىرىشتۈردى. غۇلجا، باي ناھىيىلىرى، مارالبېشى ناھىيىسىدىكى سېرىقبۇيا قاتارلىق جايلار 200 تېپلىق بۇرالما ياغ تارتىش ماشىنىلىرىنى ئىشلىتىشكە باشلىدى. ئۇنىڭ بىلەن كۇنىگە 8 — 10 تونىنا ياغلىق دان تارتقىلى بولاتتى. بۇ تىپتىكى ياغ تارتىش ماشىنىلىرىنىڭ ياغلىق دان تارتىش ئىقتىدارى يۇقىرى ھەم ئىلغار ئىدى. كېيىنكى يىلدىن باشلاپ ئاشلىق نازارىتى ئۇنىۋېرسال ماشىنىسازلىق زاۋۇتىمۇ 200 تېپلىق ياغ تارتىش ماشىنىسىنى ئىشلەتتى.

60 - يىللارنىڭ بېشىدىن ئېتىبارەن 200 تېپلىق ياغ تارتىش ماشىنىسىنى ئىشلەتكەن زاۋۇتلاردىن باشقا، 95 تېپلىق بۇرالما ياغ تارتىش ماشىنىسى بىرقەدەر ئومۇميۈزلۈك ئىشلىتىلدى ۋە ئۇ بارا - بارا كىچىك ياغ تارتىش ماشىنىلىرىنىڭ ئورنىنى ئىگىلىدى. 1963 - يىل 10 - ئايغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ماشىنىلىق ياغ زاۋۇتى 19 غا، كۇندىلىك ياغ تارتىش ئىقتىدارى 150 تونىنا ياغلىق دانغا يەتتى، ئۇلار ئۈرۈمچى، سانجى، ماناس، قاراماي، تارباغاتاي، ئالتاي، ئىلى، قۇمۇل، كورلا، كۇچا، توقسۇ، باي،

يەكەن، مارالبېشى، خوتەن، قاراقاش، لوپ قاتارلىق جايلارغا جايلاشقان. ئۇنىڭدىن كېيىن، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ «ئىشلەپچىقىرىلغان جايدا تارتىشنى ئاساس قىلىش، ئوتتۇراھاللىرى بىلەن كىچىكلىرىنى بىرلەشتۈرۈش، كىچىك زاۋۇتنى كۆپرەك قۇرۇش» قائىدىسى ئىزچىللاشتۇرۇلۇپ، بەزى ناھىيە (شەھەر) لەردە يېڭىدىن بىر تۈركۈم كىچىك ياغ زاۋۇتلىرى قۇرۇلدى. 1965 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايوندىكى مۇتلەق كۆپ قىسىم ۋىلايەت، ئوبلاستلار تۈرۈشلۇق جايلاردا ۋە ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىلىدىغان كۆپ ساندىكى ناھىيىلەردە ماشىنا بىلەن ياغ تارتىش زاۋۇتلىرى بار بولدى، لېكىن كۆپ ساندىكى ياغ زاۋۇتلىرىنىڭ ئۆيلىرى ئاددىي، ئۈسكۈنىلىرىنىڭ ھۆنەر - سەنئىتى قالاق، ياغ چەككىلەش ئۈسكۈنىلىرى ئاز بولۇش بىلەن بىللە، ئاپتونوم رايون بويىچە يەنە 30 ناھىيە (شەھەر) نىڭ ماشىنا ئارقىلىق ياغ تارتىش ئىقتىدارى يوق ئىدى.

1966 — 1976 - يىلغىچە مىچۇەن، فۇكاڭ، جىمىسار، قۇتۇبى، ئارىشاڭ، غۇلجا، نىلقا، تېكەس، مۇڭغۇلكۈرە، شىخو، دۆربىلجىن، ئۈنسۇ، كۇچا، ئاۋات، يېڭىسار، پوسكام، ئاقسۇ، قەشقەر، قاغىلىق، يوپۇغا، قەشقەر كونا شەھەر، پەيزاۋات، كېرىيە، نىيە، پىچان قاتارلىق جايلاردا 20 دىن ئارتۇق ياغ زاۋۇتى يېڭىدىن قۇرۇلدى، ئۆزگەرتىپ كېڭەيتىپ قۇرۇلدى. ئاقسۇ، قەشقەر ۋىلايەتلىرىنىڭ پاختا تېرىلىدىغان ناھىيىلىرىدە 200 تېپلىق بۇرالما ياغ تارتىش ماشىنىسى (بۇ ماشىنىلاردا ياغلىق دان پاردا دۆمىلەپ قورۇلىدۇ، بۇ پاختا فېنولىنى تازىلىۋېتىشكە پايدىلىق) ئىشلىتىلگەندىن سىرت، باشقا ياغ زاۋۇتلىرىدا بىردەك 95 تېپلىق ياغ تارتىش ماشىنىسى ئىشلىتىلدى. 1974 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايون بويىچە 95 تېپلىق ياغ تارتىش ماشىنىسى 70 كە يېتىپ، پىششىقلاش ئىقتىدارى ئومۇمىي پىششىقلاش ئىقتىدارىنىڭ 50% نى ئىگىلىدى. شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق، ياغ تارتىش تېخنىكىسى تەجرىبىلىرىنى ئالماشتۇرۇش يىغىنى چاقىردى. يىغىندا ئىلى، ماناس، ئۈچتۇرپان ياغ زاۋۇتلىرى 95 تېپلىق ياغ تارتىش ماشىنىلىرىنىڭ پىرقىرىغۇچىنى ياخشىلاش، ئايلىنىش سۈرئىتىنى تەڭشەش، بىرلىك مەھسۇلات ۋە ياغ چىقىش نىسبىتىنى ئۆستۈرۈش، كۈنجۈرىدىكى ياغ تەركىبىنى تۆۋەنلىتىش تەجرىبىلىرىنى تونۇشتۇردى. شۇنىڭدىن كېيىن بۇ تەجرىبىلەر ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە ئومۇملاشتۇرۇلدى. 70 - يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا ئاپتونوم رايوننىڭ كۆپ ساندىكى ناھىيە پىرقىغۇچىنى شەھەرلىرىدىكى ياغ زاۋۇتلىرى تاۋىدا پەس ئوتتا قورۇش، 2 — 3 دانە 95 تېپلىق ياغ تارتىش ماشىنىسىنى گۇرۇپپىلاپ ئىشلىتىش ئارقىلىق كۈنىگە 8 — 12 تونىنا ياغلىق دان تارتىدىغان بولدى ھەمدە ئاددىي ياغ چەككىلەش ئۈسكۈنىلىرىنى سەپلىدى. زاۋۇت ئۆيلىرىنىڭ كۆپىنچىسى خىش بىلەن سېلىنغان ئاددىي ئۆيلەر بولۇپ، 50 كۋادرات مېتىر چىقاتتى. بۇ مەزگىلدە جايلاردىكى دىزېلماتورىدا ماگدۇرۇلىدىغان كىچىك ياغ تارتىش ماشىنىلىرى توك كۈچى بىلەن ماگدۇرۇلىدىغان بولدى. 1976 - يىل 10 - ئايدا ئاپتونوم رايون بويىچە ئايرىم ناھىيىلەردىن باشقا، ھەممە ناھىيىدە ياغ زاۋۇتى بار بولدى. ئاشلىق تارماقلىرىغا قارايدىغان ياغ زاۋۇتى 81 گە، يىللىق ياغلىق دان تارتىش ئىقتىدارى 147 مىڭ 100 تونىنغا يەتتى (جەدۋەل: 4 — 10 غا قارالسۇن). لېكىن «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە، جايلاردىكى كىچىك ياغ زاۋۇتلىرىنىڭ ھەممىسىدە ئۈسكۈنىلىرى ئاددىي بولۇش، ھۆنەر - سەنئىتى ۋە قوشۇمچە ئەسلىھەلىرى يۈرۈشلەشمەسلىك قاتارلىق مەسىلىلەر ساقلىنىپ، ياغ تارتىش ئۈسكۈنىلىرىنىڭ ئىقتىدارىدىن تولۇق پايدىلانغىلى بولمىدى. ئەينى ۋاقىتتا ئىشلەپچىقىرىلغان ياغ تارتىش ئۈسكۈنىلىرىنىڭ ئىقتىدارى ناچار بولۇپ، 70 - يىللارنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە كۆپ قىسمى كونىراپ كەتتى. 1980 - يىلى ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ يىللىق ياغلىق دان تارتىش ئىقتىدارى 127 مىڭ 100 تونىنا بولۇپ، 1976 - يىلىدىكىدىن 13.6% ئازىيىپ كەتتى.

شىنجاڭدىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ 1976 - يىلدىكى ياغلىق دان تارتىش ئىقتىدارى

جەدۋەل: 4 — 10

نامى	باغ زاۋۇتى (سېخ) سانى	بىر يىلدا تارتقان ياغلىق دان (تونا)
ئاپتونوم رايون بويىچە	81	147100
تۇرپان ۋىلايىتى	4	4200
قۇمۇل ۋىلايىتى	3	3200
سانجى ئوبلاستى	8	9000
شىخەنزە شەھىرى	4	24600
ئىلى ۋىلايىتى	10	15800
تارباغاتاي ۋىلايىتى	6	13000
ئالتاي ۋىلايىتى	8	9900
بورتالا ئوبلاستى	5	6700
بايىنغولىن ئوبلاستى	5	5500
ئاقسۇ ۋىلايىتى	7	22100
قىزىلسۇ ئوبلاستى	4	3200
قەشقەر ۋىلايىتى	10	18600
خوتەن ۋىلايىتى	6	9700
ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسىگە بېۋاستە قارايدىغىنى	1	1600

ئىزاھ: باغ تارتىش ئۈسكۈنىلىرىنىڭ بىر يىلدا ئىشلىگەن كۈن سانى سودا سىستېمىلىكى بەلگىلىگەن 200 كۈن بويىچە ھېسابلاندى.

ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، ئاپتونوم رايوندا ياغلىق دان، پاختا ئىشلەپچىقىرىش تېز تەرەققىي قىلىپ، سېتىۋېلىش زور دەرىجىدە ئاشتى. 1980 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق تارماقلىرى سېتىۋالغان ياغلىق دان 89 مىڭ 800 تونىنغا يېتىپ، 1979 - يىلدىكىدىن 60.9%، چىگىت 34 مىڭ 100 تونىنغا يېتىپ، 30.2% ئاشتى. 1984 - يىلى سېتىۋېلىنغان ياغلىق دان 144 مىڭ 600 تونىنغا، چىگىت 73 مىڭ 500 تونىنغا يەتتى. لېكىن ئاپتونوم رايونىنىڭ ياغلىق دان پىششىقلاپ ئىشلەش ئىقتىدارى ئېھتىياجنى قاندۇرۇشتىن كۆپ يىراقتا ئىدى، بولۇپمۇ ياغلىق دان ئاساسلىق ئىشلەپچىقىرىلىدىغان رايونلارنىڭ پىششىقلاش ئىقتىدارى ئېغىر ھالدا كەمچىل ئىدى. ئىلى، تارباغاتاي،

بورتالاردىن ئىبارەت 3 ۋىلايەت، ئوبلاستنىڭ پىششىقلاش ئىقتىدارى سېتىۋېلىش مىقدارىنىڭ يېرىمىغىلا يېتەتتى. 1980 — 1985 - يىلغىچە جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى بانكا قەرز پۇلىدىن ئاكتىپ پايدىلىنىپ ۋە ئۆزلىرى مەبلەغ تەييارلاپ ئارقا - ئارقىدىن ئۈرۈمچى، سانجى، جىمسار، گۇچۇڭ، قۇتۇبى، ماناس، شىخۇ، ساۋەن، بورتالا، جىڭ، ئارىشاڭ، ئالتاي، يەنجى، كۆچا، باي، قاغىلىق، شىخەنزە، شايبەدى، مەكىت، يەكەن قاتارلىق جايلاردا 40 باغ زاۋۇتى قۇردى، ئۆزگەرتتى ۋە كېڭەيتتى. بۇ مەزگىلدە سودا مىنىستىرلىكى شىنجاڭنىڭ باغ سانائىتى قۇرۇلۇشىغا ئالاھىدە ئەھمىيەت ۋە مەدەت بەردى، مەخسۇس پۇل ئاجرىتىپ ئۇچتۇرپان، توققۇزتارا ناھىيىلىرىدە، قورغاس ناھىيىسىدىكى چېگىسخوزىدا زىغىر يېغى تارتىش زاۋۇتى قۇردى. دۆربىلجىن ناھىيىسىدە ئىلمىي تەتقىقات تۈرى بويىچە مەبلەغ سېلىپ زاراڭزا يېغى زاۋۇتى قۇردى. 1985 - يىلنىڭ ئاخىرىدا يېڭىدىن قۇرۇلغان، ئۆزگەرتىپ قۇرۇلغان، كېڭەيتىپ قۇرۇلغان باغ زاۋۇتى 44 كە يەتتى. ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ باغ زاۋۇتى ئومۇمىي سانى 93 كە، يىللىق ياغلىق دان تارتىش ئىقتىدارى 322 مىڭ 600 تونىغا يېتىپ، 1980 - يىلدىكىدىن 1.54 ھەسسە ئاشتى. بۇنىڭ ئىچىدە، چوڭ، ئوتتۇرا شەھەرلەردە تارتىلغىنى 73 مىڭ 800 تونىنا، ناھىيە بازارلىرىدىكىسى 216 مىڭ 800 تونىنا، ناھىيە بازىرىدىن تۆۋەندىكىسى 32 مىڭ تونىنا. بۇ باغ زاۋۇتلىرى ئىشلەپچىقارغان ياغلار بىلەن ئاپتونوم رايونىنىڭ ئېھتىياجى قاندۇرۇلۇپلا قالماستىن، يىر قىسمى ئىچكىرىدىكى ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلارغا يۆتكەلدى ۋە ئېكسپورت قىلىندى. شۇنىڭ بىلەن بىللە باغ پىششىقلاش ئۇسكۇنىلىرىنىڭ دەرىجىسى يىر بالداق ئۆستۈرۈلۈپ، 200 تېپلىق باغ تارتىش ماشىنىسى كەلگە تۇرغۇزۇلدى. 1985 - يىلنىڭ ئاخىرىدا ئۈرۈمچى، سانجى، شىخەنزە، بورتالا، تارباغاتاي، ئالتاي، ئىلى، تۇرپان، بايىنغولىن، ئاقسۇ، قەشقەر، خوتەن قاتارلىق 12 ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەردىكى 38 كارخانا 200 تېپلىق باغ تارتىش ماشىنىسىدىن 104 نى ئىشلەتتى (ئۇنىڭ ئىچىدە 3 نى ئىشلەتكەن كارخانىلارنىڭ كۆندىلىك ياغلىق دان تارتىش ئىقتىدارى 24 — 30 تونىنا) بولۇپ، 1979 - يىلدىكى 7 ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەردىكى 38 ماشىنىدىن %174 ئاشتى، 200 تېپلىق باغ تارتىش ماشىنىسىنىڭ باغ تارتىش ئىقتىدارى ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئومۇمىي ئىقتىدارىنىڭ %50 نى ئىگىلىدى. ھەرقايسى زاۋۇتلار يۇقىرىدىكى باغ تارتىش ئۇسكۇنىلىرىنى يۇرۇشلەشتۇرۇش ئۈچۈن، ياغلىق دان تازىلاش، چاڭ تازىلاش، يۇمشىتىش، دۇملەش ئۇسكۇنىلىرىنى سېتىۋېلىپ، باغ چەككىلەش ئۇسكۇنىلىرىنى يەنمۇ تولۇقلىدى، قىسمەن زاۋۇت، سېخلار ئۆزا ھىدراتسىيلەپ باغ چەككىلەش ھۈنەر - سەنئىتىنى ياكى يېرىم ئۆدانتراللاشتۇرۇش ھۈنەر - سەنئىتىنى قوللاندى. زاۋۇتلار يەنە پارقازان ۋە توك بېسىمىنى، توك تەقسىملەش ئۇسكۇنىلىرىنى ئۆزگەرتتى. ئۆزگەرتىلگەندىن كېيىنكى باغ تارتىش، باغ چەككىلەش سېخ، زاۋۇتلىرىنىڭ ئۈيلىرى خىش بىلەن سېلىنىپ، قۇرۇلۇش كۆلىمى 400 كۋادرات مېتىرغا يەتتى، بەزى زاۋۇتلاردا ماي باك، ئامبار قاتارلىق ئەسلىھەلەر سېلىندى. شۇنىڭدىن ئېتىبارەن ئاپتونوم رايون بويىچە ناھىيە بازىرىدىن يۇقىرى جايلاردىكى باغ زاۋۇتلىرى بىردەك ئىلغار ئۇسكۇنە، ھۈنەر - سەنئەتنى قوللاندى، لېكىن يېزا - بازار، ئاشلىق پونكىتلىرىنىڭ كىچىك باغ زاۋۇتلىرىدا باغ تارتىش، باغ چەككىلەش ئۇسكۇنە، ھۈنەر - سەنئىتى يەنىلا قالاق ھەم باغ سۈپىتى ناچار بولۇۋەردى.

1986 - يىلى ياپونىيەدىن كىرگۈزۈلگەن ئۆسۈملۈك يېغىنى ئۆدا چەككىلەش ئۇسكۇنىسى ۋە مارگارىن (سۈنئىي قايماق) ئىشلەش ئۇسكۇنىسى ش ئۇ ئا ر يىغ شىركىتىنىڭ ياغ ئىسكىلاتىدا ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۇرۇلدى، ئۇنىڭدا كۈنىگە 50 تونىنا باغ چەككىلەندى ۋە بىر تونىنا مارگارىن ئىشلەپچىقىرىلدى. ياغنىڭ سۈپىتى ياخشى بولدى. پۈتۈن يۇرۇش ئۇسكۇنىلەرنىڭ قۇرۇلمىسى ئىخچام، ھۈنەر - سەنئىتى ئىلغار، ئاپتوماتلىشىش دەرىجىسى يۇقىرى، ئىگىلىگەن يېرى ئاز، توك سەرپىياتى تۆۋەن بولۇپ، تۇرلۇك راسخودومبر

ۋە باشقا ئەسۋابلار تولۇق سەپلەنگەن، ھەرقايسى ئىش ھالقىلىرىدىكى ئاساسلىق ئۇسكۇنىلەر مەركىزىي كونترول بۆلۈمىدىن مەركەزلەشتۈرۈپ تىزگىنلەنگەن. ئىمارەت قۇرۇلۇشى ئۆزىمىزدە يۈرۈشلەشتۈرۈلگەن بولۇپ، چەككىلەش سېخىنىڭ قۇرۇلۇش كۆلىمى 1139 كۋادرات مېتىر، مارگارىن سېخىنىڭ قۇرۇلۇش كۆلىمى 178.8 كۋادرات مېتىر بولدى. شۇ يىلى شىخەنزە ئاشلىق - ياغ پىششىقلاش زاۋۇتى 2 دانە 200 تېپلىق ياغ تارتىش ماشىنىسىنىڭ باش ئوقىنىڭ ئايلىنىش سۈرئىتىنى تېزلىتىپ، مەھسۇلات مىقدارىنى بىر ھەسسە ئاشۇردى.

1987 - يىلى ئاپتونوم رايوندا 202 تېپلىق ياغ تارتىش ماشىنىسى ئىشلىتىلىشكە باشلىدى، بۇ ماشىنىنىڭ كۈندىلىك ياغلىق دان تارتىش ئىقتىدارى 200 تېپلىق ياغ تارتىش ماشىنىسىنىڭ 4 ھەسسىسىگە بارابەر، ئۇ ياغلىق دان مەركەزلىك ئىشلەپچىقىرىلىدىغان جايلاردا كۆنجۈرىدىن ياغ ئېلىش ئۇسۇلىنى كېرىشتۈرۈپ ئىشلىتىشكە تولىمۇ باب، ئۇنىڭ ئېنېرگىيە سەرپىياتى تۆۋەن، قىسىش قاسقىنىنىڭ ئۆستى تەرىپىگە داشقال چىقىرىۋېتىدىغان، سوۋۇتىدىغان پۈركۈش قۇرۇلمىسى سەپلەنگەن بولۇپ، سۇ پىرقىرىما ئوقىنىڭ تۆشۈكىگە بېسىم بىلەن كىرگۈزۈلىدۇ، ئۇ تېمپېراتۇرىنى تۆۋەنلىتىشكە پايدىلىق. 1988 -، 1989 - يىللىرى ئىلى، موڭغۇلكۆرە، چاپچال، تېكەس، بېيتۈن، پىچان، لوپنۇر، شايار، ئونسۇ، ئاۋات، ئاقسۇ، مارالبېشى، پوسكام قاتارلىق جايلاردىكى ئاشلىق - ياغ زاۋۇتلىرى ياغ تارتىش ۋە چەككىلەش سېخلىرىنى يېڭىدىن قۇرۇپ ۋە كېڭەيتىپ قۇرۇپ، چەككىلەش ئۇسكۇنىلىرىنى يېڭىلىدى ۋە تولۇقلىدى. ھۇنەر - سەنئىتىنى ياخشىلىدى. سانجى، شايبەدى، بورتالا ياغ زاۋۇتلىرى ياغ تارتىش ئۇسكۇنىلىرىنى يېڭىلىدى. ئۇنىڭ ئىچىدىكى 1989 - يىلى پۈتۈپ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلگەن، ئاپتونوم رايون بويىچە كۆلىمى ئەڭ چوڭ بولغان موڭغۇلكۆرە ئاشلىق - ياغ زاۋۇتىنىڭ ئاساسلىق ياغ تارتىش ماشىنىسى 4 دانە 202 تېپلىق ماشىنا بولۇپ، كۈندىلىك ياغلىق دان تارتىش ئىقتىدارى 160 — 200 توننىغا يەتتى. شۇ يىلى يەنە شىخەنزە، بورتالا، سانجى ئوبلاستى قاتارلىق 3 ئاشلىق - ياغ زاۋۇتىنىڭ ياغ تارتىش سېخىدا 5 دانە 202 تېپلىق ياغ تارتىش ماشىنىسى ئىشلىتىلدى، كۈندىلىك ياغلىق دان تارتىش ئىقتىدارى 200 — 250 توننىغا يەتتى. بۇ ۋاقىتتا ئاپتونوم رايوندا 200 تېپلىق ياغ تارتىش ماشىنىسى ئىشلەتكەن زاۋۇتلارنىڭ ياغ چەككىلەش ھۇنەر - سەنئىتى تېخىمۇ ياخشىلىنىشقا يۈزلەندى، بىرمۇنچە زاۋۇتلار پۈركۈپ ھىدراكسىيلەپ ئوزا شلىمسىزلاش ۋە ۋاكۇئوملۇق سۇسىزلاش ھۇنەر - سەنئىتىنى قوللاندى؛ 95 تېپلىق ياغ تارتىش ماشىنىسىنى ئىشلەتكەن كىچىك ياغ زاۋۇتلىرىمۇ ياغ چەككىلەش ئۇسكۇنىلىرىنى كۆپەيتىپ، ياغ چەككىلەش ھۇنەر - سەنئىتىنى ياخشىلاپ، ياغ سۈپىتىنى دۆلەتنىڭ 2 - دەرىجىلىك ياغ سۈپىتى ئۆلچىمىگە يەتكۈزدى.

1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ يىللىق ياغلىق دان تارتىش ئىقتىدارى 608 مىڭ 300 توننىغا يەتتى. ئۇنىڭ ئىچىدە ماشىنىدا ياغ تارتىش ئىقتىدارى 380 مىڭ 300 توننا، قالغىنى كۈنجۈرىدىن ياغ چىقىرىش ئىقتىدارى (جەدۋەل: 4 — 11 گە قارالسۇن). ماشىنىدا ياغ تارتىش ئىقتىدارى چوڭ، ئوتتۇرا شەھەرلەردە 98 مىڭ 300 توننا، ناھىيە بازىرىدا 268 مىڭ 800 توننا، ناھىيە بازىرىدىن تۆۋەندىكىسى 13 مىڭ 200 توننا بولدى. ياغ زاۋۇتى (سېخى) 71 (ئۇنىڭ ئىچىدە يىلىغا 4000 توننىدىن ئارتۇق ياغلىق دان تارتالايدىغىنى 45)، تۈرلۈك ياغ تارتىش ماشىنىسى 219 (ئۇنىڭ ئىچىدە 202 تېپلىقى 10، 200 تېپلىقى 132 دانە، بۇ 2 خىل ماشىنىنىڭ ياغ تارتىش ئىقتىدارى ئومۇمىي ئىقتىدارنىڭ 84.64% نى ئىگىلەيدۇ، 95 تېپلىقى 65، 90 تېپلىقى 5 دانە). ياغ چەككىلەش سېخى 40، ئېسىل ياغ چەككىلەش ئۇسكۇنىسى 222، ياغلىق دان تازىلاش، ئالدىن بىرتەرەپ قىلىش يۈرۈشلەشتۈرۈلگەن ئۇسكۇنە 241 دانە. بېكىتۈەننىڭ ماشىنىدا ياغلىق دان تارتىش ئىقتىدارى 199 مىڭ 700 توننا.

شىنجاڭدىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ 1980 — 1990 - يىلغىچە باغ تارتىش (كۇنجۇرىدىن ياغ ئېلىش) ئىقتىدارى

جەدۋەل: 4 — 11

بىرلىكى: تونىنا

نامى \ يىللار	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
ئاپتونوم رايون بويىچە	127097	148303	170588	225774	248749	322568	350495	418075	480055	507190	608331
ئۈرۈمچى شەھىرى							1200	8000	8000	14000	14000
قاراماي شەھىرى									400	400	400
تۇرپان ۋىلايىتى	3200	2906	5452	4600	2906	3250	3250	3250	3250	3250	6000
قۇمۇل ۋىلايىتى	4200	1800	995	2000	2000	2000	2000	2000	2000	6200	6200
سانجى ئوبلاستى	14320	15073	19600	22927	25473	48373	44900	47717	58007	69242	83402
شىخەنزە شەھىرى	13600	13100	29120	40000	40000	46040	46000	76000	80000	80000	80000
ئىلى ئوبلاستىغا بىۋاسىتە قارايدىغىنى						1000	1000	1000	1000	1000	1000
ئىلى ۋىلايىتى	18400	21000	20600	53886	53886	67430	71330	84530	96530	97030	103230
تارباغاتاي ۋىلايىتى	16200	10600	10600	7200	12000	30000	34710	34046	34046	33046	72188
ئالتاي ۋىلايىتى	2100	9800	10000	10000	12200	13600	13600	15150	16700	14850	14850
بورتالا ئوبلاستى	2377	5600	11200	11200	11200	12800	20800	25800	31800	31800	31800
بايىنغولىن ئوبلاستى	1800	8234	2459	6568	6568	6745	10885	15462	31602	28572	30189
ئاقسۇ ۋىلايىتى	14100	26990	19722	15133	21656	25070	23560	23560	23560	27400	63372
قىزىلسۇ ئوبلاستى			2300	4700	4700	4700	4700	5000	5000	5000	6300
قەشقەر ۋىلايىتى	29600	24000	25500	32600	38600	44000	45000	49000	59000	73000	73000
خوتەن ۋىلايىتى	7200	9200	9200	9200	11800	11800	11800	11800	13400	11400	11400
ئۈرۈمچى ئاشلىق ماشىنىسازلىق زاۋۇتى	3840	3840	3840	5760	5760	5760	15760	15760	15760	11000	11000

شىنجاڭدىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ 1990 - يىلدىكى ناھىيە، شەھەرلەر بويىچە باغ تارتىش ئىقتىدارى

جەدۋەل: 4 — 12　　بىرلىكى: يىلدا بىرتەرەپ قىلىدىغان ياغلىق دان/تونна

جايلار	پىششىقلاش ئىقتىدارى	جايلار	پىششىقلاش ئىقتىدارى
ئاپتونوم رايون بويىچە	426420	بورتالا شەھىرى	6800
ئۈرۈمچى شەھىرى	8000	جىڭ ناھىيىسى	5600
تۇدۇڭخاپا كوچىسى ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى	4000	ئارىشاڭ ناھىيىسى	9000
ئۈرۈمچى ناھىيىسى	4000	بايىنغولىن ئوبلاستى	18190
قاراماي شەھىرى	400	كورلا شەھىرى	8000
تۇرپان ۋىلايىتى	6000	خوشۇت ناھىيىسى	2000
تۇرپان شەھىرى	2000	يەنجى ناھىيىسى	6000
پىچان ناھىيىسى	2000	باغراش ناھىيىسى	570
توقسۇن ناھىيىسى	2000	بۈگۈر ناھىيىسى	570
قۇمۇل ۋىلايىتى	6200	لوپنۇر ناھىيىسى	150
قۇمۇل شەھىرى	4000	چەرچەن ناھىيىسى	550
باركۆل قازاق ئاپتونوم ناھىيىسى	1200	چاقىلىق ناھىيىسى	350
ئاراتۇرۇك ناھىيىسى	1000	ئاقسۇ ۋىلايىتى	49300
سانجى ئوبلاستى	48050	كۈچا ناھىيىسى	7680
سانجى شەھىرى	20000	ئونسۇ ناھىيىسى	5000
ماناس ناھىيىسى	6000	شايار ناھىيىسى	4000
قۇتۇبى ناھىيىسى	4000	باي ناھىيىسى	8480
مىچۈەن ناھىيىسى	300	ئاۋات ناھىيىسى	18000
قۇكالىق شەھىرى	4000	ئۈچتۇرپان ناھىيىسى	6220
جىمىسار ناھىيىسى	4000	قىزىلسۇ ئوبلاستى	6300
گۈچۈڭ ناھىيىسى	9000	ئاتۇش	1000
مورى قازاق ئاپتونوم ناھىيىسى	750	ئاقتۇ	4300
شىخەنزە شەھىرى	40000	ئاقچى	1000
كۈيتۈڭ شەھىرى	1000	قەشقەر ۋىلايىتى	50000
ئىلى ۋىلايىتى	69230	قەشقەر شەھىرى	5000
غۇلجا شەھىرى	18000	قەشقەر كونا شەھەر ناھىيىسى	4000
غۇلجا ناھىيىسى	6000	يېڭىسار ناھىيىسى	4000
چاپچال شىبە ئاپتونوم ناھىيىسى	4000	يوپۇڭا ناھىيىسى	4000
توققۇزتارا ناھىيىسى	6230	يەكەن ناھىيىسى	8000
قورغاس ناھىيىسى	10000	قاغىلىق ناھىيىسى	5000
كۆنەس ناھىيىسى	10000	پوسكام ناھىيىسى	4000
نىلقا ناھىيىسى	1000	مارالبېشى ناھىيىسى	8000
تېكەس ناھىيىسى	4000	مەكىت ناھىيىسى	4000
مۇڭغۇلكۆرە ناھىيىسى	10000	پەيزاۋات ناھىيىسى	4000
تارباغاتاي ۋىلايىتى	53500	خوتەن ۋىلايىتى	13000

چۆچەك شەھىرى	12000	خوتەن شەھىرى	3200
دۇربىلجىن ناھىيىسى	13500	كۇما ناھىيىسى	2000
شىخۇ ناھىيىسى	9000	قاراقاش ناھىيىسى	3200
ساۋەن ناھىيىسى	11000	لوپ ناھىيىسى	1000
چاغانتوقاي ناھىيىسى	8000	چىرا ناھىيىسى	1000
ئالتاي ۋىلايىتى	14850	كېرىيە ناھىيىسى	1600
ئالتاي شەھىرى	4000	نىيە ناھىيىسى	1000
بۇرچىن ناھىيىسى	1150	ئۈرۈمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى	11000
قاباناھىيىسى	2300	ئاپتونوم رايونلۇق ياغ شىركىتى	10000
بۇرۇلتوقاي ناھىيىسى	2300		
كۆكتوقاي ناھىيىسى	1100		
بەيتۈن	4000		
بورتالا ئوبلاستى	21400		

ئىزاھ: 1. بۇ جەدۋەلدىكى ماتېرىياللارنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى سانائەت باشقارمىسى تەمىنلىگەن، ئۈرۈمچى شەھىرلىك ياغ تارتىش ئىقتىدارى كارخانىلار بويىچە تولدۇرۇلغاندىن سىرت، باشقا ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ مەسئۇرى رايون ئايرىسىى بويىچە تولدۇرۇلدى.
2. بۇ جەدۋەلدىكى ياغ تارتىش ئىقتىدارى كۆنجۈرىدىن ياغ ئېلىش ئىقتىدارىنى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ. 4 - قىسىم 11 - جەدۋەلدىكى ياغ تارتىش ئىقتىدارى قىسمەن جايلارنىڭ ئەملىي ئىشلەپچىقارغان ياغ مەھسۇلاتى سىقدارى بويىچە تولدۇرۇلغاچقا، ئىككى جەدۋەلدىكى ساندا بىرئاز پەرق بار.

3. كۆنجۈرىنى چىلاپ ياغ چىقىرىش ئۇسۇلى

1971 - يىلى شىخەنزە شەھىرى شايبەدى ياغ زاۋۇتىنىڭ كۆنجۈرىنى چىلاپ ياغ چىقىرىش سېخى ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلدى، ئۇنىڭدا زەنجىر تاپانلىق ياغ چىقىرىش ئۇسكۇنىسى ئىشلىتىلىپ، كۆنگە 30 تونىنا كۆنجۈرىدىن ياغ چىقىرىلدى (يەنى كۆنجۈرە ياغ چىقىرىش سايمىنىغا سېلىنىپ، ئۇنىڭ تەركىبىدە قېلىپ قالغان ياغ سىقىپ چىقىرىۋېلىنىدى). شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئاشلىق ئىدارىسى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ «كۆنجۈرىدىن ياغ چىقىرىش زاۋۇتلىرىدا بىخەتەر ئىشلەپچىقىرىشنى كۈچەيتىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» نى تارقىتىپ، كۆنجۈرىدىن ياغ چىقىرىش زاۋۇتلىرىدىن باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، بىخەتەر ئىشلەپچىقىرىشقا كاپالەتلىك قىلىشنى تەلەپ قىلدى. 1974 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق، ياغ تارتىش تېخنىكا - تەجرىبىلىرىنى ئالماشتۇرۇش يىغىنىدا، كۆنجۈرىدە قېلىپ قالغان ياغنى چىقىرىۋېلىش ئۇسۇلى ياغ مەھسۇلاتىنى ئاشۇرۇشنىڭ ئۇنۇملۇك يولى ۋە ياغ تارتىش ئۇسۇلىنى ئۆزگەرتىشتىكى زور تەدبىر، ئۇ بۇنىڭدىن كېيىنكى تەرەققىيات نىشانى، ئۇنى پائال تۈردە پۈختا قەدەم بىلەن راۋاجلاندۇرۇش كېرەك، دەپ كۆرسىتىلدى. كېيىنكى يىلى يەكەن، بای، كۇچا ياغ زاۋۇتلىرى ۋە سانجى ئوبلاستلىق ياغ زاۋۇتىنىڭ كۆنجۈرىدىن ياغ چىقىرىش سېخى پۈتۈپ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلدى. كۇچا ياغ زاۋۇتى ئۆزى ياسىغان تەكشى ئايلىنىدىغان، كۆنجۈرىدىن ياغ چىقىرىش ئۇسكۇنىسىدىن پايدىلاندى، قالغان 3 زاۋۇت كوزىسىمان كۆنجۈرىدىن ياغ چىقىرىش ئۇسكۇنىسىدىن پايدىلاندى (1977 - يىلى بۇ 3 زاۋۇتمۇ تەكشى ئايلىنىدىغان، كۆنجۈرىدىن ياغ چىقىرىش ئۇسكۇنىسىنى ئىشلەتتى)، بۇلارنىڭ كۆندىلىك كۆنجۈرە بىر تەرەپ قىلىش ئىقتىدارى 78 تونىنا بولدى. ئەينى ۋاقىتتا، يۇقىرىدىكى زاۋۇتلار كۆنجۈرىدىن چىقىرىۋالغان ياغلار ئۆلچەمگە يەتمىگەچكە سانائەتكە ئىشلىتىلدى. ئاپتونوم رايوندا كۆنجۈرىدىن ياغ چىقىرىش ئىشى ئەمدىلا باشلانغاچقا، ئىشلەپچىقىرىش تېخنىكىسى، مەشغۇلات باشقۇرۇش جەھەتلەردە يەنە بىرمۇنچە مەسىلىلەر مەۋجۇت ئىدى، كۆنجۈرىدىن چىقىرىۋېلىنغان ياغ تەركىبىدە ئېرىتكۈچ مىقدارى يۇقىرى، بولۇپمۇ ئېرىتكۈچ ئاسان ئوت ئالىدىغان، ئاسان پارتلايدىغان نەرسە بولغاچقا، ئۇنىڭ ئۈستىگە «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» ئېلىپ

بېرىلىۋاتقان مەزگىل بولغاچقا، زاۋۇتلارنىڭ ئىچكى باشقۇرۇشى قالايمىقانىدى، شۇڭا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئاشلىق ئىدارىسى مۇستەھكەملەش، ئۇستۇرۇش فاكتورىنى قوللىنىپ، 2 — 3 يىلغىچە يېڭىدىن كۇنجۇرىدىن يېغ چىقىرىش زاۋۇتى قۇرماسلىقنى قارار قىلدى. شۇنىڭدىن كېيىن باي يېغ زاۋۇتىدىكى كۇنجۇرىدىن يېغ چىقىرىش سېخى تاقالدى، يەكەن يېغ زاۋۇتىدىكى كۇنجۇرىدىن يېغ چىقىرىش سېخى ئىشلەپچىقىرىشنى توختاتتى.

1979 - يىلى ئاپتونوم رايوندىكى ئىشلەپچىقىرىش بىلەن شۇغۇللىنىۋاتقان 3 جايدىكى كۇنجۇرىدىن يېغ چىقىرىش سېخى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ «كۇنجۇرىدىن يېغ چىقىرىش زاۋۇتى (سېخ) لىرىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش تېخنىكا مەشغۇلات قائىدىسى» نى ئىجرا قىلىشقا باشلاپ، كۇنجۇرىدىن چىقىرىۋېلىنىدىغان يانغىنىڭ سۈپىتىنى ئۇستۇردى، يېغ تەركىبىدىكى ئېرىتكۈچىنىڭ نىسبىتى تەدرىجىي ھالدا 50p. p. m يېمەكلىك ئۇلچىمىگە يېقىنلاشتى. 1980 - يىلدىن كېيىن ھەرقايسى زاۋۇتلار يېغ چەككىلەش ئۈسكۈنە، ھاۋا - سەنئىتىنى كۆپەيتىپ، كۇنجۇرىدىن چىقىرىۋېلىنغان يانغىنى چەككىلەشنى كۈچەيتتى. 1982 - يىلى شىخەنزە ئاشلىق - يېغ زاۋۇتى بانكىدىن قەرز ئېلىپ، كونا زاۋۇت ئىچىدە كۇنىگە 50 تونىنا كۇنجۇرىدىن يېغ چىقىرىدىغان سېخ قۇردى (1983 - يىلى ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلدى)، باي يېغ زاۋۇتىنىڭ كۇنجۇرىدىن يېغ چىقىرىش سېخىنىڭ ئىشلەپچىقىرىشى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى، شۇنىڭ بىلەن ئاپتونوم رايوندا ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشكەن كۇنجۇرىدىن يېغ چىقىرىش سېخى 5 كە يەتتى. بۇ سېخلاردا نېيترالاشتۇرۇش، سۇدا يۇيۇش، ئېرىتكۈچسىزلەندۈرۈش ئۈسكۈنىلىرى سەپلەنگەن بولۇپ، كۇنجۇرىدىن چىقىرىلغان يېغ دۆلەتنىڭ ئۇلچىمىگە يەتتى، لېكىن سۈپىتى دېگەندەك مۇقىم بولمىدى، ئېرىتكۈچ سەرپىياتى بىرقەدەر يۇقىرى بولدى. شۇڭا، جەمئىيەتتە كۇنجۇرىدىن چىقىرىلغان يېغ ھەققىدە باشقىچە پىكىرلەر چىقتى، ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئىچكى قىسمىدىمۇ بۇ ھەقتە ئوخشاش بولمىغان قاراشلار بولۇپ، كۇنجۇرىدىن يېغ چىقىرىش ئىشىنىڭ تەرەققىياتىغا تەسىر يەتكۈزدى.

1983 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى ۋاڭ سۈنجۇ قاتارلىق 3 كىشى جياڭسۇ، شاڭخەي، جېجياڭ، لياۋنىڭ، بېيجىڭ، تيەنجىن قاتارلىق ئۆلكە، شەھەرلەرگە بېرىپ ئۆلارنىڭ كۇنجۇرىدىن يېغ چىقىرىش ئۈسۈلىنى مەخسۇس تەكشۈرۈپ ئۆگەندى، قايتىپ كەلگەندىن كېيىن تەكشۈرۈش دوكلاتىنى جايلارغا تارقىتىپ، تونۇشنى پەيدىنپەي بىرلىككە كەلتۈردى ۋە ئاپتونوم رايوننىڭ كۇنجۇرىدىن يېغ چىقىرىش ئىشىنىڭ ساغلام راۋاجلىنىشىنى ئىلگىرى سۈردى.

1984 - يىلى ئۇرۇمچى ئاشلىق ماشىنىسازلىق زاۋۇتى، قورغاس ناھىيىسى چىڭسىخوزا يېغ زاۋۇتى، ساۋەن ئاشلىق - يېغ زاۋۇتى، بورتالا ئاشلىق - يېغ زاۋۇتى كۇنجۇرىدىن يېغ چىقىرىش سېخلىرىنى قۇرۇپ، كۇنجۇرىدىن يېغ چىقىرىدىغان تەكشى ئايلانما ئۈسكۈنىلەرنى ئىشلىتىپ، كۇنجۇرىدىن يېغ چىقىرىش ئىقتىدارىنى كۇنىگە 140 تونىنا كۆپەيتتى، شۇنىڭدىن كېيىن ئاپتونوم رايوندىكى ئوخشاش تۈردىكى يېغ زاۋۇتلىرىنىڭ ھەممىسى يېغ تارتىش ئۈسكۈنىلىرىگە كۇنجۇرىدىن يېغ چىقىرىش سېخلىرىنى سەپلىدى، شايېدى يېغ زاۋۇتى، سانجى يېغ زاۋۇتى كۇنجۇرىدىن يېغ چىقىرىش ئۈسكۈنىلىرىنى يېڭىلىدى، شۇنىڭ بىلەن 1985 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرى قۇرۇپ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرگەن كۇنجۇرىدىن يېغ چىقىرىش سېخلىرى 14 كە يەتتى، بۇلار ئۇرۇمچى، سانجى، قۇتۇبى، جىمسار، شىخەنزە، شايېدى، بورتالا، ساۋەن، شىخۇ، ئىلى، قورغاس، كۇچا، باي، يەكەن قاتارلىق شەھەر، ناھىيە ۋە بوزىيەر ئۇزلەشتۈرۈش رايونلىرىدا قۇرۇلدى. بۇ سېخلاردا بىردەك تەكشى ئايلانما ئۈسكۈنە ئىشلىتىلگەن بولۇپ، كۇنىگە 425 تونىنا كۇنجۇرىدىن يېغ چىقىرالايتتى. شۇ يىلى كۇنجۇرىدىن 1983 تونىنا يېغ چىقىرىلدى، بۇ 1980 - يىلدىكىسىنىڭ 6 ھەسسىگە توغرا كېلەتتى، بۇ يېغلارنىڭ سۈپىتى دۆلەتنىڭ يېمەكلىك يېغ سۈپىتى ئۇلچىمىگە يەتتى. لېكىن جايلاردىكى

كۆنجۇرىدىن باغ چىقىرىش سېخلىرىدا ھۆنەر - سەنئەت بىلەن ئۇسكۇنىلەرنى يۈرۈشلەشتۇرۇش، قۇراشتۇرۇش مەشغۇلاتى جەھەتتە يەنە بەزى مەسىلىلەر ساقلاندى، ماددىي ئەشيا سەرپىياتى، بولۇپمۇ ئېرىتكۈچ سەرپىياتى يۇقىرى بولدى. ئاپتونوم رايون بويىچە بىر تونىنا كۆنجۇرنىي ئېرىتىشكە 17 كىلوگرام ئېرىتكۈچ سەرپ قىلىندى، بۇ مەملىكەتنىك ئوتتۇرىچە سەۋىيىسىدىن بىر ھەسسىدىن ئارتۇقراق يۇقىرى بولدى.

كۆنجۇرىدىن باغ چىقىرىش ئۇسۇلىدا باغ چىقىرىش نىسبىتى يۇقىرى، تەننەرخى تۆۋەن، ئۇنۇمى ياخشى بولغاچقا، 1986 - يىلدىن 1988 - يىلغىچە كۆنجۇرىدىن باغ چىقىرىش ئىشى ئاپتونوم رايون بويىچە تېز تەرەققىي قىلدى. كۆنجۇرىدىن باغ چىقىرىش سېخىدىن 27 سى بېكىدىن قۇرۇلدى، كېڭەيتىپ قۇرۇلدى ۋە ئۆزگەرتىپ قۇرۇلدى (ئۇنىڭ ئىچىدە 1988 - يىلى قۇرۇلغىنى 14 بولۇپ، ئەڭ كۆپ قۇرۇلغان بىر يىل بولدى)، كۆنجۇرىدىن باغ چىقىرىش ئىقتىدارى بېكىدىن كېيىنگە 790 تونىنا قوشۇلدى (جەدۋەل: 4 — 13 كە قارالسۇن). ئۇنىڭ ئىچىدە بىكىتۈلگەندە 10 سېخ قۇرۇلۇپ، كۆنجۇرىدىن باغ چىقىرىش ئىقتىدارىنى بېكىدىن 270 تونىنا ۋە يېڭا - بازار كارخانىلىرىدا بىر سېخ قۇرۇلۇپ، 30 تونىنا ئاشۇرۇلدى. ئاشلىق تارماقلىرى بېكىدىن 11 سېخ قۇردى، 5 سېخنى كېڭەيتىپ قۇردى ۋە ئۆزگەرتىپ قۇردى، كۆنجۇرىدىن باغ چىقىرىش ئىقتىدارىنى بېكىدىن 490 تونىنا ئاشۇردى. كېڭەيتىپ ۋە ئۆزگەرتىپ قۇرۇلغان 5 سېختىن يەكەن باغ زاۋۇتىنىڭ كۆنجۇرىدىن باغ چىقىرىش سېخى ئۆزگەرتىلگەندىن كېيىن، كۆنىگە كۆنجۇرىدىن باغ چىقىرىش ئىقتىدارى 50 تونىنا ئاشتى. قورغاس چېگىخوزا، شىخەنزە شايبىدى، سانجى ئوبلاستلىق باغ زاۋۇتىنىڭ كۆنجۇرىدىن باغ چىقىرىش سېخلىرىنىڭ كۆنجۇرىدىن باغ چىقىرىش ئىقتىدارى كۆنىگە 30 توننىدىن 50 توننىغا يەتتى؛ شىخەنزە ئاشلىق - باغ زاۋۇتىنىڭ كۆنجۇرىدىن باغ چىقىرىش سېخىنىڭ ئىقتىدارى كۆنىگە 50 توننىدىن 100 توننىغا يەتتى، بۇ زاۋۇتنىڭ كۆنجۇرىسىدە قېلىپ قالغان باغ 1983 - يىلدىن 1987 - يىلغىچە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 10% تىن تۆۋەن بولدى، 1987 - يىلى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن بىر تونىنا كۆنجۇرنىگە 7.02 كىلوگرام ئېرىتكۈچ سەرپ قىلىندى، بۇ ئاپتونوم رايونىنىڭ ئوتتۇرىچە سەۋىيىسىدىن 4.33 كىلوگرام تۆۋەن بولدى. ئاشلىق تارماقلىرى بېكىدىن قۇرغان ۋە ئۆزگەرتىپ قۇرغان كۆنجۇرىدىن باغ چىقىرىش سېخلىرىدا مەملىكەت ئىچىدىكى ئىلغار ھۆنەر - سەنئەت قوللىنىلدى، ئۇسكۇنىلىرى مەملىكەت ئىچىدىكى ئوخشاش تۈردىكى زاۋۇتلارنىڭ سەۋىيىسىگە يەتتى. بۇ مەزگىلدە، ئاپتونوم رايوندىكى بەزى چوڭ باغ زاۋۇتلىرى سىقىپ يېغى چىقىرىۋېلىنغاندىن كېيىنكى كۆنجۇرىدىن باغ چىقىرىش ئۇسۇلىنى ئالدىن سىقىپ ئاندىن كۆنجۇرىسىدىن باغ چىقىرىشقا ئۆزگەرتتى، كۆنجۇرىدىن باغ چىقىرىش ھۆنەر - سەنئىتىنىڭ تەلىپى بويىچە ياغلىق دانىنى ئالدىن بىرتەرەپ قىلىش ۋە سىقىش ئۇسكۇنىلىرىنى تەڭشەپ، مەشغۇلاتىنى ياخشىلاپ، سىقىش بىلەن چىلاپ چىقىرىشنىڭ يۈرۈشلەشتۇردى. جايلاردىكى كۆنجۇرىدىن باغ چىقىرىش زاۋۇتلىرى (سېخلىرى) ئومۇمىيۈزلۈك غەيرىي پۇراقنى يوقىتىش ئۇسكۇنىلىرىنى تولۇقلاپ، كۆنجۇرىدىن چىقىرىلغان ياغنى نېيترالاشتۇرۇش، يۇيۇش، غەيرىي پۇراقنى يوقىتىشتىن ئىبارەت ياغ چەككىلەش ھۆنەر - سەنئىتىنى قوللىنىپ، كۆنجۇرىدىن چىقىرىلغان ياغنىڭ سۈپىتىگە كاپالەتلىك قىلدى. 1988 - يىل 9 - ئايدا شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ ئىلمىي جەمئىيىتى شاڭخەيدىن 3 نەپەر ياغ مۇتەخەسسىسىنى تەكلىپ قىلىپ، شىخۇ ئاشلىق - ياغ زاۋۇتىدا نەق مەيداندا تېخنىكىلىق كوللېكتىپ تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىپ، كۆندىلىك ئالدىن سىقىلغان كۆنجۇرە مىقدارىنى 22 توننىدىن 30 — 35 توننىغا كۆپەيتتى، بىر تونىنا كۆنجۇرنىڭ ئېرىتكۈچ سەرپىياتىنى 10 كىلوگرامدىن 4.14 كىلوگرامغا، كۆنجۇرىدە ياغ قېلىش نىسبىتىنى 2.6% تىن 1.25% كە چۈشۈردى. شۇ ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى يەنە تېخنىك خادىملارنى جەمئىسار ناھىيىلىك ئاشلىق - ياغ زاۋۇتىنىڭ ئىشلەپچىقىرىشىغا تېخنىكىلىق يېتەكچىلىك قىلىشقا ئەۋەتىپ، ساقلانغان مەسىلىلەرنى ھەل قىلىپ، بىر تونىنا قىچا، زىغىر كۆنجۇرىسىنىڭ

ئېرىتكۈچ سەرپىياتىنى 7.6 كىلوگرامغا چۈشۈرۈپ، ئەسلىدىكىدىن %50 تۆۋەنلەتتى، بىر تونىنا ئاپتاپپەرەس كۈنجۈرىسىنىڭ ئېرىتكۈچ سەرپىياتىنى 3.3 كىلوگرامغا چۈشۈرۈپ، زاۋۇت تارىخىدا ئەڭ ياخشى سەۋىيە يارىتتى. شۇ يىلى جايلاردىكى ئاشلىق - ياغ زاۋۇتلىرىدىكى كۈنجۈرىدىن ياغ چىقىرىش سېخلىرىدا ياشقۇرۇش كۈچەيتىلىپ، تېخنىكىلىق تەدبىرلەر قوللىنىلىپ، ياغنىڭ ئېقىپ كېتىشى توگىتىلىپ، ئېرىتكۈچ سەرپىياتىنى تۆۋەنلىتىش جەھەتتە كۆرۈنەرلىك ئۈنۈم ھاسىل قىلىندى. ئاپتونوم رايون بويىچە بىر تونىنا كۈنجۈرىنىڭ ئوتتۇرىچە ئېرىتكۈچ سەرپىياتى ئالدىنقى يىلدىكى 11.35 كىلوگرامدىن 9.92 كىلوگرامغا چۈشتى.

1989 - يىلى موڭغۇلكۆرە، ئاۋات، چۆچەك، چاغانتوقاي، قاغىلىق قاتارلىق ناھىيە (شەھەر) لەردىكى ئاشلىق - ياغ زاۋۇتلىرىنىڭ كۈنجۈرىدىن ياغ چىقىرىش سېخلىرى ۋە سانجى ئوبلاستلىق ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى، كۆچا ياغ زاۋۇتى، باي ياغ زاۋۇتى كۈنجۈرىدىن ياغ چىقىرىش سېخلىرىنى ئۆزگەرتىپ، ئوسكۇنىلىرىنى يېڭىلىدى. ئۇنىڭ ئىچىدىكى ئاپتونوم رايون بويىچە كۈنجۈرىدىن ياغ چىقىرىش كۆلىمى ئەڭ چوڭ بولغان موڭغۇلكۆرە ئاشلىق - ياغ زاۋۇتىنىڭ كۈنجۈرىدىن ياغ چىقىرىش سېخى سىجۈەن مېھنىيادا ئىشلەنگەن سېتكىلىق تەكشى ئايلانما كۈنجۈرىدىن ياغ چىقىرىش ئوسكۇنىسىنى ئىشلىتىپ ئالدىن سىقىپ ئاندىن كۈنجۈرىدىكى ياغنى چىقىرىش يولى بىلەن كۈنىگە 100 تونىنا ياغلىق دانىنى بىر تەرەپ قىلالايدىغان بولدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرى كۈنجۈرىدىن چىقارغان ياغ 8053 تونىنىغا يېتىپ، ئومۇمىي ياغ مەھسۇلاتىنىڭ %12.2 نى ئىگىلىدى.

1971 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە تۇنجى بولۇپ قۇرۇلغان كۈنجۈرىدىن ياغ چىقىرىش سېخى ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشكەندىن تارتىپلا، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى كۈنجۈرىدىن ياغ چىقىرىش سېخلىرىنىڭ بىخەتەرلىك - ئوت مۇداپىئە خىزمىتىنى چىڭ تۇتۇپ، جايلاردىن ئادەم ۋە دۆلەت مال - مۈلكىنىڭ بىخەتەرلىكىگە ھەقىقىي كاپالەتلىك قىلىشنى تەلەپ قىلدى. كۈنجۈرىدىن ياغ چىقىرىش سېخلىرى قۇرۇلغاندىن تارتىپ، ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشكەنگە قەدەر «كۈنجۈرىدىن ياغ چىقىرىش زاۋۇتى (سېخى) نىڭ قۇرۇلۇش، قۇراشتۇرۇش، ئىشلەپچىقىرىشتىكى بىخەتەرلىك، ئوتتىن مۇداپىئەلىنىش قائىدىسى» ئەستايىدىل ئىجرا قىلىندى ۋە «ئىشلەپچىقىرىش - تېخنىكا مەشغۇلات قائىدىسى» بويىچە مەشغۇلات قىلىندى، شۇڭا ئاپتونوم رايوندىكى كۈنجۈرىدىن ياغ چىقىرىش سېخلىرىنىڭ ھېچقايسىسىدا چوڭ ھادىسە يۈز بەرمىدى. 1990 - يىلى ئاقسۇ، شايار، فۇكاڭ، يوپۇغا ناھىيىلىك (شەھەرلىك) ئاشلىق - ياغ زاۋۇتلىرىدىكى كۈنجۈرىدىن ياغ چىقىرىش سېخلىرى قۇرۇلۇشنى داۋاملاشتۇردى.

1990 - يىلنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايون بويىچە ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۇرۇلگەن كۈنجۈرىدىن ياغ چىقىرىش سېخى 42 گە، كۈنجۈرىدىن ياغ چىقىرىش يىللىق ئىقتىدارى 292 مىڭ تونىنىغا يەتتى. ئۇنىڭ ئىچىدە، ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ 30، بىڭتۈەننىڭ 10، پېزا - بازار كارخانىلىرىنىڭ 2. ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ كۈنجۈرىدىن ياغ چىقىرىش ئىقتىدارى 228 مىڭ تونىنىغا يېتىپ، ياغ تارتىش ئىقتىدارىنىڭ %37.5 نى ئىگىلىدى. كۈنجۈرىدىن ياغ چىقىرىش سېخلىرى 3 خىل كۆلەمدە بولۇپ، يىلىغا 20 مىڭ تونىنا كۈنجۈرىدىن ياغ چىقىرىدىغىنى 2، 10 مىڭ تونىنا كۈنجۈرىدىن ياغ چىقىرىدىغىنى 5، 6000 تونىنا كۈنجۈرىدىن ياغ چىقىرىدىغىنى 23؛ كۈنجۈرىدىن ياغ چىقىرىش سېخلىرىنىڭ ھەممىسىدە تەكشى ئايلانما ئوسكۇنە ئىشلىتىلگەن بولۇپ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن بىر تونىنا كۈنجۈرىنىڭ ئېرىتكۈچ سەرپىياتى 7.15 كىلوگرام (ماناس، توققۇزتارا، كۈنەس، يەكەن، باي ياغ زاۋۇتلىرىنىڭ 4 كىلوگرامدىن) بولدى. شۇ يىلى ئاشلىق تارماقلىرى كۈنجۈرىدىن 10 مىڭ 600 تونىنا ياغ چىقاردى، ئۇنىڭ سۈپىتى دۆلەتنىڭ 2 - دەرىجىلىك ياغ سۈپىتى ئۆلچىمىگە يەتتى.

شىنجاڭنىڭ 1990 - يىلغىچە كۆنجۇرىدىن باغ ئېلىش سېخلىرى

جەدۋەل: 4 — 13

ئورۇن نامى	ئۆسكۈنىنىڭ كۆندىلىك گىگتىدارى (تونا/سېپى)	ئۆسكۈنە گىشلەپچىقىرىلغان زاۋۇت	گىشقا كىرىشتۈرۈلگەن يىل
ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق سىستېمىسى			
ئۈرۈمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى	50/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	خۇبەي ئېچىلىق ماشىنە-سازلىق زاۋۇتى	1985
ئۈرۈمچى شەھەرلىك تۈدۈڭخاباكوچا ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى	30/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	خۇبەي شىنجۇ ئاشلىق ماشىنىسازلىق زاۋۇتى	1988
گۈجۈڭ ناھىيىلىك ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى	30/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	جېجياڭ يۈياۋ ئاشلىق ماشىنە-سازلىق زاۋۇتى	1988
جىمسار ناھىيىلىك ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى	30/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	جېجياڭ يۈياۋ ئاشلىق ماشىنە-سازلىق زاۋۇتى	1985
سانجى ئوبلاستى ياغ زاۋۇتى	50/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	ئۈرۈمچى ئاشلىق ماشىنىسازلىق زاۋۇتى بىلەن خېنەن سەنئەتشىيا ماشىنىسازلىق زاۋۇتى بىرلىكتە ئىشلىگەن	1975
قۇتۇبى ناھىيىلىك ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى	30/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	خېنەن سەنئەتشىيا ماشىنە-سازلىق زاۋۇتى	1985
ماناس ناھىيىلىك ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى	30/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	جياڭسۇ چاڭدې شۇجۇ شەھەر-لىك ياغ زاۋۇتى	1988
شىخەنزە ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى	100/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	جياڭسۇ ئەنتۇڭ ياغ تارتىش ئۆسكۈنىلىرى شىركىتى	1983
شىيايبەي ياغ زاۋۇتى	50/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	جياڭسۇ چاڭشۇ ياغ تارتىش ئۆسكۈنىلىرى زاۋۇتى	1971
ساۋەن ناھىيىلىك ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى	30/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	خېنەن سەنئەتشىيا ماشىنە-سازلىق زاۋۇتى	1985
شىخو ناھىيىلىك ئاشلىق، ياغ زاۋۇتى	30/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	ئۈرۈمچى ئاشلىق ماشىنىسازلىق زاۋۇتى	1985
دۆربىلجىن ناھىيىلىك زاراڭزا ياغ زاۋۇتى	30/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	خېنەن سەنئەتشىيا ماشىنە-سازلىق زاۋۇتى	1987
جۇچەك شەھەرلىك ياغ زاۋۇتى	30/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	خېنەن سەنئەتشىيا ماشىنە-سازلىق زاۋۇتى	1989
چاغانتوقاي ناھىيىلىك ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى	30/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	خېنەن سەنئەتشىيا ماشىنە-سازلىق زاۋۇتى	1989
ئالتاي ۋىلايەتلىك ياغ زاۋۇتى	30/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	جېجياڭ دېچىڭ ناھىيىلىك ياغ زاۋۇتى	1988
بورتالا شەھەرلىك ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى	30/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	جېجياڭ يۈياۋ ئاشلىق ماشىنە-سازلىق زاۋۇتى	1985
ئارىشاڭ ناھىيىلىك ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى	30/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	جياڭسۇ ئەنتۇڭ ياغ تارتىش ئۆسكۈنىلىرى شىركىتى	1988
ئىلى ۋىلايەتلىك ئاشلىق - ياغ باش زاۋۇتى	50/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	جېجياڭ يۈياۋ ئاشلىق ماشىنە-سازلىق زاۋۇتى	1985
قورغاس چېگسخوزا ياغ زاۋۇتى	50/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	جېجياڭ يۈياۋ ئاشلىق ماشىنە-سازلىق زاۋۇتى	1984
غۇلجا ناھىيىلىك ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى	30/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	خېنەن سەنئەتشىيا ماشىنە-سازلىق زاۋۇتى	1987

توقۇزتارا ناھىيىلىك ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى	30/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	خېنەن سەنئەتشىيا ماشىنىسازلىق زاۋۇتى	1988
كۈنەس ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى	30/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	خېنەن سەنئەتشىيا ماشىنىسازلىق زاۋۇتى	1988
موڭغۇلكۈرە ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى	100/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	سىچۈەن مەنياڭ ئاشلىق ماشىنىسازلىق زاۋۇتى	1989
يەنجى ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى	30/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	جياڭسۇ نەنتۇڭ ياغ تارتىش ئۈسكۈنىلىرى شىركىتى	1988
بايىنغولىن ئوبلاستلىق ئاشلىق-ياغ تەقلىدىي بۇيۇم زاۋۇتى	30/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	جياڭسۇ نەنتۇڭ ياغ تارتىش ئۈسكۈنىلىرى شىركىتى	1988
كۈچا ياغ زاۋۇتى	30/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	ئۈزى ئىشلىگەن	1975
باي ياغ زاۋۇتى	30/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	ئۈرۈمچى ئاشلىق ماشىنىسازلىق زاۋۇتى	1975
ئاۋات ياغ زاۋۇتى	30/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	شىنخەن كۈنجۇرىدىن ياغ ئېلىش ئۈسكۈنىلىرى شىركىتى	1989
يەكەن ياغ زاۋۇتى	10/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	جياڭسۇ نەنتۇڭ ياغ تارتىش ئۈسكۈنىلىرى شىركىتى	1975
قاغىلىق ياغ زاۋۇتى	30/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	جياڭسۇ نەنتۇڭ ياغ تارتىش ئۈسكۈنىلىرى شىركىتى	1989
ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈمەن سىستېمىسى			
6 - شى ۋۇجياچۇ ياغ زاۋۇتى	30/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	خۇبېي ئېچېڭ ئاشلىق ماشىنىسازلىق زاۋۇتى	1988
1 - شى 1 - تۈمەن	30/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	خۇبېي شىنجۇ ئاشلىق ماشىنىسازلىق زاۋۇتى	1988
1 - شى 9 - تۈمەن	20/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	جېجياڭ يۈياۋ ئاشلىق ماشىنىسازلىق زاۋۇتى	1988
2 - شى ئۈلۈغكۆل	20/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	جېجياڭ يۈياۋ ئاشلىق ماشىنىسازلىق زاۋۇتى	1987
7 - شى 124 - تۈمەن (گاۋچۈمەن)	30/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	خېنەن سەنئەتشىيا ماشىنىسازلىق زاۋۇتى	1988
7 - شى 131 - تۈمەن (كۈيتۈڭ)	20/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	خېنەن سەنئەتشىيا ماشىنىسازلىق زاۋۇتى	1986
8 - شى 148 - تۈمەن	20/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	جېجياڭ يۈياۋ ئاشلىق ماشىنىسازلىق زاۋۇتى	1986
7 - شى 123 - تۈمەن (چەپەيزى)	50/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	خۇبېي ئېچېڭ ئاشلىق ماشىنىسازلىق زاۋۇتى	1987
9 - شى (دۆربىلجىن)	30/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	جياڭسۇ يۈياۋ ئاشلىق ماشىنىسازلىق زاۋۇتى	1986
8 - شى 149 - تۈمەن	20/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	جېجياڭ يۈياۋ ئاشلىق ماشىنىسازلىق زاۋۇتى	1986
ئاپتونوم رايوندىكى يېزا - بازار كارخانىلىرى			
دۆربىلجىن «ئازداۋ» يېزا - بازار زاۋۇتى	20/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	خۇبېي ئېچېڭ ئاشلىق ماشىنىسازلىق زاۋۇتى	1985
قەشقەر كونا شەھەردىكى يېزا - بازار كارخانىسى	30/تەكشى ئايلانما شەكىللىك	سىچۈەن مەنياڭ ئاشلىق ماشىنىسازلىق زاۋۇتى	1988

ئىزاھ: جەدۋەلدە كۆرسىتىلگەن ئۈسكۈنىلەرنىڭ كۈندىلىك ئىقتىدارى 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدىكى ئۈسكۈنە ئىقتىدارى بويىچە ئېلىندى.

§ 2 . مەھسۇلاتلار

1949 — 1959 - يىلغىچە ئۆلكە (ئاپتونوم رايون) بويىچە ئۆسۈملۈك يېغى ئاساسەن قىچا يېغى، زىغىر يېغى، چىگىت يېغى بولۇپ، ماشىنىدا تارتىلغان ياغ ۋە جۈۋازدا تارتىلغان ياغ دەپ 2 گە بۆلۈندى، جۈۋازدا تارتىلغان ياغ ئاساس قىلىندى، جۈۋازدا تارتىلغان ساپسىز ياغ چەككىلەنمەيلا كۆلچەككە قۇيۇلۇپ تەبىئىي يوسۇندا تىندۇرۇلۇپ، ئەخلىتى ئېلىۋېتىلگەندىن كېيىنلا تەييار مەھسۇلات ھېسابلاندى. جۈۋازدا تارتىلغان ياغنىڭ نەملىك، ئەخلەت تەركىبى يۇقىرى، رەڭگى قېنىق، دۇغى كۆپ بولۇپ، قورۇما قورۇغاندا كۆپۈك كۆپ، غەيرىي پۇراق چىقىراتتى، سۈپىتى ناچار ئىدى. ماشىنىدا تارتىلغان ياغ ئادەتتە ئاددىي ئۆسكۈنىلەردە چەككىلىنەتتى، ياغ سۈپىتى جۈۋازدا تارتىلغان ياغدىن ياخشى ئىدى، لېكىن سۈ، ئەخلەت تەركىبى ۋە كىسلاتالىقى بىرقەدەر يۇقىرى بولۇپ، ئاپتونوم رايون ئۆلچىمىدە بەلگىلەنگەن سۈپەت تەلىپىگە يەتمەيتتى.

1949 - يىلى ئۆلكە بويىچە 1767 تونىا ياغ تارتىلدى، ئۇنىڭ ئىچىدە ماشىنىدا تارتىلغان ياغ ناھايىتى ئاز بولدى. 1955 - يىلى ش ئۇ ئا ر ياغ شىركىتى ئاپتونوم رايون بويىچە لى چۈەنجاڭ ياغ تارتىش ئۆسۈلىنى ئۆملاشتۇردى، جايلاردا ياغ چىقىش نىسبىتى ئۆمۈمىيۈزلۈك ئۆستى. يىل بويى ھاۋالە ئارقىلىق 16 مىڭ 500 تونىا ياغلىق دان تارتىلىپ، 4475 تونىا ياغ ئېلىندى، ئوتتۇرىچە ياغ چىقىش نىسبىتى 27.12% بولۇپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 2.72 پىرسەنت پوئېنتى ئۆستى. 1957 - يىلدىن ئېتىبارەن ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ «مەھسۇلات سۈپىتىگە كاپالەتلىك قىلىش، بىرلىك مەھسۇلاتنى مۇڭاپىق ئۆستۇرۇش، ياغ چىقىش نىسبىتىنى تىرىشىپ ئۆستۇرۇش» فاكتورىنى ئىجرا قىلىندى، بۇنىڭ بىلەن ئاپتونوم رايون بويىچە ماشىنىدا تارتىلغان ياغ مەھسۇلاتى ئېشىپ، شەھەر - بازارنى ياغ بىلەن تەمىنلەش مىقدارىنىڭ 25.5% نى ئىگىلەش دەرىجىسىگە يەتتى. 1959 - يىلى ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرى ماشىنىدا 3805 تونىا ياغ تارتتى، زىغىر، قىچىنىڭ ئوتتۇرىچە ياغ چىقىش نىسبىتى 31.77%، چىگىتنىڭ 14.33% بولدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە يەنە 85 تونىا ياۋا ئۆسۈملۈك يېغى تارتىلدى، كورلا ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسى بۇيا ئۇرۇقى، قوغۇن ئۇرۇقى، پىلە غوزىكى قاتارلىقلاردىن سىناق تەرىقىسىدە ياغ تارتتى، ئوتتۇرىچە ياغ چىقىش نىسبىتى 10.35% بولدى؛ چىرا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى زاراڭزا، كەندىر ئۇرۇقى، ياڭاق، قىچا شادىسى، يوپۇرمىقى، ئۇجمە ئۇرۇقى قاتارلىقلاردىن سىناق تەرىقىسىدە ياغ تارتتى، ياغ چىقىش نىسبىتى 4% — 24% بولدى، بۇ ياغلار چەككىلەنگەندىن كېيىن يېمەكلىككە، سوپۇن ئىشلەشكە ئىشلىتىلدى ياكى سانائەتتە سىلىقلاش مېيى قىلىندى.

1960 - يىلى ئاپتونوم رايوندا ئىشلەپچىقىرىلغان ماشىنىدا تارتىلغان ياغ ئاپتونوم رايوندىكى شەھەر - بازارنى ياغ بىلەن تەمىنلەش مىقدارىنىڭ 56.51% نى ئىگىلەپ، 1957 - يىلدىكىدىن 31 پىرسەنت پوئېنتى ئاشتى. 1961 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە 13 مىڭ 900 تونىا ياغ ئىشلەپچىقىرىلدى. ئۇنىڭ ئىچىدە قىچا يېغى 5045 تونىا، چىگىت يېغى 3890 تونىا، زىغىر يېغى 3667 تونىا، ئاپتاپپەرەس، زاراڭزا، خاسىڭ، كۈنجۈت ۋە پۇرچاق يېغى 1288 تونىا. ئىشلەپچىقىرىلغان ئۆمۈمىي ياغ ئىچىدىكى ماشىنىدا تارتىلغان ياغ 7480 تونىا بولۇپ، 53.8% نى ئىگىلىدى، ئۇنىڭ ئىچىدە ئاشلىق تارماقلىرى ئىشلەپچىقارغىنى 3981 تونىا (جەدۋەل: 4 — 14 گە قارالسۇن).

1961 - يىلى شىنجاڭدا ئۆسۈملۈك يېغىنىڭ جايلار بويىچە ئىشلەپچىقىرىلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 4 — 14　　بىرلىكى: تونا

نامى	مەھسۇلاتى	نامى	مەھسۇلاتى
ئاپتونوم رايون بويىچە	13890	ئالتاي ۋىلايىتى	58
ئۈرۈمچى شەھىرى	593	بورتالا ئوبلاستى	113
قاراماي شەھىرى	54	بايىنغولىن ئوبلاستى	163
تۇرپان ۋىلايىتى	549	ئاقسۇ ۋىلايىتى	1075
قۇمۇل ۋىلايىتى	119	قىزىلسۇ ئوبلاستى	124
سانجى ئوبلاستى	652	قەشقەر ۋىلايىتى	3845
ئىلى ئوبلاستىغا بىۋاستە قاراشلىق ناھىيە، شەھەرلەر	1710	خوتەن ۋىلايىتى	689
تارباغاتاي	292	ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىڭتۈەنى	3845

ئىزاھ: مەھسۇلات مىقدارى جۈۋازدا تارتىلغان ياغ مىقدارىنى تۈز ئىچىگە ئالىدۇ.

1962 - يىلى ئاشلىق نازارىتى جايلاردىن ياغ مەنبەسىنى كەلگۈچىپ، ياغ مەھسۇلاتىنى كۆپەيتىپ، ياغ چىقىش نىسبىتىنى تىرىشىپ ئۆستۈرۈشنى تەلەپ قىلدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرى ماشىنىدا 4492 تونا ياغ تارتتى. ئاشلىق نازارىتىنىڭ ئۇنۇمبرسال ماشىنىسازلىق زاۋۇتى، كورلا ئاشلىق-ياغ تارتىش زاۋۇتى كۆممىقوناق تۆرەلمىسىدىن 17.75 تونا ياغ چىقاردى. ئاپتونوم رايونلۇق يۇقۇمدىن ساقلىنىش پونكىتىنىڭ تەكشۈرۈشى ئارقىلىق بۇ ياغنىڭ سۈ، ئەخلەت تەركىبى بىرقەدەر يۇقىرى بولغاندىن سىرت، باشقا كۆرسەتكۈچلىرى ئاپتونوم رايونىنىڭ ئۇلچىمىگە ئۇيغۇن بولۇپ، ئىستېمالغا بېرىلدى. ئونسۇ ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى ۋە مەچۈەن ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى سىناق تەرىقىسىدە گۈرۈچ كېپەكىدىن ياغ تارتتى.

1964 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە زىغىر، قىچا، چىگىتلەرنىڭ ياغ چىقىش نىسبىتى بىرقەدەر يۇقىرى بولدى. باي ياغ زاۋۇتىنىڭ قىچىدىن ياغ تارتىش نىسبىتى يۇقىرى بولغاندا 62.35 %، يەكەن ياغ زاۋۇتىنىڭ زىغىردىن ياغ تارتىش نىسبىتى يۇقىرى بولغاندا 63.35 %، چىگىتتىن ياغ تارتىش نىسبىتى يۇقىرى بولغاندا 79.16 % كە يەتتى. ياغ چىقىش نىسبىتى تۆۋەن بولغان زاۋۇتلارنىڭ قىچا، زىغىر، چىگىتتىن ياغ تارتىش نىسبىتى 30.26 %، 13.26 % ۋە 56.12 % بولدى. 1965 - يىلى ئاشلىق نازارىتى بىڭتۈەن سانائەت - قاتناش بۆلۈمى بىلەن بىرلىكتە ئاشلىق، ياغ مەھسۇلاتلىرىنىڭ سۈپىتىنى سېلىشتۇرۇپ باھالىغاندا، ئىلى ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى، يېزا ئىگىلىك 7 - شى ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى، ئالتاي ئۇن زاۋۇتى ئىشلەپچىقارغان قىچا يېغى، شىخەنزە «1 - ئاۋغۇست» بىرلەشمە پىششىقلاش زاۋۇتى ۋە يېزا ئىگىلىك 6 - شى پىششىقلاش زاۋۇتى ئىشلەپچىقارغان زىغىر يېغى، يەكەن ياغ زاۋۇتى ۋە كۆچا ياغ زاۋۇتى ئىشلەپچىقارغان چەككىلەنگەن چىگىت يېغىنىڭ سۈپىتى ياخشى بولۇپ تەقدىرلەندى.

70 - يىللاردىن ئېتىبارەن ئاپتونوم رايون بويىچە ياغلىق دان قىس، ياغ تەمىناتى جىددىي بولغاچقا، جايلاردىكى ياغ زاۋۇتلىرى ياغنىڭ پىششىقلىنىش دەرىجىسىنى قاتتىق تىزگىنلىدى، ياغ چىقىش نىسبىتىنى

ئۆستۈرۈشكە ئالاھىدە ئەھمىيەت بەردى، كۆنجۇرىدىن باغ چىقىرىدىغان سېخلار كۆنجۇرىدە قېلىپ قالغان باغلارنى تولۇق سىقىپ چىقىرىۋالدى، 80 - يىللارنىڭ بېشىدا ھەممىسى بىرلا 2 - دەرىجىلىك باغ ئىشلەپچىقاردى. ئوخشاش مەزگىلدە، ئاپتونوم رايوندىكى كۆپ ساندىكى باغ زاۋۇتلىرىدا مەھسۇلاتنىڭ سۈپىتە ئۆتكىلىنى چىڭ ئىگىلىمەسلىك، كۆپ ساندىكى ماشىنىدا تارتىلغان باغلار دۆلەت ئۆلچىمىدە بەلگىلەنگەن بارلىق سۈپەت كۆرسەتكۈچىگە يەتمەسلىك ئەھۋالى ئومۇميۈزلۈك مەۋجۇت بولدى. باغ سۈپىتىدە مەۋجۇت بولغان ئاساسلىق مەسىلە: زىغىر، قىچا يېغىنىڭ سۇ، ئەخلەت تەركىبى بىرقەدەر يۇقىرى، سۇزۇكلۇكى تۆۋەن بولۇپ، 280℃ دا قىزىتىپ تەجرىبە قىلغاندا كۆپ مىقداردا ئاجرالمىلار چىقتى. 1980 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە كۆنجۇرىدىن 330 تونىا باغ سىقىپ چىقىرىۋېلىندى، بۇنىڭ ئىچىدە سانجى ئوبلاستلىق باغ زاۋۇتى ئىشلەپچىقارغان كۆنجۇرە يېغى دۆلەت ئۆلچىمىگە يەتكەندىن سىرت، قالغىنى دۆلەت ئۆلچىمىگە يەتمىدى، ئاساسلىقى ئېرىتكۈچ مىقدارى يېمەكلىك تازلىق ئۆلچىمىدىن ئېشىپ كەتتى. ئاپتونوم رايون بويىچە ئاپتاپپەرەس يېغى مەھسۇلاتىنىڭ ئېشىشىغا ئەگىشىپ، 1980 - يىلدىن كېيىن ئاپتاپپەرەس يېغى باغ تەمىنلەشتىكى ئاساسلىق سورتىنىڭ بىرى بولدى. 1983 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئىشلەپچىقىرىلغان ئاپتاپپەرەس يېغى 20 مىڭ 400 تونىا بولۇپ، ئومۇمىي مىقدارىنىڭ 41.89% نى ئىگىلىدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئاپتاپپەرەس يېغى مەھسۇلاتى باشقا يانغارنىڭ ئالدىدا تۇرۇپ كەلدى.

1984 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى جايلاردىن ئاشلىق، يانغىنى ئىنچىكە ۋە چوڭقۇر پىششىقلاپ ئىشلەشنى تەلەپ قىلدى. باغ پىششىقلاشتا باغ چىقىرىش نىسبىتىنى تەكىتلەش سۈپىتىگە قاراپ نىسبەت بېكىتىشكە ئۆزگەرتىلدى، باغ زاۋۇتلىرى پىششىقلاش ئېسىللىقىنى قاتتىق تىزگىنلەشتىن تەدرىجىي ھالدا باغنىڭ پىششىقلىنىش ئېسىللىقىنى ئۆستۈرۈشكە ئۆتتى. ناھىيە بازاردىن يۇقىرى باغ زاۋۇتلىرى تارتقان باغلار ئومۇميۈزلۈك دۆلەتنىڭ 2 - دەرىجىلىك باغ سۈپەت ئۆلچىمىگە يەتتى، بەزلىرى 1 - دەرىجىلىك باغ سۈپەت ئۆلچىمىگە يەتتى، لېكىن يەنە ئاز ساندىكى باغ زاۋۇتلىرى تارتقان باغلارنىڭ سۈپىتى مۇقىم بولمىدى، بەزىدە دۆلەت ئۆلچىمىگە يەتمىدى. ناھىيە بازاردىن تۆۋەن بېزا، ئاشلىق پونكىتلىرىنىڭ كۆپ ساندىكى ئۇششاق باغ زاۋۇتلىرىنىڭ باغ تارتىش، چەككىلەش ئۈسكۈنىلىرى قالاق بولغاچقا، باغ سۈپىتى ئادەتتە بىرقەدەر ناچار بولدى.

1985 - يىلى دۆربىلجىن، جىمىسار، سانجى، ئىلى، فۇكاڭ، قەشقەر، يەكەن قاتارلىق جايلار بىر يىلدا 1000 تونىدىن ئارتۇق زاراڭزا يېغى تارتىپ، تارىختا يۇقىرى سەۋىيە يارىتتى. زاراڭزا يېغىنىڭ كۆپىنچىسى دۆلەت، ئاپتونوم رايوندا تىببىي داۋالاش، ساقلىق ساقلاش ۋە ئوزۇقلۇققا ئىشلىتىلىپ، سېتىلىشى ناھايىتى ياخشى بولدى. شۇ يىلى ئايرىم زاۋۇتلارنىڭكىنى ھېسابقا ئالمىغاندا، ئاپتونوم رايوندا كۆنجۇرىدىن چىقىرىلغان باغ دۆلەتنىڭ 2 - دەرىجىلىك باغ ئۆلچىمىگە يەتتى. بۇ يانغار ئاپتونوم رايوندا سېتىلمىلا قالماستىن، يەنە ئىچكىرىدىكى ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلارغىمۇ سېتىلدى. 1986 - يىلى ئاپتونوم رايوننىڭ باغ مەھسۇلاتى بىر خىللا 2 - دەرىجىلىك ياغدىن ئالاھىدە باغ، 1 - دەرىجىلىك باغ، 2 - دەرىجىلىك باغ، ئالىي تەڭشىمە باغ، سالات باغ، سېرىقماي، مارگارىنغا تەرەققىي قىلدى. ئۇنىڭ ئىچىدىكى كېيىنكى تۆت خىل باغ ئاپتونوم رايوندىكى بوشلۇقنى تولدۇرۇپ، بازار تەمىناتىنى موللاشتۇردى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئېلىپ بېرىلغان ئالا مەھسۇلاتلارنىڭ سۈپىتىنى سىلىشتۇرۇپ باھالاشتا، شىخەنزە ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى ئىشلەپچىقارغان «دالى» ماركىلىق 2 - دەرىجىلىك ئاپتاپپەرەس يېغى، ئۇرۇمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى ئىشلەپچىقارغان «كۆيلىن» ماركىلىق 2 - دەرىجىلىك ئاپتاپپەرەس يېغى تۆنجى قېتىم ئاپتونوم رايونلۇق ئالا سۈپەتلىك مەھسۇلات نامىغا، يەنە 3 ياغ مەھسۇلاتى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ساھەسى بويىچە ئىشەنچلىك مەھسۇلات نامىغا ئېرىشتى. 1987 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ياغ مەھسۇلاتلىرى سۈپىتىنىڭ مۇقىم ئۆسۈش نىسبىتى 87% كە يەتتى، 5 خىل ياغ مەھسۇلاتى ئاپتونوم رايونلۇق ئالا سۈپەتلىك مەھسۇلات نامىغا ئېرىشتى.

1990 - يىل ئاخىرىدا ئاپتونوم رايون بويىچە ئاپتونوم رايونلۇق ئەلا سۈپەتلىك مەھسۇلات 19 غا يەتتى (جەدۋەل: 4 — 15 گە قارالسۇن). شىخەنزە ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى قاتارلىق 21 كارخانىنىڭ 31 خىل ياغ مەھسۇلاتى ئاپتونوم رايون ئىشلىق ساھەسى بويىچە ئىشەنچلىك مەھسۇلات نامىغا ئېرىشتى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرى 69 مىڭ 500 تونىنا ياغ ئىشلەپچىقاردى (جەدۋەل: 4 — 17 گە قارالسۇن). ئۇنىڭ ئىچىدە ماشىنىدا تارتىلغان ياغ 58 مىڭ 900 تونىنا، كۈنجۈرە يېغى 10 مىڭ 600 تونىنا. ماشىنىدا تارتىلغان ياغنىڭ (كۈنجۈرە يېغىنى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ) ئوتتۇرىچە ياغ چىقىش نىسبىتى: قىچىنىڭ 30.55%، زىغىر ئۇرۇقىنىڭ 31.42%، ياغلىق ئاپتاپپەرەسنىڭ 33%، چىگىتنىڭ 14.22% بولدى. بۇنىڭ ئىچىدە بىكتۇەن ئىشلەپچىقارغان ياغ 46 مىڭ 900 تونىنا، يېزا - بازار كارخانىلىرى ئىشلەپچىقارغان ياغ 40 مىڭ 100 تونىنا بولدى.

شىنجاڭنىڭ 1986 — 1990 - يىللىرىدىكى ئەلا سۈپەتلىك ياغ مەھسۇلاتلىرى

جەدۋەل: 4 — 15

مەھسۇلات نامى	يىللار	كارخانا نامى
«دالى» ماركىلىق 2 - دەرىجىلىك ئاپتاپپەرەس يېغى	1986	شىخەنزە ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى
«كۆيلىن» ماركىلىق 2 - دەرىجىلىك ئاپتاپپەرەس يېغى	1986	ئۈرۈمچى ئاشلىق ماشىنىسازلىق زاۋۇتى
زىغىر يېغى	1987	قورغاس ناھىيىلىك ياغ زاۋۇتى
چەككىلەنگەن چىگىت يېغى	1987	يەكەن ناھىيىلىك ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى
2 - دەرىجىلىك قىچا يېغى	1987	شىخەنزە ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى
2 - دەرىجىلىك ئاپتاپپەرەس يېغى	1988	ساۋەن ناھىيىلىك ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى
«غەربىي دىيار» ماركىلىق 1 - دەرىجىلىك ئاپتاپپەرەس يېغى	1988	سانجى ئوبلاستلىق ياغ زاۋۇتى
«غەربىي دىيار» ماركىلىق 2 - دەرىجىلىك قىچا يېغى	1988	سانجى ئوبلاستلىق ياغ زاۋۇتى
«ئۈچ يۇلتۇز» ماركىلىق 2 - دەرىجىلىك ئاپتاپپەرەس يېغى	1989	شىخۇ ناھىيىلىك ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى
2 - دەرىجىلىك ئاپتاپپەرەس يېغى	1989	قۇتۇبى ناھىيىلىك ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى
2 - دەرىجىلىك ئاپتاپپەرەس يېغى	1989	بىكتۇەن 4 - شى ئۈن زاۋۇتى
2 - دەرىجىلىك قىچا يېغى	1989	ساۋەن ناھىيىلىك ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى
چەككىلەنگەن چىگىت يېغى	1989	بىكتۇەن 1 - شىسى ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى
چەككىلەنگەن چىگىت يېغى	1989	مەكىت ناھىيىلىك ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى
چەككىلەنگەن چىگىت يېغى	1989	شىيانبەدى ياغ زاۋۇتى
«سايرام كۆلى» ماركىلىق چەككىلەنگەن چىگىت يېغى	1990	بورتالا شەھەرلىك ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى
2 - دەرىجىلىك قىچا يېغى	1990	شىخۇ ناھىيىلىك ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى
«شىنجى» ماركىلىق 2 - دەرىجىلىك قىچا يېغى	1990	ئۈرۈمچى ئاشلىق ماشىنىسازلىق زاۋۇتى
2 - دەرىجىلىك قىچا يېغى	1990	دۇربىلجىن ناھىيىلىك زاراڭزا ياغ زاۋۇتى

شىنجاڭدىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ 1957 — 1979 - يىللاردىكى باغ مەھسۇلاتى

جەدۋەل: 4 — 16 بىرلىكى: تونىنا

يىللار	مەھسۇلات مىقدارى	يىللار	مەھسۇلات مىقدارى
1957	3114	1969	8180
1958	3471	1970	10773
1959	3805	1971	11660
1960	4720	1972	11197
1961	3981	1973	9846
1962	4492	1974	10608
1963	4199	1975	11573
1964	5026	1976	11687
1965	4819	1977	10922
1966	7380	1978	13102
1967	6518	1979	12690
1968	4962		

شىنجاڭدىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ 1980 — 1990 - يىللاردىكى باغ مەھسۇلاتى

جەدۋەل: 4 — 17 بىرلىكى: تونىنا

يىللار	جەمئىي	تۈنلۈك ئىجىدە				
		قىجا يېغى	زىغىر يېغى	ئاپتاپپەرەس يېغى	چىگىت يېغى	كۈنجۈرە يېغى
1980	18356	6648	5315	1405	2448	330
1981	27587	7992	7163	5704	5835	356
1982	37128	8066	6219	13281	8023	501
1983	48871	10183	5030	20383	11230	1402
1984	48664	8775	7572	19708	11321	1288
1985	61707	9338	13673	18935	12009	1983
1986	79677	17454	11344	30822	11269	4608
1987	77404	18694	13161	27269	12487	5451
1988	73724	20925	6578	27445	12458	5980
1989	65954	18083	6869	17816	14154	8053
1990	69507	19105	5204	18246	13977	10588

چۈشەندۈرۈش: بۇ جەدۋەلگە باشقا باغلار كىرگۈزۈلمىگەنلىكى ئۈچۈن، تۈرى بويىچە قوشقان سانلار جەمئىي سانغا تەڭ چىقمايدۇ.

Ⅲ باب

يېمەكلىك ۋە يەم - خەشەك پىششىقلاش

§ 1 . يېمەكلىك پىششىقلاش

20 - ئەسىرنىڭ 50 - يىللىرىنىڭ ئاخىرلىرى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئاشلىق، ياغ سانائەت كارخانىلىرى ئۈنۈمبرسال پايدىلىنىشنى قانات يايدۇرۇشقا باشلىدى. بىر قىسىم ئاشلىق - ياغ زاۋۇتلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرى كەسمە چۆپ، كراخمال، ئاچچىقسۇ، جيانجيۇ، ئاق ھاراق قاتارلىق يېمەكلىك ۋە قوشۇمچە يېمەكلىكلەرنى ئىشلەپچىقىرىشقا باشلىدى. بۇ يېمەكلىكلەر ئاساسەن قول ھۈنەرۋەنچىلىك دۇكانلىرىدا ئىشلەپچىقىرىلدى، دۇكان ئۆيلىرى ئاددىي، ئۇسكۇنىلەر كونا، مەھسۇلات مىقدارى ۋە تۈرى ئاز، سۈپىتى مۇقىم ئەمەس ئىدى. ئاشلىق كارخانىلىرى ئۆزۈن مۇددەت خېمىنىلا سېتىپ، پىششىقىنى ساتمايدىغان ئاددىي تىجارەت ئۇسۇلىنى قوللىنىپ كەلگەنىدى. خام قوشۇمچە يېمەكلىكلەرنىڭ ئاساسلىقى كەسمە چۆپ بولۇپ، كۆپىنچىسى قول ھۈنەرۋەنچىلىك بىلەن ياكى بېرىم ماشىنىلاشقان ھالەتتە ئىشلەپچىقىرىلاتتى. 1977 - يىلغا قەدەر ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرىدا يۈرۈشلەشكەن، ماشىنىلاشقان ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارىغا ئىگە كەسمە چۆپ زاۋۇتى يوق ئىدى. 1978 - يىلى ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى كەسمە چۆپ زاۋۇتى ئۇسكۇنىلەرنى يېگىلىغاندىن كېيىن، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئۇسكۇنىلىرى يۈرۈشلەشكەن تۆنجى كەسمە چۆپ زاۋۇتى بولۇپ قالدى، بۇ زاۋۇت 70 - يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا دۆلىتىمىزدە ئىشلەنگەن ئۇسكۇنىلەرنى ئىشلىتىپ، يىلىغا 3600 تونىنا كەسمە چۆپ ئىشلەپچىقىرىپ، خەلق تۈرمۇشىغا قۇلايلىق يارىتىشتا بەلگىلىك رول ئويناندى، ئەمما بۇ ئۇسكۇنىلەرنىڭ ھۈنەر - سەنئىتى قالاق، مەھسۇلات تۈرى بىرلا خىل، سۈپىتى تۆۋاقسىز، تازىلىق شارائىتى بىرقەدەر ناچار ئىدى. 1980 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرى ئىشلەپچىقارغان كەسمە چۆپ 2057 تونىنغا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە، ئۈرۈمچى شەھىرى ئىشلەپچىقارغىنى 1882 تونىنا بولۇپ، ئومۇمىي مەھسۇلاتنىڭ 91.49% نى ئىگىلىدى. شۇ يىلى ئاشلىق نازارىتىگە قاراشلىق بىرىزىنت زاۋۇتى يېمەكلىك پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتىغا ئۆزگەرتىلىپ، بىر قىسىم مەخسۇس يېمەكلىك ئىشلەش ئۇسكۇنىلىرىنى سېتىۋېلىپ، بولكا ۋە پېچىنە - پىرەنىك ئىشلەپچىقىرىشقا باشلىدى.

1981 - يىلى مەركەز ۋە گوۋۇيۈەن رەھبەرلىرىنىڭ ئاشلىق تارماقلىرى فۇنكسىيىسىنىڭ بىر خىللا بولۇش ھالىتىنى تەدرىجىي ئۆزگەرتىپ، سېتىۋېلىش - پىششىقلاپ ئىشلەش - يەنە قايتۇرۇپ سېتىپ بېرىش بولغا مېڭىپ، يېمەكلىك ئىشلەپچىقىرىشنى زور كۈچ بىلەن راۋاجلاندۇرۇپ، ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ زىيىنىنىڭ ئورنىنى تولدۇرۇش توغرىسىدىكى يولىيورۇقىنى ئىزچىللاشتۇرۇش ئۈچۈن، ئاشلىق نازارىتى جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرىدىن «ئالدىنى دۇكان، كەينىنى زاۋۇت قىلىش» تەك ئاممىۋىلاشقان يېمەكلىك ئىشلەپچىقىرىشنى تىرىشىپ راۋاجلاندۇرۇش، ئۆز جايىنىڭ ئەھۋالىغا ئاساس قىلىپ، زاۋۇتلاشقان يېمەكلىك ئىشلەپچىقىرىشنى راۋاجلاندۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. 1982 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرى ئۆزلىرى مەبلەغ

توپلاش ۋە بانكىدىن قەرز ئېلىش ئارقىلىق جەمئىي 2 مىليون 500 مىڭ يۈەندىن ئارتۇق پۇلنى ھەل قىلىپ، ئۈرۈمچى، شىخەنزە، قاراماي، قۇمۇل، سانجى، چۆچەك قاتارلىق جايلاردا بىر تۈركۈم يېمەكلىك زاۋۇتلىرىنى قۇردى ۋە كېڭەيتىپ قۇردى. شۇ يىلى ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلگەن يېمەكلىك زاۋۇتلىرى (سېخلار، تۆۋەندە ئوخشاش) 30 غا يەتتى. ئەسما، بۇ زاۋۇتلار ئەمدىلا قۇرۇلۇپ، مەبلەغ ۋە تېخنىكا كۈچى جەھەتتىن چەكلىمىگە ئۇچرىغانلىقتىن، ئۈسكۈنىلەرنىڭ كۆلىمى كىچىك، يۈرۈشلەشمىگەن، ئىشلەپچىقىرىش شارائىتى ناچار ئىدى. شۇ يىلنىڭ ئاخىرىغىچە ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرى ئىشلەپچىقارغان كەسمە چۆپ 4179 تونىنغا، بولكا 608 تونىنغا يەتتى، يەنە ئاز مىقداردا تورت، پىچىنە ـ پىرەنىك قاتارلىقلار ئىشلەپچىقىرىلدى.

1984 ـ يىل 7 ـ ئايدا گوۋۇيۈەن «1981 — 2000 ـ يىلغىچە مەملىكەت بويىچە يېمەكلىك سانائىتىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش پىلانى» نى ئېلان قىلغاندىن كېيىن، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرى ئاشلىق-ياغ يېمەكلىكلىرى سانائىتى قۇرۇلۇشىنى تېزلىتىشكە باشلىدى. 1987 ـ يىلغا كەلگەندە ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ 17 مىليون 867 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىشى بىلەن، شىنجاڭ ئاشلىق ـ ياغ يېمەكلىكلەر زاۋۇتى ۋە ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى كەسمە چۆپ زاۋۇتى قاتارلىق كارخانىلار ياپونىيەدىن يافدا پىشۇرىلىدىغان تەييار چۆپ، بولكا، پۇرچاق ياسالمىلىرى، كەسمە چۆپ ئىشلەپچىقىرىدىغان 4 يۈرۈش يېمەكلىك ئىشلەپچىقىرىش ئۈسكۈنىسى كىرگۈزدى ھەمدە زاۋۇت ئۈيلىرى ۋە پارقازىنى قاتارلىق ئەسلىھەلەرنىمۇ يۈرۈشلەشتۈرۈش قۇرۇلۇشىنى باشلىدى. جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى يېڭىدىن ۋە كېڭەيتىپ قۇرغان يېمەكلىك سېخلىرىغا ئىشلەپچىقىرىش ئۈسكۈنىلىرىنى كەينى ـ كەينىدىن كىرگۈزۈپ، ئىشلەپچىقىرىش شارائىتىنى ياخشىلاپ، شۇ جايلىنىڭ بازار ئېھتىياجىغا ئاساسەن، تۈرلۈك يېمەكلىكلەرنى ئىشلەپچىقىرىشقا باشلىدى. 1985 ـ يىلىنىڭ ئاخىرى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ زاۋۇتلاشقان يېمەكلىك زاۋۇتلىرى 42 گە، يىللىق ئاشلىق ـ ياغ يېمەكلىكلىرىنى ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى 17 مىڭ 600 تونىنا (چوڭ، ئوتتۇرا شەھەرلەر بىلەن ناھىيە بازارلىرى تەڭ پېرىسىنى ئىگىلىدى) غا يەتتى، شۇ يىلى ئىشلەپچىقارغان ئاشلىق، ياغ يېمەكلىكلىرى 8238 تونىنغا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئۇن مەھسۇلاتلىرى 4701 تونىنا، كراخمال 1170 تونىنا، پىچىنە ـ پىرەنىك 1254 تونىنا، تېتىتقۇ 727 تونىنا، ھاراق ۋە ئىچىملىك 386 تونىنا. 1985 ـ يىلدىكى يېمەكلىك مەھسۇلات مىقدارىنى 1980 ـ يىلدىكىسىگە سېلىشتۇرغاندا 3 ھەسسە ئاشتى، مەھسۇلات تۈرى بىرلا خىل كەسمە چۆپتىن بولكا، پىچىنە ـ پىرەنىك، ئىچىملىك، تەييار يېمەكلىك قاتارلىق 7 چوڭ تۈر، 70 نەچچە خىلغا كۆپەيىپ، دەسلەپكى قەدەمدە زامانىۋىلاشقان، ئاممىۋىلاشقان يېمەكلىك ئىشلەپچىقىرىش كۆلىمىنى شەكىللەندۈردى. بۇنىڭ ئىچىدە، شىنجاڭ ئاشلىق ـ ياغ يېمەكلىكلەر زاۋۇتى ئەڭ تېز تەرەققىي قىلدى. بۇ زاۋۇت ياپونىيەدىن كىرگۈزگەن، بىر ئىسمېنىدا 5 تونىنا تەييار چۆپ ئىشلەپچىقىرالايدىغان لىنىيە ۋاقتلىق ئىشلەپچىقىرىش نۇقتىسى بولغان ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ـ ياغ يۆتكەش پونكتى ئامبىرىدا ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلدى. بۇ ئىشلەپچىقىرىش لىنىيىسىنىڭ ئۈسكۈنە قۇرۇلمىسى مۇۋاپىق، ئايلىنىشى مۇقىم، ھۇنەر ـ سەنئەت ئىقتىدارى ئىشەنچلىك، ئېنېرگىيە سەرپىياتى تۆۋەن بولۇپ، ئىشلەپچىقىرىلغان مەھسۇلاتلارنىڭ سۈپىتىمۇ ئىقتىسادىي ئۈنۈمىمۇ ياخشى بولدى. كالا گۆشى قېيمىلىق، توخۇ گۆشى قېيمىلىق، ئاچچىق تەملىك، راك تەملىك، لېنتونۇس موگۈسى تەملىك، بېلىق تەملىك، كالى تەملىك مەھسۇلاتلارنى ئىشلەپچىقىرىپ، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ بوشلۇقىنى تولدۇرۇپ، 1987 ـ يىلغىچە 806 مىڭ يۈەن پايدا يارىتتى. بۇ زاۋۇت يەنە ياپونىيەدىن «لېيېئىن ئاپتوماتىك قېيمىلىق تاماقلارنى تۆگۈش ماشىنىسى»، «گۈخې شەكىللىك ئۈن ئايرىش ماشىنىسى»، «يېڭى شەكىللىك ماشا گۈرۈچ كراخمىلى ماشىنىسى» دىن ئىبارەت 3 يۈرۈش يېمەكلىك پىششىقلاش ئۈسكۈنىسىنى كىرگۈزۈپ، تورت، پىچىنە ـ پىرەنىك ياساشقا ئىشلەتتى. 1985 ـ يىلى بۇ زاۋۇت ئىشلەپچىقارغان «بالىلار شادلىقى»، «بالىلار تورتى» ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە يېڭى مەھسۇلات بولۇپ باھالاندى. يەنە مەملىكەتلىك

بالىلار تۇرمۇش بۇيۇملىرى كومىتېتىنىڭ «ئالتۇن بۇغا مۇكاپاتى» غا ئېرىشتى. 1986 - يىل 7 - ئاينىڭ 8 - كۈنى ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى كەسمە چۆپ زاۋۇتى ياپونىيەدىن كەسمە چۆپ ئىشلەپچىقىرىش لىنىيىسى كىرگۈزۈپ، قۇراشتۇرۇپ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈردى. ئاپتونوم رايونلىق رەئىسى تۆمۈر داۋامەت قاتارلىق رەھبەرلەر ئىش باشلاش مۇراسىمىغا قاتناشتى. كەسمە چۆپ سېخىنىڭ قۇرۇلۇش كۆلىمى 5060 كۋادرات مېتىر بولۇپ، بۇ ئۇسكۇنە يىلىغا 4400 توننا كەسمە چۆپ ئىشلەپچىقىرالايتتى. ئۇسكۇنە ئىلغار بولۇپ، ئاپتوماتلىشىش دەرىجىسى يۇقىرى، ئۇن تەمىنلەش، ئارىلاشتۇرۇش، خېمىر يۇغۇرۇش، يېيىش، جازىغا ئېلىش، تۆۋەن تېمپېراتۇرىدا قۇرۇتۇش، كېسىش، ئوراپ، قاچىلاش قاتارلىق بىر پۈتۈن جەريان ئاپتوماتىك تىزگىنلىنەتتى. مەھسۇلاتنىڭ سۈپىتى ياخشى، تۇرى كۆپ. تۇخۇملۇق، پەمىدۇرلۇق، تەملىك، گۆشلۈك، تېتىتقۇلۇق، كابۇرۇن كىسلاتالىق، ۋىتامىنلىق 10 نەچچە تۈرلۈك ۋە ھەرخىل ئۇلچەملىك كەسمە چۆپ ئىشلەپچىقارغىلى بولاتتى. بۇ زاۋۇت يەنە 1987 - يىلى دۆلىتىمىزدە ئىشلەپچىقىرىلغان يىلىغا 3600 توننا كەسمە چۆپ ئىشلەپچىقىرىدىغان لىنىيىنى كىرگۈزدى. 1986 - يىل 4 - ئايدا شىنجاڭ ئاشلىق-ياغ ترانسپورت شىركىتى كوئېنلۇن يېمەكلىكلەر زاۋۇتى سائىتىگە 0.5 توننا پۈرچاق مەھسۇلاتلىرى ئىشلەپچىقىرىدىغان يۇرۇشلەشكەن ئۇسكۇنىنى كىرگۈزۈپ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈردى. بۇ ئۇسكۇننىڭ ھۇنەر- سەنئىتى ئىلغار، مەھسۇلات مىقدارى كۆپ، مەھسۇلات سۈپىتى ياخشى. ئاساسلىقى پۈرچاق قېقى ئىشلەپچىقارىدى ھەمدە دۆلىتىمىزنىڭ ئۇسكۇنىلىرى بىلەن يۇرۇشلەشتۈرۈلۈپ، پۈرچاق قېقى، پۈرچاق پىشلىقى يايمىسى، پۈرچاق پىشلىقى چۆپى قاتارلىق 10 نەچچە مەھسۇلاتنى ئىشلەپچىقارىدى. زاۋۇت ئۈيلىرىنىڭ كۆلىمى 4591 كۋادرات مېتىر كېلەتتى. ئەمما ماشىنا ئارقىلىق ئىشلەپچىقىرىلغان پۈرچاق پىشلىقىنىڭ تەننەرخى يۇقىرى، بازىرى يوق، تۈركۈملەپ ئىشلەپچىقارغىلى بولمىغاچقا، ئىقتىسادىي ئۈنۈمى ناچار بولۇپ، ئىشلەپچىقىرىشنى داۋاملاشتۇرۇشقا مۇمكىن بولمىدى. بۇ زاۋۇت 1988 - يىلى ئەسلىدىكى ئۇسكۇنىلەر ئاساسىدا، بىر قىسىم ئۇسكۇنىلەرنى تولۇقلاپ، ھۇنەر - سەنئىتىنى ئۆزگەرتىپ، ھەر ئىسمېنىدا 8000 بوتۇلكا پۈرچاق سۈتى (ھەر بوتۇلكىسى 250 مىللىلىتىر) ئىشلەپچىقىرالايدىغان ئىشلەپچىقىرىش لىنىيىسىنى قۇرۇپ، پۈرچاق سۈتى ئىشلەپچىقىرىدىغان بولدى، ئۇنىڭ سېتىلىشى بىرقەدەر ياخشى بولدى. بۇ زاۋۇتنىڭ دۆلىتىمىزدە ئىشلەپچىقارغان ئۇسكۇنىلەر بىلەن قۇرغان، يىلىغا 1260 توننا پېچىنە ئىشلەپچىقىرىدىغان لىنىيىسىنىڭ مەھسۇلاتىمۇ بازار تاپالمىدى. 1987 - يىل 8 - ئايدا شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ يېمەكلىكلەر زاۋۇتىنىڭ ئاساسىي بىناسى پۈتۈپ، ياپونىيەدىن ھەر ئىسمېنىدا 2.9 توننا بولغا ئىشلەپچىقىرىدىغان لىنىيىنى كىرگۈزۈپ، ئىشقا كىرىشتۈردى. بۇ ئۇسكۇنە ئۇن يەتكۈزۈپ بېرىشتىن تارتىپ بولكىنى كېسىش، قاچىلاشقىچە بولغان 18 ماشىنىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بولۇپ، ھۇنەر - سەنئەت ئىقتىدارى ئىشەنچلىك، مەھسۇلات مىقدارى ۋە سۈپىتى توختامدىكى تەلەپكە يەتتى. شۇنىڭ بىلەن بىرگە بولكىنى 2 - قېتىم ئېچىتىش، خۇرۇچ رېتسىپى قاتارلىق تېخنىكىلارنى كىرگۈزدى. تەييار چۆپ ئۇسكۇنىسى ۋاقىتلىق ئىشلەپچىقىرىش نۇقتىسىدىن ئاساسىي بىنا ئىچىگە يۆتكەپ كىرىلدى، شۇنىڭدىن ئېتىبارەن بۇ زاۋۇتتا تەييار چۆپ، بولكا ۋە پېچىنە - پىرەنىك ئىشلەپچىقىرىدىغان 3 سېخ بار بولدى. يىللىق يېمەكلىك ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى 6765 توننىغا يەتتى.

1987 — 1990 - يىلغىچە ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرى باشقۇرغان يېمەكلىك پىشىقلاش كارخانىلىرى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، مەھسۇلات سۈپىتىنى ئۈزلۈكسىز ئۆستۈردى. بۇنىڭ ئىچىدە ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى كەسمە چۆپ زاۋۇتى ئىشلەپچىقارغان «بوغدا چوققىسى» ماركىلىق چاسا، ئىنچىكە، قىلسىمان كەسمە چۆپلەر ئاپتونوم رايون بويىچە ئەلا سۈپەتلىك مەھسۇلات دېگەن نامغا ئېرىشتى، «بوغدا چوققىسى» نامىلىق ئىنچىكە كەسمە چۆپكە سودا مىنىستىرلىكى ئەلا سۈپەتلىك مەھسۇلات دەپ نام بەردى، ئىنچىكە ۋە قىلسىمان كەسمە چۆپلەر بېيجىڭدا ئۆتكۈزۈلگەن تۇنجى نۆۋەتلىك يېمەكلىك يەرمەنكىسىدە ئالتۇن مۇكاپاتقا

ئېرىشتى؛ شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ يېمەكلىكلەر زاۋۇتى ئىشلەپچىقارغان «تاسۇك» ماركىلىق ياغدا پىشۇرۇلغان تەييار چۆپ ۋە «تاسۇك» ماركىلىق بولكا ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئەلا سۈپەتلىك مەھسۇلات دېگەن نامغا ئېرىشتى، بۇ مەھسۇلاتلار يەنە جۇڭگو ھېيجىاڭ تۈنجى تۆۋەتلىك يېمەكلىكلەر يەرمەنكىسىدە مىس مېدالغا ئېرىشتى، بولكا مەملىكەتلىك ئوزۇقلۇق يېمەكلىكلىرى «مۇشۇك ئېيىق لوڭقىسى» مىس مېدالىغا ئېرىشتى؛ قاراماي شەھەرلىك ئۈن زاۋۇتى ئىشلەپچىقارغان ئېسىل ئۈن كەسمە چۆپى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئەلا سۈپەتلىك مەھسۇلات دېگەن نامغا ئېرىشتى. شۇ مەزگىلدە ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە يەنە ئۈرۈمچى شەھەرلىك كەسمە چۆپ زاۋۇتى قاتارلىق 6 كارخانا ئىشلەپچىقارغان 11 خىل ئاشلىق، ياغ يېمەكلىكى ئاپتونوم رايونلىق ئاشلىق ساھەسى بويىچە ئىشەنچلىك مەھسۇلات بولۇپ باھالاندى.

1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئاشلىق تارماقلىرى باشقۇرغان زاۋۇتلاشقان يېمەكلىك زاۋۇتلىرى (سېخلىرى) 52 گە، تۈرلۈك يېمەكلىك پىشىقلاپ ئىشلەش ماشىنا - ئۈسكۈنىلىرى 60 يۈرۈشكە، يىللىق ئاشلىق، ياغ يېمەكلىك ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى 39 مىڭ 701 تونىنغا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە چوڭ، ئوتتۇرا شەھەرلەردە ئىشلەنگىنى 30 مىڭ 275 تونىنا، ناھىيە بازارلىرىدا ئىشلەنگىنى 9292 تونىنا، ناھىيە بازىرىدىن تۆۋەن ئورۇنلاردا ئىشلەنگىنى 134 تونىنا بولدى. بۇ بىر يىلدا تۈرلۈك ئاشلىق، ياغ يېمەكلىكىدىن 20 مىڭ 976 تونىنا ئىشلەپچىقىرىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە، كەسمە چۆپ، تەييار چۆپ ۋە بولكا 15 مىڭ 654 تونىنغا، كراخمال ۋە پىنتوزا (پۈرچاق ئۇگرىسى) 1781 تونىنغا، تورت 1039 تونىنغا، پېچىنە 281 تونىنغا، ئاچچىقسۇ، جيانجيۇ 1231 تونىنغا، ھاراق ۋە ئىچىملىك 333 تونىنغا، ئۇششاق يېمەكلىكلەر ۋە باشقىلار 657 تونىنغا يەتتى. بۇ بىر يىلدا ئورۇندالغان سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 82 مىليون 520 مىڭ يۈەن بولۇپ، ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئاشلىق، ياغ ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتىنىڭ 14.65% نى ئىگىلىدى. 1 مىليون 477 مىڭ يۈەن پايدا يارىتىلىپ، پۈتۈن ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق، ياغ سانائىتى پايدىسىنىڭ 2.48% نى ئىگىلىدى.

2 § . يەم - خەشەك پىششىقلاش

20 - ئەسىرنىڭ 60 - يىللىرىدىن ئىلگىرى ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ يەم - خەشەك سانائىتى بىر بوشلۇق بولۇپ، چارۋا - مالىلار، ئۆي قۇشلىرى ئاشلىق ۋە قوشۇمچە مەھسۇلات يەم - خەشەكلىرى بىلەن بېقىلاتتى. 70 - يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىغا كەلگەندە ئۈرۈمچى شەھىرىدىكى بىر قىسىم قۇش فېرمىلىرى ۋە قۇتۇبى سېغىن كالا فېرمىسى سوقۇپ ئارىلاشتۇرۇش ئۈسكۈنىسىنى ئىشلىتىپ يەم - خەشەك پىششىقلاپ ئىشلەشكە باشلىدى. 1980 - يىلىدىن ئىلگىرى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق تارماقلىرى چارۋىچىلىقنى، ئاپەتكە تاقابىل تۇرۇشنى چارۋا مالىلارنى قوغداشنى، شەھەر - بازارلارنى يەم - خەشەك بىلەن تەمىنلەشتە كۆمىسقوناق، ئاق قوناق ۋە كېپەك، كۇنجۇرە قاتارلىق قوشۇمچە مەھسۇلاتلارنى ئاساس قىلدى. 1979 - يىلىدىن باشلاپ ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرى كۆلەملىك ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارىغا ئىگە يەم - خەشەك پىششىقلاش زاۋۇتلىرىنى قۇرۇشقا باشلىدى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، يەم - خەشەك زاۋۇتلىرى تەڭرىتاغنىڭ جەنۇبى ۋە شىمالىنى قاپلاپ، يىللىق مەھسۇلات قىممىتى 78 مىليون يۈەنگە يېتىدىغان يەم - خەشەك سانائىتىنى شەكىللەندۈردى. بۇ مەزگىلدە، يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرىش شەكلى ئاددىي ماشىنىلار، ئادەم كۈچى بىلەن ئىشلەپچىقىرىشتىن تەرەققىي قىلىپ، ماشىنا ئارقىلىق ئۇدا پىششىقلاش بىلەن كومپيۇتېر ئارقىلىق تىزگىنلەپ ئىشلەپچىقىرىش بىرلەشتۈرۈلگەن باسقۇچقا كىردى؛ نوقۇللا ئارىلاشما يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرىشتىن تەرەققىي قىلىپ، توخۇ،

بېلىق، چوشقا، كالا قاتارلىق مال - چارۋىلارغا كېرەكلىك تولۇق قىممەتلىك بىرىكمە يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرىلمىدىغان بولدى.

1. ئۇسكۇنە ھۇنەر - سەنئىتى

70 - يىللارنىڭ ئاخىرلىرىدا ئاپتونوم رايونىمىزدا گۆش، سۈت، تۇخۇم، ئۆي قۇشلىرى، بېلىق بىلەن تەمىنلەش جىددىي بولدى. بۇ ھالەتنى ئۆزگەرتىش ئۈچۈن ئۇرۇمچى قاتارلىق جايلاردا ماشىنىلاشقان توخۇ فېرمىلىرى قۇرۇلۇپ، يەم - خەشەك مەھسۇلاتلىرىغا يېڭى تەلەپلەر قويۇلدى. بۇ يېڭى ئەھۋالغا ماسلىشىش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرى يەم - خەشەك سانائىتىنى راۋاجلاندۇرۇشقا باشلىدى. 1979- يىلى ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ مەبلەغ سېلىشى، ئۇرۇمچى شەھەرلىك يەم - خەشەك شىركىتىنىڭ مەسئۇل بولۇشى بىلەن ئىسمېنىسىغا 10 مىڭ تونىنا يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرالايدىغان ئۇرۇمچى شەھەرلىك يەم - خەشەك زاۋۇتىنى قۇرۇشقا تەييارلىق كۆرۈلدى. 1980 - يىلغىچە بۇ زاۋۇتنىڭ بىر قىسىم ئۆي قۇرۇلۇشلىرى پۈتكەنىدى، كېيىن مەبلەغ كەمچىل بولغانلىقتىن قۇرۇلۇش كېچىكتۈرۈلدى. 1980 - يىلى ئۇرۇمچى ئاشلىق، ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى كونا ئامبار، شال ئاقلاش سېخىنى يەم - خەشەك سېخىغا ئۆزگەرتىپ، خەنجيانىدا ئىشلەپچىقىرىلغان ئېزىش، ئارىلاشتۇرۇش يەم - خەشەك ماشىنىلىرىدىن پايدىلىنىپ يەم - خەشەك پىشىقلاپ ئىشلىدى. 1981 - يىلى ئاشلىق نازارىتى يىغىن چاقىرىپ، يەم - خەشەك سانائىتىنى راۋاجلاندۇرۇشنى ئورۇنلاشتۇردى. جايلاردىكى بىر قىسىم ئاشلىق - ياغ كارخانىلىرى ئاددىي، يەرلىك ئۇسۇللار بىلەن كىچىك تېپتىكى ماشىنا ئۇسكۇنىلەرنى ئىشلىتىپ يەم - خەشەك پىشىشقلاشنى باشلىدى. ئۇرۇمچى شەھەرلىك تۇدۇنخابا كوچىسى ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى كونا سېخقا PST—1000 تېپتىكى يەم - خەشەك ئۇسكۇنىسىنى ئورنىتىپ يەم-خەشەك پىشىشقلىدى. قۇتۇبى ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى، ئىلى ئوبلاستلىق ئۇن زاۋۇتى، كۇنەس ناھىيىلىك يەم-خەشەك زاۋۇتى بىر قىسىم كونا سېخ، ئامبارلارنى يەم - خەشەك سېخىغا ئۆزگەرتىپ، ئېزىش ماشىنىسىدا خام ماتېرىياللارنى ئېزىپ، ئادەم كۈچى ياكى ئاددىي ماشىنا بىلەن ئۇنى ئارىلاشتۇرۇپ، ئارىلاشما يەم - خەشەك ئىشلەپچىقاردى. شۇ يىلدىن باشلاپ سودا مىنىستىرلىكى مەبلەغ سېلىش، ئاپتونوم رايون مالىيىسى پۇل ئاجرىتىش، بانكىدىن قەرز ئېلىش، ئاشلىق تارماقلىرى ئۆزلىرى مەبلەغ توپلاش قاتارلىق كۆپ خىل يوللار بىلەن يەم - خەشەك زاۋۇتلىرى (سېخلىرى) نى يېڭىدىن قۇرۇش ۋە ئۆزگەرتىپ قۇرۇش ۋەزىيىتى شەكىللەندى. شۇ يىلى ئۇرۇمچى قاتارلىق 10 شەھەر، ناھىيە كىچىك تېپتىكى ماشىنىلار بىلەن يەم - خەشەك ئىشلەيدىغان كىچىك يەم - خەشەك زاۋۇتلىرىدىن جەمئىي 12 نى قۇردى؛ ھەر بىر زاۋۇتنىڭ ھەر ئىسمېنىدا يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى 2000 — 4000 تونىنىغچە بولۇپ، 1982 - يىلدىن كېيىن كەينى-كەينىدىن ئىشقا كىرىشتۇرۇلدى.

1982 - يىلى مەملىكەتلىك يەم - خەشەك خىزمىتى يىغىنىدىن كېيىن، ئاپتونوم رايونلۇق مالىيە - سودا يىغىندا ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ يەم - خەشەك سانائىتىدە چوڭ، ئوتتۇرا، كىچىك تېپتىكىلىرىنى ئۆزئارا بىرلەشتۇرۇش، كىچىك تېپتىكىلىرىنى ئاساس قىلىش، ئۆز جايىنىڭ ئەھۋالىيىتىگە بىرلەشتۇرۇپ پائال راۋاجلاندۇرۇش فائىدىنى بېكىتىلدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئۇرۇمچى شەھەرلىك يەم - خەشەك شىركىتىنىڭ يەنە 10 مىڭ تونىنلىق يەم - خەشەك زاۋۇتى قۇرۇشىنى تەستىقلىدى. 1983 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى شىنجاڭغا يىلىغا 2000 — 6000 تونىنا يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرالايدىغان 7 يۈرۈش كىچىك تېپتىكى يەم - خەشەك پىشىشقلاش ئۇسكۇنىسى بەردى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى مۇئەسسەسىلەرنى يۈرۈشلەشتۇرۇپ، ئۇرۇمچى تۇدۇنخابا كوچىسى، دۆربىلجىن، بۇرچىن، كۆكتوقاي، پىچان،

كورلا، قاغىلىق، كېرىيە قاتارلىق جايلاردا كىچىك تىپتىكى يەم - خەشەك سېخلىرىنى قۇردى، يىل ئاخىرىغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە كىچىك تىپتىكى يەم - خەشەك پىششىقلاش ماشىنا گۇرۇپپىسى 14 يۇرۇشكە يەتتى. بۇنىڭدىن باشقا، بەزى جايلار ئۆز جايىنىڭ ئېھتىياجىغا ئاساسەن، كىچىك تىپتىكى يەم - خەشەك ماشىنا گۇرۇپپىسى بىلەن بىرىكمە يەم - خەشەك ئىشلەپچىقاردى.

1984 - يىلى گوۋۇيۈەن «1984 — 2000 - يىللىق مەملىكەت بويىچە يەم - خەشەك سانائىتىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش پروگراممىسى (سىناق لايىھىسى)» نى تارقاتتى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى جايلاردىن يەم - خەشەك سانائىتىنى زور كۆچ بىلەن راۋاجلاندۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. 1985 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى جەنۇبىي ۋە شىمالىي شىنجاڭدا يەم - خەشەك سانائىتى يىغىنى چاقىرىپ، جايلارنىڭ يەم-خەشەك سانائىتى قۇرۇلۇشىنى تېزلەتتى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە تۆنجى 10 مىڭ تونناللىق يەم-خەشەك زاۋۇتى — ئۈرۈمچى شەھەرلىك يەم - خەشەك زاۋۇتى پۈتۈپ ئىشقا كىرىشتۈرۈلدى. بۇ زاۋۇتنىڭ ھۆنەر - سەنئىتىنى ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى تېخنىك خادىملارنى تەشكىللەپ ئۆزلىرى لايىھىلىدى، بۇنىڭدا ئاۋۋال ئېزىپ ئاندىن ئارىلاشتۇرۇش، ئېغىرلىق بويىچە يەم - خەشەك تەڭشەش، ئاپتوماتىك ھېسابلاش، دەۋرىيلىك ئارىلاشتۇرۇشتەك دۆلەت ئىچىدىكى ئىلغار ھۆنەر - سەنئەت قوللىنىلدى، ئىشلەپچىقىرىش جەريانىنى تىزگىنلەشتە ئادەم تىزگىنلەش ۋە پروگراممىا بىلەن ئاپتوماتىك تىزگىنلەشتىن ئىبارەت 2 خىل ئۇسۇل قوللىنىلدى. 1984 - 1985 - يىللىرى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرى يېڭىدىن قۇرغان، ئۆزگەرتىپ قۇرغان يەم - خەشەك زاۋۇتلىرى 54 كە يەتتى. بۇ ئاشلىق تارماقلىرى يەم - خەشەك زاۋۇتلىرىنى ئەڭ كۆپ قۇرغان مەزگىل بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. بۇ زاۋۇتلار ئۈرۈمچى، سانجى، شىخەنزە، قاراماي، تارباغاتاي، ئالتاي، بورتالا، ئىلى، قۇمۇل، ئاقسۇ، قەشقەر، خوتەن قاتارلىق 12 ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرنىڭ 53 شەھەر، ناھىيىسىگە ئورۇنلاشتى. 1985 - يىلنىڭ ئاخىرىغا قەدەر ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرى يەم - خەشەك سانائىتىگە 11 مىليون 530 مىڭ يۈەن مەبلەغ سالدى، بۇنىڭ ئىچىدە دۆلەت ئاجراتقان پۇل 7 مىليون 100 مىڭ يۈەن، بانكىدىن ئېلىنغان قەرز پۇل 3 مىليون 220 مىڭ يۈەن، ئاشلىق تارماقلىرى ئۆزلىرى توپلىغان مەبلەغ 1 مىليون 210 مىڭ يۈەن بولدى، يېڭىدىن ۋە ئۆزگەرتىپ قۇرۇلۇپ ئىشقا كىرىشتۈرۈلگەن يەم - خەشەك زاۋۇتلىرى (سېخلىرى) جەمئىي 66 گە يېتىپ، بىر ئىسمېنتىدا يىللىق يەم-خەشەك ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى 162 مىڭ 200 تونناغا يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە، ئۆزگەرتىپ قۇرۇلغان ھەر ئىسمېنتىدا يىلىغا 5000 تونىدىن ئارتۇق يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرالايدىغان زاۋۇتلار دۆلىتىمىزدە ئىشلەنگەن يەككە ماشىنا ئۈسكۈنىنى ئىشلىتىپ، ھۆنەر - سەنئەت تەلىپى بويىچە يۇرۇشلەشتۇرۇپ قۇراشتۇرغانلىقتىن، ئۈسكۈنىلەرنىڭ ئىقتىدارى بىرقەدەر ئىلغار بولۇپ، ھۆنەر - سەنئەت ئۇنۇمى ۋە مەھسۇلات سۈپىتى خېلى ياخشى بولدى. بىرخىل يەمنى بىر جىڭلاش، ياكى كۆپ خىل يەمنى بىر جىڭلاشتىن ئىبارەت ئېغىرلىقىغا قاراپ يەم تەڭشەش ئۈسۈلى ئومۇميۈزلۈك قوللىنىلدى. ئاساسلىق سەپلىمىدىغان يەمنىڭ ئېغىرلىقىنى ئۆلچەشتە سىفىرلىق گىر ۋە ئېلېكترونلۇق گىر ئىشلىتىلدى، ئاۋۋال ئېزىپ ئاندىن ئارىلاشتۇرۇش، تۇركۈمگە بۆلۈپ يەم تەڭشەش، دەۋرىيلىك ئارىلاشتۇرۇش ھۆنەر - سەنئىتى قوللىنىلدى. ھەرخىل مىكرو ئېلېمېنتلار ئادەم كۈچى بىلەن ئارىلاشتۇرۇلۇپ، بىرقانچە خىل رېتسېپلىق يەم - خەشەكلەرنى ئىشلەپچىقىرالايدىغان بولدى. بۇ زاۋۇتلارنىڭ ئۆيلىرى ئادەتتە 3 — 4 قەۋەتلىك بىنا بولۇپ، قۇرۇلۇش كۆلىمى 800 كۋادرات مېتىر ئەتراپىدا بولدى، ھەممىسىدە خام ماتېرىيال ۋە تەييار مەھسۇلات ئامبارلىرى يۇرۇشلەشتۇرۇپ قۇرۇلدى. بۇ مەزگىلدە ئاشلىق تارماقلىرىدا يەنە بېيجىڭ ۋە داتۇڭدا ئىشلەپچىقىرىلغان 20 نەچچە دانە تۇرلۇك يەم - خەشەك پىششىقلاش ماشىنا گۇرۇپپىلىرى بار ئىدى. ھەر ئىسمېنتىدا يىلىغا 1500 — 2500 تونناغىچە يەم - خەشەك

ئىشلەپچىقىرالايتتى. ئادەتتىكى ماشىنا گۇرۇپپىلىرىنىڭ ئۇزۇنلۇقى 12 مېتىر، كەڭلىكى 4.5 مېتىر، ئېگىزلىكى 8 — 9 مېتىر بولۇپ، تەخمىنەن 50 كۋادرات مېتىر يەرنى ئىگىلەيتتى، كۆپىنچىسى كونا ئاشلىق-ياغ زاۋۇت ئۆيلىرىگە ئورۇنلاشتۇرۇلدى. يەم - خەشەك پىششىقلاش ماشىنا گۇرۇپپىسى ئاساسلىقى ئېزىش ماشىنىسى، قاچا شەكىللىك ئۆلچەپ يەم تەڭشەش ئۈسكۈنىسى، ئارىلاشتۇرۇش ماشىنىسى، يەم ئامبىرى قاتارلىقلاردىن تەشكىل تاپقان بولۇپ، ئاۋۋال ئارىلاشتۇرۇپ ئاندىن ئېزىش، قاچىلاپ تەڭشەش، ئۇدا ئىشلەپچىقىرىش ئۈسۈلى قوللىنىلدى. بۇ كىچىك تىپتىكى ماشىنا گۇرۇپپىلىرىنىڭ كۆپ قىسمىنىڭ ئۈسكۈنە ھۈنەر - سەنئىتى ئاددىي بولغاچقا، يەم تەڭشەش توغرا بولمىدى، تەكشى ئارىلاشتۇرۇلمىدى، شۇڭا بىرىكمە يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرىش تەلىپىگە يېتەلمەي، پەقەت ئارىلاشما يەم - خەشەكلا ئىشلەپچىقىرىلدى. يۇقىرىقى 2 خىل كۆلەمدىن باشقا، يەنە بىر قىسىم يەم - خەشەك سېخلىرىدا ئاساسلىقى كىچىك تىپتىكى ئېزىش ماشىنىسى ئىشلىتىلىپ ئادەم كۈچى بىلەن ئارىلاشتۇرۇلۇپ، ھەر بىر سېخىتا كۈنىگە 3 — 5 تونناغىچە ئارىلاشما يەم-خەشەك ئىشلەپچىقىرىلدى.

80 - يىللارنىڭ كېيىنكى يېرىمىغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ يەم - خەشەك سانائىتى ئۈزلۈكسىز تەرەققىي قىلدى. ئاشلىق تارماقلىرى ئۇرۇمچى، سانجى، قۇتۇبى، ساۋەن، ۋۇجياچۇ، قوبۇقسار، چەرچەن، چاقىلىق، مورى، غۇلجا، مەكىت، يوپۇغا، مارالبېشى، پەيزاۋات، باي، توقسۇ، توقسۇن، ئاتۇش قاتارلىق جايلاردا يەم - خەشەك زاۋۇتلىرىنى يېڭىدىن قۇردى ۋە كېڭەيتىپ قۇردى. بۇنىڭ ئىچىدە، كۆپ ساندىكىلىرى بىرىكمە يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرىش تېخنىكىسى ۋە ھۈنەر - سەنئىتىنى قوللىنىپ، يەم - خەشەكلەرنىڭ تۈرى ۋە مىقدارىنى كۆپەيتىپ ئۆز جايلىرىنىڭ بازار ئېھتىياجىنى قاندۇردى. يۇقىرىدا ئېيتىلغان كىچىك تىپتىكى يەم - خەشەك زاۋۇتلىرىنى راۋاجلاندۇرۇش بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئۇرۇمچى، سانجى شەھەرلىرىدە ھەر ئىسمىنىدا يىلىغا 10 مىڭ تونىنا يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرىدىغان يەم - خەشەك زاۋۇتىدىن 3 ى قۇرۇلدى. 1986 - يىلى ئۇرۇمچى شەھەرلىك يەم - خەشەك زاۋۇتى ئىچكى قىسمىدىكى يوشۇرۇن كۈچلەرنى قېزىپ، يەم تەڭشەش، دەسلەپكى ئارىلاشتۇرۇشتىكى ئاچقۇچلۇق ئۈسكۈنىلەرنى ئۆزگەرتىپ، كومپيۇتېر ئارقىلىق تىزگىنلەشنى يولغا قويۇپ، ھەر ئىسمىنىدا يىلىغا 10 مىڭ تونىنا بىرىكمە يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرىش لايىھە تەلىپىگە يەتتى. 1987 - يىل 10 - ئايدا ئۇرۇمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتىنىڭ ئەنگلىيە شىمبالىن شىركىتىدىن ھەر ئىسمىنىدا يىلىغا 10 مىڭ تونىنا يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرالايدىغان ئاساسىي ماشىنا ئۈسكۈنىسىنى كىرگۈزۈپ قۇرغان يەم - خەشەك سېخى ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۇرۇلدى. ئاساسىي سېخنىڭ قۇرۇلۇش كۆلىمى 1620 كۋادرات مېتىر بولۇپ، پولات رام قۇرۇلمىلىق، ئېگىزلىكى 27 مېتىر. كىرگۈزگەن ئاساسلىق ئۈسكۈنىلەر: ئېزىش، ئارىلاشتۇرۇش، يەم تەڭشەش، دانىچە يېسىلاش، دەسلەپكى ئارىلاشتۇرۇش ئۈسكۈنىلىرى ۋە كومپيۇتېردا تىزگىنلەش ئۈسكۈنىسى بولۇپ 78 گە يېتىدۇ. ئۇنىڭغا دۆلەت ئىچىدىكى تازىلاش، يەتكۈزۈش، توك تەقسىملەش، يەم تەمىنلەش، تەييار مەھسۇلات چىقىرىش ئۈسكۈنىلىرىدىن 37 سى يۇرۇشلەشتۇرۇلگەن. بىر قىسىم ئۈسكۈنىلەرنى ئۇرۇمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى يۇرۇشلەشتۇرۇپ ياسىدى ۋە قۇراشتۇردى. بارلىق قۇرۇلۇش، ئۈسكۈنىلەر ئۆچۈن 3 مىليون 51 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىندى، بۇ يۇرۇش ئۈسكۈنىدە كومپيۇتېردا تىزگىنلەش مەركىزى يەم - خەشەكنىڭ ئۇلچىمىگە ئاساسەن تىزگىنلەپ، يەم تەڭشەش، ئارىلاشتۇرۇش، دانىچىلاش، دەسلەپكى ئارىلاشتۇرۇش، ئوراش، يەتكۈزۈپ بېرىش قاتارلىق مەشغۇلاتلارنى ئاپتوماتىك ئورۇندىدى، كومپيۇتېردا 48 رېتسېپ ساقلاندى. 1988 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى بىلەن ئاپتونوم رايون 8 مىليون 200 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىپ، ئىلى ۋىلايەتلىك يەم - خەشەك زاۋۇتىنى قۇرۇشقا تەييارلىق كۆردى. بۇ زاۋۇتنىڭ قۇرۇلۇش كۆلىمى 7336 كۋادرات مېتىر، ئەنگلىيە شىمبالىن

شىركەتنىڭ ھەر قىسمىنىدا يىلىغا 10 مىڭ تونىنا يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرالايدىغان يەم - خەشەك پىششىقلاش ئاساسىي ئۇسكۇنىسى كىرگۈزۈلگەن، كومپيۇتېردا تىزگىنلىنىدۇ (بۇ زاۋۇت 1991 - يىل 4 - ئايدا رەسمىي ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلدى). 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا سانجى ئوبلاستىنىڭ ژۇجياچۇ يەم - خەشەك زاۋۇتى پۈتۈپ ئىشقا كىرىشتۈرۈلدى، بۇ زاۋۇتنىڭ ھەر قىسمىنىدا يىلىغا 10 مىڭ تونىنا يەم - خەشەك ئىشلەپچىقارغىلى بولىدۇ، ئۈنىڭدا دۆلەت ئىچىدىكى ئىلغار ئۇسكۇنە ۋە ھۈنەر - مەنئەت قوللىنىلدى، ئاۋۋال پارچىلاپ، ئېغىرلىق بويىچە يەم تەڭشەپ، ئۈدا ئارىلاشتۇرۇلۇپ تۇرلۇك بىرىكمە يەم - خەشەكلەرنى ئىشلەپچىقىرىشقا بولىدۇ.

1990 - يىلىنىڭ ئاخىرى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئىشقا كىرىشتۈرۈلگەن يەم - خەشەك زاۋۇتى (سېخى) 123 كە يەتتى. ھەر قىسمىنىدا يىللىق يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى 329 مىڭ 900 تونىنغا يەتتى (بۇنىڭ ئىچىدە بىرىكمە يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى 141 مىڭ 400 تونىنغا يەتتى). بۇنىڭ ئىچىدە ھەر قىسمىنىدا يىلىغا 4000 تونىدىن ئارتۇق مەھسۇلات ئىشلەپچىقىرالايدىغانلىرى 39 بولۇپ، ئۇلارنىڭ يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى 192 مىڭ تونىنغا يېتىپ، ئاشلىق تارماقلىرى يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارىنىڭ 58.2% نى ئىگىلىدى. ھەر قىسمىنىدا يىلىغا 4000 تونىدىن تۆۋەن مەھسۇلات ئىشلەپچىقىرىدىغانلىرى 84. ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئايرىم ساندىكى چەت ناھىيىلەرنى ھېسابقا ئالمىغاندا، ھەممىسىدە يەم - خەشەك زاۋۇتلىرى قۇرۇلدى. چوڭ، ئوتتۇرا شەھەرلەرنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى 91 مىڭ تونىنا، ناھىيە بازارلىرىنىڭ 233 مىڭ 900 تونىنا، ناھىيە بازىرىدىن تۆۋەن ئورۇنلارنىڭ 5000 تونىنا بولدى.

2. مەھسۇلات

70 - يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا ئاپتونوم رايونىمىزدىكى بىر قىسىم ئۇي قوشى باقمىچىلىق فېرمىلىرى ۋە سېغىن كالا فېرمىلىرى ئاددىي ئارىلاشما يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرىشقا باشلىدى، ئۇنىڭ مىقدارى ناھايىتى ئاز بولۇپ، ئاران ئۆز فېرمىسىنىڭلا ھۆددىسىدىن چىقاتتى. 1981 - يىلى ئۈرۈمچى قاتارلىق جايلاردىكى 5 ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى كۆممىقوناق، كۇنجۇرە ۋە كېپەكتىن تەركىب تاپقان «ئۈچ بىرلەشتۈرۈلگەن» ئارىلاشما يەم - خەشەك ئىشلەپچىقاردى، بەزى ئارىلاشما يەم - خەشەكلەرگە يەنە ئاز مىقدارda تۇز، تاش پاراشوكى ۋە سۆڭەك پاراشوكى ئارىلاشتۇرۇلدى. ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرى بىر يىلدا 13 مىڭ تونىنا يەم-خەشەك ئىشلەپچىقاردى. شۇنىڭدىن ئېتىبارەن پەقەت يىرىك ئاشلىق ۋە ئاشلىق، ياغ قوشۇمچە مەھسۇلاتلىرىنى يەم - خەشەك قىلىش ھالىتى ئۆزگەرتىلدى. 1983 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرى بىرىكمە ۋە ئارىلاشما يەم - خەشەكتىن 38 مىڭ 600 تونىنا ئىشلەپچىقاردى، شۇ يىلى بىرىكمە يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرىلغانلىقىنىڭ تۇنجى يىلى بولۇپ، مەھسۇلاتى 5558 تونىنغا يېتىپ، 14.39% نى ئىگىلىدى.

1985 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرى باشقۇرغان يەم - خەشەك كارخانىلىرى باقمىچىلىق تەجرىبە فېرمىلىرىدىن جەمئىي 23 نى قۇرۇپ، توخۇ، كالا، قوي، چوشقا، بېلىق قاتارلىقلارنى باقتى. بېقىپ تەجرىبە قىلىش ئارقىلىق، يەم - خەشەك رېتسېپىنى تەڭشەپ، بېقىش ئۇنۇمىنى ئۆستۈردى. بەزى يەم - خەشەك كارخانىلىرى توخۇ باقمىچىلىقى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان كەسىپى ئائىلىلەرنى چوڭچە چىقىرىش، كېسەللىنىڭ ئالدىنى ئېلىش، داۋالاش، يەم - خەشەك بىلەن تەمىنلەش، سېتىشنى بىر گەۋدە قىلغان بىر يۈرۈش مۇلازىمەت بىلەن تەمىنلەپ، بىرىكمە يەم - خەشەك سېتىشنى كېڭەيتتى. بورتالا، باغراش قاتارلىق

ناھىيە، شەھەرلەردىكى يەم - خەشەك كارخانىلىرى شۇ جايلىنىڭ بايلىق ئەۋزەللىكىگە ئاساسەن، ئاز مىقداردا تاش پاراشوكى، قۇلۇلە قېپى پاراشوكى قاتارلىق مىنېرال ماددىلار قوشۇلغان خۇرۇچلارنى ئىشلەپچىقاردى، شۇ يىلى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە 121 مىڭ 300 تونىنا يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرىلدى. بۇنىڭ ئىچىدە، بىرىكمە يەم - خەشەك 37.06% نى ئىگىلىدى. يەم - خەشەك ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 40 مىليون 900 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، 4 مىليون 200 مىڭ يۈەن پايدا يارىتىلىپ، ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئاشلىق، ياغ سانائىتى ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتىنىڭ 11% نى ۋە پايدىنىڭ 13.05% نى ئىگىلىدى.

1987 — 1990 - يىللىرى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە يەم - خەشەك مەھسۇلات سۈپىتىنى باشقۇرۇش كۈچەيتىلدى. جايلاردىكى بىرىكمە يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرىش زاۋۇتلىرى پېرىيوم بۇلۇملىرىنى تەسىس قىلىپ، ئۇسكۇنە ۋە خادىملارنى سەپلىدى، خام ئەشيا، ئىشلەپچىقىرىش، تەييار مەھسۇلات قاتارلىق ھالقىلاردا سۈپەتنى چىڭ ئىگىلەپ، دۆلەتنىڭ ئۆلچىمى بويىچە ئىشلەپچىقىرىشتا چىڭ تۇردى. مۇتلەق كۆپ ساندىكى كارخانىلار لايىقەتسىز مەھسۇلاتلارنى زاۋۇتتىن چىقارمايدىغان بولدى، بەزى كارخانىلار ئومۇمىيۈزلۈك سۈپەت باشقۇرۇشنى يولغا قويدى، بۇنىڭ بىلەن ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ بىرىكمە يەم - خەشەك سۈپىتى خېلى زور دەرىجىدە ياخشىلاندى. يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرىش ئاساسىي ماشىنىسىنى ئەنگلىيەدىن كىرگۈزگەن ئۇرۇمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى يەم - خەشەك سېخى ئىشلەپچىقارغان ئەسلىلىك كالا، چوشقا، توخۇ بېقىلىدىغان ئۇنىمان بىرىكمە يەم - خەشەك، بېلىق بېقىلىدىغان دانىچە بىرىكمە يەم - خەشەكنىڭ تۈرى تولۇق، سۈپىتى ياخشى بولدى. بۇ سېخىتا ئىشلەپچىقىرىلغان يەم - خەشەككە قوشۇلىدىغان 11 خىل خۇرۇچ ئاپتونوم رايونلۇق پەن - تېخنىكا كومىتېتى، شىنجاڭ «ا - ئاۋغۇست» يېزا ئىگىلىك ئىنىستىتۇتى، چارۋىچىلىق نازارىتىدىكى چارۋا - مال دورىلىرى مۇتەخەسسىسلىرىنىڭ باھالىشى ۋە چارۋا - مال دورىلىرى پېرىيوم ئورنىنىڭ سۈپەتنى ئارىلاپ تەكشۈرۈشىدە لايىقەتلىك بولدى. ئۇلاردىن تۆخۇم قوشۇلىرى خۇرۇچى، ئۆي قوشۇلىرىغا ئىشلىتىلىدىغان تۆخۇملاتقۇچ، مىنېرال خۇرۇچ قاتارلىقلار ئاپتونوم رايونىمىز ئىچىدىكى يەم - خەشەك زاۋۇتلىرى، توخۇ فېرمىلىرى، كەسپىي ئائىلىلەرگە تەمىنلەپ بېرىلدى. بۇ مەزگىلدە، ئۇرۇمچى شەھەرلىك يەم - خەشەك زاۋۇتى ئىشلەپچىقارغان «ئالتۇن شىر» ماركىلىق تۆخۇم توخۇسى بىرىكمە يەم - خەشىكى 1998. يىللىق مەملىكەتلىك يەم - خەشەك سۈپىتىنى باھالاشتا سودا مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن ئالاھىدە مەھسۇلات دېگەن نامغا ئېرىشتى. بۇ مەھسۇلات ۋە ئۇرۇمچى شەھەرلىك تۇدۇنخابا كوچىسى ئاشلىق - ياغ زاۋۇتىنىڭ 21 — 24 ھەپتىلىك تۆخۇم توخۇسى بىرىكمە يەم - خەشكى، ئۇرۇمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى ئىشلەپچىقارغان 21 — 24، 25 — 42، 43 — 72 ھەپتىلىك تۆخۇم توخۇسى بىرىكمە يەم - خەشكى، 0 — 4، 5 — 8 ھەپتىلىك گۆش چوجىسى بىرىكمە يەم - خەشكى قاتارلىق 7 مەھسۇلات ئاپتونوم رايون بويىچە ئەلا سۈپەتلىك مەھسۇلات دېگەن نامغا ئېرىشتى. ئۇنىڭدىن باشقا 8 يەم - خەشەك مەھسۇلاتى ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق ساھەسى بويىچە ئىشەنچلىك مەھسۇلات دېگەن نامغا ئېرىشتى.

1990 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرى 230 مىڭ 600 تونىنا يەم - خەشەك ئىشلەپچىقاردى (جەدۋەل: 4 — 18 گە قارالسۇن). بۇنىڭ ئىچىدە ئارىلاشما يەم - خەشەك 50.83% نى ئىگىلىدى. ئۇ ئاساسلىقى كالا، قوي بورداشقا ئىشلىتىلدى. بىرىكمە يەم - خەشەك 49.17% نى ئىگىلىدى، بۇ يەم - خەشەكنىڭ توخۇ، بېلىق، چوشقا بېقىلىدىغان تۈرلىرى بار، ئۇنىڭ كۆپ قىسمى تۆخۇم توخۇسى، گۆش توخۇسى بېقىشقا ئىشلىتىلدى، ئاز بىر قىسمى بېلىق ۋە چوشقا بېقىشقا ئىشلىتىلدى. يەم - خەشەك سانائىتىنىڭ مەھسۇلات قىممىتى 78 مىليون يۈەنگە يېتىپ، ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئاشلىق، ياغ سانائىتى مەھسۇلات قىممىتىنىڭ 13.85% نى ئىگىلەپ، 5 مىليون يۈەنگە يېقىن پايدا يارىتىلدى.

شىنجاڭ ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ 1981 — 1990 - يىللىرىدىكى يەم - خەشەك مەھسۇلاتى

جەدۋەل: 4 — 18

بىرلىكى: تونا

نامى	1981		1982		1983		1984		1985		1986		1987		1988		1989		1990	
	يەم - خەشەك مەھسۇلاتى	بۇنىڭ ئىچىدە، بىرىكمە يەم - خەشەك	يەم - خەشەك مەھسۇلاتى	بۇنىڭ ئىچىدە، بىرىكمە يەم - خەشەك	يەم - خەشەك مەھسۇلاتى	بۇنىڭ ئىچىدە، بىرىكمە يەم - خەشەك	يەم - خەشەك مەھسۇلاتى	بۇنىڭ ئىچىدە، بىرىكمە يەم - خەشەك	يەم - خەشەك مەھسۇلاتى	بۇنىڭ ئىچىدە، بىرىكمە يەم - خەشەك	يەم - خەشەك مەھسۇلاتى	بۇنىڭ ئىچىدە، بىرىكمە يەم - خەشەك	يەم - خەشەك مەھسۇلاتى	بۇنىڭ ئىچىدە، بىرىكمە يەم - خەشەك	يەم - خەشەك مەھسۇلاتى	بۇنىڭ ئىچىدە، بىرىكمە يەم - خەشەك	يەم - خەشەك مەھسۇلاتى	بۇنىڭ ئىچىدە، بىرىكمە يەم - خەشەك	يەم - خەشەك مەھسۇلاتى
ئاپتونوم رايون بويىچە	1300		13770		38622	5558	91555	26353	121349	44974	158583	76911	227361	78602	267412	144172	266601	148969	230606	113389
ئۈرۈمچى شەھىرى	2500		2448		5446	5446	8463	7308	22322	16919	36682	34439	44049	27618	53929	47731	56495	48978	43407	38195
قاراماي شەھىرى							789	599	1357	1223	2578	2471	5091	4219	6451	5139	6911	6007	5651	4473
تۇرپان ۋىلايىتى											2932	2394	4902	3874	6658	4033	5586	4105	5693	4473
قۇمۇل ۋىلايىتى			467				3249	763	4368	2500	8748	4215	11352	7444	14796	10413	13542	7503	11987	6792
سانجى ئوبلاستى	4500		1016		2749	112	12278	1102	9348	3598	17416	7242	28521	19176	31304	25041	25898	19454	23295	15281
شىخەنزە شەھىرى					41		513	460	1249	605	2709	1844	4214		4165	3866	4327	3283	2009	1239
ئىلى ئوبلاستىغا بۇ‌ئاسسىتە قاراشلىق									1367		1532		1882		2665		2672		2681	
ئىلى ۋىلايىتى	3000		5094		14230		13765		17481	4200	19684	7088	33339	13947	30161	11039	35442	20793	35141	14818
تارباغاتاي ۋىلايىتى	1500				284		614		269		8294	2242	1089	1089	11552		11479	2879	11087	3000
ئالتاي ۋىلايىتى				1855		2765		3115		5048	1086	3714		6903		7061	2259	8036	124	6243
بورتالا ئوبلاستى			645		4168		6348		9350	138	11496	335	12008	875	12096	1801	9739	2613	9799	1124
باينغولىن ئوبلاستى			170				5508		6518	311	8710	561	16159		22203	3499	20307	2410	20184	1048
ئاقسۇ ۋىلايىتى			495		692		1794	885	4773	1297	6215	2368	8331		10487	7544	10602	7117	6402	4457
قىزىلسۇ ئوبلاستى			42		414		956		2097		2394		1325		2836		2407		3213	
قەشقەر ۋىلايىتى			69		1450		3455	2651	7083	1781	8328	2981	14193		18132	5822	16548	5745	10481	3460
خوتەن ۋىلايىتى					2083		2789		1531		8731	301	9077	360	14662	191	13886	468	12744	620
ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسىغا بۇ‌ئاسسىتە قاراشلىق	1500		1474		4300		28369	12675	27181	11382	8430	8430	15647		18825	15794	22724	17490	20859	6191

شىنجاڭ ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ 1990 - يىلدىكى يەم - خەشەك پىششىقلاش كارخانىلىرى

جەدۋەل: 4 — 19

كارخانا نامى	ھەر ئىسمېنىدا يىللىق پىششىقلاش ئىقتىدارى (تونىنا)	ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشكەن يىل، ئاي
ئۈرۈمچى شەھەرلىك يەم - خەشەك زاۋۇتى	10000	1.1985
ئۈرۈمچى شەھەرلىك تۇدۇنخاپا يولى يەم - خەشەك شۆبە زاۋۇتى	5000	11.1984
ئۈرۈمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى يەم - خەشەك سېخى	10000	6.1987
شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ يۆتكەش پونكىتى يەم - خەشەك سېخى	5000	12.1990
سانجى ئوبلاستلىق ۋۇجياچۇ يەم - خەشەك زاۋۇتى	10000	12.1990
گۇچۇڭ ناھىيىلىك يەم - خەشەك زاۋۇتى	5000	6.1983
جىمىسار ناھىيىلىك يەم - خەشەك زاۋۇتى	4000	11.1985
موري قازاق ئاپتونوم ناھىيىلىك يەم - خەشەك زاۋۇتى	4000	1986
سانجى ئوبلاستلىق ياغ زاۋۇتى يەم - خەشەك سېخى	4000	12.1985
شىخەنزە شەھەرلىك ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى يەم - خەشەك سېخى	5000	8.1984
قاراماي شەھەرلىك يەم - خەشەك زاۋۇتى	4000	10.1984
بورتالا شەھەرلىك ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى يەم - خەشەك سېخى	5000	12.1985
جىڭ ناھىيىلىك يەم - خەشەك زاۋۇتى	5000	1984
ئىلى ۋىلايەتلىك يەم - خەشەك زاۋۇتى	5000	10.1985
كۇنەس ناھىيىلىك يەم - خەشەك زاۋۇتى	5000	12.1983
قورغاس ناھىيىلىك يەم - خەشەك زاۋۇتى	5000	1.1984
چاپچال شىبە ئاپتونوم ناھىيىلىك يەم - خەشەك زاۋۇتى	4000	10.1984
توقتوزتارا ناھىيىلىك يەم - خەشەك زاۋۇتى	5000	12.1985
نىلقا ناھىيىلىك يەم - خەشەك زاۋۇتى	5000	12.1985
موڭغولكۆرە ناھىيىلىك يەم - خەشەك زاۋۇتى	5000	9.1985
غۇلجا ناھىيىلىك يەم - خەشەك زاۋۇتى	5000	1987
چۆچەك شەھەرلىك يەم - خەشەك زاۋۇتى	4000	8.1984
ساۋەن ناھىيىلىك ئۈن زاۋۇتى يەم - خەشەك سېخى	6000	4.1983
دۆربىلجىن ناھىيىلىك ئۈن زاۋۇتى يەم - خەشەك سېخى	4000	11.1985
چاغانتوقاي ناھىيىلىك ئۈن زاۋۇتى يەم - خەشەك سېخى	4000	12.1985
تۆربان شەھەرلىك يەم - خەشەك زاۋۇتى	4000	11.1985
پىچان ناھىيىلىك يەم - خەشەك زاۋۇتى	4000	7.1985
بارکۆل قازاق ئاپتونوم ناھىيىلىك يەم - خەشەك زاۋۇتى	4000	12.1985
يەنجى خۇيزۇ ئاپتونوم ناھىيىلىك يەم - خەشەك زاۋۇتى	5000	10.1985
كورلا ئاشلىق - ياغ قوشۇمچە مەھسۇلاتلىرى زاۋۇتى يەم - خەشەك سېخى	4000	2.1985
خېجىڭ ناھىيىلىك يەم - خەشەك زاۋۇتى	4000	12.1985
خېجىڭ ناھىيىلىك ئۈن زاۋۇتى يەم - خەشەك سېخى	4000	12.1985
ئونسۇ ناھىيىلىك يەم - خەشەك زاۋۇتى	5000	2.1985
باي ناھىيىلىك ياغ زاۋۇتى يەم - خەشەك سېخى	5000	1986
توقسۇ ناھىيىلىك يەم - خەشەك زاۋۇتى	4000	8.1987

قەشقەر «1 ـ ئاۋغۇست» ئون زاۋۇتى يەم ـ خەشەك سېخى	4000	12.1982
قاغىلىق ناھىيىلىك ئون زاۋۇتى يەم ـ خەشەك سېخى	4000	12.1985
پەيزاۋات ناھىيىلىك يەم ـ خەشەك شىركىتى	4000	8.1987
كېرىيە ناھىيىلىك ئون زاۋۇتى يەم ـ خەشەك سېخى	4000	10.1985
جەمئىي	192000	

ئىزاھ: بۇ جەدۋەلگە 1990 ـ يىلىنىڭ ئاخىرىدىكى ھەر قىسمىنىدا يىللىق ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى 4000 تونىدىن ئاشىدىغان يەم ـ خەشەك كارخانىلىرى كىرگۈزۈلدى.

Ⅳ باب

ئاشلىق، ياغ ماشىنىلىرىنى ياساش

1958 ـ يىلدىن ئىلگىرى شىنجاڭدا ئاشلىق، ياغ ماشىنىلىرىنى ياسايدىغان كەسپىي ماشىنىسازلىق زاۋۇتى يوق ئىدى. بىرقەدەر چوڭ تېپتىكى ئون زاۋۇتلىرىنىڭ بىرقانچىسى ئاز مىقداردا ئىستانوكى، قىرىش ئىستانوكى قاتارلىق ماشىنا، ئۆسكۈنىلەرنى سەپلىگەن بولسىمۇ، ئاساسلىقى ئۆز زاۋۇتىنىڭ ئۆسكۈنىلىرىنى رېمونت قىلىش ۋەزىپىسىنىڭ ھۆددىسىدىن چىقاتتى، ئاپتونوم رايونىمىزغا ئېھتىياجلىق ئاشلىق، ياغ پىششىقلاش ماشىنا ـ ئۆسكۈنىلىرى، زاپچاسلىرىنىڭ ھەممىسى ئىچكى ئۆلكىلەردىن سېتىۋېلىناتتى.

§1. بىرنەچچە ئاساسلىق ئاشلىق ـ ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى

1. ئۇرۇمچى ئاشلىق ـ ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى

1958 ـ يىل 6 ـ ئايدا شىنجاڭ ئاشلىق نازارىتى ماشىنىسازلىق ـ رېمونت زاۋۇتى قۇرۇلدى. ئۇ ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە بىردىنبىر ئاشلىق ـ ياغ ماشىنىسازلىق كەسپىي زاۋۇتى ئىدى. شۇ يىلى پۈتۈن زاۋۇتنىڭ مۇقىم مۇلكى 76 مىڭ يۈەن بولۇپ، 100 گە يېقىن ئىشچى ـ خىزمەتچى ئۆزلىرى ياسىغان تاسمىلىق ئىستانوكى، يەرلىك ئۇشكە، رەندىلەش ئىستانوكى قاتارلىق ئۆسكۈنە ۋە سېتىۋېلىنغان 4 يۈرۈش ماشىنا ـ ئۆسكۈنە بىلەن رودا ئېزىش ماشىنىسى، ئۆزىتىش ماشىنىسى قاتارلىق 10 يۈرۈش مەھسۇلاتنى ئىشلەپچىقاردى. سانائەت مەھسۇلات قىممىتى 64 مىڭ يۈەن، پايدىسى 400 يۈەن بولدى، ئومۇمىي خادىملار بويىچە ئەمگەك ئىشلەپچىقىرىش نىسبىتى ھەر بىر كىشىگە 640 يۈەندىن توغرا كەلدى، كېيىنكى يىلى بۇ زاۋۇت 30 دىيۇيىلۇق قوش تۆلۈقلۇق ئون تارتىش ماشىنىسى، كۆتۈرمە تەكشى ئالگەك، تازىلاش ئۆتكەمسى قاتارلىق 10 نەچچە خىل ماشىنا، ئۆسكۈنىسىنى سىناق قىلىپ ياسىدى. بۇ ئۆسكۈنىلەر قۇمۇل قاتارلىق جايلاردىكى بىر قىسىم ئون زاۋۇتلىرىدا ئىشلىتىلدى، بىر يىلدا سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 337 مىڭ يۈەنگە، پايدىسى 40 مىڭ يۈەنگە يەتتى. 1960 ـ يىلنىڭ ئاخىرىغىچە بۇ زاۋۇتنىڭ ئىشچى ـ خىزمەتچىسى 246 گە،

ئىشلەپچىقىرىش زاۋۇت ئۈيلىرى 4514 كۋادرات مېتىرغا يەتتى، قۇيمىچىلىق، پرېسلاش، مېتالچىلىق، سېلىسارلىق پەرچىنلەپ كەپشەرلەش، قۇراشتۇرۇش قاتارلىق ئىش تۈرلىرىنى ئىشلىيەلەيدىغان بولدى، يىللىق ماشىنا ياساش ئىقتىدارى 290 تونناغا، بىر يىلدا ئىشلەپچىقىرىدىغان ئاشلىق، ياغ ماشىنىلىرى مەھسۇلاتى 100 نەچچە خىلغا يەتتى.

1962 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە بىرىنچىبىر ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق كەسىپىزاۋۇتى ئۈرۈمچى ئاشلىق - ياغ ئۈنئوبرسال زاۋۇتىغا ئۆزگەرتىلىپ، ئىشچى - خىزمەتچىسىدىن 110 ى ساقلاپ قېلىندى، ئاز ساندىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئۇسكۇنىلەرنى رېمونت قىلىش ۋە پارچە - پۇرات ماشىنا - ئۇسكۇنىلەرنى ياساش بىلەن شۇغۇللانغاندىن باشقا، كۆپ ساندىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئاشلىق، ياغ ۋە قوشۇمچە مەھسۇلاتلارنى ئىشلەپچىقىرىش بىلەن شۇغۇللاندى. 1964 - يىلى بۇ زاۋۇتنىڭ باشلىقى شۆگۈڭ ئۆگىنىش گۇرۇپپىسىنى باشلاپ شاڭخەي ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتىغا ياغ تارتىش ماشىنىلىرىنىڭ زاپچاسلىرىنى ياساشنى ئۆگىنىشكە باردى. 1965 - يىلى بۇ زاۋۇت يەنە ئاشلىق، ياغ ماشىنىلىرىنى ياساشقا كىرىشىپ، ئاساسلىق 125—35B تىپلىق كىچىك ئۈن تارتىش ماشىنىسىنى ئىشلەپچىقاردى، ئۈنىڭغا قوشۇپ يەنە ئاشلىق تازىلاش ماشىنىسى، سېلىشتۇرما ئېغىرلىقتىن پايدىلىنىپ تاش ئايرىش ماشىنىسى، ئېزىش ماشىنىسى ۋە تۇرلۇك ياغ تارتىش ماشىنىلىرىنىڭ زاپچاسلىرىنى ئىشلەپچىقاردى. بۇنىڭ بىلەن شىنجاڭ غەربىي شىمال بويىچە ياغ تارتىش ماشىنىسازلىق زاپچاسلىرىنى بىرقەدەر بۇرۇن ئىشلىگەن رايون بولۇپ قالدى. 1965 — 1969 - يىللىرى بۇ زاۋۇت ئىشلەپچىقارغان ئاشلىق، ياغ ماشىنا، ئۇسكۇنىلىرى ۋە زاپچاسلىرىنىڭ كۆپ قىسمى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق - ياغ زاۋۇتلىرىغا سېتىلدى، بىر قىسىم ياغ تارتىش ماشىنا زاپچاسلىرى يۇنناندىن، گۈيجۇ، گۇاڭشى، چىڭخەي، گەنسۇ قاتارلىق ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلارغا سېتىلدى. شۇنىڭدىمۇ مەھسۇلات تۇرى ۋە سانى جەھەتتە ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق، ياغ پىششىقلاش سانائىتىنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرالمىدى. 1971- يىلغا قەدەر ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرى ھەر يىلى قېرىنداش ئۆلكىلەردىن ئاشلىق، ياغ پىششىقلاش ئاساسىي ماشىنا - ئۇسكۇنىسىدىن 400 نەچچە يۈرۈشنى، تۇرلۇك زاپچاسلاردىن 300 نەچچە تونناغا سېتىۋالدى. 1975 - يىلى ئۈرۈمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتىنىڭ يىللىق ماشىنا ياساش ئىقتىدارى 450 تونناغا يەتتى.

2. سانجى ئوبلاستلىق ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى

1974 - يىلى سانجى ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسىگە قاراشلىق سانجى ئوبلاستلىق ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى رەسمىي ئورۇن تاللاپ، ئۇسكۇنىلەرنى تولۇقلاپ، ئاشلىق - ياغ ماشىنىلىرىنى ئىشلەپچىقىرىدىغان كەسىپىي زاۋۇت بولۇپ قۇرۇلدى. 1975 - يىلى سانجى ئوبلاستلىق ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتىنىڭ ماشىنا ياساش ئىقتىدارى 100 تونناغا يەتتى.

3. كورلا ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى

1975 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىگە قاراشلىق كورلا ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى قۇرۇلۇپ، ئىشقا كىرىشتۈرۈلدى. ئۇنىڭ يىللىق ماشىنا ياساش ئىقتىدارى 100 تونناغا يەتتى. 1984 - يىلى بۇ ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى بايىنغولىن ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى، 1986 - يىلى ئاشلىق، ياغ قوشۇمچە مەھسۇلاتلىرىنى ئىشلەپچىقىرىدىغان قىلىپ ئۆزگەرتىلدى.

شۇنىڭغا قەدەر ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى 3 كە يېتىپ، يىللىق ماشىنا ياساش ئىقتىدارى 650 تونناغا يەتتى. ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق، ياغ ماشىنىلىرىنى ياساش ئىقتىدارى ئاشقان بولسىمۇ، ئەمما ياسىغان ئاشلىق، ياغ ماشىنىلىرى مەھسۇلاتى كۆپ ئاشمىدى، تاكى 1976-

يىلغا قەدەر ئاشلىق، ياغ پىششىقلاش ئاساسىي ماشىنىسى ۋە زاپچاسلىرىنى ئىچكى تۇلكىلەردىن كىرگۈزۈش ۋەزىيىتى تۇزگەرمىدى.

2 § . ئاشلىق، ياغ ماشىنىلىرىنىڭ يېڭىلىنىشى ۋە راۋاجلىنىشى

1959 — 1961 - يىللىرى ئۇرۇمچى، قەشقەر، تارباغاتاي، ئالتاي قاتارلىق جايلاردىكى ئۇن زاۋۇتلىرى تېخنىكا يېڭىلاش داۋامىدا تۇزلىرى شامال كۈچى بىلەن تاش ئايرىش ماشىنىسى، بۇغداي يۇيۇش ماشىنىسى، ياغاچلىق بۇغداي ئاقلاش ماشىنىسى، ئېزىش ماشىنىسى، تېز سۈرئەتلىك كېپەك سوقۇش ماشىنىسى ۋە يەرلىك قۇرۇتۇش ماشىنىسى، ئۇزۇتۇپ بېرىش ماشىنىسى قاتارلىق ماشىنا - ئۈسكۈنىلەرنى ياسىدى. تۇزلىرى ياسىغان بۇ ئۈسكۈنىلەر ۋاقتىنچە بىر قىسىم رول ئويىنىغان بولسىمۇ، لېكىن ماشىنا - ئۈسكۈنە ياساش ئاساسى ئاجىز، تەجرىبە كەمچىل، تەكشۈرۈش - ئۆلچەش ۋاستىسى يېتەرسىز بولغانلىقتىن، مەھسۇلات سۈپىتى تۆۋەن بولۇش، ھۇنەر - مەنتىتى ناچار بولۇشتەك مەسىلىلەر ئومۇميۈزلۈك ساقلاندى، شۇڭا كۆپ سانلىكى ئۈسكۈنىلەر ئۇزاق ئىشلىتىلمەيلا شاللىۋېتىلدى.

1978 - يىلدىن باشلاپ 3 ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتىنىڭ ھەممىسى مەھسۇلات لايىھىسىنى ياخشىلاپ، مەھسۇلات تۈرى ۋە سانىنى كۆپەيتتى. بۇنىڭ ئىچىدە ئۇرۇمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى 2 - ئەۋلاد، 3 - ئەۋلاد كىچىك تېپتىكى ئۇن تارتىش ماشىنىسى ۋە كىچىك تېپتىكى يۇرۇشلەشكەن ئاشلىق، ياغ تارتىش ماشىنا - ئۈسكۈنىسىنى ياساپ چىقتى. ئۇنىڭدىن باشقا، بۇ زاۋۇتلار يەنە بىر قىسىم ئاشلىق ئادالاش ماشىنىسى، ياغلىق دان تازىلاش ۋە دەسلەپكى قەدەمدە بىرتەرەپ قىلىش ئۈسكۈنىسى، يەتكۈزۈپ بېرىش ئۈسكۈنىسى، ھەممىباب ماشىنا، ئۈسكۈنىلەر ۋە ئاشلىق، ياغ تارتىش ماشىنىلىرىنىڭ زاپچاسلىرىنى ئىشلەپچىقاردى. شىخەنزە، بورتالا، تارباغاتاي، سانجى، قۇمۇل، ئىلى قاتارلىق ئۆلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەردىكى ئۈسكۈنىلەرنى رېمونت قىلىش ئىقتىدارى بىرقەدەر ياخشى، تېخنىكا كۈچى كۈچلۈك ئاشلىق-ياغ پىششىقلاش كارخانىلىرىمۇ ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق، ياغ ماشىنا - ئۈسكۈنىلىرىنى ئىشلەپچىقىرىش پىلانىغا ئاساسەن، ئاز بىر قىسىم ئاشلىق، ياغ پىششىقلاش مەخسۇس ۋە قوشۇمچە ئۈسكۈنىلىرىنى ئىشلەپچىقىرىپ، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق، ياغ پىششىقلاش ئۈسكۈنىلىرىنىڭ كەملىكىنى تولۇقلىدى.

1980 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتلىرىدىن ئۇرۇمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى ئاساسلىقى ئۇن تارتىش ماشىنىلىرى، ئاشلىق، ياغ پىششىقلاش ماشىنىلىرىنىڭ زاپچاسلىرى، يېرىم پوتكەن ۋە تولۇق پوتكەن يەتكۈزۈپ بېرىش ئۈسكۈنىلىرىنى ئىشلەپچىقاردى؛ سانجى ئوبلاستلىق ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى ئاساسلىقى ئاشلىق، ياغ خام ئەشيالىرىنى يەتكۈزۈپ بېرىش ئۈسكۈنىلىرىنى ئىشلەپچىقاردى؛ كورلا ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى ئاساسلىقى ئاشلىق ئادالاش ماشىنىسى، ياغلىق دانىنى ئالدىن بىرتەرەپ قىلىش ئۈسكۈنىسى ۋە شامالدىتىش ماشىنىسىنى ئىشلەپچىقاردى. رېمونت كۈچى كۈچلۈك ئاشلىق - ياغ زاۋۇتلىرى ئېھتىياجىغا ئاساسەن بىر قىسىم مەخسۇس ئۈسكۈنىلەرنى ئىشلەپچىقاردى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئىشلەپچىقىرىلغان ئاشلىق، ياغ پىششىقلاش ئۈسكۈنىلىرى ۋە زاپچاسلىرى 904 بولۇپ، 619 تونىغا يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە، ئاشلىق ئادالاش ئۈسكۈنىسى 203، كىچىك ئۇن تارتىش ماشىنىسى 112، ئېزىش ماشىنىسى 192، شامالدىتىپ يەتكۈزۈپ بېرىش ماشىنىسى 300، ياغ تارتىش ئۈسكۈنىسى 20، زاپچاس 47 تونىنا. بۇ ئۈسكۈنە ۋە زاپچاسلار ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق

تارماقلىرى، بىگتۈەن، يېزا - بازار كارخانىلىرىدىكى كىچىك تاشلىق - ياغ زاۋۇتلىرىنىڭ ئېھتىياجىنى ئاساسىي جەھەتتىن قاندۇردى.

80 - يىللارنىڭ باشلىرىدا 3 تاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى ئاساسىي ماشىنا - ئۈسكۈنىلەرنى كۆپەيتىپ ھەم مۇئەسسەسىلەرنى يۈرۈشلەشتۈرۈپ، تاشلىق، ياغ ماشىنىلىرىنى ياساش ئىقتىدارىنى ئاشۇردى. 1980 - يىلى ئۈرۈمچى تاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى (سەندۈك زىبو ئۈن تارتىش ماشىنىلىرى زاۋۇتى بىلەن بىرلىكتە لايىھىلىگەن) MQ تىپلىق گاز بىلەن ھەرىكەتلىنىدىغان ئۈن تارتىش ماشىنىسىنى ياساپ چىقىپ، سانجى، قۇتۇبى ناھىيىلىك ئۈن زاۋۇتلىرىنىڭ سېخلىرىدا سىناق قىلدى. بۇ ئۈسكۈنىنىڭ ئىقتىدارى ۋە ھۆنەر - سەنئىتى مەملىكىتىمىزدىكى ئوخشاش كەسىپتىكىلەرنىڭ سەۋىيىسىگە يەتتى. بۇ ماشىنىنى ئەنئەنىۋى ئۈن تارتىش ماشىنىسىغا سېلىشتۇرغاندا، ئۈنىڭدا ئېلېكترونلۇق سېزىم، گاز بىلەن ھەرىكەتلىنىشنى تىزگىنلەش تېخنىكىسى قوللىنىلغانلىقتىن، ئاپتوماتلىشىش دەرىجىسى يۇقىرى، ئايلىنىشى مۇقىم، قۇرۇلمىسى زىچ، ئېھتىياجلىق زاۋۇت تۈرى قۇرۇلۇش كۆلىمى كىچىك بولۇش قاتارلىق ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە ھەمدە ئاپتوماتىك سىگنال بېرەلەيدۇ. بۇ ماشىنىنىڭ پىششىقلاش ئىقتىدارى ناھىيە دەرىجىلىك ئورۇنلارنىڭ ئۈن تەمىنلەش ئېھتىياجىغا مۇۋاپىق كېلىدۇ، ئىشلەپچىقارغان ئۇنىنىڭ سۈپىتىمۇ بىرقەدەر ياخشى، شۇڭا ش ئۇ ئا ر تاشلىق ئىدارىسى تەرىپىدىن ئۈن تارتىشتا بېكىتىلگەن ئۈسكۈنە سۈپىتىدە ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئومۇملاشتۇرۇشقا تالاندى. ئۈرۈمچى تاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى سودا مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن گاز بىلەن ھەرىكەتلىنىدىغان ئۈن تارتىش ماشىنىسىنى ئىشلەپچىقىرىدىغان نۇقتىلىق زاۋۇت قىلىپ بېكىتىلدى. 1983 - يىلغا قەدەر ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە بۇ خىل ئۈن تارتىش ماشىنىسىدىن 50 نەچچىسى ئىشلەپچىقىرىلدى. ئۈرۈمچى تاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى ئىشلەپچىقارغان MQ.4 تىپلىق گاز بىلەن ھەرىكەتلىنىدىغان ئۈن تارتىش ماشىنىسى 1 - نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك ئىملىم - پەن يىغىنىدا مۇكاپاتقا ئېرىشتى.

1981 - يىلى ئۈرۈمچى تاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى ئۆزى لايىھىلەپ ياساپ چىققان 50—ZJ تىپلىق سوقۇش ماشىنىسى سانجى، قۇتۇبى ئۈن زاۋۇتلىرىنىڭ سېخىدا سىناق قىلىنىپ، ئۇنۇمى ياخشى بولدى. بۇ ماشىنىنىڭ قۇرۇلمىسى مۇۋاپىق، ھەجمى كىچىك، شاۋقۇنى پەس، توك سەرپىياتى تۆۋەن، چۆۋۈش ۋە قۇراشتۇرۇش ئەپلىك بولۇپ، بۇغداي ئادالاشقا ئىشلىتىلگەندە توزان نىسبىتىنى تۆۋەنلەتكىلى بولىدۇ، شۇنىڭدەك ئۈن تارتىش سېخىدا ھاشارات تۇخۇملىرىنى ئۆلتۈرۈپ ئايرىپ چىقىرىۋېتىشكە ئىشلىتىلىدۇ، بۇ ماشىنىنى ئىشلەتكەندە ئۈن تارتىش ئۇنۇمى ۋە مەھسۇلات سۈپىتىنى ئۆستۈرۈشكە پايدىلىق. بۇ مەھسۇلات 1982- يىلى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ باھالاپ بېكىتىشىدىن ئۆتۈپ، دۆلەت ئىقتىساد كومىتېتىنىڭ مۇنەۋۋەر يېڭى مەھسۇلات مۇكاپاتىغا ئېرىشتى، يەنە ئاپتونوم رايون بويىچە پەن - تېخنىكا نەتىجىلىرى 4 - دەرىجىلىك مۇكاپاتىغا ئېرىشتى. بۇ ماشىنا ئاپتونوم رايونىمىزدىكى جايلارنىڭ ئۈن زاۋۇتلىرىدا ئومۇمىيۈزلۈك ئىشلىتىلگەندىن باشقا يەنە گۈڭدۈك، بېيجىڭ، خېنەن، خۇنەن، گەنسۇ، شەنشى، نىڭشا، شەندۇڭ قاتارلىق 10 دىن ئارتۇق ئۆلكە، شەھەر، ئاپتونوم رايونلارغا سېتىلدى. يۇقىرىقى گاز بىلەن ھەرىكەتلىنىدىغان ئۈن تارتىش ماشىنىسى، سوقۇش ماشىنىسىنى ئاساسلىق لايىھىلىگۈچىلەردىن بىرى بولغان ئۈرۈمچى تاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتىنىڭ مۇدىر ئىنژېنېرى جالاڭ جۇ 1984 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە مۇنەۋۋەر پەن - تېخنىكا خادىمى بولۇپ باھالاندى.

1984 - يىلدىن باشلاپ ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ تاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق كەسىپىدە تەڭشەش ئېلىپ بېرىلىپ، خېلى يۇكسىلىش بولدى. ئۈرۈمچى تاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى كىرگۈزۈش، تەتقىق قىلىپ ياساش ۋە يېڭى مەھسۇلات ئېچىش ئارقىلىق 1986 - يىلغا قەدەر زور بىر تۈركۈم يېڭى مەھسۇلات ۋە يۇرۇشلەشكەن ئۈسكۈنىلەرنى كەينى - كەينىدىن ئىشلەپچىقاردى: (1) ش ئۇ ئا ر ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى لايىھىلىگەن، ئۈرۈمچى تاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى ئىشلەپچىقارغان، بۇغداينى ئېغىرلىق

كۆچى بىلەن دەرىجىگە ئايرىپ، تاش ئادالاش ماشىنىسى ۋە ياتما شەكىللىك بۇغداي تېپىش ماشىنىسى تېخنىكىلىق باھالاشتىن ئۆتتى، تۈرلۈك ھۈنەر - سەنئەت كۆرسەتكۈچى مىنىستىرلىك تارقاتقان ئۆلچەمگە يېتىپ، مەملىكەت ئىچىدىكى ئىلغار سەۋىيىگە يەتتى. بۇ مەھسۇلات ئۇزۇن ئۆتمەي تۈركۈملەپ ئىشلەپچىقىرىلىپ، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق پىششىقلاش زاۋۇتلىرىدا ئومۇميۈزلۈك ئىشلىتىلدى. ئۈنۈملۈك تېخنىكىسى يەنە ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ شەندۇڭ، جياڭسۇ ئۆلكىلىرىدىكى 10 نەچچە ئاشلىق ماشىنىسازلىق زاۋۇتلىرىغا ئۆتۈنۈپ بېرىلدى. (2) ئۈرۈمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى جياڭسۇ ئۆلكىسى نەنتۇڭ ياغ ئوسكۇنىلىرىنى يۈرۈشلەشتۈرۈش شىركىتى، خېنەن ئۆلكىسى سەنمىنشيا ياغ تارتىش ماشىنىلىرى زاۋۇتى بىلەن بىرلىشىپ كونىگە 30 تونىنا كونجۇرىنى بىرتەرەپ قىلالايدىغان تەكشى ئايلانمىلىق يۈرۈشلەشكەن كونجۇرىدىن ياغ ئايرىش ئوسكۇنىسىنى ياساپ چىقتى. بۇ ئوسكۇنە شىخۇ ناھىيىلىك ئاشلىق، ياغ زاۋۇتىدا سىناق قىلىنغاندا، ھۈنەر - سەنئەت ئۈنۈمى ناچار، سۈپەت مەسىلىسى بىرقەدەر كۆپ ئىكەنلىكى ئىسپاتلاندى. بۇ زاۋۇت بۇ مەسىلىلەرگە ئاساسەن ئەستايىدىل تەتقىق قىلىپ، ئۈزگەرتكەندىن كېيىن، قايتا ئىشلەپچىقارغان 30، 50 توننىلىق تەكشى ئايلانمىلىق كونجۇرىدىن ياغ ئايرىش ئوسكۇنىسى ئۈرۈمچى، شىخۇ، جىلۇ، ئاقسۇ، ئۈچتۇرپان، ئونسۇ، باي، شايار، ئاۋات قاتارلىق جايلاردا ئىشلىتىلىپ، ئۈنۈمى ياخشى بولدى. (3) ئۈرۈمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى بىلەن ھەمكارلىشىپ لايىھىلەپ ئىشلەپچىقارغان LFX—500 كىچىك تېپتىكى يۈرۈشلەشكەن دەرىجىلىك ئۈن تارتىش ئوسكۇنىسى ش ئۈ ئا ر پەن - تېخنىكا كومىتېتىنىڭ 21 تۈرلۈك ئۈچقۇن پىلانىنىڭ ئىچىدىكى بىر تۈر بولۇپ، دۆلەت ئىچى ۋە چەت ئەللەردىكى چوڭ، ئوتتۇرا تېپتىكى دەرىجىلىك ئۈن زاۋۇتلىرىنىڭ بىرقەدەر پىشقان ھۈنەر - سەنئىتى قوللىنىلىپ ياسالغان، جانلىق مەشغۇلات قىلغىلى بولىدۇ ۋە رېمونت قىلىش ئوڭاي، تېخنىكا ئىقتىدارى دۆلەت ئىچىدىكى ئوخشاش مەھسۇلاتلارنىڭ ئىلغار سەۋىيىسىگە يېقىنلاشقان، ئۇ ئاپتونوم رايونىمىزدىكى بوشلۇقنى تولدۇردى. بۇ يۈرۈش ئوسكۇنىدە بىرلا ۋاقىتتا ئالاھىدە ئۈن ۋە ئۆلچەملىك ئۈن ئىشلەپچىقارغىلى بولىدۇ، ئۇنىڭ سۈپىتى دۆلەتنىڭ ئۆلچىمىگە مۇۋاپىق، ئۈن چىقىش نىسبىتى يۇقىرى، 30 مىڭ ئادەمگە ئۈن تەمىنلەشكە يېتىدۇ، چەت، ياقا، كىچىك بازارلار ۋە دۆلەت ئىگىلىكىدىكى دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق مەيدانلىرىغا مۇۋاپىق كېلىدۇ. بۇ ئوسكۇنە 1987 - يىلى يېڭا ئىگىلىك 5 - شى 87 - تۈرى ۋە ئۈرۈمچى شەھەرلىك 1 - ماي يېڭا ئىگىلىك مەيدانىدا ئىشلىتىلگەندىن كېيىن، قەشقەر كونا شەھەر، چەرچەن، نىيە، چاقىلىق، كەلپىن قاتارلىق ناھىيىلەر ۋە يېڭا ئىگىلىك 6 - شى 109 - تۈرى، يېڭا ئىگىلىك 5 - شى 86 - تۈرى قاتارلىق جايلاردىمۇ ئىشلىتىلدى. (4) ئۈرۈمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى ئىشلەپچىقارغان ئالدىن ياسالغان شامال ئالماشتۇرۇش تۈرۈبىسىنىڭ ئۇلىنىشى پۇختا، ھىملىقى ياخشى، ئىشلىتىشكە ئەپلىك، تېز قۇراشتۇرغىلى بولىدىغان بولغاچقا، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق، يەم - خەشەك زاۋۇتلىرىدا ئومۇميۈزلۈك ئىشلىتىلدى.

1988 - يىلى ئۈرۈمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى سوقۇپ ئۈن بوشىتىش ماشىنىسىنى مۇۋەپپەقىيەتلىك ياساپ چىقتى. بۇ شۇ زاۋۇت ئۈستىگە ئالغان، سودا مىنىستىرلىكى چۈشۈرگەن ئۈن تارتىش ماشىنىسى بويىچە ئۆزلەشتۈرۈپ قوبۇل قىلىش تۈرى ئىدى. بۇ ماشىنا ئۈرۈمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئۈن زاۋۇتىنىڭ ئىشلەپچىقىرىشىدا سىناق قىلىندى، 1990 - يىلى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ باھالىشىدىن ئۆتتى. تۈركۈملەپ ئىشلەپچىقىرىلغاندىن كېيىن، مەملىكەت بويىچە 50 كە يېقىن ئۈن زاۋۇتىدا ئىشلىتىلدى. 1990- يىلى ئۈرۈمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى ئىشلەپچىقارغان TDG تىپلىق كۆرە شەكىللىك يۇقىرى چىقىرىش ماشىنىسى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئەلا سۈپەتلىك مەھسۇلات بولۇپ باھالاندى.

1980 — 1990 - يىللىرى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە MQ تىپلىق گاز بىلەن ھەرىكەتلىنىدىغان ئۈن تارتىش ماشىنىسىدىن 307، كىچىك تېپتىكى يۈرۈشلەشكەن دەرىجىلىك ئۈن تارتىش ئوسكۇنىسىدىن 9 يۈرۈش، كونجۇرىدىن ياغ ئايرىش يۈرۈشلەشكەن ئوسكۇنىسىدىن 5 يۈرۈش، تۈرلۈك ئاشلىق ئادالاش ئاسىسىي ماشىنىسىدىن 311، كۆرە شەكىللىك يۇقىرى چىقىرىش ماشىنىسىدىن 636 يۈرۈش، سپىرالسىمان ئۈزىتىش

ماشىنىسىدىن 5149 مېتىر يىراقلىدى. ئاپتونوم رايونىمىزدا ئىشلەپچىقىرىلغان ئاشلىق، باغ ماشىنا ـ ئۇسكۇنىلىرى، ماشىنىلىرى، زاپچاسلىرى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق ـ ياغ ـ يەم ـ خەشەك زاۋۇتلىرىدا بىكىتۈەننىڭ تۆەن ـ مەيدانلىرىدا ۋە يېزا ـ بازار كارخانىلىرىدا كەڭ قوللىنىلىپلا قالماي، يەنە بېيجىڭ، شاڭخەي، تيەنجىن قاتارلىق 20 ئوڭلىكە، شەھەر، ئاپتونوم رايونلارغا سېتىلدى. ئەمما، چوڭ تىپتىكى ئۇن تارتىش ماشىنىسى، 200 تىپلىق ياغ تارتىش ماشىنىسى ۋە كۆپ مانلىق ئاشلىق، ياغ تارتىش ئاساسىي ماشىنىلىرى يەنىلا ئىچكى ئوڭلىكلەردىن سېتىۋېلىنىدى، قوشۇمچە ئۇسكۇنە، زاپچاسلارنىڭ كۆپىنچىسى ئاپتونوم رايونىمىزدا ياسالدى.

مەخسۇس ئاشلىق ـ ياغ ماشىنىلىرىنى ياساش زاۋۇتلىرى ۋە رېمونت قىلىش كۆچى كۈچلۈك ئاشلىق ـ ياغ زاۋۇتلىرى پىششىقلاش ئۇسكۇنىلىرىنى ياساش بىلەن بىر ۋاقىتتا يەنە جايلاردىكى ئاشلىق ـ ياغ زاۋۇتلىرى ئۆچۈن (تۆەن، مەيدان ۋە يېزا ـ بازارلارنىمۇ ئوز ئىچىگە ئالىدۇ) ئۇسكۇنىلەرنى قۇراشتۇرۇش، تەڭشەش تېخنىكا مۇلازىمىتى قىلدى. (1) ئۇرۇمچى ئاشلىق ـ ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى 1960 ـ يىلى قۇراشتۇرۇش ئەترىتى قۇرغاندىن باشلاپ، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق ـ ياغ زاۋۇتلىرىنىڭ ئۇسكۇنىلىرىنى قۇراشتۇرۇش، تەڭشەش ۋەزىپىسىنى ئىزچىل ئۇستىگە ئېلىپ كەلدى. 1988 ـ يىلغا قەدەر ئۇرۇمچى ئاشلىق ـ ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى ئوزلىرى ئىشلەپچىقارغان پوتون يۇرۇش ئۇسكۇنە ياكى يۇرۇشلەشتۇرۇش ئۇسكۇنىلىرىنى ئىشلىتىپ، ئاشلىق، ياغ، يېمەكلىك، يەم ـ خەشەك زاۋۇتىدىن 58 نى قۇراشتۇردى، بۇنىڭ ئىچىدە كۈنىگە 200 تونىنا بۇغداي بىرتەرەپ قىلالايدىغان دەرىجىلىك ئۇن زاۋۇتى بىر، كۈنىگە 60 — 80 تونىنا بۇغداي بىرتەرەپ قىلالايدىغان ئۇن زاۋۇتى 31، كۈنىگە 15 — 20 تونىنا بۇغداي بىرتەرەپ قىلالايدىغان ئۇن زاۋۇتى 13، 2 دىن ئارتۇق 200 تىپلىق ياغ تارتىش ماشىنىسى ئورۇنلاشتۇرۇلغان ياغ زاۋۇتى 6، كۈنجۈرىدىن ياغ ئايرىش زاۋۇتى (سېخى) 3، كەسمە چۆپ زاۋۇتى ۋە يەم ـ خەشەك زاۋۇتى 5. (2) ئۇرۇمچى شەھەرلىك «1 ـ ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى ئۇسكۇنىلەرنى رېمونت قىلىش، قۇراشتۇرۇشتا بىرقەدەر كۆچلۈك ئىقتىدارغا ئىگە، 1987 ـ يىلى بۇ زاۋۇت شۇبېيتسارىيەدىن كىرگۈزگەن ئۇسكۇنىنى ئوزى قۇراشتۇرۇپ، تەڭشەپ، بىر قېتىمدىلا مۇۋەپپەقىيەت قازاندى. ھونەر ـ سەنئەت ئونومى شۇبېيتسارىيە بۇلې شىركىتىنىڭ لايىھىلەش تەلىپىگە يېتىپ، مۇشۇ شىركەت مۇتەخەسسىسلىرىنىڭ ياخشى باھاسىغا ئېرىشتى.

1990 ـ يىلىنىڭ ئاخىرى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئاشلىق تارماقلىرى باشقۇرغان ئاشلىق ـ ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتىدىن ئۇرۇمچى ۋە سانجىدا 2 سى بولۇپ، 594 ئىشچى ـ خىزمەتچىسى، ئەسلى قىممىتى 17 مىليون 950 مىڭ يۈەنلىك تۇراقلىق مۇلكى بار ئىدى، يىللىق ئاشلىق، ياغ ماشىنىلىرىنى ياساش ئىقتىدارى 423 تونىنىغا يەتتى. بىر يىلدا سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 17 مىليون 100 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، 3 مىليون 90 مىڭ يۈەن پايدا ـ باج يارىتىلدى. ئۇرۇمچى ئاشلىق ـ ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى ئاساسلىق ئاشلىق، ياغ ماشىنىلىرى مەھسۇلاتلىرىدىن MQ.5، MQ.4 تىپلىق ئۇن تارتىش ماشىنىسى، كۈنجۈرىدىن ياغ ئايرىش ماشىنىسى، LFX—500 كىچىك تىپلىق دەرىجىلىك ئۇن تارتىش يۇرۇشلەشكەن ئۇسكۇنىسى، 95 تىپلىق ياغ تارتىش ماشىنىسى، كۆرە شەكىللىك يۇقىرى چىقىرىش ماشىنىسى ۋە سپىرالسىمان ئۇزىتىش ماشىنىسى، ئىمپۇلسلىق چاڭ ـ توزان ئايرىغۇچ، يەنە بىر قىسىم ئاشلىق، ياغ پىششىقلاشقا ئىشلىتىلىدىغان ئۇنىۋېرسال ماشىنا ـ زاپچاسلارنى ئىشلەپچىقاردى. سانجى ئوبلاستلىق ئاشلىق ـ ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى ئاساسلىقى، ھەربىرىدە ئوراقسىز ۋە ئوراقلىق ئاشلىقنى ئۇزىتىدىغان ئىككى تەرەپلىمە ئىشلەيدىغان رېزىنكە تاسمىلىق كۆچمە ئۇزىتىپ بېرىش ماشىنىسى، ئۇزىراپ ـ قىسقىرايدىغان ئۇزىتىپ بېرىش ماشىنىسى، تازىلاش ئۇنتەكمىسى، كۆرە شەكىللىك يۇقىرىغا چىقىرىش ماشىنىسى، ئۇلچەملىك ياغ تۆكمە قاتارلىقلارنى ئىشلەپچىقاردى. ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ساقلاش ـ توشۇش شىركىتىمۇ يېنىك تىپتىكى ئۇزىتىش ماشىنىسىنى تۇركۈملەپ ئىشلەپچىقاردى. ئۇرۇمچى، شىخەنزە، قۇمۇل، سانجى قاتارلىق جايلاردىكى چوڭراق ئاشلىق ـ ياغ زاۋۇتلىرى بىر قىسىم مەخسۇس ئۇزىتىش، تازىلاش ماشىنا ـ ئۇسكۇنىلىرىنى ئوزلىرى ياساپ چىقىپ، ئوز زاۋۇتىدا ئىشلەتتى.

V باب

ئىگىلىك باشقۇرۇش

1957 - يىلى شىنجاڭدا ئاشلىق، ياغنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش يولغا قويۇلغاندىن باشلاپ، ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئاشلىق، ياغ سانائەت كارخانىلىرى ئۈزۈن مۇددەت ئاشلىق مەمۇرىي باشقۇرۇشىغا تەۋە بولۇپ كەلدى، ئۇنىڭ ئاساسىي ۋەزىپىسى «سېتىشقا قاراپ مەھسۇلاتنى بېكىتىش» پىرىنسىپى بويىچە ۋاقتىدا پىششىقلاپ ئىشلەش، تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىش ئىدى، ئىگىلىك باشقۇرۇشىغا خېلى ئۇزۇنغىچە سەل قارىلىپ كەلدى.

§ 1 سودا

1. ھاۋالە بىلەن پىششىقلاپ ئىشلەش

1955 - يىلدىن ئىلگىرى شىنجاڭدىكى ھەرخىل ئۇن - ياغ زاۋۇتلىرى ۋاكالىتەن ئۇن - ياغ تارتىپ، بىر قىسىم خام ماتېرىيال ياكى قوشۇمچە مەھسۇلاتلارنى پىششىقلاش ھەققىگە ھېسابلاپ ئالاتتى، شۇنىڭدەك، ئۇگۇتنى تەييار ئۇن - ياغقا ئالماشتۇرۇپ تىجارەت قىلاتتى. 1955 - يىلى جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئۇن - ياغ زاۋۇتلىرى ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ ئىش خىراجىتىنى ھېسابات قىلىش مىناق چارىسىگە ئاساسەن تۇزگەن ئىش خىراجىتى ئۇلچىمىنى ئىجرا قىلىپ، ئىلگىرىكى ئاشلىق، ياغ ياكى قوشۇمچە مەھسۇلاتلارنى پىششىقلاش ھەققىگە ھېسابلاپ ئېلىش ئۇسۇلىنى ئۆزگەرتتى. 1956 - يىلدىن باشلاپ، ئاشلىق تارماقلىرىغا قاراشلىق ئۇن - ياغ زاۋۇتلىرى چوڭ، ئوتتۇراۋا شەھەرلەر ۋە زاۋۇت - كان رايونلىرىدىكى ئاشلىق، ياغ پىششىقلاش ئاساسىي گەۋدىسىگە ئايلاندى، ھەربىيلەرگە ۋە بازارغا ئېھتىياجلىق ئاشلىق، ياغلارنى ھاۋالە بىلەن پىششىقلاشنى بىر تۇتاش قوبۇل قىلىپ، ئىش خىراجىتىنى ھېسابات قىلىش چارىسى بويىچە بىر تۇتاش ھېساب بوغدى. 1962 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئاشلىق مىنىستىرلىكى ئېلان قىلغان «ئاشلىق سېتىۋېلىنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى سانائەت - سودا كارخانىلىرى ئوتتۇرىسىدىكى بىر قانچە كەسپىي مۇناسىۋەت مەسىلىلىرى توغرىسىدىكى ۋاقتىلىق بەلگىلىمە» ۋە «ئاشلىق، ياغ پىششىقلاش ئىش خىراجىتى چارىسى» ئىجرا قىلىنىپ، ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى سانائەت، سودا كارخانىلىرى ئوتتۇرىسىدا ھاۋالە بىلەن پىششىقلاپ ئىشلەش توختام تۈزۈمى تەدرىجىي ئورنىتىلىپ، ھاۋالە بىلەن پىششىقلاپ ئىشلەش توغرىسىدا مۇكەممەللەشتۈرۈلدى. 1964 - يىلى 1 ~ 9 - ئايغىچە بولغان تەكشۈرۈشكە ئاساسلانغاندا، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرىدىكى بىر قەدەر چوڭ 15 ئۇن زاۋۇتى (سېخى، تۆۋەندىمۇ ئوخشاش) نىڭ ھەر تونىنا ئۇننى پىششىقلاش ئوتتۇرىچە ئىش خىراجىتى 13.27 يۈەن بولغان، قاراماي ئۇن - ياغ زاۋۇتىنىڭ ئەڭ يۇقىرى بولۇپ، 11.52 يۈەن بولغان، ئۇرۇمچى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتىنىڭ ئەڭ تۆۋەن بولۇپ، پەقەت 16.42 يۈەن بولغان؛ ئاپتونوم رايونىمىزدىكى 18 ياغ زاۋۇتىنىڭ ھەر تونىنا ياغ تارتىش ئوتتۇرىچە ئىش

خىراجىتى 387 يۈەن بولغان، ئەك يۇقىرىسى مىچۈەن شال ئاقلاش زاۋۇتىنىڭ بولۇپ، 12. 724 يۈەن بولغان، ئەك تۆۋۈنى غۇلجا ئۈن زاۋۇتىنىڭ بولۇپ، پەقەت 68. 209 يۈەن بولغان؛ 9 شال ئاقلاش زاۋۇتىنىڭ ھەر تونىنا شالنى ئاقلاش ئوتتۇرىچە ئىش خىراجىتى 83. 41 يۈەن بولغان، خوتەن ئاشلىق، ياغ زاۋۇتىنىڭ ئەك يۇقىرى بولۇپ، 97. 64 يۈەن، قەشقەر «1 ـ ئاۋغۇست » ئۈن زاۋۇتىنىڭ ئەك تۆۋەن بولۇپ، 44. 30 يۈەن بولغان. ئاشلىق ـ ياغ كارخانىلىرىنىڭ ئىش خىراجىتى ئۆلچىمىنى ئاشلىق مەۋرىي تارماقلىرى بېكىتەتتى، كارخانىلارنىڭ ئۆز ئالدىغا بېكىتىش ھوقۇقى يوق ئىدى. ئاشلىق ـ ياغ كارخانىلىرى كىرىمىنى ئاشۇرماقچى بولسا پەقەت ئۇسكۇنىلەرنى كۆپەيتىش، مەھسۇلات مىقدارىنى ئاشۇرۇشقا تايىناتتى. ئەگەر كارخانىلار سېلىنمىنى ئاشۇرۇپ، ئۇسكۇنىلەرنىڭ ھۇنەر ـ سەنئىتىنى ياخشىلاپ، مەھسۇلات سۈپىتىنى ئۆستۈرۈپ، مەھسۇلات چىقىش نىسبىتىنى ئاشۇرسا، ئاشقان ئاشۇرما قىممەتنىڭ كارخانا بىلەن مۇناسىۋىتى بولمايتتى، ئۇلارغا سېلىنغان سېلىنمىمۇ ھەقسىز بولاتتى. بۇ خىل «داش قازانىنىڭ تامىقىنى يېيىش» ئەكلى كارخانىلارنىڭ ئاكتىپچانلىقىنى قوزغىتىشقا، قىممەتنى ئاشۇرۇش، يوشۇرۇن كۈچلىرىنى قېزىشقا پايدىسىز بولۇپ، ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنىڭ تەرەققىياتىغا تەسىر يەتكۈزەتتى. گەرچە ئاپتونوم رايون ئىجرا قىلغان ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ «ئۈن ـ ياغ تارتىش ئىش خىراجىتىنى ھېسابلاش چارىسى»دا بېكىتىلگەن ئىش خىراجىتى ئۆلچىمى مەملىكەتلىمىزدىكى ئوخشاش ئاشلىق ـ ياغ كارخانىلىرىنىڭكى بىلەن يېقىنلاشسىمۇ، ئەمما ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق، ياغ كارخانىلىرىنىڭ ئەمەلىي بىرلىك تەننەرخى يۇقىرى (1960 — 1969ـ يىلغىچە ئۈن تارتىش ئەمەلىي بىرلىك تەننەرخى مەملىكەتنىڭ ئوتتۇرىچە سەۋىيىسىدىن 31% يۇقىرى بولدى) بولغاچقا، كارخانىلارنىڭ پايدىسى مەملىكەت بويىچە ئوخشاش كارخانىلارنىڭكىدىن تۆۋەن بولدى. بولۇپمۇ 1977 ـ يىلدىن كېيىن، خام ماتېرىيال، يېقىلغۇ، ئېنېرگىيە باھاسى ئۆرلىگەنلىكتىن، زىددىيەت تېخىمۇ گەۋدىلەندى. 1982ـ يىلى باھا قويۇپ بۇيرۇپ ئۈن ـ ياغ تارتىش تىجارەت شەكلىنىڭ راۋاجلىنىشىغا ئەگىشىپ، ھاۋالە بىلەن پىششىقلايدىغان ئاشلىق، ياغ كارخانىلىرى كۆپلەپ ئازىيىپ، 1985 ـ يىلنىڭ ئاخىرىغىچە ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ھاۋالە بىلەن ئۈن ـ ياغ تارتىدىغان كارخانىلار ئاشلىق تارماقلىرى باشقۇرغان سانائەت كارخانىلىرى ئومۇمىي سانىنىڭ 20% ئەتراپىنى ئىگىلەيدىغان بولۇپ قالدى. 1990 ـ يىلنىڭ ئاخىرىدا، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرى ئىجىدە پەقەت قەشقەر ۋىلايىتىدىكى بىر قىسىم كارخانىلارلا ھاۋالە بىلەن ئۈن ـ ياغ تارتىش تىجارەت شەكلىنى داۋاملىق يولغا قويدى.

2. باھا قويۇپ بۇيرۇپ تىجارەت قىلىش

1975 ـ يىل 4 ـ ئايدا ئۇرۇمچى شەھەرلىك «1 ـ ئاۋغۇست» ئۈن زاۋۇتى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە تۇنجى بولۇپ ئاشلىق پىششىقلاشتا باھا قويۇپ بۇيرۇپ تىجارەت قىلىش چارىسىنى يولغا قويدى، يەنى ئاشلىق سودا- سانائەت كارخانىلىرى ئارا ئاشلىق، ياغ خام ئەشيالىرى، مەھسۇلاتلىرى، قوشۇمچە مەھسۇلاتلارغا قوش يۆنىلىشلىك باھا قويۇپ بۇيرۇپ بېرىش يولغا قويۇلدى، پىششىقلاش كارخانىلىرى بۇنىڭ بىلەن تىجارەت باشقۇرۇشنى ياخشىلاپ، تەننەرخنى تۆۋەنلىتىپ، مەھسۇلات چىقىش نىسبىتىنى ئۆرلىتىپ كىرگەن بارلىق قوشۇلما قىممەت كىرىمگە ئىگە بولدى. بۇ ئاشلىق، ياغ كارخانىلىرىنىڭ تىجارەت شەكلىدىكى چوڭ ئىسلاھات بولدى.

1978 ـ يىلى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى ئىقتىسادىي ھېساباتنى كۈچەيتىش، باشقۇرۇشنى ياخشىلاش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى قۇتۇبى ناھىيىسىدە ئاشلىق، ياغ پىششىقلاشتا باھا قويۇپ بۇيرۇپ تىجارەت قىلىشنى سىناق قىلدى. 1980 ـ يىلنىڭ باشلىرىغا قەدەر ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئاشلىق، ياغ پىششىقلاشتا باھا قويۇپ بۇيرۇپ تىجارەت قىلىشنى يولغا قويغان كارخانا 6گە يەتتى. شۇ يىلى 8 ـ ئايدىن كېيىن، ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ سودا ـ سانائەت كارخانىلىرى ئاشلىق، ياغ

پىششىقلاشتا باھا قويۇپ بۇيرۇپ تىجارەت قىلىشنى يولغا قويۇش توغرىسىدىكى ئۆقتۇرۇشنى ئىزچىللاشتۇرۇلدى. كېيىنكى يىلنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە 5 ژىلايەت، ئوبلاست، شەھەردىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ باھا قويۇپ بۇيرۇپ تىجارەت قىلىشنى يولغا قويغان كارخانىسى 30غا يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە سانجى ئوبلاستىدىكى ئاشلىق، ياغ كارخانىلىرىنىڭ ھەممىسى باھا قويۇپ بۇيرۇپ تىجارەت قىلىشنى يولغا قويدى. باھا قويۇپ بۇيرۇپ تىجارەت قىلىش داۋامىدا كۆپ ساندىكى كارخانىلار گىرلاش، پىرېيۇم قىلىش، ئۆتكۈزۈۋېلىش، ئۆتكۈزۈپ بېرىشتە ئەستايىدىل بولدى. ئەمما باھا قويۇپ بۇيرۇپ تىجارەت قىلىشقا بولغان تونۇش يېتەرسىز، تەجرىبە كەمچىل بولغانلىقتىن، ئاز ساندىكى ئاشلىق، ياغ سودا ـ سانائەت كارخانىلىرى ئوتتۇرىسىدا مەسئۇلىيەت ئايدىڭ بولماسلىق، باشقۇرۇش قالايمىقان بولۇش، ئاشلىق، ياغ خام ئەشيالىرىنى ۋە مەھسۇلاتلىرىنى ئۆتكۈزۈۋېلىش، ئۆتكۈزۈپ بېرىشتە گىرلاش تۈزۈمىنى قاتتىق ئىجرا قىلماسلىق، ئاشلىق دۆۋىسى، ئامبىرى، ئاغرىنى مۆلچەرىي ھېسابلاش ياكى ھېساب يۈزىدىلا ئۆتكۈزۈۋېلىش، ئۆتكۈزۈپ بېرىش ئەھۋاللىرى ساقلاندى. بۇ ئەھۋالنى ئۆزگەرتىش ئۈچۈن، 1982 ـ يىلى ئاشلىق نازارىتىـــى «ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى سودا ـ سانائەت كارخانىلىرىدا باھا قويۇپ بۇيرۇپ تىجارەت قىلىشنى يولغا قويۇش مەسىلىسى توغرىسىدا ۋاقىتلىق بەلگىلىمە»نى تارقىتىپ، باھا قويۇپ بۇيرۇپ تىجارەت قىلىشنىڭ باھا قويۇش چارىسى، توختامنىڭ ئىجرا قىلىنىشى، ئاشلىق، ياغ ئوراش ـ قاچىلاش بۇيۇملىرى ۋە ئاشلىق، ياغ خام ماتېرىياللىرى ۋە تەييار مەھسۇلاتلىرىنى پىرېيۇم قىلىش، ئۆلچەم قاتارلىقلار ئۈستىدە بىر تۇتاش بەلگىلىمە چىقاردى ھەمدە چەت ـ يىراق رايونلاردىكى ئايرىم ساندىكى كىچىك زاۋۇتلاردىن باشقا مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان ئاشلىق، ياغ كارخانىلىرىنىڭ ھەممىسىدە باھا قويۇپ بۇيرۇپ تىجارەت قىلىشنى تېزدىن يولغا قويۇشنى تەلەپ قىلدى. شۇ يىلقى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق، ياغ سانائىتى يىغىنىدا قۇتۇبى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى باھا قويۇپ بۇيرۇپ تىجارەت قىلىش تەجرىبىسىنى تونۇشتۇردى. يىل ئاخىرىدا ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە باھا قويۇپ بۇيرۇپ تىجارەت قىلىشنى يولغا قويغان ئاشلىق، ياغ سانائەت كارخانىسى 81گە يېتىپ، مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان 111 سانائەت كارخانىسىنىڭ %72.97 نى ئىگىلىدى. 1983-يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى باھا قويۇپ بۇيرۇپ تىجارەت قىلىنىدىغان ئاشلىق، ياغ خام ماتېرىياللىرى، تەييار مەھسۇلاتلىرىنى بۇيرۇپ بېرىشتىن ئىلگىرى ۋە كېيىنكى خىراجەت سېلىقى، گىرلاش، پىرېيۇم قىلىش ۋە بۇيرۇپ بېرىش باھاسى، ئوراش ـ قاچىلاش بۇيۇملىرىغا باھا قويۇشنى باشقۇرۇش قاتارلىق مەسىلىلەر توغرىسىدا قوشۇمچە بەلگىلىمە چىقاردى. جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى بۇ بەلگىلىمىنى ئەستايىدىل ئىجرا قىلدى، باھا قويۇپ بۇيرۇپ تىجارەت قىلىش ئەمەلىيەت داۋامىدا تېخىمۇ مۇكەممەللىشىپ، ئاشلىق تارماقلىرى پىششىقلاش كارخانىلىرىنىڭ ئاساسلىق تىجارەت شەكلىگە ئايلاندى. 1985 ـ يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر %80 ئەتراپىدىكى ئاشلىق، ياغ سانائەت كارخانىلىرى باھا قويۇپ بۇيرۇپ تىجارەت قىلىشنى يولغا قويدى. جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى باھا قويۇپ بۇيرۇپ تىجارەت قىلىش چارىسىنى ئورنىتىپ ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈپ، ئىچكى قىسمىدىكى باشقۇرۇش ۋە ئىقتىسادىي ھېساباتنى كۈچەيتىپ، ئىقتىسادىي ئۈنۈمنى ئۆستۈردى. جايلاردىكى ئاشلىق، ياغ پىششىقلاش كارخانىلىرىنىڭ باھا قويۇپ بۇيرۇپ تىجارەت قىلىشى بىلەن ھاۋالە بىلەن پىششىقلىشىنـــى سېلىشتۇرغاندا، ئاشلىق، ياغ مەھسۇلاتىنىڭ چىقىش نىسبىتى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 1 — 2 پىرسەنت يوقىنتى ئۆرلىدى، تەننەرخى تۆۋەنلەپ، ئۈنۈمى ئېشىپ، سانائەت پايدىسى ئومۇميۈزلۈك ئاشتى. ئۇرۇمچى شەھەرلىك «1 ـ ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى باھا قويۇپ بۇيرۇپ تىجارەت قىلىشنى يولغا قويغان 1975 ـ يىلى ھەر تونىنا ئۈنىنىڭ پايدىسى 21.6 يۈەنگە يېتىپ، 1974 ـ يىلدىكى ھاۋالە بىلەن تارتقانغا سېلىشتۇرغاندا پايدا 12.3 يۈەن ئاشتى. 1986 ـ يىلدىن 1990 ـ يىلغىچە ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە باھا قويۇپ بۇيرۇپ تىجارەت قىلىش داۋاملىق راۋاجلاندى. 1990 ـ يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرى بويىچە، ئايرىم ساندىكى كارخانىلاردىن باشقا ھەممە كارخانىدا باھا قويۇپ تىجارەت قىلىش ئومۇميۈزلۈك يولغا قويۇلدى.

3. دېھقانلارغا ۋاكالىتەن پىششىقلاپ بېرىش

دېھقانلارغا ۋاكالىتەن پىششىقلاپ بېرىش دېگىنىمىز — ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئاشلىق، ياغ پىششىقلاش كارخانىلىرى ئېشىنچا ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارىدىن پايدىلىنىپ، دېھقانلارغا، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرىغا قولايلىق يارىتىپ بېرىش ۋە ئۆز كارخانىسىنىڭ كىرىمىنى ئاشۇرۇش مەقسىتىدە ئاشلىق، يانغارنى ۋاكالىتەن پىششىقلاپ بېرىشنى كۆرسىتىدۇ. 1959 - يىلى ئۇرۇمچى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى سانجى ئوبلاستلىق نەسەن چارۋىچىلىق فېرمىسى، بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش نازارىتى قاتارلىق ئورۇنلارغا 1726 تونىا ئۇن تارتىپ بەردى. 1961 - يىلى جايلار ئاشلىق مىنىستىرلىكى ۋە ئاشلىق نازارىتىنىڭ يولبورۇقىنى ئىجرا قىلىپ، دېھقانلارغا ۋاكالىتەن پىششىقلاپ بېرىش كەسپىنى قانات يايدۇردى. تولۇقسىز مەلۇماتلارغا ئاساسلانغاندا، شۇ يىلى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرى دېھقانلارغا ۋاكالىتەن پىششىقلاپ بەرگەن ياغ 139 تونىنغا يەتكەن. 1963 - يىلى ئاشلىق نازارىتى تارقاتقان «ئاشلىق، ياغ زاۋۇتلىرى دېھقانلارنىڭ نورما ئاشلىقى ۋە ئۆزلىرى ئىستېمال قىلىدىغان يېغىنى ۋاكالىتەن پىششىقلاپ بېرىش ۋاقتىلىق چارىسى» ئىجرا قىلىنىپ، ۋاكالىتەن پىششىقلاش كەسپى تېخىمۇ راۋاجلاندى، 1 — 9 - ئايغىچە ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرى ۋاكالىتەن پىششىقلىغان تەييار ئاشلىق 1783 تونىا بولۇپ، 1962 - يىلنىڭ ئوخشاش مەزگىلىدىكىدىن %45، ياغ 308 تونىا بولۇپ، %62 ئاشتى، بۇنىڭ ئىچىدە يەكەن ياغ زاۋۇتى، تارباغاتاي ئۇن زاۋۇتى ۋاكالىتەن پىششىقلىغان ئاشلىق، ياغ كۆپرەك بولغاچقا كىرىمى ئېشىپ، كارخانا زىيانىنى تۈگىتىپ پايدا ئالدى. تارباغاتاي ئۇن زاۋۇتى بىكتۇەننىڭ دېھقانچىلىق مەيدانلىرىغا، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق مەيدانلىرىغا، خەلق گۈزىشلىرىغا كادىر ئەۋەتىپ، ئۇن ئەۋرىشكىسىنى ئېلىپ ۋاكالىتەن پىششىقلاپ بېرىشنى ئالاقلاشتى. بۇنىڭ نەتىجىسىدە دېھقانلارغا بىر يىلدا ۋاكالىتەن تارتىپ بەرگەن ئۇن بۇ زاۋۇتنىڭ ئوخشاش مەزگىلدىكى تارتىش مىقدارىنىڭ %51نى ئىگىلەپ، پايدىسى 7230 يۈەن كۆپەيىپ، ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە «بەشتە ياخشى» ئاشلىق، ياغ زاۋۇتى بولۇپ باھالاندى. يەكەن ياغ زاۋۇتى تۈركۈملەپ تارتىش ۋە پارچە ئالماشتۇرۇش ئۇسۇلىنى قوللىنىپ، 1 ~ 9 - ئايغىچە ۋاكالىتەن پىششىقلىغان ياغ بۇ زاۋۇتنىڭ ئوخشاش مەزگىلدىكى تارتقان ياغ مىقدارىنىڭ %24نى ئىگىلىدى.

1963 - يىلدىن كېيىن، جايلاردىكى ئاشلىق، ياغ زاۋۇتلىرىنىڭ ۋاكالىتەن پىششىقلاش كەسپى داۋاملىق راۋاجلاندى. «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە دېھقانلارغا ۋاكالىتەن تارتىپ بېرىلگەن ئاشلىق، ياغ مىقدارى ئانچە كۆپەيمىدى.

80 - يىللارنىڭ باشلىرىدا ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق، ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ ئېشىشىغا ئەگىشىپ، دېھقان، چارۋىچىلار ئاشلىق تارماقلىرىدىن تارتىپ بېرىشنى تەلەپ قىلغان ئاشلىق، ياغنىڭ مىقدارى تەدرىجىي كۆپەيدى. 1980 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئاشلىق، ياغ سانائەت كارخانىلىرى دېھقانلارغا 20 مىڭ 600 تونىا ئۇن، 1787 تونىا ياغنى ۋاكالىتەن تارتىپ بەردى، بۇ 60 - يىللارنىڭ باشلىرىدىكىدىن نەچچە ھەسسە، نەچچە ئون ھەسسە ئاشتى؛ ئوندىن باشقا يەنە 284 تونىا شال ئاقلاپ، 1025 تونىا قارا ئاشلىق پىششىقلاپ بەردى. 1983 - يىلدىن كېيىن، جايلاردىكى ئاشلىق، ياغ كارخانىلىرى دېھقانلارغا ۋاكالىتەن ئاشلىق، ياغ پىششىقلاپ بېرىش خىزمىتىنى ئاكتىپ باشقۇرۇشنى ياخشىلاشنىڭ مۇھىم مەزمۇنى قىلدى. ئۇلار مەھسۇلات سۈپىتى ياخشى، مەھسۇلات چىقىش نىسبىتى يۇقىرى بولۇشتەك ئۇسۇنلۇكنى جارى قىلدۇرۇپ، ۋاكالىتەن پىششىقلاش كەسپىنى كېڭەيتتى. ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ۋاكالىتەن پىششىقلىغان ئاشلىق، ياغ مىقدارى 1980 - يىلدىكىدىن ھەسسىلەپ ئاشتى. ئادەتتىكى ئەھۋالدا ناھىيە دەرىجىلىك ئاشلىق، ياغ زاۋۇتلىرىنىڭ ۋاكالىتەن پىششىقلىغان ئاشلىق، ياغ مىقدارى يىللىق پىششىقلاش مىقدارىنىڭ تەخمىنەن %30نى، بەزىلىرى %50نى ئىگىلىدى. ئۇلار دېھقانلارغا ۋاكالىتەن پىششىقلاپ بېرىش بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئاشلىق، ياغ ئالماشتۇرۇش كەسپىنى قانات يايدۇردى. ئەسلىدىكى بىر خىل ئۇلچەملىك ئۇننىلا ئالماشتۇرۇشتىن راۋاجلىنىپ ئالاھىدە ئۇن، ئۇلچەملىك ئۇن، گۈرۈچ، قارا ئاشلىق، يەم - خەشەك، يېمەكلىكلەرنى ئالماشتۇرىدىغان بولدى. كۆپلىگەن كارخانىلار خىزمەت ۋاقتىنى

ئۇزارتىپ، ئامىنىڭ ئالماشتۇرۇشىغا قولايلىق يارىتىپ بەردى؛ بەزى كارخانىلار يېڭا، چارۋىچىلىق مەيدانلىرىدا ئالماشتۇرۇش نۇقتىسى تەسىس قىلىپ، ئاساسىي قاتلام ئاشلىق پونكىتلىرىغا ئالماشتۇرۇش كەسپىنى يېڭىرىشنى ھاۋاله قىلىپ، دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى ئامىنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇردى؛ بەزى كارخانىلار شۇ جايىنىڭ ئېھتىياجىغا ئاساسەن، ئىختىيارىيلىق ئاساسىدا جانلىق شەكىلده ئالماشتۇرۇشنى يولغا قويۇپ، دېھقانلارغا گۇرۇچ، كەسمە چۆپ، ئالاھىده ئۇن ۋە يەم - خەشەك قاتارلىقلارنى ئالماشتۇرۇپ بەردى؛ بەزىلىرى قەرەللىك ھالدا يېڭا، چارۋىچىلىق رايونلىرىغا ئادەم، ئاپتوموبىل ئەۋەتىپ، دېھقان چارۋىچىلارنىڭ ئائىلىلىرىگە بېرىپ ئالماشتۇرۇپ بەردى. گۈچۈك، ماناس، قۇتۇبى، ساۋەن، قۇمۇللاردىكى ئاشلىق، ياغ كارخانىلىرى ئاشلىق، ياغنى دېھقانلارغا ۋاكالىتەن ساقلاپ بېرىش، پىششىقلاپ بېرىشنى يولغا قويۇپ، خام ئەشيانى بىر قېتىمدىلا زاۋۇتقا كىرگۈزۈۋېلىپ، دېھقانلارغا ئاشلىق ساقلاش ئىسپاتى تارقىتىپ بەردى، دېھقانلار بۇ ئىسپات بىلەن خالىغان ۋاقىتتا ئۇن، ياغ ئالدى، بۇنىڭ بىلەن ھەم ئامىنغا قولايلىق يارىتىپ بېرىلدى، ھەم پىششىقلانغان خام ئەشيانى كاپالەتلىك قىلىندى.

1990 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئاشلىق، ياغ سانائەت كارخانىلىرى دېھقانلارغا 93 مىڭ 800 تونىنا ئۇننى ۋاكالىتەن تارتىپ بەردى، بۇ ئاشلىق، ياغ سانائەت كارخانىلىرى تارتقان ئۇن مىقدارىنىڭ 27.11% نى ئىگىلىدى، 6935 تونىنا ياغنى ۋاكالىتەن تارتىپ بەردى، بۇ 10% نى ئىگىلىدى، يەنە دېھقانلارغا 1412 تونىنا گۇرۇچ، 698 تونىنا قارا ئاشلىق، 142 تونىنا ئاشلىق، ياغ يېمەكلىكلىرى، 28 مىڭ 300 تونىنا يەم - خەشەكنى ۋاكالىتەن پىششىقلاپ بەردى، بۇنىڭ ئىچىده سانجى، شىخەنزە، تارباغاتاي، خوتەن، بايىنغولىن ۋە قەشقەر قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر دېھقانلارغا كۆپرەك ئاشلىق، ياغ تارتىپ بەردى (جەدۋەل: 4 — 20گە قارالسۇن).

4. ئۆز ئالدىغا سېتىۋېلىش، سېتىش ۋە كۆپ خىل ئىگىلىك

1957 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئاشلىق، ياغنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئاشلىق، ياغ زاۋۇتلىرى ئاساسلىقى دۆلەت ئۆچۈن تاۋار ئاشلىق، ياغ تارتىپ بېرىش بىلەن شۇغۇللاندى، بىكىتۈەن ۋە يېڭا ئىگىلىك كوپېراتىپلىرىنىڭ ئاشلىق، ياغ زاۋۇتلىرى ئاساسلىقى بىكىتۈەننىڭ ئىشچى - خىزمەتچىلىرى ۋە يېڭا ئىگىلىك كوپېراتىپىنىڭ ئەزالىرى ئۈزلىرى ئىستېمال قىلىدىغان ئاشلىق، ياغلارنى تارتتى. ئاشلىق، ياغ جەھەتتىكى كۆپ يوللۇق تىجارەتكە ئەگىشىپ، 1984 - يىلدىن باشلاپ، سانجى، شىخەنزە، تارباغاتاي قاتارلىق جايلاردىكى بىر قىسىم ئاشلىق، ياغ زاۋۇتلىرى ئۈزلىرى ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىپ تارتىپ سېتىشقا باشلىدى.

1985 - يىلى جايلار سودا مىنىستىرلىكى ۋە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئاشلىق، ياغ سانائەت كارخانىلىرى كېلىشىم باھادا ئاشلىق، ياغ تارتىش ۋە ئاشلىق، ياغلىق دانىنى ئۆز ئالدىغا سېتىۋېلىش، سېتىش كەسپىنى قانات يايدۇرۇشقا بولىدىغانلىق توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشنىڭ روھىنى ئىجرا قىلدى، ئۆز ئالدىغا سېتىۋېلىش، سېتىش كەسپى سانجى، تارباغاتاي، قۇمۇل، بايىنغولىندىن ئىبارەت 4 ۋىلايەت، ئوبلاست ۋە شىخەنزە شەھەرلىك ئاشلىق، ياغ زاۋۇتلىرىدا ئومۇمىيۈزلۈك قانات يايدۇرۇلدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق تارماقلىرى باشقۇرغان ئاشلىق، ياغ سانائەت كارخانىلىرى ئۆز ئالدىغا 16 مىڭ 300 تونىنا ئۇن، 1246 تونىنا ياغ، 13 مىڭ 700 تونىنا بوغۇز ساتتى. 1986 - يىلى سانجى ئوبلاستلىق ياغ زاۋۇتى ياغ تارتىشقا كېرەكلىك ياغلىق دانىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۇچۇن، ياغلىق دان تېرىلىشتىن ئىلگىرى ئەتراپتىكى دېھقانلار بىلەن 1000 نەچچە تونىنا ياغلىق دان سېتىۋېلىش توختامى ئىمزالىدى. ياغلىق دان سېتىۋېلىش مەزگىلىده يېزىلاردا سېتىۋېلىش نۇقتىلىرىنى تەسىس قىلىپ، ئادەم، ئاپتوموبىل ئەۋەتىپ ياغلىق دان سېتىۋالدى؛ ساۋەن ناھىيىلىك ئۇن - ياغ زاۋۇتى تۇرلۇك ياغلىق داندىن 4202 تونىنا، كېلىشىم باھالىق بۇغدايدىن 471 تونىنا سېتىۋېلىپ، شۇ يىلىلا 170 مىڭ يۈەن پايدا ئالدى. 1987 - يىلى ئاشلىق تارماقلىرى باشقۇرغان سانائەت كارخانىلىرىنىڭ ئۆز ئالدىغا ساتقان ئۇنى 1986 - يىلدىكىدىن 67.09% كېمەيدى، 1988- يىلى ئۆز ئالدىغا ساتقان يېغى 1987 - يىلدىكىدىن 35.3% كېمەيدى. شۇ سەۋەبتىن جايلارنىڭ ئاشلىق،

ياغ سانائەت كارخانىلىرى تەدبىر قوللىنىپ، ئۆز ئالدىغا سېتىۋېلىش ۋە سېتىشنى كېڭەيتتى. بەزىلىرى ئۆز ئالدىغا دۇكان ئېچىپ مەھسۇلاتلىرىنى ساتتى، بەزىلىرى ئاشلىق پونكىتلىرى، يەككە تىجارەتچىلەرنىڭ سېتىۋېلىش، سېتىشىغا ھاۋالە قىلدى. بەزىلىرى بىرلىشىپ سېتىۋېلىش - سېتىش تىجارىتى قىلىپ، مەھسۇلاتلىرىنى رايون، ئۆلكە ئاتلاپ ساتتى. 1990 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئاشلىق تارماقلىرى باشقۇرغان ئاشلىق، ياغ سانائەت كارخانىلىرى ئۆز ئالدىغا 63 مىڭ 300 تونىنا ئۇن ساتتى، بۇ تارتىلغان ئۇننىڭ 61.7% نى ئىگىلىدى. 8149 تونىنا ياغ ساتتى، بۇ تارتىلغان ياغنىڭ 72.11% نى ئىگىلىدى، يەنە گۈرۈچ، يېمەكلىك، يەم - خەشەك قاتارلىقلارنىمۇ ئۆز ئالدىغا ساتتى. ئۆز ئالدىغا سېتىۋالغان ئاشلىق، ياغلىق داندىن تارتقان ئۇن، ياغنى بېيجىڭ، تيەنجىن، خېبېي، سەنشى، شەنشى، خېنەن، جياڭسۇ، خۇنەن، جېجياڭ، فۇجيەن، گۇاڭدۇڭ قاتارلىق ئۆلكە، شەھەرلەرگە سېتىپ، سېتىلىش مىقدارىنى ئاشۇردى، تىجارىتى جانلىنىپ، بىر قەدەر ياخشى ئونۇمگە ئېرىشتى (جەدۋەل: 4 — 21گە قارالسۇن). جايلاردىكى ئاشلىق، ياغ زاۋۇتلىرى ئاشلىق، ياغلىق داننى ئۆز ئالدىغا سېتىۋېلىش، ئۇن، ياغنى ئۆز ئالدىغا سېتىش بىلەن بىر ۋاقىتتا، يەنە كۆپ خىل ئىگىلىكنى زور كۈچ بىلەن قانات يايدۇردى، ساۋەن ناھىيىلىك ئاشلىق، ياغ زاۋۇتى بىلەن شىخەنزە يېزا ئىگىلىك ئىنىستىتوتى بىرلىشىپ باقسىچىلىق فېرمىسى قۇردى، 1985 - يىلى 20 مىڭ چوچە سېتىپ، 20 نەچچە مىڭ يۈەن پايدا ئالدى، 1986 - يىلى بازارنى 5000دەك گۆش توخۇسى، 5 تونىنا توخۇم بىلەن تەمىنلىدى؛ بۇ زاۋۇت يەنە كۆك تۇلكە بېقىپ، موگۇ ئۆستۈرۈپ، خېلى ياخشى ئىقتىسادىي ئۈنۈمگە ئېرىشتى. يېڭسار ناھىيىلىك ياغ زاۋۇتى ئۇدا نەچچە يىل كالا، قوي بوردىدى، 1987 - يىلى 90 كالا، 350 قوي بورداپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە 65 كىلوگرامدىن گۆش بەرگەندىن باشقا، يەنە شۇ جايدىكى بازارلارنى تەمىنلەپ، 20 مىڭ يۈەندەك پايدا ئالدى، قۇتۇبى ناھىيىلىك ئاشلىق، ياغ زاۋۇتى كىچىك سۈت فېرمىسى قۇرۇپ سۈتنى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ تۇرمۇشىنى ياخشىلاشقا ئىشلەتكەندىن سىرت، يەنە شۇ جايدىكى ئاممىنى تەمىنلىدى. شىيابىدى ياغ زاۋۇتى ئىشلەپچىقارغان «شىڭخۇا» ماركىلىق سوپۇن 1990 - يىلى موڭغۇلىيەگە 100 مىڭ دانە ئېكسپورت قىلىنغاندىن سىرت، يەنە مەملىكەت بويىچە 20 نەچچە ئۆلكە، شەھەرگە ۋە ئاپتونوم رايونغا سېتىلدى. بەزى كارخانىلار يەنە ئاشپۇزۇل، دۇكان، مېھمانسارايلارنى ئاچتى.

شىنجاڭ ئاشلىق تارماقلىرىدىكى سانائەت كارخانىلىرىنىڭ 1980 — 1990 - يىلغىچە دېھقانلارغا ئاشلىق، ياغ تارتىپ بېرىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 4 — 20　　بىرلىكى: تونىنا

يىللار	ئۇن	گۈرۈچ	سۇ يېغى	قارا ئاشلىق	يەم - خەشەك
1980	20628	284	1387	1025	
1981	57032	539	4316	1470	
1982	72002	1487	4817	3296	575
1983	84459	1305	6144	807	
1984	122366	428	4618	547	
1985	77272		6071	160	298
1986	76281	604	10679	245	1992
1987	98837	1073	8840	3870	799
1988	87566		5836	618	4048
1989	96095	36	8390	704	
1990	93795	1412	6935	698	28309

شىنجاڭ ئاشلىق تارماقلىرىدىكى سانائەت كارخانىلىرىنىڭ 1985 — 1990 - يىلغىچە ئۆز ئالدىغا ئاشلىق، باغ سېتىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 4 — 21 بىرلىكى: تونىا

يىللار	ئۈن	گۈرۈچ	سۇ بېغى	يېمەكلىك	يەم - خەشەك
1985	16319	70	1246	3780	13735
1986	12997		1963	3743	44679
1987	4278		7057	2271	92949
1988	7558		4566	2988	79517
1989	10259	187	7742	1987	61322
1990	63349	234	8149	3683	65606

شىنجاڭ ئاشلىق تارماقلىرىدىكى ئاشلىق، باغ سانائىتىنىڭ 1949 — 1979 - يىلغىچە ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى، 100 يۈەن مەھسۇلات قىممىتىنىڭ پايدىسى

جەدۋەل: 4 — 22 بىرلىكى: تۈمەن يۈەن

يىللار	سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى	يۈز يۈەن مەھسۇلات قىممىتىنىڭ پايدىسى
1949	122	
1950	222	
1951	291	
1952	474	
1953	724	3.45
1954	1828	3.12
1955	2845	3.66
1956	3546	3.38
1957	3514	5.81
1958	3754	6.39
1959	6191	4.22
1960	6843	4.02
1961	6373	4.39
1962	5531	5.12
1963	5018	4.72
1964	6303	4.12
1965	6575	4.40
1966	8107	2.50
1967	8509	2.29
1968	7719	2.97
1969	10630	2.00
1970	11604	1.92
1971	10804	1.45
1972	10676	1.82
1973	12728	2.32
1974	12282	2.80
1975	11704	5.41
1976	13805	5.77
1977	17245	4.61
1978	19029	6.29
1979	19965	5.14

ئىزاھ: 1. بۇ جەدۋەلدىكى مەلۇماتلار ئاشلىق سانائىتى مالىيە باشقۇرۇش تارماقلىرىنىڭ ستاتىستىكا ماتېرىياللىرىن ئېلىندى.
2. بۇ جەدۋەلدىكى سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 1970 - يىلدىكى ئۆزگەرمەس باھا بويىچە ئىشلەندى.

شىنجاڭ ئاشلىق تارماقلىرىدىكى، ئاشلىق، ياغ سانائىتىنىڭ 1980 ـ 1990 ـ يىلغىچە ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى، 100 يۈەن مەھسۇلات قىممىتىنىڭ پايدىسى

جەدۋەل: 4 — 23

بىرلىكى: تۆمەن يۈەن

نامى	1980		1981		1982		1983		1984		1985		1986		1987		1988		1989		1990	
	ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى	يۈز يۈەن مەھسۇلات قىممىتىنىڭ پايدىسى	ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى	يۈز يۈەن مەھسۇلات قىممىتىنىڭ پايدىسى	ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى	يۈز يۈەن مەھسۇلات قىممىتىنىڭ پايدىسى	ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى	يۈز يۈەن مەھسۇلات قىممىتىنىڭ پايدىسى	ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى	يۈز يۈەن مەھسۇلات قىممىتىنىڭ پايدىسى	ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى	يۈز يۈەن مەھسۇلات قىممىتىنىڭ پايدىسى	ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى	يۈز يۈەن مەھسۇلات قىممىتىنىڭ پايدىسى	ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى	يۈز يۈەن مەھسۇلات قىممىتىنىڭ پايدىسى	ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى	يۈز يۈەن مەھسۇلات قىممىتىنىڭ پايدىسى	ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى	يۈز يۈەن مەھسۇلات قىممىتىنىڭ پايدىسى	ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى	يۈز يۈەن مەھسۇلات قىممىتىنىڭ پايدىسى
ئاپتونوم رايون بويىچە	22733	3.80	26494	4.76	29598	5.85	33716	7.12	35122	7.21	41244	7.04	48309	8.06	53751	7.96	58250	8.12	56053	8.56	56313	8.99
ئۈرۈمچى شەھىرى	4120	6.12	4569	5.41	4783	7.25	4920	7.20	4402	6.75	5591	8.16	6692	7.56	5593	7.31	7459	8.38	8151	8.85	7668	8.03
قاراماي شەھىرى	593	3.04	657	4.57	621	3.86	699	10.30	724	9.25	742	10.38	879	9.90	1138	7.75	1322	7.03	1185	1.77	1225	2.78
تۇرپان ۋىلايىتى	792	2.53	424	4.25	423	8.27	447	12.53	420	13.81	478	12.18	556	6.65	758	6.33	769	5.07	709	1.27	698	1.29
قۇمۇل ۋىلايىتى	890	3.03	1021	2.84	1063	4.23	958	5.85	1208	4.97	1367	5.63	1576	6.09	1765	5.95	2026	5.63	1973	7.05	1947	7.14
سانجى ئوبلاستى	2329	3.26	2710	7.12	3317	5.91	3875	8.85	4292	10.95	4830	6.71	5714	8.79	6602	9.12	6790	8.85	6368	9.66	6190	10.39
شىخەنزە شەھىرى	1594	1.57	2389	5.27	2529	7.63	3185	7.06	2908	5.57	3183	10.05	3999	9.93	3657	8.75	3857	9.98	2727	3.78	2442	2.25
ئىلى ئوبلاستىغا بېۋاستە قاراشلىقلار											537		502	6.57	473	4.23	673	7.13	674	6.08	624	2.88
ئىلى ۋىلايىتى	3098	3.71	3645	5.71	3971	5.19	5434	6.66	5307	7.73	5889	7.68	6541	9.08	7956	7.73	6897	7.50	6519	8.45	7292	8.64
تارباغاتاي ۋىلايىتى	1259	3.42	1503	3.59	1834	7.52	1787	6.55	1948	7.29	2386	9.47	3545	11.71	4139	10.87	4309	12.65	4196	12.75	4939	14.74
ئالتاي ۋىلايىتى	631	3.17	868	3.11	905	3.87	1069	4.58	1112	4.59	1413	4.81	1581	6.20	1971	8.22	2336	8.18	2151	8.65	2345	9.68
بورتالا ئوبلاستى	329	4.86	457	5.03	724	10.08	925	10.27	1108	8.86	1239	10.33	1633	10.23	1684	10.45	1516	8.05	1421	14.71	1452	14.39
بايىنغولىن ئوبلاستى	1234	2.11	1431	3.49	1494	4.02	1718	4.66	1705	4.22	2139	5.05	2467	7.09	2901	6.31	3482	6.89	3375	9.10	3345	10.28
ئاقسۇ ۋىلايىتى	1890	4.23	2196	4.96	2607	4.60	2598	4.75	2676	5.31	2925	3.83	3124	5.79	3128	6.30	3561	6.35	3686	8.49	3942	7.58
قىزىلسۇ ئوبلاستى	235		261		359	1.39	453	2.43	456	3.29	638	5.49	733	8.59	695	10.07	788	10.28	806	7.82	746	8.45
قەشقەر ۋىلايىتى	2667	3.52	3140	3.34	3538	5.12	3690	6.15	3888	7.15	4446	5.62	4784	6.29	5015	7.26	5470	6.12	5707	7.36	4954	8.48
خوتەن ۋىلايىتى	677	2.95	723	3.18	788	4.06	1106	7.41	1193	7.80	1288	7.22	1543	6.16	1601	3.56	1956	3.12	1732	4.33	1639	4.58
ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسىگە بېۋاستە قاراشلىق ئورۇنلار	395	8.10	499	3.81	624	6.57	853	8.79	1776	6.70	2155	5.57	2436	6.03	4767	8.81	5039	10.02	4696	1107	4862	11.39

ئىزاھ: 1. بۇ جەدۋەلدىكى مەلۇماتلار ئاشلىق سانائىتى مالىيە باشقۇرۇش تارماقلىرىنىڭ ستاتىستىكا ماتېرىيالىدىن ئېلىندى. 2. سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 1980 ـ يىلدىكى ئۆزگەرمەس باھا بويىچە ھېسابلاندى. 3. 1980 ـ 1981 ـ يىللىرى قىزىلسۇ ئوبلاستىنىڭ ئاشلىق، ياغ سانائىتى تېخى مۇستەقىل ھېسابات قىلمىغانىدى.

§ 2 . باشقۇرۇش

1. تەۋەلىك مۇناسىۋىتى

1950 ~ 1955 - يىلغىچە ئۆلكىمىزدىكى ئاشلىق، باغ زاۋۇتلىرىدىن (تۈگمەنلىرىدىن) خۇسۇسىي ئىگىلىكتىكىدىن باشقا ماشىنىلىق ياغ ۋە ئۇن زاۋۇتلىرىنىڭ كۆپىنچىسى شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئىشلەپچىقىرىش قىسمىغا ۋە ئۆلكىلىك سانائەت تارمىقىغا تەۋە بولدى، ئادەم، مالىيە، ماددىي ئەشيالار ئۆزىنىڭ تەۋەلىك مۇناسىۋىتى بويىچە باشقۇرۇلدى.

1956 - يىلى ئاشلىق تارماقلىرى ناۋاي ئاشلىق، باغ تارتىش كەسپىنى بىر تۇتاش باشقۇردى، بۇرۇن سانائەت قاتارلىق تارماقلارغا تەۋە بولۇپ كەلگەن ئۇن، باغ زاۋۇتلىرى ئىگىرى - كېيىن بولۇپ ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. 1956 ~ 1958 - يىلغىچە ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ سانائەت پىلانى ۋە ئۇرۇمچى «1 - ئاۋغۇست»، قەشقەر «1 - ئاۋغۇست»، بۇرچىن، غۇلجا، چۆچەك، ئالتايلاردىكى مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان 6 ئۇن زاۋۇتىنىڭ ئەمگەك ئىش ھەققى، تەننەرخ ۋە مالىيە پىلانى، يىللىق گۇرۇچ، ياغ، ئۇن ئىشلەپچىقىرىش پىلانىنى ئاشلىق نازارىتى تۈزۈپ، ئاشلىق مىنىستىرلىكى تەكشۈرۈپ تەستىقلىدى. ئاشلىق نازارىتى ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ پىلانىنى ئىجرا قىلىش شەرتى ئاستىدا، پەسىل ئارا، كارخانىلار ئارا پىلانىنى تەڭشەشكە ھوقۇقلۇق بولدى ۋە پىلانىنىڭ ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالىنى تەكشۈرۈپ نازارەت قىلدى.

1959 - يىلى ئاپتونوم رايون دائىرىسىدىكى ئاشلىق، باغ سانائىتى كارخانىلىرىنىڭ ئەمگەك ئىش ھەققى، تەننەرخ، مالىيە، ئىشلەپچىقىرىش قاتارلىق جەھەتلەردىكى پىلانلارنى تەستىقلاش ھوقۇقلىرى ئاشلىق نازارىتىگە چۈشۈرۈپ بېرىلدى. ئاشلىق نازارىتى گوۋۇيۈەننىڭ «سودا تارماقلىرى قارىمىقىدىكى زاۋۇتلارنى باشقۇرۇش تۈزۈلمىسىنى ياخشىلاش توغرىسىدىكى بەلگىلىمە» سىگە ئاساسەن، ئۇرۇمچى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى قاتارلىق 20 سانائەت كارخانىسىنى تۇرۇشلۇق جايدىكى ئوبلاستلىق، ئۈلگەتلىك، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشقۇرۇشىغا چۈشۈرۈپ بەردى. شۇنىڭدىن ئېتىبارەن، ئاشلىق، ياغ سانائىتىدە ئاشلىق نازارىتى، ئۈلگەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىدىن ئىبارەت 3 دەرىجىلىك باشقۇرۇش تۈزۈلمىسى شەكىللىنىپ، بىر تۇتاش رەھبەرلىك قىلىش، دەرىجە بويىچە باشقۇرۇش يولغا قويۇلدى، كېيىن ئاز ساندىكى كارخانىلارنىڭ تەۋەلىك مۇناسىۋىتىدە يەنە بەزى تەڭشەشلەر بولدى. 1961 - يىلغا كەلگەندە، ئاشلىق نازارىتى ئۇنىۋېرسال ماشىنىسازلىق زاۋۇتى ۋە ئۇرۇمچى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتىنى ئاشلىق نازارىتىگە بىۋاستە قاراتدى، قالغىنىنى ئۈلگەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى باشقۇردى، لېكىن ئۇنىڭ ئىچىدىكى قەشقەر «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى، چۆچەك ئۇن زاۋۇتى، يەكەن، باي، تۇرپان ياغ زاۋۇتلىرى، كورلا، غۇلجا، ماناس ئاشلىق، ياغ زاۋۇتلىرى، ئاقسۇ، ساۋەن، مەچۈەن شال ئاقلاش زاۋۇتلىرى قاتارلىق بىر قەدەر چوڭ 11 كارخانىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش تېخنىكىسىنى باشقۇرۇش ئاشلىق نازارىتىدە بولدى، زاۋۇت رەھبەرلىرىنى تەيىنلەش - قالدۇرۇش، يۆتكەش قاتارلىق ئىشلارنى شۇ جايدىكى مەسئۇل تارماقلار ئاشلىق نازارىتى بىلەن كېڭىشىپ بېجىردى. بۇ مەزگىلدە، ئاپتونوم رايوندىكى بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش، سانائەت - قاتناش تارماقلىرى ۋە بىڭتۈەننىڭ ئاشلىق، ياغ سانائىتى ۋە ئۇنىڭ ئاساسلىق مەھسۇلاتلىرىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش پىلانى، نورما كۆرسەتكۈچى، مەھسۇلات سۈپىتى ئۆلچىمى، قائىدە - تۈزۈملىرىدە بىردەك ئاپتونوم رايوننىڭ بىر تۇتاش بەلگىلىمىسى ئىجرا قىلىنىدى ھەمدە ئىشلەپچىقىرىش ئەھۋالى

پەسىل بويىچە ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق نازارىتىگە مەلۇم قىلىپ تۇرۇلدى، ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ سانائىتىدىكى ئەمگەك ئىش ھەققى، مالىيە قاتارلىق پىلانى ۋە دۆلەت بىر تۇتاش تەقسىملەيدىغان 47 خىل ماددىي ئەشيا، ئاشلىق، ياغ سانائىتىگە خاس 16 خىل ماددىي ئەشيا ۋە زاپچاسنى ئاشلىق نازارىتى تەستىقلىدى ۋە تەقسىم قىلدى.

1962 - يىلى ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ ئۇقتۇرۇشىدىكى تەلەپلەر بويىچە، ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرى سانائەت كارخانىلىرىنىڭ مالىيە پىلانىنى تەستىقلاش ھوقۇقىنى ئاشلىق نازارىتى ئاشلىق مىنىستىرلىكىگە تاپشۇردى. 1964 - يىل 5 - ئايدا ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ «ئاشلىق تارماقلىرىدىكى سانائەت كارخانىلىرىنىڭ ئەمگەك باشقۇرۇش تۈزۈلمىسىنى ياخشىلاش توغرىسىدىكى دوكلات» نىڭ ئاساسەن، كارخانىلارنىڭ ئەمگەك ئىش ھەققى پىلانىنى تەستىقلاش ھوقۇقى ئاشلىق مىنىستىرلىكىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. 1965 - يىلىغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق، ياغ سانائىتى كارخانىلىرىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش، ئەمگەك، ئىش ھەققى، تەننەرخ، مالىيە پىلانىنى تەستىقلاش ھوقۇقىنى بىردەك ئاشلىق مىنىستىرلىكى ئىگىلىدى.

1966 - يىلى ئاشلىق مىنىستىرلىكى يۇقىرىدىكى كارخانا باشقۇرۇش ھوقۇقلىرىنى يەنە ئاشلىق نازارىتىگە چۈشۈرۈپ بەردى. شۇ يىلدىن باشلاپ ئاپتونوم رايوندىكى ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرىغا قاراشلىق سانائەت كارخانىلىرىنىڭ يىللىق ئىشلەپچىقىرىش پىلانىنىش ئۇ ئا ر ئاشلىق نازارىتى تەكشۈرىدىغان بولدى ۋە دەرىجىمۇ دەرىجە ئىشلەپچىقىرىش كارخانىلىرىغا چۈشۈرۈپ بەردى. 1966 ~ 1975 - يىلغىچە ئەسلىدە ئاپتونوم رايون ۋە ئۈلايەت، ئوبلاستقا تەۋە بولۇپ كەلگەن ئۇن - ياغ زاۋۇتلىرى ئۈلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ باشقۇرۇشىغا چۈشۈرۈپ بېرىلدى، كارخانىلارنىڭ ئەمگەك، كادىرلارنى باشقۇرۇش ھوقۇقىمۇ چۈشۈرۈپ بېرىلدى. 1980 - يىل ئاخىرىغا كەلگەندە، ئاشلىق تارماقلىرىغا تەۋە بولۇپ كەلگەن ئۇن - ياغ زاۋۇتلىرىدىن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىگە قارايدىغىنى مۇتلەق كۆپ سانىنى ئىگىلىدى؛ ئۈلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىگە قارايدىغىنى 21 بولدى؛ ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىگە ئۇرۇمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى، كورلا ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى ۋە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى بىرىزنىت زاۋۇتى قارايدىغان بولدى.

80 - يىللارنىڭ بېشىدىن باشلاپ ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئاساسەن ئاپتونوم رايوننىڭ ئاشلىق - ياغ سانائىتىنىڭ تەرەققىيات پىلانى ۋە تېخنىكا ئۆزگەرتىش پىلانىنى تۈزىدىغان، ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئاشلىق، ياغ سانائىتىدىكى تېخنىكا ئۆزگەرتىش ۋە كىرگۈزۈش تۈرلىرىنى تەكشۈرىدىغان ھەمدە چەك ئىچىدىكى تۈرلەرنى تەستىقلايدىغان بولدى. چەك سىرتىدىكى تۈرلەردىن سودا مىنىستىرلىكى مەخسۇس تۈر قىلىپ مەبلەغ سالىدىغىنىنى سودا مىنىستىرلىكى تەستىقلىدى، ئاپتونوم رايون مەبلەغ سالىدىغىنىنى مەبلەغ يولى بويىچە ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، ئىقتىساد كومىتېتى تەستىقلىدى. 1986 — 1990 - يىلغىچە ئاپتونوم رايوندىكى ھەر قايسى تارماقلارنىڭ قارمىقىدىكى ئاشلىق، ياغ پىششىقلاش كارخانىلىرىدىن ئاپتونوم رايون دەرىجىلىك كارخانا، سۈپەتلىك ئاشلىق، ياغ مەھسۇلاتلىرى، ساھە بويىچە ئىشەنچلىك مەھسۇلاتلارنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى تەشكىللەپ تەكشۈردى. بۇنىڭ سىرتىدا، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى يەنە ئۇن - ياغ نارتىش تېخنىكىسى، باشقۇرۇش قاتارلىق جەھەتلەردىكى تەجرىبە ئالماشتۇرۇش ۋە ئىشلەپچىقىرىش تېخنىكىسىغا يېتەكچىلىك قىلىش خىزمىتىنى تەشكىللىدى.

1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق تارماقلىرىغا قاراشلىق مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان ئاشلىق، ياغ سانائىتى كارخانىسى 174كە يەتتى، ئۇنىڭ ئىچىدە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىگە قارايدىغىنى 5، ئۈلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىگە قارايدىغىنى 31، ناھىيىلىك (شەھەرلىك) ئاشلىق ئىدارىسىگە قارايدىغىنى 138.

2. ئىشلەپچىقىرىش پىلانىنى باشقۇرۇش

1) پىلان

1956 - يىلدىن ئېتىبارەن ئاشلىق، ياغ سانائىتى ئىشلەپچىقىرىش پىلانىنى ئاشلىق نازارىتى يىلمۇ يىل چۈشۈرۈپ تۇردى، 1966 - يىلدىن ئىلگىرى بىۋاستە كارخانىغا چۈشۈردى، ئادەتتە پەسىل بويىچە، بەزىدە ئاي بويىچە پىلانلىماق ئىجرا سىنى تەكشۈرۈپ تۇردى، كارخانىلار ئىشلەپچىقىرىش ئەھۋالىنى قەرەللىك ھالدا ئاشلىق نازارىتىگە مەلۇم قىلىپ تۇردى. 1967 - يىلدىن 80 - يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىغىچە ئاشلىق، ياغ سانائىتى ئىشلەپچىقىرىش پىلانى ژىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىگە چۈشۈرۈلدى، ئاشلىق نازارىتى ژىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ ئاشلىق، ياغ سانائىتى پىلانىنىڭ ئورۇندىلىش ئەھۋالىنى قەرەللىك تەكشۈرۈپ تۇردى. 1985 — 1990 - يىلغىچە ئاشلىق، ياغ سانائىتى ئىشلەپچىقىرىش پىلانى بۇرۇنقىدەك سورتى، مىقدارى، مەھسۇلات قىممىتى، پايدىسى قاتارلىق كۆرسەتكۈچلەر بويىچە تۈزۈلۈشتىن مەھسۇلات قىممىتى ۋە پايدىدىن ئىبارەت 2 كۆرسەتكۈچكىلا قىسقارتىلدى، ئۇنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ژىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىگە چۈشۈرۈپ بەردى، جايلاردىكى كارخانىلار تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىش شەرتى ئاستىدا، بازاردىكى تەمىنلەش - ئېھتىياجنىڭ ئۆزگىرىشىگە ئاساسەن، ھەرخىل مەھسۇلاتلارنىڭ مىقدارىنى تەڭشەپ، ئىشلەپچىقىرىشنى جانلىق ئورۇنلاشتۇردى. ئىشلەپچىقىرىش پىلانى ئادەتتە يېرىم يىلدا بىر قېتىم تەڭشەلدى. لېكىن پەۋقۇلئادده ئەھۋالدا ۋاقتىدا تەڭشەپ تۇرۇلدى، ئالايلۇق، ئۆزگەرتىپ يېڭىلاش مەزگىلىدە، بۇرۇنقى زاۋۇت زىممىسىگە ئالغان ئىشلەپچىقىرىش ۋەزىپىسى پۈتۈشمەكلاش ئىقتىدارى تولۇق بولغان باشقا زاۋۇتلارغا ئورۇنلاشتۇرۇلدى؛ بازاردا ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەش جىددىي بولغان ۋاقىتلاردا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى پىلان قوشۇپ تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلدى، كۆپ ئەھۋاللاردا يەنە ئىشلەپچىقىرىش كارخانىلىرىغا ئادەم ئەۋەتىپ ئەھۋال ئىگىلىدى ۋە ئىشلەپچىقىرىشقا ھەيدەكچىلىك قىلدى.

2) ئۇسكۇنىلەرنىڭ بىرلىك مەھسۇلاتى

ئىشلەپچىقىرىش پىلانىنىڭ ئەمەلگە ئېشىشىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، ئاشلىق نازارىتى ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ يەنە كارخانىلارنىڭ ئۇسكۇنىلىرىگە بىرلىك مەھسۇلات بەلگىلەپ بەردى. 1959 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ھەربىر تولۇقنىڭ ئوتتۇرىچە دېيۇيم سائەتلىك ئۈن تارتىش مەھسۇلاتى 6.10 كىلوگرام، 1963- يىلى 68.12 كىلوگرام، بىرلەشمە شال ئاقلاش ماشىنىسىنىڭ ئايلىق مەھسۇلاتى 12 — 16 تونىنا، 95لىك ياغ تارتىش ماشىنىسىنىڭ كۈندىلىك ياغ تارتىش ئىقتىدارى 3 تونىنا ئەتراپىدا بولدى. 80 - يىللاردىن باشلاپ ئۇسكۇنىلەرنىڭ بىرلىك مەھسۇلاتى ئاشلىق، ياغ تارتىشتىكى پايدىلىنىش تېخنىكا كۆرسەتكۈچى قىلىندى. 1985- يىلى ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرىدا ھەربىر تولۇقنىڭ ئوتتۇرىچە دېيۇيم سائەتلىك ئۈن تارتىش مەھسۇلاتى 83.13 كىلوگرام، 1990 - يىلى 3.10 كىلوگرام، ئالاھىدە ئۈن زاۋۇتلىرىنىڭ 8 كىلوگرام ئەتراپىدا بولدى.

3. ئۇسكۇنە باشقۇرۇش

1956 - يىلى ئاشلىق نازارىتى ئۈن - ياغ تارتىش ئۇسكۇنىلىرىنىڭ نورمال ئىشلەش ئېھتىياجىغا ئاساسەن جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرىدىن زاۋۇتلىرىنى قەرەللىك رېمونت قىلىپ تۇرۇشنى، ئىشلەپچىقىرىش ئۇسكۇنىلىرىنى ئاسراشنى تەلەپ قىلدى. 1958 - يىلى ئۈن زاۋۇتلىرىدا ئاشلىق مېخانىزاتسىيىلىشىنىڭ ماشىنا- ئۇسكۇنىلەر مەشغۇلاتى، چۈۋۈش - قۇراشتۇرۇش، بەختەر ئىشلەپچىقىرىشىغا دائىر بەلگىلىمىلىرى ئىجرا قىلىنىشقا باشلىدى. 1961 - يىلى ئاشلىق نازارىتى ئاشلىق مېخانىزاتسىيىلىشىنىڭ «شال ئاقلاش زاۋۇتى، ئۈن زاۋۇتىدىكى ئۇسكۇنىلەرنى تەكشۈرۈپ رېمونت قىلىش مەسئۇلىيىتى تۈزۈمى» گە ئاساسەن، تۆۋەندىكىلەرنى

بەلگىلىدى: يېڭى ئىشچىلار ئىش ئورنىغا چىقىشتىن ئىلگىرى ئۇسكۇنە بىخەتەرلىكىگە ئائىت ساۋاتلارنى ئۆگىنىشى، ئىستىھاندا لايىقەتلىك بولغاندىن كېيىن، ئاندىن ماشىنىدا مەشغۇلات قىلىشى شەرت؛ ئۇسكۇنىلەردىن پايدىلىنىشتا «ھۆددىگە بېرىش تۈزۈمى» يولغا قويۇلۇپ، مەخسۇس كىشى مەشغۇلات قىلىدۇ، كىم ئىشلەتسە شۇ كىشى ئاسرايدۇ ھەمدە ئىسمىنا ئۆتكۈزۈپ بېرىش - ئۆتكۈزۈۋېلىش تۈزۈمى قاتتىق ئىجرا قىلىنىدۇ؛ ئۇسكۇنىلەرنىڭ چوڭ، ئوتتۇرا رېمونت پىلانى ئاشلىق نازارىتى ۋە ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىغا تەستىقلىتىلىشى، كىچىك رېمونتلارنى كارخانىلار قارار قىلىشى شەرت. بۇنىڭغا ئاساسەن، ئۇن-ياغ زاۋۇتلىرى ئۇسكۇنىلەرنى يىلدا بىر قېتىم چوڭ، ئوتتۇرا رېمونت قىلىپ تۇرىدىغان، ھەر قېتىملىق رېمونت ۋاقتى 10 — 30 كۈن بولىدىغان بولدى؛ ئۇن زاۋۇتلىرى 7 — 15 كۈندە بىر قېتىم كىچىك رېمونت قىلىنىپ تۇردى، رېمونت ۋاقتى بىر كۈن بولدى؛ ياغ زاۋۇتلىرى ئۇزۇلدۇرمەي ئىشلەپچىقىرىش ئالاھىدىلىكىگە ئاساسەن، ماشىنا توختىغان ھامان كىچىك رېمونت قىلىپ تۇردى. 1990 - يىلى كۆپ ساندىكى ئاشلىق، ياغ زاۋۇتلىرى يەنىلا بەلگىلىمە بويىچە رېمونت قىلىپ ئاسراپ تۇرۇلغاچقا، ئىشلەپچىقىرىش ئۇسكۇنىلىرىنىڭ ئىشلىشى نورمال بولدى.

1963 - يىلى ئاشلىق نازارىتى «ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق، ياغ سانائىتى كارخانىلىرىدا تېخنىكا باشقۇرۇش سىناق چارىسى»نى تارقىتىپ، ئېنېرگىيە ۋە ئاساسلىق مەشغۇلات ماشىنىلىرىنى بەلگىلەنگەن كۆتۈرۈش مىقدارى بويىچە ئىشلىتىش، ئۇنىڭدىن ئاشۇرۇپ ئىشلىتىشنى مەنئى قىلىش، ئۇسكۇنىلەرگە بىخەتەرلىك ئاسراش قۇرۇلمىلىرىنى ئورنىتىش، ئىشلەش ئەھۋالىنى قەرەللىك تەكشۈرۈپ تۇرۇش، زاپچاس-بۆلەكلەرنىڭ مۇكەممەللىكى، پاكىزلىقىنى ساقلاپ، ئۇسكۇنىلەرنى نورمال ھالەتتە تۇرغۇزۇشنى تەلەپ قىلدى. شۇ يىلى جايلاردىكى ئاشلىق، ياغ زاۋۇتلىرى ئاشلىق مىنىستىرلىكىدىن تارقىتىلغان مەشغۇلات قائىدىسى بويىچە مەشغۇلات قىلىشقا باشلىدى. 1964 - يىل 3 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى ئۇرۇمچى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى قاتارلىق 7 زاۋۇتتىكى تېخنىك ۋە باشقۇرۇش خادىملىرى قاتناشتۇرۇلغان خىزمەت گۇرۇپپىسى تەشكىللەپ، كورلا ئۇن - ياغ زاۋۇتىدا ئۇسكۇنىلەرنى ئومۇمىيۈزلۈك تەكشۈرۈش بويىچە سىناق قىلدى. 6 - ئايدا ئاپتونوم رايوندا ئاشلىق، ياغ سانائىتى تېخنىكىسىنى باشقۇرۇش بويىچە زاۋۇت باشلىقلىرى سۆھبەت يىغىنىدا ئۇسكۇنىلەرنى ئومۇمىيۈزلۈك تەكشۈرۈش تەجرىبىلىرى ئالماشتۇرۇلدى، يىغىندىن كېيىن، 2 گۇرۇپپا تەشكىللىنىپ جەنۇبىي ۋە شىمالىي شىنجاڭدىكى ھەر قايسى جايلاردا تەكشۈرۈپ پىتەكچىلىك قىلىشقا ئەۋەتىلدى، 9 - ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرىدا، ئاپتونوم رايوندىكى مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان 24 ئاشلىق، ياغ سانائىتى كارخانىسىنىڭ ھەممىسىدە ئۇسكۇنىلەر ئومۇمىيۈزلۈك تەكشۈرۈلۈپ، جەمئىي 316 ئۇن تارتىش ئۇسكۇنىسى، 159 دانە ياغ تارتىش ئۇسكۇنىسى، 88 دانە شال ئاقلاش ئۇسكۇنىسى، 419 دانە ئېنېرگىيە ئۇسكۇنىسى، 66 دانە چالما - توزان سۈمۈرۈش ئۇسكۇنىسى، 23 مىڭ 420 كۋادرات مېتىر كۆلەملىك 19 كورپۇس زاۋۇت ئۆيى تەكشۈرۈلدى.

1966 - يىلى «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» باشلانغاندىن كېيىن، ئاشلىق، ياغ سانائىتى ئۇسكۇنىلىرىنى نورمال باشقۇرۇش قالايمىقانلىشىپ كەتتى. كارخانىلاردا ئۇسكۇنىلەر رېمونتسىز قېلىش، كاشىلىسى بولسىمۇ ئىشقا سېلىۋېرىش، قائىدىگە خىلاپ مەشغۇلات قىلىشتەك ئەھۋاللار ئومۇمىيۈزلۈك ساقلاندى. 70 - يىللارنىڭ ئاخىرقى مەزگىلىدە، ئاپتونوم رايوندىكى ئۇن - ياغ تارتىش ئۇسكۇنىلىرى ئېغىر ھالدا كونىراپ كەتتى، بەزى زاۋۇتلار كۆتۈرۈش مىقدارىدىن ئاشۇرۇپ ئىشلەپچىقارغاندىلا شۇ جايىنى ئۇن - ياغ بىلەن نورمال تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلالايدىغان ئەھۋالغا چۈشۈپ قالدى.

1977 - يىلدىن كېيىن، جايلاردىكى ئاشلىق، ياغ - سانائىتى كارخانىلىرى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ تەلىپى بويىچە، ئۇسكۇنە باشقۇرۇشقا دائىر بەزى ئۇنۇملۈك تۈزۈملەرنى پەيدىنپەي ئەسلىگە كەلتۈردى. 1979 - يىلى ئاپتونوم رايوندىكى كۇنجۇرىدىن ياغ ئېلىش سېخلىرىدا ئاشلىق مىنىستىرلىكىدىن

تارقىتىلغان مەشغۇلات قائىدىسى ئىجرا قىلىنىشقا باشلىدى. 1982 - يىلى جايلاردىكى تاشلىق، باغ سانائىتى كارخانىلىرى كارخانىنى تەرتىپكە سېلىشقا بىرلەشتۈرۈپ، ئۇسكونە باشقۇرۇش تۈزۈملىرىنى تۈرغۇزدى ۋە مۇكەممەللەشتۈردى؛ 1985 - يىلغا كەلگەندە، كۆپ ساندىكى تاشلىق، باغ زاۋۇتلىرىنىڭ ئۇسكونە باشقۇرۇشى ئاساسىي جەھەتتىن ياخشىلاندى، بولۇپمۇ ئۆزگەرتىلگەندىن كېيىنكى بىر قەدەر چوڭ كارخانىلارنىڭ ئۇسكونە باشقۇرۇش سەۋىيىسى يېڭى بىر پەللىگە كۆتۈرۈلدى.

1987 - يىلىنىڭ بېشىدا، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «ئاشلىق، باغ سانائىتى ئۇسكونىلىرىنىڭ باشقۇرۇلۇشىنى تەكشۈرۈش چارىسى»نى تارقاتتى ھەمدە ئاشلىق، باغ سانائىتى كارخانىلىرىنى دەرىجىسگە چىقىرىش پائالىيىتىدە، ئۇسكونىلەرنىڭ بېجىرىلىك كۆرسەتكۈچىنىڭ كارخانىلارنىڭ دەرىجىسىنى بېكىتىشتە ئىنكار قىلىش ھوقۇقىغا ئىگە ئىكەنلىكىنى بەلگىلىدى. شۇ يىلدىن ئېتىبارەن، ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى باشقۇرۇش تۈزۈلمىسى بويىچە، ئاشلىق، باغ، يېمەكلىك، يەم - خەشەك، ماشىنىسازلىق كارخانىلىرىدا ھەر يىلى ئۇسكونىلەرنى سەييارە تەكشۈرۈپ تۇردى. شۇنىڭدىن كېيىن، ئاپتونوم رايوندىكى بىر قەدەر چوڭ ئاشلىق، باغ سانائىتى كارخانىلىرىنىڭ ھەممىسىدە ئۇسكونە باشقۇرۇش ئاپپاراتلىرى قۇرۇلۇپ، مەخسۇس تېخنىكا خادىملىرى سەپلەندى ھەمدە ئۇسكونە باشقۇرۇش خىزمىتىگە بىر نەچەر زاۋۇت باشلىقى ياكى مۇئاۋىن زاۋۇت باشلىقى رەھبەرلىك قىلدى، شۇنىڭ بىلەن باشقۇرۇش سەۋىيىسى يەنمۇ ئۆستى. ئۇرۇمچى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى بارلىق ماشىنا - ئۇسكونىلەرگە تېخنىكا ئارخىپى تۈرغۇزۇپ، ئىشلەتكەن ئۇسكونىلەرنىڭ ئىشلەش، رېمونت قىلىنىش، ھادىسە يۈز بېرىش ئەھۋالىنى خاتىرىلەپ تۇردى. 1988 - يىلى ئاساسلىق ئىشلەپچىقىرىش سېخلىرىدىكى ئۇسكونىلەرنىڭ بېجىرىلىك نىسبىتى 87% ، كاشىلا چىقىش نىسبىتى 2.36% بولۇپ، تارىختىكى ئەڭ ياخشى سەۋىيىگە يەتتى، ئۇنىڭغا 1989 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن ئۇسكونە باشقۇرۇشتا مۇنەۋۋەر كارخانا ۋە ئاپتونوم رايون تەرىپىدىن ئۇسكونە باشقۇرۇشتا ئىلغار كارخانا نامى بېرىلدى. 1987 — 1990 - يىلغىچە ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن ئاپتونوم رايون بويىچە ئۇسكونە باشقۇرۇشتا ئىلغار كارخانا نامى بېرىلگەنلەردىن يەنە: ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق، باغ ئۆتەڭ پونكىتى ئۇن زاۋۇتى (ئۇدا 2 يىل)، شىنجاڭ ئاشلىق - باغ يېمەكلىكلىرى زاۋۇتى، ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى كەسمە چۆپ زاۋۇتى، ساۋەن ناھىيىلىك ئۇن - باغ زاۋۇتى، ئۇرۇمچى ئاشلىق - باغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى قاتارلىقلار بار.

4. بىخەتەر ئىشلەپچىقىرىشنى باشقۇرۇش

ئۇن - باغ تارتىشنىڭ ئالاھىدىلىكى بويىچە ئېيتقاندا، بىخەتەر ئىشلەپچىقىرىشنى باشقۇرۇشتا ئاساسەن ئۇن تارتىش سېخىدىكى چاڭ - توزاڭلارنىڭ پارتلىشىدىن ساقلىنىش، باغ تارتىش، كۇنجۇرىدىن باغ ئېلىش سېخلىرىدا بىخەتەرلىك — ئوت ئاپىتىدىن ساقلىنىش ۋە پار قازىنىدا بىخەتەر مەشغۇلات قىلىشتىن ئىبارەت 3 جەھەتتىكى خىزمەت ياخشى ئىشلىنىدۇ.

ئاشلىق تارماقلىرى 1955 - يىلدىن ئېتىبارەن ماشىنا ئارقىلىق ئۇن - باغ زاۋۇتلىرىدا بىخەتەر ئىشلەپچىقىرىشنى باشقۇرۇشقا ئەھمىيەت بەردى ۋە ئۇنى چاڭ تۇتتى. 1957 - يىلى ئاشلىق نازارىتى ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ «ئاشلىق سانائىتىدىكى بىخەتەرلىك مەسئۇلىيەت توزۇمى»، «ئاشلىق پىششىقلاش زاۋۇتلىرىدا بىخەتەرلىك، تازىلىق قائىدىسىنى يولغا قويۇش تەپسىلىي قائىدىسى»نى تارقاتتى، جايلاردىكى ئاشلىق، باغ پىششىقلاش زاۋۇتلىرى ئەملىيەتكە بىرلەشتۈرۈپ ئۆز كارخانىلىرىنىڭ بىخەتەرلىك مەسئۇلىيىتى ۋە مەشغۇلات قائىدىسى قاتارلىق تۈزۈملەرنى تۈزۈپ چىقتى، ئاشلىق نازارىتى بۇ تۈزۈملەرنىڭ ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالىنى قەرەللىك تەكشۈرۈپ تۇردى. 1961 - يىلى ئاشلىق مىنىستىرلىكى، جامائەت خەۋپسىزلىكى مىنىستىرلىكىنىڭ «ئاشلىق، باغ سانائىتى كارخانىسى ۋە ئاشلىق، باغ ماشىنىسازلىق كارخانىلىرىنىڭ ئوت

ئاپتونۇم ساقلىنىش قائىدىسى» دىكى تەلەپلەرگە ئاساسەن، جايلاردىكى كارخانىلاردا بىخەتەرلىك — ئوت ئاپىتىدىن ساقلىنىش بەلگىلىمىسى تۈرغۇزۇلدى ۋە ئىجرا قىلىندى، ئاشلىق نازارىتى بىخەتەر ئىشلەپچىقىرىشنى ئاشلىق تارماقلىرىدا «بەشتە ياخشى» كارخانىلارنى باھالاشنىڭ بىر مەزمۇنى قىلىپ كىرگۈزدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ سانائەت كارخانىلىرىدا ئادەم ئۆلۈش - يارىلىنىش، ئۇسكۇنە ھادىسىسى ئالدىنقى يىلدىكىدىن ئازايدى. 1963 - يىلى ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرىدا زور ئادەم ئۆلۈش - يارىلىنىش ھادىسىسى كۆرۈلمىدى. 1964 - يىلى مىچۈەن، موري، ئۇچتۇرپان، ئۈرۈمچى، قۇمۇل، مارالبېشى، باي، يەكەن، ماناس، كورلا ئۇن - ياغ زاۋۇتلىرىدا ئارقا - ئارقىدىن ئوت ئاپىتى ۋە ئۇسكۇنە ھادىسىسى يۈز بەردى. ئاشلىق نازارىتى بۇ ھەقتە ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، جايلاردىن بىخەتەرلىك تەربىيىسىنى كۈچەيتىشنى، ئۇنۇملۇك تەدبىرلەرنى قوللىنىپ، بىخەتەر ئىشلەپچىقىرىش خىزمىتىنى دەل جايىدا ئەملىيلەشتۈرۈشنى تەلەپ قىلدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئەھۋالدا ياخشىلىنىش بولدى. 1972 - يىلى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ كۆپ ساندىكى سانائەت كارخانىلىرى ئىشلەپچىقىرىشتا بىخەتەرلىكنى بىرىنچى ئورۇنغا قويۇش قائىدىسىنى چىڭ تۇرۇپ، بىخەتەر ئىشلەپچىقىرىشقا دائىر قائىدە - تۈزۈملەرنى ئەستايىدىل ئىجرا قىلمۇدى، ئۇسكۇنە، ئوت ئاپىتى ھادىسىلىرى يۈز بېرىپ، دۆلەتكە ئىقتىسادىي زىيان يەتتى.

1973 — 1981 - يىلغىچە ئۈرۈمچى، قەشقەر، غۇلجا، قورغاس، تېكەس، گۇچۇڭ، باي، يەكەن، شىيابىدى، كېرىيە قاتارلىق جايلاردىكى ئۇن - ياغ زاۋۇتلىرىنىڭ ئوت ئاپىتىدىن ساقلىنىش تۈزۈملىرى مۇكەممەل، تەدبىرلىرى كۈچلۈك بولمىغاچقا ياكى قائىدىگە خىلاپ مەشغۇلات قىلغاچقا، بىر قەدەر زور ئوت ئاپەتلىرى ۋە ئۇسكۇنە ھادىسىلىرى يۈز بېرىپ، دۆلەتكە ئىقتىسادىي زىيان يەتتى.

1982 - يىلدىن باشلاپ ئاشلىق نازارىتى ياغ تارتىش سېخلىرىدا تېمپېراتۇرا يۇقىرى بولۇش، كۈنجۇرە ئاسانلا ئۆزلۈكىدىن ئوت ئېلىش، كۈنجۇرىدىن ياغ ئېلىش ئىشىنىڭ خەتىرى يۇقىرى بولۇش، ئۇن تارتىش سېخىدا چاڭ - توزان كۆپ بولۇشتەك ئالاھىدىلىكلەرنى نەزەردە تۇتۇپ، بىر تەرەپتىن، جايلاردىكى كارخانىلاردىن دۆلەت ۋە ئاپتونوم رايونىنىڭ ئالاقىدار بەلگىلىمىلىرىنى ئەستايىدىل ئىجرا قىلىپ، بىخەتەر ئىشلەپچىقىرىشنى ھەقىقىي تۇرەدە ئىشقا ئاشۇرۇشنى تەكرار تەلەپ قىلسا، يەنە بىر تەرەپتىن، تېخنىكا ئۆزگەرتىشكە بىرلەشتۈرۈپ بىخەتەرلىك ئىقتىدارى ياخشى ئۇسكۇنە ۋە ھۈنەر - سەنئەتنى تاللاپ ئىشلەتتى. مەسىلەن: ئۇن تارتىش سېخىدا يەل كۈچى بىلەن يەتكۈزۈش ۋە ھاۋا ئۆتكۈزۈش ئارقىلىق چاڭ - توزان يوقىتىش تېخنىكىسىنى قوللىنىپ، ھىملەشنى كۈچەيتىپ، سېخلاردىكى توزاننى ئازايتتى، شۇنىڭ بىلەن بىر قەدەر چوڭ توزان پارتلاش ھادىسىسى ئاساسىي جەھەتتىن يۈز بەرمىدى. كۈنجۇرىدىن ياغ ئېلىش سېخلىرى بىخەتەرلىك، ئوت ئاپىتىدىن ساقلىنىشقا دائىر تۈزۈم، بەلگىلىمىلەرنى قاتتىق ئىجرا قىلدى، كۆپ ساندىكى سېخلار دەرۋازىۋەن، بىخەتەر ئىشلەپچىقىرىش، ئىش ئورنى مەسئۇلىيىتى، ئېرىتكۈچ باشقۇرۇش قاتارلىق تۈزۈملەرنى ئىجرا قىلدى، مۇكەممەل ئوت ئۆچۈرۈش ئەسلىھەلىرىنى تەڭ قىلدى. بەزىلەر زاۋۇت شتابى، سېخ، ئىسمېنا - گۈرۈپپىدىن ئىبارەت 3 دەرىجىلىك ئوت ئاپىتىدىن ساقلىنىش مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى تۈرغۇزۇپ، زاۋۇت رايوندا ئوت ئاپىتىدىن ساقلىنىش سايمانلىرى، دورىلىرىنى تولۇقلىدى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، ئۆلايەتلىك ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى كۈنجۇرىدىن ياغ ئېلىش سېخلىرىدا بىخەتەرلىكنى ھەر يىلى قەرەللىك تەكشۈردى ياكى قەرەلسىز ئارىلاپ تەكشۈرۈپ تۇردى، نەتىجىدە ئاپتونوم رايون بويىچە كۈنجۇرىدىن ياغ ئېلىش ئىشىدا چوڭ ئوت ئاپەتلىرى يۈز بەرمىدى. ھېيىت - بايراملار ھارپىسىدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىغا بىۋاسىتە قاراشلىق كارخانىلارنىڭ ئاشلىق، ياغ زاۋۇتلىرىدىمۇ بىخەتەرلىك تەكشۈرۈلدى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ش ئۇ ئا ر ئەمگەك ئىدارىسىگە كۆپ قېتىم ھاۋالە قىلىپ پار قازان خادىملىرىنى تەربىيىلەتكۈزدى، ئۇن - ياغ زاۋۇتلىرىدىكى پار قازان مەشغۇلات خادىملىرى دۆلەتنىڭ بىر تۇتاش تەلىپى بويىچە كىنىشكىلىك ئىشقا چىقىشنى يولغا قويدى؛ يېڭىدىن قۇرۇلغان، كېڭەيتىپ قۇرۇلغان زاۋۇت (سېخ) لار بىخەتەرلىك

ئىشلەپچىقىرىش تەلىپى بويىچە ئاشلىق، ياغ كەسپى تېخنىكا خادىملىرى ۋە شۇ جايدىكى شەھەر قۇرۇلۇشى، ئوت ئۆچۈرۈش، مۇھىت ئاسراش قاتارلىق كەسپىي خادىملار بىرلىكتە تەكشۈرۈپ لايىھەتلىك دەپ قارىغاندىن كېيىن ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلدى؛ يېڭى ئىشچىلارغا بىخەتەر ئىشلەپچىقىرىش تەربىيىسى ۋە تېخنىكا تەربىيىسى بېرىلدى، لايىھەتلىك بولمىغانلارنىڭ مەشغۇلات ئورنىغا چىقىشىغا رۇخسەت قىلىنمىدى. ئاپتونوم رايون دەرىجىلىك كارخانىلارنى تەكشۈرۈشتە بىخەتەر ئىشلەپچىقىرىش ئىنكار قىلىش ھوقۇقىغا ئىگە قىلىندى. يۇقىرىدىكى تەدبىرلەر ئارقىلىق ئاشلىق، ياغ كارخانىلىرىنىڭ بىخەتەر ئىشلەپچىقىرىشىغا بىر قەدەر ياخشى كاپالەتلىك قىلىندى. 1988 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى قۇمۇل ژىلايەتلىك ئۇن زاۋۇتى ۋە ئۇرۇمچى ئاشلىق-ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتىغا بىخەتەر ئىشلەپچىقىرىش بويىچە ئىلغار ئورۇن دەپ نام بەردى. 1990 - يىلى ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئاشلىق، ياغ سانائىتى كارخانىلىرىدا زور ئوت ئاپىتى، پەۋقۇلئاددە زور ئۇسكۇنە ھادىسىسى يۈز بەرمىدى، ئادەتتىكى ئۇسكۇنە ۋە ئوت ئاپىتىسى زىيىنى 92 مىڭ 900 يۈەنلا بولدى.

قوشۇمچە:

چوڭ ئوت ئاپىتى دېلولىرى

1962 - يىل 3 - ئاينىڭ 16 - كۈنى چۈشتىن كېيىن سائەت 6 دە، بۇرچىن ئۇن زاۋۇتىدا مەشتىكى ئوت سەۋەبىدىن ئوت ئاپىتى يۈز بېرىپ، كۈنىگە 20 تونىنا ئۇن تارتىدىغان ماشىنا، تۆز ئەلگەك ۋە ئۇنىڭغا يۈرۈشلەشتۈرۈلگەن لوكوموبىل، دىزېلماتور قاتارلىق مۇتلەق كۆپ قىسىم ئۇسكۇنە ۋە ئۈيلەر كۆيۈپ كېتىپ، 174 مىڭ 300 يۈەن زىيان بولدى.

1976 - يىلى غۇلجا ئۇن زاۋۇتىنىڭ كونا ئۇن تارتىش سېخىدا تاماكا قالدۇقىدىن تاغارغا ئوت تۇتىشىپ ئوت ئاپىتى يۈز بەردى. مەزكۇر سېخىتىكى كۈنىگە 75 تونىنا ئۇن تارتىدىغان پۈتۈن يۇرۇشلۇق ئۇسكۇنە ۋە زاۋۇت ئۈيى كۆيۈپ كەتتى.

1973 - يىلىنىڭ بېشىدا، تېكەس ياغ زاۋۇتىنىڭ ئېنېرگىيە سېخىدا قائىدىگە خىلاپ مەشغۇلات قىلىنغانلىقتىن، پار قازان پارتلاپ پۈتۈنلەي كاردىن چىقتى.

1974 - يىل 12 - ئاينىڭ 19 - كۈنى ئۇرۇمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتىنىڭ كۈنىگە 10 تونىنا ياغلىق دانىنى بىر تەرەپ قىلىدىغان كونا ياغ تارتىش سېخىدا، ياغلىق دان قورۇتقاندا توك توختاپ قېلىپ، نوردىكى قىزىق ياغلىق دان ئوت ئېلىپ ئۆگزىگە تۇتىشىپ، سېخ ۋە ئۇسكۇنىلەرنىڭ ھەممىسى كۆيۈپ كۈلگە ئايلاندى.

5. سۈپەت باشقۇرۇش

1957 - يىلى ئاشلىق نازارىتى سۈپەت ئۆلچىمى (سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلىدىغان) ۋە ئۇن ئۆلچىمى ئەۋرىشكىسىنى تارقىتىش قاتارلىق ئۇسۇللار ئارقىلىق ئۇن سۈپىتىنى باشقۇردى. 1961 - يىلى ئۇرۇمچى «1-ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى كەسپىي تەكشۈرۈشنى ئاساس قىلىپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ سەزگۈ ئەزاسى ئارقىلىق تەكشۈرۈشنى بىرلەشتۈرۈپ، ئاممىنى سۈپەت ئۆتكىلىنى ئىگىلەشكە ھەرىكەتلەندۈرۈپ، ئۇن سۈپىتىگە كاپالەتلىك قىلدى. كېيىنكىسى ئۇن بەلگىلەنگەن ئۆلچەمگە يەتتى. 1962 - يىلى ئاشلىق نازارىتى مەسئۇلات سۈپىتىنى باشقۇرۇش دائىرىسىنى ياغ، گۈرۈچ ۋە قارا ئاشلىققا كېڭەيتتى. بۇ مەزگىلدە، ماشىنىلىق ئۇن، ياغ زاۋۇتلىرىدا ئاددىي لابوراتورىيە تەسىس قىلىنىپ ۋە سايمانلار سەپلىنىپ، كارخانىلاردا ئىشلەپچىقىرىلغان ئاشلىق، ياغ مەسئۇلاتلىرىنىڭ سۈپىتى تەكشۈرۈپ تۇرۇلدى. ئىلى، قۇمۇل ئۇن زاۋۇتلىرى پىرىيوم قىلىشنى

كۆچەيتىپ، ئۇن سۇپىتى ۋە مەھسۇلات چىقىش نىسبىتىنى ئوخشاش بولمىغان دەرىجىدە ئۆستۈردى. 1963- يىلى ئاشلىق نازارىتى چوڭ، ئوتتۇرا ئاشلىق، ياغ كارخانىلىرىدا لابوراتورىيە تەسىس قىلىپ، مەلۇم لابوراتورىيەلەرنى سەپلەشنى، سايمان ئارقىلىق تەكشۈرۈشنى ئاساس، سەزگۈ ئەزا ئارقىلىق تەكشۈرۈشنى قوشۇمچە قىلىش، ئىسمېنا - گۈرۈچېيىلار ئاددىي سايمانلار ئارقىلىق ئۆزلىرى تەكشۈرۈش؛ كىچىك كارخانىلار سەزگۈ ئەزا ئارقىلىق تەكشۈرۈشنى ئاساس قىلىپ، زۆرۈر سايمانلارنى سەپلەپ، ئىمكانقەدەر كەسپىي لابورانتلارنى تۇرغۇزۇش؛ بارلىق ئاشلىق، ياغ سانائىتى كارخانىلىرى قانداق تەكشۈرۈش ئۇسۇلىنى قوللىنىشىدىن قەتئىينەزەر ئاپتونوم رايون بەلگىلىگەن تەكشۈرۈش قائىدىسى، دائىرىسى، تەلەپلىرى بويىچە ئىش كۆرۈشنى، تەييار مەھسۇلات، قوشۇمچە مەھسۇلاتلارنى ماشىنىدىن چىقىرىش، ئامبارغا كىرگۈزۈشتە لابورانتلار تەكشۈرۈش ۋە لايىقەتلىك كارتوچكا تۇزۇمىنى تۈرغۇزۇش، لايىقەتسىز مەھسۇلاتلارنى زاۋۇتتىن چىقارماسلىقنى تەلەپ قىلدى. 10 - ئايدا ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق، ياغ تەييار مەھسۇلاتلىرىنى ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرۈپ بېكىتمىشكە ئاساسلانغاندا، ئاپتونوم رايونىمىز بىر تۇتاش ئۆلچەمگە يېتىشتە ئۇن %85، گۈرۈچ %48، ياغ %75 بولغان. 1964 - يىلى ئاشلىق نازارىتى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ 21 كارخانىسىدا ئاشلىق، ياغ مەھسۇلاتلىرىنىڭ سۈپىتىنى سىلىشتۇرۇپ باھالىغاندى، شۇ قېتىمقى باھالاشتا غۇلجا ئاشلىق- ياغ زاۋۇتى ۋە قەشقەر «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتىنىڭ ئۆلچەملىك ئۇنى، باي ياغ زاۋۇتى، ئالتاي ئۇن زاۋۇتى ۋە غۇلجا ئاشلىق - ياغ زاۋۇتىنىڭ قىچا يېغى، زىغىر يېغى، خوتەن ئاشلىق - ياغ زاۋۇتىنىڭ ئارىلاشما يېغى ئالدىنقى قاتاردا تۇردى. 1965 - يىل 7 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى بىكتۇەن سانائەت - قاتناش بۆلۈمى بىلەن بىللە ئاپتونوم رايون بويىچە 28 ئاشلىق، ياغ سانائىتى كارخانىسى (7سى بىكتۇەننىڭ) نىڭ ئاشلىق، ياغ تەييار مەھسۇلاتلىرىنىڭ سۈپىتىنى سىلىشتۇرۇپ باھالىغاندى، 14 كارخانا (5ى بىكتۇەننىڭ) نىڭ 14 مەھسۇلاتى 90دىن يۇقىرى نومۇر ئالدى. ئۇنىڭ ئىچىدە ئۆلچەملىك ئۇن، ئالاھىدە ئۇن، ئۆلچەملىك 2 - ئۇن، قىچا يېغى، زىغىر يېغى، چەككىلەنگەن چىگىت يېغى، ئاق قوناق گۈرۈچى بار. سۈپىتىنى سىلىشتۇرۇپ باھالاش ئارقىلىق جايلارنىڭ ئاشلىق، ياغ مەھسۇلاتلىرىنىڭ سۈپىتى ئومۇميۈزلۈك ئۆسۈپ، ئۇن گىپلداش، گۈرۈچتە كۆرمەك كۆپ بولۇش ۋە ياغ ساپ بولماسلىق ئەھۋالى دەسلەپكى قەدەمدە ياخشىلاندى. 1966 - يىلدىن ئېتىبارەن ئاپتونوم رايون بويىچە ئۇن، گۈرۈچ، ياغنىڭ سۈپىتى ئاپتونوم رايونىمىز ئۆلچىمى بويىچە باشقۇرۇلدى. 1978- يىلدىن كېيىن دۆلەتنىڭ ئۆلچىمى بويىچە باشقۇرۇلدى.

80 - يىللارنىڭ بېشىدا، زاۋۇتلاشقان ئاشلىق، ياغ يېمەكلىكى ۋە يەم - خەشەك سانائىتىنىڭ تەرەققىي قىلىشى بىلەن، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق، ياغ مەھسۇلاتلىرىنىڭ سۈپىتىنى باشقۇرۇش مەزمۇنىغا ئاشلىق، ياغ يېمەكلىكلىرى ۋە بىرىكمە يەم - خەشەك سۈپىتىنى باشقۇرۇش قوشۇلدى. بۇ مەزگىلدە ئاشلىق، ياغ مەھسۇلاتلىرىنىڭ سۈپىتى يىلسېرى ئۆسۈپ باردى. لېكىن يەنىلا دېگەندەك مۇقىم بولمىدى، ئاساسلىقى ئۇنىڭ ساپلىقى تۆۋەن، رەڭگى ناچار، كېپەكى كۆپ بولدى؛ ياغنىڭ رەڭگى قېنىق، سۇ، ئەخلەت تەركىبى يۇقىرى بولدى، بولۇپمۇ كۇنجۇرىدىن ئېلىنغان ياغ تازىلىق ئۆلچىمىگە يەتمەي، سانائەتكىلا ئىشلىتىلدى.

1984 - يىلدىن كېيىن ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق، ياغ مەھسۇلاتلىرىنىڭ سۈپىتىنى باشقۇرۇش ئومۇميۈزلۈك كۆچەيتىلدى، ئاپتونوم رايون ۋە كۆپ ساندىكى ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەردىكى ئاشلىق تارماقلىرى ھەر يىلى ئۇن، ياغ قاتارلىق مەھسۇلاتلارنى قەرەللىك ۋە قەرەلسىز تەكشۈرۈپ تۇردى. مەھسۇلات سۈپىتى مۇقىم بولمىغان كارخانىلار ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش ئارقىلىق تەنقىد قىلىندى ۋە چەكلىك مۇددەتتە ياخشىلاتقۇزۇلدى. 1985 - يىلى ئاپتونوم رايوندىكى مۇتلەق كۆپ ساندىكى كارخانىلارنىڭ ئاشلىق، ياغ مەھسۇلاتلىرى دۆلەتنىڭ ئاشلىق، ياغ مەھسۇلاتلىرى سۈپىتى ئۆلچىمىگە يەتتى. كارخانىلار مەھسۇلات سۈپىتىنى تەكشۈرۈپ نازارەت قىلىشنى كۆچەيتتى، سۈپەت باشقۇرۇش تۈزۈملىرىنى تۈرغۇزدى ۋە مۇكەممەللەشتۈردى، لابوراتورىيەلەرنى تەسىس قىلىپ، زۆرۈر بولغان تەكشۈرۈپ ئۆلچەش سايمانلىرى ۋە لايىقەتلىك كەسپىي لابورانتلارنى سەپلەپ، ئىسمېنىدا بىللە تەكشۈرۈشنى يولغا قويدى. ئۇرۇمچى، سانجى، شىخەنزە قاتارلىق جايلاردىكى بىر قەدەر چوڭ ئۇن - ياغ زاۋۇتلىرىدىكى مەركىزىي لابوراتورىيەلەر ئىسمېنىدا تەكشۈرگەندىن

سىرت، يەنە ھەر كۈنى ئاشلىق، ياغ تەييار مەھسۇلاتلىرىنى پۈتۈن توز بويىچە تەكشۈرۈپ تۇردى، خام ئەشيا لايافەتسىز بولسا ماشىنىغا قويمىدى، مەھسۇلات دۆلەت ئۆلچىمىگە يەتمىسە زاۋۇتتىن چىقارمىدى؛ سۈپەتتە مەسىلە كۆرۈلسە، سەۋەبىنى ئېنىقلاپ، ئالاقىدار كىشىلەر يا‌كى ئىسمېنا - گۈرۈپپىلارنىڭ جاۋابكارلىقى سۈرۈشتۈرۈلدى؛ شىخەنزە ئۈن - ياغ زاۋۇتى ئومۇمىيۈزلۈك سۈپەت باشقۇرۇشنى يولغا قويۇپ، پۈتكۈل ئاشلىق، ياغ پىششىقلاش جەريانىدا سۈپەتنى نازارەت قىلىپ ۋە تىزگىنلەپ تۇردى، زاۋۇتقا ئېلىپ كېلىنگەن، ئاشلىق، يا‌غلىق دانلارنى ماشىنىمۇ ماشىنا تەكشۈردى. سانجى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئۈن زاۋۇتى كۆپ يىللاردىن بۇيان مەھسۇلات سۈپىتىنى باشقۇرۇشقا ئەھمىيەت بېرىپ كەلگەنىدى، 1985 - يىلى ئۈن سۈپىتىنىڭ لايا‌قەتلىك بولۇش نىسبىتى 99.6% كە يەتتى. 80 - يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىدىن كېيىن، چەت ئەلدىن ئاشلىق، ياغ، يېمەكلىك، يەم - خەشەك پىششىقلايدىغان پۈتۈن يۈرۈشلۈك ئۇسكۇنىلەرنى كىرگۈزگەن كارخانىلارنىڭ ھەممىسىگە مەھسۇلات پىرىبيۇم قىلىدىغان ئىلغار ئۇسكۇنە، سايمان ۋە ئەسۋابلار سەپلىنىپ، مەھسۇلات سۈپىتى كومپيۇتېر ئارقىلىق تىزگىنلىنىپ، مەھسۇلات سۈپىتىگە ئۈنۈملۈك كاپالەتلىك قىلىندى. 1986 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق، ياغ مەھسۇلاتلىرىنىڭ سۈپىتىنى باھالاپ سۈپەتلىك مەھسۇلات يارىتىش پائالىيىتى قانات يايدۇرۇلدى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئاشلىق تارماقلىرى، بىكتۇەنگە قاراشلىق ئاشلىق، ياغ كارخانىلىرى ۋە يېزا - بازار كارخانىلىرىنىڭ ئاشلىق، ياغ مەھسۇلاتلىرى سۈپىتىنى پۈتۈن ساھە بويىچە باشقۇردى، ئاپتونوم رايوندىكى 44 كارخانا سۈپەت تەكشۈرۈش توزۇمى تۈزۈلۈپ، مەھسۇلاتلارنىڭ سۈپەت ئەھۋالىنى ئايې بويىچە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىگە دوكلات قىلىپ تۇردى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئاشلىق، ياغ مەھسۇلاتلىرى سۈپىتى ئەھۋالىنى ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش ئارقىلىق قەرەللىك ئېلان قىلىپ تۇردى، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق، ياغ مەھسۇلاتلىرى سۈپىتىنىڭ مۇقىم ئۆسۈش نىسبىتى 81% كە يەتتى. سۈپەتلىك مەھسۇلات مەلۇم قىلىدىغان كارخانىلارنىڭ ھەممىسىدە سۈپەتلىك ئاشلىق، ياغ مەھسۇلاتىنىڭ تېخنىكا شەرتى تۈزۈپ چىقىلدى، ئۇنىڭ سۈپەت كۆرسەتكۈچى دۆلەت ئۆلچىمىدىن يۇقىرى بولدى، شۇنىڭ بىلەن بىللە ئىشلەپچىقىرىلغان مەھسۇلات قاتتىق تىزگىنلىنىپ، سۈپىتىنىڭ ئۆسۈشىگە كاپالەتلىك قىلىندى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا، ئاپتونوم رايوندا سودا مىنىستىرلىكى بويىچە سۈپەتلىك مەھسۇلات 4 كە، ئاپتونوم رايون بويىچە سۈپەتلىك مەھسۇلات 50 كە، ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق ساھەسى بويىچە ئىشەنچلىك مەھسۇلات 94 كە يەتتى. ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ سۈپەتلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭ مەھسۇلات قىممىتى ئاشلىق تارماقلىرى ئاشلىق، ياغ سانائىتى ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتىنىڭ 20% نى ئىگىلىدى.

VI باب

كارخانىلارنى تاللاپ تونۇشتۇرۇش

1 § . ئاشلىق، ياغ كارخانىلىرى

1. ئۈرۈمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئۈن زاۋۇتى

زاۋۇت ئورنى ئۈرۈمچى شەھىرى ساڭغاڭگۇ يولىدىكى 29 - نومۇرلۇق قورۇدا بولۇپ، ئاشلىق ۋە قوشۇمچە يېمەكلىكلەرنى پىششىقلاپ ئىشلەيدىغان ئۈنىۋېرسال كارخانىدۇر. بۇ زاۋۇت 1954 - يىلىنىڭ بېشىدا

ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلگەن، ئۇ چاغدىكى نامى شىنجاڭ «1 - ئاۋغۇست» ئون زاۋۇتى ئىدى، ئۇنىڭدا بىرلا ئون تارتىش سېخى (ھازىرقى 1 - ئون تارتىش سېخى) بولۇپ، كۈنىگە 360 تونىنا ئون ئىشلەپچىقىراتتى. 1956 - يىلى سانائەت نازارىتى بۇ زاۋۇتنى ئاشلىق نازارىتىنىڭ بىۋاسىتە باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بەردى. 1957- يىلى زاۋۇت نامى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى ئۈرۈمچى «1 - ئاۋغۇست» ئون زاۋۇتىغا ئۆزگەرتىلدى، 177 ئىشچى-خىزمەتچىسى بولۇپ، ئۇنىڭ 47سى ئاز سانلىق مىللەتلەردىن ئىدى. 1958 - يىلى كۈنىگە 54 تونىنا قوناق ئۈنى تارتىدىغان قارا ئاشلىق سېخى قۇرۇلدى (بۇ سېخ 1965 - يىلى چۆرۈپتىلدى). 1960 - يىلى يەنە كۈنىگە 75 تونىنا ئون تارتىدىغان قارا ئاشلىق سېخى (ھازىرقى 2 - ئون تارتىش سېخى) قۇرۇلدى. 1970- يىلى ئاشلىق نازارىتى بۇ زاۋۇتنى ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشقۇرۇشىغا چۈشۈرۈپ بەردى، زاۋۇت نامى ئۈرۈمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئون زاۋۇتىغا ئۆزگەرتىلدى. 1976 - يىلدىن كېيىن 2- ئون تارتىش سېخى بىلەن 1 - ئون تارتىش سېخى ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ مېخانىزملىق توشۇشنى يەل كۈچى بىلەن توشۇشقا ئۆزگەرتتى. 1984 - يىلى 2 - ئون تارتىش سېخى ئالاھىدە ئون سېخىغا ئۆزگەرتىلدى. شۇ يىلى بۇ زاۋۇتتا يېڭىدىن قۇرۇلغان كۈنىگە 500 — 700 كىلوگرام يېمەكلىك ئىشلەپچىقىرىدىغان سېخ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلۈپ، 17 خىل بولكا ۋە پېچىنە - تورتلارنى ئىشلەپچىقاردى؛ 2 - يىلى 3. 177 تونىنا يېمەكلىك ئىشلەپچىقىرىپ، مەھسۇلات قىممىتىنى 213 مىڭ يۈەنگە يەتكۈزۈپ، 27 مىڭ 300 يۈەن پايدا يارىتتى (1987 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا بۇ سېخ ئىشلەپچىقىرىشتىن توختىتىلدى). 1985 - يىلى 16 مىڭ تونىنا سىغىملىق تىك سېلىندىرلىق ئىسكىلات قۇرۇلدى. 1988 - يىل 3 - ئايدا 1 - ئون تارتىش سېخىنىڭ بىناسىغا شۆبىتسارىيىدىن كىرگۈزۈلگەن كۈنىگە 250 تونىنا بۇغدايدىن دەرىجىلىك ئون تارتىدىغان ئۈسكۈنە قۇراشتۇرۇلۇپ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلدى (1989 - يىلى ئاپتونوم رايونىنىڭ پەن - تېخنىكا تەرەققىياتى بويىچە 3 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشتى). بۇ 2 سېختا ئىشلەپچىقىرىلغان «غەربىي دىيار» ماركىلىق ئالاھىدە 1 - دەرىجىلىك ئۇنغا ئاپتونوم رايون تەرىپىدىن سۈپەتلىك مەھسۇلات نامى بېرىلدى؛ شۇ يىلى مەزكۇر زاۋۇتنىڭ گلۇكوزا، ئون سېغىزى سېخى (سىرتقا قارىتا ئۈرۈمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئون زاۋۇتىنىڭ كىراخمال ئىشلەش شۆبە زاۋۇتى دېيىلدى) پۈتۈپ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلدى، بۇ سېختا كۈنىگە 8 تونىنا شىرنە ئىشلەپچىقىرىلغاندىن سىرت يەنە بۇغداي كىراخمالى ئىشلەپچىقىرىلدى. 1989 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تەستىقى ئارقىلىق ئاپتونوم رايون بويىچە 1 - دەرىجىلىك كارخانا بولۇپ، سودا مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن سودا ئورۇنلىرىنىڭ باشقۇرۇشىدىكى سانائەت ئۈسكۈنىلىرىنى باشقۇرۇشتا مۇنەۋۋەر ئورۇن دېگەن نام ۋە ش ئۇ ئا ر ئىقتىساد كومىتېتى تەرىپىدىن ئۈسكۈنە باشقۇرۇشتا ئىلغار ئورۇن دېگەن نام بېرىلدى؛ شىنجاڭدىكى 50 چوڭ سانائەت كارخانىسىنىڭ 23 - سى، ئەڭ ياخشى ئىقتىسادىي ئۈنۈم يارىتقان كارخانىلارنىڭ 46 - سى بولۇپ باھالاندى. 1990 - يىلى شىنجاڭدىكى 50 چوڭ سانائەت كارخانىسىنىڭ 24 - سى، ئەڭ ياخشى ئىقتىسادىي ئۈنۈم يارىتقان كارخانىلارنىڭ 34 - سى بولۇپ باھالاندى؛ «غەربىي دىيار» ماركىلىق ئالاھىدە 1 - دەرىجىلىك ئۇنغا سودا مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن سۈپەتلىك مەھسۇلات دېگەن نام بېرىلدى.

زاۋۇتنىڭ 1990 - يىل ئاخىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىسى 648، ئۇنىڭ ئىچىدە ئاز سانلىق مىللەت ئىشچى - خىزمەتچى 215، تۇراقلىق مۇلكى 35 مىليون 70 مىڭ يۈەن، يەر كۆلىمى 142 مىڭ 700 كۋادرات مېتىر؛ يىللىق ئون ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى 100 مىڭ تونىنا بولۇپ، ئاپتونوم رايون بويىچە ئەڭ چوڭ ئون ئىشلەپچىقىرىش كارخانىسى بولدى. شۇ يىلى 102 مىڭ 100 تونىنا ئون ئىشلەپچىقاردى، ئۇنىڭ ئىچىدە ئالاھىدە ئون 65 مىڭ 400 تونىنا. بىر تونىنا ئالاھىدە ئۇنىنىڭ بىرلىك تەننەرخى 572 يۈەن، توك مەرپىياتى 8. 70كىلوۋات سائەت، ئۆلچەملىك ئۇنىنىڭ 437 يۈەن، توك مەرپىياتى 64 كىلوۋات سائەت بولدى. يىل بويى ئورۇندىغان سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 38 مىليون 760 مىڭ يۈەن، پايدىسى 4 مىليون 663 مىڭ يۈەن، بارلىق خادىملارنىڭ ھەر بىرىگە توغرا كەلگەن ئەمگەك ئۈنۈمدارلىقى 60 مىڭ 191 يۈەن، كىشى

بېشىغا يارانقان پايدىسى 7196 يۈەن بولدى. 1954 — 1990 - يىلغىچە زاۋۇت يارانقان ئومۇمىي پايدا 64 مىليون 860 مىڭ يۈەنگە يەتتى.

2. قەشقەر ۋىلايەتلىك «1 - ئاۋغۇست» ئۈن زاۋۇتى

بۇ زاۋۇت قەشقەر شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولىدىكى 128 - نومۇرلۇق قورۇدا بولۇپ، ئاشلىق، ياغ، يېمەكلىك، يەم - خەشەك پىششىقلاپ ئىشلەيدىغان ئۈنئۆبرسال زاۋۇت، ئۇ 1954 - يىل 1 - ئايدا پۈتۈپ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۇرۇلگەن، ئۇ ۋاقتىتىكى نامى شىنجاڭ «1 - ئاۋغۇست» ئۈن زاۋۇتىنىڭ جەنۇبىي شىنجاڭ 1 - شۆبە زاۋۇتى ئىدى. ئەينى ۋاقىتتا زاۋۇتتا ئۈن تارتىدىغان بىرلا سېخ، 105 ئىشچى - خىزمەتچى بار ئىدى، كۈنىگە 60 تونىنا ئۈن ئىشلەپچىقىراتتى. 1955 - يىلى جەنۇبىي شىنجاڭ مەمۇرىي مەھكىمە ئاشلىق باشقارمىسىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلىپ، نامى شىنجاڭ دۆلەت ئىگىلىكىدىكى قەشقەر «1 - ئاۋغۇست» ئۈن زاۋۇتىغا ئۆزگەرتىلدى، زاۋۇت مۇقىم مۇلكىنىڭ ئەسلى قىممىتى 1 مىليون 493 مىڭ يۈەن ئىدى. 1957 - يىلى 18 مىڭ تونىنا ئۈن ئىشلەپچىقىرىپ، مەھسۇلات قىممىتىنى 5 مىليون 500 مىڭ يۈەن ئورۇندىدى. 1958 - يىلى ھەر تەرەپلىمە پايدىلىنىشنى قانات يايدۇرۇپ جاڭيۇ، سىركە، شىرنە قاتارلىق 5 خىل مەھسۇلات ئىشلەپچىقاردى، يەنە چوشقا، ئۆردەك، كالا، قوي باقتى. 1964 - يىلى كۈنىگە 125 تونىنا ئۈن ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارىغا ئىگە 2 - ئۈن تارتىش سېخى قۇرۇلدى.

زاۋۇت قۇرۇلغاندىن تارتىپ 1965 - يىلغىچە شال ئاقلاش، ياغ تارتىش سېخلىرى قۇرۇلدى، 1 - ئۈن تارتىش سېخى قارا ئاشلىق سېخىغا ئۆزگەرتىلدى، يەنە قىلتىرىق سوقۇش ماشىنىسى، بۇغدايىنى پوستىدىن ئاجرىتىش ماشىنىسى قاتارلىق 12 خىل تېخنىكا يېڭىلاش تۈرلىرىنى ئىشلىدى. 1966 - يىلى ئۈن تارتىش سېخىدا يېرىم ئاپتوماتىك گىرلاپ قاچىلاش ماشىنىسى ئىشلىتىلدى. 1971 - يىلى ئاپتونوم رايوندىكى چوڭ، ئوتتۇرا ئۈن زاۋۇتلىرى بويىچە 1 - بولۇپ يەل كۈچى بىلەن توشۇش يېڭى ھۈنەر سەنئىتىنى قوللاندى. 80- يىللارنىڭ بېشىدا يەم - خەشەك سېخى قۇرۇپ، يىلىغا تاق ئىسمېنتسىدا 4000 تونىنا يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرىدىغان يۈرۈشلۈك ئۈسكۈنىلەردىن پايدىلىنىپ يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرىشقا باشلىدى، ياغ ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى كۈنىگە 20 تونىنا ياغلىق دانىنى پىششىقلاش سەۋىيىسىگە يەتتى، يەنە كۆممىقوناق بىخىنى ئاجرىتىپ ياغ چىقىرىش ھۈنەر- سەنئىتىنى قوللىنىپ، كومىمقوناق بىخىدىن ياغ چىقاردى؛ قارا ئاشلىق سېخىنى دەرىجىلىك ئۈن سېخىغا ئۆزگەرتتى. 1986 - يىلى يېمەكلىك ئىشلەپچىقىرىش بىناسىنى سېلىپ، دۆلىتىمىزدە ئىشلەنگەن ئىلغار كەسمە چۆپ چىقىرىش ئۈلانما لىنىيىسىدىن پايدىلىنىپ، يىللىق ئىسمېنا مەھسۇلاتىنى 1200 تونىنغا يەتكۈزدى. يەنە باشقا يېمەكلىكلەرنىمۇ ئىشلەپچىقاردى. مەزكۇر زاۋۇت يەنە ئۈسكۈنە رېمونت قىلىش ۋە ئاشلىق، ياغ ماشىنا زاپچاسلىرىنى ياساش ئىقتىدارىغا ئىگە بولۇپ، كۆپ قېتىم قەشقەر ۋىلايىتىدىكى ناھىيە دەرىجىلىك ئاشلىق، ياغ زاۋۇتلىرىنىڭ ئۈسكۈنىلىرىنى قۇراشتۇرۇپ بەردى. 1985 - يىلى ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرى بويىچە ئىلغار كارخانا بولۇپ باھالاندى. 1985 — 1988 - يىلغىچە ئۈدا 4 يىل قەشقەر ۋىلايىتى بويىچە ئىلغار كارخانا بولۇپ باھالاندى.

زاۋۇتنىڭ 1990 - يىل ئاخىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىسى 242، تۇراقلىق مۇلكىنىڭ ئەسلى قىممىتى 6 مىليون 254 مىڭ يۈەن، يەر كۆلىمى 59 مىڭ 600 كۋادرات مېتىر، يىللىق ئۈن تارتىش ئىقتىدارى 43 مىڭ 800 تونىنغا يېتىپ، بىر يىلدا 35 مىڭ 100 تونىنا ئۈن (ئۈنىڭ ئىچىدە ئالاھىدە ئۈن 3094 تونىنا)، 48 تونىنا ياغ، 123 تونىنا يېمەكلىك، 3388 تونىنا يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرىپ، سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتىنى 13 مىليون 380 مىڭ يۈەنگە، پايدا - باجنى 614 مىڭ 200 يۈەنگە، بارلىق خادىملارنىڭ ھەربىر كىشىگە توغرا كەلگەن ئەمگەك ئۈنۈمدارلىقىنى 55 مىڭ 289 يۈەنگە، كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان پايدا- باجنى 2450 يۈەنگە يەتكۈزدى.

3. سانجى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئۈن زاۋۇتى

زاۋۇت سانجى شەھىرىدىكى غەربىي ساغلاملىق يولىغا جايلاشقان، ئاشلىق پىششىقلاپ ئىشلەيدىغان كارخانا. 1969 - يىلى ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۇرۇلگەندە سانجى خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستلىق ئۈن - ياغ زاۋۇتىنىڭ ئۈن تارتىش سېخى بولۇپ، 34 ئىشچى - خىزمەتچىسى، 490 مىڭ يۈەنلىك مۇقىم مۇلكى بار ئىدى، يىللىق ئۈن ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى 12 مىڭ 500 تونىنا ئىدى. شۇ يىلى 5704 تونىنا ئۈن ئىشلەپچىقىرىپ، سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتىنى 1 مىليون 880 مىڭ يۈەنگە يەتكۈزدى. 1971 - يىلى سانجى ئوبلاستلىق ئۈن-ياغ زاۋۇتى سانجى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلىپ، نامى سانجى ناھىيىلىك ئۈن - ياغ زاۋۇتىغا ئۆزگەرتىلدى. 1975 - يىلى ئۈن تارتىش سېخى سانجى ناھىيىلىك ئۈن - ياغ زاۋۇتىدىن ئايرىپ چىقىلىپ سانجى ناھىيىلىك ئۈن زاۋۇتى قىلىنىدى. 1976 - يىلى مەزكۇر زاۋۇت ھۈنەر- سەنئىتىنى ئۆزگەرتىپ، بىرلىك مەھسۇلاتنى ئۆستۈردى، يەل كۈچى بىلەن توشۇش تېخنىكىسىنى قوللاندى. 1980 - يىلى ئۇسكۇنىلىرىنى يېڭىلاپ، يەل بىلەن ھەرىكەتلىنىدىغان ئۈن تارتىش ماشىنىسىنى ئىشلىتىشكە باشلىدى. 1983 - يىلىنىڭ ئالدىنقى يېرىمىدا سانجى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئۈن زاۋۇتىغا ئۆزگەرتىلدى، كېيىنكى يېرىم يىلدا سانجى ناھىيىسى شەھەرگە ئۆزگەرتىلگەندە سانجى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئۈن زاۋۇتىغا ئۆزگەرتىلدى. 1984 - يىلى ئالاھىدە ئۈن، ئۇلچەملىك ئۇننى مەھسۇلاتقا باغلاش ھۈنەر - سەنئىتىنى قوللىنىپ، ئالاھىدە ئۈن ئاجرىتىش نىسبىتىنى 4% تىن 25% كە ئۆستۈردى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە تۇنجى بولۇپ بۇغداينى قۇرۇق تازىلاش ھۈنەر - سەنئىتىنى قوللاندى. 1987 -، 1988 - يىللىرى مەزكۇر زاۋۇتنىڭ ئىشلەپچىقىرىلغان «تەڭرىتاغ» ماركىلىق ئالاھىدە 1 - دەرىجىلىك ئۈن ۋە «تەڭرىتاغ» ماركىلىق ئۇلچەملىك ئۇنغا ئاپتونوم رايون بويىچە سۈپەتلىك مەھسۇلات دېگەن نام بېرىلدى. 1988 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تەستىقى بىلەن ئاپتونوم رايون بويىچە 2 - دەرىجىلىك كارخانا بولۇپ باھالاندى. 1989 - يىلى كېڭەيتىپ قۇرۇلغان، كۈنىگە 150 تونىنا بۇغدايدىن دەرىجىلىك ئۈن تارتىدىغان سېخ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۇرۇلدى، ئۇ دۆلىتىمىزدە ئىشلەنگەن ئىلغار ئۇسكۇنىلەردىن پايدىلىنىپ دانىچە ئۈن، ئالاھىدە ئۈن قاتارلىق 6 سورتلۇق ئۈن ئىشلەپچىقارادى. مەزكۇر زاۋۇتنا ئىشلەپچىقىرىلغان ئۇنىنىڭ سۈپىتى كۆپ يىللاردىن بېرى بىر قەدەر ياخشى بولۇپ، شۇ جايىنى تەمىنلىگەندىن سىرت، ئۇرۇمچى، تۇرپان، پىچان، توقسۇن قاتارلىق جايلاردىمۇ ئالقىشقا ئېرىشتى، يەنە لياۋنىڭ، گۈاڭدۇڭ، سەنشى، شەنشى قاتارلىق ئۆلكىلەردىمۇ سېتىلدى. بۇ زاۋۇت ئۇسكۇنە باشقۇرۇش، بىخەتەر، مەدەنىي ئىشلەپچىقىرىش، زاۋۇت رايونىنى پىلانلاش، كۆكەرتىش قاتارلىق جەھەتلەردە كۆپ قېتىم سانجى ئوبلاستلىق پارتكوم، ھۆكۈمەت ۋە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ تەقدىرلىشىگە ئېرىشتى.

1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا، زاۋۇتنىڭ ئىشچى - خىزمەتچىسى 198، تۇراقلىق مۇلكى 8 مىليون 210 مىڭ يۈەن، يەر كۆلىمى 14 مىڭ 200 كۋادرات مېتىر، يىللىق ئۈن ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى 42 مىڭ 500 تونىنا بولۇپ، بىر يىلدا 20 مىڭ 600 تونىنا ئۈن ئىشلەپچىقارادى، ئۇنىڭ ئىچىدە ئالاھىدە ئۈن 6377 تونىنا، يارانقان سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 7 مىليون 450 مىڭ يۈەن، پايدىسى 349 مىڭ يۈەن بولدى. 1975 - يىلدىن 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە 4 مىليون 147 مىڭ 300 يۈەن پايدا يارانتى.

4. باي ناھىيىلىك ياغ زاۋۇتى

زاۋۇت ئورنى باي ناھىيە بازىرى قۇرۇلۇش يولىدىكى 60 - نومۇرلۇق قورۇدا، ئۇ ياغ، ئاشلىق، يەم-خەشەك پىششىقلاپ ئىشلەيدىغان ئۇنىۋېرسال كارخانا، 1956 - يىلىنىڭ بېشىدا ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۇرۇلگەن، كۈنىگە 25 تونىنا ياغلىق دانىنى بىر تەرەپ قىلاتتى، ئۇنىڭدا 34 نەپەر ئاز سانلىق مىللەت

ئىشچى ـ خىزمەتچىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان 77 ئىشچى ـ خىزمەتچى، 480 مىڭ يۆنلۈك تۇراقلىق مۇلۈك بار ئىدى. 1957 ـ يىلى 2116 تونىنا ياغ تارتتى. 1966 ـ يىلى كۈنىگە 12.5 تونىنا ئۈن تارتىدىغان سېخ قۇردى. 1975 ـ يىلى كۈنجۈرىدىن ياغ ئېلىش سېخىنى ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈردى. 1978 ـ يىلى ياغ تارتىدىغان ئاساسلىق ماشىنا. ئۈسكۈنىلەرنى يېڭىلاپ 3—200A تىپلىق ياغ تارتىش ماشىنىسىدىن 3نى كىرگۈزۈپ، كۈندىلىك ياغ تارتىش ئىقتىدارىنى 30 تونىنغا يەتكۈزدى. 1982 ـ يىلى ئۈزۈلدۈرمەي ھوردا چەككىلەيدىغان سېخ قۇرۇپ، كۈنىگە 28 تونىنا تازىلانمىغان ياغنى بىر تەرەپ قىلىدىغان بولدى. شۇ يىلى كۈنجۈرىدىن ياغ ئېلىش سېخى كېڭەيتىپ قۇرۇلغاندىن كېيىن، ئىشلەپچىقىرىش ئەسلىگە كەلتۈرۈلۈپ، كۈنىگە 30 تونىنا كۈنجۈرىنى بىر تەرەپ قىلىدىغان بولدى. 1985 ـ يىلى ئۈن تارتىش سېخى كېڭەيتىپ قۇرۇلۇپ، ئۈسكۈنىلىرى يېڭىلىنىپ، ئالاھىدە ئۈن ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشىپ، كۈندىلىك ئۈن تارتىش ئىقتىدارى 50 تونىنغا يەتتى. 1986 ـ يىلى بۇ زاۋۇتتا ئىشلەپچىقىرىلغان 2 ـ دەرىجىلىك قىمچا يېغىنا ئاپتونوم رايون بويىچە سۈپەتلىك مەھسۇلات دېگەن نام بېرىلدى. شۇ يىلى تاق ئىسمېنتدا يىلىغا 5000 تونىنا يەم ـ خەشەك ئىشلەيدىغان سېخ قۇرۇلۇپ، توخۇ، قوي، چوشقا يەملىرى ئىشلەپچىقىرىلدى. 1989 ـ يىلى پار قازان سېخى ئۆزگەرتىلىپ، يېڭى پار قازان قۇراشتۇرۇلدى. 1990 ـ يىلى يەنە كۈنجۈرىدىن ياغ ئېلىش سېخىنىڭ ئۈسكۈنىلىرى يېڭىلاندى.

زاۋۇتنىڭ 1990 ـ يىلىنىڭ ئاخىرىدىكى ئىشچى ـ خىزمەتچىسى 153، تۇراقلىق مۇلكى 2 مىليون 830 مىڭ يۈەن، يەر كۆلىمى 44 مىڭ كۋادرات مېتىر بولدى. ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى يىلىغا 8400 تونىنا ياغلىق داندىن ياغ تارتىش، 6000 تونىنا كۈنجۈرىدىن ياغ ئېلىش، 7500 تونىنا ئۈن تارتىش، 5000 تونىنا يەم ـ خەشەك ئىشلەش (تاق ئىسمېنتدا) سەۋىيىسىگە يەتتى. شۇ يىلى 7104 تونىنا ئۈن (ئۈنىڭ ئىچىدە ئالاھىدە ئۈن 966 تونىنا)، 1899 تونىنا ياغ تارتىلدى، 84 تونىنا يەم ـ خەشەك ئىشلەپ، سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 6 مىليون 410 مىڭ يۈەنگە، پايدىسى 670 مىڭ يۈەنگە، ئومۇمىي خادىملارنىڭ ئەمگەك ئۈنۈمدارلىقى ھەربىر كىشىنىڭ 41 مىڭ 895 يۈەنگە، كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان پايدا 4379 يۈەنگە يەتتى. 1956 — 1990 ـ يىلغىچە جەمئىي 5 مىليون 950 مىڭ يۈەن پايدا يارىتتى.

5. يەكەن ناھىيىلىك ئۈن ـ ياغ زاۋۇتى

يەكەن ناھىيىسىنىڭ غەربىي چېتىدىكى سانائەت يولى 13 ـ نومۇرلۇق قورۇدا بولۇپ، ياغ، ئاشلىق ۋە قوشۇمچە مەھسۇلاتلىرىنى پىششىقلاپ ئىشلەيدىغان ئۈنۈمۈرسال كارخانا. 1959 ـ يىلى ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلۈپ، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى يەكەن ياغ زاۋۇتى دەپ نام بېرىلگەن. زاۋۇتتا 96 ئىشچى-خىزمەتچى، 672 مىڭ يۈەنلۈك تۇراقلىق مۇلۈك، 800 كۋادرات مېتىر ئۆي، 2 دانە 151 تىپلىق ياغ تارتىش ماشىنىسى بار بولۇپ، كۈنىگە 16 تونىنا ياغلىق دان تارتاتتى. شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر سانائەت نازارىتى بۇ زاۋۇتنى قەشقەر ۋىلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىسىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بەردى. زاۋۇت 1959 — 1971 ـ يىلغىچە ئۆزى قۇرغان دىزىل گېنېراتور گۇرۇپپىسىدىن 9 مىليون 180 مىڭ كىلوۋات سائەت توك تارقىتىپ، ئۆزىدىن ئېشىنىپ باشقا ئورۇنلارنىمۇ توك بىلەن تەمىنلىدى. 1959 ـ يىلى ياغ زاۋۇتى ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلگەندىن تارتىپ، ياغ تاشلاندۇقلاردىن سوپۇن ئىشلەپ، 1990 ـ يىلغىچە يىللىق ئەڭ يۇقىرى مەھسۇلاتىنى 156 تونىدىن ئايلاندۇرۇپ كەلدى. 1965 ـ يىلى 151 تىپلىق ياغ تارتىش ماشىنىسىنى ئۈچكە يەتكۈزدى. 1966 ـ يىلى كۈنىگە 50 تونىنا ئۈن تارتىدىغان سېخ قۇرۇپ، زاۋۇت نامىنى يەكەن ناھىيىلىك ئۈن ـ ياغ زاۋۇتىغا ئۆزگەرتتى. 1975 ـ يىلى ئۆزلىرى 151 تىپلىق ياغ تارتىش ماشىنىسىدىن بىرنى ياسىدى. 1977 ـ يىلى كۈنجۈرىدىن ياغ ئېلىش سېخىنى ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈپ، ئۆزلىرى ياسىغان ئىدىشسىمان ئۈسكۈنىدىن پايدىلاندى (1978 ـ يىلى ئىشلەپچىقىرىشتىن توختىتىلدى). 1985 ـ يىلى بۇرۇنقى ياغ تارتىش

ماشىنىلىرىنى يېگىلاپ 4 دانە 200 تىپلىق ياغ تارتىش ماشىنىسىنى قوراشتۇرۇپ، يىلىغا 8000 تونىنا يافلىق دان پىششىقلاپ ئىشلەيدىغان بولدى. 1986 - يىلى زاۋۇت يەكەن ناھىيىلىك ئالىلىق ئىدارىسىگە قارايدىغان بولدى. 1987- يىلى بۇ زاۋۇتنا ئىشلەپچىقىرىلغان چەككىلەنگەن چىگىت يېغىغا ئاپتونوم رايون بويىچە سۈپەتلىك مەھسۇلات دېگەن نام بېرىلدى. 1988 - يىلى ئۈزگەرتىپ، كېڭەيتىپ قۇرۇلغان، كۈنىگە 50 تونىنا كۈنجۈرىدىن ياغ ئالىدىغان سېخ پۈتۈپ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلدى ۋە نەتىجىدا ئىشلەنگەن تۇز ئايلانما شەكىللىك، كۈنجۈرىدىن ياغ ئېلىش ئۈسكۈنىسى ئىشلىتىلدى. 1990 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئۈنى ئاپتونوم رايون بويىچە 2 - دەرىجىلىك كارخانا دەپ تەستىقلىدى.

زاۋۇتنىڭ 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىسى 298، مۇقىم مۇلكى 4 مىليون 510 مىڭ يۈەن، ئىگىلىگەن يەر كۆلىمى 101 مىڭ 800 كۋادرات مېتىر. يىلىغا 11 مىڭ 200 تونىنا ياغلىق دان تارتالايدۇ، 10 مىڭ تونىنا كۈنجۈرىدىن ياغ ئالالايدۇ، 12 مىڭ 500 تونىنا ئۈن تارتالايدۇ. شۇ يىلى 11 مىڭ 800 تونىنا ئۈن، 2390 تونىنا ياغ تارتىپ، سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتىنى 7 مىليون 970 مىڭ يۈەنگە، پايدا ۋە باجنى 1 مىليون 190 مىڭ يۈەنگە، ئومۇمىي خادىملارنىڭ ئوتتۇرىچە ئەمگەك ئۈنۈمدارلىقىنى 26 مىڭ 725 يۈەنگە، كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان پايدىنى 3570 يۈەنگە يەتكۈزدى. 1959 — 1990- يىلغىچە 12 مىليون 160 مىڭ يۈەن پايدا ياراتتى.

6. شىنجاڭ شىخەنزە ئۈن - ياغ زاۋۇتى

زاۋۇت شىخەنزە شەھىرىدىكى غەربىي 3 - يولدا بولۇپ، ئۇ ئاشلىق، ياغ، يېمەكلىك ۋە يەم - خەشەك پىششىقلاپ ئىشلەيدىغان ئۈنۈمۇرسال كارخانا. 1952 - يىلى ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلگەن، نامى «1 - ئاۋغۇست» بىرلەشمە پىششىقلاش زاۋۇتى دەپ ئاتالغان، كۈنىگە 60 تونىنا ئۈن تارتاتتى. 1953 - يىلى ياغ تارتىش سېخى قۇرۇلۇپ، كۈنىگە 10 تونىنا چىگىت يېغى ئىشلەپچىقاردى، زاۋۇتنا 112 ئىشچى - خىزمەتچى بولۇپ، سانائەت مەھسۇلات قىممىتى 970 مىڭ يۈەنگە، پايدىسى 10 مىڭ يۈەنگە يەتكەن. 1963 - يىلى كۈنىگە 125 تونىنا ئۈن ئىشلەپچىقىرىدىغان ئۈن سېخى قۇرۇلدى. 70 - يىللارنىڭ بېشىدا نامى شىنجاڭ شىخەنزە ئۈن-ياغ زاۋۇتىغا ئۆزگەرتىلدى. 1976 - يىلى كۈنىگە 120 تونىنا ياغلىق داننى بىر تەرەپ قىلىدىغان سېخىنى بىرى قۇرۇلدى، كونا ياغ تارتىش ماشىنىلىرى شاللىۋېتىلىپ، 3—200A تىپلىق ياغ تارتىش ماشىنىسى ئىشلىتىلدى. 1982 - يىلى تۇز ئايلانما شەكىللىك كۈنجۈرىدىن ياغ ئايرىش ئۈسكۈنىلىرى قۇراشتۇرۇلۇپ، كۈنىگە 50 تونىنا كۈنجۈرىدىن ياغ ئېلىندى، 1983 - يىلى كۈنجۈرىدىن ياغ ئېلىش سېخى ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلدى، 1987 - يىلى كېڭەيتىلىپ كۈنىگە 100 تونىنا كۈنجۈرىنى بىر تەرەپ قىلىش ئىقتىدارىغا ئىگە قىلىندى. 1983 - يىلى يەم - خەشەك سېخى قۇرۇلۇپ، يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرىشقا باشلىدى. 1984- يىلى كەسمە چۆپ سېخى (سىرتقا قارىتا «ئۇزۇن ئۆمۈر» كەسمە چۆپ زاۋۇتى دېيىلدى) ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلۈپ، «سەنشىيەن»، «لۇڭشۇ»، «جىنسى»، «يىنسى»، «چاڭشۇ»، «ئۇزۇقلۇق - ساقلىق» ماركىلىق 10 نەچچە خىل كەسمە چۆپ ئىشلەپچىقىرىلىپ بازارغا سېلىندى. شۇ يىلى بۇ زاۋۇتنا ئىشلەپچىقىرىلغان چىگىت يېغىغا ئاپتونوم رايون بويىچە سۈپەتلىك مەھسۇلات دېگەن نام بېرىلدى. 1986 - يىلى زاۋۇتنا 1112 ئىشچى - خىزمەتچى، 10 مىليون 800 مىڭ يۈەنلىك تۇراقلىق مۇلۇك بولۇپ، سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 33 مىليون يۈەنگە، پايدىسى 3 مىليون 970 مىڭ يۈەنگە يەتتى. شۇ يىلى 9600 تونىنا ياغ، 35 مىڭ تونىنا ئۈن ئىشلەپچىقاردى، بۇ زاۋۇتنا ئىشلەپچىقىرىلغان ئالاھىدە 1 - دەرىجىلىك ئۈن، ئۆلچەملىك ئۈن، ئاپتاپپەرەس يېغى، قىچا يېغىغا ئاپتونوم رايون بويىچە سۈپەتلىك مەھسۇلات دېگەن نام بېرىلدى. 1987 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تەستىقى ئارقىلىق ئاپتونوم رايون بويىچە 2 - دەرىجىلىك كارخانا بولدى.

1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا زاۋۇتتا 6 ئىشلەپچىقىرىش سېخى بولۇپ، بىر يىلدا 50 مىڭ تونىنا ئۇن، 24 مىڭ تونىنا ياغ ئىشلەپچىقىرالايدىغان، 20 مىڭ تونىنا كۈنجۈرىدىن ياغ ئالالايدىغان، 5000 تونىنا يەم - خەشەك (تاق ئىسمېتىدا) ، 3000 تونىنا كەسمە چۆپ ئىشلەپچىقىرالايدىغان بولدى. يەنە بىردىن سولور شېكەر ۋە سوپۇن سېخى بار، بۇنىڭدىن باشقا يەنە 30 مىڭ تونىلىق خام ئەشيا ئامبىرى، 5300 تونىلىق تەييار مەھسۇلات ئامبىرى، 1400 تونىلىق ياغ باكى بار، مەركىزىي تەجرىبىخانا ۋە ئىشچى - خىزمەتچىلەر ماتارىپى مەركىزى بار.

7. ئۇرۇمچى شەھەرلىك يەم - خەشەك زاۋۇتى

زاۋۇت ئۇرۇمچى شەھىرى يېڭىشەھەر رايونى سەنگۈك ئەنەنچۇ يولىدا بولۇپ، بىرىكمە يەم - خەشەك ئىشلەيدىغان كارخانا. 1985 - يىلى قۇرۇلۇپ، ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۇرۇلگەن، زاۋۇت نامى ئۇرۇمچى شەھەرلىك يەم - خەشەك زاۋۇتى ئىدى، ئۇنىڭدا 57 خەشەك ئىشچى - خىزمەتچى، 2 مىليون 70 مىڭ يۈەنلىك تۇراقلىق مۇلۈك بولۇپ، 80 - يىللارنىڭ بېشىدا دۆلىتىمىزدە ئىشلەنگەن ئىلغار ئۇسكۇنىلەردىن پايدىلىنىپ توخۇ، چوشقا، كالا يەم - خەشىكى قاتارلىق يەتتە يۈرۈش، 28 خىل بىرىكمە يەم - خەشەك ئىشلەيتتى، يىلىغا تاق ئىسمېتىدا 10 مىڭ تونىنا يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرالايتتى. 1988 - يىلى بۇ زاۋۇت ئىشلەپچىقارغان «ئالتۇن شىر» ماركىلىق تۇخۇم توخۇسىغا بېرىلىدىغان بىر يۈرۈش بىرىكمە يەمگە سودا مىنىستىرلىكى سۈپەتلىك مەھسۇلات دەپ نام بەردى. 1989 - يىلى ئۇسكۇنىلەر ئۆزگەرتىلدى ۋە يېڭىلاندى، ئىشلەپچىقىرىش ھۈنەر - مەنئىتىنى كومپيۇتېر ئارقىلىق تىزگىنلەپ، خام ئەشيا سەپلەشنىڭ توغرىلىقىنى ۋە مەھسۇلات سۈپىتىنى ئۆستۈردى، گۈرۈپ چۈجىسىگە بېرىلىدىغان يۇرۇشلۇك بىرىكمە يەمگە ئاپتونوم رايون بويىچە سۈپەتلىك مەھسۇلات دەپ نام بېرىلدى. سۈپەتلىك مەھسۇلاتنىڭ مەھسۇلات قىممىتى ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتىنىڭ 65%دىن كۆپرەكنى ئىگىلىدى. شۇ يىلى بۇ زاۋۇت يۇرۇشلەشكەن توخۇ بىرىكمە يەمنى تەتقىق قىلىپ ئىشلىدى. يەنە شىنجاڭ يېزا ئىگىلىك پەنلەر ئاكادېمىيىسى تەجرىبە مەيدانى بىلەن بىرلىكتە ئىشلەپچىقارغان بەزى يەم خۇرۇچلىرى ئاپتونوم رايوندىكى بوشلۇقنى تولدۇردى. 1990 - يىل ئاخىرىدا زاۋۇتتا 106 ئىشچى-خىزمەتچى، 3 مىليون 750 مىڭ يۈەنلىك تۇراقلىق مۇلۈك بولۇپ، شۇ يىلى 33 مىڭ 900 تونىنا بىرىكمە يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرىپ، سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتىنى 13 مىليون 180 مىڭ يۈەن ئورۇندىپ، 2 مىليون 10 مىڭ يۈەن پايدا يارىتتى، ئومۇمىي خادىملارنىڭ ئوتتۇرىچە ئەمگەك ئۈنۈمدارلىقى 120 مىڭ 896 يۈەن بولۇپ، كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ئوتتۇرىچە پايدىسى 19 مىڭ 142 يۈەن بولدى. بۇ زاۋۇت 1988 — 1990 - يىللىرىچە ئۈدا ئۈچ يىل ئۇرۇمچى شەھەرلىك خەلق ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن توختامغا ئەمىيەت بېرىپ لەۋزىدە تۇرىدىغان كارخانا، ئۈچ چوڭ قوشۇمچە يېمەكلىكلەر بازىسى بويىچە ئىلغار كوللېكتىپ ۋە شەھەر دەرىجىلىك مەدەنىي ئورۇن بولۇپ باھالاندى.

8. شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ يېمەكلىك زاۋۇتى

زاۋۇت ئۇرۇمچى شەھىرى شىمالىي شىنخوا يولى 80 - نومۇرلۇق قورۇدا بولۇپ، ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرى ئىچىدە كۆلىمى ئەڭ چوڭ ئاشلىق، ياغ يېمەكلىكلىرىنى ئىشلەيدىغان كارخانا. بۇ زاۋۇتنىڭ تەكتى 1958 - يىلى قۇرۇلۇپ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۇرۇلگەن ش ئۇ ئا ر ئاشلىق نازارىتى بىرىزىنت بۈيۈملىرى ئىشلەش زاۋۇتى بولۇپ، 500 مىڭ يۈەنلىك تۇراقلىق مۇلكى، 46 ئىشچى - خىزمەتچىسى بار ئىدى. 70- يىللارنىڭ ئاخىرىغىچە ئاساسەن ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرىغا بىرىزىنت ياپقۇچ، خالتا ھەم باشقا تارماقلارغا بىرىزىنت ياپقۇچ، يېلىك، پاختىلىق چىدىر قاتارلىق مەھسۇلاتلارنى ئىشلەپ بېرىپ كەلگەنىدى. 1980 - يىلدىن باشلاپ كەسىپ ئۆزگەرتىپ بولكا ۋە پېچىنە - تورتلارنى ئىشلەپچىقىرىشقا باشلىدى. 1981-

يىلى زاۋۇت نامى ئاشلىق نازارىتى يېمەكلىك تەجرىبە زاۋۇتىغا، 1984 - يىلى شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ يېمەكلىكلىرى زاۋۇتىغا ئۆزگەرتىلدى. 1985 - يىلى بۇ زاۋۇت ياپونىيەدىن ئىمپورتقا 5 تونىنا ياغدا پىشۇرۇلغان تەييار چۆپ ئىشلەش ئۈسكۈنىسىنى كىرگۈزۈپ، ئاپتونوم رايون بويىچە بىرىنچى بولۇپ تەييار چۆپ ئىشلىگەن زاۋۇت بولۇپ قالدى. 1987 - يىلى يېڭىدىن سېلىنغان يېمەكلىكلەر تەجرىبە بىناسى پۈتتى، ياپونىيەدىن كىرگۈزۈلگەن ئىمپورتقا 2.9 تونىنا بولكا ئىشلەيدىغان يۇرۇشلۇك ئۈسكۈنىلەر ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۇرۇلدى. 1988- يىلى بۇ زاۋۇتتا ئىشلەپچىقىرىلغان «سۈڭتا» ماركىلىق ياغدا پىشۇرۇلغان تەييار چۆپ ۋە «سۈڭتا» ماركىلىق بولكىغا ئاپتونوم رايون بويىچە سۈپەتلىك مەھسۇلات دەپ نام بېرىلدى. 1990 - يىلنىڭ ئاخىرىدا زاۋۇتتا 348 ئىشچى - خىزمەتچى، 10 مىليون 190 مىڭ يۈەنلىك تۈراقلىق مۈلۈك بولۇپ، يىلىغا 2100 تونىنا بولكا، 3750 تونىنا تەييار چۆپ، 915 تونىنا پېچىنە - تورت ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارىغا ئىگە بولدى. 1990 - يىلى 2645.7 تونىنا يېمەكلىك ئىشلەپچىقاردى، ئۇنىڭ ئىچىدە تەييار چۆپ 1745 تونىنا، بولكا 710.6 تونىنا، پېچىنە - تورت 183.9 تونىنا، قەندالەت 5.9 تونىنا. سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 7 مىليون 43 مىڭ يۈەنگە، پايدىسى 637 مىڭ يۈەنگە يەتتى، ئومۇمىي خادىملارنىڭ ئوتتۇرىچە ئەمگەك ئۈنۈمدارلىقى 21 مىڭ 273 يۈەنگە، كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ئوتتۇرىچە پايدا 1830 يۈەنگە يەتتى. زاۋۇت قۇرۇلغاندىن تارتىپ 1990 - يىلغىچە 5 مىليون 373 مىڭ يۈەن پايدا ياراتتى.

9. ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى كەسمە چۆپ زاۋۇتى

بۇ زاۋۇت ئۈرۈمچى شەھىرى شىمالىي شىنخۇا يولى 3 - نومۇرلۇق قورۇدا بولۇپ، ئاپتونوم رايون بويىچە كۆلىمى ئەڭ چوڭ كەسمە چۆپ كارخانىسى. بۇ زاۋۇت 1962 - يىل 10 - ئايدا ئۈرۈمچى شەھىرى تيانشان رايونى، سايباغ رايونى، دوستلۇق رايونىدىكى كەسمە چۆپ سېخلىرىنى بىرلەشتۈرۈپ قۇرۇلغان بولۇپ، نامى ئۈرۈمچى «سەكرەپ ئىلگىرىلەش» كەسمە چۆپ زاۋۇتى دەپ ئاتالغان. ئۇ كوللېكتىپ ئىگىلىكىدىكى مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان كارخانا بولۇپ، ئورنى ئۈرۈمچى شەھىرىدىكى سەنئىتىڭزىغا جايلاشقانىدى، ئۇنىڭدا 55 كىشى، 38 دانە ماشىنا، 7 سېخ، 11 ماگىزىن بولۇپ، يىلىغا 400 تونىنا كەسمە چۆپ ئىشلەپچىقىراتتى. 1966 - يىل 1 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ئومۇمىي خەلق مۈلۈكچىلىكىدىكى كارخانىغا، نامى ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى كەسمە چۆپ زاۋۇتىغا ئۆزگەرتىلىپ، ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىگە تەۋە قىلىنىپ، داشمىنغا كۆچۈرۈپ كېلىندى. مەزكۇر زاۋۇت كونا ئاشلىق ئامبارلىرىنى سېخ قىلىپ پايدىلاندى، خېمىرنى قولدا يۇغۇرۇشتىن ماشىنىدا يۇغۇرۇشقا ئۆزگەرتتى، بىر ماشىنىدا بېسىشتىن 4 ماشىنىدا باسىدىغان بولدى، ئىسىق ئۈيدە قۇرۇتۇپ يىلىغا 1000 تونىنا كەسمە چۆپ ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارىغا ئىگە بولدى. 1973 - يىلى سېخلارنى كېڭەيتىپ، ئۈسكۈنىلەرنى يېڭىلاپ، خېمىر يۇغۇرۇشتىن قۇرۇتۇش، كېسىشكىچە ئۈزلۈكسىز ماشىنىدا مەشغۇلات قىلىدىغان بولدى. 1975 - يىلى ياتما شەكىللىك تېز قۇراشتۇرۇلىدىغان پار قازان ئورنىتىپ، پاردا قۇرۇتۇپ، قۇرۇتۇش ۋاقتىنى بۇرۇنقى 1 — 2 كۈندىن 2.5 سائەتكە قىسقارتىپ، يىللىق كەسمە چۆپ ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارىنى 2000 تونىغا يەتكۈزدى. 1980 - يىلى خېمىرنى تولۇقتا يېيىشقا ئۈزگەرتىپ، ئۈسكۈنىلەرنى يېڭىلاپ، خېمىر يۇغۇرۇشتىن قۇرۇتۇش، كېسىشكىچە ئۈزلۈكسىز ماشىنىدا مەشغۇلات قىلىدىغان بولدى. 1975 - يىلى ياتما شەكىللىك تېز قۇراشتۇرۇلىدىغان پار قازان ئورنىتىپ، پاردا قۇرۇتۇپ، قۇرۇتۇش ۋاقتىنى بۇرۇنقى 1 — 2 كۈندىن 2.5 سائەتكە قىسقارتىپ، يىللىق كەسمە چۆپ ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارىنى 2000 تونىغا يەتكۈزدى. 1980 - يىلى خېمىرنى تولۇقتا يېيىشقا ئۈزگەرتىپ، ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارىنى 3000 تونىغا يەتكۈزدى. 1986 - يىل 7 - ئاينىڭ 8 - كۈنى ياپونىيەدىن كىرگۈزگەن كەسمە چۆپ ئىشلەپچىقىرىش لىنىيىسىنى ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۇردى. مەزكۇر ئىشلەپچىقىرىش لىنىيىسىنىڭ ئۈسكۈنىلىرى ئىلغار، ئاپتوماتلىشىش دەرىجىسى يۇقىرى، مەھسۇلاتنىڭ سۈپىتى ياخشى بولۇپ، يىلىغا 4400 تونىنا ھەر خىل كەسمە چۆپ ئىشلەپچىقاردى. 1987 - يىل 6 - ئاينىڭ 30- كۈنى كېڭەيتىلىپ، دۆلىتىمىزدە ئىشلەنگەن كەسمە چۆپ ئىشلەپچىقىرىش لىنىيىسى ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۇرۇلۇپ، يىللىق ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى 3600 تونىغا يەتتى. ئىككى سېختا «تۇخۇم»، «سەنئىيەن»، «شوخلا» ماركىلىق ئون نەچچە سورت ۋە تۈرلۈك ئۇلچەمدىكى كەسمە چۆپلەرنى ئىشلەپ، ئاپتونوم

رايون بويىچە سانىتى. 1988 - يىلى بۇ زاۋۇت ئىشلەپچىقارغان «بۇغدا چوققىسى» ماركىلىق ئىنچىكە كەسمە چۆپكە سودا مىنىستىرلىكى سۈپەتلىك مەھسۇلات دەپ نام بەردى. بۇ زاۋۇتنىڭ ئىنچىكە كەسمە چۆپلىرىگە بېيجىڭدا ئۆتكۈزۈلگەن تۇنجى نۆۋەتلىك يىمەكلىكلەر كۆرگەزمىسىدە ئالتۇن مېدال مۇكاپاتى بېرىلدى. 1989- يىلى بۇ زاۋۇتقا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاپتونوم رايون بويىچە ئۈسكۈنە باشقۇرۇشتا ئىلغار كارخانا دەپ نام بەردى.

1990 - يىلنىڭ ئاخىرىدا زاۋۇتتا 254 ئىشچى - خىزمەتچى، 6 مىليون 104 مىڭ 300 يۈەنلىك تۇراقلىق مۇلۈك بولۇپ، يىللىق كەسمە چۆپ ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى 8000 تونناغا يەتتى. شۇ يىلى سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 6 مىليون 374 مىڭ 800 يۈەنگە، پايدىسى 408 مىڭ 700 يۈەنگە يەتتى، ئومۇمىي خادىملارنىڭ ئوتتۇرىچە ئەمگەك ئۈنۈمدارلىقى 25 مىڭ 98 يۈەن بولدى. 1987 — 1990 - يىلغىچە زاۋۇتنىڭ 4 مەھسۇلاتىغا سودا مىنىستىرلىكى ۋە ئاپتونوم رايون سۈپەتلىك مەھسۇلات دەپ نام بەردى.

2 § . ئاشلىق، ياغ ماشىنىسازلىق كارخانىلىرى

1. ئۈرۈمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى

زاۋۇت ئۈرۈمچى شەھىرى شەرقىي قەشقەر يولىدىكى 27 - نومۇرلۇق قورۇدا بولۇپ، ھەم ئاشلىق - ياغ ماشىنىلىرىنى ياسايدىغان ھەم ياغ، يەم - خەشەك ئىشلەيدىغان ئۈنۈمبرسال كارخانا. 1958 - يىلى ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلگەن بولۇپ، زاۋۇت نامى شىنجاڭ ئاشلىق نازارىتى ماشىنا رېمونت زاۋۇتى ئىدى. 1959 - يىلى نامى شىنجاڭ ئاشلىق نازارىتى ماشىنىسازلىق زاۋۇتىغا ئۆزگەرتىلىپ، ماشىنا ياساش بىلەن شۇغۇللىنىشقا باشلىدى. 1961 - يىلى ئاشلىق نازارىتى ئۈنۈمبرسال زاۋۇتى ئاساسىي قۇرۇلۇش ئەترىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈلۈپ، نامى شىنجاڭ ئاشلىق نازارىتى ئۈنۈمبرسال ماشىنا زاۋۇتىغا ئۆزگەرتىلدى. 1962 - يىلى ئۈرۈمچى ئاشلىق - ياغ ئۈنۈمبرسال پىششىقلاش زاۋۇتىغا ئۆزگەرتىلىپ، ماشىنىسازلىقتىن گۈرۈچ، ئاق قوناق گۈرۈچى پىششىقلاپ ئىشلەش، ئاق ھاراق، شىرنە، جاڭيۇ، ئاچچىقسۇ، سوپۇن ئىشلەپچىقىرىشقا باشلىدى. 1965 - يىل 7 - ئايدا يەنە ئۈرۈمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتىغا ئۆزگەرتىلىپ، ماشىنىسازلىق بىلەن شۇغۇللىنىشنى ئەسلىگە كەلتۈردى. 1968 - يىلى شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ ماشىنىلىرى زاۋۇتىغا، 1977- يىلى يەنە ئۈرۈمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىلىرى زاۋۇتىغا ئۆزگەرتىلدى. 1966 — 1978 - يىلغىچە ئاساسەن كىچىك تىپتىكى توك تۇغمەنلىرى ۋە ئۇنىڭ زاپچاسلىرىنى ياسىدى. 1980 - يىلدىن باشلاپ ئوتتۇرا تىپلىق يەل بىلەن ھەرىكەتلىنىدىغان توك تۇغمىنى، يانچىش ماشىنىسى قاتارلىق مەھسۇلاتلارنى ئىشلەپچىقاردى. 1983- يىلى ياغ تارتىش سېخى كېڭەيتىلگەندىن كېيىن كۈنىگە ياغ تارتىش ئىقتىدارى 16 تونناغا يەتتى. يەم - خەشەك سېخىنى ئۆزگەرتتى. 1985 - يىلى يېڭىدىن كۈنىگە 50 تونا كۈنجۈرىنى بىر تەرەپ قىلىدىغان كۈنجۈرىدىن ياغ ئېلىش سېخى قۇرۇلدى. 1987 - يىلى ئەنگلىيىدىن كىرگۈزۈلگەن، يىللىق تاق ئىسمىنا مەھسۇلاتى 10 مىڭ تونلىق يەم - خەشەك سېخى پۈتۈپ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلدى. شۇنىڭدىن باشلاپ بۇ زاۋۇتنا ماشىنىلارنى ياسايدىغان، ياغ، يەم - خەشەك پىششىقلايدىغان يۈرۈشلۈك ئىشلەپچىقىرىش ئۈسكۈنىلىرى بار بولدى. 1989 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تەستىقى بىلەن زاۋۇتقا ئاپتونوم رايون بويىچە 2 - دەرىجىلىك كارخانا دەپ نام بېرىلدى. شىنجاڭدىكى 50 چوڭ سانائەت كارخانىسىنىڭ 44 - سى ۋە ئەڭ ياخشى ئىقتىسادىي ئۈنۈملۈك سانائەت كارخانىسىنىڭ 48 - سى بولۇپ باھالاندى. 1990 - يىلى شىنجاڭدىكى ئەڭ ياخشى ئۈنۈمبرسال ئىقتىسادىي ئۈنۈملۈك سانائەت كارخانىلىرىنىڭ 43 - سى، ماشىنىسازلىق ساھەسىدىكى ئۈنۈمبرسال ئىقتىسادىي ئۈنۈملۈك كارخانىلارنىڭ 4 - سى بولۇپ باھالاندى.

1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا زاۋۇتتا 454 ئىشچى - خىزمەتچى، 15 مىليون 770 مىڭ يۈەنلىك تۇراقلىق مۇلۇك بولۇپ، شۇ يىلى يارانقان سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 15 مىليون 880 مىڭ يۈەنگە، پايدىسى 2 مىليون 610 مىڭ يۈەنگە، ئومۇمىي خادىملارنىڭ ئوتتۇرىچە ئەمگەك ئۈنۈمدارلىقى 33 مىڭ 889 يۈەنگە يەتتى. 1986 - يىلدىن ئېتىبارەن 7 مەھسۇلاتى ئاپتونوم رايون بويىچە سۈپەتلىك مەھسۇلات دېگەن نامغا ئېرىشتى، ئۇنىڭ ئىچىدە ياغ مەھسۇلاتى بىر، يەم - خەشەك مەھسۇلاتى 5، ماشىنا مەھسۇلاتى بىر.

2. كورلا ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى

1975 - يىلى قۇرۇلۇپ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلگەن. 1984 - يىلى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى كورلا ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتىنى بايىنغولىن ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئوتكۈزۈپ بەردى. بۇ زاۋۇت قۇرۇلغاندىن تارتىپ 1985 - يىلغىچە 39 خىل، 1973 دانە ئاشلىق، ياغ ماشىنا مەھسۇلاتى، 20 تونىنا زاپچاس ئىشلەپچىقاردى، 7 ئۈن ۋە ياغ زاۋۇتىنى قۇراشتۇردى. 1986 - يىلى ماشىنىسازلىق ئىشلەپچىقىرىشىنى توختىتىپ، ئاشلىق، ياغ تەقلىدىي بۇيۇملىرىنى ئىشلەپچىقىرىشقا ئوتتى.

شىنجاڭ ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ 1990 - يىلدىكى قىسمەن ئاشلىق، ياغ سانائىتى كارخانىلىرى

جەدۋەل: 4 — 24

كارخانا نامى	يىل ئاخىرىدىكى ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى (تونىنا/يىل)		سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى (1980 - يىلدىكى ئۇزگەرمەس باھا) (تۆمەن يۈەن)	تۇراقلىق مۇلۇك ئەسلى قىممىتى (تۆمەن يۈەن)	پايدىسى (تۆمەن يۈەن)	ئىشچى - خىزمەتچى سانى
	ئۈن	تارتقان يانغلىق دان				
ئۇرۇمچى شەھىرى تۆدۈن كوچىسى ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى	18750	4000	873.5	347.7	155.6	180
ئۇرۇمچى ناھىيىلىك ئۈن - ياغ زاۋۇتى	23000	4000	875.6	216.8	68.0	244
تۇرپان شەھەرلىك ئۈن زاۋۇتى	18750		227.8	209.3	0.5	71
ماناس ناھىيىلىك ئۈن زاۋۇتى	12500		390.5	186.6	17.41	96
ماناس ناھىيىلىك ياغ زاۋۇتى		6000	517.1	281.7	125.4	134
قۇتۇبى ناھىيىلىك ئۈن - ياغ زاۋۇتى	12500	4000	640.3	429.7	91.8	168
قۇكالىق ناھىيىلىك ياغ زاۋۇتى		4000	185.5	164.5	31.8	56
قۇكالىق ناھىيىلىك ئۈن زاۋۇتى	15600		537.8	289.1	54.6	123
جىمسار ناھىيىلىك ئۈن - ياغ زاۋۇتى	12500	4000	298.9	283.6	31.2	112
گۇچۇڭ ناھىيىلىك ئۈن - ياغ زاۋۇتى	25000	9000	866.0	407.1	102.1	271
موري قازاق ئاپتونوم ناھىيىلىك ئۈن - ياغ زاۋۇتى	12500	750	183.0	167.1	10.5	64

147	94.31	430	611.8	20000		سانجى ئوبلاستلىق باغ زاۋۇتى
304	49	509	433	10000		شىخەنزە باغ زاۋۇتى
124	44.5	214.6	472.7	2000	50000	چۆچەك شەھەرلىك ئۈن زاۋۇتى
193	179.4	668.5	972.9	11000	13200	ساۋەن ناھىيىلىك ئۈن - ياغ زاۋۇتى
144	87.6	449.2	358.9	8000	12000	چاغانتوقاي ناھىيىلىك ئۈن - ياغ زاۋۇتى
200	162.8	568.5	1018	9000	14000	شىخو ناھىيىلىك ئۈن - ياغ زاۋۇتى
102	115.3	443.1	516.4	13500		دۆربىلجىن ناھىيىلىك زاراڭزا يېغى زاۋۇتى
120	118.5	393	500.0	10000		چۆچەك شەھەرلىك ياغ زاۋۇتى
93	45.5	401.4	506.0		15000	ئالتاي ۋىلايەتلىك ئۈن زاۋۇتى
101	64.4	249.1	201.2	4000		ئالتاي ۋىلايەتلىك ياغ زاۋۇتى
33	12.3	81.7	228.1	1150	12500	بۆرچىن ناھىيىلىك ئۈن - ياغ زاۋۇتى
32	2.8	95.5	121.0		12500	جېمىنەي ناھىيىلىك ئۈن - ياغ زاۋۇتى
51	6.9	87.3	170.4	2300	12500	بۆرۈلتوقاي ناھىيىلىك ئۈن - ياغ زاۋۇتى
40	9.9	76.4	187.2	1160	12500	كۆكتوقاي ناھىيىلىك ئۈن - ياغ زاۋۇتى
35	8	70	114.5		12500	كۆكتوقاي ئۈن زاۋۇتى
196	75.1	559	629.1	6800	12500	بورتالا شەھەرلىك ئۈن - ياغ زاۋۇتى
72	29.2	150.6	163.5	5600	12500	جىڭ ناھىيىلىك ئۈن - ياغ زاۋۇتى
128	112.7	314.9	446.7	9000	9000	ئارشالف ناھىيىلىك ئۈن - ياغ زاۋۇتى
46	29.8	101.3	270		12500	خېجىڭ ناھىيىلىك ئۈن زاۋۇتى
30	10.6	76.9	137.7		12500	مالدن ئۈن زاۋۇتى
93	86.4	297.2	334.1	6000	15000	يەنجى خۇيزۇ ئاپتونوم ناھىيىلىك ئۈن - ياغ زاۋۇتى
36	29.5	75.2	196.6	570	12500	بۈگۈر ناھىيىلىك ئۈن - ياغ زاۋۇتى
39	16.9	77.3	156.9	150	12500	لوپنۇر ناھىيىلىك ئۈن - ياغ زاۋۇتى
121	39.7	500.8	382.1	4000		بايىنغولىن ئوبلاستلىق ئۈن - ياغ نەقلىدى بۇيۇم زاۋۇتى
230	100.3	331.4	1096.9	2000	36060	بايىنغولىن ئوبلاستلىق ئۈن زاۋۇتى
135	40.9	165.4	712.6		17300	كۇچا ناھىيىلىك ئۈن زاۋۇتى
114	34.2	161.3	145.4	7680		كۇچا ناھىيىلىك ياغ زاۋۇتى
287	59	450.7	990.2		27400	ئاقسۇ شەھەرلىك ئۈن زاۋۇتى
79	15.1	127.6	274.7	5000	9000	ئونسۇ ناھىيىلىك ئۈن - ياغ زاۋۇتى
59	8.4	239.5	278.7	6220	15550	ئۈچتۇرپان ناھىيىلىك ئۈن - ياغ زاۋۇتى
143	19.5	181.8	257.9	18000	13740	ئاۋات ناھىيىلىك ئۈن - ياغ زاۋۇتى
61	35.1	120	375.1		10000	قىزىلسۇ ئوبلاستلىق ئۈن زاۋۇتى

44	11.8	101	73.9	4000		بېڭسار ناھىيىلىك ياغ زاۋۇتى
34	4.46	53.2	84.1	4000		پوسكام ناھىيىلىك ياغ زاۋۇتى
78	38.4	245.2	128.2	5000		قاغىلىق ناھىيىلىك ياغ زاۋۇتى
87	16.7	201.6	320.3		27000	قاغىلىق ناھىيىلىك ئۇن زاۋۇتى
77	24.4	120.1	240.8	4000	7500	يوپۇغا ناھىيىلىك ئۇن - ياغ زاۋۇتى
41	10.3	100.2	160	4000		مارالبېشى ناھىيە سېرىقبۇيا ياغ زاۋۇتى
124	79	273	336.5	4000	14040	مەكىت ناھىيىلىك ئۇن - ياغ زاۋۇتى
122	25.5	139.3	258	4000	9000	قەشقەر كونائەھەر ناھىيىلىك ئۇن - ياغ زاۋۇتى
61	18.5	171.9	299.3	4000	14040	پەيزاۋات ناھىيىلىك ئۇن - ياغ زاۋۇتى
33	0.62	110.1	137.5		14040	بېڭسار ناھىيىلىك ئۇن زاۋۇتى
53	13	68.9	166.5		14040	پوسكام ناھىيىلىك ئۇن زاۋۇتى
115	14.9	155.9	216.3	4000	12500	مارالبېشى ناھىيىلىك ئۇن - ياغ زاۋۇتى
43	20.2	98.4	238.4	2000	12500	گۇما ناھىيىلىك ئۇن - ياغ زاۋۇتى
65	8.2	144.4	175.2	3200	12500	قاراقاش ناھىيىلىك ئۇن - ياغ زاۋۇتى
26	24.2	68.9	99.3	1000	12500	لوپ ناھىيىلىك ئۇن - ياغ زاۋۇتى
35	11.5	105.6	140.4	1000	12500	چىرا ناھىيىلىك ئۇن - ياغ زاۋۇتى
138	2.6	231	403.3	3200	12500	خوتەن شەھەرلىك ئۇن - ياغ زاۋۇتى
173	38.4	414.9	517.9	6000	10000	غۇلجا ناھىيىلىك ئۇن - ياغ زاۋۇتى
90	717.9	156	316.7		19740	قورغاس ناھىيىلىك ئۇن زاۋۇتى
35	27.6	128.4	259	4000	13750	چاپچال شىبە ئاپتونوم ناھىيىلىك ئۇن - ياغ ئۇنىۋېرسال زاۋۇتى
111	106	288	593.9	10000	12500	كۇنەس ناھىيىلىك ئۇن - ياغ ئۇنىۋېرسال زاۋۇتى
69	39.2	164.9	392.8	1000	12500	نىلقا ناھىيىلىك ئۇن - ياغ باش زاۋۇتى
90	—9	138.4	261.3	4000	19160	تىكەس ناھىيىلىك ئۇن - ياغ زاۋۇتى
352	11.5	838.7	1368	18000	37500	ئىلى ۋىلايەتلىك ئۇن - ياغ باش زاۋۇتى
126	117.6	514.9	524.4	10000		قورغاس ناھىيە چېڭسخوزا ياغ زاۋۇتى
99	60.8	412.3	482.2	6230	10000	توققۇزتارا ناھىيىلىك ئۇن - ياغ زاۋۇتى
253	204.8	444	1059.6	10000	4000	موڭغۇلكۇرە ناھىيىلىك ئۇن - ياغ زاۋۇتى
162	18.1	355.3	624.7	1000	25000	كۇيىتۇك شەھەرلىك ئۇن زاۋۇتى
131	100.6	385.3	1066.7		37500	ش ئۇ ئا ر ئاشلىق - ياغ يۇتكەش پونكىتى ئۇن زاۋۇتى
199	105	321	1173		28000	قۇمۇل ۋىلايەتلىك ئۇن زاۋۇتى
234	70.5	1707	952	400	45000	قاراماي ئۇن زاۋۇتى

ئىزاھ: 1. بۇ جەدۋەلگە 1990 - يىل ئاخىرىدىكى 4 دانە ئوتتۇرا تىپلىق توك تۇغمىسى پاكى 2 دانە 200 تىپلىق ياغ تارتىش ماشىنىشىغا ئىگە ئوتتۇرا تىپتىكى ئاشلىق، ياغ ماناشتى كارخانىلىرى كىرگۈزۈلدى.
2. تاللاپ تونۇشتۇرۇلغان كارخانىلار بۇ جەدۋەلگە كىرگۈزۈلمىدى.

بەشىنچى قىسىم

ئۇنىۋېرسال باشقۇرۇش

بەشىنچى قىسىم

ئۇنىۋېرسال باشقۇرۇش

I باب

تاۋار ئاشلىق، ياغ كىرىم - چىقىمنىڭ ئېشىش - كېمىيىش ئەھۋالى

§ 1. ئاشلىق كىرىم - چىقىمى

1. ئومۇمىي كىرىم - چىقىم

1949 - يىل 9 - ئاينىڭ 25 - 26 - كۈنلىرى شىنجاڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد بولدى. ئەينى ۋاقىتتا ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش سەۋىيىسى تۆۋەن بولغانلىقتىن، دۆلەتنىڭ ئاشلىق ئامبىرى قۇرۇق ئىدى. شىنجاڭغا كىرگەن خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى جېڭچۈەندىن شىنجاڭغا 33 مىليون كىلوگرامدىن ئارتۇق ئاشلىق يۆتكەپ، قىسىملارنىڭ ھەربىي يۈرۈش ئېھتىياجىنى قاندۇردى. كېيىن يەنە ئۇرۇمچى ۋىلايىتىگە قاراشلىق ناھىيىلەرنىڭ ئاشلىق بازارلىرىدىن چاي، شېكەر، رەخت قاتارلىق ماددىي ئەشيالار ۋە ئالتۇنغا ئاشلىق تېگىشىپ، ئارمىيە ۋە ھۆكۈمەتنىڭ ئاشلىققا بولغان ئېھتىياجىغا كاپالەتلىك قىلدى. شۇ يىلى 12 - ئاينىڭ ئاخىرىدا ئۇلكە بويىچە دۆلەت ئاشلىق سالدۇسى 32 مىليون 530 مىڭ كىلوگرام ئىدى.

1950 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشى بىر ئۇرلەپ، بىر پەسىيىپ تۇرغان بولسىمۇ، لېكىن ئومۇمىي جەھەتتىكى تەرەققىيات ناھايىتى تېز بولدى، ئومۇمىي ئاشلىق مەھسۇلاتى 1949- يىلدىكى 848 مىليون كىلوگرامدىن 1990 - يىلى 6 مىليارد 769 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ (ياڭىيۇ تۇرىدىكىلەر بۇنىڭ سىرتىدا، تۆۋەندىمۇ شۇنداق)، ئاز كەم 7 ھەسسە ئاشتى. مۇشۇ مەزگىلدە ئاپتونوم رايوننىڭ نوپۇسى زور دەرىجىدە كۆپەيگەن، ئاشلىق ئىستېمال سەۋىيىسى ئۆزلۈكسىز ئاشقان ئەھۋالدا، مۇۋاپىق تەقسىملەش، ئەستايىدىل ئورۇنلاشتۇرۇش ئارقىلىق، ھەربىي ئېھتىياج ۋە خەلقنىڭ ئوزۇق - تولۇكىگە كاپالەتلىك قىلىندى. 1950 - يىل 1 - ئايدىن 1990 - يىلغىچە بولغان ئاشلىق يىللىرىدا (شۇ يىلى 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن كېيىنكى يىلى 3 - ئاينىڭ 31 - كۈنىگە قەدەر) دۆلەت تەكسە باھا ۋە كېلىشىم باھادا

33 مىليارد 88 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سېتىۋالدى (دېھقانچىلىق بېجى ھېسابىغا ئېلىنمىدىغان ئاشلىقنىڭ ئۇنىڭ ئىچىدە، تۆۋەندىكى شۇنداق)، بۇ، ئېلىنغان ئومۇمىي ئاشلىقنىڭ %11.26نى ئىگىلەيدۇ (يەنى سېتىۋېلىش نىسبىتى)، بۇنىڭ ئىچىدە تەكسە باھادا سېتىۋېلىنغان ئاشلىق 31 مىليارد 337 مىليون كىلوگرام بولۇپ، سېتىۋېلىنغان ئاشلىقنىڭ %71.94نى ئىگىلەيدۇ؛ تەكسە باھا ۋە كېلىشىم باھادا 28 مىليارد 867 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سېتىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە تەكسە باھادا سېتىلغىنى 27 مىليارد 291 مىليون كىلوگرام بولۇپ، سېتىلغان ئومۇمىي ئاشلىقنىڭ %54.94نى ئىگىلەيدۇ. يېزا ئىگىلىكىگە (چارۋىچىلىقتا سېتىلغان ئاشلىقمۇ شۇنىڭ ئىچىدە، تۆۋەندىكى شۇنداق) 6 مىليارد 379 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سېتىپ بېرىلدى. سېتىۋېلىنغان ئاشلىقنىڭ دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىغا قايتۇرۇپ سېتىپ بېرىلگەن ئاشلىقنى چىقىرىۋەتكەندە، دۆلەتنىڭ ساپ سېتىۋالغىنى 26 مىليارد 709 مىليون كىلوگرام بولۇپ، ئومۇمىي ئاشلىقنىڭ %21.08نى ئىگىلەيدۇ (يەنى ساپ سېتىۋېلىش نىسبىتى). ئۇنىڭدىن باشقا، ئاپتونوم رايون بويىچە يەنە مالىيە تەمىنلەش، زىيان، خوراش قاتارلىقلار ئۈچۈن 2 مىليارد 273 مىليون كىلوگرام ئاشلىق چىقىم قىلىندى. ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى ئاشلىق كىرىم - چىقىمىنى بالانس قىلغاندا 41 يىلدا جەمئىي 1 مىليارد 948 مىليون كىلوگرام ئاشلىق ئېشىنچا بولدى؛ ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكەلگەن ۋە ئېكسپورت قىلىنغان ئاشلىق 2 مىليارد 342 مىليون كىلوگرام، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن يۆتكەپ كېلىنگەن ئاشلىق 2 مىليارد 664 مىليون كىلوگرام، ئىككىسىنى بالانس قىلغاندا ساپ يۆتكەپ كېلىنگەن ئاشلىق 322 مىليون كىلوگرام (بۇنىڭ ئىچىدە تەكسە باھادا يۆتكەپ كېلىنگىنى 332 مىليون كىلوگرام، كېلىشىم باھادا سىرتتا يۆتكەلگىنى 10 مىليون 690 مىڭ كىلوگرام). 1990 - يىللىق ئاشلىق يىلنامىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر ئاپتونوم رايونىنىڭ دۆلەت ئاشلىق ئامبىرىدىكى سالدۇ 2 مىليارد 302 مىليون كىلوگرام (بۇنىڭ ئىچىدە تەكسە باھالىق سالدۇ 2 مىليارد 38 مىليون كىلوگرام) بولۇپ، 1949 - يىل 12 - ئاينىڭ ئاخىرىدىكى سالدۇنىڭ ئاز كەم 71 ھەسسىسىگە توغرا كەلدى. ئاشلىقنى ئومۇمىي جەھەتتىن تەڭپۇڭلاشتۇرۇشتا ئاساسلىق ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان ۋىلايەت ۋە ئاپتونوم ئوبلاستلاردىن ئىلى، سانجى، تارباغاتاي، ئاقسۇ، بورتالالار گەۋدىلىك تۇرمپە قوشتى. 1953 — 1990 - يىلغىچە بولغان مەلۇماتقا قارىغاندا، يۇقىرىقى 5 ۋىلايەت، ئوبلاستنىڭ كىرىم- چىقىمىنى بالانس قىلغاندىن كېيىن تەكسە باھا ۋە كېلىشىم باھالىق ئاشلىقتىن 8 مىليارد 852 مىليون كىلوگرام ئېشىنچا بولغان، 7 مىليارد 804 مىليون كىلوگرام ئاشلىق تەكسە باھا ۋە كېلىشىم باھادا سىرتتا يۆتكەلگەن، بۇ، ئۇرۇمچى، قاراماي، قۇمۇل، تۇرپان، قىزىلسۇ قاتارلىق ئاشلىقنى ئاساسەن سىرتتىن يۆتكەپ كېلىدىغان رايونلارغا يۆتكەپ كېلىنگەن تەكسە باھا ۋە كېلىشىم باھالىق ئاشلىقنىڭ %10.99نى ئىگىلەيدۇ. بۇنىڭ ئىچىدە ئىلى ۋىلايىتىنىڭ ئېشىنچا ئاشلىقى 3 مىليارد 283 مىليون كىلوگرام بولۇپ، سىرتتا 2 مىليارد 863 مىليون كىلوگرام ئاشلىق يۆتكىدى؛ سانجى ئوبلاستىنىڭ 2 مىليارد 428 مىليون كىلوگرام بولۇپ، سىرتتا 2 مىليارد 166 مىليون كىلوگرام ئاشلىق يۆتكىدى؛ تارباغاتاي ۋىلايىتىنىڭ 1 مىليارد 695 مىليون كىلوگرام بولۇپ، سىرتتا 1 مىليارد 515 مىليون كىلوگرام ئاشلىق يۆتكىدى؛ ئاقسۇ ۋىلايىتىنىڭ 881 مىليون كىلوگرام بولۇپ، سىرتتا 756 مىليون كىلوگرام ئاشلىق يۆتكىدى؛ بورتالا ئوبلاستىنىڭ 565 مىليون كىلوگرام بولۇپ، سىرتتا 504 مىليون كىلوگرام ئاشلىق يۆتكىدى (جەدۋەل: 5 — 1، 5 — 2گە قارالسۇن).

2. باسقۇچ بويىچە كىرىم - چىقىم

1950 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ ناۋار ئاشلىق كىرىم - چىقىمى تۆۋەن سەۋىيىدە ئېشىنىشتىن ئۆزگىرىپ سىرتتىن يۆتكەپ كېلىش، ئۇنىڭدىن كېيىن يەنە ئېشىنىپ سىرتتا يۆتكەشتىن ئىبارەت 3 باسقۇچنى بېسىپ ئۆتتى. 41 يىلدا شۇ يىللىق كىرىم - چىقىمدىن 24 يىل ئېشىنچا بولدى، 17 يىل ئاشلىق ئۆزگىرىپ قالدى، تەپسىلىي ئەھۋال مۇنداق:

1) تۆۋەن سەۋىيىدە ئېشىنچا بولۇپ، ئاز مىقداردا سىرتقا يۆتكەلدى

1950 — 1967 - يىلغىچە كۆپىنچە يىللاردا ئاشلىق مەھسۇلاتى ئاشتى. ئاشلىق مەھسۇلاتى يىلنىڭ ئوتتۇرىچە 6.67% ئېشىپ، نوپۇس يىلنىڭ ئوتتۇرىچە 3.96% كۆپەيىپ، ئاشلىق مەھسۇلاتىنىڭ ئېشىش سۈرئىتى نوپۇسنىڭ كۆپىيىش سۈرئىتىدىن تېز بولدى. تاۋار ئاشلىقىنىڭ ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى كىرىم-چىقىمىنى بالانس قىلغاندا، كىرىم - چىقىمدا 18 يىلنىڭ 14 يىلدا ئوڭ پەرق، 4 يىلدا تەتۈر پەرق كۆرۈلۈپ، 1 مىليارد 260 مىليون كىلوگرام ئېشىنچا بولۇپ، ئاپتونوم رايون سىرتىغا 733 مىليون كىلوگرام ئاشلىق ساپ يۆتكەلدى ۋە ئېكسپورت قىلىندى.

(1) 1950 - يىلى خەلق ئىگىلىكىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش مەزگىلىگە قەدەم قويۇلۇپ، يېزىلاردا ئىجارە كېمەيتىش - زورمىگەرلەرگە قارشى تۈرۈش ۋە يەر ئىسلاھاتى قانات يايدۇرۇلدى، خەلق ئازادلىق ئارمىيە زور ھەربىي كۈچ ئاجرىتىپ بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق بىلەن شۇغۇللاندى، نەتىجىدە ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشى بىر قەدەر تېز تەرەققىي قىلدى. 1952 - يىلغا كەلگەندە ئاشلىق مەھسۇلاتى 1 مىليارد 331 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 1949 - يىلدىكىدىن 56.96% ئېشىپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 16.21% كۆپەيدى. 1949 - يىلى كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن ئاشلىق 196 كىلوگرام ئىدى، 1952 - يىلى 286 كىلوگرامغا يېتىپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 13.42% ئاشتى. 1950 - يىل 1 - ئايدىن 1952- يىلغىچە بولغان ئاشلىق يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر ئۇلكە بويىچە ئېلىنغان غەللە - پاراق ئاشلىقى ۋە سېتىۋېلىنغان ئاشلىق، ئېشىنچا ئاشلىق، ھەربىي قىسىم ۋە ھۆكۈمەت ئىشلىتىدىغان ئاشلىق، بازاردا سېتىلغان ئاشلىق بويىچە كىرىم-چىقىمنى بالانس قىلغاندىن كېيىن، 155 مىليون كىلوگرام ئېشىنچا قالدى. مۇشۇ مەزگىلدە سوۋېت ئىتتىپاقىغا جەمئىي 68 مىليون 320 مىڭ كىلوگرام بۇغداي ئېكسپورت قىلىندى. شۇنىڭ بىلەن بىرگە شەرقىي شىنجاڭ رايونىدا ھەربىيلەر تەمىنلىنىدىغان ئاشلىق ۋە بازاردىكى ئاشلىق ئۇكسۇش سەۋەبىدىن ئۇلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى ۋە سودا نازارىتى سودا شىركىتى ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ گەنسۇ ئۇلكىسىدىن 4 مىليون 360 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق يۆتكىدى. 1952 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا دۆلەتنىڭ تاۋار ئاشلىق سالدۇسى 124 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 1949 - يىل 12 - ئايدىكىدىن 2.8 ھەسسە ئاشتى (جەدۋەل: 5 — 3كە قارالسۇن). 3 يىلدا خۇسۇسىي ئاشلىق سودىگەرلىرى 550 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سېتىۋالدى ۋە 550 مىليون كىلوگرام ئاشلىق ساتتى. دۆلەت ۋە خۇسۇسىي تىجارەتچىلەر سېتىۋالغان تاۋار ئاشلىق ئېلىنغان ئومۇمىي ئاشلىقنىڭ ئۇچتىن بىر قىسمىنى ئىگىلىدى. ئۇلكە ئىچىدە ئاساسەن ئۇرۇمچى، قۇمۇل، ئالتاي، قاراشەھەر ئۇلايەتلىرىنىڭ ئاشلىقى يېتىشمىدى، باشقا جايلار ئۆزىنى تەمىنلەپ ئېشىندى.

(2) يەر ئىسلاھاتى ئېلىپ بېرىش ۋە يېزا ئىگىلىكىنى كوپېراتسىيىلەشتۈرۈش ئارقىسىدا 1953 - يىلدىن باشلاپ ئاشلىقتىن ئۇدا مول ھوسۇل ئېلىندى. 1959 - يىلغا كەلگەندە ئومۇمىي ئاشلىق مەھسۇلاتى 1 مىليارد 975 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 1952 - يىلدىكىدىن 48.38% ئاشتى، كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن ئاشلىق 304 كىلوگرامغا يېتىپ، 1952 - يىلدىكىدىن 6.29% ئاشتى. 1953 - يىلدىن باشلاپ تاۋار ئاشلىقنى دۆلەت ئاشلىق تارماقلىرى باشقۇرىدىغان بولدى، خۇسۇسىي ئاشلىق سودىگەرلىرىگە قارىتا چەكلەش، پايدىلىنىش ۋە ئۆزگەرتىش يولى تۇتۇلدى. 1954 - يىلى جەنۇبىي شىنجاڭدىكى خوتەن، قەشقەر، يەكەن ۋىلايەتلىرى يېزىلارغا قارىتا تەكسە باھا، كېلىشىم باھادا ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋە تەمىنلەشنى يولغا قويدى، شەھەر - بازار ئاھالىلىرىنى نورمىلىق تەمىنلىدى؛ ئاقسۇنىڭ شىمالىدىكى ۋىلايەت، ئوبلاستلار ئاشلىقنى بازاردىن سېتىۋېلىش ۋە تەمىنلەشنى يولغا قويدى. 1953 — 1955 - يىلغىچە سېتىۋېلىش مىقدارى يىلمۇ يىل ئاشتى، تاۋار ئاشلىق كىرىم - چىقىمنى بالانس قىلغاندىن كېيىن 313 مىليون كىلوگرام ئاشلىق ئېشىندى. 1956 - يىلى دېھقانلارنىڭ ئاشلىق ئىستېمال مەۋىسى ئېشىش، ئاشلىق بازىرىنى باشقۇرۇش قانۇنىق بولماسلىق، خۇسۇسىي سودىگەرلەر ئاممىنىڭ دۆلەت تەمىنلىگەن ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى ئالداپ سېتىۋېلىپ، ھاينەنغا سېتىش قانارلىق مەۋەبلەر

تۇپەيلىدىن، ئاشلىقنىڭ سېتىلىش مىقدارى زور مىقدارداً ئېشىپ (يىللىق سېتىلىش مىقدارى 440 مىليون كىلوگرام بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە يېزا ئىگىلىكىگە سېتىلغىنى 150 مىليون كىلوگرامغا يەتتى)، كىرىم - چىقىمدا 71 مىليون 280 مىڭ كىلوگرام تەتۈر پەرق كۆرۈلدى، بۇنىڭ ئورنىنى سالدۇدىكى ئاشلىقتىن يۇنىشقا توغرا كەلدى. 1957 - يىل 7 - ئايدىن باشلاپ ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش يولغا قويۇلدى. شۇ يىلى ئېلىنغان ئاشلىق 1956 - يىلدىكىدىن 127 مىليون كىلوگرام كېمەيگەن بولسىمۇ، لېكىن سېتىۋېلىش مىقدارى ئېشىپ، سېتىلىش مىقدارى ئازايغانلىقتىن، تاۋار ئاشلىق كىرىم - چىقىمى بالانس قىلىنغاندىن كېيىن 40 مىليون 250 مىڭ كىلوگرام ئېشىنچا بولدى. 1958 - ۋە 1959-يىللىرى ئاشلىق مەھسۇلاتى ئۈدا ئېشىپ، تاۋار ئاشلىق كىرىم - چىقىمىدا داۋاملىق ئېشىنچا بولدى. 1959-يىلى «چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش» ۋە «مۇبالىغىچىلىك شامىلى» نىڭ تەسىرىدە، ئاشلىق ھوسۇلىنى زىيادە مۆلچەرلەش، كۆپ سېتىۋېلىش، كۆپ ئىستېمال قىلىش خاھىشى كېلىپ چىقتى، شۇنىڭ بىلەن دېھقانلارنىڭ ئاشلىقى چەكتىن تاشۇرۇپ سېتىۋېلىندى، نەتىجىدە دېھقانلارغا يەنە زور مىقدارداً قايتۇرۇپ سېتىلدى. ئاشلىق سېتىۋېلىش نىسبىتى 1957 - يىلى %32.35 بولغان بولسا، 1959 - يىلى %42.88كە يېتىپ، 10.53 پىرسەنت پوئېنتى ئاشتى، سېتىۋېلىش مىقدارى %79.87 كۆپەيدى. ئاشلىق چەكتىن تاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغانلىقتىن، 1960 - يىلى ئەتىيازدا يېزىلاردا ئېغىر دەرىجىدە ئاشلىق يېتىشمەسلىك مەسىلىسى كېلىپ چىقتى. باي ناھىيىلىك پارتكوم، خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ ئاساسلىق رەھبەرلىرى يېزىلاردا ئاشلىق يېتىشمىگەن ئەھۋالدا ئاساسىي قاتلامدىكى كادىرلار ۋە ئاممىنىڭ ئىنكاسىغا قۇلاق سالماي، ئاشلىقنى دېھقانلارغا ۋاقتىدا قايتۇرۇپ ساتماقتا يوق، يەنە تېخى «ئاشلىق ھوسۇلىنى يوشۇرۇپ، ئۆزى بۆلۈشۈۋېلىشقا قارشى تۇرۇش» ھەرىكىتىنى قوزغىدى، شۇنىڭ بىلەن 1960 - يىل 3 - ئايدا دېھقانلار كېسەلگە گىرىپتار بولۇش، بەھۇدە ئۆلۈپ كېتىشتەك ئېغىر ۋەقە كېلىپ چىقتى.

1953 — 1959 - يىلغىچە دۆلەت سېتىۋالغان ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىلغان ئومۇمىي ئاشلىقنىڭ %30.49نى ئىگىلىدى، يېزا ئىگىلىكىگە سېتىلغان ئاشلىقنى چىقىرىۋەتكەندىن كېيىنكى ساپ سېتىۋېلىش نىسبىتى %23.01 بولدى، تاۋار ئاشلىقنىڭ ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى كىرىم - چىقىمى بالانس قىلىنغاندىن كېيىن 506 مىليون كىلوگرام ئېشىنچا بولدى، 84 مىليون 730 مىڭ كىلوگرام ئېكسپورت قىلىندى. 1959 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر ئاپتونوم رايونىنىڭ دۆلەت تاۋار ئاشلىق سالدۇسى 545 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 1952- يىلىنىڭ ئاخىرىدىكىدىن 3.4 ھەسسە ئاشتى (جەدۋەل: 5 — 4كە قارالسۇن). مۇشۇ مەزگىلدە ئەسلىدىلا سىرتتىن ئاشلىق يۆتكەپ كېلىدىغان ئۇرۇمچى شەھىرى قاتارلىق جايلاردىن باشقا، يېڭىدىن گۇللەنگەن نېفىت شەھىرى قاراماي، يېڭىدىن قۇرۇلغان قىزىلسۇ قىرغىز ئاپتونوم ئوبلاستى قاتارلىق جايلار ۋە ئاپتونوم رايونغا بىۋاستە قارايدىغان تۇرپان، پىچان، توقسۇن ناھىيىلىرىمۇ ئاشلىقى يېتىشمەي، سىرتتىن ئاشلىق يۆتكىدى.

(3) 1960 — 1962 - يىلغىچە ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق مەھسۇلاتى يىلمۇ يىل كېمەيىپ كەتتى. 1962 - يىلى 1 مىليارد 654 مىليون كىلوگرامغا تۆۋەنلەپ، 1959 - يىلدىكىدىن %16.25 ئازىيىپ، كىشى بېشىغا 237 كىلوگرامدىن توغرا كەلدى. بۇ 1952 - يىلدىن بۇيانقى ئەڭ تۆۋەن سەۋىيە بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. 3 يىلدا ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىنغان ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىلغان ئومۇمىي ئاشلىقنىڭ %29.40نى ئىگىلىدى، يېزا ئىگىلىكىگە سېتىلغان ئاشلىقنى چىقىرىۋەتكەندىن كېيىن ساپ سېتىۋېلىش نىسبىتى %18.79 بولدى. تاۋار ئاشلىق كىرىم - چىقىمىدا ئۈدا 3 يىل تەتۈر پەرق كۆرۈلۈپ، جەمئىي 266 مىليون كىلوگرام ئاشلىق ئۆكسۈدى، ئاپتونوم رايون سىرتىغا 26 مىليون 820 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق ساپ يۆتكەلدى، بۇ ئاشلىق سالدۇنى يۇناش ئارقىلىق ھەل قىلىندى. 1962 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر ئاپتونوم رايون بويىچە دۆلەت تاۋار ئاشلىق سالدۇسى 252 مىليون كىلوگرامغا چۈشۈپ، 1959 - يىلىنىڭ ئاخىرىدىكىدىن %53.76 ئازايدى. بۇ 1954 - يىلدىن بۇيانقى ئەڭ تۆۋەن سەۋىيە بولۇپ، جەمئىي تەڭپۇڭلۇق ئاران ساقلاپ قېلىندى (جەدۋەل:

5 — 5كە قارالسۇن). قىيىنچىلىقتىن ئۆتۈش ئۈچۈن ئاپتونوم رايون ئاشلىقنى پىلانلىق ئىشلىتىش، تېجەپ ئىشلىتىش، «تۆۋەن ئۆلچەم» بويىچە ئىشلىتىش، «ئاشلىق ئورنىغا يەل - يېمىش، سەي - كۆكتات ئىستېمال قىلىش» يولى بىلەن خەلق تۇرمۇشىنى ئورۇنلاشتۇرغاندىن باشقا، ئۇرۇمچى قاتارلىق جايلارنىڭ ئاشلىق تەمىناتىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن يەنە جەنۇبىي شىنجاڭدىكى قەشقەر، خوتەندىن زور مىقداردا ئاشلىق يۆتكىدى. 1960 — 1962 - يىلغىچە قەشقەر، خوتەندىن ساپ يۆتكەپ كېلىنگەن ئاشلىق جەمئىي 196 مىليون كىلوگرام بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە قېرىنداش ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلارغا يۆتكەلگىنى 22 مىليون 290 مىڭ كىلوگرام. مۇشۇ مەزگىلدە ئاپتونوم رايون بويىچە ئامبارغا كىرگۈزۈلگەن ئاق ئاشلىق نىسبىتى يىلمۇ يىل ئازايدى، كىرىم قىلىنغان ئاق ئاشلىق نىسبىتى 1960 - يىلى %44.74، 1961 - يىلى %18.57، 1962- يىلى %22.46 بولۇپ، يېزا - بازار ئاھالىلىرىنىڭ قارا ئاشلىق ئىستېمال قىلىش نىسبىتى زور دەرىجىدە ئاشتى. ئۇرۇمچى، قاراماي، قۇمۇل قاتارلىق شەھەر، زاۋۇت - كان رايونلىرىنى قارا ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش نىسبىتى ئېشىپ %70 — %80كە يەتتى.

(4) 1963 - يىلدىن باشلاپ خەلق ئىگىلىكىنى تەڭشەش ئۇنۇم بېرىپ، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشى ئەسلىگە كەلدى ۋە تەرەققىي قىلدى. 1963 - يىلى ئىشلەپچىقىرىلغان ئاشلىق 2 مىليارد 180 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 1962 - يىلدىكىدىن %31.81 ئېشىپ، شىمالىي شىنجاڭدا ئۆز - ئۆزىنى تەمىنلەپ ئېشىنىش نىشانى 2 يىل بۇرۇن ئەمەلگە ئاشۇرۇلدى. 1966 - يىلى ئىشلەپچىقىرىلغان ئاشلىق 3 مىليارد 323 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، تارىختا ئەڭ يۇقىرى سەۋىيە يارىتىلدى. 1967 - يىلى 1966 - يىلدىن قالسىلا ئاشلىق مەھسۇلاتى يۇقىرى بولغان يىل بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. بۇ 5 يىلدا ئاشلىق مەھسۇلاتى يىلىغا %40.10تىن ئېشىپ، كىشى بېشىغا ھەر يىلى 300 كىلوگرامدىن ئارتۇق ئاشلىق توغرا كېلىپ، مەملىكەت بويىچە ئوخشاش مەزگىلدىكى ئوتتۇرىچە سەۋىيىدىن يۇقىرى بولدى (جەدۋەل: 5 — 6گە قارالسۇن).

1963 — 1967 - يىلغىچە بولغان 5 يىلدا ئاشلىقنىڭ ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش نىسبىتى %26.31 بولۇپ، ئالدىنقى 3 يىلدىكىدىن 3.09 پىرسەنت پوئېنتى تۆۋەنلىدى، ئەمما ساپ سېتىۋېلىش نىسبىتى 3.7 پىرسەنت پوئېنتى ئۆرلىدى. بۇنىڭدىكى ئاساسلىق سەۋەب شۇكى، 5 يىلدا يېزا ئىگىلىكىگە سېتىلغان ئاشلىقنىڭ ئومۇمىي سېتىلغان ئاشلىقتا ئىگىلىگەن نىسبىتى ئالدىنقى 3 يىلدىكىدىن 10.34 پىرسەنت پوئېنتى ئازايدى. بۇ شۇ بىر مەزگىلدە ئاشلىقنى چەكتىن ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش نەتىجىسىدە بىر ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىدىن بىر يىلدا ھەم ئاشلىق سېتىۋالغان، ھەم ئاشلىقنى قايتۇرۇپ ساتقان ئەھۋالنىڭ ئوخشالغانلىقىدىن دېرەك بېرىدۇ. 5 يىللىق تاۋار ئاشلىق كىرىم - چىقىمىنى بالانس قىلغاندىن كېيىنكى ئېشىنچا 893 مىليون كىلوگرام بولدى، ئاپتونوم رايون سىرتىغا 557 مىليون كىلوگرام ئاشلىق ساپ يۆتكەلدى (شۇ جايىنىڭ ئۆزىدە دۆلەت زاپىسىغا ئايلاندۇرۇلغان ئاشلىقمۇ شۇنىڭ ئىچىدە)، 1967 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر ئاپتونوم رايون بويىچە دۆلەت تاۋار ئاشلىق سالدوسى (دۆلەت زاپىسى بۇنىڭ سىرتىدا، ئۆۋەندىمۇ شۇنداق) 587 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 1962 - يىلىنىڭ ئاخىرىدىكىدىن 1.33 ھەسسە ئاشتى (جەدۋەل: 5 — 7گە قارالسۇن).

5 يىلدا بىكتۇمەن دۆلەتكە جەمئىي 500 مىليون كىلوگرام تاۋار ئاشلىق سېتىپ بەردى. بۇ 1953 — 1962 - يىلغىچە 10 يىلدا سېتىپ بەرگەن ئاشلىقنىڭ 3.7 ھەسسىسىگە توغرا كېلىدۇ، نەتىجىدە شىمالىي شىنجاڭدا ئاشلىقتا ئۆز - ئۆزىنى تەمىنلەپ ئېشىنىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇپ، جەنۇبىي شىنجاڭنىڭ ئاشلىقىنى شىمالىي شىنجاڭغا يۆتكەشكە خاتىمە بېرىشكە كۆرۈنەرلىك تۆھپە قوشتى. تۇرپان، پىچان، توقسۇندىن ئىبارەت بىۋاستە قاراشلىق ناھىيىلەر ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشنى چىڭ تۇتقانلىقتىن، ئاشلىق يېتىشمەسلىك ھالىتىنى ئۆزگەرتىپ ئۆزىنى تەمىنلەپ ئېشىنىدىغان بولدى.

مۇشۇ مەزگىلدە ساقلانغان ئاساسلىق مەسىلە شۇكى، 1965 — 1967 - يىلغىچە قەشقەر، خوتەنلەرنىڭ تاۋار ئاشلىق كىرىم - چىقىمىدا تەتۇر پەرق كۆرۈلۈپ، يېزا ئىگىلىكىگە ساتقان ئاشلىقى ئازايمايلا داۋاملىق

ئېشىپ، ئۇنىڭ ئورنى سالدۇنى يۇناش ئارقىلىق تولدۇرۇلدى. ئاپتونوم رايون بويىچە سېتىۋېلىنغان ئاشلىق ۋە سالدۇدىكى تاۋار ئاشلىقنى ئاق ئاشلىقنىڭ نىسبىتى تۆۋەنلەش ۋەزىيىتى تۈزگەرمىدى، ئۇرۇمچى، قاراماي قاتارلىق شەھەر، زاۋۇت، كان رايونلىرىدىكى ئاھالىلەر ئىستېمال قىلىدىغان ئوزۇقلۇق ئاشلىقنى قارا ئاشلىقنىڭ ئىگىلىگەن نىسبىتى يەنىلا 50% — 60% بولدى.

2) كىرىم چىقىمنى قاپلىيالماي، ئاشلىق ئۆكسۈپ سىرتتىن يۆتكەلدى

1968 — 1983 - يىلغىچە ئاشلىق مەھسۇلاتى كېمىيىپ كېتىش، بىر ئىزدا توختاپ قېلىش ھالىتىدىن ئېشىش ھالىتىگە ئۆتۈشتىن ئىبارەت جەريانىنى باشتىن كەچۈردى. بۇنىڭ ئىچىدە ئاشلىق كىرىم - چىقىمىدا 3 يىل ئوڭ پەرق، 13 يىل تەتۈر پەرق كۆرۈلۈپ، جەمئىي 1 مىليارد 616 مىليون كىلوگرام ئاشلىق ئۆكسۈدى (بۇنىڭ ئىچىدە تەكسە باھالىق ئاشلىق 1 مىليارد 559 مىليون كىلوگرام)، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن 1 مىليارد 937 مىليون كىلوگرام ئاشلىق ساپ يۆتكەلدى (بۇنىڭ ئىچىدە تەكسە باھالىق ئاشلىق 1 مىليارد 823 مىليون كىلوگرام).

(1) 1968 - يىلى «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» يېزىلارغا كېڭەيگەن ۋە قىسمەن جايلاردا ئاپەت يۈز بەرگەنلىكتىن، ئاشلىق مەھسۇلاتى 2 مىليارد 193 مىليون كىلوگرامغا چۈشۈپ، 1967 - يىلدىكىدىن 19.10% ئازايدى. كىشى بېشىغا 241 كىلوگرامدىن ئاشلىق توغرا كېلىپ، 1963 - يىلدىن بۇيانقى ئەڭ تۆۋەن سەۋىيىگە چۈشۈپ، مەملىكەت بويىچە ئوتتۇرىچە سەۋىيىدىن 26 كىلوگرام تۆۋەن بولدى. 1969 — 1973- يىلغىچە گەرچە ئاشلىق مەھسۇلاتى ئاشقان بولسىمۇ، بىراق بۇ 5 يىلنىڭ 3 يىلىدا چىقىم يەنىلا كىرىمدىن كۆپ بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە 1972 - يىلى تەتۈر پەرق 154 مىليون كىلوگرامغا يەتتى. 1974 - يىلى ئاشلىق مەھسۇلاتى 2 مىليارد 588 مىليون كىلوگرامغا چۈشۈپ، كىشى بېشىغا 230 كىلوگرامدىن توغرا كەلدى، بۇ 1951 - يىلدىن بۇيانقى ئەڭ تۆۋەن سەۋىيە بولۇپ، مەملىكەت بويىچە ئوتتۇرىچە سەۋىيىدىن 74 كىلوگرام تۆۋەن بولدى. 1978 - يىلى ئاشلىق مەھسۇلاتى 3 مىليارد 700 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 1966 - يىلدىكىدىن ئاشتى، لېكىن نوپۇس كۆپەيگەنلىكتىن، كىشى بېشىغا 300 كىلوگرامدىن توغرا كەلگەن بولسىمۇ، يەنىلا 1966 - يىلدىكىدىن 97 كىلوگرام تاز بولدى. 1968 — 1978 - يىلغىچە كۆپەيگەن ئومۇمىي نوپۇس 3 مىليون 611 مىڭ 700گە يېتىپ، يىلمۇ ئوتتۇرىچە 328 مىڭ 300 ئادەم كۆپەيدى، نوپۇسنىڭ يىللىق ئوتتۇرىچە كۆپىيىش نىسبىتى 20.3% بولدى، بىراق ئاشلىق مەھسۇلاتى يىلمۇ ئوتتۇرىچە ئاران 2.87% كۆپەيدى. بۇ ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق ئىشلىرىدىكى ئەڭ قىيىن مەزگىل بولدى. 11 يىلدا دۆلەت سېتىۋالغان ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىلغان ئومۇمىي ئاشلىقنىڭ 20.36% (بۇنىڭ ئىچىدە 1974 - يىلى 15.64%) نى ئىگىلىدى. ساپ سېتىۋېلىش نىسبىتى 15.66% (بۇنىڭ ئىچىدە 1974 - يىلى ئاران 9.51%) بولۇپ، 1953 - يىلدىن كېيىن سېتىۋېلىش نىسبىتى ئەڭ تۆۋەن بولغان مەزگىل بولدى، بۇ مەزگىلدە يېزىلارغا قالدۇرۇلغان ئاشلىقمۇ بىر قەدەر كۆپ بولدى. تاۋار ئاشلىق كىرىم - چىقىمىدا 2 يىل ئوڭ پەرق، 9 يىل تەتۈر پەرق كۆرۈلۈپ، ئۇز ئارا بالانس قىلغاندىن كېيىن جەمئىي 1 مىليارد 265 مىليون كىلوگرام ئۆكسۈدى، بۇنىڭ ئىچىدە 1974 - يىلى 303 مىليون كىلوگرام ئۆكسۈدى. 11 يىلدا ئاپتونوم رايون سىرتىدىن 1 مىليارد 152 مىليون كىلوگرام ئاشلىق ساپ يۆتكەپ كېلىندى، بۇنىڭ ئىچىدە 1974 - ۋە 1975 - يىلى ساپ يۆتكەپ كېلىنگەن ئاشلىق 545 مىليون كىلوگرام بولۇپ، تارىختا ئەڭ كۆپ يۆتكەپ كېلىنگەن 2 يىل بولدى.

يوچۇقنى تولدۇرۇش، تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن 1973 - يىلى تەستىقلىتىش ئارقىلىق، 30 مىليون كىلوگرام مەخسۇس زاپاس ئاشلىق ئىشلىتىلدى. ئاشلىق سېتىۋېلىشتا 1971 - يىلدىن باشلاپ غەللە-پاراق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى بىر بېكىتىپ 3 (5) يىلغىچە ئۇزگەرتمەسلىك سىياسىتى ئىجرا قىلىندى. ئاشلىق سېتىشتا ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ [1972] 44 - نومۇرلۇق ھۆججىتى ئىجرا قىلىنىپ، تاۋار ئاشلىق ئىستېمال قىلىدىغان نوپۇس قاتتىق كونترول قىلىنىپ، سېتىش مىقدارى ئازايتىلدى. بۇ سىياسەت

ۋە تەدبىرلەر ئاشلىقنى كۆپ سېتىۋېلىپ، ئاز سېتىش ۋە كىرىم - چىقىم پەرقىنى ئازايتىش جەھەتتە مۇھىم رول ئويناندى. بۇ مەزگىلدە دۆلەت ئاشلىق سالدۇسىدا يۆتكەپ كىرگۈزۈش قوشۇمچە قىلىنغانلىقتىن، نورمال ئوبوروتقا ئاساسەن كاپالەتلىك قىلىندى، 1978 - يىلىنىڭ ئاخىرىدىكى ئاۋار ئوبوروتى 474 مىليون كىلوگرام بولۇپ، 1967 - يىلىنىڭ ئاخىرىدىكىدىن %19.25 تۆۋەنلىدى (جەدۋەل: 5 — 8كە قارالسۇن).

مۇشۇ 11 يىلدا شىمالىي شىنجاڭدىكى ئاشلىقتا ئېشىنىدىغان سانجى ئوبلاستىدا 1968 - ۋە 1974 - يىلى ئاۋار ئاشلىق كىرىم - چىقىمدا جەمئىي 77 مىليون 490 مىڭ كىلوگرام تەتۈر پەرق كۆرۈلدى، 1975 - يىلدىكىسىنى قوشقاندا سانجى ئوبلاستى 3 يىلدا سىرتتىن 25 مىليون 860 مىڭ كىلوگرام ئاشلىقنى ساپ يۆتكىدى؛ تارباغاتاي ۋىلايىتىدە 1968 - ۋە 1973 ـ، 1974 - يىللاردا كىرىم - چىقىمدا جەمئىي 22 مىليون 730 مىڭ كىلوگرام تەتۈر پەرق كۆرۈلدى، 1974 - يىلى سىرتتىن 15 مىليون 680 مىڭ كىلوگرام ئاشلىقنى ساپ يۆتكىدى؛ ئىلى ۋىلايىتىدە 1968 - يىلى، بورتالا ئوبلاستىدا 1968 ـ، 1969 - يىللىرى ئاۋار ئاشلىق كىرىم - چىقىمدا تەتۈر پەرق كۆرۈلدى. جەنۇبىي شىنجاڭدىكى ئاشلىقتا ئېشىنىدىغان ئاقسۇ ۋىلايىتىدە 1967-يىلى كىرىم - چىقىمدا تەتۈر پەرق كۆرۈلگەندىن كېيىن، 1968 - يىلى ۋە 1972 — 1974 - يىلغىچە يەنىلا تەتۈر پەرق كۆرۈلۈپ، سالدۇدىكى ئاشلىقنى ئىشلەتتى. تۇرپان، پىچان، توقسۇندىن ئىبارەت بۇ ئاستە قاراشلىق 3 ناھىيىنىڭ ئاۋار ئاشلىق كىرىم - چىقىمى ئېشىنىشتىن كېيىنىشكە ئۆزگەردى، 1975-يىلى 3 ناھىيە بىرلەشتۈرۈلۈپ تۇرپان ۋىلايىتى قۇرۇلدى. مەزكۇر ۋىلايەتتە 11 يىلىنىڭ 6 يىلدا ئاشلىق يېتىشمىدى، 5 يىلدا ئېشىندى، جەمئىي 37 مىليون 930 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق ئۆكسۈپ، سىرتتىن 29 مىليون 330 مىڭ كىلوگرام ئاشلىقنى ساپ يۆتكىدى. قەشقەر، خوتەن ۋىلايەتلىرى ئاشلىقى ئېشىنىدىغان رايوندىن ئاشلىقى ئۆكسۈيدىغان رايونغا ئايلىنىپ قالدى. ئاپتونوم رايون 60 - يىلىنىڭ باشلىرىدا جەنۇبىي شىنجاڭنىڭ ئاشلىقىنى شىمالىي شىنجاڭغا يۆتكەگەن بولسا ئەمدى شىمالىي شىنجاڭنىڭ ئاشلىقىنى جەنۇبىي شىنجاڭغا يۆتكەيدىغان بولدى. 1975 - يىلى بېكتۇەن ئەمەلدىن قالدۇرۇلغاندىن كېيىن، ئىلگىرىكى بېكتۇەننىڭ شىدىن يۇقىرى غەيرىي يېزا ئىگىلىك نوپۇسىدىكىلەرنى دۆلەت ئوزۇقلۇق ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەيدىغان بولدى، مۇناسىپ قۇرۇلغان شىخەنزە (دەسلەپتە ۋىلايەت ئىدى) ۋە كۇيىتۇڭ (ئىلى ئوبلاستىغا بۇ ئاستە قاراشلىق) شەھەرلىرى ئايرىم تەمىنلەندى، شىخەنزە شەھىرى ئاشلىقتا ئېشىندى، كۇيىتۇڭ شەھىرىنىڭ ئاشلىقى يېتىشمىدى.

(2) 1979 - يىلى ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىنىڭ روھى ۋە پارتىيىنىڭ يېزا ئىگىلىكاتىغا ئائىت بىر قاتار سىياسەتلىرى ئىجرا قىلىنغانلىقتىن، ئاشلىق مەھسۇلاتى ئالدىنقى يىلدىكىدىن %5.23 ئاشتى، 1980 ـ، 1981 - يىللىرى 1979 - يىلدىكى بىلەن ئاساسەن تەڭلەشتى. يېزىلاردا ئىشلەپچىقىرىش ھۆددىگەرلىكى مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنىڭ يولغا قويۇلۇشىغا ئەگىشىپ، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىياتى تېزلەشتى، 1983 - يىلىغا كەلگەندە، مەھسۇلات مىقدارى 4 مىليارد 513 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 1978 - يىلدىكىدىن %21.97 ئېشىپ، كىشى بېشىغا 338 كىلوگرامدىن ئاشلىق توغرا كەلدى. بۇ 1966 - ۋە 1964 - يىللاردىن قالسا مەھسۇلات مىقدارى ئەڭ كۆپ بولغان يىل بولدى. 1979 - يىلدىن كېيىن ئاشلىق تارماقلىرى پىلانلىق سېتىۋېلىپ، سانتاندىن باشقا كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش - سېتىشنى يولغا قويدى. 1979 — 1983 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە دۆلەت تەكسە ۋە كېلىشىم باھادا سېتىۋالغان ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىلغان ئومۇمىي ئاشلىقنىڭ %26.63نى (بۇنىڭ ئىچىدە تەكسە باھادا سېتىۋالغىنى ئومۇمىي ئاشلىقنىڭ %25.13 نى ئىگىلەيدۇ) ئىگىلەپ، ساپ سېتىۋېلىش نىسبىتى %20.51كە يەتتى. بۇ، مول ھوسۇل ئېلىنغان ئەھۋال ئاستىدا، سېتىۋېلىش - قالدۇرۇش نىسبىتى بىر قەدەر مۇۋاپىق بولغان مەزگىل بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. دېھقان، چارۋىچىلارنىڭ ئۆزىنى ئوقۇشۇېلىشى ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون بويىچە غەللە - پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ئەڭ تۆۋەن نۇقتىسى ۋە دېھقانلارنىڭ ئاشلىق قالدۇرۇش ئۇلۇچىمى ئۆستۈرۈلۈپ، چارۋىچىلىق رايونلىرى ۋە ئاشلىقى يېتىشمەيدىغان باشقا دېھقانلارنى تەمىنلەش مىقدارى

كۆپەيتىلگەنلىكتىن يېزا ئىگىلىكىگە يىلىغا ئوتتۇرىچە 247 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سېتىلدى. 1979 - يىلى قەشقەر، خوتەن ۋىلايەتلىرى، قىزىلسۇ ئوبلاستى سېتىۋالغاندىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا ساپ توغرا كەلگەن (يېزا ئىگىلىكىگە سېتىلغان ئاشلىقنىڭ شۇنىڭ ئىچىدە، تۆۋەندىكى شۇنداق) ئاشلىق (ئوزۇقلۇق ئاشلىق، ئۇرۇق، يەم - خەشەكنىڭ شۇنىڭ ئىچىدە) 267 كىلوگرام بولۇپ، ئاپتونوم رايونىنىڭ ئوتتۇرىچە سەۋىيىسىدىن 52 كىلوگرام تۆۋەن بولدى. سىرتتىن ئاشلىق يۆتكىگەن ئەھۋالدا 1980 - يىلى بۇ 3 ۋىلايەت، ئوبلاستتا ئاشلىق سېتىۋالغاندىن كېيىن يېزىلاردا كىشى بېشىغا ساپ توغرا كەلگەن ئاشلىق 292 كىلوگرامغا، 1983 - يىلى 358 كىلوگرامغا يەتتىپ، ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرىچە سەۋىيىدىن پەقەت 6 كىلوگرام تۆۋەن بولدى، قالدۇرۇق ئاشلىق ئىچىدە ئاق ئاشلىق نىسبىتى كۆپەيدى. 1981 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە چارۋىچىلىققا بىر تۇتاش سېتىلغان ئاشلىق (ئوزۇقلۇق ئاشلىق، يەم - خەشەك) ئالدىنقى يىلدىكىدىن 9 مىليون 350 مىڭ كىلوگرام كۆپەيدى. بۇ 5 يىلدا ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى تاۋار ئاشلىق كىرىم - چىقىمنى بالانس قىلغاندا 4 يىلدا تەتۈر پەرق، بىر يىلدا ئوڭ پەرق كۆرۈلدى، 351 مىليون كىلوگرام ئۆكسۈدى (بۇنىڭ ئىچىدە تەكسە باھادىكىسى 294 مىليون كىلوگرام)، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن 785 مىليون كىلوگرام (بۇنىڭ ئىچىدە تەكسە باھالىق ئاشلىق 671 مىليون كىلوگرام) ساپ يۆتكەلدى. ئالدىنقى 4 يىلدا كىرىم - چىقىم يوچۇقىنى تولدۇرۇش، كېيىنكى بىر يىلدا سالدۇنى كۆپەيتىش ئۈچۈن يۆتكەلدى. 1983 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر سالدۇدىكى تاۋار ئاشلىق 909 مىليون كىلوگرامغا يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە تەكسە باھالىق ئاشلىق 851 مىليون كىلوگرام بولۇپ، 1978 - يىلىنىڭ ئاخىرىدىكىدىن 79.54% ئاشتى (جەدۋەل: 5 — 9غا قارالسۇن).

ئاپتونوم رايون بويىچە 16 ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەردىن مۇشۇ 5 يىلدا سانجى، ئىلى، تارباغاتاي، بورتالا، ئالتاي ۋە شىخەنزە قاتارلىق جايلار ئاشلىقتا ئېشىندى، قالغان جايلارنىڭ ئاشلىقى ئۆكسۈدى. 80 - يىللارغا كەلگەندە جەنۇبىي شىنجاڭنىڭ ئاشلىق مەھسۇلاتى خېلى كۆپ ئاشتى. 1983 - يىلى جەنۇبىي شىنجاڭدىكى 5 ۋىلايەت، ئوبلاستنىڭ كىرىم - چىقىمنى بالانس قىلغاندا، 49 مىليون 90 مىڭ كىلوگرام ئېشىنچا بولۇپ، شىمالىي شىنجاڭدىن جەنۇبىي شىنجاڭغا يۆتكىلىدىغان ئاشلىق ئازايتىلدى؛ شىمالىي شىنجاڭدا ئۆزۈن مۇددەت ئاشلىق ئۆكسۈگەن ئالتاي ۋىلايىتىنىڭ كىرىم - چىقىمىدا 5 مىليون 580 مىڭ كىلوگرام ئوڭ پەرق كۆرۈلدى. تۇرپان ۋىلايىتى تېرىقچىلىق قۇرۇلمىسىنى ئۆزگەرتىپ، ئۇزۇمچىلىك كەسپىنى نۇقتىلىق تەرەققىي قىلدۇرۇپ، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشنى ئازايتقانلىقتىن، سىرتتىن ئاشلىق يۆتكەش مىقدارى كۆپەيمەپ، ئاشلىقى ئۆكسۈيدىغان ئاساسلىق رايونغا ئايلاندى.

3) كىرىم - چىقىمدا ئېشىنچا بولۇپ، سىرتقا يۆتكەش ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى

1984 — 1990 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون تارىخىدا ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش ئەڭ ياخشى بولدى. ئاشلىقتىن ئۇدا مول ھوسۇل ئېلىندى، 1990 - يىلى ئاشلىق مەھسۇلاتى 6 مىليارد 779 مىليون كىلوگرامغا يەتتىپ، 1983 - يىلىدىكىدىن ئاز كەم 50%، يىلىغا ئوتتۇرىچە 5.96% ئاشتى، نوپۇس يىلىغا ئوتتۇرىچە 1.68% كۆپەيمەپ، ئاشلىق مەھسۇلاتىنىڭ ئېشىش سۈرئىتىدىن نوپۇسنىڭ كۆپەيىش سۈرئىتىدىن تېز بولدى. كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن ئاشلىق 1987 - يىلى 415 كىلوگرام بولسا، 1990 - يىلى 452 كىلوگرامغا يەتتىپ، مەملىكەت بويىچە 393 كىلوگرامدىن ئوتتۇرىچە سەۋىيىدىن 59 كىلوگرام ئاشتى. بۇ مەزگىلدە پىلانلىق سېتىۋېلىش-سېتىش دائىرىسىنىڭ سىرتىدىكى ئاشلىقتا كۆپ يوللۇق تىجارەت يولغا قويۇلدى. دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق تارماقلىرى تەكسە باھا ۋە كېلىشىم باھادا سېتىۋالغان ئاشلىق ئېلىنغان ئومۇمىي ئاشلىقنىڭ 30.29% (بۇنىڭ ئىچىدە تەكسە باھالىق ئاشلىق ئېلىنغان ئومۇمىي ئاشلىقنىڭ 70.25%) نى ئىگىلەپ، 1979 — 1983 - يىلىغىچە بولغان يىللاردىكىدىن ئوتتۇرىچە 2.67 پىرسەنت پوئېنتى ئاشتى. ساپ سېتىۋېلىش نىسبىتى 14.25% بولدى، بىزا ئىگىلىكىگە سېتىلغىنى يىلىغا ئوتتۇرىچە 8 مىليون كىلوگرام كېمەيدى. دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىغا كېلىشىم باھادا سېتىش مىقدارى ئاشتى، دېھقان، چارۋىچىلارنىڭ ئىستېمال سەۋىيىسى

ئۆسۈپ، ئاشلىق تۇرلىرىنى تاللاش ئىمكانىيىتىگە ئىگە بولدى. بۇ 7 يىلدا ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى تاۋار ئاشلىق كىرىمى چىقىمدىن ئېشىپ، ھەر يىلى ئوتلۇق پەرق كۆرۈلۈپ، جەمئىي 2 مىليارد 276 مىليون كىلوگرام (بۇنىڭ ئىچىدە تەكسە ناھالىق ئاشلىق 1 مىليارد 945 مىليون كىلوگرام) ئاشلىق ئېشىنچا بولدى، بۇ تارىختا تاۋار ئاشلىق كىرىم - چىقىمىدا ئېشىنچا بولغان ئەڭ ياخشى مەزگىل بولدى. 1985 - يىلدىن باشلاپ ئاپتونوم رايوندا تاۋار ئاشلىقنى سىرتقا ساپ يۆتكەش ئەسلىگە كەلدى. 1984 — 1990 - يىلغىچە سىرتقا ساپ يۆتكەلگەن ئاشلىق 883 مىليون كىلوگرام بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە تەكسە ناھالىق ئاشلىق 758 مىليون كىلوگرام. 1990- يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر سالدۇدىكى تاۋار ئاشلىق 2 مىليارد 302 مىليون كىلوگرامغا يەتتى (يېڭىدىن ساقلانغان 768 مىليون كىلوگرام مەخسۇس زاپاس ئاشلىقنىڭ شۇنىڭ ئىچىدە)، بۇنىڭ ئىچىدە تەكسە ناھالىق سالدۇ ئاشلىق 2 مىليارد 38 مىليون كىلوگرام بولۇپ، 1983 - يىلدىكىدىن 1.4 ھەسسە ئاشتى، بۇ ئاپتونوم رايون بويىچە 21 ئايلىق سېتىش مىقدارىغا توغرا كەلدى (جەدۋەل: 5 — 10غا قارالسۇن).

بۇ مەزگىلدە ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش ئەھۋالى پۈتۈن مەملىكەتنىڭ ئاشلىق ۋەزىيىتى ۋە سودا بازىرىدىكى ئاشلىق ناھاسىنىڭ تەسىرىگە چوڭقۇر ئۇچرىدى. 1984 — 1986 - يىلغىچە مەملىكەت بويىچە ئاشلىقتىن مول ھوسۇل ئېلىندى، ئاشلىقنىڭ بازار ناھاسى تۆۋەنلەپ، ئاپتونوم رايوندا بىر مەزگىل دېھقانلارنىڭ ئاشلىق سېتىشى قىيىن بولۇش، ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئاشلىق ساقلىشى قىيىن بولۇش ئەھۋالى سادىر بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە سانجى ئوبلاستى، ئىلى، تارباغاتاي ۋىلايەتلىرىدە بۇ ئەھۋال گەۋدىلىك بولدى، 1984 -، 1985 - يىللىرى ئاشلىق سالدۇسى جەمئىي 372 مىليون كىلوگرام ساپ كۆپەيمەي، ئاپتونوم رايون بويىچە ئوخشاش مەزگىلدىكى يېڭىدىن كۆپەيگەن سالدۇنىڭ 67.76% نى ئىگىلىدى. 1986 - يىلى ئاپتونوم رايون جىددىي دوكلات يوللاپ گوۋۇيۈەن رەھبەرلىرىنىڭ تەستىقىنى ئېلىپ، سىرتقا 500 مىليون كىلوگرام بۇغداي يۆتكىدى. 1988 - يىللىق يازلىق ئاشلىق سېتىۋېلىش مەزگىلىدە 10 نەچچە ئۆلكە، ئاپتونوم رايون، شەھەر ئادەم ئۆمۈتىپ شىنجاڭدىن كېلىشىم ناھالىق ئاشلىقنى تالىشىپ سېتىۋالدى، بۇنىڭ بىلەن ئاشلىقنى ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ ئورۇندىلىشىغا تەسىر يەتتى، ئاپتونوم رايون كېلىشىم ناھالىق ئاشلىقنى «شىنجاڭدىن چىقىرىش گۈۋاھنامىسى» ئارقىلىق يۆتكەشكە رۇخسەت قىلىشتىن ئىبارەت چەكلەش تەدبىرىنى قوللىنىشقا مەجبۇر بولدى. دۆلەتنىڭ تەكسە ناھادا ئاشلىق سېتىۋېلىش نىسبىتى 1988- يىلى 21.90%، 1989 - يىلى 21.05% بولۇپ، 1984 — 1987 - يىللىرىدىكى ئومۇمىي سېتىۋېلىش نىسبىتىدىن 1988 - يىلى 4.91 پىرسەنت پوئېنتى، 1989 - يىلى 5.76 پىرسەنت پوئېنتى تۆۋەنلىدى. ئاشلىق سېتىش جەھەتتە نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئوزۇقلۇق ئاشلىق 1987 - يىلدىكىگە قارىغاندا 1988 - يىلى 8.0%، 1989 - يىلى 3.57% كۆپەيدى، دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىققا سېتىلغان ئاشلىق 1988 - يىلى 15.68%، 1989 - يىلى 13.3% ئاشتى. بۇ 2 يىلدا تەكسە ناھادا سېتىۋېلىش مىقدارى ئازايدى، سېتىش مىقدارى كۆپەيدى، سالدۇدىكى ئاشلىق 1987 - يىلدىكىدىن ئازايدى، كۆپ يوللۇق كېلىشىم ناھا تىجارىتى جانلاندى.

بۇ مەزگىلدە ئامىننىڭ تۇرمۇش سەۋىيىسىنىڭ ئۆسۈشىگە ئەگىشىپ، گۈرۈچكە بولغان ئېھتىياج ئۆزلۈكسىز ئاشتى، ئاپتونوم رايون ناھا پەرقىگە قوشۇمچە يارەم بېرىش چارىسى ئارقىلىق باشقا ئۆلكىلەردىن كېلىشىم ناھادا گۈرۈچ سېتىۋېلىپ، ئۇنى تەكسە ناھاغا ئايلاندۇرۇپ پىلانلىق ساتتى، شۇنىڭ بىلەن بىرگە ھەرخىل يوللار ئارقىلىق شىنجاڭغا كېلىشىم ناھالىق گۈرۈچ يۆتكەپ كېلىنىپ، ئاپتونوم رايوننىڭ بازار ئېھتىياجى قاندۇرۇلدى. دېھقانچىلىق ئىشلەپچىقىرىش قۇرۇلمىسىنىڭ تەڭشىلىشىگە ئەگىشىپ، كېۋەز تېرىلغۇ كۆلىمى ئېشىپ، كوممىسوناق تېرىلغۇ كۆلىمى ئازايدى، سېتىۋېلىنغان ئاشلىق ئىچىدە بۇغداينىڭ ئىگىلىگەن نىسبىتى كۆپەيدى، بۇنىڭ بىلەن شەھەر - بازار ئاھالىلىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقنىغا قارا ئاشلىقنى سەپلەپ تەمىنلەش چارىسى تەدرىجىي ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. 1988 - يىلى ئاپتونوم رايون يەنە سىرتقا تەكسە ناھادا

62 مىليون 430 مىڭ كىلوگرام كۆممىقوناق يۆتكىدى، لېكىن 1989 - يىلى شىمالىي شىنجاڭدا كۆممىقوناق تەمىناتىدا جىددىيلىك يۈز بەردى.

1990 - يىلى مەملىكەت بويىچە ئاشلىق مەھسۇلاتى ئېشىپ، ئاشلىقنىڭ بازار باھاسى تۆۋەنلەپ كەتتى، ئاپتونوم رايوندا ئاشلىق مەھسۇلاتى ۋە كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن ئاشلىق تارىختا ئەڭ يۇقىرى سەۋىيىگە يەتتى. كىشى بېشىغا توغرا كېلىش سەۋىيىسى مەملىكەت بويىچە 7 - ئورۇنغا، غەربىي شىمالدىكى 5 ئۆلكە، ئاپتونوم رايون ۋە مەملىكەت بويىچە 5 ئاپتونوم رايون ئىچىدە 1 - ئورۇنغا ئۆتتى. دۆلەتنىڭ تەكسە باھادا ئاشلىق سېتىۋېلىش نىسبىتى 29.91% كە ئۆرلىدى، گوۋۈيۈەننىڭ ئاشلىقنى ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئورۇندالغاندىن كېيىن، ئاشلىقنى ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسىدىن يۇقىرى قوغدىما باھادا كەڭتاشا سېتىۋېلىپ، ئۇنى مەخسۇس زاپاس ئاشلىققا ئايلاندۇرۇش دېگەن بەلگىلىمىسىنىڭ روھىغا ئاساسەن، شۇ يىلى 768 مىليون كىلوگرام مەخسۇس زاپاس ئاشلىق سېتىۋېلىندى.

1984 — 1990 - يىلغىچە قەشقەر ۋىلايىتى ئاشلىقى ئۆكسۈيدىغان ھالەتتىن ئاشلىقتا ئېشىنىدىغان ھالەتكە ئۆتتى، 7 يىلدا سىرتقا 44 مىليون 470 مىڭ كىلوگرام ئاشلىقنى ساپ يۆتكىدى؛ ئۆزاقتىن ئاشلىقى ئۆكسۈپ سىرتتىن يۆتكەپ كېلىشكە ئېھتىياجلىق بولۇپ كەلگەن بايىنغولىن تۇبلاستىنىڭ ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشى بىر قەدەر تېز تەرەققىي قىلدى، ناۋار ئاشلىق كىرىم - چىقىمىدا 1988 - يىلى 5 مىليون 180 مىڭ كىلوگرام تەتۈر پەرق كۆرۈلگەندىن باشقا، قالغان 6 يىلدا ئوڭ پەرق كۆرۈلۈپ، 7 يىلدا سىرتقا 46 مىليون 340 مىڭ كىلوگرام ئاشلىقنى ساپ يۆتكىدى. ئالتاي ۋىلايىتى 7 يىللىق كىرىم - چىقىمنى بالانس قىلغاندا ئېشىنىپ، سىرتقا ئازراق ئاشلىق يۆتكىدى.

1953 — 1990 - ئاشلىق يىللىرىدا شىنجاڭدىكى ئاشلىقى ئېشىنغان رايونلارنىڭ سىرتقا ئاشلىق يۆتكەش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 1 بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

تۈرى			ئاشلىقى ئېشىنىپ سىرتقا يۆتكىگەن رايونلار						
			ئىلى	سانجى	تارباغاتاي	ئالتاي	بورتالا	قەشقەر	خوتەن	شىخەنزە
ئېشىنغان ئاشلىق	مىقدارى	جەمئىي	328348	242761	169564	88068	56467	25391	13185	10990
		تەكسە باھالىق	319935	227438	165604	82346	55426	24695	12805	11073
		كېلىشىم باھالىق	8413	15323	3960	5722	1041	696	380	ئۆكسۈگەن 83
	يىل سانى	ئېشىنغان	36	35	32	32	34	22	23	11
		ئۆكسۈگەن	2	3	6	6	4	16	151	5
سىرتقا يۆتكەلگىنى	مىقدارى	جەمئىي	286289	216591	151566	75576	50399	8355	4769	3614
		تەكسە باھالىق	281525	206048	149674	70992	49847	9248	5166	4474
		كېلىشىم باھالىق	4764	10543	1992	4584	552	سىرتتىن يۆتكەلگەن 893	سىرتتىن يۆتكەلگەن 397	سىرتتىن يۆتكەلگەن 860
	يىل سانى	سىرتقا يۆتكەلگەن	38	35	35	37	35	23	15	10
		سىرتتىن يۆتكەپ كېلىنگەن		3	3	1	3	15	22	6

	1899	4375	702	2998	2722	4023	2828	1953	ئاشلىق يىلىنىڭ ئاخىرىدىكى سالدۇ
	1642	6959	712	2120	1142	3452	4016	1956	
	7683	10818	676	3156	2599	1542	6491	1960	
	4741	4975	1798	5807	6189	11511	14481	1966	
	3182	5015	1981	5670	4285	7531	9753	1971	
	1873	4465	1002	2978	1617	2136	5364	1974	
1604	4610	5674	1226	5143	3523	4405	5438	1978	
4713	6021	12609	3814	9891	15862	23345	24676	1985	
7376	8930	18868	6713	13864	18974	27639	42996	1990	

1953 — 1990 - ئاشلىق يىللىرىدا شىنجاڭدىكى ئاشلىقى ئۆكسۈگەن رايونلارنىڭ سىرتتىن ئاشلىق يۆتكەش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 2 بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

ئاشلىقى ئۆكسۈپ سىرتتىن يۆتكىگەن رايونلار								تۈرى		
ئالتاي	كۇيتۇن	بايىنغولىن	قىزىلسۇ	تۇرپان	قۇمۇل	قاراماي	ئۈرۈمچى			
14323	16675	18604	31734	39574	42639	68936	569544	جەمئىي	مىقدارى	ئۆكسۈگەن ئاشلىق
14606	15026	19898	31616	35499	42298	67486	559377	تەكشە باھالىق		
ئېشىنغان 283	1649	ئېشىنغان 1294	118	4075	341	1450	10167	كېلىشىم باھالىق		
12		17	3	13	6			ئېشىنغان	يىل سانى	
26	16	21	35	25	32	35	38	ئۆكسۈگەن		
24449	23460	33957	34807	44161	51655	73989	582916	جەمئىي	مىقدارى	سىرتتىن يۆتكىگىنى
24047	21747	33812	34469	38800	49729	71946	570243	تەكشە باھالىق		
402	1713	145	338	5361	1926	2043	12673	كېلىشىم باھالىق		
5	1	8	1	11	1			سىرتقا يۆتكىگەن	يىل سانى	
33	15	30	37	27	37	35	38	سىرتتىن يۆتكەپ كېلىنگەن		
178		905	166	797	875		1853	1953		ئاشلىق يىلىنىڭ ئاخىرىدىكى سالدۇ
1743		843	488	596	1365	43	2997	1956		
746		1092	1051	345	394	206	1491	1960		
1601		7432	849	1240	1981	654	9245	1966		
1277		2155	550	1563	2409	1659	5929	1971		
759		3124	659	806	1482	1128	3462	1974		
1418	219	2732	724	1442	1385	1124	6747	1978		
7721	1834	8063	2846	1856	3636	2662	11805	1985		
10230	6785	16013	3119	5189	9517	5053	14931	1990		

ئىزاھ: ئېشىنىش - كېمىيىش جەمئىيسى ئىچىدە، 1953 - يىلدىكسى سېتىۋېلىنغىنى بىلەن سېتىلغىنى ۋە مالىيەدىن تەمىنلەنگىنى بالانس قىلغاندىكى سان، باشقا يىللاردىكسى بارلىق كىرىم - چىقىم بالانس قىلىنغاندىن كېيىنكى سان.

1950 - يىل 1 - ئايدىن 1952 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ تاۋار ئاشلىق كىرىم - چىقىم ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 3

بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

1949 - يىل 12 - ئاينىڭ ئاخىرىدىكى سالدۇ	ئۇلكە ئىچىدىكى كىرىم - چىقىم				سىرتتىن ساپ يۆتكەلگىنى، سىرتقا ساپ يۆتكەلگىنى	1952 - يىلنىڭ ئاخىرىدىكى سالدۇ
	كىرىم		چىقىم	كىرىم - چىقىم پەرقى (-،+)		
	جەمئىي	بۇنىڭ ئىچىدە: سېتىۋېلىنغىنى	جەمئىي	بۇنىڭ ئىچىدە: سېتىلغىنى		
3253	74488	68062	58950	22126	+15538	سىرتقا يۆتكەلگىنى 6396	12395

ئىزاھ:
1. ئۇلكە ئىچىدىكى كىرىم - چىقىم جەدۋەلدىكى سېتىۋېلىش، سېتىش، مالىيەدىن تەمىنلەش تۈرلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغاندىن باشقا. يەنە باشقا كىرىم - چىقىمنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. باشقا كىرىم - چىقىم تۈرلىرى بالانس قىلىنغاندىن كېيىن، كىرىمنىڭ چىقىمدىن ئاشقان قىسمى بىلەن سېتىۋېلىنغان قىسمىنى قوشقاندا چىققان جەمئىي كىرىمنى كۆرسىتىدۇ، چىقىمنىڭ كىرىمدىن ئاشقان قىسمى بىلەن سېتىلغان ۋە مالىيەدىن تەمىنلەنگەن قىسمىنى قوشقاندا چىققان جەمئىي چىقىمنى كۆرسىتىدۇ.
2. ئاپتونوم رايون سىرتىغا ساپ يۆتكەلگىنى ئېكسپورت قىلىنغان ئاشلىقنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.
3. تۆۋەندىكى جەدۋەللەردىمۇ ئوخشاش.

1953 — 1959 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ تاۋار ئاشلىق كىرىم - چىقىم ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 4

بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

تۈرى / ئاشلىق يىلى	ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى كىرىم - چىقىم				ئاپتونوم رايون سىرتىغا ساپ يۆتكەلگىنى، سىرتتىن ساپ يۆتكەلگىنى	يىل ئاخىرىدىكى سالدۇ
	كىرىم		چىقىم	كىرىم - چىقىم پەرقى (-،+)		
	جەمئىي	بۇنىڭ ئىچىدە: سېتىۋېلىنغىنى	جەمئىي	بۇنىڭ ئىچىدە: سېتىلغىنى		
1953	31886	31886	19745	11350	+12141	سىرتقا يۆتكەلگىنى 214	24322
1954	43066	42194	26118	24698	+16948	سىرتقا يۆتكەلگىنى 2567	38703
1955	34863	34863	32658	31272	+2205	سىرتقا يۆتكەلگىنى 3627	37281
1956	38594	38594	45722	44028	-7128	سىرتقا يۆتكەلگىنى 2065	28088
1957	47356	47091	43331	42570	+4025		32113
1958	65518	65518	51552	49526	+13966		46079
1959	84702	84702	76303	71310	+8399		54478

1960 — 1962 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ تاۋار ئاشلىق كىرىم - چىقىم ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 5 بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

تۈرى / ئاشلىق يىلى	ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى كىرىم - چىقىم				ئاپتونوم رايوندىن سىرتقا ساپ يۆتكەلگىنى، سىرتتىن ساپ يۆتكەلگىنى	يىل ئاخىرىدىكى ساقلاش
	كىرىم		چىقىم			
	جەمئىي	بۇنىڭ ئىچىدە: سېتىۋېلىنغىنى	جەمئىي	كىرىم - چىقىم پەرقى (+،-)		
1960	65201	65201	79900	-14699	سىرتقا يۆتكەلگىنى 1489	38290
1961	51702	51702	60155	-8453	سىرتقا يۆتكەلگىنى 1141	28696
1962	41234	41197	44679	-3445	سىرتقا يۆتكەلگىنى 52	25199

1963 — 1967 - يىلغىچە شىنجاڭدا ۋە مەملىكەت بويىچە كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن ئاشلىق سېلىشتۇرمىسى

جەدۋەل: 5 — 6 بىرلىكى: كىلوگرام

يىللار	شىنجاڭدا	مەملىكەت بويىچە	شىنجاڭدا مەملىكەتنىڭكىگە قارىغاندا يۇقىرى (+)
1963	306	246	+60
1964	344	273	+71
1965	332	268	+64
1966	397	289	+108
1967	311	287	+24

1963 — 1967 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ تاۋار ئاشلىق كىرىم - چىقىم ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 7 بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

تۈرى / ئاشلىق يىلى	ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى كىرىم - چىقىم				ئاپتونوم رايوندىن سىرتقا ساپ يۆتكەپ كېلىنگىنى، سىرتتىن ساپ يۆتكەلگىنى	يىل ئاخىرىدىكى ساقلاش
	كىرىم		چىقىم	كىرىم - چىقىم پەرقى (+،-)		
	جەمئىي	بۇنىڭ ئىچىدە: سېتىۋېلىنغىنى	جەمئىي			
1963	57693	57693	40442	+17251	سىرتقا يۆتكەلگىنى 1995	40455

1964	75768	75768	46311	41568	+29457	سىرتىغا يۆتكەلگىنى 12544	57358
1965	68296	68296	57242	50425	+11054	سىرتىغا يۆتكەلگىنى 14550	53862
1966	94288	94288	62962	51200	+31326	سىرتىغا يۆتكەلگىنى 15330	69858
1967	56384	56384	56212	51059	+172	سىرتىغا يۆتكەلگىنى 11316	58714

1968 — 1978 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ تاۋار ئاشلىق كىرىم - چىقىم ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 8 بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

تۈرى / ئاشلىق يىلى	ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى كىرىم - چىقىم				ئاپتونوم رايون سىرتىدىن ساپ يۆتكەپ كېلىنگەن، سىرتىغا ساپ يۆتكەلگىنى	يىل ئاخىرىدىكى سالدۇ
	كىرىم		چىقىم	كىرىم - چىقىم پەرقى (+، —)		
	جەمئىي	بۇنىڭ ئىچىدە: سېتىۋېلىنغىنى	جەمئىي	بۇنىڭ ئىچىدە: سېتىلغىنى		
1968	33977	33977	61898	53715	—27921	سىرتىغا يۆتكەلگىنى 412	30381
1969	50363	45340	55800	51909	—5437	يۆتكەپ كېلىنگىنى 3512	28456
1970	70172	70172	58643	50305	+11529	يۆتكەپ كېلىنگىنى 9927	49912
1971	65016	65016	58705	53947	+6311	سىرتىغا يۆتكەلگىنى 3265	52958
1972	46215	46215	61616	56552	—15401	يۆتكەپ كېلىنگىنى 2320	39878
1973	54466	54466	64679	58751	—10213	يۆتكەپ كېلىنگىنى 4824	34489
1974	41325	40482	71623	65721	—30298	يۆتكەپ كېلىنگىنى 26664	30855
1975	67380	67380	86190	79264	—18810	يۆتكەپ كېلىنگىنى 27806	39851
1976	80899	80899	91098	81271	—10199	يۆتكەپ كېلىنگىنى 14917	44569
1977	74031	74031	95262	86649	—21231	يۆتكەپ كېلىنگىنى 14300	37638
1978	89625	89625	94447	87343	—4822	يۆتكەپ كېلىنگىنى 14599	47414

1979 — 1983 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ تاۋار ئاشلىق كىرىم - چىقىم ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 9

بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

تۈرى / تاشلىق يىلى	ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى كىرىم - چىقىم										يىل ئاخىرىدىكى سالدۇ	
	كىرىم				چىقىم				كىرىم - چىقىم پەرقى		ئاپتونوم رايون سىرتىدىن ماپ يۆتكەپ كېلىنگىنى، سىرتىغا ماپ يۆتكەلگىنى	
	جەمئىي		جەمئىي كىرىمدىن: سېتىۋېلىنغىنى		جەمئىي		بۇنىڭ ئىچىدە: سېتىلغىنى		جەمئىي (+،-)	بۇنىڭ ئىچىدە: تەكسە باھالىق (+،-)	جەمئىي	بۇنىڭ ئىچىدە: تەكسە باھالىق
	مىقدارى	بۇنىڭ ئىچىدە: تەكسە باھالىق	مىقدارى	بۇنىڭ ئىچىدە: تەكسە باھالىق	مىقدارى	بۇنىڭ ئىچىدە: تەكسە باھالىق	كېچىك جەمئىي	بۇنىڭ ئىچىدە: تەكسە باھالىق				
1979	106857	104046	104384	104046	102176	99867	93702	91393	+4681	+4179	يۆتكەپ كېلىنگىنى: 12620	يۆتكەپ كېلىنگىنى: 12214
1980	104310	99567	102058	99567	114195	108691	103160	97656	−9885	−9124	يۆتكەپ كېلىنگىنى: 19459	يۆتكەپ كېلىنگىنى: 17247
1981	103793	95525	103204	94936	115275	105382	104992	99867	−11482	−9857	يۆتكەپ كېلىنگىنى: 11679	يۆتكەپ كېلىنگىنى: 9746
1982	106702	97321	105041	95659	122286	111042	113244	105846	−15584	−13722	يۆتكەپ كېلىنگىنى: 16090	يۆتكەپ كېلىنگىنى: 13104
1983	123938	114144	123247	113453	126735	114999	119009	110146	−2797	−856	يۆتكەپ كېلىنگىنى: 18663	يۆتكەپ كېلىنگىنى: 14758

1984 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ ئاۋار ئاشلىق كىرىم - چىقىم ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 10

بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

تۈرى / ئاشلىق يىلى	ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى كىرىم - چىقىم								ئاپتونوم رايون سىرتىدىن ساپ يۆتكەپ كېلىنگەنلىكى، سىرتقا ساپ يۆتكەپ چىقىرىلغانلىق		يىل ئاخىرىدىكى سالدۇ	
	كىرىم				چىقىم				كىرىم - چىقىم پەرقى			
	جەمئىي		جەمئىي كىرىمدىن: سېتىۋېلىنغىنى		جەمئىي		بۇنىڭ ئىچىدە: سېتىلغىنى		جەمئىي (+، —)	بۇنىڭ ئىچىدە: تەكسە باھالىق (+، —)	جەمئىي	بۇنىڭ ئىچىدە: تەكسە باھالىق
	مىقدارى	بۇنىڭ ئىچىدە: تەكسە باھالىق	مىقدارى	بۇنىڭ ئىچىدە: تەكسە باھالىق	مىقدارى	بۇنىڭ ئىچىدە: تەكسە باھالىق	كۆچمە جەمئىي	بۇنىڭ ئىچىدە: تەكسە باھالىق				
1984	158321	148971	151895	148971	132447	120568	120623	108744	+25875	+28403	يۆتكەپ كېلىنگىنى 5977	122710	116477
1985	146609	137440	145926	137440	122704	111006	114788	103090	+23905	+26434	سىرتقا يۆتكەلگىنى 857	145758	138863
1986	155910	140425	155440	140425	137229	121544	126518	110833	+18681	+18881	سىرتقا يۆتكەلگىنى 28037	136402	128320
1987	167060	142505	163835	141787	137722	117958	134886	115122	+29338	+24547	سىرتقا يۆتكەلگىنى 28205	137535	127150
1988	168760	132754	165954	132754	153640	130021	147295	123676	+15120	+2733	سىرتقا يۆتكەلگىنى 18032	134623	114858
1989	170976	131139	170107	131139	146516	122458	141178	117118	+24460	+8683	سىرتقا يۆتكەلگىنى 6063	153020	121700
1990	229657	202461	226753	202461	139398	117645	136202	114449	+90259	+84816	سىرتقا يۆتكەلگىنى 13049	230230	203845
											سىرتقا يۆتكەلگىنى 2671		
											سىرتقا يۆتكەلگىنى 1841		
											سىرتقا يۆتكەلگىنى 15025		
											سىرتقا يۆتكەلگىنى 25717		
											سىرتقا يۆتكەلگىنى 29424		
											يۆتكەپ كېلىنگىنى 2970		

2 §. ياغ كىرىم - چىقىمى

1. يېمەكلىك يېغى

1) ئومۇمىي كىرىم - چىقىم

1950 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ ياغلىق دان، پاختا ئىشلەپچىقىرىشى تەرەققىي قىلىش، مەھسۇلاتى كېمەيمىش، بىر ئىزدا توختاپ قېلىشتىن يەنە تەرەققىي قىلىشقا ئۆتۈش جەريانىنى باشتىن كەچۈردى، تاۋار ياغ كىرىم - چىقىمى ئېشىنىشتىن ئۆكسۈش هالىتىگە، كېيىن يەنە ئېشىنىش هالىتىگە ئۆتتى. 41 يىلدا ئاپتونوم رايون بويىچە جەمئىي ئىشلەپچىقىرىلغان ياغ (تۇرلۇك يېمەكلىك ياغلىق دان ۋە ياغقا سۇندۇرۇلغان چىگىتمۇ بار، تۆۋەندىمۇ شۇنداق) مەھسۇلاتى 2 مىليارد 275 مىليون كىلوگرامغا يەتتى، تەكسە باها ۋە كېلىشىم باهادا 1 مىليارد 24 مىليون كىلوگرام سېتىۋېلىنىپ، سېتىۋېلىش نىسبىتى %45.01كە يەتتى. يېزا ئىگىلىكىگە سېتىلغان ياغنى چىقىرىۋەتكەندىن كېيىن، ساپ سېتىۋېلىش نىسبىتى %42.03 بولدى. سېتىلغان تەكسە باهالىق، ئوتتۇرا باهالىق، كېلىشىم باهالىق ياغ 835 مىليون كىلوگرام، ئېشىنغان ۋە باشقا كىرىم قىلىنغان ياغ 86 مىليون كىلوگرام بولدى. تاۋار ياغنىڭ ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى كىرىم - چىقىمىنى بالانس قىلغاندا، 29 يىل ئوڭ پەرق، 12 يىل تەتۇر پەرق كۆرۈلۈپ، جەمئىي 275 مىليون كىلوگرام ئېشىندى، ئاپتونوم رايون سىرتىغا ساپ يۆتكەلگەن ۋە ئېكسپورت قىلىنغان ياغ 159 مىليون كىلوگرام بولدى.

1990 - يىللىق ئاشلىق يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر ئاپتونوم رايون بويىچە سالدۇدىكى تاۋار ياغ 116 مىليون كىلوگرامغا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە تەكسە باهالىق ياغ 91 مىليون كىلوگرام.

16 ۋىلايەت، ئوبلاست، شەهەردىن ئىلى، تارباغاتاي، سانجى، ئاقسۇ، بورتالا، قەشقەر ۋە شىخەنزە ياغدىن ئېشىندى؛ ئالتاي، خوتەن ۋە ئىلى ئوبلاستىغا بۇ‌اسىتە قاراشلىق كۆيتۇڭ شەهىرى تارازاق ئېشىندى؛ ئۈرۈمچى، قاراماي شەهەرلىرى ۋە قۇمۇل ۋىلايىتىنىڭ ئۆكسىدى. ئونئىككىدىن باشقا تۇرپان ۋىلايىتى ۋە قىزىلسۇ ئوبلاستى 70 - يىللاردا ئۆزىنى تەمىنلەپ تارازاق ئېشىندى. باينغولىن ئوبلاستىدا 1981 - يىلدىن ئىلگىرى ئۆكسۈگەندى، 1982 - يىلدىن كېيىن ئۆزىنى تەمىنلەپ ئېشىندى.

2) باسقۇچ بويىچە كىرىم - چىقىم

(1) كىرىم - چىقىمدا قالدۇق قېلىپ، سىرتقا تاز مىقدارىدا يۆتكەلدى 1950 - يىل 1 - ئايدىن 1967 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى تاۋار ياغ كىرىمى چىقىمىدىن ئېشىپ، 18 يىلنىڭ 15 يىلىدا ئوڭ پەرق، 3 يىلىدا تەتۇر پەرق كۆرۈلۈپ، جەمئىي 34 مىليون كىلوگرام ئېشىنچا بولدى. بۇنىڭدىن 20 مىليون 960 مىڭ كىلوگرام يۆتكەپ چىقىرىلدى ۋە ئېكسپورت قىلىندى، قالغىنى سالدۇغا تولۇقلاندى.

1950 - يىلدىن باشلاپ ياغلىق دان، پاختا ئىشلەپچىقىرىشى بىر قەدەر تېز تەرەققىي قىلدى، 1954 - يىلىغا قەدەر ئۇلكە بويىچە ياغ مەھسۇلاتى 18 مىليون 590 مىڭ كىلوگرامغا يېتىپ، 1949 - يىلدىكىدىن 1 هەسسىدىن كۆپ ئېشىپ، يىلىغا ئوتتۇرىچە %15.41 كۆپەيدى، كىشى بېشىغا 3.7 كىلوگرام ياغ توغرا كېلىپ، 1949 - يىلدىكىدىن %76.19 ئاشتى. بۇ مەزگىلدە ياغ بازاردا ئەركىن سېتىۋېلىنىدى ۋە سېتىلدى، ئۇنى ئاساسلىقى يەككە تىجارەتچىلەر ئېلىپ ساتتى. 1954 - يىل 10 - ئايدا جۇڭگو ياغ شىركىتى شىنجاڭ ئۇلكىلىك شىركىتى قۇرۇلغاندىن كېيىن، ياغنى دۆلەت سېتىۋېلىپ ساتتى. تولۇقسىز ستاتىستىكىغا ئاساسلانغاندا، 1950 - يىل 1 - ئايدىن 1954 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر ئۇلكە بويىچە سودا

1956 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭدىكى ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەردە يېمەكلىك يېغىنلىك ئېشىنىش - ئۆكسۈش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 11 بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

تۈرى			ئىلى	تارباغاتاي	سانجى	ئالتاي	بورتالا	ئاقسۇ	قەشقەر	شىخەنزە	ئالتاي	كۆيتۇلۇك	خوتەن	يېغى ئېشىنغان (سىرتقا يۆنكىگەن) رايونلار	ئۈرۈمچى	قارامای	تۇرپان	قۇمۇل	قىزىلسۇ	ئېشىنىپ سىرتتىن يۆنكىگەن، پايدىلىنىلغان
ئېشىنىش، ئۆكسۈش ئەھۋالى	مىقدارى	جەمئىي	13728	9538	6900	5150	3564	3255	2325	2121	899	400	323	يېغى ئېشىنغان (سىرتقا يۆنكىگەن) رايونلار	15204	1930	613	1899	24	ئېشىندى 319
		تەكسە باھالىق	12635	8864	3633	4498	3255	2368	2368	1349	885	61	624		14314	1766	264	1360	ئېشىندى 79	ئېشىندى 36
		كېلىشىم باھالىق	1093	674	3267	652	309	ئۆكسۈدى 43	ئۆكسۈدى 43	772	14	339	ئۆكسۈدى 301		890	164	349	539	103	ئېشىندى 283
	يىل سانى	ئېشىندى	29	31	24	34	27	27	27	13	9	9	22				17	4	20	11
		ئۆكسۈدى	6	4	11	1	8	8	8	3	26	7	13		35	35	18	31	14	24
يۆنكىش ئەھۋالى	مىقدارى	جەمئىي	11640	7781	6109	4583	3082	1727	1727	1639	275	278	61		15217	2016	641	1951	92	يۆنكەپ كېلىنگىنى 156
		تەكسە باھالىق	11053	7313	3327	4236	2837	1806	1806	1015	291	يۆنكەپ كېلىنگىنى 41	428		14183	1844	276	1383	سىرتقا يۆنكىلگىنى 22	يۆنكەپ كېلىنگىنى 224
		كېلىشىم باھالىق	587	468	2782	347	245	يۆنكەپ كېلىنگىنى 79	يۆنكەپ كېلىنگىنى 79	624	يۆنكەپ كېلىنگىنى 16	319	يۆنكەپ كېلىنگىنى 367		1034	172	365	568	114	سىرتقا يۆنكىلگىنى 68
	يىل سانى	سىرتقا يۆنكىلگىنى	35	33	31	35	23	29	29	10	9	8	22				20		16	12
		يۆنكەپ كېلىنگىنى		2	2		6	5	5	4	23	8	12		35	35	13	32	5	21
		تەقسىملەنگەن			2		6	1	1	2	3		1				2	3	4	2
تاشلاق يىلىنىڭ تاخىرىدىكى سالدۇ	1957		210	75	85	157	18	283	283		9		44		139	5	18	18	50	18
	1960		246	61	76	156	18	198	198		13		97		21	6	8	52	19	13
	1966		249	80	116	237	19	169	169		19		147		110	7	36	36	29	48
	1971		125	57	52	152	6	185	185		11		71		41	5	32	28	12	29
	1974		179	18	36	138	26	156	156		8		37		133	4	41	21	22	35
	1978		103	50	56	96	24	86	86	16	18	4	36		258	44	34	40	12	28
	1985		2071	868	667	437	334	396	396	495	262	37	159		596	70	70	112	66	424
	1990		3150	1800	1025	766	501	839	839	482	427	122	286		513	94	103	106	85	513

نازارىتىنىڭ سودا شىركەتلىرى ۋە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تارماقلىرى جەمئىي سېتىۋالغان ياغ 11 مىليون 400 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، بۇ ئوخشاش مەزگىلدىكى مەھسۇلات مىقدارىنىڭ 15.72%نى ئىگىلىگەن، 9 مىليون 180 مىڭ كىلوگرام ياغ چېقىم قىلىنىپ، كىرىم - چىقىمنى بالانس قىلغاندا 2 مىليون 220 مىڭ كىلوگرام ئېشىنغان، 5 يىلدا 1 مىليون 960 مىڭ كىلوگرام ياغ ئېكسپورت قىلىنغان، باشقا ئۆلكىلەردىن 270 مىڭ كىلوگرام ياغ يۆتكەپ كېلىنگەن. 1954 - يىلنىڭ ئاخىرىغا قەدەر ئۆلكە بويىچە مالدۇدىكى ياغ 530 مىڭ كىلوگرامغا يەتكەن.

1950 - يىل 1 - ئايدىن 1954 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ تاۋار ياغ كىرىم - چىقىم ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 12

بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

1949 - يىل 12 - ئاينىڭ ئاخىرىدىكى مالدۇ	ئۆلكە ئىچىدىكى كىرىم - چىقىم				كىرىم — چىقىم پەرقى (+، —)	باشقا ئۆلكىلەردىن ساپ يۆتكەلگىنى (يۆتكەپ كېلىنگەن، سىرتقا يۆتكەلگەن)	1954 - يىلنىڭ ئاخىرىدىكى مالدۇ
	كىرىم		چىقىم				
	جەمئىي	بۇنىڭ ئىچىدە: سېتىۋېلىنغىنى	جەمئىي	بۇنىڭ ئىچىدە: سېتىلغىنى			
	1140	1140	918	867	+222	باشقا ئۆلكىلەرگە يۆتكەلگىنى 169	53

1955 - يىلدىن كېيىن ياغ مەھسۇلاتى داۋاملىق ئاشتى، 1959 - يىلى 31 مىليون 320 مىڭ كىلوگرامغا يېتىپ، 1954 - يىلدىكىدىن 68.48% ئېشىپ، يىلىغا ئوتتۇرىچە 11% كۆپەيدى، كىشى بېشىغا 4.8 كىلوگرام ياغ توغرا كېلىپ، 1954 - يىلدىكىدىن 1.1 كىلوگرام ئاشتى. 5 يىلدا سېتىۋېلىنغان ياغ ئومۇمىي ياغ مەھسۇلاتىنىڭ 51.49%نى ئىگىلەپ، ساپ سېتىۋېلىش نىسبىتى 43.27%كە يەتتى. ئەينى ۋاقىتتا ئاقسۇ، گۇچۇڭ قاتارلىق بەزى ناھىيىلەر يېزىلاردا ياغلىق داننىڭ ھەممىسىنى سېتىۋالغاندىن كېيىن ياغنى قايتۇرۇپ سېتىش چارىسىنى يولغا قويغانلىقتىن، سېتىۋېلىش نىسبىتى بىر قەدەر يۇقىرى بولدى، يېزا ئىگىلىكىگە قايتۇرۇپ سېتىش مىقدارىمۇ كۆپ بولدى. كېيىن بۇ چارىنى تەدرىجىي ئۆزگەرتتى. بۇ 5 يىلدا ناۋار يېغىنىڭ ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى كىرىم - چىقىمنى بالانس قىلغاندا، يىلمۇ يىل ئوڭ پەرق كۆرۈلۈپ، جەمئىي 24 مىليون 260 مىڭ كىلوگرام ئېشىنغان، 13 مىليون 290 مىڭ كىلوگرام ياغ ئېكسپورت قىلىنىدى ۋە سىرتقا يۆتكەلدى، قالغان قىسمى ئارقىلىق سالدۇ كۆپەيتىلدى. 1959 - يىلنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايون بويىچە سالدۇدىكى ياغ 11 مىليون 500 مىڭ كىلوگرامغا يېتىپ، 1954 - يىلدىكىدىن ئاز كەم 21 ھەسسە ئاشتى (جەدۋەل: 5 — 13كە قارالسۇن).

بۇ مەزگىلدە ئۇرۇمچى ۋە قاراماي، قۇمۇل، قىزىلسۇ، ئالتاي قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر ۋە زاۋۇت - كان رايونلىرىنىڭ ياغقا بولغان ئېھتىياجى ئاشتى. ئىلى ئوبلاستىغا بىۋاستە قاراشلىق ناھىيە (شەھەر) لەر ۋە تارباغاتاي، قەشقەر ۋىلايەتلىرى يېغىنى ئاساسەن سىرتقا يۆتكىدى.

1960 — 1962 - يىلغىچە ياغ مەھسۇلاتى يىلمۇ يىل تۆۋەنلىدى، 1962 - يىلى 14 مىليون 970 مىڭ كىلوگرامغا چۈشۈپ، 1959 - يىلدىكىدىن 52.2% كېمەيدى، كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن ياغ 1950 - يىلدىن بۇيانقى ئەڭ تۆۋەن سەۋىيىگە يەنى 2.1 كىلوگرامغا چۈشۈپ قالدى. بۇ 3 يىلدا سېتىۋېلىنغان ياغ ئومۇمىي ياغ مەھسۇلاتىنىڭ 43.02%نى ئىگىلەپ، ساپ سېتىۋېلىش نىسبىتى 33.09%كە، ئەڭ يۇقىرى

1955 — 1959 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ تاۋار ياغ كىرىم - چىقىم ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 13　　بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

تۈرى / ئاشلىق يىلى	ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى كىرىم - چىقىم				ئاپتونوم رايون سىرتىغا ساپ يۆتكەلگىنى، سىرتىدىن ساپ يۆتكەپ كىلىنگىنى	يىل ئاخىرىدىكى سالدۇ
	كىرىم		چىقىم		كىرىم - چىقىم پەرقى (+ ، -)	
	جەمئىي	بۇنىڭ ئىچىدە: سېتىۋېلىنغىنى	جەمئىي	بۇنىڭ ئىچىدە: سېتىلغىنى		
1955	1583	1064	427	427	+1156	سىرتىغا يۆتكەلگىنى 192	1017
1956	1496	1196	1015	1015	+481	سىرتىغا يۆتكەلگىنى 489	1009
1957	1562	1230	1226	1226	+336	سىرتىغا يۆتكەلگىنى 172	1173
1958	1326	1320	1188	1188	+138	سىرتىغا يۆتكەلگىنى 169	1142
1959	1891	1891	1576	1446	+315	سىرتىغا يۆتكەلگىنى 307	1150

بولغان جايلاردا سېتىۋېلىش نىسبىتى %90.84كە يەتتى. ئاپتونوم رايون بويىچە سېتىشنى ئورۇنلاشتۇرۇش جىددىيلىشىپ، شەھەر - بازار ئاھالىلىرىنىڭ ياغ تەمىنات ئۇلچىمى ئومۇمىيۈزلۈك تۆۋەنلىتىلدى. ئاپتونوم رايونىنىڭ 3 يىلدىكى تاۋار ياغ كىرىم - چىقىمىنى بالانس قىلغاندا يىلمۇ يىل تەتۇر پەرق كۆرۈلۈپ، جەمئىي 7 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام ئۆكسۈدى، ئېكسپورت قىلىنغان ۋە ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكەلگەن تاۋار ياغ 610 مىڭ كىلوگرام بولدى. 1962 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر دۆلەتنىڭ ياغ سالدۇسى 3 مىليون 390 مىڭ كىلوگرام بولدى، بۇ 1955 - يىلدىن بۇيانقى ئەڭ تۆۋەن سەۋىيە بولۇپ ھېسابلىنىدۇ (جەدۋەل: 5 — 14كە قارالسۇن). بۇ مەزگىلدە ئاساسلىق ئېشىنىپ سىرتقا ياغ يۆتكەيدىغان ئىلى، ئاقسۇ، تارباغاتاي، قەشقەر، خوتەن، سانجى، بورتالا قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلاردا 1 ~ 3 يىلغىچە تەتۇر پەرق كۆرۈلدى، لېكىن يەنىلا سالدۇدىكى ياغنى سىرتقا يۆتكەش ئارقىلىق ئۇرۇمچى، قاراماي قاتارلىق سىرتتىن ياغ يۆتكەپ كېلىدىغان رايونلارنى تەمىنلەشكە ئىمكانقەدەر كاپالەتلىك قىلىندى.

1960 — 1962 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ تاۋار ياغ كىرىم - چىقىم ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 14　　بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

تۈرى / ئاشلىق يىلى	ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى كىرىم - چىقىم				ئاپتونوم رايون سىرتىغا ساپ يۆتكەلگىنى، سىرتىدىن ساپ يۆتكەپ كىلىنگىنى	يىل ئاخىرىدىكى سالدۇ
	كىرىم		چىقىم		كىرىم - چىقىم پەرقى (+ ، -)	
	جەمئىي	بۇنىڭ ئىچىدە: سېتىۋېلىنغىنى	جەمئىي	بۇنىڭ ئىچىدە: سېتىلغىنى		
1960	1236	1236	1347	1379	—111	سىرتىغا يۆتكەلگىنى 55	984

1961	651	651	1012	921	−361	سىرتقا يۆتكەلگىنى 6	617
1962	448	448	726	670	−278		339

1963 - يىلدىن باشلاپ ياغ مەھسۇلاتى تەدرىجىي ئاشتى، 1966 - يىلىغا كەلگەندە 40 مىليون 350 مىڭ كىلوگرامغا يېتىپ، تارىختا ئەڭ يۇقىرى سەۋىيە يارىتىلدى، كىشى بېشىغا 4.8 كىلوگرام ياغ توغرا كېلىپ، 1962 - يىلدىكىدىن 2.7 كىلوگرام ئاشتى. 1967 - يىلى ياغ مەھسۇلاتى گەرچە 35 مىليون 470 مىڭ كىلوگرامغا چۈشۈپ قالغان بولسىمۇ، لېكىن 1962 - يىلدىكىدىن يەنىلا 1.37 ھەسسە ئېشىپ، 5 يىلدا يىلىغا ئوتتۇرىچە 18.83% كۆپەيدى، كىشى بېشىغا 4.1 كىلوگرام توغرا كېلىپ، 1962- يىلدىكىدىن 2 كىلوگرام ئاشتى. بۇ 5 يىلدا سېتىۋېلىنغان ياغ ئومۇمىي ياغ مەھسۇلاتىنىڭ 35.48%نى ئىگىلەپ، ساپ سېتىۋېلىش نىسبىتى 33.31%كە يەتتى، سېتىش مۇقىم بولدى. ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى تاۋار ياغ كىرىم-چىقىمىنى بالانس قىلغاندا، يىلمۇ يىل ئوڭ پەرق كۆرۈلۈپ، جەمئىي 15 مىليون 20 مىڭ كىلوگرام ئېشىنچا بولدى. ئېكسپورت قىلىنغان ۋە باشقا ئۆلكىلەرگە يۆتكەلگەن تاۋار ياغ 5 مىليون 370 مىڭ كىلوگرام (شۇ جايدا دۆلەت زاپىسىغا ئايلاندۇرۇلغان ياغمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) بولدى. 1967 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر ئاپتونوم رايون بويىچە سالدۇدىكى تاۋار ياغ 13 مىليون 40 مىڭ كىلوگرام بولۇپ (دۆلەت زاپىسى بۇنىڭ سىرتىدا، تۆۋەندىمۇ شۇنداق)، 1962 - يىلدىكىدىن 2.85 ھەسسە ئاشتى. (جەدۋەل: 5 — 15كە قارالسۇن). ئاساسلىقى ئاقسۇ، ئىلى، قەشقەر، خوتەن، ئۈرۈمچىدىن قالسا سانجى، تارباغاتاي، بورتالا قاتارلىق ئۆلكەت، ئوبلاستلار ۋە تۇرپان، پىچان، توقسۇن قاتارلىق ناھىيىلەر ئېشىنىدى، قىزىلسۇ ئوبلاستى ئۆكسۇش ھالىتىدىن ئېشىنىش ھالىتىگە ئۆتتى. قالغان جايلاردا ياغ يەنىلا ئۆكسۈدى.

1963 — 1967 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ تاۋار ياغ كىرىم - چىقىم ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 15 بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

تۈرى / ئاشلىق يىلى	ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى كىرىم - چىقىم				ئاپتونوم رايون سىرتىغا ساپ يۆتكەلگىنى، سىرتىدىن ساپ يۆتكەپ كېلىنگىنى	يىل ئاخىرىدىكى سالدۇ
	كىرىم		چىقىم		كىرىم - چىقىم پەرقى (+،-)	
	جەمئىي	بۇنىڭ ئىچىدە: سېتىۋېلىنغىنى	جەمئىي	بۇنىڭ ئىچىدە: سېتىلغىنى		
1963	701	674	552	552	+149	سىرتقا يۆتكەلگىنى 1	487
1964	985	926	683	683	+302	سىرتقا يۆتكەلگىنى 3	786
1965	1146	1082	866	866	+280	سىرتقا يۆتكەلگىنى 13	1053
1966	1591	1591	1013	1004	+578	سىرتقا يۆتكەلگىنى 312	1319
1967	1374	1374	1181	1087	+193	سىرتقا يۆتكەلگىنى 208	1304

(2) كىرىم چىقىمغا يېتىشمەي، سىرتتىن يۆتكەپ كېلىندى 1968 — 1978 - يىلغىچە «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» نىڭ تەسىرىدە ياغلىق دان، پاختا مەھسۇلاتى كېمىيىپ، بىر ئىزدا توختاپ قالدى، ياغ مەھسۇلاتى ئەڭ يۇقىرى بولغان 1973 - يىلى 40 مىليون 530 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، كىشى بېشىغا 3.7 كىلوگرامدىن توغرا كەلدى، ئەڭ تۆۋەن بولغان 1969 - يىلى 28 مىليون 310 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، كىشى بېشىغا 3 كىلوگرامدىن توغرا كەلدى. سېتىۋېلىنغان ياغ ئومۇمىي ياغ مەھسۇلاتىنىڭ %29.21نى ئىگىلىدى، ساپ سېتىۋېلىش نىسبىتى %26.82 بولۇپ، ئازادلىقتىن بۇيان سېتىۋېلىش نىسبىتى ئەڭ تۆۋەن بولغان مەزگىل بولۇپ قالدى. ئاپتونوم رايون بويىچە تاۋار ياغ سېتىش جىددىيلىشىپ، تەڭپۇڭلاشتۇرۇش قىيىنغا توختىدى. ئۇرۇمچى، قاراماي قاتارلىق ياغ ئۆكسۈيدىغان رايونلار دائىم دېگۈدەك سىرتتىن ئاز - ئازدىن ياغ يۆتكەپ، ئاز - ئازدىن تەمىنلەپ تۇردى، 1976 — 1978 - يىلغىچە ئۇدا 3 يىل ئاھالىلەر ياغ بىلەن ئاي ئاتلاپ تەمىنلەندى، ساناقتەكە ئىشلىتىلىدىغان ياغقا كاپالەتلىك قىلىنمىدى. ياغ بىلەن تەمىنلەشتىكى جىددىيلىكنى پەسەيتىش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون سىرتتىن ياغ يۆتكەپ تولۇقلىدى، يەنە ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىش بازىسى قۇرۇش، سېتىۋېلىش ۋە بازارنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش، شەھەر - يېزا خەلقىنى ئوت - چۆپ، ياغاچ غوللۇق ياغلىق دان زىرائەتلىرىنى تېرىشقا رىغبەتلەندۇرۇش قاتارلىق تەدبىرلەرنى قوللىنىپ، تۇرمۇشقا ۋە ساناقتەكە ئىشلىتىلىدىغان ياغ مەنبەسىنى كۆپەيتتى. بۇ مەزگىلدە تاۋار ياغ كىرىم- چىقىمىدا 1969- ۋە 1971 - يىلى ئېشىنچا بولغاندىن سىرت، قالغان 9 يىلدا تەتۇر پەرق كۆرۈلدى، 11 يىلدا جەمئىي 13 مىليون 290 مىڭ كىلوگرام كېمىيىپ، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن 9 مىليون 280 مىڭ كىلوگرام ياغ يۆتكەلدى. 1978 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر ئاپتونوم رايون بويىچە سالدۇدىكى ياغ 9 مىليون 30 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، 1967 - يىلىنىڭ ئاخىرىدىكىدىن %30.75 ئازايدى (جەدۋەل: 5 — 16گە قارالسۇن).

بۇ 11 يىلدا ئاقسۇ، ئىلى ۋىلايەتلىرى يېغىنى سىرتقا ئەڭ كۆپ يۆتكىدى؛ قەشقەر، خوتەن، سانجى، تارباغاتاي، شىخەنزە، تۇرپان، بورتالا، قىزىلسۇ قاتارلىق جايلارمۇ سىرتقا ئاز مىقداردا يۆتكىدى. ئۇرۇمچى، قۇمۇل، قارامايدىن باشقا يەنە ئىلى ئوبلاستىغا بىۋاستە قاراشلىق كۇيتۇن شەھىرىدە ياغ ئۆكسۈدى.

1968 — 1978 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ تاۋار ياغ كىرىم - چىقىم ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 16　　بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

تۈرى / ئاشلىق يىلى	ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى كىرىم - چىقىم				ئاپتونوم رايون سىرتىغا ساپ يۆتكەلگىنى، سىرتىدىن ساپ يۆتكەپ كېلىنگىنى	يىل ئاخىرىدىكى سالدۇ
	كىرىم		چىقىم		كىرىم - چىقىم پەرقى (+، —)	
	جەمئىي	بۇنىڭ ئىچىدە: سېتىۋېلىنغىنى	جەمئىي	بۇنىڭ ئىچىدە: سېتىلغىنى		
1968	1023	1017	1091	1091	—68	سىرتقا يۆتكەلگىنى 214	1022
1969	1049	804	1019	1019	+30	سىرتقا يۆتكەلگىنى 39	1013
1970	892	892	1080	1022	—188	سىرتقا يۆتكەلگىنى 41	784

806	سىرتقا يۆتكەلگىنى 15	+37	1090	1090	1056	1127	1971
732	يۆتكەپ كېلىنگىنى 27	−101	1011	1011	885	910	1972
1021	يۆتكەپ كېلىنگىنى 315	−26	1048	1071	1045	1045	1973
855	يۆتكەپ كېلىنگىنى 142	−308	1116	1116	773	808	1974
759	يۆتكەپ كېلىنگىنى 90	−186	1325	1325	1064	1139	1975
609	يۆتكەپ كېلىنگىنى 103	−253	1320	1320	980	1067	1976
667	يۆتكەپ كېلىنگىنى 176	−118	1383	1383	1104	1265	1977
903	يۆتكەپ كېلىنگىنى 384	−148	1426	1426	1166	1278	1978

(3) كىرىم - چىقىمدا ئېشىنچا بولۇپ، سىرتقا يۆتكەش ئەسلىگە كەلدى 1979 — 1990-يىلغىچە ياغلىق دان، پاختا ئىشلەپچىقىرىش ۋە تاۋار ياغ سېتىۋېلىش ئەھۋالى تارىختا ئاڭ ياخشى بولغان مەزگىل بولدى. 1979 - يىلى ياغلىق دان، پاختىدىن مول ھوسۇل ئېلىندى، ياغ مەھسۇلاتى 46 مىليون 790 مىڭ كىلوگرامغا يېتىپ، 1978 - يىلدىكىدىن 27.91% ئاشتى. 1980 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىشنى قوللاش ئۈچۈن، شەرقىي شىمالدىن ئاز كەم 100 تونىنا ئاپتاپپەرەس ئۇرۇقى يۆتكىدى، بۇ شىنجاڭنىڭ ياغ مەھسۇلاتىنى بىر قاتلاشتا مۇھىم رول ئويناندى. 1990-يىلى ياغ مەھسۇلاتى 213 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 1978 - يىلدىكىدىن 4.8 ھەسسە ئاشتى. 1981-يىلى كىشى ېشىغا توغرا كەلگەن يېغى 6 كىلوگرامغا يەتتى. 1985 — 1990-يىلغىچە 10 كىلوگرامدىن ئېشىپ، مەملىكەت بويىچە ئوتتۇرىچە سەۋىيەدىن ئېشىپ كەتتى.

1979 — 1990 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق تارماقلىرى تەكسە باھا ۋە كېلىشىم باھادا 758 مىليون كىلوگرام ياغ سېتىۋالدى (بۇنىڭ ئىچىدە تەكسە باھادا سېتىۋالغىنى 568 مىليون كىلوگرام)، سېتىۋېلىش نىسبىتى 50.87% (بۇنىڭ ئىچىدە تەكسە باھادا سېتىۋېلىش نىسبىتى 38.14%)، ساپ سېتىۋېلىش نىسبىتى 48.22% (بۇنىڭ ئىچىدە تەكسە باھادا ساپ سېتىۋېلىش نىسبىتى 37.18%) بولدى، سېتىۋالغاندىن كېيىن يېزىلارغا قالدۇرۇلغان ياغمۇ زور مىقداردا ئاشتى. سېتىش جەھەتتە، 1979-يىلى يېڭى ياغلىق دان ئېلىنمىشتىن بۇرۇن بىر قەدەر جىددىيلىك بولۇپ، يەنىلا ئاپتونوم رايون سىرتىدىن ياغ يۆتكەپ كېلىنمەي ئۇرۇمچى، قاراماي قاتارلىق شەھەرلەر ۋە قىسىملار تەمىنلەندى. يېڭى ياغلىق دان ئېلىنغاندىن كېيىن، ئۇرۇمچى، قاراماي، كۇيتۇڭ ۋە باشقا ئاساسلىق سانائەت - كان رايونلىرى ۋە ياغنى سىرتتىن يۆتكەيدىغان رايونلاردىكى ئاھالىلەرنى ياغ بىلەن نورمال تەمىنلەش ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى، يەنە كەم تەمىنلەنگەن قىسمى

تولۇقلاپ بېرىلدى، سانائەتكە ئىشلىتىلمەيدىغان ياغ 1978 - يىلىدىكىدىن %50.42 ئاشتى، تاۋار يافىنىڭ ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى كىرىم - چىقىمىنى بالانس قىلغاندا ئازراق ئېشىندى. 1980 - يىلىغا قەدەر ئاھالىلەرنىڭ كەم تەمىنلەنگەن يېغى تولۇق قايتۇرۇلۇپ، يېمەكلىك كەسپىگە ئىشلىتىلمەيدىغان ياغمۇ كۆپەيتىلدى. تەكسە باھادا نورمىلىق تەمىنلىنەلمەيدىغان يېغىدىن باشقا، 1981 — 1984- يىلىغىچە شەھەر - بازار ئاھالىلىرىنىڭ ئاشلىق كىنىشكىسىدىكى نورمىلىق قارا ئاشلىققا تەكسە باھالىق ياغ تېگىشىپ سېتىۋېلىشىغا رۇخسەت قىلىندى. قەشقەر، خوتەن قاتارلىق جايلار ئاھالىلەرنى كالا، قوي گۆشى بىلەن تەمىنلەش ئورنىغا ياغ بىلەن تەمىنلىدى. ئاپتونوم رايون بويىچە دۆلەت بايرىمى، باھار بايرىمى ۋە قۇربان ھېيتتا شەھەر - بازار ئاھالىلىرىگە ياغ قوشۇپ بېرىش ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى.

ياغلىق داندىن ئۇدا مول ھوسۇل ئېلىنغانلىقتىن، سېتىۋېلىش مىقدارى ئېشىپ كەتتى، قىسمەن جايلاردا «دېھقانلارنىڭ ياغلىق دان سېتىشى قىيىن بولۇش» ، «دۆلەتنىڭ ياغلىق دان ساقلىشى قىيىن بولۇش» ، «تەكسە باھالىق ياغنى سىرتقا يۆتكەش قىيىن بولۇش» ۋە ياغ زاۋۇتلىرىنىڭ باكلىرى تولۇپ كېتىپ ئىشلەپچىقىرىشنى توختىتىش ئەھۋالى سادىر بولدى، 1984 - يىلدىن كېيىن بۇ ئەھۋال تېخىمۇ گەۋدىلەندى. سودا مىنىستىرلىكىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، 1981 — 1989 - يىلىغىچە تەكسە باھالىق ياغنىڭ بىر قىسمى پىلان سىرتىدا ئوتتۇرا باھاغا ئۆزگەرتىلىپ پىلانلىق سېتىلدى. كېلىشىم باھالىق ياغ تىجارىتى جانلاندى. 1979 — 1990 - يىلىغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق تارماقلىرى جەمئىي 574 مىليون كىلوگرام ياغ ساتتى (بۇنىڭ ئىچىدە تەكسە باھادا ساتقىنى 290 مىليون كىلوگرام، ئوتتۇرا باھادا ساتقىنى 98 مىليون 900 مىڭ كىلوگرام، كېلىشىم باھادا ساتقىنى 185 مىليون كىلوگرام) ، بۇ تارىختا ياغ ئىڭ كۆپ سېتىلغان مەزگىل بولدى.

بۇ 12 يىلدا ئاپتونوم رايون بويىچە تاۋار ياغ كىرىم - چىقىمىنى بالانس قىلغاندا، ھەر يىلى ئوك پەرق كۆرۈلۈپ، جەمئىي 255 مىليون كىلوگرام ئېشىنچا بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە تەكسە باھالىق ئېشىنچا ياغ 172 مىليون كىلوگرام. ئېكسپورت قىلىنغان ياغ 33 مىليون 910 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە تەكسە باھالىق ياغ %50.98نى ئىگىلەيدۇ؛ ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكەلگەن ياغ 144 مىليون كىلوگرام بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە تەكسە باھادىكىسى %50نى، كېلىشىم باھادىكىسى %50نى ئىگىلەيدۇ؛ ئاپتونوم رايون سىرتىدىن 30 مىليون 390 مىڭ كىلوگرام ياغ يۆتكەپ كېلىندى، ئاساسلىقى خاسىلىق، كۇنجۇت يېغى قاتارلىقلار يۆتكەپ كېلىنىپ، ئارمىيە ۋە خەلقنىڭ تۇرمۇشى رەتكە سېلىندى، بۇنىڭ ئىچىدە تەكسە باھادىكىسى %52.22نى، كېلىشىم باھادىكىسى %47.78نى ئىگىلەيدۇ. ئېكسپورت قىلىنغان، سىرتقا يۆتكەلگەن ۋە سىرتتىن يۆتكەپ كېلىنگەن ياغنى بالانس قىلغاندا، سىرتقا 148 مىليون كىلوگرام ياغ ساپ يۆتكەلدى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر ئاپتونوم رايون بويىچە سالدۇدىكى ياغ 116 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 1978 - يىلىدىكىدىن 11.9 ھەسسە ئاشتى، بۇنىڭ ئىچىدە تەكسە باھالىق سالدۇ 90 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام بولۇپ (زاپاس تاۋار ياغ ساقلاش تۈزۈمى ئورنىتىلىپ يېڭىدىن ساقلانغان 20 مىليون كىلوگرام زاپاس ياغمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) ، 1978 - يىلىنىڭ ئاخىرىدىكىدىن 9 ھەسسىدىن كۆپرەك ئاشتى، بۇ تارىختا سالدۇدىكى ياغ ئىڭ كۆپ بولغان يىل بولدى (جەدۋەل: 5 — 17گە قارالسۇن) .

بۇ مەزگىلدە ئاساسلىقى ئىلى، ئاقسۇ، سانجى، تارباغاتاي، بورتالا قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلار، ئۇنىڭدىن قالسا قەشقەر ۋىلايىتى، شىخەنزە شەھىرى ياغدىن ئېشىندى؛ ئالتاي ۋىلايىتى، بايىنغولىن ئوبلاستى، كۇيتۇنىڭ شەھىرىنىڭ يېغى ئۆكسۈمەي ئېشىنىدىغان بولدى؛ تۇرپان ۋىلايىتى ئۈزۈمچىلىك كەسپىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ئۈچۈن ياغلىق دان تېرىلغۇ كۆلىمىنى ئازايتقانلىقتىن، يېغى ئېشىنماي ئۆكسۈيدىغان بولدى؛ خوتەن ۋىلايىتى، قىزىلسۇ ئوبلاستى تەكسە باھالىق يېغى بىلەن ئۆزىنى تەمىنلەپ، كېلىشىم باھالىق ياغنى سىرتتىن يۆتكىدى؛ ئۈرۈمچى، قاراماي شەھىرى، قۇمۇل ۋىلايىتىدە يەنىلا ياغ ئۆكسۈدى.

1979 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ تاۋار باغ كىرىم - چىقىم ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 17

بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

تۇرى / ئاشلىق يىلى	ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى كىرىم - چىقىم												ئاپتونوم رايون سىرتىغا ساپ يۆتكەلگىنى، سىرتىدىن ساپ يۆتكەپ كېلىنگىنى		يىل ئاخىرىدىكى سالدۇ	
	كىرىم				چىقىم				كىرىم - چىقىم پەرقى							
	جەمئىي		بۇنىڭ ئىچىدە: سېتىۋېلىنغىنى		جەمئىي		بۇنىڭ ئىچىدە: سېتىلغىنى				بۇنىڭ ئىچىدە: سېتىلغىنى		جەمئىي (سىرتتا يۆتكەلگىنى، سىرتىدىن يۆتكەپ كېلىنگىنى)	بۇنىڭ ئىچىدە: تەكسە باھالىق (سىرتتا يۆتكەلگىنى، سىرتىدىن يۆتكەپ كېلىنگىنى)		بۇنىڭ ئىچىدە: تەكسە باھالىق
	مىقدارى	بۇنىڭ ئىچىدە: تەكسە باھالىق	مىقدارى	بۇنىڭ ئىچىدە: تەكسە باھالىق	مىقدارى	بۇنىڭ ئىچىدە: تەكسە باھالىق	مىقدارى	بۇنىڭ ئىچىدە: تەكسە ئوتتۇرا باھالىق	جەمئىي	بۇنىڭ ئىچىدە: تەكسە باھالىق						
1979	1989	1955	1819	1816	1969	1824	1969	1824	+20	+131	1824	1969	يۆتكەپ كېلىنگەن 1013	يۆتكەپ كېلىنگەن 731	1936	1765
1980	3000	2868	2921	2821	2218	1896	2218	1896	+782	+972	1896	2218	يۆتكەپ كېلىنگەن 414	يۆتكەپ كېلىنگەن 228	3132	2965
1981	4559	4375	4499	4375	3164	2749	3164	2749	+1395	+1626	2734	3150	سىرتقا يۆتكەلگەن 135	سىرتقا يۆتكەلگەن 402	4392	4189
1982	4709	4514	4287	4184	3887	3523	3887	3523	+822	+991	3523	3887	سىرتقا يۆتكەلگەن 193	سىرتقا يۆتكەلگەن 285	5021	4895
1983	4486	4107	4313	4107	3941	3355	3941	3355	+545	+752	3284	3870	سىرتقا يۆتكەلگەن 924	سىرتقا يۆتكەلگەن 1167	4642	4480
1984	6129	5338	5344	4986	4970	3999	4970	3999	+1159	+1339	3999	4970	سىرتقا يۆتكەلگەن 1344	سىرتقا يۆتكەلگەن 1514	4457	4305
1985	9370	7520	8874	7520	5634	4357	5634	4357	+3736	+3163	4114	5391	سىرتقا يۆتكەلگەن 1048	سىرتقا يۆتكەلگەن 1006	7145	6462
1986	10877	7214	9771	7214	7414	5851	7414	5851	+3463	+1363	5719	7282	سىرتقا يۆتكەلگەن 3194	سىرتقا يۆتكەلگەن 1814	7414	6011
1987	10229	5402	8718	5402	6842	3599	6842	3599	+3387	+1803	3087	6330	سىرتقا يۆتكەلگەن 2774	سىرتقا يۆتكەلگەن 1364	8027	6450
1988	9358	3357	7983	3357	7759	4194	7759	4194	+1599	−837	3792	7357	سىرتقا يۆتكەلگەن 3119	سىرتقا يۆتكەلگەن 1257	6507	4356
1989	7687	3434	6700	3434	5612	2729	5612	2729	+2075	+705	2490	5373	سىرتقا يۆتكەلگەن 1114	سىرتقا يۆتكەلگەن 181	7468	4880
1990	12117	7641	10545	7594	5608	2456	5608	2456	+6509	+5185	2456	5608	سىرتقا يۆتكەلگەن 2356	سىرتقا يۆتكەلگەن 1015	11621	9050

2. ئىستېمال قىلىنمايدىغان ئۆسۈملۈك يېغى

ئاپتونوم رايوندىكى دۆلەت ئاشلىق تارماقلىرى تىجارەت قىلىدىغان ئىستېمال قىلىنمايدىغان ئۆسۈملۈك يېغى ئاساسلىقى تۆۋەندىكى يېغى ۋە ئابدىسىلىك يېغىدىن ئىبارەت.

1) تۆۋەندىكى يېغى

شىنجاڭدا تۆۋەندىكى يېغى ئىشلەپچىقىرىلمىغانلىقتىن، ئاشلىق مىنىستىرلىكى (سودا مىنىستىرلىكى) سىرتتىن يۆتكەشكە ئورۇنلاشتۇردى، ئاشلىق نازارىتى (ئىدارىسى) ئەمەلىي يۆتكەپ كېلىنگەن تۆۋەندىكى يېغى مىقدارىغا ئاساسەن ئۆنى ئېھتىياجلىق جايلار ۋە ئورۇنلارغا تەقسىم قىلىپ سېتتى. 50 ـ، 60 ـ يىللاردا تۆۋەندىكى يېغىغا بولغان ئېھتىياج ئانچە كۆپ ئەمەس ئىدى، ھەربىي سانائەت، نېفىت ۋە بېلىقچىلىق ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ ئېھتىياجى ئاۋۋال ئويلىشىلغانىدى. 1955 ـ يىلى باۋجىدىن 50 مىڭ كىلوگرام تۆۋەندىكى يېغى يۆتكەپ كېلىنىپ، شىنجاڭنىڭ ھەربىي رايونى قۇرۇلۇش باشقارمىسى ۋە جايلار تەمىنلەندى. 1957 ـ يىلى 30 مىڭ 500 كىلوگرام تۆۋەندىكى يېغى يۆتكەلدى. 1959 — 1966 ـ يىلغىچە ئاشلىق مىنىستىرلىكى يەنە شەنشى، سىچۈەن ئۆلكىلىرىدىن شىنجاڭغا 327 مىڭ كىلوگرام تۆۋەندىكى يېغى يۆتكەشنى ئورۇنلاشتۇردى. بۇنىڭ ئىچىدە 1962 ـ يىلى (ئەڭ ئاز) 2000 كىلوگرام، 1966 ـ يىلى (ئەڭ كۆپ) 150 مىڭ كىلوگرام يۆتكەپ كېلىندى. 70 ـ يىللاردىن كېيىن ھەربىي سانائەت، سۇچىلىق، نېفىت، بېلىقچىلىق ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ تەرەققىي قىلىشىغا ئەگىشىپ، تۆۋەندىكى يېغىغا بولغان ئېھتىياج ئېشىپ، تەمىنلەش بىلەن ئېھتىياج ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت كەسكىنلەشتى. ئاپتونوم رايون 1980 ـ يىل 10 ـ ئايدا سىرتتىن 500 مىڭ كىلوگرام تۆۋەندىكى يېغى يۆتكەشنى تەلەپ قىلغان بولسىمۇ، لېكىن تەلەپ قاندۇرۇلمىدى. كېيىن تەكىد باھادا يۆتكەپ كېلىنگەن تۆۋەندىكى يېغى ئېھتىياجىغا يەتمىگەنلىكتىن، كېلىشىم باھادا يۆتكەپ كېلىندى. 1984 ـ يىلدىن كېيىن تۆۋەندىكى يېغىنىڭ باھاسى قويۇۋېتىلىپ، كۆپ يوللۇق تىجارەت يولغا قويۇلدى. 1990 ـ يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاشلىق تارماقلىرى سالدۇدىكى تۆۋەندىكى يېغىنىڭ ھەممىسىنى سېتىپ تۈگەتتى.

2) ئابدىسىلىك (ياغ)

50 ـ، 60 ـ يىللاردا شىنجاڭدا پەقەت ئىلى قاتارلىق جايلاردا ئاز مىقداردا ئابدىسىلىك تېرىلاتتى. 1957ـ، 1958 ـ يىللىرى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق تارماقلىرى 60 مىڭ كىلوگرام ئابدىسىلىك سېتىۋالدى، ئۆنى يۆتكەش، پىششىقلاپ ئىشلەش ھەمدە ئۇنىڭغا ئېھتىياجلىق ئورۇنلارنى تەمىنلەشنى ئاشلىق نازارىتى بىر تۇتاش ئۇيۇشتۇردى. 1962 ـ يىلدىن كېيىن خىمىيە، مېتاللۇرگىيە ماشىنىسازلىق ۋە ئېلېكترون ئۇسكۇنىلىرى، توقۇمىچىلىق، بوياقچىلىق سانائىتى تەرەققىي قىلغانلىقتىن، ئاپتونوم رايوندا ئابدىسىلىك يېغىغا بولغان ئېھتىياج ئېشىپ، سىرتتىن 20 مىڭ كىلوگرام ئابدىسىلىك يېغى يۆتكەپ كېلىندى. 1972 ـ يىل 11 ـ ئايدىن كېيىن جايلار ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ ئۇقتۇرۇشىنى ئىجرا قىلىپ، تۇرالغۇ ئۇيۇنىڭ ئالدى كەينىلىرىگە، ئېتىز ياقىلىرى، بۇلۇڭ ـ پۇشقاقلارغا ئابدىسىلىك تېرىدى، ئاشلىق تارماقلىرى ئابدىسىلىكنى سېتىۋېلىش ۋە باشقۇرۇشنى كۈچەيتتى. ش ئۇ ئا ر ئورمانچىلىق ئىدارىسى، ئاشلىق ئىدارىسى 1975 ـ يىل 3 ـ ئايدا جايلارغا پايدىلىنىشقا بولىدىغان بارلىق بوش يەرلەرگە ئابدىسىلىك تېرىش ھەققىدە ئۇقتۇرۇش چىقاردى. 1976 ـ ۋە 1979 ـ يىللىرى ئاپتونوم رايون بويىچە ئابدىسىلىكنىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسى 2 قېتىم ئۆستۈرۈلدى. 1980 ـ يىل 3 ـ ئايدا ئاشلىق مىنىستىرلىكىدىن 500 مىڭ كىلوگرام ئابدىسىلىك يېغى يۆتكەپ بېرىش تەلەپ قىلىنغان بولسىمۇ، لېكىن مەملىكەت بويىچە ياغ مەنبەسى جىددىي بولغانلىقتىن، تەلەپ تولۇق ئەمەلگە ئاشمىدى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى قاتارلىق ئورۇنلار جايلارغا ئابدىسىلىك ئىشلەپچىقىرىشنى تەرەققىي قىلدۇرۇش، جايلار سىرتقا ئابدىسىلىك يۆتكىسە %40 ياغقا سۇندۇرۇش بويىچە يېمەكلىك ياغ يۆتكەش ۋەزىپىسىگە كىرگۈزۈش، يېغى ئۆكسۈيدىغان رايونلار سىرتقا ئابدىسىلىك يۆتكىسە ئۇنىڭغا مۇناسىپ ھالدا

سىرتتىن يېمەكلىك ياغ يۆتكەش ھەققىدە قايتا ئۇقتۇرۇش چىقاردى. سانائەتكە ئىشلىتىلىدىغان ئابدىسلىك يېغىغا بولغان ئېھتىياجنى قاندۇرۇش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايونلۇق ياغ شىركىتى جايلاردىكى ئابدىسلىكنى يىغىپ، سانجى ئوبلاستلىق ياغ زاۋۇتى ۋە ئۇرۇمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتىنىڭ ياغ تارتىش سېخىدا پىششىقلاپ جايلارنى تەمىنلىدى. 1980 - يىلدىن باشلاپ كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىپ، سېتىش يولغا قويۇلدى. 1984 - يىلدىن كېيىن ئابدىسلىك تىجارىتى قويۇۋېتىلدى. ئابدىسلىك مەھسۇلاتى تەدرىجىي ئېشىپ سېتىۋېلىش مىقدارى كۆپەيدى. 1986 ~ 1990 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە سىرتقا ساپ يۆتكەلگەن ئابدىسلىك 1 مىليون 70 مىڭ كىلوگرام، ئابدىسلىك يېغى 240 مىڭ كىلوگرام بولدى، 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر سالدۇدىكى ئابدىسلىك 550 مىڭ كىلوگرامغا، ئابدىسلىك يېغى 170 مىڭ كىلوگرامغا يەتتى.

1986 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭدىكى ئاشلىق نازماقلىرىنىڭ ئىستېمال قىلىنمايدىغان ياغنى سېتىش - سېتىۋېلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 18 بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

غىلى	تۈرى / ئاشلىق يىلى	كىرىم					چىقىم					يىل ئاخىرىدىكى سالدۇ
		جەمئىي	بازاردىن سېتۇۋېلىنغىنى	يۆتكەپ كېلىنگىنى	پىششىقلاشقا بېغىۋېلىنغىنى	باشقا كىرىم	جەمئىي	سىرتقا يۆتكەلگىنى	پىششىقلاشقا چىقىم قىلىنغىنى	باشقا چىقىم		
يۆتكۈ يېغى	1986	5		5			29				29	17
	1987	29		28		1	43				43	3
	1988	36	12	24			35				35	4
	1989	36	13	20		3	30				30	10
	1990						10				10	
ئابدىسلىك	1986	17	11	1		5	17	6	7		6	
	1987	9	2			7	13	1	9		2	
	1988	20	15	1		4	16	7			6	
	1989	309	305	4			263	72	166	2	52	
	1990	55	51			4	52	27		13	55	
ئابدىسلىك يېغى	1986	2			2		3				3	5
	1987	5			5		7				7	3
	1988											3
	1989	187		122	65		113	80			77	
	1990	18	13			5	78	66			12	17

ئىزاھ: 1985 - يىل ئاخىرىدىكى سالدۇ: تۇتكۇ يېغى 413 مىڭ 500 كىلوگرام، ئابدىسلىك 60 مىڭ كىلوگرام، ئابدىسلىك يېغى 60 مىڭ كىلوگرام.

3) باشقىلار

تۇتكۇ يېغى ۋە ئابدىسلىك يېغىدىن باشقا 1985 - يىلى ئاپتونوم رايون يەنە باشقا ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلاردىن چوكا دەرەخ يېغى يۆتكىدى، 1986 - يىلى قېپقالغان 40 مىڭ كىلوگرام چوكا دەرەخ يېغىنىڭ ھەممىسىنى سېتىپ تۈگەتتى.

II باب

ئاشلىق، ياغ تاۋار ئوبوروت پىلانى ۋە ستاتىستىكىسى

§ 1 . ئاشلىق، ياغ تاۋار ئوبوروت پىلانى

ئاشلىق، ياغ تاۋار ئوبوروت پىلانى — خەلق ئىگىلىكىنى ئۇنىۋېرسال تەڭپۇڭلاشتۇرۇش پىلانىنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى، شۇنداقلا تۈرلۈك ئاشلىق، ياغ كەسپىي خىزمەتنىى قانات يايدۇرۇشنىڭ مۇھىم ئاساسى. ئاشلىق — ياغ ئىشلەپچىقىرىشى، ئىستېمالى شۇنىڭدەك تەبىئىي ئاپەت ۋە رايونلار تەڭپۇڭلۇقى قاتارلىق ئامىللار پىلان تۈزۈشتە ئايرىنىدىغان ئاساسلاردۇر.

1. پىلانلىق باشقۇرۇش

1950 — 1952 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ غەللە - پاراق يىغىۋېلىش ۋە ھەربىي ئاشلىق چىقىم قىلىش، يۆتكەش پىلانىنى ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى قارمىقىدىكى ئاشلىق ئىدارىسى تۈزۈپ، غەربىي شىمال ئاشلىق ئىدارىسى تەستىقلاپ چۈشۈرگەندىن كېيىن ئىجرا قىلدى. بازاردا ئاشلىق، ياغ ئەركىن سېتىۋېلىنىدى ۋە سېتىلدى.

1953 - يىل 3 - ئايدىن 1954 - يىلغىچە ئۆلكىلىك ئاشلىق نازارىتى ئاشلىق مىنىستىرلىكى تارقاتقان «دۆلەت ئاشلىق پىلانىنى ۋاقىتلىق يولغا قويۇش جەدۋىلى» ۋە ئۇنى تۈزۈش تەلىپىگە ئاساسەن، دۆلەت ئاشلىق ئوبوروت پىلان، كۆرسەتكۈچ جۈملىدىن غەللە - پاراق ئېلىش، سېتىۋېلىش، سېتىش، مالىيەدىن تەمىنلەش، ئېكسپورتنى تەمىنلەش، دۆلەت زاپاس ئاشلىقى، پىششىقلاش، يۆتكەش، ھاۋالە قىلىپ سېتىۋېلىش- سېتىش قاتارلىقلارنى تۈزۈپ يوللاپ، غەربىي شىمال ئاشلىق ئىدارىسىگە تەستىقلاتقاندىن كېيىن ئىجرا قىلىشقا چۈشۈردى. ياغ تاۋار ئوبوروت پىلانىنى 1954 - يىل 10 - ئايدىن كېيىن ئۆلكىلىك ياغ شىركىتى تۈزۈپ يوللاپ، جۈملىگو ياغ شىركىتى تەستىقلاپ چۈشۈرگەندىن كېيىن ئىجرا قىلدى. 1954- يىل 11 - ئايدىن كېيىن ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىدىغان ناھىيە (شەھەر) لەردە بىر مەزگىل قىچا، زىغىر، ئاپتاپپەرەس، چىگىت ۋە شۇلاردىن ئىشلەپچىقىرىلغان ياغ ۋە كۈنجۈت يېغىنى پىلانلىق باشقۇرۇش يولغا قويۇلدى. 1955 - يىل 6 - ئايدا ئۆلكىلىك ياغ شىركىتى ياغ تاۋار ئوبوروت پىلانى جەدۋىلىنى تارقاتتى ۋە جايلاردىن يىللىق، پەسىللىك جەدۋەللىنىڭ بىردەك بولۇشىنى ھەمدە پىلانىنىڭ ئەھۋالىنى ۋاقتىدا يوللاشنى تەلەپ قىلدى. 1956 - يىلى ئاشلىق نازارىتى ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ «دۆلەت ئاشلىق ئوبوروت پىلانىنى تۈزۈشكە ئالاقىدار بىر قانچە بەلگىلىمە ۋە دۆلەت ئاشلىق ئوبوروت پىلانى جەدۋىلى» دىكى تەلەپ بويىچە، ئاشلىق يىلى، كالېندار يىلى ۋە پەسىل بويىچە پىلان تۈزدى. 8 - ئايدا ياغ (ياغلىق دان) ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ بىر تۇتاش تىجارەت قىلىشىغا تاپشۇرۇپ بېرىلدى، خاسىڭنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى قۇرۇق مېۋە سۈپىتىدە ساتتى. 1957-

يىلى ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ «ياغ تاۋار ئوبوروت پىلانىنى تۈزۈش چارىسى ھەققىدىكى قوشۇمچە بەلگىلىمە» سى ۋە ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتىنىڭ تەلىپىگە ئاساسەن، ئاشلىق، ياغ پىلانى بىر تۇتاش تۈزۈپ يوللاندى. ئاشلىق نازارىتى ئاشلىق مىنىستىرلىكى چۈشۈرگەن ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش، سېتىش، يۆتكەش پىلانىغا ئاساسەن، ئاپتونوم رايون ئىچىدە رايونلار بويىچە سېتىۋېلىش، سېتىش، يۆتكەش پىلانىنى تۈزۈپ، ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ تەستىقى ئارقىلىق رەسمىي ئىجرا قىلدى. 7 - ئايدا ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىپ، سېتىش يولغا قويۇلۇپ، ئاشلىق سودا بازىرى تاقالدى. 10 - ئايدا زىغىر، قىچا، ئاپتاپپەرەس، زاراڭزا قاتارلىق ياغلىق دان زىرائەتلىرىنى ئاشلىققا ئوخشاش بىر تۇتاش سېتىۋېلىپ، سېتىش يولغا قويۇلدى. شۇنىڭدىن باشلاپ ئاشلىقنى پىلانلىق باشقۇرۇشنىڭ دۆلەت بىر تۇتاش رەھبەرلىك قىلىش، دەرىجە بويىچە باشقۇرۇشتىن ئىبارەت تۈزۈلمىسى ئومۇميۈزلۈك يولغا قويۇلدى.

1958 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى شىنجاڭنىڭ «ئاشلىق، ياغ ھۆددىگەرلىكىنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇش چارىسى»نى ئېلان قىلىپ، ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىشنى دەرىجىمۇ دەرىجە پەرق سوممىا بويىچە باشقۇرۇشنى، يۆتكەشنى ھۆددىگە بېرىپ، ئۇنى 3 يىلغىچە ئۆزگەرتمەسلىكنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويدى. 1959 - يىل 6 - ئايدا مەركەزنىڭ يولىيورۇقىغا ئاساسەن، پەرق سوممىا بويىچە ھۆددىگە بېرىشنى 3 يىلغىچە ئۆزگەرتمەسلىك بىر يىلدا بىر بېكىتىشكە ئۆزگەرتىلدى. شۇ يىلى چېگىت بىر تۇتاش سېتىۋېلىش دائىرىسىگە كىرگۈزۈلۈپ، ياغ بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش ئومۇميۈزلۈك يولغا قويۇلدى.

1960 - يىلدىن باشلاپ ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق نازارىتى تۈزگەن «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ ئاشلىق، ياغ تاۋار ئوبوروت پىلانىنى تۈزۈش چارىسى» ئىجرا قىلىنىپ، سېتىۋېلىش - سېتىش، يۆتكەش پىلانى دەرىجىمۇ دەرىجە ئاشلىق يىلى، كالېندار يىلى ۋە پەسىل بويىچە ئايرىم-ئايرىم تۈزۈلدى. 1960 - يىل 9 - ئايدا خاسىڭ ياغلىق دان سۈپىتىدە ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ تىجارەت قىلىشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى.

مەركەزنىڭ قارارىغا ئاساسەن، 1962 - ئاشلىق يىلىدىن باشلاپ پەرق سوممىا بويىچە ھۆددىگە بېرىپ باشقۇرۇش تۈزۈلمىسى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش، سېتىش، بىر تۇتاش يۆتكەپ باشقۇرۇش (كېيىن يەنە بىر تۇتاش ساقلاش قوشۇلدى) تۈزۈلمىسىگە ئۆزگەرتىلدى. ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەش جەددىي بولغانلىقتىن، شۇ يىلى 8 - ئايدىن باشلاپ، ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە سېتىشنى خام چوت، نەقچوت قىلىش تۈزۈمى يولغا قويۇلدى، بۇنىڭدا سېتىش پىلانى پەسىل، ئاي بويىچە تۆۋەندىن يۇقىرىغىچە تۈزۈپ يوللىنىدىغان، ئاندىن كۆرسەتكۈچ يۇقىرىدىن تۆۋەنگىچە بېكىتىلىپ، ئاي ئاخىرىدا ئونىڭ ئىجراسى دەرىجىمۇ دەرىجە تەكشۈرۈلىدىغان ۋە يۇقىرىغا مەلۇم قىلىپ ھېسابتىن كۆرۈلىدىغان بولدى. بۇ تۈزۈم ئاشلىق، ياغ ئەھۋالىنىڭ ياخشىلىنىشىغا ئەگىشىپ ئىجرا قىلىشتىن تەدرىجىي توختىتىلدى. 1963 - يىلدىن كېيىن ئاشلىق، ياغ قوشۇمچە مەھسۇلاتلىرى ئاشلىق، ياغقا ئوخشاش باشقۇرۇلدى.

1965 - يىلى دۆلەت پىلان كومىتېتى سىستېمىسى ئاشلىق سېتىۋېلىش، سېتىش، يۆتكەش پىلانىنى رەسمىي تۈزدى. 1966 - يىلدىن كېيىن ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ بەلگىلىمىسى ئىجرا قىلىنىپ، ياغ پىلانى ئەتىيازدا بېكىتىلىپ كۈزدە تەكشىلىدى. تەپسىلىي چارە مۇنداق بولدى: ھەر يىلى 8 — 9 - ئايلاردا ئاشلىق نازارىتى كېلەر يىللىق پىلان ھەققىدىكى پىكىرىنى ئاشلىق مىنىستىرلىكىگە يوللىدى، 11 — 12 - ئايلاردا ئاشلىق مىنىستىرلىكى پىلانىنى ئورۇنلاشتۇرۇشنىڭ دەسلەپكى پىكىرىنى تۆۋەنگە چۈشۈردى، ئاشلىق نازارىتى بۇنىڭغا ئاساسەن ش ئۇ ئا ر پارتكوم، خەلق كومىتېتىدىن يولىيورۇق سوراپ ماقۇللۇق ئالغاندىن كېيىن، شۇ يىلى 1 - ئايدا ئاشلىق مىنىستىرلىكىگە رەسمىي پىلانىنى يوللىدى، ئاشلىق مىنىستىرلىكى ئۆلكە، ئاپتونوم رايون، بۆلۈستە قاراشلىق شەھەرلەرنىڭ پىلانىنى ھەر تەرەپلىمە تەكشۈرلاشتۇرغاندىن كېيىن، گوۋۈيۈەنگە

تەستىقلىتىپ جايلارنىڭ ئىجرا قىلىشىغا چۈشۈرۈپ بەردى، 8 — 9 - ئايلاردا پىلاننى تەڭشەش پىكرى يۈقىرىغا يوللاندى، ئاشلىق مىنىستىرلىكى تەكشۈرۈپ گۇۋاھنامە تەستىقلاتقاندىن كېيىن ئىجرا قىلىشقا چۈشۈرۈپ بەردى. 1966 - يىلى ئاپتاپپەرەس ۋە خاسىلار قۇرۇق مېۋە، سۈپىتىدە تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. 1972 - يىلدىن باشلاپ ئاپتاپپەرەس دۆلەتنىڭ ياغلىق دانىنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش پىلانىغا كىرگۈزۈلدى، ئابدىمىلىك 1974 - يىلدىن باشلاپ ياغ پىلانىغا كىرگۈزۈلدى.

1974 - يىلدىن باشلاپ ش ئۇ ئا ر بويىچە ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى تۈزۈپ تارقاتقان «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق، ياغدىن پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش، سېتىش، يۆتكەش پىلانىنى باشقۇرۇش ۋاقتىلىق بەلگىلىمىسى» ئىجرا قىلىندى، ئىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر ھەر يىلى 10 - ئاينىڭ 10 - كۈنىدىن بۇرۇن شۇ جايدىكى پارتىيە، ھۆكۈمەت ۋە پىلان كومىتېتىنىڭ ماقۇللۇقىدىن ئۆتكۈزۈلگەن كېلەر يىللىق ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش، يۆتكەش لايىھىسىنى ئوتتۇرىغا قويغاندىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى بۇ لايىھىلەرنى جەملەپ تەڭپۇڭلاشتۇردى ھەمدە ش ئۇ ئا ر پارتكوم، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت قوشۇلغاندىن كېيىن ئاشلىق (سودا) مىنىستىرلىكىگە يوللىدى. دۆلەت ئاشلىق، ياغ پىلانىنى رەسمىي چۈشۈرگەندىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر بويىچە تەكلىپ پىلانىنى تۈزۈپ، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ تەستىقلىشىغا يوللىدى، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ياكى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ئىجرا قىلىشنى ئورۇنلاشتۇردى. ئەگەر ئالاھىدە ئەھۋالغا دۇچ كېلىپ، سېتىش كۆرسەتكۈچىنى ۋاقتىلىق كۆتۈرۈشكە، سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى چۈشۈرۈشكە ياكى يۆتكەش پىلانىنى ئۆزگەرتىشكە توغرا كەلسە، تەستىقتىن ئۆتكۈزۈش شەرت قىلىندى. جايلارنىڭ تەڭشەش پىلانىنى يۇقىرىغا يوللاش ۋاقتى شۇ پىلان يىلى 9 - ئاينىڭ ئاخىرىدىن بۇرۇن بولدى، يوللاش تەرتىپى يۇقىرىنىڭكىگە ئوخشاش بولدى، پىلان ۋە تەڭشەلگەن پىلان دەرىجە بويىچە ئاساسىي قاتلامغىچە ئەمەلىيلەشتۈرۈلدى. جايلارنىڭ پىلانىنى ئىجرا قىلىشقا شۇ جايدىكى پارتكوم، ھۆكۈمەت ئاساسلىق مەسئۇل بولدى، ئاشلىق تارماقلىرى كونكرېت يولغا قويدى، چوڭ - چوڭ مەسىلىلەرنى ھەر دەرىجىلىك پارتكوم، ھۆكۈمەت بىر تەرەپ قىلدى. بۇ بەلگىلىمە 1986- يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە ئىجرا قىلىندى. 1976 - يىلى خاسىلار يەنە بىر تۇتاش سېتىۋېلىش دائىرىسىگە كىرگۈزۈلدى.

1979 - يىل 1 - ئايدىن كېيىن ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىنىڭ روھىغا ئاساسەن، ئاشلىق - ياغ بازار سودىسى قويۇۋېتىلدى، دۆلەتنىڭ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئورۇندالغاندىن كېيىنكى ئاشلىق، ياغنى ئاشلىق تارماقلىرى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىپ، كېلىشىم باھادا ساتتى. 1984 - يىل 7 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ ئىچىملىك، ھاراقنا ئىشلىتىلمەيدىغان ئاشلىق كېلىشىم باھادا تەمىنلەندى، 1985 - يىل 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ سانائەتكە ئىشلىتىلمەيدىغان ئاشلىق تەكسە باھادا تەمىنلىمەي، كېلىشىم باھادا سېتىلمەيدىغان بولدى. شۇ يىلى ئالدى - كەينى بولۇپ ماش، قىزىل پۇرچاق، باقلا، چار پۇرچاق، نوقۇت، قوناق، ئارپا قاتارلىق ئۇششاق دانلىق قارا ئاشلىقلار بىر تۇتاش سېتىۋېلىش دائىرىسىدىن چىقىرىپ تاشلاندى. شۇ يىلى 4 - ئايدا مەملىكەت بويىچە بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇشقا ئاساسەن، ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش توختام بويىچە ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىشقا ئۆزگەرتىلدى. بۇغداي، گۈرۈچ (شال)، كومىسىۇناق قاتارلىق تۈرلەر ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىنىدى.

1986 - يىلى مەركەز ئۆلكە، ئاپتونوم رايون، شەھەرلەرگە قارىتا ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش، يۆتكەش پىلانىنى ھۆددىگە بېرىشنى يولغا قويۇپ، مۇنۇلارنى ئېنىق بەلگىلىدى: توختام بويىچە ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش پىلانى سېتىشنى ھۆددىگە بېرىش پەرق سوممىسىدىن كىچىك بولسا، مەركەز مالىيەسىدىن تەكسە باھانى كېلىشىم باھاغا ئايلاندۇرغاندىكى باھا پەرقىگە يارىدەم بېرىدۇ؛ پىلاندىكىدىن ئارتۇق سېتىۋېلىپ ئاز سانقان كېلىشىم باھاغا ئايلاندۇرغاندىكى باھا پەرقىگە تەۋە بولىدۇ، ئاز سېتىۋېلىپ كۆپ ساتسا ئۇنىڭ ئورنىنى يەرلىك مالىيە بولسا، ئارتۇق قىسمى يەرلىككە تەۋە بولىدۇ، ئاز سېتىۋېلىپ كۆپ ساتسا ئۇنىڭ ئورنىنى يەرلىك مالىيە

كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىپ تولۇقلايدۇ. 1987 - يىلدىن باشلاپ ئاپتونوم رايون مەركەزنىڭ ئۆلكە، شەھەر، ئاپتونوم رايونلارغا مۇددىگە بېرىش چارىسى بويىچە، ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرگە ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش، يۆتكەش پىلانىنى مۇددىگە بېرىشنى يولغا قويدى.

1988 — 1990 - يىلغىچە مەركەز ئۆلكە، شەھەر، ئاپتونوم رايونلارغا ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش، يۆتكەش پىلانىنى 3 يىللىق مۇددىگە بېرىپ، بىر يىلدا بىر قېتىم راسچوت قىلىش، 3 يىلدا بىر تۇتاش ھېسابات قىلىشنى يولغا قويدى، سېتىۋېلىش كۆرسەتكۈچىنى 3 يىلغىچە ئۆزگەرتمىدى، غەيرىي يېزا ئىگىلىكىگە سېتىشنى ئالدىنقى يىلدىكى ئاساستا 1.5% كۆپەيتتى. مۇددىگە بەرگەن مەزگىلدە، ئارتۇق سېتىۋېلىپ ئاز سانلىق بولسا، قېيىقالغان قىسمى يەرلىكنىڭ ئىلكىدە بولدى، ئاز سېتىۋېلىپ كۆپ سانلىق بولسا، ئۇنىڭ ئورنىنى يەرلىك مالىيە كېلىشىم باھادا ئاشلىق سېتىۋېلىپ تولۇقلىدى. ئاپتونوم رايونىۋ مەركەزنىڭ ئۆلكە، شەھەر، ئاپتونوم رايونلارغا قارىتا يولغا قويغان مۇددىگەرلىك چارىسىگە ئاساسەن، ۋىلايەت، شەھەر، ئاپتونوم ئوبلاستلارغا 3 يىللىق مۇددىگە بېرىشنى يولغا قويدى.

2. ئاساسلىق پىلاننىڭ ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالى

1) قىسقا مۇددەتلىك پىلان

(1) يىللىق پىلان 1950 — 1990 - يىلغىچە ھەر يىلى يىللىق پىلان تۈزۈلۈپ ۋە ئىجرا قىلىنىپ، بىر قانچە قېتىم تەكشۈرۈلدى.

1950 — 1952 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ غەللە - پاراق ئېلىش پىلانىنىڭ ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 19 بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

تۈرى / يىل	غەللە - پاراق پىلانى	ئەمەلىي تۇرۇندالغىنى	پىلاندا ئىگىلىگىنى (%)
1950	8930	10000	111.98
1951	9160	15127	165.14
1952	12240	10733	87.69

ئىزاھ: جەدۋەلدىكى سانىنى ش ئۇ ئا ر مالىيە نازارىتى تەستىلىگەن.

1953 - يىلدىن باشلاپ ئاشلىق تاۋار ئوبوروت پىلانى دۆلەت پىلانىغا كىرگۈزۈلدى. 3 - ئايدا ئۆلكىلىك 1 - نۆۋەتلىك ئاشلىق خىزمىتى يىغىنىدا ئاشلىق تىجارەت لايىھىسى بېكىتىلدى. بۇ شىنجاڭنىڭ يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن كۆرسەتكۈچى بىر قەدەر مۇكەممەل بولغان ئاشلىق تاۋار ئوبوروت پىلانىسى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. پىلان غەللە - پاراق ئېلىش، سېتىۋېلىش، سېتىشتىن ئىبارەت 10دىن ئارتۇق كۆرسەتكۈچنى ئۆز ئىچىگە ئالغان. ئاشلىق يىلى شۇ يىلى 7 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن كېيىنكى يىلى 6 - ئاينىڭ ئاخىرىغىچە ھېسابلاندى.

1955 - يىلى ئۆلكىلىك ياغ شىركىتى ئۆلكە بويىچە ياغ يىلى (شۇ يىلى 10 - ئايدىن كېيىنكى يىلى 9 - ئايغىچە) دا 7 مىليون 810 مىڭ كىلوگرام ياغ سېتىۋېلىش، 3 مىليون كىلوگرام سېتىش پىلانىنى چۈشۈردى. ئەمەلىيەتتە سېتىۋېلىنغان ياغ 10 مىليون 720 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، پىلاننىڭ 137.26% نى، سېتىلغان سۇ يېغى 6 مىليون 360 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، پىلاننىڭ 212%نى ئىگىلىدى.

شىنجاڭنىڭ 1953 - يىللىق ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش پىلانىنىڭ ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 20　　بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

ئاشلىق تۈرى / تۈرى	غەللە - پاراق		سېتىۋېلىنغىنى		سېتىلغىنى	
	پىلان	ئەمەلىي ئورۇندالغىنى	پىلان	ئەمەلىي ئورۇندالغىنى	پىلان	ئەمەلىي ئورۇندالغىنى
جەمئىي	10757	12443	19500	21489	9000	14845
بۇغداي	7681	10149	13408	12810	7386	9664
گۈرۈچ	395	471	1588	1692	414	1061
قارا ئاشلىق	2680	1823	4504	6987	1200	4120

1955 ،، 1956 - يىللىرى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىقتىن مول ھوسۇل ئېلىنىدى. ئەسلىدە كۆپ سېتىۋېلىپ، ئاز سېتىپ، سالدۇنى كۆپەيتىشكە تېگىشلىك بولسىمۇ، لېكىن باشقۇرۇش ياخشى بولماسلىق قاتارلىق كۆپ خىل سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن، ئەمەلىيەتتە ئۇدا 2 يىل سالدۇدىكى ئاشلىق چىقىم قىلىنىدى. 1955- يىل 7 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن كېيىنكى يىلى 6 - ئاينىڭ ئاخىرىغىچە بولغان كونا ئاشلىق يىلىدا ئاشلىق سېتىۋېلىش پىلانىنىڭ %82.88نى ئورۇندالدى، سېتىش نىسبىتى %34.38تىن ئېشىپ كېتىپ، شۇ يىلى سالدۇدىكى ئاشلىق ئالدىنقى يىلدىكىدىن 86 مىليون 650 مىڭ كىلوگرام ئازايدى؛ 1956 - يىلى سېتىۋېلىش پىلانىنىڭ پەقەت %34.86نى ئورۇندىلىپ، سېتىش نىسبىتى پىلاندىكىدىن يەنە %18.03 ئېشىپ كېتىپ، سالدۇدىكى ئاشلىق يەنە ئالدىنقى يىلدىكىدىن 84 مىليون 450 مىڭ كىلوگرام ئازايدى. مول ھوسۇل ئېلىنغان ئەھۋالدا ئۇدا 2 يىل سالدۇدىكى ئاشلىقنى چىقىم قىلىش ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش سىياسىتى ۋە چارىسىنىڭ تەرەققىي قىلىپ ئۆزگىرىپ تۇرىدىغان يېڭى ئەھۋالغا ماس كەلمىگەنلىكىدىن دېرەك بېرىدۇ. 1957 - يىلى ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش يولغا قويۇلدى، شۇ يىلى 12 - ئايدا ياغ يىلى بىلەن ئاشلىق يىلى ئوخشاش قىلىنىدى.

1959 — 1960 - يىللىرى «مۇبالىغىچىلىك شامىلى»نىڭ تەسىرىدە ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش پىلانى ۋە مەھسۇلاتى زىيادە يۇقىرى مۆلچەرلەندى، ئۇنىڭغا ماس ھالدا سېتىۋېلىش پىلانىمۇ زىيادە بېكىتىلدى. 1959 - يىلى ئاپتونوم رايون جايلارغا 1 مىليارد 200 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سېتىۋېلىش پىلانى چۈشۈردى. بۇ ئالدىنقى يىلى 1 - قېتىم چۈشۈرۈلگەن پىلاندىن 1.4 ھەسسە يۇقىرى بولدى، چۈشۈرگەن سېتىش پىلانى 683 مىليون كىلوگرام بولدى. ئەمەلىي سېتىۋېلىنغان ئاشلىق 829 مىليون كىلوگرام بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە مەلۇم مىقدارىدا چەكتىن ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغان ئاشلىق بولسىمۇ، لېكىن يەنىلا پىلانىنىڭ ئاران %69.08ى ئورۇندالدى؛ ئەمەلىي سېتىلغان ئاشلىق 803 مىليون كىلوگرام بولۇپ، پىلاندىكىدىن %17.61 ئاشتى، بۇنىڭ ئىچىدە يېزا ئىگىلىكىگە قايتۇرۇپ سېتىلغان ئاشلىق 324 مىليون كىلوگرام بولۇپ، تارىختا يېزا ئىگىلىكىگە ئاشلىق ئەڭ كۆپ سېتىلغان بىر يىل بولدى. 1960 - يىلى چۈشۈرۈلگەن ئاشلىق سېتىۋېلىش پىلانى 1 مىليارد كىلوگرام، سېتىش پىلانى 750 مىليون كىلوگرام بولۇپ، پىلاندىكى سېتىۋېلىش-سېتىش ئوڭ پەرقى 250 مىليون كىلوگرام بولدى. ئەمەلىي سېتىۋېلىنغان ئاشلىق ئاران 660 مىليون كىلوگرام بولۇپ، پىلانىنىڭ %66.14نى ئىگىلىدى، سېتىلغان ئاشلىق 680 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، پىلاندىن ئاشۇرۇپ سېتىلغان بولسىمۇ، لېكىن ئەمەلىيەتتە سېتىۋېلىش - سېتىش بويىچە 18 مىليون 950 مىڭ كىلوگرام تەتۇر پەرق كۆرۈلدى. مەھسۇلاتنى يۇقىرى مۆلچەرلەش، كۆرسەتكۈچنى يۇقىرى بەلگىلەش

تۇپەيلىدىن كېلىپ چىققان كۆپ سېتىۋېلىش، كۆپ قايتۇرۇپ سېتىش پۈتكۈل ئاشلىق خىزمىتى ۋە خەلق تۇرمۇشىنى ئورۇنلاشتۇرۇشقا نۇرغۇن پاسسىپلىق ۋە قىيىنچىلىقلارنى پەيدا قىلدى.

ئالدىنقى 2 يىللىق تەجرىبە - ساۋاقلار يەكۈنلىنىپ، 1961 — 1964 - يىلغىچە پىلان ئەملىيەتكە بىر قەدەر يېقىنلاشتۇرۇلدى. ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ بەلگىلىمىسىگە ئاساسەن 1962 - يىلدىن باشلاپ ئاشلىق (ياغ) يىلى شۇ يىلى 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن كېيىنكى يىلى 3 - ئاينىڭ ئاخىرىغا ئۆزگەرتىلدى. كېيىن ئىزچىل مۇشۇ بويىچە ئىجرا قىلىنىدى.

1965 — 1966 - يىللىرى ئاشلىقنىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش تورمىدىن ئاشۇرۇپ ئورۇندىلىپ، سېتىش مىقدارى پىلاندىكى كۆرسەتكۈچتىن ئاشتى. ئېشىشتىكى ئاساسلىق سەۋەب شۇكى، خەلق تۇرمۇشىغا قۇلايلىق يارىتىش ۋە ئۇنى ياخشىلاش ئۈچۈن يېمەك - ئىچمەك، پېچىنە - پىرەنىك بىلەتسىز تەمىنلەندى. بۇ 2 يىلدا ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىشتا ئوك پەرق كۆرۈلۈپ، سالدۇ مىقدارى تارىختا ئەڭ ياخشى سەۋىيىگە يەتتى (جەدۋەل: 5 — 21گە قارالسۇن).

1965 — 1966 - يىللىرىدىكى شىنجاڭنىڭ ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش پىلانىنىڭ ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 21 بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

تۈرى / ئاشلىق تۈرى	ئاشلىق						ياغ					
	سېتىۋېلىش			سېتىش			سېتىۋېلىش			سېتىش		
	پىلان	ئەمەلىي سېتىۋېلىنغىنى	پىلاندا ئەمەلىي ئىكىلىكىنى %	پىلان	ئەمەلىي سېتىلغىنى	پىلاندا ئەمەلىي ئىكىلىكىنى %	پىلان	ئەمەلىي سېتىۋېلىنغىنى	پىلاندا ئەمەلىي ئىكىلىكىنى %	پىلان	ئەمەلىي سېتىلغىنى	پىلاندا ئەمەلىي ئىكىلىكىنى %
1965	65000	68296	105.07	45000	50425	112.06	1100	1082	98.36	775	866	111.74
1966	70000	94288	134.70	50000	51200	102.40	1260	1591	126.27	10000	1004	100.40

«مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە ئاشلىق، ياغ تاۋار ئوبوروت پىلانى خىزمىتى سوقۇنغا ئۇچرىدى، 1967 - يىلدىن 1977 - يىلغىچە بولغان 11 يىلدا ئاشلىق، ياغ مەسئۇلاتى تۆۋەنلىگەن ۋە مۇقىم بولمىغان ئەھۋالدا، ئاشلىق سېتىۋېلىشتا 1970 - يىلدىن باشقا 10 يىلدا دۆلەت پىلانى ئورۇندالمىدى، بۇنىڭ ئىچىدە 1968 - يىلى پىلانىڭ %48.54ى، 1974 - يىلى %57.83ى ئورۇندالدى؛ 11 يىللىق ئاشلىق سېتىش مەزگىلىدە 5 يىل پىلاندىكى كۆرسەتكۈچتىن ئاشۇرۇپ ئورۇندالدى، ياغ سېتىۋېلىش پىلانى 11 يىلنىڭ ھەممىسىدە ئورۇندالمىدى، بۇنىڭ ئىچىدە 1969 - يىلى پىلانىڭ پەقەت %38.72ى، 1974 - يىلى %61.80ى ئورۇندالدى؛ سېتىش 4 يىل پىلاندىكىدىن ئاشۇرۇپ ئورۇندالدى.

ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتنىڭ 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، ئاشلىق، ياغ ئىشلەپچىقىرىشى ئەسلىگە كېلىپ ۋە تەرەققىي قىلىپ، تاۋار ئوبوروت پىلانىنىڭ ئورۇندىلىش ئەھۋالى بىر قەدەر ياخشى بولدى. 1978 - يىلى ئاشلىق سېتىۋېلىش پىلاندىن %5.44، ياغ سېتىۋېلىش پىلاندىن %16.60 ئاشۇرۇپ ئورۇندىلىپ، سېتىش مۇقىم بولدى. 1979 - يىللىق ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش پىلانى ئاشۇرۇپ ئورۇندالدى، سېتىش پىلان ئىچىدە تىزگىنلەندى (جەدۋەل: 5 — 22گە قارالسۇن).

شىنجاڭنىڭ 1979 - يىللىق ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش پىلانىنىڭ ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 22　　بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

تۈرى / تۈر	سېتىۋېلىش			سېتىش		
	پىلان	ئەمەلىي سېتىۋېلىنغىنى	پىلاندا ئەمەلىي ئىگىلىگىنى %	پىلان	ئەمەلىي سېتىلغىنى	پىلاندا ئەمەلىي ئىگىلىگىنى %
ئاشلىق	90000	104046	115.61	96500	91393	94.71
سۇ بېغى	1615.5	1816	112.41	1884	1824	96.82

1980 - يىلدىن باشلاپ ياغلىق دان مەھسۇلاتى زور مىقداردا ئاشقان بولسىمۇ، ھەر يىلى چۈشۈرۈلىدىغان ياغ سېتىۋېلىش پىلانى ئازايتىلدى. ياغلىق داندىن مول ھوسۇل ئېلىنغاندىن كېيىن ئۇنى ئىمكانقەدەر تېزرەك سېتىۋېلىش ئۈچۈن، مەملىكەت بويىچە بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇشقا ئاساسەن، بىر قىسىم ئوتتۇرا باھالىق ياغنى سېتىش تېزلىتىلدى ھەمدە ياغلىق دان مەھسۇلاتلىرى سىرتقا يۆتكەلدى ۋە ئېكسپورت قىلىندى.

1985 ،، 1986 - يىللىرى توختام بويىچە ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش پىلانىغا كېلىشىم باھانى تەكسە باھاغا ئايلاندۇرۇپ سېتىۋېلىش پىلانىنى قوشۇپ ھېسابلىغاندا، 1985 - يىلى 1 مىليارد 400 مىليون كىلوگرام بولۇپ، ئەمەلىيەتتە پىلانىنىڭ %92.66ى ئورۇندالدى، 1986 - يىلى 1 مىليارد 450 مىليون كىلوگرام بولۇپ، ئەمەلىيەتتە پىلانىنىڭ %96.83ى ئورۇندالدى. ئاشلىقتىن مول ھوسۇل ئېلىنغان ئەھۋالدا، تەكسە باھادا ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش پىلانىنىڭ ئورۇندالماسلىقىدىكى ئاساسلىق سەۋەب شۇكى، كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش مىقدارى كۆپەيدى، شۇنىڭدەك گۈرۈچنىڭ بازار باھاسى دۆلەتنىڭ ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسىدىن يۇقىرى بولدى. 2 يىلدا سېتىش ئاساسەن پىلان كۆرسەتكۈچى ئىچىدە كونترول قىلىندى. 1985- يىلى شىنجاڭدا ئاشلىقنى سىرتقا ساپ يۆتكەش ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى، 1986 - يىلى گوۋۈيۈەننىڭ تەستىقى ئارقىلىق سىرتقا 500 مىليون كىلوگرام بۇغداي يۆتكىلىپ، ئامبار بېتىشمەسلىك زىددىيىتى پەسەيتىلدى.

1987 - يىلى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ئۈلپەت، ئوبلاست، شەھەرلەرگە سېتىۋېلىش - سېتىش، يۆتكەشنى ھۆددىگە بېرىش پىلانىنى چۈشۈردى: توختام بويىچە ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش پىلانى 1 مىليارد 75 مىليون كىلوگرام، كېلىشىم باھانى تەكسە باھاغا ئايلاندۇرۇپ سېتىۋېلىش پىلانى 275 مىليون كىلوگرام، سېتىش پىلانى 1 مىليارد 125 مىليون كىلوگرام، مالىيىدىن تەمىنلەش پىلانى 25 مىليون كىلوگرام، زىيان، پاخىتقا چىقىرىۋېتىش پىلانى 25 مىليون كىلوگرام بولدى. 1988 - يىلى كېلىشىم باھانى تەكسە باھاغا ئايلاندۇرۇپ سېتىۋېلىش پىلانى توختام بويىچە ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش پىلانىغا قوشۇۋېتىلگەنلىكتىن، ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش پىلانى كۆپەيتىلىپ 1 مىليارد 327 مىليون كىلوگرام بولدى. چۈشۈرۈلگەن چىقىم پىلانى 1 مىليارد 200 مىليون كىلوگرام بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە سېتىش پىلانى 1 مىليارد 150 مىليون كىلوگرام. ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش پىلانى 3 يىلغىچە ئۆزگەرتىلمىدى، سېتىش پىلانىدىكى غەيرىي يېزا ئىگىلىكىگە سېتىش كۆرسەتكۈچى 1989 ،، 1990 - يىللىرى ئالدىنقى يىللىق كۆرسەتكۈچتىن %1.5 ئاشتى، يېزا ئىگىلىكىگە سېتىش كۆرسەتكۈچى ۋە باشقا چىقىم ئۆزگەرتىلمىدى. 1989 - يىلى قىسمەن جايلاردا دېھقانچىلىق ئاپەتكە ئۇچرىغانلىقتىن، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاشلىق مەھسۇلاتى %20تىن ئارتۇق كېمەيگەن ئۈلپەت، ئوبلاست، شەھەرلەر ئاپتونوم رايون تەستىقلىغاندىن كېيىن توختام بويىچە ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ بىر قىسمىنى كېمەيتسە، كەچۈرۈم قىلسا بولىدۇ، دەپ بەلگىلىدى. بۇنىڭغا ئاساسەن قۇمۇل،

سانجى، تارباغاتاي قاتارلىق ژىلايەت، ئوبلاستلار ۋە بىكتۇەن يېزا ئىگىلىك 6 شىسى، قۇمۇل دېھقانچىلىق مەيدانلىرىنى باشقۇرۇش ئىدارىسى قاتارلىق ئورۇنلارنىڭ ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ كېمەيتىلدى، ئاپەت رايونلىرىدا يېزا ئىگىلىكىگە سېتىش كۆرسەتكۈچى قوشۇپ بېرىلدى. قەشقەر، خوتەن، قىزىلسۇ، ئاقسۇدىن ئىبارەت 4 ژىلايەت، ئوبلاستنىڭ سېتىش پىلانى 6 مىليون كىلوگرام كۆپەيتىلدى. 1990 - يىلى يېزىلاردىكى ئاشلىق ئۆكسۈش ئەھۋالىغا ئاساسەن، دېھقانلار ۋە تۇەن- مەيدانلارنىڭ سېلىقىنى يەڭگىللىتىش ئۈچۈن، ئاشقورغان تاجىك ئاپتونوم ناھىيىسىنىڭ سېتىش پىلانى 1 مىليون 100 مىڭ كىلوگرام كۆپەيتىلدى، سانجى ئوبلاستى، ئالتاي ژىلايىتى شۇنىڭدەك ئاقتۇ ناھىيىسى ۋە يېزا ئىگىلىك 3 - شىسىنىڭ توختام بويىچە ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى جەمئىي 7 مىليون 770 مىڭ كىلوگرام كېمەيتىلدى.

1986 — 1990 - يىلغىچە مەركەزنىڭ ئاپتونوم رايونىنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش ئەھۋالىنى ئاشلىق سېتىۋېلىش، سېتىش، يۆتكەش ھۆددە پىلانىغا ئاساسەن راسچوت قىلىش ئەھۋالى مۇنداق بولدى: 4 يىل ئارتۇق سېتىۋېلىنىپ، بىر يىل ئاز سېتىلغان، 3 يىل ئاز چىقىم قىلىنىپ، 2 يىل ئارتۇق چىقىم قىلىنغان. سېتىۋېلىش - سېتىشنى بالانس قىلغاندىن كېيىن 746 مىليون كىلوگرام ئاشلىق ئېشىندى، بۇنىڭ ئىچىدە 522 مىليون كىلوگرام ئاشلىق مەركەزگە تاپشۇرۇلۇپ، 224 مىليون كىلوگرام ئاشلىق ئاپتونوم رايونىنىڭ ئىشلىتىشىگە قالدۇرۇلغان.

1987 — 1990 - يىلغىچە ئاپتونوم رايونىنىڭ ژىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش ئەھۋالىنى ئاپتونوم رايون چۈشۈرگەن ھۆددە پىلانىغا ئاساسەن راسچوت قىلىش ئەھۋالى مۇنداق بولدى: ئاپتونوم رايون بويىچە ھۆددىگە بېرىش راسچوت قىلىنمىدىغان 18 ئورۇن (16 ژىلايەت، ئوبلاست، شەھەر ۋە ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق، ياغ يۆتكەش پونكىتى، ئۇرۇمچى ئاشلىق ماشىنىسازلىق زاۋۇتى) ئىچىدە قاراماي، سانجى، ئىلى، تارباغاتاي، بورتالا، بايىنغولىن، ئاقسۇ، خوتەندىن ئىبارەت 8 ژىلايەت، ئوبلاست، شەھەر 12 مىليون 790 مىڭ كىلوگرام كەم سېتىۋالغان؛ قاراماي، قۇمۇل، تارباغاتاي، ئالتاي، بورتالا، بايىنغولىن، ئاقسۇدىن ئىبارەت 7 ژىلايەت، ئوبلاست، شەھەر 47 مىليون 270 مىڭ كىلوگرام ئارتۇق چىقىم قىلغان (بۇنىڭ ئىچىدە 5 ژىلايەت، ئوبلاست، شەھەر ھەم كەم سېتىۋالغان ھەم ئارتۇق چىقىم قىلغان)، ئاز چىقىم قىلغان ۋە كۆپ سېتىۋالغان ئۇرۇمچى، تۇرپان، شىخەنزە، ئىلى ئوبلاستىغا بۇاسىتە قاراشلىق جايلار، قەشقەر، ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق، ياغ ئۆتەك پونكىتى، ئۇرۇمچى ئاشلىق ماشىنىسازلىق زاۋۇتىغا كەم چىقىم قىلغىنىدىن كەم سېتىۋالغىنىنى چىقىرۋەتكەندىن كېيىنكى سانجى، ئىلى، خوتەن قاتارلىق جايلارنى قوشقاندا جەمئىي 10 ئورۇندا ھۆددىگەرلىكىنى راسچوت قىلغاندا جەمئىي 150 مىليون كىلوگرام ئاشلىق ساپ ئېشىنىپ يەرلىكىنىڭ ئىشلىتىشىگە قالدۇرۇلغان؛ قىزىلسۇ ئوبلاستىنىڭ راسچوتتا تەڭلەشكەن. بىكتۇەننىڭ 12 يېزا ئىگىلىك شىسى (ئىدارىسى) دىن 6 يېزا ئىگىلىك شىسى (ئىدارىسى) (قۇمۇل دېھقانچىلىق مەيدانلىرىنى باشقۇرۇش ئىدارىسى)، (يېزا ئىگىلىك 6 ،، 4 ،، 10 ،، 2 ،، 1 - شىلىرى) جەمئىي 59 مىليون 160 مىڭ كىلوگرام كەم سېتىۋالغان، باشقا يېزا ئىگىلىك شى (ئىدارە) لىرى ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش ھۆددىگەرلىك ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغان ۋە نورمىدىن ئاشۇرۇپ ئورۇندىغان. ھۆددىگە بېرىشتە ساقلانغان مەسىلە شۇكى، راسچوت تولۇق ئەقلەشمىگەن. ھۆددىگە ئېلىپ زىيان تارتقان ئورۇنلاردىن قاراماي شەھىرى بىر قىسىم ئارتۇق چىقىمنى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىپ تولۇقلىغان بولسىمۇ، باشقا ژىلايەت، ئوبلاست، شەھەر ۋە يېزا ئىگىلىك شى (ئىدارە) لىرى مالىيە قىينىچىلىقى تۈپەيلىدىن كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىشقا كېرەكلىك باھا پۇلىنى چىقىم قىلىشقا مادارى يەتمەي، زىيانىنى ھېسابقا ئېسىپ قويغان. ھۆددىگە ئېلىپ زىيان تارتقان قىسمى گەرچە تولۇقلانمىغان بولسىمۇ، ھۆددىگەرلىك چارىسى جايلارغا نىسبەتەن سېتىۋېلىشنى چىڭ تۇتۇپ، سېتىشنى تىزگىنلەشتە مەلۇم دەرىجىدە ئىجابىي رول ئوينىغان.

(2) پەسىللىك ۋە ئايلىق پىلان　ئاشلىق، ياغ ناۋار ئوبوروتى پەسىللىك پىلانى يىللىق پىلان ئومۇمىي كۆرسەتكۈچى ئىچىدە تۇرۇلدى. 50 - يىللارنىڭ باشلىرىدا پەسىللىك پىلان بىلەن يىللىق پىلاننىڭ جەدۋەل شەكلى، تۇرۇلۇش تەلىپى، ئىجرا قىلىشنى تەكشۈرۈش ئۇسۇلى ئاساسەن بىردەك ئىدى. 60 - يىللارنىڭ ئوتتۇرلىرىدىن كېيىن ئاشلىق مىنىستىرلىكى ئۆلكە، شەھەر، ئاپتونوم رايونلارغا پەقەت ئاشلىق، ياغ سېتىش ۋە مالىيەدىن تەمىنلەش پەسىللىك پىلاننىلا چۈشۈردى. ئاشلىق نازارىتى مۇشۇ تەلەپ بويىچە يۇقىرىغا يوللاپ تەستىقلاتقاندىن كېيىن تۆۋەنگە چۈشۈردى. 1978 - يىلدىن كېيىن سودا مىنىستىرلىكى پەسىللىك پىلان چۈشۈرمىدى، ئاپتونوم رايون پەقەت پەسىل بويىچە پىلان چۈشۈردى. 1984 - يىلدىن كېيىن ئاپتونوم رايونمۇ پەسىللىك پىلان چۈشۈرمىدى، بىراق بەزى ژىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر سېتىشنى تىزگىنلەش ئۈچۈن تۆۋەنگە يەنىلا پەسىللىك سېتىش پىلانى چۈشۈردى.

ئاشلىق، ياغ جەددىي بولغان يىللىرى يەنە پەسىللىك پىلان ئىچىدە ئايلىق پىلان تۇرۇلۇپ تۆۋەنگە چۈشۈرۈلدى. ش ئۇ ئا ر ياغ شىركىتى 1956 - يىلى ئايلىق ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش پىلانىنى چۈشۈردى. 60 - يىللارنىڭ باشلىرىدىكى ئىقتىسادىي قىيىنچىلىق مەزگىلىدە ئاشلىق نازارىتى ئايلىق ئاشلىق سېتىش پىلانىنى چۈشۈرگەنىدى. 1962 - يىل 8 - ئايدىن كېيىنكى بىر مەزگىل ئىچىدە، ئاشلىق، ياغ سېتىش كۆرسەتكۈچى پەسىل، ئاي بويىچە بېكىتىلدى. پەسىللىك پىلان ئىجرا قىلىنغان مەزگىلدە ئۇرۇمچى ۋە سىرتتىن ئاشلىق يۆتكەيدىغان بەزى ناھىيە (شەھەر) لەرمۇ ئاساسىي قاتلامغا ئايلىق پىلان ئورۇنلاشتۇردى. ئاشلىق قىس مەزگىلدە ھەتتا 10 كۈنلۈك پىلانمۇ چۈشۈرۈلدى. ئالاھىدە ئەھۋالدا تۇرۇلگەن بۇ خىل پىلان ئاشلىق، ياغ سېتىشنى تىزگىنلەشتە مەلۇم رول ئوينىدى.

2) ئوتتۇرا، ئۇزاق مۇددەتلىك پىلان

بۇ پىلان 5 يىللىق پىلان ۋە 10 يىلدىن ئارتۇق پىلان ياكى تەسەۋۋۇرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بۇلار يۇقىرى دەرىجىلىك رەھبەرلىك ئورگىنىنىڭ ماكرولۇق تەكشەش - تىزگىنلەش ۋە يىللىق پىلان تۇرۇشتە پايدىلىنىشى ئۈچۈن يۇقىرىغا يوللاندى، تۆۋەنگە چۈشۈرۈلمىدى.

1955 - يىلى ئۆلكىلىك ئاشلىق نازارىتى يۇتۇن ئۆلكىنىڭ 1 - بەش يىللىق ئاشلىق ئوبوروت پىلانى (1953 — 1957 - يىلغىچە) نى تولۇقلاپ يوللىدى، بۇ پىلان سېتىۋېلىش ۋە سېتىش كۆرسەتكۈچىنى ئۆز ئىچىگە ئالدى، بۇنىڭ ئىچىدە 1953 - ، 1954 - يىللىق پىلان ئەمەلىيەتكە قاراپ تولدۇرۇلدى. 1955 — 1957 - يىلغىچە 3 يىللىق ئەمەلىي ئىجرا قىلىنىش نەتىجىسىدە سېتىۋېلىنغان ئاشلىق پىلاننىڭ 92.%97نى، سېتىلغان ئاشلىق پىلاننىڭ 94.%127نى ئىگىلىدى، كۆرسەتكۈچ ئەمەلىيەتكە بىر قەدەر يېقىنلاشتى. ئۇنىڭدىن كېيىن سولچىل ئىدىيىنىڭ تەسىرىدە ئوتتۇرا، ئۇزۇن مۇددەتلىك پىلان كۆرسەتكۈچى زىيادە يۇقىرى يوللاندى. 1956 - يىلى ئاشلىق، ياغ 2 - بەش يىللىق پىلانى (1958 — 1962 - يىلغىچە) تۈزۈپ يوللاندى، ئاشلىق پىلانى ئىشلەپچىقىرىش، سېتىۋېلىش، سېتىش ۋە كىشى بېشىغا توغرا كېلىش نىسبىتىنى، سالدۇ كۆرسەتكۈچىنى، ياغ پىلانى سېتىۋېلىش، سېتىش، سالدۇ كۆرسەتكۈچىنى ئۆز ئىچىگە ئالدى. 1956 - يىلى يۇقىرىغا يوللانغان 12 يىللىق پىلان (1956 — 1967 - يىلغىچە) مەھسۇلات مىقدارى، نوپۇس، كىشى بېشىغا توغرا كېلىش نىسبىتى، سېتىۋېلىش، سېتىۋېلىنغان ئاشلىقنىڭ ئومۇمىي ئېلىنغان ئاشلىقتا ئىگىلىگەن نىسبىتى، سېتىۋېلىنغاندىن كېيىن يېزىلارغا قالدۇرۇلغان ئاشلىق (ياغ)، سېتىش، كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ئىستېمال نىسبىتى، شۇ يىللىق ئىجتىمائىي قالدۇق (دۆلەت قالدۇقى ۋە دېھقانلارنىڭ قالدۇقىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە)، جەمئىي ئىجتىمائىي قالدۇق (دۆلەت قالدۇقى ۋە دېھقانلارنىڭ قالدۇقىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) قاتارلىق 10دىن ئارتۇق كۆرسەتكۈچ بىر قەدەر يۇقىرى بېكىتىلدى.

1964 - يىل 2 - ئايدا خەلق ئىگىلىكىنى تەكشەشنىڭ ئۆتكۈنچى باسقۇچلۇق پىلانى (1963 — 1965. يىلغىچە) ۋە 3 - بەش يىللىق پىلان (1965 — 1970 - يىلغىچە) تۈزۈلدى، پىلاندا مەھسۇلات، سېتىۋېلىش،

سېتىش، مالىيەدىن تەمىنلەش، يۆتكەش، سالدۇ قاتارلىق 8 كۆرسەتكۈچ بار، پىلان كۆرسەتكۈچلىرى يەرلىك ۋە بىكتۇەن بويىچە تولدۇرۇلدى.

1974 - يىلى 10 يىللىق پىلان (1976 — 1985 - يىلغىچە) يۇقىرىغا يوللاندى، پىلاندا سېتىۋېلىش ۋە سالدۇ كۆرسەتكۈچى بار. ئاشلىق پىلان كۆرسەتكۈچى زىيادە بېكىتىلىپ يوللاندى؛ ياغ ئىشلەپچىقىرىشى تېز تەرەققىي قىلغانلىقتىن، 80 - يىللاردىن كېيىن، ئەمەلىي سېتىۋېلىنغان سان پىلان كۆرسەتكۈچىدىن ئېشىپ كەتتى.

80 - يىللارغا قەدەم قويغاندىن كېيىن پىلان كۆرسەتكۈچى ئوبيېكتىپ تەرەققىيات يۇزلىنىشىگە بىر قەدەر ئويغۇنلاشتى ھەمدە ئىمكانىيەت قالدۇرۇلدى. 1982 - يىلى 6 - بەش يىللىق پىلان (1981 — 1985 - يىلغىچە) ۋە 10 يىللىق تەسەۋۋۇر (1990 - يىلغىچە) يۇقىرىغا يوللاندى، ئەمەلىي ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالىنى جەدۋەل: 5 — 23تىن كۆرۈڭ).

1981 — 1985 - يىلغىچە ۋە 1990 - يىلى شىنجاڭنىڭ تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ پىلانىنىڭ ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 23 بىرلىكى: تۇەن كىلوگرام

تۈرى / ئاشلىق يىلى	سېتىۋېلىش			سېتىش			يۆتكەش			سالدۇ		
	پىلان	ئەمەلىي سېتىۋېلىنغىنى	پىلاندا ئەمەلىي ئىكىلىگىنى %	پىلان	ئەمەلىي سېتىلغىنى	پىلاندا ئەمەلىي ئىكىلىگىنى %	پىلان	ئەمەلىي يۆتكەلگىنى	پىلاندا ئەمەلىي ئىكىلىگىنى %	پىلان	ئەمەلىي سالدۇ	پىلاندا ئەمەلىي ئىكىلىگىنى %
ئاشلىق												
1981	97000	94936	97.87	102500	99867	97.43	يۆتكەپ كېلىنگىنى 13000	يۆتكەپ كېلىنگىنى 9746	74.97	72200	71819	99.47
1982	97500	95659	98.11	107500	105846	98.46	يۆتكەپ كېلىنگىنى 17500	يۆتكەپ كېلىنگىنى 13104	74.88	72200	71201	98.62
1983	101500	113453	111.78	107500	110146	102.46	يۆتكەپ كېلىنگىنى 13500	يۆتكەپ كېلىنگىنى 14759	109.32	72200	85104	117.87
1984	105000	148971	141.88	110000	108744	98.86	يۆتكەپ كېلىنگىنى 12500	يۆتكەپ كېلىنگىنى 2970	23.76	72200	116477	161.33
1985	110000	137440	124.95	112500	103090	91.63	يۆتكەپ كېلىنگىنى 10000	يۆتكەپ چىقىرىلغىنى 4047		72200	138863	192.33
1990	137500	202461	147.24	130000	114449	88.04		يۆتكەپ چىقىرىلغىنى 2671		72200	203845	282.33
ياغ												
1981	4350	4375	100.57	2772	2298	82.90	يۆتكەپ چىقىرىلغىنى 286.5	يۆتكەپ چىقىرىلغىنى 247	86.21	3972	4189	105.46
1982	3000	4184	139.47	3000	2956	98.53	يۆتكەپ چىقىرىلغىنى 500	يۆتكەپ چىقىرىلغىنى 280	56	3427.5	4895	142.82

149.43	4480	2998	59.40	يۆنكەپ چىقىرىلغىنى 297	يۆنكەپ چىقىرىلغىنى 500	76.77	2303	3000	126.37	4107	3250	1983
158.39	4305	2718	84.40	يۆنكەپ چىقىرىلغىنى 422	يۆنكەپ چىقىرىلغىنى 500	71.09	2275	3200	142.46	4986	3500	1984
249.69	6462	2588	97	يۆنكەپ چىقىرىلغىنى 485	يۆنكەپ چىقىرىلغىنى 500	69.36	2289	3300	200.53	7520	3750	1985
293.07	9050	3088	203	يۆنكەپ چىقىرىلغىنى 1015	يۆنكەپ چىقىرىلغىنى 500	64.63	2456	3800	168.76	7594	4500	1990

1982 - يىل 11 - ئايدا 2000 - يىلغىچە بولغان پىلان تەسەۋۋۇرى توزۇلۇپ، 1990 - يىلى سىرتتىن يۆتكىمەسلىك، كېيىنكى 10 يىلدا سالدۇنى كۆپەيتىپ، زاپاس ئاشلىق ساقلاش مۇلچەرلەندى. ئەمەلىيەتتە 1985- يىلى سىرتتىن يۆتكىمەسلىك نىشانى ئەمەلگە ئاشۇرۇلدى ھەمدە سىرتقا ساپ يۆتكەش ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر سالدۇدىكى ئاشلىق 1985 - يىلىنىڭ ئاخىرىدىكىدىن 46.80% ئاشتى ھەمدە مەلۇم مىقدارىدا زاپاس ئاشلىق ساقلاندى. 1984 - يىل 8 - ئايدا 7 - بەش يىللىق پىلان (1986 — 1990 - يىلغىچە)، 1987 - يىل 9 - ئايدا 2000 - يىلغىچە بولغان تەسەۋۋۇر يوللاندى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە ئەمەلىي ئىجرا قىلىنغان نەتىجە مۇنداق بولدى: تەكسە باھادا (ئاشلىق، ياغ) سېتىۋېلىش پىلاندىن ئاشۇرۇلدى، سېتىش پىلان ئىچىدە كونترول قىلىندى؛ كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش - سېتىش پىلاندىن ئاز ئورۇندالدى.

3) مەخسۇس ۋە ۋاقىتلىق پىلان

(1) ئېكسپورت ئېكسپورت — مەركەز بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرغان پىلاندىكى «تەمىنلەش ئېكسپورتى» ۋە يەرلىك تۈزى ئورۇنلاشتۇرغان «يەرلىك ئېكسپورت» نى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. 50 - يىللاردا ئاشلىق، ياغلىق دان ۋە چىگىت ئاساسلىقى سوۋېت ئىتتىپاقىغا ئېكسپورت قىلىندى، 1960 - يىلىغا قەدەر جەمئىي 153 مىليون كىلوگرام ئاشلىق، 15 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام ياغ ئېكسپورت قىلىندى. 1964 - يىلى دۆلەت پىلانى ئىجرا قىلىنىپ، ئەرەب بىرلەشمە خەلىپىلىكىگە 1965 - يىلىغا قەدەر جەمئىي 20 مىليون 20 مىڭ كىلوگرام كۆممىقوناق ئېكسپورت قىلىندى. 1965 - يىلدىن باشلاپ شىنجاڭدا زاراڭزىنى ئاساسلىقى يەرلىك ئېكسپورت قىلدى، ئېكسپورت پىلانىنى ش ئۇ ئا ر ناھىقى سودا ئىدارىسى ۋە ئاشلىق ئىدارىسى (ياكى ياغ شىركىتى) بىرلىشىپ چۈشۈردى ياكى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئۆز ئالدىغا چۈشۈردى، ئېكسپورتنى ناھىقى سودا تارماقلىرى تەشكىللىدى، 1965 — 1984 - يىلغىچە زاراڭزا قاتارلىقلار ياغقا سۈندۈرغاندا جەمئىي 33 مىليون 340 مىڭ كىلوگرام ئېكسپورت قىلىندى. 1985 - يىلى تەستىقلاش ئارقىلىق 5 مىليون 210 مىڭ كىلوگرام ئاپتاپپەرەس يېغى ئېكسپورت قىلىندى. 1987 - يىلى يەرلىك ئورۇنلار 130 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق ئېكسپورت قىلدى. 1990 - يىلى ئېكسپورت قىلىنغان كېلىشىم باھالىق ياغ 510 مىڭ كىلوگرام بولدى. 1950 — 1990 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە 173 مىليون كىلوگرام ئاشلىق، 54 مىليون 50 مىڭ كىلوگرام ياغ ئېكسپورت قىلىندى.

(2) مۇھاجىرلار پېرىۋوتىغا تەمىنلەش 1966 - يىلى گوۋۇيۈەن مۇھاجىرلار پېرىۋوت خىزمىتى گۇرۇپپىسى شىنجاڭدىكى ئاھالىلەرنىڭ چېگرا سىرتىدىكى ئۇرۇق - تۇغقان، دوست - بۇرادەرلىرىدىن تاپشۇرۇۋالىدىغان پېرىۋوت پىلانىنى دوللارغا سۈندۈرغاندا 50 مىڭ دوللار (شۇ ۋاقىتتىكى خەلق پۇلىغا سۈندۈرغاندا 123 مىڭ يۈەن)، بۇنىڭ ھېسابىغا تەمىنلەيدىغان ئاشلىق پىلانىنى 49 مىڭ 200 كىلوگرام،

ياغ پىلانىنى 2450 كىلوگرام قىلىپ ئورۇنلاشتۇردى. كېيىن شىنجاڭ ئاساسلىق مۇھاجىرلار پېرېزۇتى رايونى بولمىغاچقا، مەركەز قايتا پىلان چۈشۈرمىدى، ئۇنىڭغا تەمىنلىنىدىغان ئاشلىق، ياغ نورمال سېتىش پىلانىغا كىرگۈزۈلدى.

(3) «سودا مىنىستىرلىكى مەخسۇس ئىشلىتىدىغان ئاشلىق» (ئاق ھاراق ئىشلەپچىقىرىش مىقدارىنى ئاشۇرۇشقا ئىشلىتىلىدىغان ئاشلىقمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) سودا (ئاشلىق) مىنىستىرلىكى سېتىش پىلانى سىرتىدا، ئۇلكە، ئاپتونوم رايون، بۆلۈمسە قاراشلىق شەھەرلەرنىڭ ھاراق، سولور شېكىرى، پېمەكلىك ئىشلەش قاتارلىقلارغا ئىشلىتىلىدىغان ئاشلىق كۆرسەتكۈچىنى مەخسۇس چۈشۈردى. 1975 — 1980-يىلغىچە شىنجاڭغا چۈشۈرۈلگەن ئاشلىق كۆرسەتكۈچى 21 مىليون 600 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، يۆتكەش بويىچە راسچوت قىلغاندا ئەمەلىي ئورۇندالغىنى 17 مىليون 980 مىڭ كىلوگرام بولدى.

(4) «ئاپتونوم رايون مەخسۇس ئىشلىتىدىغان ئاشلىق (ياغ)» ئاپتونوم رايون بەزى ئۆلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرگە ئاپتونوم رايون بويىچە سېتىلىدىغان ئاق ھاراق، پىۋا، كىراخمال، دورا، قەنت ـ گىزەك، پېچىنە ـ پىرەنىك، تەييار چۆپ قاتارلىقلارغا ئىشلىتىلىدىغان ئاشلىق (ياغ) پىلانىنى مەخسۇس چۈشۈردى، ئاشلىق، ياغنى شۇ جايىنىڭ ئۆزى تەمىنلىدى، بۇ جايلارنىڭ سېتىش كۆرسەتكۈچى ئىگىلىۋېلىنماي، ئاپتونوم رايونىنىڭ ئومۇمىي سېتىش پىلانىغا كىرگۈزۈلدى، بۇنىڭ ئىچىدە 1961 ـ، 1962 ـ يىللىرى جەمئىي 9 مىليون 360 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق سېتىلدى. 1971 — 1975 ـ يىلغىچە بۇ تۈرگە ئىشلىتىلىدىغان ئاشلىق يۆتكەش پىلانىغا كىرگۈزۈلدى، 1976 — 1986 ـ يىلغىچە يەنە مەخسۇس تۈرگە كىرگۈزۈلدى. پىلان تۈزۈشتە شېكەر، ھاراق ـ تاماكا، مەي ـ كۆكتات، دورا شىركەتلىرى، شىنجاڭ ئاشلىق، ياغ پېمەكلىكلىرى زاۋۇتى قاتارلىق ئورۇنلار ئىشلەپچىقىرىش پىلانىغا ئاساسەن يىللىق ئىشلىتىلىدىغان ئاشلىق، ياغ مىقدارىنى ئوتتۇرىغا قويغاندىن كېيىن مەسئۇل نازارەت ـ ئىدارە سېلىشتۇرۇپ بېكىتىپ، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ تەكشۈرگىلاشتۇرۇپ چۈشۈرۈشىگە يوللىدى، بەزى ۋاقىتلاردا ئاشلىق، سودا، يېنىك سانائەت، خىمىيە سانائىتى قاتارلىق ئىدارىلەر بىرلىشىپ چۈشۈردى. پىلان ئادەتتە ئىشلەپچىقىرىش ئېھتىياجىنى قاندۇردى. ئۇنىڭدىن باشقا بەزى ۋاقىتلىق كۆپەيتىلىپ ئىشلىتىلگەن ئاشلىقمۇ مەخسۇس تۈرگە كىرگۈزۈلدى، مەسىلەن: 1982-يىلى بىكتۈەن كۈيتۈك بوز يەر ئۈزلەشتۈرۈش رايونى كېۋەز تېرىلغۇ كۆلىمىنى كېڭەيتىپ كۆممىقوناق تېرىلغۇ كۆلىمىنى كېمەيتكەنلىكتىن، 7 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام كۆممىقوناق كۆپەيتىپ سېتىش پىلانى (ئەمەلىي سېتىلغىنى 7 مىليون 750 مىڭ كىلوگرام)، شۇنىڭدەك ئۈرۈمچى ھەربىي رايونى شىخەنزە توخۇ فېرمىسىنى يەم ـ خەشەككە ئىشلىتىلىدىغان 250 مىڭ كىلوگرام كۆممىقوناق بىلەن تەمىنلەش پىلانى ۋاقىتلىق چۈشۈرۈلدى. 1961 — 1986 ـ يىلغىچە يۆتكەشكە كىرگۈزۈلگەنلىك سىرتىدا، ئاپتونوم رايون مەخسۇس ئىشلىتىدىغان ئاشلىقتىن جەمئىي 169 مىليون كىلوگرام چىقىم قىلىندى. 1977 — 1986 ـ يىلغىچە ئاپتونوم رايون مەخسۇس ئىشلىتىدىغان ياغدىن جەمئىي 2 مىليون 540 مىڭ كىلوگرام چىقىم قىلىندى. 1987 ـ يىلدىن باشلاپ ئاپتونوم رايون مەخسۇس ئىشلىتىدىغان ئاشلىق (ياغ) شۇ ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرنىڭ سېتىش پىلانىغا كىرگۈزۈلدى.

(5) ياغنى ئاشلىق ۋە گۆش ئورنىدا سېتىش 1981 — 1984 ـ يىلغىچە ئۈرۈمچى قاتارلىق جايلار ئاھالىلەرنىڭ نورمىلىق قارا ئاشلىق كۆرسەتكۈچىگە ياغنى ئالماشتۇرۇپ تەمىنلەش كەسپىنى يولغا قويدى. بۇنىڭ بىلەن جايلارنىڭ ياغ سېتىش كۆرسەتكۈچى ئاشۇرۇلدى. قەشقەر، خوتەن، قىزىلسۇ قاتارلىق جايلار يېغىنى ئاھالىلەرنىڭ كالا، قوي گۆشى تەمىنات كۆرسەتكۈچى ئورنىغا سېتىپ، ياغ سېتىش پىلانىنى مۇناسىپ ئاشۇردى. تولۇقسىز ستاتىستىكىغا قارىغاندا، مۇشۇ ئارىلىقتا جەمئىي 2 مىليون 840 مىڭ كىلوگرام ياغنى ئالماشتۇرۇپ چىقىم قىلىنغان.

(6) «يېزىلارنىڭ كەسىپ قۇرۇلمىسىنى تەڭشەشنى قوللاشقا ئىشلىتىلگەن ئاشلىق» 1985-يىلى دۆلەت پىلان كومىتېتى، سودا مىنىستىرلىكى قاتارلىق 7 مىنىستىرلىك، كومىتېت شىنجاڭغا 200

مىليون كىلوگرام پىلان كۆرسەتكۈچى چۈشۈرۈپ، ئۇنى 2 يىلغا بۆلۈپ ئىشلىتىشنى، ئۇنىڭغا چوشقا، سىرتقا يۆتكەيدىغان ۋە ئېكسپورت قىلىدىغان كالا، قوي گۆشىنى ئالماشتۇرۇپ سېتىۋېلىشنى تەلەپ قىلدى. بۇنىڭغا ئاساسەن 1985 — 1986 - يىللىرى ئاپتونوم رايون جايلارغا 215 مىليون كىلوگرام پىلان كۆرسەتكۈچى چۈشۈردى، بۇنىڭ ئىچىدە 170 مىليون كىلوگرام ئاشلىق گۆش يېمەكلىكلىرى ۋە تۇخۇم ئالماشتۇرۇپ سېتىۋېلىشقا، 30 مىليون كىلوگرام ئاشلىق 1985 - يىلى 4 ~ 7 - ئايغىچە گۆش يېمەكلىكلىرىنىڭ باھاسى ئۆستۈرۈلۈشتىن بۇرۇن چارۋىچىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى قىلىشقا، 150 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق قىزىلسۇ، قەشقەر، خوتەندىن ئىمارەت 3 ۋىلايەت، ئوبلاستنىڭ 1986 - يىللىق نامراتلارنى يۆلەش ئوزۇقلۇق ئاشلىقى قىلىشقا ئىشلىتىلدى. تولۇقسىز ستاتىستىكىغا قارىغاندا، 2 يىلدا جەمئىي 113 مىليون كىلوگرام ئاشلىق چىقىم قىلىنغان (بەزى چىقىم دېھقانلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى ۋە دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق يەم - خەشەكنىڭ ئىشلىتىلگەن). مالىيە مىنىستىرلىكى 1987 - يىل 1 - ئايدىن باشلاپ باھا پەرقى پۇلىنى بىۋاسىتە ئاجرىتىلمىتىن، ئىشلىتىلىپ بولۇنمىغان كۆرسەتكۈچ قايتا ئورۇنلاشتۇرۇلغاندا، دېھقانچىلىق (چارۋىچىلىق) يەم - خەشەكنىڭ ھېسابلاپ سېتىلدى.

(7) ئىش تېپىپ بېرىش يولى بىلەن قوڭتۇزۇشقا ئىشلىتىلگەن ئاشلىق دۆلەت پىلان كومىتېتى نامرات رايونلارنىڭ يول ياساش ۋە سۇ قۇرۇلۇشىغا ياردەم بېرىش ئۈچۈن 1985 - يىلى ئىنجاڭغا 179 مىليون كىلوگرام ئاشلىق پىلان كۆرسەتكۈچى چۈشۈرۈپ، 3 يىلغا بۆلۈپ ئىشلىتىشنى تەلەپ قىلدى. ئاشلىق تارماقلىرى بۇيرۇپ بەرگەننى ۋاكالەتەن ساتتى، بانكا ئۇنى تۇرۇپ قالغان ھېساب ئورنىدا بىر تەرەپ قىلدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون جايلارغا 88 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام، 1986 - يىلى يەنە 90 مىليون كىلوگرام كۆرسەتكۈچ تەقسىم قىلدى. بۇ ئاشلىق خەلق ئىشچىلىرىنىڭ قوشۇمچە ياردىمىگە كىرگۈزۈپ ھېسابلاندى. 2 يىلدا ئەمەلىي چىقىم قىلىنغان ئاشلىق 115 مىليون كىلوگرام بولدى. ئىشلىتىلىپ بولمىغان كۆرسەتكۈچكە 1987 - يىل 1 - ئايدىن كېيىن ئاشلىق چىقىم قىلىنماي، مالىيە مىنىستىرلىكى بىۋاسىتە باھا پەرقى پۇلى بۇيرۇپ بەردى.

(8) ئۇلۇغ ئاتلاپ تەمىنلەشنى راسچوت قىلىش 1988 - يىـــل 1 - ئايدىن باشلاپ سودا مىنىستىرلىكىنىڭ قوشۇلۇشى بىلەن، شىنجاڭغا ياردەم بېرىۋاتقان شاڭخەيلىك زىيالىي ياشلارنىڭ شاڭخەيدە ئوقۇۋاتقان پەرزەنتلىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى شاڭخەي شەھىرى تەمىنلىدى، يىل ئاخىردا ئۇنى شاڭخەي شەھىرى سىرتقا ئاشلىق يۆتكەش، شىنجاڭ سىرتتىن يۆتكەپ كېلىش بويىچە راسچوت قىلدى.

(9) خەزىنىدىن قايتۇرۇلغان كۆمىسقوناقنى ئايەتكە تاقابىل تۇرۇپ، چارۋا ماللارنى قوغداپ قېلىش يەم - خەشەكى ئورنىدا ئىشلىتىش 1989 ،، 1990 - يىللىرى سېتىش ھۆددىگەرلىك پىلان كۆرسەتكۈچى جىددىي بولغانلىقتىن، ش ئۇ ئا ر پارتكوم، خەلق ھۆكۈمىتى چارۋىچىلارنىڭ يۈكىنى يەڭگىللىتىش ئۈچۈن، توختام بويىچە ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىنغان سالدۇدىكى تەكسە باھالىق كۆمىسقوناقتىن ھەر يىلى 50 مىليون كىلوگرام قايتۇرۇپ، ئۇنى نىسبەتلىك باھاغا خىراجەت قوشۇپ تەننەرخنى ساقلاپ قېلىش ئاساسىدا سېتىشنى، خەزىنىدىن قايتۇرغاندا تەكسە باھادا سېتىۋېلىشنى كېمەيتىپ كۆتۈرۈۋېتىپ كېلىشىـــم باھادا سېتىۋېلىشقا ئايلاندۇرۇشنى، ئەمەلىي چىقىم قىلغاندا كېلىشىم باھادىكى دېھقانچىلىق (چارۋىچىلىق) يەم - خەشەكى ئورنىدا سېتىشنى قارار قىلدى.

(10) مەخسۇس زاپاس ئاشلىق 1990 - يىلى گۈزۈيۈەن شىنجاڭغا 500 مىليون كىلوگرام مەخسۇس زاپاس بۇغداي، 20 مىليون كىلوگرام مەخسۇس زاپاس گۈرۈچ، 20 مىليون كىلوگرام مەخسۇس زاپاس ياغ ساقلاش پىلانىنى چۈشۈردى. بۇنىڭ ئىشلىتىش ھوقۇقى مەركەزگە مەنسۇپ بولۇپ، توختام بويىچە ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىشقا كاپالەتلىك قىلىش شەرتى بىلەن توختام بويىچە ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسىدىن يۇقىرى باھادا كەڭتاشا سېتىۋېلىندى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر ئاپتونوم رايون

بويىچە ئەمەلىي سېتىۋېلىنغان مەخسۇس زاپاس ئاشلىق 768 مىليون كىلوگرام بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە گۈرۈچ 37 مىليون 60 مىڭ كىلوگرام؛ سېتىۋېلىنغان زاپاس ياغ 20 مىليون كىلوگرام.

4) تەكسە باھا ۋە كېلىشىم باھادىكى ئاشلىق، ياغنى ئۆزئارا ئايلاندۇرۇش ۋە كۆرسەتكۈچنى ئاجرىتىش

(1) كېلىشىم باھادىكى ئاشلىقنى تەكسە باھادىكى ئاشلىققا ئايلاندۇرۇپ يۆتكەپ كىرگۈزۈش كۆرسەتكۈچىگە توغرىلاش بۇ، سىرتتىن يۆتكەيدىغان رايونلار سېتىۋالغان كېلىشىم باھادىكى ئاشلىقنى تەكسە باھادىكى ئاشلىققا ئايلاندۇرۇش بىلەن بىرگە ئۇنى يۆتكەپ كىرگۈزۈش كۆرسەتكۈچىگە توغرىلاش دېگەنلىك، بۇ ئارقىلىق دۆلەتنىڭ يۆتكەش خىراجەت چىقىمى ئازىيىدۇ، دېھقانلار كېلىشىم باھادا ئاشلىق سېتىش ئارقىلىق كىرىمنى ئاشۇرىدۇ. 1980 — 1983 - يىلغىچە مەركەز ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەر يىلى شىنجاڭغا 50 مىليون كىلوگرام كېلىشىم باھادىكى ئاشلىقنى تەكسە باھادىكى ئاشلىققا ئايلاندۇرۇش پىلان كۆرسەتكۈچنى چۈشۈردى ھەمدە باھا پەرقى قوشۇمچە ياردەمى بەردى، ئاپتونوم رايون ئۇنى ئاساسلىقى جەنۇبي شىنجاڭدىكى ۋىلايەت، ئوبلاستلارغا ۋە ئالتاي ۋىلايىتىگە تەقسىم قىلدى. ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەر يىلى 20 مىليون كىلوگرام كېلىشىم باھادىكى گۈرۈچ تەكسە باھادىكى گۈرۈچكە ئايلاندۇرۇلۇپ، يۆتكەپ كىرگۈزۈش كۆرسەتكۈچىگە توغرىلاندى، بۇنىڭغا ئاپتونوم رايون باھا پەرقى قوشۇمچە ياردەمى بەردى. 1989 - يىلى ئاپتونوم رايون يەنە خوتەن ۋىلايىتىنىڭ 10 مىليون كىلوگرام كېلىشىم باھادىكى بۇغدايىنى تەكسە باھادىكى بۇغدايغا ئايلاندۇرۇپ يۆتكەپ كىرگۈزۈش كۆرسەتكۈچىگە توغرىلاپ، تېجىگەن يۆتكەش خىراجىتىنى ئۇلارنىڭ باھا پەرقى قوشۇمچە ياردەمى ئورنىدا ئىشلىتىشنى تەستىقلىدى. كېلىشىم باھانى تەكسە باھاغا ئايلاندۇرۇپ يۆتكەپ كىرگۈزۈش كۆرسەتكۈچىگە توغرىلاش ھەر يىلى ئەمەلىي كۆرۈلگەن سان بويىچە راسچوت قىلىندى.

(2) تەكسە باھادىكى ئاشلىقنى كېلىشىم باھادىكى ئاشلىققا ئايلاندۇرۇپ سېتىش 1984- يىلى سودا مىنىستىرلىكى شىنجاڭنىڭ 56 مىليون كىلوگرام تەكسە باھادىكى ئاشلىقنى كېلىشىم باھادىكى ئاشلىققا ئايلاندۇرۇپ سېتىپ، سودا مىنىستىرلىكىگە ھەر كىلوگرامغا 4 پۇڭدىن تاپشۇرۇشنى تەستىقلىدى. مۇشۇ پىلانغا ئاساسەن، ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى جايلارغا 50 مىليون كىلوگرام كۆرسەتكۈچ چۈشۈردى. تەكسە باھانى كېلىشىم باھاغا ئايلاندۇرۇش بويىچە 46 مىليون 530 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق ئەمەلىي سېتىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە گۈرۈچ 1 مىليون كىلوگرام، بۇغداي 19 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام، كۆممىقوناق 26 مىليون 30 مىڭ كىلوگرام. 1985 - يىل 12 - ئاينىڭ ئاخىرىغا قەدەر ئىشلىتىلىپ بولۇنمىغان كۆرسەتكۈچ قايتا ئىشلىتىلمىدى، 1986 - يىلدىن باشلاپ ئىجرا قىلىش توختىتىلدى.

(3) گۈرۈچ كۆرسەتكۈچنى ئاجرىتىش ئاپتونوم رايون 1984 - يىلدىن باشلاپ، ئاقسۇ ۋىلايىتى، بايىنغولىن ئوبلاستى قاتارلىق گۈرۈچ ئىشلەپچىقىرىدىغان رايونلارنىڭ پىلان ئىچىدە يۇقىرىغا يۆتكەيدىغان تەكسە باھادىكى گۈرۈچنى كېلىشىم باھاغا سۈندۇرۇپ ئۆز جايىدا سېتىشىغا، ئاندىن مۇشۇ جايدىكى ئاشلىق، ياغ كېلىشىم باھا شىركەتلىرىنىڭ ياكى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق، ياغ كېلىشىم باھا شىركىتىنىڭ ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كېلىشىم باھادا ئوخشاش مىقدارداغى گۈرۈچ سېتىۋېلىپ، ئۇرۇمچى قاتارلىق يۆتكەپ كىرگۈزگۈچى رايونلارنىڭ مۇقىم باھاغا ئايلاندۇرۇپ سېتىشىغا تاپشۇرۇشىغا قوشۇلدى، ھەر يىلى ئاجرىتىش كۆرسەتكۈچى چۈشۈردى، ئالماشتۇرۇشقا ئىككى تەرەپ بىۋاستە راسچوت قىلدى.

(4) ئوخشىمىغان تۈرلەر ۋە ئوخشاش تۈرلەرنى تەكسە، كېلىشىم باھا بويىچە ئۆزئارا ئالماشتۇرۇش 1988 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئاقسۇ ۋىلايىتىگە 5 مىليون كىلوگرام تەكسە باھادىكى كۆممىقوناق كۆرسەتكۈچنى ئورۇنلاشتۇردى، بۇ كۆرسەتكۈچ بىكتۇەننىڭ دېھقانچىلىق مەيدانلىرى بىلەن 2 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام كېلىشىم باھادىكى گۈرۈچكە ئالماشتۇرۇش ئارقىلىق ئورۇندالدى.

ئالماشتۇرۇلغان كېلىشىم باھادىكى گۇرۇچ تەكسە باھادىكسى گۇرۇچكە ئايلاندۇرۇلۇپ، ئايلاندۇرۇلغاندىن كېيىنكى 2 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام پەرىقنى ئىلى ۋىلايەتلىك ئاشلىق تارماقلىرى شۇ جايىنىڭ ئۆزىدىن سېتىۋالغان كېلىشىم باھادىكى كۆممىقوناقنى مۇقىم باھادىكى كۆممىقوناققا ئايلاندۇرۇپ قايتۇردى. شۇ يىلى 11 - ئايدا ئىلى، تارباغاتاي، سانجى قاتارلىق جايلاردىن ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق، ياغ يۆتكەش پونكىتىغا يۆتكەپ كېلىنگەن 3 مىليون 490 مىڭ كىلوگرام تەكسە باھادىكى كۆممىقوناق كۆكسېرىپ قېلىپ دانچىسى ئۆلچەمدىن ئېشىپ كەتكەنلىكتىن، تەستىقلىتىش ئارقىلىق ئاشلىق، ياغ يۆتكەش پونكىتى كېلىشىم باھادا بىر تەرەپ قىلدى، ئاندىن مۇشۇ يۆتكەپ چىقارغۇچى جايلار كېلىشىم باھادا سېتىۋالغان كۆممىقوناقنى تەكسە باھادىكى كۆممىقوناققا ئايلاندۇرۇپ تولۇق قايتۇرۇپ بەردى. 1989 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى قۇمۇل ۋىلايىتىنىڭ كېلىشىم باھادىكى بۇغداينى تەكسە باھادا يۆتكەپ كېلىنگەن 680 مىڭ كىلوگرام سۇيىتى بىر قەدەر ناچار سېرىق پۇرچاققا تېگىشىپ سېتىشنى تەستىقلىدى. 1990 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى چاقىلىق ناھىيىسىنىڭ 400 مىڭ كىلوگرام كېلىشىم باھادىكى كۆممىقوناققا تەكسە باھادىكى بۇغداينىسى ئالماشتۇرۇپ سېتىشقا قوشۇلدى.

(5) تەكسە باھادىكى ئاشلىقنى ئارىيەت ئېلىپ كېلىشىم باھادا سېتىش كېلىشىم باھادىكى ئاشلىق، ياغ زور مىقدارda كىرىم قىلىنىشتىن بۇرۇن، بازار ئېھتىياجىنى قاندۇرۇش ئۈچۈن تەستىقلىتىش ئارقىلىق تەكسە باھادىكى ئاشلىق، ياغ ئارىيەت ئېلىنىپ كېلىشىم باھادا سېتىلىپ، شۇ يىلى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىنغان سۇيىتى ئوخشاش ئاشلىق، ياغدىن تولۇق قايتۇرۇلدى. 1985 - يىـــل 9 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى شىنجاڭنىڭ تەكسە باھالىق ئاشلىقتىن 60 مىليون كىلوگرام ئارىيەت ئېلىپ ئىشلىتىشنى تەستىقلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە بۇغداي 30 مىليون كىلوگرام، گۇرۇچ 5 مىليون كىلوگرام، كۆممىقوناق 25 مىليون كىلوگرام بولۇپ، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى مۇشۇ سان بويىچە جايلارغا تەقسىملىدى، 1986- يىل 3 - ئايىنىڭ ئاخىرىدىن بۇرۇن قايتۇردى. ئۇنىڭدىن كېيىن ئاپتونوم رايون ئىچىدە تەكسە ۋە كېلىشىم باھادىكى ئاشلىق، ياغنى ئۆزئارا ئارىيەت ئېلىش ئىشىنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى تەستىقلىدى.

قوشۇمچە:

ئاپتونوم رايوننىڭ بىكىتۈەننىڭ ئاشلىق، يېغىنى پىلانلىق باشقۇرۇشى

1954 — 1990 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون ئاشلىق، ياغنى بىر تۇتاش پىلانلىق باشقۇرۇش بىلەن بىرگە، بىكىتۈەنگە قارىتا بەزى ئالاھىدە باشقۇرۇش شەكىللىرىنى قوللاندى.

شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈەنى (قىسقارتىلىپ ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈەنى دېيىلىدۇ) 1954 - يىل 8 - ئايدا قۇرۇلغاندىن كېيىن، ئۇلكىلىك ھۆكۈمەت بىكىتۈەنگە قارىتا ئېشىنچە ئاشلىقنى سېتىۋېلىش، كەملىگەن ئاشلىقنى تەمىنلەشتىن ئىبارەت باشقۇرۇش تۈزۈلمىسىنى يولغا قويدى. بىكىتۈەن ئاشلىق يىلى ۋە پەسىل بويىچە رايون، تۈرگە ئايرىپ سېتىش پىلانى بىلەن ئېھتىياج پىلانىنى تۈزۈپ (بىكىتۈەن ئىچىدە تەڭشىلىدىغان قىسمى ئېھتىياج پىلانىدىن تۈتۈپ قېلىنىدى)، ئۇلكىلىك ئاشلىق نازارىتىنىڭ تەكشۈرۈپ بېكىتىپ چۈشۈرۈشىگە ياكى ئاشلىق نازارىتى بىلەن بىكىتۈەن مەدەنىي ئەشيا تەمىنات باشقارمىسىنىڭ بىرلىكتە چۈشۈرۈشىگە يوللىدى، ئۇنى جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى شۇ جايدىن سېتىۋالدى ۋە تەمىنلىدى. ياغنىڭ ئارتۇق - كېمىنى بىكىتۈەن ئۆزى تەڭپۇڭلاشتۇرۇپ، ئېشىنچە چىگىتنى تاشقى سودا ئېكسپورتىغا بۇاستە تاپشۇردى. 1958 - يىلى ئاپتونوم رايون ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىشنى پەرق سوممىا بويىچە باشقۇرۇپ، يۆتكەشنى ھۆددىگە بېرىپ، بىكىتۈەنگە قارىتا يەنىلا ئېشىنچە ئاشلىقنى سېتىۋېلىش، كەملىگەن ئاشلىقنى تەمىنلەش چارىسىنى يولغا قويدى.

1960 - يىلى ش ئو ئا ر پارتكوم، خەلق كومىتېتى ئاپتونوم رايونىنىڭ بىكتۈەن ۋە ھەر قايسى شىلارنىڭ غەيرىي يېزا ئىگىلىك نوپۇسىدىن پەقەت 80 مىڭ ئادەم (ئاساسلىقى قۇرۇلۇش قىسىملىرى ۋە يول بويىدىكى ترانسپورت پونكىت خادىملىرى) نى ئوزۇقلۇق ئاشلىق (ياغ) بىلەن تەمىنلەيدىغانلىقىنى، كونكرېت تەمىنلەنگۈچى ئورۇنلارنى ئۆزگەرتىشكە بولىدىغانلىقىنى، ش ئو ئا ر ئاشلىق نازارىتى ۋە بىكتۈەن ماددىي ئەشيا باشقارمىسى ئاي ياكى پەسىل بويىچە بىرلىكتە پىلان چۈشۈرۈپ ئىجرا قىلىشنى بەلگىلىدى. 1961 - يىلدىن باشلاپ بىكتۈەنگە قارىتا بىكتۈەندىكى بارلىق ئورۇنلار بىرلىك قىلىنىپ ئوشۇق - كەمچىل تەڭپۇڭلاشتۇرۇش، ئاپتونوم رايونغا ئاشلىقنى ساپ تاپشۇرۇشتىن ئىبارەت پىلانلىق باشقۇرۇش تۈزۈلمىسى يولغا قويۇلدى. شۇنىڭ بىلەن بىرگە 80 مىڭ ئادەم يەنىلا ئەسلىدىكى چارە بويىچە ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەندى. ئۇنىڭدىن باشقا ئالاھىدە ئەھۋال سەۋەبىدىن ئاپتونوم رايون تەمىنلەشكە توغرا كەلگەن ئاشلىق، ياغنى بىكتۈەن باشقا ئورۇندىن ئاشۇ سان بويىچە تاپشۇردى. 1963 - يىلدىن باشلاپ، بىكتۈەن جايلاردا ئاچقان تاماقخانا، مېھمانخانا شۇنىڭدەك ساناقەت، سودا كارخانىلىرىدىن يىغىۋالغان ئاشلىق بىلەتسىنى ش ئو ئا ر ئاشلىق تارماقلىرىغا تاپشۇرۇپ، سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىگە توغرىلىدى.

1975 - يىل 4 - ئايدا بىكتۈەن ئەھلىدىن قالدۇرۇلدى، تۈەن - مەيدانلىرى ش ئو ئا ر بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش سىستېمىسى تەۋەلىكىگە ئۆتتى، ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش پىلانى تۈرۈشلۇق جاي پىلانىغا كىرگۈزۈلدى، تۈەن - مەيدانلارنىڭ ئىشچى - خىزمەتچىلىرى يەنىلا ئۆزى ئىشلەپچىقارغان ئاشلىق، ياغنى ئىستېمال قىلدى. ئىلگىرىكى بىكتۈەن ۋە يېزا ئىگىلىك شىلىرىغا قاراشلىق شىدىن يۇقىرى 686 مىڭ غەيرى يېزا ئىگىلىك نوپۇسىنىڭ (ئىلگىرى تەمىنلەنگەن 80 مىڭ ئادەمنۇ بۇنىڭ ئىچىدە) نورمىلىق ئوزۇقلۇق ئاشلىقى (يېغى) نىڭ ھەممىسى شۇ جايىنىڭ ئۆزىدە ئىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ ئاشلىق، ياغ سېتىش پىلانىغا كىرگۈزۈلۈپ تەمىنلەندى. 1978 - يىلدىن باشلاپ ئاپتونوم رايون بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش سىستېمىسىنىڭ پىلان كۆرسەتكۈچىنى ئىلايەت، شەھەر، ئاپتونوم ئوبلاستلارنىڭ ئاشلىق، ياغ يىغۇۋېلىش پىلانىدا ئايرىم تۇرۇدى، ش ئو ئا ر بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش باش ئىدارىسىنىڭ ئىلايەت، شەھەر، ئاپتونوم ئوبلاستلاردىكى بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش ئىدارىلىرى تۈەن - مەيدانلارنىڭ ئىجرا قىلىشىغا ھەيدەكچىلىك قىلدى.

1981 - يىل 12 - ئايدا بىكتۈەن ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. ئىلايەت، شەھەر، ئاپتونوم ئوبلاستلارنىڭ تەمىنلەش دائىرىسىگە كىرگۈزۈلگەن بىكتۈەن ۋە يېزا ئىگىلىك شىلىرى (ئىدارىلىرى) دىكى غەيرىي يېزا ئىگىلىك نوپۇسى ئېھتىياجلىق ئاشلىق، ياغنى داۋاملىق جايلار تەمىنلىدى. بىكتۈەننىڭ يېزا ئىگىلىك شىلىرى (ئىدارىلىرى) نىڭ ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش پىلانى ئىلايەت، شەھەر، ئاپتونوم ئوبلاستلارنىڭ پىلانى ئىچىدە ئايرىم تۇزۇلدى، بىكتۈەن ۋە يېزا ئىگىلىك شىلىرى (ئىدارىلىرى) تۈەن - مەيدانلارنىڭ ئىجرا قىلىشىغا ھەيدەكچىلىك قىلدى.

1990 - يىل 5 - ئايدا ئاپتونوم رايون گوۋۇيۈەننىڭ [1990] 24 - نومۇرلۇق «گوۋۇيۈەننىڭ شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكتۈەننى پىلانلىق باشقۇرۇش تۈزۈلمىسىنى تەكشەش ۋە ئالاقىدار مەسىلىلەر ھەققىدىكى ئوقتۇرۇشى» نى ئىجرا قىلدى. بىكتۈەننىڭ ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش پىلانىدا 1987 - يىللىق ئەملىي سېتىش مىقدارى ئاساس سان قىلىنىپ، ئاشلىق تارماقلىرى بىر تۇتاش سېتىۋالدى، ئاساس سانىدىن ئاشقان قىسمىدىن كىم مەبلەغ سالسا شۇ نەپكە ئىپرىشىش پرىنسىپى بويىچە تەڭ بەھرىمەن بولدى، يۇقىرىغا تاپشۇرۇش مىقدارى نىسبەت بويىچە يىلمۇ يىل كۆپەيتىلدى، يۇقىرىغا تاپشۇرۇش ۋەزىپىسى ئورۇندالغاندىن كېيىن بەلگىلىمە بويىچە شىنجاڭدىن چىقىرىش رەسمىيىتى بېجىرىلىپ، كۆپ يوللۇق تىجارەت يولغا قويۇلدى.

2 §. ئاشلىق، باغ تاۋار ئوبوروتى ستاتىستىكىسى

1. ستاتىستىكا تۈزۈمى

1950 — 1952 - يىلغىچە ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتىنىڭ ئاشلىق ئىدارىسى مالىيە مىنىستىرلىكى ئاشلىق باشقۇرۇش باش ئىدارىسى تۈزۈپ تارقاتقان ئاشلىق ستاتىستىكا تۈزۈمىنى ئىجرا قىلىپ، ئاساسلىقى تۆرگە ئايرىلغان غەللە - پاراق ئېلىش (ئارىيەتكە ئېلىش، سېتىۋېلىشنى ئۆز ئىچىگە ئالمىدۇ)، ئارمىيە، ھۆكۈمەت ئىشلىتىدىغان ئاشلىقنى چىقىم قىلىش شۇنىڭدەك سالدۇ قاتارلىق كۆرسەتكۈچلەرنى ستاتىستىكا قىلدى. بۇ مەزگىلدە ئايلىق مەلۇمات ستاتىستىكىسى تولۇق بولمىغانلىقتىن، پۈتۈن يىللىق ئوزۇق - تۆلۈك ۋە يەم خەشەك كىرىم - چىقىمىدا بوغالتىرلىق ئاتچوتى ئۆلچەم قىلىنىدى. ئۆلكىلىك سودا شىركىتى تىجارەت قىلىدىغان ئاشلىق، ياغقا قارىتا سودا مىنىستىرلىكى تۈزۈپ تارقاتقان «دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا ستاتىستىكا تۈزۈمى» ئىجرا قىلىنىپ، ئاساسلىقى، ئىقتىسادىي تەركىب بويىچە ئايرىلغان تۈرلەرنى «بازاردىن سېتىۋېلىش» كۆرسەتكۈچى ۋە تۆرلۈك مەنبەلەر ھەم ئوبيېكت بويىچە ئايرىپ «بازاردا سېتىش» كۆرسەتكۈچى شۇنىڭدەك تۆرگە ئايرىپ يۆتكەش كۆرسەتكۈچى، ئىمپورت، ئېكسپورت، سالدۇ كۆرسەتكۈچى قاتارلىقلار ستاتىستىكا قىلىنىدى.

1953 — 1957 - يىلغىچە ئاشلىق ستاتىستىكا تۈزۈمىدە مەملىكەت بويىچە بىر تۇتاش باشقۇرۇش پرىنسىپى يولغا قويۇلدى. تۈزۈمنى ئاشلىق مىنىستىرلىكى بىر تۇتاش بېكىتتى، ئۆلكىلىك، شەھەرلىك، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق نازارەت (ئىدارە) لىرى ستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋىلى ياكى ستاتىستىكا كۆرسەتكۈچىنى تولۇقلاشقا توغرا كەلسە، ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ تەستىقىدىن ئۆتكۈزۈش شەرت قىلىنىدى.

1953 - يىلدىكى ئاشلىق ستاتىستىكا تۈزۈمى ئومۇمىي قائىدە، مەلۇمات جەدۋىلى تۈرلىرى، دوكلات قىلىش تەرتىپى، دوكلات ۋاقتى ۋە ئۇسۇلى، دەسلەپكى خاتىرە، ئۇنىۋېرسال ستاتىستىكا تارماقلىرى بىلەن باشقا تارماقلارنىڭ خىزمەت تەقسىماتى، ستاتىستىكا ئانالىزى ۋە تەتقىقاتى، ستاتىستىكا خىزمىتىنى تەكشۈرۈش ۋە دوكلات قىلىش، ستاتىستىكا ئىنتىزامى، قوشۇمچە قائىدە بولۇپ جەمئىي 10 باب 29 ماددىغا بۆلۈنگەن مەلۇمات جەدۋىلى ئاشلىق تاۋار ئوبوروتى، ئاپپارات، تەشكىلات تورى، تاۋار ئوبوروت خىراجىتى، ئەمگەك ئىش ھەققىدىن ئىبارەت 4 قىسىمدىن تەركىب تاپقان. تاۋار ئوبوروت قىسمىغا مەلۇمات جەدۋىلى شەكىلىدىن باشقا يەنە كۆرسەتكۈچ ھەققىدىكى تەپسىلىي ئىزاھات قوشۇمچە قىلىنغان. ئاساسىي مەلۇمات جەدۋىلى كۇندىلىك مەلۇمات جەدۋىلى (بىر تۆرلۈك)، 10 كۈنلۈك مەلۇمات جەدۋىلى (بىر تۆرلۈك)، ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى (7 تۆرلۈك)، قوشۇمچە مەلۇمات جەدۋىلى (6 تۆرلۈك) بولۇپ جەمئىي 15 تۆرگە بۆلۈنىدۇ. بۇنىڭ ئىچىدە ئاشلىق سېتىۋېلىش- سېتىش، ساقلاش كۇندىلىك مەلۇماتى (تېلېگرامما)، ئاشلىق سېتىۋېلىش، سېتىش ۋە سالدۇ، سىرتقا يۆتكەش، سىرتتىن يۆتكەپ كىرىش، خام ئەشيانى پىششىقلاپ ئىشلەشتىكى چىقىم، پىششىقلاپ ئىشلەنگەندىن كېيىن قايتۇرۇۋېلىنغان تەييار مەھسۇلات، كىرىم - چىقىمنى تەڭپۇڭلاشتۇرۇش ئايلىق مەلۇماتى قاتارلىقلار بار. ستاتىستىكا كۆرسەتكۈچى: سېتىۋېلىش ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى غەللە - پاراق ئېلىش، بازاردىن سېتىۋېلىش بويىچە گۇرۇپپىغا ئايرىلدى؛ سېتىش ۋە سالدۇ ئايلىق مەلۇماتىدا سېتىش توپ سېتىش ۋە پارچە سېتىش بويىچە گۇرۇپپىغا ئايرىلدى؛ بازاردىن سېتىۋېلىش، توپ سېتىش، پىششىقلاش مەلۇمات جەدۋىلىدە كۆرسەتكۈچ 5 خىل ئىگىلىك تەركىبى (دۆلەت ئىگىلىكى، كوپىراتىپ، ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار شېرىكچىلىكى، خۇسۇسىي ئىگىلىك، يەككە ئىگىلىك) بويىچە تۈرغۇزۇلدى. تاۋارلار مۇندەرىجىسى: ئۇلايەتتىن

يۇقىرى ئاشلىق ئاپپاراتلىرى مەملىكەت بويىچە بىر تۇتاش بەلگىلەنگەن سودا ئاشلىق① ئۆلچىمىنى ئىجرا قىلدى، ناھىيە (شەھەر) لىك ۋە ئۇنىڭدىن تۆۋەن ئاشلىق ئاپپاراتلىرى ئەمەلىي تۇر بويىچە جەدۋەل تولدۇرۇدى، ستاتىستىكىلىق سۈندۈرۈلۈش نىسبىتىنى ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئاپپاراتلىرى ئەمەلىي ئەھۋالغا ئاساسەن بېكىتتى. شۇ يىلى شىنجاڭدىكى ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ستاتىستىكا ئاپپاراتلىرى يېڭىدىن قۇرۇلۇشقا باشلىغانلىقتىن، ستاتىستىكا ئايلىق مەلۇماتىنىڭ ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالى دېگەندەك ياخشى بولمىدى، بىراق دۆلەت ستاتىستىكا ئىدارىسى ۋە ئاشلىق مۇنتىرلىكىنىڭ بەلگىلىمىسى بويىچە شۇ يىلى كالېندار يىللىق ستاتىستىكا يىللىق مەلۇماتى تۈزۈلدى.

1954 - يىلى ئاشلىق سېتىۋېلىش، سېتىشتا 5 خىل ئىگىلىك تەركىبى بويىچە ئايرىلغان ستاتىستىكا كۆرسەتكۈچى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. سېتىۋېلىش «پىلانلىق» سېتىۋېلىش، «بازار» دىن سېتىۋېلىش بويىچە گۇرۇپپىغا ئايرىلدى، سېتىش شەھەر، يېزا بويىچە گۇرۇپپىغا ئايرىلدى ھەمدە شەھەردە سېتىش تۇرىدە ئىستېمالچىلارغا، يېمەكلىك كەسىپىگە، قوشۇمچە يېمەكلىك ئىشلەشكە، سانائەت كەسىپىگە سېتىش كۆرسەتكۈچى قاتارلىق كۆرسەتكۈچلەر تۈرغۇزۇلدى. ئاشلىق نازارىتى قىسمىلار ئىشلەپچىقارغان ئاشلىقنى سېتىۋېلىش، ئىشلەپچىقىرىش قىسمىلىرىغا سېتىش (كېيىن بىكتۇن سېتىۋېلىش - سېتىشقا ئۆزگەرتىلدى)، چارۋىچىلىق رايونلىرىنى تەمىنلەش، يەم - خەشەك قاتارلىق ستاتىستىكا كۆرسەتكۈچلىرىنى كۆپەيتتى. شۇ يىلى ئۇلكىلىك ياغ شىركىتى جۇڭگو ياغ شىركىتى تۈزۈپ تارقاتقان ياغ ستاتىستىكا تۈزۈمىنى ئىجرا قىلدى، ئاپپارات ئەمدىلا تەسىس قىلىنىپ، ياغ ئايلىق مەلۇمات ماتېرىيالى تولۇق بولمىغاچقا، يىللىق مەلۇمات جەدۋىلى تۈزۈلمىدى.

1955 - يىلى شەھەردە ئاشلىق سېتىش، سالدۇ ھەققىدە 5 كۈنلۈك تېلېگراف مەلۇماتى كۆپەيتىلىپ تۈرغۇزۇلدى، ئاپتونوم رايوندا ئۇرۇمچى، قەشقەر، غۇلجا شەھەرلىرى بېكىتىلگەن شەھەر قاتارغا كىرگۈزۈلۈپ، مۇشۇ تۈردىكى ستاتىستىكىنى يولغا قويدى. شۇنىڭ بىلەن بىرگە ئاشلىق سېتىش ھەققىدىكى ئايلىق تېلېگراف مەلۇماتى (ستاتىستىكا كۆرسەتكۈچى شەھەرگە سېتىش، يېزىلارغا سېتىش، مالىيەدىن تەمىنلەش، ئېكسپورتنى تەمىنلەش قاتارلىق كۆرسەتكۈچلەرگە ئايرىلغان)، ئاشلىق سېتىۋېلىش، سېتىش، سالدۇ ئومۇمىي قىسمىتى ھەققىدىكى ئايلىق تېلېگراف مەلۇماتى ۋە ئاشلىق سېتىش ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى كۆپەيتىلىپ تۈرغۇزۇلدى. ئاشلىق سېتىۋېلىش ئايلىق مەلۇماتىدىكى «پىلانلىق» سېتىۋېلىش، «بازار» دىن سېتىۋېلىش كۆرسەتكۈچى ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ، يېزا ئىگىلىك ئىقتىسادىي تېپلىرى ۋە كوپېراتسىيەلىشىش دەرىجىسى بويىچە گۇرۇپپىغا ئايرىشقا ئۆزگەرتىلدى (يەنى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى دېھقانچىلىق مەيدانى، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش كوپېراتىپى، ھەمكارلىق گۇرۇپپىسى ۋە يەككە دېھقانلار قاتارلىقلار). شۇ يىلى ئۇلكىلىك ياغ شىركىتى ياغ ستاتىستىكا تۈزۈمىگە ئاساسەن ياغ ستاتىستىكا يىللىق مەلۇماتىنى تۈزدى.

1956 - يىلى ئاشلىق سېتىش ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى ئاشلىق سېتىش، شەھەرگە سېتىش، يېزىلارغا سېتىش بويىچە 3 جەدۋەلگە ئايرىلدى، شەھەر - يېزا مەلۇمات جەدۋىلىدە ئاھالىلەرنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى، يېمەكلىك كەسىپى، قوشۇمچە يېمەكلىكلەرنى ئىشلەپچىقىرىش كەسىپى، سانائەت، كەسىپىي ئىشلار، يەم - خەشەك، ئۇرۇق قاتارلىقلار بويىچە كۆرسەتكۈچ تۈرغۇزۇلدى. شۇ يىلى مەملىكەت بويىچە تاتلىق ياڭيۇ تۇرىدىكىلەرنى ئاشلىققا سۈندۈرۈش بەلگىلەندى، شىنجاڭدا پەقەت ياڭيۇلا بولغانلىقتىن ھەمدە كۆكتات سۈپىتىدە تىجارەت قىلىنغانلىقتىن، ئاشلىق قاتارىدا ستاتىستىكا قىلىنمىدى. ئاپپاراتنىڭ ئۆزگىرىشىگە ئەگىشىپ، 1957- يىل 7 - ئايدىن باشلاپ ياغ ستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋىلىنى ئاشلىق مەمۇرىي تارماقلىرى بىر تۇتاش

---

① سودا ئاشلىق دېگىنى بۇغداي (بۇغدايغا سۈندۈرۈلغان ئۇنمۇ شۇنىڭ ئىچىدە)، گۈرۈچ (گۈرۈچكە، نومى گۈرۈچكە سۈندۈرۈلغان شال، نومى شالمۇ شۇنىڭ ئىچىدە)، باقلا (سىرىق پۇرچاق، يېشىل پۇرچاق، قارا پۇرچاقمۇ شۇنىڭ ئىچىدە)، كۆمىسقوناق (كۆمىسقوناققا سۈندۈرۈلغان كۆمىسقوناق ئۇنى، يارمىسى شۇنىڭ ئىچىدە)، قوناق (قوناققا سۈندۈرۈلغان قوناق ئۇنى، ئاقلانغان قوناقمۇ شۇنىڭ ئىچىدە)، تېرىق، سۆك (تېرىق، سۆككە سۈندۈرۈلغان چوجكۇن قوناقمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) ۋە باشقا ئاشلىقلارنىڭ يىغىندىسىنى كۆرسىتىدۇ.

جەملەپ مەلۇم قىلدى.

1957 - يىلى ئاشلىق تاۋار ئوبوروتى مەلۇمات جەدۋىلى 5 كۈنلۈك تېلېگرافى مەلۇماتى، ئايلىق مەلۇمات ۋە جەدۋەل شەكىللىك ئايلىق مەلۇمات قاتارلىق 9 خىلغا ئايرىلىپ، شەھەر - بازار نوپۇسىنىڭ ستاتىستىكا جەدۋىلى كۆپەيتىلدى. شۇ يىلى ئاشلىق تاۋارلىرىنىڭ مۇندەرىجىسىگە سودا ئاشلىق بىلەن ئەسلى ئاشلىق① تەڭلا كىرگۈزۈلدى.

1958 - يىلدىن باشلاپ ستاتىستىكا تۈزۈمىدە بىر تۈتاش بېكىتىش، دەرىجە بويىچە باشقۇرۇش پرىنسىپى يولغا قويۇلدى. ئاشلىق نازارىتى يۇقىرى ئالدىدا ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ تۈزۈمىنى ئىجرا قىلدى، تۆۋەنگە قارىتا ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ تۈزۈمىگە ئاساسەن «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق، ياغ تاۋار ئوبوروتى ستاتىستىكا تۈزۈمى»نى تۈزۈپ تارقاتتى. تۈزۈمدە ئاشلىق نورمىسى ۋە دەرىجە بويىچە گۇرۇپپىغا ئايرىلغان نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان نوپۇسنىڭ يىللىق مەلۇماتى، ئاشلىق ئېشىپ چىقىش (خوراش) ئەھۋالى ۋە باشقا كىرىم - چىقىم تەپسىلىي جەدۋىلى كۆپەيتىپ تۈرغۇزۇلدى، ئومۇمىي قىممەت ئايلىق مەلۇماتىدىكى ئەسلىدىكى توپ، پارچە سېتىش كۆرسەتكۈچى سېتىش مەلۇمات جەدۋىلىدىكى سېتىش ئوبيېكتى بويىچە ئومۇمىي قىممەتنى ھېسابلاپ تولدۇرۇپ يوللاشقا ئۆزگەرتىلدى. شۇ يىلى تېلېگراف مەلۇماتى ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش، سېتىش، سالدۇ ھەققىدىكى 5 كۈنلۈك مەلۇمات، ئاشلىق، ياغنىڭ ئايلىق ئومۇمىي قىممەت مەلۇماتى، بەلگىلەنگەن شەھەرلەرنىڭ ئاشلىق، ياغ سېتىش، سالدۇ ئايلىق مەلۇماتىنى ئۆز ئىچىگە ئالدى؛ جەدۋەل شەكىللىك مەلۇمات ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش، سېتىش، شەھەرگە سېتىش، يېزىلارغا سېتىش، سىرتقا يۆتكەش، سىرتتىن يۆتكەپ كىرىش، ئېشىپ چىقىش (خوراش) ۋە باشقا كىرىم - چىقىم تەپسىلىي جەدۋىلى، كىرىم - چىقىمنى تەڭپۇڭلاشتۇرۇش ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى، ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان نوپۇسنىڭ يىللىق مەلۇمات جەدۋىلىنى ئۆز ئىچىگە ئالدى. تۆرلۈك ستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋىلى 12 خىلغا يەتتى. يىل ئاخىرلاشقاندا يەنىلا كالېندار يىللىق مەلۇمات تۈزۈلدى.

1959 - يىلى مەملىكەت بويىچە ستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋىلى كۆپلەپ قىسقارتىلىپ، ئاشلىق، ياغ ستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋىلىدىن پەقەت 3 خىل تېلېگراف دوكلاتى ۋە 2 خىل جەدۋەل شەكىللىك ئايلىق مەلۇماتلا ساقلاپ قېلىندى. ئاشلىق نازارىتى، ستاتىستىكا ئىدارىسى ئاشلىق ستاتىستىكا ماتېرىيالىنىڭ مۇكەممەللىكى ۋە ئىزچىللىقىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، تۆۋەنگە قارىتا يەنىلا 1958 - يىللىق تۈزۈمنى ئىجرا قىلىپ، ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش، سېتىش، ساقلاشقا دائىر 5 كۈنلۈك مەلۇماتنى كۈندىلىك مەلۇماتقا ئۆزگەرتىپ، يېرىم يىللىق مەلۇمات ۋە يىللىق مەلۇمات تۈزدى.

1960 — 1962 - يىلغىچە بولغان ئاشلىق قەھەتچىلىكى مەزگىلىدە، ستاتىستىكا خىزمىتى بىر ئاز كۆچەيتىلىپ، ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش كۈندىلىك ئىلگىرىلەش ستاتىستىكىسى تەسىس قىلىنىپ، رەھبەرلەر ئاشلىق، ياغ كىرىم ئەھۋالىدىن ئۆز ۋاقتىدا خەۋەردار قىلىپ تۇرۇلدى. 1960 - يىلنىڭ بېشىدا، ئاشلىق نازارىتى دۆلەت ستاتىستىكا ئىدارىسى، ئاشلىق مىنىستىرلىكى بىرلىشىپ تارقاتقان «خەلق گۇڭشىلىرىنىڭ ئاشلىق ستاتىستىكا تۈزۈمى» ۋە ش ئۇ ئا ر ستاتىستىكا ئىدارىسى تۈزۈپ تارقاتقان «خەلق گۇڭشىلىرىنىڭ ئاشلىق ستاتىستىكا خىزمىتىنى ۋاقىتلىق يولغا قويۇش چارىسى» قاتارلىق بەلگىلىمىلەرگە ئاساسەن «شىنجاڭنىڭ يېزا خەلق گۇڭشىلىرىنىڭ ئاشلىق ستاتىستىكا تۈزۈمى»نى تۈزۈپ، ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىنى دوكلات قىلىش بىرلىكى قىلىپ، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش، ئىستېمال، تەقسىمات ئەھۋالىنى يۇقىرىغا قەرەللىك

---

① ئەسلى ئاشلىق دېگىنى بۇغداي (بۇغدايغا سۇندۇرۇلغان ئۇنمۇ شۇنىڭ ئىچىدە)، شال (شالغا، نومى شېلىغا سۇندۇرۇلغان گۇرۇچ، نومى گۇرۇچمۇ شۇنىڭ ئىچىدە)، باقلە (سېرىق پۇرچاق، يېشىل پۇرچاق، فارا پۇرچاقمۇ شۇنىڭ ئىچىدە)، كۆممىقوناق (كۆممىقوناققا سۇندۇرۇلغان كۆممىقوناق ئۇنى، يارمىسمۇ شۇنىڭ ئىچىدە)، قوناق (قوناققا سۇندۇرۇلغان قوناق ئۇنى، ئاقلانغان قوناقمۇ شۇنىڭ ئىچىدە)، جۇجىگۈن قوناق، سۇك (جۇجىگۈن قوناق سۇككە سۇندۇرۇلغان تېرىق، ئۇۋاق تېرىقمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) ۋە باشقا ئاشلىقلارنىڭ يىغىندىسىنى كۆرسىتىدۇ.

يوللاپ تۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. تەلەپ ئەملىيەتتىن چەتنەپ كەتكەچكە، جايلارنىڭ مەلۇمات جەدۋىلىنى يوللاش ئەھۋالى ياخشى بولمىدى، شۇنىڭ بىلەن بۇنى ئىجرا قىلىش ئۈزلۈكسىز توختىدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق، ياغ ستاتىستىكا تۈزۈمىدىكى مەلۇمات جەدۋىلى قىسمى تۈۋەندىكىدەك ئۆزگەرتىلدى: ئوبوروت ئاشلىق تۇرلەرنى ئايرىۋاشلاش سېتىۋېلىش - سېتىش بويىچە بىر تەرەپ قىلىنمايدىغان بولدى، تەڭپۇڭلاشتۇرۇش ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلىگە ئوبوروت كىرىمى، ئوبوروت چىقىمى، تېگىشىپ ئېلىش، تېگىشىپ بېرىش كۆرسەتكۈچى قوشۇلدى؛ ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلىدىكى يېزا ئىقتىسادىي تىپى بويىچە ستاتىستىكا قىلىش كۆرسەتكۈچى ئەملەدىن قالدۇرۇلۇپ، پۈتۈن جەدۋەل غەللە - پاراق ئېلىش، سېتىۋېلىش (دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانى، ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈەننىڭ 4 كۆرسەتكۈچىنى ئۇنىڭ ئىچىدە) كۆرسەتكۈچىگە ئۆزگەرتىلدى؛ نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان نوپۇس ۋە نورمىلىق تەمىنلەش سەۋىيىسى مەلۇمات جەدۋىلى قوشۇلدى. 1961 - يىلى شەھەر، يېزىلارغا سېتىش ئايلىق مەلۇماتلىرىغا غەيرىي يېزا ئىگىلىكىگە سېتىش، يېزا ئىگىلىكىگە سېتىش كۆرسەتكۈچى قوشۇلدى.

1963 - يىلى ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى ئەملەدىن قالدۇرۇلۇپ، دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانلىرىدىن سېتىۋېلىش، دېھقانچىلىق مەيدانلىرىغا سېتىش ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى كۆپەيتىلدى (دېھقانچىلىق مەيدانلىرىنى باشقۇرۇش سىستېمىسى يەنى بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش سىستېمىسى، ئىشلەپچىقىرىش-قۇرۇلۇش بىكىتۈەنى، جامائەت خەۋپسىزلىكى سىستېمىسى، باشقا دېھقانچىلىق مەيدانلىرى بويىچە گۇرۇپپىغا ئايرىلدى) ، غەللە - پاراق ئېلىش كۆرسەتكۈچى كىرىم - چىقىمنى تەڭپۇڭلاشتۇرۇش جەدۋىلىدە ئايرىم تۇرۇلدى؛ دۆلەت بىر تۈتاش سېتىلىدىغان ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىدىغان نوپۇسنى ئوزۇقلۇق ئاشلىقى بىلەن تەمىنلەش پەسىللىك مەلۇمات جەدۋىلى (دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق ۋە باشقا قوشۇمچە كەسىپلەر بويىچە گۇرۇپپىغا ئايرىلغان) قوشۇلدى؛ ئاشلىق قوشۇمچە مەھسۇلاتلىرى كىرىم - چىقىم، سالدۇ پەسىللىك مەلۇمات جەدۋىلى كۆپەيتىلمىپ، تۇرگە ئايرىلغان قوشۇمچە مەھسۇلاتلارنى پىششىقلاشتىن كېيىن يىغۇېلىش، سېتىش (ئىشلىتىلىشى بويىچە ئوبېيكتقا ئايرىلغان) سالدۇ كۆرسەتكۈچلىرى تەسىس قىلىندى. ستاتىستىكا يىللىق مەلۇماتى كالېندار يىلىدىن ئاشلىق يىلىغا (شۇ يىلى 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن كېيىنكى يىلى 3 - ئاينىڭ 31 - كۈنىگىچە) ئۆزگەرتىلمىپ، 1990 - يىلغا قەدەر يىللىق مەلۇمات يەنىلا مۇشۇ بويىچە تۇرۇلدى.

1964 - يىلى گوۋۇيۈەننىڭ «مەلۇمات جەدۋەللىرىنى ئىخچاملاش» توغرىسىدىكى روھىغا ئاساسەن، ئاشلىق ستاتىستىكىسىدا ئىلگىرى كېيىن بولۇپ دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانلىرىدىن ئاشلىق سېتىۋېلىش، دېھقانچىلىق مەيدانلىرىغا سېتىش ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى ۋە ئاشلىق قوشۇمچە مەھسۇلاتلىرى كىرىم - چىقىم، سالدۇ پەسىللىك مەلۇمات جەدۋىلى ئەملەدىن قالدۇرۇلدى. ئاشلىق، ياغ سېتىش ئايلىق مەلۇماتى غەيرىي يېزا ئىگىلىكىگە سېتىش، يېزا ئىگىلىكىگە سېتىش بويىچە بىر تۈتاش تولدۇرۇپ يوللىنىلىپ، شەھەر، يېزا كۆرسەتكۈچى ئەملەدىن قالدۇرۇلدى، ئەسلىدىكى 2 خىل سېتىش مەلۇمات جەدۋىلى بىرلەشتۈرۈلۈپ بىر خىل قىلىندى، ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلىگە سېتىۋېلىش ئۈسۈلى بويىچە غەللە - پاراق ئېلىش، سېتىۋېلىش كۆرسەتكۈچىلىرى كىرگۈزۈلدى، بۇنىڭ ئىچىدە دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانلىرىدىن، بىكىتۈەندىن سېتىۋېلىش، بىر تۈتاش سېتىۋېلىش، تېگىشىپ سېتىۋېلىش، ئارىيەتكە سېتىپ قايتۇرۇۋېلىش كۆرسەتكۈچى، بىلەتكە تېگىشىلگەن تەييار ئاشلىق كۆرسەتكۈچى قاتارلىق كۆرسەتكۈچلەر تەسىس قىلىندى. تاۋارلار مۇئەييەنلەشتۈرۈلگەن جەدۋەللەردە سودا ئاشلىق ئۇلچىمى بىر تۈتاش قوللىنىلىپ، تارتىلمىغان ئاشلىق ئۇلچىمى ئەملەدىن قالدۇرۇلدى. تارتىلمىغان ئاشلىق پەقەت ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش، ئىستېمال تەقسىماتىنى ھېسابلاشتا قوللىنىلدى. 1965 - يىلغا قەدەر جەمئىي 12 خىل ئاشلىق ستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋىلى ساقلاپ قېلىندى، بۇنىڭ ئىچىدە تېلېگراف مەلۇماتى 4 خىل، جەدۋەل شەكىللىك ئايلىق مەلۇمات 8 خىل.

1966 — 1969 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ ئاشلىق ستاتىستىكا تۈزۈمى ئاساسەن ئۆزگەرتىلمىدى، پەقەت

قىسمەن مەلۇمات جەدۋەللىرى قىسقارتىلدى. 1970 ـ، 1971 ـ يىللىرى خادىملارنىڭ كۆپ قىسمى «7 ـ ماي» كادىرلار مەكتىپىگە كېتىپ «كۆرەش قىلىش، تەنقىد قىلىش، ئۆزگەرتىش» كە قاتناشقانلىقتىن، ئاشلىق ستاتىستىكا ئىپپاراتى ئاجىزلاپ خادىملار ئازىيىپ كەتتى، ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋىلىدىن پەقەت ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش 5 كۈنلۈك تېلېگراف مەلۇماتى، ئاشلىق، ياغ ئاساسلىق كىرىم-چىقىم تۈرى ۋە سالدۇ ئايلىق مەلۇماتى، ئاشلىق يۆتكەش ئايلىق مەلۇماتى ۋە ئاساسلىق سېتىش تۈرلىرىگە ئايرىلغان سېتىش ئايلىق مەلۇماتلا ساقلاپ قېلىندى. ئۇنىڭدىن باشقا، ئاپتونوم رايوندىكى مۇھىم شەھەرلەردىن بولغان ئۈرۈمچى، قاراماي، غۇلجا، قەشقەر شەھەرلىرىدە ئاشلىق سېتىش، سالدۇ يېرىم يىللىق مەلۇماتى كۆپەيتىپ تەسىس قىلىندى. 1972 ـ يىلى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ سېتىۋېلىش، سېتىش، يۆتكەش، ساقلاش ئومۇمى قىممەت ئايلىق مەلۇمات (تېلېگراف) جەدۋىلى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. 1975 ـ يىلى ستاتىستىكا تۈزۈمى 1965 ـ يىلدىكى سەۋىيە ئاساسىدا ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. ئۈرۈمچى شەھىرى مەملىكەت بويىچە بەلگىلەنگەن 60 شەھەرنىڭ بىرى قاتارىدا ئاشلىق مىنىستىرلىكىگە «ئاشلىق سېتىشنىڭ تۈرگە ئايرىلغان ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى» نى بېۋاستە يوللىدى. 1977 ـ يىلدىن باشلاپ ئاپتونوم رايون ستاتىستىكا يىللىق مەلۇماتىنى ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى شەكلى بويىچە جەملەپ تۈزدى.

1979 ـ يىلى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىشى، كۆپ خىل ئىگىلىكنى قانات يايدۇرۇشى، ئوتتۇرا باھادا ياغ سېتىشى قاتارلىقلار كۆزدە تۇتۇلۇپ، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى تۈزۈپ تارقاتقان ئاشلىق، ياغ ستاتىستىكا تۈزۈمى ۋە مەلۇمات جەدۋىللىرىگە بىر قەدەر چوڭ ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈلدى. كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ ستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋىلى يېزىلارنىڭ ئاشلىق، سۇ يېغى ھوسۇلى تەقسىماتىنى تەكشۈرۈش جەدۋىلى كۆپەيتىپ تەسىس قىلىندى، ياغ تاۋارلىرى مۇندەرىجىسىگە ئاپتاپپەرەس قاتارلىقلار قوشۇلدى. 1980 — 1984 ـ يىلغىچە ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق، ياغ ستاتىستىكا تۈزۈمى جەمئىي 10 باب 30 ماددىغا ئايرىلىپ، ستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋىلىدىن تېلېگراف دوكلاتى 3 خىلغا، جەدۋەل شەكىللىك مەلۇمات 26 خىلغا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئايلىق مەلۇمات 22 خىل، يىللىق مەلۇمات 4 خىل. 1985 ـ يىلدىن باشلاپ، ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش توختام بويىچە ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىشقا ئۆزگەرتىلمەكتىن، ستاتىستىكا تۈزۈمىگىمۇ مۇناسىپ ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈلدى. تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش جەدۋىلىدىكى سېتىۋېلىش، بىر تۇتاش سېتىۋېلىش، نورمىدىن ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش كۆرسەتكۈچلىرى ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ، توختام بويىچە ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش ۋە ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىشتىن باشقا بۇرۇنقى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە سېتىۋېلىش يېگىدىن تەسىس قىلىندى؛ مۇكاپات ئورنىدا سېتىلغان ئاشلىق، سانائەتكە ئىشلىتىلىدىغان ئاشلىق ۋە ئوبوروت ئاشلىقنىڭ تۈرلۈك كۆرسەتكۈچلىرى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. سانائەتكە ئىشلىتىلىدىغان ئاشلىق كېلىشىم باھا جەدۋىلىدە ستاتىستىكا قىلىنىشقا ئۆزگەرتىلىپ، ئىستېمال قىلىنمايدىغان ياغ، ياغلىق دان كۆرسەتكۈچىمۇ كېلىشىم باھالىق ياغ جەدۋىلىگە تولدۇرۇلۇپ يوللاندى. 1986 ـ يىلدىن باشلاپ ئاشلىق، ياغنى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش جەدۋىلىگە ئىشلەپچىقارغۇچىلاردىن سېتىۋېلىش كۆرسەتكۈچى قوشۇلدى، ئاشلىق، ياغ ستاتىستىكىلىق سانلىرىنى ھېسابلاش بىرلىكى خەلقئارالىق بىرلىككە ئۆزگەرتىلدى.

1989 ـ، 1990 ـ يىللىرى ئاپتونوم رايونلۇق ستاتىستىكا تۈزۈمى جەمئىي 10 باب 33 ماددىغا بۆلۈنگەن، ئۇنىڭ مەزمۇنى ئومۇمىي قائىدە، ستاتىستىكا ئاپپاراتلىرى ۋە ستاتىستىكچىلار قوشۇنى، ستاتىستىكا ئاپپاراتلىرى، ستاتىستىكا خادىملىرىنىڭ خىزمەت مەسئۇلىيىتى ۋە ھوقۇقى، ستاتىستىكا ئىنتىزامى، دەسلەپكى خاتىرە، ماتېرىياللارنى رەتلەش، ستاتىستىكا تەھلىلى، ستاتىستىكا سۈپىتىنى تەكشۈرۈش، مەلۇمات جەدۋىللىرىنى باشقۇرۇش، ستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋىلى قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالدى. ستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋىلى 3 خىل تېلېگراف مەلۇمات جەدۋىلى، 28 خىل جەدۋەل شەكىللىك مەلۇماتتىن تەركىب تاپقان بولۇپ،

بۇنىڭ ئىچىدە جەدۋەل شەكىللىك ئايلىق مەلۇمات 24 خىل، يىللىق مەلۇمات جەدۋىلى 4 خىل. تاۋارلار مۇندەرىجىسىدە ئاشلىق 30 خىلغا، سۈ يېغى، يانغىلىق دان 27 خىلغا بۆلۈنگەن بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە ئىستېمال قىلىنمايدىغان ياغ، يانغىلىق دان 3 خىل. 1990 - يىلى يېڭى ئاشلىق بازارغا سېلىنىشتىن بۇرۇن «يېزىلارنىڭ ئېشىنچە ئاشلىقىنى تەكشۈرۈش جەدۋىلى» ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى، يېڭىدىن بەرپا قىلىنغان ئاشلىق مەخسۇس زاپىسى ۋە سۈ يېغى تاۋار زاپىسى سانى مۇددەت ئاخىرىدىكى سالدۇغا بىرلەشتۈرۈلۈپ، شۇنىڭ ئىچىدىكى سان قاتاردىدا ئايرىم تۇرغۇزۇلدى، يېڭىدىن كۆپەيتىلگەن «دۆلەت ئاشلىق زاپىسىنى ئىشكىلات، نۇقتىلارغا بۆلۈش مەلۇمات جەدۋىلى» گە بىر قېتىمدىلا تەكشۈرۈش ئۇچۇن، ناھىيە دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى تۇر، مىقدارغا ئايرىپ كونكرېت ساقلىنىۋاتقان ئىشكىلات، نۇقتا بويىچە تولدۇرۇپ يوللىدى (جەدۋەل: 5 — 24كە قارالسۇن).

شىنجاڭنىڭ 1990 - يىللىق ئاشلىق، ياغ ستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋەللىرى مۇندەرىجىسى ۋە ئاشلىق، ياغنىڭ ستاتىستىكىلىق سۈندۈرۈلۈش نىسبىتى

جەدۋەل: 5 — 24

ستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋەللىرى مۇندەرىجىسى		ئاشلىق، ياغ تاۋارلىرىنىڭ ستاتىستىكىلىق سۈندۈرۈلۈش نىسبىتى	
جەدۋەل نومۇرى	مەلۇمات جەدۋىلى نامى	ئاشلىق	سۈندۈرۈلۈش نىسبىتى %
شىنجاڭ ئاشلىق ئوبوروتى 1 - جەدۋەل	ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش، يۆتكەش، سالدۇ ئومۇمىي قىممىتى تېلېگراف (جەدۋەل شەكىللىك) ئايلىق مەلۇماتى ۋە يىللىق مەلۇمات جەدۋىلى (كالېندار يىللىق)	ھەر 100 كىلوگرام بۇغداي-نىڭ ئۇنلىمىلىك ئۇنغا سۈندۈرۈلۈشى	80
شىنجاڭ ئاشلىق ئوبوروتى 2 - جەدۋەل	ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش بەش كۈنلۈك تېلېگراف مەلۇماتى	ھەر 100 كىلوگرام بۇغداي-نىڭ ئالاھىدە ئۇنغا سۈندۈرۈ-لۇشى	80
شىنجاڭ ئاشلىق ئوبوروتى 3 - جەدۋەل	ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش، سالدۇ ئايلىق تېلېگراف مەلۇماتى	ھەر 100 كىلوگرام بۇغداي-نىڭ 3 - نومۇرلۇق ئۇنغا سۈندۈرۈلۈشى	80
شىنجاڭ ئاشلىق ئوبوروتى 4 - جەدۋەل	ئاشلىق سېتىۋېلىش ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى	ھەر 100 كىلوگرام شالنىڭ گۈرۈچكە سۈندۈرۈلۈشى	60
شىنجاڭ ئاشلىق ئوبوروتى 5 - جەدۋەل	ئاشلىق سېتىش ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى	ھەر 100 كىلوگرام كۆممە-قوناقنىڭ كۆممىقوناق ئۇنىغا سۈندۈرۈلۈشى	90
شىنجاڭ ئاشلىق ئوبوروتى 6 - جەدۋەل	ئاشلىق يۆتكەپ چىقىرىش ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى	ھەر 100 كىلوگرام كۆممە-قوناقنىڭ يارمىغا سۈندۈرۈ-لۇشى	90
شىنجاڭ ئاشلىق ئوبوروتى 7 - جەدۋەل	ئاشلىق يۆتكەپ كىرگۈزۈش ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى	ھەر 100 كىلوگرام قوناق-نىڭ قوناق ئۇنىغا سۈندۈرۈ-لۇشى	90
شىنجاڭ ئاشلىق ئوبوروتى 8 - جەدۋەل	ئاشلىق، ياغ كىرىم - چىقىمىنى تەڭپۇڭلاشتۇرۇش ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى	ھەر 100 كىلوگرام قوناق-نىڭ ئاقلانغان قوناققا سۈندۈرۈلۈشى	90
شىنجاڭ ئاشلىق ئوبوروتى 9 - جەدۋەل	ياغ سېتىۋېلىش ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى	ھەر 100 كىلوگرام چۇجگۇن قوناقنىڭ (سۈك) نىڭ تېرىق (سۈك) قا سۈندۈرۈلۈشى	60

شىنجاڭ ئاشلىق ئوبوروتى 10 - جەدۋىل	ياغ سېتىش ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى		
شىنجاڭ ئاشلىق ئوبوروتى 11 - جەدۋىل	ياغ يۆتكەپ چىقىرىش ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى	ياغ	سۈندۈرۈلۈش نىسبىتى
شىنجاڭ ئاشلىق ئوبوروتى 12 - جەدۋىل	ياغ يۆتكەپ كىرگۈزۈش ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى	ھەر 100 كىلوگرام قىمە- تلىك ياغقا سۈندۈرۈلۈشى	30
شىنجاڭ ئاشلىق ئوبوروتى 13 - جەدۋىل	ياغ كىرىم - چىقىمنى تەڭپۇڭلاشتۇرۇش ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى	ھەر 100 كىلوگرام كۈنجۈت- تلىك ياغقا سۈندۈرۈلۈشى	40
شىنجاڭ ئاشلىق ئوبوروتى 14 - جەدۋىل	ئاشلىق، ياغنى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى	ھەر 100 كىلوگرام چىگىت- تلىك ياغقا سۈندۈرۈلۈشى	14
شىنجاڭ ئاشلىق ئوبوروتى 15 - جەدۋىل	ئاشلىق ياغنى كېلىشىم باھادا سېتىش ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى	ھەر 100 كىلوگرام زىغىر- تلىك ياغقا سۈندۈرۈلۈشى	30
شىنجاڭ ئاشلىق ئوبوروتى 16 - جەدۋىل	كېلىشىم باھادىكى ئاشلىقنى سىرتقا يۆتكەش (ئاشلىق سېتىۋېلىنىدىغان ئىچكى قىسىمدا سېتىش) ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى	ھەر 100 كىلوگرام ئادەتتە- كى ئاپتاپپەرەسلىك ياغقا سۈندۈرۈلۈشى	18
شىنجاڭ ئاشلىق ئوبوروتى 17 - جەدۋىل	كېلىشىم باھادىكى ئاشلىقنى يۆتكەپ كىرگۈزۈش (ئاشلىق سېتىۋېلىنىدىغان ئىچكى قىسىمدىن سېتىۋېلىپ كىرگۈزۈش) ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى	ھەر 100 كىلوگرام مايلىق ئاپتاپپەرەسلىك ياغقا سۈندۈ- رۈلۈشى	35
شىنجاڭ ئاشلىق ئوبوروتى 18 - جەدۋىل	كېلىشىم باھادىكى ئاشلىق كىرىم - چىقىمنى تەڭپۇڭلاشتۇرۇش ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى	ھەر 100 كىلوگرام زاراڭزە- تلىك ياغقا سۈندۈرۈلۈشى	20
شىنجاڭ ئاشلىق ئوبوروتى 19 - جەدۋىل	كېلىشىم باھادىكى ياغنى سىرتقا سېتىش (ئاشلىق سېتىۋېلىنىدىغان ئىچىدە سېتىش) ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى	ھەر 100 كىلوگرام كەندىر ئۇرۇقلىق ياغقا سۈندۈرۈلۈ- شى	18
شىنجاڭ ئاشلىق ئوبوروتى 20 - جەدۋىل	كېلىشىم باھادىكى ياغنى يۆتكەپ كىرگۈزۈش (ئاشلىق سېتىۋېلىنىدىغان ئىچىدىن سېتىۋېلىپ كىرگۈزۈش) ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى	ھەر 100 كىلوگرام خاسلىق مېغىزلىنىدىغان ياغقا سۈندۈرۈ- لۈشى	40
شىنجاڭ ئاشلىق ئوبوروتى 21 - جەدۋىل	كېلىشىم باھادىكى ياغ كىرىم - چىقىمنى تەڭپۇڭلاشتۇرۇش ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى	ھەر 100 كىلوگرام خاسلىق- تلىك خاسلىق مېغىزنىڭ سۈندۈرۈلۈشى	55
شىنجاڭ ئاشلىق ئوبوروتى 22 - جەدۋىل	كېلىشىم ۋە تەكسە باھادىكى ئاشلىق، ياغنى ئۆزئارا ئايلاندۇرۇپ تۇرۇش ئايرىش ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى	ھەر 100 كىلوگرام ئابدىمە- لىكتىلىك ياغقا سۈندۈرۈلۈشى	40
شىنجاڭ ئاشلىق ئوبوروتى 23 - جەدۋىل	ئاشلىق، ياغنىڭ ئېشىپ چىقىش، خوراش ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى		
شىنجاڭ ئاشلىق ئوبوروتى 24 - جەدۋىل	ئاشلىق، باغ باشقا كىرىم - چىقىم ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى		
شىنجاڭ ئاشلىق ئوبوروتى 25 - جەدۋىل	نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان نوپۇس، نورمىلىق تەمىنلەش سەۋىيىسى ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى		
شىنجاڭ ئاشلىق ئوبوروتى 26 - جەدۋىل	نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان نوپۇسنىڭ ئېشىش - كېمىيىش ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى		

شىنجاڭ ئاشلىق ئوبوروتى 27 - جەدۋىل	پېزىلارنىڭ دۆلەت تەمىنلەيدىغان ئۇزۇقلۇق ئاشلىقى، ئۇرۇق، يەم - خەشەكنى تۇرگە ئايرىش يىللىق مەلۇمات جەدۋىلى		
شىنجاڭ ئاشلىق ئوبوروتى 28 - جەدۋىل	ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش، سالدۇ يىللىق مەلۇمات جەدۋىلى (كالېندار يىللىق)		

ئىزاھ: يەنە شىنجاڭ ئاشلىق بۆتكەش 1 - جەدۋىل: پېزىلارنىڭ ئاشلىق مەھسۇلاتى، ئىستېمالنى تەكشۈرۈپ ھېسابلاش جەدۋىلى، بېكىندىن كۆچەيتىلگەن دۆلەت ئاشلىق زاپىسىنىڭ ئىسكىلات، نۇقتىلارغا ئايرىلىش مەلۇمات جەدۋىلى بار.

2. ستاتىستىكا خىزمىتى

1) دەسلەپكى خاتىرە

1954 - يىل 7 - ئايدا ئۆلكىلىك ئاشلىق نازارىتى ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ دەسلەپكى خاتىرە تۇزۇمىگە ئاساسەن ئۆلكە بويىچە بىر تۇتاش قوللىنىلىدىغان «ئاشلىق ئوبوروتى دەسلەپكى خاتىرىسى ۋە سانلارنى توپلاش چارىسى» نى تۈزدى ھەمدە شۇنىڭغا ئاساسەن 20 خىلدىن ئارتۇق ھۆججەت، مەلۇمات تالونى، تىزىملاش دەپتىرى قاتارلىقلارنى بېسىپ تارقاتتى. 1955 - يىلى ئۆلكىلىك سودا نازارىتى ياغ شىركىتى ئاساسىي قاتلامىنىڭ دەسلەپكى خاتىرىسىنى رەتلەپ، ياغ شىركىتى سىستېمىسىنىڭ ئىسكىلاتلىرىغا قارىتا كارتوچكا تۇزۇمىنى يولغا قويدى، بۇ چىقىم (كىرىم) ئۇقتۇرۇش تالونى، دەستىلەپ ئايرىش تالونى، تاۋار كىرىمى (چىقىمى) خاتىرىسى جەدۋىلىدىن ئىبارەت 13 خىلغا بۆلىنىدۇ. ياغ كەسپى ئاشلىق تارماقلىرىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلگەندىن كېيىن، دەسلەپكى خاتىرە دوكومېنتى بىر تۇتاش باشقۇرۇلدى.

60 - يىللارنىڭ بېشىدا دەسلەپكى خاتىرە دوكومېنتىنى باشقۇرۇش ھوقۇقى ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيىلەرگە چۈشۈرۈلدى. 1964 - يىلى ئاشلىق نازارىتى يەنە «ئاساسىي قاتلام ئاشلىق سودا ئورۇنلىرىنىڭ ھېسابات تۈزۈمى» نى بېسىپ تارقاتتى، ئۇ 13 تۈرلۈك 19 خىل دەسلەپكى دوكومېنت، 7 تۈرلۈك 10 خىل ئومۇملاشتۇرۇش دوكومېنتى، 9 تۈرلۈك 11 خىل ھېساب بوغۇپ يوللاش دوكومېنتى، 5 تۈرلۈك 6 خىل ئەملىي مال ھېساب دەپتىرى، 4 تۈرلۈك 4 خىل ھېساب بوغۇپ يوللاش جەدۋىلى بولۇپ، مەبلەغ ھېسابلاش تۇرىنى ئۆز ئىچىگە ئالمىغاندا جەمئىي 50 خىل فورماتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

«مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە دەسلەپكى دوكومېنت باشقۇرۇش بىر قەدەر قالايمىقان بولدى.

ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى 1980 - يىلدىن باشلاپ ئاساسىي قاتلامغا چوڭقۇر چۆكۈپ تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىش ھەمدە 30 نەپەر پىشقەدەم بوغالتېرنى سۆھبەتكە تەكلىپ قىلىش ئارقىلىق، 1982 - يىلى يېزىلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىش مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى يولغا قويغاندىن كېيىنكى ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش ئەھۋالىغا ماس كېلىدىغان «شىنجاڭنىڭ ئاشلىق سىستېمىسىدىكى ئاساسىي قاتلام ئورۇنلىرىنىڭ ئاشلىق، ياغ تاۋار ئوبوروتى دەسلەپكى خاتىرىسىنى ۋاقىتلىق يولغا قويۇش بەلگىلىمىسى» نى قايتىدىن تۈزدى، ئۇ 35 خىل مەلۇمات تالونى، مەلۇمات جەدۋىلىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدىكى 34 خىلى جايلارنىڭ 1983- يىل 1 - ئايدىن باشلاپ ئىجرا قىلىشى ئۈچۈن بېسىپ تارقىتىلدى.

1984 — 1990 - يىلغىچە جايلار ئىشلەتكەن دەسلەپكى خاتىرە دوكومېنتى ئېھتىياجغا ئاساسەن ئۆزگەرتىلدى ھەمدە جايلار ئۆنى ئۆزى تۈزۈپ باستۇردى.

2) تەكشۈرۈپ بېكىتىش، جەملەش

ئاشلىق، ياغ ستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋىلى، ستاتىستىكا سانلىرىنىڭ ۋاقتىدا يوللىنىشى، توغرا، مۇكەممەل بولۇشىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، ئاساسىي قاتلام ئورۇنلىرىدا يۇز بېرىدىغان كەسىپ، دەسلەپكى خاتىرە دوكومېنتىنى تولدۇرۇشتىن باشلاپ، مەلۇمات تالونىنى جەملەش ۋە ستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋەللىرىنى

دەرىجىمۇ دەرىجە جەملەشكىچە قانتىق ستاتىستىكىلىق تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىلىپ، خاتالىق بايقالسا ۋاقتىدا تۈزىتىلدى. تەكشۈرۈپ بېكىتىش ستاتىستىكا دائىرىسى، دوكلات مۇددىتى، تاۋارلار مۇئەييەنلەشتۈرۈش ستاتىستىكىلىق سۈندۇرۇلۇش نىسبىتى، كۆرسەتكۈچ دائىرىسى، ئوبيېكتلارنى ئايرىش، ئۇلچەم بىرلىكى، ھېسابلاش ئۇسۇلى قاتارلىق مەزمۇنلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ئاساسىي قائىلىنى تەكشۈرۈپ بېكىتىشتە ستاتىستىكا خادىملىرى مەلۇمات تالونى ياكى مەلۇمات جەدۋىلىنى تولدۇرۇپ بولغاندىن كېيىن ئاۋۋال ئۆزىنى ئۆزى تەكشۈرۈپ ئاندىن ستاتىستىكا مەسئۇلىنىڭ تەكشۈرۈپ بېكىتىشىگە تاپشۇردى، ئىدارە رەھبەرلىرى يەنە قايتا تەكشۈرۈپ ئىمزا قويۇپ، تامغا باسقاندىن كېيىن يۇقىرى دەرىجىلىك كەسپىي تارماقلار ۋە تەڭ دەرىجىلىك دۆلەت ستاتىستىكا تارماقلىرىغا يوللىندى. ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى ئاشلىق ستاتىستىكا تارماقلىرى تۆۋەنلەڭ مەلۇمات تالونى ياكى مەلۇمات جەدۋىلىنى تەكشۈرۈپ بېكىتكەن ۋە خۇلاسىلىغاندا مەسىلە ۋە خاتالىق بايقالسا شۇ ھامان سۈرۈشتە قىلدى ھەمدە تۈزىتىشنى ئۇقتۇردى.

50 - يىللارنىڭ ئاخىرىدىن باشلاپ ئاشلىق نازارىتى «ئاشلىق تاۋار ئوبوروتى ستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋىلىنى تەكشۈرۈپ بېكىتىش ئۇقتۇرۇش تالونى» ۋە «ئاشلىق تاۋار ئوبوروتى ستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋىلىدىكى سانلارنى تۈزىتىش جەدۋىلى»نى تۈزۈپ تارقاتتى. «ئۇقتۇرۇش تالونى» تۆۋەن دەرىجىلىك ئورۇنلارنىڭ مەلۇمات جەدۋىلىنى تەكشۈرۈپ بېكىتىشتە سۈرۈشتۈرۈش، ئۇقتۇرۇش قىلىشقا ئىشلىتىلدى، بۇ بىر نۇسخا 2 پارچە بولۇپ، بىرى تۆۋەن دەرىجىلىك ئورۇنلاردا ساقلاندى، يەنە بىرى ھۆججەت قىلىندى. «سانلارنى تۈزىتىش جەدۋىلى» ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئىلگىرى يوللىغان خاتا سانلارنى تۈزىتىشىگە ئىشلىتىلدى.

1978 - يىلدىن باشلاپ ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ھەر يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ستاتىستىكا يىللىق مەلۇماتنى تەكشۈرۈپ ئومۇملاشتۇرۇپ تۈزدى، جايلار ئاشلىق يىلىدىكى تۈرلۈك ئاشلىق، ياغ ستاتىستىكا سانلىرىنى ئۆزئارا ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرۈپ بېكىتىپ، ئەڭ ئاخىرىدا جەملەپ خۇلاسە چىقاردى. بۇ تۈزۈم 1990- يىلغىچە ئىجرا قىلىندى، تەكشۈرۈپ ئومۇملاشتۇرۇپ تۈزۈش خىزمىتى ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق، ياغ ستاتىستىكا سانىنىڭ ۋاقتىدا، توغرا مۇكەممەل بولۇشىغا كاپالەتلىك قىلىشتا زور رول ئويناندى.

3) تەكشۈرۈپ ئانالىز قىلىش

(1) مەخسۇس تەكشۈرۈش مەخسۇس تەكشۈرۈش — قەرەللىك ستاتىستىكىلىق تەكشۈرۈشنىڭ تولۇقلىمىسى. 1953 - يىل 4 - ئايدىن باشلاپ، ئۇلكىلىك ئاشلىق نازارىتى ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ بەلگىلىمىسىنى ئىجرا قىلىپ، يېزىلارنىڭ ئاشلىق مەھسۇلاتى، ئىستېمالىنى تەكشۈردى. 1954 - يىلدىن باشلاپ، جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى ھەر يىلى يازلىق، كۈزلۈك ئاشلىق ھوسۇلىنى مۇلچەرلەش بويىچە تەكشۈرۈشكە ئورۇنلاشتۇرۇلدى، بۇ غەللە - پاراق ئاشلىقى سېتىۋېلىش پىلانىنى تەتقىقىش ۋە يۆتكەشكە ئورۇنلاشتۇرۇشنىڭ ئاساسى قىلىندى. 1954 - يىلى يەنە غەربىي شىمال ئاشلىق باشقۇرۇش ئىدارىسىنىڭ ئۇقتۇرۇشىغا ئاساسەن، شەھەر - بازار، زاۋۇت، كان رايونى، چارۋىچىلىق رايونىنىڭ نوپۇسى، چارۋا مالالار تەكشۈرۈلدى.

1957 - يىلدىن كېيىن ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش، سېتىش سىياسىتىنى ئىجرا قىلىش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايونىنىڭ ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى خەلق گۇڭشېسىنىڭ ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش، ئىستېمال تەقسىماتى ۋە شەھەر - بازار نوپۇسى ئەھۋالىنى دائىم تەكشۈردى. 1960 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرىدا خەلق تۈرمۈشىنى ئورۇنلاشتۇرۇش، يېزىلارنىڭ ئاشلىق باشقۇرۇش ئەھۋالى ۋە شەھەر - يېزىلارنىڭ ئۇن تارتىش ئەھۋالى، ئۇن دۇكانلىرىنىڭ ئەھۋالى قاتارلىق مەزمۇنلار بويىچە تەكشۈرۈشنى قانات يايدۇرۇش ھەققىدىكى تېزىنى مەخسۇس بېسىپ تارقاتتى. 1961 - يىل 3 - ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارە باشلىقلىرى يىغىنىدا تېزىس مۇزاكىرە قىلىنىپ، ئىدىيە بىرلىككە

كەلتۈرۈلدى، يېغىندىن كېيىن جەنۇبىي، شىمالىي شىنجاڭ خىزمەت گۇرۇپپىلىرى تەشكىللىنىپ نۆۋەتلىك رايونلار، مۇھىم تۈرلەر بويىچە تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىلدى. جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرىمۇ تەكشۈرۈش تەرىسىگە ئاساسەن تەكشۈرۈش ئېلىپ باردى. 7 - ئاينىڭ ئوتتۇرلىرىدا ئاشلىق نازارىتى 4 ئايدىن بۇيانقى تەكشۈرۈش ئەھۋالىنى دەسلەپكى قەدەمدە مۇنداق خۇلاسىلىدى: ئاشلىق مەھسۇلاتى راست بولماسلىق، ئاۋۋال سېتىۋېلىپ ئاندىن تەقسىملەش، نورمىدىن ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش تۈپەيلىدىن قايتىلاپ قايتۇرۇپ سېتىش ئاشلىق خىزمىتىدە ساقلانغان گەۋدىلىك مەسىلە؛ ئاشلىق تەقسىماتىدا تەك تەقسىماتچىلىق قىلىنغانلىقى، كۆپ ھوسۇل ئالغانلارغا كۆپ قالدۇرۇش، كۆپ ئىشلىگەنلەرگە كۆپ نەپ بېرىش پرىنسىپى ئىزچىللاشتۇرۇلمىغانلىقى ئۇچۇن ئىشلەپچىقىرىش ئەتراپتىكىلەرنىڭ ئاشلىق مەھسۇلاتىنى ئاشۇرۇش ئاكتىپلىقى سۇسلىشىپ كەتكەن، ئەزالارنىڭ ئەمگەككە قاتنىشىش ئاكتىپلىقىمۇ زىيان - زەخمەتكە ئۇچرىغان. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە يېزىلارنىڭ ئاشلىق باشقۇرۇش، ئىشلەپچىقىرىش چوڭ ئەتراپتىكى ۋە ئەتراپتىكىلەرنىڭ ئاشلىقنى تەقسىم قىلىش ھوقۇقى، يېزىلارنىڭ ئۇن تارتىش ئەسۋابلىرى ناچار بولغانلىقتىن ئادەم كۆچى، ئۇلاغ كۆچى كۆپ سەرپ بولۇش شۇنىڭدەك يېزىلارنىڭ ناماقخانىلىرىنى، بازارنى تەمىنلەش قاتارلىقلارغا ئائىت ھەل قىلىشقا تېگىشلىك نۇرغۇن مەسىلىلەر ساقلانماقتا ئىدى. شۇ يىلى ئاشلىق نازارىتى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاۋار ئاشلىق ئىستېمال قىلىدىغان شەھەر - بازار نوپۇسىنى بىر قېتىم ئومۇمىيۈزلۈك تەكشۈردى. 1962 - يىل 8 - ئايدا ئاپتونوم رايون بويىچە يېزىلاردىكى ئاۋار ئاشلىق ئىستېمال قىلىدىغان ئاھالىلەر ۋە دۆلەتنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى بىلەن تەمىنلەش ئەھۋالى ئومۇمىيۈزلۈك تەكشۈرۈلۈپ، نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان نوپۇس ستاتىستىكىسىنىڭ توغرىلىق دەرىجىسى ئاشۇرۇلدى. 1963 - يىلى ئاشلىق نازارىتى قەشقەر ۋىلايىتى ۋە سانجى ئوبلاستىنىڭ سانجى ناھىيىسىدە نورمىدىن ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش ئەھۋالى ئوستىدە مەخسۇس تەكشۈرۈش ئۈيۈشتۇرۇپ، ھەم سېتىۋېلىش، ھەم سېتىشنىڭ سەۋەبلىرى ۋە مىقدارىنى ئېنىقلاپ، مەسىلىنى ھەل قىلىشنى ئاساس بىلەن تەمىنلىدى. بۇ خىل تەكشۈرۈش كېيىن جەنۇبىي شىنجاڭدىكى 3 ۋىلايەت، ئوبلاستتا كۆپ قېتىم يولغا قويۇلدى. 1975 — 1990 - يىلغىچە سودا (ئاشلىق) مىنىستىرلىكىنىڭ بەلگىلىمىسى ئىجرا قىلىندى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ھەر يىلى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى تولدۇرۇپ يوللىغان يېزىلارنىڭ ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش ئىستېمال تەقسىماتى كارتوچكىسىنى سودا مىنىستىرلىكىگە يوللىدى. بۇ خىل تەكشۈرۈش ماتېرىيالىدىن دۆلەتنىڭ ئالاقىدار تارماقلىرى ناھىيىلەرنىڭ ئەھۋالىنى ئىگىلەشتە پايدىلاندى.

سودا مىنىستىرلىكىنىڭ يولىيورۇقىغا ئاساسەن، 1982 - يىلدىن باشلاپ موري، غۇلجا، كۇنەس، چۆچەك، شىخۇ، خوتەن، يەكەن قاتارلىق 15 ناھىيە (شەھەر) دە ھەر يىلى يېڭى ئاشلىق بازارغا سېلىنىشتىن بۇرۇن يېزىلارنىڭ ئېشىنچە ئاشلىقى تەكشۈرۈلدى ۋە بۇ 1984 - يىلى ئاپتونوم رايونىنىڭ ستاتىستىكا تۈزۈمىگە كىرگۈزۈلدى. بۇ خىلدىكى تەكشۈرۈش يېزىلاردا خەلقنىڭ تۇرمۇشىنى ئورۇنلاشتۇرۇشتا مەلۇم رول ئوينىدى. 1985 - يىلى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتىنىڭ ئۇقتۇرۇشى ئىجرا قىلىنىپ، قۇمۇل قاتارلىق چېگرا رايونغا جايلاشقان 32 ناھىيىدە 1949 -، 1962 -، 1972 -، 1984 - يىللىق ئاشلىق مەھسۇلاتى، نوپۇس، ئاۋار ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش، يۆتكەش، ساقلاش، ئىستېمال سەۋىيىسى، يېزا ئاھالىلىرىگە توغرا كەلگەن ئاشلىق قاتارلىق 18 تۈر بويىچە تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىلدى. شۇ يىلى 8 - ئايدىن 1989 - يىلغىچە كۆپ يوللۇق تىجارەت ئەھۋالىنى ئىگىلەش ئۈچۈن، ماناس، باي، يەكەن، غۇلجا، خوتەن ناھىيە (شەھەر) لىرىنىڭ ئىجتىمائىي ئاۋار ئاشلىق ئوبوروتى ئەھۋالىنى تەكشۈرۈشكە ئۈيۈشتۇرۇلدى. 1985 — 1987- يىلغىچە خوشۇت، باي ناھىيىلىرىدە دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانلىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى، دۆلەتنىڭ تەمىنلەش ئەھۋالى، نوپۇس قۇرۇلمىسى ۋە ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش، تەمىنلەش، سېتىشنىڭ ئۆزگىرىش ئەھۋالى تەكشۈرۈلدى. 1990- يىلى ئۈرۈمچى، قاراماي شەھەرلىرىنىڭ 1984 -، 1988 -، 1989 - يىللىق ئاشلىق ئوبوروتى ۋە ئىستېمال ئەھۋالى بىر قېتىم تەكشۈرۈلدى.

(2) ستاتىستىكا تەھلىلى 50 - يىللارنىڭ باشلىرىدا ستاتىستىكا تەھلىلىدە ئاساسلىقى مەلۇمات جەدۋىلىنىڭ يازما ئىزاھاتى بېرىلىپ، پىلانىنىڭ ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالى تەكشۈرۈلدى ھەمدە پىلانىنىڭ ئورۇندىلىش ياكى ئورۇندالماسلىق سەۋەبى ئىزاھلاندى. 1955 - يىلى ئۆلكىلىك ياغ شىركىتىگە قاراشلىق ئۈرۈمچى، قەشقەر، ئىلى شۆبە شىركەتلىرى ستاتىستىكا تەھلىلىنى يولغا قويۇپ، مەلۇمات جەدۋىلىدە ئىنكاس قىلىنمىغان ئەھۋال ۋە مەسىلىلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى. 1957 - يىلدىن كېيىن ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق، ياغ ستاتىستىكا تەھلىلىدە ئاساسلىقى پەسىللىك، يىللىق پىلانىنىڭ ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالىنى تەكشۈرۈش دوكلاتى ۋە بەزى مەخسۇس تەكشۈرۈشلەر ئاساس قىلىندى.

1978 - يىلدىن باشلاپ ئاشلىق، ياغ ستاتىستىكا تەھلىلى ئومۇمىيۈزلۈك يولغا قويۇلدى. سانجى، گۇچۇڭ، ماناس ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى ستاتىستىكا تەھلىلىنى بىر قەدەر ياخشى بېرىپ، ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش- سېتىش، سالدۇ ئەھۋالى، نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان نوپۇسنىڭ كۆپىيىش - ئازىيىش ئەھۋالى قاتارلىقلار ئۈستىدە دەللىلىك ئىزاھاتلارنى ئوتتۇرىغا قويدى. 1981 - يىلدىن باشلاپ سودا مىنىستىرلىكى ۋە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى جايلارنىڭ ستاتىستىكا تەھلىلىنى بېرىشتا پايدىلىنىشى ئۈچۈن ھەر قايسى مەزگىللەردىكى ئەمەلىي ئەھۋالغا ئاساسەن ستاتىستىكا تەھلىلىنىڭ مۇھىم نۇقتىلىرىنى ئورۇنلاشتۇردى. ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى يازغان «1982 - يىلى ئاشلىق سېتىشنى كۆپەيتىش يۆنىلىشى ۋە سەۋەبى» دە، ئاشلىق سېتىشنى كۆپەيتىش ئەھۋالى چوڭشەندۈرۈلۈپلا قالماستىن، بەلكى ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىنكى ئاشلىقنى باشقا مەسىۋلاتقا ئايلاندۇرۇش، شەھەر ئاھالىلىرىنىڭ قوشۇمچە يېمەكلىكلەر بىلەن تەمىنلىنىشىنىڭ ياخشىلىنىش ئەھۋالى، شۇنىڭدەك خەلق تۇرمۇشىنىڭ ياخشىلىنىش ئەھۋالى ئەكس ئەتتۈرۈلدى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى پىلان باشقارمىسى يازغان 1983 - يىللىق «شىنجاڭدا يېزىلارنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش، سېتىش ئەھۋالى ھەققىدە تەھلىل» سودا مىنىستىرلىكى تۈزۈپ نەشر قىلغان «ئاشلىق ستاتىستىكا تەھلىلى تاللانمىسى»غا كىرگۈزۈلدى. 1985 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى شىنجاڭنىڭ گۇچۇڭ، قورغاس، بۇرۇلتوقاي ناھىيىلىرىنى مەملىكەتلىك ستاتىستىكا تەھلىلى ئالاقە نۇقتىسى قىلىپ بېكىتتى، ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى يەنە ئۈرۈمچى شەھىرى ۋە توقسۇن قاتارلىق 17 ناھىيە (شەھەر) نى ئاپتونوم رايونىنىڭ ئالاقە نۇقتىسى قىلىپ بېكىتتى. شۇ يىلى ستاتىستىكا تەھلىلىنىڭ يېزىلىش دائىرىسى كېڭەيتىلىپ، سۈپىتىمۇ يۇقىرى كۆتۈرۈلۈپ، سودا مىنىستىرلىكىگە 20 پارچە تاللاپ ئەۋەتىلدى، 5 پارچە تەھلىل 10 ئۆلكە، ئاپتونوم رايون، شەھەر بويىچە تەجرىبە ئالماشتۇرۇشقا قاتناشتۇرۇلدى، 11 پارچە تەھلىل «شىنجاڭ گېزىتى»، «شىنجاڭ ئاشلىقى» ژۇرنىلى، «شىنجاڭنىڭ ئاشلىق، ياغ ئەھۋالى ۋە ئۇچۇرى» ژۇرنىلىغا ۋە ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ گېزىتىگە بېسىلدى.

1986 — 1990 - يىلغىچە ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق ستاتىستىكا تەھلىلى خىزمىتى يەنمۇ كۆچەيتىلدى، 1991 - يىل 5 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى 1985 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە ستاتىستىكا تەھلىلى ئالاقە نۇقتىسى بولۇپ نەتىجىگە ئېرىشكەن گۇچۇڭ ۋە قورغاس ناھىيىلىرىنى مۇكاپاتلىدى.

4) تەكشۈرۈش، سېلىشتۇرۇپ باھالاش

(1) سۈپەت تەكشۈرۈش 1955 - يىلى 6 — 7 - ئايغىچە ئۆلكىلىك سودا نازارىتى ياغ شىركىتى قاتارلىق ئورۇنلارنى 7 ۋىلايەت، ئوبلاستىنىڭ ستاتىستىكا خىزمىتى سۈپىتىنى تەكشۈرۈشكە ئۇيۇشتۇردى. 50- يىللاردىن 60 - يىللارنىڭ باشلىرىغىچە ئاساسىي قاتلام ئورۇنلىرىنىڭ ستاتىستىكا خادىملىرى كەمچىل بولغانلىقتىن، ئاشلىق نازارىتىنىڭ ستاتىستىكا خادىملىرى جايلارنىڭ ستاتىستىكا خىزمىتىنى كۆپ قېتىم تەكشۈرۈپ، مەلۇمات جەدۋىلىنى تۈزۈشىگە يارەملىشىپ، ئاشلىق، ياغ ستاتىستىكا سانلىرىنى ئەمەلىيلەشتۈردى. 1964 - يىلدىن كېيىن ئاشلىق، ياغ ستاتىستىكىسى سۈپىتىنى تەكشۈرۈشتە جايلارنىڭ ئۆزىنى ئۆزى قەرەللىك تەكشۈرۈشى ئاساس، ئاشلىق نازارىتىنىڭ قەرەلسىز نۇقتىلىق تەكشۈرۈشكە

ئۆيۈشتۈرۈشى قوشۇمچە قىلىندى.

1977 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى مەملىكەت بويىچە ستاتىستىكىلاش مۇپىتىنى ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرۈشنى تەلەپ قىلدى، ستاتىستىكا تۈزۈمى، ئىنتىزامى ۋە ئاشلىق فاكتورى - سىياسەتلىرى، پىلانلىق ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالى، ستاتىستىكا سانلىرىنىڭ توغرا ياكى توغرا ئەمەسلىكى، ۋاقتىدا يوللانغان - يوللانمىغانلىقى، دەسلەپكى خاتىرىنىڭ مۇكەممەل بولغان - بولمىغانلىقى قاتارلىقلار ئاساسلىق تەكشۈرۈش مەزمۇنى قىلىندى. 1979 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى جەنۇبىي ۋە شىمالىي شىنجاڭ بۆلەكلىرىگە بۆلۈنۈپ قەشقەر، خوتەن، قىزىلسۇ، ئىلى قاتارلىق ژىلايەت، ئوبلاستلاردىكى بەزى ناھىيە (شەھەر) لىك ئاشلىق ئىدارىلىرى ۋە ئاساسىي قاتلام ئورۇنلىرىنى تەكشۈردى، قالغان جايلار بەلگىلىمە بويىچە ئۆز - ئۆزىنى تەكشۈردى. 1980 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ھەر يىلى 2 - ئاينى ئاشلىق ستاتىستىكىسى مۇپىتىنى تەكشۈرۈش ئېيى قىلىپ بېكىتتى، ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق ستاتىستىكا تارماقلىرى مۇشۇ ئايدا ئۆزىنى ئۆزى ئومۇميۈزلۈك تەكشۈردى. 1981 - يىلى ستاتىستىكىلاش مۇپىتىنى تەكشۈرۈش ستاتىستىكا تۈزۈمىگە كىرگۈزۈلدى. شۇنىڭدىن ئېتىبارەن ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتونوم رايون ياكى بۆلەكلەر بويىچە؛ ژىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى (باشقارمىلىرى) شۇ رايون دائىرىسى ئىچىدە ھەر يىلى ئاز دېگەندە بىر قېتىم تەكشۈرۈشكە ئۆيۈشتۈردى؛ ناھىيىلەر بولسا ئاساسىي قاتلام ئورۇنلىرىنى تەكشۈردى؛ ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق ستاتىستىكا تارماقلىرى ئۆز - ئۆزىنى تەكشۈردى. 1982 — 1984 - يىلغىچە جايلار ئۆزى تەكشۈرۈشكە ئۆيۈشتۈرغاندىن باشقا، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى قۇمۇل، تۇرپان، ئۈرۈمچى، شىخەنزە، قاراماي، خوتەن، سانجى قاتارلىق ژىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەردىكى بەزى ناھىيىلىك، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى ۋە ئاساسىي قاتلام ئورۇنلىرىنى تەكشۈرۈشنى ئۆيۈشتۈردى.

1985 - يىلى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ مەملىكەت بويىچە جايلارنىڭ ئاشلىق، ياغ ستاتىستىكىسى مۇپىتىنى 3 يىل ئىچىدە نۆۋەت بىلەن بىر قېتىم تەكشۈرۈپ چىقىش ھەققىدىكى تەلىپىگە ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتونوم رايونىنى 4 بۆلەككە بۆلۈپ بىرلا ۋاقىتتا تەكشۈردى. شۇ يىلى 11 ژىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلىكتىكى 30 ناھىيىنىڭ 127 ئاساسىي قاتلام ئورنىنى تەكشۈردى. 1988 - يىلغا قەدەر ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرۈش ژەرىپىسى ئاساسەن تاماملاندى. 1989 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى يەنە ئاپتونوم رايونىنى 3 بۆلەككە بۆلۈپ، 5 يىل ئىچىدە يەنە بىر قېتىم نۆۋەت بىلەن تەكشۈرۈشنى پىلانلىدى. 1990 - يىلغا قەدەر ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى چاغانتوقاي، چۆچەك، شىخۇ، باغراش قاتارلىق 9 ناھىيە (شەھەر) لىك ئاشلىق ئىدارىلىرى ۋە ئاساسىي قاتلام ئورۇنلىرىنى تەكشۈرۈشكە ئۆيۈشتۈردى.

(2) سىلىشتۈرۈپ باھالاش مۇسابىقىسى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق نازارىتى 1955 - يىل 3- ئايدا شىمالىي، جەنۇبىي شىنجاڭ بۆلەكلىرى بويىچە چاقىرىلغان ئاشلىق ستاتىستىكا يىغىندا ستاتىستىكا خىزمىتىدە ئەلا نەتىجىگە ئېرىشكەن ئورۇنلارغا لەۋھە تەقدىم قىلدى. 1956 - يىل 3 - ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق ياغ شىركىتى سىستېمىسى بويىچە ستاتىستىكا خىزمىتىنى نومۇر قويۇپ سىلىشتۈرۈپ باھالاش مۇسابىقىسى ئۆتكۈزۈلدى، ئىككىنچى پەسلەدە ئۈرۈمچى شۆبە شىركىتى، ئۈرۈمچى، سانجى، ئىلى، ئاقسۇ ياغ شۆبە شىركەتلىرى «ئەلا ئورۇن» بولۇپ باھالاندى. 1961 - يىلى ئاشلىق نازارىتى ش ئۇ ئا ر ستاتىستىكا ئىدارىسى تەشكىللىگەن سىلىشتۈرۈپ باھالاش مۇسابىقىسىدە، ئاپتونوم رايون بويىچە ستاتىستىكا خىزمىتىدىكى ئىلغار ئورۇن بولۇپ باھالاندى. شۇ يىلى گۈچۈك ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئاشلىق نازارىتى تەرىپىدىن ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ستاتىستىكىسى خىزمىتىدىكى ئىلغار ئورۇن قىلىپ باھالىنىپ، مەملىكەتلىك ئاشلىق ستاتىستىكىسى يىغىنىغا قاتناشتى. 1964 - يىل 2 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق، ياغ ستاتىستىكىسى بويىچە نومۇر قويۇپ سىلىشتۈرۈپ باھالاش مۇسابىقىسىنى ئۆيۈشتۈردى، شۇ يىلى قەشقەر، ئىلى ژىلايەتلىك، سانجى ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىلىرى «ستاتىستىكا خىزمىتىدە ئەلا ئورۇن» بولۇپ باھالاندى. 1966 - يىلدىن

كېيىن «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» تۈپەيلىدىن سېلىشتۇرۇپ باھالاش خىزمىتى توختاپ قالدى.

ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى 1977 - يىل 12 - ئايدا ئاشلىق، باغ ستاتىستىكىسىنى سېلىشتۇرۇپ باھالاش مۇسابىقىسىنى قايتا تەشكىللەپ، ستاتىستىكىلاش سۈپىتىنى ئۆستۈردى. سودا مىنىستىرلىكى 1978- يىل 3 - ئايدا ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ شىنجاڭنىڭ ئاشلىق ستاتىستىكا خادىملىرىنى يېرى كەلگ، قانۇنشى قۇلايسىز، ئالاقىلىشىش شارائىتى بىر قەدەر ناچار بولغان چېگرا رايوندا، تىرىشىش ئارقىلىق ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش، سالدۇ ئايلىق تېلېگراف مەلۇماتى ۋە جەدۋەل شەكىللىك ئايلىق مەلۇماتنى يوللاش ۋاقتىنى مەملىكەت بويىچە بىرىنچى بولۇپ ئۆز رايونى ۋە مەملىكەت تارىخىدىكى ئەگ ياخشى سەۋىيىگە يەتكۈزگەن دەپ تەقدىرلىدى. 1980 - يىل 6 - ئايدا مەملىكەتلىك ئاشلىق ستاتىستىكا خىزمىتى يىغىندا ئاشلىق ستاتىستىكا خىزمىتى كۆرگەزمىسى ئېچىلدى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئېلان قىلغان ئاشلىق ستاتىستىكا خىزمىتىگە ئائىت «شىنجاڭنىڭ ئاشلىق خىزمىتى ئەھۋالى» ناملىق 2 دوكلات ۋە گۈچۈگ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «1979 - يىللىق ئاشلىق ستاتىستىكا تەھلىلى» ، «ئۆتكەن يىللاردىكى دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىشىغا ئائىت ستاتىستىكا ماتېرىيالى ۋە گۈڭشي، ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىنىڭ ئەگ يۇقىرى يىللىق ئاشلىق مەھسۇلاتى ۋە ئىشلەپچىقىرىش، سېتىش ئەھۋالىغا ئائىت ستاتىستىكا ماتېرىيالى» ، سانجى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ 1978 — 1979 - يىللىق 2 نۇسخا ستاتىستىكا تەھلىلى كۆرگەزمىگە قاتناشتۇرۇلدى.

1981 - يىل 5 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى جايلارنىڭ ئاشلىق ستاتىستىكا خىزمىتىنى نومۇر قويۇپ سېلىشتۇرۇپ باھالاشنى ئەسلىگە كەلتۈردى، قۇمۇل، قىزىلسۇ، ئاقسۇ، قەشقەر ئۇلايەتلىك، ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىلىرى 1981 - يىللىق ستاتىستىكا خىزمىتى بويىچە ئىلغار ئورۇن بولۇپ باھالاندى. شۇنىڭدىن كېيىن نومۇر قويۇپ سېلىشتۇرۇپ باھالاش خىزمىتى ھەر يىلى ئېلىپ بېرىلدى. 1983 - يىلى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى مەملىكەت بويىچە ئاشلىق ستاتىستىكا خىزمىتىدە ئەلا نەتىجىگە ئېرىشكەن ئورۇن بولۇپ باھالاندى. 1985 - يىلغا قەدەر ئۇلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك 16 ئاشلىق ئىدارىسى (باشقارما) دىن 14ى ئۆزىگە قاراشلىق ناھىيە، شەھەرگە نومۇر قويۇپ سېلىشتۇرۇپ باھالاش ئېلىپ باردى. قىزىلسۇ ئوبلاستى ئاقتۇ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئۇدا 3 يىل ئوبلاست بويىچە 1 - بولۇپ باھالىنىپ، ستاتىستىكا خادىملىرىغا بىر دەرىجە ماڭاش قوشۇپ بېرىلدى. قورغاس ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى قاتارلىقلارمۇ ئاساسىي قاتلام ئاشلىق تارماقلىرىغا قارىتا نومۇر قويۇپ سېلىشتۇرۇپ باھالاش پائالىيىتىنى يولغا قويدى.

1986 — 1990 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە نومۇر قويۇپ سېلىشتۇرۇپ باھالاپ تەقدىرلەش تۈرلىرى ستاتىستىكا خىزمىتىدە ئەلا نەتىجىگە ئېرىشكەن ئورۇن، ستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋىلى بويىچە ئەلا نەتىجىگە ئېرىشكەن ئورۇن، ۋەزىپىنى ئورۇندىغان ئورۇن دەپ ئايرىلدى.

1988 - يىل 5 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى ئۇيۇشتۇرغان سېلىشتۇرۇپ باھالاشتا شىنجاڭدىن بىر ۋىلايەت ۋە بىر ناھىيە «مەملىكەت بويىچە ئاشلىق ستاتىستىكا خىزمىتىدىكى ئىلغار ئورۇن» ، 3 نەپەر ستاتىستىكا خادىمى «مەملىكەت بويىچە ئاشلىق ستاتىستىكىسىدىكى ئىلغار خىزمەتچى» دېگەن نامغا ئېرىشتى (مەزكۇر تەزكىرە كىتابىنىڭ 7 - قىسىم II بابىدىكى ئىلغار كوللېكتىپ، ئىلغار شەخسلەر ئىسىملىكىگە قارالگ).

5) ماتېرىيال بىلەن تەمىنلەش

(1) رېئال ماتېرىيال 1960 — 1990 - يىلغىچە ئاشلىق نازارىتى (ئىدارىسى) ش ئۇ ئا ر پارتكوم، خەلق ھۆكۈمىتى ۋە ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، ستاتىستىكا ئىدارىسى قاتارلىق ئالاقىدار تارماقلارغا ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش، سالدۇ ئايلىق تېلېگراف مەلۇماتىنى ھەر ئايدا ۋاقتىدا يوللاپ تۇردى. ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش مەزگىلىدە، سېتىۋېلىشقا دائىر 5 كۈنلۈك تېلېگرامما مەلۇماتىنى يوللىدى. 60 - يىللارنىڭ باشلىرىدا ئاشلىق قىس ۋاقىتلاردا، ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىشقا دائىر كۈندىلىك تېلېگرامما مەلۇماتىنى ھەر

كۆنى يوللىدى، ئاساسىي قائىلام ئاشلىق پونكىتلىرىنىڭ خادىملىرى بۇ خىزمەتنى ياخشى ئىشلەش ئۈچۈن سېتىۋېلىپ ئىسكىلاتقا كىرىم قىلىش ئەھۋالىنى تۈن يېرىمىگىچە جەملەپ تېلېفون ئارقىلىق يۇقىرىغا مەلۇم قىلدى، تېلېفون ئۇلانمىغاندا سان - سېغىرلارنى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىگە ۋېلىسىپىت، ئات مىنىپ ياكى پىيادە يول يۈرۈپ يەتكۈزۈپ بەردى، ۋىلايەت، ناھىيە دەرىجىلىك ئاشلىق ستاتىستىكا خادىملىرىمۇ ئىش قوشۇپ ئىشلەپ جەملىدى؛ ئاشلىق نازارىتى پىلان - يۆتكەش بۆلۈمىنىڭ ستاتىستىكىچىلىرى ئىشخانىدا يېتىپ، كېچە-كۈندۈز تېلېفون كۈتۈپ، كۈنلۈك تېلېگراممىنى مەلۇماتنىڭ ۋاقتىدا يوللىنىلىشىغا كاپالەتلىك قىلدى. ھەر قېتىملىق ئاشلىق يىلى ئاخىرلاشقاندا، يىللىق ستاتىستىكا ماتېرىيالى رەتلىنىپ، ئالاقىدار رەھبەرلەر ۋە كەسپىي تارماقلارغا ۋاقتىدا يوللاندى. 1978 - يىلدىن باشلاپ ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ ئاشلىق، ياغ ستاتىستىكا ماتېرىيالىرى ھەر يىلى رەتلىنىپ بېسىلدى، بۇنىڭ مەزمۇنى ئاشلىق ئاۋار ئوبوروتى ستاتىستىكا ماتېرىيالىدىن باشقا يەنە مالىيە، ساقلاش - توشۇش، سانائەت، ئاساسىي قۇرۇلۇش، ئاشلىق بېلىتى، ماددىي ئەشيا، ئاپپارات خادىملىرى ۋە ئەمگەك ئىش ھەققى قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالدى. 1984 - يىلدىن كېيىن ناھىيە (شەھەر) لەرنىڭ پەسىل، تۇر، كېلىشىم باھا ۋە تەكسە باھا بويىچە سېتىۋېلىش - سېتىش، يۆتكەش، ساقلاش ستاتىستىكا ماتېرىيالى ھەر يىلى رەتلىنىپ بېسىلدى. ئەمەلىي ماتېرىيال بىلەن توغرا، ۋاقتىدا تەمىنلەش رەھبەرلەرنىڭ تەدبىر بەلگىلىشى، خىزمەتلەرگە يېتەكچىلىك قىلىشدا مۇھىم رول ئوينىدى.

(2) تارىخىي ماتېرىيالى رەھبىرىي ئورگانلار ۋە ئالاقىدار مەسئۇل تارماقلارنىڭ تارىخىي تەجرىبىلەرنى ئەينەك قىلىشى ئۈچۈن، ئاشلىق نازارىتى (ئىدارىسى) ئاشلىق، ياغ ستاتىستىكا تارىخىي ماتېرىيالىلىرىنى كۆپ قېتىم توغرا، مۇكەممەل رەتلەپ يوللىدى. 1961 - يىل 11 - ئايدا كالېندار يىلى ۋە 6 — 7 - ئايغىچە كونا ئاشلىق يىلىدا ۋىلايەت، تۇر، پەسىل بويىچە 1953 — 1960 - يىلغىچە ئاشلىق ۋە 1955 — 1960 - يىلغىچە ياغ سېتىۋېلىش، سېتىش، يۆتكەش، ساقلاش، مالىيەدىن تەمىنلەش، ئېكسپورتقا تەمىنلەش ۋە بىكتۇەننىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش سانى ستاتىستىكا ماتېرىيالى ھەمدە 1950 — 1952 - يىلغىچە ئاپتونوم رايوننىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش مالىيەدىن تەمىنلەش ۋە سالدۇ ئەھۋالىدىن پايدىلىنىش ماتېرىيالى قوشۇمچە قىلىنىپ رەتلەپ بېسىلدى. 1964 - يىل 3 — 4 - ئايغىچە يېڭى ئاشلىق يىلى بويىچە ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ 1953 — 1962 - يىلغىچە ئاشلىق، 1957 — 1962 - يىلغىچە ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش، يۆتكەش، ساقلاش ماتېرىيالى رەتلەندى. 1985 - يىل 7 - ئايدا ھەر دەرىجىلىك رەھبەرلەر ۋە ئالاقىدار تارماقلارنى تېخىمۇ مۇستەھكەملەش، مۇكەممەل ماتېرىيال بىلەن تەمىنلەش ئۈچۈن، 3 — 4 - ئايلاردا ئاشلىق يىلى بويىچە ئاپتونوم رايوننىڭ 1953 — 1984- يىلغىچە ئاشللىق، 1955 — 1984- يىلغىچە ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش، يۆتكەش، ساقلاش ئەھۋالى ھەققىدىكى ستاتىستىكا ماتېرىيالى قايتىدىن رەتلەپ يوللاندى، يەنە 30 يىللىق ئاشلىق، ياغ خىزمىتى نەتىجىلىرىنىڭ ستاتىستىكا دېئاگراممىسى سىزىپ چىقىلدى. 1991 - يىلى ھازىرقى مەمۇرىي رايون ئايرىمىسى ۋە 3 — 4 - ئايلاردا ئاشلىق يىلى بويىچە رايون، پەسىل (ئايلىق سالدۇ) تۇرلەرگە ئايرىپ، 1961 — 1990 - يىلغىچە بولغان ئارىلىقتىكى تەكسە ۋە كېلىشىم باھادا ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش، يۆتكەش، ساقلاش، مالىيەدىن تەمىنلەش، ئېكسپورتقا تەمىنلەش قاتارلىق تۇرلەردىكى ستاتىستىكا ماتېرىيالى شۇنىڭدەك 1976 — 1990 - يىلغىچە نورمىلىق تەمىنلەنگەن نوپۇس ئەھۋالى ماتېرىيالى رەتلەپ بېسىلدى.

3. ستاتىستىكىلىق ھېسابلاش قوراللىرى

1952 - يىلدىن ئىلگىرى ئاشلىقنى ستاتىستىكىلىق ھېسابلاشتا ئاساسلىقى چوت ئىشلىتىلەتتى. 1953- يىلدىن كېيىن چوت ئارقىلىق ھېسابلاش ئاساس قىلىنىش بىلەن بىرگە، قولدا ئايلاندۇرۇلىدىغان ھېسابلاش

ماشىنىسى ئىشلىتىلىشكە باشلىدى، 50 - يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىغا قەدەر ئاپتوماتىك خانە سۈرۈلىدىغان يېرىم ئاپتوماتىك ھېسابلاش ماشىنىسى ۋە ئاپتوماتىك خانە سۈرۈلىدىغان ئېلېكترلەشكەن ھېسابلاش ماشىنىسى ئىشلىتىلدى. 70 - يىللارنىڭ بېشىدا ئېلېكترونلۇق ھېسابلىغۇچ ئىشلىتىلىشكە باشلىغان بولسىمۇ، بىراق مەلۇمات جەدۋەللىرىنى جەملەش، قوشۇپ - ئېلىپ ھېسابلاشتا يەنىلا چوت ئاساسلىق ئىشلىتىلدى، ھېسابلىغۇچ سۈرئەت، نىسبەت، ئېشىش، كۆپادراتلىق پەرق قاتارلىقلارنى ھېسابلاشتا ئىشلىتىلدى.

1984 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «سەددىچىن — 0520» تېپلىق كومپيۇتېردىن 2 يۈرۈش سېتىۋالدى ھەمدە خەنزۇچە خەت بىر تەرەپ قىلىش سىستېمىسىنىڭ يۇمشاق دېتالىنى سەپلىدى. 1985- يىل 11 - ئايدا ستاتىستىكا خادىملىرى ئۆزى پروگراممىا توزۇپ، ئاشلىق، ياغنى ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىشقا دائىر 5 كۇنلۇك تېلېگراممىا مەلۇماتىنى دەسلەپكى قەدەمدە كومپيۇتېر ئارقىلىق بىۋاستە ھېسابلاپ جەملەپ باستى. كومپيۇتېر ئارقىلىق جەملەشكە كەتكەن ۋاقىت قول ئارقىلىق جەملەشكە كەتكەن ۋاقىتنىڭ %3گە توغرا كېلىدۇ، يەنە كېلىپ توغرا ھېسابلىنىدۇ، خەتلىرى رەتلىك، ئىنىق بولۇپ، خالىغان ۋاقىتتا ئىشلىتىش ئۆچۈن ماتېرىياللارنى يىغىپ ساقلىغىلى بولىدۇ. 1985 - يىلدىن كېيىن كومپيۇتېر ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق، ياغ ستاتىستىكا خىزمىتىدە تەدرىجىي ئومۇملاشتۇرۇلدى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى 1988- يىل 5 - ئايدا ئۇرۇمچى شەھىرىدە كومپيۇتېردىن پايدىلىنىش بويىچە قىسقا مۇددەتلىك كۇرس ئاچتى ھەمدە ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى (باشقارمىلىرى) ۋە 20دىن ئارتۇق ناھىيە (شەھەر) لىك ئاشلىق ئىدارىلىرىگە كومپيۇتېر سەپلەپ بەردى. شۇ يىلى يېرىمدىن كۆپرەك ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى (باشقارمىلىرى) مەلۇمات جەدۋەللىرىنى كومپيۇتېر ئارقىلىق جەملەشنى يولغا قويدى. 1989 - يىلدىن باشلاپ ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ستاتىستىكا ئايلىق مەلۇماتى كومپيۇتېر ئارقىلىق بىر تەرەپ قىلىندى ھەمدە سودا مىنىستىرلىكى بىلەن تورلاشتۇرۇلدى. يىللىق مەلۇماتلارنى توپلاشتا، ئاساسلىق ستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋەللىرى ۋە ئاساسلىق كۆرسەتكۈچ مائلىرى شۇنىڭدەك ماتېرىياللار كومپيۇتېر ئارقىلىق بىر تەرەپ قىلىندى. 1990 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق، ياغ تاۋار ئوبوروتى ستاتىستىكىسىنى كومپيۇتېردا تورلاشتۇرۇش خىزمىتى يولغا قويۇلدى.

Ⅲ باب

مالىيە باشقۇرۇش

§1. مالىيە تۈزۈلمىسى

1950 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ ئاشلىق مالىيە تۈزۈلمىسى «بىر تۇتاش رەھبەرلىك قىلىپ، دەرىجە بويىچە باشقۇرۇش» پرىنسىپىنى ئىزچىللاشتۇرۇش ئاساسىدا، ئوخشاش بولمىغان مەزگىلدىكى ئاشلىق مالىيىسىنى باشقۇرۇش ھوقۇق چېكى كۆپ قېتىم تەڭشەلدى. ئىلگىرىكى 30 يىلدا، ئاساسەن دۆلەت مالىيىسى بىلەن يەرلىك مالىيە ئوتتۇرىسىدىكى مالىيە كىرىم - چىقىمىنىڭ تەۋەلىك مۇناسىۋىتى تەڭشىلىپ، «ئىككى قېتىم ئۆتكۈزۈۋېلىپ، ئىككى قېتىم ئۆتكۈزۈۋېلىپ بېرىش» جەريانى باشتىن كەچۈرۈلدى. كېيىنكى 11 يىلدا، دۆلەت بىلەن

كارخانىلارنىڭ پايدا مۇناسىۋىتى نۇقتىلىق تەكشىلىپ، كارخانىلارنىڭ مالىيە هوقۇقى كېڭەيتىلىپ، كارخانىلار جانلاندۇرۇلدى.

1. «ئىككى قېتىم ئۆتكۈزۈۋېلىپ، ئىككى قېتىم ئۆتكۈزۈپ بېرىش» ئەھۋالى

1950 — 1953 - يىل 1 - ئايغىچە، غەللە - پاراق جەھەتتىكى مالىيە كىرىم - چىقىمىنى ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى هەر دەرىجىلىك ئاشلىق بۆلۈملىرى، ئىسكىلاتلىرى هېساب ئۆتكۈزۈش ئاساسىدا مەركەزلەشتۈرۈپ هېسابلاپ، غەربىي شىمال ئاشلىق باشقۇرۇش ئىدارىسىنىڭ تەكشۈرۈپ هېسابتىن كۆتۈرۈۋېتىشىگە يوللىدى؛ ئۆلكە ئىچىدىكى سودا ئاشلىق جەھەتتىكى مالىيە كىرىم - چىقىمىنى ئۆلكىلىك سودا نازارىتى هېسابلىدى، ئۇنى قاراشلىق غەربىي شىمال ئاشلىق سودا باش شىركىتى باشقۇردى. 1953 - يىل 2 - ئايدا، ئۆلكىلىك ئاشلىق نازارىتى قۇرۇلۇپ، غەللە - پاراق، سودا ئاشلىقىنى بىر تۇتاش باشقۇرۇپ ۋە تىجارەت قىلىپ، پۈتۈن ئۆلكىنىڭ ئاشلىق مالىيىسىنى بىر تۇتاش باشقۇردى، مالىيە كىرىم - چىقىمى دۆلەت مالىيە خام چوتىغا كىرگۈزۈلدى، ئۇنى غەربىي شىمال ئاشلىق باشقۇرۇش ئىدارىسى ئاشلىق مىنىستىرلىكىگە ۋاكالىتەن باشقۇردى. 1954 - يىلى غەربىي شىمال ئاشلىق باشقۇرۇش ئىدارىسى ئەمەلدىن قالدۇرۇلغاندىن كېيىن، پۈتۈن ئۆلكىنىڭ يۇقىرىغا تاپشۇرۇلىدىغان پايدا، ئامورتىزاتسىيە، تۇراقلىق مۇلۇكنى باھالاش سۈندۇرۇش كىرىمى ۋە ئاساسىي قۇرۇلۇشقا مەبلەغ سېلىش قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ئاشلىق مەبلىغى، مالىيىسى، بۈيۇملىرىنى ئاشلىق مىنىستىرلىكى بىۋاستە باشقۇردى. 1956 - يىل 6 - ئايدىن كېيىن، ياغ كەسپىنىڭ بىرلەشتۈرۈلىشىگە ئەگىشىپ، ياغ مالىيىسى ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق مالىيىسى بىلەن بىرلەشتۈرۈۋېتىلدى. 1957 - يىلى، ناھىيە (شەھەر) دەرىجىلىكتىن يۇقىرى ئاشلىق ئىدارە (بۆلۈم) لىرىنىڭ مالىيىسى هېساب ئۆتكۈزۈش تۈزۈمىدىن تەدرىجىي مۇستەقىل هېسابات قىلىشقا ئۆزگەرتىلدى، ناھىيە (شەھەر) دىن تۆۋەن ئورۇنلار داۋاملىق هېساب ئۆتكۈزۈش تۈزۈمىنى يولغا قويدى.

1958 - يىل 12 - ئايدا ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ «ئاشلىق تۈزۈلمىسىنى ئۆزگەرتىشكە دائىر بىر قانچە قارار»ىغا ئاساسەن، مالىيە مىنىستىرلىكى بىلەن ئاشلىق مىنىستىرلىكى بىرلىكتە «ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ مالىيىسىنى يەرلىكىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىش ھەققىدە بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش» چۈشۈردى، 1959- يىل 1 - ئايدىن باشلاپ، ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ مالىيىسى ۋە ئاساسىي قۇرۇلۇشقا مەبلەغ سېلىشى مەركەز مالىيە خام چوتىغا كىرگۈزۈشتىن ئاپتونوم رايونىنىڭ مالىيە خام چوتىغا كىرگۈزۈشكە ئۆزگەرتىلدى. ئاپتونوم رايون مالىيىسى 3 - ئايدا يەنە ناۋار ۋە ئوراپ قاچىلانغان بۈيۇملارنى باشقۇرۇش هوقۇقىدىن باشقا ئاشلىق مالىيىسىنى باشقۇرۇش هوقۇقىنى ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر مالىيىسىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىپ، پايدا - زىيانىنى شۇ جايىنىڭ مالىيە خام چوتىغا كىرگۈزۈش بىلەن بىللە ئاشلىق كارخانىلىرىنى خىراجەت نورمىسىنى كۆرسەتكۈچ بويىچە ھۆددىگە بېرىش، پايدىدىن پىرسەنت قالدۇرۇش چارىسىنى قوللىنىپ باشقۇردى. ئاشلىق هوقۇقى مەركەزلەشتۈرۈلۈپ، مالىيە هوقۇقى ئۆتكۈزۈپ بېرىلگەنلىكتىن، ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق، ياغ يۆتكەش پىلانىنىڭ يولغا قويۇلۇشى تەسىرىگە ئۇچرىدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاشلىق، ياغ تىجارىتىدە زىيان كۆپەيىپ كەتكەچكە، جايلار مالىيىسىنىڭ ئۇنى ئۈستىگە ئېلىشقا مادارى يەتمىدى. شۇ يىلى 7 - ئايدا، ئاپتونوم رايون يەنە جايلارغا ئۆتكۈزۈپ بەرگەن ئاشلىق مالىيىسىنى باشقۇرۇش هوقۇقىنى ئاشلىق نازارىتىگە بېرىپ، سىستېما بويىچە بىر تۇتاش باشقۇرۇشنى يولغا قويدى. ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ مالىيە كىرىم - چىقىمى ئاپتونوم رايونىنىڭ مالىيە خام چوتىغا كىرگۈزۈلدى، ئاشلىق نازارىتى خەزىنىگە تاپشۇرغۇچى، خەزىنىگە قايتۇرغۇچى ئورۇن سۈپىتىدە، خەزىنىگە تاپشۇرۇش، خەزىنىگە قايتۇرۇش ئىشلىرىنى بىر تۇتاش بېجىردى.

1962 - يىلى ئاشلىق مىنىستىرلىكى ئاشلىق مالىيىسىنى يەنە ئۆتكۈزۈۋېلىپ مەركەزلەشتۈرۈپ باشقۇردى ھەمدە دۆلەت مالىيە خام چوتىغا كىرگۈزدى. ئاشلىق نازارىتى ئاشلىق مىنىستىرلىكى چۈشۈرگەن تۇرلۈك ئاشلىق مالىيە تۈزۈمى، پىلان كۆرسەتكۈچىگە ئاساسەن، جايلاردىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ مالىيىسىنى تىك لىنىيە بويىچە باشقۇردى. ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ ئۇقتۇرۇشىغا ئاساسەن، 1966 - يىل 1 - ئاينىڭ 1- كۈندىن باشلاپ، ئاپتونوم رايون ئاشلىق سودا كارخانىلىرىنىڭ خام چوتتىن تاپشۇرۇلىدىغان، ئاجرىتىپ بېرىلىدىغان پۇلى، ناھىيە (شەھەر) دەرىجىلىكتىن يۇقىرى مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان ئورۇن خەزىنىگە قايتۇرغۇچى ئورۇن قىلىنىپ، خەزىنىگە تاپشۇرۇش، خەزىنىگە قايتۇرۇش ئىشى شۇ جايدىلا بېجىرىلدى، ئاپتونوم رايون خەزىنىگە مەركەزلەشتۈرۈپ قايتۇرۇش ئىشىنى قايتا بېجىرمىدى. شۇ يىلى، ئاپتونوم رايون ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى سانائەت كارخانىلىرىنىڭ مالىيىسى سودا كارخانىلىرىنىڭ مالىيىسى بىلەن بىرلەشتۈرۈۋېتىلدى. كېيىنكى يىلى، جايلاردىكى ئاشلىق، ياغ سانائەت كارخانىلىرى تاپشۇرۇشقا تېگىشلىك پۇلنى شۇ جايدىكى خەزىنىگە تاپشۇرۇش يۇقىرى دەرىجىلىك مەسئۇل ئاشلىق ئىدارىسىگە تاپشۇرۇپ بىر تۇتاش خەزىنىگە تاپشۇرۇشقا ئۆزگەرتىلدى.

1971 - يىلى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ مالىيىسى ئۆلكە دەرىجىلىك مالىيىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلىپ، ئۆلكە، شەھەر، ئاپتونوم رايونلارنىڭ مالىيە خام چوتىغا كىرگۈزۈلدى. ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت يەنە ئۇنى ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىپ، شۇ جاينىڭ مالىيە خام چوتىغا كىرگۈزدى. ئۆتكۈزۈپ بېرىلگەن 2 يىلدا، جايلارنىڭ مالىيىسى زىيانىنى كۆتۈرەلمىگەچكە، 1973- يىلى، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش قوماندانلىق گۇرۇپپىسى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ مالىيىسىنى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىشنى سىستېما ئىچىدە مالىيە كىرىم - چىقىمىنى بىر تۇتاش ھېسابلاپ، پايدا - زىيانىنى ئاپتونوم رايوننىڭ مالىيە خام چوتىغا كىرگۈزۈشنى قارار قىلدى. 1974 - يىلى دۆلەت مالىيە خام چوتىنى ئايرىش پىرىنسىپىغا ئاساسەن، ئاشلىق، ياغنىڭ ئارتۇق سېتىۋېلىنغان قىسمىغا قوشۇلغان باھا پۇلى ئاپتونوم رايوننىڭ مالىيە خام چوتىدىن چېكىندۈرۈلۈپ، دۆلەت مالىيە خام چوتىغا كىرگۈزۈلدى، ئۇنى سودا مىنىستىرلىكى مەخسۇس چىقىم ۋە راسچوت قىلدى. 1979 - يىلى ئاشلىق، ياغنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى ئۆستۈرۈلۈپ، سېتىلىش باھاسى ئۆستۈرۈلمەسلىكتىن كېلىپ چىققان زىيانىنى ئاپتونوم رايون مالىيىسى ئايرىم خام چوتقا كىرگۈزۈپ، «باھا ئۆستۈرۈش يارىدەمى» شەكلىدە ئاشلىق كارخانىلىرىغا تولۇقلاپ بەردى.

2. مالىيە تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتى

1979 - يىلدىن باشلاپ، ئاپتونوم رايون مالىيىسى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ مالىيە كىرىم - چىقىمىغا قارىتا زىيان كۆرسەتكۈچىنى تېزگىنلەش، زىيانىنى ئازايتىش بويىچە پىرسەنت ئايرىپ باشقۇرۇش چارىسىنى يولغا قويدى، بۇنىڭ ئىچىدە: زىيانىنى ئازايتىش بويىچە پىرسەنت ئايرىش نىسبىتى ئاشلىق سودا كارخانىلىرىنىڭ 75%، مالىيىنىڭ 25% بولدى، ئاشلىق سودا كارخانىلىرىنىڭ ئىچكى قىسمىدا پىرسەنت قالدۇرۇش نىسبىتى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ 50%، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ 25%، ناھىيە (شەھەر) لىك ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ 25% بولدى؛ پايدا ئالغان كارخانىلارنىڭ پايدىسىنىڭ 60%ى ئارقىلىق مۇقىم باھادىكى ئاشلىق تىجارىتىدىن كېلىپ چىققان زىيانىنىڭ ئورنى تولدۇرۇلۇپ، 40%ى قالدۇرۇلدى، قالدۇرۇلغان قىسمىنىڭ 30%نى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى مەركەزلەشتۈرۈپ باشقۇردى، 70%نى ئاساسىي قاتلام ئورۇنلىرى ئىشلەتتى. 1983 — 1985 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون مالىيىسى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىگە قارىتا سىستېمىنىڭ ئاشلىق مالىيە پايدا - زىيىنىنى ئۆز ئارا بالانس قىلىش بويىچە ھۆددىگە بېرىپ باشقۇرۇش چارىسىنى يولغا قويۇپ، ئارتۇق چىقىمنى تولۇقلىمىدى، ئېشىنغان

قىسمىنى ئۆزىگە قالدۇردى. شۇ مەزگىلدە، ئاشلىق، ياغ سانائەت كارخانىلىرى، ترانسپورت كارخانىلىرىغا قارىتا پايدىنى ئۆزگەرتىش يولغا قويۇلدى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتونوم رايونلۇق مالىيە ھۆددىگەرلىك كۆرسەتكۈچىنى ۋىلايەتلىك، شەھەرلىك، ئاپتونوم ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىلىرى (باشقارمىلىرى) گە دەرىجىمۇ دەرىجە ئاجراتتى، ۋىلايەتلىك، شەھەرلىك، ئاپتونوم ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىلىرى (باشقارمىلىرى) مۇ كۆرسەتكۈچنى 3 يىل ھۆددىگە بېرىش بويىچە ناھىيە (شەھەر) لىك ئاشلىق ئىدارىلىرى ۋە بىۋاستە قاراشلىق كارخانىلارغا ئاجرىتىپ، ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق كارخانىلىرىغا قاتلامۇ قاتلام ھۆددىگە بېرىپ باشقۇرۇش تۈزۈلمىسىنى شەكىللەندۈردى. ھۆددىگەرلىك تۈزۈلمىسى ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق كارخانىلىرى، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئىگىلىك باشقۇرۇش جەھەتتىكى ئاكتىپچىللىقىنى قوزغاپ، ئاشلىق كارخانىلىرىنى جانلاندۇرۇشتا پائال رول ئويناندى، ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئاشلىق مالىيە كىرىم - چىقىمى ھۆددىگە بېرىلگەن مەزگىلدە، شۇ جايدىلا خەزىنىگە تاپشۇرۇش، خەزىنىگە قايتۇرۇش ئىشىنى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى بىر تۇتاش بېجىرىدىغان بولدى. 1986 - يىل 1 - ئايدىن باشلاپ، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ھۆددىگە ئالغان سىستېما چوڭ ھۆددىگەرلىكىدىكى ئاشلىق مالىيىسىنى باشقۇرۇش تۈزۈلمىسىنى ئاپتونوم رايون مالىيىسى بىۋاستە باشقۇرۇش ۋە ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ مالىيىسى ھۆددىگە ئېلىپ باشقۇرۇش تۈزۈلمىسىگە ئۆزگەرتىشنى قارار قىلدى. ھۆددىگەرلىك چارىسى مۇنداق بولدى: ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى بىۋاستە باشقۇرىدىغان ئۆلكە، ۋىلايەت، ئوبلاستلار ئارا پىلانلىق يۆتكىلىدىغان ئاشلىق، ياغنى يۆتكەش خىراجىتى چىقىمى ئاپتونوم رايونلۇق مالىيە خام چوتىغا بىۋاستە كىرگۈزۈلگەندىن سىرت، باشقا تۈرلۈك مۇقىم باھا تىجارىتىدىن كېلىپ چىققان زىيانىنى، ئاپتونوم رايون مالىيىسى 1985 - يىلدىكى ئەمەلىيەتنى ئاساس قىلىپ، ئېشىش - كېمىيىش ئاساسىدىن پايدىلىنىپ ھەمدە يىللىق زىيانلىق 6% — 8%كىچە كۆپىيىش نىسبىتى بويىچە ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ مالىيىسىگە ھۆددىگە بېرىپ، ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ مالىيە خام چوتىغا كىرگۈزۈپ، ئاشقان زىيانىنى تولۇقلىمىدى. ھۆددىگە بېرىلگەندىن كېيىن، بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى ئۆستۈرۈلۈپ قوشۇلۇشقا تېگىشلىك «باھا ئۆستۈرۈش قوشۇمچە يارىمى» نى ئاپتونوم رايون ۋە ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ مالىيىسى 50%تىن ئۈستىگە ئالدى. كۆپ ساندىكى ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ مالىيىسى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ زىيان يۈكىنى ئۈستىگە ئالالمىغانلىقى، ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ مالىيىسى ناھىيە (شەھەر) دەرىجىلىك مالىيىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلگەنلىكى ئۈچۈن، پايدا - زىيان ناھىيە دەرىجىلىك مالىيە خام چوتىغا كىرگۈزۈلدى. خەزىنىگە تاپشۇرۇش، خەزىنىگە قايتۇرۇش چارىسى قايسى دەرىجىلىك مالىيىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىلسە شۇ دەرىجىلىك مالىيە بېجىرىش پىرىنسىپى بويىچە يولغا قويۇلدى، ھەر دەرىجىلىك مالىيە ئاپتونوم رايون مالىيىسى بېكىتكەن ھۆددىگەرلىك كۆرسەتكۈچى ئىچىدە خەزىنىگە قايتۇردى. ئاشلىق مالىيىسى ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيە مالىيىسىگە ھۆددىگە بېرىلگەندىن كېيىن، ئاشلىق كارخانىلىرىغا يېگىدىن كۆپەيگەن زىيان ۋە يېگىدىن كۆپەيگەن «باھا ئۆستۈرۈش يارىمى» ۋاقتىدا تولۇقلاپ بېرىلمىگەنلىكتىن، ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ نېسى قالغان قەرزى يىلمۇ يىل كۆپىيىش ۋەزىيىتى شەكىللەندى.

2 § . پايدا - زىيان ۋە يارەمم

1957 - يىلى شىنجاڭدا ئاشلىق، ياغلىق دان (ياغ) نى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش سىياسىتى ئومۇمىيۈزلۈك يولغا قويۇلدى، بۇنىڭ بىلەن ئاشلىق، ياغ تاۋار تىجارىتى مەھسۇلات تەقسىماتىغا ئۆزگەردى. 1985 - يىلى ئاشلىق، ياغنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش گەرچە توختام بويىچە ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىشقا

ئۆزگەرتىلگەن بولسىمۇ، لېكىن يەنىلا بىر تۈتاش سېتىۋېلىش تۈسىنى ئېلىپ قالدى، بۇ خىل ئەھۋال 1990-يىلغىچە داۋاملاشتى. ئۇزۇن مۇددەت داۋاملاشقان بىر تۈتاش سېتىۋېلىش - سېتىش تۈزۈمى ئاشلىق جەددىي بولغاندا ھەربىي ئېھتىياج ۋە خەلقنىڭ ئۇزۇق - تولۇكسىگە كاپالەتلىك قىلىپ، مال باھاسى ۋە ئىجتىمائىي مۇقىملىقنى ساقلاش رولىنى ئويناندى. بىراق 60 - يىللاردىن باشلاپ پەقەت سېتىۋېلىش باھاسىنى ئۆستۈرۈش، سېتىش باھاسىنى ئۆستۈرمەسلىك ياكى ئازراق ئۆستۈرۈش تەدبىرى ئىزچىل قوللىنىلدى، نەتىجىدە ئاشلىق، ياغ زىيىنىغا سېتىلدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە شىنجاڭنىڭ يېرى كەڭ، يۆتكەش مۇساپىسى ئۇزۇن بولغانلىقتىن، تىجارەت خىراجىتى، تەننەرخى يۇقىرى بولۇپ، مۇقىم باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتىدىن كۆپلەپ زىيان چىقتى، بۇنىڭ ىلەن مەخسۇس تۈر ياردەمى زور مىقداردا ئېشىپ، دۆلەتنىڭ مالىيە يۈكىگە ئايلاندى. 1953 — 1990 - يىلغىچە بولغان 38 يىلدا، شىنجاڭنىڭ ئاشلىق كارخانىلىرى مۇقىم باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتىدە تارتقان زىيان 2 مىليارد 645 مىليون يۈەنگە يەتتى، ئاشلىق، ياغ ساناشتىگە پىرسەنت قالدۇرغاندىن كېيىنكى ساپ پايدا ئارقىلىق 138 مىليون يۈەن زىياننىڭ ئورنى تولدۇرۇلغاندىن كېيىن، 2 مىليارد 507 مىليون يۈەن ساپ زىياننىڭ ئورنىنى تولۇقلاشقا توغرا كەلدى، ئۇنىڭغا يەنە ئارتۇق سېتىۋېلىنغان قىسمىغا قوشۇلغان باھا پۇلى، باھا ئۆستۈرۈش ياردەمى شۇنىڭدەك باشقا پارچە - پۇرات ياردەمنى قوشقاندا، دۆلەت مالىيىسىدىن شىنجاڭنىڭ ئاشلىق تىجارىتىگە بېرىلگەن ئومۇمىي ياردەم سوممىسى 6 مىليارد 278 مىليون يۈەنگە يەتتى.

1. تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتى زىيىنى

1950 — 1952 - يىلغىچە، ئاشلىق، ياغلىق دان (ياغ) ئەركىن سېتىۋېلىنىدى ۋە سېتىلدى. ئەينى ۋاقىتتىكى ئىش تەقسىماتى بويىچە، ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى غەللە - پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋە ھەربىي ئېھتىياج، مەمۇرىي ئاشلىق تەمىناتىغا مەسئۇل بولدى، بازار تەمىناتىنى ئۆلكىلىك سودا نازارىتىنىڭ سودا شىركىتى ئۈستىگە ئالدى. ھەربىي ئاشلىق ۋە مەمۇرىي ئاشلىق تەمىناتىغا كاپالەتلىك قىلىش، ئاشلىقنىڭ بازار باھاسىنى مۇقىملاشتۇرۇش ئۈچۈن، ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى 3 يىلدا بازاردىن 206 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سېتىۋېلىپ، بازارنى 108 مىليون كىلوگرام ئاشلىق بىلەن تەمىنلىدى. بۇ مەزگىلدە، ئۆلكىلىك ئاشلىق سىستېمىسى غەربىي شىمال ئاشلىق باشقۇرۇش ئىدارىسى چۈشۈرگەن ئۇزۇق- تولۇك ۋە يەم - خەشەك بوغالتىرلىق تۈزۈمىنى ئىجرا قىلىپ، «كىرىم چىقىمنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش تۈزۈمى»نى يولغا قويدى. ئاشلىقنىڭ مىقدارىلا ھېسابلىنىپ، سوممىسى ھېسابلانمىدى، خىراجەت چىقىمى ئاشلىق خىراجىتى بويىچە ھېسابلىنىپ، دوكومېنت تەكشۈرۈلۈپ ھېسابتىن كۆتۈرۈۋېتىلدى. 3 يىلدا جەمئىي 712 مىليارد 298 مىليون يۈەن (كونا خەلق پۇلى) ئاشلىق خىراجىتى چىقىم قىلىندى.

1950 — 1952 - يىلغىچە شىنجاڭ ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئاشلىق خىراجىتى چىقىمى ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 25　　بىرلىكى: 100 مىليون يۈەن (كونا خەلق پۇلى)

تۈرى / يىل	ئاشلىق خىراجىتى			جەمئىي
	ئاشلىق سېتىۋېلىش خىراجىتى	يۆتكەش خىراجىتى	باشقا خىراجەتلەر	
1950	2694.33	956.18	55.13	3705.64
1951	1397.04	902.98	41.04	2341.06
1952	600.07	436.36	39.85	1076.28
جەمئىي	4691.44	2295.52	136.02	7122.98

1953 — 1956 - يىلغىچە، خۇسۇسىي سودىگەرلەرنىڭ ئاشلىق تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىشىنى قاتتىق چەكلەش، دۆلەت رەھبەرلىكىدىكى ئاشلىق بازىرىنى بەرپا قىلىش ئۈچۈن، ئاقسۇنىڭ شىمالىدىكى رايونلار (ئاقسۇنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) دا ئاشلىق، ياغلىق بازاردا سېتىۋېلىش - سېتىش، خوتەن، يەكەن، قەشقەر ۋىلايەتلىرىدە دېھقان ئائىلىلىرىدىن كېلىشىم باھادا ۋە تەكسە باھادا سېتىۋېلىش بىلەن بازاردىن سېتىۋېلىشنى بىرلەشتۈرۈش شۇنىڭدەك تەكسە باھا ۋە كېلىشىم باھادا تەمىنلەش، چەك قويۇپ تەمىنلەش قاتارلىق بىر تۈتاش سېتىۋېلىش - سېتىش خاراكتېرىدىكى تەدبىرلەر قوللىنىلدى. يۇقىرىدىكى چارىلەر ئارقىلىق، دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ تىجارىتى ۋە دۆلەت بېكىتكەن ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش باھاسى تەدرىجىي ئاساسلىق بېتەكچى ئورۇننى ئىگىلىدى. بۇ مەزگىلدە، دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش- سېتىش تاختاي باھاسى بىر قەدەر مۇقاپىق بولغان سېتىۋېلىش - سېتىش باھا پەرقى، رايون باھا پەرقى، سۈپەت باھا پەرقى ۋە يېزا - بازار باھا پەرقى قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالدى، بۇنىڭ بىلەن قاتناش قولايسىز، يۆتكەش مۇساپىسى ئۇزۇن بولۇش تۈپەيلىدىن كېلىپ چىققان يۇقىرى تىجارەت تەننەرخى ئاساسەن تولۇقلاندى. ئىگىلىك باشقۇرۇش جەھەتتە، ئاشلىق تارماقلىرى مەركەزنىڭ «ئىسراپچىلىققا قارشى تۇرۇپ، تېجەشلىك بولۇش» تىن ئىبارەت يولىورۇقى ۋە «تېجەشلىك بىلەن كارخانا باشقۇرۇش» فاكتورىنى ئەستايىدىل ئىزچىل ئىجرا قىلىپ، تۆت يىلدا ئاشلىق، ياغ تىجارىتىدە 1955 - يىلى ئازغىنە زىيان تارتقاندىن باشقا، قالغان ئۇچ يىلدا ئازراق پايدا ئالدى، پايدا - زىيانىنى بالانس قىلغاندىن كېيىنكى پايدا 2 مىليون 370 مىڭ يۈەن بولدى.

1957 — 1960 - يىلغىچە بولغان ۋاقىت ئاپتونوم رايون ئاشلىق، ياغلىق بىر تۈتاش سېتىۋېلىش - سېتىش سىياسىتىنى ئومۇمىيۈزلۈك ئىجرا قىلغان ئالدىنقى مەزگىل بولۇپ، تىجارەت مىقدارى ئېشىش قاتارلىق ئامىللارنىڭ تەسىرىدە، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق، ياغ تىجارىتىدە ئاز مىقدارda پايدا ئېلىش ئۈدا زىيان تارتىشقا ئۇزگەردى. 1957 - يىلدىن باشلاپ ئاشلىق، ياغلىق بىر تۈتاش سېتىۋېلىش - سېتىش سىياسىتى ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە ئومۇمىيۈزلۈك ئىجرا قىلىندى، شۇ يىلى ئاشلىق ھوسۇلى كېمەيىپ كەتكەن ئەھۋالدا، ئاشلىق سېتىۋېلىش مىقدارى كۆپەيىپ، سېتىش مىقدارى ئازايدى، سالدۇ كۆپەيدى، بۇنىڭ بىلەن ئاپتونوم رايون ئىچىدە تەڭپۇڭلاشتۇرۇش ياخشىلاندى. 1958 - يىلدىكى «چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش»، «مۇبالىغىچىلىك شامىلى» نىڭ تەسىرىدە، ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش تىجارەت مىقدارى زور مىقدارda ئاشتى، بولۇپمۇ 1959 — 1960 - يىللىرى ئاشلىقنى چەكتىن ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش سەۋەبىدىن، كۆپلەپ سېتىۋېلىش ۋە سېتىش ئەھۋالى كېلىپ چىقتى. شۇنىڭ بىلەن بىللە، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ئاپپاراتلىرى ۋە خادىملىرى نورمالسىز كۆپەيدى. مەلۇماتقا قارىغاندا، 1959 - يىلى 1956 - يىلدىكىدىن سېتىۋېلىنغان ئاشلىق 119.47%، سېتىلغان ئاشلىق 61.97% ئاشقان؛ 1960 - يىلى ئاشلىق سېتىۋېسسىدىكى ئومۇمىي ئىشچى - خىزمەتچى 1956 - يىلدىكىدىن 1.69 ھەسسە كۆپەيگەن. ئاشلىق، ياغ تىجارەت مىقدارى ۋە خادىملار كۆپەيگەنلىكتىن، 1960 - يىللىق تاۋار ئوبوروتى خىراجىتى 1956 - يىلدىكىدىن 116.20% ئاشتى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش باھاسىنى ماكرولۇق تەڭشەشتە رايون باھا پەرقى ۋە سېتىۋېلىش - سېتىش جەھەتتىكى پەرق نىسبىتى تەدرىجىي كىچىكلىتىلگەنلىكتىن، تىجارەت ئومۇمىي پايدىسى نىسبىي ئازايدى، نەتىجىدە 1957 — 1960 - يىلغىچە ئاشلىق تىجارىتىدە، 1957 - يىلى ئازراق پايدا ئېلىنغاندىن باشقا، قالغان ئۈچ يىلدا زىيان كۆرۈلدى، تۆت يىللىق پايدا - زىيانىنى بالانس قىلغاندىن كېيىن كۆرۈلگەن ساپ زىيان 10 مىليون 920 مىڭ يۈەنگە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە 1960 - يىلى چىقىم قىلىنغان ئارتۇق سېتىۋېلىنغان قىسمىغا قوشۇلغان باھا پۇلى 2 مىليون 230 مىڭ يۈەن.

1961 — 1965 - يىلغىچە ئاشلىق، ياغلىق داننىڭ بىر تۈتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى ئۆستۈرۈلگەنلىكى ۋە «جەنۇبنىڭ ئاشلىقى شىمالغا يۆتكەلگەن» لىكى ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق، ياغ تىجارىتى زىيىنى

زور مىقداردا كۆپەيتىپ كەتتى. 1961 - يىل 6 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىقنىڭ بىر تۈتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى ئوتتۇرىچە %17.44 ئۆستۈرۈلدى، بىر تۈتاش سېتىلىش باھاسى ئۆزگەرتىلمىدى، سېتىۋېلىش - سېتىش باھاسى ئوك پەرقلىق بولۇشتىن تەتۈر پەرقلىق بولۇشقا ئۆزگەردى. ياغلىق داننىڭ بىر تۈتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى ئوتتۇرىچە %34.73، ياغنىڭ بىر تۈتاش سېتىلىش باھاسى ئوتتۇرىچە ئاران %7.11 ئۆستۈرۈلدى، ياغنىڭ سېتىۋېلىنىش - سېتىلىش باھاسى ئوك پەرقلىق بولۇشتىن تەتۈر پەرقلىق بولۇشقا ئۆزگەردى. 1960 - يىلى «جەنۇبنىڭ ئاشلىقىنى شىمالغا يۆتكەش» باشلاندى، 1961-يىلى يۆتكەش كۆلىمى تېخىمۇ كېڭەيتىلىپ، تاۋار ئوبوروت خىراجىتى 1960 - يىلدىكى 56 مىليون 580 مىڭ يۈەندىن 61 مىليون 460 مىڭ يۈەنگە يەتتى. سېتىۋېلىش - سېتىلىش باھاسى تەتۈر بولۇش، رايون باھا پەرقى كىچىكلىتىلىش ۋە «جەنۇبنىڭ ئاشلىقىنى شىمالغا يۆتكەش» تۈپەيلىدىن، تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتى زىيىنى زور مىقداردا كۆپەيتىپ كەتتى. 1961 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق، ياغ تىجارىتىدە كۆرۈلگەن زىيان سوممىسى 24 مىليون 990 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، 1960 - يىلدىكىدىن %184.30، 1959 - يىلدىكىدىن ئازكەم 12 ھەسسە كۆپەيتىپ كەتتى. 1962 - يىلى تىجارەت زىيىنى 49 مىليون 870 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، 1961 - يىلدىكىدىن يەنە %99.56 كۆپەيتىپ كەتتى. ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر مىللەت ئاشلىق ئىشچى - خىزمەتچىلىرى زىيانىنى ئازايتىش ئۈچۈن ئاشلىق مەنسىتىرلىكىنىڭ «ھەممە كىشىنىڭ كۆڭلىدە سان بولۇش» چاقىرىقىغا ئاۋاز قوشۇپ، كىرىمنى ئاشۇرۇپ چىقىمنى تېجىدى. 1962 - يىلى يەنە ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ «ئاپپاراتلارنى ئىخچاملاش، خادىملارنى تۆۋەنگە چۈشۈرۈش» دېگەن يولىورۇقى قاتتىق ئىجرا قىلىنىپ، 1963 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر، ئومۇمىي ئاشلىق ئىشچى - خىزمەتچىسى 1961-يىلىنىڭ ئاخىرىدىكى 19 مىڭ 633 تىن 13 مىڭ 189غا قىسقارتىلىپ، %32.82 ئازايتىلدى. بۇ تەدبىرلەر، تىجارەت خىراجىتىنى ئازايتىشتا كۆرۈنەرلىك رول ئويناندى. نەتىجىدە تاۋار ئوبوروت خىراجىتى 1962 - يىلدىكىدىن 1963 - يىلى 10 مىليون 630 مىڭ يۈەن، 1964 - يىلى 10 مىليون 340 مىڭ يۈەن كېمەيدى، تىجارەت زىيىنىمۇ مۇناسىپ ئازايدى. بىراق زىيانىنى كەلتۈرۈپ چىقارغان ئاساسىي سەۋەب زىيىنىغا سېتىش بولۇپ، ئىش ئوبوروت خىراجىتىنى تۆۋەنلەتمەشتىن باشلانغان بولسىمۇ، زىيانىنى تۆپتىن ئازايتقىلى بولمىدى. 1964 — 1965-يىللىرى ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكەلگەن ئاشلىق كۆپەيتىپ، ئاشلىقنى توپلاپ توشۇش خىراجىتى زور مىقداردا ئاشتى، 1965 - يىللىق تاۋار ئوبوروت خىراجىتى شىددەت بىلەن كۆپەيتىپ 87 مىليون 640 مىڭ يۈەنگە يەتتى. تىجارەت زىيىنى 53 مىليون 450 مىڭ يۈەنگە يەتتى. بەش يىلدا ئاپتونوم رايون بويىچە تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتىدىن كېلىپ چىققان زىيان 201 مىليون يۈەن (بۇنىڭ ئىچىدە ئارتۇق سېتىۋېلىنغان قىسمىغا قوشۇلغان باھا پۇلى 3 مىليون 920 مىڭ يۈەن)گە، يىللىق ئوتتۇرىچە زىيان 40 مىليون 200 مىڭ يۈەنگە يەتتى.

1966 — 1976 - يىلغىچە بولغان «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە، تىجارەت زىيىنى زور مىقداردا ئاشتى. 1966 — 1971 - يىللىرى ئاشلىق ۋە ياغلىق دان، ياغ مەھسۇلاتلىرىنىڭ بىر تۈتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى ئۆستۈرۈلدى ھەمدە رايون باھا پەرقى كىچىكلىتىلدى، بىراق 1967 - يىلى يىرىك ئاشلىقنىڭ بىر تۈتاش سېتىلىش باھاسى مۇناسىپ ئۆستۈرۈلگەن بولسىمۇ، ئۇ ئاشلىق، ياغ تىجارىتىدىن كۆرۈلىدىغان زىيانغا ئانچە چوك تەسىر كۆرسىتەلمىدى. 1972 - يىلدىن باشلاپ، ئاپتونوم رايون ئاشلىق، ياغنى ئاز مىقداردا سىرتقا يۆتكەشنى زور مىقداردا سىرتتىن يۆتكەپ كېلىشكە ئۆزگەرتتى، بۇنىڭ بىلەن تاۋار ئوبوروت خىراجىتى ئۆزلۈكسىز كۆپەيدى، تىجارەت زىيىنىمۇ مۇناسىپ ئاشتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە مالىيە تۈزۈمى تەسىرگە ئۇچراپ، باشقۇرۇشنىڭ بوشىشىپ كېتىشىمۇ تىجارەت زىيىنىنىڭ ئېشىپ كېتىشىدىكى مۇھىم ئامىل بولۇپ قالدى. 11 يىلدا تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتىدىن كېلىپ چىققان زىيان 550 مىليون يۈەنگە يەتتى. (1974-يىلدىن بۇرۇن چىقىم قىلىنغان ئارتۇق سېتىۋېلىنغان قىسمىغا قوشۇلغان باھا پۇلىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە)، يىللىق

ئوتتۇرىچە زىيان 50 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 1961 — 1965 - يىلىغىچە يىلىغا ئوتتۇرىچە 24.38% ئاشتى.

1977 — 1978 - يىللىرى مەركەزدىن تارتىپ ئاپتونوم رايونغىچە ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ كىرىمنى ئاشۇرۇپ، چىقىمنى تېجەش، زىيانىنى تۈگىتىپ پايدىنى ئاشۇرۇش خىزمىتىنى تۈتۈشى بىلەن، ئاشلىق، ياغ تىجارىتىدىن كۆرۈلىدىغان زىيان ئازايدى. 1977 - يىل 11 - ئاينىڭ 18 - كۈنى ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى ج ك پ سودا مىنىستىرلىكى پارتكۇرۇپپىسىنىڭ «مەملىكەتلىك ئاشلىق يىغىنىنىڭ ئەھۋالى توغرىسىدا دوكلات»نى تەستىقلاپ، مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: ئاشلىق كارخانىلىرى زىيىنىنىڭ بارغانسېرى كۆپىيىپ كېتىشى نۆۋەتتىكى ئاشلىق خىزمىتىدىكى گەۋدىلىك مەسىلىلەرنىڭ بىرى. سىياسەت خاراكتېرلىك زىيان ئىگىلىك باشقۇرۇش ياخشى بولماسلىق سەۋەبىدىن كېلىپ چىققان زىيانىنى قاپلىدى، چوقۇم ئىگىلىك باشقۇرۇشنى ياخشىلاپ، زىيانىنى ئىمكانقەدەر ئازايتىش لازىم. 1978 - يىل 5 - ئاينىڭ 12 - كۈنى، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ زىيانىنى تۈگىتىپ، پايدىنى ئاشۇرۇشى ھەققىدە پىكىر»نى تەستىقلاپ تارقىتىپ، ئومۇمىي زىيان سوممىسىنى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 22 مىليون يۈەن ئازايتىپ، 34% نۆۋەتلىتىشنى؛ ئومۇمىي خىراجەت سوممىسىنى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 12 مىليون يۈەن، يەنى 14.7% نۆۋەتلىتىشنى، سانائەت پايدىسىنى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 26% ئاشۇرۇش كۆرسەتكۈچىنى ئوتتۇرىغا قويدى ھەمدە ھەر دەرىجىلىك ئىنقىلابىي كومىتېتلاردىن رەھبەرلىكىنى كۈچەيتىپ، ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ تۈرلۈك زىيانىنى تۈگىتىپ، پايدىنى ئاشۇرۇش تەدبىرلىرىنى جىددىي ئەملىيلەشتۈرۈپ، كۆرۈنەرلىك نەتىجە ھاسىل قىلىشىغا ھەيدەكچىلىك قىلىشنى تەلەپ قىلدى. ھەر مىللەت ئاشلىق ئىشچى - خىزمەتچىلىرىنىڭ ئورتاق تىرىشىشى ئارقىسىدا، 1978 - يىلى، ئاپتونوم رايونىنىڭ تاۋار ئوبوروت خىراجىتى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 10 مىليون 560 مىڭ يۈەن، يەنى 11.95% كېمەيدى؛ ئومۇمىي پايدا 8 مىليون 620 مىڭ يۈەن ئېشىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 50.98% كۆپەيدى؛ تىجارەت زىيىنى 29 مىليون 690 مىڭ يۈەن ئازىيىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 36.41% كېمەيدى. 1977 — 1978 - يىللىرى ئىككى يىلدا كۆرۈلگەن زىيان 133 مىليون يۈەن بولۇپ، يىلىغا ئوتتۇرىچە 66 مىليون 500 مىڭ يۈەندىن توغرا كېلىپ، 1976 - يىلىدىكىدىن 1.53% كېمەيدى.

1979 — 1982 - يىلىغىچە ئاشلىق، ياغنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى ۋە ئارتۇق سېتىۋېلىنغان قىسمىغا قوشۇلىدىغان باھا زور مىقداردا ئۆستۈرۈلگەنلىكى، شۇنىڭدەك «شىمالنىڭ ئاشلىقىنى جەنۇبقا يۆتكەش» مىقدارى كۆپەيتىلگەنلىكى ئۈچۈن، ئاشلىق، ياغ تىجارىتىدىن كېلىپ چىققان زىيان زور مىقداردا كۆپەيدى، ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىنىڭ قارارىغا ئاساسەن، ئاپتونوم رايون 1979 - يىل 7 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن ئېتىبارەن ئاشلىق، ياغلىق دان (مەھسۇلات)نىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى ۋە ئارتۇق سېتىۋېلىنغان قىسمىغا قوشۇلىدىغان باھانى زور مىقداردا ئۆستۈردى، بىر تۇتاش سېتىلىش باھاسىنى ئۆزگەرتمىدى. باھا تەڭشەلگەندىن كېيىن، ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرىچە ھەر 50 كىلوگرام يىرىك ئاشلىقنى سېتىۋېلىش - سېتىش باھاسىدىن 2.95 يۈەن، ياغ مەھسۇلاتلىرىدىن 7.64 يۈەن تەتۈر پەرق كېلىپ چىقتى. يۇقىرىدىكى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىنى ئۆستۈرۈش نەتىجىسىدە يېڭىدىن شەكىللەنگەن زىيانىنى يەرلىك مالىيە «باھا ئۆستۈرۈش ياردەمى» شەكلىدە ئاشلىق تارماقلىرىغا مەخسۇس تولۇقلاپ بەردى، ئارتۇق سېتىۋېلىنغان قىسمىغا قوشۇلغان باھا پۇلى (ئومۇمىي سوممىسى)نى مەركەز مالىيىسى مەخسۇس تولۇقلاپ بەردى. شىنجاڭدىكى ھەر مىللەت دېھقان، چارۋىچىلارنىڭ ئۆزىنى ئوقۇشۇلمىشى ئۈچۈن، 1980 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى دېھقانچىلىق رايونلىرىنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش جەھەتتىكى باشلىنىش نۇقتىسىنى ۋە ئاشلىقنى يېتىشمىگەنلەرگە قايتۇرۇپ ئاشلىق سېتىپ بېرىش چېكىنى ئۆستۈرۈپ، چارۋىچىلارنى ئوزۇقلۇق ئاشلىق، چارۋا ماللارنى يەم - خەشەك بىلەن تەمىنلەش ئۇلچىمىنى ئۆستۈرۈشنى قارار قىلدى.

بۇنىڭ بىلەن خوتەن، قەشقەر ۋىلايەتلىرى ۋە قىزىلسۇ ئوبلاستىغا يۆتكىلىدىغان ئاشلىق مىقدارى كۆپەيتىلىپ، «شىمالىنىڭ ئاشلىقىنى جەنۇبقا يۆتكەش» يۇقىرى پەللىگە كۆتۈرۈلدى. 1980- يىلى قەشقەر ۋىلايىتىگە ساپ يۆتكەلگەن ئاشلىق 72 مىليون 430 مىڭ كىلوگرامغا يېتىپ، 1979 - يىلدىكىدىن 1.84 ھەسسە، قىزىلسۇ ئوبلاستىغا ساپ يۆتكەلگەن ئاشلىق 30 مىليون 340 مىڭ كىلوگرامغا يېتىپ، 1979- يىلدىكىدىن 1.22 ھەسسە ئاشتى؛ خوتەن ۋىلايىتىگە 1979 - يىلى يۆتكەلگەن ئاشلىق ئاران 140 مىڭ كىلوگرام ئىدى، 1980- يىلى بىراقلا 13 مىليون 800 مىڭ كىلوگرامغا يەتتى، 1981 - يىلى يەنە 8 مىليون 110 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق يۆتكەلدى. «شىمالىنىڭ ئاشلىقىنى جەنۇبقا يۆتكەش» بويىچە زور مىقداردا ئاشلىق يۆتكەلگەنلىكتىن، 1980 - يىللىق تاۋار ئوبوروت خىراجىتى 1978 - يىلدىكىدىن 1.09 ھەسسە كۆپەيىپ كەتتى، ئۇنىڭغا ئاشلىق، ياغ تىجارىتىدىن ئېلىنغان ئومۇمىي پايدىنى ئومۇمىي زىيانغا ئايلاندۇرۇش قاتارلىق ئامىللارنى قوشقاندا، مۇقىم باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتىدىن كۆرۈلگەن زىيان 187 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 1978 - يىلدىكىدىن 1.35 ھەسسە ئاشتى، كونا ئۇلچەم بويىچە مەخسۇس «باھا ئۆستۈرۈش يارىدەمى» شەكىلدە 64 مىليون 740 مىڭ يۈەن تولۇقلانغان بولسىمۇ، لېكىن زىيان يەنىلا 122 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 1978 - يىلدىكىدىن 1.35 ھەسسە ئاشتى. 1979 — 1982 - يىلغىچە بولغان تۆت يىلدا مۇقىم باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتىدىن كۆرۈلگەن زىيان 665 مىليون يۈەنگە يەتتى، كونا ئۇلچەم بويىچە «باھا ئۆستۈرۈش يارىدەمى» شەكىلدە مەخسۇس ئاجرىتىلىپ تولۇقلانغان 271 مىليون يۈەننى چىقىرىۋەتكەندە، زىيان يەنىلا 393 مىليون يۈەنگە يېتىپ، يىلمۇ ئوتتۇرىچە 98 مىليون 250 مىڭ يۈەندىن توغرا كەلدى.

1983 — 1985 - يىلغىچە ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى، كارخانىلارنىڭ زىيىنىنىڭ ئېشىشىنى تېزگىنلەش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون مالىيىسى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىگە مالىيە پايدا - زىيىنىنى پۈتۈنلەي ھۆددىگە بېرىشنى قارار قىلدى. ھۆددىگەرلىك چارىسىنىڭ مۇھىم نۇقتىسى مۇنداق: ئارتۇق سېتىۋېلىنغان قىسمىغا باھا قوشۇپ بېرىش ۋە باھا ئۆستۈرۈش يارىدەمنى مەركەز مالىيىسى بىلەن يەرلىك (ئاپتونوم رايون) مالىيە ئەمەلىيەتكە ئاساسەن ئاجرىتىپ بېرىدۇ؛ مۇقىم باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتىدىن كېلىپ چىققان زىيان ۋە باشقا كارخانىلارنىڭ پايدىسى بىر تۇتاش ھېسابلىنىپ، ئاپتونوم رايون مالىيىسى ھەر يىلى ئاشلىق كارخانىلىرىغا زىيان (خەزىنىگە قايتۇرۇش) ئۈچۈن 85 مىڭ مىليون 540 مىڭ يۈەن ساپ يارىدەم پۇلى قوشۇپ بېرىدۇ؛ ھۆددىگەرلىك مۇددىتى ئۈچ يىل بولىدۇ، ئېشىپ كەتكەن زىيان تولۇقلاپ بېرىلمەيدۇ، زىيان كېمەيتىلسە (پايدا ئالىدىغان كارخانىلار ئاشۇرغان پايدىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) كېمەيتىلگەن قىسمىنىڭ ھەممىسى كارخانىلارغا قالدۇرۇلىدۇ. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ھۆددىگەرلىك ئومۇمىي كۆرسەتكۈچى ئىچىدىن ئۆلكىلەر ۋە ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى ۋىلايەت، شەھەر، ئاپتونوم ئوبلاستلار ئارا يۆتكەشكە كېتىدىغان خىراجەتنى قالدۇرغاندىن سىرت، باشقا كۆرسەتكۈچلەرنى جايلارنىڭ 1982- يىللىق تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتى ۋە پايدا ئالىدىغان كارخانىلارنىڭ پايدا ئەتىجىسىگە ئاساسەن، ھەر خىل ئېشىش - كېمىيىش ئامىللارنى نەزەرگە ئېلىپ، ۋىلايەتلىك، شەھەرلىك، ئاپتونوم ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىلىرى (باشقارمىلىرى) گە ئەمەلىيەشتۈرىدۇ، ھۆددىگەرلىك مۇددىتى يىلدا بىر قېتىم بېكىتىلىدۇ. ۋىلايەتلىك، شەھەرلىك، ئاپتونوم ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىلىرى (باشقارمىلىرى) ھۆددىگەرلىك ۋەزىپىسىنى ئورۇنداش ئۈچۈن، ئۆز ئەمەلىيىتىگە ئاساسەن، ھۆددىگەرلىك كۆرسەتكۈچىنى ناھىيىلىك (شەھەرلىك) ئاشلىق ئىدارىلىرىگە تەقسىم قىلىپ، يۇقىرىدىن تۆۋەنگىچە قاتلاملۇ قاتلام ھۆددىگە بېرىش ۋەزىيىتىنى شەكىللەندۈرۈپ، ئاساسىي قاتلام كارخانىلىرى ۋە ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئىگىلىك باشقۇرۇشىنى ياخشىلاپ، كىرىمنى ئاشۇرۇپ، چىقىمنى تېجەش ئاكتىپچىللىقىنى قوزغىدى. 1983 - يىلى تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارەت مىقدارى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 9.3% ئاشقان بولسىمۇ، بىراق «شىمالىنىڭ ئاشلىقىنى جەنۇبقا يۆتكەش» زور مىقدارىدا

ئازايتىلغانلىقى ۋە «ئالدى دۇكان كەينى كارخانا» قاتارلىق كۆپ خىل ئىگىلىك قانات پايدۇرۇلۇپ، كىرىم ئاشۇرۇلۇپ، چىقىم تېجەلگەنلىكى ئۈچۈن، تاۋار ئوبوروت خىراجىتى ئالدىنقى يىلدىكى 140 مىليون يۈەندىن 124 مىليون يۈەنگە چۈشۈپ، 11.43% كېمەيدى؛ تىجارەت ئومۇمىي زىيىنى 44 مىليون 660 مىڭ يۈەندىن 38 مىليون 910 مىڭ يۈەنگە چۈشۈپ، 12.88% كېمەيدى؛ تەكسە باھا تىجارىتىدىن كېلىپ چىققان زىيان «باھا ئۆستۈرۈش يارىدىمى» ئارقىلىق تولۇقلانغاندىن كېيىن، 1982- يىلدىكى 106 مىليون يۈەندىن 76 مىليون 280 مىڭ يۈەنگە چۈشۈپ، 27.96% كېمەيىپ، ھۆددىگەرلىك كۆرسەتكۈچىدىن يەنە 9 مىليون 260 مىڭ يۈەن ئازايدى. شۇ يىلى پايدا ئالىدىغان كارخانىلارنىڭ پايدىسى ئالدىنقى يىلدىكى 30 مىليون 400 مىڭ يۈەندىن 38 مىليون 130 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، 25.42% ئاشتى؛ مالىيىدىن رۇخسەت قىلغان ھۆددىگەرلىك قالدۇقى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا بېرىلدى. 1984 - يىلى تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارەت مىقدارى 4 مىليارد 629 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 1982 - يىلدىكىدىن 17.84% ئاشتى، تىجارەت خىراجىتىنىڭ ئېشىش ئامىللىرى بىر قەدەر كۆپ بولدى. تاۋار ئوبوروت خىراجىتى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 16 مىليون 180 مىڭ يۈەن ئېشىپ، 13% كۆپەيدى. ئومۇمىي زىيان ئالدىنقى يىلدىكىدىن 5 مىليون 510 مىڭ يۈەن ئازىيىپ، 14.16% كېمەيدى. تەكسە باھا تىجارىتىدىن كېلىپ چىققان زىيان «باھا ئۆستۈرۈش يارىدىمى» ئارقىلىق تولۇقلانغاندىن كېيىن 88 مىليون 700 مىڭ يۈەن بولۇپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 12 مىليون 420 مىڭ يۈەن ئېشىپ، 16.28% كۆپەيىپ، ھۆددىگەرلىك كۆرسەتكۈچىدىن 3 مىليون 160 مىڭ يۈەن ئاشتى. شۇ يىلى پايدا ئالىدىغان كارخانىلار ئەملگە ئاشۇرغان پايدا 38 مىليون 690 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 560 مىڭ يۈەن ئېشىپ، 1.47% كۆپەيدى، ئەملگە ئاشۇرغان پايدىدىن ھۆددىگەرلىك كۆرسەتكۈچىدىن ئاشقان زىيان تولۇقلانغاندىن سىرت، قالغان قىسمى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا بېرىلدى. 1985- يىلى تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارەت مىقدارى 1984- يىلدىكىدىن يەنە 384 مىليون كىلوگرام، ھۆددىگە بېرىشتىن ئىلگىرىكى 1982 - يىلدىكىدىن 1 مىليارد 73 مىليون كىلوگرام ئېشىپ، 27.23% كۆپەيدى، تاۋار ئوبوروت خىراجىتى 166 مىليون يۈەنگە يېتىپ، ھۆددىگە بېرىشتىن ئىلگىرىكى 1982 - يىلدىكىدىن 25 مىليون 800 مىڭ يۈەن كۆپەيدى. تىجارەت ئومۇمىي زىيىنى كۆپ خىل ئىگىلىك قانات پايدۇرۇلغانلىقتىن داۋاملىق 2 مىليون 780 مىڭ يۈەن ئازايغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇرلەۋاتقان تىجارەت خىراجىتىنى يەنىلا قاپلىيالمىدى. شۇ يىللىق مۇقىم باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتىدىن كېلىپ چىققان زىيان «باھا ئۆستۈرۈش يارىدىمى» ئارقىلىق تولدۇرۇلغاندىن كېيىن بىراقلا 113 مىليون يۈەنگە يېتىپ، ھۆددىگەرلىك كۆرسەتكۈچىدىن 27 مىليون 460 مىڭ يۈەن ئاشتى. شۇ يىلى پايدا ئالىدىغان كارخانىلار ئەملگە ئاشۇرغان پايدا 43 مىليون 810 مىڭ يۈەن بولۇپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 5 مىليون 120 مىڭ يۈەن ئېشىپ، 13.22% كۆپەيدى، ئەملگە ئاشۇرغان پايدىدىن ھۆددىگەرلىك كۆرسەتكۈچىدىن ئاشقان 27 مىليون 460 مىڭ يۈەن زىيان تولۇقلانغاندىن كېيىن، پەقەت 16 مىليون 350 مىڭ يۈەن قالدۇق قېلىپ، ئاشلىق، ياغ سانائىتىنى يېڭىلاپ ئۆزگەرتىش قەرز پۇلىنى قايتۇرۇشقا يەتمىدى. ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ مالىيىسىنى ئۈچ يىللىق ھۆددىگە بېرىش ئاپتونوم رايون ئاشلىق، ياغدىن ئۈدا مول ھوسۇل ئالغان، ئاشلىق، ياغ تىجارەت مىقدارى ئۆزلۈكسىز كۆپەيگەن مەزگىلدە يولغا قويۇلغان بولۇپ، ئۆلۈك كۆرسەتكۈچلۈك، جانلىق ۋەزىيەتلىك ھۆددىگەرلىك چارىسى تىجارەت تەرەققىياتىنىڭ ئېھتىياجىغا ماسلىشالمىغان بولسىمۇ، لېكىن مالىيىنى ئۈچ يىللىق ھۆددىگە بېرىش ئاساسىي قائىلام ئاشلىق كارخانىلىرى ۋە ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ تىجارەت باشقۇرۇشنى ياخشىلاش، كىرىمنى ئاشۇرۇپ، چىقىمنى تېجەش ئاكتىپچىللىقىنى قوزغىدى، بولۇپمۇ ھۆددىگە بېرىشتىن ئىلگىرى ئىككى يىللىق ئېشىندا ئاشلىق كارخانىلىرىنى جانلاندۇرۇپ،

تۇرلۇك ئىشلەپچىقىرىش ۋە مۇئەسسەسىلەرنى كۇچەيتىشتە زور رول ئويناندى.

1986 — 1990 - يىلغىچە ئاشلىق مالىيىسى ۋىلايەت، شەھەر، ئاپتونوم ئوبلاست مالىيىسىنىڭ باشقۇرۇشىغا چۇشۇرۇپ بېرىلدى. 1986 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاشلىق مالىيىسى تۇزۇلمىسىنى تۆۋەنگە چۇشۇرۇپ بېرىشنى قارار قىلدى، چارىنىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى مۇنۇلاردىن ئىبارەت: ئارتۇق سېتىۋېلىنغان قىسىمغا قوشۇلغان باھا پۇلىنى يەنىلا مەركەز مالىيىسى ئۈستىگە ئالىدۇ، ئۇنى ئاپتونوم رايون مالىيىسى ئەمەلىيەتكە ئاساسەن ۋىلايەت، شەھەر، ئاپتونوم ئوبلاست مالىيىسىگە بۇيرۇپ بېرىدۇ؛ ئۇنتكۇزۇپ بېرىلگەندىن كېيىن ئاشلىق، ياغنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسىنى يېڭىدىن ئۆستۈرۈشكە كېرەكلىك «باھا ئۆستۈرۈش ياردەمى» نىڭ %50نى ئاپتونوم رايون مالىيىسى، قالغان %50نى ۋىلايەت، شەھەر، ئاپتونوم ئوبلاست مالىيىسى ئۈستىگە ئالىدۇ؛ ئۇلكىلەر ئارا ۋە ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى ۋىلايەت، شەھەر، ئاتپونوم ئوبلاستلار ئارا يۆتكەش خىراجىتىنى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى بىر تۇتاش باشقۇرۇپ، ئەمەلىي چىقىم بويىچە ئاپتونوم رايون مالىيىسىگە تەكشۈرۈپ ھېسابتىن كۆتۈرۈۋېتىشكە يوللايدۇ؛ 1985 - يىللىق تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتى زىيىنى ئاساس، تۇرلۇك ئېشىش - كېمىيىش ئامىللىرى قوشۇمچە قىلىنىپ، ۋىلايەت، شەھەر، ئاپتونوم ئوبلاستلارنىڭ تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ زىيان كۆرسەتكۈچىي تەكشۈرۈپ بېكىتىلگەندىن كېيىن، ئۇنى ئاپتونوم رايون مالىيىسى تولۇقلاشنى ئۈستىگە ئېلىپ، بىر قېتىمدىلا ھۆددىگە بېرىدۇ، ئاشقان زىيانىنى ۋىلايەت، شەھەر، ئاپتونوم ئوبلاست مالىيىسى ئۈستىگە ئالىدۇ. كۆپ ساندىكى ۋىلايەت، شەھەر، ئاپتونوم ئوبلاستلارنىڭ مالىيىسى ئاپتونوم رايون ئۆتكۈزۈپ بەرگەن ئەندىزە بويىچە ئاشلىق مالىيىسىنى ناھىيىلەرگە ئۆتكۈزۈپ بەردى. 1986 - يىلدىن باشلاپ، ئاپتونوم رايون ئاشلىق، ياغ مەھسۇلاتلىرىنى زور مىقدارىدا سىرتقا يۆتكىدى. 1986 - يىلى تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارەت مىقدارى 1985 - يىلدىكىدىن بىراقلا 1 مىليارد 213 مىليون كىلوگرام ئېشىپ، %20. 24 كۆپەيدى؛ تاۋار ئوبوروت خىراجىتىمۇ 1985- يىلدىكى 166 مىليون يۈەندىن 227 مىليون يۈەنگە يېتىپ، %75. 36 كۆپەيدى. شۇ يىلى جايلاردىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ كۆپ خىل ئىگىلىكى داۋاملىق تەرەققىي قىلىپ، ئومۇمىي تىجارەت زىيىنى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 12 مىليون 40 مىڭ يۈەن ئازايدى، لېكىن تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتىدىن كېلىپ چىققان زىيان «باھا ئۆستۈرۈش ياردەمى» ئارقىلىق تولۇقلانغاندىن كېيىن، ئومۇمىي سوممىسى يەنىلا 152 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 1985 - يىلدىكىدىن 39 مىليون 900 مىڭ يۈەن ئېشىپ، %46. 35 كۆپەيدى. ۋىلايەت، شەھەر، ئاپتونوم ئوبلاستلارنىڭ مالىيىسى ئاشلىق مالىيىسى ئۆتكۈزۈپ بېرىلگەندىن كېيىن كۆپەيگەن زىيانىنى ئۈستىگە ئالالمىغانلىقتىن، جايلاردىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ قەرزى نېسى قېلىشقا باشلىدى. 1987 — 1990 - يىلغىچە، ئاپتونوم رايون يەنە ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش باھاسىنى ئۈدا بىر قانچە قېتىم ئۆستۈرگەنلىكتىن، ئاشلىق، ياغقا بېرىلىدىغان «باھا ئۆستۈرۈش ياردەم» سوممىسى ۋە تىجارەت ئومۇمىي زىيىنى يەنمۇ كۆپەيدى. شۇنىڭ بىلەن بىللە، 1988 - يىلدىن باشلاپ جۇڭگو خەلق بانكىسى تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتىگە بېرىلىدىغان قەرز پۇلىنىڭ ئايلىق ئۆسۈمىنى %3. 3تىن %5. 7كە ئۆستۈرگەنلىكتىن، تاۋار ئوبوروت خىراجىتى زور مىقدارىدا ئېشىپ، تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارەت زىيىنى تۇز سىزىق بويىچە كۆپەيدى. 1990 - يىللىق تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ ئوبوروت خىراجىتى 385 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 1985 - يىلدىكىدىن 219 مىليون يۈەن ئېشىپ، 1. 32 ھەسسە كۆپەيدى. 1990 - يىللىق تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتىدىن كېلىپ چىققان زىيان «باھا ئۆستۈرۈش ياردەمى» ئارقىلىق تولۇقلانغاندىن كېيىن، 335 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 1985 - يىلدىكىدىن 222 مىليون يۈەن ئېشىپ، 1. 98 ھەسسە كۆپەيدى.

1953 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتىگە دائىر پايدا - زىيان ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 26 بىرلىكى: تۇمەن يۈەن

تۈرى / يىل	گومۇمىي پايدا (زىيان)	ئاۋار ئوبوروت خىراجىتى	ياڭ	باشقا كىرىم - چىقىم ساپ سوممىسى	ئارتۇق سېتىۋېلىنغان ئاشلىق، يانغا قوشۇپ بېرىلگەن باھا پۇلى	باھا ئۆستۈرۈش يارىدىسى	پايدا - زىيان گومۇمىي سانى
1953	1223	1170	40	173			186
1954	2261	2279	125	437			294
1955	2490	2598	343	159			—292
1956	2946	2617	456	176			49
1957	3514	3227	312	139			114
1958	3356	3255	331	96			—134
1959	4427	4281	354	15			—193
1960	5213	5658	430	219	223		—879
1961	3970	6146	301	170	192		—2499
1962	2150	6759	257	—121			—4987
1963	1794	5696	208	122			—3988
1964	2781	5725	201	40	200		—3305
1965	3875	8764	257	—199			—5345
1966	4317	7360	6	67	1167		—4149
1967	3540	8002		—92	1407		—5961
1968	2076	6514		—31	334		—4803
1969	2532	4942		—54	53		—2517
1970	1988	6425		99	214		4552
1971	2237	6543		80	514		—4470
1972	1915	5630		—90	813		—4618
1973	1297	6198		—68	852		—5821
1974	2233	7073		—52	763		—4892
1975	2510	8858		—51	593		—6399
1976	1660	8313		—100	1058		—6753
1977	1691	8839		—1006	1426		8154

−5185	34	1937	11		7783	2553	1978
−5473	5158	7111	−207		9852	−572	1979
−12207	6474	13188	−270		16293	−2118	1980
−11075	7360	14639	−301		13308	−4826	1981
−10589	8149	13720	−284		13988	−4466	1982
−7628	8949	17341	−243		12443	−3891	1983
−8870	8555	23835	−21	3	14061	−3340	1984
−11253	8741	23195	−309	55	16568	−3062	1985
−15243	7927	24391	1506	111	22707	−1858	1986
−15711	8123	22519	2005	99	23810	−1930	1987
−20174	9898	23160	789	26	26438	−4397	1988
−23222	14664	23498	384	29	31805	−6436	1989
−33494	16250	29776	−931	26	38480	−10307	1990
−264462	110282	248119	2257	3970	390480	23346	جەمئىي

ئىزاھ: 1. مەزكۇر جەدۋەلدىكى ماتېرىياللارنىڭ مەنبەسى: 1953 — 1977 - يىلغىچە ش ئۇ ئا ر مالىيە نازارىتىنىڭ ئاشلىق بوغالتېرلىق ماتېرىيالى؛ ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ 1978 — 1990 - يىلغىچە بولغان بوغالتېرلىق ماتېرىيالى توپلىنىدىن پايدىلىنىلدى.

2. 1974 - يىلدىن بۇرۇنقى ئارتۇق سېتىۋېلىنغان ئاشلىق، يانغا قوشۇپ ېېرىلگەن باھا پۈلى تەننەرخكە كىرگۈزۈلۈپ، پايدا - زىيانغا ھېسابلاندى. 1974 - يىلدىن باشلاپ مەخسۇس تۈر بويىچە پۈل ئاجرىتىلىپ، ئايرىم ئىنكاس قىلىندى.

3. «باھا ئۆستۈرۈش يارىسى» مەخسۇس قوشۇمچە يارىدەم بېرىلۈپ، جەدۋەلگە كىرگۈزۈلگەن 1978 - يىلدىن كېيىنكى زىيان «باھا ئۆستۈرۈش يارىسى» ئارقىلىق تولۇقلاندى.

4. 1985 — 1990 - يىلغىچە «باشقا كىرىم - چىقىم ساپ سوممىسى» ئۈلكىلەر ئارا يۆتكەش تىجارىتى خىراجەت كىرىمى 73 مىليون 760 مىڭ يۈەننى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

2. پايدا ئالىدىغان كارخانىلار ئەمەلگە ئاشۇرغان پايدا

شىنجاڭنىڭ ئاشلىق كارخانىلىرى تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان سىياسەت خاراكتېرلىك سودا كارخانىلىرىدىن باشقا، يەنە ئاشلىق، ياغ پىششىقلاش، ئاشلىق، ياغ ماشىنىسازلىقى، يەم-خەشەك پىششىقلاش، سودا، ئاشلىق، ياغ يېمەكلىكلىرى، ئاشلىق، ياغ تىرانسپورتى، كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتى كارخانىلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان، بۇ كارخانىلار نورمال ئەھۋالدا پايدا ئالىدىغان كارخانىلاردۇر. 1958 — 1990 - يىلغىچە، ئاشلىق كارخانىلىرى 674 مىليون يۈەن پايدا ئېلىپ، تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتىدىن كېلىپ چىققان زىياننىڭ ئورنىنى تولدۇرۇشتا تۆھپە قوشتى.

1) ئاشلىق، ياغ سانائىتى كارخانىلىرى

بۇ خىل كارخانىلار پايدا ئالىدىغان كارخانىلار ئىچىدە كۆلىمى ئەڭ چوڭ، ۋاقتى ئەڭ ئۇزۇن، دائىرىسى ئەڭ كەڭ كارخانا بولۇپ، ئاشلىق، ياغ پىششىقلاش، ئاشلىق، ياغ ماشىنىسازلىقى، زاۋۇتلاشقان يېمەكلىك پىششىقلاش تىجارىتى شۇنىڭدەك ئاشلىق، ياغ سانائىتىگە بېقىندى يەم - خەشەك سانائىتى قاتارلىقلارنى ئۆز

ئىچىگە ئالىدۇ. 1958 — 1990 - يىلغىچە، ئاشلىق، ياغ سانائىتى كارخانىلىرى 423 مىليون يۈەن پايدا يارىتتى.

1956 - يىلدىن بۇرۇن، ئاپتونوم رايوندا پەقەت ئاز ساندا ئۇن زاۋۇتىلا بار ئىدى، ئۇلارنى ئاپتونوم رايونلىق سانائەت تارماقلىرى باشقۇراتتى. 1956 - يىلى ئاشلىق، ياغ سانائىتى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى، لېكىن ئومۇمىي كۆلەمى ناھايىتى كىچىك، پايدىسى ناھايىتى ئاز ئىدى. 1958 — 1965 - يىلغىچە، كۆپ ساندىكى ۋىلايەت، ئاپتونوم ئوبلاستلارنىڭ ئورگىنى تۇرۇشلۇق جايلاردا ئۇن زاۋۇتى يېڭىدىن قۇرۇلدى ياكى ئۆزگەرتىپ قۇرۇلدى، نۆۋەتلىق ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىلىدىغان جايلاردىمۇ بىر تۈركۈم ياغ زاۋۇتلىرى قۇرۇلدى، ئاشلىق، ياغ سانائىتىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى قەدەممۇ قەدەم تەرەققىي قىلىپ، سەككىز يىلدا 14 مىليون 200 مىڭ يۈەن، يىلىغا ئوتتۇرىچە 1 مىليون 775 مىڭ يۈەن پايدا يارىتىلدى، يارىتىلغان پايدا ئەڭ تۆۋەن بولغان 1958 - يىلى 760 مىڭ يۈەن، ئەڭ يۇقىرى بولغان 1965 - يىلى 2 مىليون 890 مىڭ يۈەن بولدى.

1966 — 1976 - يىلغىچە «125»، «150» تىپلىق قوش تولۇقلۇق ئۇن تارتىش ماشىنىلىرىنى گۈرۈپپىلاشتۇرۇپ ئۇن تارتىش بىر قەدەر تېز تەرەققىي قىلدى، كۆپ ساندىكى ناھىيە بازارلىرىدا كىچىك تىپتىكى گۈرۈپپىلاشتۇرۇلغان ئۇن زاۋۇتى قۇرۇلدى. 11 يىلدا 33 مىليون 820 مىڭ يۈەن، يىلىغا ئوتتۇرىچە 3 مىليون 70 مىڭ يۈەن، ئەڭ تۆۋەن بولغان 1969 - يىلى 1 مىليون 130 مىڭ يۈەن، ئەڭ يۇقىرى بولغان 1976 - يىلى 7 مىليون 970 مىڭ يۈەن پايدا يارىتىلدى.

1977 — 1979 - يىلغىچە كىچىك تىپتىكى گۈرۈپپىلاشقان ئۇن تارتىش كەسپى داۋاملىق تەرەققىي قىلدى ۋە مۇكەممەللەشتى. شۇنىڭ بىلەن بىللە، جايلاردىكى ئاشلىق، ياغ پىششىقلاش كارخانىلىرى مەركەز رەھبەرلىرىنىڭ «سانائەت ئارقىلىق سودىنى تولۇقلاش» چاقىرىقىغا ئاۋاز قوشۇپ، دېھقانلارغا ئاشلىق، ياغنى ۋاكالىتەن پىششىقلاپ بېرىشنى پائال قانات يايدۇرۇپ، مەھسۇلاتنى ئاشۇرۇپ، ئىقتىساد قىلىش، كىرىمنى ئاشۇرۇپ چىقىمنى تېجەشنى تۇتۇپ، كارخانىلارنىڭ پايدىسىنى بىر قەدەر تېز ئاشۇردى، ئۇچ يىلدا 30 مىليون 180 مىڭ يۈەن، يىلىغا ئوتتۇرىچە 10 مىليون 60 مىڭ يۈەن پايدا يارىتىلدى.

1980 — 1990 - يىلغىچە بولغان مەزگىل ئاشلىق، ياغ سانائىتى كەڭ كۆلەمدە تەرەققىي قىلغان مەزگىل بولدى، ئىككى قېتىم پايدىنى باجغا ئۆزگەرتىش، تىجارەتنى ھۆددىگە بېرىش شۇنىڭدەك ئىش خىراجىتىنى ئۆز باھاسى بويىچە پىششىقلاشقا ئۆزگەرتىش قاتارلىق ئىقتىسادىي تۈزۈلمە ئىسلاھاتى ئارقىلىق ئاشلىق، ياغ سانائىتى كارخانىلىرى ئىشچى - خىزمەتچىلىرىنىڭ ئاكتىپچىللىقى قوزغىتىلىپ، مەھسۇلات قىممىتى، مەھسۇلات مىقدارى ۋە پايدا تېز ئاشۇرۇلدى. 1980 - يىلدىن باشلاپ، MQ.4 ۋە MQ.5 تىپلىق گاز بېسىملىق ئۇن تارتىش ماشىنىسى تەدرىجىي ئىشلىتىلىپ ۋە زامانىۋى تازىلاش ئۈسكۈنىسى سەپلىنىپ، كىچىك تىپتىكى بىرنەچچە ئۇن زاۋۇتلىرى ئۆزگەرتىلدى، 1990 - يىلغا قەدەر ئاز ساندىكى ناھىيىلەردىن باشقا ناھىيىلەرنىڭ ھەممىسى ئۇن زاۋۇتلىرىنىڭ ئۈسكۈنىلىرىنى ئالماشتۇرۇپ يېڭىلىدى. ئوخشاش مەزگىلدە، ياغلىق دان (چىگىت) ئىشلەپچىقىرىدىغان ناھىيە (شەھەر) لەرنىڭ ھەممىسى ئەسلىدىكى يېرىم ئاپتوماتلاشقان كىچىك تىپتىكى ياغ تارتىش ئۈسكۈنىلىرىنى 200 تىپلىق ياغ تارتىش ماشىنىسى ياكى دەسلەپكى چىلاپ ياغ ئېلىش ھۈنەر - سەنئىتىگە تەدرىجىي ئالماشتۇرۇپ، ياغ تارتىش سانائىتىنى يېڭى بىر پەللىگە كۆتۈردى. 1990 - يىلنى 1980 - يىلغا سېلىشتۇرغاندا ئۇن تارتىش ئىقتىدارى 1.12 ھەسسە، ئۇن %66 ئاشتى. ياغلىق دان پىششىقلاش ئىقتىدارى (چىلاپ ياغ ئېلىشمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) 3.8 ھەسسە، ياغ 2.8 ھەسسە ئاشتى. 11 يىلدا، ئاشلىق، ياغ سانائىتى كارخانىلىرى 345 مىليون يۈەن، يىلىغا ئوتتۇرىچە 31 مىليون 320 مىڭ يۈەن پايدا يارىتتى، بۇنىڭ ئىچىدە 1990 - يىلى يارىتىلغان پايدا 50 مىليون 630 مىڭ يۈەن بولۇپ، 1980 - يىلدىكىنىڭ 5.86 ھەسسىسىگە توغرا كەلدى.

1966 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ ئاشلىق سىستېمىسىدىكى ئاشلىق، ياغ سانائىتى كارخانىلىرىنىڭ پايدا ئېلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 27

بىرلىكى: تۇمەن يۈەن

رايون / يىللار	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	جەمئىي
ئاپتونوم رايون بويىچە	202	195	229	113	223	157	194	295	344	633	797	795	1196	1027	864	1261	1731	2402	2534	2904	3894	4278	4728	4800	5063	40859
ئۈرۈمچى شەھىرى	32	8	2	8	68	12	33	101	106	281	348	276	413	332	252	247	347	429	297	456	506	409	625	721	616	6925
قاراماي شەھىرى	10	13	17	20	18	16	2	38	32	32	36	43	48	31	18	30	24	72	67	77	87	88	93	21	34	967
تۇرپان ۋىلايىتى												23	36	29	20	18	35	56	58	58	37	48	39	43	9	509
قۇمۇل ۋىلايىتى	8	12	2	12	26	7	2	13	11	22	23	28	39	40	27	29	45	56	60	77	96	105	114	139	139	1132
سانجى ئوبلاستى	16	25	19	19	30	15	26	35	30	14	72	80	114	89	76	193	196	343	470	324	502	602	601	615	643	5133
شىخەنزە شەھىرى										.10	.1	20	28	10	25	126	193	225	162	320	397	320	385	103	55	2358
ئىلى ئوبلاستىغا بۇيسۇندۇرۇلغان قاراشلىق ئورۇنلار										16	15	19									33	20	48	41	18	210
ئىلى ۋىلايىتى	29	25	17	1	35	1	2	31	31	62	47	45	94	87	115	208	206	362	410	452	594	615	517	551	630	5167
تاربىغاتاي ۋىلايىتى	6	13	16	16	18	5	7	4	.	1	33	25	54	61	43	54	138	117	142	226	415	450	545	535	728	3652
ئالتاي ۋىلايىتى	6	6	5	2	5	1	3	7	3	10	5	12	20	21	20	27	35	49	51	68	98	162	191	186	227	1220
بورتالا ئوبلاستى			3	5	3			4	8	11	8	12	20	19	16	23	73	95	98	128	167	176	122	149	209	1349
بايىنغولىن ئوبلاستى	12	21	22	20	21	14	34	16	17	26	45	34	35	31	26	50	66	84	72	108	175	183	240	307	344	2003
ئاقسۇ ۋىلايىتى	17	22	21	5	12	19	14	34	43	59	57	78	88	90	80	109	120	123	142	112	181	197	226	313	299	2461
قىزىلسۇ ئوبلاستى			.			.1		.5				3	3	6				11	15	35	63	70	81	74	63	423
قەشقەر ۋىلايىتى	55	52	38	19	52	57	71	30	63	100	96	93	140	122	94	105	181	227	278	250	301	364	335	409	420	3952
خوتەن ۋىلايىتى	13	14	9	1	16	9		6	.5	3	5	19	30	26	20	23	32	82	93	93	95	57	61	73	75	850
قەدىرنىگە بۇيسۇندۇرۇلغان قاراشلىق ئورۇنلار	.2	.16	58	.15	.65	2		.19	5	6	8	.15	34	33	32	19	35	71	119	120	147	412	505	520	554	2548

2) يەم - خەشەك كارخانىلىرى

1977 - يىلدىن ئىلگىرى مۇستەقىل يەم - خەشەك كارخانىلىرى يوق ئىدى، يەم - خەشەك كەسپىنى ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى بىر تۇتاش باشقۇردى. 1977 — 1980 - يىلغىچە، مۇستەقىل يەم - خەشەك تىجارەت كارخانىلىرى ئۇچ يىل زىيان تارتىپ، بىر يىل پايدا ئالدى، پايدا - زىيانىنى بالانس قىلغاندا ئېلىنغان پايدا 90 مىڭ يۈەن بولدى. 1981 - يىلدىن باشلاپ، جايلار يېڭىدىن قۇرغان مۇستەقىل يەم - خەشەك زاۋۇتلىرى ئۆز جايىدىكى ئاشلىق كارخانىلىرى ياكى يەم - خەشەك شىركەتلىرىگە تەۋە بولدى؛ كونا زاۋۇت، ئامبارلار ئۆزگەرتىپ قۇرۇلغان ۋە يېڭىدىن قۇرۇلغان يەم - خەشەك سېخلىرى ئاشلىق، ياغ پىششىقلاش كارخانىلىرىنىڭ تەۋەلىكىدە بولدى (بۇ سېخلار يارىتىلغان پايدا ئاشلىق، ياغ سانائىتى كارخانىلىرىنىڭ پايدىسى ئېچىلمە بولدى). 1984 - يىلى گوۋزۇيۈەن «ئېلىمىزنىڭ 1984 — 2000 - يىلغىچە بولغان يەم - خەشەك سانائىتى تەرەققىياتى پروگراممىسى»نى ئېلان قىلغاندىن كېيىن، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ يەم-خەشەك سانائىتى تېز تەرەققىي قىلدى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر 123 يەم - خەشەك پىششىقلاش زاۋۇتى ياكى سېخى قۇرۇلۇپ ئىشقا كىرىشتۈرۈلدى، يىللىق يەككە ئىسمېنىلىق ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى 329 مىڭ 900 تونناغا يېتىپ، ناھىيە بازىرىدىن يۇقىرى دەرىجىلىك جايلاردا يەم - خەشەك پىششىقلاش كارخانىلىرى بولۇش ئاساسەن ئەملگە ئاشۇرۇلدى. 1981 — 1985 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر دەرىجىلىك يەم-خەشەك شىركەتلىرى ۋە مۇستەقىل يەم - خەشەك سانائىتى كارخانىلىرى 3 مىليون 300 مىڭ يۈەن، يىلىغا ئوتتۇرىچە 660 مىڭ يۈەن پايدا يارىتتى، 1986 — 1990 - يىلغىچە مۇشۇ يەم- خەشەك شىركەتلىرى ۋە مۇستەقىل يەم - خەشەك سانائىتى كارخانىلىرى 41 مىليون 740 مىڭ يۈەن، يىلىغا ئوتتۇرىچە 8 مىليون 350 مىڭ يۈەن پايدا يارىتتى. 1976 - يىلى ش ئۇ ئا ر يەم - خەشەك شىركىتى قۇرۇلغاندىن تارتىپ 1990-يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر دەرىجىلىك يەم - خەشەك شىركەتلىرى ۋە مۇستەقىل يەم - خەشەك پىششىقلاش كارخانىلىرى يارىتىلغان ئومۇمىي پايدا 45 مىليون 130 مىڭ يۈەنگە يەتتى، بۇنىڭ ئېچىدە كېيىنكى بەش يىلدا يارىتىلغان پايدا ئومۇمىي پايدىنىڭ 92.49%نى ئىگىلەيدۇ.

1986 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ ئاشلىق سىستېمىسىدىكى يەم - خەشەك كارخانىلىرىنىڭ پايدا ئېلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 28

بىرلىكى: تۇمەن يۈەن

يىللار / رايون	1986	1987	1988	1989	1990	جەمئىي
ئاپتونوم رايون بويىچە	666	862	954	679	1013	4174
ئۇرۇمچى شەھىرى	114	86	114	—147	336	503
قاراماي شەھىرى	29	41	71	59	41	241
تۇرپان ۋىلايىتى	15	18	22	13	18	86
قۇمۇل ۋىلايىتى	8	5	32	38	37	120
سانجى ئوبلاستى	100	156	139	146	96	637
شىخەنزە شەھىرى						
ئىلى ئوبلاستىغا بىۋاسىتە قاراشلىق ئورۇنلار						

شىلى ۋىلايىتى	54	129	84	107	69	443
تارباغاتاي ۋىلايىتى	13	73	28	48	44	206
ئالتاي ۋىلايىتى		17	13	30	16	76
بورتالا ئوبلاستى	41	50	49	65	53	258
بايىنغولىن ئوبلاستى	43	55	104	105	77	384
ئاقسۇ ۋىلايىتى	15	27	33	27	25	127
قىزىلسۇ ئوبلاستى		7				7
قەشقەر ۋىلايىتى	21	14	12	13	13	73
خوتەن ۋىلايىتى	17	28	45	49	51	190
ئىدارىگە بېۋاستە قاراشلىق كارخانىلار	196	156	208	126	137	823

ئىزاھ: ئىدارىگە بېۋاستە قاراشلىق كارخانىلار ئالغان پايدا ماددىي ئىشيا كارخانىلىرى قاتارلىق كارخانىلار ئالغان 6 مىليون 410 مىڭ يۈەن پايدىنى ئۆز ئىچىگە ئالمىدۇ.

3) كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ كارخانىلىرى

1980 - يىلدىن باشلاپ، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق، ياغنى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش - سېتىش شىركىتى ۋە ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ كېلىشىم باھالىق تىجارەت ئاپپاراتلىرى ئارقا - ئارقىدىن قۇرۇلدى. 1980 — 1983 - يىلغىچە كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارەت كارخانىلىرى سەندۇق، ئەنخۇي، جياڭسۇ، خۇبېي، خۇنەن قاتارلىق ئۆلكىلەردىن گۇرۇچ، خاسلىق مېغىزى قاتارلىق شىنجاڭدا كەم ئاشلىق، ياغ تۇرلىرىنى سېتىۋېلىپ كىرگۈزۈپ ساتتى، قۇمۇل، تۇرپان قاتارلىق ۋىلايەتلەر شۇ جايدا ئىشلەپچىقىرىلغان ئاق قوناقنى ئىچكى ئۆلكىلەرنىڭ گۇرۇچىگە تېگىشتى. تۇنجى يىلدا ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق، ياغ كېلىشىم باھا تىجارىتىدە 38 مىليون 250 مىڭ يۈەن، يىلىغا ئوتتۇرىچە 9 مىليون 560 مىڭ يۈەن پايدا يارىتىلدى. 1984- يىلدىن باشلاپ، ئاپتونوم رايون ئاشلىقتا ئۆزىنى تەمىنلەپ ئېشىنىپ، يېمەكلىك ياغنى زور مىقداردا سىرتقا يۆتكەشكە باشلىدى. 1985 - يىلى ئاساسلىق ئاشلىق، ياغ تۇرلىرىنى دۆلەت بىر تۇتاش سېتىۋېلىش توختام بويىچە ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىشقا ئۆزگەرتىلدى، ئاشلىق، ياغنى توختام بويىچە ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن، كۆپ يوللۇق تىجارەت قىلىش يولغا قويۇلدى. بۇ ئۆزگىرىشلەر ئارقىلىق ئاشلىق، ياغنى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىپ سېتىش مىقدارى زور ھەجىمدە ئاشتى، يارىتىلغان پايدىمۇ مۇناسىپ كۆپەيدى. 1984 — 1990 - يىلغىچە كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتىدىن 142 مىليون يۈەن، يىلىغا ئوتتۇرىچە 20 مىليون 250 مىڭ يۈەن پايدا يارىتىلىپ، ئالدىنقى تۇنجى يىلدىكىدىن ئوتتۇرىچە 111.82% ئاشتى.

1980 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭ ئاشلىق سىستېمىسىدىكى كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارەت كارخانىلىرىنىڭ پايدا ئېلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 29　　بىرلىكى: تۇمەن يۈەن

يىللار / رايون	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	جەمئىي
ئاپتونوم رايون بويىچە	610	1065	1044	1106	992	1116	1404	2003	2691	3779	2191	18001

ئۈرۈمچى شەھىرى	108		69	100	139	206	241	352	295	278	99	1887
قاراماي شەھىرى	20		20	18	27	23	10	23	37	17	10	205
تۇرپان ۋىلايىتى	89		102	68	63	55	32	56	63	44	46	618
قۇمۇل ۋىلايىتى	104		58	61	32	39	63	78	141	227	184	987
سانجى ئوبلاستى	123		121	134	123	171	353	489	707	1176	796	4193
شىخەنزە شەھىرى	38		53	52	42	38	54	224	323	312	63	1199
ئىلى ئوبلاستىغا بېۋاستە قاراشلىق ئورۇنلار							20	17	27	34	24	122
ئىلى ۋىلايىتى	79		100	150	101	75	97	73	163	263	105	1206
تارباغاتاي ۋىلايىتى	22		25	44	37	42	72	56	133	74	—32	473
ئالتاي ۋىلايىتى	14		18	16	17	15	28	57	73	94	27	359
بورتالا ئوبلاستى	20		26	19	24	26	33	18	12	57	94	329
بايىنغولىن ئوبلاستى	28		54	80	59	69	56	144	195	268	205	1158
ئاقسۇ ۋىلايىتى	84		121	82	80	107	102	103	135	227	151	1192
قىزىلسۇ ئوبلاستى	23		23	19	16	20	16	18	18	23	3	179
قەشقەر ۋىلايىتى	132		98	45	77	53	34	39	60	83	53	674
خوتەن ۋىلايىتى	74		96	96	123	127	84	94	194	214	136	1238
ئىدارىگە بېۋاستە قاراشلىق كارخانىلار	107	610	60	122	33	49	109	162	115	388	227	1982

4) ئاشلىق، ياغ ترانسپورت كارخانىلىرى

1976 - يىلدىن بۇرۇن ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ترانسپورت كەسپىنى ئاشلىق سودا كارخانىلىرى باشقۇراتتى، بۇ كارخانىلار ئاساسلىقى ئاشلىق، ياغنى قىسقا مۇساپىلىك يۆتكەش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالغانىدى. 1974 - يىلى قۇرۇلغان ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتوموبىل كالونى ۋە ئۈنىڭدىن بۇرۇن ئايرىم جايلاردا قۇرۇلغان كەسپىي ئاپتوموبىل كالونلىرى قۇرۇلۇش باسقۇچىدا تۇرغانلىقتىن، كۆپىنچە يىللاردا زىيان تارتتى. 1976 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئاپتوموبىل كالونى يۆتكەش ئىقتىدارىنى كېڭەيتىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ترانسپورت شىركىتىگە ئۆزگەرتىلدى، بەزى ۋىلايەت، ناھىيىلەرنىڭ ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئاپتوموبىل كالونلىرىمۇ ئۆزلۈكسىز زورىيىپ، بىر قىسىم ئۇزۇن مۇساپىلىك يۆتكەش ۋەزىپىسىنى پىلانلىق ئۈستىگە ئالدى. كېيىن، ئاشلىق تارماقلىرىغا قاراشلىق ئاشلىق، ياغ ترانسپورت كارخانىلىرىنىڭ ئۇزۇن مۇساپىلىك يۆتكەش ۋەزىپىسى كۆپەيدى، تىجارەت پائىدىسى يىلمۇ يىل ئاشتى. 1971- يىلى مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان ئاشلىق، ياغ ترانسپورت كارخانىلىرى قۇرۇلغاندىن باشلاپ 1990 - يىلغىچە ئاشلىق، ياغ ترانسپورت كارخانىلىرى 25 مىليون 910 مىڭ يۈەن، يىلىغا ئوتتۇرىچە 1 مىليون 300 مىڭ يۈەن پايدا يارىتتى، بۇنىڭ ئىچىدە 1971 — 1976 - يىلغىچە بولغان تۆت يىلدا زىيان تارتتى، بىر يىلدا پايدا ئالدى، پايدا - زىياننى بالانس قىلغاندىن كېيىن تارتقان ساپ زىيان 110 مىڭ يۈەن بولدى؛ 1977 — 1990 - يىلغىچە 26 مىليون 20 مىڭ يۈەن، يىلىغا ئوتتۇرىچە 1 مىليون 860 مىڭ يۈەن پايدا ئالدى.

1977 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ ئاشلىق سىستېمىسىدىكى ترانسپورت كارخانىلىرىنىڭ پايدا ئېلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 30　　بىرلىكى: تۇمەن يۈەن

يىللار / رايون	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1998	1990	جەمئىي
ئاپتونوم رايون بويىچە	44	94	112	95	146	232	232	280	219	223	210	252	286	177	2602
ئۈرۈمچى شەھىرى	11	20	8	—28	3	3	9	17	12	6	7		7	6	81
قاراماي شەھىرى												5	5	5	15
تۇرپان ۋىلايىتى	3	1								6	5	7	8	3	33
قۇمۇل ۋىلايىتى	2	3	2	5	6	6	4	4		1					33
سانجى ئوبلاستى	1	6	—1	1	4	7	12	15	14	17	23	22	13	15	149
شىخەنزە شەھىرى	1	2													3
ئىلى ئوبلاستىغا بۇ‌ئاستە قاراشلىق ئورۇنلار															
ئىلى ۋىلايىتى	—1	9	9	10	11	16	22	20	17	16	12	21	13	—21	154
تارباغاتاي ۋىلايىتى			4	—1	4	8	13	11	13	8	5	5	7	4	81
ئالتاي ۋىلايىتى					1	1	4	7	1	3	5	7	8	12	49
بورتالا ئوبلاستى														1	1
بايىنغولىن ئوبلاستى	5	4	1	2	3	5	8	8	8	4	9	7	9	10	83
ئاقسۇ ۋىلايىتى	—4	6	5	2	2										11
قىزىلسۇ ئوبلاستى						6	8	8	8	13	8	10	10	10	81
قەشقەر ۋىلايىتى	1	5	7	13	16	11	14	17	5	11	10	10	8	7	135
خوتەن ۋىلايىتى	1	4	2		1	4	2	2	2	6	1	4	4	4	37
ئىدارىگە بۇ‌ئاستە قاراشلىق كارخانىلار	24	34	75	91	95	165	136	171	139	132	125	154	194	121	1656

3. يارىدەم ۋە ئاسما ھېسابات

1) مالىيە يارىدىمى

دۆلەت مالىيىسى ئاشلىق كارخانىلىرىغا بەرگەن يارىدەم ئاساسلىقى تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتى زىيىنى، ئارتۇق سېتىۋېلىنغان قىسمىغا قوشۇلغان باھا پۈلى ۋە باھا ئۆستۈرۈش يارىدىمىدىن ئىبارەت. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە ئارتۇق ساقلانغان ئاشلىققا بېرىلىدىغان يارىدەم، پاختا، شېكەرگە مۇكاپات ئورنىدا سېتىپ بېرىلگەن ئاشلىقنى باھاغا سۈندۈرۈش يارىدىمىمۇ بار.

(1) تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتىدىن كېلىپ چىققان زىيانغا بېرىلگەن يارىدەم

1953 — 1973 - يىلغىچە، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سىستېمىسى تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتىدىن

581 مىليون يۈەن زىيان تارتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئارتۇق سېتىۋېلىنغان قىسمىغا قوشۇپ بېرىلگەن باھا پۈلى 59 مىليون 690 مىڭ يۈەن. ئوخشاش مەزگىلدە، ئاشلىق، ياغ سانائىتى كارخانىلىرى يارانقان پايدا 30 مىليون 280 مىڭ يۈەن بولۇپ، مۇشۇ پايدا ئارقىلىق تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتىدىن كېلىپ چىققان زىياننىڭ ئورنى تولدۇرۇلدى. سانائەتتىن ئېلىنغان پايدا ئارقىلىق زىيان تولۇقلانغاندىن كېيىن يارىدەم بېرىشكە تېگىشلىك زىيان 551 مىليون يۈەن بولۇپ، مالىيەدىن ھەر يىلى ئەملىي سان بويىچە ۋاقتىدا تولۇقلىنىپ بېرىلدى. 1974 — 1982 - يىلغىچە، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سىستېمىسى تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتىدىن 707 مىليون يۈەن زىيان تارتتى، ئوخشاش مەزگىلدە ئاشلىق، ياغ سانائىتى كارخانىلىرى 86 مىليون 480 مىڭ يۈەن پايدا يارىتتى، پايدا ئارقىلىق زىيان تولۇقلانغاندىن كېيىن تولدۇرۇشقا تېگىشلىك 621 مىليون يۈەن تىجارەت زىيىنى مالىيەدىن ھەر يىلى ئەملىي سان بويىچە تولۇقلاپ بېرىلدى. 1983 — 1985 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون مالىيىسى ئاشلىق كارخانىلىرىغا قارىتا مالىيىنى ئۆچ يىللىق ھۆددىگە بېرىشنى يولغا قويدى، بېكىتىلگەن يىللىق ھۆددىگەرلىك زىيان كۆرسەتكۈچى 85 مىليون 540 مىڭ يۈەن بولۇپ، ئاپتونوم رايون مالىيىسى ھەر يىلى ۋاقتىدا تولۇقلاپ بەردى. 1986 — 1990 - يىلغىچە، ئاپتونوم رايون بويىچە مۇقىم باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتىدىن كېلىپ چىققان زىيان 1 مىليارد 75 مىليون يۈەن، يىلىغا ئوتتۇرىچە 215 مىليون يۈەن بولۇپ، 1985 - يىللىق زىياندىن زور دەرىجىدە ئېشىپ كەتتى. 1986 - يىلى ئاشلىق مالىيىسىنى تۈزۈمنگە ئۆتكۈزۈپ بېرىش بەلگىلىمىسى بويىچە، تۈزۈمنگە ئۆتكۈزۈپ بېرىلگەن كۆرسەتكۈچتىن ئاشقان زىيانىنى ۋىلايەت، شەھەر، ئاپتونوم ئوبلاست مالىيىسى ئۈستىگە ئالدى، لېكىن كۆپ ساندىكى ۋىلايەت، شەھەر، ئاپتونوم ئوبلاست مالىيىسى ئاشلىق مالىيىسىنى يەنە ناھىيە (شەھەر) لەرگە ئۆتكۈزۈپ بەردى. ۋىلايەت، ئوبلاست، ناھىيە (شەھەر) لەرنىڭ مالىيىسى ئاشلىق مالىيىسى ئۆتكۈزۈپ بېرىلگەندىن كېيىنكى ئاشقان زىياننىڭ تولدۇرۇشقا مادارى يەتمىگەنلىكتىن، جايلاردىكى ئاشلىق كارخانىلىرى ئاشقان زىياننى تېخى قويدى.

(2) ئارتۇق سېتىۋېلىنغان قىسمىغا قوشۇلغان باھا پۈلى 1960 - يىلدىن باشلاپ پىلاندىن ئارتۇق سېتىۋېلىنغان ئاشلىققا باھا قوشۇپ مۇكاپاتلاش يولغا قويۇلدى، 1973 - يىلغا قەدەر پىلاندىن ئارتۇق سېتىۋېلىنغان ئاشلىققا 59 مىليون 690 مىڭ يۈەن باھا پۈلى قوشۇپ بېرىلدى. بۇ مەزگىلدە قوشۇلغان باھا پۈلى شۇ يىللىق تىجارەت تەننەرخىگە كىرگۈزۈلۈپ، تىجارەت زىيىنىدا ئەكس ئەتتۈرۈلدى. 1974 - يىلدىن باشلاپ، ئارتۇق سېتىۋېلىنغان قىسمىغا قوشۇلغان باھا پۈلىنى تىجارەت زىيىنىدىن سىرت، مەركەز مالىيىسى تولۇقلاپ بەردى. 1974 — 1990- يىلغىچە، مەركەز مالىيىسى شىنجاڭغا مەخسۇس ئارتۇق سېتىۋېلىنغان ئاشلىققا باھا قوشۇپ بېرىشكە 2 مىليارد 422 مىليون يۈەن ئاجراتتى (جەدۋەل: 5 - 31گە قارالسۇن). بۇ پۇل ھەر يىللىق غەللە - پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش مەزگىلىدە باستۇچ بويىچە ئالدىن ئاجرىتىلىپ، يىل ئاخىرىدا ھېساب تۈگىتىلدى.

1974 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ ئارتۇق سېتىۋېلىنغان ئاشلىق، ياغقا قوشۇپ بېرىلىدىغان باھا پۈلى چىقىمى

جەدۋەل: 5 — 31 بىرلىكى: تۈمەن يۈەن

يىللار / رايون	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
ئاپتونوم رايون بويىچە	763	593	1058	1426	1937	7111	13188	14639	13720	17341	23835	23195	24391	22519	23160	23498	29776
ئۇرۇمچى شەھىرى	14	12	41	52	36	52	145	118	235	157	320	214	168	178	172	151	175

قاراماي شەھىرى																	8
تۇرپان ۋىلايىتى																	60
ئۈرۈمچى ۋىلايىتى	26	16	58	113	244	1634	2101	2181	2468	2249	4543	4543	3851	3303	3288	3476	3389	4709
سانجى ئوبلاستى	113	58	150	183	244	1634	2101	2181	2468	2249	4543	4543	3851	3303	3288	3476	3389	4709
شىخەنزە شەھىرى			64	60	73	90	346	665	631	473	686	1057	980	688	638	846	898
شىلى ئوبلاستىغا بېۋاستە قاراشلىق ئورۇنلار													115	78	74	164	108
شىلى ۋىلايىتى	239	172	227	363	386	1599	4461	4475	3057	3829	5159	5648	5342	6129	5883	5648	7276
تارباغاتاي ۋىلايىتى	52	31	94	129	186	1519	1632	1823	1416	1647	2791	3445	3853	3719	3512	2912	5369
ئالتاي ۋىلايىتى	23	7	55	66	97	288	624	650	696	1240	1508	1186	1148	1246	1255	1206	1311
بورتالا ئوبلاستى	56	65	79	84	153	340	730	906	585	943	1135	911	1077	940	781	867	1202
بايىنغولىن ئوبلاستى	15	24	59	74	115	246	549	763	1112	1552	1884	1701	1627	1295	1422	1619	1802
ئاقسۇ ۋىلايىتى	146	108	100	209	301	490	1054	809	1014	2345	2049	2142	2408	1541	2311	2506	2687
قىزىلسۇ ئوبلاستى	5	9	10	9	17	70	56	108	92	177	295	213	262	138	183	206	216
قەشقەر ۋىلايىتى	62	79	45	107	106	389	715	1140	1330	1379	1974	1784	2871	1986	2293	2520	2755
خوتەن ۋىلايىتى	12	12	44	29	64	188	334	587	722	636	712	595	853	808	683	995	737

ئىزاھ: 1982 - يىلى رايونلارغا بۆلۈپ ئۆز ئارا قوشقاندا ئاپتونوم رايونىڭكىدىن 930 مىڭ يۈەن ئارتۇق چىققان.

(3) **باھا ئۆستۈرۈش يارىدىمى** 1979 - يىلى مەركەز ئاشلىق، ياغنى بىر تۈتاش سېتىۋېلىش باھاسىنى ئۆستۈرۈشنى ۋە ئارتۇق سېتىۋېلىنغان قىسمىغا قوشۇلىدىغان باھا پۈلىنى كۆپەيتىشنى قارار قىلغاندىن كېيىن، ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ تىجارەت نەتىجىسىنى تەكشۈرۈشكە قولايلىق بولسۇن ئۈچۈن، ئارتۇق سېتىۋېلىنغان قىسمىغا باھا قوشۇپ بېرىشكە مەركەز مالىيىسى مەخسۇس پۇل ئاجرىتىپ باشقا، بىر تۈتاش سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ ئۆستۈرۈلگەن قىسمىغا شىنجاڭنىڭ يەرلىك مالىيىسى مەخسۇس يارىدەم پۇلى ئاجراتتى. 1979 - يىلى رايون، ئاشلىق، ياغ تۇرى بويىچە ئاجرىتىلغان يارىدەم نورمىسى جەدۋەل: 5 — 32، 5 — 33، 5 — 34لەردە كۆرسىتىلگەندەك بولدى. 1979 - يىلدىن كېيىن ئاشلىق، ياغنىڭ بىر تۈتاش سېتىۋېلىش باھاسىنى ئۆستۈرۈشكە بېرىلگەن مالىيە يارىدىمىنى مۇناسىپ ئۆستۈرۈلدى. 1978 - يىلى باقىلىقىغا باھا ئۆستۈرۈش يارىدىمى بېرىشنى يولغا قويۇشتىن باشلاپ 1990 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ يەرلىك مالىيىسىدىن ئاشلىق كارخانىلىرىغا بېرىشكە تېگىشلىك باھا ئۆستۈرۈش يارىدىمى 1 مىليارد 103 مىليون يۈەنگە يەتتى (جەدۋەل: 5 — 35گە قارالسۇن)، بۇنىڭ ئىچىدە 1978 — 1985- يىلغىچە بېرىشكە تېگىشلىك يارىدەم پۇلى 534 مىليون يۈەن بولۇپ، ئاپتونوم رايون مالىيىسى ھەر يىلى بېرىشكە تېگىشلىك ئەملىي سان بويىچە ۋاقتىدا ئەملىيلەشتۈردى؛ 1986 — 1990 - يىلغىچە بېرىشكە تېگىشلىك يارىدەم 569 مىليون يۈەن بولۇپ، ئاپتونوم رايون مالىيىسى بېرىشكە تېگىشلىك قىسمىنى ۋاقتىدا ئەملىيلەشتۈردى، ۋىلايەت، ئوبلاست، ناھىيە (شەھەر) مالىيىسىدىن تولۇقلاشقا تېگىشلىك (1979 - يىلدىن كېيىن بىر تۈتاش سېتىۋېلىش باھاسىنى ئۆستۈرۈش ئۈچۈن كۆپەيتىشكە تېگىشلىك يارىدەمنىڭ %50ى) قىسمىنى جايلارنىڭ تولۇقلاشقا مادارى يەتمىگەنلىكتىن، ئاشلىق كارخانىلىرى ۋاقتىنچە نەسىي قالدۇردى.

1979 - يىلى شىنجاڭنىڭ رايونلار بويىچە بۇغداي، كۆممىقوناق، گۈرۈچ باھاسىنى ئۆستۈرۈش يارىدەم نورمىسى

جەدۋەل: 5 — 32

بىرلىكى: يۈەن

تۈرى / رايون	ھەر 50 كىلوگرامغا بېرىلىدىغان يارىدەم نورمىسى		
	بۇغداي	كۆممىقوناق	گۈرۈچ
ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرىچە	3.14	2.10	2
ئۈرۈمچى شەھىرى	3.15	2.10	3
قاراماي شەھىرى	3.15	2.20	3
تۇرپان ۋىلايىتى	2.65	1.60	3
قومۇل ۋىلايىتى	3.20	2.20	3
سانجى ئوبلاستى	3	1.90	0.20
شىخەنزە شەھىرى	3.15	2	1
ئىلى ۋىلايىتى	3.15	2.15	1
تارباغاتاي ۋىلايىتى	3.15	2.10	1.50
ئالتاي ۋىلايىتى	3.25	2.20	3
بورتالا ئوبلاستى	3.15	2.10	2.50
بايىنغولىن ئوبلاستى	3.20	2.20	1
ئاقسۇ ۋىلايىتى	3.15	2.10	2.50
قىزىلسۇ ئوبلاستى	3.25	2.20	3.50
قەشقەر ۋىلايىتى	3.25	2.20	2
خوتەن ۋىلايىتى	3.35	2.30	3.50

1979 - يىلى شىنجاڭنىڭ ئۇششاق قارا ئاشلىقنىڭ باھاسىنى ئۆستۈرۈشكە بېرىلگەن يارىدەم نورمىسى

جەدۋەل: 5 — 33

بىرلىكى: يۈەن

مەھسۇلات نامى	ھەر 50 كىلوگرامغا بېرىلىدىغان يارىدەم نورمىسى	مەھسۇلات تۈرى	ھەر 50 كىلوگرامغا بېرىلىدىغان يارىدەم نورمىسى
نومى گۈرۈچ	2	ئارپا	2.97
تېرىق	4.20	دادۇر	7.40
سۆك	1.90	ماش	7
قىزىل قوناق	1.67	كۆك پۇرچاق	4.70
ئاق قوناق	1.90	كانىماش	3
قارا بۇغداي	2	بېسى پۇرچاق	4.20
يالىنگاچ ئارپا	2.62	باقلا	6.10
ئالا پۇرچاق	6	قىزىل پۇرچاق	5.10

1979 - يىلى شىنجاڭنىڭ ياغ مەھسۇلاتلىرىنىڭ باھاسىنى ئۆستۈرۈش يارديەم نورمىسى

جەدۋەل: 5 — 34　　بىرلىكى: يۈەن

مەھسۇلات نامى	ھەر 50 كىلوگرامغا بېرىلىدىغان يارديەم نورمىسى	مەھسۇلات نامى	ھەر 50 كىلوگرامغا بېرىلىدىغان يارديەم نورمىسى
قىچا يېغى	21	ئىنچىكە پىششىقلانغان چىگىت يېغى	16
زىغىر يېغى	23	پۇرچاق يېغى	26
جۇۋازدا تارتىلغان كۈنجۈت يېغى	15	كەندىر يېغى	18
يارغۇنچاقتا تارتىلغان كۈنجۈت يېغى	9	زاراڤزا يېغى	33
خاسەك يېغى	25	سۇزاپ يېغى	15
چىگىت يېغى	17	ئاپتاپپەرەس يېغى	22

1978 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ ئاشلىق، ياغ باھاسىنى ئۆستۈرۈش تۈپەيلىدىن بېرىشكە تېگىشلىك يارديەم

جەدۋەل: 5 — 35　　بىرلىكى: تۆمەن يۈەن

يىللار / رايون	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	جەمئىي
ئاپتونوم رايون بويىچە	34	5158	6474	7360	8149	8949	8555	8741	7927	8123	9898	14664	16250	110282
ئۈرۈمچى شەھىرى		1511	1800	1560	1578	1766	1747	1669	1699	1699	2077	3974	3808	24888
قاراماي شەھىرى		159	210	204	211	204	210	210	262	282	321	535	632	3440
تۇرپان ۋىلايىتى		120	150	180	191	196	198	198	171	182	245	310	415	2556
قۇمۇل ۋىلايىتى		201	227	252	263	283	302	302	302	261	285	387	495	3560
سانجى ئوبلاستى		312	418	492	513	575	615	615	493	499	649	863	1121	7165
شىخەنزە شەھىرى		201	261	216	239	245	245	245	283	291	392	489	469	3576
ئىلى ئوبلاستىغا بۇ‌ۋاستە قاراشلىق ئورۇنلار									85	106	138	254	284	867
ئىلى ۋىلايىتى		472	580	852	890	1201	1012	1012	890	898	1039	1334	1599	11779
تارباغاتاي ۋىلايىتى		252	353	384	415	454	470	470	470	470	455	665	766	5624

ئالتاي ۋىلايىتى		175	324	336	340	358	392	392	402	406	457	524	566	4672
بورتالا ئوبلاستى		85	140	144	148	159	158	158	158	165	197	268	309	2089
بايىنغولىن ئوبلاستى		359	479	552	467	526	523	466	504	557	768	904	1079	7184
ئاقسۇ ۋىلايىتى		389	480	552	578	610	604	604	704	752	966	1285	1492	9016
قىزىلسۇ ئوبلاستى		88	99	180	185	192	160	160	160	163	172	221	310	2090
قەشقەر ۋىلايىتى		564	618	840	840	907	857	857	857	883	1097	1856	2225	12401
خوتەن ۋىلايىتى		269	309	360	366	417	331	331	466	491	628	758	634	5360
ئىدارىگە بېۋاستە قاراشلىق كارخانىلار	34		27	256	925	856	731	1052	21	18	12	37	76	4015

(4) باشقا يارەم 1980 — 1990 - يىلغىچە، مەركەز مالىيىسى شىنجاڭغا پاختا، شېكەرگە مۇكاپات ئورنىدا سېتىپ بېرىلىدىغان ئاشلىقنى باھاغا سۈندۇرۇش پۇلى، زاپاس ئاشلىق مەخسۇس خىراجىتىنى كۆپەيتىش، نورمىدىن ئاشۇرۇپ ساقلانغان ئاشلىق ئۈچۈن 246 مىليون يۈەن يارەم ئاجرىتىپ بەردى، بۇنىڭ ئىچىدە پاختا، شېكەرگە مۇكاپات ئورنىدا سېتىپ بېرىلىدىغان ئاشلىقنى باھاغا سۈندۇرۇش پۇلى 106 مىليون يۈەن؛ زاپاس ئاشلىق مەخسۇس خىراجىتىنى كۆپەيتىش يارەمى 20 مىليون يۈەن؛ نورمىدىن ئاشۇرۇپ ساقلاش خىراجىتى يارەمى 120 مىليون يۈەن.

2) كارخانىلارنىڭ ئاسما ھېسابى

1986 - يىلى ئاشلىق مالىيىسىنى باشقۇرۇش تۈزۈلمىسى تۆۋەنگە ئۆتكۈزۈپ بېرىلگەندىن كېيىن، ئارتۇق زىيانغا بېرىلىدىغان يارەم ئەمەلىيلەشمىگەنلىكتىن، شۇ يىلىلا 11 ۋىلايەت، شەھەر، ئاپتونوم ئوبلاستنىڭ ئاشلىق كارخانىسىنىڭ ئاسما ھېسابىدىكى قەرزى 24 مىليون 60 مىڭ يۈەنگە يەتتى. كېيىن بانكا ئامانەت قەرز ئۆسۈمى ۋە ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ ئۆستۈرۈلۈشىگە ئەگىشىپ، كارخانىلارنىڭ ئاسما ھېسابىدىكى قالدۇرغان قەرزى يىلمۇ يىل كۆپەيدى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئاسما ھېسابىدىكى قەرز 383 مىليون يۈەنگە يەتتى (جەدۋەل: 5 — 36گە قارالسۇن). ئاسما ھېسابىدىكى قەرزنىڭ يىللىق ئۆسۈمى ئۈچۈنلا 34 مىليون 420 مىڭ يۈەن چىقىم قىلىشقا توغرا كەلدى، بۇ ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر بىر مۇقىم ئىشچى - خىزمەتچىگە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 11 مىڭ يۈەندىن توغرا كېلىپ، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئېغىر يۈكىگە ئايلاندى.

1986 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ مالىيىدە ئاسما ھېساب ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 36

بىرلىكى: تۆمەن يۈەن

رايون / يىل	1986 - يىلدىكى ئەمەلىي	1987 - يىلى		1988 - يىلى		1989 - يىلى		1990 - يىلى	
		شۇ يىلى كۆپەيگىنى	جەمئىي	شۇ يىلى كۆپەيگىنى	جەمئىي	شۇ يىلى كۆپەيگىنى	جەمئىي	شۇ يىلى كۆپەيگىنى	جەمئىي
ئاپتونوم رايون بويىچە	2406	2454	4860	4750	9610	11791	21401	16868	38269

ئۇرۇمچى شەھىرى	219	383	602	632	1234	1237	2471	723	3194
قاراماي شەھىرى	31	87	118	138	256	362	618	438	1056
تۇرپان ۋىلايىتى				25	25	123	148	142	290
قۇمۇل ۋىلايىتى		15	15	87	102	249	351	602	953
سانجى ئوبلاستى	242	141	383	460	843	1258	2101	1200	3301
شىخەنزە شەھىرى	228	138	366	96	462	54	516	170	686
ئىلى ئوبلاستىغا بىۋاسىتە قاراشلىق ئورۇنلار	5	80	85	57	142	151	293	374	667
ئىلى ۋىلايىتى	710	343	1053	1158	2211	2547	4758	3980	8738
تارباغاتاي ۋىلايىتى	313	179	492	530	1022	1283	2305	2702	5007
ئالتاي ۋىلايىتى	269	343	612	281	893	752	1645	1448	3093
بورتالا ئوبلاستى		144	144	28	172	143	315	281	596
بايىنغولىن ئوبلاستى	137	144	281	199	480	582	1062	764	1826
ئاقسۇ ۋىلايىتى		163	163	389	552	815	1367	862	2229
قىزىلسۇ ئوبلاستى		3	3	24	27	145	172	187	359
قەشقەر ۋىلايىتى	154	262	416	465	881	1255	2136	1733	3869
خوتەن ۋىلايىتى	98	29	127	181	308	538	846	1030	1876
ئىدارىگە بىۋاستە قاراشلىق كارخانىلار						297	297	232	529

3 § . مەبلەغ باشقۇرۇش

1953 - يىلدىن ئېتىبارەن ئاشلىق ساھەسى بىر تۇتاش باشقۇرۇلغاندىن كېيىن، ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ تۇراقسىز مەبلىغى، تۇراقلىق مەبلىغى ۋە مەخسۇس فوند سوممىسى مۇناسىپ ھالدا ئۆزلۈكسىز كۆپەيدى. 1990- يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر، ئۆزىدىكى تۇراقسىز مەبلەغ 305 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 1954 - يىلدىكىدىن 66 ھەسسە، تۇراقلىق مەبلەغ 747 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 416 ھەسسە ئاشتى، مەخسۇس فوند 295 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 1979 - يىلدىكىدىن 11.22 ھەسسە ئاشتى.

1. تۇراقسىز مەبلەغ

ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ تۇراقسىز مەبلىغى ئۆزىدىكى تۇراقسىز مەبلەغ ۋە قەرز ئالغان مەبلەغدىن تەركىب تاپقان. قەرز ئالغان مەبلەغنى بانكا كارخانىلارغا قەرز بېرىپ، ھەقلىق ئىشلىتىشنى يولغا قويغان. ھەر قايسى مەزگىللەردىكى مەبلەغنىڭ كېلىش مەنبەسى ئوخشاش بولمىغانلىقتىن، باشقۇرۇلۇش ئۇسۇلى ئوخشىمايدۇ، ئىشلىتىلىش دائىرىسى پەرقلىنىدۇ، مەبلەغنى ئىگىلەش ئەھۋالىدا ئۆزگىرىش چوڭ بولىدۇ.

1950 — 1952 - يىلغىچە، شىنجاڭ ئۇلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسىگە قاراشلىق ھەر

دەرىجىلىك ئاپپاراتلار ئاساسلىق غەللە -پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش، ساقلاش، يۆتكەش ھەمدە ھەربىيلەرنى، ھۆكۈمەتنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشنى باشقۇردى، بۇنىڭغا كېرەكلىك ئاشلىق خىراجىتىنى دۆلەت مالىيىسى غەربىي شىمال ئاشلىق باشقۇرۇش ئىدارىسى ئارقىلىق بۇيرۇپ بەردى ۋە تەكشۈرۈپ ھېسابتىن كۆتۈرۈۋەتتى. ئاشلىق، ياغ بازار تىجارىتىگە سودا تارماقلىرى مەسئۇل بولدى، كېرەكلىك تىجارەت مەبلىغىنى سودا مىنىستىرلىكى تىجارەت ئورۇنلىرىغا دەرىجىمۇ دەرىجە بۇيرۇپ بەردى؛ تىجارەت ئورۇنلىرى مال سېتىپ قايتۇرۇۋالغان پۇل سودا مىنىستىرلىكىگە دەرىجىمۇ دەرىجە تاپشۇرۇلدى. 1952 - يىل 10 - ئايدا ئاشلىق مىنىستىرلىكى قۇرۇلغاندىن كېيىن، دۆلەت مەمۇرىي كېڭىشىنىڭ «دۆلەت مالىيە خىزمىتىنى بىرلىككە كەلتۈرۈش توغرىسىدىكى قارارى»غا ئاساسەن، ئاشلىق خەزىنىسى تۈزۈمى يولغا قويۇلدى، شىنجاڭنىڭ ئاشلىق خەزىنە كەسپىنى جۇڭگو خەلق بانكىسى شىنجاڭ شۆبىسى بېجىردى. پۈتۈن ئۆلكىنىڭ ئېھتىياجلىق تىجارەت مەبلىغىنى ئاشلىق مىنىستىرلىكى دەرىجىمۇ دەرىجە چوشۇردى، لېكىن مال سېتىپ قايتۇرۇۋېلىنغان پۇلنى ئۆلكىلىك ئاشلىق ئىدارىسى شۇ جاينىڭ ئۆزىدە مەركەز ئاشلىق خەزىنىسىگە تاپشۇردى.

1953 - يىل 1 - ئايدىن باشلاپ، ئاشلىق مىنىستىرلىكى بىر تۇتاش قەرز ئېلىپ دەرىجىمۇ دەرىجە بۇيرۇپ بەردى، مال سېتىپ قايتۇرۇۋېلىنغان پۇلنى مەركەز ئاشلىق خەزىنىسىگە تاپشۇرۇپ باشقۇرۇش چارىسى ئۆلكە دەرىجىلىك ئاشلىق ئىدارىسى بىر تۇتاش قەرز ئېلىپ دەرىجىمۇ دەرىجە بۇيرۇپ بېرىشكە ئۆزگەرتىلدى. كېرەكلىك تىجارەت مەبلىغى بىلەن مال سېتىپ قايتۇرۇۋېلىنغان پۇل ئوتتۇرىسىدىكى پەرقلىق سوممىنى «پەرقلىق سوممىنى تاپشۇرۇش - بۇيرۇپ بېرىش» شەكلى بويىچە ئېنىقلاندى. ئاشلىق كارخانىلىرىغا كېرەكلىك تىجارەت مەبلىغى قەرز ھېسابلىنىپ، «ئاشلىق سېتىۋېلىش قەرز مەبلىغى» دەپ ئاتىلىپ، تەپسىلىي تۇرگە ئايرىلمىدى. 1953 — 1954 - يىل 5 - ئايغىچە، ئۆلكە بويىچە ئاشلىق كارخانىلىرى تاۋارمەبلىغىنىڭ ئىگىلەش نىسبىتى 80%تىن ئاشتى، غەيرىي تاۋار مەبلىغى ۋە راسچوت مەبلىغىنىڭ ئىگىلەش نىسبىتى 20% بولدى.

ئاشلىق مىنىستىرلىكى جۇڭگو خەلق بانكىسىنىڭ «ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ قەرز ئىشلىرىنى تۆۋەنگە ئۆتكۈزۈپ بېرىش ھەققىدىكى بىرلەشمە يولىورۇقى»غا ئاساسەن، 1954 - يىل 6 - ئايدىن باشلاپ، شىنجاڭنىڭ دۆلەت ئىگىلىكىدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ تۇراقسىز مەبلىغىنى دۆلەت مالىيىسى ئاجرىتىپ بېرىدىغان ۋە بانكا قەرز بېرىدىغان بولدى. ئورالغۇ بۇيۇم، قىممىتى تۆۋەن ئوڭاي خورايدىغان بۇيۇملار، ماددىي بۇيۇملار مەبلىغى ئالدىن بېرىلگەن ۋە چېچىلىدىغان خىراجەت ئىگىلىگەن مەبلەغ (قىسقارتىلىپ تۆت تۈرلۈك غەيرىي تاۋارمەبلىغى دېيىلىدۇ) ، دۆلەت مالىيىسىدىن ئاجرىتىلدى، كارخانىلار ئۆنى ئۆزىدىكى تۇراقسىز مەبلەغ قاتاردا ئۆزۈن مۇددەت ئىگىلەپ ئىشلەتتى؛ ئاشلىق، ياغ تاۋار تىجارىتى ئوچۇن ئىشلىتىلگەن مەبلەغ بانكىدىن قەرز ئېلىنىدى، ئۆنى كارخانىلار ھەقلىق ئىشلەتتى. باشقۇرۇش جەھەتتە، ئۆزىدىكى تۇراقسىز مەبلەغكە قارىتا «كۆرسەتكۈچنى كونترول قىلىپ، قاتلام بويىچە مەسئۇل بولۇش» يولغا قويۇلدى، بۇ مەبلەغ تۆت خىل غەيرىي تاۋار مەبلىغىگە ئىشلىتىلگەندىن باشقا، ئارتۇق قىسمى تاۋار ئوبوروتىغا ئىشلىتىلدى؛ قەرز ئالغان مەبلەغگە قارىتا پەرقلىق سوممىلىق كرېدىت يولغا قويۇلدى، يەنى مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان ناھىيە، شەھەرکارخانىلىرىنىڭ مەبلەغ كىرىم - چىقىم پەرقىگە ئاساسەن قەرز بېرىپ باشقۇرۇش يولغا قويۇلدى، چىقىم كىرىمدىن ئاشسا بانكا قەرز پۇلىنى كۆپەيتتى، كىرىم چىقىمدىن ئاشسا بانكا قەرزى قايتۇرۇلدى. شۇنىڭ بىلەن بىرگە، قەرز پۇلىنى پەقەت تاۋار ئوبوروتىغىلا ئىشلىتىپ، باشقا ئىشقا ئىشلەتمەسلىك بەلگىلەندى. 7 - ئايدا، غەربىي شىمال ئاشلىق باشقۇرۇش ئىدارىسى مىچۇەن، قەشقەر كونا شەھەر، قەشقەر يېڭىشەھەر ناھىيىلىرىدە ئاشلىقنى ئالدىن سېتىۋېلىش مەبلىغى تارقىتىش چارىسىنى سىناق قىلىپ، 758 مىڭ يۈەن زاكالەت پۇلى تارقاتتى. 1955 - يىلى مەبلەغ ئوبوروتىنى تېزلىتىش ئۈچۈن، مۇستەقىل ھېساباتنى يولغا قويغان ناھىيىلىك، شەھەرلىك ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئىلگىرى ھېساب ئاچقان بانكىدا ئاچقان «قەرز ھېسابى» ۋە «راسچوت ھېسابى» بىرلەشتۈرۈلۈپ، «ئامانەت — قەرزنى بىرلەشتۈرۈش» يولغا قويۇلدى. ناھىيە، شەھەردىن تۆۋەن

ئاساسىي قاتلام كارخانىلىرى مۇستەقىل ھېسابات قىلمايدىغان ئورۇن قىلىندى، ھېساب مەلۇم قىلىش تۈزۈمى يولغا قويۇلۇپ، مال سېتىپ قايتۇرۇۋېلىنغان پۇل بىلەن بۇيرۇپ بېرىلگەن تىجارەت مەبلىغى جەھەتتە ئۆز كىرىمىدىن چىقىم قىلىپ بالانس قىلىپ ئاجرىتىش يولغا قويۇلدى.

1956 - يىلىنىڭ بېشىدا ئاشلىق مىنىستىرلىكى، جۇڭگو خەلق بانكىسى ئىلان قىلغان «جۇڭگو خەلق بانكىسىنىڭ ئاشلىق ئورۇنلىرىغا قىسقا مۇددەتلىك قەرز پۇل بېرىشنى بېجىرىش ۋاقتىلىق چارىسى»دىكى بەلگىلىمىگە ئاساسەن، جۇڭگو خەلق بانكىسى ش ئۇ ئا ر شۆبىسى (تۆۋەندە قىسقارتىلىپ شۆبە بانكا دېيىلىدۇ) ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ مەبلەغ ئېھتىياجىغا ئاساسەن تۇرگە ئايرىپ قەرز پۇل بېرىشنى يولغا قويدى، تۇرگە ئايرىلىش ئەھۋالى مۇنداق بولدى: ئالدىن بېرىلىدىغان قەرز پۇل ئاشلىق سېتىۋېلىش شۇنىڭدەك خىراجەت ۋە باج چىقىمى ئۈچۈن، زاپاس قەرز پۇل ئاشلىقنى زاپاس ساقلاش ئۈچۈن، راسچوت قەرز پۇلى سېتىش، يۆتكەش ھالقىلىرىغا، ئالاھىدە قەرز پۇل تاغارنى نورمىدىن ئاشۇرۇپ ساقلاشقا ۋە چوك رېمونت فوندىنىڭ يېتىشمىگەن قىسمىغا ئىشلىتىلدى. ئاشلىق نازارىتى، شۆبە بانكا ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ قەرز پۇلىنى پىلانلىق باشقۇردى. قەرز پۇلنى پىلاندىن ئارتۇق ئېلىشتا، دەرىجىمۇ دەرىجە ئاشلىق نازارىتى، شۆبە بانكىغا يوللاپ تەستىقلاتقاندىن كېيىن قوشۇپ بېرىلدى. شۇ يىلى ئاشلىق مىنىستىرلىكى ئۆلكە، شەھەر، ئاپتونوم رايونلارغا قارىتا تۇراقسىز مەبلەغنىڭ ئىگىلىنىشىنى نورمىلىق باشقۇرۇشنى يولغا قويۇپ، شىنجاڭنىڭ تاۋار مەبلەغ نورمىسىنى 24 مىليون 240 مىڭ يۈەن، تۆت خىل غەيرىي تاۋار مەبلەغ نورمىسىنى 6 مىليون 710 مىڭ يۈەن قىلىپ بېكىتتى. ئاشلىق نازارىتى بۇنى جايلاردىكى ئاشلىق كارخانىلىرىغا دەرىجىمۇ دەرىجە ئاجرىتىپ بەردى، بۇ باشقۇرۇش چارىسى 1957 - يىلغىچە يولغا قويۇلدى.

1958 - يىلدىن باشلاپ، ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە ئاشلىقنى ئالدىن سېتىۋېلىش زاكالەت پۇلى تارقىتىلدى. بۇنىڭ ئۈچۈن قەرز ئېلىنغان مەبلەغ تۇرى تەڭشەلدى: بىرىنچىدىن، ئىلگىرىكى ئالدىن بېرىلىدىغان پۇل ۋە راسچوت قەرز پۇلى تۇرى ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ، كارخانىلار ئېھتىياجلىق بولغان ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش، سېتىش، يۆتكەش، ساقلاش مەبلىغى ۋە خىراجەت چىقىمى زاپاس قەرز تۇرىدىكى قەرزگە ئۆزگەرتىلدى؛ ئىككىنچىدىن، ئالدىن سېتىۋېلىش زاكالەت پۇلى قەرز تۇرى كۆپەيتىلدى. ئاشلىق نازارىتى تۆت تۇرلۇك غەيرىي تاۋار مەبلىغى نورمىسىنى بېكىتىش ھوقۇقىنى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بەردى.

1959 - يىلى مالىيە مىنىستىرلىكى، جۇڭگو خەلق بانكىسىنىڭ «دۆلەت ئىلكىدىكى كارخانىلارنىڭ تۇراقسىز مەبلىغىنى جۇڭگو خەلق بانكىسى بىر تۇتاش باشقۇرۇشقا ئۆزگەرتىش توغرىسىدا بەلگىلىمە» سىگە ئاساسەن، ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ (ئاشلىق، ياغ سانائىتىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) ئۆزىدىكى تۇراقسىز مەبلىغىنىڭ ھەممىسى خەلق بانكىسىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلىپ، پۈتۈن سومىلىق كرېدىت پىلانلىق باشقۇرۇلۇپ، بىر تۇتاش ئۆسۈم ھېسابلاش يولغا قويۇلدى. كارخانىلارنىڭ مەبلەغ ئىشلىتىش پىلانى يىللىق (پەسىللىك) ۋە پەسىللىك (ئايلىق) پىلانىنى ئۆز ئىچىگە ئالدى، پىلانىنى ناھىيىلىك، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ۋە تەڭ دەرىجىلىك خەلق بانكىسى تۈزۈپ، دەرىجە بويىچە ئاشلىق مىنىستىرلىكى، جۇڭگو خەلق بانكىسىنىڭ تەكشۈرۈپ تەستىقلىشىغا بېرىلىكتە يوللىدى، تەستىقلاتقاندىن كېيىن، بىرلەشمە تېلېگراممىلا ئارقىلىق دەرىجە بويىچە تۆۋەنگە چۈشۈرۈلدى. ناھىيە، شەھەرلەرگە قاراشلىق مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان كارخانىلار قەرز ئېلىش رەسمىيىتىنى چۈشۈرۈلگەن قەرز پۇل پىلانىغا ئاساسەن بىۋاستە بېجىردى، مۇستەقىل ھېسابات قىلمايدىغان كارخانىلار «قەرزنى تۆۋەندىن ئېلىپ ھېسابنى يۇقىرىغا ئۆتكۈزۈش» شەكلى ئارقىلىق بىر تەرەپتىن قەرز پۇل ئېلىپ، يەنە بىر تەرەپتىن ناھىيىلىك، شەھەرلىك مەسئۇل تارماقلارغا يوللىدى. قەرز پۇلنى پىلاندىن ئارتۇق ئېلىشتا، ئاشلىق نازارىتى، شۆبە بانكىغا يوللاپ تەكشۈرۈپ تەستىقلىغاندىن كېيىن ۋاقتىلىق قەرز پۇل كۆرسەتكۈچى چۈشۈرۈلدى.

1962 - يىل 7 - ئايدا ئاشلىق مىنىستىرلىكى، جۇڭگو خەلق بانكىسى ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى، گوۋۇيۈەنىنىڭ «بانكا خىزمىتىنى مەركەزلەشتۈرۈشنى ھەقىقىي كۈچەيتىپ، پۇل تارقىتىشنى قاتتىق تىزگىنلەش توغرىسىدا قارار»ىنى ۋە «مالىيە باشقۇرۇشنى قاتتىق تىزگىنلەش توغرىسىدا قارار»ىنى ئىزچىللاشتۇرۇش ئۈچۈن، «خەلق بانكىسىنىڭ ئاشلىق سودا كارخانىلىرىنىڭ قەرز پۇل ئىشلىشنى بىجىرىش توغرىسىدا ۋاقتىلىق بەلگىلىمە»نى تۈزۈپ تارقىتىپ، ئاشلىق سودا كارخانىلىرىنىڭ ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش، يۆتكەش، ساقلاش كېرەكلىك مەبلىغى ۋە خىراجەت چىقىمىغا خەلق بانكىسى يېزا ئىگىلىك قوشۇمچە مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش قەرز پۇلى تارقىتىشنى؛ 1962 - يىل 3 - ئاينىڭ 3 - كۈنىدىن ئىلگىرى بارلىققا كەلگەن قايتۇرۇۋېلىنمىغان نېسىگە سېتىلغان تاۋار، ئالدىن بېرىلگەن قەرز پۇل جەھەتتە ئېنىقلاش ئالدىدا تۇرغان مەبلەغنى ۋاقتىلىق ئالاھىدە قەرز پۇل تەسىس قىلىپ بىر تەرەپ قىلىشنى؛ ئىلگىرى تارقىتىپ يىغىۋالالمىغان يېزا ئىگىلىك قوشۇمچە مەھسۇلاتلىرىنى ئالدىن سېتىۋېلىش زاكالەت پۇلىنى ۋاقتىلىق يېزا ئىگىلىك قوشۇمچە مەھسۇلاتلىرىنى ئالدىن سېتىۋېلىش زاكالەت قەرز پۇلى تەسىس قىلىپ بىر تەرەپ قىلىشنى بەلگىلىدى. پەسىل ئوتتۇرىسىدا پىلان ئۆزگىرىش قاتارلىق ئامىللار تۈپەيلىدىن قەرز كۆرسەتكۈچى ئېشىپ كەتكەندە، ئاشلىق مىنىستىرلىكى، جۇڭگو خەلق بانكىسىنىڭ تەستىقىدىن ئۆتكۈزۈلدى ھەمدە ئوبوروت قەرز پۇل كۆرسەتكۈچى چۈشۈرۈلدى، ئۇنى ئاشلىق نازارىتى، شۆبە بانكا كونترول قىلدى. شۇنىڭ بىلەن بىرگە ئامانەت بىلەن قەرزگە ئايرىم ھېساب ئېچىش پىرىنسىپى بويىچە، كارخانىلار ھېساب ئاچقان بانكىدا ئايرىم «قەرز پۇل ھېسابى» ۋە «راسچوت ھېسابى» ئېچىش، يەنى ئامانەت پۇل بىلەن قەرز پۇل ھېسابىنى ئايرىۋېتىشنى بەلگىلىدى. 1963- يىل 4 -، 9 - ئايلاردا ئاشلىق مىنىستىرلىكى، جۇڭگو خەلق بانكىسى ئىككى قېتىم ھۆججەت تارقىتىپ، ئامانەت پۇل بىلەن قەرز پۇل ھېسابىنى ئايرىۋېتىشتەك باشقۇرۇش چارىسىنىڭ ئاشلىق، ياغ تىجارىتىنىڭ كونكرېت ئەھۋالىغا ماس كەلمەيدىغانلىقىنى ئوتتۇرىغا قويدى، نەتىجىدە ئاشلىق نازارىتى بىلەن ئاپتونوم رايونلۇق شۆبە بانكا كېڭىشىپ ئارقىلىق، ئامانەت پۇل بىلەن قەرز پۇلنى بىرلەشتۈرۈشنى ئەسلىگە كەلتۈردى. ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ تۇراقسىز مەبلىغىنى مالىيىدىن ئاجرىتىپ ۋە بانكىدىن قەرز بېرىپ تەمىنلەش چارىسى يەنە ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى، بۇنىڭ ئېچىدە قەرز پۇل پىلانىنى تەستىقلاش ھوقۇقى ئاشلىق مىنىستىرلىكى ۋە جۇڭگو خەلق بانكىسىغا مەركەزلەشتۈرۈلدى. شۇنىڭ بىلەن بىرگە، ئاز ساندىكى چەت، ياقمىغا جايلاشقان قاتتىشى قۇلايسىز رايونلاردىن باشقا جايلارنىڭ مال سېتىپ قايتۇرۇۋېلىنغان پۇلنى سېتىۋېلىشقا بۇاسىتە ئىشلەتمەسلىكى بەلگىلەندى. تۆت خىل غەيرىي تاۋار مەبلىغى يەنىلا نورمىلىق باشقۇرۇلدى. ئاشلىق كارخانىلىرىغا قارىتا ئىلگىرى يولغا قويۇلغان پۈتۈن سومىلىق كرېدىتنى بىر تۇتاش ھېسابلاش بەلگىلىمىسى ئىجرا قىلىنىشتىن توختىتىلدى.

1954 — 1963 - يىلغىچە شىنجاڭدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ بارلىق تۇراقسىز مەبلىغىنىڭ يىل ئاخىرىدىكى ئىگىلىنىش قالدۇق سوممىسى 101 مىليون يۈەندىن 187 مىليون يۈەنگىچە بولدى، بۇنىڭ ئېچىدە تاۋار مەبلىغىنىڭ ئىگىلىنىش قالدۇق سوممىسى 85 مىليون 800 مىڭ يۈەندىن 149 مىليون يۈەنگىچە بولۇپ، ئىگىلىنىش نىسبىتى يىلمۇ يىل ئوتتۇرىچە 32.74%، غەيرىي تاۋار مەبلىغى ۋە راسچوت مەبلىغىنىڭ ئىگىلىنىش نىسبىتى يىلمۇ يىل ئوتتۇرىچە 68.25% بولدى.

1964 - يىلىنىڭ بېشىدا ئاشلىق نازارىتى مەبلەغ ئوبوروتىنى تېزلىتىش ئۈچۈن، گۈچۈڭ، كۈچا، ئۈچتۇرپان، قاراشەھەر، مارالبېشى ۋە ئۈرۈمچى «1 - ئاۋغۇست» ئۈن زاۋۇتى قاتارلىق ئورۇنلاردا «ھاۋالە كىرىم، ئېتىراپلىق چىقىم» قىلىش راسچوت ئۇسۇلىنى سىناق قىلدى، 6 - ئايدا، ئاپتونوم رايون بويىچە ئومۇمىيۈزلۈك يولغا قويدى. تۇراقسىز مەبلەغنى باشقۇرۇشتا 1968 - يىل 9 - ئايغىچە يەنىلا ئىلگىرىكى ئالاقىدار بەلگىلىمىلەر يولغا قويۇلدى. 1964 - يىلى دۆلەت «ئۈرۈش تەييارلىقى ئاشلىقى تۈزۈمى»نى يولغا قويدى، شىنجاڭدا ساقلاش بەلگىلەنگەن «ئۈرۈش تەييارلىقى ئاشلىقى» ئۈچۈن ئاشلىق مىنىستىرلىكى «ئالاھىدە زاپاس

مەبلەغ» ئاجرىتىپ بەردى. 1969 - يىلى ئەسلىدىكى ئاشلىق نازارىتى، شۆبە بانكا باشقۇرغان قەرز پۇل پىلانىنى تەستىقلاش ھوقۇقى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى ۋە مەركىزىي تارماق بانكىلارنىڭ باشقۇرۇشىغا، ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ باشقۇرۇشىدىكى ئۇزىدىكى تۇراقسىز مەبلەغنى باشقۇرۇش ھوقۇقى ئاشلىق نازارىتى ۋە مالىيە نازارىتىگە ئۇتكۇزۇپ بېرىلدى. شۇ يىلنىڭ ئاخىرى، ئاشلىق، ياغ سانائىتى كارخانىلىرىنىڭ مەبلىغى بېتەشمىگەنلىكتىن، مالىيە نازارىتى ئۇزىدىكى 7 مىليون 740 مىڭ يۈەن تۇراقسىز مەبلەغدىن تولۇقلىدى. 1973 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى «ئالاھىدە زاپاس مەبلەغ» ئۇچۇن 26 مىليون يۈەن كۆچەيتىپ ئاجرىتتى. 1978 - يىل 8 - ئاي ۋە 1979 - يىل 5 - ئايدا، سودا مىنىستىرلىكىنىڭ بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، شىنجاڭدىكى ئاشلىق كارخانىلىرى مال - مۇلۇكنى ئېنىقلاپ مەبلەغنى ھېسابلاشنى ئومۇمىيۇزلۇك قانات يايدۇردى، سودا مىنىستىرلىكى شىنجاڭغا ئىككى قېتىمدا 2 مىليون 500 مىڭ يۈەن تۇراقسىز مەبلەغ تولۇقلاپ بەردى. 1979 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى شىنجاڭنىڭ زاپاس ئاشلىق ۋەزىپىسىنى كۆچەيتىش بىلەن بىرگە شىنجاڭغا «ئالاھىدە زاپاس مەبلەغ» ئۇچۇن 25 مىليون يۈەن كۆچەيتىپ ئاجرىتتى.

1980 - يىلى ئاپتونوم رايون ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ تەكسە ۋە كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ تاۋار تىجارىتى قەرز مەبلىغىنى «قوش لىنىيىلىك تۇزۇم» بويىچە باشقۇرۇشنى يولغا قويدى. تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتى ئۇچۇن بېرىلىدىغان قەرز پۇلىنى باشقۇرۇش چارىسى ئۇزگەرتىلمەي، ئۇسۇم نىسبىتىنىڭ يېرىمىنى كېمەيتىشتىن ئىبارەت ئېتىبار بېرىش بەلگىلىمىسى يەنىلا ئىجرا قىلىندى. كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتىگە كېرەكلىك مەبلەغنىڭ ھەممىسى بانكىدىن قەرز ئېلىندى ھەمدە بەلگىلىمە بويىچە ئۇسۇم ھېسابلاندى، ئۇسۇم نىسبىتىنىڭ يېرىمىنى كېمەيتىش ئېتىبار بەلگىلىمىسى ئىجرا قىلىنمىدى. شۇنىڭ بىلەن بىرگە كارخانىلاردىن جۇڭگو خەلق بانكىسىنىڭ «كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارەت قەرز پۇلىنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش»ىدىكى بەلگىلىمىگە ئاساسەن، ھېساب ئاچقان بانكىغا قەرز ئېلىش پىلانىنى يوللاپ، ئامانەت پۇل بىلەن قەرز پۇلىنى ئايرىپ ھېسابلاشنى يولغا قويۇش تەلەپ قىلىندى.

1984 - يىلى گوۋۇيۈەننىڭ ئۇقتۇرۇشىغا ئاساسەن، ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئۇزىدىكى بارلىق تۇراقسىز مەبلىغىنى ئېنىقلىغاندىن كېيىن، شۆبە بانكىنىڭ بىر تۇتاش باشقۇرۇشىغا ئۇتكۇزۇپ بەردى، كارخانىلارنىڭ ئىشلىتىش ھوقۇقىنى ئۇزگەرتمىدى. ئۇتكۇزۇپ بېرىلگەن مەبلەغ سوممىسى 191 مىليون يۈەن بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە دۆلەتنىڭ تۇراقسىز مەبلىغى 97 مىليون 690 مىڭ يۈەن، ئالاھىدە زاپاس مەبلەغ 91 مىليون 370 مىڭ يۈەن، كارخانىلارنىڭ ئۇزىدىكى تۇراقسىز مەبلەغ 1 مىليون 450 مىڭ يۈەن، باشقا تۇراقسىز مەبلەغ 70 مىڭ يۈەن، ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار شېرىكچىلىكىدىكى قېيىقالغان مەبلەغ 60 مىڭ يۈەن. ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ تۇراقسىز مەبلىغىنى خەلق بانكىسى بىر تۇتاش باشقۇرىدىغان بولغاندىن كېيىن، مەبلەغ باشقۇرۇشتا 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر يەنىلا ئىلگىرىكى تۇرلۇك بەلگىلىمىلەر ئىجرا قىلىندى.

1986 - يىلى پۇل مۇئامىلە تۇزۇلمىسى ئىسلاھاتىنىڭ تەدرىجىي چوڭقۇرلىشىشىغا ئەگىشىپ، جايلاردا كەسىپي بانكىلار ئارقا - ئارقىدىن قۇرۇلدى، شىنجاڭدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئامانەت پۇل ۋە قەرز پۇل كەسىپى سودا - سانائەت بانكىسى ۋە يېزا ئىگىلىك بانكىسىدا بېجىرىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە يېزىلاردىكى ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش پونكىتلىرى، ئىسكىلاتلىرى قاتارلىق كارخانىلارنىڭ ئامانەت - قەرز كەسىپى يېزا ئىگىلىك بانكىسىدا؛ ناھىيە، شەھەردىن يۇقىرى شەھەر - بازارلاردىكى ئاشلىق، ياغ سودا - سانائەت كارخانىلىرىنىڭ ئامانەت - قەرز كەسىپى سودا - سانائەت بانكىسىدا بېجىرىلدى. 1988 - يىل 1 - ئايدا، ش ئۇ ئا ر «خەلقئارا ھاۋالە مەبلەغ سېلىش شىركىتى» شېرىكچىلىك شەكىلدە «ئاشلىققا ھاۋالە مەبلەغ سېلىش ئورنى» قۇردى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى 5 مىليون يۈەن مەبلەغ (ئوبوروت مەبلىغى قاتارىدا) سېلىپ، ئۇنى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ تېخنىكا ئۆزگەرتىش، كۆپ خىل ئىگىلىك ۋە تور - نۇقتىلار قۇرۇلۇشى ئۇچۇن ئاز سوممىلىق قەرز ئورنىدا ئىشلەتتى.

1988 - يىل 8 - ئايدا جۇڭگو خەلق بانكىسى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ ۋە كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتىگە كېرەكلىك قەرزنى ئايرىش قىيىن بولۇشتەك كونكرېت ئەھۋالغا قارىتا، جۇڭگو خەلق بانكىسى تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارەت قەرز پۇلى ئۇسۇلىنىڭ يېرىمىنى كېمەيتىش ئېتىبار بەلگىلىمىسىنى ئەمەلدىن قالدۇردى.

1990 - يىلى گوۋۇيۈەن «مەخسۇس زاپاس ئاشلىق» تۈزۈمى ئورنىتىشنى قارار قىلدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون 768 مىليون كىلوگرام مەخسۇس زاپاس ئاشلىق سېتىۋالدى، كېرەكلىك مەبلەغنى بانكىدىن قەرز ئالدى، ئۇنىڭ ئۈسۈمى ۋە باشقا خىراجەتكە سودا مىنىستىرلىكى، مالىيە مىنىستىرلىكى بەلگىلىمە بويىچە يارەم پۇلى بەردى.

1952 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭدىكى ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ تۇراقسىز مەبلىغىنىڭ ئىگىلىنىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 37

بىرلىكى: تۇمەن يۈەن

يىل / تۇر	جەمئىي ئىگىلەنگەن تۇراقسىز مەبلەغ	بۇنىڭ ئىچىدە					
		ناۋار مەبلىغى	ئىگىلىنىش نىسبىتى %	ئىستېمال بۇيۇم مەبلىغى	ئىگىلىنىش نىسبىتى %	راسچوت مەبلىغى ۋە باشقىلار	ئىگىلىنىش نىسبىتى %
1952	2617	2461	94	7		149	6
1953	5113	4062	80	128	2	923	18
1954	10112	8734	86	626	6	752	8
1955	13989	10911	78	912	7	2166	15
1956	11530	8946	77	995	9	1589	14
1957	12847	9528	74	1030	8	2289	18
1958	14711	10989	75	1180	8	2542	17
1959	18712	14894	80	1190	6	2628	14
1960	15712	11685	74	1381	9	2646	17
1961	16212	10285	63	1373	9	4554	28
1962	13762	8580	62	1446	11	3736	27
1963	16226	12333	76	1198	7	2695	17
1964	23115	19453	84	1245	6	2417	10
1965	24678	20654	84	1416	6	2608	10
1966	28869	24197	84	1702	6	2970	10
1967	28100	23109	82	2013	7	2978	11
1968	21601	16342	76	2089	10	3170	14
1969	19540	13203	67	2482	13	3855	20
1970	27947	20370	73	2846	10	4731	17
1971	30463	21524	71	3214	10	5725	19
1972	26533	18163	68	3208	12	5162	20
1973	26313	17355	68	3164	12	5294	20
1974	26810	15300	57	3518	13	7992	30
1975	30376	17132	56	4808	16	8436	28
1976	33922	20588	61	4748	14	8586	25

27	8358	15	4666	58	17510	30534	1977
20	6703	11	3667	69	22795	33165	1978
21	11159	6	3495	73	39256	53910	1979
19	11798	6	4010	75	47510	63318	1980
25	18455	7	5822	68	50525	74802	1981
27	21261	7	5744	66	52149	79154	1982
29	25858	6	5708	65	58647	90213	1983
30	31193	6	6257	64	68133	105583	1984
34	44166	5	7166	61	80814	132146	1985
34	51116	6	8564	60	90382	150062	1986
35	54766	6	8949	59	90423	154138	1987
41	71761	7	13027	52	92248	177036	1988
41	94495	8	17232	51	115496	227273	1989
45	151629	7	22931	48	158996	333536	1990

1952 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ تۇراقسىز مەبلىغىنىڭ كېلىش مەنبەسى

جەدۋەل: 5 — 38　　بىرلىكى: تۇمەن يۈەن

تۇر / يىل	تۇزمەدىكى تۇراقسىز مەبلەغ	بانكىدىن ئېلىنغان قەرز	تۇر / يىل	تۇزمەدىكى تۇراقسىز مەبلەغ	بانكىدىن ئېلىنغان قەرز
1954	456	8373	1973	4865	19461
1955	3708	8738	1974	7531	15480
1956	3904	6670	1975	9104	15835
1957	3968	7428	1976	9342	19305
1958	3768	9524	1977	9370	17410
1959	3877	13230	1978	12306	15287
1960	3877	10101	1979	17691	29043
1961	3883	8577	1980	17841	38229
1962	4513	6806	1981	18846	43776
1963	4418	9204	1982	19065	44494
1964	4427	15348	1983	19028	51811
1965	4568	18989	1984	18826	61699
1966	4619	22812	1985	18930	82385
1967	4579	23289	1986	18747	94097
1968	4443	17260	1987	19662	93719
1969	4580	13253	1988	23269	102968
1970	4546	21302	1989	27128	136607
1971	4712	22524	1990	30522	219444
1972	4910	18733			

ئىزاھ: مەزكۇر جەدۋەل تۇراقسىز مەبلەغنىڭ كېلىش مەنبەسىدىكى راسچوت مەبلىغى ۋە باشقا كىرىم قىلىنغان تۇراقسىز مەبلەغنى تۇز ئىچىگە ئالمايدۇ.

2. مەخسۇس فوند

ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ مەخسۇس فوندى يۇقىرى دەرىجىلىك مەسئۇل تارماقلار بۇيرۇپ بەرگەن مەخسۇس فوند ۋە كارخانىلار دۆلەتنىڭ بەلگىلىمىسى بويىچە خىراجەت (تەننەرخ)، پايدىدىن ئاجرىتىۋالغان مەخسۇس فوندىن ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

1) بۇيرۇپ بېرىلگەن مەخسۇس فوند

(1) تۆت تۈرلۈك خىراجەت 1955 - يىلدىن باشلاپ ئاشلىق مىنىستىرلىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ تېخنىكىلىق تەشكىللەش تەدبىرى، ئەمگەك بىخەتەرلىكىنى قوغداش، پارچە - پۇرات تۈراقلىق مۇلۇكلەرنى سېتىۋېلىش، ئاددىي ئامبارلارنى رېمونت قىلىش ئۈچۈن مەخسۇس خىراجەت ئاجراتتى، بۇ، قىسقارتىلىپ «تۆت تۈرلۈك خىراجەت» دەپ ئاتالدى، مەخسۇس خىراجەتنى مەخسۇس ئىشلىتىش يولغا قويۇلدى. 1959 - يىلى، ئاشلىق مىنىستىرلىكى «تۆت تۈرلۈك خىراجەت» نى ئاجرىتىشنى پايدىدىن پىرسەنت قالدۇرۇپ چىقىم قىلىشقا ئۆزگەرتتى. بۇ 1961 - يىلغىچە ئىجرا قىلىندى. 1962 — 1965 - يىلغىچە، ئاشلىق مىنىستىرلىكى يەنە «تۆت تۈرلۈك خىراجەت» نى مەخسۇس ئاجرىتىشنى ئەسلىگە كەلتۈردى.

(2) ئاددىي قۇرۇلۇش خىراجىتى 1965 - يىلى ئاشلىق مىنىستىرلىكى تاۋار ئوبوروت خىراجىتى تۈرىدە «ئاددىي قۇرۇلۇش خىراجىتى» تۈرىنى تەسىس قىلىپ، ئۇنى ئاددىي ئامبار، كىچىك ياغ بېكى، ئاددىي توشۇش ئۇسكۇنىسى، قۇرۇتۇش مەيدانى شۇنىڭدەك ئاددىي كۆۋرۈك، يول قاتارلىق مۇئەسسەسىلەرنى ياساش، رېمونت قىلىشقا چىقىم قىلىشنى بەلگىلىدى، شۇنىڭ بىلەن بىرگە «تۆت تۈرلۈك خىراجەت» نى مەخسۇس ئاجرىتىشنى ئەمەلدىن قالدۇردى، 1977 - يىلغا قەدەر ئاپتونوم رايون بويىچە ئاددىي قۇرۇلۇش خىراجىتى ئۈچۈن 28 مىليون 910 مىڭ يۈەن چىقىم قىلىندى (جەدۋەل: 5 — 39 غا قارالسۇن).

1965 — 1977 - يىلغىچە شىنجاڭدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئاددىي قۇرۇلۇش خىراجەت چىقىمى

جەدۋەل: 5 — 39 بىرلىكى: تۈمەن يۈەن

يىللار	سوممىسى	يىللار	سوممىسى
1965	269	1972	160
1966	226	1973	156
1967	291	1974	188
1968	309	1975	187
1969	142	1976	247
1970	97	1977	445
1971	174	جەمئىي	2891

1978 - يىل 2 - ئايدا گوۋۇيۈەن دۆلەت پىلان كومىتېتى، مالىيە مىنىستىرلىكىنىڭ دوكلاتىنى تەستىقلاپ، سودا تارماقلىرىنىڭ ئاددىي قۇرۇلۇش خىراجىتىنى چىقىم قىلىش چارىسىنى ئىسلاھ قىلدى، 1978- يىلدىن باشلاپ ئاددىي قۇرۇلۇش خىراجىتى ھېساب تۈرىنى دۆلەت خام چوتىغا ئايرىم كىرگۈزۈشنى، ئۇنى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ ئۆلكىلىك، شەھەرلىك، ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق، سودا باشقۇرۇش تارماقلىرىنىڭ ئىشلىتىشىگە بىر تۇتاش تەقسىم قىلىشنى، شۇنىڭ بىلەن بىرگە «ئاددىي قۇرۇلۇش خىراجىتى» نى تاۋار ئوبوروت خىراجىتى چىقىم تۈرىگە كىرگۈزۈشنى توختىتىشنى قارار قىلدى. 1980 - يىلى دۆلەت «ئۆلكىلەر

بويىچە ھۆددىگە بېرىش» مالىيە تۈزۈلمىسىنى يولغا قويۇپ، شىنجاڭنىڭ ئاشلىق كارخانىلىرىغا يىلىغا «ئاددىي قۇرۇلۇش خىراجىتى» دىن 8 مىليون يۈەن ئاجرىتىپ بەردى، بۇ 1990 - يىلغىچە داۋاملاشتى. مۇشۇ مەزگىلدە، بۇ پۈل ئاساسىي قاتلام ئاشلىق تارماقلىرى پۈتۈش قىممىتى 18 مىڭ يۈەندىن ئاشمىغان (1984- يىلى 22 مىڭ يۈەنگە ئۆزگەرتىلدى) 500 مىڭ كىلوگرامليق ئاددىي ئامبار، 50 تونناليقتىن تۆۋەن كىچىك ياغ بېكى قۇرۇش، دۆلەت تەقسىم قىلغان ئاپتوموبىل، پرىتسىپ، ئاپتوماتىك يەتكۈزۈش ئۈسكۈنىلىرىنى، ئاشلىق، ياغنى ئوراقسىز قاچىلاش، ئوراقسىز يۆتكەش ئۈسكۈنىلىرىنى سېتىۋېلىش، ئاددىي لاپاس، يۈك مەيدانى، قورۇق تام، قۇرۇتۇش مەيدانى ياساش قاتارلىقلار ئۈچۈن ئىشلىتىلدى. بۇ پۈلنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى (باشقارمىلىرى) يوللىغان پىلان ئاساسىدا بىرتۇتاش ئورۇنلاشتۇردى.

1984 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى، مالىيە مىنىستىرلىكى، جۇڭگو خەلق بانكىسى قاتارلىق يەتتە مىنىستىرلىك، بانكا، كومىتېت بىرلىكتە «ئاددىي قۇرۇلۇش خىراجىتىنى مەركەزلەشتۈرۈپ ئىشلىتىپ ئامبار قۇرۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى. بۇنىڭغا ئاساسەن، ئاپتونوم رايون ئاشلىق سىستېمىسى 1985 — 1988- يىلغىچە ئاددىي قۇرۇلۇش خىراجىتى كۆرسەتكۈچىدىن ئالدىن 32 مىليون يۈەن چىقىم قىلىپ، خىش قۇرۇلمىلىق يىغۇۋېلىش ۋە يۆتكەپ بېرىش ئىسكىلاتلىرىنى مەركەزلەشتۈرۈپ قۇرۇپ، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىنىڭ ئامبار يېتىشمەسلىك قىيىنچىلىقىنى پەسەيتتى. 1978 — 1990 - يىلغىچە، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق كارخانىلىرىغا ئاددىي قۇرۇلۇش خىراجىتىدىن 161 مىليون يۈەن ئاجرىتىپ بېرىلدى (جەدۋەل: 5 — 40 قا قارالسۇن).

1978 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئاددىي قۇرۇلۇش خىراجىتىنىڭ ئاجرىتىپ بېرىلىشى

جەدۋەل: 5 — 40　　بىرلىكى: تۆمەن يۈەن

تۈرلەر / يىللار	ئومۇمىي كىرىم	بۇنىڭ ئىچىدە: ئاجرىتىپ بېرىلگىنى	
		مالىيىدىن ئاجرىتىلغىنى	ئاشلىق (سودا) مىنىستىرلىكى ئاجرىتىپ بەرگىنى
1978	864	800	64
1979	927	800	127
1980	1112	918	172
1981	983	670	313
1982	1251	1100	151
1983	973	800	135
1984	1013	832	140
1985	1712	1070	150
1986	2605	1753	400
1987	1876	1578	274
1988	1354	1020	
1989	1498	1427	
1990	1517	974	414
جەمئىي	17649	13742	2340

ئىزاھ: ئومۇمىي كىرىم (1) مالىيىدىن ئاجرىتىلغان؛ (2) ئاشلىق (سودا) مىنىستىرلىكى ئاجرىتىپ بەرگەن؛ (3) باشقا مەخسۇس فوندلار ئالماشتۇرۇلۇپ كىرىم قىلىنغان، ئىچىنغان قەرز قاتارلىق كىرىملەرنى ئۆز ئىچىگە ئالمىدۇ.

(3) باشقا مەخسۇس خىراجەتلەر　1979 - يىلدىن باشلاپ، سودا مىنىستىرلىكى ۋە مالىيە نازارىتى ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق كارخانىلىرىغا ئۆزگەرتىپ بېكىتىلگەن مەبلىغى، ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىيات مەبلىغى، پاراۋانلىق ياردەم فوندى، ياغاچ غوللۇق ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىشنى يۆلەش مەبلىغى، ئۇچ تۈرلۈك پەن -

تېخنىكا خىراجىتى، يەر تەۋرەشكە تاقابىل تۇرۇپ ئاپەتتىن قوتقۇزۇش مەخسۇس پۇلى، ئارتۇق ساقلانغان ئاشلىق خىراجىتى يارىدىمى شۇنىڭدەك باشقا بەزى ۋاقىتلىق مەخسۇس پۇللارنى ئاجرىتىپ بەردى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى بۇ ئارقىلىق ئاشلىق ئامبىرى، ئاشلىق دۇكىنى، چارۋىچىلىق ئاشلىق پونكىتى، شۇنىڭدەك يېمەكلىك پىششىقلاش ۋە يېراق، چەت، ياقا رايونلارغا ئاشلىق، ياغ پىششىقلاش مۇئەسسەسلىرىنى مەركەزلەشتۈرۈپ قۇرۇپ، 1990 - يىلغا قەدەر 67 مىليون يۈەن چىقىم قىلدى.

2) ئاجرىتىۋېلىنغان مەخسۇس فوند

1952 — 1978 - يىلغىچە، ئاجرىتىۋېلىنغان مەخسۇس فوند «يېڭىلاش، ئۆزگەرتىش مەبلىغى»، «چوڭ رېمونت فوندى»، «كارخانىلارنىڭ مۇكاپات فوندى»، «ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ پاراۋانلىق فوندى» دىن ئىبارەت بولدى. 1979 - يىلدىن كېيىن، ئاجرىتىۋېلىنىدىغان تۇرلەردىن «ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىيات فوندى»، «بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇلغان پېنسىيە فوندى»، «زاپاس فوند» قاتارلىقلار كۆپەيتىلدى. بۇلارنىڭ بىر قىسمى كارخانىلارنىڭ خىراجىتى (تەننەرخى) گە چېچىلدى، يەنە بىر قىسمى پايدىدىن پىرسەنت قالدۇرۇلدى.

(1) ئۆزگەرتىپ يېڭىلاش مەبلىغى 1952 — 1958 - يىلغىچە، ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق كارخانىلىرى ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ بەلگىلىمىسىنى ئىجرا قىلىپ، يەككە تۇردىكى مۇقىم مۇلۇككە قارىتا لىنىيە بويىچە ئايرىم ئامورتىزاتسىيە قىلىشنى يولغا قويدى. ئاساسىي ئامورتىزاتسىيە فوندى ۋە تۇراقلىق مۇلۇكنى باھاغا سۇندۇرۇش كىرىسىنىڭ ھەممىسى بەلگىلىمە بويىچە خەزىنە ئارقىلىق يۇقىرىغا تاپشۇرۇلدى، مەركەز مالىيە خام چوتىدىن ئاشلىق مىنىستىرلىكى ئارقىلىق يۇقىرىغا تاپشۇرۇلغان قىسمىنىڭ %20 ى يەنە ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ يېڭىلاش، ئۆزگەرتىشى ئۈچۈن بۇيرۇپ بېرىلدى.

1959 — 1961 - يىلغىچە ئاساسىي ئامورتىزاتسىيە فوندى مالىيە نازارىتىگە تاپشۇرۇلدى، مالىيە نازارىتى ئۇنى پارچە - پۇرات مۇئەسسەسلەر قۇرۇلۇشى مەبلىغى سۈپىتىدە تۆۋەنگە بۇيرۇپ بەردى. 1962 - يىلى ئاساسىي ئامورتىزاتسىيە فوندى ۋە تۇراقلىق مۇلۇكنى باھاغا سۇندۇرۇش كىرىسىنى ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ مەركەزلەشتۈرۈپ باشقۇرۇشىغا تاپشۇرۇش ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى.

1967 - يىلى تۇراقلىق مۇلۇك ئاساسىي ئامورتىزاتسىيە فوندىنى دەرىجە بويىچە ئاجرىتىپ، دەرىجە بويىچە قالدۇرۇش يولغا قويۇلدى. ئاشلىق مىنىستىرلىكى شىنجاڭدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ تۇراقلىق مۇلكىنىڭ يىللىق ئۇنىۋېرسال ئامورتىزاتسىيە نىسبىتىنى %4.1 قىلىپ بېكىتتى، ئاشلىق نازارىتى بۇنىڭغا ئاساسەن مۇنداق بەلگىلىدى: ئاشلىق نازارىتى %2.9 قالدۇرۇپ مەركەزلەشتۈرۈپ ئىشلىتىدۇ، قالغان %1.2 نى ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر دەرىجىلىك ۋە ئۇنىڭدىن تۆۋەن ئاشلىق كارخانىلىرى (ئاشلىق نازارىتىگە بېۋاستە قاراشلىق كارخانىلارغا %1.6) ئاجرىتىدۇ. 1968 - يىلى ئاجرىتىش نىسبىتى مۇنداق ئۆزگەرتىلدى: ئاشلىق نازارىتى سودا كارخانىلىرىغا %1.7 ئاجرىتىدۇ، ۋىلايەتلىك، شەھەرلىك، ئاپتونوم ئوبلاستلىق، ناھىيىلىك (شەھەرلىك) ئاشلىق ئىدارىلىرىگە %1.2 تىن قالدۇرىدۇ؛ ئاشلىق نازارىتى سانائەت كارخانىلىرىغا %2.9 ئاجرىتىدۇ، ئاشلىق، ياغ سانائىتى كارخانىلىرى ئۆزلىرى %1.2 قالدۇرىدۇ. ئاجرىتىلغان ئامورتىزاتسىيە فوندىنى ئاشلىق نازارىتى بەلگىلىمە بويىچە ئاشلىق مىنىستىرلىكىگە تاپشۇرغاندىن باشقا، قالغان قىسمى مالىيە بەلگىلىمىسى ۋە تېخنىكىلىق تەشكىللەش تەدبىرى خىراجىتى، پارچە - پۇرات تۇراقلىق مۇلۇكلەرنى سېتىۋېلىش خىراجىتى، ئەمگەك مۇھاپىزىتى خىراجىتى، تۇراقلىق مۇلۇكنى باھاغا سۇندۇرۇش كىرىمى، تۇراقلىق مۇلۇكنى يېڭىلاش مەبلىغى قاتارلىقلار بويىچە بىرلەشتۈرۈپ ئىشلەتتى (يېڭىلاش، ئۆزگەرتىش مەبلىغى دەپ ئاتالدى).

1974 - يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مالىيە ئىدارىسى، ئاشلىق ئىدارىسى بىرلىكتە ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ تۇراقلىق مۇلۇك ئامورتىزاتسىيىسىنى يىلدا تۇراقلىق مۇلۇكنىڭ دەسلەپكى باھا قىممىتىنىڭ %4.1 ى بويىچە پەسلىگە بۆلۈپ ئاجرىتىش، بۇنىڭ ئىچىدە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ۋە ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى %0.8 تىن، ناھىيە (شەھەر) لىك ئاشلىق ئىدارىلىرى ئاشلىق سودا كارخانىلىرىدىن

2.5% ئاجرىتىش، ئاشلىق، ياغ سانائىتى كارخانىلىرى ئۈزىگە 2.5% قالدۇرۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش چۈشۈردى. 1978 - يىلى ئاشلىق سانائىتى كارخانىلىرى ئۈزىگە قالدۇرغان ئامورتىزاتسىيە فوندىنىلا 50% نى مالىيە نازارىتىگە تاپشۇرۇشنى بەلگىلىدى. شۇ يىلى 2 - ئايدا بۇ بەلگىلىمە يەنە تۇراقلىق مۇلۇكنىلا دەسلەپكى باھا قىممىتى 1 مىليون يۈەندىن تۆۋەن سانائەت كارخانىلىرىنىلا يېڭىلاش، ئۈزگەرتىش مەبلىغىنىلا ھەممىسىنى شۇ كارخانىنىلا ئۈزىگە قالدۇرۇشقا ئۈزگەرتىلدى.

ئاپتونوم رايون ئاشلىق سىستېمىسىنىلا تۇراقلىق مۇلۇك ئامورتىزاتسىيەسىنى 1981 - يىل 1 - ئاينىلا 1 - كۈندىن باشلاپ ئايرىم باشقۇرۇش چارىسى يولغا قويۇلدى. بۇنىلا مۇھىم نۇقتىسى شۇكى، سودا كارخانىلىرىنىلا ئامورتىزاتسىيە چارىسى ئۈزگەرتىلمىدى، سانائەت ۋە ترانسپورت كارخانىلىرىنىلا ئامورتىزاتسىيەسىگە قارىتا تۇرگە ئايرىپ ئامورتىزاتسىيە قىلىش چارىسى قوللىنىلىپ، ئۇي ئىمارەت، قۇرۇلۇشلارنىلا يىللىق ئۇنۇمۇبرسال ئامورتىزاتسىيە نىسبىتى 4%، ھەرخىل ئۈسكۈنىلەرنىلا 6% قىلىپ بېكىتىلدى. ناھىيىلىك، شەھەرلىك ئاشلىق كارخانىلىرى ئاجرالقان يېڭىلاش، ئۈزگەرتىش مەبلىغىنىلا 70% ى ئۈزىگە قالدۇرۇلۇپ، 30% ى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىگە تاپشۇرۇلدى، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى يەنە ئۇنىلا 50% نى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىگە تاپشۇردى. ئەملىي ئىجرا قىلىش جەريانىدا، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى ئۇنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىگە تاپشۇرمىدى. ترانسپورت كارخانىلىرى ۋە تۇراقلىق مۇلكنىلا دەسلەپكى باھا قىممىتى 1 مىليون يۈەندىن ئاشمايدىغان كارخانىلار قايتا يۇقىرىغا تاپشۇرمىدى.

1986 - يىلدىن كېيىن، ئاپتونوم رايون ئاشلىق سىستېمىسى گوۋۇيۈەننىلا بەلگىلىمىسىگە ئاساسەن، تۇراقلىق مۇلۇك ئامورتىزاتسىيەسىنى يىل چەكلىمىسى ياكى خىزمەت مىقدارى چارىسى بويىچە ھېسابلاپ ئاجرىتىپ، نىسبەت بويىچە تاپشۇرۇش چارىسىنى داۋاملىق ئىجرا قىلدى. ئاشلىق مالىيە تۈزۈلمىسىنىلا تۆۋەنگە ئۆتكۈزۈپ بېرىلىشىگە ئەگىشىپ، 1988 - يىلدىن باشلاپ ئاساسىي قاتلام ئاشلىق كارخانىلىرى ئاجرالقان يېڭىلاش، ئۈزگەرتىش مەبلىغىنىلا ھەممىسى كارخانىلارنىلا ئۈزىگە قالدۇرۇلۇپ، يۇقىرى دەرىجىلىك مەسئۇل تارماقلارغا قايتا تاپشۇرۇلمىدى.

1952 — 1990 - يىلىغىچە شىنجاڭدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىلا يېڭىلاش، ئۈزگەرتىش مەبلىغىنىلا ئاجرىتىلىشى

جەدۋەل: 5 — 41　　بىرلىكى: تۆمەن يۈەن

يىللار	ئومۇمىي كىرىم	بۇنىلا ئىچىدە: ئاجرىتىلغىنى	يىللار	ئومۇمىي كىرىم	بۇنىلا ئىچىدە: ئاجرىتىلغىنى
1952		43	1972		388
1953		44	1973		386
1954		56	1974		529
1955		55	1975	672	569
1956		83	1976	777	699
1957		86	1977	915	734
1958		94	1978	945	790
1959		125	1979	1171	860
1960		153	1980	1777	969
1961		165	1981	1512	1160
1962		182	1982	1968	1331

1516	2381	1983	160		1963
1651	2349	1984	170		1964
2008	3018	1985	183		1965
2344	3223	1986	304		1966
2702	4088	1987	291		1967
3220	3992	1988	353		1968
3991	4090	1989	265		1969
3551	4581	1990	316		1970
32825		جەمئىي	339		1971

(2) چوڭ رېمونت فوندى 1952 - يىلى كارخانىلارنىڭ تۇراقلىق مۇلكىنى چوڭ رېمونت قىلىش فوندى تۇراقلىق مۇلۇكنىڭ دەسلەپكى باھا قىممىتىنىڭ 3% ى بويىچە ئاجرىتىلدى. 1954 - يىلى ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ بەلگىلىمىسى ئىجرا قىلىنىپ، ئالدىن ئاجرىتىلغان چوڭ رېمونت فوندىنى ئۆلكىلىك ئاشلىق نازارىتى مەركەزلەشتۈرۈپ باشقۇردى ھەمدە ئۇنى ئاساسلىقى رېمونت ھەققى سومىسى 100 يۈەندىن يۇقىرى 1000 يۈەندىن تۆۋەن، رېمونت قىلىنىدىغان تۇراقلىق مۇلۇكنىڭ ئوتتۇرىچە يىللىق باھا قىممىتىنىڭ 10% تىن كۆپرەكىنى ئىگىلىگەن ياكى بىر قېتىملىق رېمونت ھەققى رېمونت قىلىنىدىغان تۇراقلىق مۇلۇكنىڭ ئەسلى باھا قىممىتىنىڭ 50% ىدىن يۇقىرى بولغان رېمونت چىقىمى ئۈچۈن ئىشلەتتى. يۇقىرىدىكى شەرتلەرگە ئويغۇن كەلمىگەن كىچىك رېمونت ھەققى بىۋاستە خىراجەت (تەننەرخ) چىقىمى تۇرىگە كىرگۈزۈلدى.

1958 - يىل 8 - ئايدا ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق كارخانىلىرى چوڭ رېمونت فوندىنى ئالدىن ئاجرىتىش چارىسىنى ئىجرا قىلىشنى توختاتتىپ، چوڭ رېمونت ھەققىنى بىۋاستە خىراجەت (تەننەرخ) چىقىمى تۇرىگە كىرگۈزدى. 1962 - يىل 8 - ئايدا، ئاشلىق مىنىستىرلىكى ئىشلەتمە ئۆپرىغان رېمونت قىلىشقا تېگىشلىك ئامبار، ئۆي، ماشىنا، ئۇسكۇنىلەرنى ئەسلىدىكى قۇرۇلما كۆلىمىنى ئۆزگەرتمەي، تۇراقلىق مۇلۇك مىقدارىنى كۆپەيتمەي، ئۆزۈن يىل رېمونت قىلىنمىغان خەتەرلىك ئۆيلەرنى، ئەسلىدىكى ئاساستا، ئەسلىدىكى قۇرۇلما، كۆلەم ئاساسىدا، ئاساسەن كونا ماتېرىيال ئىشلىتىپ (يەنى تۆت ئەسلى پرىنسىپ) قايتا رېمونت قىلىنىدىغان ۋە سۇ ئاپىتى، ئوت ئاپىتى، شامال ئاپىتى تۆپەيلىدىن قىسمەن بۇزۇلۇپ رېمونت قىلىشقا تېگىشلىك بولۇپ قالغان ئامبار، ئۆي قاتارلىقلارنى تۇراقلىق مۇلۇكنى چوڭ رېمونت قىلىش دائىرىسىگە كىرگۈزۈشنى بەلگىلىدى. سودا كارخانىلىرىنىڭ چوڭ رېمونت ھەققى يەنىلا خىراجەتتىن چىقىم قىلىنىدى، سانائەت كارخانىلىرىنىڭكى تۇراقلىق مۇلۇكتىن ئالدىن ئاجرىتىلىپ ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. 1964 - يىلى ئاشلىق نازارىتى چوڭ رېمونت ئۆلچىمىنى مۇنداق ئۆزگەرتتى: چوڭ رېمونت ھەققى سومىسى رېمونت قىلىنىدىغان تۇراقلىق مۇلۇكنىڭ ئەسلى باھا قىممىتىنىڭ 50% ىدىن ياكى مۇتلەق سومىسى 2500 يۈەندىن تۆۋەن بولىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىرگە، ئاشلىق، ياغ سانائىتى كارخانىلىرىنىڭ ئاز قىسىم چوڭ رېمونت فوندىنى مەركەزلەشتۈرۈپ، ئۇنى ئاشلىق نازارىتى تەڭشەپ ئىشلىتىشنى، بۇنىڭ ئىچىدە ئۇرۇمچى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى يۇقىرىغا 2000 يۈەن؛ قەشقەر، خوتەن، غۇلجا، يەكەن، كورلا، قۇمۇل، قاراماي، باي ئۇن-ياغ زاۋۇتلىرى 1000 — 1500 يۈەنگىچە؛ ئۇرۇمچى شەھەرلىك، تارباغاتاي، ئالتاي، بۇرچىن، گۇچۇڭ، مىچۈەن، كۇچا، مارالبېشى، ئاقسۇ ئۇن - ياغ زاۋۇتلىرى، ئاشلىق نازارىتىگە بىۋاستە قاراشلىق بىرىزبىنت زاۋۇتى 500 — 1000 يۈەنگىچە تاپشۇرۇشنى بەلگىلىدى. چوڭ رېمونت ھەققى ۋە يۇقىرىغا ئەسلى تاپشۇرۇلمىغان مەبلەغ تەننەرختىن بىۋاستە چىقىم قىلىنىدى.

1981 — 1990 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون ئاشلىق سودا، سانائەت كارخانىلىرى چوڭ رېمونت فوندىنى تۇراقلىق مۇلۇكنىڭ ئەسلى باھا قىممىتىنىڭ 3% ى بويىچە، ترانسپورت كارخانىلىرى 2% ى بويىچە ئالدىن

ئاجرىتىشنى ئەسلىگە كەلتۈردى.

(3) پاراۋانلىق فوندى 1953 — 1958 - يىلغىچە، ئاشلىق نازارىتى پاراۋانلىق فوندىنى مائاش ئومۇمىي سوممىسىنىڭ 7.5% ى بويىچە بىر قېتىم ئاجراتتى، بۇنىڭ 70% ى ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق كارخانىلىرىغا بۇيرۇپ بېرىلدى، 25% ىنى ئاشلىق نازارىتى ئۆزىگە قالدۇردى، 5% ىنى ئاشلىق مىنىستىرلىكىگە تاپشۇردى. پاراۋانلىق فوندى ئاساسلىقى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ داۋالىنىش خىراجىتى، قېينىنچىلىقتا قالغانلارغا ياردەم بېرىش، كوللېكتىپ پاراۋانلىق، بىخەتەرلىك مۇئەسسەسلىرى ۋە مۇكاپات قاتارلىقلارغا ئىشلىتىلدى. ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر ئارا پاراۋانلىق فوندى چىقىمىنى قاپلىيالمىغاندا، ئۇنى ئاشلىق نازارىتى تەڭشىدى.

1959 - يىلى ئاپتونوم رايون ئاشلىق كارخانىلىرىغا قارىتا «خىراجەتنى ھۆددىگە بېرىپ، پايدىدىن پىرسەنت قالدۇرۇش» نى يولغا قويۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ پاراۋانلىق فوندىنى «پايدىدىن پىرسەنت قالدۇرۇپ» چىقىم قىلمىشقا ئۆزگەرتتى. 1962 - يىلى پىرسەنت قالدۇرۇش تۈزۈمى ئىجرا قىلىنىشتىن توختىتىلىپ، مائاش ئومۇمىي سوممىسىنىڭ 7.5% ى بويىچە ئاجرىتىش ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. 1970 - يىلى ئاجرىتىش نىسبىتى 11% قىلىنىپ، 1980 - يىلغىچە ئىجرا قىلىندى.

1979 — 1985 - يىلغىچە، ئاشلىق كارخانىلىرى سودىدا زىيانىنى ئازايتىش، سانائەتتە پىلاندىكىدىن ئاشقان پايدىدىن پىرسەنت قالدۇرۇش ۋە پايدا - زىيانىنى چوڭ ھۆددىگە بېرىش چارىسىنى يولغا قويدى. ئاشلىق سودا كارخانىلىرىنىڭ پاراۋانلىق فوندى مائاش ئومۇمىي سوممىسىنىڭ 11% ى بويىچە تۇتۇپ قېلىنغاندىن باشقا، يەنە «زىيان ئازايتىلىپ قالدۇرۇلغان پىرسەنت» تىن 8% — 12% كىچە ئاجرىتىلىپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ پاراۋانلىقى ۋە مۇكاپات ئۈچۈن ئىشلىتىلدى. ئاشلىق سانائىتى كارخانىلىرى پايدىدىن قالدۇرۇلغان پىرسەنتتىن بەلگىلىمە بويىچە «كارخانا فوندى» ئاجرىتىپ، ئاندىن ئۇنىڭ 30% ىنى كوللېكتىپ پاراۋانلىقغا، 70% ىنى ئىشلەپچىقىرىش ۋە پاراۋانلىق مۇئەسسەسلىرى قۇرۇلۇشىغا ئىشلەتتى.

1986 — 1990 - يىلغىچە، كارخانا فوندى تۈزۈمى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى، پاراۋانلىق ۋە مۇكاپات فوندى تەقسىماتى نىسبىتىنى ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق كارخانىلىرى ئۆزۈم ئەھۋالىغا ئاساسەن ئۆزلىرى كونترول قىلدى. بۇ بەش يىلدا ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق كارخانىلىرى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ پاراۋانلىق فوندىدىن 89 مىليون 10 مىڭ يۈەن، مۇكاپات فوندىدىن 63 مىليون 250 مىڭ يۈەن ئاجراتتى.

(4) پايدىدىن پىرسەنت قالدۇرۇش فوندى 1959 — 1961 - يىلغىچە، ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ بەگلىمىسىگە ئاساسەن، ئاپتونوم رايون بويىچە «خىراجەتنى ھۆددىگە بېرىپ پايدىدىن پىرسەنت ئايرىش» تۈزۈمى، يەنى يىل ئاخىرىدا خىراجەتنى ھۆددىگە بېرىپ قالغان قالدۇقتىن بىر قېتىمدىلا ئاجرىتىش يولغا قويۇلدى. 1959 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق كارخانىلىرى ئاجرانقان پىرسەنت قالدۇرۇش فوندى 1 مىليون 200 مىڭ يۈەن بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە سودا كارخانىلىرى ئاجرانقىنى 1 مىليون يۈەن، سانائەت كارخانىلىرى ئاجرانقىنى 200 مىڭ يۈەن. 1961 - يىلى ئاجرىتىلغان پىرسەنت قالدۇرۇش فوندى 1 مىليون 370 مىڭ يۈەن بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە سودا كارخانىلىرى ئاجرانقىنى 1 مىليون 100 مىڭ يۈەن، سانائەت كارخانىلىرى ئاجرانقىنى 270 مىڭ يۈەن. پىرسەنت قالدۇرۇلغان مەبلەغ ئاساسلىقى ئامبار، ياغ كۆلچىكى ياساش قاتارلىق تۇراقلىق مۇلۇك ۋە تېخنىكا يېڭىلاش چىقىمىغا ئىشلىتىلدى، 1962 - يىلى پىرسەنت قالدۇرۇش تۈزۈمى ئىجرا قىلىنىشتىن توختىتىلدى.

1979 — 1982 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سودا كارخانىلىرى زىيان كۆرسەتكۈچىنى تىزگىنلەپ، زىيانىنى ئازايتىپ پىرسەنت ئايرىش ۋە سانائەت (تىرانسپورت) كارخانىلىرى پايدىدىن پىرسەنت قالدۇرۇش چارىسىنى يولغا قويدى. ئاشلىق سودا كارخانىلىرى زىيان كۆرسەتكۈچىدىن ئېشىنغان قالدۇقنى، ناھىيە، شەھەر دەرىجىلىك سودا كارخانىلىرى ئازايتىلغان زىيان سوممىسىنىڭ 20% ى بويىچە، ۋىلايەت،

ئوبلاست، شەھەر دەرىجىلىك سودا كارخانىلىرى ئازايتىلغان زىيان سوممىسىنىڭ 5% نى «پىرسەنت قالدۇرۇش فوندى» قىلىپ ئاجراتتى. ئاشلىق، ياغ سانائىتى كارخانىلىرى پىلان كۆرسەتكۈچىدىن ئاشۇرۇلغان پايدا بويىچە پىرسەنت قالدۇردى، بۇنىڭ ئىچىدە قاراماي، تۇرپان، قۇمۇل، سانجى، ئىلى، تارباغاتاي، ئالتاي، قەشقەر، خوتەن قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ پىرسەنت قالدۇرۇش نىسبىتى 20%، ئۈرۈمچى، بورتالا، بايىنغولىن، ئاقسۇ قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ 18%، شىخەنزە شەھىرى، قىزىلسۇ ئوبلاستىنىڭ 25%، ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى بىرىزبىنت زاۋۇتىنىڭ 18%، تىرانسپورت شىركىتىنىڭ 20% بولدى، ئازايتىلغان زىياندىن پىرسەنت قالدۇرۇلغان پايدىدىن پىرسەنت قالدۇرۇش فوندىنىڭ كۆپ قىسمى ئىشلەپچىقىرىشنى تەرەققىي قىلدۇرۇشقا، ئاز قىسمى كوللېكتىپ پاراۋانلىق ۋە ئىشچى- خىزمەتچىلەرنىڭ مۇكاپاتىغا ئىشلىتىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە سانائەت كارخانىلىرى مۇكاپاتقا ئىشلەتكەن قىسمى شۇ كارخانىنىڭ ئۈلچەملىك مائاشىنىڭ 30% دىن، كوللېكتىپ پاراۋانلىققا ئىشلەتكەن قىسمى ئىلگىرى ئاجرىتىلغان كارخانا فوندىنىڭ 30% دىن ئاشۇرۇلمىدى.

1983 — 1985 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سىستېمىسى پايدا - زىيانىنى چوڭ ھۆددىگە بېرىش چارىسىنى يولغا قويۇپ، ئارتۇق زىيانىنى تولۇقلىمىدى، ئېشىنغىنىنى ئۈزىگە قالدۇردى. پىرسەنت قالدۇرۇش فوندىنىڭ 40% نى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ پاراۋانلىقى ۋە مۇكاپاتىغا، 60% نى ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىياتىغا ئىشلەتتى. ئۇچ يىلدا ئاپتونوم رايون بويىچە 116 مىليون يۈەن پىرسەنت قالدۇرۇلدى. 1985 - يىلى ئاشلىق، ياغ سانائىتى (يېمەكلىك، يەم - خەشەك، ماشىنىسازلىقنى ئۆز ئىچىگە ئالمىدۇ)، تىرانسپورت كارخانىلىرى پايدىنى باجغا ئۆزگەرتىشنى يولغا قويغانلىقتىن، سانائەتتىن ئېلىنغان پايدىدىن پىرسەنت قالدۇرۇش نىسبىتى ئاشۇرۇلدى. 1986 — 1990 - يىلغىچە، ئاشلىق سودا كارخانىلىرىنىڭ زىيان تارتىپ ھېساباتقا ئېسىپ قويغان قەرزى كۆپەيگەنلىكتىن، پىرسەنت قالدۇرۇش ئۈزۈمىنى ئىجرا قىلىش قىيىنغا توختىدى؛ ئاشلىق، ياغ سانائىتى، تىرانسپورت قاتارلىق پايدا ئالمىغان كارخانىلار پايدىدىن پىرسەنت قالدۇرۇش ئۈزۈمىنى داۋاملىق ئىجرا قىلدى، بەش يىلدا ئاپتونوم رايون بويىچە پايدىدىن 340 مىليون يۈەن پىرسەنت قالدۇرۇلدى.

§ 4 . تۇراقلىق مۇلۈكنى باشقۇرۇش

1. تۇراقلىق مۇلۈكنىڭ ئەسلى قىممىتى

1950 - يىل 2 - ئاينىڭ 28 - كۈنى ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى قۇرۇلغاندا، شىنجاڭ غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسى ۋە جايلاردىن ئۆتكۈزۈۋېلىنغان ئاشلىق ئامبارلىرىنىڭ سىغىمى پەقەت 152 مىليون كىلوگرام (بۇنىڭ ئىچىدە ئىجارىگە ئېلىنغان ئۈي، ئىبادەتخانىلارنىڭ سىغىمى 38 مىليون كىلوگرام) ئىدى، مۇئەسسەسىلەر ئۈزۈن يىل رېمونت قىلىنمىغان، ئاددىي ھەم كونىراپ كەتكەنىدى. 1952 - يىلى ئېنىقلىنىپ بودالغان قىممىتى 1 مىليون 250 مىڭ يۈەن بولدى. ئاشلىق تىجارەت كەسىپىنىڭ بىر تۈتاش باشقۇرۇلۇشىغا ئەگىشىپ، 1 - بەش يىللىق پىلان ئىجرا قىلىنىشتىن باشلاپ، دۆلەت پىلانلىق ھالدا زور تۇركۈمدە ئاشلىق ئامبىرى، ئۇن، ياغ تارتىش ۋە ئاشلىق، ياغ تىجارىتى مۇئەسسەسىلىرىنى قۇردى، 1978- يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق كارخانىلىرى تۇراقلىق مۇلكىنىڭ ئەسلى قىممىتى كۆپەيىپ 207 مىليون يۈەنگە يەتتىپ، 1952 - يىلدىكىدىن 6. 164 ھەسسە ئاشتى.

1979 - يىلدىن كېيىن، خەلق ئىگىلىكىنىڭ تېز تەرەققىي قىلىشىغا ئەگىشىپ، دۆلەت ئاشلىق ئوبوروتى مۇئەسسەسىلىرى قۇرۇلۇشىغا ئەھمىيەت بەرگەنلىكتىن، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ

تۇراقلىق مۇلكى بىرقەدەر تېز ئاشتى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر، تۇراقلىق مۇلكىنىڭ ئەسلى قىممىتى 994 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 1978 - يىلدىكىنىڭ 4.8 ھەسىسىگە توغرا كەلدى، يۇنىڭ ئىچىدە ئىشلەپچىقىرىش خاراكتېرلىك تۇراقلىق مۇلۇكنىڭ ئەسلى قىممىتى 707 مىليون يۈەن بولۇپ، 71.16% نى ئىگىلەپ، ئاشلىق، ياغ تىجارىتى ئېھتىياجىنى ئاساسىي جەھەتتىن قاندۇردى. 1952 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ تۇراقلىق مۇلكىنىڭ ئەسلى قىممىتىنىڭ ئېشىش ئەھۋالىنى جەدۋەل: 5 — 42 دىن كۆرۈڭ.

1952 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ تۇراقلىق مۇلكىنىڭ ئەسلى قىممىتى

جەدۋەل: 5 — 42　　بىرلىكى: تۇمەن يۈەن

يىللار	ئەسلى قىممىتى	يىللار	ئەسلى قىممىتى	يىللار	ئەسلى قىممىتى
1952	125	1965	4822	1978	20704
1953	342	1966	5196	1979	22021
1954	400	1967	6051	1980	25739
1955	658	1968	6486	1981	29259
1956	1277	1969	7083	1982	33131
1957	1785	1970	7447	1983	36718
1958	1946	1971	9721	1984	42456
1959	2405	1972	10697	1985	50997
1960	2840	1973	11724	1986	60686
1961	3261	1974	12938	1987	69786
1962	3525	1975	16445	1988	78476
1963	3930	1976	17623	1989	88338
1964	4367	1977	18737	1990	99399

1990 - يىلى شىنجاڭدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ تۇراقلىق مۇلكىنىڭ تۈرگە ئايرىلىشى

جەدۋەل: 5 — 43

تۈرى	ئۇلچەم بىرلىكى	سانى	ئەسلى قىممىتى (تۇمەن يۈەن)
1. ئىشلەپچىقىرىشقا ئىشلىتىلىدىغان مۇقىم مۇلۇك			70732
1) ئامبار	تۇمەن كىلوگرام	286461	18578
2) ئۆي (ئىشلەپچىقىرىش زاۋۇتى ئۆيى، ئۇسكۇنىلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ)	كۋادرات مېتىر	796912	21215
3) لاياس	كۋادرات مېتىر	46546	648
4) ياغ بېكى (كۆلچىكى)	تونا	77940	1295
5) ئاپتوموبىل	دانە	1266	5329
6) كېمە - پاراخوت	دانە	16	62

7) ئاشلىق، باغ پىششىقلاش ئۈسكۈنىلىرى	دانە (يۈرۈش)	4278	12278
8) پەم ـ خەشەك ئىشلەپچىقىرىش ئۈسكۈنىلىرى	دانە (يۈرۈش)	374	1269
9) قۇرۇتۇش مەيدانى	كۋادرات مېتىر	1703602	2559
10) قورۇق نام	مېتىر	361645	1020
11) باشقىلار			6479
2. قەيرىي ئىشلەپچىقىرىشقا ئىشلىتىلىدىغان مۇقىم مۇلۈك			26265
1) قەيرىي ئىشلەپچىقىرىشقا ئىشلىتىلىدىغان ئۆي	كۋادرات مېتىر	2160564	20601
2) ئاپتوموبىل		3150	2359
3) باشقىلار			3305
3. ئىشلىتىلمىگەن مۇقىم مۇلۈك			1461
4. ئىشلىتىلىش زۆرۈرىيىتى بولمىغان مۇقىم مۇلۈك			525
5. يەر	كۋادرات مېتىر	18070311	264
6. ئىجارىگە بېرىلگەن مۇقىم مۇلۈك			133
7. ئىجارىگە ئېلىنغان مۇقىم مۇلۈك			19

2. تۇراقلىق مۇلۈكنى سېتىۋېلىش ۋە قۇرۇش

ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ تۇراقلىق مۇلكى ئاساسلىقى قۇرۇلۇشقا مەبلەغ سېلىش ۋە كارخانىلارنىڭ مەخسۇس فوندى ئارقىلىق سېتىۋېلىش، قۇرۇشتىن شەكىللەنگەن. 1950 — 1990 ـ يىلغىچە، مەركەز ۋە ئاپتونوم رايون مالىيىسى شىنجاڭنىڭ ئاشلىق كارخانىلىرىغا 393 مىليون يۈەن ئاساسىي قۇرۇلۇش مەبلىغى سېلىپ (جەدۋەل: 5 — 44 كە قارالسۇن)، تۇرلۇك ئاشلىق، باغ تىجارەت مۇئەسسەسلىرىنى قۇردى. كارخانىلارنىڭ مەخسۇس مەبلىغى ئارقىلىق، تۇراقلىق مۇلۈك سېتىۋېلىش، قۇرۇش ئىشى ئاساسلىقى 1978-يىلدىن كېيىن ئېلىپ بېرىلدى، 1990 ـ يىلغا قەدەر، تۇراقلىق مۇلۈك سېتىۋېلىش، قۇرۇشقا 558 مىليون يۈەن تۇرلۇك مەخسۇس مەبلەغ چىقىم قىلىندى (جەدۋەل: 5 — 45 كە قارالسۇن). مەبلەغ ئىشلىتىش جەھەتتە، ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق كارخانىلىرى تىجارەت ئوبوروتىغا ئىشلىتىلىدىغان تۇراقسىز مەبلەغنى ئاساسىي قۇرۇلۇش مەبلىغى ئورنىدا ئىشلىتىۋالماسلىق بەلگىلىمىسىنى قەتئىي ئىجرا قىلدى.

1955 ـ يىل 12 ـ ئاينىدا ئاشلىق نازارىتى ئاشلىق مىنىستىرلىكى تارقاتقان «دۆلەت ئاشلىق ئاپپاراتلىرىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇش بىلەن خىراجەتنى ئايرىش مەسىلىسى توغرىسىدا ۋاقىتلىق بەلگىلىمە» گە ئاساسەن، ئاساسىي قۇرۇلۇش بىلەن خىراجەت چىقىمى دائىرىسىنى ئېنىق ئايرىدى: ئومۇمەن يېڭىدىن قۇرۇلغان، كېڭەيتىلگەن، ئۆزگەرتىلگەن ئاشلىق، باغ تىجارەت مۇئەسسەسلىرى شۇنىڭدەك سېتىۋېلىنىدىغان ئاشلىق، باغ تىجارىتىگە كېرەكلىك تۇراقلىق مۇلۈكنىڭ قىممىتى 200 يۈەندىن ئاشسا، ئۇ ئاساسىي قۇرۇلۇش ياكى پارچە ـ پۈرات ئاساسىي قۇرۇلۇشقا ئاجرىتىلغان پۇلدىن ھەل قىلىنىدۇ؛ ئەسلىدىكى تۇراقلىق مۇلۈكنى كېڭەيتىش ـ تولۇقلاش، ئۆزگەرتىش ۋە ئۈسكۈنىلەرنى كۆپەيتىش، تولۇقلاشقا توغرا كەلسە، قىممىتى 100 يۈەندىن يۇقىرى، 200 يۈەندىن تۆۋەن بولسا، ئۇ چوڭ رېمونت فوندىدىن چىقىم قىلىنىدۇ. 100 يۈەندىن ئېشىپ كەتمىسە، ئۇنى ئاشلىق نازارىتى تەستىقلايدۇ، ئۇ تاۋار ئوبوروت ھەققىدىن چىقىم قىلىنىدۇ. يۇقىرىدىكى بەلگىلىمە 1962 ـ يىلغىچە ئىجرا قىلىندى.

1963 - يىل 7 - ئايدىن كېيىن ئاشلىق نازارىتى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ مالىيە چىقىمىدا ساقلىنىۋاتقان ئەھلي مەسىلەرنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، ئاشلىق مىنىستىرلىكى، مالىيە مىنىستىرلىكىنىڭ ئالاقىدار بەلگىلىمىسىگە ئاساسەن، ئاشلىق سودا كارخانىلىرىنىڭ ئاساسي قۇرۇلۇش سېلىنمىسى ۋە خىراجىتىنى ئايرىشنى تۆۋەندىكىچە ئۇزگەرتتى: (1) كارخانىلار ئەسلىدىكى تىجارەت ئورنىدا كەسىپكە ئېھتىياجلىق كىچىك تىپتىكى ئاددىي مۇئەسسەسىلەرنى ياكى ئەسلىدىكى تۇراقلىق مۇلۇك ئاساسىدا قوشۇمچە ئۇسكۇنىلەرنى كۆپەيتمەكچى، تېخنىكىلىق تەدبىر قوللانماقچى بولسا، ئومۇمەن ھەر بىر تۇرنىڭ بىرلىك قىممىتى 500 يۈەندىن ئاشمىسا، بۇ تاۋار ئوبوروتى خىراجىتى چىقىمى تۇرنىڭ كىرگۈزۈلىدۇ؛ 500 يۈەندىن يۇقىرى بولسا، تۆت تۇرلۇك خىراجەت ياكى ئاساسي قۇرۇلۇش سېلىنمىسىدىن چىقىم قىلىنىدۇ؛ يەر سېتىۋېلىش، ئۈي - ئىمارەت سېتىۋېلىش ۋە سېلىشتا، چىقىمنىڭ ئاز ياكى كۆپ بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، تۆت تۇرلۇك خىراجەت ياكى ئاساسي قۇرۇلۇش سېلىنمىسىدىن چىقىم قىلىنىدۇ. (2) تىجارەتكە ئىشلىتىلىدىغان ئاددىي ئۈيلەر ۋە باشقا كەسىپي سورۇنلارغا كېرەكلىك ئاددىي ئۈيلەرنى سېلىشتا، ئومۇمەن يەككە قۇرۇلۇش قىممىتى 10 مىڭ يۈەندىن ئاشمىسا، شۇنىڭ بىلەن بىرگە ئادەم كۇچى، ماددىي كۇچلەرنى ئورۇنلاشتۇرۇش شۇ جايدىكى ئالاقىدار تارماقلارنىڭ تەكشۈرۈپ تەستىقلىشىدىن ئۆتكۈزۈلسە، بۇ تۆت تۇرلۇك خىراجەتتىن چىقىم قىلىنىدۇ؛ 10 مىڭ يۈەندىن ئاشسا، ئاساسي قۇرۇلۇش سېلىنمىسىدىن چىقىم قىلىنىدۇ. (3) ئەسلىدىكى ئۈي، ئامبار ۋە باشقا قۇرۇلۇشلار ئۇزۇن يىل رېمونت قىلىنمىغان بولسا، ئاساسي جەھەتتىن ئەسلىدىكى ماتېرىياللارنى ئىشلىتىش شەرتى ئاستىدا، قىسمەن ماتېرىياللار ئالماشتۇرۇلۇپ رېمونت قىلىنغان بولسا، تاۋار ئوبوروت خىراجىتى رېمونت خىراجىتى چىقىم تۇرنىگە كىرگۈزۈلىدۇ. (4) كەسىپ ئېھتىياجى تۈپەيلىدىن، ئەسلىدىكى ئامبار، ئۈيلەرنى چېقىش زۆرۈر بولۇپ، ئەسلىدىكى ماتېرىيال، ئۇسكۇنىلەردىن پايدىلىنىپ ياكى قىسمەن ماتېرىيال، ئۇسكۇنىلەرنى ئالماشتۇرۇپ، تولۇقلاپ شۇ ئورۇنغا قايتا سېلىشقا توغرا كەلسە، ھەر بىر قۇرۇلۇشقا كېرەكلىك چىقىم 10 مىڭ يۈەندىن ئاشمىسا ھەمدە شۇ جايدىكى ئالاقىدار تارماقلارنىڭ تەكشۈرۈپ تەستىقلىشىدىن ئۆتكەن بولسا، بۇ تۆت تۇرلۇك خىراجەتتىن چىقىم قىلىنىدۇ؛ 10 مىڭ يۈەندىن ئاشسا، ئاساسي قۇرۇلۇش سېلىنمىسىدىن چىقىم قىلىنىدۇ.

1964 - يىلدىن كېيىن، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ بەلگىلىمىسى ئىجرا قىلىنىپ، ئاشلىق سودا كارخانىلىرىنىڭ باداك ئامبار، ئاددىي لاپاس، ئاددىي يەتكۈزۈش ئۇسكۇنىسى ۋە مال مەيدانىدىكى كۆۋرۈك، يول قاتارلىق ئاددىي قۇرۇلۇشلار ئۈچۈن قىلىنىدىغان چىقىم تاۋار ئوبوروت خىراجىتى مەخسۇس چىقىمى تۇرنىگە كىرگۈزۈلدى.

1978 - يىلى ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ بەلگىلىمىسىگە ئاساسەن، ئاددىي قۇرۇلۇش خىراجىتى كارخانىلارنىڭ تاۋار ئوبوروت خىراجىتى چىقىمى تۇرنىگە كىرگۈزۈلمىدى، ئاشلىق مىنىستىرلىكى مەخسۇس پۇل ئاجرىتىپ، يۇقىرىدىن تۆۋەنگە دەرىجىمۇ دەرىجە بۆيرۇپ بەردى. شۇ يىلى 7 - ئايدىن باشلاپ ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ ئاددىي قۇرۇلۇش خىراجىتىنى ئىشلىتىش دائىرىسى ھەققىدىكى تۆۋەندىكى بەلگىلىمىسى ئىجرا قىلىندى: (1) ئاددىي ئامبار، باداك ئامبار ۋە سىغىمى 50 توننىدىن تۆۋەن كىچىك ياغ بېكى قۇرۇشقا چىقىم قىلىنىدۇ. (2) دۆلەت تەقسىملىگەن ترانسپورت ئاپتوموبىلى سېتىۋېلىش، ئاپتوموبىل پرىتسىپنى سەپلەش، زۆرۈر بولغان ئاپتوماتىك ئۇسكۇنىلەر ۋە باشقا پارچە - پۇرات تۇراقلىق مۇلۇكلەرنى كۆپەيتىش ئۈچۈن چىقىم قىلىنىدۇ. (3) ئاشلىق، ياغنى ئوراقسىز قاچىلاپ يۆتكەشكە چىقىم قىلىنىدۇ. (4) ۋاقىتلىق ئاددىي لاپاس، مال مەيدانى، قورۇق تام، قۇرۇتۇش مەيدانى، دەجورنىلىق ئۈيى، قاينىقسۇغانا، مەخسۇس ئىشلىتىلىدىغان كىچىك كۆۋرۈك، يول قاتارلىق ئاددىي قۇرۇلۇش ۋە مۇئەسسەسىلەرگە چىقىم قىلىنىدۇ. ئومۇمەن كارخانىلار يېڭىدىن قۇرغان مەزمۇت ئامبار، تۆمۇرىيول مەخسۇس لىنىيىسى، سودا تور - نۇقتىلىرى ۋە ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ياتقىغا كېرەكلىك مەبلەغ ئاساسي قۇرۇلۇش ياكى مەخسۇس فوند قۇرۇلۇشى

پىلانغا كىرگۈزۈلىدۇ، ئاساسىي قۇرۇلۇشقا ئاجرىتىلغان مەبلەغدىن ياكى مەخسۇس فوندتىن چىقىم قىلىنىدۇ. يۇقىرىدىكى بەلگىلىمە 1990 - يىلغىچە ئىجرا قىلىنىدى.

1950 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇشىغا سېلىنغان مەبلەغ

جەدۋەل: 5 — 44 بىرلىكى: تۇمەن يۈەن

تۈرى / يىللار	ئاساسىي قۇرۇلۇشقا سېلىنغان مەبلەغ				مەركەز سالغىنى			ئاپتونوم رايون سالغىنى			
	جەمئىي	ئاساسىي قۇرۇلۇش	ئۆزى تويلىغان مەبلەغ	قەرز پۇل	جەمئىي	ئاساسىي قۇرۇلۇش	ئۆزى تويلىغان مەبلەغ	جەمئىي	ئاساسىي قۇرۇلۇش	ئۆزى تويلىغان مەبلەغ	قەرز پۇل
1952 — 1950	247.6	247.6			247.6	247.6					
1957 — 1953	2347	1431	916		2001	1431	570	346		346	
1965 — 1958	5537	3093	2444		2601	2601		2936	492	2444	
1978 — 1966	5169	3149	2020		2408	2408		2761	741	2020	
1988 — 1979	22698	6303	14678	1717	2709	2709		19989	3594	14678	1717
1990 — 1989	3260	1900	1360		904	904		2356	996	1360	
جەمئىي	39258.6	16123.6	21418	1717	10300.6	10870.6	570	28388	5823	20848	1717

1978 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭدىكى ئاشلىق كارخانىلىرى مەخسۇس فوندىنىڭ تۇراقلىق مۇلۇك سېتىۋېلىش، قۇرۇشقا ئىشلىتىلىشى

جەدۋەل: 5 — 45 بىرلىكى: تۇمەن يۈەن

تۈرى / يىللار	يېڭىلاش، ئۆزگەرتىش مەبلىغى	قاددى قۇرۇلۇش خىراجىتى	چوڭ رېمونت فوندى	ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىيات فوندى	كارخانا فوندىنىڭ پايدىسىدىن پىرسەنت قالدۇرۇلغىنى	ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ پارۋانلىق فوندى	ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ مۇكاپات فوندى	ئاتۇش ساقلانغان ئاشلىقنى بېرىلگەن خىراجەت	ئۆڭشاش فوندى ۋە ئاجرىتىلغان باشقا مەبلەغ	زاپاس فوند	جەمئىي
1978	720	546									1284
1979	1127	640			27						1794
1980	1706	455			307						2468
1981	1333	784			156				401		2674
1982	1437	421			216				138		2262
1983	1403	645			645				99		2792
1984	1797	971			915				77		3760
1985	2271	971		1872		27	10		30		5181
1986	2663	2088		1541		27	33		46		6398
1987	1934	908	268	1832		26	13	10	327	134	5452
1988	2024	925	326	2178		107	14	554	428	112	6668
1989	2334	924	318	2495		81	84	173	702	1	7112
1990	2533	1248	351	2438		165	36	192	984		7947
جەمئىي	23282	11544	1263	12356	2266	433	190	929	3282	247	55792

1950 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇشقا سېلىنغان مەبلەغدىن شەكىللەنگەن تۇراقلىق مۇلكى

جەدۋەل: 5 — 46

نامى	بىرلىكى	1950 — 1990 - يىلغىچە ئاساسىي قۇرۇلۇشقا سېلىنغان مەبلەغدىن شەكىللەنگەن جەمئىي تۇراقلىق مۇلۇك				ئاساسىي قۇرۇلۇشقا مۇددەت بويىچە سېلىنغان مەبلەغدىن شەكىللەنگەن تۇراقلىق مۇلۇك (تۇمەن يۈەن)					
		ئومۇمىي سوممىسى (تۇمەن يۈەن)	يۈرۈش (نۆقتا)	قۇرۇلۇش ئىقتىدارى	قۇرۇلۇش كۆلىمى (كۆادرات مېتىر)	~1949 1952	~1953 1957	~1958 1965	~1966 1978	~1979 1988	~1989 1990
1. ئاشلىق تامبىرى	100 مىللىون كىلوگرام	22501.6	792	34.86	1622213	247.6	1508	3320	2508	13853	1065
2. بېكەتلىك ياغ ئىستانسىلىرى	تونىنا	838	103	21380			34		119	622	63
3. ئاشلىق، ياغ ساناشتى		5663	151					1234	751	2935	743
1) ئۈرۈمچى زاۋۇتى	تونىنا/يىللىق ئىشلەپچىقىرىش	3061	112	483686	29559			924	358	1124	655
2) شاللىق ئاقلاش زاۋۇتى	تونىنا/يىللىق ئىشلەپچىقىرىش	131	3	43280				43			88
3) ياغ زاۋۇتى	تونىنا/يىللىق ئىشلەپچىقىرىش	1555	19	70673	8596			267	290	998	
4) بېكەتلىك زاۋۇتى	تونىنا/يىللىق ئىشلەپچىقىرىش	813	17	10000	13739					813	
5) ئاشلىق، ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى		103	3		12466				103		
4. يەم-خەشەك زاۋۇتى	تونىنا/يىللىق ئىشلەپچىقىرىش	856	16	24000	4433					178	678
5. ئاشلىق، ياغ سېتىش دۇكىنى		1151	633		46170			31	148	867	105

6. ئاشلىق مەكىنىسى		348	2		3217		12			336	
7. ئاشلىق پەن تەتقىقات ئورنى		86	1		4395					46	40
8. ئىشچى-خىزمەتچىلەر ياتىقى		3319	549		204876		89	61	433	2386	350
9. باشقىلار		4496			86345		704	891	1210	1475	216

1978 — 1987 - يىلغىچە شىنجاڭدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ مەخسۇس فوندىدىن شەكىللەنگەن تۇراقلىق مۇلۈك

جەدۋەل: 5 — 47

تۈرى	بىرلىكى	1978	1979	1980	1981	1982	1983	984	1985	1986	1987
ئامبار (ئاددىي ئامبار-لارمۇ شۇنىڭ ئىچىدە)	تۇمەن كىلوگىرام	5790	3936	14198	18853	4742	7425	15768	12825	83171	8761
	تۇمەن يۈەن	187	95	399	439	154	314	766	781	1627	760
ئىشلەپچىقىرىش خاراكتېرىدىكى ئۆي (ئاددىي ئۆيلەرمۇ شۇنىڭ ئىچىدە)	كۋادرات مېتىر	27984	16653	15174	33661	83617	47687	35774	28946	39247	34901
	تۇمەن يۈەن	238	167	217	334	496	710	673	412	788	751
لاپاس (ئاددىي لاپاسمۇ شۇنىڭ ئىچىدە)	كۋادرات مېتىر	1620	1954	16073	8129	1518	5793	7760	3605	503	8050
	تۇمەن يۈەن	7	13	45	51	12	41	24	41	9	45
باغ بېكى	تونىا		436	1127	2562	518	2376	1440	1199	2325	3164
	تۇمەن يۈەن		31	44	53	31	72	34	71	53	69
يۇڭ ئاپتوموبىلى	دانە	137	99	136	133	39	47	103	219	205	152
	تۇمەن يۈەن	168	252	283	271	65	103	202	876	836	541
پرىتسېپ	دانە		63	98	28	46	55	45	71	72	66
	تۇمەن يۈەن		65	120	18	28	44	44	71	98	65
ئاشلىق، يانغىن ئوراق-سىز توشۇش ئۇسكۇنىسى	دانە (يۈرۈش)	57	70	157	40	43	18	14	28	27	23
	تۇمەن يۈەن	37	46	150	18	103	13	8	36	54	53
ئاشلىق، ياغ ساقلاش ماشىنىسازلىق ئۇسكۇنىسى	دانە (يۈرۈش)	191	230	131	161	77	40	57	56	119	115
	تۇمەن يۈەن	78	87	144	129	55	33	45	46	98	64
ئۇنۇمبرسال پايدىلىنىش ئۇسكۇنىلىرى	دانە (يۈرۈش)		202	61	28	93	62	23	36	49	29
	تۇمەن يۈەن	2	117	50	18	51	79	89	41	72	57
ئاشلىق، ياغ سىتىش ماشىنىسازلىق ئۇسكۇنىلىرى	دانە (يۈرۈش)	43	45		40	13	7	8	38	48	11
	تۇمەن يۈەن	15	4		3	2	7	1	6	12	14

ئاشلىق، ياغنى تەقلىد قىلىپ ئىشلەش، پىششىقلاش ئوسكونىلىرى	دانە (يۈرۈش)	53			105	104	131	117	70	40
	تۇمەن يۈەن	36			32	53	103	118	67	33
يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرىش ئوسكونىلىرى	دانە (يۈرۈش)	10			5	35	25	83	52	60
	تۇمەن يۈەن	5			13	30	46	98	131	104
قۇرۇتۇش مەيدانى	كۈادرات مېتىر	108359	140277	77816	123689	211998	79168	113560	143972	116546
	تۇمەن يۈەن	155	130	81	94	146	114	159	218	188
قورۇق تام	مېتىر	19215	23548	9854	16185	19746	15564	19859	17179	10735
	تۇمەن يۈەن	83	33	36	22	90	42	94	109	48
ئىشچى - خىزمەتچىلەر ياتىقى	كۈادرات مېتىر	40823	55258	38588		40216	47376	45478	39014	53917
	تۇمەن يۈەن	425	508	263		445	586	737	708	844
پىششىقلاش زاۋۇتىنىڭ ئىككى بۆلىكىدىكى ماشىنىلاشقان ئوسكونىلەر	دانە (يۈرۈش)	202				40	30	27	83	48
	تۇمەن يۈەن	162				38	25	51	119	142
باشقا ئىشلەپچىقىرىش ئوسكونىلىرى	دانە (يۈرۈش)			138	517	216	188	3602	292	219
	تۇمەن يۈەن	185	345	86	180	123	302	362	287	594
غەيرىي ئىشلەپچىقىرىش خاراكتېرىدىكى ئۆيلەر	كۈادرات مېتىر						3997	45978	31162	23961
	تۇمەن يۈەن						60	851	658	23760
باشقىلار	تۇمەن يۈەن	289		451	256	451	596	503	535	461
جەمئىي	تۇمەن يۈەن	2674	2468	1794	1284	2792	3760	5354	6479	5593

ئىزاھ: 1. 1988 — 1990 - يىلغىچە بوغالتىرلىق تۈزۈمى ئۆزگەرتىلمىگەنلىكتىن، مەغلۇپ فوند بىلەن ئاساسىي قۇرۇلۇش مەبلىغىدىن شەكىللەنگەن تۇراقلىق مۇلۈكنىڭ تۇرگە ئايرىلغان سانى بىرلەشتۈرۈپ تولدۇرۇلدى، شۇڭا تۇرگە ئايرىشقا مۇمكىن بولمايۋ، جەدۋەلگە كىرگۈزۈلمىدى.

2. 1985 — 1987 - يىلغىچە، جەدۋەلگە تولدۇرۇلغان جەمئىي سان بىلەن مەغلۇپ فوندتىن سېتىۋېلىنىپ قۇرۇلغان تۇراقلىق مۇلۈك مەبلىغى جەدۋىلىدىكى سان بىردەك ئەمەس. بۇ ئىلگىرىكى بوغالتىرلىق ئاتچوتىدا تەكشىلىمىگەن، شۇڭا ئىلگىرىكى ئاتچوت سانى بويىچە تولدۇرۇلدى.

3. تۇراقلىق مۇلۈكنى يۆتكەش

1953 - يىلى ئۆلكە بويىچە ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ بەلگىلىمىسى ئىجرا قىلىنىپ، تۇراقلىق مۇلۈك مەيلى ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ ئىچكى ۋە تاشقى قىسمىدا يۆتكەلسۇن ياكى كارخانا ئورۇنلىرى ئوتتۇرىسىدا يۆتكەلسۇن، ئالاقىدار يۆتكەپ بەرگۈچى ئورۇن تاپشۇرۇپ بېرىش - تاپشۇرۇۋېلىش رەسمىيىتىنى بېجىردى، تۇراقلىق مۇلۈك ۋە مەبلەغ ھېسابتىكى قىممىتى بويىچە كۆچەيتىلدى ياكى ئازايتىلدى.

1958 - يىلى ئاشلىق نازارىتى مالىيە مىنىستىرلىكىنىڭ ئۇقتۇرۇشىغا ئاساسەن مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: ئومۇمەن شۇ تارماقتا قاراشلىق ئورۇنلار ئارا، تارماق بىلەن تارماق، مەركەز بىلەن يەرلىكلەر ئارا يۆتكىلىدىغان تۇراقلىق مۇلۈك ھەقسىز يۆتكىلىپ، مال - مۇلۈكنىڭ ئېشىش - كېمىيىشى قاتاردا بىرتەرەپ قىلىنمىدۇ؛ كارخانا ئورۇنلىرى كوللېكتىپ ئىگىلىكتىكى ئورۇنلارغا يۆتكەپ بەرگەن تۇراقلىق مۇلۈك جەھەتتە بازار باھاسىدىن تۆۋەن ئۆلچەم بويىچە كېڭىشىپ باھا قويۇلىدۇ، يۆتكەپ چىقارغۇچى ئورۇننىڭ باھا پۇلى كىرىمى ئاشلىق نازارىتىگە تاپشۇرۇلىدۇ، ئۇ ئىشلەپچىقىرىش خاراكتېرلىك چىقىمغا ئىشلىتىلىدۇ.

1963 - يىلى ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ بەلگىلىمىسى ئىجرا قىلىنىپ، تۇراقلىق مۇلۈكنى ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى ئورۇنلار ئارا يۆتكەشتە، يۆتكەپ كىرگۈزگۈچى ۋە چىقارغۇچى ئىككى تەرەپ بىر دەرىجە يۇقىرى مەسئۇل تارماقنىڭ تەستىقلىشىغا يوللىنىدۇ؛ تۇراقلىق مۇلۈكنى ئاشلىق سىستېمىسىدىن

باشقا ئورۇنغا يۆتكەشتە ئاۋۋال ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ تەستىقلىشىغا يوللىنىدى؛ ئاشلىق كارخانىلىرى بىلەن كوللېكتىپ ئورۇنلار ئارا يۆتكىلىدىغان تۇراقلىق مۇلۇك سېتىش ۋە سېتىۋېلىش قاتارىدا بىرتەرەپ قىلىنىپ، تەلەپ قىممەتتە ئالماشتۇرۇلۇپ، سۈپىتىگە قاراپ باھا قويۇلدى. تۇراقلىق مۇلۇكنى سېتىش كىرىسى ئاشلىق نازارىتىگە تاپشۇرۇلۇپ، بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇلۇپ ئىشلىتىلدى. شۇ يىلى 8 - ئايدا يەنە مۇنۇلار بەلگىلەندى: ئاشلىق، ياغ ئامبارلىرى، ئاشلىق يۇيۇش، قۇرۇتۇش، يەتكۈزۈش ماشىنىلىرى قاتارلىق چوڭ تىپتىكى ئاشلىق ئامبىرى ماشىنىسازلىق ئۈسكۈنىلىرى ۋە ماشىنىلىرىدىن باشقا تۇراقلىق مۇلۇكلەرنى ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ سىرتىغا يۆتكەشتە ئۇلار ئاۋۋال ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ تەستىقىدىن ئۆتكۈزۈلىدۇ، باشقا تۇراقلىق مۇلۇكلەرنى سىرتقا يۆتكەشنى ئاشلىق نازارىتى تەستىقلايدۇ.

1966 - يىلى ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ سىرتىغا يۆتكىلىدىغان تۇراقلىق مۇلۇكلەرنى تەستىقلاش تەرتىپى يەنىمۇ ئاددىيلاشتۇرۇلدى: رەسمىي ئاساسىي قۇرۇلۇش تۇرىدىكى ئامبار ۋە ياغاچ - خىش قۇرۇلمىلىق ئاددىي ئامبارلارنى ئاشلىق نازارىتى تەكشۈرۈپ، ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ تەستىقلىشىغا يوللىغاندىن سىرت، باشقا تۇردىكى تۇراقلىق مۇلۇكلەرنى بىرەك ئاشلىق نازارىتى تەستىقلىدى.

1979 - يىل 7 - ئايدىن باشلاپ، ئاشلىق مىنىستىرلىكى ۋە مالىيە مىنىستىرلىكىنىڭ «دۆلەت ئىلكىدىكى كارخانىلارنىڭ تۇراقلىق مۇلكىنى ھەقلىق يۆتكەشنى يولغا قويۇپ، باھا ھېسابلاپ پۇل ئېلىش» بەلگىلىمىسى ئىجرا قىلىندى. ئاشلىق كارخانىلىرى تۇراقلىق مۇلۇكلەرنى يۆتكەپ كىرەكلىك مەبلەغ ئاساسىي قۇرۇلۇش ئېھتىياجىغا تەۋە بولسا، بۇ ئاساسىي قۇرۇلۇش سېلىنمىسىدىن چېقىم قىلىندى؛ كارخانىلارنىڭ يېڭىلاش، ئۆزگەرتىش ئېھتىياجىغا تەۋە بولسا، يېڭىلاش، ئۆزگەرتىش مەبلىغىدىن چېقىم قىلىندى؛ ئاددىي قۇرۇلۇش خىراجىتى تۇرى ئېھتىياجىغا تەۋە بولسا، ئاددىي قۇرۇلۇش خىراجىتىدىن چېقىم قىلىندى. سىرتقا يۆتكەلگەن تۇراقلىق مۇلۇكتىن قىلىنغان باھا پۇلى كىرىسى كارخانىلارنىڭ تۇراقلىق مۇلۇكلەرنى يېڭىلاش ۋە تېخنىكا ئۆزگەرتىشكە ئىشلىتىشكە قالدۇرۇلدى. كارخانىلار ئىشلەتمەيدىغان ۋە ئىشلەتمىگەن تۇراقلىق مۇلۇكلەر ئىجارىگە بېرىلسە، ئىجارىگە ئالغان ئورۇندىن ئېلىنغان ئىجارە ھەققى، ئامورتىزاتسىيە خىراجىتىنى چېقىشتۇرۇشقا ئىشلىتىلدى.

4. تۇراقلىق مۇلۇكنى رېمونت قىلىش ۋە براكقا چىقىرىش

مۇقىم مۇلۇكنى رېمونت قىلىش — چوڭ رېمونت ۋە كىچىك رېمونتقا بۆلۈنىدۇ. كىچىك رېمونت ھەققى كارخانا خىراجىتى (تەننەرخ) گە بىۋاستە كىرگۈزۈلىدۇ، چوڭ رېمونت ھەققى مالىيە بەلگىلىمىسىگە ئاساسەن مۇددەت بويىچە چېقىم قىلىنىدۇ.

1962 - يىلى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ تۇراقلىق مۇلكىنى چوڭ رېمونت قىلىشتا، ھەر قېتىملىق خىراجەت رېمونت قىلىنىدىغان تۇراقلىق مۇلۇكنىڭ ئەسلى باھا قىممىتىنىڭ % 50 ىدىن ئاشمىسا، مۇشۇ بەلگىلىمە بويىچە ئاجرىتىلىدىغان چوڭ رېمونت فوندىدىن چېقىم قىلىندى.

1963 - يىلى ئاشلىق نازارىتىنىڭ «ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ بىرقانچە تۈرلۈك خىراجىتىنى ئايرىش مەسىلىسى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» بىدا مۇنۇلار بەلگىلەندى: تۇراقلىق مۇلۇكنىڭ ھەر قېتىملىق يەككە تۇردىكى چوڭ رېمونت ھەققى رېمونت قىلىنىدىغان تۇراقلىق مۇلۇكنىڭ ئەسلى باھا قىممىتىنىڭ % 20 ىدىن ئېشىپ كەتسە ياكى مۇتلەق سوممىسى 1000 يۈەندىن يۇقىرى بولسا، بۇ چوڭ رېمونت ھېسابلىنىدۇ. كارخانىلار چوڭ رېمونت قىلىشقا تېگىشلىك فۇرۇلۇش جەھەتتە، دەرىجە بويىچە ئاشلىق نازارىتىنىڭ تەكشۈرۈپ تەستىقلىشىغا يوللىنىشى كېرەك. چوڭ رېمونت ھەققى چېقىمى تۈتۈپ قېلىنىپ ئامانەت قويۇلغان چوڭ رېمونت فوندىدىن چېقىم قىلىنىدۇ، چوڭ رېمونت فوندى چېقىمغا يەتمىسە، ئاۋۋال بانكىدىن قەرز ئېلىنىپ، ئاندىن كېيىنكى يىلى تۈتۈپ قېلىنىپ ئامانەت قويۇلىدىغان چوڭ رېمونت فوندىدىن قايتۇرۇلسا بولىدۇ. بۇ بەلگىلىمىدىكى چوڭ

رېمونت قىلىشنى تەكشۈرۈپ تەستىقلاش تەرتىپى، ھوقۇق دائىرىسى 1964 - يىلغىچە، چوڭ رېمونتقا كېرەكلىك چىقىمنى مالىيىدىن بىرتەرەپ قىلىش چارىسى 1974 - يىلغىچە ئىجرا قىلىندى.

1964 - يىلى ئاشلىق نازارىتى «تۇراقلىق مۇلۇكنى رېمونت قىلىش خىزمىتىنى ئەستايىدىل ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» ئارقىلىق، تۇراقلىق مۇلۇكنى چوڭ رېمونت قىلىشنى تەكشۈرۈپ تەستىقلاش ھوقۇق دائىرىسىگە ئۆزگەرتىش كىرگۈزدى، ئومۇمەن كارخانىلارنىڭ تۇراقلىق مۇلكىنى چوڭ رېمونت قىلىشقا كېرەكلىك چىقىم رېمونت قىلىنىدىغان تۇراقلىق مۇلۇكنىڭ ئەسلى باھا قىممىتىنىڭ 50% دىن تۆۋەن بولۇپ، سومىسى 2500 يۈەن ئىچىدە بولسا، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ تەكشۈرۈپ تەستىقلىشىغا دەرىجىمۇ دەرىجە يوللاشنى بەلگىلىدى. يۇقىرىدىكى بەلگىلىمىدىن ئېشىپ كەتكىنىنى ئاشلىق نازارىتى تەكشۈرۈپ تەستىقلىدى.

1965 - يىل 6 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، تۇراقلىق مۇلۇكنى چوڭ رېمونت قىلىشتا «تۆت ئەسلى» (يەنى ئەسلى ئورۇن، ئەسلى قۇرۇلما، ئەسلى كۆلەم، ئاساسەن ئەسلى ماتېرىيال ئىشلىتىش) پرىنسىپىغا چوقۇم ئەمەل قىلىشنى بەلگىلىگەندىن باشقا، تۇراقلىق مۇلۇكنى چوڭ رېمونت قىلىشنى تەكشۈرۈپ تەستىقلاش ھوقۇق دائىرىسىگە ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈپ، ئومۇمەن ھەر قېتىملىق رېمونت ھەققى 3000 يۈەندىن ئاشمىغانلىرىنى ناھىيىلىك، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى تەستىقلاشنى، 3000 — 8000 يۈەنگىچە بولغانلىرىنى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى تەستىقلاشنى (ئەسلى ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ تەكشۈرۈپ تەستىقلاش ھوقۇقى 10 مىڭ يۈەن ئىچىدە بولۇشنى) بەلگىلىدى. يۇقىرىدىكى بەلگىلىمىدىن ئېشىپ كەتكەنلىرىنى ئاشلىق نازارىتى تەكشۈرۈپ تەستىقلىدى.

1974 - يىلدىن كېيىن ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ تۇراقلىق مۇلكىنى رېمونت قىلىش چوڭ رېمونت ۋە كىچىك رېمونتقا ئايرىلمىدى، ئومۇمەن كارخانىلارنىڭ تۇراقلىق مۇلكىنى رېمونت قىلىش خىراجىتى كارخانا خىراجىتى (تەننەرخى) چىقىم تۇرىگە بىۋاستە كىرگۈزۈلدى، چوڭ رېمونت فوندىنى ئالدىن ئاجرىتىش چارىسى ئىجرا قىلىنىشتىن توختىتىلدى. بىراق چوڭ رېمونتنى تەكشۈرۈپ تەستىقلاش تەرتىپى ۋە ھوقۇق دائىرىسى يەنىلا داۋاملىق ئىجرا قىلىندى.

ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ تۇراقلىق مۇلكىنى ئىشلەتكىلى بولماي، بىراكا چىقىرىۋېتىش زۆرۈر بولسا، 1983 - يىلدىن بۇرۇن ئاشلىق نازارىتىنىڭ تەكشۈرۈپ تەستىقلىشىغا دەرىجىمۇ دەرىجە يوللاندى، بىراكا چىقىرىۋېتىلگەندىن كېيىنكى ساپ كىرىم ئاشلىق نازارىتىگە دەرىجىمۇ دەرىجە تاپشۇرۇلدى. 1984 - يىلدىن كېيىن كارخانىلارنىڭ تۇراقلىق مۇلكىنى بىراكا چىقىرىشتا، كارخانا رەھبەرلىرى، تېخنىك خادىملار ۋە ئىشچىلار قاتناشتۇرۇلغان باھالاش گۇرۇپپىسىنىڭ باھالىشىدىن ئۆتكۈزۈلگەندىن كېيىن، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ تەكشۈرۈپ تەستىقلىشىغا دەرىجىمۇ دەرىجە يوللاندى؛ ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىگە بىۋاستە قاراشلىق ئورۇنلارنىڭ تۇراقلىق مۇلكىنى بىراكا چىقىرىشنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى تەكشۈرۈپ تەستىقلىدى. ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ تۇراقلىق مۇلكىنى بىراكا چىقىرىشتىن قىلىنغان ساپ كىرىم يۇقىرىغا تاپشۇرۇلماي، كارخانىلارنىڭ ئىشلىتىشىگە قالدۇرۇلدى.

§ 5 . خىراجەت باشقۇرۇش

1950 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ تاۋار ئوبوروت خىراجەت چىقىمى ئاشلىق، ياغ تىجارەت مىقدارىنىڭ ئېشىشى، مال باھاسىنىڭ تەڭشىلىشى، بانكا قەرز ئۈسۈمىنىڭ ئۆزگىرىشىگە ئەگىشىپ

يىلىۋ يىل كۆپەيدى. 40 يىلدا، تاۋار ئوبوروت خىراجىتى ئوچۇن 4 مىليارد 110 مىليون يۈەن چىقىم قىلىندى، بۇنىڭ ئىچىدە كىرا ھەققى ۋە پارچە خىراجەت چىقىمى 1 مىليارد 840 مىليون يۈەن بولۇپ، چىقىمنىڭ %44.8 نى؛ ئۈسۈم چىقىمى 640 مىليون يۈەن بولۇپ، %15.6 نى؛ مائاش چىقىمى 520 مىليون يۈەن بولۇپ، %12.7 نى ئىگىلىدى (جەدۋەل: 5 — 48 گە قارالسۇن).

1950 — 1951 - يىللىرى ئۇلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى غەللە - پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش - باشقۇرۇش خىراجىتىنى ھېسابلاشنى باشقۇرۇپ، خام چوت توزۇمىنى يولغا قويدى، ئۇلكىدىن تۆۋەن ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى ھېساب ئوتكۈزۈش توزۇمىنى يولغا قويدى. بارلىق خىراجەت چىقىمىنى ئۇلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى مالىيە مىنىستىرلىكى بەلگىلىگەن ئالتە خىراجەت تۈرى بويىچە تەكشۈرۈپ ھېسابتىن كۆتۈرۈۋەتتى. شىنجاڭنىڭ تاشيول تىرانسپورت مۇساپىسى ئوزۇن بولغانلىقى ئوچۇن، ئاشلىق خىراجىتى ئاساسلىقى يۆتكەش خىراجىتى ئوچۇن چىقىم قىلىندى. 1950 - يىللىق يۆتكەش خىراجىتى چىقىمى 9 مىليون 560 مىڭ يۈەن بولۇپ، ئاشلىق خىراجىتى چىقىمىنىڭ %25.80 نى ئىگىلىدى.

1952 - يىل 6 - ئايدا ئۆلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى مۇستەقىل ھېساباتنى، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى ۋە ئۇنىڭدىن تۆۋەن ئورۇنلار يەنىلا ھېساب ئوتكۈزۈش توزۇمىنى يولغا قويدى.

1953 - يىلى ئۇلكىلىك ئاشلىق نازارىتى ئاشلىق تىجارىتىنى بىر تۇتاش باشقۇرغاندىن كېيىن، ئاشلىق خىراجىتىنى «دەرىجە بويىچە مەسئۇل بولۇش، كەسىپ بويىچە باشقۇرۇش» يولغا قويۇلدى، ئۆلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى ئاشلىق خىراجەت خام چوتىنى ئاي، پەسىل بويىچە توزۇپ، ئۇلكىلىك ئاشلىق نازارىتىگە يوللاپ تەستىقلاتقاندىن كېيىن ئىجرا قىلدى. شۇ يىلى يۆتكەلگەن مىقدارى ئازايتىلغانلىقتىن، خىراجەت ئومۇمىي سوممىسى ئالدىنقى يىلدىكى 14 مىليون 820 مىڭ يۈەندىن 11 مىليون 700 مىڭ يۈەنگە تۆۋەنلىدى. 1954 — 1955 - يىللىرى يۆتكەش خىراجىتى ئاشلىق خىراجىتى تىجارەت مىقدارىنىڭ ئېشىشىغا ئەگىشىپ ئېشىپ، 25 مىليون 980 مىڭ يۈەنگە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە كىرا ھەققى ۋە پارچە خىراجەت 1954 - يىلى %53.93 نى، 1955 - يىلى %48.23 نى ئىگىلىدى.

1956 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سىستېمىسىدا «ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ بوغالتىرلىق توزۇمى» يولغا قويۇلۇپ، «ئاشلىق خىراجىتى» ھېساب تۈرى «تاۋار ئوبوروتى خىراجىتى» ھېساب تۈرىگە ئۆزگەرتىلدى، ئۇنىڭ ئاستىدا 14 تارماق تۈر تەسىس قىلىنىپ، بوغالتىرلىق ھېساباتى قىلىندى. شۇ يىلى 10 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ئاشلىق نازارىتى «ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ تاۋار ئوبوروت خىراجىتىنى باشقۇرۇش چارىسى» نى تارقىتىپ، تاۋار ئوبوروت خىراجىتىگە قارىتا «پىلانلى تىزگىنلەپ، نورمىلىق باشقۇرۇش» نى يولغا قويدى. نورما كۆرسەتكۈچى سەككىز تۈرگە بۆلۈنۈپ، دەرىجىمۇ دەرىجە تەكشۈرۈپ بېكىتىلدى، يىل ئاخىرىدا باھالىنىپ، تېجىگەنلەر مۇكاپاتلاندى.

1959 - يىلى ئاشلىق مىنىستىرلىكى تاۋار ئوبوروت خىراجىتىگە قارىتا پىلان كۆرسەتكۈچىنى تىزگىنلەپ باشقۇرۇش، ئېشىنغىنىدىن پىرسەنت ئايرىش چارىسىنى يولغا قويدى. ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق كارخانىلىرىغا بېكىتىپ بېرىلگەن خىراجەت پىلانىنى ھۆددىگە بېرىش كۆرسەتكۈچى 43 مىليون 680 مىڭ يۈەن، 5000 كىلوگرام ئاشلىق، ياغ تىجارىتىگە سەرپ قىلىنغان خىراجەت كۆرسەتكۈچى 102 يۈەن، خىراجەتنى تۆۋەنلىتىش نىسبىتى كۆرسەتكۈچى %10.06 بولدى. ئاشلىق نازارىتى بۇ پىلان كۆرسەتكۈچىنى ئۆلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق كارخانىلىرىغا تەقسىملەپ، «خىراجەتنى ھۆددىگە بېرىش» نى يولغا قويدى. ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر مىللەت ئاشلىق ئىشچى - خىزمەتچىلىرىنىڭ تىرىشىشى ئارقىلىق، شۇ يىللىق خىراجەت ئومۇمىي سوممىسى پىلان كۆرسەتكۈچىدىكىدىن 870 مىڭ يۈەن تېجەلدى. 5000 كىلوگرام ئاشلىق، ياغ تىجارىتىگە سەرپ قىلىنغان بىرلىك خىراجەت 104.25 يۈەن بولۇپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 2.5 يۈەن تۆۋەنلىدى.

1960 — 1962 - يىلغىچە، تاۋار ئوبوروت خىراجىتىنى باشقۇرۇش جەھەتتە گەرچە خام چوت بىلەن نورمىنى ئۆزئارا بىرلەشتۈرۈش ۋە دەرىجە بويىچە تۆزۈپ يوللاپ، تەستىقلىتىشتىن ئىبارەت قائىدە تىزگىنلەش چارىسى يولغا قويۇلغان بولسىمۇ، لېكىن ئاشلىق تەمىنات ئېھتىياجى سەۋەبىدىن، ئوتتۇرىچە يۆتكەش مۇساپىسى ئازكەم 2000 كىلومېتىر بولغان جەنۇبىي شىنجاڭ (خوتەن، قەشقەر) دىن شىمالىي شىنجاڭغا زور مىقدارداا ئاشلىق يۆتكەلدى، نەتىجىدە ئاشلىق يۆتكەش كىرا ھەققى ۋە پارچە خىراجەت يىلمۇ يىل زور مىقدارداا كۆپەيىپ كەتتى. 1962 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق، ياغ يۆتكەش كىرا ھەققى ۋە پارچە خىراجەت چىقىمى 49 مىليون 90 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، 1958 - يىلدىكىنىڭ 3.1 ھەسىسىگە توغرا كەلدى. 5000 كىلوگرام ئاشلىق، ياغ تىجارىتىگە سەرپ قىلىنغان بىرلىك خىراجەت 305.41 يۈەنگە يەتتى.

1963 - يىل 7 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ «ئاشلىق، ياغ يۆتكەش خىراجىتىنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» نىغا ئاساسەن، «ئاشلىق سودا كارخانىلىرىنىڭ تاۋار ئوبوروت خىراجىتىنى باشقۇرۇشنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇش چارىسى» نى تارقىتىپ، تاۋار ئوبوروت خىراجىتىنى تېخىمۇ قاتتىق ۋە ئىنچىكە باشقۇرۇشنى يولغا قويدى. شۇنىڭ بىلەن بىرگە، ئاشلىق ۋەزىيىتىنىڭ ياخشىلىنىشىغا ئەگىشىپ، «جەنۇبنىڭ ئاشلىقىنى شىمالغا يۆتكەش» توختىتىلىپ، خىراجەت چىقىمى كۆرۈنەرلىك تۆۋەنلىتىلدى. 1964 - يىللىق تاۋار ئوبوروت خىراجىتى ئومۇمىي سومىسى 1962 - يىلدىكىدىن 10 مىليون 340 مىڭ يۈەن تۆۋەنلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە كىرا ھەققى ۋە پارچە خىراجەت 15 مىليون 400 مىڭ يۈەن ئازايدى.

1965 - يىلى شىنجاڭنىڭ ئاشلىقى داۋاملىق سىرتقا يۆتكەلدى ۋە ئېكسپورت قىلىندى. سالدۇ ئېشىپ، مەركەزلەشتۈرۈپ يۆتكەش مىقدارى كۆپەيگەنلىكتىن، خىراجەت كۆرۈنەرلىك ئۆرلەپ كەتتى، 1965 - يىللىق تاۋار ئوبوروت خىراجىتى 1964 - يىلدىكىدىن 30 مىليون 390 مىڭ يۈەن ساپ كۆپەيدى. 1966 — 1967- يىللىق خىراجەتتە يەنىلا بىرقەدەر يۇقىرى سەۋىيە ساقلاپ قېلىندى.

1968 — 1972 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ تاۋار ئوبوروت خىراجىتى سومىسى ئاساسەن مۇقىم بولدى. 1973 - يىلدىن باشلاپ، ئىچكىرى ئۆلكىلەردىن زور مىقدارداا ئاشلىق يۆتكەپ كېلىنگەنلىكتىن، تاۋار ئوبوروت خىراجىتى يىلمۇيىل ئۆرلىدى. 1975 — 1977 - يىلغىچە ھەر يىللىق خىراجەت 80 مىليون يۈەندىن ئېشىپ، 1972 - يىلدىكىدىن 47.66% — 57.34% كىچە كۆپەيدى. 1977- يىل 4 - ئاينىڭ 29 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى مالىيە مىنىستىرلىكى، سودا مىنىستىرلىكىنىڭ «ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ خىراجەتنى يەنمۇ تۆۋەنلىتىپ، زىيانىنى ئازايتىشى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» نى تارقىتىپ، ئاشلىق سودا كارخانىلىرىدىن 5000 كىلوگرام ئاشلىق، ياغ تىجارىتىگە سەرپ قىلىنغان بىرلىك خىراجەتنى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 5%، ئاشلىق، ياغ سانائەت تەننەرخىنى 6% تۆۋەنلىتىشنى تەلەپ قىلدى. شۇنىڭ بىلەن بىرگە «تىجارەت باشقۇرۇشنى ياخشىلاش ئىشخانىسى» قۇرۇپ، پۈتۈن سىستېمىنىڭ «مەسئۇلاتنى ئاشۇرۇپ چىقىمنى تېجەش، زىيانىنى تۈگىتىپ پايدىنى ئاشۇرۇش» خىزمىتىگە بولغان رەھبەرلىكنى كۈچەيتتى. 1978 - يىللىق تاۋار ئوبوروت خىراجىتى ئومۇمىي سومىسى 1977 - يىلدىكىدىن 11.95% تۆۋەنلىدى. 1980 - يىلى، ئاپتونوم رايون جەنۇبىي شىنجاڭدىكى دېھقانلارغا قارىتا تۈزىنى ئوڭشۇپلىش سىياسىتىنى يولغا قويۇپ، «شىمالنىڭ ئاشلىقىنى جەنۇبقا يۆتكەش» مىقدارىنى كۆپەيتكەنلىكتىن، كىرا ھەققى ۋە پارچە خىراجەت تېز ئۆرلەپ كەتتى، شۇ يىلى، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ كىرا ھەققى ۋە پارچە خىراجەت چىقىمى 93 مىليون 830 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، 1978 - يىلدىكىدىن 1.18 ھەسسە ئاشتى. 1980- يىلدىن باشلاپ، ئاشلىق تاۋار ئوبوروت خىراجىتى ئومۇمىي سومىسى 100 مىليون يۈەندىن ئاشتى، 1982- يىلى 148 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 1978 - يىلدىكىدىن 91.14% كۆپەيدى.

1983 — 1985 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون مالىيىسى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىگە قارىتا ئاپتونوم

رايون بويىچە ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ مالىيە كۆرسەتكۈچىنى ئۆچ يىلدا بىر قېتىم بېكىتىش، ئاشقان زىيانىنى تولۇقلىماسلىق، ئېشىندىنى ئۆزىگە قالدۇرۇشتىن ئىبارەت چوڭ ھۆددىگەرلىك چارىسىنى يولغا قويدى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى يەنە ھۆددىگەرلىك كۆرسەتكۈچىنى ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرىغا دەرىجىمۇ دەرىجە تەقسىم قىلدى. ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق ئىشچى - خىزمەتچىلىرىنىڭ تىرىشىشى نەتىجىسىدە، 1983 - يىلى ئاشلىق تاۋار ئوبوروت خىراجىتى چىقىمى 1982 - يىلدىكىدىن 15 مىليون 410 مىڭ يۈەن تۆۋەنلىدى. 1984 — 1985 - يىللىرى، گەرچە ئاشلىق، ياغ تاۋار ئوبوروت خىراجىتى ئومۇمىي چىقىمى مەل ئاشقان بولسىمۇ، لېكىن ئاشلىق، ياغ تىجارەت مىقدارىنىڭ ئېشىشىغا سېلىشتۇرغاندا ئېشىش مىقدارى نىسبەتەن ئاز بولدى.

1986 — 1990 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق مالىيىسى ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى، ئۆلكىلەر ۋە ۋىلايەتلەر ئارا يۆتكەش خىراجىتىنى يەنىلا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى مەركەزلەشتۈرۈپ ئىگىلەپ، پىلانلىق باشقۇرۇشنى يولغا قويدى. بۇ مەزگىلدە ئاشلىق، ياغ ۋەزىيىتى تۇپتىن ياخشىلاندى، سېتىۋېلىش - سېتىشتىن ئېشىنچا بولدى، سالدۇ كۆپەيدى. بەش يىلدا ئاپتونوم رايون سىرتىغا 888 مىليون كىلوگرام تەكسە باھالىق ئاشلىق، 52 مىليون 160 مىڭ كىلوگرام ياغ يۆتكەلدى. 1990 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق، ياغ تىجارەت مىقدارى 6 مىليارد 374 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 1985 - يىلدىكى 5 مىليارد 13 مىليون كىلوگرامدىن 27.14% ئاشتى، ئۇنىڭغا مال باھاسى ئۆسكەنلىك، دۆلەت كۆپ قېتىم بانكا قەرز ئۆسۈمىنى، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ماڭاشىنى ئۆستۈرۈش قاتارلىق ئامىللارنى قوشقاندا، خىراجەت ئومۇمىي سوممىسى شىددەت بىلەن كۆپەيدى. 1990 - يىلغا قەدەر، ئاشلىق، ياغ تىجارەت خىراجىتى ئومۇمىي سوممىسى 434 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 1985 - يىلدىكىدىن 1.5 ھەسسە ئاشتى. خىراجەت چىقىمى ئومۇمىي سوممىسى ئىچىدە بانكا ئۆسۈمىنىڭ ئېشىشى ئەڭ تېز بولۇپ، سوممىسى 138 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 1985 - يىلدىكىدىن 5.4 ھەسسە ئاشتى؛ ئۇنىڭدىن قالسا ساقلاش خىراجىتى بىلەن ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ماڭاشى تېز ئاشتى، 1985 - يىلدىكىدىن ساقلاش خىراجىتى 1.84 ھەسسە، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ماڭاشى 1.1 ھەسسە ئاشتى.

1952 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ تەكسە ۋە كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ تاۋار ئوبوروت خىراجىتى

جەدۋەل: 5 — 48

بىرلىكى: تۇمەن يۈەن

تۈر / يىللار	خىراجەت ئومۇمىي سوممىسى	بۇنىڭ ئىچىدە							
		كىرا ھەققى ۋە پارچە خىراجەت	ساقلاش خىراجىتى	ئۆسۈم	ئامورتىزاتسىيە خىراجىتى	رېمونت خىراجىتى	ئوراش - قاچىلاش خىراجىتى	ئىش ھەققى	باشقىلار
1952	1482	843	71	236	43		141	52	96
1953	1170	674	44	160	44		107	42	99
1954	2279	1229	68	589	56	1	37	95	204
1955	2598	1253	122	659	55	5	70	187	247
1956	2617	1359	92	454	83	6	76	287	260
1957	3227	1920	81	336	86	30	87	386	301
1958	3255	1594	110	411	94	49	100	409	488

368	460	68	30	125	605	129	2496	4281	1959
481	500	58	38	153	616	163	3649	5658	1960
185	573	94	46	165	476	135	4472	6146	1961
337	596	140	54	182	425	116	4909	6759	1962
—213	590	209	45	160	379	61	4465	5696	1963
531	629	155	130	170	617	124	3369	5725	1964
681	680	166	242	183	1053	146	5613	8764	1965
616	685	180	182	194	1128	140	4235	7360	1966
891	658	162	153	224	1524	137	4253	8220	1967
719	659	110	149	329	1431	112	3005	6514	1968
509	674	99	154	242	925	73	2266	4942	1969
584	717	109	136	316	1182	105	3276	6425	1970
669	767	135	150	339	1403	148	2932	6543	1971
619	812	113	172	356	969	197	2392	5630	1972
651	970	148	214	386	858	151	2820	6198	1973
675	972	132	201	452	868	151	3622	7073	1974
978	975	159	253	492	698	163	5140	8858	1975
1068	1045	193	246	548	765	210	4238	8313	1976
1327	1073	222	302	575	794	227	4319	8839	1977
686	1226	181	164	646	461	117	4302	7783	1978
913	1333	398	328	693	415	182	5590	9852	1979
1193	1686	278	2064	651	712	326	9383	16293	1980
1156	1751	261	1139	754	901	299	7631	13892	1981
1451	1873	328	2094	842	1283	395	6611	14877	1982
1562	1992	381	939	937	1373	362	5790	13336	1983
1682	2362	362	1354	992	1716	441	6074	14983	1984
2131	2618	409	1652	1206	2161	780	6413	17370	1985
2731	3342	414	2199	1337	2976	1209	9658	23866	1986
3068	3473	420	1843	1505	3266	908	11479	25962	1987
3795	4213	399	2505	1617	4558	1110	10934	29131	1988
4330	4673	464	2470	1853	11164	1195	9717	35866	1989
5609	5613	516	3966	2083	13782	2215	9600	43384	1990

1958 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ھەر تونىنا ئاشلىق، ياغ تىجارەت خىراجىتى

جەدۋەل: 5 — 49

بىرلىكى: يۈەن

تۈرى / يىللار	خىراجەت ئومۇمىي سومىسى	بۇنىڭ ئىچىدە			
		كىرا ھەققى ۋە باشقا خىراجەت	ساقلاش خىراجىتى	ئۇسۇم	ئىش ھەققى
1958	21.35	10.46	0.72	2.70	2.68
1959	20.85	12.15	0.63	2.95	2.24
1960	28.40	18.32	0.82	3.09	2.51
1961	42.84	31.17	0.94	3.32	3.99
1962	61.08	44.36	1.05	3.84	5.39
1963	49.96	39.17	0.54	3.32	5.18
1964	32.41	19.07	0.70	3.49	3.56
1965	43.97	28.16	0.73	5.28	3.41
1966	33.11	19.05	0.63	5.07	3.08
1967	36.10	19.19	0.62	6.88	2.97
1968	34.95	16.12	0.62	6.88	2.97
1969	33.15	15.20	0.49	6.20	4.52
1970	32.05	16.34	0.52	5.90	3.58
1971	33.59	15.05	0.76	7.20	3.94
1972	30.37	12.90	1.06	5.23	4.38
1973	35.35	15.21	0.86	4.89	5.53
1974	39.54	20.25	0.85	4.85	5.43
1975	39.23	22.76	0.72	3.09	4.32
1976	35.56	18.13	0.90	3.27	4.47
1977	38.19	18.66	0.98	3.43	4.64
1978	26.2	14.52	0.39	1.56	4.14
1979	29.69	16.84	0.55	1.25	4.02
1980	44.37	25.55	0.89	1.94	4.59
1981	38.05	20.90	0.82	2.47	4.80
1982	38.76	16.78	1	3.26	4.75
1983	30.95	13.44	0.84	3.19	4.62
1984	32.37	13.12	0.95	3.72	5.10
1984	32.37	13.12	0.95	3.72	5.10
1986	38.33	15.51	0.94	4.78	5.36
1987	45.30	20.03	1.58	5.70	6.06
1988	58.73	22.04	2.24	9.19	8.49
1989	68.92	18.67	2.30	21.45	8.98
1990	68.06	15.06	3.47	21.62	8.81

ئىزاھ: جەدۋەلدىكى 1958 — 1977 - يىلغىچە بولغان ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ بوغالتىرلىق ماتېرىياللىرى توپلىمىغا ئاساسەن، 1978 — 1990 - يىلغىچە بولغان سان ش ئو ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ بوغالتىرلىق ماتېرىيالىغا ئاساسەن ھېسابلاندى.

§ 6 . مۇلۇك ئېنىقلاش، مەبلەغ بېكىتىش

ئامبارنى تەكشۈرۈپ ئېنىقلاپ، ئاشلىق، ياغ سالدۇسى، ئوراش - قاچىلاش بۇيۇملىرىنى شۇنىڭدەك مۇلۇك، مەبلەغنى تەكشۈرۈپ ئەملىيلەشتۈرۈش ئاشلىق مالىيە خىزمىتىنىڭ بىر تۈرلۈك مۇھىم مەزمۇنى. ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى ھېساب بىلەن ئەمەلىي بۇيۇملارنىڭ بىردەك، تەلتۆكۈس ئېنىق بولۇشىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، ھەر يىلى يېڭى ئاشلىق كىرىم قىلىشتىن بۇرۇن، ئامبارلارنى بوشتىپ يىغىنچاقلاشقا بىرلەشتۈرۈپ ئومۇملاش ئېلىپ بارىدى. ئاشلىق، ياغ تاۋارلىرىدىن باشقا مال - مۇلۇك ۋە مەبلەغ، يىل ئاخىرىدا بوغالتىرلىق نەق چوتى بېجىرىلىشتىن بۇرۇن، ئومۇمىيۈزلۈك تەكشۈرۈلۈپ بىرتەرەپ قىلىندى. لېكىن ئاشلىق، ياغ تىجارەت مىقدارى كۆپ، ئاشلىق، ياغ كارخانا ئورۇنلىرى تارقاق بولغانلىقى ئۈچۈن،

بۇنچە كۆپ ئورۇنلارغا نسبەتەن، سېتىۋېلىش، ساقلاش، يۆتكەش، پىششىقلاش، سېتىش ھالقىلىرى ئارقىلىق مۇلۇكنى ئېنىقلاپ مەبلەغنى ھېسابلاشقا توغرا كېلەتتى، شۇڭا ئوڭاي قالايمىقانچىلىق كېلىپ چىقاتتى. شۇنىڭ ئۈچۈن جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغاندىن باشلاپ تاكى 1990 - يىلغىچە بولغان 41 يىلدا شىنجاڭنىڭ ئاشلىق مالىيە خىزمىتىدە مۇلۇكنى ئېنىقلاپ، مەبلەغنى بېكىتىش ھەر يىلى نورمال يولغا قويۇلغاندىن باشقا، يەنە بىر تۈتاش ئورۇنلاشتۇرۇشقا ئاساسەن، مۇلۇكنى ئېنىقلاش، مەبلەغ بېكىتىش خىزمىتى كۆپ قېتىم مەركەزلىك ھالدا ئومۇميۈزلۈك ئىشلەندى.

1952 - يىلىنىڭ كېيىنكى يېرىمىدا، ئالدىنقى يىللىق ئامبارنى تەكشۈرۈپ ئېنىقلاش خىزمىتىگە بىرلەشتۈرۈلۈپ، سالدۇدىكى ئاشلىق، ياغ تاۋارلىرى ۋە باشقا مال - مۇلۇك، ماددىي بۇيۇملار ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرۈپ ئېنىقلاندى ھەمدە بەلگىلىمە بويىچە باھالىنىپ ھېسابقا كىرگۈزۈلدى. يىل ئاخىرىدىكى تاۋار مەبلىغىنىڭ ئىگىلىنىش ئومۇمىي سوممىسى 24 مىليون 610 مىڭ يۈەن، ئىستېمال بۇيۇمى مەبلىغىنىڭ ئىگىلىنىش ئومۇمىي سوممىسى 70 مىڭ يۈەن، تۇراقلىق مۇلۇكنىڭ ئومۇمىي قىممىتى 1 مىليون 250 مىڭ يۈەن بولۇپ، ئاپپاراتلارنى بىرلەشتۈرۈپ، مال - مۇلۇكلەرنى ئۆتكۈزۈپ بېرىش، ئاشلىقنى مەخسۇس باشقۇرۇش ۋە ئىقتىسادىي ھېساباتنى يولغا قويۇشقا مەلۇم ئاساس سېلىندى.

ئاشلىق نازارىتى «چوڭ مەكرەپ ئىلگىرىلەش»، «كەڭ كۆلەمدە پولات تاۋلاش» شامىلىنىڭ تەسىرىدە كېلىپ چىققان ئاشلىق مىستېمىسىنىڭ مەبلىغى، مال - مۇلكى ۋە ئاشلىق، ياغ تاۋارلىرى قالايمىقانلىشىش مەسىلىسىنى كۆزدە تۇتۇپ، 1959 - يىل 2 - ۋە 7 - ئايلاردا تۇراقسىز مەبلەغ، سالدۇدىكى تاۋار ئاشلىق، ياغ ۋە ماددىي ئەشيالارنى ئىككى قېتىم تەكشۈرۈپ ئېنىقلاشنى ئورۇنلاشتۇردى. 1960 - يىل 3 - ئايغا قەدەر، جايلار نامۇۋاپىق ئىگىلىۋېلىنغان 21 مىليون 90 مىڭ يۈەن تۇراقسىز مەبلەغنى تەكشۈرۈپ ئېنىقلىدى. 1960- يىل 6 - ئاينىڭ ئاخىرىدا ئەمەلىي ئىدىتلانغان تۇرلۇك ئاشلىق، ياغ سالدۇسى 208 مىليون كىلوگرام بولۇپ، ھېسابتىكى سالدۇدىن 21 مىليون 160 مىڭ كىلوگرام كەم چىقىپ، ھېسابتىكى سالدۇنىڭ 10.18% نى ئىگىلىدى. 1960 - يىل 11 - ئاينىڭ 11 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى ئاشلىق نازارىتىنىڭ «ئاشلىق مىستېمىسىدا ئامبارنى، ھېسابنى، تۇراقسىز مەبلەغنى ئاممىۋى خاراكتېرلىك ئېنىقلاش توغرىسىدا دوكلات» نى تەستىقلاپ (قىسقارتىلىپ «ئۇچىنى ئېنىقلاش» دېيىلىدۇ)، تۇرلۇك ئاشلىق، ياغ سالدۇسى، ماددىي ئەشيالار، ئەسۋابلار ۋە مەبلەغ ھېسابىتىنى يەنمۇ ئېنىقلاشنى ھەمدە قائىدە - تۈزۈملەرنى ئورنىتىپ ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈپ، ئىگىلىك باشقۇرۇشنى ياخشىلاشنى تەلەپ قىلدى. بىراق ئەينى ۋاقىتتىكى «مۇبالىغچىلىك شامىلى»، «مۇلۇكنى ئومۇمنىڭ قىلۇۋېتىش شامىلى» تۈپتىن ئوخشالمىغاچقا، تەكشۈرۈپ ئېنىقلاش خىزمىتى تەكشى ئىشلەنمىدى، تەكشۈرۈپ ئېنىقلاش ئۇزۇل - كېسىل بولمىدى، كۆپلىگەن جايلاردا ئېنىقلىغاندىن كېيىن قالايمىقانلىشىپ كېتىش مەسىلىسى ساقلاندى.

1962 - يىل 3 - ئاينىڭ 12 - كۈنى ئاشلىق مىنىستىرلىكى ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى، گوۋۇيۈەننىڭ «ئامبارنى ئۇزۇل - كېسىل ئېنىقلاپ، مەبلەغنى بېكىتىپ، ماددىي ئەشيالارنىڭ يوشۇرۇن كۈچىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇش توغرىسىدا يولىيورۇق» نغا ئاساسەن «ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئاشلىق، ياغ سالدۇسىنى ئېنىقلاش مەركەز قىلىنغان مال - مۇلۇكنى ئېنىقلاپ مەبلەغنى بېكىتىش خىزمىتىنى قانات يايدۇرۇشى توغرىسىدا يولىيورۇق» چۈشۈرۈپ، ئاشلىق، ياغ تاۋارلىرى، ئوراش - قاچىلاش سايمانلىرى، خام ئەشيا، ماتېرىيال ۋە ئىشلەپچىقىرىلغان تەييار مەھسۇلات قاتارلىق تۇراقسىز مۇلۇك، شۇنىڭدەك تۇرلۇك ھېساباتلارنى ئۇزۇل - كېسىل تەكشۈرۈپ ئېنىقلاپ، مال - مۇلۇكنى ئېنىقلاپ مەبلەغنى بېكىتىش خىزمىتى بىلەن «ئۇچىنى ئېنىقلاش» خىزمىتىنى چېتىشتۇرۇپ، ئىككى قېتىم ئېنىقلاپ، بىر قېتىم ئەمەلىيلەشتۈرۈپ، بىر قېتىمدىلا بىرتەرەپ قىلىپ، چالا قالدۇرماسلىقنى تەلەپ قىلدى. بۇ قېتىمقى مال - مۇلۇكنى ئېنىقلاپ، مەبلەغنى بېكىتىش مەملىكەت خاراكتېرلىك بىر تۈتاش ھەرىكەت بولۇپ، ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەت ۋە مالىيە - سودا باشقۇرۇش

تارماقلىرى مال - مۇلۈكنى ئېنىقلاپ مەبلەغنى بېكىتىش رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى ياكى ئىشخانىسى قۇردى. ئاشلىق نازارىتى مۇئاۋىن نازىر ئەسئەت ياقۇپ گۇرۇپپا باشلىقلىقىدىكى رەھبەرلىك گۇرۇپپىسىنى قۇردى، گۇرۇپپا قارىمىقىدا ئىشخانا تەسىس قىلدى. ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرىمۇ ئىدارە (زاۋۇت) باشلىقى باشچىلىقىدىكى رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى ياكى ئىشخانىسىنى قۇرۇپ، مال - مۇلۈكنى ئېنىقلاپ مەبلەغنى بېكىتىش خىزمىتىنى بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇپ قانات يايدۇردى. ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ ئامبارنى تەكشۈرۈپ ئېنىقلاشتا 1962 - يىل 3 - ئاينىڭ 31 - كۈنىدىكى ھېسابتىكى سانىنى ئۇلچەم قىلىش ھەققىدىكى بىر تۇتاش بەلگىلىمىسىگە ئاساسەن، ئاپتونوم رايوندىكى ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى 13 مىڭ 920 ئىشچى - خىزمەتچىنى سەپەرۋەر قىلىپ، 1962 - يىل 3 - ئايدىن 6 - ئاينىڭ (قىسمەن ئورۇنلار 8 - ئاينىڭ) ئاخىرىغىچە، ئاپتونوم رايون بويىچە 98 ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، ناھىيىلىك، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى، 1002 ئاساسىي قاتلام ئاشلىق پونكىتى، ئامبىرى، دۆكىنى ۋە 24 ئاشلىق، ياغ سانائىتى كارخانىسىنىڭ ئاشلىق، ياغ تاۋارلىرى، ئوراش - قاچىلاش سايمانلىرى، مەبلىغىنى ئەستايىدىل ئېنىقلىدى. كېيىن يەنە «كەم چىقىش»، «ئارتۇق چىقىش» مەۋھىلىرى بەلگىلىمە بويىچە تەكشۈرۈپ ئېنىقلىنىپ، تەستىقلاش ھوقۇق دائىرىسى بويىچە يۇقىرىغا يوللىنىپ بىرتەرەپ قىلىندى. 1963 - يىل 11 - ئايدا تەكشۈرۈپ ئېنىقلانغان 1124 ئورۇننىڭ ھەممىسى تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىشتا لايىقەتلىك بولدى. بۇ قېتىملىق مال - مۇلۈكنى ئېنىقلاپ، مەبلەغنى بېكىتىش خىزمىتىنىڭ ئاساسلىق نەتىجىسى شۇكى: 1962 - يىل 3 - ئاينىڭ 31 - كۈنىگە قەدەر، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ 9 مىليون 903 مىڭ 300 يۈەنلىك مال - مۇلكى زىيانغا ئۇچرىغان، بۇنىڭ ئىچىدە ئاشلىق سودا كارخانىلىرىنىڭ زىيانغا ئۇچرىغان مال - مۇلكىنىڭ قىممىتى 9 مىليون 204 مىڭ 300 يۈەن، ئاشلىق سانائىتى كارخانىلىرىنىڭ 699 مىڭ يۈەن. ئاساسلىق تاۋار ماددىي ئەشيالىرىنىڭ كەم چىقىش، زىيانغا ئۇچراش ئەھۋالى مۇنداق: ئاشلىق 7 مىليون 400 مىڭ كىلوگرام كەم چىققان؛ ياغ (ياغقا سۈندۈرۈلغان ياغلىق دانمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) 680 مىڭ كىلوگرام ئارتۇق چىققان؛ تاغار 669 مىڭ 700 دانە، تۆمۈر تۇڭ 1755 دانە، ئۇن خالتىسى 299 مىڭ 100 دانە، بربزېنت ياپقۇچ 273 پارچە (جەدۋەل: 5 — 50، 5 — 51 گە قارالسۇن)، گىر 115 يۈرۈش كەم چىققان. تۇرلۇك مال - مۇلۈكنىڭ ئارتۇق چىقىش، كەم چىقىش دېلوسىنى تەكشۈرۈپ بىرتەرەپ قىلىش ھەمدە قائىدە - تۈزۈملەرنى ئورنىتىش ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈش ئاساسىدا، ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق سودا كارخانىلىرىنىڭ غەيرىي تاۋار مەبلىغى 16 مىليون 550 مىڭ يۈەن، ئاشلىق، ياغ سانائىتى كارخانىلىرىنىڭ تۇراقسىز مەبلىغى 2 مىليون 280 مىڭ يۈەن قىلىپ بېكىتىلدى.

1971 - يىل 4 - ئايدا ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سىستېمىسى گوۋۇيۈەن ۋە ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، ئامبارنى، مال - مۇلۈكنى تەكشۈرۈپ ئېنىقلاش، مەبلەغنى بېكىتىش خىزمىتىنى يەنە قانات يايدۇردى. لېكىن «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» كەلتۈرۈپ چىقارغان قالايمىقان ۋەزىيەتتە، تەكشۈرۈپ ئېنىقلاش خىزمىتى توسالغۇغا ئۇچراپ، قاتمۇقات قىيىنچىلىققا دۇچ كېلىپ، تەكشۈرۈپ ئېنىقلاش ئۇزۇل - كېسىل بولمىدى، بەزى جايلاردا تەكشۈرۈپ ئېنىقلانغاندىن كېيىن قالايمىقانچىلىق كېلىپ چىقتى. 1973 - يىل 4 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى «ئامبارنى تەكشۈرۈپ ئېنىقلاش، مال - مۇلۈكنى ئېنىقلاپ، مەبلەغنى بېكىتىش خىزمىتىنى داۋاملىق ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، ھەر دەرىجىلىك سودا، ئاشلىق تارماقلىرىدىن رەئىس ماۋ زېدۇڭنىڭ «ئامبارلارنى ئېنىقلاش» دېگەن يولىيورۇقىغا ئەمەل قىلىپ، ئامبارلارنى تەكشۈرۈپ ئېنىقلاش، مال - مۇلۈكنى ئېنىقلاپ مەبلەغنى بېكىتىش خىزمىتىنى يەنمۇ قانات يايدۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. بۇ قېتىملىق تەكشۈرۈپ ئېنىقلاپ بىرتەرەپ قىلىش ئارقىلىق، بىرىنچىدىن، مال-مۇلۈك تېپى تەكتىدىن ئېنىقلاندى؛ ئىككىنچىدىن، ئاشلىق، ياغ سانائىتى كارخانىلىرىنىڭ بېسىلىپ قالغان ئارتۇق ماددىي ئەشيالىرىنىڭ كۆپ قىسمى بىرتەرەپ قىلىندى؛ ئۈچىنچىدىن، تەكشۈرۈپ ئېنىقلاشتىن

ئاشكارىلانغان مەسىلىلەرنى تىنگىزلەپ قائىدە - تۈزۈملەر ئورنىتىلدى ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈلدى، كارخانىلارنىڭ باشقۇرۇش سەۋىيىسى ئۆستى.

1962 - يىلى شىنجاڭدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئاساسلىق مال - مۈلكى ۋە ماددىي ئەشيالىرىنىڭ تەكشۈرۈپ ئېنىقلىنىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 50

تۈرگە ئايرىلىشى / نامى	ئاشلىق (تۆمەن كىلوگرام)		ياغ (تۆمەن كىلوگرام)		تامار (تۆمەن دانە)		تۇن خالتىسى (تۆمەن دانە)		تۇلۇك (دانە)		بىرىزېنت ياپقۇچ (پارچە)	
	ئەمەلىي ئېدىتلاپ چىقىلغان سان	ھىسابتىكى ساندىن ئارتۇق (+) كەم (−)	ئەمەلىي ئېدىتلاپ چىقىلغان سان	ھىسابتىكى ساندىن ئارتۇق (+) كەم (−)	ئەمەلىي ئېدىتلاپ چىقىلغان سان	ھىسابتىكى ساندىن ئارتۇق (+) كەم (−)	ئەمەلىي ئېدىتلاپ چىقىلغان سان	ھىسابتىكى ساندىن ئارتۇق (+) كەم (−)	ئەمەلىي ئېدىتلاپ چىقىلغان سان	ھىسابتىكى ساندىن ئارتۇق (+) كەم (−)	ئەمەلىي ئېدىتلاپ چىقىلغان سان	ھىسابتىكى ساندىن ئارتۇق (+) كەم (−)
ئاپتونوم رايون بويىچە	28974	−740	2083	+68	228.68	−66.97	310.77	−29.91	27533	−1755	4373	−273
ئۈرۈمچى شەھىرى	760	−7	86	+1	24.46	−3.58	16.13	−1.43	6121		151	−6
قاراماي شەھىرى	303	−61	6	−2	2.04	−0.77	12.38	−1.39	445	+117	80	
تۇرپان ناھىيىسى	434	−14	10	+16	2	+0.07	4.66	−0.39	892	+35	61	−12
پىچان ناھىيىسى	161	+1	85	+5	3.74	−3.71	5.26	−0.73	272	−176	88	−21
توقسۇن ناھىيىسى	217	−22	8	−1	1.58	−2.68	4.21	−1.13	366		68	
قۇمۇل ۋىلايىتى	424	−2	21	+2	7.65	−3.55	18.23	−4.85	1260	−698	254	−2
سانجى ئوبلاستى	1721	+29	85	+27	30.49	+1.70	23.85	+5.22	2295	−333	566	−86
ئىلى ئوبلاستىغا بېۋاستە قاراشلىق ناھىيە، شەھەرلەر	3314	−97	430	−12	26.11	−12.36	28.97	−3.99	5857	−260	794	−43
تارباغاتاي ۋىلايىتى	1614	−95	104	−17	6.76	−19.16	10.21	−9.62	1012	−400	449	−70
ئالتاي ۋىلايىتى	753	−25	30	−7	5.38	−4.92	16.55	−1.20	513	−13	328	−3
بورتالا ئوبلاستى	479	−10	23	−9	2.70	−8.43	0.69	−0.92	280	−130		
بايىنغولىن ئوبلاستى	8604	−45	52	+1	5.93	+0.20	19.13	−0.96	662	−93	248	
ئاقسۇ ۋىلايىتى	2748	−67	210	−50	26.32	+2.13	8.21	−1.74	4136	−327	282	
قىزىلسۇ ئوبلاستى	350	−37	55	+1	1.33	−0.54	2.57	−0.16	266	−17	48	+1
قەشقەر ۋىلايىتى	6874	−173	410	+135	27.32	−3.20	3.10	−0.65	2462	+585	563	+4
خوتەن ۋىلايىتى	6070	−154	468	−22	10.69	−2.68	10.19	−1.99	694	−45		
ئۈرۈمچى 1 - ئاۋغۇست ئون زاۋۇتى ئىسكىلاتى	1809	+7			29.50	−7.35	126.43	−3.98			378	−35
ئاقسۇ ئاشلىق — ياغ يۇتكەش پونكىتى	79	+32			14.68	+1.86					15	

1962 - يىلى شىنجاڭدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ مال - مۇلكىنىڭ زىيانغا ئۇچراش (پۇلغا سوندۇرۇلغان) ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 51

بىرلىكى: تۇمەن يۈەن

تۈرى / نامى	جەمئىي	سودا كارخانىلىرى	سانائەت كارخانىلىرى
ئاپتونوم رايون بويىچە	990.33	920.43	69.90
ئۈرۈمچى شەھىرى	37.61	36.30	1.31
قاراماي شەھىرى	9.45	9.45	
تۇرپان ناھىيىسى	16.16	15.30	0.86
پىچان ناھىيىسى	7.87	7.87	
توقسۇن ناھىيىسى	8.83	8.83	
قۇمۇل ۋىلايىتى	7.44	7.14	0.30
مانجى ئوبلاستى	114.02	114.02	
ئىلى ئوبلاستىغا بېۋاستە قاراشلىق ناھىيە، شەھەرلەر	143.28	141.72	1.56
تارباغاتاي ۋىلايىتى	120.65	120.71	0.06 (ئېشىندى)
ئالتاي ۋىلايىتى	80.15	75.59	4.56
بورتالا ئوبلاستى	26.52	26.52	
بايىنغولىن ئوبلاستى	23.09	22.49	0.60
ئاقسۇ ۋىلايىتى	59.03	57.29	1.74
قىزىلسۇ ئوبلاستى	15.68	15.68	
قەشقەر ۋىلايىتى	142.89	142.39	0.50
خوتەن ۋىلايىتى	50.10	51.19	1.09 (ئېشىندى)
ئۈرۈمچى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى قىسقىلاتى	70.87	66.50	4.37
ئاقسۇ ئاشلىق — ياغ يۆتكەش پونكىتى	1.10 (ئېشىندى)	1.10 (ئېشىندى)	
ئۈرۈمچى ئاشلىق، ياغ ئۇنۇبرسال زاۋۇتى	25.43		25.43
ئاشلىق نازارىتى ئاپتوموبىل كالونى	1.06	1.06	
ئاشلىق نازارىتى بربزبنت زاۋۇتى	0.97		0.97
نازارەت	30.33	1.48	23.85

1989 - يىل 4 - ئاينىڭ 8 - كۈنى سودا مىنىستىرلىكى «سالدۇدىكى ئاشلىق، يافنى تەكشۈرۈپ ئېنىقلاش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، 1989 - يىل 6 - ئاينىڭ 1 - كۈنى سائەت نۆلدىكى سالدۇدىكى ئاشلىق، يافنى تەكشۈرۈپ ئېنىقلاش ئۆلچىمى قىلىشنى قارار قىلىپ، مۇنۇلارنى كۆرسەتتى: بۇ قېتىمقى تەكشۈرۈپ ئېنىقلاش مەملىكەت بويىچە ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ بىر قېتىملىق مۇھىم كەسپىي پائالىيىتىدۇر، ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇش بويىچە بىر تۇتاش ھەرىكەتكە كېلىپ، تەكشۈرۈپ ئېنىقلاشقا تېگىشلىك ئورۇن ۋە ئاشلىق، يافنى قالدۇرماي تەكشۈرۈپ ئېنىقلىشى لازىم. بۇنىڭ ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئامبارنى تەكشۈرۈپ ئېنىقلاش رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى، گۇرۇپپا قارىمىقىدا ئىشخانا تەسىس قىلىپ، 5 - ئاينىڭ 3 - كۈنى جايلارغا بەلگىلىمە بويىچە تەكشۈرۈپ ئېنىقلاش خىزمىتىنى جىددىي قانات يايدۇرۇشنى ئۇقتۇردى. 8 - ئاينىڭ ئالدىنقى يېرىمىغا قەدەر، ۋىلايەتلىك، شەھەرلىك، ئاپتونوم ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىلىرى (باشقارمىلىرى) ۋە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىگە بېۋاستە قاراشلىق ئورۇنلار تەكشۈرۈپ ئېنىقلاش نەتىجىسىنى جەملەپ ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىگە يوللىدى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئۆنى 8 - ئاينىڭ 20 - كۈنى سودا مىنىستىرلىكىگە رەسمىي دوكلات قىلدى. تەكشۈرۈپ ئېنىقلاش نەتىجىسى مۇنداق بولدى: 1989 - يىل 6 - ئاينىڭ 1 - كۈنى سائەت نۆلگە قەدەر، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ئومۇمىي سالدۇسى 1 مىليارد 75 مىليون كىلوگرام بولۇپ، ھېسابتىكى 1 مىليارد 93 مىليون كىلوگرام سالدۇدىن 18 مىليون 580 مىڭ كىلوگرام كەم چىقىپ، ئەمەلىي سالدۇنىڭ 1.73% نى ئىگىلىگەن؛ ستاتىستىكىدىكى 1 مىليارد 88 مىليون كىلوگرام سالدۇدىن 13 مىليون 470 مىڭ كىلوگرام كەم چىقىپ، ئەمەلىي سالدۇنىڭ 1.25% نى ئىگىلىگەن (جەدۋەل: 5 — 52 گە قارالسۇن). ئاپتونوم رايون بويىچە ياغ ئومۇمىي سالدۇسى 37 مىليون 490 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، ھېسابتىكى 37 مىليون 550 مىڭ كىلوگرام سالدۇدىن 60 مىڭ كىلوگرام كەم چىقىپ، ئەمەلىي سالدۇنىڭ 0.16% نى ئىگىلىگەن؛ ستاتىستىكىدىكى 35 مىليون 450 مىڭ كىلوگرام سالدۇدىن 2 مىليون 40 مىڭ كىلوگرام ئارتۇق چىقىپ، ئەمەلىي سالدۇنىڭ 5.44% نى ئىگىلىگەن. ياغلىق دان ئومۇمىي سالدۇسى 97 مىليون 390 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، ھېسابتىكى 98 مىليون 840 مىڭ كىلوگرام سالدۇدىن 1 مىليون 450 مىڭ كىلوگرام كەم چىقىپ، ئەمەلىي سالدۇنىڭ 1.49% نى ئىگىلىگەن؛ ستاتىستىكىدىكى 116 مىليون كىلوگرام سالدۇدىن 19 مىليون 30 مىڭ كىلوگرام كەم چىقىپ، ئەمەلىي سالدۇنىڭ 19.54% نى ئىگىلىگەن (جەدۋەل: 5 — 53 كە قارالسۇن). بۇ قېتىمقى تەكشۈرۈپ ئېنىقلاشتىن ئاشكارىلانغان بوغالتىرلىق، ستاتىستىكىلىق سانلارنىڭ ماس كەلمەسلىك مەسىلىسى ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى رەھبەرلىرىنىڭ دىققىتىنى قوزغىدى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىش ۋە سىناق قىلىش ئاساسىدا، «ئاساسىي قائىدە ئاشلىق سودا كارخانىلىرىنىڭ ھېسابات تۈزۈمى» نى تۈزۈپ ھەمدە تارقىتىپ، ئاساسىي قائىدە كارخانىلىرىنىڭ ھېسابات دوكومېنتى، مەلۇمات جەدۋىلى (تالونى) نى بىرلىككە كەلتۈرۈپ ۋە قېلىپلاشتۇرۇپ، بوغالتىرلىق، ستاتىستىكىلىق سانلارنىڭ بىردەك بولۇشىنى ئىشقا ئاشۇردى.

1989 - يىلى شىنجاڭدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئاشلىق سالدۇسىنىڭ تەكشۈرۈپ ئېنىقلىنىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 52　　بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

تۈرى / ئاشلىق تۈرى	ئومۇمىي سالدۇ			تەكسە باھالىق سالدۇ			كېلىشىم باھالىق سالدۇ		
	ئەمەلىي ئېدىتىلىنىپ چىقىلغان سان	بوغالتىرلىق ھېسابات ئىدىكى سان	ستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋىلىدىكى سان	ئەمەلىي ئېدىتىلىنىپ چىقىلغان سان	بوغالتىرلىق ھېسابات ئىدىكى سان	ستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋىلىدىكى سان	ئەمەلىي ئېدىتىلىنىپ چىقىلغان سان	بوغالتىرلىق ھېسابات ئىدىكى سان	ستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋىلىدىكى سان
جەمئىي	107482	109340	108829	88710	90527	91175	18772	18813	17654
بۇغداي	75246	76160	74843	63583	64273	63892	11663	11887	10951

بۇغداي ئۇنى	9082	9205	9826	7507	7598	8486	1575	1607	1340
شال	289	326	298	264	301	269	25	25	29
گۈرۈچ	4864	1983	4835	3416	3438	3413	1448	1545	1422
كۆمىسوناق	14075	14761	15222	12496	13476	13648	1579	1285	1574
دادۇر	1417	1449	1435	592	603	583	825	846	852
باشقا ئاشلىقلار	2509	2456	2370	852	838	884	1657	1618	1486

ئىزاھ: 1. جەدۋەلدىكىسى دۆلەت ناۋار ئاشلىق سالدۇسى بولۇپ، دۆلەت زاپىسى ۋە بېزىلارغا ۋاكالىتەن ساقلاپ بېرىلىۋاتقان زاپاس ئاشلىقنى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ. 2. تەكشۈرۈپ ئېنىقلىنىش ئاخىرلاشقان ۋاقىت 1989-يىل 6 - ئاينىڭ 1 - كۈنىگە قەدەر.

1989 - يىلى شىنجاڭدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ياغ (ياغلىق دان) سالدۇسىنىڭ تەكشۈرۈپ ئېنىقلىنىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 53 بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

تۈرى / ئاشلىق تۈرى	ئومۇمىي سالدۇ			تەكىە باھالىق سالدۇ			كېلىشىم باھالىق سالدۇ		
	ئەملىي ئېنىقلىنىپ چىقىلغان سان	بوغالتىرلىق ھېساباتىدىكى سان	ستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋىلىدىكى سان	ئەملىي ئېنىقلىنىپ چىقىلغان سان	بوغالتىرلىق ھېساباتىدىكى سان	ستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋىلىدىكى سان	ئەملىي ئېنىقلىنىپ چىقىلغان سان	بوغالتىرلىق ھېساباتىدىكى سان	ستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋىلىدىكى سان
ياغ مەھسۇلاتى	3749	3755	3545	2452	2522	2572	1297	1233	973
قىچا يېغى	1392	1278	1145	838	752	779	554	526	366
چىگىت يېغى	745	777	733	468	488	489	277	289	244
ئاپتاپپەرەس يېغى	1071	1145	1135	787	875	886	284	270	249
باشقا ياغلار	541	555	532	359	407	418	182	148	114
ياغلىق دان	9739	9884	11642	6236	6345	7358	3503	3539	4284
قىچا	2991	3098	3642	1431	1520	1731	1560	1578	1911
زىغىر	881	918	122	601	638	704	280	280	517
چىگىت	3266	3231	3669	2967	2930	3288	299	301	381
ياغلىق ئاپتاپپەرەس	1972	2062	2597	867	908	1338	1105	1154	1259
باشقا ياغلىق دانلار	629	575	513	370	2349	297	259	226	216

ئىزاھ: 1. جەدۋەلدىكىسى دۆلەت ناۋار ياغ سالدۇسى بولۇپ، دۆلەت ياغ زاپىسىنى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ. 2. تەكشۈرۈپ ئېنىقلىنىش ئاخىرلاشقان ۋاقىت 1989 - يىل 6 - ئاينىڭ 1 - كۈنىگە قەدەر.

IV باب

ئاشلىق، ياغ باھاسى

1 § . باھا باشقۇرۇش تۈزۈلمىسى

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىلدە، شىنجاڭدا ئاشلىق، ياغ (ياغلىق دان) تىجارىتىنى ئاساسەن خۇسۇسىي سودىگەرلەر كونترول قىلغانلىقتىن، ئاشلىق، ياغ باھاسىدا تەۋرىنىش بىرقەدەر چوڭ بولدى. 1953- يىلدىن باشلاپ دۆلەت ئىگىلىكىدىكى ئاشلىق، ياغ (ياغلىق دان) نىڭ تاختاي باھاسى پەيدىنپەي يېتەكچىلىك ئورۇننى ئىگىلەپ، ئاشلىق، ياغ باھاسى مۇقىملىشىشقا يۈزلەندى. 1957 - يىلى ئاشلىق، ياغنى بىرتۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش ئومۇميۈزلۈك يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، دۆلەتنىڭ پىلانلىق باھاسى ئۇزۇن مۇددەت ئىجرا قىلىندى. 1979 - يىلدىن باشلاپ ئاپتونوم رايون ئاشلىق، ياغ بازىرى تەدرىجىي قويۇۋېتىلىپ، پىلان ئىچىدىكى ئاشلىق، ياغقا قارىتا پىلانلىق باھا داۋاملىق يولغا قويۇلغاندىن باشقا، ئاشلىق، ياغ بازىرىغا نىسبەتەن كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىپ كېلىشىم باھادا سېتىش باھاسى ۋە ئەركىن باھا يولغا قويۇلدى.

1949 - يىل 10 - ئايدىن 1952 - يىلغا قەدەر، شىنجاڭدا ئاشلىق ۋە ياغ (ياغلىق دان) ئەركىن تىجارەت قىلىنىپ، باھانى سودىلاشقۇچى ئىككى تەرەپ ئىختىيارىي كېلىشىپ بېكىتتى. ئېھتىياج تەمىنلەش مىقدارىدىن ئېشىپ كېتىش ۋە خۇسۇسىي سودىگەرلەر ئاشلىق، ياغنى بېسىۋېلىپ ھايانكەشلىك قىلىش قاتارلىق سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن، ئاشلىق، ياغنىڭ باھاسى بىر مەزگىل زور ھەجىمدە ئۆرلەپ كەتتى. باھانى مۇقىملاشتۇرۇش ئۈچۈن، ئۆلكىلىك سودا نازارىتى سودا شىركىتى، ئۆلكىلىك ھەمكارلىق ئىدارىسى ۋە ھەربىي رايون كوپېراتىپى قاتارلىق دۆلەت كارخانىلىرى ئاشلىق، ياغ تىجارىتىگە پائال قاتناشتى ۋە ئۇنى كېڭەيتتى. ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى مەركەز چوشۇرگەن ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى دۆلەت كارخانىلىرىنىڭ بۇغداي سېتىۋېلىش - سېتىش تاختاي باھاسىغا ئاساسەن، ۋىلايەتلەر تۇرۇشلۇق ئورۇن ۋە نۇقتىلىق ئاشلىق ئىشلەپچىقارغۇچى ناھىيە قاتارلىق 26 بازاردىكى ئاساسلىق ئاشلىق تۇرلىرىدە دۆلەت ئىگىلىكىدىكى ئاشلىقنىڭ تاختاي باھاسىنى بېكىتىپ، بازار باھاسىغا يېتەكچىلىك قىلدى.

1953 - يىل 7 - ئايدا ئاپتونوم رايون ئاشلىق بازارلىرىنى قاتتىق باشقۇرۇشنى يولغا قويۇپ، ئاشلىقى ئېشىنمىدىغان رايونلاردا خۇسۇسىي سودىگەرلەرنىڭ دۆلەت تاختاي باھاسى بويىچە تىجارەت قىلىشىنى بەلگىلىدى، ئاشلىقى ئۆكسىمىدىغان رايونلاردا خۇسۇسىي ئاشلىق سودىگەرلىرىنى چەكلىدى. بۇنىڭ بىلەن دۆلەت ئىگىلىكىدىكى ئاشلىقنىڭ تاختاي باھاسى يېتەكچىلىك ئورۇننى ئىگىلىدى. ئاشلىق باھاسىنى باشقۇرۇشتا، مەركەز يەنىلا ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ بۇغداي باھاسىنى كونترول قىلدى، ئۆلكە كونترول قىلغان بازار 28 گە

يەتتى.

1954 - يىلى مەملىكەت بويىچە ئاشلىق باھاسىنى 4 دەرىجە بويىچە پىلانلىق باشقۇرۇش يولغا قويۇلدى. مەركەز كونترول قىلىدىغان ئۇرۇمچى بازىرىدا بۇغدايدىن باشقا، يەنە ئۇن، گۈرۈچ، كۆممىقوناق، ئاق قوناق قاتارلىق تۇرلەر كۆپەيتىلدى. غەربىي شىمال رايونى قەشقەر، غۇلجا، قۇمۇل ناھىيىسىدىن ئىبارەت 3 بازاردىكى بۇغدايىنىڭ باھاسىنى ئىگىلىدى، ئاپتونوم رايون ۋىلايەت، ئوبلاستلار تۇرۇشلۇق جاي ۋە نۇقتىلىق ناھىيىلەردىكى بۇغداي باھاسىنى ۋە ئۇرۇمچى، قۇمۇل، غۇلجا شەھەرلىرىدىكى قارا ئاشلىقنىڭ باھاسىنى ئىگىلىدى، ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر ئۇزلىرىنىڭ باشقۇرۇش تەۋەلىكىدىكى يۇقىرىقىلاردىن باشقا بازارلارنى ۋە ئاشلىقنىڭ باھاسىنى ئىگىلەپ تۇردى. شۇ يىلى 11 - ئايدا ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى «ياغ، ياغلىق دان بازىرىنى باشقۇرۇش ۋاقتىلىق چارىسى (لايىھىسى)» نى ئېلان قىلدى، ئۆلكىلىك سودا نازارىتى ۋىلايەت، شەھەرلەر تۇرۇشلۇق جاي ۋە ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىدىغان نۇقتىلىق ناھىيە قاتارلىق 30 بازارنىڭ زىخىر سېتىۋېلىش تاختاي باھاسىنى بېكىتتى. بۇنىڭ بىلەن، ياغ (ياغلىق دان) نىڭ دۆلەت تاختاي باھاسىمۇ ئۆلكە بويىچە يېتەكچى ئورۇننى ئىگىلىدى.

1955 - يىل 6 - ئايدىن باشلاپ مەملىكەت بويىچە ئاشلىق باھاسىنى 3 دەرىجە بويىچە باشقۇرۇش يولغا قويۇلدى. مەركەز ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى بۇغداي، ئۇن، كۆممىقوناق، قىزىل قوناقنىڭ باھاسىنى ئىگىلىدى، باھا تەڭشەشنى تەستىقلاش ھوقۇقى گوۋۇيۈەننىڭ ئىلكىدە بولدى. ئاپتونوم رايون 29 بازاردىكى بۇغداي، ئۇن ۋە ئاساسلىق قارا ئاشلىقنىڭ باھاسىنى ئىگىلىدى، ئومۇمىيۈزلۈك باھا تەڭشەشنى تەستىقلاش ھوقۇقى سودا مىنىستىرلىكى بىلەن ئاشلىق مىنىستىرلىكىدە بولدى، قالغىنى باھا تەڭشەشنى تەستىقلاش ھوقۇقى خەلق كومىتېتىدا بولدى. ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ ئىلكىدە پەقەت باشقۇرۇش تەۋەلىكىدىكى بىر قەدەر كىچىك بازار ۋە ھەرقايسى بازارلاردىكى كىچىك تۇردىكى ئاشلىقلارنىڭ باھاسىنى تەڭشەشنى تەستىقلاش ھوقۇقىلا بولدى.

1957 - يىل 7 - ئايدا شىنجاڭدا ئاشلىق، ياغ (ياغلىق دان) نى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش ئومۇمىيۈزلۈك يولغا قويۇلۇپ، باھانى يۇتۇنلەي دۆلەت كونترول قىلدى، ئاشلىق، ياغ باھاسىنى باشقۇرۇش پرىنسىپ جەھەتتە ئۆزگەرتىلمىدى. 1958 - يىلى ئاشلىق مىنىستىرلىكى ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى، گوۋۇيۈەننىڭ «بازار باھاسىنى دەرىجە بويىچە باشقۇرۇش ھەققىدىكى بەلگىلىمە» سىگە ئاساسەن، مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: شىنجاڭنىڭ ناھىيە بازىرىدىن يۇقىرى بازارلىرىدىكى بۇغداينىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىنى، ئۇرۇمچى بازىرىدىكى ئۇن، گۈرۈچ، قىچا (يېغى) نىڭ سېتىش باھاسىنى ئاشلىق مىنىستىرلىكى ئىگىلەيدۇ، باشقا تۇرلەرنىڭ يۇقىرىقى بازارلاردىكى سېتىش باھاسى ۋە باشقا بازارلاردىكى ئاشلىق، ياغنىڭ سېتىش باھاسىنى جايلار باشقۇرىدۇ. ئاپتونوم رايون شالنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى ۋە كۆممىقوناق، ئاق قوناق، دادۇر، يالىڭاچ ئارپا، كۆك پۇرچاقنىڭ بىرتۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش باھاسىنى، خاسىڭ (مېغىزى)، قىچا (يېغى)، كۈنجۈت (يېغى)، چىگىت (يېغى)، زىخىر (يېغى) نىڭ بىرتۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى ۋە ئۇلارنىڭ قوشۇمچە مەھسۇلاتلىرىنىڭ بىرتۇتاش سېتىش باھاسىنى تەڭشىگەندە، گوۋۇيۈەن ياكى ئاشلىق مىنىستىرلىكىگە ئەڭگە ئالدۇرۇشى كېرەك. 1959 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى «ئاپتونوم رايوننىڭ مال باھاسىنى دەرىجە بويىچە باشقۇرۇش ھوقۇق دائىرىسى» نى ئېلان قىلدى، ئۇنىڭدا مۇنداق بەلگىلەندى: ئاپتونوم رايون ئىچىدە ئاشلىق، ياغنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش باھا پەرقى، رايونلار ئارا باھا پەرقى، دەرىجە باھا پەرقى، سۈپەت باھا پەرقىنى، ئاساسلىق بازارلاردىكى ئاشلىقنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش باھاسىنى مەركەز باشقۇرغان بازارلاردىن ۋە تۇرلەردىن باشقىلىرىنىڭكىنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى بىرتۇتاش باشقۇرىدۇ، ش ئۇ ئا ر

باھا ئىدارىسى بىلەن ئاشلىق نازارىتىنى كونكرېت مەسئۇل قىلىدۇ، ئاساسلىق بازارلاردىكى ئاساسلىق ئاشلىق، ياغ تۇرلىرىنىڭ باھاسىنى چوڭ دائىرىدە تەڭشەشنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى، كىچىك دائىرىدە تەڭشەشنى ش ئۇ ئا ر باھا ئىدارىسى، ئاشلىق نازارىتى تەستىقلايدۇ، ئىككىنچى ئورۇندا تۇرىدىغان بازارلاردىكى ئاشلىق، ياغ باھاسىنى ۋە ئاساسلىق بازارلاردىكى ئىككىنچى ئورۇندا تۇرىدىغان ئاشلىق، ياغ تۇرلىرىنىڭ باھاسىنى قىسمەن تەڭشەشنى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك خەلق كومىتېتلىرى تەستىقلايدۇ، لېكىن چوڭ تەڭشەشنى ئاپتونوم رايونلۇق باھا ئىدارىسى، ئاشلىق نازارىتى تەستىقلايدۇ. شۇ يىلى 2 - ئايدا مەملىكەتلىك باھا كومىتېتى ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ باھا باشقۇرۇش ھوقۇقىنى قايتۇرۇۋېلىپ، مەركەز، ئاپتونوم رايوندىن ئىبارەت 2 دەرىجىلىك باشقۇرۇش تۈزۈلمىسىنى يولغا قويۇشنى قارار قىلدى. 1961 - يىل 11 - ئايدا ئاپتونوم رايون بۇغداي، كۆمىسقوناق، قوناق، شال، گۈرۈچ، ئۇن، دادۇر، ماش، تېرىق، زىغىر، قىچا، چىگىتنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش باھاسىنى تەستىقلاش ھوقۇقىنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى ئىگىلەيدۇ، باشقا ئۇششاق ئاشلىق، ياغ تۇرلىرىنىڭ باھاسىنى تەستىقلاش ھوقۇقىنى ئاشلىق نازارىتى، باھا ئىدارىسى ئىگىلەيدۇ دەپ قارار قىلدى. 1962 - يىلى گوۋۇيۈەن يەرلىك باشقۇرىدىغان باھانى چوڭ تەڭشەشنى مەملىكەتلىك باھا كومىتېتى تەستىقلايدۇ، دەپ بەلگىلىدى.

1963 - يىلى گوۋۇيۈەن «مەركەز باشقۇرىدىغان تاۋارلارنىڭ باھا مۇندەرىجىسى» نى، ئاپتونوم رايون «شىنجاڭنىڭ مال باھاسىنى دەرىجە بويىچە باشقۇرۇش بەلگىلىمىسى» نى ئېلان قىلىپ، مەركەز ۋە ئاپتونوم رايوندىن ئىبارەت 2 دەرىجىلىك باشقۇرۇشنى يولغا قويۇشنى قايتا تەكىتلىدى. بۇ باشقۇرۇش تۈزۈلمىسى 1972- يىلغىچە داۋاملاشتى. بۇ مەزگىلدە، مەركەز پەقەت ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ ئاشلىق بازىرىنى ئىگىلەپ، 6 تۈرلۈك ئاشلىق، 4 تۈرلۈك ياغلىق دان (ياغ) باھاسىنى باشقۇردى؛ ئاپتونوم رايون ناھىيە بازىرىدىن يۇقىرى 84 ئاشلىق، ياغ بازىرىنى ئىگىلەپ، 11 تۈرلۈك ئاشلىق، 11 تۈرلۈك ياغلىق دان (ياغ) نىڭ باھاسىنى باشقۇردى. ئاشلىق نازارىتى 17 ئۇششاق تۈردىكى ئاشلىق، 8 ئۇششاق تۈردىكى ياغلىق دان (ياغ) باھاسىنى تەستىقلاش ھوقۇقىنى ئۆز قولىدا تۇتتى. 1973 - يىلى ئاشلىق باھاسىنى باھا كومىتېتى باشقۇرۇش ئاپتونوم رايونلۇق پىلان كومىتېتىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆزگەرتىلدى. شۇ يىلى «مەركەز باشقۇرىدىغان تاۋارلارنىڭ باھا مۇندەرىجىسى» گە تۇزىتىش كىرگۈزۈلدى، تۇزىتىلگەندىن كېيىن مەركەز سېتىۋېلىش باھاسىنى باشقۇرغان ئاشلىق تۈرى 9 غا، ياغلىق دان تۈرى 7 گە، ياغ تۈرى 6 گە يەتتى. ئۇششاق ئاشلىق، ياغلىق دان (ياغ) باھاسىنى ئاشلىق نازارىتى تەستىقلاش ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتىنىڭ تەستىقلىشىغا ئۆزگەرتىلدى. بۇ خىل باشقۇرۇش تۈزۈلمىسى 1983 - يىلغىچە يولغا قويۇلدى.

1984 - يىلى ئاپتونوم رايون چۈشۈرگەن باھا مۇندەرىجىسىدە، سېتىۋېلىش باھاسىنى دۆلەت بېكىتىدىغان ئاشلىق تۈرى 21 خىلدىن 10 خىلغا كېمەيتىلىپ، 11 خىل ئاشلىقنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى قويۇۋېتىلدى، ياغلىق دان (ياغ) تۈرى 10 خىلدىن 6 خىلغا كېمەيتىلىپ، 4 خىل ياغلىق دان (ياغ) نىڭ سېتىۋېلىش باھاسى قويۇۋېتىلدى. سېتىش باھاسى بېكىتىلگەن ئاشلىق تۈرى 27 خىلدىن 14 خىلغا كېمەيتىلدى. بۇغداي، شال، گۈرۈچ، كۆمىسقوناق، قىزىل قوناق، دادۇر، قىچا (يېغى)، زىغىر (يېغى)، چىگىت (يېغى)، ئاپتاپپەرەس (يېغى) نىڭ باھاسىنى تەڭشەش ھوقۇقىنى مەركەز باشقۇرغان بازار ۋە تۇرلەردىن باشقىلىرىنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى باشقۇرۇش؛ تېرىق، كۆك پۇرچاق، كانىماش، يېسىمۇق، ئابدىسلىك (يېغى)، زاراڭزا (يېغى) نىڭ باھاسىنى تەستىقلاش ھوقۇقىنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى باشقۇرۇش بەلگىلەندى. دۆلەت ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ يەم - خەشەك، يېمەكلىكلىرىنىڭ باھاسى، ئاشلىق، يېغىنىڭ كېلىشىم باھاسى، ئوتتۇرا باھاسى قاتارلىق يېتەكچى باھانى بەلگىلەش ھوقۇقى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسىدە

بولدى.

1985 - يىل 4 - ئايدا ئاپتونوم رايون گوۋۇيۈەننىڭ بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، ئاشلىق، يانفىن بىرتۇتاش سېتىۋېلىشنى توختىتام بويىچە بەلگىلەپ سېتىۋېلىشقا ئۆزگەرتتى، دۆلەت بۇغداي، شال (گۈرۈچ)، كۆممىقوناق، قىچا (يېغى)، ئاپتاپىپەرەس (يېغى)، زىغىر (يېغى)، چىگىت (يېغى) نىڭ باھاسىنى بەلگىلەپ سېتىۋالىدىغان بولدى، باشقا ئاشلىق، ياغ تۇرلىرىنىڭ باھاسىنى قويۇۋەتتى. بۇ خىل باشقۇرۇش تۈزۈمى 1990-يىلغىچە ئىجرا قىلىندى.

§ 2 . ئاشلىق باھاسى

1. بازار باھاسى

ئاشلىقنى بىرتۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش بويىچە پىلانلىق باھا يولغا قويۇلغان 1957 - يىلدىن ئىلگىرىدىكى ئۇزاق تارىختا، شىنجاڭنىڭ ئاشلىق سودىسىدا ئاساسەن ئەركىن سېتىۋېلىش - سېتىش، باھادا ئەركىن كېلىشىش يولغا قويۇلدى. بەزى ئالاھىدە يىللاردا، ھاكىمىيەت ئاپپاراتلىرى گەرچە ئاشلىق سودىسىدا چەكلىمە باھانى يولغا قويغان بولسىمۇ، لېكىن بۇ قىسقا ۋاقىت رول ئوينىدى، كېيىن تېزلا چەكلىمە بۇزۇپ تاشلىنىپ، ئەركىن ئېلىم - سېتىم ھالىتىگە ئۆتتى. 1949 - يىلى شىنجاڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد بولغاندىن تارتىپ، 1956 - يىلغا قەدەر ئىجرا قىلىنغان دۆلەت تاختاي باھاسى شۇنىڭدەك 1979 - يىلدىن كېيىن پىلانلىق باھا بىلەن تەڭ ئىجرا قىلىنغان كېلىشىپ سېتىۋېلىش - سېتىش باھاسى، ئەركىن باھا ئاساسىدىكى باھا سىستېمىسىغا مەنسۇپ.

1) ئەركىن باھا

شىنجاڭ ئۆلكە بولۇپ قۇرۇلۇشتىن ئىلگىرى ئۇرۇمچى قاتارلىق ۋىلايەتلەر مەلۇم قىلغان ئاشلىق باھاسىدىن قارىغاندا، چېيەنلۇڭ 42 - يىلى (1777 - يىلى) دىن تۆڭجى 2 - يىلى (1863 - يىلى) غىچە بولغان 87 يىلدا، بازاردىكى ئاشلىق باھاسى ئۇزۇن مۇددەت مۇقىم بولغان ھەم يۇقىرى ئۆرلەشتىن تۆۋەنلەشكە يۈزلىنىش ۋە تەدرىجىي يۇقىرى ئۆرلەشتىن ئىبارەت جەريانىنى باشتىن كەچۈرگەن. جىياچىڭ 6 - يىلى (1801 - يىلى) 1 - ئايدا گۈچۈڭ، ئۇرۇمچى، سانجى، فۇكاڭلاردا ھەر دانىدىن بۇغداينىڭ باھاسى ئايرىم 0.37، 0.63، 0.56، 0.52 سەر كۆموش بولۇپ، چېيەنلۇڭ 42 - يىلىدىكى باھانىڭ 23.87% — 28.72% نىسلا ئىگىلىگەن، بۇ ھال شىنجاڭنىڭ ئەينى ۋاقىتتىكى بوزىيەر ئۆزلەشتۈرۈش ئىشلىرىنىڭ تەرەققىي قىلغانلىقى ۋە ئاشلىق ئومۇمىي تەمىناتىنىڭ نىسپىي كەڭتاشا بولغانلىقىنى تولۇق ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىدۇ. داۋگۇاڭ 9-يىلى (1829 - يىلى) دىن باشلاپ، بازاردىكى ئاشلىقنىڭ باھاسى گەرچە ئاستا - ئاستا ئۆرلىگەن بولسىمۇ، لېكىن شىنجاڭنىڭ سىياسىي ۋەزىيىتى چوڭ قالايمىقانلىشىشتىن بۇرۇنقى تۆڭجى 2 - يىلى (1863 - يىلى) 2 - ئايغا قەدەر، ئۇرۇمچى ۋىلايىتى يېڭى (ھازىرقى باركۆل) ناھىيىسىدىكى ھەر دانىدىن بۇغداينىڭ باھاسى 2.2 سەر كۆموشكە ئۆرلەپ چېيەنلۇڭ 42 - يىلىدىكىدىن 3.77% ئۆسكەنىدىن باشقا، گۈچۈڭ، ئۇرۇمچى، سانجى، فۇكاڭدا ھەر دانىدىن بۇغداينىڭ باھاسى ئايرىم 0.85، 1.26، 0.97، 0.99 سەر كۆموش بولۇپ، چېيەنلۇڭ 42 - يىلىدىكىدىن 45.16% — 51.47% كەمچە تۆۋەنلىگەن (جەدۋەل: 5 — 54، 5 — 55 كە قارالسۇن).

شىنجاڭ ئۇلكه بولۇپ قۇرۇلغاندىن كېيىن، جايلاردا ئاشلىق باھاسى داۋاملىق ئۆرلىدى، چىڭ سۇلالىسى ھۆكۈمىتى ئاغدۇرۇلۇش ئالدىدىكى شۇەنتۇڭ يىللىرىدا ئۆرلەش ھەجمى تېخىمۇ چوڭ بولدى. شۇەنتۇڭ 3-يىلى (1911 - يىلى) 1 - ئايدىكى باھا بىلەن گۇاڭشۇ 12 - يىلى (1886 - يىلى) 1 - ئايدىكى باھانى سېلىشتۇرغاندا: ئۇرۇمچى ۋىلايىتىدە بۇغداينىڭ ئوتتۇرىچە باھاسى ھەر دادەننىڭ 1.57 سەر كۈمۈشتىن 2.96 سەر كۈمۈشكە ئۆرلەپ، 0.89 ھەسسە ئۆرلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە، ئۇرۇمچى، سانجى، ماناس، قۇمۇلدا ئۆرلەش ھەجمى بىر ھەسسىدىن ئاشتى، ئاقسۇ ۋىلايىتىدە ئاشلىقنىڭ باھا سەۋىيىسى ئەڭ تۆۋەن بولۇپ، بۇغداينىڭ ئوتتۇرىچە باھاسى ھەر دادەننىڭ 0.76 سەردىن 1.99 سەرگە، يەنى 1.62 ھەسسە ئۆرلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئونسۇ ناھىيىسىدە 2.12 ھەسسە ئۆرلىدى؛ قەشقەر ۋىلايىتىدە ئاشلىق باھاسىنىڭ ئۆرلەش ھەجمى ئەڭ تۆۋەن بولۇپ، بۇغداينىڭ ئوتتۇرىچە باھاسى ھەر دادەننىڭ 1.65 سەردىن 2.68 سەرگە، يەنى 0.62 ھەسسە ئۆرلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە قەشقەر يېڭىشەھەر، يەكەندە ئۆرلەش ھەجمى بىر ھەسسىدىن ئاشتى. شۇەنتۇڭ 3 - يىلى (1911 - يىلى) 1 - ئايدىكى باھا بىلەن گۇاڭشۇ 14 - يىلى (1888 - يىلى) 8 - ئايدىكى باھانى سېلىشتۇرغاندا: ئىلى، تارباغاتاي ۋىلايىتىدە ھەر دادەن بۇغداينىڭ ئوتتۇرىچە باھاسى 0.90 سەردىن 2.66 سەرگە، يەنى 1.96 ھەسسە ئۆرلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە غۇلجا ناھىيىسىدە 2.4 ھەسسە ئۆرلىدى (جەدۋەل: 5 — 56، 5 — 57، 5 — 58 گە قارالسۇن).

يالڭ زېڭشىن شىنجاڭدا ھاكىمىيەت يۈرگۈزگەن مەزگىلدە (1912 - يىل 5 - ئايدىن 1928 - يىل 7-ئايغىچە)، قەغەز پۇلنى قالايمىقان تارقاتقانلىقتىن مال باھاسى ئۆچقاندەك ئۆرلەش ئەھۋالى كېلىپ چىقتى. مىنگونىڭ دەسلەپكى يىللىرى يالڭ زېڭشىن «ئىستىقبار ھۆجرىسىدا يېزىلغان مەكتۇپلەر» نىڭ بىرىنچى توپلىمىغا مۇنۇلارنى يازغان: «شىنجاڭنىڭ ھازىرقى ئەھۋالىدىن ئېيتقاندا، كۆمۈش ئۇزۇلۇپ قالغانغا ئۇزۇن بولدى... سودىگەرلەر سودا - سېتىق قىلالمای قالدى، مال باھاسى بىردىنلا ھەسسىلەپ ئۆرلەپ كەتتى»، «شىنجاڭنىڭ قىسقىچە تارىخى» دا: «ئەينى ۋاقىتتا، ئاشلىق باھاسى ئۆچقاندەك تېز ئۆرلەپ، كىشىنى ئىنتايىن چۆچۈتىدىغان دەرىجىگە يەتكەن! 1913 - يىلى ھەر دادەن بۇغداي ئەڭ كۆپ بولغاندا 5 — 6 سەرگىچە كۈمۈشكە يارىغان، 1915 - يىلى ئۆرلەپ 20 سەردىن ئاشقان» دەپ خاتىرىلەنگەن. 2 يىلدا، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 4 — 5 ھەسسە قىممەتلىگەن.

جىن شۇرېن شىنجاڭدا ھاكىمىيەت يۈرگۈزگەندە (1928 - يىل 7 - ئايدىن 1933 - يىل 4 - ئايغىچە)، قەغەز پۇلنى قالايمىقان تارقىتىش مىسلىسىز دەرىجىگە يېتىپ، مال باھاسى تىزگىنىدىن بوشاپ كەتكەن ئاتتەك ئۆچقاندەك ئۆرلىدى. جىن شۇرېن يېڭى تەختكە چىققاندا، ھەر دادەن (400 جىڭ) بۇغداينىڭ باھاسى 40 سەر ھۆكۈمەت باھاسىدىن ئېشىپ، ئۇلكە پۈتۈن 28 — 30 سەردىن 55 سەرگە، ھەر بىر كۆرە (40 جىڭ) گۈرۈچنىڭ باھاسى 4.5 سەردىن 8 سەرگە، ھەر يۈز جىڭ تۇزمەن ئۇنىنىڭ باھاسى 9 سەردىن 20 سەرگە ئۆرلىدى. بىراق جىن شۇرېن ھاكىمىيىتى ھالاك بولۇش ھارپىسىدا، «مىڭ سەرلىك پۈتۈن بىر كۆرە ئاشلىق سېتىۋالغىلى بولمايدىغان» ھالەت شەكىللەندى. قىسقىغىنە 4 يىلدا ئاشلىق باھاسى نەچچە يۈز ھەسسە ئۆرلەپ كەتتى.

شېڭ شىسەي شىنجاڭدا ھاكىمىيەت يۈرگۈزگەن (1933 - يىل 4 - ئايدىن 1944 - يىل 9 - ئايغىچە) دەسلەپكى مەزگىلدە، ئاشلىقنىڭ باھاسى يەنىمۇ ئۆرلىدى. مىنگونىڭ 26 - يىلى (1937 - يىلى) 7 - ئايدا جىمىسار ناھىيىسىدە ھەر دادەن بۇغداينىڭ باھاسى 20 مىڭ سەرگە ئۆرلىدى، 9 - ئايدا يەنە 7 - ئايدىكىدىن 40% ئۆرلىدى، باشقا ئاشلىقلارنىڭ باھاسى 60% — 71% كىچە ئۆرلىدى (جەدۋەل: 5 — 59 غا قارالسۇن).

چېيەنلۇق 42 - يىلدىن تۆۋجى 2 - يىلغىچە (1777 — 1863 - يىلغىچە) شىنجاڭنىڭ ئۇرۇمچى ۋىلايىتىدىكى ئاشلىق باھاسى

جەدۋەل: 5 — 54

بىرلىكى: دادەن/سەر

ناھىيە ناملى / تۈرى / يىل ئاي	باركۆل			گۈچۈڭ			ئۇرۇمچى			سانجى			فۇكاڭ			ماناس			قۇمۇل			تۇرپان			ئونتۇرپچە		
	ئۇغداي	يالىغاچ تارپاق	كۆك يۇرچاق	ئۇغداي	تېرىق	كۆك يۇرچاق	ئۇغداي	تېرىق	كۆك يۇرچاق	ئۇغداي	تېرىق	كۆك يۇرچاق	ئۇغداي	تېرىق	كۆك يۇرچاق	ئۇغداي	تېرىق	كۆك يۇرچاق	ئۇغداي	تېرىق	كۆك يۇرچاق	ئۇغداي	تېرىق	قوناق	ئۇغداي	تېرىق	كۆك يۇرچاق
چېيەنلۇق 42 - يىلى (1777 - يىلى) 4 - ئاي	2,12	1,112	2,02	1.55	2.34	1.55	2.48	2,52	1.859	1.95	2,1	1.85	2.04	2	2	2.5	3.93	2.56				2,11	2.58	1.97
چېيەنلۇق 43 - يىلى (1778 - يىلى) 1 - ئاي	1,94	0.92	1,73	1.876	3.072	1.88	1.952	1,955	1.542	1.88	2,2	1.82	1.92	1,95	1.88	2.4	2,98	2.35				1,99	2,43	1.87
چېيەنلۇق 44 - يىلى (1779 - يىلى) 1 - ئاي	1,89	1.868	1,52	1.84	3.06	1.896	1.851	1,98	1,54	1.6	1,8	1.44	1.851	1,912	1.533	2.38	3,95	2,31				1,9	2,54	1.71
چېيەنلۇق 45 - يىلى (1780 - يىلى) 7 - ئاي	2.068	1.069	1.696	1.86	3.08	1.92	1.83	1,99	1,57	1.6	1,8	1.45	1.85	1,91	1.53	2.4	4,03	2,36	1.55	1,88	1.85	1,88	2,24	1.73	1.024	1.024	1.6
چېيەنلۇق 46 - يىلى (1781 - يىلى) 2 - ئاي	1,95	1,24	1.64	1.86	3.06	1.896	1.7	1,9	1,55	1.56	1,79	1.42	1.82	1,9	1.51	2,35	3,97	2,31	1,55	1,85	1,79	1,82	2,21	1.7	1.036	1.024	1.5
چېيەنلۇق 47 - يىلى (1782 - يىلى) 4 - ئاي	1,51	0.8	1.4		1.2	0.8	1.12	1,45	1,1	1.13	1,45	0.99	1.15	1,4	1	1.7	3,25	1,7	0,99	1,12	0,98	1,26	1,52	1.14	0,812	0,812	1.22
چېيەنلۇق 48 - يىلى (1783 - يىلى) 1 - ئاي	1,38	0,72	1,25	0.96						0.73	1	0.84	0.64	1,06	0.86				0.8	0,9	0,70	0,91	0,93	0.94	0,75	0,75	1,12
چېيەنلۇق 52 - يىلى (1787 - يىلى) 7 - ئاي	1,39	0,76	1,2	0,8	1,4	0,72	0,99	1,233	0,846	0,756	0,828	0,864	0,51	0,75	0,635				0,828	1,08	0,756	0,81	0,98	0,85	0,8	0,6	1,25
چېيەنلۇق 53 - يىلى (1788 - يىلى) 1 - ئاي	1,64	0,88	1,28	1,08	1,6	1,04	1,13	1,13	1,06	0,81	0,85	0,86	0,51	0,75	0,63				1	0,83	0,9	1,05	0,97	0,97	0,85	0,65	1,3
چېيەنلۇق 57 - يىلى (1792 - يىلى) 9 - ئاي	0,99	0,8	1,12	0,4	0,72	0,6	0,63	0,72	0,90	0,49	0,63	0,68	0,45	0,6	0,63				0,76	0,5	0,46	0,63	0,62	0,78	0,76	0,57	1
چېيەنلۇق 58 - يىلى (1793 - يىلى) 3 - ئاي	1,1	0,5	1,28	0,55	0,8	0,65	0,77	0,9	0,94	0,58	0,73	0,8	0,57	0,64	0,76				0,88	0,72	0,7	0,75	0,74	0,88	0,85	0,67	1
چېيەنلۇق 59 - يىلى (1794 - يىلى) 4 - ئاي	1,12	0,86	1,21	0,47	0,6	0,52	0,77	0,82	0,9	0,59	0,67	0,7	0,53	0,67	0,7				0,79	0,61	0,61	0,74	0,68	0,8	0,89	0,69	1,12
چېيەنلۇق 60 - يىلى (1795 - يىلى) 1 - ئاي	1,03		1,15	0,31	0,58	0,44	0,72	0,77	0,79	0,55	0,67	0,73	0,52	0,6	0,56				0,74	0,57	0,52	0,67	0,64	0,84	0,67	1,04	
جياچىلاڭ 1 - يىلى (1796 - يىلى) 1 - ئاي	1,04	0,76	1,16	0,42	0,57	0,48	0,7	0,74	0,81	0,59	0,62	0,75	0,54	0,59	0,62				0,72	0,57	0,46	0,68	0,63	0,76	0,83	1,04	
جياچىلاڭ 2 - يىلى (1797 - يىلى) 2 - ئاي	1,03	0,77	1,14	0,48	0,56	0,5	0,71	0,74	0,8	0,57	0,62	0,75	0,56	0,58	0,61				0,71	0,59	0,51	0,7	0,63	0,75	0,8	0,66	1,04
جياچىلاڭ 3 - يىلى (1798 - يىلى) 1 - ئاي	1,13	0,86	1,2	0,55	0,6	0,57	0,75	0,83	0,81	0,63	0,67	0,72	0,62	0,65	0,59				0,75	0,67	0,63	0,77	0,7	0,77	0,87	0,7	1,1
جياچىلاڭ 5 - يىلى (1800 - يىلى) 5 - ئاي	1,01	0,79	1,13	0,41	0,55	0,48	0,67	0,69	0,66	0,59	0,67	0,62	0,56	0,54	0,53				0,65	0,58	0,63	0,7	0,62	0,68	0,79	0,66	1,03

0.63	0.58	0.66	0.76	0.62	0.98				0.63	0.57	0.58	0.46	0.51	0.52	0.59	0.63	0.56	0.61	0.63	0.63	0.41	0.51	0.37	1.12	0.76	0.97	جياڭلاق 6 - يىلى (1801 - يىلى) 1 - ئاي
0.63	0.58	0.66	0.71	0.61	1.101				0.62	0.57	0.61	0.45	0.51	0.5	0.58	0.63	0.55	0.6	0.65	0.61	0.41	0.5	0.38	1.14	0.75	0.98	جياڭلاق 7 - يىلى (1802 - يىلى) 1 - ئاي
0.64	0.58	0.69	0.78	0.63	1.01				0.65	0.56	0.62	0.45	0.51	0.5	0.56	0.63	0.62	0.6	0.66	0.6	0.43	0.5	0.3	1.13	0.79	0.99	جياڭلاق 8 - يىلى (1803 - يىلى) 1 - ئاي
0.66	0.6	0.69	0.78	0.63	1.01				0.64	0.57	0.64	0.49	0.53	0.51	0.69	0.64	0.64	0.61	0.69	0.59	0.45	0.54	0.4	1.07	0.79	1.01	جياڭلاق 9 - يىلى (1804 - يىلى) 1 - ئاي
0.61	0.6	0.7	0.79	0.66	1.2				0.63	0.55	0.66	0.45	0.52	0.54	0.56	0.63	0.65	0.58	0.71	0.56	0.46	0.54	0.45	1.02	0.8	1.01	جياڭلاق 10 - يىلى (1805 - يىلى) 1 - ئاي
0.6	0.6	0.71	0.8	0.66	1.03				0.59	0.55	0.68	0.44	0.52	0.57	0.53	0.63	0.65	0.57	0.69	0.55	0.45	0.53	0.47	1.01	0.82	1	جياڭلاق 11 - يىلى (1806 - يىلى) 1 - ئاي
0.67	0.63	0.78	0.83	0.73	1.08				0.62	0.57	0.71	0.55	0.58	0.65	0.6	0.63	0.69	0.66	0.7	0.65	0.55	0.59	0.61	1.05	0.9	1.08	جياڭلاق 12 - يىلى (1807 - يىلى) 4 - ئاي
0.71	0.67	0.8	0.82	0.75	1.04				0.63	0.61	0.75	0.58	0.62	0.68	0.65	0.67	0.73	0.71	0.75	0.7	0.6	0.61	0.65	1.06	0.91	1.03	جياڭلاق 13 - يىلى (1808 - يىلى) 1 - ئاي
0.7	0.67	0.8	0.82	0.75	1.07				0.64	0.61	0.74	0.61	0.62	0.69	0.64	0.66	0.72	0.7	0.76	0.68	0.59	0.61	0.66	1.05	0.92	1.07	جياڭلاق 14 - يىلى (1809 - يىلى) 1 - ئاي
0.66	0.66	0.78	0.82	0.79	1.04				0.55	0.6	0.69	0.58	0.62	0.67	0.61	0.64	0.69	0.66	0.72	0.67	0.55	0.6	0.69	1.06	0.92	1.02	جياڭلاق 15 - يىلى (1810 - يىلى) 1 - ئاي
0.68	0.68	0.79	0.83	0.78	1.06				0.58	0.63	0.68	0.56	0.69	0.68	0.62	0.65	0.69	0.69	0.74	0.71	0.57	0.61	0.63	1.03	0.96	1.07	جياڭلاق 16 - يىلى (1811 - يىلى) 1 - ئاي
0.66	0.68	0.8	0.81	0.82	1.05				0.55	0.62	0.69	0.55	0.64	0.7	0.61	0.64	0.7	0.68	0.73	0.72	0.55	0.61	0.66	1.04	0.98	1.06	جياڭلاق 17 - يىلى (1812 - يىلى) 1 - ئاي
0.63	0.68	0.81	0.8	0.84	1.05				0.5	0.63	0.7	0.5	0.62	0.72	0.59	0.64	0.72	0.64	0.72	0.71	0.51	0.64	0.66	1.01	0.94	1.09	جياڭلاق 18 - يىلى (1813 - يىلى) 1 - ئاي
0.62	0.7	0.79	0.79	0.84	1.03				0.5	0.64	0.68	0.52	0.63	0.7	0.59	0.67	0.69	0.65	0.72	0.68	0.48	0.7	0.65	1	0.93	1.1	جياڭلاق 19 - يىلى (1814 - يىلى) 1 - ئاي
0.67	0.7	0.81	0.8	0.83	1.04				0.52	0.64	0.68	0.57	0.63	0.7	0.55	0.68	0.69	0.68	0.7	0.71	0.55	0.74	0.69	1.12	1.04	1.19	جياڭلاق 21 - يىلى (1816 - يىلى) 1 - ئاي
0.68	0.67	0.82	0.84	0.86	1.03				0.52	0.58	0.66	0.56	0.62	0.68	0.55	0.65	0.66	0.68	0.66	0.7	0.56	0.66	0.68	1.19	1.09	1.35	جياڭلاق 22 - يىلى (1817 - يىلى) 1 - ئاي
0.68	0.69	0.85	0.87	0.89	1.05				0.53	0.59	0.69	0.57	0.64	0.7	0.58	0.66	0.68	0.7	0.68	0.74	0.58	0.67	0.7	1.11	1.2	1.38	جياڭلاق 23 - يىلى (1818 - يىلى) 1 - ئاي
0.7	0.62	0.86	0.9	0.93	1.06				0.52	0.62	0.7	0.5	0.65	0.71	0.58	0.67	0.7	0.74	0.68	0.78	0.6	0.74	0.7	1.24	1.11	1.4	جياڭلاق 24 - يىلى (1819 - يىلى) 2 - ئاي
0.73	0.71	0.92	0.95	0.96	1.08				0.54	0.64	0.7	0.62	0.66	0.72				0.61	0.7	0.78	0.61	0.75	0.73	1.29	1.14	1.49	جياڭلاق 25 - يىلى (1820 - يىلى) 1 - ئاي
0.99	0.93	1.11	1.31	1.46	1.49				0.81	0.8	0.77	0.85	0.8	0.8	0.78	0.79	0.79	0.88	0.88	0.77	0.86	0.84	0.89	1.78	0.46	2.25	داڭگۇاڭ 9 - يىلى (1829 - يىلى) 1 - ئاي
0.99	0.92	1.08	1.33	1.44	1.49				0.81	0.78	0.75	0.85	0.79	0.77	0.78	0.79	0.76	0.88	0.87	0.69	0.85	0.84	0.86	1.79	1.47	2.25	داڭگۇاڭ 10 - يىلى (1830 - يىلى) 1 - ئاي
1.11	0.99	1.18	1.49	1.52	1.61				0.92	0.83	0.83	0.98	0.85	0.88	0.89	0.88	0.85	1.04	0.96	0.85	0.92	0.89	0.93	1.93	1.56	2.34	داڭگۇاڭ 11 - يىلى (1831 - يىلى) 1 - ئاي
0.99	0.93	1.09	1.4	1.48	1.51				0.81	0.78	0.76	0.8	0.81	0.81	0.8	0.81	0.78	0.9	0.87	0.73	0.81	0.83	0.86	1.8	1.44	2.2	داڭگۇاڭ 12 - يىلى (1832 - يىلى) 1 - ئاي
0.96	0.93	1.05	1.35	1.47	1.46				0.75	0.81	0.71	0.82	0.85	0.76	0.77	0.79	0.76	0.82	0.84	0.65	0.78	0.84	0.82	1.83	1.42	2.21	داڭگۇاڭ 14 - يىلى (1834 - يىلى) 9 - ئاي
0.97	0.94	1.07	1.37	1.46	1.49				0.75	0.83	0.73	0.84	0.85	0.77	0.77	0.8	0.78	0.83	0.85	0.68	0.78	0.84	0.83	1.83	1.43	2.22	داڭگۇاڭ 15 - يىلى (1835 - يىلى) 1 - ئاي

0.99	0.99	1.14	1.37	1.47	1.55				0.77	0.89	0.8	0.85	0.91	0.82	0.81	0.86	0.83	0.82	0.89	0.88	0.85	0.9	0.89	1.85	1.42	2.20	داۋگۇلاق 16 - يىلى (1836 - يىلى) 12 - ئاي
0.99	1	1.16	1.37	1.48	1.57				0.78	0.89	0.82	0.85	0.91	0.84	0.81	0.87	0.85	0.82	0.91	0.9	0.85	0.92	0.91	1.85	1.42	2.2	داۋگۇلاق 17 - يىلى (1837 - يىلى) 1 - ئاي
1	1.02	1.18	1.38	1.47	1.57				0.78	0.96	0.85	0.86	0.92	0.88	0.83	0.88	0.88	0.82	0.96	0.96	0.86	0.94	0.91	1.85	1.42	2.2	داۋگۇلاق 18 - يىلى (1838 - يىلى) 1 - ئاي
1.02	1.05	1.25	1.37	1.49	1.64				0.81	0.96	0.94	0.88	0.96	0.97	0.85	0.93	0.96	0.84	1.01	1.06	0.89	0.97	0.98	1.86	1.42	2.2	داۋگۇلاق 19 - يىلى (1839 - يىلى) 1 - ئاي
1.03	1.07	1.26	1.37	1.51	1.68				0.82	0.96	0.96	0.9	0.97	1	0.87	0.94	0.99	0.86	1.03	1.08	0.9	1	0.89	1.85	1.41	2.2	داۋگۇلاق 20 - يىلى (1840 - يىلى) 1 - ئاي
1.05	1.12	1.28	1.36	1.65	1.7				0.84	0.97	0.98	0.92	1.01	1.02	0.87	0.99	1.02	0.87	1.06	1.12	0.92	1.03	0.92	1.85	1.42	2.23	داۋگۇلاق 21 - يىلى (1841 - يىلى) 1 - ئاي
1.06	1.14	1.32	1.38	1.56	1.73				0.86	1.02	1.01	0.93	1.04	1.06	0.89	1.04	1.05	0.9	1.1	1.14	0.94	1.06	0.98	1.86	1.43	2.29	داۋگۇلاق 22 - يىلى (1842 - يىلى) 1 - ئاي
1.08	1.16	1.32	1.39	1.59	1.74				0.9	1.03	1.01	0.94	1.08	1.06	0.91	1.06	1.04	0.91	1.13	1.14	0.94	1.07	0.98	1.86	1.46	2.3	داۋگۇلاق 23 - يىلى (1843 - يىلى) 1 - ئاي
1.08	1.17	1.37	1.4	1.62	1.74				0.9	1.04	1.03	0.93	1.07	1.13	0.91	1.05	1.12	0.9	1.13	1.23	0.95	1.08	1	1.87	1.47	2.31	داۋگۇلاق 24 - يىلى (1844 - يىلى) 1 - ئاي
1.1	1.21	1.36	1.42	1.75	1.75				1.92	1.08	1.03	0.94	1.1	1.12	0.94	1.07	1.1	0.9	1.18	2.22	0.97	1.07	1	1.91	1.5	2.32	داۋگۇلاق 26 - يىلى (1846 - يىلى) 1 - ئاي
1.09	1.2	1.35	1.42	1.65	1.74				0.91	1.09	1.02	0.94	1.11	1.11	0.93	1.07	1.09	0.91	1.18	1.21	0.96	1.09	0.99	1.91	1.51	2.31	داۋگۇلاق 27 - يىلى (1847 - يىلى) 1 - ئاي
1.1	1.21	1.36	1.43	1.66	1.75				0.94	1.08	1.02	0.96	1.11	1.12	0.92	1.09	1.1	0.93	1.21	1.23	0.96	1.12	1	1.9	1.53	2.32	داۋگۇلاق 28 - يىلى (1848 - يىلى) 4 - ئاي
1.08	1.19	1.33	1.41	1.62	1.71				0.92	1.04	0.98	0.93	1.11	1.07	0.9	1.06	1.06	2.92	1.19	1.26	0.94	1.1	0.95	1.88	1.49	2.27	داۋگۇلاق 29 - يىلى (1849 - يىلى) 1 - ئاي
1.1	1.18	1.3	1.42	1.61	1.71				0.95	1.02	0.94	0.94	1.11	1.05	0.93	1.05	1.04	0.92	1.2	1.2	0.95	1.09	0.93	1.88	1.5	2.24	داۋگۇلاق 30 - يىلى (1850 - يىلى) 1 - ئاي
1.09	1.17	1.28	1.39	1.61	1.68				0.91	1.03	0.91	0.94	1.07	1.04	0.94	1.05	1.03	0.88	1.21	1.19	0.95	1.05	0.9	1.89	1.46	2.21	شېنخېلە 1 - يىلى (1851 - يىلى) 1 - ئاي
1.08	1.17	1.28	1.4	1.61	1.66				0.91	1.03	0.91	0.96	1.05	1.03	0.95	1.06	1.01	0.85	1.21	1.2	0.94	1.06	0.91	1.88	1.47	2.21	شېنخېلە 2 - يىلى (1852 - يىلى) 1 - ئاي
1.09	1.17	1.3	1.37	1.63	1.67				0.89	1.03	0.92	0.93	1.06	1.03	0.97	1.08	1.1	0.87	1.19	1.21	0.97	1.05	0.91	1.89	1.46	2.23	شېنخېلە 3 - يىلى (1853 - يىلى) 1 - ئاي
1.09	1.18	1.28	1.36	1.66	1.67	0.9			1.03	0.9	0.94	1.05	1.03	0.97	1.08	1.01	0.88	1.19	1.22	0.96	1.07	0.89	1.88	1.48	2.24	شېنخېلە 4 - يىلى (1854 - يىلى) 1 - ئاي
1.09	1.17	1.26	1.36	1.64	1.66	0.88			1.02	0.89	0.94	1.04	1.01	0.98	1.07	0.99	0.87	1.2	1.19	0.94	1.07	0.87	1.9	1.47	2.22	شېنخېلە 5 - يىلى (1855 - يىلى) 1 - ئاي
1.09	1.17	1.25	1.37	1.64	1.65	0.86			1.04	0.87	0.97	1.03	0.99	0.97	1.08	0.98	0.87	1.2	1.19	0.96	1.05	0.86	1.91	1.47	2.21	شېنخېلە 6 - يىلى (1856 - يىلى) 1 - ئاي
1.09	1.17	1.26	1.33	1.64	1.66	0.87			1.02	0.86	0.96	1.03	1	0.96	1.06	0.99	0.88	1.2	1.18	0.95	1.05	0.87	1.9	1.45	2.23	شېنخېلە 7 - يىلى (1857 - يىلى) 2 - ئاي
1.08	1.17	1.26	1.34	1.65	1.66	0.87			1.04	0.87	0.95	1.01	0.99	0.96	1.08	0.99	0.87	1.19	1.19	0.95	1.05	0.88	1.9	1.45	2.22	شېنخېلە 8 - يىلى (1858 - يىلى) 2 - ئاي
1.09	1.19	1.24	1.35	1.64	1.65	0.86			1.05	0.85	0.97	1.07	0.97	0.98	1.09	0.97	0.87	1.21	1.17	0.96	1.05	0.86	1.9	1.46	2.21	شېنخېلە 9 - يىلى (1859 - يىلى) 1 - ئاي
1.09	1.17	1.24	1.35	1.64	1.65	0.86			1.04	0.85	0.98	0.99	0.98	0.99	1.06	0.97	0.86	1.22	1.16	0.96	1.04	0.85	1.89	1.46	2.21	شېنخېلە 10 - يىلى (1860 - يىلى) 1 - ئاي
1.09	1.17	1.27	1.35	1.63	1.66	0.85			1.06	0.87	0.97	0.99	1	1.01	1.06	0.98	0.84	1.22	1.27	0.96	1.03	0.86	1.91	1.43	2.22	شېنخېلە 11 - يىلى (1861 - يىلى) 1 - ئاي
1.08	1.16	1.27	1.34	1.61	1.67	0.85			1.04	0.88	0.96	0.98	1.01	0.99	1.06	0.99	0.83	1.21	1.28	0.94	1.03	0.87	1.9	1.41	2.22	تۇقچى 1 - يىلى (1862 - يىلى) 1 - ئاي
1.07	1.16	1.26	1.33	1.61	1.66	0.85			1.03	0.86	0.95	0.98	0.99	0.97	1.06	0.97	0.83	1.22	1.26	0.93	1.04	0.85	1.89	1.41	2.2	تۇقچى 2 - يىلى (1863 - يىلى) 2 - ئاي

ئىزاھ: جەدۋەل: 5 — 54، 5 — 55، 5 — 56، 5 — 57، 5 — 58 جۇڭگو 1 - تارىخ ئارخېئولوگىيە ساقلانغان ماتېرىياللاردىن رەتلەندى.

گۇڭشۇ 12 - يىلىدىن شۇەنتۇڭ 3 - يىلىغىچە (1886 — 1911 - يىلىغىچە) شىنجاڭ ئۇلكىسىنىڭ ئۇرۇمچى ۋىلايىتىدىكى ئاشلىق باھاسى

جەدۋەل: 5 — 55

بىرلىكى: دادەن/سەر

ناھىيە ناملىرى / يىل تاي	باركۆل			ئۇرۇمچى			گۈجۈڭلۇ			سانجى			ماناس			ئۇكالك			شىخۇ			قۇمۇل			ئۇرپان			ئۇنتۇرچە		
	بۇغداي	بالىغاچ تاريا	كۆك يۇرچاق	بۇغداي	گوزدۇ	كۆك يۇرچاق	بۇغداي	گوزدۇ	كۆك يۇرچاق	بۇغداي	گوزدۇ	كۆك يۇرچاق	بۇغداي	گوزدۇ	كۆك يۇرچاق	بۇغداي	كۆك يۇرچاق	ئاق قوناق	بۇغداي	كۆك يۇرچاق	ئاق قوناق	بۇغداي	كۆك يۇرچاق	بالىغاچ تاريا	بۇغداي	تاريا	ئاق قوناق	گوزدۇ	بۇغداي	كۆك يۇرچاق
گۇڭشۇ 12 - يىل (1886 - يىل) 1 - تاي	2.15	1.4	1.83	1.592	4.404	1.656	1.769	3.452	1.381	1.347	3.603	1.486	1.167	3.182	1.319	1.486	1.415	0.778	1.4	2	1.44	1.421	1.44	1.073	1.774		0.857	3.66	1.57	1.57
گۇڭشۇ 13 - يىل (1887 - يىل) 1 - تاي	1.68	1.12	1.72	1.592	4.44	1.656	0.884	3.107	0.932	1.347	3.241	1.345	1.132	2.11	1.209	1.38	1.273	0.672	1.275	1.51	1.019	1.17	1.584	0.858	1.774	0.56	0.746	3.22	1.36	1.4
گۇڭشۇ 14 - يىل (1888 - يىل) 8 - تاي	1.82	1.12	1.71	1.521	3.805	1.62	0.778	2.589	0.966	1.606	2.52	1.207	0.919	2.175	1.08	1.132	1.1	0.53	1.104	1.296	1.124	1.38	1.728	1.002	1.268	0.56	0.559	2.77	1.28	1.33
گۇڭشۇ 15 - يىل (1889 - يىل) 1 - تاي	1.82	1.12	1.71	1.415	3.865	1.44	0.997	2.589	1.105	1.06	2.164	1.201	0.919	2.715	1.08	1.32	1.1	0.53	1.31	1.2	0.527	1.38	1.728	1.002	1.118	0.56	0.482	2.7	1.24	1.32
گۇڭشۇ 16 - يىلىسى (1890 - يىلى) 1 - تاي	1.5	0.92	1.51	1.061	2.96	1.152	0.707	2.416	0.863	0.842	1.982	0.99	0.855	1.77	0.921	0.99	1.061	0.53	1.2		0.95	1.173	1.411	0.822	1.118	0.56	0.482	2.28	0.93	1.13
گۇڭشۇ 17 - يىل (1891 - يىل) 1 - تاي	1.3	0.72	1.24	0.884	2.114	0.93	0.707	2.071	0.759	0.776	1.872	0.92	0.828	1.768	1.022	1.132	1.132	0.902	1.12	1.35	0.71	0.966	1.584	0.834		0.56	0.631	1.96	0.96	1.12
گۇڭشۇ 18 - يىلىسى (1892 - يىلى) 1 - تاي	1.17	0.88	1.36	0.99	2.325	0.86	0.672	2.071	0.552	0.776	1.872	0.92	0.772	1.8	0.849	1.132	1.167	0.902	0.81	0.99	0.6	0.938	1.209	0.86		0.672	0.557	2.02	0.91	0.99
گۇڭشۇ 19 - يىل (1893 - يىل) 1 - تاي	1.12	0.64	1.12	1.627	2.114	1.224	1.486	2.347	1.001	0.92	1.872	0.707	1.13	1.968	1.209	1.415	1.309	0.937	1.38	1.315	0.878	1.338	1.15	0.847	1.416	0.634	0.705	2.08	1.31	1.13
گۇڭشۇ 20 - يىلىسى (1894 - يىلى) 7 - تاي	1.52	0.64	1.45	1.45	3.241	1.26	1.208	4.142	0.828	1.1	3.312	0.955	1.345	2.812	1.381	1.028	0.954	0.53	1.414	1.732	0.912		1.18	1	1.645	0.448	0.667	3.38	1.34	1.16
گۇڭشۇ 21 - يىل (1895 - يىل) 1 - تاي	1.38	0.64	1.38	1.238	2.678	1.26	1.026	3.107	1.209	1.026	2.432	0.955	1.25	2.42	1.33	1.176	1.208	0.778	1.273	1.455	0.772	1.028	1.476	0.889	1.677	0.672	0.667	2.66	1.23	1.24
گۇڭشۇ 22 - يىلىسى (1896 - يىلى) 1 - تاي	1.56	1	1.27	1.201	2.501	1.368	0.884	2.762	0.897	0.986	2.33	1.025	0.955	1.069	0.64	1.311	1.351	0.955	0.99	1.246	0.624	1.254	1.565	1.119	1.4	0.672	0.74	2.17	1.17	1.17
گۇڭشۇ 23 - يىلىسى (1897 - يىلى) 7 - تاي	1.6	0.92	1.35	1.238	2.431	1.368	1.096	2.589	0.897	0.914	2.88	0.955	0.707	1.691	1.106	1.063	1.248	0.769	0.99	1.414	0.707	1.505	1.753	1.227	1.498	0.484	0.632	2.2	1.18	1.26

1.51	1.33	2.45	0.576	0.484	1.379	1.482	1.756	1.505	1.061	1.697	1.486	0.706	1.428	1.104	1.444	1.972	0.973	1.36	2.159	0.987	1.553	2.761	1.521	1.62	2.925	1.486	1.44	0.76	1.56	گۇاڭشۇ 24 - يىلى (1898 - يىلى) 1 - ئاي
1.38	1.46	3.68	0.668	0.694	1.566	1.273	1.9	2.299	0.984	1.45	1.415	0.769	1.248	1.135	1.355	2.465	0.99	1.133	3.555	1.17	1.243	4.142	1.521	1.368	4.545	1.521	1.35	0.82	1.51	گۇاڭشۇ 25 - يىلى (1899 - يىلى) 1 - ئاي
1.28	1.39	2.76	0.594	0.597	1.435	1.157	1.78	1.669	0.83	1.334	1.229	0.706	1.113	1.135	1.283	2.114	1.236	0.974	2.588	1.169	1.243	3.452	1.521	1.152	2.889	1.521	1.35	0.8	1.56	گۇاڭشۇ 26 - يىلى (1900 - يىلى) 1 - ئاي
1.42	1.62	2.88	0.557	0.635	1.399	1.158	1.512	1.672	1.1	1.6	1.49	0.769	1.415	1.449	0.71	1.355	0.99	1.203	2.946	2.137	1.553	3.797	1.698	1.62	3.418	1.557	1.72	1.04	2.16	گۇاڭشۇ 27 - يىلى (1901 - يىلى) 8 - ئاي
1.47	1.44	3.08	0.872	0.635	1.399	1.39	1.98	1.589	1.13	1.843	1.13	0.49	1.06	1.22	1.248	2.294	1.053	1.085	3.163	1.087	1.726	2.934	1.946	1.368	3.946	1.521	1.48	1.3	2.03	گۇاڭشۇ 29 - يىلى (1903 - يىلى) 4 - ئاي
2.28	2.15	5.74	0.872	0.694	1.305	1.853	2.52	2.09		1.952	2.307	1.356	1.912	1.987	2.674	4.932	2.194	2.141	5.42	2.052	1.933	6.214	2.335	2.953	6.413	2.45	2.16	1.44	2.64	گۇاڭشۇ 30 - يىلى (1904 - يىلى) 4 - ئاي
2.3	2.37	5.86	1.114	0.694	1.491	2.123	2.88	2.927		2.131	2.495	0.94	1.912	2.07	1.854	4.933	1.947	2.21	5.744	2.129	2.53	6.214	2.653	2.376	6.554	2.43	2.48	1.68	3.2	گۇاڭشۇ 31 - يىلى (1905 - يىلى) 1 - ئاي
2.31	2.53	4.71	1.114	0.672	1.566	2.316	3.24	3.554		2.423	2.656	0.791	1.593	2.07	1.783	3.523	1.981	2.165	4.671	2.275	2.348	5.523	2.547	2.502	5.109	2.688	2.4	1.76	3.44	گۇاڭشۇ 32 - يىلى (1906 - يىلى) 1 - ئاي
2.32	2.74	4.3	0.817	0.709	2.013	1.544	2.53	2.843		2.131	2.131	2.13	2.231	2.484	2.14	3.347	2.122	2.28	4.672	3.467	2.279	4.66	2.653	2.916	4.51	3.78	2.08	1.8	3.2	گۇاڭشۇ 33 - يىلى (1907 - يىلى) 1 - ئاي
2.74	3.46	5.58	1.671	1.332	3.355	2.003	2.376	3.009		2.38	2.84	1.695	3.187	4.14	2.814	4.952	3.786	2.691	5.898	3.629	2.589	5.178	3.007	3.96	6.272	4.67	1.94	1.68	2.68	شۇنشۇاڭ 2 - يىلى (1910 - يىلى) 1 - ئاي
2.12	2.96	4.56	1.485	1.332	3.169	1.92	2.52	2.927		1.83	2.33	0.904	2.114	3.174	2.26	3.26	2.57	1.77	5.122	3.647	2.244	5.178	2.653	2.304	4.686	3.396	1.944	1.628	2.8	شۇنشۇاڭ 3 - يىلى (1911 - يىلى) 1 - ئاي

گۇاڭشۇ 12 - يىلىدىن شۇەنتۇك 3 - يىلىغىچە (1886 — 1911 - يىلىغىچە) شىنجاڭ ئۇلكىسى ئاقسۇ ۋىلايىتىدىكى ئاشلىق باھاسى

جەدۋەل: 5 — 56

بىرلىكى: داۋەن/سەر

ناھىيە نامى / تۈرى / يىل ئاي	ئونسۇ				باي				قاراشەھەر				كۇچا				ئۇچتۇرپان				ئوتتۇرىچە				
	بۇغداي	تارىما	گۈرۈچ	گۆشسىقوناق	بۇغداي	كۆك بۇرچاق	گۆشسىقوناق	تارىما	بۇغداي	كۆك بۇرچاق	گۈرۈچ	گۆشسىقوناق	بۇغداي	كۆك بۇرچاق	گۈرۈچ	گۆشسىقوناق	بۇغداي	تارىما	گۈرۈچ	گۆشسىقوناق	بۇغداي	كۆك بۇرچاق	گۈرۈچ	گۆشسىقوناق	تارىما
گۇاڭشۇ 12 - يىلى (1886 - يىلى) 1 - ئاي	0.828		1.824	0.544	0.69	0.556	0.56		1.035	0.768	2.71	0.84	0.569	0.37	1.48	0.304	0.66	0.288	2.384	0.458	0.76	0.56	2.1	0.54	0.29
گۇاڭشۇ 13 - يىلى (1887 - يىلى) 1 - ئاي	0.646	0.36	1.003	0.48	0.32	0.27	0.3	0.17	1.035	0.936	2.812	0.832	0.59	0.46	1.78	0.38	0.528	0.267	1.78	0.393	0.62	0.56	1.84	0.48	0.27
گۇاڭشۇ 14 - يىلى (1888 - يىلى) 8 - ئاي	0.828	0.42	1.52	0.816	0.6	0.43	0.43	0.34	1.104	1.008	3.7	0.896	0.59	0.4	2.19	0.38	0.831	0.374	2.98	0.82	0.79	0.61	2.6	0.67	0.38
گۇاڭشۇ 15 - يىلى (1889 - يىلى) 1 - ئاي	0.966	0.42	2.128	0.554	0.52	0.39	0.39	0.21	0.828	0.812	2.368	0.704	0.95	0.35	1.95	0.35	0.712	0.321	2.86	0.628	0.8	0.52	2.33	0.52	0.32
گۇاڭشۇ 16 - يىلى (1890 - يىلى) 1 - ئاي	0.69	0.3	1.216	0.34	0.35		0.26	0.18	0.69		1.924	0.512	0.94		1.2	0.3	0.514	0.256	1.668	0.471	0.64		1.5	0.38	0.25
گۇاڭشۇ 17 - يىلى (1891 - يىلى) 1 - ئاي	0.855	0.444	1.693	0.68	0.39	0.26	0.3	0.18	1.104	1.018	2.368	0.896	0.56	0.28	1.7	0.31	0.462	0.235	1.49	0.393	0.67	0.52	1.81	0.52	0.29
گۇاڭشۇ 18 - يىلى (1892 - يىلى) 1 - ئاي	0.862	0.6	1.71	0.68	0.39	0.25	0.3	0.18	1.104	1.008	2.96	0.832	1.1	0.77	2.1	0.74	0.588	0.288	1.49	0.393	0.81	0.68	2.07	0.59	0.36
گۇاڭشۇ 19 - يىلى (1893 - يىلى) 1 - ئاي	1.38	0.6	2.28	0.897	0.701	0.395	0.525	0.36	1.38	1.008	2.96	0.768	0.725	0.77	2.59	0.65	0.594	0.321	1.788	0.458	0.96	0.72	2.4	0.66	0.43
گۇاڭشۇ 20 - يىلى (1894 - يىلى) 7 - ئاي	1.035	0.6	1.9	0.68	0.744	0.438	0.438	0.394	0.759	0.72	2.664	0.576	0.63	0.61	2.72	0.423	0.66	0.214	2.175	0.524	0.76	0.59	2.36	0.53	0.4
گۇاڭشۇ 21 - يىلى (1895 - يىلى) 1 - ئاي	1.35	0.6	1.9	0.68	0.788	0.701	0.613	0.35	0.966		2.96	0.704	0.651	0.61	2.72	0.404	0.66	0.321	2.175	0.458	0.88	0.66	2.44	0.57	0.42

0.46	0.6	2.43	0.65	0.84	0.458	2.175	0.321	0.528	0.46	2.1	0.586	0.75	0.768	2.96	0.864	0.966	0.45	0.49	0.49	0.6	0.816	2.467	0.6	1.35	گۇاڭشۇ 22 - يىلىق (1896 - يىلى) 1 - ئاي
0.56	1	3.48	1.12	1.27	0.589	2.9	0.428	0.726	0.6	2.4	0.75	0.88	2.176	5.18	2.016	2.76	0.5	0.65	0.6	0.7		3.42	0.75	1.276	گۇاڭشۇ 23 - يىلىق (1897 - يىلى) 7 - ئاي
0.5	0.71	2.94	1.03	1.11	0.354	2.175	0.353	0.66	0.55	2.3	0.75	0.81	1.408	4.44	1.728	2.208	0.5	0.46	0.6	0.68	0.796	2.58	0.66	1.185	گۇاڭشۇ 24 - يىلىق (1898 - يىلى) 1 - ئاي
0.42	0.56	2.6	0.88	0.78	0.458	2.175	0.321	0.66	0.55	2.3	0.75	0.81	0.768	4.144	1.44	1.104	0.45	0.45	0.45	0.6	0.565	1.8	0.5	0.741	گۇاڭشۇ 25 - يىلىق (1899 - يىلى) 1 - ئاي
0.41	0.57	2.78	0.7	0.92	0.419	2.175	0.321	0.594	0.5	2.5	0.6	0.85	0.896	4.144	1.008	1.656	0.5	0.47	0.5	0.7	0.556	2.308	0.415	0.847	گۇاڭشۇ 26 - يىلىق (1900 - يىلى) 1 - ئاي
0.4	0.65	2.95	0.92	1.05	0.458	2.175	0.321	0.66	0.6	3	0.65	0.95	1.024	4.292	1.585	1.794	0.42	0.5	0.53	0.68	0.656	2.28	0.46	1.143	گۇاڭشۇ 27 - يىلىق (1901 - يىلى) 8 - ئاي
0.41	0.71	2.9	0.79	1.05	0.524	2.175	0.321	0.726	0.67	3.28	0.65	1	1.08	3.996	1.152	0.794	0.45	0.5	0.56	0.7	0.85	2.165	0.45	1.035	گۇاڭشۇ 29 - يىلىق (1903 - يىلى) 4 - ئاي
0.57	0.88	3.23	0.9	1.09	0.524	2.175	0.374	0.726	0.83	3.3	0.7	1.1	1.48	5.18	1.44		0.48	0.56	0.57	0.79	1	2.28	0.86	1.728	گۇاڭشۇ 30 - يىلىق (1904 - يىلى) 4 - ئاي
0.57	1	3.34	1.67	1.43	0.524	2.175	0.321	0.66	0.78	3.38	0.7	1.42	1.92	5.624	0.872	2.76	0.58	0.65	0.65	0.9	1.12	2.169	0.8	1.24	گۇاڭشۇ 31 - يىلىق (1905 - يىلى) 1 - ئاي
0.56	0.93	3.21	1.26	1.36	0.524	2.175	0.321	0.66	0.7	3.45		1.25	1.536	4.884	1.872	2.76	0.55	0.65	0.65	1	1.23	2.347	0.8	1.48	گۇاڭشۇ 32 - يىلىق (1906 - يىلى) 1 - ئاي
0.59	0.72	3.03	0.96	1.21	0.524	2.175	0.321	0.74	0.63	3.4		1.2	0.704	4.148	1.296	1.242	0.54	0.63	0.62	0.95	1.1	2.4	0.9	1.897	گۇاڭشۇ 33 - يىلىق (1907 - يىلى) 1 - ئاي
1.1	1.27	4.46	1.13	2.27	1.333	3.746	0.78	2.083	1.955	5.99		2.626		4.44	1.584	2.511	0.56	0.72	0.68	1.15	1.856	3.659	1.95	2.969	شۇەنتۇڭ 2 - يىلىق (1910 - يىلى) 1 - ئاي
0.96	1.18	3.69	1.24	1.99	0.916	3.081	0.666	1.833	1.5	4.2		1.4		4.44	1.8	2.829	0.52	0.78	0.67	1.3	1.504	3.04	1.68	2.587	شۇەنتۇڭ 3 - يىلىق (1911 - يىلى) 1 - ئاي

گۇلخشۇ 12 ـ يىلىدىن شۇەنتۇك 3 ـ يىلغىچە (1886 — 1911 ـ يىلغىچە) شىنجاڭ ئۇلكىسى قەشقەر ۋىلايىتىدىكى ئاشلىق باھاسى

جەدۋەل: 5 — 57 بىرلىكى: دادەن/سەر

ناھىيە ناملىرى / يىل ئاي / تۈرى	قەشقەر يېڭىشەھەر			قەشقەر كونا شەھەر			يەكەن			قاشلىق			خوتەن			كېرىيە			يېڭسار			ئوتتۇرىچە		
	بۇغداي	گۈرۈچ	كۆممەقوناق	بۇغداي	گۈرۈچ	كۆممەقوناق	بۇغداي	گۈرۈچ	كۆممەقوناق	بۇغداي	گۈرۈچ	كۆممەقوناق	بۇغداي	گۈرۈچ	كۆممەقوناق	بۇغداي	گۈرۈچ	كۆممەقوناق	بۇغداي	گۈرۈچ	كۆممەقوناق	بۇغداي	گۈرۈچ	كۆممەقوناق
گۇلخشۇ 12 ـ يىلى (1886 ـ يىلى) 1 ـ ئاي	1.518	2.85	1.5	1.587	2.85	1.072	1.035	2.664	0.954	1.375	3.045	0.9	1.656	3.08	1.28	2.144	5.244	1.536	2.208	3.952	1.34	1.65	3.38	1.21
گۇلخشۇ 13 ـ يىلى (1887 ـ يىلى) 1 ـ ئاي	1.932	3	0.896	1.932	3	0.932	0.828	2.368	0.528	0.65	2.9	0.384	0.828	2.17	0.384	1.072	4.278	0.768	0.805	2.672	0.509	1.15	2.91	0.63
گۇلخشۇ 14 ـ يىلى (1888 ـ يىلى) 8 ـ ئاي	0.966	3.15	1.024	0.966	3	0.938	0.444	1.924	0.303	0.4	2.32	0.288	0.828	1.54	0.448	0.811	3.45	0.768	0.69	3.04	0.536	0.73	2.63	0.62
گۇلخشۇ 15 ـ يىلى (1889 ـ يىلى) 1 ـ ئاي	0.828	2.85	0.64	1.104	2.85	0.938	0.414	1.48	0.294	0.35	2.465	0.288	0.828	1.68	0.512	0.927	2.07	0.64	0.69	3.04	0.536	0.73	2.35	0.55
گۇلخشۇ 16 ـ يىلى (1890 ـ يىلى) 1 ـ ئاي	1.38	3.30	1.152	1.38	3.3	1.206	0.8	2.22	0.594	0.89	2.61	0.576	0.938	1.82	0.563	0.938	2.07	0.64	1.725	3.952	1.42	1.15	2.75	0.88
گۇلخشۇ 17 ـ يىلى (1891 ـ يىلى) 1 ـ ئاي	1.104	2.295	0.947	1.104	2.295	0.991	0.828	1.63	0.607	1	2.758	0.576	0.938	1.96	0.538	0.938	2.208	0.652	0.96	2.58	0.8	0.98	2.25	0.73
گۇلخشۇ 18 ـ يىلى (1892 ـ يىلى) 1 ـ ئاي	1.104	2.7	0.874	1.104	2.7	0.911	0.731	2.146	0.66	1	2.9	0.576	0.925	2.03	0.589	0.911	2.07	0.563	1.35	3.04	0.804	1.02	2.51	0.71
گۇلخشۇ 19 ـ يىلى (1893 ـ يىلى) 1 ـ ئاي	1.52	2.94	1.079	1.52	2.94	1.73	0.745	2.516	0.587	0.9	2.537	0.72	0.98	2.492	0.601	1.018	2.691	0.62	1.242	3.8	1.05	1.13	2.84	0.91
گۇلخشۇ 20 ـ يىلى (1894 ـ يىلى) 7 ـ ئاي	1.242	3	0.896	1.242	3	0.938	0.869	2.042	0.554	0.75	2.61	0.528	0.938	2.45	0.595	1.005	3.45	0.614	1.104	3.8	0.804	1.02	2.91	0.7
گۇلخشۇ 21 ـ يىلى (1895 ـ يىلى) 1 ـ ئاي	1.38	2.625	0.96	1.38	2.625	1.05	0.798	1.998	0.561	0.85	2.32	0.576	1	2.3	0.61	1.018	3.174	0.64	1.187	3.344	0.857	1.09	2.63	0.75

گۇاڭشۇ 22 - يىلى (1896 - يىلى) 1 - ئاي	0.94	3.33	1.24	1.45	3.8	1.325	0.61	3.36	1.05	0.62	2.8	1	0.768	3.48	1.2	0.752	2.368	0.938	1.206	3.75	1.587	1.152	3.75	1.587
گۇاڭشۇ 23 - يىلى (1897 - يىلى) 7 - ئاي	1.06	3.64	1.3	1.34	4.56	1.518	0.65	3.312	1.1	0.6	3.15	0.897	0.806	3.77	1.1	0.924	2.76	1.104	1.567	3.975	1.697	1.567	3.975	1.697
گۇاڭشۇ 24 - يىلى (1898 - يىلى) 1 - ئاي	1.02	3.36	1.42	1.474	4.18	1.658	0.6	3.05	1.05	0.58	3	1.02	0.74	2.9	1	0.86	2.457	1.299	1.46	3.975	1.973	1.46	3.975	1.973
گۇاڭشۇ 25 - يىلى (1899 - يىلى) 1 - ئاي	0.98	3.36	1.32	1.474	4.28	1.587	0.69	3.65	1.15	0.615	3	1.035	0.72	3.16	1.02	0.792	2.812	0.966	1.286	3.281	1.725	1.286	3.281	1.725
گۇاڭشۇ 26 - يىلى (1900 - يىلى) 1 - ئاي	0.95	3.24	1.34				0.65	3.6	1.08	0.641	3.01	1.05	0.68	3.26	0.96	0.818	2.738	1.062	1.464	3.42	1.94	1.464	3.42	1.94
گۇاڭشۇ 27 - يىلى (1901 - يىلى) 8 - ئاي	0.97	3.5	1.28	1.34	4.712	1.578	0.6	3.6	1	0.59	2.95	1	0.71	3.34	1	0.66	2.96	0.938	1.423	3.46	1.725	1.465	3.46	1.725
گۇاڭشۇ 29 - يىلى (1903 - يىلى) 4 - ئاي	0.75	3.5	1.15	0.804	3.8	1.38	0.65	3.5	1.06	0.62	3.08	1.03	0.49	3.28	0.79	0.62	3.812	0.966	1.046	3.515	1.41	1.046	3.515	1.41
گۇاڭشۇ 30 - يىلى (1904 - يىلى) 4 - ئاي	1.25	3.71	1.54	1.742	4.56	2.07	0.71	3.2	1.14	0.68	3.11	1.1	1.16	3.55	1.25	1.188	3.7	1.449	1.675	3.843	1.94	1.57	4.031	1.811
گۇاڭشۇ 31 - يىلى (1905 - يىلى) 1 - ئاي	1.13	3.66	1.54	1.474	3.8	1.821	0.71	3.2	1.02	0.63	3.25	0.98	0.97	3.45	1.26	1.135	4.084	1.932	1.465	3.984	1.854	1.507	3.843	1.897
گۇاڭشۇ 32 - يىلى (1906 - يىلى) 1 - ئاي	1.02	3.46	1.37	1.206	3.693	1.38	0.71	3.2	1.2	0.83	3.3	1.32	0.93	3.18	1.07	0.63	3.04	1.1	1.423	3.937	1.725	1.423	3.843	1.768
گۇاڭشۇ 33 - يىلى (1907 - يىلى) 1 - ئاي	1.03	3.54	1.44	1.005	3.192	1.283	0.8	3.312	1.273	0.83	3.32	1.28	0.88	4.71	1.39	0.861	3.31	1.41	1.423	3.468	1.725	1.423	3.468	1.897
شۇەنتۇڭ 2 - يىلى (1910 - يىلى) 1 - ئاي	2.07	5.01	3.03	2.01	3.8	2.622	1.85	7.5	2.85	2.24	4.2	3.088	1.664	6	2.933	1.9	3.694		2.345	4.875	3.45	2.519	5.025	3.26
شۇەنتۇڭ 3 - يىلى (1911 - يىلى) 1 - ئاي	1.83	5.38	2.68	1.943	4.2	2.76	1.65	7	2.65	1.8	4.86	2.8	1.25	5.6	2.15	1.5	4.875	2.20	2.365	5.437	3.105	2.28	5.66	3.083

گۇاڭشۇ 14 - يىلىدىن شۇەنتۇڭ 3 - يىلىغىچە (1888 — 1911 - يىلىغىچە) شىنجاڭ ئۇلكىسى ئىلى — تارباغاتاي ۋىلايىتىدىكى ئاشلىق باھاسى

جەدۋەل: 5 — 58

بىرلىكى: دادەن/سەر

ناھىيە نامى / يىل ئاي / تۇرى	سۇيدۇڭ				ئۇلجا				تارباغاتاي				جىمسار				گۇنتۇرىچە			
	بۇغداي	كۆك پۇرچاق	گۈرۈچ	تاريا	بۇغداي	كۆك پۇرچاق	گۈرۈچ	تاريا	بۇغداي	كۆك پۇرچاق	گۈرۈچ	تاريا	بۇغداي	كۆك پۇرچاق	گۈرۈچ	تاريا	بۇغداي	كۆك پۇرچاق	گۈرۈچ	تاريا
گۇاڭشۇ 14 - يىلى (1888 - يىلى) 8 - ئاي	0.919	0.918	4.44	0.963	0.89	0.86	3.82	0.54									0.90	0.89	4.13	0.75
گۇاڭشۇ 15 - يىلى (1889 - يىلى) 1 - ئاي	1.14	1.269	2.96	0.749	1.16	1.12	4.17	0.80									1.15	1.19	3.55	0.77
گۇاڭشۇ 16 - يىلى (1890 - يىلى) 1 - ئاي	0.963		3.948	0.791	0.897		3.256	0.588									0.93		3.6	0.7
گۇاڭشۇ 17 - يىلى (1891 - يىلى) 1 - ئاي	1.242	1.224	3.844	0.94	0.69	0.72	3.44	0.513	1.25	1.085		0.875	0.945	1.36	3.145	0.735	1.03	1.1	3.48	0.77
گۇاڭشۇ 18 - يىلى (1892 - يىلى) 1 - ئاي	0.828	0.864	3.774	0.565	0.621	0.936	2.368	0.642	1.077	1.202		1.232	0.865	1.11	3.145	0.735	0.85	1.03	3.1	0.79
گۇاڭشۇ 19 - يىلى (1893 - يىلى) 1 - ئاي	1.311	1.224	3.848	0.777	1.33	1.152	3.115	0.778	1.336	1.327		1.436	1.5	1.19	3.01	0.804	1.37	1.22	3.32	0.95
گۇاڭشۇ 20 - يىلى (1894 - يىلى) 7 - ئاي	1.242	1.296	3.552	0.721	1.1	0.93	3.7	0.85	1.672	1.27		0.998	1.68	1.33	4.116	0.735	1.42	1.21	3.79	0.83
گۇاڭشۇ 21 - يىلى (1895 - يىلى) 1 - ئاي	1.242	1.224	2.96	0.666	0.82	1	2.96	0.59	1.262	1.235		0.927	1.68	1.399	4.116	0.945	1.25	1.21	3.35	0.78
گۇاڭشۇ 22 - يىلى (1896 - يىلى) 1 - ئاي	1.09	1.152	2.96	0.555	0.62	0.79	2.81	0.428	0.91	0.933		0.735	1.33	1.29	3.38	0.945	0.99	1.04	3.05	0.67
گۇاڭشۇ 23 - يىلى (1897 - يىلى) 7 - ئاي	1.656	2.16	4.44	1.11	1.173	1.37	2.9	0.91	1.573	1.756		1.684	1.925	1.68	4.263	1.05	1.58	1.74	3.87	1.19

گۇاڭشۇ 24 - يىلى (1898 - يىلى) 1 - ئاي	5.22	2.16	2.34		1.38	1.3	3.522	0.877	3.265	3.233				1.82	1.82	4.26	1.55	2.2	2.13	3.28	1.02
گۇاڭشۇ 25 - يىلى (1899 - يىلى) 1 - ئاي	4.44	1.44	1.78	0.888	1.393	0.907	4.4	0.588	2.048	1.789	1.497			1.925	1.82	4.897	1.189	1.79	1.49	4.58	1.04
گۇاڭشۇ 26 - يىلى (1900 - يىلى) 1 - ئاي	3.256	0.98	1.104	0.66	0.877	0.835	3.256	0.533	1.719	1.302	1.25			1.365	1.4	3.675	1.05	1.27	1.13	3.4	0.87
گۇاڭشۇ 27 - يىلى (1901 - يىلى) 8 - ئاي	2.664	1.26	1.104	0.935	1.04	0.8	2.28	0.64	1.89	2.137	1.651			1.36	1.26	3.675	1.05	1.35	1.36	2.87	1.69
گۇاڭشۇ 29 - يىلى (1903 - يىلى) 4 - ئاي	5.18	1.26	1.38	0.825	1.05	0.98	4.04	0.73	1.126	1.098	1.013			1.68	1.47	4.2	0.945	1.31	1.2	4.47	0.88
گۇاڭشۇ 30 - يىلى (1904 - يىلى) 4 - ئاي	5.772	1.4	1.656	1.1	1.311	1.296	5.381	0.963	2.062	1.546	1.374			2.24	1.82	4.63	1.26	1.82	1.52	5.16	1.17
گۇاڭشۇ 31 - يىلى (1905 - يىلى) 1 - ئاي	5.328	1.68	1.794	1.32	1.38	1.296	5.317	0.963	2.419	1.802	1.375			1.82	1.68	4.41	1.155	1.85	1.61	5.02	1.2
گۇاڭشۇ 32 - يىلى (1906 - يىلى) 1 - ئاي	4.44	1.68	1.794	1.32	1.518	1.44	5.18		1.705	1.211	1.03			1.89	1.89	4.9	1.155	1.73	1.56	4.84	1.17
گۇاڭشۇ 33 - يىلى (1907 - يىلى) 1 - ئاي	4.144	2.1	1.656	1.21	1.38	1.296	4.033	0.972	1.543	1.211	1.03			1.47	1.47	4.2	1.05	1.51	1.52	4.13	1.07
شۇنتۇڭ 2 - يىلى (1910 - يىلى) 1 - ئاي	8.88	2.8	4.14	2.2	3.174	2.592	7.4	1.498	4.296	2.689	2.743			2.24	2.24	5.255	1.26	3.46	2.58	7.18	1.93
شۇنتۇڭ 3 - يىلى (1911 - يىلى) 1 - ئاي	7.992	2.1	2.76	1.65	3.03	2.016	7.85	1.295	2.743	2.577	2.65			2.1	2.24	5.14	1.26	2.66	2.23	6.99	1.71

مىنگونىك 26 - يىلى (1937 - يىلى) جىمىسار ناھىيىلىك ھۆكۈمەت مەلۇم قىلغان ئاشلىق باھاسى

جەدۋەل: 5 — 59　　بىرلىكى: دادەن/ئۆلكە پۇلى سەر

ئاي / تۈرى	7	9	ئۆسۈش نىسبىتى
بۇغداي	20000	28000	40
تېرىق	14000	24000	71
سۆك	13000	22000	69
كۆك پۇرچاق	15000	24000	60

مىنگونىك 27 - يىلى (1938 - يىلى) 10 - ئايدا ماۋ زېمىن شىنجاڭ ئۇلكىلىك مالىيە نازارىتىنىڭ مۇۋەققەت نازىرلىقىغا تەيىنلەنگەندىن كېيىن، مىنگونىك 28 - يىلى (1939 - يىلى) 2 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ماۋ زېمىننىڭ تىرىشىشى ئارقىسىدا شىنجاڭدا پۇل تۈزۈمى ئىسلاھاتى ئېلىپ بېرىلىپ، «سەر» بىرلىك قىلىنغان ئۆلكە پۇلى «يۈەن» بىرلىك قىلىنغان ئۆلكە پۇلىغا ئۆزگەرتىلىپ، بىر يۈەن ئۆلكە پۇلىنى 2000 سەر ئۆلكە پۇلىغا سۈندۇرۇش بەلگىلەندى. شۇ يىلى 7 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ئۇلكىلىك مالىيە نازارىتى ئالماشتۇرۇش نىسبىتىنى بىر يۈەن ئۆلكە پۇلىنى 4000 سەر ئۆلكە پۇلىغا سۈندۇرۇشقا ئۆزگەرتتى. بۇنىڭ بىلەن ئاشلىق باھاسىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان مال باھاسى بىر مەزگىل نىسپىي مۇقىم بولدى. ئۆلكە مەركىزى ئۇرۇمچىنى مىسالغا ئالساق، 1940 - يىل 12 - ئايدىكى باھا بىلەن 6 - ئايدىكى باھانى سېلىشتۇرغاندا، ئوتتۇرا دەرىجىلىك گۈرۈچنىڭ تەڭلەشتى، ئوتتۇرا دەرىجىلىك ئۇنۇنىڭ 38.46% ئۆرلىدى. 1941 - يىل 6 - ئايدىن باشلاپ، ئاشلىق باھاسىنىڭ ئۆسۈش ھەجمى ئاشتى. 12 - ئايدىكى باھا بىلەن 5 - ئايدىكى باھانى سېلىشتۇرغاندا، ئوتتۇرا دەرىجىلىك گۈرۈچنىڭ 71.05%، ئوتتۇرا دەرىجىلىك ئۇنۇنىڭ 108.33% ئۆرلىدى. مىنگونىك 30 - يىلى (1941 - يىلى) 12 - ئاينىڭ 6 - كۈنى، ئۇلكىلىك مال باھاسىنى مۇقىملاشتۇرۇش كومىتېتى شىمالىي شىنجاڭ مۇقىملاشتۇرۇش كومىتېتى ۋەكىللىرى يىغىنىنى چاقىرغاندىن كېيىن، جايلاردىكى مۇقىملاشتۇرۇش كومىتېتلىرى بازاردىكى ئاشلىقنىڭ باھاسىنى ئېلان قىلىپ، ئاشلىقنىـــڭ بېســـۇالغان سودىگەرلەرنى جازالىدى. كېيىنكى يىلى 2 - ئايدا ئۆلكە مەركىزى ئۇرۇمچىدە ئاشلىقنىڭ باھاسى چوڭۇپ، 1941 - يىل 12 - ئايدىكى باھا بىلەن سېلىشتۇرغاندا ئوتتۇرا دەرىجىلىك گۈرۈچنىڭ 18.46% تۆۋەنلىدى، ئوتتۇرا دەرىجىلىك ئۇنۇنىڭ 1941 - يىل 12 - ئايدىكى باھا بىلەن تەڭلەشتى. لېكىن 3 - ئايدىن كېيىن يەنە تەدرىجىي ئۆرلىدى، 12 - ئايدىكى باھا بىلەن 2 - ئايدىكى باھانى سېلىشتۇرغاندا، گۈرۈچنىڭ 66.04%، ئوتتۇرا دەرىجىلىك ئۇنۇنىڭ 78% ئۆرلىدى (جەدۋەل: 5 — 60 قا قارالسۇن).

مىنگونىلىك 29 — 31 - يىلىغىچە (1940 — 1942 - يىلغىچە) ئۇرۇمچى بازىرىدىكى ئۇننىلىك ئايلىق ئوتتۇرىچە باھاسى

جەدۋەل: 5 — 60 بىرلىكى: جىلىك/دۆلەت پۇلى يۈەن

ۋاقتى	باھاسى	ۋاقتى	باھاسى
1940 - يىل 6 - ئاي	0.65	1941 - يىل 10 - ئاي	1.75
7 - ئاي	0.65	11 - ئاي	2.45
8 - ئاي	0.7	12 - ئاي	2.50
9 - ئاي	1.05	1942 - يىل 1 - ئاي	2.55
10 - ئاي	1.05	2 - ئاي	2.50
11 - ئاي	0.9	3 - ئاي	2.50
12 - ئاي	0.9	4 - ئاي	2.95
1941 - يىل 1 - ئاي	0.95	5 - ئاي	3.90
2 - ئاي	0.95	6 - ئاي	4.40
3 - ئاي	0.95	7 - ئاي	3.70
4 - ئاي	1	8 - ئاي	3.35
5 - ئاي	1.20	9 - ئاي	4.10
6 - ئاي	1.45	10 - ئاي	4.20
7 - ئاي	1.45	11 - ئاي	4.40
8 - ئاي	1	12 - ئاي	4.45
9 - ئاي	1.70		

ئىزاھ: ئۇلكە پۇلى بىلەن دۆلەت پۇلىنىڭ ئالماشتۇرۇلۇش نىسبىتى: ئۇلكە پۇلى بىر يۈەن=دۆلەت پۇلى 5 يۈەن.

مىنگونىلىك 32 - يىلى (1943 - يىلى) نىڭ بېشىدا، جايلاردىكى مال باھاسىنى مۇقىملاشتۇرۇش كومىتېتلىرى ئاشلىقنىڭ تەكسە باھا جەدۋىلىنى ئېلان قىلغاندىن كېيىن، ئاشلىقنىڭ باھاسى چۈشتى. ئۇلكە مەركىزى ئۇرۇمچىدە 1 - ئايدىكى باھا بىلەن ئالدىنقى يىلى 12 - ئايدىكى باھانى سېلىشتۇرغاندا، ئوتتۇرا دەرىجىلىك گۈرۈچنىڭ 14.77%، ئوتتۇرا دەرىجىلىك ئۇننىڭ 13.48% تۆۋەنلىدى، بىراق 3 - ئايدىن كېيىن، ئوتتۇرا دەرىجىلىك ئۇننىڭ باھاسى تەدرىجىي ئۆرلىدى، 10 - ئايدىن كېيىن ئوتتۇرا دەرىجىلىك گۈرۈچ ۋە ئۇننىڭ باھاسى زور ھەجىمدە ئۆرلىدى، 12 - ئايدىكى باھا بىلەن 1 - ئايدىكى باھانى سېلىشتۇرغاندا، ئوتتۇرا دەرىجىلىك گۈرۈچنىڭ 74.67%، ئوتتۇرا دەرىجىلىك ئۇننىڭ 76.62% ئۆرلىدى. تەكسە باھانى ئىجرا قىلىش مۇمكىن بولمىغانلىقتىن، ئۇلكىلىك ھۆكۈمەت ھۆججەت چۈشۈرۈپ، تاۋارلارنىڭ تەكسە باھاسىنى كېلىشىم باھاغا ئۆزگەرتتى. جەنۇبىي، شىمالىي شىنجاڭ بويىچە ۋاقتىلىق باھا بېكىتىش چارىسىنى مۇنداق بەلگىلىدى: (1) جەنۇبىي شىنجاڭدا ئاشلىق قاتارلىق يەرلىك مەھسۇلاتلار بازار نەرقى ھاۋاسى بويىچە سېتىلىدۇ؛ (2) شىمالىي شىنجاڭدا تاۋارلارنىڭ باھاسىنى جايلاردىكى مال باھاسىنى مۇقىملاشتۇرۇش كومىتېتلىرى جايلارنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىغا ئاساسەن كېلىشىپ بېكىتىدۇ.

مىنگونىڭ 32 - يىلى (1943 - يىلى) ئۇرۇمچى رايونىنىڭ قىسمەن شەھەر، ناھىيىلىرىدىكى ئاشلىقنىڭ تەكسە باھاسى (چەكلىمە باھا)

جەدۋەل: 5 — 61　　بىرلىكى: دانە/تۆلكە پۇلى يۈەن

خىلى / تۈرى / ناھىيە نامى	گۈرۈچ		بۇغداي		كۆممىقوناق	
	توپ سېتىلىش باھاسى	پارچە سېتىلىش باھاسى	توپ سېتىلىش باھاسى	پارچە سېتىلىش باھاسى	توپ سېتىلىش باھاسى	پارچە سېتىلىش باھاسى
ئۇرۇمچى	260 ~ 280	280 ~ 300	190	200	110	120
سانجى ناھىيىسى	230 ~ 250	240 ~ 269	165	178	90	100
ساۋەن ناھىيىسى	180 ~ 200	195 ~ 216	115	128	40	50
گۈچۈڭ ناھىيىسى	200 ~ 310	310 ~ 332	120	130	40	50
پىچان ناھىيىسى	320 ~ 340	342 ~ 363	100	110	30	40

ئىزاھ: جەدۋەلدىكى باھا ئۇرۇمچى مال باھاسىنى مۇقىملاشتۇرۇش باش كومىتېتى چۈشۈرگەن ئاشلىق، يېغ باھاسىدىن ئىبارەت.

مىنگونىڭ 32 - يىلى (1943 - يىلى) ئۇرۇمچى بازىرىدىكى ئۇننىڭ ئايلار بويىچە ئوتتۇرىچە باھاسى

جەدۋەل: 5 — 62　　بىرلىكى: جىڭ/دۆلەت پۇلى يۈەن

ئايلار	باھاسى
1 - ئاي	3.85
2 - ئاي	3.55
3 - ئاي	3.60
4 - ئاي	3.60
5 - ئاي	3.65
6 - ئاي	3.45
7 - ئاي	3.65
8 - ئاي	3.65
9 - ئاي	3.90
10 - ئاي	4.70
11 - ئاي	6.70
12 - ئاي	6.80

ئىزاھ: ئاشلىق باھاسى شۇ ئاينىڭ 5 ،، 15 ،، 30 - كۈنىدىكى 3 كۈنلۈك ئوتتۇرىچە بازار باھاسى بويىچە ھېسابلاندى.

مىنگونىك 32 - يىلى (1943 - يىلى) قەشقەر رايونى مال باھاسىنى مۇقىملاشتۇرۇش كومىتېتىنىك كەنتلەردىكى ئاشلىقنىك باھاسىنى مۇقىملاشتۇرۇش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 63

بىرلىكى: بىر خالتا/ئۆلكە پۇلى يۈەن

تۈرى / كەنت نامى	بۇغداي	بۇغداي ئۇنى	كۆمىسقوناق	ئاق قوناق	گۈرۈچ
ئاۋات، بەشكېرەم قاتارلىق كەنتلەر	20	27.50	15	14	45
ئوپال، تاشمىلىق قاتارلىق كەنتلەر	25	20.50	15	14	37
توققوزاق كەنتى	20	27.50	15	14	38

ئىزاھ: بۇغداينىنك بىر خالتىسى 10 شىڭغا تەڭ. جاڭ داجۇننىك «شىنجاڭدىكى بوران - چاپقۇن» ناملىق تەسىرىنىك 7 - قىسمىنىڭ 5534 - بېتىگە قارالسۇن.

مىنگونىك 33 - يىلى (1944 - يىلى) 4 - ئاينىك 15 - كۈنىدىكى ئۇرۇمچىدىكى ئاشلىقنىك چەكلىمە باھاسى

جەدۋەل: 5 — 64

تۈرى	ئورۇن	چەكلىمە باھا (ئۆلكە پۇلى يۈەن)
يەرلىك ئۇن	يۈز جىڭ	150
ئالاھىدە ئۇن	يۈز جىڭ	225
1 - دەرىجىلىك ئۇن	يۈز جىڭ	210
75% لىك ئۇن	يۈز جىڭ	195
2 - دەرىجىلىك ئۇن	يۈز جىڭ	195
گۈرۈچ	داۋەن	600
بۇغداي	داۋەن	405
قىزىل قوناق	داۋەن	225
ئاق قوناق	داۋەن	300
كۆك پۇرچاق	داۋەن	300

مىنگونىك 33 - يىلى (1944 - يىلى) شىنجاڭنىك قىسمەن رايونلىرىدىكى ئاشلىقنىك پارچە سېتىلىش باھاسى

جەدۋەل: 5 — 65

بىرلىكى: دۆلەت پۇلى يۈەن

رايون	ۋاقتى	بۇغداي (داۋەن)	ئۇن (100 جىڭ)	گۈرۈچ (داۋەن)
ئۇرۇمچى	6 - ئاي	2025	750	3000
	12 - ئاي	28333	15166	71666
	12 - ئايدا 6 - ئايدىكىگە قارىغاندا ئۆرلىگەن ھەسسىسى	12.99	19.22	22.88

قۇمۇل	6 - ئاي	2600	1200	12000
	12 - ئاي	8833	4833	140000
	12 - ئايدا 6 - ئايدىكىسىگە قارىغاندا تۇرلىگەن ھەسسىسى	2.39	3.02	10.66
ئاقسۇ	6 - ئاي	2068	1133	3918
	12 - ئاي	8333	2833	16000
	12 - ئايدا 6 - ئايدىكىسىگە قارىغاندا تۇرلىگەن ھەسسىسى	3.02	1.50	3.08

مىنگونىلىك 35 — 37 - يىللىرىچە (1946 — 1948 - يىللىرىچە) ئۇرۇمچى بازىرىدىكى ئاشلىق باھاسى

جەدۋەل: 5 — 66　　بىرلىكى: دۆلەت پۇلى يۈەن

ۋاقتى / تۈرى	يۇغداي (دانە)	ئۇن (يۈز جىلىك)	گۈرۈچ (دانە)
1946 - يىل 11 - ئاينىلىك 30 - كۈنى	400000	170000	650000
1946 - يىل 12 - ئاينىلىك 28 - كۈنى	390000	200000	700000
1947 - يىل 1 - ئاينىلىك 16 - كۈنى		210000	750000
1947 - يىل 8 - ئاي		350000	
1948 - يىل 2 - ئاينىلىك 25 - كۈنى		1300000	7000000
1948 - يىل 5 - ئاينىلىك 3 - كۈنى		1900000	12000000

مىنگونىلىك 33 - يىلى (1944 - يىلى) شىنجاڭنىلىك سىياسىي ۋەزىيىتىدە داۋالغۇش يۈز بېرىپ، تاۋارلار بارغانسېرى ئازىيىپ كەتتى، شىمالىي شىنجاڭدىكى ئۇرۇمچى، جەنۇبىي شىنجاڭدىكى قەشقەر قاتارلىق جايلاردا قەھەتچىلىك يۈز بېرىپ، جايلاردا ئاشلىق باھاسى ئۆچقاندەك تېز ئۆرلىدى. شۇ يىلى 4 - ئاينىلىك ئاخىرىدا ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت مال باھاسىنى تىزگىنلەش كومىتېتى قۇردى، شېڭ شىسەي قوشۇمچە مۇدىر بولدى، جايلاردا مۇناسىپ ھالدا مال باھاسىنى تىزگىنلەش ئاپپاراتلىرى قۇرۇلۇپ، مال باھاسى تىزگىنلەندى. 5 - ئاينىلىك 2 - كۈنى «شىنجاڭ گېزىتى» دە 4 - ئاينىلىك 15 - كۈنى ئۇرۇمچىدە بېكىتىلگەن تۇرلۇك مالالارنىلىك چەكلىمە باھاسى ئېلان قىلىندى (جەدۋەل: 5 — 64 كە قارالسۇن). 6 - ئايدا بازاردىكى ئاشلىقنىلىك باھاسى بىلەن چەكلىمە باھا تەڭلەشتى، كېيىن يەنە داۋاملىق ئۆرلەپ، يىل ئاخىرىغا بارغاندا بازار باھاسى چەكلىمە باھادىن 12 — 22 ھەسسىگىچە ئۆرلىدى (جەدۋەل: 5 — 65 كە قارالسۇن).

1945 - يىلدىن كېيىن گومىنداڭ ئارمىيىسىنىلىك شىنجاڭغا كىرىشىگە ئەگىشىپ، نوپۇس زور مىقدارىدا كۆپەيىپ، بازاردىكى ئاشلىقنىلىك باھاسى داۋاملىق ئۆچقاندەك تېز ئۆرلىدى. ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى 1946 - يىل 11 - ئاينىلىك 30 - كۈنىدىكى باھا بىلەن 1944 - يىل 12 - ئايدىكى باھانى سېلىشتۇرغاندا، ھەر يۈز جىلىك ئۇننىلىك باھاسى 10 ھەسسە ئۆرلىدى؛ 1948 - يىل 5 - ئاينىلىك 3 - كۈنىدىكى باھا بىلەن 1946 - يىل 11 - ئاينىلىك 30 - كۈنىدىكى باھانى سېلىشتۇرغاندا، گۈرۈچنىلىك باھاسى 17 ھەسسىدىن كۆپرەك ئۆرلىدى.

1948 - يىل 9 - ئايدا ئۆلكىلىك مال باھاسىنى مۇقىملاشتۇرۇش كومىتېتى مۇنۇلارنى قارار قىلدى: ھەر دانە گۈرۈچنىلىك سېتىلىش باھاسى 20 مىليون يۈەن ئۆلكە پۇلى، دۆلەت پۇلىغا سۇندۇرغاندا 100 مىليون يۈەن؛ ھەر يۈز جىلىك ئۇننىلىك سېتىلىش باھاسى 3 مىليون 500 مىڭ يۈەن ئۆلكە پۇلى، دۆلەت پۇلىغا

سۈندۇرغاندا 17 مىليون 500 مىڭ يۈەن بولىدۇ. كېيىن پۈلنىڭ كۇرسى تېز چۈشۈپ، مال باھاسى تېز ئۆرلەپ، قايى (دۆلەت پۇلى)، گۈەنجىن پۇلى، قەغەز دوللارنى بازاردا ئىشلىتىش ئىلگىرى - ئاخىر رەت قىلىنىپ، ئۇلار كېرەكسىز قەغەزگە ئايلىنىپ قالدى. 1949 - يىل 5 - ئايدا شىنجاڭ ئۆلكىلىك بانكا 6 مىليارد يۈەنلىك پۇل (يۇزىدىكى سومما) تارقاتتى، لېكىن «شىنجاڭ گېزىتى» دە خەۋەر قىلىنمىشچە، بىر پارچە 6 مىليارد يۈەنلىك چوڭ سوممىلىق ئۆلكە پۇلىغا ئاران 14.7 دانە گۈرۈچ سېتىۋالغىلى بولاتتى. شۇ ئايىنىڭ 20 - كۈنى ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت پۇل ئۆزگەرتىش قايتا ئىسلاھ قىلىپ، بىتچەت بولغان ئۆلكە پۇلىنىڭ ئورنىغا تەڭگە ۋە كۈمۈش پۇل تارقىتىپ، 600 مىليارد يۈەن ئۆلكە پۇلىغا بىر يۈەن كۈمۈش پۇل ئالماشتۇرۇشنى بەلگىلىدى. بىراق قەغەز پۇل ئىشەنچسىز بولغانلىقتىن، بازاردا مالغا ئېتىبار بېرىپ پۇلغا سېل قاراش ئەھۋالى تۇغۇلدى، بەزى جايلاردا ئاشلىق بىۋاسىتە ئالتۇن، كۈمۈش پۇل بىلەن سودىلىشىلدى ياكى چاي، رەخت، شېكەر، ساپان چىشى، نېغىت قاتارلىق بۇيۇملارغا ئالماشتۇرۇلدى.

1949 - يىل 9 - ئايدا شىنجاڭ تىنچلىق بىلەن ئازاد بولغاندىن كېيىن، خۇسۇسىي سودىگەرلەر يەنىلا بازاردا ئاشلىق تىجارىتىدىكى ئاساسىي گەۋدە بولدى، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا شىركەتلىرى، ھەربىي رايون كوپېراتىپى كېيىن تىجارەتكە تەدرىجىي قاتناشتى ھەمدە تىجارەت دائىرىسىنى كېڭەيتتى. ئېغىر ۋەيران بولغان ئىقتىسادنى مۇقىملاشتۇرۇش ئۈچۈن، ج ك پ شىنجاڭ شۆبە بيۇروسى، شىنجاڭ ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى، مەركىزىي خەلق ھۆكۈمىتى مەمۇرىي كېڭىشىنىڭ «مال باھاسىنى مۇقىملاشتۇرۇش» قاتتىق ئىزچىللاشتۇرۇپ، كۈمۈش پۇلنى داۋاملىق ئىشلىتىش، زور مىقدارداكۈمۈش پۇل يۆتكەپ كىرگۈزۈش، پۇل قىممىتىنى مۇقىملاشتۇرۇش، ئىچكىرى ئۆلكىلەر بىلەن پېرىۋوت قىلىشنى بىر تۇتاش ئېچىۋېتىش، توشۇپ ساتسا مۇكاپاتلاش، ھەربىي رايون كوپېراتىپى ماددىي ئەشيا بىلەن تەمىنلەش قاتارلىق تەدبىرلەرنى قوللىنىپ، ئۆلكە بويىچە كۆپ ساندىكى جايلاردا ئاشلىقنى ئۆز ئىچىگە ئالغان مال باھاسىنى مۇقىملىشىشقا يۈزلەندۈردى. بىراق ئازادلىقنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە جەمئىيەتتە ئاشلىققا بولغان ئېھتىياج جىددىي ئېشىش، قاتناش تىرانسپورتى قىيىن بولۇش، دېھقانلار سېتىشقا قىيماسلىق، خۇسۇسىي سودىگەرلەر بېسىمدارلىق قىلىشقا ئوخشاش سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن، 1950 - يىلنىڭ بېشىدىن 1951 - يىل 7- ئايغىچە بازاردىكى ئاشلىقنىڭ باھاسى ئۈزلۈكسىز ئۆرلىدى، ئاشلىقى ئۆكسۈيدىغان ئۇرۇمچى، قۇمۇل قاتارلىق شەھەرلەردە ئۆرلەش ھالىتى تېخىمۇ ئېغىر بولدى. 1950 - يىل 1 - ئايدا ئۇرۇمچى شەھىرىدە ئوتتۇرىچە ھەر كىلوگرام بۇغدايىنىڭ پۈتۈم باھاسى يېڭى خەلق پۇلىغا سۈندۇرغاندا 0.0682 يۈەن، گۈرۈچنىڭ 0.1104 يۈەن، سۇ تۇگمەن ئۇننىڭ 0.1058 يۈەن بولدى؛ 12 - ئاينىڭ ئاخىرىغا قەدەر، بۇغدايىنىڭ 0.2718 يۈەنگە، يەنى 2.99 ھەسسە، گۈرۈچنىڭ 0.3078 يۈەنگە، يەنى 1.79 ھەسسە، سۇ تۇگمەن ئۇننىڭ 0.3394 يۈەنگە، يەنى 2.2 ھەسسە ئۆرلىدى. 1951 - يىل 1 - ئايدا ئۇرۇمچى شەھىرىدە ئاشلىقنىڭ باھاسى داۋاملىق ئۆرلەپ، 2 - ئاينىڭ 11 - كۈنى ئەڭ يۇقىرى پەللىگە يەتتى: يەنى ھەر كىلوگرام بۇغدايىنىڭ سېتىلىش باھاسى يېڭى خەلق پۇلىغا سۈندۇرغاندا 0.393 يۈەن بولۇپ، ئالدىنقى يىلى 12 - ئاينىڭ ئاخىرىدىكىدىن 44.59% ئۆرلىدى؛ 1 - دەرىجىلىك ئۇننىڭ 0.675 يۈەن، ئوتتۇرا دەرىجىلىك ئۇننىڭ 0.585 يۈەن بولۇپ، ئالدىنقى يىلى 12 - ئاينىڭ ئاخىرىدىكىدىن ئازكەم بىر ھەسسە ئۆرلىدى. 2 - ئاينىڭ 12- كۈنى ئۇرۇمچى شەھەرلىك سودا شىركىتى بۇغدايىنى تەشكىللىك، پىلانلىق ھالدا تۆكمە قىلىپ سېتىپ ئاشلىق باھاسىنى مۇقىملاشتۇرغاندىن كېيىن، شۇ كۈنى بۇغدايىنىڭ باھاسى 0.287 يۈەندىن 0.316 يۈەنگىچە چۈشتى، 19 - كۈنى 1 - دەرىجىلىك ئۇننىڭ 0.610 يۈەنگە، ئوتتۇرا دەرىجىلىك ئۇننىڭ 0.495 يۈەنگە چۈشتى، كېيىن يەنە مۇقىملىشىش ئاساسىدا بىرئاز تۆۋەنلىدى. 3 — 4 - ئايلاردا دۆلەت كۈمۈش پۇلنى خەلق پۇلىغا تېگىشىش نىسبىتىنى ئىككى قېتىم تۆۋەنلەتتى، بەزى خۇسۇسىي سودىگەرلەر تىجارەتنى ئازايتتى ياكى ئاشلىقنى بېسىپ قويدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاشلىق ئۆزۈكچىلىك مەزگىلىگە توغرا كەلگەنلىكتىن، 5 - ئايدىن باشلاپ ئاشلىقنىڭ باھاسى يەنە ئۆرلەشكە باشلىدى. 7 - ئايدا ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى ھەر كىلوگرام بۇغدايىنىڭ باھاسى 0.4926 يۈەنگە، گۈرۈچنىڭ 0.848 يۈەنگە، سۇ تۇگمەن ئۇننىڭ 0.8104 يۈەنگە يېتىپ، ئالدىنقى يىلى 12 - ئاينىڭ ئاخىرىدىكىدىن ئايرىم - ئايرىم 0.81، 1.76 ۋە 1.39 ھەسسە ئۆرلىدى. قۇمۇل بازىرىدا 1950- يىلنىڭ باشلىرىدا ھەر كىلوگرام ئۇننىڭ باھاسى يېڭى خەلق پۇلىغا سۈندۇرغاندا 0.34 يۈەن ئىدى، 12- ئايدا 0.47 يۈەنگە چىقىپ، 38.24% ئۆرلىدى. 1951 - يىل 1 - ئاينىڭ 19 - كۈنى سودا شىركىتى دۇنخۇاڭدىن 870 مىڭ كىلوگرام

بۇغداي يۆتكەپ بازارغا سېلىپ، ھەر كىلوگرامىنىڭ باھاسىنى يېگى خەلق پۇلىغا سۇندۇرغاندا 0.414 يۈەن قىلىپ بېكىتتى. لېكىن 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنىگە كەلگەندە دۆلەت ئىگىلىكىدىكى ئاشلىق دۇكانلىرىدا ئاشلىق قالمىغانلىقتىن، بازاردا ھەر كىلوگرام بۇغداينىڭ باھاسى يېگى خەلق پۇلىغا سۇندۇرغاندا 1.44 يۈەنگە ئۆرلىدى. 4 - ئاينىڭ 8 - كۈنى گەرچە دۇنخۇاڭدىن يەنە 900 مىڭ كىلوگرام بۇغداي يۆتكەپ كېلىنىپ بازارغا سېلىنىپ، ئاشلىق باھاسى قىسقا مۇددەت ئىچىدە تىزگىنلەنگەن بولسىمۇ، لېكىن ئاشلىق مەنبەسى يېتەرلىك بولمىغانلىقتىن، 5 - ئايدا ھەر كىلوگرام بۇغداينىڭ باھاسى يېگى خەلق پۇلىغا سۇندۇرغاندا 4.41 يۈەنگە، ئالدىنقى يىلى 12 - ئاينىڭ ئاخىرىدىكىدىن 11 ھەسسە ئۆرلەپ، مەملىكەت بويىچە ئاشلىق باھاسى يۇقىرى پەللىگە يەتتى. 1951 - يىل 8 - ئايدىن باشلاپ، ئاشلىق مەھسۇلاتى ئېشىپ، يېگى ئاشلىق بازارغا سېلىنىپ، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى ئاشلىق كارخانىلىرى سېتىۋېلىش سالمىقىنى زورايتىپ، يۆتكەشنى كۆچەيتكەنلىكى ئۈچۈن، پۈتۈن شىنجاڭدا بازاردىكى ئاشلىقنىڭ باھاسى تەدرىجي تۆۋەنلەشكە باشلىدى. 10 - ئايدا قۇمۇلدا ھەر كىلوگرام بۇغداينىڭ بازار باھاسى 0.45 يۈەنلىك نورمال سەۋىيىدە مۇقىملاشتى. شۇ يىلى 12 - ئايدا ئۈرۈمچى شەھىرىدە ھەر كىلوگرام بۇغداينىڭ سېتىش باھاسى 0.354 يۈەن، گۇرۇچنىڭ 0.6476 يۈەن، سۇ تۇگمەن ئۇلچەملىك ئۇننىڭ 0.543 يۈەن بولۇپ، 7 - ئايدىكىدىن ئايرىم - ئايرىم 28.14%، 23.63% ۋە 33% تۆۋەنلىدى.

1950 -، 1951 - يىلى شىنجاڭ ئۈرۈمچى شەھىرىدىكى ئاشلىقنىڭ ئايلار بويىچە باھاسى

جەدۋەل: 5 — 67 بىرلىكى: كىلوگرام/يۈەن

يىل	تۈرى	1 - ئاي	2 - ئاي	3 - ئاي	4 - ئاي	5 - ئاي	6 - ئاي	7 - ئاي	8 - ئاي	9 - ئاي	10 - ئاي	11 - ئاي	12 - ئاي	يىللىق ئوتتۇرىچە
1950 - يىلى	بۇغداي	0.0682	0.1070	0.1656	0.1574	0.1672	0.1892	0.1836	0.1702	0.1882	0.2368	0.2368	0.2718	0.1786
	گۇرۇچ	0.1104	0.1730	0.2480	0.2520	0.2916	0.3700	0.4230	0.4096	0.3862	0.3438	0.3240	0.3078	0.3032
	ئۇلچەملىك سۇ تۇگمەن ئۇنى	0.1058	0.1610	0.2370	0.2116	0.2152	0.2616	0.2544	0.2612	0.2488	0.2362	0.3252	0.3394	0.2372
1951 - يىلى	بۇغداي	0.3406	0.3422	0.3382	0.3172	0.4512	0.4762	0.4926	0.4506	0.3826	0.3892	0.3540	0.3540	0.3908
	گۇرۇچ	0.4218	0.4670	0.5176	0.4798	0.6338	0.7608	0.8480	0.8028	0.6792	0.6732	0.6852	0.6476	0.6348
	ئۇلچەملىك سۇ تۇگمەن ئۇنى	0.4430	0.4548	0.4502	0.4200	0.5956	0.5870	0.8104	0.6666	0.5480	0.5148	0.5318	0.5430	0.5472

1952 — 1956 - يىلغىچە ئۇلكە (ئاپتونوم رايون) بويىچە ئاشلىقنىڭ بازاردىكى ئەركىن باھاسى دۆلەت تاختاي باھاسىنىڭ يېتەكچىلىكىدە، ئومۇمەن مۇقىم بولۇش ئاساسىدا تۆۋەنلىدى، ئىلگىرى باھاسى تۆۋەن بولغان بىر قىسىم ئاشلىق تۇرلىرىنىڭ باھاسى سەل ئۆرلىدى. ئۈرۈمچى قاتارلىق 13 بازاردىكى ئاشلىقنىڭ 1956- يىلدىكى باھاسى بىلەن 1952 - يىلدىكى باھاسىنى سېلىشتۇرغاندا: 12 بۇغداي بازىرى ئىچىدە ئۈرۈمچى، تۇرپان، قۇمۇل، تارباغاتاي، ئالتاي، كۇچا، ئاقسۇ، قەشقەر، خوتەن قاتارلىق 9 بازاردا بۇغداينىڭ يىللىق ئوتتۇرىچە باھاسى تۆۋەنلىدى. بۇنىڭ ئىچىدە قۇمۇل بازىرىدا ھەر كىلوگرام بۇغداينىڭ باھاسى 0.46 يۈەندىن 0.28 يۈەنگە چۈشۈپ، 39.13% تۆۋەنلىدى، غۇلجا، شىخۇ، قاراشەھەر، كورلا قاتارلىق 4 بازاردا بۇغداينىڭ باھاسى ئۆرلىدى. 13 ئۇن بازىرى ئىچىدە كورلا بازىرىدا ئۇننىڭ يىللىق ئوتتۇرىچە پارچە سېتىش باھاسى 6.45% ئۆرلىگەندىن سىرت، قالغان 12 بازارنىڭ ھەممىسىدە تۆۋەنلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئالتاي بازىرىدا ھەر كىلوگرام ئۇننىڭ باھاسى 0.90 يۈەندىن 0.52 يۈەنگە چۈشۈپ، 42.23% تۆۋەنلىدى. 12 گۇرۇچ بازىرى ئىچىدە، كورلا، قەشقەر بازىرىدا گۇرۇچنىڭ يىللىق ئوتتۇرىچە پارچە سېتىش باھاسى سەل ئۆرلىگەندىن سىرت، باشقا 10 بازاردا تۆۋەنلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئالتاي بازىرىدا ھەر كىلوگرام گۇرۇچنىڭ باھاسى 1.2 يۈەندىن 0.73 يۈەنگە چۈشۈپ، 39.17% تۆۋەنلىدى (جەدۋەل: 5 — 68، 5 — 69 غا قارالسۇن).

1950 — 1956 - يىلغىچە شىنجاڭدىكى 13 بازاردىكى بۇغداي، كۆممىقوناق، ئاق قوناقنىڭ بازار باھاسى

جەدۋەل: 5 — 68

بىرلىكى: كىلوگرام/يۈەن

بازار	بۇغداي							كۆممىقوناق							ئاق قوناق						
	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956
ئۈرۈمچى	0.221	0.375	0.350	0.303	0.290	0.280	0.280				0.150	0.168	0.185	0.191	0.127	0.193	0.154	0.120	0.150	0.170	0.170
تۇرپان	0.237	0.408	0.336	0.303	0.290	0.280	0.280								0.109	0.354	0.131	0.135	0.127	0.180	0.204
قۇمۇل			0.460	0.380	0.340	0.300	0.280			0.228	0.204	0.226	0.226	0.200							
غۇلجا	0.064	0.166	0.150	0.153	0.160	0.160	0.170			0.065	0.076	0.064	0.100	0.124							
تارغاباتاي	0.044	0.135	0.210	0.172	0.169	0.170	0.170	0.043	0.157	0.169	0.171	0.144	0.118	0.110						0.090	0.098
شىخۇ	0.187	0.194	0.189	0.182	0.211	0.200	0.210	0.130	0.132	0.132	0.122	0.140	0.152	0.152	0.100	0.100	0.112	0.112	0.112	0.112	0.120
ئالتاي			0.450	0.450	0.380	0.336	0.280			0.313	0.313	0.340	0.280	0.214							
قاراشەھەر	0.150	0.168	0.200	0.240	0.236	0.228	0.220	0.100	0.135	0.120	0.115	0.117	0.137	0.140							
كورلا					0.200	0.220	0.220					0.100	0.120	0.120							
كۇچا	0.240	0.192	0.280	0.128	0.194	0.185	0.185	0.144	0.120	0.160	0.096	0.096	0.096	0.131							
ئاقسۇ	0.111	0.228	0.228	0.160	0.160	0.176	0.160	0.079	0.115	0.096	0.082	0.082	0.106	0.116							
قەشقەر	0.220	0.250	0.260	0.250	0.248	0.246	0.240	0.160	0.160	0.180	0.180	0.164	0.164	0.164	0.160	0.160	0.180	0.180	0.164	0.164	0.164
خوتەن	0.239	0.338	0.146	0.180	0.175	0.175	0.134		0.069	0.089	0.096	0.094	0.108	0.128							

1950 — 1956 - يىلغىچە شىنجاڭدىكى 13 بازاردىكى تەييار ئاشلىقنىڭ پارچە سېتىلىش باھاسى

جەدۋەل: 5 — 69 بىرلىكى: كىلوگرام/يۈەن

بازار	تۇن							گۈرۈچ							كومىسسونلۇق						
	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956
ئۈرۈمچى	0.320	0.520	0.500	0.540	0.540	0.540	0.460	0.360	0.700	0.620	0.580	0.580	0.580	0.580	0.110	0.260	0.230	0.174	0.168	0.198	0.212
تۇرپان		0.754	0.640	0.500	0.470	0.440	0.420	0.440	0.770	0.750	0.700	0.660	0.600	0.650	0.109	0.354	0.131	0.135	0.127	0.180	0.222
قۇمۇل	0.260	0.796	0.732	0.592	0.558	0.492	0.459														
غۇلجا			0.322	0.250	0.270	0.270	0.280			0.600	0.600	0.480	0.490	0.490							
تارباغاتاي		0.226	0.352	0.287	0.257	0.261	0.260	0.440	0.891	0.844	0.743	0.700	0.692		0.173	0.187	0.180	0.155	0.128	0.131	
شىخۇ	0.504	0.490	0.430	0.360	0.340	0.340	0.320	0.510	0.534	0.575	0.483	0.484	0.453	0.462	0.143	0.145	0.145	0.134	0.134	0.154	0.167
ئالتاي			0.900	0.800	0.590	0.690	0.520			1.200	1.200	1	1.140	0.730							
قاراشەھەر		0.352	0.410	0.372	0.286	0.380	0.380		1	0.510	0.550	0.500	0.448	0.450		0.270	0.150	0.121	0.130	0.152	0.157
كورلا	0.320	0.320	0.310	0.310	0.323	0.330	0.330	0.410	0.400	0.400	0.420	0.432	0.440	0.440	0.190	0.210	0.200	0.200	0.210	0.220	0.220
كۇچا	0.280	0.269	0.210	0.210	0.240	0.240	0.208	0.650	0.825	0.248	0.335	0.323	0.323	0.392	0.170	0.160	0.175	0.120	0.110	0.110	0.115
ئاقسۇ	0.362	0.362	0.360	0.328	0.358	0.354	0.320	0.290	0.290	0.322	0.328	0.264	0.264	0.264	0.080	0.080	0.080	0.080	0.081	0.080	0.078
قەشقەر	0.420	0.400	0.380	0.370	0.420	0.390	0.360	0.480	0.440	0.440	0.420	0.456	0.456	0.456	0.240	0.220	0.220	0.220	0.220	0.220	0.220
خوتەن	0.360	0.476	0.260	0.280	0.280	0.260	0.246	0.452	0.496	0.400	0.440	0.440	0.360	0.374		0.100	0.120	0.120	0.120	0.125	0.138

ئىزاھ: 1. جەدۋەلدە كۆرسىتىلگەن ئۇرۇمچىدىكى ئۇننىڭ باھاسى ماشىنىدا پىششىقلانغان ئۇننىڭ باھاسى بولۇپ، سۇ تۇزگەن ئۇننىڭ 1950 - يىلدىكى باھاسى 0.237 يۈەن/كىلوگرام، 1951 - يىلدىكى باھاسى 0.547 يۈەن/كىلوگرام.

2. تۇرپاندىكى كۆممىقونلۇق ئۇننىڭ باھاسى ئاق قونلۇق ئۇننىڭ باھاسىنى، تارباغاتاي، قاراشەھەردىكى كۆممىقونلۇق ئۇننىڭ باھاسى كۆممىقونلۇق ئۇننىڭ باھاسىنى كۆرسىتىدۇ.

2) دۆلەت تاختاي ياھاسى

1949 - يىل 9 - ئايدا شىنجاڭ تىنچلىق بىلەن ئازاد بولغاندىن باشلاپ، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى ئاشلىق تىجارەت كارخانىلىرى ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش ياھاسىنى تاختايدا ئېلان قىلدى. بۇ دۆلەت تاختاي ياھاسى دەپ ئاتالدى. تاختاي ياھاسى ئەركىن ياھا ئاساسىدا ياھا ياشقۇرۇش ھوقۇق دائىرىسىگە ئاساسەن تەستىقلىتىش ئارقىلىق بېكىتىلگەن بولۇپ، ئەركىن ياھافا نىسبەتەن تەڭشەش، بېتەكلەش رولىنى ئويناپدۇ.

1950 — 1951 - يىللىرى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى ئاشلىق تىجارىتىنىڭ دائىرىسى بىرقەدەر كېڭەك بولغانلىقتىن، تاختاي ياھاسى بازارنى ئۇنۇملۇك تەڭشەپ تىزگىنلىيەلمىدى. 1952 - يىلى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى كارخانىلارنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش ھەجمى زور مىقداردا ئېشىپ، تاختاي ياھاسى يېتەكچىلىك رول ئويناشقا ياشلاپ، ئۇلكە بويىچە ئاشلىقنىڭ ياھاسى مۇقىم بولۇش ئاساسىدا تۇرغۇنلىدى.

1952 - يىل 9 - ئايدا ئۇلكىلىك سودا مەمۇرىيىتى بىرلەشمە يىغىنى رايونلار ئارا ياھا پەرقىنى مۇزاپىق بېكىتتى، 11 - ئايدا ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ «سودىنى تەڭشەش ھەققىدىكى يولىيورۇقى» ئىزچىللاشتۇرۇلۇپ، ئۇلكە بويىچە 30 نۇقتىلىق ئاشلىق بازىرىدىن 21 بۇغداي بازىرىدا سېتىۋېلىش تاختاي ياھاسى تەڭشەلدى، ئۇرۇمچى، قۇمۇل، تۇرپان، ئالتاي، غۇلجا، قورغاس، شىخۇ، ماناس، قۇتۇبى، فۇكاڭ، كۇچا قاتارلىق 11 بازاردا بۇغداينىڭ ياھاسى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 6.19% تۇرغۇنلىتىلدى، توققۇزتارا، جىڭ، تارباغاتاي، قاراشەھەر، باي، مارالبېشى، يېڭىسار، قاغىلىق، گۇما، كېرىيە قاتارلىق 10 بازاردا بۇغداينىڭ ياھاسى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 17.04% تۆستۇرۇلدى. ئۇلكە بويىچە بۇغداينىڭ تاختاي ياھاسى ئەڭ يۇقىرى ۋە ئەڭ تۆۋەن بولغان ناھىيە، شەھەرلەر ئارىسىدىكى پەرق 4.1 ھەسسىدىن 2.8 ھەسسىگە كىچىكلىتىلدى، شۇنىڭ بىلەن بىرگە باشقا تۇرلەرنىڭ ياھاسىمۇ تەڭشىلىپ، نىسبىي مۇقىم بولغان دۆلەت تاختاي ياھا سىستېمىسى تەدرىجىي شەكىللەندۈرۈلدى. دۆلەت تاختاي ياھاسىنىڭ يېتەكچىلىكىدە، جايلاردىكى ئاشلىق بازارلىرىدىمۇ مۇناسىپ تۆزگىرىش بولۇپ، ياھا ئومۇمەن مۇقىملىق ئىچىدە تۇرغۇنلىدى. ئۇلكە بويىچە 13 بازار ئۇستىدىكى ستاتىستىكىغا ئاساسلانغاندا، 1952 - يىلدىكى ياھا بىلەن 1951 - يىلدىكى ياھانى سېلىشتۇرغاندا، ئوتتۇرىچە ھەر كىلوگرام بۇغداي، گۈرۈچ، كۆممىقوناق، ئاق قوناقنىڭ بازار ياھاسى 0.262 يۈەندىن 0.247 يۈەنگە چۈشۈپ، 5.73%؛ ئۇن، گۈرۈچ، قوناق ئۇنىنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ ئوتتۇرىچە پارچە سېتىش ياھاسى 0.441 يۈەندىن 0.405 يۈەنگە چۈشۈپ، 8.16% تۆۋەنلىگەن. 1953 - يىلدىن 1956 - يىلغا قەدەر، شىنجاڭ بويىچە 30 نۇقتىلىق ئاشلىق بازىرىدىكى ئاشلىقنىڭ سېتىۋېلىش تاختاي ياھاسى، ھەر يىلى ئوخشىمىغان دەرىجىدە ئاز - ئازدىن تەڭشەپ مېڭىلدى، ئومۇمىي پرىنسىپ يۇقىرىسىنى چۈشۈرۈپ تۆۋەنىنى تولۇقلاش، رايونلار ئارا ياھا پەرقىنى تەدرىجىي كىچىكلىتىپ، چەت - ياقا جايلار ۋە ئاساسلىق ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىدىكى دېھقانلارنىڭ ئاشلىق تېرىش ئاكتىپلىقىنى قوزغاشتىن ئىبارەت بولدى. 1956 - يىلغا كەلگەندە ئاپتونوم رايون بويىچە 30 نۇقتىلىق بازاردا ھەر كىلوگرام بۇغداينىڭ ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش تاختاي ياھاسى 0.202 يۈەن بولۇپ، 1952 - يىل 10 - ئايدىكى 0.214 يۈەندىن 5.61% تۆۋەنلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئالتاي

ناھىيىسىدە 0.45 يۈەندىن 0.28 يۈەنگە چۈشۈپ، 37.78% تۆۋەنلەپ، توقۇزتارا ناھىيىسىدە 0.088 يۈەندىن 0.15 يۈەنگە چىقىپ، 70.45% ئۆرلەپ، ئەڭ يۇقىرى ۋە ئەڭ تۆۋەن تاختاي باھا پەرقى 4.1 ھەسسىدىن 0.87 ھەسسىگە كىچىكلىدى. 1956 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە 26 گۈرۈچ بازىرىدا ھەر كىلوگرام گۈرۈچنىڭ ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش تاختاي باھاسى 0.422 يۈەن بولۇپ، 1952 - يىلدىكى 0.483 يۈەندىن 12.63% تۆۋەنلىدى. بۇنىڭ ئىچىدە قۇمۇل ناھىيىسىدە 0.85 يۈەندىن 0.64 يۈەنگە چۈشۈپ، 24.71% تۆۋەنلىدى، كېرىيە ناھىيىسىدە 0.178 يۈەندىن 0.28 يۈەنگە چىقىپ، 57.30% ئۆرلەپ، ئەڭ تۆۋەن ۋە ئەڭ يۇقىرى تاختاي باھا پەرقى 4 ھەسسىدىن 1.46 ھەسسىگە كىچىكلىتىلدى. ئاپتونوم رايون بويىچە 29 كۆممىقوناق بازىرىدا ھەر كىلوگرام كۆممىقوناقنىڭ 1956 - يىلدىكى ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش تاختاي باھاسى 0.143 يۈەن بولۇپ، 1952 - يىلدىكى 0.103 يۈەندىن 38.83% ئۆرلىدى. بۇ مەزگىلدە، ئاشلىقنىڭ سېتىش تاختاي باھاسى سېتىۋېلىش تاختاي باھاسىغا سېتىۋېلىش - سېتىش باھا پەرقى نىسبىتىنى قوشۇش ئارقىلىق بېكىتىلدى. 1953 - يىلى ئۇلكىلىك ئاشلىق نازارىتى جايلارغا ئاشلىقنىڭ سېتىش تاختاي باھاسىنى سېتىۋېلىش تاختاي باھاسى ئاساسىدا ئۇنىڭغا 5.6% سېتىۋېلىش - سېتىش باھا پەرقى نىسبىتىنى قوشۇپ ئىجرا قىلىشنى ئۇقتۇردى.

1954 — 1955 - يىللىرى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئاشلىق سېتىش تاختاي باھاسى ئوخشىمىغان جايلار ئارا سېتىۋېلىش - سېتىش باھا پەرق نىسبىتىگە ئاساسەن بېكىتىلدى. يەنى ناھىيە بازىرىدىن تۆۋەن يېزىلاردا باھا پەرق نىسبىتى 5.6%، ناھىيە بازىرى ۋە نوپۇسى 3000 — 5000 كىچە، ئىستېمال قىلغۇچى نوپۇس يېرىمىدىن ئاشقان بازارلاردا 5.6% — 7.5%، ئىلايەت (ئوبلاست) لەر تۇرۇشلۇق ئوتتۇرا دەرىجىلىك شەھەرلەردە 8% — 9% كىچە، ئۇرۇمچىدە 13% — 15% كىچە بولدى. 1956 - يىلى سېتىۋېلىش - سېتىش باھا پەرق نىسبىتى تەڭشىلىپ، ئادەتتىكى ناھىيە بازىرى تۇرۇشلۇق جاي ۋە بىرقەدەر چوڭ بازارلاردا، ئىستېمال قىلغۇچى نوپۇس يېرىمىدىن ئاشقان بولسا، 7.5%، ئىلايەت تۇرۇشلۇق شەھەر ۋە ئىستېمالچىلار بىرقەدەر كۆپ نۇقتىلىق ناھىيە (مەسىلەن: كۇچا، شىخۇ، قاغىلىق، يېڭىسار، كۆكتوقاي، گۇچۇڭ، تۇرپان) بازىرىدا 8% — 9% كىچە، نوپۇسنىڭ كۆپ قىسمى ياكى ھەممىسى ئىستېمال قىلغۇچى بولغان بىرقەدەر چوڭ ئىستېمال شەھەرلىرى مەسىلەن: ئۇرۇمچى، غۇلجا، قەشقەر شەھىرى، قۇمۇل ناھىيىسىدە 13% — 15% كىچە بولدى.

1955 — 1956 - يىللىرى بۇغداينىڭ سېتىۋېلىش تاختاي باھاسىنى تۆۋەنلىتىش ۋە ئۇن پىششىقلاش تەننەرخىنىڭ ئۆزگىرىش ئەھۋالىغا ئاساسەن، 30 نۇقتىلىق بازاردىكى ئۇننىڭ سېتىش تاختاي باھاسى ئىلگىرى-ئاخىر ئىككى قېتىم تەڭشەلدى. 8 ئۇن (ماشىنىدا ئىشلەنگەن) بازىرىدىكى ھەر كىلوگرام ئۇننىڭ ئوتتۇرىچە سېتىش تاختاي باھاسى 0.426 يۈەندىن 0.396 يۈەنگە چۈشۈرۈلۈپ، 7.04%، بۇنىڭ ئىچىدە ئۇرۇمچى شەھىرىدە 16.36% تۆۋەنلىتىلدى. 29 سۇ (ئۇلاغ) تېۇگىمەن ئىشلەنگەن بازىرىدىكى ھەر كىلوگرام ئۇننىڭ ئوتتۇرىچە سېتىش تاختاي باھاسى 0.314 يۈەندىن 0.30 يۈەنگە چۈشۈرۈلۈپ، 4.46% تۆۋەنلىتىلدى، قۇمۇل، تۇرپان، ئالتاي، جىڭ، شىخۇ، ماناس، قۇتۇبى، فۇكاڭ، گۇچۇڭ، قاراشەھەر، كورلا، بۇگۇر، ئاقسۇ، گۇما، خوتەن، كېرىيە قاتارلىق 16 بازاردا بولسا سەل تۆۋەنلىدى (جەدۋەل: 5 — 70، 5 — 71 گە قارالسۇن).

1952 — 1956 - يىلغىچە شىنجاڭدىكى 30 نۇقتىلىق بازاردىكى ئاشلىقنىڭ سېتىۋېلىنىش ئاختاي باھاسى

جەدۋەل: 5 — 70

بىرلىكى: كىلوگرام/يۈەن

بازار	بۇغداي					گۈرۈچ					كۆمىستوناق					قىزىل قوناق				
	1952	1953	1954	1955	1956	1952	1953	1954	1955	1956	1952	1953	1954	1955	1956	1952	1953	1954	1955	1956
ئۈرۈمچى شەھىرى	0.340	0.300	0.290	0.280	0.280	0.547	0.558	0.540	0.513	0.513	0.080		0.150	0.186	0.200	0.155	0.110	0.140	0.172	0.192
قەشقەر شەھىرى	0.230	0.240	0.240	0.240	0.240		0.420	0.420	0.420	0.420	0.130	0.166	0.160	0.160	0.174	0.140	0.166	0.160	0.160	0.174
غۇلجا شەھىرى	0.140	0.146	0.160	0.160	0.170	0.600	0.400	0.400	0.450	0.450	0.090	0.076	0.084	0.100	0.124					0.124
قۇمۇل ناھىيىسى	0.420	0.380	0.340	0.300	0.280	0.850	0.850	0.750	0.646	0.640	0.224	0.210	0.220	0.206	0.200	0.320	0.185	0.183	0.186	0.182
يەنجى خۇيزۇ ئاپتونوم ناھىيىسى	0.280	0.240	0.230	0.230	0.220		0.456	0.456	0.400	0.400	0.136	0.086	0.123	0.140	0.140			0.114		0.111
كورلا ناھىيىسى	0.210	0.220	0.220	0.210	0.210		0.414	0.388	0.388	0.378			0.144	0.144	0.152					
بۈگۈر ناھىيىسى	0.166	0.210	0.190	0.180	0.186		0.340		0.360	0.352			0.126	0.126	0.132					
كۇچا ناھىيىسى	0.178	0.174	0.170	0.170	0.170	0.400	0.315	0.298	0.298	0.318	0.100	0.081	0.097	0.110	0.122	0.120				
باي ناھىيىسى	0.175	0.174	0.155	0.154	0.154		0.280	0.233	0.280	0.300			0.089	0.100	0.110					
ئاقسۇ ناھىيىسى	0.170	0.153	0.160	0.160	0.160		0.400	0.240	0.258	0.260	0.097	0.080	0.091	0.106	0.116					
مارالبېشى ناھىيىسى	0.184	0.174	0.180	0.180	0.180	0.300	0.420	0.420	0.420	0.420	0.080	0.117	0.110	0.110	0.128		0.117	0.100		0.128
پىچسار ناھىيىسى	0.198	0.212	0.220	0.220	0.220	0.240	0.420	0.420	0.420	0.400	0.150	0.133	0.132	0.140	0.157		0.133	0.132	0.140	0.157
يەكەن ناھىيىسى	0.180	0.194	0.200	0.200	0.200	0.388	0.420	0.420	0.360	0.360	0.098	0.105	0.100	0.120	0.144					
قاشلىق ناھىيىسى	0.170	0.184	0.190	0.190	0.190	0.447	0.380	0.400	0.353	0.400	0.100	0.086	0.095	0.116	0.138					

گۈما ناھىيىسى	0.150	0.184	0.180	0.184	0.184	0.422	0.500	0.500	0.490	0.406	0.082	0.116	0.090	0.120	0.130				
خوتەن ناھىيىسى	0.140	0.174	0.175	0.175	0.184	0.350	0.409	0.410	0.410	0.348	0.105	0.097	0.094	0.108	0.128				
كېرىيە ناھىيىسى	0.120	0.130	0.140	0.140	0.150	0.178	0.340	0.340	0.330	0.280	0.071	0.070	0.069	0.084	0.108				
تۇتئوبى ناھىيىسى	0.270	0.270	0.250	0.240	0.240	0.419			0.492	0.460			0.170	0.170	0.178	0.119		0.116	0.174
ماناس ناھىيىسى	0.250	0.230	0.230	0.220	0.220		0.426	0.380	0.403	0.440		0.110	0.170	0.170	0.164		0.105		0.160
شىخۇ ناھىيىسى	0.210	0.210	0.210	0.210	0.010		0.446	0.437	0.420	0.420			0.140	0.132	0.152				0.120
جىلگە ناھىيىسى	0.192	0.192	0.180	0.180	0.180				0.460	0.460			0.120	0.090	0.118				
سۈيدۇڭ ناھىيىسى	0.140	0.152	0.160	0.160	0.170		0.430	0.383	0.430	0.430			0.100	0.084	0.124				0.124
قورغاس ناھىيىسى	0.140	0.146	0.160	0.160	0.170	0.581	0.400	0.356	0.400	0.400	0.052		0.100	0.084	0.124				0.124
توققۇزتارا ناھىيىسى	0.116	0.116	0.130	0.130	0.150	0.540	0.400	0.356	0.449	0.560	0.058	0.057	0.078	0.090	0.110				0.110
ئالتاي ناھىيىسى	0.440	0.440	0.380	0.336	0.280			0.664					0.340	0.280		0.313	0.370		
دۆربىلجىن ناھىيىسى	0.170	0.174	0.170	0.160	0.160								0.117	0.120	0.116				0.098
چۆچەك ناھىيىسى	0.180	0.174	0.170	0.170	0.170	0.890		0.720				0.123	0.117	0.120	0.122				0.098
نۇرپان ناھىيىسى	0.330	0.310	0.290	0.280	0.280			0.530	0.650								0.130		0.204
ئۈكاك ناھىيىسى	0.290	0.280	0.270	0.260	0.260	0.583	0.532	0.532	0.594	0.516		0.126	0.132	0.174	0.184			0.090	0.180
كۈچۈڭ ناھىيىسى	0.230	0.210	0.200	0.200	0.200			0.624	0.680	0.630		0.110	0.110	0.144	0.144			0.110	0.156
گوتتۇرىچە	0.214	0.212	0.208	0.203	0.202	0.483	0.433	0.448	0.436	0.422	0.103	0.108	0.121	0.135	0.143	0.171	0.161	0.150	0.138	0.165

1955 — 1956 - يىللىرى شىنجاڭنىڭ 30 نۇقتىلىق بازىرىدىكى ئۇننىڭ سېتىش ناختاي باھاسىنىڭ تەڭشىلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 71 بىرلىكى: كىلوگرام/يۈەن

بازار	ئۇن					
	ماشىنىدا پىششىقلانغان ئۇن			سۇ (ئۇلاغ) تۇگمەن ئۇنى		
	1955 - يىلى		1956 - يىلى تەڭشەلگەن باھا	1955 - يىلى		1956 - يىلى تەڭشەلگەن باھا
	10 - ئايدىكى باھا	11 - ئايدا تەڭشەلگەن باھا		10 - ئايدىكى باھا	11 - ئايدا تەڭشەلگەن باھا	
ئۈرۈمچى شەھىرى	0.550	0.530	0.460			
قەشقەر شەھىرى	0.402	0.402	0.402	0.324	0.324	0.324
ئۇلجا شەھىرى	0.270	0.278	0.278	0.240	0.240	0.240
قۇمۇل ناھىيىسى	0.554	0.478	0.478	0.452	0.452	0.452
پەنجى خۇيزۇ ئاپتونوم ناھىيىسى	0.408	0.408	0.400	0.860	0.880	0.880
كورلا ناھىيىسى				0.316	0.320	0.360
بۈگۈر ناھىيىسى				0.272	0.292	0.292
كۇچا ناھىيىسى				0.240	0.240	0.240
باي ناھىيىسى				0.220	0.220	0.220
ئاقسۇ ناھىيىسى	0.357	0.330	0.320	0.240	0.252	0.260
مارالبېشى ناھىيىسى				0.240	0.240	0.240
پەيزىسار ناھىيىسى				0.290	0.290	0.290
يەكەن ناھىيىسى				0.288	0.288	0.288
قاغىلىق ناھىيىسى				0.270	0.270	0.270
گۇما ناھىيىسى				0.266	0.268	0.276
خوتەن ناھىيىسى				0.246	0.260	0.260
كېرىيە ناھىيىسى				0.186	0.208	0.210
قۇتۇبى ناھىيىسى	0.446	0.446	0.430	0.390	0.434	0.434
ماناس ناھىيىسى	0.427	0.400	0.400	0.380	0.390	0.390
شىخۇ ناھىيىسى				0.330	0.340	0.340
جىمىك ناھىيىسى				0.260	0.260	0.260
سۈيدۈك ناھىيىسى				0.240	0.240	0.240
قورغاس ناھىيىسى				0.240	0.240	0.240
توققۇزتارا ناھىيىسى				0.210	0.210	0.210
ئالتاي ناھىيىسى				0.520	0.590	0.590
دۆربىلجىن ناھىيىسى				0.262	0.262	0.262
چۆچەك ناھىيىسى				0.261	0.261	0.261
ئۈرپان ناھىيىسى				0.420	0.420	0.440
قۇكالىق ناھىيىسى				0.410	0.440	0.440
گۇچۇڭ ناھىيىسى				0.320	0.338	0.338
ئوتتۇرىچە	0.426	0.409	0.396	0.300	0.309	0.314

3) كېلىشىپ سېتىۋېلىش - سېتىش باھاسى

1978 - يىل 12 - ئايدا ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سودا بازىرى قويۇۋېتىلىپ، ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرى ۋە يەككە ئىشلەپچىقارغۇچىلارنىڭ دۆلەتنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىۋاپ بولغاندىن كېيىن ئېشىنچا ئاشلىقىنى بازارغا سېلىپ سېتىپ، باھادا ئۆزگارا كېلىشىشكە يول قويۇلدى. دۆلەت ئاشلىق كارخانىلىرى تەكسە باھالىق ئاشلىق تىجارىتى بىلەن شۇغۇللانغاندىن باشقا، ئاشلىقنى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىپ، كېلىشىم باھادا سېتىش كەسپىنى پائال قانات يايدۇردى، بۇنىڭ بىلەن ئاشلىق باھاسىدا پىلانلىق باھا، كېلىشىپ سېتىۋېلىش - سېتىش باھاسى ۋە ئەركىن باھا تەڭ مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇش ۋەزىيىتى شەكىللەندى. كېلىشىپ سېتىۋېلىش - سېتىش باھاسى بازار نەرقى ئەھۋالىغا ئاساسەن بېكىتىلدى. ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ كېلىشىم باھالىق ئاشلىق تىجارىتى ھەم سېتىۋالالايدىغان ھەم ساتالايدىغان بولۇش، پايدا ئېلىش پرىنسىپى بويىچە ئېلىپ بېرىلدى. بازاردا ئاشلىق بىرقەدەر كۆپ بولغاندا، بازار باھاسىدىن تۆۋەنرەك باھادا پائال سېتىۋېلىنىپ، ئاشلىق باھاسى بەك تۆۋەنلەپ «دېھقانلارغا زىيان يېتىش» تىن ساقلىنىلدى؛ بازاردا ئاشلىق ئازراق بولۇپ، باھا ئۆرلىگەندە، بازاردىكى ئاشلىقنىڭ باھاسىنى مۇقىملاشتۇرۇش ئۈچۈن، بازار باھاسىدىن تۆۋەنرەك باھادا تۆكمە قىلىپ سېتىلدى.

1979 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئاشلىق، ياغنىڭ كېلىشىپ سېتىۋېلىش باھاسى ئەڭ يۇقىرى بولغاندا دۆلەتنىڭ ئارتۇق سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ بىر ھەسسىسىدىن ئاشاسلىقى، گۈرۈچ، پۇرچاق تۇرلىرىنىڭ بىرئاز يۇقىرى، كۆممىقوناق، ئاق قوناقنىڭ بىرئاز تۆۋەن بولۇشى؛ كېلىشىپ سېتىش باھاسى ئادەتتە شۇ جايىنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ بىر يېرىم ھەسسىسىدىن يۇقىرى بولۇشى كېرەك، دەپ بەلگىلىدى. 1979 - يىلى سودا بازىرى باشتا قويۇۋېتىلگەندە، ئاشلىق باھاسى بىرقەدەر يۇقىرى بولدى. ئۈرۈمچى، قاراماي، قۇمۇل، كورلا، كۇچا، يەكەن، غۇلجا، شىخۇ قاتارلىق 15 ناھىيە، شەھەرنىڭ ستاتىستىكىسىغا ئاساسلانغاندا، ئوتتۇرىچە ھەر كىلوگرام بۇغداينىڭ 1.234 يۈەن بولۇپ، بىرتۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىدىن 2.76 ھەسسە، گۈرۈچنىڭ 1.489 يۈەن بولۇپ، بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىدىن 2.12 ھەسسە، كۆممىقوناقنىڭ 0.420 يۈەن بولۇپ، بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىدىن 0.86 ھەسسە يۇقىرى بولغان. 1980- يىلدىن باشلاپ دۆلەت ئىگىلىكىدىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ كېلىشىم باھا تىجارىتى كېڭىيىپ، بازاردىكى ئاشلىقنىڭ باھاسى تۆۋەنلىدى. 1980 - يىلنىڭ بېشىدىن 1981 - يىلنىڭ بېشىغىچە، ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق تارماقلىرى كېلىشىم باھادىكى ئەلا سۈپەتلىك ئۇننىڭ ھەر كىلوگرامىنى 1.50 يۈەندىن 1.15 يۈەنگە، ئۇلچەملىك ئۇننى 1.15 يۈەندىن 0.90 يۈەنگە، گۈرۈچنى 1.40 يۈەندىن 1.15 يۈەنگە تۆۋەنلىتىپ ساتتى، نەتىجىدە ئۈرۈمچى شەھىرىنىڭ سودا بازىرىدىكى ئۇلچەملىك ئۇننىڭ باھاسى 1.20 — 1.30 يۈەندىن 0.90 — 1.00 يۈەنگىچە، گۈرۈچنىڭ 1.60 — 1.70 يۈەندىن 1.35 يۈەنگە تۆۋەنلىدى. ئوخشاش مەزگىلدە، خوتەن ۋىلايىتىلىك ئاشلىق تارماقلىرى كېلىشىم باھادىكى گۈرۈچنىڭ ھەر كىلوگرامىنى بازار باھاسىدىن 0.10 يۈەن تۆۋەنلىتىپ ساتتى. 1981 - يىل 3 - ئايدا كېلىشىم باھادىكى گۈرۈچنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ باھاسىنى 1.50 يۈەنگە چۈشۈردى، نەتىجىدە سودا بازىرىدىكى گۈرۈچنىڭ باھاسى 1980 - يىلدىكى 2.40 يۈەندىن 1.70 يۈەنگە تۆۋەنلىدى. 1981 - يىل 3 - ئايدا 15 ناھىيە، شەھەردىكى بۇغداي، گۈرۈچ، ئۇن، كۆممىقوناقنىڭ ئوتتۇرىچە باھاسى 0.779 يۈەن بولۇپ، 1979 - يىلدىكىدىن %27.06 تۆۋەنلىدى. 1981 - يىل 5 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى، باھا ئىدارىسى، سودا - سانائەت ئىدارىسى مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: جايلارنىڭ كېلىشىپ سېتىۋېلىش باھاسى ئوخشاش بولماسلىقى، بۇغداي، ئاق قوناق، كۆممىقوناقنىڭ كېلىشىپ سېتىۋېلىش باھاسى دۆلەتنىڭ ئارتۇق سېتىۋېلىش باھاسى بىلەن ئوخشاش ياكى ئۇنىڭدىن يۇقىرىراق بولۇشى، گۈرۈچ، پۇرچاقنىڭ باھاسى ئارتۇق سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ %15 دىن ئېشىپ كەتمەسلىك ئاساسىدا بېكىتىلىشى؛ كېلىشىپ سېتىۋېلىش-سېتىش ئوتتۇرىسىدىكى باھا پەرقى نىسبىتى، ئادەتتە ئاشلىقنىڭ %12 تىن، گۈرۈچ قاتارلىق قىس تۇرلەرنىڭ

20% تىن ئاشماسلىقى لازىم. بۇ بەلگىلىمە 1988 - يىل 12 - ئايغىچە ئىجرا قىلىنىدى.

1981 — 1985 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە سودا بازارلىرىدىكى ئاشلىقنىڭ باھاسى كېلىشىم باھانىڭ يېتەكچىلىكىدە داۋاملىق مۇقىم تۇرۇۋىلىندى، 15 ناھىيە، شەھەرنىڭ سودا بازىرىدا بۇغداي قاتارلىق 4 تۈرنىڭ ئوتتۇرىچە باھاسى 0.779 يۈەندىن 0.584 يۈەنگە چۈشۈپ، 25.03% تۆۋەنلىدى. 1986 - يىلى ئىچكىرى ئۆلكىلەردىن كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىنىپ يۆتكەپ كېلىنىدىغان گۈرۈچنىڭ باھاسى ئۆرلىگەنلىكتىن، ئاپتونوم رايون ئىچىدە كېلىشىپ سېتىلىدىغان ۋە سودا بازىرىدىكى گۈرۈچ باھاسىنىڭ ئۆرلىشىگە تەسىر كۆرسەتتى. 15 ناھىيە، شەھەرنىڭ ستاتىستىكىسىغا ئاساسلانغاندا، سودا بازىرىدىكى گۈرۈچنىڭ باھاسى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 18.71% ئۆرلىگەن. 1987 - يىلدىن باشلاپ ئىچكى ئۆلكە، شەھەرلەر شىنجاڭدىن ئاشلىق سېتىۋالغانلىقتىن، سودا بازىرىدىكى ئاشلىقنىڭ باھاسى ئۆرلىدى. 1988 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر، بازاردىكى ئاشلىقنىڭ باھاسى 1987 - يىلدىكىدىن 56.5% ئۆرلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاق قوناقنىڭ 111.5%، گۈرۈچنىڭ 25.7% ئۆرلەپ، دۆلەتنىڭ ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسىدىن 71.6% يۇقىرى بولدى، ھەر كىلوگرام بۇغداينىڭ 0.70 يۈەنگە ئۆرلەپ، دۆلەتنىڭ ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسىدىن 39.44% يۇقىرى بولدى. باھانى مۇقىملاشتۇرۇش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايونلۇق باھا ئىدارىسى ئاشلىقنىڭ كېلىشىم سېتىۋېلىش- كېلىشىم سېتىش بويىچە ئەڭ يۇقىرى چەكلىمە باھا چارىسىنى ئېلان قىلدى، بۇنىڭدا بۇغداينىڭ بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ 25% ىدىن ئېشىپ كەتمەسلىكى، شال (گۈرۈچ) نىڭ بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ 50% ىدىن يۇقىرى بولماسلىقى (بۇنىڭ ئىچىدە مىچۈن ناھىيىسىدە ئىشلەپچىقىرىلغان گۈرۈچنىڭ بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ 10% ىدىن ئېشىپ كەتمەسلىكى)، دادۇرنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ 90% ىدىن ئېشىپ كەتمەسلىكى، كۆممىقوناق قاتارلىق تۇرلەرنىڭ بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ 20% ىدىن يۇقىرى بولماسلىقى كېرەك، كېلىشىم سېتىشتا يەنىلا ئىلگىرى ېيكىتىلگەن سېتىۋېلىش - سېتىش پەرق نىسبىتى ئىجرا قىلىنىدۇ، دەپ بەلگىلەندى. بۇنداق زورلاش خاراكتېردىكى چەكلىمە باھا تەدرىجىي ئىقتىسادىي قانۇنىيەت ۋە قىممەت قانۇنىيىتىگە خىلاپ بولغانلىقى ئۈچۈن، كېلىشىم باھالىق ئاشلىقنى سېتىۋالماسلىق، سېتىش رايونلىرىدا كېلىشىم باھالىق ئاشلىق مەنبەسى قىس بولۇشتەك ئەھۋال كېلىپ چىقىپ، ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ كېلىشىم باھالىق ئاشلىق تىجارىتىگە تايىنىپ يېمەك - ئىچمەك تىجارىتى قىلىدىغان خىلى كۆپ يەككە تىجارەتچىلەرنىڭ تىجارىتى بىر مەزگىل توختاپ قالدى. 1989 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە كېلىشىم باھادىكى ۋە سودا بازىرىدىكى سودا ئاشلىقنىڭ باھاسى داۋاملىق ئۆرلىدى. 1990 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىقتىن مول ھوسۇل ئېلىنىپ، بازاردىكى ئاشلىقنىڭ باھاسى تۆۋەنلىدى، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاشلىقنىڭ ئەرزان بولۇشى بىلەن دېھقانلارغا زىيان يېتىپ قېلىشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن، گوۋۇيۈەنىنىڭ «مەخسۇس دۆلەت ئاشلىق زاپىسى بەرپا قىلىش» توغرىسىدىكى ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، ھەر كىلوگرام بۇغداينى 0.80 يۈەندىن، كۆممىقوناقنى 0.45 يۈەندىن كەڭتاشا سېتىۋېلىشنى بەلگىلەپ، دېھقانلارنىڭ مەنپەئىتىنى قوغدىدى. ئاشلىقنىڭ كېلىشىم سېتىۋېلىش باھاسىمۇ ئاساسەن مۇشۇ بويىچە ئىجرا قىلىنىدى.

2. ۋەزىپە يۈكلەپ سېتىۋېلىش، نورمىلىق سېتىش باھاسى

1) ۋەزىپە يۈكلەپ (بەلگىلەپ) سېتىۋېلىش باھاسى

مىنگو دەۋرىدە، شىنجاڭدا ئېلىنغان غەللە - پاراق ئارمىيە بىلەن ھۆكۈمەتنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرالمىغاندا، ھۆكۈمرانلار مەمۇرىي بۇيرۇق ئارقىلىق تۆۋەنگە ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى چۈشۈردى ھەمدە ۋەزىپە ئورۇندالمىغىچە ھەرقانداق كىشىنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىپ تىجارەت قىلىشىغا يول قويماسلىقنى بەلگىلىدى. مىنگونىڭ 31 - يىلى (1942 - يىلى) ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى: ناھىيىلەر سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداپ بولغاندىن كېيىن، ئۆلكىلىك سودا بانكىسى ئاشلىق سارىيى ۋە ئۇنىڭ شۆبە ئاپپاراتلىرىنىڭ شۇ جايدىن ئاشلىق

سېتىۋېلىشىغا يول قويۇلىدۇ، دەپ ئۇقتۇرۇش چىقاردى. دېمەك، ۋەزىپە ئورۇندالمىغىچە شەھەر - بازار ئاھالىلىرىنىڭ ئىستېمالى ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىدىغان دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بانكىسى ئاشلىق سارىيىنىڭمۇ ئاشلىق سېتىۋېلىشىغا يول قويۇلمىغانىدى. ۋەزىپە يۈكلەپ سېتىۋېلىشتا ئاتاقتا بازار باھاسى بويىچە سېتىۋېلىش دېيىلسىمۇ، ئەمەلىيەتتە دېھقانلار ئاشلىقنى ھۆكۈمەت بەلگىلىگەن چەكلىمە باھادا سېتىشقا مەجبۇرلاندى، بۇ چارە ھەر دەرىجىلىك ئەمەلدارلارنىڭ دېھقانلارنى ھىيلە - مىكىر بىلەن شۇلۇۋالىدىغان ۋاستىسى بولۇپ قالدى.

2) نورمىلىق سېتىش باھاسى

مىنگونىڭ 22 - يىلى (1933 - يىلى) شېڭ شىسەي تەختكە چىققاندا، ئاشلىق ئىنتايىن قىس بولۇپ كەتكەن ۋە مال باھاسى ئۆچقاندەك تېز ئۆرلەپ كەتكەن ۋەزىيەتكە دۇچ كەلدى. ھۆكۈمەت خادىملىرى ئوقۇتقۇچىلار، كارخانا، كەسپىي ئورۇنلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر قوشۇنىنى تۇراقلاشتۇرۇش ئارقىلىق شىنجاڭنىڭ سىياسىي ۋەزىيىتىنى مۇقىملاشتۇرۇش ئۈچۈن، ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت مىنگونىڭ 24 - يىلى (1935- يىلى) «دۆلەت مەمۇرلىرى ئىستېمال ھەمكارلىق كوپېراتىپى» نى قۇرۇپ، ئۆلكىدىكى ھەرقايسى ئورگانلار، كەسپىي ئورۇنلار، مەكتەپلەردىكى مەمۇرلار، مەدەنىيەت - ماتارىپ خادىملىرى ۋە ئۇلارنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرى، دۆلەت كارخانىلىرىدىكى ئىشچىلارغا قوشقان پاي كىنىشكىسىگە قاراپ نورمىلىق ئاشلىق، ياغ سېتىپ بەردى ۋە بۇنىڭغا مالىيىدىن يارەم بېرىش چارىسىنى يولغا قويدى، شۇڭا نورمىلىق سېتىش باھاسى بىرقەدەر تۆۋەن بولدى. مىنگونىڭ 24 - يىلى (1935 - يىلى) 6 — 8 - ئايغىچە بازاردىكى گۈرۈچ، ئۇننىڭ باھاسى پەۋقۇلئاددە قىممەتلەپ كەتتى، ئۈرۈمچىدە ھەر كۆزە گۈرۈچ 3200 سەر، ھەر يۈز جىڭ ئۇن 9000 سەر ئۆلكە پۈلىغا نورمىلىق سېتىلدى، بۇ باھا بازار باھاسىنىڭ 40% — 50% نگە توغرا كەلدى. شۇ يىلى 12 - ئايدا ئۇننىڭ بازار باھاسى ئەرزانلاپ، ھەر يۈز جىڭ ئۇننىڭ نورمىلىق سېتىلىش باھاسى 7000 سەر ئۆلكە پۈلىغا چۈشتى. مىنگونىڭ 31 - يىلى (1942 - يىلى) 2 - ئايدا ھەر كۆزە گۈرۈچنىڭ نورمىلىق سېتىلىش باھاسى 2 يۈەن (ئۆلكە پۈلى)، ھەر يۈز جىڭ ئۇننىڭ 4 يۈەن بولدى، ئەگەر سېتىۋالمىسا ھەر كۆزە گۈرۈچ 11 يۈەنگە، ھەر يۈز جىڭ ئۇن 27 يۈەنگە سۇندۇرۇلۇپ، نەق پۇل تارقىتىلدى. شۇ يىلى 10- ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ، نورمىلىق سېتىلىدىغان گۈرۈچنىڭ ھەر كۆزەسىنىڭ باھاسى 3 يۈەن ئۆلكە پۈلىغا، يۈز جىڭ ئۇننىڭ باھاسى 5 يۈەن ئۆلكە پۈلىغا ئۆستۈرۈلدى. مىنگونىڭ 32 - يىلى (1943 - يىلى) 8- ئايدا پاي قوشقانلار كۆپەيگەنلىكتىن، نورمىلىق سېتىلىش مىقدارى شىددەت بىلەن ئاشتى، مالىيە يارىدەمى چەكلىك بولغانلىقتىن، ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت بۇنىڭغا قارىتا مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: تىجارەت خاراكتېرلىك ئورگانلار ۋە مەدەنىيەت تەشكىلاتلىرى، كونسۇلخانا، ئىجتىمائىي تەشكىلاتلارغا ئوخشاش تەمىنلىنىدۇ، تەمىنلەنگەن ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە راسچوت قىلىنىدۇ، لېكىن ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئاشلىق، ياغ پۇلىنى باشقا ئورگاندىكى مەمۇرلارغا ئوخشاش نورمىلىق سېتىش باھاسى بويىچە تاپشۇرىدۇ، نورمىلىق سېتىش باھاسى بىلەن سېتىۋېلىش باھاسى ئوتتۇرىسىدىكى پەرق سوممىنى، تۇرۇشلۇق ئورۇن ھەمكارلىق كوپېراتىپىغا تولۇقلاپ تاپشۇرىدۇ. مىنگونىڭ 34 - يىلى (1945 - يىلى) ھەر كۆزە گۈرۈچنىڭ نورمىلىق سېتىش باھاسى يەنىلا 3 يۈەن ئۆلكە پۈلى، ھەر يۈز جىڭ ئۇن، ئارىلاشما ئۇننىڭ 5 يۈەن بولدى، سېتىۋالمىغانلارغا، ھەر كۆزە گۈرۈچ 2000 يۈەن، ھەر يۈز جىڭ ئۇن 5600 يۈەن، ئارىلشما ئۇن 1900 يۈەنگە سۇندۇرۇلۇپ نەق پۇل بېرىلدى. شۇ يىلى 3 - ئايدا ھەرقايسى تىجارەت ئورگانلىرىغا تولۇقلاپ بېرىلىدىغان باھا پۇلى گۈرۈچنىڭ ھەر كۆزەسىنىڭ 350 يۈەندىن 1250 يۈەنگە، ئۇننىڭ ھەر يۈز جىڭىنىڭ 870 يۈەندىن 3000 يۈەنگە كۆپەيتىلدى. مىنگونىڭ 36 - يىلى (1947 - يىلى) 3 - ئايدا ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتنىڭ «مەمۇرلار ۋە ئوقۇتقۇچىلارنىڭ ئۆزىنىلا بىر پاي ھېسابىدا ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش، ئائىلە تاۋابىئاتلىرىنى تەمىنلەشنى ئەمەلدىن قالدۇرۇش توغرىسىدا قارار» ىغا ئاساسەن، ئۆلكە بويىچە مەمۇرلار ۋە ئوقۇتقۇچىلارنى (ئورگاندىكى ئات باققۇچىلار، ئىشچىلارنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) ئېيىغا 45 جىڭ ئۇن بىلەن

تەمىنلەشنى بەلگىلىدى، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىدا ئەڭ ئاشلىق، ئاشلىق ئاز ئىشلەپچىقىرىلىدىغان رايونلاردا پۈلغا سۈندۇرۇپ پۇل تارقىتىلدى. جايلاردىكى بازار باھاسىنىڭ %80 ى بويىچە بېكىتىلگەن باھا مۇنداق بولدى: ئۇرۇمچى شەھىرىدە ئۇنىنىڭ ھەر يۈز جىڭىنىڭ 40 مىڭ يۈەن ئۇلكە پۇلى، گۇرۇچىنىڭ ھەر كۇرەسىنىڭ 12 مىڭ 800 يۈەن، ئۇرۇمچى مەۋزېي رايوندا ئۇنىنىڭ ھەر يۈز جىڭىنىڭ 36 مىڭ يۈەن، قاراشەھەر رايوندا ئۇنىنىڭ 20 مىڭ يۈەن، ئاقسۇ رايوندا ئۇنىنىڭ 5600 يۈەن، قەشقەر رايوندا ئۇنىنىڭ 6400 يۈەن، قۇمۇل رايوندا ئۇنىنىڭ 30 مىڭ يۈەن بولدى. ئۇز خىراجىتى بىلەن ئوقۇيدىغان ئوتتۇرا دەرىجىلىك مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى، دوختۇرخانىدىكى بىمارلار، مەدەنىيەت تەشكىلاتلىرى، كونسۇلخانىلارغا كېرەكلىك ئۇن بېكىتىلگەن باھا بويىچە سېتىلدى. شۇ يىلى 4 - ئايدا بازاردىكى ئۇنىنىڭ باھاسى تۇۋەنلىگەنلىكتىن، ئۇرۇمچى مەۋزېلار ئىستېمال كوپېراتىپى تىجارەت ئورگانلىرىغا ساتىدىغان تولۇقلىما باھادىكى ئۇنىنىڭ ھەر يۈز جىڭىنىڭ باھاسى 40 مىڭ يۈەندىن 30 مىڭ يۈەنگە تۇۋەنلىدى، ھەر كۇرە گۇرۇچ يەنىلا 12 مىڭ 800 يۈەندىن سېتىلدى. مىنگونىڭ 37 - يىلى (1948 - يىلى) 9 - ئايدا نورمىلىق سېتىش باھاسى تەكسە باھانىڭ %50 نگە توغرا كېلىپ، ھەر يۈز جىڭ ئۇن 1 مىليون 750 مىڭ يۈەن يېڭى پۇل، ھەر كۇرە گۇرۇچ 1 مىليون يۈەن بولدى. مىنگونىڭ 38 - يىلى (1949 - يىلى) 4 - ئايدىن باشلاپ، ئۇلكىلىك مۇكۇمەت ئورگاندىكى مەۋزېلارنى غەللە - پاراق ئاشلىق بىلەن ھەقسىز تەمىنلەشنى، باشقا ئورگان خادىملىرىغا بازار باھاسى بويىچە نورمىلىق سېتىشنى بەلگىلىدى. بۇنىڭ ئىچىدە مۇكۇمەت ئىگىلىكىدىكى كەسىپي ئورگان، مەدەنىيەت - تەنتەربىيە تەشكىلاتلىرىدىكى خادىملار، يېرىم مۇكۇمەت خىراجىتى بىلەن ئوقۇيدىغان ئوقۇغۇچىلارغا 6 - ئايدىن باشلاپ بازار باھاسىنىڭ %70 ى بويىچە نورمىلىق سېتىلدى.

3. پىلانلىق باھا

1953 - يىلى مەملىكەت بويىچە ئاشلىقنى بىرتۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش سىياسىتى يولغا قويۇلغاندا، شىنجاڭدا تەستىقلىتىش ئارقىلىق بۇ سىياسەت ۋاقتىنچە ئىجرا قىلىنمىدى. ئۇلكە بويىچە ئاشلىق باھاسىدا يەنىلا بازاردىكى ئاشلىق باھاسىنى دۆلەت تاختاي باھاسى ئارقىلىق يېتەكلەش شەكلى قوللىنىلدى. 1957 - يىل 7 - ئايدىن باشلاپ ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىقنى بىرتۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش سىياسىتى يولغا قويۇلدى، 8 - ئاينىڭ 31 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى «ئەركىن بازارنى تاقاپ، ھەرقانداق كىشىنىڭ ئاشلىق ھايانكەشلىكى قىلىشىنى قەتئىي مەنئى قىلىش» ھەققىدە ئېلان چىقىرىپ، خۇسۇسىي سودىگەرلەرنىڭ ئاشلىق تىجارىتىنى ئەمەلدىن قالدۇردى. شۇنىڭدىن باشلاپ، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىقنىڭ سېتىۋېلىش- سېتىش باھاسى پۈتۈنلەي بېكىتكەن پىلانلىق باھاغا ئايلاندۇرۇلدى.

1) سېتىۋېلىش باھاسى

ئاشلىقنىڭ پىلانلىق سېتىۋېلىش باھاسىدا، ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىيىتىنىڭ ئۆزگىرىش ئەھۋالىغا ئاساسەن، ئىلگىرى ئاخىر بولۇپ، بىرتۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى، ئارتۇق سېتىۋېلىنغان قىسىمغا قوشۇلغان باھا، بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسى (نىسبەتلىك باھا دەپمۇ ئاتىلىدۇ) ۋە مەخسۇس زاپاس ئاشلىق باھاسى قاتارلىقلار يولغا قويۇلدى.

(1) بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى 1957 - يىلى ئاپتونوم رايون 1956 - يىللىق سېتىۋېلىش تاختاي باھاسى ئاساسىدا، 81 ناھىيە بازىرىدىكى بۇغداينىڭ، 79 ناھىيە بازىرىدىكى كۆممىقوناقنىڭ، 61 ناھىيە بازىرىدىكى گۈرۈچنىڭ، 47 ناھىيە بازىرىدىكى دادۇرنىڭ شۇنىڭدەك باشقا بەزى ئۈششاق قارا ئاشلىقلارنىڭ بىرتۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىنى بېكىتتى، ناھىيە بازىرىدىن تۇۋەن جايلاردا ئارىلىقنىڭ ئۇزۇن - قىسقىلىقى بويىچە يېڭا - بازار باھا پەرقى بېكىتىلىپ، بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھا سىستېمىسى شەكىللەندۇرۇلدى (جەدۋەل: 5 — 71 گە قارالسۇن). بۇ قېتىم ئاشلىقنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىنى بېكىتىشتە زىيادە

يۇقىرى رايون باھا پەرقى داۋاملىق ساقلاپ قېلىندى. بۇغداينىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى ئەڭ يۇقىرى بېكىتىلگەن كۆكتوقاي ناھىيىسىدە ھەر كىلوگرامىنىڭ 0.30 يۈەن، ئەڭ تۆۋەن بېكىتىلگەن چەرچەن ناھىيىسىدە ھەر كىلوگرامىنىڭ پەقەت 0.12 يۈەن بولۇپ، باھا پەرقى 1.5 ھەسسىگە يەتتى، كۆممىقوناقنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى ئەڭ يۇقىرى بېكىتىلگەن كۆكتوقاي ناھىيىسىدە ھەر كىلوگرامىنىڭ 0.247 يۈەن، ئەڭ تۆۋەن بېكىتىلگەن چەرچەن، كۇنەس ناھىيىلىرىدە 0.08 يۈەن بولۇپ، باھا پەرقى 2.09 ھەسسىگە يەتتى؛ گۈرۈچنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى ئەڭ يۇقىرى بېكىتىلگەن گۇچۇڭ ناھىيىسىدە ھەر كىلوگرامىنىڭ 0.63 يۈەن، ئەڭ تۆۋەن بېكىتىلگەن چەرچەن ناھىيىسىدە 0.204 يۈەن بولۇپ، باھا پەرقى 2.09 ھەسسىگە يەتتى. زىيادە يۇقىرى رايون باھا پەرقى گەرچە ئاساسلىق سېتىش رايونلىرى ۋە ئاشلىقى تۆكسۈيدىغان رايونلارنىڭ ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشىنى تەرەققىي قىلدۇرۇشىغا، ئاشلىق ئوبوروتىنى ئىلگىرى سۈرۈشكە پايدىلىق بولغان بولسىمۇ، لېكىن ئاساسلىق ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىدا بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى تۆۋەنرەك بولۇپ، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىياتىغا تەسىر يەتتى.

1957 - يىلى شىنجاڭدىكى ئاساسلىق ئاشلىق تۈرلىرىنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى

جەدۋەل: 5 — 72　　ئۆلچىمى: ئوتتۇرا دەرىجىلىك　　بىرلىكى: كىلوگرام/يۈەن

بازار	بۇغداي	شال	گۈرۈچ	كۆممىقوناق	ئاق قوناق	داۋۇر	كۆك پۇرچاق	تېرىق	يالىڭاچ ئارپا
ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرىچە	0.201	0.194	0.410	0.143	0.174	0.224	0.151	0.115	0.131
ئۈرۈمچى شەھىرى	0.280	0.280	0.531	0.200	0.204	0.360	0.210	0.140	0.200
قاراماي شەھىرى	0.220			0.142			0.152		
توقسۇن ناھىيىسى	0.266				0.190	0.350			
تۇرپان ناھىيىسى	0.280			0.194	0.204	0.370			
پىچان ناھىيىسى	0.280		0.560	0.192	0.210	0.380	0.220		
قۇمۇل ناھىيىسى	0.268	0.340	0.620	0.180	0.180	0.320	0.196	0.180	0.200
ئارانتۈرۈك ناھىيىسى	0.240			0.172	0.162		0.184		
باركۆل قازاق ئاپتونوم ناھىيىسى	0.240			0.172			0.184		0.172
خوشۇت ناھىيىسى	0.204		0.425	0.130		0.328	0.130	0.150	
خېجىڭ ناھىيىسى	0.204	0.221	0.415	0.130		0.236	0.130	0.098	
يەنجىسى خۇيزۇ ئاپتونوم ناھىيىسى	0.220	0.238	0.400	0.140		0.300	0.140	0.200	0.140
كورلا ناھىيىسى	0.210	0.210	0.378	0.152		0.210			
لوپنۇر ناھىيىسى	0.194	0.173	0.378	0.132					
چەرچەن ناھىيىسى	0.162	0.162	0.316	0.104					
چاقلىق ناھىيىسى	0.120	0.120	0.204	0.080					

بۇگۇر ناھىيىسى	0.186	0.164	0.352	0.132					
كۆچا ناھىيىسى	0.170	0.16	0.318	0.122		0.170	0.170		
توقسۇ ناھىيىسى	0.158	0.138	0.276	0.114		0.158	0.158		0.158
شايار ناھىيىسى	0.150	0.140	0.284	0.110		0.150	0.150		
ياڭى ناھىيىسى	0.154	0.150	0.300	0.110		0.154	0.174		
ئونسۇ ناھىيىسى	0.160	0.130	0.260	0.116		0.160			
ئاقسۇ ناھىيىسى	0.160	0.130	0.260	0.116		0.160	0.180		
ئاۋات ناھىيىسى	0.144	0.116	0.280	0.106		0.144	0.144		
كەلپىن ناھىيىسى	0.180	0.140	0.280	0.144	0.110	0.180	0.148		
ئۇچتۇرپان ناھىيىسى	0.140	0.115	0.230	0.102		0.140	0.160		
ئاقچى ناھىيىسى	0.173		0.280	0.130					
ئاتۇش ناھىيىسى	0.240	0.210	0.420	0.174					
ئۇلۇغچات ناھىيىسى	0.250		0.430	0.180					
ئاقتۇ ناھىيىسى	0.226	0.200	0.420	0.160		0.160			
مارالبېشى ناھىيىسى	0.180	0.180	0.420	0.128					
قەشقەر شەھىرى	0.240	0.180	0.420	0.174			0.400		0.160
قەشقەر كونا شەھەر ناھىيىسى	0.232	0.192	0.412	0.169		0.140			
قەشقەر يېڭىشەھەر ناھىيىسى	0.240		0.420	0.171			0.380		0.120
يېڭىسار ناھىيىسى	0.220	0.200	0.420	0.157		0.132			0.120
پەيزاۋات ناھىيىسى	0.214			0.152					
يوپۇغا ناھىيىسى	0.212			0.144					
مەكىت ناھىيىسى	0.180	0.173		0.128					
يەكەن ناھىيىسى	0.200	0.170	0.360	0.144		0.120	0.200		
پوسكام ناھىيىسى	0.196		0.353	0.143			0.200		
قاغىلىق ناھىيىسى	0.190	0.196	0.400	0.138		0.113	0.200		0.095
ناشقورغان تاجىك ئاپتونوم ناھىيىسى									
گۇما ناھىيىسى	0.184	0.250	0.406	0.130		0.110	0.506		0.130
قاراقاش ناھىيىسى	0.184	0.210	0.340	0.128			0.400		0.128
خوتەن ناھىيىسى	0.200	0.214	0.348	0.128				0.128	0.128
لوپ ناھىيىسى	0.180	0.216	0.352	0.122					0.122
چىرا ناھىيىسى	0.170	0.194	0.320	0.116		0.114			0.108
كېرىيە ناھىيىسى	0.160	0.180	0.280	0.108		0.114			0.108

نىيە ناھىيىسى	0.150	0.194	0.320	0.108					0.108
مىچۇەن ناھىيىسى	0.270	0.310	0.506	0.198	0.190	0.300	0.204	0.108	0.184
فۇكالاق ناھىيىسى	0.260	0.274	0.516	0.184	0.180	0.304	0.180	0.130	0.148
جىمسار ناھىيىسى	0.212		0.590	0.166		0.252	0.184	0.142	0.160
گۇچۇلاق ناھىيىسى	0.200		0.630	0.160		0.340	0.176	0.140	0.160
مورى قازاق ئاپتونوم ناھىيىسى	0.180			0.150			0.160	0.130	0.140
سانجى ناھىيىسى	0.262	0.268	0.484	0.190	0.180	0.310	0.194	0.144	
قۇتۇبى ناھىيىسى	0.240	0.254	0.460	0.178		0.300	0.188	0.114	0.172
ماناس ناھىيىسى	0.220	0.251	0.440	0.164		0.280	0.180	0.110	0.150
ساۋەن ناھىيىسى	0.222	0.189	0.388	0.136	0.116	0.252	0.147	0.097	0.116
شىخۇ ناھىيىسى	0.210	0.189	0.420	0.152		0.262	0.152	0.106	0.136
تولى ناھىيىسى	0.180			0.134			0.134	0.104	0.080
دۆربىلجىن ناھىيىسى	0.160			0.116			0.116	0.085	0.120
چۆچەك ناھىيىسى	0.170			0.122		0.256	0.124	0.085	0.098
چاغانتوقاي ناھىيىسى	0.140			0.102			0.102	0.070	
قوبۇقسار موڭغۇل ئاپتونوم ناھىيىسى	0.280			0.205	0.160				
جىلگە ناھىيىسى	0.180	0.203	0.460	0.118		0.294	0.118	0.066	
بورتالا ناھىيىسى	0.140	0.184	0.460	0.083		0.253	0.083		
ئارىشاڭ ناھىيىسى	0.130	0.186		0.088		0.180	0.088	0.061	
قورغاس ناھىيىسى	0.170		0.40	0.124		0.164	0.124	0.072	0.114
سۈيدۇلاق ناھىيىسى	0.170		0.430	0.124		0.146	0.130	0.080	0.124
غۇلجا شەھىرى	0.170	0.224	0.450	0.124		0.260	0.160	0.080	0.122
غۇلجا ناھىيىسى	0.160		0.440	0.116		0.162	0.130	0.080	0.124
چاپچال شىبە ئاپتونوم ناھىيىسى	0.156	0.177	0.420	0.114		0.134	0.110	0.072	0.110
نىلقا ناھىيىسى	0.150		0.560	0.110		0.132	0.104	0.070	0.104
توققۇزتارا ناھىيىسى	0.150		0.560	0.110		0.120	0.100	0.064	0.100
تېكەس ناھىيىسى	0.150		0.576	0.104		0.142	0.110	0.072	0.110
موڭغۇلكۈرە ناھىيىسى	0.140		0.600	0.100		0.110	0.100	0.064	0.100
كۈنەس ناھىيىسى	0.120		0.611	0.080		0.110	0.080	0.068	
بۈرچىن ناھىيىسى	0.270			0.200			0.200	0.168	
قاباناھىيىسى	0.250			0.183			0.183	0.147	
جېمنەي ناھىيىسى	0.230			0.177			0.177	0.141	

بۇرۇلتوقاي ناھىيىسى	0.250			0.212			0.204	0.168	0.098
ئالتاي ناھىيىسى	0.280			0.214			0.214	0.178	
كۆكتوقاي ناھىيىسى	0.300			0.247			0.247	0.231	
چىگىل ناھىيىسى	0.270			0.204			0.204	0.168	

1958 — 1960 - يىلغىچە «يۇقىرىسىنى چۈشۈرۈش، تۆۋىنىنى كۆتۈرۈش» ۋە رايونلار ئارا باھا پەرقىنى تەدرىجىي كىچىكلىتىش پرىنسىپى بويىچە، ئاشلىقنىڭ بىر تۈتاش سېتىۋېلىش باھاسى ھەر يىلى كىچىك دائىرىدە تەڭشەپ تۇرۇلدى. بۇنىڭ ئىچىدە 1960 - يىل 8 - ئاينىڭ 9 - كۈنىدىكى باھا تەڭشىلىش دائىرىسى كەڭرەك بولۇپ، ئاساسەن چەرچەن، ئارىشاڭ، بورتالا، جىڭ، كۈنەس، ماناس، قاراماي قاتارلىق جايلاردىكى بۇغداينىڭ بىر تۈتاش سېتىۋېلىش باھاسى ئۆستۈرۈلدى، قوبۇقسار ناھىيىسىدىكى بۇغداينىڭ بىر تۈتاش سېتىۋېلىش باھاسى چۈشۈرۈلدى؛ چەرچەن، ئۈچتۇرپان، مىچۈەن، توققۇزتارا قاتارلىق جايلاردىكى گۈرۈچنىڭ بىر تۈتاش سېتىۋېلىش باھاسى ئۆستۈرۈلۈپ، قاراماي، ئاقسۇ قاتارلىق جايلاردىكى گۈرۈچنىڭ بىر تۈتاش سېتىۋېلىش باھاسى چۈشۈرۈلدى. چەرچەن، قاراماي، قوبۇقسار، بورتالا، ئارىشاڭ، كۈنەس، قۇمۇل، ساۋەن قاتارلىق جايلاردىكى كۆممىقوناقنىڭ بىر تۈتاش سېتىۋېلىش باھاسى ئۆستۈرۈلۈپ، گۈچۈڭ، موربدىكى كۆممىقوناقنىڭ بىرتۈتاش سېتىۋېلىش باھاسى چۈشۈرۈلدى. ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستىغا بۇاستە قاراشلىق قىسمەن ناھىيە (شەھەر) لەر ۋە لوپنۇردىكى دادۇرنىڭ بىر تۈتاش سېتىۋېلىش باھاسى ئۆستۈرۈلۈپ، خوتەن ۋىلايىتىگە قاراشلىق ناھىيىلەردىكى دادۇرنىڭ بىر تۈتاش سېتىۋېلىش باھاسى چۈشۈرۈلدى. بىرقانچە قېتىملىق تەڭشەشتىن كېيىن، 1960 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە 83 رايوندا ھەر 50 كىلوگرام بۇغداينىڭ ئوتتۇرىچە بىر تۈتاش سېتىۋېلىش باھاسى 10.04 يۈەن بولۇپ، 1957 - يىلدىكىدىن ئاران 0.1% ئۆرلىدى، 60 رايوندا ھەر 50 كىلوگرام گۈرۈچنىڭ ئوتتۇرىچە بىر تۈتاش سېتىۋېلىش باھاسى 20.78 يۈەن بولۇپ، 1957 - يىلدىكىدىن 0.29% تۆۋەنلىدى، 82 رايوندا ھەر 50 كىلوگرام كۆممىقوناقنىڭ ئوتتۇرىچە بىر تۈتاش سېتىۋېلىش باھاسى 7.16 يۈەن بولۇپ، 1957 - يىلدىكىدىن 0.14% تۆۋەنلىدى. 69 رايوندا ھەر 50 كىلوگرام دادۇرنىڭ ئوتتۇرىچە بىر تۈتاش سېتىۋېلىش باھاسى 13.37 يۈەن بولۇپ، 1957 - يىلدىكىدىن 9.41% ئۆرلىدى.

1961 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ قارارى ۋە گوۋۇيۈەننىڭ ئۇقتۇرۇشىنىڭ روھىغا ئاساسەن، 6 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ ئاشلىقنىڭ بىر تۈتاش سېتىۋېلىنىش باھاسىنى ئومۇمىيۈزلۈك ئۆستۈرۈشنى قارار قىلدى. ئاپتونوم رايون بويىچە 83 ناھىيە بازىرىدىن يۇقىرى جايدىكى 19 تۇرلۇك ئاشلىق (ئوتتۇرا دەرىجىلىك) نىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ ئوتتۇرىچە باھاسى 0.195 يۈەندىن 0.229 يۈەنگە ئۆستۈرۈلۈپ، 17.44% ئۆرلىتىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە بۇغداي، كۆممىقوناق، تېرىق، يالىنگاچ ئارپا، قارا بۇغداي، ئارپا، باقلا قاتارلىق 7 تۇرنىڭ باھاسىنىڭ ئۆستۈرۈلۈش ھەجمى 20% تىن ئاشتى. بۇ قېتىم ئاشلىقنىڭ بىرتۈتاش سېتىۋېلىش باھاسىنى ئۆستۈرۈشتە، رايونلار ئارا باھا پەرقىنى كىچىكلىتىش روھى داۋاملىق ئىزچىللاشتۇرۇلۇپ، ئىلگىرىكى بىر تۈتاش سېتىۋېلىش باھاسى يۇقىرىراق بولغان غەيرىي ئاساسلىق ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىدا ئۆستۈرۈلمەسلىك ياكى سەل ئۆستۈرۈش، ئىلگىرىكى بىر تۈتاش سېتىۋېلىش باھاسى نىسپىي تۆۋەنرەك بولغان ئاساسلىق ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىدا مۇۋاپىق ئۆستۈرۈش ئاساس قىلىندى. بۇنىڭغا ئاساسەن، تاشقورغان، قوبۇقساردىكى بۇغداينىڭ بىر تۈتاش سېتىۋېلىش باھاسى ئۆستۈرۈلمىدى، ئۈرۈمچى شەھىرى (ناھىيىسى)، تۇرپان، پىچان، توقسۇن ناھىيىسى شۇنىڭدەك ئالتاي ۋىلايىتى، قىزىلسۇ ئوبلاستىغا قاراشلىق ناھىيىلەردىكى بۇغداينىڭ باھاسىنىڭ ئۆستۈرۈلۈش ھەجمى 8% تىن تۆۋەن، ئىلى ئوبلاستىغا بۇاستە قاراشلىق ناھىيىلەر (شەھەر) شۇنىڭدەك بورتالا ئوبلاستى، ئاقسۇ ۋىلايىتىگە قاراشلىق ناھىيىلەردىكى

بۇغداي باھاسىنىڭ ئۆستۈرۈلۈش ھەجمى %40 تىن يۇقىرى بولدى. باھا تەڭشەلگەندىن كېيىن، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاساسلىق قاشلىق تۇرلىرىنىڭ رايونلار ئارا بىر تۇتاش سېتىۋېلىش بويىچە ئەڭ چوڭ باھا پەرقى مۇنداق بولدى: ھەر 50 كىلوگرام بۇغداينىڭ 6.3 يۈەن بولۇپ، 1957 - يىلدىكىدىن 2.7 يۈەن تۆۋەنلىدى؛ ھەر 50 كىلوگرام گۈرۈچنىڭ 13 يۈەن بولۇپ، 1957 - يىلدىكىدىن 8.3 يۈەن تۆۋەنلىدى، ھەر 50 كىلوگرام كۆممىقوناقنىڭ 3.76 يۈەن بولۇپ، 1957 - يىلدىكىدىن 4.6 يۈەن تۆۋەنلىدى. قاشلىق تۇرلىرىنىڭ دەرىجە پەرقى باھاسى مۇنداق بەلگىلەندى: ئوتتۇرا دەرىجىلىك قاشلىقنىڭ 100 ئۇلچەم قىلىنسىپ، ھەر بىر دەرىجە ئۈرلىسە %5 قوشۇلدى، ھەر بىر دەرىجە تۆۋەنلىسە %4 كېمەيتىلدى (جەدۋەل 5 — 73 كە قارالسۇن).

1961 - يىلى قاشلىقنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسىنىڭ ئۆستۈرۈلۈش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 73　　ئۇلچىمى: ئوتتۇرا دەرىجىلىك　　بىرلىكى: كىلوگرام/يۈەن

تۈرى	1960 - يىلى ئىجرا قىلىنغان باھا	1961 - يىلى تەڭشەلگەن باھا	باھانىڭ ئۆستۈرۈلۈش ھەجمى (%)
بۇغداي	0.201	0.242	20.40
شال	0.205	0.225	9.76
گۈرۈچ	0.416	0.438	5.29
كۆممىقوناق	0.143	0.174	21.68
ئاق قوناق	0.150	0.162	8
قىزىل قوناق	0.135	0.156	15.56
دادۇر	0.276	0.299	11.99
تېرىق	0.127	0.144	13.39
سۆك	0.124	0.150	20.97
يالىڭاچ ئارپا	0.136	0.180	32.35
قارا بۇغداي	0.149	0.180	20.81
ئارپا	0.139	0.171	23.02
سۇلۇ	0.114	0.130	14.04
كۆك پۇرچاق	0.171	0.188	9.94
ماش	0.296	0.342	15.54
كانماش	0.227	0.231	1.76
بېسمىۋاق	0.191	0.219	14.66
ئالا پۇرچاق	0.341	0.381	11.73
باقلا	0.176	0.347	97.16
ئوتتۇرچە	0.195	0.229	17.44

1962 — 1965 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىقنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى ئاساسەن ئۆزگەرتىلمىدى، پەقەت ناھايىتى ئاز ساندىكى رايونلاردىكى ئايرىم تۇرلەرنىڭ باھاسى سەل تەڭشەلدى. 1966-يىل 7 - ئاينىڭ 20 - كۈنى ئاپتونوم رايونلۇق خەلق كومىتېتى گوۋۇيۈەننىڭ ئاشلىقنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش، بىر تۇتاش سېتىش باھاسىنى ئۆستۈرۈش ھەققىدىكى ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، ئاشلىقنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسىنى يەنە بىر قېتىم ئۆستۈرۈشنى قارار قىلدى. ئاپتونوم رايون بويىچە ناھىيە بازىرىدىن يۇقىرى جايلاردىكى ئاساسلىق ئاشلىق تۇرلىرى (ئوتتۇرا دەرىجىلىك) نىڭ ئوتتۇرچە ھەر كىلوگرامىنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ ئۆستۈرۈلۈش ئەھۋالى مۇنداق بولدى: بۇغداينىڭ 0.242 يۈەندىن

0.270 يۆەنگە، 11.57% ؛ كۆممىقوناقنىڭ 0.166 يۆەندىن 0.184 يۆەنگە، 10.84% ؛ قىسقا غوللۇق شالنىڭ 0.222 يۆەندىن 0.242 يۆەنگە، 9.01% ؛ قىزىل قوناقنىڭ 0.159 يۆەندىن 0.174 يۆەنگە، 9.43% ؛ ئاق قوناقنىڭ 0.163 يۆەندىن 0.180 يۆەنگە، 10.43% ؛ دادۇرنىڭ 0.299 يۆەندىن 0.304 يۆەنگە، 1.67% ئۆستۈرۈلدى. گۈرۈچنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى ئاساسەن ئۆزگەرتىلمىدى، باشقا ئۇششاق قارا ئاشلىقلارنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى سەل ئۆستۈرۈلدى. بۇ قېتىم باھا تەڭشەشتە يېزا- بازار ئارا باھا پەرقى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى، ھەمدە ئاپتونوم رايون بەش باھا رايونىغا ئايرىلىپ، رايونلار ئارا باھا پەرقى داۋاملىق كىچىكلىتىلدى. باھا تەڭشەلگەندىن كېيىن، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاساسلىق ئاشلىق تۇرلىرىنىڭ ھەر 50 كىلوگرامىنىڭ ئەڭ چوڭ باھا پەرقى مۇنداق بولدى: بۇغداينىڭ 6.3 يۆەندىن 1.2 يۆەنگە، 80.96% ؛ كۆممىقوناقنىڭ 3.76 يۈەندىن 1.00 يۈەنگە، 73.34% ؛ گۈرۈچنىڭ 13 يۆەندىن 12.5 يۆەنگە، 3.85% تۆۋەنلىدى.

1967 — 1978 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە بۇغداي، شال، گۈرۈچ، كۆممىقوناق، قىزىل قوناق، ئاق قوناق قاتارلىق ئاشلىقلارنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى ئاساسەن ئۆزگەرتىلمىدى، پەقەت ناھايىتى ئاز بىر قىسىم رايونلاردا ئازراق تەڭشەلدى. 1971 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە دادۇرنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى ھەر كىلوگرامىنىڭ 0.304 يۆەندىن 0.313 يۆەنگە چىقىرىلىپ، 2.96% ئۆستۈرۈلدى. 1972 - يىلى قارا بۇغداي، ماشىنىڭ رايونلار ئارا بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھا پەرقى ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ، ئاپتونوم رايون بويىچە بىر خىل باھا يولغا قويۇلدى، قارا بۇغداينىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى ھەر كىلوگرامىنىڭ 0.189 يۆەندىن 0.220 يۆەنگە چىقىرىلىپ، 16.40% ؛ ماشىنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى ھەر كىلوگرامىنىڭ 0.351 يۆەندىن 0.420 يۆەنگە چىقىرىلىپ، 19.66% ئۆستۈرۈلدى. 1978- يىلى دادۇرنىڭ ئاپتونوم رايون بويىچە بىر خىل باھا يولغا قويۇلۇپ، بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى ھەر كىلوگرامىنىڭ 0.313 يۆەندىن 0.400 يۆەنگە چىقىرىلىپ، 27.79% ئۆستۈرۈلدى.

1978 - يىل 12 - ئايدا ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتنىڭ 3 - ئومۇمىي يىغىنى ئاشلىقنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسىنى ۋە ئارتۇق سېتىۋېلىنغان قىسىمغا باھا قوشۇش ھەجمىنى ئۆستۈرۈشنى قارار قىلدى، 1979 - يىل 6 - ئاينىڭ 14 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «ئاشلىق ۋە ياغ، ياغلىق داننىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىنى تەڭشەش لايىھىسى» نى تەستىقلاپ، ئاشلىق ۋە ياغ، ياغلىق داننىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسىنى ئومۇمىيۈزلۈك ئۆستۈردى. ھەر خىل ئاشلىقلارنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسىنىڭ ئۆستۈرۈلۈش ئەھۋالىنى جەدۋەل: 5 — 74 تىن كۆرۈڭلىك.

1979 - يىلى شىنجاڭدا ئاشلىقنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسىنىڭ ئۆستۈرۈلۈش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 74 ئۇلچىمى: ئوتتۇرا دەرىجىلىك بىرلىكى: كىلوگرام/يۆەن

تۈرى	تەڭشىلىشتىن ئىلگىرىكى باھا	تەڭشەلگەندىن كېيىنكى باھا	باھانىڭ ئۆستۈرۈلۈش ھەجمى (%)
كۈزگى بۇغداي	0.270	0.338	25.19
يازغى بۇغداي	0.270	0.328	21.48
قىسقا غوللۇق شال گۈرۈچى	0.450	0.477	6

قىسقا غوللۇق شال	0.242	0.298	23.10
كۆمىسقوناق	0.184	0.226	22.82
ئاق قوناق	0.178	0.216	21.35
قىزىل قوناق	0.174	0.208	19.54
دادۇر	0.400	0.460	15
يالىڭاچ ئارپا	0.169	0.224	32.54
قارا بۇغداي	0.220	0.260	18.18
سۆك	0.177	0.228	28.81
تېرىق	0.177	0.200	12.99
ئارپا	0.161	0.220	36.64
كۆك پۇرچاق	0.216	0.310	43.52
ماش	0.420	0.560	33.33
كانىماش	0.230	0.300	30.43
باقلا	0.379	0.500	31.93
قىزىل پۇرچاق	0.420	0.560	33.33
ئالا پۇرچاق	0.380	0.500	31.58
يېسىمۇق	0.244	0.328	34.43
نومى شال	0.314	0.340	8.28

بۇ قېتىم ئاشلىقنىڭ بىر تۈتاش سېتىۋېلىنىش باھاسىنى ئۆستۈرۈشتە، قىسقا غوللۇق شال گۈرۈچى، قىسقا غوللۇق شالدىن باشقا ئاشلىق تۈرلىرىگە قارىتا ئاپتونوم رايون بويىچە بىر خىل باھا يولغا قويۇلۇپ، رايونلار ئارا باھا پەرقى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. قىسقا غوللۇق شالنىڭ قۇمۇل، مىچۇەن، تولى قاتارلىق جايلاردا ئىلگىرىكى يۇقىرىراق بىرتۈتاش سېتىۋېلىش باھاسى داۋاملىق ئۆزگەرتىلمىگەندىن سىرت، باشقا جايلاردىكى باھاسى 50 كىلوگرامىنىڭ 14.9 يۈەنگە ئۆستۈرۈلدى. قىسقا غوللۇق شالنىڭ گۈرۈچىنىڭ بىر تۈتاش سېتىۋېلىش باھاسى ئۈرۈمچى، مىچۇەن قاتارلىق 17 ناھىيە، شەھەردىن باشقا جايلاردا 50 كىلوگرامىنىڭ 23 يۈەن بويىچە ئىجرا قىلىندى. ئاشلىقنىڭ دەرىجە پەرقى باھاسى، ئۈتتۈرا دەرىجىلىك ئاشلىقنىڭ 100 ئاساسىي ئۈلچەم قىلىنىپ، بىر دەرىجە ئۈرلىسە ياكى تۆۋەنلىسە 3% قوشۇلدى ياكى كېمەيتىلدى.

1981 — 1984 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون ئىچىدە دادۇرنىڭ بىر تۈتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى تەڭشەلگەندىن سىرت، باشقا ئاشلىقلارنىڭ بىر تۈتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى ئۆزگەرتىلمىدى. 1981 - يىلى ئاپتونوم رايون ئاشلىق مىنىستىرلىكى، باھا باش ئىدارىسى، مالىيە مىنىستىرلىكىنىڭ بىرلەشمە ئۇقتۇرۇشىغا ئاساسەن، دادۇرنىڭ 50 كىلوگرامىنىڭ بىر تۈتاش سېتىۋېلىنىش باھاسىنى 23 يۈەندىن 36.8 يۈەنگە چىقىرىپ، 60% ئۆستۈرۈشنى، شۇنىڭ بىلەن بىرگە سېتىۋېلىش ئاساس سانىنى، ئاساس سانىدىن سىرت ئارتۇق سېتىۋېلىنغان قىسمىغا باھا قوشۇپ بېرىشنى ئەمەلدىن قالدۇرۇشنى قارار قىلدى. ئاشلىق تۈرلىرى ئوتتۇرىسىدىكى مۇۋاپىق نىسبەتلىك باھانى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن، 1984 - يىلى يەنە سودا مىنىستىرلىكى ۋە دۆلەت باھا ئىدارىسىنىڭ ئۇقتۇرۇشىغا ئاساسەن، دادۇرنىڭ 50 كىلوگرامىنىڭ بىر تۈتاش سېتىۋېلىنىش باھاسىنى 36.8 يۈەندىن 32

يۈەنگە چۈشۈرۈپ، 13.04% تۆۋەنلىتىشنى، ئارتۇق سېتىۋېلىنغان قىسمىغا باھا قوشۇپ بېرىشنى يەنىلا يولغا قويماسلىقنى قارار قىلدى. 1985 — 1986 - يىللىرى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى ئۆزگەرتىلمىدى.

1987 — 1989 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون دۆلەت باھا ئىدارىسى، سودا مىنىستىرلىكىنىڭ قىسمەن ئاشلىقلارنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسىنى تەڭشەش ھەققىدىكى ئۇقتۇرۇشنىڭ روھىغا ئاساسەن، قىسقا غوللۇق شال، قىسقا غوللۇق شال گۈرۈچى، كۆممىقوناق، كۆممىقوناق ئۇنىنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسىنى ئوچ قېتىم، بۇغداينىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسىنى ئىككى قېتىم ئۆستۈردى. 1987 -، 1988- يىللىرى باھا تەڭشىلگەندە، كۆممىقوناق، كۆممىقوناق ئۇنىغا قارىتا ئاپتونوم رايون بويىچە بىر خىل باھا ئىجرا قىلىنىش جايلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىش - سېتىش ئەھۋالىغا ئاساسەن ئوچ باھا رايونىغا ئايرىشقا ئۆزگەرتىلدى، 1989 - يىلى يەنە ئاپتونوم رايون بويىچە بىر خىل باھا ئەسلىگە كەلتۈرۈلۈپ، 1990 - يىلغىچە ئىجرا قىلىنىدى (جەدۋەل: 5 — 75 كە قارالسۇن).

1987 — 1989 - يىلغىچە شىنجاڭدا قىسمەن ئاشلىقلارنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسىنىڭ تەڭشىلىشى

جەدۋەل: 5 — 75 ئۇلچىمى: ئوتتۇرا دەرىجىلىك بىرلىكى: كىلوگرام/يۈەن

تۈرى	باھا رايونى	1987	1988	1989
كۆزگى بۇغداي	ئاپتونوم رايون بويىچە ئوخشاش باھا	0.338	0.354	0.375
بازغى بۇغداي	ئاپتونوم رايون بويىچە ئوخشاش باھا	0.328	0.344	0.365
قىسقا غوللۇق شال	ئاپتونوم رايون بويىچە ئوخشاش باھا	0.339	0.368	0.458
قىسقا غوللۇق شال گۈرۈچى	ئاپتونوم رايون بويىچە ئوخشاش باھا	0.527	0.576	0.724
كۆممىقوناق	قەشقەر، خوتەن، ئاقسۇ ئۆلايىتى، قىزىلسۇ ئوبلاستى	0.238	0.246	0.253
	ئىلى ئۆلايىتى، بورتالا ئوبلاستى	0.241	0.248	
	باشقا ئۆلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر	0.244	0.252	
كۆممىقوناق ئۇنى	قەشقەر، خوتەن، ئاقسۇ ئۆلايىتى، قىزىلسۇ ئوبلاستى	0.295	0.304	0.311
	ئىلى ئۆلايىتى، بورتالا ئوبلاستى	0.298	0.306	
	باشقا ئۆلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر	0.301	0.310	

ئىزاھ: 1987 - يىلى باھا تەڭشىلىشتىن ئىلگىرى كۆممىقوناق ئۇنىنىڭ ھەر كىلوگرامى 0.260 يۈەن ئىدى.

(2) ئارتۇق سېتىۋېلىنغان قىسمىغا قوشۇلغان باھا 1960 - يىل 12 - ئاينىڭ 8 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم مەملىكەتلىك مالىيە - سودا خىزمىتىگە مەسئۇل شۇجىلار يىغىنىنىڭ روھىغا ئاساسەن، ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىنى بىرلىك قىلىپ، كىشى بېشىغا تاپشۇرغان تاۋار ئاشلىقىنىڭ بەلگىلەنگەن ئۇلچەمدىن ئاشقان قىسمىنىڭ ھەر كىلوگرامىغا بىر پۈڭ 4 لىدىن باھا پۇلى قوشۇپ مۇكاپاتلاشنى قارار قىلدى، كىشى بېشىغا تاپشۇرۇلىدىغان تاۋار ئاشلىق ئۇلچىمى ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ شىمالىدىكى (ئۇرۇمچى شەھىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالمىدۇ) ئۆلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ 250 كىلوگرام، بايىنغولىن ئوبلاستى ۋە قوموۇل ئۆلايىتىنىڭ 175 كىلوگرام، قالغان ئۆلايەت، ئوبلاستلارنىڭ 125 كىلوگرام بولدى. 1961 - يىلى ئاشلىقنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى ئۆستۈرۈلگەندىن كېيىن، 1962 - يىل 4 - ئايدىن باشلاپ باھا قوشۇپ مۇكاپاتلاش ئىجرا

قىلىشتىن توختىتىلدى. 1965 - يىل 6 - ئاينىڭ 15 - كۈنى ئاشلىق مىنىستىرلىكى ۋە باھا كومىتېتى ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىغا تەستىقلىتىش ئارقىلىق يېزا خەلق گۇڭشېسى ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرى ۋە دۆلەت ئىگىلىكىدىكى دېھقانچىلىق مەيدانلىرى ئارتۇق ساتقان ئاشلىققا باھا قوشۇپ مۇكاپاتلاشنى قايتا يولغا قويۇشنى قارار قىلدى. ئاپتونوم رايون دۆلەتنىڭ بىر تۆتاش ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، يېزا خەلق گۇڭشېسى ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرى كىشى بېشىغا دۆلەتكە تاپشۇرغان غەللە - پاراق ۋە ئېشىنچا ئاشلىقنىڭ 50 كىلوگرامدىن ئاشقان قىسمىغا (غەللە - پاراقنىلا ئاشۇرغان بولسا مۇكاپاتلىمىدى)، بىر تۆتاش سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە %12 باھا قوشتى. شۇ يىللىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغان ئاشۇرغان قىسمىغا يەنە بىر تۆتاش سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە %25 باھا قوشتى. شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىڭتۇەنى تاپشۇرىدىغان ئاشلىق ئۈچۈن باھا قوشۇش ھۆددىگەرلىكىنى يولغا قويۇپ، ھەر 5000 كىلوگرام بۇغداي، گۈرۈچكە 100 يۈەن، ھەر 5000 كىلوگرام ياشقا ئاشلىققا 80 يۈەن باھا قوشتى. 1966 — 1970 - يىلغىچە ئارتۇق سېتىۋېلىنغان قىسمىغا باھا قوشۇپ بېرىشتە، شۇ يىللىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداپ ئاشۇرغان قىسمىغا، بىر تۆتاش سېتىۋېلىش باھاسى ئاساسىدا %25 باھا قوشۇلدى. 1971 - يىلى ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى بىر بېكىتىپ ئۈچ يىلغىچە ئۆزگەرتمەسلىك سىياسىتى يولغا قويۇلۇپ، سېتىۋېلىش ئاساس سانىنى ئورۇنداپ بولغاندىن كېيىن، ئارتۇق ساتقان بۇغداي، شال، گۈرۈچ ۋە تۇرلۈك پۈرچاقلارغا بىر تۆتاش سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە %30، ئارتۇق ساتقان كۆممىقوناق ۋە ياشقا قارا ئاشلىقلارغا %20 باھا قوشۇش بەلگىلەندى. كېيىن ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى بىر بېكىتىپ ئۈچ يىلغىچە ئۆزگەرتمەسلىك بىر بېكىتىپ بەش يىلغىچە ئۆزگەرتمەسلىككە ئۆزگەرتىلدى، باھا قوشۇش چارىسى ئۆزگەرتىلمىدى. 1979 - يىلى مەملىكەت بويىچە ئارتۇق سېتىۋېلىنغان قىسمىغا باھا قوشۇش ھەجمى %30 تىن %50 كە ئۆستۈرۈلدى، ئاپتونوم رايون قارا، ئاق ئاشلىقنىڭ سېتىۋېلىش نىسبىتىنى ئۆزگەرتىش ئۈچۈن، ئارتۇق سېتىۋېلىنىدىغان قىسمىغا قوشۇلىدىغان باھا پۈلى ئومۇمىي سوممىسىنى كۆپەيتمەسلىك شەرتى ئاستىدا، گۇۋۇيۈەننىڭ ئالاقىدار تارماقلىرى قوشۇلغاندىن كېيىن، ئارتۇق سېتىۋېلىنغان بۇغداي، شال، گۈرۈچ ۋە تۇرلۈك پۈرچاقلارغا باھا قوشۇش ھەجمىنى %60، ئارتۇق سېتىۋېلىنغان كۆممىقوناق ۋە ياشقا قارا ئاشلىقلارغا باھا قوشۇش ھەجمىنى %40 قىلىپ بېكىتتى. بۇ بەلگىلىمە 1984 - يىلغىچە ئىجرا قىلىندى.

(3) بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسى　ئاشلىق ئوبوروتى تۆزۈلمىسى ئىسلاھاتىنىڭ چوڭقۇرلىشىشىغا ئەگىشىپ، 1985 - يىلدىن باشلاپ، ئاشلىقنى بىر تۆتاش سېتىۋېلىش توختاتىم بويىچە بەلگىلەپ سېتىۋېلىشقا ئۆزگەرتىلدى. بۇغداي، قىسقا غوللۇق شال (قىسقا غوللۇق شالنىڭ گۈرۈچى)، كۆممىقوناق قاتارلىق 3 تۈر بەلگىلەپ سېتىۋېلىنىدىغان بولدى، بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسى تاپشۇرۇلغان ئاشلىق ئومۇمىي مىقدارىنىڭ «تەتۈر 7 : 3 ئۇلۇش» نىسبىتى بويىچە ھېسابلاندى، يەنى ئۈچ ئۇلۇشى بىر تۆتاش سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە، يەتتە ئۇلۇشى ئارتۇق سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە سېتىۋېلىندى، شۇڭا بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسى نىسبەتلىك باھا دەپمۇ ئاتالدى. بۇغدايىنىڭ ئارتۇق سېتىۋېلىنغان قىسمىغا بىر تۆتاش سېتىۋېلىش باھاسى ئاساسىدا %60، ياشقا تۇرلەرنىڭ ئارتۇق سېتىۋېلىنغان قىسمىغا %50 باھا قوشۇلدى. 1986 - يىلى يەنە قىسقا غوللۇق شال، قىسقا غوللۇق شالنىڭ گۈرۈچىگە باھا قوشۇش ھەجمى %60 كە ئۆستۈرۈلدى، جايلارنىڭ ئېھتىياجىغا ئاساسەن سېتىۋالغان ئارپا، ئاق قوناق، ماش، كۆك پۈرچاق، كانىماشنى توختاتىم بويىچە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىگە توغرىلاپ، «تەتۈر 7 : 3 ئۇلۇش» نىسبەت بويىچە ھېسابلاپ، ئارتۇق سېتىۋېلىنغان قىسمىغا %50 باھا قوشۇشنى رۇخسەت قىلىندى. ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈپ، تەكسە باھا ۋە كېلىشىم باھادىكى ئاشلىقنىڭ باھا پەرقىنى كىچىكلىتىش ئۈچۈن، 1987 — 1989 - يىلغىچە قىسقا غوللۇق شال، قىسقا غوللۇق شالنىڭ گۈرۈچى، كۆممىقوناقنىڭ بەلگىلەپ سېتىۋېلىنىش باھاسى ئۈدا ئۈچ قېتىم ئۆستۈرۈلدى. 1988 — 1989 - يىلغىچە بۇغدايىنىڭ بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسى ئۈدا ئىككى قېتىم

ئۆستۈرۈلدى. 1989 - يىلدىكىنى 1985 - يىلدىكىگە سېلىشتۇرغاندا، بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ ئۆستۈرۈلۈش ئەھۋالى مۇنداق بولدى: كۆزگى بۇغداينىڭ %10.83، يازغى بۇغداينىڭ %11.16، قىسقا غوللۇق شالنىڭ %53.35، قىسقا غوللۇق شال گۈرۈچىنىڭ %57.49، كۆممىقوناقنىڭ %12.13 (جەدۋەل: 5 — 76 گە قارالسۇن).

1985 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭدا ئاشلىقنىڭ بەلگىلەپ سېتىۋېلىنىش باھاسى

جەدۋەل: 5 — 76 ئۆلچىمى: ئوتتۇرا دەرىجىلىك بىرلىكى: كىلوگرام/يۈەن

يىل / تۈرى	1985	1986	1987	1988	1989	1990
كۆزگى بۇغداي	0.480	0.480	0.480	0.502	0.532	0.532
يازغى بۇغداي	0.466	0.466	0.466	0.488	0.518	0.518
قىسقا غوللۇق شال	0.403	0.423	0.458	0.498	0.618	0.618
قىسقا غوللۇق شال گۈرۈچى	0.621	0.653	0.712	0.778	0.978	0.978
كۆممىقوناق	0.305	0.305	0.325	0.336	0.342	0.342

(4) مەخسۇس زاپاس ئاشلىقنىڭ باھاسى 1990 - يىلى گوۋۇيۈەن مەخسۇس زاپاس ئاشلىق تۈزۈمىنى ئورنىتىپ، شىنجاڭغا 350 مىليون كىلوگرام مەخسۇس زاپاس بۇغداي، 20 مىليون كىلوگرام مەخسۇس زاپاس گۈرۈچ سېتىۋېلىش پىلانىنى ئورۇنلاشتۇردى. ئىلتىماس قىلىپ، تەستىقلىتىش ئارقىلىق شىنجاڭدا مەخسۇس زاپاس بۇغداينىڭ سېتىۋېلىش باھاسى ھەر كىلوگراممىنىڭ 0.80 يۈەن، گۈرۈچنىڭ 1.12 يۈەن قىلىپ بەلگىلەندى.

2) سېتىش باھاسى

1957 - يىل 7 - ئايدا شىنجاڭدا ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش ئومۇمىيۈزلۈك يولغا قويۇلغاندا، ئىلگىرى دۆلەت تەرىپىدىن ئاشلىقنىڭ بازار باھاسىنى يېتەكلەش ئۈچۈن بەلگىلەنگەن سېتىش تاختاي باھاسى مۇناسىپ ھالدا دۆلەتنىڭ پىلانلىق سېتىش باھاسىغا، يەنى بىر تۇتاش سېتىش باھاسىغا ئۆزگەرتىلدى. ئاپتونوم رايون بويىچە 32 تۈرلۈك ئاشلىقتا (بۇنىڭ ئىچىدە تارتىلمىغان ئاشلىق تۈرى 12، تەييار ئاشلىق تۈرى 13، پۈرچاق تۈرلىرى 7) بىر تۇتاش سېتىش باھاسى بېكىتىلدى ۋە ئىجرا قىلىندى. ئاساسلىق ئاشلىق تۈرلىرىنىڭ بىرتۇتاش سېتىش باھاسىنى جەدۋەل: 5 — 77 دىن كۆرۈۋېلىڭ.

1958 — 1960 - يىلغىچە قىسمەن جايلاردىكى ئاشلىقنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى ۋە سېتىۋېلىش-سېتىش پەرق نىسبىتىنىڭ تەڭشىلىشىگە ئەگىشىپ، ئاپتونوم رايونىنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىكى ئاشلىقنىڭ بىر تۇتاش سېتىش باھاسىدا ئۆزگىشىلەرنى تۇغدۇرغان ۋە تۇغدۇرماقتا. 1957 - يىلدىكىگە سېلىشتۇرغاندا، 1960 - يىلى 50 كىلوگراممىنىڭ ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرىچە بىر تۇتاش سېتىش باھاسى: بۇغداينىڭ 0.07 يۈەن، %0.64 ئۆرلىدى. ماشىنىدا تارتىلغان بۇغداي ئۇنىنىڭ 2.24 يۈەن، %10.94 تۇغدۇرلىدى، يەرلىك تۇغمىدە تارتىلغان بۇغداي ئۇنىنىڭ 0.28 يۈەن، %1.87 ئۆرلىدى؛ شالنىڭ 0.24 يۈەن، %2.13؛ گۈرۈچنىڭ 0.38 يۈەن، %1.48؛ كۆممىقوناقنىڭ 0.17 يۈەن، %2.10؛ ئاق قوناقنىڭ 0.94 يۈەن، %9.95 تۇغدۇرلىدى؛ دادۇرنىڭ 1.02 يۈەن، %7.12؛ كۆك پۇرچاقنىڭ 0.99 يۈەن، %11.7 ئۆرلىدى. بۇغداي

ۋە بۇغداي ئۇنىنىڭ بىر تۇتاش سېتىش باھا پەرق نىسبىتى: ماشىنىدا تارتىلغان ئۇنىڭ 104.08% تىن 81.57% كە تۆۋەنلىدى؛ سۇ توڭمەن ئۇنىنىڭ 49.15% تىن 51.79% كە ئۆرلىدى. تاشقورغاندا 1958-يىلى ھەر كىلوگرام ئۇن 0.64 يۈەندىن بىر تۇتاش سېتىلدى.

1961 - يىل 6 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ئاشلىقنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى ئومۇمىيۈزلۈك ئۇيۇشتۇرۇلگەندىن كېيىن، بىر تۇتاش سېتىش باھاسى ئۆزگەرتىلمىدى، نەتىجىدە ئاپتونوم رايون بويىچە كۆپ قىسىم ئاشلىق تۈرلىرىنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش باھاسى ئوك بولۇش تەتۈر بولۇشقا ئۆزگىرىپ، ئاشلىق تىجارىتىدىن زور زىيان كېلىپ چىقتى. ئاشلىق تىجارەت زىيىنىنى ئازايتىش ئۈچۈن، 1963 — 1964 - يىللىرى يېزىلارغا ۋە شەھەر - يېزىلارنىڭ سودا - سانائەت ساھەسىگە سېتىش باھاسى ئۈدا ئىككى قېتىم ئۇيۇشتۇرۇلۇپ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھا سەۋىيىسىگە يەتكۈزۈلگەن بولسىمۇ، لېكىن شەھەر - بازارلارغا سېتىش باھاسى ئۇيۇشتۇرۇلمىگەنلىكتىن، سېتىۋېلىش - سېتىش باھاسىدىكى تەتۈر بولۇش ئەھۋالى 1964 - يىلغىچە داۋاملاشتى. ئاپتونوم رايون بويىچە تۆۋەندىكى ئاشلىق تۈرلىرى يۇقىرى باھادا سېتىۋېلىنىپ تۆۋەن باھادا سېتىلدى ھەمدە بۇلارنىڭ ئوتتۇرىچە تەتۈر پەرق نىسبىتى (%) مۇنداق بولدى: بۇغداي 8.93، شال 2.08، كۆمىسقوناق 3.26، قىزىل قوناق 1.51، ئاق قوناق 1.35، ئارپا 8.36، قارا بۇغداي 4.36، سۆك 3.78، تېرىق 4.58، يالىڭاچ ئارپا 12.7، سۇلۇ 0.16، ماش 6.26، باقلا 42.27، يېسىمۇق 0.27. ئاپتونوم رايون بويىچە بۇغداي ۋە بۇغداي ئۇنىنىڭ بىر تۇتاش سېتىش باھا پەرق نىسبىتى (%): ماشىنىدا تارتىلغان ئۇنىڭ 1960 - يىلدىكى 81.57 دىن 1964 - يىلى 48.84 كە، سۇ توڭمەن ئۇنىنىڭ 1960-يىلدىكى 51.79 تىن 1964 - يىلى 25.04 كە تۆۋەنلىدى.

1965 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى دۆلەتنىڭ بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ ئاشلىقنىڭ شەھەر - بازارلاردا بىر تۇتاش سېتىش باھاسىنى ئۇيۇشتۇرۇشنى قارار قىلدى. باھاسى تەتۈر بولغانلىكى يېرىك ئاشلىقلارنىڭ بىر تۇتاش سېتىش باھاسى ئۇيۇشتۇرۇلۇپ، بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھا سەۋىيىسىگە يەتكۈزۈلدى. تەتۈر بولمىغان ئاشلىقلارنىڭ ئەسلىدىكى باھاسى ئۆزگەرتىلمىدى. تەييار ئاشلىقلار (ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرىچە ھەر 50 كىلوگرامى) نىڭ بىر تۇتاش سېتىش باھاسىنىڭ ئۇيۇشتۇرۇلۇش ئەھۋالى مۇنداق بولدى: ماشىنىدا تارتىلغان بۇغداي ئۇنىنىڭ 0.56 يۈەن، 3.11% ئۇيۇشتۇرۇلدى، يېرىكى بىلەن پىششىقلاتقىنىنىڭ پەرق نىسبىتى 53.47% بولدى؛ سۇ توڭمەندە تارتىلغان بۇغداي ئۇنىنىڭ 1.15 يۈەن، 7.6% ئۇيۇشتۇرۇلدى، يېرىكى بىلەن پىششىقلاتقىنىنىڭ پەرق نىسبىتى 34.54% بولدى؛ گۈرۈچنىڭ 0.70 يۈەن، 5.52% ئۇيۇشتۇرۇلدى، شال بىلەن پىششىقلاتقىنىنىڭ پەرق نىسبىتى 134.99% بولدى؛ كۆمىسقوناق ئۇنىنىڭ 1.38 يۈەن، 13.83% ئۇيۇشتۇرۇلدى، يېرىكى بىلەن پىششىقلاتقىنىنىڭ پەرق نىسبىتى 37.20% بولدى. نەتىجىدە 1961 - يىلدىن باشلاپ ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىشتا كۆرۈلگەن باھا تەتۈر بولۇش مەسىلىسى ئاساسەن ھەل قىلىندى.

1966 - يىل 7 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ئاشلىقنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى قايتا ئۇيۇشتۇرۇلگەندىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر باھا كومىتېتى، ئاشلىق نازارىتى 7 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم، خەلق كومىتېتىغا ئاشلىقنىڭ بىر تۇتاش سېتىش باھاسىنى مۇناسىپ ئۇيۇشتۇرۇش لايىھىسىنى يوللىغاندى، لېكىن «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» بولغان مالىمانچىلىق مەزگىلىگە توغرا كەلگەچكە، باھا ئۇيۇشتۇرۇش لايىھىسى تەستىقلانماي قالدى، شۇنىڭ بىلەن ئاشلىقنىڭ سېتىۋېلىنىش - سېتىش باھاسى تەتۈر بولۇش مەسىلىسى قايتىدىن مادىر بولۇپ، ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ زىيىنى كۆپەيدى. ئاشلىق نازارىتى ئاشلىقنىڭ سېتىۋېلىنىش - سېتىش باھاسى تەتۈر بولۇش مەسىلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، 1966 - يىل 12 - ئاينىڭ 21 - كۈنى ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، «ئومۇمەن تەمىنلىگەن يېرىك ئاشلىقنىڭ (يېزا ئىگىلىك ۋە غەيرىي يېزا ئىگىلىك دەپ ئايرىمايى) باھاسى تەتۈر بولغان بولسا، بىردەك بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە باھا قويۇش كېرەك، باھاسى تەتۈر

بولمىغان بولسا يولغا قويۇلۇۋاتقان بىر تۇتاش سېتىش باھاسى بويىچە باھا قويۇش كېرەك» دەپ بەلگىلىدى، شۇنداق بىلەن ئاشلىقنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش باھاسى تەتۇر بولۇش مەسىلىسى سەل ئوڭشالدى.

1968 — 1974 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىقنىڭ بىر تۇتاش سېتىش باھاسى ئۆزگەرتىلمىدى.

1975 - يىلى دۆلەت پىلان كومىتېتى، سودا مىنىستىرلىكىگە تەستىقلىتىش ئارقىلىق بۇرۇلتوقاي، كۆكتوقاي، چىڭگىل، بۇرچىن، تۇرپان، پىچان، توقسۇن، قۇمۇل، تاشقورغان، قاراماي قاتارلىق 10 ناھىيە، شەھەردىكى ئاساسلىق تەييار ئاشلىق تۇرلىرىنىڭ بىر تۇتاش سېتىش باھاسى چۈشۈرۈلدى. باھانىڭ چۈشۈرۈلۈش ئەھۋالى (10 ناھىيە، شەھەردە ئوتتۇرىچە 50 كىلوگرامنىڭ) مۇنداق بولدى: ماشىنىدا تارتىلغان بۇغداي ئۈنى (ئۇلچەملىك ئۈن) نىڭ 2.74 يۈەن، 11.54%؛ سۇ تۇگمىنىدە تارتىلغان بۇغداي ئۈنىنىڭ 2.33 يۈەن، 10.67%؛ كۆمىسقوناق ئۈنىنىڭ 1.97 يۈەن، 11.32% چۈشۈرۈلدى.

1977 - يىل 8 - ئاينىڭ 4 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «ھەر قايسى تۈردىكى ئىستېمال ئاشلىققا باھا قويۇش چارىسىنى تارقىتىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: ئاشلىق تارماقلىرى تەمىنلىگەن ئۇرۇق، يېزا ئىگىلىك ئاھالىلىرىدىن ئاشلىق بېلىتىگە تېگىشىپ قايتۇرۇۋېلىنىدىغان يىرىك ئاشلىق ياكى باشقا تۈردىكى يىرىك ئاشلىق، سېتىۋېلىنىدىغان ئوبوروت ئاشلىق، ئارىيەتكە سېتىپ قايتۇرۇۋېلىنىدىغان ئاشلىق، يېزىلاردا ئاشلىق مۇناسىۋىتىنى يۆتكىگەندە تاپشۇرۇلىدىغان ئاشلىققا بىرەك بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە باھا قويۇلىدۇ؛ سودا - سانائەت ساھەسىنى تەمىنلەيدىغان ئاشلىق، يېزىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى، مۇكاپات ھېسابىدا سېتىلىدىغان ئاشلىق، يەم - خەشەك ئاشلىقى، تېگىشىپ بېرىلمىدىغان ئاشلىققا بىر تۇتاش سېتىش باھاسى بويىچە باھا قويۇلىدۇ؛ يېزا ئىگىلىك ئاھالىلىرىدىن ئاشلىق بېلىتىگە تېگىشۈۋېلىنغان تەييار ئاشلىق ياكى باشقا ئاشلىق تۇرلىرىگە، ئاشلىق تارماقلىرى قايتۇرۇۋالمىدىغان تەييار ئاشلىققا بىر تۇتاش سېتىش باھاسىدىن 9% تۇتۇۋېلىش بويىچە باھا قويۇلىدۇ.

1979 - يىلى ئاشلىقنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى ۋە ئارتۇق سېتىۋېلىنغان قىسمىغا قوشۇلىدىغان باھا ھەجمى ئومۇميۈزلۈك ئۆستۇرۇلگەندىن كېيىن، بىر تۇتاش سېتىش باھاسى تەڭشەلمىگەنلىكتىن، سېتىۋېلىش - سېتىلىش باھاسى تەتۇر بولۇش مەسىلىسى تېخىمۇ ئېغىرلاشتى. ئاپتونوم رايون بويىچە تۇرلۇك ئاشلىقلارنىڭ 1984 - يىلدىكى بىر تۇتاش سېتىش باھاسىنى جەدۋەل: 5 — 78 دىن كۆرۈڭ.

1985 — 1990 - يىلغىچە توختام بويىچە بەلگىلەپ سېتىۋېلىنىدىغان ئاشلىقلارنىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسى ئۇدا ئۆستۇرۇلگەن بولسىمۇ، لېكىن يېزىلار تەمىنلىنىدىغان ئاشلىقتا سېتىۋېلىش - سېتىش باھاسى ئوخشاش بولۇش چارىسى يولغا قويۇلغاندىن باشقا، غەيرىي يېزا ئىگىلىك نوپۇسى تەمىنلىنىدىغان ئاشلىقنىڭ بىر تۇتاش سېتىش باھاسى ئۆستۇرۇلمىدى، 1990 - يىلى بەلگىلەپ سېتىۋېلىنغان ئاشلىق تۇرلىرى 1984 - يىلدىكى بىر تۇتاش سېتىش باھاسى بويىچە بىر تۇتاش سېتىلىپ، سېتىۋېلىش - سېتىشتىكى تەتۇر پەرق نىسبىتى بارغانسېرى چوڭايدى.

1957 - يىلى شىنجاڭدا ئاساسلىق ئاشلىق تۇرلىرىنىڭ بىر تۇتاش سېتىش باھاسى

جەدۋەل: 5 — 77

بىرلىكى: كىلوگرام/يۈەن

بازار	بۇغداي	ئۇن		شالى	گۈرۈچ	كۆمىسقوناق	ئاق قوناق	دادۇر	بۇرچاق كۆنجۈت	سۇلۇك	تېرىق	بالىغاچ تارىياق
		ماشىنىدا تارتىلغان ئۇن	سۇ تۇگمىنىدە ئۇنى									
ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرىچە	0.218	0.409	0.298	0.225	0.514	0.162	0.189	0.291	0.169	0.227	0.126	0.143

ئۇرۇمچى شەھىرى	0.320	0.460		0.320	0.570	0.230	0.228	0.400	0.250	0.360	0.160	0.220
قاراماي شەھىرى	0.270	0.483			0.660	0.250		0.460	0.370			
توقسۇن ناھىيسى	0.285		0.356		0.602	0.252	0.204	0.370				
تۇرپان ناھىيسى	0.300		0.420		0.650	0.218	0.222	0.404		0.200		
پىچان ناھىيسى	0.300		0.420		0.640	0.207	0.227	0.410	0.236			
قۇمۇل ناھىيسى	0.290	0.420	0.410	0.384	0.700	0.202	0.202	0.358	0.226	0.358	0.200	0.228
ئارتۇرۇك ناھىيسى	0.262		0.380		0.830	0.192	0.182	0.400	0.208			
باركۆل قازاق ئاپتونوم ناھىيسى	0.262		0.380		0.800	0.192		0.438	0.208	0.272		0.192
خوشۇت ناھىيسى	0.226		0.350		0.482	0.144		0.353	0.144	0.215	0.161	
خېجىڭ ناھىيسى	0.227		0.350	0.238	0.472	0.144		0.261	0.144		0.108	
پەنجى خۇيزۇ ئاپتونوم ناھىيسى	0.247	0.380	0.360	0.260	0.450	0.157		0.327	0.157	0.236	0.224	0.157
كورلا ناھىيسى	0.227	0.316	0.316	0.227	0.414	0.166		0.227				
لوپنۇر ناھىيسى	0.209		0.314	0.217	0.450	0.141		0.260				
چاقىلىق ناھىيسى	0.172		0.252		0.354	0.111		0.141				
چەرچەن ناھىيسى	0.127		0.164	0.128	0.228	0.084						
بۆگۈر ناھىيسى	0.200		0.272	0.178	0.380	0.142		0.291				
كۇچا ناھىيسى	0.185		0.212	0.143	0.346	0.133		0.185	0.185			
توقسۇ ناھىيسى	0.171		0.208		0.300	0.124		0.171	0.171			0.170
شايار ناھىيسى	0.163		0.218		0.308	0.119		0.163	0.163			
باي ناھىيسى	0.168		0.255		0.328	0.120		0.190	0.168			
ئونسۇ ناھىيسى	0.174		0.250		0.284	0.126			0.174			
ئاقسۇ ناھىيسى	0.174		0.250		0.284	0.126		0.196	0.174			
ئاۋات ناھىيسى	0.156		0.190	0.130	0.306	0.115		0.156	0.156			
كەلپىن ناھىيسى	0.195		0.270	0.153	0.306	0.156	0.119	0.161	0.195			

ئۇچقۇرىيان ناھىيىسى	0.152		0.201		0.250	0.111		0.174	0.152			
ئاقچى ناھىيىسى	0.200		0.210		0.320	0.147						
ئاتۇش ناھىيىسى	0.269		0.290		0.456	0.195						
ئۇلۇغچات ناھىيىسى	0.270		0.350		0.480	0.200						
ئاقتۇ ناھىيىسى	0.246		0.280	0.240	0.456	0.170			0.180			
مارالبېشى ناھىيىسى	0.196		0.254	0.196	0.456	0.139						
قەشقەر شەھىرى	0.269	0.360		0.200	0.456	0.195		0.446				0.180
قەشقەر كونا شەھەر ناھىيىسى	0.253		0.316	0.223	0.435	0.184			0.152			
قەشقەر يېڭا شەھەر ناھىيىسى	0.269		0.324		0.456	0.195		0.446				0.134
يېڭىسار ناھىيىسى	0.240		0.308	0.240	0.456	0.169			0.140	0.134		
پەيزاۋات ناھىيىسى	0.234		0.290		0.484	0.164						
يوپۇغا ناھىيىسى	0.230		0.282		0.484	0.156						
مەكىت ناھىيىسى	0.196		0.288		0.432	0.139		0.400				
پەكەن ناھىيىسى	0.218		0.288		0.392	0.156		0.224	0.129			
پوسكام ناھىيىسى	0.214		0.274		0.385	0.154		0.224				
قاغىلىق ناھىيىسى	0.207		0.270	0.214	0.470	0.150		0.224	0.123	0.256		0.103
تاشقورغان ناھىيىسى جىك ئاپتونوم					0.780	0.500						
گۇما ناھىيىسى	0.198		0.266	0.270	0.438	0.140		0.544	0.118	0.200		0.140
قاراقاش ناھىيىسى	0.198		0.260	0.226	0.368	0.139		0.460				0.139
خوتەن ناھىيىسى	0.216		0.260	0.218	0.374	0.318		0.500			0.138	0.138
لوپ ناھىيىسى	0.194		0.252	0.232	0.378	0.130						0.130
چىرا ناھىيىسى	0.182		0.250	0.209	0.374	0.125		0.510	0.129			0.214
كېرىيە ناھىيىسى	0.172		0.210	0.194	0.300	0.116		0.536	0.123			0.116
نىيە ناھىيىسى	0.160		0.210	0.210	0.342	0.116						0.116

0.198	0.140	0.242	0.224	0.322	0.204	0.214	0.550	0.334		0.500	0.290	سىجۇەن ناھىيىسى
0.158	0.139	0.237	0.193	0.327	0.194	0.198	0.586		0.39		0.280	فۇكالك ناھىيىسى
0.172	0.152	0.238	0.198	0.270		0.178	0.634		0.314		0.228	جىمىسار ناھىيىسى
0.174	0.152	0.253	0.192	0.371		0.174	0.680		0.300		0.218	گۇچۇڭ ناھىيىسى
0.151	0.140		0.174			0.162	0.700		0.318		0.193	موري قازاق ئاپتونوم ناھىيىسى
	0.158	0.264	0.212	0.336	0.196	0.208	0.524	0.292	0.420		0.286	سانجى ناھىيىسى
	0.122	0.214	0.204	0.326		0.193	0.492	0.280		0.420	0.256	فۇتۇبى ناھىيىسى
0.159	0.116	0.169	0.195	0.297		0.174	0.480	0.266	0.370	0.380	0.233	ماناس ناھىيىسى
0.146	0.104		0.162	0.275	0.118	0.149	0.427	0.208	0.350	0.400	0.244	ساۋەن ناھىيىسى
0.129	0.114		0.164	0.283		0.166	0.454	0.208	0.320		0.226	شىخۇ ناھىيىسى
0.124	0.111		0.144			0.144	0.530		0.340		0.194	تولى ناھىيىسى
0.104	0.092		0.126			0.126	0.570		0.248		0.172	دۆربىلجىن ناھىيىسى
0.106	0.092		0.134	0.279		0.132	0.600		0.260		0.186	چۆچەك ناھىيىسى
0.086	0.075		0.110			0.110	0.660		0.230		0.150	چاڧانتوقاي ناھىيىسى
					0.171	0.221	0.738		0.401		0.303	قوبۇقسار موڭغۇل ئاپتونوم ناھىيىسى
	0.071	0.073	0.126	0.316		0.126	0.495	0.218	0.260		0.194	جىلك ناھىيىسى
		0.073	0.089	0.272		0.089	0.495	0.192	0.220		0.148	بورتالا ناھىيىسى
	0.067		0.095	0.196		0.095	0.640	0.190	0.220		0.140	تارىشاڭ ناھىيىسى
0.135	0.087		0.142	0.177		0.134	0.436		0.250		0.185	قورغاس ناھىيىسى
0.135	0.087		0.142	0.177		0.134	0.468		0.250		0.185	سۈيدۈڭ ناھىيىسى
0.138	0.089	0.220	0.180	0.320		0.139	0.504	0.249	0.256	0.282	0.190	غۇلجا شەھىرى
0.126	0.080		0.142	0.186		0.126	0.480		0.246		0.175	غۇلجا ناھىيىسى
0.124	0.078		0.135	0.170		0.124	0.458	0.193	0.238		0.170	چاپچال شىبە ئاپتونوم ناھىيىسى

تىلغا ئاھىمىـ سى	0.161		0.230		0.602	0.118		0.144	0.118		0.077	0.118
توققۇزتارا نا- ھىمىسى	0.161		0.220		0.602	0.118		0.157	0.118		0.077	0.118
تېكەس ناھـ- يىسى	0.161		0.230		0.620	0.112		0.146	0.113		0.075	0.115
بوغۇلكـۆزە ناھىمىسى	0.151		0.226		0.646	0.108		0.129	0.108		0.069	0.107
كۆنەس ناھـ- يىسى	0.129		0.200		0.657	0.086		0.118	0.086		0.080	
بۈرچىن نا- ھىمىسى	0.289	0.460	0.438		0.710	0.218			0.218		0.180	
قاباـ ناھىمـ- سى	0.267		0.412		0.803	0.196			0.196		0.158	
جېمـــنـەي ناھىمىسى	0.246		0.400		0.800	0.189			0.189		0.151	
بۈرۈلتـوقـاي ناھىمىسى	0.267	0.460	0.292		0.824	0.218			0.218		0.180	
ئالتاي ناھـ- يىسى	0.308		0.440		0.730	0.236			0.236		0.190	
كۆكتوقاي نا- ھىمىسى	0.330		0.520		0.812	0.272			0.272		0.254	
چـــگـــل ناھىمىسى	0.289		0.520		0.840	0.218			0.218		0.180	

1984 - يىلى شىنجاڭدا ئاشلىقنىڭ بىر تۇنلۇق سېتىش باھاسى

جەدۋەل: 5 — 78

بىرلىكى كىلوگرام/يۈەن

بازار	يۇغداي	قىسقا غولـلۇق شالـلىق گۈرۈچى	قىسقا غولـلۇق شالـ	كۆسمۇنلۇق	تاق قونـاق	قىزىل قونـاق	دادۇر	پالـكا تارىـاق	سۇلـۇق	تېرىق	تارىا	يېسى يۇرچاق	كۆك يۇرچاق	باقلا
ئاپتونوم رايـون پويىچە ئوتتۇرىچە	0.273	0.504	0.246	0.194	0.182	0.177	0.338	0.180	0.178	0.182	0.176	0.257	0.223	0.386
ئۈرۈمچى شەھـ- رى	0.316	0.560	0.320	0.230	0.228	0.212	0.360	0.226	0.190	0.190	0.210	0.310	0.252	
قاراماي شەھرى	0.280	0.620		0.250	0.250	0.250	0.460			0.300	0.250	0.400	0.370	
توقسۇن ناھىمـ- سى	0.286	0.560		0.252	0.202	0.202	0.360	0.204	0.178	0.192	0.190	0.244	0.224	
تۇرپان ناھىمـ- سى	0.292	0.560	0.244	0.218	0.202	0.186	0.368			0.178	0.202	0.264	0.278	
پىچان ناھىمىسى	0.292	0.560	0.260	0.218	0.202	0.186	0.368		0.178	0.178	0.176	0.284	0.278	
قۇمۇل ناھىمـ- سى	0.290	0.560	0.358	0.208	0.202	0.186	0.358	0.210	0.182	0.182	0.196	0.252	0.248	0.392
تاراڭۇرۇك ناھـ- يىسى	0.268	0.560		0.208	0.186	0.182	0.358	0.180	0.182	0.162	0.182	0.228	0.214	
بارىكۆل قازاق ئاپتونوم ناھىمـ- سى	0.268	0.560		0.190	0.186	0.182	0.358	0.180	0.182	0.162	0.168	0.228	0.214	

خوشئوت ناھىيە-سى	0.270	0.254	0.500	0.186	0.178	0.176	0.324	0.190	0.212	0.178	0.178	0.230	0.236	0.398
خېجىلق ناھىيە-سى	0.270	0.240	0.510	0.186	0.178	0.176	0.366	0.172	0.178	0.178	0.178	0.230	0.236	0.398
يەنجىي خۇيزۇ ئاپتونوم ناھىيە-سى	0.270	0.260	0.468	0.186	0.178	0.176	0.328	0.190	0.178	0.178	0.178	0.230	0.236	0.398
باغراش ناھىيە-سى	0.270	0.260	0.468	0.186	0.178	0.176	0.328	0.190	0.178	0.178	0.178			
كورلا ناھىيسى	0.270	0.236	0.440	0.186	0.178	0.176	0.296	0.172		0.178	0.162	0.230	0.236	0.398
لوپنۇر ناھىيە-سى	0.270	0.236	0.450	0.186	0.176	0.176	0.296	0.172		0.178	0.162	0.230	0.216	0.378
چاقىلىق ناھىيە-سى	0.264	0.230	0.380	0.180	0.174	0.170	0.290	0.168		0.172	0.158	0.226	0.212	0.372
چەرچەن ناھىيە-سى	0.264	0.230	0.360	0.180	0.174	0.170	0.290	0.168		0.172	0.158	0.226	0.212	0.372
بۇگۇر ناھىيسى	0.270	0.234	0.430	0.184	0.178	0.172	0.296	0.182		0.176	0.168	0.230	0.216	0.378
كۆچا ناھىيسى	0.270	0.234	0.430	0.184	0.178	0.172	0.296			0.176	0.168	0.230	0.216	
توقسۇ ناھىيسى	0.270	0.234	0.430	0.184	0.178	0.172	0.296			0.176	0.168	0.230	0.216	
شايار ناھىيسى	0.284	0.246	0.410	0.194	0.186	0.186	0.310			0.184	0.170	0.242	0.226	
باي ناھىيسى	0.270	0.234	0.430	0.184	0.178	0.172	0.296		0.178	0.178	0.168	0.230	0.216	
ئونسۇ ناھىيسى	0.270	0.234	0.410	0.184	0.178	0.172	0.310			0.178	0.168	0.230	0.216	
ئاقسۇ ناھىيسى	0.270	0.234	0.410	0.184	0.118	0.172	0.296			0.178	0.162	0.230	0.216	
ئاۋات ناھىيسى	0.270	0.234	0.390	0.184	0.178	0.172	0.296			0.178	0.162	0.230	0.216	
كەلپىن ناھىيە-سى	0.270	0.234	0.420	0.184	0.178	0.172	0.296	0.172		0.178		0.230	0.216	
ئۇچتۇرپان ناھىيسى	0.270	0.234	0.380	0.184	0.178	0.172	0.310	0.172		0.178	0.162	0.230	0.216	
ئاقچى ناھىيسى	0.270		0.400	0.184	0.178	0.172	0.296	0.172		0.178	0.162	0.230	0.216	
ئاتۇش ناھىيسى	0.270	0.250	0.456	0.196	0.196	0.196	0.400			0.176	0.170		0.214	
ئۇلۇغجات ناھىيسى	0.290		0.500	0.230	0.230	0.176	0.356	0.208		0.208	0.190		0.290	
ئاقتۇ ناھىيسى	0.268	0.240	0.456	0.182	0.176	0.174	0.460	0.202	0.160	0.176	0.188	0.300	0.214	
مارالبېشى ناھىيسى	0.268	0.232	0.456	0.182	0.176	0.172	0.294	0.170	0.176	0.176	0.168	0.228	0.214	0.376
قەشقەر شەھىرى	0.268	0.232	0.456	0.186	0.186	0.186	0.320			0.176	0.184	0.246	0.214	0.380
قەشقەر كونا شەھەر ناھىيسى	0.268	0.232	0.456	0.182	0.176	0.176	0.306	0.170		0.176	0.182	0.240	0.214	0.376
قەشقەر يېڭى شەھەر ناھىيسى	0.268	0.232	0.456	0.186	0.186	0.186	0.320	0.170		0.176	0.184	0.240	0.214	0.376
يېڭىسار ناھىيە-سى	0.268	0.240	0.470	0.182	0.176	0.172	0.294	0.170	0.176	0.176	0.162	0.234	0.214	0.376
يەيزاۋات ناھىيە-سى	0.268	0.232	0.484	0.182	0.176	0.172	0.360	0.170		0.176	0.162	0.234	0.214	0.376
يوپۇغا ناھىيسى	0.268	0.232	0.484	0.182	0.176	0.172	0.360	0.170		0.176	0.190	0.234	0.214	0.376
مەكىت ناھىيە-سى	0.268	0.232	0.470	0.182	0.176	0.172	0.294	0.170		0.176	0.180	0.228	0.214	0.376
يەكەن ناھىيسى	0.268	0.232	0.400	0.182	0.176	0.172	0.294	0.182		0.176	0.180	0.228	0.214	0.376
پوسكام ناھىيە-سى	0.268	0.232	0.400	0.182	0.176	0.172	0.294	0.170		0.176	0.166	0.266	0.214	0.376

قانىلىق ناھىيە- سى	0.268	0.232	0.470	0.182	0.176	0.172	0.294	0.182		0.196	0.166	0.228	0.214	0.376
ئاشقورغان ئا- ھىسلاق ئاپتونوم ناھىيىسى	0.360	0.232	0.600	0.300	0.176	0.176	0.500	0.186		0.280	0.160	0.340	0.280	0.376
گۇما ناھىيىسى	0.268	0.270	0.272	0.182	0.176	0.172	0.430	0.170	0.176	0.176	0.160	0.228	0.214	0.376
قاراقاش ناھىيە- سى	0.266	0.230	0.400	0.180	0.174	0.172	0.380	0.168	0.174	0.174		0.226	0.212	0.376
خوتەن ناھىيىسى	0.266	0.232	0.404	0.180	0.174	0.172	0.400	0.168	0.174	0.174	0.158	0.226	0.212	0.376
لوپ ناھىيىسى	0.266	0.232	0.408	0.180	0.174	0.172	0.392	0.168	0.174	0.174		0.226	0.212	0.376
چىرا ناھىيىسى	0.264	0.230	0.396	0.180	0.174	0.170	0.370	0.168	0.174	0.174	0.158	0.226	0.212	0.372
كېرىيە ناھىيە- سى	0.264	0.230	0.360	0.180	0.174	0.170	0.350	0.168	0.174	0.174	0.158	0.226	0.212	0.372
نىيە ناھىيىسى	0.264	0.230	0.396	0.180	0.174	0.170	0.350	0.168	0.174	0.174		0.226	0.212	0.372
مىجۇن ناھىيە- سى	0.290	0.312	0.522	0.212	0.204	0.194	0.336	0.218	0.184	0.184	0.204	0.262	0.220	
ئۇكالاق ناھىيە- سى	0.282	0.294	0.570	0.198	0.192	0.192	0.328	0.210	0.184	0.184	0.196	0.252	0.220	
چىمەن ناھە- چىسى	0.270	0.274	0.590	0.184	0.178	0.176	0.310	0.198	0.178	0.178	0.184	0.238	0.216	
گۇچۇلاق ناھىيە- سى	0.270	0.234	0.600	0.184	0.178	0.176	0.304	0.188	0.178	0.178	0.176	0.230	0.216	
موري قازاق ئاپ- تونوم ناھىيىسى	0.270		0.620	0.184	0.178	0.176	0.304	0.178	0.178	0.178	0.162	0.230	0.216	
سانجى ناھىيىسى	0.286	0.292	0.482	0.208	0.196	0.190	0.336	0.212	0.184	0.184	0.198	0.256	0.220	
قۇتۇبى ناھىيە- سى	0.280	0.276	0.460	0.192	0.184	0.186	0.324	0.210	0.184	0.184	0.196	0.256	0.220	
ماناس ناھىيىسى	0.270	0.294	0.450	0.186	0.196	0.178	0.310	0.200	0.178	0.178	0.188	0.230	0.216	
شىخەنزە شەھە- رى	0.270	0.234	0.440	0.186	0.178	0.176	0.300	0.194	0.178	0.178	0.182	0.290	0.216	
كۆيتۇلاق شەھە- رى	0.270	0.234	0.460	0.186	0.178	0.176	0.296	0.194	0.178	0.178	0.180	0.284	0.216	
ساۋەن ناھىيىسى	0.270	0.234	0.440	0.186	0.178	0.176	0.300	0.194	0.178	0.178	0.182	0.290	0.216	0.406
شىخۇ ناھىيىسى	0.270	0.234	0.460	0.186	0.178	0.176	0.296	0.194	0.178	0.178	0.180	0.284	0.216	
تولى ناھىيىسى	0.270	0.300	0.530	0.186	0.178	0.172	0.296			0.178	0.176		0.216	
دۆربىلجىن ناھىيىسى	0.270	0.288	0.570	0.184	0.178	0.172	0.296	0.180		0.178	0.168		0.216	
چۆچەك ناھىيە- سى	0.270		0.620	0.184	0.178	0.172	0.296	0.180	0.178	0.178	0.168		0.216	
چاڧانتوقاي ناھە- چىسى	0.266	0.244	0.660	0.182	0.174	0.172	0.292	0.168		0.178	0.158		0.212	
قويۇقسار موڭ- غۇل ئاپتونوم ناھىيىسى	0.284		0.620	0.198	0.176	0.174	0.300	0.196		0.176	0.222		0.218	
جىڭ ناھىيىسى	0.270	0.234	0.484	0.184	0.178	0.176	0.302		0.178	0.178	0.176	0.280	0.250	
بورتالا ناھىيىسى	0.270	0.234	0.450	0.184	0.178	0.172	0.296		0.178	0.178	0.162	0.252	0.216	
ئارشالاق ناھىيە- سى	0.266	0.230	0.412	0.182	0.174	0.172	0.292		0.174	0.174	0.158	0.226	0.224	
قورغاس ناھىيە- سى	0.270	0.234	0.468	0.184	0.178	0.172	0.296	0.180	0.178	0.178	0.168	0.230	0.216	
ئۈلجا شەھىرى	0.270	0.242	0.504	0.184	0.178	0.172	0.296	0.180	0.178	0.178	0.168	0.268	0.216	

مۆلجا ناھىيىسى	0.270	0.234	0.480	0.184	0.178	0.172	0.296	0.172	0.178	0.176	0.178	0.162	0.250	0.216
چاپچال شىبە ئاپتونوم ناھىيە-سى	0.270	0.234	0.458	0.184	0.178	0.172	0.296	0.172	0.178	0.176	0.178	0.162	0.240	0.216
نىلقا ناھىيىسى	0.268	0.232	0.602	0.182	0.176	0.170	0.294	0.172	0.176	0.176	0.176	0.160	0.248	0.214
توققۇزتارا ناھە-يىسى	0.268	0.232	0.486	0.182	0.176	0.170	0.294	0.172	0.176	0.176	0.176	0.160	0.248	0.214
تېكەس ناھىيە-سى	0.268	0.232	0.620	0.182	0.176	0.170	0.294	0.172	0.176	0.176	0.176	0.160	0.248	0.214
موڭغۇلكۈرە ناھە-ىيىسى	0.268	0.232	0.646	0.182	0.176	0.170	0.294	0.172	0.176	0.176	0.176	0.160	0.248	0.214
كۈنەس ناھىيە-سى	0.268	0.232	0.656	0.182	0.176	0.170	0.294	0.172	0.176	0.176	0.176	0.160	0.248	0.214
بۈرچىن ناھىيە-سى	0.268	0.232	0.710	0.202	0.198	0.188	0.480	0.188	0.198	0.188	0.176	0.184	0.320	0.214	0.412
قابا ناھىيىسى	0.268	0.232	0.710	0.190	0.176	0.188	0.460	0.172	0.176	0.176	0.176	0.172	0.340	0.214	0.412
جېمنەي ناھە-يىسى	0.268	0.232	0.710	0.182	0.176	0.188	0.460	0.172	0.176	0.176	0.176	0.170	0.340	0.214	0.412
بۈرۈلتوقاي نا-ھىيىسى	0.268	0.228	0.710	0.196	0.176	0.188	0.490	0.172	0.176	0.176	0.176	0.176	0.370	0.214	0.412
ئالتاي ناھىيىسى	0.268	0.232	0.710	0.206	0.182	0.188	0.500	0.172	0.182	0.176	0.176	0.186	0.380	0.214	0.412
كۆكتوقاي ناھە-يىسى	0.296	0.228	0.710	0.208	0.188	0.188	0.490	0.186	0.188	0.192	0.196	0.202	0.370	0.214	0.412
چىڭگىل ناھىيە-سى	0.270	0.234	0.710	0.206	0.184	0.188	0.490	0.180	0.184	0.176	0.248	0.192	0.446	0.214	0.412

جەدۋەل: 5 — 78-نسق داۋامى

بازار	تالا بۇرچاق	بېيجىڭ	نوم شال	تۇن				كۆمىسقوناق تۇنى	شىلاچەن گۈرۈنى	نوم گۈرۈڭ	ئىرق	سۇاق	تاق قوناق	تاق قوناق تۇنى	قارا بۇغداي تۇنى
				ماشىنىدا تارتىلغان تۇن	سۇ تۇڭگەن تۇنى	تالاھەدە 1 - دەرىجىلىك تۇن	تالاھەدە 2 - دەرىجىلىك تۇن								
ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرىچە	0.415	0.255	0.336	0.360	0.324	0.600	0.445	0.225	0.566	0.665	0.273	0.310	0.280	0.249	0.297
ئۈرۈمچى شەھىرى	0.450	0.270	0.364	0.420		0.560	0.500	0.300	0.640	0.800	0.380	0.380	0.330	0.300	0.380
قاراماي شەھىرى	0.450			0.420		0.560	0.500	0.300	0.720	0.860	0.400	0.440			
توقسۇن ناھىيىسى				0.420	0.356	0.560	0.500	0.300	0.660	0.780		0.358			
تۇرپان ناھىيىسى				0.420	0.380	0.560	0.500	0.286	0.720	0.840	0.284		0.302	0.286	
پىچان ناھىيىسى				0.420	0.380	0.560	0.500	0.286	0.700	0.820		0.330			
قۇمۇل ناھىيىسى		0.264		0.420		0.560	0.500	0.300	0.616	0.800	0.312	0.320	0.330	0.290	0.340
تاراڭزۇڭ ناھىيىسى		0.242			0.350	0.500	0.460	0.240	0.616	0.800	0.312	0.320	0.260	0.240	
بارىكۆل قازاق ئاپتونوم ناھىيىسى		0.242			0.350	0.500	0.460	0.240	0.616	0.800	0.312	0.320	0.260	0.240	
خوشۇت ناھىيىسى	0.378	0.244		0.370	0.340	0.482	0.454	0.220	0.560	0.660	0.296				
ئېچىلا ناھىيىسى	0.378	0.244		0.380	0.350	0.500	0.460	0.212	0.560	0.660					
پەنجى خۇيزۇ ئاپتونوم ناھىيىسى	0.410	0.244		0.370	0.350	0.482	0.454	0.220	0.520	0.838	0.364	0.450			

بامراش ناھىيىسى	0.410		0.370	0.350	0.482	0.454	0.220	0.520	0.838		0.450				
كورلا ناھىيىسى	0.378	0.244	0.352	0.324	0.458	0.430	0.220	0.520	0.580			0.220			
لوپنۇر ناھىيىسى	0.378	0.244	0.342	0.314	0.444	0.414	0.210	0.500	0.580						
چاقىلىق ناھىيىسى	0.372	0.240		0.286	0.404	0.380	0.194	0.500	0.500						
چەرچەن ناھىيىسى	0.372	0.240		0.264	0.400	0.370	0.180	0.420	0.460						
يۇگۇر ناھىيىسى	0.378	0.244	0.350	0.322	0.456	0.426	0.214	0.400	0.540						
كۆنا ناھىيىسى		0.244	0.346	0.318	0.450	0.420	0.212	0.480	0.540						
تۇرپان ناھىيىسى	0.378		0.346	0.318	0.450	0.420	0.210	0.480	0.540						
شايار ناھىيىسى	0.396	0.256	0.342	0.306	0.450	0.420	0.206	0.460	0.540						
باي ناھىيىسى			0.344	0.316	0.450	0.420	0.206	0.480	0.540						
تونئۇ ناھىيىسى			0.340	0.312	0.476	0.446	0.210	0.460	0.540						
ئاقسۇ ناھىيىسى		0.244	0.340	0.312	0.476	0.446	0.210	0.460	0.540						
ئاۋات ناھىيىسى			0.318	0.292	0.440	0.410	0.210	0.440	0.500						
كەلپىن ناھىيىسى			0.312	0.288	0.440	0.410	0.198	0.460	0.540						
تۇرپانزىيان ناھىيىسى		0.244	0.312	0.288	0.440	0.410	0.198	0.420	0.500						
ئاقچى ناھىيىسى			0.336	0.308	0.440	0.410	0.194	0.440	0.520						
ئاتۇش ناھىيىسى			0.370	0.340	0.490	0.452	0.194	0.500	0.600			0.248			
ئۈرۈمچى ناھىيىسى			0.400	0.360	0.560	0.480	0.226	0.540	0.660						
ئاقتۇ ناھىيىسى			0.352	0.320	0.490	0.452	0.264	0.500	0.600	0.248					
مارالبېشى ناھىيىسى		0.242	0.314	0.260	0.440	0.410	0.208	0.500	0.600	0.240	0.360				
قەشقەر شەھىرى		0.242	0.360	0.324	0.474	0.444	0.186	0.500	0.740	0.260					
قەشقەر كونىشەھەر ناھىيىسى		0.242	0.360	0.316	0.474	0.444	0.220	0.500	0.600		0.358				
قەشقەر يېڭىشەھەر ناھىيىسى		0.242	0.360	0.324	0.474	0.444	0.188	0.500	0.600						
پەيزاۋات ناھىيىسى		0.242	0.330	0.304	0.440	0.410	0.224	0.520	0.620		0.334				
پەيزاۋات ناھىيىسى		0.242	0.332	0.290	0.440	0.418	0.190	0.520	0.620		0.320				
يوپۇغا ناھىيىسى			0.332	0.300	0.440	0.410	0.192	0.520	0.620		0.320				
مەكىت ناھىيىسى		0.242		0.288	0.440	0.410	0.206	0.520	0.620		0.320				
يەكەن ناھىيىسى		0.242		0.288	0.440	0.410	0.188	0.460	0.520						
پوسكام ناھىيىسى		0.242		0.288	0.440	0.410	0.194	0.460	0.520						
قاغىلىق ناھىيىسى		0.242	0.318	0.288	0.440	0.434	0.184	0.500	0.600		0.250				
تاشقورغان تاجىك ئاپتونوم ناھىيىسى			0.420	0.380	0.546	0.500	0.182	0.660	0.780						
گۇما ناھىيىسى			0.350	0.292	0.480	0.450	0.184	0.520	0.700	0.246		0.194	0.194	0.360	
قاراقاش ناھىيىسى			0.344	0.292	0.440	0.410	0.192	0.460	0.540	0.240				0.346	
خوتەن ناھىيىسى			0.340	0.292	0.440	0.410	0.194	0.460	0.658	0.240	0.200	0.194	0.194	0.346	
لوپ ناھىيىسى			0.340	0.274	0.440	0.410	0.180	0.460	0.540	0.240				0.346	
چىرا ناھىيىسى			0.340	0.264	0.440	0.410	0.180	0.440	0.520	0.226				0.346	
كېرىيە ناھىيىسى	0.372		0.340	0.264	0.440	0.410	0.182	0.420	0.692	0.200				0.346	
نىيە ناھىيىسى			0.340	0.264	0.440	0.410	0.180	0.440	0.520	0.220				0.346	
مىجۇن ناھىيىسى	0.436	0.346	0.404		0.526	0.486	0.280	0.580	0.630	0.350	0.298		0.364		
قۇكالاق ناھىيىسى	0.420	0.252	0.402	0.370	0.522	0.482	0.280	0.640	0.640	0.312	0.288		0.340		

جىمىسار ناھىيىسى		0.312		0.276	0.296	0.660	0.640	0.246	0.454	0.484	0.352	0.372		0.304		
گۇچۇڭ ناھىيىسى		0.284		0.270	0.284	0.680	0.660	0.216	0.442	0.472	0.334	0.362		0.284	0.390	
بورى قازاق ئاپتونوم ناھىيىسى		0.262		0.244	0.264	0.720	0.700	0.220	0.400	0.424	0.308	0.326		0.262	0.378	
مانىچ ناھىيىسى		0.360		0.292	0.326	0.620	0.580	0.300	0.494	0.534	0.390	0.410		0.326	0.426	
قۇتۇبى ناھىيىسى		0.340		0.282	0.310	0.600	0.560	0.286	0.480	0.520	0.380	0.400		0.304	0.422	
باناس ناھىيىسى		0.316		0.276	0.300	0.580	0.540	0.266	0.462	0.492	0.350	0.378		0.282	0.402	
شىھەنزە شەھىرى			0.322	0.260	0.260	0.462	0.450	0.272	0.468	0.508	0.360	0.390		0.244		
كۆپتۇڭ شەھىرى		0.280	0.318	0.260		0.600	0.520	0.224	0.460	0.500	0.336	0.384		0.244		
ساۋەن ناھىيىسى			0.322	0.260	0.260	0.462	0.450	0.272	0.468	0.546	0.360	0.390		0.244	0.406	
شىخو ناھىيىسى			0.318	0.260		0.600	0.520	0.224	0.460	0.500	0.336	0.384		0.244	0.309	
تولى ناھىيىسى			0.308			0.680	0.560	0.220	0.428	0.458	0.324	0.352				
دۆربىلجىن ناھىيىسى			0.298	0.248		0.740	0.620	0.210	0.412	0.442	0.312	0.340				
چۆچەك ناھىيىسى			0.302	0.236		0.800	0.680	0.220	0.412	0.442	0.312	0.340				
چاغانتوقاي ناھىيىسى			0.252	0.210		0.860	0.720	0.178	0.380	0.442	0.262	0.310				
قوبۇقسار موڭغۇل ئاپتونوم ناھىيىسى			0.322	0.270		0.800	0.680	0.228	0.510	0.520	0.400	0.430				
جىڭ ناھىيىسى			0.216	0.220		0.620	0.540	0.216	0.426	0.456	0.332	0.350				
بورتالا ناھىيىسى						0.580	0.520	0.206	0.400	0.422	0.312	0.324				
تارىشاڭ ناھىيىسى						0.560	0.500	0.178	0.370	0.400	0.266	0.282				
قورغاس ناھىيىسى	0.262		0.234		0.250	0.580	0.520	0.210	0.460	0.500	0.326	0.340	0.324	0.244	0.458	
ئۈلجا شەھىرى	0.262		0.234	0.220	0.250	0.604	0.560	0.214	0.480	0.520	0.312	0.342	0.324	0.244	0.458	
ئۈلجا ناھىيىسى	0.262		0.226		0.240	0.620	0.540	0.200	0.460	0.500	0.312	0.330	0.324	0.244	0.458	
چاپچال شىبە ئاپتونوم ناھىيىسى	0.262		0.220		0.236	0.800	0.720	0.198	0.460	0.500	0.308	0.318	0.324	0.244	0.458	
نىلقا ناھىيىسى	0.262				0.226	0.760	0.660	0.192	0.450	0.480	0.288	0.300	0.322	0.242	0.458	
ئوققۇزتارا ناھىيىسى	0.262		0.212		0.226	0.620	0.540	0.194	0.450	0.480	0.294	0.320	0.322	0.242	0.458	
تېكەس ناھىيىسى	0.262				0.226	0.800	0.680	0.194	0.450	0.480	0.294	0.306	0.322	0.242	0.458	
موڭغۇلكۈرە ناھىيىسى	0.262				0.210	0.800	0.700	0.194	0.450	0.480	0.268	0.296	0.322	0.242	0.458	
كۈنەس ناھىيىسى	0.262				0.222	0.800	0.700	0.192	0.450	0.480	0.286	0.308	0.322	0.242	0.458	
بۈرچىن ناھىيىسى			0.320	0.500		0.900	0.760	0.320	0.510	0.560	0.400	0.420		0.268	0.412	
قانا ناھىيىسى			0.320			0.900	0.800		0.510	0.560	0.380	0.400		0.268	0.412	
جېمنەي ناھىيىسى			0.320			0.900	0.780		0.510	0.560	0.370	0.390		0.268	0.412	
بۈرۈلتوقاي ناھىيىسى			0.320			0.900	0.800	0.320	0.510	0.560	0.400	0.420		0.268	0.412	
ئالتاي ناھىيىسى			0.320			0.900	0.800	0.320	0.510	0.560	0.400	0.420		0.268	0.412	
كۆكتوقاي ناھىيىسى			0.320	0.500		0.900	0.820	0.320	0.510	0.560	0.400	0.420		0.268	0.412	
چىڭگىل ناھىيىسى			0.320	0.288		0.900	0.840	0.240	0.510	0.560	0.400	0.420		0.268	0.412	

ئىزاھ: ئاپتونوم رايون بويىچە باھاسى ئوخشاش بولغانلار: قارا يۇغداينىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ 0.240 يۈەن، ماشىنىلىق ھەر كىلوگرامىنىڭ 0.458 يۈەن، قىزىل پۇرچاقنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ 0.458 يۈەن.

3) يۆتكەش ۋە ئېكسپورت باھاسى

(1) ئاشلىقنىڭ يۆتكەش باھاسى ئۆلكىلەر ئارا يۆتكەش باھاسى ۋە ژىلايەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيە (شەھەر)لەر ئارا يۆتكەش باھاسى دەپ ئىككى خىلغا بۆلۈنىدۇ.

ئۆلكىلەر ئارا يۆتكەش باھاسى. 1951 — 1953 - يىلغىچە قوشنا ئۆلكىلەردىن يۆتكەپ كېلىنىدىغان ئاشلىقنىڭ يۆتكەش باھاسىنى ئىككى تەرەپ كېلىشىش ئارقىلىق بېكىتتى. 1954 - يىلدىن باشلاپ، ئاشلىق مىنىستىرلىكى بىر تۇتاش بېكىتكەن ئۆلكىلەر ئارا يۆتكەشكە باھا قويۇش پرىنسىپى ئىجرا قىلىنىپ، «ئاخىرقى مال ماڭغۇزۇش ئورنى» دىكى سېتىش تاختاي باھاسىدىن سېتىلغان مالنىڭ بېجىنى چىقىرىۋېتىش بويىچە باھا قويۇلدى. 1959 - يىلى بۇ «ئاخىرقى مال ماڭغۇزۇش ئورنى» دىكى بىر تۇتاش سېتىش باھاسىدىن سېتىش بېجىنى چىقىرىۋېتىپ ئونىڭغا بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ ۋەزنلىك ئوتتۇرىچە ئېشىش سانىنى قوشۇش بويىچە باھا قويۇشقا ئۆزگەرتىلدى. «ئاخىرقى مال ماڭغۇزۇش ئورنى» پويىزدا توشۇش باشلانغان جايىنى كۆرسىتىدۇ. 1962— 1964 - يىلغىچە ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ بەلگىلىمىسىگە ئاساسەن، ئۆلكىلەر ئارا يۆتكەشكە باھا قويۇش ئۇسۇلى «ئاخىرقى مال ماڭغۇزۇش ئورنى» دىكى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىغا تىجارەت خىراجىتىنى قوشۇپ باھا قويۇشقا ئۆزگەرتىلدى. ئاشلىق مىنىستىرلىكى شىنجاڭغا بېكىتىپ بەرگەن تىجارەت خىراجىتى ھەر 50 كىلوگرامىنىڭ 3.084 يۈەن بولدى. 1965 - يىلى ھەر 50 كىلوگرام ئېتىداۋى ئاشلىقنىڭ تىجارەت خىراجىتى 4 يۈەنگە، تەييار ئاشلىقنىڭ 4.80 يۈەنگە ئۆزگەرتىلدى. 1967 - يىل 1 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ، ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ بەلگىلىمىسىگە ئاساسەن، شىنجاڭدىكى ئۆلكىلەر ئارا سىرتقا يۆتكەيدىغان ئاخىرقى مال ماڭغۇزۇش ئورنى ئۇرۇمچى شەھىرىگە ئۆزگەرتىلىپ، تىجارەت خىراجىتى ئۆزگەرتىلمىدى. سىرتقا يۆتكەش باھاسى ھەر 50 كىلوگرام بۇغداينىڭ 18.40 يۈەن، كۆممىقونانىڭ 14 يۈەن، قىزىل قونانىڭ 13.50 يۈەن، ئاق قونانىڭ 13.50 يۈەن، يالىڭاچ ئارپىنىڭ 13.20 يۈەن، دادۇرنىڭ 20 يۈەن، ماشىنىڭ 22.70 يۈەن، كۆك پۇرچاقنىڭ 15.50 يۈەن، ئۇلچەملىك ئۇننىڭ 21.92 يۈەن، ئالاھىدە ئۇننىڭ 23.34 يۈەن، گۈرۈچنىڭ 30.30 يۈەن، نومى گۈرۈچنىڭ 34.10 يۈەن بولدى. 1985 - يىلى ئاشلىق تىجارەت خىراجىتى كۆپەيگەنلىكتىن، مالىيە مىنىستىرلىكى، سودا مىنىستىرلىكى شىنجاڭنىڭ ئۆلكىلەر ئارا ھەر 50 كىلوگرام ئېتىداۋى ئاشلىقنى يۆتكەش تىجارەت خىراجىتىنى 5.70 يۈەنگە، تەييار ئاشلىقنى يۆتكەش خىراجىتىنى 5.90 يۈەنگە ئۆستۈردى. ئاخىرقى مال ماڭغۇزۇش ئورنى پويىزدا توشۇش باشلانغان ئورۇنغا ئۆزگەرتىلدى. ئەمەلىي ئىجرا قىلىنىش جەريانىدا، شىنجاڭدىن يۆتكەش تىجارەت خىراجىتى يۇقىرى بولغانلىقى ئۈچۈن، يۆتكەپ كىرگۈزىدىغان ئۆلكىلەر شىنجاڭدىن يۆتكەشنىڭ خالىمىدى، شۇڭا گوۋۇيۈەننىڭ تەستىقى بىلەن، 1986 - يىلدىن باشلاپ، شىنجاڭدىن ئاشلىق يۆتكىگەندە يۆتكىگۈچى ئۆلكىلەردىن ھەر 50 كىلوگرام ئاشلىقتىن 2 يۈەن يۆتكەش تىجارەت خىراجىتى كەم ئېلىنىپ، شىنجاڭنىڭ ئازايغان كىرىمىنى مەركەز مالىيىسى مەخسۇس بۇيرۇپ بەردى. بۇ تەدبىر 1990 - يىلغىچە ئىجرا قىلىندى.

ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيە (شەھەر) لەر ئارا يۆتكەش باھاسى. 50 - يىلنىڭ بېشىدا ئېلىنغان غەللە - پاراق بىر تۇتاش چىقىم كىنىشكىسى ئارقىلىق يۆتكەلدى؛ سېتىۋېلىنغان تاۋار ئاشلىقنى يۆتكەشكە يۆتكىگۈچى ئىككى تەرەپ غەربىي شىمال ئاشلىق باشقۇرۇش ئىدارىسى بېكىتكەن باھا قويۇش پرىنسىپى بويىچە كېلىشىش ئارقىلىق باھا قويدى، ئادەتتە يۆتكەپ چىقارغۇچى تەرەپنىڭ سېتىۋېلىش تاختاي باھاسىغا 2% قوشۇش ياكى سېتىش تاختاي باھاسىنى 3.60% كېمەيتىش بويىچە باھا قويۇلدى. 1954— 1960- يىلغىچە ئاشلىقنى يۆتكەشكە يۆتكەپ چىقارغۇچى تەرەپنىڭ سېتىش تاختاي باھاسىدىن باج پۇلىنى ئېلىۋېتىش ئاساسىدا باھا قويۇلدى. بۇنىڭ ئىچىدە 1954 — 1955 - يىللىرى يۆتكىلىدىغان ئۇنغا سېتىش تاختاي باھاسى بويىچە بۇاستە باھا ھېسابلاندى؛ 1956 — 1958 - يىلغىچە ئېتىداۋى ئاشلىق، تەييار ئاشلىق دەپ ئايرىلماي، يۇقىرىقى باھا قويۇش ئاساسىدا يەنە 5% تىجارەت خىراجىتى قوشۇلدى؛ 1959 — 1960- يىللىرى ئۇششاق قارا ئاشلىقتىن باشقا ئاشلىقلارغا 5% تىجارەت خىراجىتىنى قوشۇش ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى.

1961 - يىلدىن باشلاپ ئاشلىق يۆتكەشكە يۆتكەپ چىقارغۇچى تەرەپنىڭ ئاخىرقى ئاشلىق ماڭغۇزۇش ئورنىدىكى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىغا تىجارەت خىراجىتىنى قوشۇش بويىچە باھا قويۇش چارىسى يولغا

قويۇلدى. 1961 - يىلى ئاشلىق سېتىۋېلىشتا مۇكاپاتلاش چارىسى يولغا قويۇلغانلىقتىن، يۆتكەش باھاسىغا يەنە سېتىۋېلىش مۇكاپات پۇلى قوشۇلدى، ئۇنىڭ يۆتكەش باھاسىغا يەنە سودا - سانائەت بىر تۇتاش بېجى ۋە خالتا تەننەرخى قوشۇلدى. شۇ يىلى يۆتكەش تىجارىتى جەرياجىتىنى ئاشلىق نازارىتى ئايرىم - ئايرىم بېكىتتى. سېتىۋېلىش مۇكاپات پۇلى ھەر كىلوگرام ئاشلىقنىڭ بىر پۈتۈك 4 لىدىن بولدى.

1962 - يىل 12 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ ئاشلىقنى يۆتكەش تىجارەت خىراجىتىنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق نازارىتى ئايرىم - ئايرىم بېكىتىش يۆتكەپ چىقارغۇچى تەرەپنىڭ ئەملىي خىراجەت سەۋىيىسى بويىچە ھېسابلاشقا ئۆزگەرتىلدى. بۇ چاغ ئارقىلىق ئاشلىق يۆتكەپ چىقىرىش ئاكتىپچانلىقى ئىلگىرى سۈرۈلگەن بولسىمۇ، لېكىن يۆتكەپ چىقارغۇچى تەرەپ تىجارەت باشقۇرۇش خىراجىتىنى سەل يۇقىرى ھېسابلىغانلىقتىن، يۆتكەپ چىقارغۇچى تەرەپ يالغان پايدا ئېلىش، يۆتكەپ كىرگۈزگۈچى تەرەپنىڭ زىيىنى ئېشىپ كېتىش مەسىلىسى كېلىپ چىقتى. 1965 - يىلى ئاشلىق يۆتكەش تىجارىتى خىراجىتى مۇقىم خىراجەتكە ئۆزگەرتىلىپ، ئاشلىق يۆتكەپ چىقارغۇچى ناھىيە (شەھەر) لەرنىڭ 20% ؛ ئاشلىق نازارىتىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بېكىتۈەنى يېزا ئىگىلىك 4 ،، 8 ،، 7 - شىلىرىدا تۇرۇشلۇق بىۋاستە قاراشلىق ئامبارلىرىنىڭ 12% قىلىپ بەلگىلەندى. 1966 - يىلى ناھىيە (شەھەر) لەرنىڭ خىراجەت نىسبىتى 30% كە ئۆستۈرۈلدى؛ ئىشلەپچىقىرىش-قۇرۇلۇش بېكىتۈەندە تۇرۇشلۇق بىۋاستە قاراشلىق ئامبارلارنىڭ 6% كېمەيتىلدى. 1978 - يىلى ئىپتىدائىي ئاشلىق، تەييار ئاشلىق دەپ ئايرىلماي، تىجارەت خىراجىتى ئوخشاشلا بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ 10%ى بويىچە بېكىتىلدى، بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى بولمىغان تەييار ئاشلىقنى يۆتكەشكە مال ماڭغۇزغان ناھىيە بازىرىدىكى بىر تۇتاش سېتىش باھاسى بويىچە باھا قويۇلدى، نەزەرىيىۋى تەننەرخ باھاسىدىن تۆۋەن بولغانلىرىنى يۆتكەشكە نەزەرىيىۋى تەننەرخ باھاسى بويىچە باھا قويۇلدى؛ قوشۇمچە مەسۇلاتلارنى يۆتكەشكە مال ماڭغۇزغان ناھىيە بازىرىدىكى بىر تۇتاش سېتىش باھاسى بويىچە باھا قويۇلدى ھەمدە ئاشلىقنىڭ نەملىكى، ئەخلىتىنىڭ ئېشىش - كېمىيىش ئەھۋالىغا قاراپ باھا قويۇش چارىسى يولغا قويۇلدى.

1980 — 1990 - يىلغىچە ئاشلىق يۆتكەشكە باھا قويۇشتا، گۈرۈچ، ئۇن (قارا ئاشلىق ئۇنىنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ)، ماشىنى يۆتكەشكە 5% خىراجەت قوشۇلغاندىن سىرت، باشقا ئاشلىق تۇرلىرىنىڭ (گۈرۈچ، ماشىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) بىرەك بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى يۆتكەش باھاسى قىلىنىدى، ئۇن ۋە قوشۇمچە مەسۇلاتلارنىڭ بىر تۇتاش سېتىش باھاسى يۆتكەش باھاسى قىلىنىدى. مۇشۇ چاغ بويىچە، يۆتكەپ چىقارغۇچى ئورۇنلار باھانىڭ ئۆستۈرۈلۈشى بىلەن باھا تەتۈر بولۇشتىن كېلىپ چىققان زىيانىنى ئۆز ئۈستىگە ئالغاندىن باشقا، بارلىق خىراجەت زىيىنىنى ئۆز ئۈستىگە ئالدى، بۇنىڭ بىلەن يۆتكەپ چىقارغان ئاشلىق قانچە كۆپ بولسا، زىيانمۇ شۇنچە كۆپ بولۇشتەك نامۇۋاپىق ئەھۋال كېلىپ چىقتى.

(2) ئېكسپورتنا تاپشۇرۇش باھاسى. 1953 - يىلدىن باشلاپ ئاشلىق مىنىستىرلىكى بىر تۇتاش بېكىتكەن باھا قويۇش چارىسى ئىجرا قىلىنىدى، ئېكسپورت قىلىنىدىغان بۇغداينىڭ يۆتكىگەن جايدىكى سېتىۋېلىش تاختاي باھاسىغا 15.4% تاۋار ئوبوروت خىراجىتى قوشۇلدى. 1957 - يىلى بىر تۇتاش سېتىۋېلىپ، بىر تۇتاش سېتىش سىياسىتى يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، تاپشۇرۇش باھاسى ئاشلىق يۆتكىگەن جايدىكى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش تاختاي باھاسىغا تىجارەت خىراجىتىنى قوشۇشقا ئۆزگەرتىلدى. 1960 - يىلدىن باشلاپ ئاشلىق سېتىۋېلىشقا قارىتا مۇكاپاتلاش چارىسى يولغا قويۇلۇپ، تاپشۇرۇش باھاسى سېتىۋېلىش مۇكاپات پۇلى قوشۇلۇپ ھېسابلاندى. 1962 - يىلى ئاشلىقنىڭ تاپشۇرۇش باھاسى مال ماڭغۇزغۇچى ئورۇندىكى ئاشلىقنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىغا تىجارەت خىراجىتى ۋە 10% پايدىنى قوشۇش يولى بىلەن ھېسابلىنىدىغان بولدى. 1965 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ ئېكسپورتنا تەمىنلىنىدىغان ئاشلىق، ياغقا باھا قويۇش چارىسى ئىجرا قىلىنىپ، سىستېما ئىچىدە يۆتكەش باھاسىغا ئېكسپورت تەننەرخى ئۇنىڭغا يەنە 3% پايدا قوشۇلۇپ باھا قويۇلدى، ئېكسپورت قىلىنىدىغان ئاشلىقنىڭ سۈپىتى ئىچكى قىسىمدا

يۆتكىلىدىغان ئاشلىقنىڭ سۇپىتىدىن يۇقىرى بولسا، ئۇنىڭ ھەر كىلوگرامىغا يەنە 0.018 يۈەن پەرق باھا قوشۇلدى. 1967 - يىلى ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ بەلگىلىمىسىگە ئاساسەن، ئېكسپورتقا تاپشۇرۇش باھاسى ئۆلكە مەركىزى تۇرۇشلۇق جايدىكى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىغا ئاشلىق مىنىستىرلىكى بېكىتكەن 4 يۈەن تىجارەت خىراجىتى ۋە 3% پايدا قوشۇش بويىچە شەكىللەندۈرۈلۈپ، ھەر 50 كىلوگرام 1 - دەرىجىلىك بۇغداينىڭ تاپشۇرۇش باھاسى 19.70 يۈەن، 2 - دەرىجىلىك بۇغداينىڭ 19 يۈەن، 3 - دەرىجىلىك بۇغداينىڭ 18.30 يۈەن بولدى؛ ھەر 50 كىلوگرام 1 - دەرىجىلىك كۆممىقوناقنىڭ 14.90 يۈەن، 2 - دەرىجىلىك كۆممىقوناقنىڭ 14.40 يۈەن، 3 - دەرىجىلىك كۆممىقوناقنىڭ 14 يۈەن بولدى. 1967 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭدا ئاشلىقنى ئېكسپورتقا تاپشۇرۇش كەسپى يولغا قويۇلمىدى.

§ 3 . ياغلىق دان (ياغ) باھاسى

1. بازار باھاسى

1954 - يىل 11 - ئايدىن بۇرۇن شىنجاڭدا يېمەكلىك ئۆسۈملۈك ياغلىق دېنى (يېغى) ئەركىن ئېلىپ-سېتىلىپ، باھاسى بازار ئەرقى ھاۋاسىغا ئاساسەن بەلگىلەندى. 1954 - يىل 11 - ئايدىن 1957 - يىل 6-ئايغىچە ئاساسلىق ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىدىكى ئاساسلىق ياغلىق دان (ياغ)نى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى كارخانىلار بىر تۇتاش تىجارەت قىلدى، دۆلەت بېكىتكەن تاختاي باھاسى يولغا قويۇلدى. 1957 - يىل 7 - ئايدىن 1978 - يىلغىچە دۆلەتنىڭ پىلانلىق باھاسى ئىجارا قىلىندى. 1979 — 1990 - يىلغىچە پىلانلىق باھا ئاساس قىلىنىش بىلەن بىرگە، ئەركىن سودىلىشىش خاراكتېرىدىكى كېلىشىپ سېتىۋېلىش، كېلىشىپ سېتىش باھاسى ۋە سودا بازار باھاسى يولغا قويۇلدى.

1) ئەركىن باھا

ئۇزاق تارىخىي تەرەققىيات جەريانىدا، شىنجاڭنىڭ يېمەكلىك ئۆسۈملۈك ياغلىق دان (ياغ) تىجارىتىدە، جۈملە زاۋۇت ياغلىق داننى دېھقان ئائىلىلىرىدىن بىۋاستە تېگىشىش، سېتىۋېلىش ياكى بازاردىن سېتىۋېلىش ئارقىلىق پىششىقلىغاندىن كېيىن خۇسۇسىي سودىگەرلەرگە توپ سېتىش ياكى ئىستېمالچىلارغا پارچە سېتىش يولى تۇتۇلدى. باھاسى بازار ئەرقى ھاۋاسىغا ئاساسەن ئەركىن كېلىشىپ بېكىتىلدى.

1950 — 1953 - يىلغىچە ياغلىق دان (ياغ) تىجارىتىدە خۇسۇسىي سودىگەرلەر ئاساسىي ئورۇندا تۇردى، بازار باھاسى پېتەكچى رول ئوينىدى، دۆلەت ئورۇنلىرىنىڭ تىجارەت سالمىقى ئانچە چوڭ بولمىدى. بۇ 4 يىلدا ياغلىق دان (ياغ) نىڭ باھاسىدا ئومۇمەن ئۆرلەش، تۆۋەنلەش ۋە قىسمەن جايلاردا قايتا ئۆرلەشتىن ئىبارەت جەريانلار باشتىن كەچۈرۈلدى. 1950 - يىلى ئۇرۇمچى، قەشقەر، شىخۇ، خوتەن، ئاقسۇدا ھەر كىلوگرام زىغىر-نىڭ يىللىق ئوتتۇرىچە بازار باھاسى يېڭى خەلق پۇلىغا سۇندۇرغاندا (تۆۋەندىمۇ ئوخشاش) 0.266 يۈەن بولدى، 1951 - يىلى 0.361 يۈەنگە چىقىپ، 35.71% ئۆرلىدى؛ ئۇرۇمچى، قەشقەر، شىخۇ، خوتەندە ھەر كىلوگرام زىغىر يېغىنىڭ يىللىق ئوتتۇرىچە بازار باھاسى 1.85 يۈەن بولدى، 1951 - يىلى 2.16 يۈەنگە چىقىپ، 16.76% ئۆرلىدى، 1952 - يىلى ئۆلكە بويىچە ياغلىق داندىن مول ھوسۇل ئېلىنىپ، يۇقىرىقى ئۇرۇمچى قاتارلىق 5 جايدا ھەر كىلوگرام زىغىر-نىڭ بازار باھاسى 0.312 يۈەنگە چۈشۈپ، 1951 - يىلدىكىدىن 13.57% تۆۋەنلىدى؛ ئۇرۇمچى قاتارلىق 4 بازاردا زىغىر يېغىنىڭ باھاسى 1.82 يۈەنگە چۈشۈپ، 15.74% تۆۋەنلىدى. 1953 - يىلى جەنۇبىي شىنجاڭ رايوندا ياغلىق دان مەھسۇلاتى كېمىيىپ كېتىپ، قەشقەر، خوتەن، ئاقسۇدا ھەر كىلوگرام زىغىر-نىڭ يىللىق ئوتتۇرىچە بازار باھاسى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 0.133 يۈەن،

45.39% تۆرلىدى؛ قەشقەر، خوتەندە ھەر كىلوگرام زىغىر پېغىنىڭ ئوتتۇرىچە بازار باھاسى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 0.61 يۈەن، 37.20% تۆرلىدى (جەدۋەل: 5 — 79، 5 — 80گە قارالسۇن).

1950 — 1953 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ قىسمەن بازارلىرىدىكى ئاساسلىق باغلىق دانلارنىڭ باھاسى

جەدۋەل: 5 — 79　　بىرلىكى: كىلوگرام/يۈەن

تۈرى / بازار	زىغىر				قىچا				چىگىت			
	1950	1951	1952	1953	1950	1951	1952	1953	1950	1951	1952	1953
ئۈرۈمچى شەھىرى	0.181	0.463	0.324	0.288								
غۇلجا شەھىرى			0.213	0.213			0.220	0.213				
قەشقەر شەھىرى	0.300	0.320	0.360	0.480	0.290	0.300	0.340	0.460	0.084	0.086	0.086	0.088
تۇرپان									0.188	0.271	0.168	0.202
شىخۇ	0.356	0.356	0.356	0.356	0.367	0.367	0.367				0.064	0.108
خوتەن	0.360	0.370	0.280	0.460			0.300	0.640				
قۇمۇل				0.610				0.500				
قاراشەھەر		0.280	0.280	0.320				0.340				
كۇچا					0.448	0.474	0.220	0.220				
ئاقسۇ	0.135	0.296	0.239	0.338								

1950 — 1953 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ قىسمەن بازارلىرىدىكى ئاساسلىق باغنىڭ باھاسى

جەدۋەل: 5 — 80　　بىرلىكى: كىلوگرام/يۈەن

تۈرى / بازار	زىغىر پېغى				قىچا پېغى			
	1950	1951	1952	1953	1950	1951	1952	1953
ئۈرۈمچى شەھىرى	1.12	2.86	2	1.84				1.03
غۇلجا شەھىرى							1.25	1.40
قەشقەر شەھىرى	1.90	1.44	1.40	1.72				
كۇچا ناھىيىسى					1.30	1.50	1.60	1.95
شىخۇ ناھىيىسى	2.23	2.10	2	2				
ئالتاي ناھىيىسى			1.65	2.37				
ئاقسۇ ناھىيىسى					1.42	1.45	1.46	1.42
خوتەن ناھىيىسى	2.16	2.22	1.88	2.77				
قۇمۇل ناھىيىسى					1.43	2.23	1.62	1.85

2) ياغلىق دان (ياغ) نىڭ دۆلەت تاختاي باھاسى

1949 - يىل 9 - ئايدا شىنجاڭ تىنچلىق بىلەن ئازاد بولغاندىن كېيىن، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا شىركەتلىرى، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئۇنىڭدەك شىنجاڭ ھەربىي رايونىغا بىۋاستە قاراشلىق ھەمكارلىق باش كوپىراتىپى قاتارلىق ئاپپاراتلار بازاردىكى يىمەكلىك ئۇسۇملۇك ياغلىق دېنى (يېغى) تىجارىتىگە تەدرىجىي قاتناشتى، ئۇنىڭ باھاسىنى مەسئۇل ئورگانلار بازار باھا ئەھۋالىغا ئاساسەن بېكىتتى ھەمدە تىجارەت كارخانىلىرى تاختايغا ئېلان قىلدى، بۇ دۆلەت تاختاي باھاسى دەپ ئاتالدى. 1950 — 1953- يىلغىچە دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا قاتارلىق كارخانىلارنىڭ بازاردىكى ياغلىق دان (ياغ) تىجارىتىنىڭ سالمىقى چوڭ بولمىغاچقا، دۆلەت تاختاي باھاسى بازاردا پەتەكچى ئورۇننى ئىگىلىيەلمىدى. 1954 - يىل 11 - ئايدا ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى «ياغلىق دان، ياغ بازىرىنى باشقۇرۇش ۋاقتىلىق چارىسى (لايىھە)»نى ئېلان قىلىپ، ئۇقتۇلۇق ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىدىكى قىچا، زىغىر، ئاپتاپپەرەس، چىگىت ۋە ياغ مەھسۇلاتلىرى، كۇنجۇت يېغىنى ياغ شىركىتى ۋە ئۇ ھاۋالە قىلغان ئورۇنلار تىجارەت قىلىدۇ، خۇسۇسىي سودىگەرلەرنىڭ ئۆز ئالدىغان تىجارەت قىلىشىغا يول قويۇلمايدۇ. ئۆلكە كونترول قىلىدىغان بازارلاردىن ۋە دۆلەت باشقۇرىدىغان تۇرلەردىن باشقا ياغلىق دان، ياغ مەھسۇلاتلىرىنىڭ باھاسى يەنىلا بازار ئەرقى ھاۋاسىغا ئاساسەن بېكىتىلىدۇ، دەپ بەلگىلەندى. شۇنىڭ بىلەن ياغلىق داننىڭ دۆلەت تاختاي باھاسى ئۆلكە بويىچە پەتەكچى ئورۇننى ئىگىلىدى. ئۆلكىلىك سودا نازارىتى خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ بەلگىلىمىسىنىڭ روھىنى ئىزچىللاشتۇرۇش ئۈچۈن، ئۆلكە بويىچە 30 ئاساسلىق بازاردىكى زىغىرنىڭ سېتىۋېلىش تاختاي باھاسى ۋە 10 ئاساسلىق بازاردىكى زىغىر يېغىنىڭ سېتىش تاختاي باھاسىنى بېكىتتى. 30 بازاردا ھەر كىلوگرام زىغىرنىڭ ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىنىش باھاسى 0.369 يۈەن بولۇپ، 1953 - يىلدىكى 8 بازاردىكى ئوتتۇرىچە باھادىن %3.91 تۆۋەنلىتىلدى؛ 10 بازاردا ھەر كىلوگرام زىغىر يېغىنىڭ ئوتتۇرىچە سېتىش باھاسى 2.9 يۈەن بولۇپ، 1953 - يىلدىكى 5 بازاردىكى ئوتتۇرىچە باھادىن %26.29 ئۆستۈرۈلدى. 1955 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە مەملىكەتلىك 5 - قېتىملىق مال باھا يېغىنى ۋە ج ك پ شىنجاڭ شۆبە بيۇروسىنىڭ شىنجاڭنىڭ ئۆزىرەك باھا سەۋىيىسىنى مۇقىم تۆۋەنلىتىش ھەققىدىكى يولىيورۇقىنىڭ روھى ئىزچىللاشتۇرۇلدى، 5 - ئايدا 10 بازاردىكى زىغىر يېغىنىڭ بىر تۇتاش بېكىتىلگەن سېتىش باھاسى 2.28 يۈەنگە چۈشۈرۈلۈپ، %15.24 تۆۋەنلىتىلدى. 7 - ئايدا يەنە 30 بازاردىكى زىغىرنىڭ سېتىۋېلىنىش تاختاي باھاسى تەڭشىلىپ، ئوتتۇرىچە ھەر كىلوگراممىنىڭ 0.359 يۈەنگە چۈشۈرۈلۈپ، %2.71 تۆۋەنلىتىلدى، باشقا ياغلىق دانلارنىڭ باھاسى تۆۋەندىكىدەك تۇر بەرق نىسبىتى بويىچە بېكىتىلدى: زىغىرنىڭ %100، قىچىنىڭ %95، كۇنجۇتنىڭ %140، ئاپتاپپەرەسنىڭ %60، چىگىتنىڭ %32، خاسكىنىڭ %125 بولدى. ھەر قايسى تۇرلەرنىڭ زىغىر بىلەن بولغان بەرق نىسبىتى 1954 - يىلدىكىدىن ئوتتۇرىچە %10 چۈشۈرۈلدى، بۇنىڭ ئىچىدە گازىرنىڭ بەرق نىسبىتى %40 چۈشۈرۈلدى، ئايرىم جايلاردا زاراڭزىنىڭ بەرق نىسبىتىمۇ %40 تۆۋەنلىتىلدى، بۇنىڭ تەسىرى بىر قەدەر چوڭ بولدى، مىچۇەن، تۇرپان ناھىيىلىرىدىكى قىسمەن دېھقانلار بازارغا ياكى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى ھەمكارلىق كوپىراتىپلىرىغا سېتىش ئۈچۈن يۆتكەپ كەلگەن ئاپتاپپەرەس، زاراڭزىلىرىنى ساتماي قايتۇرۇپ كەتتى، بۇ ھال ئىككىنچى يىلى مۇشۇ جايلاردا ياغلىق دان تېرىلغۇ كۆلىمىنىڭ كېمىيىپ كېتىشىگە سەۋەب بولدى. 10- ئايدا يارغۇنچاق كۇنجۇت يېغى، خاسكا يېغىنىڭ سېتىش تاختاي باھاسى %23، جۇڭار كۇنجۇت يېغى، ئاپتاپپەرەس يېغىنىڭ %28 چۈشۈرۈلدى. ياغ تۇرلىرىنىڭ تەڭشەلگەندىن كېيىنكى بەرق نىسبىتى: زىغىر يېغىنىڭ باھاسى %100 بويىچە، خاسكا يېغىنىڭ %88.9، چىگىت يېغىنىڭ %75، زاراڭزا يېغىنىڭ %100، يارغۇنچاق كۇنجۇت يېغىنىڭ %117، جۇڭار كۇنجۇت يېغىنىڭ %112، خاسكا يېغىنىڭ %117 بولدى. سېتىش باھاسى چۈشۈرۈلگەندىن كېيىن، ئىچكى ئۆلكىلەردىكى ياغ باھاسى ئوتتۇرىسىدىكى بەرق كىچىكلىتىلىپ، زىغىر، قىچا يېغى تىجارىتىدە زىيان كېلىپ چىقتى. 1956 - يىلى ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ

مال باھاسىنى داۋاملىق مۇقىملاشتۇرۇش فاكتورى ۋە باھانى ئاساسەن تۆۋەنلىتىمىز، پەقەت قىسمەن تەڭشەش ھەققىدىكى يولىورۇقنىغا ئاساسەن، شۇ يىلى 10 - ئايدا 30 بازاردىكى يېغلىق دانلىق سېتىۋېلىش تاختاي باھاسى تەڭشىلىپ، 25 بازاردىكى زىغىرنىڭ تاختاي باھاسى چۈشۈرۈلۈپ، 4 بازاردىكى زىغىرنىڭ تاختاي باھاسى ئۆستۈرۈلدى، يەنى ئوتتۇرىچە ھەر كىلوگرامىنىڭ 0.347 يۈەنگە تەڭشىلىپ، 1955 - يىلدىكىدىن 3.34% چۈشۈرۈلدى. باشقا يېغلىق داناڭلارنىڭ سېتىۋېلىش تاختاي باھاسى تۆۋەندىكىدەك تۇر پەرق نىسبىتى بويىچە بېكىتىلدى: زىغىرنىڭ 100% بويىچە، قىچىنىڭ 95%، ئاپتاپپەرەسنىڭ 60%، كۈنجۈتنىڭ 150%، زاراڭزىنىڭ 50%، خاسىكنىڭ 120%، كەندىر ئۇرۇقىنىڭ 40%، ئابدىسلىكنىڭ 80%، سۇزاپ ئۇرۇقىنىڭ 35%. 11. بازاردىكى يېغنىڭ سېتىش تاختاي باھاسى چۈشۈرۈلدى، زىغىر يېغىنىڭ سېتىش تاختاي باھاسى ئوتتۇرىچە ھەر كىلوگرامىنىڭ 1.74 يۈەنگە تەڭشىلىپ، 1955 - يىلدىكىدىن 23.53% چۈشۈرۈلدى. باشقا سۇ يېغلىرىنىڭ سېتىش تاختاي باھاسى تۆۋەندىكىدەك تۇر پەرق نىسبىتى بويىچە بېكىتىلدى: زىغىر يېغى 100% بويىچە، قىچا يېغىنىڭ 95%، يارغۇنچاق كۈنجۈت يېغىنىڭ 150%، جۈۋاز كۈنجۈت يېغىنىڭ، خاسىك يېغىنىڭ 140%، چىگىت يېغىنىڭ 50%، زاراڭزا يېغىنىڭ 110%، ئاپتاپپەرەس يېغىنىڭ 115%، كەندىر ئۇرۇقى يېغىنىڭ 80% (جەدۋەل 5 — 81، 5 — 82گە قارالسۇن).

1954 — 1956 - يىلغىچە شىنجاڭدىكى 30 بازاردا زىغىرنىڭ سېتىۋېلىنىش تاختاي باھاسى

جەدۋەل: 5 — 81　　بىرلىكى: كىلوگرام/يۈەن

رايون \ يىل	1954 (1 - دەرىجىلىك)	1955 (1 - دەرىجىلىك)	1956 (1 - دەرىجىلىك)
ئۈرۈمچى شەھىرى	0.500	0.480	0.466
غۇلجا	0.284	0.276	0.276
چۆچەك	0.324	0.320	0.310
ئالتاي	0.607	0.559	0.510
قۇمۇل	0.648	0.556	0.493
قاراشەھەر	0.400	0.380	0.369
ئاقسۇ	0.300	0.295	0.286
باي	0.310	0.350	0.296
قەشقەر	0.450	0.445	0.432
يەكەن	0.370	0.370	0.359
خوتەن	0.320	0.320	0.310
قۇتۇبى	0.420	0.410	0.398
ماناس	0.388	0.375	0.364
شىخۇ	0.367	0.367	0.356
جىلگە	0.317	0.317	0.308
سۇيدۇلگە	0.270	0.270	0.276

قورغاس	0.270	0.270	0.276
توققوزتارا	0.228	0.228	0.255
دۆربىلجىن	0.324	0.305	0.296
ئۈرپان	0.447	0.443	0.430
ئۈكالك	0.445	0.432	0.419
گۈجۈلك	0.350	0.350	0.340
بۈگۈر	0.350	0.330	0.320
كورلا	0.391	0.371	0.360
كۈچا	0.340	0.335	0.315
مارالبېشى	0.335	0.330	0.326
يېڭىسار	0.407	0.407	0.395
قاغىلىق	0.353	0.304	0.340
گۇما	0.300	0.300	0.291
كېرىيە	0.260	0.260	0.252
ئونتۈرىچە	0.369	0.359	0.347

1954 — 1956 - يىلغىچە شىنجاڭدىكى 11 بازاردا زىغىر يېغىنلىك سېتىش تاختاي باھاسى

جەدۋەل: 5 — 82

بىرلىكى: كىلوگرام/يۈەن

رايون / يىل	1954	1955	1956
ئۈرۈمچى شەھىرى	3.02	2.60	1.95
غۇلجا	2	1.86	1.48
چۆچەك	2.50	2.24	1.73
ئالتاي	3.80	3.06	2.18
قۇمۇل	3.20	2.54	2.15
يەنجى	2.88	2.46	1.85
ئاقسۇ	1.70	1.64	1.43
باي			1.46
قەشقەر	3.10	2.40	1.86
يەكەن	2.30	2.20	1.66
خوتەن	2.40	1.76	1.42
ئونتۈرىچە	2.69	2.28	1.74

3) ياغلىق دان (ياغ) نىڭ كېلىشىپ سېتىۋېلىنىش، كېلىشىپ سېتىش باھاسى

1978 - يىل 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت مۇنۇلارنى قارار قىلدى: ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرى ۋە دېھقان ئائىلىلىرى دۆلەتنىڭ ياغ (ياغلىق دان) سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداپ بولغاندىن كېيىن، ئېشىنچا ياغ (ياغلىق دان) نى بازاردا ئەركىن ساتسا بولىدۇ. ئاشلىق، ياغ سودا بازىرى قويۇۋېتىلىدۇ، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى ئاشلىق تارماقلىرى ئاشلىق، ياغنى كېلىشىپ سېتىۋېلىپ، كېلىشىپ سېتىش كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىدۇ، شۇنداق قىلىپ دۆلەتنىڭ پىلانلىق باھاسى يولغا قويۇلۇش بىلەن بىرگە، ئەركىن باھا ۋە ئەركىن باھا ئاساسىدىكى كېلىشىپ سېتىۋېلىش، كېلىشىپ سېتىش باھاسى يولغا قويۇلىدۇ. 1979 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت «ئاشلىق، ياغنى كېلىشىپ سېتىۋېلىش، كېلىشىپ سېتىشنى يولغا قويۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تا مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: ياغنى كېلىشىپ سېتىۋېلىش باھاسى ئادەتتە دۆلەتنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ بىر ھەسسىسىدىن ئاشماسلىقى لازىم، كونكرېت تۇرلەرنىڭ سەل يۇقىرىراق ياكى سەل تۆۋەنرەك بولىشىمۇ بولىدۇ، ياغنى كېلىشىپ سېتىش باھاسى شۇ جايىنىڭ بىر تۇتاش سېتىش باھاسىدىن 2 ھەسسە يۇقىرى بولسا بولىدۇ. شۇ يىلى دۆلەت پىلانلىق تەمىنلەيدىغان ياغ يەنىلا بىر قەدەر قىس بولغانلىقتىن، ئاپتونوم رايون بويىچە پەقەت ئاز ساندىكى جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى كېلىشىپ سېتىۋېلىش، كېلىشىپ سېتىش كەسپىنى يولغا قويدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە كېلىشىپ سېتىلىدىغان ياغنىڭ مىقدارى چەكلىك بولغانلىقى، كېلىشىپ سېتىش تەمىنلەش ۋاقتى ياكى ئالاقىدار تارماقلارنىڭ تەستىقى قاتارلىق چەكلىمىلەرگە ئۇچرىغانلىقى ئۈچۈن، تىجارەت مىقدارى ئانچە كۆپ بولمىدى. كۆچا، شايار، گۇچۇڭ قاتارلىق ناھىيىلەردىكى ياغنىڭ يىللىق ئونتۇرچە كېلىشىپ سېتىش باھاسى ھەر كىلوگرامىنىڭ 4.013 يۈەن بولۇپ، دۆلەتنىڭ بىر تۇتاش سېتىش باھاسىدىن 2.33 يۈەن ئۆرە بولدى. سودا بازىرىدىكى ياغنىڭ باھاسى يەنىلا كېلىشىپ سېتىش باھاسىدىن ئۆرە بولدى. 1980 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «ئاشلىق ۋە ياغ، ياغلىق داننى كېلىشىپ سېتىۋېلىش، كېلىشىپ سېتىشنى يولغا قويۇش تەپسىلىي پرىنسىپى» نى تەستىقلاپ، مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: ياغنى كېلىشىپ سېتىۋېلىش باھاسى بازار نەرقى ھاۋاسىغا ئاساسەن، بازار باھاسىدىن سەل تۆۋەنرەك بولىدۇ، ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش باھاسىدىن سەل يۇقىرىراق ياكى ئۇنىڭ بىلەن ئوخشاش بولىدۇ؛ كېلىشىپ سېتىش باھاسى ھەققىدە شۇ جايدىكى كېلىشىپ سېتىۋېلىش، كېلىشىپ سېتىش تارماقلىرى پىكرىنى ئونتۇرىغا قويۇپ، شۇ جايدىكى ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ تەستىقلىشىغا يوللايدۇ، بۇئاستە ئىستېمالچىلار ئۈچۈن پارچە سېتىش باھاسى يولغا قويۇلىدۇ، ئاشپۇزۇل، يايمىچى، كوللېكتىپ غىزالىنىدىغان ئورۇنلار ئۈچۈن توپ سېتىش باھاسى يولغا قويۇلىدۇ. شۇ يىلى جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى كېلىشىپ سېتىۋېلىش، كېلىشىپ سېتىش كەسپىنى ئومۇميۈزلۈك قانات يايدۇردى، كېلىشىپ سېتىۋېلىش باھاسى ئادەتتە ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش باھاسى بىلەن ئوخشاش ياكى ئۇنىڭدىن سەل يۇقىرىراق بولدى. ياغنى كېلىشىپ سېتىش باھاسى ۋە سودا بازىرىدىكى باھاسى ئوخشاش بولمىغان دەرىجىدە تۆۋەنلىدى. بولۇپمۇ شىمالىي شىنجاڭ رايونلىرىدا ئىچكى ئۆلكىلەردىكى ياغنىڭ كېلىشىم باھاسى شىنجاڭنىڭكىدىن تۆۋەن بولغانلىقى ئۈچۈن، ئۇرۇمچى قاتارلىق شەھەرلەر ئىچكى ئۆلكىلەردىن زور مىقدارىدا كېلىشىم باھادا ياغ سېتىۋېلىپ كېلىشىم باھادا ساتتى، ياغ باھاسىنىڭ تۆۋەنلەش ھەجمى بىر قەدەر چوڭ بولدى. 1981- يىل 5 - ئاينىڭ 7 - كۈنى ئاشلىق نازارىتى، باھا ئىدارىسى، سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش ئىدارىسى بىرلىكتە تارقاتقان دۆلەت باھا باش ئىدارىسى، ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ «كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتىگە ئائىت مەسىلىلەر توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» ىدا مۇنۇلار بەلگىلەندى: ياغلىق داننىڭ كېلىشىپ سېتىۋېلىنىش باھاسى ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش باھا سەۋىيىسى بىلەن ئوخشاش بولسا

بولىدۇ، ياغنىڭ كېلىشىپ سېتىش باھاسى بازار ئەرقى ھاۋاسىدىن تۆۋەنرەك بولۇشى، كېلىشىم باھالىق ياغنى سېتىۋېلىش - سېتىش ئوتتۇرىسىدىكى پەرق نىسبىتى %12تىن تۆۋەن بولۇشى شەرت. ياغلىق دان، پاختىدىن مول ھوسۇل ئېلىنغانلىقتىن، 1981 - يىلدىن باشلاپ ياغلىق دان، ياغنىڭ كېلىشىپ سېتىۋېلىش، كېلىشىپ سېتىش باھاسى ۋە سودا بازار باھاسى يەنمۇ تۆۋەنلىدى. ئاپتونوم رايون بويىچە كۆپ يوللۇق تىجارەتكە يول قويۇلغاندىن كېيىن، 1984 - يىلى باھا 1979 - يىلدىن بۇيانقى ئەڭ تۆۋەن نۇقتىغا چۈشتى. 1984 - يىلى شايار، گۇچۇڭ، كۆچا ناھىيىلىرىدىكى ياغنى كېلىشىپ سېتىش باھاسى ئوتتۇرىچە ھەر كىلوگرامىنىڭ 2.79 يۈەن بولۇپ، 1980 - يىلدىكىدىن %19.11 چۈشتى؛ سانجى، يەنجى، كۆچا، يەكەن ناھىيىلىرىنىڭ سودا بازىرىدىكى ياغنىڭ باھاسى ئوتتۇرىچە ھەر كىلوگرامىنىڭ 2.79 يۈەن بولۇپ، 1980 - يىلدىكى 4.28 يۈەندىن %34.81 چۈشتى. ئوخشاش جايدا ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ كېلىشىپ سېتىش باھاسى سودا بازار باھاسىدىن تۆۋەنرەك بولدى. 1985 - يىلدىن باشلاپ شىنجاڭدىكى ياغلىق دان، ياغنىڭ بازار باھاسى ئىچكى ئۆلكە، شەھەرلەردىكىدىن تۆۋەن بولدى، ياغلىق دان، ياغنىڭ ئاپتونوم رايون سىرتىغا سېتىلىش مىقدارى ئۈزلۈكسىز كۆپەيدى، ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى ياغنى كېلىشىپ سېتىۋېلىش، كېلىشىپ سېتىش باھاسى ۋە سودا بازار باھاسى نىسپىي مۇقىم بولۇپ، پەقەت دۆلەتنىڭ پىلانلىق سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ ئۆزلىتىلىشىگە ئەگىشىپ ئۆزلىدى. 1988 - يىلى 18 ئۆلكە، شەھەر شىنجاڭدىن كېلىشىم باھادا ياغلىق دان، ياغ سېتىۋالغانلىقتىن، سودا بازىرىدىكى ياغلىق دان، ياغنىڭ باھاسى ئۆرلەپ، ياغنى توختام بويىچە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ ئورۇندىلىشىغا تەسىر يەتتى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، باھا ئىدارىسى بازاردىكى ياغ باھاسىنىڭ ئۆرلەش ۋەزىيىتىنى كونترول قىلىپ، ئاپتونوم رايونىنىڭ ياغنى توختام بويىچە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ ئورۇندىلىشىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، ئەڭ يۇقىرى باھا چېكىنى بېكىتتى: قىچا، زىغىر، چىگىت ۋە ئۇلارنىڭ يېغىنىڭ كېلىشىپ سېتىۋېلىش باھاسى دۆلەتنىڭ ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ %25ىدىن يۇقىرى بولماسلىق، كېلىشىپ سېتىش باھاسى كېلىشىپ سېتىۋېلىش باھاسى ئاساسىدا ئۇنىڭغا خىراجەت ۋە %2 — %3 كەچە پايدا نىسبىتىنى قوشۇش يولى بىلەن شەكىللەندۈرۈش بەلگىلەندى. ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىدا پارچە سېتىش باھاسى كېلىشىپ سېتىۋېلىش باھاسى ئاساسىدا ئۇنىڭغا %12 سېتىۋېلىش - سېتىش پەرق نىسبىتى قوشۇپ شەكىللەندۈرۈلدى، غەيرىي ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىدا پارچە سېتىش باھاسى سېتىۋېلىش - سېتىش پەرق نىسبىتىنى قوشقاندىن باشقا يەنە كىرا ھەققى ۋە باشقا خىراجەتلەرنى قوشۇش يولى بىلەن، توپ سېتىش باھاسى پارچە سېتىش باھاسى ئاساسىدا ئۇنىڭدىن %7 تۆتۈۋېلىش يولى بىلەن شەكىللەندۈرۈلدى. ياغلىق دان، ياغدا تەمىنلەش بىلەن ئېھتىياج ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتتە جىددىيلىك يۈز بەرگەنلىكتىن، 1989 - يىلى نۆرمۇن جايلاردا كېلىشىپ سېتىۋېلىش باھاسى ئەڭ يۇقىرى باھا چېكىدىن ئېشىپ كەتتى، كېلىشىپ سېتىش باھاسى يەنمۇ ئۆرلىدى. ستاتىستىكا قىلىنىشىچە، سانجى شەھىرىدە 1988-يىلى كېلىشىپ پارچە سېتىش باھاسى ھەر كىلوگرام قىچا يېغىنىڭ 3.20 يۈەن، زىغىر يېغىنىڭ 3.30 يۈەن بولۇپ، 1989 - يىلى 4.50 يۈەن ۋە 4.70 يۈەنگە ئۆرلەپ، ئۆرلەش ھەجمىسى %40.63 ۋە %42.42كە يەتكەن. ئوخشاش مەزگىلدە بۇ شەھەرنىڭ سودا بازىرىدىكى قىچا يېغى ۋە گازىر يېغىنىڭ باھاسى ئايرىم - ئايرىم 1988 - يىلدىكى 3.44 يۈەن ۋە 3.14 يۈەندىن 4.52 يۈەن ۋە 3.88 يۈەنگە، يەنى %31.40 ۋە %23.57 ئۆرلىگەن. يولغا قويۇلغان ئەڭ يۇقىرى چەكلىمە باھا چارىسى گەرچە باھانىڭ زىيادە ئۆرلىشىنى تىزگىنلەشتە مەلۇم رول ئوينىغا بولسىمۇ، لېكىن ئۆرۈمچى قاتارلىق ئاساسلىق سۇ يېغى سېتىش رايونلىرىنىڭ كېلىشىپ سېتىش پايدىسى بەك ئاز بولۇپ، ھەتتا زىيان كۆرۈلۈپ، تىجارەت قىلىش قىيىن بولۇپ، تەمىناتقا تەسىر يەتتى. شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر باھا ئىدارىسى كېلىشىپ سېتىۋېلىدىغان سۇ يېغىنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش پەرق نىسبىتىنى ئۆزگەرتىپ، %15تىن ئاشۇرماسلىقنى بەلگىلەپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 3 پىرسەنت پوئېنتى ئۆستۈردى. 1990 - يىلى مەملىكەت بويىچە بازارلاردا ياغ مەنبەسى يېتەرلىك، باھاسى

شىنجاڭدىكىدىن تۆۋەن بولدى. ئاپتونوم رايوندا ياغلىق دان، ياغ تەمىناتى ئېھتىياجدىن ئېشىپ كېتىدىغان ۋەزىيەت شەكىللىنىپ، ئەك يۇقىرى چەكلىمە باھا ئۆزلۈكسىدىن ئەمەلدىن قالدى. ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ياغنىڭ ئەرزان بولۇشى بىلەن دېھقانلارغا زىيان يېتىپ قېلىشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن، توختام بويىچە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسىنى ئەك تۆۋەن قوغداش باھاسى قىلىپ بېكىتىپ، ياغلىق دانىنى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ كەڭتاشا سېتىۋېلىشىنى قارار قىلدى، نەتىجىدە ياغنى كېلىشىپ سېتىۋېلىش، كېلىشىپ سېتىش باھاسى ۋە سودا بازار باھاسى يەنىلا 1989 - يىلدىكى سەۋىيىدىن يۇقىرىراق بولدى (جەدۋەل 5 — 83كە قارالسۇن).

1980 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ ئاساسلىق شەھەرلىرىدىكى ئاساسلىق ياغنىڭ بازار سودا باھاسى

جەدۋەل: 5 — 83　　بىرلىكى: كىلوگرام/يۈەن

تۈرى / بازار	قىجا بېغى										
	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
ئۈرۈمچى شەھىرى	3.80	3.38	3.20	3.82				3.34			4.71
قاراماي شەھىرى	4	3.80	3.60	3.26			3	3.50	3.30	4.79	4.79
قۇمۇل شەھىرى	4.10	3.60	3.60	2.86							
تۇرپان شەھىرى	3		3.32	3.20					3.84	4.51	
ئۇلجا شەھىرى					2.71	2.81	2.99	2.99		4.17	4.39
سانجى شەھىرى	4.57	4	3.20	3.20	2.90	2.88	2.98	3.07	3.44	4.52	4.57
تۈرى / بازار	قىجا بېغى										
	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
چۆچەك شەھىرى	2.25		3.50							3.80	
ئالتاي شەھىرى		4.30	3.50				2.90	3.08			
كورلا شەھىرى	4.80	4.30	3.70	3.16							
يەنجى خۇيزۇ ئاپتونوم ناھىيىسى	5	4	3.45	3.13	2.54	2.70	3	3.20	3.54	4.81	4.80
يەكەن ناھىيىسى	2.56				2.70	3.44	4.02	4.16	4.27	5.84	6.05
كۇچا ناھىيىسى	5.03		3.90	3.50	3.46	3.50	3.53	3.50	3.78	5.25	5.07
قەشقەر شەھىرى	2.20	2.03	3.26	2.94							
خوتەن ناھىيىسى					3.54	3.76	4.03	4.62	5.89	5.90	6.50
ئاتۇش ناھىيىسى									4.20	4.75	5.12
ئاقسۇ شەھىرى									3.63	5.42	5

تۈرى / بازار	ئاپتاپېرەسى يېغى										
	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
ئۈرۈمچى شەھىرى							2.85				
قاراماي شەھىرى		3.54	2.80	2.80					2.30		
شىخۇ ناھىيىسى	5	3.40	3.62	2.78	2.40	2.50	2.68	2.76			4.04
تۇرپان شەھىرى									4.17	4.22	4.61
غۇلجا شەھىرى						2.60	2.70	2.80	3.15		4.39
سانجى شەھىرى			3.40	2.86	2.70	2.70	2.80	2.89	3.14	3.88	4.24
چۆچەك شەھىرى	5.12	4.08		2.80					3.57	4.39	4.50
ئالتاي شەھىرى				3.50	2.50	2.96			3.71	4.23	4.21
يەنجى خۇيزۇ ئاپتونوم ناھىيىسى					2.30	2.50	2.74		2.97	4.35	
قەشقەر شەھىرى	4.40	3.78	2.76	2.31	2.50						

تۈرى / بازار	چىگىت يېغى										
	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
قاراماي شەھىرى	3	3	2.74	2.16	2.30	3		3.43			
تۇرپان شەھىرى	3		3.38	3.14			2.79	3.01	3.54	4.27	4.22
كورلا شەھىرى					2.76	2.74	2.73	3.02	3.57	4.44	4.20
يەكەن ناھىيىسى	2.50	3.78	3.26	2.72	2.24	2.52	2.90	3.44	3.40	3.90	4
كۇچا ناھىيىسى	4.50	3.70	3.20	2.80	2.74	2.44	2.67	2.97	3.07	4.04	3.83
قەشقەرشەھىرى				2.60			2.74	3.29	3.32	3.74	4

2. پىلانلىق باھا

1957 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە يېمەكلىك ئۆسۈملۈك ياغلىق دان (ياغ) تىجارىتىدە ئاشلىققا ئوخشاش بىر تۈتاش سېتىۋېلىپ، بىر تۈتاش سېتىش يولغا قويۇلۇپ، ياغلىق دان (ياغ) بازىرى ئېتىۋېتىلىپ، خۇسۇسىي سودىگەرلەرنىڭ تىجارىتى بىكار قىلىندى، ياغلىق دان، ياغنىڭ بازار باھاسىنى ئاساس قىلىپ، بازارنى يېتەكلەش ئۇچۇن بېكىتىلگەن دۆلەت تاختاي باھاسى تامامەن دۆلەت بېكىتمىدىغان پىلانلىق باھاغا ئۆزگەرتىلدى.

1) سېتىۋېلىش باھاسى

(1) بىر تۈتاش سېتىۋېلىش باھاسى 1957 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە 78 ناھىيە (شەھەر) دىكى قېتىنىڭ بىر تۈتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى ئوتتۇرچە ھەر كىلوگرامىنىڭ 0.328 يۈەن، يۇنىڭ ئىچىدە ئەڭ يۇقىرىسى 0.468 يۈەن، ئەڭ تۆۋىنى 0.18 يۈەن، رايونلار ئارا ئەڭ چوڭ پەرق نىسبىتى 160% بولدى؛ 79 ناھىيە (شەھەر) دىكى زىغىرنىڭ بىر تۈتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى، ئوتتۇرچە ھەر كىلوگرامىنىڭ 0.347 يۈەن، يۇنىڭ ئىچىدە ئەڭ يۇقىرىسى 0.493 يۈەن، ئەڭ تۆۋىنى 0.190 يۈەن، رايونلار ئارا ئەڭ چوڭ پەرق نىسبىتى 159.47% بولدى؛ 74 ناھىيە (شەھەر) دىكى كۇنجۇتنىڭ ئوتتۇرچە ھەر كىلوگرامىنىڭ

بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى 0.528 يۈەن، بۇنىڭ ئىچىدە ئەك يۇقىرىسى 0.786 يۈەن، ئەڭ تۆۋىنى 0.266 يۈەن، رايونلار ئارا ئەڭ چوڭ پەرق نىسبىتى 195.49% بولدى؛ 70 ناھىيە (شەھەر) دىكى چىگىتنىڭ ئوتتۇرىچە ھەر كىلوگرامىنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى 0.085 يۈەن، بۇنىڭ ئىچىدە ئەك يۇقىرىسى 0.142 يۈەن، ئەك تۆۋىنى 0.046 يۈەن، رايونلار ئارا ئەڭ چوڭ پەرق نىسبىتى 208.70% بولدى؛ ياشقا ياغلىق دانلارنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى، تۆۋەندىكىدەك تۆر پەرق نىسبىتى (%) بويىچە بېكىتىلدى: زىغىرنىڭ 100 بويىچە، گازىرنىڭ 95، خاسىگنىڭ 135، زاراڭزىنىڭ 70، ئابدىمىلىكنىڭ 80. 1958 - يىلى يەنە 77 ناھىيە (شەھەر) دىكى گازىرنىڭ 64 ناھىيە (شەھەر) دىكى كەندىر ئۈرىقىنىڭ، 46 ناھىيە (شەھەر) دىكى سۈزاپ ئۈرۈقىنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى بېكىتىلدى. بۇنىڭ ئىچىدە گازىرنىڭ ئوتتۇرىچە ھەر كىلوگرامىنىڭ 0.268 يۈەن بولۇپ، ئەك يۇقىرىسى 0.450 يۈەن، ئەك تۆۋىنى 0.114 يۈەن، رايونلار ئارا ئەك چوڭ پەرق نىسبىتى 294.74% بولدى؛ كەندىر ئۈرۈقىنىڭ ئوتتۇرىچە ھەر كىلوگرامىنىڭ 0.182 يۈەن بولۇپ، ئەك يۇقىرىسى 0.280 يۈەن، ئەك تۆۋىنى 0.122 يۈەن، رايونلار ئارا ئەك چوڭ پەرق نىسبىتى 129.51% بولدى؛ سۈزاپ ئۈرۈقىنىڭ ئوتتۇرىچە ھەر كىلوگرامىنىڭ 0.166 يۈەن، ئەك يۇقىرىسى 0.375 يۈەن، ئەك تۆۋىنى 0.108 يۈەن، رايونلار ئارا ئەك چوڭ پەرق نىسبىتى 247.22% بولدى. ياغلارنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى بىر تۇتاش سېتىش باھاسىدىن 7% تۆتۈۋېلىش يولى بىلەن ھېسابلاندى. قىچا قاتارلىق 4 خىل ياغلىق دانىنىڭ رايون بويىچە بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىنى جەدۋەل: 5 — 84تىن كۆرۈڭ.

1957 - يىلى شىنجاڭدىكى قىچا قاتارلىق 4 تۈرلۈك ياغلىق دانىنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى

جەدۋەل: 5 — 84　　بىرلىكى: كىلوگرام/يۈەن

تۈرى / بازار	قىچا	زىغىر	كۈنجۈت	چىگىت
ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرىچە	0.328	0.347	0.528	0.085
ئۈرۈمچى شەھىرى	0.443	0.466	0.756	0.128
قاراماي شەھىرى	0.366			
توقسۇن ناھىيىسى	0.408	0.430	0.645	0.080
تۇرپان ناھىيىسى	0.444	0.430	0.702	0.100
پىچان ناھىيىسى	0.383	0.403	0.604	0.075
قۇمۇل ناھىيىسى	0.468	0.498	0.700	0.110
ئاراتۈرۈك ناھىيىسى	0.380	0.400	0.640	0.090
بارىكۆل قازاق ئاپتونوم ناھىيىسى	0.380	0.400	0.640	0.090
خوشۇت ناھىيىسى	0.350	0.387	0.571	0.076
خېجىڭ ناھىيىسى	0.360	0.379	0.568	0.075
يەنجى خۇيزۇ ئاپتونوم ناھىيىسى	0.350	0.369	0.594	0.079

كورلا ناھىيىسى	0.342	0.360	0.540	0.083
لوپنۇر ناھىيىسى	0.332	0.349	0.523	0.078
چاقىلىق ناھىيىسى	0.277	0.292	0.408	0.087
چەرچەن ناھىيىسى	0.180	0.190	0.266	0.048
بۈگۈر ناھىيىسى	0.300	0.320	0.480	0.066
كۈچا ناھىيىسى	0.300	0.315	0.500	0.076
توقسۇ ناھىيىسى	0.292	0.308	0.465	0.071
شايار ناھىيىسى	0.292	0.307	0.461	0.071
باي ناھىيىسى	0.302	0.295	0.461	0.070
ئونسۇ ناھىيىسى	0.272	0.286	0.462	0.070
ئاقسۇ ناھىيىسى	0.272	0.286	0.462	0.070
ئاۋات ناھىيىسى	0.274	0.288	0.432	0.066
كەلپىن ناھىيىسى	0.304	0.320	0.430	0.074
ئۈچتۇرپان ناھىيىسى	0.271	0.283	0.425	0.065
ئاقچى ناھىيىسى		0.230		
ئانئۇش ناھىيىسى	0.410	0.432		
ئۇلۇغچات ناھىيىسى	0.410	0.432		
ئاقتۇ ناھىيىسى	0.384	0.404	0.620	0.100
مارالبېشى ناھىيىسى	0.308	0.326	0.576	0.090
قەشقەر شەھىرى	0.404	0.432	0.736	0.080
قەشقەر كونائەھەر ناھىيىسى	0.404	0.424	0.640	0.131
قەشقەر يېڭىشەھەر ناھىيىسى	0.412	0.423	0.648	0.080
يېڭىسار ناھىيىسى	0.375	0.395	0.582	0.080
پەيزاۋات ناھىيىسى	0.369	0.388	0.532	
يوپۇغا ناھىيىسى	0.369	0.388	0.572	0.122
مەكىت ناھىيىسى	0.307	0.388	0.486	0.084
يەكەن ناھىيىسى	0.341	0.359	0.536	0.070
پوسكام ناھىيىسى	0.334	0.360		
قاغىلىق ناھىيىسى	0.323	0.340	0.509	0.085
ئاشقورغان تاجىك ئاپتونوم ناھىيىسى				
گۇما ناھىيىسى	0.276	0.291	0.525	0.088
قاراقاش ناھىيىسى	0.342	0.360	0.540	0.090
خوتەن ناھىيىسى	0.294	0.310	0.540	0.090

لوپ ناھىيىسى	0.334	0.350	0.525	0.088
چىرا ناھىيىسى	0.276	0.310	0.465	0.072
كېرىيە ناھىيىسى	0.240	0.252	0.460	0.077
نىيە ناھىيىسى	0.290	0.306	0.364	0.077
سىچۈەن ناھىيىسى	0.460	0.486	0.730	0.120
قۇكالىق ناھىيىسى	0.398	0.419	0.702	0.116
جىمىسار ناھىيىسى	0.360	0.380	0.570	0.094
كۆچۈلۈك ناھىيىسى	0.323	0.340	0.540	0.090
موري قازاق ئاپتونوم ناھىيىسى	0.290	0.324	0.486	0.080
سانجى ناھىيىسى	0.448	0.470	0.706	0.116
قۇتۇبى ناھىيىسى	0.378	0.398	0.348	0.108
ماناس ناھىيىسى	0.346	0.364	0.594	0.098
ساۋەن ناھىيىسى	0.333	0.350	0.491	0.090
شىخۇ ناھىيىسى	0.339	0.356	0.499	
تولى ناھىيىسى		0.328		
دۆربىلجىن ناھىيىسى	0.280	0.296	0.415	
چۆچەك ناھىيىسى	0.295	0.310	0.435	
چاغانتوقاي ناھىيىسى				
قوبۇقسار موڭغۇل ئاپتونوم ناھىيىسى				
جىلگە ناھىيىسى	0.292	0.300	0.440	0.086
بورتالا ناھىيىسى	0.260	0.260	0.380	0.078
ئارىشاڭ ناھىيىسى	0.224	0.224	0.335	0.060
قورغاس ناھىيىسى	0.262	0.276	0.443	0.074
سۈيدۈڭ ناھىيىسى	0.262	0.276	0.443	0.074
غۇلجا شەھىرى	0.262	0.276	0.443	0.074
غۇلجا ناھىيىسى	0.278	0.284	0.426	0.071
چاپچال شىبە ئاپتونوم ناھىيىسى	0.263	0.268	0.403	0.067
نىلقا ناھىيىسى	0.234	0.239	0.359	0.060
توققۇزتارا ناھىيىسى	0.242	0.255	0.390	0.065
تېكەس ناھىيىسى	0.237	0.242	0.363	0.061
موڭغۇلكۈرە ناھىيىسى	0.232	0.236	0.343	0.059
كۈنەس ناھىيىسى	0.223	0.228	0.341	0.057

بۇرچىن ناھىيىسى	0.405	0.426	0.640	0.128
قاما ناھىيىسى	0.375	0.394	0.592	0.118
جېمىنەي ناھىيىسى	0.345	0.363	0.547	0.109
بۇرۇلتوقاي ناھىيىسى	0.375	0.395	0.592	0.118
ئالتاي ناھىيىسى	0.458	0.510	0.663	0.133
كۆكتوقاي ناھىيىسى	0.450	0.473	0.710	0.142
چىڭگىل ناھىيىسى	0.405	0.426	0.640	0.128

1958 — 1960 - يىلغىچە «يۇقىرىسىنى چۈشۈرۈش، تۆۋەنىنى تولۇقلاش» پرىنسىپى بويىچە ياغلىق دانىنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى كۆپ قېتىم كىچىك دائىرىدە تەڭشىلىپ، رايونلار ئارا باھا پەرقى مۇڭاپىق كىچىكلىتىلدى. ئاساسلىق ياغلىق دانلارنىڭ ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرىچە بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىمۇ سەل ئۆستۈرۈلدى. 1960 - يىلدىكىنى 1957 - يىلدىكىگە سېلىشتۇرغاندا، قىچىنىڭ ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرىچە بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى 4.21%، زىغىرنىڭ 3.06%، كۈنجۈتنىڭ 7.09%، چىگىتنىڭ 0.94% ئۆستۈرۈلدى.

1961 - يىلى مەملىكەت بويىچە بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇشقا ئاساسەن، ياغلىق دان، ياغنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى ئومۇمىيۈزلۈك ئۆستۈرۈلدى. ئاپتونوم رايوننىڭ ئوتتۇرىچە بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە ھېسابلىغاندا، قىچىنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ 0.341 يۈەندىن 0.450 يۈەنگە چىقىرىلىپ، 31.87%؛ زىغىرنىڭ 0.357 يۈەندىن 0.450 يۈەنگە چىقىرىلىپ، 26.05%؛ كۈنجۈتنىڭ 0.565 يۈەندىن 0.794 يۈەنگە چىقىرىلىپ، 40.45%؛ چىگىتنىڭ 0.086 يۈەندىن 0.127 يۈەنگە چىقىرىلىپ، 47.10% ئۆستۈرۈلدى. ئۇنىڭدىن باشقا، گازىر، كەندىر ئۇرۇقى، زاراڭزا، سۇزاپ ئۇرۇقى قاتارلىق ياغلىق دانلارنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى مۇناسىپ ئۆستۈرۈلدى. ياغلارنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى يەنىلا بىر تۇتاش سېتىش باھاسىدىن 7% تۆتۈۋېلىش بويىچە ھېسابلاندى. بۇ قېتىملىق باھا ئۆستۈرۈش ئارقىلىق ياغلىق دانلارنىڭ رايونلار ئارا بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھا پەرقى نىسبىتى يەنمۇ كىچىكلىتىلدى، باھا ئۆستۈرۈلگەندىن كېيىن، قىچا، زىغىرنىڭ رايونلار ئارا ئەڭ چوڭ پەرق نىسبىتى 59%كە، كۈنجۈتنىڭ 73%كە، چىگىتنىڭ 112%كە چۈشۈرۈلدى، 1970 - يىلغا قەدەر ياغلىق دانلار، ياغلارنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى ئۆزگەرتىلمىدى.

1971 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت دۆلەت پىلان كومىتېتىنىڭ «ياغلىق دان، ياغ ۋە شېكەرلىك زىرائەتلەرنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى ئۆستۈرۈش ھەققىدە ئۇقتۇرۇش»ىنىڭ روھىغا ئاساسەن، ياغلىق دان، ياغنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىنى يەنە ئۆستۈردى. باھا ئۆستۈرۈش پرىنسىپى ئاپتونوم رايون بويىچە ئوخشاش باھانى يولغا قويۇپ، رايونلار ئارا باھا پەرقىنى ئەسەلدىن قالدۇرۇشتىن ئىبارەت بولدى. كونكرېت ئورۇنلاشتۇرۇش مۇنداق بولدى: ناھىيە (شەھەر) لەردىكى قىچا، زىغىرنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى 0.56 يۈەندىن تۆۋەن بولسا، بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى 0.56 يۈەنگە، كۈنجۈتنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ 0.84 يۈەندىن تۆۋەن بولسا 0.84 يۈەنگە، چىگىتنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ 0.134 يۈەندىن تۆۋەن بولسا 0.134 يۈەنگە، كەندىر ئۇرۇقىنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ 0.308 يۈەندىن تۆۋەن بولسا 0.308 يۈەنگە، زاراڭزىنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ 0.392 يۈەندىن تۆۋەن بولسا 0.392 يۈەنگە، گازىرنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ 0.448 يۈەندىن تۆۋەن بولسا 0.448 يۈەنگە ئۆستۈرۈلدى، يۇقىرىقى ياغلىق دانلارنىڭ ئەسلىدىكى باھاسى ئۆستۈرۈلگەندىن كېيىنكى باھادىن يۇقىرى بولغان ئاز ساندىكى جايلاردا ئەسلىدىكى باھا

ساقلاپ قېلىنىدى. سۇزاپ ئۇرۇقىنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى ئۇرۇمچى شەھىرىدە ئەسلىدىكى 0.286 يۈەن باھا ساقلاپ قېلىنغاندىن سىرت، باشقا جايلاردا 0.28 يۈەنگە تۆستۇرۇلدى. باغلارنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىشتا ئاپتونوم رايون بويىچە ئوخشاش باھا يولغا قويۇلۇپ، ئىلگىرىكى بىر تۇتاش سېتىش باھاسىدىن 7% تۆتۈۋېلىش بويىچە باھا ھېسابلاش چارىسى ئۇزۇكەرتىلدى. شۇ يىلى شىنجاڭدا يېمەكلىك ئۆسۈملۈك ياغلىق دېنى (يېغى)نى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى بىر بىكىتىپ ئۇچ يىلغىچە ئۇزۇكەرتمەسلىك سىياسىتى يولغا قويۇلدى، كېيىن يەنە بىر بىكىتىپ بەش يىلغىچە ئۇزۇكەرتمەسلىككە ئۇزۇكەرتىلدى. سېتىۋېلىش ئاساس سانىدىن ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغان ياغلىق دان ۋە ياغقا بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ 30%ى بويىچە باھا قوشۇپ بېرىلدى. (جەدۋەل: 5 — 85، 5 — 86 گە قارالسۇن).

1971 - يىلى شىنجاڭدىكى ياغلىق دانلارنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسىنىڭ تەڭشىلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 85　　ئۆلچىمى: ئوتتۇرا دەرىجىلىك

بىرلىكى: كىلوگرام/يۈەن

تۈر / نامى	تەڭشىلىشتىن ئىلگىرىكى باھا	تەڭشەلگەن باھا	ئۆستۈرۈلۈش ھەجمى (%)
قىچا	0.450	0.561	24.89
زىغىر	0.450	0.561	24.66
كۈنجۈت	0.794	0.861	8.44
چىگىت	0.127	0.137	7.87
كەندىر ئۇرۇقى	0.266	0.310	16.54
زاراڤزا	0.332	0.393	18.37
گازىر	0.401	0.453	12.97
سۇزاپ ئۇرۇقى	0.227	0.280	23.33

1971 - يىلى شىنجاڭدىكى ياغنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى

جەدۋەل: 5 — 86　　بىرلىكى: كىلوگرام/يۈەن

تۈرى	قىچا يېغى	زىغىر يېغى	جۈۋاز كۈنجۈت يېغى	يارغۇنچاق كۈنجۈت يېغى	ئىنچىكە پىشىقلانغان چىگىت يېغى	ساپسىز چىگىت يېغى	كەندىر يېغى	ئاپتاپ-چەرەس يېغى	زاراڤزا يېغى	خاسلىق يېغى	پۈرچاق يېغى
بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى	1.70	1.70	1.84	2.38	1.36	1.10	1.44	1.76	1.70	1.80	1.80

ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، ئاشلىق ئىدارىسى ياغ مەنبەسىنى ئېچىپ، تەمىنلەش بىلەن ئېھتىياج ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەتنى يەسەيتىش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون بويىچە باھانى ئوخشاش قىلىش پرىنسىپىغا ئاساسەن، 1976 - يىلى ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ يۇسادۇ، پىندىق، كەپە ئۇرۇقى، كەنجە ئاپتاپپەرەس قاتارلىق ئاز مىقدارلىق ياغلىق دانلارنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىنى بىرلىكتە ياكى ئايرىم بېكىتتى: ھەر كىلوگرام يۇسادۇ 0.40 يۈەن بولۇپ، ئۇنىڭغا يەنە 0.20 يۈەن ۋاقىتلىق قوشۇمچە يارەم قوشۇلدى؛ پىندىقنىڭ 0.54 يۈەن؛ كەپە ئۇرۇقىنىڭ 0.392 يۈەن؛ كەنجە ئاپتاپپەرەسنىڭ 0.32 يۈەن بولدى. بۇ ئاز مىقدارلىق ياغلىق دانلارنىڭ مەنبەسى ئاز ھەم تارقاق بولغانلىقى، شۇنىڭدەك خىزمەت ھالقىلىرى يۈرۈشلەشمىگەنلىكى ئۈچۈن، ئەمەلىي سېتىۋېلىش مىقدارى ناھايىتى ئاز بولدى.

1977 - يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، ئاشلىق ئىدارىسى دۆلەت پىلان كومىتېتى تارقاتقان سودا مىنىستىرلىكىنىڭ «چىگىت، كۇنجۇتنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسىنى ئۆستۈرۈش ھەققىدە دوكلات»ىنىڭ روھىغا ئاساسەن، مۇنۇلارنى قارار قىلدى: ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرا دەرىجىلىك چىگىتنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى 16% ئۆستۈرۈلىدۇ، ئۇرۇمچى شەھىرى ئەسلىدىكى ھەر كىلوگرامى 0.174 يۈەنلىك باھانى ساقلاپ قالغاندىن سىرت، باشقا جايلاردا 0.16 يۈەنگە ئۆستۈرۈلىدۇ؛ ئوتتۇرا دەرىجىلىك كۇنجۇتنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى 17.31% ئۆستۈرۈلىدۇ، ئۇرۇمچى شەھىرى ئەسلىدىكى ھەر كىلوگرامى 1.04 يۈەنلىك باھانى ساقلاپ قالغاندىن سىرت، باشقا جايلاردا بىر يۈەن بولىدۇ. چىگىت يېغى، كۇنجۇت يېغىنىڭ ئىلگىرىكى بېكىتىلگەن بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى بىر قەدەر يۇقىرى بولۇش ئەھۋالىنى نەزەردە تۇتۇپ، چىگىت، كۇنجۇتنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى ئۆستۈرۈلگەندىن كېيىن، پەقەت جۇۋاز كۇنجۇت يېغىنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى ھەر كىلوگرامىنىڭ 1.84 يۈەندىن 2.10 يۈەنگە ئۆستۈرۈلگەندىن باشقا، يارغۇنچاق كۇنجۇت يېغى، ئىنچىكە پىششىقلانغان چىگىت يېغى، ساپسىز چىگىت يېغىنىڭ ئەسلىدىكى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى ئۆزگەرتىلمەيدۇ.

1979 - يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىنىڭ ئاشلىق، ياغنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىنى ئۆستۈرۈش ھەققىدىكى قارارىنىڭ روھىغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «ئاشلىق ۋە ياغ، ياغلىق دانلىنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسىنى تەڭشەش لايىھىسى»نى تەستىقلاپ، ئاپتونوم رايوندىكى ياغلىق دان، ياغنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىنى ئومۇمىيۈزلۈك ئۆستۈردى. 1979 - يىلى باھا تەڭشەلگەندىن كېيىن، 13 تۈرلۈك ياغلىق دانلىنىڭ ئوتتۇرىچە ھەر كىلوگرامىنىڭ باھاسى 0.131 يۈەن، 29.24%؛ 12 خىل ياغنىڭ ئوتتۇرىچە ھەر كىلوگرامىنىڭ باھاسى 0.383 يۈەن، 22.37% ئۆستۈرۈلدى (جەدۋەل: 5 — 87گە قارالسۇن). شۇنىڭ بىلەن بىرگە سېتىۋېلىش ئاساس سانىدىن ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغان ياغلىق دان، ياغقا باھا قوشۇش نىسبىتى ئەسلىدىكى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ 30%ى بويىچە قوشۇشتىن 50%ى بويىچە قوشۇشقا ئۆستۈرۈلدى. بۇ باھا 1988 - يىل 3 - ئاينىڭ ئاخىرىغىچە ئىجرا قىلىندى.

1979 - يىلى شىنجاڭدىكى يېمەكلىك ئۆسۈملۈك ياغلىق دېنى (يېغى) نىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسىنىڭ تەڭشىلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 87 بىرلىكى: كىلوگرام/يۈەن

نامى	ئۆلچىمى	تەڭشىلىشتىن ئىلگىرىكى باھا	تەڭشەلگەن باھا	ئۆستۈرۈلۈش ھەجمى (%)
قىچا	ئوتتۇرا دەرىجىلىك	0.561	0.70	24.78

زىغىر	ئونتۇرا دەرىجىلىك	0.561	0.72	28.34
ياغلىق ئاپتاپپەرەس	ئونتۇرا دەرىجىلىك	0.453	0.70	54.53
كۆنجۇت	ئونتۇرا دەرىجىلىك	1	1.20	20
چىگىت	ئونتۇرا دەرىجىلىك	0.160	0.20	25
كەندىر ئۇرۇقى	ئونتۇرا دەرىجىلىك	0.310	0.49	58.06
زاراڭزا	ئونتۇرا دەرىجىلىك	0.393	0.54	37.40
ئاپتاپپەرەس	ئونتۇرا دەرىجىلىك	0.453	0.52	14.79
سۇزاپ ئۇرۇقى	ئونتۇرا دەرىجىلىك	0.280	0.48	71.43
يۇشادۇ	دەرىجە ئايرىمىسى يوق	0.400	0.48	20
پىندىق	دەرىجە ئايرىمىسى يوق	0.540	0.62	14.81
كەپە ئۇرۇقى	دەرىجە ئايرىمىسى يوق	0.392	0.48	22.45
كەنجى ئاپتاپپەرەس	دەرىجە ئايرىمىسى يوق	0.320	0.40	25
قىچا يېغى	2 ـ دەرىجىلىك	1.700	2.12	27.71
زىغىر يېغى		1.700	2.16	27.06
جۇڭاز كۆنجۇت يېغى		2.100	2.40	14.29
يارغۇنچاق كۆنجۇت يېغى		2.380	2.56	7.56
خاسلاق يېغى	2 ـ دەرىجىلىك	1.800	2.30	27.78
ئىنچىكە پىششىقلانغان چىگىت يېغى		1.360	1.68	23.53
ساپسىز چىگىت يېغى		1.100	1.44	30.91
پۇرچاق يېغى	2 ـ دەرىجىلىك	1.800	2.32	28.89
كەندىر ئۇرۇقى يېغى		1.440	1.80	25
زاراڭزا يېغى		1.700	2.36	38.82
سۇزاپ ئۇرۇقى يېغى			1.80	
ئاپتاپپەرەس يېغى		1.760	2.20	25

1988 ـ يىل 4 ـ ئاينىڭ 1 ـ كۈنىدىن 1990 ـ يىلغا قەدەر، ئاپتونوم رايون دۆلەت باھا ئىدارىسى، سودا مىنىستىرلىكىنىڭ تاشلىق، ياغنىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسىنى تەڭشەشكە ئالاقىدار ئۇقتۇرۇشنىڭ روھىغا ئاساسەن، قىچا (يېغى)، زىغىر (يېغى)، ياغلىق ئاپتاپپەرەس (يېغى)، چىگىت (يېغى)نى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىنى ئۇچ قېتىم تەڭشىدى (جەدۋەل: 5 — 88گە قارالسۇن).

1988 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭدىكى بىر قىسىم ياغلىق دان (ياغ)لارنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسىنىڭ تەڭشىلىشى

جەدۋەل: 5 — 88 بىرلىكى: كىلوگرام/يۈەن

يىل / تۈرى	1988	1989	1990
قىچا	0.754	0.805	1.083
زىغىر	0.830	0.882	1.160
ياغلىق ئاپتاپپەرەس	0.700	0.762	1.068
چىگىت	0.250	0.290	0.378
قىچا يېغى	2.284	2.437	3.191
زىغىر يېغى	2.492	2.646	3.400
ئاپتاپپەرەس يېغى	2.200	2.394	3.138
چىگىت يېغى	2.100	2.425	3.167

ئۇلچىمى: ياغلىق دان ئوتتۇرا دەرىجىلىك، ياغ 2 - دەرىجىلىك.

(2) نىسبەت بويىچە سېتىۋېلىش باھاسى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاساسلىق ياغلىق دان ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈش ئۈچۈن، 1983 - يىلدىن باشلاپ ئاساسلىق ياغلىق دان ۋە ياغنى نىسبەت باھا بويىچە سېتىۋېلىشنى قارار قىلدى. ئاساسلىق تۈرلەر ۋە نىسبەت بويىچە باھا قويۇشنىڭ كونكرېت چارىسى مۇنداق بولدى: ئىلى، بورتالا، سانجى، ئاقسۇدىن ئىبارەت 4 ۋىلايەت، ئوبلاستتىكى زىغىرنىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسى %80نى ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش باھاسى (يەنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىغا %50 باھا قوشۇش)، %20نى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە ھېسابلىنىدۇ؛ باشقا ۋىلايەت، ئوبلاستلاردىكى زىغىرنىڭ شۇنىڭدەك ئاپتونوم رايون بويىچە جايلار پىلان ئىچىدە سېتىۋالىدىغان ياغلىق داننىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسى %60نى ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش باھاسى، %40نى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە ھېسابلىنىدۇ؛ چىگىت (يېغى) بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە سېتىۋېلىنىپ، باھا قوشۇلمايدۇ دەپ بېكىتىلدى.

1985 - يىل 4 - ئاينىڭ 6 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «چوشقا، كالا، قوي ۋە يېزىلاردىن ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش سىياسىتى ۋە باھاسىنى تەڭشەش لايىھىسى ھەققىدە ئۇقتۇرۇش» ئارقىلىق ياغلىق دان، چىگىتنىڭ نىسبەت بويىچە سېتىۋېلىش باھاسىنى ھېسابلاش نىسبىتىنى تەڭشەپ، ئاپتونوم رايون بويىچە چىگىتنىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسىنى «ئوك 6 : 4» بويىچە يەنى %40نى ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش باھاسى، %60نى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھا نىسبىتى بويىچە ھېسابلاشنى، باشقا ياغلىق دانلارنىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسىنى «تەتۇر 6 : 4» بويىچە يەنى %60نى ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش باھاسى، %40نى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھا نىسبىتى بويىچە ھېسابلاشنى بەلگىلىدى.

1986 - يىل 3 - ئاينىڭ 20 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «ئاشلىق خىزمىتىنى يەنمۇ ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش»تا مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: ئاپتونوم رايون بويىچە قىچا، كۈنجۈت، چىگىتنى پىلانلىق سېتىۋېلىشقا يەنىلا چەك قويۇلمايدۇ، قىچا، كۈنجۈتنىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسى «تەتۇر

4:6» نسبەت بويىچە، چىگىتنىڭ «ئوڭ 6:4» نسبەت بويىچە ھېسابلىنىدۇ؛ باشقا ياغلىق دانلار توختام بويىچە بەلگىلەپ سېتىۋېلىنىدۇ، بەلگىلەپ سېتىۋېلىنغان ياغلىق دانلىڭ باھاسى «تەتۇر 6:4» نسبەت بويىچە ھېسابلىنىدۇ، بەلگىلەپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىدىن ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغان ياغلىق دانلىڭ باھاسى بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى بويىچە ھېسابلىنىدۇ.

1988 — 1990 - يىلغىچە دۆلەت بەلگىلەپ سېتىۋالىدىغان ياغلىق دانلار ۋە ياغنىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسى ئۈدا ئۈچ قېتىم ئۆستۈرۈلدى (جەدۋەل: 5 — 89غا قارالسۇن).

1985 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭدىكى ياغلىق دان (ياغ) نىڭ سېتىۋېلىنىش نىسبەت باھاسى

جەدۋەل: 5 — 89　　بىرلىكى: كىلوگرام/يۈەن

يىل / تۈرى	1985	1988	1989	1990
قىچا	0.910	0.980	1.046	1.408
زىغىر	0.936	1.080	1.146	1.508
ياغلىق ئاپتاپپەرەس	0.910	0.910	0.990	1.388
چىگىت	0.240	0.300	0.348	0.454
قىچا يېغى	2.760	3.120	3.168	4.148
زىغىر يېغى	2.810	3.300	3.440	4.420
ئاپتاپپەرەس يېغى	2.860	2.860	3.112	4.080
ئىنچىكە پىششىقلانغان چىگىت يېغى	2.020	2.520	2.910	3.800

ئىزاھ: 1986 -، 1987 - يىلدىكى باھا 1985 - يىلدىكى باھا بىلەن ئوخشاش. ئۇلچىمى: ياغلىق دان ئۇتتۇرا دەرىجىلىك ياغ 2 - دەرىجىلىك.

1990 - يىلدىكىنى 1985 - يىلدىكى بىلەن سېلىشتۇرغاندا، 4 خىل ياغلىق دانلىڭ باھاسى ئوتتۇرىچە ھەر كىلوگرامىنىڭ 0.441 يۈەن، 58.88% ئۆستى؛ 4 خىل ياغنىڭ باھاسى ئوتتۇرىچە ھەر كىلوگرامىنىڭ 1.499 يۈەن، 57.37% ئۆستى.

(3) ئىستېمال قىلىنمايدىغان ياغلىق دان (ياغ) نىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسى شىنجاڭدا ئىستېمال قىلىنمايدىغان ياغلىق دان (ياغ) دىن پەقەت ئابدىسىلىك، ئابدىسىلىك يېغىنىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسى بېكىتىلدى. 1958 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە 53 ناھىيە (شەھەر) دە ئابدىسىلىكنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى بېكىتىلدى، ئوتتۇرىچە ھەر كىلوگرامىنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى 0.27 يۈەن، بۇنىڭ ئىچىدە ئەڭ يۇقىرىسى 0.403 يۈەن، ئەڭ تۆۋىنى 0.126 يۈەن، رايونلار ئارا ئەڭ چوڭ پەرق نىسبىتى 219.8% بولدى. ئابدىسىلىك يېغىنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى بىر تۇتاش سېتىش باھاسىدىن 7% تۆتۈۋېلىش يولى بىلەن ھېسابلاندى. 1961 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە 69 ناھىيە (شەھەر) دىكى ئابدىسىلىكنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى ئوتتۇرىچە ھەر كىلوگرامىنىڭ 0.398 يۈەن بولۇپ، 1958 - يىلدىكىدىن 47.41% ئۆرلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئەڭ يۇقىرىسى 0.512 يۈەن، ئەڭ تۆۋىنى 0.256 يۈەن بولۇپ، رايونلار ئارا ئەڭ چوڭ پەرق نىسبىتى بىر ھەسسىگە كۆپكىلىتىلدى. ئابدىسىلىك يېغىنىڭ

بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى يەنىلا بىر تۇتاش سېتىش باھاسىدىن 7% تۇتۇۋېلىش يولى بىلەن ھېسابلاندى.
1965 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئابدىسىلكىنىڭ ئوتتۇرىچە ھەر كىلوگرامىنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى 0.398 يۈەندىن 0.447 يۈەنگە چىقىرىلىپ، 12.31% ئۆستۈرۈلۈپ، رايونلار ئارا ئەڭ چوڭ پەرق نىسبىتى يەنە 66.67%كە كېڭىيتىلدى. 1971 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئابدىسىلكىنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى بېكىتىلگەن ناھىيە (شەھەر) 83كە يەتتى، ئۇرۇمچى شەھىرى، تاشقورغان تاجىك ئاپتونوم ناھىيىسىدە ئىسلاندىكى بىر قەدەر يۇقىرى باھا ئۆزگەرتىلمىگەندىن سىرت، باشقا 81 ناھىيە (شەھەر) دە ھەر كىلوگرامىنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى 0.56 يۈەنگە چىقىرىلىپ، 1965 - يىلىدىكىدىن 25.36% ئۆستۈرۈلۈپ، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاساسەن ئوخشاش باھا يولغا قويۇلدى. ئابدىسىلىك يېغىنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى ئاپتونوم رايون بويىچە ئوخشاش بولۇش پرىنسىپى بويىچە ھەر كىلوگرامىنىڭ 1.70 يۈەن قىلىپ بېكىتىلىپ، ئىلگىرىكى بىر تۇتاش سېتىش باھاسىدىن 7% تۇتۇۋېلىش يولى بىلەن ھېسابلاش چارىسى ئۆزگەرتىلدى.

1976 - يىل 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتونوم رايوندىكى ئابدىسىلكىنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى كۆپ ساندىكى ئۇلكە، ئاپتونوم رايونلاردىكىدىن تۆۋەن بولغان ئەھۋالغا ئاساسەن، ھەر كىلوگرامىنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسىنى 0.56 يۈەندىن 0.80 يۈەنگە چىقىرىپ، 42.85% ئۆستۈرۈشنى قارار قىلىپ، ئاپتونوم رايون بويىچە باھا ئوخشاش بولۇشنى ئەملگە ئاشۇرۇدى.
1979 - يىلى ئاشلىق، ياغنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى ئومۇمىيۈزلۈك ئۆستۈرۈلگەندە، ئابدىسىلكىنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى ھەر كىلوگرامىنىڭ 0.80 يۈەندىن 0.96 يۈەنگە چىقىرىلىپ، 20% ئۆستۈرۈلدى. ئابدىسىلىك يېغىنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسى ھەر كىلوگرامىنىڭ 1.70 يۈەندىن 2.40 يۈەنگە چىقىرىلىپ، 1971 - يىلدىكىدىن 41.20% ئۆستۈرۈلدى. بۇ باھا 1984 - يىلى ئابدىسىلىك، ئابدىسىلىك يېغى تىجارىتى ئومۇمىيۈزلۈك قويۇۋېتىلگەنگە قەدەر ئىجرا قىلىندى.

2) سېتىش باھاسى

(1) يېمەكلىك ياغ 1957 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ياغنى بىر تۇتاش سېتىش يولغا قويۇلغاندا، 74 ناھىيە (شەھەر) دىكى زىغىر يېغىنىڭ، 73 ناھىيە (شەھەر) دىكى قىچا يېغىنىڭ، 27 ناھىيە (شەھەر) دىكى ئىنچىكە پىششىقلانغان چىگىت يېغىنىڭ، 42 ناھىيە (شەھەر) دىكى يەرلىك چىگىت يېغىنىڭ بىر تۇتاش سېتىش باھاسى بېكىتىلدى. زىغىر يېغىنىڭ ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر كىلوگرامىنىڭ ئوتتۇرىچە بىر تۇتاش سېتىش باھاسى 1.688 يۈەن، بۇنىڭ ئىچىدە ئەڭ يۇقىرىسى 2.18 يۈەن، ئەڭ تۆۋىنى 1.28 يۈەن، رايونلار ئارا ئەڭ چوڭ پەرق نىسبىتى 71.88% بولدى. قىچا يېغىنىڭ ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر كىلوگرامىنىڭ ئوتتۇرىچە بىر تۇتاش سېتىش باھاسى 1.614 يۈەن، بۇنىڭ ئىچىدە ئەڭ يۇقىرىسى 2.20 يۈەن، ئەڭ تۆۋىنى 1.22 يۈەن، رايونلار ئارا ئەڭ چوڭ پەرق نىسبىتى 80.33% بولدى، ئىنچىكە پىششىقلانغان چىگىت يېغىنىڭ ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر كىلوگرامىنىڭ ئوتتۇرىچە بىر تۇتاش سېتىش باھاسى 1.497 يۈەن، بۇنىڭ ئىچىدە ئەڭ يۇقىرىسى 1.84 يۈەن، ئەڭ تۆۋىنى 1.11 يۈەن، رايونلار ئارا ئەڭ چوڭ پەرق نىسبىتى 65.77% بولدى. يەرلىك چىگىت يېغىنىڭ ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر كىلوگرامىنىڭ ئوتتۇرىچە بىر تۇتاش سېتىش باھاسى 1.041 يۈەن، بۇنىڭ ئىچىدە ئەڭ يۇقىرىسى 1.43 يۈەن، ئەڭ تۆۋىنى 0.65 يۈەن، رايونلار ئارا ئەڭ چوڭ پەرق نىسبىتى 120% بولدى.

1958 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە يەنە 35 ناھىيە (شەھەر) دىكى يارغۇنچاق كۇنجۇت يېغىنىڭ، 43 ناھىيە (شەھەر) دىكى جۇۋاز كۇنجۇت يېغىنىڭ، 52 ناھىيە (شەھەر) دىكى ئاپتاپپەرەس يېغىنىڭ، 41 ناھىيە (شەھەر) دىكى كەندىر ئۇرۇقى يېغىنىڭ، 13 ناھىيە (شەھەر) دىكى سۇزاپ ئۇرۇقى يېغىنىڭ بىر تۇتاش سېتىش باھاسى بېكىتىلدى. ھەر كىلوگرامىنىڭ ئوتتۇرىچە بىر تۇتاش سېتىش باھاسى: يارغۇنچاق كۇنجۇت يېغىنىڭ

2.484 يۆەن، جۇۋاز كۆنجۇت يېغىنلىق 2.163 يۆەن، گازىر يېغىنلىق 1.844 يۆەن، كەندىر ئۇرۇقى يېغىنلىق 1.261 يۆەن، سۇزاپ ئۇرۇقى يېغىنلىق 1.228 يۆەن بولدى. ھەر قايسى باغ تۇرلىرىنىڭ رايونلار ئارا ئېلىك چوڭ پەرق نىسبىتى بىر ھەسسە بولدى (جەدۋەل: 5 — 90گە قارالسۇن).

1957 ـ 1958 ـ يىللىرى شىنجاڭدىكى يېمەكلىك ياغنى بىر تۇتاش سېتىش باھاسى

جەدۋەل: 5 — 90　　بىرلىكى: كىلوگرام/يۆەن

يىل / تۈرى / بازار	1957 ـ يىلى				1958 ـ يىلى				
	زىغىر يېغى	قىچا يېغى	شىنجىكە پىشىلاغان چىگىت يېغى	پەرلىك چىگىت يېغى	يار مۇنچاق كۆنجۇت يېغى	جۇۋاز كۆنجۇت يېغى	ئاپتاپپە- رەس يېغى	كەندىر ئۇرۇقى يېغى	سۇزاپ ئۇرۇقى يېغى
ئاپتونوم رايون بويىچە ئومۇمىي	1.688	1.614	1.497	1.041	2.484	2.163	1.844	1.261	1.228
ئۈرۈمچى شەھىرى	1.950	1.850	1.820	1.430	2.930	2.730	2.240	1.560	1.600
ئۈرۈمچى ناھىيىسى					2.920		2.240		
قاراماي شەھىرى	1.960	1.900			3.240		2.600		
توقسۇن ناھىيىسى	1.790	1.690	1.780	1.100		2.480		1.420	
تۇرپان ناھىيىسى	1.780	1.690	1.500	1.100	2.660	2.480		1.420	
پىچان ناھىيىسى	1.750	1.670		1.080	2.460	2.340		1.410	
قۇمۇل ناھىيىسى	2.160	2.040	1.840			2.600			
ئاراتۈرۈك ناھىيىسى		1.920							
بارىكۆل قازاق ئاپتونوم ناھىيىسى		1.840							
خوشۇت ناھىيىسى	1.924	1.828	1.640	0.962					
خېجىلق ناھىيىسى	1.893	1.798			2.838			1.514	1.388
يەنجىسى خۇيزۇ ئاپتونوم ناھىيىسى	1.850	1.758	1.600		2.880			1.539	1.388
كورلا ناھىيىسى	1.880	1.780	1.780	1.420					1.680
لوپنۇر ناھىيىسى		1.850	1.670			1.970			
چاقىلىق ناھىيىسى	1.800	1.680		1.340				1.680	
چەرچەن ناھىيىسى		1.440		1			1.480	1.240	
بۈگۈر ناھىيىسى	1.820	1.720	1.400	1.300					
كۇچا ناھىيىسى	1.490	1.420	1.270	1.060	2.240	2.240	1.771	1.200	
شايار ناھىيىسى	1.450	1.380	1.230	1.030	2.170	2.096	1.670	1.160	
توقسۇ ناھىيىسى	1.460	1.390	1.240	1.040	2.190	2.110	1.680	1.160	
باي ناھىيىسى	1.460	1.390	1.240	1.040	2.190	2.190	1.640	1.170	

					1.020	1.243	1.350	1.430	ئونئو ناھىيىسى
	1.140	1.640	2.100	2.100	1.020	1.243	1.350	1.430	ئاقسۇ ناھىيىسى
	1.110	1.600	2.080	2.080	0.990	1.180	1.500	1.390	ئاۋات ناھىيىسى
	1.270	1.830	2.380	2.380	1.130	1.350	1.500	1.590	كەلپىن ناھىيىسى
	1.040	1.500	1.940	1.920	0.920	1.110	1.240	1.300	ئۇچتۇرپان ناھىيىسى
								1.300	ئاقچى ناھىيىسى
								1.860	ئاتۇش ناھىيىسى
								1.940	ئۇلۇغچات ناھىيىسى
						1.260		1.880	ئاقتۇ ناھىيىسى
		1.660		2.160	1.200		1.380	1.660	مارالبېشى ناھىيىسى
	1.500	2.140		2.790	1.280	1.760	1.770	1.860	قەشقەر شەھىرى
		1.900		2.790	1.200		1.770	1.860	قەشقەر كونا شەھەر ناھىيىسى
		1.900		2.790	0.930		1.770	1.860	قەشقەر يېڭىشەھەر ناھىيىسى
	1.350	1.950		2.550	1.330		1.620	1.840	يېڭىسار ناھىيىسى
		1.920		2.510	1.312		1.590	1.660	پەيزاۋات ناھىيىسى
		1.890		2.450	1.290		1.670	1.670	يوپۇغا ناھىيىسى
		1.910			1.300		1.580	1.660	مەكىت ناھىيىسى
	1.330	1.910		2.480	1.300		1.580	1.660	يەكەن ناھىيىسى
	1.330	1.910			0.830		1.580	1.720	پوسكام ناھىيىسى
	1.270	1.660			1.240		1.500	1.680	قاغىلىق ناھىيىسى
1	1.220	1.800	2.200	2.360	0.840		1.520	1.600	گۇما ناھىيىسى
1.060	1.200	1.880	2.290	2.440	0.800		1.580	1.640	قاراقاش ناھىيىسى
1.060	1.500	1.880	2.300	2.440	0.800	1.600	1.340	1.640	خوتەن ناھىيىسى
1.030	1.160	1.830	2.240	2.400	0.780		1.380	1.600	لوپ ناھىيىسى
0.980	1.270	1.760	2.110	2.280	0.660		1.370	1.540	چىرا ناھىيىسى
0.860	1.040	1.600	1.930	2.060	0.780	1.300	1.340	1.400	كېرىيە ناھىيىسى
0.860	1.040	1.760	1.520	1.680	0.780		1.340	1.400	نىيە ناھىيىسى
		2.340		2.920		1.820	1.840	1.940	مىجۇەن ناھىيىسى
	1.350	1.940	2.490		0.780		1.610	1.690	فۇكالۇ ناھىيىسى
	1.400	2.100	2.430		0.830		1.660	1.1740	جەمسار ناھىيىسى
		2.040	2.380	2.560	0.830		1.620	1.700	گۇجۇلۇ ناھىيىسى
		2.020	2.310		0.830		1.600	1.680	موري قازاق ئاپتونوم ناھىيىسى

سانجى ناھىيىسى	1.920	1.820	1.800		2.880		2.300		
قۇتۇبى ناھىيىسى	1.760	1.680	1.660	0.880	2.640	2.460	2.120		
ماناس ناھىيىسى	1.720	1.630	1.460	0.850	2.580	2.380	2.050	1.370	1.640
ساۋەن ناھىيىسى	1.750	1.670	1.611			2.120	2.020		
شىخۇ ناھىيىسى	1.680	1.600				2.160	1.860		
تولى ناھىيىسى	1.610					2.100	2.030		
دۇربىلجىن ناھىيىسى	1.700	1.520				1.980			
چۆچەك ناھىيىسى	1.730	1.630				2.060	1.930		
چاغانتوقاي ناھىيىسى						2.040			
جىلگە ناھىيىسى	1.890	1.890							
قورغاس ناھىيىسى	1.480	1.420				2.080	1.700	1.200	
سۈيدۈڭ ناھىيىسى	1.480	1.420				2.080	1.700	1.200	
غۇلجا شەھىرى	1.480	1.410				2.080	1.700	1.200	1.420
غۇلجا ناھىيىسى	1.480	1.420				2.080	1.700	1.200	
چاپچال شىبە ئاپتونوم ناھىيىسى	1.480	1.420				2.040	1.700	1.200	
نىلقا ناھىيىسى	1.320	1.260				1.860	1.520	1.060	
توققۇزتارا ناھىيىسى	1.380	1.320				1.940	1.600	1.120	
تېكەس ناھىيىسى	1.360	1.280				1.900	1.560	1.080	
موڭغۇلكۈرە ناھىيىسى	1.280	1.220				1.800	1.480	1.040	
كۈنەس ناھىيىسى	1.280	1.220				1.800	1.480	1.040	
بۈرچىن ناھىيىسى	1.970	1.810							
قاباھىيىسى	2	2							
جەمنەي ناھىيىسى	2	2							
بۈرۈلتوقاي ناھىيىسى	2	2							
ئالتاي ناھىيىسى	2.180	2.070							
كۆكتوقاي ناھىيىسى	1.900	1.900							
چىڭگىل ناھىيىسى	2	2							

1958 — 1960 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە يېغىنى بىر تۇتاش سېتىش باھاسى پەقەت ناھىيە (شەھەر) لەر ئارا «يۇقىرىسىنى چۈشۈرۈش، تۆۋىنىنى تولۇقلاش» پرىنسىپى بويىچە تەڭشەلدى. 1960 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە 76 ناھىيە (شەھەر) دىكى زىغىر يېغىنلىق بىر تۇتاش سېتىش باھاسى ھەر كىلوگرامىنلىق ئوتتۇرىچە 1.171 يۈەن بولۇپ، 1957 - يىلدىكىدىن 1.30% ئۆستۈرۈلدى؛ 74 ناھىيە (شەھەر) دىكى قىچا يېغىنلىق بىر تۇتاش سېتىش باھاسى ھەر كىلوگرامىنلىق ئوتتۇرىچە 1.636 يۈەن بولۇپ، 1957 - يىلدىكىدىن 1.36% ئۆستۈرۈلدى؛ 41 ناھىيە (شەھەر) دىكى ئىنچىكە پىششىقلانغان چىگىت يېغىنلىق بىر تۇتاش سېتىش باھاسى، ھەر كىلوگرامىنلىق ئوتتۇرىچە 1.435 يۈەن بولۇپ، 1957 - يىلدىكىدىن 4.14% تۆۋەنلىتىلدى؛ 37 ناھىيە (شەھەر) دىكى يەرلىك چىگىت يېغىنلىق بىر تۇتاش سېتىلىش باھاسى ھەركىلوگرامىنلىق ئوتتۇرىچە 1.124 يۈەن بولۇپ، 1957 - يىلدىكىدىن 7.97% ئۆستۈرۈلدى.

1961 - يىلى ياغلىق دان، ياغنىلىق بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىش باھاسىنىلىق ئۆستۈرۈلۈشىگە ئەگىشىپ، ياغنىلىق بىر تۇتاش سېتىش باھاسىمۇ مۇناسىپ ئۆستۈرۈلدى. ياغلارنىلىق ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرىچە بىر تۇتاش سېتىش باھاسىنىلىق ئۆستۈرۈلۈش ئەھۋالى مۇنداق بولدى: زىغىر، قىچا يېغىنلىق 1.798 يۈەنگە چىقىرىلىپ، 1957 - يىلدىكىدىن ئايرىم - ئايرىم 6.52% ۋە 11.40% ئۆستۈرۈلدى؛ ئىنچىكە پىششىقلانغان چىگىت يېغىنلىق 1.543 يۈەنگە، يەرلىك چىگىت يېغىنلىق 1.183 يۈەنگە چىقىرىلىپ، 1957 - يىلدىكىدىن ئايرىم-ئايرىم 3.07% ۋە 13.64% ئۆستۈرۈلدى؛ يارغۇنچاق كۇنجۇت يېغىنلىق 2.643 يۈەنگە، جۇڭاز كۇنجۇت يېغىنلىق 2.188 يۈەنگە چىقىرىلىپ، 1958 - يىلدىكىدىن ئايرىم - ئايرىم 6.40% ۋە 1.16% ئۆستۈرۈلدى؛ گازىر يېغىنلىق 2.293 يۈەنگە، كەندىر ئۇرۇقى يېغىنلىق 1.507 يۈەنگە چىقىرىلىپ، 1958 - يىلدىكىدىن ئايرىم - ئايرىم 24.25% ۋە 19.51% ئۆستۈرۈلدى. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە 50 ناھىيە (شەھەر) دىكى زاراڭزا يېغىنلىق ۋە 21 ناھىيە (شەھەر) دىكى خاسلىق يېغىنلىق بىر تۇتاش سېتىش باھاسى بېكىتىلدى، ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرىچە ھەر كىلوگرام زاراڭزا يېغىنلىق 2.078 يۈەن، خاسلىق يېغىنلىق 2.581 يۈەن بولدى.

1962 — 1978 - يىلغىچە ھەر خىل ياغنىلىق بىر تۇتاش سېتىش باھاسى ئاساسەن تەڭشەلمىدى.

1979- يىلى خاسلىق يېغىنلىق ئىلگىرى بېكىتىلگەن بىر تۇتاش سېتىش باھاسى قىچا يېغى، زىغىر يېغىنلىق بىر تۇتاش سېتىش باھاسىدىن زىيادە يۇقىرى بولغان ئەھۋال نەزەردە تۇتۇلۇپ، ئاپتونوم رايون بويىچە خاسلىق يېغىنلىق ئوتتۇرىچە بىر تۇتاش سېتىش باھاسى ھەر كىلوگرامىنلىق 2.60 يۈەندىن 2.461 يۈەنگە چۈشۈرۈلۈپ، 5.35% چۈشۈرۈلدى. 1980 - يىلى ياغ چەككىلەش تېخنىكا سەۋىيىسى ئۆسۈپ بىر قەدەر يۇقىرى دەرىجىلىك ياغ ئىشلەپچىقىرالايدىغان بولغان يېڭى ئەھۋالغا ماسلىشىش ئۈچۈن، 85 ناھىيە (شەھەر) دىكى 1 - دەرىجىلىك قىچا يېغىنلىق بىر تۇتاش سېتىش باھاسى ئوتتۇرىچە ھەر كىلوگرامىنلىق 2.075 يۈەن قىلىپ بېكىتىلىپ، 2 - دەرىجىلىك قىچا يېغى، زىغىر يېغىنلىق بىر تۇتاش سېتىش باھاسىدىن 15.28% ئۆستۈرۈلدى. شۇ يىلى يەنە ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى دادۇر يېغىنلىق بىر تۇتاش سېتىش باھاسى ھەر كىلوگرامىنلىق 2.30 يۈەن قىلىپ بېكىتىلىپ، شۇ جايدىكى 2 - دەرىجىلىك قىچا يېغى، زىغىر يېغىنلىق سېتىش باھاسى بىلەن تەڭلەشتۈرۈلدى. 1980 - يىلدىن باشلاپ ئاپتاپىپەرەس يېغى ئاپتونوم رايونىنلىق ئاساسلىق ياغ مەنبەسىگە ئايلاندى، ئۇنىلىق ئىشلەپچىقىرىش تەننەرخى قىچا يېغى، زىغىر يېغىنلىق ئىشلەپچىقىرىش تەننەرخىدىن تۆۋەن، لېكىن ئىلگىرى بېكىتىلگەن بىر تۇتاش سېتىش باھاسى 2 -دەرىجىلىك قىچا يېغى، زىغىر يېغىنلىق بىر تۇتاش سېتىش باھاسىدىن 23.60% يۇقىرى بولغانلىقى ئۈچۈن، 1980 - يىلى ئاۋۇال ئاپتاپىپەرەس يېغىنلىق ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرىچە بىر تۇتاش سېتىش باھاسى 1.28% تۆۋەنلىتىلدى، 1981 - يىلى يەنىمۇ تۆۋەنلىتىلىپ 2 - دەرىجىلىك قىچا يېغى، زىغىر يېغى بىلەن ئوخشاش باھا سەۋىيىسىگە يەتكۈزۈلدى. يۇقىرىقى ياغ تۇرلىرىنىلىق بىر تۇتاش سېتىش باھاسى 1984 - يىلغىچە ئىجرا قىلىندى (جەدۋەل: 5 — 91 گە قارالسۇن).

1981 — 1984 - يىلغىچە شىنجاڭدىكى ياغنى بىر تۇتاش سېتىش باھاسى

جەدۋەل: 5 — 91　　بىرلىكى: كىلوگرام/يۈەن

نامى / بازار	1 - دەرىجىلىك قىيما يېغى	2 - دەرىجىلىك قىيما يېغى، زىغىر يېغى	گۈنجىكە پىشقىلاقلىرى چېگىت يېغى	يەرلىك چېگىت يېغى	بارغۇنچاق كۈنجۈت يېغى	جۇڭزاز كۈنجۈت يېغى	زاراڭزا يېغى	كەندىر ئۇرۇقى يېغى	خاسلاق يېغى	ئاپتاپ-چەرەس يېغى
ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرىچە	2.075	1.802	1.568	1.226	2.724	2.191	2.143	1.531	2.461	1.801
ئۈرۈمچى شەھىرى	2.540	2.300	1.960	1.760	3.440	3.100	2.646	1.956	2.600	2.300
قاراماي شەھىرى	2.540	2.300	1.960		3.440					2.300
توقسۇن ناھىيىسى	2.340	2.100	1.780	1.620	2.760	2.480	2.416	1.736		2.100
تۇرپان ناھىيىسى	2.340	2.100	1.760	1.600	3.160	2.840	2.416	1.786		2.100
پىچان ناھىيىسى	2.340	2.100	1.780	1.800	2.880	2.590	2.420	1.790		2.100
قۇمۇل ناھىيىسى	2.340	2.100	1.780		3.160	2.600	2.415	1.800	2.600	2.100
ئاراتۇرۇك ناھىيە-سى	2.140	1.920			3.160		1.920	1.560		1.920
باركۆل قازاق ئاپ-تونوم ناھىيىسى	2.140	1.920			3.160			1.650		1.920
خوشۇت ناھىيىسى	2.120	1.880	1.600	1.440	2.700		2.162	1.598	2.600	1.880
خېجىلىق ناھىيىسى	2.120	1.880		1.270	2.700		2.162	1.598	2.600	1.880
يەنجىسى خۇيزۇ ئاپتونوم ناھىيىسى	2.120	1.880	1.600	1.440	2.700	2.430	2.162	1.598	2.600	1.880
باغراش ناھىيىسى	2.120	1.880	1.600	1.440	2.700	2.430	2.162	1.598	2.600	1.880
كورلا ناھىيىسى	2.120	1.880	1.600	1.420	2.700		2.162	1.598	2.600	1.880
لوپنۇر ناھىيىسى	2	1.760	1.500		2.700	1.970	2.024	1.496	2.600	1.760
چاقىلىق ناھىيە-سى	1.900	1.600	1.360	1.340	2.700		1.840	1.680	2.400	1.600
چەرچەن ناھىيىسى	1.800	1.440	1.300	1.170	2.700		1.656	1.240	2.160	1.440
بۈگۈر ناھىيىسى	2.060	1.824	1.560	1.300	2.700		2.200	1.550	2.600	1.824
كۇچا ناھىيىسى	2	1.740	1.480	1.270	2.580	2.240	2.010	1.488		1.740
توقسۇ ناھىيىسى	2	1.740	1.480	1.270	2.580	2.050	2	1.488		1.740
شايار ناھىيىسى	1.940	1.680		1.230	2.500	2.090		1.488		1.680
باي ناھىيىسى	2	1.740	1.480		2.580	2.190	2.040	1.488		1.740
ئونسۇ ناھىيىسى	2	1.752			2.640	2.100	2.140			1.752
ئاقسۇ ناھىيىسى	2	1.752	1.500	1.340	2.640	2.100	2.140	1.488		1.752
ئاۋات ناھىيىسى	2	1.740	1.320	1.180	2.440	2.080	1.860	1.400		1.740

كەلپىن ناھىيىسى	1.900	1.560	1.320	1.130	2.380	2.220	1.860	1.380	2.340	1.560
ئۇچتۇرپان ناھىيىسى	1.900	1.520		0.960	2.240	1.950	2.360	1.330		1.520
ئاقچى ناھىيىسى	1.900	1.520			3.680					1.520
ئانۇش ناھىيىسى	2.060	1.820			3.680		1.820			1.740
ئۇلۇغچات ناھىيىسى	2.140	1.900			3.030					1.560
ئاقتۇ ناھىيىسى	2.100	1.840	1.560	1.300	3.400		2.100			1.520
مارالبېشى ناھىيىسى	1.900	1.600	1.350	1.220	2.500	2.250	2.040	1.500		1.520
قەشقەر شەھىرى	2	1.770	1.500	1.350	2.660		2.140	1.750	2.600	1.520
قەشقەر كونا شەھەر ناھىيىسى	2	1.700	1.500	1.300	2.560		2.140	1.760		1.770
قەشقەر يېڭىشەھەر ناھىيىسى	2	1.700	1.500	1.350	2.660		2.140	1.750		1.770
يېڭىسار ناھىيىسى	1.900	1.640	1.400	1.330	2.660		1.900	1.630		1.640
پەيزاۋات ناھىيىسى	1.900	1.600	1.360	1.240	2.660		1.900	1.500		1.600
يوپۇغا ناھىيىسى	1.900	1.640	1.560	1.290	2.660		1.900	1.500		1.640
مەكىت ناھىيىسى	1.900	1.600	1.360	1.240	2.660		1.828	1.500		1.600
يەكەن ناھىيىسى	1.900	1.590	1.360	1.224	2.490	2.242	1.828	1.352	2.600	1.590
پوسكام ناھىيىسى	1.900	1.590	1.360	1.240	2.660		1.828	1.352	2.380	1.590
قاغىلىق ناھىيىسى	1.900	1.580	1.360	1.240	2.480		1.828	1.680	2.600	1.580
تاشقورغان تاجىك ئاپتونوم ناھىيىسى	2.440	2.200	1.900		2.660		2.450			2.200
گۇما ناھىيىسى	1.900	1.580	1.340	0.840	2.400	2.180	1.818	1.342	2.370	1.580
قاراقاش ناھىيىسى	1.900	1.600	1.350	0.780	2.440	2.300	1.818	1.342	2.370	1.600
خوتەن ناھىيىسى	1.920	1.660	1.420	0.800	2.500	2.300	1.818	1.342	2.370	1.660
لوپ ناھىيىسى	1.900	1.580	1.340	0.780	2.400	2.240	1.818	1.340	2.370	1.580
چىرا ناھىيىسى	1.800	1.460	1.240	0.750	2.200	1.694	1.740	1.270	2.370	1.460
كېرىيە ناھىيىسى	1.800	1.440	1.240	0.800	1.680	1.680	1.700	1.224	2.160	1.440
نىيە ناھىيىسى	1.800	1.440	1.240	0.780	1.680	1.530	1.700	1.224	2.160	1.440
سۈجۈن ناھىيىسى	2.440	2.200	1.880		3.240		2.530		2.600	2.200
فۇكالق ناھىيىسى	2.340	2.100	1.780		3.240		2.410	1.786		2.100
جىمىسار ناھىيىسى	2.140	1.900			3.240		2.180	1.616		1.900
گۇجۇلق ناھىيىسى	2.040	1.800	1.700		2.780		2.100	1.760		1.800

مورى قازاق ئاپ-تونوم ناھىيىسى	2.000	1.720		2.560		2.000		1.720		
سانجى ناھىيىسى	2.440	2.200	1.880	3.240		2.550		2.200		
قۇتۇبى ناھىيىسى	2.340	2.100	1.780	3.100		2.430		2.100		
ماناس ناھىيىسى	2.240	2	1.700	2.980		2.320	1.700	2		
شىخەنزە شەھىرى	2.240	2	1.700	2.900		2.300	1.700	2		
كۆيتۈك شەھىرى	2.240	2	1.700	2.900		2.150		2		
ساۋەن ناھىيىسى	2.240	2	1.700	2.000		2.300		2		
شىخۇ ناھىيىسى	2.240	2	1.700	2.900		2.150	1.700	2		
تولى ناھىيىسى	2.120	1.880		2.640				1.880		
دۆربىلجىن ناھى-يىسى	2.040	1.780		2.640		2.040		1.780		
چۆچەك ناھىيىسى	2.060	1.800		2.640		2.040		1.800		
چاغانتوقاي ناھى-يىسى	1.900	1.560		2.640				1.560		
قويۇقسار موڭغۇل ئاپتونوم ناھىيىسى	2.200	1.972		2.640		2.320		1.972		
جىلگە ناھىيىسى	2.140	1.890		2.500				1.890		
بورتالا ناھىيىسى	1.940	1.680		2.500				1.680		
ئارىشاڭ ناھىيىسى	1.900	1.550		2.500				1.560		
قورغاس ناھىيىسى	1.980	1.740		2.580	2.320		1.480	1.740		
غۇلجا شەھىرى	2.000	1.766		2.640	2.380		1.480	1.766		
غۇلجا ناھىيىسى	1.980	1.700		2.440	2.200		1.446	1.700		
چاپچال شىبە ئاپتونوم ناھىيىسى	1.980	1.660		2.380	2.140		1.412	1.600		
نىلقا ناھىيىسى	1.900	1.600		2.320	2.100		1.412	1.660		
توققۇزتارا ناھىيە-سى	1.900	1.600		2.320	2.100		1.412	1.600		
تېكەس ناھىيىسى	1.900	1.560		2.240	2.020		1.356	1.560		
موڭغۇلكۈرە ناھى-يىسى	1.900	1.440		2.120	1.920		1.300	1.440		
كۈنەس ناھىيىسى	1.900	1.560		2.240	2.020		1.356	1.560		
بۈرچىن ناھىيىسى	2.240	1.810	1.600	3		2.600		1.800		
قابا ناھىيىسى	2.240	2	1.700	3		2.600		2		
جېمىنەي ناھىيە-سى	2.240	2	1.700	3		2.600		2		
بۈرۈلتوقاي ناھى-يىسى	2.240	2	1.700	3		2.600		2		
ئالتاي ناھىيىسى	2.240	2	1.600	3		2.600		2		
كۆكتوقاي ناھىيىسى	2.340	2.100	1.800	3		2.600		2.100		
جىلگە ناھىيىسى	2.440	2.200	1.800	3		2.600		2.200		

1985 — 1990 - يىلغىچە قىچا يېغى، زىغىر يېغى، چىگىت يېغى، ئاپتاپپەرەس يېغىغا قارىتا بىر تۈتاش سېتىش باھاسى داۋاملىق يولغا قويۇلدى. بۇنىڭ ئىچىدە دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق ساھەسىگە تەمىنلەنگەن يانغارنىڭ سېتىۋېلىنىشى، سېتىش باھاسى ئوخشاش بولدى، غەيرىي يېزا ئىگىلىك ئاھالىسى ۋە تەكسە باھادىكى يېمەك - ئىچمەك، پېچىنە - پىرەنىك كەسىپىگە تەمىنلەنگەن يانغارغا 1984 - يىلدىكى بىر تۈتاش سېتىش باھاسى داۋاملىق ئىجرا قىلىنىدى. باشقا يانغىلىق دان، يانغىنىڭ باھاسى ئومۇمىيۈزلۈك قويۇۋېتىلدى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر بىر تۈتاش سېتىش باھاسى بويىچە تەمىنلىنىدىغان يانغارنىڭ ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش - سېتىش باھاسىدىكى تەتۈر بولۇش ئەھۋالى مۇنداق بولدى: 2 - دەرىجىلىك قىچا يېغىنىڭ %130.19، 2 - دەرىجىلىك زىغىر يېغىنىڭ %145.28، 2 - دەرىجىلىك ئاپتاپپەرەس يېغىنىڭ %126.54، ئىنچىكە پىششىقلانغان چىگىت يېغىنىڭ %142.35 بولدى.

(2) ئىستېمال قىلىنمايدىغان ياغ 1961 - يىلى شىنجاڭدا پەقەت 3 جايدىكى ئابدىمىلىك يېغىنىڭ بىر تۈتاش سېتىش باھاسى ئوتتۇرىچە ھەر كىلوگرامىنىڭ 2.143 يۈەن قىلىپ بېكىتىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە بىر تۈتاش سېتىش باھاسى ئالاھىدە يۇقىرى بولغان ئۇرۇمچى شەھىرىدە 2.53 يۈەن بولدى. 1971 - يىلى ئابدىمىلىكنىڭ سېتىش باھاسى بېكىتىلگەن جاي 7گە كۆپەيتىپ، ئوتتۇرىچە سېتىش باھاسى 2.051 يۈەنگە تۆۋەنلىتىلدى، باھاسى باھا ئالاھىدە يۇقىرى بولغان ئۇرۇمچى شەھىرىدە يەنىلا 2.53 يۈەن بولدى. 1980 - يىلى ئابدىمىلىك يېغىنىڭ بىر تۈتاش سېتىش باھاسى ھەر كىلوگرامىنىڭ 3.44 يۈەنگە ئۆستۈرۈلدى، 1984 - يىلى باھا ۋە تىجارەت قويۇۋېتىلگەنگە قەدەر ئاپتونوم رايون بويىچە ئوخشاش باھا يولغا قويۇلدى. تۆگىگۈ يېغى پەقەت ئۇرۇمچى شەھىرىدىلا سېتىلىپ، 1979 - يىلدىن ئىلگىرى ھەر كىلوگرامىنىڭ بىر تۈتاش سېتىش باھاسى 2.86 يۈەن بولدى، 1979 - يىل 4 - ئايدا 3.20 يۈەنگە، 1980 - يىل 10- ئايدا 3.80 يۈەنگە ئۆستۈرۈلدى ۋە بۇ باھا 1984 - يىلى باھا بىلەن تىجارەت قويۇۋېتىلگەنگە قەدەر ئىجرا قىلىنىدى.

3) ئېكسپورتقا تاپشۇرۇش ۋە ئىچكى قىسىمدا يۆتكەش باھاسى

(1) ئېكسپورتقا تاپشۇرۇش باھاسى 1955 — 1956 - يىللىرى ياغ ئېكسپورتى ش ئۇ ئا ر ياغ شىركىتى ئۈزى باشقۇرۇپ تاشقى سودا تارماقلىرىنىڭ ۋاكالىتەن بېجىرىشىگە ھاۋالە قىلىش يولى بىلەن ئېلىپ بېرىلدى. ئادەتتە شىمالىي شىنجاڭدىكى قورغاس، باقتۇ پورتلىرىدىن ئېكسپورت قىلىنغان ياغلىق داندىن پايدا ئېلىنىدى، ئېكسپورت قىلىنغان ياغ ۋە جەنۇبىي شىنجاڭدىكى تورغات پورتىدىن ئېكسپورت قىلىنغان ياغلىق داندىن زىيان چەكتى. 1958 - يىلدىن باشلاپ ياغ ئېكسپورتىنى تاشقى سودا تارماقلىرى باشقۇردى، ئاشلىق تارماقلىرى پىلان بويىچە مال مەنبەسى بىلەن تەمىنلىدى. ئېكسپورتقا تاپشۇرۇش باھاسى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئىچكى قىسىمدا يۆتكەش باھاسىغا خىراجەتنى قوشۇش يولى بىلەن ھېسابلاندى. 1962 - يىلى ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ بەلگىلىمىسىگە ئاساسەن، ئېكسپورتقا تاپشۇرۇش باھاسى ئاخىرقى مال ماڭغۇزۇش ئورنىدىكى بىر تۈتاش سېتىۋېلىش باھاسىغا تىجارەت خىراجىتىنى ئۇنىڭغا يەنە %10 پايدا نىسبىتىنى قوشۇش يولى بىلەن ھېسابلاشقا ئۆزگەرتىلدى. 1967 - يىل 1 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ ئېكسپورتقا تاپشۇرۇش باھاسى ئىچكى تىجارەت خىراجىتىنى ئاشلىق تارماقلىرى ھەر 50 كىلوگرام ئۈچۈن 4 يۈەن مۇقىم سوممە قىلىپ بېكىتتى، پايدا نىسبىتى %3كە تۆۋەنلىتىلدى، «ئاخىرقى مال ماڭغۇزۇش ئورنى» دىكى بىر تۈتاش سېتىۋېلىش باھاسى ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى بىر تۈتاش سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە ھېسابلاندى.

1983 — 1990 - يىلغىچە سودا مىنىستىرلىكى دالىيەن پورتى تارقىلىق ئېكسپورت قىلىنىشقا ئورۇنلاشتۇرغان ئاپتاپپەرەس يېغى مەنبەسىنى ش ئۇ ئا ر ياغ شىركىتى ئۈيۈشتۇرۇپ تەمىنلىدى. ئېكسپورتقا تاپشۇرۇش باھاسى ئۆلكىلەر ئارا يۆتكەش باھاسىغا كېڭىشىپ بېكىتىلگەن پايدىنى قوشۇش يولى بىلەن ھېسابلاندى.

(2) ئۇلكە، شەھەر، ئاپتونوم رايونلار ئارا يۆتكەش باھاسى 1958 - يىل 9 - ئايدا ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ بەلگىلىمىسى ئىجرا قىلىنىپ، يېڭى ئۇلكىلەر ئارا يۆتكەش باھاسى «ئاخىرقى مال ماڭغۇزۇش ئورنى» دىكى بىر تۇتاش سېتىش باھاسىدىن تىجارەت بېجىنى ئېلىۋېتىش يولى بىلەن ھېسابلاندى؛ ياغلىق دانلىق ئۇلكىلەر ئارا يۆتكەشكە «ئاخىرقى مال ماڭغۇزۇش ئورنى» دىكى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىغا تىجارەت خىراجىتىنى، پايدا نىسبىتىنى قوشۇش يولى بىلەن باھا قويۇلدى. ياغلىق دانلارنىڭ بەلگىلەنگەن قوشۇشقا تېگىشلىك پايدا نىسبىتى: قىچا، زىغىر، كەندىر ئۇرۇقىنىڭ 12%، كۈنجۈتنىڭ 7%، چىگىتنىڭ 20% بولدى. 1962 - يىل 9 - ئايدىن باشلاپ ئاشلىق مىنىستىرلىكى ئۇلكىلەر ئارا ياغ يۆتكەشكە باھا قويۇشنى «ئاخىرقى مال ماڭغۇزۇش ئورنى» دىكى بىر تۇتاش سېتىش باھاسى ئاساسىدا 20% زىيان نىسبىتىنى قوشۇش يولى بىلەن باھا قويۇشقا ئۆزگەرتتى. 1966 - يىلى ئۇلكىلەر ئارا ياغلىق دان يۆتكەشكە باھا قويۇش «ئاخىرقى مال ماڭغۇزۇش ئورنى» دىكى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىغا ھەر 50 كىلوگرامغا بىرلىمدىغان 4 يۈەن مۇقىم خىراجەتنى قوشۇش يولى بىلەن باھا قويۇشقا ئۆزگەرتىلدى؛ ياغ يۆتكەشكە «ئاخىرقى مال ماڭغۇزۇش ئورنى» دىكى بىر تۇتاش سېتىش باھاسى بويىچە باھا قويۇلدى. 1967 - يىلى ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ بەلگىلىمىسى بويىچە، شىنجاڭدا ئۇلكىلەر ئارا يۆتكەشتىكى «ئاخىرقى مال ماڭغۇزۇش ئورنى» ئۇرۇمچى شەھىرى بولدى. شۇ يىلى ياغ يۆتكەشكە باھا قويۇش «ئاخىرقى مال ماڭغۇزۇش ئورنى» دىكى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىغا مۇناسىپ خىراجەتنى قوشۇشقا ئۆزگەرتىلدى، كېيىن مۇقىم خىراجەت سوممىسى بويىچە باھا قويۇشقا ئۆزگەرتىلدى. 1988 - يىل 3 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى ياغلىق دان، ياغنىڭ ھەر 50 كىلوگرامىنىڭ شىنجاڭدىن يۆتكەش مۇقىم خىراجەت سوممىسىنى مۇنداق بېكىتتى: قىچىنىڭ 7.54 يۈەن، زىغىرنىڭ 8.30 يۈەن، چىگىتنىڭ 2.50 يۈەن، قىچا يېغىنىڭ 22.84 يۈەن، زىغىر يېغىنىڭ 24.92 يۈەن، ئىنچىكە پىششىقلانغان چىگىت يېغىنىڭ 21 يۈەن، تۆۋەن سىناپىك كىسلاتالىق قىچا يېغىنىڭ 24.70 يۈەن. 1990- يىلى ھەر 50 كىلوگرام ياغلىق دان، ياغنىڭ يۆتكەش تىجارەت خىراجىتى: قىچىنىڭ 10.83 يۈەنگە، تۆۋەن سىناپىك كىسلاتالىق قىچىنىڭ 11.35 يۈەنگە، زىغىرنىڭ 11.60 يۈەنگە، ياغلىق ئاپتاپپەرەسنىڭ 10.68 يۈەنگە، چىگىتنىڭ 3.78 يۈەنگە، قىچا يېغىنىڭ 31.91 يۈەنگە، تۆۋەن سىناپىك كىسلاتالىق قىچا يېغىنىڭ 33.77 يۈەنگە، زىغىر يېغىنىڭ 34 يۈەنگە، ئاپتاپپەرەس يېغىنىڭ 31.38 يۈەنگە، ئىنچىكە پىششىقلانغان چىگىت يېغىنىڭ 31.67 يۈەنگە ئۆستۈرۈلدى. ئۇنىڭدىن باشقا، يۆتكەپ چىقىرىلىدىغان زىغىر يېغىنىڭ ھەر 50 كىلوگرامغا باھا سىرتىدا يەنە 15 يۈەن، قىچا يېغى، تۆۋەن سىناپىك كىسلاتالىق قىچا يېغى، ئاپتاپپەرەس يېغى، ئىنچىكە پىششىقلانغان چىگىت يېغىغا باھا سىرتىدا 10 يۈەن يارىدەم قوشۇپ بېرىلدى، تەپسىلاتىنى جەدۋەل: 5 — 92دىن كۆرۈڭ.

1990 - يىلى شىنجاڭدىكى ياغلىق دان، ياغنىڭ ئۇلكىلەر ئارا يۆتكەش باھاسى

جەدۋەل: 5 — 92　　ئۆلچىمى: ئوتتۇرا دەرىجىلىك

بىرلىكى: 50 كىلوگرام/يۈەن

تۈرى / خىلى	بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى	تىجارەت خىراجىتى	باھا سىرتىدىكى يارىدەم	ئەسلى يۆتكەش باھاسى
قىچا	54.15	10.83		64.98
زىغىر	58	11.60		69.60
ياغلىق ئاپتاپپەرەس	53.38	10.68		64.06

چىگىت	18.92	3.78		22.70
2 ـ دەرىجىلىك قىچا بېغى	159.54	31.91	10	201.45
2 ـ دەرىجىلىك زىغىر بېغى	170	34	15	219
2 ـ دەرىجىلىك ئاپتاپپەرەس بېغى	156.92	31.38	10	198.30
2 ـ دەرىجىلىك ئىنچىكە پىششىقلانغان چىگىت بېغى	158.33	31.67	10	200

(3) ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيە (شەھەر)لەر ئارا يۆتكەش باھاسى 1959 ـ يىل 5 ـ ئايدا ئاپتونوم رايون بويىچە ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيە (شەھەر)لەر ئارا ياغلىق دان، ياغ يۆتكەش باھاسى بىر تۇتاش مۇنداق بولدى: ياغ يۆتكەشكە مال ماڭغۇزغۇچى تەرەپنىڭ «ئاخىرقى مال ماڭغۇزۇش ئورنى» دىكى بىر تۇتاش سېتىش باھاسىدىن 2.5% سودا ـ سانائەت بېجىنى ئېلىۋېتىش يولى بىلەن؛ ياغلىق دان يۆتكەشكە مال ماڭغۇزغۇچى تەرەپنىڭ «ئاخىرقى مال ماڭغۇزۇش ئورنى» دىكى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىغا خىراجەت ۋە پايدا نىسبەتىنى قوشۇش يولى بىلەن باھا قويۇلدى. پىرسەنت قوشۇلمىغان پايدا نىسبىتى قىچا، زىغىر، گازىرنىڭ 10%، چىگىتنىڭ 20%، زىغىرنىڭ 7% قىلىپ بېكىتىلدى. 1962 ـ يىلى يۆتكەشكە باھا قويۇش مۇنداق ئۆزگەرتىلدى: ياغ يۆتكەشكە مال ماڭغۇزغۇچى تەرەپنىڭ ناھىيە بازىرى ياكى «ئاخىرقى مال ماڭغۇزۇش ئورنى» دىكى بىر تۇتاش سېتىش باھاسىغا 20% زىيان نىسبىتىنى قوشۇش يولى بىلەن باھا قويۇلدى؛ ياغلىق دان يۆتكەشكە مال ماڭغۇزغۇچى تەرەپنىڭ ناھىيە بازىرى ياكى «ئاخىرقى مال ماڭغۇزۇش ئورنى» دىكى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىغا 20% زىيان نىسبىتىنى قوشۇش يولى بىلەن باھا قويۇلدى. 1964 — 1970ـ يىلغىچە ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيە (شەھەر)لەر ئارا ياغ يۆتكەشكە مال ماڭغۇزغۇچى ناھىيە بازىرىدىكى ياكى «ئاخىرقى مال ماڭغۇزۇش ئورنى» دىكى بىر تۇتاش سېتىش باھاسىغا 10% زىيان نىسبىتىنى قوشۇش يولى بىلەن باھا قويۇلمىغان بولدى؛ ياغلىق دان يۆتكەشكە مال ماڭغۇزغۇچى تەرەپنىڭ ناھىيە بازىرىدىكى ياكى «ئاخىرقى مال ماڭغۇزۇش ئورنى» دىكى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىغا ئاشلىق نازارىتى بېكىتكەن خىراجەت نىسبىتىنى قوشۇش يولى بىلەن باھا قويۇلمىغان بولدى. 1971 — 1977 ـ يىلغىچە ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتنىڭ ئۇقتۇرۇشىغا ئاساسەن، ئاپتونوم رايون ئىچىدە ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيە (شەھەر)لەر ئارا ياغ، ياغلىق دان يۆتكەشكە يۆتكەپ چىقارغۇچى تەرەپتىكى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە باھا قويۇلۇپ، بارلىق تىجارەت خىراجىتىنى يۆتكەپ چىقارغۇچى تەرەپ ئۆز ئۈستىگە ئالدى. 1978 ـ يىلى ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيە (شەھەر)لەر ئارا ياغلىق دان يۆتكەشكە بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى ئاساسىدا 10% تىجارەت خىراجىتىنى قوشۇپ باھا قويۇش چارىسى ئاۋۋال ئىلگە كەلتۈرۈلدى. 1979ـ يىل 5 ـ ئايدا ياغلىق دان يۆتكەش تىجارەت خىراجىتى 18%كە كۆپەيتىلدى، ياغ يۆتكەشكە 15% تىجارەت خىراجىتىنى قوشۇش چارىسىمۇ ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. شۇ يىلى 11 ـ ئايدا ياغلىق دان يۆتكەش تىجارەت خىراجىتى 5%كە تۆۋەنلىتىلدى، ياغ يۆتكەش تىجارەت خىراجىتى 20%كە كۆپەيتىلدى. 1980 — 1990 ـ يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيە (شەھەر)لەر ئارا ياغلىق دان پەقەت بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە يۆتكەپ چىقىرىلىپ، ھېچقانداق خىراجەت قوشۇلمىدى. ياغ يۆتكەشكە ئالدى بىلەن بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى ئاساسىدا باھا سىرتىدىكى يارەم سۈپىتىدە 15% نىسبەت قوشۇلدى، 1988 ـ يىلى ھەر 50 كىلوگرامغا 13 يۈەن مۇقىم خىراجەت قوشۇشقا ئۆزگەرتىلدى، بۇ چارە 1990 ـ يىلغىچە ئىجرا قىلىندى (جەدۋەل: 5 — 93كە قارالسۇن).

1990 - يىلى شىنجاڭدىكى ياغ، ياغلىق داننىڭ ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر ئارا يۆتكەش باھاسى

جەدۋەل: 5 — 93　　ئۆلچىمى: ئوتتۇرا دەرىجىلىك

بىرلىكى: 50 كىلوگرام/يۈەن

تۈرى / خىلى	بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى	تىجارەت خىراجىتى	يۆتكەش باھاسى
قىچا	54.15		54.15
تۆۋەن سىنىپلىق كىسلاتالىق قىچا	56.77		56.77
زىغىر	58		58
ياغلىق ئاپتاپپەرەس	53.38		53.38
2 - دەرىجىلىك قىچا يېغى	159.54	13	172.54
2 - دەرىجىلىك تۆۋەن ئېرۇك كىسلاتالىق قىچا يېغى	168.85	13	181.85
2 - دەرىجىلىك زىغىر يېغى	170	13	183
2 - دەرىجىلىك ئاپتاپپەرەس يېغى	156.92	13	169.92
2 - دەرىجىلىك ئىنچىكە پىششىقلانغان چىگىت يېغى	158.33	13	171.33

ئالتىنچى قىسىم

پەن - تېخنىكا، مائارىپ

ئالتىنچى قىسىم

پەن - تېخنىكا، ماتارىپ

جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلۇشتىن بۇرۇن شىنجاڭنىڭ ئاشلىق ئوبوروت ساھەسىدە پەن - تېخنىكا تەتقىقاتىمۇ شۇنداقلا كەسىپىي ماتارىپىمۇ يوق ئىدى، شۇڭا ئاشلىق ئىشچى - خىزمەتچىلىرىنىڭ مەدەنىيەت ساپاسى ۋە كەسىپىي ساپاسى تۆۋەن ئىدى، ئاشلىق، ياغ ساقلاش، پىششىقلاش ئاساسەن ئەنئەنىۋى ھەتتا ئىپتىدائىي ھالەتتە ئىدى. 1952 - يىلدىن باشلاپ شىنجاڭدىكى ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى ئىشلەپچىقىرىش، كەسىپىي خىزمەتكە بىرلەشتۈرۈپ، ئاشلىق، ياغ پەن - تېخنىكىسى ۋە ئىقتىساد نەزەرىيىسى، سىياسىتىنى تەتقىق قىلىش، قوللىنىشنى كەڭ قانات يايدۇردى، بۇ، ئاشلىق، ياغ ئوبوروت ساھەسىنىڭ ھەر قايسى كەسىپىي ھالقىلىرىنىڭ ئىلمىيلىشىش، زامانىۋىلىشىش قەدىمىنى ئىلگىرى سۈرۈشتە ياخشى رول ئويناندى. 50 - يىللارنىڭ ئاخىرى، 60 - يىللارنىڭ باشلىرىدا ئاپتونوم رايون ئاشلىق مەكتىپى بىلەن ئاشلىق، ياغ تەتقىقات ئاپپاراتىنى تەسىس قىلدى. 70 - يىللارنىڭ ئاخىرلىرىدا ئاشلىق، ياغ پەن - تېخنىكا كەسىپىي تەتقىقات ئاپپاراتىنىڭ ئەسلىگە كېلىشى ۋە ئاشلىق كەسىپىي ماتارىپىنىڭ تەدرىجىي مۇنتىزىملىشىشىغا ئەگىشىپ، ئاشلىق ئوبوروت ساھەسىنىڭ پەن - تېخنىكا سەۋىيىسى ۋە ئاشلىق ئىشچى - خىزمەتچىلىرى قوشۇنىنىڭ مەدەنىيەت- تېخنىكا ساپاسى كۆرۈنەرلىك ئۆستى.

I باب

ئاشلىق، ياغ پەن - تېخنىكىسى

ئاشلىق، ياغ پەن - تېخنىكىسى دېگىنىمىز ئاشلىق ئوبوروت ساھەسىگە تەدبىقلىنىدىغان پەن - تېخنىكا ۋە ئىقتىساد نەزەرىيىسى، سىياسىتىنى تەتقىق قىلىپ قوللىنىشنى كۆرسىتىدۇ. ئۇزۇندىن بۇيان ئاشلىق، ياغ پەن - تېخنىكىسىنى تەتقىق قىلىش ۋە قوللىنىش جايلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىش (كەسىپىي) پائالىيەتلىرىدە يولغا قويۇلغان بولۇپ، مەزكۇر تەزكىرىنىڭ «ئاشلىق، ياغ ساقلاش - توشۇش»، «ئاشلىق، ياغ سانائىتى» قىسىملىرىدا بايان قىلىنىدى. بۇ بابتا كەسىپىي تەتقىقات ئاپپاراتلىرى ۋە ئالاقىدار كەسىپىي ئىلمىي جەمئىيەتلەرنىڭ تەتقىقاتلىرى قىسقىچە بايان قىلىنىدۇ.

§ 1 . ئەمەلىي پەن - تېخنىكا

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى — شىنجاڭنىڭ ئاشلىق - ياغ پەن-تېخنىكا تەتقىقاتىدىكى مەخسۇس ئورگان ھېسابلىنىدۇ. 1987 - يىلى قۇرۇلغان جۇڭگو ئاشلىق - ياغ ئىلمىي جەمئىيىتىنىڭ شىنجاڭ شۆبىسىمۇ ئاشلىق، ياغ ئەمەلىي پەن - تېخنىكىسىنى تەتقىق قىلىش، قوللىنىش ۋە كېڭەيتىشنى پائال قانات يايدۇردى.

1. ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى

1959 - يىل 5 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى خادىم ئاجرىتىپ ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنىنى قۇرۇپ، ئاشلىق، ياغ پەن - تېخنىكىسى بويىچە مەخسۇس تەتقىقات ۋە مەسۇلات يارىتىشقا تەييارلىق كۆردى ھەمدە شىنجاڭدا ساقلىنىۋاتقان ئاشلىقتىكى ھاشارات زىيىنىنى تەكشۈردى. «جەنۇبىي شىنجاڭدا ساقلىنىۋاتقان ئاشلىقتىكى ھاشاراتلارنىڭ تۈرى ۋە جايلىشىش دائىرىسى» دېگەن جەدۋەلنى تۈزۈپ چىقتى، ياغ تۇزلىرىدىن كۆمىسقوناق قۇرۇتۇش ماشىنىسىنى ياساپ چىقتى، قوغۇن ئۇرۇقى، قارىياغاچ ئۇرۇقى، تېرىق توپىنىڭ ياغ تەركىبىنى خىمىيىلىك ئانالىز قىلىپ ئېنىقلاش خىزمەتلىرىنى ئىشلىدى. لېكىن بۇ 3 يىللىق ئىقتىسادىي قىيىنچىلىق مەزگىلى بولغاچقا، خىزمەتلەر تېخى ئومۇميۈزلۈك، نورمال قانات يايدۇرۇلمايلا 1962 - يىل 1 - ئايدا بۇ تەتقىقات ئورنى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. 1976 - يىل 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتىغا دوكلات يوللاپ تەستىقلاتقاندىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنىنى قۇرۇپ، مەخسۇس ئاشلىق، ياغ پەن - تېخنىكىسى بويىچە تەتقىقات، ئۇنى قوللىنىش ۋە كېڭەيتىش بىلەن شۇغۇللاندى. 1984 - يىل 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ قارارىغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق - ياغ ئالدىنى ئېلىش - يوقىتىش ئەترىتى، ئاشلىق- ياغ مەھسۇلاتلىرىنىڭ سۈپىتىنى نازارەت قىلىش- تەكشۈرۈش پونكىتى، ئاشلىق ئاساسىي قۇرۇلۇشلىرىنى لايىھىلەش ئىشخانىسى شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنىغا قوشۇۋېتىلدى، شۇنىڭدىن باشلاپ بۇ ئورۇن ئاشلىق، ياغ پەن - تېخنىكىسى بىلەن مەخسۇس شۇغۇللانغاندىن سىرت يەنە ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق، ياغ ساھەسىدىكى توپا - تاش قۇرۇلۇشلىرىنى لايىھىلەش، ئاشلىق، ياغ جەھەتتىكى ئالدىنى ئېلىش - يوقىتىش ۋە ئاشلىق، ياغ مەھسۇلاتلىرىنىڭ سۈپىتىنى نازارەت قىلىش - تەكشۈرۈش ۋەزىپىلىرىنىمۇ ئۈستىگە ئالدى. 1976 - يىل 12 - ئايدىن 1990 - يىلنىڭ ئاخىرىغىچە شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى قولغا كەلتۈرگەن مۇھىم تەتقىقات نەتىجىلىرى تۆۋەندىكىچە:

1) ئاقما ئوقۇرلۇق قۇرۇتۇش ماشىنىسىنىڭ ئاپتوماتىك ھارارەت ئۆلچەش - كونترول قىلىش ئەسۋابى

1978 - يىلى ش ئۇ ئا ر پەن - تېخنىكا كومىتېتى قۇرۇتۇش ماشىنىسىنىڭ ئاپتوماتىك ھارارەت ئۆلچەش - تىزگىنلەش ئەسۋابىنى ياساش ئىشىنى تەتقىقات تېمىسى قىلىپ چۈشۈردى. بۇنى شىنجاڭ ئاشلىق- ياغ ئىلمىي تەتقىقات ئورنىدىكى ساۋاقداش شىندې، شۇ رۇڭچى، جۇڭگو پەنلەر ئاكادېمىيىسى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ فىزىكا تەتقىقات ئورنىدىكى چاۋ يەنجۇ، جېڭجۇ ئاشلىق ئىنستىتۇتىدىكى بەي جىيەنگولار بىرلىكتە ئۈستىگە ئالدى، يېرىم يىلدىن ئارتۇق تەتقىق قىلىش ئارقىلىق بۇ ئەسۋاب تەتقىق قىلىپ ياسالدى. گۈچۈك ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىدە سىناپ ئىشلىتىش نەتىجىسىدە ئىقتىدارى ياخشى ئىكەنلىكى، 140 ℃ — 180 ℃قىچە بولغان ھارارەتتە داۋاملىق تەڭشىگىلى بولىدىغانلىقى، ھارارەتنى نۇقتىلىق كونترول قىلالايدىغانلىقى، قۇرۇتۇش

ماشىنىسى ئوقۇرمىنىڭ ھارارەت پەرقىنى 10 سېكۇنت ئىچىدە توغرىلىيالايدىغانلىقى ئىسپاتلاندى، 1984 - يىلى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ 3 - دەرىجىلىك پەن - تېخنىكا تەرەققىياتى مۇكاپاتىغا ئېرىشتى.

2) زاراڭزا ئۇرۇقىنىڭ پوستىنى ئاقلاش ماشىنىسىنى تەتقىق قىلىپ ياساش

1978 - يىلى شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ ئىلمىي تەتقىقات ئورنىدىكى جۇ گوگۇاڭ، دۇ ژېنجىلار زاراڭزا ئۇرۇقىنىڭ پوستىنى ئاقلاش ماشىنىسىنى تەتقىق قىلىپ ياساشنى ئۈستىگە ئالدى. ئۇلار سانجى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتىنىڭ ياردەمىدە زاراڭزا ئۇرۇقىنىڭ پوستىنى ئاقلاش ماشىنىسىنىڭ تۈنجى ئەۋرىشكىسىنى ياساپ چىقتى. 1983 - يىلى بۇ ئۈسكۈنە تاربافاتاي ۋىلايىتىدىكى دۆربىلجىن زاراڭزا يېغى زاۋۇتىدا قوزغاشتۇرۇلۇپ سىناق تەرىقىسىدە ئىشقا كىرىشتۈرۈلدى. 1984 - يىل 9 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى پەن - تېخنىكا مەھكىمىسىنىڭ تەكشۈرۈشىدىن ئۆتتى، باھالاشتا بۇ ئۈسكۈنىنىڭ لايىھىلىنىشى مۇڭاپىق، قۇرۇلمىسى ئاددىي، مەشغۇلات ئېلىپ بېرىشقا قۇلايلىق، ھۇنەر - سەنئىتى ھەم ماشىنىنىڭ ئىقتىدارى ياخشى ئىكەن، ئاقلاش نىسبىتى %80تىن ئاشىدىكەن دەپ قارالدى. بۇ ئۈسكۈنە 1985 - يىلى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ 3 - دەرىجىلىك پەن - تېخنىكا تەرەققىياتى مۇكاپاتىغا ئېرىشتى.

3) ئاشلىق پىششىقلاش زاۋۇتىنىڭ تېمك تۇرۇبىدا يەتكۈزۈلىدىغان گازنى ھېسابلاش ئۈسۈلى جەھەتتىكى نەزەرىيە تەتقىقاتى

1978 - يىلى شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنىدىكى ژاڭ جياشىن بۇ تەتقىقاتنى ئۈستىگە ئالدى. بۇ تەتقىقات نەتىجىسى ئاشلىق پىششىقلاش زاۋۇتىنىڭ تېمك تۇرۇبىدا يەتكۈزۈلىدىغان گازنى ھېسابلاشتىكى مۇرەككەپ جەريانىنى ئاددىيلاشتۇرۇپ، خىزمەت ئۈنۈمىنى ئۆستۈردى. 1978 - يىلى ئاپتونوم رايونىنىڭ پەن-تېخنىكا يىغىنى مۇكاپاتىغا ئېرىشتى.

4) زاراڭزا ئۇرۇقىدىن ياغ تارتىش تېخنىكىسى تەتقىقاتى

1981 - يىلى شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنىدىكى جۇ گوگۇاڭ، دۇژېنجى، ساڭ شىندې ۋە شۇنداق ياغ ئىلمىي تەتقىقات ئورنىدىكى بەي يەنشېڭ، لاڭ شەنلۇلار «زاراڭزا ئۇرۇقىدىن ياغ تارتىش تېخنىكىسى تەتقىقاتى»نى ئۈستىگە ئالدى، شۇنداق ياغ ئىلمىي تەتقىقات ئورنى ئۇلارغا يارەملەشتى. تەتقىقاتنى تېزلىتىش ئۈچۈن، سودا مىنىستىرلىكى پەن - تېخنىكا مەھكىمىسىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن دۆربىلجىن ناھىيىسىدە كۆنىگە 45 تونىنا زاراڭزىنى بىر تەرەپ قىلالايدىغان ياغ چىقىرىش ئارىلىق سىناق سېخىنى قۇردى. 1983 - يىل 7-ئايدا بۇ سېخ سىناق تەرىقىسىدە ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتى، ياغ چىقىش نىسبىتى %24كە يەتتى، كۆنجۇرىدە قالغان ياغ %6تىن تۆۋەن بولدى. 1984 - يىل 9 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى پەن - تېخنىكا مەھكىمىسىنىڭ تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىشى بىلەن مەزكۇر تۈرنىڭ ھۇنەر - سەنئىتىنىڭ لايىھىلىنىشى مۇڭاپىق، ئۈسكۈنىلەرنىڭ سەپلىنىشى جايىدا، پۈتكۈل ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى ياخشى بولۇپ، لايىھىدىكى تەلەپكە يەتكەنلىكى ئىسپاتلاندى. مەزكۇر تۈر ئېلىمىزنىڭ زاراڭزىدىن ياغ تارتىشتىكى بوشلۇقنى تولدۇرۇپ، دۆلەت ئىچىدىكى ئىلغار سەۋىيىگە يەتتى. 1985 - يىلى ئاپتونوم رايونىنىڭ 4 - دەرىجىلىك پەن - تېخنىكا تەرەققىياتى مۇكاپاتىغا، 1986 - يىلى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ 3 - دەرىجىلىك پەن - تېخنىكا تەرەققىياتى مۇكاپاتىغا ئېرىشتى.

5) HT—15X ئاشلىق قۇرۇتۇش مۇنارى

1981 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئىقتىساد كومىتېتى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى بىرلىكتە HT—15X ئاشلىق قۇرۇتۇش مۇنارىنى تەتقىق قىلىپ ياساش تۈرىنى چۈشۈردى، بۇ تۈرنى لايىھىلەشكە شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنىدىكى ژاڭ جياشىن، ژۇ جىلى، جۇ بونيەن، گاۋ يۈڭجۇڭلار مەسئۇل بولدى. قۇرۇلۇشنى قورغاس ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى تەشكىللىدى. 1982 - يىلى قىشتا بۇ مۇنار قورغاس ناھىيىسىنىڭ لوسگۇاڭ ئاشلىق پونكىتىدا ئىشقا كىرىشتۈرۈلۈپ، سائىتىگە 13 تونىدىن 15.4 تونىغىچە

كۆمىسقوناقنى قۇرۇتالايدىغانلىقى، نەملىكى 24% — 26%كىچە بولغان كۆمىسقوناقنىڭ نەملىكىنى بىر قېتىمدا 13.7% — 14.8%كىچە چۈشۈرەلەيدىغانلىقى ئىسپاتلاندى. بۇ مۇنارىدا قۇرۇتۇلغان كۆمىسقوناقنىڭ سۈپىتى ياخشى، كۆيۈندى دان ۋە پېرىلغان دان يوق. رەڭگى نورمال، تەمى ئەسلىدىكىدەك. بۇ مۇنار شۇ يىلى 12- ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىشىدىن ئۆتۈپ مەملىكەت ئىچىدە ئىلغار سەۋىيىگە يەتكەنلىكى ئىسپاتلاندى. 1985 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىز 4 - دەرىجىلىك پەن - تېخنىكا تەرەققىياتى مۇكاپاتىغا ئېرىشتى.

6) ئاشلىقنىڭ ھاشارات ئېكولوگىيىسىنى كارانتىن قىلىش ۋە ئالدىنى ئېلىش - يوقىتىش تەتقىقاتى

1980 — 1982 - يىلغىچە ئاشلىق مىنىستىرلىكى، دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق - بېلىقچىلىق مىنىستىرلىكى مەملىكەتلىك ھاشارات تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسى شىنجاڭدا مەملىكەت بويىچە كارانتىن قىلىنىدىغان زىياندash ھاشارات — ئاشلىق مىتىسىنىڭ بىر قەدەر ئومۇميۈزلۈك مەۋجۇت ئىكەنلىكىنى بايقىدى. تارقىلىشچان ھاشاراتنىڭ يامراپ كېتىشىنى توسۇش ئۈچۈن، دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق - بېلىقچىلىق مىنىستىرلىكىدىن جالغ شېكىنگ، لىيۇ يۈڭچىڭ، ئاشلىق مىنىستىرلىكى مەيدانىڭ ئاشلىق - ياغ ساقلاش ئورنىدىن سۇن باۋگېن، جېڭجۇ ئاشلىق ئىنىستىتۇتىدىن شېن شياڭلىنلارنىڭ تەشكىللىشى ۋە يېتەكلىشى بىلەن شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ ئالدىنى ئېلىش - يوقىتىش ئەترىتىدىن ژۇ چېڭنا، جالغ زىلياڭ، سۇن گېنشېڭ، ما كېچېن ۋە تۇرپان ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىدىن سەي گوجېن قاتارلىقلار تۇرپان ناھىيىسى، ئۈرۈمچى شەھىرى، غۇلجا ناھىيىسى، ئالتاي قاتارلىق جايلاردا ئاشلىق مىتىسى، كۆمىسقوناق مىتىسى تۇر توپى رىقابىتى تەتقىقاتى ۋە ئالدىنى ئېلىش - يوقىتىش سىناقلىرىنى يولغا قويدى. سىناق ئارقىلىق كۆمىسقوناق مىتىسىنىڭ شىنجاڭنىڭ ئىسسىق پەسىللىرىدە جىق كۆپەيىسۇ، قىشتىن ئۆتەلمەيدىغانلىقى، ئەما ئاشلىق مىتىسىنىڭ قەھرىتان سوغۇق جايلاردىمۇ يەنىلا ھايات كەچۈرەلەيدىغانلىقى، شۇڭا شىنجاڭدا كۆمىسقوناق مىتىسى ئاشلىق مىتىسىنىڭ ئورنىنى دەسسىيەلمەيدىغانلىقى ئىسپاتلاندى. بۇ تەتقىقات نەتىجىسى جايلارنىڭ شەرت - شارائىتىگە قاراپ كارانتىن ئوبيېكتلىرىنى بېكىتىشنى ئاساس بىلەن تەمىن ئەتتى. بۇ 1987 - يىلى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ 3 - دەرىجىلىك پەن - تېخنىكا نەتىجىسى مۇكاپاتىغا ئېرىشتى.

7) DWM(XL)—32—125 تىپلىق ياتما شەكىللىك بۇغداي تېپىش ماشىنىسى

1982 - يىل ش ئۇ ئا ر پەن - تېخنىكا كومىتېتى «DWM(XL)—32—125 تىپلىق ياتما شەكىللىك بۇغداي تېپىش ماشىنىسى»نى تەتقىق قىلىپ ياساپ چىقىش ۋەزىپىسىنى چۈشۈردى، بۇ ۋەزىپىنى شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنىدىن ژۇجىلى، ژاڭ جياشىنلار ئۈستىگە ئالدى. بۇ ماشىنا 1985- يىل 8 — 11- ئايغىچە ئىلى ئۇن زاۋۇتى بىلەن ئالتاي ئۇن زاۋۇتلىرىدا سىناق قىلىندى. 1986 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ تەكشۈرۈپ بېكىتىشى بىلەن مەزكۇر ماشىنىنىڭ قۇرۇلمىسى مۇۋاپىق، كۆركەم، مەشغۇلات قىلىشقا قولايلىق، ھۇنەر - سەنئەت ئۇنۇمى ياخشى بولۇپ، مەملىكەت ئىچىدە ئىلغار سەۋىيىگە يەتكەنلىكى ئىسپاتلاندى. 1989 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىز 4 - دەرىجىلىك پەن - تېخنىكا تەرەققىياتى مۇكاپاتىغا ئېرىشتى.

8) چىلاش ئۇسۇلى بىلەن ياغ ئىشلەش ھۇنەر - سەنئىتىنى كېڭەيتىش ۋە قوللىنىش

1983 - يىلدىن بۇرۇن شىنجاڭدا چىلاش ئۇسۇلى بىلەن ياغ ئىشلەش يېڭى ھۇنەر - سەنئىتىنى كېڭەيتىش، قوللىنىشتا ھەر خىل توسالغۇغا دۇچ كېلىپ تەرەققىيات ئاستا بولغانىدى. 1983 - يىل 3 - ئايدا شىخەنزە

شەھەرلىك ئۇن - ياغ زاۋۇتىدىن جۈملە دېيىلىدۇ، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىدىن چېن جىڭمەي، لىيۇ فۇچېۋ، ئۇرۇمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتىدىن جالە جۇ، بىگتۇەن 148 - تۇەن - مەيدانىدىن مىلە خۇيۇەنلار بۇ تۇرنى ئۈستىگە ئالدى. ئۇلار شىخەنزە شەھەرلىك ئۇن - ياغ زاۋۇتىنىلە كۇنىگە 50 تونىنا كۇنجۇرىنى بىر تەرەپ قىلالايدىغان، پۈتۈش ئالدىدا تۇرغان تەكشى ئايلانمىلىق چىلاش سېخىغا بىرلەشتۇرۇپ سىناق تەرىقىسىدە تەتقىقات ئېلىپ بارىدى. ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۇرۇلگەندىن كېيىن، مەھسۇلاتى دۆلەتنىلە 2 - دەرىجىلىك ياغ ئۇلچىمىگە ئۇيغۇن كەلدى. شۇ يىلى كۇنجۇرە چىلاش ئارقىلىق 600 نەچچە تونىنا ياغ ئېلىپ، 700 مىلە يۇەن ساپ كىرىم قىلدى. ئۇنىڭدىن باشلاپ بۇ يېڭى ھۇنەر - سەنئەت شىنجاڭدا تېز كېڭەيتىلدى. 1986- يىلى بۇ تۇر ئاپتونوم رايونىنىلە 4 - دەرىجىلىك پەن - تېخنىكا تەرەققىياتى مۇكاپاتىغا ئېرىشتى.

9) چىگىت كۇنجۇرىسىنى زەھەرسىزلەندۈرۈش ۋە گوسسىپولىنى ئايرىۋېلىش تەتقىقاتى

1984 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پەن - تېخنىكا كومىتېتى «چىگىت كۇنجۇرىسىنى زەھەرسىزلەندۈرۈش ۋە گوسسىپولىنى ئايرىۋېلىش تەتقىقاتى» تېمىسىنى چۈشۈردى، بۇ تېمىنى شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ پەن - تەتقىقات ئورنىدىن ئەن رۇڭفاڭ، ياڭ جۇشىن، «1 - ئاۋغۇست» يېزا ئىگىلىك ئىشىتىتۇتىدىن خۇ يۈنتى، جالە شىخېڭلار ئۈستىگە ئالدى، ئۇلار ئاسېتون - يېنىك بېنزىن (25:75) لىق ئارىلاشما ئېرىتكۈچكە كۇنجۇرىنى چىلاپ كۇنجۇرىدىكى گوسسىپولىنى ئايرىۋېلىپ، ئۇنى چارۋا - ئۇي قۇشلىرىنىلە يەم - خەشەكى قىلدى. تېما گۇرۇپپىسى جەنۇبىي شىنجاڭ پاختىچىلىق رايونلىرىدىكى نۇرغۇن ياغ زاۋۇتلىرىدا چىلاش ئەسلىھەسى يوقلۇقىنى نەزەردە تۇتۇپ يەنە «چىگىت كۇنجۇرىسىنى ھاك - تۇمۇرلۇك سۇلفات ئارقىلىق زەھەرسىزلەندۈرۈش ئۇسۇلى ۋە ھۇنەر - سەنئىتى» تەتقىقاتىنى تاماملىدى. زەھەرسىزلەندۈرۈلگەن چىگىت كۇنجۇرىسى بىلەن توخۇ فېرمىسىدا توخۇ بېقىش سىناق قىلىندى. قوشۇلما مىقدارى 15%لىك كۇنجۇرە سېرىق پۇرچاق كۇنجۇرىسى ۋە بېلىق تالقىنى ئورنىدا توخۇ بېقىلىپ، توخۇلارنىلە تۇخۇملاش نىسبىتى 3.4% ئۈستۈرۈلدى. مەزكۇر تۇر ئاپتونوم رايونىنىلە شۇ جەھەتتىكى بوشلۇقىنى تولدۇردى، 1986 - يىلى ئاپتونوم رايونىنىلە 4 - دەرىجىلىك پەن - تېخنىكا تەرەققىياتى مۇكاپاتىغا ئېرىشتى.

10) LFX—500 تىپلىق دەرىجىلىك ئۇن زاۋۇتلىرىنىلە يۈرۈشلۈك ئەسلىھەسى

1986 - يىلى ش ئۇ ئا ر پەن - تېخنىكا كومىتېتى كىچىك تىپلىق دەرىجىلىك ئۇن زاۋۇتىنى تەتقىق قىلىش، لايىھىلەش تۇرنى چۈشۈردى، بۇ تۇرنى شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنىدىن ژاڭ جياشىن، دۇ ژېنجى، جۇ بونيەن، ئۇرۇمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتىدىن جالە جۇ، لياڭ چىنچۈەنلەر تەتقىق قىلىپ لايىھىلىدى، ئۈسكۈنىلەرنى ياساش ۋە قۇراشتۇرۇشنى ئۇرۇمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى ئۈستىگە ئالدى. 1987 - يىلى بۇ ئۈسكۈنە بىگتۇەن 87 - تۇەن - مەيدانى، ئۇرۇمچى «1 - ماي» دېھقانچىلىق مەيدانلىرىدا قۇراشتۇرۇلۇپ ئىشقا كىرىشتۇرۇلدى. بۇ ئۈسكۈنە ئارقىلىق كۇنىگە (24 سائەت) ئالاھىدە 1- دەرىجىلىك ئۇندىن 500 خالتا (ھەر خالتىسى 25 كىلوگرام)، ئالاھىدە 2 - دەرىجىلىك ۋە ئۇلچەملىك ئۇندىن 600 خالتا تارتىلدى، ئومۇمىي ئۇن چىقىرىش نىسبىتى 78%تىن تۇۋەن بولمىدى. بۇ ئۈسكۈنە بىلەن ئىشلەپچىقىرىشنى مۇقىملاشتۇرغىلى بولىدۇ، رېمونت قىلىشقا قولايلىق، مەھسۇلات سۈپىتى ياخشى، قىسقا ھۇنەر - سەنئەت لىنىيىسى بىلەن دەرىجىلىك ئۇن ئىشلەپچىقىرالايدۇ، شىنجاڭنىلە ئەملىيىتىگە باب كېلىدۇ. 1986 - يىل 6 - ئايدا بۇ تۇر ئاپتونوم رايونلۇق پەن -تېخنىكا كومىتېتىنىلە بېكىتىشىدىن ئۆتتى. 1989- يىل ئاپتونوم رايونىنىلە «ئۇچقۇن» پىلانى بويىچە 3 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشتى؛ 1990 - يىلى سودا مىنىستىرلىكىنىلە 3 - دەرىجىلىك پەن - تېخنىكا تەرەققىياتى مۇكاپاتىغا ئېرىشتى.

11) QJ گازلىق ئۈزىتىش تورىنى لايىھىلەش بويىچە كومپيۇتېر يۈمشاق دېتالى ئىشلەش

1986 - يىلى شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ پەن - تەتقىقات ئورنىدىن گاۋ يۈجۈڭ، دۇ ژېنجىلار «ھەددىجەن — 0520A» تىپلىق كومپيۇتېرىدا BASIC تىلىدىن پايدىلىنىپ «گازلىق ئۈزىتىش تورىنى لايىھىلەشكە ئىشلىتىلىدىغان كومپيۇتېر يۈمشاق دېتالى»نى تەتقىق قىلىپ ئۈزۈپ چىقتى، بۇ يۈمشاق دېتالنى نىڭشيا ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى، ژۇڭشى ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى، نەنجىڭ 1 - ئۇن زاۋۇتىدا ئىشلىتىش ئارقىلىق ئۇنىڭ ئىقتىدارى مۇكەممەل، قۇلايلىق، ھېسابلاش سۈرئىتى تېز، توغرا بولۇپ، ئىش ئۈنۈمىنى 10 ھەسسىدىن ئارتۇق ئاشۇرغىلى، گازلىق ئۈزىتىش تورى لايىھىلەشنى ئەڭ ياخشى ھالەتكە يەتكۈزگىلى بولىدىغانلىقى ئىسپاتلاندى. 1986 - يىل 6 - ئايدا بۇ تورنى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋالدى. 1989 - يىلى ئاپتونوم رايونىنىڭ 4 - دەرىجىلىك پەن - تېخنىكا تەرەققىياتى مۇكاپاتىغا ئېرىشتى.

12) شىنجاڭنىڭ بىرىكمە يەم - خەشەك بايلىقىنى تەكشۈرۈش

1988 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى، دۆلەت پەن - تېخنىكا كومىتېتى، خىمىيە سانائىتى مىنىستىرلىكى، يېنىك سانائەت مىنىستىرلىكى شىنجاڭنىڭ يەم - خەشەك بايلىقىنى تەكشۈرۈش تېمىسىنى چۈشۈردى، بۇ تېمىنى شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى ئۈستىگە ئالدى. بۇ تېما دۆلەت ئومۇمىي تېمىسىنىڭ تەركىبىي قىسمى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ماسلاشتۇرۇشى ۋە تەشكىللىشى بىلەن شىنجاڭ يەم - خەشەك بايلىقىنى تەكشۈرۈش رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى قۇرۇلدى، جۇ گوگۈڭ گۇرۇپپا باشلىقى، شياۋ جېڭچاۋ مۇئاۋىن گۇرۇپپا باشلىقى، جۇ نىڭخې، ژۇ جېڭفالار گۇرۇپپا ئەزاسى بولدى. تېما گۇرۇپپىسىغا ژۇ جېڭفا باشلىق، مۇكې، لىۋيۇپىڭ، لى فېڭيىڭ، جىڭ خوڭژېنلار ئەزا بولدى. 1988 - يىل 2 - ئايدىن باشلاپ 2 يىلدىن ئارتۇقراق تىرىشچانلىق كۆرسىتىش ئارقىلىق ئاپتونوم رايوندا 953 خىل بىرىكمە يەم - خەشەك بايلىقى بارلىقى، بۇلارنىڭ ئىچىدە ھۆل - قۇرۇق تۇرى 722 خىلغا، ئومۇمىي مىقدارى 81 مىليون 599 مىڭ تونىغا يېتىدىغانلىقى، تۇرى، مىقدارى جەھەتتە مەملىكەت بويىچە ئالدىنقى قاتاردا تۇرىدىغانلىقى ئېنىقلاندى. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە يەم-خەشەكلەرنىڭ ئارقىلىشى، پايدىلىنىش ئەھۋالى، تەتقىق قىلىپ ئېچىش ئىستىقبالى ئېنىقلىنىپ، شىنجاڭنىڭ يەم - خەشەك سانائىتىنىڭ تەرەققىياتى ئىلمىي ئاساس بىلەن تەمىنلەندى. بۇ تېمىنى 1990 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋالدى.

13) CHGXY250 ئايلانما كۆچمە شەكىللىك دان قۇرۇتۇش ماشىنىسى

1989 - يىلى شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنىدىن ژۇ جىلى قاتارلىقلار كىچىك تىپلىق كۆچمە قۇرۇتۇش ماشىنىسىنى تەتقىق قىلىپ ياساشنى ئوتتۇرىغا قويدى، ش ئۇ ئا ر ئىقتىساد كومىتېتى بۇ تۈرنى نۆقتىلىق پەن تەتقىقات تۈرىگە كىرگۈزدى. بۇ تۈرگە ژۇ جىلى مەسئۇل بولدى. جۇ گوگۈڭ، گاۋ يۈجۈڭ غەربىي شىمال يېزا ئىگىلىك ئۇنىۋېرسىتېتىدىن لى يۈنرۇي، سانجى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىدىن ما شيۈەن، سانجى شەھەرلىك ئاشلىق ماشىنىلىرى زاۋۇتىدىن فەن جېنلىن، ئۇرۇمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتىدىن خېلىل قاتارلىقلار تەتقىق قىلىپ ياساشقا قاتناشتى. 1990 - يىل 5 - ئايدا تۇنجى ئەۋرىشكە ماشىنا سىناق تەرىپىسىدە ياساپ چىقىلىپ، ژۇجياچۇ، قاراماي قاتارلىق جايلاردا سىناق قىلىندى، نەتىجىدە ئۇنۇمى ياخشى بولدى، بۇ ماشىنا ئاشلىق پونكىتلىرى، ئاشلىق ئىسكىلاتلىرى، يەم - خەشەك زاۋۇتلىرى، ئۇن - ياغ زاۋۇتلىرى، ئۇرۇقچىلىق شىركەتلىرى، دېھقانچىلىق مەيدانلىرىدىكى مەملىكى يۇقىرى ئاشلىقلارنىڭ قۇرۇتۇشقا باب كېلىدۇ، بۇ ماشىنا قۇرۇلمىسى ئاددىي، مەشغۇلات قىلىشقا قۇلايلىق، بىخەتەر، قۇرۇتۇش سۈرئىتى تېز، تەكشى بولۇشتەك ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە.

2. ئاشلىق - ياغ ئۇلمىي جەمئىيىتى

1) ئۇلمىي جەمئىيەت تەشكىللى

1987 - يىل 1 - ئاينىاق 4 - كۇنى ش ئۇ ئا ر پەن - تېخنىكا جەمئىيىتى [1986] 118 - نومۇرلۇق مۇججەتنى تارقىتىپ شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ ئۇلمىي جەمئىيىتى قۇرۇشنى تەستىقلىدى، بۇ جەمئىيەت ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىغا تەۋە بولدى. تەييارلىق كۆرۈش گۇرۇپپىسىنى قۇرۇش قاتارلىق بىر قاتار خىزمەتلەرنى ئىشلەش ئارقىلىق، بۇ جەمئىيەت 1987 - يىل 7 - ئاينىاق 14 - كۇنى يېغىن ئېچىلىپ رەسمىي قۇرۇلغانلىقى جاكارلاندى. ئۇلمىي جەمئىيەتنىاق مەقسىتى نۆۋەت ئاساسىي پرىنسىپتا چىاق تۇرۇپ، ھەممە گۇللەر تەكشى ئېچىلىش، ھەممە ئېقىملار بەس - بەستە سايراش فاڭجېننى ئىزچىللاشتۇرۇپ، ھەر مىللەت، ھەر قايسى پەنلەردىكى ئاشلىق، ياغ پەن - تېخنىكا خىزمەتچىلىرىنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ، ئاپتونوم رايونىاق ئاشلىق، ياغ جەھەتتىكى پەن - تېخنىكا ئىشلىرىنى زامانىۋىلاشتۇرۇشنى بالدۇرراق ئەملگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن تىرىشىپ خىزمەت قىلىشتىن ئىبارەت. يېغىندا 33 كېڭەش ئەزاسى سايلاپ چىقىلدى، سۇاق رۇگۇ كېڭەش باشلىقلىقىغا، ما زۇڭچىن، جۇ گوگۇاق، يې جىتىلەر كېڭەشنىاق مۇئاۋىن باشلىقلىقىغا تەينىلەندى. 1990 - يىلى ئۇلمىي جەمئىيەت 1 - نۆۋەتلىك ئۇلمىي جەمئىيەتنىاق 3 - قېتىملىق كېڭەش يېغىنى چاقىرىپ، ما زۇڭچىننىاق دائىمىي مۇئاۋىن كېڭەش باشلىقلىقىغا تەينىلەنگەنلىكىنى، ئۇنىاق ماسلاشتۇرۇش، تەشكىللەش ھەمدە كۇندىلىك خىزمەتلەرگە رىياسەتچىلىك قىلىدىغانلىقىنى ماقۇللىدى، يېغىندا شى يۈشەن، يې شۇئاڭلار مۇئاۋىن كېڭەش باشلىقلىقىغا تولۇقلاندى.

ئۇلمىي جەمئىيەت ئاشلىق، ياغ پەن - تېخنىكا تەرەققىياتىنىاق ئېھتىياجىغا ئاساسەن، ئاشلىق، ياغ يېمەكلىكلىرى، ئاشلىق، ياغ ساقلاش، يەم - خەشەك پىششىقلاش، ياغ پىششىقلاش، ئۇلچەملىك ئۇلچەم پەن گۇرۇپپىسىدىن ئىبارەت 5 پەن گۇرۇپپىسى بىلەن ئۇلمىي ماارىپ، تەشكىلات، تەھرىرلەش - نەشر قىلىش، پەن - تېخنىكىدىن مەسلىھەت بېرىش كومىتېتىدىن ئىبارەت 4 خىزمەت كومىتېتىنى تەسىس قىلدى. ئۇلمىي جەمئىيەت پەن - تېخنىكا خادىملىرىنى يېتىشتۇرۇشنى ئاساس قىلىپ، پەيدىنپەي مۇقىم كېڭەيتىش پرىنسىپى بويىچە ئۇز سىستېمىسىدىكى پەن - تېخنىكا خادىملىرىنى جەمئىيەت ئەزالىقىغا قوبۇل قىلىش بىلەن بىرگە بىكتۇەن سىستېمىسىدىكى ئاشلىق، ياغ پەن - تېخنىكا خادىملىرى ۋە ئۇلمىي جەمئىيەت ئىشلىرىغا كۆڭۇل بۆلىدىغان رەھبەرلەرنى جەمئىيەت ئەزالىقىغا قوبۇل قىلىشقا ئەھمىيەت بەردى. 1990 - يىلىناق ئاخىرىغىچە ئۇلمىي جەمئىيەت 4 تۇركۇم شەخسىي ئەزا، 3 تۇركۇم كوللېكتىپ ئەزا قوبۇل قىلدى، بۇنىاق بىلەن شەخسىي ئەزا 199 غا، كوللېكتىپ ئەزا ئورۇن 15كە يەتتى.

2) ئۇلمىي جەمئىيەت پائالىيەتلىرى

شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ ئۇلمىي جەمئىيىتى قۇرۇلغان كۇندىن تارتىپ خەلقئارا ۋە مەملىكەت ئىچىدىكى ئاشلىق، ياغ پەن - تېخنىكىسى جەھەتتىكى ئۇلىم ئالماشتۇرۇش پائالىيەتلىرىگە ئىنتايىن ئەھمىيەت بەردى.

1988 — 1990 - يىلغىچە ئاشلىق - ياغ ساقلاش كەسپىي پەن گۇرۇپپىسى ئۇرۇمچى شەھىرىدە 4 قېتىم كەسپىي تېخنىكا ئالماشتۇرۇش يېغىنى ئاچتى: (1) ھاشاراتنىاق ئالدىنى ئالىدىغان فوسفور مۇداپىئە دورىسىنى ئىشلىتىش ئۇلمىي يېغىنى؛ (2) غەربىي جەنۇب، غەربىي شىمال بويىچە ئاشلىق - ياغ ساقلاش ئۇلمىي يېغىنى. بۇ يېغىندا 24 پارچە ئۇلمىي ماقالە ئوقۇپ ئۆتۈلدى؛ (3) جۇڭگو ئاشلىق - ياغ ساقلاش 2 - نۆۋەتلىك ئۇلمىي جەمئىيىتىنىاق 2 - قېتىملىق دائىمىي كېڭەش ئەزالىرى يېغىنى ئۇرۇمچىدە ئۆتكۈزۈلگەندە ئاشلىق - ياغ ساقلاش بويىچە مەخسۇس تېمىدا ئۇلمىي دوكلات ئۇيۇشتۇرۇلدى، دوكلات ئاڭلاشقا ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ساقلاش كەسپىنى باشقۇرىدىغانلار ۋە كەسپىي تېخنىكلاردىن 104 كىشى قاتناشتى؛ (4) ئاشلىق ئامبارلىرىنى لايىھىلەش

بويىچە ئىلمىي مۇھاكىمە يېغىنى. يۇقىرىقى ئىلمىي پائالىيەتلەر ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق ساقلاش جەھەتتىكى نەزەرىيە تەتقىقاتىنى يەنمۇ كۆچەيتىپ، ئاشلىق ساقلاش تېخنىكىسىنىڭ راۋاجلىنىشىنى ئىلگىرى سۈرۈشتە ئاكتىپ رول ئويناندى. شۇ مەزگىلدە ئىلمىي جەمئىيەت يەنە تۆۋەندىكى ئىلمىي پائالىيەتلەرنى ئۇيۇشتۇردى: 1988 - يىل 9 - ئايدا جۇڭگو ياغ كەسپىي ئىلمىي جەمئىيىتى شاڭخەي ئالاقە پونكىتىنىڭ 3 مۇتەخەسسىسنى شىنجاڭغا كېلىپ تېخنىكا ئالماشتۇرۇشقا تەكلىپ قىلدى. ئاپتونوم رايوندىكى ياغ زاۋۇتلىرى ئۆزئالدىغا تېخنىكا خادىملىرى شۇنداق ناھىيىسىدە ئۇيۇشتۇرۇلغان مۇھاكىمە كۇرسىدا مۇتەخەسسىسلەرنىڭ دەرسىنى ئاڭلىدى. مۇتەخەسسىسلەر ۋە كۇرسانتلار شۇنداق ئۇن - ياغ زاۋۇتىنىڭ چىلاپ ياغ چىقىرىش سېخىدا ئېرىتكۈچىنىڭ سەرپىياتى يۇقىرى بولۇش مەسىلىسى بويىچە نەق مەيداندا تەكشۈرۈش، تەھلىل قىلىش، مۇھاكىمە قىلىش ئارقىلىق، ئۆزئالدىغا، نەق مەيداندا تېخنىكىلىق مەسلىھەت بەردى. بۇ ئارقىلىق كۇرسانتلارنىڭ نەزەرىيىۋى بىلىم سەۋىيىسى يۇقىرى كۆتۈرۈلۈپلا قالماستىن، ئەمەلىي مەشغۇلات سەۋىيىسى ۋە مەسىلىلەرنى بايقاش، ھەل قىلىش ئىقتىدارى ئۆستى.

ئىلمىي جەمئىيەت سودا مىنىستىرلىكىنىڭ ھاۋالىسىگە ئاساسەن، 1988 - يىل 7 - ئايدا ئامېرىكا بۇغداي جەمئىيىتىدىن كەلگەن لى ياۋگو ئەپەندى باشچىلىقىدىكى 3 كىشىنى، 1989 - يىل 8 - ئايدا ئامېرىكا بۇغداي جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى F. شىنەيت باشچىلىقىدىكى 4 كىشىنى كۆتۈۋېلىپ، ئاشلىق، ياغ يېمەكلىكلىرى تېخنىكىسى، بۇغداي پىششىقلاش تېخنىكىسى بويىچە ئىلىم ئالماشتۇرۇش يېغىنى ئاچتى. 1988- يىل 7 - ئايدا ئىلمىي جەمئىيەت ش ئۇ ئا ر پەن - تېخنىكا جەمئىيىتىنىڭ ھەمكارلىقىدا ئامېرىكىلىق پروفېسسور نورمىنى شىنجاڭغا كېلىپ زاراڭزا يېتىشتۇرۇش، زاراڭزا ئۇرۇقىنى پىششىقلاش، پايدىلىنىش قاتارلىق مەخسۇس تېمىلار بويىچە ئىلمىي مۇھاكىمە ۋە لېكسىيە سۆزلەشكە تەكلىپ قىلدى.

1990 - يىل 9 - ئايدا جۇڭگو مىكرو كومپيۇتېرنى ئاشلىق ساھەسىدە ئىشلىتىش ئىلمىي جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى چېن شېڭنىڭ باشچىلىقىدىكى 3 كىشى تەكلىپكە بىنائەن شىنجاڭغا كېلىپ دەرس سۆزلىدى ۋە زىيارەتتە بولدى. ئۇلار ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق سىستېمىسىدىكى بىر قىسىم رەھبىرىي كادىرلار، پەن-تېخنىكا خادىملىرى، تېخنىكلارغا «جۇڭگو ئاشلىق سىستېمىسىدا مىكرو كومپيۇتېرنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ئىستراتېگىيىسى» دېگەن تېمىدا ئىلمىي دوكلات بەردى.

ئاشلىق ئىشچى - خىزمەتچىلىرىنىڭ تېخنىكا ساپاسى ۋە ئاشقۇرغۇچىلارنىڭ ئاشقۇرۇش سەۋىيىسىنى ئۆستۈرۈش ئۈچۈن، شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ ئىلمىي جەمئىيىتى ئاشلىق، ياغ ساقلاش، ئاشلىق، ياغ يېمەكلىكلىرى، ئۇن تارتىش، چىلاپ ياغ چىقىرىش ۋە ئىنچىكە ئايرىش ھەمدە كارخانىنى ئۆزلەشتۈرۈش قاتارلىق كۆپ قاتلام، كۆپ پەنلەر بويىچە 7 قېتىم تېخنىكا تەربىيىلەش كۇرسى ئۇيۇشتۇردى، نەنجىڭ ئاشلىق ئىقتىساد ئىنستىتۇتى، ژۇشى ئاشلىق ماشىنىسازلىق زاۋۇتى، شاڭخەي ياغ ئىلمىي جەمئىيىتى ھەمدە ش ئۇ ئا ر ئىقتىساد كومىتېتى، پىلان كومىتېتى، ئۆلچەم ئىدارىسى ۋە مەزكۇر جەمئىيەتتىكى ئالىي، ئوتتۇرا دەرىجىلىك ئۇنۋانى بارلار، كەسپىي باشقۇرغۇچىلارنى كەسپىي تېخنىكا مەزمۇنى بويىچە دەرس ئۆتۈشكە تەكلىپ قىلىپ، تۈرلۈك تېخنىك ۋە باشقۇرغۇچىلاردىن 330 دىن ئارتۇق ئادەم (قېتىم) نى تەربىيىلىدى.

ئىلمىي جەمئىيەت ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق، ياغ كارخانىلىرىنىڭ پەن - تېخنىكا ۋە باشقۇرۇش سەۋىيىسىنى يۇقىرى كۆتۈرۈش، يېڭىدىن قۇرۇلغان، كېڭەيتىپ قۇرۇلغان، ئۆزگەرتىپ قۇرۇلغان كارخانىلارنىڭ ئىلمىيلىكىنى كۆچەيتىش، ئاساسىي قاتلام كارخانىلار يولۇققان تېخنىكىلىق قىيىن مەسىلىلەرنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، يەنە تېخنىكىلارنى ئۇيۇشتۇرۇپ تېخنىكىدىن مەسلىھەت بېرىش ۋە بەلگىلەنگەن تەدبىرلەرنى دەلىللەش قاتارلىق كەسپىي خىزمەتلەرنى كەڭ تۈردە قانات يايدۇردى.

§ 2 . ئاشلىق ئىقتىسادىغا دائىر نەزەرىيە، سىياسەت تەتقىقاتى

ئاشلىق نازارىتى (ئىدارىسى) ئاشلىق سىياستى تەتقىقاتىنى ئىزچىل تۈردە كەسپىي خىزمەتكە بىرلەشتۈرۈپ ئېلىپ بارىدى. 80 - يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا ئاشلىق نازارىتى (ئىدارىسى) دە مەخسۇس سىياسەت تەتقىقات ئىشخانىسى تەسىس قىلىنىپ، ئاشلىق سىياستىنى تەتقىق قىلىشقا مەخسۇس ئادەم قويۇلدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىقتىساد تەتقىقات جەمئىيىتى ھەم ئۇنىڭ شۆبە پەنلەر جەمئىيىتى قۇرۇلدى، بۇ جەمئىيەتلەر مۇھاكىمە يېغىنى، قالەمكەشلەر يېغىنلىرىنى ئۇيۇشتۇردى. غەربىي شىمال ئاشلىق ئىقتىساد نەزەرىيە تەتقىقاتى ھەمكارلىق يېغىنى ۋە مەملىكەتلىك ئاز سانلىق مىللەتلەر رايونلىرى ئاشلىق ئىقتىساد ھەمكارلىق يېغىنى قاتارلىق پائالىيەتلەرگە قاتنىشىپ، شىنجاڭ ئاشلىق ئىقتىسادىغا دائىر نەزەرىيە، سىياسەت تەتقىقاتىنى تېخىمۇ چوڭقۇرلاشتۇردى. ش ئۇ ئا ر پەلسەپە - ئىجتىمائىي پەنلەر بىرلەشمىسىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىقتىساد تەتقىقات جەمئىيىتى 1986 - يىل 7 - ئاينىڭ 8 - كۈنى رەسمىي قۇرۇلدى، تۇنجى نۆۋەتلىك كېڭەش 47 ئادەمدىن تەركىب تاپتى. سۇڭ رۇگۇ جەمئىيەت باشلىقى، ماخمۇت يۈسۈپ، ۋاڭ سۇنجۇ، ئىلھۇسىزلەر مۇئاۋىن جەمئىيەت باشلىقى، ما تەنشىن باش كاتىپ بولدى. 1987 - يىل 6 - ئايدا تۇنجى نۆۋەتلىك جەمئىيەتنىڭ 2 - قېتىملىق كېڭەش يېغىنىدا ماخمۇت يۈسۈپ جەمئىيەت باشلىقلىقىغا، ئەن دىڭ، سۇڭ رۇگۇ، ۋاڭ سۇنجۇ، ئىلھۇسىزلەر مۇئاۋىن باشلىقلىقىغا سايلاندى، باش كاتىپلىقنى يەنىلا ماتەنشىن ئۈستىگە ئالدى. بۇ جەمئىيەتنىڭ تەركىبىدىكى شۆبە پەنلەر جەمئىيىتى تۆۋەندىكىچە:

1. شىنجاڭ ئاشلىق سىستېمىسى ئىشچى - خىزمەتچىلەر سىياسىي-ئىدىيىۋى خىزمەت تەتقىقاتى جەمئىيىتى

بۇ جەمئىيەت 1988 - يىل 5 - ئاينىڭ 13 - كۈنى رەسمىي قۇرۇلدى، بۇ جەمئىيەتنىڭ كېڭەش ئەزالىرى ۋىلايەتلىك، شەھەرلىك، ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىلىرى ھەم ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ۋە ئۇنىڭغا بېۋاستە قاراشلىق ئورۇنلاردىكى 47 كىشىدىن تەركىب تاپتى، سۇڭ رۇگۇ جەمئىيەت باشلىقى، ماخمۇت يۈسۈپ، ئابدۇكېرىم ھاشىم، جاڭ گوبىن، خوجائەخمەت، گو زېشىڭلار مۇئاۋىن باشلىق، ئەن دىڭ ، ۋاڭ سۇنجۇ، گاۋ جىشياڭ (قوشۇمچە باش كاتىپ) لار جەمئىيەتنىڭ مەسئۇلىيەتچىسى بولدى.

2. شىنجاڭ ئاشلىق ستاتىستىكا ئىلمىي جەمئىيىتى

بۇ جەمئىيەت 1989 - يىل 9 - ئاينىڭ 25 - كۈنى رەسمىي قۇرۇلدى، 47 كىشىدىن تەركىب تاپتى. ياڭ تېيەنشى جەمئىيەتنىڭ پەخرىي باشلىقلىقىغا، ماۋ يۈنشياڭ جەمئىيەت باشلىقلىقىغا، راشىدىن روزى، چېن ۋېنچى، جاڭ گۈاڭتەيلەر مۇئاۋىن باشلىقلىقىغا سايلاندى، باش كاتىپلىقنى جاڭ گۈاڭتەي قوشۇمچە ئۈستىدى.

3. شىنجاڭ ئاشلىق مالىيە - بوغالتىرلىق تەتقىقات ئىلمىي جەمئىيىتى

1980 - يىل 12 - ئاينىڭ 1 - كۈنى جۇڭگو ئاشلىق مالىيە - بوغالتىرلىق تەتقىقات جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسى رەسمىي قۇرۇلدى. 1986 - يىل 7 - ئاينىڭ 11 - كۈنى شۆبە جەمئىيەت ئاساسىدا شىنجاڭ ئاشلىق مالىيە - بوغالتىرلىق تەتقىقات ئىلمىي جەمئىيىتى رەسمىي قۇرۇلدى. ماخمۇت يۈسۈپ جەمئىيەتنىڭ پەخرىي

باشلىقلىقىغا، ماگويى جەمئىيەت باشلىقلىقىغا سايلاندى، ليۇ فېڭژۇ، دۇ كېمىن، ۋاڭ فېڭداۋ، ئەلى ئابدۇماناپلار جەمئىيەتنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى، دۇەن ۋېنلىن باش كاتىپ بولدى.

II باب

مائارىپ

1 § . ئاپتونوم رايون ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ ئىچكى تەرىبىلەش ئەھۋالى

1. قىسقا مۇددەتلىك تەربىيلەش

1950 - يىل 3 - ئايدا ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى تۇنجى قېتىم تەربىيلەش كۇرسى ئېچىپ، سىياسىي دەرس ئۆگىنىشنى ئاساس قىلدى. كۇرسنىڭ مۇددىتى بىر ئاي بولدى، سابىق گومىنداڭ شىنجاڭ ئۆلكىلىك ھۆكۈمىتى غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسىنىڭ قالدۇرۇپ ئىشلىتىلگەن 30 خادىمى ئۆگىنىشكە قاتناشتى. ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى، ئىسكىلات ئاپپاراتلىرىنىڭ تەدرىجىي قۇرۇلۇشىغا ئەگىشىپ، كەسىپىي بىلىمگە ئىگە كادىرلار كۇرۇنەرلىك كەمچىل بولدى، بۇنىڭ بىلەن كادىرلارنىڭ كەسىپىي ساپاسىنى ئۆستۈرۈش گەۋدىلىك مەسىلىگە ئايلاندى. 1951 - يىل 9 - ئايدىن 1953 - يىلغىچە ئۆلكىلىك ئاشلىق ئىدارىسى بىلەن قەشقەر ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئاشلىق ساقلاش بويىچە 3 قارار قىسقا مۇددەتلىك كۇرس ئېچىپ، 87 كىشىنى تەربىيىلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاز سانلىق مىللەتتىن بولغان كۇرسانت 32 بولۇپ، ئۆگىنىش مۇددىتى 30 — 33 كۈنگىچە بولدى. كۇرسقا ئاساسلىقى ئاشلىق ساقلاش، ھاشاراتلارنى پەرقلەندۈرۈش ۋە ئۇنىڭدىن مۇداپىئە كۇرۇش، ئۇنى يوقىتىش، ئاشلىقنى باھالاپ بېكىتىش، ئاشلىق سايمانلىرىنى قۇراشتۇرۇپ ئىشلىتىشكە دائىر بىلىملەر ئۆگىنىلدى.

1953 - يىل 5 - ئايدا ئۆلكىلىك ئاشلىق نازارىتى يېڭى كادىر قوبۇل قىلىش ئۈچۈن ئاشلىق كادىرلىرىنى تەربىيىلەش كۇرسى تەسىس قىلدى، كۇرسقا خېي كېجىيەن مەسئۇل بولدى. بۇ سىنىپنىڭ 10 ئوقۇتقۇچى، ئىشچى - خىزمەتچىسى بولۇپ، ئورنى ئۇرۇمچى شەھىرى ئەنگۈەندىكى تېخنىكىۋاك بازىرىدا ئىدى. شۇ يىلى 139 ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىندى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاز سانلىق مىللەت ئوقۇغۇچى 107. بوغالتىرلىق سىنىپىدا 37 كىشى بار بولۇپ، ئوقۇش مۇددىتى يېرىم يىل؛ ئاشلىق ساقلاش سىنىپىدا 102 كىشى بار بولۇپ، ئوقۇش مۇددىتى بىر يىل ئىدى. ئوقۇش ئايافلاشقاندىن كېيىن، 85 كىشى ئاشلىق تارماقلىرىغا خىزمەتكە تەقسىم قىلىندى.

1955 - يىل 4 - ئايدا ئۆلكىلىك ئاشلىق نازارىتى ئۇرۇمچى شەھىرى لۇيەنگەي كوچىسىدا يېڭى مەكتەپ سېلىپ، ئاساسىي قاتلامدىن 94 ستاتىستىكا كادىرىنى قوبۇل قىلىپ (بۇنىڭ ئىچىدە ئاز سانلىق مىللەت كادىرى 54)، يېرىم يىل كەسىپىي جەھەتتىن تەربىيىلىدى. شۇ يىلى يەنە قەشقەر، ئىلى ۋىلايەتلىرىدە ئاشلىق

كادىرلىرىنىڭ قىسقا مۇددەتلىك تەربىيىلەش كۇرسى ئېچىلىپ، 258 كۇرسانت نۆۋەت بىلەن تەربىيىلەندى، بۇنىڭ ئىچىدە ئىلىدىكى كۇرستا ئوقۇغان 71 كۇرسانتنىڭ ھەممىسى ئاز سانلىق مىللەت. 1959 - يىلغا قەدەر ئاپتونوم رايون بويىچە خىزمەتتىكى خادىمدىن 1130ى تەربىيىلەندى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاز سانلىق مىللەت كادىرى 428.

ئاپتونوم رايون 1960 - يىل 1 - ئايدا ساۋاتسىزلىقنى تۈگىتىش ھەرىكىتىنى قانات يايدۇردى، ئاشلىق نازارىتى ۋە ۋىلايەتلىك، ئاپتونوم ئوبلاستلىق، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى بەس - بەس بىلەن مەدەنىيەت دەرسى تولۇقلاش كۇرسى ئېچىپ، مەلۇماتى تۆۋەن ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە مەدەنىيەت دەرسى تولۇقلىدى. 1962 — 1965 - يىلغىچە ئاشلىق نازارىتى كادىرلار بۆلۈمىدە سەييارە تەربىيىلەش گۇرۇپپىسى قۇرۇلۇپ، جايلارنىڭ كەسپىي سىستېما ئېچىپ كادىرلارنى تەربىيىلىشىگە ياردەملەشتى. 1964 - يىل 11 - ئايدا قەشقەر ۋىلايىتىدە مۇددەتتى 3 ئايلىق ئاشلىق، ياغ ساقلاش قىسقا مۇددەتلىك كۇرس ئېچىلدى. 1965 - يىل 5 - ئايدا سانجى ئوبلاستىدا ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش بويىچە پېرىيوم قىلىش كۇرسى ئېچىلدى.

1965 - يىل 9 - ئايدىن 1966 - يىل 8 - ئايغىچە ئاشلىق نازارىتى 3 قارار سىياسىي خىزمەت كادىرلىرىنى تەربىيىلەش كۇرسى ئاچتى، ھەر بىر قارارلىق كۇرسنىڭ ۋاقتى 3 ئاي بولدى. كۇرستا ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ سىياسىي - ئىدىيىۋى خىزمەت تەجرىبىلىرىنى ئۆگىنىش ئاساسىي مەزمۇن قىلىندى. ۋىلايەتلىك، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ سىياسىي بۆلۈمچە باشلىقلىرى بولۇپ 270 كىشى كۇرسقا قاتناشتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاز سانلىق مىللەت كادىرى 40.

1967 — 1975 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ كادىرلارنى كەسپىي جەھەتتىن تەربىيىلەش خىزمىتى توختاپ قالدى. 1976 - يىلدىن باشلاپ، تەدرىجىي ئەسلىگە كەلدى. 1980 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە ئاپتونوم رايون ئاشلىق سىستېمىسىدا ساقلاش، پىششىقلاش، پېرىيوم قىلىش، مالىيە - بوغالتىرلىق، ستاتىستىكا، تەمىنلەش، ماشىنا رېمونت قىلىش بويىچە 72 قارار قىسقا مۇددەتلىك تەربىيىلەش كۇرسى ئېچىلىپ، 1816 كىشى تەربىيىلەندى. 1981 — 1985 - يىلغىچە ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى مەدەنىيەت دەرسى تولۇقلاش، تېخنىكا دەرسى تولۇقلاش بويىچە ھەر خىل كۇرسلارنى ئاچتى، بۇنىڭ ئىچىدە مەدەنىيەت دەرسى تولۇقلاشقا قاتناشقانلار 4096 بولۇپ، دەرس تولۇقلاشقا تېگىشلىك ئادەمنىڭ %57نى؛ تېخنىكا دەرسى تولۇقلاشقا قاتناشقانلار 1905 بولۇپ، دەرس تولۇقلاشقا تېگىشلىك ئادەمنىڭ %9.58نى ئىگىلىدى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى پەن - تېخنىكا - مائارىپ باشقارمىسى زاۋۇت باشلىقى (دىرېكتور) لاردىن دۆلەت بىر تۇتاش ئىمتىھانغا قاتنىشىش بويىچە 4 قارار يېتەكچىلىك قىلىش كۇرسى ئاچتى، كۇرسقا 96 كىشى قاتناشتى، ئۇلاردىن 92 سى بىر تۇتاش ئىمتىھاندىن ئۆتتى.

1986 - يىلدىن باشلاپ ئىش ئورنى بويىچە تەربىيىلەش نۆۋەتلىك يولغا قويۇلدى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر، ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى بوغالتىرلىق، ئاشلىق - ياغ ساقلاش، ئاشلىق - ياغ پېرىيومچىلىقى، تىجارەت، ياغ تېخنىكىسى، ئاشلىق - ياغ پېرىيوم ئۇلچىمى، شوپۇرلۇق، كومپيۇتېر، ئۇن تارتىش، كاتىباتلىق، چىلاش ئارقىلىق ياغ تارتىش، كارخانا ھۆددىگەرلىكى، سانائەت ستاتىستىكىسى، سۇپەت باشقۇرۇش، يەم - خەشەك پىششىقلاش، كادىرلار كىتاب ئوقۇش كۇرسى، سانائەت كارخانىلىرىنى ئۇلچەملەشتۇرۇش، ئاشلىق ئىسلاھاتىغا دائىر نەزەرىيە مۇھاكىمە كۇرسى، ئاشلىق ستاتىستىكىسى، ئاشلىق قۇرۇلۇش ماشىنىسى، بوغالتىرلىق تۇزۇمى، ئۇسكۇنە باشقۇرۇش ئاساس نەزەرىيىسى، ئىشخانا مۇدىرلىرى مۇھاكىمە كۇرسى، ئاشلىق دۇكانلىرىنىڭ دىرېكتور (مۇدىر) لىرى ۋە ئاشلىق پونكىت باشلىقلىرى (مۇدىرلىرى) نى خىزمەت ۋەزىپىسى بويىچە ئۇلچەمگە يەتكۈزۈش كۇرسى، بىناكارلىق قۇرۇلۇش باشقۇرغۇچىلىرى پىركازچىكلارنى ئىش ئورنى بويىچە تەربىيىلەش كۇرسى قاتارلىق 26 خىل كۇرس ئېچىپ، 7020 ئادەم (قېتىم) نى تەربىيىلىدى.

2. مۇنتىزىم تەربىيىلەش

1956 - يىل 7 - ئايدا ئاشلىق نازارىتىنىڭ ئاشلىق كادىرلار مەكتىپى رەسمىي قۇرۇلدى. 1955 - يىل 11 - ئايدا خوبىي ئۆلكىسىدىن تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرگەن 129 ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىنىپ تەربىيىلەندى، مەكتەپتە مالىيە - بوغالتىرلىق، ستاتىستىكىدىن ئىبارەت 2 سىنىپ ئېچىلدى، ئوقۇش مۇددىتى بىر يىل بولدى. 1956 - يىل 10 - ئايدا شىنجاڭنىڭ ھەر قايسى جايلىرىدىن، 12 - ئايدا گۇاڭدۇڭ ئۆلكىسىدىن بولۇپ 446 ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىندى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاز سانلىق مىللەت ئوقۇغۇچى 104. ستاتىستىكا، مالىيە- بوغالتىرلىق ۋە ئامبارچىلىق كەسپىلىرى تەسىس قىلىندى، ئوقۇش مۇددىتى 2 يىل، بىر يىل بولدى. 1957- يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق كادىرلار مەكتىپى سودا مەكتىپى، تەمىنات - سودا مەكتىپى، بانكا مەكتەپلىرى بىلەن بىرلەشتۈرۈلۈپ، ش ئۇ ئا ر مالىيە - سودا مەكتىپى قىلىندى. ئوقۇشنى پۈتتۈرمىگەن ئوقۇغۇچىلار مالىيە - سودا مەكتىپىدە قېلىپ داۋاملىق ئوقۇدى.

1980 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق مەكتىپىدە كادىر تەربىيىلەش بۆلۈمى قۇرۇلدى. 1982 - يىل 7- ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ قوشۇلۇشى بىلەن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق مەكتىپى كادىر تەربىيىلەش بۆلۈمى ئاساسىدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق كادىرلار مەكتىپى قۇرۇلدى، بۇ مەكتەپ ش ئۇ ئا ر ئاشلىق مەكتىپى بىلەن بىر ئاپپارات بولۇپ، 2 ژۇسكا ئاستى. شۇ يىلى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارە باشلىقلىرى، زاۋۇت باشلىقلىرىدىن 72 سى تەربىيىلەندى. 1983 - يىلى زاۋۇت باشلىقى ۋە كەسپىي كادىرلاردىن 229 ى تەربىيىلەندى. تېلېۋىزىيە ئۇنىۋېرسىتېتىدا سودا كارخانىلىرىنى باشقۇرۇش كەسپى بويىچە خىزمەتتىن تولۇق ئايرىلىپ ئوقۇش سىنىپى تەسىس قىلىندى. 1984 — 1985 - يىللىرى 2 قارار ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارە باشلىقلىرىنىڭ كارخانا باشقۇرۇش كەسپى بويىچە گۇۋاھنامە ئېلىش (ئوقۇش مۇددىتى بىر يىل) كۇرسىدىن 3ى ئېچىلىپ، ئىستاژى ئۇزۇن، تەجرىبىسى مول بىر تۈركۈم ئوتتۇرا ياش كادىرلارنىڭ ئوتتۇرا تېخنىكوم ئوقۇش تارىخى مەسىلىسى ھەل قىلىندى. بۇ مەزگىلدە ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئوتتۇرا تېخنىكومى (ئوقۇش مۇددىتى 2 يىل)، چوڭلار ماارىپى بويىچە ئالىي مەكتەپلەرگە ئىمتىھان بېرىدىغانلار كونسۇلتاتسىيە سىنىپى ئېچىلدى. 1986 — 1987 - يىللىرى ئەنجاڭ ئاشلىق ئىقتىساد ئىنستىتۇتىنىڭ شىنجاڭ ماتېرىيال ئارقىلىق ئوقۇتۇش پونكىتى قۇرۇلۇپ، ناھىيە (باشقارما) دەرىجىلىك كادىرلارنىڭ كارخانىنى زامانىۋى باشقۇرۇش بويىچە مۇھاكىمە - يىغىم ئاشۇرۇش سىنىپى ئېچىلدى. 1982 — 1987- يىلغىچە ھەر خىل كادىردىن 1337 سى تەربىيىلەندى. 1988 - يىلى 407 ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىنىپ، ئوقۇغۇچى سانى 491گە يەتتى. بۇ مەكتەپ تارىخىدا ئوقۇغۇچىلار سانى ئەڭ كۆپ بولغان يىل بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. 1990 - يىلى 330 ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىندى. بۇنىڭ ئىچىدە ئاز سانلىق مىللەت ئوقۇغۇچىسى 105؛ ئوقۇغۇچى 420گە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە تېلېۋىزىيە ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ سودا بوغالتىرلىق بىلەن سانائەت بوغالتىرلىق كەسپىدە ئوقۇيدىغىنى 124، ماتېرىيال ئارقىلىق ئوقۇش ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ستاتىستىكا كەسپىدە ئوقۇيدىغىنى 35، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئوتتۇرا تېخنىكومدا ئوقۇيدىغىنى 87، نەزەرىيە ۋە تېخنىكا تەربىيىلەش سىنىپىدا ئوقۇيدىغىنى 174.

§ 2. ئاپتونوم رايون ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ سىرتتا تەربىيىلەش ئەھۋالى

1951 — 1952 - يىللىرى ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى 6 كادىرنى غەربىي شىمال ئاشلىق

ئىدارىسى كادىرلار مەكتىپى بىلەن ئاشلىق مىنىستىرلىكى ئاشلىق كادىرلىرى مەكتىپىگە (بۇ مەكتەپ 1953-يىل 1 - ئايدا شاڭخەيگە كۆچۈرۈلۈپ شاڭخەي ئاشلىق كادىرلار مەكتىپى دەپ ئاتالدى) تەربىيىلەشكە ئەۋەتىپ ئامبارچىلىق، ئاساسىي قۇرۇلۇش، بوغالتىرلىق كەسىپلىرى بويىچە 3 ئايدىن بىر يىلغىچە تەربىيىلىدى.

1953 — 1956 - يىلغىچە ئۆلكىلىك ئاشلىق نازارىتى بىلەن بىر قىسىم ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى 30 نەچچە كادىرنى شاڭخەي ئاشلىق كادىرلار مەكتىپىگە ئامبارچىلىق، ئاساسىي قۇرۇلۇش، بوغالتىرلىق، ستاتىستىكىچىلىق كەسىپلىرى بويىچە بىر يىل تەربىيىلىنىشكە ئەۋەتتى.

1958 — 1960 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون ئاشلىق سىستېمىسىدىن 357 كادىر تاللىنىپ تۇرلۇك مەكتەپلەرگە تەربىيىلىنىشكە ئەۋەتىلدى. بۇنىڭ ئىچىدە مەركىزىي ئاشلىق كادىرلار مەكتىپىگە (بېيجىڭدا) ئەۋەتىلگىنى 120 (خەنزۇ 30، مىللىي 90)، تەربىيىلەش ئوبيېكتلىرى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارە باشلىقلىرى بولدى، ئۇلار ماركسىزم نەزەرىيىسى ۋە ئاشلىق، ياغ سىياسەتلىرىنى ئۆگەندى؛ ئاز سانلىق مىللەت كادىرلىرىنى تەربىيىلەشنى مەركىزىي ئاشلىق كادىرلار مەكتىپىدە ئېچىلغان شىنجاڭ سىنىپى ئۈستىگە ئالدى. سىنىپ مۇدىرى، تەرجىمان قاتارلىقلارنى شىنجاڭ ئاشلىق نازارىتى تاللاپ ئەۋەتتى، ئوقۇنقۇچىلارنى مەركىزىي ئاشلىق كادىرلار مەكتىپى بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇردى، 1958 - يىللىق سىنىپنىڭ ئوقۇش مۇددىتى بىر يىل، 1959 - يىللىق سىنىپنىڭ 2 يىل بولدى. شاڭخەي ئاشلىق كادىرلار مەكتىپى (1959 - يىلى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى) گە 32، ئاشلىق مىنىستىرلىكى نەنجىڭ ئاشلىق كادىرلار مەكتىپىگە 15، نەنجىڭ يېنىك سانائەت ئىنىستىتۇتىغا 5، ئاپتونوم رايونلۇق مالىيە - سودا مەكتىپىگە 135، قەشقەر مالىيە - سودا مەكتىپىگە 50 ئادەم ئەۋەتىلىپ، يۆتكەش، بوغالتىرلىق، ئاساسىي قۇرۇلۇش، ستاتىستىكا، ئامبارچىلىق، پېرىيۇمچىلىق، ئىگىلىك باشقۇرۇش قاتارلىق كەسىپلەر بويىچە يېرىم يىلدىن بىر يىلغىچە تەربىيىلەندى. 1960 - يىلى يەنە 10 ئىشچى - خىزمەتچى ئىمتىھان ئارقىلىق ۋۇخەن ئاشلىق سانائەت ئالىي تېخنىكوم مەكتىپىگە بىلىم ئاشۇرۇشقا ئەۋەتىلدى، ئۇلار ئاشلىق پىششىقلاش، ئامبار - زاۋۇت ماشىنىلىرى كەسپى بويىچە 5 يىل تەربىيىلەندى.

1963 - يىلى ش ئۇ ئا ر مالىيە - سودا مەكتىپى ئاشلىق نازارىتىنىڭ ھاۋالىسى بىلەن 2 قارار ئاشلىق، سودا، مالىيە - بوغالتىرلىق ئىشلىرى بويىچە تەربىيىلەش كۇرسى ئاچتى، ئالدىنقىسىنىڭ مۇددىتى 4 يېرىم ئاي، كېيىنكىسىنىڭ 6 ئاي بولدى. بۇ كۇرسلارغا قىسمەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى ۋە ناھىيىدىن تۇۋەن ئاشلىق سودا كارخانىلىرىدىن 80 بوغالتىر، كاسسىر قاتناشتى.

1964 — 1966 - يىلغىچە ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارە باشلىقلىرى دەرىجىلىك سىياسىي خىزمەت كادىرىدىن 31ى 4 قارارغا بۆلۈپ مەركىزىي ئاشلىق كادىرلار مەكتىپىگە ئۆگىنىشكە ئەۋەتىلدى. ھەر قارارنىڭ ۋاقتى 3 ئايدىن 4 يېرىم ئايغىچە بولدى. ئۇلار ئاساسلىقى ماۋ زېدۇڭنىڭ سىياسىي خىزمەت توغرىسىدىكى نەزەرىيىسى، ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ سىياسىي خىزمەت جەھەتتىكى ئاساسىي تەجرىبىسى، ئاشلىق خىزمىتىگە ئائىت مۇھىم فاكتىلار، سىياسەتلەرنى ئۆگەندى. 1965 - يىلى 7 كادىر تاللىنىپ بىر قىسمى نەنجىڭ ئاشلىق مەكتىپىگە، بىر قىسمى جېڭجۇ ئاشلىق ئىنىستىتۇتىغا بوغالتىرلىق ۋە ئاشلىق، ياغ تىجارىتى كەسپى بويىچە تەربىيىلىنىشكە ئەۋەتىلدى، ئوقۇش مۇددىتى 9 ئاي ۋە 10 ئاي بولدى.

1967 — 1976 - يىلغىچە ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى كەسپىي جەھەتتىن تەربىيىلەش خىزمىتى توختاپ قالدى. 1977 - يىلدىن باشلاپ ئىچكىرىدىكى مەكتەپلەر شىنجاڭغا ئىختىساسلىق كىشىلەرنى تەربىيىلەپ بېرىشنى ئەسلىگە كەلتۈردى، شۇ يىلدىن 1990 - يىلغىچە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ۋە قىسمەن ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى 109 كەسپىي كادىرنى ئىچكىرىدىكى ئالىي، ئوتتۇرا تېخنىكوم مەكتەپلىرىگە كەسپىي جەھەتتە قىستا مۇددەت تەربىيىلىنىشكە ئەۋەتتى. ئۇلارنىڭ 68ى ستاتىستىكا كادىرى

بولۇپ، لىياۋنىڭ ئاشلىق مەكتىپى، ئەنجىڭ ئاشلىق مەكتىپى، سىچۈەن مالىيە ـ ئىقتىساد ئىنستىتۇتى، ئەنجىڭ ئاشلىق ـ ئىقتىساد ئىنستىتۇتى، خاڭجۇ سودا ئىنستىتۇتى، سودا مىنىستىرلىكى جياڭشى ئاشلىق ستاتىستىكا كادىرلىرىنى تەربىيىلەش مەركىزى، يەنتەي ئاشلىق مەكتىپى قاتارلىق ئالىي، ئوتتۇرا تېخنىكوم مەكتەپلىرىگە بېرىپ ستاتىستىكا كەسپى بويىچە 3 — 6 ئايغىچە تەربىيىلەندى.

1979 — 1983 ـ يىلغىچە ش ئۇ ئا ر پارتكوم ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئىدارە دەرىجىلىك رەھبىرلىرى كادىرلىرىدىن 3نى تاللاپ ج ك پ مەركىزىي پارتىيە مەكتىپىگە، ئىدارە، باشقارما دەرىجىلىك رەھبىرلىرى كادىرلىرىدىن 10نى تاللاپ ش ئۇ ئا ر پارتىيە مەكتىپىگە 1 — 3 ئايغىچە سىياسىي ئىقتىساد نەزەرىيىسى ئۆگىنىشكە ئەۋەتتى. شۇ مەزگىلدە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى يەنە ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ ئىدارە باشلىقى دەرىجىلىك رەھبىرلىرى كادىرى ۋە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشقارما دەرىجىلىك كادىرلىرىدىن 30 نەچچىنى تاللاپ ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ كادىرلار مەكتىپىگە ئاشلىق ئىقتىسادىنى باشقۇرۇش بىلىملىرىنى ئۆگىنىشكە ئەۋەتتى، ھەر قارارنىڭ ۋاقتى 3 ئاي بولدى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى 1982 ـ يىلى شىنجاڭ ساناقەت ئىنستىتۇتىغا ئاشلىق ئاساسىي قۇرۇلۇشى بويىچە بېرىم يىللىق كۇرس ئېچىشنى ھاۋالە قىلىپ، جايلاردىكى ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇش باشقۇرغۇچىلىرىدىن 50نى تەربىيىلىدى.

1984 — 1990 ـ يىلغىچە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئىدارە دەرىجىلىك 2 رەھبىرىي كادىرى ج ك پ مەركىزىي پارتىيە مەكتىپىگە ئەۋەتىلدى؛ ئىدارە، باشقارما دەرىجىلىك 15 كادىر ش ئۇ ئا ر پارتىيە مەكتىپىدە قىسقا مۇددەت تەربىيىلەندى. 440 ئاشلىق ئىشچى ـ خىزمەتچىسى دۆلەتنىڭ بىر تۇتاش ئىستىھانىغا قاتنىشىپ ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق سىستېمىسى سىرتىدىكى 17 ئالىي، ئوتتۇرا تېخنىكوم مەكتەپلىرىدە ئالىي، ئوتتۇرا تېخنىكوم ئوقۇش تارىخى تەربىيىسى ئالدى. بۇنىڭ ئىچىدە ئالىي تېخنىكومدىن يۇقىرى مەكتەپلەردە ئوقۇغانلار 379. ئۇلار لەنجۇ سودا ئىنستىتۇتى، خاڭجۇ سودا ئىنستىتۇتى، تەيەنجىن سودا ئىنستىتۇتى، ژۇخەن ئاشلىق ساناقتى ئىنستىتۇتى، جېڭجۇ ئاشلىق ئىنستىتۇتى، ئەنجىڭ ئاشلىق ـ ئىقتىساد ئىنستىتۇتى، بېيجىڭ سودا باشقۇرۇش كادىرلىرى ئىنستىتۇتى، ئەنخۇي سودا باشقۇرۇش كادىرلىرى ئىنستىتۇتى، خۇنەن سودا باشقۇرۇش كادىرلىرى ئىنستىتۇتى، سۇجۇ سودا ئىشچى ـ خىزمەتچىلەر ئۇنىۋېرسىتېتى، سەنئى مالىيە ـ ئىقتىساد ئىنستىتۇتى، شىنجاڭ مالىيە ـ ئىقتىساد ئىنستىتۇتى، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى، جىلىن يېمەكلىكلەر ئالىي تېخنىكومى، گۇاڭجۇ يېمەكلىكلەر ئالىي تېخنىكومى، بېيجىڭ ئاشلىق مەكتىپى، جېنجياڭ ئاشلىق مەكتەپلىرىدە كارخانا باشقۇرۇش، سۇپەت باشقۇرۇش، ئۇلچەملەشتۈرۈپ باشقۇرۇش، ماركېتىڭ، خەلقئارا سودا، بىناكارلىق، يېمەكلىك ـ سايامەت، ئاشلىق، ياغ ساقلاش، ئاشلىق قۇرۇلۇشى، ياغ قۇرۇلۇشى، يېمەكلىك پىششىقلاش، ستاتىستىكا، بوغالتىرلىق قاتارلىق 21 كەسىپ ئۆگەندى.

1989 — 1990 ـ يىللىرى ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق سىستېمىسىدىن 85 ئىشچى ـ خىزمەتچى جېڭجۇ ئاشلىق ئىنستىتۇتى قاتارلىق 6 ئالىي مەكتەپكە ئەۋەتىلدى، ئۇلار ئاشلىق، ياغ ساقلاش قاتارلىق 10 كەسىپ بويىچە بىر يىل كەسىپىي گۇۋاھنامە ئېلىش تەربىيىسىگە قاتناشتۇرۇلدى.

§ 3 . ئوتتۇرا تېخنىكوم ماۋارىپى

ئاشلىق نازارىتى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق ئىشچى ـ خىزمەتچىلىرىنىڭ كەسىپىي ساپاسىنى ئۆستۈرۈش ئۈچۈن، خىزمەتتىكى ئىشچى ـ خىزمەتچىلەرنى تەربىيىلىگەندىن سىرت، يەنە ئاشلىق ئوتتۇرا تېخنىكوملىرىنى قۇرۇپ، ئوتتۇرا تېخنىكوم مەكتەپلىرىنى پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچىلارنى تەربىيىلەشنى كادىر

قوبۇل قىلىشنىڭ ئاساسىي مەنبەسى قىلدى. 1958 — 1959 - يىللىرى ئاپتونوم رايونلۇق مالىيە - سودا مەكتىپىگە جەمئىيەتتىكى ياشلاردىن ئاشلىق سودىسى بويىچە 2 قارار بوغالتىر تەربىيىلەش كۇرسى ئېچىشنى ھاۋالە قىلدى. بۇنىڭ ئىچىدىكى خەنزۇچە كۇرسانت بولۇپ، ئۇقۇش مۇددىتى 3 يىل، مىللىيچە كۇرستا 25 كۇرسانت بولۇپ، ئۇقۇش مۇددىتى 4 يىل بولدى؛ ئىلى مالىيە - سودا مەكتىپى، قەشقەر مالىيە-سودا مەكتىپىگە بىردىن ئاشلىق ئامبارچىسى كۇرسى ئېچىشنى ھاۋالە قىلدى، ئىلى مالىيە - سودا مەكتىپىدە 40 نەچچە، قەشقەر مالىيە - سودا مەكتىپىدە 30 نەچچە كۇرسانت تەربىيىلەندى. 1964 — 1965 - يىللىرى لياۋنىڭ ئۆلكىلىك ئاشلىق مەكتىپى، لياۋنىڭ ئۆلكىلىك ئاشلىق كادىرلىرى مەكتىپىگە 22 كىشىنى تەربىيىلەشنى ھاۋالە قىلدى. ئۇلار ئېچىدە مالىيە - بوغالتىرلىق كەسپىدىكىسى 12، ساقلاش كەسپىدىكىسى 6. پېرىيوملىق كەسپىدىكىسى 4، ئۇقۇش مۇددىتى تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرگەنلەرنىڭ بىر يىل، تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرگەنلەرنىڭ 2 يىلدىن 3 يىلغىچە بولدى. بۇ مەزگىلدە ش ئۇ ئا ر مالىيە-سودا مەكتىپىگە 3 قارار ئاشلىق بوغالتىرلىق كۇرسى ئېچىشنى ھاۋالە قىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە خەنزۇچە كۇرس 2 بولۇپ، 67 كۇرسانتى بار ئىدى، ئۇقۇش مۇددىتى بىر يىل بولدى، مىللىيچە كۇرستا 25 كۇرسانت بولۇپ، ئۇقۇش مۇددىتى يېرىم يىل بولدى.

1957 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق كادىرلىرى مەكتىپى ش ئۇ ئا ر مالىيە - سودا مەكتىپىگە قوشۇۋېتىلگەندىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ يېڭىشەھەر رايونىدىكى سەنگۇڭدا ئاشلىق ئوتتۇرا تېخنىكومىنى قۇرۇشقا پائال تەييارلىق كۆردى. بىر يىلدىن ئارتۇق قۇرۇلۇش قىلىش ئارقىلىق، ئۇقۇش باشلاش شارائىتى تولۇق پىشىپ يېتىلمىگەن بولسىمۇ، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق مەكتىپى 1959 - يىل 1 - ئاينىڭ 10-كۈنى رەسمىي ئۇقۇش باشلىدى. ئالدى بىلەن جەمئىيەت ياشلىرىدىن 179ى قوبۇل قىلىنىپ، ئامبارچىلىق، ماشىنىسازلىق، پىششىقلاش كەسپىلىرى بويىچە بىر يىل ئوقۇتۇلدى. شۇ يىلى 10 - ئايدا مەكتەپ يەنە جياڭسۇ ئۆلكىسىدىن چېگرا رايونلارغا يارەمگە كەلگەن ياشلار بىلەن خېنەن ئۆلكىسىنىڭ شۇ يىلى ئوقۇش پۈتتۈرگەن تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىدىن ۋە جەمئىيەتتىكى ياشلاردىن 300نى، يەرلىك ئاز سانلىق مىللەت ياشلىرىدىن 46نى قوبۇل قىلىپ، بوغالتىرلىق، ئىگىلىك باشقۇرۇش كەسپىلىرى بويىچە ئوقۇتتى. ئوقۇش مۇددىتى بىر يىلدىن بىر يېرىم يىلغىچە بولدى، دەرس ئۈيغۇرچە، خەنزۇچە ئۆتۈلدى. ئوقۇتقۇچى - ئوقۇغۇچىلار ئوقۇغاچ ئەمگەك قىلىپ مەكتەپ قۇرۇپ، مەكتەپنىڭ ئوقۇتۇش ۋە ئۆگىنىش شارائىتىنى ئۆزلۈكسىز ياخشىلىدى. 1962 - يىل 5 - ئايدا «چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش»تىن كېلىپ چىققان ئېغىر ئىقتىسادىي قىيىنچىلىق تۈپەيلىدىن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق مەكتىپى تاقالدى.

1966 - يىل 4 - ئاينىڭ 8 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى يېرىم كۈن ئىشلەپ، يېرىم كۈن ئوقۇيدىغان ش ئۇ ئا ر ئاشلىق مەكتىپى قۇرۇشنى تەستىقلىدى. شۇ يىلى 9 - ئايدا مەكتەپكە 66 ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىندى، بۇنىڭ ئىچىدە مىللىي ئوقۇغۇچى 56 ئىدى. مەكتەپ تېخى رەسمىي دەرس باشلىماي تۇرۇپلا، ئوقۇتقۇچى ۋە ئوقۇغۇچىلار «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى»غا ئاتلاندى. ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئىشلەپچىقىرىش قوماندانلىق گۇرۇپپىسىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن 1968 - يىل 11 - ئايدا مەكتەپ يەنە تاقالدى.

ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت 1974 - يىل 1 - ئاينىڭ 15 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق مەكتىپىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە قوشۇلدى. شۇ يىلى 9 - ئايدا 125 ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىندى. بۇنىڭ ئىچىدە ئاز سانلىق مىللەت ئوقۇغۇچى 51، مەكتەپتە مالىيە - بوغالتىرلىق، ئامبارچىلىق، ماشىنىسازلىق (تېخنىك ئىشچى) كەسپىلىرى تەسىس قىلىندى، ئوقۇش مۇددىتى 2 يىل بولدى. 1978 - يىلدىن باشلاپ بىر تۇتاش ئىمتىھان ئېلىش ئارقىلىق تولۇق ئوتتۇرا، تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى قوبۇل قىلىندى. ئوقۇش مۇددىتى 2 يىل، 3 يىل ۋە 4 يىل بولدى. شۇنىڭ بىلەن مەكتەپ مۇنتىزىم ئاشلىق ئوتتۇرا تېخنىكوم ماتارىيىسى مەزگىلىگە

قەدەم قويدى. 1982 — 1986 - يىلغىچە دۆلەت 6 مىليون 350 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىپ، ئومۇمىي قۇرۇلۇش كۆلىمى 13 مىڭ كۋادرات مېتىر كېلىدىغان ئوقۇغۇچىلار يانىقى، كۆتۈپخانا، ئىشخانا، ئائىلىلىكلەر بىنالىرىنى سېلىپ، مەكتەپنىڭ ئوقۇتۇش شارائىتىنى زور دەرىجىدە ياخشىلىدى، نەتىجىدە مەكتەپ مەملىكەت بويىچە نۆقتىلىق ئاشلىق ئوتتۇرا تېخنىكوم مەكتەپلىرىنىڭ بىرى بولۇپ قالدى. 1988 - يىلى 324 ئوتتۇرا تېخنىكوم ئوقۇغۇچىسى قوبۇل قىلىندى، مەكتەپتىكى ئوقۇغۇچى 748گە يەتتى، بۇ مەكتەپ تارىخىدا ئوقۇغۇچىلار سانى ئەڭ كۆپ بولغان يىل ھېسابلىنىدۇ. 1990 - يىلى 168 ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىنىپ، مەكتەپتىكى ئوقۇغۇچى 665كە يەتتى. 1958 — 1990 - يىلغىچە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق مەكتىپى ئاشلىق ئوتتۇرا تېخنىكوم ئوقۇغۇچىسىدىن 3269نى تەربىيىلىدى.

ئاشلىق مەكتىپىنىڭ تەرەققىياتى جەريانىدا مەكتەپنىڭ ئوقۇتقۇچىلار قوشۇنى ئۈزلۈكسىز كۈچەيتىلدى، ئوقۇتۇش شارائىتى داۋاملىق ياخشىلاندى.

1974 - يىلى ئاشلىق مەكتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندە ئاران 15 ئوقۇتقۇچى بار ئىدى، بۇنىڭ ئىچىدە تولۇق كۇرس مەلۇماتى بارلار 3، ئالىي تېخنىكوم مەلۇماتى بارلار 2، ئوتتۇرا تېخنىكوم مەلۇماتى بارلار 10. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە ئوقۇتقۇچى 108 (ئاشلىق كادىرلىرى مەكتىپىدىكى ئوقۇتقۇچىلارمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) گە يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە مىللىي ئوقۇتقۇچى 52. ئالىي لېكتور 9، لېكتور 36، يارىمچى لېكتور 39، ئوقۇتقۇچى 24. ئوقۇش تارىخى جەھەتتە ئاسپىرانت بىر، تولۇق كۇرس مەلۇماتى بارلار 54، ئالىي تېخنىكوم مەلۇماتى بارلار 42، ئوتتۇرا تېخنىكوم مەلۇماتى بارلار 11. 1974 - يىلى ئاشلىق مەكتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندە مەكتەپ كۆتۈپخانىسىدا ئاران 4000 دىن ئارتۇقراق كىتاب بار ئىدى. تەجرىبە ئەۋرىلىرىدىن تارازا، مىكروسكوپ، نەمۇنىلىك ئۆلچەش ئەۋرىلىرى، توك سائىتى، ئىندوكسىيون قوزغاتقۇ قاتارلىقلارلا بار ئىدى. مەكتەپ ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، تەجرىبە ئەۋرىلىرى كۆپەيتىلگەن بولسىمۇ، 1980 - يىلغا قەدەر ئاران ئاشلىق، ياغنى فىزىكىلىق پىرىپۇم قىلىش تەجرىبىلىرىنىلا قىلالايتتى. مەكتەپ كۆتۈپخانىسىدا ئاران 5800 پارچە كىتاب بولۇپ، كىتاب ئىسكىلاتى 20 كۋادرات مېتىر، قىرائەتخانا 15 كۋادرات مېتىرلا كېلەتتى. 1985- يىلى كۆتۈپخانا، تەجرىبە بىنالىرى پۈتتى، ساقلانغان كىتاب 72 مىڭ 119غا، يىل بويى مۇشتەرى بولۇنغان ژۇرنال 239غا، گېزىت 79 خىلغا يەتتى. قىرائەتخانىنىڭ كۆلىمى 829 كۋادرات مېتىرغا يەتتى، 521 ئورۇن بار. تەجرىبە بىناسىدا ئېلېكترلەشكەن ئوقۇتۇش بۆلۈمى، تىل ئۆگىنىش بۆلۈمى، كومپيۇتېرخانا ۋە 11 تەجرىبىخانا بار. ئورگانىك خىمىيە، ئانئورگانىك خىمىيە، ئانالىز خىمىيىسى، ئاشلىق بىئو خىمىيىسى، ئاشلىق، ياغنى خىمىيىلىك پىرىپۇم قىلىش، ئاشلىق، ياغنى فىزىكىلىق پىرىپۇم قىلىش، توكچىلىق، سانائەت ئېلېكترون ئىلمى، زاپاس ئاشلىقتىكى مىكرو ماددىلارنى تەكشۈرۈش، ئاشلىق، ياغنى تازىلىق جەھەتتىن پىرىپۇم قىلىش، ساقلانغان ئاشلىقتىكى زىياندىاش ھاشارات ۋە ئۇنىڭ ئالدىنى ئېلىش - يوقىتىش، يەم - خەشەكنى پىرىپۇم قىلىش قاتارلىق جەھەتلەردىكى 117 تۈرلۈك تەجرىبىنى ئىشلىگىلى بولدى.

ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق مەكتىپىدە خەنزۇ، ئۇيغۇر تىللىرىدا دەرس ئۆتۈلىدۇ، خەنزۇچە دەرسلىكلەردىن 1959 — 1962 - يىلغىچە ۋۇخەن، نەنجىڭ، بېيجىڭ قاتارلىق جايلاردىكى ئاشلىق مەكتەپلىرى تۈزگەن دەرسلىكلەر ئىشلىتىلدى. 1974 - يىلدىن كېيىن لياۋنىڭ، ۋۇخەن قاتارلىق جايلاردىكى ئاشلىق مەكتەپلىرى تۈزگەن دەرسلىكلەر ئىشلىتىلدى. ئۇيغۇرچە كەسپىي دەرسلىكلەرنى ئادەتتە مەكتەپ مىللىي ئوقۇتقۇچىلار، تەرجىمانلارنى تەشكىللەپ خەنزۇچە دەرسلىكلەردىن تەرجىمە قىلدۇرۇش، شاپىگىرافتا بېسىش ياكى مىق مەتبەدە بېسىش ئارقىلىق ھەل قىلدى. 1979 - يىلدىن كېيىن تەدرىجىي ھالدا ئاشلىق مىنىستىرلىكى، سودا مىنىستىرلىكى بىر تۇتاش تۈزگەن خەنزۇچە كەسپىي دەرسلىك قوللىنىلدى. 1978 — 1990 - يىلغىچە مەكتەپ

7 ئوقۇتقۇچىنى تاللاپ 8 خىل دەرسلىكنى بىر تۈتاش تۈزدى، 15 كىشى 14 خىل دەرسلىكنى تەرجىمە قىلدى، 2 كىشى ئىككى مەخسۇس دەرسلىكنى تۈزۈپ چىقتى.

ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق مەكتىپى 1978 — 1990 - يىلغىچە تۈزگەن، تەرجىمە قىلغان دەرسلىك ماتېرىياللىرى، ئەسەرلەر

جەدۋەل: 6 — 1

تارقاتقان ۋاقتى	تۈزگەن، تەرجىمە قىلغانلار	كىتاب نامى	تارقىتىش دائىرىسى	ئەسكەرتىش
1978	دۇ كېمىن	ئاشلىق سودا بوغالتىرلىقى	مەملىكەت بويىچە ئاشلىق ئوتتۇرا تېخنىكومىلىرى	تۈزۈشكە قاتناشقان
1980	لېتىپ ئابدۇللا	ئاشلىقنى قانداق قىلىپ ياخشى ساقلاش كېرەك	ئاپتونوم رايون بويىچە	ئۇيغۇرچە پەننى ئومۇملاشتۇرۇش بويىچە مەخسۇس ئەسەر
1985	يۇ جىڭچى	ئاشلىق ساقلاش ۋە باشقۇرۇش	مەخسۇس ئەسەر، قازاقچىغا تەرجىمە قىلىنغان	
1987	يۇ جىڭچى	زىرائەتلەر ھەققىدە ئومۇمىي بايان	مەملىكەت بويىچە ئاشلىق ئوتتۇرا تېخنىكومىلىرى	تۈزۈشكە قاتناشقان
1987	لىيۇ سۇي	مېخانىكىلىق چېرتيوژ سىزىش ئوقۇتۇش پروگراممىسى	مەملىكەت بويىچە ئاشلىق ئوتتۇرا تېخنىكومىلىرى	باش مۇھەررىر
1988	جۇ شىنشياڭ	ئاشلىق ئامبىرى بىلەن لابوراتورىيە ئېلېكتر ئۈسكۈنىلىرى	شەرقىي شىمال، غەربىي شىمال ئاشلىق ئوتتۇرا تېخنىكومىلىرى	تۈزۈشكە قاتناشقان
1990	دۇ كېمىن	ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ بوغالتىرلىقى، ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ بوغالتىرلىق ئوقۇتۇش پروگراممىسى	مەملىكەت بويىچە ئاشلىق ئوتتۇرا تېخنىكومىلىرى	باش مۇھەررىر
1990	ۋالىڭ لىنفېڭ	ئاشلىق، ياغ سانائىتى ستاتىستىكا ئوقۇتۇش پروگراممىسى	مەملىكەت بويىچە ئاشلىق ئوتتۇرا تېخنىكومىلىرى	تۈزۈشكە قاتناشقان
1990	جالال يىلى	ئاشلىق سودا بوغالتىرلىقى، ئاشلىقتىكى مىكرو جانلىقلار، ئاشلىق سودا - سانائەت ستاتىستىكا قائىدىسى	ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق مەكتىپى	تەرجىمە قىلىپ تۈزگەن
1990	رەجەپ توختى	ئاشلىق سودا بوغالتىرلىقى، بوغالتىرلىق قائىدىسى، ئاشلىق كارخانىلىرىنى باشقۇرۇش، ئاشلىق سودا بوغالتىرلىقى	ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق مەكتىپى	تەرجىمە قىلىپ تۈزگەن
1990	رەجەپ توختى مەھەممەت مۇسا	ئاشلىق سودا بوغالتىرلىق ئوقۇشلۇقى	ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق مەكتىپى	بىرلىشىپ تەرجىمە قىلغان

1990	گۈلزىيە	ئانالىز خىمىيىسى	ئاپتونوم رايونلۇق ئاش. لىق مەكتىپى	تەرجىمە قىلىپ تۈزگەن
1990	ماچى، خاشا	ئاشلىق ھۆججەت ئالاقىسى	ئاپتونوم رايونلۇق ئاش. لىق مەكتىپى	بىرلىشىپ تەرجىمە قىلغان
1990	ئىمام ھاجى	ئاشلىق، ياغ سانائىتى بوغالتىرلىقى	ئاپتونوم رايونلۇق ئاش. لىق مەكتىپى	تەرجىمە قىلىپ تۈزگەن
1990	ئەخمەتجان سايىم	ئاشلىق سودا بوغالتىرلىقى. دىن مەشىق سوئاللىرى	ئاپتونوم رايونلۇق ئاش. لىق مەكتىپى	تەرجىمە قىلىپ تۈزگەن
1990	گۈلباھار تۇراپ ۋالف رۇڭشىن	ئىقتىسادىي جۇغراپىيە	ئاپتونوم رايونلۇق ئاش. لىق مەكتىپى	بىرلىشىپ تەرجىمە قىلغان
1990	ھۆشۇرخان بەكرى	ئاشلىق تاۋار ئوبوروت ستاتىستىكىسى	ئاپتونوم رايونلۇق ئاش. لىق مەكتىپى	تەرجىمە قىلىپ تۈزگەن
1990	ۋالف رۇڭشىن بەختىيار تۇمەنباي	ئاشلىق سودا مالىيىسى	ئاپتونوم رايونلۇق ئاش. لىق مەكتىپى	بىرلىشىپ تەرجىمە قىلغان

4 § . تېخنىك ئىشچىلار ماۋارىپى

ش ئۇ ئا ر ئەمگەك - كادىرلار نازارىتى 1983 - يىل 9 - ئايدا [1983] 81 - نومۇرلۇق ھۆججەت ئارقىلىق، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى قارىمىقىدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى قۇرۇشنى تەستىقلىدى. مەكتەپ 600 كىشىلىك بولۇپ، ئۇن، ياغ تارتىش، يېمەكلىك پىششىقلاش، يەم - خەشەك پىششىقلاش ۋە ئاشلىق، ياغ تاۋارلىرى تىجارىتىدىن ئىبارەت 5 كەسىپ تەسىس قىلىندى، مەكتەپكە تولۇق، تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچىلار قوبۇل قىلىندى، ئوقۇش مۇددىتى 2 يىل ۋە 3 يىل بولدى. مەكتەپنىڭ ئورنى ژاڭتىنچە ئۇرۇمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى قورۇسىدا بولدى. شۇ يىلى تۇنجى نۆۋەت جەمئىيەتتىكى ياشلاردىن 45ى قوبۇل قىلىندى، بىراق ئوقۇتۇش شارائىتى ھازىرلانمىغانلىقتىن بۇ ئوقۇغۇچىلار ش ئۇ ئا ر ئاشلىق مەكتىپىگە يۆتكىلىپ، 10 - ئاينىڭ 4 - كۈنى ئوقۇشنى باشلىدى، ئۇلار ئۇن تارتىش ۋە يەم - خەشەك پىششىقلاش كەسىپلىرىنى ئۆگەندى. بۇ مەكتەپنى قۇرۇشقا تەييارلىق كۆرۈش جەريانىدا مەكتەپكە كېرەكلىك يەر مەسىلىسى ئۇزۇنغىچە ھەل بولمىغانلىقتىن، مەكتەپنىڭ پىلان بويىچە ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىشىغا تەسىر يەتتى. 1986 - يىلى مەكتەپ ش ئۇ ئا ر ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنىنىڭ كونا ئورنىدىن پايدىلىنىپ، مەكتەپ قۇرغاچ ئوقۇتۇش فاكۇلتېتىنى قوللىنىپ، 42 ئوقۇغۇچىنى يېڭىدىن قوبۇل قىلدى.

1987 - يىلدىن باشلاپ، ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ شىمالىي تېغىجىن يولىدا 3650 كۋادرات مېتىر كېلىدىغان بىر كورپۇس ئوقۇتۇش بىناسى، 1862 كۋادرات مېتىر كېلىدىغان ئاشخانا ۋە پار قازان ئۆيى سېلىندى. 1989- يىل 12 - ئايدا ئاشلىق تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى يېڭى ئورۇنغا كۆچۈرۈلدى. 1990 - يىلى يەنە 2345 كۋادرات مېتىر كېلىدىغان بىر كورپۇس ئوقۇغۇچىلار ياتاق بىناسى ۋە 2218 كۋادرات مېتىر كېلىدىغان بىر كورپۇس ئوقۇتقۇچىلار تۇرالغۇ ئۆي بىناسى، يەنە 350 كۋادرات مېتىر باشقا ئىمارەت سېلىندى، يىل ئاخىرىغا

قەدەر مەكتەپنىڭ ئومۇمىي قۇرۇلۇش كۆلىمى 10 مىڭ 425 كۋادرات مېتىرغا يەتتى. 1987 - يىلدىن باشلاپ مەكتەپتە ئوقۇش باشلاش بىلەن بىرگە، قاراماي، تارباغاتاي، ئالتاي، مانجى، ئىلى قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى بىلەن بىرلىشىپ مەكتەپ باشقۇرۇش يولغا قويۇلۇپ 820 ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىندى. 1990 - يىلنىڭ ئاخىرىدا مەكتەپتىكى ئوقۇغۇچى (بىرلىشىپ ئاچقان مەكتەپلەرنىڭ ئوقۇغۇچىلىرىنى شۇنىڭ ئىچىدە، تۆۋەندىكى شۇنداق) 775كە يەتتى، ئاشلىق، ياغ ساقلاش، ئۇن تارتىش، ياغ تارتىش، ئاشلىق، ياغ تىجارىتى ۋە يەم - خەشەك پىششىقلاشتىن ئىبارەت 5 كەسىپ تەسىس قىلىندى. مەكتەپ قۇرۇلغاندىن تارتىپ 1990 - يىلنىڭ ئاخىرىغا قەدەر تۈرلۈك كەسىپىي تېخنىكا ئىشچىسىدىن 402نى تەربىيىلەپ يېتىشتۈردى، بۇنىڭ ئىچىدە مەكتەپنىڭ ئۆزىدە تەربىيىلەپ يېتىشتۈرۈلگىنى 159.

يەتتىنچى قسىم

ئاپپارات، قوشۇن

يەتتىنچى قىسىم

ئاپپاراتلار، قوشۇن

I باب

ئاپپاراتلارنىڭ تەرەققىيات تارىخى

§ 1. جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلۇشتىن ئىلگىرىكى ئاپپاراتلار

1. خەن، تاڭ سۇلالىلىرى دەۋرىدىكى ئاپپاراتلار

غەربىي خەن سۇلالىسىنىڭ شىنجۇ 2 - يىلى (مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 60 - يىلى) غەربىي خەن سۇلالىسى ھۆكۈمىتى ئۇرلى (ھازىرقى بۈگۈر ناھىيىسىنىڭ شەرقىدىكى چېدىر يېزىسى) دا غەربىي يۈرت قورۇقچىبەگ مەھكىمىسى قۇرۇپ، غەربىي يۈرتنىڭ ھەربىي، مەمۇرىي ئىشلىرىنى باشقۇردى. غەربىي يۈرت قورۇقچىبەگى ھەربىلەر بوزىيەر ئىگىلەش رايونلىرىدا ئاشلىق ئامبىرى قۇردى. بۇ ئامبارلار ھەربىلەر بوزىيەر رەھبەرلىك ئورگىنىغا قارىدى، ئۇنىڭ ئاساسلىق فۇنكسىيىسى بوز يەرلەردىن ئېلىنغان ئاشلىقنى ساقلاش، ھەربىلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش بولدى. تاڭ سۇلالىسى غەربىي يۈرتنى بىرلىككە كەلتۈرگەندىن كېيىن، شىنجاڭنىڭ شەرقىدە ئايماق، ناھىيە تۈزۈمىنى يولغا قويدى، ئۇيغۇرغول ئايمىقى (ھازىرقى قۇمۇل شەھىرى)، قۇچۇ ئايمىقى (ھازىرقى تۇرپان شەھىرى ئىدىقۇت قەدىمىي شەھىرى)، بېشبالىق (ھازىرقى جىمىسار ناھىيە خۇپۇزا قەدىمىي شەھىرى) لاردا ھەممە 12 ناھىيىدە رەسمىي ئامبار، تەڭشەش ئامبىرى قۇردى. ئۇلار شۇ ئايماقلىق، ناھىيىلىك ھۆكۈمەتكە قارىدى، رەسمىي ئامبارنىڭ ئاساسلىق فۇنكسىيىسى — ئىجارە بېجىنى يېغىپ ساقلاش، بۈيرۇقنا بىنائەن ھەربىلەر بىلەن ئەمەلدارلارنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش؛ تەڭشەش ئامبىرىنىڭ ئاساسلىق فۇنكسىيىسى — يېزا ئىگىلىكىدىن كەم ھوسۇل ئېلىنغاندا ئاشلىق سېتىۋېلىش، ئاشلىق باھاسىنى تەڭشەش، ئوشۇق ۋە كەمچىل تەڭشەش. شىنجاڭنىڭ باشقا جايلىرىدا تۇتۇق مەھكىمىسى، ئايماق تۈزۈمى يولغا قويۇلدى. مەھكىمە، ئايماق قارىمىقىدا يېغىش ئامبىرى قۇرۇلدى، ئۇنىڭ فۇنكسىيىسى — ئىجارە بېجى ئاشلىقىنى يېغىپ ساقلاش، ھەربىلەرنى ھەمدە ئەمەلدارلارنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش بولدى. تاڭ سۇلالىسى قوشۇنلىرى جايلاشقان رايونلاردا ھەربىي ئامبارلار بولۇپ، ئۇنىڭ فۇنكسىيىسى — ئاشلىق ساقلاش، ھەربىلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشتىن ئىبارەت.

2. چىڭ سۇلالىسى دەۋرىدىكى ئاپپارات

چىيەنلۇڭ 24 - يىلى (1759 - يىلى) چىڭ سۇلالىسى قوشۇنى بۆلگۈنچى، توپىلاڭچى كۈچلەرنى تىنچىتىپ شىنجاڭنى بىرلىككە كەلتۈرگەندىن كېيىن، غەربىي يۇرتتا ھەربىي مەھكىمە تۈزۈمىنى يولغا قويدى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، جەنۇبىي شىنجاڭدا بەگلىك تۈزۈمىنى، قۇمۇل، تۇرپانلاردا ۋە موڭغۇللار چارۋىچىلىق رايونلىرىدا جاساق تۈزۈمىنى يولغا قويدى. ئۇرۇمچىدە ۋىلايەت تەسىس قىلدى، مۇھىم جايلارغا مەسئۇلىيەتچى ئامبال، ئىش بېجىرگۈچى ئامبال، لەشكەر بېشى ئامبالالارنى ئەۋەتتى. ئامبال يامۇللىرىدا ئاشلىق تەمىنات ئىدارىسى تەسىس قىلدى ۋە ئاشلىق باشقۇرىدىغان ئەمەلدار قويدى. جەنۇبىي شىنجاڭدىكىسى شەھەرلەردە خەزىنىچىبەگ ۋە شامبەگ قويدى، ئۇلار يەر بېجى ۋە غەللە - پاراق يىغىۋېلىشقا كۈنكرېتلىق مەسئۇل بولدى.

چىيەنلۇڭ 27 - يىلى (1762 - يىلى) چىڭ سۇلالىسى ھۆكۈمىتى ئىلى جياڭجۈن مەھكىمىسىنى قۇردى، ئۇنىڭغا قەشقەر، ئىلى، تارباغاتاي، ئۇرۇمچى مەسلىھەتچى ئامبال (چىيەنلۇڭ 38 - يىلى تۆتۈققا ئۆزگەرتىلگەن) لىرى ھەمدە يەكەن، خوتەن، ئاقسۇ، ئۇچتۇرپان، كۇچا، قاراشەھەر ئىش بېجىرىش ئامبالىلىرى قارىدى. بۇ مەھكىمە غەربىي يۇرتنىڭ ھەربىي، مەمۇرىي ئىشلىرىنى باشقۇردى. ئۇنىڭ قارىمىقىدا ئاشلىق تەمىنات ئورنى تەسىس قىلىنغانىدى. كۇرە، بايانداي، غۇلجا، سۈيدۇڭ (ھازىرقى قورغاس ناھىيىسىنىڭ بىر قىسمى)، تارجى قاتارلىق شەھەرلەردە ئاشلىق يامۇلى بار ئىدى، ئۇلار ئىلىنىڭ ئاشلىق، بوزىەر ئىشلىرىنى باشقۇراتتى. تارباغاتاي، ئۇرۇمچى ۋە جەنۇبتىكى ھەرقايسى شەھەرلەردە مەسلىھەتچى (ئىش بېجىرگۈچى) ئامبال يامۇللىرى (ئۇرۇمچى مەسلىھەتچى ئامبال يامۇلى كېيىن تۇتۇق يامۇلىغا ئۆزگەرتىلگەن) ياكى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ئورنى قۇرۇلغان ياكى ئاشلىق تەمىنات يارىدەمچىسى قويۇلغان بولۇپ، ئۇلار ئاشلىق، بوزىەر ئىشلىرىغا مەسئۇل ئىدى.

گۇاڭشۈ 10 - يىلى (1884 - يىلى) شىنجاڭ ئۆلكە بولۇپ قۇرۇلغاندىن كېيىن، ئۆلكىنىڭ غەللە - پاراق ئاشلىق ئىشلىرىنى پەرمانبەردارلار باشقۇردى. ئۇرۇمچى، ئىلى، تارباغاتاي، ئاقسۇ، قەشقەر ۋىلايەتلىرىدە ئاشلىق ئىشلىرىنى خەزىنىچى قوشۇمچە ئىشلىدى. ناھىيە يامۇلىدا نوپۇس - ئۆي ئىشلىرىنى باشقۇرغۇچى پۇل، ئاشلىق، يەر بېجى قاتارلىق ئىشلارنى بېجىردى.

3. مىنگو دەۋرىدىكى ئاپپارات

مىنگونىڭ 1 - يىلى (1912 - يىلى) 7 - ئايدا يالاڭ زېڭشىن بېيجىڭ ھۆكۈمىتىنىڭ تەستىقىنى ئېلىپ، پەرمانبەردارلىقنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ، خەلق ئىشلىرى، مالىيە، ماۋارىپ قاتارلىق مەھكىمىلەرنى قۇردى. مىنگونىڭ 3 - يىلى (1914 - يىلى) 7 - ئايدا مالىيە مەھكىمىسى بىلەن دۆلەت باج نازارىتى تەييارلىق كۆرۈش باشقارمىسى ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ، مالىيە نازارىتى قۇرۇلدى. شۇنىڭدىن ئېتىبارەن، ئۆلكىنىڭ غەللە - پاراق، ئاشلىق ئىشلىرى مالىيە نازارىتىنىڭ رەھبەرلىكى ۋە باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. ھەرقايسى ۋىلايەتلەر (1930 - يىلى مەمۇرىي رايونغا، 1943 - يىلى ۋىلايەتكە ئۆزگەرتىلگەن) نىڭ غەللە - پاراق، ئاشلىق ئىشلىرىمۇ مۇناسىپ ھالدا مالىيە بۆلۈمى (مالىيە - باج ئىدارىسى) نىڭ باشقۇرۇشىدا بولدى. مىنگونىڭ 1 - يىلى 9- ئايدا يالاڭ زېڭشىن ئاشلىق ۋە ئوت - چۆپ يېغىشقا دائىر 14 مىزان ئېلان قىلدى، ئۇنىڭدا ئۆلكە ئەۋەتكەن باش پىلانلىغۇچى يەرلىك ئەمەلدارلارنىڭ ئاشلىق، ئوت - چۆپ يېغىش ئىشلىرىنى نازارەت قىلىدۇ، دەپ بەلگىلەندى. يامۇللاردا ئامبارچى ۋە كۆرىچى قويۇلدى. 1 - دەرىجىلىك ناھىيىلەردە غەللە - پاراق يېغىۋالىدىغان ئەمەلدارىدىن 4 ى، 2 - دەرىجىلىك ناھىيىلەردە 3 ى، 3 - دەرىجىلىك ناھىيىلەردە 2 سى، 4 - دەرىجىلىك ناھىيىلەردە بىرى تەيىنلەندى. مىنگونىڭ 17 - يىلى (1928 - يىلى) يامۇل ناھىيىلىك ھۆكۈمەتكە

ئۆزگەرتىلدى، ئۇنىڭ قارىمىقىدا خەلق ئىشلىرى، مالىيە، ماۋارىپ قاتارلىق بۆلۈملەر تەسىس قىلىندى. مالىيە بۆلۈمى غەللە - پاراق، ئاشلىق ئىشلىرىنى باشقۇردى. مىنگونىڭ 22 - يىلى (1933 - يىلى) 4 - ئايدا شىڭ شىسەي شىنجاڭدا ھاكىمىيەت يۈرگۈزگەندىن كېيىن، باج، غەللە - پاراق ئېلىشنى تەرتىپكە سالدى. مىنگونىڭ 23 - يىلى (1934 - يىلى) ئۇرۇمچى، گۈچۈڭ، ماناس، ئىلى، تارباغاتاي، ئالتاي، قۇمۇل، قاراشەھەر، ئاقسۇ، قەشقەر، مارالبېشى، يەكەن، خوتەن، كېرىيىلەردە مالىيە نازارىتىگە بىۋاستە قاراشلىق مالىيە باش ئىدارىسى، باشقا ناھىيىلەردە مالىيە شۆبە ئىدارىسى قۇرۇلدى. ئۇلار غەللە- پاراق ئاشلىق يىغىشقا مەسئۇل بولدى. مىنگونىڭ 24 - يىلى (1935 - يىلى) 6 - ئايدا ناھىيىلىك شۆبە مالىيە ئىدارىسى ناھىيىلىك باج ئىدارىسىغا ئۆزگەرتىلىپ، غەللە - پاراق ئاشلىق يىغىۋېلىش ئىشلىرىنى داۋاملىق ئىشلىدى. مىنگونىڭ 30 - يىلى (1941 - يىلى) شىنجاڭ ئۆلكىلىك سودا بانكىسى ئاشلىق ساربىينى قۇردى، ئۇنىڭ باش شتابى ئۈرۈمچىدە بولدى، ئىلى، ساۋەن، گۈچۈڭلاردا شۆبىسى قۇرۇلدى، سۇيدۇڭ، جىڭ، شىخودا يەم - خەشەك پونكىتى قۇرۇلدى. ئۇلارنىڭ ۋەزىپىسى بازاردىكى ئاشلىق، ياغ، يەم - خەشەك تىجارىتىگە قاتنىشىپ، بازاردىكى ئاشلىق، ياغ باھاسىنى تەڭشەشتىن ئىبارەت بولدى. مىنگونىڭ 33- يىلى (1944- يىلى) گومىنداڭ ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتنى ئۆتكۈزۈۋالدى. مىنگونىڭ 34 - يىلى (1945 - يىلى) 7 - ئاينىڭ 1 - كۈنى شىنجاڭ ئۆلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسى رەسمىي قۇرۇلۇپ، پۈتۈن ئۆلكىنىڭ ئاشلىق ئىشلىرىنى بىرتۇتاش باشقۇردى، ئۇنىڭدىن ئاۋۋال، «غەللە - پاراق يىغىش، ئاشلىق سېتىۋېلىش، ساقلاش - يۆتكەش، تەقسىم قىلىش» يەر بېجى يىغىش قاتارلىق كەسىپلەرنى مالىيە نازارىتى بېجىرەتتى؛ ئاشلىق تەكشۈرۈش - باشقۇرۇش ئىشلىرىنى مالىيە نازارىتى، قۇرۇلۇش نازارىتى ھەمدە ئاشلىق باشقۇرۇش كومىتېتى ئايرىم - ئايرىم بېجىرەتتى؛ ئاشلىق يىغىۋېلىشنى خەلق ئىشلىرى نازارىتى باشقۇراتتى؛ ھەربىي ئاشلىق ھەمدە ھەربىيلەر ئائىلە تاۋابىئاتلىرى ئاشلىقىنى (غەللە - پاراق ئاشلىقىغا تەۋە — تۈزگۈچىدىن) ئامانلىقنى ساقلاش قوماندانلىق شتابى ئاشلىق مۇلازىمەت باشقارمىسى تەكشۈرۈپ تارقىتاتتى» . غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسى قۇرۇلغاندىن كېيىن، «ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشنى ئامانلىق ساقلاش قوماندانلىق شتابى ئاشلىق مۇلازىمەت باشقارمىسى ھەربىي - مەمۇرىي شتابىنىڭ شىنجاڭدا تۇرۇشلۇق تەمىنات ئىدارىسى (1945 - يىلى دۆلەت مۇداپىئە مىنىستىرلىكى بىرلەشمە ئارقا سەپ باش شتابىنىڭ شىنجاڭدا تۇرۇشلۇق تەمىنات ئىدارىسىغا ئۆزگەرتىلگەن — تۈزگۈچىدىن) بېجىرگەندىن سىرت، باشقا تۈرلۈك كەسىپلەرنى ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ غەللە - پاراق، ئاشلىق باشقارمىسى ئۆتكۈزۈۋالدى» . غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسىدا 5 بۆلۈم، 3 ئىشخانا بار ئىدى. 5 بۆلۈم: 1 - بۆلۈم خوجىلىق بۆلۈمى. 2 -، 3 - بۆلۈم، غەللە - پاراق ئاشلىق يىغىۋېلىشنى باشقۇرۇش بۆلۈمى، 4 - بۆلۈم ئاشلىق توشۇش بۆلۈمى، 5 - بۆلۈم ئاشلىق سېتىۋېلىش بۆلۈمى؛ 3 ئىشخانا: كاتىبات ئىشخانىسى، بوغالتىرلىق ئىشخانىسى، تەپتىشلىك ئىشخانىسى ئىدى. تەپتىشلىك ئىشخانىسىدا مۇدىر، ھەيدەكچى تەسىس قىلىنغان بولۇپ، ناھىيىلەردىكى غەللە - پاراق يىغىۋېلىش ۋە ئاشلىق سېتىۋېلىش، ئامبارغا كىرگۈزۈش ئىشلىرىغا ھەيدەكچىلىك قىلاتتى. غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسىنىڭ تۇنجى باشلىقلىقىنى مالىيە نازارىتىنىڭ نازىرى لۇ يۈژېن قوشۇمچە ئۆتىدى. بۇ باشقارمىغا باشلىق، مۇئاۋىن باشلىق بولغانلاردىن جالۇ يۈ، جالۇ خۇڭيۈ، ژالۇ باڭيەن، ژۇ شۇفەن، ئويالۇ ژېنلىڭلار بار.

مىنگونىڭ 34 - يىلى (1945 - يىلى) 8 - ئايدا مالىيە نازارىتى ئاشلىق يۆتكەش باش باشقارمىسى شىنجاڭ ئۆلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسى ساقلاش - توشۇش باشقارمىسى (قىسقارتىلىپ ساقلاش- توشۇش باشقارمىسى دەپ ئاتىلىدۇ) قىلىپ ئۆزگەرتىلدى. بۇ باشقارمىدا 3 بۆلۈم، 2 ئىشخانا، يەنى خوجىلىق بۆلۈمى، ساقلاش بۆلۈمى، توشۇش بۆلۈمى، كاتىبات ئىشخانىسى، بوغالتىرلىق ئىشخانىسى بار ئىدى. ۋاكالەت ئاپپاراتلىرىدىن: ئاقسۇ ترانسپورت شۆبە باشقارمىسى، قاراشەھەر مەركىزىي ئىسكىلاتى، بۈگۈر، كۈچا ترانسپورت پونكىتلىرى بار. بۇ باشقارمىغا باشلىق، مۇئاۋىن باشلىق بولغانلاردىن جالۇ خۇڭيۈ، ئويالۇ ژېنلىڭ،

تەن دېگۈشيالڭ، مالىن قاتارلىقلار بار.

مىنگونىڭ 33 - يىلى (1944 - يىلى) ناھىيىلىك باج ئىدارىسى غەللە - پاراق يېغىش ئورنىغا ئۆزگەرتىلدى. ناھىيە دەرىجىلىك غەللە - پاراق ئاشلىق ئىشلىرىنى غەللە - پاراق يېغىش ئورنى بېجىردى. ئۆلكىلىك غەللە- پاراق ئاشلىق باشقارمىسى قۇرۇلغاندىن كېيىن، ئادەم كۈچى، مالىيە كۈچى چەكلىمىسىدىن ۋىلايەت، ناھىيىلەردە غەللە - پاراق ئاشلىق ئاپپاراتى قۇرۇلمىدى. غەللە - پاراق ئاشلىق يېغىش ئىشلىرىنى يەنىلا مالىيە نازارىتى قارىمىقىدىكى ناھىيىلىك غەللە - پاراق يېغىش ئورنى قوشۇمچە ئىشلىدى. مىنگونىڭ 35 - يىلى (1946 - يىلى) 7 - ئايدا بۈيرۇققا بىنائەن ناھىيىلەردىكى غەللە - پاراق يېغىش ئورنى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى، غەللە - پاراق ئېلىش كەسپى ناھىيىلىك ھۆكۈمەتتىكى غەللە - پاراق بۆلۈمى (بۆلۈمچىسى)گە ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. مىنگونىڭ 36 - يىلى (1947 - يىلى) ناھىيىلەردە غەللە - پاراق يېغىش ئىدارىسى قۇرۇلۇپ، غەللە - پاراق ئاشلىق يېغىش ئىشلىرىنى تاكى 1949 - يىل 9 - ئايدا شىنجاڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد بولغانغا قەدەر قوشۇمچە ئىشلىدى.

§ 2 . جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغاندىن كېيىنكى ئاپپاراتلار

1. مەمۇرىي ئاپپاراتلار

1) ئۆلكە، ئاپتونوم رايون دەرىجىلىك مەمۇرىي ئاپپاراتلار

1949 - يىل 9 - ئايدا شىنجاڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد بولغاندىن كېيىن، ئەسلىدىكى شىنجاڭ ئۆلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسى ھەربىي باشقۇرۇشتا بولدى. 1950 - يىل 2 - ئاينىڭ 28 - كۈنى ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ قارارى بويىچە، شىنجاڭ ئۆلكىلىك غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسى ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ، شىنجاڭ ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى قۇرۇلدى، ئىدارە قارىمىقىدا كاتىبات ئىشخانىسى، بوغالتىرلىق ئىشخانىسى ۋە 1 ،، 2 ،، 3 - بۆلۈم، قوشۇمچە ئورۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىسكىلاتى قۇرۇلدى. ئۇنىڭغا مەمۇرىي جەھەتتە مالىيە نازارىتى، كەسپىي جەھەتتە غەربىي شىمال ئاشلىق ئىدارىسى رەھبەرلىك قىلدى. 12 - ئايدا ئىدارىدە بىر ئىشخانا، 4 بۆلۈم، بىر ئەترەت يەنى كاتىبات ئىشخانىسى، پىلان - يۆتكەش - تەمىنلەش بۆلۈمى، ئىسكىلات باشقۇرۇش بۆلۈمى، ئاشلىق - يەم-خەشەك بوغالتىرلىق بۆلۈمى، خىراجەت - بوغالتىرلىق بۆلۈمى ۋە خىزمەت ئەترىتى تەسىس قىلىندى.

1953 - يىل 2 - ئاينىڭ 26 - كۈنى شىنجاڭ ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ دەرىجىسى ئۆستۈرۈلۈپ، شىنجاڭ ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى ئاشلىق نازارىتى قىلىندى، ئۇ شىنجاڭ ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى ۋە جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ رەھبەرلىكىدە بولدى، شۇنىڭ بىلەن بىرگە غەربىي شىمال ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ يېتەكچىلىكى ۋە نازارىتىدە بولدى. نازارەتتە بىر ئىشخانا، 6 بۆلۈم يەنى ئىشخانا، پىلان بۆلۈمى، تىجارەت بۆلۈمى، بوغالتىرلىق بۆلۈمى، كادىرلار - رېۋىزىيە بۆلۈمى، ساقلاش-يۆتكەش بۆلۈمى، ئاساسىي قۇرۇلۇش بۆلۈمى قۇرۇلدى. 1955 - يىل 1 - ئايدا يەنە پىششىقلاپ ئىشلەش بۆلۈمى ۋە رېۋىزىيە ئىشخانىسى قۇرۇلدى.

1955 - يىل 10 - ئاينىڭ 1 - كۈنى شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى قۇرۇلدى، شىنجاڭ ئۆلكىلىك ئاشلىق نازارىتى شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق نازارىتىگە ئۆزگەرتىلدى. 1956 - يىلى مەملىكەتلىك

ئاشلىق يىغىنىنىڭ ئاشلىق تارماقلىرىدا مەمۇرىيەت بىلەن كارخانا ئاپپاراتىنى ئايرىم قۇرۇش توغرىسىدىكى لايىھىسىگە ئاساسەن، نازارەتتە 2 ئىشخانا، 7 بۆلۈم، يەنى ئىشخانا، رېژىسسىيە بۆلۈمى، كادىرلار بۆلۈمى، پىلان-ستاتىستىكا بۆلۈمى، مالىيە - بوغالتىرلىق بۆلۈمى، يۆتكەش بۆلۈمى، ئەمگەك - مائاش بۆلۈمى، ئاشلىق باھاسى بۆلۈمى، تەكشۈرۈش - تېخنىكا بۆلۈمى تەسىس قىلىندى. ئۇنىڭدىن باشقا تەمىنلەش، سېتىۋېلىش - ساقلاش، ساناقەت، ئاساسىي قۇرۇلۇشتىن ئىبارەت 4 ئىدارە تەسىس قىلىندى. 1957 - يىل 5 - ئاينىڭ 22 - كۈنى ش ئۇ ئا ر باش ئىشچىلار ئۈيۈشمىسىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىشچىلار ئۈيۈشمىسى تەييارلىق ھەيئىتى قۇرۇلدى. شۇ يىلى 8 - ئايدا ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ «ئاشلىق تارماقلىرى ئاپپارات قۇرۇلۇشىدا قاتلاملارنى ئازايتىش، ئۆز قارىمىقىدىكى كارخانىلارنىڭ باشقۇرۇش ئاپپاراتلىرىنى مەمۇرىي فۇنكسىيىلىك ئاپپاراتقا ئۆزگەرتىش توغرىسىدىكى يولىيورۇقى» غا ئاساسەن، تەمىنلەش، سېتىۋېلىش - ساقلاش، ئاساسىي قۇرۇلۇش، ئاشلىق ساناقىتىدىن ئىبارەت 4 ئىدارە مەمۇرىي فۇنكسىيىلىك بۆلۈمگە ئۆزگەرتىلدى. 11 - ئايدا ئەمگەك - مائاش بۆلۈمى، تەكشۈرۈش - تېخنىكا بۆلۈمى، ئاشلىق باھاسى بۆلۈمى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. ئاشلىق نازارىتىدە مەمۇرىيەت بىلەن كارخانا بىرلەشتۈرۈلۈپ، 2 ئىشخانا، 9 بۆلۈم، يەنى ئىشخانا، رېژىسسىيە ئىشخانىسى، كادىرلار بۆلۈمى، پىلان - ستاتىستىكا بۆلۈمى، مالىيە - بوغالتىرلىق بۆلۈمى، ساقلاش بۆلۈمى، سېتىۋېلىش بۆلۈمى، تەمىنلەش بۆلۈمى، يۆتكەش بۆلۈمى، ساناقەت بۆلۈمى، ئاساسىي قۇرۇلۇش بۆلۈمى تەسىس قىلىندى. 1958- يىل 1 - ئايدا رېژىسسىيە بۆلۈمى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى، ئاشلىق ساناقەت بۆلۈمى بىلەن ئاساسىي قۇرۇلۇش بۆلۈمى بىرلەشتۈرۈلۈپ ئاساسىي قۇرۇلۇش - ساناقەت بۆلۈمى قىلىندى، تەمىنلەش بۆلۈمى بىلەن سېتىۋېلىش بۆلۈمى بىرلەشتۈرۈلۈپ سېتىۋېلىش - تەمىنلەش بۆلۈمى قىلىندى. 1960 - يىل 7 - ئاينىڭ 5 - كۈنى يېزىلارنىڭ ئاشلىق باشقۇرۇشىنى كۈچەيتىش، يېزىلاردىكى خەلق تۈرمۇشىنى ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر پارتكوم ئاشلىق نازارىتىدە يېزا ئاشلىق بۆلۈمى قۇرغانلىقىنى، مەمۇرىي شتاتنىڭ 16 بولىدىغانلىقىنى قارار قىلدى. 1961 - يىلى «جەنۇبنىڭ ئاشلىقىنى شىمالغا يۆتكەش» ئېھتىياجىغا ماسلىشىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن، ئاشلىق نازارىتى ئاقسۇ ئاشلىق يۆتكەش پونكىتى قۇرۇلدى. كارخانا شتاتى 65 بولدى. شۇ يىلى ئاشلىق نازارىتى ئىچكى ئاپپاراتنى 2 ئىشخانا، 6 بۆلۈمگە تەڭشىدى، يەنى پارتكوم ئىشخانىسى، مەمۇرىيەت ئىشخانىسى، كادىرلار بۆلۈمى، پىلان- يۆتكەش بۆلۈمى، مالىيە بوغالتىرلىق بۆلۈمى، تەمىنلەش بۆلۈمى، ساقلاش بۆلۈمى، ئاساسىي قۇرۇلۇش- ساناقەت بۆلۈمى. 1962 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن، ئاشلىق نازارىتىدە ياغ بۆلۈمى قۇرۇلدى. 1963 - يىلى ئاپتونوم رايون زور مىقداردا «جەنۇبنىڭ ئاشلىقىنى شىمالغا يۆتكەش» نى ئاخىرلاشتۇردى. 8- ئاينىڭ 2 - كۈنى ئاشلىق نازارىتى ئاقسۇ ئاشلىق يۆتكەش پونكىتى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. 1964 - يىلى پىلان - يۆتكەش بۆلۈمى ئۇنىۋېرسال پىلان بۆلۈمى بىلەن يۆتكەش بۆلۈمىگە ئايرىلدى. 1965 - يىل 3 - ئاينىڭ 30 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن، ئاشلىق نازارىتىدە سىياسىي بۆلۈم قۇرۇلدى، ئۇنىڭ قارىمىقىدا ئىشخانا، تەشكىلات بۆلۈمى، تەشۋىقات بۆلۈمى، كادىرلار - قوغداش بۆلۈمى (ئەسلىدىكى كادىرلار بۆلۈمى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى) قۇرۇلدى. 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن، ئاشلىق نازارىتىدە شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈمى ئاشلىق بۆلۈمى قۇرۇلدى ھەمدە بىكىتۈمىنىڭ يېزا ئىگىلىك 4 ،، 7 ،، 8 - شىلىرىدە مەركىزىي ئاشلىق ئامبىرى قۇرۇلدى، بۇلارغا ئاشلىق نازارىتى بىكىتۈمەن ئاشلىق بۆلۈمى بىۋاستە رەھبەرلىك قىلدى.

1967 - يىل 1 - ئايدا «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» نىڭ تەسىرىدە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق نازارىتىنىڭ پارتىيە، ھۆكۈمەت تەشكىلى ۋە كەسىپىي خىزمىتى پالەچ ھالەتكە چۈشۈپ قالدى. 4 - ئايدا شىنجاڭ ھەربىي رايونى

ئەۋەتكەن «ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى تەشۋىقات ئەترىتى» ش ئۇ ئا ر ئاشلىق نازارىتىگە كىرگەندىن كېيىن، ئاشلىق كەسپى خىزمىتى داۋاملىق جەددىي ئېلىپ بېرىلدى. 1968 - يىل 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، ئاشلىق نازارىتى ئاز ساندىكى كادىرلارنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئىشلەپچىقىرىش قوماندانلىق گۇرۇپپىسىنىڭ مالىيە - سودا گۇرۇپپىسىدا ئەسلىدىكى ئاشلىق نازارىتىنىڭ كەسپىي خىزمىتىنى ئۈستىگە ئېلىشقا ئاجرالتتى، قالغان خادىملار مەخسۇس «كۆرەش قىلىش، تەنقىد قىلىش، ئۆزگەرتىش» ئېلىپ باردى. 1969 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق نازارىتى ئىنقىلابىي رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى قۇرۇلدى. 1970 - يىل 4 - ئايدا ئەسلىدىكى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئىشلەپچىقىرىش قوماندانلىق گۇرۇپپىسىنىڭ مالىيە - سودا گۇرۇپپىسى بىۋاسىتە باشقۇرغان ئاشلىق كەسپى خىزمىتىنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت سودا ئىدارىسى ئىشخانىسى ئۈستىگە ئالدى. شۇ يىلى 7 - ئايدا ئاشلىق نازارىتى ئورگىنىدىكى بارلىق خادىملار سانجىدىكى يۇ شۇگۇ «7 - ماي» كادىرلار مەكتىپىگە بېرىپ، مەكتەپ سالغاچ، «كۆرەش قىلىش، تەنقىد قىلىش، ئۆزگەرتىش» كە قاتناشتى.

1971 - يىل 2 - ئاينىڭ 25 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ قارارى بىلەن ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئاشلىق ئىدارىسى قۇرۇلدى. ئىدارىدە سىياسىي خىزمەت گۇرۇپپىسى، ئىش بېجىرىش گۇرۇپپىسى، كەسپىي گۇرۇپپىسى تەسىس قىلىندى. 1972 - يىل 10 - ئايدا «7- ماي» كادىرلار مەكتىپىگە چۈشۈرۈلگەن خادىملارنىڭ ھەممىسى قايتۇرۇپ كېلىندى. 1973 - يىلى ئىدارىدىكى ئاپپارات بىر ئىشخانا، 6 باشقارمىغا تەڭشەلدى، يەنى ئىشخانا، سىياسىي خىزمەت باشقارمىسى، پىلان - مالىيە باشقارمىسى، تەمىنلەش- يۆتكەش باشقارمىسى، يېزا ئاشلىق باشقارمىسى، قوغداش باشقارمىسى، ئاساسىي قۇرۇلۇش - سانائەت باشقارمىسى (قارىمىقىدا ماتېرىيال تەمىنلەش پونكىتى تەسىس قىلىنغان) . 1975- يىل 3 - ئايدا خەلق ھاۋا مۇداپىئە ئىشخانىسى، ياغ باشقارمىسى قۇرۇلدى. 1976 - يىل 12 - ئاينىڭ 20 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ياغ باشقارمىسىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ، ش ئۇ ئا ر ياغ شىركىتى قۇرۇشنى قارار قىلدى. 1978- يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئاشلىق ئىدارىسى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىغا ئۆزگەرتىلدى، ئىدارە ئىنقىلابىي رەھبەرلىك گۇرۇپپىسىنىڭ باشلىقى، مۇئاۋىن گۇرۇپپا باشلىقىسۇ مۇناسىپ ھالدا ئىدارە باشلىقى، مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقىغا ئۆزگەرتىلدى. 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر شتات كومىتېتىنىڭ قوشۇلۇشى بىلەن پەن- تېخنىكا - ماتارىپ باشقارمىسى كۆپەيتىپ قۇرۇلدى، ساقلاش باشقارمىسى - تەكشۈرۈش باشقارمىسىغا ئۆزگەرتىلدى، پىلان - مالىيە باشقارمىسى پىلان - ستاتىستىكا باشقارمىسى ۋە مالىيە - باھا باشقارمىسىغا ئايرىلدى. 1979 - يىل 4- ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىدە ئىنتىزام تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسى قۇرۇلدى. 1979 - يىل 10 - ئايدا پەن- تېخنىكا - ماتارىپ باشقارمىسى بىلەن ئاشلىق - پەن تەتقىقات ئورنى بىرلىكتە ئىش بېجىردى، بىر ئاپپارات قىلىنىپ 2 ۋۇجۇدكا ئېسىلدى. 1980 - يىل 6 - ئاينىڭ 20 - كۈنى ش ئۇ ئا ر شتات كومىتېتىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىدە بىر ئىشخانا، 8 باشقارما، يەنى ئىشخانا، سىياسىي باشقارما، ئەمگەك- ماتاش - قوغداش باشقارمىسى، پىلان - ستاتىستىكا باشقارمىسى، مالىيە - باھا باشقارمىسى، شەھەر تەمىنلەش باشقارمىسى، يېزا ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش باشقارمىسى، ئاساسىي قۇرۇلۇش باشقارمىسى، خوجىلىق باشقارمىسى قۇرۇلدى، 157 مەمۇرىي شتات بار بولدى. ئۇنىڭدىن باشقا ساقلاش - يۆتكەش باشقارمىسى ۋە ئاشلىق - ياغ سانائەت باشقارمىسى تەسىس قىلىندى.

1980 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ 32 - قېتىملىق دائىمىي ئىشلار يىغىنىدا، 1981- يىل

1 ـ ئايدىن باشلاپ، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق نازارىتىگە ئۆزگەرتىلگەنلىكى بەلگىلەندى. 7 ـ ئايدا ش ئۇ ئا ر شتات كومىتېتىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن، ئاشلىق نازارىتىنىڭ سىياسىي باشقارمىسى ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ، تەشكىلات باشقارمىسى، تەشۋىقات- ماتارىپ باشقارمىسى، قوغداش باشقارمىسى قۇرۇلدى. 9 ـ ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاساسىي قۇرۇلۇش كومىتېتىنىڭ ماقۇللۇقى بىلەن، ئاشلىق نازارىتى ئاساسىي قۇرۇلۇش لايىھىلەش ئىشخانىسى قۇرۇلدى. 1982 ـ يىل 7 ـ ئاينىڭ 3 ـ كۈنى ئۈرۈمچى شەھەرلىك خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق نازارىتىدە ئەمگەك ـ مۇلازىمەت شىركىتى قۇرۇلدى، بۇ شىركەت مەمۇرىي جەھەتتە نازارەتنىڭ رەھبەرلىكىدە، كەسىپىي جەھەتتە ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئەمگەك مۇلازىمەت شىركىتىنىڭ رەھبەرلىكىدە بولدى. شىركەتكە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق نازارىتى ھەمدە نازارەتكە بۇاسىتە قاراشلىق كارخانا، كەسىپىي ئورۇنلاردىكى ئىش كۈتۈپ تۇرغان ياشلار بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇلدى.

1983 ـ يىل 4 ـ ئاينىڭ 20 ـ كۈنى ئاپتونوم رايون پارتىيە، ھۆكۈمەت ئورۇنلىرىنىڭ ئاپپارات ئىسلاھاتى لايىھىسىدە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق نازارىتى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىگە ئۆزگەرتىلگەنلىكى بېكىتىلدى. ئىدارە قارمىقىدا پىلان باشقارمىسى، مالىيە باشقارمىسى، سېتىۋېلىش ـ سېتىش باشقارمىسى، ساقلاش ـ يۆتكەش باشقارمىسى، سانائەت باشقارمىسى، ئەمگەك- كادىرلار باشقارمىسى، تەشۋىقات ـ ماتارىپ ـ پەن ـ تېخنىكا باشقارمىسى، ئىشخانا، ئىنتىزام تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسى تەسىس قىلىندى. 1984 ـ يىل 6 ـ ئاينىڭ 4- كۈنى ش ئۇ ئا ر شتات كومىتېتىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن، سىياسىي باشقارما قۇرۇلدى. 1987 ـ يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئاپپاراتى ئىشخانا، ئاشلىق تەزكىرىسى ئىشخانىسى، سىياسەت تەتقىقات ئىشخانىسى، سېتىۋېلىش ـ سېتىش باشقارمىسى، پىلان ـ ستاتىستىكا باشقارمىسى، مالىيە ـ باھا باشقارمىسى، ئەمگەك ـ كادىرلار باشقارمىسى، سىياسىي باشقارمىسى، پەن ـ تېخنىكا ـ ماتارىپ باشقارمىسى، ساقلاش ـ يۆتكەش باشقارمىسى، سانائەت باشقارمىسى، ئىنتىزام تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسى، ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى، تۇرمۇش مۇلازىمەت شىركىتىگە تەقسىملەندى. 1988 ـ يىل 11 ـ ئاينىڭ 4 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىدە رېۋىزىيە ئىشخانىسى قۇرۇلدى. ئۇ ئىنتىزام تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسى بىلەن بىرلىكتە ئىش بېجىردى. 1990 ـ يىل 2 ـ ئاينىڭ 23 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر شتات كومىتېتىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىدە پېنسىيەگە چىققان ئىشچى ـ خىزمەتچىلەرنى بىر تۇتاش باشقۇردى. 5 ـ ئاينىڭ 31 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ 80 ـ قېتىملىق دائىمىي ئىشلار يىغىندا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىدە ئىقتىسادىي مۇپەتتىشلىك باشقارمىسى قۇرۇش تەستىقلاندى، ئۇ ئاپتونوم رايونلۇق ئىقتىسادىي مۇپەتتىشلىك ئىدارىسى تۇرۇشلۇق ئاپپارات ھېسابلىنىدۇ.

2) جەنۇبىي شىنجاڭ مەمۇرىي مەھكىمىسى، ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستلىق ئاشلىق باشقارمىسى

1954 ـ يىلى جەنۇبىي شىنجاڭ مەمۇرىي مەھكىمىسى بىلەن ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستى قۇرۇلۇپ، ئۇلاردا ئاشلىق باشقارمىسى تەسىس قىلىندى. قەشقەر، خوتەن، يەكەن، ئاقسۇدىن ئىبارەت 4 ۋىلايەت ۋە قىزىلسۇ قىرغىز ئاپتونوم ئوبلاستى جەنۇبىي شىنجاڭ مەمۇرىي مەھكىمىسىنىڭ باشقۇرۇش تەۋەلىكىدە، ئىلى، تارباغاتاي، ئالتاي ۋىلايىتى ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستىنىڭ باشقۇرۇش تەۋەلىكىدە بولدى. 1955 ـ يىلى قەشقەر ۋىلايەتلىك، ئىلى ۋىلايەتلىك ئاشلىق بۆلۈمى ۋىلايەتنىڭ ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇشى بىلەن ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى، ئۇلارنىڭ كەسىپىي خادىملىرى جەنۇبىي شىنجاڭ مەمۇرىي مەھكىمە ئاشلىق باشقارمىسى بىلەن ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستلىق ئاشلىق باشقارمىسىغا قوشۇۋېتىلدى. 1956 ـ يىل 4 ـ ئايدا جەنۇبىي شىنجاڭ

مەمۇرىي مەھكىمە ئاشلىق باشقارمىسى بىلەن يەكەن ۋىلايەتلىك ئاشلىق بۆلۈمى تەشكىلىي تۈزۈلمىسىنىڭ ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇشى بىلەن ئەمەلدىن قالدى.

3) ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى (باشقارمىسى) بۆلۈملىرى

1950 — 1951 - يىللىرى ئىلى، تارباغاتاي، ئالتاي، قۇمۇل، قاراشەھەر، ئاقسۇ، قەشقەر، يەكەن، خوتەن قاتارلىق 9 ۋىلايەتتە ئاشلىق ئىدارىسى قۇرۇلدى، بۇ ئىدارىلەردە كاتىبات ئىشخانىسى، مالىيە، ساقلاش، سېتىۋېلىش - يۆتكەش قاتارلىق بۆلۈملەر تەسىس قىلىندى، خادىم شتاتى 12 — 20 گىچە بولدى. نۆۋەتتىلىق ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان تۇرپان، توقسۇن، پىچان، سانجى، قۇتۇبى، ماناس، موري، گۇچۇڭ، جىمىسار، فۇكاڭ، مىچۇەن، توققۇزتارا، سۇيدۇڭ، قورغاس، چاپچال، دۆربىلجىن، ساۋەن، شىخۇ، كورلا، بۇگۇر، قاغىلىق، پوسكام، قەشقەر يېڭىشەھەر، يېڭىسار، پەيزاۋات، مارالبېشى، ئونسۇ، كۆچا، ئۈچتۇرپان، شايار، توقسۇ، باي، قاراقاش، لوپ، گۇما، چىرا، كېرىيەدىن ئىبارەت 37 ناھىيىدە ناھىيىلىك خەلق ھۆكۈمىتى ئاشلىق ئىدارىسى تەسىس قىلىندى (قوشۇمچە جەدۋەل: 7 — 1 گە قارالسۇن). ھەر بىر ئىدارىنىڭ شتاتى 4 — 6 گىچە بولدى. ۋىلايەتلىك، شەھەرلىك، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى مەمۇرىي جەھەتتە شۇ يەردىكى ھۆكۈمەتنىڭ رەھبەرلىكىدە، كەسپىي جەھەتتە يۇقىرى دەرىجىلىك كەسپىي تارماقلارنىڭ رەھبەرلىكىدە بولدى. باشقۇرۇشقا قولايلىق بولسۇن ئۈچۈن، يېڭىدىن قۇرۇلغان ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىسكىلاتىنى بىلەن بىرلىكتە ئىش بېجىردى، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى ئىسكىلاتنىڭ مۇدىرلىقىنى قوشۇمچە ئۈستىدى. 1952 - يىلى قەشقەر بىلەن غۇلجا ناھىيە دەرىجىلىك شەھەر قىلىنغاندا، ئۇلاردىمۇ ئاشلىق ئىدارىسى قۇرۇلدى. 1953 - يىلى مەركىزىي مالىيە - ئىقتىساد كومىتېتىنىڭ ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق ئاپپاراتلىرىنى تەكشەش توغرىسىدىكى يولىيورۇقىغا ئاساسەن، ئۇلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسىنى مەھكىمە ئاشلىق بۆلۈمىگە ئۆزگەرتىشنى، شتاتى 25 — 35 گىچە بولۇشنى، ناھىيە (شەھەر) لىك ئاشلىق ئىدارىسىنى ناھىيە (شەھەر) لىك خەلق ھۆكۈمىتى ئاشلىق بۆلۈمىگە ئۆزگەرتىشنى، شتاتىنىڭ 3 — 9 غىچە بولۇشنى قارار قىلدى. بۇ مەزگىلدە 1951 - يىلىنىڭ ئاخىرىدىن بۇرۇن ناھىيە دەرىجىلىك ئاشلىق مەمۇرىي ئاپپاراتى قۇرۇلمىغان 41 ناھىيىدە ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ ئاشلىق ئىدارىسى (بۆلۈمى) قۇرۇلدى. مۇشۇ چاغقا قەدەر ئۆلكە بويىچە 10 ژالىي مەھكىمىسى، 80 ناھىيە (شەھەر) نىڭ ھەممىسىدە ئاشلىق مەمۇرىي ئاپپاراتى قۇرۇلۇپ بولدى.

1954 - يىل 6 - 7 - ئايلاردا بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستى، بورتالا موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستى، سانجى خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستى، قىزىلسۇ قىرغىز ئاپتونوم ئوبلاستى كەينى - كەينىدىن قۇرۇلدى، ئاپتونوم ئوبلاستلىق خەلق ھۆكۈمەتلىرىدە ئاشلىق بۆلۈمى تەسىس قىلىندى. 1955 - يىلى يېڭىدىن قۇرۇلغان ئاقتۇ ناھىيىلىك ھۆكۈمەتتە ئاشلىق بۆلۈمى تەسىس قىلىندى. 1956 - يىلى قەشقەر ژالىي مەھكىمىسى قۇرۇلغاندا ئاشلىق بۆلۈمى قۇرۇلدى، شتاتى 25 قىلىپ بېكىتىلدى. شۇ يىلى 8 - ئايدىن باشلاپ، ۋىلايەتلىك، ئاپتونوم ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك ئاشلىق باشقارمىسى، بۆلۈملىرى ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ ئاشلىق ئىدارىسىغا ئۆزگەرتىلدى. 1958 - يىلى قاراماي شەھىرى قۇرۇلدى، مۇناسىپ ھالدا شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى تەسىس قىلىندى.

1960 - يىل 8 - ئايدا يېزىلاردا ئاشلىق باشقۇرۇش خىزمىتىنى كۈچەيتىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستلىق ۋە ھەرقايسى ۋىلايەتلىك، ئاپتونوم ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىدە يېزا ئاشلىق بۆلۈمى قۇرۇشنى، ھەر بىر بۆلۈمنىڭ شتاتىنى 4 قىلىپ بېكىتىشنى؛ ناھىيە (شەھەر) لىك ئاشلىق ئىدارىلىرىدە يېزا ئاشلىق بۆلۈمچىسى قۇرۇشنى، بۇ بۆلۈمچىلەرنىڭ شتاتىنى 3 قىلىپ

بېكىتمىشى، ئاساسلىقى خەلق گۇڭشېلىرىنىڭ ئاشلىق تەقسىملەش ۋە سېتىۋېلىش، باشقۇرۇش، ئىشلىتىش قائارلىق خىزمەتلىرىگە ھەمكارلىشىش، يېتەكچىلىك قىلىشنى ئۈستىگە ئالىدىغانلىقىنى قارار قىلدى.

1968 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت قۇرۇلغاندىن كېيىن، مەمۇرىي مەھكىمە ئاشلىق ئىدارىلىرى ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىگە ئۆزگەرتىلدى. 1970 - يىلى باغراش ناھىيىسى قۇرۇلغاندا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى قۇرۇلدى. 1975 - يىل 1 - ئايدا تۇرپان ۋىلايىتى قۇرۇلغاندا تۇرپان ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسى قۇرۇلدى. شۇ يىلى كۈيتۈك شەھىرى قۇرۇلۇپ، مۇناسىپ ھالدا كۈيتۈك شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى قۇرۇلدى، ئۇ ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ رەھبەرلىكىدە بولدى. 1975- يىل 5 - ئايدا بىكتۇەن ئەملدىن قالدۇرۇلغاندىن كېيىن، ھەرقايسى يېزا ئىگىلىك شىلىرىدىكى غەيرىي يېزا ئىگىلىك ئاھالىلىرىنىڭ ئاشلىق تەمىناتىنى ئورۇنلاشتۇرۇش ئۈچۈن، ئاقسۇ، مارالبېشى، دۆربىلجىن، بېيتۈن، ۋۇجياچۇ، بورتالا قاتارلىق جايلاردا ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ ئاشلىق شۆبە ئىدارىسى قۇرۇلدى، ئۇلار مۇناسىۋەتلىك ۋىلايەت، ئاپتونوم ئوبلاستلاردىكى ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ رەھبەرلىكىدە بولدى. 1976- يىل 1 - ئايدا گوۋۇيۈەننىڭ تەستىقى بىلەن، شىخەنزە ۋىلايىتى قۇرۇلۇپ، مۇناسىپ ھالدا شىخەنزە ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسى قۇرۇلدى. 1978 - يىلى شىخەنزە ۋىلايىتى ئەملدىن قالدۇرۇلۇپ، شەھەرگە ئۆزگەرتىلدى، ئەسلىدىكى ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىغا ئۆزگەرتىلدى.

1983 - يىلدىن باشلاپ، ۋىلايەتلىك مەمۇرىي مەھكىمە ئاشلىق ئىدارىسى ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ ئاشلىق باشقارمىسىغا ئۆزگەرتىلدى. شۇ يىلى 9 - ئايدا خوتەن شەھىرى قۇرۇلۇپ، مۇناسىپ ھالدا خوتەن شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى قۇرۇلدى. 1984 - يىل 9 - ئايدا ئىلى ۋىلايىتى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى ۋە ئىلى ۋىلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىسى قۇرۇلدى.

1990 - يىلى ئاپتونوم رايوندىكى ھەرقايسى ۋىلايەت، شەھەر، ئاپتونوم ئوبلاستلاردا ئاشلىق ئىدارىسى (باشقارمىسى) قۇرۇلدى، ئىلى ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسىنى قوشقاندا جەمئىي 16 بولدى. ھەرقايسى ناھىيە (شەھەر) لەردە ناھىيە (شەھەر) لىك ئاشلىق ئىدارىسى قۇرۇلدى، مالەن ئاشلىق ئىدارىسىنى قوشقاندا جەمئىي 85 بولدى؛ ئۈنىڭدىن باشقا ئاشلىق شۆبە ئىدارىلىرىدىن 13 ى (ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى ھەرقايسى شۆبە ئىدارىنى ئۆز ئىچىگە ئالمىدۇ)، كان رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسىدىن 5 ى بار بولدى.

2. تىجارەت ئاپپاراتى

1) ئاشلىق شىركىتى

1953 - يىلى غەربىي شىمال ھەربىي - مەمۇرىي كومىتېتى مالىيە بۆلۈمى، سودا بۆلۈمىنىڭ قارارى ئىجرا قىلىنىپ، ئۇرۇمچى شەھىرى، ئاقسۇ، خوتەن، يەكەن، قاراشەھەر، تارباغاتاي، ئالتاي، قۇمۇل، قەشقەر ۋىلايەتلىرى ۋە غۇلجا، قەشقەر شەھىرىدە ئاشلىق شىركىتى قۇرۇلدى. ۋىلايەتلىك ئاشلىق شىركىتى كەسىپىي ۋە مەمۇرىي جەھەتتە مەھكىمە ئاشلىق بۆلۈمىنىڭ رەھبەرلىكىدە بولدى. شەھەرلىك ئاشلىق شىركىتى كەسىپىي جەھەتتە يۇقىرى دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ رەھبەرلىكىدە بولدى. مەمۇرىي جەھەتتە ئۆزلىرى تۇرۇشلۇق جايدىكى ھۆكۈمەتنىڭ رەھبەرلىكىدە بولدى، شىركەتنىڭ مەجبۇرىيىتى: ئاشلىق سېتىۋېلىش، سېتىش، يۆتكەش، ساقلاش كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىشتىن ئىبارەت. 1955 - يىل 2 - ئايدا ئۆلكىلىك ئاشلىق نازارىتى ۋىلايەتلىك، شەھەرلىك ئاشلىق شىركەتلىرىنى ئەملدىن قالدۇرۇپ، كەسىپ ۋە خادىملارنى مەھكىمە تۇرۇشلۇق جايدىكى ناھىيە، شەھەرلىك ئاشلىق بۆلۈملىرىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىشنى قارار قىلدى.

2) ياغ شىركىتى

1954 - يىل 10 - ئايدا جۇڭگو ئۆسۈملۈك يېغى شىركىتى شىنجاڭ ئۆلكىلىك شىركىتى قۇرۇلدى. شۇ يىلى يەنە ياغ ئىشلەپچىقىرىدىغان 20 ۋىلايەت، شەھەر، ناھىيىدە ياغ شىركىتى قۇرۇلدى، ئۇلار ئۆلكىلىك

سودا نازارىتىنىڭ رەھبەرلىكىدە بولدى. ئۇنىڭ ۋەزىپىسى ئۆلكىنىڭ ئۆسۈملۈك يېغى ئوبوروتىنى باشقۇرۇش، ياغلىق دان سېتىۋېلىش، ياغ تارتىش، ساقلاش ھەمدە ياغ بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەشتىن ئىبارەت بولدى. 1956 - يىل 8 - ئايدا ئاشلىق مىنىستىرلىكى، سودا مىنىستىرلىكىنىڭ ئۇقتۇرۇشىنىڭ روھىغا ئاساسەن، ھەر دەرىجىلىك ياغ شىركەتلىرى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ رەھبەرلىكىگە تاپشۇرۇپ بېرىلدى. 1957 - يىلى ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاپپاراتلارنى ئىخچاملاش توغرىسىدىكى يولىيورۇقى ئىزچىللاشتۇرۇلغاندا، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق نازارىتى كەسىپ مىقدارى بىرقەدەر چوڭ بولغان باي، ئونسۇ، ئۇچتۇرپان، غۇلجا ناھىيىلىك ياغ شىركەتلىرىدىن باشقا ياغ شىركەتلىرىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ، ئۇلارنىڭ كەسىپ ۋە خادىملىرى ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىگە تەۋە بولغانلىقىنى قارار قىلدى. 1976 - يىل 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ قارارىغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر ياغ شىركىتى قۇرۇلدى، ئۇنىڭ قارىمىقىدا ياغ ئىسكىلاتى قۇرۇلدى. ئۇ، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىگە قارىدى. 1977 - يىلدىن باشلاپ، ئۇرۇمچى شەھىرى، سانجى خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستىدا ياغ شىركىتى قۇرۇلدى. 1987 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە، ئاپتونوم رايون بويىچە ئۈلگەتلىك، شەھەرلىك، ئاپتونوم ئوبلاستلىق، ناھىيىلىك ياغ شىركىتى 7 گە يەتتى. كېيىن بەزى جايلاردا ياغ ئاپپاراتى بىلەن ئاشلىق - ياغلىق داننى كېلىشىپ سېتىۋېلىش، سېتىش ئاپپاراتى بىرلەشتۇرۇۋېتىلگەچكە، كەسىپي ياغ ئاپپاراتى ئازىيىپ كەتتى. 1990 - يىل ئاخىرىغىچە، ئاپتونوم رايون بويىچە ش ئۇ ئا ر ياغ شىركىتىدىن باشقا، قۇمۇل، ئىلى ئۈلگەتى، ئۇرۇمچى شەھىرى ۋە گۇچۇڭ ناھىيىسىدىن ئىبارەت 4 ئۈلگەت، شەھەر، ناھىيىدىلا ياغ شىركىتى ساقلاپ قېلىندى.

3) يەم - خەشەك شىركىتى

1956 - يىل 7 - ئاينىڭ 15 - كۈنى ش ئۇ ئا ر شتات كومىتېتىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن، جۇڭگو يەم-خەشەك شىركىتى ش ئۇ ئا ر شىركىتى قۇرۇلدى. ئارقىدىنلا ئۇرۇمچى، ئىلى، خوتەن قاتارلىق 8 ئۈلگەت، ئوبلاست، شەھەردە يەم - خەشەك شۆبە شىركىتى ۋە ئۇرۇمچى، گۇچۇڭ، يەكەن قاتارلىق 6 شەھەر، ناھىيىدە يەم - خەشەك سېتىۋېلىش پونكىتى قۇرۇلدى، ئاپتونوم رايون بويىچە يەم - خەشەك سىستېمىسىنىڭ شتاتى 335 بولدى. ھەر دەرىجىلىك يەم - خەشەك ئاپپاراتلىرى شۇ يەردىكى ئاشلىق ئىدارىسى بىلەن يۇقىرى دەرىجىلىك يەم - خەشەك شىركىتىنىڭ قوش رەھبەرلىكىدە بولدى. 1957 - يىل 8 - ئايدا ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاپپاراتلارنى ئىخچاملاش توغرىسىدىكى يولىيورۇقى ئىزچىللاشتۇرۇلۇپ، ھەر دەرىجىلىك يەم - خەشەك ئاپپاراتلىرىنىڭ ھەممىسى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى، كەسىپلەر ۋە خادىملار ئۆزلىرى تۇرۇشلۇق جايدىكى ئاشلىق ئىدارىلىرىگە قوشۇۋېتىلدى. 1976 - يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ قارارىغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر يەم-خەشەك شىركىتى قۇرۇلدى، ئۇ، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىگە قارىدى. 1977 - يىلدىن باشلاپ، ئاپتونوم رايوندىكى نۇرغۇنلىغان ئۈلگەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيىلەردە كەينى - كەينىدىن يەم - خەشەك ئاپپاراتى قۇرۇلدى. 1985 - يىلغىچە، ئاپتونوم رايون بويىچە ش ئۇ ئا ر يەم - خەشەك شىركىتىدىن سىرت، ئۈلگەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيىلەردىكى يەم - خەشەك شىركىتى 50 كە يەتتى. ئاشلىق، ياغلىق دان بويىچە كۆپ يوللۇق تىجارەت يولغا قويۇلۇشقا ئەگىشىپ، كۆپ ساندىكى يەم - خەشەك بازار ئارقىلىق تەڭشەلدى، جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ يەم - خەشەك ئاپپاراتى تەرەققىي قىلىشتىن تەدرىجىي قالدۇرۇلۇش، قوشۇۋېتىلىشكە يۈزلەندى. 1990 - يىلى ئۈلگەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيىلەردە يەم - خەشەك شىركەتلىرىدىن 30 ى قالدى.

4) ئاشلىق، ياغنى كېلىشىپ سېتىۋېلىش - سېتىش شىركىتى

1980 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ قارارىغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق، ياغ كېلىشىپ سېتىۋېلىش - سېتىش شىركىتى قۇرۇلدى، ئۇ ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ رەھبەرلىكىدە

بولدى. ئۇنىڭدىن كېيىن، جايلاردا كەينى - كەينىدىن ئاشلىق، ياغ كېلىشىپ سېتىۋېلىش - سېتىش شىركىتى قۇرۇلدى، ئۇلار شۇ دەرىجىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ رەھبەرلىكىدە بولدى، كەسىپي جەھەتتە يۇقىرى دەرىجىلىك شىركەتلەرنىڭ رەھبەرلىكىدە بولدى. 1987 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايون بويىچە ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيىلەردە ئاشلىق، ياغ كېلىشىپ سېتىۋېلىش - سېتىش ئاپپاراتىدىن 48 ى قۇرۇلدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاشلىق - ياغ كېلىشىپ سېتىۋېلىش - سېتىش شىركىتى 40، ئاشلىق، ياغ سودا شىركىتى 8 بولغان. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرى، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق، ياغ كېلىشىپ سېتىۋېلىش - سېتىش ئاپپاراتى 62 گە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاشلىق، ياغ كېلىشىپ سېتىۋېلىش - سېتىش شىركىتى 55، ئاشلىق، ياغ سودا مەركىزى 7، ئىشچى - خىزمەتچىسى 716.

5) ئاشلىق، ياغ تىرانسپورت كارخانىلىرى

1960 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق نازارىتى كەسىپي تىرانسپورت ئاپتوموبىل ئەترىتى قۇردى، ئۇ ئاشلىق نازارىتى يۆتكەش - توشۇش بۆلۈمىنىڭ باشقۇرۇشىدا بولدى. بۇ ئەترەتتە 156 ئىشچى - خىزمەتچى، 34 ئاپتوموبىل بار ئىدى، كېيىن 3 قېتىم ئىخچاملاش ئارقىلىق، 1962 - يىلىنىڭ ئاخىرى 93 ئىشچى - خىزمەتچى قالدى. 1965 - يىلى ئاپتوموبىلى 53 كە، ئىشچى - خىزمەتچىسى 126 گە يەتتى. 1970 - يىل 4 - ئايدا ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ رەھبەرلىكىگە ناپشۇرۇپ بېرىلدى ۋە ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى خۇك ۋۇگۇ (ھازىرقى ساڭغاڭگۇ) ئاپتوموبىل ئەترىتى بىلەن بىرلەشتۇرۇلۇپ، ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى تىرانسپورت شىركىتى 1 - ئاپتوموبىل ئەترىتى قۇرۇلدى. 1974 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى قايتىدىن ئاپتوموبىل ئەترىتى قۇردى. 1976 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى تىرانسپورت شىركىتى دەپ ئاتالدى. بۇ مەزگىلدە ئاپتونوم رايون بويىچە كۆپ ساندىكى ۋىلايەتلىك، شەھەرلىك، ئاپتونوم ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىلىرى ۋە ئاز ساندىكى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىدە كەسىپي تىرانسپورت ئاپتوموبىل ئەترىتى قۇرۇلدى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايون بويىچە جەمئىي بار بولغان تىرانسپورت كارخانىلىرى 34، بۇنىڭ ئىچىدە كەسىپي باشقۇرۇش يولغا قويۇلغانلىرى 18.

6) ئاشلىق، ياغ سانائەت كارخانىلىرى

1949 - يىلى شىنجاڭ بويىچە غۇلجا شەھىرىدىلا بىر مېخانىكىلىق ئۇن زاۋۇتى بولۇپ، سانائەت سىستېمىسىنىڭ باشقۇرۇشىدا ئىدى. 1964 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سىستېمىسىدا مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان ئۇن، ياغ زاۋۇتى 24 كە يەتتى. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇن، ياغ تارتىش سانائىتىنىڭ تەرەققىياتى تېز بولدى. 1979 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچەئاشلىق سىستېمىسى بويىچە ئۇن - ياغ سانائەت كارخانىلىرى كۆپىيىپ 206 گە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئۇن زاۋۇتى (سېخى) 119، ياغ زاۋۇتى (سېخى) 84، ئاشلىق-ياغ ماشىنىلىرى زاۋۇتى 3. 1979 - يىلى ئىسلاھات، ئېچىۋېتىش يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، ئۇن، ياغ تارتىش كەسىپى، يەم - خەشەك سانائىتى ۋە ئاشلىق - ياغ يېمەكلىكلىرى سانائىتى تېز تەرەققي قىلدى، 1990- يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە ئاشلىق - ياغ كارخانىسى 401 گە يېتىپ، 1979 - يىلدىكىدىن 0.9 ھەسسە كۆپەيدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئۇن زاۋۇتى (سېخى) 100، ياغ زاۋۇتى (سېخى) 113، يەم - خەشەك زاۋۇتى (سېخى) 123، ئاشلىق-ياغ يېمەكلىكلىرى زاۋۇتى 52، ئاشلىق - ياغ ماشىنىلىرى زاۋۇتى 2، باشقا زاۋۇت 11.

7) ئاشلىق، ياغ ئىسكىلاتلىرى

1949 - يىلى شىنجاڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد قىلىنغاندا، شىنجاڭ غەللە - پاراق ئاشلىق باشقارمىسىنىڭ قاراشىدىكى بىلەن ئۇرۇمچىدە بىۋاستە قاراشلىق ئاشلىق ئىسكىلاتى بار ئىدى، 1950 - يىلدىن باشلاپ، ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى جايلاردا ئاشلىق ئامبىرى قۇرۇشنى ئۈيۈشتۇردى. 1951 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ئىسكىلاتى 77 گە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاشلىق شۆبە ئىسكىلاتى 6 (جەدۋەل

7 — 1گە قارالسۇن). ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشنىڭ راۋاجلىنىشىغا ۋە ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىشنىڭ يولغا قويۇلۇشىغا ئەگىشىپ، ئاشلىق، ياغ ئىسكىلاتى تەدرىجىي كۆپەيمەكتە. 1964 - يىلى 94 كە يەتتى. 1965- يىل 7 - ئايدا بېكتۇەندىكى ئاساسلىق ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان شىلارنىڭ تاۋار ئاشلىقىنى سېتىۋېلىپ باشقۇرۇشنى كۇچەيتىش ئۈچۈن، ئاشلىق تارماقلىرى يېزا ئىگىلىك 4 ،، 7 ،، 8 - شىلىرىدە بىردىن مەركىزىي ئىسكىلات قۇرىدى، ئۇنىڭدىن سىرت يېزا ئىگىلىك 7 - شىنىڭ شىياپىدى دېگەن جايىدا يەنە شۇنىڭ ئىسكىلات قۇرىدى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايون بويىچە 111 ئاشلىق، ياغ ئىسكىلاتى بار بولدى (جەدۋەل: 7 — 2گە قارالسۇن).

8) شەھەرلەردىكى ئۇن، ياغ پارچە سېتىش تور - نۇقتىلىرى

1950 - يىلىنىڭ دەسلىپىدە، ئۇلكە بويىچە دۆلەت ئىگىلىكىدىكى ئۇن دۇكىنىدىن 2 سىلا بار ئىدى. دۆلەت ئىگىلىكىدىكى ئۇن، ياغ سودىسىنىڭ خۇسۇسىي ئۇن، ياغ سېتىقچىلىرىنىڭ ئورنىنى ئىگىلىشىگە ئەگىشىپ، 1965 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق تارماقلىرىدىكى ئۇن، ياغ دۇكىنى 282 گە يەتتى. شۇنىڭدىن كېيىن، تاۋار ئاشلىق يەيدىغان ئاھالىلەرنىڭ كۆپەيمىشىگە ئەگىشىپ، 1979 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق، ياغ دۇكىنى 491 گە يەتتى. 80 - يىللاردا، ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش، ئىشكىنى ئېچىۋېتىشقا ئەگىشىپ، جايلار ئارقا - ئارقىدىن كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ پېمەكلىكلىرى ۋە يەم - خەشەك سېتىش تور - نۇقتىلىرىنى قۇردى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا، ئاشلىق سىستېمىسى بويىچە شەھەر - بازارلاردىكى پارچە سېتىش تور - نۇقتىسى 959 غا، ئىشچى - خىزمەتچىسى 6220 گە يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە، ئۇن، ياغ دۇكىنى 588، ئىشچى - خىزمەتچىسى 4202؛ ئاشلىق، ياغ پېمەكلىكلىرى دۇكىنى 142، ئىشچى - خىزمەتچىسى 1238؛ كېلىشىم باھالىق ئۇن، ياغ پارچە سېتىش نۇقتىسى 172، ئىشچى - خىزمەتچىسى 573؛ يەم - خەشەك دۇكىنى 57، ئىشچى - خىزمەتچىسى 207 (جەدۋەل: 7 — 2گە قارالسۇن).

9) دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش تور - نۇقتىلىرى

1953 - يىلى ئاشلىق كەسپىنىڭ تەرەققىيات ئېھتىياجىغا ئاساسەن، ئۇلكە بويىچە گۇچۇڭ، يېڭىسار، تۇرپان قاتارلىق نۇقتىلىق ناھىيىلەردە 28 ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش پونكىتى (گۇرۇپپىسى) قۇرۇلدى، ئۇلار ناھىيىلىك ئاشلىق بۆلۈمىگە قارىدى. كېيىنچە بۇ پونكىتلار تەدرىجىي كۆپەيدى، 1966 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە 375 كە يەتتى. 1979 - يىلدىن كېيىن چارۋىچىلارنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىشى قىيىن بولۇش مەسىلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، چارۋىچىلىق رايونلىرىدا يېڭىدىن بىر تۈركۈم ئاشلىق پونكىتلىرى قۇرۇلدى، 1987 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا، ئاپتونوم رايون بويىچە چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى ئاشلىق پونكىتى 95 كە يەتتى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا، ئاپتونوم رايون بويىچە دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش تور - نۇقتىلىرى 584 كە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكىسى 131 (جەدۋەل: 7 — 2، 3گە قارالسۇن).

10) ئاشلىق، ياغ ماددىي ئەشيا شىركىتى

1980 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى سانائەت باشقارمىسىنىڭ قارمىقىدىكى ئاشلىق، ياغ ماددىي ئەشيا ماتېرىياللىرى پونكىتى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق، ياغ ماددىي ئەشيا شىركىتىگە ئۆزگەرتىلدى. ئۇ ئاساسلىقى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق، ياغ پىششىقلاش ئۈسكۈنە ۋە زاپچاسلىرى، ئاشلىق، ياغ تەجرىبە ئۈسكۈنىلىرى، ئاشلىق، ياغ قاچىلاش ئەسۋابلىرى ۋە دۆلەت پىلانى ئىچىدىكى پولات ماتېرىياللىرى، سېمونت، ياغاچ ماتېرىياللىرىنى ساقلاش، تەقسىم قىلىش بىلەن شۇغۇللاندى. 1990- يىلىنىڭ ئاخىرى، شىركەتتە كەسپىي

بۆلۈم (قارىمىقىدا ئۇن، ياغ تارتىش ماشىنا زاپچاسلىرى ماگىزىنى بار)، ساقلاش - توشۇش بۆلۈمى، مالىيە بۆلۈمى، خوجىلىق بۆلۈمى، ئەمگەك - مائاش بۆلۈمى، زىيالىي ياشلار كوپېراتىپى تەسىس قىلىندى ۋە شىركەت قارىمىقىدا باقمىچىلىق فېرمىسى قۇرۇلدى.

3. كەسپىي ئاپپارات

1) ئاشلىق كادىرلىرى مەكتىپى

1953 - يىل 5 - ئايدا ئۇلكىلىك ئاشلىق نازارىتى ئۈرۈمچى شەھىردە شىنجاڭ ئۇلكىلىك ئاشلىق كادىرلىرى كۇرسى ئېچىپ، شۇ جايدا ئاشلىق كەسپىي تېخنىكا خادىملىرىنى قوبۇل قىلىپ تەربىيىلىدى، 1954- يىل 3 - ئايدا مەكتەپ ئورۇن مەسىلىسى مەۋجۇدىن توختىتىلدى. 1955 - يىلى يېڭى مەكتەپ پۈتۈپ، كادىرلارنى تەربىيىلەش كۇرسى قايتىدىن تەشكىللەندى (1956 - يىلى شىنجاڭ ش ئۇ ئا ر ئاشلىق كادىرلىرى مەكتىپىگە ئۆزگەرتىلدى). مەكتەپتە بوغالتىرلىق، ستاتىستىكا، ساقلاش قاتارلىقلار بويىچە كەسپىي خادىملار نۆۋەتلىق تەربىيىلەندى. 1957 - يىل 10 - ئايدا ئاشلىق كادىرلار مەكتىپى سودا، تەمىنات - سودا، بانكا مەكتەپلىرى بىلەن بىرلەشتۈرۈلۈپ، ش ئۇ ئا ر مالىيە - سودا مەكتىپى قۇرۇلدى. 1980 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق مەكتىپىدە كادىرلارنى تەربىيىلەش بۆلۈمى تەسىس قىلىندى. 1982 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن، ئاشلىق مەكتىپى كادىرلارنى تەربىيىلەش بۆلۈمى ئاساسىدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق كادىرلىرى مەكتىپى قۇرۇلدى، ئۇنىڭ ئوقۇتۇش ئىشلىرى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق مەكتىپى بىلەن بىرلىكتە بولدى، ئاساسلىقى ئاشلىق سىستېمىسىدا ئىشلەۋاتقان كادىرلارنى تەربىيىلىدى. 1982 — 1990 - يىلغىچە كارخانا باشقۇرۇش قاتارلىق كەسىپلەردىن 1337 كادىر تەربىيىلەندى، تېلېۋىزىيە ئۇنىۋېرسىتېتىدا بوغالتىرلىق كەسپى، ماتېرىيال ئارقىلىق ئوقۇش ئۇنىۋېرسىتېتىدا ستاتىستىكا كەسپىلىرى بويىچە 737 كۇرسانت تەربىيىلەندى.

2) ئاشلىق مەكتىپى

1959 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق مەكتىپى رەسمىي قۇرۇلدى. شۇ يىلى 525 ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىندى. 1962 - يىل 5 - ئايدا ئاپپاراتنى ئىخچاملاشتا ئاشلىق مەكتىپى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. 1966- يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى يېرىم كۇن ئىشلەپ، يېرىم كۇن ئوقۇش خاراكتېرىدىكى ئاشلىق مەكتىپى قۇرۇشنى تەستىقلىدى. 1968 - يىل 11 - ئايدا يەنە ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. 1974 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتنىڭ ماقۇللۇقى بىلەن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق مەكتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى، بۇ مەكتەپ 1990 - يىلغىچە داۋاملىق ئېچىلدى.

3) ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى

1959 - يىل 5 - ئايدا ئاشلىق نازارىتىدە ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى قۇرۇلدى. 1962 - يىل 1 - ئايدا ئاپپاراتنى ئىخچاملاشتا ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. 1976 - يىل 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتنىڭ تەستىقلىشى بىلەن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى قۇرۇلدى، ئۇ، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىگە قارىدى. 1984 - يىل 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق، ياغلىق دان ئالدىنى ئېلىش - يوقىتىش ئەترىتى، ئاشلىق، ياغ سۇپىتىنى نازارەت قىلىش - تەكشۈرۈش پونكىتى، ئاشلىق ئاساسىي قۇرۇلۇش لايىھىلەش ئىشخانىسىنى شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنىغا قوشۇۋېتىشنى قارار قىلدى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنىدا ئاشلىق، ياغ پىششىقلاپ ئىشلەش تەتقىقات ئىشخانىسى، ئاشلىق - ياغ قۇرۇلۇشلىرىنى لايىھىلەش ئىشخانىسى، ئاشلىق - ياغ ساقلاش

تەجرىبىخانىسى، ئاخبارات ماتېرىياللىرى تەتقىقات ئىشخانىسى، ئاشلىق - ياغنى تەكشۈرۈش - ئانالىز قىلىش تەجرىبىخانىسى، پەن - تېخنىكا باشقۇرۇش بۆلۈمى، سىياسىي بۆلۈم، مالىيە بۆلۈمى تەسىس قىلىندى.

4) ئاشلىق تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى

1983 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئەمگەك - كادىرلار نازارىتىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى قۇرۇلدى، ئۇ، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىگە قارىدى. مەكتەپ 600 كىشىلىك كۆلەمگە ئىگە بولۇپ، ئۇن تارتىش، ياغ تارتىش، يېمەكلىك، يەم - خەشەك ئىشلەش ۋە ئاشلىق، ياغ تاۋارلىرى تىجارىتىدىن ئىبارەت 5 كەسىپ تەسىس قىلىندى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا بۇ مەكتەپتە 57 ئوقۇتقۇچى، ئىشچى - خىزمەتچى، 775 ئوقۇغۇچى (بىرلىشىپ مەكتەپ ئاچقان جايلارنىڭ ئوقۇغۇچىلىرىنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) بار.

بۇنىڭدىن باشقا ئىلى، تارباغاتاي، سانجى، ئالتاي، قاراماي قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەردىمۇ تېخنىك ئىشچىلارنى تەربىيىلەش ئاپپاراتى قۇرۇلدى.

شىنجاڭ ئۇلكىسىدە 1951 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە ئۇلكە دەرىجىلىكتىن تۆۋەن ئاشلىق ئاپپاراتلىرىنىڭ قۇرۇلۇش ئەھۋالى

جەدۋەل: 7 — 1　　بىرلىكى: دانە

ۋىلايەتلەر	ئاپپاراتلار				جەمئىي
	ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ناھىيىگە بېۋاستە قارىشىدىغان ئىشكىلات	ئاشلىق شۆبە ئىشكىلاتى	
ئۈرۈمچى ۋىلايىتى		11	11	5	27
قۇمۇل ۋىلايىتى	1		3		4
ئىلى ۋىلايىتى	1	4	12	1	18
تارباغاتاي ۋىلايىتى	1	3	7		11
ئالتاي ۋىلايىتى	1		6		7
قاراشەھەر ۋىلايىتى	1	2	5		8
ئاقسۇ ۋىلايىتى	1	6	9		16
قەشقەر ۋىلايىتى	1	4	7		12
يەكەن ۋىلايىتى	1	2	4		7
خوتەن ۋىلايىتى	1	5	7		13
جەمئىي	9	37	71	6	123

شىنجاڭدىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ 1990 - يىلدىكى ئاپپاراتلار ئەھۋالى

جەدۋەل: 7 — 2

بىرلىكى: دانە

تۈرلەر / ئاپپاراتلار	جەمئىي	بۇنىڭ ئىچىدە		
		ناھىيىدىن يۇقىرىلىرى	ناھىيە دەرىجىلىكى	ناھىيىدىن تۆۋەنلىرى
جەمئىي	2293	802	767	724
1. ئاشلىق مەمۇرىي تارمىقى	122	42	80	
2. كارخانا باشقۇرۇش ئاپپاراتى	152	83	66	3
بۇنىڭ ئىچىدە: قوشۇمچە كەسىپ	58	32	23	3
3. كارخانا تىجارەت ئاپپاراتى	1736	587	437	721
1) ئاشلىق، ياغ ئىسكىلاتى	111	35	71	5
2) ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش ئاپپاراتى	584	8	3	573
3) كېلىشىم بايادا سېتىۋېلىش - سېتىش ئاپپاراتى	55	16	34	5
4) ئاشلىق، ياغ سودا مەركىزى	7	6	1	
5) پارچە سېتىش تور - نۇقتىلىرى	959	511	319	129
(1) ئاشلىق دۇكىنى	588	289	210	89
(2) ئاشلىق - ياغ يېمەكلىكلىرى دۇكىنى	142	126	16	
(3) ئاشلىق - ياغنى كېلىشىم بايادا پارچە سېتىش نۇقتىسى	172	74	75	23
(4) يەم - خەشەك دۇكىنى	57	22	18	17
6) باشقا تىجارەت تور - نۇقتىلىرى	20	11	9	
4. تىرانسپورت ئاپپاراتى	34	15	19	
5. پىششىقلاپ ئىشلەش ئاپپاراتى	229	65	156	8
6. باشقا مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان ئاپپاراتلار	20	10	9	1

شىنجاڭدىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ جايلاردىكى ئاساسلىق ئاپپاراتلىرىنىڭ 1990 - يىلدىكى ئەھۋالى

جەدۋەل: 7 — 3

بىرلىكى: دانە

تۈرى / ۋىلايەتلەر	ئاشلىق مەمۇرىي ئاپپاراتى	كارخانا باشقۇرۇش ئاپپاراتى	ئاشلىق، ياغ ئىسكىلاتى	ئاشلىق پونكىتى	چارۋىچىلىق ئاشلىق پونكىتى	ئاشلىق دۇكىنى (يېمەكلىكلەر دۇكىنىنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ)	ئاشلىق، ياغ سانائىتى ئاپپاراتى	تىرانسپورت ئاپپاراتى	باشقا مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان ئاپپاراتلار
جەمئىي	122	152	111	453	131	730	229	34	20
ئۈرۈمچى شەھىرى	9	26	9	8	3	179	10	1	2

قاراماي شەھىرى	2	4	2			38	4	1	2
تۇرپان ۋىلايىتى	1	5	3	12		18	6	1	
قۇمۇل ۋىلايىتى	5	10	5	8	5	38	8		6
سانجى ئوبلاستى	10	17	13	43	12	50	21	7	2
شىخەنزە شەھىرى	4	7	3	1		24	3	1	
ئىلى ئوبلاستىغا بۇيسۇندۇرۇلغان قاراشلىق ئورۇنلار	2	1	3			6	2		
ئىلى ۋىلايىتى	11	23	12	73	18	110	46	5	
تارباغاتاي ۋىلايىتى	9	14	3	35	15	34	15	2	2
ئالتاي ۋىلايىتى	10	9	10	30	24	50	16	4	
بورتالا ئوبلاستى	5	5	3	10	5	11	7	2	2
بايىنغولىن ئوبلاستى	11	3	13	20	7	59	27	2	2
ئاقسۇ ۋىلايىتى	11	10	9	54	5	29	16	1	2
قىزىلسۇ ئوبلاستى	6		7	9	23	11	6	1	1
قەشقەر ۋىلايىتى	13	11	3	89	13	55	25	4	1
خوتەن ۋىلايىتى	9	3	7	61	1	19	14	1	
شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىغا بۇيسۇندۇرۇلغان قاراشلىق ئورۇنلار	1	4	1				3	1	3

II باب

ئىشچى - خىزمەتچىلەر قوشۇنى

§1. ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ تەرەققىياتى

1950 - يىلى شىنجاڭ ئۇلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى قۇرۇلغاندا، سىستېما بويىچە 611 ئىشچى - خىزمەتچى بار ئىدى. جايلاردا ئاشلىق ئامبارلىرىنىڭ قۇرۇلۇشىغا ئەگىشىپ، 1951 - يىلى ئىشچى-خىزمەتچى 806 گە يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە ئۇلكىلىك مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى، مۇئاۋىن باشلىقى 3، ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى، مۇئاۋىن باشلىقلىرى 26. ناھىيىلىك ئاشلىق

ئىدارىسىنىڭ باشلىقى، مۇئاۋىن باشلىقلىرى 98.

1953 — 1956 - يىلغىچە ئۆلكىلىك سودا نازارىتىنىڭ سودا شىركىتى سىستېمىسى، ش ئو ئا ر تەمىنات-سودا باش كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ ئاشلىق كەسپى تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان خادىملىرى ۋە ھەر دەرىجىلىك ياغ شىركەتلىرىنىڭ خادىملىرى ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ ئاشلىق سىستېمىسىغا قوشۇۋېتىلدى.

1957 - يىلىنىڭ ئالدى - كەينىدە، ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش ئېھتىياجىغا ماسلىشىش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق، ياغنى سېتىۋېلىش - سېتىش پونكىتى، دۇكانلىرى ئومۇمىيۈزلۈك كۆپەيتىلدى.

1961 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ساھەسىدىكى ئىشچى - خىزمەتچى 19 مىڭ 633 كە يەتتى.

1962 - يىلدىن باشلاپ، ش ئو ئا ر پارتكومىنىڭ «قوشۇنلارنى خىللاشتۇرۇش، مەمۇرىي ئورۇنلارنى ئىخچاملاش» يولىورۇقى ئىجرا قىلىندى، 1963 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، ئىشچى - خىزمەتچى 13 مىڭ 178 گە ئازايتىلىپ، %32.88ى قىسقارتىلدى. 1964 - يىلدىن باشلاپ، ئىشچى - خىزمەتچى تەدرىجىي كۆپەيدى. 1978 - يىلى ئىشچى - خىزمەتچى 24 مىڭ 733 كە يېتىپ، 1963 - يىلدىكىدىن %87.68 كۆپەيدى.

ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتنىڭ 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، ئاشلىق، ياغنى كېلىشىپ سېتىۋېلىش - سېتىش، يەم - خەشەك، يېمەكلىك قاتارلىق كەسىپلەر تېز تەرەققىي قىلدى. 1990-يىلىنىڭ ئاخىرىدا، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ساھەسىدىكى ئىشچى - خىزمەتچى كۆپىيىپ 45 مىڭ 46 گە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە مۇقىم ئىشچى - خىزمەتچى 38 مىڭ 129، ۋاقىتلىق ئىشچى، پىلان سىرتىدىكى ئىشچى 6917. بارلىق ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئىچىدە ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ۋە شۆبە ئىدارە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى رەھبىرلىك كادىر 455 بولۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %1.01 نى ئىگىلىدى. ش ئو ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىدىكى رەھبىرلىك كادىر (ئىنتىزام تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسىنىڭ باشلىقىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) 5، باشقارما، مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى 30، ئىدارىگە قاراشلىق ئورۇنلاردىكى دىرېكتور، مۇئاۋىن دىرېكتور، زاۋۇت باشلىقى، مەكتەپ مۇدىرى، پونكىت باشلىقى 49؛ ئۆلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ باشلىقى، مۇئاۋىن باشلىقى 58؛ ناھىيىلىك، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى، مۇئاۋىن باشلىقى 267، شۆبە ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى، مۇئاۋىن باشلىقى 46.

1952 - يىلى شىنجاڭ مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسى سىستېمىسىدا جەمئىي 312 نەپەر ئاز سانلىق مىللەت ئىشچى - خىزمەتچى بار بولۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %28.73 نى ئىگىلىگەنىدى. 1953 - يىلى ئۆلكىلىك ئاشلىق نازارىتى قۇرۇلغاندىن كېيىن، ئاشلىق كەسپىنىڭ تەرەققىياتى ۋە كەسىپلەر بويىچە باشقۇرۇشقا ئەگىشىپ، ئاز سانلىق مىللەت ئىشچى - خىزمەتچىلەر بىرقەدەر تېز كۆپەيدى.

1964 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايون بويىچە 6313 كە يېتىپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %45.80 نى ئىگىلىدى. بۇنىڭ ئىچىدە ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى، مۇئاۋىن باشلىقىدىن يۇقىرى ئاز سانلىق مىللەت رەھبىرلىك كادىر 107 بولۇپ، شۇ دەرىجىدىكى كادىرلار ئومۇمىي سانىنىڭ %33.23 نى ئىگىلىدى. ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتنىڭ 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، ئاشلىق، ياغ كەسپىنىڭ تەرەققىياتى تېزلەشتى، شۇنىڭ بىلەن ئاز سانلىق مىللەت كادىرلىرىمۇ كۆپەيدى، 1985 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاز سانلىق مىللەت ئىشچى - خىزمەتچى 14 مىڭ 316 گە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئالىي تېخنىكوم مەلۇماتىدىكىلەر 116 بولۇپ، بارلىق ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئىچىدە شۇ خىلدىكى ئوقۇش تارىخى بارلارنىڭ %24.02 نى، ئوتتۇرا تېخنىكوم مەلۇماتىدىكىلەر 1125 بولۇپ، %37.66 نى، تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ مەلۇماتىدىكىلەر 1755 بولۇپ، %31.81 نى ئىگىلىدى. 1990 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سىستېمىسىدىكى ئاز سانلىق مىللەت ئىشچى - خىزمەتچى 17 مىڭ 97 گە يېتىپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %37.95 نى ئىگىلىدى. بۇنىڭ ئىچىدە

ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىق، مۇئاۋىن باشلىق 3، باشقارما باشلىقى، مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى 8؛ دىرېكتور، مۇئاۋىن دىرېكتور، ئورۇن باشلىقى، زاۋۇت باشلىقى، مەكتەپ مۇدىرى، پونكىت باشلىقى 10؛ ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى (باشقارمىسى) باشلىقى، مۇئاۋىن باشلىقى 14؛ ناھىيىلىك (شەھەرلىك) ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى، مۇئاۋىن باشلىقى 108. ناھىيىلىك، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى دەرىجىلىكتىن يۇقىرى ئاز سانلىق مىللەت رەھبىرى كادىر 143 بولۇپ، ئاشلىق سىستېمىسىدىكى شۇ دەرىجىلىك كادىرلار ئومۇمى سانىنىڭ 31.43% نى ئىگىلىدى.

شىنجاڭ ئاشلىق سىستېمىسىدىكى ئاز سانلىق مىللەت رەھبىرى كادىرلار ۋە ئاساسلىق كەسىپى خادىملارنىڭ 1964 - يىلدىكى سانى

جەدۋەل: 7 — 4

تۈرى / ژانىرى	ئاز سانلىق مىللەت رەھبىرى كادىر	رەھبىرى كادىرلار ئومۇمى سانىدا ئىگىلەگەن نىسبىتى (%)	تۈرى / ژانىرى	ئاز سانلىق مىللەت كەسىپى خادىملار	كەسىپى خادىملار ئومۇمى سانىدا ئىگىلەگەن نىسبىتى (%)
نازىر، مۇئاۋىن نازىر، ئىدارە باشلىقى، مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	2	40	قۇرۇلۇش كەسپىي خادىملىرى	9	17.31
نازارەت (ئىدارە) دىكى بۆلۈم (باشقارما) باشلىقى، مۇئاۋىن بۆلۈم (باشقارما) باشلىقى	3	12.50	پىلان - ستاتىستىكا	43	17.41
ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ باشلىقى، مۇئاۋىن باشلىقى	15	41.67	مالىيە - بوغالتىر	423	43.61
ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىدىكى بۆلۈم باشلىقى، مۇئاۋىن بۆلۈم باشلىقى	16	20.51	ساقلاش، لابوراتورىيە تەكشۈرۈش	900	66.86
ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى، مۇئاۋىن باشلىقى	71	37.57			
جەمئىي	107	32.23	جەمئىي	1375	52.58

شىنجاڭ ئاشلىق سىستېمىسىدىكى ئاز سانلىق مىللەت كەسىپى خادىملارنىڭ 1985 - يىلدىكى سانى

جەدۋەل: 7 — 5

تۈرى / كەسىپ نامى	ئاز سانلىق مىللەت كەسىپى خادىملار	كەسىپى خادىملار ئومۇمى سانىدا ئىگىلىگىنى (%)
باغ تارتىش	66	38.15

ئۇن تارتىش	84	33.46
بىمەكلىك پىششىقلاش	18	21.42
يەم - خەشەك پىششىقلاش	58	45.31
مالىيە - بوغالتىرلىق	495	40.01
پىلان - ستاتىستىكا	193	36.01
ئاشلىق ساقلاش	464	55.50
جەمئىي	1378	42.46

§ 2 . ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ مەدەنىيەت قۇرۇلمىسى

1. ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ مەدەنىيەت ساپاسى

50 - يىلنىڭ دەسلىپىدە شىنجاڭنىڭ ئاشلىق ساھەسىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ مەدەنىيەت سەۋىيىسى تۆۋەنرەك ئىدى. 1952 - يىلى خوتەن، يەكەن، قەشقەر ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىدىكى 261 ئىشچى - خىزمەتچى ئىچىدە ئالىي تېخنىكوم مەلۇماتىدىكىلەر 2، ئوتتۇرا تېخنىكوم مەلۇماتىدىكىلەر 3، تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ مەلۇماتىدىكىلەر 3 بولۇپ، تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپتىن يۇقىرى مەلۇماتلىقلار ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %3.07 نى ئىگىلىگەنىدى. 1964 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سىستېمىسىدىكى 13 مىڭ 785 ئىشچى - خىزمەتچىدىن ئالىي تېخنىكوم ۋە ئۇنىڭدىن يۇقىرى مەلۇماتلىقلار 96، ئوتتۇرا تېخنىكوم (تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) مەلۇماتىدىكىلەر 782 بولۇپ، تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپتىن يۇقىرى مەلۇماتلىقلار ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %37.6نى ئىگىلىدى. 1973 - يىلى ئىشچى-خىزمەتچىلەر دەم ئېلىشقا چىقسا پەرزەنتلىرىنى ئورنىغا قويۇش بەلگىلىمىسى يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، يېڭىدىن كۆپەيگەن ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ كۆپىنچىسى تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ مەلۇماتىدىكىلەر بولدى. 1978- يىلدىن كېيىن ئاشلىق كەسىپىنىڭ تەرەققىي قىلىشىغا ۋە ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى ساپا ۋە كەسىپي تېخنىكا جەھەتتىن تەربىيىلەشنىڭ كۆچەيتىلىشىگە ئەگىشىپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ مەدەنىيەت سەۋىيە قۇرۇلمىسى يىلدىن - يىلغا ئۆسۈپ باردى. 1980 - يىلنىڭ ئاخىرى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سىستېمىسىدىكى 27 مىڭ 906 ئىشچى - خىزمەتچىدىن تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپتىن يۇقىرى مەلۇماتلىقلار 3165 كە يېتىپ، ئىشچى-خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %11.34 نى ئىگىلىدى. 1985- يىلى %24.50 كە يەتتى. 1990 - يىلنىڭ ئاخىرى، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سىستېمىسىدىكى 45 مىڭ 46 ئىشچى - خىزمەتچىدىن ئالىي تېخنىكومدىن يۇقىرى مەلۇماتلىقلار 1288، ئوتتۇرا تېخنىكوم مەلۇماتىدىكىلەر 4270، تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ مەلۇماتىدىكىلەر 2991، تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپتىن يۇقىرى مەلۇماتلىقلار 8549 بولۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %18.98 نى ئىگىلىدى. يۇنى 1980 - يىلنىڭ ئاخىرىدىكىسى بىلەن سېلىشتۇرغاندا، 1.7 ھەسسە ئاشتى (جەدۋەل: 7 — 6 گە قارالسۇن).

2. كەسىپي خادىم ۋە تېخنىكا ئۇنۇانى

1950 - يىلى شىنجاڭ بويىچە ئاشلىق سىستېمىسىدا كەسىپي تېخنىكا خادىم بىرقەدەر ئاز ئىدى. 1962-

يىلغا كەلگەندە، سىستېما بويىچە قۇرۇلۇش تېخنىكا، مالىيە - بوغالتىرلىق، پىلان - ستاتىستىكا، ساقلاش، تەكشۈرۈش - لابوراتورىيە كەسپى بويىچە 1958 خادىم بولۇپ، ئۇلار ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ 13.54% نى ئىگىلىدى. 1979 - يىلى كەسپىي تېخنىكا خادىم 2454 كە كۆپەيگەن بولسىمۇ، ئەمما ئىش كۈتۈپ تۇرغان ياشلار ئورۇنلاشتۇرۇلغانلىقتىن ئىشچى - خىزمەتچىلەر تېز كۆپەيدى. كەسپىي تېخنىكا خادىملار ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ 9.52% نى ئىگىلەپ، 1962 - يىلىغا سېلىشتۇرغاندا 4 پىرسەنت پوئېنتى تۆۋەنلىدى (جەدۋەل: 7 — 7 گە قارالسۇن).

1980 - يىلى دۆلەتنىڭ بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سىستېمىسىدا تېخنىكا ئۇنۇۋانىنى باھالاپ بېكىتىش خىزمىتى قانات يايدۇرۇلدى. 4 - ئاينىڭ 18 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىدە تېخنىكا ئۇنۇۋانىنى باھالاپ بېكىتىش كومىتېتى قۇرۇلدى. ئىدارە پارتكۇرۇپپىسىنىڭ شۇجىسى، مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى خې شىڭۋاڭ مۇدىر، مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى خې رۇيشىڭ، پەن - ماتارىپ باشقارمىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى شېن زېرۇن، يې جىتىلار مۇئاۋىن مۇدىر بولدى. ھەيئەت ئەزاسى 8 كىشىدىن تەركىب تاپتى. ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك ئاشلىق تارماقلىرىدىكى كادىرلارنىڭ تېخنىكا ئۇنۇۋانىنى باھالاپ بېكىتىش خىزمىتى شۇ جايدىكى پارتكومنىڭ بىر تۇتاش رەھبەرلىكىدە ئېلىپ بېرىلدى. 5- ئاينىڭ 14 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى پارتكۇرۇپپىسى يېغىن چاقىرىپ، گوۋۇيۈەن تەستىقلاپ تارقاتقان دۆلەت پەن - تېخنىكا كومىتېتى، دۆلەت ئىقتىساد كومىتېتى، گوۋۇيۈەن پەن - تېخنىكا كادىرلار ئىدارىسىنىڭ «قۇرۇلۇش تېخنىكا كادىرلىرىغا ئۇنۇۋان بېرىش توغرىسىدا ۋاقتىلىق بەلگىلىمە» سىگە ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئورگىنى ھەمدە ئورگانغا بېۋاستە قاراشلىق ئورۇنلاردىكى تېخنىكا كادىرلىرىنى ئۇنۇۋان دەرىجىسىگە سېلىشنى قارار قىلدى. ئىدارە تېخنىكا ئۇنۇۋانىنى باھالاپ بېكىتىش كومىتېتىنىڭ تەكشۈرۈپ باھالىشى ئارقىلىق، ئىدارە پارتكۇرۇپپىسى 9 - ئاينىڭ 11 - كۈنى چېن مىنجۇ قاتارلىق 32 كىشىگە تېخنىكا خىزمەت تارىخىغا قاراپ، ئالىي دەرىجىلىك ئىنژېنېر، ئىنژېنېر، ياردەمچى ئىنژېنېر، تېخنىكا خادىم ئۇنۇۋانى بېرىشنى ماقۇللىدى. 11 - ئاينىڭ 8 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى گوۋۇيۈەن پەن - تېخنىكا كادىرلار ئىدارىسى بىلەن ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ «ئاشلىق، ياغ پەن - تېخنىكا خادىملىرىنىڭ تېخنىكا ئۇنۇۋانى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش»ى ۋە ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ «ئاشلىق، ياغنى تەكشۈرۈش، ئالدىنى ئېلىش - يوقىتىش تېخنىكا خادىملىرىنى تەكشۈرۈپ ئۇنۇۋانىنى ئۆستۈرۈش ئۇلچىمى» (سىناق ئوسخىسى) نى تارقىتىپ، ئاشلىق، ياغنى تەكشۈرۈش، ئالدىنى ئېلىش - يوقىتىش تېخنىكا كادىرلىرىنى دەرىجىگە سالغاندا، 1966 - يىلىنىڭ ئاخىرىدىن بۇرۇن دۆلەتنىڭ تېخنىكا بويىچە 6 - دەرىجىدىن يۇقىرى باش تېخنىك، 7 ~ 9 - دەرىجىلىك تېخنىكلارنى ئىنژېنېرلىققا، 10 ~ 13 - دەرىجىلىك تېخنىكلارنى ياردەمچى ئىنژېنېرلىققا، 14 ~ 16 - دەرىجىلىك ياردەمچى تېخنىكلارنى تېخنىك دەرىجىسىگە سېلىشنى بەلگىلىدى. 11 - ئاينىڭ 17 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى بوغالتىرلارنىڭ تېخنىكا ئۇنۇۋانىنى باھالاپ بېكىتىش كومىتېتى قۇردى، مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى كالك جۇالك مۇدىر، مالىيە - باھا باشقارمىسىنىڭ باشلىقى ما گويى، پەن - ماتارىپ باشقارمىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى شېن زېرۇن مۇدىر بولدى. بۇ كومىتېت ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارە ئورگىنى ھەمدە ئورگانغا بېۋاستە قاراشلىق ئورۇنلاردىكى مالىيە خادىملىرىنىڭ تېخنىكا ئۇنۇۋانىنى باھالاشقا، بوغالتىر ھەمدە ئۇنىڭدىن تۆۋەن ئۇنۇۋانلارنى تەكشۈرۈپ تەستىقلاشقا مەسئۇل بولدى.

1981 - يىل 12 - ئاينىڭ 16 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئىجتىمائىي پەن كەسپىي كادىرلىرىنىڭ تېخنىكا ئۇنۇۋانىنى باھالاپ بېكىتىش ئىشخانىسى قۇردى. مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى خې رۇيشىڭ مۇدىر، مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى ماخمۇت يۈسۈپ، ئەمگەك - كادىرلار باشقارمىسىنىڭ باشلىقى ئېزىز توختى مۇئاۋىن مۇدىر بولدى. بۇ ئىشخانىدا كەسپىي تېخنىكا ئۇنۇۋانىنى باھالاش گۇرۇپپىسىدىن 4 ى قۇرۇلدى. بوغالتىرلىق كەسپىي

گۇرۇپپىسىغا مالىيە - باھا باشقارمىسىنىڭ باشلىقى ما گويى، ستاتىستىكا كەسپىي گۇرۇپپىسىغا پىلان باشقارمىسىنىڭ باشلىقى گاۋ كې، تەرجىمە، ئارخىپ كەسپىي گۇرۇپپىسىغا ئىشخانا مۇدىرى ئابدۇرېھىم روزى، ئوقۇتقۇچىلىق كەسپىي گۇرۇپپىسىغا پەن - ماتارىپ باشقارمىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى شېن زېرۇن ۋە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق مەكتىپىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى جالال بەكرۇلا مەسئۇل بولدى.

1983 - يىل 9 - ئاينىڭ 26 - كۈنى گوۋزۇيۈەن بەنگۈئتىگى ۋە ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بەنگۈئتىگىنىڭ ئۇقتۇرۇشى ئىجرا قىلىنىپ، تېخنىكا ئۇنۋانىنى باھالاپ بېكىتىش ۋاقتىنچە توختىتىلدى. 11 - ئاينىڭ 26- كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىدا تېخنىكا ئۇنۋانىنى باھالاش رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى قۇرۇلدى، ئىدارە باشلىقى ماخمۇت يۈسۈپ گۇرۇپپا باشلىقى، مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى سۇي ۋېنشۇ، ژالال سۇنجۇ مۇئاۋىن گۇرۇپپا باشلىقى بولدى، بۇ گۇرۇپپا قارىمىقىدا ئىجتىمائىي پەن ۋە تەبىئىي پەن گۇرۇپپىسى قۇرۇلدى، ئۇلار مەركەز ۋە ئاپتونوم رايونلىق مۇناسىۋەتلىك ھۆججەتلىرىگە ئاساسەن، ئىدارە ئورگىنى ھەمدە ئورگانغا بېۋاستە قاراشلىق ئورۇنلارنىڭ ئۇنۋان باھالاپ بېكىتىش خىزمىتىنى تەكشۈردى ۋە تەرتىپكە سالدى. خىزمەتتىكى كەسپىي خادىملارنى تەربىيىلەشنى داۋاملىق ياخشى ئىشلەپ، كېيىنكى كەسپىي تېخنىكا ئۇنۋانىنى باھالاشقا تەييارلىق كۆردى.

1986 - يىل 4 - ئايدا ئاپتونوم رايون ئۇنۋان ئىسلاھاتى خىزمىتى يىغىنى چاقىردى. مەملىكەتلىك بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇشى بويىچە، كەسپىي ۋەزىپىدىكىلەرنى تەكلىپ قىلىش - تەيىنلەش تۈزۈمى يولغا قويۇلۇپ، ئاپتونوم رايون بويىچە كەسپىي ۋە كارخانا ئورۇنلاردا ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ، تەدرىجىي قانات يايدۇرۇلدى. مەمۇرىي ئورۇنلاردا 1990 - يىلغىچە تەرجىمە كەسپىدىن سىرت، باشقا كەسىپلەردە ئۇنۋان باھالاش خىزمىتى ئىشلەنمىدى.

1987 - يىل 7 - ئايدا كەسپىي ئۇنۋان جەھەتتە ئىقتىساد تۈرى كۆپەيتىلدى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئۇنۋان ئىسلاھاتى رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى قارىمىقىدا قۇرۇلۇش، ستاتىستىكا، بوغالتىرلىق، ئىقتىساد قاتارلىق كەسىپلەر بويىچە ئۇنۋان باھالاش كومىتېتى قۇرۇلدى، ئۇ، ئىدارىگە بېۋاستە قاراشلىق كارخانا، كەسپىي ئورۇنلاردىكى ھەرقايسى كەسىپلەر بويىچە تۈۋەن، ئوتتۇرا دەرىجىلىك ئۇنۋاننى تەستىقلاش ھەمدە ئالىي دەرىجىلىك كەسپىي ۋەزىپىدىكىلەرنى باھالاش، ش ئۇ ئا ر ئۇنۋان ئىسلاھاتى ئىشخانىسىغا يوللاپ تەستىقلىتىشقا مەسئۇل بولدى.

1988 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى كارخانا، كەسپىي ئورۇنلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئۇنۋان ئىسلاھاتى ئىشخانىسى قۇرۇپ، ئۇنۋان ئىسلاھاتى خىزمىتىنى تەكشۈرۈشكە مەسئۇل بولدى. 1989 - يىل 6 - ئايدا تەكشۈرۈپ ئۇتكۈزۈۋېلىش خىزمىتى تاماملاندى. 1990 - يىلى سىياسىي خىزمەت تۈرىدىكى ئۇنۋان قوشۇلدى.

ئۇنىڭدىن باشقا، 1989 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سىستېمىسىدا تېخنىك ئىشچىلارنى دەرىجىگە ئايرىپ تەربىيىلەش ۋە تېخنىكلارنى تەكشۈرۈپ باھالاش خىزمىتى قانات يايدۇرۇلدى. تېخنىكا ئۇنۋانى ئالغانلار 16 مىڭ 520 گە يېتىپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %37.38 نى ئىگىلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە پىركازچىك 5600، ئاشلىق، ياغ پىششىقلاپ ئىشلىگۈچى (يەم - خەشەك، يېمەكلىك ئىشلىگۈچى، ماشىنا رېمونت قىلغۇچىلارمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) 800، ساقلىغۇچى 1000، ئاشلىق، ياغ توشۇغۇچى 1200. باھالاپ چىقىلغان ئالىي دەرىجىلىك ئىشچى 1743، ئوتتۇرا دەرىجىلىك ئىشچى 6705، تۈۋەن دەرىجىلىك ئىشچى 5640، ھەرقايسى تۈرلەردىن باھالاپ چىقىلغان جەمئىي تېخنىك ئىشچى 14 مىڭ 88 بولۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %32.72 نى ئىگىلىدى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە ئىشلەۋاتقان تۈرلۈك كەسپىي خادىملار ئىچىدە كەسپىي تېخنىكا ئۇنۋانى بارلىرى 7219 بولۇپ، ئالىي، ئوتتۇرا دەرىجىلىك ئۇنۋانى بارلار 949، تۈۋەن دەرىجىلىك ئۇنۋانى بارلار 6270، بۇلار ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %16.03 نى ئىگىلىدى.

1979 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭ ئاشلىق سىستېمىسىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە دائىر مەلۇمات

جەدۋەل: 7 — 6

تۈرى / يىللار	ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانى				مەلۇماتى			كەسپىي تېخنىكا ئۇنۋانى				دەرىجىلىك تېخنىك ئىشچىلار			
	ئومۇمىي سانى	بۇنىڭ ئىچىدە			ئالىي تېخنىكوم ۋە ئۇنىڭدىن يۇقىرى	ئوتتۇرا تېخنىكوم	تولۇق ئوتتۇرا	ئالىي دەرىجىلىك	ئوتتۇرا دەرىجىلىك	باشلانغۇچ دەرىجىلىك	جەمئىي	ئالىي دەرىجىلىك ئىشچى	ئوتتۇرا دەرىجىلىك ئىشچى	باشلانغۇچ دەرىجىلىك ئىشچى	جەمئىي
		مۇقىمى	مىللىي	كادىر											
1979	25772	23718	8411												
1980	27906	25965	8952		299	2866									
1981	30801	28160	11698	5348	287	612	1397		10	8	18				
1982	33440	29938	12977	5500					32	52	84				
1983	34427	30657	13393	5019	276	1497	6750		79	471	550				
1984	34992	31447	13700		460	8043									
1985	36680	32087	14316	9463	483	2987	5518								
1986	38891	32439	15038	10310	548	3151	2246		94	778	872				
1987	39253	32400	14739	11006	730	2435	2300		122	1116	1238				
1988	41831	33474	15583	11277	933	3772	2863		487	2863	3350				
1989	43055	34083	16161	12001	1084	3927	3892		1021	6109	7130	1743	6705	5640	14088
1990	45046	34740	17097	12592	1288	4270	2991	21	928	6270	7219	3376	9723	4699	17798

ئىزاھ: مۇقىم ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئىچىدە توختاملىق ئىشچى - خىزمەتچىلەر يوق.

شىنجاڭ ئاشلىق سىستېمىسىدىكى ئاساسلىق كەسىپلىك خادىملارنىڭ 1962 — 1990 - يىلغىچە قىسمەن يىللاردىكى سانى

جەدۋەل: 7 — 7

يىللار / نامى	1962	1979	1986	1990
بوغالتىر	736	972	1390	3181
پىلان - ستاتىستىكا	244	231	457	651
ساقلاش	815	1022	962	3061
لابوراتورىيىلىك تەكشۈرۈش	146	229		880
قۇرۇلۇش تېخنىكى	17			

شىنجاڭ ئاشلىق ئىدارىسى ھەم ئۇنىڭغا بېۋاستە قاراشلىق ئورۇنلاردا 1980 — 1990 - يىلغىچە ئىشلىگەن ئالىي تېخنىكا كەسىپلىك ئۇنۇۋانى بار خادىملار

جەدۋەل: 7 — 8

ئىسىم - فامىلىسى	جىنسى	مىللىتى	تۇغۇلغان ۋاقتى	مەلۇماتى	خىزمەت ئورنى	تېخنىكا ئۇنۇۋانى	تەستىقلانغان ۋاقتى
چېن مىنجۇ	ئەر	خەنزۇ		ئالىي مەكتەپ	ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى ئورگىنى	ئالىي ئىنژېنېر	1980.9
لىيۇ ژېنلىن	ئەر	خەنزۇ	1934.9	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ ترانسپورت شىركىتى	ئالىي ئىقتىسادچى	1988.12
مې جىمىن	ئەر	خەنزۇ	1934.4	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى	ئالىي ئىنژېنېر	1990.12
جۇ بوئېن	ئەر	خەنزۇ	1930.7	ئالىي مەكتەپ	ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى	ئالىي ئىنژېنېر	1988
جۇ گوگۇاڭ	ئەر	خەنزۇ	1939.2	ئالىي مەكتەپ	ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى	ئالىي ئىنژېنېر	1990.12
جاڭ زىلياڭ	ئەر	خەنزۇ	1938.2	ئالىي مەكتەپ	ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى	ئالىي ئىنژېنېر	1990.12
ژاڭ جياشىن	ئەر	خەنزۇ	1941.1	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى	ئالىي ئىنژېنېر	1990

بەي پېكىيۇلۇك	ئەر	خەنزۇ	1927	ئالىي مەكتەپ	ئاپتونوم رايونلۇق يەم - خەشەك شىركىتى	ئالىي چارۋىچىلىق تېخنىكى	1988
غالۇ گۈيمېي	ئايال	خەنزۇ	1941.1	ئالىي مەكتەپ	ئاپتونوم رايونلۇق باغ شىركىتى	ئالىي ئىنژېنېر	1988.10
شې جۇڭيۈەن	ئەر	خەنزۇ	1924.1	تولۇق ئوتتۇرا	ئۇرۇمچى ئاشلىق - ياغ يۇتكەش پونكىتى	ئالىي ئىنژېنېر	1989.12
سۇلىيالۇك	ئەر	خەنزۇ	1934.12	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇرۇمچى ئاشلىق - ياغ يۇتكەش پونكىتى	ئالىي ئىقتىسادچى	1988.12
جالۇ جۇ	ئايال	خەنزۇ	1934.4	ئالىي مەكتەپ	ئۇرۇمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى	ئالىي ئىنژېنېر	1988.11
چېن تىۋۇ	ئەر	خەنزۇ	1932.6	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇرۇمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى	ئالىي ئىنژېنېر	1988.11
غې شىخۇەن	ئەر	خەنزۇ	1934.11	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇرۇمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى	ئالىي بوغالتىر	1988.12
فېلۇك ۋەنشيالۇك	ئەر	خەنزۇ	1932.9	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇرۇمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى	ئالىي مەسئۇل سىياسىي خادىم	1990
جيالۇ مىنشيالۇك	ئەر	خەنزۇ	1931.4	ئوتتۇرا تېخنىكوم	شىنجالۇك ئاشلىق - ياغ سانائەت گۇرۇھى شىركىتى	ئالىي ئىنژېنېر	1989.2
لاۋ شۇليالۇك	ئايال	خەنزۇ	1928	ئالىي مەكتەپ	شىنجالۇك ئاشلىق مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1986.6
لىتىپ ئابدۇللا	ئەر	ئۇيغۇر	1928	ئوتتۇرا تېخنىكوم	شىنجالۇك ئاشلىق مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1986.6
چېلۇك بىشەن	ئەر	خەنزۇ	1930.8	ئالىي مەكتەپ	شىنجالۇك ئاشلىق مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1986.6
ما چې	ئەر	خۇيزۇ	1934.4	ئالىي مەكتەپ	شىنجالۇك ئاشلىق مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1988.5
دۇ كېمىن	ئەر	خەنزۇ	1937.6	ئالىي مەكتەپ	شىنجالۇك ئاشلىق مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1988.5
ئابلىكىم ھاجى	ئەر	ئۇيغۇر	1937	ئالىي تېخنىكوم	شىنجالۇك ئاشلىق مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1988.5
شى يۈشەن	ئەر	خەنزۇ	1935.7	ئالىي تېخنىكوم	شىنجالۇك ئاشلىق مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1988.5
جالۇ يىلى	ئەر	ئۇيغۇر			شىنجالۇك ئاشلىق مەكتىپى	كاندىدات ئالىي تەرجىمان	1986.6
جۇ جيەن	ئەر	خەنزۇ	1940.10	ئالىي تېخنىكوم	شىنجالۇك ئاشلىق مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1988.5
لى گۈيلۇ	ئەر	خۇيزۇ	1940.8	ئالىي تېخنىكوم	شىنجالۇك ئاشلىق مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1985.5

يۇ جىڭچى	ئەر	خەنزۇ	1940.1	ئوتتۇرا تېخنىكوم	شىنجاڭ ئاشلىق مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1988.5
ئەمەتجان مەھمەت	ئەر	ئۇيغۇر	1946.6	ئالىي مەكتەپ	شىنجاڭ ئاشلىق تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1988.1
جىياڭ شىجيې	ئەر	خەنزۇ	1940.12	ئوتتۇرا تېخنىكوم	شىنجاڭ ئاشلىق تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1988.1
ژاڭ جۈن	ئەر	خەنزۇ	1939.11	ئالىي مەكتەپ	شىنجاڭ ئاشلىق تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	كاندىدات ئالىي تەرجىمان	1989.3

§ 3 . شىنجاڭ ئاشلىق سىستېمىسىدىكى رەھبەرلەر

1950 — 1953 - يىل 2 - ئايغىچە شىنجاڭ مالىيە نازارىتى ئاشلىق ئىدارىسىگە رەھبەر بولغانلار

جەدۋەل: 7 — 9

ئىسىم - فامىلىسى	مەمۇرىي ۋەزىپىسى	ۋەزىپىگە تەيىنلەنگەن ۋاقتى	مەلۇماتى	مىللىتى	يۇرتى	تۇغۇلغان ۋاقتى
لىۋ زىمۇ	قوشۇمچە ئىدارە باشلىقى	1950.2 ~ 1951.8		خەنزۇ	شەنشى زىجۇ	1911.11
زۇ شەن	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1950.2 ~ 1951.8	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	شەندۇڭ لىنچىڭ	1915.12
	ئىدارە باشلىقى	1951.8 ~ 1953.2				
رېن چۈڭيې	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1950.2 ~ 1953.2	باشلانغۇچ مەكتەپ	خەنزۇ	شەنشى زىجاڭ	1907
ژاڭ باڭيەن *	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1950.2 ~ 1953.2	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	گەنسۇ جاڭيې	1915
ژۇ شۇفەن *	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1950.2 ~ 1950.5	يۇنتەندە چامباشچىلىق مەكتىپىدە ئوقۇغان	خەنزۇ	جياڭشى	1902

ئىزاھ: ئىسىم - فامىلىسىنىڭ كەينىگە * بەلگە قويۇلغانلىرى پارتىيىسىزلەر، تۆۋەندىمۇ شۇنداق.

1953 ـ يىل 2 ـ ئايدىن 1990 ـ يىلغىچە شىنجاڭ ئاشلىق نازارىتى (ئىدارىسى) گە رەھبەر بولغانلار

جەدۋەل: 7 — 10

ئىسىم فامىلىسى	ۋەزىپىسى		ۋەزىپىگە تەيىنلەنگەن ۋاقتى	مەلۇماتى	مىللىتى	يۇرتى	تۇغۇلغان ۋاقتى
	پارتىيە گۇرۇپپىسىدىكى	مەمۇرىي					
زوشەن	شۇجى	مۇئاۋىن نازىر	1953.2 ~ 1970.3	ئونتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	شەندۇڭ لىنچىڭ	1915.12
ھوسەيىن مۇراتوف*		نازىر	1953.2 ~ 1961.6		تاتار	ئىلى	1900
غې رۇيشىڭ		مۇئاۋىن نازىر	1956.7 ~ 1956.11	تولۇقسىز ئونتۇرا	خەنزۇ	خېبېي پىڭشەن	1921.1
		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى، مەسلىھەتچى	1978.3 ~ 1983.6				
ئەسەت ياقۇپ*		مۇئاۋىن نازىر، مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى، مەسلىھەتچى	1956.12 ~ 1983.6	ئونتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	ئاتۇش	1915.5
ماغاۋيا		نازىر	1962.3 ~ 1979.5	ئالىي مەكتەپ	قازاق	شىخۇ	1917
ئەن دىڭ	مۇئاۋىن شۇجى	مۇئاۋىن نازىر	1960.5 ~ 1971.2	ئونتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	شەنشى زىنجۇ	1925.11
		رەھبەر-لىك گۇرۇپپىسى خىزمەت ئەزاسى	1971.2 ~ 1978.3				
	مۇئاۋىن شۇجى، شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى، ئىدارە باشلىقى	1978.3 ~ 1986.6				
جىياڭ جاۋرۇڭ		مۇئاۋىن نازىر	1960.7 ~ 1974.4	تولۇقسىز ئونتۇرا	خەنزۇ	جىياڭشى يۈجىن	1913.12
شى جېڭگۇ	يادرو گۇرۇپپىسى خىزمەت باشلىقى	رەھبەر-لىك گۇرۇپپىسى خىزمەت باشلىقى	1971.2 ~ 1978.3	تولۇقسىز ئونتۇرا	خەنزۇ	جىياڭسۇ خۇەيىسەن	1915
	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1978.3 ~ 1979.3				

جاۋ شىشىن	يادرو گۇ- رۇپېسسە- نىڭ مۇئا- ۋىن باش- لىقى	رەھبەر- لىك گۇ- رۇپېسسە- نىڭ مۇئا- ۋىن باش- لىقى	1978.3 ~ 1971.2	تولۇقسىز ئونتۇرا	خەنزۇ	خەبەي ئەنگو	1915.1
	مۇئاۋىن شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1979.3 ~ 1978.3				
مۇسا چاۋا	يادرو گۇ- رۇپېسسە- نىڭ مۇئا- ۋىن باش- لىقى	رەھبەر- لىك گۇ- رۇپېسسە- نىڭ مۇئا- ۋىن باش- لىقى	1978.3 ~ 1973.5	تولۇقسىز ئونتۇرا	ئۇيغۇر	لوپ	1930
	مۇئاۋىن شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1979.3 ~ 1978.3				
غې شىنۋاڭ		رەھبەر- لىك گۇ- رۇپېسسە- نىڭ ئەزا- سى	1978.3 ~ 1973.5	تولۇقسىز ئونتۇرا	خەنزۇ	شەنشى ئەنسەي	1910
		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1979.8 ~ 1978.3				
	شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1983.6 ~ 1979.8				
ۋاڭ لىپ		رەھبەر- لىك گۇ- رۇپېسسە- نىڭ ئەزا- سى	1978.3 ~ 1975.5		خەنزۇ		
چېن جىچاڭ		رەھبەر- لىك گۇ- رۇپېسسە- نىڭ ئەزا- سى	1978.3 ~ 1975.5	تولۇقسىز ئونتۇرا	خەنزۇ	سىچۈەن پىڭجاڭ	1918
		مۇئاۋىن ئىدارە (نازارەت) باشلىقى	1981.8 ~ 1978.3				
جاۋ لۇ		رەھبەر- لىك گۇ- رۇپېسسە- نىڭ ئەزا- سى	1975.10 ~ 1975.5	تولۇقسىز ئونتۇرا	خەنزۇ	شەنشى گوشيەن	1916.4
جاۋ باۋچېن		مەسلىھەت- چى	1981.7 ~ 1978.9	تولۇقسىز ئونتۇرا	خەنزۇ	شەندۇڭ جۇشيەن	1915

كالف جۇالف		مۇئاۋىن ئىدارە (نازارەت) باشلىقى	1983.6 ~ 1979.3	تولۇقسىز ئوتتۇرا	خەنزۇ	شەنشى چىشيەن	1918.4
ۋالف سۇنجۇ		مۇئاۋىن ئىدارە (نازارەت) باشلىقى	1983.6 ~ 1979.8	تولۇقسىز ئوتتۇرا	خەنزۇ	خەبىي نىڭجىن	1924.7
	ئىنتىزام تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسى باشلىقى باشلىقى		1986.6 ~ 1983.6				
ماخمۇت يۈسۈپ		مۇئاۋىن ئىدارە (نازارەت) باشلىقى	1983.6 ~ 1980.6	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	قورغاس	1927.12
	مۇئاۋىن شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1990 ~ 1983.6				
سۇي ۋېنشۇ		مۇئاۋىن ئىدارە (نازارەت) باشلىقى	1990 ~ 1980.6	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن خوجيا	1931.10
ئىلاۋىسىز		مۇئاۋىن ئىدارە (نازارەت) باشلىقى	1990 ~ 1980.6	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قازاق	ئالتاي	1933.10
جى يامىن		مۇئاۋىن ئىدارە (نازارەت) باشلىقى	1983.6 ~ 1980.6	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	خەبىي نېيچيۇ	1929.7
چېن يۈچىلف		مۇئاۋىن ئىدارە (نازارەت) باشلىقى	1983.4 ~ 1980.6	تولۇقسىز ئوتتۇرا	خەنزۇ	خەبىي ۋېنئەن	1924.7
		مەسلىھەتچى	1984.10 ~ 1983.4				
سۇلف رۇگۇ	شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1990 ~ 1986.6	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	جېجيالف لىنخەي	1943.10
ئابدۇكېرىم ھاشىم	ئىنتىزام تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسى باشلىقى باشلىقى		1990 ~ 1986.6	ئالىي مەكتەپ	ئۇيغۇر	قەشقەر يېڭىشەھەر	1946.4

ئىزاھ: ئاشلىق نازارەت (ئىدارە) پارتىيە تەشكىلىي ئاپپاراتى 1953 - يىل 2 - ئايدىن 1955 - يىل 11 - ئايغىچە ياچېيكا كومىتېتى، 1955 - يىل 11 - ئايدىن باشلاپ پارتكۇرۇپپا، 1961 - يىل 10 - ئايدىن باشلاپ پارتكوم، 1972- يىل 2 - ئايدىن باشلاپ يادرو گۇرۇپپا، 1978 - يىل 3 - ئايدىن باشلاپ پارتكۇرۇپپا بولغان.

شىنجاڭ ئاشلىق ئىدارىسىدىكى باشقارما (ئىشخانا)لارنىڭ 1990 - يىلدىكى رەھبەرلىرى

جەدۋەل: 7 — 11

ئىسىم فامىلىسى	ئورنى	ۋەزىپىسى	تەيىنلەنگەن ۋاقتى	مەلۇماتى	مىللىتى	يۇرتى	تۇغۇلغان ۋاقتى
ۋاڭ يىمىن	ئىشخانا	مۇدىر	1986.11	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شاڭخەي شەھىرى	1946.2
شۇي شىگتەي	ئىشخانا	مۇئاۋىن مۇدىر	1986.11	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ دىڭشى	1939.12
غوپۇر ئابدۇللا	ئىشخانا	مۇئاۋىن مۇدىر	1986.11	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	ئانۇش	1949.11
راشىدىن روزى	ئەمگەك - كادىرلار باشقارمىسى	باشقارما باشلىقى	1984.6	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	قاراشەھەر	1937.6
پاڭ داۋۇن	ئەمگەك - كادىرلار باشقارمىسى	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1977.6	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خۇبېي خۇاڭىبېي	1936.4
ماۋ يۈنشياڭ	پىلان - ستاتىستىكا باشقارمىسى	باشقارما باشلىقى	1986.11	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	جېجياڭ نۆڭلۇ	1938.11
چېن شىن	پىلان - ستاتىستىكا باشقارمىسى	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1986.11	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	سىچۈەن پىڭچاڭ	1948.3
ما گويى	مالىيە - باھا باشقارمىسى	باشقارما باشلىقى	1980.9	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ تۆڭۈبى	1930.3
لىۋ فېڭۈ	مالىيە - باھا باشقارمىسى	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1984.6	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خۇنەن ئەنرېن	1936.5
ۋۇ خېجۇڭ	سېتىۋېلىش - سېتىش باشقارمىسى	باشقارما باشلىقى	1980.9	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خېبېي فۇيې	1930.5
كۇ ژېنلى	سېتىۋېلىش - سېتىش باشقارمىسى	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1981.8	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خۇبېي شياۋگەن	1937.6
لى لەن	سېتىۋېلىش - سېتىش باشقارمىسى	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1981.4		خەنزۇ	خېبېي شىنچياڭ	1930.9
ئابلىمىت ئەھمەت *	سېتىۋېلىش - سېتىش باشقارمىسى	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1985.12	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	ئانۇش	1948.12
چېن ژېنجى	سانائەت باشقارمىسى	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1985.5	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	سىچۈەن ئەنشېەن	1942.4
ئەكبەر يۈسۈپ	سانائەت باشقارمىسى	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1984.12	ئالىي تېخنىكوم	ئۆزبېك	چۆچەك	1950.11
غۇلام قادىر	ساقلاش - يۆتكەش باشقارمىسى	باشقارما باشلىقى	1981.4	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	قەشقەر	1934.3

سۇي ۋېنجۇن	ساقلاش - يۇتكەش باشقارمىسى	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1980.12	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	دۇربىلجىن	1934.6
يې شۇتاك	ساقلاش - يۇتكەش باشقارمىسى	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1984.1	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	جيافسۇ ناھىيىسى	1940.10
ما تيەنشياك	سىياسەت تەتقىقات ئىشخانىسى	مۇدىر	1986.11	تولۇقسىز ئوتتۇرا	خەنزۇ	جېجيالك دۇڭيالك	1937.9
ئەسقەربېك	پەن - تېخنىكا - مائارىپ باشقارمىسى	باشقارما باشلىقى	1984.1	ئالىي تېخنىكوم	قازاق	بۇرچىن	1930.7
يۇ شيۇ	پەن - تېخنىكا - مائارىپ باشقارمىسى	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1986.11	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	جېجيالك خاڭجۇ	1936.9
گاۋ ۋېنبو	ئىنتىزام تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسى	مۇئاۋىن گۇرۇپپا باشلىقى	1985.6	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	شەنشى چاڭئەن	1932.6
ئەيسا ئىلى	ئىشچىلار ئۈيۈشمىسى	مۇئاۋىن مۇدىرى	1981.3	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	پىچان	1937.12
جالك كەيجېن (ئايال)	ئىشچىلار ئۈيۈشمىسى	مۇئاۋىن مۇدىرى	1986.11	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خۇنەن چاڭشا	1935.3
ئابدۇكېرىم ھاشىم	ئورگان پارتكومى	قوشۇمچە شۇجىسى	1986.12	ئالىي مەكتەپ	ئۇيغۇر	قەشقەر بېگىشەھەر	1946.4
ما رېنداي	ئورگان پارتكومى	مۇئاۋىن شۇجىسى	1986.11	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	شاڭخەي شەھىرى	1936.8
يەن چىگرۇي	تۇرمۇش - مۇلازىمەت شىركىتى	مۇئاۋىن دىرېكتور	1985.5	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن چاڭگې	1940.8
مامۇت سادىق	تۇرمۇش - مۇلازىمەت شىركىتى	مۇئاۋىن دىرېكتور	1986.11	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	كەلپىن	1942.9
لياك جىگۈك	ئىقتىسادىي تەرەققىيات باشقارمىسى	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1990.8	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خېبېي دىڭشياك	1936.10
شېن چې	ئەمگەك مۇلازىمەت شىركىتى	مۇئاۋىن دىرېكتور	1982.10	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	شاڭخەي شەھىرى	1934.9

شىنجاك ئاشلىق ئىدارىسىگە بېۋاستە قاراشلىق ئورۇنلارنىك 1990 - يىلدىكى رەھبەرلىرى

جەدۋەل: 7 — 12

ئىسىم - فامىلىسى	ئورنى	ۋەزىپىسى	تەستىقلانغان ۋاقتى	مەلۇماتى	مىللىتى	يۇرتى	تۇغۇلغان ۋاقتى
سۇ لياك	ئاشلىق - ياغ يۇتكەش پونكتى	1 - مۇئاۋىن باشلىقى	1986.11	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خۇنەن شياڭتەن	1934.12
يۇنۇس مەمەت	ئاشلىق - ياغ يۇتكەش پونكتى	مۇئاۋىن باشلىقى	1987.2	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	مارالبېشى	1953.5

جۇ فاشۇي	ئاشلىق - ياغ پۈتكەش پونكتى	ئىنتىزام تەكشۈرۈش شۇجىسى	1986.11	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ھەنزۇ	خېنەن يەنچياڭ	1941.1
فياڭ ۋېنشياڭ	ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى	شۇجى	1983.3	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ھەنزۇ	گەنسۇ يۈگچياڭ	1932.9
گاۋ يىگچياڭ	ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى	زاۋۇت باشلىقى	1983.3	ئالىي مەكتەپ	ھەنزۇ	سەنشى ماۋدې	1945.8
ئابدۇخېلىل	ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى	مۇئاۋىن باشلىقى	1981.4	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	خوتەن	1940.10
گۇ شياڭدۇڭ	ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى	مۇئاۋىن باشلىقى	1979.4	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ھەنزۇ	جياڭسۇ دەنتۇ	1942.12
لىۋ سىيى	ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى	ئىنتىزام تەكشۈرۈش شۇجىسى	1986.11	تولۇق ئوتتۇرا	ھەنزۇ	سىچۈەن داجۇ	1933.11
چېن شياڭكياڭ	ئاشلىق - ياغ يېمەكلىكلەر زاۋۇتى	زاۋۇت باشلىقى	1988.2	ئالىي مەكتەپ	ھەنزۇ	فۇجيەن مىنخۇ	1943.7
تەنتەي جۇڭشيەن	ئاشلىق - ياغ يېمەكلىكلەر زاۋۇتى	مۇئاۋىن زاۋۇت باشلىقى	1983.10	ئالىي تېخنىكوم	ھەنزۇ	شەنشى فۇپياڭ	1946.9
لى جۇڭيۇ	ئاشلىق - ياغ يېمەكلىكلەر زاۋۇتى	مۇئاۋىن زاۋۇت باشلىقى	1987	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ھەنزۇ	خېنەن لىنيىن	1940.11
يىاڭ خۇەيدېەن	ئاشلىق - ياغ كېلىشىپ سېتىۋېلىش - سېتىش شىركىتى	دىرېكتور	1977.4	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ھەنزۇ	شەنشى فۇپياڭ	1931.2
دۆلەت	ئاشلىق - ياغ كېلىشىپ سېتىۋېلىش - سېتىش شىركىتى	مۇئاۋىن دىرېكتور	1981.6	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	تاتۇش	1942.8
لى جيەنسەي	ئاشلىق - ياغ كېلىشىپ سېتىۋېلىش - سېتىش شىركىتى	مۇئاۋىن دىرېكتور	1980.9	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ھەنزۇ	گۇچۇاڭ	1935.9
جو جىفا	ئاشلىق - ياغ كېلىشىپ سېتىۋېلىش - سېتىش شىركىتى	ئىنتىزام تەكشۈرگۈچى	1984.10	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ھەنزۇ	خۇبېي جيەنلى	1939.9
ژۇ جېنچيۇ	يەم - خەشەك شىركىتى	1 - مۇئاۋىن دىرېكتور	1986.12	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ھەنزۇ	جياڭسۇ تەيسالاڭ	1933.3
خۇالاڭ يۈمىن	يەم - خەشەك شىركىتى	مۇئاۋىن دىرېكتور	1982.2	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ھەنزۇ	غۇلجا	1934.11
گاۋجاڭرۇاڭ	يەم - خەشەك شىركىتى	مۇئاۋىن دىرېكتور	1986.12	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ھەنزۇ	شەنشى لىيۇلىن	1930.1

شياۋ جېڭچاۋ	پەم - خەشەك شىركىتى	مۇئاۋىن دىرېكتور	1984.1	ئونتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خۇبېي خۇاڭىبېي	1939.5
لىيۇ جىنمەن	ئاشلىق - ياغ ماددىي ئەشيا شىركىتى	دىرېكتور	1981.7	تولۇقسىز ئونتۇرا	خەنزۇ	جياڭسۇ فۇنىڭ	1931.12
ۋاڭ تيې	ئاشلىق - ياغ ماددىي ئەشيا شىركىتى	مۇئاۋىن دىرېكتور	1985.5	ئونتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن ژېشى	1946.12
شېن خەيجۇەن	ئاشلىق - ياغ ماددىي ئەشيا شىركىتى	ئىنتىزام ئەكشۈرگۈچى	1986.11	تولۇقسىز ئونتۇرا	خەنزۇ	جياڭ سۇ ژوجياڭ	1937.9
شيا يۈچاڭ	ئاشلىق - ياغ ماددىي ئەشيا شىركىتى	مۇئاۋىن دىرېكتور	1986.11	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خۇبېي شىنجۇ	1943.1
رەجەپ خېلىل	ياغ شىركىتى	دىرېكتور	1984	تولۇقسىز ئونتۇرا	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1931
جاڭ خۇڭشياڭ	ياغ شىركىتى	مۇئاۋىن دىرېكتور	1977.6	ئونتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خۇبېي شياۋگەن	1939.1
جاڭ شۇكۈەن	ياغ شىركىتى	مۇئاۋىن دىرېكتور	1981.8	ئونتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خۇبېي خەنياڭ	1939.1
ئابدۇكېرىم قۇربان	ياغ شىركىتى	مۇئاۋىن دىرېكتور	1984.4	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	قەشقەر كوناشەھەر	1940.11
ما چېڭفۇ	ياغ شىركىتى	ئىنتىزام ئەكشۈرگۈچى	1986.11	ئونتۇرا تېخنىكوم	خۇيزۇ	قوبۇقسار	1947.11
لىيۇ ژېنلىن	ئاشلىق - ياغ ترانسپورت شىركىتى	دىرېكتور	1979.3	ئونتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	تيەنجىن ياڭلىيۇچياڭ	1934.9
خۇاڭ جۈنيەن	ئاشلىق - ياغ ترانسپورت شىركىتى	مۇئاۋىن دىرېكتور	1979.4	ئونتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	جەجياڭ يۈياۋ	1932.10
روزى ساۋۇت	ئاشلىق - ياغ ترانسپورت شىركىتى	مۇئاۋىن دىرېكتور	1981.6	ئونتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	ئانۇش	1934.6
لى دىجۇن	ئاشلىق - ياغ ترانسپورت شىركىتى	مۇئاۋىن دىرېكتور	1984.6	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	ئۇرۇمچى	1951.10
گاۋكې	ئاشلىق مەكتىپى	شۇجى	1982.4	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەنشى	1933.12
ئابلىز جۈمە	ئاشلىق مەكتىپى	مۇدىر	1982.3	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	قاراقاش	1943.4
جياڭ شىنجې	ئاشلىق مەكتىپى	مۇئاۋىن مۇدىر	1985.5	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	فۇكاڭ	1947.12
ئابلىز يۈنۇس	ئاشلىق مەكتىپى	مۇئاۋىن مۇدىر	1985.5	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	لوپنۇر	1953.3
دۇ كېمىن	ئاشلىق مەكتىپى	مۇئاۋىن مۇدىر	1986.11	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	خۇنەن لىنجۇ	1937.6

جالاڭ زۇمىن	ئاشلىق مەكتىپى	ئىنتىزام تەكشۈرۈش شۇجىسى		ئۇنتۇزرا تېخنىكوم	خەنزۇ	شەنشى	1930
جالاڭ يىرۇڭ	ئاشلىق تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	مۇدىر	1986.11	ئۇنتۇزرا تېخنىكوم	خەنزۇ	جېجياڭ يىنشيەن	1934.9
رېن خۇڭ (ئايال)	ئاشلىق تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	مۇئاۋىن مۇدىر	1986.11	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	سىچۈەن لېشەن	1955.12
ئەمەتجان مەھمەت	ئاشلىق تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	مۇئاۋىن مۇدىر	1986.11	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	قەشقەر	1946.6
ۋاڭ جۈن	ئاشلىق تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	مۇئاۋىن مۇدىر	1986.11	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	گەنسۇ ۋۇشەن	1939.11
جۇ گوگۇاڭ	ئاشلىق - باغ پەن تەتقىقات ئورنى	باشلىقى	1986.11	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	جياڭسۇ ۋۇجىن	1938.2
يې جىنى	ئاشلىق - باغ پەن تەتقىقات ئورنى	مۇئاۋىن باشلىقى	1975.7	ئۇنتۇزرا تېخنىكوم	خەنزۇ	جېجياڭ يىنشيەن	1934.4
جۇ نىڭې	ئاشلىق - باغ پەن تەتقىقات ئورنى	مۇئاۋىن باشلىقى	1985.5	ئۇنتۇزرا تېخنىكوم	خەنزۇ	شاڭخەي شەھىرى	1946.1
ئەۋەر ئىمىن *	ئاشلىق - باغ پەن تەتقىقات ئورنى	مۇئاۋىن باشلىقى	1984.12	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	كەلپىن	1955.6

شىنجاڭدىكى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارە (باشقارما) لىرىنىڭ 1990 - يىلدىكى رەھبەرلىرى

جەدۋەل: 7 — 13

ئورنى	ئىسىم - فامىلىسى	ۋەزىپىسى	تەيىنلەنگەن ۋاقتى	مەلۇماتى	مىللىتى	يۇرتى	تۇغۇلغان ۋاقتى
ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى	جالاڭ خاۋ	ئىدارە باشلىقى	1985.9	ئۇنتۇزرا تېخنىكوم	خەنزۇ	شەنشى چاڭشەن	1935.10
	لى جاۋدې	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1974.7	ئۇنتۇزرا تېخنىكوم	خەنزۇ	شەنشى نەنجىاڭ	1933.7
	سۇلايمان ئابدۇل	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1984.1	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	پىچان	1954.3
	تالاڭ يىسەن *	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1985.9	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	جياڭسۇ جياڭيىن	1940.6
	ما يۈمېي (ئايال)	ئىنتىزام تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسىنىڭ باشلىقى	1985.7	تولۇقسىز ئۇنتۇزرا	خەنزۇ	گەنسۇ لىنتاۋ	1935.10

پاينەپولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى	چېن دېلۈك	ئىدارە باشلىقى	1986.6	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	مۇزەن يۈشيەن	1934.2
	يۈ ياسىن	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1986.7	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	شەنشى شىتەن	1947.1
	جيالك يۈڭجيك	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1983	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	جيجيالك ژېنجۇ	1938.4
ئالتۇ ژىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسى باشقارمىسى	تۇراپ سامساق	باشقارما باشلىقى	1984.3	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	ئاۋات	1930.9
	جالك شياۋشيەن	شۇجى	1984.3	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن دېڭيالك	1930.9
	مېي چىگېن	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1984.3	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	جيالخۇ جۇرۇك	1939.10
	چېن مېيتالك	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1984.3	تولۇقسىز ئوتتۇرا	خەنزۇ	شەنشى فۇپالك	1937.3
قىزىلسۇ قىرغىز ئاپتونوم ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى	يۈ شىشيالك	ئىدارە باشلىقى	1986.6	تولۇقسىز ئوتتۇرا	خەنزۇ	شاڭخەي شەھىرى	1938.10
	خېلىل	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1986.2	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	تاتۇش	1954.6
	تۇرغۇن رازاق	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1987.12	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	ئۇلۇغجات	1940.5
قەشقەر ژىلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىسى	گو زېشيالك	شۇجى	1986.5	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ لىنتاۋ	1931.2
	جالك زىلىپ	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1990.12	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن شەنشيەن	1946.5
	شى يۈشېن	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1988.5	تولۇق ئوتتۇرا	خۇيزۇ	تيەنجىن تاڭگۇ	1944.10
	تۇردى ھاجى	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1978.9	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	قەشقەر	1929.10
	تۇمۇر مەمەت	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1984.4	ئالىي تېخنىكوم	تاجىك	قاغىلىق	1956.10
خوتەن ژىلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىسى	جالك جېنىدى	شۇجى	1989.9	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ گەنگۇ	1932.12
	غالىپ ئىمىن	باشقارما باشلىقى	1989.9	ئالىي مەكتەپ	ئۇيغۇر	قاراقاش	1947.9
	ئابدۇرېشىت روزى	مۇئاۋىن شۇجى	1983.7	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	لوپ	1933.11
	خوالك تىڭلالك	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1984.3	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	جيجيالك شېڭشيەن	1935.9
	دەي جىڭسۇلك	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1986.4	ئالىي تېخنىكوم	موڭغۇل	لياۋنىڭ فۇشۇن	1945.12

ئىزاھ: بۇ ماتېرىيالنى ھەرقايسى ژىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى تەمىنلىگەن.

شىنجاڭ ئاشلىق ئىدارىسىدىكى باشقارما (ئىشخانا) لارغا 1950 — 1989 - يىلغىچە رەھبەر بولغانلار

جەدۋەل: 7 — 14

باشقارما، ئىشخانا نامى	ئىسىم - فامىلىسى
ئىشخانا (كاتىبات ئىشخانىسىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ)	ژالال باڭيەن ، لياۋ يۈجۇ ، گاۋ مىڭدې ، لىۋ جىشى، جۇ خەنشۇەن، نۇردۇن ئىبراھىم ، يىن خۇەيدىن، سۇي ژېنشۇ، جى يامىن، ماچىيۈن ، ما تىەنشىاڭ، ئابدۇرېھىم روزى ، لى لەن، غۇلام قادىر
ئەمگەك - كادىرلار باشقارمىسى (سىياسەت، ئەمگەك، ماتاش بۆلۈشلەرنىڭمۇ شۇنىاڭ ئىچىدە)	خەن چىڭشى، لىۋ ئەي ، ئىلىۋالدى ھاشىم ، جالال شياۋ، لىۋ ژېنلىن، گاۋ جىشياڭ، فەن خۇيگۈاڭ ، مەمەت سەلىم ، چېن شۇشىاڭ ، يۈ شىنچى ، ئىبرىز تۇختى ، شېن زېرۈن ، ژۇ جېنجيۇ
پىلان - ستاتىستىكا باشقارمىسى (ئاساسىي قۇرۇلۇش باشقارما، بۆلۈمنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ)	شۇ گۈاڭ، شانانامسروق، ئابدۇرېھىم روزى ، شۇ زې، جاۋ رۇشىن ، دۇ فېڭلۇ، چېن يۈچياڭ، ماخمۇت يۈسۈپ، گاۋ كې ، يالال تىەنشى، ژالال جېنشىاڭ ، جالال شۇكۇەن، جۇ بونيەن، ژالال ياڭبىاڭ
مالىيە - باھا باشقارمىسى	شۇ رۇڭفۇ، خەن چىڭشى، فياڭ جيۇتۈاڭ، لياۋ يۈجۇ
سېتىۋېلىش - سېتىش باشقارمىسى (تەمىنلەش باشقارمىسىنىڭمۇ شۇنىاڭ ئىچىدە)	چياڭ شۇچيەن، شېن ژېيۈ ، ئابدۇرېھىم روزى ، لىۋ ژېنلىن، خوجا شىيۈەن ، گاۋ جىشياڭ، ژۇ شياڭجالال، يالال تىەنشى، جى يامىن، جۇ خەنشۇەن، رەجەپ خېلىل، شۇي جيۇەن، ساۋجىغۇ، چىن مىڭيى، ئەسقاربەك
سانائەت باشقارمىسى (سانائەت ئاساسىي قۇرۇلۇش بۆلۈمىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ)	ئەخمەتجان ، يۈ شىنچى ، شۇ گۈاڭ، دۇ فېڭلۇ، ژالال مېيرۇي ، ژالال ياڭبىاڭ، ما زۇڭچىن، دياڭ جۇنچياڭ، سۇڭ رۇگۇ، يۇ شىيۇ، لىۋ جىنمەن
ساقلاش - يۆتكەش باشقارمىسى (1 ،، 2 - بۆلۈمەلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ)	لۇ شۇرېن ، شۇ رۇڭفۇ ، خەمىتوق مەنسۇر ، سۇي ژېنشۇ، لى جاۋدې، ما گويى، ژۇ شياڭجالال، لىۋ جىنمەن، يالال خۇەيدىن، جۇخەنشۇەن، ئىبرىز توختى ، رەخمىتوللا راخمان
سىياسەت تەتقىقات ئىشخانىسى	گاۋ مىڭدې ، چېن شياڭكياڭ
پەن - تېخنىكا - ماتارىپ باشقارمىسى	شېن زېرۈن ، بې جىتى، مەمەت كېرىم ، جۇ گوگۈاڭ، ئابلىمىت ئەخمەت
ئاشلىق تەزكىرىسى ئىشخانىسى	ئىشخانا رەھبەرلىرى قوشۇمچە ئۆتىگەن
ئىنتىزام تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسى (رېۋىزىيە ئىشخانىسىنىڭمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ)	لى فياڭ ، گاۋ جىشياڭ، ئابدۇرېھىم روزى
ئورگان پارتكومى	غې رۇيشياڭ ، ئىبرىز توختى ، لىۋ مىڭيى، راشىدىن روزى

تۈرمۈش مۇلازىمەت شىركىتى (خوجىلىق باشقارما، بۆلۈملىرىنىڭ كىنى تۈز ئىچىگە ئالىدۇ)	تۇردۇن ئىبراھىم ، لیۇ ژېنلىن، لیۇ جىنشيالڭ ، گاۋ چاڭرۇڭ، گاۋ جۇن، ئەسقاربېك، جۇ فاشۇي ، لیۇجىنمەن
پېشقەدەم كادىرلار خىزمەتى باشقارمىسى	ئەگەك - كادىرلار باشقارمىسىنىڭ رەھبەرلىرى قوشۇمچە تۇتىدۇ

شىنجاڭ ئاشلىق ئىدارىسىگە بېۋاستە قاراشلىق ئورۇنلارغا 1950 — 1989 - يىلغىچە رەھبەر بولغانلار

جەدۋەل: 7 — 15

ئورۇن نامى	ئىسىم - فامىلىسى	
	باش ۋەزىپىدىكىلەر	مۇئاۋىن ۋەزىپىدىكىلەر
ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ تىرانسپورت شىركىتى (ئاپتوموبىل ئەترىتىنى تۈز ئىچىگە ئالىدۇ)	لی جاۋدي (قوشۇمچە) ، لی سىمىڭ، فېڭ ۋەنشيالڭ	لیۇ شيانخىڭ، ژالڭ دېرېن، يىڭ مىڭلى، جاۋ رۇشىن ، لی يەن، فېڭ يۈڭرۇي ، لي جەنسەي ، ئەسقاربېك
ئۇرۇمچى ئاشلىق- ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى	شۇ گۇالڭ، ژالڭ يۈلى (ھەربىي ۋەكىل) ، چيەن فۇجىن (ھەربىي ۋەكىل) ، يۈ دېجيالڭ (ھەربىي ۋەكىل)	ژالڭ يانجىنگ، جالڭ شياۋ، شۇي زې، مەمەت كېرىم ، جالڭ جۇ، شيې زۇڭسېن، جالڭ لىنشەن
ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ مادىي ئەشيا شىركىتى (ماتېرىيال پونكىتىنى تۈز ئىچىگە ئالىدۇ)	يىن خۇەيدىيەن، ژالڭ يانجىنگ، جاۋجىئەن	فېڭ جيۈتۇڭ، ما چيۈن ، راشىدىن روزى ، ژالڭ جېنيا، چېن يۈتىڭ، يالڭ يۈتۇڭ
ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ كېلىشىپ سېتىۋېلىش - كېلىشىپ سېتىش شىركىتى	جالڭ شياۋ	جاۋ رۇشىن ، گاۋ فۇنيەن
ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق مەكتىپى (كادىرلار مەكتىپىنى تۈز ئىچىگە ئالىدۇ)	مۇسا چاۋا (قوشۇمچە) ، ماخمۇت يۈسۈپ (قوشۇمچە) ، ئابدۇكېرىم ھاشىم، ئەسئەت ياقۇپ (قوشۇمچە)	ژالڭ يانجيەن، نى فېڭ، لى جاۋدي، فەن خۇيگۇڭ ، بەي يۈن، بې جىنى، مەمەت كېرىم، ژالڭ يەنگۇي، گاۋ ژېنبو، جالڭ لىنشەن، جالڭ بىڭرۇڭ، ژالڭ يىمىن
ئاپتونوم رايونلۇق يەم - خەشەك شىركىتى	خەمىتوق مەنسۇر ، لیۇ جىنمەن	جيالڭ خاۋ ، شېن ژېيۈۋ ، جالڭ چۈنياۋ
ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى	جۇ بونيەن	لياۋ يۈجۇ ، ژالڭ جيۈەن، رېن خۇالڭ
ئاپتونوم رايونلۇق ياغ شىركىتى	لی چېڭگاۋ، گاۋ جىشيالڭ، جالڭ شياۋ	ئابدۇرېھىم ئۆمەر، خې كېجيەن ، جاۋ رۇشىن ، جۇ يۈ، دۆلەت
ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ يۆتكەش پونكىتى (3 - دەرىجىلىك تۈزۈمدىكىسىنىڭ كىنىسۇ تۈز ئىچىگە ئالىدۇ)	لیۇ جىنمەن، دەي شيانخىن	تالڭ يۈخەي، فالڭ چىخۇ، لی زۇڭجى، لی جەنسەي
شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ يېمەكلىكلەر زاۋۇتى (بىرىنچە زاۋۇتىنى تۈز ئىچىگە ئالىدۇ)	جۇ يانجيۈەن، جالڭ خۇڭشيالڭ، جالڭ كەيجېن، لی يۈخەي، ساۋ چېڭشيالڭ	خۇالڭ جۈنيەن، تيەن دېيى

1950 — 1989 - يىلغىچە شىنجاڭدىكى ھەر قايسى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارە (باشقارما)لىرىغا رەھبەر بولغانلار

جەدۋەل: 7 — 16

گورۇپ نامى	باش ۋەزىپىدىكىلەر	مۇئاۋىن ۋەزىپىدىكىلەر
ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى	يەن جيۇژالف، ژالف چېڭشيۇ، خۇ شىنلۇ، خاۋ سۇڭجياۋ، ما شۇۋېن، خويۇنشيالف، لياالف ئېنتۇلف، ما جېنجۇلف	ژالف جەنۇۋ، لى جۇيىەن، ئابدۇل نىياز، گاۋ شۇيىن، ئابدۇرازاق، يۇەن گۇڭنۇلف، شۇ شىتىلف، گو جۇ، فەن پېڭفېي، ساۋ كۇنشيۇ، دۇ يۇنۇۋ، چې يۇشيالف، يۇەن جىنتيەن، چېن خېڭپېي، لى جيۇ
قاراماي شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى	جالف شاۋليەن، لىيۇ شياۋفېلف، يۇەن شەندي، يالف خۇڭبىلف، جاۋ شېڭجيې	يەن جېنكۇي، ئابدۇقادىر ئابىست، گەن كې، خۇ يۈلەي، قاجى قابۇر، مياۋ رۇيجى، لىيۇ شۇيىن
تۇرپان ۋىلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىسى		غوپۇر قاسىم، شۇ گۇيىي، جالف فېڭيەن، قېيىم ئىمىن، لى دېەنبالف
قۇمۇل ۋىلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىسى	ژالف جيېتىلف، شيې ئەنجىي، ژالف تاۋ، شىلف گوخېلف، غوجائەخمەت باۋزۇدۇن	ژالف خۇەنرۇ، تېەن پېڭشۇن، يۇنۇس ئىمىن، چېن جىغۇ، جۇلف جۇمىن، ژالف شيەنبىلف، لىيۇ شۇچالف، ما جۇندي، شۇ چېڭمەي، شۇ دېماۋ
سانجى خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى	ما چاڭچۇن، يالف شى، خۇالف زۇشىن، ما شيالف	خا فاپى، بۇ يېڭچۇن، جالف مېڭچېلف، شۇي خۇي، لىيۇ يۇنپېلف، شۇ يەنچۇن
شىخەنزە شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ژۇ خېجۇلف، لىيۇ كېيى، ژالف گۇيشىلف، لى ژېندىلف، چېن سېنلىن، جۇ دېجيالف	لۇ خۇڭجيەن، جالف بوجيې، جۇ يۇلۇ، لى ژېنشى، لىيۇ جېن، چېلف پېڭفېي
ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى	يالف سېن، تۇرسۇن زاكىر، ئىبراھىم، ئىلياس، لۇ شىگيىلف، لىيۇ جىڭخەن، لياۋ زۇڭخەي، مېلف ئەريۇ	ئابدۇقادىر باستوق، جۇ شېڭرۇلف، گو شىلۇ، تالىپ، ژالف دي، جالف شۇزەي
ئىلى ۋىلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىسى	ئەرشىدىن، يالف سېن، لۇ شىگيىن، ژالف دي	شېن ژېيۇ، تۇرسۇن
تارباغاتاي ۋىلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىسى	ئىسكەندەر، تونۇسبېك، جۇماش، ئاغمانتېبك، لىيۇ خۇي، نى فېبك، ژالف مەنۇا، لى گۇاڭرۇلف	تاجىم خەمىت، سەي ژۇكې، بايان، قابلاقات، لى جۇەنفۇ، مەمەت نىياز، ئابدۇل، ژېي فېڭچى، مۇقاش ئېرخاجى، رەخىم جۇماش
ئالتاي ۋىلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىسى	غوپۇر مۇھەممەت، لىيۇ دېەنجيې، يساباي مەمەت، جالف خۇلىن، جۇ جېنجىلف، چېن يۇەنكەي، دىلف چىجالف، جالف شىنفا، ئونبرخان ئېرمەت	ئاقزام مۇخيا، جۇ گۇاڭخۇي، مالىك، مۇھەممەتجان، تېمەن يۇخەي، خاكىم ئۇرباي، يىلف رۇچى، مارال تايقارا، ژالف باۋتېمەن، جاۋ شىشەن، چېن يۇشىن، دۇ تەيخوا
بورتالا موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى	ژاققاس، جۇنۇسبېك، لى زۇڭفا، يۇ جۇن	ئابدۇقادىر، چېن ژېنبو، لىيۇ جىكەي، چېن يەنتاۋ، داۋۇت، داۋاجاپ
بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى	ژېي شياڭچىلف، سايىت مولىا، جۇ دېجالف دۇلف جىيى، يۇ جېنكۇن	سۇلف شۇرەن، قادىر ئابلايوف، يالف گوجۇلف، سەي ژېن، يالف فۇجېن، بېيەن لىتالف، كالف شيەنجالف، ئابدۇللا قادىر، ئەلى زايىت
ئاقسۇ ۋىلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىسى	لىيۇ جىفا، تۇراپ سامساق، جالف شياۋشېن	گو چېڭشيالف، ما جېنىدۇلف، يالف سېن، رەخمىتۇللا راخمان، ئايۇپ ئابدۇللا، مېي زۇگوي، بەي شۇشەن، ژالف بى

قىزىلئۇ قىرغىز ئاپتونوم ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى	ۋۇ خېجۇلۇك، دۇلۇك خۇڭخەي	تۇرسۇن خالى، يۈسۈپ ئەزىز، قۇربان مامۇت، ئۈمەر ئىمىن، مەمەت بارات، يالقۇن ۋۇشۇ
قەشقەر ۋىلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىسى	لىيۇ شيۇژېن، لىيۇ شىلىن، جاۋ بىرۇ، سايىروق، ئەسئەت سەيىت، لى شىيۇەن، لىيۇ شۇزېلۇك، گې جىنشەن، شۇجۇلۇك	زۇ خۇەنيۇ، لىيۇ رۇبى، لى يۈتيەن، ئابدۇرېھىم روزى، ئەبەيدۇللا سەيىت، غې رۇيشىلۇك، يالقۇن يەنشىلۇك، جالقۇ جىنشيالۇك، بەي جىڭتاۋ، جالقۇ گويۇ
خوتەن ۋىلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىسى	يۈ شىنجىي، جاۋ شيۇنبىلۇك، فۇ شىجۇ، لياۋ جىنجالۇك، خۇالۇك رۇيشيالۇك، ئابدۇرازاق	چېلۇك شۇچيەن، ئابدۇكېرىم، گاۋكې، لىيۇ جيالۇك، ئابدۇرېشىت

ئىزاھ: بۇ ماتېرىياللارنى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى تەمىنلىگەن.

1950 — 1990 - يىلغىچە شىنجاڭدىكى ھەر قايسى ناھىيىلىك، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارە (شۆبە ئىدارە) لىرىگە رەھبەر بولغانلار

جەدۋەل: 7 — 17

ئورۇن نامى	ئىسىم - فامىلىسى			
	1990 - يىلى ۋەزىپە ئۆتەۋاتقانلار		1950 — 1989 - يىلغىچە ۋەزىپە ئۆتىگەنلەر	
	باشلىق	مۇئاۋىن باشلىق	باشلىق	مۇئاۋىن باشلىق
ئۈرۈمچى شەھىرى نېنشان رايونلۇق شۆبە ئاشلىق ئىدارىسى	شۇي شۇجۇلۇك، جالقۇ ماۋقېي	ھەبدۇل باۋزدۇن، رېن خۇبيۇەن، لۇخۇيخۇا	فەن فۇباۋ، لىيۇ يەنشىلۇك	ۋالقۇ چېڭۇۋ، جاۋ زۇڭمەن، فېلۇك شۇمىلۇك، شۇي ۋەنفۇ
ئۈرۈمچى شەھىرى سايباغ رايونلۇق شۆبە ئاشلىق ئىدارىسى	ۋالقۇ لىيبېن، فېلۇك شۇمىلۇك	خۇالۇك يۈسىلۇك، ئەخمەت قاسىم	يالقۇ جىشۇ	خۇالۇك بىلىيالۇك، شۇي شۇجۇلۇك، ئەخمەت توختى، شۇ شىشېن، دولقۇن ماخمۇت
ئۈرۈمچى شەھىرى يېڭىشەھەر رايونلۇق شۆبە ئاشلىق ئىدارىسى	لىيۇ چاڭشېن، خۇالۇك جيەنچېلۇك	جالقۇ بەكچۇەن، ئابلىز ئەسقەت	خۇالۇك چيالۇك، ساۋ جۇنفېلۇك	جالقۇ يەنلىلۇك، لىن يانگشېلۇك، يالقۇ دېۋېن، سۇلايمان ئابدۇللا، شىن سۇفالۇك
ئۈرۈمچى شەھىرى شىمىگۇ رايونلۇق شۆبە ئاشلىق ئىدارىسى	جالقۇ چاۋچېن، ئەخمەت سەيىت	لىيۇ شىشىلۇك، يالقۇ جىنيى، باۋ جىڭما، ئاۋۇت ئىبراھىم		جالقۇ لىنشەن، جاۋ جىنگاۋ
ئۈرۈمچى شەھىرى غەربىي شەھەر ئەتراپى شۆبە ئاشلىق ئىدارىسى	گاۋ دۇڭشېلۇك	چېن يۈچىن		
ئۈرۈمچى شەھىرى تۇدۇڭخابا رايونلۇق شۆبە ئاشلىق ئىدارىسى	لۇ جيەنگو	ۋالقۇ خۇالىن	يالقۇ ۋېيشەن	جالقۇ شىيۇ، لۇي زۇۋېن، جۇ شىدې
ئۈرۈمچى شەھىرى ئەنسەن كان رايونى شۆبە ئاشلىق ئىدارىسى	ۋالقۇ يىمىن		نيۇ چېڭسالۇك	ساۋ جۇنفېلۇك، فالقۇ چاڭپىلۇك، جاۋ جىنگاۋ
ئۈرۈمچى شەھىرى دۇڭشەن رايونلۇق شۆبە ئاشلىق ئىدارىسى	جيا گوچالۇك جاۋجىنگاۋ	لىيۇ گوجېن		

ئۆزۈمچى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	بەي شىجۇن	لى خۇلۇ، مەي دە-رۇلۇ	سۇن يۈگچىلۇ، جاۋ-شېگۈبن، يۈەن گۈڭ-ئۇلۇ، دۇلۇ كېفۇ، جالۇ جېنشەن، لىيۇ-شۇلىن، لىيۇسۈگچە-يې، يالۇ گۇاڭيۇ، ماجېندې	لى جېەنگۇلۇ، لىن گۇڭيۇەن، گو جىجۇلۇ، جۇ جىگۈ، خۇالۇ بىلىيالۇ، مې شەنتىلۇ، يالۇ جېەنگو، يۈەن چۈەنچى، لى جىنيۇ، لى شۇەنمىن
مايتاغ ئاشلىق ئىدارىسى	گو كېشۇن، فالۇ چېگمۇ	لى رۇلىن، ئابدۇرېھىم	يەن جېنكۇي، چياۋ-جاۋرۇي، جالۇ فا-چىلۇ	لەي بىنشيالۇ، جالۇ كەيشۇن
تۇرپان شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى	لى گوچىلۇ	ئىسمائىل لېتىپ، مەي جېنگو	جالۇ جۇڭجيۇ، چالۇ جېڭجيې، خۇالۇ دە-سىلۇ، ژالۇ كېمىلۇ دەي جېنچيۇ، جالۇ فېگيىن، قېيىم ئىمىن، كېرەم خالىق	رازاق نۇر، خۇالۇ پۇ-يىلۇ، ئابلىز نەمەت، لىيۇ شىلىن، ئىبراھىم سىدىق، تايمان نىياز، چېن دېرۇلۇ، مەمەت رېھىم
توقسۇن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	مۇمىن ئىسمائىل	ھېلىم ئايۇپ، يى لىنيۇن	قېيىم سېيىت، شۇ گۈيىي جالۇ چاۋ-چىن، فەن جى، جىن چاڭفا	نىياز سەيدۇل، جالۇ جاۋچىلۇ، توختەم نە-ياز، ژالۇ لى، خۇ-سىڭشياڭ، پاتەم ئا-ۋۇل، جاۋ شۇشۇن، ماۋ گوجۇلۇ، ماناپ ژاخاپ، ژالۇ ۋېيفۇ، جالۇ ۋېنكې، باۋ يۈنمەي
پىچان ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	يۈسۈپ تاھىر	ما جىنگو	گاۋ شۇلى، جالۇ ۋېيخې، قاباي، ئاب-دۇشۇكۇر، يىن لىيالۇ، فېلۇ شىجېن، جاۋ فۇلىن، يۈ جېەنۇۋ، قادىر مەت-توختى، لى دېەنبالۇ	ئەلى ئاخۇن، رېيىمخان سەيپۇل، تورنىياز قاۋۇز، مې جىلىيالۇ، لو شىگشەن، شياۋ جىگباۋ، قارى مەد-سۇر، نى جىخاۋ
بارکۆل قازاق ئاپتونوم ناھىيىسى	لى بىنلىن	لۇي يۈۋېن	جالۇ شىگجۇ، ساۋ-شۇلىن، لىيالۇ جە-چىلۇ، لىيۇ خەنۋېن	ئىمىن ھاجى، يۈەن رۇجۇن، شۇ لى، ساۋ-يۈيى، لىيۇ زىجيالۇ، ژالۇ ماۋشيەن، قاسلايوف
ئاراتۇرۇك ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ژۇ يۈگشىلۇ	سۇن شاڭجيەن	ژالۇ چۈەنشىلۇ، جا-جېنشەن، خەن جېنە-خۇا، ژالۇ زېڭچى	ھاشىر ئابدى، لىيۇ رۇيشىلۇ، فەن كەي-لىيالۇ، سى زوشۇن، ئىسمائىل ئوجانىياز
قۇمۇل شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى	جېلۇ فۇلۇن	ژۇ گۈڭماۋ، مەي شاڭ-رېن، قادىر روزى	گاۋ جۇنچىلۇ، ما-جېنجيالۇ	جيالۇ يانچۇن، خۇ يۈۋېن، يافۇپ
تارانچى كان رايونلۇق ئاشلىق - باغ شىركىتى	سۇي خەنمىن، لى داۋچىلۇ		ژالۇ خەيگۇلۇ، لى چيۈخۇەي، مەي ژېنە-يۇ	شۇ چېڭمەي، ماۋ رۇ-چىلۇ، گو شياۋخېلۇ
ماناس ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	لىيۇ ۋېنكۇي	فېلۇ باۋنيەن، گۇ جىگ-سېن	گاۋ چاڭچى، شۇ چاڭجۇن، جالۇ جيەن، گۇ چىن	يالۇ چىگشەن، سەمەت، جاۋ يارۇ، جالۇ چۈگ-رېن، لى شۇەنجى، گاۋ جيۈدې، خۇ گوسەي، جالۇ جىيى

سانجى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى	فەن رۇيگۇالف	ما شاڭيۇلف	لى يۇشۇەن، گاۋ فۇنيەن، ۋالف يۇڭجىلف	مى جۇڭشىن، گۇ چېڭشۇ، جۇ جۇنيى، لى جىشۇن
قۇنۇبى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	لى رۇڭنيەن	خې چىڭلۇلف، لى تيېنىلف	شياۋ يۇنيىلف، گو جىنسەي، پېلف شىڭ-خۇ	يالف جيەنتالف، ليۇ جەجېن، فەن رۇڭچۇەن ليۇ ژېيشيۇلف
ژۇجياپۇ شۇبە ئاشلىق ئىدارىسى	لۇەن ژەنجالف	تەن شياۋبو، سۇ شەنخې	گاۋ فۇنيەن، لى شىپۇ	ۋالف لۇڭفۇ، ليۇ شىيې
قۇكالف شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى	شېن خېغالف	يالف جىنشىلف	خۇي جېڭشىلف، ساۋ گۇەنلۇن، گاۋ فۇ-نيەن، ژېي فاشيالف	شى جۇڭشەن، شۇي خۇەيلىي، چېن جىن، يۇ يۇجېلف
مىجۇەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	جۇ گۇيشىلف	فالف جىڭجىلف، ۋالف جىلىلف	گو جىجۇلف، خۇا-خۇڭلىن، جالف ۋەن-شى، چېن پېلف	ما كېرۇي، ژېلف شە-كې، يې جەنكۇي، جۇ-يۇنچىلف، جياۋ دىگ-يۇەن، ۋالف يۇڭفۇ
جىمسار ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ما رۇجېن	دىلف شياڭخۇي	جۇ شۇشۇەن	خۇلف زۇڭيۇ، فېلف زۇڭمۇ، جاۋجىۇنرېن، چىن شياڭشەن، جالف يې، سالف دېلىن، يې چاڭچىلف
گۇچۇلف ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	دىلف يىرېن	سۇن گۇيلەن، چېن خۇەيفالف، ۋالف جېنكۇي	چېن مىڭيې، لى جەنسەي، ليۇ ژېنۇ-شۇ، جاۋ شياڭچۇ، ۋالف شىڭفەن	يالف گولى، جالف شىڭ-يۇ، جۇ چىخۇلف، شالف دېيۇەن، ليۇ لىبىن، يالف دوشى
موري قازاق ئاپتونوم ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	شۇ خۇي	سېرىكباي، ژېي مىڭ-خې، لى تيەنرېن	سۇن يۇڭچىلف، جاۋ چېڭشەن، جەن چېڭ-خې، ۋالف يۇڭفۇ	نىلف پېيشيەن، زەينال، لو ژېنسەي، ۋالف دې-خۇي، لى باڭچې، سۇلف دېڭسەي، ما ژېيدا، لو فېڭلەن، ما جىچاۋ
جالف ئەن، چېن يۇلف، سۇن يۇتۇلف، ۋالف شاۋ-بې	شالف ژېن، پېلف لى-خې	يالف فۇشەن	شالف ژېن، پېلف لى-خې	جالف ئەن، چېن يۇلف، سۇن يۇتۇلف، ۋالف شاۋ-بې
مۇسۇۋەن شۇبە ئاشلىق ئىدارىسى	جۇ باڭيې، لى جېنخەي	ليۇ شىنفەن	سۇن يۇشيالف	فالف جىن، سۇن يۇتۇلف
شىخەنزە شەھەرلىك شۇبە ئاشلىق ئىدارىسى	ۋالف يۇەنفېلف	لى شىئەن	شۇ چاڭچۇن، دۇلف شىڭبن، زۇلف دې-ئەن، جالف خۇڭ-چىلف، جۇ جىشۇ، چېن جىڭفېلف، شا-خەيجۇ، تەن خەيتاۋ، فەن داۋېن	چېن تەيشېلف، خې فېڭ-مىلف، ۋالف داۋشيالف، يەن فۇچىلف، يالف لېي
جانبولات، ئاسىبەك، بەي چېڭجۇن، قاسىم، جالف شاۋچىن، ئالمە-جان، شى چىجالف، جالف شىجېن	روزاخۇن، شى شاڭ-يۇ، جالف خۇڭيەن، لى تۇڭيۇ	جۇ يىنكالف، سېرىكباي باقان	خۇاڭ گۇاڭچىلف، خالىق	جانبولات، ئاسىبەك، بەي چېڭجۇن، قاسىم، جالف شاۋچىن، ئالمە-جان، شى چىجالف، جالف شىجېن

موئخۇلكۆزە، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	چىن دالىيالك	لو گورژالك، بېكسىدىق ئىسابېك، تۇرسۇن	ئۆتەباي ئاداشباي، گو سى، گاۋ باۋ- لىن، ماجىلۇالك، شيۇالك شىنلۇ، خۇ گولىلاق، ليۇ نەيبۇ، ژاقاس	ئابلا ھېكىم، داۋۇت ساداق، ژالك سۇئچىن، مەمەتجان، ئىبراھىم- جاي سارسانباي، شياۋ- چىگۇۋ، ليۇجۇسىن، ئورازمان قازىبېك، ئەمەتجان، تۇرلىبېك ئىسابای
غۇلجا شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى	جالك دېيۇ	ئەلەت ئابلىز	ئەرشىدىن، قۇربان ئىبراھىم، چې شىجيې، ژالك جۇڭ- چې، ژالك يۇربن، يۇ شىتالك، دەي دېشىلك	لىيۇ گوجېن، لى تۇڭ- چۇ، مەمەتئىمىن شاھاجى، ژۇ يۇەنشياك، بايدىنوف، دو يۇلك، ھۇسەين، كۇلك فەڭ- چيۇ، تۇرسۇن مۇخپۇل، ژالك سۇندي، كامال ئىسمائىل، نۇردۇن تايىر، سۇن شاۋژۇ
توققۇزتارا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	دىلك لىندۇلك	خۇدابەرگەن، تۇرسۇن ئاختام	سۇي جۇڭشەن، قۇر- بان ئەلى	قۇلانبېك، خەينۇللا، گۇلك شاۋفۇ، مەمەت پولات، دا مۇجىلك، لېي گۇاڭخېلك، ژېي گۇاڭ- جېلك، جيالك چاڭژالك، روزى، لەن چىشيالك، مەمەتئىمىن قادىر
كۇيتۇلك شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى	چيەن ماۋگۇەن	بۇ بو	ليۇ لىۋۇ	دۇ شىگاۋ، گاۋ جىشەن
غۇلجا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	جۇ نەيجېلك	مەمەتھەسەن ئىمىن، ئابلىكىم قاۋۇتتاخۇن	مۇداقالى، يالك چاۋ، ليۇ جاۋشىلاق، زېلك دېجاۋ، يالك يۇجىن، ژالك شۇمېي، جالك خۇڭربن	ھۇسەين، مۇقاجان، لى يۇخې، نىياز مەخمۇت
تېكەس ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	سۇن يۇنلىلك	باغدەۋلەت، ژالك رۇسەن	ژالك لۇن، ژالك مىڭ- شۇن، يالك چاڭيې، خې يۇن، ژېي جىشياۋ	ئىربىياي، شەمشە- دىن، مۇقان، تۇراجان، ئەسئەت، يالك چۇنشەن، ئەيسا تۇرە، ھاكىم- جان، چىدىۋار، شى ژېنبياۋ
قورغاس ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	لى شياۋچىلك	ئابدۇللا، ئىبراھىم، ژۇ شياۋتۇ، چې شىجيې، خۇ سۇن- يالك، ژالك گۇڭيې، يالك خۇا، شى شۇ- چۇن	ئابلەت، يالك لۇ، گو- سى، ئابدۇكېرىم، شېرىپ، ژالك يىڭيۇەن، تۇرسۇن، جالك شۇ- زېلك، فۇ باۋشيالك، جالك پۇشلاق، ئىسما- ئىل، ژۇ چىڭشەن، ھەسەن، فەن جيې
چاپچال شىبە ئاپتونوم ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	لېي سەيۋ	ئەمەت قاسىم، تاۋ- شياۋشيەن، يەن مىڭ- جۇلك	ئىبرايىمجان، لۇ ژېي، جاۋ لىۋۇ، تايىر سادىر، ما گۇەنجۇن، جاۋچۇنچىلك، ھەسەنجان تۇمەر، جيالك خۇەن- شاك، مامۇت نىياز، دوسۇمقان جاقباي، ژۇ لىنشۇ، چېن يۇمىن

نىلقا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	رىسات	ئىسمائىل، دۇلۇك گۈيىملىك	نۇرىات، خاۋ جىمە- خۇا، جامالقان باياز- باي، ۋالۇ جىنگۇي، لى يۈكشيالۇ، بېك- جۇقامەت، جيالۇ جىنجى، يۇ ۋەنشىن	غوپۇر نالىپ، ئىبرا- ھىم، تۇلۇبەك ئاسى، قېزى، يۇ چاڭنۇ
چۆچەك شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى	سۇلۇ چاۋ	ئابدۇرېھىم، جۇ چىجالۇ	نۇرسۇلتان، خاتە- جېك، دەن جىنجۇ، لى گۇاڭرۇلۇ، ياۋ- دېجيالۇ، لى چۇەنفۇ، لى يۈەنلى، توختا- سىن، شۇ فېڭشيالۇ	تولقىن، لى گۇڭخۇلۇ، شياۋ شىشىن، نىياز، رېن گۇاڭخې
شىخۇ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	جالۇ پىلۇ	ۋالۇ يىجۇن، سۇلۇ شىڭنۇ، جۇلۇ جيەنشىلۇ	كەي كەن، ھاشىم، توخسەن غازى، جاۋ- ۋېنخۇا، مۇ جېڭ- دۇلۇ، يالۇ شىڭ- گۇي، لۇ شيالۇ، گۇ زوجۇ، شيالۇ پېڭچىن، بايمۇقاش	قىنايات، مەمەت ئە- مىن، ئوسمان، يۈەن شيۇفالۇ، خۇ سەيىن، لى جىڭلىن، داۋۇت، ۋالۇ نيەنجىلۇ، شامەت، گاۋ جىسەن، سۇي جېنجۇ، مياۋ چيۈلەي
دۇربىلجىن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	زېلۇ جىنچيالۇ	جيالۇ ۋېنشۇ، جۇمە- بېك، مياۋلى	بايان، يالۇ شىڭ- گۇي، ساۋ جېڭ- جيالۇ، ياسىن	ئەسقەر، مۇقاتاي، لىيۇ جەنخەي، ۋېي ۋېڭجې، يۇ شېنجې، لى خېڭ- شيالۇ، جۇمابېك
چاغانتوقاي ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ئەن دۇڭجېن	ئادىلقان ئابدۇللاش، لىيۇ شىجىن	كېلاپور، ۋالۇ جە- چىلۇ، تۇرسۇنقالى قۇربان، شۇكەي خە- مىتباي، لى چاڭ- سۇن، لى جيالىن	رەخىم قازى، سەيىت- جان رەخمىباي، دۇ- رۇلۇ، ساۋ شياڭتو، سۇلۇ دېمەي، قىزات قابدۇللا، كەنجىقالى تۇلىگەن، لى ماۋجۇلۇ
ساۋەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	يالۇ جيەنئەن	يۈسۈپجان، شېن خۇە- لىن، يالۇ سۇنكي	شيې كۇيشى، يالۇ مىڭيې، ۋېي فېڭجې، جالۇ شاۋدىيەن، شياۋ يۈڭشېلۇ، فەن مىڭجىلۇ، خۇالۇ جيەنشىن، ماۋ شۇ- بالۇ، لى فايۈەن	ئىسمەن بورخان، ئابلىز، ئىسمائىل، سۇن لىيەنكۇي، ھەد- غۇل، يۇ شېنچې، يۈچىڭخې، گۇ خۇڭ- جۇن، ۋالۇ بىنجىلۇ، رېن لەنچې، ۋالۇ گۇي- چىلۇ، جالۇ خۇەيخەي
قوبۇقسار موڭغۇل ئاپتونوم ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	يالۇ چىلۇ	چۆگاشمۇجاپ، ئابىن زەكەي	تونۇسبېك، چىزىڭ- چۇرۇا، ئاقمېتبېك، لۇشيالۇ، ۋالۇ رۇي- خې، جالۇ دېيەنخەي، جيالۇ ۋەنجىن، شۇي يىڭچې	شۇي جىۋېن، لى فۇبىلۇ، قابىي، شياۋ مىڭخې، قىزات
تولى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ماشىنسەي، پەيزۇللا	دەلىلقان، نىيازخان، ژېن جىنبى	سۇلۇ چىڭشيالۇ، جالۇ ئېنخۇلۇ، جالۇ دېيەنخەي، شېن دىڭ- خەي، دۇ لىيۇخې	كاپخالا، تۇرغۇن، دۇ- شىنچىلۇ، گو شىنسىن قاباس، مۇقاش، جۇ- يۈنشيا
دۇربىلجىن شۆبە ئاشلىق ئىدارىسى	لى خېڭشىلۇ	ژېن شياڭجېن	ژۇ جۇنسىلۇ	لى زېيې، يۇ شېنچې- پەن يۈلۇ

ئالتاي شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى	گې گۇاڭخۇي	يافۇيجان ئاباېكرى	جۇ گۇاڭخۇي، جالۇ نەيخې، ۋالۇ يۈلۇ، دېلۇ ۋۇيۈەن، گو- بىڭلۇن	ئايتىمۇقاش ساۋدا، لىيۇ- گۇاڭفۇ، ۋالۇ جىخالۇ، لى جيەنچىلۇ، جالۇ مىڭچىن، شۇ شۇجۇن
جىيىنەي ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ياۋ شاۋچىن	مۇرات	قايسا تىلەك، ۋۇ- شۇشيالۇ، دۇلۇ شۇ- جالۇ، چېن گۇيجيۇ	ئۇراز قالى قامىت، ھۇنەرخان يارمەت، سە- مەت، جالۇ دېرۇي، لو فۇگۇالۇ، جالۇ يۈمې
بۇرۇلتوقاي ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	يەن يۈفېلۇ	بەدەلقان ئاۋېكرى	خۇالۇ لىنگېن، ۋالۇ ۋەنۇۋ، جىن شى، لى يىڭشۇ	چايكېن مۇسا، لىيالۇ جىلىيالۇ، لو شياڭجۇن، لىيۇ لىيەنتاۋ، جياۋ جاۋ- فا، خې ئېرخۇلۇ، ساغ- دات دورتىقان، دۇلۇ يۈخۇا
چىڭگىل ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	زۇلخوجا قاچاۋ	لى كۆيپۇەن، قاقان ماجاي، ۋالۇ فېلۇ	لى شياڭچۇن، خې فۇدۇ، جاۋ ئەنگو، سۇن خېڭلى، لىيۇ بۇۋېن، ئابدۇللا رو- زى	قابدۇغېنى سادىۋاقاس، لىيۇ خۇڭشيالۇ، لىيۇ- گۇاڭفۇ، قىزىر ئەس- جان، گۇ سۇيچىالۇ، گاۋ ۋەننىيەن، خۇالۇ زۇلىيەن
كۆكتوقاي ئاشلىق ئىدارىسى	جالۇ يۈنلۇلۇ، ۋالۇ شۇ		تيەن شىجالۇ، چېن تيەنچى، ما فۇچۇن، يالۇ خۇاخەي	چېن چيەنگۇي، سۇلۇ شيەنگۇلۇ
بېيتۇن شۇبە ئاشلىق ئىدارىسى	گو خۇڭماۋ	جۇلۇ شېڭفۇ، لى يىڭشۇ	چېن يۈشىن، يالۇ شۇن	خۇالۇ شىسەي
بۇرچىن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ئەن رۇچىن، ماقان ئارشاباي	چېن گالۇ، قۇمارقان زارقان	بايان ئۇمەر، فەن يۈەنخۇي، يەن مىڭشيۇ، جالۇ لەپ- جۇن، مەۋلانباي مۇ- لىك	جالۇ چېلۇ، لۇ فۇ- رۇلۇ، تيەن فېي، سۇن جاڭيۇەن، لى يۈڭتۇ، ئابىل ئاقشا، خەنسەر ئابۇل
قاباغا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	مۇرات ئابدۇغالى، لى گۇاڭشۇەن	ئاقسنبېك بەلگىباي	زەنى ئاقمېت، قۇ- مارېبك سۇبات، لو- شېڭخۇي	جالۇ جېڭرۇلۇ، قۇمار جەلباي، سىقاق ماغجە- جاي، ۋالۇ شۇئېن، ۋالۇ ۋەنشيالۇ
كۆكتوقاي ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ئادەنبېك بېيكەلدى	دۇ پېيشىلۇ، نىغمەت نۇكەن	نارسان، قۇرمان قالى، فېلۇ جىنلىن، ئانتاي مۇقاتاي، جۇ گۇاڭخۇي، جۇ يۈەن- لەي	ئۇرازبېك كوبەنوف، ساغاش جانابىل، ما- سىڭشيالۇ، جالۇ يۈ- سەي، تيەن شىجالۇ، ۋالۇ كاۋ، زەينەلقان ئازغىل، مۇسایاھیا
بورتالا شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ۋالۇ خۇدې	گۇلۇ چىنلەن، ئەيا- جان روزى	ئوسمان ئىسلام، ئابدۇراخمان، خۇكې- چالۇ، جاۋ فۇبى، ھېلىم قۇربان	زۇ جيەنمىن، خې مېيشېلۇ، ۋۇ ۋەنلى
جىلۇ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ئابدۇقادىر	ۋالۇ باۋخې، خارخان	موقاتاي، تيەن لياڭ- چېن، لى شىجۇن، مېلۇ گۇاڭيۇ، جيا- سەنجۇن	ئۇرسۇن ئەخمەت، قالە- بېك، شى جېنشىلۇ، ئۇردىبېك، پېرقالى، پىرلا، لى رۇسەي، شۇ يۈنتۇلۇ
ئارىشالۇ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى		چېن لياڭۇېن، باردىلۇ	قاسەن، ۋاقاس مە- لىنبېك، سۇلۇ چۇەن- جۇلۇ، گاۋ زىفا	ھەسەنجان ئىسمائىل، چۇ ياۋبالۇ، جۇ ماۋفا، يالۇ شۇبىن، نامسەن- جاپ

كورلا شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ما جيەنشىن	يۇ شېڭلې، ۋاماپ ئابلا	خۇ شىگيۈەن، سۈي رېنلۇ، چېن دېلۇلاڭ، چېن يىلى	جالاڭ جىنجىياڭ، ۋالاڭ چېنزې، خەي جەنكۇي، گەي زېڭمىياڭ، ئىبرا- ھىم راخمان، تالاڭ جۇڭرۇ، شاكىر شېرىپ
يەنجى خۇيزۇ ئاپتونوم ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ئىسلام	يالاڭ يۈچۈن، لىيۇ شېڭ- جىن	سۈلاڭ چىڭجياڭ، تاۋ دېجالاڭ، لى جىيى، ۋالاڭ جىنشياڭ، سۈن چېخۈلاڭ، لى مىڭ- جۈەن، ما ۋېنيەن	شۇ يىنچۇ، چېن يېچىن
خېجىلاڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	جاۋ خېتيەن	ئىلىۋالدى روزى، شۇ يۈگنيەن، باتۇ بولدا	يالاڭ شۇگۇ، فېلاڭ جەنجۇن، خاۋ شۇ- جۇلاڭ	جيالاڭ گۈيرېن، سالى، جۇ لىدې، سەي ژېن، تالاڭ جۇگگەي، قادىر، ۋالاڭ يۈجيلاڭ، تالاڭ جۇن، بېيكجەن، خۇ يۈگجېن، سەلەي، جۇ جىنچۈەن، ۋالاڭ يۈتالاڭ، داۋا
خوشۇت ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	جۇ ئىگشى	لۇ شۇلىيەن، لىيۇ مىڭيى	ما تيەنشيالاڭ، گو تيەنتالاڭ، مەخمۇت توختى، خۇ داۋدې، سۈلاڭ شۇئەن، يۇ يامىن	لى فۇلەي، سى خېگبالاڭ
باغراش ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	جالاڭ داپيلاڭ	راخمان ئۈمەر، جىرتاي	لى فۇلەي	لى شىن، سۈلايمان داۋۇت
چاقلىق ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ئوردى سۈپۈرگە	جالاڭ شىپىلاڭ	پىلاڭ جىڭشيەن	ۋالاڭ زىغۇ، ئىمىن، يالاڭ لېگۈلاڭ، جالاڭ جېنۇۋ، دىلاڭ شاگباۋ، ياسىن غازى، ۋېي جيەنيىلاڭ، مەمەت ئېلى، گو جۈن، دەن جەنشىن، لىيۇ كۈينى
چەرچەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ئابدۇراخمان ئىمىن	جالاڭ تيەنجىن	بيەن يۈشۇ، لو گۇاڭجاۋ، ئەيسا ھو- شۇر	ھەلىم يۈنۈس، مەمەت مۇلىت، چېن چۈەنخوا
بۈگۈر ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	خۇ خەنشياۋ	ئابدۇۋايىت	تيەن جىزىلاڭ، مۇ- ھەن ئوردى، لىيۇ فېڭچې، جالاڭ شى	مەمەت ھاشىم، ئوررسۈن ھاپىز، جاۋ خېسۈلاڭ
لوپنۇر ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	لى بومىن	سەمەت مەمەت	سۈلاڭ شۇمى	لىيۇ زېڭرۇلاڭ، كالاڭ باۋ- رېن، سەيتال
مالەن ئاشلىق ئىدارىسى	زۇلاڭ چىسىن	لى ئۈگيى، ۋالاڭ جېنشىن	ۋالاڭ جېۋېن	ۋالاڭ چېنزى
ئاقسۇ شۇبە ئاشلىق ئىدارىسى	يۇ يۈەنشىلاڭ، كالاڭ بىنسەن	يەن جىلاڭ	گاۋ شۇيىۋ، ئۇلاڭ بېگۈېن	چيۇ چېلاڭ
كەلپىن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ئابدۇرېشىت ھېلىم	ما شيەنشۇەن	لۇ گويۇ، جۇ جىد- سەي، ياۋ شۇرېن، قۇربان، قۇربان ئۇر- دى	جامال خۇدابەردى، ئۇ- مەر يولبولدى

شاپار ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	قەيۇم تۇردى	ئىسمائىل روزى، ۋالۇ جاۋرۇي	جالۇ مىڭگۇالۇ، جىبالۇ رېنتالۇ، زەن شىڭ-خىالۇ، شاۋ چىگرۇلۇ، يۇ زىيەن	ھوشۇر ھەسەن، مەمەت ئەخمەت، يالۇ ماۋسەي، ۋالۇ يىجيەن، لىيۇ دۇڭباۋ، شۇشيەنسى، سۇلايمان
توقسۇ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى		ھوشۇر ئايۇپ	دۇ جېڭيى، لىيۇ شىگمىن، جالۇ كەيۋبي، سانتار ۋا-يىت، ۋالۇ جىڭخىالۇ، ۋالۇ فۇچۇەن	ماموت ھامۇت، كۇلۇ چىڭخي، ئەيسا ھامىل، ساۋۇتربەھىم، جۇشىڭ-چىالۇ
كۇچا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	مۇسا مەخسۇت	ئىسمىن قۇربان، ۋۇ زېڭگەي	بەيفۇدي، خۇ گۇالۇ-سەي، لى سەيلىن	ۋۇ يۇسەي، توختى ئىساق، گو گۇيىخېن، لى جۇڭسىالۇ، جىبالۇ چېڭخۇ، لى باۋفۇ، سەلىموف، لىيۇ يۇڭ-شىالۇ
ئونسۇ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ھۇسەن توختى	ئەنۋەر، ۋالۇ خۇيمبي	ۋالۇ بى، شۇ يىالۇ، جالۇ يۇڭلىن، ما-جۇنلىالۇ	ۋۇ جۇنيىالۇ، جالۇ لىنۋبي، ئاقنىياز مەمەت، ئوسمانجان، ماموت رېھىم، باۋ چېڭجاۋ، جالۇ جىڭباۋ
ئاۋات ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	توختى ئەرشىدىن	سوبى روزى، خۇ چى، يالۇ جۇڭيى	سۇي فاسەي، ساۋ جۇڭفۇ، ئىسرائىل ئىسمائىل، ۋالۇ فۇكۇي، لو چۇن-لىيەن، جالۇ كېۋبن، سۇن يىشىالۇ، ماموت مەمەت	لى كېۋۇ، ئەسئەت ئىسمائىل، لى جىلىيالۇ، نۇرمەمەت نىياز، تۇردى قاسىم، ۋالۇ جۇنجىن، لىيۇ خەيجېن، لى شىيىالۇ
ئاقسۇ شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ئەسئەت ئەرشىدىن، لىيۇ باۋشىالۇ	سامساق ئىمامنىياز	شۇ يىالۇ، چېن جىڭ-مەي، جالۇ جۇنسىالۇ، چېن جاۋ، تېەن شى-چىالۇ، لىيۇ بوجالۇ	يالۇ جەنلىن، نىياز تۇمۇر، لىيۇ شيۇلۇ، ئاقنىياز مەمەت، چى دۇڭشىالۇ، ساۋۇت دا-ۋۇت، جالۇ خۇيبرېن، خې جىسۇەن، دا كېسەي، شالۇ شۇفالۇ، ۋالۇ جۇن-خۇا
باي ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	خەن شۇيى، گۇ شىفا	ئىبراھىم نىياز، تۇرسۇن مەمەت، جالۇ گۇالۇفۇ	ۋالۇ تېەنفۇ، لىيۇ-زۇڭشەن، سۇلۇ يەن-گۇي، لىيۇ فېڭچى، بەي شۇشەن، زۇلۇ كۇن، لى شۇخې، سۇن شيالۇشىالۇ، جالۇ چۇەنچىالۇ	لى زىسىالۇ، ئەمەت نامەت، جالۇ شۇرېن، يۇەن جيالۇ، ئابلا روزى، ئابدۇرېھىم سەلەي، ئەمەت مۇسا، مەمەت رەخمەت
ئۇچتۇرپان ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ۋېي ئېنكې	مەمەت ئىلا	چى شيەنتالۇ، قەن يىلۇ، كۇلۇ چىڭخي، ۋالۇ فۇشەن، لى شۇسالۇ، چېن ئەن-كې، شالۇ خۇاشەن، ئوسمانتەۋەككۇل، كۇ جىنسەي	يۇسۇپ ئاۋۇت، جالۇ شۇرېن، روزى سادىق، لى شېڭخۇا، لى دېيى، گاۋ شۇجۇن، سەمەت تۇرسۇن، جالۇ شېڭشەن
كانسۇ ئاشلىق ئىدارىسى		شۇ جاۋلىن	ۋالۇ پېيىۋەن، جۇ-يىلىەن	لى يەنۋېن، جيا مىڭ-يى، سەلەي ئۇمەر

ئاقچى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	شۇجىڭخۇا	خۇ داجۇن، يۈەن بو-لۇك	ئىبراھىم، مىك جۇاڭشەن، ئىبراھىم قادىر، لىن لىجۇك، دۇ باڭمەن، ۋاك جۇڭشۇ	لى شياڭجۇ، شېن جۇڭبىن، ئىبراھىم قۇلى، تەن فېڭچۇن، سۇ رۇشىن، سۇن شۇجۇن، سېيىت، جامالىدىن، جيا فاڭ-جياك، ياسىن
ئۇلۇغجات ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	جاك بىڭشياك	تەۋەككۇل، فېك چۇنباۋ	لى شۇنشىن، لىيۇ دېجى، دوسكاي چە-چەي	تۇرغۇن رىزاق، مەمەت ئىمىن، ۋاك شېەنجاك، سارىم، دۇلك گۇاڭ-شياك، قادىرجان ئۇمەر-ئاخۇن
ئاتۇش ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	جيا شىدۇك	ئىمىنمەمەت قادىر	جاك جيەنگو، دۇك خۇڭخەي، ساۋ شۇ-جۇن، لىيۇ شىلىك، چېن گۇەنجىن	يۈسۈپ بەردى، مەمەت سېيىت، لۇ لىيەنشاك، جىن مىڭشۇ، ئىسما-ئىلھاجى، لياك يۇگۇاك
ئاقتۇ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ۋاك سىدي	تۇمەن زۇنۇن، ئوسمان مامۇت	تۇرتاجى، مەمەت ئەزىز، شيۇ شېڭ-تاك، خۇ زېڭلىن، جاك چىگرۇك، يۇ يۇڭجى	جيا مىڭيى، جياك شىشۇەن، مەمەت ئەمەت
قەشقەر شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ئەزىزجان‌مەمەت، شۇ يۈەنجى	ياسىن قادىر، لى جۇڭخۇا، ئالىمجان ئابدۇكېرىم	جيا يۇشۇ، ۋۇ يۈەن-تىك، زىياۋدۇن، جياك جىشىن، جاك شىپياك، ياك كەي-چەن، لى يۇكۇي، گەن شۇنرېن	زو خۇەنيۇ، تالىپ، خۇك شىجۇك، ۋاك جېنيۇن، ھوشۇرسوپى، تۇردى باقى، دۇەن مياۋلەن، ئابدۇكېرىم ئۇمەر، ۋاك سىفاك
مارالبېشى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	گۇ جېڭمىك	قادىر ئابدۇرېھىم، ياسىن سىدىق	ما ئېرزى، تۇر يۈ-سۇپ، ۋۇخېجۇك، سۇن يۈنشەن، ساۋ-چاڭشياك، سى جۇڭ-شۇ، ۋاك چىڭچۇن	ۋۇ گېنخۇ، خۇدايەردى روزى، روزى ھېلىم، سەلەي توختى، ما يۈنشياك، ياك خۇەي-لىن، لى دۇڭجياك
مەكىت ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	جياك گۇچياك، يا-سىن ھوشۇر	جاك مەندى	ۋۇ گېنخۇ، شى يۈمىك، زاك جە-يۈەن، تۇرغۇن‌مامۇت	روزى ئىبراھىم، جياك شىجۇن، لى يۈماۋ، چېن دالۇك، نۇرەك تۇرەك
قەشقەر كونا‌شەھەر ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ئەزىزجاپپار	فەن شۇچياك	گاۋ جىچياك، لۇ جىگيۇ، سەمەت يۈسۈپ، چېن جىنباۋ	مەمەت ئىسلام، مەمەت تۇردى، جاك زۇڭكەن، ۋاك چۇەنيۇن، جىن لۇڭگۇي، ياقۇپ تىللا، چېن دالۇك، ۋاك دېرۇ
يەيزاۋات ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ياك دېتيەن	ئەزىزتاش، ئابلىكىم غازى	خەن سەنئېر، فەن شىشىن، ياك ۋۇشۇ، يەن جيانچياك، يۇ-دېلىن	رېشىت چولك، ۋاك لەنگوي، تۇرسۇن‌مۇسا، لى شيەنمېن، ئابلا قادىر، چى يۈلەن

قەشقەر يېڭىشەھەر ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ھېلىم ئىمىن	شۇ تەيسۇلۇق	شۆبى، جالۇ خۇڭ-شى، ئابلەت، ژالۇ فۇجۇن، كالۇ شۇ-نيەن، لىۋجيفۇ، جۇيىپۇ، لوگۇاڭشۇ، يالۇ خەيرۇلۇ، رۇەن كەيشۇ، دۇشتەي، ئەسىردىن تۇردى، جالۇ بىڭۇپي، ژالۇ جىشۇ، ئابلا يۇنۇس، ژالۇ جيەنشى	لى دېچىلۇ، جاۋ ئەن، ئابدۇقادىر ئابىت، ژۇيۇنتىلۇ، ھېيتقارى، لىۋ چيۇماۋ، فەن شەن، ئوبۇل، خوجا بەردى ھاشىم، جۇ جاۋچىلۇ، ئابدۇۋاھىت، لەي جيەنلىن، سۇي باۋجۇ
يېڭىسار ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ئىسمائىل مۇسا، شۇ جۇڭلىن	خۇا شىنجى	ئابلا يۇنۇس، جيا يۇسۇ، جاۋ فۇيۇ، جالۇ زېڭلى، جۇمە ئوسمان، دۇلۇ جەن-چيلۇ	ژالۇ سۇنغا، لى خۇڭ-شەن، ژۇ شى، نامان لېتىپ، مامۇت ھو-شۇر، خوجا سادىق، تۇردى رېھىم
تاشقورغان تاجىك ئاپتونوم ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	مايىل	لى چىڭجۇەن، دۇ نى	چيلۇ يىلو، بەي باۋجۇ، ژالۇ خەنجيي، سۇلۇ دېگۇي، ژالۇ جېنبالۇ	ئابلىز، جالۇ كي، ژالۇ جىن، ئالى مەمەت، باقسات
قاغىلىق ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	جيا لىنرۇي	ئايۇپ ساۋۇت، ئابدۇقا-دىر قاۋۇل	ئىمىن مەمەت، فۇ بىڭجۇەن، لىۋ چېڭ-خەي، سۇلايمان باھا-ژۇدۇن، سى شىياڭ-شيەن، جالۇ يۇڭلى	چاۋا تۇردى، ياسىن نىياز، نىزامەت، مەھەممەت مەمەت، روزى ئەيسا، خې پېڭ-خەي، تۇراپ سەيىت
يوپۇغا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ئەمەت روزى	لىۋ جۇن، نامەت سادىر	ئىمىن مەمەت، فۇ بىڭجۇەن، لىۋ چېڭ-خەي، سۇلايمان باھا-ژۇدۇن، سى شىياڭ-شيەن، جالۇ يۇڭلى	ئوسمان ھېكىم، ئالىم ئابدۇكېرىم
يەكەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	جىن شۇشيەن	ھەمىت ئابدۇراخمان، شى سېنخوا، يەن جيەن	لىۋ رۇبى، جالۇ جۇڭۇپي، گاۋ خەي-چۇەن، ژالۇ شى-چۇەن، جۇ شۇشيالۇ، شۇ شۇچىلۇ، جالۇ گويۇ	ئەخمەت ئىمىن، ئابدۇقا-دىر ئىساق، لىن چۇەنيۇەن، رۇەن كەيشۇ
پوسكام ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	دەي جيەنمىن	گاۋ پېيشىن، جېلىل يۇنۇس	يەن گوخۇا، سۇلاي-مان، جالۇ شۇ-رۇلۇ، لى كېچىن، جاۋ چاڭجۇن، جالۇ جىڭچيەن، جۇ مىڭ-خالۇ، خاۋ ژېنجۇ	مەمەت ئەمىت، فالۇ مىڭيۇەن، ژالۇ تىڭجە-يەن، جالۇ يۇگۇالۇ، تاشتۇمۇر، رىزاق ھە-سەن، ژالۇ كېشىالۇ
خوتەن شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى	شۇغۇا	قۇربان نىياز	ژالۇ چېڭجى، گاۋ-مىن	مەمەت نىياز تۇردى
كېرىيە ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ئەيسا جامال	سۇن خۇڭشەن، گاۋ جيالى، مەمەت روزى ئۇمەر	قاسىم پاشا، ژالۇ جىڭچېن، لى چۇڭماۋ	دېلۇ جىڭچېن، نى جۇڭخۇلۇ، جالۇ يۇدې
لوپ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ئابلاتۇردى	ژې شىنخوي، ئوبۇل ياسىن، ژالۇ يۇباۋ	گۇەن ژېنجى، يالۇ يۇبياۋ، ئابدۇرېشىت روزى، جۇ شيېۋ، جەن جاڭجىن، لى يۇڭلىيې، لى دا-يلۇ، جۇ شىنيۇ، گو فۇيى، زو خەي-چيلۇ، تۇمۇر يۇسۇپ	خې شياڭدى، لىۋ چېڭ-روي، جالۇ گۇاڭجى، يۇ زۇيىن، مەمەتتۇر-سۇن ئىمىن، لۇجيافۇ، شالۇ سېنىۋلۇ، ژېن جىنجىن، شىن جياخۇلۇ

چىرا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	سۇلايمان مەمەت	خەن جۇشياڭ، سەيدە- ئۆمەر مەشرەپ، ۋاڭ ئەيياڭ	ۋاڭ گۇەن، ياڭ خەيجياڭ، غازى ئىب- راھىم، خۇاڭ تىڭ- لىياڭ، ئابدۇراخمان تۆمۇر، لى گېنماۋ	لىيۇ تيەنچياڭ، لياڭ يۈگچياڭ، جاڭ گۇاڭ- مىياڭ، غۇ شۇنشياڭ، خۇاڭ ۋۇيياڭ، جياڭ دېگۇاڭ، لىپ چۇنرۇڭ، مەمەتسىدىق مەتربەھىم، ياڭ پېڭگېن، ئىساق نىياز
گۈما ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ۋاڭ سۇڭشەن	ئابدۇكېرىم سەمەت، جاڭ جىشەن	لىيۇ تيەنچياڭ، جەي لېتساڭ، جاۋ فاخۇ، ئابدۇۋۇلى ئەيسا، ۋاڭ تىڭفەن	لى چى، داۋۇت سادىق، ما سويبۇ، بوۋېنزۇ، سەيپۇللا ئىسمائىل، جياڭ گۇاڭمەي، لى شىمەي، گۇ جىنگېن، شۇ ۋەنرېن، قاۋۇل روزى
قاراقاش ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	لىيۇ جۇڭخۇا	مەمەتتۇرسۇن ھاشىم، مىزام توختى	لىيۇ تيەنچياڭ، جاڭ خۇكتەي، خاۋ رۇ- سياڭ	ياڭ جېڭجۇي، تاببا سابىت، لىيۇ ۋېنيۇ، مەمەتنىياز خۇشتار، جى شىڭچياڭ، يەن لياڭجى
خوتەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ياقۇپ ئوسمان	لىيۇ فۇ، تۇرسۇنتوختى مەمەتسەيىت	ژۇ جيەنچياڭ، ما سويبۇ، يەن يۈكۈن، فياڭ شياۋلىن، چېن فاڭيۈەن، ۋاڭ چېڭ- جى	ۋاڭ جېگۇي، ھاجى توختى، خېلىل تېلى، لى شۇجى، مەمەتنىياز تۇردى، سۇڭ تيەنگۇي، ۋاڭ جىچياڭ
نىيە ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	خۇ جۇڭچۇەن	غەيرەت رەجەپ	لى چېڭياڭ، گۇڭ گۇگو	ساۋ دېڭجۇن، ياقۇپ ئىسمائىل، مەمەتتۇرۇبان ئىبراھىم، كاڭ چېڭ- رۇڭ

ئىزاھ: 1. بۇ جەدۋەلدىكى ماتېرىياللارنى ناھىيىلىك، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارە (شۆبە ئىدارە) لىرى تەمىنلىگەن.
2. 1983 - يىل 7 - ئايدا ساتىجى ناھىيىسى، 8 - ئايدا ئاقسۇ ناھىيىسى، 1984 - يىلى چۆچەك ناھىيىسى، ئالتاي ناھىيىسى، تۇرپان ناھىيىسى، 1985 - يىل 6 - ئايدا بورتالا ناھىيىسى، 1990 - يىلى فۇكاڭ ناھىيىسى شەھەرگە ئۆزگەرتىلدى.

Ⅲ باب

ئىلغار ئورۇن، نەمۇنە (ئىلغار) شەخسلەر

§1. ئىلغار ئورۇنلار

1. مەملىكەتلىك ئىلغار ئورۇنلار

1956 - يىلى ئاشلىق مىنىستىرلىكى 1 - قېتىملىق مەملىكەتلىك ئىلغار ئاشلىق خىزمەتچىلىرى

ۋەكىللىرى يىغىنى چاقىردى. شىنجاڭدىن 2 ئورۇن، يەنى قەشقەر شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى قۇمدەرۋازا ئاشلىق ئىسكىلاتى بىلەن قۇكالەتەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىسكىلاتى «ئىلغار ئورۇن» دېگەن نامغا ئېرىشتى ۋە تەقدىرلەندى.

1959 - يىلى چاقىرىلغان مەملىكەتلىك سانائەت، قاتناش، ئاساسىي قۇرۇلۇش، مالىيە - سودا سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇشىدىكى ئىلغار كوللېكتىپ ۋە ئىلغار ئىشلەپچىقارغۇچىلار ۋەكىللىرى يىغىنىدا، شىنجاڭدا ئاشلىق سىستېمىسىدىن 2 ئورۇن، يەنى خوتەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى بىلەن تاربافاتاي ۋىلايەتلىك ئۈن زاۋۇتى «ئىلغار ئورۇن» دېگەن نامغا ئېرىشتى.

1977 - يىلى مەملىكەتلىك «سانائەتتە داچىگدىن ئۆگىنىش» تىكى ئىلغار كوللېكتىپ (ئورۇن) ۋە ئىلغار ئىشلەپچىقارغۇچىلارنى تەقدىرلەش يىغىنى چاقىرىلدى، يىغىندا بورتالا ناھىيىلىك ئۈن - ياغ زاۋۇتى «ئىلغار ئورۇن» دېگەن نامغا ئېرىشتى.

1977 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى چۆچەك ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «شەرق شامىلى» ئاشلىق پونكىتىغا «ئۆز كۈچىگە تايىنىش، جاپاغا چىداپ ئىگىلىك يارىتىش، تىرىشچانلىق - ئىقتىسادچانلىق بىلەن پونكىت باشقۇرۇشتىكى ئىلغار ئورۇن» دەپ نام بەردى.

1980 - يىلى ئاشلىق مىنىستىرلىكى «ئاشلىق سىستېمىسىدىكى ئىلغار كارخانا (ئورۇن) ۋە ئەمگەك نەمۇنچىلىرىنى تەقدىرلەش توغرىسىدا قارار» تارقاتتى، شىنجاڭدىن 3 ئورۇنغا، يەنى چۆچەك ناھىيە «شەرق شامىلى» گۈرۈپپىسى ئاشلىق پونكىتى، يەكەن ناھىيىلىك 11 - گۈرۈپپا ئاشلىق پونكىتى، مىچۇەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى 2 - ئاشلىق دۇكىنىغا «ئىلغار ئورۇن» دەپ نام بەردى.

1982 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى مەملىكەت بويىچە ئاشلىق سىستېمىسىدا «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبىرى بەرپا قىلىشتىكى ئىلغار ئورۇن ۋە ئىلغار شەخسلەرنى تەقدىرلەش يىغىنى ئاچتى، شىنجاڭدىن 2 ئورۇن، يەنى قۇمۇل ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئىسكىلاتى بىلەن لوپ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئىسكىلاتى «ئىلغار ئورۇن» دېگەن نامغا ئېرىشتى.

1983 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى مەملىكەتلىك سودا سىستېمىسىدىكى ئىلغار كارخانا (ئورۇن) ۋە ئەمگەك نەمۇنچىلىرىنى تەقدىرلەش يىغىنى ئاچتى، شىنجاڭدىن 2 ئورۇن، يەنى مىچۇەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى 2 - ئاشلىق دۇكىنى بىلەن باي ناھىيىلىك ياغ زاۋۇتى «ئىلغار كارخانا» دېگەن نامغا ئېرىشتى.

1983 - يىلى مەملىكەتلىك باھا باش ئىدارىسى ئىلغار ئورۇن ۋە ئىلغار شەخسلەرنى تەقدىرلەش يىغىنى ئاچتى، چۆچەك ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى 3 - ئاشلىق دۇكىنى «ئىلغار ئورۇن» دېگەن نامغا ئېرىشتى.

1983 - يىلى مەملىكەتلىك باش ئىشچىلار ئۈيۈشمىسى ماناس ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىگە «ئىشچى-خىزمەتچىلەرنىڭ تەنتەربىيە پائالىيىتىنى قانات يايدۇرۇشتىكى ئىلغار ئورۇن» دەپ نام بەردى.

1985 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى مەملىكەتلىك سودا سىستېمىسى بويىچە ئىدېئوۋى - سىياسىي خىزمەتتە ئىلغار كارخانا، ئەمگەك نەمۇنچىلىرىنى تەقدىرلەش يىغىنى ئاچتى. شىنجاڭدىن 4 ئورۇن، يەنى قاغىلىق ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى، خوتەن ناھىيىلىك ئۈن - ياغ زاۋۇتى، ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ يۆتكەش پونكىتى، مىچۇەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى 2 - ئاشلىق دۇكىنى «ئىلغار كارخانا»، «مەدەنىي ئورۇن» دېگەن نامغا ئېرىشتى.

1985 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى مەملىكەتلىك ساقلاش خىزمىتىدىكى ئىلغار ئورۇن ۋە ئىلغار خىزمەتچىلەرنى تەقدىرلەش يىغىنى ئاچتى، غۇلجا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى سامىۋزى ئاشلىق پونكىتىغا «ئىلغار ئورۇن» دەپ نام بېرىلدى.

1986 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى، جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى باش ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمى ئورۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ھەربىي ئاشلىق تەمىنلەش پونكىتىغا «ھەربىي ئاشلىق تەمىنلەشتە ئىلغار

ئورۇن» دەپ نام بەردى.

1988 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى مەملىكەت بويىچە سودا ستاتىستىكا خىزمىتىدىكى ئىلغار كوللېكتىپ ۋە مۇنەۋۋەر ستاتىستىكا خىزمەتچىلىرىنى تەقدىرلەش توغرىسىدا ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش چىقاردى، شىنجاڭدىن ئاقسۇ ئۆلكەتلىك ئاشلىق باشقارمىسى بىلەن گۈچۈك ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى «سودا ستاتىستىكا خىزمىتىدىكى ئىلغار كوللېكتىپ» دېگەن نامغا ئېرىشتى.

1988 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى «بىخەتەر ئىشلەپچىقىرىشتىكى ئىلغار ئورۇن» دەپ نام بەرگەنلەر ئىچىدە شىنجاڭ ئاشلىق سىستېمىسىدىن قۇمۇل ئۆلكەتلىك ئۇن زاۋۇتى، ئۈرۈمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى بار.

1988 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى غۇلجا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىگە «مەملىكەت بويىچە ئاشلىق سېتىشتىكى 100 چوڭ ناھىيە» نىڭ بىرى دەپ نام بەردى.

1988 - يىلى دۆلەت مۇھىت ئاسراش ئىدارىسى، دۆلەت ئىقتىساد كومىتېتى، دۆلەت پىلان كومىتېتى قاتارلىق ئورۇنلار ئۈرۈمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتىغا «مەملىكەت بويىچە سانائەت بۇلغىما مەنبەسىنى تەكشۈرۈشتە ئىلغار كارخانا» دەپ نام بەردى.

1989 - يىل 9 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى، جۇڭگو مالىيە - سودا ئىشچىلار ئۈيۈشمىسى تارقاتقان «مەملىكەت بويىچە ئىلغار ئورۇن ۋە ئەمگەك نەمۇنچىلىرىنى تەقدىرلەش توغرىسىدىكى قارار»دا شىنجاڭدىن ساۋەن ئۇن - ياغ زاۋۇتى بىلەن قەشقەر شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى 2 - ئاشلىق دۇكىنى «ئىلغار ئورۇن» دېگەن نامغا ئېرىشتى.

1989 - يىل 7 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى جىلىن شەھىرىدە ئاشلىق، ياغنى تاشيولدا بىخەتەر توشۇشتىكى ئىلغار ئورۇنلارنى ۋە مىليون كىلومېتىر يولنى بىخەتەر يۈرگەن ئۇلگىلەرنى تەقدىرلەش يىغىنى چاقىردى. ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ ترانسپورت شىركىتى 6 - ئاپتوموبىل ئەترىتى، قەشقەر ئۆلكەتلىك ئاشلىق باشقارمىسى ئاپتوموبىل ئەترىتى، سانجى ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتوموبىل ئەترىتى «ئاشلىق، ياغنى بىخەتەر توشۇشتىكى ئىلغار ئورۇن» دېگەن نامغا ئېرىشتى.

1989 - يىل 9 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى «ئۆسۈملۈك يېغى ئىشلەپچىقىرىشنى قوللاش، سېتىۋېلىشنى ئاكتىپ ئۈيۈشتۇرۇشتا ئىلغار ئورۇن» دەپ نام بەرگەنلەر ئىچىدە شىنجاڭدىن 2 ئورۇن، يەنى موڭغۇلكۆرە ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى بىلەن چۆچەك شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى بار.

1989 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى تارقاتقان «ئاشلىق سېتىۋېلىشتىكى ئىلغار ئورۇن ۋە ئىلغار خىزمەتچىلەرنى تەقدىرلەش توغرىسىدىكى قارار»دا شىنجاڭدىن 2 ئورۇن، يەنى مىچۈەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى بىلەن چىرا ناھىيە گۇلاخما ئاشلىق پونكىتى «مەملىكەت بويىچە ئاشلىق سېتىۋېلىشتا ئىلغار ئورۇن» دېگەن نامغا ئېرىشتى.

1989 - يىل 12 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى خارېندا مەملىكەتلىك ئاشلىق - ياغ ساقلاش خىزمىتى يىغىنى ئېچىپ، ئىلغار ئورۇن ۋە ئىلغار شەخسلەرنى تەقدىرلىدى، شىنجاڭدىن 2 ئورۇنغا، يەنى ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ساقلاش - يۆتكەش شىركىتى بىلەن گۈچۈك ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئىسكىلاتىغا «مەملىكەت بويىچە ئاشلىق - ياغ ساقلاشتىكى ئىلغار ئورۇن» دەپ نام بەردى.

1990 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى ساۋەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئۇن زاۋۇتىغا «مەملىكەت بويىچە سودا سىستېمىسىدىكى ئىلغار ئورۇن» ، ئۈرۈمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتىغا «مەملىكەت بويىچە سودا سىستېمىسىدا ئۆسكۈنە باشقۇرۇشتىكى مۇنەۋۋەر كارخانا» ، گۈچۈك ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئىسكىلاتى تەجرىبىخانىسى بىلەن ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى تەجرىبىخانىسىغا «مەملىكەت بويىچە ئاشلىق - ياغ تەكشۈرۈشتە ئىلغار كوللېكتىپ» دەپ نام بەردى.

1990 - يىل 9 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، شىنجاڭ ئاشلىق مەكتىپىنى «سودا سىستېمىسى ماتارىپىدىكى ئىلغار ئورۇن» دەپ تەقدىرلىدى.

1990 - يىل 10 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى «مەملىكەت بويىچە ئاشلىق ساقلاش خىزمىتىدە ئىلغار كوللېكتىپ» دەپ نام بەرگەنلەر ئىچىدە شىنجاڭدىن 2 ئورۇن، يەنى ساۋەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى لېۋىماۋژەن ئاشلىق پونكىتى بىلەن غۇلجا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى بار.

1990 - يىل 11 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى سىچۈەن ئۆلكىسىنىڭ ژەنشەن شەھىرىدە مەملىكەتلىك ئاشلىق-ياغ تىرانسپورت كارخانىلىرىنى باشقۇرۇش خىزمىتى يىغىنى چاقىردى، يىغىندا «3 يىل بىخەتەر يول يۈرۈپ ھادىسە سادىر قىلمىغان ئىلغار ئورۇن» بىلەن «مىليون كىلومېتىر يولنى بىخەتەر يۈرگەن ئۇلۇغ» لەرنى تەقدىرلىدى، شىنجاڭدىن 7 ئورۇن، يەنى ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ساقلاش - توشۇش شىركىتى ئاپتوموبىل ئەترىتى، قىزىلسۇ ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتوموبىل ئەترىتى، ئالتاي ۋىلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىسى ئاپتوموبىل ئەترىتى، تۇرپان شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتوموبىل ئەترىتى، شىخۇ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتوموبىل ئەترىتى، كورلا شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتوموبىل ئەترىتى، خېجىڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتوموبىل ئەترىتى «ئىلغار ئورۇن» بولدى.

1990 - يىل 8 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى گۈچۈڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئىسكىلاتىغا «مەملىكەت بويىچە ئاشلىق كارخانىلىرى بوغالتىرلىق ئاساس خىزمىتىدىكى ئىلغار ئورۇن» دەپ نام بەردى.

1990 - يىل 12 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى چۆچەك شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىگە «ئۇدا 5 يىل ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش، سېتىش كارتىسىنى مەلۇم قىلىشتىكى ئىلغار ئورۇن» دەپ نام بەردى.

2. ج ك پ غەربىي شىمال بىيۈروسى بويىچە ئىلغار ئورۇن بولغانلار

1966 - يىلى ج ك پ غەربىي شىمال بىيۈروسى گۈچۈڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى 4 - ئاشلىق دۇكىنى، تۇرپان ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى يالقۇنتاغ ئاشلىق پونكىتىغا «ئىلغار ئورۇن» دەپ نام بەردى.

3. ئاپتونوم رايون دەرىجىلىك ئىلغار ئورۇنلار

1959 - يىلى ش ئۇ ئا ر 1 - نۆۋەتلىك مالىيە - سودا سىستېمىسى بويىچە ئىلغار ئورۇن ۋە ئىلغار خىزمەتچىلەر قۇرۇلتىيى ئۈرۈمچى شەھىرىدە چاقىرىلدى، ئاشلىق سىستېمىسىدىن 14 ئورۇنغا «ئىلغار ئورۇن» دەپ نام بېرىلدى، ئۇلار مۇنۇلار: ئۈرۈمچى شەھىرى سايباغ رايونلۇق ئاشلىق بۆلۈمى، ئۈرۈمچى شەھىرى تېيانشان رايونلۇق خەلق مەيدانى ئاشلىق دۇكىنى، ئۈرۈمچى شەھىرى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى ئۇن تارتىش سېخى، ئۈرۈمچى ناھىيىسى داۋانچىڭ مەركىزىي ئاشلىق پونكىتى، ساۋەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى، تارباغاتاي ۋىلايەتلىك ئۇن زاۋۇتى، قورغاس ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى، غۇلجا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى 6 - ئاشلىق دۇكىنى، خوتەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى، لوپ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى، پوسكام ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى، گۈچۈڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى، ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق نازارىتى ماشىنىسازلىق زاۋۇتى نۇسخا گۈرۈپپىسى، ئاراتۈرۈك ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى.

1964 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى قۇمۇل ئۇن زاۋۇتىغا «ئىلغار ئورۇن» دەپ نام بەردى.

1965 - يىلى گۈچۈڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى 4 - ئاشلىق دۇكىنى «ئاپتونوم رايون بويىچە مالىيە-سودا سىستېمىسىدىكى ئىلغار ئورۇن» بولۇپ باھالاندى.

1966 - يىلى تۇرپان ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى يالقۇنتاغ ئاشلىق پونكىتى، خوشۇت ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى «ئاپتونوم رايون بويىچە مالىيە - سودا سىستېمىسىدىكى قىزىل بايراقدار ئورۇن» بولۇپ باھالاندى.

1977 - يىلى ش ئۇ ئا ر پارتكوم ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت قۇمۇل ۋىلايەتلىك ئۇن زاۋۇتى، شايار ناھىيىلىك ئۇن - ياغ زاۋۇتى، ئۇرۇمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتىغا «سانائەتتە داچىگدىن ئۆگىنىشتە ئىلغار كارخانا» دەپ نام بەردى.

1978 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت سانائەتتە داچىگدىن ئۆگىنىش، يېزا ئىگىلىكىدە داجەيدىن ئۆگىنىش ۋەكىللىرى يىغىنى چاقىرىپ، ئاشلىق سىستېمىسىدىن 51 ئورۇنغا «داچىگ، داجەيدىن ئۆگىنىش، تىكى قىزىل بايراقدار ئورۇن» دەپ نام بەردى. ئۇلار: قۇمۇل ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى تاشۇبلىق گۈڭشي ئاشلىق پونكىتى، قۇمۇل شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى «8- مارت» ئاشلىق پونكىتى، چۆچەك ناھىيە «شەرق شامىلى» گۈڭشىسى ئاشلىق پونكىتى، قوبۇقسار موڭغۇل ئاپتونوم ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى مەركىزىي ئىسكىلاتى، ساۋەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى، ساۋەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى سىداۋخوزا گۈڭشي ئاشلىق پونكىتى، شىخۇ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى «كۆرەش» گۈڭشي ئاشلىق پونكىتى، بۇرچىن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى بازار ئۇن - ياغ دۇكىنى، جېمىنەي ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى، بېيتۈن شۇبە ئاشلىق ئىدارىسى قاچىلاش گۈرۈپپىسى، بورتالا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى «ئۈچقۇن» گۈڭشي ئاشلىق پونكىتى، جىڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى «يۇقىرى ئۆرلەش» گۈڭشي ئاشلىق پونكىتى، شىخەنزە شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى 2 - ئاشلىق دۇكىنى، ماناس ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى 2 - ئاشلىق ئىسكىلاتى، فۇكاڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى جۇيۇڭگەي ئاشلىق دۇكىنى، ۋۇجياچۇ شۇبە ئاشلىق ئىدارىسى، مىچۈەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى 2 - ئاشلىق دۇكىنى، گۈچۈڭ ناھىيىلىك ئۇن - ياغ زاۋۇتى، قاراماي شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى «شەرق شامىلى» ئاشلىق دۇكىنى، مايتاغ كان رايونى ئاشلىق ئىدارىسى، بايىنغولىن ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى 4 - ئاشلىق دۇكىنى، خېجىڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى شەنشىڭ گۈڭشي ئاشلىق پونكىتى، بۇگۇر ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى بازار ئاشلىق دۇكىنى، كۈچا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى 1 - ئاشلىق دۇكىنى، كۈچا ناھىيىلىك ئۇن زاۋۇتى، باي ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئىسكىلاتى، غۇلجا شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى 7 - ئاشلىق دۇكىنى، قورغاس ناھىيە چېڭسخوزا ياغ زاۋۇتى، كۇنەس ناھىيە زىكتى ئۇن زاۋۇتى، كانسۇ كان رايونى ئاشلىق پونكىتى، كېرىيە ناھىيىلىك ئۇن - ياغ زاۋۇتى، لوپ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى «شەرق شامىلى» گۈڭشي ئاشلىق پونكىتى، خوتەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى، خوتەن ۋىلايەتلىك ئۇن - ياغ زاۋۇتى، قاراقاش ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ياۋا گۈڭشي ئاشلىق پونكىتى، كۇيتۇڭ شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى 1 - ئاشلىق دۇكىنى، توقسۇن ناھىيىلىك ئۇن زاۋۇتى، پىچان ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى بازار ئاشلىق دۇكىنى، ئۇرۇمچى شەھەرلىك «1- ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى قۇرۇتۇش گۈرۈپپىسى، ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى شياۋدۇڭلياڭ ئاشلىق دۇكىنى، ئۇرۇمچى شەھىرى داشيۇچاڭ ئاشلىق دۇكىنى، ئۇرۇمچى شەھىرى كازىۋەن 5 - ئاشلىق دۇكىنى، ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق - ياغ تىرانسپورت شىركىتى 13 - توشۇش گۈرۈپپىسى، ئۇرۇمچى ناھىيە «يۇڭفېڭ» ئاشلىق پونكىتى، پەيزاۋات ناھىيىلىك ئۇن زاۋۇتى، قەشقەر كوناشەھەر ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى، يەكەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى 7 - گۈڭشي ئاشلىق پونكىتى، مارالبېشى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى چاۋا گۈڭشي ئاشلىق پونكىتى، مەكىت ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى 4 - گۈڭشي ئاشلىق پونكىتى، قەشقەر يېڭىشەھەر ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى بازار ئاشلىق - ياغ ماگىزىنى.

1982 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئۇرۇمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتىغا «كارخانىنى تەرتىپكە سېلىشتا ئىلغار ئورۇن» دەپ نام بەردى.

1982 - يىل 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاشلىق سىستېمىسىدىن ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ تىرانسپورت شىركىتىگە «ئاپتونوم رايون بويىچە مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىدا ئىلغار

ئورۇن»، يەكەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىگە «ئاپتونوم رايون بويىچە مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىدا نەمۇنە ئورۇن» دەپ نام بەردى.

1983 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاشلىق سىستېمىسىدىن سانجى ناھىيىلىك زىيالىي ياشلار ئۇنۇمبرسال مۇلازىمەت بۆلۈمى بىلەن تۇرپان ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى زىيالىي ياشلار كوپىراتىپىغا «ئىلغار كوللېكتىپ» دەپ نام بەردى.

1983 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى، ئۈرۈمچى ھەربىي رايونى سانجى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىگە «ھەربىيلەر ئائىلە تاۋابىئاتلىرىنى ھىمايە قىلىشتىكى ئىلغار ئورۇن» دەپ نام بەردى.

1983 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى قۇتۇبى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىگە «ئاپەتكە تاقابىل تۇرۇپ چارۋا مالىلارنى قوغداشتا ئىلغار ئورۇن» دەپ نام بەردى.

1985 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «ئىلغار كارخانا ۋە ئەمگەك نەمۇنىچىلىرىنى تەقدىرلەش توغرىسىدا قارار» تارقاتتى، ئاشلىق سىستېمىسىدىن ئۈرۈمچى شەھىرى يېڭىشەھەر رايونلۇق ئاشلىق شۆبە ئىدارىسى، ساۋەن ناھىيىلىك ئۇن - ياغ زاۋۇتى، ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ ترانسپورت شىركىتى، ئۈرۈمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتىغا «ئىلغار كارخانا» دەپ نام بەردى.

1986 - يىلى ش ئۇ ئا ر پارتكوم، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ساقلاش-توشۇش شىركىتىگە «كارخانىنى تەرتىپكە سېلىشتا ئىلغار ئورۇن» دەپ نام بەردى.

1988 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاشلىق يۆتكەش بىرلەشمە جېڭىدە نەتىجىسى كۆرۈنەرلىك بولغان 4 ئورۇنغا «ئىلغار ئورۇن» دەپ نام بەردى، ئۇلار مۇنۇلار: ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ يۆتكەش پونكىتى، ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى تۇدۇڭخابا ئۇن - ياغ زاۋۇتى، ئۈرۈمچى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ساقلاش - يۆتكەش باشقارمىسى.

1988 - يىلى ش ئۇ ئا ر پارتكوم، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىقتىن 10 يىل مول ھوسۇل ئالغان ئىلغار كوللېكتىپ» دەپ نام بەرگەنلەر ئىچىدە ئاشلىق سىستېمىسىدىن 2 ئورۇن بار، ئۇلار مۇنۇلار: غۇلجا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى، مورى قازاق ئاپتونوم ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى.

1989 - يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاشلىق سىستېمىسىدىن 3 ئورۇنغا، يەنى ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى كەسمە چۆپ زاۋۇتى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق - ياغ يۆتكەش پونكىتى، شىنجاڭ ئاشلىق-ياغ يېمەكلىكلىرى زاۋۇتىغا «ئاپتونوم رايون بويىچە ئۈسكۈنىلەرنى ياشقۇرۇشتا ئىلغار ئورۇن» دەپ نام بەردى.

1990 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاشلىق سىستېمىسىدىن 4 ئورۇنغا، يەنى ئۈرۈمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى، ساۋەن ناھىيىلىك ئۇن - ياغ زاۋۇتى، ئۈرۈمچى ئاشلىق-ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق - ياغ يۆتكەش پونكىتىغا «ئاپتونوم رايون بويىچە ئۈسكۈنە ياشقۇرۇشتا ئىلغار ئورۇن» دەپ نام بەردى.

1990 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاشلىق سىستېمىسىدىن ئالتاي ۋىلايەتلىك ئاشلىق ياشقارمىسى، ئىلى ۋىلايەتلىك ئاشلىق ياشقارمىسى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىگە «ئاپەتكە تاقابىل تۇرۇپ چارۋا مالىلارنى قوغداشتا تۆھپە كۆرسەتكەن ئورۇن» دەپ نام بەردى.

1990 - يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاپتونوم رايون بويىچە ئەمگەك نەمۇنىچىلىرى، ئىلغار خىزمەتچى، ئىلغار كوللېكتىپلارنى تەقدىرلەش يىغىنى ئېچىپ، قۇمۇل ۋىلايەتلىك ئۇن زاۋۇتىغا «ئىلغار كوللېكتىپ» دەپ نام بەردى.

§ 2 . نەمۇنە (ئىلغار) شەخسلەر

1 . مەملىكەتلىك نەمۇنە (ئىلغار) شەخسلەر

1956 - يىلى ئاشلىق مىنىستىرلىكى مەملىكەتلىك 1 - قېتىملىق ئاشلىق ئىلغار خىزمەتچىلىرى ۋەكىللىرى يىغىنى چاقىردى، شۇنجاڭ ئاشلىق سىستېمىسىدىن 7 كىشى «ئىلغار خىزمەتچى» بولدى، ئۇلار:

داۋۇت توختى　قاغىلىق ناھىيىلىك ئۇن زاۋۇتىدىن
خاباي　پىچان ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ناھىيە بازىرى ئىسكىلاتىدىن
سۇيۇ　ئاقسۇ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىدىن
ئىسلام مەختۇم　ئاقسۇ ئاشلىق ئىدارىسى توپلۇق گۈڭشۇي ئاشلىق پونكىتىدىن
سۇن سۇنمېي　خوتەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىدىن
خانقىز سادىق　بۇرچىن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىدىن
ما بەيبۇن　تۇرپان ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىدىن

1956 - يىل 4 - ئايدا مەملىكەتلىك 1 - قېتىملىق سانائەت ماھەسىدىكى ئىلغار ئورۇن ۋە ئىلغار ئىشلەپچىقارغۇچىلارنى تەقدىرلەش يىغىنى چاقىرىلدى، يىغىندا شۇنجاڭ «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى تېخنىكا بۆلۈمچىسىنىڭ باشلىقى ۋاڭ گېندۇ «مەملىكەتلىك ئىلغار ئىشلەپچىقارغۇچى» دېگەن نامغا ئېرىشتى.

1959 - يىلى مەملىكەتلىك سانائەت، قاتناش، ئاساسىي قۇرۇلۇش، مالىيە - سودا جەھەتتىكى سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇشتا ئىلغار كوللېكتىپ ۋە ئىلغار خىزمەتچى بولغانلارنى تەقدىرلەش يىغىنى چاقىرىلدى، شۇنجاڭ ئاشلىق سىستېمىسىدىن 3 كىشى «ئىلغار خىزمەتچى» دېگەن نامغا ئېرىشتى، ئۇلار:

ئابدۇراخمان قۇربان　ئاتۇش ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئۇن - ياغ زاۋۇتىنىڭ باشلىقى
مۇھەممەت مەنسۇر　غۇلجا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئىسكىلاتىنىڭ ئامبارچىسى
ۋاڭ يۈجېك　خېجىڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى بازارلىق ئۇن - ياغ دۇكىنىنىڭ مۇدىرى

1961 - يىلى مەملىكەتلىك مالىيە - سودا سىستېمىسى بويىچە تېخنىكا يېڭىلاشتا ماھارەت كۆرسىتىش يىغىنى ئېچىلىپ، شۇنجاڭ «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى ئۇن سېخىنىڭ گۇرۇپپا باشلىقى ۋاڭ يىڭفېي «تېخنىكا يېڭىلاش ماھىرى» دېگەن نامغا ئېرىشتى.

1979 - يىل 9 - ئايدا شۇنجاڭ ئاشلىق سىستېمىسىدىن 2 كىشى مەملىكەتلىك ئايالار بىرلەشمىسى تەرىپىدىن «8 - مارت قىزىل بايراقدارى» دېگەن نامغا ئېرىشتى، ئۇلار:

جياڭ يۈڭخۇڭ　ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى سايباغ رايونلۇق شۆبە ئىدارىسىدىن
شېي لىيەنشياڭ　ئۇرۇمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتىنىڭ ئىشچىسى

1979 - يىلى كوممۇنىستىك ياشلار ئىتتىپاقى مەركىزىي كومىتېتى ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى سايباغ رايونلۇق شۆبە ئىدارىسىدىكى جياڭ يۈڭخۇڭغا «يېڭى ئۇزۇن سەپەر زەربىدارى» دەپ نام بەردى.

1979 - يىلى مەملىكەتلىك دېھقانچىلىق، مالىيە - سودا، ماتارىپ، سەھىيە، پەن تەتقىقات سېپىدىكى ئىلغار ئورۇن، ئەمگەك نەمۇنىچىلىرىنى تەقدىرلەش يىغىنى ئېچىلىپ، گۈچۈڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىدىن شاڭ دېيۈەن «ئەمگەك نەمۇنىچىسى» دېگەن نامغا ئېرىشتى.

1980 - يىلى شۇنجاڭدىن 4 كىشى ئاشلىق مىنىستىرلىكى بەرگەن «مەملىكەتلىك ئاشلىق سىستېمىسىدىكى ئەمگەك نەمۇنىچىسى» دېگەن نامغا ئېرىشتى. ئۇلار:

شالاڭ دېيۈەن گۈچۈلاڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى
دەي چېڭجى قۇمۇل ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ تېخنىكى
غوپۇر غۇلجا ئۇن زاۋۇتىنىڭ بۆلۈمچە باشلىقى، قوشۇمچە تېخنىك
سۇن شىگۇاڭ ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ ترانسپورت شىركىتىنىڭ شوپۇرى

1983 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى شىنجاڭدىكى 3 كىشىگە «مەملىكەتلىك سودا سىستېمىسىدىكى ئەمگەك نەمۇنىچىسى» دەپ نام بەردى، ئۇلار:

قاسىم ھاشىم چىرا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئىسكىلاتسىنىڭ مۇدىرى
نىي باۋشەن جىڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى شاھەنزى ئاشلىق پونكىتىنىڭ ئىشچىسى
سۇن شىگۇاڭ ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ ترانسپورت شىركىتىنىڭ شوپۇرى

1983 - يىلى مەملىكەتلىك ئايالار بىرلەشمىسى ئۇرۇمچى شەھەرلىك تيانشان ئاشلىق - ياغ سودا شىركىتىدىكى ما يەنگە مەملىكەتلىك «8 - مارت قىزىل بايراقدارى» دەپ نام بەردى.

1985 - يىل 11 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى مەملىكەتلىك سودا سىستېمىسى بويىچە ئىدېئوۋى - سىياسىي خىزمەتتىكى ئىلغار كارخانا، ئەمگەك نەمۇنىچىلىرىنى تەقدىرلەش يىغىنى چاقىردى، شىنجاڭ ئاشلىق سىستېمىسىدىن 4 كىشى «مەملىكەتلىك ئەمگەك نەمۇنىچىسى»، «مەملىكەتلىك مۇنەۋۋەر ئىدېئوۋى - سىياسىي خىزمەتچى» دېگەن نامغا ئېرىشتى، ئۇلار:

ئابدۇقادىر جىڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى (ئەمگەك نەمۇنىچىسى، مۇنەۋۋەر ئىدېئوۋى-سىياسىي خىزمەتچى)
ۋاڭ شۇ كۆكتوقاي ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى (ئەمگەك نەمۇنىچىسى)
ۋاڭ خەنۋېن غۇلجا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ساقلاش بۆلۈمچىسىنىڭ باشلىقى (ئەمگەك نەمۇنىچىسى)
گۈەن فۇشىڭ ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ ترانسپورت شىركىتىنىڭ شوپۇرى (ئەمگەك نەمۇنىچىسى)

1986 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى مەملىكەتلىك مۇنەۋۋەر ئاشلىق باشقۇرۇش ئىلغارلىرىنى تەقدىرلەش يىغىنى چاقىردى. شىنجاڭدىن 3 كىشى «مەملىكەتلىك مۇنەۋۋەر ئاشلىق باشقۇرغۇچى» دېگەن نامغا ئېرىشتى. ئۇلار:

ئوسمان غۇلجا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئۈچتۇن ئاشلىق پونكىتىدىن
چېەن خەندې مىچۈەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ياڭماۋگۇلاڭ ئاشلىق پونكىتىدىن
داڭ ژېي قورغاس ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ماربۇلاق ئاشلىق پونكىتىدىن

1988 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى مارالبېشى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىدىكى توختى ھوشۇرغا «مەملىكەتلىك سودا ئەمگەك نەمۇنىچىسى» دەپ نام بەردى.

1988 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى شىنجاڭدىكى 3 كىشىگە «مەملىكەتلىك سودا سىستېمىسىدىكى مۇنەۋۋەر ستاتىستىكا خىزمەتچىسى» دەپ نام بەردى، ئۇلار:

جاڭ گۇاڭتەي ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسىدىن
شى دېيىڭ قىزىلسۇ ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسىدىن
لىيۇ خۇي يەكەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىدىن

1988 - يىل 4 - ئايدا جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى گوۋۇيۈەن تەرىپىدىن «مەملىكەت بويىچە مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقى تەرەققىياتى ئىلغارى» دېگەن نام بېرىلگەنلەر 2:

ھەسەنجان قىزىلسۇ ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسىگە بېۋاستە قاراشلىق ئىسكىلاتتىن

مەمەت ئەيسا　ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى غالىبىيەت يولى ئاشلىق دۇكىنىدىن
1988 - يىل 12 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى بىلەن جۇڭگو سودا كارخانىلىرىنى باشقۇرۇش جەمئىيىتى يەكەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى جىن شۇشيەنگە «جۇڭگو سودا سىستېمىسىدىكى مۇنەۋۋەر كارخانا دىرېكتورى (مۇدىرى، زاۋۇت باشلىقى)» دەپ نام بەردى.
1989 - يىل 7 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى ئاشلىق، ياغنى ئاشيولدا بىخەتەر توشۇش خىزمىتى بويىچە ئىلغارلارنى تەقدىرلەش يىغىنى چاقىردى، شىنجاڭدىن 5 كىشىگە «مىليون كىلومېتىر يولنى بىخەتەر يۈرگەن نەمۇنە» دېگەن نام بېرىلدى، ئۇلار:
گۇك ۋېيجيا　ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ ترانسپورت شىركىتى 6 - ئەترىتىدىن
دەي دىڭلى　ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ ترانسپورت شىركىتى ياغ باك ئەترىتىدىن
ما گۈي　ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ ترانسپورت شىركىتى 3 - ئەترىتىدىن
ياك چىڭفۇ　ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ ترانسپورت شىركىتى 1 - ئەترىتىدىن
چېن دالى　ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ ترانسپورت شىركىتى 6 - ئەترىتىدىن
1989 - يىل 8 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن «مەملىكەت بويىچە ئاشلىق سىستېمىسى شەھەر-بازار ئاشلىق دۇكانلىرىنىڭ مۇنەۋۋەر دىرېكتورى (مۇدىرى)» دەپ نام بېرىلگەنلەر 2، ئۇلار:
جاك گورۇي　ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى چاڭجياك يولى ئاشلىق دۇكىنىدىن
جاك يەن　قۇمۇل شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى 1 - ئاشلىق دۇكىنىدىن
1989 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى، جۇڭگو مالىيە - سودا ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى مەملىكەتلىك كومىتېتى بىر كىشىگە «مەملىكەت بويىچە سودا ساھەسىدىكى ئالاھىدە دەرىجىلىك ئەمگەك نەمۇنچىسى» دەپ، 3 كىشىگە «مەملىكەت بويىچە سودا ساھەسىدىكى ئەمگەك نەمۇنچىسى» دەپ نام بەردى. ئۇلار:
ما جۇنلىك　ئونسۇ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى پارتىيە باش ياچېيكىسىنىڭ شۇجىسى (ئالاھىدە دەرىجىلىك ئەمگەك نەمۇنچىسى)
توختى بارات　چەرچەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن بۆلۈمچە باشلىقى
لۇەن ۋېنجاك　ۋۇجياچۇ ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى
شىي يۈەنرۇ　ئۇرۇمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى ماشىنا - ئېلېكتر ئۈسكۈنىلىرى سېخىنىڭ ئىشچىسى
1989 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى شىنجاڭدىكى 2 كىشىگە «ئاشلىق سېتىۋېلىشتىكى ئىلغار خىزمەتچى» دەپ نام بەردى. ئۇلار:
ئەمەت نىياز　يەكەن ناھىيە بەشكەنت ئاشلىق پونكىتىدىن
لىيۇ ۋېيجۇن　قۇتۇبى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ۋۇگۈئتەي ئاشلىق پونكىتىدىن
1989 - يىل 12 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى مەملىكەتلىك ساقلاش خىزمىتى بويىچە تەقدىرلەش يىغىنى چاقىردى، شىنجاڭدىن 2 كىشىگە «مەملىكەتلىك ئاشلىق - ياغ ساقلاش ئىلغارى» دەپ نام بېرىلدى، ئۇلار:
جاۋ يىمىن　غۇلجا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى دۆڭمازار ئاشلىق پونكىتىدىن
توختى ھوشۇر　مارالبېشى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى چوڭقۇرچاق ئاشلىق پونكىتىدىن
1990 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى غۇلجا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىدىكى فېلك گۈيلىنغا «مەملىكەتلىك ساقلاش ئىلغارى» دەپ نام بەردى.
1990 - يىل 9 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى سودا سىستېمىسىدىكى مۇنەۋۋەر ئوقۇتقۇچى ۋە مۇنەۋۋەر ماتارىپ خىزمەتچىلىرىنى تەقدىرلىدى، شىنجاڭ ئاشلىق سىستېمىسىدىن 3 كىشىگە «مۇنەۋۋەر ئوقۇتقۇچى»

دەپ، 2 كىشىگە «مۇنەۋۋەر ماتارىپ خىزمەتچىسى» دەپ نام بەردى، ئۇلار:
رەجەپ توختى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق مەكتىپىنىڭ لېكتورى
جاڭ شىجيې ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپىنىڭ ئالىي دەرىجىلىك لېكتورى
لى چىشۇن چۆچەك شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئوقۇتقۇچىسى
گاۋ كې ش ئۇ ئا ر ئاشلىق مەكتىپى پارتكومىنىڭ شۇجىسى (مۇنەۋۋەر ماتارىپ خىزمەتچىسى)
يۈ زېڭلۇ ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن بۆلۈم باشلىقى (مۇنەۋۋەر ماتارىپ خىزمەتچىسى).

1990 - يىل 11 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى مەملىكەتلىك ئاشلىق - ياغ تىرانسپورت كارخانىلىرىنى باشقۇرۇش خىزمىتى بويىچە تەقدىرلەش يىغىنى چاقىردى، شىنجاڭدىن 6 كىشىگە «مىليون كىلومېتىر يولنى بىخەتەر يۈرۈش ئۇلگىسى» دەپ نام بېرىلدى، ئۇلار:
لى سىشەن ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ساقلاش - توشۇش شىركىتى ئاپتوموبىل ئەترىتىدىن
جاڭ ۋەنلىك شىخۇ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتوموبىل ئەترىتىدىن
يۈەن باڭجياڭ كورلا شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتوموبىل ئەترىتىدىن
ۋاڭ شىڭخۇا كورلا شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتوموبىل ئەترىتىدىن
ۋاڭ شۇفۇ شىخەنزە شەھەرلىك ئۇن - ياغ زاۋۇتى ئاپتوموبىل ئەترىتىدىن
ساۋ جىشياڭ شىخەنزە شەھەرلىك ئاشلىق - ياغ كىبلىشىپ سېتىۋېلىش - سېتىش شىركىتىدىن

1990 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى مەملىكەتلىك ئاشلىق - ياغ تەكشۈرۈش خىزمىتى بويىچە تەقدىرلەش يىغىنى چاقىردى، شىنجاڭدىن 3 كىشىگە «مەملىكەت بويىچە ئاشلىق - ياغ تەكشۈرۈش ئىلغارى» دەپ نام بېرىلدى، ئۇلار:
گاۋ شۈلەن قۇمۇل ئاشلىق ئىدارىسى 2 - ئىسكىلاتىدىن
گاۋ شىدىڭ كېرىيە ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىدىن
جاڭ خۇي ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى تۇدۇڭخابا ئۇن - ياغ زاۋۇتىدىن

2. ج ك پ غەربىي شىمال بيۇروسى بويىچە نەمۇنە (ئىلغار) شەخس بولغانلار

1966 - يىلى ج ك پ غەربىي شىمال بيۇروسى «غەربىي شىمال رايونى بويىچە مالىيە - سودا سىستېمىسىدىكى ئىلغار خىزمەتچى» دەپ نام بەرگەنلەر ئىچىدە، شىنجاڭ ئاشلىق سىستېمىسىدىن 4 كىشى بار، ئۇلار:
شاڭ دېيۈەن گۈچۈڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى 3 - ئاشلىق دۇكىنىدىن
سۈن گۈيلەن گۈچۈڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى 4 - ئاشلىق دۇكىنىدىن
لىيۇگۈيلەن پىچان ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى «8 - مارت» ئاشلىق دۇكىنىدىن
يولداش ئۇلۇغچات ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى 2 - رايون ئاشلىق پونكىتىنىڭ باشلىقى

3. ئاپتونوم رايون دەرىجىلىك نەمۇنە (ئىلغار) شەخسلەر

1959 - يىلى ش ئۇ ئا ر پارتكوم، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاپتونوم رايون بويىچە تۇنجى نۆۋەتلىك مالىيە - سودا سىستېمىسىدىكى ئىلغار ئورۇن، ئىلغار خىزمەتچىلەر يىغىنى چاقىردى. «ئىلغار خىزمەتچى» دەپ نام بېرىلگەنلەر ئىچىدە ئاشلىق سىستېمىسىدىن 62 كىشى بار، ئۇلار:
تىلىۋالدى ھاشىم ئاشلىق نازارىتى كادىرلار بۆلۈمىنىڭ باشلىقى

مىلك شىشىن　ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق مەكتىپىدە مىنىپ مۇدىرى
مىلك جۇڭچىلك　ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى ماشىنىسازلىق زاۋۇتىنىڭ تېخنىك ئىشچىسى
لىيۇ جىنمەن　ئاپتونوم رايونلۇق «شەرق شامىلى» پولات - تۆمۈر زاۋۇتىنىڭ ئىشچىسى
لى جەنتاك　ئۈرۈمچى شەھىرى سايباغ رايونلۇق ئاشلىق دۇكىنىنىڭ مۇدىرى
خۇاك جىنغۇ　ئۈرۈمچى شەھىرى دوستلۇق رايونى 17 - ئاشلىق دۇكىنىنىڭ مۇدىرى
يۇ شىشياك　ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى 1 - ئىسكىلاتىنىڭ ئامبارچىسى
ما دېگيۇن　ئۈرۈمچى شەھەرلىك ھۆكۈمەت بىلەن شەخسلەر شېرىكچىلىكىدىكى مىنىڭ ياغ زاۋۇتىنىڭ ئىشچىسى
چېن يۈڭسەي　ئۈرۈمچى شەھىرى تۇدۇڭخابا بازارلىق 2 - ئاشلىق دۇكىنىنىڭ تىجارەتچىسى
ۋۇ شيا　ئۈرۈمچى شەھىرى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتىنىڭ كادىرى
ما شياڭيۇ　ئۈرۈمچى شەھىرى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتىنىڭ كادىرى
ساۋ فۇكۈەن　پىچان ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئىسكىلاتىنىڭ مۇدىرى
شۇ شيەنجۇك　غۇلجا ناھىيىلىك ئۇن زاۋۇتىدىن
شۇ گېشىن　سۈيدۈك ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى كۆرە ئاشلىق پونكىتىنىڭ ئامبارچىسى
رىسبەك　غۇلجا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئىشچىسى
جاۋ لىۋۇ　چاپچال شىبە ئاپتونوم ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ كادىرى
مۇھەممەت مەنسۇر　غۇلجا شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئىسكىلاتىنىڭ ئامبارچىسى
دۇ لۇگۈي　ساۋەن ناھىيە شىخەنزە سېتىۋېلىش - سېتىش پونكىتىنىڭ ئامبارچىسى
زولانۇ　تارباغاتاي ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ كاتىبى
قۇلانىشقان دولاق　چۆچەك ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئىسكىلاتىنىڭ ئامبارچىسى
مۇتەللىپ　دۇربىلجىن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئامبارچىسى
قاسىمقان تۆمۈر　بۇرچىن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئىش بېجىرگۈچىسى
لىيۇ خېجىن　ئالتاي ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئىشچىسى
جى يۈنشېك　ئالتاي ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئۇن زاۋۇتىنىڭ ئىشچىسى
كامان نۇرجاش　قابا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى سېتىۋېلىش - سېتىش پونكىتىنىڭ باشلىقى
مامۇت　بورتالا ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ تېخنىكى
چېەن زۇپىي　جىلك ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ بوغالتىرى
فېلك لياڭخۇك　موري قازاق ئاپتونوم ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئۇن - ياغ ماگىزىنىنىڭ تىجارەتچىسى
جيا چاڭچىلك　گۇچۇك ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ستاتىستىكىچىسى
لى بىڭجىلك　سانجى ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى ئۇن - ياغ زاۋۇتىدىن
شۇ لياڭلياك　قۇتۇبى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ تىجارەتچىسى
تاك شىجېن　سانجى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئامبارچىسى
جاك جىنشۇ　مىچۈەن ناھىيىسى ياڭماۋگۈك سېتىۋېلىش - سېتىش پونكىتىنىڭ ئامبارچىسى
شۇ گاۋسەي　باركۆل قازاق ئاپتونوم ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئۇن - ياغ زاۋۇتىنىڭ سېخ مۇدىرى
جاك يەنخۇا　قۇمۇل ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ بوغالتىرى
شۇ يۈڭچۇ　يەنجى خۇيزۇ ئاپتونوم ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ بۆلۈم باشلىقى
ياك تيەنيۇن　خوشۇت ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئىسكىلاتىنىڭ مۇدىرى

ژالك يۇجىاك خىجىاك ناھىيە بازارلىق ئۇن - ياغ ماگىزىنىنىڭ مۇدىرى
مەمەتئىمىن ياقۇپ چەرچەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئامبارچىسى
خۇ جېنباۋ لوپنۇر ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئىسكىلاتىنىڭ ئامبارچىسى
سەي يۈچى كورلا ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئىسكىلاتىنىڭ ئامبارچىسى
سەلىمجان بۈگۈر ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى زاۋۇتىنىڭ ئىشچىسى
ساۋۇت كەلپىن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئىشچىسى
قادىر رېھىم ئاقتۇ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ خىزمەتچىسى
بەي ۋېنچيۇ ئاقسۇ ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ماشىنىستى
لى باۋمىن ئاقسۇ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ شوپۇرى
يولداش ئۇلۇغجات ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئاشلىق پونكىتىنىڭ باشلىقى
ساۋ بۈچاۋ ئاقتۇ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ستاتىستىكىچىسى
ئابدۇراخمان قۇربان ئاتۇش ئاشلىق ئىدارىسى پىششىقلاش زاۋۇتىنىڭ باشلىقى.
ئاداق قەشقەر «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتىنىڭ ياغاچچىسى
سۇن بوسېن مەكىت ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئىسكىلاتىنىڭ مۇدىرى
شۇ جۇڭ قەشقەر ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئىسكىلاتىنىڭ مۇدىرى
سۇلايمان لىتىپ مارالبېشى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئاشلىق پونكىتىنىڭ باشلىقى
لى جېگۈېن يەكەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئاشلىق پونكىتىنىڭ باشلىقى
سۇن لەنسۇي قاغىلىق ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئىسكىلاتىنىڭ بوغالتىرى
كېرىم سوپى قەشقەر كونا شەھەر ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ستاتىستىكىچىسى
ژالك خۇەيشياۋ گۇما ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئىسكىلاتىنىڭ بۇلۇمچە باشلىقى
يې شىنغۇ خوتەن ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئامبارچىسى
لۇ دۇڭخەن قاراقاش ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئىسكىلاتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى
باۋۇدۇن خەلپە كېرىيە ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئامبارچىسى
خۇ شۇنشياڭ چىرا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ بۇلۇمچە باشلىقى
شۇ گۈيفاڭ فۇكاڭ ناھىيە زىنمچۈەنزى سېتىۋېلىش - سېتىش پونكىتىنىڭ تىجارەتچىسى

1960 - يىلى ش ئۇ ئا ر پارتكوم، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى سانائەت، قاتناش بويىچە ئىلغار ئورۇن ۋە ئىلغار ئىشلەپچىقارغۇچىلار يىغىنى چاقىردى، ئاشلىق سىستېمىسىدىن 3 كىشىگە «ئىلغار ئىشلەپچىقارغۇچى» دەپ نام بەردى، ئۇلار:

جاۋجىئەن ئاشلىق نازارىتىنىڭ كادىرى
لى يۈنشەن ئۇرۇمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى ئىشلەپچىقىرىش بۇلۇمىنىڭ باشلىقى
جاۋ گۈاڭخې ئۇرۇمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتىنىڭ ئىشچىسى

1964 - يىلى ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم، ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتى سانائەت، قاتناش، ئاساسىي قۇرۇلۇش بويىچە «بەشتە ياخشى» كوللېكتىپ، «بەشتە ياخشى» ئىشچى - خىزمەتچىلەر يىغىنى چاقىردى، ئاشلىق سىستېمىسىدىن 2 كىشىگە «بەشتە ياخشى ئىشچى - خىزمەتچى» دېگەن نام بېرىلدى، ئۇلار:

جۇجىنشياڭ ئۇرۇمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتىنىڭ ئىشچىسى.
دەن رۇيشياڭ سانجى ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسىدىن.

1966 - يىلى ش ئۇ ئا ر پارتكوم، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى سانائەت، قاتناش، ئاساسىي قۇرۇلۇش بويىچە تەقدىرلەش يىغىنى چاقىردى، ئاشلىق سىستېمىسىدىن 2 كىشىگە ش ئۇ ئا ر «بەشتە ياخشى ئىشچى-

خىزمەتچى» دېگەن نام بەردى، ئۇلار:

شى يۇنتېڭ　ئۈرۈمچى ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتىدا بۆلۈم باشلىقى

جۇ رۇيچاڭ　ئۈرۈمچى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتىدىن

1977 - يىل 10 - ئايدا ئاپتونوم رايون 3 - قېتىملىق «سانائەتتە داھىگدىن ئۆگىنىش» ۋەكىللىرى يىغىنى چاقىردى، ئاشلىق سىستېمىسىدىن 2 كىشىگە «ئىلغار ئىشلەپچىقارغۇچى» دېگەن نام بېرىلدى، ئۇلار:

دىلىك ۋېنيۇ　كورلا ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتىنىڭ سېخ ئىشچىسى

سۇن شىگۇاڭ　ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ ترانسپورت شىركىتىنىڭ شوپۇرى

1978 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت سانائەتتە داھىگدىن ئۆگىنىش، يېزا ئىگىلىكىدە داجەيدىن ئۆگىنىش ۋەكىللىرى يىغىنى چاقىردى، شىنجاڭ ئاشلىق سىستېمىسىدىن بىر كىشىگە «نەمۇنە خىزمەتچى» دەپ، 12 كىشىگە «ئىلغار خىزمەتچى (ئىشلەپچىقارغۇچى)» دەپ نام بەردى، ئۇلار:

شاڭ دېيۈەن　گۈچۈڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى (نەمۇنە خىزمەتچى)

يالىك ۋېنيىن　موڭغۇلكۈرە ناھىيىلىك ئۇن - ياغ زاۋۇتىنىڭ ئىشچىسى

لىيۇ شىمىڭ　دۆربىلجىن ناھىيىلىك ئۇن زاۋۇتىنىڭ ئىشچىسى

خەن شىيۈلەن　ئۈرۈمچى شەھىرى شياۋدۇڭلياڭ ئاشلىق دۇكىنىنىڭ مۇدىرى

ۋاڭ شۇيۇ　ئۈرۈمچى شەھىرى كازىۋەن 5 - ئاشلىق دۇكىنىنىڭ مۇدىرى

غوپۇر ئەۋزۇل　تۇرپان ناھىيە يالقۇنتاغ گۈڭشې ئاشلىق پونكىتىنىڭ ئامبارچىسى

ھاپىز توختى　ئارا تۇرۇك ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئامبارچىسى

ۋاڭ جىۋېي　قاراماي شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى يۇك توشۇش 1 - بەكىتىڭ باشلىقى

لى مىڭتاڭ　بايىنغولىن ئوبلاستلىق 2 - ئۇن - ياغ زاۋۇتىنىڭ ئامبارچىسى

ما شيەنۇېن　ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ ترانسپورت شىركىتى رېمونت زاۋۇتىنىڭ كادىرى

سۇن شىگۇاڭ　ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ ترانسپورت شىركىتى 1 - ئەترىتىنىڭ شوپۇرى

جاۋ شۇجېن　ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى بېرىزېنت زاۋۇتىنىڭ كادىرى

ئىمىن　كورلا ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتىنىڭ ئىشچىسى

1983 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئۈرۈمچى شەھىرى تىيانشان رايونلۇق ئاشلىق - ياغ سودا شىركىتىدىكى لىيۇبىڭخا «ياشلارنىڭ سىردىشى» دەپ نام بەردى.

1984 - يىلى ش ئۇ ئا ر پارتكوم، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقى بويىچە تەقدىرلەش يىغىنى چاقىردى. ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ كېلىشىپ سېتىۋېلىش - سېتىش شىركىتىدىكى ما شىلىنغا «ئاپتونوم رايون بويىچە مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىدىكى ئىلغار شەخس» دەپ نام بەردى.

1984 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئىلغار ئورۇن ۋە ئەمگەك نەمۇنىچىلىرىنى تەقدىرلەش يىغىنى چاقىردى، ئاشلىق سىستېمىسىدىن 6 كىشىگە «ئاپتونوم رايون بويىچە ئەمگەك نەمۇنىچىسى» دەپ نام بەردى. ئۇلار:

لىن مىڭكۇي　قۇمۇل ۋىلايەتلىك يەم - خەشەك شىركىتىنىڭ دىرېكتورى

غوپۇر شەمشى　ئۇلۇغچات ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ شوپۇرى

گۈەن فۇشېڭ　ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ ترانسپورت شىركىتىنىڭ شوپۇرى

قونۇسباي　كۈنەس ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى زېكتى ئاشلىق پونكىتىنىڭ ئامبارچىسى

سەي يىڭ　فۇكاڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئاساسىي قۇرۇلۇش - سانائەت بۆلۈمچىسىنىڭ باشلىقى

ناۋ چۈشۈرۈش قەشقەر ئۇلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىسى ئاپتوموبىل ئەتريىتىدە سېغ مۇدىرى
1984 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى گۈچۈك ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىدىكى نېي ژۇنفېنغا «ئىلغار ئايال خىزمەتچى» دەپ نام بەردى.
1986 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاپتونوم رايون بويىچە مۇنەۋۋەر بوغالتىرلارنى تەقدىرلەش يىغىنى چاقىردى، ئاشلىق سىستېمىسىدىن 8 كىشىگە «ئاپتونوم رايون بويىچە مۇنەۋۋەر بوغالتىر» دەپ نام بەردى، ئۇلار:
لى شېڭلى تولى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىدىن
چېن ژېنخۇا گۈچۈك ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىدىن
لى لېي ئاقسۇ ئۇلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىسىدىن
ئابدۇرېھىم زۇنۇن ئاقتۇ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىدىن
جىن شۇشيەن يەكەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىدىن
ما چېك خوتەن ئۇلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىسىدىن
بەدىردىن لوپ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىدىن
شيۇك گېجۈك ئۈرۈمچى شەھىرى تۈدۈڭخابا ئاشلىق شۆبە ئىدارىسىدىن
1986 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى 91 - قېتىملىق دائىمىي ئىشلار يىغىنىدا قۇمۇل شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى جېك قۇسانغا «ئاپتونوم رايون بويىچە ھەربىيلىكتىن كەسىپ ئالماشتۇغان كادىرلار ئىلغار ئۇلگىسى» دەپ نام بېرىشنى قارار قىلدى.
1987 - يىلى ش ئۇ ئا ر پارتكوم، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى 2 - قېتىملىق مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقى بويىچە تەقدىرلەش يىغىنى چاقىردى، ئاشلىق سىستېمىسىدىن 2 كىشىگە «ئاپتونوم رايون بويىچە مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىدىكى ئىلغار شەخس» دەپ نام بەردى، ئۇلار:
مەمەت ئەيسا ئۈرۈمچى شەھىرى غالىبىيەت يولى ئاشلىق - ياغ دۇكىنىنىڭ تىجارەتچىسى خادىمى
جاك شياۋجۈن ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ كادىرى
1989 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم ش ئۇ ئا ر ئىدىيەۋى - سىياسىي خىزمەت بويىچە تەقدىرلەش يىغىنى چاقىردى، ئاشلىق سىستېمىسىدىن 3 كىشىگە «ئاپتونوم رايوندىكى مۇنەۋۋەر ئىدىيەۋى- سىياسىي خىزمەتچى» دەپ نام بېرىلدى، ئۇلار:
پېك جىنسىڭ قاراماي شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى پارتكومىنىڭ شۇجىسى
شېن خۇيلىن ساۋەن ناھىيىلىك ئۇن - ياغ زاۋۇتى پارتىيە ياچېيكىسىنىڭ شۇجىسى
ۋاڭ يېمىن ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى نەنسەن كان رايونى شۆبە ئىدارىسى پارتىيە ياچېيكىسىنىڭ شۇجىسى
1990 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاپتونوم رايون بويىچە ئەمگەك نەمۇنچىلىرىنى تەقدىرلەش يىغىنى چاقىردى، ئاشلىق سىستېمىسىدىن 3 كىشىگە «ئەمگەك نەمۇنچىسى» دەپ نام بەردى، ئۇلار:
ما يەن ئۈرۈمچى شەھىرى تيانشان رايونلۇق ئاشلىق شۆبە ئىدارىسىدىن
شېن جۈنلۇ ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ ترانسپورت شىركىتى 2 - ئەترىتىدىن
گو جېنيۈەن قورغاس ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى چىڭسىخوزا ياغ زاۋۇتىدىن
1990 - يىلى ش ئۇ ئا ر پارتكوم، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى چارۋا مالىلارنى قىشتىن، ئەتىيازدىن بىخەتەر ئۆتكۈزۈشكە تۆھپە قوشقان ئۇرۇن ۋە شەخسلەرنى تەقدىرلەپ مۇكاپاتلاشنى قارار قىلدى، ئاشلىق

سىستېمىسىدىن 3 كىشىگە «ئىلغار شەخس» دەپ نام بەردى، ئۇلار:

ئادانىبېك بېگەردى　كۆكتوقاي ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى

ما رۇجېن　جىمسار ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى

جاڭ زىلىي　قەشقەر ۋىلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىسىدا بۆلۈم باشلىقى.

1990 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىدىكى شۇڭ گۇاڭچىنغا «ئەرزىيەت خىزمىتى بويىچە ئىلغار خىزمەتچى» دەپ نام بەردى.

1990 - يىل 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاپتونوم رايون بويىچە يېزا خىزمىتى ئۆلمىكى بويىچە خۇلاسىلەش - تەقدىرلەش يىغىنى چاقىردى، ئاشلىق سىستېمىسىدىن 3 كىشىگە «ئاپتونوم رايون يېزا خىزمىتى ئۆلمىكى بويىچە ئىلغار شەخس» دەپ نام بەردى، ئۇلار:

ما تىيەنشىڭ　ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى سىياسەت تەتقىقات ئىشخانىسىنىڭ مۇدىرى

غوپۇر ئابدۇللا　ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى ئىشخانىسىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى

شۇ لېي　ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ كادىرى

قوشۇمچە

1. 1991 - يىلدىن 1999 - يىلغىچە بولغان چوڭ ئىشلار

1991 - يىل

1 - ئاينىڭ ئاخىرى ش ئۇ ئا ر پىلان يىغىنى گوۋۇيۈەن تارقاتقان [1991] 3 - نومۇرلۇق «گوۋۇيۈەننىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش سىياسىتىنى تەكشۈشكە ئالاقىدار مەسىلىلەر توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى» غا ئاساسەن، ئاپتونوم رايونلۇق ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرگە چۈشۈرىدىغان 1991 -، 1992 - يىللىق ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش، يۆتكەش ھۆددە كۆرسەتكۈچىنى 1990 - يىللىق پىلان بويىچە داۋاملىق 2 يىل ئىجرا قىلىشنى بەلگىلىدى. غەيرىي يېزا ئىگىلىكىگە سېتىش كۆرسەتكۈچىنى ھەر يىلى 1.5% تىن ئاشۇرۇش ھەققىدىكى ئىلگىرىكى بەلگىلىمە ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. ئىجرا قىلىش داۋامىدا مەسئۇلات بىر قەدەر زور ھەجىمدە تۆۋەنلەپ كېتىش قاتارلىق مەۋجۇدلار تۈپەيلىدىن، 1991 - يىلى سانجى خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستىنىڭ توختام بويىچە بۇغداي سېتىۋېلىش پىلانى 7 مىليون كىلوگرام كېمەيتىلدى، تارباغاتاي ۋىلايىتىنىڭ توختام بويىچە بۇغداي سېتىۋېلىش، يۆتكەش پىلانى 25 مىليون كىلوگرام كېمەيتىلدى (بۇنىڭ ئىچىدە يېزا ئىگىلىك 9 - شىسىنىڭ 15 مىليون كىلوگرام) ؛ 1992 - يىلى ئىلى ۋىلايىتىنىڭ توختام بويىچە كۆمىستوناق سېتىۋېلىش پىلانى 4 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام، سېتىش پىلانىمۇ 4 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام كېمەيتىلدى، قەشقەر ۋىلايىتىنىڭ (يېزا ئىگىلىك 3 - شىسىنىڭ) توختام بويىچە بۇغداي سېتىۋېلىش پىلانى 2 مىليون 850 مىڭ كىلوگرام كېمەيتىلدى.

2 - ئاينىڭ 4 - كۈنى سۇن جىڭيۈەن ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى پارتكۇرۇپپىسىنىڭ شۇجىسى، مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقلىقىغا تەيىنلەندى.

2 - ئاينىڭ 7 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى مەملىكەت بويىچە ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشىدىكى ۋىلايەت (شەھەر) دەرىجىلىك ئىلغار ئورۇن دېگەن نامغا ئېرىشكەن ئىلى ۋىلايىتى، يېزا ئىگىلىك 4 - شىسى، يېزا ئىگىلىك 6 - شىسىغا ھەمدە مەملىكەت بويىچە ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشىدىكى ناھىيە (شەھەر) دەرىجىلىك ئىلغار ئورۇن دېگەن نامغا ئېرىشكەن قورغاس ناھىيىسى، چۆچەك شەھىرى، چاپچال شىبە ئاپتونوم ناھىيىسى، قۇتۇبى ناھىيىسى، ئۇنسۇ ناھىيىسى، قاراقاش ناھىيىسى، ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈەنگە قاراشلىق 2 - تۈەن، جۇنغۇ دېھقانچىلىق مەيدانى، 143 - تۈەن، 29 - تۈەنگە گوۋۇيۈەنگە ۋاكالىتەن تەقدىرنامە تارقىتىپ بەردى.

4 - ئاينىڭ 10 - كۈنىدىن 13 - كۈنگىچە ئاپتونوم رايون بويىچە ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارە باشلىقلىرى يىغىنى ئۇرۇمچىدە ئېچىلدى، ئاپتونوم رايونلۇق مۇئاۋىن رەئىسى جىن يۈنخۇي يىغىنغا كېلىپ سۆز قىلدى. يىغىندا ئاساسلىقى تەكسە باھالىق ئاشلىق - ياغ سېتىشنى قىسقارتىش لايىھىسى مۇزاكىرە قىلىندى، يىغىندىن كېيىن ش ھ [1991] 25 - نومۇرلۇق «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تەكسە باھالىق ئاشلىق - ياغنىڭ سېتىلىشىنى قىسقارتىش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى» شەكىللەندۈرۈلدى. قىسقارتىلغان تۈرلەر مۇنۇلار: (1) پېچىنە - پىرەنىك، قوشۇمچە يېمەكلىك، ئېچىتىشقا كېرەكلىك ئاشلىق. (2) ئاممۇۋى يېمەكلىككە ئىشلىتىلىدىغان ئاشلىقتىن سىرت، ئىچىملىك، تۈرلۈك يارداەم ۋە ئىش تۈرىگە ئىشلىتىلىدىغان ئاشلىق. (3) 1985 - يىلدىن باشلاپ يولغا قويۇلغان يەم-خەشەكنى سۈتكە (تۇخۇمغا) ئالماشتۇرۇشنىڭ سىرتىدا، باشقا شەھەر - بازارلارنىڭ يەم - خەشەككە ئىشلىتىلىدىغان ئاشلىقى. (4) يېزا ئىگىلىكىدىكى ئۇرۇغلۇق، يەم - خەشەك ۋە باشقا لازىمەتلىك ئاشلىق.

نى ۋە ئاشلىق هايانكەشلىرىنىڭ ئاشلىق، يېغىنى سېتىۋېلىشقا رۇخسەت قىلماسلىق؛ (5) باشقا تارماق ۋە شەخسلەرگە ۋاكالىتەن هەرقانداق پۇلنى تۆتۈپ قېلىشقا رۇخسەت قىلماسلىق؛ (6) ئاشلىق ساتىدىغان ئاممىنىڭ زىيانپىتىگە قاتنىشىشقا ياكى سوۋغىسىنى قوبۇل قىلىشقا رۇخسەت قىلماسلىق؛ (7) ئاشلىق تاپشۇرىدىغان ئاممىنى تەڭقسىلىقتا قويۇشقا، يامان سۆزلەر بىلەن هاقارەتلەشكە، ئۇرۇپ - تىللاشقا ياكى پاش قىلغۇچىلارغا زەربە بېرىش ۋە ئۇلاردىن ئۆچ ئېلىشقا رۇخسەت قىلماسلىق؛ (8) خىزمەت قۇلايلىقىدىن پايدىلىنىپ ئېچكى ۋە سىرتقى جەهەتتە تىل بىرىكتۈرۈپ، نەپسانىيەتچىلىك قىلىشقا رۇخسەت قىلماسلىق. «ئوندا ئاشكارا بولۇش»: (1) سېتىۋېلىش سىياسىتى ۋە چارىسى ئاشكارا بولۇش؛ (2) دېهقانلاردىن دۆلەتنىڭ توختام بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ۋە مەخسۇس تۇر بويىچە ساقلاشقا سېتىۋالىدىغان كۆرسەتكۈچى ئاشكارا بولۇش؛ (3) سېتىۋېلىنىدىغان ئاشلىق، ياغنىڭ سۈپىتى ئۆلچىمى ئاشكارا بولۇش؛ (4) سېتىۋېلىنىدىغان سورتلارنىڭ دەرىجە ئەۋرىشكىسى ئاشكارا بولۇش؛ (5) ئاشلىق، ياغنىڭ سېتىۋېلىنىش باهاسى ئاشكارا بولۇش؛ (6) توختام بويىچە سېتىۋېلىنىدىغان ئاشلىققا «باغلاشتۇرۇلغان ئۆچ ماددىي ئەشيا» نىڭ تولۇقلاپ بېرىلىدىغان باها پەرقى ئۆلچىمى ئاشكارا بولۇش؛ (7) ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش پۇلىنى راسچوت قىلىش چارىسى ئاشكارا بولۇش؛ (8) بۆلەكلەر بويىچە ئاشلىق تاپشۇرۇش ۋاقتى ئاشكارا بولۇش؛ (9) شۇ كۈنى دېجورنىلىق قىلىدىغان رەهبەرنىڭ ۋە سېتىۋالىدىغان خادىمنىڭ ئىسىم - فامىلىسى، خىزمەت ۋەزىپىسى ئاشكارا بولۇش؛ (10) ئىنتىزامغا خىلاپ ئىشلارنىڭ بىرتەرەپ قىلىنىش نەتىجىسى ئاشكارا بولۇش. «بەشنى نازارەت قىلىش»: (1) دېهقان ۋەكىللىرىنى پونكىتتا نازارەت قىلىشقا تەكلىپ قىلىش؛ (2) ئاشلىق تاپشۇرىدىغان ئاممىنىڭ نەق مەيداندا نازارەت قىلىشنى قوبۇل قىلىش؛ (3) يېزا، كەنت كادىرلىرىنىڭ نازارىتىنى قوبۇل قىلىش؛ (4) سېتىۋالىدىغان خادىملار هەمدە سېتىۋېلىشنىڭ هەرقايسى هالقىلىرىدا ئۆزئارا نازارەت قىلىش؛ (5) پىكىر بېرىش - پاش قىلىش ساندۇقى تەسىس قىلىپ نازارەت قىلىش.

7 - ئاينىڭ 20 - كۈنىدىن 23 - كۈنىگىچە ئاشلىق ئىدارىسى بىلەن چارۋىچىلىق نازارىتى ئالتاي شەهىرىدە ئاپتونوم رايونىنىڭ چارۋىچىلىققا ئاشلىق تەمىنلەش خىزمىتى تەجرىبە ئالماشتۇرۇش، تەقدىرلەش يېغىنى ئاچتى. يېغىنغا ئاپتونوم رايونىنىڭ چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى ۋىلايەت، ئوبلاستلارنىڭ چارۋىچىلىققا مەسئۇل ئوبلاست باشلىقلىرى، ۋالىيلىرى، هەرقايسى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەهەرلىك، ناهىيىلىك ئاشلىق، چارۋىچىلىق ئىدارىلىرى (باشقارمىلىرى) نىڭ باشلىقلىرى قاتناشتى. ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى قىدىرباي يېغىنغا كېلىپ سۆز قىلدى. يېغىندا 10 نەچچە يىلدىن بۇيان ئاپتونوم رايوندىكى هەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرىدىكى رەهبەرلەرنىڭ ئەممىيەت بېرىش، تور نۇقتىلىرىنى قۇرۇش، خادىملارنى سەپلەش، تەمىنلەش تۈزۈملىرىنى تۇرغۇزۇش ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈش، چارۋىچىلارنىڭ رايون ئىتلاپ ئاشلىق سېتىۋېلىشىغا قۇلايلىق يارىتىپ بېرىش هەمدە 1988 - يىلدىن بۇيان ش ئۇ ئا ر پارتكوم، خەلق هۆكۈمىتى ئوتتۇرىغا قويغان «ئۆزۈندىن بۇيانقى پاسسىپ هالدا ئاپەتكە تاقابىل تۇرۇش هالىتىنى تەشەببۇسكارلىق هالدا ئاپەتكە تاقابىل تۇرۇش هالىتىگە ئۆزگەرتىش» توغرىسىدىكى يولىورۇقىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، تەشەببۇسكار هالدا چارۋىچىلىق تارماقلىرى بىلەن كېڭىشىپ چارە تېپىش، تەمىنلەيدىغان يەم - خەشەكلەرنى بالدۇر ئورۇنلاشتۇرۇش قاتارلىق جەهەتلەردىكى تەجرىبىلەر مۇئىييەنلەشتۈرۈلدى. چارۋىچىلىققا ئاشلىق تەمىنلەش خىزمىتىدىكى 26 ئىلغار كوللېكتىپ ۋە 22 ئىلغار شەخس تەقدىرلەندى.

8 - ئاينىڭ 31 - كۈنى ئابدۇكېرىم هاشىم ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقلىقىغا، پارتكوم ۋېپىسىنىڭ مۇئاۋىن شۇجىلىقىغا تەينىلەندى.

شۇ ئايدا سودا مىنىستىرلىكىنىڭ مەسلىھەتچىسى، ئاشلىق مىنىستىرلىكىنىڭ سابىق مۇئاۋىن مىنىستىرى

لى مىلك تۇرپان، شىخەنزە، قەشقەر قاتارلىق جايلارغا بېرىپ ئاشلىق خىزمىتىنى كۆزدىن كەچۈردى.

△ ئاپتونوم رايوندا تەكسە باھالىق ياغ زاپىسى زىيادە كۆپ، ئۆسۈم يوكى ئېغىر بولۇش ۋە يافتىلىك بۇزۇلۇپ قېلىش ئېھتىمالى بارلىقى مەسىلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى 50 مىليون كىلوگرام تەكسە باھالىق ياغ باھاسىنى چۈشۈرۈپ بېرىدىغان قىلىشنى، ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ بىر تۇتاش تەشكىللەپ ئاپتونوم رايون سىرتىغا سېتىشنى قارار قىلدى. شۇ يىلى 12 - ئاينىڭ ئاخىرىغا قەدەر 12 مىليون كىلوگرام سۇ يېغى سېتىلىپ بولدى.

9 - ئاينىڭ 17 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ تەشۋىقات تارقىتىش، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى پارتكۇرۇپپىسى پارتكومغا ئۆزگەرتىلدى، ئىلگىرىكى سىياسىي باشقارما ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ، پارتكوم ئىشخانىسى، تەشكىلات باشقارمىسى، تەشۋىقات باشقارمىسى تەسىس قىلىندى، بۇلارغا 13 شتات بېكىتىلدى.

9 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر شتات كومىتېتىنىڭ تەشۋىقات تارقىتىش ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسىدا ئاشلىق، ياغ زاپىسىنى باشقۇرۇش باشقارمىسى تەسىس قىلىندى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا بىر نەچچە مۇئاۋىن نازىر (ئىدارە) دەرىجىلىك رەھبەرلىك ۋەزىپىسى كۆچەيتىپ تەسىس قىلىنىپ، ئاشلىق، ياغ زاپىسى خىزمىتىگە مەسئۇل قىلىندى.

9 - ئاينىڭ ئاخىرىدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ تولۇقسىز ستاتىستىكىسىغا قارىغاندا، شەرقىي جۇڭگو، ئوتتۇرا جۇڭگو رايونلىرىنىڭ پۈتۈلىشىدە زور كەلكۈن ئاپىتىنى يېڭىشىگە ياردەم بېرىش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق سىستېمىسى ئاپەت رايونىغا ئىئانە قىلغان نەرسە - كېرەك، پۇل خەلق پۇلىغا سۇندۇرغاندا جەمئىي 1 مىليون 230 مىڭ يۈەنگە، بۇنىڭدا شەخسلەر ئىئانە قىلغىنى 690 مىڭ يۈەنگە يەتكەن، ئورۇنلار ئىئانە قىلغان 540 مىڭ يۈەن ئىچىدە ئۇن 190 توننا، پىرەنىك 50 توننا، ئۇگرە چۆپ 10 توننا، تەييار چۆپ 500 سانداق ئىكەن.

10 - ئاينىڭ 16 - كۈنى گوۋۇيۈەننىڭ 1991 - يىلدىن باشلاپ ھەر يىلقى «دۇنيا ئاشلىق كۈنى» (10- ئاينىڭ 16 - كۈنى) گە توغرا كەلگەن ھەپتىنى دۆلىتىمىزنىڭ «ئاشلىقنى قەدىرلەش، تېجەش تەشۋىقات ھەپتىلىكى» قىلىش قارارىغا ئاساسەن، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا «ئاشلىقنى قەدىرلەش، تېجەش تەشۋىقات ھەپتىلىكى» پائالىيىتى قانات يايدۇرۇلدى، ئاپتونوم رايونلىق رەئىسى تۆمۈر داۋامەت شىنجاڭ تېلېۋىزىيە ئىستانسىسىدا ئاشلىقنى قەدىرلەش، تېجەش تەشۋىقات ھەپتىلىكى پائالىيىتىنى قانات يايدۇرۇش ھەققىدە تېلېۋىزىيە نۇتقى سۆزلىدى.

11 - ئاينىڭ 16 -، 28 - كۈنلىرى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، باھا ئىدارىسى، مالىيە نازارىتى بىرلىشىپ «1991 - يىللىق توختام بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئورۇندالغاندىن كېيىنكى كۆممىقوناق، گۈرۈچ سېتىۋېلىش مەسىلىسى ھەققىدە ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى، ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى «ئۇششاق قارا ئاشلىق سېتىۋېلىش مەسىلىسى ھەققىدە ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى، بۇلارنىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى: (1) ئومۇمەن يازلىق ئاشلىق مەھسۇلاتى تۆۋەنلەپ كېتىپ، توختام بويىچە بۇغداي سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىيالمىغان جايلار كۆزلۈك ئاشلىق ئارقىلىق يازلىق ئاشلىقنى تولۇقلىسا بولىدۇ. (2) دېھقانلار ياكى ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرىنىڭ گۈرۈچ، كۆممىقوناقنى توختام بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن، كۆپ يوللار ئارقىلىق تىجارەت قىلىشىغا رۇخسەت قىلىنىدۇ؛ ئارتۇق قىسمىنى دۆلەتكە سېتىپ بېرىشنى خالىسىلا، دۆلەتنىڭ سۈپەت ئۆلچىمىگە ئۇيغۇن بولسىلا ئاشلىق تارماقلىرى نىسبەتلىك باھادا كەڭتاشا سېتىۋېلىشى كېرەك. (3) دېھقانلار تېرىق، سۆك، قارا بۇغداي قاتارلىق ئۇششاق قارا ئاشلىقلىرىنى سېتىۋېلىشنى تەلەپ قىلسا، ئاكتىپلىق بىلەن سېتىۋېلىش لازىم، قىسمەن جايلاردا ئاپەت تۈپەيلىدىن مەھسۇلات تۆۋەنلەپ كېتىپ توختام

بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئورۇندالمىغان بولسا، بۇنداق ئاشلىقلارنى توختام بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ ئورنىغا دەسسىتىشكە بولىدۇ. ئۇششاق قارا ئاشلىق باھاسى بازار نەرقى - ناۋاسى بويىچە بولىدۇ، لېكىن ئىلگىرىكى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى (ھەر كىلوگرام تېرىق 0.20 يۈەن، سۆك 0.228 يۈەن، قارا بۇغداي 0.26 يۈەن) دىن تۆۋەن بولسا بولمايدۇ.

شۇ يىلى پۈتۈن ئاپتونوم رايوندا 12 - ئاينىڭ ئاخىرىدا دۆلەتنىڭ تەكسە ۋە كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغلىق دان قالدۇقىدا يەنە بىر قېتىم تارىختىكى ئەڭ يۇقىرى سەۋىيە يارىتىلدى، گەرچە مەركەز ۋە ئاپتونوم رايون 33 مىليون 940 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىپ سىغىمچانلىقى 368 مىليون كىلوگراملىق ئاشلىق ئىسكىلاتى سېلىشنى ئورۇنلاشتۇرغان (12 - ئاينىڭ ئاخىرىغا قەدەر ئورۇندالغىنى 162 مىليون كىلوگرام) بولسىمۇ يەنىلا 860 مىليون كىلوگرام ئاشلىقنى سىرتتا ساقلىماي بولمىدى. دېھقانلارنىڭ «ئاشلىق سېتىشى تەس بولۇش» ۋە ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ «ئاشلىق ساقلىشى تەس بولۇش» زىددىيىتىنى پەسەيتىش ئۈچۈن، ئۈرۈمچى ئاشلىق - ياغ يۆتكەش پونكىتى ۋە بايىنغولىن ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى قاتارلىق ئورۇنلار كۆپ تەرەپتىن ئالاقىلىشىپ، جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ شۇ يەردە تۇرۇشلۇق قىسىملىرى ۋە شىنجاڭ ماددىي ئەشيا زاپاس ساقلاش ئىدارىسىنىڭ مەلۇم ئورنىنىڭ ئامبىرىنى ئىجارىگە ئېلىپ 95 مىليون 650 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق ساقلىدى. ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى كۆپ خىل چارىلارنى قوللىنىپ، ئاشلىق ساقلاشقا بولغان باشقۇرۇشنى كۈچەيتتى، ئاپتونوم رايون بويىچە «تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئىسكىلاتى بولۇشنى ئەملگە ئاشۇرغان ناھىيە (چوڭ ئامبارلارنى تۆز ئىچىگە ئالىدۇ) 71 گە يېتىپ، ناھىيە (چوڭ ئامبار) ئومۇمىي سانىنىڭ 68.30% نى ئىگىلىدى، «تۆتتىن خالىي» بولۇشنى ئەملگە ئاشۇرغان ئاشلىق ئامبار (پونكىت) 630 غا يېتىپ، ئامبار (پونكىت) ئومۇمىي سانىنىڭ 82.90% نى ئىگىلىدى. كۆچلۈك شامال تۆتكۈزۈپ سۇ تەركىبىنى تۆۋەنلىتىش، تۆۋەن تېمپېراتۇرىدا ئاشلىق ساقلاش قاتارلىق تېخنىكىلار كېڭەيتىلىپ، ئىلمىي ئۇسۇلدا ساقلانغان ئاشلىق مىقدارى 1 مىليارد 50 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 12 - ئاينىڭ ئاخىرىدىكى قالدۇقنىڭ 33% نى ئىگىلىدى، ئالدىنقى يىلنىڭ شۇ مەزگىلىدىكىگە سېلىشتۇرغاندا 8 پىرسەنت پوئېنتى ئاشتى.

△ ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق سىستېمىسى تۈرلۈك ئۇن، گۈرۈچتىن 841 مىڭ 766 تونىنا پىششىقلاپ ئىشلىدى، بۇ 1990 - يىلدىكىدىن 3.25% كېمەيدى، سۇ يېغى مەھسۇلاتى 90 مىڭ 124 تونىنىغا، يېمەكلىك مەھسۇلاتى 23 مىڭ 263 تونىنىغا يېتىپ، 1990 - يىلدىكىدىن ئايرىم - ئايرىم ھالدا 29.66% ۋە 10.90% ئاشتى؛ يەم - خەشەك مەھسۇلاتى 209 مىڭ 25 تونىنا بولۇپ، 1990 - يىلدىكىدىن 9.36% كېمەيدى. ئاشلىق تارماقلىرى باشقۇرغان سانائەتلىك مەھسۇلات قىممىتى 1 مىليارد 122 مىليون يۈەنگە، ئېلىنغان پايدا 66 مىليون 400 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، 1990 - يىلنىڭ شۇ مەزگىلىدىكىدىن ئايرىم - ئايرىم ھالدا 9.89% ۋە 11.45% ئاشتى. ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتى شىخۇ ناھىيىلىك ئاشلىق - ياغ پىششىقلاش زاۋۇتى، بېيتۈن ئۇن زاۋۇتىغا «ئاپتونوم رايون بويىچە 2 - دەرىجىلىك كارخانا» دەپ نام بەردى، ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى تۇدۇڭخابا رايونلۇق ئاشلىق - ياغ پىششىقلاش زاۋۇتى ئاپتونوم رايون بويىچە 1 - دەرىجىلىك كارخانىلارنى باشقۇرۇشتا ئۆلچەمگە يېتىپ، «ئاپتونوم رايون بويىچە 1 - دەرىجىلىك كارخانا باشقۇرۇش لاياقەتنامىسى» غا ئېرىشتى. ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق كەسپىدە، 28 خىل ئاشلىق - ياغ، يەم- خەشەك مەھسۇلاتى سودا مىنىستىرلىكى سىستېمىسى بويىچە ئەلا سۈپەتلىك مەھسۇلات ۋە ئاپتونوم رايون بويىچە ئەلا سۈپەتلىك مەھسۇلات نامىغا ئېرىشتى (بۇنىڭدا: مىنىستىرلىك دەرىجىلىك ئەلا سۈپەتلىك ئۇن بىر، سۇ يېغى 2، ئاپتونوم رايون دەرىجىلىك ئەلا سۈپەتلىك ئۇن 11، سۇ يېغى 10، ئۇگرە چۆپ 3، يەم - خەشەك بىر).

1991 - يىلى شىنجاڭ بويىچە ئاشلىق، ياغلىق ئوتتۇرىچە تەڭشەلگەن بىر تۇتاش سېتىش باھاسى

قوشۇمچە: جەدۋەل — 1 بىرلىكى: 50 كىلوگرام/يۈەن

ئاشلىق			پەيدىلىك ياغ		
تۈرلەر	تەڭشەشتىن ئىلگىرىكى باھا	تەڭشەلگەندىن كېيىنكى باھا	تۈرلەر	تەڭشەشتىن ئىلگىرىكى باھا	تەڭشەلگەندىن كېيىنكى باھا
ئۇلچەملىك ئۇن	17.75	27.78	قىما يېغى	90.30	207.40
ئالاھىدە 1 - ئۇن	24.30	36.07	ئاپتاپپەرەس يېغى	90.29	204
ئالاھىدە 2 - ئۇن	22.40	33.22	زىغىر يېغى	90.30	221
يۇمىلاق شال گۈرۈچى	25.25	35.18	چىگىت يېغى	78.89	190
كۆممىقوناق ئۇنى	11.60	17.49			
بۇغداي	13.67	22.33			
كۆممىقوناق	9.59	15.55			

1992 - يىل

3 - ئاينىڭ 10 - كۈنى دۆلەت باھا ئىدارىسى، سودا مىنىستىرلىكىنىڭ [1992] ب د 64 - نومۇرلۇق «ئاشلىقنى ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسىنى ئۆستۈرۈش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش» نىڭ ئاساسەن، ئاپتونوم رايونلۇق باھا ئىدارىسى، ئاشلىق ئىدارىسى «ئاشلىق سېتىۋېلىش باھاسىنى ئۆستۈرۈش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى، 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ ئاپتونوم رايونىمىزدا ئاشلىقنى ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسى ئۆستۈرۈلدى، يەنى ھەر كىلوگرام بۇغداي 0.12 يۈەن، يۇمىلاق شال گۈرۈچى 0.10 يۈەن، كۆممىقوناق 0.074 يۈەن ئۆستۈرۈلدى (2 - جەدۋەلگە قارالسۇن).

3 - ئاينىڭ 10 - ، 11 - كۈنلىرى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «گوۋۇيۈەننىڭ ئاشلىقنىڭ بىر تۇتاش سېتىش باھاسىنى ئۆستۈرۈش توغرىسىدىكى قارارى، نى تارقىتىش ھەققىدە ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى، ئاپتونوم رايونلۇق باھا ئىدارىسى، ئاشلىق ئىدارىسى «ئاشلىقنىڭ بىر تۇتاش سېتىلىش باھاسىنى تەڭشەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى. بۇلارنىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى مۇنۇلار: 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ ئاشلىقنىڭ بىر تۇتاش سېتىش باھاسى تەڭشىلىدۇ (3 - جەدۋەلگە قارالسۇن)، ئاپتونوم رايون بويىچە 3 خىل ئاشلىقنىڭ (ئۇن، يۇمىلاق شال گۈرۈچى، كۆممىقوناق ئۇنى) ئوتتۇرا دەرىجىلىك سۈپەت ئۇلچەمدىكىسىنىڭ ھەر كىلوگرامى ئوتتۇرا ھېسابتا 0.226 يۈەن، دادۇر 0.20 يۈەن ئۆستۈرۈلىدۇ، ئاق قوناق (ئۇن) باھاسىنىڭ ئۆستۈرۈلۈش سوممىسى كۆممىقوناق (ئۇن) نىڭكى بىلەن ئوخشاش بولىدۇ. بۇنىڭ بىلەن شەھەر - بازار ئاھالىلىرى نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاشلىق بىلەن ھەربىيلەرنى تەمىنلەيدىغان ئاشلىقنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش باھاسى ئوخشاش بولىدۇ. ھەربىيلەرنى تەمىنلەيدىغان خاسلىق مېغىزىنىڭ ھەر كىلوگرامى 2.00 يۈەندىن 2.40 يۈەنگە ئۆستۈرۈلىدۇ. باھا تەڭشەلگەندىن كېيىن، دۆلەت ئورگانلىرى، كارخانا، كەسىپي ئورۇنلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە ھەر ئايدا 5 يۈەندىن ياردەم بېرىلىدۇ، دەم ئېلىشقا، پېنسىيەگە چىققان خادىملارغا، ئالىي،

ئوتتۇرا تېخنىكوم مەكتەپلىرىدە ئوقۇۋاتقان ئوقۇغۇچىلارغا، ئازادلىق ئارمىيە ۋە قوراللىق ساقچى قىسىم جەڭچىلىرى، خەلق ئىشلىرى تارماقلىرىنىڭ ئېتىبار بېرىش، نەپىقە بېرىش، قۇنتۇزۇش ئوبيېكتلىرىغا مۇڭاپىق قوشۇمچە يارەم بېرىلىدۇ.

3 - ئاينىڭ 10 - كۈنىدىن 14 - كۈنىگىچە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى كورلا شەھىرىدە ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ كۆپ خىل ئىگىلىك باشقۇرۇش خىزمىتى تەجرىبىلىرىنى ئالماشتۇرۇش يىغىنى ئاچتى، بايىنغولىن ئوبلاستى، قورغاس، خوتەن، ماناس، ئونسۇ، خوشۇت، گۇچۇڭ، يەنجى ناھىيىلىك، قۇمۇل، كورلا شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى قاتارلىق ئورۇنلار تەجرىبىلىرىنى تونۇشتۇردى. ستاتىستىكا قىلىنىشىچە، 1991 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر ئاپتونوم رايون بويىچە خام سېتىش - پىشۇرۇپ سېتىش، تەكسە باھا، كېلىشىم باھادا سېتىش تىجارەتلىرى بىلەن شۇغۇللانغان ئاشلىق دۇكانلىرى 310 غا يېتىپ، ئاشلىق دۇكىنى ئومۇمىي سانىنىڭ 33% نى ئىگىلىگەن. باشقا مەسۇلاتقا ئايلاندۇرۇلغان يىللىق نورما ئاشلىق 22 مىليون 700 مىڭ كىلوگرامغا يەتكەن؛ تېرىقچىلىق، باقمىچىلىق، پىششىقلاپ ئىشلەش، مۇلازىمەتچىلىك كەسىپلىرىنى قانات يايدۇرغان ۋە كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ قاتارلىقلار تىجارىتى تۈرلىرى بىلەن شۇغۇللانغان ئاشلىق پونكىتلىرى (ئامبارلىرى) 630 دىن ئېشىپ، پونكىت (ئامبار) ئومۇمىي سانىنىڭ 82% نى تەشكىل قىلغان؛ يەنە بىر قىسىم ئاساسىي قاتلام ئورۇنلار كۈندىلىك بۇيۇم، تۈرلۈك مېتال ۋە قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرى، ئىمپورت قىلىنغان ئاپتوموبىل زاپچاسلىرى، پىششىقلاپ ئىشلەش ئۈسكۈنىلىرى ھەمدە قەنت ياساش، ھاراق ئېچىتىش، ئۇنۇقبىرسال پايدىلىنىش قاتارلىق تىجارەتلەر بىلەن شۇغۇللانغان، مۇشۇ يىلدا ئاشلىق تارماقىرى باشقۇرغان سانائەت كارخانىلىرى ئىشلەپچىقارغان، تىجارەت قىلغان ئۈگرە چۆپ، تەييار چۆپ، بولكا، پېچىنە - پىرەنىك، پۇرچاقتىن ئىشلەنگەن بۇيۇملار 23 مىليون كىلوگرامغا، دېھقانلارغا پىششىقلاپ بەرگەن ۋە ماتېرىيالنى ئۆزى سېتىۋېلىپ ئۆزى ساتقان تەييار ئاشلىق 114 مىليون كىلوگرامغا، سۇ يېغى 22 مىليون 540 مىڭ كىلوگرامغا، يەم - خەشەك 97 مىليون 40 مىڭ كىلوگرامغا يەتكەن، دېھقانلارغا پىششىقلاپ ئىشلەپ بەرگەن ئاشلىق، ياغ، يەم - خەشەك ئايرىم - ئايرىم ھالدا شۇ يىلقى ئومۇمىي پىششىقلاپ ئىشلەش مىقدارىنىڭ 13.68% ى، 23.60% ى، 40.50% نى تەشكىل قىلغان. يېغىندا رەھبەرلىكنى كۈچەيتىش، كۆزقاراشنى ئۆزگەرتىش، سىياسەتنى قولغا كەلتۈرۈش، ھەر يەرنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىغا قاراپ ئىش قىلىش، ئۇنۇمگە ئەھمىيەت بېرىشتىن ئىبارەت 5 تۈرلۈك تەجرىبە يەكۈنلەندى. ئۆز كەسپىنى ئاساس قىلىشتا چىڭ تۇرۇپ، بازارنى باشلامچى قىلىپ، كۆپ قاتلام، كۆپ شەكىل، كۆپ ساھە بويىچە كۆپ خىل ئىگىلىكنى زور كۈچ بىلەن تەرەققىي قىلدۇرۇش فاڭجېنى ئوتتۇرىغا قويۇلدى.

3 - ئاينىڭ 15 - كۈنى خۇ خېگرۇ ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقلىقىغا تەيىنلەندى.

3 - ئاينىڭ 28 - كۈنى ش ئۇ ئا ر مالىيە نازارىتى، ئاشلىق ئىدارىسى «ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ كۆپ خىل ئىگىلىكنى قانات يايدۇرۇشىدىكى بىرنەچچە مەسىلە توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى، 1992 - يىل 1- ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ تۆۋەندىكى بەلگىلىمە ئىجرا قىلىنىدى: (1) ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ شەھەر - يېزا ئاشلىق دۇكانلىرى، پونكىتلىرىنىڭ، دۇكان ئالدى - كەينىدە ئىشلەپچىقارغان قۇلايلىق يېمەكلىك، ھورنان، نان، پىلتە قۇيماق قاتارلىق ئاممىۋى يېمەكلىكلەر ھەمدە ئەتىگەنلىك تاماقتىن ئورۇندالغان پايدىنىڭ 20% ى مالىيىگە تاپشۇرۇلىدۇ ياكى تەكسە باھادا كۆرۈلگەن زىياننىڭ ئورنىغا تولۇقلىنىدۇ، 80% ى كارخانىغا قالدۇرۇلىدۇ، باشقا كۆپ خىل ئىگىلىكتىن ئورۇندالغان پايدىنىڭ 30% ى يۇقىرىغا تاپشۇرۇلىدۇ، 70% ى كارخانىغا قالدۇرۇلىدۇ؛ (2) ئومۇمەن قەرز پۇل ئارقىلىق يېڭىدىن بەرپا قىلىنغان، كېڭەيتىلگەن، ئۆزگەرتىلگەن كۆپ خىل ئىگىلىك تۈرلىرىدە 3 يىل ئىچىدە تاپقان پايدا ئالدى بىلەن قەرز قايتۇرۇشقا ئىشلىتىلىدۇ، قەرز قايتۇرۇلۇپ بولغاندىن كېيىن ئاندىن يۇقىرىقى بەلگىلىمە بويىچە تەقسىملىنىدۇ؛ (3)

ئاشلىق تارماقلىرى كۆپ خىل ئىگىلىكتىن قالدۇرغان پايدىنىڭ ئىشلەپچىقىرىشنى تەرەققىي قىلدۇرۇش فوندىغا ئىشلىتىلىدىغان قىسمى %50 تىن تۆۋەن بولماسلىقى لازىم، قالغانلىرى پاراۋانلىق ۋە مۇكاپات فوندى قىلىنىدۇ.

4 - ئاينىڭ 2 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ توپ سېتىش بازىرى قۇرۇشنى ۋە «شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ توپ سېتىش بازارلىرى سودىسىنى باشقۇرۇش قائىدىسى (سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلىدىغان)» نى تەستىقلىدى.

5 - ئاينىڭ 15 - كۈندىن 24 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئۇرۇمچى شەھىرىدە تۇنجى قېتىملىق ئاشلىق، ياغ تاۋارلىرى يەرمەنكىسى ئاچتى. ئاپتونوم رايون ئاشلىق سىستېمىسىدىكى 25 ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى، پەن تەتقىقات، كەسپىي ئورۇن ۋە 110 كارخانىنىڭ 10 چوڭ تۈردىكى 590 دىن كۆپرەك ئاشلىق، ياغ تاۋارلىرى، ئاشلىق ماشىنىلىرى مەھسۇلاتلىرى، پەن - تېخنىكا تۈرلىرى يەرمەنكىگە قاتناشتۇرۇلدى، ئورۇندالغان سېتىش سوممىسى 250 مىڭ يۈەنگە يەتتى، ئىمزالانغان توختام ئومۇمىي سوممىسى 10 مىليون يۈەندىن ئاشتى.

5 - ئاينىڭ 22 - كۈنى ماۋ يۈنشياڭ ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقلىقىغا تەيىنلەندى.

6 - ئاينىڭ 9 - كۈنى ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى لى دۆڭخوي ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، ئىقتىساد كومىتېتى، ئاشلىق ئىدارىسى، ناشقى ئىقتىساد - سودا كومىتېتى، يېزا ئىگىلىك بانكىسىنىڭ مەسئۇللىرىنى چاقىرىپ يىغىن ئېچىپ، «ياز پەسلىلىك ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش ۋە زاپاس ساقلاش خىزمىتىنى ئوبدان ئىشلەشكە مۇناسىۋەتلىك مەسىلىلەر ھەققىدىكى يىغىن خاتىرىسى» نى شەكىللەندۈردى. شۇ ئاينىڭ 19- كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بەنگۈتىكى يىغىن خاتىرىسىنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ [1992] 57- نومۇرلۇق ئۇقتۇرۇشى ئارقىلىق جايلارغا تارقاتتى. ئۇنىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى: (1) 1992 - يىلى مەركەز شىنجاڭغا تەقسىم قىلغان دۆلەت مەخسۇس تۇر بويىچە زاپاس ساقلاشقا سېتىۋالمىدىغان كۆرسەتكۈچ 100 مىليون كىلوگرام بولۇپ، بۇ ئاساسلىقى قاتناش قولايسىز، سىرتقا سېتىش قىيىن بولغان چەت جايلارغا ئورۇنلاشتۇرۇلىدۇ، يۇقىرىغا ئىنكاس قىلىپ، مەخسۇس تۇر بويىچە زاپاس ساقلاش كۆرسەتكۈچىنى كۆپەيتىپ بېرىش تەلەپ قىلىنىدۇ؛ (2) دۆلەت شىنجاڭغا تەقسىم قىلغان 25 مىليون كىلوگرام يەرلىكنىڭ مەخسۇس تۇر بويىچە ساقلاش ۋەزىپىسىنى تىرىشىپ ئورۇندىتىش، كېلىشىم باھانى تەكسە باھاغا ئۆزگەرتىشنى كېڭەيتىش ئارقىلىق ئاشلىق سېتىۋېلىش ھەمدە خىراجەتنى مەركەز بەرگەن يارەدەم پۇلى ئېشىنچىسىدىن ھەل قىلىش؛ (3) دۆلەتنىڭ توختام بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئورۇندالغاندىن كېيىن، ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى ئاشلىق، ياغنى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش، سېتىش ۋە ئېكسپورت قىلىش خىزمەتلىرىنى زور كۈچ بىلەن ئىشلەپ، دېھقانلارنىڭ غەم ئەندىشىسىنى تۈگىتىش، بۇنىڭدىن كېيىن ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى جايلاردىكى چېگرا سودىسىنىڭ ئاشلىق، ياغ ئېكسپورتى ئۈستىدە ماكرولۇق باشقۇرۇشنى يولغا قويۇپ، مال مەنبەسىنى تەكشىلەيدۇ، باھاغا يېتەكچىلىك قىلىدۇ؛ (4) پىلان سىرتىدىكى ياغ تىجارىتى قويۇۋېتىلىپ، باھاسى بازار ئارقىلىق بەلگىلىنىدۇ؛ (5) ئاشلىقنىڭ ئاسما ھېساباتىدا ھۆكۈمەت تەدبىر قوللىنىپ، كونا ھېسابلارنى ئېنىقلايدۇ، يېڭىدىن ئاسما ھېساب پەيدا قىلىشنى چەكلەيدۇ.

6 - ئاينىڭ 20 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئۇرۇمچى شەھىرىدە ياز پەسلىلىك ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش ۋە مەخسۇس تۇر بويىچە زاپاس ساقلاش خىزمىتى يىغىنى چاقىردى، يىغىنغا ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارە (باشقارما) باشلىقلىرى قاتناشتى، ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى يۈسۈپ مۇھەممىدى يىغىنغا كېلىپ سۆز قىلدى. يىغىندا مەملىكەتلىك يازلىق ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش ۋە مەخسۇس تۇر بويىچە زاپاس ساقلاش خىزمىتى يىغىنىنىڭ روھى ۋە شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ [1992] 57 - نومۇرلۇق ئۇقتۇرۇشى يەتكۈزۈلۈپ، ئۇنى ئىزچىللاشتۇرۇش پىكرى مۇزاكىرە

قىلىندى.

8 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى يەنە بىر قېتىم 30 مىليون كىلوگرام تەكسە باھالىق سالدۇ ياغنىڭ باھاسىنى چۈشۈرۈپ سېتىشنى تەستىقلىدى.

9 - ئاينىڭ 2 - كۈندىن 10 - كۈنگىچە 1992 - يىللىق ئۈرۈمچى يەرلىك ئىقتىساد - سودا يەرمەنكىسى مەزگىلىدە، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىغا بېۋاستە قاراشلىق سىستېمىلار تەشكىللىگەن ئاشلىق سودىسى شۆبە ئۆمىكى جەمئىي 6 دۆلەت، رايون، 27 ئۆلكە، ئاپتونوم رايون، شەھەردىن كەلگەن 300 نەچچە خېرىدارنى كۈتۈۋالدى، ئۇلار بىلەن كېڭىشىپ ئىمزالىغان ئىقتىساد - تېخنىكا ھەمكارلىق تۈرى 77 گە، ئومۇمىي سوممىسى 336 مىليون يۈەن خەلق پۇلىغا يەتتى.

9 - ئاينىڭ 7 - كۈنى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ مىنىستىرى خۇ پىڭ ئۈرۈمچى شەھىرىدىكى ئاشلىق، ياغ دۇكانلىرىنى كۆزدىن كەچۈردى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ھەمدە بېۋاستە قاراشلىق كارخانىلاردىكى باشقارمىدىن يۇقىرى دەرىجىلىك كادىرلار ۋە بىر قىسىم ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارە (باشقارما) باشلىقلىرىنى قوبۇل قىلدى.

9 - ئاينىڭ 22 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى تەستىق سېلىپ، شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ يەرلىك چېگرا سودا ئىمپورت - ئېكسپورت شىركىتىنى قۇرۇشقا قوشۇلدى. 11 - ئاينىڭ 11 - كۈنى ئاشقى ئىقتىساد- سودا كومىتېتى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق - ياغ چېگرا سودا ئىمپورت - ئېكسپورت شىركىتىنىڭ ئاشقى سودا تىجارىتى ھوقۇقىدىن بەھرىمەن بولىدىغانلىقىنى تەستىقلىدى.

10 - ئاينىڭ 6 - كۈنى گاۋ يىڭجىڭ ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى باشلىقىنىڭ ياردەمچىلىكىگە تەيىنلەندى.

12 - ئاينىڭ 25 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئۈرۈمچى ئاشلىق - ياغ يۆتكەش پونكىتىدا دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتىغا نام بېرىش - ئۆتۈسكا ئېسىش مۇراسىمى ئۆتكۈزدى، ئاپتونوم رايونلىق مۇئاۋىن رەئىسى قېدىرباي، دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى شۇ زۇڭرېن قاتارلىق رەھبەرلەر يىغىنغا كېلىپ سۆز قىلدى. دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ تەستىقى ئارقىلىق نام بېرىپ ئۆتۈسكا ئېسىلغان 21 ئاشلىق ئىسكىلاتى تۆۋەندىكىلەر: ئۈرۈمچى ئاشلىق - ياغ يۆتكەش پونكىتى «شىنجاڭ ئۈرۈمچى شىمالىي ئوگزال دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى» بولدى، كۈيتۇڭ زاپاس ئاشلىق - ياغ يۆتكەش ئىسكىلاتى «شىنجاڭ كۈيتۇڭ دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى» بولدى، فۇكاڭ ناھىيىلىك زاپاس ئاشلىق - ياغ يۆتكەش ئىسكىلاتى «شىنجاڭ فۇكاڭ دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى» بولدى، سانجى شەھەرلىك شەھەر - بازار ئىسكىلاتى «شىنجاڭ سانجى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى» بولدى، ماناس ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ 1 - ئىسكىلاتى «شىنجاڭ ماناس دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى» بولدى، گۈچۈڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ بازارلىق ئىسكىلاتى «شىنجاڭ گۈچۈڭ دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى» بولدى، كورلا ئاشلىق - ياغ يۆتكەش پونكىتى «شىنجاڭ كورلا تەڭرىتاغ دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى» بولدى، ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق - ياغ سانائەت - سودا شىركىتى «شىنجاڭ ئۈرۈمچى تۇدۇڭخابا دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى» بولدى، ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ساقلاش - توشۇش شىركىتىنىڭ ئىسكىلاتى «شىنجاڭ ئۈرۈمچى ساڭفاڭگۇ دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى» بولدى، ئىلى ۋىلايىتىنىڭ غۇلجا ئاشلىق - ياغ ئىسكىلاتى «شىنجاڭ ئىلى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى» بولدى، غۇلجا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ياشلار ئاشلىق - ياغ يۆتكەش پونكىتى «شىنجاڭ غۇلجا دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى» بولدى، قورغاس ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ جارسۇ ئاشلىق پونكىتى «شىنجاڭ قورغاس دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى» بولدى، قەشقەر شەھەرلىك ئاشلىق - ياغ ساقلاش - توشۇش شىركىتىنىڭ ئىسكىلاتى «شىنجاڭ قەشقەر دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى» بولدى، قۇمۇل ۋىلايەتلىك 1- ئاشلىق ئىسكىلاتى «شىنجاڭ قۇمۇل دايىڭفاڭ دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى» بولدى، قۇمۇل ۋىلايەتلىك 2 - ئاشلىق ئىسكىلاتى «شىنجاڭ قۇمۇل ئوگزالى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى» بولدى، بېيتۈن زاپاس

ئاشلىق - ياغ ئۆتەك ئىسكىلاتى «شىنجاڭ ئالتاي دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى» بولدى، شىخەنزە شەھىرى مۇسۇۋەن ئاشلىق ئىسكىلاتى «شىنجاڭ شىخەنزە دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى» بولدى، بايىنغولىن ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسىگە بىۋاستە قاراشلىق ئىسكىلاتى «شىنجاڭ كورلا يېڭىشەھەر دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى» بولدى، موڭغۇلكۆرە ناھىيە كۆكتوبە ئاشلىق ئىسكىلاتى «شىنجاڭ موڭغۇلكۆرە دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى» بولدى، خوتەن شەھەرلىك ئاشلىق ئىسكىلاتى «شىنجاڭ خوتەن دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى» بولدى، بورتالا ئوبلاستى جاڭ زاپاس ئاشلىق - ياغ يۆتكەپ بېرىش ئىسكىلاتى «شىنجاڭ جاڭ دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى» بولدى.

12 - ئاينىڭ 26 - كۈنى شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ توپ سېتىش بازىرىنىڭ تىجارەت باشلاش مۇراسىمى شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ سودا شىركىتىدە ئۆتكۈزۈلدى، بۇ، غەربىي شىمال رايونى بويىچە ئۆلكە دەرىجىلىك تۇنجى ئاشلىق - ياغ توپ سېتىش بازىرى بولۇپ قالدى. ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى لى شۇسەن، داڭلىق كومىتېت ئەزاسى خەلچەم ئىسلام، ئاپتونوم رايونلىق مۇئاۋىن رەئىسى قېدىربای، يۇسۇپ مۇھەممەدى، دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى شۇ زۇڭرېن قاتارلىقلار مۇ مۇراسىمغا قاتناشتى. شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ توپ سېتىش بازىرىنى باشقۇرۇش كومىتېتىنىڭ مۇدىرلىقىنى ئاپتونوم رايونلىق مۇئاۋىن رەئىسى قېدىربای، مۇئاۋىن مۇدىرلىقىنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ مۇئاۋىن باش كاتىپى لى شىلې، ش ئۇ ئا ر ئىقتىساد كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى سۇڭ رۇگۇ، ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى خۇ گوشىەن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى ئابدۇكېرىم ھاشىملار قوشۇمچە ئۈستىگە ئالدى. باشقۇرۇش كومىتېتىنىڭ قارىمىقىدا ئىشخانا تەسىس قىلىنىپ، ئۇ، بازار باشقۇرۇش ئاپپاراتى بولۇپ، ناھىيە دەرىجىلىك كەسىپىي ئورۇن بولدى، ئۇنىڭغا 25 شتات بېرىلدى، ئىشخانا قارىمىقىدا ئۈنۈمۇرسال بۆلۈم، سودا بۆلۈمى، مالىيە بۆلۈمى، ئۇچۇر بۆلۈمى تەسىس قىلىندى. بازار ئىشخانىسىنىڭ كۈندىلىك خىزمەتلىرىنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى باشقۇرىدىغان بولدى.

شۇ يىلى ئاپتونوم رايون ئۇزۇمپىكستان جۈمھۇرىيىتىگە 37 مىڭ 209 توننا كۆممىقوناق ئېكسپورت قىلىشنى ئۈيۇشتۇردى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى بۇ ۋەزىپىنى تارباغاتاي ۋىلايىتىگە 15 مىڭ 728 توننىنى، بورتالا ئوبلاستىغا 14 مىڭ 331 توننىنى، مانجى ئوبلاستىغا 2650 توننىنى ئورۇنلاشتۇردى. ئۇلار ئالاتاۋ ئېغىزىدا ش ئۇ ئا ر ئاشقى ئىقتىساد كومىتېتىغا نەق مال تاپشۇردى، ھەر كىلوگرامىنىڭ تاپشۇرۇش باھاسى 0.52 يۈەن بولدى.

1992 - يىلى شىنجاڭدا ئاساسلىق ئاشلىقلارنىڭ تەڭشەلگەن سېتىۋېلىش باھاسى

قوشۇمچە: جەدۋەل — 2　　بىرلىكى: 50 كىلوگرام/يۈەن

تۈرلەر	ئۆلچەم دەرىجىسى	تەڭشەشتىن ئىلگىرىكى باھا		تەڭشەلگەندىن كېيىنكى باھا	
		بىر ئۆتاش سېتىۋېلىش باھاسى	توختام بويىچە سېتىۋېلىش باھاسى	بىر ئۆتاش سېتىۋېلىش باھاسى	توختام بويىچە سېتىۋېلىش باھاسى
قۇرغاق يۇغاق	1	19.36	28.20	24.37	34.80
	2	19.30	27.40	23.66	33.60
	3	18.73	26.60	22.96	32.60
	4	18.17	25.80	22.25	31.60
	5	17.61	25	21.55	30.60

بازنى بۇغداي	1	19.37	27.50	23.66	33.60
	2	18.80	26.70	22.96	32.60
	3	18.24	25.90	22.25	31.60
	4	17.68	25.10	21.55	30.60
	5	17.11	24.80	20.92	29.70
بۇسلاق شال گۈرۈچى	1	24.30	32.80	28.22	38.10
	2	23.58	31.80	27.41	37
	3	22.89	30.90	26.59	35.90
	4	22.22	30	25.78	34.80
	5	21.48	29	25.04	33.80
كۆمىسقوناق	1	13.04	17.60	15.85	21.40
	2	12.67	17.10	15.41	20.80
	3	12.30	16.60	14.96	20.20

1992 - يىلى شىنجاڭدا ئاشلىقنىڭ تەخشەلگەن بىر تۇتاش سېتىش باھاسى

قوشۇمچە: جەدۋەل — 3 بىرلىكى: 50 كىلوگرام/يۈەن

تۈرلەر	تەخشەشتىن ئىلگىرىكى باھا	تەخشەلگەندىن كېيىنكى باھا
ئۇلچەملىك ئۇن	27.78	38.78
ئالاھىدە 1 - ئۇن	36.07	51.25
ئالاھىدە 2 - ئۇن	33.22	46.66
بۇسلاق شال گۈرۈچى	35.18	52.18
كۆمىسقوناق ئۇنى	17.49	23.41
كۆمىسقوناق	15.55	21.79

1993 - يىل

1 - ئاينىمىك 1 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى 1993 - يىل 1 - ئاينىمىك 1 - كۈنىدىن باشلاپ ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش باھاسىنىڭ ئوخشاش بولۇشىنى، ئىلگىرى ساقلاپ قېلىنغان 6 باھا رايونىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇشنى قارار قىلدى.

3 - ئاينىمىك 3 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ 1993- يىللىق ئاشلىق ئوبوروت تۇزۇلمىسى ئىسلاھاتى لايىھىسى ھەققىدە ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى. بۇنىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى:

4 - ئاينىڭ 1 - كۈندىن باشلاپ ئاشلىق سېتىش باھاسى ۋە تىجارىتى ئومۇميۈزلۈك قويۇۋېتىلىدۇ، ئاشلىق سېتىۋېلىشتا 1992 - يىللىق توختام بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئاساس قىلىنىپ، «60% نى ساقلاپ قېلىش، 40% نى قويۇۋېتىش» يولغا قويۇلىدۇ، يەنى 60% نى دۆلەت توختام بويىچە داۋاملىق سېتىۋالىدۇ، 40% ى كۆپ يوللار ئارقىلىق تىجارەت قىلىنىدۇ، بۇنىڭ باھاسى بازار ئارقىلىق بەلگىلىنىدۇ. ياغ سېتىۋېلىش- سېتىش باھاسى ۋە تىجارىتى ئومۇميۈزلۈك قويۇۋېتىلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى پىلانلىق يۆتكەش ئەھۋالىدىن قالدۇرۇلۇپ، ئىشلەپچىقىرىش - سېتىش رايونلىرى بىۋاستە سېتىۋېلىش - سېتىش توختامى ئىمزالاش ياكى توپ سېتىش بازارلىرى ئارقىلىق سودىلىشىش يولغا قويۇلىدۇ. ئاپتونوم رايون ئىچىدە ئاشلىق بېلىتى ئوبوروتى توختىتىلىدۇ. 3 - ئاينىڭ 9 -، 10 - كۈنلىرى ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتى ئۇرۇمچى شەھىرىدە ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق ئىسلاھاتى خىزمىتى يىغىنىنى چاقىردى، يىغىنغا ھەرقايسى ئاپتونوم ئوبلاست، شەھەر، مەمۇرىي مەھكىمىلەرنىڭ ئاشلىق خىزمىتىگە مەسئۇل رەھبەرلىرى، ئاشلىق، مالىيە، باھا ئىدارە (باشقارما) لىرىنىڭ باشلىقلىرى ۋە ئاپتونوم رايوندىكى ئالاقىدار بۆلۈم، كومىتېت، نازارەت، ئىدارىلەرنىڭ رەھبەرلىرى قاتناشتى. ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ۋاڭ يۈسەن، ش ئۇ ئا ر خەلق قۇرۇلتىيى دائىمىي كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى قېدىرباي يىغىنغا كېلىپ سۆز قىلدى. يىغىندا ئاپتونوم رايونىنىڭ 1993 - يىللىق ئاشلىق ئوبوروت تۆزۈلمىسى ئىسلاھاتى لايىھىسىنى ئوتتۇرىغا قويۇش ۋە يولغا قويۇش خىزمىتى ئورۇنلاشتۇرۇلدى. 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ئاشلىق ئوبوروت تۆزۈلمىسى ئىسلاھاتى لايىھىسى ئاپتونوم رايوندا ئوخشۇشلۇق ئوتتۇرىغا قويۇلدى. ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «ئاشلىق سېتىش باھاسى قويۇۋېتىلگەندىن كېيىن ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە مۇۋاپىق يارەم بېرىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى. ئۇقتۇرۇشتا ئاشلىق باھاسى قويۇۋېتىلگەندىن كېيىن، دۆلەت ئورگانلىرى، كارخانا، كەسىپىي ئورۇنلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر، دەم ئېلىشقا، پېنسىيەگە چىققان خادىملار، قەرەللىك ھالدا تۇرمۇش پۇلى تارقىتىلىدىغان ئېتىبار بېرىش، نەپقە بېرىش، قۇتقۇزۇش ئوبيېكتلىرىنىڭ ھەر بىرىگە ھەر ئايدا 9 يۈەن قوشۇمچە يارەم بېرىش، ئوتتۇرا، باشلانغۇچ مەكتەپلەرنىڭ خەلق ئوقۇتقۇچىلىرىغا، ئالىي مەكتەپ، ئوتتۇرا تېخنىكوم، تېخنىك ئىشچىلار مەكتەپلىرىدە ئوقۇۋاتقان ئوقۇغۇچىلارنىڭ ھەر بىرىگە ھەر ئايدا 5 يۈەن قوشۇمچە يارەم بېرىش بەلگىلەندى.

5 - ئاينىڭ 22 — 23 - كۈنلىرى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى بىر قىسىم ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارە (باشقارما) لىرىنىڭ باشلىقلىرى ھەمدە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىگە بىۋاستە قاراشلىق كارخانىلارنىڭ مەسئۇللىرى سۆھبەت يىغىنىنى ئېچىپ، ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ شۇجىسى سۇڭ خەنلياڭنىڭ ئاشلىق سېتىش توغرىسىدىكى يولىورۇقىنىڭ روھىنى يەتكۈزدى، سېتىۋېلىش - سېتىش ۋەزىيىتىنى تەھلىل قىلىپ، 300 مىليون كىلوگرام ئاشلىقنى سېتىپ چىقىرىشنى، تىرىشىپ 400 مىليون كىلوگرام ئاشلىقنى سېتىپ چىقىرىش نىشانىغا يېتىشنى بەلگىلىدى ھەمدە ئۇنىڭ تەدبىرلىرىنى مۇزاكىرە قىلدى.

6 - ئاينىڭ 14 - كۈنى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى ئارىشاڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ خارېۇخ ئاشلىق پونكىتىغا «شىنجاڭ دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى»، كۆچا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ناھىيە بازىرى ئىسكىلاتىغا «شىنجاڭ كۆچا دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى»، تۇرپان شەھەرلىك ئاشلىق - ياغ مەركىزىي ئامبىرىغا «شىنجاڭ تۇرپان دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى»، قاراماي شەھەرلىك ئاشلىق - ياغ ساقلاش - توشۇش شىركىتى ئامبىرىغا «شىنجاڭ قاراماي دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى»، چۆچەك دامىلتام زاپاس ئاشلىق - ياغ يۆتكەپ بېرىش ئىسكىلاتىغا «شىنجاڭ چۆچەك دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى» دەپ نام بېرىشنى تەستىقلىدى.

6 - ئاينىڭ 21 - كۈنى ئاپتونوم رايونىنىڭ دائىمىي ئىشلارغا مەسئۇل مۇئاۋىن رەئىسى ۋاڭ لىچۈەن

رىياسەتچىلىكىدە مۇئاۋىن رەئىس ئەسقەت كېرىمباي، جالاڭ خېلاڭ ھەمدە ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، مالىيە نازارىتى، ئاشلىق ئىدارىسى، چارۋىچىلىق نازارىتى، توزۇلمە ئىسلاھاتى كومىتېتى، باھا ئىدارىسى قاتارلىق ئالاقىدار تارماقلارنىڭ رەھبەرلىرى قاتناشقان يىغىن چاقىرىپ، ئاپتونوم رايونىمىز شىمالىي شىنجاڭ، شەرقىي شىنجاڭ چارۋىچىلىق رايونلىرىنىڭ ئاشلىق ئىسلاھاتى ئەھۋالىنى تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسىنىڭ ئاشلىق باھاسى قويۇۋېتىلگەندىن كېيىن چارۋىچىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى، يەم - خەشەكنىڭ باھاسى ئۆرلەپ كېتىپ، بىر قىسىم چارۋىچىلارنىڭ ئىقتىسادىي يۈكى ئېغىرلاپ كەتكەنلىكى توغرىسىدىكى دوكلاتىنى ئاڭلىدى ۋە ئۇنى ھەل قىلىش تەدبىرلىرىنى مۇزاكىرە قىلدى، يىغىندا «ئاشلىق باھاسى قويۇۋېتىلگەندىن كېيىن چارۋىچىلىق رايونلىرىنى ئوزۇقلۇق ئاشلىق، يەم - خەشەك بىلەن تەمىنلەش مەسىلىسىنى مۇزاكىرە قىلىپ ھەل قىلىش توغرىسىدىكى يىغىن خاتىرىسى» شەكىللەندۈرۈلدى. 6 - ئاينىڭ 24 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بەنگۆئېتىگى جايلارغا بۇ يىغىن خاتىرىسىنى تارقاتتى، ئۇنىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى: (1) ئاپتونوم رايون بويىچە چارۋىچىلىق رايونلىرىنىڭ ئىقتىسادىي ئەھۋالىنى نامراتلىق دەرىجىسى بويىچە تۆرلەرگە ئايرىپ رەتكە تۇرغۇزۇپ، ئوخشاشمىغان ئەھۋاللارنى پەرقلەندۈرۈپ يارىدەم بېرىش كېرەك. (2) چارۋىچىلىق رايونلىرىنىڭ قوشۇمچە يارىدەم مەبلىغىنى ئوبدان ئورۇنلاشتۇرۇش كېرەك. 1993 - يىل 7 - ئايدىن باشلاپ ئومۇمەن مالىيەدىن ماۋاش تارقىتىلىدىغان خادىملارنىڭ ھەر بىرىنىڭ ئايلىق 9 يۈەن ئاشلىق باھا يارىدەمدىن بىر يۈەن تۆتۈپ قېلىنسا، ئاپتونوم رايون بويىچە بىر يىلدا 9 مىليون يۈەن بولىدۇ، بۇنىڭ بىلەن ئاپتونوم رايون مالىيەسىدە يىلىغا 6 مىليون مەخسۇس يارىدەم پۇلى كۆپەيىپ، بۇ پۇللار ئارقىلىق چارۋىچىلىق رايونلىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق، يەم - خەشەك ئاشلىقى باھا پەرقىگە ھەمدە كىراغا قوشۇمچە يارىدەم بېرىلىدۇ. بۇنىڭدا نۇقتىلىق يۆلەش، مۇۋاپىق تەقسىملەش يولىنى تۇتۇش كېرەك. (3) ئاپەتكە تاقابىل تۇرۇپ چارۋىلارنى قوغداش ئۈچۈن، يەم - خەشەك ئاشلىقىنىڭ ئادەتتە تۇپ سانىغا كىرگۈزۈلگەن 5 مىليون يۈەن نورمال چىقىمىغا مالىيە ئەينى بويىچە كاپالەتلىك قىلىشى كېرەك، ئېغىر ئاپەت كۆرۈلگەن ئالاھىدە ئەھۋال ئاستىدا زاپاس خىراجەتنى ئىشلىتىپ ھەل قىلسا بولىدۇ. (4) جېمىنەي ناھىيىسىنىڭ چارۋىچىلىق رايونلىرىنىڭ ئاشلىق كىراسىنى شەھەر - بازارلارنىڭ ئاشلىق سېتىش باھاسىغا چېچىپ، يېقىن جاي ئارقىلىق يىراق جايلارنىڭكىنى تولۇقلاش، يېزا - بازارلاردا ئوخشاش باھانى يولغا قويۇش ئۈسۈلىنى پائال تەشەببۇس قىلىش لازىم، شارائىت بولسا يېزا- بازارلار يارىدەم بەرسىمۇ بولىدۇ. جايلار مەۋقەنى ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىش كۆرۈش ئۇستىگە قويۇپ، كۆپ يوللار ئارقىلىق چارۋىچىلارنىڭ يۈكىنى يەڭگىللىتىشى كېرەك. (5) ئاشلىق ئىسلاھاتى لايىھىسىدە بەلگىلەنگەن 60 مىليون يۈەن خېيىمخەتەر تەڭشەش فوندى، ئاساسلىقى 530 مىليون كىلوگرام («60% نى ساقلاپ قېلىپ 40% نى قويۇۋېتىش» تىكى 40%) قويۇۋېتىلگەن ئاشلىقنى سېتىۋېلىشتىكى ئەك تۆۋەن قوغدىما باھانى ئىجرا قىلىشتا كېرەك بولىدىغان خىراجەتلەرگە يارىدەم بېرىشكە ئىشلىتىلىدۇ، ئومۇمەن دېھقانلارنىڭ بازار ئارقىلىق تەڭشەشكە ئامالسىز قېلىپ، دۆلەتنىڭ سېتىۋېلىشىنى تەلەپ قىلغان ئاشلىقنى قوغدىما باھا بويىچە تولۇق سېتىۋېلىش كېرەك. خېيىمخەتەر فوندىنى مالىيە ئىگىلەيدۇ، ئەملىيەتتە قانچىلىك سەرپ قىلىنغان بولسا شۇنچىلىك تولۇقلىنىدۇ. (6) نۆۋەتتىكى ئاشلىق خىزمىتىنى ئوبدان تەتقىق قىلىش، قاتناش لىنىيىسى بويىدىكى ئۇرۇمچى، سانجى، قۇمۇل قاتارلىق رايونلارنىڭ سېتىشىغا دىققەت قىلىش، جايلار ئوتتۇرىسىدىكى تەكشىسىزلىك ۋە ئاشلىق سېتىش قىيىن بولۇش مەسىلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، ئىلى، تارباغاتاي قاتارلىق چەت جايلاردا يۆتكەپ سېتىش تەس بولۇش ئەھۋالىنى كۆزدە تۇتۇپ، يەنىلا پىلانلىق يۆتكەش ئۇسۇلىنى قوللىنىپ، ماكرو جەھەتتىن تەڭشەش - تىزگىنلەش لازىم. 11 - ئاينىڭ 13 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بەنگۆئېتىگى «ش ئۇ ئا ر چارۋىچىلىق نازارىتىنىڭ چارۋىچىلارنىڭ يەم - خەشەك، ئوزۇقلۇق ئاشلىقىغا يارىدەم بېرىش لايىھىسى توغرىسىدىكى دوكلاتىنى تارقىتىش ھەققىدە ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى. ئۇنىڭ مۇھىم نۇقتىسى: تاشقورغان تاجىك ئاپتونوم ناھىيىسىگە ئاپتونوم رايون مالىيەسىدىن 1 مىليون يۈەن ئاشلىق مالىيە يارىدەمى

ئايرىم ھەل قىلىپ بېرىلىدۇ؛ نېمە، ئۇلۇغچات، ئاقچى، تولى، چاغانتوقاي، نىلقا، چىڭگىل، كۆكتوقاي، جېمىنەي، موري، ئاراتۆرۈك، باركۆل، چەرچەن، خېجىلك ناھىيىسى (بايىنبۇلاق رايونى) قاتارلىق 14 ناھىيە نۇقتىلىق ياردەم بېرىلىدىغان ناھىيە قاتارىغا كىرگۈزۈلىدۇ، ھەر بىر چارۋىچىغا يىلىغا ئوتتۇرا ھېسابتا 60 يۆەندىن ئاشلىق، يەم - خەشەك ياردىمى بېرىلىدۇ، بۇ 14 ناھىيىگە جەمئىي 9 مىليون 804 مىڭ 500 يۆەن ياردەم بېرىلىدۇ؛ بۆرچىن، بۆرۈلتوقاي، قابا، قوبۇقسار، دۆربىلجىن، ئارىشاڭ، موڭغۇلكۆرە، گۈجۈڭ، ئونسۇ، چاقىلىق، ئاقتۇ، قاغىلىق ناھىيىسى ۋە ئالتاي، چۆچەك شەھىرى قاتارلىق 14 ناھىيە، شەھەر ئاھەتتىكىدەك ياردەم بېرىلىدىغان ناھىيە (شەھەر) قاتارىغا كىرگۈزۈلۈپ، ھەر بىر چارۋىچىغا يىلىغا 36 يۆەندىن ئاشلىق، يەم - خەشەك ياردىمى بېرىلىدۇ، بۇ 14 ناھىيىگە ھەر يىلى جەمئىي 5 مىليون 195 مىڭ 400 يۆەن ياردەم بېرىلىدۇ.

7 - ئاينىڭ 6 - كۈنىدىن 8 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، شىنجاڭ ھەربىي رايون ئارقا سەپ بۆلۈمى ئۈرۈمچى شەھىرىدە ئاپتونوم رايونىنىڭ ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش سۆھبەت يىغىنى چاقىردى، يىغىنغا شىنجاڭ ھەربىي رايونىنىڭ شىنجاڭدا تۇرۇشلۇق قىسىملىرى، شىنجاڭدا تۇرۇشلۇق ھاۋا ئارمىيە قىسىملىرى، 21 - بازا، قوراللىق ساقچى قىسىملىرىنىڭ ھەربىي لاۋازىمات ئارماقلىرىنىڭ مەسئۇللىرى ۋە ھەرقايسى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارە (باشقارما) باشلىقلىرى، بىر قىسىم ناھىيە (شەھەر) لىك ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ باشلىقلىرى ھەمدە ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەيدىغان مەسئۇل خادىملار ۋە ئىچكى سودا سىستېمىلىكى ئاشلىق ساقلاش - توشۇش ئىدارىسىنىڭ ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش باشقارمىسى، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بەنگۈتتىكى، مالىيە نازارىتى، باھا ئىدارىسى قاتارلىق ئارماقلارنىڭ رەھبەرلىرى قاتناشتى. يىغىندا ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق ئىسلاھاتى لايىھىسىنى ئوتتۇرىغا قويۇلغاندىن كېيىن، ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىنى ئوبدان ئىشلەش جەھەتتىكى تەدبىرلەر مۇزاكىرە قىلىنىپ، «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش سۆھبەت يىغىنىنىڭ خاتىرىسى» شەكىللەندۈرۈلدى. ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بەنگۈتتىكى 10 - ئاينىڭ 11 - كۈنى بۇ يىغىن خاتىرىسىنى تارقاتتى، ئۇنىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى: (1) گوۋۇيۈەن بەنگۈتتىكى، مەركىزىي ھەربىي كومىتېت بەنگۈتتىكىنىڭ [1993] 25 - نومۇرلۇق جىددىي ئۇقتۇرۇشىنى ئومۇمىيۈزلۈك ئىجرا قىلىش، ئالاقىدار ئارماقلار ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەرنىڭ رەھبەرلىكىدە، زىچ ماسلىشىپ، ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىدە كۆرۈلگەن مەسىلىلەرنى ئوبدان ھەل قىلىش كېرەك. ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق ئارماقلىرى «ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ۋە ئۇنى باشقۇرۇش چارىسى» بويىچە ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىنى ئەستايىدىل ئوبدان ئىشلىشى لازىم؛ (2) ھەربىيلەرنى تەمىنلەيدىغان ئاشلىقنىڭ باھا پەرقىگە قارىتا ئەھلى مەلۇم قىلغىنى بويىچە ھېسابتىن تولۇق كۆتۈرۈۋېتىش چارىسى يولغا قويۇلىدۇ، مالىيە ئارماقلىرى ھەر پەسىلىنىڭكىنى ئالدىن ئاجرىتىدۇ، يىل ئاخىرىدا بىر تۇتاش راسچوت قىلىدۇ؛ (3) ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشتە ھازىرقى بىر تۇتاش سېتىش باھاسىنى چوقۇم قاتتىق ئىجرا قىلىش لازىم، باھا قوشۇشقا ۋە نامۇۋاپىق خىراجەتلەرنى قوشۇپ ئېلىشقا رۇخسەت قىلىنمايدۇ؛ (4) 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ قىسىملارنى قارا ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ئەمەلدىن قالدۇرۇلىدۇ، قىسىملار ئىلگىرى تېجەپ قالغان قارا ئاشلىق بېلىتىگە 10 - ئاينىڭ ئاخىرىدىن بۇرۇن ئۇن، گۈرۈچ سېتىۋالسا بولىدۇ، ئۇندا ئۇلۇچەملىك ئۇن بىلەن تەمىنلەش ئالاھىدە 2 - دەرىجىلىك ئۇن بىلەن تەمىنلەشكە ئۆزگەرتىلىدۇ، شىنجاڭدا تۇرۇشلۇق قىسىملار تېجەپ قالغان مەملىكەتلىك ئاشلىق بېلىتىنى شىنجاڭ ھەربىي رايونى بىر تۇتاش يىغىدۇ، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئومۇمىي مىقدارىنىڭ 30% ى بويىچە قىسىملارنىڭ سېتىۋېلىش باھا بېلىتىگە ئالماشتۇرۇپ بېرىدۇ. يەرلىك ئاشلىق بېلىتى شىنجاڭ ھەربىي رايونىنىڭ بىر تۇتاش پېچەتلەپ ساقلىشىغا تاپشۇرۇلىدۇ؛ (5) ئاشلىق ئارماقلىرى قىسىملارنى ئۇلۇچەم بويىچە دادۇر بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىنى ئوبدان

ئىشلىشى لازىم؛ (6) ئاشلىق ئىسلاھاتى لايىھىسى يولغا قويۇلغاندىن كېيىن قىسمىلار سىرتقا ئاچقان مېھمانخانا، ياتاق ھەمدە دوختۇرخانىلار ئۆز ئورنىنىڭ ھەربىيلىرىگە ۋە ھەربىيلەرنى كۆتۈۋېلىش، دۇالاشقا كېتىدىغان ئاشلىق، ياغ، دادۇر ئۇستىدە يەنىلا ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش چارىسى ئىجرا قىلىنىدۇ. يەرلىك خادىملارنى كۆتۈۋېلىش، داۋالاشقا كېرەكلىك ئاشلىق، ياغ، دادۇر بىردەك كېلىشىم باھا بويىچە تەمىنلىنىدۇ؛ (7) ئاپتونوم رايوندىكى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىدىكى ھازىرقى ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ئاپپاراتلىرىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇشقا بولمايدۇ، ھەربىيلەرنى تەمىنلەش كۆچلىرىنى ئاجىزلاشتۇرۇشقا بولمايدۇ؛ ھەربىيلەرنى تەمىنلەش خىزمىتىدىكى مەمۇرىي ياشتۇرۇش خادىملىرىنىڭ ماناشى ۋە خىراجەتلىرى مەمۇرىي چىقىمغا كىرگۈزۈلىدۇ.

8 - ئاينىڭ 2 - كۈنى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىقنىڭ سېتىش باھاسىنى قويۇۋېتىلگەن ۋە مالىيىدىن بېرىلىدىغان ئاشلىق يارىدەمنى (كىرا يارىدەمنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) توختىتىلغاندىن بۇيان، سېتىش رايونلىرىدا ئۇنىڭ سېتىلىش باھاسى تۆۋەن بولۇش، يۆتكەپ كېلىنىدىغان رايونلارنىڭ يىراق مۇساپىلىك ئاشلىق يۆتكەشتە كۆرۈلگەن كىرا خىراجىتىنى قوبۇل قىلىشى قېيىن بولۇش تۈپەيلىدىن، ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىدا «ئاشلىق سېتىش قېيىن بولۇش»، «ئاشلىق ساقلاش قېيىن بولۇش» ۋە سېتىش رايونلىرىدا ئاشلىق مەنبەسىنى ماسلاشتۇرۇشقا ئامال بولماسلىقتەك مەسىلىلەر كېلىپ چىقتى، مۇشۇ سەۋەبتىن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، پىلان كومىتېتى ئاپتونوم رايون رەھبەرلىرىنىڭ يوليورۇقىغا ئاساسەن، «1993 - يىلىنىڭ كېيىنكى يېرىم يىلىدىكى ئاشلىق يۆتكەش پىلانى چۈشۈرۈش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، 1993 - يىل 9 - ئايدىن 1994 - يىل 6 - ئايغا قەدەر بۇيرۇق خاراكتېرلىك 100 مىڭ تونىنا ئاشلىق يۆتكەش پىلانىنى (كېيىن ئەمەلىيەتتە 75 مىڭ تونىنا ئورۇندالدى) ئورۇندىشىنى بەلگىلىدى. 9 - ئاينىڭ 11 - كۈنى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى يۆتكەپ بېرىدىغان ۋە يۆتكەپ كېلىدىغان تەرەپلەرنى چاقىرىپ يىغىن ئېچىپ، ئالاقىدار مەسىلىلەر ئۇستىدە قارار چىقاردى.

9 - ئاينىڭ 6 - كۈنى ئاپتونوم رايوننىڭ مۇئاۋىن رەئىسلىرىدىن ئەسقەت كېرىمباي، جاڭ خېڭلار ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، مالىيە نازارىتى، ئاشلىق ئىدارىسى، ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈەنى قاتارلىق ئورۇنلارنىڭ رەھبەرلىرىنى چاقىرىپ يىغىن ئېچىپ، ئاشلىق سېتىۋېلىش - يۆتكەش مەسىلىلىرىنى مۇزاكىرە قىلىپ، «ئاشلىق سېتىۋېلىش مەسىلىسىنى ھەل قىلىش توغرىسىدىكى يىغىن خاتىرىسى» نى شەكىللەندۈردى. ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بەنگۈتكىگى 9 - ئاينىڭ 8 - كۈنى بۇ «يىغىن خاتىرىسى» نى تارقاتتى. ئۇنىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى: (1) سېتىۋېلىش سۇرئىتىنى تېزلىتىش، 9 - ئاينىڭ ئاخىرىدىن ئىلگىرى سېتىۋېلىشتىكى «60% نى ساقلاپ قېلىش» قىسمىدىكى ۋەزىپىنى ئاساسىي جەھەتتىن ئورۇنداپ بولۇش كېرەك؛ «40% نى قويۇۋېتىش» قىسمىدا، ئەگەر دېھقانلار بازار ئارقىلىق تەڭشەش جەريانىدا ساتالمىغان بولسا، قوغدىما باھا بويىچە سېتىۋېلىش لازىم؛ جەمئىيەتتىكى ئېشىنچا ئاشلىقلارغا قارىتا ئاشلىق تىجارىتى كارخانىلىرى «سېتىۋېلىشقىمۇ، ساتقىلىمۇ بولمايدىغان بولۇش» پرىنسىپى بويىچە، سېتىۋېلىش - سېتىش خىزمەتلىرىنى پائال قانات يايدۇرۇپ، دېھقانلارنىڭ «ئاشلىق سېتىشى قېيىن بولۇش» ئەھۋاللىرىنىڭ پەيدا بولۇشىنىڭ ئالدىنى ئېلىشى كېرەك. (2) 1993 - ئاشلىق يىلىدا زاپاس ساقلىنىدىغان ئاشلىق 500 مىليون كىلوگرام ئارتۇق ئورۇنلاشتۇرۇلدى (ئاساسلىق ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىغا نۇقتىلىق ئېتىبار بېرىلدى)، بۇنىڭ ھەر كىلوگرامىغا ئاپتونوم رايون مالىيىسىدىن 0.08 يۈەن قوشۇمچە يارىدەم بېرىلىدۇ؛ 1993 - يىلى ئاپتونوم رايونلۇق پىلان كومىتېتى، ئاشلىق ئىدارىسى ئورۇنلاشتۇرغان كېيىنكى يېرىم يىللىق ئاشلىق يۆتكەش پىلانى 100 مىليون كىلوگرام بولۇپ، بۇنىڭ ھەر كىلوگرامىغا ئاپتونوم رايون مالىيىسىدىن 0.12 يۈەن، جەمئىي 12 مىليون يۈەن كىرا قوشۇمچە يارىدەمنى بېرىلىدۇ، كېيىن يەنە 3 مىليون يۈەن كۆپەيتىلدى، بۇنىڭدىن كېيىن ئومۇمەن مەركەز مالىيىسىدىن ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق خىزمىتىگە

بېرىلگەن ياردەم پۇللار پۈتۈنلەي ئاشلىق جەھەتكە ئىشلىتىلىدۇ، يۈتكەپ ئىشلىتىشكە بولمايدۇ. ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى بۇ خىل ياردەملەردىن تولۇق پايدىلىنىپ، ئاشلىق سېتىۋېلىش - يۈتكەش خىزمىتىنى تېزلىتىشى لازىم. (3) «60% نى ساقلاپ قېلىش»، «40% نى قويۇۋېتىش» جەھەتتە ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈەنى بىلەن يەرلىككە ئوخشاش مۇئامىلە قىلىنىدۇ. (4) «ئاشلىق ئىسلاھاتى لايىھىسى» يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، ئاساسلىق ساتىدىغان رايونلاردا تەييار ئاشلىقنىڭ سېتىش باھاسى كۆزلىگەن لايىھىدىكىدەك ئەمەلگە ئاشمىغانلىقتىن، مالىيىنىڭ ياردەم يۈكى يەڭگىللىمىدى، ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش ئوبوروتى راۋان بولمىدى. ئاشلىق، باھا تارماقلىرى تەدبىرلەرنى تۈزۈپ چىقىپ، باھانىڭ ئورنىغا كېلىشنى ئىلگىرى سۈرۈشى كېرەك.

10 - ئاينىڭ 8 - كۈنى مالىيە نازارىتى، ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «شىنجاڭنىڭ ئارتۇق ساقلىغان ئاشلىق خىراجىتىگە ياردەم بېرىش چارىسى» نى يولغا قويۇش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش» نى مۇنۇلار كۆرسىتىلدى: ئاشلىق ئىسلاھاتى لايىھىسى يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، مەركەز مالىيىسى ئارتۇق ساقلىغان ئاشلىق خىراجىتى ياردەمىنى ئەمەلدىن قالدۇردى، لېكىن ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق سالدۇسى كۆپ بولۇپ، زور مىقداردىكى ئارتۇق ساقلىغان ئاشلىقى بار كارخانىلارنىڭ بۇ خىراجەتكە بەرداشلىق بېرىشى تەس بولغاچقا، ئارتۇق ساقلىغان ئاشلىققا ياردەم بېرىش جەھەتتە ئالاھىدە تۈۋەندىكىدەك چارە تۈزۈپ چىقىلدى: (1) ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ئوبوروتىنىڭ سالدۇسى 650 مىليون كىلوگرام قىلىپ بېكىتىلدى ھەمدە ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر بويىچە ئوبوروت سالدۇسىمۇ بېكىتىلدى، بېكىتىلگەن ئاشلىق ئوبوروت سالدۇسىدىن ئېشىپ كەتكىنىگە ئاپتونوم رايون مالىيىسىدىن ياردەم بېرىلمەيدۇ، ھەر كىلوگرامىنىڭ ئۆلچىمى 8 پۇلۇك بولىدۇ. (2) ئارتۇق ساقلىغان ئاشلىق خىراجىتىنى قېتىمغا بۆلۈپ ئالدىن ئاجرىتىش، يىل ئاخىرىدا ھېساب بوغۇش چارىسى يولغا قويۇلمىدۇ، ئالدىن ئاجرىتىلمىدىغان مەبلەغنى ئاپتونوم رايون مالىيىسى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىگە ئاجرىتىپ بېرىدۇ، ئاندىن دەرىجىمۇ دەرىجە ئاشلىق كارخانىلىرىغا چۈشۈرۈپ بېرىدۇ. ئاشلىق يىلى ئاخىرلاشقاندىن كېيىن ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئەمەلىي ئارتۇق ساقلىغان مىقدارى بويىچە، مالىيە نازارىتى، ئاشلىق ئىدارىسى ھەرقايسى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارە (باشقارما) لىرى بىلەن راسچوت قىلىدۇ. (3) بۇ چارىدىكى ئارتۇق ساقلىغان سالدۇ دۆلەتنىڭ مەخسۇس زاپىسى، دۆلەتنىڭ ئالاھىدە زاپىسى ھەمدە كېلىشىم باھالىق سالدۇنى تۈز ئىچىگە ئالمايدۇ.

10 - ئاينىڭ 25 - كۈنى مالىيە نازارىتى، ئاشلىق ئىدارىسى «قوغدىما باھا يولغا قويۇلۇپ، سېتىۋېلىنغان ئاشلىقنىڭ باھا پەرقىگە ياردەم بېرىش مەسىلىسى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى. ئۇنىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى: (1) گوۋۇيۈەن تارقاتقان [1993] 12 - نومۇرلۇق «گوۋۇيۈەننىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىشتا قوغدىما باھا تۈزۈمىنى تۈرغۇزۇش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى» نىڭ روھىغا ئاساسەن، دېھقانلارنىڭ ئاشلىق تېرىش ئاكتىپلىقىنى قوغداش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون ئاشلىقنىڭ بازار باھاسى بەك تۆۋەنلەپ كەتكەن بىر قىسىم جايلارغا قارىتا ئاشلىق سېتىۋېلىشتىكى قوغدىما باھا تۈزۈمىنى يولغا قويىدۇ، دۆلەتنىڭ توختام بويىچە سېتىۋېلىش باھاسى ئاشلىقنىڭ ئەڭ تۆۋەن قوغدىما باھاسى بولىدۇ. 1993 - يىلى قوغدىما باھا ياردەمى بېرىلىدىغان رايونلار: ئىلى ۋىلايىتى، بورتالا ئوبلاستى، تارباغاتاي ۋىلايىتى (شىخۇ، ساۋەننى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ)، ئالتاي ۋىلايىتىنىڭ چىڭگىل، قاباء، جېمىنەي، بۈرچىن ناھىيىسى، ئاقسۇ ۋىلايىتى، قەشقەر ۋىلايىتى، خوتەن ۋىلايىتى، قۇمۇل ۋىلايىتىنىڭ باركۆل قازاق ئاپتونوم ناھىيىسى، بايىنغولىن ئوبلاستىنىڭ چەرچەن ۋە چاقىلىق ناھىيىسى؛ (2) «60% نى ساقلاپ قېلىش، 40% نى قويۇۋېتىش» بەلگىلىمىسىگە ئاساسەن، قويۇۋېتىلگەن 40% قىسمىنى بازار ئارقىلىق تەڭشىگىلى بولمىغان بولسا، ئاشلىق كارخانىلىرى ئەڭ تۆۋەن قوغدىما بويىچە سېتىۋېلىشى لازىم، لېكىن تۈرلەر بۇغداي بىلەنلا چەكلىنىدۇ، 40% تىن ئېشىپ كەتكەن قىسمى بازار ئارقىلىق بەلگىلىنىدۇ؛ (3) قوغدىما باھانى ئىجرا قىلىشتىن كۆرۈلگەن باھا پەرقى

زىمىنغا ئاپتونوم رايون مالىيىسىنىڭ «ئاشلىق خېيىنخەتەر فوندى» دىن يارداەم بېرىلىدۇ، يارداەم ئۆلچىمى مۇنداق بولىدۇ: جەنۇبىي شىنجاڭدىكى 4 ۋىلايەت، ئوبلاست ھەمدە قۇمۇل ۋىلايىتىگە ھەر كىلوگرام ئۇچۇن 0.06 يۇەن، شىمالىي شىنجاڭ رايونىغا ھەر كىلوگرامى ئۇچۇن 0.11 يۇەن. ھەرقايسى ۋىلايەتلەردىكى ئاشلىق ئىدارىلىرى ئاپتونوم رايون ئورۇنلاشتۇرغان ئومۇمىي مىقدارىدا ۋە يارداەم ئومۇمىي سوممىسىغا ئاساسەن، ناھىيىلەرگە تەقسىم قىلىپ تەڭپۇڭلاشتۇرۇپ چۇشۇرىدۇ، ئۆلچەم يۇقىرى بولسىمۇ، تۆۋەن بولسىمۇ بولىدۇ. لېكىن ئومۇمىي مىقدارىدا ۋە يارداەم ئومۇمىي سوممىسىدىن ئېشىپ كەتمە بولمايدۇ.

شۇ كۇنى شېن لەنجۇ ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى پارتكومىنىڭ شۇجىلىقىغا تەيىنلەندى. (11 - ئاينىڭ 2 - كۇنىدىن باشلاپ قوشۇمچە مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى بولدى)، ۋاڭ جىنشىڭ ئىدارە پارتكومىنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى، قوشۇمچە ئىنتىزام تەكشۇرۇش كومىتېتىنىڭ شۇجىلىقىغا تەيىنلەندى.

11 - ئاينىڭ 2 - كۇنى قالىبېك ئەبلغازى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقلىقىغا تەيىنلەندى.

11 - ئاينىڭ باشلىرىدا ئىلى ۋىلايىتىنىڭ موڭغۇلكۇرە ناھىيىسىدە «ئاشلىق سېتىش قىيىن بولۇش» زىددىيىتى گەۋدىلىك بولدى، ئاشلىق باھاسى قويۇۋېتىلگەندىن كېيىن ئاشلىقنى پەقەتلا سانقىلى بولمىدى. شۇ جايدىكى بازارلاردا بۇغداي باھاسى دۆلەتنىڭ توختام بويىچە سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ پەقەت 60% ى ئەتراپىدىلا بولدى. 11 - ئاينىڭ 19 - كۇنى ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ يولبورۇقىغا ئاساسەن، مالىيە نازارىتى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى 9 مىليون يۇەن مەخسۇس مەبلەغ ئاجرىتىپ، موڭغۇلكۇرە ناھىيىسىنىڭ 30 مىڭ تونىنا بۇغدىيىنى بىرتەرەپ قىلىشقا يارداەم بېرىشنى قارار قىلدى. 11 - ئاينىڭ 23 - كۇنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى ئابدۇكېرىم ھاشىم ساقلاش - توشۇش باشقارمىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى لى لىشىننى باشلاپ موڭغۇلكۇرەگە بېرىپ بۇ ئىشنى ئورۇنلاشتۇرۇپ بىرتەرەپ قىلدى. 12 - ئاينىڭ 16 - كۇنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، مالىيە نازارىتى بىرلىكتە «موڭغۇلكۇرەنىڭ بۇغدىيىنىڭ باھاسىنى چۇشۇرۇپ بىرتەرەپ قىلىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، بۇغدايىنى 1994 - يىل 3 - ئاينىڭ ئاخىرىدىن بۇرۇن موڭغۇلكۇرە ناھىيىسىدىن يۆتكەپ بولۇشنى تەلەپ قىلدى. كېيىن ئەمەلىيەتتە 31 مىڭ 700 تونىنا ئورۇندالدى.

12 - ئاينىڭ 2 -، 3 - كۇنلىرى ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ئەسقەت كېرىمباي ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىگە كېلىپ ئىش بېجىردى ھەمدە شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ زاۋۇتى، شىنجاڭ ئاشلىق، ياغ ترانسپورت - سانائەت - سودا شىركىتى، شىنجاڭ ئاشلىق مەكتىپى، شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ سودا باش شىركىتى، شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق باش زاۋۇتى، ئۇرۇمچى شەھىرى ئاشلىق - ياغ توپ سېتىش بازىرىنى كۆزدىن كەچۈردى.

شۇ يىلى ئاشلىق باھاسى قويۇۋېتىلگەندىن كېيىن، ئاشلىق، ياغ سېتىش راۋان بولمىدى، نۇرغۇن كارخانا ئاشلىق، ياغ تىجارىتىگە تايىنىپ ھايات كەچۈرۈشكە ئامالسىز قالدى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئىلگىرى-كېيىن بولۇپ 10 نەچچە خىزمەت گۇرۇپپىسى تەشكىللىدى ۋە ئىدارە باشلىقى، مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقلىرى بۇ گۇرۇپپىلارنى باشلاپ 16 ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرده تەكشۇرۇپ تەنتەق قىلدى، بۇنىڭدا ئىلى قاتارلىق ئاساسلىق ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىلىدىغان رايونلارغا 5 خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىلىپ نۇقتىلىق تەكشۇرۇش ئېلىپ بېرىلدى ۋە خىزمەتلەرگە ھەمكارلىشىلدى، ش ئۇ ئا ر پارتكوم ۋە خەلق ھۆكۈمىتىگە ئاشلىق ئىسلاھاتىدا يولۇققان يېڭى ئەھۋال ۋە يېڭى مەسىلىلەر ۋاقتىدا ئىنكاس قىلىندى، ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ بىر قىسىم يانداشما سىياسەتلەر تۈزۈپ چىقىلىپ، گەۋدىلىك زىددىيەتلەر پەسەيتىلدى. ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى قىيىن شارائىت ئاستىدا ئاشلىق ئىسلاھاتى لايىھىسىنى ئىزچىللاشتۇردى، ئۇلار «60% نى ساقلاپ قېلىش» قىسمىنى ئەكەلگەن ھامان سېتىۋالدى. «40% نى قويۇۋېتىش» قىسمىدا ئاشلىقنىڭ قوغدىما باھاسىنى قاتتىق ئىجرا قىلدى. ئاشلىق، ياغنى پاكار ساتتى. ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق كارخانىلىرى ئىچكى قىسمىدىكى ئىسلاھات

سالمىقىنى زورايتتى، ئاپپاراتلارنى ئىخچاملاپ، خادىملارنى تارقاقلاشتۇردى، ھېسابات بىرلىكىنى كىچىكلىتىپ، قاتلامنى قاتلام ھۆددىگەرلىكنى يولغا قويدى، شەھەر - بازار ئاشلىق دۇكانلىرىغا قارىتا دۆلەت ئىلكىدە شەخسىي تىجارەت قىلىش سىنىقى ئېلىپ باردى. ئاشلىق ئوبوروتىدىن ئىبارەت ئاساسلىق كەسىپنى تۇتۇش بىلەن بىر ۋاقىتتا، كۆپ خىل ئىگىلىكنىڭ تەرەققىياتىنى تېزلەتتى. ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتى ئاشلىق تارماقلىرىغا 100 مىليون يۈەن كۆپ خىل ئىگىلىك ئوبوروت مەبلىغى ئورۇنلاشتۇرۇپ، 3 يىلغا بۆلۈپ ئاجرىتىشنى قارار قىلىپ، 1993 - يىلى 40 مىليون يۈەن، 1994 - ، 1995 - يىللىرى 30 مىليون يۈەندىن بېرىشنى ئورۇنلاشتۇردى. 1993 - يىلى 115 تۈر تۇرغۇزۇلدى. جايلارمۇ كۆپ تەرەپلىمە ئامال تېپىپ، مەبلەغ توپلاپ، كۆپ خىل ئىگىلىكنى تەرەققي قىلدۇردى، مەسىلەن، ئاقسۇ ۋىلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىسى شياڭگاڭلىق سودىگەر بىلەن بىرلىشىپ مەبلەغ سېلىپ رېستۇران ئاچتى، ۋۇجياچۇ ئاشلىق شۆبە ئىدارىسى سالفىتكا قەغىزىنى تەتقىق قىلىپ ئىشلەپچىقاردى. سانجى ئوبلاستى ۋە قەشقەر، ئىلى ۋىلايەتلىرىدىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ كۆپ خىل ئىگىلىكتىن ئاپقان پايدىسى ھەممىسىنىڭ 6 مىليون يۈەن ئەتراپىدا بولدى.

△ شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ يۆنكەش پونكىتى پارتكومىنىڭ شۇجىسى، پونكىتنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى سۇ لياڭ مەملىكەتلىك باش ئىشچىلار ئۈيۈشمىسىنىڭ «1 - ماي ئەمگەك مېدالى» غا ئېرىشتى؛ غۇلجا شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى 2 - مەركىزي ئاشلىق دۇكىنى پارتىيە ياچېيكىسىنىڭ شۇجىسى ئابدۇراخمان ش ئۇ ئا ر پارتكوم تەرىپىدىن «ئاپتونوم رايون بويىچە مۇنەۋۋەر پارتىيە ياچېيكا شۇجىسى» دېگەن نامغا ئېرىشتى، توققۇزتارا ناھىيىلىك ئاشلىق - ياغ پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتىنىڭ باشلىقى، پارتىيە ياچېيكىسىنىڭ شۇجىسى تۇرسۇن قادىرخان، ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ تىرانسپورت، سانائەت - سودا شىركىتى 3 - ئەترىتىنىڭ شوپۇرى ماجى، ئاقسۇ شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى 3 - ئاشلىق دۇكىنىنىڭ مۇدىرى ماۋ خۇڭيىڭلار ش ئۇ ئا ر پارتكوم تەرىپىدىن «ئاپتونوم رايون بويىچە مۇنەۋۋەر پارتىيە ئەزاسى» دېگەن نامغا ئېرىشتى؛ سانجى ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى، قورغاس، گۇجۇڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى، لى چىجا، سەمەي، جالۇ شېجۇن، لى جەنپىڭلار ئايرىم - ئايرىم ھالدا سودا مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن مەملىكەتلىك ئاشلىق سىستېمىسى بويىچە ئاساسىي قۇرۇلۇشتىكى «ئىلغار ئورۇن» ۋە «ئىلغار خىزمەتچى» دېگەن نامغا ئېرىشتى؛ باغراش ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئىچكى سودا مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن «زىيانىنى پايدىغا ئايلاندۇرۇشتىكى ناھىيە دەرىجىلىك ئىلغار ئورۇن» دېگەن نامغا ئېرىشتى.

△ ئاشلىق باھاسى قويۇۋېتىلگەندىن كېيىن، بازاردا رىقابەت كەسكىنلەشتى. ئاپتونوم رايون بويىچە دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ مۇشۇ بىر يىلدا ھەر كىلوگرام ئۇلۇچەملىك ئۇننى سېتىش باھاسى ئوتتۇرا ھېسابتا بىر يۈەن ئەتراپىدا بولۇپ، بەلگىلەنگەن باھادىن 0.25 يۈەندىن 0.30 يۈەنگىچىلىك تۆۋەن بولدى، بۇنىڭ بىلەن ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ زىيىنى كۆپەيدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ زىيىنى 300 مىليون يۈەن ئېشىپ كەتتى.

1994 - يىل

1 - ئاينىڭ 7 - كۈنىدىن 23 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى قالىبەك ئەبلىغازى خىزمەت گۇرۇپپىسىنى باشلاپ قەشقەر كونا شەھەر ناھىيىسىگە بېرىپ، يەر تەۋرەش ئاپىتىگە ئۇچرىغان ئاشلىق تارماقلىرىدىن ھال سوراپ ھەمدە جەنۇبىي شىنجاڭدىكى ئاشلىق خىزمىتىنى تەكشۈردى.

1 - ئاينىڭ 26 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى ئابدۇكېرىم ھاشىم تارباغاتايغا بېرىپ، ئۇرۇمچى شەھىرىنى بايراملىق تەمىنلەش ئۇچۇن

يۆتكىلىدىغان ئاشلىق مەنبەسىنى ئەمەلىيلەشتۈردى.

شۇ ئايدا شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ ترانسپورت - سانائەت - سودا باش شىركىتى، شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ يۆتكەش پونكىتى بىر ۋاقىتتىلا گوۋۇيۈەن تەرەققىيات تەتقىقات مەركىزى قاتارلىق 11 مىنىستىرلىك، كومىتېت تەرىپىدىن جۇڭگودىكى 500 ئەڭ چوڭ مۇلازىمەت كارخانىلىرىنىڭ بىرى بولۇپ باھالاندى.

3 - ئاينىڭ 8 - كۈنى شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ سودا باش شىركىتى بىلەن شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ چېگرا سودا ئىمپورت - ئېكسپورت شىركىتى بىرلەشتۈرۈلۈپ، مىرتقا قارىتا ئىككى ۋۇنىسكا ئاستى.

3 - ئاينىڭ 25 - كۈنى شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمى، قوراللىق ساقچى قىسىملىرى شىنجاڭ باش ئەترىتى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى بىرلىشىپ، ھەربىي ئاشلىق يىغىنى چاقىرىپ «گوۋۇيۈەن، مەركىزىي ھەربىي كومىتېتىنىڭ ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش توزۇلمىسىنى ئىسلاھ قىلىش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش» نى ئىزچىللاشتۇردى. ئۇنىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى: (1) ئاشلىق باھاسى ۋە تىجارىتى قويۇۋېتىلگەندىن كېيىن، ئاشلىق تارماقلىرى كېلىشىم باھالىق ئاشلىق مەنبەسىنى ھازىرلاشقا مەسئۇل بولىدۇ، قىسىملارنى بىر تۇتاش سېتىش باھاسى بويىچە تەمىنلەيدۇ، ھەربىيلەرنى تەمىنلەيدىغان ئاشلىق «كېلىشىم باھادىن تەكسە باھاغا ئۆزگەرگەن» دىكى باھا پەرقىگە بېرىلىدىغان يارەمنى مەركەز ۋە ئۆلكە دەرىجىلىك مالىيە ئورتاق ئۈستىگە ئالىدۇ، ھەرقايسى ئومۇمىي سوممىنىڭ 50% نى ئۈستىگە ئالىدۇ ھەمدە خام چوت - نەق چوت تۇزۇمىنى يولغا قويىدۇ. باش ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمى شىزاڭ، شىنجاڭ، چىڭخەي ئېگىزلىكىدە تۇرۇۋاتقان قىسىملارنى (قوراللىق ساقچى قىسىملارنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) ئاشلىق، ياغ، دادۇر بىلەن ھەمدە دالا ئۇرۇشىغا كېرەكلىك يېمەكلىكلەرنى ئىشلەپچىقىرىشقا زۆرۈر بولغان ئاشلىق، ياغ، دادۇر بىلەن تەمىنلەشنىڭ بارلىق باھا پەرقى يارەمنى بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرىدۇ، ئۇنى مەركىزىي مالىيە ئۈستىگە ئالىدۇ. (2) ھەربىيلەرگە كېرەكلىك باھالىق ئاشلىق سېتىۋېلىش بېلىتى ۋە ھەربىيلەرنى تەمىنلەيدىغان ئاشلىق بېلىتى (ئىلگىرى ئاشلىق مىنىستىرلىكى بېسىپ تارقاتقان 1967 ـ 1981 - يىلدىكى نۇسخىلىرى) ئوبوروتتىن توختىتىلىدۇ، يېڭى ھەربىي ئاشلىق (ماتېرىيال) بېلىتى ئىشلىتىلىدۇ. ئاشلىق (ماتېرىيال) بېلىتى باھاسىز ئاكسىيە بولۇپ، ئۇنىڭ پۇل قىممىتى بولمايدۇ. قىسىملارغا ئېھتىياجلىق ئاشلىق ۋە ئات يەم - خەشەكى «ھەربىيلەرنى ئاشلىق، ياغ، دادۇر بىلەن تەمىنلەش كىنىشكىسى» ۋە ھەربىي ئاشلىق (ماتېرىيال) بېلىتىگە ئاساسەن، ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش تور - نۇقتىسىدىن سېتىۋېلىنىدۇ، ياغ ۋە دادۇر نورما ئۇلچىمى بويىچە سېتىۋېلىنىدۇ. (3) قىسىملارنىڭ تارقاق ئورۇنلىرى ۋە ئايرىم - ئايرىم دېجورنىلىق قىلىدىغانلار، ئۆيىدە تاماق يەيدىغانلار، تۇققان يوقلاش ئۈچۈن دەم ئالغانلار، قىسىملار تەرىپىدىن باشقۇرۇلىدىغان ئارمىيەدىن دەم ئېلىشقا، پېنسىيەگە چىققانلار قاتارلىقلارنىڭ ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش تور - نۇقتىلىرىدىن ئاشلىق سېتىۋېلىشى قۇلايسىز بولسا، قىسىملاردىكى تۇغقاندىن يۇقىرى (تۇغقىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) ئورۇنلارنىڭ ئارقا سەپ ھەربىي لاۋازىمات تارماقلىرى ھەربىيلەر ئىشلىتىدىغان ئاشلىق، ياغ، دادۇر بېلىتى، كىنىشكىسىغا ئاساسەن، شۇ جايدىكى ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش تارماقلىرىغا ھەربىيلەر تەمىنلىنىدىغان ئاشلىق باھا پەرقى يارەمى بېرىشنى بىر تۇتاش ئىلتىماس قىلىدۇ، بۇ ئايرىم نەق چوت قىلىنىدۇ. تولۇقلاپ بېرىلىدىغان باھا پەرقى يارەمى ئۇلچىمىنى ھەر يىلنىڭ بېشىدا ئىچكى سودا مىنىستىرلىكى، دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى، مالىيە مىنىستىرلىكى، باش ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمى تۈزۈپ ئېلان قىلىدۇ، يىلدا بىر قېتىم بېكىتىلىدۇ. 6 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ يېڭىدىن تۈزۈلگەن «ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ۋە ئۇنى باشقۇرۇش چارىسى» پۈتۈن ئاپتونوم رايوندا يولغا قويۇلىدۇ.

5 - ئاينىڭ 6 - كۈنىدىن 8 - كۈنگىچە شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ توپ سېتىش بازىرى 1994 - يىلى باھار پەسىللىك ئۇرۇمچى ئاشلىق - ياغ يەرمەنكىسى ئويۇشتۇردى، شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ توپ سېتىش بازىرىغا ئەزا ئورۇنلار، ھەرقايسى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك ئاشلىق سودا شىركەتلىرى، بىر

قىسىم ئاشلىق - ياغ پىششىقلاپ ئىشلەش كارخانىلىرى، ئاشلىق - ياغ توپ سېتىش بازارلىرىنىڭ ۋەكىللىرىدىن بولۇپ 80 نەچچە كىشى يەرمەنكىگە قاتناشتى، 29 توختام ئىمزالاندى، سودىلاشقان ئاشلىق مىقدارى 41 مىڭ 771 تونىا بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە بۇغداي 39 مىڭ 500 تونىا، گۈرۈچ 260 تونىا، دادۇر 500 تونىا، قىچا 10 مىڭ 500 تونىا، ياغ مەھسۇلاتلىرى 3160 تونىا بولۇپ، ئومۇمىي پۈتۈشۈش سوممىسى 79 مىليون 680 مىڭ يۈەن بولدى.

5 - ئاينىڭ 16 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى 2 مىليون يۈەن مەبلەغ توپلاپ، بىر قىسىم چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى ئاشلىق پونكىتلىرىنىڭ ترانسپورت ئاپتوموبىللىرىنى يېڭىلاپ بەردى.

5 - ئاينىڭ 30 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «نۆۋەتتىكى ئاشلىق تەمىنلەش خىزمىتىنى ئەستايىدىل ئوبدان ئىشلەش توغرىسىدا جەددىي ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى. ئۇنىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى: (1) ئاشلىق، ياغنى مۇۋاپىق يۆتكەش ۋە ئارتۇق - كەمىنى تەڭشەش خىزمىتىنى چىڭ تۇتۇپ ئوبدان ئىشلەپ، نورمال تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىش لازىم، ئومۇمەن تەييار ئاشلىق سالدۇسى ئاجىز ئورۇنلار بارلىق كۈچلىرىنى ئىشقا سېلىپ پىششىقلاپ ئىشلەشنى پائال تەشكىللەپ ئۆكسۈپ قېلىشنىڭ ئالدىنى ئېلىشى، تەمىنلىنىدىغان ئاشلىق - ياغ تۇرلىرىنى تىرىشىپ كۆپەيتىپ، ئاممىنىڭ تەلىپىنى قاندۇرۇشى كېرەك. (2) ئاشلىق - ياغ باھاسىنىڭ مۇقىملىقىغا كاپالەتلىك قىلىپ، باھانى ئاشكارا ئېلان قىلىپ سېتىشتا چىڭ تۇرۇش لازىم. ئاشلىق، ياغنىڭ سېتىلىش باھاسى ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ 4 - ئاينىڭ 28 - كۈنىدىكى تېلېگراممۇ ئۇقتۇرۇشىنىڭ روھىغا ئاساسەن، «مالنىڭ كىرگۈزۈلۈش باھاسىنى ئاساس قىلغان ھالدا مۇۋاپىق خىراجەتلەر قوشۇپ ھېسابلاشنى چەكلىمە باھا» قىلىش لازىم. (3) ئاشلىق - ياغ سېتىش تور - نۇقتىلىرى 8 سائەت تىجارەت قىلىش تۈزۈمىدە چىڭ تۇرۇشى، ئومۇمەن ئۆچىرەتتە تۇرۇپ تالىشىپ ئاشلىق سېتىۋېلىش ئەھۋاللىرى كۆرۈلگەن جايلار تەشۋىق قىلىش، چۈشەندۈرۈش خىزمەتلىرىنى ئوبدان ئىشلەش بىلەن بىر ۋاقىتتا، تىجارەت ۋاقتىنى مۇۋاپىق ئۇزارتىپ، ئاممىنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش تەلىپىنى قاندۇرۇشى كېرەك. (4) يېقىنقى بىر مەزگىل ئىچىدە ناھىيە دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرگە 3 كۈندە بىر قېتىم ئاشلىق خىزمىتى ئەھۋالىنى دوكلات قىلىشى، ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر ھەر ھەپتىدە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىگە دوكلات قىلىشى، مۇھىم ئەھۋاللارنى دەرھال دوكلات قىلىشى لازىم.

6 - ئاينىڭ 5 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم، خەلق ھۆكۈمىتى ئۇرۇمچى شەھىرىدە ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق خىزمىتى يىغىنى چاقىرىپ، 5 - ئاينىڭ 26 - كۈنى گوۋۇيۈەن چاقىرغان ئاشلىق باھاسى ئىسلاھاتى يىغىنىنىڭ روھىنى يەتكۈزۈپ ئىزچىللاشتۇردى، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى قارار قىلغان ئاشلىقنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش باھاسى لايىھىسىنى ئېلان قىلدى. بۇنىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى: (1) ئاشلىق سېتىۋېلىشتا «%60 نى ساقلاپ قېلىش، %40 نى قويۇۋېتىش» سىياسىتى داۋاملىق ئىجرا قىلىنىدۇ. «ساقلاپ قېلىنىدىغان %60» قىسمىدا ئوتتۇراھال ئاشلىقنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى مۇنداق بولىدۇ: كۈزلۈك بۇغداي 0.652 يۈەندىن 1.08 يۈەنگە، يازلىق بۇغداي 0.632 يۈەندىن 0.98 يۈەنگە، شال 0.718 يۈەندىن 1.04 يۈەنگە، يۇمىلاق شال گۈرۈچى 1.10 يۈەندىن 1.62 يۈەنگە، كۆممىقوناق 0.416 يۈەندىن 0.66 يۈەنگە ئۆستۈرۈلىدۇ. موڭغۇلكۆرە، بارىكۆلنىڭ توختام بويىچە بۇغداي سېتىۋېلىش باھاسىغا مۇۋاپىق ھالدا سۈپەت باھا پەرقى ئورۇنلاشتۇرۇلدى، كۈزلۈك بۇغدىينىڭ ھەر كىلوگرامى 1.03 يۈەن، يازلىق بۇغدىينىڭ 0.932 يۈەن قىلىندى. «قويۇۋېتىلىدىغان %40» قىسمى ھەمدە «%60 نى ساقلاپ قېلىش، %40 نى قويۇۋېتىش» قىسمىدىن سىرت باشقا ئاشلىقنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى بازار نەرقى - ھاۋاسى بويىچە بەلگىلىنىدۇ، لېكىن بازار باھاسى دۆلەتنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىدىن تۆۋەن بولۇپ قالغاندا، دېھقانلارنىڭ دۆلەتكە سېتىپ بېرىشنى خالىغان ئاشلىقنى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى ئاشلىق كارخانىلىرى دۆلەتنىڭ توختاملىق باھاسى بويىچە سېتىۋېلىشى لازىم. (2) ئاشلىقنىڭ سېتىش باھاسى دۆلەتنىڭ بەلگىلىمىسى بويىچە ھەر كىلوگرام

ئۆلچەملىك ئۇن 1.73 يۈەن بولۇپ، ئىلگىرىكى تاختاي باھاسىغا قارىغاندا %60، ئالاھىدە 1 - ئۇن 2.08 يۈەن بولۇپ %48، ئالاھىدە 2 - ئۇن 1.96 يۈەن بولۇپ، %52 ئۆستۈرۈلىدۇ. شىنجاڭنىڭ ئاز سانلىق مىللەت رايونى ئىكەنلىكى، ئىقتىسادىنىڭ تەرەققي تاپىشىغانلىقى، ئاھالىلەرنىڭ قوبۇل قىلىش ئىقتىدارىنىڭ ئاجىزراق ئىكەنلىكى قاتارلىق ئەمەلىي ئەھۋالى نەزەردە تۇتۇلۇپ، ش ئۇ ئا ر پارتكوم، خەلق ھۆكۈمىتى «پاختا ئارقىلىق ئاشلىقنى تولۇقلاش» چارىسىنى يولغا قويۇشنى قارار قىلدى، يەنى پاختىنىڭ ئاز ئۆستۈرۈلگەن سېتىۋېلىش باھا پۈلى ئارقىلىق ئاشلىقنىڭ ئاز ئۆستۈرۈلگەن سېتىش باھاسىغا يارەم بېرىشنى قارار قىلدى، شۇڭا ئاپتونوم رايوندا ھەر كىلوگرام ئۇننىڭ پارچە سېتىش باھاسى مۇنداق ئورۇنلاشتۇرۇلدى: ئۆلچەملىك ئۇن ئىشلەپچىقارغان جايدا 1.45 يۈەن، ساتىدىغان جايدا 1.55 يۈەن؛ ئالاھىدە 1 - ئۇن ئىشلەپچىقارغان جايدا 1.80 يۈەن، ساتىدىغان جايدا 1.90 يۈەن؛ ئالاھىدە 2 - ئۇن ئىشلەپچىقارغان جايدا 1.65 يۈەن، ساتىدىغان جايدا 1.75 يۈەن قىلىندى. ئۇن ساتىدىغان جايلار: ئۇرۇمچى شەھىرى، سانجى خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستى، قاراماي شەھىرى، شىخەنزە شەھىرى، تۇرپان ۋىلايىتى ۋە قۇمۇل ۋىلايىتىنىڭ بارلىق ناھىيە، شەھەرلىرى، كۇيتۇن شەھىرى، شىخۇ ناھىيىسى، ساۋەن ناھىيىسى، كورلا شەھىرى، لوپنۇر ناھىيىسىدۇر، قالغان جايلار ئىشلەپچىقىرىش رايونى بولىدۇ. گۇرۇچ، كۆممىقوناق ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىنىڭ يۆتكەش باھاسى دۆلەتنىڭ بېكىتمە باھاسى يولغا قويۇلىدۇ، يەنى كۆممىقوناقنىڭ ھەر كىلوگرامى 0.78 يۈەن (كۆممىقوناق ئۇننىڭ يۆتكەش باھاسىنى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك باھا ئىدارىلىرى كۆممىقوناق بىلەن ئۇننىڭ پەرقى نىسبىتى بويىچە بېكىتىدۇ). گۇرۇچنىڭ ھەر كىلوگرامى 1.75 يۈەن بولىدۇ. گۇرۇچ بىلەن كۆممىقوناقنىڭ پارچە سېتىلىش باھاسىغا يارەم بېرىلمەيدۇ. كونكرېت باھانى ھەرقايسى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك باھا ئىدارىلىرى ش ئۇ ئا ر باھا ئىدارىسى تۈزۈپ چىققان باھا ھېسابلاش چارىسى بويىچە بەلگىلەيدۇ. باھا ھېسابلاش چارىسى مۇنداق بولىدۇ: (1) ئىشلەپچىقارغان جايدا: ئىشلەپچىقارغان جاينىڭ توپ سېتىش باھاسى ئىشلەپچىقارغان جاينىڭ يۆتكەش باھاسى بولىدۇ. ئىشلەپچىقارغان جاينىڭ پارچە سېتىش باھاسى ئىشەپچىقارغان جاينىڭ يۆتكەش باھاسى (توپ سېتىش باھاسى) × (1+توپ، پارچە سېتىش پەرقى نىسبىتى). (2) ساتىدىغان جايدا: ساتىدىغان جاينىڭ توپ سېتىش باھاسى=ئاپتونوم رايون ئىچى (سىرتى) دىكى ئىشلەپچىقارغان جاينىڭ توپ تارقىتىش باھاسى (ياكى كىرگۈزۈش باھاسى)+مۇۋاپىق خىراجەت+پايدا. بۇنىڭدىكى مۇۋاپىق خىراجەتلەر كىرا، پارچە خىراجەت، ساقلاش خىراجىتى ۋە ئۆسۈمنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. پايدا ھەر 50 كىلوگرامدا بىر يۈەندىن ئېشىپ كەتمەسلىك بويىچە ئىگىلىنىدۇ. ساتىدىغان جاينىڭ پارچە سېتىش باھاسى=ساتىدىغان جاينىڭ توپ سېتىش باھاسى×(1+توپ، پارچە سېتىش پەرقى نىسبىتى). ئىشلەپچىقارغان جاي بىلەن ساتىدىغان جاينىڭ توپ - پارچە سېتىش پەرق نىسبىتى %8 تىن ئېشىپ كەتمەسلىك بويىچە ھېسابلىنىدۇ. (3) كۆممىقوناق (قوناق ئۇن)، گۇرۇچ يۆتكەپ كېلىنگەن جاينىڭ سېتىش باھاسى يۆتكەپ كېلىنگەن مىقدارى ۋە شۇ جايدا ئىشلەپچىقىرىپ شۇ جايدا سېتىش مىقدارىنى ئوتتۇرىچە ۋەزىنلەشتۈرۈش بويىچە ھېسابلىنىدۇ. يۇقىرىقى ئاشلىقنىڭ سېتىۋېلىش، سېتىش باھاسىنى تەڭشەش لايىھىسى 6 - ئاينىڭ 10 - كۈنىدىن باشلاپ پۈتۈن ئاپتونوم رايوندا يولغا قويۇلىدۇ.

شۇ كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم ۋە خەلق ھۆكۈمىتى ئاشلىقنى پىلانلىق يۆتكەشنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى قارار قىلىپ، 1994 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ۋىلايەت، ئوبلاستلار ئارا يۆتكىلىدىغان 350 مىڭ تونىنا بۇغداي پىلانىنى چۈشۈردى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى 11 - ئايدا ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىقنى پىلانلىق يۆتكەشنى ئومۇملاشتۇرۇش يىغىنى چاقىردى، شۇنىڭ بىلەن جايلارنىڭ ئاشلىق يۆتكەش ئاپپاراتلىرى ئەسلىگە كېلىشكە باشلىدى، خادىملار تەدرىجي ئەمەلىيلەشتۈرۈلدى.

6 - ئاينىڭ 9 - كۈنى ئاپتونوم رايونىنىڭ دائىمي ئىشلارغا مەسئۇل مۇئاۋىن رەئىسى ۋالى لېچۈەننىڭ رياسەتچىلىكىدە يىغىن چاقىرىلىپ، ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىشقا ئالاقىدار مەسىلىلەر مۇزاكىرە قىلىندى،

يغىنغا مۇئاۋىن رەئىسلەردىن ئەسقەت كېرىمباي، جالاق خىلاق ۋە مالىيە نازارىتى، باها ئىدارىسى، ئاشلىق ئىدارىسى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، سودا - سانائەت بانكىسى، يېزا ئىگىلىك بانكىسى، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى قاتارلىق ئورۇنلارنىڭ رەھبەرلىرى قاتناشتى. يىغىندا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ [1994] 53 - نومۇرلۇق «ئاشلىق سېتىۋېلىش، سېتىشقا ئالاقىدار مەسىلىلەرنى مۇزاكىرە قىلىش يىغىنى خاتىرىسى» ئەكىللەندۈرۈلدى. ئۇنىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى: (1) تەدبىر قوللىنىپ بۇ يىلقى ئاشلىق سېتىۋېلىشقا ھەقىقىي كاپالەتلىك قىلىش كېرەك. (2) «ساقلاپ قېلىنمىدىغان %60» تىن ئىبارەت سېتىۋېلىش قىسمىنىڭ بەلگىلىنىشى بۇيرۇق خاراكتېرلىك پىلان بولۇپ، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان دېھقانلار ئۆتەشكە تېگىشلىك مەجبۇرىيەت بولۇپ، چوقۇم ئورۇندىشى؛ ئاشلىق تارماقلىرى سېتىۋېلىشقا چوقۇم كاپالەتلىك قىلىشى لازىم. دېھقانلار بۇنىڭ سىرتىدىكى ئېشىنچا ئاشلىقىدىن «ئوچىنى قالدۇرۇش» نى تولۇق قالدۇرغاندىن كېيىن يەنە سېتىشنى خالىسا ئاشلىق تارماقلىرى كەڭتاشا سېتىۋېلىشى لازىم، سېتىۋېلىشنى رەت قىلىشقا ۋە ئۇنىڭغا چەك قويۇشقا بولمايدۇ. سېتىۋېلىش باھاسىغا كەلسەك، 6 - ئاينىڭ 10 - كۈنىدىن باشلاپ مەيلى يېڭى ئاشلىق ياكى كونا ئاشلىق بولسۇن، پۈتۈنلەي دۆلەت بەلگىلىگەن يېڭى باھا بويىچە سېتىۋېلىنىدۇ؛ ش ئۇ ئا ر باھا ئىدارىسى پەقەت ئاشلىق سېتىۋېلىش باھاسىنى ۋە تەييار ئاشلىقنىڭ پارچە سېتىش باھاسىنى بېكىتىپ ئېلان قىلىشقا ھەمدە ئۇنىڭ ئىجراسىنى نازارەت قىلىشقا مەسئۇل بولىدۇ، ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى يۆتكەش باھاسىنى باھا بېكىتىش پرىنسىپى بويىچە ئۆز ئالدىغا بەلگىلەيدۇ؛ دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق سېتىش تارماقلىرى ۋە ئالىي، ئوتتۇرا تېخنىكوم مەكتەپلىرىنىڭ ئوقۇغۇچىلار ئاشخانىسى ئۈن زاۋۇتلىرىدىن ئۈن سېتىۋېلىشتا زاۋۇت باھاسىدىن بەھرىمەن بولغانلىقىنىڭ سىرتىدا، باشقا تارماق ۋە شەخسلەر پۈتۈنلەي پارچە سېتىش باھاسى بويىچە سېتىۋالىدۇ، ئاساسلىق ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان رايونلاردىن ئاشلىق يۆتكەپ چىقىشنى تېزلىتىشنىڭ ئاچقۇچى يۆتكەش كىراسىنى ئوبدان ھەل قىلىش. نورمال يۆتكىلىدىغان 350 مىليون كىلوگرام ئاشلىقنىڭ يۆتكەش كىراسىغا ئاپتونوم رايون مالىيىسىدىن ياردەم بېرىلمەيدۇ. كىرا باھاسى ئۆسكەنلىكتىن ۋە ۋىلايەت، ئوبلاستلار ئىچىدىكى ئارىلىقى يىراق ناھىيىلەرنىڭ يۆتكەش كىرا خىراجىتى يېڭىدىن كۆپەيتىلگەنلىكتىن، ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق خېيىمخەتەر فوندىدىن 30 مىليون يۈەن ھەل قىلىنمەيدۇ. (3) ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋە يۆتكەشتە مەبلەغ بىلەن تەمىنلەشكە ھەقىقىي كاپالەتلىك قىلىش لازىم. ئاشلىق سېتىۋېلىشتا ئېھتىياجلىق مەبلەغنى بانكا تارماقلىرى بالدۇر ئورۇنلاشتۇرۇپ، ۋاقتىدا ئەمەلىيلەشتۈرۈشى، قانچىلىك كېرەك بولسا، شۇنچىلىك تەمىنلەپ، ئاشلىق - ياغ سېتىۋېلىشتا ئاق ھۆججەت پىزىپ بەرمەسلىككە كاپالەتلىك قىلىشى لازىم. ئاشلىق يۆتكەپ كېلىنمىدىغان ئورۇنلار ئېھتىياجلىق تۇراقسىز مەبلەغ بىلەن تەمىنلەشكىمۇ كاپالەتلىك قىلىنىشى لازىم.

6 - ئاينىڭ 16 - كۈنى 6 - ئاينىڭ 9 - كۈنىدىكى «ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىشقا ئالاقىدار مەسىلىلەرنى مۇزاكىرە قىلىش يىغىنى خاتىرىسى» نىڭ روھىغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «1994 - يىللىق ئاشلىق - ياغ سېتىۋېلىش خىزمىتىنى ئوبدان ئىشلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى، ئۇنىڭدا جايلار كەسىپ قۇرۇلمىسىنى تەڭشەپ، ئاشلىق كۆلىمىنى ئالدىنقى يىلدىكىدىن بىرئاز قىسقارتتى، بولۇپمۇ بۇغداي كۆلىمى كۆپرەك قىسقىراپ كەتتى، بىر قىسىم جايلار «%60 نى ساقلاپ قېلىش» قىسمىدىكى توختام بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ ئەمەلىيلەشتۈرۈلۈشىنى بوشاشتۇرۇپ قويدى، بۇ ھال بۇ يىلقى ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ ئورۇندىلىشىغا مەلۇم قېينىچىلىقلارنى ئېلىپ كەلدى، دەپ كۆرسىتىلدى. ئۇقتۇرۇشتا مۇنۇلار تەلەپ قىلىندى: (1) ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەر تونۇشنى ئۆستۈرۈپ، ماكرولۇق تەڭشەش - تىزگىنلەشنى كۈچەيتىپ، ئاشلىق سېتىۋېلىش خىزمىتىنى ئوبدان ئىشلەشكە ئەھمىيەت بېرىشى؛ مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى تۈرغۇزۇپ، رەھبەرلىكنى كۈچەيتىشى كېرەك. (2) بارلىق جاڭ - ئۇسۇللارنى قوللىنىپ بۇ يىلقى ئاشلىق سېتىۋېلىش خىزمىتىنى ئورۇنداش لازىم. «%60 نى ساقلاپ قېلىش» قىسمىدا ۋەزىپىنى چوقۇم ئورۇنداش

كېرەك؛ دېھقانلار ئېشىنچا ئاشلىقنى دۆلەتكە سېتىپ بېرىشنى خالىسا، ئاشلىق تارماقلىرى تولۇق سېتىۋېلىشى كېرەك؛ سۇ يېغى سېتىۋېلىشتا 65 مىليون كىلوگرام سېتىۋېلىش پىلانىنى ئورۇندىشىغا چوقۇم كاپالەتلىك قىلىش لازىم؛ سېتىۋېلىش باھاسىنى ئىشلەپچىقارغۇچىلار، ئىستېمالچىلار ۋە ئىگىلىك باشقۇرغۇچىلاردىن ئىبارەت ئۈچ تەرەپنىڭ مەنپەئىتىگە تەڭ ئېتىبار بېرىش پرىنسىپى بويىچە ش ئۇ ئا ر باھا ئىدارىسى بىلەن ئاشلىق ئىدارىسى بىكىتىپ يولغا قويۇشقا چۈشۈرىدۇ. (3) ئاساسلىق ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان جايلارنىڭ سالدۇ ئاشلىقنى يۆتكەپ چىقىرىشنى تېزلىتىپ، ئاشلىقنى كۆپرەك سېتىۋېلىشقا شارائىت ھازىرلاش كېرەك. (4) بانكا تارماقلىرى جايلارنىڭ ئاشلىق - ياغ سېتىۋېلىش پىلانى ۋە مۇرئىتىگە ئاساسەن، سېتىۋېلىش مەبلىغىنىڭ ۋاقتىدا، تولۇق ئەمەلىيلىشىشىگە كاپالەتلىك قىلىشى لازىم، مەبلەغ مەسلىسى تۈپەيلىدىن سېتىۋېلىشقا تەسىر يەتكۈزۈشكە، دېھقانلارغا «ئاق ھۆججەت» يېزىپ بېرىش ئەھۋاللىرىنىڭ سادىر بولۇشىغا ھەرگىز يول قويۇلمايدۇ؛ ئاشلىق تارماقلىرى ئەمەلىيلەشكەن سېتىۋېلىش مەبلىغىنى چوقۇم ئۆز ئورنىغا ئىشلىتىشى، مەخسۇس ئىسچوت بويىچە باشقۇرۇشى لازىم، يۆتكەپ ئىشلىتىشكە بولمايدۇ. (5) ئاشلىق سېتىۋېلىش تارماقلىرى مۇلازىمەتنى ياخشى قىلىپ، دېھقانلار ۋە ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرىنىڭ ئاشلىق - ياغ تاپشۇرۇشىغا قولايلىق يارىتىپ بېرىشى لازىم. (6) ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەر سودا سانائەت مەھسۇلاتى باشقۇرۇش، باھا، ئاشلىق قاتارلىق تارماقلارنى تەشكىللەپ، گۇۋاڭيۈەننىڭ [1994] 32 - نومۇرلۇق ھۆججىتىنىڭ ئالاقىدار روھى بويىچە، ئاشلىق توپ سېتىش كارخانىلىرىنى ئېنىقلاپ تەرتىپكە سېلىشى، ئاشلىق-ياغ توپ سېتىش كەسىپى دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ قولىدا بولۇشى، ئۇلار ئاساسىي يوللۇق رولىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇشى لازىم. غەيرىي ئاشلىق تارماقلىرى، ئورۇنلار ۋە شەخسلەرگە توپ ئاشلىق-ياغ كېرەك بولسا، دۆلەتنىڭ كەسىپى ئاشلىق - ياغ توپ تارقىتىش بازارلىرىدىن سېتىۋېلىشى كېرەك، بازار سىرتىدا سودىلىشىشقا بولمايدۇ. كىنىشكىسى يوق سودىگەرلەرنىڭ ھايانكەشلىك قىلىشىغا، ئاشلىق - ياغ باھاسىنى ھە دەپ ئۆستۈرۈشىگە رۇخسەت قىلىنمايدۇ، بازارنى ئېغىر ھالدا قالايمىقانلاشتۇرغان، باھانى ئۆستۈرۈپ تالىشىپ سېتىۋالغانلارنى ئالاقىدار تارماقلار قانۇن بويىچە تەكشۈرۈپ بىرتەرەپ قىلىپ، ئاشلىق-ياغ بازىرىنىڭ نورمال تەرتىپىنى ساقلىشى لازىم.

7 - ئاينىڭ 20 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق - ياغ يۆتكەش پونكتى 27 مىليون 800 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىپ شۇڭپيتسارىيىدىن كىرگۈزگەن، كۈنىگە 250 تونىنا بۇغدايىنى بىرتەرەپ قىلالايدىغان دەرىجىلىك ئۇن ئىشلەپچىقىرىش لىنىيىسى پۈتۈپ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلدى.

8 - ئاينىڭ 13 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «ياغلىق دان بازىرىغا بولغان باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، دۆلەتنىڭ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ ئورۇندىلىشىغا كاپالەتلىك قىلىش توغرىسىدا جىددىي ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەردىن ياغلىق دان سېتىۋېلىش خىزمىتىگە بولغان رەھبەرلىكىنى كۈچەيتىشنى، تىجارەت سالاھىيىتى بولمىغان ئورۇن ۋە شەخسلەرنىڭ قانۇنسىز تىجارەت قىلىشىغا رۇخسەت قىلماسلىقنى، سىرتقى ئۆلكە (ئاپتونوم رايون) لەردىكى تىجارەت ئورۇنلىرىنىڭ بىۋاستە يېزىلارغا بېرىپ باھانى ئۆستۈرۈپ سېتىۋېلىشىغا رۇخسەت قىلماسلىقنى تەلەپ قىلدى.

8 - ئاينىڭ 19 - كۈنىدىن 21 - كۈنگىچە ئىچكى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ مۇئاۋىن مىنىستىرى، دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى بەي مېيچىڭ شىنجاڭدا مەملىكەتلىك مەخسۇس تۇر بويىچە زاپاس ئاشلىق يۆتكەش يىغىنىغا قاتناشتى ھەمدە شىنجاڭ فۇكاڭ دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى ۋە شىنجاڭ ئۇرۇمچى شىمالىي ۋوگزال دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتىنى كۆزدىن كەچۈردى، ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ئەسقەت كېرىمباي، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ مۇئاۋىن باش كاتىپى بەي پىڭجى بىلەن بىرلىكتە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ خىزمەت دوكلاتىنى ئاڭلىدى ھەمدە مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: شىنجاڭنىڭ ئاشلىق خىزمىتى مەملىكەت بويىچە ئىنتىقاندا بىرقەدەر ئوبدان ئىشلەنگەن. ئۇنىڭ ئاساسلىق ئىپادىسى شۇكى، ئاشلىق باھاسى

قويۇۋېتىلگەندىن كېيىن ئاشلىق تارماقلىرى ئالاقە قىيىنچىلىق مەزگىللىدىن ئۆتۈپ كېتىشكە باشلىغان، ئاشلىق قوشۇنى چېچىلىپ كەتمىگەن، ئاشلىق هوقۇقىنى قولدىن بېرىپ قويمىغان، باشقۇرۇش قالايمىقانلاشمىغان.

8 - ئاينىڭ 22 - كۈنىدىن 24 - كۈنىگىچە دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى لى جۇنلىڭ ئىلى ۋىلايىتىدىكى ئاشلىق تارماقلىرى، شىخۇ ناهىيە بازىرى ئاشلىق ئىسكىلاتى، كۇيتۇڭ دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتىغا بېرىپ خىزمەتلەرنى كۆزدىن كەچۈردى.

10 - ئاينىڭ 14 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق هۆكۈمىتى جەنۇبىي شىنجاڭدىكى بايىنغولىن ئوبلاستى، قىزىلسۇ ئوبلاستى، ئاقسۇ ۋىلايىتى، قەشقەر ۋىلايىتى، خوتەن ۋىلايەتلىرىنىڭ شەھەر - بازارلىرىدا ئاشلىقنى كىنىشكىگە قاراپ نورمىلىق تەمىنلەشنى يولغا قويۇشنى، دۆلەتنىڭ سېتىش باهاسى بويىچە سېتىلىدىغان ئاشلىق هەربىر ئاهالىگە هەر ئايدا 10 كىلوگرامدىن سېتىپ بېرىلىدىغانلىقىنى، ئاي ئۆتۈپ كەتسە ئىناۋەتسىز بولىدىغانلىقىنى قارار قىلدى.

10 - ئاينىڭ 18 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق هۆكۈمىتى بەنگۈتىنگى مەخسۇس ئاشلىق خىزمىتى مۇزاكىرە قىلىنغان «ئاپتونوم رايونلۇق 8 - نۆۋەتلىك خەلق هۆكۈمىتىنىڭ 60 - قېتىملىق رەئىسلەر ئىش يىغىنىنىڭ خاتىرىسى» نى تارقاتتى، ئۇنىڭ مۇهىم مەزمۇنى: تونۇشنى ئۆستۈرۈپ، رەهبەرلىكنى كۈچەيتىپ، كۆز پەسىللىك ئاشلىق - ياغ سېتىۋېلىش خىزمىتىنى ئوبدان ئىشلەشكە پۈتۈن كۈچ بىلەن ئاتلىنىش؛ ئاشلىق-ياغ بازىرىنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، ئاشلىق - ياغ توپ سېتىش كارخانىلىرىنى ئېنىقلاش، تەرتىپكە سېلىش خىزمىتىنى ئەستايىدىل ئوبدان ئىشلەش كېرەك.

شۇ كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىقتىساد كومىتېتى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، ئۇرۇمچى تۈمۈرىيول ئىدارىسى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، 1995 - يىل 1 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ دۆلەت پىلان بويىچە يۆتكەيدىغان ئاشلىق - ياغ ۋە بازاردا سودا قىلىنىدىغان ئاشلىق، ياغنى توشۇشتا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ساقلاش-توشۇش باشقارمىسى ۋە شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ توپ سېتىش بازىرى تەكشۈرۈپ تامغا بېسىش، ئۆز سىستېمىسى بويىچە باشقۇرۇشنى قارار قىلدى.

10 - ئاينىڭ 24 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق هۆكۈمىتى بەنگۈتىنگى «ئاشلىق - ياغ توپ سېتىش كارخانىلىرىنى ئېنىقلاش، تەرتىپكە سېلىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى. ئۇنىڭ مۇهىم نۇقتىلىرى: (1) ناهىيىدىن يۇقىرى سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش تارماقلىرى ئاشلىق تارماقلىرى بىلەن بىرلىكتە ئاشلىق-ياغ توپ تارقىتىش كارخانىلىرىنى ئېنىقلاپ تەرتىپكە سېلىشى، ئاشلىق - ياغ توپ سېتىش شەرتىنى هازىرلىمىغانلارنىڭ توپ سېتىش هوقۇقىنى بىكار قىلىشى كېرەك. (2) ئاشلىق - ياغ توپ سېتىش كارخانىلىرى مۇنۇ شەرتلەرنى هازىرلىشى كېرەك: مەلۇم مەبلەغ ئىشەنچىسىگە ئىگە بولۇش ۋە ئىلكىدە 500 مىڭ يۈەندىن يۇقىرى مەبلىغى بولۇش؛ 1 مىليون كىلوگرامدىن يۇقىرى سىغىمچانلىققا ئىگە ئىسكىلاتى ياكى سېمونت سۇپىسى بولۇش؛ ئوتتۇرا تېخنىكومدىن يۇقىرى ئوقۇش تارىخىغا ئىگە بولغان مەخسۇس ۋەزىپىلىك بوغالتىر، كاسسىر، ستاتىستىكچى، لابورانت ۋە تەكشۈرۈش ئەسۋابلىرى سەپلەنگەن بولۇش لازىم. (3) خۇسۇسىي ياكى يەككە ئىگىلىكتىكىلەرنىڭ ئاشلىق - ياغ توپ سېتىش تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىشىغا رۇخسەت قىلىنمايدىغانلىقى قايتا تەكىتلەندى.

11 - ئاينىڭ 1 - كۈنى بورتالا ئوبلاستلىق خەلق هۆكۈمىتى ئوبلاستىنىڭ شەھەر - بازارلىرىدىكى نورمىلىق ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىدىغان ئاهالىلەرگە ئاشلىقنى كىنىشكىگە قاراپ چەكلىك مىقداردا تەمىنلەشنى يولغا قويۇشنى قارار قىلدى.

11 - ئاينىڭ 3 - كۈنى ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ئەسقەت كېرىمباي ش ئۇ ئا ر خەلق هۆكۈمىتىنىڭ مۇئاۋىن باش كاتىپى بەي پىڭجى، ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، ئىقتىساد كومىتېتى، ئاشلىق ئىدارىسى، مالىيە نازارىتى، دېهقانچىلىق نازارىتى، ستاتىستىكا ئىدارىسى هەمدە ئۇرۇمچى شەهەرلىك هۆكۈمەت

قاتارلىقلارنىڭ رەھبەرلىرى قاتناشقان يىغىن چاقىرىپ، «ئۇرۇمچى ۋە جەنۇبىي شىنجاڭدىكى بىر قىسىم ۋىلايەت، ئوبلاستلارنىڭ ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش مەسلىسى توغرىسىدىكى يىغىن خاتىرىسى» نى شەكىللەندۈردى. ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بەنگۆئتىكى شۇ ئاينىڭ 5 - كۈنى ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرگە بۇ يىغىن خاتىرىسىنى تارقاتتى، ئۇنىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى: (1) جەنۇبىي شىنجاڭدىكى ھەرقايسى جايلارنىڭ ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىشىگە كاپالەتلىك قىلىش، ئاشلىق ئۆكسۈپ قېلىش ئەھۋاللىرىنىڭ كۆرۈلۈشىگە يول قويماسلىق، ئاقسۇ ۋىلايىتى 30 مىڭ تونىنا ئاشلىق يۆتكەپ چىقىرىشقا كاپالەتلىك قىلىش، بۇنىڭدىن قىزىلسۇ ئوبلاستىغا 15 مىڭ تونىنا، خوتەن ۋىلايىتىگە 15 مىڭ تونىنا يۆتكەش، قەشقەر ۋىلايىتى ئالدى بىلەن 10 مىڭ تونىنا مەخسۇس تۇردىكى زاپاس ئاشلىقنى ئىشلىتىپ تۇرۇش كېرەك. (2) ئۇرۇمچى شەھىرىدە ئاشلىقنى كىنىشكىغا قاراپ نورمىلىق تەمىنلەشنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش، كونكرېت چارىسىنى ئۇرۇمچى شەھەرلىك ھۆكۈمەت تۇزۇپ چىقىش. (3) ئاشلىق سېتىۋېلىشتىكى «60% نى ساقلاپ قېلىش، 40% نى قويۇۋېتىش» سىياسىتىنى ئۆزگەرتمەسلىك، «ساقلاپ قېلىنىدىغان 60%» قىسمىدىكى ئاشلىقنى چوقۇم سېتىۋېلىش كېرەك. ھەرقايسى جايلار ۋە بىكىتۈەننىڭ ھەرقايسى يېزا ئىگىلىك شىلىرى ئۆنى ئورۇنداشقا چوقۇم كاپالەتلىك قىلىش لازىم. كىمكى ۋەزىپىنى ئورۇندىمىغان بولسا، شۇ بازاردىن ئاشلىق سېتىۋېلىپ تولۇقلىشى ياكى ئاشلىق تارماقلىرىغا توختام بويىچە سېتىۋېلىش باھاسى بىلەن بازاردىكى ئاشلىق باھاسىنىڭ پەرق پۇلىنى تولۇقلاپ تاپشۇرۇش كېرەك. (4) ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ «قويۇۋېتىلىدىغان 40%» ئاشلىق ۋە «قويۇۋېتىلىدىغان 40%» سىرتىدىكى ئاشلىققا قارتا بازارغا قاراپ باھا بەلگىلەپ، يۇقىرى باھادا كىرگۈزۈپ، يۇقىرى باھادا چىقىرىپ، ئاشلىق بىلەن نورمىسىز تەمىنلىنىدىغان سانائەت، سودا كەسىپلىرى ۋە تۇراقسىز ئاھالىلەرنىڭ ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىشىنى ھەل قىلىشىغا رۇخسەت قىلىنىدۇ. چارۋىچىلارنى ئوزۇقلۇق ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش مەسلىسى توغرىسىدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى بىلەن مالىيە نازارىتى چارە تۈزۈپ چىقىپ ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىگە مەلۇم قىلىدۇ. چارۋىچىلىق رايونلىرىنىڭ 20 مىليون يۈەن يارەم پۇلىنى مۇڭاپىق ئىشلىتىش كېرەك. دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى نامرات ئاشلىلەر ۋە ئاپەت رايونىدىكى خەلقنى ئوزۇقلۇق ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىنى ئەستايىدىل ئوبدان ئورۇنلاشتۇرۇش كېرەك. (5) ھەرقايسى جايلار ئاشلىق ئامبارلىرىنى تەكشۈرۈپ ئېنىقلاپ دەپتەردىكى ھېساب بىلەن ئەمەلىي نەرسىنى ئوزئارا ئۆيغۇنلاشتۇرۇشى كېرەك. دۆلەتنىڭ زاپاس ئاشلىقىنى دۆلەتنىڭ تەستىقىدىن ئوتكۈزمەي تۇرۇپ ھەرقانداق ئادەمنىڭ يۆتكەپ ئىشلىتىشىگە رۇخسەت قىلىنمايدۇ. ئاشلىق - ياغ بايلىقىنىڭ سىرتقا كۆپ ئېقىپ كېتىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن، دۆلەت پىلان بويىچە ئورۇنلاشتۇرغان زاپاس ئاشلىقنى سىرتقا يۆتكەنىنىڭ سىرتىدا بۇغداي، كۆممىقوناق، ئۇن، ياغلىق دانلارنىڭ شىنجاڭدىن چىقىرىلىشىنى ۋاقتىنچە توختىتىش، قىچا يېغى ۋە ئاپتاپپەرەس يېغىنى شىنجاڭدىن چىقىرىشنى پرىنسىپ جەھەتتىن چەكلەش قارار قىلىندى، چىگىت يېغىنى مۇڭاپىق ھالدا كەلگە قويۇپ بېرىشكە بولىدۇ. (6) ئاشلىق يۆتكەش سۈرئىتىنى تېزلىتىپ، ئۇرۇمچى، قاراماي قاتارلىق ئاشلىق ساتىدىغان جايلارنىڭ يېرىم يىل تەمىنلىنىدىغان زاپاس ئاشلىقى بولۇشىغا ھەقىقىي كاپالەتلىك قىلىش كېرەك. (7) ھەرقايسى ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر تەشۋىقات خىزمىتىنى كۈچەيتىپ، سوئىتىي جىددىيلىك كېلىپ چىقىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىشى، بازار ھالىتىگە دىققەت قىلىپ، پىتنە - ئىغۇا تارقىتىدىغان، بۇزغۇنچىلىق قىلىدىغان ئەھۋاللارنىڭ ئالدىنى ئېلىشى كېرەك. مەسىلىلەر بايقالغان ھامان ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىگە مەلۇم قىلىش لازىم. ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى سىياسەتنى ئىجرا قىلىشى، ئىنتىزامغا رىئايە قىلىشى، تەمىنلەشنى ياخشىلىشى لازىم.

11 - ئاينىڭ 8 - كۈنى ئۇرۇمچى شەھەرلىك خەلق ھۆكۈمىتى پۈتۈن شەھەردىكى ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالىلەرنى كىنىشكىگە قاراپ تەمىنلەشنى قارار قىلدى.

11 - ئاينىڭ 11 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بەنگۆئتىكى «چارۋىچىلىقنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش

مەسلىسى توغرىسىدا جاۋاب» نى تارقاتتى. ئۇنىڭدا چارۋىچىلارنى نورمىلىق ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشكە چوقۇم كاپالەتلىك قىلىش تەلەپ قىلىنىدى، تەمىنلەش باھاسى ئاپتونوم رايون بېكىتكەن سېتىش باھاسى ئاساسىدا يەنە ناھىيە بازىرىدىن چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى ئاشلىق پونكىتىغىچە بولغان ئارىلىقنىڭ كىراسىنى قوشۇشقا بولىدۇ، چارۋىچىلىق يەم - خەشەكنىڭ دەسمايىنى ساقلاپ قېلىپ ئاز پايدا ئېلىش پرىنسىپى بويىچە مال مەنبەسىنى تەشكىللەپ تەمىنلەش لازىم.

11 - ئاينىڭ 17 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق خېيىمخەتەر فوندىدىن 8 مىليون يۈەن ئاجرىتىپ، ئاپەتكە ئۇچرىغان ئاھالىنىڭ نورما ئاشلىقىنىڭ باھا پەرقىگە ياردەم بېرىشنى قارار قىلدى.

11 - ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرى ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ مۇۋەققەت شۇجىسى ۋاڭ لېچۈەن جەنۇبىي شىنجاڭدا تەكشۈرۈپ تەنقىد قىلغاندا، مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: ئاشلىق مەسلىسى ھەممىدىن مۇھىم مەسىلە، ئۇنىڭغا ھەرگىزمۇ بىپەرۋالىق قىلىشقا بولمايدۇ. ھەر دەرىجىلىك رەھبەرلەرنىڭ بىرىنچى ۋەزىپىسى ئاشلىقنىتا ئۆزىنى قامداپ، ئېشىنچا بولۇشقا كاپالەتلىك قىلىشتىن ئىبارەت، ئەگەر ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشى ۋە ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشتە يوچۇق كۆرۈلۈپ، شىمالنىڭ ئاشلىقىنى جەنۇبقا يۆتكەش ياكى ئىچكىرىدىن ئاشلىق يۆتكەش ئەھۋالى سادىر بولسا، ئۇ بىر زور بەدەل تۆلىنىدىغان ئىقتىسادىي مەسىلە بولۇپلا قالماستىن، بەلكى شىنجاڭنىڭ ئۇزۇن مۇددەت تىنچ بولۇشىغا تەسىر كۆرسىتىدىغان سىياسىي مەسىلە ھېسابلىنىدۇ. ئاشلىق مەسلىسىنى تۈتۈشتا ئاشلىقنىڭ تېرىلغۇ كۆلىمى ۋە مەھسۇلات مىقدارىنى مۇقىملاشتۇرۇپلا قالماستىن، ئاشلىق بازارلىرىنىمۇ ئوبدان باشقۇرۇپ، رايون سىرتىدىكىلەرنىڭ يۇقىرى باھا بىلەن زور مىقداردا تالىشىپ سېتىۋېلىش ھەرىكەتلىرىنى توسۇش كېرەك. ئاشلىق تارماقلىرى سېتىۋېلىشنى ئوبدان ئىشلەپ، سالدۇنى كۆپەيتىپ، ئاشلىقنا بولغان ماكرولۇق تەڭشەش - تىزگىنلەشنى كۈچەيتىپ، بازارنىڭ ئاشلىق باھاسىنى تەكشىلىشى لازىم.

11 - ئاينىڭ 21 - كۈنى شىزاڭ ئاپتونوم رايونى ئالى ۋىلايەتلىك پارتكومىنىڭ شۇجىسى كۈڭ فەنسەن قاتارلىقلار شىنجاڭ ئاشلىق ئىدارىسىغا كېلىپ، شىنجاڭنىڭ ئۇزۇندىن بۇيان ئالىغا ئاشلىق يۆتكەپ ئارمىيە ۋە خەلقنىڭ ئېھتىياجىغا كاپالەتلىك قىلغانلىقىغا رەھمەت ئېيتتى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىغا ئالى ۋىلايەتلىك پارتكوم، مەمۇرىي مەھكىمىنىڭ ئىمزاسى قويۇلغان، ئۇستىگە «چىن مېھرىنى يەتكۈزگەچ دائىلق ئۇنچە، بارچە مەۋجۇدات ياشاردى شۇنچە» دېگەن خەت نەقىشلەنگەن لەۋھە، ئىدارە باشلىقلىرىغا خادا تەقدىم قىلدى.

12 - ئاينىڭ 13 - كۈنىدىن 15 - كۈنگىچە ئاپتونوم رايون ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ كۆپ خىل ئىگىلىك بىلەن شۇغۇللىنىش خىزمىتى يىغىنى ئۈرۈمچىدە چاقىرىلدى، يىغىنغا ھەرقايسى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارە (باشقارما) باشلىقلىرى ۋە كۆپ خىل ئىگىلىك خىزمىتىگە مەسئۇل يولداشلار، بىر قىسىم ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى ۋە كارخانىلارنىڭ ۋەكىللىرى قاتناشتى. ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ئەسقەت كېرىمباي يىغىنغا كېلىپ سۆز قىلدى، دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى سېتىۋېلىش - سېتىشنى باشقۇرۇش مەھكىمىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى رېن شېڭجاڭ يىغىنغا قاتناشتى. يىغىندا 1992 - يىلى كورلىدا ئېچىلغان يىغىندىن بۇيانقى ئەھۋاللار ئەسلەپ ئۆتۈلدى، 1995 - يىللىق ۋەزىپىلەر ئورۇنلاشتۇرۇلدى. ئاشلىق بوغالتىرلىقى مەلۇمات ستاتىستىكىسىغا قارىغاندا، ئاپتونوم رايون ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ 1993 - يىلى كۆپ خىل ئىگىلىكتىن يارانقان پايدىسى 25 مىليون 220 نەچچە مىڭ يۈەنگە، 1994 - يىلى يارانقان پايدىسى 37 مىليون 820 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، 1992 - يىلى كورلا يىغىندا ئوتتۇرىغا قويۇلغان 2 يىل ئىچىدە كىشى بېشىغا ئوتتۇرىچە 1000 يۈەندىن 1500 يۈەن پايدا - باج يارىتىش كۆرسەتكۈچى نىشانى تەمەلگە ئاشقان. ئاشلىق ئىسلاھاتى لايىھىسى يولغا قويۇلغان بىر قىسىم ۋىلايەتلىك، ناھىيىلىك ئاشلىق تارماقلىرىدا تارقاقلاشتۇرۇلغان

خادىملار ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ 28% — 50% گە يەتكەن، بۇلارنىڭ تولىسى كۆپ خىل ئىگىلىك ئورۇنلىرىغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان. جايلارنىڭ ئاساسلىق نەتىجىلىرى شۇكى: (1) رەھبەرلىك كۇچەيتىلگەن، ئاشلىق ئىسلاھاتى لايىھىسىنى يولغا قويغاندا ئىلى قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارە (باشقارما) لىرىدا ئىككى يۇرۇش بەنزە قۇرۇلغان، بىر يۇرۇش بەنزە ئىسلاھاتنى تۇتۇپ، ئاشلىق مەنبەسىنى ئىگىلەپ، بازارنى مۇقىملاشتۇرغان، يەنە بىر بەنزە تەرەققىياتنى تۇتۇپ، ئاشلىق - ياغ سودىسىنى ۋە كۆپ خىل ئىگىلىك خىزمىتىنى ياخشىلىغان. ھەرقايسى دەرىجىلەردە كۆپ خىل ئىگىلىك ئاپپاراتلىرى قۇرۇلۇپ، مەخسۇس خادىملار سەپلەنگەن. (2) كۆزقاراش يېڭىلانغان، قۇمۇل ۋىلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىسى، شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ يۆتكەش پونكىتى قاتارلىق نۇرغۇنلىغان ئورۇنلاردا «ئاشلىق باھاسى ۋە تىجارىتى قويۇۋېتىلگەندىن كېيىن بازار رىقابىتىگە قانداق قاتنىشىشىمىز كېرەك» دېگەن تېمىدا مۇھاكىمە قانات يايدۇرۇلۇپ، ئىشلەپچىقىرىش، ئىگىلىك باشقۇرۇش يوللىرىنى كېڭەيتىشتىكى ئاڭلىقلىق كۇچەيتىلگەن. (3) مېخانىزم ئالماشتۇرۇلغان. ھەرقايسى جايلار كۆپ خىل ئىگىلىك خىزمىتىنى قانات يايدۇرۇشتا تەدرىجىي ھالدا چوڭ ھۆددىدىكە ئېلىش، خېمىمكەتەر رەنىسىنى ئۈستىگە ئېلىش، پاي ھەمكارلىقى تۈزۈمى، ئىگىلىك باشقۇرۇشنى ئىجارىگە ئېلىش، دۆلەت ئىلكىدە خۇسۇسىي تىجارەت قىلىش قاتارلىق شەكىللەرنى قوللىنىپ رىقابەت ئىقتىدارىنى ئاشۇرغان. بەزى كارخانىلار يەنە ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ ئىچكى ئۆلكە، شەھەرلەرگە بېرىپ، كۆزنەك بىرلەشمە تىجارەت بىلەن شۇغۇللانغان. (4) ئۆز جايىنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىغا قاراپ ئىش كۆرگەن. جەنۇبىي شىنجاڭدىكى نۇرغۇنلىغان ئاساسىي قاتلام ئاشلىق پونكىتلىرى يەرنىڭ ئەمەلىيىتىگە ئاساسەن، 10 ئۆششاق تۇرنى (ئۇششاق تېرىقچىلىق، ئۇششاق باقمىچىلىق، كىچىك پىششىقلاپ ئىشلەش، پارچە - پۇرات رېھونتچىلىق، ئۇششاق تىرانسپورت، كىچىك ئىچىملىك مۇلازىمىتى، ئۇششاق سودا، كىچىك مېھمانخانا، ئۇششاق يېمەكلىك، مىلىچمال) نى تەرەققىي قىلدۇرغان. خوتەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى 5 — 6 يىل ئىچىدە كۆپ تۈردىكى كىچىك تىپلىق تىجارەت ئەسلىھەلىرىنى قۇرۇپ چىقىپ، خىزمەت بىناسىنى يېڭىلاپ، يېڭىدىن ئىشچى - خىزمەتچىلەر ياتاق بىناسى سالدۇرۇپ، ئازكەم 6 مىليون يۈەنلىك مۇقىم مۇلۇك شەكىللەندۇرگەن، بۇنىڭ ئىچىدە 80% ى كۆپ خىل ئىگىلىك ئارقىلىق جۇغلانغان. (5) كۆلەملىك ئىگىلىك تەرەققىي قىلدۇرۇلغان. ھەرقايسى جايلار يېقىنقى بىرنەچچە يىللىق تىرىشچ يېڭىلىق يارىتىش ئارقىلىق، ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق سىستېمىسىدا بىر تۈركۈم مۇئەييەن كۆلەمگە ئىگە كۆپ خىل ئىگىلىك كارخانىلىرى قۇرۇلغان، مەسىلەن: ماناس ئوپتىك تالا زاۋۇتى، كۇنەس شېنياۋ ھاراق زاۋۇتى، نىلقا بىناكارلىق قۇرۇلۇش شىركىتى، باغراش مۇچ قىيامى زاۋۇتى، قاباھۇنۇبىرسال باقمىچىلىق مەيدانى، ۋۇجياچۇ سالقىتكا قەغىزى زاۋۇتى، ئاقسۇ ۋىلايەتلىك چوڭ ربىتۇران، ئىلى ۋىلايەتلىك چېگرا ئېغىزى مال مەيدانى قاتارلىقلار. 1994- يىلى سانجى ئوبلاستى ئاشلىق سىستېمىسىدىكى 5 ناھىيە، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ كۆپ خىل ئىگىلىكتىن پايدا - بېجى 1 مىليون يۈەندىن ئېشىپ كەتكەن. ھەرقايسى جايلار كۆپ خىل ئىگىلىك باشقۇرۇش خىزمىتىنى قانات يايدۇرۇش داۋامىدا قائىدە، تۈزۈم قۇرۇلۇشى ۋە ئىختىساسلىق خادىملارنى تەربىيىلەش خىزمىتىگە ئومۇمىيۈزلۈك ئېتىبار بەرگەن.

يېغىندا 1995 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ساھەسىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان كۆپ خىل ئىگىلىك پايدا - بېجىنى 2000 يۈەندىن 2500 يۈەنگىچە يەتكۈزۈش، تېخىمۇ كۆپ ناھىيە، شەھەرلىك ئاشلىق ئورۇنلىرىنىڭ يىللىق پايدا - بېجىنى 1 مىليون يۈەندىن ئاشۇرۇش تەلەپ قىلىندى. يېغىندا يەنە يېقىنقى بىرنەچچە يىللىق ئەمەلىيەتكە ئاساسەن، ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ كۆپ خىل ئىگىلىك باشقۇرۇشى مۇنداق 12 چوڭ تۈرگە يېغىنچاقلاندى: بىرىنچى، ئاشلىق - ياغ ھەمدە تەييار مەھسۇلاتلارنىڭ ئىچكى- تاشقى سودىسى؛ ئىككىنچى، تېرىقچىلىق، مەسىلەن: ئاشلىق، ياغلىق دان ۋە ئىقتىسادىي زىرائەتلەرنى

تېرىش، مېۋە - چېۋە، قوغۇن - تاۋۇز ئۆستۈرۈش، ئورمان تىكىش ۋە كۆكتات تېرىش شۇنىڭدەك جۈملىدىن دورا ماتېرىياللىرى قاتارلىقلارنى تېرىش؛ ئۇچىنچى، باقمىچىلىق، مەسىلەن: كالا، قوي بوردىاش، چوشقا، ئىت، بېلىق ۋە ئىقتىسادىي ھايۋانلارنى بېقىش شۇنىڭدەك يۇرۇشلەشكەن ئۇنۇمۇرسال مۇلازىمەتچىلىك؛ تۆتىنچى، پىششىقلاپ ئىشلەش، مەسىلەن: ئۇن تارتىش، ياغ چىقىرىش، ئۇششاق يەم - خەشەك تەييارلاش، ئۇششاق يېمەك - ئىچمەكلەرنى پىششىقلاپ ئىشلەش ۋە سېتىش؛ بەشىنچى، ئېچىتىش، مەسىلەن: ھاراق زاۋۇتى، ئاچچىقسۇ - جىياگيو زاۋۇتى، ئىچىملىك زاۋۇتى، مېۋە پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتى، تېتىتقۇ - خۇرۇچ زاۋۇتى قۇرۇش؛ ئالتىنچى، يېمەك - ئىچمەك كەسپى، مەسىلەن: ئاشخانا، مېھمانخانا، ساراي قاتارلىقلارنى ئېچىپ، ياتاق، تاماق جەھەتلەردە ئۇنۇمۇرسال مۇلازىمەت قىلىش؛ يەتتىنچى، بىناكارلىق ۋە قاتناش - ترانسپورت بىلەن شۇغۇللىنىش، تۇرلۇك قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرىنى پىششىقلاپ ئىشلەش ۋە سېتىش، قۇرۇلۇش ۋە بېزەش، زىننەتلەش كارخانىسى قۇرۇش، يۈك ترانسپورتى، يولۇچى توشۇش مۇلازىمىتى قىلىش؛ سەككىزىنچى، كانچىلىق، مەسىلەن: كىچىك كۆمۈركانلىرىنى ئېچىش، باشقا ئېچىش شارائىتى بار بولغان كان مەھسۇلاتلىرىنى قېزىش؛ توققۇزىنچى، ئۇنۇمۇرسال سودا، مەسىلەن: كۈندىلىك بۇيۇملار سودىسى قىلىش، ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش - سېتىش دۇكانلىرىنى ئېچىش؛ ئونىنچى، سىرتقا يۈزلەنگەن ئىقتىساد - سودا كارخانىلىرى قۇرۇش؛ ئون بىرىنچى، بىرلەشمە كارخانا، جۈملىدىن مۇستەقىل مەبلەغلىك كارخانا، بىرلىشىپ مەبلەغ سالغان كارخانا، چەت ئەللىكلەر مەبلەغ سالغان كارخانىلارنى قۇرۇش؛ ئون ئىككىنچى، باشقا ئىشلار، مەسىلەن: تۇرلۇك ۋاستىچىلىك مۇلازىمەتلىرى. ھەرقايسى جايلار ئۆز جايىنىڭ بازار ئېھتىياجىنى ۋە ئۇستۇنلۇكىگە ئاساسەن، كۆپ خىل ئىگىلىكىنىڭ دائىرىسى ۋە مۇھىم نۇقتىسىنى بەلگىلىمە بولىدۇ.

12 - ئاينىڭ 28 - كۈنى ئاپتونوم رايونلۇق پارتكومىنىڭ ئىقتىسادىي خىزمەت يىغىنىدا 1995 - يىلى ئاشلىق، ياغلىق دان تېرىش ۋە ئونى سېتىۋېلىشنىڭ بۇيرۇق خاراكتېرلىك سېتىۋېلىش پىلانى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق تېرىلغۇ كۆلىمى 24 مىليون مودىن كەم بولماسلىق، ئاشلىق ئومۇمىي مەھسۇلاتىنى 7 مىليارد كىلوگرامدىن ئاشۇرۇش، پىلان بويىچە 1 مىليارد 320 مىليون كىلوگرام ئاشلىق، 60 مىليون كىلوگرام ياغ سېتىۋېلىش بەلگىلەندى.

شۇ كۈنى گوۋۇيۈەن ئىقتىسادىي تەتقىقات مەركىزى، دۆلەت ئاممىۋى مۇناسىۋەت جەمئىيىتى، گۈاڭجۇ شەھەرلىك ھۆكۈمەت بىرلىشىپ ئۇيۇشتۇرغان «جۇڭگو چولپان كارخانىلىرى ھەمدە جۇڭگو داڭلىق مەھسۇلاتلىرى يەرمەنكىسى» دە ئۇرۇمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئون زاۋۇتىنىڭ «جۇڭگونىڭ چولپان كارخانىسى» دېگەن نامغا، بۇ زاۋۇت ئىشلەپچىقارغان «غەربىي دىيار» ئالاھىدە 1 - ئونىنىڭ «جۇڭگونىڭ داڭلىق مەھسۇلاتى» دېگەن نامغا ئېرىشكەنلىكى ئېلان قىلىنىدى.

شۇ يىلى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى شىنجاڭدىن 52 مىڭ 500 تونىنا مەخسۇس تۇردىكى زاپاس بۇغداي يۆتكەپ چىقىرىش پىلانىنى چۈشۈردى، بۇنىڭدىن چىڭخەيگە چىقىرىلىدىغىنى 50 مىڭ تونىنا، شىزاڭ ئالمىغا چىقىرىلىدىغىنى 2500 تونىنا. ئالمىغا يۆتكىلىدىغان بۇغداي شىنجاڭ ئۇرۇمچى شىمالىي ۋوگزال دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى بىلەن ئۇرۇمچى ساڭغاڭگۇ دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتىدىن چىقىرىلدى ھەمدە ئالى ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ پىكرىگە ئاساسەن، بۇ ئاشلىقلار ئون تارتىپ يۆتكەلدى، ئونى يۆتكەشنى ئالىنىڭ شىنجاڭدا تۇرۇشلۇق ئىش بېجىرىش ئورنى تەشكىللەپ، 12 - ئاينىڭ ئاخىرىغىچە ئورۇندىاپ بولدى. چىڭخەيگە يۆتكىلىدىغان بۇغدايىنى فۇكاڭ، كۇيتۇڭ، خېجىڭلاردىكى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى ۋە ئۇرۇمچى شىمالىي ۋوگزال دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى ئۆستىگە ئالدى، جەنۇبىي شىنجاڭدا ۋاگون ئاز بولغانلىقى ھەمدە ئۇرۇمچىدىكى كارانتىن قىلىش ۋاقتىنىڭ چەكلىمىسى تۈپەيلىدىن، 1995 - يىل 3 - ئاينىڭ ئاخىرىغا قەدەر

33 مىڭ 790 تونىنا ۋەزنىمە ئورۇندالدى. ئاپتونوم رايون ۋىلايەت، ئوبلاستلار ئارا 350 مىڭ تونىنا بۇغداي يۆتكەش پىلانىنى ئورۇنلاشتۇرغانىدى، مۇناسىۋەتلىك ئاشلىق تارماقلىرى ئورتاق تىرىشىپ، پىلانلىق يۆتكەش خىزمىتى ئەمەلا ئەسلىگە كەلگەن، مۇناسىۋەت راۋانلاشمىغان، «پاختا ئارقىلىق ئاشلىقنى تولۇقلاش» مەبلىغى ۋاقتىدا ئەمەلىيلەشمىگەن ئەھۋالدا تۇغۇلغان قىيىنچىلىقلارنى يەڭگەنلىكتىن، 1995 - يىل 3 - ئاينىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە پىلان 269 مىڭ تونىنا ئورۇندىلىپ، پىلانىنىڭ %76.89 نى تەشكىل قىلدى.

1995 - يىل

1 - ئاينىڭ 1 - كۈنى قۇمۇل ۋىلايەتلىك مەمۇرىي مەھكىمە شەھەر - بازارلاردىكى نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان ئاھالىلەرنىڭ ئاساسىي نورما ئاشلىقىنى كىنىشكىلىق تەمىنلەشنى قارار قىلدى.

1 - ئاينىڭ 3 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاشلىق يۆتكەش جىددىي يىغىنى چاقىرىپ، ئاشلىق يۆتكەش مۇرئىتىنى تېزلىتىپ، 1 -، 2 - ئايدا ئۈرۈمچىگە 77 مىڭ تونىنا ئاشلىق يۆتكەپ، بازارنى تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىشنى تەلەپ قىلدى.

1 - ئاينىڭ 4 - كۈنى قاتناش نازارىتى ئاشلىق يۆتكەش سەپەرۋەرلىك يىغىنى چاقىرىپ، جەمئىيەتتىكى بارلىق ئاپتوموبىللارنىڭ ئاشلىق يۆتكەشكە ئاتلىنىشىنى چاقىرىق قىلدى. ئاشلىق يۆتكەش ۋەزىپىسىنى ئىجرا قىلىغانلارنىڭ قاتناش كىنىشكىسىنىڭ مۇساداىرە قىلىنىدىغانلىقىنى، ترانسپورت تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىش سالاھىيىتى بىكار قىلىنىدىغانلىقىنى ئۇقتۇردى ھەمدە يول ئاسراش خىراجىتىدىن 1 مىليون 700 مىڭ يۈەن ئاجرىتىپ، ئاشلىق يۆتكەش كىراسىغا قوشۇمچە ياردەم بېرىشنى (ھەر تونىنا - كىلومېتىرغا 0.04 يۈەندىن 0.35 يۈەنگىچە قوشۇمچە ياردەم بېرىشنى) قارار قىلدى. شۇنىڭدىن كېيىن ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، قاتناش نازارىتى ئىلى، تارباغاتاي، سانجىلارغا خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىپ، ئاشلىق مەنبەسىنى ئەمەلىيلەشتۇردى، ئاشلىق يۆتكەيدىغان ئاپتوموبىللارنى تەشكىللىدى. ئۈرۈمچىگە 1 -، 2 - ئايلاردا 58 مىڭ تونىنا ئاشلىق يۆتكەپ كېلىنىپ، بازاردىكى جىددىيلىك پەسەيتىلدى.

1 - ئاينىڭ 12 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى تارقاتقان «دۆلەتنىڭ زاپاس ئاشلىق - يېغىنى «بىرنى ئۈيغۇنلاشتۇرۇش، ئۈچنى مەخسۇلاشتۇرۇش، تۆتنى ئەمەلىيلەشتۇرۇش، توغرىسىدىكى بەلگىلىمە» (يەنى دەپتەردىكى ھېسابنى بۇيۇمغا ئۈيغۇنلاشتۇرۇش، مەخسۇس ئامبارداا ساقلاش، مەخسۇس خادىم ساقلاش، مەخسۇس ھېساب بويىچە خاتىرىلەش، ئورنى، سۈپىتى، سورتى، مىقدارىنى ئەمەلىيلەشتۇرۇش) نى تارقاتتى، شۇنىڭدىن باشلاپ ئاپتونوم رايوندىكى بارلىق زاپاس ئاشلىق - ياغ ساقلايدىغان ئامبارلار زاپاس ئاشلىق - ياغ تاختىسىنى ئېسىپ، زاپاس ئاشلىق، ياغنىڭ مەخسۇس ھېسابات دەپتىرى، مەخسۇس كارتىسىنى ئىشلىتىشكە باشلىدى.

شۇ ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان يىغىندا ئاپتونوم رايونىنىڭ «%60نى ساقلاپ قېلىش، %40نى قويۇۋېتىش» تىن ئىبارەت دۆلەت ئاشلىقىنى توختام بويىچە سېتىۋېلىش سىياسىتىنى ئەسلىدىكى توختاملىق سېتىۋېلىش تۈپ سانى بويىچە پۈتۈنلەي سېتىۋېلىشقا ئۆزگەرتىش قارار قىلىندى.

ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى جەنۇبىي شىنجاڭدىكى قەشقەر ۋىلايىتى، قىزىلسۇ ئوبلاستى، خوتەن ۋىلايىتىدىكى ھەددىدىن زىيادە يۇقىرى بولۇۋاتقان بازار ئاشلىق باھاسىنى تەكشىلەش ئۈچۈن، بۇ ۋىلايەت، ئوبلاستلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرىنى شىمالىي شىنجاڭدىن 20 مىليون كىلوگرامغا يېقىن كېلىشىم باھالىق

بۇغداي، ئۇن، گۈرۈچ يۆتكەپ كېلىشكە تەشكىللىدى.

3 - ئاينىڭ 6 - كۈنى مالىيە نازارىتى، ئاشلىق ئىدارىسى، باھا ئىدارىسىنىڭ [1995] 8 - نومۇرلۇق «پاختا ئارقىلىق ئاشلىقنى تولۇقلاش» نى يولغا قويۇش چارىسى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش»ى تارقىتىلدى. ئۇنىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى مۇنۇلار: (1) بۇغداي (ئۇن) نىڭ سېتىۋېلىش، سېتىش، يۆتكەش باھاسىنى راۋانلاشتۇرۇش كېرەك. ھەر كىلوگرام بۇغداي (ئونتۇرا دەرىجىلىك كۈزگى بۇغداي) نىڭ سېتىۋېلىش باھاسى 1.08 يۈەن، رايونلار ئوتتۇرىسىدىكى بۇغداي يۆتكەش باھاسى 1.21 يۈەن بولىدۇ، ئۇنىڭ سېتىش باھاسى ش ئۇ ئا ر باھا ئىدارىسىنىڭ [1994] 4 - نومۇرلۇق ھۆججىتىدىكى بەلگىلىمە بويىچە ئىجرا قىلىنىدۇ. (2) يۇقىرىقى سېتىۋېلىش باھاسى بىلەن يۆتكەش باھاسىغا ئۇنىڭ سېتىش باھاسى ئەمەلىيلەشمىگەنلىكتىن پەيدا بولغان باھا پەرقى قوشۇلۇپ، ئۇنىڭ سېتىش مىقدارى بويىچە «پاختا ئارقىلىق ئاشلىقنى تولۇقلاش» فوندىدىن تولۇقلىما بېرىلىدۇ. يەنى جايلارنىڭ 1992 - ئاشلىق يىلىدىكى تەكسە باھالىق بۇغدىيىنىڭ سېتىلىش مىقدارىدىن 10% قويۇۋېتىلىش قىسمى توتۇپ قېلىنغاندىن كېيىنكى ئەمەلىي سېتىلىش مىقدارى بويىچە، قايتا ئۇنغا سۇندۇرۇلۇپ ھەر كىلوگرامغا 0.20 يۈەن يارەم بېرىلىدۇ، بۇغداي يۆتكەپ كېلىنگەن ژىلايەت، ئوبلاستلار يۇقىرىقى چارە بويىچە بۇغدايىنىڭ ئەمەلىي سېتىلىش مىقدارىنى بەلگىلەپ، ئاندىن ئۆزى ئىشلەپچىقارغان قىسمىدىن توختام بويىچە سېتىۋېلىنىدىغىنىنى تۇتۇپ قالغاندىن كېيىن ئۇنغا سۇندۇرۇپ، ھەر كىلوگرامغا قايتا 0.07 يۈەن يارەم بېرىدۇ. (3) پىلان ئىچىدە ژىلايەت، ئوبلاستلار ئارا بۇغداي يۆتكىگەندە، ئەمەلىي مۇساپىسى 400 كىلومېتىردىن ئېشىپ كەتكەنلەرگە كىرا يارەمى بېرىلىدۇ. يۇقىرىقى چارە 1994 - يىل 6 - ئاينىڭ 10 - كۈنىدىن باشلاپ ئىجرا قىلىنىدۇ.

3 - ئاينىڭ 5 - كۈنىدىن 15 - كۈنگىچە ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى غوپۇر ئابدۇللا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى ماۋ يۈنشياڭ قاتارلىقلارنى باشلاپ خوتەندە ئەتىيازلىق تېرىلغۇ ئىشلەپچىقىرىشى ۋە يېزىلاردىكى خەلقنىڭ تۇرمۇشىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇلۇش ئەھۋالىنى تەكشۈردى.

3 - ئاينىڭ 22 - كۈنىدىن 23 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئۇرۇمچىدە ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق، پاختا، خىمىيىۋى ئوغۇت خىزمىتى يىغىنى ئاچتى، يىغىندا ئاشلىققا ژالىي، ئوبلاست باشلىقى، شەھەر باشلىقى مەسئۇل بولۇش تۇزۇمى يولغا قويۇلىدىغانلىقى ئېلان قىلىندى. ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ مۇۋەققەت شۇجىسى ژالىڭ لىبجۇەن، ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسلىرىدىن ژالىڭ يۈسەن، ئەسقەت كەرىمبايلار يىغىنغا كېلىپ سۆز قىلدى. 5 - ئاينىڭ 26 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى [1995] 36 - نومۇرلۇق «ئاشلىق، پاختا، خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىۋېلىش - سېتىش تۇزۇلمىسى ئىسلاھاتىنى چوڭقۇرلاشتۇرۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چۈشۈردى. ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش تۇزۇلمىسى ئىسلاھاتىنى چوڭقۇرلاشتۇرۇشنىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى: (1) گوۋۇيۈەننىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش تۇزۇلمىسى ئىسلاھاتىنىڭ روھىغا ئاساسەن، ئاشلىققا ئۆلكە باشلىقى مەسئۇل بولۇش تۇزۇمىنى ھەقىقىي ئەمەلىيلەشتۈرۈش كېرەك، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاپتونوم رايوندا ژالىي، ئوبلاست باشلىقى، شەھەر باشلىقى مەسئۇل بولۇش تۇزۇمىنى يولغا قويۇشنى قارار قىلدى. جايلاردىكى مەمۇرىي مەھكىمىلەر ۋە ئوبلاستلىق، شەھەرلىك خەلق ھۆكۈمەتلىرى شۇ جايىنىڭ ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش، سېتىۋېلىش، سېتىش، رايونلار ئارا ئوبوروت قىلىش ۋە بازار باشقۇرۇش قاتارلىق جەھەتلەرگە ئومۇميۈزلۈك مەسئۇل بولۇپ، ئۆز جايىنىڭ ئاشلىق، ياغ جەھەتتىكى تەمىنلەش تەلىپىنىڭ تەڭپۇڭ، باھاسىنىڭ مۇقىم بولۇشىغا كاپالەتلىك قىلىشى كېرەك. (2) ئاپتونوم رايون چۈشۈرگەن 24 مىليون مو يەرگە تېرىلىدىغان ئاشلىقنى تولۇق، ئوبدان تېرىپ، 7 مىليارد كىلوگرام ئاشلىق مەھسۇلاتى ئېلىش پىلانىنىڭ ئورۇندىلىشىغا كاپالەتلىك قىلىش كېرەك. (3) ئاپتونوم رايون چۈشۈرگەن

1995- يىللىق 1 مىليارد 320 مىليون كىلوگرام (ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈمىنىڭ 325 مىليون كىلوگرامىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) ئاشلىقنى توختام بويىچە سېتىۋېلىش يىلانى ۋە 60 مىليون كىلوگرام (ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈمىنىڭ 15 مىليون كىلوگرامىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) ياغ سېتىۋېلىش يىلانى بۇيرۇق خاراكتېرلىك يىلان بولۇپ، جايلار چوقۇم ئورۇندىشى كېرەك. ۋەزىپىنى ئورۇندىيالمىغانلار كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ بىلەن تولۇقلىشى كېرەك. (4) توختام بويىچە سېتىۋالىدىغان ئاشلىققا دۆلەتنىڭ بېكىتمە باھاسى داۋاملىق يولغا قويۇلىدۇ. ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى 1995 - يىل 6 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ دۆلەتنىڭ توختام بويىچە سېتىۋېلىش باھاسى ئاساسىدا، توختام بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئىچىدىكى ئاشلىققا باھا سىرتىدا يارەم بېرىشنى قارار قىلدى، ئۇنىڭ ئۆلچىمى مۇنداق بولىدۇ: ئونتۇرا دەرىجىلىك ھەر كىلوگرام كۆزلۈك بۇغدايغا 0.40 يۈەن، كۆممىقوناققا 0.40 يۈەن (بۇنىڭ ئىچىدە 0.16 يۈەن تەننەرخكە كىرگۈزىلىدۇ)، گۈرۈچكە 0.60 يۈەن بېرىلىدۇ. باھا سىرتىدا بېرىلىدىغان يارەم پۇلى پاختا ئارقىلىق ئاشلىقنى تولۇقلاش پۇلىدىن چىقىم قىلىنىدۇ. توختام بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ سىرتىدىكى ئاشلىق بازار ئارقىلىق تەڭشىلىدۇ، باھاسىمۇ بازار ئارقىلىق بېكىتىلىدۇ، دېھقانلار دۆلەتكە سېتىپ بېرىشنى خالىسا ئاشلىق تارماقلىرى يۇقىرىقى باھا بويىچە سېتىۋالىدۇ. (5) توختام بويىچە سېتىۋالغان ئاشلىقنى سېتىشتا مادارغا قاراپ ئىش كۆرۈش، مۇھىم نۇقتىغا كاپالەتلىك قىلىش، ئاساسلىقى شەھەر - بازارلاردىكى ئاھالىلەرنىڭ ئاساسىي ئوزۇقلۇق ئاشلىقى، دېھقان - چارۋىچىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى، ھەربىيلەرگە كېرەكلىك ئاشلىق ۋە ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش ئاشلىقىغا ئىشلىتىش كېرەك. توختام بويىچە سېتىۋالغان ئاشلىقنىڭ سېتىلىش مىقدارىنى ئاپتونوم رايون چوڭ‌ئورگەن سېتىش پىلانى ئىچىدە تىزگىنلەش كېرەك. پىلان ئىچىدە سېتىلغان ئۇنغا پاختا ئارقىلىق ئاشلىقنى تولۇقلاش پۇللىرى داۋاملىق يارەم بېرىلىدۇ. ئومۇمەن پىلاندىن ئاشۇرۇۋەتكەنلەرگە ئاپتونوم رايون يارەم بەرمەيدۇ. (6) يۆتكەپ چىقارغۇچى ۋە يۆتكەپ كىرگۈچى تەرەپلەر ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق يۆتكەش پىلانىنى قاتتىق ئىجرا قىلىشى كېرەك. پىلان ئىچىدىكى ئاشلىقنى ش ئۇ ئا ر باھا ئىدارىسى بېكىتكەن يۆتكەش باھاسى ئىجرا قىلىنىدۇ، پىلان سىرتىدا رايونلار ئارا ئاشلىقنىڭ ئارتۇق - كەمىنى تەڭشەشتە ئۇنىڭ باھاسىنى تەمىنلىگۈچى بىلەن ئېھتىياجلىق تەرەپ كېڭىشىپ بېكىتىدۇ. پىلانىنىڭ ئەملگە ئېشىشىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، يۆتكەپ چىقىرىدىغان تەرەپ بىلەن يۆتكەپ كىرىدىغان تەرەپ ئاپتونوم رايون چوڭ‌ئورگەن پىلان بويىچە توختام ئىمزالىشى كېرەك، توختامغا خىلاپلىق قىلغانلارنىڭ مەسئۇلىيىتى «توختام قانۇنى» بويىچە سۈرۈشتۈرۈلىدۇ. (7) ناھىيە (تۇمەن - مەيدان) لەرنى بىرلىك قىلغان ھالدا دۆلەتنىڭ توختام بويىچە ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىماي تۇرۇپ، ئاشلىق، ياغ بازىرىنى قويۇۋېتىشكە بولمايدۇ. ۋەزىپە ئورۇندالغاندىن كېيىن، يېزىلاردىكى سودا، سانائەت، دېھقانچىلىقنى بىر گەۋدە قىلغان تەشكىلاتلار، باقمىچىلىق قاتارلىق ئاشلىق ئىشلىتىدىغان ئورۇنلار شۇ جايدىن ئۆزىگە كېرەكلىك ئاشلىقنى سېتىۋالسا بولىدۇ، قولدىن قولغا ئوتكۈزۈپ سېتىشقا بولمايدۇ. دۆلەت ئىگىلىكىدىكى ئاشلىق كارخانىلىرى ۋە تەستىقتىن ئوتكەن باشقا ئاشلىق توپ تارقىتىش كارخانىلىرى سېتىۋالغان توختام بويىچە سېتىۋېلىش قىسمىنىڭ سىرتىدىكى ئاشلىقلارنى شۇ جايدا پارچە ساتقاندىن سىرت، توپ سېتىلىدىغان قىسمى ناھىيىدىن يۇقىرى ئاشلىق توپ تارقىتىش بازارلىرىدا ئاشكارا سودا قىلىنىشى كېرەك. ئاشلىق ساتىدىغان جايلاردىكى ئاشلىق توپ تارقىتىش كارخانىلىرى ئىشلەپچىقىرىش رايونىغا بېرىپ ئاشلىق سېتىۋالماقچى بولسا پەقەت ناھىيىدىن يۇقىرى ئاشلىق توپ تارقىتىش بازارلىرىدىن سېتىۋېلىشى لازىم. جايلارنىڭ ھەر قانداق باھانە سەۋەبلەر بىلەن چازا قوزۇپ، يەرلىك قامال قىلىۋېلىشىغا بولمايدۇ. ئاشلىق، ياغ سېتىشتا سىستېمىلار بويىچە باشقۇرۇش ۋە بىر تۇتاش مەلۇم قىلىپ تەستىقلىتىش چارىسى داۋاملىق يولغا قويۇلىدۇ. (8) مالىيە، ئاشلىق ۋە بانكا قاتارلىق تارماقلار ئۆز خىزمىتىگە مەسئۇل بولۇشى، سېتىۋېلىش مەبلىغىنىڭ تولۇق ئەملىيلىشىشىگە كاپالەتلىك قىلىشى، مەخسۇس ئىسپوت ئېچىشى، يۆتكەپ ئىشلەتمەسلىكى لازىم. مەبلەغ ۋاقتىدا

ئەملىيلەشمەي، ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىشنىڭ نورمال ئېلىپ بېرىلىشىغا تەسىر يەتسە، مۇناسىۋەتلىك مەسئۇل خادىملارنىڭ جاۋابكارلىقى سۈرۈشتۈرۈلىدۇ. (9) ئاپتونوم رايوندىكى ھەر قايسى ئالاقىدار تارماقلار پىلانلاش، ماسلاشتۇرۇش، مۇلازىمەت قىلىش ۋە نازارەت قىلىش خىزمەتلىرىنى ئەستايىدىل ياخشى ئىشلەپ، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ئومۇمىي مىقدارىنىڭ ۋە جايلارغا تەقسىم قىلىنىشى، سورتلارغا ئايرىلىشىنىڭ تەڭپۇڭ بولۇشىغا كاپالەتلىك قىلىشى لازىم. ئاشلىق خېمىمخەتەر فوندى تۈزۈمىنى مۇكەممەللەشتۈرۈش، ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق، ياغ زاپىسىنى تەدرىجىي تۈرغۇزۇش، جايلاردىكى ئاشلىقنىڭ ئارتۇق - كەملىكىنى ئىگىلەپ، ئاپتونوم رايون خاراكتېرلىك ئاشلىق زاكاز قىلىش يىغىنلىرىنى تەشكىللەپ، ئاشلىقنى پىلانلىق يۆتكەش خىزمەتلىرىنى ماسلاشتۇرۇش ۋە رايونلار ئارا ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش توختامنىڭ ئەملىيلىشىشىنى نازارەت قىلىش كېرەك. (10) ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى ھەر دەرىجىلىك پارتىيە، ھۆكۈمەتلەرنىڭ رەھبەرلىكىدە، ئاشلىقنى تەڭپۇڭلاشتۇرۇش خىزمىتىنى ئوبدان ئىشلەپ، ئاشلىق بازارلىرىنى بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇپ، ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىشى، ھۆكۈمەتنىڭ ئوبدان مەسلىھەتچىسى بولۇپ، يېڭى ئەھۋال، يېڭى مەسىلىلەرنى ئەستايىدىل مۇزاكىرە قىلىشى، جايلارنىڭ ئاشلىق ئومۇمىي مىقدارىنى تەڭپۇڭلاشتۇرۇش پىلانى ۋە كونكرېت يولغا قويۇش پىكرىنى ئىمكانقەدەر بالدۇرراق ئوتتۇرىغا قويۇشى كېرەك.

4 - ئاينىڭ 1 - كۈنى سانجى ئوبلاستى، ئالتاي ۋىلايىتى، شىخەنزە شەھىرى شەھەر - بازار ئاھالىلىرىنىڭ ئاساسىي ئوزۇقلۇق ئاشلىقىغا نۇقتا بەلگىلەپ، نورمىلىق تەمىنلەشنى، ئالتاي ۋىلايىتى چارۋىچىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىغا نورما بەلگىلەپ باھاسىغا چەك قويۇپ تەمىنلەشنى يولغا قويدى.

4 - ئاينىڭ 20 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «ئوزۇقلۇقنىڭ ئاشلىق، ياغ باھاسىنى مۇقىملاشتۇرۇش خىزمىتىنى داۋاملىق ياخشى ئىشلەش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى»نى تارقىتىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، شىنجاڭنىڭ ئەملىيەتكە بىرلەشتۈرۈپ تۇرۇۋاتقان تەلەپلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى: (1) جايلارنىڭ شەھەر - بازار ئاھالىلىرىنى تەمىنلەيدىغان ئاشلىقنى ھەمدە باشقا ئاساسىي نورما ئاشلىقنى سېتىش باھاسىدىلا 1994 - يىل 6 - ئايدا ئوتتۇرىغا قويۇلغان ئىشلەپچىقارغان جاي ۋە ساتىدىغان جاينىڭ سېتىش باھاسى ئىجرا قىلىنىدۇ، باھانى ئۆستۈرۈشكە بولمايدۇ. (2) ئاشلىق سېتىشنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، دۆلەت توختام بويىچە سېتىۋالىدىغان ۋە ھۆكۈمەت «پاختا ئارقىلىق ئاشلىقنى تولۇقلاش»نى يولغا قويغان ئاشلىقنى ھەقسىز تۇرە بەلگىلەنگەن تەمىنلەش ئوبيېكتلىرىغا ئىشلىتىش كېرەك. ئاشلىق تارماقلىرى مال مەنبەسىنى پائال تەشكىللەپ، تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىشى كېرەك. دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق دۇكانلىرى تۇرلەر تەل بولۇش، مال بولىدىكەن باھاسى بولۇشنى ئىشقا ئاشۇرۇپ، سۈپەتكە كاپالەتلىك قىلىشى لازىم. (3) ئاپتونوم رايون بىر تۇتاش بەلگىلىگەن ئاشلىق سېتىۋېلىش، يۆتكەش باھاسىنى قاتتىق ئىجرا قىلىش كېرەك. ئاشلىق سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ سىرتىدا بېرىلگەن يارەمنى تەننەرخكە كىرگۈزۈپ ئاشلىق كارخانىلىرىغا تېڭىشقا بولمايدۇ. «باھا سىرتىدىكى يارەم» ۋاقتىدا ئەملىيلەشمىگەنلىكتىن كېلىپ چىققان ئۆسۈمنى مالىيە نازارىتى ھەل قىلىدۇ. (4) جايلار ئاشلىقتىن ئىشلەنگەن مەھسۇلاتلار ۋە ئاشلىق خام ماتېرىيال قىلىنغان مەھسۇلاتلار باھاسىنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش پەرق نىسبىتىنى ياكى پايدا نىسبىتىنى بەلگىلەپ، شۇ بويىچە قاتتىق تىزگىنلەپ ئىجرا قىلىشى لازىم. جايلاردىكى ھۆكۈمەتلەر باھا خىزمىتىگە بولغان رەھبەرلىكنى كۈچەيتىشى، ھەر دەرىجىلىك باھا، ئاشلىق، سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش تارماقلىرى ئاشلىق ئوبوروتى ۋە باھا تەرتىپىنى بەلگىلىمە بويىچە تەرتىپكە سېلىشى كېرەك. ئاشلىق تارماقلىرىدىن باشقا تارماقلارنىڭ ئاشلىق توپ تارقىتىش كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىشىنى قەتئىي بىكار قىلىش كېرەك. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ئاشلىق باھاسىنى پۈتۈن ساھە بويىچە تەكشۈرۈپ، ناچار مالنى ياخشى مال ئورنىدا ساتىدىغان، قولدىن - قولغا ئوتكۈزۈپ ساتىدىغان، تاۋارلارنى بەسىپ قويۇش يولى بىلەن ھايانكەشلىك قىلىدىغان، باھانى

ئۆستۈرىدىغان قانۇنغا خىلاپ قىلمىشلارنى قاتتىق تەكشۈرۈپ بىر تەرەپ قىلىش كېرەك.

5 - ئاينىڭ 16 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى بىر قىسىم ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارە (باشقارما) لەرنىڭ دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتلىرىنىڭ مەسئۇللىرى ۋە تېخنىك خادىملاردىن بولۇپ 39 كىشىدىن ئۇچ گۇرۇپپا تەشكىللەپ جەنۇبىي، شىمالىي، شەرقىي شىنجاڭلارغا ئەۋەتىپ، 25 دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى ۋە 31 ناھىيىدىكى 88 ئاساسىي قاتلام ئىسكىلات، پونكىتلارنى «بىرده ئۈيغۇن بولۇش، تۆتتىن خالىي بولۇش» بويىچە تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋالدى ۋە ئارىلاپ تەكشۈردى، ئۇرۇمچى ساقلاشكۇ قاتارلىق 4 دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى ۋە گۇچۇڭ قاتارلىق 6 ناھىيە «بىرده ئۈيغۇن بولۇش، تۆتتىن خالىي بولۇش» بويىچە ئىلغار ئورۇن؛ شىخەنزە قاتارلىق 11 دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى «بىرده ئۈيغۇن بولۇش، تۆتتىن خالىي بولۇش» بويىچە ئەلا ئورۇن بولۇپ باھالاندى.

6 - ئاينىڭ 26 - كۈنىدىن 30 - كۈنگىچە مەملىكەت بويىچە 8 - قېتىملىق ئاشلىق، ياغ ساناشتى باشقارما باشلىقلىرى (دىرېكتورلار) سۆھبەت يىغىنى ئۇرۇمچىدە ئېچىلدى، 27 ئۆلكە، شەھەر، ئاپتونوم رايون ھەمدە پىلانى ئايرىم تۈزۈلىدىغان شەھەرلەرنىڭ ئاشلىق ساناشتى باشقارما باشلىقلىرى (دىرېكتورلىرى)، ئاشلىق مەكتەپلىرى، پەن تەتقىقات ئورۇنلىرىدىن بولۇپ 170 نەچچە ئادەم يىغىنغا قاتناشتى. ئىچكى سودا مىنىستىرلىكى ساناشت مەھكىمىسىنىڭ باشلىقى ۋاڭ شۈپىي يىغىنغا كېلىپ سۆز قىلدى. يىغىن مەزگىلىدە ۋەكىللەر ئۇرۇمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئۈن زاۋۇتىنى ئېكسكۇرسىيە قىلدى. يىغىندىن كېيىن ۋاڭ شۈپىي قاتارلىقلار ئىلى ۋىلايىتى، بورتالا ئوبلاستىدىكى بىر قىسىم ئاشلىق، ياغ ساناشتى كارخانىلىرىنى كۆزدىن كەچۈردى.

8 - ئاينىڭ 28 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بەنگۈئتىڭى «ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىقتا ئىككى لىنىيە بويىچە ھەرىكەت قىلىشقا رەھبەرلىك قىلىش گۇرۇپپىسى قۇرۇلغانلىقى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى. ئۇنىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى: «گوۋۈيۈەننىڭ ئاشلىق تارماقلىرى ئىسلاھاتنى چوڭقۇرلاشتۇرۇشتا ئىككى لىنىيە بويىچە ھەرىكەت قىلىشنى يولغا قويۇش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى»نىڭ روھىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق تۈزۈلمە ئىسلاھاتىنى تېزلىتىش مەقسىتىدە ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىقتا ئىككى لىنىيە بويىچە ھەرىكەت قىلىشقا رەھبەرلىك قىلىش گۇرۇپپىسىنى قۇرۇپ، ئىككى لىنىيە بويىچە ھەرىكەت قىلىشنى يولغا قويۇشنىڭ لايىھىسىنى مۇزاكىرە قىلىپ تۈزۈپ چىقىشنى يولغا قويۇش جەريانىدىكى ئالاقىدار مەسىلىلەرنى ماسلاشتۇرۇپ ھەل قىلىشنى قارار قىلدى. رەھبەرلىك گۇرۇپپىسىغا ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ئەسقەت كەرىمباي باشلىق، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ مۇئاۋىن باش كاتىپى بەي پىڭجى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى ئابدۇكېرىم ھاشىم، مالىيە نازارىتىنىڭ مۇئاۋىن نازىرى يۇ ۋېنپو مۇئاۋىن باشلىق بولدى، ئۇنىڭ ئەزالىقىنى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، ئاپپارات ئىسلاھاتى ئىشخانىسى، تۈزۈلمە ئىسلاھاتى كومىتېتى، سودا - ساناشت مەمۇرىي باشقۇرۇش ئىدارىسى، باھا ئىدارىسى شۇنىڭدەك ش ئۇ ئا ر دۆلەت باج ئىدارىسى، يەرلىك باج ئىدارىسى، جۇڭگو سودا - ساناشت بانكىسىنىڭ شىنجاڭ شۆبىسى، جۇڭگو يېزا ئىگىلىك بانكىسىنىڭ شىنجاڭ شۆبىسى، جۇڭگو يېزا ئىگىلىك بانكىسىنىڭ شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ مەسئۇللىرى ئۇستىگە ئالدى. رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى قارىمىقىدا ئىشخانا تەسىس قىلىندى، ئابدۇكېرىم ھاشىم قوشۇمچە ئىشخانا مۇدىرى بولدى.

9 - ئاينىڭ 14 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ مۇۋەققەت شۇجىسى ۋاڭ لېچۈەننىڭ «شىمالىي شىنجاڭدا كۆممىقوناق قۇرۇتۇش ئەسلىھەلىرى ۋە ئۇنى ساقلاشتا مەسىلىلەر ئىبغىر، بولۇپمۇ قۇرۇتۇش مەسىلىسىنى يېقىنقى مەزگىل ئىچىدە چوقۇم ھەل قىلىش كېرەك» دېگەن يولىورۇقىغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، مالىيە نازارىتى مەخسۇس تۈر بويىچە ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق قۇرۇتۇش ۋە ساقلاش ئەسلىھە قۇرۇلۇشىغا 17 مىليون 700 مىڭ يۈەن مەبلەغ ئورۇنلاشتۇردى.

9 - ئاينىڭ 11 - كۈنىدىن 17 - كۈنگىچە ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ئەسقەت كەرىمباي ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى ئابدۇكېرىم ھاشىم ۋە مالىيە نازارىتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قاتارلىق تارماقلارنىڭ مەسئۇللىرىنى باشلاپ، ئاقسۇ ۋىلايەتلىك ئاشلىق، ياغ سانائەت - سودا شىركىتى، ئاقسۇ شەھەرلىك ئۇن زاۋۇتى، ئاشلىق ئىسكىلاتى، قاراتال ئاشلىق پونكىتى، كۆچا زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى، باي ناھىيىلىك ئاشلىق ئىسكىلاتى، شايار ناھىيىلىك ياغ زاۋۇتى، توقسۇ ناھىيە دايۇلتۇز ياغ زاۋۇتى قاتارلىق 9 ئاساسىي قاتلام ئورۇننى كۆزدىن كەچۈردى. ئەسقەت كەرىمباي ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئامبار سىغىمچانلىقى جىددىي بولۇش، ئامبارلار كونىراپ كېتىش مەسىلىلىرىگە ئىنتايىن كۆڭۈل بۆلدى، مالىيە نازارىتى، ئاشلىق ئىدارىسىدىن ئەستايىدىل مۇزاكىرە قىلىپ ھەل قىلىشنى تەلەپ قىلدى.

11 - ئاينىڭ 9 - كۈنى ئاپتونوم رايونلۇق 8 - نۆۋەتلىك خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ 106 - قېتىملىق رەئىسلەر ئىش بېجىرىش يىغىنىدا «ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق تارماقلىرىدا ئىككى لىنىيە بويىچە ھەرىكەت قىلىش مېخانىزمىنى بەرپا قىلىشنى يولغا قويۇش لايىھىسى» مۇزاكىرە قىلىپ ماقۇللاندى.

11 - ئاينىڭ 21 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق، ياغ يۆتكەش پونكىتىنىڭ ئىچكى بانكا بوغالتىرى نيۇ جيەنلى (ئايال) ئومۇمىنىڭ 690 مىڭ يۈەن پۇلىنى يۆتكەپ ئىشلىتىش، خىيانەت قىلىش جىنايىتى ئۆتكۈزۈپ، ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئوتتۇرا خەلق سوت مەھكىمىسى تەرىپىدىن مۇددەتسىز قاماق جازاسىغا ھۆكۈم قىلىندى. كېيىن جاۋابكار يۇقىرىغا ئەرز سۇنۇۋىدى، 1996 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر يۇقىرى خەلق سوت مەھكىمىسى ھۆكۈم چىقىرىپ ئەسلىدىكى ھۆكۈمنى ساقلاپ قالدى.

11 - ئاينىڭ 30 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بەنگۈتىكى [1995] 120 - نومۇرلۇق «ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق تارماقلىرىدا ئىككى لىنىيە بويىچە ھەرىكەت قىلىش مېخانىزمىنى بەرپا قىلىشنى يولغا قويۇش لايىھىسىنى بېسىپ تارقىتىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەردىن بۇنىڭغا ئەھمىيەت بېرىشنى ۋە رەھبەرلىكنى كۈچەيتىشنى، «يولغا قويۇش لايىھىسى»نىڭ كونكرېت مەشغۇلات چارىسىنى تۈزۈپ چىقىشنى، ئاپتونوم رايونىنىڭ ھەر قايسى ئالاقىدار تارماقلىرىنىڭ ماسلاشتۇرۇش ۋە يېتەكچىلىك خىزمەتلىرىنى كۈچەيتىشنى، «يولغا قويۇش لايىھىسى»گە ئالاقىدار بولغان ياندىشما تەدبىرلەرنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، 1995 - يىلنىڭ ئاخىرىدىن بۇرۇن تەييارلىق خىزمەتلىرىنى ئوبدان ئىشلەپ، 1996 - يىلنىڭ باشلىرىدا قېلىپلاشقان ھەرىكەتلىنىشكە قەدەم قويۇشنى تەلەپ قىلدى. 12 - ئاينىڭ 11 - كۈنىدىن 14 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاپتونوم رايون ئاشلىق تارماقلىرىدا ئىككى لىنىيە بويىچە ھەرىكەت قىلىشنى يولغا قويۇش ھەمدە ئاسما ھېساباتنى ھەزىم قىلىش يىغىنى ئاچتى، يىغىنغا ھەر قايسى مەمۇرىي مەھكىمىلەر، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ھۆكۈمەتلەرنىڭ رەھبەرلىرى ۋە مالىيە، ئاشلىق ئىدارە باشلىقلىرى قاتناشتى. يىغىندا «گوۋۇيۈەننىڭ ئاشلىق تارماقلىرى ئىسلاھاتنى چوڭقۇرلاشتۇرۇپ، ئىككى لىنىيە بويىچە ھەرىكەتلىنىشنى يولغا قويۇش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى» ۋە مەملىكەتلىك ئاشلىق تارماقلىرىدا ئىككى لىنىيە بويىچە ھەرىكەتلىنىش خىزمىتى يىغىنى شۇنىڭدەك مەملىكەتلىك ئاشلىق مالىيىسىدىكى ئاسما ھېساباتنى توسۇش ۋە ھەزىم قىلىش خىزمىتى يىغىنلىرىنىڭ روھى يەتكۈزۈلدى ۋە ئىزچىللاشتۇرۇلدى، ئاپتونوم رايونىنىڭ ئىزچىل ئەملىيلەشتۈرۈش تەدبىرلىرى ئورۇنلاشتۇرۇلدى، «1991 - ئاشلىق يىلىنىڭ ئاخىرىدىكى سىياسەت خاراكتېرلىك مالىيە ئاسما ھېساباتنى ھەزىم قىلىشنى نازارەت قىلىش - تەزگىنلەشنى يولغا قويۇش لايىھىسى» بېكىتىلدى. بۇنىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى: (1) 1991 - ئاشلىق يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق مالىيىسىنىڭ ئاسما ھېساباتى 680 مىليون 330 مىڭ يۈەن، بۇنىڭ ئىچىدە سىياسەت خاراكتېرلىك ئاسما ھېسابات 592 مىليون 240 مىڭ يۈەن بولۇپ، ئۇنى مالىيە تارماقلىرى ھەزىم قىلدۇ، ئاشلىق كارخانىلىرى ئۆزلىرى تولۇقلايدىغان مالىيە ئاسما ھېساباتى 77 مىليون 130 مىڭ يۈەن، باشقا مالىيە ئاسما ھېساباتى 10 مىليون 960 مىڭ يۈەن بولۇپ، بۇنى ئاشلىق تارماقلىرى ھەزىم قىلدۇ. (2) ھەر قايسى جايلارنىڭ 1991-

ئاشلىق يىلى ئاخىرىدىكى ئاشلىق سىياسىتى خاراكتېرلىك مالىيە ئاسما ھېساباتى تۈپ سانى ۋە ئاغدۇرۇلغان كۈندىكى قەرز پۇل قالدۇقى بىر تۈتاش يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى ش ئۇ ئا ر شۆبە بانكىسىنىڭ «ئاشلىق سىياسىتى خاراكتېرلىك مالىيە ئاسما ھېساباتى» مەخسۇس ئىسچوتىغا ئاغدۇرۇلۇپ، مالىيە نازارىتى تەرىپىدىن بىر تۈتاش نازارەت قىلىپ باشقۇرۇلىدۇ، بۇ قىسىمدىكى ئاسما ھېساباتقا بەلگىلەنگەن ھەزىم قىلىش مۇددىتى ئىچىدە ئۈسۈم چاپلانمايدۇ، جەريمانە ئۈسۈم قويۇلمايدۇ، ئۈسۈمگە مەركەز مالىيەسىدىن يارەم بېرىلمەيدۇ. (3) «ئاشلىق سىياسىتى خاراكتېرلىك مالىيە ئاسما مەخسۇس ئىسچوتى» غا ئاغدۇرۇلغان ئاسما ھېساباتنى ئاپتونوم رايون جايلار بىلەن ئىمزالىغان مەسئۇلىيەتنامىدە بەلگىلەنگەن مەسئۇلىيەت ۋە يىللارغا بۆلۈپ ھەزىم قىلىنىدىغان ئاسما ھېسابات سانى بويىچە، ئاپتونوم رايون مالىيەسى ۋە ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر ھەر يىلى ئۆز قەرىلىدە يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسىنىڭ ئاپتونوم رايونلۇق شۆبىسىگە تاپشۇرىدۇ ۋە ئاجىرتىپ بېرىدۇ، 5 يىل ئىچىدە پۈتۈنلەي ھەزىم قىلىپ بولۇنىدۇ. يېغىندا ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتى ۋە مالىيە نازارىتى، ئاشلىق ئىدارىسى ھەر قايسى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ھۆكۈمەتلەر (مەمۇرىي مەھكىمىلەر) بىلەن ئاشلىق سىياسىتى خاراكتېرلىك مالىيە ئاسما ھېساباتنى توسۇش ۋە ئۇنى ھەزىم قىلىش مەسئۇلىيەتنامىسىنى رەسمىي ئىمزالىدى، يىللىق باھالاش تۈزۈمى تۈرغۇزۇلۇپ، ھەر قايسىسىنىڭ ۋەزىپىسى، مەسئۇلىيىتى شۇنىڭدەك مۇكاپاتلاش - جازالاش تەدبىرلىرى ئايدىڭلاشتۇرۇلدى.

12 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ئاپتونوم رايون ئاپەتكە تاقابىل تۇرۇپ چارۋىلارنى قوغداش يېغىنى ئاچتى، يېغىنغا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى قالمەك ئەبىلغازى قاتناشتى، يېغىندىن كېيىن ئاپەت رايونىغا بېرىپ ئەھۋال ئىگىلەندى، ھال سورالدى.

12 - ئاينىڭ 16 - كۈنى ئۈرۈمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى ئىشلەپچىقارغان «غەربىي دىيار» ئالاھىدە 1 - دەرىجىلىك ئۇن، ئۈرۈمچى شەھەرلىك يەم - خەشەك زاۋۇتى ئىشلەپچىقارغان «ئالتۇن شىر» تولۇق ۋالېنتلىق ئارىلاشما توخۇ يېمىگە ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن «شىنجاڭنىڭ داڭلىق مەھسۇلاتى» دەپ نام بېرىلدى.

شۇ يىلى ئاشلىق بوغالتىرىيە جەدۋىلىدە ستاتىستىكا قىلىنىشىچە، ئاپتونوم رايون ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ كۆپ خىل ئىگىلىكتىن يارانقان پايدىسى 54 مىليون 740 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، 1994 - يىلدىكىدىن 44.74% ئاشقان.

△ ئۈرۈمچى شەھىرىنىڭ شىمالىي شىنخۇا يولىغا سېلىنغان «شىنجاڭ ئاشلىق سودا سارىيى» پۈتتى. بۇ ساراي قۇرۇلۇشىدا 1993 - يىل 8 - ئايدا ئىش باشلانغان بولۇپ، 100 مىليون يۈەندىن كۆپ مەبلەغ سېلىندى، سېلىنغان بىنانىڭ بىر تەرىپى 25 قەۋەتلىك، يەنە بىر تەرىپى 33 قەۋەتلىك، يانداش سېلىنغان بىنا 4 قەۋەتلىك بولۇپ، ئومۇمىي قۇرۇلۇش كۆلىمى 35 مىڭ 209 كۋادرات مېتىر.

△ ئاشلىق ئاساسىي قۇرۇلۇشىغا سېلىنىدىغان ئومۇمىي مەبلەغ پىلانى 57 مىليون 120 مىڭ يۈەن بولۇپ، بۇنىڭدىن دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتلىرىغا مەخسۇس تۇر بويىچە سېلىنىدىغان مەبلەغ 6 مىليون 850 مىڭ يۈەن.

1996 - يىل

1 - ئاينىڭ 3 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى دۆلەت ئاشلىق زاپىسى ئىدارىسىنىڭ «دۆلەتنىڭ زاپاس ئاشلىق، يېغىنى باشقۇرۇش خىزمىتىنى يەنمۇ ئوبدان ئىشلەش ھەققىدىكى ئۇقتۇرۇش» نى تارقىتىپ، جايلاردىن پوكەي ھېساباتى تۈرغۇزۇش، سالدۇنى تەكشۈرۈپ ئەملىيلەشتۈرۈش، «بىرنى ئۈيغۇنلاشتۇرۇش،

ئۇچىنى مەخسۇسلاشتۇرۇش، تۇتنى ئەملىيلەشتۈرۈش»نى ھەقىقىي ئورۇندىشىنى، ئىلمىي ئۇسۇلدا ساقلاشنى كۈچەيتىش، ۋاقتىدا كونىنى چىقىرىپ يېڭىنى تولۇقلاش، زاپاس ئاشلىق، ياغنىڭ سۈپىتىگە كاپالەتلىك قىلىشنى تەلەپ قىلدى.

شۇ كۈنى ئىلى ۋىلايەتلىك ئاشلىق، ياغ باش زاۋۇتى 8 مىليون 650 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىپ يېڭىدىن قۇرغان، كۈنىگە 100 تونىنا بۇغداي ئۈنى تارتىش سېخى پۈتۈپ ئىشقا كىرىشتۈرۈلدى.

1 ـ ئاينىڭ 5 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىدىن لى جۈن، ئاقسۇ ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسىدىن ماھىنۇر، قەشقەر ۋىلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىسىدىن يەن جيانچىڭ، قورغاس ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىدىن جاڭ جۈجېن، يەكەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىدىن لىيۇ خۇيلارنىڭ مەملىكەت بويىچە ستاتىستىكا كەسپىدىكى 100 ماھىر نامىغا ئېرىشكەنلىكى توغرىسىدا ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش تارقاتتى.

1 ـ ئاينىڭ 9 ـ كۈنى خوشۇت ناھىيىلىك ئاشلىق، ياغ زاۋۇتى 5 مىليون 350 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىپ قۇرغان، كۈنىگە 75 تونىنا بۇغداي ئۈنى تارتىش سېخى ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلدى.

1 ـ ئاينىڭ 24 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى دۆلەت ئىچكى سودا مىنىستىرلىكى، دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «ئاپەتكە ئۇچرىغان رايوندىكى ئاممىنى ئوزۇقلۇق ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش»نى تارقىتىپ، ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق نارماقلىرىدىن ئەستايىدىل ئورۇنلاشتۇرۇپ، خىزمەتنى ئىنچىكە ئىشلەشنى، ئاشلىق مەنبەسىنى پائال تەشكىللەشنى، تەمىنلەشنى ئۆكسۈتۈپ قويۇشقا ھەرگىز رۇخسەت قىلماسلىقنى؛ ئاپەت رايوندىكى ئاممىنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشنى ئورۇنلاشتۇرۇش سەۋەبىدىن كۆرۈلگەن باھا پەرقى ۋە زىيانىنى ئاشلىق خېيىمخەتەر فوندى ياكى باشقا مەخسۇس مەبلەغدىن ھەل قىلىشنى؛ ئاشلىقنىمۇ، پۇلنىمۇ يوق قىيىنچىلىقى بار ئاشلىلەرنى خەلق ئىشلىرى تارمىقى تارقىتىدىغان قوتقۇزۇش پۇلى بىلەن بىرلەشتۈرۈپ پۇل بىلەن ئاشلىقنى بىر ـ بىرىگە چېتىپ تەمىنلەشنى تەلەپ قىلدى.

2 ـ ئاينىڭ 9 ـ كۈنى ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ئەسقەت كەرىمباي ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ 2 ـ ئاينىڭ 7 ـ كۈنىدىكى «شىنجاڭدىن كۆممىقوناق چىقىرىش توغرىسىدىكى يولىيورۇق سوراش دوكلاتى»غا شىنجاڭدىن 50 مىليون كىلوگرام كۆممىقوناق چىقىرىپ سېتىشقا قوشۇلمەن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى مۇددەت، تۇركۈمگە بۆلۈپ چىقىرىشنى ئىگىلىسۇن، دەپ تەستىق سالدى.

2 ـ ئاينىڭ 13 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئۈرۈمچى شەھىرى سايباغ رايونلۇق ئاشلىق شۆبە ئىدارىسىنىڭ تەكسە باھالىق ئۈننى كېلىشىم باھاغا ئۆزگەرتكەنلىك مەسىلىسى ئۈستىدە مۇنداق ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش چىقاردى: سايباغ رايونلۇق شۆبە ئاشلىق ئىدارىسىگە قاراشلىق 4 ئاشلىق باشقۇرۇش ئورنى ۋە ئۇلارغا قاراشلىق 42 ئاشلىق دۇكىنى 1045 تونىنا تەكسە باھادىكى ئۈننى كېلىشىم باھاغا ئۆزگەرتىپ، قانۇنسىز ھالدا باھا پەرقىنى قولغا چۈشۈرۈپ، دۆلەت مۇلكىنى زىيانغا ئۇچرىتقان، كەسىپتىكى ناتوغرا ئىستىللار ۋە چىرىكلىكنىڭ ئەۋج ئېلىشىغا سەۋەبچى بولغان. شۇڭا ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى سايباغ رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقىغا خىزمىتىدىن قالدۇرۇش ھەمدە مۇناسىۋەتلىك ئاشلىق پونكىتلىرى، دۇكانلىرىدىكى خادىملارغا جازا بېرىشنى قارار قىلدى. ئومۇمىي ئۇقتۇرۇشتا جايلاردىن ئۆز جايىنىڭ ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ئەھۋالىنى ئەستايىدىل تەكشۈرۈپ، كۆرۈلگەن مەسىلىلەرنى دەرھال تۈزىتىشنى، خاراكتېرى ئېغىر بولسا قاتتىق بىر تەرەپ قىلىشنى تەلەپ قىلدى.

2 ـ ئاينىڭ 16 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى مالىيە مىنىستىرلىكى، دۆلەت باج باش ئىدارىسىنىڭ «قوشۇلما قىممەت بېجىنىڭ بىر قانچە ئۆتكۈنچى خاراكتېرلىك ئېتىبار بېرىش سىياسەتلىرى مەسىلىسى توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش»نى تارقاتتى، ئۇقتۇرۇشتا يەم ـ خەشەك، ئۇرۇق قاتارلىق يېزا ئىگىلىك

ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتى ۋە دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئاشلىق، ياغ تىجارىتىدە قوشۇلما قىممەت بېجىنىڭ داۋاملىق كەچۈرۈم قىلىنىدىغانلىقى تەكىتلەندى.

3 - ئاينىڭ 18 - كۈنى ش ئۇ ئا ر باھا ئىدارىسى ئاشلىقنى توختام بويىچە سېتىۋېلىش باھاسىنى ئۆستۈرۈشنى مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلاشتۇردى: بۇغداي، شال، كۆممىقوناقتىن ئىبارەت 3 تۈرلۈك ئاشلىقنى ئوتتۇرىچە ۋەزىنلەشتۈرۈپ ھەر 50 كىلوگرامىنىڭ ھازىرقى 50 يۈەن باھاسى 71.50 يۈەنگە ئۆستۈرۈلىدۇ. تۈرلەرگە ئايرىلغان باھاسى مۇناسىۋەتلىك بولىدۇ: كۆزلۈك بۇغدايىنىڭ (ئۇچىنچى دەرىجىسى) ھەر 50 كىلوگرامىنىڭ (تۆۋەندىمۇ ئوخشاش) ھازىرقى 54 يۈەن باھاسى 76 يۈەنگە يەنى 22 يۈەن ئۆستۈرۈلىدۇ؛ يازلىق بۇغداي (ئۇچىنچى دەرىجىسى) ھازىرقى 49 يۈەندىن 73 يۈەنگە يەنى 24 يۈەن ئۆستۈرۈلىدۇ؛ شال (ئۇچىنچى دەرىجىسى) ھازىرقى 52 يۈەندىن 75 يۈەنگە يەنى 23 يۈەن ئۆستۈرۈلىدۇ؛ يۇمىلاق شال گۈرۈچى (ئۆلچەملىك ئىككىنچى) ھازىرقى 81 يۈەندىن 114 يۈەنگە يەنى 33 يۈەن ئۆستۈرۈلىدۇ؛ كۆممىقوناق (ئىككىنچى دەرىجىسى) ھازىرقى 33 يۈەندىن 53 يۈەنگە يەنى 20 يۈەن ئۆستۈرۈلىدۇ. ھەر قايسى سورتلارنىڭ دەرىجە پەرقى نىسبىتى ھازىرقى 3% بويىچە ئىجرا قىلىنىدۇ. موڭغۇلكۆرە ناھىيىسىنىڭ كۆزلۈك، يازلىق بۇغدىيىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىغا يەنىلا مۇۋاپىق سۈپەت پەرقى باھاسى ئورۇنلاشتۇرۇلدى. يېڭى باھا 1996 - يىل 6 - ئاينىڭ 1 - كۈنى يېڭى ئاشلىق بازارغا چىققاندىن باشلاپ ئىجرا قىلىنىدۇ.

3 - ئاينىڭ 19 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتونوم رايون پىلان يىغىندا مۇزاكىرە قىلىپ تۇزىتىش كىرگۈزۈلگەن ئاپتونوم رايونىنىڭ 1996 - ئاشلىق يىلدىكى ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش، يۆتكەش پىلانىنى بېسىپ تارقاتتى: سېتىۋېلىنىدىغان ئاشلىق 1 مىليارد 700 مىليون كىلوگرام، بۇنىڭ ئىچىدە دۆلەتنىڭ توختام بويىچە سېتىۋالىدىغىنى 1 مىليارد 320 مىليون 600 مىڭ كىلوگرام، سېتىلىدىغىنى 1 مىليارد 500 مىليون كىلوگرام، يۆتكىلىدىغىنى 714 مىليون كىلوگرام؛ سېتىۋېلىنىدىغان يېغى 70 مىليون كىلوگرام، بۇنىڭدىن توختام بويىچە سېتىۋېلىنىدىغىنى 60 مىليون كىلوگرام، سېتىلىدىغىنى 50 مىليون كىلوگرام، يۆتكىلىدىغىنى 27 مىليون 400 مىڭ كىلوگرام.

3 - ئاينىڭ 24 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاپتونوم رايونىنىڭ يەرلىك زاپاس ئاشلىق ساقلاش تۈزۈمى تۈرغۇزۇشنى قارار قىلدى. يەرلىك ئاشلىق، ياغ زاپىسىنىڭ ئىگىدارلىق ھوقۇقى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىگە تەۋە بولۇپ، ئۇنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ۋاكالىتەن باشقۇرىدۇ. زاپاس ساقلىنىدىغان ئاشلىق كۆرسەتكۈچى 200 مىليون كىلوگرام، يېغى 10 مىليون كىلوگرام قىلىپ بېكىتىلدى.

3 - ئاينىڭ 26 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىگە مۇناسىۋەتلىك دوكلات سۇندى: بىر قىسىم جايلاردا ئاپەت تۈپەيلىدىن ئاشلىق مەھسۇلاتى تۆۋەنلەپ كەتكەنلىكتىن، يېزىلاردا ئاشلىق كەمچىل بولۇۋاتىدۇ، ئىلىدىكى بەزى يېزا - كەنتلەردە قۇرغاقچىلىق تۈپەيلىدىن ھوسۇل ئېلىنمىدى، خوتەن، قەشقەردە جەمئىي 470 مىڭ ئادەمگە 28 مىليون كىلوگرام ئاشلىق كەملىدى، دۆلەتتىن قايتۇرۇپ سېتىۋېلىشقا توغرا كېلىۋاتىدۇ. ھازىر ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئاشلىق مەنبەسى كاپالەتكە ئىگە، لېكىن بەزى پۈلمۇ، ئاشلىقمۇ يوق ئاتلىلەر (بولۇپمۇ جەنۇبىي شىنجاڭدا) نىڭ قايتۇرۇپ سېتىۋېلىش كۆرسەتكۈچى بولسىمۇ، سېتىۋالىدىغان پۈلى يوق. 3 - ئاينىڭ ئاخىرىغا قەدەر ئاشلىق كەمچىل بولغان نۇقتىلىق 3 رايونغا 11 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام قايتۇرۇپ سېتىۋېلىش ئاشلىقى كۆرسەتكۈچى ئورۇنلاشتۇرۇلدى، مۆلچەرلىنىشىچە يېڭى ئاشلىققا ئۇلاشقىچە يەنە 11 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام ئورۇنلاشتۇرۇشقا توغرا كېلىۋاتىدۇ.

4 - ئاينىڭ 4 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بەنگۈتتىكىنىڭ 3-ئاينىڭ 1 - كۈنىدىكى «ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ پۈتۈن ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق، ياغ بازارلىرىنى

باشقۇرۇش ھەمدە ئاشلىق، ياغنى شىنجاڭدىن چىقىرىپ سېتىش ئەھۋالى ھەققىدىكى دوكلات، «نى تارقىتىش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش» نى بېسىپ تارقاتتى. ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى قۇمۇل، چاقىلىق ئىقتىساد تەكشۈرۈش پونكىتلىرىغا ئاشلىق، ياغنىڭ شىنجاڭدىن چىقىرىلىشىنى تەكشۈرۈش مەسئۇلىيىتىنى يۈكلىدى؛ تۆمۈرىيول بويلىرىدىكى پاختىنى ۋاقىتلىق تەكشۈرىدىغان پونكىتلار نازارەت قىلىش. باشقۇرۇشنى يولغا قويۇش ىلەن بىر ۋاقىتتا شىنجاڭدىن چىقىرىلىدىغان ئاشلىق، ياغنى تەكشۈرۈپ ۋە نازارەت قىلىپ يولغا سالىدىغان بولدى. بەلگىلىمە بويىچە شىنجاڭدىن چىقىرىش رەسمىيەتلىرىنى بېجىرمىگەنلەر ياكى تۆمۈرىيولنىڭ توشۇش پىلانى جەدۋىلى ىلەن ئەملىي توشۇلغان بۇيۇم ماس كەلمىگەنلەر بەلگىلىمە بويىچە قاتتىق تەكشۈرۈپ بىر تەرەپ قىلىنمىدىغان بولدى. ئۇقتۇرۇشتا جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرىدىن شۇ جايدىكى ھۆكۈمەتلەرنىڭ رەھبەرلىكىدە سودا ـ سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش، چ خ قاتارلىق تارماقلارغا تەشەببۇسكارلىق بىلەن پائال ماسلىشىپ، شۇ جايدىكى ئاشلىق، ياغ بازارلىرىغا بولغان باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، توپ تارقىتىشنى باشقۇرۇش، پارچە سېتىشنى جانلاندۇرۇشنى ھەقىقىي ئىشقا ئاشۇرۇپ، ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئاساسلىق رولىنى جارى قىلدۇرۇپ، بازارنى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، %70 — %80 ئاشلىق مەنبەسىنى ئىگىلەشكە كاپالەتلىك قىلىشى، شىنجاڭدىن چىقىرىپ سېتىشنى پىلانلىق ئورۇنلاشتۇرۇپ، ئاشلىق، ياغ باھاسىنىڭ مۇقىملىقىنى ساقلىشى تەلەپ قىلىندى.

4 ـ ئاينىڭ 26 ـ كۈنى سانجى ئوبلاستلىق ئاشىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى دۇمن يۈدىەن، ئاقسۇ شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى 1 ـ ئاشلىق دۇكىنىنىڭ تىجارەتچىسى مىنەۋەر، موڭغۇلكۈرە ناھىيىلىك ئاشلىق، ياغ باش زاۋۇتىنىڭ باشلىقى قوشۇمچە پارتكوم شۇجىسى جۇ دىڭجا، كېرىيە ناھىيىلىك ئاشلىق، ياغ پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتىنىڭ ئىشچىسى جياڭ يۈچۈەن، شىنجاڭ ئاشلىق، ياغ ماشىنىسازلىق باش زاۋۇتىنىڭ خىزمەتچىسى ئەكبەر قاتارلىق 5 كىشى «شىنجاڭنى ئېچىش ـ گۈللەندۈرۈش مۇكاپاتى» غا ئېرىشتى.

5 ـ ئاينىڭ 4 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئىلى ۋىلايىتىدە 8000 تونىنا ياغ بېسىلىپ قالغانلىقى، دېھقانلارنىڭ يەنە 100 مىليون كىلوگرام كۆمسەقونىقىنىڭ سېتىلماي تۇرۇۋاتقانلىقى قاتارلىق ئەھۋاللار ئۈستىدە ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىگە دوكلات يوللاپ، يارەدەم پۇلى ۋە ياغنى مەخسۇس تۇر بويىچە زاپاس ساقلاش كۆرسەتكۈچى ھەل قىلىپ بېرىشنى تەلەپ قىلدى.

5 ـ ئاينىڭ 7 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق سىستېمىسىغا بىر تۇتاش ھالدا IBM تىپلىق بېنتىنىڭ كومپيۇتېرىنى ۋە HaYes Accura144+FAX ۋە مودېم سەپلەپ بېرىلىدىغانلىقىنى، ئۇنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى بىر تۇتاش سېتىۋالىدىغانلىقى ۋە خادىملارنى تەربىيىلەپ بېرىدىغانلىقىنى ئۇقتۇردى.

5 ـ ئاينىڭ 16 ـ كۈنى مالىيە نازارىتى، ئاشلىق ئىدارىسى، خەلق بانكىسى، يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى، يېزا ئىگىلىك بانكىسى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، 1991 ـ ئاشلىق يىلى ئاخىرىدىكى ئاشلىقنىڭ سىياسەت خاراكتېرلىك ئاسما ھېساباتىنى مەخسۇس ئىسچوت بويىچە باشقۇرۇشنى يولغا قويۇش ھەمدە بۇ ھېسابنى دەرىجىمۇ دەرىجە يۇقىرىغا يوللاپ، ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسىغا ئاغدۇرۇپ بېرىش كېرەكلىكىنى، بۇ خىزمەتنى چوقۇم 1996 ـ يىل 6 ـ ئاينىڭ 20 ـ كۈنىدىن ئىلگىرى ئورۇندىپ بولۇش لازىملىقىنى ئۇقتۇردى.

5 ـ ئاينىڭ 22 ـ كۈنى ئالتاي ۋىلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىسى مۇنۇلارنى ئىنكاس قىلدى: 1995 ـ يىلى ۋىلايەت بويىچە ئاشلىقنىڭ يېڭىدىن كۆپەيگەن سىياسەت خاراكتېرلىك ئاسما ھېساباتى 27 مىليون 170 مىڭ يۈەنگە يەتكەن، بۇنىڭ شەكىللىنىشىنىڭ ئاساسلىق سەۋەبى مۇنۇلار ئىكەن: بىرىنچى، كارخانىلار نورمال تىجارەتتە ئۇستىگە ئېلىشقا تېگىشلىك بولمىغان چىقىم 19 مىليون 580 مىڭ يۈەن بولغان. كونكرېت ئېيتقاندا (1) ئۆتكەنكى يىللارنىڭ ئاسما ھېسابىدىكى قەرز پۇل ئۆسۈمىگە 8 مىليون 980 مىڭ يۈەن چىقىم قىلىنغان؛

(2) ناھىيىلىك، شەھەرلىك مالىيىنىڭ يىللاردىن بۇيانقى سۈرىلىپ كەلگەن تولۇقلاپ بېرىشكە تېگىشلىك پۇلى، بانكىلار ئالمىدىغان قەرز ئۈسۈمى 2 مىليون 490 مىڭ يۈەن بولغان؛ (3) ياردەم پۇلى ئەملىيلەشمىگەنلىكتىن، بانكا قەرز پۇلنى يۆتكەپ ئىشلەتتى، ئىگىلىۋالدى دەپ قاراپ قوشقان ئۈسۈم 4 مىليون 430 مىڭ يۈەنگە يەتكەن؛ (4) تەكسە باھالىق ئاشلىقنىڭ ئوبوروت قالدۇقىغا چىقىم قىلىنمىدىغان ئۈسۈم ۋە ساقلاش خىراجىتى 2 مىليون 650 مىڭ يۈەنگە يەتكەن؛ (5) ناھىيىلەر ئارا يۆتكەش خىراجىتى ۋە 400 كىلومېتىر ئىچىدىكى كىرا ھەققى چىقىمى 1 مىليون 30 مىڭ يۈەن بولغان. ئىككىنچى، دۆلەتنىڭ سىياسەتنى تەكشىشى سەۋەبلىك كۆپەيگەن چىقىم 6 مىليون 70 مىڭ يۈەن بولغان، كونكرېت ئېيتقاندا، (1) بانكا ئۈسۈمى ئۈرلىگەنلىكتىن، كۆپەيگەن ئۈسۈم چىقىمى 1 مىليون 400 مىڭ يۈەن بولغان؛ (2) دۆلەتنىڭ بەلگىلىمىسى بويىچە ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققىنى تەكشەش ۋە دەم ئېلىشقا، پېنسىيەگە چىققان خادىملار خىراجىتى ئۈچۈن كۆپەيگەن چىقىم 3 مىليون 900 مىڭ يۈەنگە يەتكەن؛ (3) دۆلەت مۇلكىنىڭ قوشۇلما قىممىتىنى قايتىدىن باھالاش ئارقىلىق كۆپەيگەن ئامۇرتىزاتسىيە ۋە مەلۇم قىلغان زىيان 710 مىڭ يۈەن بولغان. ئۇچىنچى، ئاشلىقنىڭ سىياسەت خاراكتېرلىك كەسپىنى ئورۇنداشتا ئىگە بولالمىغان ياردەم سەۋەبلىك كۆپەيگەن چىقىم 3 مىليون 150 مىڭ يۈەنگە يەتكەن، كونكرېت ئېيتقاندا، (1) يەرلىك ھۆكۈمەتلەر توختام بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداش ئۈچۈن، ئاشلىق تارماقلىرىنى دېھقانلارنىڭ ئۈيلىرىگە بېرىپ سېتىۋېلىشقا سەپەرۋەر قىلغانلىقتىن، سەرپ بولغان ماددىي كۈچ، ئادەم كۈچى، مالىيە كۈچى جەھەتتە كۆپەيگەن خىراجەت 780 مىڭ يۈەن بولغان؛ (2) چارۋىچىلىقنى تەمىنلەش جەريانىدا ئۆز ئاپتوموبىللىرىنىڭ كىرا زىيىنى، قاچىلاش زىيىنى قاتارلىقلار 920 مىڭ يۈەن بولۇپ، بۇلار باھاغا كىرگۈزۈلمىگەن؛ (3) ئامبار سىغىمچانلىقى ئېغىر ھالدا كەمچىل بولۇپ، ساقلىنىدىغان ئاشلىقنىڭ ئۈچتىن بىر قىسمى تالادا ساقلانغانلىقتىن، ئۇنىڭغا كەتكەن خىراجەت ۋە خوراش زىيىنى ئۈچۈن كۆپەيگەن چىقىم 1 مىليون 500 مىڭ يۈەن بولغان. يۇقىرىدا ئېيتىلغان سىياسەت خاراكتېرلىك يارەملەر ۋاقتىدا ئەملىيلەشمە ئاشلىق مالىيىسىدە يېڭى ئاسما ھېساب قالمايلا قالماستىن، بەلكى ئېسىلىپ قالغان ھېسابنى سەل - پەل كېمەيتكىلى بولمىدۇ.

5 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، ئەدلىيە نازارىتى «جىنايەتچىلەر ۋە ئەمگەك بىلەن تەربىيىلىنىۋاتقانلارنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىنى ئوبدان ئىشلەش مەسىلىسى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چۈشۈرۈپ، ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرىدىن ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشنى، ئاساسلىق رولىنى جارى قىلدۇرۇشنى، يېقىن ئەتراپتا نۇقتا بەلگىلەپ تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىشنى، ھەر بىر ئادەمنى ھەر ئايدا 22.5 كىلوگرام كېلىشىم باھالىق ئۇلچەملىك ئۇن بىلەن تەمىنلەشنى، بۇنى 1996 - يىل 6 - ئايدىن باشلاپ ئىجرا قىلىشنى تەلەپ قىلدى.

5 - ئاينىڭ 27 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «1996 - يىللىق ئاشلىق سېتىش باھاسىنى ئورۇنلاشتۇرۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چۈشۈرۈپ، 1996 - يىل 7 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ ئاشلىق سېتىش باھاسىنى ئۆستۈرۈشنى قارار قىلدى. ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان جايلارنىڭ يۆتكەش باھاسى 1.21 يۈەندىن (ھەر كىلوگرامى، تۆۋەندىمۇ ئوخشاش) 1.67 يۈەنگە تەڭشەلدى، بۇنىڭ ئىچىدە يۆتكەش تىجارىتى خىراجىتى 0.15 يۈەن. ئۇنىڭ توپ ۋە پارچە سېتىلىشىنىڭ پەرق نىسبىتى %8تىن %9كە تەڭشەلدى، توپ تارقىتىش باھاسىنى جايلاردىكى باھا تارماقلىرى پارچە سېتىش باھاسى بويىچە %9 تەتۇر ھېسابلاپ بېكىتمىدۇ. ئۇنىڭ تەڭشەلگەندىن كېيىنكى سېتىش باھاسى ئىشلەپچىقىرىش رايونى، يېرىم ئىشلەپچىقىرىش- يېرىم سېتىش رايونى، سېتىش رايونىدىن ئىبارەت 3 باھا رايونىغا ئايرىلدى. ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرىچە باھا مۇنداق بولدى: ئۇلچەملىك ئۇن ھازىرقى 1.50 يۈەندىن 2.25 يۈەنگە، ئالاھىدە 1 - دەرىجىلىك ئۇن 1.84 يۈەندىن 2.70 يۈەنگە، ئالاھىدە 2 - دەرىجىلىك ئۇن 1.70 يۈەندىن 2.54 يۈەنگە ئۆستۈرۈلدى. ھەربىيلەر تەمىنلىنىدىغان ئاشلىقنىڭ باھاسى تەڭشەلمەيدۇ، يېڭىدىن كۆپەيگەن باھا پەرقى ياردەمنى يەنىلا مەركەز بىلەن

يەرلىك تەلەپ ئۇستىگە ئالىدۇ. توختام بويىچە سېتىۋېلىنىدىغان كۆممىقوناقنىڭ يۆتكەش باھاسى ھازىرقى 0.92 يۈەندىن جەنۇبىي شىنجاڭدا 1.24 يۈەنگە، شىمالىي شىنجاڭدا 1.26 يۈەنگە؛ گۈرۈچنىڭ يۆتكەش باھاسى 1.82 يۈەندىن 2.53 يۈەنگە تەڭشەلدى. كۆممىقوناق، گۈرۈچنىڭ سېتىش باھاسىنى باھا تارماقلىرى ئالىلىق ئىدارىلىرى بىلەن خىراجەتنى قىسىش، قاتتىق تىزگىنلەش پىرىنسىپى بويىچە كېڭىشىپ، ئاپتونوم رايون چۈشۈرگەن سىياسەت خاراكتېرلىك ئالىلىق باھاسىنى ھېسابلاش چارىسىگە ئاساسەن ھېسابلاپ بېكىتىدۇ ھەمدە يەرلىك ھۆكۈمەتلەر قوشۇلغاندىن كېيىن ئاپتونوم رايونلۇق باھا ئىدارىسىگە مەلۇم قىلىپ تەستىقلاتقاندىن كېيىن ئىجرا قىلىدۇ، ئاممىنىڭ ئالىلىق سېتىۋېلىشىغا قولايلىق يارىتىش ئۈچۈن، ئاھالىلەرنىڭ 6 - ئايلىق ئوزۇقلۇق ئالىلىقى 7 - ئاينىڭ ئاخىرىغا قەدەر ئىلگىرىكى باھا بويىچە تەمىنلىنىدۇ. كىرىمى تۆۋەن ئاھالىلەر يەنى شەھەر - بازارلاردىكى ئېتىبار بېرىش، نەپقە بېرىش، قوتقۇزۇش ئوبيېكتلىرى، ئالىي، ئوتتۇرا تېخنىكوم مەكتەپلىرىدە ئوقۇۋاتقان ئوقۇغۇچىلار، خەلق ئوقۇتقۇچىلىرى ۋە ئەمگەك تارماقلىرى بىر تۇتاش تارقاتقان ئالاھىدە قىيىنچىلىق كىنىشكىسى بار بولغان دۆلەت ئىلكىدىكى كارخانىلاردىكى ئالاھىدە قىيىنچىلىقى بار ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە نىشانلىق ياردەم بېرىلىدۇ، بۇ كىشىلەرنىڭ ئوزۇقلۇق ئالىلىقى يەنىلا تەڭشەشتىن ئىلگىرىكى باھا بويىچە ئىجرا قىلىنىدۇ. كېلىشىم باھالىق ئالىلىق سېتىش باھاسىغا ئەڭ يۇقىرى چەكلىمە باھا بويىچە باشقۇرۇش يولغا قويۇلىدۇ. ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ چەكلىمە باھا سەۋىيىسى مۇنداق بولىدۇ: ھەر كىلوگرام (تۆۋەندىمۇ ئوخشاش) ئۇلچەملىك ئۇن 2.40 يۈەن، ئالاھىدە 1 - دەرىجىلىك ئۇن 2.90 يۈەن، ئالاھىدە 2 - دەرىجىلىك ئۇن 2.70 يۈەن بولىدۇ، جايلاردا ئومۇمەن ئۇرۇمچىنىڭ چەكلىمە باھا سەۋىيىسىدىن يۇقىرى بولغانلىرى بولسا، ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ چەكلىمە باھاسىدىن ئېشىپ كەتمەسلىكى مەقسەت قىلىنىپ بېكىتىشى لازىم؛ ئومۇمەن ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ چەكلىمە باھا سەۋىيىسىدىن تۆۋەن بولغانلىرى بولسا ئەڭ يۇقىرى چەكلىمە باھانى شۇ جاينىڭ ھازىرقى بازار ئاشلىق باھاسىدىن ئېشىپ كەتمەسلىكى مەقسەت قىلىنىپ بېكىتىشى لازىم.

شۇ كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بەنگۈتتىكى «ئالىلىق باھاسى تەڭشەلگەندىن كېيىن شەھەر-بازارلاردىكى بىر قىسىم ئالاھىدە قىيىنچىلىقى بار ئاھالىلەرگە مۇۋاپىق ياردەم بېرىش توغرىسىدا ئوقتۇرۇش» تارقاتتى. ياردەم بېرىش دائىرىسى: خەلق ئىشلىرى تارماقلىرىنىڭ ئېتىبار بېرىش، نەپقە بېرىش ئوبيېكتلىرى، ئالىي، ئوتتۇرا تېخنىكوم، تېخنىك ئىشچىلار مەكتەپلىرىدە ئوقۇۋاتقان ئوقۇغۇچىلار، خەلق ئوقۇتقۇچىلىرى، ئەمگەك تارماقلىرى بىر تۇتاش تارقاتقان ئالاھىدە قىيىنچىلىق كىنىشكىسى بار بولغان دۆلەت ئىگىلىكىدىكى كارخانىلارنىڭ ئالاھىدە قىيىنچىلىقى بار ئىشچى - خىزمەتچىلىرى، ھەربىي ساناقەت كارخانىلىرىنىڭ ئالاھىدە قىيىنچىلىقى بار ئىشچى - خىزمەتچىلىرى، ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بېكىتۈەننىڭ ئەمگەك تارماقلىرى بىر تۇتاش تارقاتقان ئالاھىدە قىيىنچىلىق كىنىشكىسى بار بولغان ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بېكىتۈەننىڭ دۆلەت ئىگىلىكىدىكى كارخانىلىرىدىكى ئالاھىدە قىيىنچىلىقى بار ئىشچى - خىزمەتچىلەردىن ئىبارەت. ياردەم بېرىش ئۇلچىمى: ئىلگىرى بېكىتىلگەن نورما ئۇلچىمى ۋە سېتىش باھاسى بويىچە ئۇلچەملىك ئۇن بىلەن تەمىنلىنىدۇ. ئەڭ يۇقىرى نورما مىقدارى: ئالىي، ئوتتۇرا تېخنىكوم، تېخنىك ئىشچىلار مەكتەپلىرىدە ئوقۇۋاتقان ھەربىر ئوقۇغۇچىغا ھەر ئايدا 17 كىلوگرامدىن ئېشىپ كەتمەيدۇ، ئۇلار يىلىغا 10 ئاي تەمىنلىنىدۇ، باشقا خادىملارنىڭ ھەر ئايدا 12 كىلوگرامدىن ئېشىپ كەتمەيدۇ.

5 - ئاينىڭ 28 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم، خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ «چارۋىچىلىقنىڭ تەرەققىياتىنى تېزلىتىشتىكى بىر نەچچە مەسىلە توغرىسىدىكى قارار»ىدا مۇنداق بەلگىلىمە چىقىرىلدى: يېزا (بازار، مەيدان) لاردىكى ئالىلىق پونكىتلىرى ئۇز تەۋەسىدىكى چارۋىچىلارنى ئوزۇقلۇق ئالىلىق بىلەن تەمىنلىگەندە، پۈتۈنلەي شۇ مەزگىلدىكى شەھەر - بازار ئاھالىلىرىنى نورمىلىق تەمىنلەش چارىسىنى ئىجرا قىلىش كېرەك، بىر قىسىم نامرات چارۋىچىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئالىلىقىغا داۋاملىق ياردەم بېرىلىدۇ. نورمىدىن سىرت تەمىنلەشكە كاپالەتلىك

قىلغاندا، ئۇنىڭ باھاسى بازارغا قاراپ بېكىتىلىدۇ.

5 - ئاينىڭ 31 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، جايلاردىن يازلىق ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش خىزمىتىنى ھەقىقىي تۈردە ئوبدان ئىشلەشنى تەلەپ قىلدى.

شۇ كۈنى يەكەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى، ئۇرۇمچى شەھىرى تىيانشان رايونلۇق ئاشلىق شۆبە ئىدارىسىگە دۆلەت ئىچكى سودا مىنىستىرلىكى، دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى «1994 — 1995 - يىللىق مەملىكەتلىك ئاشلىق سىستېمىسى بويىچە زىيانىنى پايدىغا ئايلاندۇرۇشتىكى ئىلغار ئورۇن» دەپ نام بەردى.

5 - ئايدا ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سېستېمىسىنىڭ كۆپ خىل ئىگىلىك باشقۇرۇش خىزمىتى بويىچە سۆھبەت يېغىنى ئېچىلدى. ستاتىستىكا قىلىنىشىچە، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سىستېمىسىدا كۆپ خىل ئىگىلىك بىلەن شۇغۇللىنىدىغان خادىملار 13 مىڭدىن كۆپرەككە يېتىپ، ئاشلىق سىستېمىسىدىكى شتاتلىق ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ تەخمىنەن %25نى ئىگىلىگەن، 6 ۋىلايەت، ئوبلاستتا %30تىن ئاشقان. 1995- يىلى كۆپ خىل ئىگىلىكتىن يارىتىلغان پايدا - باج 1994 - يىلدىكىدىن كۆپرەك ئاشقان ۋىلايەت، ئوبلاستلار مۇنۇلار: سانجى ئوبلاستىنىڭ %92، ئىلى ۋىلايىتىنىڭ %42، بايىنغولىن ئوبلاستىنىڭ %133، قەشقەر ۋىلايىتىنىڭ %90، خوتەن ۋىلايىتىنىڭ %72.80 ئاشقان. پايدىنى 1 مىليون يۆەندىن ئاشۇرغان ناھىيە، شەھەرلەر (تەڭ دەرىجىلىك كارخانىلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) 25كە يەتكەن، بۇنىڭدىن سانجى ئوبلاستىدىكى 6 ناھىيە، 2 شەھەر، بىر شۆبە ئىدارىدىن 8 ى 1 مىليون يۆەندىن ئاشۇرغان، قۇتۇبى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئەڭ يۇقىرى بولۇپ، 8 مىليون يۆەندىن ئاشقان.

6 - ئاينىڭ 4 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتلىرىنى يېللىق تەكشۈرۈپ ئۇتكۈزۈۋېلىش ھەمدە «بىر ئۈيغۇن، تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئامبارلىرىنى تەكشۈرۈش ھەققىدىكى ئۇقتۇرۇش»نى تارقاتتى («بىر ئۈيغۇن، تۆتتىن خالىي» دېگەنلىك دەپتەردىكى ھېساب بىلەن ئەمەلىي ئەرسە ئۈيغۇن بولۇش، زىياناڭ ھاشارانتىن، سۈيىتى ئۆزگەرگەن ئاشلىقتىن، چاشقان، قۇشقاچتىن، ھادىسىدىن خالىي دېگەنلىكتۇر)، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا تۇزىتىش كىرگۈزۈلگەن «دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتلىرىنى يېللىق تەپتىش قىلغاندا نومۇر قويۇش تەپسىلىي پىرىنسىپى»نى تارقاتتى.

6 - ئاينىڭ 5 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «مالىيە مىنىستىرلىكى، دۆلەت باج باش ئىدارىسىنىڭ دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىدىن قوشۇلما قىممەت بېجى ئېلىشنى كەچۈرۈم قىلىش مەسىلىسى توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش» نى تارقىتىش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش» نى تارقاتتى. ئۇنىڭدا سىياسەت خاراكتېرلىك ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش، ساقلاش - توشۇش، پىششىقلاپ ئىشلەش ۋە زاپاس ياغ يۆتكەش، سېتىشتا قوشۇلما قىممەت بېجى ئېلىش كەچۈرۈم قىلىنىدىغانلىقى، باج كەچۈرۈم قىلىنغان ئاشلىق تۇرلىرى ئاشلىقتىن قايتا ئىشلەنگەن بۇيۇملارنى ئۆز ئىچىگە ئالمايدىغانلىقى، بۇ ئۇقتۇرۇشنىڭ 1996 - يىل 6 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ ئىجرا قىلىنىدىغانلىقى كۆرسىتىلگەن.

6 - ئاينىڭ 11 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئاشلىقنىڭ سىياسەت خاراكتېرلىك يارىدەم مەبلىغىنىڭ ئەمەلىيلەشمىگەنلىك ئەھۋالى ھەققىدە ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىگە مۇنداق دوكلات سۇندى: ھەر يېللىق جەمئىي يارىدەم سوممىسى 630 مىليون يۈەن، 1996 - يىل 5 - ئاينىڭ ئاخىرىغا قەدەر ئاپتونوم رايون مالىيىسىدىن ئاجرىتىپ بېرىلمىگەن تۇرلۇك يارىدەم پۇلى جەمئىي 500 مىليون 250 مىڭ يۈەن، بۇنىڭ ئىچىدە مەركەز ئاپتونوم رايونىمىزغا ئاجرىتىپ بەرگەن يارىدەمدىن ئاجرىتىپ بېرىلمىگىنى 338 مىليون 750 مىڭ يۈەن، 1995 - يىل 6 - ئايدىن 1996 - يىل 5 - ئايغا قەدەر بولغان «پاختا ئارقىلىق ئاشلىقنى تولۇقلاش» پۇلى بىلەن ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئاشلىق سېتىش باھاسىغا يارىدەم بېرىلمىدىغان پۇلدىن ئاجرىتىپ بېرىلمىگىنى

60 مىليون يۈەن، ئاپتونوم رايون ئىچىدە بۇغداينى بۇيرۇق خاراكتېرلىك يۆتكەش كىراسى ياردەمىدىن ئاجرىتىپ بېرىلمىگىنى 40 مىليون يۈەن، توختام بويىچە سېتىۋېلىنىدىغان ئاشلىق باھاسى سىرتىدا قوشۇلغان باھا ئۆسۈمى ياردەمىدىن ئاجرىتىپ بېرىلمىگىنى 30 مىليون يۈەن، شۇنىڭدەك 1996 - يىلى ئالدىنقى يېرىم يىلدا ئاجرىتىشقا تېگىشلىك بولغان يەرلىك ئاشلىق، ياغ زاپاس ساقلاش خىراجىتى ۋە ئالاھىدە زاپاس ساقلاش ئاشلىقى خىراجىتى ياردەم پۇلىدىن ئاجرىتىپ بېرىلمىگىنى 31 مىليون 500 مىڭ يۈەن. بېرىلىدىغان ئاشلىق ياردەمىنىڭ كەينىگە سۈرۈلۈپ كېتىش ئەھۋالى ئىنتايىن ئېغىر بولغانلىقتىن، ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ تىجارىتىگە ئىنتايىن ئېغىر قىيىنچىلىقلار تۇغدۇرۇلدى، ئۇلار ئۆسۈمنى كۆپ تۆلىگەنلىكى سىرتىدا، يەنە جەرىمانە ئۆسۈمىنى ئۆستىگە ئېلىشقا توغرا كەلگەن. بۇمۇ سىياسەت خاراكتېرلىك ئاسما ھېساباتنىڭ ئېشىپ كېتىشىدىكى بىر مۇھىم ئامىل بولۇپ قالدى. ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تەدبىر قوللىنىپ، سۈرۈلۈپ كېلىۋاتقان ئاشلىق ياردەم پۇلىنى ئىمكانقەدەر تېزرەك تولۇقلاپ ئاجرىتىپ بېرىشىنى تەكلىپ قىلىمىز.

6 - ئاينىڭ 27 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ش ئۇ ئا ر پارتكوم، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىگە «سىستېما بويىچە كېرىيە ناھىيىسىنى نامراتلىقتىن قۇتۇلدۇرۇشقا ياردەم بېرىش توغرىسىدا تەكشۈرۈش دوكلاتى» سۇندى. 1992 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى سىستېما بويىچە كېرىيە ناھىيىسىنى نامراتلىقتىن قۇتۇلدۇرۇشقا ياردەم بېرىدىغان ئورۇنلىنىڭ بىرى قىلىپ بېكىتىلدى، 1995 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر ئىلگىرى-كېيىن بولۇپ ئۇ يەرگە بېرىلگەن مەبلەغ، ئۇسكۇنە 4 مىليون يۈەن. 1996 - يىلدىن باشلاپ ھەر يىلى ھەقسىز 300 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىپ قۇدۇق قېزىش، ئۆستەڭ چېپىش، يول ياساش، تېرىلغۇ يەر كۆلىمىنى كېڭەيتىش ئىشلىرىغا ئىشلىتىلدى، بۇنىڭدىن سىرت ساھە نۇقتىسىدىن ئاشلىق، ياغ، يەم - خەشەك، يېمەكلىك قاتارلىقلارنى ئىنچىكە، چوڭقۇر پىششىقلاپ ئىشلەش ئۇرلىرىنى تەدرىجىي بەرپا قىلىش، مۇكەممەللەشتۈرۈش قاتارلىق جەھەتلەرگە ياردەم بېرىلدى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ئامبار، ساقلاش مۇئەسسەسلىرى، تور - نۇقتا قۇرۇلۇشى جەھەتتە سىياسەت مايىللىقى قوللىنىلدى.

6 - ئاينىڭ 29 - كۈنى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى سېتىۋېلىش - سېتىش مەھكىمىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى خې سۈڭلىن ئاپتونوم رايونىمىزغا مەخسۇس ئاشلىق باھاسىنى تەڭشەش سىياسىتىنىڭ ئىجراسىنى تەكشۈرۈش ئۈچۈن كەلگەندى، ئۇ ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى قالىبەك ئەبلىغازى، ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى ۋاڭ چۈەنجۇنلىڭ ھەمراھلىقىدا سانجى، ئۇرۇمچى شەھىرى، تۇرپان ۋىلايەتلىرىدە تەكشۈرۈش ئېلىپ باردى.

7 - ئاينىڭ 9 - كۈنى ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ۋاڭ خۈەنيۇ تەستىقىي يولیورۇق بەردى: رەئىسلەر ئىش بېجىرىش يىغىنىنىڭ روھىغا ئاساسەن، شىنجاڭ ماتارىپ ئىنىستىتۇتىدا ئوقۇۋاتقان ئوقۇغۇچىلارغا ئادەتتىكى ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى قاتارىدا مۇئامىلە قىلىنىشى، ئۇلار ئوخشاش ئاشلىق ياردەم مۇئامىلىسىدىن بەھرىمەن بولۇشى كېرەك.

7 - ئاينىڭ 10 - كۈنى ش ئۇ ئا ر باھا ئىدارىسى «ئاپتونوم رايونىنىڭ 1996 - يىللىق ياغلىق دان سېتىۋېلىش باھاسى ۋە ياغ سېتىش باھاسىنى قايتا تەكشىلەش توغرىسىدا ئوقتۇرۇش» چۈشۈردى، ئوقتۇرۇشتا مۇنۇلار كۆرسىتىلدى: ياغلىق دان سېتىۋېلىشتا يەنىلا يېتەكچى باھا بولغا قويۇلىدۇ، سېتىۋالغىلىمۇ، ساتقىلىمۇ بولىدىغان بولۇش پىرىنسىپى بويىچە، ئوتتۇرىچە ئۆلچەملىك باھا ئاساسىدا يۇقىرى. تۆۋەن لەيلىتىش 20% تىن ئېشىپ كەتمەسلىك بويىچە سېتىۋېلىش باھاسىنى مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇرۇشقا بولىدۇ، ياغلىق دان سېتىۋېلىشتىكى ئوتتۇرىچە ئۆلچەملىك باھا مۇنداق بولىدۇ: قىچا، ياغلىق ئاپتاپېرەس، زىغىرنىڭ (2- دەرىجىلىك) ھەر 50 كىلوگرامى (تۆۋەندىمۇ ئوخشاش) 100 يۈەن، چىگىت (2 - دەرىجىلىك) 50. 27 يۈەن، چەككىلەنگەن چىگىت يېغى 230 يۈەن، قىچا يېغى، زىغىر يېغى 315 يۈەن، ئاپتاپېرەس يېغى 280 يۈەن. دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق كارخانىلىرى تىجارەت قىلىدىغان پىلان ئىچىدىكى ياغ ھەمدە شەھەر - بازار

ئاھالىلىرىنى نورمىلىق تەمىنلەيدىغان ياغنىڭ باھاسىنى يەنىلا ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك باھا تارماقلىرى ش ئۇ ئا ر باھا ئىدارىسى 1995 - يىلى بەلگىلىگەن باھا ھېسابلاش چارىسى بويىچە ھېكتىدۇ.

7 - ئاينىڭ 17 - كۈنى ئۈرۈمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى 64 مىليون 140 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىپ كىرگۈزگەن، كۈنىگە 290 تونىنا بۇغدايىنى بىر تەرەپ قىلىدىغان دەرىجىلىك ئۇن ئىشلەپچىقىرىش لىنىيىسىنى كېڭەيتىپ قۇرۇش تاماملىنىپ ئىشقا كىرىشتۈرۈلدى.

شۇ كۈنى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى، دۆلەت ئىقتىساد - سودا كومىتېتى، تۆمۈرىول مىنىستىرلىكى، قاتناش مىنىستىرلىكى بىرلىكتە «دۆلەت ئاشلىق، ياغ تىرانسپورتىغا تەۋەلىك بويىچە باشقۇرۇشنى يولغا قويىدىغانلىقى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى، ئۇقتۇرۇشتا مۇنۇلار كۆرسىتىلدى: تىرانسپورتقا تەۋەلىك بويىچە باشقۇرۇش يولغا قويۇلىدىغان دۆلەت ئاشلىق، يېغى دۆلەتنىڭ زاپاس ئاشلىق، يېغى، دۆلەت ئىمپورت- ئېكسپورت قىلغان ئاشلىق، ياغ، دۆلەت توختام بويىچە سېتىۋالغان ئاشلىق، ياغ، دۆلەت جىددىي يۆتكەپ توشۇشنى بەلگىلىگەن ئاشلىق، ياغ ۋە ھەر قايسى ئۆلكىلەر (ئاپتونوم رايون، بۆلۈمدىن قارىغاندا شەھەرلەر) ئومۇمىي مىقدارىنى تەڭپۇڭلاشتۇرۇشقا ئىشلىتىدىغان، ئۆلكىلەر ئارا تەڭشىلىدىغان ئاشلىق، ياغنى كۆرسىتىدۇ. ھەر دەرىجىلىك تۆمۈرىول، ئاۋتىماتسىيە، دېڭىز قاتنىشى تارماقلىرى دۆلەت ئاشلىق، يېغىنى توشۇشقا ئالدىن كاپالەتلىك قىلىشى لازىم، ھەر دەرىجىلىك ئىقتىساد - سودا كومىتېتلىرى دۆلەت ئاشلىق، ياغ تىرانسپورتىنى ئومۇملاشتۇرۇپ ماسلاشتۇرۇش خىزمىتىنى ئوبدان ئىشلىشى لازىم. ئالاھىدە، ئەھۋال ئاساسىدا جىددىي يۆتكەشكە توغرا كەلگەن دۆلەت ئاشلىق، يېغى، دېڭىز ئارقىلىق جىددىي توشۇلىدىغان ئىمپورت قىلىنغان ئاشلىق قاتارلىقلارنىڭ تىرانسورت پىلانى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى، تۆمۈرىول مىنىستىرلىكى، قاتناش مىنىستىرلىكىنىڭ بۈيرۇقى بويىچە بېجىرىلىدۇ. بۇ چارە 1996 - يىل 8 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ ئىجرا قىلىنىدۇ.

△ ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، دۆلەت ئاشلىق زاپىسى ئىدارىسى تەقسىملىگەن ئاشلىق سېتىۋېلىشتىكى ئىلغار ئورۇن ۋە ئىلغار شەخسلەرنى ئېلان قىلدى. ئاپتونوم رايونىمىزدىن ئىلغار ئورۇن نامىغا ئېرىشكەن ئورۇنلار: ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش باشقارمىسى، چۆچەك شەھىرى ئاشلىق يېزىلىق ئاشلىق پونكىتى، مەكىت ناھىيە يانتاق يېزىلىق ئاشلىق پونكىتى، چەرچەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى، گۇچۇڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى. ئىلغار شەخس نامىغا ئېرىشكەنلەر: خوتا شىيى (خوتەن ۋىلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىسىنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش بۆلۈمىدىن)، شۆھرەت (غۇلجا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىدىن)، داۋۇت قادىر (ئاۋات ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ناھىيىلىك ئىسكىلاتىدىن)، ۋاڭ جۇنجا (كۇنەس ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى كەسپىي بۆلۈمىدىن).

7 - ئاينىڭ 18 - كۈنى 100 يىلدىن بۇيان كۆرۈلۈپ باقمىغان پەۋقۇلئاددە زور كەلكۈن ئاپىتى ئۈرۈمچى شەھىرىنىڭ نەسەن كان رايونىغا تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلىپ، كان رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى، داۋانچىڭ ئاشلىق پونكىتى، خوشىيا مەركىزىي ئاشلىق دۇكىنىغا جەمئىي 1 مىليون 300 مىڭ يۈەن بۇاستە ئىقتىسادىي زىيان يەتكۈزدى.

7 - ئاينىڭ 26 - كۈنى 7 - ئاينىڭ ئاخىرلىرىدىن بۇيان تەڭرىتاغنىڭ ئوتتۇرا قىسمىدا زور كەلكۈن ئاپىتى يۈز بېرىپ، بىر قىسىم جايلاردا ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشكە قىيىنچىلىق پەيدا قىلدى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى 10 تونىنا گۈرۈچ، 10 تونىنا ئۇن، 3 تونىنا ياغنى ھەربىيلەر تىك ئۇچار ئايروپىلانى بىلەن بالغۇنتاي ئاپەت رايونىغا يەتكۈزۈپ بەردى، شۇ كۈنى ئىلى ۋىلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىسىمۇ 100 تونىنا ئۇن ۋە 50 تونىنا ياغنى بالغۇنتايغا يۆتكەپ بېرىشنى جىددىي ئورۇنلاشتۇردى، بايىنغولىن ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى بايىنبۇلاقتىن بالغۇنتايغا 2 ئاپتوموبىل ئۇن يۆتكەپ بەردى. ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ، نەسەن كان رايونى ۋە خوشىيا قاتارلىق جايلارغا جىددىي ئۇن توشۇپ، ئاپەتكە

ئۇچرىغان جايلارنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلدى.

شۇ كۈنى دۆلەت ئىچكى سودا مىنىستىرلىكى سىستېما بويىچە قانۇنچىلىق تەرىبىسىدىكى ئىلغار ئورۇنلارنى تەقدىرلىدى، شىنجاڭدىكى ئاشلىق تارماقلىرىدىن تەقدىرلەنگەن ئورۇنلار: ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى، خوتەن دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى، شىنجاڭ ئاشلىق، ياغ ترانسپورت سانائەت ـ سودا باش شىركىتى.

7 ـ ئاينىڭ 30 ـ كۈنى ئۇرۇمچى، سانجى، تۇرپان، بايىنغولىن، شىخەنزە قاتارلىق ئۆلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئىنكاس قىلىشچە، شۇ ئاينىڭ ئاخىرىدا ئىلگىرى ـ كېيىن زور كەلكۈن ئاپىتى بولغاندىن بۇيان، بىر نەچچە ئۆلايەتنىڭ ئاشلىق تارماقلىرىغا يەتكەن بىۋاسىتە ئىقتىسادىي زىيان 11 مىليون 610 مىڭ يۈەنگە يەتكەن. بۇنىڭ ئىچىدە ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ 2مىليون 830 مىڭ يۈەن، سانجى ئوبلاستىنىڭ 2 مىليون 760 مىڭ يۈەن، تۇرپان ئۆلايىتىنىڭ 760 مىڭ يۈەن، بايىنغولىن ئوبلاستىنىڭ 5 مىليون 320 مىڭ يۈەن. جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى پائال تۇرده كەلكۈنگە تاقابىل تۇرۇپ ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش خىزمىتىگە ئاتلىنىپ، پۈل ۋە ماددىي بۇيۇم ئىئانە قىلىپ، ئاشلىق، ياغ بىلەن نورمال تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلدى.

8 ـ ئاينىڭ 6 ـ كۈنى قابا ناھىيىلىك ئۇن، ياغ زاۋۇتى 6 مىليون 960 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىپ يېڭىدىن قۇرغان، كۈنىگە 50 تونىنا ئاپتاپىپەرەسنى بىر تەرەپ قىلالايدىغان ياغ ئايرىش سېخى پۈتۈپ ئىشقا كىرىشتى.

8 ـ ئاينىڭ 7 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بەنگۈتىكى «شىنجاڭ ئاشلىق، ياغ مەركىزي توپ تارقىتىش بازىرىنى باشقۇرۇش كومىتېتى تەركىبىدىكى خادىملارنى تەڭشەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى. دۆلەت ئىچكى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ تەستىقى ئارقىلىق، شىنجاڭ ئاشلىق، ياغ توپ تارقىتىش بازىرىنىڭ نامى رەسمىي «شىنجاڭ ئاشلىق، ياغ مەركىزي توپ تارقىتىش بازىرى»غا ئۆزگەردى، بۇ بازار دۆلەت دەرىجىلىك بازار بولۇپ، دۆلەت ئىچكى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ بېتەكچىلىكىنى قوبۇل قىلىدىغان بولدى. بۇ توپ تارقىتىش بازىرىنى باشقۇرۇش كومىتېتىنىڭ ئەزالىرى تۆۋەندىكىچە:

مەسئۇلچى: لو جىلىڭ (دۆلەت ئىچكى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ مۇئاۋىن مىنىستىرى، دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى).

مۇدىرى: دەلىلقان مامىقان (ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى).

مۇئاۋىن مۇدىرلىرى: (بەي پىڭجى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ مۇئاۋىن باش كاتىپى).

جاۋلىئىۋن (دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى).

جاۋجيې (دۆلەت ئىچكى سودا مىنىستىرلىكى بازار قۇرۇلۇشىنى باشقۇرۇش مەھكىمىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى).

سۇڭ رۇگۇ (ش ئۇ ئا ر ئىقتىساد كومىتېتىنىڭ مۇدىرى).

خۇگوشيەن (ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى).

ئابدۇكېرىم ھاشىم (ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى).

ئەزالىرى: قالىبەك ئەبىلغازى (ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى).

جې ئەيگو (ش ئۇ ئا ر يەرلىك باج ئىدارىسىنىڭ باشلىقى).

شېن يۈەنچيۇ (ش ئۇ ئا ر باھا ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى).

چيۇ بوچۇ (جۇڭگو سودا ـ سانائەت بانكىسى ش ئۇ ئا ر شۇبە بانكىسىنىڭ باش مەسئۇل ئىقتىسادچىسى).

ۋاڭ چۈەنجۇ (ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى).

ۋاڭ مېڭشيەن (شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش ـ قۇرۇلۇش بېڭتۇەنى سودا ئىدارىسىنىڭ باشلىقى).

مېڭ گوچياڭ　(دۆلەت ئىچكى سودا مىنىستىرلىكى بازار مەكىمىسى پىلانلاش باشقارمىسىنىڭ باشلىقى).
رېن شېڭجاڭ　(دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى سېتىۋېلىش - سېتىش مەكىمىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى).
چېن جى　(ئۇرۇمچى تۆمۈريول ئىدارىسى كەسپىي تەرەققىيات باش شىركىتىنىڭ باش دىرېكتورى).
يۇڭ چىشىن　(ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بەنگۈتىنگى سودا باشقارمىسىنىڭ باشلىقى).
كۇ ژېنلى　(ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى سېتىۋېلىش - سېتىش باشقارمىسىنىڭ باشلىقى).
گوجاۋېڭ　(ش ئۇ ئا ر توزۇلمە ئىسلاھاتى كومىتېتى ئوبوروت باشقارمىسىنىڭ باشلىقى).
يۈجىجىن　(ش ئۇ ئا ر سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش ئىدارىسى بازار باشقارمىسىنىڭ باشلىقى).
تەن جۈن　(ش ئۇ ئا ر مالىيە نازارىتى سودا باشقارمىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى).
باشقۇرۇش كومىتېتى ئىشخانىسىنىڭ مۇدىرلىقىنى كۇ ژېنلى قوشۇمچە ئۈستىگە ئالدى.

8 - ئاينىڭ 7 -، 8 - كۈنلىرى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى ۋە ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىگە «شىنجاڭنىڭ بىر قىسىم ژىلايەت، ئوبلاستلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ قانۇنىق يامغۇر، كەلكۈن ئاپىتىگە ئۇچراش ئەھۋالى توغرىسىدا مەلۇمات» ۋە «ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ كەلكۈنگە تاقابىل تۇرۇپ، ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش ئەھۋالى توغرىسىدا مەلۇمات»نى يوللىدى. تولۇقسىز ستاتىستىكىغا قارىغاندا، 8 - ئاينىڭ 5 - كۈنىگە قەدەر، ئېغىر ئاپەتكە ئۇچرىغان بىر قانچە نۇقتىلىق ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ بىۋاستە ئىقتىسادىي زىيىنى 28 مىليون 290 مىڭ يۈەنگە يەتكەن، بۇنىڭ ئىچىدە ۋەيران بولغان ئاشلىق ئامبىرى 43 كورپۇس، تىجارەت نۇقتىسى 132 ئېغىز، بۇزۇلغان قاشا تام 9200 مېتىر، قۇرۇتۇش مەيدانى 26 مىڭ كۋادرات مېتىر، ئىشچى - خىزمەتچىلەر تۇرالغۇ ئۆيى 153 ئائىلە، زىيانغا ئۇچرىغان ئاشلىق، ياغ (ئىشلىتىش قىممىتى قالمىغانلىرى) 2 مىليون 730 مىڭ كىلوگرام. دوكلاتتا دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش پۇلى ياكى ئامبار سېلىش مەبلىغىدىن 20 مىليون يۈەن ئاجرىتىپ بېرىشى ئىلتىماس قىلىنغان.

8 - ئاينىڭ 8 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئۇقتۇرۇش تارقاتتى: ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ قوشۇلۇشى ئارقىلىق، دېھقانلارنىڭ مەنپەئىتىنى قوغداش يۈزىسىدىن، مۇشۇ ئىشلەپچىقىرىش يىلى ئىچىدە سانجى ئوبلاستىنىڭ ھەر قايسى ناھىيىلىرى (شەھەر) ھەمدە ئىشلەپچىقىرىش- قۇرۇلۇش بىكىتۈەنى 6 - شىسىنىڭ ھەر قايسى تۈەن - مەيدانلىرىنىڭ كەلكۈن ئاپىتى سەۋەبىدىن ئۇندۇرمە بولۇپ قالغان بۇغدىيى سېتىۋېلىنمىدۇ، لېكىن ئۇندۇرمە نىسبىتى %20تىن ئېشىپ كەتسە بولمايدۇ، شۇنداقلا پۇچەك دان بەلگىلىمىسى بويىچە پىرسەنت تۈتۈپ قېلىنمىدۇ. سېتىۋالغان ئۇندۇرمە بۇغدايىنى ھەر قايسى ناھىيە (تۈەن - مەيدانلار) لەر پائال ھەزىم قىلىشى لازىم. يۆتكەپ كەلگەن جايلار ئۇندۇرمە بۇغداي ھەمدە دەرىجە ئىچىدىكى تۆۋەن دەرىجىلىك بۇغدايىنى ئايرىم قويۇشى، پىششىقلاپ ئىشلەش ھالقىلىرىدا تەدبىر قوللىنىپ ئارىلاشتۇرۇپ پىششىقلاپ ئىشلىشى، ئۇندۇرمە بۇغداي نىسبىتىنى %5 ئىچىدە تىزگىنلىشى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا سېتىش ھالقىلىرىدا تەشۋىقات خىزمىتىنى ئوبدان ئىشلەشكە ئەھمىيەت بېرىشى لازىم.

8 - ئاينىڭ 13 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «ئىلى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتىدا ئاشلىق كۆكۈرۈپ كېتىش ئەھۋالى كۆرۈلگەنلىكى توغرىسىدا ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى. 8 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى دەلىلقان مامىقان ئومۇمىي ئۇقتۇرۇشقا مۇناسىق تەستىق سالدى: ئاشلىق ئىدارىسى يۇقىرىك دەرىجىدە ئەھمىيەت بېرىپ، تەجرىبە ساۋاقىنى ئەستايىدىل قوبۇل قىلىشۇن، بۇ خىل ئەھۋاللارنىڭ قايتا سادىر بولۇشىنىڭ چوقۇم ئالدىنى ئېلىش لازىم. بۇ ۋەقەدىن كېيىن ئىلى ئوبلاستى، ئىلى ژىلايىتىدىكى ئالاقىدار رەھبەرلەر يۇقىرىك دەرىجىدە ئەھمىيەت بەردى، كونكرېت تەلەپلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى،

ئاشلىق تارماقلىرى قۇتقۇزۇش تەدبىرلىرىنى قوللاندى، قۇرۇتۇش، ئاپتاپقا سېلىش، ئۇرۇش، تاسقاش ئارقىلىق ئامبارداىكى كۆممىقوناق ۋە گۈرۈچنىڭ نەملىكىنى بىخەتەر ساقلاش ئۈچۈنلۈكتىن، ئاشلىق تېمپېراتۇرىسىنى نورمالاشتۇردى. ئىسكىلاتنىڭ خىزمىتىنى ئېغىر ھالدا مەسئۇلىيەتسىزلىك قىلغان سابىق مۇدىرى ۋە ساقلاش بۆلۈمىنىڭ باشلىقىنى خىزمىتىدىن ئېلىۋېتىش ھەمدە ئۇلارنىڭ مەسئۇلىيىتى داۋاملىق تەكشۈرۈپ سۈرۈشتۈرۈلىدىغان بولدى.

8 - ئاينىڭ 19 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ش ئۇ ئا ر خەلق مۇكۆمىتىگە «1995 - ئاشلىق يىلىدىكى ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش، يۆتكەش پىلانىنىڭ ئىجرasى توغرىسىدا دوكلات» يوللىدى. 1995 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىزدا ئاشلىقنى تولۇق سېتىۋېلىش يولغا قويۇلدى، توختام بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئېغىر بولغان ئەھۋال ئاستىدا، جايلارنىڭ سېتىۋېلىشىنى ئورۇندىتىش ئەھۋالى ئالدىنقى 2 يىلدىكىدىن ياخشى بولدى. كۆپلىگەن جايلار توختام بويىچە سېتىۋالىدىغان ئاشلىقنىڭ سېتىلىشىنى تىزگىنلىدى، ئاپتونوم رايون بويىچە سېتىش كۆرسەتكۈچىدە ئېشىنچا بارلىققا كەلدى، يەنە ئاپتونوم رايوننىڭ يەرلىك ئاشلىق، ياغ زاپىسى تۇرغۇزۇلدى.

8 - ئاينىڭ 20 - كۈنى كۈنەس ناھىيىلىك ئاشلىق سودا شىركىتىنىڭ كۈنىگە 75 تونىنا بۇغداينى بىر تەرەپ قىلىپ دەرىجىلىك ئۇن ئىشلەپچىقىرىش سېخى پۈتۈپ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتى.

8 - ئاينىڭ 29 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ شۇجىسى ۋاڭ لېچۈەننىڭ «كۆممىقوناق سېتىۋېلىش خىزمىتىدە يېڭى يول تېپىپ چىقىش، دېھقانلارنى قوناقنى مەدىكى بىلەن تىزىپ ساقلاش سىستىمىسى قىلغۇزۇپ، تېجەپ قىلىنغان قۇرۇتۇش خىراجىتى ۋە قەرز پۇل ئۆسۈمىنى دېھقانلارغا قايتۇرۇش» توغرىسىدىكى يولىورۇقنىنىڭ روھىنى ئەملىيلەشتۈرۈش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «دېھقانلارنى كۆممىقوناقنى مەدىكى بىلەن تىزىپ ساقلاشنى سىناق قىلىشقا ئۈيۇشتۇرۇش خىزمىتى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، جايلاردىن دېھقانلار ئىختىيار قىلىش پىرىنسىپى ئاستىدا، ساقلاش ئۆسۈلى ئۆستىدە كېڭىشىش، دېھقانلارنى زىيان تارتقۇزماسلىق ھەمدە دېھقانلارنى نەپكە ئېرىشتۈرۈشنى، دېھقانلار ساقلىغان كۆممىقوناقنى ئاشلىق تارماقلىرى دۆلەتنىڭ ساقلىغان ئاشلىقىغا ئوخشاش مۇئامىلە قىلىشنى، تىزىشتىن باشلاپ ساقلاش مەزگىلىگە قەدەر دائىم ئادەم ئۆتەتىپ تېخنىكا جەھەتتىن يېتەكچىلىك قىلىشنى ۋە تەكشۈرۈشنى، مەسىلىلەر بايقالسا ۋاقتىدا يارەملىشىپ ھەل قىلىشنى تەلەپ قىلدى.

9 - ئاينىڭ 2 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «1995 - ئاشلىق يىلىدىكى ئاپتونوم رايوننىڭ توختام بويىچە ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش، يۆتكەش، ساقلاش ھۆددىگەرلىكىنى راسچوت قىلىش ئەھۋالى توغرىسىدىكى دوكلات» نىدا كۆرسىتىلىشىچە، دۆلەتنىڭ توختام بويىچە سېتىۋېلىشىنىڭ ئەملىي ئورۇندىلىشى 1 مىليارد 291 مىليون كىلوگرام بولۇپ، پىلاندىكىدىن 29 مىليون 950 مىڭ كىلوگرام كەم سېتىۋېلىنغان، ئىلى، ئۈرۈمچى، تارباغاتاي، بورتالا، ئالتايدىن ئىبارەت 5 ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر ۋە ئىشلەپچىقىرىش-قۇرۇلۇش بىكتۆەننىڭ 4 ،، 5 ،، 9 - شىلىرى دۆلەتنىڭ توختام بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىمىغان، چىقىم جەھەتتە، ئەملىي ئورۇندالغىنى 1 مىليارد 160 مىليون كىلوگرام بولۇپ، پىلاندىكىدىن 105 مىليون كىلوگرام ئېشىپ قالغان. ئاپتونوم رايون بويىچە ھۆددىگەرلىك راسچوتى قىلىنغان 18 ئورۇن ئىچىدە 10 ئورۇندا 140 مىليون كىلوگرام ئېشىپ قالغان، 8 ئورۇندا 34 مىليون 650 مىڭ كىلوگرام ئارتۇق چىقىم قىلىنغان. 1996 - يىل 3 - ئاينىڭ ئاخىرىدا توختام بويىچە سېتىۋالغان ئاشلىق مالدۇسى 629 مىليون كىلوگرام بولغان، بۇنىڭ ئىچىدە جايلارغا ھۆددىگە بېرىلگەن ئېشىنچا 141 مىليون كىلوگرام.

9 - ئاينىڭ 11 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى دۆلەت ئىچكى سودا مىنىستىرلىكى ئېلان قىلغان «دۆلەت ئىچكى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ يەم - خەشەك باشقۇرۇش چارىسى»نى تارقىتىپ، جايلاردىن يەم -

خەشەك باشقۇرۇش خىزمىتىنى ئەستايىدىل ئوبدان ئىشلەشنى، يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرىش ۋە تىجارىتىنى قېلىپلاشتۇرۇشنى، يەم - خەشەك مەھسۇلاتلىرىنىڭ سۈپىتىگە بولغان نازارەتچىلىك خىزمىتىنى كۈچەيتىشنى تەلەپ قىلدى.

9 - ئاينىڭ 13 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ شۇجىسى ۋالۇ لېجۈەن تېلېفون يىغىنىدا مۇنۇلارنى ئېلان قىلدى: دېھقانلارنىڭ مول ھوسۇل ئالغان ئاشلىقىنى پۈتۈنلەي سېتىۋېلىش لازىم، دۆلەتنىڭ توختام بويىچە بۇغداي سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئورۇندالغاندىن كېيىنكى ئېشىنچا ئاشلىقلارنى دۆلەتنىڭ توختاملىق سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە تولۇق سېتىۋېلىش كېرەك؛ دۆلەتنىڭ توختام بويىچە كۆممىقوناق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئورۇندالغاندىن كېيىنكى ئېشىنچا كۆممىقوناقنى دېھقانلار 1997 - يىل 3 - ئاينىڭ ئاخىرىغا قەدەر ساقلىغاندىن كېيىن، نەملىكى %14 ئىچىدىكىلىرىنى دۆلەتنىڭ توختاملىق سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە تولۇق سېتىۋېلىش كېرەك.

9 - ئاينىڭ 15 - كۈنى جېمىنەي ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى قازاقىستانىنىڭ شەرقىي قازاقىستان ئوبلاستىدا ئۈستىگە ئالغان ئاشلىق، ياغ پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتىنىڭ قۇرۇلۇشىنى پۈتۈپ تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىنىدى، بۇ، ئالتاي ۋىلايىتىدىكى ئاشلىق تارماقلىرى قوشنا دۆلەتلەردە ئۈستىگە ئالغان تۇنجى ئاشلىق- ياغ پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتى قۇرۇلۇشى ھېسابلىنىدۇ.

9 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «نۆۋەتتىكى ئاشلىق سېتىۋېلىش خىزمىتىگە ئالاقىدار مەسىلىلەر توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى. ئۇقتۇرۇشتا مۇنداق كۆرسىتىلدى: ش ئۇ ئا ر مالىيە - ئىقتىساد رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى يىغىنىنىڭ روھىغا ئاساسەن، توختام بويىچە بۇغداي سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئورۇندالغاندىن كېيىن، دېھقانلارنىڭ ئۆز ئىختىيارلىقى بىلەن داۋاملىق ساتماقچى بولغان بۇغدىيىنى ئاشلىق تارماقلىرى توختاملىق سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە تولۇق سېتىۋېلىشى كېرەك. كېلىشىم باھا بويىچە سېتىۋالمىغان ۋە ساتمىغان بۇغداينىڭ رايون ئىچىدىكى تىجارەت يوللىرىنى ئېچىۋېتىش، باھاسىنى قويۇۋېتىش كېرەك. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ئاپتونوم رايون دائىرىسى ئىچىدە كۆممىقوناق بازىرىنى قويۇۋېتىش لازىم، كۆممىقوناق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى توختام بويىچە ئورۇندالغاندىن كېيىن، دېھقانلار قولىدىكى كۆممىقوناقنى بازارغا ئەكىرىپ سودا قىلسىمۇ، توختاملىق سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە ئاشلىق تارماقلىرىغا سېتىپ بەرسىمۇ بولىدۇ. توختام بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئىچىدىكى كۆممىقوناقنى ئاشلىق تارماقلىرى سۇ تەركىبى %18لىك ئۆلچەم بويىچە سېتىۋالسا بولىدۇ؛ توختام بويىچە سېتىۋېلىشنىڭ سىرتىدىكى كۆممىقوناقنى دېھقانلار تارقاق ساقلاشقا رىغبەتلەندۈرۈلىدۇ، كېلەر يىلى 3 - ئايدىن كېيىن ئاشلىق تارماقلىرى مۇۋاپىق ساقلاش خىراجىتىنى قوشۇپ سېتىۋالىدۇ.

9 - ئاينىڭ 24 - كۈنىدىن 28 - كۈنىگىچە مەملىكەت بويىچە بىر قىسىم، ئۆلكە مەركىزىي شەھەرلىرىنىڭ دۆلەت زاپاس ئاشلىق، ياغ باشقۇرۇش خىزمىتى بويىچە نەق مەيدان تەجرىبە ئالماشتۇرۇش يىغىنى ئۈرۈمچى شەھىرىدە ئېچىلدى، يىغىنغا خېيلۇڭجيالۇ، جىلىن، لياۋنىڭ، خېنەن، خۇبېي، خۇنەن، گۇاڭدۇڭ، سىچۈەن، چۈڭچىڭ، سەندۇڭ، جياڭشى، ئەنخۇي، جياڭسۇ، جېجياڭ، شاڭخەي، فۇجيەن، شىنجاڭ ۋە دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسىگە بىۋاستە قاراشلىق ئىسكىلاتلارنىڭ ۋەكىللىرى قاتناشتى. دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى جۇ چاڭگو يىغىنغا قاتناشتى ھەمدە سۆز قىلدى، ئۈرۈمچى ساڭغاڭگو دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتىنىڭ، ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ، ئۈرۈمچى شىمالىي ئوگزال دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتىنىڭ ۋەكىللىرى يىغىندا ئۆز تەجرىبىلىرىنى تونۇشتۇردى. يىغىن مەزگىلىدە جۇ چاڭگو ئۈرۈمچى شىمالىي ئوگزالدىكى ۋە فۇكاڭدىكى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتىنى كۆزدىن كەچۈردى.

10 - ئاينىڭ 7 - كۈنى توقسۇن ناھىيىسى تارىختا ئاز كۆرۈلىدىغان پەۋقۇلئاددە زور كەلكۈن ئاپىتىگە ئۇچرىغانلىقتىن، توقسۇن ناھىيىسىدىكى ئاپەتكە ئۇچرىغان ئاھالىلەرنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق مەسىلىسىنى ھەل

قىلىش ئۇچۇن، ش ئو ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، پىلان كومىتېتى تۇرپان ۋىلايىتىنىڭ ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش بۇزىسىدىن ئوزۇقلۇق ئاشلىق سېتىپ بېرىش كۆرسەتكۈچىنى 5 مىليون كىلوگرام كۆپەيتىپ بەردى، شۇنىڭغا مۇناسىپ ھالدا توختام بويىچە سېتىۋالىدىغان بۇغدايدىن يۆتكەپ كىرگۈزۈش كۆرسەتكۈچىنىمۇ 5 مىليون كىلوگرام كۆپەيتىپ بەردى.

شۇ كۇنى ش ئو ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى مالىيە مىنىستىرلىكى، دۆلەت باج باش ئىدارىسىنىڭ «دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق كارخانىلىرى ئېرىشكەن زاپاس ئاشلىق، ياغنىڭ مالىيە خاراكتېرلىك يارىدەم كىرىسىدىن تىجارەت بېجى ئېلىشنى كەچۈرۈم قىلىش مەسىلىسى توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش»نى تارقاتتى، ھۆكۈمەتنىڭ زاپاس ئاشلىق، يېغى دېگەندە دۆلەتنىڭ زاپاس ئاشلىق، يېغى، دۆلەتنىڭ مەخسۇس تۇردىكى زاپاس ئاشلىق، يېغى، دۆلەتنىڭ ۋاقتىلىق زاپاس ئاشلىق، يېغى شۇنىڭدەك يەرلىك ھەر دەرىجىلىك خەلق ھۆكۈمەتلىرى بەرپا قىلغان تۇرلۇك زاپاس ئاشلىق، ياغ ۋە ئاشلىق بازىرىنى تەڭشەپ تىزگىنلەشكە مەرپ قىلىنىدىغان تەڭشەش ئاشلىقى كۆزدە تۇتۇلىدۇ. بۇ ئۇقتۇرۇشتىكى بەلگىلىمىلەر 1996 - يىل 1 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ ئىجرا قىلىنىدۇ.

△ ش ئو ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ش ئو ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىگە «ئىلى ۋىلايىتىنىڭ كۆممىقوناق سېتىۋېلىش، ساقلاش، سېتىش مەسىلىسىنى ھەل قىلىش توغرىسىدا يولىورۇق سوراش دوكلاتى» سۇندى. دوكلاتتا مۇنداق دېيىلگەن: ئىلى ۋىلايىتىنىڭ بۇ يىلقى كۆممىقوناق مەھسۇلاتى 618 مىليون كىلوگرامغا يېتىشى مۇمكىن، 3 قالدۇرۇش ۋە دۆلەت توختام بويىچە سېتىۋالىدىغانلىرىنىڭ سىرتىدا يەنە 300 نەچچە مىليون كىلوگرام كۆممىقوناقنى سېتىشقا توغرا كېلىدۇ. مەسىلە - ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئامبار سىغىمچانلىقى جىددىي، قوناق قۇرۇتۇش مۇئەسسەسلىرى ئېغىر ھالدا كەمچىل بولۇۋاتىدۇ. ئىلى ۋىلايىتى سېتىش رايونىدىن يىراق بولغاچقا، تىرانسپورت تەننەرخى يۇقىرى، ئاپتونوم رايون ئىچى - سىرتىدا سېتىش تەس، يەنە كېلىپ توختام بويىچە سېتىۋېلىش قىسمىنىڭ سىرتىدىكى كۆممىقوناقنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى يەنىلا بىر كىلوگرامى 1.06 يۈەندىن بولىدۇ، بازاردا سېتىشتا رىقابەت كۈچى ئاجىز. دېھقانلارمۇ قونىقىنى ساتالمايۋاتىدۇ، ئۇلارنىڭ قىشتىن ئۆتكۈزۈش مەبلىغى قىيىن بولۇۋاتىدۇ. تىرانسپورت تەننەرخى يۇقىرى بولغانلىقتىن، ئۇرۇمچى قاتارلىق سېتىش رايونلىرى ئاپتونوم رايون ئورۇنلاشتۇرغان كۆممىقوناق يۆتكەش پىلانى بويىچە ئىلىدىن كۆممىقوناق يۆتكىمەكتە، بۇ ھال ئىلى ۋىلايىتىدىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ بېسىمىنى ئاشۇرۇۋەتتى. ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتونوم رايونلۇق مالىيە نازارىتىنىڭ يۆتكەش خىراجىتى ئۇچۇن قوشۇمچە يارىدەم بېرىشىنى، يۆتكەپ كېلىدىغان جايلارنىڭ ئومۇملۇقنى نەزەردە تۇتۇپ، يۆتكەش پىلانىنى قاتتىق ئىجرا قىلىپ، ئىلى ۋىلايىتىنىڭ بېسىمىنى يەڭگىللىتىشىنى تەلەپ قىلىدۇ. قۇرۇتۇتش مۇئەسسەسلىرى قۇرۇلۇشىنى چىڭ تۇتۇش ئۇچۇن، ئاپتونوم رايون ئاجرىتىپ بەرگەن 20 مىليون يۈەن قۇرۇتۇش مۇئەسسەسە مەبلىغىنى ئىمكانقەدەر تېزرەك ئەملىيلەشتۇرۇش كېرەك. ئەگەر مالىيەدە قىيىنچىلىق بولسا، ئالدى بىلەن ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ قەرز ئېلىپ تۇرۇشىنى، ئۆسۈمگە مالىيەدىن يارىدەم بېرىلىشىنى تەكلىپ قىلىمىز. توختام بويىچە سېتىۋېلىش قىسمىنىڭ سىرتىدىكى كۆممىقوناقنى سېتىۋېلىش- سېتىشقا ش ئو ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى مۇنداق تەكلىپ بېرىدۇ: (1) ئىلى رايونىدىكى سودا تارماقلىرى تۇرلۇك چارە - ئۆسۈللارنى قوللىنىپ، چېگرا سودىسى ئارقىلىق ئېكسپورت قىلسا. (2) 11 مىليون 150 مىڭ يۈەن ئاشلىق خېيىمخەتەر فوندىنى ئىشلىتىپ 50 مىليون كىلوگرام سىغىمچانلىقتىكى ئامبار قۇرساق، يەنە بىر قىسىم ئاشلىق خېيىمخەتەر فوندىنى ئىلىدىن ئۇرۇمچىگە يۆتكەشنىڭ كىرا ياردەمى قىلىنسا.

10 - ئاينىڭ 8 -، 9 - كۈنلىرى مالەن ئۇن زاۋۇتى، باغراش ناھىيىلىك ئۇن زاۋۇتىنىڭ كۈنىگە 50 تونىنا بۇغدايىنى بىر تەرەپ قىلالايدىغان دەرىجىلىك ئۇن پىششىقلاش سېخلىرى سىناق تەرىقىسىدە ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۇرۇلدى.

10 - ئاينىڭ 15 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، ئاشلىق ئىدارىسى ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، ئىلى ۋىلايىتىگە توختام بويىچە بۇغداي سېتىۋېلىش پىلانىنى 40 مىليون كىلوگرام كۆپەيتىپ بەردى.

شۇ كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «ئاشلىق ئەھۋالىنى ئېلېكترونلۇق تەكشۈرۈش، تەھلىل قىلىش، تىزگىنلەش سىستېمىسىنىڭ تېخنىكا قائىدىسى (سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلىدىغان)» نى تارقىتىپ، جايلاردىن «قائىدە»نى ئەستايىدىل ئىزچىل ئىجرا قىلىش، سۈيىەت ئۆتكىلىنى قاتتىق ئىگىلەشنى؛ نۆۋەتتە «قائىدە» دىكى تەلەپكە يەتمىگەن ئۆلچەش، تىزگىنلەش سىستېمىسىنى تەدرىجىي ئۆزگەرتىپ يېڭىلاشنى تەلەپ قىلدى.

10 - ئاينىڭ 17 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بەنگۈتتىگىنىڭ (پاختا قوشۇمچە مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش - سېتىشقا ئالاقىدار سىياسەتلەر توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش)» نى تارقىتىش ھەققىدىكى ئۇقتۇرۇش» نى تارقاتتى. ئۇقتۇرۇشتا پاختىكارلارنىڭ مەنپەئىتىنى قوغداش ئۈچۈن، «چىگىت سېتىۋېلىش، ساپ پاختىنىڭ باھاسىنى ھېسابلاش، چىگىت كۆنجۈرىسىنى قايتۇرۇش» تىن ئىبارەت سىياسەتلەرنى يولغا قويۇش، شۇنىڭدەك توختام بويىچە چىگىت سېتىۋېلىش پىلانىنى ئاشلىلەرگىچە ئەملىيلەشتۈرۈش، چىگىتنى ئاشلىلەر بويىچە تاپشۇرۇش، ئاشلىلەر بويىچە ھېساب بوغۇش ۋە كۆنجۈرىنى قايتۇرۇش كۆرسىتىلدى.

10 - ئاينىڭ 18 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «دۆلەت زاپاس ئاشلىقىنىڭ نەق مال پۇكەي ھېساباتىنى كومپيۇتېر ئارقىلىق باشقۇرۇشنى يولغا قويۇش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش» نى تارقىتىپ، جايلاردىن زاپاس ئاشلىق، ياغنى كومپيۇتېر ئارقىلىق باشقۇرۇش توري قۇرۇلۇشىنى تېزلىتىشنى، دۆلەتنىڭ زاپاس ئاشلىق، يېغىنى باشقۇرۇشنى يەنمۇ قېلىپلاشتۇرۇشنى تەلەپ قىلدى.

10 - ئاينىڭ 24 - كۈنى مالىيە نازارىتى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئاساسلىق كۆممىقوناق ئىشلەپچىقىرىلىدىغان 7 ۋىلايەتكە نەملىكى يۇقىرى كۆممىقوناقتىن كونىگە 50 تونىنا بىر تەرەپ قىلالايدىغان قۇرۇلۇش ماشىنىسىدىن 30نى سېتىۋېلىش ئۈچۈن 10 مىليون يۈەن پۇل ئاجرىتىپ بەردى.

10 - ئاينىڭ 29 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، پىلان كومىتېتى تۇرپان ۋىلايەتلىك مەمۇرىي مەھكىمىگە 1996 - يىللىق توختام بويىچە بۇغداي سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى 1 مىليون 200 مىڭ كىلوگرام كېمەيتىش، شۇنىڭغا مۇناسىپ ھالدا 1 مىليون 200 مىڭ كىلوگرام بۇغداي يۆتكەپ كېلىش كۆرسەتكۈچىنى كۆپەيتىپ بېرىشكە قوشۇلىدىغانلىقى توغرىسىدا جاۋاب ئەۋەتتى.

10 - ئاينىڭ 31 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتلىرىنى 1996-يىللىق تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىش ھەمدە (بىرده ئويغۇن، تۆتتىن خالىي، ئاشلىق ئامبارلىرىنى ئارىلاپ تەكشۈرۈش ئەھۋالى توغرىسىدا ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى. ئاپتونوم رايون بويىچە 26 دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى ئېرىشكەن نومۇر ئومۇمىيۈزلۈك ئالدىنقى يىلدىكىدىن يۇقىرى بولدى.

شۇ ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ھەر قايسى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ بېنتىك كومپيۇتېرىنى بىر تۇتاش يېڭىلاپ بەردى ھەمدە ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر بىر قىسىم ناھىيىلەرنىڭ ستاتىستىكا خادىملىرى قاتناشقان كومپيۇتېر ئۆگىنىش كۇرسى ئاچتى.

11 - ئاينىڭ 1 - كۈنى چاپچال شىبە ئاپتونوم ناھىيىلىك ئۇن - ياغ زاۋۇتىنىڭ كونىگە 75 تونىنا بۇغدايىنى بىر تەرەپ قىلالايدىغان دەرىجىلىك ئۇن پىششىقلاش سېخى سىناق تەرىقىسىدە ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتى.

11 - ئاينىڭ 6 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ كۆممىقوناق ئېكسپورت قىلىش مەسىلىسى توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش» نى تارقاتتى؛ ئونىڭدا مۇنداق كۆرسىتىلگەن: دۆلەت پىلان كومىتېتى بىلەن تاشقى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ قوشۇلۇشى ئارقىلىق، ئاپتونوم رايونىمىز ئۆزىگە

كېرەكلىك ۋە زاپاس ساقلايدىغان كۆممىقونىقنى يېتەرلىك قالدۇرۇش ئاساسىدا، چېگرا سودىسى شەكلى ئارقىلىق قوشنا دۆلەتلەرگە كۆممىقوناق ئېكسپورت قىلسا بولىدۇ، مىقدار بەلگىلەش ھاجەت ئەمەس، پەقەت سىرت بىلەن بولغان پۈتۈشۈش توختامىغا ئاساسەن ئېكسپورت ئىجازەتنامىسىنى بېجىرىشكە بولىدۇ. ھازىر ئاشقى ئىقتىساد. سودا نازارىتى، پىلان كومىتېتى، چېگرا سودا ئىدارىسى ئىجازەتنامە بېجىرىشنى يولغا قويۇش ئىشلىرىنى تەشكىللەۋاتىدۇ. ئۇقتۇرۇشتا ئىلى ئوبلاستلىق، ئىلى ژىلايەتلىك، تارباغاتاي ژىلايەتلىك، سانجى ئوبلاستلىق ھۆكۈمەتلەر (مەمۇرىي مەھكىمىلەر) دىن ئەمەلىي كۆچى، ئىقتىدارى بولغان ئۆمەك، گۇرۇپپىلارنى تېزدىن تەشكىللەپ، قوشنا دۆلەتلەرگە بېرىپ توختام ئىمزالاش تەلەپ قىلىنغان. ھە - ھۇ بىلەن ئوتتۇرىغا چىقىش، تۆۋەن باھادا بەسلىشىپ سېتىۋېلىشنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر چېگرا سودا ئىدارىسى ۋە چېگرا سودا جەمئىيىتى كۆممىقوناق ئېكسپورتىغا ئاك تۆۋەن چەكلىمە باھانى يولغا قويماقچى.

11 - ئاينىڭ 11 - كۈنى دۆلەت پىلان كومىتېتى، دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى، مالىيە مىنىستىرلىكى، جۇڭگو يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى 1996 - يىللىق مەخسۇس تۇر بويىچە ساقلىنىدىغان بۇغداي سېتىۋېلىش پىلانىنى چۈشۈردى، پىلاندا پۈتۈن مەملىكەتنىڭ 3 مىليارد كىلوگرام، بۇنىڭدىن شىنجاڭنىڭ 100 مىليون كىلوگرام سېتىۋالىدىغانلىقى كۆرسىتىلگەن.

11 - ئاينىڭ 14 - كۈنى دۆلەت پىلان كومىتېتى، دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى، مالىيە مىنىستىرلىكى شىنجاڭنىڭ دۆلەتنىڭ مەخسۇس تۇر بويىچە ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش ئۈچۈن ساقلىنىدىغان ئاشلىقىدىن 10 مىليون كىلوگرام يۈتكەپ، توختاملىق سېتىۋېلىش باھاسىغا زۆرۈر بولغان خىراجەتلەرنى قوشۇپ، دېھقانلارنى تەمىنلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش تارقاتتى.

11 - ئاينىڭ 15 - كۈنى شايار ناھىيىلىك خەمىيە سانائىتى زاۋۇتىنىڭ كۈنىگە 160 تونىا چىگىتنى بىر تەرەپ قىلالايدىغان يېڭ تارتىش لىنىيىسى مىناق تەرىقىسىدە ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۇرۇلدى.

11 - ئاينىڭ 20 - كۈنى سانجى شەھىرىنىڭ «تەڭرىتاغ» ماركىلىق ئۈنى ئاپتونوم رايونىنىڭ «داڭلىق مەھسۇلات»ى نامىغا ئېرىشتى.

11 - ئاينىڭ 26 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بەنگۈتىنىڭ «1996 - يىلى ئاشلىق باھاسى ئۆستۈرۈلگەندىن كېيىن مالىيەدىن ياردەم بېرىش مەسىلىسى توغرىسىدىكى جاۋاب»ىدا مالىيە نازارىتى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، باھا ئىدارىسىنىڭ 7 - ئاينىڭ 8 - كۈنىدىكى دوكلاتىغا تەستىقىي جاۋاب بېرىلدى. ئۇنىڭدا ئالاھىدە قىممىتچىلىقى بار خادىملار (جۈملىدىن خەلق ئىشلىرى تارماقلىرىنىڭ ئېتىبار بېرىش، نەپىقە بېرىش ئوبيېكتلىرى، دۆلەت كارخانىلىرىدىكى ئالاھىدە قىممىتچىلىقى بار ئىشچى - خىزمەتچىلەر، خەلق ئوقۇتقۇچىلىرى، ئالىي، ئوتتۇرا تېخنىكوم ۋە تېخنىك ئىشچىلار مەكتەپلىرىدە ئوقۇۋاتقان ئوقۇغۇچىلار) جەمئىي 296 مىڭ 367 كىشى بولۇپ، ئۇلارغا 35 مىليون 170 مىڭ يۈەن، چارۋىچىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىغا 30 مىليون يۈەن؛ ژىلايەت، ئوبلاستلار ئوتتۇرىسىدىكى پىلانلىق يۆتكىلىدىغان 400 كىلومېتردىن يىراق يەردىكى ئاشلىقنىڭ كىرا ھەققىگە 50 مىليون يۈەن؛ ئاشلىق سېتىش باھاسىنىڭ باسقۇچقا بۆلۈنۈپ ئەمەلىيلىشىش باھاسى بىلەن بىراقلا ئەمەلىيلىشىش باھاسى ئوتتۇرىسىدىكى باھا پەرقى ئۈچۈن 171 مىليون 920 مىڭ يۈەن؛ ھەربىيلەرنى تەمىنلەيدىغان ئاشلىقنىڭ باھا پەرقى ئۈچۈن 55 مىليون يۈەن قوشۇمچە ياردەم بېرىلمەيدىغانلىقى؛ يۇقىرىقى 5 تۈرلۈك ياردەم مەبلىغى ئۈچۈن بىر يىلدا 312 مىليون 90 مىڭ يۈەن كېتىمەيدىغانلىقى، بۇ پۇللارنىڭ پاختا ئارقىلىق ئاشلىقنى تولۇقلاش قاتارلىق مەخسۇس فوندتىن چىقىم قىلىنمىدىغانلىقى ھەمدە مۇشۇ بېكىتىلگەن پىلان جايلارنىڭ ئىجرا قىلىشىغا چۈشۈرۈپ بېرىلمەيدىغانلىقى ئېيتىلغان.

شۇ كۈنى كۆچا ناھىيىلىك ياغ زاۋۇتىنىڭ كۈنىگە 120 توننا چىگىتنى بىر تەرەپ قىلالايدىغان ياغ تارتىش ئىشلەپچىقىرىش لىنىيىسى ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلدى.

شۇ ئايىنىڭ ئاخىرلىرى ئۈرۈمچى شەھەرلىك ھۆكۈمەتنىڭ مالىيە - سودا ئىشخانىسى سودا - سانائەت، ئاشلىق، تېخنىكا نازارەتچىلىكى، ئىستېمالچىلار جەمئىيىتى قاتارلىق ئورۇنلارنى تەشكىللەپ، دۆلەت، كوللېكتىپ، يەككە ئىگىلىكتىكى ئاشلىق، ياغ تىجارەت تور - نۇقتىلىرى ساتىدىغان ئاشلىق، ياغ تاۋارلىرى ئۈستىدە بىر قېتىم بىرلەشمە نۇقتىلىق تەكشۈرۈش ئېلىپ بارىدى، تەكشۈرۈش نەتىجىسىدە لايىقەتلىك بولۇش نىسبىتى ئاران 22% بولدى. ئاساسلىقى يەككە ئاشلىق، ياغ سودىگەرلىرى ساقتىلىق قىلىپ ياغقا باشقا نەرسە ئارىلاشتۇرۇش، ناچار ئوننى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى ئۇن زاۋۇتلىرىنىڭ خالتىسىغا قاچىلاش، تازىلىقى ناچار بولۇشتەك ئەھۋاللار ساقلانغان.

12 - ئاينىڭ 2 - كۈنى دۆلەت پىلان كومىتېتى، دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى، مالىيە مىنىستىرلىكى، جۇڭگو بېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى كۆممىقوناق سېتىۋېلىش - ساقلاش پىلانىنى چۈشۈردى، مەملىكەتنىڭ پىلانى 5 مىليارد 500 مىليون كىلوگرام بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە شىنجاڭنىڭ 100 مىليون كىلوگرام.

12 - ئاينىڭ 17 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسىغا «جەمئىيەتتە بىكار تۇرۇۋاتقان زاۋۇت ئۈيلىرى، ئامبارلاردىن پايدىلىنىپ ئاشلىق ساقلاش ئەھۋالى توغرىسىدا تەكشۈرۈش دوكلاتى» يوللىدى: خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىلىپ، «ئۈستىدىن يامغۇر ئۇتمەيدىغان، ئاستى قۇرۇق، شامال ئۆتۈشۈپ تۇرىدىغان، ياپقىلى بولىدىغان، بۇلغىنىشقا ئۇچرىمايدىغان بولۇش؛ يەر تۈزۈلۈشى ئېگىز، كەلكۈنگە ئۇچرىمايدىغان بولۇش؛ ئاشلىق ساقلاش كۆلىمى 5 مىليون كىلوگرامدىن يۇقىرى بولۇش؛ ئاشلىقنىڭ يۆتكىلىش يۆنىلىشىگە ئۇيغۇن، ئورۇنلىشىشى مۇۋاپىق بولۇش؛ قاتناش قولايلىق بولۇش» تىن ئىبارەت 5 پىرىنسىپقا ئاساسەن، ئاساسلىق ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان رايونلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى بىلەن تەكرار تەكشۈرۈش، ئەمەلىيلەشتۈرۈش ئارقىلىق، ئاشلىق ساقلاش شارائىتىغا ئۇيغۇن بولغان، جەمئىيەتتە بىكار تۇرۇۋاتقان زاۋۇت ئۈيلىرىدىن 33 كورپۇس تاللاندى، بۇنىڭدا 82 مىليون كىلوگرام ئاشلىقنى ساقلىغىلى بولىدۇ.

12 - ئاينىڭ 18 - كۈنى دۆلەت پىلان كومىتېتى، دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى، مالىيە مىنىستىرلىكى، جۇڭگو بېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى بىرلىكتە شىنجاڭدا 50 مىليون كىلوگرام يەرلىك زاپاس ئاشلىق ساقلاش، 1996 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا 225 مىليون كىلوگرامغا يەتكۈزۈش پىلانىنى چۈشۈرۈپ، يەرلىك زاپاستا پەيدىنپەي ئاساسلىق ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىدا 3 ئايلىق سېتىش مىقدارىنى، سېتىش رايونىدا 6 ئايلىق سېتىش مىقدارىنى ساقلاش كۆلىمىگە يېتىشنى تەلەپ قىلدى.

12 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ئونسۇ ناھىيىسىنىڭ ئارال شال ئاقلاش زاۋۇتىنىڭ كۈنىگە 80 توننا شال ئاقلايدىغان ئىشلەپچىقىرىش لىنىيىسى ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلدى.

شۇ يىلى ئاپتونوم رايون ئاشلىق سىستېمىسىدا قۇرۇلغان سانائەتتە 29 تۈرنىڭ پەن - تېخنىكىسىنى ئۆزگەرتىش تەستىقلىنىپ، 29 تۈردە ئەمەلىي ئىش باشلاندى، ئۇنىڭغا 102 مىليون 390 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىندى. 1996 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق تارماقلىرى ئاچقان سانائەت كارخانىسى 170تىن ئېشىپ، ئۇلارنىڭ مۇقىم مۇلكى 1 مىليارد 80 مىليون يۈەنگە يەتتى. ئۇلارنىڭ يىللىق ئۇن تارتىش ئىقتىدارى 1 مىليون 650 مىڭ تونىنىغا، ياغ تارتىش ئىقتىدارى 850 مىڭ تونىنىغا، ئاشلىق، ياغ يېمەكلىكلىرىنى ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى 80 مىڭ تونىنىغا، يەم - خەشەك پىششىقلاپ ئىشلەش ئىقتىدارى 480 مىڭ تونىنىغا، ئاشلىق، ياغ ماشىنىلىرىنى ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى 2000 تونىنىغا يەتتى. مۇشۇ بىر يىلدا ئورۇندالغان سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 882 مىليون يۈەن بولۇپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 3.40% تۆۋەنلىدى، يىللىق يارىتىلغان پايدا ۋە باج 42 مىليون 690 مىڭ يۈەن بولدى. مۇشۇ بىر يىلدا

ئەملي ئىشلەپچىقىرىلغان ئۇن 774 مىڭ 600 تونىنا، ياغ 108 مىڭ 600 تونىنا، ئاشلىق، ياغ بىمەكلىكى 15 مىڭ تونىنا، يەم - خەشەك 153 مىڭ 200 تونىنا بولدى. پۈتۈن بىر يىلدا ئورۇندالغان پايدا 13 مىليون 910 مىڭ يۈەن بولۇپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 50.58% تۆۋەنلەپ كەتتى.

△ سانجى ئوبلاستلىق ئاشلىق، ياغ گۈرۈھى شىركىتى خىزمەت باشلىدى. 1996 - يىلى تىجارەت خاراكتېرلىك ئاسما ھېساباتى كۆپەيمىدى، ئوبلاست بويىچە ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ سانائىتى بىلەن سودىسىنىڭ پايدا - زىيىنىنى چېقىشتۇرغاندا ئورۇندالغان پايدا 14 مىليون يۈەن بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە سودىنىڭ 8 مىليون 210 مىڭ يۈەن، سانائەتنىڭ 6 مىليون 550 مىڭ يۈەن، يەم - خەشەكنىڭ مىنۇس 350 مىڭ يۈەن، تىرانسپورتنىڭ 110 مىڭ يۈەن، باشقىلارنىڭ مىنۇس 520 مىڭ يۈەن. قىزىلئۆ ئوبلاستىدىكى ئاشلىق تارماقلىرى كۆپ خىل ئىگىلىك خىزمىتىنى تۈتۈش داۋامىدا باقمىچىلىقنى زور دەرىجىدە تەرەققىي قىلدۇرۇپ، بازارنى 8250 دانە گۈش توخۇسى، 58 تونىنا يېڭى تۈخۈم، 3600 دانە نەسىللىك توخۇ، 3500 دانە چۈجە، 143 چوشقا، 78 چوشقا كۆچۈكى، 14 مىڭ 563 كىلوگرام گۈش، 338 كىلوگرام بېلىق بىلەن تەمىنلەپ، يەرلىك ھۆكۈمەتلەرنىڭ ياخشى باھاسىغا ۋە ئاممىنىڭ ئالقىشىغا ئېرىشتى. بايىنغولىن ئوبلاستىدىكى ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ كۆپ خىل ئىگىلىك تىجارىتىدە تۇراقلىق مۇلۈك 45 مىليون 540 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، ئومۇمىي مۇلۈكنىڭ 30.60%نى ئىگىلىدى. شۇ كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىدىغان خادىملار 705 بولۇپ، ئىشچى-خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ 22.50%نى تەشكىل قىلدى، ئۇلارنىڭ تېرىقچىلىق قىلىدىغان يېرى 16 مىڭ 985 موغا، باققان تۇرلۇك چارۋىسى 6800 گە، ئۇي قۇشلىرى 100 مىڭدىن كۆپرەككە يېتىپ، جەمئىيەتنى 200 مىڭ كىلوگرام گۈش، 500 مىڭ كىلوگرام توخۇم بىلەن تەمىنلىدى.

1997 يىل

1 - ئايدا ئالتاي ۋىلايىتى تارىختا ئاز كۆرۈلىدىغان قار - شۇۋېرغان ئاپىتىگە ئۇچرىدى، ئاشلىق تارماقلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئاپەتكە تاقابىل تۇرۇشقا ئاتلاندى. 1996 - يىل 12 - ئاينىڭ 27 - كۈنىدىن 1997- يىل 1 - ئاينىڭ ئاخىرىغىچە ئالتاي ۋىلايىتى ئۈدا 4 قېتىم ئېغىر قار - شۇۋېرغان ئاپىتىگە ئۇچرىدى، تېمپېراتۇرا نۆلدىن تۆۋەن 40 نەچچە گرادۇسقا چۈشتى. ئادەتتىكى جايلاردا قارنىڭ قېلىنلىقى 80 سانتىمېتىرغا يەتتى، تاغدا قارنىڭ قېلىنلىقى 2 مېتىردىن ئاشتى. ئاپەت ئەڭ ئېغىر بولغان چىڭگىل، جېمىنەي ۋە كۆكتوقاي، بۈرچىن ناھىيىلىرىدىكى بىر قىسىم يېزا، فېرمىلاردا 100 نەچچە مىڭدىن ئارتۇق چارۋىچى، نەچچە 100 مىڭ چارۋا قاپسىلىپ قالدى. ئالتاي ۋىلايىتى ئاشلىق سىستېمىسىدىكىلەر پۈتۈن كۈچ بىلەن ئاپەتتىن قۇتقۇزۇشقا ئاتلاندى، 5000 تونىنىدىن ئارتۇق ئوزۇقلۇق ئاشلىقى، يەم - خەشەك يۆتكەپ، قاردا قاپسىلىپ قالغان چارۋىچىلارنى ۋە چارۋىلارنى قۇتۇلدۇردى. قاردا قاپسىلىپ قالغان خەلق ئىشچىلىرىنى قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن ئالتاي ۋىلايەتلىك پارتكوم، مەمۇرىي مەھكىمىنىڭ يولىورۇقىغا ئاساسەن ئالتاي شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ۋە ۋىلايەتلىك ئون زاۋۇتى 1 - ئاينىڭ 6 - كۈنى 900 كىلوگرام گۈرۈچ، 700 كىلوگرام ئالاھىدە 1 - دەرىجىلىك ئون، 800 كىلوگرام ئالاھىدە 2 - دەرىجىلىك ئون، 1500 نانىنى ھاۋادىن ئاپەت رايونىغا تاشلاپ بېرىش ئۈچۈن ئايرودرومغا يەتكۈزۈپ بەردى. چىڭگىل ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى تېزلىكتە 380 ئاپتوموبىلنى تەشكىللەپ، 16 تەمىنلەش نۇقتىسىغا يەم - خەشەك يەتكۈزۈپ، قاپسىلىپ قالغان %80 چارۋىنى يەم - خەشەككە ئىگە قىلدى، ئاي ئاخىرىغا قەدەر چىڭگىل ناھىيىسى 10 مىليون 700 مىڭ تونىنا يەم - خەشەك تارقاتتى؛ جېمىنەي ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى زەنجىر تاپانلىق تراكتورنى يۇقىرى باھادا ئىجارىگە ئېلىپ

يول ئېچىپ، 320 مىڭ كىلوگرام ئۇن، 525 مىڭ كىلوگرام يەم - خەشەكنى ناھايىتى تېزلىكتە چارۋىچىلارنىڭ قولىغا يەتكۈزدى؛ كۆكتوقاي ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى 940 مىڭ كىلوگرام ئۇن، 680 مىڭ كىلوگرام يەم - خەشەكنى 38 چارۋىچىلىق ئاشلىق پونكىتى ۋە تەمىنلەش نۇقتىسىغا ۋاقتىدا يەتكۈزۈپ بەردى. ئالتاي ۋىلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىسى قاردا قاپسىلىپ قالغان تېرمىرتام ۋە قۇمقاناس تاغلىق رايونىغا ئاشلىق، يېمەكلىكلەرنى ھاۋادىن تاشلاپ بېرىشكە ئاكتىپ ماسلىشىپ، قاپسىلىپ قالغان چارۋىچىلارنى ۋاقتىدا قۇتۇلدۇردى. ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى ئاپەت رايونىغا ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش خىزمەتلىرىگە يارەملىشىشكە ئىككى خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتتى. مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى قالىبەك ئەبىلغازى ئاپتوموبىل ئەترىتىنى باشلاپ ئاشلىق ۋە يەم - خەشەكنى ئېلىپ چىڭگىل ناھىيىسىگە ئاپىرىپ، ئاپەتكە ئۇچ قانىتىق ئۇچرىغان 5 چارۋىچىلىق يېزىسىغا يەتكۈزۈپ بەردى. بۇ مەزگىلدە ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى 1 - ئاينىڭ 21-ۋە 31 - كۈنلىرى ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىگە ئالتاي ۋىلايىتىنىڭ ئاپەت ئەھۋالى ۋە ئاپەتتىن قۇتۇلدۇرۇش ئەھۋالىنى دوكلات قىلدى. ئالتاي ۋىلايىتىدىكى ھەر دەرىجىلىك پارتىيە، ھۆكۈمەت ئورۇنلىرىنىڭ تەلىپىگە ئاساسەن، ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش ئاشلىقى ۋە يەم - خەشەكنى ئاۋۋال يەتكۈزۈپ بېرىپ كېيىن ھېسابات قىلىش، ناھىيە، يېزىلىق ھۆكۈمەتلەر ئاق ھۆججەت يېزىپ بېرىشتەك نېمە سەتىش چارىسى قوللىنىلدى. 1 - ئاينىڭ 28 - كۈنىگە قەدەر ۋىلايەت بويىچە پەقەت يەم - خەشەك ئاشلىقىدىنلا 8 مىليون كىلوگرام نېمە سېتىلدى. ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى بىلەن ئالتاي ۋىلايىتىدىكى ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى ئاپتونوم رايوندىن ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش مەبلىغىنى ئورۇنلاشتۇرغاندا ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق، يەم - خەشەكنى نېمە سانقان پۇلىنى ئالدىن ھەل قىلىپ بېرىشنى ھەمدە ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ نېمە سېتىشتىن كېلىپ چىققان زىيىنىغا سىياسەت خاراكتېرلىك قوشۇمچە يارەم بېرىشنى تەلەپ قىلدى.

2 - ئاينىڭ 4 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى خەلق ھۆكۈمىتىگە «ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ قوناق سېتىۋېلىش ئەھۋالى توغرىسىدا دوكلات» يوللىدى، مەزمۇنى مۇنداق: 1996 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىزدا قوناق مەھسۇلاتى ئالدىنقى يىلدىكىگە قارىغاندا 400 مىليون كىلوگرام ئاشتى، ئېشىش ھەجمى 13.90% بولدى، 1997 - يىل 1 - ئاينىڭ ئاخىرىغىچە ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش پىلانىنىڭ 40.94% ئورۇندىلىپ، ئوخشاش مەزگىلدىكىگە قارىغاندا 41 مىليون 350 مىڭ كىلوگرام ئارتۇق سېتىۋېلىندى. جايلارنىڭ ئىنكاس قىلىشىچە، دېھقانلارنىڭ قولىدا تەخمىنەن 618 مىليون كىلوگرام سېتىلمىغان كۆممىقوناق بار ئىكەن، مۆلچەرلىنىشىچە، دېھقانلار ئۆزلىرى بىر قىسمىنى ئوبوروت قىلغاندىن سىرت، ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ يەنە 500 مىليون كىلوگرام سېتىۋېلىشىغا توغرا كېلىدۇ. ئومۇمىيەتنى نەزەردە تۇتۇپ، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ كۆممىقوناق سېتىۋېلىش سىياسىتىنى كەم - كۈتمەس ئىزچىل ئەملىيلەشتۈرۈپ، دېھقانلارنىڭ كۆممىقوناق سېتىشى قىيىن بولۇش مەسىلىسىنى ئوبدان ھەل قىلىش ئۈچۈن، 3 - ئاينىڭ ئاخىرىدىن كېيىن كۆممىقوناقنى ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە كەڭ - كۈشادە سېتىۋېلىش قارار قىلىندى، لېكىن ئامبار يېتىشمەيدۇ. ئاپتونوم رايون بويىچە مۇكەممەل بولغان نەق ئامبار سىغىمى 2 مىليارد 976 مىليون كىلوگرام، 1996 - يىل 12 - ئاينىڭ ئاخىرىغا قەدەر ئاشلىق سالدۇسى 3 مىليارد 80 مىليون كىلوگرامغا يەتتى (ياغلىق دان قاتارلىقلار بۇنىڭ سىرتىدا)، بۇنىڭ ئىچىدە ئوچۇقچىلىقتا دۆۋىلەپ قويۇلغان ئاشلىق 480 مىليون كىلوگرام، بۇ ئاشلىق ئاساسلىقى شىمالىي شىنجاڭدىكى ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان رايونلارغا مەركەزلەشكەن. سېتىۋېلىنغان كۆممىقوناق ئاساسەن ئوچۇقچىلىقتا دۆۋىلەپ قويۇلدى؛ يەنە 500 مىليون كىلوگرام سېتىۋېلىنسا ئامبار سىغىمچانلىقى تېخىمۇ جىددىيلىشىدۇ. ئاپتونوم رايون بويىچە ھازىر كۆممىقوناقنىڭ بازار باھاسى دۆلەتنىڭ ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسىدىن تۆۋەن بولۇپ، ھەر كىلوگرامىنىڭ باھا پەرقى 0.16 يۈەندىن 0.41 يۈەنگىچە بولۇۋاتىدۇ. مۆلچەردىكى سېتىۋېلىش مىقدارى بويىچە ھېسابلىغاندا، زىيان 105 مىليون يۈەنگە يېتىدۇ، بانكا ئۈسۈمى ۋە سېتىۋېلىش، ساقلاش خىراجەتلىرى بۇنىڭ سىرتىدا، دوكلاتتا بۇ زىيان، ئۈسۈم

ۋە خىراجەتلەر شۇنىڭدەك ئامبار سېلىشقا كېرەكلىك قەرز پۇللارنى ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇزاكىرە قىلىپ ھەل قىلىپ بېرىشى تەلەپ قىلىندى.

2 - ئاينىڭ 18 - كۈنى ش ئۈ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئىدارە ياشلىقى ئابدۇكېرىم ھاشىمنىڭ 1996- يىللىق بوغالتىرلىيە توپلىمىنى تۈزۈش يىغىنىدا قىلغان سۆزىنى بېسىپ تارقاتتى. ئۇ سۆزىدە 1996 - يىللىق ئاشلىق بوغالتىرلىقى خىزمىتىگە مۇناسىق ئىجابىي ياھا بەردى: (1) تەلەپكە ئاساسەن 1991 - ئاشلىق يىلىدىن بۇرۇنقى سىياسەت خاراكتېرلىك ئاسما ھېساباتلارنى يۇقىرىغا يوللاش خىزمىتى ۋاقتىدا تاماملاندى. (2) گوۋۇيۈەن ۋە ش ئۈ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ «بىر تۈتاش رەھبەرلىك قىلىش، ئىككى لىنىيە بويىچە ھەرىكەت قىلىش، ئايرىم ھېسابات قىلىش، تىجارەتنى جانلاندۇرۇش» پرىنسىپىغا ئاساسەن، مالىيىدە ھېساباتنى ئايرىش خىزمىتى ئىشلەندى. (3) دۆلەت ئىگىلىكىدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئىگىلىك ياشقۇرۇشى ۋە ئوبوروت خىراجىتى، ئىگىلىك ياشقۇرۇش تەننەرخىگە بولغان ياشقۇرۇش كۈچەيتىلىپ، ئايرىپ ھېسابات قىلىش تۈزۈمى تۈرغۇزۇلدى. (4) گوۋۇيۈەننىڭ بىر تۈتاش ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش، سېتىش ياھا لايىھىسى ئوڭۇشلۇق تۈزۈلۈپ، ئاشلىق ياھاسىنى تەڭشەشتىن كېيىن چىقىمغان داۋالغۇش ئۈنۈملۈك تىزگىنلەندى. (5) گوۋۇيۈەن ۋە ش ئۈ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ بىر تۈتاش ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق سىستېمىسى ھەمدە ئىدارىگە بېۋاستە قاراشلىق كارخانا، كەسىپي ئورۇنلارنىڭ بوغالتىرلىق خىزمىتى تەكشۈرۈلدى. (6) كىرىمنى ئاشۇرۇپ، چىقىمنى تېجەشنىڭ بىرقاتار كونكرېت تەدبىرلىرى ئوتتۇرىغا قويۇلدى. (7) مۇلۈك ۋە مەبلەغنى ئېنىقلاش داۋامىدا مۇلۈك ھوقۇقىنى تىزىملاش تۈزۈمى تۈرغۇزۇلۇپ، دۆلەت مۇلكىنىڭ قىممىتىنى ساقلاش ۋە ئاشۇرۇشقا كاپالەتلىك قىلىندى. (8) كەلكۈنگە تاقابىل تۇرۇش، ئاپەتتىن قۇتقۇزۇشقا ماسلىشىپ پائال مەبلەغ غەملەپ، ئاپەتكە ئۇچرىغان ئورۇنلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىشىنى ئىمكانقەدەر تېز ئەسلىگە كەلتۈرۈشگە ياردەم بېرىلدى ۋەھاكازا. ساقلانغان مەسىلىلەر شۇكى، زىيان داۋاملىق كۆپەيدى. 1992 - يىل 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن 1996 - يىل 12 - ئاينىڭ ئاخىرىغا قەدەر ھېسابقا ئېلىپ قويۇلغان زىيان 1 مىليارد 507 مىليون يۈەنگە يەتتى، بۇنىڭدا ئىسلاھات يۈرۈشلىشىپ كېتەلمەسلىك، تۈزۈلمە راۋان بولماسلىق، سىياسەت ئەمەلىيلەشمەسلىك، قوشۇمچە ياردەم نەقلەشمەسلىك قاتارلىق ئوبىيېكتىپ سەۋەبلەردىن سىرت ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئىگىلىك ياشقۇرۇشى ياخشى بولماسلىقمۇ زىيانىنىڭ ئېغىر بولۇشىدىكى بىر مۇھىم ئامىل.

2 - ئاينىڭ 20 - كۈنى ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى دەلىلقان مامىقان ش ئۈ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى قاتارلىق ئالاقىدار ئورۇنلارنىڭ مەسئۇللىرىنى چاقىرىپ ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ سىرتىدىكى كۆممىقوناق سېتىۋېلىش مەسىلىسىنى مۇھاكىمە قىلدى. يىغىن خاتىرىسىدە مۇنداق دەپ كۆرسىتىلدى: كۆممىقوناق مەسىلىسىنى ھەل قىلىشتا ئاشلىق تارماقلىرى كەڭ - كۆشادە سېتىۋېلىشقا كاپالەتلىك قىلىشى كېرەك، يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى سېتىۋېلىش مەبلىغىنى ۋاقتىدا يەتكۈزۈپ بېرىشكە كاپالەتلىك قىلىشى كېرەك، دۆلەتنىڭ كۆممىقوناقنى زاپاس ساقلاش مەخسۇس كۆرسەتكۈچى 100 مىليون كىلوگرام، ئاپتونوم رايون 50 مىليون كىلوگرام ئورۇنلاشتۇرۇپ، ئىشلەپچىقىرىش رايونىغا مايىللاشتۇرىدۇ، يەنە مەركەزنىڭ 100 مىليون كىلوگرامدىن 150 مىليون كىلوگرامغىچە كۆممىقوناقنى زاپاس ساقلاش مەخسۇس كۆرسەتكۈچىنى كۆپەيتىپ بېرىشنى قولغا كەلتۈرىمىز. ھازىرقى ئامبارلاردىن تولۇق پايدىلىنىش، جەمئىيەتتىكى بىكار ئامبارلار ۋە ئىشلەپچىقىرىشى توختىغان كارخانىلارنىڭ ئاشلىق ساقلاشقا بولىدىغان زاۋۇت ئۈيلىرىنى ئىجارىگە ئېلىش لازىم. ئامبار قۇرۇش پىلانىدىمۇ ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىغا ئېتىبار بېرىش كېرەك. بۇندىن كېيىمن ياھا پەرقى قوشۇمچە ياردەمى مەسىلىسىنى ھەققەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدىگەن ھالدا ھەل قىلىشقا قۇلايلىق بولۇش ئۈچۈن ياھا تارماقلىرى ياھا پەرقىنى ياسقۇچلارغا بۆلۈپ تەكشۈرۈپ تەستىقلىشى لازىم.

2 - ئاينىڭ 24 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم ۋە خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ يوليورۇقىغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى جايلارغا «كۆممىتونا قانى سىياسەت، بەلگىلىمىلەر بويىچە كەلگ - كۈشادە سېتىۋېلىش توغرىسىدىكى تەشۋىقات تېزىسى» نى تارقىتىپ ئاشلىق تارماقلىرى ئورۇنداشقا تېگىشلىك 10 تۈرلۈك تەلەپنى ئوتتۇرىغا قويدى، 3 - ئاينىڭ ئاخىرىدىن كېيىن دېھقانلار ئاشلىق تارماقلىرىغا ساتماقچى بولغان كۆممىتونا قانى ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە كەلگ - كۈشادە سېتىۋېلىشقا كاپالەتلىك قىلىشنى، سېتىۋېلىشنى رەت قىلماسلىقنى ۋە چەك قويماسلىقنى تەلەپ قىلدى.

شۇ كۈنى ئاپتونوم رايونىنىڭ كۆممىتونا قانى سېتىۋېلىش - ساقلاش خىزمىتى يېغىنى ئۈرۈمچى شەھىرىدە ئېچىلىپ، 2 - ئاينىڭ 25 - كۈنى ئاخىرلاشتى. مۇئاۋىن رەئىس دەلىلقان ماممقان يېغىنغا كېلىپ سۆز قىلدى، ئۇ سۆزىدە: ئاشلىق تارماقلىرىدىن كۆممىتونا قانى سېتىۋېلىش، ساقلاش خىزمىتىنى يۇكسەك مەسئۇلىيەتچانلىق بىلەن ئوبدان ئىشلەشنى، شۇنجى ۋاڭ لېچۈەننىڭ دېھقانلارغا بەرگەن ۋەدىسىنى قەتئىي ئىزچىللاشتۇرۇشنى، بۇ يىل 3 - ئاينىڭ ئاخىرىدىن باشلاپ كۆممىتونا قانى دۆلەتنىڭ ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسى (ھەر كىلوگرامى 1.05 يۈەن) بويىچە دېھقانلاردىن كەلگ - كۈشادە سېتىۋېلىشنى، 14% لىك نەملىك ئۇلچىمىنى ئەستايىدىل ئىجرا قىلىشنى، سېتىۋېلىش مەبلىغىنىڭ ۋاقتىدا نەقلەشتۈرگە كاپالەتلىك قىلىشنى تەلەپ قىلدى. شۇنىڭ بىلەن بىرگە ئاشلىق ساقلاش تەس بولۇش مەسىلىسىنى ئامالىنىڭ بارىچە ھەل قىلىش، ئوچۇقچىلىقتا ئاشلىق ساقلاش كۆلىمىنى كېڭەيتىش، جەمئىيەتتىكى ئامبارلارنى ئىجارىگە ئېلىش، دۆلەتكە ۋاكالىتەن شەخسلەر ساقلاش قاتارلىق يوللار ئارقىلىق زاپاس ئاشلىقنى كۆپەيتىش، بىر قىسىم خېيىمخەتەر فوندىنى باھا پەرقىگە ياردەم قىلىش، كۆممىتونا قانى سېتىش، باشقا مەھسۇلاتقا ئايلاندۇرۇش ۋە يۆتكەش خىزمىتىنى ئوبدان تۇتۇش لازىم، دەپ تەكىتلىدى.

2 - ئاينىڭ 26 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى، شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئۈرۈمچى شەھىرىدە ھەربىي ئاشلىق خىزمىتى يېغىنى ئېچىپ، گوۋيۈەن، مەركىزىي ھەربىي كومىتېتىنىڭ «ھەربىي ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش توزۇلمىسى ئىسلاھاتىنى چوڭقۇرلاشتۇرۇش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش» نى ئىزچىللاشتۇردى، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ھەربىي ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىنىڭ ئەھۋالىنى تەكشۈردى. ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى دەلىلقان ماممقان ۋە شىنجاڭ ھەربىي رايونىنىڭ مۇئاۋىن قوماندانى فالك دېڭخۇالار يېغىنغا كېلىپ سۆز قىلدى.

2 - ئاينىڭ 28 - كۈنى مالىيە نازارىتى، ئاشلىق ئىدارىسى بىرلىشىپ ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىدىن تۆۋەندىكىدەك يوليورۇق سورىدى. ئاشلىق، ياغ ساقلاش مۇئەسسەسىلىرى مەبلىغىدىن 70 مىليون يۈەن ھەل قىلىپ بېرىشنى تەلەپ قىلمىز، بۇنىڭ ئىچىدىكى 30 مىليون يۈەننى يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى مەخسۇس قەرز پۇل سۈپىتىدە بەرسە، ئاپتونوم رايون مالىيىسىدىن 3 يىلغىچە ئۆسۈمىگە قوشۇمچە ياردەم قىلسا، دېرىنى ئاشلىق كارخانىلىرى 3 يىلغا بۆلۈپ تەننەرخكە كىرگۈزىدۇ، 20 مىليون يۈەن ئامبار سېلىش مەخسۇس مەبلىغىدىن چېقىم قىلىنىدۇ؛ بۇنىڭدىن سىرت 20 مىليون يۈەن 1995 - يىلدىن 1996- يىلغىچە بولغان ئاشلىقنى مەخسۇس زاپاس ساقلاش مەبلىغىنىڭ يېڭىدىن كۆپەيتىلگەن خىراجىتىدىن چېقىم قىلىنىدۇ.

شۇ كۈنى دۆلەت ئىچكى سودا مىنىستىرلىكى مەملىكەت بويىچە سودا ساھاسى باشقۇرغان سانائەتنى 3 - قېتىملىق ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرۈش بويىچە ئىلغار شەخسلەرنى تەقدىرلىدى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىدىن لياۋ جۈن تەقدىرلەندى.

3 - ئاينىڭ 1 - كۈنى سائەت 23 تە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق، ياغ ماددىي ئەشيا شىركىتىنىڭ ئىسلاش دورىسى قاچىلانغان ئامبىرى پارتلاپ ئوت كەتتى، 300 نەچچە مىڭ يۈەن بىۋاستە ئىقتىسادىي زىيان بولدى.

3 - ئاينىڭ 4 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «ئىككىنى ۋاكالىتەن، بىرنى ئالماشتۇرۇش»

كەسپىلى كېڭەيتىپ، دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق تەرەققىياتى ۋە دېھقانلار، چارۋىچىلارنىڭ تۇرمۇشىنى ئۇرۇنلاشتۇرۇش ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى. «ئىككىنچى ۋاكالىتەن، بىرنى ئالماشتۇرۇش» دېگەندە، دېھقانلارغا ۋاكالىتەن پىششىقلاپ ئىشلەپ بېرىش، دېھقانلارغا ۋاكالىتەن ساقلاپ بېرىش ۋە ئاشلىق، ياغ، يەم - خەشەك مەھسۇلاتلىرىنى ئالماشتۇرۇش خىزمىتى كۆزدە تۇتۇلىدۇ. ئۇقتۇرۇشتا ئاشلىق تارماقلىرى قۇرغان سانائەت كارخانىلىرىدىن مەھسۇلاتنىڭ سورت نىسبىتىنى دۆلەت بەلگىلىگەن خام ئەشيا دەرىجە ئۆلچىمى بويىچە بەلگىلەش، مەھسۇلاتنىڭ دەرىجىسى، باھاسىنى چۈشۈرۈپ سېتىپ دېھقانلارنى ۋاقتى-سوقتى قىلماسلىق، ئالماشتۇرۇش ۋاقتىنى ئۇزارتىش، رەسمىيەتلەرنى ئاددىيلاشتۇرۇش، مالنى ئۆيگە ئاپىرىپ بېرىش قاتارلىق تەدبىرلەرنى قوللىنىپ، دېھقانلارغا قولايلىق يارىتىپ بېرىش، ئەلا مۇلازىمەت ئارقىلىق دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىشىغا ياردەم بېرىش تەلەپ قىلىنىدى.

3 - ئاينىڭ 13 - كۈنى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، مەملىكەت بويىچە ئاشلىق، ياغ ئۆلچەم سۈپەت خىزمىتىدىكى ئىلغار ئورۇن ۋە ئىلغار شەخسلەرنى تەقدىرلىدى. شىنجاڭدىن تەقدىرلەنگەن ئىلغار ئورۇنلار: ئۈرۈمچى ئاشلىق، ياغ ئۆلچەم - سۈپەت تەكشۈرۈش - ئۆلچەش پونكىتى، تارباغاتاي ۋىلايەتلىك ئاشلىق ياغ تەكشۈرۈش - ئۆلچەش مەركىزى؛ ئىلغار شەخسلەر: شىنجاڭ ئىلى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتىدىن ما مېڭۈبن، قەشقەر ۋىلايەتلىك ئاشلىق، ياغ ئۆلچەم - سۈپەت تەكشۈرۈش - ئۆلچەش ئورنىدىن مەمتىمىن ياسىن، سانجى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئاشلىق ئىسكىلاتىدىن ربن دېگۈ، شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈەنى ئاشلىق، ياغ سودا ئىدارىسىدىن شيې كۆڭدې.

3 - ئاينىڭ 18 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتونوم رايون پىلان يىغىندا مۇزاكىرە قىلىپ تۇزىتىش كىرگۈزۈلگەن 1997 - يىلدىكى ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش، يۆتكەش پىلانى (لايىھە) نى بېسىپ تارقاتتى: لايىھىدىكى سېتىۋالىدىغان ئاشلىق 1 مىليارد 700 مىليون كىلوگرام، بۇنىڭ ئىچىدە دۆلەتنىڭ ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋالىدىغىنى 1 مىليارد 320 مىليون 600 مىڭ كىلوگرام؛ ساتىدىغىنى 1 مىليارد 500 مىليون كىلوگرام، بۇنىڭ ئىچىدە بۇيرۇق خاراكتېرلىك سېتىلىدىغىنى 1 مىليارد 265 مىليون كىلوگرام. سېتىۋالىدىغان ياغ 70 مىليون كىلوگرام، بۇنىڭ ئىچىدە ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋالىدىغىنى 60 مىليون كىلوگرام، ساتىدىغىنى 50 مىليون كىلوگرام، بۇنىڭ ئىچىدە بۇيرۇق خاراكتېرلىك سېتىلىدىغىنى 40 مىليون كىلوگرام.

3 - ئاينىڭ 24 - كۈنى دۆلەت چېگرىسى بىلەن چەكلەنمەيدىغان تېببىي داۋالاش گۇرۇپپىسى چىڭگىل ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىدىن 100 تونىنا ئۇن سېتىۋېلىپ، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئارقىلىق چىڭگىل ناھىيىسىدىكى ئاپەتكە ئۇچرىغان ئاممىغا تارقىتىپ بەردى.

3 - ئاينىڭ 31 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، مالىيە نازارىتى، شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمى، باش ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمى، مالىيە مىنىستىرلىكى، دۆلەت ئىچكى سودا مىنىستىرلىكى، دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى بىرلىشىپ تارقاتقان «ھەربىي ئاشلىق تەمىنلەشنى باشقۇرۇش ۋاقتىلىق چارىسى» ۋە «ھەربىي ئاشلىق بىلىتىنى باشقۇرۇش چارىسى» نى بىرلىكتە تارقاتتى، بۇ چارىلەر 1997 - يىل 1 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ ئىجرا قىلىنىدى، ئىلگىرىكى چارە شۇنىڭ بىلەن تەڭ ئەمەلدىن قالدى.

4 - ئاينىڭ باشلىرى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى قالىبەك ئەبلىغازى ئىلى ۋىلايىتى ۋە بورتالا ئوبلاستىنىڭ كۆممىقوناق سېتىۋېلىش ئەھۋالىنى تەكشۈردى. ئىلى ۋىلايىتى 3 - ئاينىڭ 13 - كۈنىدىن باشلاپ كۆممىقوناق سېتىۋېلىشقا باشلىدى. كۆممىقوناق نەملىكىنىڭ 15% كىچە بولۇشىغا يول قويىدى، قۇرۇتۇش مۇئەسسەسلىرى بار جايلارنىڭ كۆممىقوناق نەملىكىنىڭ 18% تىن 20% كىچە بولۇشىغا يول قويىدى. مۇلچەرلىنىشىچە ھەرقايسى ناھىيە ۋە تۇمەن - مەيدانلاردا يەنە 180 مىليون كىلوگرام سېتىلىدىغان كۆممىقوناق

بار ئىكەن، بۇنىڭ ئىچىدە يېزا ئىگىلىك 4 - شىنجاڭ 30 مىليون كىلوگرام، بورتالا ئوبلاستىنىڭ ھەرقايسى ناھىيىلىرى ۋە تۈەن - مەيدانلاردا 42 مىليون كىلوگرام سېتىلىدىغان كۆممىقوناق بار ئىكەن، بۇنىڭ ئىچىدە يېزا ئىگىلىك 5 - شىنجاڭ 15 مىليون كىلوگرام.

4 - ئاينىڭ 11 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئىلى ۋىلايىتىنىڭ ئاشلىق (بولۇپمۇ كۆممىقوناق) سېتىۋېلىش، ساقلاش مەسلىسى توغرىسىدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم ۋە خەلق ھۆكۈمىتىدىن يولىيورۇق سوراپ يەرلىكتە 150 مىليون كىلوگرام يەرلىك زاپاس ئاشلىق ساقلاشنى تەلەپ قىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە بۇغداي 50 مىليون كىلوگرام، كۆممىقوناق 100 مىليون كىلوگرام، بۇ ئاشلىقلارنىڭ ھەممىسى ئىلىدىن يۆتكەپ چىقىلىپ، كۈيتۈڭ، ئۈرۈمچى، بايىنغولىن ئوبلاستى ھەمدە قۇمۇل قاتارلىق تۆمۈريول ياقىسىدىكى جايلاردا ۋاقىتلىق زاپاس ساقلىنىدۇ، بازار ئەھۋالى ياخشى بولسا ھەر ۋاقىت سېتىلىدۇ.

4 - ئاينىڭ 22 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىقتىسادىي كومىتېت ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ دوكلاتىغا تەستىق سېلىپ، شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ ترانسپورت ساناەت - سودا باش شىركىتىنىڭ چوڭ ترانسپورت ئاپتوموبىلىدىن 40 نى يېڭىلىشنى تەستىقلىدى. بۇنىڭغا سېلىنىدىغان مەبلەغ 9 مىليون 600 مىڭ يۈەن، بۇنىڭ ئىچىدە 1 مىليون 800 مىڭ يۈەننى كارخانا ئۆزى تەييارلايدۇ، قالغىنى بانكىدىن قەرز ئېلىنىدۇ.

4 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ۋە شىنجاڭ ھەربىي رايونى بىرلىكتە، گوۋۈيۈەن، مەركىزىي ھەربىي كومىتېتىنىڭ «ھەربىي ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتىنى چوڭقۇرلاشتۇرۇش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش» نى تارقاتتى. ئۇقتۇرۇشتا مۇنۇلار كۆرسىتىلدى: شىنجاڭدا ھەربىي ئاشلىق خىزمىتىنى ئوبدان ئىشلەش ئىنتايىن مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە، ئاپتونوم رايون بويىچە ھەربىي ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتىنى پائال، پۈختا ئىلگىرى سۈرۈش لازىم، جايلار چوقۇم ئومۇمىيەتكە ماسلىشىش، تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىش، باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش، قىسىملارغا قۇلايلىق يارىتىشتىن ئىبارەت ئاساسىي تەلەپنى چىقىش قىلىپ، «ئاۋۇال ئالدىنقى سەپنى، ئاندىن ئارقا سەپنى، ئاۋۇال قىسىملارنى، ئاندىن يەرلىكنى تەمىنلەش» پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇپ، ھەرقانداق ئەھۋالدا قىسىملارنى سۈپەت، مىقدار، تۈر بويىچە ۋاقتىدا تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىپ، قىسىملار ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىشى لازىم.

4 - ئاينىڭ 28 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئېچكى سودا مىنىستىرلىكى، دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسىگە دوكلات سۇنۇپ، شىنجاڭ پەيزاۋات ناھىيىسىگە يەر تەۋرەش ئاپىتىدىن قۇتقۇزۇش پۈلى ھەل قىلىپ بېرىشنى قايتا ئىلتىماس قىلدى (4 - ئاينىڭ 8 - كۈنى ئىلتىماس قىلغان). بۇ ناھىيىدە 1996- يىل 3- ئايدىن بۇيان 7 قېتىم 6 بالدىن يۇقىرى يەر تەۋرىدى. 1997 - يىل 1 - ئاينىڭ 21 - كۈنىدىن ھازىرغىچە قالدۇق يەر تەۋرەش 3269 قېتىم يۈز بەردى، بۇنىڭ ئىچىدە 5 بالدىن 5.9 بالغىچە بولغىنى 24 قېتىم، 4 بالدىن 4.9 بالغىچە بولغىنى 66 قېتىم. پەيزاۋات ناھىيىسىدىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ بىۋاستە ئىقتىسادىي زىيىنى 14 مىليون 840 مىڭ يۈەنگە يەتتى.

شۇ كۈنى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى مەملىكەت بويىچە ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ مەنىۋى مەدەنىيىلىك قۇرۇلۇشىدىكى ئىلغار ئورۇنلار ۋە مۇنەۋۋەر ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى تەقدىرلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە شىنجاڭ سانجى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئۇن زاۋۇتى، چىرا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئىلغار ئورۇن بولۇپ باھالاندى، باي ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىدىن مەھمۇت ياسىن، قۇمۇل دايىڭخاق دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتىدىن خې يۈەنيىلار مۇنەۋۋەر ئىشچى - خىزمەتچى بولۇپ باھالاندى.

4 - ئاينىڭ 29 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم مەخسۇس يىغىن ئېچىپ، ئىلى ۋىلايىتىنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش، ساقلاش، يۆتكەش مەسلىسىنى مۇھاكىمە قىلىپ ھەل قىلدى. يىغىندا ئىلى ۋىلايىتىدىن دەرھال 100 مىليون كىلوگرام بۇغدايىنى يۆتكەپ ھەرقايسى سېتىش رايونلىرىدا ساقلاشقا ئورۇنلاشتۇرۇش، يۆتكەش

ۋەزىپىسىنى 7 - ئاينىڭ ئاخىرىدىن بۇرۇن ئورۇندىلىپ بولۇش قارار قىلىندى.

5 - ئاينىڭ 3 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى جاڭ ئېرباۋ بىلەن قەشقەر ۋىلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىسىنىڭ رەھبىرى دۆلەت ئىچكى سودا مىنىستىرلىكى، دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسىگە بېرىپ، پەيزاۋات ناھىيىسىنىڭ يەر تەۋرەش ئاپىتىگە ئۇچراش ئېھتىمالىنى دوكلات قىلدى ھەمدە ئاشلىق، ياغ تىجارىتى ئىشلەپچىرىنى ئىشلىگە كەلتۈرۈش مەسىلىسىنى ھەل قىلىشقا ياردەملىشىشنى ئۈتۈندى.

5 - ئاينىڭ 5 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، جۇڭگو يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى شىنجاڭ شۇبىسى، مالىيە نازارىتى بىرلىشىپ ئىككىنچى تۈركۈمدە 75 مىليون كىلوگرام كۆممىقوناقنى مەخسۇس ساقلاش پىلانىنى چۈشۈردى، بۇ كۆممىقوناقلارنى ئىلى، تارباغاتاي، جىڭ، ئۈرۈمچى شىمالىي ۋوگزال زاپاس ساقلاش ئىشكىلاتىدا ساقلاش بەلگىلەندى.

5 - ئاينىڭ 6 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ شۇجىسى ۋاڭ لېچۈەن سانجى ئوبلاستىدا خىزمەتلەرنى كۆزدىن كەچۈرگەندە كۆممىقوناقنى باشقا مەھسۇلاتقا ئايلاندۇرۇش خىزمىتىنى ئوبدان تۈتۈپ، دېھقانلارنىڭ كۆممىقوناق سېتىشى تەس بولۇش مەسىلىسىنى تۈپتىن ھەل قىلىشنى تەكىتلىدى.

شۇ كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسىغا ئىلتىماس مۇنۇپ ئاپتونوم رايوندا كۆممىقوناق سېتىۋېلىش، ساقلاش تەس بولۇش مەسىلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، دۆلەتنىڭ مەخسۇس ئىشكىلاتىدىكى زاپاس كۆممىقوناقتىن 100 مىليون كىلوگرام يۆتكەشنى تەلەپ قىلدى.

5 - ئاينىڭ 8 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ رەئىسلەر ئىش يىغىنىدا ئاپتونوم رايوندىكى ئالاھىدە قىيىنچىلىقى بار كارخانىلاردىكى قىيىنچىلىقى بار ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە ئاشلىق قوشۇمچە يارىدەمى بېرىش سىياسىتىنى يەنە بىر يىل ئۇزارتىش يەنى 1998 - يىل 3 - ئاينىڭ ئاخىرىغا قەدەر ئۇزارتىش قارار قىلىندى.

5 - ئاينىڭ 13 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىگە «1996- يىللىق ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش، سېتىش، يۆتكەش پىلانىنىڭ ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالى توغرىسىدا دوكلات» يوللىدى: ئاشلىق سېتىۋېلىش نورمىدىن ئاشۇرۇپ ئورۇندالدى؛ ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىنغان ئاشلىقنىڭ سېتىلىشى سېتىش پىلانىنىڭ %71 نى ئىگىلەپ، ئالدىنقى يىلدىكىگە قارىغاندا 180 مىليون كىلوگرام كەم سېتىلدى؛ ئاپتونوم رايون سىرتىغا 9 مىليون 100 مىڭ كىلوگرام ماپ يۆتكەلدى؛ سالدۇ ئاشتى، بولۇپمۇ كۆممىقوناق سالدۇسى كۆپرەك ئاشتى؛ ئاشلىق كىرىم - چىقىمى تەڭپۇڭلىشىپ ئازراق ئاشتى، لېكىن گۈرۈچ كىرىم - چىقىمىدا يوچۇق كۆرۈلۈۋاتىدۇ. ياغ سېتىۋېلىشتا پىلانىنىڭ %154 ى ئورۇندالدى، لېكىن ياغنى ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىشتا سېتىۋېلىش پىلانىنىڭ پەقەت %61 ى ئورۇندالدى، بۇنىڭ سەۋەبى ياغنىڭ بازار باھاسى ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسىدىن يۇقىرى بولغانلىقتا؛ سېتىش پىلانىنىڭ %225 نى تەشكىل قىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىنغان ياغنىڭ سېتىلىشى %98 بولۇپ، ئالدىنقى يىلدىكىگە سېلىشتۇرغاندا 19 مىليون 900 مىڭ كىلوگرام ئارتۇق سېتىلدى؛ ئاپتونوم رايون سىرتىغا 50 مىليون 490 مىڭ كىلوگرام سېتىلدى؛ ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى بازارلار مۇقىم، ياغ باھاسى تەكشى بولدى؛ ئاپتونوم رايون بويىچە ياغ سالدۇسى ئالدىنقى يىلدىكىدىن ئازىيىپ، ئامبار بېسىمى يېنىكلەپ، مۇۋاپىق سالدۇغا كاپالەتلىك قىلىندى.

5 - ئاينىڭ 19 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بىر قىسىم ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ جىددىي ئاشلىق يۆتكەش يىغىنىنى ئېچىپ ئىلى ۋىلايىتىدىن 100 مىليون كىلوگرام بۇغدايىنى جىددىي يۆتكەشكە ئالاقىدار ئىشلارنى ئەمەلىيلەشتۈردى.

شۇ كۈنى يېزا ئىگىلىك 6 - شىسىنىڭ بۇغدىيى يامغۇر كۆپ يېغىپ، ئۈندۈرمە بولۇپ قېلىپ مەھسۇلات تۆۋەنلەپ كەتكەنلىكى ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ قوشۇلۇشى بىلەن بۇغدايىنى ۋەزىپە بەلگىلەپ

سېتىۋېلىش پىلانى 11 مىليون كىلوگرام كېمەيتىلدى؛ يېزا ئىگىلىك 9 - شىمىدا قۇرغاقچىلىق ئاپىتى تۈپەيلىدىن بۇغداي مەھسۇلاتى كېمىيىپ كەتكەچكە، بۇغداينى ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى 12 مىليون كىلوگرام كېمەيتىلدى.

5 - ئاينىڭ 20 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «كۆممىقوناق دېنىنىڭ پۈچەكلىكىنى تەكشۈرۈشكە ئالاقىدار بەلگىلىمە» سىنى تارقاتتى، ئۇنىڭدا پۈچەك دانلار ئىچىدىكى پىشمىغان، قۇرۇتۇشتا پۈچۈلۈپ كەتكەن دانلار ۋە بۆلىنىغان دان (ئىسلىنىپ كەتكەن دان) لارغا ھۆكۈم قىلىش كۆرسەتكۈچى ۋە تەكشۈرۈش ئۇسۇلى ھەققىدە بەلگىلىمە چىقىرىلدى. بۇ بەلگىلىمە ئاۋار كۆممىقوناقنى سېتىۋېلىش، سېتىش، يۆتكەش، ساقلاش، پىششىقلاپ ئىشلەش، ئېكسپورت قىلىشنىڭ ھەرقايسى ھالقىلىرىغا تەدبىقلىنىدۇ.

6 - ئاينىڭ 2 - كۈنى ج خ نازارىتى، ئاشلىق ئىدارىسى، پىلان كومىتېتى، ماتارىپ كومىتېتى، كادىرلار نازارىتى بىرلىكتە، «ئاپتونوم رايوندىكى ئالىي، ئوتتۇرا تېخنىكۇم مەكتەپلىرىنى پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچىلارنىڭ نوپۇس، ئاشلىق رەسمىيىتىنى يۆتكەشنى باشقۇرۇش چارىسى توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش» نى تارقاتتى. بۇ ئۇقتۇرۇشتا ئۆز خىراجىتى بىلەن ئوقۇغان پىلان ئىچىدىكى ئوقۇغۇچىلار ئاپتونوم رايون چوڭ‌ئورگەن ئادەتتىكى ئالىي مەكتەپلەر، ئوتتۇرا تېخنىكۇم مەكتەپلىرىنى پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچىلارنى تەقسىم قىلىش پىلانى بويىچە، دۆلەت بىر تۇتاش باشقۇرغان «مەملىكىتىمىزدىكى ئادەتتىكى ئالىي مەكتەپلەرنى پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئىشقا ئورۇنلىشىشتا تىزىمغا ئالدۇرۇش كىنىشكىسى» ياكى ئاپتونوم رايون بىر تۇتاش باشقۇرغان «ئوتتۇرا تېخنىكۇم مەكتەپلىرىنى پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچىلارنىڭ خىزمەتكە تەقسىم قىلىشتا تىزىمغا ئالدۇرۇش كىنىشكىسى»نى ھەمدە قوبۇل قىلىدىغان ئورۇننى باشقۇرىدىغان كادىرلار تارمىقىنىڭ تونۇشتۇرۇشىنى ئېلىپ نوپۇسىنى ئورۇنلاشتۇرىدۇ، ئاشلىق رەسمىيىتىنى بېجىرىدۇ. ھەيرى پېداگوگىكا مەكتەپلىرىنى پۈتتۈرۈپ ئورۇمچى رايونىدا ئىشقا ئورۇنلىشىدىغان ئوقۇغۇچىلار نوپۇس، ئاشلىق رەسمىيەتلىرىنى بېجىرگەندە تىزىملىتىش كىنىشكىسىگە ئاپتونوم رايونلۇق كادىرلار نازارىتىنىڭ ئالىي، ئوتتۇرا تېخنىكۇم مەكتەپلىرىنى پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچىلارنى تەقسىم قىلىش تامغىسىنى باستۇرىدۇ؛ پېداگوگىكا مەكتەپلىرىنى پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچىلار ۋە ئاسپىرانتلار تىزىملىتىش كىنىشكىسىگە ئاپتونوم رايونلۇق ماتارىپ كومىتېتىنىڭ ئالىي، ئوتتۇرا تېخنىكۇملارنى پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچىلار ئاسپىرانتلارنى تەقسىم قىلىش مەخسۇس تامغىسىنى باستۇرىدۇ، ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈەننىڭ ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈەننىڭ ئورۇمچىدە تۇرۇشلۇق ئورۇنلىرىغا خىزمەتكە تەقسىم قىلىنغانلار ئىشقا ئورۇنلىشىشتا تىزىمغا ئالدۇرۇش كىنىشكىسىگە ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈەننىڭ ئالىي، ئوتتۇرا تېخنىكۇم مەكتەپلىرىنى پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچىلارنى تەقسىم قىلىش مەخسۇس تامغىسىنى باستۇرىدۇ؛ ھەرقايسى ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرگە خىزمەتكە ئورۇنلىشىدىغانلارمۇ تىزىمغا ئالدۇرۇش كىنىشكىسىگە ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ ئوقۇغۇچىلارنى تەقسىم قىلىش تارماقلىرىنىڭ ئالىي، ئوتتۇرا تېخنىكۇم مەكتەپلىرىنى پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچىلارنى تەقسىم قىلىش مەخسۇس تامغىسىنى باستۇرغاندىن كېيىن ئاندىن قالغان رەسمىيەتلەر بېجىرىلىدۇ؛ دېھقانچىلىق، ئورمانچىلىق، چارۋىچىلىق مەيدانلىرى ۋە ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈەننىڭ تۆەن - مەيدانلىرىغا تەقسىم قىلىنغان ئوقۇغۇچىلارنىڭ شەھەر - بازار نوپۇسى ۋە ئاشلىق نوپۇسى ھەل قىلىنمىدۇ، دەپ كۆرسىتىلدى.

6 - ئاينىڭ 3 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «ئېلىنمىدىغان ھەقنى تۆۋەنلىتىپ، كۆممىقوناق ئېكسپورتىنى كېڭەيتىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، سېتىلمىدىغان كۆممىقوناقنىڭ باھا پەرقىگە مالىيىدىن قوشۇمچە يارەم بېرىدىغان، كۆممىقوناقنىڭ سېتىلىشىنى ئىلگىرى سۈرۈش ئۈچۈن، كۆممىقوناق ئېكسپورتىدا ئارىلىقتىكى خىراجەتلەرنى مۇۋاپىق كېمەيتىدىغان ۋە كەچۈرۈم قىلىدىغان بولدى.

6 - ئاينىڭ 25 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «يازلىق ئاشلىق سېتىۋېلىش خىزمىتىنى ئوبدان

ئىشلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، جايلاردىن بۇغداي سېتىۋېلىش خىزمىتىنى چىڭ تۇتۇپ، ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش پىلانىنىڭ ئورۇندىلىشىغا كاپالەتلىك قىلىشنى، ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىنىدىغان بۇغداينىڭ سىرتىدىكى بۇغداينى كەڭ - كۆشادە سېتىۋېلىشنى، سېتىۋېلىشنى رەت قىلماسلىقنى، چەك قويماسلىقنى تەلەپ قىلدى. ئۇقتۇرۇشتا ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىنغان ئاشلىقنى سېتىش بىلەن ئاشلىقنى قوغدىما باھادا سېتىۋېلىشتا كۆرۈلگەن باھا پەرقى مەركەز ۋە يەرلىك مالىيە بىرلىكتە تەسىس قىلغان ئاشلىق خېپىيىم - خەتەر فوندىدىن ۋاقتىدا تولۇقلاپ بېرىلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن بىرگە ئامبار سىغىمچانلىقىنى ئوبدان ھەل قىلىش، ئاشلىقنى يۆتكەپ توشۇش خىزمىتىنى ھەمدە سېتىۋېلىش مەبلىغى بىلەن تەمىنلەش خىزمەتلىرىنى ئوبدان ئىشلەش كېرەك، دەپ تەكىتلەندى.

7 - ئاينىڭ 1 - كۈنى مۇشۇ كۈندىن باشلاپ ياغلىق دان، ياغنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى ئۆستۈرۈلدى، بۇنىڭدا ھەر كىلوگرام چىگىت 0.65 يۈەنگە، زىغىر 2.47 يۈەنگە، قىچا 2.40 يۈەنگە، ياغلىق ئاپتاپپەرەس 2.40 يۈەنگە، چىگىت يېغى 5 يۈەنگە، زىغىر يېغى 7.70 يۈەنگە، قىچا يېغى 7.50 يۈەنگە، ئاپتاپپەرەس يېغى 6.85 يۈەنگە ئۆستۈرۈلدى، يۇقىرىقىلار پۈتۈنلەي ئۇلچەملىك مەھسۇلاتلارنىڭ يېتەكچى باھاسىدىن ئىبارەت.

7 - ئاينىڭ 8 - كۈنى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى مەملىكەت بويىچە ئاشلىق سېتىۋېلىشتىكى 221 ئىلغار ئورۇن 218 ئىلغار شەخسنى ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ تەقدىرلىدى. ئاپتونوم رايونىمىزدىن تەقدىرلەنگەن ئورۇنلار: ئىلى ۋىلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىسىنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش بۆلۈمى، جەمسار ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى، لوپ ناھىيىسى يورۇققاش ئاشلىق پونكىتى، باي ناھىيىسى ئونباش ئاشلىق پونكىتى؛ ئىلغار شەخسلەر: بايىنغولىن ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسىدىن مەمەت ئەمەت، ئالتاي ۋىلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىسىدىن جۇ يۇشېڭ، قۇمۇل ۋىلايەتلىك ئاشلىق باشقارمىسىدىن لى جۈڭشۇن، قورغاس ناھىيىسى لۇساۋگۇ ئاشلىق پونكىتىدىن لۇ شىچېڭ.

7 - ئاينىڭ 11 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، مالىيە نازارىتى، جۇڭگو يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى شىنجاڭ شۆبىسى، ئاشلىق ئىدارىسى بىرلىشىپ، 1997 - يىللىق يەرلىك ئاشلىق ئامبار قۇرۇلۇشى قەرز پۇلى كۆرسەتكۈچىدىن 8 مىليون يۈەن چۈشۈرۈپ، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىنىڭ سېتىۋېلىش-ساقلاش زىددىيىتىنى نۇقتىلىق ھەل قىلدى.

7 - ئاينىڭ 14 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ سىستېما بويىچە نامراتلارنى يۆلەش تۈرى بولغان كېرىيە ناھىيىلىك ئۇن زاۋۇتى پۈتۈپ ئىشقا كىرىشتى.

7 - ئاينىڭ 18 - كۈنى سانجى ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى «تەيكۇن» گۇرۇھى 10 مىليون 380 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىپ قۇرغان 30 مىڭ يۈرۈش ئاتا - ئانا ئەۋلاد نەسىللىك توخۇ فېرمىسى پۈتۈپ لېنتا كېسىلدى.

شۇ كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، مالىيە نازارىتى بىرلىشىپ 30 مىليون يۈەن ئامبار ئەسلىھەلىرى قۇرۇلۇشى قەرز پۇلى چۈشۈردى، قۇرۇلىدىغان ئامبارنىڭ سىغىمچانلىقى 148 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام، قەرز پۇل 3 يىلغا بۆلۈپ تەننەرخكە كىرگۈزۈلىدىغان، ئۆسۈمىگە ئاپتونوم رايون مالىيىسىدىن 3 يىل يارىدەم بېرىلىدىغان بولدى.

△ ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، مالىيە نازارىتى، جۇڭگو يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى شىنجاڭ شۆبىسى بىرلىشىپ، يەرلىكتە 50 مىليون كىلوگرام بۇغداينى زاپاس ساقلاش ۋاقتىلىق پىلانىنى چۈشۈردى، بۇنىڭدا ئۇرۇمچى شىمالىي ۋوگزال دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىمكىلاتىدا ساقلىنىدىغىنى 45 مىليون كىلوگرام، كۆكتوقاي كان رايونى ئاشلىق شۆبە ئىدارىسىدە ساقلىنىدىغىنى 5 مىليون كىلوگرام.

7 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ئاپتونوم رايونىنىڭ رەئىسى ئابلەت ئابدۇرېشىت قىزىلسۇ ئوبلاستى ئاقتۇ ناھىيىسىنىڭ يېزا ئىگىلىكى، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش ۋە يازلىق ئاشلىق سېتىۋېلىش خىزمىتىنى كۆزدىن

كەچۈردى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى پارتكومىنىڭ شۇجىسى شېن لەنجۇ ھەمراھ بولدى.

شۇ كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «ئاشلىق سودىسىدا زەنجىرسىمان تىجارەت خىزمىتىنى يەنمۇ ئوبدان ئىشلەش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش» نى تارقىتىپ، جايلاردىن مۇئاۋىن زۇڭلى لى لەنچىڭنىڭ زەنجىرسىمان تىجارەت خىزمىتى توغرىسىدىكى مۇھىم يولىيورۇقىنى ئەستايىدىل ئۆگىنىپ، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق سودىسىدا زەنجىرسىمان تىجارەت خىزمىتىنىڭ يەنمۇ ساغلام تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈشنى تەلەپ قىلدى.

7 - ئاينىڭ 26 - كۈنى دۆلەت پىلان كومىتېتىنىڭ مۇدىرى چېن جىنخۇا ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ شۇجىسى ۋاڭ لېچۈەن ۋە مۇئاۋىن رەئىس جاڭ يۈنچۈەننىڭ ھەمراھلىقىدا ئۇرۇمچى شىمالىي ۋوگزال دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتىنى كۆزدىن كەچۈردى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى ئابدۇكېرىم ھاشىم، مۇئاۋىن باشلىق ماۋ يۈنشياڭلار بىللە بولدى.

7 - ئاينىڭ 27 - كۈنى دۆلەت پىلان كومىتېتىنىڭ مۇدىرى چېن جىنخۇا ئاپتونوم رايونىنىڭ رەئىسى ئابلەت ئابدۇرېشىتنىڭ ھەمراھلىقىدا، سانجى ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى مەبلەغ سېلىپ قۇرغان سانجى ئوبلاستلىق ئورمان مېھمانخانىسىنى، قۇتۇبى ناھىيىسى ئەرلىيۇگۈك يېزىلىق ئاشلىق پونكىتىنى كۆزدىن كەچۈردى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى ئابدۇكېرىم ھاشىم بىللە بولدى.

7 - ئاينىڭ 29 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاپپارات ئىسلاھاتى رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىغا قاراشلىق كەسىپي ئورۇنلارنىڭ ئاپپارات شتاتى لايىھىسىنى تەستىقلىدى. لايىھىدە مۇنۇلار بەلگىلەندى: (1) ئىلگىرىكى 4 كەسىپي ئورۇن ساقلاپ قېلىنىدۇ: ئۇلار شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق مەكتىپى، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق مەكتىپى، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق، ياغ پەن - تەتقىقات ئورنى، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق، ياغ مەركىزى توپ سېتىش بازىرىنى باشقۇرۇش ئورنى؛ (2) شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ھەربىي ئاشلىق سېتىۋېلىش، تەمىنلەش مەركىزى كۆپەيتىپ تەسىس قىلىنىدۇ (مۇئاۋىن باشقارما دەرىجىلىك، خىراجىتىنىڭ كەم قىسمى خام چوت بويىچە باشقۇرۇلىدۇ).

8 - ئاينىڭ 12 - كۈنىدىن 13 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ شۇجىسى ۋاڭ لېچۈەننىڭ رىياسەتچىلىكىدە مالىيە - ئىقتىساد رەھبەرلىك گۇرۇپپىسىنىڭ 3 - قېتىملىق يىغىنى ئېچىلىپ، ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش مەسىلىسى مۇزاكىرە قىلىندى. 8 - ئاينىڭ 13 - كۈنى تارقىتىلغان يىغىن خاتىرىسىدە مۇنداق دەپ كۆرسىتىلدى: نۆۋەتتە ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق خىزمىتىدە ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشىدا مول - ھوسۇل ئېلىش، سېتىۋېلىش مىقدارى زور ھەجىمدە ئېشىشتەك خۇشاللىنارلىق ۋەزىيەت بارلىققا كەلدى، لېكىن شۇنىڭ بىلەن بىرگە ئاشلىق تارماقلىرىدا سېتىش راۋان بولماسلىق، تىجارەت قىيىن بولۇش مەسىلىلىرىمۇ ساقلاندى. بۇ مەسىلىلەرنى ھەل قىلىشتا مالىيە ياردىمىگە ۋە پاختا ئارقىلىق ئاشلىقنى تولۇقلاش سىياسىتىگە ئارتۇقچە تايىنىۋېلىشقا بولمايدۇ. ئاشلىق تارماقلىرى ئالدى بىلەن زور كۈچ سەرپ قىلىپ ئىچكى قىسىمدىكى يوشۇرۇن كۆچلەرنى قېزىپ، تىجارەت تەننەرخىنى تۆۋەنلىتىشى كېرەك. ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق بازىرىغا بولغان باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، ئىچكىرىنىڭ ئاشلىق سودىگەرلىرى بىلەن ئاپتونوم رايوندىكى يەككە، خۇسۇسىي ئاشلىق تىجارەتچىلىرىنىڭ پۇل تېپىشىنلا بىلىپ مەجبۇرىيەتتىن قاچىدىغان ھالىتىنى ئۆزگەرتىش كېرەك. مۇھاكىمە ئارقىلىق يىغىندا مۇنداق قارار چىقىرىلدى: 1. ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش دائىرىسى ئىچىدىكى بۇغداي ئىلگىرى بېكىتىلگەن باھا بويىچە سورتى ئايرىپ سېتىۋېلىنىدۇ، ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش دائىرىسىنىڭ سىرتىدىكى بۇغداي بىر دەك 1.52 يۈەن/كىلوگرام‌لىق ئوتتۇرىچە باھا بويىچە كەلگە - كۈشادە سېتىۋېلىنىدۇ، ياخشى سورتلۇقلىرىنى سېتىۋېلىپ، ئادەتتىكى سورتلۇقلىرىنى سېتىۋالمايدىغان ئەھۋاللارنىڭ يۈز بېرىشىنى قەتئىي توسۇش كېرەك؛ ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش دائىرىسى ئىچىدىكى ھەر كىلوگرام

كۆممىقوناق 1.06 يۈەن بويىچە سېتىۋېلىنىدۇ، ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش دائىرىسىنىڭ سىرتىدىكىسى 0.96 يۈەنلىك ئوتتۇرىچە ئۇلۇچەملىك باھا بويىچە تۆۋەنگە 10% لەيلىتىلىپ كەلگ. كۆشادە سېتىۋېلىنىدۇ، ئۇلۇچەملىك سۇ تەركىبى 18% بولىدۇ؛ ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش دائىرىسى ئىچىدىكى گۈرۈچ ئىلگىرى بېكىتىلگەن باھا بويىچە سېتىۋېلىنىدۇ، ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش دائىرىسىنىڭ سىرتىدىكى گۈرۈچنىڭ باھاسى بازار ئارقىلىق بېكىتىلىدۇ. 2. بۇغداي، كۆممىقوناقنى ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى تەڭشەلمەيدۇ. 3. ئاشلىق تارماقلىرىغا بولغان بېسىمنى يەڭگىللىتىش ئۈچۈن ئاشلىق، ياغ سېتىش باھاسىنىڭ 4 - پەسلىدىن باشلاپ ئەمەلىيلىشىشىنى تىرىشىپ قولغا كەلتۈرۈش كېرەك. 4. ئاشلىقنى باشقا مەھسۇلاتقا ئايلاندۇرۇش خىزمىتىنى داۋاملىق ئوبدان تۇتۇش كېرەك، شىمالىي شىنجاڭدىكى ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىدا كۆممىقوناق ئېكسپورت قىلىش سالمىقىنى ئاشۇرۇش لازىم. 5. ھازىرقى ئامبار ئەسلىھەلىرىدىن تولۇق پايدىلىنىش، يوشۇرۇن كۈچلەرنى قېزىش ئارقىلىق، ئاشلىق زاپىسىنى ئاشۇرۇش لازىم، شارائىتى بار جايلاردا دۆلەتكە ۋاكالىتەن خەلق ساقلاش چارىسىنى قوللىنىش، مۇۋاپىق خىراجەت بېرىش لازىم. 6. مالىيە نازارىتى يىلەن ئاشلىق ئىدارىسى كۈچ تەشكىللەپ 1992 - يىلدىن 1996 - يىلغىچە بولغان زىيان، ئامما ھېساباتلارنى ئېنىقلاش ھەمدە بىرتەرەپ قىلىش پىكرىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، ش ئۇ ئا ر پارتكوم، خەلق ھۆكۈمىتىگە يوللاش كېرەك.

8 - ئاينىك 14 - كۈنى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى، دۆلەت تېخنىكا نازارەتچىلىكى ئىدارىسىنىڭ «ئاشلىق، ياغ سۈپەت ئۆلچىمىنى ئىجرا قىلىشقا مۇناسىۋەتلىك مەسىلىلەر توغرىسىدىكى بەلگىلىمە» نى تۈزىتىش كىرگۈزۈپ تارقىتىش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشنى تارقاتتى. تۈزىتىش كىرگۈزۈلگەندىن كېيىنكى بەلگىلىمە تاۋار ئاشلىق، ياغنى سېتىۋېلىش، سېتىش، يۆتكەش، ساقلاش، پىششىقلاپ ئىشلەش، ئېكسپورت قىلىش قاتارلىق ھەرقايسى ھالقىلارغا تەدبىقلىنىدۇ، 8 - ئاينىك 1 - كۈنىدىن باشلاپ ئىجرا قىلىنىدۇ. ئاپتونوم رايون ئىلگىرى بەلگىلىگەن مۇناسىۋەتلىك ماددىلارنىڭ يېڭى بەلگىلىمە بىلەن زىت كېلىدىغان جايلىرى بولسا يېڭى بەلگىلىمە بويىچە ئىجرا قىلىنىدۇ.

8 - ئاينىك 18 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى جايلارغا مۇنداق ئۇقتۇرۇش قىلدى: ش ئۇ ئا ر مالىيە - ئىقتىساد رەھبەرلىك گۈرۇپپىسى يىغىنىنىڭ روھىغا ئاساسەن، ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىشنىڭ سىرتىدىكى ھەر كىلوگرام كېلىشىم باھالىق بۇغداينى 1.52 يۈەنلىك سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە كەلگ - كۆشادە سېتىۋېلىش كېرەك، جايلارنىڭ سېتىۋېلىشنى رەت قىلىشىغا، چەك قويۇشىغا، سېتىۋېلىشنى توختىتىشىغا بولمايدۇ. ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىشنىڭ سىرتىدىكى گۈرۈچنى دېھقانلار ۋە ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرى ئۆز ئالدىغا ئوبوروت قىلىدۇ، ئاشلىق تارماقلىرى سېتىۋالالايدىغان، ساتالايدىغان بولۇش پرىنسىپىغا ئاساسەن بازار ئەھۋالىغا قاراپ سېتىۋالىدۇ.

شۇ كۈنى ش ئۇ ئا ر تېخنىكا نازارەتچىلىكى ئىدارىسىنىڭ 4 - نومۇرلۇق «تۇنجى تۇركۈمدىكى سۈپەت تەكشۈرۈشىدىن خالاس مەھسۇلاتلار ئېلانى» دا ئۇرۇمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئۈن زاۋۇتى ئىشلەپچىقارغان «غەربىي دېيار» ماركىلىق ئالاھىدە 1 - دەرىجىلىك ئۈن تەكشۈرۈشتىن خالاس قىلىنغان مەھسۇلات دەپ ئېتىراپ قىلىندى، تەكشۈرۈشتىن خالاس قىلىنىش مۇددىتى 1997 - يىل 8 - ئايدىن 1999 - يىل 7 - ئايغىچە بولىدۇ.

8 - ئاينىك 20 - كۈنى ش ئۇ ئا ر باھا ئىدارىسى مۇنداق ئۇقتۇرۇش چۈشۈردى: ۋەزىپە بەلگىلەپ، سېتىۋېلىشنىڭ سىرتىدىكى ھەر كىلوگرام بۇغداي 1.52 يۈەنلىك باھا بويىچە سورتقا ئايرىلماي كەلگ - كۆشادە سېتىۋېلىنىدۇ، موڭغۇلكۆرە ناھىيىسىنىڭ ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىشنىڭ سىرتىدىكى ھەر كىلوگرام كۆزگى بۇغدىيى 1.44 يۈەندىن، يازغى بۇغدىيى 1.38 يۈەندىن سورت ئايرىلماي كەلگ - كۆشادە سېتىۋېلىنىدۇ. ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىشنىڭ سىرتىدىكى كۆممىقوناقنى سېتىۋېلىشتىكى قوغدىما باھا 0.96 يۈەن/كىلوگراملىق

ئۆلچەملىك باھادىن %10 تۆۋەن لەيلىتىلىدۇ، يەنى 1 - سورت 0.89 يۈەن، 2 - سورت 0.86 يۈەن، 3- سورت 0.83 يۈەن، سۇ تەركىبى %18 بولىدۇ، كەلگ - كۇشادە سېتىۋېلىنىدۇ. ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىشنىڭ سىرتىدىكى شال ۋە گۈرۈچنىڭ باھاسى بازار ئارقىلىق بەلگىلىنىدۇ.

8 - ئاينىڭ 25 - كۈنى ئاپتونوم رايون رەئىسلەر ئىش يىغىنىدا شەھەر - بازارلاردىكى ئېتىبار بېرىش، نەپىقە بېرىش، قۇتقۇزۇش ئوبيېكتلىرىدىن ئىبارەت 4 خىل ئادەملەرنى ئوزۇقلۇق ئاشلىقتا ئېتىبار بىلەن تەمىنلەش سىياسىتىنىڭ ئىجرا قىلىنىش ۋاقتىنى 1998 - يىل 3 - ئاينىڭ 31 - كۈنىگە قەدەر ئۇزارتىش قارار قىلىندى.

8 - ئاينىڭ 28 - كۈنى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى، دۆلەت پىلان كومىتېتى، مالىيە مىنىستىرلىكى شىنجاڭدىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ مۇڭاپىق ئاشلىق ئوبوروت سالدۇسى 1 مىليارد 200 مىليون كىلوگرام قىلىپ چوشۇردى، شۇنىڭ بىلەن بىرگە نورمال ئاشلىق سېتىشنىڭ 1997 - يىللىق يېتەكچى كۆرسەتكۈچىنى 1 مىليارد 500 مىليون كىلوگرام قىلىپ بېكىتىپ، ئۇنى مالىيە، ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ 1997 - يىللىق يارىدەم بېرىشكە تېگىشلىك سالدۇ مىقدارى ۋە ئۆسۈم، خىراجەت سوممىسىنى ھېسابلاشنىڭ ئاساسى قىلىشنى، لېكىن ئاشلىق كارخانىلىرىغا بېرىلىدىغان يارىدەمنى راسچوت قىلىشنىڭ ئاساسى قىلماسلىقنى بەلگىلىدى. مالىيە تارماقلىرى دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىغا ئۆسۈم، خىراجەت ئوچۇن بېرىدىغان يارىدەمنى مۇشۇ يىللىق ئەملىي سېتىۋالغان ئاشلىق مىقدارى (ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋالغىنى بىلەن قوغدىما باھادا سېتىۋالغىنىنى ئۆز ئىچىگە ئالمىدۇ) دىن ئەملىي ساتقان ئاشلىق مىقدارىنى ئېلىۋەتكەندىن كېيىنكى يارىدەم بېرىشكە تېگىشلىك سالدۇغا ئاساسەن راسچوت قىلىپ، ئارتۇقىنى قايتۇرىدىغان، كەمىنى تولۇقلاپ بېرىدىغان بولدى. ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرىدىن ئاشلىق باھاسى قايتا ئۆرلەپ مۇڭاپىق دائىرىگە كەلگەندىن كېيىن، مالىيە مىنىستىرلىكى قاتارلىق 4 تارماقنىڭ «ئاشلىق خېيىم خەتەر فوندىنى ئىشلىتىش - باشقۇرۇش چارىسىنى يەنمۇ مۇكەممەللەشتۈرۈش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش» بويىچە باھا سەۋىيىسىنى بېكىتىپ، نورمال تىجارەتنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپ يېتەكچى خاراكتېرلىك نورمال سېتىش كۆرسەتكۈچىگە يەتكۈزۈش ياكى ئۇنىڭدىن ئاشۇرۇش ئۇچۇن تىرىشىشنى تەلەپ قىلدى.

9 - ئاينىڭ 5 - كۈنى جىمسار ناھىيىلىك ئاشلىق، ياغ زاۋۇتى 2 مىليون 700 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىپ ئۆزگەرتىپ قۇرغان، كۈنىگە 75 تونا بۇغدايىنى بىرتەرەپ قىلىپ دەرىجىلىك ئۇن ئىشلەپچىقىرالايدىغان ئۇن تارتىش سېخى سىناق تەرىقىسىدە ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلدى.

9 - ئاينىڭ 15 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، مالىيە نازارىتى، جۇڭگو يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى شىنجاڭ شۆبىسى بىرلىشىپ دۆلەت مەخسۇس زاپاس ساقلايدىغان 50 مىليون كىلوگرام كۆممىقوناق سېتىۋېلىش پىلانىنى چوشۇردى، كۆممىقوناق شىمالىي ۋوگزال دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتىدا ساقلىنىدىغان بولدى.

9 - ئاينىڭ 16 - كۈنى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى كېڭەيتىپ قۇرۇلغان كورلا «تەڭرىتاغ» دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتىنى رەسمىي تەكشۈرۈپ ئۇتكۈزۈۋالدى، كېڭەيتىپ قۇرۇلغان ئىسكىلاتنىڭ سىغىمى 50 مىليون كىلوگرام بولۇپ، 8 مىليون 600 مىڭ يۈەنلىك تۇراقلىق مۇلۇك ئۇتكۈزۈپ بېرىلدى.

9 - ئاينىڭ 22 - كۈنى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى كېڭەيتىپ قۇرۇلغان كۈيتۇك دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتىنى رەسمىي تەكشۈرۈپ ئۇتكۈزۈۋالدى، كېڭەيتىپ قۇرۇلغان ئىسكىلاتنىڭ سىغىمى 50 مىليون كىلوگرام بولۇپ، 9 مىليون 150 مىڭ يۈەنلىك تۇراقلىق مۇلۇك ئۇتكۈزۈپ بېرىلدى.

9 - ئاينىڭ 25 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «ئاشلىق سېتىش باھاسىنى قاتتىق ئىجرا قىلىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى. ئۇقتۇرۇشتا مۇنداق دېيىلدى: يېقىندا قىسمەن جايلاردا ئاشلىقنى بەس - بەس بىلەن باھا چوشۇرۇپ ساتىدىغان ئەھۋاللار كۆرۈلدى، بۇنىڭ بىلەن ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ زىمىنى ئاشتى،

بازارلاردا ئاشلىق باھاسى داۋاملىق تۆۋەنلەپ كېتىۋاتىدۇ. بۇ خىل تەتۈر مەشغۇلات گوۋۇيۈەن ۋە ئاپتونوم رايونىمىز ئالاقىدار ھۆججەتلىرىنىڭ روھىغا ئۇيغۇن ئەمەس. دۆلەت پىلان كومىتېتى، دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «ئاشلىق سېتىش باھاسىغا ئالاقىدار مەسىلىلەر توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش» نىڭ روھىغا ئاساسەن، جايلاردىن ئاشلىقنى ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتى بېكىتكەن سېتىش باھاسى بويىچە تاختا ئېسىپ سېتىش تەلەپ قىلىنىدۇ. سىياسەت خاراكتېرلىك سېتىشنىڭ سىرتىدا سېتىلمىدىغان ئاشلىق ھەممە سىياسەت خاراكتېرلىك سېتىلمىدىغان پىششىقلانمىغان ئاشلىققا دەسمايىنى ساقلاپ قېلىش، ئاز پايدا ئېلىش پرىنسىپى بويىچە باھا قويۇش كېرەك، زىيىنىغا سېتىشقا، باھانى بەس - بەستە چۈشۈرۈپ سېتىشقا بولمايدۇ، بەك تۆۋەن بولۇۋاتقان ئاشلىق باھاسىنى مۇۋاپىق سەۋىيىگە يەتكۈزۈش ئۈچۈن، تەتۈر مەشغۇلات قىلىشتىن، تەتۈر تەڭشەشتىن ساقلىنىش كېرەك.

10 - ئاينىڭ 7 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، مالىيە نازارىتى ئاپتونوم رايون ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ 1997 - يىللىق چارۋىچىلىق ئاشلىق پونكىتلىرى قۇرۇلۇشى تۈرلىرى ۋە قىسمەن چارۋىچىلىق ئاشلىق پونكىتلىرىنىڭ ترانسپورت ئاپتوموبىلىنى يېڭىلاش مەبلىغىنى چۈشۈردى. 26 چارۋىچىلىق ئاشلىق پونكىتى قۇرۇشقا 4 مىليون 850 مىڭ يۈەن مەبلەغ ئورۇنلاشتۇرۇلدى؛ چارۋىچىلىق ئاشلىق پونكىتلىرىغا 14 ترانسپورت ئاپتوموبىلى تەقسىم قىلدى، مەبلىغى 910 مىڭ يۈەن.

10 - ئاينىڭ 8 - كۈنى جۇڭگو پەن - تېخنىكا جەمئىيىتى، كومپارتىيە باشلار ئىتتىپاقى مەركىزىي كومىتېتى، جۇڭخۇا مەملىكەتلىك باش ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى، جۇڭگو سۈپەت تەكشۈرۈش جەمئىيىتى ئورۇمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئۈن زاۋۇتى سېتىش شىركىتىنىڭ تەييار مەھسۇلات بۆلۈمى QC گۇرۇپپىسىغا «1997 - يىلى مەملىكەت بويىچە مۇنەۋۋەر سۈپەت باشقۇرۇش گۇرۇپپىسى» دەپ نام بەردى.

10 - ئاينىڭ 22 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، پىلان كومىتېتى، مالىيە نازارىتى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، جايلارنىڭ 1 مىليارد 200 مىليون كىلوگرام مۇۋاپىق ئاشلىق ئوبوروت سالدۇسى پىلانىنى چۈشۈردى. جايلارنىڭ ئونتۇرىچە ئاشلىق سالدۇسى ۋە تەكشۈرۈپ بېكىتىلگەن مۇۋاپىق ئوبوروت سالدۇسى ھېسابىتىغا ئاساسەن، ئامبار سالدۇسىدىن ئاشقان مىقدار ھەممە ئۈنىڭغا كېرەكلىك ئۆسۈم، خىراجەت يارىمى پەسىل بويىچە ئاجرىتىپ بېرىلمىدىغان، ئاشلىق يىلى ئاخىرىدا ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر بىرلىك قىلىشىپ ئەمەلىي سالدۇسىدىن ئاشقان مىقدار بويىچە راسچوت قىلىنىپ، ئارتۇق بولسا قايتۇرۇلمىدىغان، كەم بولسا تولۇقلاپ بېرىلمىدىغان بولدى.

10 - ئاينىڭ 23 - كۈنى شىخەنزە ئاشلىق، ياغ پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتىنىڭ كۈنىگە 250 تونا بۇغدايىنى بىرتەرەپ قىلىپ دەرىجىلىك ئۈن ئىشلەپچىقىرىش سېخى پۈتۈپ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۇرۇلدى.

10 - ئاينىڭ 27 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى 1997 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە «بىرگە ئۇيغۇن، تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئىسكىلاتلىرىنى بەرپا قىلىشتىكى ئىلغار ناھىيە، شەھەرلەرنى باھالاپ سېلىشتۇرۇش ۋە دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتلىرىنى يىللىق تەكشۈرۈش ئەھۋالى توغرىسىدا ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش تارقاتتى. «بىرگە ئۇيغۇن، تۆتتىن خالىي» ئاشلىق ئىسكىلاتلىرى بەرپا قىلىشتىكى ئىلغار ناھىيە (شەھەر) ئاشلىق ئىدارىلىرى: كۇنەس، لوپ، نىلقا، غۇلجا، چىرا، يەنجى، شىخۇ، قاغىلىق، يېڭىسار، خوشۇت، گۇچۇڭ، چۆچەك، باركۆل، بۆرۈلتوقاي ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى؛ ئىلغار دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتلىرى: غۇلجا، قۇمۇل دايىڭفاڭ، ئورۇمچى ساڭفاڭگۇ، ئورۇمچى شىمالىي ۋوگزال، تۇرپان، ئالتاي، چۆچەك، موڭغۇلكۈرە، كۈيتۇڭ، كۇچا، خوتەن زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى.

10 - ئاينىڭ 27 - كۈنىدىن 30 - كۈنگىچە ئاپتونوم رايونىمىز مۇئاۋىن رەئىسى دەلىلخان مامىقان ئاقسۇ ۋىلايىتىدىكى 11 ئاشلىق كارخانىسى، زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى، ئاشلىق پونكىتىنى تەكشۈرۈپ بۇ ۋىلايەتتىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ خىزمىتىنى مۇئەييەنلەشتۈردى ۋە ماختىدى ھەمدە ئاقسۇدىكى كونا يېڭى ئىسكىلاتلاردىكى

10 مىليون كىلوگرام گۈرۈچنىڭ ھەر كىلوگرامىغا 0.20 يۈەندىن يۆتكەپ سېتىش قوشۇمچە ياردەمى بېرىش كېرەك. ئامبار سېلىش مەبلىغىنى ئورۇنلاشتۇرغاندا ئاقسۇغا مايىللاشتۇرۇش، ئاقسۇدا دۆلەت زاپاس ئىسكىلاتتىدىن بىرنى قۇرۇش تۈرىنى تۈرغۇزۇشقا ئىلتىماس سۇنۇش كېرەك دەپ يوليورۇق بەردى.

10 - ئاينىڭ 31 - كۈنى ئاپتونوم رايونىنىڭ رەئىسى ئابلەت ئابدۇرېشىت ئىلىدا خىزمەتلەرنى تەكشۈرگەندە، غۇلجا ناھىيىسى ئۇچئون ئاشلىق پونكىتىنىڭ ساقلاش ئەھۋالىنى كۆزدىن كەچۈردى ھەمدە ئاشلىق سېتىۋالغان دېھقانلار بىلەن سەمىمىي سۆھبەتلەشتى.

11 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ئاپتونوم رايون ئاشلىق سېتىش باھاسىنى تەڭشىدى. باھا تەڭشەش ھەجمى يۇقىرى بولمىغاچقا، ئامما پىسخىك جەھەتتە قوبۇل قىلالىدى. 10 - ئايلىق نورما ئاشلىق بۇرۇنقى باھا بويىچە 11- ئاينىڭ ئاخىرىغىچە ئۈزارتىپ تەمىنلىنىدىغان بولدى. كونكرېت باھا سەۋىيىسى (ئوتتۇرىچە باھا) مۇنداق: ھەر كىلوگرام ئۇلۇچەملىك ئۇن ئەسلىدىكى 2.25 يۈەندىن 2.46 يۈەنگە، ئالاھىدە 2 - دەرىجىلىك ئۇن 2.54 يۈەندىن 2.65 يۈەنگە، ئالاھىدە 1 - دەرىجىلىك ئۇن 2.70 يۈەندىن 2.93 يۈەنگە تەڭشەلدى، شۇنىڭ بىلەن بىرگە خەلق ئىشلىرى تارماقلىرىنىڭ ئېتىبار بېرىش، نەپقە بېرىش ئوبيېكتلىرى، ئالىي، ئوتتۇرا تېخنىكۇملار، تېخنىك ئىشچىلار مەكتەپلىرىدىكى ئوقۇغۇچىلار، خەلق ئوقۇتقۇچىلىرى ۋە دۆلەت ئىلكىدىكى كارخانىلاردىكى ئالاھىدە قىيىنچىلىقى بولغان، ئەمگەك تارماقلىرى بىر تۇتاش تارقاتقان كىنىشكىسى بار ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ نورما ئاشلىقىغا يەنىلا ھازىرقى ياردەم بېرىش دائىرىسى، ئۇلۇچمى ۋە چارىسى بويىچە ياردەم بېرىلمىدىغان بولدى. چارۋىچىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى كىرا ھەققىگە داۋاملىق مالىيەدىن ياردەم بېرىلمىدىغان بولدى.

11 - ئاينىڭ 4 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىگە يوليورۇق سوراش دوكلاتى سۇنۇپ، ئاشلىقنىڭ سىياسەت خاراكتېرلىك ياردەم مەبلىغىنى ۋاقتىدا ئەمەلىيلەشتۈرۈشنى تەلەپ قىلدى. 1997 - يىل 10 - ئاينىڭ ئاخىرىغا قەدەر ئاپتونوم رايون مالىيىسىدىن ئاشلىق تارماقلىرىغا بېرىلمىدىغان 619 مىليون يۈەن ياردەم پۇلى كەم قالدى.

11 - ئاينىڭ 10 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق سېتىش باھاسىنى راۋانلاشتۇرۇش توغرىسىدا ئوقتۇرۇش» تارقاتتى. ئوقتۇرۇشتا مۇنداق دېيىلگەن: دۆلەت پىلان كومىتېتى، دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «ئاشلىق سېتىش باھاسىغا ئالاقدار مەسىلىلەر توغرىسىدىكى ئوقتۇرۇش» غا ئاساسەن، شىنجاڭنىڭ ئەمەلىيىتىگە بىرلەشتۈرۈپ، ئاشلىق سېتىش باھاسىنى راۋانلاشتۇرۇش كېرەك. كۆمىسقوناق ئۇنى، گۈرۈچنىڭ ھازىرقى سېتىش باھاسى ئەمەلىيلىشىپ بولغانلىقتىن تەڭشەلمەيدۇ. ئۇنغا ئىشلەپچىقىرىش رايونى، يېرىم ئىشلەپچىقىرىش يېرىم سېتىش رايونى، سېتىش رايونىدىن ئىبارەت 3 باھا رايونى بويىچە باھا قويۇلىدۇ. ئىشلەپچىقىرىش رايونىدا بۇغداينىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ يۆتكەش باھاسى 1.67 يۈەن بويىچە ئىجرا قىلىنىدۇ. ئۇنىڭ زاۋۇتتىن چىقىش باھاسى شۇ جايدىكى باھا تارماقلىرى ئاشلىق تارماقلىرى بىلەن بىرلىكتە توپ - پارچە سېتىش پەرق نىسبىتىنى 9% تىن ئاشۇرۇۋەتمەي تەتۈر ھېسابلاپ بېكىتىدۇ، ناھىيە، شەھەر تەۋەسىدىكى پورتلار ۋە سانائەت - كان رايونلىرىنىڭ ئۇن سېتىش باھاسى شۇ جايىنىڭ باھاسى بويىچە بولىدۇ. ھەربىيلەرگە سېتىلىدىغان ئاشلىقنىڭ باھاسى تەڭشەلمەيدۇ. ئاپتونوم رايون بويىچە 1997 - يىل 11 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ بىرتۇتاش ئىجرا قىلىنىدۇ.

11 - ئاينىڭ 19 - كۈنىدىن 23 - كۈنگىچە قىسمەن ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ ئوچۇقچىلىقتا ئاشلىق ساقلاش بويىچە نەق مەيدان تەجرىبە ئالماشتۇرۇش يىغىنى ئىلىدا چاقىرىلدى، ئۇرۇمچى، سانجى، تارباغاتاي، بورتالا، شىخەنزە، قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەردىن مۇناسىۋەتلىك خادىملار يىغىنغا قاتناشتى. يىغىن ۋەكىللىرى قورغاس، غۇلجا، كۈنەستىكى 9 ئامبار، پونكىت (نۇقتا) نىڭ ئوچۇقچىلىقتا ئاشلىق ساقلاش ئەھۋالى ھەمدە ئوچۇقچىلىقتا ساقلانغان ئاشلىقنى كۆكسېپ قېلىشتىن، ھاشاراتتىن، چاشقاندىن

ساقلاش، شامالدىتىش ۋە قېلىپلاشتۇرۇپ باشقۇرۇش ئۇسۇللىرىنى كۆردى. ئىلى ۋىلايىتىدە ئوچۇقچىلىقتا ساقلىغان ئاشلىق 100 مىڭ تونىنغا يېتىدۇ.

12 - ئاينىڭ 2 - كۈنى دۆلەت ئىچكى سودا مىنىستىرلىكى 1 - تۈركۈمدىكى مەملىكەت بويىچە چوڭ سودا، ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ تىزىملىكىنى ئېلان قىلدى، شىنجاڭدىن ئۈرۈمچى شىمالىي ۋوگزال دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى، ئۈرۈمچى ساڭغاڭگو دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى مەملىكەت بويىچە ئاشلىق ساقلاشتىكى چوڭ كارخانا دەپ، ئېتىراپ قىلىندى.

12 - ئاينىڭ 8 - كۈنى سانجى ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ 1993 - يىلدىن 1997 - يىلغىچە بولغان 5 يىللىق خۇلاسىسىدە يۇتۇن ئوبلاست بويىچە ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ سودا - سانائەت پايدا - زىيىنى بالانس قىلىنىپ سىياسەت خاراكتېرلىك يارەمگە كىرگۈزۈلگەندىن كېيىن يىلمۇ يىل پايدا ئېلىنغانلىقى، 5 يىللىق پايدىنىڭ 90 مىليون 370 مىڭ يۈەنگە يەتكەنلىكى، بۇنىڭ ئىچىدە 1993 - يىلى 8 مىليون 20 مىڭ يۈەن، 1994 - يىلى 31 مىليون 800 مىڭ يۈەن، 1995 - يىلى 28 مىليون 670 مىڭ يۈەن، 1996- يىلى 10 مىليون 880 مىڭ يۈەن، 1997 - يىلى 11 مىليون يۈەن (يىل ئاخىرىدىكى ئەھۋالىي نەق چوت 10 مىليون 540 مىڭ يۈەن) بولغانلىقى ئەكس ئەتتۈرۈلگەن.

12 - ئاينىڭ 12 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىگە «ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ چارۋىچىلىق رايونلىرىدا ئاپەتكە تاقابىل تۇرۇپ چارۋىلارنى قوغداش ئەھۋالى توغرىسىدا دوكلات» يوللىدى. دوكلاتتا: ئاپتونوم رايوندىكى ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى ئاپەتكە تاقابىل تۇرۇپ، چارۋىلارنى قوغداش ئۈچۈن 53 مىليون 630 مىڭ كىلوگرام ئۇن، 75 مىليون 850 مىڭ كىلوگرام يەم-خەشەك (كۆمىسقوناق)، 1 مىليون 300 مىڭ كىلوگرام قېسىرماق، كۈنجۈرە، 300 مىڭ كىلوگرام كېپەك تەييارلىدى، ھازىر بۇلارنىڭ كۆپىنچىسى ھەرقايسى چارۋىچىلىق پونكىتلىرى ۋە چارۋىچىلىق تەمىنلەش نۇقتىلىرىغا يەتكۈزۈلدى. ساقلانغان مەسىلە شۇكى نېسى سېتىلغان ئاشلىق، يەم - خەشەك پۇلى ھازىرغىچە يىغۇۋېلىنمىدى، دېيىلگەن ھەمدە ئاپتونوم رايون ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش پۇلىنى چۇشۇرگەندە ئاشلىق، يەم - خەشەك مەبلىغىنى مەخسۇس تۇر بويىچە ئورۇنلاشتۇرۇپ بەرسە، مەخسۇس پۇل ئۈز ئورنىغا ئىشلىتىلسە، دەپ تەكلىپ بېرىلگەن.

12 - ئاينىڭ 19 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، تېخنىكا نازارەتچىلىكى ئىدارىسى «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق، ياغ سۈپەت ئۆلچىمىنى يولغا قويۇش چارىسى» نى بېسىپ تارقاتتى. بۇ چارە پەقەت ئاپتونوم رايون دائىرىسىدىكى ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش، سېتىش، يۆتكەش، يەرلىك ئېكسپورت ۋە تىجارەتلەرگىلا تەدبىقلىنىدۇ.

12 - ئاينىڭ 25 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىگە «ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش ئەھۋالى توغرىسىدا دوكلات» يوللاپ، بۇغداي، كۆمىسقوناق، گۈرۈچنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش ئەھۋالىنى، ئاساسلىقى ئاشلىقتىن مول ھوسۇل ئېلىنغاندىن كېيىن ئاشلىق ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسى ۋە قوغدىما باھا بويىچە كەلگە - كۈشادە سېتىۋېلىنغانلىقىنى، سېتىۋېلىش مىقدارى كۆپ بولغاچقا بازاردىكى ئاشلىق باھاسىنىڭ ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ تاختاي باھاسىدىن تۆۋەن بولۇۋاتقانلىقىنى، سېتىلىش يوللىرى راۋان بولماي ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئېغىر زىيان تارتقانلىقىنى، ئامبارلارنىڭ توشۇپ كەتكەنلىكىنى مەلۇم قىلدى. بۇغداي سېتىۋېلىشتىكى قوغدىما باھانى تۆۋەنلىتىش (5%)، گۈرۈچنى قوغدىما باھادا سېتىۋېلىش، ئاشلىق ئوبوروتىنىڭ تەرتىپلىك بولۇشىغا، باراۋەر رىقابەتكە پايدىلىق بولۇش ئۈچۈن، بازار باشقۇرۇش چارىسى تۈزۈش ھەققىدە تەكلىپ بەردى.

12 - ئاينىڭ 25 - كۈنى ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى دەلىلقان مامىقان ش ئۇ ئا ر پارتكوم ۋە خەلق ھۆكۈمىتىگە ۋاكالىتەن قىمىنچىلىقى بار كارخانا — شىنجاڭ ئاشلىق، ياغ يېمەكلىك چەكلىك

شىركىتىنىڭ ئىشچى - خىزمەتچىلىرىدىن ھال سورىدى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى جاڭ ئېرباۋ ھەمراھ بولدى.

12 - ئاينىڭ 31 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى ئەسقەت كەرىمباي، ئاپتونوم رايونلۇق مۇئاۋىن رەئىسى دەلىلقان مامىقان قاتارلىق پارتىيە - ھۆكۈمەت رەھبەرلىرى قىمىنچىلىقسىز بار كارغانا —شىنجاڭ ئاشلىق، ياغ تىرانسپورت سانائەت سودا شىركىتىنى يوقلىدى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى ئابدۇكېرىم ھاشىم ۋە مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى ماۋ يۈنشياڭلار ھەمراھ بولدى.

شۇ يىلنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 813 مىليون 770 مىڭ يۈەن، سانائەت قوشۇلما قىممىتى 251 مىليون 160 مىڭ يۈەن، سېتىش كىرىمى 1 مىليارد 819 مىليون 380 مىڭ يۈەن، يۇقىرىغا تاپشۇرغان بېجى 18 مىليون 490 مىڭ يۈەن، پايدىسى 15 مىليون 670 مىڭ يۈەن بولدى.

شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ مەمۇرىي ئاپپاراتى 106، كەسپىي ئاپپاراتى 13، تىجارەت ئاپپاراتى 1354، ئىشچى - خىزمەتچىسى 53 مىڭ 87 بولدى، بىر يىلدا 6968 ئادەم تارقاقلاشتۇرۇلدى.

1998 - يىل

1 - ئاي ئۇرۇمچى شەھەرلىك يەم - خەشەك شىركىتى كېڭەيتىپ قۇرغان دانىچە يەم - خەشەك ئىشلەش سېخىنىڭ قۇراشتۇرۇش، تەڭشەش ئىشلىرى تاماملىنىپ سىناق تەرىقىسىدە ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۇرۇلدى. بۇ تېخنىكا ئۆزگەرتىش تۇرىگە 8 مىليون يۈەن مەبلەغ سېلىندى. شۇ يىلى 10 - ئاينىڭ 22 - كۈنى بۇ ئىشلەپچىقىرىش لىنىيىسى ۋە ئۇنىڭغا يۇرۇشلەشتۇرۇپ قۇرۇلغان 2400 توننىلىق پولات تاختىلىق ئامبار تۇرى 10 ئاي سىناق تەرىقىسىدە ئىشلەپچىقىرىش ئارقىلىق تۇرلەر كۆرسەتكۈچلىرى مەشغۇلات لايىھىسىدىكى تەلەپكە يېتىپ ياكى ئۇنىڭدىن ئېشىپ، شەھەرلىك ئىقتىساد كومىتېتى، شىنجاڭ ئاشلىق، ياغ پەن تەتقىقات ئورنى قاتارلىق 8 ئورۇننىڭ ئومۇمىي جەھەتتىن تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىشىدىن ئۆتتى.

2 - ئاينىڭ 10 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، پىلان كومىتېتى، سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش ئىدارىسى بىرلىشىپ دۆلەت ئىچكى سودا مىنىستىرلىكى، دۆلەت پىلان كومىتېتى، دۆلەت سودا-سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش ئىدارىسىنىڭ «ئاشلىق بازارلىرىغا بولغان باشقۇرۇشنى يەنمۇ كۈچەيتىش، ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش خىزمىتىنى ئوبدان ئىشلەش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش» نى تارقاتتى. ئۇقتۇرۇشنىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى: (1) گۈۋۈيۈەن بەلگىلىگەن ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش سىياسىتىنى جۇملىدىن كېلىشىم باھا بويىچە سېتىۋېلىنىدىغان ئاشلىقنى قوغدىما باھا بويىچە كەلگ - كۈشادە سېتىۋېلىش، ئاشلىقنى تۆۋەن باھادا سېتىشقا يول قويماسلىق قاتارلىق سىياسەتلەرنى ئىجرا قىلىشتا، جايلار سىياسەتنى، ئورۇنلاشتۇرۇشنى، ھەرىكەتنى بىرلىككە كەلتۈرۈش تەلىپىنى قەتئىي ئورۇندىشى كېرەك. دۆلەتنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش سىياسىتىنى دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىلا كەم - كۈتمەس ئىجرا قىلىپ قالماي، باشقا ئاشلىق تىجارەتچىلىرىمۇ دۆلەتنىڭ تۈرلۈك سىياسەتلىرىنى قاتتىق ئىجرا قىلىشى كېرەك. (2) دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ سېتىۋېلىش ئامبار - نۇقتىلىرى دېھقانلارنىڭ ئېشىنچا ئاشلىقنى سېتىۋېلىشىنى رەت قىلماسلىقى، سېتىۋېلىشقا چەك قويماسلىقى، سېتىۋېلىشنى توختاتماسلىقى «ئاق ھۆججەت» يېزىپ بەرمەسلىكى، تۈرلۈك قالدۇرۇق پۇللارنى ۋاكالىتەن تۇتۇپ قالماسلىقى كېرەك. دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق

سېتىۋېلىش - ساقلاش كارخانىلىرىدىن باشقا ھەرقانداق ئورۇن ۋە شەخسىنىڭ جۇملىدىن دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق تارماقلىرى قۇرغان پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتى، يەم - خەشەك زاۋۇتى، ئېچىتىش زاۋۇتى قاتارلىق ئاشلىق پىششىقلاپ ئىشلەش، تىجارەت قىلىش ئورۇنلىرىنىڭ يېزىلارغا بېرىپ بېۋاستە ئاشلىق سېتىۋېلىشىغا رۇخسەت قىلىنمايدۇ. (3) دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق كارخانىلىرى ئاشلىقنى بىر تۇتاش بەلگىلەنگەن سېتىش باھاسى بويىچە سېتىشى لازىم، تۆۋەن باھادا سېتىشقا بولمايدۇ، ئاشلىق باھاسى سىياسىتىگە خىلاپ قىلمىشلارغا قەتئىي زەربە بېرىپ، دۆلەتنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش سىياسىتىنىڭ ئوڭۇشلۇق ئەمەلىيلىشىشىگە كاپالەتلىك قىلىش كېرەك.

2 - ئاينىڭ 13 - كۈنى ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى لياڭيۈەن زەنجىرسىمان سېتىش چەكلىك مەسئۇلىيەت شىركىتىنىڭ 1 - نۆۋەتلىك پايچىكلار يىغىنى ھەمدە قۇرۇلۇش يىغىنى شىمىگو ئاشلىق شۆبە ئىدارىسىدا چاقىرىلدى. بۇ ئاپتونوم رايون ئاشلىق سىستېمىسى بويىچە زەنجىرسىمان سېتىش نۇقتىلىرىدىن تەشكىللەنگەن تۇنجى چەكلىك مەسئۇلىيەت شىركىتى ھېسابلىنىدۇ.

3 - ئاينىڭ 9 - كۈنىدىن 11 - كۈنگىچە ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سېتىۋېلىش سېتىش خىزمىتى سۆھبەت يىغىنى ئۈرۈمچى شەھىرىدە چاقىرىلدى. يىغىندا 1997 - يىللىق ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش خىزمىتى خۇلاسىلەندى. 1998 - يىللىق ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش ۋەزىيىتى تەھلىل قىلىندى. شۇ ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ش ئۇ ئا ر پارتكوم، خەلق ھۆكۈمىتىگە «ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق-سېتىۋېلىش - سېتىش خىزمىتى سۆھبەت يىغىنى ئەھۋالى توغرىسىدا دوكلات» يوللاپ مۇنۇلارنى ئىنكاس قىلدى. خېنەن، شەندۇڭ، گەنسۇ قاتارلىق ئۆلكىلەردىن نۇرغۇن ئۇن شىنجاڭنىڭ شەھەرلىرىگە كىردى، ھەر كىلوگرام ئۇننىڭ بازار باھاسى تاختاي باھاسىدىن 0.05 يۈەن ئەتراپىدا تۆۋەن بولۇۋاتىدۇ. ئۈرۈمچى تۆمۈرىيول شۆبە ئىدارىسى تەمىنلىگەن ماتېرىيالغا قارىغاندا، 1998 - يىل 1 - پەسىلدە ئېچكى ئۆلكە، شەھەرلەردىن 45 مىليون 220 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق پويىز بىلەن شىنجاڭ بازارلىرىغا يۆتكەپ كېلىنگەن، جايلاردىكى ئاشلىق بازارلىرى ئىزچىل ھالدا پەسكويدا تۇرۇۋاتىدۇ، بازاردىكى ئاشلىق باھاسى ئاپتونوم رايون بەلگىلىگەن تاختاي باھاسىدىن تۆۋەن بولۇۋاتىدۇ، دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئۇن سېتىشى ناھايىتى تەسلىشىپ كەتتى.

3 - ئاينىڭ 12 - كۈنى مەركىزىي تېلېۋىزىيە ئىستانسىسى، شاڭخەي «شەرق» تېلېۋىزىيە ئىستانسىسى، شاڭخەي بۈيۈك دۇنيا جىنس باش شتابى ئۇيۇشتۇرغان 98 بۈيۈك دۇنيا جىنس مۇسابىقىسىدە شىنجاڭلىق ئۇستام لى ئېنخەي ئۈرۈمچى شەھىرى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتىنىڭ «غەربىي دىيار» ماركىلىق ئۇننىنى يۇغۇرۇپ ئەڭ ئىنچىكە لەڭمەن سوزۇپ بۈيۈك دۇنيا جىنس يېڭى رېكورتىنى ياراتتى.

3 - ئاينىڭ 19 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ش ئۇ ئا ر پارتكوم، خەلق ھۆكۈمىتىگە نۆۋەتتىكى ئاشلىق خىزمىتىنى دوكلات قىلىپ، ئامبار سىغىمچانلىقىنىڭ ئېغىر ھالدا كەمچىل بولۇۋاتقانلىقى، ئاشلىقنى ماكرولۇق تەڭشەش - تىزگىنلەش قاتارلىق مەسىلەر توغرىسىدا تەكلىپ، پىكىرلىرىنى ئوتتۇرىغا قويدى.

3 - ئاينىڭ 26 - كۈنى ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق ساقلاش خىزمىتى يىغىنى غۇلجا شەھىرىدە چاقىرىلدى. يىغىندا 2 يىلدىن بۇيانقى ئاشلىق ساقلاش خىزمىتى خۇلاسىلەندى، ئىلى، قۇمۇل، خوتەندىن ئىبارەت 3 ئىلغار ۋىلايەت، 11 ئىلغار دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى ۋە «بىرده ئۇيغۇن، تۆتتىن خالىي» ئامبار يارانقان 11 ئىلغار ناھىيە (شەھەر) تەقدىرلەندى ۋە مۇكاپاتلاندى.

4 - ئاينىڭ 10 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بەنگۇئىتىڭنىڭ «تۆنۈگۈنكى مۇھىم ئىشلار» مەلۇماتىدا قەشقەر ۋىلايىتىدە بېسىلىپ قالغان كۆممىقوناق سالدۇسىنىڭ ئېغىر دەرىجىدە كاسات بولۇۋاتقانلىقى، 58 مىليون 580 مىڭ كىلوگرام سالدۇ ئاشلىقتىن 30 مىليون كىلوگرامىنىڭ ئوچۇقچىلىقتا ساقلىنىۋاتقانلىقى ئىنكاس

قىلىندى.

4 - ئاينىڭ 17 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «ئاشلىق سىستېمىسىدا زىيانىنى تۆگىتىپ پايدا ئېلىش خىزمىتىنى يەنىمۇ ئوبدان ئىشلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» نى تارقىتىپ، جايلاردىن مۇنۇلارنى تەلەپ قىلدى: دۆلەتنىڭ ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش سىياسىتىنى قاتتىق ئىجرا قىلىپ، ئاساسىي يوللۇق رولىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇش كېرەك؛ مەبلەغ باشقۇرۇش تۈزۈمىنى مۇكەممەللەشتۈرۈپ، كارخانىنىڭ مەبلەغ ئىگىلەش قۇرۇلمىسىنى ياخشىلاپ، كارخانىنىڭ ئېسىپ قويۇلغان زىيان هېساباتىنى مۇۋاپىق هەل قىلىپ، كارخانىنىڭ قەرزىنى ئازايتىش كېرەك؛ كارخانىنىڭ ئېچىكى باشقۇرۇشىنى كۈچەيتىپ، نامۇۋاپىق خىراجەت چىقىملىرىنى ئازايتىش كېرەك؛ شەھەر، يېزا بازارلىرىنى پائال كېڭەيتىپ، كۆپ خىل ئىگىلىكنى زور كۈچ بىلەن تەرەققىي قىلدۇرۇش كېرەك؛ كارخانىنىڭ بوغالتىرلىق هېساباتىنى مۇكەممەللەشتۈرۈپ، ئىقتىسادىي ئۈنۈم تەھلىلىنى ياخشى ئېلىپ بېرىش كېرەك؛ رەھبەرلىكنى كۈچەيتىپ، ئەمەلىيەشتۈرۈشنى چىڭ تۇتۇپ، كۈچلۈك تەدبىرلەرنى قوللىنىپ، زىيانىنى تۆگىتىپ پايدا ئېلىش خىزمىتىنى هەقىقىي تۇرده ئەمەلىيەشتۈرۈش كېرەك.

4 - ئاينىڭ 18 - كۈنىدىن 22 - كۈنىگىچە ئالتاي ۋىلايىتىدە يەۋقۇلئاددە ئېغىر بوران ئاپىتى يۈز بەردى، قابا، جېمىنەي، چىڭگىل، بورۇلتوقاي، كۆكتوقاي قاتارلىق ناهىيىلەردىكى ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ زىيىنى ئېغىر بولدى. ستاتىستىكا قىلىنىشىچە 165 پارچە برېزېنت، 43 تور بۇزۇلغان، ئامبار رايونىنىڭ 300 مېتىر قاشا تېمى ئۆرۈلۈپ كەتكەن، ئۆگزىگە يانتۇزۇلغان 7717 كۋادرات مېتىر ماي قەغىزىنى بوران ئۇچۇرۇپ كەتكەن، 3 ئېغىز ئۆينىڭ ئۈستى ئېچىلىپ قالغان، ئاشلىق پونكىتلىرىنىڭ نەچچە يۈز مېتىر قورۇ تېمى ئۆرۈلۈپ كەتكەن. تالاغا تىزىپ قويۇلغان 3 دۆۋە ئاشلىق ئۆرۈلۈپ كەتكەن، بىۋاستە ئىقتىسادىي زىيان 760 مىڭ يۈەندىن ئاشقان. باركۆل قازاق ئاپتونوم ناهىيىسى 18 - ئاپرېل قارا بوراننىڭ زەربىسىگە ئۇچراپ ئاشلىق تارماقلىرى 200 مىڭ يۈەن ئىقتىسادىي زىيان تارتتى.

4 - ئاينىڭ 20 - كۈنى باينغولىن ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى ۋە بۇ ئىدارىگە بىۋاسىتە قاراشلىق كارخانىلار 4500 نەچچە يۈەن قىممىتىدىكى گۈرۈچ، ئۇن، كەسمە چۆپ، مىنېرال سۇ، چاقماق قەنت قاتارلىق بۇيۇملارنى خېجىڭدىكى بالغۇنتاي چارىگۈ ئورمان رايونىغا ئاپىرىپ، ئوت ئۆچۈرۈپ خەتەردىن قۇتقۇزۇش كۈرىشىگە قاتنىشىۋاتقان قوراللىق ساقچى قىسىم جەڭچىلىرىگە مەدەت بەردى.

4 - ئاينىڭ 21 - كۈنى مالىيە نازارىتى، ئاشلىق ئىدارىسى بىرلىشىپ، «4 خىل كىشىلەر، نىڭ ئاشلىق ياردەمى مەسلىسىنى ئايدىڭلاشتۇرۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى، ئاپتونوم رايونلۇق 8- نۆۋەتلىك خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ 165 - قېتىملىق رەئىسلەر ئىشى بېجىرىش يىغىنىنىڭ قارارىغا ئاساسەن، خەلق ئىشلىرى تارماقلىرىنىڭ ئېتىبار بېرىش، نەپىقە بېرىش ئوبيېكتلىرى، خەلق ئوقۇتقۇچىلىرى، ئەمگەك تارماقلىرىنىڭ بىرتۇتاش تەكشۈرۈپ تارقاتقان كىنىشكىسىنى ئالغان قىيىنچىلىقى ئېغىر كارخانىلاردىكى ئىشچى- خىزمەتچىلەرگە ئاشلىق ياردەم بېرىش چارىسىنى ئىجرا قىلىش 1998- يىل 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ توختىتىلدى. ئالىي، ئوتتۇرا تېخنىكۇم مەكتەپلىرىدىكى ئوقۇغۇچىلارنىڭ نورمال ئاشلىقىغا ياردەم بېرىشمۇ شۇ ئوقۇش مەۋسۇمىدە ئاخىرلاشتى. چارۇچىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىغا ياردەم بېرىشمۇ 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ توختىدى.

4 - ئاينىڭ 22 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ساۋەن ناهىيىسىدە ئاپتونوم رايونىنىڭ هەربىي ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش سۆھبىتە يىغىنى ئېچىپ، مەملىكەتلىك هەربىي ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش خىزمىتى يىغىنىنىڭ روھىنى يەتكۈزدى، شىنجاڭنىڭ هەربىي ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىنى ئورۇنلاشتۇردى، شىنجاڭنىڭ هەربىي ئاشلىق تەمىنلەش نىزامنامىسىنى تۈزۈپ چىقتى. كېيىن دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى بۇ نىزامنامىنى مەملىكەتتىكى هەرقايسى ئۆلكە، ئاپتونوم رايون، شەھەرلەرنىڭ هەربىي ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش

تارماقلىرىغا تارقىتىپ بەردى.

4 - ئاينىڭ 27 - كۈنىدىن 29 - كۈنگىچە ئاپتونوم رايونىنىڭ رەئىسى ئابلەت ئابدۇرېشىت، مۇئاۋىن رەئىسلەردىن جالال يۈنچۈەن، دەلىلقان ماسقان، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى ئابدۇكېرىم ھاشىم، پىلان كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى نيۇ شياۋپىڭ، مالىيە نازارىتىنىڭ مۇئاۋىن نازىرى لۇ فاكې، باھا ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى شېن يۈەنچيۇ، يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى ما جېنيۈن قاتارلىقلار بېيجىڭغا بېرىپ گوۋۇيۈەن چاقىرغان مەملىكەتلىك ئاشلىق ئوبوروت تۇزۇلمىسى ئىسلاھاتى خىزمىتى يىغىنىغا قاتناشتى، يىغىندا زۇڭلى جۇ رۇڭجى مۇھىم سۆز قىلدى، مۇئاۋىن زۇڭلى ۋېن جيابائو مەخسۇس دوكلات بەردى. بۇ قېتىمقى يىغىننىڭ روھىنى يەتكۈزۈپ ئىزچىللاشتۇرۇش، شىنجاڭنىڭ ئاشلىق ئوبوروت تۇزۇلمىسى ئىسلاھاتىنى چوڭقۇرلاشتۇرۇش خىزمىتىنى ئورۇنلاشتۇرۇش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتى 5 - ئاينىڭ 20 - كۈنىدىن 21 - كۈنگىچە ئۈرۈمچىدە ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق ئوبوروت تۇزۇلمە ئىسلاھاتى خىزمىتى يىغىنىنى چاقىردى. يىغىنغا ژالىي، ئوبلاست باشلىقى، شەھەر باشلىقى، ھاكىملار شۇنىڭدەك ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك ئاشلىق، مالىيە، سودا - سانائەت، ئىقتىسادىي تەپتىش ئىدارىلىرى، يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىلىرى، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك باھا ئىدارىلىرىنىڭ مەسئۇللىرىدىن بولۇپ 560 نەچچە كىشى قاتناشتى. ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى ئەسقەت كەرىمباي، ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى، دائىمىي ئىشلارغا مەسئۇل مۇئاۋىن رەئىس جالال يۈنچۈەن يىغىنغا كېلىپ سۆز قىلدى، ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى دەلىلقان ماسقان مەخسۇس دوكلات بەردى؛ ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى نيۇ شاۋپىڭ، مالىيە نازارىتى پارتكۇرۇپپىسىنىڭ شۇجىسى، مۇئاۋىن نازىر قاسىم توختى، ئىقتىسادىي تەپتىش نازارىتىنىڭ نازىرى جۇ دىگيۈن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى ئابدۇكېرىم ھاشىم، جۇڭگو يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى ما جېنيۈن، ش ئۇ ئا ر سودا - سانائەت ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى گۇ كەيىۋەنلەرمۇ چوڭ يىغىندا سۆز قىلدى. جايلارنىڭ ئاشلىق ئىسلاھاتى خىزمىتىنىڭ مۇھىم نۇقتىسى: مەمۇرىيەت بىلەن كارخانىنى ئايرىش، ئاشلىقنى زاپاس ساقلاش بىلەن ئاشلىق تىجارىتىنى ئايرىش، مەركەز بىلەن يەرلىكنىڭ ئاشلىق خىزمىتى ھوقۇقىنى مۇۋاپىق ئايرىش، ئاشلىق باھا مېخانىزمىنى مۇكەممەللەشتۈرۈش، ئېسىپ قويۇلغان كونا، يېڭى ئاشلىق مالىيە ھېساباتىنى مۇۋاپىق ھەل قىلىش، سېتىۋېلىش مەبلىغىنى باشقۇرۇش چارىسىنى ياخشىلاش، ئاشلىق خېيىم - خەتەر فوندىنى باشقۇرۇشنى مۇكەممەللەشتۈرۈش، ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئاساسلىق ۋە قوشۇمچە تىجارەت كەسپىنى ئايرىش ھەمدە دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىدا خادىملارنى قىسقارتىش، تارقاقلاشتۇرۇش خىزمەتلىرىنى مۇكەممەللەشتۈرۈشتىن ئىبارەت. 10 - ئاينىڭ 26 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى [1998] 85- نومۇرلۇق «ئاشلىق ئوبوروت تۇزۇلمىسى ئىسلاھاتىنى يەنمۇ چوڭقۇرلاشتۇرۇپ يولغا قويۇش توغرىسىدىكى پىكىر» نى تارقاتتى، بۇ پىكىر ئىلان قىلىنغان كۈندىن باشلاپ يولغا قويۇلدى.

5 - ئاينىڭ 8 - كۈنى ئۈرۈمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئۈن زاۋۇتىنىڭ «غەربىي دىيار» ماركىلىق ئۈننى مەخسۇس (زەنجىرسىمان) سېتىش نۇقتىلىرىغا ئۇيۇسكا ئېسىپ ئاخبارات ئىلان قىلىش يىغىنى «1- ئاۋغۇست» ئۈن زاۋۇتىدا ئېچىلدى. شىنجاڭ بويىچە 1 - تۈركۈمدىكى «غەربىي دىيار» ماركىلىق ئۈننى مەخسۇس (زەنجىرسىمان) ساتىدىغان 138 نۇقتا تىجارەتنى رەسمىي باشلىدى.

5 - ئاينىڭ 18 - كۈنى ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئاۋام تاماق بوتكىسىنىڭ تىجارەت باشلاش مۇراسىمى ئۆتكۈزۈلدى. ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى دەلىلقان ماسقان، ئۈرۈمچى شەھىرىنىڭ باشلىقى نۇربەكرى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى ئابدۇكېرىم ھاشىم قاتارلىق رەھبەرلەر تىجارەت باشلاش مۇراسىمىغا قاتناشتى. بۇ قېتىم باشلانغان ئاۋام تاماق بوتكىسى قۇرۇلۇشى 20 تېز، پاكىز تاماق ئاپتوموبىلى

ۋە 50 كىچىك تاماق ئاپتوموبىلىدىن تەركىب تاپقان بولۇپ، تيانشان رايونى، سايباغ رايونى، بېگشەھەر رايونى قاتارلىق جايلارغا تارقالغان. بۇ تەدبىر شەھەر ئامما سىغا قۇلايلىق يارىتىپلا قالماي دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق دۇكانلىرىنىڭ ئىش ئورنىدىن قالدۇرۇلغان بىر تۈركۈم ئىشچى - خىزمەتچىلىرىنى ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇشقىمۇ ئىمكانىيەت يارىتىپ بەردى.

5 - ئاينىڭ 24 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىگە «تارباغاتاي قاتارلىق 7 ۋىلايەت، ئوبلاستتىكى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ قارا بوران ئاپىتىگە ئۇچراش، زىيان تارتىش ئەھۋالى توغرىسىدا دوكلات» يوللىدى. دوكلاتتا مۇنداق دېيىلگەن: 4 - ئاينىڭ 18 - كۈنى شىمالىي شىنجاڭ ھەمدە قۇمۇل قاتارلىق 7 ۋىلايەت، ئوبلاست قارا بوراننىڭ زەربىسىگە ئۇچراپ، ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئاشلىق ئامبارلىرىنىڭ 107 مىڭ 600 كۋادرات مېتىر ئۆگزىسى ئېچىلىپ قالدى، 4040 مېتىر قاشا تام ئۇرۇلۇپ كەتتى، ئوچۇقچىلىقتا ساقلىنىۋاتقان 447 تونىنا بۇغدايىنى بوران ئۇچۇرۇپ كەتتى، 991 پارچە بريزېنت ياپقۇچنى بوران يىرتىۋەتتى. ماشىنىلاشقان لاپاس، قوشۇمچە تىجارەت، تۇرمۇش مۇئەسسەسلىرىمۇ ئوخشىمىغان دەرىجىدە زىيانغا ئۇچرىدى، زىيان سوممىسى 11 مىليون 350 مىڭ يۈەنگە يەتتى. يېڭى ئاشلىقنى سېتىۋېلىپ ساقلاشتىكى قىيىنچىلىقنى ھەل قىلىش، ئاپەتتىن كېيىن رېمونت قىلىش ھەمدە تالادا ساقلاشقا كېرەكلىك ئۇسكۇنىلەرنى سېتىۋېلىشقا ئىشلىتىش ئۈچۈن ھۆكۈمەتنىڭ ئاددىي قۇرۇلۇش خىراجىتىدىن 10 مىليون يۈەن ئاجرىتىپ بېرىشنى تەلەپ قىلىمىز.

5 - ئايدىن 8 - ئايلارغىچە ئاپتونوم رايونىنىڭ ئىقتىسادىي تەپتىش، مالىيە، ئاشلىق، يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى قاتارلىق 9 تارمىقىدىن تەشكىللەنگەن 85 خىزمەت گۇرۇپپىسى جايلاردىكى مۇناسىۋەتلىك خادىملار بىلەن بىرلىكتە ھەرقايسى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيە (شەھەر) لىك ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ 1992 - يىل 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن 1998 - يىل 5 - ئاينىڭ 31 - كۈنىگىچە يېگىدىن كۆپەيگەن مالىيە ئېسىقلىق ھېسابات ۋە ناموۋاپىق ئىگىلىۋالغان قەرز پۇلنى ئېنىقلاپ تەپتىش قىلدى، تەپتىش نەتىجىسىدە يېگىدىن كۆپەيگەن ئېسىقلىق ھېسابات 2 مىليارد 940 مىليون يۈەنگە؛ يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسىنىڭ ناموۋاپىق ئىگىلىۋېلىنغان مەبلىغى 1 مىليارد 40 مىليون يۈەنگە يەتكەنلىكى مەلۇم بولدى.

6 - ئاينىڭ 2 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بەنگۆتىكى «گوۋۇيۈەن بەنگۆتىكىنىڭ ،ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش ۋە باھا باشقۇرۇش خىزمىتىنى يەنمۇ ئوبدان ئىشلەش توغرىسىدىكى تولۇقلىما ئۇقتۇرۇشى» نى تارقىتىپ، ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەر ئالاقىدار تارماقلاردىن ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش ۋە باھا باشقۇرۇش خىزمىتىگە يۈكسەك دەرىجىدە ئەھمىيەت بېرىشنى، ئاشلىق سېتىۋېلىش بازىرىغا بولغان باشقۇرۇشنى كۈچەيتىشنى، دېھقانلارنىڭ قولىدىكى ئېشىنچا ئاشلىقنى قوغدىما باھا بويىچە ھەقىقىي يوسۇندا كەلگ - كۈشادە سېتىۋېلىشنى، ئاشلىقنى ئوگ باھادا سېتىش سىياسىتىنى قاتتىق ئىجرا قىلىپ، سېتىۋېلىش مەبلىغىنى مەخسۇس ئىشلىتىشنى تەلەپ قىلدى. بۇ 3 خىل سىياسەت ۋە دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئىسلاھاتى نۆۋەتتىكى ئاشلىق ئوبوروت تۇزۇلمىسى ئىسلاھاتى خىزمىتىدىكى ئەگ مۇھىم ئىش. ئۇقتۇرۇشتا ئوگ باھادا سېتىش دېگەندە، دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق پونكىتلىرى، ئاشلىق ئىسكىلاتلىرى (ھازىر تېخى مۇستەقىل ھېسابات قىلىمغان ئاشلىق پونكىتلىرى، ئاشلىق ئىسكىلاتىغا قاراشلىق ئاشلىق پىششىقلاش زاۋۇتلىرىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) پىششىقلانمىغان ئاشلىق ھەمدە تەييار ئاشلىقنى چوقۇم دىرىنى ساقلاپ قېلىپ ئاز پايدا ئېلىش پرىنسىپى بويىچە سېتىشنى كېرەك، يېڭى زىيان پەيدا قىلىشقا يول قويۇلمايدۇ، سېتىۋېلىپ ساقلاش كارخانىلىرىدىن باشقا ئاشلىق پىششىقلاش، توپ پارچە سېتىش كارخانىلىرى تىجارەت قىلىدىغان ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىش باھاسى بەلگىلەنمەيدۇ، بەلگىلىنىپ بولغانلىرىنى دەرھال تۇزىتىش كېرەك دەپ ئېنىق بەلگىلەندى.

6 - ئاينەك 4 - كۆنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «ئاشلىق ئۇچۇرلىرى» دا ئېلان قىلىنىشىچە، 4 - ئايدا ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ بازارلىرىدا ئۇنىنىڭ سېتىلىش مىقدارى 1695 تونىنا بولغان، بۇنىڭ ئىچىدە ئىچكىرىنىڭ ئۇنى 12% تىن كۆپرەكنى تەشكىل قىلغان، خېنەن ئۇنىنىڭ ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى سېتىلىش مىقدارى ئەڭ يۇقىرى بولغان، بىر خالتا ئالاھىدە 1 - دەرىجىلىك ئۇنىنىڭ توپ سېتىش باھاسى 50 يۈەن، بىر خالتا ئۇلچەملىك ئۇنىنىڭ 45 يۈەن بولغان، يۇقىرى بولغاندا 3 كۈندە بىر ۋاگون (60 تونا) ئۇن سېتىلغان، نورمال ئەھۋالدا 5 كۈندە بىر ۋاگون ئۇن سېتىلغان. ئۇرۇمچى شەھەرلىك «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتىنىڭ سېتىش باھاسى ئىچكىرىنىڭكىدىن 20% يۇقىرى بولۇپ، ئىشلەپچىقىرىش، تىجارەت زور بېسىمغا دۇچ كەلگەن، ئىلگىرى ھەر ئايدا 7000 تونىنا ئۇن نورمال سېتىلغان بولسا، ھازىر ئارانلا 5000 تونىنا ئۇن سېتىلغان.

6 - ئاينەك 5 - كۆنى سوتسىيالىستىك بازار ئىگىلىكى تۈزۈلمىسىنىڭ ھەربىي ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىگە قويغان تەلىپىگە ماسلىشىش، ھەربىي ئاشلىق تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىش ئۇچۇن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى 6 باب، 18 ماددىلىق «ھەربىي ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشتە قېلىپلاشقان مۇلازىمەتنى يولغا قويۇش پىكرى» نى بېسىپ تارقىتىپ، ئۇنى ھەربىي ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشنى باشقۇرۇش، مۇلازىمەت خىزمىتىنى تەشكىللەش ۋە يولغا قويۇشنىڭ توپ ئاساسى قىلدى.

6 - ئاينەك 6 - كۆنى ئاپتونوم رايونىنىڭ ھەرقايسى جايلىرى گوۋۇيۈەن زۇڭلىسى جۇ رۇڭجى ئىمزا قويغان 244 - نومۇرلۇق 23 ماددىلىق پەرمان — «ئاشلىق سېتىۋېلىش نىزامى» نى ئىجرا قىلىشقا باشلىدى. «نىزام» غا يەنە «جىنايى ئىشلار قانۇنى» نىڭ ئالاقىدار ماددىلىرى قوشۇمچە قىلىنغان.

6 - ئاينەك 7 - كۆنى ئىلى ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ «ئاشلىق خىزمىتى ئۇچۇرلىرى» دا مۇنۇلار بېسىلدى: بۇ ۋىلايەتنىڭ نىلقا، كۇنەس، موڭغۇلكۇرە، غۇلجا قاتارلىق ناھىيىلىرىدىكى ئاشلىق تارماقلىرىدا ئىش ئورنىدىن قالدۇرۇلۇپ تارقاقلاشتۇرۇلغانلار 2000 غا يېقىنلاشقان بولۇپ، 1997 - يىلىنىڭ ئاخىرىدىكى ئادەم سانىنىڭ 35% نى تەشكىل قىلغان. بۇ كىشىلەر ئارىسىدا كۆپ خىل ئىگىلىك بىلەن شۇغۇللانغانلار ۋە ئۇزۇن خىزمەت تاپقانلار 700 نەچچە كىشى بولۇپ، ئىش ئورنىدىن قالدۇرۇلۇپ تارقاقلاشتۇرۇلغانلارنىڭ 30% نى تەشكىل قىلغان. غۇلجا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى 118 ۋاقىتلىق ئىشچىنى خىزمەتتىن چېكىندۈرگەن، 317 ئىشچى - خىزمەتچىنى تارقاقلاشتۇرغان، قايتا ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇش ئۇچۇن يېگىندىن 10 كۇكتات پارنىكى ياسىغان، سىمېنتال كالىسى، تەڭرىتاغ بۇغىسى كىرگۇزۇپ، مەركىزىي باقمىچىلىق فېرمىسى قۇرغان، يەنە كىچىك فارا ئاشلىق پىششىقلاش زاۋۇتى قاتارلىقلارنى قۇرغان.

6 - ئاينەك 8 - كۆنى ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى ئەسقەت كەرىمباي مالىيە نازارىتى، ئاشلىق ئىدارىسى، جۇڭگو يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى شىنجاڭ شۇبىسى قاتارلىق ئالاقىدار تارماقلارنىڭ رەھبەرلىرىنى باشلاپ ئىلى ۋىلايىتىگە بېرىپ، ئاشلىق ئىسلاھاتى ئەھۋالىنى تەكشۈردى. ئەسقەت كەرىمباي ئىلى ۋىلايىتىدىكى ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرىدىن «تۇنجى ئايرىش، بىرىنى مۇكەممەللەشتۇرۇش» قاتارلىق سىياسەتلەرنى قەتئىي ئىجرا قىلىشنى تەلەپ قىلدى.

6 - ئاينەك 13 - كۆنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىگە «1997- ئاشلىق يىلىدىكى ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش، يۆتكەش پىلانىنىڭ ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالى توغرىسىدا دوكلات» يوللىدى. 1997 - ئاشلىق يىلىدا ئاپتونوم رايون بويىچە 2 مىليارد 853 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سېتىۋېلىنغان بولۇپ، ئالدىنقى يىلىنىڭ شۇ مەزگىلى بىلەن سېلىشتۇرغاندا 952 مىليون كىلوگرام ئارتۇق سېتىۋېلىنغان، بۇنىڭ ئىچىدە دۆلەتنىڭ ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋالغىنى 1 مىليارد 317 مىليون كىلوگرام بولۇپ، پىلانىنىڭ 99.69% نى ئىگىلىدى. قوغدىما باھا بويىچە سېتىۋېلىنغان ئاشلىق 1 مىليارد 88 مىليون كىلوگرام (466 مىليون كىلوگرام تۇرۇپ قالغان كۆممىقونا قىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) بولۇپ، دېھقانلارنىڭ ئاشلىق

سېتىشى قىيىن بولۇش مەسىلىسى ئاساسىي جەھەتتىن ھەل بولدى؛ سېتىلغان ئاشلىق 1 مىليارد 498 مىليون كىلوگرام بولۇپ، پىلانىنىڭ 99.87% نى ئىگىلىدى، ئالدىنقى يىلىنىڭ شۇ مەزگىلى بىلەن سېلىشتۇرغاندا 218 مىليون كىلوگرام ئارتۇق سېتىلدى. سېتىش مىقدارىنىڭ ئېشىشىدىكى ئاساسلىق سەۋەب شۇكى: ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى يازلىق ئاشلىق سېتىۋېلىش ئۆچۈن ئامبارنى بوشاتقۇزدى، كۆمىسقوناق سېتىشقا قارىتا باھا پەرقىگە يارەم بېرىشتىن ئىبارەت ئېتىبار بېرىش سىياسىتىنى يولغا قويدى، نەتىجىدە 300 مىليون كىلوگرام كۆمىسقوناق ئاپتونوم رايون سىرتىغا سېتىلىپ بولدى. لېكىن ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى ئاشلىق بازارلىرى ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كىرگۈزۈلگەن ئەرزان باھالىق ئۇن، گۈرۈچنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىغانلىقتىن ئاشلىق باھاسى ئاپتونوم رايون بەلگىلىگەن تاختاي باھاسىدىن تۆۋەن بولۇپ ئاشلىق سېتىشتا قىيىنچىلىق زور بولدى، بولۇپمۇ 1997 - يىل 11 - ئايدا تاختاي باھاسى ئەسلىگە كەلگەندىن كېيىن سىياسەت خاراكتېرلىك سېتىش مىقدارى تېزدىن ئازىيىپ كەتتى. بىر يىلدا سېتىۋېلىنغان ياغ 100 مىليون 240 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، پىلانىنىڭ 43.20% نى ئىگىلىدى، ئالدىنقى يىلىنىڭ شۇ مەزگىلىدىكىسىدىن 7 مىليون 390 مىڭ كىلوگرام ئاز سېتىۋېلىندى؛ سېتىلغان ياغ 103 مىليون 140 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، پىلانىنىڭ 206.28% نى ئىگىلىدى، ئالدىنقى يىلىنىڭ شۇ مەزگىلىدىكىدىن 9 مىليون 850 مىڭ كىلوگرام ئاز سېتىلدى؛ بىر يىلدا ئاپتونوم رايون سىرتىغا سېتىلغان سۇ يېغى 33 مىليون 730 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، ئالدىنقى يىلىنىڭ شۇ مەزگىلىدىكىدىن 16 مىليون 760 مىڭ كىلوگرام كېمەيدى. بۇنىڭدىن سىرت ئاپتونوم رايونىنىڭ تەخمىنەن 100 مىليون كىلوگرام چىگىت يېغى كۆپ يوللار ئارقىلىق ئاپتونوم رايون سىرتىغا سېتىلدى.

6 - ئاينىڭ 19 - كۈنى دۆلەت تەرەققىيات - پىلان كومىتېتى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى شىنجاڭ كورلا بۇاستە قاراشلىق ئىسكىلاتىنى كېڭەيتىپ قۇرۇش ھەمدە يۇقىرىغا ئۆتكۈزۈۋېلىش تۈرىنى تەستىقلىدى، يېڭىدىن سېتىۋېلىنىدىغان يەر 350 مو، كېڭەيتىپ قۇرۇلىدىغان ئامبار سىغىمچانلىقى 150 مىليون كىلوگرام، سېلىنىدىغان مەبلەغ 106 مىليون 210 مىڭ يۈەن.

6 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئىش ئورنىدىن قالدۇرۇلغان ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى قايتا ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇش خىزمىتىگە يېتەكچىلىك قىلىش گۇرۇپپىسى قۇرۇلدى، شېن لەنجۇ گۇرۇپپا باشلىقى، ئابدۇكېرىم ھاشىم، ۋاڭ جىنشېڭلار مۇئاۋىن گۇرۇپپا باشلىقى بولدى، گۇرۇپپا قارىمىقىدا ئىشخانا تەسىس قىلىندى.

6 - ئاينىڭ 24 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم شاۋ چىيىگنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى پارتكومىنىڭ شۇجىلىقىغا تەينىلىدى، جاڭ خېۋېي ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئىنتىزام تەكشۈرۈش كومىتېتىنىڭ شۇجىسى بولدى. شېن لەنجۇ پارتكومىنىڭ شۇجىلىقىدىن، ھەيئەتلىكىدىن قالدۇرۇلدى، ئىدارە پارتكومىنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى ۋاڭ جىنشىڭ ئىدارە ئىنتىزام تەكشۈرۈش كومىتېتىنىڭ شۇجىلىق ۋەزىپىسىنى قوشۇمچە ئۈتەمەيدىغان بولدى.

6 - ئاينىڭ 26 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سېتىۋېلىش- سېتىش تېلېۋىزىيە - تېلېفون يىغىنى چاقىردى. ئاپتونوم رايوندىكى ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيىلەر ھەمدە ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈەننىڭ ئاشلىق خىزمىتىگە مەسئۇل رەھبەرلىرى شۇنداقلا ئاشلىق، باھا، سودا- سانائەت ئىدارىلىرى، يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى، تېخنىكا نازارەتچىلىكى ئىدارىسى قاتارلىق تارماقلارنىڭ مەسئۇللىرى يىغىنغا قاتناشتى. ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى ئەسقەت كەرىمباي، ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى دىلىلقان ماسقانلار مۇھىم سۆز قىلدى، ئاشلىق، باھا، سودا- سانائەت ئىدارىلىرى، يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى قاتارلىق تارماقلارنىڭ رەھبەرلىرى مەخسۇس سۆز قىلدى. يىغىننىڭ ئاساسىي روھى مۇنداق: (1) ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بۇ يىل بۇغداي سېتىۋېلىش باھاسىنى 3 باھا رايونىغا ئايرىشنى قارار قىلدى، ھەر كىلوگرام ئوتتۇرا سورتلۇق بۇغدايىنىڭ 1 - باھا رايونىدا ۋەزىپە

بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسى 1.43 يۈەن، 2 - باھا رايونىدا 1.38 يۈەن، 3 - باھا رايونىدا 1.25 يۈەن. قوغدىما باھا ھەرقايسى باھا رايونىنىڭ ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسى ئاساسىدا تۆۋەنگە 0.20 يۈەن لەيلىتىلىدۇ. بۇ باھا 1998 - يىلى يازلىق ئاشلىق سېتىۋېلىشتىن باشلاپ ئىجرا قىلىنىدۇ. (2) كەلگ - كۆشادە سېتىۋېلىشنى چوقۇم ئىشقا ئاشۇرۇش كېرەك. (3) ئامبار سىغىمچانلىقى پېتىشمەسلىك مەسلىسىنى تىرىشىپ ھەل قىلىش كېرەك. (4) سېتىۋېلىش مەبلىغىنىڭ مەخسۇس ئايلىنىشىغا كاپالەتلىك قىلىش كېرەك. ئاشلىقنى ئاشۇرۇپ سېتىۋالماسلىقتا چىڭ تۇرۇش، ئاپەت تۇپەيلىدىن كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن ئاشلىق 200 كىلوگرامغا يەتمىگەن دېھقان ئائىلىلىرىدىن ناھىيىلىك خەلق ھۆكۈمىتىگە تەستىقلىتىش ئارقىلىق شۇ يىللىق ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى كېمەيتىشكە ۋە كەچۈرۈم قىلىشقا بولىدۇ. (6) بازار باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش كېرەك.

شۇ كۈنى «ئاشلىق ئۇچۇرلىرى» غا مۇنداق خەۋەر بېسىلدى: يېقىندا ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق سودا بازىرى بازاردا دائىملىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتى قىلىۋاتقان 100 دەك سودىگەرنى يىغىپ، ئاپتونوم رايون ئاشلىق ئىسلاھاتى يىغىنىنىڭ روھىنى يەتكۈزدى، ئۇلار ئاشلىقنى ئوك باھادا سېتىش سىياسىتىنى ئۆگەندى، شۇنىڭ بىلەن بىرگە بازار باشقۇرۇشنى كۈچەيتىشنىڭ كونكرېت چارىلىرىنى تۈزۈپ چىقتى. خەۋەرنىڭ ئاساسلىق مەزمۇنى: (1) سودىگەرلەر قانۇنلۇق تىجارەت قىلىشى كېرەك؛ (2) سودا - سانائەت، ئاشلىق، باھا، سەھىيە، سۈپەت تەكشۈرۈش قاتارلىق قانۇن ئىجرا قىلغۇچى تارماقلار ئومۇمىيۈزلۈك تەكشۈرۈش، تاللاپ تەكشۈرۈش ئارقىلىق ئاشلىق، ياغقا ساختىسىنى ئارىلاشتۇرۇپ ساتىدىغان، سېتىشتا ئالدامچىلىق قىلىدىغان قىلمىشلارغا قەتئىي زەربە بېرىشى كېرەك؛ (3) سودا بازىرىنى باشقۇرۇشنى قېلىپلاشتۇرۇش، ئاشلىق تىجارىتىدە «ئىجازەتنامە» تۈزۈمىنى يولغا قويۇش كېرەك.

6 - ئاينىڭ 30 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ قوشۇلۇشى بىلەن، ش ئۇ ئا ر سودا - سانائەت ئىدارىسى، ئاشلىق ئىدارىسى، تېخنىكا نازارەتچىلىكى ئىدارىسى بىرلىكتە «ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق بازارلىرىنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى، بۇ «ئۇقتۇرۇش» نىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى مۇنداق: بىرىنچى، دۆلەتنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش - ساقلاش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالغان دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق سېتىۋېلىش - ساقلاش كارخانىلىرى شۇ ناھىيە دەرىجىلىك مەمۇرىي رايون ئىدارىسى ئىچىدە ئاشلىق سېتىۋالسا بولىدۇ، باشقا ھەرقانداق ئورۇن ياكى شەخسنىڭ بۇۋاستە يېزىلارغا بېرىپ ئاشلىق سېتىۋېلىشقا ئارىلىشىشىغا رۇخسەت قىلىنمايدۇ. دۆلەت ئىلكىدىكى يېزا ئىگىلىك كارخانىلىرى، بوزىيەر ئۆزلەشتۇرۇش كارخانىلىرى ئۆز كارخانىسىغا بۇۋاستە قاراشلىق ئورۇنلارنىڭ ئاشلىقىنى سېتىۋالسا بولىدۇ، ئاشلىق پىششىقلاش كارخانىلىرى ۋە يەم - خەشەك، باقمىچىلىق، دورىگەرلىك قاتارلىق كەسىپلەرگە ئاشلىق ئىشلىتىدىغان ئورۇنلار ئىشلەپچىقىرىش رايونىدىكى دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق سېتىۋېلىش، ساقلاش كارخانىلىرىغا ئۆزىگە كېرەكلىك ئاشلىقنى سېتىۋېلىشنى ھاۋاله قىلسا بولىدۇ، لېكىن ئۆزىلا ئىشلىتىشى كېرەك، قولدىن قولغا ئۆتكۈزۈپ سېتىشقا بولمايدۇ. تەستىقلاتماي تۇرۇپ ئۆز ئالدىغا ئاشلىق سېتىۋالغانلارنى سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش ئورگانلىرى گۇۋاھنامىسىنى «ئاشلىق سېتىۋېلىش نىزامى» دىكى بەلگىلىمىلەر بويىچە جازالايدۇ. ئىككىنچى، ئاشلىق توپ سېتىشقا قارىتا ئىجازەتنامە تۈزۈمىنى يولغا قويۇش كېرەك. كارخانىلار تىزىملاشنىڭ ئادەتتىكى شەرتىگە ئۇيغۇن بولغاندىن تاشقىرى يەنە تۆۋەندىكىدەك شەرتلەرنى ھازىرلىغان بولۇشى كېرەك: (1) مەلۇم مەبلەغ ئىناۋەتنى ۋە 500 مىڭ يۈەندىن كەم بولمىغان ئۆز مەبلىغى بولۇش كېرەك؛ (2) سىغىمچانلىقى 1 مىليون كىلوگرامدىن يۇقىرى ساقلاش مۇئەسسەسىلىرى بولۇش كېرەك؛ (3) مەخسۇس بوغالتىر، ئامبارچى، ستاتىستىكىچى ۋە زۆرۈر بولغان ئاشلىق سۈپىتىنى تەكشۈرۈش ۋاستىلىرى بولۇش كېرەك (قانۇنلۇق تەكشۈرۈش ئاپپاراتلىرىنىڭ تەكشۈرۈشىگە ھاۋاله قىلىشمۇ شۇنىڭ ئىچىدە)؛ (4) مەلۇم ئوبوروت سالدۇسىنى ساقلاش كېرەك؛ (5) مەلۇم ئىجتىمائىي مەسئۇلىيەتنى ئۈستىگە ئېلىش كېرەك؛ (6)

ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ باشقا مۇناسىۋەتلىك بەلگىلىمىلىرىگە ئويغۇن بولۇش كېرەك. تەستىقلىنىۋاتقان ئۆتكۈزمەي تۇرۇپ ئۆز ئالدىغا ئاشلىق توپ سېتىش كەسپى بىلەن شۇغۇللانغانلارنى سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش تارماقلىرى ئالاقىدار قانۇن - نىزاملار بويىچە تەكشۈرۈپ بىرتەرەپ قىلىدۇ. ئۇچىنچى، ئاشلىق توپ سېتىش بازارلىرىنى داۋاملىق يېتىشتۇرۇپ ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇپ، ئاپتونوم رايون، ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر ۋە ناھىيىدىن ئىبارەت 3 دەرىجىلىك ئاشلىق توپ سېتىش بازىرى سىستېمىسىنى تەدرىجىي شەكىللەندۈرۈش كېرەك. تۆتىنچى، ئاشلىق پىششىقلاش كارخانىلىرىنىڭ تىجارىتىنى قېلىپلاشتۇرۇش كېرەك، بۇ كارخانىلارنىڭ يېزىلارغا بېرىپ ئاشلىق سېتىۋېلىشىغا، ئىشلەپچىقارغان مەھسۇلاتلىرىنى تۆۋەن باھادا تۆكمە قىلىپ سېتىشىغا رۇخسەت قىلىنمايدۇ. بەشىنچى، ئاشلىق پارچە سېتىش بازىرىنى قويۇپ بېرىپ تىجارىتىنى جانلاندۇرۇش كېرەك. ئاشلىق پارچە سېتىش كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان كارخانىلار ۋە يەككە سودا - سانائەتچىلەر تىجارەت كىنىشكىسى ئېلىپ قانۇنلۇق تىجارەت قىلىشى كېرەك. ئاشلىق بازارلىرىنى يىل بويى ئېچىۋېتىش كېرەك. ئالتىنچى، ئاشلىقنى ئوك باھادا سېتىش سىياسىتىنى قاتتىق ئىجرا قىلىش كېرەك. يەتتىنچى، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن شىنجاڭغا كىرگەن ئاشلىق تىجارەتچىلىرى شىنجاڭنىڭ ئاشلىق بازارلىرىنى باشقۇرۇشقا ئائىت بەلگىلىمىلىرىگە ئەمەل قىلىشى كېرەك. سەككىزىنچى، ھەر دەرىجىلىك سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش تارماقلىرى، تېخنىكا نازارەتچىلىكى تارماقلىرى ۋە باھا تارماقلىرى ئۆزلىرىنىڭ خىزمەت مەسئۇلىيىتىگە ئاساسەن قانۇننى ئەستايىدىل ئىجرا قىلىشى كېرەك.

6 - ئايدا ئالتاي ۋىلايىتى بورۇلتوقاي ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىگە قاراشلىق ئەينەك تالا بىناكارلىق ماتېرىياللىرى زاۋۇتى شۇ يىلى 6 - ئايدا بۇرۇلتوقاي ناھىيىسى ساھىل سۇ ئۆزۈش مەيدانىغا ئىجارىگە بېرىش ئۈچۈن 11 ئېغىز ئۆي، 15 ئېغىز ياتاق، 200 كۈادرات مېتىرلىق تانسىخانا سېلىپ، بۇرۇلتوقايىنىڭ 2 - قېتىملىق سايا‌ھەت بايرىمىنىڭ يېتەپ كېلىشىگە تەييارلىق قىلدى، شۇنداقلا ئىدارە سىستېمىسىدىكى ئىشچى-خىزمەتچىلەرنى تارقاقلاشتۇرۇشقا شارائىت ھازىرلىدى.

7 - ئاينىڭ 3 - كۈنىدىن 12 - كۈنىگىچە ش ئۈ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى قالىبەك ئەبلىغازى جەنۇبىي شىنجاڭدا ئاشلىق خىزمىتىنى تەكشۈرگەندە مۇنۇلارنى ئىگىلىدى: خوتەن ۋىلايىتىدىكى بازارلاردا ھەر بىر كىلوگرام بۇغداينىڭ باھاسى 1.60 يۈەندىن 1.80 يۈەنگىچىلىك بولۇپ، قوغدىما باھادىن 0.37 يۈەندىن 0.57 يۈەنگىچىلىك يۇقىرى بولغان، ئاشلىق سېتىۋېلىش - ساقلاش كارخانىلىرىنىڭ قوغدىما باھا بويىچە بۇغداي سېتىۋېلىشى قېيىن بولۇپ قالغان. قەشقەر ۋىلايىتىدىكى قىسمەن ناھىيىلەردە ھەر كىلوگرام كۆممىقوناقنىڭ باھاسى 0.85 يۈەنگە چۈشۈپ قالغان، نەتىجىدە ۋىلايەت بويىچە ئالدىنقى 2 يىلدا ھەر كىلوگرامى 1.06 يۈەندىن كەلگە - كۆشادە سېتىۋېلىنغان 28 مىليون 220 مىڭ كىلوگرام كۆممىقوناق بېسىلىپ قالغان. بۇ ۋىلايەتتىكى ئايرىم ناھىيىلەردە دېھقانلار ئاشلىق سانىغاندا يېزا ئىگىلىك بېجىدىن باشقا پۈتۈلارنى ۋاكالىتەن تۆتۈپ قالغانلىقى بايقالدى.

7 - ئاينىڭ 17 - كۈنى ش ئۈ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، كادىرلار نازارىتى بىرلىكتە «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق ساھەسىدىكى كەسپىي تېخنىكا خادىملىرىنى داۋاملىق تەربىيىلەشنى يولغا قويۇش چارىسى (سىناق نۇسخىسى)» نى بېسىپ تارقاتتى. داۋاملىق تەربىيىلەش ئوبيېكتلىرى ۋە دائىرىسى ئاشلىق ساھەسىدىكى كەسپىي، كارخانا ئورۇنلىرىدا كەسپىي تېخنىكا خىزمىتى بىلەن شۇغۇللىنىۋاتقان تۆۋەن دەرىجىلىك ئۇنۇۋانى بار كەسپىي تېخنىكا خادىملىرىدىن ئىبارەت. بۇ «چارە» دە داۋاملىق تەربىيىلەشتىكى مەقسەت، تەربىيىلەش نىشانى، تەربىيىلەش شەكلى، تەشكىلىي باشقۇرۇش، تەربىيىلەش بازىرى قۇرۇلۇشى، ئوقۇتقۇچى، خىراجەت، تەربىيىلەنگۈچىلەرنىڭ تەربىيە ئېلىش مەزگىلىدىكى تەمىناتى، سىناش، باھالاش، مۇكاپاتلاش - جازالاش قاتارلىقلار ھەققىدە بەلگىلىمە چىقىرىلدى. شۇ ئايدا، ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق مەكتىپى داۋاملىق تەربىيىلەش بازىرى قىلىپ بېكىتىلدى.

7 - ئاينىڭ 23 - كۈنىدىن 25 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى ماۋ يۈنشيالڭ قاتارلىقلار دۆلەت پىلان كومىتېتى، دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى قاتارلىق تارماقلار بىرلىكتە ئۈيغۇرئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتى ئۆگىنىش كۈرسىغا قاتناشىپ، زۇڭلى جۇ رۇڭجىنىڭ مۇھىم سۆزىنى ئاڭلىدى، ئاشلىق ئىسلاھاتى سىياسىتىنى ئۆگەندى. ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، ئاشلىق ئىدارىسى، باھا ئىدارىسى، سودا - سانائەت ئىدارىسى، يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى بىرلىشىپ ئۈيغۇرئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتى بويىچە ئۆگىنىش كۈرسىدا 8 - ئاينىڭ 20 - كۈنى ئوقۇش باشلاندى، جايلاردىكى ھەرقايسى ئالاقىدار تارماقلارنىڭ مەسئۇللىرى ئۆگىنىشكە قاتناشتى. ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، ئاشلىق ئىدارىسى قاتارلىق تارماقلارنىڭ رەھبەرلىرى ئۆگىنىش كۈرسىغا كېلىپ سۆز قىلدى.

7 - ئاينىڭ 24 - كۈنى ئاقسۇ ۋىلايەتلىك مەمۇرىي مەھكىمە «نۆۋەتتە يازلىق ئاشلىق سېتىۋېلىشقا ئالاقىدار مەسىلىلەر توغرىسىدا ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، بىر قىسىم ناھىيە (شەھەر) لەردە ساقلىنىۋاتقان سۇغۇرتا خىراجىتى ۋە يېزا ئىگىلىك بېجىدىن باشقا يەنە ئالاھىدە مەھسۇلات بېجى، چارۋىچىلىق بېجى قاتارلىقلارنى ۋاكالىتەن تۇتۇپ قېلىش ئەھۋاللىرىنى قاتتىق تەنقىد قىلدى.

7 - ئاينىڭ 27 - كۈنى ئاپتونوم رايونلۇق مۇئاۋىن رەئىسى دەلىلقان مامىتقان ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق، مالىيە، پىلان قاتارلىق تارماقلىرىنىڭ مەسئۇللىرىنى باشلاپ شىخەنزىگە بېرىپ، ئاشلىقنى كەڭ - كۈشادە سېتىۋېلىش، ئوڭ باھادا سېتىش، سېتىۋېلىش مەبلىغىنى مەخسۇس ئايلاندۇرۇش سىياسەتلىرىنىڭ ئەمەلىيلىشىش ئەھۋالىنى تەكشۈردى.

8 - ئاينىڭ 5 - كۈنى ئاپتونوم رايون زۇڭلى جۇ رۇڭجى ئىمزا قويغان 16 ماددىلىق «ئاشلىق سېتىۋېلىش- سېتىشتىكى قانۇنغا خىلاپ قىلمىشلارنى جازالاش چارىسى» نى ئىجرا قىلىشقا باشلىدى.

8 - ئاينىڭ 21 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «ئاشلىقنى ئوڭ باھادا سېتىشنى ھېسابلاش پرىنسىپى ۋە چارىسىنى چۈشۈرۈش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى. ئۇقتۇرۇشتا مۇنداق دېيىلگەن: (1) جايلاردىكى ئاشلىق سېتىۋېلىش - ساقلاش كارخانىلىرى كونا سالدۇ ئاشلىقى بىلەن بۇ يىل سېتىۋېلىشقا تېگىشلىك ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش ئاشلىقى ھەمدە ئەمەلىي سېتىۋالغان قوغدىما باھا ئاشلىقىنى ئوتتۇرىچە ۋەزىنلەشتۇرۇش ئۇسۇلى بويىچە ئوتتۇرىچە سالدۇ باھاسىنى ھېسابلاپ چىقىپ، ئۇنىڭغا شۇ مەزگىلدىكى مۇڭاپىق خىراجەت ۋە ئەك تۆۋەن پايدىنى قوشۇپ، ئوتتۇرىچە سالدۇ باھاسىنى پەسىل بويىچە تەڭشىشى كېرەك؛ (2) شۇ مەزگىلدىكى خىراجەت دېگەندە — دۆلەت زاپىسى، يەرلىك زاپاس ۋە زاپاس ئاشلىقتىن ئېشىپ كەتكەن قىسمىدىن باشقا كونا - يېڭى ئاشلىقنى سېتىۋېلىش خىراجىتى، قاچىلاش خىراجىتى، ساقلاش خىراجىتى، بانكا ئۈسۈمى ۋە ئىگىلىك باشقۇرۇش خىراجەتلىرى كۆزدە تۇتۇلىدۇ؛ (3) ئەك تۆۋەن پايدا ھەر كىلوگرام پىششىقلانمىغان ئاشلىق ئادەتتە 0.02 يۈەندىن تۆۋەن بولمىغان سەۋىيە بويىچە ئىگىلىنىدۇ؛ (4) يۇقىرىقى پرىنسىپ بويىچە ھېسابلاپ چىقىلغان ئوڭ باھا باجنى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ.

8 - ئاينىڭ 25 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «قاراماي شەھىرىنىڭ ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتىنى يەنمۇ چوڭقۇرلاشتۇرۇپ يولغا قويۇش لايىھىسى» نى تارقاتتى، بۈنىڭدىن باشقا قاراماي شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىدە ئاپپاراتلارنىڭ تەسىس قىلىنىشى ھەمدە خادىملار شتاتى لايىھىسىنى قوشۇپ تارقاتتى.

8 - ئاينىڭ 27 - كۈنىدىن 31 - كۈنگىچە دۇنيا ئاشلىق، يېزا ئىگىلىك تەشكىلاتىنىڭ مۇتەخەسسىسلەر گۇرۇپپىسىدىن جەك چاۋشۇ، سادىيا، چېن چىڭفېي ئەپەندىلەر ش ئۇ ئا ر ئاشلىق، ياغ مەركىزى توپ سېتىش بازىرى، ئۈرۈمچى شەھىرى ئاشلىق، ياغ توپ سېتىش سودا بازىرى، ساڭفاڭگو دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى ۋە فۇكاڭ دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتىنى كۆزدىن كەچۈردى.

9 - ئاينىڭ 6 - كۈنىدىن 17 - كۈنىگىچە ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى پارتكومىنىڭ شۇجىسى شاۋ چىيىڭ قەشقەر، قىزىلسۇ، ئاقسۇ، بايىنغولىن قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلارغا بېرىپ ئاشلىق ئوبوروت تۇزۇلمىسى ئىسلاھاتى ئەھۋالىنى كۆزدىن كەچۈردى.

9 - ئاينىڭ 9 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بەنگۈتىنىڭ «تۇنۇگۈنكى مۇھىم ئىشلار» ژۇرنىلىدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئاشلىق بازارلىرىنى باشقۇرۇش توغرىسىدا ئوتتۇرىغا قويغان مەسىلىلىرى ۋە تەكلىپى ئېلان قىلىنىدى. ساقلانغان مەسىلىلەر: قورغاس، غۇلجا، كۈنەس قاتارلىق ناھىيىلەردىكى خۇسۇسىي پىششىقلاش كارخانىلىرى دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق سېتىۋېلىش - ساقلاش كارخانىلىرى بىلەن ئاشلىقنى بەسلىشىپ سېتىۋېلىپ، باھانى ئۆرلىتىۋەتكەن بەزى يېزىلاردىكى خۇسۇسىي پىششىقلاش كارخانىلىرى سېتىۋالغان ئاشلىقنىڭ مىقدارى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭكىدىن كۆپ ئېشىپ كەتكەن. بۇنىڭ ئىچىدە غۇلجا ناھىيىسى ئىگەم يېزىسىدىكى خۇسۇسلار سېتىۋالغان ئاشلىق 5 مىليون كىلوگرامدىن ئېشىپ ئاشلىق تارماقلىرىنىڭكى بىلەن تەڭلىشىپ قالغان؛ قورغاس ناھىيىسى كۆرە يېزىلىق ئاشلىق پونكىتى 1 مىليون 170 مىڭ كىلوگرام سېتىۋالغان، خۇسۇسلار سېتىۋالغان ئاشلىق 2 مىليون كىلوگرامدىن ئېشىپ كەتكەن؛ كۈنەس ناھىيىسى قارا بۇغرا يېزىلىق ئاشلىق پونكىتى 240 مىڭ كىلوگرام سېتىۋالغان، خۇسۇسلار بولسا 1 مىليون 160 مىڭ كىلوگرام سېتىۋالغان. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى جايلاردىكى ھۆكۈمەتلەر باشلامچى بولۇپ سودا، سانائەت، ئاشلىق، باھا، تېخنىكا نازارەتچىلىكى قاتارلىق تارماقلاردىن ئاشلىق تەكشۈرۈش ئاپپاراتى تەشكىللەپ ئاشلىق سېتىۋېلىش بازارلىرىنى داۋاملىق تەكشۈرۈپ تۇرۇش، ھازىرقى ئاشلىق توپ سېتىش، پىششىقلاش، تىجارەت كارخانىلىرىنى ئېنىقلاپ تەرتىپكە سېلىش، جازالاش سالمىقىنى ئاشۇرۇش ھەققىدە تەكلىپ بەردى. ئاپتونوم رايونلىق مۇئاۋىن رەئىسى دەلىلخان مامىتقان بۇ ئۇچۇرغا: «ئاشلىق بازىرىنى باشقۇرۇشتىكى مەسىلىلەر ئەھمىيەت بېرىشكە ئەرزىيدۇ. بۇ يىلقى سىياسەت ئىنتايىن ئېنىق، تەلەپلەرمۇ ناھايىتى كونكرېت، مەسىلە ئەمەلىيلەشتۈرۈشتە، ئادەتتىكىدەك ئورۇنلاشتۇرۇش بىلەن مەسىلىنى ھەل قىلغىلى بولمايدۇ. ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى، سودا - سانائەت ئىدارىسىنىڭ خىزمەتلىرىنىڭ مۇھىم نۇقتىسىنى ئەمەلىيلەشتۈرۈشكە قارىتىشىنى ئۈمىد قىلىمەن. سالماقنى ئاشۇرۇش، پوزىتسىيە قەتئىي بولۇش، تەدبىرلەر كەسكىن بولۇش، ئاخىرغىچە تۇتۇش كېرەك. دەرھال بىر قېتىملىق چوڭ تەكشۈرۈش، چوڭ تەرتىپكە سېلىش، چوڭ ئەمەلىيلەشتۈرۈشنى ئورۇنلاشتۇرۇش كېرەك» دەپ تەستىق سالدى.

9 - ئاينىڭ 14 - كۈنى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى ھەربىي ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ئىشخانىسىنىڭ تەستىقىي جاۋابىغا ئاساسەن، دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى ھەربىي ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ئىشخانىسىنىڭ 2 ۋەكىلىنىڭ نازارىتىدە، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ 1967 ـ 1971 ـ، 1981 ـ يىللىق ھەربىي ئاشلىق بېلەتلىرىدىن 398 مىليون 964 مىڭ كىلوگراملىق 1 مىليون 237 مىڭ دانە ئاشلىق بېلىتى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ پارقازان ئۆيىدە كۆيدۈرۈۋېتىلدى.

9 - ئاينىڭ 17 - كۈنىدىن 21 - كۈنىگە قەدەر دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى كۇك لىڭجىيەن باشچىلىقىدىكى 4 كىشى شىنجاڭغا كېلىپ مەملىكەتلىك سودا ستاتىستىكىسى يىغىنىغا قاتناشتى. يىغىندىن كېيىن، ئۇلار ئىلى ۋىلايىتى ۋە كۇيتۇك دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتىغا بېرىپ خىزمەتلەرگە يېتەكچىلىك قىلدى، ئۇرۇمچىگە قايتىپ كەلگەندىن كېيىن ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ خىزمەت دوكلاتىنى ئاڭلىدى.

9 - ئاينىڭ 22 - كۈنى مالىيە نازارىتى، جۇڭگو يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسىنىڭ شىنجاڭ شۆبىسى بىرلىكتە 16 ماددىلىق «ئاپتونوم رايون دەرىجىلىك ئاشلىق خېيىم - خەتەر فوندىنى مەخسۇس ھېساب بويىچە باشقۇرۇشنى يولغا قويۇش چارىسى» نى بېسىپ تارقىتىپ، جايلاردىن شۇ بويىچە ئىجرا قىلىشنى تەلەپ قىلدى.

9 - ئاينىڭ 23 - كۈنى شىنجاڭ ئاشلىق، ياغ پەن - تەنقىقات ئورنىنىڭ پەن تېخنىكا خادىملىرى يازغان «زاراڭزا يېزا ئىگىلىكىنى كەسىپلەشتۈرۈش» ھەققىدە دېگەن ماقالە «خەلق گېزىتىنىڭ زېمىن ئايلىق ژۇرنىلى» غا بېسىلدى.

9 - ئاينىڭ 25 - كۈنى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق، ياغ يۇتكەش بونكىتى» نى ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە قوشۇلۇپ تەستىق سالدى ھەمدە كارخانىنى قانۇنىي ئىگە دەپ تىزىملىدى. شۇ يىلى 12 - ئاينىڭ 20 - كۈنى ئۇنىڭ كەسپى شىمالىي ژوگزال دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتىدىن تامامەن ئايرىپ چىقىلدى.

9 - ئاينىڭ ئاخىرلىرىدا ئاپتونوم رايوننىڭ رەئىسى ئابلەت ئابدۇرېشىت ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، دېھقانچىلىق، ئاشلىق قاتارلىق تارماقلارنىڭ رەھبەرلىرىنى باشلاپ شەرقىي شىمال رايونىغا بېرىپ، يېزا ئىگىلىكىنى كەسىپلەشتۈرۈش، ئاشلىقنى باشقا مەھسۇلاتقا ئايلاندۇرۇش قاتارلىق تېمىلاردا تەكشۈرۈش ئېلىپ بارىدى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى پارتكومىنىڭ شۇجىسى شياۋچېيىڭ تەكشۈرۈشتە بىللە بولدى، ئۇ قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «ئاشلىق ئوبوروت تۇزۇلمىسى ئىسلاھاتىنى چوڭقۇرلاشتۇرۇپ، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈپ، ئاپتونوم رايوننىڭ يېزا ئىگىلىكى ۋە يېزا خىزمەتچىدە يېڭى ۋەزىيەت يارىتىش ئۈچۈن تۆھپە قوشۇش توغرىسىدىكى پىكىر» نى ش ئۇ ئا ر پارتكوم ۋە خەلق ھۆكۈمىتىگە يوللىدى.

△ ش ئۇ ئا ر پارتكوم، خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ «ئاپتونوم رايون بويىچە ئومۇمىيۈزلۈك سەپەرۋەرلىككە كېلىپ، 100 كۈن قاتتىق ئىشلەپ، بۇ يىلقى خەلق ئىگىلىكى پىلانىنى ئومۇمىيۈزلۈك ئورۇندىتىش ئۈچۈن كۈرەش قىلايلى» دېگەن چاقىرىقىغا ئاۋاز قوشۇش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئىدارىگە بېۋاستە قاراشلىق سىستېمىنىڭ «زىيانىنى تۇگىتىپ، پايدا ئېلىش، 100 كۈن قاتتىق ئىشلەش بويىچە سەپەرۋەرلىك يېغىنى» نى چاقىرىپ، بارلىق كادىرلار، ئىشچى - خىزمەتچىلەردىن يەنمۇ غەيرەت قىلىپ، مەسئۇلىيەتنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ، ئەمەلىيلەشتۈرۈشنى ئوبدان تۇتۇپ، 100 كۈن قاتتىق ئىشلەپ، بۇ يىلقى زىيانىنى تۇگىتىپ، پايدا ئېلىش نىشانىنى ئورۇندىتىش ئۈچۈن كۈرەش قىلىشنى تەلەپ قىلدى.

9 - ئايدا ئىلى ۋىلايىتى ۋىلايەت بويىچە ناھىيە دەرىجىلىك ئاشلىق سودا بازارلىرىدا «ئاشلىق سودا ئوبوروتىدىكى يۇتكەش ئىجازەتنامىسى» تۈزۈمىنى بىر تۇتاش يولغا قويدى. سودا مىقدارى 100 مىڭ كىلوگرامدىن 500 مىڭ كىلوگرامغىچە بولسا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى تونۇشتۇرۇش يېزىپ بېرىش، 500 مىڭ كىلوگرامدىن يۇقىرى بولسا ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسى تونۇشتۇرۇش يېزىپ بېرىش بەلگىلەندى. بازارلار تونۇشتۇرۇشقا قاراپ «يۇتكەش ئىجازەتنامىسى» چىقىرىپ بېرىدىغان بولدى.

10 - ئاينىڭ 6 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى دۆلەت تەرەققىيات - پىلان كومىتېتى، دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى، دۆلەت ستاتىستىكا ئىدارىسىنىڭ «ئاشلىق، ياغ ساھەسىنىڭ ستاتىستىكا خىزمىتىنى كۈچەيتىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» نى تارقىتىپ، جايلاردىن رەھبەرلىكىنى كۈچەيتىپ، قوشۇننى مۇقىملاشتۇرۇپ، ستاتىستىكىنىڭ سۈپىتىنى ئۆستۈرۈپ، ستاتىستىكىنىڭ دەل، ئىلمىي ۋە توغرا بولۇشىغا كاپالەتلىك قىلىشنى، ستاتىستىكا ۋە بوغالتىرلىق قانۇن - نىزاملىرىنى قاتتىق ئىجرا قىلىشنى تەلەپ قىلدى. ستاتىستىكا خىزمىتىدە كۆرۈلگەن مەسىلىلەرنى ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق مەمۇرىي باشقۇرۇش تارماقلىرىنىڭ قەرەللىك تەكشۈرۈپ، ۋاقتىدا ھەل قىلىشىنى ھەمدە يۇقىرىغا مەلۇم قىلىنغان ستاتىستىكا ۋە بوغالتىرلىق سانلىق مەلۇماتلىرىنىڭ چىن، توغرا بولۇشىغا بېۋاستە مەسئۇل بولۇشنى تەلەپ قىلدى.

10 - ئاينىڭ 7 - كۈنى 10 - ئاينىڭ 16 - كۈنىدىكى «دۇنيا ئاشلىق كۈنى» پائالىيىتىگە ماسلىشىپ ئۇچۇن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «ئاشلىقنى قەدىرلەش، ئاشلىقنى تېجەش تەشۋىقات ھەپتىلىكى، پائالىيىتىنى قانات يايدۇرۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» نى تارقىتىپ، جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرىدىن تۇرلۇك

شەكىللەردىكى تەشۋىقات پائالىيەتلىرىنى قانات يايدۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. شۇ قېتىمقى تەشۋىقات ھەپتىلىكىنىڭ ئاساسىي تېمىسى — «جۇڭگو ئاشلىقىنىڭ ئۇلۇغۋار پىلانى — ئاشلىقنى تېجەش، ئاپەتتىن قوغدۇرۇش، ئاپەتنى ئازايتىش» بولدى.

10 - ئاينىڭ 13 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق مۇكۈمىتى بەنگۈتىكى «ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق، پاختا، ياغ سېتىۋېلىش - ساقلاش كارخانىلىرىنىڭ قوشۇمچە تىجارەت كەسپىگە كىرەكلىك مۇڭاپىق كرېدىت مەبلىغى توغرىسىدا جەددىي ئوقتۇرۇش» تارقاتتى. ئوقتۇرۇشتا مۇنۇلار كۆرسىتىلدى: ئاشلىق، پاختا، ياغ سېتىۋېلىش، ساقلاش كارخانىلىرىنىڭ قوشۇمچە تىجارەت كەسپىگە كىرەكلىك مۇڭاپىق كرېدىت مەبلىغىنى ئوبدان ھەل قىلىش مەسىلىسى ئاشلىق ئوبوروت تۇرۇلمىسى ئىسلاھاتىنىڭ مۇھىم مەزمۇنى، شۇنداقلا ئاشلىق ئىسلاھاتى خىزمىتىنى ئوڭۇشلۇق ئىلگىرى سۈرۈشنىڭ ئاچقۇچى. سودا بانكىلىرى پائال تەدبىر قوللىنىپ، ھۆججەتنىڭ روھى ۋە مۇناسىۋەتلىك بەلگىلىمىلەر بويىچە قوشۇمچە تىجارەت ھېساباتى ئېچىش ۋە مەبلەغ بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىنى ئوبدان ئىشلىشى لازىم، قوشۇمچە تىجارەت قىلىدىغان كارخانىلارنىڭ خىزمەتنى قانات يايدۇرۇشنى تېزلىتىشىگە، پايدا كۆرۈشىگە يار - يۆلەكتە بولۇشى ھەمدە ھېساب ئېچىش، راسچوت قىلىش، قەرز پۇل، ئۈچۈر، باشقۇرۇش قاتارلىق جەھەتلەردە بىرقەدەر مۇكەممەل بولغان پۇل مۇئامىلە مۇلازىمىتى بىلەن تەمىنلىشى لازىم. ئۇقتۇرۇشتا يەنە جۇڭگو خەلق بانكىسى، جۇڭگو يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى، جۇڭگو سودا - سانائەت بانكىسى، جۇڭگو يېزا ئىگىلىك بانكىسى، دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى، جۇڭخۇا مەملىكەتلىك تەمىنات سودا باش كوپېراتىپىنىڭ 6 - ئاينىڭ 19 - كۈنىدىكى «ئاشلىق، پاختا، ياغ سېتىۋېلىش - ساقلاش كارخانىلىرىنىڭ قوشۇمچە تىجارىتىگە كىرەكلىك مۇڭاپىق كرېدىت مەبلىغى ئېھتىياجىنى قوللاش توغرىسىدا ئوقتۇرۇش» ى قوشۇمچە قىلىنىدى.

10 - ئاينىڭ 15 - كۈنى قۇمۇل ۋىلايەتلىك ئاشلىق، ياغ توپ سېتىش بازىرى ۋېۋىسكا ئېسىپ ئىش باشلىدى. ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى دەلىلقان مامىقان قاتارلىقلار ئېچىلىش مۇراسىمىدا لېنتا كەستى.

10 - ئاينىڭ 21 - كۈنى ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى «ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ ئېسىپ قويۇلغان مالىيە قەرز پۇلىنىڭ يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى قەرز پۇلىنىڭ ئۆسۈمىنى ئىگىلىۋېلىشنى بىر تەرەپ قىلىش توغرىسىدا ئوقتۇرۇش» تارقاتتىپ، دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ 1992 - يىل 4 - ئاينىڭ 1 - كۈندىن 1998 - يىل 5 - ئاينىڭ 31 - كۈنگىچە يېگىندىن كۆپەيگەن مالىيەدە ئېسىپ قويۇلغان قەرزى ۋە باشقا نامۇڭاپىق ئېگىلىۋالغان قەرز پۇلنى جايلار دۆلەتنىڭ ئالاقىدار تارماقلىرىنىڭ بەلگىلىمىسى بويىچە ئېنىقلىشىنى، ئېنىقلاش نەتىجىسى ۋە ھەرىم قىلىش لايىھىسىنى تەكشۈرۈشكە يوللىشىنى بېكىتتى، شۇنداقلا زىيان تارتىش سەۋەبى تۈپەيلىدىن ھېسابقا ئېسىپ قويۇلغان تۇر ئېنىقلانغاندىن كېيىن يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى 1998 - يىل 7 - ئاينىڭ 1 - كۈندىن باشلاپ ئاشلىق كارخانىلىرىغا قايتا ئۆسۈمنى توختىتىدۇ. ئاشلىق كارخانىلىرى 1998 - يىل 6 - ئايدىن باشلاپ چىقىم قىلىدىغان يۇقىرىقى قەرز پۇل ئۆسۈمىنى ھەرىم قىلىش پىلانىغا كىرگۈزۈلىدۇ، دەپ بېكىتتى.

10 - ئاينىڭ 22 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «بۇ يىلقى كۆممىقوناق سېتىۋېلىشتا ياھا قوشۇش ۋە كېمەيتىش چارىسى توغرىسىدا جەددىي ئوقتۇرۇش» تارقاتتىپ، كۆممىقوناق سېتىۋېلىشتىكى نەملىك ئۆلچىمىنى %18دىن %14گە تەڭشەشنى، يۆتكەش ئۆلچىمىنىمۇ مۇناسىپ ھالدا تەڭشەشنى شۇنداقلا سېتىۋېلىنغان، يۆتكەلگەن كۆممىقوناقنىڭ نەملىكى %13تىن تۆۋەن بولسا ياھا قوشماسلىقنى بەلگىلىدى.

10 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى پارتكومنىڭ قارارىغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر ياغ شىركىتى ش ئۇ ئا ر يەم - خەشەك شىركىتىنى ۋاكالىتەن باشقۇرىدىغان بولدى. ۋاكالىتەن باشقۇرۇلغاندىن كېيىنكى يەم - خەشەك شىركىتى يەنىلا مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان پايدا - زىيانغا ئۆزى

ئىگە بولىدىغان ئىقتىسادىي گەۋدە بولىدۇ.

10 - ئاينىماق 24 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى قانۇنچىلىق ئىدارىسىغا «مەمۇرىي قانۇن ئىجرا قىلىش گۇۋاھنامىسىنى تارقىتىپ بېرىشنى ئىلتىماس قىلىش ئالاقىسى»نى يوللىدى. «ئاشلىق سېتىۋېلىش نىزامى»، «ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش بويىچە قانۇنغا خىلاپ قىلمىشلارنى جازالاش چارىسى» ئېلان قىلىنغاندىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى مەمۇرىي قانۇن ئىجرا قىلىش سالاھىتىگە ئىگە بولدى. شۇنىڭ ئۈچۈن ئابدۇكېرىم ھاشىم، شياۋچېيىنىڭ قاتارلىق 39 كىشىگە مەمۇرىي قانۇن ئىجرا قىلىش گۇۋاھنامىسى بېرىش ئىلتىماس قىلىندى. شۇ يىلى 12 - ئاينىڭ 11 - كۈنى قانۇن ئىجرا قىلغۇچى 36 كىشى «مەمۇرىي قانۇن ئىجرا قىلىش گۇۋاھنامىسى»نى ۋە «قانۇن ئىجراسىنى نازارەت قىلىش گۇۋاھنامىسى»نى ئالدى.

10 - ئاينىڭ 29 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسىگە «مەركەزنىڭ مەخسۇس زاپاس ئاشلىق، ياغ سالدۇسىنى ئېنىقلاش ئەھۋالى توغرىسىدا دوكلات» يوللىدى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى 10 - ئاينىڭ 3 - كۈندىن 20 - كۈنگىچە ئېنىقلاش خىزمىتىنى قانات يايدۇردى. ئېنىقلاش نەتىجىسىگە ئاساسلانغاندا، ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئەمەلىي ئاشلىق مىقدارى سالدۇ ھېساباتىدىكىدىن 35 مىليون 210 مىڭ كىلوگرام كەم چىققان؛ ئەمەلىي ياغ مىقدارى سالدۇ ھېساباتىدىكىدىن 1360 كىلوگرام كەم چىققان. ئاپتونوم رايون بويىچە مەركەزنىڭ مەخسۇس زاپاس ئاشلىقىنى ساقلاشنى ئۈستىگە ئالغان ئىسكىلات، نۇقتىلار 196 بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدىكى 26 ئىسكىلاتقا دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى دېگەن ۋېۋىسكا ئېسىلغان. ئامبارلارنىڭ «بىر ئۈيغۇن، ئۈچ مەخسۇس، تۆتنى ئەملىيلەشتۈرۈش» ۋە «تۆتتىن خالىي ئاشلىق ئامبىرى» قۇرۇش بويىچە باشقۇرۇش سەۋىيىسى مەركەزنىڭ تەلىپىگە ئاساسەن يەتكەن. ئەمەلىي مىقدارنىڭ سالدۇدىكى ساندىن كەم چىققىنىدىكى سەۋەب: بىرىنچىدىن، مىقدار خوراش سەۋەبىدىن كېمەيىپ كەتكەن. ئامبارلار 1990- يىلى ساقلاشنى ئۈستىگە ئالغاندىن تارتىپ تا ھازىرغىچە كۆپ ساندىكىلىرى زاپاس ئاشلىقنى پەقەت بىرلا قېتىم ئالماشتۇرغان. ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرى پىششىقلاش، تەمىنلەش تۈپەيلىدىن 2 - 3 قېتىم ئالماشتۇرغاچقا، خوراش نىسبىتى بەلگىلەنگەن 20.0% تىن ئېشىپ كەتكەن؛ ئىككىنچىدىن، مىقدار نەملىك ۋە ئېلغاش سەۋەبىدىن كېمەيىپ كەتكەن. شىنجاڭنىڭ كېلىماتى قۇرغاق ئاشلىقنى ئامبارغا كىرگۈزۈشتىكى نەملىك ئۆلچىمى 12.5% قىلىپ بېكىتىلگەنلىكتىن، 2 يىل ساقلىسىلا نەملىكى 10% ئەتراپىغا چۈشۈپ قالىدۇ؛ ئۈچىنچىدىن، توشۇشتىن خوراپ كەتكەن. توشۇش دېگەندە چىڭخەي، شىزاڭلارغا توشۇش ۋە ئاپتونوم رايون ئىچىدە ئامبارلار ئارا يۆتكەش، يەغىپ توشۇش كۆزدە تۇتۇلىدۇ، بۇنىڭدىن باشقا يەنە مۇددەتتىن ئاشۇرۇپ ساقلاش ئامىلىمۇ بار.

10 - ئاينىڭ ئاخىرى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئۇيلايەت، ئوبلاستلاردىكى ئاشلىق ستاتىستىكا خادىملىرىنى تەشكىللەپ، ئاقسۇ ئۇلايەتلىك، كۇچار، شايار، باي، ئۈچتۇرپان ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى ۋە ئۇلارغا قاراشلىق ئاشلىق پونكىتى، ئامبىرى قاتارلىق 12 ئورۇننىڭ ئاشلىق تاۋار ئوبوروت ستاتىستىكا خىزمىتى ئۈستىدە سۈپەت تەكشۈرۈشى ئېلىپ باردى.

11 - ئاينىڭ 4 - كۈندىن 15 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى پارتكومىنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى ۋاڭ جىڭشىڭ باشچىلىقىدىكى 5 كىشى ئىلى، بورتالا ئوبلاستلىرىنىڭ 16 ناھىيىسى (شەھەر) نىڭ بېرىپ ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ ئىشتىن قالدۇرۇپ تارقاقلاشتۇرۇش، ئىنتىزام تەكشۈرۈش، ھەربىي ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ۋە ئىشچىلار ئۈيۇشمىسى خىزمىتىنى تەكشۈردى.

11 - ئاينىڭ 7 - كۈنى دۆلەت ئەمگەك ئىجتىمائىي كاپالەت مىنىستىرلىكىنىڭ مۇئاۋىن مىنىستىرى لىنگ يۈڭسەن قاتارلىق كىشىلەر «1 - ئاۋغۇست» ئۈن زاۋۇتىغا بېرىپ خادىم قىسقارتىپ ئۈنۈمنى ئاشۇرۇش ۋە ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى قايتا ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇش خىزمىتىنى كۆزدىن كەچۈردى.

11 - ئاينىڭ 11 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «مەركەزگە بىۋاستە قاراشلىق زاۋاس ئاشلىق ئىسكىلاتلىرىنىڭ قۇرۇلۇشىغا ئالاقىدار مەسىلىلەر توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى. 1998 - يىلى دۆلەت شىنجاڭدا مەبلەغ سېلىپ سىغىمچانلىقى 400 مىليون كىلوگرام كېلىدىغان مەركەزگە بىۋاستە قاراشلىق زاۋاس ئاشلىق ئىسكىلاتى قۇرۇشنى پىلانلىغانىدى، قۇرۇلۇشقا خېرىدار چاقىرىش خىزمىتى 11 - ئاينىڭ 2 - كۈنى پۈتۈنلەي ئاخىرلاشتى. جىڭ، كۇيتۇڭ، فۇكاڭ، كورلا بېكى شەھەر زاۋاس ئاشلىق ئىسكىلاتلىرىنىڭ قۇرۇلۇش تەرەققىياتى ئوڭۇشلۇق بولدى. ئاقسۇ، قۇمۇل ۋوگزالى زاۋاس ئاشلىق ئىسكىلاتلىرىنىڭ قۇرۇلۇشلىرىدىمۇ يېقىندا ئارقا - ئارقىدىن ئىش باشلاندى. «ئۇقتۇرۇش»تا قۇرۇلۇش مەبلىغىنى ئىشلىتىشتە مەخسۇس پۇلنى ئۆز جايىغا ئىشلىتىش، قاتتىق باشقۇرۇش، يۆتكەپ ئىشلەتمەسلىك، ئامبار قۇرۇلۇشىنى سۈپەت، مىقدارغا كاپالەت قىلغان ھالدا ئۆز قەرىلىدە پۈتتۈرۈش تەلەپ قىلىندى. بۇ ئىسكىلات قۇرۇلۇشىغا سېلىنىدىغان ئومۇمىي مەبلەغ 207 مىليون 950 مىڭ يۈەن بولۇپ، تارىختا ئامبار قۇرۇلۇشىغا مەبلەغ ئەڭ كۆپ سېلىنغان بىر يىل بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

11 - ئاينىڭ 13 - كۈنىدىن 15 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى نېزىشاۋېك، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى ئابدۇكېرىم ھاشىم، ئىدارە ئىشخانا مۇدىرى ۋاڭ يىمىن، ش ئۇ ئا ر باھا ئىدارىسىنىڭ باشقارما باشلىقى جاۋ رۇيېڭ قاتارلىقلار مەملىكەتلىك ئاشلىق ئوبوروت تۇرۇلمە ئىسلاھاتى خىزمىتى سۆھبەت يىغىنىغا قاتناشتى، يىغىننىڭ ئاساسىي ۋەزىپىسى تارقىتىلىش ئالدىدا تۇرغان «گوۋۇيۈەننىڭ نۆۋەتتىكى ئاشلىق ئوبوروت تۇرۇلمە ئىسلاھاتىنى ئىلگىرى سۈرۈش ھەققىدىكى پىكرىنى بېسىپ تارقىتىش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى» (گوۋۇيۈەن [1998] 35 - نومۇرلۇق) نى ئۆگىنىپ ئىزچىللاشتۇرۇشتىن ئىبارەت. 35 - نومۇرلۇق ھۆججەتنى ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۈروسى دائىمىي كومىتېتى مۇزاكىرە قىلىپ ماقۇللىغان. ئۇنىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى: ئىسلاھاتنى ئىلگىرى سۈرۈپ، «ئۆچ سىياسەت، بىر ئىسلاھات» نى ئىزچىل ئەملىيلەشتۈرۈش ئۆچۈن، مېخانىزمنى مۇكەممەللەشتۈرۈش، يۇرۇشلەشكەن ئىسلاھاتنى مۇكەممەللەشتۈرۈش ۋە تەشكىلىي جەھەتتىكى ئەملىيلەشتۈرۈشنى ياخشى تۇتۇشتىن ئىبارەت 3 جەھەتتە كۆچلۈك تەدبىر قوللىنىپ، دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق سېتىۋېلىش - ساقلاش كارخانىلىرىدا تىجارەتتە ئۆز - ئۆزىگە خوجا بولۇش، پايدا - زىيانغا ئۆزى ئىگە بولۇشتەك يېڭى مېخانىزمنى بەرپا قىلىش، تەرتىپلىك بولغان ئاشلىق سېتىۋېلىش بازارلىرىنى شەكىللەندۈرۈش، يەرلىك ھۆكۈمەت قاتلاممۇ قاتلام مەسئۇل بولىدىغان ئاشلىق خىزمىتىگە مەسئۇرىي باشلىق مەسئۇل بولۇش تۈزۈمىنى تۈرغۇزۇش. زۇڭلى جۇرۇڭجى يىغىندا ئاشلىق ئىسلاھاتى ھالقىلىق پەيتكە دۇچ كەلدى، مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشقا بولىدۇكى، مەغلۇب بولۇشقا بولمايدۇ دەپ تەكىتلىدى.

11 - ئاينىڭ 20 - 24 - كۈنلىرى ئاپتونوم رايونىمىزدىن مەملىكەتلىك ئاشلىق ئوبوروت تۇرۇلمە ئىسلاھاتى يىغىنىغا قاتناشقان ۋەكىللەر ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ۋە ش ئۇ ئا ر پارتكوم دائىمىي كومىتېتىغا يىغىن روھىنى دوكلات قىلدى. ش ئۇ ئا ر پارتكوم دائىمىي كومىتېتى تېزدىن ئاپتونوم رايون بويىچە تېلېۋىزىيە، تېلېفون يىغىنى چاقىرىپ، گوۋۇيۈەننىڭ 35 - نومۇرلۇق ھۆججىتى بىلەن زۇڭلى جۇ رۇڭجىنىڭ مۇھىم سۆزىنىڭ روھىنى يەتكۈزۈپ ئىزچىللاشتۇرۇشنى قارار قىلدى؛ 1999 - يىل 1 - ئايدا ئېچىلىدىغان ش ئۇ ئا ر خەلق قۇرۇلتىيى يىغىنى مەزگىلىدە ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ھۆكۈمەتلەرنىڭ ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىگە ئاشلىق ئىسلاھات خىزمىتى ئەھۋالىنى مەخسۇس دوكلات قىلىشىغا قوشۇلدى.

11 - ئاينىڭ 21 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئاشلىق ئوبوروتى تۇرۇلمىسى ئىسلاھاتىغا رەھبەرلىك قىلىش گۇرۇپپىسى قۇرۇلدى. ئىدارە باشلىقى، پارتكومنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى ئابدۇكېرىم ھاشىم گۇرۇپپا باشلىقى، ئىدارە پارتكومىنىڭ شۇجىسى، مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى شياۋ چېيىڭ بىرىنچى مۇئاۋىن

گۈرۈپپا باشلىقى، مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى ماۋيۇنشيالىق، قالىماق ئەبلىغازى، جيالىق ئىرباۋلار مۇئاۋىن گۈرۈپپا باشلىقى بولىدۇ. ئالاقىدار باشقارما - ئىشخانىلارنىڭ رەھبەرلىرى رەھبەرلىك گۈرۈپپىسىنىڭ ئەزاسى بولىدۇ. گۈرۈپپا قارىمىقىدا ئىشخانا تەسىس، قىلىنىپ، ئىدارە ئىشخانىسىنىڭ مۇدىرى ۋالىق يىمىن مۇدىر بولىدۇ.

11 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىسكىلات قۇرۇلۇشقا رەھبەرلىك قىلىش گۈرۈپپىسى ئىشخانىسى ش ئۇ ئا ر پارتكوم، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىگە ئاپتونوم رايونىمىزدىكى مەركەزگە بىۋاستە قاراشلىق زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتلىرىنىڭ قۇرۇلۇش ئەھۋالىنى دوكلات قىلدى. بۇ خىزمەتنى ياخشى ئىشلەش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى دەلىلقان مامىقان گۈرۈپپا باشلىقى، ھۆكۈمەتنىڭ مۇئاۋىن باش كاتىپى مادي، ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتىنىڭ مۇدىرى خەن شۆچى، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى ئابدۇكېرىم ھاشىم مۇئاۋىن گۈرۈپپا باشلىقى بولغان ئامبار قۇرۇلۇشىغا رەھبەرلىك قىلىش گۈرۈپپىسى قۇرۇلدى. بۇ گۈرۈپپىنىڭ قارىمىقىدا بىرلەشمە ئىشخانا تەسىس قىلىنىپ، ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى نيۇ شياۋپىڭ مۇدىر، ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى جيالىق ئېرباۋ مۇئاۋىن مۇدىر بولىدۇ. ش ئۇ ئا ر ئىسكىلات قۇرۇلۇشىغا رەھبەرلىك قىلىش گۈرۈپپىسىنىڭ باشلىقى دەلىلقان مامىقان دۆلەت پىلان كومىتېتى، دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى بىلەن ئىشاشلىق مەسئۇلىيەتنامە ئىمزالىدى. مەملىكەت بويىچە بېكىتىلگەن ئاشلىق ئامبار قۇرۇلۇشى تۈرى 388 بولۇپ ئاپتونوم رايونىمىز سىغىمچانلىقى 550 مىليون كىلوگرام كېلىدىغان 8 ئىسكىلات قۇرۇلۇشىنى قولغا كەلتۈردى. بۇنىڭ ئىچىدە يەرلىكنىڭ 6 بولۇپ، سىغىمچانلىقى 400 مىليون كىلوگرام (بۇلار جىڭ، كۈيتۇڭ، فۇكاڭ، قۇمۇل ۋوگزالى، كورلا يېڭى شەھىرى، ئاقسۇ دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتىدىن ئىبارەت)؛ ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈەننىڭ 2 بولۇپ، سىغىمچانلىقى 150 مىليون كىلوگرام، 11 - ئاينىڭ بېشىدا 8 ئىسكىلاتنىڭ قۇرۇلۇشىدا پۈتۈنلەي ئىش باشلاندى.

11 - ئاينىڭ 25 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتى خىزمىتىنى يەنمۇ تېزلىتىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، جايلارنىڭ ئاشلىق ئىسلاھات تەرەققىيات ئەھۋالىنى ئۇقتۇردى، بۇ «ئۇقتۇرۇش» تا جايلاردىن مۇنۇلارنى تەلەپ قىلدى: (1) ئاشلىق ئىسلاھاتى خىزمىتىگە بولغان رەھبەرلىكنى ھەقىقىي كۈچەيتىش كېرەك؛ (2) تۈتۈنى ئەملىيلەشتۈرۈشكە كاپالەتلىك قىلىش: يەنى ئىدىيىۋى تونۇشنى ئەملىيلەشتۈرۈش. مەمۇرىيەت بىلەن كارخانىنى ئايرىشنى ئەملىيلەشتۈرۈش، ئاساسىي كەسىپ بىلەن قوشۇمچە كەسىپنى ئايرىشنى ئەملىيلەشتۈرۈش، ئاجرىتىپ بېرىلگەن ئاشلىق سىياسەت خاراكتېرلىك يارەم پۇلى (ئاشلىق خېيىم خەتەر فوندىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) نى ۋاقتىدا، تولۇق ئەملىيلەشتۈرۈش كېرەك؛ (3) ئاشلىق بازارلىرىنى باشقۇرۇشنى زور كۈچ بىلەن كۈچەيتىش، ئاشلىق كارخانىلىرىنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش كېرەك. (4) دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئىشچى - خىزمەتچىلىرىنى ئىش ئورنىدىن قالدۇرۇپ تارقاقلاشتۇرۇش خىزمىتىنى داۋاملىق ياخشى تۈتۈش كېرەك؛ (5) ئاساسىي كەسىپ بىلەن قوشۇمچە كەسىپ ئايرىۋېتىلگەندىن كېيىنكى ئاشلىق قوشۇمچە كەسىپ كارخانىلىرىنىڭ ھېساباتىنى ئايرىۋېتىش ۋە قەرز بېرىش مەسىلىسىنى ياخشى بىر تەرەپ قىلىش كېرەك؛ (6) ئاشلىق ئىسلاھاتى خىزمىتى ئۈستىدىكى تەكشۈرۈش، ھەيدەكچىلىك قىلىش خىزمەتلىرىنى كۈچەيتىش كېرەك.

11 - ئاينىڭ 27 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم ، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق ئوبوروتى تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتىنى يەنمۇ ئىلگىرى سۈرۈش تېلېۋىزىيە - تېلېفون يىغىنى چاقىردى. ئاپتونوم رايوندىكى ئالاقىدار تارماقلارنىڭ، ژىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك ھۆكۈمەت ۋە ئالاقىدار تارماقلارنىڭ، ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈەننىڭ تۆەن - مەيداندىن يۇقىرى ئورۇنلىرىنىڭ مەسئۇللىرى يىغىنغا قاتناشتى. ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى، ئاپتونوم رايونىنىڭ رەئىسى ئابلەت ئابدۇرېشىت

يىغىندا مۇھىم سۆز قىلدى. ئۇ سۆزىدە ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ يېرىم يىلدىن بۇيانقى ئاشلىق ئىسلاھاتى خىزمىتىدە قولغا كەلتۈرۈلگەن دەسلەپكى نەتىجىلەر ۋە ساقلانغان گەۋدىلىك مەسىلىلەرنى شەرھىلەپ ئۆتكەندىن كېيىن تەدبىر قوللىنىپ، ئىسلاھاتنى تېزلىتىشنى تەلەپ قىلدى: (1) تونۇشنى بىرلىككە كەلتۈرۈپ، ئىشەنچنى چىڭىتىپ ئىسلاھات قەدىمىنى تېزلىتىش كېرەك؛ (2) رەھبەرلىكنى كۈچەيتىپ، مەسئۇلىيەتنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ، كۆپ دەرىجىلىك ھۆكۈمەت قاتلاممۇ - قاتلام مەسئۇل بولىدىغان ئاشلىق خىزمىتىگە مەمۇرىي باشلىق مەسئۇل بولۇش تۈزۈمىنى تولۇقلاپ كېرەك. (3) مەمۇرىيەت بىلەن كارخانىنى ھەقىقىي تۈردە ئايرىپ، دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق سېتىۋېلىش - ساقلاش كارخانىلىرىنىڭ ئۆز - ئۆزىگە خوجا بولۇش، پايدا-زىيانغا ئۆزى ئىگە بولۇش يېڭى مېخانىزمىنى تولۇقلاپ كېرەك. (4) ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئىچكى ئىسلاھاتىنى تېزلىتىپ، بازاردا رىقابەتلىشىش ئىقتىدارىنى ئۆزلۈكسىز ئاشۇرۇش كېرەك. (5) ئاشلىق بازارلىرىنى باشقۇرۇش سالمىقىنى يەنمۇ زورايتىپ، ئاشلىق ئوبوروت تەرتىپىنىڭ ئۆپتىمال ياخشىلىنىشىغا كاپالەتلىك قىلىش كېرەك. (6) ئاشلىق، ياغ قوشۇمچە كەسىپ كارخانىلىرى ئىگىلىۋالغان كرېدىت مەبلىغىنى ئايرىش ۋە ئېنىقلاش خىزمىتىنى ھەقىقىي تولۇقلاپ ياخشى ئىشلەش كېرەك.

شۇ كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتى ئىشخانىسى قۇرۇلدى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى ئابدۇكېرىم ھاشىم ئىشخانىنىڭ مەسئۇلى بولدى. ئىشخانىنىڭ خىزمەتچى خادىملىرى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىدىن 3 كىشى، ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، مالىيە نازارىتى، باھا ئىدارىسى، سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش ئىدارىسى، جۇڭگو يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى شىنجاڭ شۆبىسىدىن بىردىن كىشى بولۇپ، جەمئىي 8 كىشىدىن تەركىب تاپتى. ئىشخانىنىڭ ئورنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىدا تەسىس قىلىندى. ئاشلىق ئىسلاھاتى ئىشخانىسى ئاپتونوم رايونلۇق رەئىسى، ۋالىيلار، ئوبلاست، شەھەر باشلىقلىرى بىلەن ئاشلىق خىزمىتى مەسئۇلىيەتناممىسى ئىمزالاشنىڭ كونكرېت تەييارلىق خىزمىتىنى ئۈستىگە ئالغان. ئاشلىق ئىسلاھاتى ئىشخانىسى ئالاقىدار تارماقلار بىلەن بولغان خىزمەتلەرنى ماسلاشتۇرۇپ، تۆۋەنلىگەن ئەھۋالنى يۇقىرىغا مەلۇم قىلىش، يۇقىرىنىڭ ئەھۋالنى تۆۋەنگە ئۇقتۇرۇش، تەجرىبە ئالماشتۇرۇش خىزمەتلىرىگە ئەھمىيەت بەردى. شۇ ئاشلىق يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر ئاشلىق ئىسلاھاتىغا دائىر دوكلات ماتېرىيالدىن ئىككىنى يېزىپ چىقتى. ئاشلىق ئىسلاھاتى قىسقا خەۋىرىدىن 26 سان بېسىپ تارقاتتى.

12 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ئاپتونوم رايونلۇق رەئىسى ئابلەت ئابدۇرېشىت، ھۆكۈمەتنىڭ مۇئاۋىن باش كاتىپى مادي ۋە ھۆكۈمەت بەنگۇڭتىڭى، پىلان كومىتېتى، ئىقتىساد - سودا كومىتېتى، مالىيە نازارىتى، ئاشلىق ئىدارىسى، باھا ئىدارىسى، تېخنىكا نازارەتچىلىكى ئىدارىسى، سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش ئىدارىسى، سودا - سانائەت بانكىسى، يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى قاتارلىق تارماقلارنىڭ رەھبەرلىرىنى باشلاپ ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ باشلىقى نۇربەكرى، شەھەرلىك پارتكومنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى چىن شۇيچىن، مۇئاۋىن شەھەر باشلىقى رېن گۈاڭخۇا قاتارلىقلارنىڭ ھەمراھلىقىدا ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتى ئەھۋالىنى تەكشۈردى ھەمدە ئاۋام ئاساسىي يېمەكلىكلەر بوتكىسى، «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتىنىڭ ئىككىنچى سېخى، مەركىزىي لابوراتورىيىسى ۋە ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق توپ سېتىش بازىرىنى كۆزدىن كەچۈردى.

شۇ كۈنى ئاپتونوم رايونلۇق مۇئاۋىن رەئىسى جاڭ يۈنجۇەن قاتارلىقلار كورلا يېڭى شەھەر دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتىدا مەركەزگە قاراشلىق ئامبارنى كېڭەيتىپ قۇرۇش خىزمىتىنىڭ ئىلگىرىلەش ئەھۋالىنى كۆزدىن كەچۈرۈپ، قۇرۇلۇش سۈرئىتىدىن مەمنۇن بولدى.

12 - ئاينىڭ 3 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، ئۇرۇمچى تۆمۈرىول ئىدارىسى بىرلىكتە «ئاشلىقنى تۆمۈرىول ئارقىلىق توشۇشقا ئالاقىدار مەسىلىلەر توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى، بۇ ئۇقتۇرۇش 1999 -

يىل 1 ـ ئاينىڭ 15 ـ كۈنىدىن باشلاپ ئىجرا قىلىندى. «ئۇقتۇرۇش» نىڭ مەزمۇنى: (1) ئومۇمەن بۇغداي، كۆممىقوناق، شال، بۇغداي ئۇنى، گۈرۈچلەرنى تۆمۈريول ئارقىلىق توشۇغۇچىلار دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق سېتىۋېلىش ـ ساقلاش كارخانىلىرىنىڭ، ئاشلىق ياغ پىششىقلاش كارخانىلىرىنىڭ ياكى ناھىيىدىن يۇقىرى ئاشلىق سودا بازارلىرىنىڭ مال سېتىش تالونىنى كۆرسىتىشى شەرت. شىنجاڭدىن چىقىرىلىدىغانلىرىنى شىنجاڭ ئاشلىق، ياغ مەركىزىي توپ سېتىش بازىرى تەكشۈرگەندىن كېيىن، توشۇتقۇچىغا «توشۇش ئىجازەتنامىسى» بېرىدۇ ھەمدە ئىجازەتنامىگە «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ توشۇش مەخسۇس تامغىسى» بېسىلىدۇ. شىنجاڭ ئىچىدىكى ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر ئارا توشۇشتا شۇ جايدىكى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق شەھەرلىك ئاشلىق مەمۇرىي باشقۇرۇش تارماقلىرى تەكشۈرگەندىن كېيىن، توشۇتقۇچىغا «توشۇش ئىجازەتنامىسى» بېرىدۇ ھەمدە ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ ئاشلىق توشۇش مەخسۇس تامغىسى بېسىلىدۇ. (2) تۆمۈريول تىرانسپورت تارماقلىرى «توشۇش ئىجازەتنامىسى» گە ئاساسەن توشۇش رەسمىيەتلىرىنى بېجىرىپ بېرىدۇ.

12 ـ ئاينىڭ 8 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئوبوروت تۇزۇلمىسى ئىسلاھاتى ئىشخانىسىنىڭ «ئاشلىق ئىسلاھاتى قىسقا خەۋەرلىرى»دە بېيزىلىشىچە، تۇرپان ۋىلايىتىگە قاراشلىق ناھىيىلىك (شەھەرلىك) ئاشلىق ئىدارىلىرى مەمۇرىيەت بىلەن كارخانىنى ئايرىش خىزمىتىنى تاماملاپ، مەمۇرىي ئىشتاتنى بېكىتكەن، ئەسلى ئىدارىگە قاراشلىق ئىقتىسادىي گەۋدىلەر ئاشلىق ئىدارىسى بىلەن مۇناسىۋەتنى ئۈزگەن. ئايرىلىپ چىققان كارخانىلار يېڭىۋاشتىن تەشكىللىنىپ، مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان سىياسەت خاراكتېرلىك كارخانىدىن 6نى، باشقا كارخانىدىن 18نى قۇرۇپ چىققان. ۋىلايەت بويىچە سېتىۋېلىش ـ ساقلاش كارخانىلىرىنىڭ خادىمى 400 كىشىدىن 125 كىشىگە ئازايتىلغان. ۋىلايەت بويىچە ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئىش ئورنىدىن قالدۇرۇلۇپ تارقاقلاشتۇرۇلغان ئىشچى ـ خىزمەتچىسى 350كە يەتكەن.

12 ـ ئاينىڭ 9 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئوبوروت تۇزۇلمىسى ئىسلاھاتى ئىشخانىسىنىڭ «ئاشلىق ئىسلاھاتى قىسقا خەۋەرلىرى»دە ئېيتىلىشىچە، ئىلى ۋىلايىتى ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ مەمۇرىيەت بىلەن كارخانىنى ئايرىش خىزمىتى ئاساسەن تاماملىنىپ، ۋىلايەت بويىچە ئىش ئورنىدىن قالدۇرۇلۇپ تارقاقلاشتۇرۇلغانلار 1882 گە يەتكەن، بۇنىڭ ئىچىدە چېكىندۈرۈلگەن ۋاقتىلىق ئىشچى 546، قوشۇمچە كەسىپكە كىرگەنلەر 415، ئىچكى قىسىمدا پېنسىيەگە چىقىرىلغانلار 262، دەم ئېلىشقا، پېنسىيەگە چىققانلار 95، ئىش ئورنىدىن قالدۇرۇلغانلار 415، باشقىلار 149. ئىش ئورنىدىن قالدۇرۇلۇپ قايتا ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇلغانلار 328 بولۇپ، ئىش ئورنىدىن قالدۇرۇلغانلارنىڭ 79%نى ئىگىلىگەن. 10 ـ ئاينىڭ ئاخىرىغا قەدەر ھەر قايسى ناھىيە (شەھەر) لەرنىڭ ھەممىسىدە ناھىيە دەرىجىلىك ئاشلىق سودا بازىرى قۇرۇلغان. 11 ـ ئايدا ۋىلايەت بويىچە ئاشلىق تىجارەت كارخانىلىرىنىڭ ۋە پىششىقلاش، پارچە سېتىش بىلەن شۇغۇللانغۇچى ئورۇنلارنىڭ، بولۇپمۇ يەككە، خۇسۇسىي پىششىقلاش كارخانىلىرىنىڭ ئاشلىق مەنبەسى ئومۇميۈزلۈك ئېنىقلىنىپ، 29 قانۇنسىز ئاشلىق كارخانىسى بىكار قىلىنغان. كېنىشكىسىز تىجارەت قىلغان 124 ئورۇن، دائىرىدىن ھالقىپ تىجارەت قىلغان 44 ئورۇن، قانۇنسىز تىجارەتكە دائىر 113 دېلو تەكشۈرۈپ ھەر تەرەپ قىلىنىپ، 2791.9 تونىنا ئاشلىق تەكشۈرۈپ تۇتۇپ قىلىنغان.

12 ـ ئاينىڭ 10 ـ كۈنى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق قوشۇمچە تىجارەت كەسىپىي مەبلىغىنىڭ ئايرىپ بېرىشكە تېگىشلىك مىقدارى 1 مىليارد 808 مىليون 690 مىڭ يۈەن بولۇپ، ئايرىپ بېرىلگىنى 1 مىليارد 345 مىليون 770 مىڭ يۈەن بولغان، بۇ ئايرىپ بېرىشكە تېگىشلىك سانىنىڭ 74.4%نى ئىگىلىگەن.

12 ـ ئاينىڭ 12 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ شۇجىسى ۋاڭ لېچۈەن شىنجاڭ خەلق رادىئو ئىستانسىسىنىڭ «ئەھۋالدىن ئىنكاس» ژۇرنىلىدا ئېلان قىلىنغان «ئىلى ۋىلايىتىدە ئۇندۇرمە بۇغداي بېسىلىپ قېلىش مەسىلىسىنى جىددىي ھەل قىلىش كېرەك» دېگەن ماقالىغا: يولداش دەلىلقان بۇ مەسىلىنى ئاشلىق

تارماقلىرى مۇھاكىمە قىلىپ باقسۇن، بۇ ئىشقا ئەستايىدىل مۇئامىلە قىلىش كېرەك، ئەگەر بۇ ئۇندۇرمە بۇغداينى ئىشلىتىشكە مۇمكىن بولمايدىغانلىقى ئىسپاتلانسا جەمئىيەتكە تارقىلىپ كېتىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن، يەم - خەشەك ئورندا بىر تەرەپ قىلىشنى ئويلىشىپ بېقىشقا بولىدۇ. ئەگەر ئىشلىتىشكە مۇمكىن بولسا، سۇپىتىگە قاراپ باھا قويۇپ سېتىۋېلىش ياكى شۇ جايىنىڭ ئۆزىنىڭ بىر تەرەپ قىلىشىغا پول قويۇش كېرەك دەپ تەستىق سالدى، بۇنىڭغا ئاساسەن 12 - ئاينىڭ 16 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، تېخنىكا نازارەتچىلىكى ئىدارىسى بىرلىكتە «بىر قىسىم ناھىيىلەردىكى دېھقانلارنىڭ ئۇندۇرمە بۇغدىيىنى بېسىلىپ قېلىش مەسىلىسىنى ھەل قىلىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: كۈنەس، نىلقا، گۇچۇڭ قاتارلىق ناھىيىلەرنىڭ ئۇندۇرمە نىسبىتى %5تىن تۆۋەن بولغان بۇغدىيىنى سېتىۋېلىپ، ئۇنى ياخشى بۇغداي بىلەن ئارىلاشتۇرۇپ پىششىقلاشقا بولىدۇ؛ ئۇندۇرمە نىسبىتى %5تىن يۇقىرى بولغان بۇغداينى دېھقانلارنىڭ يەم - خەشەك ئىشلەش، ئېچىتىش، كراخمال ياساش، دورا ياساش قاتارلىق سانائەتكە كېرەكلىك ئاشلىق ئىشلىتىدىغان كارخانىلارغا سېتىپ بېرىشىگە پائال ياردەم بېرىش كېرەك، باھانى ئۆز ئارا كېڭىشىپ بېكىتىشكە بولىدۇ؛ سېتىۋېلىش ياكى سېتىش ئىمكانىيىتى يوق جايلار دېھقانلارنىڭ ئۆزلىرى ئالاقىلىشىپ سېتىشىغا رۇخسەت قىلىشى كېرەك.

شۇ كۈنى شىنجاڭ ئاشلىق، ياغ پەن تەتقىقات ئورنى بىلەن شىنجاڭ ئاشلىق، ياغ مەھسۇلاتلىرى سۇپىتىنى نازارەت قىلىش - تەكشۈرۈش پونكىتىنىڭ ئاپپاراتى ئايرىپ تەسىس قىلىندى.

12 - ئاينىڭ 17 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى «ئوك باھادا سېتىشتا باھا بېكىتىش پىرىنسىپى توغرىسىدا قوشۇمچە ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى. «گوۋۈيۈەننىڭ نۆۋەتتە ئاشلىق ئوبوروت تۇزۇلمىسى ئىسلاھاتىنى ئىلگىرى سۈرۈش ھەققىدىكى پىكرىنى بېسىپ تارقاتقانلىق توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» قا ئاساسەن، بىر قىسىم ئاساسلىق ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىنىڭ كونا سالدۇ بۇغدىيىنىڭ ئوتتۇرىچە باھاسى يۇقىرىراق بولۇپ، ئوك باھادا سېتىشنى ئىشقا ئاشۇرۇشتا قېيىنچىلىق ئېغىر بولۇشتەك زىددىيەتنى پەسەيتىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر باھا ئىدارىسىنىڭ ماقۇللۇقى بىلەن، ئىلى، تارباغاتاي (ساۋەن، شىخۇ، تولى، قوبۇقسار ناھىيىلىرى بۇنىڭ سىرتىدا)، بورتالا (جىڭ ناھىيىسى بۇنىڭ سىرتىدا)، ئالتاي قاتارلىق 4 ۋىلايەت، ئوبلاستتا، بۇغداينى ئوك باھادا سېتىش بويىچە ئەسلى ئاشلىق سېتىۋېلىش باھاسىنى ھېسابلىغاندا، باھانى بۇ يىلقى ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسى بىلەن قوغدىما باھانى قوشۇپ ئوتتۇرىچىلاپ، ئۇنىڭغا يەنە شۇ مەزگىلدىكى مۇڭاپىق خىراجەت ۋە ئەك تۆۋەن پايدىنى قوشۇش ئارقىلىق بېكىتىشكە رۇخسەت قىلىندى.

12 - ئاينىڭ 18 - كۈنى ئۈرۈمچى شىمالىي ۋوگزال دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتىنىڭ يېڭىدىن كۆپەيتىلگەن 12 مىڭ كۋادرات مېتىر يېرىگە سېلىنغان 5 كورپۇس ئاشلىق ئامبىرى پۈتتى. سىغىمچانلىقى 17 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، 5 مىليون 500 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىنغاندى. يېڭى ئامبار 12- ئاينىڭ 29 - كۈنى ئىشلىتىشكە باشلىدى.

12 - ئاينىڭ 22 - كۈندىن 29 - كۈنگىچە دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مەھكىمە باشلىقى سۇلۇك دەنىي دۆلەت تەرەققىيات - پىلان كومىتېتى ۋە دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسىغا ۋاكالىتەن كورلىغا بېرىپ، يېڭى شەھەر دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتىنى كېڭەيتىش قۇرۇلۇشىنى كۆزدىن كەچۈردى.

12 - ئاينىڭ 22 - كۈندىن 29 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى پارتكومىنىڭ شۇجىسى شاۋ چىيىڭ، مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى قالىبەك ئەبلىغازى ۋە 5 نەپەر باشقارما باشلىقى باشچىلىقىدىكى 7 ئاشلىق ئىسلاھاتى خىزمەت گۇرۇپپىسى شىنجاڭنىڭ ھەر قايسى جايلىرىغا بېرىپ ئاشلىق ئىسلاھاتى خىزمىتىنى تەكشۈردى، شۇجى شاۋ چىيىڭ ئاقسۇدا جەنۇبىي شىنجاڭ بويىچە، مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى قالىبەك ئەبلىغازى كۇيىتۇڭدا شىمالىي شىنجاڭ بويىچە، ماۋ يۈنشياڭ سانجى شەھىرىدە شەرقىي شىنجاڭ بويىچە ئاشلىق ئوبوروت

تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتى سۆھبەت يىغىنىغا رىياسەتچىلىك قىلدى ھەمدە خۇلاسە سۆزى قىلدى. ھەر قايسى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ باشلىقلىرى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ 7 خىزمەت گۇرۇپپىسىنىڭ ئەزالىرى ھەمدە ش ئۇ ئا ر سودا - سانائەت ئىدارىسى، يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى، ئاخبارات ئورۇنلىرىنىڭ خادىملىرى بۇ سۆھبەت يىغىنلىرىغا قاتناشتى. يىغىندا جايلارنىڭ ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىسلاھاتى تېلېۋىزىيە - تېلېفون يىغىنىنىڭ روھىنى ئىزچىل ئەملىيلەشتۈرۈش ھەققىدىكى دوكلاتى ئاڭلاپ ئۆتۈلدى، ئاشلىق ئىسلاھاتىنىڭ تەجرىبىلىرى ئالماشتۇرۇلدى.

12 - ئاينىڭ 23 - كۈنى «شىنجاڭ گېزىتى»نىڭ «ئىقتىساد ھەپتىلىكى» بېتىدە ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق ئىسلاھاتى ھەققىدە مەخسۇس سەھىپە ئېچىلىپ، ئىلى ۋىلايىتىنىڭ ئاشلىق ئىسلاھاتى ئەھۋالى تونۇشتۇرۇلدى. مۇھىم نۇقتىلىرى مۇنۇلار: ئاشلىق مەھسۇلاتى شىنجاڭنىڭ ئاشلىق مەھسۇلاتىنىڭ 5تىن بىر قىسمىنى ئىگىلەيدىغان ئىلى ۋىلايىتىنىڭ دۆلەتكە قوشقان تۆھپىسى زور. شۇغىنىسى ئۇزاقتىن بېرى شەكىللەنگەن ئاساسلىق ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش رايونى بولۇپ شەكىللەنگەن بۇ رايونىنىڭ دۆلەتنىڭ ئاشلىق ئىسلاھاتى سىياسىتىنى يولغا قويۇش داۋامىدا دۇچ كەلگەن قىيىنچىلىقلىرىمۇ ئىنتايىن گەۋدىلىك، ئاشلىق سېتىۋېلىش - ساقلاش كارخانىلىرىنىڭ ئامبار سىغىمچانلىقى ئېغىر ھالدا كەمچىل بولۇپ، كەڭ - كۇشادە سېتىۋېلىش، ئوڭ باھادا سېتىشتا قىيىنچىلىق ناھايىتى كۆپ، قانداق قىلىپ ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش چوڭ رايونىنى ئىقتىسادىي چوڭ رايونغا ئايلاندۇرۇش، كەسىپ قۇرۇلمىسىنى تەڭشەپ، ئاشلىقنى باشقا مەھسۇلاتقا ئايلاندۇرۇش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش ئىلى ۋىلايىتىدىكى ھەر دەرىجىلىك رەھبەرلەرنىڭ دىققىتىنى قوزغايدىغان تۇڭۇن بولۇپ قالدى. ئاشلىق تارماقلىرىدىكى كادىرلار، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتىنىڭ تۈرلۈك سىياسەتلىرىنى تىرىشىپ ئەملىيلەشتۈرمەكتە.

12 - ئاينىڭ 28 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ش ئۇ ئا ر نامراتلارنى يۆلەش - روناق تاپقۇزۇش رەھبەرلىك گۇرۇپپىسىغا 1998 - يىللىق نۇقتا (كېرىيە ناھىيىسىدە نامراتلارغا ھەمدەم بولۇش خىزمىتىنىڭ خۇلاسىسىنى يوللىدى)، خۇلاسىدە مۇنداق دېيىلگەن: 1996 -، 1997 - يىللىرى 600 مىڭ يۇەن مەبلەغ سېلىنغان ئاساستا، 1998 - يىلى 160 مىڭ يۇەن مەبلەغ سېلىندى، كېرىيە ناھىيىسىنىڭ ئارال يېزىسىدا 4 قۇدۇق قېزىش پىلانلىنىپ 3 قۇدۇق قېزىلىپ بولدى. بۇنىڭ ئىچىدە ئىككىسى ئىشلىتىلىشكە باشلىندى؛ 5 كىلومېتىر سېمونت تاختىلىق سۇ سىڭمەس ئېرىق ياسىلىپ مەزكۇر يېزىنىڭ سۇغىرىش كۆلىمى 1500 نەچچە مو كۆپەيتىلدى، كۆپەيگەن يەر كىشى بېشىغا 1.5 0 مودىن توغرا كەلدى؛ مەزكۇر يېزىدىكى دېھقانلارنىڭ ئىچىملىك سۇ شارائىتى ياخشىلاندى. 500 مىڭ يۇەن مەبلەغ سېلىنىپ ناھىيىلىك ئاشلىق، ياغ پىششىقلاش زاۋۇتىنىڭ تېخنىكا ئۆزگەرتىشىگە ياردەم بېرىش ئارقىلىق، كۇنىگە بۇغدايدىن 80 تونىنا دەرىجىلىك ئۇن تارتىش سېخى قۇرۇپ بېرىلدى، تېخنىكا ئۆزگەرتىلگەندىن كېيىن ئۇنىنىڭ سۈپىتى ئۆسۈپ، كورلا قاتارلىق جايلارغا سېتىلدى. ناھىيىلىك ياغ زاۋۇتىمۇ ئۆزگەرتىلدى ۋە كېڭەيتىلدى؛ ئىلمىي ئۇسۇلدا تېرىقچىلىق قىلىشقا دائىر نەچچە مىڭ يۇەنلىك سىنئالغۇ لېنتىلىرى تەقدىم قىلىندى. 2 كەنتىنىڭ 600 گە يېقىن باشلانغۇچ مەكتەپ ئوقۇغۇچىسىغا ۋە ئوقۇنتۇچىلىرىغا سومكا، قەلەم، دەرسلىك قاتارلىقلار ئېلىپ بېرىلدى، بۇ ئىش دېھقانلارنىڭ ئالقىشىغا ۋە ياخشى باھاسىغا ئېرىشتى. 3 يىلدا ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى كېرىيە ناھىيىسىگە 5 مىليون يۇەنگە يېقىن مەبلەغ سالدى ۋە ئۇسكۇنە ئېلىپ بەردى.

12 - ئاينىڭ 30 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى شىنجاڭ ئاشلىق، ياغ يېمەكلىكلەر سانائىتى شىركىتىنى تارقىتىۋېتىشكە قوشۇلۇپ تەستىق سالدى. مەزكۇر شىركەت ئەسلىدە ئاشلىق پەن تەتقىقات ئورنى، ئاشلىق، ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى، يېمەكلىكلەر زاۋۇتى شىمالىي ۋوگزال دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى قاتارلىق ئورۇنلارنىڭ مەبلەغ چىقىرىشى بىلەن تەشكىللەنگەن گۇرۇھ شىركىتى بولۇپ، كېيىن ناملىنى ھازىرقى نامغا ئۆزگەرتكەن. شىركەت مەبلىغى قەرزگە چىقىش قىلماي، تەرەققىي قىلىشتىن ئۈمىد قالمىغاچقا

تاقىۋېتىلدى. تارقىتىۋېتىلگەندىن كېيىن شىركەت خادىملىرى سىياسەت بويىچە مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇرۇلدى.

شۇ يىلنىڭ ئاخىرى ئاپتونوم رايون ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ مەمۇرىي، كەسپىي كارخانا ئورۇنلىرى 1574 بولۇپ، كادىر، ئىشچى- خىزمەتچىسى 48 مىڭ 329. بۇنىڭ ئىچىدە دۆلەت ئىلكىدىكى ئورۇن 1566 بولۇپ، ئادەم سانى 47 مىڭ 745 ؛ كوللېكتىپ كارخانا بىر بولۇپ، ئادەم سانى 11؛ پاي تۇزۇمىدىكى كارخانا 7 بولۇپ، ئادەم سانى 573، دۆلەت ئىلكىدىكى ئورۇنلار ئىچىدە مەمۇرىي باشقۇرۇش تارمىقى 117 بولۇپ، ئادەم سانى 2741؛ كەسپىي ئورۇن 67 بولۇپ، ئادەم سانى 842؛ تىجارەت ئاپپاراتلىرى 1382 بولۇپ، ئادەم سانى 44 مىڭ 162.

△ ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سىستېمىسىغا قاراشلىق ئاشلىق، ياغ سانائەت كارخانا ئورنى 154، بۇنىڭ ئىچىدە گۈرۈچ زاۋۇتى بىر، ئۇن زاۋۇتى 89، سۇ يېغى زاۋۇتى 29، ئاشلىق، ياغ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى بىر، ئاشلىق، ياغ يېمەكلىكلەر زاۋۇتى 11، يەم - خەشەك زاۋۇتى 18، باشقا زاۋۇت 5، بۇ كارخانىلارغا قاراشلىق سېخ 511. يىل ئاخىرىدىكى بارلىق ئىشچى - خىزمەتچى 15 مىڭ 664. يىللىق سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 875 مىليون 70 مىڭ يۈەن (1990 - يىلدىكى ئوزگەرمەس باها بويىچە) پايدا ئالغان كارخانىلارنىڭ پايدىسى 46 مىليون 870 مىڭ يۈەنگە يەتتى. زىيان تارتقان كارخانا 68 بولۇپ، 61 مىليون 550 مىڭ يۈەن زىيان تارتتى، پايدا - زىيىنى بالانس قىلمىغاندىن كېيىنكى زىيىنى 14 مىليون 680 مىڭ يۈەن.

△ 1998 - يىلنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئاشلىق ئامبار سىغىمچانلىقى 4 مىليارد 90 مىليون كىلوگرام، بۇنىڭ ئىچىدە ياخشى ئامبار سىغىمچانلىقى 3 مىليارد 308 مىليون كىلوگرام بولۇپ، ئومۇمىي ئامبار سىغىمچانلىقىنىڭ %88.80نى ئىگىلەيدۇ. چوڭ رېمونت قىلىشقا تېگىشلىك ئامبار سىغىمچانلىقى 539 مىليون كىلوگرام بولۇپ، %18.13نى ئىگىلەيدۇ. كېرەكسىز ئامبار سىغىمچانلىقى 243 مىليون كىلوگرام بولۇپ، %5.94نى ئىگىلەيدۇ.

△ مەركەز ۋە ئاپتونوم رايون 4 مىليون يۈەن (مەركەزنىڭ 1 مىليون 300 مىڭ يۈەن، ئاپتونوم رايون مالىيىسىدىن سەپلەنگىنى 2 مىليون 700 مىڭ يۈەن)، مەبلەغ ئاجرىتىپ ھەربىي ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش بويىچە 9 تور - نۇقتا قۇرۇلۇشىنى رېمونت قىلىپ ئوزگەرتىشنى ئورۇنلاشتۇرغانىدى. يىل ئاخىرىغا قەدەر 7 تۈر تاماملاندى.

شۇ يىلى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق مەكتىپى شەندۇڭ دېجۇ تەمىنات - سودا مەكتىپى، لياۋچېڭ سودا مەكتىپى، شىنجاڭ مالىيە - ئىقتىساد ئىنستىتۇتى، ئۇرۇمچى كەسپىي ئۇنۇمبرستېتى بىلەن بىرلىشىپ ماشىنىسازلىق - ئېلېكترون كەسپى، ھېسابلاش ماشىنىسىنى قوللىنىش كەسپى بويىچە ئوتتۇرا تېخنىكوم سىنىپى، بوغالتىر - ستاتىستىكا ھېسابلاش كەسپى بويىچە ئۇزلۇكسىز ئۇگىنىپ ئىشتىھان بەرگۈچىلەر ئوچۇن ئالىي تېخنىكوم سىنىپى، ساقلاش - پېرىيوم كەسپى بويىچە ئالىي تېخنىكوم سىنىپى ئاچتى. مەكتەپتە يەنە ۋۇخەن يېمەكلىكلەر سانائىتى ئىنستىتۇتىنىڭ ماتېرىيال ئارقىلىق ئوقۇش پونكىتى تەسىس قىلىنىدى.

△ ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى 300 مىڭ يۈەن تەييارلاپ پىراكتىكا زاۋۇتى قۇردى.

△ قاراقاش، گۇما، نىيە ناھىيىلىرىنىڭ ئاشلىق، ياغ پىششىقلاش زاۋۇتلىرىنىڭ كۇنىگە 50 تونىنا بۇغدايدىن ئۇن تارتىش سېخلىرىنىڭ تېخنىكا ئوزگەرتىش تۈرلىرى 10 - ئايدىن 12 - ئايغىچە تاماملىنىپ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۇرۇلدى.

△ ئالتاي دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتىنى كېڭەيتىپ قۇرۇش 2 - قارارلىق قۇرۇلۇشنىڭ بىرىنچى تۈركۈمدە پۈتكەن 4 كورپۇس ئامبىرى ئىشلىتىشكە تاپشۇرۇلدى.

△ ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ساقلاش - توشۇش شىركىتىنىڭ سىغىمچانلىقى 5 مىليون

كىلوگرام كېلىدىغان خمش - بىتون قۇرۇلمىلىق بىر كورپۇس ئاشلىق ئامبىرى پۈتتى ھەمدە رەسمىي تەكشۈرۈپ ئۇتكۈزۈۋېلىشتىن ئۇتتى.

△ ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئىشچىلار ئۈيۈشمىسى، شەھەرلىك ئاشلىق ساقلاش - توشۇش شىركىتىنىڭ ئىشچىلار ئۈيۈشمىسىغا جۈڭخۇا مەملىكەتلىك باش ئىشچىلار ئۈيۈشمىسى تەرىپىدىن «نەمۇنە ئىشچى- خىزمەتچىلەر ئائىلىسى» دەپ نام بېرىلدى. ئۇرۇمچى شىمالىي ژوگزال دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتىدىن ئەلقەم، شىنجاڭ ئاشلىق، ياغ يېمەكلىكلەر زاۋۇتىدىن ژاڭ جيەنجۇڭ، شىنجاڭ ئاشلىق، ياغ ماشىنىسازلىق پىششىقلاش باش زاۋۇتىدىن لىيۇ گۈيلەنلەرگە جۈڭگو مالىيە - سودا ئىشچىلار ئۈيۈشمىسى مەملىكەتلىك كومىتېتى تەرىپىدىن «مەملىكەت بويىچە مالىيە - سودا سىستېمىسىدىكى مۇنەۋۋەر ئىشچىلار ئۈيۈشمىسى خىزمەتچىسى» دېگەن نام بېرىلدى. شىنجاڭ ئاشلىق، ياغ ماشىنىسازلىق پىششىقلاش باش زاۋۇتىدىن قاسىم ئىسمىغا ئاپتونوم رايونلۇق باش ئىشچىلار ئۈيۈشمىسى تەرىپىدىن «شىنجاڭنى ئېچىش - گۈللەندۈرۈش مېدالى» بېرىلدى. ئالتاي دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتبىنىڭ ساقلاش - توشۇش بۆلۈمى «شىنجاڭنى ئېچىش- گۈللەندۈرۈشتىكى ئىلغار ئىسمېنا - گۈزۈپپا» بولۇپ باھالاندى.

△ سانجى ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى تەيكۈن گۈزۈمى 5 مىليون يۈەن مەبلەغ سېلىپ ئەسلىلىك توخۇ فېرمىسىنىڭ ئىككىنچى قارارلىق كېڭەيتىش قۇرۇلۇشىنى ئىشلىدى. بۇ گۈزۈھىنىڭ 1998 - يىللىق سېتىش كىرىمى 120 مىليون يۈەنگە، پايدىسى 4 مىليون 660 مىڭ يۈەنگە يېتتى. بۇ گۈزۈھ قۇرۇلغان 2 يىلدىن بۇيان، گۈزۈھلاشقان باشقۇرۇش، كۆلەملەشكەن ئىشلەپچىقىرىش، يەم - خەشەك، بېقىش، سويۇش، پىششىقلاش، سېتىش يۈرۈشلەشكەن مۇڭەپپەقىيەتلىك تىجارەت يولىنى تېپىپ چىقتى.

△ ئىلى ئاشلىق، ياغ پىششىقلاش باش زاۋۇتى بىلەن يەم - خەشەك زاۋۇتىدىن قايتا تەشكىللەنگەن كاڭدا پاي شىركىتى 1998 - يىلى 2 مىليون يۈەن پايدا ئالدى؛ موڭغۇلكۆرە ئاشلىق، ياغ پىششىقلاش زاۋۇتى قاتارلىقلاردىن قايتا تەشكىللەنگەن «تىەنشا» گۈزۈھى شىركىتى 1988 - يىلى 1 مىليون 170 مىڭ يۈەن پايدا ئالدى.

△ ئاپتونوم رايونلۇق سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش ئىدارىسى قاتارلىق ئورۇنلار تەكشۈرۈش ئارقىلىق ئاپتونوم رايون بويىچە قانۇنغا خىلاپ ئاشلىق تىجارىتى قىلغان تۆۋەندىكىدەك بىر قەدەر چوڭ دېلولارنى ئېنىقلاپ چىقتى: (1) دۆلەت ئىلكىدە بولمىغان ئاشلىق سېتىۋېلىش - ساقلاش كارخانىسىنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش دېلوسى 5 بولۇپ، 4 مىليون 800 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق سېتىۋالغان؛ (2) ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ دۆلەتنىڭ بەلگىلىمىسىگە خىلاپلىق قىلىپ، قانۇنسىز تىجارەتچىلەرگە قۇلايلىق يارىتىپ بېرىش دېلوسى بىر بولۇپ، قانۇنسىز تىجارەتچىلەر 24 مىڭ 800 كىلوگرام ئاشلىق سېتىۋالغان؛ (3) دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق پىششىقلاش كارخانىلىرىنىڭ قانۇنسىز يول بىلەن ئاشلىق سېتىۋېلىش دېلوسى 3 بولۇپ، 1 مىليون 440 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق سېتىۋالغان.

△ ئاشلىق ئوبوروت تۇزۇلمە ئىسلاھاتى خىزمىتىدە باسقۇچ خاراكتېرلىك نەتىجىلەر قولغا كەلتۈرۈلدى: (1) يەرلىك ھۆكۈمەت قاتلامۇ - قاتلام مەسئۇل بولغان مەمۇرىي باشلىق مەسئۇل بولۇش تۇزۇمى دەسلەپكى قەدەمدە ئەمەلىيلەشتى. 16 ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرنىڭ ئاشلىق ئىسلاھاتى لايىھىسى پۈتۈنلەي ئوتتۇرىغا قويۇلدى. ناھىيە (شەھەر)لەر ئوتتۇرىغا قويغىنى 81 بولۇپ، ئومۇمىي سانىنىڭ %94نى ئىگىلەيدۇ. (2) 3 سىياسەت ئىزچىل ئەمەلىيلەشتۈرۈلدى. دېھقانلارنىڭ ئېشىنچە ئاشلىقىنى قوغدىما باھا بويىچە كەڭ - كۆشادە سېتىۋېلىش ئىشقا ئاشۇرۇلدى؛ ئاشلىقنى ئوڭ باھادا سېتىش سىياسىتىدە چىڭ تۇرۇلدى؛ ئاشلىق سېتىۋېلىش مەبلىغىنىڭ يېپىق ھالەتتە ئايلىنىشى ئىشقا ئاشۇرۇلدى. سېتىۋېلىش - ساقلاش كارخانىلىرىنىڭ زىيىنى زور ھەجىمدە تۆۋەنلىدى. ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سېتىۋېلىش - ساقلاش كارخانىلىرىنىڭ 1998 - يىل 6- ئايدىن 10 - ئايغىچە تارتقان زىيىنى 174 مىليون يۈەن بولۇپ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ئايدا 35 مىليون يۈەن زىيان تارتقان، زىيان ئاشلىق ئىسلاھاتىدىن ئىلگىرى 1- ئايدىن 5 - ئايغىچە بولغان ئايلىق ئوتتۇرىچە زىياندىن

75% تۆۋەنلىدى. 11 - ئايدىن 12 - ئايغىچە 10 مىليون يۈەن پايدا ئېلىنىدى. ئاشلىق ئىسلاھاتىدىن بۇيان سانجى، شىخەنزە، ئاقسۇ، قومۇلدىن ئىبارەت 4 ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش- ساقلاش كارخانىلىرى پايدا ئالدى. چىرا ناھىيىلىك ئاشلىق سېتىۋېلىش - ساقلاش كارخانىسى 500 مىڭ يۈەن پايدا ئالدى؛ (3) ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئېچكى ئىسلاھاتى تېزلىتىلدى. ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سىستېمىسىدا پاي تۈزۈمى قاتارلىق كۆپ خىل شەكىلدىكى ئىسلاھاتنى يولغا قويغان كارخانا 338 بولۇپ، بۇ مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان تىجارەت كارخانىلىرىنىڭ 66%نى ئىگىلەيدۇ. بۇنىڭ ىلەن ئۆز - ئۆزىگە خوجا بولۇش، پايدا - زىيىنىغا ئۆزى ئىگە بولۇشتىن ئىبارەت يېڭى كارخانا، ھەربىرەت مېخانىزىمى بەرپا قىلىندى. مەمۇرىيەت بىلەن كارخانىنى ئايرىغان ناھىيە (شەھەر) 76 بولۇپ، ئومۇمىي سانىنىڭ 89%نى ئىگىلەيدۇ؛ ناھىيە (شەھەر) لەردىكى ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ خادىملىرى ئەسلىدىكى 20 - 30 كىشىدىن ئازىيىپ ھازىرقى 8 ئادەم ئەتراپىدا بولدى. ئېچكى ئاپپاراتلارمۇ ئەسلىدىكى 6 - 7 دىن ئازىيىپ ھازىر 3 بولدى. خىزمەتلەرنىڭ مۇھىم نۇقتىسىمۇ ئەسلىدىكى كارخانا باشقۇرۇشتىن ماكرولۇق تىزگىنلەش، كەسىپ بويىچە يېتەكلەش، نازارەت قىلىش، مۇلازىمەتنى كۈچەيتىش قاتارلىق جەھەتلەرگە بۇرۇلۇشقا باشلىدى. ئاساسىي كەسىپ بىلەن قوشۇمچە كەسىپنى ئايرىغان كارخانا 531 بولۇپ، بۇنىڭ ئېچىدە 438 كارخانا سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش تارماقلىرىغا تىزىمغا ئالدۇرۇپ، ئايرىلغان كارخانىلارنىڭ 82%نى ئىگىلىدى؛ خىزمەت ئورنىدىن قالدۇرۇلۇپ تارقاقلاشتۇرۇلغان خادىملار 9311 بولۇپ، 3 يىلدا تارقاقلاشتۇرۇش پىلانىنىڭ 64%تى ئورۇندالدى. (4) بازار باشقۇرۇش كۈچەيتىلىپ، ئاشلىق بازىرىنىڭ تەرتىپى ياخشىلاندى. ئاپتونوم رايون بويىچە 76 ئاشلىق تەكشۈرۈش ئەترىتى قۇرۇلۇپ، 26 مىڭ ئادەم (قېتىم) ئىشقا سېلىنىپ، 6541 ئاشلىق پىششىقلاش كارخانىسى تەكشۈرۈلۈپ، 554 دېلو تۈرغۇزۇلدى، 240 دېلو بىر تەرەپ قىلىندى. 486 قانۇنسىز ئاشلىق كارخانىسى بىكار قىلىندى، 16 مىليون 460 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق مۇسادىرە قىلىندى، 2 مىليون 443 مىڭ يۈەن جەرىمانە قويۇلدى. شۇنىڭ بىلەن بىرگە ئاپتونوم رايون بويىچە ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى ئاشلىق توپ سېتىش سودا بازىرىدىن 88ى قۇرۇلدى.

1998 - يىللىق ئاشلىق يىلدا 1 مىليارد 722 مىليون كىلوگرام ئاشلىق سېتىۋېلىنىپ، پىلانىنىڭ 101.29%ى ئورۇندالدى، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 1 مىليارد 131 مىليون كىلوگرام ئاز سېتىۋېلىندى، بۇنىڭ ئىچىدە دۆلەتنىڭ ۋەزىپە بىلگىلەپ سېتىۋالغىنى 1 مىليارد 225 مىليون كىلوگرام بولۇپ، پىلانىنىڭ 92.76%ى ئورۇندالدى، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 92 مىليون كىلوگرام ئاز سېتىۋېلىندى. قوغدىما باھادا سېتىۋېلىنغىنى 327 مىليون كىلوگرام، كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىنغىنى 157 مىليون كىلوگرام؛ ئەملي سېتىلغان ئاشلىق 1 مىليارد 4 مىليون كىلوگرام بولۇپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 494 مىليون كىلوگرام ئاز سېتىلدى. بۇنىڭ ئىچىدە ۋەزىپە بىلگىلەپ سېتىۋېلىنغان ئاشلىقتىن سېتىلغىنى 768 مىليون كىلوگرام بولۇپ، پىلانىنىڭ 71.60%ى ئورۇندالدى. ئالدىنقى يىلدىكىدىن 331 مىليون كىلوگرام ئاز سېتىلدى. بازاردا سېتىلغان ئاشلىقى 199 مىليون كىلوگرام، باشقا جايلاردا سېتىلغىنى 37 مىليون كىلوگرام؛ 1999 - يىل 3 - ئاينىڭ ئاخىرىدىكى تاۋار ئاشلىق سالدۇسى 2 مىليارد 561 مىليون كىلوگرام. سېتىۋېلىنغان سۇ يېغى 98 مىليون 900 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 1 مىليون 340 مىڭ كىلوگرام ئاز سېتىۋېلىندى. سېتىلغىنى 84 مىليون 140 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 19 مىليون كىلوگرام ئاز سېتىلدى؛ 1999 - يىل 3 - ئاينىڭ ئاخىرىدىكى تاۋار ياغ سالدۇسى 62 مىليون 800 مىڭ كىلوگرام.

1999 - يىلى

1 - ئاينىڭ 31 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى چاقىرغان ۋالىيلار، ئوبلاست، شەھەر باشلىقلىرى

يەنىندا ئاپتونوم رايونلۇق رەئىسى ئابلەت ئابدۇرېشىت ۋالىيلار، ئوبلاست، شەھەر باشلىقلىرى بىلەن ئاشلىق ئىسلاھاتى خىزمىتى مەسئۇلىيەتناممىسى ئىمزالىدى.

2 - ئاينىڭ 25 - كۈنىدىن 27 - كۈنگىچە ئاپتونوم رايون ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتى خىزمىتى بويىچە تەجرىبە ئالماشتۇرۇش يىغىنى ئۆرۈمچىدە ئېچىلدى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، مالىيە نازارىتى، تۈزۈلمە ئىسلاھاتى كومىتېتى، سودا -سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش ئىدارىسى، تېخنىكا نازارەتچىلىك ئىدارىسى، يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسىنىڭ مەسئۇللىرى ۋە ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ باشلىقلىرى ھەمدە بىر قىسىم ئىلغار تېپلارنىڭ ۋەكىللىرى يىغىنغا قاتناشتى. ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى ئەسقەت كەرىمباي، ئاپتونوم رايونلۇق مۇئاۋىن رەئىسى دىلىلقان مامىقانلار يىغىنغا كېلىپ مۇھىم سۆز قىلدى. ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى پارتكومىنىڭ شۇجىسى شياۋ چىيىڭ، ئىدارە باشلىقى ئابدۇكېرىم ھاشىم، مالىيە نازارىتىنىڭ مۇئاۋىن نازىرى لۇ فاكې، يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى ماجېنيۈن، سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش ئىدارىسى ئادىل سودا ئىدارىسىنىڭ باشلىقى شائ شياڭيۈئلارمۇ سۆز قىلدى، ئىلغار تىپ بولغان 16 ئورۇننىڭ ۋەكىلى يىغىندا سۆز قىلدى. 7 ئىلغار ئورۇن يازما سۆز قىلدى. ئۇلار: مانجى ئوبلاستى، ئۈرۈمچى شەھىرى، ئاقسۇ ۋىلايىتى، ئىلى ۋىلايىتى، قۇمۇل ۋىلايىتى، بايىنغولىن ئوبلاستى، بورتالا ئوبلاستى ئاشلىق ئىدارىلىرى، موڭغۇلكۆرە، قورغاس، چىرا ناھىيىلىك خەلق ھۆكۈمەتلىرى، پوسكام، ماناس، پىچان، نىلقا، جېمىنەي، غۇلجا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى، ۋۇجياچۇ ئاشلىق شۆبە ئىدارىسى، مانجى «تەيكۈن» گۈرۇھى، مانجى شەھەرلىك ئۈن زاۋۇتى، ئالتاي ياغ زاۋۇتى، ئىلى «كاڭدا» گۈرۇھى، قەشقەر دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى، چۆچەك شەھىرى چاشا ئاشلىق پونكىتىدىن ئىبارەت.

3 - ئاينىڭ 11 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى 1999 - يىللىق ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش يۆتكەش پىلانىنى بېسىپ تارقاتتى، پىلان بويىچە سېتىۋېلىنىدىغان ئاشلىق 1 مىليارد 700 مىليون كىلوگرام، بۇنىڭ ئىچىدە دۆلەت ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋالغىنى 1 مىليارد 66 مىليون كىلوگرام. سېتىش پىلانى 1 مىليارد 500 مىليون كىلوگرام، بۇنىڭ ئىچىدە بۇيرۇق خاراكتېرلىك سېتىش پىلانى 1 مىليارد 66 مىليون كىلوگرام. يۆتكەپ كىرىش پىلانى 492 مىليون كىلوگرام، بۇنىڭ ئىچىدە بۇيرۇق خاراكتېرلىك يۆتكەپ كىرىش پىلانى 364 مىليون كىلوگرام، يۆتكەپ چىقىرىش پىلانى 692 مىليون كىلوگرام، بۇنىڭ ئىچىدە بۇيرۇق خاراكتېرلىك يۆتكەپ چىقىرىش پىلانى 364 مىليون كىلوگرام.

3 - ئاينىڭ 15 - كۈنىدىن 4 - ئاينىڭ 15 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى 3 تەنتەقات گۈرۈپپىسىنى، شىمالىي شىنجاڭ، شەرقىي شىنجاڭدىكى 6 ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەردىكى 21 ناھىيە (شەھەر) گە ئۆتۈپ ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ تۈزۈلمە ئىسلاھاتىنى تەنتەق قىلدى. بۇنىڭ ئىچىدە ئىدارە پارتكومىنىڭ شۇجىسى شياۋ چىيىڭ يېتەكلىگەن تەنتەقات گۈرۈپپىسى ئىلى قاتارلىق جايلارغا باردى.

3 - ئاينىڭ 23 - كۈنى مەمۇرىي تەرتىش نازارىتى، پىلان كومىتېتى، مالىيە نازارىتى، باھا ئىدارىسى، ئىقتىسادىي تەرتىش نازارىتى، ئاشلىق ئىدارىسى، سودا - سانائەت بانكىسى، يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسىدىن ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتى ئەھۋالى بويىچە قانۇن ئىجرا سىنى مۇپەتتىش قىلىش ھەرىكىتى (تۆۋەندە قىسقارتىلىپ «ھەرىكەت يىغىنى» دەپ ئاتىلىدۇ) ئەشكىللەندى. «ھەرىكەت يىغىنى» قارىمىقىدا ئاشلىق ئىدارىسىدا ئىشخانا تەسىس قىلىندى، بۇ ئىشخانا ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتى خىزمىتىنىڭ ئەھۋالى ئۈستىدە قانۇن ئىجرا سىنى مۇپەتتىش قىلىش خىزمىتىگە مەسئۇل بولىدۇ. بۇ «ھەرىكەت يىغىنى» شۇ يىلى 8 - ئاينىڭ 9 - كۈنىدىن 23 - كۈنگىچە 3 خىزمەت گۈرۈپپىسىنى شىنجاڭدىكى 16 ۋىلايەت ئوبلاست، شەھەرگە قاراشلىق 22 ناھىيە (شەھەر) نىڭ ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتى بويىچە قانۇن ئىجرا سىنى مۇپەتتىش قىلىش خىزمىتىنى تەكشۈرۈشكە

ئۆەتتى، شۇنىڭ بىلەن بىرگە يەنە 39 ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش كارخانىسى ۋە ئاشلىق ئىدارىلىرى قۇرغان بىر قىسىم سانائەت كارخانىسىغا بېرىپ ئاشلىق ئىسلاھاتى ئەھۋالى ۋە كارخانا تۈزۈلمە ئىسلاھاتى ئەھۋالىنى تەكشۈردى. 8 - ئاينىڭ ئاخىرىغا قەدەر «بىرلەشمە يىغىن» خىزمىتە مەزگىلىدە ئاشلىق ئىنتىزامىغا خىلاپلىق قىلىش دېلوسىدىن 22نى بىر تەرەپ قىلدى. بۇ دېلولارنىڭ چېتىلىش سوممىسى 73 مىليون 60 مىڭ يۈەن، 8 دېلو ئاخىرلاشتۇرۇلدى. بۇنىڭ ئىچىدە 7 كىشىگە پارتىيە ئىنتىزامى، مەمۇرىي ئىنتىزام جازاسى بېرىلدى، 5 كىشىنىڭ قانۇنىي جاۋابكارلىقى سۈرۈشتۇرۇلدى.

4 - ئاينىڭ 5 - كۈنىدىن 24 - كۈنىگىچە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى ئابدۇكېرىم ھاشىم، مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى ماۋ يۈنشيانلار باشچىلىقىدىكى 7 كىشى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسىغا بېرىپ ئىدارە باشلىقى گاۋ تېيشىڭغا خىزمەتلەرنى دوكلات قىلدى. ئۇنىڭدىن كېيىن، خېبېي، شەنشى، شەندۇڭ، جىلىن ئۆلكىلىرىنىڭ 10 ۋىلايەت، شەھەر، ناھىيىسىگە بېرىپ ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتى ئەھۋالىنى تەكشۈردى، شەرقىي شىمالنىڭ ئوچۇقچىلىقتا ئاشلىق ساقلاش تەجرىبىسىنى ئۆگەندى. قايتىپ كەلگەندىن كېيىن شىنجاڭنىڭ ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتى خىزمىتىنى تېزلىتىش ۋە شەرقىي شىمالنىڭ ئاشلىق ساقلاش تەجرىبىسىنى ئۆگىنىش ھەققىدىكى پىكرىنى ئوتتۇرىغا قويدى.

5 - ئاينىڭ 24 - كۈنى ئاپتونوم رايونىنىڭ رەئىسى ئابلەت ئابدۇرېشىت ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ 6 - قېتىملىق دائىمىي ئىشلار يىغىنىنى ئاچتى، شۇ ئاينىڭ 29 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ شۇجىسى ۋاڭ لېچۈەن پارتكوم دائىمىي كومىتېتىنىڭ يىغىنىنى ئاچتى، بۇ يىغىنلاردا گوۋۇيۈەن 5 - ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرىدا چاقسۇغان مەملىكەتلىك ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتىنى خىزمىتى يىغىنىنىڭ روھىنى ئىزچىللاشتۇرۇش پىكرى مۇھاكىمە قىلىنىدى.

6 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم، خەلق ھۆكۈمىتى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمە ئىسلاھاتى خىزمىتى تېلېۋىزىيە - تېلېفون يىغىنى ئاچتى. ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى ئەسقەت كەرىمباي، ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى دەلىلقان مامسقانلار يىغىنغا كېلىپ سۆز قىلدى. ئۇلار ش ئۇ ئا ر پارتكوم، خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ ئاشلىق ئىسلاھاتىنى مۇكەممەللەشتۈرۈش توغرىسىدىكى سىياسەت، تەدبىرلەرنى ئېلان قىلدى. بۇ سىياسەت - تەدبىرلەرنىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى: بىرىنچى، قوغدىما باھادا ئاشلىق سېتىۋېلىش دائىرىسىنى مۇۋاپىق تەڭشەش، 1999 - يىل 6 - ئايدىن باشلاپ خوتەن ۋىلايىتىدىن باشقا ئاپتونوم رايون بويىچە كۆممىقوناقنى ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى بىكار قىلىنىدۇ ھەمدە قوغدىما باھادا سېتىۋېلىش دائىرىسىدىن چېكىنىپ چىقىلىدۇ. دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش كارخانىلىرى سېتىۋالالايدىغان ۋە ساتالايدىغان بولۇش پىرىنسىپى بويىچە دېھقانلاردىن كېڭىشىپ سېتىۋالىدۇ. 2000 - يىلدىن باشلاپ ئېگىز، سوغۇق جايلارنىڭ سۈپىتى ناچار بۇغدىيى قوغدىما باھادا سېتىۋېلىش دائىرىسىدىن تەدرىجىي چىقىرىۋېتىلىدۇ. ھەر بىر دېھقان ئائىلىسى 1999- يىلدىن باشلاپ يىرىم يىلدىن بىر يىلغىچە يېتىدىغان ئاشلىق ساقلىشى كېرەك. ئومۇمەن كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ئاشلىقى 300 كىلوگرامدىن تۆۋەن بولغان دېھقان ئائىلىلىرىنىڭ شۇ يىللىق بەلگىلەپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى كەچۈرۈم قىلىشقا بولىدۇ. ئىككىنچى، ئاشلىق سېتىۋېلىش باھا سىياسىتىنى مۇكەممەللەشتۈرۈش. (1) بۇغداي: 1998 - يىللىق قوغدىما باھا ئاساسىدا مۇۋاپىق تەڭشىلىپ، ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسى بىلەن قوغدىما باھا ئوخشاش بولىدۇ. ئاپتونوم رايون 4 باھا رايونىغا ئايرىلىدۇ، بىرىنچى باھا رايونى ئۈرۈمچى شەھىرى، سانجى ئوبلاستى، شىخەنزە، ئىلى ئوبلاستىنىڭ كۈيتۇڭ شەھىرى، قاراماي شەھىرى، تارباغاتاي ۋىلايىتىنىڭ شىخو شەھىرى، ساۋەن ناھىيىسى، بورتالا ئوبلاستىنىڭ جىڭ ناھىيىسى، تۈرپان ۋىلايىتى، قۇمۇل ۋىلايىتىنىڭ قۇمۇل شەھىرى، بايىنغولىن ئوبلاستى (چەرچەن، چاقىلىق ناھىيىلىرى بۇنىڭ سىرتىدا)، قىزىلسۇ ئوبلاستى (ئاقچى ناھىيىسى بۇنىڭ سىرتىدا)، قەشقەر ۋىلايىتى، خوتەن ۋىلايىتى بولۇپ، ئۆلچەملىك بۇغداينىڭ (كۆزگى ئالا بۇغداينىڭ ئۆچىنچى

سورتى، تۆۋەندىمۇ ئوخشاش) ھەر كىلوگرامىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى 1.28 يۈەن بولىدۇ. ئىككىنچى باھا رايونى بورتالا ئوبلاستى (جىڭ ناھىيىسى بۇنىڭ سىرتىدا)، تاربافاتاي ۋىلايىتى (شىخو، ساۋەن ناھىيىلىرى بۇنىڭ سىرتىدا). قۇمۇل ۋىلايىتىنىڭ ئاراتۇرۇك ناھىيىسى، ئالتاي ۋىلايىتى، بايىنغولىن ئوبلاستىنىڭ چەرچەن، چاقىلىق ناھىيىلىرى، ئاقسۇ ۋىلايىتى، قىزىلسۇ ئوبلاستىنىڭ ئاقچى ناھىيىسى بولۇپ، ئۆلچەملىك بۇغداينىڭ ھەر بىر كىلوگرامىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى 1.23 يۈەن بولىدۇ. ئۇچىنچى باھا رايونى ئىلى ۋىلايىتى (موڭغۇلكۆرە ناھىيىسى بۇنىڭ سىرتىدا) بولۇپ، ھەر كىلوگرام ئۆلچەملىك بۇغداينىڭ سېتىۋېلىش باھاسى 1.18 يۈەن بولىدۇ. تۆتىنچى باھا رايونى ئىلى ۋىلايىتىنىڭ موڭغۇلكۆرە ناھىيىسى، قۇمۇل ۋىلايىتىنىڭ باركۆل ناھىيىسى بىلەن ئېگىز، سوغۇق تاغلىق رايونلار بولۇپ، ھەر كىلوگرام ئۆلچەملىك بۇغداينىڭ باھاسى 1.05 يۈەن بولىدۇ. 5 - سورتتىن تۆۋەن بولغان بۇغداينىڭ باھاسىنى ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش كارخانىلىرى سېتىۋالالايدىغان ھەم ساتالايدىغان بولۇش پىرىنسىپى بويىچە دېھقانلار بىلەن كېڭىشىپ بېكىتىدۇ. ئەلا سۈپەتلىك مەخسۇس بۇغداينىڭ باھاسىنى ئاشلىق سېتىۋېلىش- سېتىش كارخانىلىرى سېتىۋالالايدىغان ھەم ساتالايدىغان بولۇش ۋە ئادەتتىكى بۇغداي باھاسىدىن يۇقىرى بولۇش پىرىنسىپى بويىچە ئۆز ئالدىغا بېكىتىپ، ئايرىم سېتىۋېلىپ، ئايرىم ساقلايدۇ. (2) گۈرۈچ، ۋەزنىچە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە ئىككى باھا رايونىغا ئايرىلىدۇ، بىرىنچى باھا رايونى ئىلى ۋىلايىتىدىن باشقا شىمالىي شىنجاڭدىكى ۋىلايەت، ئوبلاست شەھەرلەر ۋە شەرقىي شىنجاڭدىكى قۇمۇل، تۇرپان ۋىلايەتلىرى بولۇپ، ئۆلچەملىك گۈرۈچنىڭ (ئىككىنچى ئۆلچەملىك، تۆۋەندىمۇ ئوخشاش) ھەر كىلوگرامىنىڭ ۋەزنىچە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسى 2.28 يۈەن بولۇپ، ئۈزگەرتىلمەيدۇ؛ ئىككىنچى باھا رايونى ئىلى ۋىلايىتى ۋە جەنۇبىي شىنجاڭدىكى 5 ۋىلايەت، ئوبلاست بولۇپ، ھەر كىلوگرام گۈرۈچنىڭ ۋەزنىچە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسى 2.15 يۈەن بولىدۇ. ۋەزنىچە بەلگىلەپ سېتىۋېلىشنىڭ سىرتىدىكى گۈرۈچ باھاسى بازار ئەھۋالىغا قاراپ بېكىتىلىدۇ. (3) كۆمىسقوناق: خوتەن ۋىلايىتىدە ھەر كىلوگرام ئۆلچەملىك كۆمىسقوناقنىڭ بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسى 0.70 يۈەن بولىدۇ. باشقا ۋىلايەت، ئوبلاستلارنىڭ كۆمىسقوناق باھاسى بازار ئەھۋالىغا قاراپ بېكىتىلىدۇ: (4) ياغلىق دان: ياغلىق دان سېتىۋېلىشتىكى يېتەكچى خاراكتېرلىك باھا يەنىلا 1998- يىلى چۈشۈرۈلگەن باھا بويىچە ئىجرا قىلىنىدۇ. ئۇچىنچى، ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق خېيىم خەتەر فوندى يارىدەم بېرىش چارىسىنى مۇكەممەللەشتۈرۈپ، ئاشلىقنى ئوك باھادا سېتىشنى پائال ئىلگىرى سۈرۈش. 1999 - يىلدىن باشلاپ مەركەز ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق خېيىم - خەتەر فوندى يارىدەمگە قارىتا ھۆددىگەرلىك تۈزۈمنى يولغا قويدى. ئاپتونوم رايونىنىڭ سەپلىمە مەبلىغى يەنىلا مەركەز بەلگىلىگەن نىسبەت بويىچە ۋاقتىدا، تولۇق ئەمەلىيلەشتى. ئاشلىق سېتىۋېلىش- سېتىش كارخانىلىرىنىڭ ئاشۇرۇپ ساقلىشىغا يارىدەم بېرىش چارىسى ھازىرقى ئاشۇرۇپ ساقلاش سالدۇسىنىڭ ھەر بىر كىلوگرامىغا 6 پۇل يارىدەم بېرىشتىن ئاشۇرۇپ ساقلاش سالدۇسىنىڭ ھەر بىر كىلوگرامىغا ئالدىن 4 پۇل يارىدەم بېرىپ، سېتىلغاندىن كېيىن يەنە 3 پۇل يارىدەم بېرىشكە تەڭشىلىدۇ. سېتىش سالمىقىنى ئاشۇرۇش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون جايلارغا سېتىش كۆرسەتكۈچى چۈشۈرۈپ، ئۇنى ئاشلىق خىزمىتىگە ۋالىي، ئوبلاست باشلىقى، شەھەر باشلىقلىرى مەسئۇل بولۇش تۈزۈمىنى تەكشۈرۈشنىڭ بىر مەزمۇنى قىلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىرگە مۇنۇلار بەلگىلەندى: چەت - يىراق جايلاردىكى ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىنىڭ ئاساسىي سېتىش رايونلىرىغا ساتقان ئاشلىقنىغا، جايلارنىڭ ئاپتونوم رايون سىرتىغا ۋە چەت ئەلگە ساتقان ئاشلىقنىغا مۇۋاپىق سېتىش يارىدەمى بېرىلىدۇ. يارىدەم بېرىشنىڭ كونكرېت چارىسىنى مالىيە نازارىتى، ئاشلىق ئىدارىسى، پېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى، باھا ئىدارىسى قاتارلىق تارماقلار ئايرىم تۈزۈپ چۈشۈرىدۇ: تۆمۈرىول تىرانسپورت تارماقلىرى ئاپتونوم رايونىنىڭ سىرتىغا سېتىلىدىغان ئاشلىقنى ئالدىن يۆتكەپ خىراجەت جەھەتتە ئېتىبار بېرىشى كېرەك. ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى سېتىشنى خادىملارنىڭ ئىش ھەققى، مۇكاپاتى بىلەن چېتىش چارىسىنى يولغا قويۇپ، ئاشلىقنى زور كۈچ بىلەن سېتىشى كېرەك. ئوك

باھادا سېتىش بويىچە باھا بېكىتىش چارىسى تەڭشىلىدۇ. 6 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن كېيىن، ئالدى بىلەن كىرگۈزۈش ئاندىن چىقىرىش، بىر تەرەپتىن كىرگۈزۈپ بىر تەرەپتىن چىقىرىش. قانچىلىك سېتىۋالسا، شۇنچىلىكىنى سېتىش پىرىنسىپى بويىچە، ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش كارخانىلىرىنىڭ 1999 - يىللىق ئاشلىق سېتىۋېلىش باھاسىنى يىرىك ئاشلىق ھېسابلاش ئۇلچىمى قىلىپ، 1998 - يىلدىن بۇرۇنقى ئاشلىقنى سېتىشىغا رۇخسەت قىلمىندۇ. تۆتىنچى، ئاشلىق بازارلىرىنى باشقۇرۇش خىزمىتىنى داۋاملىق كۈچەيتىش كېرەك. سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش تارماقلىرى ئاشلىق سېتىۋېلىش بازارلىرىنى باشقۇرۇشنى داۋاملىق چىڭ تۇتۇشى لازىم. ئاشلىق، باھا، باج، ج خ، قاتناش - ترانسپورت قاتارلىق تارماقلار زىچ ماسلىشىپ، تۇرلۇك تەدبىرلەرنىڭ ھەقىقىي ئەملىيلىشىشىگە كاپالەتلىك قىلىشى كېرەك. خۇسۇسىي ئاشلىق سودىگەرلىرى ۋە ئاشلىق سېتىۋېلىشى تەستىقلانمىغان كارخانىلارنىڭ قانۇنسىز ئاشلىق سېتىۋېلىش قىلمىشلىرىنى قاتتىق تەكشۈرۈپ بىر تەرەپ قىلىش، كىنىشكىسىز تىجارەت قىلىشنى قەتئىي ئەملدىن قالدۇرۇش كېرەك. يېزا ئىگىلىكىنىڭ كەسىپلىشىشىنى ئىلگىرى سۈرۈش ئۈچۈن، كۆممىقوناق ئىشلىتىدىغان كەسىپلەشكەن چوڭ باشلامچى كارخانىلار، يەم - خەشەك ئىشلەپچىقىرىش كارخانىلىرى، ھاراق ئىشلەش كارخانىلىرى تەستىقلىتىش ئارقىلىق بۇاستە يېزىلارغا بېرىپ، دېھقانلار بىلەن باھانى كېڭىشىپ بېكىتىپ كۆممىقوناق سېتىۋالسا بولىدۇ. بۇغداي ئىشلىتىدىغان باشلامچى كارخانىلارنىڭ يېزىلارغا بېرىپ بۇغداي سېتىۋېلىشى بۇ يىل ئالدىن سىناق قىلىنىدۇ. بەشىنچى، ئولايەت، ئوبلاست شەھەرلەر ئارا بۇيرۇق خاراكتېرلىك ئاشلىق يۆتكەش پىلانىنى بىكار قىلىش. 2000 - يىلدىن باشلاپ ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش - سېتىش رايونلىرى ئارا بۇاستە ئىشلەپچىقىرىش - سېتىش مۇناسىۋىتى ئورنىتىلىپ 2 تەرەپ بۇاستە ئۇچراشتۇرۇلىدۇ. ئولايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر ئارا بەلگىلەپ سېتىۋېلىنغان بۇيرۇق خاراكتېرلىك يۆتكەش پىلانى مۇناسىپ ھالدا يېتەكچى خاراكتېرلىك پىلانغا ئۆزگەرتىلىدۇ. ئالتىنچى، دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئىسلاھات قەدىمىنى ھەقىقىي تۇرده تېزلىتىش كېرەك. بىرىنچىدىن، ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش كارخانىلىرىنى ھەقىقىي تۇرده مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان، ئۆز ئالدىغا ئىگىلىك باشقۇرىدىغان، پايدا زىيىنىغا ئۆزى ئىگە بولىدىغان ئىقتىسادىي گەۋدىگە ئايلاندۇرۇش كېرەك. ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش شىركىتى باشقۇرۇش فۇنكسىيىسىنى ئۈستىگە ئالمايدۇ. ئۇنى «ئىككىنچى ئاشلىق ئىدارىسى» قىلىشقا بولمايدۇ. ئومۇمەن ناھىيىدىن يۇقىرى ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ مەمۇرىي شتاتى، مەمۇرىي خىراجىتى ئەملىيلەشمىگەن بولسا ئونى چەكلىك مۇددەت ئىچىدە ئەملىيلەشتۇرۇش كېرەك. ئىككىنچىدىن، ئىش ئورنىدىن قالدۇرۇپ تارقاقلاشتۇرۇش، خادىملارنى ئازايتىپ ئۇنۇمنى ئۆستۇرۇش خىزمىتىنىڭ سالمىقىنى ئاشۇرۇش لازىم، بارلىق رايونلار ۋە كارخانىلار خادىملارنى تارقاقلاشتۇرۇش پىلانىنى ئورۇندىشى كېرەك. جايلار دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئىش ئورنىدىن قالدۇرۇلۇپ تارقاقلاشتۇرۇلغان خادىملىرىنى شۇ جاينىڭ قايتىدىن ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇش ئىجتىمائىي كاپالەت سىستېمىسىغا كىرگۈزۈشى كېرەك. كىرگۈزمىگەن ئورۇنلار بۇ يىل 6- ئاينىڭ ئاخىرىدىن ئىلگىرى كىرگۈزۈشى كېرەك. قوشۇمچە تىجارەت كەسپىنى ھەقىقىي تۇرده ئايرىش كېرەك، ئۇنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش قەرز پۇلىنى ئىگىلىۋېلىشىغا بولمايدۇ، تارقاقلاشتۇرۇلغانلارنىڭ خىراجىتىنى داۋاملىق ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش كارخانىلىرىدىن چىقىم قىلىۋېرىشكە بولمايدۇ. ئۇچىنچىدىن، ئاشلىق كارخانىلىرى باشقۇرۇش مېخانىزمىنى ھەقىقىي تۇرده ئۆزگەرتىپ، «ئۇچنى ئىسلاھ قىلىش، بىرنى كۈچەيتىش» تەلىپى بويىچە كارخانىلارنىڭ تەرەققىياتىغا ماس كېلىدىغان جانلىق، كۈچ خىل ئىسلاھات شەكلىنى قوللىنىپ، كارخانىلارنى جانلاندۇرۇشى كېرەك. يېزا ئىگىلىكىنى كەسىپلەشتۇرۇش تەلىپىگە ئۇيغۇن كېلىدىغان باشلامچى كارخانىلارنى پائال يېتىشتۇرۇپ، كۆلىمىنى زورايتىپ، رىقابەت ئىقتىدارىنى ئۆستۇرۇش كېرەك. تۆتىنچىدىن، ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش كارخانىلىرى كارخانىنىڭ تىجارەت باشقۇرۇشىنى ھەقىقىي تۇرده كۈچەيتىپ، تەننەرخ خىراجىتىنى تىرىشىپ تۆۋەنلىتىپ، ئىقتىسادىي ئۇنۇمنى ئۆستۇرۇپ، بازار رىقابەت ئىقتىدارىنى

ئاشۇرۇشى كېرەك. بەشىنچىدىن، كارخانا رەھبەرلىك بەنزە قۇرۇلۇشىنى كۈچەيتىش، سىياسىي ساپاسى ياخشى، كەسپىي ئىقتىدارى كۈچلۈك، يول ئېچىپ ئىلگىرىلەش روھى ۋە ئىسلاھات، ئېچىنغا ئىگە كادىرلارنى رەھبەرلىك ئورنىغا تولۇقلاش كېرەك.

6 ـ ئايناك 3 ـ كۇنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ يازلىق ئاشلىق سېتىۋېلىش رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى قۇرۇلۇپ، ئىدارە باشلىقى ئابدۇكېرىم ھاشىم گۇرۇپپا باشلىقى، ئىدارە پارتكوم شۇجىسى، مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى شياۋ چىيناك بىلەن مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى ماۋ يۈنشياك، قالىبەك ئەبلىغازى مۇئاۋىن گۇرۇپپا باشلىقى بولدى. شۇ كۇنى يەنە ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئاشلىق سېتىشقا ھەيدەكچىلىك قىلىش گۇرۇپپىسى قۇرۇلدى، مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى خالىبەك ئەبۇلغازى گۇرۇپپا باشلىقى بولدى.

7 ـ ئايناك 9 ـ كۇنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى پارتكومىنىڭ شۇجىسى شياۋچىيناك ئىدارە پارتكوم چاقىرغان ئىسلاھات سۆھبەت يىغىنىدا سۆز قىلدى. مۇھىم نۇقتىلىرى: (1) ئاشلىق ئوبوروت تۇزۇلمە ئىسلاھاتى لايىھىسى يولغا قويۇلغاندىن بۇيان ژىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەردىكى ئاشلىق تارماقلىرى يۈرەكلىك ھالدا ئەمەلىيەتتىن ئۆتكۈزۈپ، پائال ئىزدىنىپ، مۇلۇك ھوقۇق قۇرۇلمىسىنى تەڭشەشنى مۇھىم نۇقتا قىلغان كارخانا ئىسلاھاتىنى قانات يايدۇردى، دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق قوشۇمچە كەسىپ كارخانىلىرىنىڭ تۇزۇلمە ئىسلاھات دائىرىسى %50گە يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە بىرلىشىش، پاي، ئۆزگەرتىپ تەشكىللەش، قوشۇۋېتىش، ئىجارىگە بېرىش، ئىجارىگە ئېلىشنى تۇزۇلمە ئىسلاھات شەكلى قىلغان كارخانا %61نى ئىگىلىدى. (2) ئىدارىگە بېۋاستە قاراشلىق كارخانىلارنىڭ تۇزۇلمە ئىسلاھات دائىرىسى %22كە يەتتى. شۇڭا ئىسلاھات سالمىقىنى ئاشۇرۇپ، كارخانا تۇزۇلمە ئىسلاھاتىدا نىشانلىق مەسئۇلىيەت تۇزۇمى ۋە نىشانلىق جاۋابكارلىقنى سۈرۈشتۇرۇش تۇزۇمىنى يولغا قويۇشنى تەكىتلەش كېرەك. ئىدارە ئورگىنىدىكى ئالاقىدار باشقارما ـ ئىشخانا خادىملىرىنى ئاجرىتىپ خىزمەت گۇرۇپپىسى تەشكىللەپ كارخانىلارغا ئەۋەتىپ، كارخانىلارنىڭ تۇزۇلمە ئىسلاھاتى خىزمىتىگە يارەملەشتۇرۇش كېرەك.

7 ـ ئايناك 16 ـ كۇنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى مالىيە مىنىستىرلىكى، دۆلەت باج ئىشلىرى باش ئىدارىسىنىڭ «ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ قوشۇمچە قىممەت بېجىنى كەچۈرۈم قىلىش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش»نى تارقاتتى. «ئۇقتۇرۇش»دا مۇنۇلار بەلگىلەنگەن: (1) دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق كارخانىلىرى ئاشلىقنى ئوك باھا بويىچە سېتىش كېرەك. ئاشلىق سېتىۋېلىش ـ ساقلاش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالغان دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق سېتىۋېلىش ـ سېتىش كارخانىلىرى ساتقان ئاشلىقنىڭ قوشۇمچە قىممەت بېجى كەچۈرۈم قىلىنىدۇ. (2) باشقا ئاشلىق كارخانىلىرى ئاشلىق تىجارىتى قىلغاندا ھەربىي ئاشلىق، قۇتقۇزۇش ئاشلىقى، سەنشيا سۇ ئامبىرى كۆچمەنلىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىدىن قوشۇمچە قىممەت بېجى ئېلىنمىدۇ. (3) ياغنى سېتىشتا ھۆكۈمەت زاپاس يىغىنى سېتىشتىن ئېلىنمىدىغان قوشۇمچە قىممەت بېجى داۋاملىق كەچۈرۈم قىلىنغاندىن سىرت باشقىلاردىن بىرەك قائىدە بويىچە قوشۇمچە قىممەت بېجى ئېلىنمىدۇ.

7 ـ ئايناك 20 ـ كۇنى ئاشلىقنى باشقا مەھسۇلاتقا ئايلاندۇرۇش خىزمىتىنى يەنمۇ ياخشى ئىشلەش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ ھاۋالىسى بىلەن ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىقنى باشقا مەھسۇلاتقا ئايلاندۇرۇش خىزمىتى سۆھبەت يىغىنى ئاچتى. يىغىندا ئاشلىقنى باشقا مەھسۇلاتقا ئايلاندۇرۇش خىزمىتى بىرلەشمە يىغىنى تۇزۇمى ئورنىتىش قارار قىلىندى. بىرلەشمە يىغىنىڭ ئەزالىرى شىنجاڭ ئاشلىق، ياغ پەن تەنقىقات ئورنى، شىنجاڭ دېھقانچىلىق پەنلەر ئاكادېمىيىسى ئاشلىق زىرائەتلىرى تەنقىقات ئورنى، سانجى «تەيكۇن» گۇرۇھى، شىخەنزە «تيەنكاك» يەم ـ خەشەك پەن ـ تېخنىكا چەكلىك مەسئۇلىيەت شىركىتى قاتارلىق 17 ئورۇندىن تەركىب تاپتى.

7 ـ ئايناك 26 ـ كۇنى ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى دەلىلقان مامىقان بورتالا ئوبلاستىنىڭ ئاشلىق

كارخانىلىرىنى كۆزدىن كەچۈرگەندە مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: (1) شەرقىي شىمال رايونلىرىنىڭ يۇمىلاق ئامبار ياساپ ئاشلىق ساقلاش ئۇسۇلىنى ئۆگىنىپ، ساقلاش خىراجىتىنى تۆۋەنلىتىش كېرەك. (2) «سەنجىن» گۇرۇھى شىركىتى ئالدى بىلەن ئىسلاھات سالمىقىنى ئاشۇرۇپ، دۆلەت مۇلكىنى سېتىۋېلىپ، قېلىپلاشقان چەكلىك مەسئۇلىيەت شىركىتى قۇرۇشى كېرەك. (3) ئىلمىي، دېموكراتىك باشقۇرۇش سىستېمىسىنى تۈرگۈزۈپ، رەھبەرلىك خىزمىتىنىڭ ئېنىقلىق دەرىجىسىنى ئاشۇرۇش كېرەك.

7 - ئاينىڭ 30 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق پىششىقلاش، يەم-خەشەك ئىشلەش، ھاراق ئىشلەپچىقىرىش بىلەن شۇغۇللىنىدىغان چوڭ، ئوتتۇرا تىپتىكى 10 كارخانىنى بۇغداي سېتىۋېلىشتىكى سىناق كارخانا قىلىپ تەستىقلىدى. ئۇلار ئۇرۇمچى «1 - ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى، شىنجاڭ ئاشلىق، ياغ يۇتكەش پونكىتى، ئىلى «كاڭدا» ئاشلىق، ياغ گۇرۇھى چەكلىك مەسئۇلىيەت شىركىتى، سانجى شەھەرلىك ئۇن زاۋۇتى، ئاقسۇ شەھەرلىك ئاشلىق، ياغ سودا - سانائەت شىركىتى، چۆچەك شەھەرلىك ئۇن زاۋۇتى، قەشقەر شەھەرلىك ئۇن زاۋۇتى، ئىلى «شىدى» ئاشلىق، ياغ زاۋۇتى، شىخەنزە شەھەرلىك ئاشلىق، ياغ پىششىقلاش زاۋۇتى، يېزا ئىگىلىك 9 - شى «شىتا» كاۋاك چۆپ زاۋۇتىدىن ئىبارەت. يۇقىرىقى كارخانىلار بەلگىلەنگەن رايونلارغا بېرىپ دېھقانلاردىن بۇاستە بۇغداي سېتىۋالىدۇ. ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى 9 - ئاينىڭ 8 - كۈنى ئىلى ئالاھىدە ھارىقى ئوقەتچىلىك پاي چەكلىك شىركىتىنى بۇغداي سېتىۋېلىشتىكى سىناق كارخانا قىلىپ تەستىقلىدى. 12 - ئاينىڭ 2 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى شىنجاڭ ئاشلىق، ياغ سودا باش شىركىتى، شىنجاڭ «كاڭژۇ» ئاشلىق، ياغ چەكلىك مەسئۇلىيەت شىركىتى، ئىشلەپچىقىرىش-قۇرۇلۇش بىكتۆمنى ئاشلىق، ياغ سودا باش شىركىتى، بايىنغولىن ئاشلىق، سودا شىركىتىدىن ئىبارەت 4 ئوبوروت كارخانىسىنىڭ رايون ئاتلاپ دېھقانلاردىن بۇاستە كۆممىقوناق سېتىۋالىنىدىغانلىقىنى تەستىقلىدى.

8 - ئاينىڭ بېشىدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى سانجى، ئىلى، ئالتاي، تارباغاتاي، بورتالا، ئاقسۇ ۋىلايەتلىك، (ئوبلاستلىق) ئاشلىق ئىدارىلىرى ۋە ئاشلىق ئوچۇقچىلىقتا ساقلىنىدىغان قىسمەن چوڭ ناھىيىلەرنىڭ ئاشلىق ئىدارە باشلىقلىرى بىلەن ساقلاش توشۇش بۆلۈملىرىنىڭ باشلىقلىرىنى تەشكىللەپ بورتالا ئوبلاستلىق ئاشلىق شۆبە ئىدارىسى، كۇنەس ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئوچۇقچىلىقتا ئاشلىق ساقلاش نەق مەيدانىنى ئېكسكۇرسىيە قىلدۇردى ۋە سۆھبەت ئۆتكۈزدى. شۇنىڭ بىلەن بىرگە جايلاردىن جىلىن ئۆلكىسىنىڭ ئوچۇقچىلىقتىكى يۇمىلاق ئامبارda ئاشلىق ساقلاش تەجرىبىسىنى ئۆگىنىپ، ئوچۇقچىلىقتا ئاشلىق ساقلاش خىراجىتىنى تۆۋەنلىتىشنى تەلەپ قىلدى.

8 - ئاينىڭ 18 - كۈنى ئاپتونوم رايون بىر قىسىم ياغلىق دان (ياغ) نىڭ سېتىۋېلىش بېتەكچى باھاسىنى تەڭشىدى. ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش ئىچىدىكى قىچا، ياغلىق ئاپتاپپەرەس (ئوتتۇرا دەرىجىلىك) نىڭ ھەر كىلوگرامى 2.40 يۈەندىن 2.20 يۈەنگە تەڭشەلدى؛ قىچا بېغىنىڭ ھەر كىلوگرامى 7.50 يۈەندىن 6.80 يۈەنگە، ئاپتاپپەرەس بېغىنىڭ ھەر كىلوگرامىسى 6.80 يۈەندىن 6.30 يۈەنگە تەڭشەلدى. ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەردىكى باھا تارماقلىرى 10% يۇقىرى ياكى تۆۋەن بولۇش ھەجمى ئىچىدە ئۆز جايىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى بېكىتىپ بولىدىغان بولدى.

9 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن 4 - كۈنگىچە ئىلى ۋىلايىتى، سانجى ئوبلاستى قاتارلىق 13 ئورۇن 21 خىل ئېسىل ئاشلىق، ياغ مەھسۇلاتىنى ئېلىپ، دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى دالىيەن شەھىرىدە ئۇيۇشتۇرغان تۇنجى نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك ئاشلىق، ياغ ئېسىل مەھسۇلاتلىرى يەرمەنكىسىگە قاتناشتى.

9 - ئاينىڭ 14 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى شىنجاڭ ئاشلىق، ياغ سودا باش شىركىتىنىڭ باش دىرېكتورى لىيۇخۇيجۇننى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقلىقىغا تەينىلىدى.

9 - ئاينىڭ 22 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش ئىدارىسىنىڭ

« ،شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق پىششىقلاپ ئىشلەش كارخانىلىرىنى نازارەت قىلىپ باشقۇرۇش ۋاقتىلىق بەلگىلىمىسى، نى بېسىپ تارقىتىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى.

10 - ئاينىڭ 18 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ « ،مەملىكەتلىك ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ ھەربىي ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشنى قىلىپلاشتۇرۇپ باشقۇرۇش ۋاقتىلىق چارىسى» ، « ،مەملىكەتلىك ئاشلىق سىستېمىسىنىڭ ھەربىي ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش پونكىتلىرىنىڭ سالاھىيىتىنى تەكشۈرۈپ بېكىتىش ۋاقتىلىق چارىسى» نى بېسىپ تارقىتىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى.

11 - ئاينىڭ 22 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بەنگۆتكىگى گوۋۇيۈەن تارقاتقان دۆلەت پىلان كومىتېتى، مالىيە مىنىستىرلىكى، دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى، دۆلەت سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش ئىدارىسى، جۇڭگو يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسىنىڭ «نۆۋەتتىكى ئاشلىق سېتىۋېلىش خىزمىتىنى ئەستايىدىل ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا جىددىي ئۇقتۇرۇش» نى تارقاتتى، «ئۇقتۇرۇش» نىڭ مۇھىم مەزمۇنى: (1) دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق كارخانىلىرى دېھقانلارنىڭ ئېشىنچا ئاشلىقىنى قوغدىما باھادا كەڭ - كۇشادە سېتىۋېلىشى كېرەك. دۆلەتنىڭ سۈپەت ئۆلچىمىگە ئۇيغۇن كەلگەن ئاشلىقنى قوغدىما باھادا ھەر قانداق ۋاقىتتا ھەقىقىي تۇردە تاختاي ئېسىپ كەڭ - كۇشادە سېتىۋېلىش كېرەك. سېتىۋېلىشقا چەك قويۇشقا، رەت قىلىشقا، توختىتىشقا بولمايدۇ. (2) ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەر ئاشلىق خېمىمىخەتەر فوندىنىڭ ۋاقتىدا، تولۇق ئەسلىلىشىشىگە كاپالەتلىك قىلىشى كېرەك. (3) ئۇنۇملۇك تەدبىر قوللىنىپ ئاشلىق ساقلاش - ئەسلىھەلىرى كەمچىل بولۇش مەسلىسىنى ھەل قىلىش كېرەك. (4) ئاشلىق سېتىۋېلىش بازارلىرىنى باشقۇرۇش سالمىقىنى داۋاملىق ئاشۇرۇپ، ئاشلىق مەنبەسىنى ياخشى باشقۇرۇش، ياخشى تۇتۇپ تۇرۇش كېرەك. (5) ئاشلىق سېتىۋېلىش سىياسىتىنىڭ ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالىنى تەكشۈرۈش خىزمىتىنى دەرھال قانات يايدۇرۇش كېرەك.

11 - ئاينىڭ 29 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم ۋە خەلق ھۆكۈمىتى گۇرۇپ سېتىۋېلىشتا ۋە كۆممىقوناقنى قوغدىما باھادا سېتىۋېلىش دائىرىسىدىن چىقىرىپ سېتىۋالغاندىن كېيىن كۆرۈلگەن مەسىلەرنى كۆزدە تۇتۇپ، ئاشلىق سېتىۋېلىش تېلېۋىزىيە - تېلېفون يىغىنى ئاچتى. ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى ئەسقەت كەرىمباي، ئاپتونوم رايونلۇق مۇئاۋىن رەئىسى دەلىلخان مامىقانلار يىغىندا سۆز قىلدى. ئاساسىي مەزمۇنى: (1) ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش كارخانىلىرى كۆممىقوناقنى بازار ئەھۋالىغا قاراپ كەڭ - كۇشادە سېتىۋېلىشى، ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش ئىشىدىكى گۇرۇچنى جەزمەن ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىپ، دېھقانلارنىڭ مەنپەئىتىنى ھەقىقىي تۇردە قوغدىشى كېرەك؛ (2) يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش كارخانىلىرىغا كېرەكلىك كۆممىقوناق سېتىۋېلىش مەبلىغىگە كاپالەتلىك قىلىشى؛ سودا- سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش تارماقلىرى ئاشلىق سېتىۋېلىش بازارلىرىنى باشقۇرۇشنى يەنمۇ كۈچەيتىشى كېرەك؛ (3) ئاشلىقنى ئوك باھادا سېتىشتا چەك تۇرۇپ، ئاشلىق سېتىش ۋە ئۇنى باشقا مەھسۇلاتقا ئايلاندۇرۇش سالمىقىنى ئاشۇرۇش كېرەك؛ (4) دۆلەت ئىلكىدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئىسلاھات قەدىمىنى تېزلىتىش كېرەك. يىغىندىن كېيىن كۆممىقوناق سېتىۋېلىش سۈرئىتى زور دەرىجىدە تېزلىتىلىپ، ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش ئىشىدىكى گۇرۇچ بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە ئامبارغا كىرگۈزۈلدى، بۇ ئىش ھەر مىللەت دېھقانلىرى، تۇمۇن - مەيدانلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئالقىشىغا ئېرىشتى.

شۇ كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ش ھ ئا [1999] 180 - نومۇرلۇق ئالاقە ئارقىلىق، شىنجاڭ ئاشلىق، ياغ گۈرۈھى قۇرۇشقا قوشۇلۇپ تەستىق سالدى. شىنجاڭ ئاشلىق، ياغ گۈرۈھى چەكلىك مەسئۇلىيەت شىركىتى شىنجاڭ ئاشلىق، ياغ كارخانا گۈرۈھىنىڭ ئانا شىركىتى بولدى. سابىق ئۈرۈمچى شەھەرلىك «1- ئاۋغۇست» ئۇن زاۋۇتى، شىنجاڭ ئاشلىق، ياغ سودا چەكلىك مەسئۇلىيەت شىركىتى، شىنجاڭ ئاشلىق، ياغ

ماددىي ئىشىا چەكلىك مەسئۇلىيەت شىركىتى، شىنجاڭ ئاشلىق، ياغ يېمەكلىكلىرى چەكلىك مەسئۇلىيەت شىركىتى، شىنجاڭ ئاشلىق، ياغ ماشىنىسازلىق چەكلىك مەسئۇلىيەت شىركىتى ئۇنىڭ تولۇق مۇلۇكلۇك بالا شىركەتلىرى بولدى.

12 - ئاينىڭ 8 - كۈنى ئۈرۈمچى «ئالتۇن ئاشلىق» مېھمانسارىيى سىناق تەرىقىسىدە تىجارەت باشلىدى. بۇ مېھمانساراي ئەسلىدە شىنجاڭ «غەربىي دىيار» زىبۇ - زىننەت ھۇنەر - سەنئەت، گۈزەل سەنئەت باش شىركىتى شىنجاڭ ئاشلىق سودا سارىيىنىڭ ئاساسىي بىناسىنى ئىجارىگە ئېلىپ قۇرغان «غەربىي دىيار» مېھمانسارىيى ئىدى. «غەربىي دىيار» مېھمانسارىيى 1995 - يىل 8 - ئايدا بىنانى ئىجارىگە ئېلىش ئارقىلىق قۇرۇلغاندىن بۇيان، توختاملا ئېغىر ھالدا خىلاپ قىلىپ 24 مىليون يۈەن ئىجارە ھەققى، سۇ، توك، ئىسسىنىش پۇلىنى ئارقىغا سۈرۈپ تاپشۇرمىغان. شىنجاڭ ئاشلىق سودا سارىيى ناتىلاج 1998 - يىل 10- ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق يۇقىرى خەلق سوت مەھكىمىسىگە ئەرز قىلغان. 1999 - يىلى 11 - ئاينىڭ 5- كۈنى ئاپتونوم رايونلۇق يۇقىرى خەلق سوت مەھكىمىسى: ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى ئىجارىگە بېرىلگەن ئۆيلىرىنى قايتۇرۇۋېلىپ ئۆزى تىجارەت قىلىدۇ، مېھمانساراي قايتۇرۇۋېلىنغاندىن كېيىن ئۈرۈمچى «ئالتۇن ئاشلىق» مېھمانسارىيى قۇرۇلىدۇ، مېھمانساراينىڭ خىزمەتچىلىكىگە ئاساسلىقى ئىش ئورنىدىن قالدۇرۇلغان ئىشچى - خىزمەتچىلەر قوبۇل قىلىنىدۇ، دەپ ھۆكۈم چىقاردى.

شۇ يىلى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ زىيان تارتىش ۋەزىيىتى تېزگىنلىنىپ، ئىقتىسادىي ئۈنۈمى كۆرۈنەرلىك ئاشتى. ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش كارخانىلىرىنىڭ يىللىق زىيىنى 149 مىليون يۈەن بولۇپ، ئالدىنقى يىلىدىكىدىن 645 مىليون يۈەن ئازايدى. باشقا ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ زىيىنى 117 مىليون يۈەن بولۇپ، ئالدىنقى يىلىدىكىدىن 11 مىليون 260 مىڭ يۈەن ئازايدى.

△ دۆلەت پىلان كومىتېتى، دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى مەملىكەت بويىچە سىغىمچانلىقى 25 مىليارد كىلوگرام كېلىدىغان مەركەزگە قاراشلىق زاپاس ئاشلىق ئامبىرى قۇرۇشنى ئورۇنلاشتۇردى. بۇنىڭ ئىچىدە شىنجاڭدا يەرلىكتە قۇرۇلىدىغىنىنىڭ سىغىمچانلىقى 400 مىليون كىلوگرام، شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش-قۇرۇلۇش بىڭتۈەنىدە قۇرۇلىدىغىنىنىڭ سىغىمچانلىقى 150 مىليون كىلوگرام. ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، ئاشلىق ئىدارىسى جىڭ، كۇيتۈك، ئاقسۇ، قۇمۇل ئوگزالى دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتلىرىنىڭ سىغىمچانلىقىنى 50 مىليون كىلوگرامدىن، فۇكاڭ دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى، كورلا يېڭى شەھەر دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتىنىڭ سىغىمچانلىقىنى 100 مىليون كىلوگرامدىن قىلىپ ئورۇنلاشتۇردى. بىڭتۈەن ئىلى چىڭىسخوزا دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتىنىڭ سىغىمچانلىقىنى 50 مىليون كىلوگرام، شىخەنزە دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتىنىڭ سىغىمچانلىقىنى 100 مىليون كىلوگرام قىلىپ ئورۇنلاشتۇردى. بۇ قۇرۇلۇشلار شۇ يىلىنىڭ ئاخىرىدا تولۇق پۈتتى.

1999 - يىللىق ئاشلىق يىلى ئەمەلىي سېتىۋېلىنغان ئاشلىق 1 مىليارد 630 مىليون كىلوگرام بولۇپ، پىلانىنىڭ %95.88ى ئورۇندىلىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 76 مىليون كىلوگرام ئاز سېتىۋېلىندى، بۇنىڭ ئىچىدە دۆلەتنىڭ ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋالغىنى 918 مىليون كىلوگرام، قوغدىما باھادا سېتىۋالغىنى 307 مىليون كىلوگرام، بازاردىن سېتىۋالغىنى 405 مىليون كىلوگرام، سېتىلغان ئاشلىق 1 مىليارد 4 مىليون كىلوگرام بولۇپ، پىلانىنىڭ %93.66نى ئىگىلىدى. سېتىۋېلىنغان ياغ 58 مىليون 420 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، پىلانىنىڭ %50.83ى ئورۇندىلىپ ئالدىنقى يىلدىكىدىن 35 مىڭ 200 كىلوگرام ئاز سېتىۋېلىندى. سېتىلغان ياغ 50 مىليون 680 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، پىلانىنىڭ %101.36نى ئىگىلىدى، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 10 مىليون 730 مىڭ كىلوگرام ئاز سېتىلدى. 2000 - يىل 3 - ئاينىڭ ئاخىرىغا قەدەر، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق تاۋار ئوبوروت سالدوسى 3 مىليارد 44 مىليون كىلوگرام بولۇپ، ئالدىنقى يىلىنىڭ شۇ مەزگىلىدىكىدىن 481 مىليون كىلوگرام كۆپەيدى؛ ياغ تاۋار سالدوسى 57 مىليون 120 مىڭ كىلوگرام بولۇپ، ئالدىنقى يىلىنىڭ شۇ مەزگىلىدىكىدىن 5 مىليون 680 مىڭ كىلوگرام ئازايدى.

1991 - يىلدىن 1998 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش - سېتىش، يۆتكەش، سالدۇ ئەھۋالى

قوشۇمچە: جەدۋەل — 4

بىرلىكى: تۇمەن كىلوگرام

تۈرى	ئاشلىق يىلى	سېتىۋېلىش		سېتىش		ئېكسپورت	ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكەلگىنى		ئاپتونوم رايون سىرتىدىن يۆتكەپ كېلىنگىنى		سالدۇ			
		كېلىشىم باھالىق	ئەكسە باھا	كېلىشىم باھالىق	ئەكسە باھالىق		كېلىشىم باھالىق	ئەكسە باھالىق	كېلىشىم باھالىق	ئەكسە باھالىق	ئەكسە باھالىق ئوبوروت سالدۇ	دۆلەت مەخسۇس زاپىسى	يەرلىك زاپاس	كېلىشىم باھالىق
			مىقدارى											
ئاشلىق	1991	43081	153668	23194	129357	14783	7972	12348	2427	184	102031	106431		26430
	1992	30648	164080	31952	111326	2299	4973	3895	3471	52	124131	116431		20734
	1993	32357	107231	34765	90530	195	1570	4306	3258	354	105993	111434		34858
	1994		157462		164070	466		12221		5453	69051	104384		39986
	1995	48131	129349	51422	107643	194	6277	3191	3506		62854	99940	18900	35545
	1996	43330	146640	38635	89378	481	2263	54	1882	6	103260	111602	18265	37528
	1997	31292	254051	39879	109896	325	2964	743	1134	5	225134	130887	25000	24513
	1998	17041	155150	23603	76802		2		540	75	241224			14950
ئۇ يېغى	1991	5768	5289	4887	2085		3230	872	66	10	5206	2000		6397
	1992	6595	1908	7613	1079	34	6068	.28	70	4	4621			6227
	1993	8405		9694	3936	45	5389	14	3		1154			2641
	1994		9681		7495			1977		23	5715			
	1995	5785	6140	4453	1939	7	2173	105	1		4095	800	390	5741
	1996	6428	4337	7300	3929		4890	159	1		3063	800	1000	3140
	1997	5937	4087	6504	3810		3314	59	128		3112	800	1000	2374
	1998		9890		8414			2768		47	6280			

ئىزاھ: 1. ئەكسە باھادا سېتىلغان ئاشلىق مالىيىدىن تەمىنلىگەن ئاشلىقنى تۆز ئىچىگە ئالىدۇ. 2. 1993 - يىللىق ياغ سېتىۋېلىشى پۈتۈنلەي كېلىشىم باھا بويىچە ستاتىستىكا قىلىنىدى. 3. 1994 - يىللىق ئاشلىق، ياغ ستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋىلىدە ئەكسە باھا بىلەن كېلىشىم باھا بىرلەشتۈرۈۋېتىلگەنلىكتىن تۇرلەرگە ئايرىلغان ماتېرىيال يوق. 1998 - يىلى ئەكسە باھالىق بىلەن كېلىشىم باھالىق ئاشلىق ۋەزنىە بەلگىلەپ سېتىۋالغان، بازاردىن سېتىۋالغان ئاشلىق بويىچە ئايرىلغان. 4. 1993 - يىللىق ئاشلىق ئېكسپورتى ئىچىدە 550 مىڭ كىلوگرام ئەكسە باھالىق ئاشلىق ئېكسپورت قىلىنغاندىن سىرت، قالغان ئاشلىق، ياغنىڭ ھەممىسى پۈتۈنلەي كېلىشىم باھادا ئېكسپورت قىلىنغان.

2. هۆججەتلەر

1) شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ شەھەر، بازارلارنى ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش چارىسىنى يولغا قويۇشنىڭ تەپسىلىي قائىدىسى

(ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ ب ن م 0680 - نومۇرلۇق بۇيرۇقى ئارقىلىق 1958 - يىل 7 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ئېلان قىلىنغان)

1 - ماددا: ئاشلىق بىلەن پىلانلىق تەمىنلەش سىياسىتىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، ئاشلىقنىڭ مۇقاپىق تەقسىم قىلىنىشىغا كاپالەتلىك قىلىش ئارقىلىق، سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇش ئىشلىرىنىڭ ئوڭۇشلۇق ئېلىپ بېرىلىشىغا ئوڭايلىق تۇغدۇرۇش ئۈچۈن، گوۋۇيۈەن 1955 - يىل 8 - ئاينىڭ 25 - كۈنى جاكارلىغان «شەھەر، بازارلارنى ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش ۋاقتىلىق چارىسى» گە ئاساسلىنىپ مەزكۇر تەپسىلىي قائىدە تۈزۈپ چىقىلدى.

2 - ماددا: بۇ چارە ئاپتونوم رايونىمىزغا قاراشلىق شەھەر، ناھىيە (ئاپتونوم ناھىيە)، رايون، زاۋۇت، كان رايونلىرىغا ۋە شەھەر، بازارلاردا تۇرۇشلۇق بولمىغان ئىدارە، كارخانا، مەكتەپ، ئاساسىي قۇرۇلۇش ئورۇنلىرى، چارلاش ئەترەتلىرى قاتارلىق ئورۇنلار (تۆۋەندە قىسقارتىلىپ شەھەر، بازار دېيىلىدۇ) غا مۇقاپىق كېلىدۇ. دۆلەت مۇداپىئە قىسىملىرى مەركەزنىڭ مۇناسىۋەتلىك بەلگىلىمىلىرىگە ئاساسەن ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىدۇ، ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بېكىتۈەننى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ئۈستىدە ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بېكىتۈەننىڭ ئۆزى مۇشۇ چارىدىكى بەلگىلىمىنىڭ روھىغا ئاساسەن مۇناسىۋەتلىك چارىلەرنى تۈزۈپ چىقىپ ئىجرا قىلىدۇ. لېكىن ئۆز ئالدىغا قازان ئاسىدىغان ئائىلە تاۋابىئاتلىرىنىڭ تەمىنلىنىشى ۋە نورمىسى شەھەر، بازار ئاھالىسىنىڭكى بىلەن ئوخشاش بولىدۇ.

3 - ماددا: ئومۇمەن مۇشۇ چارە يۈرگۈزۈلگەن شەھەر، بازارلاردا دېھقانچىلىق نوپۇسىغا كىرمەيدىغانلارغا قارىتا بىر دەرىجىلىك ئاھالە ئۆزۈقلۇق ئاشلىقىنى دەرىجىگە ئايرىپ، نورمىلىق تەمىنلەش يولغا قويۇلىدۇ. سودا - سانائەتكە كېرەكلىك ئاشلىق نورمىسى ئائىلىلەر بويىچە بەلگىلىنىدۇ. ئات - ئۇلاغلارنىڭ بوغۇزىنى تۇرگە ئايرىپ نورما بەلگىلەپ تەمىنلەش تۈزۈمى يولغا قويۇلىدۇ.

4 - ماددا: شەھەر، بازارلارنى ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش يولغا قويۇلغان جايلاردىكى دېھقانچىلىق نوپۇسى، مەسىلەن: ئاشلىق تېرىغۇچىلار، پاختىكارلار، كۆكتات تېرىغۇچىلار، باغۋەنلەر ۋە باشقا ئىقتىسادىي زىرائەتلەرنى تېرىغۇچىلار يېزىلاردا تارقاق ئولتۇراقلاشقان بولۇپ، دېھقانچىلىق نوپۇسىغا كىرمەيدىغانلار (مەيلى قوشۇمچە دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللانمىسۇن - شۇغۇللانمىسۇن) نىڭ ئۆزۈقلۇق ئاشلىقى، ئات - ئۇلاغلارنىڭ يەم- بوغۇزى بىردەك يېزا ئاشلىقىنى بىرتۇتاش سېتىۋېلىش، بىر تۇتاش سېتىش چارىسى ۋە مۇناسىۋەتلىك بەلگىلىمىلەر بويىچە باشقۇرۇلىدۇ.

5 - ماددا: ئومۇمەن مۇشۇ چارە يۈرگۈزۈلگەن شەھەر، بازارلاردا ئىدارىلەر، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى كارخانىلار، ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار شېرىكچىلىكىدىكى كارخانىلار، خۇسۇسىي كارخانىلار، مەكتەپلەر، جامائەت تەشكىلاتلىرى ھەم ئاھالىلەر ئېھتىياجلىق ئاشلىق، خام ئەشيا، يەم - بوغۇز ئۈچۈن بەلگىلەنگەن تەمىنلەش مىقدارى بويىچە تەمىنلەش كىنىشكىسى تارقىتىپ بېرىلىدۇ. تەمىنلەش كىنىشكىسى شەھەر، بازار

ئاھالىسىنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش كىنىشكىسى، سودا - سانائەت كەسپىنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش كىنىشكىسى، شەھەر، بازارلارنى يەم - بوغۇز بىلەن تەمىنلەش كىنىشكىسى، شەھەر - بازار ئاھالىسىنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشنى يۆتكەش كىنىشكىسى، ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق بېلىتى، ئاپتونوم رايونلۇق يەم - بوغۇز بېلىتىدىن ئىبارەت 6 خىلغا بۆلۈنىدۇ. ئۇلارنى ئىشلىتىش چارىسىنى ۋە جەدۋەللىرىنى نۆسخىسىنى، پايدىلىنىش چۈشەندۈرۈشىنى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق نازارىتى ئايرىم بەلگىلەيدۇ.

6 - ماددا: شەھەر ۋە بازارلاردا ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش ئۆلچىمى تۆۋەندىكىدەك بەلگىلەندى:

ئا: ئوزۇقلۇق ئاشلىق

1) پەۋقۇلئاددە، ئېغىر جىسمانىي ئەمگەك قىلغۇچىلىرىنىڭ ئايلىق نورمىسى 45 جىڭدىن 55 جىڭغىچە بولىدۇ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەر كىشىنىڭ ئايلىق نورمىسى 50 جىڭدىن ئېشىپ كەتمەسلىكى لازىم.

2) ئېغىر جىسمانىي ئەمگەك قىلغۇچىلىرىنىڭ ئايلىق نورمىسى 34 جىڭدىن 48 جىڭغىچە بولىدۇ. ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەر كىشىنىڭ ئايلىق نورمىسى 42 جىڭدىن ئېشىپ كەتمەسلىكى لازىم.

3) يېنىك جىسمانىي ئەمگەك قىلغۇچىلىرىنىڭ ئايلىق نورمىسى 26 جىڭدىن 40 جىڭغىچە بولىدۇ. ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەر كىشىنىڭ ئايلىق نورمىسى 35 جىڭدىن ئېشىپ كەتمەسلىكى لازىم.

4) ئىدارە، جامائەت تەشكىلاتلىرىنىڭ خادىملىرى، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى كارخانا، ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار شېرىكچىلىكىدىكى كارخانا ھەم خۇسۇسىي كارخانىلارنىڭ ئىشچى - خىزمەتچىلىرى، ماگىزىن خادىملىرى، ئوقۇتقۇچىلار، 11 ياشتىن چوڭ ئوقۇغۇچىلار، باشقا ئەقلىي ئەمگەك قىلغۇچىلار ۋە ئادەتتىكى ئاھالىلەرنىڭ ئايلىق نورمىسى 21 جىڭدىن 33 جىڭغىچە بولىدۇ. ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەر كىشىنىڭ ئايلىق نورمىسى 29 جىڭدىن ئېشىپ كەتمەسلىكى لازىم.

5) 6 ياشتىن چوڭ، 10 ياشتىن كىچىك ئوقۇغۇچىلار ۋە بالىلارنىڭ ئايلىق نورمىسى 12 جىڭدىن 23 جىڭغىچە بولىدۇ. ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەر كىشىنىڭ ئايلىق نورمىسى 21 جىڭدىن ئېشىپ كەتمەسلىكى لازىم.

6) 5 ياشتىن كىچىك بالىلارنىڭ ئايلىق نورمىسى 6 جىڭدىن 15 جىڭغىچە بولىدۇ. ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەر بىر كىشىنىڭ ئايلىق نورمىسى 12 جىڭدىن ئېشىپ كەتمەسلىكى لازىم.

ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۆلچىمى پىششىقلانغان ئاشلىق يەنى بۇغداي ئۇنى، كۆممەقوناق ئۇنى، ئاق قوناق ئۇنى، گۈرۈچ، ئاقلانغان تېرىق قاتارلىقلار بويىچە ھېسابلىنىدۇ. بىر تۇتاش پىششىقلاش شارائىتى يوق شەھەر - بازارلاردا نورما يېرىك دانلىق ئاشلىققا سۈندۈرۈپ تەمىنلەنمە بولىدۇ. يېرىك ئاشلىق بىلەن پىششىقلانغان ئاشلىقنىڭ سۈندۈرۈلۈش نىسبىتىنى شۇ جايدىكى شەھەرلىك، ناھىيىلىك (ئاپتونوم ناھىيىلىك) خەلق كومىتېتلىرى ئەمەلىي ئەھۋالغا ئاساسەن بەلگىلەيدۇ. ئاشلىق تۇرلىرىنى ئارىلاشتۇرۇپ بېرىش نىسبىتىنى شۇ جايدىكى خەلق كومىتېتلىرى شۇ جاينىڭ ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش، سېتىش ۋە ساقلاش ئەھۋالىغا قاراپ بەلگىلەيدۇ.

7) ئاشلىنىدىغان ئوزى يالغۇز قازان ئاسقۇچىغا بەلگىلەنگەن نورما بويىچە تەمىنلىگەنىڭ سىرتىدا مۇڭاپىق ئېتىبار بېرىلمەيدۇ.

8) شەھەر - بازارلاردىكى قوزۇلۇش قىلغۇچى ئوزۇنلار يېزىلاردىن ياكى چارۋىچىلىق رايونلىرىدىن ئالغان ۋاقىتلىق ئىشچى ئىش ئورنىغا بېرىشتىن ئاۋۋال دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىدا بەلگىلەنگەن ئۆلچەم بويىچە كېرەكلىك ئوزۇقلۇق ئاشلىقنى يېتەرلىك ئېلىپ بېرىشى ياكى شۇ جايدىكى ئاشلىق پونكىتىغا ئۆتكۈزۈپ، ئاشلىق بېلىتى ئېلىۋېلىشى لازىم، شەھەر - بازارلار ئاشلىق بېلىتىگە قاراپ تەمىنلەيدۇ.

9) تۆۋەندىكى كىشىلەرنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق نورمىسى ئادەتتىكى ئاھالىلەرنىڭكى بىلەن ئوخشاش بولىدۇ، لېكىن ئاشلىق خىللىرىنى تەڭشەپ بېرىش جەھەتتىن ئېتىبار بېرىلمەيدۇ.

1. مۇتەخەسسىس، ئىنژېنېر، مەسئۇل ۋراچ، پروفېسسور ۋە باشقا يۇقىرى دەرىجىلىك زىيالىيلار؛
2. يۇقىرى قاتلام مىللىي ۋە دىنىي زاتلار؛
3. دوختۇرخانىدا يېتىپ دۇالىنىۋاتقان يارىدارلار، كېسەللەر، بالىلار باغچىسى ۋە يەسلىدىكى بالىلار؛
4. لىيوتچىك ۋە ئاۋىئاتسىيە خىزمەتچىلىرى؛
5. تۇغۇتلۇق ئاياللار ۋە ياشانغانلار، ئاجىزلار ۋە باشقا ئېتىبار بېرىشكە تېگىشلىكلەر.

10) ئەمگەك بىلەن ئۆزگەرتىلمۇاتقان جىنايەتچىلەرنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۆلچىمىنى شەھەرلىك، ناھىيىلىك (ئاپتونوم ناھىيىلىك) خەلق كومىتېتلىرى ئۇلارنىڭ ئەمگەك سىجىللىقىغا قاراپ بەلگىلەيدۇ. لېكىن شۇ يەردىكى دېھقانلارغا قالدۇرۇلغان ئەڭ يۇقىرى ئاشلىق نورمىسىدىن ئۇستۇن بولۇپ كەتمەسلىكى لازىم. ئاشلىق خىللىرىنىڭ تەڭشەپ بېرىلىشى ئادەتتىكى ئاھالىلەرنىڭكىدىن پەرقلىق بولۇشى كېرەك.

ب: ئات - ئۇلاغلارنىڭ يەم - بوغۇزى يېرىك ئاشلىق بويىچە ھېسابلىنىدۇ.

1) ئات - ئۇلاغلاردىن قېچىر ۋە ئاتنىڭ كۈنلۈك نورمىسى 2 جىڭدىن 4 جىڭغىچە بولىدۇ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەر بىر ئۇلاغنىڭ يىللىق ئاشلىق نورمىسى 1000 جىڭدىن ئاشماسلىقى لازىم. تۆگىنىڭ يىللىق نورمىسى 700 جىڭدىن ئاشماسلىقى لازىم. كالىنىڭ ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 250 جىڭدىن ئاشماسلىقى لازىم. ئېشەكنىڭ يىللىق نورمىسى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 100 جىڭدىن ئاشماسلىقى لازىم.

2) سېغىن ئىنەككە كۆكلەم پەسىللىرىدە يەم بېرىلمەيدۇ. ئوت - چۆپ سوغۇلغان پەسىللەردە مۇزاپىق يەم بېرىلىدۇ. لېكىن بېرىلمىغان يىللىق يەم ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 400 جىڭ چامىسىدا بولىدۇ.

3) بوردىلىمىغان كالا، قوي، چوشقىلارغا ئومۇمەن يەم بېرىلمەيدۇ. مال باققۇچى فېرمىلار ۋە ئائىلىلەر ئۆزلىرى بىر ئىلاج قىلىپ باشقا نەرسىلەر بىلەن بېقىشى لازىم.

يۇقىرىدا ئېيتىلغان يەم - بوغۇز كېپەك، توپان، چىگىت، پۇرچاق تېرىپى ۋە كۈنجۈرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. تەمىنلەش ئۆلچىمىنى مۇندۇرۇش نىسبىتى ۋە يېرىك ئاشلىق، كېپەك ۋە توپان بىلەن تەمىنلەش نىسبىتىنى شۇ يەردىكى شەھەرلىك، ناھىيىلىك (ئاپتونوم ناھىيىلىك) خەلق كومىتېتلىرى ئەھۋالىغا قاراپ بەلگىلەيدۇ. ئەگەر ئايرىملىرىنى بەلگىلىمە بويىچە تەمىنلەشتە قىيىنچىلىق بولسا، شەھەرلىك، ناھىيىلىك (ئاپتونوم ناھىيىلىك) خەلق كومىتېتلىرى يۇقىرىدىن بەلگىلەپ بېرىلگەن تەمىنلەش ئۆلچىمىدىن ئاشۇرۇۋېتىمەي ھەل قىلىدۇ.

4) يېزىلاردىكى ئات - ئۇلاغلار شەھەر - بازارلاردا ئەمگەككە ئىشلىتىلسە، بەلگىلىمىگە ئاساسەن قالدۇرۇلغان بوغۇز ئۆلچىمى بويىچە يەم - بوغۇزنى بىللە ئېلىپ كىرىدۇ ياكى شەھەر - بازارلارنىڭ بېلەتلىك تەمىنلىشى ئۈچۈن، يەم - بوغۇزنى شۇ جايدىكى ئاشلىق ئورۇنلىرىغا ئۆتكۈزۈپ بوغۇز بېلىتى ئېلىش لازىم. يەتمىگەن قىسمىنى ئىشلەتكەن ئورۇنلار جەدۋەل تولدۇرۇپ ناھىيىلىك ئاشلىق ئورۇنلىرىغا مەلۇم قىلما تولۇقلاپ بېرىدۇ.

7 - ماددا: شەھەر - بازار ئاھالىسى (دېھقانچىلىق قىلمايدىغان ئاھالىلەرنى كۆرسىتىدۇ، ئىدارە ۋە جامائەت تەشكىلاتلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ، تۆۋەندىمۇ شۇنداق)، شەھەر - بازارلاردا ئولتۇراق بولمىغان جامائەت تەشكىلاتلىرى، مەكتەپ، كارخانا، ئاساسىي قۇرۇلۇش ئورۇنلىرى ۋە چارلاش ئەترەتلىرى قاتارلىق ئورۇنلارنىڭ ئىشچى - خىزمەتچىلىرى ۋە ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق نورمىسى ئادەمگە قاراپ دەرىجىگە ئايرىپ بەلگىلىنىپ ئائىلە بويىچە تەمىنلەش تۈزۈمى يولغا قويۇلىدۇ. تەمىنلەش رەسمىيەتلىرى تۆۋەندىكىچە بەلگىلەندى:

1) ئادەتتىكى ئاھالىلەر (ئىدارە، جامائەت تەشكىلاتلىرى، مەكتەپ ۋە كارخانىلارنىڭ كوللېكتىپ تاماققا قاتناشمايدىغان ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) نىڭ نوپۇسىنى ئائىلە بىرلىك قىلىنغان ھالدا ئاھالىلەر كومىتېتى تەكشۈرۈپ بېكىتىدۇ. مۇشۇ چارىنىڭ 6 - ماددا «ئا» تارمىقىدىكى

بەلگىلىمە بويىچە دەرىجىسى، ئاشلىق مىقدارىنى بەلگىلەپ، شەھەر - بازار ئاھالىسىنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ئىلتىماسىنى تولدۇرۇپ، نوپۇس دەپتىرى بىلەن قوشۇپ، يەرلىك ئاشلىق تارمىقىغا ياكى بەلگىلەنگەن ئورگانغا شەھەر - بازار ئاھالىسىنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش كىنىشكىسى بېرىشكە يوللايدۇ.

2) كوللېكتىپ تاماق يەيدىغان ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار شىركىچىلىكىدىكى كارخانىلار ياكى خۇسۇسىي كارخانىلار، زاۋۇت - كانلار، ماگىزىنلار، مۇلازىمەت ساھەسىدىكى ھەمكارلىق گۇرۇپپىلىرى قاتارلىق ئورۇنلار ئۆز ئورۇنلىرىدىكى دائىم تۇرۇشلۇق نوپۇسقا ئاساسەن بەلگىلەنگەن ئۇلچەم بويىچە دەرىجىسى ۋە ئاشلىق مىقدارىنى باھالاپ، تىزىملىك تۈزۈپ چىقىپ، شۇ ساھە، دۇكان ئىشچىلار ئۈيۈشمىسى ياكى كەسپىي تەشكىلاتقا تەكشۈرتۈپ قول قويدۇرغاندىن كېيىن، كوللېكتىپ نوپۇس دەپتىرىنى قوشۇپ، شۇ جايدىكى ئاشلىق تارمىقىغا يوللاپ، شەھەر - بازار ئاشلىسىنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش كىنىشكىسى ئالىدۇ.

3) شەھەر - بازارلاردا تۇرۇشلۇق ياكى شەھەر - بازارلاردا تۇرۇشلۇق بولمىغان ئىدارە، جامائەت تەشكىلاتلىرى، كارخانىلار، مەكتەپلەر، ئاساسىي قۇرۇلۇش ئورۇنلىرى ۋە چارلاش ئەترەتلىرى تاماق بىرلىكى قىلمىسىپ ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىدىغان ئورۇن ھېسابلىنىدۇ، بۇ ئورۇنلار دائىمىي تۇرۇشلۇق نوپۇسقا ئاساسەن بەلگىلەنگەن نورما بويىچە ئاشلىق دەرىجىسى، ئاشلىق مىقدارىنى باھالاپ، تىزىملىك تۈزۈپ چىقىپ، مەسئۇرىي مەسئۇلىيەت تامغىسىنى باستۇرغاندىن كېيىن، كوللېكتىپ نوپۇس دەپتىرىنى قوشۇپ شۇ جايدىكى ئاشلىق تارمىقىغا يوللاپ ئىدارە، جامائەت تەشكىلاتىنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش كىنىشكىسى ئالىدۇ.

4) ئىدارە، جامائەت تەشكىلاتى، كارخانا (دۆلەت ئىگىلىكىدىكى ۋە ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار شىركىچىلىكىدىكى كارخانىلارنى ۋە خۇسۇسىي ماگىزىنلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ)، مەكتەپلەرنىڭ ئىشچى - خىزمەتچىلىرى، ئوقۇغۇچىنىڭ ئائىلىسى شەھەر - بازار ئىچىدە بولسا، ئۆزى ۋە ئائىلە تاۋابىئاتلىرى دائىمىي ئولتۇرۇشلۇق نوپۇس ھېسابلىنىپ، تەمىنلەش كىنىشكىسى بېرىلىدۇ. قوش كىنىشكا ئېلىشقا بولمايدۇ.

5) ئىدارە، جامائەت تەشكىلاتلىرى، كارخانىلار (دۆلەت ئىگىلىكىدىكى ۋە ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار شىركىچىلىكىدىكى كارخانىلار ۋە خۇسۇسىي كارخانىلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) ۋە مەكتەپلەر ئىشچى - خىزمەتچىلىرىنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرى ۋە بالا باققۇچى، يالىلىرى ۋە باشقا كىشىلىرى شۇ ئىدارىدە ۋاقىتلىق تاماق يېسە بەلگىلىمە بويىچە ئاشلىق بېلىتى تاپشۇرىدۇ.

6) دوختۇرخانىدىكى كېسەل ۋە يارىدارلارنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشتە، كېسەلخانىدا ياتقان كېسەل ۋە يارىدار ئۆزىنىڭ نورمىسى بويىچە دوختۇرخانىغا ئاشلىق بېلىتى تاپشۇرىدۇ. دوختۇرخانا بىر تۇتاش ئاشلىق سېتىۋالىدۇ. يەتمىسە ئاي بويىچە جەدۋەل تۈزۈپ، ناھىيىلىك ۋە شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسىغا يوللىسا، كەم قىسمى تولۇقلاپ بېرىلىدۇ.

7) يالغۇز تاماق يەيدىغان كۆچمە نوپۇسقا جامائەت خەۋپسىزلىكى ئىدارىسىنىڭ نوپۇس دەپتىرى ۋە ئاشلىق رەسمىيىتىگە ئاساسەن ماكانلاشقان جايدىكى ئاشلىق تارمىقى ئايمۇ - ئاي ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش كىنىشكىسى تارقىتىپ بېرىدۇ.

8) چارۋىچىلارنىڭ ئۇزۇقلۇق ئاشلىق ۋە چارۋىلارنىڭ يەم - بوغۇزلىرىنى تەمىنلەش كىنىشكىسى بىلەن شەھەر - بازاردىكى ئاشلىق تارمىقىدىن سېتىۋېلىشىغا رۇخسەت قىلىنىدۇ.

9) مەسچىت، بۇتخانىلاردىكى كەسپىي دىندارلارنىڭ ئۇزۇقلۇق ئاشلىق نورمىسى ئادەتتىكى ئاھالىنىڭكى بىلەن ئوخشاش بولىدۇ.

8 - ماددا: ئاشلىقنى خام ئەشيا ياكى قوشۇمچە ماتېرىيال قىلىدىغان سانائەت ۋە قول سانائەت ئورۇنلىرى ئۆزلىرىنىڭ ئىستېمال ئېھتىياجىغا قاراپ ئاشلىق سەرپ قىلىش پىلانىنى تۈزۈپ، شۇ جايدىكى شەھەرلىك، ناھىيىلىك خەلق كومىتېتى ياكى بەلگىلەنگەن ئورگانغا يوللاپ سودا - سانائەتكە ئاشلىق كىنىشكىسى ئالىدۇ. ھاراق چىقىرىشقا كېرەكلىك ئاشلىق توغرىسىدا ۋىلايەت (ئاپتونوم ئوبلاست) ۋە ئاپتونوم رايونغا بۇۋاستە

قاراشلىق شەھەر، ناھىيىنىڭ سودا - سانائەتكە مەسئۇل 2 - يېنىك سانائەت ئىدارىسى ئاشلىق سەرپ قىلىش پىلانىنى ئوتتۇرىغا قويىدۇ، ۋالىي مەھكىمە، ئاپتونوم ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك خەلق كومىتېتلىرى يۇقىرىدىن تەقسىم قىلىنغان، كۆتۈرە بېرىلگەن سېتىۋېلىش، سېتىپ بېرىش پەرقى بويىچە ھەم شۇ جايىنىڭ ئەھۋالىغا قاراپ تەمىنلەيدۇ.

9 - ماددا: شەھەر، بازارلاردىكى پىششىق يېمەكلىكلەرنى ئىشلەيدىغان، قايتا ئىشلەيدىغان، پىچىنە ۋە قوشۇمچە يېمەكلىكلەرنى ئىشلەيدىغان ساھەلەرگە لازىملىق ئاشلىق توغرىسىدا، مۇلازىمەت ساھەسىگە مەسئۇل مەمۇرىي ئورگان بىر تۇتاش ئاشلىق سەرپ قىلىش پىلانى تۈزۈپ چىقىپ، شۇ جايدىكى خەلق كومىتېتى ياكى بەلگىلەنگەن ئورگانغا تەستىقلىتىپ سودا - سانائەت ساھەسىنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش كىنىشكىسى ئالىدۇ.

10 - ماددا: چەت ئەل ئەلچىخانىلىرى، ۋەكىللەر ئۆمەكلىرىنىڭ ئەزالىرى، چەت ئەللەردىن كەلگەن مېھمانلار، مۇتەخەسسىسلەر، مەسلىھەتچىلەر، پروفېسسورلار ۋە ئۇلارنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا كېرەكلىك ئاشلىق كۆتۈرۈلمىشقا مەسئۇل ئورگانلارنىڭ ئىسپات قەغىزى بويىچە ئەملىي ئېھتىياجىغا ئاساسەن تەمىنلىنىدۇ.

ئادەتتىكى چەت ئەل پۇقرالىرىغا مۇشۇ چارىنىڭ 6 - ماددىسىدىكى بەلگىلىمە بويىچە شۇ جايدىكى شەھەرلىك، ناھىيىلىك (ئاپتونوم ناھىيىلىك) خەلق كومىتېتى ياكى بەلگىلەنگەن ئورگان شەھەر - بازار ئاھالىسىنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش كىنىشكىسى تارقىتىپ بېرىدۇ.

11 - ماددا: شەھەر بازارلاردىكى ئىدارە، جامائەت تەشكىلاتلىرى، كارخانا، مەكتەپلەر ۋە ئادەتتىكى ئاھالىلەر بېقىپ، ئىشلەپچىقىرىش ۋە ترانسپورت ئىشلىرىغا ئىشلىتىدىغان ئۇلاغلارنى يەم - بوغۇز بىلەن تەمىنلەشتە، باققۇچى ئورۇن (ئائىلە) بەلگىلىگەن نورما ئۇلچىمى بويىچە پىلان تۈزۈپ چىقىپ، شۇ جايدىكى شەھەرلىك، ناھىيىلىك (ئاپتونوم ناھىيىلىك) خەلق كومىتېتى ياكى بەلگىلەنگەن ئورگانغا تەستىقلىتىپ، شەھەر - بازارلاردىكى ئات - ئۇلاغلارنى بوغۇز بىلەن تەمىنلەش كىنىشكىسى ئالىدۇ.

پەن تەتقىقاتتا تەجرىبە قىلىنىدىغان ياكى كۆرگەزمە قىلىنىدىغان، ئويۇنغا سېلىنىدىغان ۋە نەسىلىنىدۇرۇشكە ئىشلىتىلىدىغان ھايۋانلارنى بوغۇز بىلەن تەمىنلەشتە، باققۇچى ئورۇن (ئائىلە) پىلان تۈزۈپ چىقىپ، شۇ يەردىكى شەھەرلىك، ناھىيىلىك (ئاپتونوم ناھىيىلىك) خەلق كومىتېتلىرى ياكى بەلگىلەنگەن ئورگانغا تەستىقلىتىپ، شەھەر - بازارلاردىكى ھايۋانلارنى يەم بىلەن تەمىنلەش كىنىشكىسى ئالىدۇ.

12 - ماددا: شەھەر - بازارلاردىكى ئادەتتىكى ئاھالە، ئىدارە، جامائەت تەشكىلاتلىرى، كارخانىلار ۋە مەكتەپلەرنىڭ ئىشچى - خىزمەتچىلىرى، ئوقۇغۇچىلار ۋە باشقا خادىملار سىرتقا چىققاندا، شەھەر - بازار ئاھالىسىنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش كىنىشكىسى ياكى ئىدارە، جامائەت تەشكىلاتلىرىنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش كىنىشكىسىگە ئاساسەن نورما دائىرىسى ئىچىدە يەرلىك ئاشلىق بېلىتى ئېلىشۇالىدۇ.

13 - ماددا: شەھەر - بازارلاردىكى پىششىق يېمەكلىك ئىشلەيدىغانلار ئۆز ساھەسى (ئائىلىسى) نىڭ ئىستېمال قائىدىسى بويىچە ئاشلىق ئىشلىتىدۇ. نان، قازان نېنى، ھورنان، چۆپ ۋە قۇرۇق چۆپلەرنى شەھەر، يېزا ئاھالىلىرى بىردەك ئاشلىق بېلىتى بىلەن سېتىۋالىدۇ. باشقا يېمەكلىكلەر، مەسىلەن: سۈيۇقئاش، پوشكال قاتارلىقلاردىن ئاشلىق بېلىتى ئېلىنمايدۇ. ئاشپۇزۇللار كۆتۈرە تاماق يېگۈچىلەردىن نورما بويىچە ئاشلىق بېلىتى ئالىدۇ.

14 - ماددا: شەھەر - بازار ئاھالىلىرى تۆۋەندىكى ئەھۋاللارنىڭ بىرى كۆرۈلسە، شۇ ئائىلە (ئورۇن) ۋاقتىدا كىنىشكا تارقاتقان ئورۇنغا بېرىپ ئاشلىقنى كۆپەيتىش، ئازايتىش ياكى يۆتكەپ بېرىش رەسمىيىتىنى ئۆتەيدۇ.

1) بالا تۇغۇلسا نوپۇسقا ئېلىش رەسمىيىتىنى ئۆتكەندىن كېيىن، نوپۇس دەپتىرىنى كىنىشكا تارقاتقان ئورۇنغا كۆرسىتىپ، ئاشلىقنى كۆپەيتىش، ئازايتىش ياكى يۆتكەپ بېرىش رەسمىيىتى ئۆتكۈزىدۇ.

2) ئادەم ئۆلسە، كىنىشكا تارقاتقان ئورۇنغا بىرىپ كېيىنكى ئايدىن باشلاپ ئاشلىقنى كېمەيتىش رەسمىيىتى ئۆتىلىدۇ.

3) ئاھالىنىڭ يېشى ۋە كەسپى، ئەمگىكىدە ئۆزگىرىش كۆرۈلۈپ، ئاشلىق نورمىسىنى ئۆزگەرتىشكە توغرا كەلسە، شۇ جايدىكى نوپۇس دەپتىرىنى كىنىشكا تارقاتقان ئورۇنغا كۆرسىتىپ، كېيىنكى ئايدىن باشلاپ ئاشلىق نورمىسىنى ئۆزگەرتىش رەسمىيىتى ئۆتىلىدۇ.

4) ئىدارە، جامائەت تەشكىلاتلىرى، كارخانىلار (جۈملىدىن دۆلەت ئىگىلىكىدىكى، ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار شېرىكچىلىكىدىكى كارخانىلار، خۇسۇسىي كارخانىلار ۋە مەكتەپلەرنىڭ خادىملىرى، ئادەتتىكى ئائىلىلەر باشقا ياقتا كۆچۈپ كېتىدىغان چاغدا، يۆتكەش ئىسپاتىنى كىنىشكا تارقاتقان ئورۇنغا كۆرسىتىپ، ئاشلىق مۇناسىۋىتىنى يۆتكەپ بېرىش رەسمىيىتىنى ئۆتەپ، شەھەر - بازار ئاھالىسىنىڭ ئاشلىق مۇناسىۋىتىنى يۆتكەپ بېرىش ئىسپاتى ئېلىشى كېرەك.

5) باشقا ئۆزگىرىشلەر بولۇپ قالسا، ۋاقتىدا ئىلتىماس قىلىپ ئۆزگەرتىش كېرەك.

15 - ماددا شەھەر - بازارلاردىكى ئات - ئۇلاغ سىرتقا چىقسا ياكى يۈك توشۇش بىلەن سىرتقا چىقسا، ئات - ئۇلاغلارنى باقىدىغان ئورۇنلار، ئائىلىلەر شەھەر - بازارلار يەم بىلەن تەمىنلەش كىنىشكىسىنى كۆرسىتىپ، نورما ئىچىدىن يەرلىك يەم - بوغۇز بېلىتىنى ئالىدۇ. بۇ بېلەت ئارقىلىق يول ئۈستىدىكى دەڭگەردىن ياكى دۆلەتنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش پونكىتلىرىدىن يەم بوغۇز سېتىۋالىدۇ. دەڭگەر بۇ يەم - بوغۇز بېلىتى بىلەن شۇ يەردىكى ئاشلىق تارمىقىدىن شۇ مىقدارىدا يەم - بوغۇز سېتىۋالىدۇ.

16 - ماددا: مىللىي بايراملاردا پەۋقۇلئاددە ئىستېمال قىلىنىدىغان ئاشلىقلار ھەققىدە، مۇناسىۋەتلىك ئورۇن شەھەرلىك، ناھىيىلىك (ئاپتونوم ناھىيىلىك) خەلق كومىتېتلىرىغا ئىلتىماس قىلىدۇ، ئۇلار تېجەشلىك بولۇش پرىنسىپىغا ئاساسەن ئەھۋالغا قاراپ مۇۋاپىق ئېتىبار بېرىدۇ.

شەھەرلەردىكى ئادەتتىكى ئاھالىلەرنىڭ توي - تۆكۈن، ئۇلۇم يېتىمگە ئىشلىتىدىغان ئاشلىقلارنى تېجەشلىك بولۇش پرىنسىپى بويىچە ئۆزلىرى تەڭشەيدۇ. لېكىن ئاشلىق خىللىرىنى تەڭشەپ بېرىشتە نورمىسى ئېچىدە مۇۋاپىق ئېتىبار بېرىلىدۇ.

17 - ماددا: شەھەر، بازارلاردىكى ئادەتتىكى ئاھالىلەرنىڭ بەلگىلەنگەن ئاشلىقى تېجىلىپ قالسا، دۆلەتكە سېتىپ بەرسە بولىدۇ. شۇنىڭدەك ساقلاپ قويۇلسا، بىر - بىرىگە ئۆتۈنسە، تەقدىم قىلىشسا ۋە ئۆزئارا تەڭشەسمۇ بولىدۇ. لېكىن بۇ ئاشلىق بىلەن ئاشلىق ھايانكەشلىكى قىلىش مەنئى قىلىنىدۇ.

ئىدارىلەر، جامائەت تەشكىلاتلىرى، كارخانىلار جۈملىدىن دۆلەت ئىگىلىكىدىكى، ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار شېرىكچىلىكىدىكى، خۇسۇسىي كارخانىلار، مەكتەپلەر نورمىلىق ئاشلىقنى بىر پەسىل ئىچىدە ئۆزلىرى تەڭشەسە بولىدۇ. پەسىل ئىچىدە ئىقتىساد قىلىنىپ قالسا، كېيىنكى پەسىلدە سېتىۋېلىش پىلانىدىن تۆتۈپ قېلىنىدۇ. باشقىلارغا ئۆتۈنۈپ بەرسە، سوۋغا قىلسا ياكى سېتىپ بەرسە بولمايدۇ.

18 - ماددا: شەھەر - بازارلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى شۇ يەردىكى خەلق كومىتېتلىرىنىڭ ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش كىنىشكىلىرىنى تەكشۈرۈپ تارقىتىدىغان ئورۇن. ئۇنىڭدىن باشقا ئورگانلارنىڭ تەمىنلەش كىنىشكىلىرىنى ئۆز ئالدىغا بېسىپ تارقىتىشىغا يول قويۇلمايدۇ.

19 - ماددا: بۇ چارىنىڭ 5 - ماددىسىدا بەلگىلەنگەن تەمىنلەش كىنىشكىلىرىنى سېتىش، ئۆتۈنۈپ بېرىش، ئۆزگەرتىش، يالغاندىن ياساش قاتتىق مەنئى قىلىنىدۇ. بۇنىڭغا خىلاپلىق قىلغۇچىلار مۇناسىۋەتلىك ئورگان تەرىپىدىن قانۇن بويىچە جازالىنىدۇ. تەمىنلەش كىنىشكىسى يېتىپ كەتسە ئاشلىق، يەم - بوغۇز بېلەتلىرىدىن باشقىلىرى يېتىپ كەتكەنلىكى مەلۇم قىلىنغاندىن كېيىن تولۇقلاپ بېرىلىدۇ.

20 - ماددا: بۇ چارە ئېلان قىلىنغان كۈندىن باشلاپ ئىجرا قىلىنىدۇ. ئاپتونوم ئوبلاستلىق، ناھىيىلىك (ئاپتونوم ناھىيىلىك)، شەھەرلىك خەلق كومىتېتلىرى بۇ چارىگە ئاساسەن قوشۇمچە چارە تۈزۈپ چىققاندا ئۆزىدىن بىر دەرىجە يۇقىرى خەلق كومىتېتلىرىغا تەستىقلاتقاندىن كېيىن، جاكارلاپ ئىجرا قىلىدۇ ھەم ئاپتونوم رايونلۇق خەلق كومىتېتىغا مەلۇم قىلىپ ئەنگە ئالدۇرىدۇ.

2) شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ يېزىلاردا ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىپ بېرىش چارىسىنى يولغا قويۇش تەپسىلىي قائىدىسى

(ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ ب ن م 0680 - نومۇرلۇق بۇيرۇقى ئارقىلىق 1958 - يىل 7 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ئېلان قىلىنغان)

1 - ماددا: يېزىلاردا ئاشلىقنى بىرتۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىپ بېرىش تۈزۈمىنى تېخىمۇ مۇكەممەللەشتۈرۈپ، دۆلەت ۋە خەلقنىڭ ئاشلىققا بولغان ئېھتىياجىغا كاپالەتلىك قىلىپ، سانائەت، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىدىكى چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەشنى ئالغا سۈرۈپ، كۆپ، تېز، ياخشى، تېجەشلىك ئىشلەپ سوتسىيالىزم قۇرۇش ئۈچۈن، گوۋۇيۈەننىڭ «يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش كوپېراتىپىدىن ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىپ بېرىش توغرىسىدىكى بەلگىلىمىسى» ۋە «ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش- سېتىپ بېرىش توغرىسىدىكى قوشۇمچە بەلگىلىمىسى» گە ئاساسەن، شىنجاڭنىڭ نۆۋەتتىكى ئاشلىق خىزمىتى ئەھۋالىغا بىرلەشتۈرۈپ، بۇ تەپسىلىي قائىدە تۈزۈپ چىقىرىلدى.

2 - ماددا: يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش كوپېراتىپى (تۆۋەندە قىسقارتىلىپ يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپى دەپ ئاتالدى) لىرنىڭ ئاشلىقى «ئالدى بىلەن دۆلەت، ئاندىن شەخس، ئالدى بىلەن سېتىۋېلىپ، ئاندىن تەقسىم قىلىش» پرىنسىپىغا ئاساسەن، «ئائىلىنى ئاساس، كوپېراتىپنى بىرلىك قىلىپ، ئاشلىقنىڭ ئارتۇق - كېمىنى تەڭشەپ، ئاشقانلاردىن سېتىۋېلىپ، كېمەيگەنلەرنى تەمىنلەش» چارىسىنى قوللىنىپ، بىر تۇتاش سېتىۋېلىش- سېتىپ بېرىش يولغا قويۇلىدۇ. يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپلىرىنىڭ پۈتۈن يىلدىكى يازلىق، كۈزلۈك زىرائەتلىرىدىن ئالغان ھوسۇلىغا ئاساسەن، ئاشلىق بەلگىلەنگەن ئۆلچەم بويىچە غەللە - پاراق، ئۇرۇق، يەم ۋە ھەر بىر ئائىلىنىڭ دائىملىق نوپۇسىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى قالدۇرغاندىن كېيىن، ئاشلىقى ئېشىپ قالغانلار ئاشلىقى ئاشقان كوپېراتىپ دەپ ھېسابلىنىدۇ، ئاشلىقى يېتىشمىگەنلەر ئاشلىقى كېمەيگەن كوپېراتىپ دەپ ھېسابلىنىدۇ. ئاشلىقى ئاشمىغان ھەم كەملىمىگەنلەر ئاشلىقى ئوزۇنگە يېتىدىغان كوپېراتىپ دەپ ھېسابلىنىدۇ. ئاشلىقى ئاشقان كوپېراتىپلارنىڭ ئارتۇق ئاشلىقىنىڭ 80% — 90% نى دۆلەت بىر تۇتاش سېتىۋالىدۇ؛ ئاشلىقى كەملىگەن كوپېراتىپلارنىڭ كەملىگەن ئاشلىق مىقدارىغا قاراپ، بىر تۇتاش سېتىپ بېرىشنى ئورۇنلاشتۇرۇپ، تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىدۇ. ئاشلىقى ئوزۇنگە يېتىدىغان كوپېراتىپلاردىن ئاشلىق سېتىۋېلىنمايدۇ ھەم ئولار ئاشلىق بىلەن تەمىنلەنمەيدۇ.

يەككە ئائىلىلەرنىڭ ئاشلىقنى بىرتۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىپ بېرىشتە، پۈتۈن يىللىق ئاشلىق ھوسۇلىغا قاراپ، يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپلىرىدا ئاشلىق قالدۇرۇش ئۆلچىمى بويىچە ئوزۇقلۇق ئاشلىق، ئۇرۇق، يەم، غەللە - پاراقنى قالدۇرغاندىن كېيىن، ئاشلىقى ئاشمىغان ئائىلە، ئاشلىقى كەملەيدىغان ئائىلە، ئاشلىقى ئوزۇنگە يېتىدىغان ئائىلە دەپ ئايرىلىپ، ئايرىم - ئايرىم ھالدا بىر تۇتاش سېتىۋېلىنمىدۇ ياكى تەمىنلەش ئورۇنلاشتۇرۇلىدۇ. ئولارنىڭ ئېشىنچا ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش نىسبىتى ياكى كەملىگەن ئاشلىقنى تەمىنلەش مىقدارى يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپىنىڭكى بىلەن ئوخشاش بولىدۇ. يەككە ئائىلىلەر ھوسۇلىنى ئەينەن مەلۇم قىلىشى كېرەك. يوشۇرۇش، ساختا مەلۇم قىلىشقا بولمايدۇ.

ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈەنگە قاراشلىق دېھقانچىلىق مەيدانلىرى، دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانلىرىنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋە تەمىنلەش چارىسى ئايرىم بېكىتىلىدۇ.

3 - ماددا: ئەملىي ھوسۇلى 1957 - يىللىق ئومۇمىي ھوسۇلدىن ئېشىپ كەتكەن كوپېراتىپلار

هوسۇلنى ئاشۇرغان كوپىراتىپ بولىدۇ. يېزا ئىگىلىك كوپىراتىپلىرى پەيدىنپەي قەھەتچىلىكنىڭ ئالدىنى ئېلىش زاپاس ئاشلىقى ساقلاش ۋە «مول هوسۇل ئېلىنغان يىل بىلەن هوسۇل كەملىگەن يىلنى تولۇقلاش» تەلىپىنى ئىزچىللاشتۇرۇش ئۈچۈن، دۆلەت هوسۇلنى ئاشۇرغان، ئاشلىقى ئاشىدىغان كوپىراتىپ ۋە ئاشلىقى ئۆزىگە يېتىدىغان كوپىراتىپلاردىن ئاشقان هوسۇلنىڭ 40% نى ئارتۇق سېتىۋالىدۇ؛ مەھسۇلاتنى ئاشۇرغان ئەمما ئاشلىقى يېتىشمەيدىغان كوپىراتىپلارنىڭ ئاشقان مەھسۇلاتىنى تەمىنلەش مىقدارىغا چېقىۋېتىپ، يەتمىگىنىنى تەمىنلەيدۇ. يېزا ئىگىلىك كوپىراتىپلىرىدا ئايەت يۈز بېرىش سەۋەبىدىن هوسۇل كېمەيىپ كېتىپ، ئەمەلىي هوسۇلى 1957 - يىلدىكى هوسۇلدىن كېمەيىپ كەتكەنلىرى هوسۇلى كېمەيىپ كەتكەن كوپىراتىپ بولىدۇ. ئايەت سەۋەبىدىن هوسۇل كېمەيىپ كەتكەن ئەمما ئاشلىقى ئاشىدىغان كوپىراتىپلارنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى كېمەيىپ كەتكەن هوسۇل مىقدارى بويىچە كېمەيتىلىدۇ. ئايەت سەۋەبىدىن هوسۇل كېمەيگەن ئەمما ئاشلىقى ئۆزىگە يېتىدىغان كوپىراتىپلار ۋە ئاشلىقى يەتمەيدىغان كوپىراتىپلارنىڭ كېمەيگەن ئاشلىقى هەم كېمەيگەن ۋاقتى بويىچە تەمىنلەش ئورۇنلاشتۇرۇلىدۇ.

يېزا ئىگىلىك كوپىراتىپلىرىنىڭ 1957 - يىللىق هوسۇلى ئايەت سەۋەبىدىن بەكرەك كېمەيىپ كەتكەن بولسا، شەھەرلىك، ناھىيىلىك (ئاپتونوم ناھىيىلىك) خەلق كومىتېتلىرى نورمال يىللاردىكى هوسۇلغا قاراپ 1957 - يىللىق مەھسۇلاتنى بېكىتمە بولىدۇ.

4 - ماددا: ئاز ساندىكى يېزا ئىگىلىك كوپىراتىپلىرىدا دېھقانچىلىق بىجىنى ئاپشۇرۇش سەۋەبىدىن ئاشلىقى كېمەيىش ئەھۋالى كۆرۈلسە، دۆلەت هېسابلاش ئارقىلىق، كەملىگەن قېتىمىنىڭ هەممىسىگە ياكى بىر قىسمىغا پۇل ياكى ئىقتىسادىي زىرائەت ئالسا بولىدۇ.

5 - ماددا: ئىدارە، جامائەت تەشكىلاتلىرى ئىشلەپچىقارغان ئاشلىقتىن ئۇرۇق چىقىرىۋېتىلىپ قالغان ئاشلىقنىڭ هەممىسىنى دۆلەت شۇ جاينىڭ سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە سېتىۋالىدۇ. ئىدارە، جامائەت تەشكىلاتلىرىغا كېرەكلىك ئۇرۇقلۇق ئاشلىق، يەمنى دۆلەت «شەھەر - بازارلاردا ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش چارىسى» دە بەلگىلىگەن ئۆلچەم بويىچە شۇ جاينىڭ سېتىش باھاسى بويىچە سېتىپ بېرىدۇ.

6 - ماددا: تۆرلۈك ئاشلىق قالدۇرۇش ئۆلچىمى:

1. ئۇرۇقلۇق ئاشلىق: 1957 - يىلى (ئاشلىق يىلى) يېزىلاردا ئەمەلىي قالدۇرۇلغان ئاشلىق (يىرىك ئاشلىق بويىچە چوڭ، ئوتتۇرا، كىچىك نوپۇسقا ئايرىمايى هېسابلىنىدۇ) دەرىجە ئۆلچىمى مۇۋاپىق تەڭشىلىدۇ. ناھىيە بىرلىك قىلىنىپ، ئومۇمىي نوپۇس بويىچە هېسابلىنىدۇ، ئاشلىق بىلەن ئۆزىنى قامدىغان هەمدە ئېشىنچا بولغان ئەھۋالدا، 1957 - يىللىق ئەمەلىي قالدۇرۇش ئۆلچىمى سەل تۆۋەن بولۇپ قالغان جايلاردا 340 جىڭدىن تۆۋەن بولغانلار 350 جىڭغا كۆتۈرسە، ئەسلىدىكى قالدۇرۇلغان ئاشلىقى 350 جىڭدىن 380 جىڭغىچە بولغانلار 3% — 4% كۆتۈرسە بولىدۇ. ئەسلىدىكى ئەمەلىي قالدۇرۇلغان ئاشلىق 380 جىڭدىن 400 جىڭغىچە بولغانلار 2% كۆتۈرسە بولىدۇ. 401 جىڭدىن يۇقىرىلار 1% كۆتۈرسە بولىدۇ. شەھەر، ناھىيە (ئاپتونوم ناھىيە) يۇقىرىقى ئومۇمىي هەجىم ئىچىدە يېزا ئىگىلىك كوپىراتىپلىرىنىڭ قالدۇرۇش ئۆلچىمىنى تەڭشىسە بولىدۇ هەمدە نېمە ئىشلەپچىقارسا شۇنى ئىستېمال قىلىش پرىنسىپى بويىچە نورمال ئاشلىقتىكى ئاق، قارا ئاشلىق نىسبىتىنى كونكرېت بېكىتمە بولىدۇ.

2. ئۇرۇق: شۇ جاينىڭ تېرىلغۇ كۆلىمىگە ئاساسەن ئەمەلىي ئېھتىياج بويىچە تولۇق قالدۇرۇلىدۇ. هەر خىل ئاشلىق زىرائەت ئۇرۇقلىرىنى قالدۇرۇش ئۆلچىمى مىقدارىنى شەھەرلىك، ناھىيىلىك (ئاپتونوم ناھىيىلىك) خەلق كومىتېتلىرى ئاشلىق يىغۇۋېلىشتىن بۇرۇن ئوتتۇرىغا قويۇپ، يېزا ئىگىلىك كوپىراتىپلىرىغا ئۇرۇق تالالاش ۋە قالدۇرۇش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش چۈشۈرۈشى كېرەك.

3. يەم: ئۇلاغلارغا يەم قالدۇرۇش ئۆلچىمى يەنىلا 1957 - يىلى (ئاشلىق يىلى) دىكى ئۆلچەم بويىچە ئىجرا قىلىنىدۇ شۇنىڭدەك يېزا ئىگىلىك كوپىراتىپلىرى ئوت - چۆپلەرنى ئورۇپ سىلوسلاش خىزمىتىنى ياخشى

ئىشلىشى كېرەك. ئەزالار ئۆي قۇشلىرى ۋە ئۇلاغلىرىغا كېرەكلىك يەمنى قالدۇرۇق بېرىدىن ياكى دۆلەت سېتىۋالغاندىن كېيىنكى ئېشىنچا ئاشلىقىدىن ھەل قىلىشى كېرەك.

7 ـ ماددا: يېزىلاردا يالغۇز قازان ئاسىدىغانلارغا بەلگىلەنگەن نورما يېتىشمىسە، شۇ شەخس ئىلتىماس قىلسا، يېزىلىق خەلق كومىتېتى تەكشۈرۈپ تەستىقلىغاندىن كېيىن ئاشلىق تەقسىم قىلغاندا مۇۋاپىق ئېتىبار بېرىلىدۇ.

8 ـ ماددا: دۆلەتنىڭ پىلانى بويىچە ئىقتىسادىي زىرائەت تېرىيدىغان ئاشلىقى كېمەيگەن كوپېراتىپ (ئائىلە) ۋە ھەربىي سەپتىن قايتقان ھەربىيلەر، شەرەپلىك ھەربىيلەرنىڭ ئۇرۇقلۇق نورما ئۆلچىمى شۇ جايدىكى ئاشلىقى ئاشقان كوپېراتىپ ئەزالىرىغا ئاشلىق قالدۇرۇش ئۆلچىمىدىن تۆۋەن بولماسلىقى كېرەك.

ئاشلىقى كەملىگەن يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپلىرىنىڭ ئۇرۇقلۇق نورما ئۆلچىمى ئادەتتە ئاشلىقى ئاشقانلارنىڭ ئۇرۇقلۇق نورما ئۆلچىمىدىن تۆۋەن بولۇشى لازىم. ئاپەتكە ئۇچرىغان رايونلاردىكى ئاشلىقى كەملىگەنلەرنىڭ ئۇرۇقلۇق نورمىسى، يەم قىلىنىدىغان ئاشلىق ئۆلچىمى شۇ جاينىڭ نورمال يىللاردا ئاشلىقى كېمەيگەنلەرنىڭكىدىن ياكى ئادەتتىكى ئىستېمال مەۋىسىدىن تۆۋەن بولۇشى كېرەك.

يېزىلاردىكى دېھقانچىلىق قىلمايدىغان نوپۇسلار، مەسىلەن: تۆۋەنكە چۈشۈرۈلگەن كادىرلار، رايون، يېزا كادىرلىرى، باشلانغۇچ مەكتەپ ئوقۇتقۇچىلىرى، ئۇششاق تىجارەتچىلەر، ھۆپىگەرلەر، قول ھۈنەرۋەنلەر قاتارلىقلارنىڭ ئۇرۇقلۇق نورما ئۆلچىمى شۇ جايدىكى ناھىيە بازىرىنىڭ «شەھەر، بازارلاردا ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش چارىسى» دىكى مۇناسىۋەتلىك ئۆلچەم بويىچە بولىدۇ، لېكىن شۇ جايدىكى دېھقانلارنىڭ ئوخشاش ئەمگەك كۈچىنىڭ ئاشلىق قالدۇرۇش مەۋىسىدىن ئۈستۈن بولماسلىقى كېرەك.

9 ـ ماددا: يېزىم دېھقانچىلىق، يېزىم چارۋىچىلىق رايونلىرىنىڭ ئاشلىق قالدۇرۇش ئۆلچىمى يېقىن ئەتراپتىكى دېھقانچىلىق رايونلىرىنىڭ ئاشلىق قالدۇرۇش ئۆلچىمىدىن 20% — 40% تۆۋەن قىلىپ بېكىتىلمە بولىدۇ. چارۋىچىلىقنى ئاساسىي كەسىم مەنبەسى قىلغان جايلار چارۋىچىلىق رايونلىرىنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش چارىسىدىكى مۇناسىۋەتلىك بەلگىلىمىلەر بويىچە ئىجرا قىلسا بولىدۇ.

10 ـ ماددا: كوپېراتىپ تەڭپۇڭلاشتۇرغاندىن كېيىن بەلگىلىمە بويىچە ئاشلىق قالدۇرغاندىن سىرت، ئېشىنچا ئاشلىقنى دۆلەتنىڭ بەلگىلىمىسى بويىچە دۆلەتكە سېتىپ بېرىش لازىم. ئاشلىقى كەملەيدىغان ئائىلىلەرنىڭ ئارتۇق ـ كەم ئۇرۇقلۇق ئاشلىقىنى تەڭشەشتە، دۆلەتنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە ئاشلىقى كەملەيدىغان ئائىلىلەرنى تەمىنلەيدۇ، ئەگەر ئاشلىق سېتىۋالغۇدەك پۇلى يوق بولسا، كوپېراتىپ ۋاقتىنچە ساقلاپ بەرسە ياكى ئوبوروت ئاشلىق قاتاردا دۆلەتكە سېتىپ بەرسە بولىدۇ.

11 ـ ماددا: دۆلەت ئاشلىق مەنبەسىنى ۋاقتىدا ئىگىلەپ، يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپلىرىنىڭ ساقلاش قىينچىلىقى، ئىشلەپچىقىرىش ۋە ئەزالار تۇرمۇشىنىڭ پۇلغا بولغان ئېھتىياجىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، ئاشلىق يىغىۋېلىش ئەھۋالىغا ئاساسەن تۇرکۈمگە ئايرىپ ئالدىن سېتىۋېلىش چارىسى قوللىنىلىدۇ. ئالدىن سېتىۋالغان ئاشلىق بىر تۇتاش سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىگە توغرىلىنىدۇ.

12 ـ ماددا: دۆلەت بىر تۇتاش سېتىۋالىدىغان ئاشلىق سورتلىرىنى بەلگىلەشتە شۇ جايدا تېرىلغان ئاساسىي ئاشلىق تۇرلىرى ئۆلچەم قىلىنىدۇ. شۇنداقلا بىر قىسىم ئۇششاق دانلىق قارا ئاشلىق سېتىۋالسىمۇ بولىدۇ. ئاشلىقلارنىڭ نىسبىتىنى شەھەرلىك، ناھىيىلىك (ئاپتونوم ناھىيىلىك) خەلق كومىتېتلىرى دۆلەتنىڭ ئېھتىياجىغا ھەم ئامىمنىڭ ئېھتىياجىغا ئېتىبار بېرىش پرىنسىپى بويىچە بەلگىلەپ ئېلان قىلىدۇ.

13 ـ ماددا: بىر تۇتاش سېتىۋېلىنغان ئاشلىقنىڭ سۈپىتىگە كەلسەك، شەھەرلىك، ناھىيىلىك (ئاپتونوم ناھىيىلىك) خەلق كومىتېتلىرى بىخەتەر ساقلاش ھەمدە مەلۇم تەييار مەھسۇلات نىسبىتىگە كاپالەتلىك قىلىش پرىنسىپى بويىچە شۇ جاينىڭ شۇ يىلدىكى بىرنەچچە خىل ئاساسىي زىرائەتلىرىنىڭ قۇرۇقلۇقى، پاكىزلىقى، دانلىقلىقىغا قاراپ، ئوتتۇرا دەرىجىلىك سۈپەت ئۆلچىمىنى بېكىتىدۇ. دېھقانلار دۆلەتكە ياخشى

ئاشلىقنى (قۇرۇتۇلغان، پاكىز سورۇلغان، بەلگىلەنگەن ئۆلچەمگە يەتكەن) بەلگىلەنگەن مۇددەت ئىچىدە ئەينەن سېتىپ بېرىشى كېرەك. ئاشلىق تارماقلىرى دۆلەتنىڭ تاختاي باھاسى ھەم بەلگىلەنگەن ئۆلچىمىگە ئاساسەن، «ياخشى ئاشلىقنى ياخشى باھا قويۇش، دەرىجىگە قاراپ باھا قويۇش» سىياسىتى بويىچە سېتىۋېلىشى كېرەك.

14 - ماددا: يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپلىرى دۆلەتكە ئېشىنچا ئاشلىقنى سېتىپ بەرگەندە، دۆلەت بەلگىلىگەن ئىسكىلاتقا سېتىپ بېرىدۇ. سېتىۋېلىش نۇقتىلىرىنىڭ تاختاي باھاسى بويىچە باھا قويۇلىدۇ.

ئاشلىق ئورۇنلىرى ئاشلىقنىڭ ئوبوروت يۆنىلىشى ۋە قاتناش، ساقلاش شارائىتىغا قاراپ، شۇ جايىنى تەمىنلەش ئېھتىياجىغا بىرلەشتۈرۈپ، ئىمكانىيەتنىڭ بارىچە دېھقانلارنىڭ ئاشلىق سېتىپ بېرىشىگە ئوڭايلىق تۇغدۇرۇپ بېرىشى كېرەك.

15 - ماددا: يېزىلاردىكى ئاشلىقى كەملەيدىغان ئائىلىلەرگە بىر تۇتاش سېتىپ بېرىلمىدىغان ئاشلىق ھەمدە ئاشلىقى ئارتۇق ئائىلىلەر ۋە ئاشلىقى ئۆزىگە يېتمىدىغان ئائىلىلەرنىڭ ئوبوروت ئاشلىقى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ھېسابلىغان چاغدا بىر قېتىمدىلا ئېنىقلاپ چىقىلىدۇ، ئاندىن كوپېراتىپ ئائىلىلەرگە ئەھلىيلەشتۈرىدۇ، ئاشلىقى كەملەيدىغان ئائىلىلەر بىلەن ئوبوروت ئاشلىقى بار ئائىلىلەر «ئالدى بىلەن ئۆزىنىڭكىنى ئىستېمال قىلىش، ئاندىن دۆلەتنىڭكىنى ئىستېمال قىلىش»، «قاچان كەملىسە، شۇ ۋاقىتتىدا تەمىنلەش» پرىنسىپى بويىچە ئايغا بۆلۈپ ئاشلىق سېتىۋېلىش پىلانىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، ئائىلە بويىچە جەۋەل تۈزۈپ چىقىپ، يېزىلىق خەلق ھۆكۈمىتىگە تەستىقلىتىدۇ، يېزىلىق خەلق ھۆكۈمىتى، رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتى ياكى بەلگىلەنگەن ئورگانغا يوللاپ ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش كىنىشكىسى ئېلىپ تارقىتىپ بېرىدۇ، شۇنىڭغا قاراپ مۇددەت بويىچە ئاشلىق بىلەن تەمىنلەيدۇ. بىر تۇتاش سېتىپ بېرىش ئاشلىقى ۋە ئوبوروت ئاشلىقىنى كوپېراتىپ بىر تۇتاش سېتىۋالسمۇ، ئەزالار ئۆز ئالدىغا سېتىۋالسمۇ بولىدۇ. مىقدارى ئاز بولسا بىراقلا سېتىۋالسا، مىقدارى كۆپ بولسا بىر نەچچە قېتىمغا بۆلۈپ سېتىۋالسمۇ بولىدۇ.

16 - ماددا: يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپلىرى (ئائىلىلەر) دۆلەتنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىاپ بولغاندىن كېيىنكى ئېشىنچا ئاشلىقىنى، ئەزالار (ئائىلىلەر) تەمىنلەش نورمىسىدىن ئىقتىساد قىلغان ئېشىنچا ئاشلىقىنى ئۆز ئالدىغا ئەركىن بىرتەرەپ قىلىشقا ھوقۇقلۇق، كوپېراتىپ ئىچىدە ئۆزئارا تەڭشەپ ئىشلەتسە ۋە خىللىرى بويىچە تەڭشىسە بولىدۇ. دۆلەتكە سېتىپ بەرسىمۇ بولىدۇ ياكى زاپاس ساقلاپ قويسىمۇ بولىدۇ. لېكىن بازارغا سېلىپ ئاشلىق سودىسى قىلىشقا، ئاشلىق سودا پائالىيەتلىرى بىلەن شۇغۇللىنىشقا بولمايدۇ.

17 - ماددا: يېزىلاردىكى ئاشلىقى كەملەيدىغان ئائىلىلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشتە، قانداق ئاشلىق بولسا شۇنداق ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش پرىنسىپىغا ئاساسەن تەمىنلىنىدۇ. ئىمكانقەدەر دۆلەت ئاشلىق تارماقلىرى تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىشنى كۈچەيتىپ، ئاشلىق خىللىرىنى تەڭشەشنى پۈتۈن كۈچى بىلەن ئۈيۇشتۇرۇپ، ئاممىنىڭ ئېھتىياجىغا مۇۋاپىق ئېتىبار بېرىش كېرەك.

18 - ماددا: قىسقا مۇددەت سىرتقا چىقىدىغان يېزا ئاھالىسى ئاشلىقى كەملەيدىغان ئائىلە بولسا «يېزىلاردىكى ئاشلىقى كەملەيدىغانلارنى تەمىنلەش كىنىشكىسى» بويىچە بەلگىلەنگەن ئاشلىق پونكىتىغا بېرىپ، تەمىنلەش نورمىسى ئىچىدىكى ئاشلىق بېلىتى ئالسا بولىدۇ. ئاشلىقى ئارتۇق ياكى ئاشلىقى ئۆزىگە يېتمىدىغان ئائىلە بولسا، ئاشلىقنى ئۆزى ئېلىپ ماڭمىسۇ ياكى ئاشلىقنى دۆلەتكە سېتىپ بېرىپ ئاشلىق بېلىتىگە ئالماشتۇرۇۋالسمۇ بولىدۇ.

يېزىلاردىكى ئاھالىلەردىن ئۆزۈن ۋاقىت سىرتقا چىقىدىغان ياكى كۆچۈپ كەتكۈچى ئاشلىقى كەملەيدىغان ئائىلە بولسا، «يېزىلاردىكى ئاشلىقى كەملەيدىغانلارنى تەمىنلەش كىنىشكىسى» نى، ئارتۇق ئاشلىقى بار ئائىلە ۋە ئاشلىقى ئۆزىگە يېتمىدىغان ئائىلە بولسا، ئۆز ئاشلىقى ۋە نوپۇس يۆتكەش گۇۋاھنامىسىنى ئاشلىق تارماقلىرىغا كۆرسىتىپ ئاشلىق يۆتكەش رەسمىيىتى بېجىرىدۇ.

يېزىلاردىكى ئاھالىلەرنىڭ ئاشلىق نورمىسى بېكىتىلگەندىن كېيىن، شۇ يىلى تۇغۇلۇش ۋە ئۆلۈش مۇناسىۋىتى بىلەن نوپۇسىدا ئۆزگىرىش بولسا، ئاشلىق نورمىسى كۆپەيتىلمەيدۇ، توي قىلىش، ياتلىق بولۇش، قىسقا ۋاقىتلىق كۆچۈش قاتارلىق ئەھۋاللار سەۋەبىدىن نوپۇس كۆپىيىش ياكى كېمىيىش ئەھۋاللىرى كۆرۈلسە، نوپۇسنى كۆچۈرگەندىن سىرت كېرەكلىك بولغان ئاشلىقنى ئۆزى ئېلىپ ماڭىدۇ ياكى دۆلەت ئاشلىق تارماقلىرىغا بېرىپ ئاشلىق يۆتكەش رەسمىيىتىنى بېجىرىدۇ.

19 ـ ماددا: ئىسلام دىنىدىكى يېزا ئاھالىلىرىنىڭ ھېيىت ـ بايراملىرىغا لازىملىق ئاشلىقنى نورما ئىچىدىن ئۆزلىرى تەڭشەپ ھەل قىلىدۇ. شەھەرلىك، ناھىيىلىك (ئاپتونوم ناھىيىلىك) خەلق كومىتېتلىرى ئاشلىق خىللىرى جەھەتتىن مۇۋاپىق ئېتىبار بېرىشكە رۇخسەت قىلسا بولىدۇ.

20 ـ ماددا: چارۋىچىلىق رايونلىرىدا ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش ـ سېتىش ئىشى چارۋىچىلىق رايونلىرىنى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەشنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇش چارىسىدىكى ئالاقىدار بەلگىلىمىلەر بويىچە بېجىرىلىدۇ. يەنى چارۋىچىلارنىڭ ئاشلىق تەمىنلەش كىنىشكىسىنى ئېلىپ يېقىن ئەتراپتىكى دېھقانچىلىق رايونى ياكى شەھەر ـ بازارلاردىكى دۆلەت ئاشلىق پونكىتىدىن ئاي، پەسىل بويىچە ئاشلىق سېتىۋېلىشقا رۇخسەت قىلىنىدۇ.

21 ـ ماددا: يەككە ئائىلىلەرگە قارىتىلغان بىر تۇتاش سېتىۋېلىش ـ سېتىپ بېرىش، دېھقانچىلىق بېجىنى ئېلىش ئىشلىرى مۇناسىۋەتلىك بەلگىلىمىلەر بويىچە بېجىرىلىدۇ. يەككە ئائىلىلەر دۆلەتنىڭ قانۇن-پەرمانلىرىغا قەتئىي رىئايە قىلىشى، دۆلەتنىڭ تېرىلغۇ يېلانىغا بويسۇنۇشى كېرەك. يەككە ئائىلىلەرنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش ـ سېتىپ بېرىش ۋە سىياسىي ئىدىيىۋي تەربىيە قاتارلىق خىزمەتكە شۇ جايدىكى يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپلىرى بىر تۇتاش مەسئۇل بولىدۇ.

22 ـ ماددا: ئاشلىق ئەركىن بازىرى قەتئىي چەكلىنىدۇ. ئومۇمەن دۆلەت بىر تۇتاش سېتىۋالىدىغان-سېتىپ بېرىدىغان ئاشلىق خىللىرىنى ئەركىن بازاردا سودا قىلىشقا بىرەك يول قويۇلمايدۇ. ھەر دەرىجىلىك خەلق كومىتېتلىرى بازارغا بولغان رەھبەرلىكنى ۋە باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، ئامما ئاشلىق ھايانكەشلىكى، ئەتكەسچىلىكى قىلىشتەك قانۇنغا خىلاپ قىلمىشلارنى نازارەت قىلىش ۋە پاش قىلىشقا رىغبەتلەندۈرۈپ، قاتتىق مەنئى قىلىپ، دۆلەتنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش ـ سېتىپ بېرىش قانۇن-پەرمانىغا بۇزغۇنچىلىق قىلغانلارنى قىلمىشىغا قاراپ بىرتەرەپ قىلىشى كېرەك.

23 ـ ماددا: يېزا بويىچە بىر تۇتاش سېتىۋېلىش ـ سېتىپ بېرىش خىزمىتىدە، دۆلەت خىزمەتچىلىرى، يېزا، كوپېراتىپ، ئاساسىي قاتلام كادىرلىرى دۆلەتنىڭ ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش ـ سېتىپ بېرىش سىياسىتىنى توغرا ئىجرا قىلىپ، بىر تۇتاش سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى پائال ئورۇندىشى، بىر تۇتاش سېتىپ بېرىشنى مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇرۇشى كېرەك. خىزمەتتە كۆرۈنەرلىك نەتىجە يارىتقانلار تەقدىرلىنىدۇ ۋە مۇكاپاتلىنىدۇ. مەسئۇلاتنى يوشۇرغانلارنى قانات ئاستىغا ئېلىش، شەخسىي مەنپەئەتكە بېرىلىپ كۆز بويامچىلىق قىلىشقا ئوخشاش قانۇنغا خىلاپ مەسئۇلىيەتسىزلىك قىلمىش سادىر قىلغانلار تەنقىد قىلىنىدۇ، قىلمىشى ئېغىرلار قانۇن بويىچە بىرتەرەپ قىلىنىدۇ.

24 ـ ماددا: يېزىلاردا ئاشلىقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش ـ سېتىپ بېرىش دوكومېنتى، جەدۋىلى ۋە باشقا باشقۇرۇش چارىلىرىنى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق نازارىتى ئايرىم تۈزۈپ چىقىدۇ ھەمدە جايلارنىڭ ئىجرا قىلىشىغا چۈشۈرىدۇ.

25 ـ ماددا: بۇ چارە ئېلان قىلىنغان كۈندىن باشلاپ يولغا قويۇلىدۇ. ئاپتونوم ئوبلاستلار، ۋالىي مەھكىمىلەر ۋە ئاپتونوم رايونغا بىۋاستە قاراشلىق شەھەر، ناھىيىلەر مۇشۇ چارىنىڭ ئاساسىي روھىغا ئاساسەن ئۆز جايلىرىنىڭ كونكرېت ئەھۋالىغا بىرلەشتۈرۈپ قوشۇمچە چارە تۈزۈپ چىقسا بولىدۇ.

3) شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ چارۋىچىلىق رايونلىرىنى ئاشلىق، ياغ بىلەن نورمىلىق تەمىنلەشنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇش تەپسىلىي قائىدىسى

(ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ ب ن م 0680 - نومۇرلۇق بۇيرۇقى ئارقىلىق 1958 - يىل 7 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ئېلان قىلىنغان)

1 - ماددا: ئاشلىق بىلەن پىلانلىق تەمىنلەش سىياسىتىنى ئومۇميۈزلۈك ئىزچىللاشتۇرۇپ، تەمىنلەشتىكى يوچۇقلارنى توسۇپ، ئاشلىقنىڭ تەتۇر ئايلىنىشىنى چەكلەپ، چارۋىچىلىق رايونلىرىنى ئاشلىق، ياغ بىلەن مۇۋاپىق تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىپ، چارۋىچىلىق رايونلىرىنىڭ سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشى ھەم چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ راۋاجلىنىشىغا ياردەم بېرىش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايوندىكى چارۋىچىلىق رايونلىرىنىڭ كونكرېت ئەھۋالىغا بىرلەشتۇرۇپ، بۇ تەپسىلىي قائىدە تۈزۈپ چىقىلدى.

2 - ماددا: بۇ تەپسىلىي قائىدە ئاپتونوم رايوندىكى ۋىلايەت، ئاپتونوم ئوبلاست، شەھەر، ناھىيە (ئاپتونوم ناھىيە) لەرنىڭ ساپ چارۋىچىلىق رايونلىرى ۋە دېھقانچىلىق رايونلىرىدىكى چارۋىچىلىق كىرىمىنى ئاساس قىلغان چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىش كوپېراتىپى (ئاتىلە)، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى چارۋىچىلىق فېرمىلىرى، ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار شېرىكچىلىكىدىكى چارۋىچىلىق فېرمىلىرى (تۆۋەندە قىسقارتىلىپ چارۋىچىلىق رايونى دەپ ئاتىلىدۇ) غا باب كېلىدۇ.

3 - ماددا: چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى ئاھالىلەرنى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەشتە بىردەك نورما بىلگىلەپ كىنىشكا ئارقىلىق تەمىنلەش چارىسى يولغا قويۇلىدۇ.

4 - ماددا: چارۋىچىلىق رايونلىرىدا ئىشقا سېلىنىدىغان ئۇلاغلارنى بىلگىلەنگەن ئۆلچەم، ۋاقىت بويىچە يەم بىلەن تەمىنلەشتىن سىرت، باشقا چارۋىلارنى دۆلەت يەم بىلەن تەمىنلىمەيدۇ.

5 - ماددا: چارۋىچىلار قوشۇمچە ئاشلىق زىرائەتلىرى تېرىغان بولسا، ئۇلارنىڭ ئالغان ئاشلىقىدىن ئۇرۇق تولۇق قالدۇرغاندىن سىرت، قالغان ئاشلىق ئوزۇقلۇق ۋە ئۇلاغلارنىڭ يېمىگە توغرىلىنىدۇ. يېتىشمىگەن قىسمىنى شۇ جايدىكى شەھەرلىك، ناھىيىلىك (ئاپتونوم ناھىيىلىك) ئاشلىق تارماقلىرى تەمىنلەش كىنىشكىسى تارقىتىپ كىنىشكا بىلەن تەمىنلەيدۇ.

6 - ماددا: ئومۇمەن بۇ تەپسىلىي قائىدە يولغا قويۇلىدىغان چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى ئاھالىلەرگە كېرەكلىك ئوزۇقلۇق ئاشلىق ۋە ئۇلاغلارغا كېرەكلىك يەم نورمىسى بويىچە تەمىنلەش كىنىشكىسى تارقىتىپ بېرىلىدۇ. بۇ كىنىشكىلەر چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى ئاھالىلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش كىنىشكىسى، چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى ئۇلاغلارنى يەم - خەشەك بىلەن تەمىنلەش كىنىشكىسى دېگەنلەردىن ئىبارەت بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئىشلىتىلىش چارىسى ۋە مۇناسىۋەتلىك مەلۇمات جەدۋەللىرىنىڭ ئىزاھاتلىرىنى ئاشلىق نازارىتى ئايرىم بېكىتىدۇ.

7 - ماددا: چارۋىچىلىق رايونلىرىدا ئاشلىق نورما ئۆلچىمى تۆۋەندىكىدەك بولىدۇ.

A. ئوزۇقلۇق ئاشلىق: (پىششىقلانغان ئاشلىق بويىچە ھېسابلاندى)

1. ئۆزۈنغىچە مال بېقىش بىلەن شۇغۇللىنىدىغان چارۋىچى ۋە ياغاچ كېسىش، ترانسپورت قاتارلىق قوشۇمچە ئىشلەپچىقىرىش ۋە باشقا جىسمانىي ئەمگەك بىلەن شۇغۇللىنىدىغان چارۋىچىنىڭ ئايلىق نورمىسى 16 جىڭدىن 22 جىڭغىچە بولىدۇ. ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەر كىشىنىڭ ئايلىق نورمىسى 20 جىڭدىن، يىللىق نورمىسى 240 جىڭدىن ئېشىپ كەتمەسلىكى كېرەك.

2. 14 ياشتىن يۇقىرى ئادەتتىكى چارۋىچىنىڭ ئايلىق نورمىسى 12 جىڭدىن 18 جىڭغىچە بولىدۇ. ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەر كىشىنىڭ ئايلىق نورمىسى 16 جىڭدىن، يىللىق نورمىسى 200 جىڭدىن ئېشىپ كەتمەسلىكى كېرەك.

3. 7 ياشتىن يۇقىرى 13 ياشتىن تۆۋەن ئوقۇغۇچى، ئۆسمۈرنىڭ ئايلىق نورمىسى 8 جىڭدىن 14 جىڭغىچە بولىدۇ. ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەر كىشىنىڭ ئايلىق نورمىسى 12 جىڭدىن، يىللىق نورمىسى 150 جىڭدىن ئېشىپ كەتمەسلىكى كېرەك.

4. 6 ياشتىن تۆۋەن ئۆسمۈرنىڭ ئايلىق نورمىسى 4 جىڭدىن 10 جىڭغىچە بولىدۇ. ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەر كىشىنىڭ ئايلىق نورمىسى 8 جىڭدىن، يىللىق نورمىسى 100 جىڭدىن ئېشىپ كەتمەسلىكى كېرەك.

5. چارۋىچىلار ئادەتتە سۇ يېغى بىلەن تەمىنلەنمەيدۇ. ئەگەر ھەقىقەتەن قېينىچىلىق بولسا، يېقىن ئەتراپتىكى دېھقانچىلىق رايونلىرىنىڭ ياغ ئىشلەپچىقىرىش ۋە سېتىۋېلىش ئەھۋالىغا قاراپ، سۇ يېغى جەھەتتىن مۇۋاپىق ياردەم بېرىلىدۇ. ھەر كىشىنىڭ يىللىق نورمىسى بىر جىڭدىن 3 جىڭغىچە بولۇپ، ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش كىنىشكىسى بىلەن تەمىنلىنىدۇ.

6. چارۋىچىلىق رايونلىرى نىسبەتەن تارقاق، شۇنداقلا ئەمگەك قىلىدىغان پەسلى ۋە ئەمگەك مىقدارى ئوخشاش بولمىغانلىقتىن، جايلار يىللىق تەمىنلەش ئومۇمىي مىقدارىدىن ئېشىپ كەتمەسلىكىگە ئاساسلىنىپ، چارۋىچىلارنى تەمىنلەش مىقدارىنى ئەمگەك پەسلى ۋە ئەمگەك مىقدارى بويىچە ئايغا بۆلۈپ بېكىتسە بولىدۇ.

ئوزۇقلۇق ئاشلىق پىششىقلانغان ئاشلىق يەنى ئاق ئۇن، گۈرۈچ، كۆممىقوناق ئۇنى، سۆك، تېرىق ۋە باشقا قارا ئاشلىق (ئۇن) بويىچە ھېسابلىنىدۇ. ئەگەر چارۋىچىلارغا يېرىم ئاشلىق كېرەك بولسا، شۇ جايىنىڭ پىششىقلانغان ئاشلىق چىقىش نىسبىتى بويىچە يېرىم ئاشلىققا سۈندۈرۈپ تەمىنلەنسە بولىدۇ. كونكرېت تەمىنلەش مىقدارى، خىلى، ئاق، قارا ئاشلىقنىڭ نىسبىتى شۇ جايدىكى شەھەرلىك، ناھىيىلىك (ئاپتونوم ناھىيىلىك) خەلق كومىتېتلىرى ئۆز جايىنىڭ ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش، ساقلاش، ئىستېمال قىلىش ئەھۋالىغا ئاساسەن، ئۆزلىرى بېكىتىپ، ۋالىي مەھكىمە، ئاپتونوم ئوبلاستلارغا تەستىقلىتىپ ئىجرا قىلىشى كېرەك. ئايرىم جايلاردا ئادەم بويىچە نورما بەلگىلەشتە قېينىچىلىق بولسا، چوڭ - كىچىك دېمەي نوپۇس بويىچە ھېسابلاپ ئاشلىق سېتىپ بېرىش ئۇسۇلىنى قوللانسىمۇ بولىدۇ. تەمىنلەش ئۆلچىمى ئادەتتە 150 جىڭ ئەتراپىدا بولىدۇ. ئەگەر يۇقىرى بولغاندا 200 جىڭدىن ئېشىپ كەتمەسلىكى كېرەك.

7. چارۋىچىلار ۋاقىتلىق سىرتقا چىقسا، ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش كىنىشكىسىنى ئېلىپ شۇ جايدىكى ئاشلىق ئورۇنلىرىدىن نورما ئىچىدىن ئاشلىق بېلىتى ئېلىپ، ئاشلىق بېلىتى بىلەن بېلەتلىك تەمىنلىنىدىغان پىششىقلانغان ئاشلىق سېتىۋالسا بولىدۇ.

8. چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى يېزىدىن يۇقىرى ئىشلەپچىقىرىشتىن ئايرىلغان كادىرلارنىڭ ئوزۇقلۇق نورما ئۆلچىمى شۇ جايدىكى شەھەر، بازارلارنى ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش چارىسىدىكى ئورگان كادىرلىرىنىڭ ئوزۇقلۇق نورما ئۆلچىمى بويىچە بېكىتىلىدۇ.

B. چارۋىلارنىڭ يېمى (يېرىم ئاشلىق بويىچە ھېسابلىنىدۇ):

1. ئۇلاغلاردىن قېچىر، ئاتلارغا كۆككە قويۇپ بېرىلگەن پەسىللەردە يەم بېرىلمەيدۇ. ئوت - چۆپ سوغۇلغان پەسىللەردە ھەر بىر ئۇلاغقا كۈنلۈكى بىر جىڭدىن 2 جىڭغىچە تەمىنلىنىدۇ. ھەر بىر ئۇلاغنىڭ يىللىق يەم مىقدارى 300 جىڭدىن ئېشىپ كەتمەسلىكى كېرەك. كۆككە قويۇپ بېرىلگەن پەسىللەردە كېرەكلىك يەمنى ئۇلاغ باققۇچى ئائىلىلەر پۇتۇن يىللىق تەمىنلىنىدىغان ئومۇمىي ساندىن ئۆزلىرى تەڭشەپ ھەل قىلىدۇ.

2. بوردايدىغان كالا - قوي ۋە باشقا ئۇلاغلار ئادەتتە ساپ يەم بىلەن تەمىنلەنمەيدۇ. باققۇچى ئائىلىلەر باشقا مەھسۇلاتتىن پايدىلىنىپ باقىدۇ. قىسمەن كېسەل، ئورۇق، ئاجىز چارۋىلارغا ھەقىقەتەن يەم بېرىشكە توغرا كەلسە، باققۇچىنىڭ ھەل قىلىشىدا قېينىچىلىق بولسا، رايونلۇق ھۆكۈمەتنىڭ ئىسپاتى ئارقىلىق

ئەھۋالىغا قاراپ تەمىنلىنىدۇ.

3. چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى ئۇلاغلارنى يىغىپ ياكى يالاپ شەھەر - بازارلاردا ئەگەككە سېلىپ، ئىشلەتكەن چارۋىچىلىق كوپېراتىپلىرى (فېرمىلار)، چارۋىچىلىق رايونلىرىنىڭ بەلگىلەنگەن تەمىنلەش ئۇلچىمى بويىچە ئۇزى يەم ئالغاچ كىرىدۇ ياكى يەمنى شۇ جايدىكى ئاشلىق تارماقلىرىغا سېتىپ بېرىپ يەم بېلىتىگە ئېلىۋالىدۇ، شەھەر، بازارلار بېلەتكە ئاساسەن تەمىنلەيدۇ. كەم قىسمىنى ئىشلەتكەن ياكى يالىغان ئورۇن ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ قوشۇمچە ياردەم بېرىشىگە ئېلتىماس قىلىشى كېرەك. ئەگەر ئىشلەتكەن ياكى يالىغانلار غەيرىي ئەمگەك ئۇلاغلىرى بولۇپ يەم قالدۇرمىغان بولسا، ئىشلەتكەن ياكى يالىغان ئورۇن كېرەكلىك يەم پىلانىنى مەلۇم قىلىدۇ. شۇ جايدىكى شەھەرلىك، ناھىيىلىك (ئاپتونوم ناھىيىلىك) خەلق كومىتېتلىرى ياكى بەلگىلەنگەن ئورگان تەكشۈرۈپ تەستىقلىغاندىن كېيىن پىلان بويىچە تەمىنلىنىدۇ.

8 - ماددا: چارۋىچىلارنىڭ ئۇزۇقلۇق نورمىسىنى ئادەمگە قاراپ بېكىتىش، ئائىلە بويىچە تەمىنلەش تۈزۈمى يولغا قويۇلىدۇ. رايونلۇق، يېزىلىق ھۆكۈمەتلەر ئاشلىنى بىرلىك قىلىپ جان سانىنى بېكىتىدۇ ھەمدە مۇشۇ تەپسىلىي قائىدىنىڭ 7 - ماددىسىنىڭ «ئا» تارمىقىدىكى بەلگىلىمىلەرگە ئاساسەن ئاشلىق خىلى، مىقدارىنى بېكىتىپ، جەدۋەللەشتۈرۈپ، شۇ جايدىكى ئاشلىق تارماقلىرىغا مەلۇم قىلىپ، چارۋىچىلىق رايون ئاھالىلىرىنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش كىنىشكىسى ئالىدۇ.

چارۋىچىلىق كوپېراتىپلىرىنىڭ يەر ھەيدەش، قوشۇمچە ئىشلەپچىقىرىش قاتارلىقلارغا ئىشلىتىلىدىغان ئۇلاغلىرىغا كېرەكلىك يەمنى رايونلۇق ھۆكۈمەت مەزكۇر كوپېراتىپنىڭ ئەمەلىي ئۇلاغلىرى ۋە بەلگىلەنگەن ئۇلچەم بويىچە جەدۋەللەشتۈرۈپ، شۇ جايدىكى ئاشلىق تارماقلىرىغا يوللاپ يەم تەمىنلەش كىنىشكىسى ئالىدۇ.

9 - ماددا: چارۋىچىلىق رايونلىرىدا دائىرىگە بۆلۈپ، نۆۋەتمۇ بەلگىلەپ ئاشلىق، يەم تەمىنلەش ۋاقتىنچە يولغا قويۇلمايدۇ. چارۋىچىلارنىڭ ئاشلىق تەمىنلەش كىنىشكىسى، يەم تەمىنلەش كىنىشكىسى بىلەن بىقىن ئەتراپتىكى ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش پونكىتى ماگىزىنىدىن ئاشلىق، ياغ، يەم سېتىۋېلىشىغا رۇخسەت قىلىنىدۇ. چارۋىچىلار ناھىيە ھالقىپ ئاشلىق سېتىۋېلىشقا توغرا كەلسە، كىنىشكا تارقاتقان جايدىكى رايونلۇق، يېزىلىق ھۆكۈمەتلەرنىڭ تونۇشتۇرۇشى ۋە تەمىنلەش كىنىشكىسى بىلەن بارغان جايدىكى ئاشلىق تارماقلىرىدىن سېتىۋالسا بولىدۇ. بارغان جاي يۇقىرىقى ئىسپاتلارغا ئاساسەن ئاشلىق، ياغ، يەم سېتىپ بېرىشنى رەت قىلماسلىقى كېرەك.

10 - ماددا: چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى چارۋىچىلارنىڭ ئۇزۇقلۇق ئاشلىق نورمىسى، يەم نورمىسى بەلگىلىنىپ، كىنىشكا تارقىتىپ بېرىلگەندىن كېيىن، شۇ يىلى ئەگەر نوپۇس، چارۋا كۆپەيىش - كېمەيىش ئەھۋاللىرى يۈز بەرسە، ئاشلىق، ياغ، يەم بىلەن تەمىنلەش مىقدارى كۆپەيتىلمەيدۇ، ھەم كېمەيتىلمەيدۇ.

11 - ماددا: چارۋىچىلار پۈتۈن ئائىلىسى بويىچە ئۇزۇن مۇددەتلىك باشقا ناھىيىلەرگە كۆچكەن چاغدا، بارغان جايدىكى ئاشلىق تارماقلىرىغا بېرىپ ئاشلىق تەمىنلەش رەسمىيىتىنى بېجىرىش ئۈچۈن، كىنىشكا تارقاتقان ئاشلىق ئورۇنلىرى ياكى ئۇزۇن مۇددەتلىك ئاشلىق تەمىنلەش جايدىكى رايونلۇق، يېزىلىق ھۆكۈمەتكە نوپۇس ھەم ئاشلىق يۆتكەش رەسمىيەتلىرىنى بېجىرىپ بېرىشنى تەلەپ قىلىشى كېرەك.

12 - ماددا: چارۋىچىلارنىڭ تۇغۇت، توي - تۆكۈن، نەزىر - چىراغ ئىشلىرىغا كېرەكلىك ئالاھىدە ئاشلىق ۋە مىللىي ھېيىت - بايرامىلارغا كېرەكلىك ئاشلىقنى ئىقتىسادچىل بولۇش پرىنسىپى بويىچە ئۇزلىرى تەڭشەپ ھەل قىلىدۇ. شەھەرلىك، ناھىيىلىك (ئاپتونوم ناھىيىلىك) خەلق كومىتېتلىرى خىللىرى جەھەتتىن مۇۋاپىق ئېتىبار بەرسە بولىدۇ.

13 - ماددا: چارۋىچىلارنىڭ نورما ئۇلچىمى بويىچە سېتىۋالىدىغان ئۇزۇقلۇق ئاشلىقى ئېشىپ قالسا دۆلەتكە سېتىپ بەرسە، شۇنداقلا باشقىلارغا ئۆتۈنۈپ بەرسە، ھەدىيە قىلسا ۋە ئۇزۇتارا تەڭشەپ ئىشلەتسە بولىدۇ. لېكىن ھايىنىغا سېتىش قەتئىي مەنئى قىلىنىدۇ.

14 ـ ماددا: چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى شۇ جايدىكى خەلق كومىتېتلىرى بېكىتكەن ئاشلىق تەمىنلەش دوكومېنتلىرىنى تارقىتىدىغان ئورگان. باشقا ئورگانلارنىڭ ئۆز ئالدىغا بېسىپ تارقىتىشىغا يول قويۇلمايدۇ.

15 ـ ماددا: بۇ تەپسىلىي قائىدىنىڭ 6 ـ ماددىسىدا بەلگىلەنگەن جايلارنىڭ تەمىنلەش دوكومېنتلىرىنى سېتىش، ئۆتۈنۈپ بېرىش، ئۆزگەرتىش، ياساش، ساختا مەلۇم قىلىپ ئىلىش قەتئىي مەنئى قىلىنىدۇ. خىلاپلىق قىلغۇچىلار ئالاقىدار تارماقلارغا تاپشۇرۇلۇپ، قانۇن بويىچە قاتتىق بىرتەرەپ قىلىنىدۇ. دوكومېنتلار يۇتۇپ كەتسە مەلۇم قىلىنغاندىن كېيىن تولۇقلاپ بېرىلىدۇ.

16 ـ ماددا: بۇ تەپسىلىي قائىدە ئېلان قىلىنغان كۈندىن باشلاپ يولغا قويۇلىدۇ.

4) «ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە ئۆزگەرتمەسلىكنى داۋاملىق يولغا قويۇش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى»نى ئىزچىل ئىجرا قىلىش توغرىسىدا پىكىر

(ج ك پ ش ئو ئا ر كومىتېتىنىڭ ش پ [1972 ـ يىللىق] 104 ـ نومۇرلۇق ھۆججىتى، 1972 ـ يىل 7 ـ ئاينىڭ 29 ـ كۈنى تارقىتىلدى)

ئۇلۇغ داھىمىز ماۋ جۇشى «قوشۇلمەن» دەپ تەستىق سالغان «ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە ئۆزگەرتمەسلىكنى داۋاملىق يولغا قويۇش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى» ئىنتايىن مۇھىم سىياسەت، «ئۇرۇشقا تەييارلىق قىلىش، قەھەتچىلىككە تەييارلىق قىلىش، خەلقنى كۆزدە تۇتۇش» تىن ئىبارەت ئۇلۇق ئىستراتېگىيىلىك ئاجىزىنى ئەمەلىيلەشتۈرۈشنىڭ مۇھىم تەدبىرى، بىز قەتئىي شۇ بويىچە ئىزچىل قىلىپ، ئومۇميۈزلۈك ئەمەلىيلەشتۈرۈشىمىز لازىم. ھازىر مەركەز ئۇقتۇرۇشنىڭ روھىغا ئاساسەن، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ كونكرېت ئەھۋالىغا بىرلەشتۈرۈپ، ئاشلىق ۋە ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە ئۆزگەرتمەسلىكنى ئىزچىل ئىجرا قىلىش پىكرىنى تۆۋەندىكىچە ئوتتۇرىغا قويىمىز:

بىرىنچى، دېھقانلارنىڭ ئاشلىق سېلىقىنى تەڭشەپ، بىر بەلگىلىنىپ 5 يىلغىچە ئۆزگەرتىلمەيدىغان پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئەمەلىيلەشتۈرۈش ئۈچۈن، ماۋ جۇشىنىڭ ئاشلىق خىزمىتى توغرىسىدىكى مۇھىم يولىيورۇقلىرىنى ئەستايىدىل ئىزچىل ئىجرا قىلىش لازىم. «خىزمەتنى ناھايىتى ئىنچىكە ئىشلەش لازىم»، «دۆلەت مەنپەئىتىگىمۇ، كوللېكتىپ مەنپەئىتىگىمۇ ۋە شەخس مەنپەئىتىگىمۇ ئېتىبار بېرىش» نى ھەقىقىي ئىشقا ئاشۇرۇش لازىم. ئاشلىق مەھسۇلاتىنى ئاشۇرۇش ئاساسىدا، دۆلەتنىڭ پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش مىقدارىنى مۇۋاپىق كۆپەيتىش، كوللېكتىپنىڭ زاپىسىنى تەدرىجىي كۆپەيتىش، گۈڭشې ئەزالىرىنىڭ تۇرمۇشىنى ياخشىلاشنى ئىشقا ئاشۇرۇش لازىم.

ماۋ جۇشىنىڭ «سېلىق مۇۋاپىق بولۇش، ئاشلىقنى ھەرگىزمۇ چەكتىن ئاشۇرۇپ سېتىۋالماسلىق» دېگەن يولىيورۇقى — ئاشلىق خىزمىتىدە ئەمەل قىلىشقا تېگىشلىك تۈپ پرىنسىپ. بىر ئاساسىي ھېسابات بىرلىكىدە، مەھسۇلات تۇرلىرىنى تەڭشەپ‌ئەندىن ئاشقىرى، سېتىۋالغاندىن كېيىن يەنە سېتىپ بېرىش ئەھۋالىنىڭ

كۆرۈلۈشىدىن قەتئىي ساقلىنىش لازىم. بۇنىڭ ئۈچۈن ئاساسىي ھېسابات بىرلىكىنى بىرلىك قىلىپ، پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى %90 ئەتراپىدا ئورۇندالغان ۋاقىتتا، سىياسەت جەھەتتىن تەكشۈرۈپ، دۆلەت، كوللېكتىپ، شەخسىتىن ئىبارەت 3 تەرەپنىڭ مۇناسىۋىتىنى توغرا بىر تەرەپ قىلىش، بىر تۇتاش پىلانلاپ ئەڭ ئېتىبار بېرىش، مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇرۇش لازىم، بىر تەرەپكە ئېغىپ كېتىشكە بولمايدۇ. سىياسەت بىلەن ۋەزىپىنىڭ مۇناسىۋىتىنى توغرا بىرتەرەپ قىلىش كېرەك، سىياسەت بىلەن ۋەزىپە ئوتتۇرىسىدا زىددىيەت تۇغۇلغاندا، ۋەزىپە سىياسەتكە بويسۇنۇشى كېرەك؛ پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە ئۆزگەرتمەسلىك بىلەن شۇ يىلقى پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ مۇناسىۋىتىنى توغرا بىرتەرەپ قىلىپ، ھەم پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ ئاساس سانىنى مۇۋاپىق بەلگىلەش، ھەم يىللىق ئەھۋالغا ئاساسەن، مەھسۇلات ئاشقاندا ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىش بىلەن ئاپەت بولغاندا كېمەيتىپ سېتىۋېلىشنى ياخشى بىرتەرەپ قىلىش كېرەك؛ ئۆز ۋاقتىدا سېتىۋېلىش بىلەن بىر ۋاقىتتا ئورۇنلاشتۇرۇشنىڭ مۇناسىۋىتىنى توغرا بىرتەرەپ قىلىپ، ھەم دۆلەتنىڭ پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ ۋاقتىدا ئورۇندىلىشىغا كاپالەتلىك قىلىش، ھەم بىرلا ۋاقىتتا گۈڭشې ئەزالىرىنىڭ تۇرمۇشىنى ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇش كېرەك.

مەركەزدىن ئاپتونوم رايونىمىزغا تەقسىم قىلىپ بېرىلگەن بىر بەلگىلىنىپ 5 يىلغىچە ئۆزگەرتىلمەيدىغان ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ ئاساس سانى 1 مىليارد 200 مىليون جىڭ. مەركەزدىن چۈشۈرۈپ بېرىلگەن ئاساس سانىنى ئورۇنداشقا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، مەركەزنىڭ ئۇقتۇرۇشىنىڭ روھىغا ئاساسەن، ئاپتونوم رايون %2.5 ئېھتىياتى سان قوشۇشنى بەلگىلىدى، جايلارغا تەقسىم قىلىپ بېرىلگەن ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىشنىڭ ئاساس سانى 1 مىليارد 230 مىليون جىڭ، بۇنىڭ ئىچىدە بۇغداي 698 مىليون 850 مىڭ جىڭ (جايلارغا تەقسىم قىلىپ بېرىلگەن سان قوشۇمچە جەدۋىلدە). ئاپتونوم رايوندىن تۆۋەن ھەر دەرىجىلىكلەر بەلگىلىمە بويىچە تەڭشەشتىن باشقا قاتلاممۇ - قاتلام قوشۇشقا بولمايدۇ. ئىشلەپچىقىرىش ئەتراپلىرىغا يەنە ئېھتىياتى ئاشلىقى ۋە ئۇزۇق تەييارلايدىغان زاپاس ئاشلىق قاتارلىقلارنى قوشۇپ، ئاشلىق ئېھتىياجىدىغان ئەتراپلارنىڭ سېلىقىنى ئېغىرلاشتۇرۇۋېتىشكىمۇ بولمايدۇ.

1. ھەر بىر ئاساسىي ھېسابات بىرلىكىنىڭ نورمال يىللىق مەھسۇلاتىنى مۇۋاپىق تەكشۈرۈپ بېكىتىش لازىم. نورمال يىللىق مەھسۇلاتنى تەكشۈرۈپ بېكىتىش پاراق مۇۋاپىق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ ئاساس سانىنى تەكشۈرۈپ بېكىتىشنىڭ ھەم ئاشلىق ئېھتىياجىدىغان ۋە كەملەيدىغان ئەتراپلارنى ئايرىشنىڭ مۇھىم ئاساسى، «ئاممىنى ھەربىيلەندۈرۈش لازىم، تولۇق ئىمكانىيەت قالدۇرۇشقا دىققەت قىلىش كېرەك»، ئومۇمەن، 1970 - يىللىق ئەمەلىي مەھسۇلات ئاساس قىلىنىپ، نورمال يىللاردىكى ئىشلەپچىقىرىش سەۋىيىسىدىن پايدىلىنىپ ۋە بۇنىڭدىن كېيىنكى مەھسۇلاتنى ئاشۇرۇشنىڭ ئامىللىرى مۇۋاپىق نەزەرگە ئېلىنىپ تەكشۈرۈپ بېكىتىلسە بولىدۇ.

2. ئۇزۇقلۇق ئاشلىق، ئۇرۇقلۇق ۋە يەم - بوغۇز قالدۇرۇش ئۈلچىمىنى مۇۋاپىق بەلگىلەش لازىم. ھازىرقى ئىشلەپچىقىرىش سەۋىيىسىگە ئاساسەن، «ئۈچ قالدۇرۇش» ئۈلچىمىنىڭ ئەڭ تۆۋەن ۋە ئەڭ يۇقىرى چېكىنى تۆۋەندىكىچە بەلگىلەش لازىم:

ئۇزۇقلۇق ئاشلىق: دېھقانچىلىق رايونلىرىدىكى ئاشلىقى ئېشىنىدىغان ئەتراپلارنىڭ ئەڭ تۆۋەن بولغاندا 320 جىڭ بولۇش لازىم، ئەڭ يۇقىرى بولغاندا 450 جىڭدىن ئاشۇرۇۋېتىشكە بولمايدۇ، ئاشلىقى كەملەيدىغان ئەتراپلارنىڭ ئومۇمەن 300 جىڭدىن تۆۋەن بولماسلىقى لازىم؛ چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى ساپ چارۋىچىلىق ئەتراپلىرىنىڭ ئۇزۇقلۇق ئاشلىقى 300 جىڭدىن تۆۋەن بولماسلىقى، ئەڭ يۇقىرى بولغاندا 360 جىڭ بولۇش لازىم؛ يېرىم دېھقانچىلىق، يېرىم چارۋىچىلىق رايونلىرىدا قوشنا دېھقانچىلىق رايونلىرىنىڭ ئۈلچىمى بويىچە ئىجرا قىلىش لازىم (يۇقىرىدىكى ئۇزۇقلۇق ئاشلىق ئۈلچىمىگە قالدۇرۇق يەرنىڭ مەھسۇلاتى كىرمەيدۇ).

دۆلەت ئىگىلىكىدىكى دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق مەيدانلىرىدىكى ئىش ھەققى ئالماشتۇرۇش ئىشچىسى. خىزمەتچىلەرنىڭ قالدۇرۇق يېرى ۋە قالدۇرۇق چارۋىسى بولمىغانلىقتىن، ئۇلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۆلچىمىنى ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر خەلق گۈزىتىدىكى ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىنىڭ سەۋىيىسىدىن مۇۋاپىق ھالدا ئۆستۈن قىلىپ بەلگىلىسە بولىدۇ.

ئۇرۇقلۇق: كۈزگى بۇغداي ۋە يازغى بۇغدايدىن مو بېشىغا ئومۇمەن 25 جىڭدىن 28 جىڭغىچە، شالدىن 25 جىڭدىن 30 جىڭغىچە، كۆممىقوناق، ئاق قوناق ۋە باشقا قارا ئاشلىقلاردىن 6 جىڭدىن 8 جىڭغىچە ئۇرۇقلۇق قالدۇرۇلىدۇ. كونكرېت قالدۇرۇشتا، ھەر بىر ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتى ئىشلەپچىقىرىشنىڭ تەرەققىيات ئېھتىياجى ۋە ئىمكانىيىتىگە قاراپ تولۇق قالدۇرۇشى لازىم.

يەم - بوغۇز: نەسىللىك چارۋىلارنىڭ ھەر بىرىگە: ئات، كالا، تۆگىگە 1500 جىڭدىن 1800 جىڭغىچە، نەسىللىك ئېشەككە 400 جىڭدىن 600 جىڭغىچە، قويغا 100 جىڭ قالدۇرۇش. ئەمگەك ئۈلاغلىرىنىڭ ھەر بىرىگە: ئات، قېچىرغا 400 جىڭدىن 800 جىڭغىچە، كالا، تۆگىگە 250 جىڭدىن 400 جىڭغىچە، پادىچىلارنىڭ مىنىدىغان ئاتلىرىغا 200 جىڭدىن 400 جىڭغىچە، كوللېكتىپ ئەمگەككە ئىشلىتىلىدىغان ئېشەكلەرگە 100 جىڭدىن 250 جىڭغىچە قالدۇرۇش، چارۋىچىلىق رايون ۋە يېرىم دېھقانچىلىق، يېرىم چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى ئۇرۇق، ئاجىز چارۋىلارغا يەم - بوغۇز قوشۇپ بېرىشتە، ئومۇمەن، پۈتۈن چارۋا سانى بويىچە چوڭ چارۋىنىڭ ھەر بىرىگە 2 جىڭدىن 4 جىڭغىچە، ئۇششاق چارۋىنىڭ ھەر بىرىگە بىر جىڭدىن 2 جىڭغىچە ھېسابلاپ قالدۇرۇلسا ياكى بىر تۇتاش سېتىپ بېرىلسە بولىدۇ. ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرى ۋە دۆلەت ئىگىلىكىدىكى دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق مەيدانلىرى باقىدىغان نەسىللىك چوشقا ۋە تۇغىدىغان چىشى چوشقىنىڭ ھەر بىرىگە قالدۇرۇلىدىغان پۈتۈن يىللىق يەم - بوغۇز 200 جىڭ، باشقا چوشقىلارنىڭ ھەر بىرىگە پۈتۈن سان بويىچە ھېسابلىنىپ يىل بويى قالدۇرۇلىدىغان يەم - بوغۇز 120 جىڭ، سېتىپ بەرگەن چاغدا يەنە مۇكاپات تەرىقىسىدە يەم - بوغۇز سېتىپ بېرىلمەيدۇ. گۈڭشې ئەزالىرى دۆلەتكە بوردىق چوشقا سېتىپ بەرگەندە مۇكاپات تەرىقىسىدە سېتىپ بېرىلمىدىغان يەم - بوغۇز ئۆلچىمى «ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ شىمالىي شىنجاڭ رايونى بويىچە ئوتكۇزۇلگەن چوشقىچىلىق خىزمىتى يىغىنىنىڭ مۇھىم خاتىرىسى» دىكى مۇناسىۋەتلىك بەلگىلىمە بويىچە ئىجرا قىلىنىدۇ.

3. نورمال يىللىق مەھسۇلات بەلگىلەنگەندىن كېيىن، ئىشلەپچىقىرىش سەۋىيىسىنىڭ ئوخشاش بولماسلىق ئەھۋالىغا قاراپ، تۆۋەندىكى ئوخشاش بولمىغان ئۆلچەمنى قوللىنىپ، ئاشلىق ئېشىنىدىغان ئەترەت، ئۆزىنى تەمىنلىيەلەيدىغان ئەترەت ۋە ئاشلىقى كەملەيدىغان ئەترەت دەپ ئايرىشقا بولىدۇ.

ئىشلەپچىقىرىش سەۋىيىسى بىرقەدەر يۇقىرى، يەتكۈزۈپ بېرىدىغان تاۋار ئاشلىقى بىرقەدەر كۆپ بولغان ناھىيىلەردە: نورمال مەھسۇلاتتىن ئۇرۇقلۇق، يەم - بوغۇز تۇتۇۋېلىنغاندىن كېيىن، كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن ئاشلىق 360 جىڭدىن يۇقىرى بولغانلار ئاشلىق ئېشىنىدىغان ئەترەت بولىدۇ، 320 جىڭغا يەتمەيدىغانلار ئاشلىقى كەملەيدىغان ئەترەت بولىدۇ، 320 جىڭ بىلەن 360 جىڭ ئارىلىقىدا بولغانلار ئۆزىنى تەمىنلىيەلەيدىغان ئەترەت بولىدۇ. ئىشلەپچىقىرىش سەۋىيىسى بىرقەدەر تۆۋەن، يەتكۈزۈپ بېرىدىغان تاۋار ئاشلىقى بىرقەدەر ئاز بولغان ناھىيىلەردە: نورمال مەھسۇلاتتىن ئۇرۇقلۇق، يەم - بوغۇز تۇتۇۋېلىنغاندىن كېيىن، كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن ئاشلىق 320 جىڭدىن يۇقىرى بولغانلار ئاشلىقى ئېشىنىدىغان ئەترەت بولىدۇ، 300 جىڭغا يەتمەيدىغانلار ئاشلىقى كەملەيدىغان ئەترەت بولىدۇ، 300 جىڭ ئارىلىقىدا بولغانلار ئۆزىنى تەمىنلىيەلەيدىغان ئەترەت بولىدۇ.

ئايرىم جايلاردا يۇقىرىدىكى ئۆلچەمنى ئىجرا قىلغاندا ئاپتونوم رايوندىن چۈشۈرۈلگەن پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ئاساسىي سانىنى ئەمەلىيلەشتۈرگىلى بولمىسا، بىر ئاز تۆۋەنرەك بولسىمۇ بولىدۇ، لېكىن ئاپتونوم رايونلۇق ئىنقىلابىي كومىتېتقا يوللاپ تەستىقلىتىش لازىم.

ئاشلىقى ئېشىنىدىغان ئەترەتلەر ئۆزىنى تەمىنلىيەلەيدىغان ئەترەتلەر ۋە ئاشلىقى كەملەيدىغان ئەترەتلەر

بەلگىلەنگەندىن كېيىن، ئاشلىق ئېشىندىغان ئەتراپتىلەردىن سېتىپلا ئېلىش، سېتىپ بېرىمەسلىك، ئۇزىنى تەمىنلىيەلەيدىغان ئەتراپتىلەردىن سېتىۋالماسلىق، سېتىپ بېرىمەسلىك، ئاشلىقى كەملەيدىغان ئەتراپتىلەرگە سېتىپلا بېرىش، سېتىۋالماسلىقنى ھەقىقىي ئىشقا ئاشۇرۇش لازىم. ئۇزىنى تەمىنلىيەلەيدىغان ئەتراپتىلەر ۋە ئاشلىقى كەملەيدىغان ئەتراپتىلەردىن ئېلىشقا تېگىشلىك دېھقانچىلىق بېجى (پاراق) نى پۈلغا سۈندۇرۇپ پۈل ئېلىش، ماددىي زەرىسە ئالماسلىق لازىم.

4. ئاشلىقى ئېشىندىغان ئەتراپتىلەردىن پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ ئاساس ماننى تەكشۈرۈپ بېكىتىش ۋە ئاشلىقى ئېشىندىغان، ئاشلىقى كەملەيدىغان ئەتراپتىلەرنى ئايرىشتا، ئاممىنى تولۇق ھەرىكەتلەندۈرۈپ، تۆۋەندىن يۇقىرىغا قارىتا ئىشلەپچىقىرىش ئەتىرىتى كادىرلىرى ۋە گۇڭشې ئەزالىرى ئاممىنى ۋەزىپىنى ئۇزى مەلۇم قىلىش، ئاندىن يۇقىرىدىن تۆۋەنگە قارىتا دەرىجىمۇ - دەرىجە تەڭپۇڭلاشتۇرۇش، ئالاھىدىلا ناھىيىلىك ئىنقىلابىي كومىتېت تەستىقلاش لازىم. ئىشكىنى تاقىۋېلىپ ھېسابات قىلىش، كۆرسەتكۈچنى دەرىجىمۇ - دەرىجە چۈشۈرۈشتەك ئاددىي ئۇسۇلدىن ساقلىنىش لازىم. ئاشلىقى ئېشىندىغان ئەتراپتىلەردىن پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ئاساس ماننى تەكشۈرۈپ بېكىتكەن چاغدا، ئاشلىقى ئېشىندىغان ئەتراپتىلەر ئارا ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۆلچىمىدە ئالاھىدە تەقسىماتچىلىق قىلىشتىن ساقلىنىشقا دىققەت قىلىپ، كىشى بېشىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يەتكۈزۈپ بېرىدىغان تاۋار ئاشلىقى كۆپرەك بولغان ئىشلەپچىقىرىش ئەتىرىتلىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۆلچىمىنىڭ يۇقىرىراق بولۇشىغا كاپالەتلىك قىلىش لازىم.

5. گۇڭشې باشقۇرغان كارخانا، كەسپىي ئورۇنلار (گۇڭشې باشقۇرغان چارۋىچىلىق مەيدانلىرى، باغۋەنچىلىك مەيدانلىرى، ئورمانچىلىق مەيدانلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) دىكى كىشىلەر ئوزۇقلۇق ئاشلىقنى ئۆزى ئېلىپ كېلىشى، دۆلەتنىڭ تاۋار ئاشلىقىنى يىمەكلىكى كېرەك. دېھقانچىلىق ئەتراپتىلىرىدىن پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ئاساسىي ماننى تەكشۈرۈپ بېكىتىدىغان چاغدا، بۇ بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى قالدۇرۇلىدىغان ماننى ئىچىگە قوشۇپ ھېسابلاش لازىم. بۇنىڭدىن كېيىن گۇڭشې باشقۇرغان كارخانىلارغا يېڭىدىن قوشۇلغان كىشىلەر ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى ئۆزى ئېلىپ كېلىشى ھەمدە ئۆز ئىش ھەققىنىڭ مۇۋاپىق قىسمىنى ئىشلەپچىقىرىش ئەتىرىتىگە تاپشۇرۇشى، ئىشلەپچىقىرىش ئەتىرىتى نومۇر باھالاپ، نومۇر خاتىرىلەپ، ئىشلەپچىقىرىش ئەتىرىتىنىڭ تەقسىماتىغا قاتناشتۇرۇشى كېرەك، ياكى ئۇلارغا بىر قىسىم يەر ئاجرىتىپ بېرىشى، ئۇلار ئۆزلىرى ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىپ، ئوزۇقلۇق ئاشلىق مەسلىسىنى ھەل قىلىشى كېرەك. گۇڭشې باشقۇرغان كارخانا، كەسپىي ئورۇنلاردا ئەسلىدە بار بولغان كىشىلەرگە قارىتا ئوزۇقلۇق ئاشلىقنى ئۆزى ئېلىپ كېلىشىنى دەرھال يولغا قويۇشتا ھەقىقەتەن قىيىنچىلىق بولسا، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئىنقىلابىي كومىتېتنىڭ تەستىقىدىن ئۆتكۈزۈلۈپ، ئەسلىدىكى ئاشلىق يېيىش چارىسى ۋاقتىنچە ساقلاپ قېلىنسا بولىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، بەلگىلىك مۇددەت ئىچىدە ئۆزىنى ئۆزى ئوزۇقلۇق ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشنى ياكى ئوزۇقلۇق ئاشلىقنى ئۆزى ئېلىپ كېلىشنى ئىشقا ئاشۇرۇشنى تەلەپ قىلىش كېرەك.

ئەسلىدە دۆلەت ئىگىلىكىدە بولۇپ ئۆۋەنگە چۈشۈرۈلگەن گۇڭشې باشقۇرغان كارخانا، كەسپىي ئورۇنلار ئاشلىق بىلەن ئۆزىنى ئۆزى تەمىنلەشنى بالدۇرراق ئىشقا ئاشۇرۇشنى تىرىشىپ قولغا كەلتۈرۈشى لازىم. ئۆزىنى ئۆزى تەمىنلەشنى ئىشقا ئاشۇرۇشتىن بۇرۇن، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئىنقىلابىي كومىتېتنىڭ تەكشۈرۈپ تەستىقلىشى ئارقىلىق يەنىلا دۆلەت تەمىنلەيدۇ.

6. دېھقانچىلىق ئىشلەپچىقىرىش ئەتىرىتلىرىدىن بۇرۇن دۆلەتنىڭ سېتىۋېلىشى ۋە سېتىپ بېرىشىدىن ئۆتكۈزمەي، ئارتۇق ئاشلىقنى چارۋىچىلىق ئەتىرىتلىرى (فېرمىلىرى) گە بىۋاسىتە تەڭشەپ بەرگەن بەزى ئەتىرىتلەر ھېلىمۇ داۋاملىق تۇرۇپ دۆلەتنىڭ سېتىۋېلىشى ۋە سېتىپ بېرىشىدىن ئۆتكۈزمەي تەڭشەپ بېرىدۇ، تەڭشەش ۋەزىپىسى دۆلەتنىڭ پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ئاساس سانىغا ھېسابلانمايدۇ، لېكىن تەڭشەش ئاساس سانىنى بەلگىلىگەندە، ئۇنى دۆلەتنىڭ پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ئاساس سانىنى ئۈستىگە ئالغان دېھقانچىلىق

ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىنىڭ مەسئۇلىدىن يۇقىرى قىلىۋەتمەسلىك، مۇۋاپىق قىلىش لازىم. تەڭشەش ۋەزىپىسى ئاساس ساندىن ئاشۇرۇپ يەتكۈزۈپ بەرگەن ئاشلىق، ياغلىق دانلارنى دۆلەتنىڭ سېتىۋېلىش ۋە سېتىپ بېرىش سانىغا كىرگۈزۈپ، ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغان ئاشلىق، ياغلىق دان قاتاردا باھا قوشۇپ مۇكاپاتلاش كېرەك.

7. ئىدارە، زاۋۇت، كان، كارخانا ۋە كەسپىي ئورۇنلار باشقۇرغان دېھقانچىلىق قوشۇمچە ئىشلەپچىقىرىش بازىلىرى ۋە «7 ـ مايى» كادىرلار مەكتەپلىرىنىڭ ئاشلىق، ياغلىق دانلىرىنى سېتىۋېلىش ۋە سېتىپ بېرىشنى شۇ ئورۇنلار تۇرۇشلۇق جايلار مەسئۇل بولۇپ باشقۇرۇپ، بىر يىلدا بىر قېتىم بىكىتىشنى داۋاملىق يولغا قويىدۇ. ئۇزۇنى تەمىنلەپ ئېشىنىدىغانلىرىنىڭ ئېشىنغىنىنىڭ بىر قىسمى (ئادەتتە ئېشىنغان ئاشلىقنىڭ 50% دىن ئېشىپ كەتمەيدۇ) نى مۇۋاپىق سېتىۋېلىش، قالغان قىسمىنى ئاساسەن شۇ ئورۇننىڭ زاپاسىنى كۆپەيتىشكە ئىشلىتىش لازىم.

8. شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئىشلەپچىقىرىش ـ قۇرۇلۇش بىكتۈەنى ۋە دۆلەت ئىگىلىكىدىكى دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق مەيدانلىرىنىڭ ئاشلىق، ياغلىق دانلىرىدىن پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىدىمۇ بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە ئۇزۇنغىچە سىياسىتى يولغا قويۇلىدۇ. بىكتۈەننىڭ بىر بەلگىلىنىپ 5 يىلغىچە ئۇزۇنغىچە رىتىلمەيدىغان پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ئاساس سانى بىكتۈەن بىرلىك قىلىنىپ ھېسابلىنىدۇ. دۆلەت ئىگىلىكىدىكى دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق مەيدانلىرى مەيلى باش مەيدانىنى ياكى شۆبە مەيدانىنى ھېسابات بىرلىكى قىلغان بولسۇن، ئۇلارنىڭ ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ئاساس سانى باش مەيدان بىرلىك قىلىنىپ تەكشۈرۈپ بېكىتىلىدۇ، ئۇلارنىڭ قارمىقىدىكى باشقۇرۇش خادىملىرى ۋە ئۇلار باشقۇرغان سانائەت كارخانىلىرى قاتارلىقلاردىكى غەيرىي يېزا ئىگىلىك ئاھالىسىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى شەھەر ـ بازارلاردىكى غەيرىي يېزا ئىگىلىك ئاھالىسىنىڭ ئىش ھەللىرى نورما بويىچە، دېھقانچىلىق مەيدانىنىڭ قالدۇرىدىغان ئاشلىقى ئىچىگە قوشۇپ ھېسابلىنىدۇ، دۆلەتنىڭ تاۋار ئاشلىق، ياغلىرىنى يېمەيدۇ. دۆلەت ئىگىلىكىدىكى دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق مەيدانلىرىدا ساقلىنىپ قالغان مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان كوللېكتىپ مۇلۇلچىلىك قىسمىدىن پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ئاساس سانىنى ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىنى بىرلىك قىلىپ، دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق مەيدانلىرىنىڭ پاراق ئېلىش، سېتىۋېلىش ئاساس سانى ئىچىدە ئايرىم تەكشۈرۈپ بېكىتىش لازىم.

ئىككىنچى، ئاپتونوم رايونىنىڭ بىر بەلگىلىنىپ 5 يىلغىچە ئۇزۇنغىچە رىتىلمەيدىغان ياغلىق دان (ياغقا سۈندۈرۈپ) سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى 14 مىليون 520 مىڭ جىڭ (جايلارغا تەقسىم قىلىپ بېرىلگەن سان قوشۇمچە جەدۋىلدە). ئۇلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر ئاپتونوم رايوندىن تەقسىم قىلىپ بېرىلگەن ۋەزىپە ئاساسىدا، 5% تىن 10% كىچە قوشۇپ، ئاپتونوم رايونىنىڭ ۋەزىپىسىنى ئورۇنلاشتۇرۇشقا كاپالەتلىك قىلىشتىكى ئېھتىياج سان قىلىپ تۇرۇنگە تەقسىم قىلسا بولىدۇ. ئۇلايەت، ئوبلاست، شەھەردىن تۇرۇن دەرىجىلىكلەرنىڭ قاتلامۇ ـ قاتلام كۆپەيتىشگە بولمايدۇ.

ھەرقايسى جايلار ياغلىق دان (ياغقا سۈندۈرۈپ) سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ ئاساس سانىنى تۇرۇنگە ئەمەلىيلەشتۇرۇشتە تارىختىكى ئىشلەپچىقىرىش، سېتىۋېلىش سەۋىيىسى ۋە بۇنىڭدىن كېيىنكى تەرەققىيات پىلانىغا بىرلەشتۇرۇپ، دەرىجىمۇ ـ دەرىجە گۇڭشې ياكى ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىگە تەقسىم قىلىپ، ئاندىن گۇڭشې ياكى ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىنى بىرلىك قىلىپ، ھەرقايسى ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىنىڭ ئاھالىسى بىلەن تېرىلغۇ يەر كۆلىمىنى بىرلەشتۇرۇش چارىسى بويىچە ياغلىق دان (ياغقا سۈندۈرۈپ) سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ ئاساس سانىنى ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىگىچە ئەمەلىيلەشتۇرسە بولىدۇ. «ئاشلىقنى تۇنجا قىلىپ، ئومۇمىيۈزلۈك راۋاجلاندۇرۇش» فاكۇلتېتىنى ئىزىل ئىجرا قىلىپ، ياغلىق دان تېرىيدىغان يەر كۆلىمىنى ئەمەلىيلەشتۇرۇش لازىم ھەمدە ئامىمنى كەڭ تۇردە ھەرىكەتلەندۇرۇپ، ئېتىز قىرلىرى ـ بۇلۇڭلىرى، تۇينىڭ ئالدى ئارقىلىرىدىن پايدىلىنىپ، ھەر خىل ياغلىق دان زىرائەتلىرىنى تېرىپ، ياغلىق دان مەھسۇلاتىنى

كۆپەيتىش لازىم. ياغلىق دان سېتىۋېلىشتا، كۆپ ئىشلەپچىقارغانلارغا كۆپ قالدۇرۇش، ئاز ئىشلەپچىقارغانلارغا ئاز قالدۇرۇش ۋە يېزىلارغا قارىتا ئاساسىي جەھەتتىن پەقەت سېتىۋېلىش، سېتىپ بەرمەسلىك سىياسىتىنى قەتئىي ئىزچىللاشتۇرۇش لازىم.

ئۇچىنچى، ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ئاساس سانى بەلگىلەنگەندىن كېيىن 5 پىلىغچە ئۆزگەرتىلمەيدۇ. ناھىيىلىك ئىنقىلابىي كومىتېت ئاشلىق، ياغلىق داندىن بىر بەلگىلەپ 5 پىلىغچە ئۆزگەرتمەي پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئۈقتۇرۇشنامىسىنى تەستىقلاپ تارقىتىدۇ. ئېغىر ئاپەتكە ئۇچراپ پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ئاساس سانىنى ھەقىقەتەن ئورۇندىيالمايدىغان ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىدىن شۇ يىللىق ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى تەڭشەپ ئازايتىش ئۈقتۇرۇشنامىسىنىمۇ ناھىيىلىك ئىنقىلابىي كومىتېت تەستىقلاپ تارقىتىپ، ئۇلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنىڭ ئېشىنىدىغان ئەترەتنىڭ ئەڭ تۆۋەن ئۇلچىمىدىن تۆۋەن بولماسلىقىغا كاپالەتلىك قىلىدۇ. بىر بەلگىلەپ 5 پىلىغچە ئۆزگەرتمەسلىك مەزگىلىدە، بەزى گۈڭشې، ئەترەتلەردە دۆلەتنىڭ مەبلەغ ئاجرىتىشى بىلەن سۇ ئىنشائاتلىرى قۇرۇلۇشى ئېلىپ بېرىلغانلىقتىن، مەھسۇلاتنىڭ ئېشىش ھەجمى بىرقەدەر زور بولسا ياكى ئاز ساندىكى گۈڭشې، ئەترەتلەردە بەك يېنىك بولۇپ قېلىش، بەك ئېغىر بولۇپ كېتىش ئەھۋاللىرى كۆرۈلسە، ناھىيە ياكى ئۆلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر كېڭىشىپ مۇۋاپىق تەڭشەيدۇ.

مەركەزنىڭ ئۈقتۇرۇشىنىڭ روھىغا ئاساسەن، دۆلەت قۇرۇلۇشى ۋە زاپىسىنى كۆپەيتىش ئېھتىياجىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، كېڭىشىش ئارقىلىق، مول ھوسۇل ئالغان جايلاردىكى گۈڭشې، ئەترەتلەردىن پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ئاساس سانىدىن باشقا مۇۋاپىق تۇردە بىر قىسىم ئاشلىق، ياغلىق دان ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىشقا بولىدۇ. بۇنىڭ ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون ھەر يىلى ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش پىلانىنى شۇ يىلدىكى ئەھۋالغا قاراپ بەلگىلەيدۇ. ئاپتونوم رايون ۋە ئۆلايەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيىلەر شۇ يىللىق پىلان بويىچە ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىشنىڭ ئورۇندىلىش ئەھۋالىنى تەكشۈرۈپ تۇرۇشى لازىم.

ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنىدىغان ئاشلىق، ياغلىق دان ئۈچۈن باھا قوشۇپ مۇكاپاتلاش يولغا قويۇلىدۇ، باھا قوشۇش چېكى مۇنداق بولىدۇ: بۇغداي، گۈرۈچ (شال)، ياغلىق دان ۋە ھەر خىل پۇرچاقلار ئۈچۈن بىر تۇتاش سېتىۋېلىش تاختاي باھاسىنىڭ 30% ى، باشقا ئاشلىقلار ئۈچۈن بىر تۇتاش سېتىۋېلىش تاختاي باھاسىنىڭ 20% ى قوشۇلىدۇ ھەمدە يۇقىرىدىكى تۈرلەر بويىچە ئايرىم - ئايرىم ھېسابلاپ باھا قوشۇلىدۇ. قوشۇلغان باھا پۇلى يېزا خەلق گۈڭشىسى كوللېكتىپ ئىگىلىكىدە ئاساسىي ھېسابات بىرلىكى بويىچە ھېسابلىنىپ، ئاشۇرۇپ سېتىپ بەرگەنلەرگە بېرىلىدۇ، تەڭشەپ يۆنەكشىكە ياكى باشقا ئىشلارغا ئىشلىتىشكە بولمايدۇ.

1. ئىشلەپچىقىرىش سەۋىيىسى بىرقەدەر يۇقىرى، يەتكۈزۈپ بېرىدىغان تاۋار ئاشلىقى بىرقەدەر كۆپ بولغان ناھىيىلەردە ئىشلەپچىقىرىش ئەتىرىتى پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ ئاساس سانىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن ئوزۇقلۇق ئاشلىقى 400 جىڭدىن يۇقىرى بولغانلاردىن، ئىشلەپچىقىرىش سەۋىيىسى بىرقەدەر تۆۋەن، يەتكۈزۈپ بېرىدىغان تاۋار ئاشلىقى بىرقەدەر ئاز بولغان ناھىيىلەردە ئىشلەپچىقىرىش ئەتىرىتى پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ ئاساس سانىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن ئوزۇقلۇق ئاشلىقى 360 جىڭدىن يۇقىرى بولغانلاردىن كېڭىشىش ئارقىلىق ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىشقا بولىدۇ. يۇقىرىقى ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئۇلچىمىگە يېتەلمىگەنلەردىن ئاشۇرۇپ سېتىۋالماسلىق لازىم.

2. پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ ئاساس سانىنى ئۆز ئۈستىگە ئالغان ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرى، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق مەيدانلىرى ۋە ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىكىتۈەنى پاراق ئېلىش، سېتىۋېلىش ئاساس سانىدىن ئاشۇرۇپ سېتىپ بەرگەن ئاشلىق، ياغلىق دانلارغا،

دېھقانچىلىق ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرى تەكشەش ۋەزىپىسى ئاساس سانىدىن ئاشۇرۇپ بەرگەن ئاشلىققا يۇقىرىدا ئېيتىلغان باھا قوشۇش چېكى بويىچە قوشۇپ مۇكاپاتلاش يولغا قويۇلىدۇ. بېكتۇەندىن ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنىدىغان ئاشلىق بېكتۇەن بىرلىك قىلىنىپ ھېسابلىنىدۇ، ئۇنىڭ قوشۇلغان باھا پۇلىنى تۇۋەنگە قاناق تارقىتىپ بېرىشنى بېكتۇەن ئۆزى بەلگىلەيدۇ.

3. ئاشلىقى كەملەيدىغان ئەترەتلەر، ئۆزىنى تەمىنلىيەلەيدىغان ئەترەتلەر قىيابېتىنى ئۆزگەرتىپ، ۋەتەنپەرۋەرلىك پاراق تاپشۇرغاندىن كېيىن، يەنە سېتىپ بېرىدىغان ئارتۇق ئاشلىققا، گۈڭشې باشقۇرغان كارخانا، كەسپىي ئورۇنلار ئۆزىنى تەمىنلىگەندىن كېيىن سېتىپ بەرگەن ئاشلىققا، گۈڭشې ئەزالىرى ئىشلەپچىقىرىش چوڭ ئەترەتلىرىنىڭ ئىسپاتى بىلەن سېتىپ بەرگەن ئۆزىگە قالدۇرۇلغان يەردىن چىققان ياكى نورمال ئىقتىساد قىلغان ئارتۇق ئاشلىق، ياغلىق دانلارغا يۇقىرىدا ئېيتىلغان باھا قوشۇش چېكى بويىچە باھا قوشۇپ مۇكاپات بېرىلىدۇ.

4. دۆلەت ئىگىلىكىدىكى دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق مەيدانلىرىدا ساقلاپ قېلىنغان كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىكىدىكى ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرى، مەيلى باش مەيدان ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغان - ئورۇندىمىغان بولسۇن، پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ئاساس سانىدىن ئاشۇرۇپ ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىپ بېرىدىغانلا بولسا، خەلق گۈڭشېسىدىكى ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىگە ئوخشاش باھا قوشۇپ مۇكاپات بېرىلىدۇ.

5. ئاشلىق، ياغلىق داننى ئاشۇرۇپ سېتىپ بەرگەن ھەم باھا قوشۇپ مۇكاپاتلانغان ئورۇنلار ۋە گۈڭشې ئەزالىرىغا دۆلەتتىن بىرەك قايتۇرۇپ ئاشلىق سېتىپ بېرىلمەيدۇ.

تۆتىنچى، ئاشلىق، ياغلىق دانلارنىڭ بىر بەلگىلىنىپ 5 يىلغىچە ئۆزگەرتىلمەيدىغان پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ ئاساس سانىنى بەلگىلىگەن چاغدا «ئاشلىقنى تۇنجا قىلىپ، ئومۇمىيۈزلۈك راۋاجلاندۇرۇش» فاكتورىنى ئەستايىدىل ئەملىيلەشتۈرۈپ، بۇنىڭدىن كېيىنكى دېھقانچىلىق، ئورمانچىلىق، چارۋىچىلىق، قوشۇمچە ئىشلەپچىقىرىش، بېلىقچىلىقتىن ئىبارەت 5 كەسىپ ۋە ئىقتىسادىي زىرائەتلەرنىڭ جايلاشتۇرۇلۇشى، تەرەققىياتىنى نەزەردە تۇتۇپ، ئىقتىسادىي زىرائەتلەر مەركەزلەشكەن رايونلار (ئىقتىسادىي زىرائەت تېرىشنى ئاساس قىلىدىغان) دىكى ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىنىڭ ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ۋە بىر تۇتاش سېتىپ بېرىش كۆرسەتكۈچىنى مۇۋاپىق ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇپ، ئۇلار دۆلەتنىڭ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغان شەرت ئاستىدا، بۇ ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىدىكى گۈڭشې ئەزالىرىنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنىڭ يېقىن ئەتراپتىكى ئاشلىق چىقىدىغان رايونلاردىكى ئاشلىقى ئېشىنىدىغان ئەترەتلەرنىڭ ئۇلچىمىدىن تۇۋەن بولماسلىقىغا قەتئىي كاپالەتلىك قىلىش لازىم.

بەشىنچى، ئۇلۇغ داھىمىز ماۋ جۇشىنىڭ «ئاشلىقنى چىڭ تۇتۇش لازىم» دېگەن تەلىمگە ئەمەل قىلىپ، «ئاشلىقنى پىلانلىق ئىشلىتىش، تېجەپ ئىشلىتىش» توغرىسىدىكى تەشۋىقي تەربىيىنى كۈچەيتىپ، يېزىلاردا كوللېكتىپ ئاشلىق زاپىسى ۋە گۈڭشې ئەزالىرىنىڭ شەخسىي ئاشلىق زاپىسىنى پائال تۇرغۇزۇپ، كۆپەيتىپ، ئۇرۇشقا تەييارلىق قىلىش، قەھەتچىلىككە تەييارلىق قىلىش تەلىمگە لايىقلاشتۇرۇش لازىم. ئۇلۇغ ئۇستاز لېنىن مۇنداق دېگەن: «ھەقىقىي ئىقتىسادىي ئاساس ئاشلىق زاپىسىدىن ئىبارەت»، «بۇنداق زاپاس بولمىسا، دۆلەت ھاكىمىيىتى يوقىلىپ نەرسىگە ئايلىنىپ قالىدۇ. بۇنداق زاپاس بولمىسا، سوتسىيالىزم سىياسىتى بىر خىل ئارزۇلا بولۇپ قالىدۇ، خالاس». بىز دۆلەتنىڭ ئاشلىق زاپىسىنى ياخشى تۇتۇش بىلەن بىر ۋاقىتتا، كوللېكتىپنىڭ ئاشلىق زاپىسىنى ئەملىيلەشتۈرۈش خىزمىتىنى چىڭ تۇتۇشمىز لازىم. كوللېكتىپنىڭ زاپاس ئاشلىقى ئاساسەن ئۇرۇشقا تەييارلىق قىلىش، قەھەتچىلىككە تەييارلىق قىلىشقا ئىشلىتىلىدۇ. ئۇنى، ئاساسلىقچە ئىشلىتىشكە بولمايدۇ، ئىشلىتىش زۆرۈر بولسا گۈڭشې ئەزالىرى يىغىنىدا مۇزاكىرە قىلىپ قارار قىلىش كېرەك.

ئاشلىق، ياغلىق دانلاردىن پاراق ئېلىش، سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە ئۆزگەرتمەسلىكنى يولغا قويۇش، ئاپتونوم رايونىمىزدىن ئېيتقاندا، بىر يېڭى خىزمەت بولۇپ، سىياسەتچانلىقى

ناھايىتى كۆچلۈك، چېتىلىش دائىرىسى ناھايىتى كەڭ، خىزمەت مىقدارى ناھايىتى چوڭ، شۇڭا ماڭ زېھنىڭ ئىدىيىسى ئۇلۇغ قىزىل بايرىقىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ، «جۇڭگو كومپارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ئاشلىقتىن پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە ئۆزگەرتمەسلىكنى داۋاملىق يولغا قويۇش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى» نى ئىخلاس بىلەن ئۆگىنىپ، ئىزچىل ئىجرا قىلىپ، ئاشلىق، ياغلىق داندىن پاراق ئېلىش ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە ئۆزگەرتمەسلىك سىياسىتىنى يەنمۇ ئەمەلىيلەشتۈرۈش لازىم.

ئىزاھ: ش ئۇ ئا ر پارتكوم ئەسلىدە تارقاتقان [1971] 94 - نومۇرلۇق ھۆججەت بىكار قىلىنىپ، مۇشۇ ھۆججەت ئاساس قىلىندى.

ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ بىر بەلگىلەپ 5 يىلغىچە ئۆزگەرتىلمەيدىغان ئاساسىي سانى

بىرلىكى: تۇمەن جىڭ

رايونلار	ئاشلىق		ياغلىق دان (يانغا سۈندۈرۈلدى)
	جەمئىي	بۇنىڭ ئىچىدە: بۇغداي	
ئومۇمىي جەمئىي	123000	69885	1452
ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر جەمئىي	103000	61885	1452
ئۈرۈمچى شەھىرى	3730	2130	60
قارامای شەھىرى	50	30	
سانجى	19400	11500	210
قۇمۇل	3700	2500	48
ئىلى	20000	11500	240
تاربافاتاي	12000	7500	135
ئالتاي	2050	1700	45
بورتالا	2400	1400	39
بايىنغولىن	4970	3125	39
ئاقسۇ	11000	7400	240
قىزىلسۇ	600	500	36
قەشقەر	15600	9000	210
خوتەن	7500	3600	150
بىڭتۈەن	20000	8000	

ئىزاھ: چىگىت سېتىۋېلىش پىلانى يەنىلا يىلدا بىر قېتىم بەلگىلىنىدۇ.

5) شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ ئاشلىق، ياغ سىياسىتىنى ئەستايىدىل ئىجرا قىلىش، نۆۋەتتىكى ئاشلىق خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش توغرىسىدىكى بېكىتمىسى

(ش ھ [1989] 54 - نومۇرلۇق ھۆججەت، 1989 - يىل 6 - ئاينىڭ 19 - كۈنى)

ئاپتونوم رايونىمىزدا يېزا ئىگىلىكىدىن ئۈدا 11 يىل مول ھوسۇل ئېلىنىپ، ئاشلىق، ياغلىق دان

سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى يىلمۇ يىل ئاشۇرۇپ ئورۇندالدى، كىرىم - چىقىم تەڭپۇڭ بولۇپ، ئېشىلمىدىغان بولدۇق، ئاشلىق يۆتكەپ كېلىش ئەھۋالى يۆتكەپ بېرىشكە ئۆزگەردى. ئاشلىق، ياغ بازارلىرى جانلاندى، خەلقنىڭ تۇرمۇشى پەيدىنپەي ياخشىلاندى، ۋەزىيەت ناھايىتى ياخشى. لېكىن، 1988 - يىلدىن باشلاپ، ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىش قىيىنلاشتى، تەكسە باھادا سېتىلمىدىغان ئاشلىق بەك تېز كۆپەيىپ، كىرىم - چىقىم تەڭپۇڭلۇقىدا ئەھۋال جىددىيرەك بولدى. ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەر بۇنىڭغا يېتەرلىك ئەھمىيەت بېرىشى، ھەرگىز بىخەستىلىك قىلماسلىقى لازىم، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ناھايىتى ياخشى بولۇپ كېلىۋاتقان سىياسىي، ئىقتىسادىي ۋەزىيىتىنى مۇستەھكەملەش ۋە راۋاجلاندۇرۇش ئۈچۈن، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشنى ئوبدان تۇتۇش بىلەن بىرلىكتە، پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ ئاشلىق، ياغ سىياسىتىنى كەسكىن، ئەستايىدىل ئىجرا قىلىشى، ئاشلىق باشقۇرۇشنى ھەقىقىي تۈردە كۈچەيتىپ، ئاشلىق بازارلىرىنى مۇقىملاشتۇرۇپ، ئاشلىق خىزمىتىنى تىرىشىپ ياخشى ئىشلىشى لازىم. بۇنىڭ ئۈچۈن تۆۋەندىكىلەر ئالاھىدە بېكىتىلدى:

1. مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى قاتلاممۇ قاتلام يولغا قويۇپ، ئاشلىق، ياغلىق دائىنى توختام بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ ئومۇميۈزلۈك ئورۇندىلىشىغا كاپالەتلىك قىلىش لازىم

1) ئاپتونوم رايوندىن تۆۋەنگە چۈشۈرۈلگەن ئاشلىق، ياغلىق دائىنى توختام بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئەمەلىيلەشتۈرۈشكە ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەر كاپالەتلىك قىلىشى شەرت. جايلار ۋە يېزا ئىگىلىك شىلىرى يېزىلاردىكى كەسىپ قۇرۇلمىلىرىنى تەڭشەشنى ئاشلىق مەھسۇلاتىنى ۋە دۆلەتنىڭ توختام بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى كېمەيتمەسلىك شەرتى ئاستىدا ئېلىپ بېرىشى لازىم. ئاشلىق، ياغلىق دائىنى توختام بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداشقا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك خەلق ھۆكۈمەتلىرى ۋە مەمۇرىي مەھكىمىلەر ئاپتونوم رايون چۈشۈرۈپ بەرگەن ۋەزىپە سانى ئاساسىدا، 5% ئېھتىيات سان قوشۇپ، ناھىيە، يېزىلار ۋە دېھقان ئاشلىلىرى ھەم ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرىغىچە ئەمەلىيلەشتۈرسە بولىدۇ، لېكىن قاتلاممۇ قاتلام كۆپەيتىۋېرىشكە بولمايدۇ؛ ئومۇمەن، ئاپتونوم رايوندىن چۈشۈرۈلگەن ۋەزىپىنى ئورۇنداشقا ھەقىقىي كاپالەتلىك قىلالايدىغانلار زاپاس سان قوشمىسىمۇ بولىدۇ. بېكىتىۋەن سېتىۋېلىنىدىغان ئاشلىق، ياغلىق دائىنى توختام بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر ئاپتونوم رايوننىڭ پىلانى بويىچە يېزا ئىگىلىك شىلىرى (ئىدارىلىرى) بىلەن بىللە تۈمەن - مەيدانلارغىچە ئەمەلىيلەشتۈرىدۇ ھەمدە توختامنى يەرلىك ئاشلىق تارماقلىرى ئىمزالىشىدۇ. كۆتۈرىگە ئالغان يېرى ئاز (پەقەت ئوزۇقلۇق ئاشلىق ئېتىزىلا بارلار)، ئاشلىق مەھسۇلاتىنى ھۆددىگە ئالغان كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغىنى 200 كىلوگرامغا يەتمەيدىغانلارغا سېتىۋالغاندىن كېيىن قايتۇرۇپ سېتىپ بېرىشتىن ساقلىنىش ئۈچۈن، ئاشلىقنى توختام بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى تەقسىم قىلىنمايدۇ.

2) ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىش مەزگىلىدە، ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەر بىلەن بېكىتىۋەن دەرىجىمۇ-دەرىجە ھۆددىگە ئېلىش مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى يولغا قويۇشى، كۆچىنى مەركەزلەشتۈرۈپ، ئاشلىق، ياغلىق دائىنى توختام بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى مۇمكىن قەدەر تېز ئورۇنداشنى قولغا كەلتۈرۈشكە تىرىشىشى لازىم. ئاشلىق، ياغلىق دائىنى توختام بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئۆز ۋاقتىدا ئورۇنداش - ئورۇندىيالماسلىقنى ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەت ۋە كادىرلارنىڭ خىزمەت نەتىجىسىنى تەكشۈرۈشنىڭ مۇھىم كۆرسەتكۈچى قىلىش كېرەك. ۋەزىپىنى ياخشى ئورۇندىغانلارنى ۋاقتىدا تەقدىرلەش، مۇكاپاتلاش، ياخشى ئورۇندىمىغانلارنى تەنقىد قىلىش ۋە جازالاش كېرەك.

3) ھەر مىللەت كادىرلىرىغا ۋە دېھقانلارغا ئاشلىق، ياغلىق دائىنى سېتىۋېلىش توختىمىنىڭ ھەم ئىقتىسادىي توختام ئىكەنلىكىنى، ھەم دۆلەتنىڭ ۋەزىپىسى ئىكەنلىكىنى، دېھقانلارنىڭ ئادا قىلىشىغا تېگىشلىك بۇرچى

ئىكەنلىكىنى، ئۇنى ئورۇندىشىغا كاپالەتلىك قىلىش شەرت ئىكەنلىكىنى قايتا - قايتا تەشۋىق قىلىش لازىم. كومپارتىيە ئەزالىرىنى، ياشلار ئىتتىپاقى ئەزالىرىنى، كادىرلارنى ئاشلىق، ياغنى باشلامچىلىق بىلەن سېتىپ بېرىشكە سەپەرۋەر قىلىش كېرەك. پەۋقۇلئاددە ئەھۋال كۆرۈلمىگەن تۇرۇقلۇق ۋەزىپىنى ئورۇندىمىغانلارغا مەمۇرىي، ئىنتىزام، ئىقتىسادىي، ئىدىيىۋى - سىياسىي خىزمەتتىن ئىبارەت ئۈنۈمۈرسال ۋاستىلەرنى قوللىنىپ، كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىپ تولدۇرۇشنى ياكى ئوخشاش مىقداردا ئاشلىق ياغلىق دان سېتىۋالغىلى بولىدىغان مۇقىم كېلىشىم باھا پەرقى ھېسابىدا پۇل تاپشۇرۇشنى بۇيرۇش لازىم. بۇنىڭ ئۈچۈن، ئاشلىق سېتىۋېلىش تارماقلىرىنىڭ ئاشلىق، ياغ بازارلىرىنى قويۇۋېتىشتىن بۇرۇن، باھا پەرقى ھېسابىدىكى پۇل تاپشۇرىدىغان ئاشلىق، ياغنىڭ سانىنى تولدۇرۇۋېلىش ئۈچۈن، ۋەزىپىنى ئورۇندىغان دېھقان ئائىلىلىرى ۋە سېتىپ بەرگۈچى ئورۇنلار بىلەن كېڭىشىپ كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىشقا يول قويۇش كېرەك.

4) سېتىپ بەرگۈچى ئورۇنلار ۋە دېھقان ئائىلىلىرى ئادەم تاقابىل تۇرغىلى بولمايدىغان ئاپەت تۈپەيلىدىن شۇ يىللىق توختام بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ھەقىقەتەن ئورۇندىيالماي قالسا، ناھىيىلىك خەلق ھۆكۈمەتلىرى تەكشۈرۈپ ئېنىقلاپ چىققاندىن كېيىن، ئومۇملاشتۇرۇپ ئوبلاستلىق، شەھەرلىك خەلق ھۆكۈمەتلىرى، مەمۇرىي مەھكىمىلەرگە تەستىقلىتىپ، مۇۋاپىق كېمەيتىدۇ، كەچۈرۈم قىلىدۇ ھەمدە شۇ جايىنىڭ زاپاس سانىدىن ھەل قىلىدۇ؛ ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ ئاشلىق مەھسۇلاتى ئېغىر ئاپەت تۈپەيلىدىن 20% ئارتۇق كېمەيىپ كەتكەنلەرنىڭ توختام بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىگە تەستىقلىتىش بىلەن كېمەيتىلسە، كەچۈرۈم قىلىنسا بولىدۇ.

5) گۈرۈچ (شال) تىجارىتىنى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق تارماقلىرى بىر تۇتاش باشقۇرىدۇ، باشقا تارماقلار، ئورۇنلار ۋە شەخسلەرنىڭ قول تىقىشىغا رۇخسەت قىلىنمايدۇ. گۈرۈچ چىقىدىغان رايونلارغا يەم-بوغۇز ئۈچۈن كېتىدىغان ئاشلىقنى ئايرىۋاشلاشنى يەرلىك ئاشلىق تارماقلىرى بىر تۇتاش تەشكىللەيدۇ.

6) توختام بويىچە ئاشلىق سېتىۋېلىشتا خىمىيىۋى ئوغۇت، دېزىلىن سېتىپ بېرىش ۋە ئالدىن زاكالەت پۇلى بېرىش يولغا قويۇلىدۇ، ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەر ئۇنى نەقلەشتۇرۇشكە كاپالەتلىك قىلىش ھەققىدە مۇناسىۋەتلىك تارماقلارغا ھېدەكچىلىك قىلىشى كېرەك. دېھقانلارنىڭ بەلگىلىمىلەر بويىچە ئېرىشىشىگە تېگىشلىك تەكسە باھالىق خىمىيىۋى ئوغۇت، دېزىلىنغا ئىگە بولۇشىغا ھەقىقىي كاپالەتلىك قىلىش، ماددىي ئەشيا ئالمىسز دېگەنلەرگە ماددىي ئەشيا بېرىش، ماددىي ئەشيا ئالمايمىز دېگەنلەرگە باھا پەرقى ھېسابىدا پۇل بېرىش لازىم. خىمىيىۋى ئوغۇتنى توختام ئىمزالانغاندا ۋە يازلىق ئاشلىق ئامبارغا كىرگۈزۈلگەندە 50% تىن بېرىش، دېزىلىننى توختام ئىمزالىغاندا بىر قېتىمدىلا بېرىپ بولۇش لازىم، زاكالەت پۇلى يەنىلا ھازىرقى چارە بويىچە بېرىلىدۇ. ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ ئاشلىق توختامىغا قوشۇلىدىغان زاپاس سانىغا كېتىدىغان چېتىلما ماددىي ئەشيانى يەرلىك ئورۇنلار ئۆزى ھەل قىلىدۇ.

7) ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىشنىڭ تۈرلۈك كونكرېت خىزمەتلىرىنى ئوبدان ئىشلەش كېرەك. ئاشلىق تارماقلىرى ئەلا مۇلازىمەت ئارقىلىق ئاشلىق تاپشۇرىدىغان ئاممىنى ئۈچۈن ئوخشايلىق شارائىت يارىتىشى لازىم. سېتىۋېلىشنىڭ ئاۋات پەسلىدە، سىرتقا يۆتكەشكە بىرلەشتۈرۈپ تور - نۇقتىلارنى كۆپەيتىپ، چەت-ياقا جايلارنىڭ ۋە كۆپ ئاشلىق تاپشۇرغۇچىلارنىڭ ئاشلىقىنى يېقىن جايدا سېتىۋېلىش لازىم. ياغلىق دان سېتىپ بەرگەن دېھقانلارغا ۋە ئورۇنلارغا ئاشلىق تارماقلىرى بەلگىلىمە بويىچە كۆنجۈرىسىنى قايتۇرۇش لازىم. باھا سىياسىتىدە چىڭ تۇرۇش لازىم، دەرىجىنى، باھانى ئۆستۈرۈشكە ۋە چۈشۈرۈشكە رۇخسەت قىلىنمايدۇ، ھۆكۈمەت ئىشىدا پاك بولۇش لازىم. ئاشلىقنىڭ پۇلىنى دېھقانلارغا ۋاقتىدا بېرىش كېرەك، دېھقانچىلىق بېجىنى ۋاكالىتەن تۇتۇپ قالغان ۋە زاكالەت پۇلىنى قايتۇرۇپ ئالغاندىن باشقا، ئاشلىق تارماقلىرىنى باشقا پۇللارنى ۋاكالىتەن تۇتۇپ قېلىشقا ھەرقانداق شەكىللەر ئارقىلىق زورلاشقا يول قويۇلمايدۇ. بانكىلار ئاشلىق، ياغ

سېتىۋېلىشنى مەبلەغ بىلەن تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىشى كېرەك.

دېھقانلار ۋە سېتىپ بەرگۈچى ئورۇنلار دۆلەتنىڭ ئاشلىق، ياغلىق دان سۈپەت ئۆلچىمىدە چىڭ تۇرۇشى، قۇرۇتۇپ، ئادالاپ، سورۇپ، ئاشلىقنى بالدۇر تاپشۇرۇشى، ياخشى ئاشلىق تاپشۇرۇشى ھەمدە ئۇنى دۆلەتنىڭ يېقىن ئاشلىق ئامبارلىرىغا ياكى كۆرسىتىلگەن ئاشلىق تاپشۇرۇپ ئېلىش پونكىتلىرىغا يەتكۈزۈشى لازىم.

2. ئاشلىق، ياغ بىلەن پىلان بويىچە مۇڭاپىق تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىش، پىلان سىرتىدا ئاشلىق، ياغ سېتىشنى قاتتىق تىزگىنلەش كېرەك

1) دۆلەت شەھەر - بازارلاردىكى ئاھالىلەرنى تەمىنلەيدىغان نورمىلىق ئاشلىق، ياغنىڭ ياھاسىنى ئۆستۈرۈلمەيدۇ، ئاشلىق بېلىتى ۋە ئاشلىق كىنىشكىسىدىكى ئېشىنچا ئاشلىق، ياغ بىكار قىلىنمايدۇ.

2) ئاھالىلەرنى ئوزۇقلۇق ئاشلىق، ياغ بىلەن نورمال كۆچمە ئاھالىلەرنى شۇنىڭدەك پېچىنە، پىرەنىك، يېمەك - ئىچمەك كەسپىدىكىلەرنى ئېھتىياجلىق ئاشلىق، ياغ بىلەن سىياسەت بويىچە تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىش، تۇرىنى تىرىشىپ كۆپەيتىش لازىم. ئومۇمەن دۆلەتنىڭ بەلگىلىمىسىگە بىنائەن كۆچۈش شەرتىگە ئۇيغۇن بولمىغان نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان شەھەر - بازار ئاھالىلىرىنى (ۋاقىتلىق ئاشلىق بىلەن تەمىنلىنىش مۇناسىۋىتىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) 50 كىشىنىڭ نوپۇسىنى يۆتكەپ كەتكەنلەر (كىرگەنلەر) نى ئۆچ ئايدىن ئاشقان بولسا، پىلان كۆرسەتكۈچى ئاجرىتىپ بېرىلمىغانلىرىنى ھېسابقا ئالمىغاندا، كۆچۈپ بارغان جايدىن تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىش كېرەك. دۆلەت ۋە ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق بېلىتىگە تەييار ئاشلىق، ياغ ۋە شۇلاردىن ئىشلەنگەن نەرسىلەرنى سېتىۋالماقچى بولغانلارنىڭ سانى كۆپەرەك بولغانلىرى (شۇ ئايلىق نورمىسىدىن ئېشىپ كەتكەنلەر) دىن ناھىيە دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى تەستىقلىغاندىن باشقىلىرىنى تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىش لازىم. تەييار ئاشلىق، ياغنىڭ سۈپىتىنى قاتتىق تەكشۈرۈش لازىم، دۆلەت بەلگىلىگەن نازىلىق ۋە سۈپەت ئۆلچىمىگە لايىق بولۇش شەرت.

3) دۆلەتنىڭ غەيرىي يېزا ئىگىلىكىگە سېتىلىدىغانلىرىنى ھەر يىلى 1.5% تىن ئاشۇرۇش، يېزا ئىگىلىكىگە سېتىلىدىغانلىرىنى كۆپەيتمەسلىك، كەسىپلەرگە سەرپ قىلىنىدىغان ئاشلىقتا تەكسە - كېلىشىم باھالىقى تەك مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇش، تۇرى جەھەتتىكى ئايرىۋاشلاشتا، سېتىش كۆرسەتكۈچىنى كۆپەيتىشكە يول قويماسلىق دېگەن بەلگىلىمىلەرنى ئەستايىدىل ئىزچىل ئىجرا قىلىش كېرەك، ئالاھىدە ئىشلىنىدىغان ئۇننىڭ ئىشلەپچىقىرىش نىسبىتى 30% كە يەتمىگەنلەرنىڭ كۆپەيتىلمەيدۇ، 30% تىن ئېشىپ كەتكەنلەرنىڭ تۆۋەن چوڭۇرۇلىدۇ. ئاق ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش قىس بولغان جايلاردا مۇڭاپىق ھالدا قارا ئاشلىق قوشۇپ تەمىنلىنىدۇ.

4) يېزا نوپۇسىنىڭ شەھەر - بازارلاردىكى نورمىلىق تەمىنلىنىدىغان نوپۇشقا ئۆزگەرتىلىشىنى قاتتىق تىزگىنلەش كېرەك. ھەرقانداق تارماق، ئورۇن ۋە شەخسلەرنىڭ قالايمىقان يوچۇق ئېچىشىغا يول قويۇلمايدۇ، بولمىسا كىم تەستىقلىسا، ئاشلىق پۇلىنى شۇ بېرىدۇ. ئاشلىق پۇلى بەرمىگەنلەرنى تەمىنلەشنى ئاشلىق تارماقلىرى رەت قىلىشقا ھوقۇقلۇق.

5) ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەشنى تەرتىپكە سېلىش خىزمىتىنى داۋاملاشتۇرۇش كېرەك. شەھەر-بازارلاردىكى ئاھالىلەر (پۇلغا ئاشلىق ئالىدىغانلارمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) ۋە سودا - سانائەت كەسىپىدىكىلەر سەرپ قىلىدىغان ئاشلىقنى ھەر يىلى بىر قېتىم ئەستايىدىل تەكشۈرۈپ رەتكە سېلىپ، نوپۇسنى، ئىش تۇرىنى، نورمىنى ئېنىقلاپ، تەمىنلەشتىكى بارلىق يوچۇقلارنى توسۇش لازىم. چارۋىچىلارنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشنىمۇ ھەر يىلى بىر قېتىم تەكشۈرۈپ، تەمىنلىنىدىغان نوپۇسنى، تەمىنلىنىش مىقدارىنى ئېنىقلاپ چىقىش لازىم. شەھەرلەردىكى باقمىچىلىققا كېتىدىغان يەم جەھەتتە، ئومۇمەن، مەسئۇلات باھاسى قويۇپ بېرىلمىگەنلەر بولسا تەكسە باھالىق يەم بىلەن تەمىنلىنىدۇ؛ باھاسى قويۇپ بېرىلگەنلىرى كېلىشىم باھالىق يەم بىلەن تەمىنلىنىدۇ.

چارۋىچىلىق رايونىنى ئاپەتتىن قۇتۇلدۇرۇش يەم - بوغۇزى بىلەن تەمىنلەشكە يەنىلا بۇرۇنقى تەمىنلەش چارىسى بويىچە كاپالەتلىك قىلىنىدۇ.

6) ئاممىغا ئاشلىق، ياغ سىياسىتىنى رادىئو، تېلېۋىزىيە، ئېلان شەكىللىرى ئارقىلىق تەشۋىق قىلىپ، ئاممىنىڭ ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلىنىش جەھەتتىكى جىددىيلىكىنى تۆگىتىپ، ئاشلىق، ياغنى قارىغۇلارچە تالىشىپ سېتىۋېلىشنىڭ ئالدىنى ئېلىش كېرەك. ئاشلىق، ياغنى تالىشىپ سېتىۋېلىش يۈز بەرگەن جايلاردا، ناھىيىلىك، شەھەرلىك خەلق ھۆكۈمەتلىرى شۇ ئايلىق نورمىنى چەكلىك سېتىۋېلىشنى يولغا قويۇشنى قارار قىلسا بولىدۇ. لېكىن چەكلىك سېتىۋېلىشتا ئاساسلىقى بەزىلەرنىڭ ھايانكەشلىك قىلىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش، نورمال تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىش مەقسەت قىلىنىدىغانلىقىنى ئاممىغا ئېنىق ئېيتىش كېرەك. ھەر مىللەت خەلقىگە ئاشلىقنى پىلانلىق ئىستېمال قىلىش، تېجەشلىك ئىستېمال قىلىش توغرىسىدا تەربىيە بېرىپ، ئىقتىساد قىلىش شەرەپلىك، ئىسراپ قىلىش نومۇس دەيدىغان ئىجتىمائىي كەيپىياتنى تىكلەش لازىم.

3. ئاشلىق بازارلىرىنى مۇقىملاشتۇرۇش، كېلىشىم باھالىق تاۋارەتنى جانلاندۇرۇش كېرەك

1) يەرلىك ئورۇنلاردا ناھىيىلەرنى، بىكتۇەندە تۇمن - مەيدانلارنى بىرلىك قىلىپ، دۆلەتنى ئاشلىق، ياغنى توختام بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىشىنى ئىلگىرى، بۇ «بېكىتمە» نىڭ 1 - ماددىسى 3- تارمىقىدىكى بەلگىلىمىلەردىن باشقا، ھەرقانداق ئورۇن ۋە شەخسلەرنىڭ جۇملىدىن دۆلەت ئىگىلىكىدىكى كېلىشىم باھالىق ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغنى ھەرقانداق شەكىللەر ئارقىلىق سېتىۋېلىشىغا يول قويۇلمايدۇ. زاكالەت پۇلى تارقىتىشقا ياكى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش ھەققىدە ھۆججەت پۈتۈشۈشكىمۇ رۇخسەت قىلىنمايدۇ، بولمىسا ، سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش تارماقلىرى بازارلارنى پاراكەندە قىلغان، بۇزغۇنچىلىق قىلغانلار قاتاردا چارە كۆرىدۇ، ئاشلىق، ياغ بازىرىنى قويۇۋېتىشتىن ئىلگىرى ئاشلىق تارماقلىرى ئىچكى زاپاس ساقلاش ۋە تەڭشەش ۋاستىلىرى ئارقىلىق شەھەر - بازارلاردىكى يېمەك- ئىچمەك كەسىپلىرىنى كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ بىلەن نورمال تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىشى كېرەك.

توختام بويىچە ئاشلىق، ياغلىق دان سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ناھىيە، تۇمن - مەيدانلار بىرلىك قىلىنىپ ئورۇندالغاندىن كېيىن، ئاشلىق، ياغ بازارلىرىنى ناھىيىلىك بازار، ئاشلىق، ياغ باشقۇرۇش رەھبەرلىك گۇرۇپپىسىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن قويۇۋېتىش كېرەك، ئاشلىقتا (گۈرۈچ بۇنىڭ سىرتىدا) بىر تۇرنى ئورۇنداپ بولۇپ، ئاندىن يەنە بىر تۇرنى قويۇۋېتىش لازىم.

2) ئاشلىق، ياغ بازارلىرى قويۇۋېتىلگەن جايلاردا، دېھقانلار ۋە ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرى سودا بازارلىرىغا كىرىپ ئۆزلىرىنىڭ ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغاندىن كېيىنكى ئارتۇق ئاشلىق، ياغلىق داننى ساتسا بولىدۇ. كوللېكتىپ، يەككە تىجارەتچىلەرنىڭ قولىدىكى كىنىشكىسى بىلەن كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغنى قانۇنلۇق سېتىۋېلىشقا رۇخسەت قىلىنىدۇ، لېكىن توپ تارقىتىش تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىشقا رۇخسەت قىلىنمايدۇ. ئاشلىق، ياغ خام ئەشيا قىلىنىدىغان سانائەت، يېمەك - ئىچمەك كەسىپلىكلەرنىڭ ئېھتىياجلىق خام ئەشيانى سودا بازارلىرىدىن ياكى ناھىيىلىك، شەھەرلىك، بازارلىق - ئاشلىق باشقۇرۇش گۇرۇپپىسى كۆرسەتكەن دائىرىدىكى يېزىلاردىن ئۆز ئالدىغا سېتىۋېلىشىغا يول قويۇلىدۇ. ئاشلىقتا، ياغقا ئېھتىياجلىق ئورۇنلار ۋە شەخسلەرنىڭ ئۆزى ئىستېمال قىلىدىغان ئاشلىقنى، ياغنى سودا بازارلىرىدىن سېتىۋېلىشىغا يول قويۇلىدۇ، لېكىن قولدىن قولغا ھاينىغا سېتىشىغا يول قويۇلمايدۇ.

3) ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەر ئاشلىق، ياغ بازارلىرىنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، بازار، ئاشلىق باشقۇرۇش گۇرۇپپىلىرىنىڭ رولىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇپ، نورمال ئاشلىق، ياغ سودا تەرتىپىنى ئورنىتىشى لازىم. سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش، ئاشلىق، باھا، ج خ، قاتناش قاتارلىق ئالاقىدار تارماقلار بىر-

بىرىنى قوللاپ، يېقىندىن ماسلىشىپ، ئۆز خىزمىتىنى ئادا قىلىشى، ھەم قانۇنلۇق تىجارەتنى قوغدىشى، ھەم قانۇنغا خىلاپلىق قىلىش قىلمىشلىرىغا زەربە بېرىشى لازىم. كىنىشكىسىز سودىگەر، ھايانكەشلەرنىڭ ۋە كارخانىلارنىڭ ئاشلىق، ياغ بىلەن قانۇنسىز تىجارەت قىلىشىنى قەتئىي ئەمەلدىن قالدۇرۇش لازىم. سودا بازارلىرىغا ياكى بەلگىلەنگەن يېزىلارغا بېرىپ ئاشلىق، ياغ سېتىۋالغۇچى بارلىق ئورۇنلار ۋە شەخسلەر دۆلەت بەلگىلىگەن سۈپەت ئۆلچىمىنى ۋە ئەلۋ يۇقىرى چەكلىمە باھانى قەتئىي ئىجرا قىلىشى شەرت، باھانى ئۆزلىتىشكە ياكى باھانى ئۆزلىتىپ تالىشىپ سېتىۋېلىشقا رۇخسەت قىلىنمايدۇ، بولمىسا، بازارلارنى پاراكەندە قىلغانلار قاتارىدا چارە كۆرۈلىدۇ.

4) ئاشلىق، ياغنى توپ سېتىش بازارلىرىنى پەيدىنپەي بەرپا قىلىش ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈش لازىم. ئاپتونوم رايون ئۈرۈمچى، ئاقسۇ، غۇلجىلاردا ئاشلىق، ياغنى توپ سېتىش بازىرى قۇرۇشنى بېكىتتى. رايونلار ئارا تەڭشەشنىڭ ھەمىسىدە توپ سېتىش بازىرىغا كىرىپ پۈتۈشۈش لازىم، توپ سېتىش بازارلىرى قۇرۇلۇپ بولغىچە تەڭشەش خىزمىتىنى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى قەرەلسىز يەرمەنكە تەشكىللەپ ئوبدان ئىشلىشى كېرەك. ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ زىممىسىگە بازارلارنى تەڭشەش، ئىشلەپچىقىرىش بىلەن ئېھتىياجنى جىپسلاشتۇرۇش مەسئۇلىيىتى يۈكلەنگەن، بۇ كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتىنىڭ ئاساسىي يولى ھېسابلىنىدۇ، ئۇلار ئاپتونوم رايونىمىزدا ئاشلىق، ياغنىڭ بارلىق تۈرلىرى بويىچە پارچە، توپ ئېلىم - سېتىم تىجارىتى بىلەن شۇغۇللانسا بولىدۇ، بۇنىڭغا كېتىدىغان مەبلەغ بىلەن تەمىنلەشكە بانكىلار كاپالەتلىك قىلىشى كېرەك؛ تەمىنات - سودا، بىكتۇەن، ئاشلىق، سودا تارماقلىرى قولىدىكى كىنىشكىسى بىلەن ئاپتونوم رايونىمىزدا گۈرۈچتىن باشقا ئاشلىق، ياغنى توپ، پارچە تىجارەت قىلسا بولىدۇ؛ سودا - سانائەت مەۋرىي باشقۇرۇش تارماقلىرى تەستىقلىغان ئاشلىق، ياغ تىجارىتى بىلەن شۇغۇللانغۇچى كوللېكتىپ، خۇسۇسىي ئىگىلىكتىكى ۋە يەككە تىجارەتچىلەر قولىدىكى كىنىشكىسى بىلەن گۈرۈچتىن باشقا ئاشلىق، ياغنى پارچە ساتسا بولىدۇ. يېزا - بازار كارخانىلىرى، يەككە تىجارەتچىلەر قۇرغان كىچىك تېپتىكى ئاشلىق، ياغ پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتلىرى (تۇگمەن، جۇۋاز) ئاساسلىقى ۋاكالىتەن پىششىقلاپ ئىشلەش بىلەن شۇغۇللىنىشى لازىم، تەستىقلىنىپ ئاشلىق، ياغ تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىشقا كىنىشكا ئالغانلارنىڭمۇ ئاشلىق، ياغدىن ياسالغان ئەرسىلەرنى پارچە سېتىشىغىلا بولىدۇ.

5) كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغنىڭ باھاسىنى مۇقىملاشتۇرۇش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون بويىچە ئەلۋ يۇقىرى چەكلىمە باھانى ئاپتونوم رايون بىر تۇتاش بېكىتىدۇ. جايلار ئۆز جايلىرىنىڭ ئەلۋ يۇقىرى چەكلىمە باھاسىنى ئاپتونوم رايون بىر تۇتاش بەلگىلىگەن ھەجىم دائىرىسىدە بېكىتسە ھەمدە يولغا قويۇش ئۈستىدە ئەستايىدىل نازارەتچىلىك قىلسا بولىدۇ. باھانى يېزا، تۇەن - مەيدانلاردا سېتىشتىن باشلاپلا مۇقىملاشتۇرۇش لازىم، شۇ جايلارنىڭ ئەلۋ يۇقىرى سېتىۋېلىش چەكلىمە باھاسىدىن ئاشۇرۇۋېتىشكە رۇخسەت قىلىنمايدۇ. ئاشلىق، ياغ بازىرى قويۇۋېتىلمىگەن ۋە بازاردىكى ئاشلىق باھاسى بەك ئۆرلەپ كەتكەن جايلاردا، ئاشلىق تارماقلىرى يېتەرلىك مىقداردا كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ ئويۇشتۇرۇپ بازارغا سېلىپ، جىددىي ئېھتىياجنى قامداپ، ئاشلىقنىڭ باھاسىنى تۇراقلاشتۇرۇپ، بازارنى مۇقىملاشتۇرۇشى كېرەك. ئاشلىق، ياغ تىجارىتى بىلەن شۇغۇللانغۇچىلارنىڭ ھەمىسى ئىجتىمائىي ئونۇمگە ئەھمىيەت بېرىشى، ئىشلەپچىقارغۇچىلار بىلەن ئىستېمالچىلار ئۈچۈن تىرىشىپ مۇلازىمەت قىلىشى لازىم.

6) ئاپتونوم رايونلۇق ۋە ئۇلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق تارماقلىرى تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىش ئاساسىدا، شۇ جايلارنىڭ كېلىشىم باھالىق ئاشلىق، ياغ تىجارىتىگە يېتەكچىلىك قىلىش پىلانىنى تۈزۈپ چىقىشى، يۇتكەپ كىرىلىدىغان ۋە يۇتكەپ چىقىلىدىغان رايونلاردىكى تەمىنلىگۈچى ۋە تەلەپ قىلغۇچى ئىككى تەرەپ نەق مال ۋە قەرەلنىڭ مال كېلىشىمىنى ئىمزالىشى لازىم. جايلار كۆپ تەرەپلىمە مەبلەغ توپلاپ، بەرلىك كېلىشىم باھالىق زاپاس ئاشلىق، ياغ ساقلاش فوندىنى ۋە زاپاس سالدۇسىنى پەيدىنپەي ئورنىتىشى لازىم.

7) ئاشلىق، ياغنى شىنجاڭدىن چىقىرىشتا، توشۇشقا رۇخسەت قىلىش كىنىشكىسى ئارقىلىق باشقۇرۇش يولغا قويۇلىدۇ. ئومۇمەن شىنجاڭدىن چىقىرىپ سېتىلىدىغان ئاشلىق، ياغنى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى بەلگىلىمە بويىچە تەكشۈرۈپ تەستىقلايدۇ، سودا ـ سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش ئىدارىسى شىنجاڭدىن چىقىرىش گۇۋاھنامىسىنى تارقىتىدۇ، ترانسپورت تارماقلىرى شۇ گۇۋاھنامىگە ئاساسەن توشۇيدۇ. كېلىشىم باھادا تىجارەت قىلىنىدىغان ئاشلىق، ياغ بىلەن ئاۋۇال شۇ جايلارنى ۋە ئاپتونوم رايونىمىزدىكى بازارلارنى قامداش كېرەك، ئېشىنغان ئاشلىق ۋە ياغلىق دان شىنجاڭدىن چىقىرىپ سېتىشقا تەستىقلىنىدۇ.

4. ئىنتىزامنى چىڭىتىپ، ئاشلىق باشقۇرۇشنى ھەقىقىي كۈچەيتىش كېرەك

1) دۆلەت زاپىسىنى ۋە ئوبوروت مالدۇ ئاشلىق، ياغنى يۆتكەش، ئىشلىتىش ھوقۇقى گۇۋۇيۇندە بولىدۇ، ھەرقانداق ئورۇن ۋە شەخسنىڭ تەستىقسىز ئۇنى ئىشلىتىش ھوقۇقى يوق. ئۇز بېشىمچىلىق بىلەن ئىشلەتكەنلەر تۇرى، مىقدارى بويىچە تولۇقلىشى شەرت ھەمدە شۇ كىشىنىڭ جاۋابكارلىقى سۈرۈشتۈرۈلىدۇ. جايلار ھۆددىگە ئېلىپ ئېشىنغان ئاشلىقنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش لازىم. ئەگەر ئۇنى سەرپ قىلىشقا توغرا كەلسە، ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىگە مەلۇم قىلىپ تەستىقلىتىش كېرەك. ھەرقانداق تارماقلار، ئورۇنلار ۋە شەخسلەرنىڭ تەكسە باھالىق ئاشلىق، ياغنى كېلىشىم باھادا ھايىنىغا سېتىشىغا يول قويۇلمايدۇ، بۇنىڭغا خىلاپلىق قىلغۇچىلار بولىدىكەن، بىرى بايقالسا، بىرى ئېنىقلىنىپ چارە كۆرۈلىدۇ، ھەرگىز بوش قويۇۋېتىلمەيدۇ.

2) ئىنتىزامنى چىڭىتىپ، دۆلەتنىڭ ئاشلىق، ياغ يۆتكەش پىلانىنىڭ ئورۇندىلىشىغا كاپالەتلىك قىلىش لازىم. ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى پىلان بويىچە تۆۋەنگە چۈشۈرگەن ۋىلايەت، ئوبلاستلار ۋە ئۇلكىلەر ئارا ئاشلىق، ياغ يۆتكەش پىلانى ئاساسىدا يۆتكەپ چىقىشنى ۋە يۆتكەپ بېرىشنى جايلارنىڭ ھەرقانداق ئۇسۇل ۋە باھانىلەر بىلەن رەت قىلىشىغا يول قويۇلمايدۇ. دەرىجىسىنى، باھاسىنى خالىغانچە ئۆستۈرۈش ۋە چۈشۈرۈشكە، مال پۇلىنى كېيىنگە سۈرەپ تۆلىمەسلىككە بولمايدۇ. پىلان ئىجرا قىلىشتا ھەقىقەتەن ئالاھىدە قىيىنچىلىقى بارلار بىر تەرەپتىن ئىجرا قىلىپ، بىر تەرەپتىن يولىورۇق سورىسا بولىدۇ. ئاشلىق، ياغ يۆتكەشنى سەۋەبسىز رەت قىلىدىغانلار بولىدىكەن، ۋىلايەت، شەھەر، ئوبلاست رەھبەرلىرىنىڭ جاۋابكارلىقى سۈرۈشتۈرۈلىدۇ.

3) ئوبلاستلىق، شەھەرلىك خەلق ھۆكۈمەتلىرى، مەمۇرىي مەھكىمىلەرنىڭ ئاپتونوم رايون چۈشۈرگەن 1988 ـ يىلدىن 1990 ـ يىلغىچە ئاشلىق سېتىۋېلىش، سېتىشنى ھۆددىگە ئېلىش كۆرسەتكۈچىنى ئىجرا قىلىشتا بۇاستە مەسئۇلىيىتى بار، ئاز سېتىۋېلىپ، كۆپ سېتىلغان ئاشلىقنى يەرلىك مالىيە پۇل چىقىرىپ كېلىشىم باھالىق ئاشلىق سېتىۋېلىپ تولۇقلايدۇ، بولمىسا ئاپتونوم رايون مالىيىسى جايلارغا ئاجرىتىشقا تېگىشلىك پۇلدىن تۇتۇپ قالىدۇ.

4) ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەر مالىيە، ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ كەسىپي مالىيىنى ھۆددىگە ئېلىش چارىسىنى كۈچەيتىشىگە ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈشىگە رەھبەرلىك قىلىشى، نازارەتچىلىك قىلىشى كېرەك. ئاپتونوم رايون ئاشلىق كارخانىلىرىغا ئاجرىتىپ بېرىشنى بەلگىلىگەن ھەر خىل خىراجەتلەرنى توسماي، كېچىكتۈرمەي، قەرز قىلماي ئاشلىق كارخانىلىرىغا تولۇق ئاجرىتىش لازىم. سىياسەت تەڭشەلگەنلىكى تۈپەيلىدىن ئاشلىق كارخانىلىرىغا يېڭىدىن قوشۇلغان خىراجەتلەرنى ئاپتونوم رايوندىن ئېنىق بەلگىلىمە چىقىرىلغانلىرىنى ھېسابقا ئالمىغاندا، ھەر دەرىجىلىك مالىيە ئورۇنلىرى شۇ دەرىجىلىك مالىيىگە كىرگۈزۈپ تەڭپۇڭلاشتۇرۇشى لازىم.

5) ئاشلىق خىزمىتى تۈزەش، تەرتىپكە سېلىش داۋامىدا ئىنتايىن مۇھىم ئورۇن تۇتىدۇ، ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەردىكى ئاساسلىق رەھبىرىي يولداشلار ئۇنى ئۆزى بۇاستە چىڭ تۇتۇشى، كەسىپي تارماقلار ئۆزلىرى

ھەل قىلالمايدىغان ئەمەلىي مەسىلىلەرنى دائىم مۇزاكىرە قىلىپ ھەل قىلىشى لازىم. مۇناسىۋەتلىك تارماقلار بىرلىكتە تىرىشىپ ھەمكارلىشىپ، ئاشلىق، يانفىنىڭ باھاسىنى تۇراقلاشتۇرۇشقا تىرىشىشى، ئاشلىق بازارلىرىنى ئوبدان ئورۇنلاشتۇرۇپ، خەلقنىڭ تۇرمۇشتا خاتىرجەم بولۇشىنى تەمىن قىلىپ، ئىسلاھات ۋە قۇرۇلۇشنىڭ ئوڭۇشلۇق ئېلىپ بېرىلىشىغا كاپالەتلىك قىلىشى لازىم.

5. بۇ «بېكىتمە» مۇشۇ ھۆججەت چىقىپ بارغان كۈندىن باشلاپ ئىجرا قىلىنىدۇ. ئۆتكەنكى سىياسەت، بەلگىلىمىلەردىن بۇ «بېكىتمە» گە زىت كېلىدىغانلىرى بولسا، مۇشۇ «بېكىتمە» ئاساس قىلىنىدۇ.

6) شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ 1993 - يىللىق ئاشلىق ئوبوروت تۇزۇلمىسى ئىسلاھاتى لايىھىسى

(ش ھ [1993] 19 - نومۇرلۇق، 1993 - يىل 3 - ئاينىڭ 3 - كۈنى)

گوۋۇيۈەننىڭ ئاشلىق ئوبوروت تۇزۇلمىسى ئىسلاھاتىنى تېزلىتىش روھى ۋە «سىياسەتنى بىرلىككە كەلتۈرۈش، تۈرلەر بويىچە يېتەكچىلىك قىلىش، ئۆلكىلەر بويىچە تەدبىر تۇزۇش، تەدرىجىي ئىلگىرى سۈرۈش، پۈتۈن مەملىكەت بويىچە ئىككى - ئۈچ يىل ئىچىدە پۈتۈنلەي قويۇۋېتىش» ئومۇمىي پرىنسىپىغا ئاساسەن، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىغا بىرلەشتۈرۈپ، ئاپتونوم رايونىنىڭ 1993 - يىللىق ئاشلىق ئوبوروت تۇزۇلمىسى ئىسلاھاتى لايىھىسى ئونتۈرىغا قويۇلدى.

1. ئىسلاھاتنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسى

ئاشلىق ئوبوروت تۇزۇلمىسىنى ئىسلاھ قىلىش ئومۇمىيلىققا مۇناسىۋەتلىك چوڭ ئىش. ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق ئوبوروت تۇزۇلمىسىنى ئىسلاھ قىلىشنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسى مۇنداق: پارتىيىنىڭ 14- قۇرۇلتىيى ۋە ج ك پ ئاپتونوم رايونلۇق 4 - نۆۋەتلىك كومىتېتى 5 - ئومۇمىي يىغىنىنىڭ روھىغا ئاساسەن، ئىسلاھات يېزا كەسىپ قۇرۇلمىسىنى تەڭشەپ، يېزا بازىرىنى تەرەققىي قىلدۇرۇپ، دېھقانلارنىڭ ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش ئاكتىپلىقىنى قوزغاپ، يېزا ئىگىلىكىنىڭ يۇقىرى مەھسۇلاتلىق، ئەلا سۈپەتلىك، يۇقىرى ئۈنۈملۈك بولۇش يۆنىلىشىگە قاراپ تەرەققىي قىلىشىنى ۋە يېزا ئىقتىسادىنىڭ ئومۇمىيۈزلۈك نەرەققىي قىلىشىنى ئىلگىرى سۈرۈشكە، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ھاياتىي كۈچىنى ئاشۇرۇپ، ئاشلىق كارخانىلىرىنى بازارغا يۈزلەندۈرۈپ، ئۇلارنى ئۆز ئالدىغا تىجارەت قىلىدىغان، پايدا - زىيانغا ئۆزى ئىگە بولىدىغان قىلىپ، مالىيىنىڭ يۈكىنى ھەقىقىي يېنىكلىتىشكە كۆپ خىل ئىقتىسادىي تەركىبلەر، كۆپ خىل ئىگىلىك باشقۇرۇش شەكلى، كۆپ خىل ئوبوروت يوللىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان، ئاز ھالقىلىق، قويۇۋېتىلگەن ئاشلىق ئوبوروت تورلىرىنى بەرپا قىلىپ، ئاشلىق بازىرى سىستېمىسىنىڭ ئورنىتىلىشىنى ئىلگىرى سۈرۈپ، ئاشلىق ئوبوروتىنى جانلاندۇرۇپ، ئاشلىق بازارلىرىنىڭ ئاساسىي جەھەتتىن مۇقىم بولۇشىنى ساقلاپ قېلىپ، ئاپتونوم رايونىمىز ئىقتىسادىنىڭ يېڭى بىر پەللىگە كۆتۈرۈلۈشىنى تېخىمۇ ئىلگىرى سۈرۈشكە پايدىلىق بولۇش لازىم.

2. ئىسلاھاتنىڭ قەدەم - باسقۇچى ۋە ئاساسىي مەزمۇنى

ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق ئوبوروت تۇزۇلمىسى ئىسلاھاتى ھەققىدىكى تەسەۋۋۇرى مۇنداق: سېتىۋېلىشنى ئازايتىپ، سېتىشنى قويۇۋېتىش، باسقۇچقا بۆلۈپ ئىشقا ئاشۇرۇش، ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش باھاسى ۋە تىجارىتىنى ئىككى، ئۈچ يىل ئىچىدە پۈتۈنلەي قويۇۋېتىش.

1993 - يىللىق ئىسلاھاتنىڭ ئاساسىي مەزمۇنى:

1) 1993 - يىل 4 - ئاينىڭ 1 - كۈندىن باشلاپ، ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە ئاشلىقنىڭ سېتىلىش باھاسى ۋە ئاشلىق تىجارىتى ئومۇمىيۈزلۈك قويۇۋېتىلىدۇ. دۆلەت ئىگىلىكىدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئاساسىي فوللۇق رولىنى پائال جارى قىلدۇرۇش بىلەن بىر ۋاقىتتا، كۆپ خىل ئىقتىسادىي تەركىبلەر ۋە كۆپ خىل ئوبوروت يوللىرىنىڭ ئاشلىق بازىرى تىجارىتىگە قاتنىشىشىغا ئىلھام ۋە مەدەت بېرىلىدۇ، ئاشلىقنىڭ سېتىلىش باھاسى بازار ئەھۋالىغا قاراپ بېكىتىلىدۇ.

2) شەھەر - بازارلاردىكى ئاھالىلەرنى ۋە شەھەر - يېزىلاردىكى باشقا ئاھالىلەرنى ئاشلىق بىلەن نورمىلىق تەمىنلەش چارىسى ئەمەلدىن قالدۇرۇلىدۇ، شەھەر - بازارلاردىكى ئاھالىلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش كارتىسىنى ئاشلىق تارماقلىرى ئارخىپ قاتارىدا ساقلاپ قويىدۇ، مەملىكەتلىك ۋە ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق بېلىتىنى ئاپتونوم رايون ئىچىدە ئوبوروت قىلىش توختىتىلىدۇ.

3) ئاشلىق سېتىۋېلىشتا دۆلەتنىڭ ئىسلىدىكى توختام بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى، يەنى 2 مىليارد 650 مىليون جىڭ تۇپ سان قىلىنىپ، رايونلار ۋە ئاشلىق تۇرلىرىنى ئايرىماستىن بىر تۇتاش «60% نى سېتىۋېلىشقا كاپالەتلىك قىلىش، 40% نى قويۇۋېتىش» يەنى (60% نى دۆلەت داۋاملىق توختام بويىچە سېتىۋېلىش، 40% نىڭ سېتىۋېلىش باھاسى ۋە تىجارىتىنى قويۇۋېتىش) سىياسىتى يولغا قويۇلۇپ، ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرگە ۋە بىكتۇەننىڭ يېزا ئىگىلىك شىلىرىغا ئوتتۇرا ھېساب بويىچە تەقسىم قىلىنىدۇ (كونكرېت مىقدارى ئاپتونوم رايونلۇق پىلان كومىتېتى چۈشۈرگەن پىلان بويىچە ئىجرا قىلىنىدۇ).

4) دۆلەتنىڭ توختام بويىچە ئاشلىق سېتىۋېلىشى ساقلاپ قېلىنمىدۇ، جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرى دېھقانلار بىلەن ۋاقتىدا سېتىۋېلىش توختىمى تۈزۈشى ھەم ئۇنى قەتئىي ئادا قىلىشى لازىم. سېتىۋېلىشقا دائىر سىياسەتلەر گوۋۇيۈەننىڭ بەلگىلىمىسى بويىچە ئىجرا قىلىنىدۇ.

5) دۆلەتنىڭ ئاشلىق يۆتكەپ بېرىش پىلانى ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ، ئۇ ئاشلىق سېتىلىدىغان رايونلار بىلەن ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان رايونلار ئارا سېتىۋېلىش - سېتىش توختىمى تۈزۈش شەكلى ياكى توپ سېتىش بازىرى سودىسى ئارقىلىق ھەل قىلىنىدۇ. ئاشلىق سېتىلىدىغان رايونلار بىلەن ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان رايونلار ئۆزئارا پايدا يەتكۈزۈش پرىنسىپى بويىچە ئۆزاق مۇددەتلىك ۋە مۇقىم سېتىۋېلىش - سېتىش مۇناسىۋىتى ئورنىتىشى لازىم. ئاشلىق يۆتكەش، سېتىۋېلىش - سېتىش توختىمى تۈزگەنده، باھانى ئىككى تەرەپ كېڭىشىپ بېكىتىدۇ.

6) 4 - ئاينىڭ 1 - كۈندىن باشلاپ، يېتەكچى خاراكتېرلىك ياغ يۆتكەش پىلانى ۋە شەھەر - بازار ئاھالىلىرىنى نورمىلىق تەمىنلەش ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ، ياغلىق دانىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى، ياغ سېتىش باھاسى ۋە ياغ تىجارىتى ئومۇمىيۈزلۈك قويۇۋېتىلىدۇ.

7) ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش چارىسى ئۆزگەرمەيدۇ، بۇنىڭدا دۆلەتنىڭ ئالاقىدار بەلگىلىمىلىرى داۋاملىق ئىجرا قىلىنىدۇ، ئاشلىق تارماقلىرى ھەربىيلەرنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىشى كېرەك.

8) ئاشلىقنىڭ سېتىش باھاسى قويۇۋېتىلگەندىن كېيىن، ئاپتونوم رايونىنىڭ يەرلىك مالىيىسى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ زىيىنىغا قاپلاپ بېرىدىغان يارەم پۇل ئەمەلدىن قالدۇرۇلىدۇ، ئاشلىق كارخانىلىرى ئۆز ئالدىغا ئىگىلىك باشقۇرۇش، پايدا بىلەن زىيانغا ئۆزى ئىگە بولۇشنى ئىشقا ئاشۇرۇشى كېرەك.

9) ئاشلىقنىڭ سېتىش باھاسى قويۇۋېتىلگەندىن كېيىن، دۆلەت، كارخانا، شەخسلەر ئورتاق ئۈستىگە ئېلىش پرىنسىپى بويىچە، شەھەر - بازارلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ۋە دەم ئېلىشقا، پېنسىيىگە چىققان ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە مۇۋاپىق يارەم بېرىلىدۇ. پۇتۇن ئاپتونوم رايوندىكى ھەر بىر ئىشچى - خىزمەتچىگە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەر ئايدا 9 يۈەندىن، ئالىي مەكتەپ، ئوتتۇرا تېخنىكوم ئوقۇغۇچىلىرىغا 5 يۈەندىن

ياردەم بېرىلمەيدۇ. ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان رايونلار بىلەن ئاشلىق سېتىلىدىغان رايونلارنىڭ ياردەم ئۇلچىمىدە پەرق بولۇشى لازىم. كونكرېت چارىنى ئاپتونوم رايونلۇق مالىيە نازارىتى، باھا ئىدارىسى بىرلىكتە چۈشۈرىدۇ.

3. ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەرنىڭ ئاشلىق بازارلىرىنى تەڭشەش ـ تىزگىنلەش ئىقتىدارىنى كۈچەيتىش لازىم

1) ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەر ئۇنۇملۇك تەدبىر قوللىنىپ، ئاشلىق تېرىش كۆلىمىنى مۇقىملاشتۇرۇپ، يېزا ئىگىلىكىگە سېلىنىدىغان مەبلەغنى ئاشۇرۇپ، ئىلىم ـ پەنگە تايىنىپ تېرىقچىلىق قىلىشنى ئومۇملاشتۇرۇپ، يېزا ئىگىلىك قۇرۇلمىسىنى تەڭشەپ، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشنىڭ يۇقىرى مەھسۇلاتلىق، ئەلا سۈپەتلىك، يۇقىرى ئۇنۇملۇك بولۇش يۆنىلىشىگە قاراپ ئۆزگىرىشىنى ئىلگىرى سۈرۈشى كېرەك. پىلان، ئىشلەپچىقىرىش، ئوبوروت تارماقلىرى يېزا ئىگىلىكىگە ئىشلىتىلىدىغان ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىشى، باھا، سودا ـ سانائەت مەھسۇلاتى باشقۇرۇش تارماقلىرى يېزا ئىگىلىك ۋاستىلىرى بازارلىرىنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، قالايمىقان باھا ئۆرلىتىش، قالايمىقان باھا ئۆستۈرۈشنىڭ ئالدىنى ئېلىشى كېرەك.

2) ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتى ئاشلىقنىڭ باھاسىنى تۆۋەنلىتىۋېتىپ، دېھقانلارغا زىيان يەتكۈزۈشتىن ساقلىنىش، دېھقانلارنىڭ ئاشلىق تېرىش ئاكتىپلىقىنى قوغداش ئۈچۈن، بازاردىكى ئاشلىق باھاسى بەك تۆۋەن بولۇپ كەتكەندە، گوۋۇيۈەننىڭ بەلگىلىمىسى بويىچە، ئاشلىق سېتىۋېلىشنىڭ ئەڭ تۆۋەن قوغداش باھاسىنى بېكىتىدۇ، دۆلەتنىڭ ئاشلىق كارخانىلىرى دېھقانلاردىن بەلگىلەنگەن قوغداش باھاسى ۋە سېتىۋېلىش مىقدارى بويىچە ئاشلىق سېتىۋېلىشى لازىم.

3) ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش جىددىي بولۇش ئەھۋاللىرى كۆرۈلگەن، بازارلاردىكى ئاشلىق باھاسى بەك كۆپ ئۆرلىگەندە، ھۆكۈمەت زاپاس ئاشلىقنى يۆتكەپ بازارغا سېلىپ، بازارنى تەڭشەپ، ئاشلىق باھاسىنى مۇقىملاشتۇرىدۇ. زۆرۈر تېپىلغاندا، يەرلىك ھۆكۈمەتلەر شەھەر ـ بازار ئاھالىلىرىگە سېتىپ بېرىدىغان ئوزۇقلۇق ئاشلىققا ئەڭ يۇقىرى باھا چېكىنى يولغا قويىدۇ.

4) ئاشلىق بازارلىرىنى دەرىجىگە ئايرىپ باشقۇرۇش، دەرىجىگە ئايرىپ تەڭشەش ـ تىزگىنلەش، دەرىجىگە ئايرىپ مەسئۇل بولۇش يولغا قويۇلىدۇ. ئاشلىق خەۋپ ـ خەتىرىنى تەڭشەش فوندى تەسىس قىلىنىدۇ ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈلىدۇ. ئاپتونوم رايون ئۈچ يىلغا ئايرىپ 60 مىليون يۈەن ئاشلىق خەۋپ ـ خەتىرىنى تەڭشەش فوندى تەسىس قىلىدۇ، ئۇنىڭ ئىچىدە 1993 ـ يىلى 30 مىليون يۈەن، 1994 ـ يىلى 15 مىليون يۈەن، 1995 ـ يىلى 15 مىليون يۈەن تەسىس قىلىنىدۇ. ئاشلىق خەۋپ ـ خەتىرىنى تەڭشەش فوندىنى ئاپتونوم رايون مالىيىسى ئىگىلەپ، مەخسۇس پۇلنى مەخسۇس ئىشلىتىدۇ. ئاشلىقنىڭ ئاساسىي يوللۇق نورمال تىجارەت قىلىنىشىغا كاپالەتلىك قىلىش، سېتىۋېلىش ـ سېتىش باھاسىنى مۇقىملاشتۇرۇش، دېھقانلار ۋە شەھەر ـ بازارلاردىكى ئىستېمالچىلارنىڭ مەنپەئىتىنى قوغداش ئۈچۈن، ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرمۇ مۇناسىپ ئاشلىق خەۋپ ـ خەتىرىنى تەڭشەش فوندى تەسىس قىلىشى كېرەك.

5) ئاشلىق سېتىۋېلىش ـ سېتىش تۈزۈلمىسى ئىسلاھ قىلىنغاندىن كېيىن، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى ئاشلىق كارخانىلىرى ئاساسىي يوللۇق رولىنى داۋاملىق جارى قىلدۇرۇپ، ئاشلىق سېتىۋېلىشقا كاپالەتلىك قىلىپ، مۇڭاپىق ئوبوروت زاپىسى ساقلاپ، بازارنى نورمال تەمىنلەشكە ھەقىقىي كاپالەتلىك قىلىشى لازىم.

4. ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئىگىلىك باشقۇرۇش مېخانىزمىنى ئۆزگەرتىشنى ئىلگىرى سۈرۈپ، ئۇلارنىڭ ھاياتىي كۈچىنى يەنىمۇ ئاشۇرۇش لازىم

1) ھەر دەرىجىلىك ئاشلىققا مەسئۇل تارماقلار فۇنكسىيىسىنى پاكار ئۆزگەرتىپ، كەسىپ جەھەتتىن

رەھبەرلىك قىلىش ۋە ياشقۇرۇشنى كۈچەيتىشى لازىم. ئاشلىق كارخانىلىرى ئىگىلىك ياشقۇرۇش مېخانىزمىنى تېزدىن ئۆزگەرتىشى، سېتىۋېلىش - سېتىش ئۇزۇلمىسى ۋە باھا ئىسلاھاتىنىڭ ئۆزگىرىشىگە ماسلىشىپ، ئۆزلىرىنىڭ ئاساسىي غوللۇق رولىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇش كۈچۈن، ئاشلىقنى ئاساس قىلىپ، كۆپ خىل تىجارەت بىلەن شۇغۇللىنىپ، ئىگىلىك ياشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، مۇلازىمەت پوزىتسىيەسىنى ياخشىلاپ، مۇلازىمەت سۈپىتىنى ئۆستۈرۈپ، كۆپ يوللۇق رىقابەتتە ئۆزىنى ئۆزلۈكسىز زورايتىشى لازىم.

2) ئاپتونوم رايونلۇق مالىيە نازارىتى ئاشلىق كارخانىلىرىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ئۈچۈن، ئۇچ يىلغا ئايرىپ 100 مىليون يۈەن كۆپ خىل ئىگىلىك ئوبوروت فوندى تەسىس قىلىپ (يۈنىڭ ئىچىدە 1993 - يىلى 40 مىليون يۈەن، 1994 - يىلى 30 مىليون يۈەن، 1995 - يىلى 30 مىليون يۈەن تەسىس قىلىنىدۇ)، ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ ئوبوروت قىلىپ ئىشلىتىشىگە ئاجرىتىپ بېرىپ، ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئارتۇق خادىملارنى ئورۇنلاشتۇرۇپ، كۆپ خىل ئىگىلىكنى قانات يايدۇرۇشىغا مەدەت بېرىدۇ.

3) ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ سىياسەت خاراكتېرلىك زىيان تۆپەيلىدىن ئېسىپ قويۇلغان ھېساب مەسىلىسى مۇڭاپىق ھەل قىلىنىدۇ. 1991 - يىلىنىڭ ئاخىرى چەك قىلىنىپ، جايلارنىڭ ئەسلىدىكى ئېسىپ قويغان سىياسەت خاراكتېرلىك زىيان تۆپەيلىدىن ئېسىپ قويۇلغان ھېساباتنى تەك دەرىجىلىك مالىيە تارماقلىرى تەكشۈرۈپ ئېنىقلىغاندىن كېيىن، پۇل ئاجرىتىپ تولۇقلاپ بېرىش پىلانىنى تۈزىدۇ. سىياسەت خاراكتېرلىك زىيان تۆپەيلىدىن ئېسىپ قويۇلغان ھېساب ئىگىلەپ كەتكەن قەرز پۇللارنى مەخسۇس ياشقۇرۇش يولغا قويۇلىدۇ، بانكا ئۆسۈم، جەرىمانىسى قوشمايدۇ ھەم ئاشلىق كارخانىلىرىنى نورمال ئىگىلىك ياشقۇرۇشقا كېرەكلىك بولغان تۈراقسىز مەبلەغ بىلەن تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىشى كېرەك.

5. ئاشلىق بازارلىرىنى راۋاجلاندۇرۇش ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈش لازىم

جايلار ئاشلىق بازارلىرىنى پائال يېتىلدۇرۇپ ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇپ، توپ سېتىش بازارلىرى ئاساس قىلىنغان ئاشلىق بازىرى سىستېمىسىنى بەرپا قىلىپ، ئاشلىق سودىسىنى پەيدىنپەي بازارغا كىرگۈزۈپ، ئاشلىق كارخانىلىرىنى دېھقانلار بىلەن تەشكىللىك ھالدا ئۇزاق مۇددەتلىك ئاشلىق توختىمى سودىسى قىلىشقا رىغبەتلەندۈرۈشى لازىم. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئاشلىق بازارلىرىنى ياشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، ئاشلىق بازارلىرىنى ياشقۇرۇشنىڭ ۋاقىتلىق چارىلىرىنى تۈزۈپ ۋە ئېلان قىلىپ، ئاشلىق سودىسىنى قېلىپلاشتۇرۇش، ئاشلىق ئوبوروت تەرتىپىنى ياخشىلاش لازىم.

6. رەھبەرلىكنى ھەققىي كۈچەيتىپ، ئىسلاھاتنى ئوڭۇشلۇق يولغا قويۇشقا ھەققىي كاپالەتلىك قىلىش لازىم

بۇ قېتىمقى ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتىنىڭ قەدىمى چوڭ، چېتىلىش دائىرىسى كەڭ، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى خەلقنىڭ جانجان مەنپەئىتىگە بېرىپ تاقىلىدۇ، ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەر رەھبەرلىكنى ھەققىي كۈچەيتىپ، پۈختا پىلانلاپ، ئىنچىكە تەشكىللىشى، ئاشلىق، مالىيە، باھا، بانكا، باج، سودا - سانائەت، قاتناش - تىرانسپورت قاتارلىق تارماقلار زىچ ماسلىشىپ، گۇڭۈيۈەن ۋە ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتىغا ئالاقىدار سىياسەتلىرىنى ئەستايىدىل ئىجرا قىلىپ، تۈزۈلمە ئىسلاھاتى لايىھىسىنىڭ ئوڭۇشلۇق يولغا قويۇلۇشىغا كاپالەتلىك قىلىشى كېرەك. تەشۋىق قىلىش، چۈشەندۈرۈش خىزمىتىنى كەڭ ۋە چوڭقۇر ئىشلەپ، كەڭ كادىرلار ۋە ئاممىنىڭ چۈشىنىشىنى، قوللىشىنى قولغا كەلتۈرۈش كېرەك. ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشىنى ھەققىي ياخشى ئىشلەپ، ئاشلىق بازىرىنى ياشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، قىستۇرۇپ باھانى ئۆستۈرۈۋېتىشنى قاتتىق چەكلەش كېرەك. بازار ئەھۋالىنى قاتتىق كۆزىتىپ، كۆرۈلگەن مەسىلىلەرنى ۋاقتىدا ھەل قىلىپ، ئىسلاھاتنىڭ ئوڭۇشلۇق ئېلىپ بېرىلىشىغا ھەققىي كاپالەتلىك قىلىش كېرەك.

7) شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتىنى يەنمۇ چوڭقۇرلاشتۇرۇش توغرىسىدىكى يولغا قويۇش پىكرى

(ش ھ [1998] 85 - نومۇرلۇق، 1998 - يىل 10 - ئاينىڭ 26 - كۈنى)

ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستلىق خەلق ھۆكۈمىتىگە، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك (شەھەرلىك) خەلق ھۆكۈمەتلىرىگە، مەمۇرىي مەھكىمىلەرگە، ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تارماقلىرى ۋە بىۋاستە قاراشلىق ئاپپاراتلىرىغا:

يېقىنقى بىرقانچە يىلدىن بۇيان ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم بىلەن خەلق ھۆكۈمىتى بىرقاتار سىياسەت، تەدبىرلەرنى تۈزۈپ، يېزا ئىگىلىكىنى راۋاجلاندۇرۇش تەرەققىيات ئىستراتېگىيىسىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ يېڭى پەللىگە ئۆرلىشىنى ئىلگىرى سۈردى. شۇنىڭ بىلەن بىرگە ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتىدا مەلۇم ئىلگىرىلەشلەر بارلىققا كېلىپ، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشىنى ئىلگىرى سۈرۈش، ئاشلىق ئوبوروتىنى جانلاندۇرۇش، بازار تەمىناتىغا كاپالەتلىك قىلىش جەھەتتە ئاكتىپ رول ئوينىدى. لېكىن ھازىرقى ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمىسىدە يەنىلا نۇرغۇن زىددىيەت ۋە مەسىلىلەر ساقلانماقتا، ئۇلار ئاساسلىقى مۇنۇلار: ئاشلىق ئوبوروتى راۋان بولمىدى، ئامبار قالدۇقى كۆپ بولدى، سېتىۋېلىش مەبلىغى ئىگىلىۋېلىنىدى ۋە ئىشلىتىۋېلىنىدى، تىجارەت زىيىنى ۋە ئېسىلىپ قالغان ھېسابات ئېغىر بولۇپ، ئاپتونوم رايون مالىيىسىنىڭ بەرداشلىق بېرىش ئىقتىدارىدىن ئېشىپ كەتتى، ئاپتونوم رايون بىلەن ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ھۆكۈمەت (مەمۇرىي مەھكىمە) لەرنىڭ ئاشلىق جەھەتتىكى مەسئۇلىيىتى بىلەن ھوقۇقى ئېنىق بولمىدى، ئاشلىق باھاسى مېخانىزمى ۋە بازار سىستېمىسى مۇكەممەل بولمىدى، ھۆكۈمەت بىلەن كارخانا ئايرىلمىدى، ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئىگىلىك باشقۇرۇش مېخانىزمىنى ئۆزگەرتىش ئىشى ئارقىدا قالدى. بۇلار شۇنى چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇكى، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ھازىرقى ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمىسى موتسىيالىستىك بازار ئىگىلىكىنىڭ تەلىپىگە بارغانسېرى ئۇيغۇنلىشالماي قالدى، ئۇ ھازىر ئىسلاھ قىلىمسا بولمايدىغان دەرىجىگە يېرىپ يەتتى. شۇڭا، ئاشلىقتىكى تەمىنات بىلەن تەلەپ خېلى ئوبدان بولۇۋاتقان ھازىرقى پايدىلىق پۈرسەتتىن پايدىلىنىپ، ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتىنىڭ قەدىمىنى تېزلىتىش كېرەك. مەملىكەتلىك ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمە ئىسلاھاتى خىزمىتى يىغىنىنىڭ روھىغا ئاساسەن، ھۆكۈمەت بىلەن كارخانىنى ئايرىش، زاپاس ساقلاش بىلەن تىجارەتنى ئايرىش، مەركەز بىلەن يەرلىكنىڭ مەسئۇلىيىتىنى ئايرىش، ئاشلىقتىكى كونا ئاسما ھېسابات بىلەن يېڭى ئاسما ھېساباتنى ئايرىش، ئاشلىق باھا مېخانىزمىنى مۇكەممەللەشتۈرۈش پرىنسىپى بويىچە، دۆلەتنىڭ «ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمە ئىسلاھاتىنى يەنمۇ چوڭقۇرلاشتۇرۇش توغرىسىدىكى قارار»ىغا ئەمەل قىلىپ، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئەمەلىيەتكە بىرلەشتۈرۈپ، تۆۋەندىكى يولغا قويۇش پىكرى تۈزۈپ چىقىلدى:

1. ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئىگىلىك باشقۇرۇش مېخانىزمىنى ئۆزگەرتىپ، ھۆكۈمەت بىلەن كارخانىنى ئايرىش

1) ھۆكۈمەتنىڭ ئاشلىققا بولغان مەمۇرىي باشقۇرۇش فۇنكسىيىسى بىلەن ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ تىجارىتىنى ئايرىۋېتىش لازىم. ئاشلىق مەمۇرىيىتى مەسئۇل تارماقلىرى ئۆز رايونىنىڭ ئاشلىق ئوبوروتىنى باشقۇرۇشقا مەسئۇل بولىدۇ ھەمدە ئاشلىق كارخانىلىرى بىلەن ئادەم، مالىيە، ماددىي ئەشيا قاتارلىق جەھەتلەردە مۇناسىۋەتنى تەلتۆكۈس ئۈزىدۇ، ئاشلىق تىجارىتىگە ئارىلاشمايدۇ، كارخانىنىڭ خالىي تىجارىتىگە بىۋاستە

قول تىقمايدۇ. بۇ خىزمەت 1998 - يىل 9 - ئاينىڭ ئاخىرىغىچە ئورۇندىلىدۇ. بارلىق ئاشلىق كارخانىلىرى (جۈملىدىن يېزا - بازار ئاشلىق پونكتلىرى) مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان، ئۆز ئالدىغا تىجارەت قىلىدىغان، پايدا - زىيانغا ئۆزى ئىگە بولىدىغان، ئۆزىنى ئۆزى چەكلەيدىغان ۋە تەرەققىي قىلدۇرىدىغان ئىقتىسادىي گەۋدىگە ئايلىنىشى كېرەك. ئاشلىق كارخانىلىرى ھۆكۈمەتنىڭ مەمۇرىي باشقۇرۇش فۇنكسىيەسىنى ئۈستىگە ئالمايدۇ.

2) ئاپتونوم رايونىمىزدىكى دۆلەت ئاشلىق كارخانىلىرى ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق ئوبوروتىدىكى ئاساسلىق يول ھېسابلىنىدۇ، دۆلەت ۋە ئاپتونوم رايونىنىڭ ئالاقىدار سىياسەتلىرىگە ئاساسەن، ئاشلىق سېتىۋېلىش ئىشى قويۇۋېتىلمەيدۇ، ئاشلىقنى دۆلەت ئاشلىق كارخانىلىرى سېتىۋالىدۇ. بۇنىڭدىكى مەقسەت ئاپتونوم رايونىنىڭ زۆرۈر ئاشلىق مەنبەسىنى ئىگىلەپ، بازار تەمىناتى ۋە بازاردىكى ئاشلىق باھاسىنى تۇراقلاشتۇرۇشتا يېتەكچى رول ئويناشقا كاپالەتلىك قىلىشتىن ئىبارەت.

3) دۆلەت ئاشلىق كارخانىلىرى ئىسلاھاتنى چوڭقۇرلاشتۇرۇپ، زامانىۋى كارخانا تۈزۈمى ئورنىتىشنى تېزلىتىپ، ئىگىلىك باشقۇرۇش مېخانىزمىنى ئۆزگەرتىپ، ئىگىلىك باشقۇرۇشنى ياخشىلاپ، ئىشلەپچىقىرىش ۋە تىجارەت خىراجىتىنى تۆۋەنلىتىپ، كارخانىنىڭ بازاردا رىقابەتلىشىش ئىقتىدارىنى ئاشۇرۇشى لازىم. زەنجىرسىمان ۋاكالىتەن سېتىش، سەپلەپ سېتىش قاتارلىق زامانىۋى ئوبوروت تەشكىلات شەكلى ۋە ماركىتىڭ ئۇسۇلىنى پائال راۋاجلاندۇرۇشى لازىم.

4) دۆلەت ئاشلىق كارخانىلىرى ئىش ئورنىدىن قالدۇرۇپ تارقاقلاشتۇرۇش، خادىملارنى قىسقارتىپ ئۇنۇمنى ئاشۇرۇش ۋە قايتا ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشىنى يولغا قويۇشى لازىم. 3 يىلدىن 5 يىلغىچە ھازىرقى ئاشلىق سېتىۋېلىش، ساقلاش كەسپى بىلەن بىۋاستە شۇغۇللىنىدىغان خادىملارنىڭ تەخمىنەن يېرىمىنى ھازىرقى خادىملار سانى ئاساسىدا قىسقارتىشى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، خادىملار قۇرۇلمىسىنى تەڭشەپ خادىملارنىڭ ساپاسىنى ئۆستۈرۈپ، خىل، ساپالىق ئاشلىق ئىشچى - خىزمەتچىلىرى قوشۇنىنى قۇرۇپ چىقىشى لازىم. ئاشلىق كارخانىلىرى كەسىپ خاراكتېرى ۋە تىجارەت كۆلىمى، ئىسلىھە ئەھۋالىغا قاراپ، ئىلمىي ھەم قاتتىق بولغان ئورۇن، خادىم بېكىتىش تۈزۈمىنى يولغا قويۇشى لازىم. ئىش ئورنىدىن قالدۇرۇپ تارقاقلاشتۇرۇلغان خادىملارنى شۇ جايدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى قايتا ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشى سىستېمىسىغا كىرگۈزۈش كېرەك، ئۇلارغا بەلگىلىك ۋاقىت ئىچىدە ئاساسىي تۇرمۇش خىراجىتى بېرىلىسە بولىدۇ، ئۇلارنىڭ ئىشقا ئورۇنلىشىش يولىنى كەڭ ئېچىپ، كۆپ خىل ئىگىلىكنى يولغا قويۇپ، يېڭى ئىشقا ئورۇنلىشىش يولىنى ئىزدىشىگە ئىلھام بېرىش لازىم. ئاشلىق كارخانىلىرىغا پرىنسىپ جەھەتتە يېڭىدىن خادىم قوبۇل قىلىنمايدۇ. يېڭىدىن قۇرۇلىدىغان ئاشلىق كارخانىلىرى ۋە ئاشلىق ئامبارلىرىغا كېرەكلىك خادىملار، پرىنسىپ جەھەتتە، ھازىرقى ئىشچى - خىزمەتچىلەردىن تەڭشەپ ھەل قىلىنىدۇ.

5) ئاشلىق سېتىۋېلىش - ساقلاش كارخانىلىرىنىڭ قوشۇمچە كەسىپى ئاشلىق سېتىۋېلىش - ساقلاش كەسىپى بىلەن ئايرىلىشى، مۇستەقىل قانۇنىي ئىگە تۇرغۇزۇشى، ئادەم، مالىيە، ماددىي ئەشيا جەھەتتىن بۆلۈنۈپ چىقىشى، مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان، ئۆز ئالدىغا ئىگىلىك باشقۇرىدىغان، پايدا - زىيانغا ئۆزى ئىگە بولىدىغان ئىقتىسادىي گەۋدىگە ئايلىنىشى كېرەك. ئايرىلىپ چىققان كارخانىنىڭ مۈلكى ۋە قەرزى مۇناسىپ ھالدا ئاغدۇرۇلىدۇ ھەمدە ئۇلارغا زۆرۈر كاپىتال پۇلى بېرىلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، دۆلەت مۈلكىنىڭ قولدىن كېتىشى قەتئىي مەنئى قىلىنىدۇ.

2. ئاشلىق زاپاس ساقلاش سىستېمىسىنى مۇكەممەللەشتۈرۈپ، زاپاس ساقلاش بىلەن تىجارەتنى ئايرىۋېتىش

6) مەركەز ۋە ئاپتونوم رايونىنىڭ 2 دەرىجىلىك ئاشلىق زاپاس ساقلاش سىستېمىسىنى تېزدىن مۇكەممەللەشتۈرۈلىدۇ. مەركەزنىڭ زاپاس ئاشلىقىدا تىك لىنىيە بويىچە باشقۇرۇش تۈزۈلمىسى يولغا قويۇلىدۇ،

ئاشلىق ھوقۇقى گوۋېۋەندە بولىدۇ، گوۋېۋەننىڭ تەستىقىسىز ھەرقانداق ئورۇن ۋە شەخسنىڭ زاپاس ئاشلىق ئىشلىتىشىگە يول قويۇلمايدۇ. مەركەزنىڭ زاپاس ئاشلىقىنىڭ كۆلىمى ۋە تۇرىنى مەركەز بېكىتىدۇ.

7) ئاپتونوم رايوننىڭ زاپاس ئاشلىق تۈزۈمى ئورنىتىلىپ ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈلۈپ، ئاپتونوم رايوننىڭ زاپاس ئاشلىقى بىلەن كارخانىلارنىڭ تىجارەت خاراكتېرلىك ئاشلىقى ئايرىپ باشقۇرۇلىدۇ. ئاپتونوم رايوننىڭ زاپاس ئاشلىق ھوقۇقى ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىدە بولىدۇ، ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تەستىقىسىز ھەرقانداق ئورۇن ۋە شەخسنىڭ زاپاس ئاشلىق ئىشلىتىشىگە يول قويۇلمايدۇ.

8) ئاپتونوم رايون ئاپتونوم رايوننىڭ زاپاس ئاشلىق كۆلىمى ۋە تۇرىنى ماكرولۇق تەڭشەش ـ تىزگىنلەش ئېھتىياجى ۋە مالىيىنىڭ بەرداشلىق بېرىش ئىقتىدارى قاتارلىق ئامىللارغا ئاساسەن، زاپاس ساقلىيالايدىغان، يۆتكىيەلەيدىغان، ئىشلىتەلەيدىغان بولۇش تەلىپىگە ۋە زاپاس ساقلاش تەننەرخى خىراجىتىنى تېجەش پرىنسىپىغا ئاساسەن مۇۋاپىق بەلگىلەيدۇ.

ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى زاپاس ئاشلىق باشقۇرۇشقا كونكرېت مەسئۇل بولىدۇ، ئاپتونوم رايوننىڭ زاپاس ئاشلىق سېتىۋېلىش ـ ساقلاش ۋە ئىشلىتىش پىلانىنى ئىجرا قىلىدۇ، زاپاس ئاشلىققا داىر سىياسەتلەرنى ئەملىيلەشتۈرىدۇ.

9) ئاپتونوم رايون ماكرولۇق تەڭشەش ـ تىزگىنلەش ئېھتىياجىغا ئاساسەن، زاپاس ئاشلىقنى ئاپتونوم رايونغا بۇۋاستە قاراشلىق ئاشلىق ئامبارلىرىغا پەيدىنپەي مەركەزلەشتۈرۈپ ساقلايدۇ، ئاپتونوم رايون مۇلۇكنى بىر پۈتۈن ئايرىش ئۇسۇلى ئارقىلىق بىر قىسىم ئاشلىق ئامبارلىرىنى پەيدىنپەي ئۆتكۈزۈۋېلىپ، ئۇنى ئاپتونوم رايونغا بۇۋاستە قاراشلىق زاپاس ئاشلىق ئامبىرى قىلىدۇ. بۇۋاستە قاراشلىق ئامبارلارنىڭ ئادىمى، مالىيىسى ۋە ماددىي ئەشياسىنى ئاپتونوم رايونلۇق زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى مەسئۇل بولۇپ باشقۇرىدۇ.

10) ئاپتونوم رايوننىڭ زاپاس ئاشلىقى ئاساسەن ئاشلىق سېتىۋېلىش ـ ساقلاش كارخانىلىرىغا ھاۋالە قىلىش ئارقىلىق ئاشلىق ئىشلەپچىقارغۇچىلاردىن بۇۋاستە سېتىۋېلىنىدۇ، ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى ئاشلىق سودا بازارلىرىدىن سېتىۋېلىش قاتارلىق باشقا ئۇسۇللار ئارقىلىق سېتىۋېلىشقىمۇ بولىدۇ. زاپاس ئاشلىقنى ئالماشتۇرۇش ۋە سېتىشنى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى سالاھىيىتى بار ئاشلىق كارخانىلىرىغا كونكرېت ھاۋالە قىلىدۇ. ئاپتونوم رايوننىڭ زاپاس ئاشلىق كىرگۈزۈش ۋە چىقىرىشىدا تەننەرخنى تۆۋەنلىتىپ، ئۇنۇمنى ئۆستۈرۈش كېرەك.

11) ئاپتونوم رايوننىڭ زاپاس ئاشلىقى مالىيىدە تىك لىنىيە بويىچە باشقۇرۇلىدۇ. ئاپتونوم رايوننىڭ زاپاس ئاشلىقىدا كۆرۈلگەن ئۇسۇم ۋە خىراجەتكە بېرىلىدىغان يارىمم پۇل ئاپتونوم رايوننىڭ ئاشلىق خەۋپ-خەتەر فوندىدىن چىقىم قىلىنىدۇ، بۇنىڭ كونكرېت باشقۇرۇش چارىسىنى ئاپتونوم رايونلۇق مالىيە نازارىتى، پىلان كومىتېتى ۋە ئاشلىق ئىدارىسى تۈزۈپ چىقىدۇ.

ھەرقانداق ئورۇن ۋە شەخسنىڭ ئاپتونوم رايوننىڭ زاپاس ئاشلىققا بېرىلگەن قەرز پۇلى، ئۇنىڭ ئۇسۇمى ۋە خىراجىتىگە بېرىلگەن يارىمم پۇلىنى تۆتۈپ قېلىشىغا ۋە ئىشلىتۈېلىشىغا يول قويۇلمايدۇ.

12) زاپاس ئاشلىق باشقۇرۇش تۈزۈملىرى تۈرغۇزۇلۇپ ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈلۈپ، ئىقتىسادىي تەپتىش ۋە نازارەتچىلىك كۈچەيتىلىپ، ئامبار زاپىسى، مۇلۇك، قەرز ۋە پايدا ـ زىيان ئەھۋالى قەرەللىك تەكشۈرۈلىدۇ. ئاپتونوم رايونغا بۇۋاستە قاراشلىق ئاشلىق ئامبارلىرىدا كومپيۇتېرنى تورلاشتۇرۇش پەيدىنپەي ئىشقا ئاشۇرۇلۇپ، باشقۇرۇشنى زامانۋىلاشتۇرۇش سەۋىيىسى ئۆستۈرۈلىدۇ.

13) ئاشلىق ساقلاش ئەسلىھەلىرى قۇرۇلۇشى كۈچەيتىلىپ، جايلار، تارماقلار، كارخانىلار ۋە جەمئىيەتنىڭ كۆپ تەرەپتىن مەبلەغ سېلىشىغا ئىلھام بېرىلىدۇ، بۇنى ئىشلىتىشتە ئىجارە قاتارلىق ئۇسۇللار قوللىنىلسا بولىدۇ.

3. ئاپتونوم رايون بىلەن ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ ئاشلىقتىكى مەسئۇلىيىتى بىلەن ھوقۇقىنى مۇۋاپىق ئايرىپ، ئوبلاست باشلىقى، ۋالىي، شەھەر باشلىقى مەسئۇل بولۇش تۈزۈمىنى ئومۇميۈزلۈك ئەمەلىيلەشتۈرۈش

14) ئاشلىق خىزمىتىدە ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ ماكرولۇق تەڭشەش - تىزگىنلىشى ئاستىدا، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ھۆكۈمەت (مەمۇرىي مەھكىمە) لەر ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشى ۋە ئوبوروتىغا ئومۇميۈزلۈك مەسئۇل بولۇش تۈزۈمى يولغا قويۇلىدۇ.

15) ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ ئاشلىقنى ماكرولۇق تەڭشەش - تىزگىنلەشتىكى ئاساسلىق مەسئۇلىيىتى ۋە ۋەزىپىسى:

ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىققا دائىر ئوتتۇرا ۋە ئۇزاق مۇددەتلىك تەرەققىيات پىلانىنى تۈزۈپ چىقىدۇ؛ ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق ئومۇمىي مىقدارىنى ياخشى تەڭپۇڭلاشتۇرۇپ، ئاشلىق ئىمپورت - ئېكسپورتىنى بىر تۇتاش باشقۇرىدۇ؛ ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش سىياسىتى ۋە باھا سەۋىيىسىنى بېكىتىدۇ؛ ئاپتونوم رايونىنىڭ زاپاس ئاشلىق تۈزۈمىنى ئورنىتىپ ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈپ، ئاپتونوم رايونىنىڭ زاپاس ئاشلىقىنى باشقۇرۇشقا مەسئۇل بولىدۇ ھەمدە قەرز پۇلىنىڭ ئۆسۈمى ۋە خىراجەت يارىدەم پۇلىنى ئۈستىگە ئالىدۇ، ئاپتونوم رايونغا بىۋاستە قاراشلىق زاپاس ئاشلىق ئامبارلىرى قۇرۇلۇشىغا مەسئۇل بولىدۇ؛ تەبىئىي ئاپەت كۆرۈلۈپ ياكى راسا مول ھوسۇل ئېلىنىپ، پۈتۈن شىنجاڭ بويىچە ئاشلىق باھاسىدا ئېغىرراق داۋالغۇش پەيدا قىلغاندا، ۋاقتىدا تېگىشلىك تەدبىر قوللىنىپ، ئاساسلىقى زاپاس ئاشلىقنى سېتىش ياكى زاپاس مىقدارنى كۆپەيتىش قاتارلىق ئىقتىسادىي ۋاستىلەر ئارقىلىق بازاردىكى ئاشلىقنىڭ باھاسىنى مۇقىملاشتۇرىدۇ؛ ئاشلىق بازىرى سىستېمىسى قۇرۇلۇشىنى تېزلىتىپ، ئاشلىق بازىرى ۋە باھاسىنى باشقۇرۇش - نازارەت قىلىشنى كۈچەيتىدۇ.

بازار ئېھتىياجىغا ئاساسەن، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش ۋە ئاشلىقنى توختام بويىچە سېتىۋېلىش پىلانىنى چۈشۈرىدۇ؛ ئاشلىقنى توختام بويىچە سېتىۋېلىش تۈزۈمىنى داۋاملىق يولغا قويۇپ، توختام بويىچە سېتىۋېلىنمىغان ئاشلىقنىڭ سانىنى ئاساسىي جەھەتتىن مۇقىملاشتۇرىدۇ. ئاشلىق تۈرلىرىنى بازار ئېھتىياجىغا قاراپ مۇۋاپىق تەڭشەپ بولىدۇ. دېھقانلار، باشقا ئاشلىق ئىشلەپچىقارغۇچىلار ۋە ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش كارخانىلىرىنىڭ ئېشىنچا ئاشلىقنى قوغداش باھاسى بويىچە بولۇشىغا سېتىۋېلىش سىياسىتىنى داۋاملىق يولغا قويۇپ، دېھقانلار ۋە ئاشلىق ئىشلەپچىقارغۇچىلارنىڭ ئاكتىپلىقىنى قوغدايدۇ.

ئاپتونوم رايون ئاساسلىق ئاشلىق رايونلىرىنىڭ ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشىنى تەرەققىي قىلدۇرۇشنى قوللايدۇ، يېزا ئىگىلىك ئۆل ئەسلىمىلەر قۇرۇلۇشى، زاپاس ئاشلىق سېتىۋېلىش، ئاشلىق ئېكسپورت قىلىش قاتارلىق جەھەتلەردە تېگىشلىك دەرىجىدە مايىل بولىدۇ.

16) ئاشلىق خەۋپ - خەتەر فوندىنىڭ ماكرولۇق تەڭشەش - تىزگىنلەش رولىنى يەنمۇ جارى قىلدۇرىدۇ. ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق خەۋپ - خەتەر فوندى ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ ئاشلىق بازىرىنى تەڭشەش - تىزگىنلەشكە ئىشلىتىدىغان مەخسۇس مەبلىغى بولۇپ، ئاپتونوم رايون مالىيىسى ئاشلىق خەۋپ-خەتەر فوندىنى مەركەز بەلگىلىگەن ياندا‌شتۇرۇش نىسبىتى بويىچە يىللىق خام چوتقا كىرگۈزۈپ، ۋاقتىدا، تولۇق نەقلەشتۇرۇشكە كاپالەتلىك قىلىدۇ.

ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق خەۋپ - خەتەر فوندى ئاپتونوم رايونىنىڭ زاپاس ئاشلىق ئۆسۈمى ۋە خىراجەت يارىدەم پۇلىغا، شۇنىڭدەك ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ دېھقانلارنىڭ ئېشىنچا ئاشلىقنى بولۇشىغا سېتىۋېلىش سىياسىتىنى ئىجرا قىلىشىدىن تىجارەت خاراكتېرلىك ئاشلىقنىڭ ئامبار زاپىسى كۆپەيمەپ ۋە ئوبوروت خىراجىتى ئۆرلەپ كېتىپ، ئوك باھادا سېتىش ئارقىلىقمۇ تولدۇرۇۋالغىلى بولمايدىغان نورمال زاپاس ئاشلىقتىن ئېشىپ

كەتكەن ئۆسۈم ۋە خىراجەت پۇلىغا مەخسۇس ئىشلىتىلىدۇ (گ ب [1998] 17 - نومۇرلۇق هۆججەت چۈشۈرۈلۈشتىن ئىلگىرى كۆرۈلگەن يارەدەم پۇل بېرىشكە تېگىشلىك قىسمى گ [1998] 15 - نومۇرلۇق هۆججەت بويىچە بېجىرىلىدۇ). ئاشلىق خەۋپ - خەتەر فوندىنى ئىشلىتىش دائىرىسىنى ئەڭشەشكە توغرا كەلگەندە، گوۋۇيۈەننىڭ تەستىقىنى ئېلىش كېرەك.

ئاپتونوم رايوننىڭ ئاشلىق خەۋپ - خەتەر فوندى ئۈچۈن پېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسىدا پۇل ئامانەت ئىسچوتى ئېچىلىدۇ، ئاپتونوم رايونلۇق مالىيە نازارىتى ئاشلىق خەۋپ - خەتەر فوندى ئىسچوتىنى ئېچىش، مەبلەغنى نەقلەشتۈرۈش، چىقىم قىلىش، ئېنىقلاش، ئىشلىتىشنى باشقۇرۇش ۋە نازارەت قىلىشقا مەسئۇل بولىدۇ ھەمدە ئىسچوت ئارقىلىق مەبلەغ ئاجرىتىدۇ، ئاشلىق خەۋپ - خەتەر فوندىدا خام چوت ۋە نەق چوت تۇزۇمى يولغا قويۇلىدۇ، پېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى سىستېما ئىچىدە مەبلەغ ئاجرىتىش ۋە پوكەي نازارەتچىلىكىگە مەسئۇل بولىدۇ.

17) ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ھۆكۈمەت (مەمۇرىي مەھكىمە) لەر ئۆز رايوننىڭ ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش ۋە ئوبوروت خىزمىتىگە ئومۇمىيۈزلۈك مەسئۇل بولىدۇ. ئۇلارنىڭ ئاساسلىق ۋەزىپىسى:

ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش ۋە ئوبوروت خىزمىتىگە بولغان رەھبەرلىكنى كۈچەيتىدۇ؛ ئۆز جايىدىكى ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئىگىلىك باشقۇرۇش مېخانىزمىنى ئۆزگەرتىش، هۆكۈمەت بىلەن كارخانىنىڭ ئايرىش، سېتىۋېلىش - ساقلاش كەسپى بىلەن قوشۇمچە كەسىپنى ئايرىش خىزمىتىگە مەسئۇل بولىدۇ؛ رايونلار ئارا تەڭپۇڭلاشتۇرۇش ئىشنى ياخشى ئىشلەپ، ئۆزىنى تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىدۇ؛ شارائىتى بار جايلار شۇ جاينىڭ تەمىنات - تەلەپ تەڭپۇڭلۇقىنى تىرىشىپ ئىشقا ئاشۇرىدۇ ھەمدە بازار ئېھتىياجىغا ئاساسەن مەھسۇلات تۈرى قۇرۇلمىسىنى مۇۋاپىق تەڭشەيدۇ؛ ئاساسلىق ئاشلىق رايونلىرى ئاپتونوم رايون ۋە ئاشلىق ئاساسلىق سېتىلىدىغان جايلارنى تاۋار ئاشلىق بىلەن تەمىنلىشى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئۆز ئاشلىقىنى باشقا مەھسۇلاتقا ئايلاندۇرۇش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەپ، ئاپتونوم رايوننىڭ ئاشلىق ئومۇمىي مىقدارىنى تەڭپۇڭلاشتۇرۇش ئۈچۈن تۆھپە قوشۇشى كېرەك. ئاشلىق ئاساسلىق سېتىلىدىغان جايلارمۇ مۇناسىپ مەسئۇلىيەت ۋە مەجبۇرىيىتىنى ئۈستىگە ئېلىشى لازىم.

ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر ئۆز جايى (جۈملىدىن بىڭتۈەن) نىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىش خىزمىتىنى ياخشى باشقۇرۇپ، زۆرۈر تاۋار ئاشلىق مەنبەسىنى ئىگىلەپ، ئاپتونوم رايون چۈشۈرگەن ئاشلىقنى توختام بويىچە سېتىۋېلىش پىلانىنى دەرىجىمۇ - دەرىجە ئەمەلىيلەشتۈرۈپ، ئاشلىق سېتىۋېلىش - ساقلاش كارخانىلىرىغا دېھقانلار بىلەن توختام تۈزۈش ۋە توختام ئاشلىقىنى سېتىۋېلىشنى ھاۋالە قىلىپ، ئاپتونوم رايوننىڭ توختام بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ ئورۇندىلىشىغا كاپالەتلىك قىلىشى لازىم.

شەھەر - بازار ئاھالىسىنىڭ ئۆزۈقلۇق ئاشلىقى، چارۋىچىلارنىڭ ئوزۇقلۇق ئاشلىقى، ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش ئاشلىقى ۋە قىسىملارنىڭ ئاشلىقىنى تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىدۇ.

ئاشلىقتىكى كونا - يېڭى ئاسما ھېساباتنى توغىتىش تەدبىرلىرىنى ئەمەلىيلەشتۈرىدۇ. ئاشلىق سېتىۋېلىش مەبلىغىنى ياخشى باشقۇرۇپ ۋە ئىشلىتىپ، بېرىشكە تېگىشلىك يارەدەم پۇلىنىڭ ۋاقتىدا، تولۇق ئەمەلىيلىشىشىگە ھەقىقىي كاپالەتلىك قىلىپ، ئىگىلىۋېلىش ۋە ئىشلىتىۋېلىشنى قەتئىي توسىدۇ.

ئۆز جايىنىڭ ئاشلىق ساقلاش قانارلىق ئوبوروت ئەسلىھەلىرىنى پىلانلاش، قۇرۇش، رېمونت قىلىش ۋە ئۆزگەرتىش ئىشلىرىنى ياخشى ئىشلەيدۇ.

ئۆز جايىنىڭ ئاشلىقىنىڭ ئارتۇق - كەمىنى تەڭشەشكە مەسئۇل بولۇپ، رايونلار ئارا ئۆزاق مۇددەتلىك مۇقىم بولغان ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش مۇناسىۋىتى ئورنىتىدۇ؛ ئاپتونوم رايوننىڭ بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، ئاشلىق ئېكسپورتىنى تەشكىللەيدۇ ۋە ئەمەلىيلەشتۈرىدۇ.

ئۆز جايىنىڭ ئاشلىق، ياغ سودا بازىرى سىستېمىسىنى پىلانلاش، قۇرۇش ۋە ئاشلىق، ياغ بازىرىنى باشقۇرۇشقا مەسئۇل بولىدۇ.

4. ئاشلىق باھاسىنى ھۆكۈمەتنىڭ تەڭشەش - تىزگىنلىشى ئارقىسىدا بازار ئارقىلىق شەكىللەندۈرۈش مېخانىزمىنى ئورنىتىش ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈش

18) نورمال ئەھۋالدا، ئاشلىق باھاسى ئاساسەن بازاردىكى تەمىنات بىلەن تەلەپكە قاراپ بەلگىلىنىدۇ، ئاشلىق كارخانىلىرى ئاشلىق تىجارىتىنى بازار باھاسى بويىچە قىلىدۇ.

19) ھۆكۈمەت ئىشلەپچىقارغۇچىلارنىڭ مەنپەئىتىنى قوغداش ئۈچۈن، ئاساسلىق ئاشلىق تۈرلىرىنى سېتىۋېلىشتا قوغداش باھاسىنى بەلگىلەيدۇ. قوغداش باھاسى ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش تەننەرخىنى كۆتۈرەلەيدىغان ھەمدە دېھقانلارنى مۇزاپىق نەپكە ئېرىشتۈرەلەيدىغان بولۇشى كېرەك. گوۇزۇيۈەن قوغداش باھاسىنى بېكىتىشنىڭ پرىنسىپىنى بەلگىلەيدۇ، ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتى قوغداش باھاسىنىڭ كونكرېت سەۋىيىسىنى بېكىتىدۇ ھەمدە گوۇزۇيۈەنگە ئەنگە ئالدۇرىدۇ.

20) ئىستېمالچىلارنىڭ مەنپەئىتىنى قوغداپ، ئاشلىقنىڭ سېتىش باھاسىنىڭ نىسبىي مۇقىم بولۇشىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، ھۆكۈمەت ئاساسلىق ئاشلىق تۈرلىرىنىڭ سېتىش باھا چېكىنى تەڭشەش - تىزگىنلەش نىشانى قىلىشنى بەلگىلەيدۇ. سېتىش باھا چېكىنى بېكىتىشتە، ئىستېمالچىلار بىلەن تىجارەت قىلغۇچىلارنىڭ مەنپەئىتىگە تەڭ ئېتىبار بېرىلىدۇ، گوۇزۇيۈەن سېتىش باھا چېكىنى بېكىتىش پرىنسىپىنى بەلگىلەيدۇ، ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتى سېتىش باھا چېكىنىڭ كونكرېت سەۋىيىسىنى بەلگىلەيدۇ.

21) توختام ئاشلىقنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتى مەركەز بېكىتكەن پرىنسىپقا ئاساسەن، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئەمەلىيىتىگە ۋە بازار ئەھۋالىغا قاراپ بېكىتىدۇ.

دۆلەت ئاشلىق كارخانىلىرى ئاشلىقنى ئوك باھادا سېتىشى شەرت. ئوك باھا قويۇش پرىنسىپىنى ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى بېكىتىدۇ. دۆلەت ئاشلىق كارخانىلىرىدىن باشقا كارخانىلار بىر تۇتاش سېتىش باھاسىنى بېكىتمەيدۇ، ئۇنىڭ باھاسىنى سېتىۋالغىلى ۋە ساتقىلى بولۇش پرىنسىپى بويىچە ئۆز ئالدىغا قويىدۇ، پايدا، زىيانغا ئۆزى ئىگە بولىدۇ.

22) ئاشلىق باھاسىدا بەكرەك داۋالغۇش كۆرۈلگەندە، ھۆكۈمەت ئاساسلىقى زاپاس ئاشلىق كىرگۈزۈش-چىقىرىش ۋە ئاشلىق ئىمپورت - ئېكسپورت قىلىش قاتارلىق ئىقتىسادىي ۋاستىلەر ئارقىلىق بازاردىكى تەمىنات-تەلەپنى ۋە باھانى تەڭشەپ، بازاردىكى ئاشلىق باھاسىنىڭ مۇزاپىق سەۋىيىدە مۇقىملىشىشىغا تۈرتكە بولىدۇ.

بازاردىكى ئاشلىق باھاسى تۆۋەنلەپ قوغداش باھاسىغا يېقىنلاشقاندا ياكى ئۇنىڭدىن تۆۋەنلەپ كەتكەندە، ھۆكۈمەت زاپاس ئاشلىق سېتىۋېلىشنى ۋاقتىدا كۆچەيتىدۇ. زۆرۈر تېپىلغاندا ھۆكۈمەت ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئاشلىقنى قوغداش باھاسى بويىچە سېتىۋېلىشنى قوللاپ، ئاشلىق خەۋپ - خەتەر فوندىدىن مۇزاپىق ياردەم بېرىدۇ.

بازاردىكى ئاشلىق باھاسى ئۆرلەپ ئاشلىق سېتىش باھا چېكىگە يەتكەندە، ھۆكۈمەت زاپاس ئاشلىقنى ۋاقتىدا سېتىپ، بازاردىكى ئاشلىق باھاسىنى مۇقىملاشتۇرىدۇ.

ئاپتونوم رايونىنىڭ زاپاس ئاشلىق سېتىۋېلىش باھاسىنى ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتى بازاردىكى ئاشلىق باھاسىنى مۇقىم تۇتۇش پرىنسىپى بويىچە بەلگىلەيدۇ.

ئاپتونوم رايونىنىڭ توختام ئاشلىقى باھاسى پرىنسىپ جەھەتتە بىر مەزگىلگىچە مۇقىم بولىدۇ.

23) ئاشلىق ئوبوروتىنى ئىلگىرى سۈرۈش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون ئاشلىقنىڭ توختام بويىچە سېتىۋېلىش باھاسى ۋە قوغداش باھاسىدا رايونلار ئارا باھا پەرقىنى مۇزاپىق ئورۇنلاشتۇرىدۇ ھەمدە ياخشىسىغا ياخشى باھا قويۇش پرىنسىپى بويىچە سۈپەت باھا پەرقىنى بېكىتىدۇ.

5. ئاشلىق بازارلىرىنى پائال يېتىلدۈرۈپ، ئاشلىقنىڭ تەرتىپلىك ئوبوروت بولۇشىنى ئىلگىرى سۈرۈش

24) ئاشلىق ئوبوروت سىستېمىسى قۇرۇلۇشى كۈچەيتىلىپ، ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى ئاشلىق سودا

بازارلىرى پائال بېتىلدۇرۇلۇپ، ئاشلىق بازىرىنىڭ ئۇچۇر توري ۋە ئاشلىق سودا بازىرى قاتـــدىســـى مۇكەممەللەشتۈرۈلۈپ، ئاشلىق ئوبوروتى جانلاندۇرۇلىدۇ.

25) دۆلەت ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئاساسىي يوللۇق رولى تولۇق جارى قىلدۇرۇلىدۇ. ئاشلىـــق سېتىۋېلىشنى ئاساسەن دۆلەت ئاشلىق كارخانىلىرى ئۈستىگە ئالىدۇ، دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانلىرى، ھەربىي قىسىم دېھقانچىلىق مەيدانلىرى، ئەمگەك بىلەن ئۆزگەرتىش دېھقانچىلىق مەيدانلىرى ۋە بىكتۆەننىڭ تۆەن - مەيدانلىرى ئۆز ئورنى ئىشلەپچىقارغان ئاشلىقنى سېتىۋالىدا بولىدۇ. ئاشلىق سېتىۋېلىشتا ئاپتونوم رايون چۈشۈرگەن توختام بويىچە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىدى شەرت. ئۆزىگە تولۇق قالدۇرغان ۋە زاپاس ئاشلىق ئېلىپ قويغاندىن كېيىنكى ئېشىنچا ئاشلىقنى دۆلەت ئاشلىق كارخانىسى بولۇشىغا سېتىۋالىدۇ. ئاشلىق پىششىقلاپ ئىشلەش (بىكتۆەن سىستېمىسىنىڭمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) ، تىجارەت كارخانىلىرى ۋە ئاشلىق ئىشلەتكۈچى ئورۇنلارغا كېرەكلىك ئاشلىقنى دۆلەت ئاشلىق كارخانىلىرىغا ياكى ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى ئاشلىق سودا بازىرىغا بېرىپ سېتىۋېلىشقا بولىدۇ. ئاشلىق پىششىقلاپ ئىشلەش كارخانىلىرى ۋە يەم - بوغۇز، باقمچىلىق، تېببىي دورا قاتارلىقلار ئۈچۈن ئاشلىق ئىشلەتكۈچى ئورۇنلارمۇ خام ئەشيا ئۈچۈن ئاشلىق سېتىۋېلىشنى ئاشلىق چىقىدىغان جايدىكى دۆلەت ئاشلىق كارخانىلىرىغا ھاۋالە قىلسا بولىدۇ، لېكىن، بۇ ئاشلىقنى ئۆزى ئىشلىتىشكىلا بولىدۇ، ھايىنىغا سېتىشقا يول قويۇلمايدۇ. يۇقىرىقـــى كارخانـــلار ۋە شەخسلەرنىڭ، يېزا، تۆەن - مەيدانلارغا بىۋاستە بېرىپ ئاشلىق سېتىۋېلىشى قاتتىق مەنئى قىلىنىدۇ.

بەلگىلىمىگە خىلاپلىق قىلغانلارنى سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش تارمىقى «ئاشلىق سېتىۋېلىش نىزامى» بويىچە جازالايدۇ.

26) ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق سودا بازىرى سىستېمىسى بەرپا قىلىنىپ ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈلۈپ، ئاشلىق تىجارەت كارخانىلىرى ۋە ئاشلىق ئىشلەتكۈچى ئورۇنلارنىڭ ئاشلىق سودا بازىرىدا سودىلىشىشىغا پائال مەدەت بېرىلىدۇ ۋە يېتەكچىلىك قىلىنىدۇ. ھەرقانداق جاي ۋە تارماقنىڭ ئاشلىق سودا بازىرىدا سودىلىشىپ سېتىۋېلىنغان ۋە ھاۋالە بويىچە سېتىۋېلىنغان ئاشلىقنىڭ يۆتكەپ سېتىلىشىغا باھانە كۆرسىتىپ توسقۇنلۇق قىلىشىغا يول قويۇلمايدۇ.

ئاشلىق توپ سېتىشتا رۇخسەت قىلىش تۈزۈمى يولغا قويۇلىدۇ، ئاشلىق توپ سېتىش كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان كارخانىلار بەلگىلىك ساندىكى تىجارەت مەبلىغىگە ۋە ئىشەنچلىك مەبلەغ ئىناۋىتىگە، زۆرۈر بولغان تىجارەت ئەسلىھەلىرىگە ئىگە بولۇشى، مۇناسىپ مەسئۇلىيەت ۋە مەجبۇرىيەتنى ئۈستىگە ئېلىشى ھەمدە مول ھوسۇل ئالغان يىللاردا زاپاس ئاشلىقنى ئەك تۆۆەن چەككە چۈشۈرۈش، كەم ھوسۇل ئالغان يىللاردا زاپاس ئاشلىقنى ئەك يۇقىرى چەككە يەتكۈزۈش بەلگىلىمىسىنى ئىجرا قىلىشى لازىم. ئاشلىق مەمۇرىيىتى تارماقلىرى تەكشۈرۈپ، سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش تارمىقى تىزىملاپ رويخەتكە ئالغاندىن كېيىن، ئاشلىق توپ سېتىش كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىشقا بولىدۇ.

27) ئاشلىق سېتىش بازارلىرى يەنمۇ قويۇقلاشتۇرۇلىدۇ، كۆپ يوللۇق ئاشلىق تىجارىتىگە مەدەت بېرىلىدۇ ۋە يېتەكچىلىك قىلىنىدۇ، شەھەر بازارلىرىدىكى تاللا بازار، قۇلاي زەنجىرسىمان دۇكانلارنىڭ ئاشلىق پارچە سېتىشىغا ئىلھام بېرىلىدۇ. ئاشلىق سودا بازىرى يىلبويى قويۇقلاشتۇرۇلىدۇ، لېكىن نۇقتا تەسىس قىلىپ ۋاقىسكا ئېسىپ ئاشلىق سېتىۋېلىشقا رۇخسەت قىلىنمايدۇ.

28) ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق بازارلىرىنىڭ بىردەك بولۇشىدا چىڭ تۇرۇلىدۇ. سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش، باھا، ئاشلىق ۋە تېخنىكا نازارەتچىلىكى تارمىقى قاتارلىق ئالاقىدار تارماقلار ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاشلىق بازارلىرىغا ۋە ئاپتونوم رايونىمىزغا كىرگەن، ئاپتونوم رايونىمىزدىن چىقىرىلىدىغان ئاشلىققا بولغان باشقۇرۇش ۋە نازارەتچىلىكنى كۈچەيتىدۇ ھەمدە زۆرۈر مەمۇرىي ۋە ئىقتىسادىي ۋاسىتىلەرنى قوللىنىپ، ئاپتونوم رايونىمىز ئاشلىق بازارلىرىنىڭ ساغلام ھەم تەرتىپلىك تەرەققىي قىلىشىغا كاپالەتلىك قىلىدۇ.

29) رايونلار ئارا ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىشنى جەمئىيلاشتۇرۇش خىزمىتى كۆچەيتىلىدۇ. ئىشلەپچىقىرىش ۋە سېتىش رايونلىرى ئۆزاق مۇددەتلىك ھەم مۇقىم بولغان سېتىۋېلىش - سېتىش مۇناسىۋىتىنى پەيدىنپەي ئورنىتىپ، رايونلار ئارا ئاشلىق مىقدارى ۋە تۈرى بويىچە ئارتۇق - كەمىنى تەڭشەش ئىشىنى ياخشى يولغا قويىدۇ.

6. ئاشلىق ئاسما ھېساباتىنى مۇۋاپىق ھەل قىلىپ، مەبلەغ باشقۇرۇش چارىسىنى ياخشىلاش

30) 1992 - يىل 3 - ئاينىڭ 31 - كۈنىدىن بۇرۇنقى ئاشلىق ئاسما ھېساباتى «گوۋۇيۈەننىڭ مالىيە مىنىستىرلىكى قاتارلىق تارماقلارنىڭ ئاشلىقتىكى سىياسەت خاراكتېرلىك ئاسما ھېساباتىنىڭ ئۆسۈمىنى توختىتىش ھەققىدىكى دوكلاتىنى تارقىتىش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى» (گ [1994] 62 - نومۇرلۇق) ۋە ئاپتونوم رايون جايلار بىلەن تۈزۈشكەن ئاسما ھېساباتىنى تۈگىتىش مەسئۇلىيەتنامىسى بويىچە داۋاملىق بىرتەرەپ قىلىنىدۇ. جايلاردىكى ھۆكۈمەتلەر ئاسما ھېساباتىنى تۈگىتىش مەبلىغىنى كۆپ يول بىلەن توپلاپ، مالىيىدىن ئاجرىتىپ بېرىلمىغان قىسمىنى يىللىق مالىيە خام چوتىغا داۋاملىق كىرگۈزۈپ، مەسئۇلىيەتنامىدە بەلگىلەنگەن ئاسما ھېساباتىنى تۈگىتىش كۆرسەتكۈچىنى ئورۇندىشىغا ھەقىقىي كاپالەتلىك قىلىشى لازىم.

31) ئاپتونوم رايونىمىزدىكى دۆلەت ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ 1992 - يىل 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن 1998 - يىل 5 - ئاينىڭ 31 - كۈنىگىچە يېگىدىن كۆپەيگەن ئاسما ھېساباتى ۋە ئورۇنسىز ئىگىلىۋالغان باشقا قەرز پۇلىنى ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتى ئىقتىسادىي تەپتىش مەھكىمىسى، مالىيە مىنىستىرلىكى، دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىدارىسى، يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى قاتارلىق تارماقلار بەلگىلىگەن ئېنىقلاش چارىسىگە ئاساسەن ئەستايىدىل ئېنىقلاپ چىقىدۇ ھەمدە ئېنىقلاش نەتىجىسى ۋە ئاسما ھېساباتىنى تۈگىتىش لايىھىسىنى دۆلەت ئىقتىسادىي تەپتىش مەھكىمىسى، مالىيە مىنىستىرلىكى قاتارلىق تارماقلارغا مەلۇم قىلىدۇ. تەكشۈرۈپ ئېنىقلانغان ئاسما ھېساباتىنى تۈگىتىش لايىھىسىگە كىرگۈزۈلگەن زىيان ئاسما ھېساباتىنىڭ ئۆسۈمىنى ۋە ئۆسۈم جەرىمانىسىنى يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى 1998 - يىل 7 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ توختىتىدۇ. ئاشلىق كارخانىلىرى 1998 - يىل 6 - ئايدا تۆلەشكە تېگىشلىك يۇقىرىقى قەرز پۇلىنىڭ ئۆسۈمى ئاسما ھېساباتىنى تۈگىتىش پىلانىغا كىرگۈزۈلىدۇ.

ئاسما ھېساباتىنى تۈگىتىش لايىھىسىگە كىرگۈزۈلگەن زىيان ئاسما ھېساباتىنىڭ ئۆسۈمىنى مەركەز مالىيىسى كۆتۈرىدۇ، دېرى ئاپتونوم رايون، ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر، بىڭتۈەن ۋە ئاشلىق كارخانىلىرى تەڭ كۆتۈرۈش پرىنسىپى بويىچە 1999 - يىل 1 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ 8 يىل ئىچىدە تۈگىتىلىدۇ. بۇنىڭ كونكرېت چارىسى ئايرىم تۈزۈلىدۇ. بەلگىلىمە بويىچە مەركەز ئۆسۈمىنى تولۇقلاپ بەرمەيدىغان زىيان ئاسما ھېساباتى ۋە ئورۇنسىز ئىگىلىۋېلىنغان قەرز پۇلىنىڭ دېرى بىلەن ئۆسۈمىنى مەسئۇلىيەت ئېنىق ئايرىلغاندىن كېيىن، ھەر دەرىجىلىك مالىيە، ئاشلىق ئورۇنلىرى ۋە بىڭتۈەن يۇقىرىقى سۇرۇك ئىچىدە ئورتاق تۈگىتىدۇ. 1998 - يىل 6 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن كېيىن، ئاشلىق كارخانىلىرىدا يەنە زىيان ئاسما ھېساباتى كۆرۈلۈشكە رۇخسەت قىلىنمايدۇ. ئاشلىق كارخانىلىرى زىيان ئاسما ھېساباتىنىڭ دەرىنى خادىملارنى ئازايتىپ ئۈنۈمنى ئاشۇرۇش، تىجارەتنى ياخشىلاش، خىراجەتنى تۆۋەنلىتىش، ئۈنۈمنى ئۆستۈرۈش، بولۇپمۇ ئوڭ باھادا سېتىش پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇش ئارقىلىق دەرىنى قايتۇرۇش سۇرۇكى ئىچىدە تىجارەت پايدىسىدىن تەدرىجىي قايتۇرىدۇ.

32) ئاشلىق سېتىۋېلىش - ساقلاش كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان دۆلەت ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئاشلىق سېتىۋېلىشىغا كېرەكلىك قەرز پۇلىنى يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى «ئاشلىق زاپىسى بىلەن قەرز پۇلىنى چېتىش» پرىنسىپى ۋە چارىسى بويىچە تەمىنلەيدۇ ھەم باشقۇرىدۇ. ئاشلىق يۆتكەش، سېتىشتا «پۇل بىلەن مال ئېنىق بولۇش، قەرزنى تولۇق قايتۇرۇش» پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇپ، سېتىۋېلىش مەبلىغىنىڭ يېپىق

ئايلىنىشىغا كاپالەتلىك قىلىنىدۇ. ئاشلىق كارخانىلىرىدىن مەبلەغ ياشقۇرۇش پرىنسىپى ۋە چارىسىگە خىلاپلىق قىلغانلىرىنى سېتىۋېلىش مەبلىغى بىلەن تەمىنلەشنى بانكا ئالاقىدار بەلگىلىمىلەر بويىچە توختىتىدۇ ھەمدە قاتتىق بىرتەرەپ قىلىدۇ.

مەركەز ۋە ئاپتونوم رايونلۇق زاپاس ئاشلىق - ياغ سېتىۋېلىشىغا كېرەكلىك قەرز پۇلنى يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى زاپاس پىلانى ۋە ئەملىي سېتىۋېلىنغان مىقدارلىرىنىڭ ئۆزگىرىش ئەھۋالىغا ئاساسەن، مالىيىدىن تولۇقلاپ بېرىلىدىغان زاپاس ئاشلىق خىراجىتى ۋە ئۆسۈمىنى ۋاقتىدا، تولۇق ئەملىيلەشتۈرۈش شەرتى ئاستىدا، «ئاشلىق زاپىسى بىلەن قەرز پۇلنى چېتىش» پرىنسىپى بويىچە باشقۇرىدۇ.

ئاشلىق سېتىۋېلىش، يۆتكەش، سېتىش، ساقلاشقا بېرىلگەن قەرز پۇلنىڭ ئۆسۈمىدە ئوخشاش مەزگىلدىكى ئوخشاش دەرىجىلىك سودا قەرز پۇلىنىڭ ئاساسىي ئۆلچەملىك ئۆسۈم نىسبىتى ئىجرا قىلىنىدۇ، ئۆسۈم نىسبىتىنى ئۆستۈرۈشكە يول قويۇلمايدۇ. مەركەز ۋە ئاپتونوم رايونلۇق زاپاس ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىش قەرز پۇلىدا ئۆسۈمنى باسقۇچقا بۆلۈپ ھېسابلاش چارىسى يولغا قويۇلىدۇ.

33) ئاشلىق سېتىۋېلىش - ساقلاش كارخانىلىرىدىن ئايرىلىپ چىققان قوشۇمچە كەسىپكە كېرەكلىك قەرز پۇلنى يېزا ئىگىلىك بانكىسى، سودا - سانائەت بانكىسى قاتارلىق سودا بانكىلىرى ئالاقىدار بەلگىلىمىلەر بويىچە بېجىرىدۇ، يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى بېجىرىپ بولغانلىرى يېزا ئىگىلىك بانكىسى، سودا - سانائەت بانكىسى قاتارلىق سودا بانكىلىرىغا تېزدىن ئۆتكۈزۈپ بېرىلىدۇ.

34) ئاشلىق سېتىۋېلىش، يۆتكەش، سېتىش، ساقلاش مەبلىغىنىڭ پۈتۈن جەريانىغا بولغان نازارەتچىلىك ۋە تەكشۈرۈش كۈچەيتىلىدۇ. ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەر، ئالاقىدار تارماقلار ۋە ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ھەرقانداق نام بىلەن بۇ مەبلەغنى ئىگىلىۋېلىشى ۋە ئىشلىتىۋېلىشىغا يول قويۇلمايدۇ، بەلگىلىمىگە خىلاپلىق قىلغانلىرى قاتتىق تەكشۈرۈپ بىر تەرەپ قىلىنىدۇ ھەمدە ئۇلارغا قەرز بېرىش توختىتىلىدۇ. ئىگىلىۋېلىنغان ۋە ئىشلىتىۋېلىنغانلىرى زىيان ئاسما ھېسابىتىنى ئېنىقلاشقا بىرلەشتۈرۈلۈپ، قەرز قايتۇرۇش مەسئۇلىيىتى ئەملىيلەشتۈرۈلۈپ، سۈرۈك ئىچىدە قايتۇرۇلىدۇ. بۇنىڭدىن كېيىن ئاشلىق سېتىۋېلىش مەبلىغىنى ئىگىلىۋېلىش ۋە ئىشلىتىۋېلىش ئەھۋالى يەنە كۆرۈلسە، يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى ئاشلىق سېتىۋېلىش قەرز پۇلى بېرىشنى دەرھال توختىتىدۇ، مۇشۇ سەۋەب بىلەن دېھقانلارغا ئاق ھۆججەت بېرىش ياكى دېھقانلارنىڭ ئاشلىقىنى سىياسەت بويىچە سېتىۋالماسلىق مەسىلىسى سادىر بولسا، يەرلىك ھۆكۈمەت جاۋابكارلىقنى ئۈستىگە ئالىدۇ ھەمدە ئىگىلەپ ئىشلىتىۋېلىنغان مەبلەغ سۈرۈك ئىچىدە قايتۇرۇۋېلىنىدۇ. جايلار مالىيىسىدىن سىياسەتتىكى بەلگىلىمە بويىچە بېرىشكە تېگىشلىك ئاشلىق يارەم پۇلى نېسى قىلىنغانلىقتىن ياكى جايلاردىكى ھۆكۈمەتلەر ئاشلىق سېتىۋېلىش مەبلىغىنى ئىگىلىۋالغان ۋە ئىشلىتىۋالغانلىقتىن، ئاشلىق كارخانىلىرى بانكا قەرز پۇلنى ئۆز قەرىلىدە قايتۇرالمىغان بولسا، ئاپتونوم رايونلۇق مالىيە نازارىتى ئاپتونوم رايون مالىيىسىدىن شۇ جايغا بېرىلگەن باج كىرىمىدىن قايتۇرىدىغان پۇلنى تۇتۇپ قېلىپ، بانكا قەرز پۇلىنى قايتۇرىدۇ.

7. تونۇشنى بىرلىككە كەلتۈرۈپ، رەھبەرلىكنى كۈچەيتىپ، ئاشلىق ئوبوروت تۇزۇلمىسى ئىسلاھاتىنىڭ ئوڭۇشلۇق ئېلىپ بېرىلىشىغا كاپالەتلىك قىلىش

35) ئاپتونوم رايوندىكى ئالاقىدار تارماقلار ئىش تەقسىماتى ئېنىق بولغان، ۋاقتىدا تەڭشەپ تۇرىدىغان تەدبىر بەلگىلەش ۋە يولغا قويۇش مېخانىزمىنى بارلىققا كەلتۈرىدۇ. ئاپتونوم رايونلۇق پىلان كومىتېتى ۋە ئاشلىق ئىدارىسى ئالاقىدار تارماقلار بىلەن بىرلىكتە ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىقنى ماكرو جەھەتتىن تەڭشەش-تىزگىنلەش ۋە ماسلاشتۇرۇش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەپ، ئاشلىق سىياسىتى، ئاشلىق ئومۇمىي مىقدارىنى تەڭپۇڭلاشتۇرۇش ۋە زاپاس ئاشلىق سېتىۋېلىش - ئىشلىتىش پىلانىنى تۈزۈپ چىقىدۇ. ئاپتونوم رايونلۇق باھا ئىدارىسى ئاشلىقنىڭ باھا سەۋىيىسىنى بېكىتىدۇ ھەمدە ئاشلىق تەننەرخىنى تەكشۈرۈش، ئاشلىق باھاسىنى

كۆزىتىش ۋە ئونىڭغا بولغان نازارەتچىلىك، تەكشۈرۈشنى كۈچەيتىدۇ. ئاپتونوم رايونلۇق مالىيە نازارىتى ئاشلىق بارەدە مەبلىغى ۋە ئاشلىق خەۋپ - خەتەر فوندىنى ياخشى ئەملىيلەشتۈرىدۇ ۋە نازارەت قىلىدۇ. ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى ئاشلىق ئوبوروتىغا ۋە زاپاس ئاشلىق باشقۇرۇشقا مەسئۇل بولىدۇ. باشقا تارماقلار ئۆز تەقسىماتىغا ئاساسەن، دۆلەتنىڭ ئاشلىققا دائىر سىياسەتلىرىنى ئەملىيلەشتۈرىدۇ.

36) ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمە ئىسلاھاتىنى چوڭقۇرلاشتۇرۇش سوتسىيالىستىك بازار ئىگىلىكى تۈزۈلمىسىنى ئورنىتىش ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈشتە زور ئەھمىيەتكە ئىگە. ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەر ۋە ئالاقىدار تارماقلار ئىدىيىدە يەنىمۇ بىرلىككە كېلىپ، ئىسلاھاتنىڭ زۆرۈرلۈكى، تەخىرسىزلىكى ۋە مۇرەككەپلىكىنى چوڭقۇر تونۇپ، ئىسلاھاتقا بولغان ئىشەنچىسىنى چىڭىتىشى، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ھۆكۈمەت (مەمۇرىي مەھكىمە) لەر ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمە ئىسلاھاتى خىزمىتىگە بولغان رەھبەرلىكنى كۈچەيتىپ، مەركەز ۋە ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتىغا دائىر سىياسەت ۋە تەدبىرلىرىنى ئەستايىدىل ئىزچىللاشتۇرۇپ، ئەتراپلىق ئورۇنلاشتۇرۇپ، كۆڭۈل قويۇپ تەشكىللەپ، ئەملىيلەشتۈرۈشنى چىڭ تۇتۇپ، خىزمەتنى پۈختا ۋە ئىنچىكە ئىشلەپ، ئىسلاھات جەريانىدا كۆرۈلگەن يېڭى مەسىلىلەرنى مۇۋاپىق بىرتەرەپ قىلىپ، ئىسلاھات تەدبىرلىرىنىڭ ئوڭۇشلۇق يولغا قويۇلۇشىغا كاپالەتلىك قىلىپ، يېڭى ۋەزىيەتتىكى ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش ۋە ئوبوروت خىزمىتىنى ياخشى ئىشلىشى لازىم.

8) شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمە ئىسلاھاتى خىزمىتىنى يەنىمۇ تېز ئىلگىرى سۈرۈش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى

(ش ھ [1998] 250 - نومۇرلۇق تېلېگرامما، 1998 - يىل 11 - ئاينىڭ 25 - كۈنى)

ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستىغا، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك (شەھەرلىك) خەلق ھۆكۈمەتلىرىگە ۋالىي مەھكىمىلىرىگە، ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ ئالاقىدار تارماقلىرىغا:

ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتى خىزمىتىدە، ھەر دەرىجىلىك پارتكوم، ھۆكۈمەتلەرنىڭ رەھبەرلىكىدە، جايلار ۋە ئالاقىدار تارماقلار گۇڭۈيۈەن، ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق ئىسلاھاتى يېغىنلىرىنىڭ روھىنى ئەستايىدىل ئىزچىللاشتۇرۇپ، دېھقانلارنىڭ ئېشىنچا ئاشلىقىنى قوغدىما باھا بويىچە كەڭ- كۇشادە سېتىۋېلىش، ئاشلىق سېتىۋېلىش - ساقلاش كارخانىلىرى ئوڭ باھادا سېتىشنى يولغا قويۇش، ئاشلىق سېتىۋېلىش مەبلىغىنى يېپىق ئايلاندۇرۇشتىن ئىبارەت «3 سىياسەت» نى ئەملىيلەشتۈرۈشنى دەۋر قىلىپ، دۆلەت ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئىسلاھاتىنى تېزلىتىپ، نۇرغۇن خىزمەتلەرنى ئىشلەپ دەسلەپكى نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈردى. ھازىرغا قەدەر ئاپتونوم رايوندىكى ئىلى ئوبلاستى ۋە بايىنغولىن ئوبلاستىدىن باشقا، 14 ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر، 34 ناھىيە، شەھەر ئاشلىق ئىسلاھاتى لايىھىسىنى ئوتتۇرىغا قويدى. 55 ناھىيە، شەھەر ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ مەمۇرىي شتاتىنى بېكىتتى. بۇنىڭ ئىچىدە 21 ئورۇن مەمۇرىيەت بىلەن كارخانىنى ئايرىۋەتتى. ئاپتونوم رايون بويىچە ئاساسىي كەسىپ بىلەن قوشۇمچە كەسىپنى ئايرىۋېتىش خىزمىتىنىڭ تەرەققىياتى بىرقەدەر تېز بولدى. ئاشلىق پونكىتى دەرىجىلىكتىن يۇقىرى 563 سېتىۋېلىش - ساقلاش كارخانىسى ئىچىدە، ئاساسىي كەسىپ بىلەن قوشۇمچە كەسىپنى ئايرىۋەتكىنى 330 غا يېتىپ، ئومۇمىي كارخانىنىڭ 58.6% نى ئىگىلىدى. ئايرىلغان قوشۇمچە كەسىپ كارخانىلىرى ئىچىدە، سودا -

سانائەت تارماقلىرىدىن تىزىمغا ئالدۇرغىنى 314 كە يېتىپ، ئايرىۋېتىلگەن قوشۇمچە كەسىپ كارخانىلىرىنىڭ 95% نى ئىگىلىدى. شۇنىڭ بىلەن بىرگە، جايلار ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئىسلاھاتىنى ۋە ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى ئىش ئورنىدىن قالدۇرۇپ تارقاقلاشتۇرۇش خىزمىتىنى زور كۈچ بىلەن چىڭ تۇتتى. ئاپتونوم رايوندىكى ئاشلىق كارخانىلىرىدىن قايتا تەشكىللەش، قوشۇۋېتىش، پاي تۈزۈمى (ياكى پاي ھەمكارلىق تۈزۈمى) قاتارلىق شەكىللەردە ئىسلاھ قىلىنغانلىرى 338 گە يېتىپ، ھېساباتى مۇستەقىل تىجارەت كارخانىلىرىنىڭ 66% نى ئىگىلىدى. ئىش ئورنىدىن قالدۇرۇلۇپ تارقاقلاشتۇرۇلغان ئىشچى - خىزمەتچى 6455 كە يەتتى. لېكىن ئىسلاھاتنىڭ ئىلگىرىلەش ئەھۋالى تەكشى بولمىدى، ئىسلاھاتتا يەنە بەزى گەۋدىلىك مەسىلىلەر ساقلاندى: بەزى جايلاردىكى كادىرلار ئاشلىق ئىسلاھاتىغا پاسسىپ كۆتۈپ تۇرۇش پوزىتسىيىسى تۇتتى؛ بەزى جايلار خىزمەتنىڭ تەشەببۇسكارلىق بىلەن پۇختا ئىشلىمىدى. تەدبىرلىرىمۇ كۆچلۈك بولمىدى، سىياسەتلىرىنىڭ ئەمەلىيلىشىشىنى تەشكىلىي جەھەتتىن كۆچلۈك كاپالەتكە ئىگە قىلمىدى. بولۇپمۇ ئاساسىي قاتلام ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ كادىرلار قوشۇنىنىڭ ساپاسى ئاشلىق ئىسلاھاتىنىڭ تەلىپىگە ماس كەلمىدى؛ بەزى جايلارنىڭ مەمۇرىيەت بىلەن كارخانىنى ئاساسىي كەسىپ بىلەن قوشۇمچە كەسىپنى ئايرىۋېتىش خىزمىتىنى ئىشلىشى كۆچلۈك بولمىدى؛ ئاشلىق بازىرى تېخى ھەقىقىي تۈردە چىڭ باشقۇرۇلمىدى. دېمەك، كېيىنكى باسقۇچتىكى ئاشلىق ئىسلاھاتى ۋەزىپىسى يەنىلا ئىنتايىن مۇشكۈل. مەملىكەتلىك ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتى سۆھبەت يىغىنىنىڭ روھى ۋە «گوۋۈيۈەننىڭ نۆۋەتتىكى ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتىنى ئىلگىرى سۈرۈش ھەققىدىكى پىكرىنى بېسىپ تارقىتىش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى» (گ ت [1998] 35 - نومۇرلۇق) نىڭ روھىغا ئاساسەن، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتىنى يەنمۇ تېز ئىلگىرى سۈرۈش، ئاشلىققا ۋالىي، ئوبلاست باشلىقى، شەھەر باشلىقلىرى مەسئۇل بولۇش تۈزۈمىنى ھەقىقىي ئەمەلىيلەشتۈرۈش ئۈچۈن، تۆۋەندىكى تەلەپلەر ئوتتۇرىغا قويۇلدى:

1. ئاشلىق ئىسلاھات خىزمىتىگە بولغان رەھبەرلىكنى ھەقىقىي كۈچەيتىش كېرەك. ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتىنى چوڭقۇرلاشتۇرۇش بۇ يىل پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى گوۋۈيۈەن بېكىتكەن مۇھىم ئىسلاھات بولۇپ، سوتسىيالىستىك بازار ئىگىلىكىگە ئۈيغۇن كېلىدىغان ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمىسى بەرپا قىلىپ، مالىيە يۈكىنى يەڭگىللىتىپ، تۈرلۈك ئىسلاھاتلارنىڭ تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈشتە ئىنتايىن مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە. ھەر دەرىجىلىك پارتىيە، ھۆكۈمەتلەر ۋە ئالاقىدار تارماقلار بۇنىڭغا سەگەك تونۇشتا بولۇپ، ئىدىيىسىنى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى، گوۋۈيۈەن ۋە ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاشلىق ئوبوروت تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتى توغرىسىدىكى پىكرىنىڭ روھى ئاساسىدا ھەقىقىي بىرلىككە كەلتۈرۈش كېرەك. ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەر قاتلاممۇ - قاتلام مەسئۇل بولىدىغان ئاشلىق خىزمىتىگە مەمۇرىي باشلىق مەسئۇل بولۇش تۈزۈمى ئورنىتىش، ژىلايەت، ئوبلاست، ۋالىي مەھكىمىلىرىنىڭ بىرىنچى قول مەسئۇلى ئاشلىق ئىسلاھاتىنى بىۋاستە تۇتۇشى كېرەك. ئاشلىق ئىسلاھاتى ۋەزىپىسىنىڭ ئورۇندىلىش ئەھۋالىنى ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەرنىڭ نىشان مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنىڭ ۋە مەمۇرىي باشلىقنىڭ خىزمەت ئەتىجىسىنى تەكشۈرۈشنىڭ بىر مۇھىم مەزمۇنى قىلىپ، «تۇتنى ئايرىۋېتىش، بىرنى مۇكەممەللەشتۈرۈش» ۋە «ئۈچ سىياسەت، بىر ئىسلاھات» مەسئۇلىيىتىنى ھەقىقىي ئەمەلىيلەشتۈرۈش كېرەك. ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەر ئاشلىق ئىسلاھاتى خىزمىتىنى ھەر دەرىجىلىك خەلق قۇرۇلتايلىرىغا دوكلات قىلىدىغان خىزمەتلىرىنىڭ مۇھىم مەزمۇنى قىلىشى كېرەك. 1999 - يىل 1 - ئايدا چاقىرىلىدىغان ئاپتونوم رايونلۇق خەلق قۇرۇلتىيى مەزگىلىدە، ئاپتونوم رايون ژىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ مەخسۇس تېمىدا ئاشلىق ئىسلاھاتى خىزمىتى توغرىسىدا دوكلات بېرىشىنى ئورۇنلاشتۇرىدۇ ھەمدە پۈتۈن شىنجاڭغا بىر قېتىم ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش ئارقىلىق ئۇقتۇرىدۇ.

2. ئاشلىق ئىسلاھاتى خىزمىتىدە «تۇتنى نەقلەشتۈرۈش» كە كاپالەتلىك قىلىش كېرەك. بىرىنچىدىن،

ئىدىيىۋى تونۇشنى ئەقلەشتۇرۇش كېرەك. ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەر ئىدىيە جەھەتتىن ئاشلىق ئىسلاھاتى خىزمىتىگە يۈكسەك ئەھمىيەت بېرىپ، ئۇنى ھەقىقىي تۈردە ھۆكۈمەتنىڭ مۇھىم ئىشلار كۈن تەرتىپىگە كىرگۈزۈپ، ئەستايىدىل ئورۇنلاشتۇرۇپ، تەدبىرلەرنى تۈزۈپ، ۋاقتىدا ماسلاشتۇرۇپ، ئەملىيلەشتۇرۇشنى چىڭ تۇتۇشى كېرەك. ئاپتونوم رايون ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيىلەردىن ئاشلىق ئىسلاھاتىنى يولغا قويۇش لايىھىسىنى تېزدىن ئوتتۇرىغا قويۇشنى تەلەپ قىلىدۇ. ئىككىنچىدىن، مەمۇرىيەت بىلەن كارخانىنى ئايرىۋېتىشنى ئەقلەشتۇرۇش كېرەك. بۇ خىزمەتنى يىل ئاخىرىغا قەدەر بىردەك ئورۇندىاپ بولۇش كېرەك. ناھىيە دەرىجىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىدىن مەمۇرىي شتاتى بېكىتىلگەنلىرى دەرھال مەمۇرىيەت بىلەن كارخانىنى ئايرىۋېتىشى كېرەك؛ شتاتى بېكىتىلمىگەنلىرىنىڭكىنى شتات تارماقلىرى بېكىتىش خىزمىتىنى تېزلىتىپ، شتاتىنى دەرھال بېكىتىپ، مەمۇرىيەت بىلەن كارخانىنى ئايرىۋېتىشى كېرەك؛ نۆۋەتتە مەمۇرىيەت بىلەن كارخانا ئايرىۋېتىلگەن، لېكىن ئىش ھەققى، خىراجەتنى بېرىشتە قىيىنچىلىقى بار ناھىيە، شەھەرلەرنىڭ تەستىقلانغان مەمۇرىي خادىملارنىڭ ئىش ھەققى، خىراجىتىنى مەمۇرىي شتات چۈشۈرۈلگەن كۈندىن باشلاپ تەڭ دەرىجىلىك مالىيە ۋاقىتلىق قوشۇمچە يارىدەم بېرىش چارىسى ئارقىلىق ھەل قىلىشى كېرەك. كېلەر يىلى 1 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ ناھىيە (شەھەر) لىك ئاشلىق تارماقلىرى مەمۇرىي خادىملارنىڭ ئىش ھەققى خىراجىتىنى شۇ جايىنىڭ مالىيە خام چوتىغا كىرگۈزۈش كېرەك. ئاشلىق تارماقلىرىدىكى دەم ئېلىشقا، پېنسىيىگە چىققان خادىملارنى ئايرىش پرىنسىپى مۇنداق بولىدۇ: ئومۇمەن دەم ئېلىشقا، پېنسىيىگە چىقىشتىن ئىلگىرى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى ئورگىنىغا تەۋە بولۇپ، مەمۇرىي خىزمەت بىلەن شۇغۇللانغانلار پرىنسىپ بويىچە يەنىلا مەمۇرلار قاتارىغا كىرگۈزۈلىدۇ، ئۇلارنىڭ دەم ئېلىش، پېنسىيە ئىش ھەققى، خىراجىتى شۇ دەرىجىلىك مالىيە خام چوتىغا كىرگۈزۈش ئارقىلىق ھەل قىلىنىدۇ، لېكىن ئومۇمىي ساننى كونترول قىلىپ، خىزمەتتىكى خادىملار بىلەن دەم ئېلىشقا، پېنسىيىگە چىققان خادىملارنىڭ نىسبىتىنى 1:1 دىن تۆۋەن قىلىش كېرەك؛ ئۇچىنچىدىن، ئاساسىي كەسىپ بىلەن قوشۇمچە كەسىپنى ئايرىۋېتىشنى ئەقلەشتۇرۇش كېرەك. جايلاردىكى ئاشلىق سېتىۋېلىش - ساقلاش كارخانىلىرى ئاساسىي كەسىپ بىلەن قوشۇمچە كەسىپنى ئايرىۋېتىش سالمىقىنى ئاشۇرۇشى كېرەك. تېخى ئايرىسىغانلار 11 - ئاينىڭ 30 - كۈنىدىن ئىلگىرى تەل - تۆكۈس ئايرىۋېتىپ، قۇيرۇق قالدۇرماسلىقى كېرەك. تۆتىنچىدىن، بۇ يىل ئاجرىتىپ بېرىشكە تېگىشلىك ئاشلىق ۋە سىياسەت خاراكتېرلىك ئاشلىق قوشۇمچە يارىدەملىرى (ئاشلىق خېمىسىخەتەر فوندىنى ئۆز ئىچىگە ئالمىدۇ) نى ۋاقتىدا تولۇق بېرىش كېرەك. ئاپتونوم رايون مالىيىسى ئاجرىتىپ بېرىش سۈرئىتىنى تېزلىتىشى، كەم ئاجرىتىپ بەرگىنىنى ۋاقتىدا تولۇقلاپ بېرىشى كېرەك. جايلارمۇ ۋاقتىدا ئېلىپ ئاجرىتىپ بېرىشى لازىم. ئاشلىق سېتىۋېلىش - ساقلاش كەسىپىنىڭ نورمال قانات يايدۇرۇلۇشىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، قوشۇمچە يارىدەم پۇلىنى ئىگىلىۋېلىش، ئىشلىتىۋېلىش ئەھۋالىنىڭ يۈز بېرىشىگە ھەرگىز يول قويۇلمايدۇ.

3. «ئىككى باشقۇرۇش» نى زور كۈچ بىلەن كۆچەيتىش كېرەك. بىرىنچىدىن، ئاشلىق بازىرىنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش كېرەك. ئاشلىق بازىرىنى باشقۇرۇشنى ياخشى ئېلىپ بېرىش، كەڭ - كۇشادە سېتىۋېلىش ۋە ئوك باھادا سېتىشنىڭ مۇھىم كاپالىتى. جايلاردىكى ھۆكۈمەتلەر ۋە ئالاقىدار تارماقلار «ئاشلىق سېتىۋېلىش نىزامى» ۋە «ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىشتا قانۇنغا خىلاپ قىلمىشلارنى جازالاش چارىسى» قانارلىق ئالاقىدار قانۇن - نىزاملارنى قەتئىي ئىزچىللاشتۇرۇپ، قانۇنغا خىلاپ قىلمىشلارنى قاتتىق تەكشۈرۈپ بىرتەرەپ قىلىپ، ئاشلىق ئوبوروتىنىڭ نورمال تەرتىپىنى قوغدىشى كېرەك. سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش تارماقلىرى ئاشلىق بازىرىنى باشقۇرۇشتىكى قانۇن ئىجرا قىلىش مەسئۇلىيىتىنى ھەقىقىي تۈردە ئۈستىگە ئېلىپ، باشقۇرۇش كۈچىنى تولۇقلاپ، قانۇن ئىجرا قىلىش سالمىقىنى ئاشۇرۇش كېرەك. يەككە، خۇسۇسىي كارخانىلارنىڭ دېھقانلارنىڭ ئاشلىقىنى بىۋاسىتە ياكى شەكلى ئۆزگەرگەن ھالدا سېتىۋېلىش قىلمىشلىرىنى «نىزام» ۋە «چارە» دىكى ئالاقىدار بەلگىلىمىلەر بويىچە قاتتىق بىرتەرەپ قىلىشى كېرەك، ئىچكىرى ئۆلكىلەردىن ئاپتونوم رايونىمىزغا ئېقىپ كىرگەن يېرىك ئاشلىق ۋە تەييار ئاشلىقتىن ئاشلىق تەكشەش ھەققى

ئېلىنمىدۇ (كونكرېت چارە ئايرىم چۈشۈرۈلىدۇ)، قانۇن بويىچە باج تاپشۇرۇپ، ئالاقىدار قانۇن - بەلگىلىمىلەرنى قوللىنىپ، تۆۋەن باھادا سېتىشنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە ئۇنى توسۇش كېرەك. ئاشلىق، باج، باھا، تېخنىكا نازارەتچىلىكى، ج خ، قاتناش قاتارلىق تارماقلار سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش تارمىقىغا تەشەببۇسكارلىق بىلەن پائال ماسلىشىپ، ئاشلىق بازىرىنى باشقۇرۇش ئىشىنى ياخشى ئېلىپ بېرىشى كېرەك. ئىككىنچىدىن، ئاشلىق كارخانىلىرىنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش كېرەك. جايلاردىكى ئاشلىق كارخانىلىرى ئىسلاھاتنى يەنمۇ چوڭقۇرلاشتۇرۇپ، باشقۇرۇش مېخانىزمىنى تېز ئۆزگەرتىشى كېرەك. كارخانىنىڭ ئىچكى باشقۇرۇشىنى زور كۈچ بىلەن .كۈچەيتىپ، ئىشلەپچىقىرىش، تىجارەت تەننەرخىنى تىرىشىپ تۆۋەنلىتىپ، كارخانىنىڭ رىقابەت كۈچىنى ئاشۇرۇپ، بازار ئىگىلەش نىسبىتىنى ئۆستۈرۈش كېرەك.

4. ئىش ئورنىدىن قالغانلارنى تارقاقلاشتۇرۇش خىزمىتىنى داۋاملىق ياخشى تۇتۇش كېرەك. ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەر دۆلەت ئاشلىق كارخانىلىرىنىڭ ئىش ئورنىدىن قالدۇرۇپ تارقاقلاشتۇرۇلىدىغان ئىشچى-خىزمەتچىلىرىنى شۇ جايىنىڭ قايتا ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشى سىتېمىسىغا كىرگۈزۈپ، بىر تۇتاش پىلانلىشى ۋە ئورۇنلاشتۇرۇشى كېرەك. ئاشلىق تارماقلىرى ئىش ئورنىدىن قالدۇرۇپ تارقاقلاشتۇرۇش خىزمىتىنى يەنمۇ چىڭ ۋە ياخشى تۇتۇپ، ئالاقىدار سىياسەتلەر بويىچە ئىش ئورنىدىن قالغان ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ تۇرمۇشىنى ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇشى، ئاساسىي تۇرمۇش خىراجىتىگە كاپالەتلىك قىلىشى كېرەك. ئامالنىڭ بارىچە كۆپ خىل ئىگىلىكنى داۋاملىق قانات يايدۇرۇپ، ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇش يوللىرىنى ئېچىپ، ئىش ئورنىدىن قالغان ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇشى كېرەك.

5. ئاساسىي كەسىپ بىلەن قوشۇمچە كەسىپ ئايرۇپتىلگەندىن كېيىن، ئاشلىق قوشۇمچە كەسىپ كارخانىلىرىنىڭ ھېساباتىنى ئايرىش ۋە قەرز مەسلىسىنى ھەقىقىي ياخشى ھەل قىلىشى كېرەك. يېقىندا جۇڭگو خەلق بانكىسىنىڭ شىنجاڭ شۆبىسى جۇڭگو خەلق بانكىسى، جۇڭگو يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات بانكىسى، جۇڭگو يېزا ئىگىلىك بانكىسى، جۇڭگو سودا - سانائەت بانكىسى بىرلىشىپ چۈشۈرگەن ئاشلىق، پاختا، ياغ قوشۇمچە كەسىپ كارخانىلىرىنىڭ ئىگىلىۋالغان، كرېدىت مەبلىغىنى ئايرىش ۋە ئېنىقلاش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشنى كۆپەيتىپ تارقاتتى. «ئۇقتۇرۇش» تا ئالاقىدار سىياسەت بەلگىلىمە ئايدىڭلاشتۇرۇلدى. جايلاردىكى ھۆكۈمەتلەر ماسلاشتۇرۇش خىزمىتىنى كۈچەيتىشى كېرەك. ھەر دەرىجىلىك سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش تارماقلىرى قوشۇمچە كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىدىغان، ئايرىلىپ چىققان كارخانىلارنىڭ رويخەتكە ئالدۇرۇش خىزمىتىگە قارىتا ئالاھىدە ئىشنى ئالاھىدە بېجىرىش ئۈسۈلىنى قوللىنىپ، 11 - ئاينىڭ 30 - كۈندىن ئىلگىرى رەسمىيەتلەرنى بېجىرىپ بولۇپ، ئۇلارنى مۇستەقىل قانۇنىي ئىگە كارخانىغا ئايلاندۇرۇشى كېرەك. ھەر دەرىجىلىك خەلق بانكىلىرى ھەر دەرىجىلىك سودا بانكىلىرىنىڭ سىياسەت، بەلگىلىمە بويىچە ئاشلىق قوشۇمچە كەسىپ كارخانىلىرىنىڭ ھېساباتىنى ئايرۇپتىش مەسلىسىنى مۇۋاپىق ياخشى ھەل قىلىشىغا ھەيدەكچىلىك قىلىپ، قەرز مەبلىغىنى ئەمەلىيلەشتۇرۇپ، يېزا ئىگىلىك قوشۇمچە مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىشنىڭ ئالدىراش پەسلىدە دۆلەت ئاشلىق پىششىقلاش كارخانىلىرىنىڭ نورمال ئىشلەپچىقىرىشى ۋە باشقا قوشۇمچە كەسىپ كارخانىلىرىنىڭ نورمال ئىشلىشىگە كاپالەتلىك قىلىشى كېرەك.

6. ئاشلىق ئىسلاھاتىنىڭ ئەھۋالىنى تەكشۈرۈشنى نازارەت قىلىش خىزمىتىنى كۈچەيتىش كېرەك. ھەر دەرىجىلىك تارماقلار كۈچ تەشكىللەپ، ئاشلىق ئىسلاھاتى خىزمىتىنى تەكشۈرۈشى ۋە ئۇنىڭغا ھەيدەكچىلىك قىلىشى كېرەك، ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتى مۇنۇلارنى قارار قىلدى: بۇ يىل 12 - ئاينىڭ بېشىدا ئاپتونوم رايوندىكى ئالاقىدار تارماقلار قاتناشقان ئاشلىق ئىسلاھاتىنىڭ ئىلگىرىلەش ئەھۋالىنى تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسى جايلارغا بېرىپ ئاشلىق ئىسلاھاتى سىياسەتلىرىنىڭ ئىزچىللاشتۇرۇلۇش ۋە ئەمەلىيلەشتۇرۇلۇش ئەھۋالىنى مەخسۇس تەكشۈرىدۇ ھەمدە ۋىلايەت، ئوبلاستلارنىڭ ئاشلىق ئىسلاھاتى خىزمىتىگە مەسئۇل رەھبەرلىرىنى تەشكىللەپ، خىزمەت گۇرۇپپىسى قۇرۇپ، ۋىلايەت، ئوبلاست، ناھىيە، شەھەر ئارا تەكشۈرۈش ئۈسۈلىنى قوللىنىپ، ئاشلىق ئىسلاھاتىغا بولغان نازارەتچىلىكنى كۈچەيتىپ، ئاشلىق ئىسلاھاتىنى تېزلىتىپ، ئاپتونوم رايونىمىزدا ئاشلىق ئىسلاھاتى خىزمىتىنىڭ ساغلام ئىلگىرىلىشىگە كاپالەتلىك قىلىدۇ.

3. ئىسىملىكلەر

1) ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سىستېمىسىدىكى رەھبەرلەر

ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسىگە 1991 — 1998 - يىلغىچە رەھبەر بولغانلار

قوشۇمچە: جەدۋەل — 5

ئىسىم - فامىلىسى	ۋەزىپىسى		ۋەزىپە ئۆتىگەن ۋاقتى	مەلۇماتى	مىللىتى	يۇرتى	تۇغۇلغان ۋاقتى
	پارتىيە	مەمۇرىي					
سۇن جىگيۇەن	شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1991.2 — 1993.10	تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ	خەنزۇ	شەندۇڭ گاۇمى	1933.4
ماخمۇت يۇسۇپ	مۇئاۋىن شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1983.6 — 1993.2	ئالىي مەكتەپ	ئۇيغۇر	قورغاس	1927.12
سۇي ۋېنشۇ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1980.6 — 1993.4	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن خوجيا	1931.10
ئىلەۋسىز		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1980.6 — 1993.10	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قازاق	ئالتاي	1933.10
خۇخېگرۇ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1992.3 — 1994.2	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خېبېي ۋۇئەن	1934.2
شېن لەنجۇ	شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1993.10 — 1998.6	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەنشى خەنيىڭ	1937.11
شياۋچىيىڭ	شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.6	ئاسپىرانت	خەنزۇ	گۇاڭدۇڭ مېيشيەن	1954.7
ئابدۇكېرىم ھاشىم	مۇئاۋىن شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1991.8	ئالىي مەكتەپ	ئۇيغۇر	قەشقەر يېڭىشەھەر	1946.4
ۋاڭ جىڭشياڭ	مۇئاۋىن شۇجى		1993.10	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	جياڭسۇ پۇشيەن	1943.4
ماۋيۇنشياڭ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1992.5	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	جېجياڭ تۇڭلۇ	1938.11
قالىبېك ئەبلىغازى		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1993.11	ئالىي تېخنىكوم	قازاق	مورى	1943.12

جيالك ئەرباۋ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1995.4	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خوتەن شاۋيالك	1948.5
جالك خېۋېي	ئىنتىزام ئەكشۈرۈش كومىتېتىنىڭ شۇجىسى		1998.6	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	ئۈرۈمچى	1949.11
گاۋيىڭجىلك		ئىدارە باشلىقى ياردەمچىسى	1998.7 — 1992.10	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	سەنشى باۋدې	1945.8
		مۇئاۋىن ئىدارە دەرىجىلىك تەتقىقاتچى	1998.7				
غۇلام قادىر		مۇئاۋىن ئىدارە دەرىجىلىك تەتقىقاتچى	1993.8	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	قەشقەر	1934.3
ماتيەنشاك		مۇئاۋىن ئىدارە دەرىجىلىك تەتقىقاتچى	1996.12	تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ	خەنزۇ	جيجيالك دۇغيالك	1937.9

شىنجاك ئاشلىق ئىدارىسىدىكى باشقارما (ئىشخانا)لارنىڭ 1998 - يىلدىكى رەھبەرلىرى

قوشۇمچە: جەدۋەل — 6

ئىسىم - فامىلىسى	تەيىنلەنگەن ئورنى	ۋەزىپىسى	تەيىنلەنگەن ۋاقتى	مەلۇماتى	مىللىتى	يۇرتى	تۇغۇلغان ۋاقتى
ۋالك يىمىن	ئىشخانا	مۇدىر	1986.11	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شاڭخەي	1946.2
ۋالك ۋېيجۇن	ئىشخانا	مۇئاۋىن مۇدىر	1997.3	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	شەنشى فېنيالك	1962.1
خۇالك گوسۇي	سىياسىي باشقارما	ئىدارە پارتكوم كەزاسى، باشقارما باشلىقى	1998.9	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	جيالگسۇ چاڭجۇ	1951.3
چېن شيەنفۇ	سىياسىي باشقارما	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1992.10	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	شەندۇڭ جياشيالك	1944.11
تەلەت مۇھەممەت	سىياسىي باشقارما	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1994.4	ئالىي مەكتەپ	ئۇيغۇر	كۇچا	1957.4
لى جيبېڭ	سىياسىي باشقارما	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1997.3	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	خوتەن پىكجيالك	1953.9
رېن خۇك (تايال)	تۈزۈلمە ئىسلاھات، قانۇن - نىزام باشقارمىسى	باشقارما باشلىقى	1998.12	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	سىچۈەن لېشەن	1955.12
شۇبىڭ	پىلان - ئاساسىي قۇرۇلۇش باشقارمىسى	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1998.12	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	ئۈرۈمچى	1956.11

تېبن رۇنجى (ئايال)	پىلان - ئاساسىي قۇرۇلۇش باشقارمىسى	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1992.10	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	سىچۈەن جۇڭشيەن	1944.8
چېن شىن	پىلان - ئاساسىي قۇرۇلۇش باشقارمىسى	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1986.11	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	سىچۈەن پىڭچياڭ	1948.3
جى ۋېيمىن	مالىيە - بوغالتىرلىق باشقارمىسى	باشقارما باشلىقى	1997.3	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەنشى يەنشەن	1955.1
لىيۇدۇگمېي (ئايال)	مالىيە - بوغالتىرلىق باشقارمىسى	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1998.12	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	گۇاڭدۇڭ جيېشى	1963.1
شۇلېي	سېتىۋېلىش - سېتىش، بازار باشقارمىسى	باشقارما باشلىقى	1998.12	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	سەنشى ۋۇگۇڭ	1957.10
ئېلىشات ئېلى	سېتىۋېلىش - سېتىش، بازار باشقارمىسى	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1998.12	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	پەيزاۋات	1957.12
يې شۇتاڭ	ساقلاش - توشۇش باشقارمىسى	باشقارما باشلىقى	1997.3	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	جياڭسۇ تەيشىڭ	1940.10
لى لىشېن	ساقلاش - توشۇش باشقارمىسى	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1991.12	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن يەنچياڭ	1942.2
چېن ۋېنچى	سانائەت - پەن - تېخنىكا باشقارمىسى	باشقارما باشلىقى	1992.6	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	سىچۈەن ئەنيۇ	1942.4
ئەكبەر يۈسۈپ	سانائەت، پەن - تېخنىكا باشقارمىسى	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1984.12	ئالىي مەكتەپ	ئۇزبېك	چۆچەك	1950.11
جاڭ شىنپىڭ	سانائەت- پەن - تېخنىكا باشقارمىسى	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1997.3	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	ئۇرۇمچى	1956.3
يەن جيازو	مۇپەتتىش باشقارمىسى	باشقارما باشلىقى	1998.12	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	لياۋنىڭ جىڭجو	1945.1
بەختىيار تۇمەن- جاي	مۇپەتتىش باشقارمىسى	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1997.3	ئالىي تېخنىكوم	قازاق	ئىلى	1962.9
ساۋشېڭجون	ئىنتىزام تەكشۈرۈش كومىتېتى	مۇئاۋىن شۇجى	1997.3	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن مىيەنچى	1950.8
ئىمىن قادىر	ئىنتىزام تەكشۈرۈش كومىتېتى	مۇئاۋىن شۇجى	1992.10	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	گۇما	1940.9
ۋۇلىيەنخەي	مەمۇرىي تەپتىش ئىشخانىسى	مۇدىر	1993.9	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	ئەنخۇي سۇيشى	1942.1
ۋاڭ شۇمن (ئايال)	ئىدارە پارتكومى	مۇئاۋىن شۇجى	1991.11	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن ۋېيشى	1953.11
يەن چىگرۇي	پېشقەدەم كادىرلار باشقارمىسى	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1991.12	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن چاڭگې	1940.8

غوپۇر ئابدۇللا	ئىشچىلار ئۆيۈشمىسى	مۇدىر	1997.3	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	ئاتۇش	1949.11
گاۋئېنىسەي	ئىشچىلار ئۆيۈشمىسى	مۇئاۋىن مۇدىر	1997.3	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	تېەنجىن پاكلىيۇچىلىك	1949.11
تۇرسۇن ربهىم	ئورگان مۇلازىمەت مەركىزى	مۇئاۋىن دىرېكتور	1993.5	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	يوپۇغا	1944.6

شىنجاڭ ئاشلىق ئىدارىسىگە بىۋاستە قاراشلىق ئورۇنلارنىڭ 1998 - يىلدىكى رەھبەرلىرى

قوشۇمچە: جەدۋەل — 7

ئىسىم - فامىلىسى	تەيىنلەنگەن ئورنى	ۋەزىپىسى	تەيىنلەنگەن ۋاقتى	مەلۇماتى	مىللىتى	يۇرتى	تۇغۇلغان ۋاقتى
چېن تېەنجيا	ئۇرۇمچى ئاشلىق-ياغ يۆنكەش پونكىتى	دىرېكتور	1998.11	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	خۇنەن خۇارۇلۇك	1956.5
مايىگۈۋ	ئۇرۇمچى ئاشلىق-ياغ يۆنكەش پونكىتى	مۇئاۋىن دىرېكتور	1998.12	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خۇيزۇ	چىڭخەي گۇاڭخې	1956.8
ۋاڭ جىچاۋ	ئۇرۇمچى ئاشلىق-ياغ يۆنكەش پونكىتى	مۇئاۋىن دىرېكتور	1998.12	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	شەندۇڭ ۋېيفاڭ	1956.9
چېن جيەنشن	شىمالىي ۋوگزال دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى	مۇئاۋىن مۇدىر	1998.12	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەنشى چىڭجيەن	1956.3
جۇنىڭخې	شىمالىي ۋوگزال دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى	مۇئاۋىن شۇجى	1991.9	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	شاڭخەي	1946.1
يۈنۈس مەمەت	شىمالىي ۋوگزال دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى	مۇئاۋىن مۇدىر	1998.12	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	مارالبېشى	1953.5
شى يۈشېن	شىمالىي ۋوگزال زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى	ئىنتىزام تەكشۈرۈش شۇجىسى	1998.6	تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ	خۇيزۇ	تېەنجىن ناڭگو	1944.10
يۈدۇك	ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق باش زاۋۇتى	زاۋۇت باشلىقى	1994.6	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	خۇبېي خۇاڭچو	1963.11
غوپۇر تۇرسۇن	ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق باش زاۋۇتى	مۇئاۋىن زاۋۇت باشلىقى	1998.12	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	گۇچۇڭ	1956.12
گۇ گۇاڭخۇەي	ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق باش زاۋۇتى	مۇئاۋىن شۇجى	1992.10	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	ئەنخۇي شۇشيەن	1950.8
لىۋ گۈيلەن (ئايال)	ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىق باش زاۋۇتى	ئىشچىلار ئۆيۈشمىسى رەئىسى	1994.9	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېبېي جياۋخې	1951.11

لى چۈنشياۋ	ئاشلىق - پاخ ماشىنىسازلىق باش زاۋۇتى	مۇئاۋىن زاۋۇت باشلىقى	1998.12	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەنشى شۇنيى	1953.12
چېن خېشى	ئاشلىق - پاخ يېمەكلىك زاۋۇتى	زاۋۇت باشلىقى	1995.8	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن يەنچياق	1957.10
ياۋ خۇگشياۋ	ئاشلىق - پاخ يېمەكلىك زاۋۇتى	مۇئاۋىن زاۋۇت باشلىقى	1995.4	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەندۇڭ رۇغچياق	1952.12
لېي شياۋبياق	ئاشلىق - پاخ يېمەكلىك زاۋۇتى	مۇئاۋىن زاۋۇت باشلىقى	1996.5	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	سىچۈەن رۇغچياق	1957.9
جياۋ چۈەن	ئاشلىق - پاخ يېمەكلىك زاۋۇتى	مۇئاۋىن زاۋۇتى باشلىقى	1996.5	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	ئۇرۇمچى	1946.3
سۈن يۈزياق	ئاشلىق - پاخ يېمەكلىك زاۋۇتى	مۇئاۋىن زاۋۇت باشلىقى	1993.11	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەندۇڭ تېڭشيەن	1954.12
دۇلەت	ئاشلىق - پاخ يېمەكلىك زاۋۇتى	ئىشچىلار ئۈيۇشمىسى رەئىسى	1994.1	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	ئاتۇش	1942.8
لىيۇ خۇيجۈن	ئاشلىق - پاخ سودا باش شىركىتى	باش دىرېكتور	1998.2	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	جياڭسۇ پۈشەن	1963.3
جۇفاشۇي	ئاشلىق - پاخ سودا باش شىركىتى	مۇئاۋىن باش دىرېكتور	1998.2	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن يەنچياق	1941.1
دەي جىنجى	ئاشلىق - پاخ سودا باش شىركىتى	مۇئاۋىن باش دىرېكتور	1998.2	تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ	خەنزۇ	شەنشى شىئەن	1945.4
لى گۇاڭرۇڭ	ئاشلىق - پاخ سودا باش شىركىتى	مۇئاۋىن باش دىرېكتور	1998.2	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	جېجياڭ دۇڭياڭ	1951.1
ما چېڭفۇ	ئاشلىق - پاخ سودا باش شىركىتى	ئىنتىزام تەكشۈرگۈچى	1991.9	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خۇيزۇ	قوبۇقسار	1947.11
جاڭ بياق	يەم - خەشەك شىركىتى	شۇجى	1998.12	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېبېي زۇنخۇا	1955.1
موجىڭچۈن	يەم - خەشەك شىركىتى	دىرېكتور	1998.10	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خېبېي فېڭرۇن	1948.7
مامۇت سادىق	يەم - خەشەك شىركىتى	مۇئاۋىن دىرېكتور	1991.9	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	كەلپىن	1942.9
يۈ شۈرېن	يەم - خەشەك شىركىتى	ئىنتىزام تەكشۈرگۈچى	1998.2	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	جىلىن پەنشى	1950.2
ژاڭ تيې	ئاشلىق - پاخ ماددىي ئەشيا شىركىتى	دىرېكتور	1998.1	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن ژېيشى	1946.12 يىل ئاي
قۇربان ئىسما- ئىل	ئاشلىق - پاخ ماددىي ئەشيا شىركىتى	مۇئاۋىن دىرېكتور	1991.9	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	ئۇرۇمچى	1952.6
لىيۇ شىجۈن	ئاشلىق - پاخ ماددىي ئەشيا شىركىتى	مۇئاۋىن شۇجى	1998.2	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	شەندۇڭ دۇڭتا	1947.4
چېن چاۋ	ئاشلىق - پاخ ماددىي ئەشيا شىركىتى	مۇئاۋىن دىرېكتور	1998.2	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن شاڭيى	1963.11

لېي گېنشېلك	ياغ شىركىتى	دىرېكتور	1997.3	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەنشى ھېيالك	1945.11
سۇلايمان ھەيرەت	ياغ شىركىتى	مۇئاۋىن دىرېكتور	1994.4	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	ئاتۇش	1956.10
لىيۇ جىنخەي	ياغ شىركىتى	مۇئاۋىن دىرېكتور	1995.4	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	جياڭسۇ فۇنىڭ	1950.5
يۇ گۈيشەن	ياغ شىركىتى	مۇئاۋىن دىرېكتور	1998.2	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	جىمسار	1961.12
جالاڭ زىلىپ	ياغ شىركىتى	ئىنتىزام تەكشۈرگۈچى	1998.2	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن شەنشېەن	1946.5
تەنتەي جۇڭشەن	يېمەكلىك سانائىتى شىركىتى	دىرېكتور	1998.3	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەنشى فۇپىڭ	1946.9
جەن جېكۈەن	يېمەكلىك سانائىتى شىركىتى	مۇئاۋىن دىرېكتور	1998.3	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	گۈچۈڭ	1944.2
چېن ۋېنچى	يېمەكلىك سانائىتى شىركىتى	ئىنتىزام تەكشۈرگۈچى	1998.2	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەنشى فېڭشيالڭ	1945.4
ما شيەنۇېن	ئاشلىق - ياغ تىرانسپورت سانائىتى سودا باش شىركىتى	باش دىرېكتور	1998.1	ئالىي تېخنىكوم	خۇيزۇ	سەنشى جىڭچياڭ	1954.8
بەدەل ئىسامە-دى	ئاشلىق - ياغ تىرانسپورت سانائىتى سودا باش شىركىتى	مۇئاۋىن باش دىرېكتور	1994.4	ئالىي مەكتەپ	قازاق	جەمبىلەي	1948.11
لى دىجۇن	ئاشلىق - ياغ تىرانسپورت سانائىتى سودا باش شىركىتى	مۇئاۋىن باش دىرېكتور	1998.1	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	ئۇرۇمچى	1951.10
شۇ يۈەنلىن	ئاشلىق - ياغ تىرانسپورت سانائىتى سودا باش شىركىتى	مۇئاۋىن باش دىرېكتور	1995.5	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	شەنشى جىڭيالڭ	1955.4
ۋۇ شۇاڭچىلاڭ	ئاشلىق - ياغ تىرانسپورت سانائىتى سودا باش شىركىتى	ئىنتىزام تەكشۈرۈش شۇجىسى	1995.5	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	سەنشى ۋېنشۇي	1955.9
ما فېي	ئاشلىق - ياغ تىرانسپورت سانائىتى سودا باش شىركىتى	مۇئاۋىن باش دىرېكتور	1998.2	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	گۈچۈڭ	1955.5
ما جۈنشېلك	ئاشلىق - ياغ تىرانسپورت سانائىتى سودا باش شىركىتى	مۇئاۋىن باش دىرېكتور	1998.2	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېبېي خېجيەن	1952.4
جيالاڭ شىنجيې	ئاشلىق مەكتىپى	شۇجى	1991.11	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	فۇكالاڭ	1947.12
ئابلىز يۇنۇس	ئاشلىق مەكتىپى	مۇدىر	1992.6	ئالىي مەكتەپ	ئۇيغۇر	لوپنۇر	1953.3

رەجەپ توختى	ئاشلىق مەكتىپى	1992.6	مۇئاۋىن مۇدىر	ئۇنتۇرا تېخنىكوم	ئالىي مەكتەپ	چىرا	1943.9
سەي يەنفىك	ئاشلىق مەكتىپى	1994.1	مۇئاۋىن مۇدىر	ئالىي مەكتەپ	خۇيزۇ	ئۇرۇمچى	1950.10
چېن شيەنجۇك	ئاشلىق مەكتىپى	1997.3	مۇئاۋىن مۇدىر	ئۇنتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ تۇڭۋې	1952.4
خۇالك شۇيۇ	ئاشلىق مەكتىپى	1996.5	ئىنتىزام تەكشۈرۈش شۇجىسى	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	خېنەن شىشيەن	1955.12
خۇاڭپۇ چيەنيى	ئاشلىق تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	1994.4	شۇجى	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن لەنكاۋ	1947.10
ئەنۋەر ئىمىن *	ئاشلىق تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	1995.4	مۇدىر	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	كەلپىن	1955.6
ژالك جۇن	ئاشلىق تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	1986.11	مۇئاۋىن مۇدىر	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	گەنسۇ ژۇشەن	1939.11
ئەمەتجان مەخسۇت	ئاشلىق تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	1986.11	مۇئاۋىن مۇدىر	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	قەشقەر	1946.6
گو ئەيمىي (ئايال)	ئاشلىق تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	1992.6	مۇئاۋىن مۇدىر	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	خېنەن مويالك	1945.9
سالك شىندې	ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى	1998.10	باشلىق	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەنشى گاۋلىلك	1950.10
ژۇ جىلى	ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى	1998.10	مۇئاۋىن باشلىق	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	گەنسۇ مىنچىن	1953.12
ژۇچېڭفا	ئاشلىق - ياغ مەھسۇلاتلىرىنىك سۈپىتىنى نازارەت قىلىش - تەكشۈرۈش پونكتى	1995.7	پونكت باشلىقى	ئۇنتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خېيلۇڭجيالك خاربىن	1944.11
ھامۇت تاشتۇمۇر	ئاشلىق - ياغ مەھسۇلاتلىرىنىك سۈپىتىنى نازارەت قىلىش - تەكشۈرۈش پونكتى	1998.12	مۇئاۋىن پونكت باشلىقى	ئۇنتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	توقسۇن	1963
شۇ لىۋېن	ئاشلىق - ياغ مەركىزىي توپ سېتىش بازىرى باشقۇرۇش كومىتېتى ئىشخانىسى	1998.10	شۇجى، مۇدىر	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن شاڭمې	1949.7
خۇالك بېنيى	ئاشلىق - ياغ مەركىزىي توپ سېتىش بازىرى باشقۇرۇش كومىتېتى ئىشخانىسى	1992.10	مۇئاۋىن مۇدىر	ئۇنتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	جياڭسۇ يۈتەي	1942.8
ئەزىز مامۇت	ئاشلىق - ياغ مەركىزىي توپ سېتىش بازىرى باشقۇرۇش كومىتېتى ئىشخانىسى	1993.5	مۇئاۋىن مۇدىر	ئۇنتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	ئۇرۇمچى	1944.11

ئىزاھ: ئىسىم ئاخىرىدا * بەلگىسى بارلىرى پارتىيەسىزلەر.

شىنجاڭنىڭ ئاشلىق سىستېمىسىدىكى ئۆلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىنىڭ 1998 - يىلدىكى رەھبەرلىرى

قوشۇمچە: جەدۋەل — 8

ئورۇن نامى	ئىسىم - فامىلىسى	ۋەزىپىسى		تەيىنلەنگەن ۋاقتى	مەلۇماتى	مىللىتى	يۇرتى	تۇغۇلغان ۋاقتى
		پارتىيە	مەمۇرىي					
ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى	جالاڭ يۈپىڭ	مۇئاۋىن شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1995.8	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شىنجاڭ	1953.12
	خې جەنخۇەي	شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.8	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەنشى	1945.11
	جىياڭ خۇي (ئا-يال)	ئىنتىزام تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسىنىڭ باشلىقى		1998.5	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	جىياڭسۇ	1955.8
قاراماي شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى	مياۋ زىرەن	پارتكوم شۇجىسى		1996.10	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن	1950.8
	جۇ گۈاڭلياڭ	پارتكوم مۇئاۋىن شۇجىسى	ئىدارە باشلىقى	1995.11	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەنشى	1945.1
	گو چاڭيۇ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1994.1	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شىنجاڭ	1952.9
	چىن يۈشىن (ئايال)	پارتكوم مۇئاۋىن شۇجىسى		1994.1	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ	1953.9
	ما خەيجياڭ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1996.10	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	خېنەن	1962.2
تۇرپان ئۆلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسى	لى يۈچۈن	مۇئاۋىن شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1997.2	ئالىي مەكتەپ	خۇيزۇ	شىنجاڭ	1953.11
	داۋۇت مەيپۇل	پارتكۇرۇپپا شۇجىسى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1997.2	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1941.10
	لو جاۋخەي		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.5	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	سىچۈەن	1947.3
قۇمۇل ئۆلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسى	لى جاۋژېن	پارتكۇرۇپپا شۇجىسى		1985.1	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	شەنشى	1942.4
	جاۋ چېنگۈاڭ	مۇئاۋىن شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1995.3	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	خېبېي	1959.3
	لىيۇ جۇڭكۇي		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1991.9	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ	1950.2
	ئەمەت ئۈمەر		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1991.9	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1947.11
	لى خۇيبىۇ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.3	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	گۈاڭدۇڭ	1962
سانجى ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى	دۇەن يۈدېەن	پارتكوم شۇجىسى	ئىدارە باشلىقى	1994	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	خېنەن	1942.11
	چېن شۈفېي	مۇئاۋىن شۇجى	ئىنتىزام تەكشۈرۈش شۇجىسى	1996	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	جىياڭسۇ	1953.8
	لياڭ جيەنجياڭ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1992	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خۇبېي	1963.11
	ژاڭ لۈگۈۋ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1996	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	جىياڭسۇ	1949.7

شەھەرلىك ناھىلىق ئىدارىسى	لۇ ژىيدۇڭ	شۇجى	ئىدارە ياشلىقى	1997.7	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خۇيزۇ	1953.3
	لىۋ شىنفەن		مۇئاۋىن ئىدارە ياشلىقى	1994.8	تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ	خەنزۇ	شەندۇڭ	1943.4
	چېن خەيياڭ (ئايال)		مۇئاۋىن ئىدارە ياشلىقى	1998.3	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شىنجاڭ	1957.1
	زۇڭ دېئەن	مۇئاۋىن شۇجى		1985.10	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	مەنشى	1942.9
ئىلى ئوبلاستلىق ناھىلىق ئىدارىسى	لياۋ چېۋلەي	پارتكوم ژېپا شۇجىسى	مۇئاۋىن ئىدارە ياشلىقى	1996.12	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	خۇيزۇ	1944.7
	لىۋ گۇاڭشۇ	پارتكوم ژېپىنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى	مۇئاۋىن ئىدارە ياشلىقى	1994.9	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	لياۋنىڭ	1945.12
ئىلى ژىلايەتلىك ناھىلىق ئىدارىسى	تۇرسۇن مامۇت	شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە ياشلىقى	1996.12	ئالىي مەكتەپ	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1950
	چېۋ شاۋژې		ئىدارە ياشلىقى	1993.5	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	تىبەتجىن	1944.4
	خۇاڭ يىڭلىن		مۇئاۋىن ئىدارە ياشلىقى	1988	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خۇيزۇ	1939.6
	رىمات ئېشىم دىل		مۇئاۋىن ئىدارە ياشلىقى	1992	ئالىي تېخنىكوم	قازاق	شىنجاڭ	1948.1
	چېڭ يۈسىڭ	ئىنتىزام تەكشۈرۈش شۇجىسى		1998.6	تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ	خەنزۇ	خېنەن	1947
	دېڭ لىندۇڭ		ئىدارە ياشلىقى ياردەمچىسى	1997.6	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەندۇڭ	1948.10
تارباغاتاي ژىلايەتلىك ناھىلىق ئىدارىسى	ۋاڭ دېلىن	شۇجى	ئىدارە ياشلىقى	1997.11	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەنشى	1949.3
	يالڭ شيۈچىڭ		مۇئاۋىن ئىدارە ياشلىقى	1993.5	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شىنجاڭ	1944.1
	ئادارقان		مۇئاۋىن ئىدارە ياشلىقى	1997.11	ئالىي تېخنىكوم	قازاق	شىنجاڭ	1955.4
	لىيالڭ پېڭفېي	ئىنتىزام تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسى ئىلگىرى ياشلىق		1998.4	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	مەنشى	1956.3
ئالتاي ژىلايەتلىك ناھىلىق ئىدارىسى	يەن ژېنيۈەن	پارتكوم مۇئاۋىن شۇجىسى	ئىدارە ياشلىقى	1997.3	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ	1955.4
	نۇر قاسىم ئىمامباي	شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە ياشلىقى	1998.5	ئالىي تېخنىكوم	قازاق	شىنجاڭ	1950.10
	مۇسا يەھيا		مۇئاۋىن ئىدارە ياشلىقى	1989.1	ئالىي تېخنىكوم	قازاق	شىنجاڭ	1948.8
	جاڭ شىجۈن		مۇئاۋىن ئىدارە ياشلىقى	1996.7	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەندۇڭ	1951.2
بورتالا ئوبلاستلىق ناھىلىق ئىدارىسى	ژۇژېنجى	پارتكوم شۇجىسى	ئىدارە ياشلىقى	1995.8	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خۇيزۇ	1958.1
	گاۋ زىغا		مۇئاۋىن ئىدارە ياشلىقى	1991.6	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن	1940.8
	غۇلام		مۇئاۋىن ئىدارە ياشلىقى	1997.12	ئالىي تېخنىكوم	ئۆزبېك	شىنجاڭ	1956

بايىنغولىن ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى	يۇ يامىن	پارتكوم شۇجىسى	ئىدارە باشلىقى	1994.5	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	شەنشى	1947.1
	مەھەممەت ئەمەت		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1991	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1949.8
	جاڭ داپىڭ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1993.7	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	تيەنجىن	1941.8
	سۇڭ فېڭسياڭ	پارتكوم مۇئاۋىن شۇجىسى		1997.4	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەندۇڭ	1948.9
ئاقسۇ ئۆلكىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	جاۋكېفا	شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1994.6	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	ئەنخۇي	1945.11
	مېي جىگېن	مۇئاۋىن شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1993.5	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	جيياڭسۇ	1940.9
	شەمشەت ئەمەت شىدىن		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1992.12	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1944
	يۈەن جۈنفېڭ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1995.4	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	شەندۇڭ	1957.7
	يۈ يۈەنشېڭ	ئىنتىزام تەكشۈرۈش شۇجىسى		1995.6	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	شاڭخەي	1946.5
قىزىلسۇ ئوبلاستلىق ئاشلىق ئىدارىسى	پېڭ چاۋچى		ئىدارە باشلىقى	1997.3	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	ئەنخۇي	1956.3
	مەخسۇت ئىلى	شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1997.3	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قىرغىز	شىنجاڭ	1942.4
قەشقەر ئۆلكىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	جياڭ جۇڭرېن	مۇئاۋىن شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1997.12	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ	1950.2
	گاۋ پېيشەن		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1994.8	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	تيەنجىن	1951.4
	تۆمۈر مەمەت	شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1992.9	ئالىي تېخنىكوم	تاجىك	شىنجاڭ	1955.6
خوتەن ئۆلكىلىك ئاشلىق باشقارمىسى	ساۋچۈەنجېن	پارتكوم ۋېيا شۇجىسى	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1996.11	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خېبېي	1941.9
	مەمەتجان ئەخمەمەت		مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1996.11	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1950.2
	خۇاشجۇ		مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	1996.11	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	جيياڭسۇ	1944.4

ئىزاھ: ماتېرىيالنى ئۆلكىلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى (باشقارمىلىرى) تەمىنلىگەن.

شىنجاڭ ئاشلىق سىستېمىسىدىكى ناھىيىلىك، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى (شۆبىسى) نىڭ 1998 - يىلدىكى رەھبەرلىرى

قوشۇمچە: جەدۋەل — 9

ئورۇن نامى	ئىسىم - فامىلىسى	ۋەزىپىسى		تەيىنلىگەن ۋاقتى	مەلۇماتى	مىللىتى	يۇرتى	تۇغۇلغان ۋاقتى
		پارتىيە	مەمۇرىي					
ئۈرۈمچى شەھىرى تېنشان رايونلۇق شۆبە ئاشلىق ئىدارىسى	چېن شياڭخەي		ئىدارە باشلىقى	1993.2	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن	1952.10
	خې سۇفاڭ (ئايال)	مۇئاۋىن شۇجى		1995.5	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېبېي	1954.11

ئۈرۈمچى شەھىرى ساياباغ رايونلۇق شۇبە ئاشلىق ئىدارىسى	رېن چاڭشياڭ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1995.12	ئۇتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	لياۋنىڭ	1951.6
	جاڭ گۈيجى (ئايال)	مۇئاۋىن شۇجى		1998.3	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	سەنشى	1956.10
ئۈرۈمچى شەھىرى يېڭىشەھەر رايونلۇق شۇبە ئاشلىق ئىدارىسى	باۋ جىنشا		ئىدارە باشلىقى	1998.3	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	تيەنجىن	1951.11
	ۋاڭ ۋېنشياڭ	شۇجى		1993.6	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ	1949.10
ئۈرۈمچى شەھىرى شىنگو رايونلۇق شۇبە ئاشلىق ئىدارىسى	ۋاڭ شەنشۇ		ئىدارە باشلىقى	1993.8	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەنشى	1962.6
	ھەمرا (ئايال)	مۇئاۋىن شۇجى		1998.4	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1949.11
ئۈرۈمچى شەھىرى دۇڭشەن رايونلۇق شۇبە ئاشلىق ئىدارىسى	دۇشۇشىن		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1996.10	ئۇتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خۇنەن	1954.6
	شى گۈەنبىن	شۇجى		1992.11	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن	1944.7
ئۈرۈمچى شەھىرى تۇدۇڭخابا رايونلۇق شۇبە ئاشلىق ئىدارىسى	جاڭ لۇشياڭ		ئىدارە باشلىقى	1998.11	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەنشى	1955.1
	لى جىدۇڭ	شۇجى		1994.9	ئۇتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ	1957.5
ئۈرۈمچى شەھىرى غەربىي شەھەر ئەترابى شۇبە ئاشلىق ئىدارىسى	ۋاڭ خۇالىن		ئىدارە باشلىقى	1993.2	ئۇتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خېبېي	1952.2
	بۇ جېنتاۋ	شۇجى		1997.9	ئۇتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	شەندۇڭ	1954
ئۈرۈمچى شەھىرى تەرەققىيات رايونلۇق شۇبە ئاشلىق ئىدارىسى	جاڭ بىڭجۈەن		ئىدارە باشلىقى	1993.5	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەندۇڭ	1953.9

ئوزۇمچى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	يەي شىجۇەن		ئىدارە باشلىقى	1990.5	ئالىي تېخنىكوم	خۇبزۇ	خېنەن	1944.3
	جالك جەنجۇلك	پارتكوم شۇجىسى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.11	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ	1954.5
	رامزان		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1995.6	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قازاق	شىنجاڭ	1945.9
	دالك پېيدۇلك		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1997.2	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ	1962.11
	زو خۇڭپىڭ (ئايال)	ئىنتىزام تەكشۈرۈش شۇجىسى		1992.8	ئولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ	خەنزۇ	تىەنجىن	1953.2
ماپىڭ رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى	ۋالك يۈچى		ئىدارە باشلىقى	1998.4	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېبېي	1955.4
	لۇ شىڭمىن		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1996.12	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن	1963.1
	جاۋزۇڭمىن	مۇئاۋىن شۇجى		1996.12	تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ	خەنزۇ	خېنەن	1954.1
تۇرپان شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى	گۇلك شياۋرۇلك		ئىدارە باشلىقى	1998.1	ئالىي تېخنىكوم	خۇبزۇ	خېنەن	1956.11
	جاۋ جىخۇا	شۇجى		1998.3	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شىنجاڭ	1952.6
	ياۋيەنجىن	مۇئاۋىن شۇجى		1998.9	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ	1949.5
	قۇربان ئەۋۇل		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1995.3	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1944.5
	ۋالك مىڭمەن		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.3	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	جياڭسۇ	1960.10
پىچان ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	شاجيەنشالك		ئىدارە باشلىقى	1992	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	شەنشى	1942
	ئابلىمىت ھىدايەت	شۇجى		1998.3	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1957
	رىشت تۇردى	مۇئاۋىن شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1997.3	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1964
	خەنىپلك (ئايال)		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1997.3	ئالىي تېخنىكوم	خۇبزۇ	شىنجاڭ	1958.7
تۇقسۇن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ئەنۋەر ساتتار	مۇئاۋىن شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1994.4	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1961.6
	چېن چىڭجىلك	شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1994.4	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	جياڭسۇ	1958.10
	ھېلىم ئايۇپ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1988.2	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1956.1
قۇمۇل شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ئەمەت رەقىپ	شۇجى		1994.10	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1947.11
	شياۋسۈشلك		ئىدارە باشلىقى	1995.6	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن	1962.4
	لى جۇڭشۇن	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1998.12	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	سىچۇەن	1956.8
	گۈسۈمخان راخمان	مۇئاۋىن شۇجى		1998.12	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1953.12

قۇمۇل شەھەرلىك ناشلىق ئىدارىسى	جاۋجيەنفېڭ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.12	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن	1959.6
	تاپلىمىت ياقۇپ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.12	تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1965.6
باركۆل قازاق ئاپتونوم ناھىيىلىك ناشلىق ئىدارىسى	نيۇجەنلۇڭ		ئىدارە باشلىقى	1998.12	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شىنجاڭ	1962.11
	فاڭ دېچۈەن	شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.2	تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ	خەنزۇ	شىنجاڭ	1950.3
	قادىر ئۈمەرجان		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.2	ئالىي تېخنىكوم	قازاق	شىنجاڭ	1950.4
ئاراتۇرۇك ناھىيىلىك ناشلىق ئىدارىسى	جاڭ ژېنلۇ	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1993.2	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ	1956.11
	دەيېۋجيالڭ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.3	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	جيالڭسۇ	1966.5
	ئابدۇرېھىم*		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1993.2	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1949.5
مانجى شەھەرلىك ناشلىق ئىدارىسى	يۈەن ژېيجۈڭ	مۇئاۋىن شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1995.3	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شىنجاڭ	1957.5
	ماشاگيۈڭ	شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1987.1	ئالىي تېخنىكوم	خۇيزۇ	خېبېيلۇڭجيالڭ	1946.12
	يۈيۈڭجۈەن		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.4	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەندۇڭ	1969.1
ماناس ناھىيىلىك ناشلىق ئىدارىسى	لى مېيسېن	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1993	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	شىنجاڭ	1942.6
	جەي ژېيشەن	مۇئاۋىن شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1993	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	گەنسۇ	1962.8
	خەن ژېيدۇڭ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1993	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شىنجاڭ	1964.3
قۇتۇبى ناھىيىلىك ناشلىق ئىدارىسى	لى زۇشىن		ئىدارە باشلىقى	1997.12	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	گۇاڭدۇڭ	1960.10
	جاڭ فۇگۇي	شۇجى		1995.3	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شىنجاڭ	1947.6
	گاۋيۇسۇڭ	ئىنتىزام تەكشۈرۈش شۇجىسى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1997.12	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شىنجاڭ	1959.10
	لى شياۋيۈن		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1997.12	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ	1963.3
مەجۈەن ناھىيىلىك ناشلىق ئىدارىسى	جەي جىگىي	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1996.6	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ	1954.12
	فاڭ چىڭچاڭ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1984.3	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	شاڭخەي	1945.7
	جاڭ شىخۇ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1993.8	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ	1962.9
فۇكاڭ شەھەرلىك ناشلىق ئىدارىسى	لىڭ جۇڭگۇي		ئىدارە باشلىقى	1991.12	تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ	خەنزۇ	گەنسۇ	1950.5
	فېڭ جۈن	شۇجى		1993.1	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	جيالڭسۇ	1954.8
	ژاڭ لىكشەن	مۇئاۋىن شۇجى		1996.5	ئالىي تېخنىكوم	مانجۇ	خېنەن	1955.6

جىمسار ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ناچاڭشىلاق		ئىدارە باشلىقى	1998.3	ئالىي تېخنىكوم	خۇيزۇ	شىنجاڭ	1952.12
	فۇلىشىلاق	شۇجى		1989.10	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	شىنجاڭ	1946.8
	سۇن شياۋگاڭ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.3	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شىنجاڭ	1966.8
گۇچۇڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	دىلا يىرىن	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1994.10	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	شىنجاڭ	1946.2
	ماجىدى		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1994.10	ئالىي تېخنىكوم	خۇيزۇ	شىنجاڭ	1957.7
	لى لې	مۇئاۋىن شۇجى		1994.10	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شىنجاڭ	1958.4
	يالا يۈلا		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1995	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شىنجاڭ	1960.12
موري قازاق ئاپتونوم ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	لىيۇشىگو		ئىدارە باشلىقى	1997.12	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شىنجاڭ	1954.9
	شۇگۇاڭلى	شۇجى		1997.12	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ	1952.8
	قۇۋانجان		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1997.12	ئالىي تېخنىكوم	قازاق	شىنجاڭ	1947.10
	لى باۋگۇاڭ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1997.12	ئالىي تېخنىكوم	جياڭسۇ	جياڭسۇ	1966.6
ژۇڭجياچۇ شۆبە ئاشلىق ئىدارىسى	لى مىڭشەن	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1995.3	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شىنجاڭ	1954.10
	لىيۇشىيى		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1984.1	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	سىچۈەن	1944.10
	جاۋگوچياڭ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1995.6	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەنشى	1953.11
	جۇاڭ چىڭجۇن		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.5	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	شەندۇڭ	1962.5
	يەن ژىيجياڭ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.5	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	شىنجاڭ	1968.1
شىخەنزە شۆبە ئاشلىق ئىدارىسى	جياڭ جيەنگو		ئىدارە باشلىقى	1995.1	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن	1965.2
	يەن فاگۇ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1995.1	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	شەندۇڭ	1949.9
	جاڭ بېيفاڭ	شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.3	تولۇقسىز ئوتتۇرا	خەنزۇ	خېنەن	1950.2
	ژاڭ فۇچياڭ	مۇئاۋىن شۇجى		1995.1	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	سىچۈەن	1951.10
شايبەي شۆبە ئاشلىق ئىدارىسى	سۇن ماۋچى	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1993.5	تولۇقسىز ئوتتۇرا	خەنزۇ	شەندۇڭ	1942.12
	يەن فاگۇ		ئىدارە باشلىقى	1998.3	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	شەندۇڭ	1949.9
	يالا فۇشەن		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1988.6	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ	1954.4
	ژاڭ گۇاڭلىياڭ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1996.10	تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ	خەنزۇ	ئەنخۇي	1949.11
	خۇاڭ جىڭيۇ	شۇجى		1998.3	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن	1958.3

موسۇۋەن شۇبە ئاشلىق ئىدارىسى	جالاق يۈكچىەن	شوجى	ئىدارە باشلىقى	1995.1	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ	1960.3
	جالاق ھېيفالاق		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1995.1	تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ	خەنزۇ	خېنەن	1950.2
	شاۋيۈكشىن		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1995.1	تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ	خەنزۇ	ئەنخۇي	1965.3
كۇيتۇلاق شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى	يۈيو		ئىدارە باشلىقى	1998.12	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەندۇلاق	1947.7
	باۋلياڭگالاق	شوجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.12	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەنشى	1953.2
	ژالاق جۇن	ئىنتىزام تەكشۈرۈش شوجىسى		1998.12	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ	1954.9
غۇلجا شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى	دودېشېلاق		ئىدارە باشلىقى	1996.4	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ	1953
	نۇردۇن تاھىر	شوجى		1997.3	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1945.10
	رىشات تابلىز		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.3	ئالىي مەكتەپ	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1967.8
	ژالاق لىلاق	ئىنتىزام تەكشۈرۈش شوجىسى		1997.3	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	سىچۈەن	1958
غۇلجا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	گوجيەنجۇن	شوجى	ئىدارە باشلىقى	1995	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خۇبېي	1961.4
	مەمەتھەسەن مەمتىمىن	ئىنتىزام تەكشۈرۈش شوجىسى		1995	تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1941.6
	يۈزبەكي		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1997.3	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەندۇلاق	1969.2
	ئابدۇسالام ئابدۇرۇسۇل		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1997.3	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1965.12
قورغاس ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	لى جيۈليالاق	مۇئاۋىن شوجى	ئىدارە باشلىقى	1995.10	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن	1953.3
	ھۈسەنجان ئەلىماخۇن	شوجى		1998.10	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1950.5
	ژالاق يۈسەي		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1996.10	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	جياڭسۇ	1957.10
	كالاق ياچىن	ئىنتىزام تەكشۈرگۈچى		1995.10	تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ	خەنزۇ	شەندۇلاق	1951.11
چاپچال شىبە ئاپتونوم ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ئەمەت قاسىم	شوجى		1990.9	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1944.2
	چېن ژېيرۇلاق		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1996.3	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	ئەنخۇي	1963.6
	ژېن جيەن		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1996.3	ئالىي تېخنىكوم	شىبە	شىنجاڭ	1961

نىلغا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	چى سىڭچى		ئىدارە باشلىقى	1993	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەندۇڭ	1945
	ئابدۇراخمان قوشقار	شۇجى		1993	ئالىي تېخنىكوم	قازاق	شىنجاڭ	1952
	چېن خۇالىن	ئىنتىزام تەكشۈرۈش شۇجىسى		1997	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇي	1964
	ماگوفا		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	سىچۈەن	1958
تېكەس ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	لى جۇنشيۇ	مۇئاۋىن شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1994.4	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ	1950
	پەرھات ئابباس	شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.4	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1962
	باغدۆلەت ئەبىل		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1987	ئالىي تېخنىكوم	قازاق	شىنجاڭ	1958
توقتوزتارا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	لى شىنچياڭ		ئىدارە باشلىقى	1993.9	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇي	1948
	سارسەنباي ھاجىبەك	شۇجى		1998.5	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قازاق	شىنجاڭ	1952.10
	ماجىچاڭ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1993.9	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خۇيزۇ	شىنجاڭ	1949
	تۇرسۇن قادىر-خان		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1993.9	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1952
	لىن چۈنفېڭ (ئايال)		ئىدارە باشلىقى يارەمچىسى	1996.3	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن	1966
كۇنەس ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	شىن گۇاڭپىڭ		ئىدارە باشلىقى	1988.1	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	جىلىن	1945.8
	ژاڭ شىنخۇا	ئىنتىزام تەكشۈرۈش شۇجىسى		1991.5	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن	1959.2
موڭغۇل-كۆرە ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ژۇئەيگو		ئىدارە باشلىقى	1998.3	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن	1966
	سۈن چېڭجياڭ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.3	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	شەندۇڭ	1961.7
	ئامانتاي نۇرساپا		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1994.3	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قازاق	شىنجاڭ	1962
	قىرغىزبەك داۋۇتبەك	شۇجى		1997.9	ئالىي تېخنىكوم	قازاق	شىنجاڭ	1950.3
	شەن چېڭيۇ	ئىنتىزام تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسىنىڭ باشلىقى		1995.3	تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ	خەنزۇ	خېنەن	1946.7
ئىلى ۋىلايەتلىك ئاشلىق ئىدارىسى ھېسابات رايونلۇق شۇبىسى	جۇشياۋچۈن		ئىدارە باشلىقى	1995	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خۇنەن	1965.8
	شىرمەھەممەت *		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1993	تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1961.12

تارباغاتاي ۋىلايەتلىك زاۋاس ناھىيىلىك ئىدارىسى	لى جۈن	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1997.2	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەندۇڭ	1958.10
	ئەن دۆڭجېن		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1995.11	تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ	خەنزۇ	خېبېي	1941.2
چۆچەك شەھەرلىك ناھىيىلىك ئىدارىسى	لۇقمان	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1997.8	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	لياۋنىڭ	1966.2
	ماجۇڭسىڭ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.3	ئالىي تېخنىكوم	خۇيزۇ	گەنسۇ	1962.2
	چېن خەنجاۋ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.3	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	خۇبېي	1944.7
	يەن شياڭدۇڭ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.3	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن	1954.4
	جاڭ بوخەي	مۇئاۋىن شۇجى		1998.3	تولۇق ئوتتۇرا	خەنزۇ	گەنسۇ	1957.8
دۆربىلجىن ناھىيىلىك ئىدارىسى	ۋاڭ يەنسىڭ	مۇئاۋىن شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1998.5	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شىنجاڭ	1960.1
	ماۋلى		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1989.7	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شىنجاڭ	1954.9
	خەن رۇيدۇ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1997.2	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەندۇڭ	1954.9
	ۋاڭ جوڭجى	شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.5	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شىنجاڭ	1958.11
	مۇرات	مۇئاۋىن شۇجى		1997.2	ئالىي تېخنىكوم	قازاق	شىنجاڭ	1964.8
	دولقۇن كەنجا- خۇن	مۇئاۋىن شۇجى		1997.2	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1962.6
شىخو شەھەرلىك ناھىيىلىك ئىدارىسى	جۇڭجيەنشىڭ		ئىدارە باشلىقى	1998.5	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شىنجاڭ	1953.9
	جاڭ گۇيتىڭ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.5	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	جياڭسۇ	1953.12
	ئابلىمىت	شۇجى		1998.5	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1953.1
	يالقۇن يۇنلىڭ	مۇئاۋىن شۇجى		1998.5	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	تيەنجىن	1951.7
	چاڭ شەنداۋ	ئىنتىزام تەكشۈرۈش شۇجىسى		1998.12	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	سىچۈەن	1955.1
ساۋەن ناھىيىلىك ئىدارىسى	شۇبوشەن		ئىدارە باشلىقى	1997.4	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەنشى	1951.6
	كۆبىكژاڭ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.12	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خېبېي	1962.4
	يۈسۈپجان	شۇجى		1984	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1947.6
	ۋاڭ جيەنشۇ	مۇئاۋىن شۇجى		1996	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ	1960.10
چاغانتوقاي ناھىيىلىك ئىدارىسى	بەي گۈيرېن		ئىدارە باشلىقى	1990.3	ئالىي تېخنىكوم	خۇيزۇ	شىنجاڭ	1962.12
	خۇيۇخبياۋ	شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1992.12	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ	1957.2

چاغانتوقاي ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ئىسلامبېك بوۋاي		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1994.7	ئالىي تېخنىكوم	قازاق	شىنجاڭ	1949.3
	جاڭ گوجى		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1993.3	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خوبېي	1957.12
	لولىن		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1997.3	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ	1964.5
تولى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	جاڭ جيەنخەي		ئىدارە باشلىقى	1998.3	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خوبېي	1957.6
	ماقسات	شۇجى		1998.8	ئالىي تېخنىكوم	قازاق	شىنجاڭ	1967
	جاڭ يۈخۇا		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.8	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن	1963
	قازىبېك		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.8	ئالىي تېخنىكوم	قازاق	شىنجاڭ	1957
قوبۇقسار موڭغۇل ئاپتونوم ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	زاكەي ئەبەن		ئىدارە باشلىقى	1997.5	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قازاق	شىنجاڭ	1956.10
	چۆدىڭجاپ جالما سەن	شۇجى		1995.6	ئالىي تېخنىكوم	موڭغۇل	شىنجاڭ	1951.9
	جاڭ شىڭمىن		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1995.6	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەنشى	1958.12
	ژۇيىڭچاڭ	ئىنتىزام تەكشۈرۈش شۇجىسى		1997.2	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ	1960.7
ئالتاي شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى	خې يۇ	مۇئاۋىن شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1996.12	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	جياڭسۇ	1958.6
	مالىك قەيدار	شۇجى		1993.1	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قازاق	شىنجاڭ	1949.9
	مېڭ چىڭسىڭ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1997.8	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شىنجاڭ	1958.8
	جۇمان جۇماتاي		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1997.8	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قازاق	شىنجاڭ	1961.5
بۇرۇلتوقاي ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ۋاڭ جيەنجياڭ	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1996.12	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خوبېي	1962.7
	دۇڭ يۈخۇا	ئىنتىزام تەكشۈرۈش شۇجىسى		1986.11	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	بېيجىڭ	1948.4
	سۇن شۇجېن		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1996.12	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن	1960.5
	كۆكەي خاماش		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1995.3	ئالىي تېخنىكوم	قازاق	شىنجاڭ	1961.11
چىڭگىل ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	لى خۇا		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1996.7	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	چىڭخەي	1959.7
	جۇخۇڭبىڭ	مۇئاۋىن شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.4	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	سىچۈەن	1972.3
	ئۇنارىبېك زەۋلا		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.4	ئالىي تېخنىكوم	قازاق	شىنجاڭ	1964.8

قاپا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	گو لەنجۇ	مۇئاۋىن شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1996.10	ئونتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن	1960.5
	ئېركىن كاكىن	شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1997.10	ئالىي تېخنىكوم	قازاق	شىنجاڭ	1963.5
	فەن ۋېيپىڭ (ئايال)	ئىنتىزام تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسىنىڭ باشلىقى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1996.10	ئونتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	شەندۇڭ	1959.1
	ماۋجىياچياڭ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.10	ئونتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خۇبېي	1962.11
جېمىنەي ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ژاڭ يۈجۇ		ئىدارە باشلىقى	1993	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەندۇڭ	1952.9
	مۇرات خاسان	شۇجى		1993	ئالىي تېخنىكوم	قازاق	شىنجاڭ	1949.10
	ئاقسل كۆبياق		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998	ئالىي تېخنىكوم	قازاق	شىنجاڭ	1962
بۇرچىن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	لى جىچياڭ	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1997.1	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېبېي	1955.12
	باقىت قاباس		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1993	ئالىي تېخنىكوم	قازاق	شىنجاڭ	1962.7
	پاڭ رېنسۇڭ *		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.2	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	سىچۈەن	1957.9
كۆكتوقاي ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	فاڭ داۋېين	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1998.2	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	جياڭسۇ	1956.5
	نىغمەت نوكەن	مۇئاۋىن شۇجى		1996.9	ئونتۇرا تېخنىكوم	قازاق	شىنجاڭ	1940.5
	مارلان جاقسىقان		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1996.9	ئالىي تېخنىكوم	قازاق	شىنجاڭ	1966.5
	لى خېشەن		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1996.9	ئونتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	شەندۇڭ	1958
	باقىتقان ئاقسىبەت		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1996.9	ئالىي تېخنىكوم	قازاق	شىنجاڭ	1956
بېيتۈن شۆبە ئاشلىق ئىدارىسى	گوخۇئماۋ	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1996.5	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	تيەنجىن	1942.12
	جاۋفۇيۈەن		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1996.5	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن	1950.10
بورتالا شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى	گوخۇ	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1995.9	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ	1951.1
	ئەيسا جان روزى	مۇئاۋىن شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1989.5	ئونتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1948.5
	گاۋگۇاڭچياڭ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.1	ئونتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	جياڭسۇ	1950.8
	ساۋجىيۈەن		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1992.8	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	تيەنجىن	1950.11
ئارىشاڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	گېڭ يۈتاڭ	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1991.9	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	جياڭسۇ	1946.12
	لىيۈيۈجياڭ	مۇئاۋىن شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1997.5	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەندۇڭ	1966.12
	بايىن جېرمك		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.7	ئالىي تېخنىكوم	موڭغۇل	شىنجاڭ	1963.8

جىلگە ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	قارى يۈسۈپ	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1995.3	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1958.1
	جۈجۈڭفېي		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1993.5	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شىنجاڭ	1959.10
كورلا شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ماباۋشەن		ئىدارە باشلىقى	1993.3	ئالىي تېخنىكوم	خۇيزۇ	تىەنجىن	1945.10
	جاڭ جيەنشۇي	شۇجى		1994.12	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	گەنسۇ	1964.2
	لى زىسىڭ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1994.1	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ	1955.1
	ياقۇبجان قايسر		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1986.11	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1958.12
خوشۇت ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	گوگاۋچاۋ	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1995.3	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەنشى	1956.8
خېجىڭ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	جۈيۈچىڭ	مۇئاۋىن شۇجى		1997.11	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	جياڭسۇ	1966.8
	شۇيۈڭنيەن		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1987.12	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	جياڭسۇ	1957.10
	ئەخمەتجان ئاب- دۇراخمان		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.7	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1945.12
يەنجى خۇيزۇ ئاپتونوم ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	يالڭ يۈجۈن	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1993.5	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	سىچۈەن	1940.2
	لىيۇشېڭسىڭ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1986.3	تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ	خۇيزۇ	شىنجاڭ	1945.12
	ئەمەتجان سە- مەت		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.8	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1957.2
باغراش ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	لىيۇشىنمىن	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1997.9	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن	1965.12
	لىيۇجۈن		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1996.1	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	سەنشى	1962.12
	تۇرغۇن تۇردى		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1996.1	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1958.11
بۇگۇر ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	مەھمەتجان قا- دىر	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1995.12	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1958.1
لوپنۇر ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	لى بوسىن	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1988	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېبېي	1942.8
	سەمەت مەھەم- مەت	مۇئاۋىن شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1957.1
چەرچەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	مەمتىمىن ئەمەت	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1996.11	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1950.11
	چېن خۇاچۈەن		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1996.6	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن	1965.12
چاقىلىق ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	غۇجاخمەت قا- سىم	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1996.3	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1954.2
	ژالڭ گوباۋ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1996.12	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	جياڭسۇ	1963.8

مالەن ئاشلىق ئىدارىسى	ۋالف يۈفالف	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1988.2	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	جياڭشى	1958.12
ئاقسۇ شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى	لى شېڭماۋ		ئىدارە باشلىقى	1994.2	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېبېي	1957.5
	سامساق ئىمامـ نىياز	شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1984	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1949.10
	مۇسا ئالماس		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1991.10	تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1940.10
	چېن تېەنجىن		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.4	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	سىچۈەن	1965.4
كۇچا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ئەنۋەر مەھمـ مەت		ئىدارە باشلىقى	1998.4	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1961.3
	ۋۇزېڭكەي	شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1983.4	تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ	خەنزۇ	ئەنخۇي	1941.7
	ئىمىن قۇربان		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1986.4	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1947.7
	جالف چېڭجى		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1993.4	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ	1963.6
شايار ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	جاۋېڭشېڭ		ئىدارە باشلىقى	1996.11	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ	1965.1
	ئىسمائىل روزى	شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1989.2	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1947.10
	جۇچۈنيىڭ (ئايال)	مۇئاۋىن شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1996.10	تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ	خەنزۇ	ئەنخۇي	1947.3
ئۈچتۇرپان ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ماگۈيشياڭ	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1998.4	ئالىي تېخنىكوم	خۇيزۇ	شىنجاڭ	1954.6
ئاۋات ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ماخمۇت ساۋۇت	مۇئاۋىن شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1998.3	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1966.11
	توختى ئەرشـدىن	شۇجى		1998.3	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1940
	خۇچى		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.3	تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ	خەنزۇ	خېبېي	1940
ئونسۇ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	زۇبى	شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.11	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	سىچۈەن	1962.5
	ھۈسەن توختى		ئىدارە باشلىقى	1987.11	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1941.3
	مەھمەتجان مامـ مۇت		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.4	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1956.11
كەلپىن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	لى كېكۈي		ئىدارە باشلىقى	1998.4	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن	1959.8
	ئابلا ئوسمان *		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1993.2	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1950.8

باي ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	لياۋچىڭگې		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1993.5	تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ	خەنزۇ	سىجۇەن	1943.5
	جاۋفاڭۇبن	مۇئاۋىن شۇجى		1998.4	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەندۇڭ	1963.3
	توختى قاسىم		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.4	ئالىي مەكتەپ	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1962.4
	لەي ۋېيشياڭ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.4	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	سىجۇەن	1968.4
توقسۇ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ۋاڭ شىڭيې	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1993.5	تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ	خۇيزۇ	شەندۇڭ	1941.9
	ئەھمەت قېيۇم		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1997.4	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1964.8
ئاقسۇ ۋىلايەتلىك شۇبە ئاشلىق ئىدارىسى	لېۋشىنمىن		ئىدارە باشلىقى	1995.10	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەندۇڭ	1960.1
	چېن يىڭچې		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1996.3	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خۇنەن	1960.3
	جيەن جاۋسياڭ	مۇئاۋىن شۇجى		1998.4	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	شەنشى	1956.7
ئاتۇش شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى	نىياز خوجا		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1993	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ	1946.6
	ئابدۇلجان مەمەتلى		ئىدارە باشلىقى	1998.5	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1960.8
	چاڭ يىڭ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1997.1	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەنشى	1968.10
ئاقتۇ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ۋاڭ سىدې	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1988	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ	1947.9
	تۇمەن زۇنۇن		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1986	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1941.10
	ئابدۇقادىر ھوسەن		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1995	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1966
ئۇلۇغچات ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	سۇن جېنگشياڭ	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1993.5	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	شەندۇڭ	1936.8
	لۇپياڭ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1992.9	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ	1955.7
	دۇرۇۋان		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1987	تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ	قىرغىز	شىنجاڭ	1944.4
ئاقچى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ۋاڭ جيەنگو		ئىدارە باشلىقى	1994.11	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	ئىڭشيا	1956.10
	ياسىن	شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1982.7	تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ	قىرغىز	شىنجاڭ	1946.10
قەشقەر شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى	لى جۇڭخۇا	شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1987.3	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ	1958.7
	مىجىت تۇردى		ئىدارە باشلىقى	1986.4	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1953.10
	مۇختەر ئىبراھىم	مۇئاۋىن شۇجى		1998.11	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1956.4

قەشقەر كونا شەھەر ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ھاجى راخمان		ئىدارە باشلىقى	1998.3	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1953
	داۋاد خوجاجىاڭ	شۇجى		1998.3	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	سىچۈەن	1963
	قارىي مۇسا		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.3	تولۇق ئوتتۇرا	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1956
قەشقەر يېڭىشەھەر ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ۋاڭ گويىاڭ	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1998.4	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	سىچۈەن	1958.11
	خوجا قاسىم زەرىپ	مۇئاۋىن شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1994.7	تولۇق ئوتتۇرا	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1958.1
مارالبېشى ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	بەي خۇا	مۇئاۋىن شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1998.3	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن	1960.10
	تاھىر ئەخەت	شۇجى		1998.3	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1964
	جۇجيەنجياڭ	ئىنتىزام تەكشۈرۈش شۇجىسى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.5	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن	1961.7
	مەھمەمەت مەسۇم		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.3	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1953.10
يوپۇغا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	لوشىنيۇ	مۇئاۋىن شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1995	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	سىچۈەن	1958
	دۆلەتجان	شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1996	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1950
مەكىت ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ۋاڭ ئەيشەن	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1998.2	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن	1957.10
	نۇرەك تۇرەك		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1984.1	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1945.7
	مەمەت ۋاسىم	مۇئاۋىن شۇجى		1996.7	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1943.7
	جى شىنخي		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.1	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېبېي	1967.4
يېڭىسار ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	خۇاشىنجى	مۇئاۋىن شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1997.3	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن	1956.8
	ھوسەيىن ئابجان		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1997.3	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1966
پەيزاۋات ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	تېمىرى	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1991.3	تولۇق ئوتتۇرا	خەنزۇ	مەنشى	1948.11
	ئابلىكىم غازى	مۇئاۋىن شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1989.3	تولۇق ئوتتۇرا	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1946.3
	جاۋگوجۇڭ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1993.5	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن	1962.4
يەكەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	چېن خۇي	مۇئاۋىن شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1997.10	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەنشى	1964.8
	قاسىمجان ئەگەمبەردى	شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1997.10	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1957.11
	جۇبېنچۇەن		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1997.10	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	سىچۈەن	1964.6
	جۇخەنجۇڭ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1995.5	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن	1948.1
	ئەتۇەر ھەبىبۇللا		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1997.10	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1962.1

قاغلىق ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	جالاق بىلاق	مۇئاۋىن شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1996	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	سەنشى	1962
	ئابدۇقادىر قاسىم ژۇل	شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1984	ئالىي مەكتەپ	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1958
پوسكام ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	لى گۇاڭجۇن		ئىدارە باشلىقى	1994.2	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	شەنشى	1954.10
	لىن جيەنشىن		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1992.8	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	سىچۈەن	1960.8
	ئەركىن مەمەت	مۇئاۋىن شۇجى		1998.6	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1967.1
تاشقورغان تاجىك ئاپتونوم ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	لۇفېڭدۇڭ		ئىدارە باشلىقى	1994.6	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن	1965.1
	لۇشىنكۇ	شۇجى		1998.4	تولۇق ئوتتۇرا	خەنزۇ	خېنەن	1964.5
	دۆلەتباي ساۋۇرئەلى		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1996.5	تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ	تاجىك	شىنجاڭ	1960.6
خوتەن شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىسى	جالاق شىنسىن	مۇئاۋىن شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1998.2	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن	1948.12
	فۇچياڭ	شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.2	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن	1961.3
	قۇربانىياز ھەسەن		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1989.3	باشلانغۇچ مەكتەپ	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1942.10
	كۆجىسۇڭ	ئىنتىزام تەكشۈرۈش شۇجىسى		1997.9	ئالىي مەكتەپ	خەنزۇ	سىچۈەن	1965.7
خوتەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	مەمەتنىياز ئابدۇغېنى		ئىدارە باشلىقى	1993.4	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1948.4
	ئەنۋەر ئەيسا		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1997.4	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1965.7
قاراقاش ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ژاڭ جىڭرۇڭ	مۇئاۋىن شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1998.2	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	خېنەن	1961.6
	مىزام توختى	شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.2	تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1943.3
لوپ ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	جيالىنخوجا	مۇئاۋىن شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1998.1	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ	1964
نىيە ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	غەيرەت رەجەپ		ئىدارە باشلىقى	1994	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1960.7
	لى يەن (ئاياڭ)		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	شەنشى	1965.10
چىرا ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	سەيدى ئۆمەر مەشرەپ	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1994.5	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1963.11
	ژاڭ ئەيپاك	مۇئاۋىن شۇجى	مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1995.4	تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ	خەنزۇ	خېنەن	1954.7

گۇما ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	ئابدۇكېرىم سەمەت	مۇئاۋىن شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1998.4	ئونتۇرا تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1947.10
	چېن يۇڭ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1992.6	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	سىچۈەن	1963.6
كېرىيە ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى	لى رۇڭ	شۇجى	ئىدارە باشلىقى	1995.2	ئونتۇرا تېخنىكوم	خەنزۇ	گەنسۇ	1962.8
	گاۋجيالى		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1993	ئالىي تېخنىكوم	خەنزۇ	تيەنجىن	1944
	ئامىنە شېرىپ		مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1998.5	ئالىي تېخنىكوم	ئۇيغۇر	شىنجاڭ	1963.8

ئىزاھ: 1. بۇ ماتېرىيالنى ناھىيىلىك، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى تەمىنلىدى؛ 2. ئىممىنىڭ ئاخىرىسىدا • بەلگىسى بارلىرى پارتىيىسىزلەر.

2) ئالىي تېخنىكا ئۇنۇانى بار خادىملار

1991 — 1998 - يىلغىچە ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى ۋە بۇاستە قاراشلىق ئورۇنلاردىكى ئالىي دەرىجىلىك ئۇنۇانغا ئېرىشكەنلەر

قوشۇمچە: جەدۋەل — 10

ئىسىم - فامىلىسى	جىنسى	مىللىتى	تۇغۇلغان ۋاقتى	مەلۇماتى	خىزمەت ئورنى	تېخنىكا ئۇنۇانى	تەستىقلانغان ۋاقتى
جاڭ شياۋجۇن	ئەر	خەنزۇ	1942.4	ئالىي مەكتەپ	ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى ئورگىنى	كاندىدات ئالىي تەرجىمان	1991.1
گاۋيىڭچياڭ	ئەر	خەنزۇ	1945.8	ئالىي مەكتەپ	ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى ئورگىنى	ئالىي ئىنژېنېر	1992.12
دەي شياڭشىن	ئەر	خەنزۇ	1938.1	ئونتۇرا تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى ئورگىنى	ئالىي ئىنژېنېر	1991.4
مېن رۇيجيې	ئەر	خەنزۇ	1955.7	ئالىي تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى (يۇتكەلمىپ كەتتى)	ئالىي ئىنژېنېر	1992.12
سالىھ شىندې	ئەر	خەنزۇ	1950.10	ئالىي تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى	ئالىي ئىنژېنېر	1992.12
ژۇجىلى	ئەر	خەنزۇ	1953.12	ئالىي تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى	ئالىي ئىنژېنېر	1992.12
زۇڭ جىنسۇڭ	ئەر	خەنزۇ	1961.8	ئالىي مەكتەپ	ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى	ئالىي ئىنژېنېر	1995.8
ئەن رۇنفاڭ	ئايال	خەنزۇ	1953.6	ئالىي تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى	ئالىي ئىنژېنېر	1992.12
دۇژېنجى	ئەر	شىبە	1955.11	ئالىي تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى	ئالىي ئىنژېنېر	1992.12

ۋۇجيې	ئەر	خەنزۇ	1950.2	ئالىي تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى	ئالىي ئىنژېنېر	1992.12
گاۋيۈڭجۇڭ	ئەر	خەنزۇ	1956.10	ئالىي تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى	ئالىي ئىنژېنېر	1994.5
ئاسىيگۈل ئابلىز	ئايال	ئۇيغۇر	1963.12	ئالىي تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى	ئالىي ئىنژېنېر	1998.1
لىيۇچاڭ	ئەر	خەنزۇ	1966.4	ئالىي مەكتەپ	ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى	ئالىي ئىنژېنېر	1998.1
گۈبىن	ئەر	خەنزۇ	1963.3	ئالىي مەكتەپ	ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى	ئالىي ئىنژېنېر	1998.1
جاڭ شىنجې	ئەر	خەنزۇ	1962.11	ئالىي مەكتەپ	ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى	ئالىي ئىنژېنېر	1998.1
مىڭ جياشياڭ	ئەر	خەنزۇ	1951.11	ئالىي تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى	ئالىي ئىنژېنېر	1994.5
لىيۇجو	ئايال	خەنزۇ	1952.9	ئالىي تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى	ئالىي ئىنژېنېر	1994.6
لى گۈڭشيۇ	ئايال	خەنزۇ			ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق - ياغ پەن تەتقىقات ئورنى (يۈنكسلىپ كەتتى)	كاندىدات ئالىي مۇھەررىر	1994.7
ۋۇچېڭفا	ئەر	خەنزۇ	1944.11	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئاشلىق - ياغ مەھسۇلات- لىرىنىڭ سۈپىتى نازارەت قىلىش - كارانتىن قىلىش پونكىتى	ئالىي ئىنژېنېر	1994.5
خەي شياۋ	ئايال	خۇيزۇ	1956.8	ئالىي تېخنىكوم	ئاشلىق - ياغ مەھسۇلات- لىرىنىڭ سۈپىتىنى نازارەت قىلىش - تەكشۈرۈش پونكىتى	ئالىي ئىنژېنېر	1994.5
رابىيە داۋۇت	ئايال	ئۇيغۇر	1947.4	ئالىي مەكتەپ	ئاشلىق - ياغ مەھسۇلاتلىرىنىڭ سۈپىتىنى نازارەت قىلىش - تەكشۈرۈش پونكىتى	ئالىي ئىنژېنېر	1994.5
لىيۇيۇپىڭ	ئەر	خەنزۇ	1962.3	ئالىي مەكتەپ	ئاشلىق - ياغ مەھسۇلات- لىرىنىڭ سۈپىتىنى نازارەت قىلىش - تەكشۈرۈش پونكىتى	ئالىي ئىنژېنېر	1994.5
گاۋ چاڭرۇڭ	ئەر	خەنزۇ	1930	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق يەم - خەشەك شىركىتى	ئالىي مەسئۇل سىياسىي خادىم	1993
ۋۇجىگېەن	ئايال	خەنزۇ	1954.9	ئالىي تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق يەم - خەشەك شىركىتى	ئالىي ئىنژېنېر	1996.6
لېي گېنشياڭ	ئەر	خەنزۇ	1945.11	ئالىي تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق ياغ شىركىتى	ئالىي ئىقتىسادچى	1994.12

لى سوتالك	ئەر	خەنزۇ	1936.5	ئونتۇرا تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق باغ شىركىتى	ئالىي مەسئۇل سىياسىي خادىم	1992.6
يۈشيۇ	ئەر	خەنزۇ	1936.9	ئالىي مەكتەپ	ئاپتونوم رايونلۇق باغ شىركىتى	ئالىي ئىنژېنېر	1992.12
يۈگۈيشەن	ئەر	خەنزۇ	1961.12	ئالىي مەكتەپ	ئاپتونوم رايونلۇق باغ شىركىتى	ئالىي مەسئۇل سىياسىي خادىم	1998.6
لىيۈشجۈن	ئەر	خەنزۇ	1947.4	ئونتۇرا تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق ماد- دىي كەشىيا شىركىتى	ئالىي مەسئۇل سىياسىي خادىم	1995.11
ۋالك دېشەن	ئايال	خەنزۇ	1952.8	ئالىي تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق ماد- دىي كەشىيا شىركىتى	ئالىي مال دوختۇرى	1994.7
جۈفاشۇي	ئەر	خەنزۇ	1941.1	ئونتۇرا تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق ئاش- لىق - ياغ سودا باش شىركىتى	ئالىي مەسئۇل سىياسىي خادىم	1996
جاۋلىمىن	ئەر	خەنزۇ	1946	ئالىي مەكتەپ	ئاپتونوم رايونلۇق ئاش- لىق - ياغ ترانسپورت سودا - ساناقەت باش شىركىتى	ئالىي ئىنژېنېر	1994.12
بەدەل ئىمامەدى	ئەر	قازاق	1948.11	ئالىي مەكتەپ	ئاپتونوم رايونلۇق ئاش- لىق - ياغ ترانسپورت سودا - ساناقەت باش شىركىتى	ئالىي مەسئۇل سىياسىي خادىم	1998
شۇلىۋېن	ئەر	خەنزۇ	1949.7	ئالىي تېخنىكوم	شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ مەركىزىي توپ سېتىش بازىرى	ئالىي مەسئۇل سىياسىي خادىم	1998.7
ۋۇدېياۋ	ئەر	خەنزۇ	1940.9	ئونتۇرا تېخنىكوم	شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ مەركىزىي توپ سېتىش بازىرى	ئالىي ئىقتىسادچى	1994.12
جۈنىڭخي	ئەر	خەنزۇ	1946.1	ئونتۇرا تېخنىكوم	شىمالىي ۋوگزال دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى	ئالىي ئىنژېنېر	1994.6
جاڭ يىلياڭ	ئەر	خەنزۇ	1943.3	ئونتۇرا تېخنىكوم	شىمالىي ۋوگزال دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى	ئالىي ئىنژېنېر	1994.12
تەن يۈمىن	ئەر	خەنزۇ	1943.10	ئونتۇرا تېخنىكوم	شىمالىي ۋوگزال دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى	ئالىي ئىنژېنېر	1994.12
سۇڭ تىڭلياڭ	ئەر	خەنزۇ	1940.6	ئونتۇرا تېخنىكوم	شىمالىي ۋوگزال دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى	ئالىي ئىقتىسادچى	1994.12
ھوشۇرخان تىلەك	ئايال	ئۇيغۇر	1946.10	ئالىي تېخنىكوم	شىمالىي ۋوگزال دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى	كاندىدات مۇدىر ۋىراچ	1994.12
شى يۇنتىڭ	ئەر	خەنزۇ	1941.9	ئالىي مەكتەپ	شىمالىي ۋوگزال دۆلەت زاپاس ئاشلىق ئىسكىلاتى	ئالىي مەسئۇل سىياسىي خادىم	1994.12
چېن تېەنجيا	ئەر	خەنزۇ	1956.5	ئالىي مەكتەپ	ئاپتونوم رايونلۇق ئاش- لىق - ياغ يۆتكەش پوڭ- كىتى	ئالىي مەسئۇل سىياسىي خادىم	1994.8

لیۇگۇيلەن	ئايال	خەنزۇ	1951.11	ئالىي تېخنىكوم	شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىقى باش زاۋۇتى	ئالىي مەسئۇل سىياسىي خادىم	1995.12
لى جيانجاڭ	ئايال	خەنزۇ	1945.12	ئالىي تېخنىكوم	شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىقى باش زاۋۇتى	ئالىي ئىنژېنېر	1992.12
ۋۇجيەنۇيي	ئەر	خەنزۇ	1962.12	ئالىي مەكتەپ	شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىقى باش زاۋۇتى	ئالىي ئىنژېنېر	1997.5
يۈدۇڭ	ئەر	خەنزۇ	1963.11	ئالىي مەكتەپ	شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىقى باش زاۋۇتى	ئالىي ئىنژېنېر	1997.5
جاۋئەيشىڭ	ئەر	خەنزۇ	1945.2	ئالىي مەكتەپ	شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىقى باش زاۋۇتى	ئالىي ئىنژېنېر	1992.12
جەي لى	ئايال	خەنزۇ	1960.8	ئالىي مەكتەپ	شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىقى باش زاۋۇتى (يۆتكىلىپ كەتتى)	ئالىي بوغالتىر	1995.8
لیۇمىڭيى	ئەر	خەنزۇ	1933.11	ئوتتۇرا تېخنىكوم	شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ ماشىنىسازلىقى باش زاۋۇتى	ئالىي مەسئۇل سىياسىي خادىم	1992.11
جەن جىكۇەن	ئەر	خەنزۇ	1944.2	ئالىي تېخنىكوم	شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ بېمەكلىك سانائىتى شىركىتى	ئالىي مەسئۇل سىياسىي خادىم	1995.11
جۇرۇڭخوا	ئايال	خەنزۇ	1945.12	ئالىي مەكتەپ	شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ بېمەكلىكلەر سانائىتى شىركىتى	ئالىي ئىنژېنېر	1992.12
چېن شياڭكېڭ	ئەر	خەنزۇ	1943.7	ئالىي مەكتەپ	شىنجاڭ ئاشلىق - ياغ بېمەكلىك زاۋۇتى (فۇجيەنگە يۆتكىلىپ كەتتى)	ئالىي ئىنژېنېر	
تىللاخان ئابدۇللا	ئايال	ئۇيغۇر	1940.3	ئالىي تېخنىكوم	شىنجاڭ ئاشلىق مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1991.5
گاۋجاۋمىڭ	ئايال	خەنزۇ	1942.11	ئالىي تېخنىكوم	شىنجاڭ ئاشلىق مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1992
يى باۋلى	ئەر	خەنزۇ	1935.7	ئوتتۇرا تېخنىكوم	شىنجاڭ ئاشلىق مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1991.5
جاڭ كېجىن	ئايال	خەنزۇ	1941.11	ئالىي تېخنىكوم	شىنجاڭ ئاشلىق مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1994.6
ئېزىز سېيىت	ئەر	ئۇيغۇر	1938.5	ئالىي تېخنىكوم	شىنجاڭ ئاشلىق مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1994.6
رەجەپ توختى	ئەر	ئۇيغۇر	1943.9	ئوتتۇرا تېخنىكوم	شىنجاڭ ئاشلىق مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1991.5
زاھىر يۈسۈپ	ئەر	ئۇيغۇر	1944.10	ئالىي مەكتەپ	شىنجاڭ ئاشلىق مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1991.5
ئابدۇقادىر	ئەر	ئۇيغۇر	1941.5	ئالىي تېخنىكوم	شىنجاڭ ئاشلىق مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1992.12

جيالك شىنجيې	ئەر	خەنزۇ	1947.12	ئالىي مەكتەپ	شىنجالك ئاشلىق مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1995.7
لېۋسۇي	ئاپال	خەنزۇ	1949.9	ئالىي مەكتەپ	شىنجالك ئاشلىق مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1995.7
قاسىمجان ھاشىم	ئەر	ئۇيغۇر	1948.7	ئالىي مەكتەپ	شىنجالك ئاشلىق مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1995.7
لېۋلىندۇلك	ئەر	خەنزۇ	1944.4	ئالىي مەكتەپ	شىنجالك ئاشلىق مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1995.7
ئابلىز يۇنۇس	ئەر	ئۇيغۇر	1953.3	ئالىي مەكتەپ	شىنجالك ئاشلىق مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1996.7
سەي يەنجىلك	ئەر	خۇيزۇ	1950.10	ئالىي مەكتەپ	شىنجالك ئاشلىق مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1996.7
خۇالك شۇيۇ	ئەر	خەنزۇ	1955.12	ئالىي مەكتەپ	شىنجالك ئاشلىق مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1996.7
چەي شۇجۇن	ئەر	خەنزۇ	1953.5	ئالىي مەكتەپ	شىنجالك ئاشلىق مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1998.6
لى چۇنفا	ئەر	خەنزۇ	1947.3	ئالىي مەكتەپ	شىنجالك ئاشلىق مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1998.6
ئابلىمىت ئايۇپ	ئەر	ئۇيغۇر	1951.3	ئالىي مەكتەپ	شىنجالك ئاشلىق مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1998.6
گۇئەيمېي	ئاپال	خەنزۇ	1945.9	ئالىي مەكتەپ	ئاشلىق تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1992.12
خۇالك جيالك	ئەر	خەنزۇ	1943.9	ئالىي تېخنىكوم	ئاشلىق تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1994.6
ژالك رۇشدي	ئەر	خەنزۇ	1956.9	ئالىي مەكتەپ	ئاشلىق تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1995.7
ئەنۋەر ئىمىن	ئەر	ئۇيغۇر	1955.6	ئالىي مەكتەپ	ئاشلىق تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	ئالىي ئىنژېنېر	1994.5
جالك بىكجۇلك	ئەر	خەنزۇ	1934.9	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئاشلىق تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1991.3

ئاخىرقى سۆز

ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم ۋە خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تەكشۈرۈش توغرىسىدىكى يوليورۇقىغا بىنائەن، 1983 - يىل 10 - ئايدا «شىنجاڭ ئۇمۇمىي تەكشۈرۈسى. ئاشلىق تەكشۈرۈسى» تۈزۈش رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى (1985 - يىل 12 - ئايدا تەكشۈرۈش كومىتېتىغا ئۆزگەرتىلدى) قۇرۇدى، ئۇنىڭ قارىمىقىدا تەھرىر ئىشخانىسى تەسىس قىلىندى، ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ 7 ئادەم ئاجرىتىلدى، ئىدارە ئىشخانىسى قوشۇمچە باشقۇردى. تەھرىر ئىشخانىسى مۇندەرىجىنى 3 قېتىم بېكىتكەندىن كېيىن، تەكشۈرۈش ۋەزىپىسىنى ئالاقىدار باشقارما، ئىشخانىلارغا تەقسىم قىلدى. باشقارما، ئىشخانىلار ماتېرىيال توپلىدى ۋە قوشۇمچە تەكشۈرۈش خادىملىرىنى بېكىتتى. شۇنىڭ بىلەن بىرگە ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى ئاشلىق تەكشۈرۈسىگە دائىر ماتېرىيال توپلاش ھەم «شىنجاڭ ئۇمۇمىي تەكشۈرۈسى. ئاشلىق تەكشۈرۈسى»نى تۈزۈشكە پۈختا ئاساس سېلىشنى كۆزدە تۇتۇپ، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى ھەم ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسىگە بىۋاسىتە قاراشلىق ئورۇنلارغا ئۆز جايى ۋە ئورۇنلىرىنىڭ ئاشلىق تەكشۈرۈسىنى يېزىپ چىقىشنى ئۇقتۇردى. دەسلەپتە ئاشلىق تەكشۈرۈسىنى يېزىش خىزمىتى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە تېز، ئۈمۈميۈزلۈك قانات يايدۇرۇلدى ھەمدە تەكشۈرۈش ساۋاتلىرى ھەققىدە 2 قاتار كۇرس ئېچىلدى. تەھرىر بۆلۈمى 1987 - يىل 6 - ئايغىچە جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغاندىن بۇيانقى قىسمەن ماتېرىياللارنى توپلاپ، شىنجاڭنىڭ «جۇمھۇرىيەت قۇرۇلغاندىن بۇيانقى ئاشلىق خىزمىتىگە دائىر چوڭ ئىشلار» نىڭ كوپىيەسىنى يېزىپ چىقتى. ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسىدىكى ئالاقىدار باشقارما، ئىشخانىلار ۋە ئىدارىگە بىۋاسىتە قاراشلىق ئورۇنلارمۇ 300 نەچچە مىڭ خەتلىك كۆپەيمىنى پۈتتۈرۈپ تەھرىر بۆلۈمىگە سۇندى. ئاپتونوم رايون بويىچە 3 ۋىلايەتلىك، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسى پۈتكۈزگەن تەكشۈرۈش ئورنىگىنالىنى ئەۋەتتى، تۇنجى قېتىم تەكشۈرۈش خىزمىتى يېكۈنچە تەكشۈرۈش نەزەرىيىسى جەھەتتىكى يېتەكچىلىك ۋە ئەملىي تەجرىبىلەر كەمچىل، تەكشۈرۈش تۈزۈمىدىغان مەخسۇس ئىختىساس ئىگىلىرى بولمىغان ئەھۋالدا باشلانغانلىقتىن، كوپىيىدە ئۇمۇميۈزلۈك دېگۈدەك ماتېرىيال تولۇق بولماسلىق، تۈرلەر كەمچىل بولۇش، تەكشۈرۈشنىڭ تۈزۈلۈشىگە ئۈيغۇن بولماسلىقتەك مەسىلىلەر ساقلاندى. شۇ يىلى 9 - ئاينىڭ بېشىدا، تەھرىر ئىشخانىسى «يېزىلاردا ئاشلىق سېتىۋېلىش - سېتىش» دېگەن بابنى سىناق تەرىقىسىدە يېزىپ چىقاندى، باھالاشتا لايىقەتلىك بولمىدى. بۇ مەزگىلدە ئىشخانىدا 4 كىشىلا قالغانىدى، كېيىن بۆلارمۇ كېتىپ قالدى، تەكشۈرۈش ئىشى بىر ئىزدا توختاپ قالدى. 1988 - يىلى ئىدارە ئىشخانىسىدىن بىر تايانچ كادىر ئاجرىتىلىپ مۇئاۋىن باش مۇھەررلىككە قويۇلدى (بىر يىلدىن كېيىن يۆتكىلىپ كەتتى، 1990 - يىلىنىڭ كېيىنكى يېرىمىدا يالڭ تېخنىكى مۇئاۋىن باش مۇھەررلىككە تەيىنلەندى)، يەنە دەم ئېلىشقا، پېنسىيەگە چىققان يولداشلار تەكلىپ قىلىنىپ، خىزمەت بەنزىسى قايتا تەشكىللەندى، ماتېرىياللار توپلىنىپ، «شىنجاڭنىڭ ئاشلىق تارىخىغا دائىر ماتېرىياللاردىن تاللانما»، «شىنجاڭ ئاشلىق ماتېرىياللار توپلىمى» تۈزۈلدى. بۇ مەزگىلدە، «شىنجاڭ ئۇمۇمىي تەكشۈرۈسى. پۈل مۇئامىلە تەكشۈرۈسى»، «شىنجاڭ ئۇمۇمىي تەكشۈرۈسى. دېھقانچىلىق تەكشۈرۈسى» تەھرىر بۆلۈمىنىڭ مەسئۇللىرى تەكلىپ قىلىندى، ئۇلار ئىدارە رەھبەرلىرى، باشقارما رەھبەرلىرىگە دوكلات قىلدى، يەنە تەكشۈرۈش خىزمىتىنى كۈچەيتىشكە ئائىت نۇرغۇن تەكلىپ - پىكىر بەردى؛ قىسمەن باشقارمىلاردىكى تەكشۈرۈش خادىملىرى تەكشۈرۈش تۈزۈشكە قاتناشماسلىقنى تەلەپ قىلغانلىقتىن، خادىملار قايتىدىن ئورۇنلاشتۇرۇلدى، نەتىجىدە يېكۈنداشتىن يېزىشقا توغرا كېلىپ قەيەردىن باشلاشنى بىلەلمەسلىك ئەھۋالى كېلىپ

چىقتى. 1991 - يىل 9 - ئايدا تەزكىرە تۈزۈش خىزمىتى جەھەتتىكى پاسسىپ ۋەزىيەتنى ئۆزگەرتىش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى پارتكومى تەھرىر بۆلۈمىنى مۇستەقىل ئورۇن قىلىپ، خىزمەت بەنزىسىنى قايتىدىن تەشكىللەشنى قارار قىلدى. ئىدارە ئىشخانىسىنىڭ مۇدىرى ۋاڭ يىسىننى كومىتېتنىڭ مەخسۇس مۇئاۋىن مۇدىرلىقىغا، قوشۇمچە تەھرىر ئىشخانىسىنىڭ مۇدىرلىقىغا، باش مۇھەررلىككە تەينەلەپ، مەخسۇس تەزكىرە تۈزۈشكە ئورۇنلاشتۇردى، ھەر قايسى باشقارمىلاردىن 6 كەسىپي تايانچ ئاجرىتىلدى ھەم دەم ئېلىشقا، پېنسىيەگە چىققان پېشقەدەم كادىرلاردىن 6سى تەكلىپ قىلىندى، ئۇلار تەزكىرە ئىشخانىسىغا يىغىلىپ، مەخسۇس تەزكىرە تۈزۈشكە كىرىشتى، خادىملار ئەڭ كۆپ بولغاندا 17گە يەتتى. مۇندەرىجىسىگە يەنە 2 قېتىم تۈزىتىش كىرگۈزۈلدى، كۆچ مەركەزلەشتۈرۈلۈپ يېرىم يىلدىن ئارتۇقراق كەڭ كۆلەمدە ماتېرىيال تولۇقلاندى، يەنە تارىخىي ماتېرىيال توپلاش گۇرۇپپىسى تەسىس قىلىنىپ، جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلۇشتىن بۇرۇنقى تارىخىي ماتېرىياللار توپلاندى. 1992 - يىل 5 - ئايدا ئاپتونوم رايون بويىچە ئاشلىق سىستېمىسى ئارا تەزكىرە تۈزۈش خىزمىتى سۆھبەت يىغىنى چاقىرىلدى ھەمدە تەزكىرە بىلىملىرى كۇرسى ئۈيۈشتۇرۇلدى. 7 -، 8- ئايلاردا، تەھرىر بۆلۈمى تەزكىرە خادىملىرىنى «شىنجاڭ ئومۇمىي تەزكىرىسى. دېھقانچىلىق تەزكىرىسى» تەھرىر بۆلۈمىگە بېرىپ نەق مەيداندا ئېكسكۇرسىيە ۋە ئۆگىنىشكە ئۈيۈشتۇردى. 1993 - يىل 8 - ئايدا ئىدارە تەزكىرە كومىتېتىنىڭ مۇدىرى، ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئىلگىرىكى مۇئاۋىن باشلىقى سۇي ۋېنشۇ تەھرىر ئىشخانىسىدا تەزكىرە تۈزۈشكە رەھبەرلىك قىلغانلىقتىن، سۆپەت يۇقىرى كۆتۈرۈلدى، سۈرئەت تېزلەشتى. بولۇپمۇ 1998 - يىلى كېسەل بىلەن دوختۇرخانىدا يېتىپ قالغان مەزگىلدىمۇ تەزكىرە ماقالىلىرىنى كۆرۈشنى داۋاملاشتۇرۇپ، خىزمەتنى يەنىمۇ ئىلگىرى سۈردى. تەزكىرە تۈزۈشكە قاتناشقان بارلىق خادىملار بولۇپمۇ ماقالە يېزىشقا قاتناشقان خادىملار قىيىنچىلىقتىن قورقماي، ئىجتىھات بىلەن ئىزدىنىپ، پۈتۈن كۈچى بىلەن كىرىشىپ، تەزكىرە ماقالىلىرىنى ئارقا - ئارقىدىن يېزىپ چىقتى ۋە تۈزىتىپ چىقتى، ئۇلارنىڭ كۆپىنچىسى ئۆزىنى ئۇنتۇغان ھالدا ئىشلىدى، بەزىلىرى ئاغرىپ قالغىنىغا قارىماي داۋاملىق ئىشلىدى، ئۇلارنىڭ بۇ روھى كىشىلەرنى تەسىرلەندۈرىدۇ ۋە قايىل قىلىدۇ.

تەزكىرە خادىملىرى 13 يىل تىرىشىش جەريانىدا، ئەھۋال ئىگىلەش سۆھبەت يىغىنلىرىنى ئېچىپ، ئەھۋالنى بىلىدىغانلاردىن 200 ئادەم (قېتىم) نى زىيارەت قىلدى، 5000 جىلدتىن ئارتۇق ئارخىپنى، 1000 پارچىدىن ئارتۇق كىتاب، گېزىت - ژۇرنالنى كۆردى، 14 مىڭدىن كۆپرەك كارتۇچكا تۈرغۈزدى، تۈزۈپ باستۇرغان ئىچكى ماتېرىيال، تاللىغان ماتېرىيال 10 مىليون خەتتىن ئاشتى. مۇشۇ ئاساستا، 1992 - يىل 4 - ئايدىن باشلاپ ماقالە يازغۇچىلار كۆپىيە يازدى. كۆپىيە ئالاقىدار كەسىپي باشقارما، ئىشخانىلارغا تەكشۈرتۈلگەندىن كېيىن، تەزكىرە كومىتېتىنىڭ مۇدىرى، باش مۇھەررلىرىنىڭ تۈزىتىشىگە سۇنۇلدى، تۈزىتىش كىرگۈزۈلگەندىن كېيىن دەسلەپكى كۆپىيە بېكىتىلدى. ئىدارە تەزكىرە كومىتېتى 1992 - يىل 10 - ئايدىن 1996 - يىل 4 - ئايغىچە 10 قېتىم يىغىن ئېچىپ، ئىدارىنىڭ ئىلگىرىكى رەھبەرلىرى، باشقارما رەھبەرلىرى كەسىپي خادىملار ۋە ئاپتونوم رايونلۇق تەزكىرە كومىتېتى ئومۇمىي تەزكىرە بۆلۈمىنىڭ رەھبەرلىرىنى تەكلىپ قىلىپ، 600 مىڭ خەتلىك دەسلەپكى ئورنىگىنالنى باھالاپ چىقتى. مۇشۇ مەزگىلدە ماقالە يازغۇچىلار دەسلەپكى ئورنىگىنالنى ئالاقىدار ئورۇنلارغا ئەۋەتىپ دەللىلىدى، تەھرىر بۆلۈمىمۇ دەسلەپكى باھالاشتىن ئۆتكەن تەزكىرە ئورنىگىنالىرىنى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى (باشقارمىلىرى) ھەم قىسمەن ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرىگە ئەۋەتىپ ئۇلاردىن پىكىر ئالدى. تەزكىرە كومىتېتىنىڭ مۇدىرى، باش مۇھەررىرى ۋە مۇئاۋىن باش مۇھەررلىرى 1995 - يىل 7 - ئايدىن 9 - ئايغىچە ئاقسۇ، يەكەن، قۇتۇبىلەردە «شىنجاڭ ئومۇمىي تەزكىرىسى. ئاشلىق تەزكىرىسى» ھەققىدە سۆھبەت يىغىنى ئېچىپ، جەنۇبىي ۋە شىمالىي شىنجاڭدىكى ئاشلىق تارماقلىرى ۋەكىللىرىنىڭ پىكىرلىرىنى ئاڭلىدى. 1996 - يىل 5 - ئايدىن باشلاپ كومىتېتىنىڭ مۇدىرى، باش مۇھەررىرى دەسلەپكى ئورنىگىنالنى ئومۇمىيلاشتۇرۇپ تۈزدى، شۇنىڭ بىلەن بىرگە

«ئاشلىق، ياغ سېتىش» قىسمى بىلەن مۇڭاپىق بولمىغان باشقا باب، پاراگرافلارنى تولۇقلىدى ۋە ئۆزگەرتىپ يېزىپ چىقتى. ئاندىن ئاپتونوم رايونلۇق تەزكىرە كومىتېتى ئومۇمىي تەزكىرە بۆلۈمىگە يوللاپ، پىكىر ئېلىش نۇسخىسىنى پۈتكۈزدى. 1999 - يىل 1 - ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى «ئاشلىق تەزكىرىسى» كومىتېتى باھالاش يىغىنى ئاچتى، يىغىنغا كومىتېتىمىز ئەزالىرى قاتناشتى ھەمدە ئاپتونوم رايونلۇق تەزكىرە كومىتېتى ئومۇمىي تەزكىرە ئىشخانىسىنىڭ مەسئوللىرى، ئالاقىدار مۇتەخەسسىسلەر تەكلىپ قىلىنىپ، «شىنجاڭ ئومۇمىي تەزكىرىسى. ئاشلىق تەزكىرىسى» (پىكىر ئېلىش نۇسخىسى) باھالاپ چىقىلدى. تۈزۈتىلگەندىن كېيىن يۇقىرىغا سۇنۇش نۇسخىسى تەييارلىنىپ، ئاپتونوم رايونلۇق تەزكىرە كومىتېتىنىڭ تەكشۈرۈپ بېكىتىشىگە سۇنۇلدى.

«شىنجاڭ ئومۇمىي تەزكىرىسى. ئاشلىق تەزكىرىسى» نىڭ «ئومۇمىي بايان» قىسمىنى سۈي ژېنشۇ يازدى؛ «چوڭ ئىشلار» نىڭ ماتېرىياللىرىنى قىسمەن ماقالە يازغۇچىلار تەمىنلىدى، يالڭ شۇچۈن ئومۇملاشتۇرۇپ تۈزدى؛ ھەر قايسى قىسىم، بابلارنىڭ جۈملىخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلۇشتىن بۇرۇنقى مەزمۇنىدىن «ئاشلىق-ياغ باھاسى» بابىدىكى «سەپلەپ سېتىش باھاسى» بۆلۈكىنى ژالڭ يېمىن يازدى، قالغانلىرىنى يالڭ شۇچۈن يازدى. جۈملىخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغاندىن كېيىنكى مەزمۇنلارنى يازغانلار:

«ئاشلىق - يافدىن پاراق ئېلىش ۋە ئۇنى سېتىۋېلىش» قىسمىنى يالڭ تيەنشى يازدى.

«ئاشلىق - ياغ سېتىش» قىسمىنىڭ «دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىغا پىلانلىق سېتىش» بابىنى جاۋياڭچيۇ، لۇشيۇيىڭلار يازدى، قالغان بابلىرىنىڭ دەسلەپكى ئورنىگىنالىنى لى لەن يازدى، سۈي ژېنشۇ، لۇشيۇيىڭ، جالڭ گۇاڭتەي، يالڭ شۇچۈنلەر تۈزەتتى ۋە تولۇقلىدى.

«ئاشلىق، ياغ ساقلاش - توشۇش» قىسمىدىكى «ئاشلىق، ياغ ساقلاش»، «ئالدىنى ئېلىش - تېزگىنلەش ۋە پېرىيوم قىلىش» بابىنى چېن جيەنشىن يازدى؛ «ئاشلىق، ياغ يۆتكەش»، «ئاشلىق، ياغ توشۇش» بابلىرىنى لى لىشېن يازدى.

«ئاشلىق، ياغ سانائىتى» قىسمىنى جالڭ شىنپىڭ يازدى.

«ئۇنۇمبرسال باشقۇرۇش» قىسمىدىكى «تاۋار ئاشلىق، ياغ كىرىم - چىقىمىدىكى ئارتۇق - كەمچى»، «ئاشلىق، ياغ تاۋار ئوبوروت پىلانى ۋە ستاتىستىكىسى» بابلىرىنى لۇشيۇيىڭ يازدى؛ «مالىيە»، «ئاشلىق، ياغ باھاسى» بابلىرىنى سۈي ژېنشۇ، جالڭ جيەنمېي يازدى.

«پەن - تېخنىكا، ماتارىپ» قىسمىدىكى «ئاشلىق، ياغ پەن - تېخنىكىسى» بابىنى چېن جۇڭ يازدى؛ «ماتارىپ» بابىدىكى «تېخنىك ئىشچىلار ماتارىپى» پاراگرافىنى جالڭ بىگرۇڭ، باشقىلىرىنى ژالڭ شىمو يازدى.

«ئاپپارات، قوشۇن» قىسمىنى لىن جىگجېن يازدى.

قوشۇمچە I دىكى «1991 — 1999 - يىلغىچە بولغان چوڭ ئىشلار» نىڭ ئالدىنقى 5 يىللىقىغا دائىر ماتېرىياللارنىڭ بىر قىسمىنى يالڭ تيەنشى، جالڭ شىنپىڭ، لى لىشېن، چېن جيەنشىن، لۇشيۇيىڭ، جالڭ جيەنمېيلار تەمىنلىدى، ژالڭ يېمىن يازدى؛ كېيىنكى 4 يىللىقنى لۇشيۇيىڭ، جالڭ گۇاڭتەيلەر يازدى.

«كىتابنىڭ تۈزۈلۈشى ھەققىدە» بىلەن «ئاخىرقى سۆز»نى ژالڭ يېمىن يازدى.

بىر قىسىم ماتېرىياللارنى توپلاشقا ياكى تۈزۈشكە قاتناشقانلار: دىلڭ يۈگاۋ، دىلڭ جۇنچىڭ، دۇلىپىڭ، شاۋچاڭشىڭ، نىي چىخۇي، لىيۇمىڭيى، مىڭ شىشىن، خۇالڭ شۇيۇ، چېن تيەنجيا، يالڭ خۇاچىڭ، نيۇچاڭچۈن، يالڭ جۆشىن، جالڭ يەن، سۇن شيۇەن، جالڭ لىڭشىڭ، نيۇخۇڭ، مياۋگورۇڭ، لىيۇتاڭشىڭ، مايەنياۋ، لۇفۇجالڭ، لىيۇشىنمىن، بى تىڭفالڭ، جالڭ گوجېن گوجاۋشيالڭ.

ماتېرىيال بىلەن تەمىنلىگەنلەر: چېڭ شۇچيەن، لياۋيۈجۇ، گاۋجۈن، ژالڭ باڭيەن، ئۇياڭ ژېنلىن، ھەي خۇەنتىڭ، چېن شىن، شۇگۇالڭ، يەن يىڭشيا، لى خۇيشىڭ، يەن جيانچىڭ، شېن

چىيەن، يەن جىنرۇ، ژالف جيېچېن، سۇي ژېنجۇن، مازۇچىن، كۇۋېنلى، يالف ئېرگۇالف، جالف دۇڭخۇ، جۇېڭدىالف، لى جيېپىالف، كالف جيۇالف ، ئەن دىالف، لىۇجىشى، تالف جۇڭچۇەن، پىالف خۇڭيۇ، يالف جىيۇ، فىالف ۋەنشيالف، لى شۇجۇن، جاۋيالىالف، سۇن يىنتالف، چېن يۇەنشىالف، شۇلېي، چېن شياڭگىالف، چىيەن يۇچىالف، چېن يۇچىالف، ماگويى، لىيۇفېڭۇ، ژېن فاڭچىالف، لىيۇۋېنلىن، چېن ژېنچى.

مەزكۇر تەزكىرىنىالف ئومۇمىي لايىھىسى، ماقالىلىرىنى ئۈيۈشتۇرۇش، تەكشۈرۈش ئىشلىرىغا باش مۇھەررىر ژالف يىمىن مەسئۇل بولدى؛ مۇئاۋىن باش مۇھەررىر يالف شۇچۇن يېڭى جۇڭگو قۇرۇلۇشتىن بۇرۇنقى ماتېرىياللارنى يىغىپ توپلاشقا مەسئۇل بولدى؛ مۇئاۋىن باش مۇھەررىر جالف گۇاڭتەي كىتابتىكى سانلىق مەلۇماتلارنى تەكشۈردى؛ تەزكىرە كومىتېتىنىالف مۇدىرى سۇي ژېنشۇ تەزكىرە تۈزۈش ئىشلىرىغا ئومۇمىي جەھەتتىن رياسەتچىلىك قىلدى ھەم ماقالىلەرنى تەھرىرلەش، ئۈتكەلنى ئىگىلەشكە مەسئۇل بولدى. 1991-يىل 9 - ئايدىن 1997 - يىل 4 - ئايغىچە تەھرىر بۆلۈمىنىالف ئىشلىرىغا ژالف يىمىن رياسەتچىلىك قىلدى، دىالف يۇڭگاۋ، دىالف جۇنچىڭلار يارەملەشتى. 1997 - يىل 5 - ئايدىن باشلاپ تەھرىر بۆلۈمى ئىدارە ئىشخانىسىغا قوشۇۋېتىلدى، تەزكىرە تۈزۈش خىزمىتىنى ژالف يىمىن باشقۇردى، جالف گۇاڭتەي مەسئۇل بولدى. لۇشيۇيىالف، دىالف جۇنچىڭلار يارەملەشتى. تەزكىرىنى تۈزۈش جەريانىدا، ئاپتونوم رايونلۇق تەزكىرە كومىتېتى دائىم يېتەكچىلىك قىلدى ۋە يارەم بەردى. ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى پارتكۇرۇپپىسى (پارتكوم) نىالف ئىلگىرىكى شۇجىلىرى، ئىدارە باشلىقلىرى ھەم باشقا رەھبەرلەر شۇنداقلا دەم ئېلىشقا، پېنسىيىگە چىققان پىشقەدەم كادىرلار ئاشلىق تەزكىرىسى تۈزۈش خىزمىتىگە يۈكسەك ئەھمىيەت بەردى ۋە غەمخورلۇق قىلدى، باشقارما، ئىشخانىلار، بۇاسىتە قاراشلىق ئورۇنلار، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىلىرى زور كۈچ بىلەن قوللىدى ۋە يارەم قىلدى. يەنە ئاپتونوم رايونلۇق سودا - سانائەت ئىدارىسى، ئاپتونوم رايونلۇق باھا ئىدارىسى، سودا نازارىتى، مالىيە نازارىتى، جۇڭگو 1 - تارىخ ئارخىپخانىسى، 2 - تارىخ ئارخىپخانىسى، بېيجىالف كۇتۇبخانىسى، شاڭخەي كۇتۇبخانىسى، گەنسۇ ئۆلكىلىك كۇتۇبخانا، ئاپتونوم رايونلۇق ئارخىپخانا، ئۇرۇمچى ئارخىپخانىسى، شىنجاالف كۇتۇبخانىسى، «شىنجاالف گېزىتى» ئىدارىسى، شىنجاالف ئۇنىۋېرسىتېتى كۇتۇبخانىسى، ئاپتونوم رايونلۇق تەزكىرە كومىتېتى ماتېرىيال بۆلۈمى، شىنجاالف ئىقتىسادىي پەنلەر ئاكادېمىيىسى كۇتۇبخانىسى، شىنجاالف مۇزىيى، ئاپتونوم رايونلۇق سىياسىي كېڭەش، ئۇرۇمچى شەھەرلىك سىياسىي كېڭەش تارىخ ماتېرىياللىرى ئىشخانىسى ھەم قۇمۇل، باركۆل، خوتەن مۇزىيى قاتارلىق ئورۇنلار زور كۈچ بىلەن قوللىدى، شۇڭا، مۇشۇ ئورۇنلارغا چىن قەلبىمىزدىن رەھمەت ئېيتىممىز. تۈزگۈچىلەرنىالف سەۋىيىسى چەكلىك بولغانلىقى ئۈچۈن، كىتابتا خاتالىق ۋە چۈشۈپ قالغان جايلار بولۇشى مۇمكىن، رەھبەر، مۇتەخەسسىس، ئالىم، كەسىپداشلار ھەم ئوقۇرمەنلەرنىالف پىكىر بېرىشىنى سورايمىز.

«شىنجاالف ئومۇمىي تەزكىرىسى. ئاشلىق تەزكىرىسى» تۈزۈش ئىشخانىسى
2000 . يىل 1 - ئاي

«شىنجاڭ ئومۇمىي تەزكىرىسى» نىڭ ئومۇمىي مۇندەرىجىسى

مۇقەددىمە (ئومۇمىي كىرىش سۆز، كىتابنىڭ تۈزۈلۈشى ھەققىدە، مۇندەرىجە)
1 - توم ئومۇمىي بايان
2 - توم چوڭ ئىشلار
3 - توم رايونلارنىڭ تەسىس قىلىنىش تەزكىرىسى
4 - توم يەر شەكلى تەزكىرىسى
5 - توم مۇزلۇقلار، ئېقىنلار تەزكىرىسى
6 - توم قۇملۇقلار تەزكىرىسى
7 - توم ھايۋاناتلار تەزكىرىسى
8 - توم ئۆسۈملۈكلەر تەزكىرىسى
9 - توم گېئولوگىيە - قېزىلما بايلىقلار تەزكىرىسى
10 - توم مېتېئورولوگىيە تەزكىرىسى
11 - توم يەر تەۋرەش تەزكىرىسى
12 - توم يەر ناملىرى تەزكىرىسى
13 - توم نوپۇس تەزكىرىسى
14 - توم كوممۇنىستىك پارتىيە تەزكىرىسى
15 - توم ھۆكۈمەت ئىشلىرى تەزكىرىسى
16 - توم كادىرلار ئىشلىرى تەزكىرىسى
17 - توم ئەمگەك تەزكىرىسى
18 - توم دېموكراتىك پارتىيە - گۇرۇھلار تەزكىرىسى
19 - توم ئاممىۋى تەشكىلاتلار تەزكىرىسى
20 - توم جامائەت خەۋپسىزلىكى تەزكىرىسى
21 - توم تەپتىشلىك تەزكىرىسى
22 - توم سوت تەزكىرىسى
23 - توم ئەدلىيە مەمۇرىيىتى تەزكىرىسى
24 - توم خەلق ئىشلىرى تەزكىرىسى
25 - توم تاشقى ئىشلار تەزكىرىسى

26 - توم مۇھاجىرلار ئىشلىرى تەزكىرىسى
27 - توم مىللەتلەر تەزكىرىسى
28 - توم ھەربىي ئىشلار تەزكىرىسى
29 - توم ئۇنىۋېرسال ئىقتىساد تەزكىرىسى
30 - توم دېھقانچىلىق تەزكىرىسى
31 - توم دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىقنى ماشىنىلاشتۇرۇش تەزكىرىسى
32 - توم يېزا - بازار كارخانىلىرى تەزكىرىسى
33 - توم مېۋە - چېۋە تەزكىرىسى
34 - توم چارۋىچىلىق تەزكىرىسى
35 - توم ئورمانچىلىق تەزكىرىسى
36 - توم سۇچىلىق تەزكىرىسى
37 - توم شىنجاڭ قۇرۇلۇش بىڭتۇەنى تەزكىرىسى
38 - توم ئېلېكتر ئېنېرگىيە سانائىتى تەزكىرىسى
39 - توم كۆمۈر سانائىتى تەزكىرىسى
40 - توم نېفىت سانائىتى تەزكىرىسى
41 - توم پولات - تۆمۈر سانائىتى تەزكىرىسى
42 - توم رەڭلىك مېتال سانائىتى تەزكىرىسى
43 - توم ماشىنىسازلىق ئېلېكترون سانائىتى تەزكىرىسى
44 - توم بىناكارلىق ماتېرىياللىرى سانائىتى تەزكىرىسى
45 - توم يېنىك سانائەت تەزكىرىسى
46 - توم توقۇمىچىلىق سانائىتى تەزكىرىسى
47 - توم خىمىيە سانائىتى تەزكىرىسى
48 - توم تاشيول ترانسپورتى تەزكىرىسى
49 - توم تۆمۈريول ترانسپورتى تەزكىرىسى
50 - توم خەلق ئاۋىئاتسىيىسى تەزكىرىسى
51 - توم پوچتا - تېلېگراف تەزكىرىسى
52 - توم شەھەر - يېزا قۇرۇلۇشى تەزكىرىسى
53 - توم بىناكارلىق قۇرۇلۇش تەزكىرىسى
54 - توم كارتوگرافىيە تەزكىرىسى
55 - توم مۇھىت ئاسراش تەزكىرىسى
56 - توم ساياھەتچىلىك تەزكىرىسى

57 - توم مالىيە تەزكىرىسى
58 - توم ئىقتىسادىي تەپتىشلىك تەزكىرىسى
59 - توم پۇل مۇئامىلە تەزكىرىسى
60 - توم سودا - سانائەتنى مەمۇرىي باشقۇرۇش تەزكىرىسى
61 - توم سودا تەزكىرىسى
62 - توم ماددىي ئەشيا باشقۇرۇش تەزكىرىسى
63 - توم تاشقى سودا تەزكىرىسى
64 - توم تاموژنا تەزكىرىسى
65 - توم تاۋار تەكشۈرۈش تەزكىرىسى
66 - توم ئاشلىق تەزكىرىسى
67 - توم تەمىنات سودا كوپېراتىپى تەزكىرىسى
68 - توم ستاتىستىكا تەزكىرىسى
69 - توم باها تەزكىرىسى
70 - توم ئۆلچەم تەزكىرىسى
71 - توم ئۆلچەم بىرلىكلىرى تەزكىرىسى
72 - توم پەن - تېخنىكا تەزكىرىسى
73 - توم ئىجتىمائىي پەن تەزكىرىسى
74 - توم ماۋارىپ تەزكىرىسى
75 - توم مەدەنىيەت ئىشلىرى تەزكىرىسى
76 - توم تىل - يېزىق تەزكىرىسى
77 - توم ئەدەبىيات - سەنئەت تەزكىرىسى
78 - توم ئاخباراتچىلىق تەزكىرىسى
79 - توم رادىئو - تېلېۋىزىيە تەزكىرىسى
80 - توم ئەسەر نەشرىياتچىلىقى تەزكىرىسى
81 - توم مەدەنىيەت يادنامىلىكلىرى تەزكىرىسى
82 - توم سەھىيە تەزكىرىسى
83 - توم تەنتەربىيە تەزكىرىسى
84 - توم دىن تەزكىرىسى
85 - توم شەخسلەر تەزكىرىسى
86 - توم تەزكىرىنىڭ تۈزۈلۈشى ھەققىدە

ئۇيغۇرچە نەشرىگە ئاخىرقى سۆز

سوتسىيالىستىك يېڭى تەزكىرىلەردىن «شىنجاڭ ئۇمۇمىي تەزكىرىسى. ئاشلىق تەزكىرىسى» نىڭ خەنزۇچىسى 2000 - يىل 12 - ئايدا نەشر قىلىنىپ تارقىتىلغانىدى. ئاپتونوم رايونلۇق تەزكىرە كومىتېتىنىڭ كۆڭۈل بۆلۈشى، ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسىنىڭ ئەھمىيەت بېرىشى، بارلىق مۇھەررىر، تەرجىمان ۋە بۇ خىزمەتكە قاتناشقان باشقا خادىملارنىڭ ئورتاق تىرىشچانلىق كۆرسىتىشى نەتىجىسىدە، مەزكۇر تەزكىرىنىڭ ئۇيغۇرچىسى ئوقۇرمەنلەر بىلەن يۈز كۆرۈشتى. بۇ ئاپتونوم رايونىمىز ئاشلىق ساھەسىدىكى خۇشاللىنارلىق ئىش.

«شىنجاڭ ئۇمۇمىي تەزكىرىسى. ئاشلىق تەزكىرىسى» نى ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە قىلىپ نەشر قىلىشتىن ئىبارەت بۇ تارىخىي ۋەزىپىنى ئورۇنداش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى ئىدارىنىڭ مەسئۇل رەھبىرى باشچىلىقىدا «شىنجاڭ ئۇمۇمىي تەزكىرىسى. ئاشلىق تەزكىرىسى» نى تەرجىمە - نەشر قىلىش رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى قۇرۇلدى، گۇرۇپپا قارمىقىدا تەرجىمە ئىشخانىسى قۇرۇلدى، بۇ ئىشخانا تەرجىمە خىزمىتىنى ئىخلاس بىلەن تەشكىللىدى، ئالاقىدار باشقارما - ئىشخانىلار تەرجىمە خىزمىتىنى ياخشى ئىشلىدى. تەرجىمە رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى ئىشخانىسى خىراجەت قىس، كەسپىي تەرجىمە خادىملىرى يېتىشمەسلىكتەك قىيىنچىلىقلارنى يېڭىپ، خىراجەتنى ۋاقتىدا ھەل قىلىپ، ئاشلىق تارمىقىدىكى مۇنەۋۋەر تەرجىمانلارنى ئۇيۇشتۇرۇپ، مەزكۇر تەزكىرىنى ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە قىلىپ چىقتى. جاڭ شياۋجۇن (كىرىش سۆز، ئومۇمىي بايان، چوڭ ئىشلار قاتارلىق)، ۋاڭ جۇن (1 - قىسىم)، ئىسمائىل ھېلىم (2 - قىسىم قاتارلىق)، ئابلىمىت ئىمىن (3 - قىسىم)، ئەسقەر ئىسمائىل (4 - قىسىم)، ئەنۋەر ھۇسەن (5 - قىسىم)، ئېلىشات ئېلى (6 - قىسىم)، سۇلتان قاسىم (7 - قىسىم) قاتارلىق يولداشلار جاپا - مۇشەققەتكە چىداپ ئىشلەپ، تەرجىمە خىزمىتىنى 2002- يىلى تاماملىدى. تەرجىمە ئورىگىنالىنى ئاپتونوم رايونلۇق تەزكىرە كومىتېتى تەھرىر - تەرجىمە باشقارمىسى تەكشۈرۈپ بېكىتتى. ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى «ئاشلىق تەزكىرىسى» تەرجىمە ئىشخانىسىنىڭ مۇدىرى، كاندىدات ئالىي

تەرجىمان جاك شياۋجۇن ئاشلىق كەسپىگە دائىر ئاتالغۇلارنى بىرلىككە كەلتۈردى.

ئاپتونوم رايونلۇق تەزكىرە كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى، ئالىي تەرجىمان سابىر ئەلى «شىنجاڭ ئومۇمىي تەزكىرىسى. ئاشلىق تەزكىرىسى»نىڭ تەرجىمە - نەشر قىلىش خىزمىتىگە ئىنتايىن كۆڭۈل بۆلدى ھەمدە تەرجىمىنىڭ بېكىتىلگەن نۇسخىسىنى تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋالدى. تەھرىر - تەرجىمە باشقارمىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى ئەخمەت روزى توغرۇل مەزكۇر تەزكىرىنىڭ باش مۇھەررىرلىكىنى، مەرھابا شاۋۇدۇن، پولات ھىمىتلار مەسئۇل مۇھەررىرلىكىنى ئۈستىگە ئالدى. 2003 - يىل 7 - ئايدا تەرجىمىسى بېكىتىلىپ نەشرگە بېرىلدى.

ئالاقىدار خادىملار يۈرەك قېنىنى سەرپ قىلىش بەدىلىگە كەلتۈرگەن مول نەتىجىلەر تارىخ سەھىپىسىگە مەڭگۈ خاتىرىلىنىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن بىز «شىنجاڭ ئومۇمىي تەزكىرىسى. ئاشلىق تەزكىرىسى»نى تەرجىمە - نەشر قىلىش خىزمىتىگە كۆڭۈل بۆلگەن ۋە مەدەت بەرگەن ھەر دەرىجىلىك رەھبەرلەرگە، جانپىدالىق بىلەن ئەجىر سىڭدۈرگەن مۇھەررىر، تەرجىمان ۋە باشقا خادىملارغا چىن قەلبىمىزدىن تەشەككۈر ئېيتىمىز.

مۇھەررىرلەر ۋە تەرجىمانلارنىڭ سەۋىيىسى چەكلىك بولغانلىقتىن ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە قىلىش ۋە تەھرىرلەش جارياندا مەلۇم سەۋەنلىكلەر ساقلانغان بولۇشى مۇمكىن، كەڭ ئوقۇرمەنلەرنىڭ تەنقىدىي پىكىر بېرىشىنى قارشى ئالىمىز.

ئاپتونوم رايونلۇق ئاشلىق ئىدارىسى
«ئاشلىق تەزكىرىسى» تەرجىمە ئىشخانىسى
2004 - يىل 6 - ئاي

«شىنجاڭ ئۇمۇمىي تەزكىرىسى • ئاشلىق تەزكىرىسى» ئۇيغۇرچە نەشرىنىڭ تەھرىرات خادىملىرى

باش مۇھەررىر:	ئەخمەت روزى توغرۇل
مەسئۇل مۇھەررلەر:	مەرھابا شاۋدۇن، پولات ھىممەت
تەھرىر - تەرجىمىگە قاتناشقۇچىلار:	(ئېلىپبە تەرتىپى بويىچە تىزىلدى) ئابدۇرۇپ ئېلى، ئابدۇرېھىم ياقۇپ، ئابلىمىت ئىمىن، ئەخمەت روزى توغرۇل، ئەخمەت ئىمىنھاجى جۇبەيرى، ئەسقەر ئىسمائىل، ئەنۋەر ھۇسەن، جاڭ شياۋجۇن، سابىر ئەلى، سۇلتان قاسىم، غوجائەخمەت يۇنۇس، مەمەت ھەسەن، ھىممەت ياقۇپ، ژاڭ جۇن، ئىسمائىل ھېلىم، ئېلىشات ئېلى
تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋالغۇچى:	سابىر ئەلى
كوررېكتورلار:	مەرھابا شاۋدۇن، بېلىقنىز مۇھەممەت، جەمىلە ئابلا
مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى:	مۇرادىل ئابىت

《新疆通志·粮食志》维吾尔文版编译人员

主　　审　艾合买提·肉孜·托格如力

责任编辑　玛尔哈巴·夏吾东、甫拉提·依米提

编译人员　（姓氏以维吾尔文字母为序）

阿不都肉甫·艾力、阿不都热依木·亚库甫、阿不力米提·伊敏、艾合买提·肉孜·托格如力、艾合买提·依明阿吉·菊拜日、艾斯哈尔·司马义、艾尼瓦·玉山、张筱浚、沙比尔·艾力、苏里唐·卡斯木、霍加阿合买提·优努斯，买买提·艾山、依米提·亚库甫、王钧、司马义·艾力木、伊力夏提·艾力

验　　收　沙比尔·艾力

校　　对　玛尔哈巴·夏吾东、比丽克孜·买买提、加米拉·阿不拉

封面设计　穆拉丁·阿比提

بۇ كىتاب شىنجاڭ خەلق نەشرىياتىنىڭ 2000 - يىل 7 - ئاي 1 - نەشرى، 2000 - يىل 7 - ئاي 1 - باسمىسىغا ئاساسەن تەرجىمە ۋە نەشر قىلىندى.
本书根据新疆人民出版社 2000 年 7 月第一版 2000 年 7 月第一次印刷版本翻译出版。

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەرجىمانلار بىرلەشمىسى

66 - توم

ئاشلىق تەزكىرىسى

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەزكىرە كومىتېتى

«شىنجاڭ ئۇمۇمىي تەزكىرىسى · ئاشلىق تەزكىرىسى» كومىتېتى

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق كوچىسى 348 - نومۇر، پوچتا نومۇرى 830002)
ئاپتونوم رايونلۇق تەزكىرە كومىتېتىنىڭ مەتبەئە مەركىزىدە تىزىلدى
شىنجاڭ جىنبەن مەتبەئە چەكلىك شىركىتىدە بېسىلدى
فورماتى: 1092 × 787 مىللىمېتىر 1/16
باسما تاۋىقى: 73.25 قىستۇرما ۋاراقى: 16
2004 - يىل 8 - ئاي 1 - نەشرى
2004 - يىل 8 - ئاي 1 - بېسىلىشى
تىراژى: 1000 - 1

ISBN 7-228-08269 - 9

باھاسى: 150.00 يۈەن